Luda ya takada ku Bisa yao

Bisa Bible

Contents

NAANAA 1
BONAA 41
Sãarun Wooda 62
NARONAA 92
DOKAGBƐSISINAA 103
YƆSUA 105
YÃGÕGÕRINƆ 116
RUTU 126
1 SAMUƐLI 129
2 SAMUƐLI 154
1 KINANƆ 177
2 KINANƆ 201
Bandun Gari I 225
Bandun Gari II 258
ƐZƐRA 295
NƐƐMAYA 301
ƐSITA 308
AYUBA 314
ZABURA 329
YAASINƆ 457
LAASUNDE 496
Womu Duro 507
Yeremi 515
Swĩi 598
Esekiɛli 608
Daniɛli 658
Osee 674
Yoɛli 689
Amɔsu 695
Abudiasi 707
Yonasi 709
Misee 712
Nahumu 721
Habakuku 725
Sofoni 730
Asee 735
Sakari 737
MALAKI 751

MATIU 754
MAAKU 786
LUKU 805
YUHANA 839
ZĨRINƆ 861
ROMUDENƆ 889
1 KƆRINTIDENƆ 903
2 KƆRINTIDENƆ 915
GALATIANƆ 923
ƐFESUDENƆ 928
FILIPIDENƆ 932
KƆLƆSEDENƆ 935
1 TƐSALONIKADENƆ 938
2 TƐSALONIKADENƆ 941
1 TIMƆTI 943
2 TIMƆTI 947
TITU 950
FILIMƆ 952
EBERUNƆ 953
YAMISI 963
1 PITA 967
2 PITA 971
1 YUHANA 973
2 YUHANA 977
3 YUHANA 978
Yudu 979
ZIA YÃ 981

Luda yã takada kũ Bisã yão

Portions of the Holy Bible in the Busa language of Nigeria

copyright © 2005 SIM International

Language: Bisã (Busa)

Translation by: SIM

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/ 3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-10

ISBN 978-1-5313-0106-4

PDF generated on 21 Sep 2016 from source files dated 20 Sep 2016

8631d380-7d17-5581-abf9-174814e8ccc3

This print-on-demand edition of Scripture is designed, produced, and provided at cost by the Digital Bible Society. This is made possible through partnerships with the Bible League of Canada, Open Doors International and other missions and translation agencies. We are deeply grateful for the sacrifices made in translating this edition of Scripture and the generosity of others in making this Bible available to you.

To order additional copies of this Bible or hundreds of translations like it or to learn more about our ministries and the mission of Scripture distribution in every language, we invite you to visit www.DBS.org (USA), www.BibleLeague.ca (Canada), and www.OpenDoors.org (Europe). May God bless your work in sharing and teaching these Scriptures, until, as it is written, the earth is *"filled with the knowledge of the glory of the LORD, as the waters cover the sea."* (Habakkuk 2:14)

NAANAA

Musa takada káaku
Adamu 1:1-5:32
Nuhu 6:1-11:32
Ibrahĩ 12:1-20:18
Isaaku 21:1-26:35
Yakubu 27:1-36:43
Yusufu 37:1-50:26

Andunia naanaa

1 Zaa káaku Luda musu kũ zĩtɛoo kɛ̀. 2 Gu da pãmɛ à kɛkɛnaro, gusira mɛ́ à da ísirala, akũ
Luda Nini tɛn yàa kɛ í pìla. 3 Akũ Luda pì: Gupura kũ! Akũ gupura kṹ. 4 À è gupura pìi kɛ̀
mana, akũ à gupura kɛ̃̀kɔ̃a kũ gusirao. 5 À tɔ́ kpà gupuranɛ fãnantɛ̃, gusira sɔ̃ gwãani. Gu sì
gu dɔ̀, a gɔrɔ káakun gwe.
6 Akũ Luda pì: Sarapura gɔ̃ kú ínɔ dagura de à í pìnɔ kɛ̃kɔ̃a. 7 Akũ à sarapura kɛ̀ lɛ, à í kũ à
kú sarapura gbáru kɛ̃̀kɔ̃a kũ í kũ à kú a musuo. 8 Akũ à tɔ́ kpà sarapura pìinɛ ludambɛ. Gu
sì gu dɔ̀, a gɔrɔ pladen gwe.
9 Akũ Luda pì: Í kũ à kú zĩtɛ kakara gu dokɔ̃nɔ, gukori bo. Akũ à kɛ̀ lɛ. 10 À tɔ́ kpà gukori
pìinɛ zĩtɛ, akũ a tɔ́ kpà í kũ à kàkaranɛ ísira. Akũ à è à kɛ̀ mana. 11 Akũ Luda pì: Lánɔ bɔtɛ
zĩtɛ kũ sɛ̃̀ wɛ́denɔ kũ lí nɛ́denɔ, baadi kũ a burio. Akũ à kɛ̀ lɛ, 12 lánɔ bɔ̀tɛ zĩtɛ kũ sɛ̃̀ wɛ́denɔ
kũ lí nɛ́denɔ, baadi kũ a burio. Akũ Luda è à kɛ̀ mana. 13 Gu sì gu dɔ̀, a gɔrɔ aakɔ̃den gwe.
14 Akũ Luda pì: Pɔ́ gupurakũrinɔ gɔ̃ kú musu ògɔ̃ fãnantɛ̃ kɛ̃kɔ̃a kũ gwãanio, ògɔ̃ wɛ̃̀
sèedanɔ kũ gɔrɔnɔ kũ wɛ̃̀nɔ mɔ́ńnɛ. 15 Ògɔ̃ kú pɔ́ gupurakũrinɔ ũ musu de ògɔ̃ andunia
pura kũ. Akũ à kɛ̀ lɛ. 16 À pɔ́ gupurakũri zɔ̃kɔ̃nɔ kɛ̀ mèn pla, a kũ à gbãna dìgɔ̃ kí ble fãnantɛ̃,
a kũ à busɛ dìgɔ̃ kí ble gwãani. À susunɛnɔ kɛ̀ dɔ. 17 À ń pɛ́pɛ musu de ògɔ̃ andunia pura kũ
18 ògɔ̃ kí ble fãnantɛ̃ kũ gwãanio, ògɔ̃ gupura kɛ̃kɔ̃a kũ gusirao. Akũ à è à kɛ̀ mana. 19 Gu sì
gu dɔ̀, a gɔrɔ siikɔ̃den gwe.
20 Akũ Luda pì: Pɔ wɛ̃̀ndidenɔ í pa yɛ́rɛrɛ, bãnɔ dagula musu ògɔ̃ vura sarapuran. 21 Akũ
à pɔ́ wɛ̃̀ndide kũ òdi í panɔ kɛ̀ kũ kpɔ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ pínki, baadi kũ a burio. À bãnɔ kɛ̀ pínki dɔ,
baadi kũ a burio. Akũ à è à kɛ̀ mana. 22 À arubarikaa dàńgu à pì, ògɔ̃ nɛ́ i ògɔ̃ kɛ dasi, kpɔ̀nɔ
ísira pa, bãnɔ kɛ dasi zĩtɛ. 23 Gu sì gu dɔ̀, a gɔrɔ sɔɔroden gwe.
24 Akũ Luda pì: Pɔ́ wɛ̃̀ndidenɔ bɔtɛ zĩtɛ, bɛ pɔ́kãdenɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ
nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ, baadi kũ a burio. Akũ à kɛ̀ lɛ. 25 Luda nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ kɛ̀ baadi kũ a burio. À bɛ
pɔ́kãdenɔ kɛ̀ baadi kũ a burio. À pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kɛ̀ baadi kũ a burio. Akũ à è à
kɛ̀ mana.
26 Akũ Luda pì: Ò bisãsiri kɛ ó taka ũ, ògɔ̃ de lán ó bà, ògɔ̃ kí ble kpɔ̀nɔa kũ bãnɔ kũ bɛ
pɔ́kãdenɔ kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ pínki. 27 Akũ Luda bisãsiri kɛ̀ a zĩda
taka ũ. A zĩda takan à ń kɛ́ a ũ. À ń kɛ́ gɔ̃gbɛ̃ kũ nɔgbɛ̃o. 28 À arubarikaa dàńgu à pìńnɛ: Àgɔ̃
nɛ́ i àgɔ̃ kɛ dasi àgɔ̃ andunia pa àgɔ̃ gbãna blea. Àgɔ̃ kí ble kpɔ̀nɔa kũ bãnɔ kũ pɔ́ wɛ̃̀ndide
kũ òdi táa o zĩtɛnɔ pínki. 29 Akũ Luda pì: Pɔ́ wɛ́de kũ ò kú zĩtɛnɔn ma kpàáwa á pɔ́ble ũ pínki
kũ lí nɛ́denɔ pínki. 30 Ma sɛ̃̀nɔ kũ lánɔ kpà pɔ́ wɛ̃̀ndidenɔa pínki ń pɔ́ble ũ, nɔ̀bɔnɔ kũ bãnɔ
kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ pínki. Akũ à kɛ̀ lɛ. 31 Luda pɔ́ kũ à kɛ̀nɔ è pínki, à kɛ̀ mana
swáswa. Gu sì gu dɔ̀, a gɔrɔ suddoden gwe.

2

1 Lɛn Luda musu kũ zĩtɛo kɛ̀ lɛ kũ a pɔ́nɔ pínki. 2 Ari a gɔrɔ supplade zĩ gɔ̃ ká, à zĩ kũ àtɛn
kɛ pìi làka. A gɔrɔ supplade pì zĩ à kámma bò kũ zĩ kũ a kɛ̀nɔ pínki. 3 Akũ à arubarikaa dà
gɔrɔ supplade pìn à dìtɛ a pɔ́ ũ, kũ gɔrɔ bire à kámma bò kũ zĩ kũ a kɛ̀nɔ pínki yãi.

*Ɛdɛ*ni swadakoo

4 Musu kũ zĩtɛo naana yãn dí. Gɔrɔ kũ Dikiri Luda zĩtɛ kũ musuoo kɛ̀, 5 pɔ́wɛ ke dí butɛ
zĩtɛ kɔ̀ro, bee sɛ̃̀ɛ, zaakũ Dikiri Luda dí tó legũ màro, akũsɔ̃ gbɛ̃ke kun à bura zĩ kɛro. 6 Suka
mɛ́ àdi kpá andunia gũn, akũ àdi mɔtɔ pisi zĩtɛa pínki.
7 Dikiri Luda gɔ̃gbɛ̃ í kàsa kũ bùsutitio, akũ à ĩa wɛ̃̀ndide vù a yĩn, akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi gɔ̃̀ gbɛ̃
bɛ̃nɛ ũ. 8 Dikiri Luda swadakoo kɛ̀kɛ ifãboki kpa gu kũ òdi pi ƐdƐni, akũ à gɔ̃gbɛ̃ kũ à kɛ̀ɛ pìi
dà gwe. 9 Dikiri Luda tò lí buri sĩnda pínki bùtɛ zĩtɛ. Lí pìnɔ kɛ̀ mana, akũsɔ̃ ń nɛ́ blena nna.
Lí wɛ̃̀ndide kú dàkoo pìi dagura. Lí kũ àdi dɔ̃na mana kũ a vãnio ińnɛ kú gwe dɔ.
10 Swa kú Ɛdɛni àdigɔ̃ mɔtɔ pisi dàkoo pìia. Bona gwe à ɔnɛ kɛ̀ siikɔ̃. 11 A káaku tɔ́n Pisɔ̃,
àkũ mɛ́ à lika Avila bùsuui pínki. Wura kú bùsuu pìi gũn, 12 wuraa pì mana. Gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdenɔn
kú gwe dɔ. 13 Swa pì ɔnɛ plade tɔ́n Giɔ̃, à lika Kusu bùsuui pínki. 14 A ɔnɛ aakɔ̃de tɔ́n Tigiri,
a dɔ̀rɔɔ tà Asiria bùsu ifãboki kpa. Swa pì ɔnɛ siikɔ̃de tɔ́n Yuflati.
15 Dikiri Luda gɔ̃gbɛ̃ pìi dìtɛ Ɛdɛni dàkoo pìi gũn de àgɔ̃ a zĩ kɛ àgɔ̃ gwa. 16 Akũ à yã dìtɛnɛ
à pì: Ĩni fɔ̃ ǹ dàkoo pì lí nɛ́nɔ ble pínki, 17 ama ǹsun lí kũ àdi dɔ̃na mana kũ a vãnio ińnɛ nɛ́
blero. Tó n blè, ĩni gamɛ.
18 Dikiri Luda pì: Gɔ̃gbɛ̃ kunna ado manaro. Mani kpanyĩri kɛnɛ a gbɛ̃ndo ũ. 19 Akũ Dikiri
Luda bùsuu sɛ̀ à nɔ̀bɔnɔ kɛ̀o pínki kũ bãnɔ pínki, akũ à sù kũńwo gɔ̃gbɛ̃ pì kĩnaa de à e deran
ani tɔ́ kpáńnɛ nà. Tɔ́ kũ gɔ̃gbɛ̃ pìi kpà pɔ́ wɛ̃̀ndide pìnɔnɛ pínki gɔ̃̀ ń tɔ́ ũ. 20 Gɔ̃gbɛ̃ pì tɔ́ kpà
bɛ pɔ́kãdenɔnɛ pínki kũ bãnɔ kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ pínki, ama adi kpanyĩri e ń tɛ́ a gbɛ̃ndo ũro.
21 Akũ Dikiri Luda i zɔ̃kɔ̃ɔ dà gɔ̃gbɛ̃ pìla. Kũ àtɛn i o, akũ à a gbɔ̃̀ntɛrɛwa mèn do bò, akũ à a
mèbaasi tàta a gbèn. 22 Akũ à gɔ̃gbɛ̃ gbɔ̃̀ntɛrɛwa kũ à bòo pìi lìtɛ nɔgbɛ̃ ũ, akũ à gɛ̀ɛ kãao a
kĩnaa. 23 Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi pì:
Adikĩna wá bò ma wá gũmmɛ,
a mè sɔ̃ à bò ma mɛ̀ɛ gũmmɛ.
Oni a sísi nɔgbɛ̃,
kũ Luda a bò gɔ̃gbɛ̃ gũn yãi.
24 A yã mɛ́ à tò gɔ̃gbɛ̃ dì bo a de kũ a dao bɛa, àdi nakɔ̃a kũ a nanɔo ò gɔ̃ mè do ũ. 25 Gɔ̃gbɛ̃
kũ a nanɔo kú pótompo ń pla ń pínki, wé'i sɔ̃ àdi ń kũro.

3

*Bisãsiri k*ɛ̃̀kɔ̃ana kũ Ludao

1 Mlɛ̃̀ mɛ́ à manafiki vĩ de pɔ́ kũ Dikiri Luda kɛ̀nɔla pínki, akũ à nɔgbɛ̃ là à pì: Luda pì àsun
dàkoo pì lí ke nɛ́ blenloo? 2 Akũ nɔgbɛ̃ wè mlɛ̃̀ɛ pìia à pì: Óni fɔ̃ ò dàkoo pì línɛ ble, 3 ama lí
kũ à kú dàkoo pìi guragura, Luda pì òsun a nɛ́ blero òsun ɔ naa sero, de òsun garo yãi. 4 Akũ
mlɛ̃̀ɛ pìnɛ: Áni garo fá! 5 Zaakũ Luda dɔ̃ tó a blè, á wɛ́ ni kɛ̃ áni gɔ̃ lán a bà, ánigɔ̃ a mana dɔ̃
kũ a vãnio.
6 Kũ nɔgbɛ̃ è lí pì nɛ́ mana, akũsɔ̃ a blena nigɔ̃ nna ani tó gbɛ̃ wɛ́ kɛ̃, akũ à a nɛ́ kɛ̃̀ à blè.
À kpà a zãa dɔ, akũ à blè se. 7 Ń pla ń pínki ń wɛ́ kɛ̃̀, akũ ò dɔ̃̀ sà kũ ò kun pótompo. Akũ ò
gboroda lá nàbi ò yĩḿma.
8 Kũ gɔ̃gbɛ̃ kũ a nanɔo Dikiri Luda kĩni mà àtɛn kure dàkoo pìi gũn ɔkɔsi, akũ ò ùtɛnɛ
dàkoo pì lán. 9 Akũ Dikiri Luda lɛ́ zù gɔ̃gbɛ̃i à pì: Ń kú mámɛɛ? 10 À wèa à pì: Kũ ma n kĩni
mà, akũ vĩna ma kũ kũ má kun pótompo yãi, akũ ma utɛ. 11 Akũ Dikiri Luda a là à pì: Dí mɛ́
à ònnɛ ń kun pótompoo? Lí kũ ma ginnɛ ǹ a nɛ́ ble, n blèn yá? 12 À wèa à pì: Nɔgbɛ̃ kũ n
kpàma àgɔ̃ kú kũmao mɛ́ à lí pì nɛ́ kpàma ma blè. 13 Akũ Dikiri Luda nɔgbɛ̃ là à pì: Bɔ́yãi n
kɛ̀ lɛɛ? À wèa à pì: Mlɛ̃̀ mɛ́ à ma kɛkɛ, akũ ma blè. 14 Akũ Dikiri Luda pì mlɛ̃̀ɛnɛ:
Kũ n kɛ̀ lɛ, ĩnigɔ̃ láaribona pɔ́ ũ
de bɛ pɔ́kãdenɔ kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔla pínki,
ĩnigɔ̃ táa o n kùua,
bùsutitin ĩnigɔ̃ ble ari n wɛ̃̀ndi lén.
15 Mani ibɛrɛ da mɔkɔ̃n kũ nɔgbɛ̃o dagura,
n buri kũ a burio dagura.
A buri ni n mì wí,

ĩni a gbátoki kĩnna.
[16] Akũ à pì nɔgbɛ̃nɛ:
Mani n nɔ̀sinaa wari karannɛ,
ĩnigɔ̃ né i kũ wãwão.
N zã ni nigɔ̃ kúmmamɛ,
anigɔ̃ kí ble n musu.
[17] Akũ à pì gɔ̃gbɛ̃nɛ:
Lákũ n n nanɔ yã mà nà,
lí kũ ma ginnɛ ǹ a nɛ́ ble n blè,
ma láari bò zĩtɛa n yãi,
ɔsi kũ ɔsioon ĩnigɔ̃ pɔ́ble en
ari n wɛ̀ndi lɛ́n.
[18] Ani lɛ̀nɔ kũ lá ũkãdenɔ butɛnnɛ,
gbasa ǹ burapɔnɔ ble.
[19] Ísimmawaranaa gũnn ĩni pɔ́ble en
ari ǹ ɛra ǹ gɛ̃o bùsun,
zaakũ gwen ma n bon.
Bùsutitimɛ n ũ,
ĩni ɛra ǹ gɔ̃ bùsutiti pìi ũmɛ.

[20] Adamu tɔ́ kpà a nanɔnɛ Awau, zaakũ gbɛ̃ pínki daimɛ. [21] Dikiri Luda bára uta kɛ̀ Adamunɛ kũ a nanɔo, akũ à dàńnɛ. [22] Akũ à pì: Bisãsiri a mana kũ a vãnio dɔ̃̀ sà, à gɔ̃̀ lán ó bà. Óni gínɛ à lí wɛ̀ndide nɛ́ kɛ̃ à ble de àsungɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínkiro yãi. [23] Akũ Dikiri Luda pɛ̀a à a bò Ɛdɛni dàkoo pìi gũn. Akũ Adamu gɛ̀ɛ à zĩtɛ kũ Luda a bòn zĩ kɛ. [24] Kũ Dikiri Luda pɛ̀a, akũ à kɛrubunɔ kàtɛ Ɛdɛni dàko ifãboki kpa, de ògɔ̃ lí wɛ̀ndide zɛ́ dãkpã kũ fɛ̃nɛda kũ àtɛn tɛ́ kɛ àtɛn litɛlitɛo.

4

Kainu kũ Habilao

[1] Adamu a nanɔ Awau dɔ̃̀ nɔgbɛ̃ ũ, akũ à nɔ̀ɔ sì à Kainu ì. Akũ à pì: Ma gɔ̃gbɛ̃ ì kũ Dikiri gbãnao. [2] Akũ à a dakũna Habila ì dɔ. Habila kɛ̀ sãdãri ũ, Kainu sɔ̃ à kɛ̀ búbari ũ. [3] Zĩkea Kainu sù kũ a burapɔnɔo gba ũ Dikirinɛ. [4] Habila sɔ̃ à sù kũ a sãnɛ káaku mèkpanaao. Habila yã kà Dikirigu, akũ à a gba sì. [5] Kainu sɔ̃ a yã dí kɛ Dikirinɛro, akũ adi a gba síro. Akũ Kainu pɔ fɛ̃̀ manamana a ãnn sìsi. [6] Akũ Dikiri pì Kainunɛ: Bɔ́yãi n pɔ fɛ̃̀ɛ? À kɛ̀ dera n ãnn yàkaa? [7] Tó n yã mana kɛ̀, mani n síroo? Tó ńdi yã mana kɛ sɔ̃ro, durunna natɛnnɛ n kpɛ́lɛlɛa. N ni tɛni a dɛ, séde ǹ zĩ̀ blea.

[8] Akũ Kainu pì a dakũna Habilanɛ: Ò gɛ́ sɛ̀n. Kũ ò kà gwe, akũ à fùtɛ a dakũnai à a dɛ̀. [9] Dikiri Kainu là à pì: Mán n dakũna Habila kunn? À wèa à pì: Má dɔ̃ro. Ma dakũna dãkpãriin ma ũ yá? [10] Akũ Dikiri pì: Bɔ́n n kɛ̀ɛ? N dakũna aru tɛn ĺɛ́ zumai zaa zĩtɛ gũn mà zɛ kãao. [11] Tera sà ĩnigɔ̃ láari pɔ́ ũmɛ, ĩnigɔ̃ zã̀ kũ zĩtɛ kũ à n dakũna aru mì n ɔĩo. [12] Tó n bú bà, zĩtɛ ni kararo. Ĩnigɔ̃ sɔ̃sɔ̃ gu kũ guo ǹgɔ̃ likara andunia gũn. [13] Akũ Kainu pì Dikirinɛ: Wari bire gbãna demala, mani fɔ̃ro. [14] Ntɛn pɛ́ma zĩtɛ la gbãramɛ sà. Mani kɛ̃kɔ̃a kũnwo sà. Manigɔ̃ sɔ̃sɔ̃ gu kũ guo màgɔ̃ likara andunia gũn, gbɛ̃ kũ à kpàkũn kũmao ni ma dɛ. [15] Akũ Dikiri pìnɛ: Lɛnlo! Tó gbɛ̃ n dɛ, oni mɔra káa gɛ̀n supplamɛ. Akũ Dikiri wãnzãn ke kɛ̀̃ Kainua, de gbɛ̃ kũ à kpàkũn kãao sún a dɛro yãi. [16] Akũ Kainu dà zɛ́n à kɛ̀̃ Dikiria. À gɛ̀ɛ à vùtɛ Nɔdu bùsun Ɛdɛni ifãboki kpa.

[17] Kainu wùtɛ kũ a nanɔo, akũ à nɔ̀ɔ sì à Ɛnɔku ì. A gbɛra Kainu wɛ̃tɛ kàtɛ, akũ à a nɛ́ pì tɔ́ kpà wɛ̃tɛ pìinɛ. [18] Ɛnɔku Irada ì, Irada Mɛuyaɛli ì, Mɛuyaɛli Mɛtusaɛli ì, Mɛtusaɛli Lamɛki ì. [19] Lamɛki nɔ sɛ̀ mɛ̀n pla, a do tɔ́n Ada, a do Zila. [20] Ada Yabala ì. Àkũmɛ pɔ́dãri kũ òdigɔ̃ kú bizakuta gũnnɔ dizi káaku ũ. [21] A dakũna tɔ́n Yubala. Àkũmɛ mɔrɔlɛrinɔ kũ úrapɛrinɔ dizi káaku ũ. [22] Zila sɔ̃, akũ mɛ́ à Tubala Kainu ì. Siaamɛ a ũ. Àdi pɔ pínki pi kũ mɔ̀sio kũ mɔ̀gotɛ̃o. A dãre tɔ́n Naama. [23] Akũ Lamɛki pì a nɔnɔnɛ:

Ada kũ Zilao, à ma yã ma,
ma nɔnɔ, à sã kpá ma yãi.
Gbɛ̃ke ma kĩnna, akũ ma a dɛ̀,
kɛfɛnna pì ma lɛmɛ, akũ ma a wɛ̀ndii bò.
[24] Tó oni Kainu fĩna bonɛ gɛ̀n suppla,
makũ Lamɛki ma pɔ́ sɔ̃,
gɛ̀n baaakɔ̃ akuri awɛɛsupplamɛ.
[25] Adamu wùtɛ kũ a nanɔo dɔ, akũ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì. À tɔ́ kpànɛ Sɛti à pì, Luda a gba nɛ́ pãnde Habila kũ Kainu a dɛ̀ gɛ̃nɛ ũmɛ. [26] Sɛti sɔ̃ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì, akũ à tɔ́ kpànɛ Ɛnɔsu. Zaa zĩ birean ò nà Dikiri sísinaaa.

5

Adamu burinɔ

[1] Adamu burinɔ yãn dí. Gɔrɔ kũ Luda bisãsirinɔ kɛ̀, à ń kɛ́ lán a bàmɛ. [2] À ń kɛ́ gɔ̃gbɛ̃ kũ nɔgbɛ̃o, akũ à arubarikaa dàńnɛ. À tɔ́ kpàńnɛ bisãsiri.
[3] Adamu wɛ̀ basuddo akuride gũn à nɛ́ ì a taka ũ à bòkɔ̃a kãao, akũ à tɔ́ kpànɛ Sɛti. [4] Sɛti inaa gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa siikɔ̃ à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [5] Kũ à kà wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ basuddo akuri, akũ à gà.
[6] Sɛti wɛ̀ basɔɔro awɛɛsɔɔrode gũn à Ɛnɔsu ì. [7] A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa siikɔ̃ awɛɛsuppla à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [8] Kũ à kà wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ basɔɔro akuri awɛɛpla, akũ à gà.
[9] Ɛnɔsu wɛ̀ basiikɔ̃ akuride gũn à Kenana ì. [10] A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa siikɔ̃ kũ gɛ̃roo à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [11] Kũ à kà wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ basɔɔro awɛɛsɔɔro, akũ à gà.
[12] Kenana wɛ̀ baaakɔ̃ akuride gũn à Malalɛli ì. [13] A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ bupla à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [14] Kũ à kà wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ basɔɔro akuri, akũ à gà.
[15] Malalɛli wɛ̀ baaakɔ̃ awɛɛsɔɔrode gũn à Yarɛdi ì. [16] A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa siikɔ̃ kũ mèn baraakuri à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [17] Kũ à kà wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ basɔɔro sɔɔrosari, akũ à gà.
[18] Yarɛdi wɛ̀ basɔraakɔ̃ awɛɛplade gũn à Ɛnɔku ì. [19] A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa siikɔ̃ à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [20] Kũ à kà wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ basɔraakɔ̃ awɛɛpla, akũ à gà.
[21] Ɛnɔku wɛ̀ baaakɔ̃ awɛɛsɔɔrode gũn à Mɛtusela ì. [22] A gbɛra à táa ò kũ Ludao ari wɛ̀ wàa do kpɛ́ basɔɔro à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [23] À kà wɛ̀ wàa do kpɛ́ basɔraakɔ̃ awɛɛsɔɔro. [24] À táa ò kũ Ludao, akũ ò kùrai, kũ Luda a sɛ̀ à bò kãao andunia gũn yãi.
[25] Mɛtusela wɛ̀ bakɛ̃ndo awɛɛsupplade gũn à Lamɛki ì. [26] A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa aakɔ̃ kpɛ́ bakɛ̃ndo awɛɛpla à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [27] Kũ à kà wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́ basɔraakɔ̃ akuri donsari, akũ à gà.
[28] Lamɛki kɛ̀ wɛ̀ bakɛ̃ndo awɛɛpla, akũ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì. [29] À tɔ́ kpànɛ Nuhu à pì: Gbɛ̃ bire mɛ́ ani ó laakari kpátɛwɛrɛ zĩ gbãna kũ ótɛn kɛ yãi. Odì zĩ gbãna pì kɛ Dikiri láaribona zĩtɛa yãimɛ. [30] Nuhu inaa gbɛra Lamɛki kɛ̀ wɛ̀ wàa aakɔ̃ sɔɔrosari à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo. [31] Kũ à kà wɛ̀ wàa aakɔ̃ kpɛ́ basɔraakɔ̃ akuri awɛɛsuppla, akũ à gà.
[32] Kũ Nuhu kà wɛ̀ wàa pla kpɛ́ basɔɔro, à Sɛmu kũ Hamuo kũ Yafɛtio ì.

6

Bisãsirinɔ yakanaa

[1] Kũ bisãsirinɔ nà kɛna nà òtɛn dagula òtɛn nɛ́nɔgbɛ̃nɔ i, [2] akũ Luda nɛ́nɔ è bisãsiri nɛ́nɔgbɛ̃ pìnɔ mana, akũ òtɛni ń sɛ́ ń pɔyeinaaa. [3] Akũ Dikiri pì: Ma Nini nigɔ̃ kú bisãsirinɔ gũn gɔrɔ sĩnda pínkiro, zaakũ mèbarademɛ. Ń gɔrɔnɔ nigɔ̃ wɛ̀ basuddomɛ. [4] Gbɛ̃ gbɛ̃̀nanɔn

kú andunia gũn gɔrɔ birea kũ gɔrɔ bire gbɛrao dɔ, gɔrɔ kũ Luda né pìnɔ bisãsiri nénɔgbɛ̃nɔ dɔ̃ nɔgbɛ̃nɔ ũ ò nénɔ ì kũńwo. Ń né pìnɔmɛ gɔ̃sa gbãna kũ ń tɔ́ bò zaa káakunɔ ũ.

5 Dikiri è kũ bisãsirinɔ yã vãni kɛna dasi andunia gũn. Gɔrɔ sĩnda pínki yã bɛ̀nɛ laasunn òdigɔ̃ lɛ́ ado, 6 akũ a pɔ yàka bisãsiri kũ à kè zĩtɛ yã musu. À laasun pãnde lè, 7 akũ à pì: Mani bisãsiri kũ ma kè zĩtɛ wara, bisãsirinɔ kũ nɔ̀bɔnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ bãnɔo, zaakũ ma pɔ yàka ń kɛna yã musu. 8 Ama Nuhu Dikiri pɔnna lè.

Nuhu yã

9 Nuhu burinɔ yãn dí. Nuhu bi gbɛ̃ manamɛ. Kũ à kun, a mèn do mɛ́ à taari vĩro à táa ò kũ Ludao. 10 Nuhu négɔ̃gbɛ̃nɔ ì gbɛ̃nɔn aakɔ̃, Sɛmu kũ Hamuo kũ Yafɛtio. 11 Luda è andunia gbɛ̃nɔ yàka ń pínki, taarikɛna andunia pà. 12 Kũ Luda andunia gwà, à è à yàka, zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki zã̀ zɛ́a.

13 Akũ Luda pì Nuhunɛ: Mani gbɛ̃ sĩnda pínki kakatɛ, kũ ń yãin taarikɛna dà anduniala. Mani ń kakatɛ lɛɛlɛ kũ anduniaomɛ. 14 Ǹ gó'itɛ kɛkɛ kũ lí lɛ̀kɛtɛɛo ǹ kpénɛnɔ kɛ a gũn ǹ ɔ̀da maa a gũn kũ a kpɛo. 15 Ĩni gó pì kɛ lán dí bà. A gbã̀na gã̀sãkuru wàa do kpɛ́ basɔɔro, a yàasa gã̀sãkuru bupla akuri, a lei sɔ̃ gã̀sãkuru baraakuri. 16 Ǹ gó pìi musu pápa, gbasa ǹ guforo tó a dagura gwe gã̀sãkuru do zaa a musu kpa. Ǹ gbà da gó pì kpado ǹ gó pì kɛ didikɔ̃ana lɛu aakɔ̃.

17 Makũ sɔ̃ mani tó í da anduniala, de mà pɔ́ wɛ̀ndide kũ òdi wesa bonɔ kakatɛ ń pínki. Pɔ́ kũ ò kú andunia gũnnɔ ni gaga pínki. 18 Ama ma bàka nigɔ̃ kú kũnwo. Ĩni gɛ̃ gó pìi gũn kũ n nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ n nanɔo kũ n nénɔ nɔnɔo. 19 Ĩni pɔ́ wɛ̀ndide pínki sɛ́ ǹ gɛ̃ kũńwo mèn plapla de onigɔ̃ kun kũ wɛ̀ndiio. 20 Bã burinɔ kũ nɔ̀bɔ burinɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùao burinɔ pínki oni su n kĩnaa mèn plapla de ògɔ̃ kun. 21 Ǹ pɔ́ble kũ òdi ble sĩnda pínki sɛ́tɛ ǹ kakara á zàna ũ, ákɔ̃nɔ kũ pɔ́ pìnɔ. 22 Akũ Nuhu kè lɛ à yã kũ Luda ònɛɛ kè pínki.

7

Í dana anduniala

1 Akũ Dikiri pì Nuhunɛ: Ǹ gɛ̃ gó gũn kũ n bedenɔ, zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ma n e yãnnade ũ gbãragbɛ̃nɔ tɛ́. 2 Ǹ nɔ̀bɔ kũ à de sa'opɔ ũnɔ sɛ́ ǹ gɛ̃ kũńwo da kũ a sàao mèn supplapla, ǹ nɔ̀bɔ kũ òdi sa ooronɔ sɛ́ mèn plapla da kũ a sàao. 3 Ǹ bãnɔ sɛ́ ǹ gɛ̃ kũńwo dɔ da kũ a sàao mèn supplapla de ń burinɔ gɔ̃ kú andunia gu sĩnda pínkia. 4 Zaakũ gɔrɔ suppla gbɛra mani tó legũ ma zĩtɛ ari gɔrɔ bupla fãnantɛ̃ kũ gwãanio, de mà pɔ́ wɛ̀ndide kũ ma kènɔ wara zĩtɛ pínki.

5 Nuhu yã kũ Dikiri ònɛɛ kè pínki. 6 Gɔrɔ kũ í dà anduniala, Nuhu kun wɛ̀ wàa aakɔ̃mɛ. 7 À gɛ̀ gó'itɛ gũn kũ a nénɔ kũ a nanɔo kũ a nénɔ nɔnɔo de ò bo í pì yãn. 8 Akũ nɔ̀bɔ kũ ò de sa'opɔ ũnɔ kũ nɔ̀bɔ kũ òdi sa ooronɔ kũ bãnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ 9 sù Nuhu kĩnaa gó gũn mèn plapla da kũ a sàao lákũ Luda ònɛɛ nà. 10 Gɔrɔ suppla gbɛra í da pìi dà anduniala. 11 Nuhu wɛ̀ wàa aakɔ̃de gũn a mɔ plade gɔrɔ gɛ̃ro awɛɛplade zĩ, akũ í kũ à kú zĩtɛ gbárunɔ pũ̀tã pínki, akũ ludambɛ guforonɔ fɔ̃̀. 12 Legũ mà ari gɔrɔ bupla fãnantɛ̃ kũ gwãanio.

13 Gɔrɔ birea Nuhu gɛ̀ gó gũn kũ a nénɔ Sɛmu kũ Hamuo kũ Yafɛtio kũ api nanɔo kũ a nénɔ nɔnɔ gbɛ̃nɔn aakɔ̃, 14 kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ pínki ń buria kũ bɛ pɔ́kãdenɔ pínki ń buria kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ pínki ń buria kũ pɔ́ vuananɔ pínki ń buria, bãnɔ kũ pɔ́ dɛ̀mbɛrɛdenɔ pínki. 15 Pɔ́ kũ òdi wesa bonɔ sù Nuhu kĩnaa gó gũn buri kũ burio mèn plapla. 16 Pɔ wɛ̀ndidenɔ buri pínki gɛ̀ da kũ a sàao lákũ Luda dìtɛnɛ nà. Akũ Dikiri gbà tàtańlɛ.

17 Legũ mà ari gɔrɔ bupla. Kũ í tɛn kara, akũ à gó pìi sè zĩtɛla. 18 Í fùtɛ à kàra manamana à dà zĩtɛla, akũ gó pì fù íla. 19 Í kàra à dà zĩtɛla lái, à dà kpi lei kũ ò kú andunia gũnnɔla mɪ́ɔmɪɔ. 20 Í fùtɛ à dà kpi pìnɔla ari gã̀sãkuru gɛ̃ro. 21 Pɔ́ wɛ̀ndide kũ òdi táa o zĩtɛnɔ gàga pínki, bãnɔ kũ bɛ pɔ́kãdenɔ kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ bisãsirinɔ ń pínki. 22 Pɔ́ kũ òdi wesa bo kũ ò kú sɪ̀sɪ̃anɔ gàga pínki. 23 Luda pɔ́ wɛ̀ndide kũ ò kú sɪ̀sɪ̃anɔ

kàkatɛ pínki. À bisãsirinɔ kũ nɔ̀bɔnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ bãnɔ kàkatɛ andunia gũn. Nuhu mɛ́ à bò ado kũ pɔ́ kũ ò kú kãao gó gũnnɔ. [24] Akũ í gɔ̃̀ da anduniala ari gɔrɔ basuppla akuri.

8

Í gona anduniala

[1] Nuhu kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ kũ bɛ pɔ́kãde kũ ò kú kãao gó gũnnɔ pínki yã dɔ̀ Ludan. Kũ à ĩa gbàrɛ zĩtɛa, akũ í nà babanaaa. [2] Í kũ ò kú zĩtɛ gbárunɔ kũ ludambɛ guforonɔ tàta, akũ legũ kɛ̃̀. [3] Í pì tɛn baba busɛbusɛ àtɛn lago ari gɔrɔ basuppla akuri. [4] A mɔ supplade gɔrɔ gɛ̃ro awɛɛplade zĩ gó pìi dì kpi kũ òdi pi Ararataa. [5] Í pì tɛn lago ari mɔ kuride gũn. Mɔ kuride pì gɔrɔ káaku zĩ kpinɔ mìsɔ̃ntɛnɔ bòbo.

[6] Gɔrɔ bupla gbɛra Nuhu gó wondo kũ à bòn yã wɛ̃̀, [7] akũ à kãakãanna gbàrɛ. Àtɛn vura àtɛn gɛ́ àtɛn su ari í bàba zĩtɛa. [8] À potɛ̃nɛ gbàrɛ dɔ de à le à dɔ̃ tó í làgo zĩtɛa. [9] Kũ potɛ̃nɛ dí diki lero, akũ a èra à sù Nuhu kĩnaa gó gũn, zaakũ í da anduniala pínkimɛ. Nuhu ɔ bò à a kũ̀ à gɛ̃o gó gũn. [10] À kámma bò ari gɔrɔ suppla, akũ à èra à potɛ̃nɛ gbàrɛ dɔ. [11] Potɛ̃nɛ pìi èra à sù à kĩnaa ɔkɔsi à kù lá kɛ̃̀ à kpá a léi. Akũ Nuhu dɔ̃ kũ í làgo zĩtɛa. [12] À kámma bò gɔrɔ suppla dɔ, akũ à èra à potɛ̃nɛ pìi gbàrɛ, adi ɛra à sù a kĩnaa doro. [13] Nuhu wɛ̃̀ wàa aakɔ̃ awɛɛdode gũn a mɔ káaku gɔrɔ káaku zĩ, í bàba zĩtɛa, akũ à gó pìi musu gò. Kũ à gu gwà, à è í làka zĩtɛa. [14] A mɔ plade gɔrɔ baraasɔɔro awɛɛplade zĩ í bàba zĩtɛa.

[15] Akũ Luda yã ò Nuhunɛ à pì: [16] Ǹ bo gó gũn kũ n nanɔo kũ n nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ ń nɔnɔo. [17] Ǹ pɔ́ wɛ̃̀ndide kũ ò kú kũnwonɔ bɔtɛ pínki, bãnɔ kũ nɔ̀bɔnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ pínki, de ò fãkɔ̃a zĩtɛ ògɔ̃ nɛ́ i ògɔ̃ kara andunia gũn. [18] Akũ Nuhu bò kũ a nɛ́nɔ kũ a nanɔo kũ a nɛ́ pìnɔ nɔnɔo. [19] Nɔ̀bɔnɔ pínki kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ pínki kũ bãnɔ pínki kũ pɔ́ kũ òdi táa o zĩtɛnɔ pínki bɔ̀tɛ gó gũn buri kũ burio.

[20] Akũ Nuhu Dikiri gbagbaki bò. À nɔ̀bɔ kũ bã kũ òdi sa oonɔ kũ̀, akũ à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ òa. [21] Kũ Dikiri a gbĩ mà, à kɛ̀nɛ nna, akũ à laasun lɛ̀ à pì: Mani ɛra mà láari bo zĩtɛa bisãsiri yãi doro, zaakũ bisãsiri laasun dìgɔ̃ vãni zaa a kɛfɛnnakɛgɔrɔamɛ. Mani ɛra mà pɔ́ wɛ̃̀ndidenɔ kakatɛ lákũ ma kɛ̀ nà doro. [22] Ari andunia gɛ́ àgɔ̃ kunwo pɔ́tɔ̃na kũ pɔ́kɛkɛnaao, ĩa kũ guwãnao, bunsirɛ kũ sakareo, fãnantɛ̃ kũ gwãanio, ń ke ni lákaro.

9

Luda bàka kunna kũ Nuhuo

[1] Akũ Luda arubarikaa dà Nuhugu kũ a nɛ́nɔ à pìńnɛ: Àgɔ̃ nɛ́ i àgɔ̃ kara à andunia pa. [2] Nɔ̀bɔnɔ kũ bãnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ kpɔ̀nɔ nigɔ̃ á vĩna vĩ pínki. Ma ń náárɛ á ɔĩ. [3] Pɔ́ kũ òdi táa onɔ pínki nigɔ̃ de á pɔ́ble ũ. Ma ń kpááwa pínki lákũ ma pɔ́ble kũ òdi butɛ zĩtɛanɔ kpàáwa nà yã. [4] Ama àsun nɔ̀bɔ kũ odi a kùtu kpáro sóro, zaakũ a arumɛ a wɛ̃̀ndi ũ. [5] Mani á aru kũ à de á wɛ̃̀ndi ũ fĩna boárɛ. Tó nɔ̀bɔ gbɛ̃ dɛ̀ ke tó gbɛ̃ a gbɛ̃dake dɛ̀, mani a aru fĩna bonɛ. Mani fĩna bo gbɛ̃ kũ à a gbɛ̃dake dɛ̀ɛa. [6] Tó gbɛ̃ a gbɛ̃dake dɛ̀, oni a dɛ, zaakũ ma bisãsiri kɛ̀ ma taka ũmɛ. [7] Àgɔ̃ nɛ́ i àgɔ̃ kara, à da anduniala àgɔ̃ kɛ dasi.

[8] Luda pì Nuhunɛ kũ a nɛ́nɔ dɔ: [9] Ma bàka nigɔ̃ kú kãáo kũ á burinɔ [10] kũ pɔ́ wɛ̃̀ndide kũ ò kú kãáo kũ ò bò gó gũnnɔ pínki, bãnɔ kũ bɛ pɔ́kãdenɔ kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ kũ pɔ́ kũ ò kú zĩtɛanɔ pínki. [11] Ma bàka nigɔ̃ kú kãáo. Mani í da anduniala mà pɔ́ wɛ̃̀ndidenɔ kakatɛ pínki doro. Í ni da anduniala à a kakatɛ doro. [12] Akũ Luda èra à pì: Ma bàka nigɔ̃ kú kãáo kũ pɔ́ wɛ̃̀ndide kũ ò kú kãáonɔ ari gɔrɔ sĩnda pínkimɛ. A sèedaan dí. [13] Mani ludambɛfɛ̃nɛda bo legũa ma bàka kunna kũ anduniao sèeda ũ. [14] Tó ma tò legũ sìsi ludambɛfɛ̃nɛda bòa, [15] lákũ ma bàka kú kãáo nà kũ pɔ́ wɛ̃̀ndide buri sĩnda pínkio, a yã ni dɔmagu. Mani tó í da anduniala à pɔ́ wɛ̃̀ndide kakatɛ pínki doro. [16] Tó ma ludambɛfɛ̃nɛda è legũa, ma bàka kunna kũ pɔ́ wɛ̃̀ndide buri sĩnda pínkio ari gɔrɔ sĩnda pínki yã ni dɔmagu. [17] Akũ Luda pì Nuhunɛ: Ma bàka kunna kũ pɔ́ wɛ̃̀ndide kũ ò kú andunia gũnnɔ pínki sèedaan gwe.

Nuhu nɛ́nɔ

18 Nuhu nɛ́ kũ ò bɔ̀tɛ gó gũnnɔ tɔ́n dí: Sɛmu, Hamu, Yafɛti. Hamumɛ Kanaa de ũ. 19 Nuhu
nɛ́nɔn gwe gbɛ̃nɔn aakɔ̃. Ń burinɔ mɛ́ ò dàgula andunia gũn pínki.

20 Nuhu bi búbariimɛ, akũ à geepi líkpɛ bà. 21 Kũ à sèwɛ̃ mì à kã̀, akũ a wutɛna pótompo a
kpɛ́n. 22 Kũ Kanaa de Hamu a de pótompo è, à bò à gɛ̀ɛ à ò Sɛmunɛ kũ Yafɛtio. 23 Akũ Sɛmu
kũ Yafɛtio uta zɔ̃kɔ̃ɔ sɛ̀ ò dì ń gã̀aa ń pla ò táa ò kũ kpɛo. Ń arɛ dɔna gu pãndea de òsun ń
de pótompo ero yãi, ò gɛ̀ɛ ò kù ń de pótompola. 24 Kũ wɛ̃ wère Nuhua à vù, à mà lákũ a nɛ́
kpɛde kɛ̀arɛ nà, 25 akũ à pì:
Kanaa nigɔ̃ láari pɔ́ ũmɛ,
àkũ mɛ́ anigɔ̃ a gbɛ̃nɔ zɔ̀ kpɛde ũ.
26 Akũ à pì:
Arubarikademɛ Dikiri, Sɛmu Luda ũ,
Kanaa nigɔ̃ de Sɛmu zɔ̀ ũ.
27 Luda karana kɛ Yafɛtinɛ,
a burinɔ ń baka le Sɛmu burinɔ arubarikaa gũn,
Kanaa nigɔ̃ de Yafɛti zɔ̀ ũ.

28 Í dana anduniala gbɛra Nuhu kɛ̀ wɛ̀ wàa do kpɛ́ basuppla akuri. 29 À kɛ̀ wɛ̀ wàa siikɔ̃ kpɛ́
basuppla akuri, akũ à gà.

10

Nuhu burinɔ

1 Nuhu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ Sɛmu kũ Hamuo kũ Yafɛtio kũ ń nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kũ ò ì í dana anduniala
gbɛranɔ yãn dí. 2 Yafɛti nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: Goma, Magɔgu, Midiã, Girisi, Tubala, Mɛsɛki
kũ Tirasao. 3 Goma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: Asakɛnaza, Rifa, Tɔgama. 4 Girisi nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí:
Ɛlisa, Tasisi, Sipiru, Rodanimu. 5 Buri pìnɔ mɛ́ ò dàgula ísira gɛrɛɛi, ò kɔ̃ kpàatɛtɛ bùsu kũ
bùsuuo buri kũ burio danɛdanɛ, baadi kũ a buriyão.

6 Hamu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: Etiopia, Misila, Libia kũ Kanaao. 7 Etiopia nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí:
Sɛba, Avila, Sabata, Raama kũ Sabatɛkao. Raama nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔmɛ Seba kũ Dedão ũ. 8 Nimlɔdu
bi Etiopia burimɛ dɔ. Àkũmɛ andunia gbãnazɔ̃kɔ̃de tɔ́de káaku ũ. 9 Tofe sàamɛ Dikiri kĩnaa.
A yã mɛ́ à tò òdi pi: Lákũ Nimlɔdu de tofe sà ũ Dikiri kĩnaa nà. 10 Babilɔnia bùsu kũ à kí
blèa káaku wɛ́ranɔmɛ Babɛli kũ Ɛrɛkio kũ Akadao kũ Kalanɛo ũ. 11 Bona gwe à gɛ̀ɛ Asiria
bùsun, akũ à Ninɛva kàtɛ kũ Reobo'irio kũ Kalao 12 kũ Rɛsɛ̃ kũ à kú Ninɛva dagura kũ Kalao.
Ninɛvamɛ wɛ́ra zɔ̃kɔ̃ ũ.

13 Misila burinɔn dí: Ludunɔ, Anamunɔ, Lɛabanɔ, Nafatunɔ, 14 Patarusinɔ, Kasalunɔ kũ
Kɛrɛti kũ Filisitininɔ bò ń gũnnɔo.

15 Kanaa daudu Sidɔ̃ burinɔn dí: Itinɔ, 16 Yebusinɔ, Amɔrinɔ, Gigasinɔ, 17 Ivinɔ, Akinɔ,
Sininɔ, 18 Avadanɔ, Zɛmarinɔ kũ Amatanɔo. Kanaa pìnɔ dàgula kpɛkpɛ. 19 Ń bùsu lɛ́zɛkin dí.
Bona zaa Sidɔ̃ gɛna Gera kũ à kú Gaza sarɛ ari Sɔdɔmu kũ Gɔmɔrao kũ Adamao kũ Zeboimu
kũ à kú Lasa sarɛo. 20 Hamu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn gwe buri kũ burio bùsu kũ bùsuuo danɛdanɛ, baadi
kũ a buriyão.

21 Yafɛti dakũna Sɛmu buri kɛ̀ dɔ. Àkũmɛ Eberunɔ dizi káaku ũ. 22 Sɛmu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí:
Elamu, Asiria, Apasada, Ludu kũ Aramuo. 23 Aramu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: Uzu, Hulu, Geta kũ
Mɛsɛkio. 24 Apasada mɛ́ à Sela ì, akũ Sela Eberu ì. 25 Eberu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì gbɛ̃nɔn pla. A do tɔ́n
Pɛlɛgi, zaakũ a gɔrɔn ò kɛ̃̀kɔ̃a andunia gũn. A dakũna tɔ́n Yɔkɔtã. 26 Yɔkɔtã nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n
dí: Alamɔdada, Sɛlɛfi, Azamavɛ, Yera, 27 Adoramu, Uzala, Dikala, 28 Obala, Abimaɛli, Seba,
29 Ofi, Avila kũ Yobabuo. Yɔkɔtã nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn gwe pínki. 30 Bona Mɛsa gɛna Sefa kũ kpi kũ
ò kú ifãboki kpanɔ, àkũmɛ ń bùsu ũ. 31 Sɛmu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn gwe pínki buri kũ burio bùsu kũ
bùsuuo danɛdanɛ, baadi kũ a buriyão.

32 Nuhu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ burinɔn gwe danɛdanɛ bùsu kũ bùsuuo. Ń kĩnaan andunia buri sĩnda
pínki bòn ò dàgula í dana anduniala gbɛra.

11

Babɛli kpɛ́didikɔ̃anaa

1 Andunia gũn yã pínki buri mèn domɛ, yã dokɔ̃nɔn òdi o. 2 Lákũ gbɛ̃nɔ tɛn sɔ̃sɔ̃ ifãboki
kpa nà, kũ ò kà Babilɔnia bùsu gusaran, akũ ò vùtɛ gwe. 3 Ò pìkɔ̃nɛ: Ò gɛ́ ò kúnku bo ò kpáta
manamana. Kúnkumɛ ń gbɛ̀ ũ, ɔ̀daamɛ ń simiti ũ. 4 Akũ ò pì: Ò wɛ́ra kátɛ ò kpɛ́didikɔ̃ana
bo a mìsɔ̃ntɛ zɔ̃ ludambɛa. Ò ó zīda tɔ́ bo de òsungɔ̃ fãkɔ̃ana dodo andunia gũnlo yãi.
5 Akũ Dikiri kìpa à wɛ́ra pìi gwà kũ kpɛ́ lei kũ bisãsirinɔ bòoo. 6 Akũ à pì: Ń pínki ń buri
dokɔ̃nɔmɛ, yã dokɔ̃nɔn òdi o, akũ yã kũ òtɛn boon dí yá? Yã kũ ò a laasun lɛ̀ tera sà oni
kɛmɛ, pɔ́ke ni kpáńnɛ a kɛnaa gũn doro. 7 Ò kipa ò gɛ́ gwe ò ń yã yãkatɛńnɛ de òsun kɔ̃ yã
ma doro. 8 Akũ Dikiri ń fãkɔ̃a gwe dodo andunia gũn pínki, akũ ò ń wɛ́ra katɛnaa tò. 9 A yã
mɛ́ à tò, ò tɔ́ kpà wɛ̃tɛ pìinɛ Babɛli, zaakũ gwen Dikiri tò andunia buri sĩnda pínki yã bòn.
Zaa gwen à ń fãkɔ̃a andunia gũn pínki.

*S*ɛmu kũ Terao burinɔ

10 Sɛmu burinɔ yãn dí. Sɛmu wɛ̀ basɔɔrode gũn à Apasada ì ídana anduniala gbɛra wɛ̀
pla. 11 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa pla kpɛ́ basɔɔro à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo.
12 Apasada wɛ̀ baraakuri awɛɛsɔɔrode gũn à Sela ì. 13 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa pla kũ aakɔ̃o à
nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo.
14 Sela wɛ̀ baraakuride gũn à Eberu ì. 15 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa pla kũ aakɔ̃o à nɛ́ pãndenɔ ì
dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo.
16 Eberu wɛ̀ baraakuri awɛɛsiikɔ̃de gũn à Pɛlɛgi ì. 17 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa pla kũ baraakurio
à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo.
18 Pɛlɛgi wɛ̀ baraakuride gũn à Rɛu ì. 19 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa do awɛɛkɛ̃ndo à nɛ́ pãndenɔ
ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo.
20 Rɛu wɛ̀ baraakuri awɛɛplade gũn à Serugu ì. 21 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa do awɛɛsuppla à nɛ́
pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo.
22 Serugu wɛ̀ baraakuride gũn à Nao ì. 23 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ wàa do à nɛ́ pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ
kũ nɔgbɛ̃nɔo.
24 Nao wɛ̀ baraakuri donsaride gũn à Tera ì. 25 A gbɛra à kɛ̀ wɛ̀ basuddo donsari à nɛ́
pãndenɔ ì dɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo.
26 Tera kɛ̀ wɛ̀ baaakɔ̃ akuri, akũ à Abramu kũ Nao kũ Aranao ì. 27 Tera burinɔ yãn dí. Tera
Abramu kũ Nao kũ Aranao ì, akũ Arana Lutu ì. 28 Arana gà a de Tera wára zaa Urumɛ Kaladia
bùsun, gu kũ ò a ìn. 29 Abramu kũ Nao nɔ sɛ̀. Abramu nanɔ tɔ́n Sarai, Nao nanɔ sɔ̃ tɔ́n Milika,
Arana nɛ́. Arana pì mɛ́ à Isika ì dɔ. 30 Sarai sɔ̃ paramɛ, adi nɛ́ iro.
31 Akũ Tera a nɛ́ Abramu kũ a daikore Lutuo kũ Abramu nanɔ Saraio sɛ̀ bona Uru, Kaladia
bùsun, òtɛn gɛ́ Kanaanɔ bùsun. Kũ ò kà Arana, ò vùtɛ gwe. 32 Tera wɛ̀ wàa do awɛɛsɔɔrode
gũnn à gà zaa Arana.

12

Dikiri ona Abramunɛ à bo a bùsun

1 Dikiri pì Abramunɛ:
Ǹ bo n bùsun n danɛnɔ tɛ́ n de bɛa,
ǹ tá bùsu kũ mani mɔnnɛn.
2 Mani tó n buri kɛ dasi,
mani arubarika dangu mà n tɔ́ bo,
n kĩnaan onigɔ̃ arubarika len.
3 Mani arubarika da gbɛ̃ kũ oni sa mana onnɛnɔn,
mani gbɛ̃ kũ oni sa vãni onnɛnɔ ká.
Andunia buri sĩnda pínki ni arubarika le n gãi.

4 Akũ Abramu dà zɛ́n lákũ Dikiri òne nà. Lutu gɛ̀ɛ kãao. A wɛ̀ baaakɔ̃ akuri awɛɛsɔɔrode
gũn à bò Arana 5 kũ a nanɔ Saraio kũ a vìni nɛ́ Lutuo kũ ń aruzɛkɛ kũ ò vĩnɔ kũ gbɛ̃ kũ ò sɛ̀

gwenɔ. Lɛn ò bò Arana lɛ ò dà Kanaa zɛ́n. Kũ ò kà gwe, [6]akũ ò gɛ̀̀tɛ bùsuu pìn ari ò kà Mɔre gbiri lí kĩnaa Sɛkɛmu. Kanaanɔn kú bùsuu pìn gɔrɔ birea. [7]Akũ Dikiri bò à sù Abramua à pì: Mani bùsu dí kpá n burinɔamɛ. Akũ à Dikiri gbagbaki bò gwe. [8]Kũ à fùtɛ gwe, à mìi pɛ̀ kpi kũ ò kú Bɛtɛli ifãboki kpanɔa, akũ à bùraa kàtɛ gwe, Bɛtɛli kú ifãlɛtɛ kpa, Ai kú ifãboki kpa. À Dikiri gbagbaki bò gwe dɔ, akũ à a sìsi. [9]Akũ à dà zɛ́n dɔ à mìi pɛ̀ Nɛgɛvia.

[10]Kũ nàa kà bùsuu pìn, akũ Abramu gɛ̀ɛ gɔrɔ pla kɛ Misila, zaakũ nàa pìi gɛ̃̀ ɔla. [11]Kũ à kà kãni kũ Misilao, à pì a nanɔnɛ: Má dɔ̃ nɔ manamɛ n ũ. [12]Tó Misilanɔ n e, oni pi ma nanɔmɛ n ũ, oni ma dɛ oni n tó. [13]Ǹ pińnɛ ma dãremɛ n ũ de ò ma sí ɔplapla n yãi. Lákũ ĩni ma mì sí nàn gwe. [14]Kũ ò kà Misila, Misilanɔ è nɔgbɛ̃ pì mana gɛ̃̀. [15]Kũ Misilanɔ kína Firi'auna ìbanɔ a è, ò a mana gɔ̃̀gɔ̃nɛ, akũ ò a sè ò gɛ̃̀ kãao Firi'aunanɛ a bɛa. [16]Akũ à Abramu gwà manamana a yãi, à sãnɔ kpàa kũ zùnɔ kũ zaakinɔ kũ gɔ̃gbɛ̃ zĩkɛrinɔ kũ nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ kũ lakuminɔo. [17]Akũ Dikiri gyã pãsĩnɔ kà Firi'aunagu kũ a bedenɔ Abramu nanɔ pì yãi. [18]Akũ Firi'auna Abramu sìsi à pìnɛ: Bɔ́ yã n kɛ̀mɛnɛ gwee? Bɔ́ yã mɛ́ à tò ńdi omɛnɛ kũ n nanɔnloo? [19]À kɛ̀ dera n pì n dãremɛ, akũ ma a sɛ̀ nɔ ũu? N nɔn di! Ǹ n pɔ́ sɛ́ ǹ táo. [20]Firi'auna yã ò a gbɛ̃nɔnɛ Abramu yã musu, akũ ò gɛ̀ɛ ò zɛ̀nɛ kũ a nanɔo kũ a aruzɛkɛnɔ pínki.

13

Abramu kɛ̃̀kɔ̃ana kũ Lutuo

[1]Akũ Abramu bò Misila à sù Nɛgɛvi kũ a nanɔo kũ a aruzɛkɛnɔ pínki kũ Lutuo. [2]Abramu bi aruzɛkɛdemɛ, à pɔ́kãdenɔ vĩ dasi kũ andurufuuo kũ wuraao. [3]Bona Nɛgɛvi à sɔ̃̀sɔ̃ gu kũ guo ari à gɛ̀ɛ à kào Bɛtɛli, gu kũ à bùraa kàtɛn káaku Bɛtɛli dagura kũ Aio, [4]gu kũ à sa'oki bòn yã. Akũ à Dikiri sìsi gwe.

[5]Lutu dìgɔ̃ tɛ́ kũ Abramuo lɛɛlɛ. À sãnɔ kũ zùnɔ kũ bizakutanɔ vĩ se. [6]Ń pɔ́kãdenɔn dasi, gu pìi sɛ̃̀ dí mɔ́ńma ń pínkiro. A yã mɛ́ à tò oni fɔ̃ ògɔ̃ kú gu dokɔ̃nɔ lɛɛlɛ doro. [7]Akũ lɛ́kpakɔ̃a gɛ̃̀ Abramu pɔ́dãrinɔ kũ Lutu pɔ́dãrinɔ dagura. Zĩ kũ̀a sɔ̃ Kanaanɔ kũ Pɛrizinɔn kú bùsuu pìn. [8]Akũ Abramu pì Lutunɛ: À mana lɛ́kpakɔ̃a gɔ̃ kú ó daguraro, ke ma pɔ́dãrinɔ kũ n pɔ́dãrinɔ dagura, zaakũ danɛnɔn ó ũ. [9]Ǹ bùsu gwa da n arɛ pínki. Ò kɛ̃̀kɔ̃a. Tó n gɛ ɔzɛi, mani gɛ́ ɔplai. Tó n gɛ ɔplaimɛ sɔ̃, mani gɛ́ ɔzɛi. [10]Kũ Lutu gu gwà, à è Yoda guvutɛ pínki mɔtɔ vĩ manamana. Ari Dikiri gɔ̃ gɛ́ Sɔdɔmu kũ Gɔmɔrao kakatɛ, guvutɛ pì de lán Dikiri swadakoo bà, lán Misila bùsuu bà, ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Zoaa. [11]Akũ Lutu Yoda guvutɛ sɛ̀ pínki. Ò kɛ̃̀kɔ̃a, akũ Lutu dà zɛ́n à tà ifãboki kpa. [12]Abramu gɔ̃̀ Kanaanɔ bùsun, Lutu sɔ̃ à kú Yoda guvutɛ wɛ̃̀tɛnɔ dagura. À bùraa kàtɛ Sɔdɔmu sarɛ. [13]Sɔdɔmudenɔ sɔ̃ ò vãni, durunnakɛri sànɔmɛ ń ũ Dikiri kĩnaa.

[14]Lutu tanaa gbɛra Dikiri pì Abramunɛ: Gu kũ ń zɛ́n ǹ wɛ́ sɛ́ ǹ gugbãnduru kũ gɛ̀nɔmidɔkio kũ ifãbokio kũ ifãlɛtɛo gwa. [15]Zĩtɛ kũ n è pínki, ma kpàmma, anigɔ̃ de mɔkɔ̃n kũ n burinɔ pɔ́ ũ ari gɔrɔ sĩnda pínki. [16]Mani tó n burinɔ kɛ dasi lán bùsu'atɛ̃ bà. Tó gbɛ̃̀ke ni fɔ̃ à bùsu'atɛ̃ naro, de ani fɔ̃ à n burinɔ naro. [17]Ǹ futɛ ǹ gɛ̃ bùsuu pìn ǹ a gbɛ̀̀na kũ a yàasaao gwa, zaakũ ma kpàmmamɛ. [18]Abramu fùtɛ à gɛ̀ɛ à vùtɛ Mamare gbiri lí kũ ò kú Ɛblɔnunɔ sarɛ, akũ à Dikiri gbagbaki bò gwe.

14

Lutu surabanaa

[1]Zĩkea Babilɔnia bùsu kína Amarafɛli kũ Ɛlaṣa bùsu kína Ariɔkio kũ Elamu bùsu kína Kɛdɔlaomɛɛo kũ Goimu bùsu kína Tidalao [2]tɛn zĩ̀ ká kũ Sɔdɔmu kína Bɛrao kũ Gɔmɔra kína Bisao kũ Adama kína Sinabuo kũ Zeboimu kína Sɛmɛbao kũ Bɛla kũ òdi pi tera Zoa kínao. [3]Kína gbɛ̃nɔn sɔɔro pìnɔ kɔ̃ kàkara ń pínki Sidimu guvutɛn. Àkũmɛ Sɛ̀bɛ Wiside ũ tera. [4]Wɛ̃̀ kuri awɛɛpla dagura òdigɔ̃ táfe bo Kɛdɔlaomanɛ. A wɛ̃̀ kuri awɛɛ'aakɔ̃de gũnn ò gì bonɛi. [5]A wɛ̃̀ gɛ̃ro donsaride gũnn Kɛdɔlaoma kũ kína kũ ò kú kãaonɔ sù ò zĩi blè Rɛfaimunɔa zaa Asɛtɛro Kanaimu, ò zĩi blè Zuzinɔa zaa Hamu, ò zĩi blè Ɛminɔa zaa Save Kiriataimu, [6]ò zĩi blè Orinɔa ń kpi kũ òdi pi Seia ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Ɛli Parana gbárannaa. [7]Akũ ò èra ò sù Ɛmisipa.

Àkũ òdi pi tera Kadɛsi. Ò zǐi blè Amalɛki bùsuua pínki kũ Amɔri buri kũ ò kú Azazɔ̃ Tamanɔa dɔ.
[8] Akũ Sɔdɔmu kína kũ Gɔmɔra kínao kũ Adama kínao kũ Zeboimu kínao kũ Bɛla kũ òdi pi tera Zoa kínao fùtɛ ò gèɛ ò zǐ ká kũńwo Sidimu guvutɛn. [9] Òtɛn zǐ ká kũ Elamu bùsu kínao kũ Goimu bùsu kínao kũ Babilɔnia bùsu kínao kũ Ɛlasa bùsu kínao. Kína gbɛ̃nɔn siikɔ̃ pìnɔ tɛn zǐ ká kũ kína gbɛ̃nɔn sɔɔronɔ. [10] Sidimu guvutɛ ɔ̀da wèɛ vĩ dasi. Kũ Sɔdɔmu kína kũ Gɔmɔra kínao tɛn bàa lɛ́, akũ ò sì a gũn, akũ ń gbɛ̃ kparanɔ bàa lɛ̀ ò gèɛ gusĩsĩden. [11] Zǐblerinɔ Sɔdɔmu kũ Gɔmɔrao aruzɛkɛnɔ kũ ń pɔ́blenɔ sètɛ pínki ò tào. [12] Gɔrɔ kǔa Abramu vǐni nɛ́ Lutu kú Sɔdɔmu, akũ ò a kǔ̀ ò tà kãao kũ a aruzɛkɛnɔ.
[13] Akũ gbɛ̃ kũ à bò ń ɔĩ gèɛ à ò Eberu buri Abramunɛ zaa Mamare gbiri línɔ sarɛ. Mamare kũ a dakũnanɔ Ɛsɛkɔlu kũ Anɛo bi Amɔri burinɔmɛ, ò de kɔ̃ gbɛ̃ ũ kũ Abramuo. [14] Kũ Abramu mà ò a danɛ kǔ̀ ò tà kãao, akũ à a bɛ zǐkarinɔ sètɛ gbɛ̃nɔn wàa do kpɛ́ basuddo plansari à pètɛ kína pìnɔi, akũ à ń lé Dã. [15] Akũ à a gbɛ̃nɔ kpàatɛtɛ, akũ ò sìńgu gwãani. Ò zǐi blèḿma ò pèḿma ari Oba, Damasuku gugbãnduru kpa. [16] À èra à sù kũ aruzɛkɛ pìnɔ pínki kũ a vǐni nɛ́ Lutuo kũ a aruzɛkɛnɔ. À sù kũ nɔgbɛ̃nɔo kũ gbɛ̃ pãndenɔ dɔ.
[17] Kũ Abramu zǐi blè Kɛdɔlaomaa kũ kína kũ ò kú kãaonɔ àtɛn su, akũ Sɔdɔmu kína bò à dàalɛ Save Guvutɛ kũ òdi pi tera Kína Guvutɛn. [18] Akũ Salɛmu kína Mɛlɛkizɛdɛki sù kũ burodiio kũ sèwɛ̃o. Àpi bi Luda Musude gbàgbariimɛ. [19] Akũ à sa mana ò Abramunɛ à pì:
Luda Musude musu kũ zĩtɛo Kèri
arubarika da Abramun.
[20] Arubarikaden Luda Musude
kũ à n ibɛrɛnɔ nànnɛ n ɔĩ ũ.
Akũ Abramu aruzɛkɛ kũ àtɛn sunɔ pínki kuride kpàa. [21] Sɔdɔmu kína pì Abramunɛ: Ǹ ma gbɛ̃nɔ kpáma ǹgɔ̃ aruzɛkɛ kũna n pɔ́ ũ. [22] Akũ Abramu pìnɛ: Ma sì kũ Dikiri Luda Musude musu kũ zĩtɛo Kèriio, [23] mani n pɔ́ke séro, bee kyateyĩba, de ǹsun pi n ma kɛ aruzɛkɛde ũro yãi. [24] Mani pɔ́ke séro, sé pɔ́ble kũ ma gbɛ̃nɔ blèe baasiro. Ama Anɛ kũ Ɛsɛkɔluo kũ Mamare kũ ò gèɛ kũmaonɔ, ǹ tó ò ń baka sɛ́.

15

Luda bàka kunna kũ Abramuo

[1] Abire gbɛra Dikiri yã ò Abramunɛ wɛ́gupu'enaa gũn à pì:
Abramu! Ǹsun vĩna kɛro.
Makũmɛ n sɛ̃gbako ũ,
n láada nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃ manamana.
[2] Akũ Abramu pì: Dikiri Luda, bɔ́n ĩni ma gbaa? Má nɛ́ vĩro. Damasuku gbɛ̃ Ɛliɛza mɛ́ anigɔ̃ de ma bɛ túbibleri ũ. [3] Kũ ńdi ma gba nɛ́ro, ma bɛ zĩkɛri pì mɛ́ anigɔ̃ de ma túbibleri ũ. [4] Akũ Dikiri pìnɛ: Àpi mɛ́ anigɔ̃ de n túbibleri ũro. Nɛ́ kũ ani bo n wóplɛn mɛ́ anigɔ̃ de n túbibleri ũ. [5] Akũ à bò kãao bàai à pì: Ǹ musu gwa ǹ susunɛnɔ naro, tó ĩni fɔ̃. Lɛmɛ n burinɔ nigɔ̃ de lɛ. [6] À Dikiri náani kè, akũ Dikiri tò yã bò kãao nna a náani kũ à kè yãi. [7] À pìnɛ dɔ: Dikirimɛ ma ũ, makũ mɛ́ ma n bo Uru, Kaladia bùsun, de mà bùsu díkĩna kpámma yãi. [8] Akũ Abramu pì: Dikiri Luda, deran manigɔ̃ dɔ̃ kũ anigɔ̃ de ma pɔ́ ũu? [9] À wèa à pì: Ǹ zùnunu wɛ̀ aakɔ̃ sɛ́ kũ blè wɛ̀ aakɔ̃o kũ sãkaro wɛ̀ aakɔ̃o kũ potɛ̃nɛtɛ̃nnao kũ lukulukuuo. [10] Akũ à pɔ́ pìnɔ sɛ̀ à sùo pínki à pàrapara à gògokɔ̃a, akũ à kàtɛ à ń arɛ dɔ̀dɔkɔ̃a, ama adi bãnɔ parapararo. [11] Kũ yumburukunɔ sù ò dìdi nɔ̀bɔɔ pìnɔa, akũ Abramu pèḿma.
[12] Kũ ifãntɛ̃ tɛn gɛ̃ kpɛ́n, i zɔ̃kɔ̃ Abramu kǔ̀, akũ gusira zɔ̃kɔ̃ vĩnade dàala. [13] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ n burinɔ nigɔ̃ nibɔ ble bùsu kũ à de ń pɔ́ ũro gũn, onigɔ̃ zɔ̀ ble gwe, onigɔ̃ wɛ́ tãḿma ari wɛ̀ wàa pla. [14] Ama mani wari dɔ buri kũ òtɛn zɔ̀ bleńnɛa, n burinɔ ni bɔtɛ kũ aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ɔo. [15] Mɔkɔ̃n sɔ̃, ĩnigɔ̃ aafiamɛ ari ǹ gɛ́ zĩ kũo, gbasa ǹ ká n dizinɔla oni n vĩ. [16] N nasionɔ mɛ́ oni ɛra ò su la, zaakũ Amɔrinɔ durunna dí papa kɔ̀ro.
[17] Kũ ifãntɛ̃ gɛ̀ kpɛ́n, gu sì, akũ Abramu è kĩni kũ àtɛn túsukpɛ bo kũ sɛ̀tɛo tɛn gɛ̃ nɔ̀bɔ kũ à pàrapara pìnɔ dagura. [18] Zĩ birea Dikiri pì a bàka nigɔ̃ kú kũ Abramuo à pì: Mani bùsu díkĩna

kpá n burinɔa zaa Misila bùsu lɛ́zɛki swai ari swada kũ òdi pi Yuflati, [19] bùsu kũ Keninɔn kun
kũ Kenizinɔ kũ Kadamɔnunɔ [20] kũ Itinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Rɛfaimunɔ [21] kũ Amɔrinɔ kũ Kanaanɔ
kũ Gigasinɔ kũ Yebusinɔo.

16

Hazara kũ a nɛ́ Sumailao

[1] Abramu nanɔ Sarai dí nɛ́ iro. À nɔgbɛ̃ zĩkɛri vĩ Misila gbɛ̃ ũ kũ òdi pinɛ Hazara. [2] Akũ
Sarai pì Abramunɛ: Lákũ Dikiri ma kɛ para ũ nà, ǹ wútɛ kũ ma zĩkɛriio. Ma sì kũ mani nɛ́nɔ
le a gãi. Akũ Abramu Sarai yã mà. [3] Abramu wɛ̀ kuri kɛna Kanaanɔ bùsun gbɛran Sarai a
zĩkɛri Hazara kpàa nɔ ũ. [4] Abramu wùtɛ kãao, akũ à nɔ̀ɔ sì. Kũ à è á nɔ̀sinaa, à dɔkɛ̀ kũ a
dikiriio. [5] Akũ Sarai pì Abramunɛ: Taari kũ ò kɛ̀mɛnɛ gɔ̃̀ n yã ũmɛ. Ma a zĩkɛrii kpàmma.
Kũ à è á nɔ̀sina, akũ àdigɔ̃ dɔkɛ kũmao. Mɔkɔ̃n kũ makũo, Dikiri mɛ́ ani yã gɔ̃gɔ̃wɛrɛ. [6] Akũ
Abramu wèa à pì: N zĩkɛri kun n pɔ́ ũmɛ. Ǹ kɛnɛ lákũ ń yei nà. Kũ Sarai wari dɔ̀a, akũ à
bàa lɛ̀nɛ.

[7] Dikiri Malaika a è ísɛ̃bokia gbárannan, ísɛ̃boki pì kú Suru zɛ́ sarɛmɛ. [8] Akũ à a là à pì:
Sarai zĩkɛri Hazara, n bo mámɛɛ? Ntɛn gɛ́ mámɛɛ? Akũ à wèa à pì: Matɛn bàa lɛ́ ma dikiri
Sarainɛmɛ. [9] Akũ Dikiri Malaikaa pìnɛ: Ǹ ɛra ǹ tá n dikirii pì kĩnaa ǹgɔ̃ mì natɛnɛ.

[10] Mani n buri kara ògɔ̃ dasi,
oni fɔ̃ ò ń lɛ́ dɔ̃ro.
[11] Ń nɔ̀sina, ĩni nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ,
ĩni tɔ́ kpánɛ Sumaila,
zaakũ Dikiri n yã mà n wɛ́tãmma gũn.
[12] Anigɔ̃ de lán zaakisɛ̃ntɛ bà,
ani ibɛrɛ sɛ́ kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio,
gbɛ̃ sĩnda pínki ni ibɛrɛ sɛ́ kãao se.
Anigɔ̃ kú kɔ̃ yãn kũ a gbɛ̃nɔro.

[13] Akũ Hazara pì: Ma wɛ́ sì Luda kũ àdi ma elɛ. Akũ à tɔ́ kpà Dikiri kũ à yã ònɛɛnɛ
Ludakũadima'e. [14] A yã mɛ́ à tò ò tɔ́ kpà lɔ̀gɔɔ pìinɛ Ludabɛ̃nɛkũadima'e lɔ̀gɔɔ. À kú Kadɛsi
kũ Bɛrɛdio daguramɛ.

[15] Hazara nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì kũ Abramuo, akũ Abramu tɔ́ kpànɛ Sumaila. [16] Gɔrɔ kũ Hazara Sumaila
ì, Abramu wɛ̀ basiikɔ̃ awɛɛsuddomɛ.

17

*T*ɔ̃̀zɔ̃yã

[1] Kũ Abramu kà wɛ̀ basɔɔro donsari, Dikiri bò à sùa à pì: Luda Gbãnasĩndapinkiden ma
ũ. Ǹ táa o kũmao ǹgɔ̃ kun taari sari. [2] Ma bàka kunna kũnwo nigɔ̃ gɛ́, mani n buri karannɛ
manamana. [3] Abramu wùtɛ a gbɛrɛa Luda arɛ, akũ Luda pìnɛ: [4] Lákũ ma bàka kú kũnwo nà,
ĩni gɔ̃ buri dasinɔ dizi ũ. [5] Onigɔ̃ pinnɛ Abramu doro, sé Ibrahĩ, zaakũ mani n kɛ buri dasinɔ
dizi ũ. [6] Mani tó n buri kɛ dasi, burinɔ kũ kínanɔ ni bo n kĩnaa. [7] Ma bàka nigɔ̃ kú kũnwo
kũ n burinɔ ari gɔrɔ sĩnda pínki. Manigɔ̃ de n Luda ũ kũ n burinɔ n gbɛra. [8] Mani Kanaanɔ
bùsu kũ ń kú a gũn nibɔ ũ kpámma pínki kũ n burinɔ n gbɛra, de ògɔ̃ vĩ gɔrɔ sĩnda pínki,
manigɔ̃ de ń Luda ũ.

[9] Luda èra à pì Ibrahĩnɛ: Mɔkɔ̃n kũ n burinɔ, àgɔ̃ ma bàka kunna kãáo yã kũna ari á buria.
[10] Ma bàka kuna kãáo yã kũ ánigɔ̃ kũnan dí, mɔkɔ̃n kũ n burinɔ. Séde á gɔ̃gbɛ̃ sĩnda pínki tɔ̃̀
zɔ̃. [11] À tɔ̃̀ zɔ̃ ma bàka kunna kãáo sèeda ũ. [12] Séde n buri nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ̃̀ zɔ̃ ń gɔrɔ sɔraakɔ̃de
zĩ ari ń buria, nɛ́ kũ ò ń í n bɛanɔ kũ zĩkɛri kũ ò ń lú buri pãndenɔanɔ ń pínki. [13] Ò a ì n bɛan
yá kesɔ̃ ò a lù zĩkɛri ũn yá, sé à tɔ̃̀ zɔ̃. Abire nigɔ̃ de ma bàka kunna kãáo gɔrɔ sĩnda pínki
sèeda ũ á mèɛa. [14] Oni gyɔfɔrɔde bo a gbɛ̃nɔ té, zaakũ gbɛ̃ kũ adi tɔ̃̀ zɔ̃ro yã kũ ma dìtɛárɛ
kũnaro.

[15] Akũ Luda èra à pì Ibrahĩnɛ: Ǹsun pi n nanɔnɛ Sarai doro, ǹgɔ̃ pinɛ Sara sà. [16] Mani
arubarika dan mà tó à nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ, ani gɔ̃ burinɔ dai ũ, bùsu kínanɔ ni bo a kĩnaa. [17] Akũ

Ibrahĩ wùtɛ a nɛ̀sɛlɛ kutɛna Luda arɛ à yáa dɔ̀ à pì a nɛ̀sɛɛ gũn: Gbɛ̃ kũ à kà wɛ̃̀ basɔɔro ni né i yá? Lákũ Sara kà wɛ̃̀ basiikɔ̃ akuri nà, ani né i yá? [18] Akũ à ɛ̀ra à pì Ludanɛ: Ǹ sùru kɛ ǹ Sumaila gwa. [19] Luda pì: Yãpura n nanɔ Sara ni né i gɔ̃gbɛ̃ ũ, ĩni tɔ́ kpánɛ Isaaku. Ma bàka nigɔ̃ kú kãao kũ a burinɔ ari gɔrɔ sĩnda pínki. [20] Sumaila yã musu, ma n yã mà. Mani arubarika dan, ani né i à kara manamana. Ani nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ i gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla, oni gɔ̃ kínanɔ ũ, a buri ni kɛ dasi. [21] Bee kũ abireo ma bàka kunna kũnwo ni gɔ̃ Isaakuamɛ. Ziki mandara'i Sara ni a i. [22] Kũ Luda yã ò Ibrahĩnɛ à làka, akũ à a tò à tà musu.

[23] Akũ Ibrahĩ a né Sumaila sɛ̀ kũ a bɛ gɔ̃gbɛ̃ kũ ò ń í a bɛanɔ kũ zĩkɛri kũ ò ń lúnɔ ń pínki, akũ à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ńnɛ gɔrɔ birea gɔ̃̀nɔ lákũ Luda òne nà. [24] Ibrahĩ kà wɛ̃̀ basɔɔro donsari, gbasa à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀, [25] a né Sumaila sɔ̃ wɛ̃̀ kuri awɛɛ'aakɔ̃. [26] Gɔrɔ dokɔ̃nɔ pì zĩ Ibrahĩ tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ kũ a né Sumailao [27] kũ a bɛ gɔ̃gbɛ̃ kũ ò ń í a bɛanɔ kũ zĩkɛri kũ ò ń lú buri pãndeanɔ ń pínki. Ò tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ gɔrɔ dokɔ̃nɔ zĩmɛ.

18

*Nib*ɔnɔ suna Ibrahĩ kĩnaa

[1] Dikiri bò à sù Ibrahĩa Mamare gbiri línɔ sarɛ. Ibrahĩ vutɛna a bizakuta kpɛ́lɛlɛa fãnantɛ̃. [2] Kũ à wé sɛ̀ musu, à gbɛ̃nɔn aakɔ̃ è zɛna. Kũ à ń é lɛ, akũ à fùtɛ kpɛ́lɛlɛa kũ bàao à gɛ̀ɛ à dàńlɛ à wùtɛ a nɛ̀sɛlɛ kutɛna [3] à pì: Dikiri, tó ma n pɔnna lè, ǹsun gɛ̃ makũ n zɔ̀blerilaro. [4] Mani suárɛ kũ ío à gbá pípi à kámma bo lí gbáru la. [5] Lákũ a bɔtɛ ma bɛ kpa nà, mani suárɛ kũ pɔ́bleo fíti de à gbãna le gbasa à da zén. Akũ ò pì: Tɔ̀, ǹ kɛ lákũ n ò nà. [6] Akũ à gɛ̀ɛ Sara kĩnaa kutan à pì: Ǹ flawa dã zaka lɛ́ aakɔ̃ ǹ burodi kɛ likalika. [7] Akũ à bàa lɛ̀ à gɛ̃̀ a zùnɔ tɛ́ à zùnɛ bɔ̀rɔ mana kṹ à kpà a zĩkɛriia, akũ zĩkɛrii pìi gɛ̀ɛ à kɛ̀kɛ likalika. [8] Akũ Ibrahĩ vĩfãani kũ vĩ'ipuo kũ zù kũ ò kɛ̀kɛɛ pìioo sɛ̀ à gɛ̀ɛ à dìtɛńnɛ. Gɔrɔ kũ òtɛn pɔ́ ble, api zɛ ń sarɛ lí gbáru gwe.

[9] Akũ ò a là ò pì: N nanɔ Sara kú mámɛɛ? À pì: À kú kutan gwe. [10] Akũ Dikiri pì: Mani ɛra mà su n kĩnaa ziki mandara'i, n nanɔ Sara ni né i gɔ̃gbɛ̃ ũ. Sara kú a kpɛ kuta kpɛ́lɛlɛa àtɛn ma. [11] Ibrahĩ kũ Sarao zĩ kṹ, Sara dì nɔgbɛ̃nɔ pɔ́ kɛ doro. Akũ Sara yáa dɔ̀ à pì a swɛ̃̀ɛ gũn: [12] Ma zĩ kṹ, akũ ma dikiri zĩ kṹ dɔ. Mani pɔnna yã pì dɔ̃ dɔ yá? [13] Akũ Dikiri Ibrahĩ là à pì: À kɛ̀ dera Sara yáa dɔ̀ɔ? À pì akũ kũ a zĩ kṹ áni fɔ̃ à né i dɔ yá? [14] Yãke dìgɔ̃ zĩ'ũmɛnɛro. Ziki mandara'i tó a gɔrɔ kà, mani su n kĩnaa, gbasa Sara né i gɔ̃gbɛ̃ ũ. [15] Akũ Sara ledi kpà à pì ádi yáa dɔro, zaakũ vĩna a kṹ. Akũ Dikiri pì: É'e! N yáa dɔ̀.

*Ibrahĩ aduak*ɛna Sɔdɔmunɛ

[16] Kũ gbɛ̃ pìnɔ fùtɛ, Ibrahĩ gɛ̀ɛ à zɛńnɛ, akũ ò Sɔdɔmu kpa gwà. [17] Akũ Dikiri pì: Mani yã kũ má ye mà kɛ utɛ Ibrahĩnɛro. [18] A burinɔ nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃ onigɔ̃ gbãna vĩ. Andunia buri sĩnda pínki ni arubarika le a gãimɛ. [19] Zaakũ ma a sɛ̀, de à o a nénɔnɛ kũ a burinɔ a gbɛra ògɔ̃ ma yã kũna ò yã mana zéde kɛ, de mà yã kũ ma a lɛ́ sɛ̀nɛ kɛnɛ. [20] Akũ Dikiri ɛ̀ra à pì: Yã kũ òtɛn o Sɔdɔmu kũ Gɔmɔrao musu dasi, ń durunna gɛ̃̀ ɔla. [21] Mani gɛ́ gwe sà mà gwa, tó yã kũ òtɛn kɛ vãni lákũ ma mà nà. Tó ò de lɛ sɔ̃ro, mani dɔ̃.

[22] Kũ ń gbɛ̃nɔn pla pìnɔ dà zén òtɛn gɛ́ Sɔdɔmu, akũ Dikiri gɔ̃̀ kũ Ibrahĩo gwe. [23] Akũ Ibrahĩ nài à pì: Ĩni gbɛ̃ mananɔ wara lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ vãninɔn yá? [24] Tó gbɛ̃ mananɔn kú wɛ̃tɛ pìi gũn ò kà gbɛ̃nɔn bupla akuri, ĩni ń waran yá? Ĩni sùru kɛ kũ wɛ̃tɛ pìio gbɛ̃ mana gbɛ̃nɔn bupla akurii pìnɔ yãiroo? [25] Ǹ sùru kɛ! Ǹsun kɛ lɛro. Ǹsun gbɛ̃ mananɔ dɛdɛ lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ vãninɔro, zaakũ ò dokɔ̃nɔro. Ǹ sùru kɛ! Ǹsun kɛ lɛro. Mɔkɔ̃n kũ ń de andunia pínki yãkpatɛkɛri ũ, ĩni yã kɛ a zɛ́aroo? [26] Akũ Dikiri pì: Tó ma gbɛ̃ mananɔ è Sɔdɔmu gbɛ̃nɔn bupla akuri, mani sùru kɛ kũ wɛ̃tɛ pìio ń yãi. [27] Akũ Ibrahĩ ɛ̀ra à pì dɔ: Makũ kũ má de bùsutiti kũ túbuo ũ, ǹ gaafara kɛmɛnɛ mà yã onnɛ, Dikiri. [28] Tó gbɛ̃nɔn sɔɔro kĩ̀a gbɛ̃nɔn bupla akurii pìi gũn, gbɛ̃nɔn sɔɔro pìnɔ yãi ĩni wɛ̃tɛ pì kakatɛ yá? Akũ Dikiri pì: Tó ma gbɛ̃ mananɔ è gbɛ̃nɔn bupla awɛɛsɔɔro, mani wɛ̃tɛ pì kakatɛro. [29] Akũ Ibrahĩ kpɛ́ àtɛn yã onɛ à pì: Tó gbɛ̃ mananɔ kà bupla sɔ̃ bi? Akũ Dikiri pì: Mani yãke kɛro gbɛ̃nɔn bupla pìnɔ yãi. [30] Akũ à pì: Dikiri, n

yã nna! Ǹsun pɔ fɛ̃ro, má ye mà yã o dɔ. Tó gbɛ̃ mananɔ kà baraakuri sɔ̃ bi? À wèa à pì: Tó ma gbɛ̃ mananɔ è ò kà gbɛ̃nɔn baraakuri, mani yãke kɛro. [31] Akũ à pì: Ǹ gaafara kɛmɛnɛ dɔ Dikiri, mà yã onnɛ. Tó gbɛ̃ mananɔ kà gbɛ̃nɔn baro sɔ̃ bi? À wèa à pì: Mani wɛ̃tɛ pì kakatɛro gbɛ̃nɔn baro pìnɔ yãi. [32] Akũ à pì: Dikiri, ǹsun pɔ fɛ̃ro, yã díkĩna baasi mani yã o doro. Tó gbɛ̃ mananɔ kà gbɛ̃nɔn kuri sɔ̃ bi? À wèa à pì: Mani wɛ̃tɛ pì kakatɛro gbɛ̃nɔn kurii pìnɔ yãi. [33] Kũ Dikiri yã ò Ibrahĩnɛ à làka, à gɛ̃̀ zɛ́la, akũ Ibrahĩ èra à tà bɛ.

19

*S*ɔdɔmu kũ Gɔmɔrao kakatɛnaa

[1] Kũ malaika gbɛ̃nɔn pla pìnɔ kà Sɔdɔmu ɔkɔsi, Lutu vutɛna Sɔdɔmu bĩni kpɛ́lɛlɛa. Kũ à ń é, à fùtɛ à gèɛ à dàńlɛ à kùtɛńnɛ à wùtɛ a nèsɛlɛ kutɛna [2] à pì: Ma dikirinɔ, á yã nna! À mɔ́ à gɛ́ kipa makũ á zɔ̀bleri bɛa. À zú o à i la, zia kɔnkɔ káakukaaku á da zén. Ò pì: Oi, óni i gãnulɛamɛ. [3] Lutu nàkaraḿma manamana, akũ ò gɛ̃̀ a kpén. À ń yàrii kɛ̀ manamana à masaa kɛ̀ńnɛ, akũ ò sò.

[4] Ari ògɔ̃ gɛ́ wútɛ, Sɔdɔmudenɔ lìka Lutu kpéi. Wɛ̃tɛ pì gɔ̃gbɛ̃nɔ kàkara gwe mámmam, kɛfɛnnanɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ń pínki. [5] Ò lɛ́ zù Lutui ò pì: Gɔ̃gbɛ̃ kũ ò kìpa n bɛa ɔkɔsialanɔn kú máa? Ǹ bɔtɛ kũńwowɛrɛ, ò pãpã kɛ kũńwo. [6] Lutu bò à zɛ̀ kpɛ́lɛlɛa ń kĩnaa, à gbàa tàta kũ kpɛo [7] à pì: Á'a ma gbɛ̃nɔ, àsun yã bɛ̃̀nɛ kɛro. [8] Má nénɔgbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn pla kũ ò gɔ̃gbɛ̃ dɔ̃ro, mani ń bɔtɛárɛ. Lákũ á yei nà à kɛ kũńwo, ama àsun yãke kɛ gɔ̃gbɛ̃ díkĩnanɔnɛro, zaakũ ò kìpa ma bɛamɛ. [9] Ò pìnɛ: Ǹ gowɛrɛ gwe! Akũ ò pì dɔ: Gbɛ̃ dí bi gbɛ̃ zɛ̃̀tɔɔmɛ, akũ à ye à kɛ ó yãkpatɛkɛri ũ. Óni yã vãni kɛnnɛ de ń pɔ́la. Akũ ò kùsia kũ gbãnao, òtɛn su kpɛ́ gbàa gboro. [10] Akũ gbɛ̃nɔn pla pìnɔ ɔ bò ò Lutu kũ̀ ò gɛ̃̀ kãao kpén, akũ ò zɛ́ tàta. [11] Ò tò vĩna gbɛ̃ kũ ò kú kpɛ arɛnɔ kũ̀ ń pínki né fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, akũ òtɛn kpɛ́ gbà wɛtɛ ari ò kpàsa. [12] Gbɛ̃nɔn pla pìnɔ pì Lutunɛ: Dí ń vĩ la dɔɔ? Négɔ̃gbɛ̃nɔ, nénɔgbɛ̃nɔ, n né anzurenɔ kũ gbɛ̃ kũ ò de n gbɛ̃ ũnɔ wɛ̃tɛ gũn ń pínki. Ǹ bɔtɛ kũńwo, [13] zaakũ o su ò gu dí kakatɛmɛ. Yã vãni kũ òtɛn o wɛ̃tɛpidenɔ musu gɛ̃̀ Dikiri sãn, akũ à ó zĩ ò wɛ̃tɛ pì kakatɛ. [14] Lutu bò à gèɛ à ò a nénɔ anzurenɔnɛ à pì: À futɛ ò bɔtɛ, zaakũ Dikiri ni wɛ̃tɛ dí pì kakatɛ teramɛ. Akũ òtɛn da àtɛn fàai bomɛ.

[15] Kũ gu dɔ̀ malaikaa pìnɔ nàkara Lutua ò pì: Ǹ futɛ ǹ n nanɔ kũ n nénɔgbɛ̃ gbɛ̃nɔn pla dínɔ séte ǹ bɔtɛ kũńwo la, de ǹsun ga wɛ̃tɛ pì kakatɛnaa gũnlo yãi. [16] Kũ Lutu tɛn sika kɛ, Dikiri a wɛ̃nda bò, akũ gbɛ̃nɔn pla pìnɔ a kũ̀ a ɔa kũ a nanɔo kũ a nénɔgbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ, ò bɔ̀tɛ kũńwo wɛ̃tɛ kpɛ. [17] Kũ ò bɔ̀tɛ kũńwo lɛ, akũ malaikaa pìnɔ do pì Lutunɛ: Ǹ bàa lɛ́ ǹ n zĩda mì sí. Ǹsun kpɛ gwaro. Ǹsun zɛ guvutɛ pìi gũnlo. Ǹ bàa lɛ́ ǹ mì pɛ́ kpinɔa de ǹsun garo yãi. [18] Akũ à pìńnɛ: Oi ma dikiri! N yã nna! [19] Makũ n zɔ̀bleri ma n pɔnna lè, n gbɛ̃kɛ kɛ̀mɛnɛ manamana n ma mìi sì. Ama mani fɔ̃ mà bàa lɛ́ mà kpi pìnɔ kĩnaa lero. Ari màgɔ̃ gɛ́ ká gwe, kakatɛnaa pì ni ma le mà ga. [20] Ǹ lakutu ke gwa zã̀ dire. Lákũ à kãni nà, mani fɔ̃ mà bàa lɛ́ mà gɛ́ gwe. Lakutu fítimɛ sɔ̃. Ǹ tó mà bàa sí mà tá gwe, manigɔ̃ aafia. Asa à fítiroo? [21] Akũ à pìnɛ: Ma n gba zɛ́, mani lakutu kũ ntɛn o pì kakatɛro. [22] Ǹ bàa lɛ́ ǹ tá gwe likalika, zaakũ mani yãke kɛ gĩaro ari ǹ gɛ́ káo gwe. A yã mɛ́ à tò, ò tɔ́ kpà lakutu pìinɛ Zoa.

[23] Kũ Lutu Zoa lè, ifãntɛ̃ tɛn bo, [24] akũ Dikiri tò té kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo bò musu à kà Sɔdɔmu kũ Gɔmɔraola. [25] À wɛ̃tɛ pìnɔ kàkatɛ kũ gbɛ̃nɔ kũ guvutɛ pìio kũ línɔ kũ sɛ̃̀nɔ pínki. [26] Kũ Lutu nanɔ a kpɛ gwà, akũ à lì à gɔ̃̀ zɛna wisi gbɛ̀ ũ.

[27] Kũ gu dɔ̀, Ibrahĩ fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, à gèɛ gu kũ à kun yã kũ Dikirioo pìn. [28] Kũ à Sɔdɔmu kũ Gɔmɔrao kpa gwà kũ guvutɛ pìio pínki, à è túsukpɛ tɛn futɛ zĩtɛ lán tãmatɛ túsukpɛ bà. [29] Lɛmɛ kũ Luda guvutɛ kũ Lutu kunwa wɛ̃tɛnɔ kàkatɛ lɛ, Ibrahĩ yã dɔ̀n, akũ à Lutu bò wɛ̃tɛ kũ à kàkatɛ pìnɔ gũn.

Lutu burinɔ

[30] Kũ Lutu bò Zoa, à gèɛ à vùtɛ kpinɔ té kũ a nénɔgbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ, kũ à kunna Zoa vĩna vĩ yãi. Akũ à gɔ̃̀ kú gbèwɛɛn kũ a nénɔgbɛ̃ pìnɔ. [31] Akũ Yɔ̃ɔ pì Bãnanɛ: Ó de zĩ kũ̀, akũ gɔ̃gbɛ̃

ke kú bùsun à wútɛ kũoo lákũ òdi kɛ nàro. [32] Ǹ mɔ́ ò sèwẽ́ kákanɛ ó wútɛ kãao, de ògɔ̃ ó buri
le a gãi. [33] Gwãani birea ò wẽ́ kàkanɛ, akũ Yɔ̃ɔ gɛ̀ɛ à wùtɛ kãao. Lutu dí dɔ̃ gɔrɔ kũ à wùtɛ
kãao ke gɔrɔ kũ à fùtɛro.
[34] Kũ gu dɔ̀ Yɔ̃ɔ pì Bãnanɛ: Ma wutɛ kũ ma deo gĩa. Ò wẽ́ kákanɛ ɔkɔsiala dɔ, ĩni gɛ́ ǹ wútɛ
kãao, de ògɔ̃ ó buri le a gãi. [35] Gwãani birea dɔ ò wẽ́ kàkanɛ, akũ Bãna gɛ̀ɛ à wùtɛ kãao. Lutu
dí dɔ̃ gɔrɔ kũ à wùtɛ kãao ke gɔrɔ kũ à fùtɛro. [36] Lɛmɛ Lutu nɛ́nɔgbẽ́ gbẽ̃nɔn pla pìnɔ kɛ̀ lɛ
ò nɔ̀ɔ sì kãao. [37] Yɔ̃ɔ nɛ́ ì gɔ̃gbẽ́ ũ, akũ à tɔ́ kpànɛ Mɔabu. Àkũmɛ Mɔabu buri kũ ò kun ari
gbãranɔ dizi káaku ũ. [38] Bãna nɛ́ ì gɔ̃gbẽ́ ũ se, akũ à tɔ́ kpànɛ Aminɛ. Àkũmɛ Amɔni buri kũ
ò kun ari gbãranɔ dizi káaku ũ.

20

Ibrahĩ kũ Abimɛlɛkio

[1] Akũ Ibrahĩ fùtɛ gwe à gɛ̀ɛ Nɛgɛvi bùsun Kadɛsi kũ Suruo dagura. Kũ à gɛ̀ɛ à vùtɛ Gera,
[2] à pì a nanɔ Sara bi a dãremɛ, akũ Gera kína Abimɛlɛki gbẽ́ zĩ̀ à a sɛ̀ à sù kãao. [3] Akũ Luda bò
à sù Abimɛlɛkia nana gũn gwãani à pìnɛ: Ĩni ga nɔ kũ n sɛ̀ɛ pì yãi, zaakũ nɔzãremɛ. [4] À sù à
lè Abimɛlɛki dí wútɛ kãao kɔ̀ro, akũ à pì: Dikiri, ĩni buri kũ odi yãke kɛronɔ dɛdɛn yá? [5] Àkũ
mɛ́ à pìmɛnɛ a dãrenloo? Nɔgbẽ́ pì sɔ̃ à pì a dãgɔ̃mɛ. Ma yã kɛ̀ a zɛ́amɛ, má taari vĩro. [6] Akũ
Luda pìnɛ nana pìi gũn: Ee, má dɔ̃ kũ n yã kɛ̀ a zɛ́amɛ. A yã mɛ́ à tò, ma kpannɛ ǹ durunna
kɛmɛnɛ, mádi we n ɔ nà nɔgbẽ́ pìiaro. [7] Tera sà, à gɔ̃gbẽ́ pì nɔ kpáa, zaakũ annabiimɛ. Ani
adua kɛnnɛ de ǹ gɔ̃ aafia. Tó ńdi a nɔ pì kpáa sɔ̃ro, ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ n gamɛ, mɔkɔ̃n kũ n gbẽ̃nɔ á
pínki.
[8] Akũ Abimɛlɛki fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, à a gbẽ̃nɔ sìsi à yã pì bàbańnɛ ń pínki, akũ vĩna ń kũ
manamana. [9] Akũ Abimɛlɛki Ibrahĩ sìsi à pìnɛ: Bɔ́yãi n kɛ̀wɛrɛ lɛɛ? Bɔ́ taarin ma kɛ̀nnɛ
gbasa n tò ma gɔ̃ durunnade ũ kũ ma bùsuuo? N yã kũ à de ò kɛro kɛ̀mɛnɛ. [10] Bɔ́ laasun n
lɛ̀ gbasa n yã pìi kɛ̀ɛ? [11] Ibrahĩ wèa à pì: Matɛn da yã gbẽ̃ke Luda vĩna vĩ bùsu díkĩna gũnlo,
oni ma dɛ ma nanɔ yãimɛ. [12] Abire gbɛra nɔgbẽ́ pì bi ma dãremɛ yãpura. Ó de dokɔ̃nɔmɛ,
baadi kũ a dao, akũ à gɔ̃̀ ma nɔ ũ. [13] Kũ Luda ma bo ma de bɛa yã, matɛn likara, akũ ma
pì ma nɔ pìinɛ gu kũ óni gɛ́n pínki, à gbẽ̃kɛ kɛmɛnɛ àgɔ̃ pi a dãgɔ̃n ma ũ. [14] Akũ Abimɛlɛki
sù kũ sãnɔ kũ zùnɔ kũ gɔ̃gbẽ́ zĩ̃kɛrinɔ kũ nɔgbẽ́ zĩ̃kɛrinɔ à kpà Ibrahĩa, akũ à a nanɔ èranɛ.
[15] Akũ Abimɛlɛki pì: Ma bùsun dí, ǹ vutɛ gu kũ ń yein. [16] Akũ à pì Saranɛ: Ma andurufu ɔgɔ
wàa sɔɔro kpà n dãgɔ̃a kútɛkɛbɔ ũ, de gbẽ́ kũ ò kú kũnwonɔ dɔ̃ ń pínki kũ ńdi taari kɛro.
[17] Akũ Ibrahĩ wɛ́ kɛ̀ Ludaa, akũ Luda Abimɛlɛki gbà aafia kũ a nanɔo kũ a nɔ yìgisaridenɔ,
de ò nɛ́ i, [18] zaakũ Dikiri tò Abimɛlɛki bɛ nɔgbẽ̃nɔ para kũ̀ yã Ibrahĩ nanɔ yã musu.

21

Isaaku inaa

[1] Dikiri arubarikaa dà Saragu lákũ à ò nà, à kɛ̀nɛ lákũ à lɛ́ sɛ̀nɛ nà. [2] Akũ à nɔ̀ɔ sì à nɛ́ ì kũ
Ibrahĩo gɔ̃gbẽ́ ũ a zĩ̃kũnaa gũn gɔrɔ kũ Luda dìtɛnɛɛa. [3] Ibrahĩ tɔ́ kpà nɛ́ pìinɛ Isaaku. [4] À tɔ̃̀ɔ
zɔ̃̀nɛ a gɔrɔ sɔraakɔ̃de zĩ lákũ Luda dìtɛnɛ nà. [5] À kà wɛ̀ basɔɔro a nɛ́ pì igɔrɔa. [6] Akũ Sara pì:
Luda yáadɔyã kɛ̀mɛnɛ, gbẽ́ kũ à mà pínki ni yáa dɔ kũmao. [7] À pì dɔ: Oni we ò pi Ibrahĩnɛ
yã mani gɔ̃ nɛ́rande ũ yá? Akũ ma nɛ́gɔ̃gbẽ́ ì kãao a zĩ̃kũnaa gũn.
[8] Kũ nɛ́ pì zɔ̃kɔ̃ kũ̀ à kẽ̀ yɔ̃a, akũ Ibrahĩ a kẽ̃na yɔ̃a pɔnna kɛ̀. [9] Sara è nɛ́ kũ Misila nɔgbẽ́
Hazara ì kũ Ibrahĩo dìgɔ̃ Isaaku yáa dɔmɛ, [10] akũ à pì Ibrahĩnɛ: Ǹ pɛ́ zɔ̀ɔ pìia kũ a nɛ́o, zaakũ
zɔ̀ nɛ́ pì ni túbi ble kũ ma nɛ́ Isaakuoro. [11] Yã pìi Ibrahĩ pɔ yàka manamana, zaakũ a nɛ́mɛ,
[12] akũ Luda pìnɛ: Ǹsun tó n pɔ yaka n nɛ́ kũ n zɔ̀nɔgbẽ́ pìio yã musuro. Yã kũ Sara tɛn onnɛ
pínki ǹ ma, zaakũ Isaaku burinɔn onigɔ̃ pińnɛ n burinɔ ũ. [13] Mani tó zɔ̀ nɛ́ pìi buri kɛ se,
zaakũ n nɛ́mɛ. [14] Akũ Ibrahĩ fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, à pɔ́ble sɛ̀ kũ í tùruuo à kpà Hazaraa. À dìnɛ,
akũ à a nɛ́ kpàa dɔ. À a gbàrɛ, akũ à gɛ̀ɛ àtɛn likara zɔ̃ Bɛsɛba gbárannan. [15] Kũ í làkaḿma,
à kɛfɛnna pìi tò lí gbáru, [16] akũ à gɛ̀ɛ à vùtɛ arɛ kàzulɛtɛki zã̀ lɛ́n, zaakũ à pì á ye à a nɛ́ gana
ero. Kũ à gɛ̀ɛ à vùtɛ zã̀ lɛ, akũ à nà ɔ́ɔdɔnaaa.

17 Luda kɛfɛnna pì ɔ́ɔ dɔ mà, akũ Luda Malaika lɛ́ zù Hazarai zaa musu à pì: Bɔ́ mɛ́ à n lee
Hazara? Ǹsun vĩna kɛro, zaakũ Luda nɛ́ pì ɔ́ɔ dɔ mà gu kũ à kunwa. 18 Ǹ futɛ ǹ n nɛ́ pì sɛ́ ǹ
a kũ a ɔa, zaakũ mani tó à gɔ̃ buri zɔ̃kɔ̃ ũ. 19 Luda nɔgbɛ̃ pì wɛ́ kɛ̀̃nɛ, akũ à lɔ̀gɔɔ è. À gɛ̀ɛ à í
tɔ̀ a tùru pa, akũ à sù à kpà a nɛ́ pìia à mì.
20 Luda kú kũ nɛ́ pìio ari à zɔ̃kɔ̃ kṹ. Àdigɔ̃ kú gbárannan, akũ à gɔ̃̀ tofekari ũ. 21 Gɔrɔ kũ à
kú Parani gbáranna pìi gũnn a da Misila bùsu nɔ sènɛ.

Ibrahĩ kũ Abimɛlɛkio lɛ́dokɔ̃nɔ̀kɛnaa

22 Gɔrɔ birea Abimɛlɛ̀ki kũ a zĩ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Fikɔluo gɛ̀ɛ Ibrahĩ kĩnaa ò pìnɛ: Luda kú
kũnwo yã kũ ntɛn kɛ gũn pínki. 23 Ǹ la damɛnɛ la gɔ̃̀nɔ ǹ sì kũ Ludao kũ ĩni bo ma kpɛro ke
ma nɛ́nɔ ke ma burinɔ. Lákũ ma gbɛ̃̀kɛ kènnɛ nà, ǹ kɛmɛnɛ lɛ kũ bùsu kũ ń kú a gũn gbɛ̃
zĩ̀tɔ ũo. 24 Akũ Ibrahĩ pìnɛ: Ma la dànnɛ. 25 Akũ Ibrahĩ lɔ̀gɔ kũ Abimɛlɛ̀ki gbɛ̃̀nɔ sìa yã sètɛ à
ònɛ. 26 Abimɛlɛ̀ki pì: Má gbɛ̃ kũ ò yã bire kɛ̀nɔ dɔ̃ro, ńdi omɛnɛ yãro, gbãran ma mà. 27 Akũ
Ibrahĩ sãnɔ kũ zùnɔ kṹ à kpà Abimɛlɛ̀kia, akũ ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ kũ kɔ̃o. 28 Akũ Ibrahĩ sãnunu
mèn supplanɔ bò à kàtɛ ńdona. 29 Abimɛlɛ̀ki a là à pì: Sã mèn suppla kũ n ń kátɛ ńdona pìnɔ
yã de deramɛɛ? 30 Akũ à wèa à pì: Ǹ sã mèn suppla pìnɔ sí sèeda ũ kũ makũ mɛ́ ma lɔ̀gɔɔ
pìi yɔ̃̀. 31 A yã mɛ́ à tò ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Bɛsɛba, zaakũ gwen ò la dànkɔ̃nɛ. 32 Lɛn ò lɛ́dokɔ̃nɔ
kɛ̀ Bɛsɛba lɛ, akũ Abimɛlɛ̀ki kũ a zĩ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Fikɔluo èra ò tà Filisitini bùsun. 33 Ibrahĩ
sãma lí tɔ̃̀ Bɛsɛba, akũ à Dikiri Luda Gɔrɔsĩndapinkide sìsi gwe. 34 Akũ à gɔrɔ pla kɛ̀ Filisitini
bùsuu pìi gũn.

22

Isaaku kpana sa'opɔ ũ

1 Abire gbɛra Luda Ibrahĩ yɔ̃̀ à gwà à pìnɛ: Ibrahĩ! Akũ à wèa à pì: Makũ di! 2 Akũ Luda
pìnɛ: Ǹ n nɛ́ mèn do kũ ń yei Isaaku sɛ́ ǹ gɛ́o Mɔria bùsun, ǹ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ o
kãao kpi kũ mani onnɛa. 3 Kũ à fùtɛ kɔnkɔ̀kɔnkɔ, à gàarii yɔ̀ à zaakinɛ, akũ à a zĩ̀kɛrinɔ sɛ̀
gbɛ̃̀nɔn pla kũ a nɛ́ Isaaku pìio. À sa'oyakaa pàra, akũ à dà zɛ́n, àtɛn gɛ́ gu kũ Luda ònɛn.
4 A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ kũ à wɛ́ sɛ̀, à gu pìi è zãa. 5 Akũ à pì a zĩ̀kɛri pìnɔ̀nɛ: À gɔ̃ kũ zaakio la.
Makũ kũ kɛfɛnna dio óni gɛ́ arɛ ò donyĩ kɛ Ludanɛ, óni ɛra ò su ò á le la. 6 Ibrahĩ sa'oyakaa
sɛ̀ à dì a nɛ́ pìinɛ, akũ à tɛ́ kũna kũ fɛ̃̀nɛo, òtɛn gɛ́ lɛɛlɛ. 7 Akũ Isaaku yã ò a denɛ à pì: Baa!
À wèa à pì: Bɔ́mɛ nɛ́? Akũ à pìnɛ: Ó tɛ́ kũna kũ yàkaao, sãnɛ bɔ̀rɔ kũ óni ká tɛ́n à tɛ́ kũ kú
mámɛɛ? 8 Akũ Ibrahĩ pì: Ma nɛ́, Luda mɛ́ ani sa'osã kpá. Akũ ò tɛ́kɔ̃i òtɛn gɛ́. 9 Kũ ò kà gu kũ
Luda ònɛn, à sa'oki bò gwe à yàkaa kpàkpaala, akũ à a nɛ́ pìi yɔ̀ à dì yàkaa pìia sa'oki musu.
10 Kũ à fɛ̃̀nɛ sɛ̀ à ɔ bò de à a nɛ́ pìi kùtu kpá, 11 akũ Dikiri Malaika lɛ́ zùi zaa musu à pì: Ibrahĩ!
Ibrahĩ! À wèa à pì: Makũ di! 12 Akũ à pì: Ǹsun ɔ na nɛ́ pìiaro ǹsun yãke kɛnɛro. Má dɔ̃ sà
kũ ń ma vĩna vĩ, ńdi gímɛnɛ kũ n nɛ́ mèn dooro. 13 Ibrahĩ wɛ́ sɛ̀, akũ à sãkaroo è líwaka kà a
bɛ̃̀nɛi. Akũ à gɛ̀ɛ à a kṹ à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ òo a nɛ́ gɛ̃̀nɛ ũ. 14 Akũ à tɔ́ kpà gu pìinɛ
Dikirinikpa, akũ òdigɔ̃ o ari kũ a gbãrao òdi pi: Dikiri ni kpá a kpi musu.
15 Dikiri Malaikaa èra à lɛ́ zù Ibrahĩi zaa musu dɔ 16 à pì: Makũ Dikiri ma la dà kũ ma
kunnaao ma pì, lákũ n yã pìi kɛ̀ nà, ńdi gí kũ n nɛ́ mèn dooro, 17 mani arubarika dangu mà
n buri karannɛ lán susunɛnɔ bà, onigɔ̃ dasi lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà. N burinɔ nigɔ̃ gbãna vĩ
n ibɛrɛnɔa. 18 Mani arubarika da andunia buri sĩnda pínkigu n buri gãi, kũ n ma yã mà yãi.
19 Kũ Ibrahĩ èra à sù a zĩ̀kɛrinɔ kĩnaa, ò fùtɛ ò tà Bɛsɛba, akũ à gɔrɔ pla kɛ̀ gwe.
20 Abire gbɛra ò ò Ibrahĩnɛ ò pì: N vĩ̀ni Nao nanɔ Milika nɛ́gɔ̃̀gbɛ̃̀nɔ ì. 21 A daudu tɔ́n Uzu.
A dakũnanɔ tɔ́n dí: Buzu, Aramu de Kɛmuɛli, 22 Kɛsɛdi, Azo, Pilidasa, Yidilafa kũ Bɛtuɛlio.
23 Bɛtuɛli pì mɛ́ à Rɛbɛka ì. Nɛ́gɔ̃̀gbɛ̃ gbɛ̃̀nɔn sɔraakɔ̃ kũ Milika ì kũ Ibrahĩ vĩ̀ni Naon gwe.
24 A nɔ danyĩ Ruma nɛ́nɔ tɔ́n dí: Teba, Gaamu, Tasa kũ Maakao.

23

Sara ganaa

[1]Sara kɛ̀ wɛ̃̀ basuddo awɛɛsuppla, [2]gbasa à gà zaa Kiriataba kũ òdi pi tera Ɛblɔnu, Kanaanɔ
bùsun. Akũ Ibrahĩ a wɛ̃nda kɛ̀ à ɔ́ɔ dɔ̀ a gana yã musu. [3]Kũ à gò a nanɔ gɛ̀ kĩnaa, à gɛ̀ɛ à
pì Iti burinɔnɛ: [4]Nibɔ kũ gbɛ̃ zĩ̀tɔɔon ma ũ á té. À zĩtɛ yíama ma gèvĩki ũ mà gɛ̀ vĩn. [5]Akũ
Iti burinɔ pìnɛ: [6]Mare, ǹ ó yã ma. Luda gbɛ̃ arubarikademɛ n ũ ó té. Ǹ n gɛ̀ vĩ gbɛ̀wɛɛ kũ
à kɛ̀nnɛ mana gũn. Ó gbɛ̃ke ni n tɛ̃ gbɛ̀wɛɛ kũ ĩni n gɛ̀ vĩ a gũnlo. [7]Akũ Ibrahĩ fùtɛ à kùtɛ
bùsupidenɔnɛ [8]à pìńnɛ: À ma yã ma, tó a we mà a gɛ̀ vĩ la. À wɛ́ kɛmɛnɛ Zoa né Ɛflɔnua [9]à
Makpɛla gbɛ̀wɛɛ kũ à kú a bú lɛ́i yíama a ɔgɔa, ani gɔ̃ ma gɛ̀vĩki ũ á bùsun.
[10]Ɛflɔnu vutɛna ń té a wɛ̃tɛ bĩnilɛa gwe, akũ à ò Ibrahĩ̃nɛ Itinɔ wára ń pínki à pì: [11]Oi
mare, ǹ ma yã ma. Ma n gba bura pì kũ gbɛ̀wɛɛ kũ à kú gweo. Ma n gba ma gbɛ̃nɔ wára.
Ma n gbamɛ, de ǹ n gɛ̀ vĩn. [12]Ibrahĩ kùtɛ bùsupidenɔnɛ, [13]akũ à pì Ɛflɔnunɛ ń pínki wára:
Ǹ sã kpá ǹ ma yã ma. Mani bura pì fĩna bonnɛ. Ǹ ma ɔgɔ sí, mani ma gɛ̀ vĩn. [14]Akũ Ɛflɔnu
pìnɛ: [15]Mare, ǹ ma yã ma. Zĩtɛ kũ a ɔgɔ kà andurufu wàa plamɛ, bɔ́n abire ũ ó daguraa?
Ǹ n gɛ̀ vĩn. [16]Ibrahĩ a yã mà, akũ à andurufu kũ à òo yɔ̃̀nɛ gbɛ̃nɔ wára lagatarinɔ zakaaa.
[17]Lɛmɛ Ɛflɔnu bú kũ à kú Makpɛla, Mamare sarɛ, gɔ̃̀ Ibrahĩ pɔ́ ũ lɛ kũ gbɛ̀wɛɛ kũ à kú gweo
kũ lí kũ ò kú gwenɔ zaa bú pì lɛ́i pínki. [18]À gɔ̃̀ Ibrahĩ pɔ́ ũ Iti kũ ò sù wɛ̃tɛ bĩnilɛanɔ pínki
wára.
[19]Abire gbɛra Ibrahĩ a nanɔ vĩ̀ Makpɛla bura gbɛ̀wɛɛ pìi gũn Mamare kũ òdi pi tera Ɛblɔnu
sarɛ, Kanaanɔ bùsun. [20]Lɛn bú kũ gbɛ̀wɛɛ kũ à de Itinɔ pɔ́ ũ yãoo gɔ̃̀ Ibrahĩ̃nɛ gèvĩki ũ lɛ.

24

*N*ɔwɛtɛna Isaakunɛ

[1]Ibrahĩ zĩ kũ̀ a gɔrɔnɔ kà zã̀, akũ Dikiri arubarikaa dàagu yã sĩnda pínki gũn. [2]Akũ à ò
a zĩkɛrinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ à de a pɔ́ sĩnda pínki yãgɔ̃gɔ̃ri ũnɛ à pì: Ǹ ɔ sɔtɔ ma gbáda gbáru,
[3]mani tó ǹ la da kũ Dikiri, musu kũ zĩtɛo Luda tɔ́o kũ ĩni Kanaa kũ má kú ń tɛ́nɔ nɔ sɛ́ ma
nɛ́nɛro. [4]Ǹ gɛ́ ma bɛ bùsun ma danɛnɔ gũn, ǹ nɔ sɛ́ ma nɛ́nɛ gwe. [5]Akũ a zĩkɛrii pì a là à
pì: Tó nɔgbɛ̃ pì dí we à tèmai à sù kũmao bùsu díkĩnan sɔ̃ro bi? Mani gɛ́ kũ n nɛ́o bùsu kũ
n bonn yá? [6]Ibrahĩ pìnɛ: Ǹ laakari kɛ! Ǹsun gɛ́ kũ ma nɛ́o gwero. [7]Dikiri Luda Musude
ma bo ma de bɛa ma danɛnɔ bùsun, akũ à yã òmɛnɛ à la dà à pì, áni bùsu díkĩna kpá ma
burinɔamɛ. Àkũ mɛ́ ani a Malaika zĩ à donnɛ arɛ. Gwen ĩni nɔ sɛ́n ma nɛ́nɛ. [8]Tó nɔgbɛ̃ pì
dí we à tènyĩro, n bo ladana kũ n la dàmɛnɛ dí gũn. Ǹsun gɛ́ gwe kũ ma nɛ́oro fá! [9]Akũ a
zĩkɛrii pì a ɔ sɔ̀tɔ a dikiri gbáda gbáru, à la dànɛ yã pìi musu.
[10]Zĩkɛrii pì a dikiri lakuminɔ sɛ̀ mèn kuri kũ a dikiri aruzɛkɛ buri pínkio, akũ à fùtɛ à gɛ̀ɛ
Nao bɛ wɛ̃tɛn zaa Siria Mɛsɔpɔtamia bùsun. [11]Kũ à kà gwe, à tò lakuminɔ kámma bò lɔ̀gɔɔ
sarɛ wɛ̃tɛ kpɛ. Kũ ɔkɔsi kɛ̀, gɔrɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ dì bɔtɛ í tɔ́, [12]akũ à adua kɛ̀ à pì: Dikiri, ma
dikiri Ibrahĩ Luda, ǹ gbɛ̃kɛ kɛ ma dikiriinɛ ǹ tó ma tá kɛ nna ɔkɔsiala. [13]Ǹ gwa, má zɛna
lɔ̀gɔɔ sarɛ. Tó wɛ̃tɛ nɔkparenɔ bɔ̀tɛ í tɔ́, [14]nɔkpare kũ ma òn ɛ à a lo kipa à í tɔ́mɛnɛ mà mi,
tó à pìmɛnɛ mà mi, akũ à kpà ma lakuminɔa dɔ, de mani dɔ̃ kũ n gbɛ̃kɛ kɛ̀ ma dikiriinɛ,
nɔgbɛ̃ kũ n dìtɛ n zɔ̀bleri Isaaku pɔ́ ũn gwe. [15]Adi yã pì o à làkaro, akũ Bɛtuɛli né Rɛbɛka bò
kũ loo dina a gã̀n. Bɛtuɛli bi Ibrahĩ vĩ̀ni Nao né kũ à ì kũ a nanɔ Milikaomɛ. [16]Né pì mana
akũsɔ̃ à bũnumɛ, gɔ̃gbɛ̃ ke dí wutɛ kãao zikiro. À sù lɔ̀gɔ kĩnaa, à í tɔ̀ à a lo pà, akũ à èra
àtɛn tá. [17]Akũ zĩkɛrii pìi bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à zɛ́ zɔ̃̀nɛ à pì: Ǹ ma gba í mà mi, bee fíti. [18]Nɔgbɛ̃ pìi
pì: Ǹ mi Baa! Akũ à a lo kìpa gɔ̃̀nɔ, à í kpàa à mì. [19]Kũ à í kpàa à mì à làka, à pì: Mani tɔ́ n
lakuminɔnɛ dɔ, ò mi ari ò kã. [20]Akũ à a lo í kà pɔ́nɔ ímibɔn gɔ̃̀nɔ, à èra à bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à í tɔ́
lɔ̀gɔn, akũ à í tɔ̀ lakuminɔnɛ pínki. [21]Gɔ̃gbɛ̃ pì zɛna àtɛni a gwa tíii, de à le à dɔ̃ tó Dikiri ni
tó a tá kɛ nna, ke ani kɛ nnaro. [22]Kũ lakuminɔ í mì ò làka, akũ gɔ̃gbɛ̃ pì wura tãnka mana dà
nɔ pìinɛ a yĩa, à wura zã dànɛ mèn pla. Tãnka pìi tìkisii kà giramu sɔɔro, zã pìnɔ sɔ̃ giramu
basɔsɔɔro. [23]Akũ à a là à pì: Ǹ omɛnɛ, dí nɛ́mɛ n ũu? Óni iki e n de bɛa yá? [24]Akũ à wèa à pì:
Bɛtuɛli nɛ́n ma ũ, Milika kũ Nao daikore. [25]Sɛ̀ kũ tàragaao din ó bɛa, akũ iki kun dɔ. [26]Akũ
gɔ̃gbɛ̃ pìi kùtɛ à donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ à pì: [27]Dikiri ma dikiri Ibrahĩ Luda arubarika vĩ kũ adi gí
gbɛ̃kɛ kũ náanio yã kɛnɛro yãi. Makũ sɔ̃, Dikiri dòmɛnɛ arɛ ma dikiri danɛnɔ bɛa.

[28] Akũ nɔkpare pìi bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à yã̀ pì gbã̀ a ɔndenɔnɛ. [29] Rɛbɛka pì dãgɔ̃ vĩ kũ òdi pinɛ Labã.
À bò wɛ̃tɛ kpɛ kũ bàao à gɛ̀ɛ à gɔ̃gbɛ̃ pìi lè lɔ̀gɔ léa, [30] zaakũ à è a dãre tãnka kũ zão dana,
akũ à yã̀ kũ gɔ̃gbɛ̃ pìi ònɛɛ mà. Kũ à gɛ̀ɛ à a lè kũ lakuminɔ lɔ̀gɔ léa, [31] à pì: Ǹ mɔ́ mɔkɔ̃n
kũ Dikiri arubarikaa dàngu! À kɛ̀ dera ń zɛna wɛ̃tɛ kpɛɛ? Ma kpɛ́ kɛ̀kɛnnɛ kũ lakuminɔ
bàdɔkio. [32] Gɔ̃gbɛ̃ pìi gɛ̃̀ ɔnn, akũ Labã lakuminɔ aso pòro à sɛ̃̀la kori kũ tàragaao kpàḿma
à í kpà gɔ̃gbɛ̃ pìia à a gbá pípio kũ a gbɛ̃nɔ ń pínki.

[33] Ò pɔ́ble dìtɛnɛ, akũ à pì: Mani pɔ́ ble gĩaro ari mà yã̀ kũ ma suo o. Akũ Labã pì: Ǹ o.
[34] Akũ à pì: Ibrahĩ zĩkɛriimɛ ma ũ. [35] Dikiri arubarikaa dà ma dikiriinɛ manamana, akũ à gɔ̃̀
aruzɛkɛde ũ. À a gbà sãnɔ kũ zùnɔ kũ andurufuuo kũ wuraao kũ gɔ̃gbɛ̃ zĩkɛrinɔ kũ nɔgbɛ̃
zĩkɛrinɔ kũ lakuminɔ kũ zaakinɔ. [36] Ma dikirii pì nanɔ Sara né ì gɔ̃gbɛ̃ ũ a zĩkũnaa gũn, akũ
ma dikiri pɔ́ kũ à vĩ kpà né pìia pínki. [37] Ma dikirii tò ma la dà, zaakũ à pì màsun Kanaa kũ
à kú ń téno nɔ sɛ́ a nɛ́nɛro. [38] À pì mà gɛ́ a de bɛa a buri gũn mà nɔ sɛ́ a nɛ́nɛ gwe. [39] Akũ ma
a dikirii là ma pì, tó nɔgbɛ̃ pì dí we à tɛ́mai sɔ̃ro bi? [40] À wèma à pì, Dikiri kũ a táa ò kãao
mɛ́ ani a Malaika zĩ à gɛ́ zɛmɛnɛ, de ma tá kɛ nna, mani nɔ sɛ́ a nɛ́nɛ a de bɛ danɛnɔ tɛ́. [41] À
pì tó ma gɛ a buri kĩnaa, tó odi wero, mani bo ladana kũ ma la dàarɛ gũn. [42] Kũ ma ka lɔ̀gɔ
kĩnaa gbãra ma pì: Dikiri, ma dikiri Ibrahĩ Luda, tó n we, ǹ tó ma tá kɛ nna. [43] Má kú lɔ̀gɔ
léa. Nɔkpare kũ à sù í tɔ́, akũ ma pìnɛ à ma gba í fíti mà mi, [44] tó à pì mà mi, akũ à tɔ̀ ma
lakuminɔnɛ dɔ, mani dɔ̃ kũ nɔkpare kũ n dìtɛ à kɛ ma dikiri né pɔ́ ũn gwe. [45] Ari màgɔ̃ yã̀ pì
o ma nɛ̀sɛɛ gũn mà láka, akũ Rɛbɛka bò kũ loo dina a gã̀n à sù lɔ̀gɔ léa à í tɔ̀. Akũ ma pìnɛ
à ma gba í mà mi. [46] À a lo kìpa gɔ̃̀nɔ, à pì mà mi áni kpá ma lakuminɔa dɔ. Kũ ma mì, akũ à
kpà ma lakuminɔa. [47] Akũ ma a la, dí nɛ́n a ũu? À pì Bɛtuɛli nɛ́n a ũ, Milika kũ Nao daikore.
Akũ ma tãnka dànɛ a yĩa, ma zã dànɛ a ɔnɔa. [48] Akũ ma kutɛ ma donyĩ kɛ̀ Dikiri ma dikiri
Ibrahĩ Ludanɛ ma sáabu kpàa, zaakũ à dòmɛnɛ arɛ zɛ́ súsu gũn, de mà a dikiri vĩ̀ni daikore
sɛ́ a nɛ́nɛ. [49] Tera sà tó áni we à gbɛ̃kɛ kũ náanio yã̀ kɛ ma dikiriinɛ, à omɛnɛ. Tó ádi we
sɔ̃ro, à omɛnɛ, mani gɛ́ gu pãndea. [50] Labã kũ Bɛtuɛlio wèa ò pì: Yã̀ pìi bò Dikiri kĩnaamɛ, ó
yãke ona vĩro, a mana ke a vãni. [51] Rɛbɛkan dí, ǹ a sɛ́ ǹ tá kãao, à gɔ̃ n dikiri né nanɔ ũ lákũ
Dikiri ò nà. [52] Kũ Ibrahĩ zĩkɛrii pì ń yã̀ mà, à wùtɛ zĩtɛ Dikirinɛ. [53] Akũ à nɔmanablebɔ kũ ò
kɛ̀ kũ andurufuuo kũ wuraao kũ pɔ́kasanɔ bɔ̀tɛ à kpà Rɛbɛkaa. À a vĩ̀ni kũ a daoo gbà pɔ́
ɔgɔdenɔ dɔ. [54] Akũ àpii kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ pɔ́ blè ò í mì, akũ ò ì gwe.

Kũ ò fùtɛ kɔnkɔ à pì: À ma gbarɛ mà tá ma dikiri kĩnaa. [55] Nɔ vĩ̀ni kũ a dao pì: Ǹ tó né pì
gɔ̃ kũoo bee gɔrɔ kuri, á gbasa à tá. [56] Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi pìńnɛ: Lákũ Dikiri ma tá kɛ̀ nna nà lán
dí bà, àsun ma dãdã doro. À ma gbarɛ mà tá ma dikiri kĩnaa. [57] Akũ ò pì: Ò né pì sísi ò a la.
[58] Akũ ò Rɛbɛka sìsi ò a là ò pì: Ĩni tá kũ gbɛ̃ pìio yá? Akũ Rɛbɛka pì: Mani tá kãao. [59] Akũ ò
Rɛbɛka gbàrɛ kũ a gwàri kũ à a gwà zaa a fítinna zĩo, òtɛn tá kũ Ibrahĩ zĩkɛriio kũ a gbɛ̃nɔ.
[60] Ò sa mana ò Rɛbɛkanɛ ò pì:
Né, Luda tó ǹ gɔ̃ gbɛ̃ dasinɔ dai ũ,
n burinɔ gɔ̃ gbãna vĩ ń zãngurinɔa.

[61] Akũ Rɛbɛka fùtɛ kũ a nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ, ò dì lakuminɔ kpɛ ò té gɔ̃gbɛ̃ pìii, akũ à tà kũńwo.
[62] A sù à lè Isaaku sù kũ lɔ̀gɔ kũ òdi pi Ludabɛ̃nɛkũadima'eo à vùtɛ Nɛgɛvi bùsun. [63] À bò
à gɛ̀ɛ à laasun lɛ́ sɛ̃̀n ɔkɔsi, akũ kũ à wɛ́ sɛ̀, à è lakuminɔ tɛn su. [64] Rɛbɛka wɛ́ sɛ̀ à Isaaku è
se, akũ à kìpa a lakumi kpɛ likalika [65] à zĩkɛrii pìi là à pì: Dín gɔ̃gbɛ̃ kũ àtɛn kure sɛ̃̀n àtɛn su
daolɛ zã̀ dire ũu? Akũ zĩkɛrii pìi wèa à pì: Ma dikiriimɛ. Akũ Rɛbɛka a pɔ́dangãnn sɛ̀ à kù a
ãnnwa. [66] Kũ ò kà Isaaku kĩnaa, zĩkɛrii pì yã̀ kũ à kɛ̀ɛ bàbanɛ pínki. [67] Isaaku gɛ̃̀ kũ Rɛbɛkao
a da Sara bizakutan, akũ à a sɛ̀ à gɔ̃̀ a nɔ ũ. À ye nɔ pìii, akũ a laakari kpatɛna a da ga gbɛra.

25

Ibrahĩ ganaa

[1] Ibrahĩ nɔ pãnde sɛ̀ dɔ a tɔ́n Kɛtura. [2] Né kũ à ì kãaonɔ tɔ́n dí: Zimlã, Yɔkɔsã, Mɛdã, Midiã,
Isibaki, Sua. [3] Yɔkɔsã mɛ́ à Seba kũ Dedão ì. Dedã burinɔn Asirianɔ kũ Lɛtusinɔ kũ Lɛuminɔ
ũ. [4] Midiã nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: Efa, Ɛfa, Anɔku, Abida, Ɛlɛda. Ń pínki Kɛtura burinɔmɛ.

5 Ibrahĩ a aruzɛkɛ kpà Isaakua pínki, 6 akũ à gba dà a nɔ yìgisaride nɛ́nɔnɛ à ń gbárɛ ifãboki
kpa de à kpɛ́ à ga, de òsungɔ̃ kú kũ Isaakuoro yãi.
7 Ibrahĩ kɛ̀ wɛ̃̀ bakɛ̃ndo sɔɔro sari, 8 akũ à gà. À zĩ kù̀ yúkuyuku, gbasa à kà a gbɛ̃nɔla
gyãwãn. 9 A nɛ́nɔ Isaaku kũ Sumailao a vì̀ Makpɛla gbɛ̀wɛɛ gũn, Mamare ifãboki kpa, bura
kũ à de Iti buri Zoa nɛ́ Ɛflɔnu pɔ́ ũ yã 10 kũ Ibrahĩ pìi lù Itinɔa. Gwen ò a vĩn kũ a nanɔ Sarao.
11 Ibrahĩ ganaa gbɛra Luda arubarikaa dà a nɛ́ Isaakun. À vutɛna Ludabɛ̃nɛkũadima'e lɔ̀gɔɔ
sarɛ.

Sumaila burinɔ

12 Ibrahĩ nɛ́ Sumaila burinɔ yãn dí. Sara zĩkɛri Hazara, Misila nɔgbɛ̃ mɛ́ à nɛ́ pìi ì kãao.
13 Sumaila nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí lákũ ò ń í nà. A daudu tɔ́n Nɛbayo. A dakũnanɔ tɔ́n dí:
Keda, Adabɛli, Mibisamu, 14 Misima, Duma, Masa, 15 Adada, Tema, Yetu, Nafisi kũ Kedemao.
16 Sumaila nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n gwe. Ń baadi a tɔ́ kpà a lakutu ke a bùraanɛ. Mɔ́kɔ̃nɔmɛ a buri
kuri awɛɛplanɔ kínanɔ ũ.
17 Sumaila kɛ̀ wɛ̃̀ basuddo akuri awɛɛsuppla, akũ à gà à kà a gbɛ̃nɔla gyãwãn. 18 A burinɔ
vùtɛ zaa Avila ari à gɛɛ pɛ́ Surua, Misila ifãboki kpa gɛna Asiria bùsu kpa. Òdi kɔ̃ tɛ́ kpákpa
kũ Ibrahĩ buri kparanɔro.

Isau kũ Yakubuo inaa

19 Ibrahĩ nɛ́ Isaaku burinɔ yãn dí. Ibrahĩ Isaaku ì. 20 Kũ Isaaku kà wɛ̃̀ bupla, akũ à Labã
dãre Rɛbɛka sɛ̀. Àkũmɛ Siria bùsu gbɛ̃ Bɛtuɛli kũ à bò Mɛsɔpɔtamia bùsun nɛ́ ũ. 21 Isaaku
wɛ́ kɛ̀ Dikiria a nanɔnɛ, zaakũ paramɛ, akũ Dikiri a adua sì, a nanɔ pìi nɔ̀ɔ sì. 22 Sìkanɔ tɛn
ɔsi ká a gbɛrɛn, akũ à pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò yã bire taka ma lee? Akũ à gɛɛ à Dikiri là. 23 Dikiri
pìnɛ:

Buri mèn pla kú n nɛ́'isɔn,
gbɛ̃nɔn pla kũ ò kú n gbɛrɛn pìnɔ ni kɛ̃kɔ̃a.
Buri mèn do gbãna nigɔ̃ de a dola,
a kũ à bò káaku nigɔ̃ nɛ́ ũ gbɛ̃ kpɛdenɛ.

24 Kũ a nɛ́'igɔrɔ kà, akũ à sìkanɔ ì gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ. 25 Kũ gbɛ̃ káaku tɛn bo, à bò tɛ̃ɛ zónzon. À
mɛ̀kã vĩ lán uta kãde bà, akũ ò tɔ́ kpànɛ Isau. 26 Abire gbɛra kũ nɛ́ plade tɛn bo, à dɔ̀ Isau
gbátokia, akũ ò tɔ́ kpànɛ Yakubu. Isaaku wɛ̃̀ baaakɔ̃de gũnn à nɛ́ pìnɔ ì.
27 Nɛ́ pìnɔ zɔ̃kɔ̃ kù̀. Isau kɛ̀ tofekari gbãna kũ àdi kɛ̃ sɛ̃̀ntɛaro ũ. Yakubu sɔ̃ bɛgwariimɛ.
28 Isaaku ye Isaui kũ à nɔ̀bɔ lɛ́'i vĩ yãi. Rɛbɛka sɔ̃ à ye Yakubui.
29 Zĩkea Yakubu tɛn dòo kuku, akũ Isau sù kũ sɛ̃̀ntɛo nà tɛni a dɛ. 30 Akũ à pì Yakubunɛ: N
yã nna! Ǹ tó mà dò tɛ̃ra bire ble, zaakũ nà tɛni ma dɛmɛ. A yã mɛ́ à tò, ò tɔ́ kpà Isaunɛ
Ɛdɔmu. 31 Yakubu pì: Ǹ n daudukɛzɛ kpáma gĩa. 32 Akũ Isau pì: Má kú ga lɛ́i, bɔ́n ma
daudukɛzɛ ni kɛmɛnɛɛ? 33 Akũ Yakubu pìnɛ: Ǹ la damɛnɛ gĩa. Akũ à la dànɛ à a daudukɛzɛ
kpàa. 34 Akũ Yakubu burodii kpàa kũ bládoo pìio. À blè à í mì, akũ à fùtɛ à bò. Lɛmɛ Isau kɛ̀
lɛ, à a daudukɛzɛ dìtɛ pã.

26

Isaaku kũ Abimɛlɛkio

1 Nàa kà bùsuu pìn a káakupɔ kũ à kà Ibrahĩ gɔrɔa baasi, akũ Isaaku fùtɛ à gɛɛ Filisitininɔ
kína Abimɛlɛki kĩnaa Gera. 2 Akũ Dikiri bò à sùa à pì: Ǹsun tá Misilaro, ǹ vutɛ gu kũ mani
onnɛn. 3 Ǹgɔ̃ kú bùsu díkĩnan gĩa, manigɔ̃ kú kũnwo mà arubarika dannɛ. Mani bùsu díkĩna
kpámma pínki kũ n burinɔ, mani lɛ́ kũ ma kɛ̀ n denɛ kɛnnɛ. 4 Mani n buri kara lán susunɛnɔ
bà, mani bùsu díkĩna kpáḿma pínki. Buri kũ à kú zĩtɛnɔ ni arubarika le n buri gãi ń pínki
5 kũ Ibrahĩ ma yã mà yãi. À ma ɔdɔki gwà, akũ à yã kũ ma dìtɛnɔ kũna kũ ma yãdannɛnanɔ
kũ ma dokayãnɔ.
6 Akũ Isaaku gɔ̃̀ Gera. 7 Kũ wɛ̃̀tɛpidenɔ tɛni a la a nanɔ yã musu, à pì a dãremɛ. Àtɛn vĩna
kɛ, zaakũ àtɛn da tó à pì a nanɔmɛ, oni a dɛ nɔ pì yãi, zaakũ nɔ pì bi nɔ manamɛ. 8 Kũ a gɔrɔ
pla kɛ̀ gwe, Filisitininɔ kí Abimɛlɛki wɛ́ kpàtɛ wondoo gũn, akũ à è Isaaku tɛn bã̀ndara gá

kũ a nanɔo. [9] Akũ à Isaaku sìsi à pì: Ase n nanɔmɛɛ! À kɛ̀ dera n pì n dãremɛɛ? À wèa à pì: Matɛn da oni ma dɛ a yãimɛ. [10] Abimɛlɛki pì: Bɔ́ yã n kɛ̀wɛrɛ lɛɛ? Fíti mɛ́ à gɔ̃̀ kũ ó gbɛ̃ke ni wútɛ kũ n nɔ pìio, de ǹ ó da taarin. [11] Akũ Abimɛlɛki gbɛ̃nɔ sã gbɛ̃̀ńnɛ pínki à pì: Gbɛ̃ kũ à ɔ nà gɔ̃gbɛ̃ pìia kũ a nanɔo, oni a dɛ.

[12] Isaaku pɔ́ tɔ̃̀ bùsuu pìn, akũ à pɔ́ lè wɛ̃̀ birea lɛu basɔɔro, kũ Dikiri arubarikaa dàn yãi. [13] À kàra, a aruzɛkɛ tɛn kara ari à kɛ̀ aruzɛkɛde zɔ̃kɔ̃ ũ. [14] À sãnɔ kũ zùnɔ vĩ dasi kũ zĩkɛrinɔ, akũ Filisitininɔ zã̀n. [15] Akũ ò lɔ̀gɔ kũ a de Ibrahĩ gbɛ̃nɔ yɔ̃̀ a gɔrɔanɔ tàta kũ bùsuuo pínki. [16] Akũ Abimɛlɛki pì Isaakunɛ: Ǹ futɛ ó kĩnaa, zaakũ ń gbãna deóla manamana.

[17] Akũ Isaaku bò gwe à bùraa kàtɛ Gera guvutɛn, akũ à gɔrɔ pla kɛ̀ gwe. [18] Lɔ̀gɔ kũ ò yɔ̃̀ a de Ibrahĩ gɔrɔa akũ Filisitininɔ tàta a de ga gbɛranɔn à èra à bɔ̀bɔ à tɔ́ dokɔ̃nɔ kũ a de kpàńnɛ yãnɔ kpàńnɛ dɔ. [19] Isaaku zĩkɛrinɔ lɔ̀gɔ pãnde yɔ̃̀ guvutɛ pìn, akũ ò bò í manaa. [20] Akũ Gera pɔ́dãrinɔ fìti kɛ̀ kũ Isaaku pɔ́dãrinɔ ò pì: Ó ímɛ. Akũ à tɔ́ kpà lɔ̀gɔɔ pìinɛ Fìtii, kũ ò fìti kɛ̀ kãao yãi. [21] Ò lɔ̀gɔ pãnde yɔ̃̀, akũ ò fìti kɛ̀ lɔ̀gɔɔ pì yã musu dɔ, akũ à tɔ́ kpànɛ Íbɛtɛ. [22] À bò gwe, akũ à lɔ̀gɔ pãnde yɔ̃̀ dɔ, odi fìti kɛ a yã musu doro. Akũ à tɔ́ kpànɛ Mèporoki, zaakũ à pì: Dikiri tò o mɛ̀ɛ pòro, óni dagula sà.

[23] Abire gbɛra à gɛ̀ɛ Bɛsɛba. [24] Dikiri bò à sùa gwãani birea à pì: Makũmɛ n de Ibrahĩ Luda ũ, ǹsun vĩna kɛro zaakũ má kú kũnwo. Mani arubarika dangu mà n buri kara ma zɔ̀bleri Ibrahĩ yãi.

[25] Gwen à sa'oki bòn à Dikiri sìsi. Akũ à bùraa kàtɛ gwe à gbɛ̃nɔ tɛn lɔ̀gɔ yɔ̃. [26] Akũ Abimɛlɛki bò Gera à sù Isaaku kĩnaa kũ a kpàasi Auzao kũ a zĩ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Fikɔluo. [27] Isaaku ń lá à pì: Kũ a zãmagu a pɛma á bɛa, à kɛ̀ dera a su ma kĩnaa? [28] Ò wèa ò pì: O è Dikiri kú kũnwo, akũ o pì à mana ò lédokɔ̃nɔ kɛ ò la dakɔ̃nɛ a yã musu [29] kũ ĩni yã vãni ke kɛwɛrɛro, zaakũ ódi wɛ́ tãmmaro. Yã manan o kɛ̀nnɛ o n gbarɛ aafia, akũ Dikiri arubarikaa dàngu. [30] Akũ Isaaku ń yàrii kɛ̀, ò pɔ́ blè ò í mì. [31] Kũ ò fùtɛ kɔnkɔ, ò la dàkɔ̃nɛ, akũ Isaaku zɛ̀ńnɛ, ò bò a kĩnaa aafia. [32] Zĩ birea Isaaku gbɛ̃nɔ sù ò lɔ̀gɔ kũ ò yɔ̃̀ yã ònɛ ò pì: O í è. [33] Akũ à tɔ́ kpànɛ Sɛba. A yã mɛ́ à tò òdi wɛ̃̀tɛ pì sísi Bɛsɛba ari kũ a gbãrao.

[34] Kũ Isau kà wɛ̃̀ bupla, à Iti nɔ sɛ̀ mɛ̀n pla, Beri nɛ́ Yudi kũ Ɛlɔni nɛ́ Basɛmao. [35] Isaaku kũ Rɛbɛkao nɛ̀sɛɛ dìgɔ̃ yakana ń yãimɛ.

27

*Isaaku sa'olɛ*kɛna Yakubunɛ

[1] Isaaku zĩ kũ̀ a wɛ́ gbãna doro, àtɛn gu e manaro. Akũ à a dauduu sìsi à pì: Nɛ́! Akũ à wèa à pì: Makũ dí. [2] Isaaku pì: Ma zĩ kũ̀ má a gagɔrɔ dɔ̃ro. [3] Ǹ n sá sɛ́ kũ n gbàtaao ǹ gɛ́ ǹ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛ wɛtɛmɛnɛ. [4] Ǹ ma pɔyeina dòo kuku ǹ mɔ́omɛnɛ mà ble, mani sa'olɛ kɛnnɛ de mà kpɛ́ mà ga.

[5] Rɛbɛka yã kũ Isaaku ò Isaunɛ pìi mà. Kũ Isau fùtɛ à gɛ̀ɛ tofe ká, [6] akũ à gɛ̀ɛ à ò Yakubunɛ à pì: Ma mà n de yã ò n vĩ̀ninɛ à pì [7] à gɛ́ à nɔ̀bɔ dɛarɛ à a pɔyeina dòo kukuoarɛ à ble, áni sa'olɛ kɛnɛ kũ Dikiri tɔ́o de á kpɛ́ à ga. [8] Akũ Rɛbɛka èra à pìnɛ: Ǹ ma yã ma ǹ yã kũ ma dànnɛ kɛ. [9] Ǹ gɛ́ blè kpàsaa gũn ǹ blènɛ mana kũ mɛ̀n pla ǹ suo. Mani n de pɔyeina dòo kukunɛ, [10] ń gɛ́onɛ à ble, ani sa'olɛ kɛnnɛ de à kpɛ́ à ga. [11] Akũ Yakubu pì a danɛ: Ma vĩ̀ni mɛ̀kã̀ vĩ, akũ ma mɛ̀ pɔ́rɔpɔrɔ. [12] Tó ma de ɔ kɛ̀ma, tó à ma dɔ̃, ani pi matɛni a kɛ pãpãmɛ, ani lɛ́ kɛmɛnɛ sa'olɛ gɛ̃nɛ ũ. [13] Akũ a da pìnɛ: Luda tó lɛ́kɛnnɛnaa pì gɔ̃mɛnɛ. Ǹ ma yã ma dɛ́! Ǹ gɛ́ ǹ dɛ ǹ suomɛnɛ.

[14] Akũ Yakubu gɛ̀ɛ à blèe pìnɔ dɛ̀ à sùo a danɛ, akũ à a de pɔyeina dòo kùkunɛ. [15] Akũ à a daudu pɔ́kasa mana kũ à kú a kpɛ́ gũnnɔ sɛ̀ à dà a nɛ́ sabidenɛ. [16] À blènɛ bára pìnɔ fĩ̀fĩ a ɔnɔa kũ a waka pɔ́rɔpɔrɔo. [17] Akũ à dò kũ burodi kũ à kɛ̀ɛoo kpàa.

[18] Yakubu gɛ̀ɛ a de kĩnaa à pì: Baa! Akũ a de pì: Makũ di! Ma nɛ́ kpatemɛɛ? [19] Yakubu wèa à pì: Makũmɛ Isau n dauduu. Lákũ n òmɛnɛ nà, ma kɛ̀ lɛ. Ǹ futɛ ǹ vutɛ ǹ ma ɔ'i ble de ǹ sa'olɛ kɛmɛnɛ. [20] Akũ Isaaku pì a nɛ́nɛ: O'o! N lè kɔ̀ yá? À wèa à pì: Dikiri n Luda mɛ́ à

ma tá kɛ̀ nna. [21] Akũ Isaaku pìnɛ: Ǹ namai mà ɔ kɛmma de mà dɔ̃ tó ma nɛ́ Isaumɛ yãpura.
[22] Yakubu nà a dei, akũ à ɔ kɛ̀a à pì: Kòto díkĩna bi Yakubu kòtoomɛ, ɔ díkĩna sɔ̃ Isau ɔmɛ.
[23] Akũ adi a dɔ̃ro, kũ a ɔnɔ kã vĩ lán Isau pɔ́ bà yãi. À ye à sa'olɛ kɛnɛ, [24] akũ à a la gĩa: Ma
nɛ́ Isaumɛ n ũ yãpura yá? À wèa à pì: Makũmɛ! [25] Akũ à pì: Ǹ pɔ́ kpáma mà n ɔ'i ble, mani
sa'olɛ kɛnnɛ. Kũ à dìtɛnɛ, akũ à blè. À sùnɛ kũ wɛ̃o, à mì dɔ. [26] Akũ a de pìi pìnɛ: Ǹ namai
ǹ lɛ́ pɛ́ma. [27] Akũ à nài à lɛ́ pɛ̀a. Kũ Isaaku a pɔ́kasanɔ gbĩ mà, akũ à sa'olɛ kɛ̀nɛ à pì:
Ma nɛ́ gbĩ de
lán bura kũ Dikiri arubarikaa dàn bà.
[28] Luda n gba mɔtɔ bona musu,
à n gba zĩtɛ mana.
Pɔ́blewɛ kũ sèwɛ̃o nigɔ̃ dinyĩ.
[29] Gbɛ̃nɔ ni zɔ̀ blennɛ,
burinɔ ni kútɛ n arɛ,
ĩnigɔ̃ de n gbɛ̃nɔ dikiri ũ,
n da nɛ́nɔ ni kútɛnnɛ.
Luda ni lɛ́ kɛ gbɛ̃ kũ ò lɛ́ kɛ̀nnɛnɔnɛ,
ani arubarika da gbɛ̃ kũ ò sa mana ònnɛnɔgu.

[30] Kũ Isaaku sa'olɛ kɛ̀ Yakubunɛ à làka, akũ Yakubu gò a kĩnaa. Kũ a vǐni sù kũ tofekao
gɔ̃̀nɔ, [31] akũ à pɔ́ble kɛ̀ a denɛ dɔ à gɛ̀ɛonɛ, akũ à pìnɛ: Baa! Ǹ futɛ ǹ ma ɔ'i ble ǹ sa'olɛ
kɛmɛnɛ. [32] Akũ a de a la à pì: Mɔkɔ̃mmɛ dí ũu? À wèa à pì: Makũmɛ n daudu Isau. [33] Yã pì
Isaaku swɛ̃̀ɛ zɔ̃̀ àtɛn lukaluka à pì: Dí mɛ́ à nɔ̀bɔɔ dɛ̀ à sùomɛnɛ yã ari ǹgɔ̃ gɛ́ su ma sòo?
Ma sa'olɛ kɛ̀nɛ kɔ̀, àkũ mɛ́ ani arubarika le. [34] Kũ Isau a de yã pìi mà, à pǔ̀tã à ɔ́ gbãna dɔ̀ à
kɛ̀ wɛ̃nda, akũ à pì: Baa! Ǹ sa'olɛ kɛmɛnɛ dɔ. [35] Akũ à pì: N dakũna sù kũ ɔ̃ndɔ̃o à n sa'olɛ
sì kɔ̀. [36] Akũ Isau pì: A tɔ́n Yakuburoo? À ma kɛkɛ à kɛ̀ gɛ̃̀n plan gwe sà. À ma daudukɛzɛ
sìma yã, akũ à ma sa'olɛ sìma tera dɔ. Mani sa'olɛ e doro yá? [37] Isaaku wèa à pì: Ma a dìtɛ n
dikiri ũ, ma a danɛnɔ kɛ̀ a zĩkɛrinɔ ũ ń pínki, ma pɔ́blewɛ kũ sèwɛ̃o kpàa. Bɔ́n mani le mà
kɛnnɛ dɔɔ? [38] Isau pì a denɛ: Baa, sa'olɛ biren ń vĩ ado yá? Ǹ sa'olɛ pãnde kɛmɛnɛ dɔ Baa.
Akũ Isau wiki gbãna lɛ̀. [39] Akũ a de wèa à pì:
Zĩtɛ kũ ĩnigɔ̃ kun nigɔ̃ manaro,
mɔtɔ ni bonnɛ zaa musuro.
[40] Ĩnigɔ̃ fɛ̃nɛda kũna,
ĩni zɔ̀ ble n dakũnanɛ.
Lɛmɛ dɔ n laakari ni gɔ̃ kpatɛnaro,
ĩni a gbãngo gonla.

[41] Isau ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ Yakubuo sa'olɛ kũ a de kɛ̀nɛ yãi, akũ à pì a nɛ̀sɛɛ gũn: Ma de ga zɔ̃̀ro,
gbasa mani ma dakũna dɛ. [42] Ɔ̀ yã kũ Isau ò kɔrɔmɔtɔɔ kɛ̀ Rɛbɛkanɛ, akũ à Yakubu sìsi à pì:
Isau ye à fĩna bomma à n dɛ. [43] Ǹ ma yã ma sà. Ǹ futɛ ǹ bàa lɛ́ ǹ gɛ́ ma dãgɔ̃ Labã bɛa zaa
Arana [44] ǹgɔ̃ kú kãao gwe gĩa ari n vǐni pì pɔfɛ̃ kpátɛ. [45] Tó a nɛ̀sɛɛ kpàtɛ, tó yã kũ n kɛ̀nɛɛ
sɔ̃̀agu, mani gbɛ̃ zĩ ò n gbɛsɛ. Má ye mà kura á gbɛ̃nɔn planɔi pínki gɔrɔ doro.

[46] Akũ Rɛbɛka pì Isaakunɛ: Iti nɔgbɛ̃nɔ ni bòmagu. Tó Yakubu Iti nɔ sɛ̀ bùsu díkĩnan lán
Isau nɔgbɛ̃ birenɔ bà, ma kunna nigɔ̃ nnamɛnɛ doro.

28

Yakubu tana Labã kĩnaa

[1] Akũ Isaaku Yakubu sìsi à sa'olɛ kɛ̀nɛ à yã dànɛ à pì: Ǹsun nɔ sɛ́ Kanaa nɔgbɛ̃nɔ tɛ́ro. [2] Ǹ
futɛ ǹ gɛ́ Mɛsɔpɔtamia bùsun n da de Bɛtuɛli bɛa, ǹ nɔ sɛ́ gwe n disɛ̃ Labã nɛ́nɔ tɛ́. [3] Luda
Gbãnasĩndapinkide arubarika dangu à tó ǹ nɛ́ i manamana, ògɔ̃ kara de ǹ gɔ̃ burinɔ dizi ũ.
[4] Luda arubarika kũ à dà Ibrahĩn dangu kũ n burinɔ, de bùsu kũ ntɛn nibɔ blen gɔ̃nnɛ, bùsu
kũ à kpà Ibrahĩaa. [5] Akũ Isaaku Yakubu gbàrɛ à gɛ́ Labã kĩnaa Mɛsɔpɔtamia bùsun. Labã bi
Siria bùsu gbɛ̃ Bɛtuɛli nɛ́mɛ, Yakubu kũ Isauo disɛ̃mɛ.

[6] Isau mà Isaaku sa'olɛ kɛ̀ Yakubunɛ à a gbàrɛ Mɛsɔpɔtamia de à nɔ sɛ́ gwe. Kũ à sa'olɛ
pìi kɛ̀nɛ, à pì àsun nɔ sɛ́ Kanaa nɔgbɛ̃nɔ tɛ́ro. [7] À tàasii kà kũ Yakubu a de kũ a dao yã mà à
dà Mɛsɔpɔtamia zɛ́n. [8] Akũ à dɔ̃̀ sà kũ a de pɔ nna kũ Kanaanɔ bùsu nɔgbɛ̃nɔro. [9] Akũ à gɛ̀ɛ
Ibrahĩ nɛ́ Sumaila kĩnaa à a nɛ́ Maala sɛ̀ à nà a nɔ káakunɔa. Maala bi Nɛbayo dãremɛ.

Yakubu nana'ona Bɛtɛli

[10] Yakubu bò Bɛsɛba à dà Arana zɛ́n. [11] Kũ à kà gukea, à ye à i gwe kũ ifãntɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́n yãi.
Akũ à gbɛ̀ɛ sɛ̀ gu pìn a mìdibɔ ũ à wùtɛ gwe. [12] Akũ à nana ò à gára è pɛtɛna zĩtɛ ari à
gɛ̀ɛ à zɔ̃̀ ludambɛa, Luda malaikanɔ tɛn didia òtɛn kipa. [13] À Dikiri è zɛnaala à pì: Makũmɛ
Dikiri n dizi Ibrahĩ kũ n de Isaakuoo Luda ũ. Mani bùsu kũ ń wútɛa díkĩna kpámma, mɔkɔ̃n
kũ n burinɔ. [14] N burinɔ nigɔ̃ dasi lán bùsutiti bà, oni dagula ifãboki kpa kũ ifãlɛtɛo kũ
gugbãnduru kũ gènɔmidɔkio. Andunia buri sĩnda pínki ni arubarika le mɔkɔ̃n kũ n burio
gãi. [15] Manigɔ̃ kú kũnwo, manigɔ̃ n dãkpã gu kũ ntɛn gɛ́n pínki, mani ɛra mà su kũnwo bùsu
díkĩnan, zaakũ mani n tónlo mani yã kũ ma òrnnɛ kɛ.

[16] Kũ Yakubu vù kũ io à pì: Dikiri kú gu dí, akũ mádi dɔ̃ro! [17] Vĩna a kũ̀ à pì: Gu dí ma kã
fùtɛ. Luda bɛmɛ, ludambɛ zɛ́mɛ.

[18] Yakubu fùtɛ kɔnkɔ à gbɛ̀ kũ à kɛ̀ mìdibɔ ũ pìi sɛ̀ à pètɛ dɔngupɔ ũ, akũ à nísi kùa. [19] Akũ
à tɔ́ kpà gu pìinɛ Bɛtɛli, ama wɛ̃tɛ kũ ò kàtɛ gwe tɔ́ káakun Luzu. [20] Yakubu lɛ́ kɛ̀ Dikiria
à pì: Tó ń kú kũmao, tó ĩni ma dãkpã ma wɛ̃tɛ díkĩna gɛnaa gũn, tó ĩni ma gba pɔ́ble kũ
pɔ́kasanɔ [21] ari ma gɛ ma su ma de bɛa aafia, ĩnigɔ̃ de ma Luda ũ, [22] gbɛ̀ kũ ma pètɛ dɔngupɔ
ũ pì ni gɔ̃ n gbagbaki ũ, pɔ́ kũ n ma gba pínki mani a kuride kpámma.

29

Yakubu kana Labã bɛa

[1] Yakubu èra à dà zɛ́n à gɛ̀ɛ ifãbokikpadenɔ bùsun. [2] Kũ à kà gwe, à lɔ̀gɔɔ è sɛ̃̀n sã kpàsa
lɛu aakɔ̃ katɛna a sarɛ, zaakũ lɔ̀gɔɔ pì ín òdi kpáḿma. Gbɛ̀ zɔ̃kɔ̃ ta lɔ̀gɔɔ pìlɛ. [3] Tó kpàsaa
pìnɔ kàkara gwe pínki, akũ òdi gbɛ̀ɛ pì go lɔ̀gɔɔ pì léa, ò í kpáḿma, akũ òdi ɛra ò gbɛ̀ɛ pì
tarɛ a gbɛ̀n. [4] Akũ Yakubu sãdãrinɔ là à pì: Gbɛ̃nɔ, a bo mámɛɛ? Ò wèa ò pì: O bo Aranamɛ.
[5] Akũ à ń lá à pì: Á Nao daikore Labã dɔ̃ yá? Ò wèa ò pì: Ó a dɔ̃. [6] Akũ à ń lá à pì: À aafia yá?
Ò pì: À aafia. Ǹ a nɛ́ Rahila gwa, àtɛn su kũ sãnɔ zɔ̃̀ dire. [7] Akũ Yakubu pì: Ifãntɛ̃ kpɛ́ gbãna,
sãnɔ tágɔrɔ dí ká kɔ̀ro. À í kpáḿma à gɛ́ ń dã. [8] Akũ ò pì: Óni fɔ̃ro. Tó adi kɛ sã kpàsanɔ
kàkara pínki baasiro, òdi gbɛ̀ go lɔ̀gɔɔ pì léa ò í kpáḿmaro.

[9] Kũ àtɛn yã oḿnɛ lɛ, Rahila sù kũ a de sãnɔ, zaakũ sãdãriimɛ a ũ. [10] Kũ Yakubu a disɛ̃ Labã
nɛ́nɔgbɛ̃ Rahila è kũ a de sãnɔ, à nà lɔ̀gɔɔi à gbɛ̀ɛ gò lɔ̀gɔɔ pì léa, akũ à í kpà a disɛ̃ sãnɔa.
[11] Akũ à lɛ́ pɛ̀ Rahilaa à pɔnna ɔ́ɔ dɔ̀. [12] Akũ à ònɛ kũ a de danɛ Rɛbɛka nɛ́n a ũ. Akũ Rahila
bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à ò a denɛ. [13] Kũ Labã a dãre nɛ́ Yakubu baaruu mà, à bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ daalɛ. Kũ à kà,
akũ à kùsia à lɛ́ pɛ̀a à tà kãao a bɛa. Akũ Yakubu yã kũ ò kɛ̀nɔ ònɛ pínki. [14] Akũ Labã pìnɛ:
Ma arumɛ n ũ yãpura.

Yakubu Lea kũ Rahilao sɛnaa

Yakubu kɛ̀ Labã bɛa mɔ do, [15] akũ Labã pìnɛ: Kũ ń de ma danɛ ũ yãin ĩni zĩ kɛmɛnɛ pã yá?
Dera mani fĩna bonnɛ nà ǹ omɛnɛ. [16] Labã sɔ̃ à nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn pla. Yɔ̃ɔ tɔ́n Lea, Bãna
sɔ̃ Rahila. [17] Lea wɛ́ busana, Rahila sɔ̃ nɔkpare manamɛ, akũ a kakana mana. [18] Yakubu ye
Rahilai, akũ à pì Labãnɛ: Mani zĩ kɛnnɛ wɛ̃̀ suppla n nɛ́ bãnade Rahila yãi. [19] Labã pì: À sã̀na
mà a kpámma de mà a kpá gbɛ̃ pãndeala. Ǹgɔ̃ kú ma bɛa la.

[20] Akũ Yakubu zĩ kɛ̀nɛ wɛ̃̀ suppla Rahila yãi, ase à kɛ̀nɛ lán gɔrɔ pla bàmɛ kũ à yei yãi.
[21] Akũ à pì Labãnɛ: Kũ ma zĩgɔrɔ pàpa, ǹ ma nɔ kpáma mà sɛ́. [22] Akũ Labã gwedenɔ kàkara
ń pínki à nɔsɛpɔble kɛ̀ńnɛ. [23] Kũ ɔkɔsi kɛ̀, akũ à a nɛ́ Lea sɛ̀ à kpàa, akũ Yakubu wùtɛ kãao.
[24] Labã a nɔgbɛ̃ zĩkɛri Zilipa kpà Leanɛ zĩkɛri ũ. [25] Kũ gu dɔ̀ Yakubu è Leamɛ, akũ à pì Labãnɛ:
Bɔ́yãi n kɛ̀mɛnɛ lɛɛ? Rahila yãin ma zĩ kɛ̀nnɛroo? Bɔ́ mɛ́ à tò n ma kɛkɛɛ? [26] Labã pì: Ó kĩnaa
òdi Bãna kpá gɔ̃a Yɔ̃ɔ ãro. [27] Ǹ azuma do kɛ kũ gbɛ̃ dio gĩa, mani a gbɛ̃ndo kpámma zĩ kũ ĩni
ɛra ǹ kɛmɛnɛ wɛ̃̀ suppla pãnde pɔ́ ũ. [28] Yakubu wè à azuma do pìi kɛ̀ kũ Leao, akũ Labã a nɛ́

Rahila kpàa nɔ ũ. [29] Labã a nɔgbẽ̃ zĩkɛri Bila kpà Rahilaa zĩkɛri ũ. [30] Yakubu wùtɛ kũ Rahilao
sɔ̃, akũ à yei de Leala. Akũ à èra à zĩ kɛ̀ Labãnɛ ari wɛ̃̀ suppla dɔ.

*Yakubu nɛ́*nɔ

[31] Dikiri è Yakubu ye Leairo, akũ à a kɛ̀ nɛ́rande ũ, Rahila sɔ̃ paramɛ. [32] Lea nɔ̀ɔ sì à nɛ́ ì
gɔ̃gbɛ̃ ũ, akũ à tɔ́ kpànɛ Rubɛni, zaakũ à pì: Dikiri ma warikɛnaa gwà. Ma zã nigɔ̃ yemai
sà. [33] Kũ à nɔ̀ɔ sì dɔ, à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, akũ à pì: Dikiri mà ma zã yemairo, akũ à èra à nɛ́ díkĩna
kpàma dɔ. Akũ à tɔ́ kpànɛ Simɛɔ. [34] Kũ à èra à nɔ̀ɔ sì dɔ, à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ à pì: Adikĩna sà ma
zã ni ma ditɛki ero, zaakũ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì kãao mèn aakɔ̃. Akũ à tɔ́ kpànɛ Levi. [35] À èra à nɔ̀ɔ
sì dɔ à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ à pì: Adikĩna sà ma Dikiri sáabu kpà, akũ à tɔ́ kpànɛ Yuda. Akũ a nɛ́'i zɛ̀.

30

[1] Kũ Rahila è átɛn nɛ́ i kũ Yakubuoro, à gɔ̃ba kpà kũ a vĩ̀nio. Akũ à pì Yakubunɛ: Ǹ nɔ̀
dɔmagu. Tó mádi e sɔ̃ro, mani gamɛ. [2] Yakubu pɔ fɛ̃̀i à pì: Makũmɛ Luda ũ kũ à n tɛ̃ nɛ́ yá?
[3] Akũ Rahila pì: Ma zĩkɛri Bilan dí. Ǹ gɛ́ i kãao à nɛ́nɔ imɛnɛ, mani buri le se a gãi. [4] Akũ à a
zĩkɛri Bila kpàa nɔ ũ. Yakubu wùtɛ kãao, [5] akũ à nɔ̀ɔ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ. [6] Akũ Rahila pì: Luda
tò yã bò kũmao nna à ma yã mà à ma gba nɛ́gɔ̃gbɛ̃. Akũ à tɔ́ kpànɛ Dã. [7] Rahila zĩkɛrii pìi
èra à nɔ̀ɔ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ dɔ, [8] akũ Rahila pì: Ma ɔsi zɔ̃kɔ̃ɔ kà kũ ma vĩ̀nio ma ɔsi nɛ̀. Akũ à
tɔ́ kpànɛ Nafatali.

[9] Kũ Lea è a nɛ́'i zɛ̀, akũ à a zĩkɛri Zilipa kpà Yakubua nɔ ũ dɔ. [10] Akũ Lea zĩkɛrii pì nɛ́ ì
gɔ̃gbɛ̃ ũ kũ Yakubuo. [11] Akũ Lea pì: Mìnnamɛ. Akũ à tɔ́ kpànɛ Gada. [12] Akũ Lea zĩkɛrii pì nɛ́
ì gɔ̃gbɛ̃ ũ dɔ kũ Yakubuo. [13] Akũ Lea pì: Ma pɔ kɛ̀ nna, zaakũ nɔgbɛ̃nɔ ni pi pɔnnaden ma ũ.
Akũ à tɔ́ kpànɛ Asa.

[14] Rubɛni bò ésekɛ̃gɔrɔa à yenyĩ ɛzɛ è sɛ̃̀n, akũ à bòbo à sùo a da Leanɛ. Akũ Rahila pìnɛ:
Ǹ n nɛ́ yenyĩ ɛzɛ pì dãmɛnɛ. [15] Lea pìnɛ: Kũ n ma gɔ̃ sìma, abire dí mɔ́mmaro, akũ ń ye ǹ
ma nɛ́ yenyĩ ɛzɛ sí dɔ yá? Rahila pì: Tó n kpàma, mɔkɔ̃mmɛ ĩni i kãao gbãra.

[16] Kũ Yakubu tɛn su kũ burao ɔkɔ̀si, Lea bò à gɛ̀ɛ à dàalɛ à pì: Makũmɛ mani wutɛ kũnwo
gbãra, zaakũ ma n sãkã ma nɛ́ yenyĩ ɛzɛ yãimɛ. Akũ à ì kãao gwãani birea. [17] Luda Lea wɛ́kɛ
sì, akũ à nɔ̀ɔ sì à Sãani ì kũ Yakubuo. [18] Akũ Lea pì: Luda láada kpàma, kũ ma a zĩkɛrii kpà
ma zãa yãi. Akũ à tɔ́ kpànɛ Isaka. [19] Lea èra à nɔ̀ɔ sì dɔ à Tori ì, [20] akũ à pì: Luda gba mana
dàmɛnɛ. Adikĩna sà ma zã ni ma kpe ta, zaakũ ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì kãao mèn suddo. Akũ à tɔ́
kpànɛ Zɛbuluni. [21] Kũ à kɛ̀ saa à nɛ́nɔgbɛ̃ ì, akũ à tɔ́ kpànɛ Dina.

[22] Akũ Rahila yã dɔ̀ Ludan à a wɛ́kɛ sì, akũ à kɛ̀ nɛ́rande ũ. [23] À nɔ̀ɔ sì à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì, akũ à pì:
Luda wɛ́'i bòmɛnɛ. [24] Akũ à tɔ́ kpànɛ Yusufu à pì: Dikiri ɛra à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pãnde karamɛnɛ dɔ.

*Yakubu p*ɔ́nɔ dãna Labãnɛ

[25] Kũ Rahila Yusufu ì, Yakubu pì Labãnɛ: Ǹ ma gbarɛ mà tá ma bùsun. [26] Ma zĩ kɛ̀nnɛ ma
nɔnɔ kũ ma nɛ́nɔ yãi. Ǹ ń kpáma mà tá, zaakũ ń dɔ̃ lákũ ma zĩ kɛ̀nnɛ nà. [27] Akũ Labã pìnɛ: Tó
ma n pɔnna lè, ǹ gɔ̃ kũmao la. Ma màsoo kɛ̀ ma è Dikiri arubarikaa kɛ̀magu n yãi. [28] Ǹ n làada
omɛnɛ, mani kpámma. [29] Yakubu pìnɛ: Ń dɔ̃ lákũ ma zĩ kɛ̀nnɛ nà. Ń dɔ̃ lákũ n pɔ́kãdenɔ kɛ̀
ma ɔĩ nà, [30] zaakũ a fíti kũ ń vĩ zaade mádi suro kàra manamana. Dikiri arubarikaa dàngu
gu kũ ma gɛn n bɛa pínki. Bɔrɛn mani ma zĩda bɛ zĩ kɛ sɔ̃ɔ? [31] Labã à là à pì: Bɔ́n mani
fĩna boonnɛɛ? Yakubu wèa à pì: Ǹsun pɔ́ke kpámaro, ama ǹ yã dí kɛmɛnɛ, manigɔ̃ n pɔ́nɔ
dãnnɛ. [32] Ǹ tó mà gɛ̃ n pɔ́nɔ tɛ́ gbãra mà sã bakibakinɔ kũ a totontotonnɔ plɛplɛ ma làada
ũ kũ sãnɛ bɔ̀rɔ siranɔ kũ blè bakibakinɔ kũ a totontotonnɔo. [33] Tó n ma làadaa gwà gɛna
gɔrɔ arɛ, ĩni dɔ̃ tó má yãpura vĩ. Blè kũ à kun bakibakiro akũ à totontotonlo, ke sãnɛ bɔ̀rɔ
kũ à siraro, ɛ̃hɛ̃ ma kpãni òmɛ. [34] Labã pì: Tɔ̀! Àgɔ̃ de lákũ n ò nà. [35] Zĩ kũa Labã a blèkofĩni
bakibakinɔ sɛ̀ kũ a wãnzãndenɔ kũ blèda totontotonnɔ kũ a bakibakinɔ, pɔ́ kũ ò pura vĩnɔ
pínki kũ sãnɛ bɔ̀rɔ siranɔ pínki, à ń ná a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ ń ɔĩ. [36] Akũ à zàaa bò ń dagura kũ
Yakubuo lán gɔrɔ aakɔ̃ tá bà, akũ Yakubu tɛn Labã pɔ kparanɔ dã.

[37] Yakubu lí buri aakɔ̃ gã̀ búsunɔ zɔ̃̀zɔ̃ à ń wãnzãn kpàkpa à ń wãnzãn kɛ̀ púu. [38] Akũ à lí kũ
à ń wãnzãn kɛ̀aa pìnɔ pɛ̀tɛpɛtɛ pɔ́nɔ gó ímibɔnɔ gũn, pɔ́ kũ òtɛn su í minɔ wɛ́n, zaakũ gwen
òdi kpákpa on. [39] Tó ò kpákpa ò lí pìnɔ sarɛ, akũ òdigɔ̃ nɛ́ wãnzãndenɔ i kũ a totontotonnɔ

kũ a bakibakinɔo. [40] Yakubu dì pɔ́nɛ pìnɔ plɛplɛ adona àdi a wãnzãndenɔ kũ a siranɔ ká Labã pɔ́nɔ gũn. Lɛmɛ à a zĩda kpàsaa bò lɛ, adi ká Labã pɔ́nɔ gũnlo. [41] Tó pɔ́buri mananɔ fùtɛ kũ kpákpa'onaao, Yakubu dì lí pìnɔ pɛ́tɛpɛtɛ pɔ́nɔ arɛ gó ímibɔɔ pìnɔ gũn, de ò kpákpa o ń sarɛ. [42] Tó pɔ ginanɔmɛ sɔ̃, àdi lí pɛ́tɛpɛtɛńnɛro. Lɛn pɔ ginanɔ gɔ̀ Labã pɔ́ ũ lɛ, akũ pɔ́buri mananɔ gɔ̀ Yakubu pɔ́ ũ. [43] Akũ Yakubu aruzɛkɛ dìgɔ̃ kara manamana, a pɔ́nɔ dasi kũ̀ kũ nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ kũ gɔ̃gbɛ̃ zĩkɛrinɔ kũ lakuminɔ kũ zaakinɔo.

31

Yakubu bàasina Labãnɛ

[1] Yakubu yã kũ Labã nɛ́nɔ tɛn o mà kũ ò pì: Yakubu ó de pɔ́nɔ sìa pínki. Ó de aruzɛkɛ gũnn à karanaa lèn. [2] Yakubu dɔ̃̀ Labã wɛ́a, kũ a yã kú a nèsɛn lán yã bà doro. [3] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ ɛra ǹ tá n dizi bùsun n danɛnɔ bɛa, manigɔ̃ kú kũnwo. [4] Akũ Yakubu Rahila kũ Leaoo sìsi ò mɔ́ a pɔ́nɔ kĩnaa sɛ̃̀n. [5] À pìńnɛ: Ma dɔ̃̀ á de wɛ́a kũ ma yã kú a nèsɛn lán yã bà doro. Bee kũ abireo ma de Luda kú kũmao. [6] Á dɔ̃ á zĩdanɛ kũ ma zĩ kè á denɛ ma gbãna lɛ́mmɛ. [7] Á de ɔ̃ndɔ̃ kèmɛnɛ, à ma làadaa lìtɛ gɛ̃̀n kuri, akũ Luda dí tó à yãke kèmɛnɛro. [8] Tó à pì sã bakibakinɔmɛ ma baka ũ, sãnɔ dìgɔ̃ nɛ́ bakibakinɔ i. Tó à pì a wãnzãndenɔmɛ ma baka ũ, sãnɔ dìgɔ̃ nɛ́ wãnzãndenɔ i. [9] Luda á de sãnɔ sìa à kpàma.

[10] Gɔrɔ kũ blènɔ tɛn kpákpa o, ma nana ò, akũ nana gũn ma è blèkofĩni kũ òtɛn kpákpa onɔ bi blè wãnzãndenɔmɛ kũ a bakibakinɔ kũ a totontotonnɔo. [11] Akũ Luda Malaikaa pìmɛnɛ nana pìi gũn: Yakubu! Akũ ma wea ma pì: Makũ di! [12] À pì: Ǹ wɛ́ sɛ́ ǹ gwa. Blèkofĩni kũ òtɛn kpákpa onɔ pínki blè wãnzãndenɔmɛ kũ a bakibakinɔ kũ a totontotonnɔo, zaakũ ma yã kũ Labã kènnɛ è pínki. [13] Makũmɛ Luda kũ à bò à sùnyĩ Bɛtɛli ũ, gu kũ n gbɛ̀ɛ pɛ̀tɛn n nísi kùa n lɛ́ kèma. Tera sà ǹ futɛ ǹ bo bùsu dín ǹ tá n bùsun. [14] Akũ Rahila kũ Leaoo pìnɛ: Ó túbi vĩ ó de bɛa dɔ yá? [15] Adi ó ditɛ gbɛ̃ zĩ̀tɔnɔ ũnloo? A ó yíamma, akũ à a ɔgɔ blè pínki. [16] Aruzɛkɛ kũ Luda sì ó dea gɔ̀ ó pɔ́ ũ pínkimɛ kũ ó nɛ́nɔ. Ǹ yã kũ Luda òmnɛ kɛ pínki sà.

[17] Akũ Yakubu fùtɛ à a nɛ́nɔ kũ a nɔnɔ dì lakuminɔ kpɛ. [18] À a pɔ́kãdenɔ kũ aruzɛkɛ kũ à lè Mɛsɔpɔtamianɔ sɛ̀tɛ pínki, akũ à dà zɛ́n àtɛn tá a de kĩnaa Kanaanɔ bùsun. [19] Kũ Labã gɛ̀ɛ a sãnɔ kã zɔ̃zɔ̃, akũ Rahila a tãnanɔ sɛ̀ kpãni a kpɛ. [20] Yakubu sɔ̃ à ɔ̃ndɔ̃ kɛ̀ Siria buri Labãnɛ adi lɛ́ zaaro. [21] À fùtɛ à bàa lè kũ a pɔ́nɔ pínki à bikũ̀ Yuflatia, akũ à mìi pɛ̀ Giliada gusĩsĩdea.

*Labã pɛ*tɛna Yakubui

[22] A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ò pì Labãnɛ Yakubu bàa lè. [23] À a gbɛ̃nɔ kàkara, akũ à pɛ̀tɛi. À táa ò gɔrɔ suppla, akũ à a lè Giliada gusĩsĩden. [24] Akũ Luda bò à sùa gwãani nana gũn à pìnɛ: Ǹ laakari kɛ yã kũ ĩni o Yakubunɛi a mana ke a vãni.

[25] Labã Yakubu bùra lè katɛna Giliada gusĩsĩden, akũ à bùra kàtɛ gwe kũ a gbɛ̃nɔo se. [26] Akũ Labã gɛ̀ɛ à pì Yakubunɛ: Bɔ́yãi n ɔ̃ndɔ̃ kèmɛnɛ n ma nɛ́nɔ sɛ̀tɛ n ta kũńwo lán zĩ̀zɔnɔ bàa? [27] Bɔ́yãi n ɔ̃ndɔ̃ kèmɛnɛ n woto kpãni ńdi lɛ́ zamaro, de ma gɛ zɛnnɛ kũ pɔnnakɛnaao kũ lèsinaao kũ gɔ̀gãao kũ mɔrɔɔo. [28] Ńdi tó ma lɛ́ zà ma nɛ́nɔ kũ ma daikorenɔaro. N yɔ̃nkɔyã kɛ̀. [29] Ma gbãna kà mà yã vãni kɛárɛ, akũ n de Luda yã òmɛnɛ gwãani à pì mà laakari kɛ yã kũ mani onnɛi a mana ke a vãni. [30] Ntɛn tá sà, kũ ntɛni n de bɛ bɛgɛ kɛ yãi. À kɛ̀ dera n ma tãnanɔ sɛ̀ kpãnii? [31] Yakubu wèa à pì: Ma vĩna kɛ̀, matɛn da ĩni n nɛ́nɔ símamɛ. [32] Gbɛ̃ kũ n n tãnanɔ lè a kĩnaa, ò a dɛ. Ǹ ma pɔ́nɔ gwagwa ó gbɛ̃nɔ wára. Tó n n pɔ́ lè, ǹ sɛ́. Yakubu sɔ̃, à dɔ̃ kũ Rahila Labã pɔ́ sɛ̀ kpãniro. [33] Labã gɛ̀̀ Yakubu bizakutan à gɛ̀̀ Lea kutan à gɛ̀̀ nɔgbɛ̃ zĩkɛri mɛ̀n pla pìnɔ kutan, adi pɔ́ke lero. Kũ à bò Lea kutan, à gɛ̀̀ Rahila kutan. [34] Rahila tãna pìnɔ sɛ̀ à ùtɛ lakumi gàarii gũmmɛ, akũ à vùtɛa. Labã a kuta gũn gwàgwa pínki, adi pɔ́ke lero. [35] Rahila pì a denɛ: Baa, ǹsun pɔ fɛ̃mairo, zaakũ mádi le mà futɛro kũ má ɔ kũna yãi. Lɛmɛ Labã a tãnanɔ wɛ̀tɛ lɛ adi lero. [36] Akũ Yakubu pɔ pà à lɛ́fɔtɔ kà Labãi à pì: Bɔ́ dàan ma kɛ̀ɛ? Bɔ́ durunnan ma kɛ̀ akũ n pɛtɛmai wãnawãna lán dí bàa? [37] Kũ n ma pɔ́nɔ gwàgwa pínki, n n bɛ pɔ́nɔ lè gwe yá? Ǹ boo gupuraa ma gbɛ̃nɔ kũ n gbɛ̃nɔ wára, ò yã nna kpá gbɛ̃ kũ a yã nnaa. [38] Ma kɛ n bɛ wɛ̃̀ baro. N sãnɔ kũ n blènɔ dí nɔ̀ bɔtɛro, mádi n sã ke sóro.

39 Mádi sunnɛ kũ pɔ́ kũ nɔ̀bɔ pãsĩnɔ kṹ keoro, madì a fĩna bonnɛ ma zĩdamɛ. Ndì pɔ́ kũ ò a
kpãni ò gwãani ke fãnantẽ̃ fĩna lama. 40 Ifãntẽ̃ dì ma lɛ fãnantẽ̃, ĩa dì ma dɛ gwãani, madì
itẽ̃ kɛ. 41 Lɛn ma kɛ n bɛa lɛ ari wẽ̀ baro. Wẽ̀ gẽ̃ro donsari ma zĩ kɛ̀nnɛ n nɛ́nɔgbẽ̃ gbẽ̃nɔn
planɔ yãi. Ma wẽ̀ suddo kɛ̀ n kpàsa yã musu. N ma làadaa lìtɛ gẽ̀n kuri. 42 Tó adi kɛ ma dizi
Ibrahĩ Luda kũ ma de Isaaku a vĩna vĩ zɛ̀ kũmao baasiro, de n ma gbarɛ ɔkori. Luda zĩ kũ
ma kɛ̀ kũ warioo è, akũ à kpà̰kẽ̃nyĩ gĩa gwãani.
43 Akũ Labã wè Yakubua: Nɔgbẽ̃ díkĩnanɔ bi ma nɛ́nɔmɛ. Nɛ́ díkĩnanɔ sɔ̃ ma daikorenɔmɛ.
Pɔ́kãde díkĩnanɔ sɔ̃ ma pɔ́kãdenɔmɛ. Pɔ́ kũ n è la pínki ma pɔ́mɛ. Bɔ́n mani kɛ ma
nɛ́nɔgbẽ̃nɔ kũ nɛ́ kũ ò ìnɔnɛ gbãraa? 44 Ǹ tó ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ àgɔ̃ de sèeda ũ ó dagura. 45 Akũ
Yakubu gbɛ̀ɛ sɛ̀ à pɛ̀tɛ yã pì dɔngupɔ ũ. 46 À pì a gbẽ̃nɔnɛ ò gbɛ̀nɔ sɛ́tɛ, akũ ò sɛ̀tɛ ò dìdikɔ̃a,
akũ ò pɔ́ blè a sarɛ. 47 Akũ Labã tɔ́ kpà gbɛ̀didikɔ̃anaa pìinɛ Yega Saduta. Yakubu tɔ́ kpànɛ
Galɛdi. 48 Labã pì: Gbɛ̀didikɔ̃ana díkĩnamɛ sèeda ũ ó dagura gbãra. Abire yãi ò tɔ́ kpànɛ
Galɛdi. 49 Òdi pi dɔ Mizipa, zaakũ Labã pì: Dikiri ó dãkpã ó kẽ̃kɔ̃anaa gbɛra de òsun zãkɔ̃nlo
yãi. 50 Tó n wari dɔ̀ ma nɛ́nɔgbẽ̃nɔa ke tó n nɔ pãndenɔ sɛ̀ dɔ, bee tó ó kú kɔ̃ kĩnaaro, ǹgɔ̃ dɔ̃
sãnsãn kũ Ludan ó yã pìi sèedade ũ. 51 Akũ Labã pìnɛ dɔ: Ǹ gbɛ̀didikɔ̃ana díkĩna gwa kũ gbɛ̀
kũ ma pɛ̀tɛ ó dagurao. 52 Anigɔ̃ de sèeda ũ kũ mani vĩala mà su mà a vãni kɛnnɛro, mɔkɔ̃n
sɔ̃ ĩni vĩala ǹ su ǹ a vãni kɛmɛnɛro. 53 Ibrahĩ kũ Naoo kũ ń deo Ludamɛ ó yãkpatɛkɛri ũ.
Akũ Yakubu la dà kũ Luda kũ a de Isaaku a vĩna vĩ tɔ́o. 54 À sa ò gusĩsĩden gwe, akũ à a
gbẽ̃nɔ sìsi ò pɔ́ ble. Kũ ò pɔ́ blè, akũ ò ì gwe. 55 Labã fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, à lɛ́ zà a daikorenɔa
kũ a nɛ́nɔ à sa mana òńnɛ, akũ à èra à tà a bɛa.

32

*Yakubu gbẽ̃*nɔ zĩna Isaua

1 Yakubu dà zɛ́n, akũ Luda malaikanɔ dàalɛ. 2 Kũ à ń é, à pì: Luda bùraan dí. Akũ à tɔ́ kpà
gu pìinɛ Manaimu. 3 À zĩ̀rinɔ zĩ̀ a arɛ a vĩ̀ni Isaua Sei bùsu kũ ò pi dɔ Ɛdɔmu bùsun. 4 À pì
a zĩ̀rinɔnɛ: À gɛ́ à o ma dikiri Isaunɛ a zɔ̀bleri Yakubu gɔrɔ pla kɛ̀ Labã bɛa àtɛn su sà. 5 À
onɛ má zùnɔ vĩ kũ zaakinɔ kũ sãnɔ kũ blènɔ kũ gɔ̃gbẽ̃ zĩ̀kɛrinɔ kũ nɔgbẽ̃ zĩ̀kɛrinɔo. Makũ
mɛ́ ma á zĩ̀ à onɛ de ma a pɔnna le.
6 Kũ zĩ̀rinɔ ɛ̀ra ò sù Yakubu kĩnaa, ò pì: O gɛ n vĩ̀ni kĩnaa, àtɛn su à danlɛ kũ gbẽ̃nɔn wàa
planɔ. 7 Vĩna Yakubu kṹ àtɛn bídi kɛ manamana, akũ à gbẽ̃ kũ ò kú kãaonɔ kpàatɛ lɛu pla
kũ sãnɔ kũ blènɔ kũ zùnɔ kũ lakuminɔo à pì: 8 Tó Isau sù à sì a lɛu doa, a lɛu do kũ à gɔ̃̀
ni bo. 9 Akũ à adua kɛ̀ à pì: Dikiri, ma dizi Ibrahĩ kũ ma de Isaakuoo Luda, n òmɛnɛ mà
su ma bùsun ma danɛnɔ kĩnaa, ĩni arubarika damagu. 10 N gbẽ̃kɛ kũ náani yãoo kɛ̀mɛnɛ
manamana, ma bɛ̀ɛrɛ dí káro. Gɔrɔ kũ ma bikũ Yodaa, gò mɛ́ à na ma ɔĩ ado. Tera sà ma su
kũ aruzɛkɛ lɛu pla díkĩnanɔ. 11 Ma wɛ́ kɛ̀mma ǹ ma sí ma vĩ̀nia, zaakũ matɛn vĩna kɛnɛ kũ
ani sí ó tɛ́ à nɔgbẽ̃nɔ kũ nɛ́nɔ dɛdɛ yãi. 12 Mɔkɔ̃n sɔ̃, n pì ĩni arubarika damagu ĩni ma buri
kara lán ísiralɛ bùsu'atẽ̃ bà oni fɔ̃ ń naroro ń dasi yãi.
13 Gwen Yakubu ìn. Pɔ́ kũ à plɛ̀plɛ à a vĩ̀ni gbanɔn dí: 14 Blèda mèn wàa do, a kofĩni mèn
baro, sãda mèn wàa do, a karo mèn baro, 15 lakumida mèn baraakuri kũ ń nɛ́ bɔ̀rɔnɔ, zùda
mèn bupla, a sà mèn kuri, zaakida mèn baro, a sà mèn kuri. 16 À ń ná a zĩ̀kɛrinɔnɛ ń ɔĩ buri
kũ burio, akũ à pìńnɛ: Àgɔ̃ tɛ́ ma arɛ à kpango da á dagura gã̀ kũ gã̀ao. 17 À pì gbẽ̃ káakunɛ:
Tó ma vĩ̀ni dànlɛ à n la à pì: Dímɛ n dikiri ũu? Ntɛn gɛ́ mámɛɛ? Dí mɛ́ à pɔ́ kũ ntɛn dã dínɔ
vĩi? 18 Ǹ onɛ a zɔ̀bleri Yakubu pɔ́mɛ, pɔ́ kũ à a dikirii gbà à kpà̰zãnɛnɔn gwe, àpii tɛn su kpɛ.
19 A yã dokɔ̃nɔ pìi ò gbẽ̃ pladenɛ kũ gbẽ̃ aakɔ̃deo kũ pɔ́dãrinɔ ń pínki à pì: Tó a da Isaulɛ, à
onɛ lɛ. 20 À onɛ a zɔ̀bleri Yakubu tɛn su kpɛ. Zaakũ à laasun lɛ̀ à pì: Mani a laakari kpátɛ kũ
pɔ́ kũ ma kpà arɛ dínɔ, óni wɛ́ sikɔ̃lɛ. Ani gí gbãnakɛ kpámai sà yá? 21 Gba pìnɔ dònɛ arɛ,
akũ à gɔ̃̀ bùran gwãani kṹa à ì gwe.

Yakubu ɔsikana kũ Ludao

22 À fùtɛ gwãani à a nɔ mèn planɔ sɛ̀tɛ kũ a nɔgbẽ̃ zĩ̀kɛri mèn planɔ kũ a nɛ́gɔ̃gbẽ̃ gbẽ̃nɔn
kuri awɛɛdonɔ, akũ à bikṹ kũńwo Yaboku bikũkia. 23 Kũ à bikṹ kũńwo, akũ à pɔ́ kũ à vĩnɔ

sɛ̀tɛ à bikʋ̀o pínki. [24] Yakubu gɔ̃̀ ado, akũ gɔ̃gbɛ̃ ke sù àtɛn ɔsi ká kãao ari gu kà dɔna. [25] Kũ
gɔ̃gbɛ̃ pìi è áni fɔ̃ à a nɛ́ro, à a lɛ̀ a gisipɛkɛrɛkia, akũ a gisi bòkũn ɔsikanaa pìi gũn. [26] Gɔ̃gbɛ̃
pìi pì: Ǹ ma gbarɛ, zaakũ gu tɛn dɔ. Akũ Yakubu pìnɛ: Tó adi kɛ ǹ arubarika damagu
baasiro, mani n gbarɛro. [27] Gɔ̃gbɛ̃ pì a là à pì: N tɔ́n deraa? À wèa à pì: Ma tɔ́n Yakubu.
[28] Akũ à pì: Oni pinnɛ Yakubu doro, séde Isaraila, zaakũ n ɔsi kà kũ Ludao kũ bisãsirinɔ, akũ
n ɔsi nɛ̀. [29] Yakubu pìnɛ: Ǹ n tɔ́ omɛnɛ se. A wèa à pì: Bɔ́yãi ntɛni ma tɔ́ gbɛkaa? Akũ à
arubarikaa dàn gwe. [30] Yakubu tɔ́ kpà gu pìinɛ Pɛnɪɛli, zaakũ à pì: O wɛ́ sìkɔ̃lɛ kũ Ludao, akũ
mádi garo. [31] À bò Pɛnɪɛli ifãntɛ̃bona àtɛn tɔ̃ɔtɛ a gisi wãwã yãi. [32] A yã mɛ́ à tò ari gbãra
Isarailanɔ dì nɔ̀bɔ tugisi sóro, kũ Luda Yakubu lɛ̀ a tugisia yãi.

33

*Yakubu wɛ́*sina Isaulɛ

[1] Kũ Yakubu wɛ́ sɛ̀, à è Isau tɛn su kũ gbɛ̃nɔn wàa planɔ. À a nɛ́nɔ kpàatɛtɛ Leanɛ kũ
Rahilao kũ nɔgbɛ̃ zĩkɛri mèn planɔ. [2] Akũ à nɔgbɛ̃ zĩkɛrii pìnɔ gbàrɛ ò do arɛ kũ ń nɛ́nɔ.
Abire gbɛra Lea kũ a nɛ́nɔ, akũ Rahila kũ Yusufuo té ń kpɛ. [3] À dòńnɛ arɛ à kùtɛ zĩtɛ gɛ̃̀n
suppla ari à gɛ̀ɛ à kào a vĩ̀ni pì kĩnaa. [4] Akũ Isau bàa lɛ̀ à sù à dàalɛ à mlɛ̃̀a à ɔ dà a gã̀n à
lɛ́ pɛ̀a, akũ ò ɔ́ɔ dɔ̀. [5] Isau wɛ́ sɛ̀ à nɔgbɛ̃nɔ è kũ nɛ́nɔ, akũ à pì: Dínɔ mɛ́ ò kú kũnwo laa?
Yakubu wèa à pì: Nɛ́ kũ Luda ma gbanɔmɛ. [6] Akũ nɔgbɛ̃ zĩkɛrii pìnɔ nàńyĩ kũ ń nɛ́nɔ ò kùtɛ.
[7] Akũ Lea kũ a nɛ́nɔ nàńyĩ dɔ ò kùtɛ. Abire gbɛra Yusufu kũ Rahilao nàńyĩ ò kùtɛ. [8] Isau pì:
Pɔ́ kũ ma dańlɛ dínɔ de deramɛɛ? Yakubu wèa à pì: De mà n pɔnna le yãimɛ. [9] Isau pì: Ma
gbɛ̃, ma pɔ́nɔ mɔ̀ma, ǹgɔ̃ n pɔ́nɔ kũna. [10] Akũ Yakubu pì: Oi! N yã nna! Tó ma n pɔnna lè,
ǹ ma gba sí, zaakũ ó wɛ́sikɔ̃lɛnaa kɛ̀mɛnɛ lán wɛ́sikɔ̃lɛna kũ Ludaoo bàmɛ, akũ n gbãnakɛ
kpàmai. [11] Ǹ gba kũ ma suonnɛ sí, zaakũ Luda arubarikaa dàmagu, pɔ́ke dí kĩamaro. Lɛmɛ
à nàkaraa lɛ, akũ à sì.

[12] Akũ Isau pì: Ò da zɛ́n ò tá. Mani gɛ́ kũnwo. [13] Akũ à wèa à pì: Ma dikiri, ń dɔ̃ kũ nɛ́nɔn
gbãna vĩro, akũ má sã kũ zùnɛ bɔ̀rɔnɔ vĩ. Tó o tá gbãna ò gɔrɔ do, pɔ́kãdenɔ ni gaga pínkimɛ.
[14] Ǹ domɛnɛ arɛ ma dikiri, makũ n zɔ̀bleri manigɔ̃ tɛ́ pɔ́nɔ kpɛ kũ nɛ́nɔ busɛbusɛ ari mà su
mà n le Sei. [15] Isau pì: Mani ma gbɛ̃̀kenɔ tó kũnwo. Yakubu pì: À kɛ̀ dera ĩni kɛ lɛ dɔɔ? Ǹ tó
mà n pɔnna le dikiri. [16] Zĩ kʋ̀an Isau dà Sei zɛ́n. [17] Akũ Yakubu gɛ̀ɛ Suko. À bɛ bò gwe, akũ à
lá kutanɔ dɔ̀ pɔ́nɔnɛ. A yã mɛ́ à tò, ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Suko.

[18] Kũ Yakubu sù kũ Mɛsɔpɔtamiao, à kà wɛ̃̀tɛ kũ òdi pinɛ Sɛkɛmu, Kanaanɔ bùsun aafia,
akũ à bùraa kàtɛ wɛ̃̀tɛ pìi sarɛ. [19] À a bùrakũki lù Sɛkɛmu de Amɔ nɛ́nɔa andurufu basɔɔro.
[20] Gwen à sa'oki bòn, à tɔ́ kpànɛ Luda Isarailanɔ Luda.

34

*S*ɛkɛmu kusina Dinaa

[1] Lea nɛ́nɔgbɛ̃ Dina kũ à ì kũ Yakubuo bò à wɛ́ kpátɛ bùsuu pì nɔgbɛ̃̀nɔi. [2] Kũ bùsuu pì
kína Amɔ nɛ́ Sɛkɛmu, Ivi buri a è, à a sɛ̀ kũ gbãnao, akũ à wùtɛ kãao. [3] A pɔ dɔ nɔkpare pìia
à yei, akũ à yã nnanna òne. [4] Akũ Sɛkɛmu pì a denɛ: Ǹ nɛ́nɔkpare bire wɛtɛmɛnɛ mà sɛ́.
[5] Kũ Yakubu mà ò a nɛ́nɔgbɛ̃ kpe bò, a nɛ́nɔn kú sɛ̃̀n kũ a pɔ́kãdenɔ, akũ à yĩ̀tɛ ari ò sù. [6] Akũ
Sɛkɛmu de Amɔ gɛ̀ɛ à Yakubu le à yã pì onɛ. [7] Kũ Yakubu nɛ́nɔ bò sɛ̃̀n ò sù, akũ ò yã pìi mà
gɔ̃̀nɔ. Ń nɛ̀sɛɛ yàka ò pɔ fɛ̃̀ manamana, kũ Sɛkɛmu wɛ́'iyã kɛ̀ Isarailanɔnɛ yãi, à wùtɛ kũ
Yakubu nɛ́nɔgbɛ̃o à yã kũ à de ò kɛro kɛ̀. [8] Akũ Amɔ pìńnɛ: Ma nɛ́ Sɛkɛmu pɔ dɔ á nɛ́nɔgbɛ̃a.
Á yã nna. À a kpáa nɔ ũ. [9] Ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ ògɔ̃ ó nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kpãzãkɔ̃a. [10] Àgɔ̃ kú kũoo, ó bùsu
kun á pɔ́ ũmɛ. À vutɛn àgɔ̃ laga tán àgɔ̃ zĩtɛ vĩ. [11] Akũ Sɛkɛmu ò Dina de kũ a dãgɔ̃nɔnɛ à
pì: À tó mà á pɔnna le. Pɔ́ kũ a pi mà kpááwa mani kpá. [12] À anzureblebɔ lɛ́ damɛnɛ zɔ̃kɔ̃ kũ
gbanɔ dasidasi. Pɔ́ kũ a ò mani kpá. À nɛ́nɔkpare pì kpáma nɔ ũ.

[13] Akũ Yakubu nɛ́nɔ wè Sɛkɛmu kũ a de Amɔooa kũ manafikio kũ Sɛkɛmu ń dãre kpe bò
yãi. [14] Ò pìńnɛ: Óni fɔ̃ ò abire kɛro, óni fɔ̃ ò ó dãre kpá gyɔfɔrɔdearo, zaakũ wɛ́'iyãmɛ ó
kĩnaa. [15] Óni we á yãiro, séto à gɔ̃ lán ó bà á gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ̃̀ zɔ̃ ń pínki. [16] Tó a tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀, óni ó nɛ́nɔ

kpãzãáwa óni á nénɔ sé nɔ ũ. Ónigɔ̃ kú kãáo, óni gɔ̃ buri dokɔ̃nɔnɔ ũ. [17] Ama tó ádi we ó yãiro, tó ádi tɔ̃̀ zɔ̃ro, óni ó dãre sé ò tá kãaomɛ. [18] Yã pìi kè Amɔ kũ a né Sɛkɛmuoonɛ nna. [19] Kɛfɛnna pì yã pìi gɔ̃̀gɔ̃ likalika, kũ Yakubu nénɔgbɛ̃ yã kànɛ yãi. À bɛ̀ɛrɛ vĩ deńla a de bedenɔ té.

[20] Amɔ kũ a né Sɛkɛmuo gɛ̀ɛ ń wɛ̃tɛ bĩnilɛa, akũ ò yã ò kũ wɛ̃tɛdenɔ ò pì: [21] Gbɛ̃ pìnɔ yãke vĩ kũooro. Ò tó ògɔ̃ kú ó bùsun ògɔ̃ laga tá, zaakũ bùsuu pìi yàasa ani mɔ́wá. Óni ń nénɔgbɛ̃nɔ sé óni ó nénɔ kpáḿma. [22] Gbɛ̃ pìnɔ sɔ̃, oni we ògɔ̃ kú kũoo de ò gɔ̃ buri dokɔ̃nɔ ũro, séto adi kɛ ó gɔ̃gbɛ̃ sĩnda pínki tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ lán ń bà baasiro. [23] Ń pɔ́kãdenɔ kũ ń aruzɛkɛnɔ kũ ń zùnɔ pínki ni gɔ̃ ó pɔ́ ũroo? Ò weńnɛ de ògɔ̃ kú kũoo. [24] Wɛ̃tɛpidenɔ Amɔ kũ a né Sɛkɛmuo yã mà, akũ ń gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ ń pínki.

[25] A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ, kũ ò kú kũ wãwão ò kú kũ yãke laasunnworo, Yakubu né gbɛ̃nɔn planɔ Simɛɔ kũ Levio, Dina vĩ̀ninɔ, ń baadi a fɛ̃nɛda sɛ̀ ò sì wɛ̃tɛn ò gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ ń pínki. [26] Ò Amɔ kũ a né Sɛkɛmuoo dɛ̀dɛ, akũ ò Dina sɛ̀ ò bòo Sɛkɛmu kpén ò tà kãao. [27] Wɛ̃tɛdenɔ dɛdɛnaa gbɛra Yakubu nénɔ sù ò wɛ̃tɛ pɔ́nɔ nàkɔ̃a kũ ò wé'i dà ń dãrea yãi. [28] Ò ń sãnɔ kũ ń blènɔ sɛ̀tɛ kũ ń zùnɔ kũ ń zaakinɔ, pɔ́ kũ ò kú wɛ̃tɛ gũnnɔ kũ pɔ́ kũ ò kú ń buranɔ pínki. [29] Ò ń aruzɛkɛnɔ sɛ̀tɛ pínki kũ ń nénɔ kũ ń nɔgbɛ̃nɔ kũ pɔ́ kũ ò kú ń bɛanɔ pínki.

[30] Akũ Yakubu pì Simɛɔnɛ kũ Levio: A sumɛnɛ kũ yã vãnio. Kanaanɔ kũ Pɛrizinɔ kũ bùsu díkĩna buri pãndenɔ nigɔ̃ ye ma kãiro. Lákũ ó dasiro nà, tó ò lìkawái, tó ò sìógu, oni ma dɛ kũ ma burinɔo pínki. [31] Akũ ò wèa ò pì: Kũ à ó dãre dìtɛ karua ũ, abire manan gwe yá?

35

Luda arubarikadana Yakubugu Bɛtɛli

[1] Luda pì Yakubunɛ: Ǹ futɛ ǹ tá Bɛtɛli ǹ vutɛ gwe. Ǹ ma gbagbaki bo gwe, zaakũ ma bo ma summa gwe gɔrɔ kũ ntɛn bàa lɛ́ n vĩ̀ninɛ. [2] Akũ Yakubu pì a ɔndenɔnɛ kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ ń pínki: À buri zĩ̀tɔnɔ tãna kũ á vĩnɔ kɔ́tɛ à zú o à á pɔ́kasanɔ lilin kɛ. [3] Óni futɛ ò tá Bɛtɛli. Mani Luda gbagbaki bo gwe, zaakũ à kpàmai ma warikɛgɔrɔ zĩ, àdigɔ̃ kú kũmao gu kũ ma gɛn pínki. [4] Akũ ò buri zĩ̀tɔnɔ tãna kũ ò vĩnɔ kpàa kũ pɔ́sã kũ ò dananɔ, akũ à pɔ́ pìnɔ vĩ̀ gbiri lí gbáru Sɛkɛmu sarɛ. [5] Kũ Yakubu kũ a nénɔ dà zén, Luda tò vĩna wɛ̃tɛ kũ ò kú ń sarɛnɔ denɔ kũ̀ manamana, akũ ń gbɛ̃ke dí pɛ́tɛńyĩro. [6] Akũ Yakubu kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ ń pínki kà Luzu kũ òdi pi tera Bɛtɛli, Kanaanɔ bùsun. [7] À sa'oki bò gwe, akũ à tɔ́ kpà gu pìinɛ Bɛtɛli Luda, zaakũ gwen Luda bò à sùan gɔrɔ kũ àtɛn bàa sí a vĩ̀ninɛ. [8] Debora kũ à de Rɛbɛka gwàri ũ yã gà gwe, akũ ò a vĩ̀ gbiri lí gbáru Bɛtɛli sarɛ. Akũ ò tɔ́ kpà lí pìinɛ Ɔ̃ɔdɔlii.

[9] Luda bò à sù Yakubua dɔ a suna kũ Mɛsɔpɔtamiao gbɛra, à arubarikaa dàagu [10] à pì: N tɔ́n Yakubu, ama oni pinnɛ Yakubu doro, sé Isaraila. Lɛmɛ à tɔ́ kpànɛ Isaraila lɛ. [11] Luda pìnɛ dɔ: Luda Gbãnasĩndapinkidemɛ ma ũ. Àgɔ̃ né i àgɔ̃ kara. Buri ni bo n kĩnaa kũ buri dasinɔ dɔ, n buri kenɔ nigɔ̃ de kínanɔ ũ. [12] Mani bùsu kũ ma kpà Ibrahĩ kũ Isaakuooa kpámma kũ n burinɔ n ga gbɛra. [13] Akũ Luda fùtɛ à bò gu kũ à yã ò kãaon. [14] Yakubu gbɛ̀ɛ pɛ̀tɛ gu kũ Luda yã ònɛn dɔngupɔ ũ. À í tɔ̀a à nísi kùa. [15] Akũ Yakubu tɔ́ kpà gu kũ Luda yã ònɛn pìinɛ Bɛtɛli.

Rahila kũ Isaakuo ganaa

[16] Akũ ò fùtɛ Bɛtɛli ò dà zén. Kũ ò kà kãni kũ Ɛflatao, Rahila né'igɔrɔ kà, akũ né'i kɛ̀a zĩ'ũ. [17] Né'iwãwã a kũ̀ gbãna, akũ nɔgbɛ̃ nésɛtɛrii pìnɛ: Ǹsun vĩna kɛro, n négɔ̃gbɛ̃ ì dɔ. [18] Rahila gbãna vĩ doro àtɛn ga, akũ à tɔ́ kpà a né pìinɛ Bɛnɔni, akũ a de tɔ́ kpànɛ Biliaminu. [19] Kũ Rahila gà, ò a vĩ̀ Ɛflata kũ òdi pi tera Bɛtilihamu zén. [20] Yakubu gbɛ̀ dɔngupɔ pɛ̀tɛ a miraa. Rahila mira gbɛ̀ɛ pì kú gwe ari kũ a gbãrao.

[21] Isaraila èra à dà zén, akũ à bùraa kàtɛ Migidalɛda arɛ kpa. [22] Gɔrɔ kũ à kú bùsuu pìn Rubɛni gɛ̀ɛ à wùtɛ kũ Bilao, Yakubu nɔ yìgisaride, akũ Yakubu yã pìi mà.

Yakubu négɔ̃gbɛ̃nɔ ì mèn kuri awɛɛpla. [23] Lea négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Yakubu daudu Rubɛni, Simɛɔ, Levi, Yuda, Isaka kũ Zɛbulunio. [24] Rahila nénɔn Yusufu kũ Biliaminuo ũ. [25] Rahila

zĩkɛri Bila nénɔn Dã kũ Nafatalio ũ. [26] Lea zĩkɛri Zilipa nénɔn Gada kũ Asao ũ. Négɔ̃gbɛ̃ kũ
ò ń í kũ Yakubuo Mɛsɔpɔtamianɔn gwe.
[27] Akũ Yakubu kà a de Isaaku kĩnaa Mamare. À kú Kiriataba kũ òdi pi tera Ɛblɔnu sarɛ, gu
kũ Ibrahĩ kũ Isaakuo vùtɛn. [28] Isaaku kà wɛ̀ bakɛ̃ndo [29] à zĩ kǔ yúkuyuku, akũ à gà à kàkara
kũ a gbɛ̃nɔo, akũ a nénɔ Isau kũ Yakubuo a vì.

36

Isau burinɔ

[1] Isau kũ òdi pinɛ dɔ Ɛdɔmu burinɔ yãn dí. [2] Isau Kanaa nɔgbɛ̃nɔ sè, Iti buri Ɛlɔni né Ada
kũ Ivi buri Ana né Ɔɔlibama, Zibɛɔ̃ daikoreo. [3] À Sumaila né Basɛma, Nɛbayo dãre sè dɔ.
[4] Ada Ɛlifaza ì kãao, akũ Basɛma Ruɛli ì. [5] Ɔɔlibama Yeusu kũ Yalamuo kũ Koraoo ì. Isau
négɔ̃gbɛ̃ kũ ò ń í Kanaanɔ bùsunnɔn gwe.
[6] Isau a nɔnɔ sètɛ kũ a négɔ̃gbɛ̃nɔ kũ a nénɔgbɛ̃nɔ kũ a bedenɔ ń pínki kũ a pɔ́kãdenɔ kũ
a aruzɛkɛ kũ à lè Kanaanɔ bùsunnɔ pínki, akũ à gɛ̀ɛ Sei bùsun, à zã̀ kũ a dakũna Yakubuo,
[7] zaakũ ń aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ mé à tò oni fɔ̃ ògɔ̃ kú kũ kɔ̃oro. Bùsu kũ ò kun dí mɔ́ḿmaro kũ ń
pɔ́nɔn dasi yãi. [8] Isau vùtɛ Sei gusĩsĩden kũ òdi pi tera Ɛdɔmu.
[9] Isau kũ à de Ɛdɔmunɔ dizi káaku ũ burinɔn dí. [10] Isau négɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: Ada né Ɛlifaza
kũ Basɛma né Ruɛlio. [11] Ɛlifaza négɔ̃gbɛ̃nɔn Temana, Omaa, Zefo, Gatamu kũ Kenazio ũ.
[12] Ɛlifaza nɔ yìgisarideme Timina ũ. Àkũ mé à Amalɛki ì kãao. Isau nɔ Ada daikorenɔn gwe.
[13] Ruɛli négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Naata, Zɛra, Sama kũ Mizao. Isau nɔ Basɛma daikorenɔn gwe. [14] Isau
nɔ Ɔɔlibama négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Yeusu, Yalamu kũ Korao.
[15] Isau buri kínanɔn dí. Isau daudu Ɛlifaza buri kínanɔn Temana, Omaa, Zefo, Kenazi,
[16] Kora, Gatamu kũ Amalɛkio ũ. Ɛlifaza buri kínanɔ, Ada daikorenɔn gwe. Ò kú Ɛdɔmu
bùsun. [17] Isau né Ruɛli buri kínanɔn dí: Naata, Zɛra, Sama kũ Mizao. Ruɛli buri kínanɔ,
Basɛma daikorenɔn gwe. Ò kú Ɛdɔmu bùsun. [18] Isau nɔ Ɔɔlibama buri kínanɔn dí: Yeusu,
Yalamu kũ Korao. Ana né Ɔɔlibama daikorenɔn gwe. [19] Isau kũ òdi pinɛ dɔ Ɛdɔmu
négɔ̃gbɛ̃nɔn gwe, a buri kínanɔn gwe.

Sei burinɔ

[20] Sei, Ori buri kũ à kú Ɛdɔmu bùsun zaa káaku négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Lotana, Sobala, Zibɛɔ̃,
Ana, [21] Disɔ̃, Ɛza kũ Disão. [22] Lotana négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Ori kũ Omamuo. Lotana dãren Timina
ũ. [23] Sobala négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Alavã, Manaa, Ebala, Sefo kũ Onamuo. [24] Zibɛɔ̃ négɔ̃gbɛ̃nɔn dí:
Aya kũ Anao. Ana pì mé à bò ísɛ̃boki wãnaa zaa gbárannan gɔrɔ kũ àtɛni a de zaakinɔ dã.
[25] Ana négɔ̃gbɛ̃n Disɔ̃ ũ, a nénɔgbɛ̃ sɔ̃ Ɔɔlibama. [26] Disɔ̃ négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Ɛmɛdã, Ɛsɛbã, Itirana
kũ Keranao. [27] Ɛza négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Bilana, Zavã kũ Akanao. [28] Disã négɔ̃gbɛ̃nɔn dí: Uzu kũ
Aranao. [29] Ori buri kínanɔn dí: Lotana, Sobala, Zibɛɔ̃, Ana, [30] Disɔ̃, Ɛza kũ Disão. Ori buri
kínanɔ kũ ń buri kũ ò kú Sei bùsunnɔn gwe.
[31] Kína kũ ò kí blè Ɛdɔmu bùsun Isarailanɔ kínanɔ ãnɔn dí. [32] Bɛɔ né Bɛla, Dinaba gbɛ̃ mé
à kí blè Ɛdɔmu káaku. [33] Kũ à gà, akũ Zɛra né Yobabu, Bɔzɔra gbɛ̃ kí blè a gɛ̃nɛ ũ. [34] Kũ à gà,
akũ Temana bùsu gbɛ̃ Usamu kí blè a gɛ̃nɛ ũ. [35] Kũ à gà, akũ Bedada né Adada, Avi gbɛ̃ kí blè
a gɛ̃nɛ ũ. Àkũ mé à zĩi blè Midiãnɔa Mɔabunɔ bùsun. [36] Kũ à gà, akũ Masareka gbɛ̃ Samala
kí blè a gɛ̃nɛ ũ. [37] Kũ à gà, akũ Reobo kũ à kú Yuflati sarɛ gbɛ̃ Saulu kí blè a gɛ̃nɛ ũ. [38] Kũ à
gà, akũ Akabo né Baali Ana kí blè a gɛ̃nɛ ũ. [39] Kũ à gà, akũ Pau gbɛ̃ Adada kí blè a gɛ̃nɛ ũ. A
nɔ tɔ́n Mɛtabɛli, Matarɛdi néme, Mɛzaba daikoreme.
[40] Isau buri kínanɔ tɔ́n dí kũ ń bùsunɔ: Timina, Alava, Yɛtɛ, [41] Ɔɔlibama, Ela, Pinɔ, [42] Kenazi,
Temana, Mibiza, [43] Magadiɛli kũ Iramuo. Ɛdɔmu kínanɔ tɔ́n gwe wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo bùsu kũ ò
vùtɛn. Isau kũ à de Ɛdɔmunɔ dizi ũ burinɔn gwe.

37

Yusufu nana'onaa

[1] Yakubu kú Kanaanɔ bùsun gu kũ a de vùtɛn. [2] Yakubu burinɔ yãn dí. Yusufu bi
kɛfɛnname. A wɛ̀ gɛ̃ro awɛɛplade gũn kũ àtɛn sãnɔ dã kũ a vĩninɔ, a de nɔnɔ Bila kũ Zilipao

nɛ́nɔ, akũ à dà vãni kũ ò kɛ̀ɛ kɔrɔmɔtɔɔ kɛ̀ a denɛ. [3] Isaraila ye Yusufui de a nɛ́ kparanɔla
kũ à a ì a zĩkũnaa gũn yãi, akũ à utagyabaa zɔ̃̀nɛ. [4] Kũ a vɩ̃̀ninɔ è ń de ye Yusufui deńla, akũ
ò zã̀agu òdi we ò yã nna o kãaoro.
[5] Yusufu nana ò, akũ à bàba a vɩ̃̀ninɔnɛ, akũ ò èra ò zã̀agu de zĩ pɔ́la. [6] À pìńnɛ: À nana kũ
ma ò ma. [7] Ma è ótɛn ése yĩyĩ bura, akũ ma ése baka fùtɛ à zɛ̀. Á pɔ́nɔ lìkai, akũ ò nàtɛnɛ.
[8] Akũ a vɩ̃̀ninɔ pìnɛ: Ĩni kí blewán yá? Ĩni gbãna ble wán yá? Akũ ò èra ò zã̀agu de yã pɔ́la
nana kũ à òo pì yãi.
[9] Yusufu èra à nana ò dɔ, akũ à bàba a vɩ̃̀ninɔnɛ à pì: Ma ɛra ma nana ò dɔ. Ma è ifãntɛ̃ kũ
mɔvuraao kũ susunɛ mɛ̀n kuri awɛɛdonɔ tɛn natɛmɛnɛ. [10] À nana pìi bàba a denɛ dɔ, akũ a
de pàtaa à pì: Nana kpate takan n ò lɛɛ? Makũ kũ n dao kũ n vɩ̃̀ninɔ, óni su ò kútɛ n arɛn
yá? [11] A vɩ̃̀ninɔ nɛ̀sɛgɔ̃baa sɛ̀ kãao. A de sɔ̃ à nana pì yã kũna a nɛ̀sɛɛ gũn.
[12] A vɩ̃̀ninɔ gɛ̀ɛ ń de sãnɔ dã Sɛkɛmu. [13] Akũ Isaraila pì Yusufunɛ: N vɩ̃̀ninɔ tɛn sã dã
Sɛkɛmu. Mani n zĩ ń kĩnaa. À wèa à pì: Ma laka. [14] Akũ à pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ n vɩ̃̀ninɔ gwa kũ
sãnɔ, tó ò aafia. Ǹ ɛra ǹ sumɛnɛ kũ ń baaruuo. Akũ à a gbàrɛ, à bò Ɛblɔnu guvutɛn à gɛ̀ɛ
Sɛkɛmu. [15] Àtɛn likara sɛ̃̀n, akũ gɔ̃gbɛ̃ ke dàalɛ à a là: Bɔ́n ntɛn wɛtɛɛ? [16] À wèa à pì: Matɛni
ma vɩ̃̀ninɔ wɛtɛmɛ. Tó ń ń sãdãki dɔ̃, ǹ omɛnɛ. [17] Gɔ̃gbɛ̃ pìi pì: Kũ ò bò gu dín, ma mà ò pì
òtɛn gɛ́ Dotãmɛ. Akũ Yusufu pɛ̀tɛńyĩ à ń lɛ́ Dotã.
[18] Kũ ò a è zã̀ dire, ari àgɔ̃ gɛ́ ká ń kĩnaa, ò lɛ́ kpàkũsũi ò pì ò a dɛ. [19] Ò pìkɔ̃nɛ: À gwa,
nana'ori tɛn su zã̀ dire. [20] À tó ò a dɛ ò a zu lɔ̀gɔ díno doke gũn. Óni pi nɔ̀bɔ pãsĩ mɛ́ à a dɛ̀ à
sò. Ɛ̃hɛ̃ óni e lákũ a nananɔ ni mì dɛ nà. [21] Kũ Rubɛni yã pìi mà, à ye à a mì sí, akũ à pì: Òsun
a dɛro, [22] àsun aru boaro. À a zu lɔ̀gɔ díkĩnan gbárannan la. Àsun a dɛro. Rubɛni òńnɛ lɛ,
kũ à ye à a mì sí à a kpá a dea yãimɛ. [23] Kũ Yusufu kà a vɩ̃̀ninɔ kĩnaa, ò a uta bò, a utagyaba
mana pìi. [24] Akũ ò a sɛ̀ ò a zù lɔ̀gɔɔ pìn. Lɔ̀gɔɔ pì da korimɛ à í vĩro. [25] Akũ ò vùtɛ òtɛn pɔ́ ble.
Kũ ò wɛ́ sɛ̀, ò Sumaila buri lagatarinɔ è, ò bò Giliada bùsun òtɛn gɛ́ Misila. Ń lakuminɔn do
pɔ́nɔ kũ lí'ɔ ɛzɛo kũ lí'ɔ gbĩ nnao sɛna. [26] Akũ Yuda pì a gbɛ̃nɔnɛ: Tó o ó dakũna dɛ̀, akũ o a
gɛ̀ɛ ùtɛ, bɔ́ àreen óni lee? [27] À tó ò a yía Sumaila buri pìnɔa. Òsun a dɛro, ó dakũnanloo? Ó
aru dokɔ̃nɔmɛ. Akũ a gbɛ̃nɔ a yã mà. [28] Kũ Midiã lagatari pìnɔ tɛn su gɛ̃ zɛ́la, akũ ò Yusufu
gà ò bò lɔ̀gɔn, ò a yìa Sumaila buri pìnɔa andurufu baro, akũ ò tà kãao Misila.
[29] Kũ Rubɛni sù lɔ̀gɔɔ pì kĩnaa, adi Yusufu e gwe doro, akũ à a pɔ́kasanɔ gà à kɛ̃̀kɛ̃, [30] akũ à
gɛ̀ɛ a dakũnanɔ kĩnaa à pì: Nɛ́ pì kú gwe doro. Mani gɛ́ má kũ abireoo? [31] Ò blèkofĩnii kũ̀ ò
dɛ̀, akũ ò Yusufu uta pìi sɛ̀ ò màtɛ a aru gũn. [32] Akũ ò a utagyabaa pìi sɛ̀ ò gɛ̀ɛo ń denɛ ò pì:
Pɔ́ kũ o èn dí. N nɛ́ utan yá, ke a pɔ́nlo? [33] À dɔ̃̀, akũ à pì: Ma nɛ́ utamɛ, nɔ̀bɔ pãsĩ mɛ́ à a sò.
Waiyoo, ò ma nɛ́ Yusufu kɛ̀ yákiyakimɛ. [34] Akũ à a uta zɔ̃kɔ̃ɔ gà à kɛ̃̀ à pɔ́kasa sɛ̀ à dà, akũ à
a nɛ́ pì wɛ̃nda kɛ̀ gìkɛna. [35] A nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ sù a laakari kpátɛnɛ ń pínki, ama
à gì a laakari kpátɛi à pì: Manigɔ̃ ma nɛ́ pìi gɛ̀ ɔ́ɔ dɔmɛ ari mà gɛ́ táo a kĩnaa gyãwãn. Akũ
àtɛn wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ a nɛ́ pì yã musu.
[36] Midiã pìnɔ sɔ̃ ò Yusufu yìa Pɔtifaa Misila. Firi'auna ìba kemɛ, àkũmɛ a dogarinɔ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ ũ.

38

Yuda kũ Tamao

[1] Zĩ kũ̀a Yuda bò a gbɛ̃nɔ kĩnaa à gɛ̀ɛ à vùtɛ Adulamu gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Ira bɛa. [2] Gwen à
dàkarɛ kũ Kanaanɔ bùsu gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Sua nɛ́nɔgbɛ̃o, akũ à a sɛ̀ nɔ ũ. [3] À nɔ̀ɔ sì à nɛ́ ì
gɔ̃gbɛ̃ ũ, akũ à tɔ́ kpànɛ Ɛɛ. [4] À èra à nɔ̀ɔ sì dɔ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì, akũ à tɔ́ kpànɛ Ona. [5] À èra à
nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì dɔ, akũ à tɔ́ kpànɛ Sela. Gɔrɔ kũ à nɛ́ pìi ì, à kú Kezibimɛ.
[6] Akũ Yuda nɔgbɛ̃ kũ òdi pinɛ Tama sɛ̀ a daudu Ɛɛnɛ. [7] Ɛɛ kɛ̀ Dikirinɛ vãni, akũ à a dɛ̀.
[8] Akũ Yuda pì Onanɛ: Ǹ n vɩ̃̀ni gyaanɔ sɛ́ ǹ buri kɛ n vɩ̃̀ninɛ, lákũ òdi kɛ nà. [9] Kũ Ona dɔ̃ kũ
nɛ́ kũ áni i kũ a vɩ̃̀ni gyaanɔo nigɔ̃ de a buri ũro, tó à wùtɛ kãao akũ à ye à a zĩda e, àdi a
gɔ̃gbɛ̃ pɔ́ kɔ́tɛmɛ, de àsun buri kɛ a vɩ̃̀ninɛro yãi. [10] Yã kũ àtɛn kɛ pìi kɛ̀ Dikirinɛ vãni, akũ

à a dɛ̀ dɔ. [11] Akũ Yuda pì a nɛ́ gyaanɔ Tamanɛ: Ǹ gɛ́ ǹgɔ̃ gyaanɔ ble n de bɛa ari ma nɛ́ Sela
zɔ̃kɔ̃ kũ. Zaakũ àtɛn da Sela ni ga lán a vìninɔ bàmɛ. Akũ Tama gɛ̀ɛ à vùtɛ a de bɛa.
[12] Kũ a gɔrɔ gìi kɛ̀, akũ Yuda nanɔ gà. Kũ a nɛ̀sɛɛ kpàtɛ, à dà zɛ́n àtɛn gɛ́ a sãkãkɛ̃rɛrinɔ
kĩnaa Timina kũ a gbɛ̃nna Irao. [13] Akũ ò a baaruu kpà Tamanɛ ò pì: N zã de tɛn gɛ́ Timina
a sãnɔ kã kɛ̃rɛ. [14] Akũ à a gyaanɔblepɔnɔ bò a pɔ́dangãnn sɛ̀ à kù a ãnnwa, akũ à gɛ̀ɛ à vùtɛ
Enaimu bĩnilɛa Timina zɛ́n. Zaakũ à è Sela zɔ̃kɔ̃ kṹ, odi a kpáa nɔ ũro. [15] Kũ Yuda a è, akũ à a
dìtɛ karua ũ kũ à pɔ́ kù a ãnnwa yãi. [16] Akũ à nài zɛ́ sarɛ à pì: Ǹ tó mà wútɛ kũnwo. Adi a dɔ̃
a nɛ́ gyaanɔ ũro. Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Tó n wútɛ kũmao, bɔ́n ĩni kpámaa? [17] À wèa à pì: Mani
ma kpàsa blènɛ mèn do kpãzãnnɛ. Akũ à pì: Ǹ tɔrɔma ditɛmɛnɛ ari ǹgɔ̃ gɛ́ kpãzã. [18] Akũ
à a là à pì: Bɔ́ tɔrɔman mani ditɛnnɛɛ? A pì: Ǹ n sèedakɛbɔ kũ a bàao kũ gò kũ ń kũnaao
kpáma. Akũ à kpàa à wùtɛ kãao à nɔ̀ɔ dɔ̀agu. [19] Akũ nɔgbɛ̃ pìi fùtɛ à tà bɛ à a pɔ́dangãnn bò
à a gyaanɔblepɔnɔ sɛ̀ à dà. [20] Yuda a gbɛ̃nna Adulamu gbɛ̃ zĩ̀ kũ blènɛo à tɔrɔma boo nɔgbɛ̃
pìia. Kũ à kà, adi a lero. [21] Akũ à gwedenɔ làla à pì: Karua kũ à kú Enaimu zɛ́ sarɛ la yã kú
máa? Ò wèa ò pì: Karua ke kú laro fá! [22] Akũ à ɛ̀ra à tà à pì Yudanɛ: Mádi a ero. Gwedenɔ pì
o karua ke dɔ̃ gwe yã sero. [23] Akũ Yuda pì: Àgɔ̃ pɔ́ pìnɔ kũna. Óni tó gbɛ̃nɔ ó yáa dɔro. Ma
n zĩ kũ blèe pìio, ńdi a lero.
[24] Mɔ aakɔ̃ gbɛra ò sù ò ò Yudanɛ ò pì: N nɛ́ nanɔ Tama karua kà, akũ à nɔ̀ɔ sì a pãpãkɛnaa
pìi gũn. Yuda pì: À bo kãao ò té sɔ̃a. [25] Kũ òtɛn bo kãao bàai, à légbãzã kɛ̀ a zã denɛ à pì:
Gbɛ̃ kũ à pɔ́ díkĩnanɔ vĩ mɛ́ à nɔ̀ɔ dɔ̀magu. Ǹ sèedakɛbɔ kũ a bàao kũ gò díkĩnao gwa, tó
ń a de dɔ̃. [26] Yuda pɔ́ pìnɔ dɔ̃̀, akũ à pì: Nɔgbɛ̃ pì yã nna demala, zaakũ mádi a kpá ma nɛ́
Selaaro. Yuda dí wútɛ kãao doro. [27] Kũ à kà nɛ́'ina, à sù à lè sìkanɔ mɛ́ ò kú a gbɛrɛ gũn.
[28] Gɔrɔ kũ àtɛn nɛ́ i, ń gbɛ̃ do ɔ bò, akũ nɔgbɛ̃ nɛ́sɛtɛri wɔ̃nɔ tɛ̃ra dɔ̀a à pì: Nɛ́ díkĩna mɛ́ à
bò káaku. [29] Kũ nɛ́ pì a ɔ sùkpa, akũ nɛ́ plade bò, akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: N bo bùimɛ fá! Akũ ò tɔ́
kpànɛ Pɛrɛzi. [30] Abire gbɛra kũ a gbɛ̃ndo kũ ò wɔ̃nɔ tɛ̃ra dɔ̀ a ɔaa bò, akũ ò tɔ́ kpànɛ Zɛra.

39

*Yusufu kũ P*ɔtifa nanɔo

[1] Kũ Sumaila burinɔ kà kũ Yusufuo Misila, akũ Misila gbɛ̃ Pɔtifa a lùḿma. Firi'auna ìba
kemɛ, àkũmɛ a dogarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. [2] Dikiri kú kũ Yusufuo, akũ à sa'a kṹ. À kú a dikiri
Misila gbɛ̃ pì bɛa. [3] Kũ a dikiri pìi è Dikiri kú kãao àdigɔ̃ a dakarɛ kũ sa'ao yã kũ àtɛn kɛnɔ
gũn pínki, [4] akũ Yusufu a pɔnna lè. Pɔtifa a dìtɛ a azia ũ à pɔ́ kũ à vĩnɔ nànɛ a ɔĩ pínki. [5] Zaa
gɔrɔ kũ à a dìtɛ a azia ũ, Dikiri arubarikaa dà a bɛn Yusufu yãi. Dikiri arubarikaa dà pɔ́ kũ
à de a pɔ́ ũnɔgu pínki, bɛ pɔ́nɔ kũ burapɔnɔn yá. [6] Akũ Pɔtifa a pɔ́ sĩnda pínki nà Yusufunɛ
a ɔĩ. A bàka kú yãkeoro, tó adi kɛ pɔ́ble baasiro. Yusufu sɔ̃ bi gɔ̃ kɛfɛnnamɛ, akũ a zɛna
mana.
[7] Zĩkea Yusufu ni gɛ̃̀ a dikiri nanɔgu, akũ à pìnɛ: Ǹ wútɛ kũmao. [8] Akũ à gì à pì: Ǹ gwa, ma
dikiri bàka kú yãkeo ɔn dí gũn doro, à pɔ́ kũ à vĩnɔ nàmɛnɛ ma ɔĩ pínki. [9] A gbãna demala ɔn
dí gũnlo, adi gímɛnɛ kũ pɔ́keoro, sé mɔkɔ̃n, kũ ń de a nɔ ũ yãi. Mani fɔ̃ mà yã vãni bire taka
kɛ mà durunna kɛ Ludanɛro. [10] Bee kũ nɔgbɛ̃ pìi dìgɔ̃ onɛ baabɔrɛ, adi we à wùtɛ kãaoro, à
ye àgɔ̃ kú kãao sero.
[11] Zĩkea kũ Yusufu gɛ̃̀ kpɛ́n a zĩ kɛ, à sù à lè ɔn zĩkɛri ke kú kpɛ́ gũnlo. [12] Akũ nɔgbɛ̃ pì a kṹ
a utaa à pì: Ǹ wútɛ kũmao. Akũ Yusufu a uta tònɛ gwe à bàa lɛ̀ à bò bàai. [13] Kũ nɔgbɛ̃ pìi è
à a uta tòarɛ à bàa lɛ̀ à bò bàai, [14] akũ à ɔn zĩkɛrinɔ sìsi à pìńnɛ: À gwa, ò sùwɛrɛ kũ Eberuo,
akũ àtɛn dɔkɛ kũoo. À gɛ̃̀mai à wútɛ kũmao, akũ ma wiki lɛ̀. [15] Kũ à mà ma wiki dɔ̀awa, akũ
à a uta tò katɛna ma sarɛ à bàa lɛ̀ à bò bàai. [16] Akũ nɔgbɛ̃ pìi uta pìi kàtɛ a sarɛ ari Yusufu
dikirii sù, [17] akũ à pìnɛ: Eberu zɔ̀ kũ n su kãaowɛrɛ dɔkɛ̀ kũmao à gɛ̃̀mai. [18] Kũ ma wiki dɔ̀a,
akũ à a uta tò katɛna ma sarɛ à bàa lɛ̀ à bò bàai. [19] Kũ nɔgbɛ̃ pì yã pìi ò a zãnɛ à pì, lákũ
n zɔ̀ɔ kɛ̀mɛnɛ nàn gwe, akũ Yusufu dikiri pɔfɛ̃̀ manamana. [20] Akũ à pì ò Yusufu kũ ò a da
kpésiran, gu kũ gbɛ̃ kũ kína bàa dɔ̀ńmanɔ kátɛn, akũ à gɔrɔ pla kɛ̀ gwe.

[21] Bee kũ abireo Dikiri kú kãao à gbɛ̃kɛ kɛ̀nɛ à tò a yã̀ kà purusunanɔ dãkpãrigu. [22] Akũ
dãkpãrii pì purusunanɔ nà Yusufunɛ a ɔĩ ń pínki, òdi yãke kɛ a sariro. [23] Purusunanɔ
dãkpãrii pìi bàka dìgɔ̃ kú Yusufu yãoro, kũ Dikiri kú kãao yãi, akũ àdigɔ̃ a dakarɛ kũ sa'ao
yã̀ kũ àtɛn kɛ gũn pínki.

40

*Yusufu purusunan*ɔ nana bɔkɔtɛnaa

[1] Abire gbɛra Misila kína Firi'auna wɛ̃kpaatɛri kũ a burodikɛriio taari kɛ̀nɛ. [2] A pɔ fɛ̃̀ a ìba
gbɛ̃nɔn pla pìnɔi, a wɛ̃kpaatɛriki kũ a burodikɛrikio. [3] Akũ à ń ká kpɛ́siran a dogarinɔ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ bɛa, kpɛ́ kũ ò Yusufu dàn. [4] Dogarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ pì Yusufu dìtɛ àgɔ̃ ń gwa, akũ ò gɔrɔ pla
kɛ̀ kpɛ́ pìn gwe.

[5] Gwãani dokɔ̃nɔa Misila kína wɛ̃kpaatɛri kũ burodikɛrii pìio nana ò ń gbɛ̃nɔn pla ń pínki,
baadi kũ a pɔ́o kũ a bɔkɔtɛnaao. [6] Kũ Yusufu sù ń gwa kɔnkɔ, à è ń ãnn sìsi. [7] Akũ à ń lá à pì:
Bɔ́ yã mɛ́ à tò á ãn sisina gbãraa? [8] Ò wèa ò pì: Nanan o ò, gbɛ̃ke kú la kũ à a àlesi owɛrɛro.
Akũ à pìńnɛ: Luda mɛ́ à nana àlesi bɔkɔtɛna vĩroo? À á nana pìnɔ omɛnɛ mà ma. [9] Akũ
wɛ̃kpaatɛriki a pɔ́ ònɛ à pì: Ma nana gũn ma geepi lí è ma sarɛ. [10] Geepi lí pì ɔnɛ aakɔ̃mɛ. À
lá bò à vú kɛ̀ à nɛ́ ì à mà. [11] Má Firi'auna toko kũna, akũ ma geepi nɛ́ pìnɔ sɛ̀ ma fɛ̃̀ a toko
pìi gũn ma kpàa. [12] Yusufu pìnɛ: Nana pìi bɔkɔtɛnan dí. Lí'ɔnɛ aakɔ̃ pìnɔ bi gɔrɔ aakɔ̃mɛ.
[13] Gɔrɔ aakɔ̃ gbɛra Firi'auna ni n mì sí. Ani ɛra à n da n zĩ gũn, ĩni ɛra ǹgɔ̃ wɛ̃ bonɛ lákũ
ndìgɔ̃ kɛ nà yã. [14] Tó yã bò kũnwo nna, ǹ tó ma yã gɔ̃ dɔngu. Ǹ gbɛ̃kɛ kɛmɛnɛ ǹ ma yã o
Firi'aunanɛ de à ma bo kpɛ́sira dí gũn. [15] Zaakũ ò ma kũ kpãni zaa Eberu bùsun, akũ bee
Misila la mádi yãke kɛ à kà ò ma da wɛ̀ɛ dí gũnlo.

[16] Kũ burodikɛriki è Yusufu nana pìi àlesi'onaa bò kũ wɛ̃kpaatɛriio nna, akũ à pìnɛ: Ma
nana gũn sɔ̃ ma è má burodi sɛna tãnko aakɔ̃ dikɔ̃ana. [17] Tãnko kũ à kú musu, burodi buri
dasi kũ ma kɛ̀ Firi'aunanɛ ká a gũn, akũ bãnɔ tɛn ble ma musu. [18] Yusufu pìnɛ: A bɔkɔtɛnan
dí. Tãnko aakɔ̃ pìnɔ gɔrɔ aakɔ̃mɛ. [19] Gɔrɔ aakɔ̃ gbɛra Firi'auna ni n mì zɔ̃ à n loko lía, bãnɔ
ni n ble.

[20] A gɔrɔ aakɔ̃de sɔ̃ Firi'auna igɔrɔ là kɔ̃kɔ̃mɛ, akũ à pɔ́ble kɛ̀ a ìbanɔnɛ. À wɛ̃kpaatɛriki kũ
burodikɛrikio bɔ̀tɛ kpɛ́n a ìbanɔ wára. [21] Akũ à ɛ̀ra à wɛ̃kpaatɛriki dà a zĩn à ɛra àgɔ̃ í boarɛ.
[22] Akũ à burodikɛriki lòko lía lákũ Yusufu ń nananɔ bɔkɔtɛnaa òńnɛ nà. [23] Yusufu yã dí dɔ
wɛ̃kpaatɛrikin doro, a yã sã̀agu.

41

*Yusufu Firi'auna nana b*ɔkɔtɛnaa

[1] Wɛ̃̀ pla papanaa gbɛra Firi'auna nana ò, à è á zɛna Nili léa. [2] À è zùda mana mɛ̀kpananɔ
bɔ̀tɛ swa pìi wɛ̀ɛn mɛ̀n suppla òtɛn sɛ̃̀ ble tàfee gũn. [3] Akũ à zùda fɛ̃fɛ̃na wɔkɔwɔkɔnɔ è mɛ̀n
suppla dɔ. Ò bò swawɛɛn ò tɛ̀ a káakupɔnɔ kpɛ ò zɛ̀ ń sarɛ swa léa. [4] Akũ zù fɛ̃fɛ̃na wɔkɔwɔkɔ
pìnɔ zù mana mɛ̀kpana pìnɔ mɔ̀mɔ, akũ Firi'auna vù.

[5] À ɛ̀ra à i ò, akũ à nana ò dɔ. À è ése sáko mana wɛ́de pìa ése lí dokɔ̃nɔa sáko suppla.
[6] Akũ à ése sáko wɛ́ kɔgɔkɔgɔ kũ legũ'i kĩàḿmanɔ è, à pìa ń gbɛra dɔ sáko suppla. [7] Akũ ése
sáko wɛ́ kɔgɔkɔgɔ pìnɔ ése sáko mana wɛ́de pìnɔ mɔ̀mɔ. Kũ Firi'auna vù, à è nanan a ò.

[8] Kũ gu dɔ̀, à kú bídi gũn, akũ à Misila màsokɛrinɔ kũ wɛ́zɛ̃rinɔ sìsi ń pínki. À a nananɔ
bàbańnɛ, ama ń gbɛ̃ke dí fɔ̃ à a bɔkɔtɛnaa ònɛro. [9] Akũ wɛ̃kpaatɛriki fùtɛ à yã ò Firi'aunanɛ
à pì: Taari kũ ma kɛ̀ yã dɔ̀magu gbãra. [10] Kí, n pɔ fɛ̃̀ n zɔ̀blerinɔi yã, akũ n ma da kpɛ́siran n
dogarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ bɛa lɛɛlɛ kũ burodikɛrikio. [11] Gwãani dokɔ̃nɔa o nana ò, ó baadi kũ a pɔ́o
kũ a àlesiio. [12] Eberu kɛfɛnna ke kú kũoo gwe, n dogarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ zɔ̀ɔmɛ. Kũ o ó nananɔ
bàbanɛ, akũ à ó baadi pɔ́ bɔkɔtɛnaa ònɛ. [13] Yã pìnɔ kɛ̀ lákũ à òwɛrɛ nà. N ɛra n ma da ma
zĩn, akũ n burodikɛriki pìi lòko lía.

[14] Akũ Firi'auna gbɛ̃ zĩ̀ ò Yusufu sísi, akũ ò gɛ̀ɛ ò a bò wɛ̀ɛn likalika. À mìi bò à a pɔ́kasanɔ
lìtɛ, akũ à gɛ̀ɛ Firi'auna kĩnaa. [15] Akũ Firi'auna pìnɛ: Ma nana ò, gbɛ̃ke dí fɔ̃ à a bɔkɔtɛnaa
òmɛnɛro. Ma mà ò pì, tó ò ònnɛ, ndì fɔ̃ ǹ a àlesi ońnɛ. [16] Yusufu pìnɛ: Adi kɛ makũmɛro,

Luda mɛ́ ani a àlesi onnɛ, kí. 17 Akũ Firi'auna pìnɛ: Ma nana gũn ma è má zɛna Nili lɛ́a. 18 Ma
è zùda mana mɛ̀kpana mɛ̀n supplanɔ bɔ̀tɛ swawɛɛn òtɛn sɛ̃̀ ble tàfee gũn. 19 Akũ ma zùda
pãndenɔ è dɔ mɛ̀n suppla ò fɛ̃fɛ̃na wɔkɔwɔkɔ, mádi zù fɛ̃fɛ̃na bire takanɔ e Misila la zikiro.
20 Akũ zùda fɛ̃fɛ̃na wɔkɔwɔkɔ pìnɔ zù mɛ̀kpana káakupɔ mɛ̀n suppla pìnɔ mɔ̀mɔ. 21 Bee kũ ò
ń mɔ́mɔ, ò gɔ̃̀ fɛ̃fɛ̃na lán yã bàmɛ, gbɛ̃ke ni dɔ̃ kũ ò ń mɔ́mɔ sero. Akũ ma vu. 22 Nana gũn dɔ
ma è, ése sáko mana wɛ́de pìa ése lí dokɔ̃nɔa sáko suppla. 23 Akũ ma è ése sáko térere wɛ́
kɔgɔkɔgɔ kũ legũ'i kɩ̀ańmanɔ pìa ń gbɛra dɔ sáko suppla. 24 Akũ ése sáko wɛ́ kɔgɔkɔgɔ pìnɔ
ése sáko wɛ́de pìnɔ mɔ̀mɔ. Kũ ma ò màsokɛrinɔnɛ, ń gbɛ̃ke dí fɔ̃ à a bɔkɔtɛnaa òmɛnɛro.
25 Akũ Yusufu pìnɛ: Kí, nana kũ n òo pìnɔ àlesi dokɔ̃nɔmɛ. Luda yã kũ à ye à kɛ mɔ̀nnɛmɛ,
kí. 26 Zù mana mɛ̀n suppla pìnɔ bi wɛ̀̃ supplamɛ. Ése sáko wɛ́de sáko suppla pìnɔ sɔ̃ wɛ̀̃
supplamɛ. Nana pìnɔ àlesi dokɔ̃nɔmɛ. 27 Zù fɛ̃fɛ̃na wɔkɔwɔkɔ mɛ̀n suppla kũ ò bɔ̀tɛ ò tɛ̀ a
káakupɔnɔ kpɛ pìnɔ bi wɛ̀̃ supplamɛ. Lɛmɛ ése sáko wɛ́ kɔgɔkɔgɔ kũ legũ'i kɩ̀ańma sáko
suppla pìnɔ de lɛ dɔ. Abirekũnɔmɛ wɛ̀̃ suppla kũ nà ni ká ũ. 28 Lákũ ma òننɛ nà tera, kí, ma
pì Luda tɛn yã kũ à ye à kɛ mɔnnɛmɛ. 29 Pɔ́blewɛ nigɔ̃ di Misila gu sĩnda pínkia manamana
ari wɛ̀̃ suppla. 30 Abire gbɛra nà ni gɛ̃ ari wɛ̀̃ suppla, kãna gbãna pì yã ni sã Misilanɔgu. Nàa
pì ni bùsuu pì dɛ. 31 Nà kũ ani su pì nigɔ̃ pãsĩ manamana, kãna gbãna pì yã ni dɔ gbɛ̃kegu
doro. 32 Kí, kũ gɛ̃̀n plamɛ n nana pìi ò, kũ Luda mɛ́ à dìtɛ yãimɛ. Ani kɛ teramɛ, à sika vĩro.
33 Tera sà kí, ɲ̀ wɛ́zɛ̃ri ɔ̃ndɔ̃de wɛtɛ ɲ̀ ditɛ àgɔ̃ de gbãnade ũ Misila. 34 Kí, ɲ̀ gbɛ̃nɔ ditɛ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃nɔ ũ Misila ògɔ̃ pɔ́blewɛ sɔɔrode kakara wɛ̀̃ suppla kũ pɔ́blewɛ nigɔ̃ din pìi gũn. 35 Oni
pɔ́ble kakara wɛ̀̃ mana kũ àtɛn sunɔ gũn ò pɔ́blewɛ ká dɔ̃̀nɔ gũn wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo kũ n tɔ́o,
onigɔ̃ dãkpã. 36 Tó nà kũ ani kɛ wɛ̀̃ suppla pìi kà Misila, pɔ́ble pì nigɔ̃ de zã̀na ũ de nàa pì
sún Misilanɔ dɛdɛro yãi.

Yusufu kíblena Misila

37 Yã pìi kà Firi'aunagu kũ a ìbanɔ ń pínki, 38 akũ à pìńnɛ: Gbɛ̃ dí Luda Nini vĩ. Óni gbɛ̃ke
e lán a bà dɔ yá? 39 Akũ à pì Yusufunɛ: Lákũ Luda tò ń yã birenɔ dɔ̃ pínki nà, wɛ́zɛ̃ri ɔ̃ndɔ̃de
ke kun lán n bàro. 40 Mɔkɔ̃n mɛ́ ĩnigɔ̃ de ma ɔn gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, ma gbɛ̃nɔ nigɔ̃ mì natɛnnɛ ń
pínki. Kpata mɛ́ ani tó màgɔ̃ denla ado. 41 Akũ à èra à pìnɛ: Ĩnigɔ̃ gbãna vĩ Misila bùsu gu
sĩnda pínkia. 42 Akũ à tãnka sèedakɛbɔɔ bò a ɔnɛa à dà Yusufunɛ a ɔnɛa, à taasaa uta dànɛ
à wura gèrɛɛ dànɛ a wakaaa. 43 À a sɔ̃go plade kpàa táa'obɔ ũ, akũ gbɛ̃ kũ ò donɛ arɛnɔ dìgɔ̃
pata: À kútɛ! À kútɛ! Lɛmɛ Firi'auna tò Yusufu gbãna vĩ Misila bùsun lɛ. 44 À pìnɛ dɔ: Makũ
Firi'auna, gbɛ̃ke ni fɔ̃ à yãke kɛ Misila la n lɛ́ sariro. 45 À tɔ́ kpànɛ Zafɛna Panɛa, akũ à Ɛliɔpɔli
wɛ̃tɛ sa'ori Potifɛra nénɔgbɛ̃ Asɛna kpàa nɔ ũ.
46 Gɔrɔ kũ Yusufu zĩ lè Misila kína Firi'auna bɛa, a wɛ̀̃ baraakurimɛ. Akũ à bò Firi'auna
kĩnaa à gèɛ à kurè Misila gu sĩnda pínkia. 47 Kãna gbãna kun ari wɛ̀̃ suppla, pɔ́blewɛ din
manamana. 48 Akũ Yusufu pɔ́blewɛ kũ à di Misila wɛ̀̃ suppla pìnɔ kàkara wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo
zã̀na ũ, wɛ̃tɛ sĩnda pínki kũ a bura kũ ò likainɔ pɔ́o. 49 A pɔ́blewɛ kàkara zɔ̃kɔ̃zɔ̃kɔ̃ lán ísiralɛ
bùsu'atɛ̃ bà, akũ ò zɛ̀ a zaka lɛ́ yɔ̃naaa, kũ oni fɔ̃ ò a lɛ́ dɔ̃ro yãi.
50 Ari nà gɔ̃ gɛ́ ká Yusufu nanɔ Asɛna, Potifɛra né, négɔ̃gbɛ̃nɔ ì mɛ̀n pla. 51 Yusufu tɔ́ kpà a
dauduunɛ Manase à pì: Luda tò ma de bedenɔ kũ wari kũ ma kɛ̀ɛo yã sã̀magu pínki. 52 Akũ
à tɔ́ kpà a pladenɛ Ɛflaimu à pì: Luda tò ma gɔ̃ nɛ́de ũ bùsu kũ ò wɛ́ tã̀man.
53 Kũ kãna gbãna kũ à kú Misila wɛ̀̃ suppla pìi làka, 54 akũ wɛ̀̃ suppla kũ nà ni ká dàtɛ lákũ
Yusufu ò nà. Nàa kà bùsu kũ bùsuuo pínki, ama pɔ́blewɛ di Misila gu sĩnda pínkiamɛ. 55 Kũ
nàa gɛ̃̀ Misilanɔgu pínki, ò wiki lè Firi'aunanɛ à pɔ́ble kpáńma. Akũ à pìńnɛ ń pínki: À gɛ́
Yusufu kĩnaa à kɛ lákũ ani oárɛ nà. 56 Nàa dà bùsuu pìla pínki, akũ Yusufu dɔ̃̀nɔ wɛ̃̀wɛ̃ à
pɔ́blewɛ yìa Misilanɔa, kũ nàa pì gbãna kũ̀ ń bùsun yãi. 57 Akũ gbɛ̃nɔ bò andunia gu pínkia
ò sù Misila pɔ́blewɛ lú Yusufua, zaakũ nà gbãna kũ̀ andunia gũn pínkimɛ.

42

Yusufu vɩ̀ninɔ suna pɔ́blewɛ lú Misila

1 Kũ Yakubu mà pɔ́blewɛ kú Misila, à pì a nɛ́nɔnɛ: Ánigɔ̃ kátɛ la pã yá? 2 Ma mà pɔ́blewɛ
kú Misila. À gɛ́ lúwɛrɛ gwe, de òsun garo, ògɔ̃ kun aafia yãi. 3 Akũ Yusufu vĩ̀ni gbɛ̃nɔn
kurinɔ gɛ̀ɛ Misila pɔ́blewɛ lú. 4 Yakubu dí Yusufu dakũna Biliaminu zĩ kũńworo, zaakũ à pì:
Òdigɔ̃ dɔ̃ro tó yã vãni ni a le. 5 Akũ Isaraila nɛ́ pìnɔ gɛ̀ɛ pɔ́blewɛ lú kũ gbɛ̃ pãndenɔ, zaakũ
nàa pìi kà Kanaanɔ bùsun dɔ.

6 Yusufu mɛ́ à bùsuu pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Àkũ mɛ́ àdi pɔ́blewɛ yía gbɛ̃ sĩnda pínkia. Akũ a
vĩ̀ninɔ sù ò kùtɛnɛ ò ń arɛ pɛ̀tɛ zĩtɛ. 7 Kũ à a vĩ̀ninɔ è, à ń dɔ̃, akũ à a zĩda kɛ̀ńnɛ nibɔ
ũ. Akũ à yã òńnɛ pãsĩpãsĩ à ń lá à pì: A bo máa? Ò wèa ò pì: O bo Kanaanɔ bùsun o su
pɔ́blewɛ lúmɛ. 8 Yusufu a vĩ̀ninɔ dɔ̃̀, ama odi a dɔ̃ro. 9 Nana kũ à ò yã ń yã musu dɔ̀agu,
akũ à pìńnɛ: Gu'asirigwarinɔn á ũ, a su ó bùsu kĩaki gwamɛ. 10 Ò wèa ò pì: Oi dikiri! N
zɔ̀blerinɔn ó ũ, o su pɔ́blewɛ lúmɛ. 11 Dedokɔ̃nɔdenɔmɛ ó ũ ó pínki. Náanidenɔmɛ ó ũ.
Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, gu'asirigwarinɔmɛ ó ũro. 12 Akũ à pìńnɛ: Ɛ́kɛmɛ! A su ó bùsu asiri dɔ̃mɛ.
13 Ò pì: Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, dedokɔ̃nɔdenɔmɛ ó ũ, ó gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplamɛ. Kanaanɔ bùsu
gbɛ̃nɔmɛ ó ũ. Ó dakũna gɔ̃̀ bɛ kũ ó deo, ó gbɛ̃ do kunlo. 14 Akũ Yusufu pìńnɛ: Lákũ ma òárɛ
nà, gu'asirigwarinɔmɛ á ũ. 15 Yã kũ ani tó mà á yãpura dɔ̃n dí. Kũ Firi'auna kunnaao áni
bɔtɛ laro, séto á dakũna pìi sù la baasiro. 16 À á gbɛ̃ do zĩ à á dakũna sɛ́, á gbɛ̃ kparanɔ ni gɔ̃
kpésiran la, mani dɔ̃ tó á yã yãpuramɛ. Tó lɛnlo, kũ Firi'auna kunnaao gu'asirigwarinɔn á
ũ. 17 Akũ à ń ká kpén ari gɔrɔ aakɔ̃. 18 A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ à pìńnɛ: Má Luda vĩna vĩ. À yã kũ
mani oárɛ kɛ áni bo aafia. 19 Tó náanidenɔmɛ á ũ, à á gbɛ̃ do tó da kpén la, á gbɛ̃ kparanɔ
ni tá kũ pɔ́blewɛo á bede nàdɛrinɔnɛ, 20 áni ɛra à sumɛnɛ kũ á dakũna pìio, mani dɔ̃ kũ á yã
yãpuramɛ, oni á dɛdɛ doro. Akũ ò wèi lɛ.

21 Ò pìkɔ̃nɛ: Yãpuramɛ taaridenɔn ó ũ yã kũ o kɛ̀ ó dakũnanɛ yã yãi. O è gɔrɔ kũ àtɛn kútɛ
kɛwɛrɛ, à kɛ̀ wɛ̃nda, akũ ódi a yã maro. Abire yãin yã dí ó lé. 22 Akũ Rubɛni pìńnɛ: Kũ ma
òárɛ àsun yãke kɛ nɛ́ pìinɛro, ádi ma yã maro. A aru fĩnan Luda tɛn bowá dí. 23 Ò dɔ̃ Yusufu
tɛn maro, zaakũ kũ àtɛn yã ońnɛ, òtɛn litɛńnɛmɛ. 24 Akũ à gò ń kĩnaa à gɛ̀ɛ à ɔ́ɔ dɔ̀. Kũ à sù,
à yã òńnɛ, akũ à Simɛɔ bò ń gũn à a yĩ̀ ń wára. 25 Yusufu pì ò pɔ́blewɛ káńnɛ ń asasanɔ pa ò
ń baadi ɔgɔ danɛ a pɔ́n ò zɛ́ kusuna kɛńnɛ. Kũ ò kɛ̀ńnɛ lɛ, 26 ò ń pɔ́blewɛnɔ dì ń zaakinɔnɛ,
akũ ò dà zɛ́n.

27 Kũ ò kà gu kũ òtɛn in, kũ ń gbɛ̃ do a asasa pòro de à pɔ́ kpá a zaakia, akũ à a ɔgɔ è a asasa
lén. 28 Akũ à pì a gbɛ̃nɔnɛ: À ma asasa gũn gwa, ò ma ɔgɔ sùkpamɛnɛ! Akũ swɛ̃̀ɛ kɛ̀ńgu, ò
pìkɔ̃nɛ kũ lukanaao: Bɔ́ yãn Luda kɛ̀wɛrɛ lɛɛ? 29 Kũ ò kà ń de Yakubu kĩnaa Kanaanɔ bùsun, ò
yã kũ à ń lé bàbanɛ pínki ò pì: 30 Bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì yã òwɛrɛ pãsĩpãsĩ, a ó dítɛ gu'asirigwarinɔ
ũ. 31 O pìnɛ náanidenɔmɛ ó ũ, gu'asirigwarinɔmɛ ó ũro. 32 Dedokɔ̃nɔdenɔmɛ ó ũ, ó gbɛ̃nɔn
kuri awɛɛplamɛ, ó gbɛ̃ do kunlo, ó dakũna gɔ̃̀ Kanaanɔ bùsun kũ ó deo. 33 Akũ bùsu gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ɔ pìi pìwɛrɛ yã kũ ani tó á ó dɔ̃ náanidenɔ ũn dí. À pì ò ó gbɛ̃ do tó kãao, ò pɔ́blewɛ sɛ́ ò
táo ó bede nàdɛrinɔnɛ, 34 ò ɛra ò suárɛ kũ ó dakũnao, áni dɔ̃ sà kũ gu'asirigwarinɔmɛ ó ũro,
náanidenɔmɛ ó ũ, áni ó gbɛ̃ndo kpáwá, óni laga tá bùsuu pìn.

35 Kũ òtɛn pɔ́blewɛ bɔtɛ ń asasanɔ gũn, ń baadi a ɔgɔsɔ̃nɔnɔ è a pɔ́ gũn. Kũ ò ń ɔgɔnɔ è lɛ,
vĩna ń kũ ń pínki kũ ń deo. 36 Akũ ń de pìńnɛ: Á ye mà gɔ̃ nɛ́ sarin yá? Yusufu kunlo, Simɛɔ
kunlo, akũ á ye à Biliaminu síma dɔ yá? Yã sĩnda pínki tɛn bomɛnɛ vãnimɛ. 37 Akũ Rubɛni
pì a denɛ: Tó mádi su kãaonnɛro, ɩ̀ ma négɔ̃gbɛ̃ planɔ dɛdɛ. Ñ a kpáma, mani su kãaonnɛ.
38 Akũ Yakubu pì: Ma nɛ́ ni gɛ́ kãáoro, zaakũ a vĩ̀ni dadokɔ̃nɔde gà, àkũ à gɔ̃̀ ado. Ma zĩ kù̀.
Tó yãke a lè tá kũ átɛn o gũn, ani tó mà tá miran kũ pɔsiraomɛ.

43

Yusufu vĩ̀ninɔ ɛra ò gɛna Misila kũ Biliaminuo

1 Nà pãsĩ kù̀ Kanaanɔ bùsun. 2 Kũ ò pɔ́blewɛ kũ ò bòo Misila blè ò làka, ń de pìńnɛ: À ɛra
à gɛ́ pɔ́blewɛ lú fíti dɔ. 3 Akũ Yuda pìnɛ: Gɔ̃gbɛ̃ pìi òwɛrɛ sãnsãmmɛ à pì, tó ó dakũna kú
kũooro, óni wɛ́ sikɔ̃lɛro. 4 Tó ĩni we ó dakũna gɛ́ kũoo, óni gɛ́ ò pɔ́blewɛ lúnnɛ. 5 Tó ńdi we
sɔ̃ro, óni gɛ́ro, zaakũ gbɛ̃ pìi òwɛrɛ, tó ó dakũna kú kũooro, óni wɛ́ sikɔ̃lɛro. 6 Akũ Isaraila

pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò a wari dɔ̀ma, kũ a ò gbɛ̃ pìinɛ á dakũna vĩi? [7] Ò wèa ò pì: Àkũ mɛ́ à yã gbɛ̀kawá kũ ó bedenɔ yão à pì: Á de kun ari tera yá? Á dakũna vĩ yá? Yã birenɔ musun o wea. Ó dɔ̃ yã ani pi ò su kũ ó dakũnaon yá? [8] Akũ Yuda pì a denɛ: Ǹ tó nɛ́ pì gɛ́ kũmao. Óni futɛ ò gɛ́ gɔ̃̀nɔmɛ, de ókɔ̃nɔ kũ mɔkɔ̃nwo kũ ó nɛ́nɔ òsun gagaro yãi, ónigɔ̃ kun aafia. [9] À gɔ̃̀ ma yã ũmɛ. Ma a zĩda wɛ̃̀ndii dìtɛ a pɔ́ gɛ̃nɛ ũ. Tó mádi su kãaonnɛ aafiaro, ma gɔ̃ n taaride ũmɛ. [10] Tó ódi sika kɛ yãro, de o gɛ kũ gɛ̃̀n pladeo o su. [11] Akũ ń de pìńnɛ: Tó lɛmɛ, à yã díkĩna kɛ. À ó bùsu pɔ́ mananɔ sɛ́tɛ à ká á asasanɔ gũn à gɛ́ à gɔ̃gbɛ̃ pì gba. À lí'ɔ ɛzɛ sɛ́ fíti kũ zɔ́'io fíti kũ do pɔ́nɔ kũ lí'ɔ gbĩ nnannao kũ gɔ̀rɔɔo kũ sĩo. [12] À gɛ́ kũ ɔgɔo lɛu pla à ɔgɔ kũ ò dàárɛ á asasanɔ gũn ɛrańnɛ. Ke ò sà̰tɛn yá, á dɔ̃ro. [13] À á dakũna sɛ́ à ɛra à gɛ́ gɔ̃gbɛ̃ pì kĩnaa. [14] Luda Gbãnasĩndapinkide tó gbɛ̃ pì á wɛ̃nda gwa à á gbɛ̃ndo kũ Biliaminuo gbarɛ ò su kãáo. Makũ sɔ̃, tó Luda ma nɛ́nɔ sìmamɛ, à sìman gwe.

[15] Ò pɔ́ kũ oni gɛ́ ò a gba pìnɔ sètɛ kũ ɔgɔo lɛu pla kũ Biliaminuo ò fùtɛ ò gɛ̀ɛ Misila, akũ ò gɛ̀ɛ Yusufu kĩnaa. [16] Kũ Yusufu Biliaminu è ń té, à pì a bɛgwariinɛ: Ǹ gɛ́ kũ gbɛ̃ birenɔ ma bɛa. Ǹ nɔ̀bɔ dɛ ǹ kɛkɛ, zaakũ gbɛ̃ pìnɔ ni pɔ́ ble kũmao fãnantɛ̃aramɛ. [17] Bɛgwarii pì yã kũ Yusufu dànɛɛ kɛ̀ à gɛ̀ɛ kũńwo a bɛa. [18] Kũ òtɛn gɛ́ kũńwo Yusufu bɛa lɛ, vĩna ń kũ ò pì: Ɔgɔ kũ ò dà ó asasanɔ gũn yã mɛ́ à tò òtɛn su kũoo la. Ò ye ò létɛwá ò gbãna mɔwɛrɛ ò ó kũkũ zɔ̀nɔ ũ ò ó zaakinɔ sɛ́tɛmɛ. [19] Kũ ò kà Yusufu bɛ kpɛ́lɛlɛa, ò nà a bɛgwarii pìii ò pì: [20] Mare, n yã nna! O su ò pɔ́blewɛ lú la yã káaku. [21] Kũ o ka gu kũ óni in, o ó asasanɔ pòro, akũ ó baadi a ɔgɔ lè a asasa lén papana. Akũ o su kũ ɔgɔ pìio ó ɔĩ. [22] O su kũ ɔgɔ pãndeo de ò pɔ́ble pãnde lúo. Ó dɔ̃ gbɛ̃ kũ à ɔgɔ pìi dà ó asasanɔ gũnlo. [23] Bɛgwarii pìi pì: Àsun damu kɛro, àsun vĩna kɛro. Á Luda, á de Luda mɛ́ à ɔgɔ pìi dàárɛ á asasanɔ gũn. Á ɔgɔ ma ki lè. Akũ à Simɛɔ bòńnɛ. [24] Bɛgwarii pìi gɛ̀̀ kũńwo Yusufu ɔnn, à í kpàḿma ò zú oo, akũ à sɛ̀̀ɛ kpà ń zaakinɔa. [25] Akũ ò pɔ́ kũ oni Yusufu gba pì yã kɛ̀kɛ ari àgɔ̃ gɛ́ su fãnantɛ̃, zaakũ ò mà oni pɔ́ ble a bɛamɛ.

[26] Kũ Yusufu sù bɛ, ò a gbà pɔ́ kũ ò sùoo pìnɔ ò wùtɛ zĩtɛ a arɛ. [27] À ń aafiaa gbɛ̀ka, akũ à pì: Á de zĩkũna kũ a a yã ̀oo pì gbãna yá? À kú kũ wɛ̃̀ndiio yá? [28] Ò wèa ò pì: Ó de n zɔ̀bleri gbãna à kun ari tera. Akũ ò kùtɛnɛ ò arɛ pɛ̀tɛ zĩtɛ. [29] Yusufu wɛ́ sɛ̀ à a dakũna dadokɔ̃nɔde Biliaminu gwà à pì: Á dakũna kũ a a yã òmɛnɛ pìin dí yá? Akũ à pì Biliaminunɛ: Luda arubarika dangu. [30] Kũ à a dakũna gwà, a pɔ kɛ̀ nna zɔ̃kɔ̃ à ye à ɔ́ɔ dɔ, akũ à gɛ̀ kpɛ́nɛn likalika à ɔ́ɔ dɔ̀ gwe. [31] Kũ à ãnn pìpi, akũ à bò à a zĩda kṹ à pì ò su kũ pɔ́bleo.

[32] Ò pɔ́ble dìtɛnɛ ado, ń pɔ́ sɔ̃ adona, Misila kũ ò kú kãaonɔ pɔ́ adona dɔ, zaakũ Misilanɔ dì pɔ́ ble kũ Eberunɔro òdi kakara kũńworo. [33] Ò ń vútɛvutɛ a arɛ ń sárakɛa, zaa dauduua ari ń gbɛ̃ kpɛdea, akũ ò lɛ́ àtɛ ò kɔ̃ gwàgwa. [34] Akũ ò pɔ́ble kũ à kú Yusufu arɛ kpàatɛtɛńnɛ. Biliaminu pɔ́ zɔ̃kɔ̃ de gbɛ̃ kparanɔ pɔ́la lɛu sɔɔro. Akũ ò pɔ́ blè ò í mì kũ Yusufuo ari ò kã̀.

44

Andurufu toko dana asasan

[1] Yusufu pì a bɛgwariinɛ: Ǹ pɔ́blewɛ káka gbɛ̃ pìnɔnɛ ń asasanɔ pa lákũ oni fɔ̃ ò sɛ́ nà. Ǹ baadi ɔgɔ danɛ a asasa lén [2] ǹ ma andurufu toko sɛ́ ǹ da ń dakũna asasan kũ a pɔ́blewɛ ɔgɔo. Akũ à kɛ̀ lákũ Yusufu ònɛ nà. [3] Kũ gu dɔ̀ gɔ̃̀nɔ, ò ń gbárɛ kũ ń zaakinɔ. [4] Ari ògɔ̃ gɛ́ ká zã̀, akũ Yusufu pì a bɛgwariinɛ: Ǹ futɛ ǹ pɛ́tɛńyĩ. Tó n ń lé, ǹ ń la ǹ pi bɔ́ yã mɛ́ à tò ò fĩnaa bòmɛnɛ kũ a vãnio a mana gɛ̃nɛ ũu? [5] Bɔ́ yã mɛ́ à tò ò ma toko kũ madì í mio mà màso kɛoo sɛ̀ kpãnii? Ǹ ońnɛ kũ ò yã vãni kɛ̀.

[6] Kũ à ń lé, à yã pìi òńnɛ, [7] akũ ò wèa ò pì: Mare, à kɛ̀ dera n ò lɛɛ? Kúku! Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, odì yã bire taka kɛro. [8] Ɔgɔ kũ o lè yã ó asasanɔ lɛ́ gũn, ódi ɛra o suonnɛ bona zaa Kanaaroo? Óni fɔ̃ ò andurufu ke wura sɛ́ kpãni n dikiri bɛa yá? [9] Mare, ó gbɛ̃ kũ n lè a kĩnaa, ade gà, ó pínki óni gɔ̃ n zɔ̀nɔ ũ. [10] À pì: Tɔ̀, à kɛ lákũ a ò nà. Gbɛ̃ kũ ò lè a kĩnaa ni gɔ̃ ma zɔ̀ ũmɛ, á gbɛ̃ kparanɔ ni gɔ̃ taari sari. [11] Akũ ń baadi a asasa kìpa à pòro gɔ̃̀nɔ. [12] Akũ bɛgwarii pì ń asasanɔ gwàgwa. À nà ń vĩ̀ni pɔ́a ari à gɛ̀ɛ à kào ń dakũna pɔ́a, akũ à toko pìi lè Biliaminu

pɔ́ gũn. 13 Ò ń utanɔ gà ò kɛ̀̃kɛ̃, akũ ń baadi a aso yɩ̀ a zaakinɛ ò ɛ̀ra ò gɛ̃̀ wɛ̃tɛ gũn. 14 Kũ Yuda
kũ a gbɛ̃nɔ kà Yusufu bɛa, ò a lè gwe, akũ ò kùtɛ a arɛ zɩ̃tɛ. 15 À pìńnɛ: Bɔ́yãin a kè lɛɛ? Á dɔ̃
kũ ma taka dì màso kɛroo? 16 Yuda wèa à pì: Dikiri, óni pinnɛ deramɛɛ? À yãke ona vɩ̃ro.
Óni kɛ dera ò ó zɩ̃da bo yãnn? Luda mɛ́ à bò ó taaria. Dikiri, o gɔ̃ n zɔ̀nɔ ũ dí, ókɔ̃nɔ kũ gbɛ̃
kũ ò toko pìi lè a kɩ̃naao. 17 Akũ Yusufu pì: Kai! Mani fɔ̃ mà abire kɛro. Gbɛ̃ kũ ò toko pìi lèa
mɛ́ ani gɔ̃ ma zɔ̀ ũ, á gbɛ̃ kparanɔ áni ɛra à tá á de kɩ̃naa aafia.

*Yuda wɛ́*kɛna Yusufua Biliaminunɛ

18 Akũ Yuda nài à pì: N yã nna dikiri! Ǹ tó makũ n zɔ̀bleri mà yã onnɛ. Ǹsun pɔ fɛ̃mairo
dikiri, zaakũ ń sára kũ Firi'aunaomɛ. 19 Dikiri, n ó lá yã tó ó de vɩ̃ ke dakũna. 20 Akũ o pì ó de
zɩ̃ kṵ̀, akũsɔ̃ ó dakũna kun dɔ, ó de a ì a zɩ̃kũnaa gũmmɛ. Nɛ́ pìi vɩ̀ni dadokɔ̃nɔde gà, àkũ mɛ́
à gɔ̀ ado, akũ ó de pì yei manamana. 21 N ò ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔnɛ ò a sɛ́ ò su kãaonnɛ de ǹ wɛ́
sialɛ. 22 Dikiri, o pìnnɛ nɛ́ pì ni fɔ̃ à a de tóro. Tó à a tò, de pì ni gamɛ. 23 Akũ n pìwɛrɛ, tó ódi
su kũ ó dakũna pìioro, óni wɛ́ sikɔ̃lɛro. 24 Kũ o ta ó de kɩ̃naa, o n yã òne. 25 Akũ ó de pìi pì ò
ɛra ò gɛ́ pɔ́blewɛ lú fíti dɔ. 26 O pì, tó adi kɛ ó dakũna kú kũoo baasiro, óni fɔ̃ ò gɛ́ro, zaakũ
tó à kú kũooro, óni wɛ́ sikɔ̃lɛro. 27 Akũ ó de pìwɛrɛ, ó dɔ̃ kũ a nanɔ nɛ́ ì mèn pla. 28 Kũ a do
bò a bɛa, adi a e doro ari gbãra. À pì nɔ̀bɔ pãsɩ̃ mɛ́ à a sò. 29 À pì tó o nɛ́ bire sìawa, akũ yã
vãni a lè, lákũ a zɩ̃ kṵ̀ nà, óni tó à tá miran kũ pɔsiraomɛ. 30 Tera sà, tó ma ta ma de kɩ̃naa,
akũ a nɛ́ pì kú kũooro, ani gamɛ, zaakũ a pɔ kúamɛ. 31 Tó ó de dí nɛ́ pì e ó téro, ani tá miran
a zɩ̃kũnaa gũn kũ pɔsiraomɛ. 32 Ma a zɩ̃da kpà ma dea nɛ́ pìi gɛ̃nɛ ũmɛ, ma pì tó mádi sunɛ
kãaoro, mani gɔ̃ a taaride ũ ari ma wɛ̃̀ndi lɛ́n. 33 Dikiri, n yã nna! Ǹ tó mà gɔ̃ n zɔ̀ ũ nɛ́ pìi
gɛ̃nɛ ũ de à tá kũ a vɩ̀ninɔ. 34 Tó adi kɛ kũ nɛ́ pìioro, mani fɔ̃ mà tá ma de kɩ̃naaro. Ǹsun tó
mà yã vãni kũ ani ma de le ero.

45

*Yusufu zɩ̃da babana a vɩ̀nin*ɔnɛ

1 Yusufu dí fɔ̃ à a zɩ̃da kṵ̀ a ìba kũ ò kú gwenɔ arɛ doro, akũ à pṵ̀tã à pì: Ákɔ̃nɔ kũ á kú
lanɔ, à bɔtɛ á pínki! Kũ gbɛ̃ke kú gwe doro, akũ à a zɩ̃da bàba a vɩ̀ninɔnɛ sà. 2 Àtɛn ɔ́ɔ dɔ
gbãnagbãna ari Misilanɔ mà, akũ Firi'auna bedenɔ a baaruu mà. 3 Akũ à pì a gbɛ̃ pìnɔnɛ:
Yusufumɛ ma ũ. Ma de kun ari tera yá? Akũ swɛ̃̀ɛ kɛ̃́ńgu, odi fɔ̃ ò wèaro. 4 Akũ Yusufu
pìńnɛ: À namai. Kũ ò nài, akũ à pì: Makũmɛ á dakũna Yusufu kũ a yìa ò sù kãao Misila la
ũ. 5 Tera sà àsun tó á nɛ̀sɛɛ yakaro. Àsun pɔ fɛ̃ ma yiana yã musuro, zaakũ gbɛ̃nɔ surabana
yãin Luda ma zɩ̃ á arɛ la. 6 Nà kana bùsun la wɛ̃̀ pladen dí. Oni bú baro oni pɔ́ kɛ̃ro ari wɛ̃̀
sɔɔro. 7 Luda tò ma doárɛ arɛ de ó buri bo aafia andunia gũn, mà á sura ba manamana. 8 Adi
kɛ ákɔ̃nɔ mɛ́ a ma zɩ̃ laro, Ludamɛ. À ma ditɛ Firi'auna lɛ́dammari ũ, a bɛgwari ũ, Misila gu
sɩ̃nda pínki gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. 9 À kɛ likalika à gɛ́ ó de kɩ̃naa à one a nɛ́ Yusufu pì Luda a ditɛ Misila
bùsu gbãnade ũ. À su ma kɩ̃naa la gɔ̀nɔ. 10 Àgɔ̃ kú kũmao kãni à vutɛ Gosɛ̃ bùsun kũ a nɛ́nɔ
kũ a daikorenɔ kũ a sãnɔ kũ a blènɔ kũ a zùnɔ kũ pɔ́ kũ à vɩ̃nɔ pínki. 11 Mani a gwa la, zaakũ
nà nigɔ̃ kun ari wɛ̃̀ sɔɔro dɔmɛ. Tó lɛnlo, àkũ kũ a bedenɔ kũ pɔ́ kũ à vɩ̃nɔ ni kakatɛ pínki.
12 Ákɔ̃nɔ kũ Biliaminuo, a è kũ wɛ́o kũ makũ Yusufu makũ mɛ́ matɛn yã oárɛ. 13 À bɛ̀ɛrɛ kũ
má vɩ̃ Misila la yã o ma denɛ kũ pɔ́ kũ a èo pínki. À gɛ́ à su kãao la likalika. 14 À vɩ̀ à lòko a
dakũna Biliaminu wakaaa à ɔ́ɔ dɔ̀, akũ Biliaminu mlɛ̃a à ɔ́ɔ dɔ̀ se. 15 Akũ à lɛ́ pèpɛ a vɩ̀ninɔa
ń pínki kũ ɔ́ɔdɔo. Abire gbɛra a vɩ̀ninɔ yã ò kãao.

16 Kũ Yusufu vɩ̀ninɔ suna baaruu kà Firi'auna bɛa, à kènɛ nna kũ a ìbanɔ. 17 Akũ à pì
Yusufunɛ: Ǹ o n vɩ̀ninɔnɛ ò ń aso yɩ̃ ń zaakinɔnɛ ò futɛ ò gɛ́ Kanaa, 18 ò ń de sɛ́ kũ n bedenɔ
ò su kũńwo ma kɩ̃naa la. Mani Misila bùsu gu mana kpáńma ògɔ̃ nna ma. 19 Ǹ ońnɛ dɔ ò
Misila zùgonɔ sɛ́ ń nɛ́ fítinɔ kũ ń nɔgbɛ̃nɔ yãi, ò ń de sɛ́ ò su kãao. 20 Òsun laasun lɛ́ pɔ́ kũ
oni tó gwenɔaro, zaakũ Misila gu mana ni gɔ̃ ń pɔ́ ũmɛ.

21 Akũ Isaraila nɛ́ pìnɔ kè lɛ. Yusufu zùgonɔ kpàńma lákũ Firi'auna ò nà. À zɛ́ zànaa
kɛ̀ńnɛ dɔ. 22 À ń gbá uta zɔ̃kɔ̃nɔ ń pínki, akũ à Biliaminu gbà andurufu ɔgɔ mèn wàa do kpɛ́

basɔɔro kũ uta zɔ̃kɔ̃nɔ mèn sɔɔro. [23] À Misila pɔ́ mananɔ kpà̰zã a denɛ zaaki aso kuri kũ
pɔ́blewɛo kũ pɔ́bleo zaaki aso kuri a de zɛ́ zàna ũ. [24] Kũ à ń gbárɛ à pì: Àsun fìti kɛ zénlo!
Akũ ò tà.
[25] Ò bò Misila, akũ ò kà Kanaanɔ bùsun ń de Yakubu kĩnaa. [26] Ò pìnɛ: Yusufu kú wẽ̀ndiio
ari tera, àkũmɛ Misila bùsu gbẽ zɔ̃kɔ̃ ũ. Akũ Yakubu kɛ̀ sà̰ii, adi síro. [27] Akũ ò yã kũ Yusufu
òńnɛ òn̄ɛ pínki. Kũ Isaraila zùgo kũ Yusufu gbàrɛ à a sénɔ è, akũ a laasun kɛ̀ do sà, [28] akũ à
pì: Adikĩna mɔ̀! Ma nɛ́ Yusufu kú kũ wẽ̀ndiio ari tera. Mani gɛ́ mà wɛ́ sialɛ de má kpɛ́ mà
ga.

46

Yakubu tana Misila kũ a nɛ́nɔ

[1] Isaraila dà zɛ́n kũ pɔ́ kũ a vĩnɔ pínki. Kũ à kà Bɛsɛba, à sa ò a de Isaaku Ludaa. [2] Akũ Luda
bò à sùa wɛ́gupu'enaa gũn gwãani à pì: Yakubu! Yakubu! À wèa à pì: Makũ di! [3] Akũ à pì:
Makũmɛ Luda ũ n de Luda. Ǹsun Misila gɛna damu kɛro, zaakũ gwen mani n buri karan
manamana. [4] Mani gɛ́ kũnwo Misila mà ɛra mà su kũ n burinɔ. Yusufu gbádan ĩni gan.
[5] Akũ Yakubu fùtɛ Bɛsɛba. A nɛ́nɔ a dà zùgo kũ Firi'auna gbàrɛ ò a sɛ́onɔ gũn kũ ń nɛ́nɔ kũ
ń nanɔnɔo. [6] Ò ń pɔ́kãdenɔ kũ aruzɛkɛ kũ ò lè Kanaanɔ bùsunnɔ sètɛ ò tào Misila. [7] Yakubu
tà gwe kũ a nɛ́gɔ̃gbẽnɔ kũ a nɛ́nɔgbẽnɔ kũ a daikorenɔ ń pínki. [8] Isaraila kũ ò tà Misilanɔ
tɔ́nɔn dí, Yakubu kũ a burinɔ:
Yakubu daudu Rubɛni. [9] Rubɛni nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Anɔku, Palu, Ɛzɛrɔnu kũ Kaamio. [10] Simɛɔ
nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Yemuɛli, Yami, Oada, Yakĩ, Zoa kũ Sauluo kũ à a ì kũ Kanaa nɔgbẽo. [11] Levi
nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Gɛsɔmu, Koa kũ Mɛrario. [12] Yuda nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Ɛɛ, Ona, Sela, Pɛrɛzi kũ Zɛrao, ama
Ɛɛ kũ Onao gà Kanaamɛ. Pɛrɛzi nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Ɛzɛrɔnu kũ Amuluo. [13] Isaka nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Tola,
Pua, Yasubu kũ Simirɔnuo. [14] Zɛbuluni nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Sɛrɛdi, Ɛlɔni kũ Yalɛlio. [15] Nɛ́gɔ̃gbẽ kũ Lea
ń í kũ Yakubuo Mɛsɔpɔtamianɔn gwe. Àkũ mɛ́ à a nɛ́nɔgbẽ Dina ì dɔ. Ń buri pìnɔ ń pínki
gbẽnɔn baraakuri awɛɛ'aakɔ̃mɛ.
[16] Gada nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Zɛfɔ̃, Agi, Suni, Ɛzɛbɔ̃, Eri, Arodi kũ Arɛlio. [17] Asa nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Imina,
Isiva, Isivi, Bɛria kũ ń dãre Sɛrao. Bɛria nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Eberu kũ Malakiɛlio. [18] Labã mɛ́ à Zilipa
kpà Leaa. Buri kũ Zilipa kɛ̀ kũ Yakubuon gwe. Ò gbẽnɔn gẽro awɛɛdomɛ.
[19] Yakubu nanɔ Rahila nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Yusufu kũ Biliaminuo. [20] Yusufu Manase kũ Ɛflaimuo
ì Misila kũ a nanɔ Asɛna, Ɛliɔpɔli sa'ori Potifɛra nɛ́o. [21] Biliaminu nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Bɛla, Bɛkɛ,
Asabɛli, Gera, Naama, Ɛhi, Rosu, Mupimu, Upimu kũ Adao. [22] Buri kũ Rahila kɛ̀ kũ
Yakubuonɔn gwe. Ò gbẽnɔn gẽro donsarimɛ.
[23] Dã nɛ́gɔ̃gbẽ Usimu. [24] Nafatali nɛ́gɔ̃gbẽnɔ Yaziɛli, Guni, Yɛzɛ kũ Silɛmuo. [25] Labã mɛ́ à
Bila kpà Rahilaa. Buri kũ Bila kɛ̀ kũ Yakubuonɔn gwe. Ò gbẽnɔn supplamɛ.
[26] Yakubu buri kũ ò tà kũńwo Misilanɔn gwe. Ò gbẽnɔn baaakɔ̃ awɛɛsuddomɛ a nɛ́ nɔnɔ
baasi. [27] Kũ Yusufu nɛ́ ì Misila gbẽnɔn pla, akũ Yakubu buri kũ ò tà gwenɔ kɛ̀ gbẽnɔn baaakɔ̃
akuri.
[28] Yakubu Yuda zĩ̀ à donɛ arɛ Yusufu kĩnaa de à Gosẽ bùsu zɛ́ mɔnɛ. Kũ ò kà gwe, [29] akũ
Yusufu gẽ̀ a sɔ̃gon à gèɛ da a delɛ gwe. Kũ à a lè, à mlẽ̀a à ɔ́ɔ dɔ̀ à gìi kɛ̀. [30] Akũ Isaraila pì
Yusufunɛ: Lákũ ma wɛ́ sìnlɛ nà ma è ń kú wẽ̀ndiio, ga ni fɔ̃ à ma sɛ́ sà.
[31] Yusufu pì a vĩ̀ninɔnɛ kũ a de bedenɔ: Mani gɛ́ mà o Firi'aunanɛ ma vĩ̀ninɔ kũ ma de
bede kũ ò kú Kanaanɔ bùsunnɔ sù ma kĩnaa. [32] Mani onɛ kũ sãdãrinɔmɛ á ũ, á pɔ́kãdenɔ vĩ,
akũ a su kũ á sãnɔ kũ á blènɔ kũ á zùnɔ kũ pɔ́ kũ á vĩnɔ pínki. [33] Tó Firi'auna á sísi, akũ à á lá
bɔ́ zĩn adì kɛ, [34] à onɛ à pi á pɔ́kãdedenɔ ũ zaa á kɛfɛnnakɛgɔrɔa ari kũ a gbãrao lán á dizinɔ
bà. Tó a ònɛ lɛ, áni le à vutɛ Gosẽ bùsun, zaakũ Misilanɔ dì kakara kũ sãdãrinɔro.

47

Isarailanɔ vutɛna Misila

[1] Yusufu gèɛ à yã ò Firi'aunanɛ à pì: Ma vĩ̀ninɔ bò Kanaanɔ bùsun kũ ń sãnɔ kũ ń blènɔ
kũ ń zùnɔ kũ pɔ́ kũ ò vĩnɔ pínki, ò sù Gosẽ bùsun. [2] Akũ à a vĩ̀ninɔ sè gbẽnɔn sɔɔro à ń mɔ́

Firi'aunanɛ. [3]Firi'auna ń lá à pì: Bɔ́ zĩn adì kɛɛ? Ò wèa ò pì: Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, sãdãrinɔn ó ũ lán ó dizinɔ bà. [4]Akũ ò pìnɛ: O su vutɛ bùsun la gɔrɔ plamɛ, zaakũ nà kú Kanaanɔ bùsun manamana, sɛ̃̀ kun kũ ó sãnɔ blero. Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, ǹ ó gba zɛ́ ò vutɛ Gosɛ̃ bùsun. [5]Akũ Firi'auna pì Yusufunɛ: Lákũ n de kũ n vĩ̀ninɔ sù n kĩnaa nà, [6]ǹ ń kátɛ Misila gu manan. Ò vutɛ Gosɛ̃ bùsun. Tó laakaridenɔn kú ń tɛ́, ǹ ma pɔ́nɔ naǵnɛ ń ɔĩ.

[7]Akũ Yusufu a de Yakubu sɛ̀ à gɛ̀ɛ à mɔ̀ Firi'aunanɛ. Akũ Yakubu sa mana òn̄ɛ. [8]Firi'auna a là à pì: N ka wɛ̃̀n gbaa? [9]À wèa à pì: Ma kunna andunia gũn wɛ̃̀ basuddo akuriden dí. Ma wɛ̃̀ dí ká ma dizinɔ pɔ́ ũro, akũ à yã'ũmmana vĩ. [10]À sa mana ò Firi'aunanɛ dɔ, akũ à bò a kĩnaa.

[11]Yusufu a de kũ a vĩ̀ninɔ kàtɛ Misila bùsu gu manan à ń gbá bùsu kũ Ramɛsɛ de a wɛ́ra ũ lákũ Firi'auna ò nà. [12]Yusufu pɔ́blewɛ kpà a dea kũ a vĩ̀ninɔ kũ a de bedenɔ ń pínki ɔn kũ ɔnnwo ń dasi lɛ́n.

Nà gbãnakũnaa

[13]Nàa kɛ̀ gbãna, pɔ́blewɛ kú gukearo. Misilanɔ kũ Kanaanɔ gbãna làka. [14]Òtɛn pɔ́blewɛ lú, akũ Yusufu ɔgɔ kũ à kú Misila kũ Kanaao sì pínki à tào Firi'auna bɛa. [15]Kũ Misilanɔ kũ Kanaanɔ ɔgɔ làka, Misilanɔ sù Yusufu kĩnaa ń pínki ò pì: Ɔgɔ kun doro. Ǹ ó gba pɔ́blewɛ. Ǹsun tó ò ga n wáraro. [16]Yusufu pì: Lákũ ɔgɔ kunlo nà, à su kũ á pɔ́kãdenɔ, mani pɔ́blewɛ kpááwa a musu. [17]Akũ ò sù Yusufunɛ kũ pɔ́kãdenɔ, akũ à pɔ́blewɛ kpàḿma sɔ̃nɔ kũ sãnɔ kũ blènɔ kũ zùnɔ kũ zaakinɔ musu. Wɛ̃̀ birea à pɔ́blewɛ kpàḿma ń pɔ́kãdenɔ musumɛ.

[18]Kũ wɛ̃̀ bire gɛ̃̀tɛ, akũ ò sù a kĩnaa a wɛ̃̀ làa ò pìnɛ: Dikiri, óni fɔ̃ ò yãke utɛnnɛro. Ɔgɔ làka, akũ ó pɔ́kãdenɔ gɔ̃̀ n pɔ́ ũ. Pɔ́ke dí gɔ̃ ò kpámmaro, ókɔ̃nɔ kũ ó buranɔ baasiro. [19]Ǹsun tó ò ga n wára kũ ó buranɔro. Ǹ ó lú kũ ó buranɔ ǹ fĩna bo kũ pɔ́blewɛo ò gɔ̃ Firi'auna zɔ̀nɔ ũ, ókɔ̃nɔ kũ ó buranɔ. Ǹ ó gba pɔ́blewɛ de òsun garo ògɔ̃ kun, akũsɔ̃ de ó buranɔ sún gɔ̃ tàraga ũro. [20]Akũ Yusufu Misila buranɔ lù Firi'aunanɛ pínki, zaakũ Misilanɔ baadi a bura yìa, kũ nà ń kũ gbãna yãi, akũ bùsuu gɔ̃̀ Firi'auna pɔ́ ũ. [21]Yusufu Misilanɔ sì zɔ̀nɔ ũ ń pínki zaa ń bùsu lɛ́n la gɛna a lɛ́ dire. [22]Ama adi sa'orinɔ buranɔ lúro, zaakũ Firi'auna dìtɛ àgɔ̃ pɔ́blewɛ kpáḿma gɔrɔ sĩnda pínki. Lákũ ò kú kũ pɔ́blewɛ kũ Firi'auna dì kpáḿmao nà, odi ń buranɔ yíaro.

[23]Akũ Yusufu pì gbɛ̃nɔnɛ: Ma á lú kũ á buranɔ sà, a gɔ̃ Firi'auna pɔ́ ũ. Pɔ́blewɛn dí. À gɛ́ à tɔ̃. [24]Pɔ́kɛ̃gɔrɔ àgɔ̃ a lɛu sɔɔrode kpá Firi'aunaa, a kpara ni gɔ̃árɛ pɔ́wɛ ũ kũ pɔ́bleo. Àgɔ̃ abire ble kũ á nɛ́nɔ kũ á bedenɔ á pínki. [25]Akũ ò pì: N ó sura bà. Ǹ tó ò n pɔnna le dikiri, ò gɔ̃ Firi'auna zɔ̀nɔ ũ. [26]Akũ Yusufu yã dìtɛ Misila à pì, burapɔ lɛu sɔɔrode nigɔ̃ de Firi'auna pɔ́ ũ. Yã pì kun ari kũ a gbãrao. Sa'orinɔ bùsu mɛ́ adi gɔ̃ Firi'auna pɔ́ ũro ado.

Yakubu wɛ́kɛna zã

[27]Isarailanɔn kú Gosɛ̃ bùsun zaa Misila. Ò ń zĩda zĩtɛ vĩ gwe, akũ ò nɛ́ ì ò kàra manamana. [28]Yakubu kɛ̀ wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛpla Misila, a wɛ̃̀ pínkipinki basuppla awɛɛsupplamɛ. [29]Kũ à kà gana, à a nɛ́ Yusufu sìsi, akũ à pìnɛ: N yã nna! Tó ma n pɔnna lè, ǹ n ɔ da ma gbáda gbáru ǹ gbɛ̃kɛ kũ náanio yã kɛmɛnɛ. Ǹsun ǹ ma vĩ Misilaro. [30]Tó ma ka ma dizinɔla, ǹ ma sɛ́ ǹ bo kũmao Misila la ǹ ma vĩ ma dizi pìnɔ miran. Akũ Yusufu pìnɛ: Mani yã kũ n ò kɛnnɛ. [31]Akũ Yakubu pì: Ǹ la damɛnɛ. Kũ à la dànɛ, akũ Yakubu gbãna lè a gòoa à donyĩ kɛ̀.

48

Yakubu Ɛflaimu kũ Manaseo ditɛna a zĩda nɛ́nɔ ũ

[1]Gɔrɔ pla gbɛra ò ò Yusufunɛ a de tɛn gyã kɛ, akũ à a nɛ́ gbɛ̃nɔn planɔ Manase kũ Ɛflaimuo sɛ̀tɛ à gɛ̀ɛ kũńwo. [2]Kũ ò ò Yakubunɛ a nɛ́ Yusufu sù a gwa, à kokari kɛ̀ à fùtɛ à vùtɛ a gádo musu. [3]À pì Yusufunɛ: Luda Gbãnasĩndapinkide bò à sùma zaa Luzu, Kanaanɔ bùsun, à arubarikaa dàmagu [4]à pìmɛnɛ áni tó mà nɛ́ i manamana, áni ma kara mà gɔ̃ burinɔ dizi ũ áni bùsuu pì kpá ma burinɔa ma gbɛra ń pɔ́ ũ ari gɔrɔ sĩnda pínki. [5]Tera sà nɛ́ gbɛ̃nɔn pla kũ n ń í Misila ari màgɔ̃ su n kĩnaanɔ ma pɔ́nɔmɛ. Ɛflaimu kũ Manaseo gɔ̃̀ ma nɛ́nɔ ũ lákũ Rubɛni kũ Simɛɔo de nà. [6]Nɛ́ kũ ĩni ń i ń gbɛranɔ mɛ́ onigɔ̃ de n pɔ́ ũ, oni ń túbi ble

ń vìninɔ kĩnaa. [7] Zaakũ kũ matɛn su kũ Mɛsɔpɔtamiao, n da Rahila gà zɛ́n Ɛflata kũ òdi pi
tera Bɛtilihamu lɛ́i zaa Kanaanɔ bùsun, akũ ma a vì zɛ́n gwe.
[8] Akũ Isaraila Yusufu nɛ́nɔ gwà à pì: Dínɔn gwee? [9] À pì a denɛ: Nɛ́ kũ Luda ma gba lanɔn
gwe. Akũ Isaraila pì: Ǹ mɔ́ kũńwo ma kĩnaa mà sa'olɛ kɛńnɛ. [10] Zĩkũna Isaraila wɛ́ bùsa
àtɛn gu e manaro, akũ Yusufu nài kũ nɛ́ pìnɔ. Isaraila lɛ́ pɛ̀pɛḿma à ń kpá a kùla, [11] akũ à
pì Yusufunɛ: Mádi da yã mà wɛ́ sinlɛ doro, akũ Luda tò ma n e kũ n nɛ́nɔ dɔ. [12] Yusufu ń gó
a de gbála, akũ à kùtɛnɛ à a arɛ pɛ̀tɛ. [13] Akũ Yusufu a nɛ́nɔ kǔ ń pla ń pínki. À Ɛflaimu kǔ
kũ ɔplao Yakubu ɔzɛ kpa, akũ à Manase kǔ ɔzɛ kpa Yakubu ɔpla kpa, akũ à nài kũ nɛ́ pìnɔ.
[14] Akũ Yakubu a ɔ pǎkɔ̃la à a ɔpla nà Ɛflaimu kũ à de dakũna ũ mìia, à a ɔzɛ nà Manase kũ à
de daudu ũ mìia. [15] Akũ à sa'olɛ kɛ̀ Yusufunɛ à pì:
Luda kũ ma dizinɔ Ibrahĩ
kũ Isaakuo táa ò kãao,
Luda kũ à dòmɛnɛ arɛ
ma kunnaa gũn ari kũ a gbãrao,
[16] a Malaika kũ à ma bo a vãnin pínki
à arubarika da nɛ́ díkĩnanɔgu,
à tó ògɔ̃ ń sísi ma tɔ́a,
kũ ma dizinɔ Ibrahĩ kũ Isaakuo tɔ́o,
à tó ògɔ̃ kɔ̃ manamana andunia gũn.
[17] Kũ Yusufu è a de a ɔpla nà Ɛflaimu mìia, adi kɛnɛ nnaro. À a de ɔ kǔ de à go Ɛflaimu
mìia à na Manase pɔ́a [18] à pì: Lɛnlo Baa, gbɛ̃ díkĩna mɛ́ à daudu ũ. Ǹ n ɔpla na a mìia. [19] Akũ
a de gì à pì: Má dɔ̃ ma nɛ́, má dɔ̃. Àpi sɔ̃ ani gɔ̃ buri ũ, anigɔ̃ zɔ̃kɔ̃, ama a dakũna zɔ̃kɔ̃ nigɔ̃
deala, a buri nigɔ̃ dasi. [20] Zĩ kǔa à sa'olɛ kɛ̀ńnɛ à pì:
Isarailanɔ ni sa mana okɔ̃nɛ kũ á tɔ́o
oni pi Luda tó ǹ gɔ̃
lán Ɛflaimu kũ Manaseoo bà.
Lɛmɛ à Ɛflaimu dò Manasenɛ arɛ lɛ.
[21] Akũ Isaraila pì Yusufunɛ: Ma ka gana, ama Luda nigɔ̃ kú kãáo, ani ɛra à tá kãáo á dizinɔ
bùsun. [22] Sɛkɛmu bùsu mana kũ ma sì Amɔrinɔa kũ ma fɛ̃nɛdao kũ ma sáo, ma n gba, mɔkɔ̃n
kũ ń de n vìninɔla.

49

Yakubu sa'olɛkɛna a nɛ́nɔnɛ

[1] Yakubu a nɛ́nɔ sìsi, akũ à pì:
À kɔ̃ kakara
mà yã kũ ani á le ziakpɛzĩ oárɛ.
[2] À kɔ̃ kakara ma nɛ́nɔ à sã kpá,
à á de Isaraila yã ma.
[3] Rubɛni ma daudu ma gbãna,
ma kana gɔ̃ lɛ́i nɛ́ káaku,
n bɛ̀ɛrɛ deńla kũ n gbãnao.
[4] Ń pãsĩ lán ísɔ̃ bà,
ama ĩnigɔ̃ deńlaro,
zaakũ n didi n de gádoa,
n wutɛ kũ ma nɔnɔ dokeo.
[5] Simɛɔ kũ Levio mɛ́ ò kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ,
ò pãsĩ kũ fɛ̃nɛdao.
[6] Ma lɛ́ kú ń kakaranaa gũnlo,
ma baka kú ń yãgɔ̃gɔ̃naa gũnlo,
zaakũ ò gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ pɔfɛ̃ gũn,
ò zù gbátĩnɔ zɔ̃̀zɔ̃ lákũ ò yei nà.
[7] Luda láari boḿma ń pɔfɛ̃ zɔ̃kɔ̃ yãi,

à lɛ́ kɛ́ńnɛ ń pãsĩkɛ yãi.
Mani ń kɛ̃kɔ̃a Yakubu burinɔ tɛ́,
mani ń burinɔ fãkɔ̃a Isarailanɔ gũn.
8 Yuda, n gbɛ̃nɔ ni n tɔ́ kpá.
Ĩni n ibɛrɛnɔ kũ ń wakaaa,
n de nɛ́nɔ ni kútɛnnɛ.
9 Yuda de lán músu bà,
ma nɛ́ pìi dì su kũ tofekao
àdi gátɛ àdi wútɛ a tòn.
Dí mɛ́ ani fɔ̃ à a futɛɛ?
10 Kpata ni go Yudalaro,
a burinɔ mɛ́ onigɔ̃ gò kũna
ari Silo gɛ́ su,
buri sĩnda pínki ni mì natɛnɛ.
11 Ani a zaaki dɔ geepi lía,
ani a zaakinɛ yĩ geepi lí manaa.
Sèwɛ̃ nigɔ̃ dimɛ
ani a pɔ́kasanɔ pípio,
ani a uta pípi kũ geepi'io.
12 Sèwɛ̃ ni a wɛ́ tɛ̃ra kũ,
vĩ ni a saka pura kũ.
13 Zɛbuluni nigɔ̃ kú ísira sarɛ,
a bùsu nigɔ̃ de gó'itɛnɔ bàdɔki ũ.
A bùsu lɛ́ ni zɛ Sidɔ̃.
14 Isaka de lán zaaki gbãna
kũ à wutɛna aso mèn pla dagura bà.
15 Tó a burinɔ è ń kámmaboki mana,
akũsɔ̃ ń bùsu pì vutɛna nna,
oni natɛ asosɛnaanɛ ò zɔ̀zĩ kɛ.

16 Dã ni a gbɛ̃nɔ bo yãn
Isaraila burinɔ doke ũ.
17 Dã nigɔ̃ de lán mlɛ̃̀ kũ à kú zɛ́ sarɛ bà,
lán pitiko kũ à kú zɛ́wɛwɛ gũn bà.
Àdi sɔ̃ lɛ́ a gbáa,
de gbɛ̃ kũ à di a musu lɛ́tɛ a kpɛdangara.
18 Dikiri, madì wɛ́ dɔ n surabanaai.
19 Gada sɔ̃, zĩ̀karinɔ ni sińgu,
ama oni lɛ́tɛ ń kpɛdenɔa.
20 Asa pɔ́blewɛ nigɔ̃ nísi vĩ,
pɔ́ble kũ a blena nna kínanɔnɛɛn ani kpá.
21 Nafatali de lán gbɛ̃tɛ̃ lí
kũ àdi gã̀ mananɔ bo bà.
22 Yusufu de lán lí nɛ́'iri
kũ à kú ísɛ̃boki sarɛ bà,
a gã̀nɔ dì poro à da gbĩ̀la.
23 Kàzurinɔ ni ibɛrɛ sɛ́o,
ò pɛ́a kũ kàao.
24 Anigɔ̃ a sá kũna yĩgãnaa sari
Yakubu Luda gbãnade gãi,
a ɔ gbãna nigɔ̃ wãna
Isarailanɔ Gbɛ̀si kũ àdi donɛ arɛ yãi.
25 N de Luda pì ni kpányĩ,
Gbãnasĩndapinkide pì ni arubarika dangu

kũ legũ'i kũ àdi bo musuo,
kũ arubarika kũ à katɛna zĩtɛ gbáruo,
de n nɔnɔ kũ n pɔ́nɔ gɔ̃ de nɛ́randenɔ ũ.
26 Sa'olɛ kũ n de kɛ̀nnɛ
de ma dizinɔ pɔ́la,
à zɔ̃kɔ̃ de kpi zĩnɔla.
Luda tó arubarika dínɔ gɔ̃ Yusufu mìia,
gbɛ̃ kũ ò dìtɛ adona a gbɛ̃nɔ tɛ́ musu.
27 Biliaminu de lán lɛwanna pãsĩ bà,
àdi lɛ́tɛ gbɛ̃nɔa kɔnkɔ,
àdi ń pɔ́nɔ kpàatɛ ɔkɔsi.
28 Isaraila buri mèn kuri awɛɛplanɔn gwe ń pínki. Sa'olɛ kũ ń de kɛ̀ńnɛn gwe baadi kũ a pɔ́o.

Yakubu gana kũ a vĩnaao

29 Akũ à pìńnɛ: Tó ma andunia tò, à ma vĩ ma dizinɔ gbɛ̀wɛɛ kũ à kú Iti buri Ɛflɔnu bura gũn. 30 Gbɛ̀wɛɛ pì kú Makpɛlamɛ, Mamare ifãboki kpa Kanaanɔ bùsun, bura kũ Ibrahĩ lù Iti buri Ɛflɔnua gɛ̀vĩki ũ. 31 Gwen ò Ibrahĩ kũ a nanɔ Sarao vĩ̀n. Gwen ò Isaaku kũ a nanɔ Rɛbɛkao vĩ̀n. Gwen ma Lea vĩ̀n. 32 Ò bura pì kũ a gbɛ̀wɛɛɛoo lù Itinɔamɛ. 33 Kũ Yakubu lɛ́ dìtɛ a nɛ́nɔnɛ à làka, à èra à wùtɛ, akũ à gà.

50

1 Yusufu kùsi a dea à ɔ́ɔ dɔ̀ a musu à lɛ́ pèpɛa. 2 Akũ à ò a zĩkɛri ɛzɛdenɔnɛ ò ɛzɛ kũ àdi tó gɛ̀ vãro máma a de gɛ̀ɛa. Akũ ò màma Isaraila gɛ̀ɛa 3 ari gɔrɔ bupla de àsun yagi kɛro yãi, zaakũ lɛn Misilanɔ dì kɛ lɛ, akũ ò a gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ gɔrɔ baaakɔ̃ akuri. 4 Kũ ò a gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ ò làka, Yusufu pì Firi'auna ɔndenɔnɛ: Á yã nna! Tó ma á pɔnna lè, à omɛnɛ Firi'aunanɛ à pi: 5 Kũ ma de tɛn ga, à tò ma la dànɛ à pì mà a vĩ mira kũ à kèkɛ a zĩda pɔ́ ũ Kanaanɔ bùsun. Ǹ ma gba zɛ́ mà gɛ́ mà a de vĩ sà, mani ɛra mà su. 6 Akũ Firi'auna pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ n de vĩ, zaakũ à tò n la dàarɛ.

7 Kũ Yusufu tɛn gɛ́ a de vĩ, Firi'auna ìbanɔ kũ a bɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ Misila bùsu gbãnadenɔ gɛ̀ɛ kãao ń pínki. 8 Yusufu bedenɔ kũ a vĩ̀ninɔ kũ a de bedenɔ gɛ̀ɛ kãao ń pínki dɔ. Ń nɛ́ fítinɔ kũ ń sãnɔ kũ ń blènɔ kũ ń zùnɔ mɛ́ ò gɔ̃̀ Gosɛ̃ bùsun ńtɛ̃nɛ. 9 Sɔ̃gonɔ kũ sɔ̃denɔ gɛ̀ɛ kãao dɔ. Gbɛ̃ kũ ò gɛ̀ɛ zɛnɛɛ pìnɔn dasi manamana. 10 Kũ ò kà Atada pɔ́wɛgbɛ̃kia Yoda bara, gwen ò wiki gbãna lèn ari, ò gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ manamana, akũ Yusufu a de wɛ̃nda kɛ̀ ari gɔrɔ suppla. 11 Kũ Kanaanɔ bùsudenɔ è lákũ òtɛn gɛ̀ kɛ nà Atada pɔ́wɛgbɛ̃kia, akũ ò pì: Misilanɔ gɛ̀kɛna zɔ̃kɔ̃n dí. Abire yãi ò tɔ́ kpà Yoda bara gu pìinɛ Abɛli Misila.

12 Lɛn Yakubu nɛ́nɔ kɛ̀ lɛ lákũ à òńnɛ nà. 13 Ò a gɛ̀ɛ sɛ̀ ò gɛ̀ɛo Kanaanɔ bùsun, akũ ò a vĩ̀ Makpɛla bura gbɛ̀wɛɛ kũ Ibrahĩ lù Iti buri Ɛflɔnua mira ũ gũn Mamare ifãboki kpa. 14 Kũ Yusufu a de vĩ̀ à làka, à èra à tà Misila kũ a vĩ̀ninɔ kũ gbɛ̃ kũ ò gɛ̀ɛ zɛnɛ a de gɛ̀ vĩnɔ ń pínki.

Yusufu náanikpana a vĩ̀ninɔa

15 Kũ Yusufu vĩ̀ninɔ è ń de gà, akũ ò pì: Tó Yusufu ibɛrɛɛ sɛ̀ kũoo, akũ à ye à a vãni kũ o kɛ̀nɛ pínki fĩna bowɛrɛ sɔ̃ bi? 16 Akũ ò lɛ́gbãzã kɛ̀nɛ ò pì: De n de kpɛ́ à ga à pì 17 ò onnɛ ǹ ó taari kũ ó durunnao kɛ̃wá, zaakũ a vãnin o kɛ̀nnɛ. N yã nna! Ǹ ó taarinɔ kɛ̃wá. N de Luda zɔ̀blerinɔmɛ ó ũ. Kũ ò yã pìi ò Yusufunɛ, akũ à ɔ́ɔ dɔ̀. 18 Akũ a vĩ̀ninɔ sù a kĩnaa ò kùtɛ a arɛ ò pì: N zɔ̀nɔmɛ ó ũ. 19 Akũ Yusufu pìńnɛ: Àsun vĩna kɛro. Ludamɛ ma ũ yá? 20 Á ye à a vãni kɛmɛnɛ yã, akũ Luda lìtɛ a mana ũ, de à le à gbɛ̃nɔ sura ba dasi lán àtɛn kɛ nà tera. 21 Àsun vĩna kɛro. Mani á gwa kũ á nɛ́nɔ. Akũ à náani kpàḿma à ń laakarii kpàtɛ.

Yusufu ganaa

22 Yusufu kú Misila kũ a de bedenɔ ari à kà wɛ̀ basɔɔro akuri. 23 À wɛ́ sì Ɛflaimu sãkpɛnɔlɛ, akũ à wɛ́ sì Manase nɛ́ Maki nɛ́nɔlɛ dɔ. 24 Akũ Yusufu pì a gbɛ̃nɔnɛ: Ma ka gana. Luda mɛ́ ani su kpáái à bo kãáo bùsu dín à gɛ́ kãáo bùsu kũ à a lɛ́ sɛ̀ Ibrahĩnɛ kũ Isaakuo kũ Yakubuoo gũn. 25 Akũ Yusufu tò Isarailanɔ la dàarɛ à pì: Gɔrɔ kũ Luda ni su kpáái, à ma wánɔ sɛ́te à

boo gu dín. [26] Yusufu wɛ̃̀ basɔɔro akuriden à gà. Akũ ò ɛzɛ kũ àdi tó gɛ̀ vãro màma a gɛ̀ɛa ò
dà àkpatii gũn Misila.

BONAA

Musa takada plade
Musa kunna Misila 1:1-11:10
Luda bona kũ Isarailanɔ Misila 12:1-15:21
Isarailanɔ kurena gbárannan 15:22-18:27
Luda baka kunna kũ Isarailanɔo 19:1-20:26, 23:1-24:18
Bizakuta yã 31:1-18
Isarailanɔ Luda bàka kunna kũńwo yãgboronaa 32:1-34:35
Bizakutadɔnaa 40:1-38

*Warid*ɔna Isarailanɔa Misila
1 Isaraila nɛ́ kũ ò tà Misila kũ ń de Yakubuo, baadi kũ a bɛ gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: 2 Rubɛni, Simɛɔ,
Levi, Yuda, 3 Isaka, Zɛbuluni, Biliaminu, 4 Dã, Nafatali, Gada kũ Asao. 5 Yakubu buri pìnɔ ń
pínki gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akurimɛ. Yusufu sɔ̃ a gĩnakɛ à kú Misila kɔ̀. 6 Akũ Yusufu gà kũ a vĩ̀ninɔ
kũ gbɛ̃ kũ ò kun a gɔrɔanɔ ń pínki. 7 Isarailanɔ nɛ́ ì ò kɛ̀ dasi ò kàra ò dasi kũ̀ manamana, ò
dà bùsuu pìla pínki.
8 Kína dufu kũ à Yusufu dɔ̃ro kpata blè Misila, 9 akũ à pì a gbɛ̃nɔnɛ: À Isarailanɔ gwa, ò
dasi kũ̀ ò dàóla. 10 Ò gɛ́ ò ɔ̃ndɔ̃ kɛńnɛ de òsun kararo yãi. Tó zĩ̀i fùtɛ, ò na ó ibɛrɛnɔa ò zĩ̀ ká
kũoo ò bɔtɛ ó bùsun.
11 Akũ ò gbɛ̃nɔ dìtɛńnɛ ń dikirinɔ ũ ò wɛ́ tãḿma kũ zĩ gbãna kɛnaao. Lɛmɛ ò Pitomu
kũ Ramɛsɛo kàtɛ Firi'aunanɛ a pɔ́blekatɛkianɔ ũ lɛ. 12 Ama lán òtɛn wari dɔḿma nà, lɛmɛ
òdigɔ̃ kara lɛ òtɛn dagula, akũ swɛ̃̀ɛ kɛ̀̃ Misilanɔgu ń yã musu. 13 Akũ ò ń dá zɔ̀zĩ pãsĩn 14 ò ń
pɔ yàka ò ɛ̃ zĩ gbãna dàńnɛ kũ kúnkubonaao kũ bura zĩ sĩnda pínkio. Ò zĩ pìnɔ dàńnɛ pínki
pãsĩpãsĩ.
15 Akũ Misilanɔ kína Eberu nɛ́sɛtɛrinɔ sìsi, a do tɔ́n Sifira, a do Pua. 16 À pìńnɛ: Tó áni nɛ́
i Eberu nɔgbɛ̃nɔnɛ tera sa, tó gɔ̃gbɛ̃mɛ, à a dɛ. Tó nɔgbɛ̃mɛ sɔ̃, à a tó. 17 Nɔgbɛ̃ pìnɔn Luda
vĩna vĩ, odi yã kũ à òńnɛ kɛro, òtɛn nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tó. 18 Akũ kína pì ń sísi à ń lá à pì: À kɛ̀ dera a
kɛ̀ lɛ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tòo? 19 Ò wèa ò pì: Eberu nɔgbɛ̃nɔ de lán Misila nɔgbɛ̃nɔ bàro, ò wãna òdi
nɛ́ i ari ògɔ̃ ká. 20 Lɛmɛ Isarailanɔ tɛn kara lɛ òtɛn dasi kũ. Akũ Luda yã mana kɛ̀ nɛ́sɛtɛrii
pìnɔnɛ 21 à ń gbá nɛ́nɔ, kũ ò a vĩna vĩ yãi. 22 Akũ Firi'auna yã dìtɛ a gbɛ̃nɔnɛ ń pínki à pì: À
Eberu nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kũ ò ń ínɔ ká Nili ín ń pínki, ama à nɛ́nɔgbɛ̃nɔ tó.

2

Musa inaa
1 Levi buri gɔ̃gbɛ̃ Levi buri nɔgbɛ̃ sɛ̀. 2 Nɔ pìi nɔ̀ɔ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ. Kũ à è nɛ́ pì mana, akũ
à a ùtɛ mɔ aakɔ̃. 3 Kũ adi fɔ̃ à a ùtɛ doro, à kepu tãnko sɛ̀ à ɔ̀daa lɛ̀a de í sún gɛ̃ a gũnlo yãi.
Akũ à nɛ́ pìi dàn à gɛ̀ɛ à dìtɛ Nili í lɛ́a kanda gũn. 4 Nɛ́ pì dãre zɛ zã̀̃ dire, àtɛn gwa yã kũ ani
a le.
5 Akũ Firi'auna nɛ́nɔgbɛ̃ gɛ̀ɛ zú o swai, a gbɛ̃nɔ tɛn kure swa pì lɛ́a. À tãnko è ditɛna
kandan, akũ à a zɔ̀nɔkpare zĩ̀ à gɛ̀ɛ à a sɛ̀. 6 Kũ à wɛ̃̀, à è nɛ́ mɛ́ à dan, àtɛn ɔ́ɔ dɔ. À kɛ̀nɛ
wɛ̃nda à pì: Eberu nɛ́gɔ̃gbɛ̃mɛ. 7 Akũ nɛ́ pì dãre sù à pì Firi'auna nɛ́ pìinɛ: Ń ye mà gɛ́ mà
Eberu nɔgbɛ̃ sísinnɛ àgɔ̃ yɔ̃ kpánnɛ nɛ́ pìian yá? 8 À wèa à pì: Ǹ gɛ́! Akũ nɛ́nɔgbɛ̃ pìi gɛ̀ɛ à
nɛ́ pì da sìsi. 9 Firi'auna nɛ́nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Ǹ nɛ́ pì sɛ́ ǹ tá kãao ǹgɔ̃ a gwamɛnɛ, manigɔ̃ fĩna
bonnɛ. Akũ à nɛ́ pìi sɛ̀ à tà kãao, àtɛni a gwa. 10 Kũ nɛ́ pì zɔ̃kɔ̃ kũ̀, à a sɛ̀ à gɛ̀ɛ kãao Firi'auna
nɛ́nɔgbɛ̃ pìinɛ, akũ à a sì a nɛ́ ũ. À tɔ́ kpànɛ Musa, zaakũ à pì, a a bò í gũmmɛ.

Musa bàa lɛ́ à tana Midiã bùsun
11 Zĩkea kũ Musa zɔ̃kɔ̃ kũ̀, à gɛ̀ɛ a buri Eberunɔ gwa, akũ à zĩ gbãna kũ òtɛn kɛ è. À è Misila
gbɛ̃ tɛni a buri dake gbɛ̃. 12 Kũ à gu gwàgwa, adi gbɛ̃ke ero, akũ à Misila gbɛ̃ pìi dɛ̀ à a ùtɛ
bùsu'atɛ̃n.

13 Kũ gu dɔ̀, à bò à Eberunɔ è gbɛ̃nɔn pla, òtɛn fìti kɛ. Akũ à gbɛ̃ kũ a yã nnaro là à pì:
Bɔ́yãi ntɛni n gbɛ̃ndo gbɛ̃ɛ? 14 À wèa à pì: Dí mɛ́ à n ditɛ kína yãgɔ̃gɔ̃ri ũwɛrɛɛ? Ń ye ǹ ma
dɛ lákũ n Misila gbɛ̃ dɛ̀ nàn yá? Akũ vĩna Musa kǹ̀ à pì: Ò yã kũ ma kɛ̀ɛ dɔ̀̃ fá!
15 Kũ Firi'auna yã pìi mà, àtɛn wɛtɛ à Musa dɛ, akũ à bàa lènɛ à tà Midiã bùsun, akũ à
vùtɛ lɔ̀gɔɔ sarɛ gwe. 16 Midiã sa'ori kun à nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn suppla, akũ ò sù ò í tɔ̀ ò kà
pɔ́kãdenɔ gó ímikin ń de pɔ́kãdenɔnɛ. 17 Kũ sãdãri kenɔ sù òtɛn pɛ́ḿma, akũ Musa fùtɛ à
yã sì kũńwo, akũ à í kpàńnɛ ń pɔ́kãdenɔa. 18 Kũ ò tà ń de Ruɛli kĩnaa, à ń lá à pì: À kɛ̀ dera
a su káaku lɛ gbãraa? 19 Ò wèa ò pì: Misila gɔ̃gbɛ̃ ke mɛ́ à ó sí sãdãrinɔa. Àkũ mɛ́ se à í tɔ̀ à
kpàwɛrɛ ó pɔ́kãdenɔa. 20 Akũ à ń lá à pì: Ade pì kú máa? Bɔ́ yã mɛ́ à tò a gɔ̃gbɛ̃ pìi tò gwee?
À a sísi à su à pɔ́ ble kũoo. 21 Musa sù, akũ à wè à vùtɛ kũ gɔ̃gbɛ̃ pìio, akũ gɔ̃gbɛ̃ pì a nɛ́nɔgbɛ̃
Zipora kpàa nɔ ũ. 22 Akũ Zipora nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, akũ Musa tɔ́ kpànɛ Gɛsɔmu, à pì: Buri zǐtɔɔn
ma ũ gbɛ̃ pãndenɔ bùsun la.
23 Kũ à gìi kɛ̀, akũ Misilanɔ kína gà. Isarailanɔ tɛni nda zɔ̀zĩ kũ òtɛn kɛ yãi, òtɛn wiki lɛ́,
akũ ń wiki pìi kà Luda kĩnaa. 24 À ń ndanaa mà, a bàka kũ à kú kũ Ibrahĩo kũ Isaakuo kũ
Yakubuo dí sãaguro. 25 Luda Isarailanɔ gwà, akũ ò kɛ̀nɛ wɛ̃nda.

3

Luda Musa sisinaa

1 Musa tɛni a anzure Midiã bùsu sa'ori pɔ́kãdenɔ dã à vǐ gbárannala ari à kà kpi kũ òdi
pi Orɛbu kĩnaa. 2 Akũ Dikiri Malaikaa bò à sùa tɛ́vuraa gũn tariankpãn. Musa tariankpã pìi
gwà à è tɛ́ kúa, ama àtɛn tɛ́ kũro. 3 Akũ à pì: Mani gɛ́ mà daboyã pì gwa de mà dɔ̃ pɔ́ kũ à tò
tariankpã pì tɛn tɛ́ kũro. 4 Kũ Dikiri è à sù gwa, akũ à lɛ́ zùi zaa tariankpã pìi gũn à pì: Musa!
Musa! Akũ à wèa à pì: Makũ di! 5 Luda pìnɛ: Ǹsun nairo. Ǹ n kyate bobo, zaakũ gu kũ ń
zɛn kun adonamɛ. 6 Akũ à pì: Makũmɛ n dizinɔ Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda ũ. Akũ
Musa pɔ́ kù a wɛ́a, kũ à wɛ́ kɛna pla kũ Ludao vĩna vĩ yãi. 7 Akũ Dikiri pì: Ma yã'ũmmana kũ
ma gbɛ̃nɔ tɛn kɛ Misila è, ma wiki kũ ń wɛ́tãmmarinɔ tò òtɛn lɛ́ mà. Má ń wãwãkɛnaa dɔ̀̃.
8 Ma kipa mà ń sí Misilanɔa mà ń bɔtɛ bùsuu pìn mà gɛ́ kũńwo bùsu mana yàasan, gu kũ vĩ
kũ zɔ́'io din, bùsu kũ Kanaanɔn kun kũ Itinɔ kũ Amɔrinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔo.
9 Isarailanɔ wikilɛna kà ma kĩnaa tera sà, ma wari kũ Misilanɔ tɛn dɔḿma è. 10 Ǹ gɛ́ tera sà,
ma n zĩ Firi'aunaamɛ de ǹ ma gbɛ̃ Isarailanɔ bɔtɛ Misila. 11 Akũ Musa pì Ludanɛ: Dín ma
ũ kũ mani gɛ́ Firi'auna kĩnaa mà Isarailanɔ bɔtɛ Misilai? 12 Luda pìnɛ: Manigɔ̃ kú kũnwo.
Zĩna kũ ma n zĩ sèedaan dí. Tó n ń bɔ́tɛ Misila, áni donyĩ kɛmɛnɛ kpi dí pɔtɛa.
13 Akũ Musa pì Ludanɛ: Tó ma gɛ ma ò Isarailanɔnɛ ma pì, ń dizinɔ Luda mɛ́ à ma zĩḿma,
tó ò ma la n tɔ́i sɔ̃ bi? Mani pińnɛ deramɛɛ? 14 Luda wèa à pì: Makũmɛ gbɛ̃ kũ má de a ũ
ũ. Ǹ ońnɛ makũ mɛ́ ma n zĩḿma. 15 Luda pìnɛ dɔ: Ǹ o Isarailanɔnɛ makũ Dikiri ń dizinɔ
Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda mɛ́ à n zĩḿma. Ma tɔ́n gwe gɔrɔ sĩnda pínki. Àgɔ̃ ma
sísi lɛ ari á buria. 16 Ǹ gɛ́ ǹ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kakara ǹ ońnɛ makũ Dikiri ń dizinɔ Ibrahĩ
kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda mɛ́ à bò à sùmma. Ǹ ońnɛ matɛni ń e ma yã kũ òtɛn kɛńnɛ
Misila è. 17 Mani ń bɔtɛ Misila gu kũ òtɛn wɛ́ tãḿma pìn, mani gɛ́ kũńwo bùsu kũ Kanaanɔn
kun kũ Itinɔ kũ Amɔrinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔo, gu kũ vĩ kũ zɔ́'io din. 18 Oni n yã
ma. Mɔkɔ̃n kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ à gɛ́ à Misila kína le à onɛ makũ Dikiri Eberunɔ Luda ma
bo ma suáwa, ma pì à á gba zɛ́ à gɛ́ gɔrɔ aakɔ̃ kɛ gbárannan de à sa o makũ Dikiri á Ludaa.
19 Má dɔ̃ kũ Misila kína ni we à gɛ́ro, tó adi kɛ ma a dà tilasiro. 20 Mani ɔ tɔ̃ Misilanɔa, mani
daboyãnɔ kɛ mà wɛ́ tãońma, gbasa à á gbarɛ. 21 Mani tó Misilanɔ á wɛ́ gwa, de tó átɛn tá,
áni tá ɔkoriro. 22 Á nɔgbɛ̃ sĩnda pínki andurufu ke wura nɔmanablebɔnɔ kũ pɔ́kasanɔ gbɛka
a Misila nɔgbɛ̃ dakea kũ ń nɔgbɛ̃ kũ ò kú a bɛanɔ, à da á nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ kũ á nɛ́nɔgbɛ̃nɔ. Lɛn
áni Misilanɔ pɔ́nɔ síḿma lɛ manamana.

4

Luda Musa gbana daboyãkɛna zɛ́

[1] Musa wèa à pì: Tó odi ma náani kɛro, akũ odi ma yã maro, tó ò pì mɔkɔ̃n mɛ́ n bo n
sumaro sɔ̃ bi? [2] Akũ Dikiri a là à pì: Bɔ́n ń kũna gwee? À wèa à pì: Gòomɛ. [3] Dikiri pìnɛ: Ǹ
gòo pì pãtɛ zĩtɛ. Kũ à pà̰tɛ, akũ à lì mlẽ̀ ũ, akũ Musa a zĩda gà gwe. [4] Dikiri pìnɛ: Ǹ ɔ bo ǹ a
kũ a vlãa. Kũ à kṵ̀, akũ à ɛ̀ra à lì gò ũ a ɔĩ̃. [5] Dikiri pìnɛ: Lɛn ĩni kɛ lɛ, de ò sí kũ makũ Dikiri
ń dizinɔ Ibrahĩ̃ kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda mɛ́ à bò à sùmma.
[6] Dikiri ɛ̀ra à pìnɛ dɔ: Ǹ n ɔ sɔtɔ n utan. Akũ à sɔ̀tɔn. Kũ à bò, à è a ɔ lì kusu ũ, à kɛ̀ púu
lán buu bà. [7] Dikiri pìnɛ: Ǹ ɛra ǹ n ɔ sɔtɔ n utan. À ɛ̀ra à sɔ̀tɔn. Kũ à bò, à è à kɛ̀ a gbɛ̀n.
[8] Dikiri pìnɛ: Tó odi n náani kɛ ò sèeda káaku sìro, ò kpɛkpɛ pɔ́ sí. [9] Tó odi sèeda pla pìnɔ sí
ò n yã mà sɔ̃ro, ǹ Nili í tɔ́ ǹ kɔ́tɛ zĩtɛ, ani li aru ũ.
[10] Akũ Musa pìnɛ: N yã nna Dikiri! Zaa zĩ yã'onaa araga kũmaoro. Bee zaa gɔrɔ kũ n yã
òmɛnɛ, ma lɛ́ tìkisimɛ. [11] Akũ Dikiri pìnɛ: Dí mɛ́ à lɛ́ dɔ̀ bisãsirinɛɛ? Dí mɛ́ àdi a nɛ́nɛ natɛ
ke àdi a sãto kũu? Dí mɛ́ àdi tó à gu e ke àdi a vĩ̀na kũu? Makũ Dikiri, makũroo? [12] Ǹ gɛ́!
Mani kpányĩ kũ yã'onaao, mani yã kũ ĩni o dannɛ. [13] Akũ à pì: N yã nna Dikiri! N yã nna! Ǹ
gbɛ̃ pãnde zĩ. [14] Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ kũ Musao à pì: N vĩ̀ni Haruna Levi buri kunloo? Má dɔ̃ kũ
yã'ona zĩ'ũ kãaoro. Àtɛn su danlɛ. Tó á wɛ́ kɛ̀ pla, a pɔ ni kɛ nna. [15] Ǹ yã o kãao ǹ yã kũ ani
o danɛ. Makũ, manigɔ̃ kpái kũ yã'onaao, manigɔ̃ yã kũ áni kɛ daárɛ. [16] Ani yã o gbɛ̃nɔnɛ n
gɛ̃nɛ ũ, anigɔ̃ de n lɛ́gbɛkpari ũ, ĩnigɔ̃ denɛ lán Luda bà. [17] Ǹ gò dí sɛ́ ǹgɔ̃ kũna ǹ sèedanɔ
kɛo.

Musa ɛrana Misila

[18] Musa tà a anzure Yɛtoro kĩnaa à pìnɛ: Ǹ ma gba zɛ́ mà tá ma gbɛ̃nɔ kĩnaa Misila, mà
e tó ò kpɛ́ kú kũ wɛ̃̀ndiio ari tera. Yɛtoro pìnɛ: Ǹ kipa aafia. [19] À sù à lè Dikiri ò Musanɛ
Midiã bùsun à pì: Ǹ futɛ ǹ tá Misila, zaakũ gbɛ̃ kũ òtɛni n wɛtɛ ò n dɛ yãnɔ gàga ń pínki.
[20] Akũ Musa a nanɔ sɛ̀ kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ à ń dí zaakia, à ɛ̀ra àtɛn tá Misila à Luda gòo pì kũna.
[21] Akũ Dikiri pìnɛ: Tó n ka Misila, ǹ daboyã kũ ma a gbãna kpàmmanɔ kɛ Firi'auna arɛ pínki.
Ama mani a kùgbãna kũ, ani gí gbɛ̃nɔ gbarɛi. [22] Ǹ onɛ makũ Dikiri ma pì, Isaraila burimɛ
ma daudu ũ, [23] akũ ma pìnɛ à ma daudu gbarɛ à gɛ́ donyĩ kɛmɛnɛ. Lákũ à gì a gbarɛi nà,
mani a daudu dɛ sà.
[24] Zɛ́ gũn Musa tɛn i gukea, akũ Dikiri a lè gwe à ye à a dɛ. [25] Akũ Zipora gbɛ̀ fɛ̃nɛ sɛ̀ à a nɛ́
tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀o à a gyɔfɔrɔ nà Musa gbáa à pì: Yãpuramɛ, ń demɛnɛ gɔ̃ arude ũ. [26] Tɔ̃̀zɔ̃na bire yãin
à pìnɛ gɔ̃ arude. Akũ Dikiri Musa tò.
[27] Dikiri pì Harunanɛ: Ǹ gɛ́ da Musalɛ gbárannan. Akũ à gɛ̀ɛ à a lè Luda kpi kĩnaa, à lɛ́
pɛ̀a. [28] Musa yã kũ Dikiri a zĩ à o bàba Harunanɛ kũ sèeda kũ à pìnɛ à kɛnɔ. [29] Akũ Musa kũ
Harunao tà Misila ò Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kàkara. [30] Haruna yã kũ Dikiri ò Musanɛ bàbaǵnɛ ń
pínki, akũ Musa daboyã pìnɔ kɛ̀ Isarailanɔ wára. [31] Ò yã pìi sì. Kũ ò mà Dikiri mɛ́ à sù ń gwa
à ń yã'ũmmanaa è, akũ ò kùtɛ ò donyĩ kɛ̀nɛ.

5

*Musa kũ Harunao g*ɛna Firi'auna arɛ

[1] Abire gbɛra Musa kũ Harunao gɛ̀ɛ ò Firi'auna lè ò pìnɛ: Yã kũ Dikiri Isarailanɔ Luda òon
dí. À pì ǹ a gbɛ̃nɔ gbarɛ ò gɛ́ dikpɛ kɛarɛ gbárannan. [2] Firi'auna wèḿma à pì: Dímɛ Dikiri
ũ kũ mà a yã ma mà Isarailanɔ gbarɛɛ? Má Dikiri dɔ̃ro. Mani Isarailanɔ gbarɛro. [3] Akũ ò
pìnɛ: Eberunɔ Luda bò à sùwá. Ǹ ó gba zɛ́ ò gɛ́ ò gɔrɔ aakɔ̃ kɛ gbárannan ò sa o Dikiri ó
Luda pìia, de àsun gyã káwáiro kesɔ̃ zĩ̀i. [4] Akũ Misila kína pìi pì Musanɛ kũ Harunao: À kɛ̀
dera a tò gbɛ̃nɔ laakari tɛn go ń zĩaa? À ɛra á zĩa. [5] Akũ à ɛ̀ra à pì: Kũ gbɛ̃nɔ dasi kṵ̀ sà, akũ
á ye ò kámma bo kũ ń zĩo yá?
[6] Zĩ birea Firi'auna yã dìtɛ Isaraila wɛ́tãmmarinɔnɛ kũ ń don'arɛdenɔ à pì: [7] Àsun sɛ̃̀buru
kpáḿma ò kúnku kɛo lákũ adì kɛ nà yã doro. Ò gɛ́ ò ń pɔ́ kɛ̃ ń zĩda. [8] Ama ò kúnku kɛ lákũ
òdi kɛ nà yã lɛ́n. Àsun lagoń̀nɛro, zaakũ ma'ãdenɔmɛ. A yã mɛ́ à tò ń wiki dìgɔ̃ dɔ, òtɛn pi
ò ye ò gɛ́ sa o ń Ludaamɛ. [9] À zĩ karaǵnɛ de òsun ĩampaki le ò laakari kpá ɛ́kɛyãnɔa doro.

10 Akũ ń wɛ́tãmmarii pìnɔ kũ ń don'arɛdenɔ sù ò pìńnɛ: Firi'auna pì òsun sɛ̀̃buru kpááwa
doro. 11 À gɛ́ à wɛtɛ á zĩda gu kũ áni len. Bee kũ abireo óni zĩ lagoárɛro, bee fíti. 12 Akũ ò
fɑ̀̃kɔ̃a ò gɛ̀ɛ Misila gu sĩnda pínki sɛ̀̃ kɛ̃ sɛ̀̃buru ũ. 13 Ń wɛ́tãmmarii pìnɔ dìgɔ̃ nakarańma
lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà, de ò ń zĩ láka lákũ òdi láka nà gɔrɔ kũ òdi sɛ̀̃buru kpáḿma. 14 Ò gbɛ̃naa
kɛ̀ Isaraila don'arɛde kũ ń wɛ́tãmmarinɔ dìtɛnɔnɛ ò pìńnɛ: À kɛ̀ dera ádi kúnku kɛ gbãra
ke gĩa à kà lákũ ò a lɛ́ dìtɛárɛ nà yãroo? 15 Akũ Isaraila don'arɛdenɔ gɛ̀ɛ ò wiki lɛ̀ Firi'aunaa
ò pì: À kɛ̀ dera ntɛn kɛ ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔnɛ lɛɛ? 16 Òtɛni sɛ̀̃buru kpáwá doro, akũ òtɛn pi ò
kúnku kɛ. Òtɛni ó gbɛ̃, ama n gbɛ̃nɔ mɛ́ ò taari vĩ. 17 Akũ à pì: Ma'ãdenɔn á ũ. Lɛn á de lɛ! A
yã mɛ́ à tò adìgɔ̃ pi áni gɛ́ sa o Dikiria. 18 À gɛ́ zĩ kɛ. Oni sɛ̀̃buru kpááwa doro, bee kũ abireo
áni kúnku kɛ lákũ ò dàárɛ nà lɛ́a.
19 Kũ ò ò Isaraila don'arɛdenɔnɛ òsun gɔrɔ do kúnkubona lagoro, ò dɔ̃̀ kũ ò yã è sà. 20 Kũ
ò bò Firi'auna kĩnaa, ò dàkarɛ kũ Musao kũ Harunao, òtɛni ń dã, 21 akũ ò pìńnɛ: Dikiri á yã
gwa à yãkpatɛ kɛ kãáo, zaakũ a tò Firi'auna kũ a gbɛ̃nɔn ye ó kãiro. A ó dɛna zɛ́ kpàńman
gwe. 22 Akũ Musa èra à gɛ̀ɛ à pì Dikirinɛ: Dikiri, bɔ́yãi n wari dɔ̀ gbɛ̃ pìnɔaa? Abire yãin n
ma zĩ yá? 23 Zaa gɔrɔ kũ ma gɛ ma yã ò Firi'aunanɛ kũ n tɔ́o, akũ àtɛn wari dɔ n gbɛ̃nɔa, akũ
ńdi ń bo sɔ̃ro bi!

6

*Dikiri lɛ́*sɛna Musanɛ Isarailanɔ surabana yã musu

1 Akũ Dikiri pìnɛ: Ĩni yã kũ mani kɛ Firi'aunanɛ e tera. Ani ń gbarɛ ma gbãna zɔ̃kɔ̃ yãi.
Ani pɛ́ńma a bùsun ma gbãna zɔ̃kɔ̃ yãi. 2 Akũ Luda èra à yã ò Musanɛ à pì: Makũmɛ Dikiri
ũ, 3 ma bo ma su Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuooa Luda Gbãnasĩndapinkide ũ, ama odi ma
dɔ̃ ma tɔ́ Dikiriaro. 4 Ma bàka kú kũńwo, ma pì mani Kanaanɔ bùsu kũ ò kú a gũn buri
zɪ̀̃tɔ ũ kpáńma. 5 Ma Isarailanɔ ndanaa mà ń zɔ̀blena Misilanɔnɛ yãi, akũ ma bàka kũ à kú
kũńwoo pì yã dí sãmaguro. 6 A yã mɛ́ à tò ǹ o Isarailanɔnɛ makũmɛ Dikiri ũ. Mani á bo zĩ
gbãna kũ Misilanɔ dàárɛ gũn, mani á bo zɔ̀blen. Mani yãkpatɛ kɛ kũńwo mani a bo kũ ma
gɑ̀̃sã gbãnao. 7 Mani á sɛ́ ma gbɛ̃nɔ ũ màgɔ̃ de á Luda ũ, ánigɔ̃ dɔ̃ kũ makũmɛ Dikiri á Luda
kũ à á bó Misila zĩ gbãna gũn ũ. 8 Mani gɛ́ kãáo bùsu kũ ma a la dà Ibrahĩnɛ kũ Isaakuo kũ
Yakubuo gũn. Mani á gba àgɔ̃ vĩ. Makũmɛ Dikiri ũ.
9 Musa yã pìi ò Isarailanɔnɛ, ama odi a yã maro kũ zɔ̀zĩ pãsĩ ń mɛ̀ɛ yɔ̀ yãi. 10 Akũ Dikiri
ò Musanɛ à pì: 11 Ǹ gɛ́ ǹ o Misilanɔ kína Firi'aunanɛ à Isarailanɔ gbarɛ ò bɔtɛ a bùsun.
12 Akũ Musa wè Dikiria à pì: Lákũ Isarailanɔ dì ma yã maro nà, makũ kũ ma lɛ́ tìkisi, deran
Firi'auna ni ma yã ma sɔ̃ɔ?

Musa kũ Harunao buri bozirɛ

13 Dikiri yã ò Musanɛ kũ Harunao Isarailanɔ yã musu kũ Misila kínao, à òńnɛ ò bɔtɛ kũ
Isarailanɔ Misila. 14 Ń buri ɔmbede káakunɔ tɔ́n dí. Isaraila daudu Rubɛni nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn
dí: Anɔku, Palu, Ɛzɛrɔnu, Kaami. Rubɛni burinɔn gwe danɛdanɛ. 15 Simɛɔ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn dí:
Yemuɛli, Yami, Oada, Yakĩ, Zoa kũ Kanaa nɔgbɛ̃ nɛ́ Soluo. Simɛɔ burinɔn gwe danɛdanɛ.
16 Levi nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí ń burinɔa: Gɛsɔmu, Koa, Mɛrari. Levi kɛ̀ wɛ̀̃ basuddo akuri
awɛɛsupplamɛ. 17 Gɛsɔmu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn dí ń burinɔa danɛdanɛ: Libini kũ Simɛio. 18 Koa
nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ́n dí: Amlamu, Iza, Ɛblɔnu, Uziɛli. Koa kɛ̀ wɛ̀̃ basuddo akuri awɛɛ'aakɔ̃mɛ.
19 Mɛrari nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Mali kũ Musio ũ. Levi burinɔn gwe danɛdanɛ.
20 Amlamu a dasɛ̃ Yɔkɛbɛdi sɛ̀ nɔ ũ, akũ à Haruna kũ Musao ì kãao. Amlamu kɛ̀ wɛ̀̃
basuddo akuri awɛɛsupplamɛ. 21 Iza nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Kora kũ Nɛfɛgio kũ Zikirio ũ. 22 Uziɛli
nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Misaili kũ Ɛlɛzafão kũ Sitirio ũ. 23 Haruna Aminadabu nɛ́ Ɛlisɛba, Nasɔ̃ dãre
sɛ̀ nɔ ũ, akũ à Nadabu kũ Abiuo kũ Ɛlɛazao kũ Itamao ì kãao. 24 Kora nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn Asi
kũ Ɛlɛkanao kũ Abiasafao ũ. Kora burinɔn gwe danɛdanɛ. 25 Haruna nɛ́ Ɛlɛaza Putiɛli
nɛ́nɔgbɛ̃nɔ doke sɛ̀ nɔ ũ, akũ à Finɛasi ì kãao. Levi buri ɔmbede káakunɔn gwe danɛdanɛ.
26 Haruna kũ Musa kũ Dikiri òńnɛ ò Isarailanɔ bɔtɛ Misila gɑ̀̃ kũ gɑ̀̃aon gwe. 27 Mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́
ò yã ò Misilanɔ kína Firi'aunanɛ de ò Isarailanɔ bɔtɛ Misila. 28 Kũ Dikiri yã ò Musanɛ Misila,

[29] à pì akãamɛ Dikiri ũ, yã kũ átɛn onɛn à o Firi'aunanɛ pínki. [30] Akũ Musa pìnɛ a lɛ́ tìkisi, deran Firi'auna ni a yã maa?

7

*Kisira m*ɛ̀n kuri zĩna Misilaa

[1] Akũ Dikirii pì Musanɛ: Ǹ gwa! Ma n kɛ lán ma bà Firi'aunanɛ, akũsɔ̃ n vǐni Haruna de n lɛ́gbɛkpari ũ. [2] Ǹ yã kũ ma òɔnnɛ pínki o n vǐni Harunanɛ, ani o Firi'aunanɛ à Isarailanɔ gbarɛ ò bɔtɛ a bùsun. [3] Bee kũ abireo mani a kù kɛ gbãna. Mani sèedanɔ kũ daboyãnɔ kɛ Misila dasi, [4] ama Firi'auna ni á yã maro. Mani ɔ tɔ̃ Misilaa mà yãkpatɛ kɛ kũńwo pãsĩpãsĩ, mani bo kũ ma zǐkari Isarailanɔ gã̀ kũ gã̀ao. [5] Tó ma bo kũ ma gbãnao Misilaa, mani Isarailanɔ bɔtɛn, Misilanɔ ni dɔ̃ sà kũ makũmɛ Dikiri ũ. [6] Akũ Musa kũ Harunao kè lákũ Dikiri òńnɛ nà. [7] Gɔrɔ kũ ò yã ò Firi'aunanɛ, Musa kun wɛ̃̀ basiikɔ̃, Haruna sɔ̃ wɛ̃̀ basiikɔ̃ awɛɛ'aakɔ̃.

[8] Akũ Dikiri pì Musanɛ kũ Harunao: [9] Tó Firi'auna daboyã gbɛ̀kamma, ǹ o Harunanɛ à a gò sɛ́ à pãtɛ a arɛ, ani li mlɛ̃̀ ũ. [10] Kũ Musa kũ Harunao gɛ̀ɛ Firi'auna kĩnaa, ò kè lákũ Dikiri òńnɛ nà. Haruna a gòo sè à pã̀tɛ Firi'auna kũ a ìbanɔ arɛ, akũ à lì mlɛ̃̀ ũ. [11] Akũ Firi'auna Misila wɛ́zɛ̃rinɔ kũ ɛzɛdenɔ sìsi, akũ ò daboyã dokɔ̃nɔ pìnɔ kɛ̀ se ń ɛzɛdekɛ gũn. [12] Kũ ń baadi a gòo pã̀tɛ, akũ ń gòo pìnɔ lì mlɛ̃̀nɔ ũ, akũ Haruna gò ń pɔ́nɔ mɔ̀mɔ. [13] Firi'auna sã gbãnamɛ, adi ń yã maro lákũ Dikiri ò nà.

Ínɔ linaa aru ũ

[14] Dikiri pì Musanɛ: Firi'auna kù gbãna à gì gbɛ̃nɔ gbarɛi. [15] Ǹ gɛ́ ǹ a le zia kɔnkɔ gɔrɔ kũ àtɛn gɛ́ swai. Ǹgɔ̃ a dã Nili sarɛ gwe. Ǹgɔ̃ n gò kũ à lì mlɛ̃̀ ũ pì kũna. [16] Ǹ pinɛ makũ Dikiri Eberunɔ Luda ma n zĩa, n òɔnɛ à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ ò gɛ́ donyĩ kɛmɛnɛ gbárannan, ama ari tera à gìmai. [17] Makũ Dikiri ma pì, yã kũ ani tó àgɔ̃ dɔ̃ kũ makũmɛ Dikiri ũn dí. Tó n Nili í lɛ̀ kũ gò kũ ń kũnaao, ani li aru ũ. [18] Kpɔ̀ kũ ò kú í pìi gũnnɔ ni gaga, Nili í ni gbĩ sɔ̃, Misilanɔ ni fu í pì minaa.

[19] Akũ Dikiri èra à pì Musanɛ: Ǹ o Harunanɛ à a gò sɛ́ à dɔ Misila ínɔ la, ń swanɔ kũ ń swa'ɔnɛnɔ kũ ń ísɛ̃bokinɔ kũ ń íkakinɔ pínki ni gɔ̃ aru ũ. Aru nigɔ̃ dagula Misila, bee kũ kpɛ̃nɛnɔ kũ orozã gũnnɔ.

[20] Akũ Musa kũ Harunao kè lákũ Dikiri òńnɛ nà. Haruna a gòo pìi sè, à Nili í lèo Firi'auna kũ a ìbanɔ wára, akũ í pìi gɔ̃̀ aru ũ pínki. [21] Kpɔ̀ kũ ò kú a gũnnɔ gàga, akũ Nili í pì gbĩ sɔ̃̀, Misilanɔ fùa ò mi. Aru dàgula Misila. [22] Misila ɛzɛdenɔ kɛ̀ lɛ se ń ɛzɛdekɛ gũn, akũ Firi'auna kùgbãna kũ̀, adi ń yã maro lákũ Dikiri ò nà. [23] Firi'auna èra à tà a bɛa, adi yã pì da sero. [24] Misilanɔ bia yɔ̃̀yɔ̃ Nili bara de ò í mi, zaakũ odi fɔ̃ ò swada'i mìro. [25] À kun lɛ ari gɔrɔ supplamɛ Dikiri Nili lɛnaa gbɛra.

8

*Bl*ɔ̀nɔ dagulanaa

[1] Akũ Dikiri pì Musanɛ: Ǹ gɛ́ ǹ o Firi'aunanɛ, makũ Dikiri ma pì à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ ò gɛ́ donyĩ kɛmɛnɛ. [2] Tó à gì ń gbarɛi sɔ̃, mani tó blɔ̀nɔ da a bùsu gu sĩnda pínki la. [3] Blɔ̀nɔ ni Nili pa ari ò bikũ bara, ò gɛ̃ a ɔnn ari a kpén, ò didi a gádoa. Ò gɛ̃ a ìbanɔ ɔnnɔ gũn kũ a gbɛ̃nɔ ɔnnɔ. Ò ká a kĩninɔ kũ a gónɔ gũn. [4] Blɔ̀nɔ ni didia kũ a gbɛ̃nɔ kũ a ìbanɔ ń pínki.

[5] Dikiri èra à pì Musanɛ: Ǹ o Harunanɛ à a gò sɛ́ à dɔ swanɔla kũ swa'ɔnɛnɔ kũ ísɛ̃bokinɔ, blɔ̀nɔ ni da Misila bùsula. [6] Kũ Haruna a gòo dɔ̀ Misila ínɔla, akũ blɔ̀nɔ bɔ̀tɛ ò dà bùsuu pìla. [7] Akũ ɛzɛde pìnɔ kɛ̀ lɛ se ń ɛzɛdekɛ gũn, ò tò blɔ̀nɔ dà Misilala.

[8] Akũ Firi'auna Musa kũ Harunao sìsi à pì: À kútɛ kɛ Dikirinɛ à blɔ̀nɔ kɛ̃ma kũ ma gbɛ̃nɔ, mani á gbɛ̃nɔ gbarɛ ò gɛ́ sa oa. [9] Akũ Musa pì Firi'aunanɛ: Ǹ gɔrɔ ditɛmɛnɛ mà kútɛ kɛnnɛ Dikirinɛ kũ n ìbanɔ kũ n gbɛ̃nɔ, de à blɔ̀nɔ kɛ̃mma kũ n ɔnnɔ ògɔ̃ kú swai ado. [10] Firi'auna pì: Zia. Akũ Musa pì: Ani kɛ lákũ n ò nà, de ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ gbɛ̃ke de lán Dikiri ó Luda bàro. [11] Blɔ̀nɔ ni kɛ̃mma kũ n ɔnnɔ kũ n ìbanɔ kũ n gbɛ̃nɔ ògɔ̃ kú swai ado.

12 Kũ Musa kũ Harunao bò Firi'auna kĩnaa, Musa wɛ́ kɛ̀ Dikiria blɔ̀ kũ ò dà Firi'aunalanɔ
yã musu. 13 Dikiri Musa wɛ́kɛ sì, akũ blɔ̀nɔ gàga kpɛ́nɔ gũn kũ ɔnnɔ kũ buranɔ. 14 Ò ń kákara,
akũ bùsu gbĩ sɔ̃̀ pínki. 15 Kũ Firi'auna è à kɛ̀ sɔ̃̀na, a sã kpɛ́ gbãna, akũ à gì Musa kũ Harunao
yã mai lákũ Dikiri ò nà.

Sàa dagulanaa

16 Dikiri pì Musanɛ: Ǹ o Harunanɛ à a gò sɛ́ à zĩtɛ lɛ́o, bùsutiti ni li sàa ũ Misila gu sĩnda
pínkia. 17 Akũ ò kɛ̀ lɛ. Haruna a gòo sɛ̀ à zĩtɛ lɛ̀o, akũ bùsutiti lì sàanɔ ũ, ò dà bisãsirinɔla
kũ nɔ̀bɔnɔ. Misila bùsutiti lì sàanɔ ũ pínki. 18 Ɛzɛdenɔ yɔ̃̀ ò gwà se ń ɛzɛdekɛ gũn, akũ ò
fùa. Sàanɔ dà bisãsirinɔla kũ nɔ̀bɔnɔ. 19 Akũ ɛzɛdenɔ pì Firi'aunanɛ: Luda ɔgbɛɛmɛ. Ama
Firi'auna sã kpɛ́ gbãna, à gì ń yã mai lákũ Dikiri ò nà.

*Ífĩnin*ɔ dagulanaa

20 Dikiri pì Musanɛ: Ǹ futɛ kɔnkɔkɔnkɔ ǹ gɛ́ ǹ Firi'auna le gɔrɔ kũ àtɛn gɛ́ swai, ǹ onɛ
makũ Dikiri ma ò, à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ ò gɛ́ donyĩ kɛmɛnɛ. 21 Tó à gì ń gbarɛi, mani ífĩninɔ
daala kũ a ìbanɔ kũ a gbɛ̃nɔ kũ a kpɛ́nɔ. Misila kpɛ́nɔ ni pa kũ ífĩninɔ, bee zĩtɛ oni daala.
22 Gɔrɔ birea mani Gosɛ̃ bùsu gu kũ ma gbɛ̃nɔn kun bo ado. Gwen ífĩninɔ ni dan gularo, de
àgɔ̃ dɔ̃ kũ makũmɛ Dikiri ũ a bùsun. 23 Mani ma gbɛ̃nɔ dɔ̃kɔ̃nɛ kũ a gbɛ̃nɔ. Zian sèedaa pì ni
kɛ.

24 Akũ Dikiri kɛ̀ lɛ. Ífĩninɔ kà Firi'auna ɔnn kũ a ìbanɔ ɔnnɔɔ. Misila yàka pínki ífĩninɔ
yãi. 25 Akũ Firi'auna Musa kũ Harunao sìsi à pì: À gɛ́ sa o á Ludaa bùsun la. 26 Akũ Musa pìnɛ:
Ani sí kɛ ò kɛ lɛro, zaakũ pɔ́ kũ óni sa o Dikiri ó Ludaa pì de Misilanɔnɛ tɛ̃̀ ũmɛ. Tó o sa ò kũ
pɔ́ kũ à deńnɛ tɛ̃̀ ũo ń wára, oni ó pápa kũ gbɛ̀ɛo ò ó dɛdɛroo? 27 Óni táa o gbárannan gɔrɔ
aakɔ̃mɛ, gbasa ò sa o Dikiri ó Ludaa lákũ à òwɛrɛ nà. 28 Akũ Firi'auna pì: Mani á gbarɛ à gɛ́
sa o Dikiri a Ludaa gbárannan, ama àsun gɛ́ zɔ̃̀ro. À kútɛ kɛnɛmɛnɛ. 29 Musa pìnɛ: Tó ma ta,
mani kútɛ kɛnɛ, ani ífĩninɔ kɛ̃mma zia kũ n ìbanɔ kũ n gbɛ̃nɔ. Ama ǹsun manafiki kɛ doro.
Ǹ tó gbɛ̃nɔ gɛ́ sa o Dikiria. 30 Kũ Musa bò Firi'auna kĩnaa, a kútɛ kɛ̀nɛ Dikirinɛ. 31 Dikiri a
wɛ́kɛ sì, akũ ífĩninɔ kɛ̃̀ Firi'aunaa kũ a ìbanɔ kũ a gbɛ̃nɔ. Adi gɔ̃ gukearo, bee mèn do. 32 Ama
Firi'auna sã kpɛ́ gbãna ari tera, à gì ń gbarɛi.

9

*P*ɔ́kãdenɔ gaganaa

1 Dikiri pì Musanɛ: Ǹ gɛ́ ǹ Firi'auna le ǹ onɛ Dikiri Eberunɔ Luda pì, à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ
ò gɛ́ donyĩ kɛmɛnɛ. 2 Tó à gì ń gbarɛi, tó à kpɛ́ ń kũna ari tera, 3 mani ɔ tɔ̃ a pɔ́kãdenɔa a
buran. Mani gagagyã pãsĩ ká a sɔ̃nɔn kũ a zaakinɔ kũ a lakuminɔ kũ a zùnɔ kũ a sãnɔ kũ a
blènɔ. 4 Mani Isaraila pɔ́kãdenɔ dɔ̃kɔ̃nɛ kũ Misilanɔ pɔ́nɔɔ. Isarailanɔ pɔ́kãdenɔ ke ni garo.
5 Makũ Dikiri ma a gɔrɔ dìtɛ. Zian mani abire kɛ bùsun la.

6 Kũ gu dɔ̀, akũ Dikiri kɛ̀ lɛ. Misilanɔ pɔ́kãdenɔ gàga pínki, ama Isarailanɔ pɔ́kãdenɔ ke
dí garo. 7 Firi'auna yã kũ à kɛ̀ pìi gbɛ̀ka, à mà Isarailanɔ pɔ́kãdenɔ ke dí garo, ama a sã kpɛ́
gbãna, à gì gbɛ̃ pìnɔ gbarɛi.

*B*ɔ̀bũnu kana Misilanɔgu

8 Dikiri pì Musanɛ kũ Harunao: À tãmakpɛ túbu dã okũ dodo, Musa fã Firi'auna arɛ.
9 Ani da Misila bùsula pínki lán lukutɛ̃ bà, ani kɛ bisãsirinɔnɛ kũ nɔ̀bɔnɔ bɔ̀bũnu ũ gu sĩnda
pínkia. 10 Akũ ò tãmakpɛ túbu sɛ̀tɛ ò gɛ̀ɛo Firi'auna kĩnaa. Kũ Musa túbu pìi fã̀ musu, akũ à
kɛ̀ bisãsirinɔnɛ kũ nɔ̀bɔnɔ bɔ̀bũnu ũ. 11 Ɛzɛdenɔ dí fɔ̃ ò gɛ̀ɛ Musa kĩnaaro bɔ̀bũnu pìnɔ yãi,
zaakũ à dàńla kũ Misilanɔ ń pínki. 12 Akũ Dikiri Firi'auna kùu kɛ̀ gbãna, lákũ à ò Musanɛ nà,
akũ à gì ń yã mai.

*Legũgb*ɛ manaa

13 Dikiri pì Musanɛ: Ǹ futɛ kɔnkɔkɔnkɔ ǹ gɛ́ ǹ Firi'auna le, ǹ onɛ makũ Dikiri Eberunɔ
Luda ma pì, à ma gbɛ̃nɔ gbarɛ ò gɛ́ donyĩ kɛmɛnɛ. 14 Tera sà mani yã pãsĩ pínki daala kũ a
ìbanɔ kũ a gbɛ̃nɔ, de àgɔ̃ dɔ̃ kũ andunia gũn pínki gbɛ̃ke de lán ma bàro. 15 Zaakũ tó ma ɔ

tɔ̃ḿma ma gagagyã kàńgu yã, de àkũ kũ a gbɛ̃nɔ làka andunia gũn. [16] Ma a kà kpatan de mà
a gbãna mɔnɛ, ò ma tɔ́ kpá andunia gũn pínki. [17] Lákũ àtɛni a zĩda bi, à gì ma gbɛ̃nɔ gbarɛi
ari tera, [18] zia mandara'i mani tó legũgbɛ pãsĩ ma manamana, legũgbɛ kũ a taka buri dí ma
Misila zikiro zaa lákũ ò a kàtɛ nà ari kũ a gbãrao. [19] Ǹ onɛ à gbɛ̃nɔ zĩ ò a pɔ́kãdenɔ kũ pɔ́ kũ à
vĩ buranɔ sétɛ ò káka kpén pínki. Bisãsirinɔ kũ pɔ́ kũ ò kú bàainɔ, tó òdi gɛ̃ kũńwo kpénlo,
legũgbɛ ni maḿma oni gagamɛ.

[20] Firi'auna ìba kenɔ vĩna kɛ̀ Dikiri yãnɛ, ò ń zĩkɛrinɔ kũ ń pɔ́kãdenɔ kàka kpén. [21] Ama
gbɛ̃ kũ odi Dikiri yã daronɔ ń zĩkɛrinɔ kũ ń pɔ́kãdenɔ tò bàai. [22] Akũ Dikiri pì Musanɛ: Ǹ ɔ
sé musu, legũgbɛ ni ma bisãsirinɔ kũ pɔ́kãdenɔ kũ burapɔnɔa Misila bùsu gu sĩnda pínkia.
[23] Kũ Musa a gòo dɔ̀ musu, Dikiri tò legũ tɛn pũtã, àtɛn ma kũ gbɛ̀ɛo, àtɛn pí, akũ sura tɛn
kipa zĩtɛ. Dikiri legũgbɛ kà Misilanɔgu. [24] Legũgbɛ tɛn ma, legũ tɛn pí. Legũgbɛ pì pãsĩ.
Zaa lákũ Misila bùsu kun nà, legũ dí taka buri dí ma zikiro. [25] Legũgbɛɛ pì pɔ́ kũ ò kú bàai
Misila bùsu gũnnɔ ásaru kɛ̀ pínki, bisãsirinɔ kũ pɔ́kãdenɔ kũ burapɔnɔ pínki. À sɛ̃̀ntɛ línɔ
ɛ̀'ɛ pínki. [26] Gosɛ̃ bùsu gu kũ Isarailanɔn kunn legũgbɛɛ pì dí kánlo ado.

[27] Firi'auna Musa kũ Harunao sìsi à pìńnɛ: Tera sà ma durunna kɛ̀. Dikiri yã mɛ́ à nna,
makũ kũ ma gbɛ̃nɔ taaridenɔn ó ũ. [28] À kútɛ kɛnɛ. Legũpũtãna kũ legũgbɛ díkĩnao mɔ̀ lɛ.
Mani á gbarɛ sa, mani gíárɛ doro. [29] Musa pìnɛ: Tó ma bo wɛ̃tɛ kpɛ, mani ma ɔnɔ sé lei gɛna
Dikiri kĩnaa, legũpũtãna ni zɛ, legũgbɛ ni láka, de ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ zĩtɛ bi Dikiri pɔ́mɛ. [30] Ama má
dɔ̃ kũ mɔkɔ̃n kũ n ìbanɔ, átɛn vĩna kɛ Dikiri Ludanɛro ari tera.

[31] Nagã kũ gbadoo yàka, zaakũ nagã gĩnakɛ à pìa, gbado mure bò. [32] Ése kũ werao dí
yakaro, kũ òdi ma kpɛkpɛ yãi. [33] Musa bò Firi'auna kĩnaa à gɛ̀ɛ wɛ̃tɛ kpɛ, à a ɔnɔ sɛ̀ lei gɛna
Dikiri kĩnaa, akũ legũpũtãna kũ legũgbɛɛo zɛ̀, legũ dí ma doro. [34] Kũ Firi'auna è legũ kũ
legũgbɛɛo kũ legũpũtãnaao zɛ̀, akũ à kpé àtɛn durunna kɛ, a sã kpé gbãna, àkũ kũ a ìbanɔ.
[35] A kù kpɛ́ gbãna à gì Isarailanɔ gbarɛi, lákũ Luda dà Musanɛ à ònɛ nà.

10

*Kwan*ɔ dagulanaa

[1] Dikiri pì Musanɛ: Ǹ gɛ́ Firi'auna kĩnaa, zaakũ ma a kù kɛ gbãna kũ a ìbanɔ, de mà a
daboyã dínɔ kɛ ń té, [2] de ǹ le ǹ o n nénɔnɛ kũ n daikorenɔ lákũ ma wɛ́ tã̀ Misilanɔa nà
kũ daboyã kũ ma kɛ̀ ń tɛ́nɔ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ makũmɛ Dikiri ũ. [3] Akũ Musa kũ Harunao gɛ̀ɛ ò pì
Firi'aunanɛ: Dikiri Eberunɔ Luda pì, ĩnigɔ̃ kun mìnatɛnaarɛ sari ari bɔrɛmɛɛ? Ǹ a gbɛ̃nɔ
gbarɛ ò gɛ́ donyĩ kɛarɛ. [4] Tó n gi ń gbarɛi, zia ani kwanɔ ká n bùsun. [5] Ò da zĩtɛla, oni gu
ero. Ò lɛ́tɛ pɔ́ kũ ò gɔ̃̀nnɛ legũgbɛɛ gbɛranɔa kũ línɔ pínki. [6] Ò pa n kpénɔ gũn kũ n ìbanɔ
pɔ́nɔ kũ Misilanɔ pɔ́nɔ pínki. N denɔ kũ n dizinɔ dí a taka e zikiro, zaa gɔrɔ kũ ò vùtɛ bùsu
dín ari kũ a gbãrao. Akũ Musa èra à bò Firi'auna kĩnaa.

[7] Firi'auna ìbanɔ pìnɛ: Gbɛ̃ pìnɔ nigɔ̃ kisira dawá lɛ ari bɔrɛɛ? Ǹ gbɛ̃ pìnɔ gbarɛ ò gɛ́
donyĩ kɛ Dikiri ń Ludanɛ. Ń dɔ̃ kũ Misila kàkatɛroo? [8] Akũ ò èra ò sù kũ Musao kũ Harunao
Firi'auna kĩnaa, à pìńnɛ: À gɛ́ donyĩ kɛ Dikiri á Ludanɛ. Á dínɔ mɛ́ oni gɛ́ɛ? [9] Musa wèa à
pì: Né fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃. Óni gɛ́ ó pínkimɛ kũ ó négɔ̃gbɛ̃nɔ kũ ó nénɔgbɛ̃nɔ kũ ó sãnɔ kũ ó blènɔ
kũ ó zùnɔ, zaakũ Dikiri dikpɛn ótɛn gɛ́ kɛ. [10] Akũ à pìńnɛ: Tó ma á gbárɛ kũ á nɔgbɛ̃nɔ kũ á
nénɔ á pínki, ásarumɛ, Dikiri á bo! À laakari kɛ! Átɛn wɛtɛ à fɛ̃ kũmaomɛ. [11] Oi! Á gɔ̃gbɛ̃nɔ
mɛ́ oni gɛ́ donyĩ kɛ Dikirinɛ, zaakũ lɛn a gbèka lɛ. Akũ ò pèḿma Firi'auna arɛ.

[12] Dikiri pì Musanɛ: Ǹ n ɔ dɔ Misila bùsula, kwanɔ ni ká ò sɛ̃̀ kũ lá kũ ò bùtɛ legũgbɛɛ
gbɛranɔ ble pínki. [13] Kũ Musa a gòo dɔ̀ Misilala, Dikiri bò kũ ĩao ifãboki kpa, àtɛn pá bùsuu
pìia fãnantɛ̃ kũ gwãanio zɛnaa sari. Kũ gu dɔ̀, ifãboki ĩa pìi sù kũ kwanɔ. [14] Akũ kwa pìnɔ sù
ò dà Misila bùsula pínki. Ń dasi de a yã pɔ́nɔla, a taka ni kɛ ziki doro. [15] Ò dà zĩtɛla gu sĩnda
pínki, akũ zĩtɛ sira kũ̀. Ò sɛ̃̀ kũ lánɔ kũ líne kũ ò bò legũgbɛɛ gbɛranɔ blè pínki. Sɛ̀ɛ kũ láo
kú Misila bùsun doro.

[16] Gwe gɔ̃̀nɔ Firi'auna Musa kũ Harunao sìsi à pì: Ma durunna kɛ̀ Dikiri á Ludanɛ kũ ákɔ̃nɔ.
[17] À sùru gɛ̃̀n do dí kɛmɛnɛ kũ ma durunnao, à kútɛ kɛmɛnɛ Dikiri á Ludanɛ à gaga dí kɛ̃ma.

18 Kũ à bò Firi'auna kĩnaa, à kútɛ kɛ̀ Dikirinɛ. 19 Akũ Dikiri bò kũ ĩa gbãnao ifãlɛtɛ kpa, à sù à
kwanɔ sètɛ à kà Isira Tɛ̃ran. Bee kwa mèn do dí gɔ̃ Misila doro. 20 Ama Dikiri Firi'auna kùu
kɛ̀ gbãna, akũ à gì Isarailanɔ gbarɛi.

Gusira dana Misilala

21 Dikiri pì Musanɛ: Ǹ ɔ sé musu, gusira kũ oni fɔ̃ ò ɔ kɛa ni da Misilala. 22 Kũ Musa a ɔ dɔ̀
musu, akũ gusira níkiniki dà Misila gu sĩnda pínkia ari gɔrɔ aakɔ̃. 23 Òdi kɔ̃ ero, gbɛ̃ke dí bo
a gbènlo ari gɔrɔ aakɔ̃ pìia. Ama gupura kú gu kũ Isarailanɔn kun pínki.
24 Akũ Firi'auna Musa sìsi à pì: À gɛ́ donyĩ kɛ Dikirinɛ kũ á nɔgbɛ̃nɔ kũ á nénɔ á pínki,
ama à á sãnɔ kũ á blènɔ kũ á zùnɔ tó. 25 Musa pì: Ǹ tó ògɔ̃ ó sa'opɔnɔ kũ sa'opɔ kũ òdi ká tén
à tɛ́ kũnɔ kũna, de ò le ò Dikiri ó Luda gbagbao. 26 Séto ò gɛ́ kũ ó pɔ́kãdenɔ, bee mèn do ni
gɔ̃ro, zaakũ ń tɛ́n óni sa'opɔnɔ bon ò Dikiri ó Luda gbagbao. De ò kpɛ́ ò ká gwe, ó dɔ̃ pɔ́ kũ
óni sɛ́, ò sa ooa gĩaro. 27 Dikiri Firi'auna kùgbãna kù̀, akũ adi we à ń gbarɛro. 28 Firi'auna pì
Musanɛ: Ǹ gomɛnɛ gwe! Ǹsun tó ó wɛ́ kɛ pla doro. Zĩ kũ ó wɛ́ kɛ̀ pla, n gamɛ. 29 Akũ Musa
pì: Lákũ n ò nà, óni kɔ̃ e doro.

11

*Misila daudun*ɔ gagana yã

1 À sù à lè Dikiri gĩnakɛ à pì Musanɛ: Mani wari dɔ Firi'aunaa kũ Misila bùsuuo gɛ̀n do dɔ,
ani gbasa à á gbarɛ. Tó àtɛni á gbarɛ, ani pɛ́áwamɛ! 2 Ǹ o gbɛ̃nɔnɛ ń baadi gɔ̃gbɛ̃ kũ nɔgbɛ̃o
andurufu pɔ́nɔ kũ wura pɔ́nɔ gbɛka á Misila gbɛ̃dakea. 3 Mani tó Isarailanɔ kɛ kũ Misilanɔo
nna. Musa sɔ̃, àdigɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩ Misila gũn Firi'auna ìbanɔnɛ kũ a gbɛ̃nɔ.
4 Akũ Musa pì Firi'aunanɛ: Dikiri pì, gwãani lizãndo áni vĩ Misila bùsula, 5 Misila daudunɔ
ni gaga ń pínki sɛna zaa Firi'auna kũ à vutɛna kpataa nɛ́a ari à gɛ̀ɛ pɛ́ nɔgbɛ̃ zĩkɛri kũ òdi
wísi lɔ́nɔ nɛ́a kũ pɔ́kãde nɛ́ sà káakunɔ ń pínki. 6 Oni wɛ̃nda ɔ́ gbãna dɔ Misila gu sĩnda
pínkia, a taka dí kɛ yãro, ani kɛ ziki doro. 7 Ama Isarailanɔ tɛ́ bee gbɛ̃ ni won kɛ bisãsiri
ke pɔ́kãdearo, de ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ Dikiri Misilanɔ dɔ̃kɔ̃nɛ kũ Isarailanɔ yãi. 8 N ìba dínɔ ni su ma
kĩnaa ń pínki ò kútɛmɛnɛ, ò pi mà gɛ́ kũ ma gbɛ̃nɔo ń pínki. Abire gbɛra sà mani gɛ́. Akũ
Musa bò Firi'auna kĩnaa kũ pɔfɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔo.
9 Dikiri pì Musanɛ yã: Firi'auna ni n yã maro, de ma daboyãkɛnanɔ kɛ dasi Misila. 10 Musa
kũ Harunao daboyã pìnɔ kɛ̀ Firi'auna arɛ pínki, akũ Dikiri a kùgbãna kù̀. À gì Isarailanɔ
gbarɛi ò bo a bùsun.

12

Vĩnla dikpɛ

1 Dikiri yã ò Musanɛ kũ Harunao Misila à pì: 2 Mɔ díkĩna nigɔ̃ deárɛ mɔ káaku ũ wɛ̀̃ kũ
wɛ̀̃ɛo. 3 À o Isarailanɔnɛ ń pínki, mɔ díkĩna gɔrɔ kuride zĩ ò sã bobo mèn dodo ɔn kũ ɔnnwo
pínki. 4 Tó ɔn gbɛ̃nɔ dasi dí ká ò sã mèn do só sɔ̃ro, ò kpàatɛ kũ ɔn kũ ò kú kɔ̃ sarɛo a gbɛ̃nɔ
lén, de a kpara súnɔ gɔ̃ro yãi. 5 À sãkaro ke blèkofĩni fíti kũ à mamberu vĩro bo. 6 Isarailanɔ
pínki, baadi a pɔ́ gwa ari mɔ díkĩna gɔrɔ gɛ̃ro donsaride zĩ. Ɔkɔsin oni dɛ, 7 oni a aru má kpɛ́
kũ oni a nɔ̀bɔ són kpɛ́lɛlɛ gbɩ̀̃nɔa, ɔplai kũ ɔzɛo kũ musuo. 8 Gwãani dokɔ̃nɔ pìia oni nɔ̀bɔɔ
pì kpá tɛ́a, oni só kũ burodi futɛnasario kũ lá kyà̀̃kyãao. 9 Àsun só búsu ke fùfukɛnaro. À
kpá tɛ́a kũ a mìio kũ a gbánɔ kũ a pɔ́gũnnɔ. 10 Àsun tó gu dɔ a kparaaro. Tó a kpara gɔ̀̃, à a
kpáta à tɛ́ kũ. 11 Tó átɛn só, à asa dɔáwa à kyate kpá, á gò gɔ̃ nana á ɔĩ. À só likalika, zaakũ
Dikiri Vĩnla sa'opɔmɛ.
12 Gwãani pìia mani vĩ Misilala mà daudunɔ dɛdɛ bùsuu pì gu pínkia kũ pɔ́kãde nɛ́ sà
káakunɔ ń pínki, mani wɛ́'i da Misila tãnanɔa. Makũmɛ Dikiri ũ. 13 Aru pì nigɔ̃ de sèeda ũ
kpɛ́ kũ á kú a gũnnɔwa. Tó matɛn ɔ tɔ̃ Misilanɔa, tó ma aru pìi è, mani gɛ̃ála, gaga pì ni á
lero. 14 À gɔrɔ pì ditɛ ma dikpɛ gɔrɔ ũ dɔngu yãi, àgɔ̃ dikpɛ pì kɛ kèotokɔ̃nɛ ũ ari á buria.

*Burodi Futɛ*nasari dikpɛ

15 Gɔrɔ suppla gũn à burodi futɛnasari só. A gɔrɔ káaku zĩ à lùbɛnɛ kũ à kú á kpɛ́ gũnnɔ
kɔ́tɛ, zaakũ gbɛ̃ kũ à pɔ́futɛnaa sò gɔrɔ suppla pìi gũn, oni a bo Isarailanɔ té ò a dɛmɛ. 16 A
gɔrɔ káaku zĩ kũ a gɔrɔ suppladeo à kɔ̃ kakara à donyĩ kɛmɛnɛ. Àsun zĩ ke kɛ gɔrɔ kũ̀nɔaro,
sé pɔ́blekɛna gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ baasiro, a lén gwe. 17 À Burodi Futɛnasari dikpɛ kɛ, zaakũ
zĩ birean ma á bɔ́tɛ Misila lán zĩ̀karinɔ bà. Á burinɔ gɔ̃ dikpɛ pì kɛ kɛ̀otokɔ̃nɛ ũ. 18 Mɔ káaku
gɔrɔ gɛ̃ro donsaride zĩ ɔkɔsi, àgɔ̃ burodi futɛnasari só ari a gɔrɔ baro awɛɛdode zĩ ɔkɔsi.
19 Gɔrɔ suppla gũn lùbɛnɛ sún gɔ̃ kú á bɛaro, zaakũ gbɛ̃ kũ à pɔ́futɛnaa sò, gbɛ̃ zĩ̀tɔɔn yòo,
beden yòo, oni a bo Isarailanɔ té ò a dɛmɛ. 20 Àsun pɔ́futɛna só gɔrɔ pìiaro. Gu kũ á kun
pínki, àgɔ̃ burodi futɛnasari só.

Vĩnla dikpɛ káaku

21 Musa Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi ń pínki à pìńnɛ: À gɛ́ à á ɔn sã kũ à dɛ Vĩnla dikpɛkɛpɔ
ũ. 22 À sɛ̃̀sɔ̃vlã sɛ́ à zɔ̃ aru kũ à kú ta gũnwa à máma á kpɛ́lɛlɛ gbĩ̀nɔa, ɔplai kũ ɔzɛo kũ a
musuo. Á gbɛ̃ke sún bo bàairo ari gu dɔ. 23 Tó Dikiri tɛn pã bùsula àtɛn Misilanɔ dɛdɛ, tó
à aru è kpɛ́lɛlɛ gbĩ̀nɔa, ani gɛ̃alamɛ. Ani tó gbɛ̃dɛdɛri gɛ̃ái à á dɛdɛro. 24 Ákɔ̃nɔ kũ á burinɔ
àgɔ̃ yã pì kũna kɛ̀otokɔ̃nɛ ũ ari á buria. 25 Tó a gɛ̃ bùsu kũ Dikiri ni á gban lákũ à a lɛ́ sɛ̀árɛ
nà, àgɔ̃ donyĩyã pì kũna. 26 Tó á nénɔ donyĩyã pìi mìi gbɛ̀kaáwa, 27 à ońnɛ kũ Vĩnla sa kũ òdi
o Dikiriaamɛ, zaakũ kũ à Misilanɔ dɛ̀dɛ, à gɛ̀̃ ó Isarailanɔ kpɛ́la, adi ó dɛdɛro. Akũ gbɛ̃nɔ
kùtɛ ò donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ. 28 Kũ ò tà, ò kɛ̀ lákũ Dikiri ò Musa kũ Harunaoonɛ nà.

*Misila daudun*ɔ gaganaa

29 Gwãani lizãndo Dikiri Misila daudunɔ dɛ̀dɛ ń pínki, sɛna zaa Firi'auna kũ à vutɛna
kpataa nɛ́a ari à gɛ̀ɛ pɛ́ purusunanɔ nɛ́nɔa kũ pɔ́kãde nɛ́ sà káakunɔ ń pínki. 30 Firi'auna
fùtɛ gwãani kũ a ìbanɔ kũ Misilanɔ ń pínki, akũ wẽnda ɔ́ dà Misilala, zaakũ ɔn ke kun gɛ̀ɛ
sariro. 31 Gwãanin Firi'auna Musa kũ Harunao sìsi à pìńnɛ: À futɛ kũ Isarailanɔ à bɔtɛ ma
gbɛ̃nɔ tɛ́. À gɛ́ donyĩ kɛ Dikirinɛ lákũ a ò nà. 32 À á blènɔ kũ á sãnɔ kũ á zùnɔ sɛ́tɛ lákũ a ò
nà. À gɛ́ à sa mana omɛnɛ se.

33 Misilanɔ nàkara gbɛ̃ pìnɔa ò bɔtɛńnɛ ń bùsun likalika, zaakũ ò pì: Óni gaga ó pínkimɛ.
34 Isarailanɔ ń flawadɛnanɔ kà tanɔ gũn lùbɛnɛɛ sari, ò ń utanɔ fĩ̀fĩa ò dàda ń gã̀n. 35 Ò kɛ̀
lákũ Musa òńnɛ nà, ò andurufu pɔ́nɔ kũ wura pɔ́nɔ kũ pɔ́kasanɔ gbɛ̀ka Misilanɔa. 36 Dikiri
tò Misilanɔ ń wɛ́ gwà, akũ ò kpàm̀ma. Lɛmɛ ò Misilanɔ pɔ́nɔ sìm̀ma lɛ.

*Isarailan*ɔ dana zɛ́n

37 Isarailanɔ dà zɛ́n gèsɛ, ò bɔ̀tɛ kũ Ramɛsɛo ò tà Suko. Gɔ̃gbɛ̃nɔ gbɛ̃nɔn dúbu wàa aakɔ̃mɛ,
nɛ́nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ baasi. 38 Buri zĩ̀tɔnɔ tà kũńwo dasi dɔ. Blènɔ kũ sãnɔ kũ zùnɔn dasi
manamana. 39 Ò burodi futɛnasari kɛ̀ kũ flawadɛna kũ ò bòo Misilao. Ò kɛ̀ lùbɛnɛɛ sari,
zaakũ ò pèm̀ma Misila kãntomɛ. Odi le ò pɔ́ble kɛ̀ ò sɛ̀ zãna ũro.

40 Isarailanɔ kunna Misila kɛ̀ wɛ̃̀ wàa pla kũ baraakurio. 41 Wɛ̃̀ wàa pla kũ baraakurio pì
papanaa gbɛra, dikpɛ pì zĩn Dikiri zĩ̀karii pìnɔ bɔ̀tɛ Misila ń pínki. 42 Gwãani pì kun Dikiri pɔ́
ũmɛ. Isarailanɔ nigɔ̃ ibɛ̃nɛ kɛa ari ń buria, zaakũ gwãani pìin Dikiri Isarailanɔ bona Misila
ibɛ̃nɛ kɛ̀.

Vĩnla dikpɛ

43 Dikiri pì Musanɛ kũ Harunao: Vĩnla yã kũ ma dìtɛn dí. Buri zĩ̀tɔ ke sún a nɔ̀bɔ sóro,
44 ama zɔ̀ kũ a lù, tó a tɔ̃̀ zɔ̃na, ani só. 45 Nibɔ ke gbasekɛri sún sóro. 46 À só kpɛ́n, àsun bo kũ
a nɔ̀bɔɔ pìio bàairo. Àsun sã pì wá ke ɛ́ro. 47 Isarailanɔ pínki gɔ̃ dikpɛ pì kɛ. 48 Tó gbɛ̃ zĩ̀tɔ kú
á tɛ́, tó à ye à Vĩnla dikpɛ kɛ Dikirinɛ, à a bɛ gɔ̃gbɛ̃nɔ tɔ̃̀ zɔ̃ ń pínki à gɔ̃ bede ũ gbasa à kɛ.
Gyɔfɔrɔde sún sóro. 49 Bede kũ gbɛ̃ zĩ̀tɔ kũ à kú kãáo, doka dokɔ̃nɔ pìimɛ. 50 Akũ Isarailanɔ
kɛ̀ lákũ Dikiri ò Musanɛ nà kũ Harunao ń pínki. 51 Zĩ birean Dikiri Isarailanɔ bɔ̀tɛ Misila gã̀
kũ gã̀ao.

13

Burodi Futɛnasari dikpɛ kũ daudunɔ kpana Ludaaao

[1] Dikiri yã ò Musanɛ à pì: [2] Àgɔ̃ Isaraila daudunɔ kũ pɔ́kãde nɛ́ sà káakunɔ kpáma, zaakũ ma pɔ́nɔmɛ ń pínki.

[3] Musa pì Isarailanɔnɛ: Á bona Misila zɔ̀blen gɔrɔ díkĩna yã gɔ̃ dɔ́agu, zaakũ Dikiri mɛ́ à á bɔ́tɛ Misila kũ a ɔ gbãnao. Àsun pɔ́futɛna só gɔrɔ pìiaro. [4] Átɛn bɔtɛ Misila gbãramɛ mɔ káaku kũ òdi pi Abibu gũn. [5] Dikiri lɛ́ sɛ̀ á dizinɔnɛ à pì áni bùsu kũ à vĩ kũ zɔ́'io din, kũ Kanaanɔ kũ Itinɔ kũ Amɔrinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔn kun kpááwa. Tó à tò a ka, à dikpɛ pì kɛ mɔ dín. [6] Àgɔ̃ burodi futɛnasari só ari gɔrɔ suppla. A gɔrɔ supplade pì zĩ nigɔ̃ deárɛ Dikiri dikpɛ gɔrɔ ũ. [7] Àgɔ̃ burodi futɛnasari só ari gɔrɔ suppla pì papa. Pɔ́futɛna ke lùbɛnɛ ke súngɔ̃ kú ɔn ke gũn á bùsunlo. [8] Zĩ pìia àgɔ̃ o á nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ átɛn kɛ lɛ yã kũ Dikiri kɛ̀árɛ kũ à á bɔ́tɛ Misila yãimɛ. [9] Dikpɛ pì nigɔ̃ deárɛ sèeda ũ lán pɔ́ dana ɔaa bà, ke lán dɔngu pɔ́ yĩna mì'arɛaa bà, de Dikiri doka gɔ̃ kú á lén, zaakũ àkũ mɛ́ à á bɔ́tɛ Misila kũ a ɔ gbãnao. [10] Àgɔ̃ dokayã pì kɛ a gɔrɔa wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo.

[11] Tó Dikiri tò a ka Kanaanɔ bùsun, akũ à kpàáwa lákũ à a lɛ́ sɛ̀árɛ nà kũ á dizinɔ, [12] àgɔ̃ á daudunɔ kpáa ń pínki. Á pɔ́kãde nɛ́ sà káakunɔ dìgɔ̃ de a pɔ́ ũ ń pínki. [13] Àgɔ̃ á zaaki nɛ́ sà káaku tɔrɔma bo kũ sãnɛo. Tó ádi boro, à a waka fĩ. Àgɔ̃ á daudunɔ tɔrɔma bo ń pínki. [14] Tó á nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ á lá a mìii zia ò pì, bɔ́ yãn gwee, à pińnɛ Dikiri á bɔ́tɛ zɔ̀blen Misila yã kũ a ɔ gbãnao yãimɛ. [15] Kũ Firi'auna kùgbãna kɛ̀ à gì ó gbarɛi, akũ Dikiri Misila daudunɔ dɛ̀dɛ ń pínki kũ pɔ́kãde nɛ́ sà káakunɔ ń pínki. A yã mɛ́ à tò odì sa oa kũ pɔ́kãde nɛ́ sà káakunɔ pínki, odì ó daudunɔ tɔrɔma bo. [16] Adikĩna nigɔ̃ de sèeda ũ lán pɔ́ dana ó ɔaa bà ke pɔ́ yĩna ó mì'arɛaa bà, zaakũ Dikiri mɛ́ à ó bɔ́tɛ Misila kũ a ɔ gbãnao.

Isarailanɔ bona Misila

[17] Kũ Firi'auna Isarailanɔ gbàrɛ, Luda dí bo kũńwo Filisitini bùsu zɛ́ kparo, bee kũ a kãnikɛo, zaakũ à pì: Tó ò fùtɛńyĩ kũ zĩio, oni ǹ nɛ̀sɛ litɛ ò ɛra Misila. [18] Luda pã̀ zɛ́ pìinɛ, akũ à gbáranna zɛ́ sɛ̀ kũńwo Isira Tɛ̃ra kpa. Isarailanɔ bɔ̀tɛ Misila ò ń zĩ̀kabɔnɔ kũna.

[19] Musa Yusufu wánɔ sɛ̀ àtɛn táo, zaakũ Yusufu tò Isarailanɔ lɛ́ sɛ̀arɛ yã à pì, tó Luda sù ń bo, oni a wánɔ sɛ́tɛ ò boo gwe.

[20] Kũ ò bò Suko, ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ gbáranna lɛ́a zaa Etamu. [21] Dikiri dìgɔ̃ dońnɛ arɛ tɛ́luku gũn fãnantɛ̃ de àgɔ̃ zɛ́ mɔńnɛ. Gwãani sɔ̃ àdigɔ̃ dońnɛ arɛ tɛ́nɛnɛ gũn, de àgɔ̃ gu puńnɛ ògɔ̃ táa o fãnantɛ̃ kũ gwãanio. [22] Tɛ́luku pìi dì go ń arɛ fãnantɛ̃ro, tɛ́nɛnɛ pìi dì go ń arɛ gwãaniro.

14

Misilanɔ pɛtɛna Isarailanɔi

[1] Dikiri pì Musanɛ: [2] Ǹ o Isarailanɔnɛ ò litɛ ò gɛ́ bùra kátɛ Pi'airo sarɛ Migidolu kũ ísirao dagura, arɛdɔkɔ̃ana kũ Baali Zɛfɔ̃o. À bùra kátɛ ísira sarɛ gwe. [3] Firi'auna nigɔ̃ da a sãtɛ, gbáranna á kũkũmɛ. [4] Mani a kùgbãna kũ, ani pɛ́tɛái, mani tɔ́ bo Firi'auna kũ a zĩ̀karinɔ yã sabai, Misilanɔ nigɔ̃ dɔ̃ kũ makũmɛ Dikiri ũ. Akũ Isarailanɔ kɛ̀ lɛ.

[5] Kũ ò ò Misilanɔ kína Firi'aunanɛ gbɛ̃ pìnɔ bàa lè, akũ àpii kũ a ìbanɔ nɛ̀sɛ lìtɛ Isarailanɔ yã musu ò pì: Bɔ́n o kɛ̀, akũ o tò ò bò zɔ̀blenawɛrɛnn? [6] Akũ Firi'auna gó dɔ̀ a sɔ̃nɛ à a zĩ̀karinɔ kàkara. [7] À sɔ̃go mananɔ sɛ̀ mèn wàa aakɔ̃ kũ Misila sɔ̃gonɔ pínki kũ zĩ̀kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔo ká ń gũn. [8] Dikiri Misilanɔ kína Firi'auna kùgbãna kũ̀, akũ à pètɛ Isaraila kũ òtɛn bɔtɛ kũ swɛ̃̀gbãnaonɔi. [9] Akũ Misilanɔ pètɛńyĩ kũ Firi'auna sɔ̃nɔ kũ a sɔ̃gonɔ kũ a sɔ̃denɔ kũ a zĩ̀karinɔ ń pínki, akũ òtɛn su ń le ń bùran ísira sarɛ kãni kũ Pi'airoo arɛdɔkɔ̃ana kũ Baali Zɛfɔ̃o.

[10] Kũ Firi'auna kà kãni, Isarailanɔ wɛ́ sɛ̀, akũ ò Misilanɔ è tɛ́ ń kpɛ. Vĩna ń kũ manamana, akũ ò wiki lɛ̀ Dikiria. [11] Ò pì Musanɛ: Miranɔn kú Misilanloo? Bɔ́ yã mɛ́ à tò n su kũoo gbárannan la ò gagaa? À kɛ̀ dera n bo kũoo Misilai? [12] Asa o ònnɛ Misila ò pì ǹ ó tó tɛɛnɛ ò zɔ̀ ble Misilanɔnɛ! Zɔ̀blennɛna manawɛrɛ de gagana gbáranna dínla. [13] Musa pìńnɛ: Àsun

tó vĩna á kũro. À zɛ tɛɛnɛ áni e lákũ Dikiri ni á sura ba nà gbãra, zaakũ Misila kũ átɛni ń e gbãra díno, áni ń e ziki doro. [14] Dikiri mɛ́ ani zì̀ káárɛ. Àgɔ̃ yĩtɛna kítikiti dé!

*Isarailan*ɔ bikũna Isira Tɛ̃rala

[15] Dikiri Musa là à pì: Bɔ́ wikin ntɛn lɛ́maa? Ǹ o gbɛ̃nɔnɛ ò futɛ ò bo kũ táo. [16] Ǹ n gò dɔ ísirala à zɔ̃kɔ̃rɛ, de Isarailanɔ le ò gɛ̃tɛ a dagura gukoria. [17] Makũ, mani Misilanɔ kùgbãna kũ, oni gɛ̃n ń gbɛra, mani tɔ́ bo Firi'auna kũ a zì̀karinɔ kũ a sɔ̃gonɔ kũ a sɔ̃denɔ yã sabai. [18] Tó ma tɔ́ bò Firi'auna kũ a sɔ̃gonɔ kũ a sɔ̃denɔ yã sabai, Misilanɔ nigɔ̃ dɔ̃ sà kũ makũmɛ Dikiri ũ. [19] Luda Malaika kũ à do Isarailanɔnɛ arɛ èra à gèɛ ń kpɛ kpa, akũ tɛ́luku kũ à kú ń arɛ èra à gèɛ ń kpɛ dɔ [20] mɔ́kɔ̃nɔ kũ Misilanɔ dagura. Tɛ́luku pì gu pù Isarailanɔnɛ à gusira kpà Misilanɔnɛ, akũ ń gbɛ̃ke dí le à nà a dakei gwãani kũ̀aro.

[21] Kũ Musa a ɔ dɔ̀ ísirala, akũ Dikiri bò kũ ĩa gbãnao ifãboki kpa. À kàka ari gu gèɛ a dɔ̀o à ísira lɛ̀ à kpàatɛkɔ̃rɛ, akũ gukori bò. Kũ í zɔ̀̃kɔ̃rɛ, [22] akũ Isarailanɔ táa ò gukoria ò bikù̀. Í bĩni bò ń ɔplai kũ ɔzɛo. [23] Akũ Misilanɔ pɛ̀tɛńyĩ. Firi'auna sɔ̃nɔ kũ a sɔ̃gonɔ kũ a sɔ̃denɔ pínki té ń kpɛ ísira gũn. [24] Gudɔnaao Dikiri Misila zì̀karinɔ gwà zaa ténɛnɛ gũn, akũ à tò ò lìkara. [25] À tò ń sɔ̃gonɔ vlɛ̃̀, à tò ń táa'onaa kɛ̀ zĩ'ũ, akũ ò pì: Ò bàa lɛ́ Isarailanɔnɛ, zaakũ Dikiri tɛn zì̀ káńnɛ kũoomɛ.

[26] Dikiri pì Musanɛ: Ǹ n ɔ dɔ ísirala, í ni da Misilanɔla kũ ń sɔ̃gonɔ kũ ń sɔ̃denɔ. [27] Akũ Musa a ɔ dɔ̀ ísirala, akũ í tɛn su a gbɛ̀n gudɔnaao. Lákũ í tɛn su nà, akũ Misilanɔ bàa sì ò ye ò bɔtɛ. Gwen Dikiri tò ísira dàńlan. [28] Í sù a dà sɔ̃gonɔla kũ sɔ̃denɔ kũ Firi'auna zì̀kari kũ ò gɛ̃̀ ísira gũn Isarailanɔ gbɛranɔ ń pínki. Ń gbɛ̃ke dí boro, bee mɛ̀n do. [29] Isarailanɔ sɔ̃ ò táa ò í dagura gu koriamɛ. Í bĩni bò ń ɔplai kũ ɔzɛo. [30] Zĩ birean Dikiri Isarailanɔ sì Misilanɔa, akũ Isarailanɔ Misila pìnɔ gènɔ è ísira bara. [31] Kũ Isarailanɔ Dikiri gbãna zɔ̃kɔ̃ kũ à mɔ̀ Misilanɔnɛɛ è, ò vĩna kɛ̀nɛ, akũ ò a náani kɛ̀ kũ a zɔ̀bleri Musao.

15

*Isarailan*ɔ lɛ̀ɛ

[1] Akũ Musa kũ Isarailanɔ ń pínki lɛ̀ dí sì Dikirinɛ ò pì:
Mani lɛ̀ sí Dikirinɛ, zaakũ a tɔ́ bona,
à sɔ̃denɔ kũ ń sɔ̃nɔ kà ísiran.
[2] Dikiri mɛ́ à ma gbãna ũ, mani a táaki lɛ́,
àkũ mɛ́ à ma sura bà.
Àkũmɛ ma Luda ũ, mani a tɔ́ kpá.
Àkũmɛ ma de Luda ũ, mani a tɔ́ sɛ́ lei.
[3] Dikiri bi zì̀kariimɛ, a tɔ́n Dikiri.
[4] À Firi'auna sɔ̃gonɔ kũ a zì̀karinɔ kà ísiran,
à zì̀kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ vlɛ̃̀ Isira Tɛ̃ran.
[5] Í lòkotoo pìi dàńla,
ò kpàtɛ zĩtɛ lán gbɛ̀ɛ bà.
[6] Dikiri, n ɔplan gbãna kun kũ zɔ̃kɔ̃kɛo,
Dikiri, n n ibɛrɛnɔ kàkatɛ kũ n ɔplao.
[7] N n zãngurinɔ nɛ̀ n gakuri zɔ̃kɔ̃ɔ gũn,
n pɔ fɛ̃̀ n ń nátɛ lán sɛ̃̀ɛ bà.
[8] N pɔ́ bò n yĩn, akũ í zɔ̀̃kɔ̃rɛ,
à gɔ̀̃ zɛna lán bĩni bà,
ísira ì ari a guragura.
[9] Ó ibɛrɛ pìnɔ pì,
oni pétɛwái ò ó lemɛ,
oni ó pɔ́nɔ sétɛ lákũ ò yei nà,
oni ń fɛ̃nɛdanɔ bo ò ó dɛdɛo.
[10] N n lɛ́'ĩa vù, akũ ísira dàńla,
ò kpàtɛ lán darumaa bà í zɔ̃kɔ̃ɔ pìn.

[11] Dikiri, tãnanɔ té a kpate mé à de lán n bàa?
Dín oni lɛkɔ̃a kũnwoo?
Yãbonsarɛkɛri, n zɔ̃kɔ̃kɛ adona,
n gakuri naasi vĩ.
[12] N n ɔpla pòro, akũ zĩtɛ ń mɔ́mɔ.
[13] Ɔ́kɔ̃nɔ kũ n ó bó zɔ̀blennɔ
ĩni dowɛrɛ arɛ n gbɛ̃kɛ gũn,
ĩni gɛ́ kũoo n bùsun kũ n gbãnao.
[14] Tó burinɔ mà, oni lukaluka,
í wãna ni ká Filisitini bùsudenɔ pɔa.
[15] Ɛdɔmunɔ kínanɔ ni vĩna kɛ,
swɛ̃̀ ni kɛ̃ Mɔabu don'arɛdenɔn,
Kanaanɔ bùsudenɔ mɛ̀ ni yɔ́ ń pínki.
[16] Vĩna zɔ̃kɔ̃ ni ń kũ, swɛ̃̀ ni kɛ̃ńgu,
oni gɔ̃ kítikiti lán gbɛ̀ɛ bà
n gbãna zɔ̃kɔ̃ yãi Dikiri,
ari ɔ́kɔ̃nɔ kũ n ó sɛ́ n pɔ́ ũnɔ ni gɛ̃tɛ.
[17] Dikiri, ĩni gɛ́ kũoo kpi kũ n sɛ̀ n pɔ́ ũ kĩnaa,
ĩni ó zĩni pɛ́tɛ gu kũ n dìtɛ n vutɛki ũn,
n kúki kũ n kɛ̀kɛ n zĩdanɛɛ pìi.
[18] Dikiri nigɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínkimɛ.

[19] Kũ Firi'auna sɔ̃nɔ kũ a sɔ̃gonɔ kũ a sɔ̃denɔ gɛ̃̀ ísira gũn, akũ Dikiri sù kũ ío à dàńla, ama Isarailanɔ táa ò gukoria ísira pìi gũn. [20] Akũ annabi Miriamu, Haruna dãre, a sɛ̃̀gɛ̃ɛ sɛ̀, akũ nɔgbɛ̃nɔ bò ò téi ń pínki, òtɛn sɛ̃̀gɛ̃ pá òtɛn ũ wã. [21] Miriamu lɛ̀ɛ sìńnɛ à pì:
À lɛ̀ sí Dikirinɛ, zaakũ a tɔ́ bona,
à sɔ̃denɔ kũ ń sɔ̃nɔ kà ísiran.

Í kyà̀kyãa

[22] Musa dà zɛ́n kũ Isarailanɔ, ò kɛ̃̀kɔ̃a kũ Isira Tɛ̃rao ò gɛ̃̀ Suru gbárannan. Ò táa ò gɔrɔ aakɔ̃ gbáranna pìn odi í ero. [23] Kũ ò kà gu kũ òdi pi Mara, odi fɔ̃ ò a í mìro kũ à kɛ̀ kyà̀kyã yãi. A yã mɛ́ à tò ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Mara. [24] Akũ gbɛ̃nɔ zuka kà Musai ò pì: Bɔ́n óni mii? [25] Musa wiki lɛ̀ Dikiria, akũ Dikiri lí mɔ̀nɛ. Kũ Musa lí pìi zù ín, akũ í pìi kɛ̀ nna. Gwen Dikiri yã dìtɛńnɛ kũ dokao à ń yɔ̃ à ń gwá [26] à pì: Tó a laakarii dɔ̀ makũ Dikiri á Luda yãa átɛn yã kũ má yei kɛ, tó a yã kũ ma dìtɛnɔ mà, akũ á ma dokanɔ kũna pínki, mani gyã kũ ma kà Misilanɔn ke kááguro, zaakũ makũmɛ Dikiri kũ àdi á gba aafia ũ. [27] Abire gbɛra ò kà Ɛlimu, gu kũ ísɛ̃boki mèn kuri awɛɛplanɔn kun kũ domina lí mèn baaakɔ̃ akurinɔo. Akũ ò bùraa kàtɛ í pìi sarɛ gwe.

16

Mana kũ kpɛkpɛrɛwinɔ

[1] Isarailanɔ fùtɛ Ɛlimu ń pínki, akũ ò kà Sini gbáranna kũ à kú Ɛlimu kũ Sinaio dagura ń bona Misila mɔ plade gũn gɔrɔ gɛ̃rode zĩ. [2] Akũ ò zuka kà Musai kũ Harunao gbárannan gwe ń pínki [3] ò pìńnɛ: Bɔ́ yã mɛ́ à tò Dikiri dí ó dɛdɛ Misilaroo? Gwe odì vutɛ ò pɔ́ ble kũ nɔ̀bɔɔo ari ò kã, akũ a su kũoo gbárannan kũ à ó dɛdɛ kũ nàao.

[4] Dikiri pì Musanɛ: Bona musu mani pɔ́ble fãárɛ. Gbɛ̃nɔ ni bɔtɛ ò gɔrɔ do pɔ́ sɛ́tɛ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà ń blena lén, de mà ń yɔ̃ mà gwa tó ò ma doka kũna. [5] Gɔrɔ suddode zĩ gɔrɔ pla pɔ́n oni sɛ́tɛ ò a pɔ́ble kɛ. [6] Akũ Musa kũ Harunao pìńnɛ ń pínki: Ɔkɔsiala áni dɔ̃ kũ Dikiri mɛ́ à á bɔ́tɛ Misila, [7] zia kɔnkɔ áni Dikiri gakuri e. À zuka kũ a kàai mà. Bɔ́n ó ũ kũ áni gbasa a zuka kàwáii? [8] Musa èra à pì: Dikiri ni á gba nɔ̀bɔɔ à só ɔkɔsiala, zia kɔnkɔ ani pɔ́ble kpááwa á blena lén, kũ à zuka kũ á kàai mà yãi. Pɔ́ken ó ũro. Adi kɛ ɔ́kɔ̃nɔ a zuka kàwáiro, Dikirimɛ.

[9] Akũ Musa pì Harunanɛ: Ǹ o Isarailanɔnɛ ń pínki ò na Dikirii, zaakũ à ń zukakanaa mà. [10] Kũ Haruna tɛn yã ońnɛ, ò arɛ dɔ̀ gbáranna kpa, akũ ò è Dikiri gakuri bò à sùḿma téluku

gũn. [11] Akũ Dikiri yã ò Musanɛ à pì: [12] Ma Isarailanɔ zukakanaa mà. Ǹ ońnɛ ɔkɔsiala oni nɔ̀bɔ só, zia kɔnkɔ oni pɔ́ ble ò kã, oni dɔ̃ kũ makũmɛ Dikiri ń Luda ũ.

[13] Ɔkɔsi kpɛkpɛrɛwinɔ sù ò dà ń bùrala. Kũ gu dɔ̀ plí kpà à lìkańyĩ. [14] Kũ plí kɛ̀̃, akũ pɔ́ gɔ̃̀ katɛna zĩtɛ púu ketekete lán pɔ́ koto bà. [15] Kũ Isarailanɔ è, ò pìkɔ̃nɛ: Bɔ́n díi? Zaakũ odi dɔ̃ pɔ́ kũ à de a ũro. Musa pìńnɛ: Pɔ́ kũ Dikiri kpàáwa à blen gwe. [16] Yã kũ Dikiri dìtɛárɛn dí: Á baadi sétɛ a blena lén. À sétɛ á baadi zaka lɛ́ dodo á ɔndenɔ dasi lén. [17] Isarailanɔ kɛ̀ lɛ. Ò sɛ̀tɛ, gbɛ̃̃kenɔ pɔ́ zɔ̃kɔ̃, gbɛ̃̃kenɔ pɔ́ fíti. [18] Kũ ò zakaa dàn, gbɛ̃ kũ à sɛ̀tɛ zɔ̃kɔ̃ pɔ́ dí dialaro, gbɛ̃ kũ à sɛ̀tɛ fíti pɔ́ dí kĩaaro. [19] Musa pìńnɛ: Gbɛ̃̃ke sún a kpara tó ari gudɔoro. [20] Gbɛ̃̃kenɔ dí Musa yã maro, ò a kpara tò ari gu dɔ̀, akũ à kɔ̀kɔɔ kà à vã̀, akũ Musa pɔ fɛ̃̀ gbɛ̃ pìnɔi.

[21] Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà baadi dì sétɛ a blena lén. Tó ifãntɛ̃ gbã̀, pɔ́ kũ à gɔ̃̀ zĩtɛ dì yɔ́mɛ. [22] Gɔrɔ suddode zĩ ò pɔ́ble sɛ̀tɛ lɛu pla, baadi zaka lɛ́ plapla. Akũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ gɛ̀ɛ ò ò Musanɛ ń pínki. [23] À pìńnɛ: Lɛn Dikiri dìtɛ lɛ. Zia bi kámmabogɔrɔ zĩmɛ, Dikiri gɔrɔmɛ. À pɔ́ kũ á ye à kpá tɛ́a kpá tɛ́a. À pɔ́ kũ á ye à disa disa, à a kpara kũ à gɔ̃̀ ditɛ ari gu dɔ̀. [24] Ò dìtɛ ari gu dɔ̀ lákũ Musa ò nà. Adikũ dí vãro adi kɔ̀kɔ káro. [25] Akũ Musa pìńnɛ: À ble gbãra, zaakũ kámmabogɔrɔ zĩmɛ, áni e gukea gbãraro. [26] Àgɔ̃ sétɛ ari gɔrɔ suddo. A gɔrɔ supplade bi kámmabogɔrɔ zĩmɛ, anigɔ̃ kun zĩ kũ̀aro.

[27] Gɔrɔ supplade zĩ gbɛ̃̃kenɔ bò ò gɛ̀ɛ sétɛ, akũ odi lero. [28] Akũ Dikiri pì Musanɛ: Ánigɔ̃ kú kũ doka kũ ma dìtɛnɔ manaa sario ari bɔrɛmɛɛ? [29] Àgɔ̃ dɔ̃ kũ makũ Dikiri ma kámmabogɔrɔ dìtɛárɛ. A yã mɛ́ à tò gɔrɔ suddode zĩ madì gɔrɔ pla pɔ́ble kpááwa. Baadi gɔ̃ kú a gbɛ̀n, gbɛ̃̃ke sún bo gu kũ à kun gɔrɔ supplade pì zĩro. [30] Akũ ò kámma bò gɔrɔ supplade zĩ. [31] Isarailanɔ tɔ́ kpà pɔ́ble pìinɛ mana. À de lán pɔ́wɛ pura keteketenɔ bàmɛ. A í nna lán kàra zɔ́de bà.

[32] Musa pì: Yã kũ Dikiri dìtɛn dí: Ò mana zaka lɛ́ do ditɛ ó burinɔnɛ, de ò pɔ́ble kũ à kpàwá o blè gbárannan ó bona Misila gbɛra e se. [33] Akũ Musa pì Harunanɛ: Ǹ lo sɛ́ ǹ mana zaka lɛ́ do kán ǹ ditɛ Dikiri arɛ, de àgɔ̃ ditɛna ó burinɔnɛ. [34] Akũ Haruna dìtɛ gbɛ̀ anlonɔ sarɛ de àgɔ̃ ditɛna lákũ Dikiri ò Musanɛ nà. [35] Isarailanɔ mana blè wɛ̃̀ bupla ari ò gɛ̀ɛ ò kào bùsu kũ gbɛ̃̃nɔn kún. Ò mana pìi blè ari ò gɛ̀ɛ ò kào Kanaanɔ bùsu lɛ́a. [36] Zaka lɛ́ do bi lita plamɛ.

17

Í bona gbɛ̀n
(Nar 20:2-13)

[1] Isarailanɔ fùtɛ Sini gbárannan ń pínki, òtɛn bùra kátɛkatɛ lákũ Dikiri òńnɛ nà, akũ ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ Rɛfidimu. Odi í le ò mì gwero, [2] akũ ò zuka kà Musai ò pì: Ǹ ó gba í ò mi. À pìńnɛ: Bɔ́yãi átɛn lɛ́kpakɔ̃ana kɛ kũmaoo? A kɛ̀ dera átɛn Dikiri lɛ́ à gwaa? [3] Kũ ími tɛni ń dɛ, akũ ò zuka kà Musai ò pì: Bɔ́yãi n bo kũoo Misilai? Ń ye ími ó dɛ kũ ó nɛ́nɔ kũ ó pɔ́kãdenɔon yá? [4] Akũ Musa wiki lɛ̀ Dikiria à pì: Deran mani kɛ kũ gbɛ̃ pìnɔ nàa? À gɔ̃̀ fíti kũ oni ma pápa kũ gbɛ̀ɛo ò ma dɛ. [5] Dikiri pìnɛ: Ǹ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sétɛ à do gbɛ̃ pìnɔnɛ arɛ. Ǹ n gò kũ n Nili lɛ̀o sɛ́ dɔ. [6] Mani zɛ n arɛ Orɛbu gbɛ̀si sarɛ gwe. Ǹ gbɛ̀si pì lɛ́, í ni bo de ò mi. Akũ Musa kɛ̀ lɛ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ wára. [7] Akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Masa, zaakũ gwen ò Dikiri lèn ò gwà ò pì: Dikiri kú kũoomɛ gwe yá? Ò tɔ́ kpànɛ Mɛriba dɔ, kũ Isarailanɔ zuka kà gwe yãi.

Zĩ̀kana kũ Amalɛ̨kinɔ

[8] Amalɛkinɔ sù zĩ̀ ká kũ Isarailanɔ Rɛfidimu. [9] Akũ Musa pì Yɔsuanɛ: Ǹ gbɛ̃̃nɔ sɛ́ ó tɛ́ à gɛ́ zĩ̀ ká kũ Amalɛkinɔ. Zia manigɔ̃ zɛna sĩ̀sĩ dí mìsɔ̃ntɛa kũ Luda gòoo kũna. [10] Yɔsua kɛ̀ lákũ Musa òne nà, à gɛ̀ɛ zĩ̀ ká kũ Amalɛkinɔ. Akũ Musa kũ Harunao kũ Uruo dìdi sĩ̀sĩi pìi mìsɔ̃ntɛa. [11] Tó Musa a ɔnɔ sè, Isarailanɔ dìgɔ̃ zĩ̀ ble Amalɛkinɔamɛ, ama tó à a ɔnɔ dìtɛ sɔ̃, Amalɛkinɔ dìgɔ̃ zĩ̀ ble Isarailanɔa. [12] Kũ Musa ɔnɔ wã̀, ò gbɛ̀ɛ sè ò dìtɛ a gbáru à vùtɛa, akũ Haruna kũ Uruo a ɔnɔ kũkũna, gbɛ̃ do ɔplai, gbɛ̃ do ɔzɛi, akũ a ɔnɔ gɔ̃̀ zɛna ari ifãntɛ̃ gɛ̀ɛ à gɛ̃̀o kpén. [13] Akũ Yɔsua zĩ̀i blè Amalɛkinɔa à ń dɛdɛ kũ fɛ̃̃nɛdao.

[14] Dikiri pì Musanɛ: Ǹ adikĩna kɛ̃ takada gũn de àgɔ̃ de dɔngu pɔ́ ũ ǹ o Yɔsuanɛ, zaakũ
mani Amalɛkinɔ buri bo andunia gũn ń pínki. [15] Musa gbagbaki bò, akũ à tɔ́ kpànɛ Dikirimɛ
ma tuta ũ [16] à pì: Ma ɔ sɛ̀ Dikiri kpata kpa. Dikiri nigɔ̃ zĩ̀ ká kũ Amalɛkinɔ gɔrɔ sĩnda pínki.

18

Yɛtoro gɛna Musa gwa

[1] Musa anzure Yɛtoro, Midiã sa'ori, yã kũ Luda kɛ̀ Musanɛ kũ a gbɛ̃ Isarailanɔ mà, lákũ
Dikiri ń bɔ́tɛ Misila nà. [2] À sù à lè Musa gĩnakɛ à a nanɔ Zipora zĩ̀ bɛ [3] kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mèn planɔ.
A do tɔ́n Gɛsɔmu, zaakũ Musa pì gbɛ̃ zĩ̀tɔn a ũ dakenɔ bùsun. [4] A do tɔ́n Ɛliɛza, zaakũ Musa
pì a de Luda a faaba kɛ̀ à a bo Firi'auna fɛ̃nɛda léi. [5] Akũ Yɛtoro fùtɛ àtɛn su Musa kĩnaa kũ
a nɛ́nɔ kũ a nanɔo gu kũ à bùraa kàtɛn Luda kpi sarɛ gbárannan. [6] À lɛ́gbãzã kɛ̀ Musanɛ à
pì: Matɛn su n kĩnaa kũ n nanɔo kũ n nɛ́ mèn planɔo. [7] Musa bò à gɛ̀ɛ à dà a anzurelɛ à kùtɛ
à lɛ́ pɛ̀a. Ò kɔ̃ aafiaa gbɛ̀ka, akũ ò gɛ̃̀ kpɛ́n. [8] Musa yã kũ Dikiri kɛ̀ Firi'aunanɛ kũ Misilanɔ
Isarailanɔ yãi bàbanɛ pínki kũ wari kũ à ń lɛ́ zɛ́ gũnnɔ pínki kũ lákũ Dikiri ń bó nào. [9] Yɛtoro
pɔ kɛ̀ nna yã mana kũ Dikiri kɛ̀ Isarailanɔnɛɛa pínki kũ lákũ à ń bó Misilanɔ ɔĩ nào. [10] Akũ à
pì: Ò Dikiri sáabu kpá lákũ à á bó Firi'auna kũ Misilanɔ ɔĩ nà. [11] Má dɔ̃̀ sà kũ Dikiri zɔ̃kɔ̃ de
tãnanɔla ń pínki. Kũ Misilanɔ ĩa dã̀áwa, à yã mɔ̀ńnɛ. [12] Akũ Yɛtoro sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́
kũ ò Ludaa kũ sa'opɔ pãndenɔ dɔ. Akũ Haruna kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ń pínki ò sù ò pɔ́ blè
kãao Luda arɛ.

*Yãgɔ̃*gɔ̃rinɔ ditɛnaa

[13] Kũ gu dɔ̀ Musa vùtɛ àtɛn yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ, ò katɛnai zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi. [14] Kũ Musa anzure
yã kũ àtɛn kɛńnɛ è pínki, akũ à a là à pì: Bɔ́n ntɛn kɛ kũ gbɛ̃ dínɔ lɛɛ? Bɔ́yãi ntɛn yãkpatɛ
kɛńnɛ ndo, gbɛ̃ sĩnda pínki katɛnanyĩ zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsii? [15] Musa wèa à pì: Gbɛ̃nɔ dì su
ma kĩnaa ò Luda pɔyenyĩna yã mamɛ. [16] Tó ò yãkete vĩ, òdi su ma kĩnaa mà yã pì gɔ̃gɔ̃ńnɛ
mà Luda doka kũ à dìtɛnɔ oń́nɛ.

[17] Musa anzure pìnɛ: Yã kũ ntɛn kɛ manaro. [18] Ĩni kpasa, gbɛ̃ kũ ò kú kũnwonɔ ni kpasa dɔ,
zaakũ zĩ pì denla, ĩni fɔ̃ ǹ kɛ ndoro. [19] Ǹ ma yã ma sà, mani lɛ́ damma, Luda nigɔ̃ kú kũnwo.
Ĩnigɔ̃ deńnɛ yãgɔ̃gɔ̃ri ũ, ĩnigɔ̃ gɛ́ kũ ń yãnɔ Luda kĩnaa, [20] ĩnigɔ̃ doka kũ Luda dìtɛnɔ dańnɛ,
ĩnigɔ̃ zɛ́ kũ à de ò sɛ́ mɔ́ńnɛ kũ yã kũ oni kɛnɔ. [21] Ǹ gbɛ̃ laakaride náanide kũ ò Luda vĩna vĩ
akũ òdi gusarɛgba síronɔ sɛ́ ń té, ǹ ń ditɛ gbɛ̃nɔn wàa sɔsɔɔronɔ don'arɛdenɔ ũ kũ gbɛ̃nɔn
basɔsɔɔroo kũ gbɛ̃nɔn bupla akurio kũ gbɛ̃nɔn kurikurio, [22] de ògɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃ pìnɔnɛ gɔrɔ
sĩnda pínki. Oni su n kĩnaa kũ yã zĩ'ũnɔ pínki, ama oni yã fítinnanɔ gɔ̃gɔ̃ ń zĩda. Abire mɛ́
ani n aso lagonnɛ. [23] Tó Dikiri wènnɛ, tó n kɛ̀ lɛ, ĩni fuaro, gbɛ̃ pìnɔ ni tá bɛ kũ laakariio
kpatɛna.

[24] Musa a anzure yã mà à kɛ̀ lákũ à òarɛ nà pínki. [25] À gbɛ̃ laakaridenɔ sɛ̀ Isaraila burinɔ
tɛ́ pínki à ń dítɛ gbɛ̃nɔn wàa sɔsɔɔronɔ don'arɛdenɔ ũ kũ gbɛ̃nɔn basɔsɔɔroo kũ gbɛ̃nɔn
bupla akurio kũ gbɛ̃nɔn kurikurio. [26] Akũ òdigɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ gɔrɔ sĩnda pínki. Yã zĩ'ũn òdi
suo Musa kĩnaa, akũ òdi yã fítinnanɔ gɔ̃gɔ̃ ń zĩda. [27] Musa gɛ̀ɛ à zɛ̀ a anzureenɛ, akũ à tà a
bùsun.

19

Sinai kpi sarɛ

[1] Isarailanɔ bona Misila mɔ aakɔ̃de gũn [2] ò fùtɛ Rɛfidimu. Kũ ò kà Sinai gbárannan, akũ
ò bùraa kàtɛ gwe Sinai kpi sarɛ. [3] Musa dìdi à gɛ̀ɛ Luda kĩnaa kpi pìi musu, akũ Dikiri lɛ́ zùi
à pì: Ǹ yã dí o Yakubu buri Isarailanɔnɛ: [4] A è lákũ ma kɛ̀ Misilanɔnɛ nà, lákũ ma á sɛ́ ma
su kãáo ma kĩnaa, lákũ vãu dì a nɛ́ sɛ́ a dèmbɛrɛɛa nà. [5] Tó a ma yã mà á ma bàka kunna
kãáo yã kũna tera sà, anigɔ̃ de ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ ũ buri sĩnda pínki tɛ́. Bee kũ andunia de
ma pɔ́ ũ pínki, [6] ánigɔ̃ demɛnɛ kínanɔ kũ sa'orinɔ ũ, ma gbɛ̃ kũ ò kú adonanɔ ũ. Yã kũ ĩni o
Isarailanɔnɛɛn gwe.

[7] Musa kìpa à gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi, akũ à yã kũ Dikiri ònɛɛ bàbańnɛ pínki. [8] Gbɛ̃nɔ wèa ń pínki
ò pì: Yã kũ Dikiri òwɛrɛ pínki óni kɛ. Akũ Musa gɛ̀ɛ à yã kũ ò òo bàba Dikirinɛ. [9] Dikiri pìnɛ:

Mani su n kĩnaa túsukpɛ gègetee gũn, de gɔrɔ kũ matɛn yã onnɛ, oni ma onigɔ̃ n náani vĩ gɔrɔ sĩnda pínki. Akũ Musa yã kũ gbɛ̃nɔ ò bàba Dikirinɛ. [10] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ gɛ́ ń kĩnaa ǹ ońnɛ ò gbǎ bo ń zĩdanɛ gbãra kũ ziao, ò ń pɔ́kasanɔ pípi. [11] Ògɔ̃ kú soru gũn ziando, zaakũ a gɔrɔ aakɔ̃de zĩn mani kipa mà zɛ Sinai kpi musu gbɛ̃ sĩnda pínki wára. [12] Ǹ zĩtɛ lɛ́ sèeda dańnɛ kpi pìi pɔ̀rɔ léa ari à lìkai pínki. Ǹ ońnɛ ò laakari kɛ. Òsun didi kpi pìiaro. Ń gbɛ̃ke sún ɔ kɛa sero. Gbɛ̃ kũ à ɔ kɛ̀a, ò ade dɛ. [13] Òsun ɔ kɛ adearo. Ò a pápa kũ gbɛ̀ɛo ke ò a pápa kũ kàao ò dɛ. Pɔ́kãden yá, bisãsirin yá, à gàmɛ. Tó ò mà ò kuru pɛ̀ ò a yĩsãm pà, ò na kpi pìii.

[14] Musa kìpa kpi pìia à sù à gbɛ̃nɔ lè à òńnɛ ò gbǎ bo ń zĩdanɛ ò ń pɔ́kasanɔ pípi. [15] À èra à pìńnɛ: Àgɔ̃ kú soru gũn gɔrɔ aakɔ̃de zĩ yãi. Àsun wútɛ kũ nɔgbɛ̃oro. [16] Kũ gu dɔ̀ a gɔrɔ aakɔ̃de pìia, akũ legũ tɛn pũtã àtɛn pí, akũ legũ sìsi kpi musu. Kũ ò kuru yĩsãmpanaa mà, akũ vĩna gbɛ̃ kũ ò kú bùrannɔ kǔ ń pínki òtɛn lukaluka. [17] Musa bò kũńwo bùran à gɛ̀ɛ kũńwo Luda kĩnaa, akũ ò zɛ̀ zĩtɛ kpi pìi sarɛ. [18] Túsukpɛ dà Sinai kpila kũ Dikiri kìpaa kũ téo yãi. Túsukpɛ pìi fùtɛ lán tãma túsukpɛ bà, akũ kpi pì tɛn yĩgãyĩgã manamana. [19] Kuru yĩsãmpana tɛn kara. Kũ Musa yã ò, akũ Luda wèa legũpũtãnaa gũn.

[20] Dikiri kìpa à zɛ̀ Sinai kpi mìsɔ̃ntɛa à Musa sìsi, akũ à dìdi à gɛ̀ɛ gwe. [21] Dikiri pìnɛ: Ǹ kipa ǹ kpãkɛ̃ gbɛ̃nɔi, òsun vĩ gulɛzɛkila ò su ò ma gwaro, de ń paridenɔ sún gagaro yãi. [22] Bee sa'ori kũ òdi namainɔ, ò gbǎ bo ń zĩdanɛ de màsun fɛ̃ńyĩro yãi. [23] Musa pì Dikirinɛ: Oni didiro, zaakũ n kpãkɛ̃wái n pì ò zĩtɛ lɛ́ sèeda da kpi pìi pɔ̀rɔ léa à gɔ̃ n pɔ́ ũ. [24] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ kipa ǹ Haruna sɛ́ ǹ su kãao, ama sa'orinɔ kũ gbɛ̃ kparanɔ sún vĩ bara ò su ma kĩnaaro de màsun fɛ̃ńyĩro yãi. [25] Akũ Musa kìpa gbɛ̃ pìnɔ kĩnaa à yã pìi òńnɛ.

20

*Dokayã mɛ̀*n kurinɔ

[1] Luda yã díkĩna ò pínki à pì: [2] Makũmɛ Dikiri á Luda ũ. Ma á bɔ́tɛ zɔ̀blen Misila.

[3] Àsungɔ̃ dikiri ke vĩ ma gbɛraro.

[4-5] Àsun pɔ́ke taka kɛ à kútɛ à donyĩ kɛnɛro, pɔ́ kũ à kú musu ke zĩtɛ ke í gũnn yá, zaakũ makũ Dikiri á Luda, nɛ̀sɛgɔ̃bademɛ ma ũ. Madì gbɛ̃ kũ à yemaironɔ yã vãni wí ń burinɔ musu ari à gɛ́ pɛ́ ń sãkpɛnɔa kũ ń nasionɔ. [6] Gbɛ̃ kũ ò yemai ò ma dokayãnɔ kũnanɔ sɔ̃, madìgɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ kũńwomɛ ari ń buria.

[7] Àsun makũ Dikiri á Luda tɔ́ sí pãpãro, zaakũ gbɛ̃ kũ à ma tɔ́ sì pãpã mani tó à bo pãro.

[8] Àgɔ̃ dɔn kámmabogɔrɔ bi ma pɔ́mɛ. [9] Àgɔ̃ á bura zĩ kũ á zĩ sĩnda pínkio kɛ gɔrɔ suddo, [10] a supplade gɔ̃ deárɛ kámmabogɔrɔ ũ, zaakũ makũ Dikiri á Luda ma pɔ́mɛ. Àsun zĩ ke kɛ gɔrɔ pì zĩro, ákɔ̃nɔ ke á nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ke á nɛ́nɔgbɛ̃ ke á zĩkɛri gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ ke á pɔ́kãde ke nibɔ kũ à kú á bɛa. [11] Zaakũ gɔrɔ suddon ma musu kũ zĩtɛo kè kũ ísirao kũ pɔ́ kũ ò kú ń gũnnɔ pínki, akũ ma kámma bò a gɔrɔ supplade zĩ. A yã mɛ́ à tò ma arubarikaa dà kámmabogɔrɔ pìn ma dìtɛ ma pɔ́ ũ. [12] Àgɔ̃ á de kũ á dao bɛ̀ɛrɛ dɔ̃, de à gì kɛ bùsu kũ makũ Dikiri á Luda matɛn kpááwan.

[13] Àsun gbɛ̃ dɛro.

[14] Àsun zina kɛro.

[15] Àsun kpãni oro.

[16] Àsun yã dí á gbɛ̃dakearo.

[17] Àsun á gbɛ̃dake ɔn ni dɛro. Àsun a nɔ ni dɛro ke a zĩkɛri gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ ke a zù ke a zaaki ke pɔ́ kũ à vĩnɔ pínki.

[18] Gbɛ̃ sĩnda pínki legũpũtãnaa mà kũ kuru yĩsãmpanaao, ò legũpinaa è kũ túsukpɛo dɔ kpi musu, akũ vĩna ń kũ òtɛn lukaluka ò zɛ zǎ dire. [19] Ò pì Musanɛ: Ǹ yã owɛrɛ n zĩda, óni ma. Ǹsun tó Luda yã owɛrɛro, de òsun gagaro yãi. [20] Musa pìńnɛ: Àsun tó vĩna á kũro, zaakũ kũ à á yɔ̃ à gwa yãin à sù, de àgɔ̃ a vĩna vĩ akũsɔ̃ àsun durunna kɛro yãi. [21] Ò zɛ zǎ dire, akũ Musa nà túsukpɛ gègetee pìii, gu kũ Luda kun pìn.

Dikiri gbagbaki yã

22 Akũ Dikiri pì Musanɛ: Ǹ yã dí o Isarailanɔnɛ: A mà kũ á zĩdao lákũ ma yã òárɛ zaa musu
nà. 23 Àsun tãna ke kɛ à namaro. Àsun andurufu ke wura pi tãnanɔ ũro. 24 À ma gbagbaki
bo kũ ɛ̃o à sa oa kũ sãnɔ kũ zùnɔ, sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'opɔo. Gu
kũ ma dìtɛárɛ àgɔ̃ ma sísin, mani su á kĩnaa mà arubarika daágu. 25 Tó átɛni ma gbagbaki
pì bo kũ gbɛ̀ɛo, àsun bo kũ gbɛ̀ anaaoro, zaakũ tó a gã pɛ̀tɛa, a tò à gbɑ̀a lèn gwe. 26 Àsun
ma gbagbaki bo à a didiki kɛro, de á pótompokɛ sún bo gbagbaki pìiaro yãi.

23

Yãkɛna a zɛ́a

1 Àsun òpi baaru kpáro. Àsun zɛ kũ gbɛ̃ vãnio ɛ́kɛ sèedade ũro. 2 Àsun tɛ́ parii yãvãnikɛnaa
gũnlo. Àsun zɛ kũ pario yãkpatɛ gũn à bo yãzɛde kpɛro. 3 Tó takaside yã nnaro, àsun zɛ
kãaoro. 4 Tó n ibɛrɛɛ zù ke a zaaki sɑ̀tɛ akũsɔ̃ n kpakũ kãao, ǹ a kũ ǹ gɛ́onɛ bɛ. 5 Tó n n
zãnguri zaaki è àtɛn fu asoa, ǹ kpái, ǹsun a tónlo.

6 Tó takaside yã nna, àsun bo a kpɛro. 7 À kɛ zɑ̀ kũ manafikio. Àsun taarisaride ke gbɛ̃
mana dɛro, zaakũ mani tó taaride bo pãro. 8 Àsun gusarɛgba síro, zaakũ gusarɛgba dì tó
wɛ́denɔ vĩna kũmɛ, akũsɔ̃ àdi gbɛ̃ mananɔ yã litɛ kpɛdangara. 9 Àsun bòasu wɛ́ tãro. Á
bòasukɛ dɔ̃, zaakũ bòasunɔn á ũ yã Misila. 10 Àgɔ̃ pɔ́ tɔ̃ á buranɔa à kɛkɛ ari wɛ̀̃ suddo, 11 a
wɛ̀̃ suppladen à tó zĩtɛ kámma bo à ĩam pá, de á takasidenɔ le ò a zɑ̀ kũ à bùtɛ gwenɔ kɔ̃nɔ
wɛ, nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ le ò a kpara só. À kɛ lɛ dɔ kũ á geepi búo kũ á kùkpɛo. 12 Àgɔ̃ zĩ kɛ ari gɔrɔ
suddo, a suppladen àgɔ̃ kámma bo, de á zùnɔ kũ á zaakinɔ le ò kámma bo, akũsɔ̃ á zɔ̀nɔ kũ
bòasunɔ ni le ò ĩam pá. 13 Àgɔ̃ yã kũ ma òárɛnɔ kũna pínki. Àsun tãnanɔ tɔ́ síro. Òsun ń tɔ́
ma á lɛ́n sero.

Dikpɛ mèn aakɔ̃nɔ
(Bon 34:18-26)

14 Wɛ̀̃ kũ wɛ̀̃ɛo àgɔ̃ su dikpɛ kɛmɛnɛ gɛ̀̃n aakɔ̃. 15 Àgɔ̃ Burodi Futɛnasari dikpɛ kɛ lákũ ma
dìtɛárɛ nà, àgɔ̃ burodi futɛnasari só ari gɔrɔ suppla mɔ kũ òdi pi Abibu gũn a gɔrɔa, zaakũ
mɔ pìi gũnn a bɔtɛn Misila. Gbɛ̃ke sún su ma kĩnaa ɔkoriro. 16 Àgɔ̃ Pɔ́kɛ̃na dikpɛ kɛ gɔrɔ kũ
a na pɔ́kɛ̃naaa, à á burapɔ káakunɔ kpáma. Àgɔ̃ Pɔ́dufublena dikpɛ kɛ wɛ̀̃ lakanaaa, gɔrɔ kũ
a á burapɔnɔ kàkara pínki. 17 Wɛ̀̃ kũ wɛ̀̃ɛo gɛ̀̃n aakɔ̃ á gɔ̃gbɛ̃ sĩnda pínki su kɔ̃kakarana kɛ
makũ Dikiri á Luda arɛ. 18 Àsun pɔ́futɛna kpáma lɛɛlɛ kũ sa'opɔ aruoro. Àsun dikpɛ sa'opɔ
nísi ditɛ gu dɔaro. 19 Àgɔ̃ gɛ́ ma Dikiri á Luda ɔnn kũ á burapɔ káakunɔo. Àsun blènɛ nɔ̀bɔ
kuku kũ a da yɔ̃'ioro.

*Luda Malaika ni do a gbɛ̃*nɔnɛ arɛ

20 Mani malaika gbarɛ à doárɛ arɛ à á dãkpã zɛ́n à ká kãáo gu kũ ma kèkɛn. 21 À laakari dɔ a
yãa à a yã ma. Àsun bo a kpɛro, zaakũ ani sùru kɛ kãáo á taari yã musuro kũ ma tɔ́ kúa yãi.
22 Tó a a yã mà akũsɔ̃ a yã kũ ma òárɛ kɛ̀ pínki, manigɔ̃ de á ibɛrɛnɔ ibɛrɛ ũmɛ, á wɛterinɔ
wɛteri ũ. 23 Ma malaika pì ni doárɛ arɛ à gɛ́ zɛárɛ bùsu kũ Amɔrinɔn kun kũ Itinɔ kũ Pɛrizinɔ
kũ Kanaanɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔo, mani ń kakatɛ. 24 Àsun kútɛ ń tãnanɔnɛ à dońyĩro, àsun
ń kɛna kɛro. À ń gboro à ń gbɛ̀nɔ wíwi. 25 À dɔ Dikiri á Ludai, ani arubarika daárɛ á pɔ́blen
kũ á pɔ́minaao, ani gyãnɔ kɛ̃áwa. 26 Nɔgbɛ̃nɔ ni nɔ̀ bɔtɛ á bùsunlo akũsɔ̃ para nigɔ̃ kunlo.
Mani á wɛ̀ndi bà dɔárɛ kũ mɔ̀kakɔ̃anaao. 27 Mani vĩna dada gbɛ̃ kũ ò kú á arɛnɔi, mani tó bídi
gɛ̃ buri kũ a ka ń kĩnaanɔgu, mani tó á ibɛrɛnɔ kpɛ liárɛ. 28 Mani zúmantɛ̃nɔ gbarɛ á arɛ ò
ká Ivinɔgu kũ Kanaanɔ kũ Itinɔ ò pɛ́ḿmaárɛ. 29 Adi kɛ mani pɛ́ḿmaárɛ wɛ̀ do gũn gɔ̃nɔnlo,
de bùsuu pì sún gɔ̃ lákpɛ ũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ daálaro yãi. 30 Manigɔ̃ pɛ́ḿmaárɛ busɛbusɛmɛ ari
à kɛ dasi à ká à bùsu sí. 31 Mani á bùsu lɛ́ daárɛ zaa Isira Tɛ̃ra lɛ́a ari Filisitininɔ Isira lɛ́a, zaa
gbáranna lén ari Yuflati lɛ́a. Mani bùsupidenɔ naárɛ á ɔĩ à pɛ́ḿma. 32 Á bàka súngɔ̃ kú ń
yãn ke ń tãnanɔ yãnlo. 33 Àsun tó ògɔ̃ kú á bùsunlo, de òsun tó à durunna kɛmɛnɛro, zaakũ
tó a ń tãnanɔ gbàgba, a tankutɛ kpàkpa á zĩdanɛmɛ.

24

Luda bàka kunna kũ Isarailanɔ sèedaa

[1] Dikiri pì Musanɛ: Mɔkɔ̃n kũ Harunao kũ Nadabuo kũ Abiuo kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃nɔn
baaakɔ̃ akurinɔ, à didi kpia à mɔ́ ma kĩnaa, à donyĩ kɛmɛnɛ zaa zɛ̀̃. [2] Mɔkɔ̃mmɛ ĩni namai
ndo, gbɛ̃ kparanɔ sún su kãniro akũsɔ̃ pari sún didi kũńwo kpi díkĩna musuro.

[3] Musa gèɛ à yã kũ Dikiri òo gbɛ̀̃ńnɛ pínki kũ dokayãnɔ pínki. Ò wè lɛɛlɛ ń pínki ò pì: Yã
kũ Dikiri ò pínki óni kɛ. [4] Akũ Musa yã kũ Dikiri òo pìnɔ kɛ̀̃ takada gũn pínki.

À fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ à gbagbaki bò kpigɛrɛɛi, akũ à gbèɛ pètɛpɛtɛ mèn kuri awɛɛpla Isaraila
buri mèn kuri awɛɛplanɔ pɔ́ ũ. [5] À Isaraila kɛfɛnnanɔ zĩ̀ kũ zùsanɛnɔ, akũ ò sa'opɔ kũ òdi ká
tɛ́n à tɛ́ kũ òo Dikiria kũ sáabukpana sa'opɔnɔ. [6] Akũ Musa zùu pìnɔ aru sì à kpàatɛ lɛu pla.
À a lɛu do dìtɛ kũ tao à a lɛu do àtɛ̃ gbagbakia. [7] Akũ à Dikiri bàka kunna kũńwo takada sɛ̀ à
a kyó kɛ̀ńnɛ. Akũ ò pì: Yã kũ Dikiri ò pínki óni kɛ óni mì natɛnɛ. [8] Akũ à aru pìi sɛ̀ à fɛ̃̀ńma
à pì: Dikiri bàka kunna kãáo arun gwe lákũ a mà nà pínki.

[9] Musa kũ Harunao kũ Nadabuo kũ Abiuo kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akurinɔ
dìdi kpia. [10] Ò Isarailanɔ Luda è. Safia gbɛ̀ gusara katɛna a gbá gɛ̃i, a í de búgu swáswa lán
ludambɛ búgu bà. [11] Luda dí yãke kɛ Isaraila gbãnade pìnɔnɛro. Ò wé sìalɛ, akũ ò pɔ́ blè ò í
mì.

Musa kunna Sinai kpi musu

[12] Dikiri pì Musanɛ: Ǹ didi kpia ǹ mɔ́ ma kĩnaa ǹgɔ̃ kú gwe. Mani gbɛ̀ anlo kũ ma a
dokayãnɔ kɛ̀̃anɔ kpámma, de ǹ le ǹ dańnɛ. [13] Akũ à fùtɛ kũ a kpàasi Yɔsuao, òtɛn gɛ́ didi
Luda kpia. [14] Akũ Musa pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔnɛ: Àgɔ̃ ó dã la, óni ɛra ò su á kĩnaa. Haruna kũ Uruo
nigɔ̃ kú kãáo. Tó gbɛ̃ke yãke vĩ, à gɛ́o ń kĩnaa. [15] Akũ Musa dìdi kpi pìia. Túsukpɛ dà a
mìsɔ̃ntɛla, [16] akũ Dikiri gakuri kìpa Sinai kpi pìia. Túsukpɛ pì daala lɛ ari gɔrɔ suddo, a gɔrɔ
suppladen Dikiri lɛ́ zù Musai zaa túsukpɛ pìi gũn. [17] Isarailanɔ Dikiri gakuri è lán tɛ́ kũ àdi
ń ble bà kpi pìi mìsɔ̃ntɛa. [18] Akũ Musa gɛ̀̃ tɛ́luku pìi gũn à èra à dìdi kpi pìia. À kú gwe ari
gɔrɔ bupla fãnantɛ̃ kũ gwãanio.

31

Luda bizakuta

[1] Dikiri yã ò Musanɛ à pì: [2] Ǹ ma! Ma Uri nɛ́ Bezalɛli, Uru daikore, Yuda buri sè. [3] Ma tò
ma Nini kúa, akũ à ɔ̃ndɔ̃ kũ gonio kũ dɔ̃naao lè ɔzĩ pínki gũn. [4] À zãble pɔ́nɔa dɔ̃ kũ wuraao
kũ andurufuuo kũ mɔ̀gotɛ̃o. [5] À gbè bèɛrɛde ana dɔ̃ kũ a dana pɔ́ gũnwo kũ lí'anaao kũ ɔzĩ
sĩnda pínkio. [6] Abire gbɛra ma Aisamaki nɛ́ Ɔɔliabu, Dã buri dìtɛ a kpanyĩri ũ. Ma ɔzĩ̀kɛrinɔ
gbà ɔ̃ndɔ̃ ń pínki, de ò le ò pɔ́ kũ ma dìtɛnnɛnɔ kɛ pínki: [7] Dakarɛki kuta kũ doka àkpatiio
kũ a nɛ́kparɛo kũ kpɛ́ pì pɔ́ ketenɔ pínki, [8] teburu kũ a pɔ́ ketenɔ, wura atɛ̃nɛ fitiladibɔ kũ
a pɔ́ ketenɔ pínki, turaretitikpataki, [9] sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ oki kũ a pɔ́ ketenɔ pínki,
dàga kũ a dibɔɔo, [10] pɔ́kasa kũ ò tɛ̀̃nɔ, sa'ori Haruna pɔ́kasa kũ ani naomainɔ kũ a nɛ́nɔ
sa'opɔkasanɔ pínki, [11] pɔ́ sakɛnísi kũ bizakuta turaretiti gbĩ nnannao. Ò pɔ́ pìnɔ kɛ lákũ ma
dìtɛnnɛ nà pínki.

*Kámmabog*ɔrɔ yã

[12] Dikiri yã ò Musanɛ à pì: [13] Ǹ o Isarailanɔnɛ ò kámmabogɔrɔ kũ ma dìtɛ yã da, zaakũ à
de sèeda ũ makũ kũ ákɔ̃nɔ dagura ari á buria, de à le à dɔ̃ makũ Dikiri ma á sɛ́ ma gbɛ̃nɔ ũ.
[14] Àgɔ̃ kámmabogɔrɔ pì yã da, zaakũ gɔrɔ pì kúárɛ adonamɛ. Gbɛ̃ kũ à gɔrɔ pìi tɛ̃̀ɛ kɛ̀, ade
gàmɛ. Gbɛ̃ kũ à zĩ kɛ̀ gɔrɔ pìia, ò ade bo a gbɛ̃nɔ tɛ́ ò a dɛ. [15] Àgɔ̃ zĩ kɛ gɔrɔ suddo, a gɔrɔ
suppladen áni kámma bo, zaakũ makũ Dikiri ma pɔ́mɛ. Gbɛ̃ kũ à zĩ kɛ̀ kámmabogɔrɔaa
gàmɛ. [16] Isarailanɔ gɔ̃ kámmabogɔrɔ pì yã kũna ò ditɛ gɔrɔ zɔ̃kɔ̃ ũ ari ń buria ma bàka
kunna kũńwo yã ũ. [17] Anigɔ̃ de sèeda ũ makũ kũ Isarailanɔ dagura gɔrɔ sĩnda pínki, zaakũ
makũ Dikiri ma musu kũ anduniao kɛ̀ gɔrɔ suddomɛ, akũ ma làka ma kámma bò a gɔrɔ

supplade zĩ. [18] Kũ Dikiri yã ò Musanɛ Sinai kpi musu à làka, akũ à dokayã kɛ̃̀ gbɛ̀ anlonɔa mèn pla kũ a zĩda ɔnɛo à kpàa.

32

Wura zùsanɛ bɔ̀rɔɔ

[1] Kũ gbɛ̃nɔ è Musa dí kipa kpia likalikaro, ò kàkara Harunai ò pìnɛ: Ǹ futɛ ǹ tãna kenɔ kɛwɛrɛ ò dowɛrɛ arɛ, zaakũ Musa kũ à ó bɔ́tɛ Misila pìi, ó dɔ̃ yã kũ à a lèro. [2] Akũ Haruna pìńnɛ: À á nɔgbɛ̃nɔ wura pɔ́sãnɔ bɔtɛ kũ á négɔ̃gbɛ̃nɔ pɔ́nɔ kũ á nénɔgbɛ̃nɔ pɔ́nɔ à suomɛnɛ. [3] Akũ ń pínki a wura pɔ́sãnɔ bòbo ò kpà Harunaa. [4] À sì à kàsa lán zùsanɛ bà, akũ à lɔ̀lɔ. Akũ ò pì: Isarailanɔ, á tãnan di! Àkũ mɛ́ à á bɔ́tɛ Misila. [5] Kũ Haruna è lɛ, à sa'oki bò zùu pì arɛ, akũ à kpàkpaa kɛ̀ à pì: Dikiri dikpɛ kun zia. [6] Kũ gu dɔ̀, gbɛ̃nɔ fùtɛ ò sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́ kũ òa kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'opɔo. Gbɛ̃nɔ vùtɛ òtɛn pɔ́ ble òtɛn í mi, akũ ò fùtɛ òtɛn pãpã kɛ.

[7] Akũ Dikiri pì Musanɛ: Ǹ kipa ǹ gɛ́! N gbɛ̃ kũ n bo kũńwo Misilanɔ yàka. [8] Ò kɛ̃̀ zɛ́ kũ ma mɔ̀ńnɛa likalika, ò wuraa kàsa tãna ũ lán zùsanɛ bà, ò kùtɛnɛ ò sa òa ò pì, Isarailanɔ tãna kũ à ń bɔ́tɛ Misilan gwe. [9] Akũ Dikiri èra à pì Musanɛ: Ma è gbɛ̃ pìnɔ sã gbãnamɛ. [10] Ǹ gomala de mà a pɔfɛ̃ kipaḿma mà ń kakatɛ, ama mani n burinɔ kɛ dasi. [11] Akũ Musa kútɛ kɛ̀ Dikiri a Ludanɛ à pì: Dikiri, bɔ́yãin ntɛn pɔfɛ̃ kipa n gbɛ̃nɔa kũ n ń bɔ́tɛ Misila kũ n gbãna purao kũ n gɛ̃̀sã gbãnaoo? [12] Misilanɔ ni pi ń kakatɛna yãin n ń bɔ́tɛ, de ǹ le ǹ ń dɛdɛ kpinɔ musu ǹ ń láka andunia gũn. Ǹ n pɔfɛ̃ kpátɛ ǹ yã kũ ń ye ǹ kipa n gbɛ̃nɔaa pì bo n nèsɛn. [13] Ǹ dɔ n zɔ̀blerinɔ Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Isarailao yãn, zaakũ n la dàńnɛ kũ n zĩdao n pì, ĩni ń buri kara lán susunɛnɔ bà, ĩni bùsu kũ n a yã òńnɛ kpá ń burinɔa ògɔ̃ vĩ gɔrɔ sĩnda pínki. [14] Akũ Dikiri yã kũ à pì áni kipa a gbɛ̃nɔaa pìi bò a nèsɛn.

[15] Musa èra à kìpa kpia, à doka gbɛ̀ anlo mèn pla pìnɔ kũna a ɔĩ. Yã kɛ̃na gbɛ̀ɛ pìnɔa kpa plapla pínki. [16] Luda mɛ́ à gbɛ̀ anlo pìnɔ à, àkũ mɛ́ à yã kɛ̃̀ḿma. [17] Yɔsua gbɛ̃nɔ wiki mà, akũ à pì Musanɛ: Ǹ zĩ̀ wiki ma dɔ bùran. [18] Musa pì: Kùwiki mɛ́ à dɔ gwero, wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔn gwe sɔ̃ro, gbɛ̃nɔ lèsinaan matɛn ma. [19] Kũ à kà kãni kũ bùraao, à è òtɛn ũ wã zùsa pì arɛ, akũ à pɔ fɛ̃̀. À gbɛ̀ anlo kũ à kũnaa pìnɔ pɛ̃̀tɛ kpigɛrɛɛi gwe, ò wìwi. [20] Akũ à zùsa kũ ò pìi pìi sɛ̀ à dà tén. À a títi bò, akũ à kà ín à kpà Isarailanɔa, ò mì. [21] Akũ Musa Haruna là à pì: Bɔ́n gbɛ̃ pìnɔ kènnɛ, gbasa n tò ò durunna zɔ̃kɔ̃ dí taka kɛɛ? [22] Akũ à wèa à pì: Ǹsun pɔ fɛ̃ro, mare. Ń gbɛ̃ pìnɔ dɔ̃, kũ ò vãni. [23] Mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ ò pìmɛnɛ mà tãna ke kɛ à dońnɛ arɛ. Ò pì Musa kũ à á bɔ́tɛ Misila pìi, ò dɔ̃ yã kũ à a lèro. [24] Akũ ma pìńnɛ gbɛ̃ kũ ò wura vĩnɔ bɔtɛ ò suo. Kũ ò sùo, akũ ma kà tén, akũ à bò zùsanɛ́ bɔ̀rɔɔ pì ũ.

[25] Musa è Haruna tò gbɛ̃nɔ tɛni ń pɔyeina kɛ, akũ ò gɔ̃̀ lalandi pɔ́ ũ ń ibɛrɛnɔnɛ. [26] Akũ à zɛ̀ bùra zɛ́lɛa à pì: Gbɛ̃ kũ ò kú Dikiri kpanɔ su ma kuru. Akũ Levi burinɔ kàkara a kuru. [27] À pìńnɛ: Dikiri Isarailanɔ Luda pì, á baadi a fɛ̃nɛda loko à dodo bùraai zɛ́lɛ kũ zɛ́lɛo, á baadi a gbɛ̃nɔ kũ a gbɛ̃nnanɔ kũ a gbɛ̃dakenɔ dɛdɛ. [28] Levi burinɔ kɛ̀ lákũ Musa dàńnɛ nà. Gbɛ̃ kũ ò ń dɛdɛ zĩ pìianɔ kà gbɛ̃nɔn dúbu aakɔ̃ taka bà. [29] Akũ Musa pì Levi buri pìnɔnɛ: Lákũ a bo á nénɔ kũ á gbɛ̃nɔ kpɛ nà, a á zĩda kpà Dikiria gbãra, Dikiri arubarikaa dàágu gbãran gwe.

Musa kutɛkɛna Dikirinɛ Isarailanɔnɛ

[30] Kũ gu dɔ̀ Musa pì Isarailanɔnɛ: A durunna zɔ̃kɔ̃ɔ kè, bee kũ abireo mani ɛra mà didi kpia mà gɛ́ Dikiri kĩnaa dɔ, òdigɔ̃ dɔ̃ro ke mani le mà kútɛ kɛnɛárɛ á durunna yã musu. [31] Akũ à èra à gɛ̀ɛ Dikiri kĩnaa à pì: N yã nna! Gbɛ̃ pìnɔ durunna zɔ̃kɔ̃ɔ kè, ò tãna ke kɛ̀ ń zĩdanɛ kũ wuraao. [32] Ǹ sùru kɛ! Ǹ ń durunna kɛ̃ḿma. Tó lɛnlo, ǹ ma tɔ́ warawara takada kũ n kɛ̃̀ɛ gũn. [33] Dikiri pìnɛ: Gbɛ̃ kũ à durunna kɛ̀mɛnɛ tɔ́n mani warawara ma takada gũn. [34] Ǹ gɛ́ kũ gbɛ̃nɔ gu kũ ma ònnɛn sà. Ma Malaika ni donnɛ arɛ. Bee kũ abireo tó ma wɛ́tãmmana gɔrɔ kà, mani wɛ́ tãḿma ń durunna yãi. [35] Akũ Dikiri gagagyã kà gbɛ̃nɔgu zùsanɛ kũ ò tò Haruna pìi pì yãi.

33

[1] Dikiri pì Musanɛ: Ǹ futɛ ǹ go la, mɔkɔ̃n kũ gbɛ̃ kũ n bo kũńwo Misilanɔ, ǹ gɛ́ kũńwo bùsu kũ ma la dà Ibrahĩnɛ kũ Isaakuo kũ Yakubuo ma pì mani kpá ń burinɔan. [2] Mani

malaika gbarɛ à doárɛ arɛ mani pɛ́árɛ Kanaanɔa kũ Amɔrinɔ kũ Itinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔo. [3] À gɛ́ bùsu kũ vĩ kũ zɔ́'io din pìi gũn. Ama mani gɛ́ kãáoro, de màsun á kakatɛ zénlo yãi, zaakũ sãgbãnadenɔn á ũ. [4] Kũ gbɛ̃nɔ yã pãsĩ pìi mà, ò ɔ́ɔ dɔ̀, akũ gbɛ̃ke dí a zãblebɔnɔ da doro. [5] Zaakũ Dikiri gĩnakɛ à yã ò Musanɛ à o Isarailanɔnɛ à pi: Sãgbãnadenɔmɛ ń ũ, bee tó ma táa ò kũńwo gɛ̀sɛ do, mani ń kakatɛ. Ń baadi ń zãblebɔnɔ bobo, manigɔ̃ dɔ̃ deran mani kɛ kũńwo nà. [6] Akũ Isarailanɔ ń zãblebɔnɔ bòbo, odi da doro zaa Orɛbu kpi kĩnaa.

[7] Musa dì bizakuta sɛ́ à gɛ́ dɔ bùra kpɛ boruna kũ bùraa pìio fíti. À tɔ́ kpà kuta pìinɛ dakarɛki kuta. Gbɛ̃ kũ à ye Dikiri yãi ade dì bo à gɛ́ dakarɛki kuta pì kĩnaa bùra kpɛ gwe. [8] Tó Musa bò àtɛn gɛ́ kpɛ́ pì kĩnaa, baadi dì bo à zɛ a kpɛ́lɛlɛa àgɔ̃ a gwa ari à gɛ́ à gɛ̃n. [9] Tó Musa gɛ̃̀ kpɛ́ pìn, téluku dì kipa àgɔ̃ dɔ kpɛ́lɛlɛa, akũ Dikiri dì yã o kãao. [10] Tó gbɛ̃nɔ è téluku pì dɔ kpɛ́lɛlɛ pìia, baadi dì donyĩ kɛ a kpɛ́lɛlɛa. [11] Dikiri dì yã o kũ Musao tɛ̃tɛ̃ntɛ̃, lákũ gbɛ̃ dì yã o kũ a gbɛ̃nnao nà. Musa dì ɛra à su bùran, ama Nuni né Yɔsua a kpàasi dì bo kpɛ́ pìi gũnlo.

Dikiri bo à suna Musaa

[12] Musa pì Dikirinɛ: N pìmɛnɛ mà gɛ́ kũ gbɛ̃ pìnɔ, ama ńdi gbɛ̃ kũ ntɛn damɛnɛ omɛnɛro. N pìmɛnɛ yã ń ma dɔ̃ n gbɛ̃nna ũ akũsɔ̃ ma n pɔnna lè. [13] Zaakũ ma n pɔnna lè, ǹ tó mà n laasunnɔ dɔ̃ sà, de mà le màgɔ̃ n dɔ̃ màgɔ̃ nna kũnwo yãpura. Ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ buri díkĩna bi n gbɛ̃nɔmɛ. [14] Akũ Dikiri wèa à pì: Ma wɛ́ nigɔ̃ tɛ́ái mà á gba kámmabonaa. [15] Musa pì: Tó ńdi wɛ́ tɛ́wáiro, ǹsun ó futɛ laro. [16] Tó ńdi gɛ́ kũooro, deran oni le ò dɔ̃ kũ makũ kũ n gbɛ̃ pìnɔ ó nna kũnwoo? Oni ó dɔ̃kɔ̃nɛ kũ buri pãndenɔ andunia gũn deramɛɛ? [17] Dikiri pìnɛ: Yã kũ n gbɛ̀kama pì mani kɛ, zaakũ n ma pɔnna lè, má n dɔ̃ ma gbɛ̃nna ũ.

[18] Musa pì: Ǹ n gakuri mɔmɛnɛ. [19] Akũ Dikiri wèa à pì: Mani tó ma manakɛ pínki gɛ̃ n arɛ, mani ma tɔ́ Dikiri sísi n arɛ, zaakũ gbɛ̃ kũ má ye mà sùru kɛ kãaon mani kɛ kãao, akũsɔ̃ gbɛ̃ kũ má ye mà wɛ̃nda dɔ̃nɛn mani dɔ̃nɛ. [20] Akũ à pì: Ĩni fɔ̃ ǹ ma ãn gwaro, zaakũ bisãsiri ni fɔ̃ à wɛ́ simalɛ àgɔ̃ kunlo. [21] Dikiri pì: Ǹ gu gwa da ma sarɛ la. Ǹ zɛ gbɛ̀ɛ musu gwe. [22] Tó ma gakuri pì tɛn gɛ̃, mani n sɔtɔ gbɛ̀sɔkɔn mà a ɔ kúnla ari mà gɛ̃tɛ. [23] Tó ma a ɔ gònla, ĩni ma kpɛ kpa e sà, ama oni fɔ̃ ò ma ãn ero.

34

Gbɛ̀ anlo dufunɔ

[1] Dikiri pì Musanɛ: Ǹ gbɛ̀ anlo kɛ mèn pla lán a káakunɔ bà, mani yã kũ ò kú a káakupɔ kũ n wìnɔa kɛ̃ńma. [2] Ǹgɔ̃ kú soru gũn kɔnkɔ. Ǹ didi Sinai kpia ǹ zɛ ma arɛ a mìsɔ̃ntɛa. [3] Gbɛ̃ke sún su kũnworo. Òsun gbɛ̃ke e gukea kpi pìia sero. Bee sã ke zù sún su pɔ́ ble a gɛ̃iro.

[4] Musa gbɛ̀ anlo à mèn pla lán a káakunɔ bà. À fùtɛ kɔnkɔ káakukaaku, akũ à dìdi Sinai kpia à gbɛ̀ anlo mèn pla pìnɔ kũna a ɔĩ lákũ Dikiri òne nà. [5] Dikiri kìpa túsukpɛ gũn à zɛ̀ a sarɛ, akũ à a zĩda tɔ́ sìsi. [6] Kũ Dikiri tɛn gɛ̃ a arɛ, à a tɔ́ sìsi à pì: Dikiri, Dikiri Luda wɛ̃ndadɔ̃nnɛri sùruden ma ũ. Ma pɔ dì fɛ̃ likaro, má gbɛ̃kɛ kũ náanio vĩ zɔ̃kɔ̃. [7] Madìgɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ kũ gbɛ̃nɔ ari ń buri lɛ́mmɛ, mani ń yã vãninɔ kɛ̃ńma kũ ń taarinɔ kũ ń durunnanɔo. Ama madì tó taaride bo pãro. Madì denɔ yã vãni wí ń nɛ́nɔ musu kũ ń daikorenɔ kũ ń sãkpɛnɔ kũ ń nasionɔo. [8] Musa wùtɛ a nɛ̀sɛlɛ kutɛna à donyĩ kɛ̀nɛ gɔ̃̀nɔ [9] à pì: Dikiri, zaakũ ma n pɔnna lè, ǹ gɛ́ kũoo. Bee kũ gbɛ̃ pìnɔ sã gbãna, ǹ sùru kɛ kũoo ó yã vãninɔ kũ ó durunnanɔ musu ǹ ó sɛ́ n pɔ́nɔ ũ.

Luda bàka kunna kũ Isarailanɔ
(Bon 23:14-19)

[10] Dikiri pì: Ma bàka nigɔ̃ kú kãáomɛ. Mani yãbonsarɛ kɛ á pínki wára, kũ gbɛ̃ke dí a taka kɛ buri ke gũn andunian zikiro. Buri kũ ò likaáinɔ ni ma yãkɛna e, zaakũ mani yã naaside kɛ kãáo. [11] Àgɔ̃ yã kũ ma òárɛ gbãra kũna, mani pɛ́árɛ Amɔrinɔa kũ Kanaanɔ kũ Itinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔo. [12] À laakari kɛ! Àsun lédokɔ̃nɔ kɛ kũ bùsu kũ átɛn gɛ́ gɛ̃n denɔoro, de àsun tankutɛ kpákpa á zĩdanɛro yãi. [13] À ń sa'okinɔ gboro à ń tãna gbɛ̀nɔ wíwi

à Asɛra línɔ zɔ̃zɔ̃. [14] Àsun kútɛ tãnanɛro, zaakũ makũ Dikiri ma tɔ́n Gɔ̃ba, madì gɔ̃ba kpá. [15] À laakari kɛ! Àsun lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ kũ bùsupidenɔoro, zaakũ tó òtɛn pãpã kɛ ń tãnanɔ yã musu, òtɛn sa oḿma, oni á sísi à ń sa'ona nɔ̀bɔ só kũńwomɛ. [16] Àsun nɔ sɛ́ á nɛ́nɔnɛ ń tɛ́ro, zaakũ tó ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ tɛn pãpã kɛ ń tãnanɔ yã musu, oni tó á nɛ́nɔ pãpã kɛ kũńwo se. [17] Àsun mɔ̀ pi tãna ũro.

[18] Àgɔ̃ Burodi Futɛnasari dikpɛ kɛ. Àgɔ̃ burodi futɛnasari só gɔrɔ suppla mɔ kũ òdi pi Abibu gũn lákũ ma dìtɛárɛ nà, zaakũ mɔ pìi gũn a bɔtɛ Misila. [19] Á daudunɔ bi ma pɔ́nɔmɛ ń pínki kũ á pɔ́kãde nɛ́ sà káakunɔ ń pínki, zù ke pɔ́ ketenɔ. [20] Àgɔ̃ zaaki nɛ́ sà káaku bo kũ são. Tó ádi boro, à a waka fĩ à dɛ. Àgɔ̃ á daudunɔ bo. Gbɛ̃ke sún su ma kĩnaa ɔkoriro. [21] Àgɔ̃ zĩ kɛ gɔrɔ suddo à kámma bo a gɔrɔ supplade zĩ, bee búwigɔrɔ ke pɔ́kɛ̃gɔrɔn yá.

[22] Àgɔ̃ Pɔ́kɛ̃na dikpɛ kɛ gɔrɔ kũ a na burapɔ káaku kɛkɛnaaa. Àgɔ̃ Pɔ́dufublena dikpɛ kɛ wɛ̃̀ lakanaaa. [23] Wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo gɔ̃gbɛ̃ sĩnda pínki gɔ̃ su makũ Dikiri Isarailanɔ Luda arɛ gɛ̃̀n aakɔ̃. [24] Mani péárɛ burinɔa mani á bùsu lɛ́ karaárɛ. Gbɛ̃ke ni á bùsu ni dɛ gɔrɔ kũ átɛn su makũ Dikiri á Luda arɛ wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo gɛ̃̀n aakɔ̃ro. [25] Àsun pɔ́futɛna kpáma lɛɛlɛ kũ sa'opɔ aruoro. Àsun Vĩnla sa'ona nɔ̀bɔ ditɛ gu dɔ̀aro. [26] Àgɔ̃ gɛ́ makũ Dikiri á Luda ɔnn kũ á burapɔ káakunɔ. Àsun blènɛ nɔ̀bɔ kuku kũ a da yɔ̃'ioro.

[27] Akũ Dikiri pì Musanɛ: Ǹ yã pìnɔ kɛ̃ takadan, zaakũ ma bàka kunna kũnwo kũ Isarailanɔ yãnɔn gwe. [28] Musa kú kũ Dikirio gwe ari gɔrɔ bupla fãnantɛ̃ kũ gwãanio pɔ́blenaa sari pɔ́minaa sari. Akũ Dikiri a bàka kunna kũńwo yã mèn kurinɔ kɛ̃̀ gbɛ̀ anlo pìnɔa.

*Musa ãn tɛ́*kɛnaa

[29] Kũ Musa kìpa Sinai kpia, à gbɛ̀ anlo mèn pla kũ doka kɛ̃aa pìnɔ kũna a ɔĩ. À dɔ̃ kũ a ãn tɛn tɛ́ kɛ ń yã'ona kũ Dikirio yãiro. [30] Kũ Haruna kũ Isarailanɔ a è ń pínki, a ãn tɛn tɛ́ kɛ, vĩna ń kũ ò nai. [31] Akũ Musa ń sísi. Haruna kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ɛ̀ra ò sù a kĩnaa, akũ à yã ò kũńwo. [32] Abire gbɛra Isarailanɔ nài ń pínki, akũ à yã kũ Dikiri dìtɛarɛ Sinai kpi musu òńnɛ pínki. [33] Kũ à yã òńnɛ à làka, à fáta kù a ãnnwa. [34] Tó à gɛ̃̀ à yã o kũ Dikirio, àdi fáta go ari à ɛra à bo. Tó à bò, àdi yã kũ Dikiri dìtɛarɛ o Isarailanɔnɛ, [35] akũ òdi e a ãn tɛn tɛ́ kɛ. Musa dì ɛra à fáta kú a ãnnwa ari à ɛra à gɛ̃ à yã o kũ Dikirio.

40

*Bizakuta sak*ɛnaa

[1] Dikiri pì Musanɛ: [2] Ǹ kuta dɔ kũ à de dakarɛki kuta ũ mɔ káakun gɔrɔ káaku zĩ [3] ǹ àkpati kũ doka gbɛ̀ anlonɔn kú a gũn ditɛn ǹ lábure kpái. [4] Ǹ gɛ̃ kũ teburuo ǹ a tanɔ kátɛa zɛ́azɛa. Ǹ gɛ̃ kũ fitiladibɔɔo ǹ a fitilanɔ kɛkɛ. [5] Ǹ wura turaretitikpataki ditɛ doka àkpati arɛ ǹ kuta kpɛ́lɛlɛ lábure kpá ǹ tataalɛ. [6] Ǹ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ oki ditɛ dakarɛki kuta kpɛ́lɛlɛa, [7] ǹ dàga ditɛ dakarɛki kuta dagura kũ sa'okio ǹ í kán. [8] Ǹ kara kpá ǹ likai, ǹ lábure kpá karaa pì lɛ́a.

[9] Ǹ pɔ́ sakɛnísi sɛ́ ǹ kú kpɛ́ pìia kũ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ pínki ǹ ditɛ ma pɔ́ ũ kũ a zĩkɛbɔnɔ, oni gɔ̃ ma pɔ́ ũ. [10] Ǹ nísi pì kú sa'oki pìia kũ a zĩkɛbɔnɔ pínki. Ǹ sa'oki pì ditɛ ma pɔ́ ũ, anigɔ̃ de ma pɔ́ ũ deńla. [11] Ǹ nísi pì kú dàga pìia kũ a dibɔɔo, oni gɔ̃ ma pɔ́ ũ. [12] Ǹ su kũ Harunao kũ a nɛ́nɔ dakarɛki kuta kpɛ́lɛlɛa ǹ ń zú o gwe. [13] Ǹ sa'ori pɔ́kasanɔ da Harunanɛ, ǹ nísi kúa ǹ a ditɛ ma pɔ́ ũ, ani gɔ̃ ma gbàgbari ũ. [14] Ǹ su kũ a nɛ́nɔ dɔ ǹ utagyabanɔ dadańnɛ, [15] ǹ nísi kúkuḿma lákũ n kù ń dea nà, oni ma gbagba. Nísikummanaa pì mɛ́ ani tó ògɔ̃ de ma gbàgbarinɔ ũ ari ń buria. [16] Musa kɛ̀ lákũ Dikiri ònɛ nà pínki.

[17] Ń bona Misila wɛ̃̀ plade mɔ káaku gɔrɔ káakua ò kuta pìi dɔ̀. [18] Kũ Musa tɛn kuta pì dɔ, à a zɛbɔnɔ pɛ̀tɛpɛtɛ gĩa, akũ à a lípɛtɛnɔ pɛ̀pɛn à a líkpakpanɔ kpàkpan, akũ à lípɛtɛnɔ pɛ̀tɛpɛtɛ. [19] À biza kùa, akũ à bára kùtɛa lákũ Dikiri ònɛ nà. [20] À sèeda gbɛ̀ anlonɔ sɛ̀ à kà àkpatii pìi gũn, à àkpatii pì sɛ́linɔ dà a zãnɔ gũn, akũ à a nɛ́ kùtɛa. [21] À gɛ̃̀o kpɛ́n, akũ à lábure kpà sèeda àkpatii pìii lákũ Dikiri ònɛ nà. [22] À teburuu dìtɛ dakarɛki kutan lábure pì kpɛ́lɛlɛ kpa gugbãnduru kpa. [23] À burodii kàtɛa Dikirinɛ zɛ́azɛa lákũ à ònɛ nà. [24] À fitiladibɔɔ dìtɛ

dakarɛki kutan arɛdɔkɔ̃ana teburuua gènɔmidɔki kpa, [25] à fitilanɔ nàna Dikiri arɛ lákũ à òn̄ɛ
nà. [26] Akũ à wura turaretitikpataki pìi dìtɛ dakarɛki kutan lábure sarɛ, [27] akũ à turaretiti gbĩ
nnanna kpàtaa lákũ Dikiri òn̄ɛ nà. [28] Akũ à lábure kpà kuta pì léa.
[29] À sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ oki dìtɛ dakarɛki kuta kpɛ́lɛlɛa, akũ à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n
à tɛ́ kũ òa kũ flawaao lákũ Dikiri òn̄ɛ nà. [30] À dàgaa pìi dìtɛ dakarɛki kuta dagura kũ sa'okio,
akũ à í kàn. [31] Gwen Musa kũ Harunao kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ dì ń ɔnɔ kũ ń gbánɔ pípin. [32] Tó òtɛn
gɛ̃ dakarɛki kutan, ke tó òtɛn na sa'okii, òdi ń ɔnɔ kũ ń gbánɔ pípin lákũ Dikiri ò Musanɛ
nà. [33] Akũ à karaa kpà à lìka kuta pìii kũ sa'okio, akũ à lábure kpà karaa pì léa. Lɛn Musa zĩ
pìi kɛ̀ à làka lɛ.

Dikiri gakuri kipana bizakutan
(Nar 9:15-23)

[34] Akũ tɛ́luku pìi dà dakarɛki kuta pìla, Dikiri gakuri kuta pìi pà. [35] Musa dí fɔ̃ à gɛ̃̀ dakarɛki
kuta pìi gũnlo, kũ tɛ́luku dàala akũsɔ̃ kũ Dikiri gakuri kuta pìi pà yãi.
[36] Isarailanɔ táa'onaa gũn, tó tɛ́luku pìi gò kuta pìia, akũ òdi futɛ kũ táo. [37] Tó tɛ́luku pì dí
goaro, òdi futɛ kũ táoro, sé zĩ kũ à gòa. [38] Fãnantɛ̃ Dikiri tɛ́luku dì da kuta pìla, gwãani sɔ̃ tɛ́
dìgɔ̃ kú tɛ́luku pìi gũn. Lɛn Isarailanɔ dì e lɛ ń pínki ń táa'onaa gũn pínki.

SÃARUN WOODA

Sãarun Woodan tirerun gari sun sõɔmɔ wooda ye Isireliba ba swĩi ba ka Gusunɔ sãwa. Yãku kowoba ba tɔmbu wooda ye sõɔsi. Wooda ye, ya bu sõɔsimɔwa gãa ni nu disi mɔ ka ni nu ɲ̀ disi mɔ. Ya maa nɛɛ, n weenɛ Isireliba ba n dɛɛre bu sere Gusunɔ susi.

*Tire ten kpun*aa

1. Yãkunun wooda, wiru 1n di sere wiru 7.
2. Wooda ye ba yi yãku kowobun sõ, wiru 8n di sere wiru 10.
3. Ye ya disi mɔ ka ye ya ɲ̀ disi mɔ, wiru 11n di sere wiru 15.
4. Toranun yãkunu, wiru 16.
5. Dɛɛrasiabu ka sãarun wooda, wiru 17n di sere wiru 27.

YÃKU NI ISIRELIBA BA KOO KO

Yãku dõɔ mwaararuginu

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi soka saa win kuu bekurugii tèn mi ba ra nùn sãn di. 2 U nùn
sõɔwa u nɛɛ, a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, ben goo ù n kĩ u nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua, u koo
kpĩ u kɛtɛ go, ɲ̀ kun mɛ yãaru.
3 Ɲ̀ n yãku dõɔ mwaararugira yɛ̃ro u mɔ̀ ka kɛtɛ, kɛtɛ ye, ya ko n sãawa kɛtɛ kinɛru te ta
ɲ̀ alebu gaa mɔ. U koo yãku te kowa nɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ, kpa u ka nɛ, Yinni Gusunɔn
durom wa. 4 U koo win nɔma sɔndiwa kɛtɛ yen wiru wɔllɔ ye nɛ Gusunɔ na wura yu ka win
durum wukiri. 5 U koo kɛtɛ ye gowa nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nɛn kuu ten kɔnnɔwɔ.
Aronin bibu be ba sãa yãku kowobu, beya ba koo yen yɛm sua kpa bu mu yɛ̃ka bu ka yãku
yee ten nɔɔ bɔka sikerena. 6 Yen biru ba koo sabe te kokuwa kpa bu ten yaa bɔtiri. 7 Yãku
kowo bera ba koo yãku dãa yi yi kpa bu dõɔ doke. 8 Dõɔ wi sɔɔra ba koo ye kpuro doke
ka yen wiru ka yen gum. 9 Ba koo yen bɔsɔ yãnu ka yen wɔbunu kpuro teawa kpa yãku
kowobu bu ye kpuro dõɔ doke. Ya ko n sãawa yãku dõɔ mwaararuginu nìn nubura koo nɛ,
Yinni Gusunɔ dore.
10 Goo ù n maa yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀ ka yãaru, ɲ̀ kun mɛ ka boo, yãa kinɛra u koo
go, ɲ̀ kun mɛ boo kinɛru te ta ɲ̀ alebu gaa mɔ. 11 U koo tu sakawa yãku yerun sõɔ yɛ̃san
nɔm geu gia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa yãku kowobu bu ten yɛm sua bu yɛ̃ka yɛ̃ka bu
ka yãku yerun nɔɔ bɔka sikerena. 12 U koo yaa ye bɔtiriwa kpa u kpɛ̃ɛ yãku dõɔ sɔɔ ka yen
wiru ka yen gum sannu. 13 U koo yen bɔsɔ yãnu ka yen wɔbunu sua u teawa, kpa yãku
kowo u ye kpuro sua u dõɔ doke, yu dõɔ mwaara mam mam. Ya ko n sãawa yãku dõɔ
mwaararugiru tèn nubura koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore.
14 Goo ù n yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀ ka gunɔsu, kparukona u koo ka tu ko, ɲ̀ kun mɛ
totobɛrɛnu. 15 Yãku kowo u koo ka gunɔ ge na yãku yerɔ. Kpa u gen wiru bura kpa u gen
yɛm yɛ̃ka yɛ̃ka yãku yee ten yɛ̃saɔ. 16 U koo gen sansu wukiriwa kpa u gen yõɔru wĩa u kõ
yãku yerun sõɔ yari yeru gia mì ba ra torom wisi. 17 Kpa u gu bɛra bɛsi yiru u kun sɔsianɛ.
Yen biruwa u koo gu dõɔ kpɛ̃ɛ, kpa gu dõɔ mwaara. Ya ko n sãawa yãku dõɔ mwaararugiru
tèn nuburu ta koo nɛ Yinni Gusunɔ dore.

2

Yãku ni ba kua ka dĩa binnu

1 Goo ù n kĩ u Yinni Gusunɔ yãkuru kua ka win dĩa binnu, soma u koo sua, u mu burina
ka gum ka sere turare ye ba ra dõɔ doke yãku yerɔ. 2 U koo ka ye dawa Aronin bibun mi be
ba sãa yãku kowobu. Ben turowa u koo som mɛn nɔm wɔɔ teeru sɔka u doke yãku yerun
wɔllɔ ka turare ye kpuro kpa u dõɔ doke. Yera ya koo de Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Ya ko n
sãawa yãku dõɔ mwaararugiru tèn nubura koo Yinni Gusunɔ dore. 3 Som mɛ mu tie mu ko
n sãawa Aroni ka win bibugim. Mu kuawa mi dĩa dɛɛranu, domi ba ka nu Yinni Gusunɔ
yãkuru kua.

[4] À n Yinni Gusunɔ yãkuru kuammɛ ka kira ni ba wõɔwa, kaa nu kowa ka som mɛ ba
gum yɛ̃ka ǹ kun mɛ mɛ ba ka gum burina ba ǹ seeyatia doke.
[5] Bà n koo yãku te kon na ka kira ni ba sɔnwa, ba koo nu kowa ka som buu te ba burina
ka gum, seeyatia sari. [6] Yen biru ba koo nu muririwa kpa bu gum yɛ̃ka nin wɔllɔ. Ya ko n
sãawa yãkuru.
[7] Bà n koo yãku te kon na, ka kira te ba koo wõ, ba koo tu kowa ka som buuru te ba
burina ka gum.
[8] Ba koo ka yãku kira te dawa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Kpa u tu yãku kowo wɛ̃ u ka tu
da yãku yerɔ. [9] U koo ten garu mura te ta koo de Yinni Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye kpa u tu
dõɔ doke yãku yee ten mi, kpa tu dõɔ mwaara. Ta ko n sãawa yãku dõɔ mwaararugiru tèn
nubura koo Yinni Gusunɔ dore. [10] Kira ni nu tie, Aroni ka win biba ba ni mɔ. Nu kuawa mi
dĩa dɛɛranu domi ba ka nu Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kua.
[11] Kira ni ba koo ka yãku dõɔ mwaararugiru ko kpuro, bu ku raa nu seeyatia doke, bu
ku raa maa nu tim doke. [12] Kaa kpĩ a ka wunɛn dĩa gbiikinu Yinni Gusunɔ naawa. Adama
a ǹ ka nu yãku dõɔ mwaararuginu mɔ̀ yãku yerɔ.
[13] Dĩa ni a ka yãkuru mɔ̀ kpuro, kaa nu bɔru dokewa. A ku duari a kun tu doke. Domi
bɔru ta sãawa wunɛ ka Gusunɔn arukawanin yĩreru. Yen sõna ba ko n da tu doke yãkuru
baatere sɔɔ.
[14] Ì n kĩ i ka bɛɛn gberun dĩa gbiikinu na Yinni Gusunɔn mi, i ko i nu sɔmɛwa kpa i nu
nam i sere ka na. [15] Kpa i ka nu gum burina, i turare sɔndi nin wɔllɔ. Ya ko n sãawa yãkuru.
[16] Yãku kowowa u koo som mɛ mu sãa Gusunɔgim dõɔ doke ka sere maa turare ye. Yera ya
koo de Gusunɔ u n yɛ̃ro yaaye. Ya ko n sãawa yãku dõɔ mwaararugiru Yinni Gusunɔn sõ.

3

*Si*arabun yãkunu

[1] Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ Yinni Gusunɔn mi ka kɛtɛ kinɛru, ǹ kun mɛ ka kɛtɛ nia,
yen ye u wa kpurowa u koo ka na, ya kun gesi alebu mɔ. [2] U koo win nɔmu sɔndiwa kɛtɛ
yen wiru wɔllɔ kpa u ye saka kuu ten kɔnnɔwɔ mi ba ra Yinni Gusunɔ sã. Kpa yãku kowo
Aronin bibu bu yen yɛm yɛ̃ka bu ka sãa yerun nɔɔ bɔka sikerena. [3] Wee ye ba koo Yinni
Gusunɔ dõɔ dokea, yera gum mɛ mu bɔsɔ yãnu tɛ̃ke, [4] ka gabu swii yiru ka yin gum mɛ mu yi
tɛ̃ke yɛ̃si yɛ̃sikaɔ, ka yen buro ge ga yen woru wukiri. Ba koo gu wĩawa ka gabu swii sannu.
[5] Yãku kowoba ba koo ye kpuro dõɔ doke yu dõɔ mwaara ka yãku dõɔ mwaararugiru sannu.
Ya ko n sãawa yãku tèn nubura koo Yinni Gusunɔ dore.
[6] Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ ka yãaru, yãa te u wa kpurowa u koo ka na, baa ǹ n nirun
na, ta kun gesi alebu mɔ. [7] Ǹ n yãa kpɛndun na, u koo ka tu dawa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
[8] Kpa u win nɔma sɔndi ten wiru wɔllɔ u sere tu saka Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ. Saa
yera yãku kowobu ba koo ten yɛm sua bu yɛ̃ka bu ka yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena. [9] Wee
ye ba koo Yinni Gusunɔ dõɔ dokea, yera ten gum, ka ten siru kpuro te ba koo bura saa ten
gabu wãan di, ka gum mɛ mu bɔsɔnu wukiri, [10] ka ten gabu swii, ka ten gum mɛ mu wãa
yɛ̃saɔ ka ten buro ge ga woru wukiri, ge ba koo wĩa ka gabu swii sannu. [11] Yãku kowo u
koo ye kpuro dõɔ dokewa yãku yerɔ, kpa ya n sãa yãku dõɔ mwaararugiru Yinni Gusunɔn
sõ.
[12] Goo ù n maa ka boo yãkuru mɔ̀, u koo ka gu dawa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. [13] U koo
win nɔma sɔndiwa boo gen wiru wɔllɔ kuu ten kɔnnɔwɔ, kpa u sere gu saka. Kpa yãku
kowobu bu gen yɛm sua bu yɛ̃ka yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ bu ka sikerena. [14] Wee ye ba koo
Yinni Gusunɔ dõɔ dokea, yera gum mɛ mu gen bɔsɔ yãnu tɛ̃ke, [15] ka gabu swii yiru ka gum
mɛ mu yi tɛ̃ke ka gen buro ge ga woru wukiri, ge ba koo wĩa ka gabu swii sannu. [16] Yãku
kowowa u koo ye kpuro dõɔ doke mu dõɔ mwaara. Kpa ya n sãa yãku dõɔ mwaararugiru
tèn nubura koo Yinni Gusunɔ dore.
Yen gum kpuro mu ko n sãawa Yinni Gusunɔgim. [17] Yen sõna baa ǹ n saa yeren na, mi i
wãa kpuro, i wooda yeni mɛm nɔɔwɔ sere ka baadommaɔ, yera i ku yaa gum di, i ku maa
yen yɛm di.

4

*Tor*anun yãkunu

1. Yãku kowo tɔnweron

*tor*anun yãkuru

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, 2 a Isireliba wooda yeniba sõɔwɔ a nɛɛ, goo ù n
Yinni Gusunɔn wooda gaa tora u kun yɛ̃, wee ye u koo ko.
3 Ǹ n yãku kowon na u tora, ma win tora te, ta Isireliba kpuro torasia, u koo ka kɛtɛ kinɛ
kpɛmbu nawa ge ga ǹ alebu gaa mɔ, u go u ka win tora ten suuru wa. 4 U koo ka kɛtɛ ye
dawa Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ, kpa u win nɔma sɔndi yen wiru wɔllɔ u sere ye saka
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 5 Yen biru kpa u yen yɛm sua u ka da kuu ten sɔɔwɔ. 6 U koo ka
mu win niki bia dɛkawa, kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru kuu ten beku kare ten bera gia
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 7 Yen biru u koo yɛm mɛ yɛ̃ka kpakoro tèn mi ba ra turare dõɔ
doken kãanɔ te ta wãa kuu ten sɔɔwɔ, kpa u mɛn sukum wisi yãku yerun temɔ te ta wãa
kuu ten kɔnnɔwɔ. 8 U koo yaa yen gum kpuro wuna mɛ mu wãa bɔsɔ yãnu sɔɔ, 9 ka yen
gabu swii, ka gum mɛ mu gabu swii yi wukiri yɛ̃si yɛ̃sikaɔ, ka buro ge ga woru wukiri, ge
ba koo wĩa ka gabu swii sannu. 10 Ye ba ra wĩɛ bà n siarabun yãkuru mɔ̀ gesi, yera ba koo
maa wĩa yeni sɔɔ. Yen biru yãku kowo tɔnwerowa u koo ye dõɔ doke yãku yerun wɔllɔ.
11-12 U koo ye ya tie kpuro gurawa u ka da sansanin biruɔ mi ba gɔsa ba n da yãku dõɔ
mwaararugirun torom kube. Miya u koo yen gɔna ka yaa ye ya tie kpuro dõɔ doke torom
mɛn wɔllɔ, ka yen wiru ka yen wɔbunu ka yen bɔsɔ yãnu.

2. Yãku te ba koo ko

Isireliba kpuron torarun sõ

13 Isireliba kpuro bà n Gusunɔn wooda gaa sara ba ǹ ka baaru, ba torawa mi. 14 Adama bà
n tuba ma ba torawa mi, ba koo naa kinɛ kpɛmbu gowa bu ka ben tora ten suuru kana. Ba
koo ka naa kinɛ te dawa Yinni Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ. 15 Kpa Isireliban wirugibu bu ben
nɔma sɔndi naa yen wiru wɔllɔ kpa ben turo u ye saka Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 16 Yãku
kowo tɔnwerowa u koo yen yɛm fiiko sua u ka da kuu ten mi. 17 Saa ye sɔɔra u koo yɛm mɛ
dɛka ka win niki bia kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru kuu ten beku kare ten deedeeru. 18 Yen
biru, kpa u maa kpakoro tèn mi u ra turare dõɔ doken kãanu yɛm yɛ̃ka. Yɛm mɛ mu tie,
kpa u mu wisi yãku yerun temɔ te ta wãa kuu ten kɔnnɔwɔ. 19 Yen biru u koo yaa yen gum
kpuro sua u dõɔ doke yãku yerun wɔllɔ. 20 Nge mɛ u raa kua win tiin torarun sõ, nge mɛya
u koo ko Isireliba kpuron tora ten sõ kpa Gusunɔ u sere bu suuru kua. 21 Yen biru kpa u ka
yaa ye ya tie da sansanin biruɔ kpa bu ye doke dõɔ sɔɔ nge mɛ ba raa kua wi, yãku kowon
torarun sõ. Yãku te, ta sãawa Isireliba kpuro bu ka ben torarun suuru wa.

3. Yãku te Isireliban wirugii

*u koo ko win tor*arun sõ

22 Isireliban wirugii goo ù n Gusunɔn wooda gaa sara u ǹ ka baaru, u torawa mi. 23 Adama
ù n tuba ma u tora, boo kinɛra u koo go te ta ǹ alebu gaa mɔ u ka yãkuru ko. Kpa Gusunɔ
u nùn win tora te suuru kua. 24 Ù n ka boo ge na, u koo win nɔma sɔndiwa boo gen wɔllɔ
kpa u gu saka mi ba ra yãku dõɔ mwaararugirun yaa sake. Yãku te, ta sãawa torarun
suurugiru. 25 Yãku kowo wi, u koo ka win niki bia yɛm mɛ dɛkawa kpa u mu yɛ̃ka yãku
yerun kãanu sɔɔ. Yɛm mɛ mu tie, kpa u mu wisi yãku yee ten temɔ. 26 U koo yaa yen gum
kpuro suawa u dõɔ doke nge mɛ ba ra siarabun yãkuru ko. Nge mɛya yãku kowo tɔnwero
wi, u koo ko u ka wirugii win torarun suuru kana. Saa ye sɔɔ, Gusunɔ u koo nùn tu suuru
kua.

4. Yãku te ba koo ko

*t*ɔn diron torarun sõ

27 Tɔn diro goo ù n Gusunɔn wooda gaa sara u ǹ ka baaru, u torawa mi. 28 Adama ù n
tuba ma u torawa, boo niu ge ga ǹ alebu gaa mɔwa u koo ka yãkuru ko Gusunɔ u ka nùn

win toraru suuru kua. [29] U koo win nɔma sɔndiwa boo gen wiru wɔllɔ kpa u gu saka mi
ba ra yãku dõɔ mwaararugirun yaa sake. [30] Yen biru, yãku kowo u koo na u yɛm mɛ dɛka
ka win niki bia, kpa u mu yɛ̃ka yãku yerun kãanɔ, kpa u yɛm mɛ mu tie wisi yãku yee ten
temɔ. [31] Yen biru, ba koo yaa yen gum kpuro wĩawa nge mɛ ba ra siarabun yãkurugim wĩɛ.
Kpa yãku kowo u mu dõɔ mɛni, kpa mɛn nuburu tu Yinni Gusunɔ dore. Nge mɛya yãku
kowo wi, u koo ka toro wi suuru kana. Saa ye sɔɔ, Gusunɔ u koo nùn suuru kua.
[32] Toro wi, ù n maa kĩn na, u ka yãa kpɛndu yãkuru ko, yãa nira u koo ka na u go, te ta ǹ
alebu mɔ, u ka win torarun suuru wa. [33] Ù n kĩ u tu go, u koo win nɔma sɔndiwa ten wiru
wɔllɔ kpa u tu saka mi ba ra yãku dõɔ mwaararugirun yaa go. [34] Yen biru yãku kowo u
koo yɛm mɛ dɛka ka win niki bia u mu yɛ̃ka yãku yerun kãanɔ. Yɛm mɛ mu tie kpa u mu
wisi sãa yee ten temɔ. [35] Yen biru u koo yen gum wĩawa nge mɛ ba ra siarabun yãkurugim
wĩɛ. Yãku kowowa u koo mɛ kpuro dõɔ doke ka yãku dõɔ mwaararugiru sannu. Nge mɛya
yãku kowo wi, u koo ko u ka toro wi suuru kana. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u koo nùn win
tora te suuru kua.

5

5. Tora bwese bwesekan

*y*ãkunu

[1] Su tɛ̃ nɛɛ, goo u bõrua ma u koo seeda di gãa ni u wan sõ, adama u ǹ gerua ye u wa, ǹ
kun mɛ ye u yɛ̃. Saa ye sɔɔ, yɛ̃ro u torawa mi.
[2] Su tɛ̃ kpam nɛɛ, goo u gãanu baba ye ya disi mɔ u kun ka baaru, aa, yaa sabe te ba ku
ra din gora? Ǹ kun mɛ gbeeku yaa ye ba ku ra din gora? Ǹ kun mɛ yaa ye ya ra kabirin
gora? Saa ye sɔɔ, yɛ̃ro u disi duurawa mi.
[3] Su maa tɛ̃ nɛɛ, goo ù n win winsim baba wi u disi gɛɛ mɔ yi yi koo nùn tia, n deema u
ǹ yɛ̃, ma u ra ye tuba, yɛ̃ro u torawa mi.
[4] Toraru garu wee maa. Su tɛ̃ nɛɛ, goo u bõrua u win winsim kõsa kua ǹ kun mɛ u nùn
gea kua, u ǹ bwisika, ù n deema gari yi, gari giriya u gerua, yɛ̃ro u torawa mi.
[5] Goo ù n tora nin garu kua, u koo yen tuuba kowa. [6] Adama u sere tora ten suuru wa, u
koo yãa niru ǹ kun mɛ boo niu gowa u ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua. Yen biru yãku kowo
u koo nùn suuru kanabun wororu koosi, kpa u sere win torarun suuru wa.

*6. Bw*ɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun

*tor*anun yãkuru

[7] Goo ù kun kpɛ̃ u yãa niru ǹ kun mɛ boo niu wa u ka torarun yãkuru ko, u koo kpĩ u
kparukonu yiru ǹ kun mɛ totobɛrɛnu yiru kasu. Gunɔ gen teuwa ba koo ka torarun yãkuru
ko. Kpa bu maa ka teu geni yãku dõɔ mwaararugiru ko. [8] Ba koo gina yãku kowo wi gunɔ
ge wɛ̃wa ge ba ka torarun suuru kanabu na mi, kpa u gen wĩiru bua u kun sɔsie. [9] Kpa u
gen yɛm dɛka u yɛ̃ke yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ, mɛ mu tie kpa u wisi ten temɔ. Ya ko n sãawa
torarun yãkuru. [10] Yen biru yãku kowo u koo gunɔ yiruse sua nge mɛ wooda ya gerua u
ka yãku dõɔ mwaararugiru garu ko. Kpa u nùn suuru kanabun wororu koosi. Nge mɛya
Gusunɔ u koo ka yɛ̃ro suuru kua.
[11] Goo ù kun kpɛ̃ u kparukonu yiru ye wa, ǹ kun mɛ totobɛrɛnu yiru ye, u ka som buuru
kilo nnɛ na u ka yãkuru ko kpa u ka win torarun suuru wa. Adama u ku mu gum doke, u
ku maa mu turare doke, domi u ka mu nawa u ka win torarun suuru wa. [12] U koo ka som
mɛ dawa yãku kowon mi kpa yãku kowo wi, u mɛn nɔm kure teeru sɔka u dõɔ doke mi
ba ra yãku dõɔ mwaararugiru ko. Som nɔm kure tee te, ta koo de Yinni Gusunɔ u n yɛ̃ro
yaaye. Yãku tera ta koo de u win torarun suuru wa. [13] Saa ye sɔɔ, yãku kowo wi, u koo wi
u tora suuru kanabun wororu koosi. Kpa Gusunɔ u nùn win torarun suuru kua.
Kpa yãku kowo u mɛ mu tie sua win tiin sõ, nge gberun dĩanun yãkunu.

*Y*ãku ni ba ra ka toranu sɔmɛ

[14] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [15] goo ù n gãanu nɛni ni n weenɛ u Yinni Gusunɔn
wɛ̃, ma u ǹ yɛ̃ ma Yinni Gusunɔgina, wee ye u koo ko win tora ten sõ. Kaa nùn yãa kinɛru

te ta ǹ alebu gaa mɔn geeru burawa te u koo kasu u ka na u ka torarun sɔmbun yãkuru ko. Kaa ten gee te burawa ka sii geesun gobi yi ba ra di Yinni Gusunɔn kuu bekurugirɔ.
16 Kpa u ka gãa ni u nɛni mi na. Yen biruwa u koo maa ka nin bɔnu nɔɔbusen tia na. Yãku kowowa u koo ye wɛ̃. Yãku kowo wiya u koo nùn torarun yãkuru kua, kpa u sere suuru wa.
17 Goo ù n Yinni Gusunɔn wooda gaa sara, baa u kun yɛ̃, u torawa mi. Yen torara ko n nùn wãasiwa. 18 Yen sɔ̃, u koo ka yãa kinɛru te ta ǹ alebu gaa mɔ dawa yãku kowon mi, win tora ten sɔ̃ nge mɛ n weenɛ u kɔsia. Kpa yãku kowo u nùn suuru kanabun wororu koosi. Saa ye sɔɔra Gusunɔ u koo nùn suuru kua. 19 Ya ko n sãawa torarun sɔmbun yãkuru. Domi yɛ̃ro u Yinni Gusunɔ torariwa.
20 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 21 goo ù n win winsim weesu kua gãa ni u nùn berusie sɔɔ, ǹ kun mɛ u bɔkura, ǹ kun mɛ u gbɛna, ǹ kun mɛ u kawa, 22 ǹ kun mɛ u gãanu dɔba ma u siki, ǹ kun mɛ u bɔ̃ri weesugii kua, 23 tɔnu win bweseru u Yinni Gusunɔ torariwa mi. U koo gãa ni u gbɛna mi wesia, ǹ kun mɛ ni u kawa mi, ǹ kun mɛ ye ba nùn berusia mi, ǹ kun mɛ ye u dɔba ma u siki, 24 ǹ kun mɛ yèn bɔ̃ri u kua mi. Adama n ǹ mɔ ye tɔna u koo wesia. U koo maa yen bɔnu nɔɔbusen tia kɔsiawa dɔma te u koo win torarun sɔmbun yãkuru ko. 25 U koo ka yãa kinɛru dawa yãku kowon mi, te ta gãa nin gobin saka tura bu ka ye Yinni Gusunɔ yãkuru kua. 26 Yinni Gusunɔn wuswaaɔra yãku kowo u koo nùn suuru kanabun wororu koosi. Yen biru Gusunɔ u koo yɛ̃ro suuru kua, baa ǹ n mɛren na win torara nɛ.

6

Yãkunun woodaba

1. Yãku dɔ̃ɔ mwaararugii

te yãku kowobu ba ko n da ko

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 a Aroni ka win bibu wooda yeni wɛ̃ɛyɔ a nɛɛ, wee ye ya sãa yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun wooda.
Ten yãku yaa ya ko n wãawa dɔ̃ɔ sɔɔ wɔ̃ku giriru, kpa bu ku de dɔ̃ɔ wi, u gbi sere yam mu ka sãra. 3 Yen biru yãku kowo u koo win tako sebewa ka win sokoto kpiriru kpa u yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ten torom gura u yi yãku yee ten bɔkuɔ. 4 Yen biruwa u koo win yãa ni pota kpa u kpaanu doke u sere torom mɛ sua u ka yari sansanin di. Kpa u ka mu da yam mi ba gɔsa mɛn sɔ̃ u yi mi. 5 Dɔ̃ɔ wi u mwaaramɔ yãku yee ten mi, ba ǹ koo de u gbi pai! Bururu baatere yãku kowo u ko n da tu dãa dokewa. Yen wɔlloɔwa u koo yãku yaa sɔndi ka sere siarabun yãku gum. 6 Dɔ̃ɔ u ko n wãawa yãku yee te sɔɔ sere ka baadommaɔ, ba ǹ koo de u gbi.

2. Yãkuru te ba ra ko

*k*a gberun dĩanu

7 Yãku te ba ra ko ka gberun dĩanun wooda wee.
Aronin biba ba ko n da ka tu de yãku yerɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 8 Kpa ben wi u yãkuru mɔ̀ dɔma te, u som nɔm kure teeru sɔka mɛ ba ka yãkuru na mɛ ba gum wisi, ka turare kpuro, kpa bu ye kpuro mɛnna bu dɔ̃ɔ doke kpa ten nuburu tu Gusunɔ dore kpa u n yɛ̃ro yaaye. 9-10 Som mɛ mu tiara Aroni ka win biba ba koo mɛ di. Yera ya ko n sãa begia yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru sɔɔ. Adama ba koo mu diwa Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun yaaraɔ. Ba ǹ mɛ pɛ̃ɛ seeyatia dokemɔ. Ya sãawa nɛnɛm nge yãku te ba kua bu ka torarun suuru wan dĩanu, ǹ kun mɛ te ba ra ka toraru sɔmɛn dĩanu. 11 Aronin bii tɔn durɔ baawurewa u koo dĩa ni di. Yeni ya ko n sãawa wooda win bibun bweseru sɔɔ sere ka baadommaɔ. Tɔn tuko wi u koo nu baba kpuro u koo gbiwa.
12 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yãku te Aroni ka win bibu ba koo Yinni Gusunɔ kua wee.
13 Bà n Aroni ka win bibu tusia ma ba kua nɛn yãku kowobu, saa dɔma ten diya ba ko n da som kilo ita ka yãkuru ko tɔ̃ɔ baatere, tia ka bɔnu bururu, yoka maa tia ka bɔnu. 14 Ba

koo som mɛ mɔmwa buturu buturu, kpa bu mɛ sɔmɛ siru sɔɔ ka gum, kpa mɛn nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore.
[15] Yãku kowo wi ba gum tãre ba gɔsa Aronin bibu sɔɔ u ka nùn kɔsire ko, win tii u koo tu kowa. Ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ nɛ, Yinni Gusunɔn sõ. Ba koo som mɛ dõɔ dokewa kpuro. [16] Yãku te yãku kowon tii u kua, ba koo de tu dõɔ mwaarawa mam mam, ba ǹ koo tu di.

3. Yãku te ba koo ko

bu ka suuru kana
[17] Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [18] a Aroni ka win bibu sõɔwɔ a nɛɛ, yãku te ba koo ko bu ka suuru kanan wooda wee.
Yam mi ba ra yãku dõɔ mwaararugirun yãku yaa sake, miya ba koo yãku tenin yaa saka. Ya ko n sãawa gãa dɛɛranu. [19] Yãku kowo wi u koo yãku te ko wiya u koo ye di. U koo ye diwa yam dɛɛramɔ, kuu ten yaaraɔ. [20] Tɔn tuko wi u koo yãku yaa ye baba kpuro u koo gbiwa. Yãku yaa yen yɛm mù n wisi win yaberɔ u koo tu teawa yam dɛɛram mi. [21] Bà n tu sawa wekeru sɔɔ te ba kua ka sɔndu, ba koo weke te kɔrawa. Ǹ n maa weke te ba kua ka sii gandun na, ba koo tu teawa sãa sãa ka nim. [22] Yãku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo kpĩ u tu di domi ta sãawa dĩa dɛɛranu. [23] Adama ba ǹ koo torarun yãku yaa tem tèn yɛm ba ka dua sãa yerɔ. Ba koo ye dõɔ dokewa yu dõɔ mwaara mam mam.

7

4. Yãku te ba ra ko

bu ka toraru sɔmɛ
[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, yãku te ba ra ko bu ka toraru sɔmɛn wooda wee.
Yãku te, ta ko n sãawa yãku dɛɛraru. [2] Mi ba ra yãku dõɔ mwaararugirun yaa sake, miya ba koo maa ten yaa saka, kpa bu yaa yen yɛm yɛ̃ka yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ bu ka sikerena. [3] Yaan mi ba koo ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua wee, yera yen gum kpuro, ka yen siru ka bɔsɔ yãnun gum, [4] ka yen gabu swii yiru, ka gum mɛ mu yi tɛ̃ke yɛ̃si yɛ̃sika, ka yen buro ge ga woru wukiri. [5] Yãku kowo u koo ye kpuro dõɔ dokewa yãku yerɔ Yinni Gusunɔn sõ. Yãku te, ta sãawa te ta koo toraru sɔmɛ. [6] Yãku kowo tɔn durɔ baawurewa u koo tu di. Ba koo tu diwa yam dɛɛramɔ domi ta sãawa dĩa dɛɛranu. [7] Yen wooda ye, ya sãawa tia ka torarun yãkurugia. Yãku kowo wi u yãku te kua, wiya u yen yaa mɔ.

5. Ye ya ko n sãa

yãku kowobugia
[8] Goo ù n yãku dõɔ mwaararugiru kua, yãku kowo wi u nùn tu kua wiya u ten gɔna mɔ. [9] Yãku te ba kua ka gberun dĩanu ba wõɔwawa? Aawo, ba sɔnwawa? Yãku kowo wi u tu kua wiya u tu mɔ. [10] Adama ni ba ka gum burina ka ni ba ǹ yeesie, ba koo nu Aronin bibu bɔnu kuawa.

6. Siarabun yãkuru
[11] Siarabun yãkurun wooda wee.
[12] Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀, u koo kira bwesenu ita kowa. U koo gbiikinu ko ka gum nu kun seeyatia mɔ, kpa u yirusenun som gum yɛ̃ka nu kun seeyatia mɔ, kpa u itasenun som burina ka gum u sɔmɛ. [13] Kira nin biru, u koo pɛ̃ɛ ye ba seeyatia doke sosi mi, ka sere win siarabun yãkunun yaa. [14] Ba koo yãku dĩa nin baaniren sukum suawa wɔllɔ bu Yinni Gusunɔ sõɔsi. Yera ya ko n sãa wi u yɛm yɛ̃kaginu. [15] Dɔma te ba siara bin yãkuru kua, yen dɔma tera ba koo ten yaa di, ba ǹ koo de ten yaa yu yam sãra.
[16] Adama goo ù n yãkuru kua u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia ǹ kun mɛ win tii ù n gõru doke u ka nɛ, Yinni Gusunɔ kɛ̃ru wɛ̃, u koo kpĩ u ten yaan sukum di yen tõɔ te, kpa u sukum yi sere sisiru. [17] Adama yà n maa wure ya tiara sõɔ itaseru ba koo ye dõɔ mɛniwa. [18] Goo ù n siarabun yãku yaa ye ya tiara sere sõɔ ita tema, Gusunɔ kun maa yɛ̃ron yãku te mwaamɔ. U win yãkuru garisiwa mi kam domi yaa ye, ya disi duura. Wì u maa ye tema,

yɛ̃ro u torawa mi. [19] Mɛya bà n maa ka yãku yaa gãanu baba ni nu disi mɔ, ba koo ye dɔ̃ɔ
mɛniwa, ba ǹ ye dimɔ.
Wi u kun disi mɔ, wiya koo yãku yaa tem, [20] adama goo ù n wãa disi gɛɛ sɔɔ u ka siarabun
yãkuru dimɔ te ba Yinni Gusunɔ kua, ba koo yɛ̃ro girawa win tɔmbun suunu sɔɔn di. [21] Goo
ù n maa tɔnu baba wi u disi mɔ, ǹ kun mɛ yaa gaa ye ya sãa seseru, ǹ kun mɛ gãanu ganu
ni nu disi mɔ, ma u ka siarabun yãkuru di te ba Yinni Gusunɔ kua ba koo yɛ̃ro girawa win
tɔmbun suunu sɔɔn di.

*Wood*a Isireliban sõ

[22] Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [23] a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, bu ku yaa gaan gum
di nge yãaru ǹ kun mɛ kɛtɛ, ǹ kun mɛ boo. Bu ku yen gaan gum di. [24] Sabe te gbeeku yaa
ya go, ǹ kun mɛ te ta gu, i ko i kpĩ i ka ten gum gãanu ko. Adama i ǹ mu dimɔ. [25] Goo ù
n yãkurun yaan gum di mɛ ba ka Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kua, ba koo yɛ̃ro
girawa wigibun suunu sɔɔn di. [26] I ku gunɔ gagun yɛm di ǹ kun mɛ yaa gaa, baa mi i da
kpuro. [27] Wi u mu di, ba koo yɛ̃ro girawa win tɔmbun suunu sɔɔn di.
[28] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [29] a Isireliba wooda yeni wɛ̃ɛyɔ a nɛɛ, goo ù n
nɛ Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru kuammɛ, u koo wunawa ye ya sãa nɛgia. [30] Win tiiwa
u koo ka nɛ, Yinni Gusunɔ yen gum ka yen guro guroru naawa u kpara nɛn wuswaaɔ.
[31] Yãku kowowa u koo yen gum mɛ dõɔ doke yãku yerɔ. Adama yaa guro guro te, ta ko
n sãawa Aroni ka win bibugiru. [32] Yãku yaa yen nɔmu nɔm geuguu ga ko n maa sãawa
Aroni ka win bibuguu. [33] Yaa nɔmu ge, ga ko n sãawa Aronin biiguu wi u yɛm yɛ̃ka ma
u yaa gum mɛ doke yãku yerɔ. [34] Yaa nɔmu ge, ge ba man sõɔsi, ka yen guro guro te ba
kpara nɛn wuswaaɔ sanam mɛ ba siarabun yãkuru mò mi, yera ya ko n da n sãa Aroni ka
win bibugia sere ka baadommaɔ.
[35] Yãku dõɔ mwaararuginu sɔɔ, yeniwa ya ko n sãa Aroni ka win bibugia dɔma tèn di ba
koo bu gum tãre bu ka ko yãku kowobu. [36] Wooda yera Yinni Gusunɔ u Isireliba wɛ̃ɛmɔ bu
ka Aroni ka win bibu yaa ye wɛ̃ saa dɔma tèn di ba bu gum tãre bu ka ko yãku kowobu.
Ba ko n da bu ye kuewa sere ka ben bibun bweserɔ.
[37] Nge mɛya ba ko n da ko bà n yãku dõɔ mwaararugiru mò, ǹ kun mɛ bà n yãkuru mò
ka gberun dĩanu, ǹ kun mɛ bà n torarun yãkuru mò, ǹ kun mɛ bà n yãkuru mò te ba ra ka
toraru sɔmɛ, ǹ kun mɛ te ba ra ko bu ka tɔnu gum tãre u sere sɔmburu tore, ǹ kun mɛ bà
n siarabun yãkuru mò. [38] Yinni Gusunɔwa u Mɔwisi wooda yeni wɛ̃ gbaburɔ, Sinain guurɔ,
tõɔ te u bu wooda wɛ̃ bu ka nùn yãkunu kua.

BA YÃKU KOWO GBIIKOBU TUSIA KA WORORU

8

*Woro te b*a koo ko

*y*ãku kowobun sõ bu sere

*s*ɔmburu tore

[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [2-3] a Aroni ka win bibu sokuo Yinni Gusunɔn kurun
kɔnnɔwɔ. Kpa a de bu ka ben yãku yãnu na ka gum mɛ ba ra gãanu tãre bu ka nu gɔsi
Yinni Gusunɔn sõ ka naa kinɛ te ba koo ka torarun yãkuru ko ka yãa kinɛnu yiru ka bire
te ta pɛ̃ɛ mɔ ye ba ǹ seeyatia doke. A maa Isireliba kpuro mɛnnɔ mi.
[4] Ma Mɔwisi u Yinni Gusunɔn gari yi wura u Isireliba kpuro mɛnna sãa yee ten kɔnnɔ
mi. [5] Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua su ko. [6] Ma u dera Aroni ka win
bibu ba na u bu wobura. [7] Ma u Aroni win tako sebusia ka sɛ̃katia ye, ka yabe boogugii te,
ka yabe tarakpe ge, ge u gbinisi yabe boogugii te sɔɔ ka gen sɛ̃katia. [8] Ma u bɔɔ bara ye
sɔndi win tororu wɔllɔ. Ma u urimu ka tumimu doke bɔɔ bara yen sɔɔwɔ. [9] Ma u dawani
ye bɔkua win wirɔ. Ma u wuran batani ye mani nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa.
[10] Mɔwisi u gum mɛ sua u sãa yee te yɛ̃ka ka ten dendi yãnu kpuro, ma ta kua nɛnɛm
Yinni Gusunɔn sõ. [11] Ma u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru yãku yerun wɔllɔ, ka ten dendi yãnɔ ka
boo sii ganduguu ge, ka gen yõratiiyɔ, ye kpuro ya n ka sãa Gusunɔn kuu bekurugirugia.

12 Ma u Aroni gum mɛ tãre wirɔ u ka nùn wuna nɛnɛm u ko yãku kowo. 13 Yen biru Mɔwisi
u maa Aronin bibu soka u bu takoba dokea ka sɛ̃katii ka furɔsu nge mɛ Yinni Gusunɔ u
nùn sõɔwa.
14 Mɔwisi u maa ka naa kinɛru na te ba koo ka torarun yãkuru ko. Ma Aroni ka win
bibu ba ben nɔma sɔndi naa kinɛ ten wiru wɔllɔ. 15 Ma Mɔwisi u ye saka u yen yɛm dɛka
ka win niki bia u tɛɛni yãku yerun kãanu wɔllɔ ka sere maa ten nɔɔ bɔkaɔ u ka sikerena.
Nge mɛya u ka kuu te dɛɛrasia. Ma u maa yɛm yɛ̃ka kuu ten temɔ. Nge mɛya u ka kuu
te kua nɛnɛm tèn mi ba ko n da toranun yãkuru ko. 16 Ma u yen gum mɛ sua mɛ mu bɔsɔ
yãnu tɛ̃ke ka yen buro ge ga woru wukiri ka yen gabu swii yiru ye, ka yin gum sannu. Ye
kpurowa u dõɔ doke yãku yerun wɔllɔ. 17 Adama u naa kinɛ ten tii ka ten bisu ka ten gɔna
yarawa tɔɔwɔ u dõɔ doke nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa.
18 U maa ka yãa kinɛru na yãku dõɔ mwaararugirun sõ. Ma Aroni ka win bibu ba ben
nɔma sɔndi yãa ten wiru wɔllɔ. 19 Ma Mɔwisi u tu saka u ten yɛm yɛ̃ka u ka yãku yee ten
nɔɔ bɔka sikerena. 20 Ma u yãa ten yaa bɔɔra, yen biru u ten wiru dõɔ doke ka ten gum ka
yaa ye u murura mi. 21 Ma u ten nuki ka ten kõri tea ka nim. Ma u yãa kinɛ ten yaa doke
dõɔ sɔɔ yãku yeru wɔllɔ u ka yãku dõɔ mwaararugiru kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
Ma yãku ten nubura Yinni Gusunɔ dore.
22 Yen biru u maa ka yãa kinɛru yiruse na te ba koo ka Aroni ka win bibu tusia ma ba sãa
yãku kowobu. Aroni ka win bibu ba ben nɔma sɔndi yãa ten wiru wɔllɔ. 23 Ma Mɔwisi u tu
saka, u ten yɛm sua u tɛɛni Aronin soo nɔm geuguuɔ ka nɔm geun niki bii bakaɔ ka maa
win nɔɔ nɔm geuguun niki bii bakaɔ. 24 Ma u maa Aronin bibu soka u bu yaa yɛm mɛ tɛɛni
ben soo nɔm geugisɔ, ka maa nɔm geun niki bii bakanɔ ka ben naa nɔm geugisun niki bii
bakanɔ. Ma u yɛm mɛ mu tie yɛ̃ka yãku yee ten nɔɔ bɔkaɔ. 25 Ma u yen gum sua ka yen
siru ka yen nukin gum ka yen buro ka yen gabu swii ka sere yen nɔm geu. 26 Ma u pɛ̃ɛ sua
bireru sɔɔ ye ba ǹ seeyatia doke ka kira te ba kua ka gum ka sere maa kira sɔndanu. Ma
u ye kpuro sɔndi yaa gum mɛn wɔllɔ ka yãa nɔmu gen wɔllɔ. 27 Yen biru u ye Aroni ka win
bibu wɛ̃. Ma u nɛɛ, bu ye Yinni Gusunɔ wɛ̃ɛyɔ. Kpa bu ye sõɔsi beri berika. 28 Yen biru u
ye kpuro mwa ben nɔman di u dõɔ mɛni yãku dõɔ mwaararugii ten wɔllɔ. Ma yen nubura
Yinni Gusunɔ dore. Nge mɛya ba ka Aroni ka win bibu wuna nɛnɛm. 29 Ma Mɔwisi u yãa
ten guro guroru sua u tu sõɔsi beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Ma ta kua Mɔwisigiru
nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa.
30 Mɔwisi u gum mɛ sua ka yɛm fiiko mɛ mu wãa yãku yeru wɔllɔ, ma u mu Aroni yɛ̃ka ka
win sãa yãnɔ ka sere maa win bibun wɔllɔ ka ben sãa yãnu sɔɔ. Nge mɛya u ka ye kpuro
dɛɛrasia u yi nɛnɛm.
31 Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu sõɔwa u nɛɛ, i yãku yaa ye saawo Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. Miya i ko i ye di ka pɛ̃ɛ ye ya wãa bire te sɔɔ. Bɛɛya i ko ye di nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua. 32 Yaa ka pɛ̃ɛ ye ya tiara, i ko ye kpuro dokewa dõɔ sɔɔ yu dõɔ mwaara.
33 I ko i n wãawa kuu ten kɔnnɔ mi sere sõɔ nɔɔba yiru. I ǹ yariɔ min di. Domi sõɔ nɔɔba
yiruwa i ko i ko ba n bɛɛ tusiamɔ. 34 Yinni Gusunɔwa u yenin wooda wɛ̃ i n da ko nge mɛ i
wa sa kua gisɔ i ka bɛɛn toranun suuru wa. 35 Ǹ n mɛn na, i ko i sinawa kuu ten kɔnnɔ mi
sere sõɔ nɔɔba yiru, wõkuru ka sõɔ sɔɔ. Kpa i win woodaba mɛm nɔɔwa i ku ra ka gbin sõ.
Wooda be Yinni Gusunɔ u man wɛ̃ bera mi.
36 Ma Aroni ka win bibu kpuro ba kua ye Yinni Gusunɔ u bu yiire saa Mɔwisin min di.

9

*Aroni k*a win bibu

*b*a sɔmburu torua

1 Sõɔ nɔɔba itase, Mɔwisi u Aroni ka win bibu soka ka sere Isireliban guro gurobu. 2 U
Aroni sõɔwa u nɛɛ, a naa kinɛ kpɛndu suo a ka yãkuru ko wunɛn torarun sõ, kpa a yãa
kinɛru kasu a ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. A ǹ kaa de yen gaa ya n alebu mɔ. Kpa a
ka ye kpuro Yinni Gusunɔ yãkuru kua sãa yerɔ. 3 Yen biru kaa Isireliba sõ a nɛɛ, bu boo
kinɛru suo ben torarun yãkurun sõ ka naa buu ka yãaru ye kpuro ya n wõɔ tia tia mɔ, kpa

ya kun alebu gaa mɔ. Ba koo ka ye yãku dõɔ mwaararugiru kowa. [4] Kpa a maa ka naa
kinɛru ka yãa kinɛru na bu ka siarabun yãkuru ko Yinni Gusunɔn mi, ka som mɛ ba bura
ka gum. Domi Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ kure mi gisɔ.
[5] Ba ka ye kpuro na kuu ten mi ye Mɔwisi u bikia. Ma be kpuro ba na Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. [6] Mɔwisi u nɛɛ, i koowo ye Yinni Gusunɔ u gerua. Kpa u de win yiiko yu bɛɛ kure.
[7] Mɔwisi u Aroni sõɔwa u nɛɛ, a susima yãku yeru mini, kpa a wunɛn tiin torarun yãkuru
ko ka yãku dõɔ mwaararugiru. Yen biru kpa a maa wunɛn tɔmbu Isireliban toranun
yãkuru ko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
[8] Ma Aroni u susi yãku yee ten bɔkuɔ. Ma u naa kinɛ kpɛm te go win torarun sõ. [9] Ma
win biba nùn yen yɛm wɛ̃. Ma u mu dɛka ka niki bia u tɛɛni sãa yerun kãanu sɔɔ, ma u
mɛ mu tie wisi yãku yee ten temɔ. [10] Yen biru u yaa yen gum sua u dõɔ doke ka yen gabu
swii yiru ka yen buro ge ga woru wukiri nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. [11] Adama yen yaa
ka yen gɔna, tɔɔwɔwa u da u ye dõɔ doke.
[12] Yen biru Aroni u yãa te saka bu ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. Ma win biba ten yɛm
sua ba nùn wɛ̃. Ma u mu yɛ̃ka u ka yãku yee ten nɔɔ bɔka sikerena. [13] Yen biru ba yãa ten
yaa bɔɔra ba Aroni wɛ̃ ka ten wiru. Ma u ye kpuro dõɔ doke. [14] U ten nuki tea ka ten kõri
u sɔndi yãku dõɔ mwaararugii ten wɔllɔ u dõɔ doke.
[15] Yen biru u Isireliban yãkunu kua. U boo ge saka ge ba koo ka yãkuru ko tɔmbun
toranun sõ ma u kua nge mɛ u raa yãku gbiikii te kua ka naa kinɛ kpɛmbu ge. [16] Yen biru
u yãku dõɔ mwaararugiru kua nge mɛ wooda ya gerua. [17] Ma u gberun dĩanu sua u ka
yãkuru kua. U som nɔm kureru sua u dõɔ doke yãku yerun wɔllɔ bururu baateren yãku
dõɔ mwaararugii te baasi. [18] U kɛtɛ ye ka yãa kinɛ te saka ba ka siarabun yãkuru kua
Isireliban sõ. Ma win bibu ba nùn yen yɛm wɛ̃ u ka mu yɛ̃ka yãku yerun nɔɔ bɔkaɔ u ka
sikerena. [19] Ma ba maa nùn kɛtɛ yen gum wɛ̃ ka yãa ten siru ka maa ten gum mɛ mu ten
bɔsɔ yãnu tɛ̃ke ka sere maa ten gabu swii ka maa ten buro ge ga woru wukiri. [20] Ma u yaa
yen gum sɔndi yen guro gurorun wɔllɔ. Yen biru u gum mɛ dõɔ doke yãku yeru wɔllɔ. [21] Ma
Aroni u yaa yen guro guro ni sua ka yen nɔm geu ge, u sõɔsi beri berika Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ nge mɛ Mɔwisi u gerua.
[22] Sanam mɛ Aroni u toranun yãkunu ka yãku dõɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu
kua u kpa, yera u nɔma sua wɔllɔ u Isireliba domaru kua. Yen biru u sara yãku yerun di.
[23] Mɔwisi ka Aroni ba dua kuu ten mi. Ye ba yara, ma ba tɔmbu domaru kua. Saa yera
Yinni Gusunɔ u bu win yiikon girima sõɔsi. [24] Ma dõɔ yari yara win wuswaan di yi da yi
yãku dõɔ mwaararugii te mwa ka yãku ni nu tien yaa gum mɛ. Ma Isireliba kpuro ba ye
wa. Ma ba nuku dobun kuuki wɔri ba yiira sere temɔ.

10

*Aronin bib*a dõɔ mwaara

[1] Aronin bibu Nadabu ka Abihu ben baawure u win dõɔ guratia sua ba dõɔ gure, ma ba
turare doke mi. Yen biru ba ka Yinni Gusunɔ daawa kuu bekurugirɔ. Nge mɛya ba ka dõɔ
tuko da kuu ten mi. N deema Yinni Gusunɔ u bu ye yinari. [2] Yera u dera dõɔ u yara u bu
di ma ba gu mi. [3] Ma Mɔwisi u Aroni sõɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u ǹ daa bɛɛ sõɔwa u nɛɛ,
u kĩwa be ba nùn susimɔ bu win dɛɛraru nasia,
kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃ tɔmbu kpuron wuswaaɔ?
Ma Aroni u win nɔɔ mari.
[4] Ma Mɔwisi u Misaɛli ka Elisafani Usiɛlin bibu soka. Usiɛli wi, u sãawa Aronin tundon
wɔnɔn bii. Mɔwisi u bu sõɔwa u nɛɛ, i na i bɛɛn wɔnɔbun gonu sua kuu ten min di i ka nu
da sansanin biruɔ. [5] Ma ba na ba goo ni sua ka nin takoba sannu ba ka da sansanin biruɔ
nge mɛ Mɔwisi u gerua. [6] Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu yiru be ba tie Eleasaa ka Itamaa
sõɔwa u nɛɛ, i ku bɛɛn winu deri diinu, i ku maa bɛɛn yãnu gɛ̃ɛ̃ku nuku sankiranun sõ kpa
Gusunɔ u ku raa bɛɛ go kpa u ka Isireliba mɔru ko. Adama i de bɛɛn mɛro bisibu Isireliba
bu swĩ be dõɔ u din sõ. [7] Bɛɛn tii i ku doona kuu ten kɔnnɔn di kpa i ku ra ka gbin sõ. Domi
gum mɛ ba bɛɛ tãre mi, mu bɛɛ kuawa mi Yinni Gusunɔn yãku kowobu.

Ma Aroni ka win bii be, ba kua ye Mɔwisi u gerua.

Gusunɔ u yãku kowobu

*yin*ari bu tam nɔ

8 Yinni Gusunɔ u Aroni sõɔwa u nɛɛ, 9-11 a ǹ kaa tam bɔɔbɔm gam nɔ wunɛ ka wunɛn bibu
ì n dɔɔ nɛn kuu bekurugirɔ, kpa i ku ra ka gbin sõ. Kpa i ka kpĩ i wunana ye ya sãa sãarugia
ka ye ya ǹ sãa sãarugia. Mɛya i ko i maa kpĩ i wunana ye ya dɛɛre ka ye ya ǹ dɛɛre. Mɛya i
ko i maa kpĩ i Isireliba Gusunɔn woodaba kpuro sõɔsi ye u Mɔwisi wẽ. Yeni ya ko n sãawa
wooda sere ka bɛɛn bibun bweserɔ.

*Wood*a ye ba yi

*y*ãku dĩanun sõ

12 Mɔwisi u Aroni ka win bibu yiru be ba nùn tie, Eleasaa ka Itamaa sõɔwa u nɛɛ, i som
mɛ suo mɛ ba ka yãkunu kua mu tiara. Kpa i ka mu pẽɛ ko ye i kun seeyatia doke. Kpa i
ye di yãku yerun bɔkuɔ. Domi nu kuawa mi dĩa dɛɛranu. 13 I ko ye diwa yam dɛɛram sɔɔ.
Yera ya ko n sãa wunɛ ka wunɛn bibugia nge mɛ Yinni Gusunɔ u man sõɔwa. 14 Mɛya wunɛ
ka wunɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu i ko i yaa nɔmu ge ba kpara mi di ka guro guro te
ba sõɔsi beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yera ya ko n sãa wunɛ ka wunɛn bibugia
Isireliba bà n siarabun yãkuru kua. 15 Isireliba ba ko n da ka yen nɔmu ge ka guro guro te
nɛwa ka sere maa yaa gum mɛ ba ra dõɔ doke yãku yerun wɔllu mi. Bà n ye kpuro sõɔsi
beri berika ba kpa, ya koo kowa wunɛ ka wunɛn bibugia. Ya ko n sãawa wooda sere ka
baadommaɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
16 Yera Mɔwisi u torarun yãku boo ge bikia. Adama u deema ba gu dõɔ mɛni. Yera u ka
Aronin bibu yiru Eleasaa ka Itamaa mɔru bara u nɛɛ, 17 mban sõna i ǹ boo gen yaa temɛ
Yinni Gusunɔn kuru mini. Domi ga sãawa dĩa dɛɛranu. Yinni Gusunɔ u bɛɛ gu wẽwa i ka
Isireliba kpuron toranun yãkuru ko. 18 Adama i ǹ ka gen yɛm duumɛ Yinni Gusunɔn kuu
ten sɔɔwɔ. N deema i ko i raa gen yaa temwa kuu ten mi nge mɛ Yinni Gusunɔ u man
sõɔwa.
19 Aroni u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a yẽ ye n man deema sanam mɛ Isireliba ba Yinni Gusunɔ
yãkuru kua ben toranun sõ ka maa yãku dõɔ mwaararugiru. Yen dɔma te, nà n torarun
suurun yãku ten yaa di, ya koo Gusunɔ dore? Aawo! Ya ǹ Gusunɔ doremɔ.
20 Ma Aronin wisi bi, bu Mɔwisi dore.

YE YA DƐƐRE KA YE YA Ǹ DƐƐRE

11

*Y*aa ye ya sãa seseru

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa u nɛɛ, 2 bu Isireliba sõɔwɔ bu nɛɛ, yɛɛ yi ba koo
kpĩ bu di wee. 3 Ba koo kpĩ bu yaa di ye ya naa kaburosu mɔ ma ya ra tuka ko. 4 Adama ba
ǹ yɛɛ dimɔ yi yi ra tuka ko tɔna ma yi ǹ naa kaburosu mɔ. Nge mɛya ba ǹ yooyoo temmɔ
yèn sõ ga ǹ naa kaburosu mɔ baa mɛ ga ra tuka ko. Ba koo gu garisiwa yaa disigia. 5 Ba ǹ
koo yaa ye ba mɔ̀ damaa* tem baa mɛ ya ra tuka ko yèn sõ ya ǹ naa kaburosu mɔ. 6 Mɛya
ba ǹ koo maa wukun yaa tem domi ga ǹ naa kaburosu mɔ baa mɛ ga ra tuka ko. Ba koo
gu garisiwa yaa disigia. 7 Mɛya ba ǹ koo maa kurusɔ di. Ga naa kaburosu mɔ adama ga
ku ra tuka ko. Ba koo gu garisiwa yaa disigia. 8 Bu ku yɛɛ yi di, bu ku maa yin gonu baba.
Ba koo yi garisiwa disigii.
9 Yɛɛ yi yi maa wãa daanɔ ka nim wõkuɔ, yi yi wãa nim sɔɔ gesi kpuro yi ba koo di wee.
Yiya yi yi kɛ̃ɛritii mɔ ka kokosu sannu. 10 Adama yi yi kun kɛ̃ɛritii mɔ ka kokosu sannu, ba
koo yi garisiwa disigii. 11 Ba ǹ koo yi di. Mɛya bu ku maa yin gonu baba. 12 Yɛɛ yi yi gesi
wãa nim wõku sɔɔ, ka daanɔ, ma yi ǹ kɛ̃ɛritii ka koko si mɔ, ba koo yi garisiwa disigii.
13 Gunɔsu sɔɔ, si ba koo garisi disigisu wee, siya gunɔ bakeru ka sere maa si su ra swẽɛ
di ka si su ra yaa di 14 ka yaberekunu ka sere si su ka nu weenɛ 15 ka gbanamgbaanu ka

* 11:5 damaa - Damaa ye, ya ka saataburu weenɛ.

maa si su ka nu weenɛ [16] ka taataanu ka booro ka sere si su ka su weenɛ ka kasa ka si su
ka ye weenɛ, [17] ka booro bweseru garu ka nim kpakpayɛ, ka booro dãa kɔ̃ɔru [18] ka gunɔ
gbamgbayaku ka gunɔ si su ra swɛ̃ɛ din bweseru [19] ka swãa wĩaku ka si su ka ye weenɛ ka
kɔ̃ɔ.
[20] I ku maa kɔkɔmii ni nu kasa ka naasu mɔ di. [21] Adama ni sɔɔ, i ko i kpĩ i di ni nu ra
yɔ̃ɔku tem sɔɔ [22] nge twea ka gbɔɔ ka ni nu ka ye weenɛ. [23] Adama ni nu tie nu kasa ka
naasu mɔ mi, i ku nu di.

Ye ya ra tɔnu ko disigii

[24] Yɛɛ gɛɛ wãa yìn goru tɔnu ù n baba u koo ko disigii. U ko n disi mɔwa sere ka tɔ̃ɔ ten
yokaɔ. [25] Wi u yin goru sɔɔwa, u koo win yãnu teawa. Kpa u n wãa disi sɔɔ sere ka yokaɔ.
[26-28] Yɛɛ yi i ko i garisi disigii yi wee. Yiya yi yi ǹ naa kaburosu mɔ ka yi yi ku ra tuka ko ka
sere yi yi naasu nnɛ mɔ yi sĩimɔ ka naa sɛ̃nu. Wi u yin gaa baba u disi duurawa mi sere
ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ. Wi u maa yin goru sɔɔwa u koo win yãnu teawa kpa u n disi mɔ sere ka
tɔ̃ɔ ten yokaɔ.
[29] Yɛɛ yi yi kabirimɔ sɔɔ wee yi i ko i garisi disigii. Yiya gunɔ yantaru ka gunɔ kiikiiru
ka dɛba ka ye ya ka ye weenɛ kpuro [30] ka duurubɛɛku ka sureru ka korombɔɔru ka sokoro
ka sunɔ naki. [31] Yi kpurowa i ko i garisi disigii yɛɛ yi yi kabirimɔ sɔɔ. Wi u yin gaan goru
baba u ko n disi mɔwa sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ. [32] Yin gaan goru tà n wɔri dendi yãnu sɔɔ
ni ba kua ka dãa ǹ kun mɛ ka bekuru ǹ kun mɛ ka gɔna ǹ kun mɛ ka saaki, dendi yãa ni,
nu disi duurawa mi. Ba koo nu dokewa nim sɔɔ sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ. Yen biru nu sere
dɛɛra. [33] Yen gaa yà n wekeru garu wɔri te ba kua ka sɔndu, ye ya wãa mi sɔɔ kpuro ya
disi duurawa mi. Ba koo weke te kɔrawa. Bà n nim doke weke te sɔɔ, ma nim mɛ, mu tãra
dĩanu sɔɔ ǹ kun mɛ nɔrura gaa sɔɔ, ba koo ye kpuro garisiwa disi. [34] Bà n nim doke weke te
sɔɔ, ma nim mɛ, mu dãare dĩanu sɔɔ ǹ kun mɛ nɔrura gaa sɔɔ, ba koo ye kpuro garisiwa
disi baa ǹ n weke tere sɔɔn na ya wãa. [35] Mi yaa yen goru ta wɔri kpuro gesi, doo koo yerɔ
ǹ kun mɛ pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yerɔ, ba koo ye kpuro kɔsukuwa. Domi ye kpuro ya disi duurawa mi.
[36] Yaa goo te, tà n wɔri dɔkɔ sɔɔ ǹ kun mɛ daarɔ, i ǹ ko i nim mɛ garisi disi. Adama wi u
tu baba u disi duurawa. [37] Tà n wɔri dĩa bwese te ba koo duure sɔɔ, dĩa bwese te, ta ǹ disi
duure. [38] Adama bà n daa dĩa bwese te wasan na bu ka di, ta disi duurawa mi.
[39] Yaa ye ba ra di yà n ka tii gu, wi u yen goru baba, yɛ̃ro u disi duurawa mi sere n ka ko
tɔ̃ɔ ten yoka. [40] Wi u yen yaa tema ǹ kun mɛ u yen goru sɔɔwa, u koo win yãnu teawa kpa
u n disi mɔ sere ka tɔ̃ɔ ten yokaɔ.
[41] I ku yɛɛ yi yi kabirimɔn yaa tem [42] ka yi yi ra ka nukuru sĩ ka yi yi kabirimɔ ka naasu
nnɛ ǹ kun mɛ yi yi naa dabinu mɔ. I ko ye kpuro deriwa mam mam. [43] I ku de yɛɛ yin
bweseru yi bɛɛ ko disigibu. [44] Domi nɛ Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni. I ko i tii dɛɛrasia kpa i
n dɛɛre. Domi na sãawa Dɛɛro. Yen sɔ̃na i ǹ ko i tii disi doke ka yɛɛ yi yi kabirimɔ. [45] Nɛna
na bɛɛ yarama Egibitin di na n ka sãa bɛɛn Yinni. Yen sɔ̃, i de i n dɛɛre. Domi na dɛɛre.
[46] Wooda yeni kpurowa na yi yɛɛ kpuron sɔ̃ ka gunɔsu ka yɛɛ yi yi wãa nimɔ ka sere yi yi
kabirimɔ. [47] Yera ya koo de i n da yaa wunanɛ ye ba koo ka yãkuru ko ka ye ba ǹ ka yãkuru
mɔ̀. Mɛya maa ya koo bɛɛ sɔ̃ɔsi yaa ye i ko i di ka ye i ǹ dimɔ.

12

*T*ɔn kurɔ ù n maran wororu

[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wooda wɛ̃ u nɛɛ, [2] a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, tɔn kurɔ ù n gura sua
ma u bii tɔn durɔ mara, u ko n disi mɔwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru nge sanam mɛ u yasa mɔ̀. [3] Sɔ̃ɔ
nɔɔba itase, kpa bu win bii wi bango kua. [4] Adama kurɔ wi, u ko n wãawa disi sɔɔ sɔ̃ɔ tɛna
ka ita kpam u sere dɛɛra yɛm mɛ u yarin sɔ̃ marubun saa. U ku raa sãa yãnu ganu baba,
u ku raa maa da Gusunɔn kuu bekurugirɔ sere tɔ̃ɔ te, tu ka turi.
[5] Ǹ n maa tɔn kurɔn na u mara, u ko n wãawa disi sɔɔ alusuma yiru. Ya ko n sãawa nge
sanam mɛ u yasa mɔ̀. Yen biru u koo kowa sɔ̃ɔ wata ka nɔɔba tia u sere dɛɛra win yɛm mɛ
mu yarin sɔ̃ marubun saa.

6 Tɔn kurɔ wi u mara, win dɛɛrasiabun saa yà n tura, u koo ka yãaru wõɔ tiagiru nawa u
ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. Kpa u totobɛrɛru ǹ kun mɛ kparuko sua u ka win torarun
yãkuru ko. 7 Yãku kowowa u koo ka ye yãkuru ko. Kpa u nùn win torarun suuru kana. Saa
ye sɔɔra u koo dɛɛra win yɛm mɛ mu yarin sõ.

Wooda yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na wɛ̃ɛmɔ tɔn kurɔ wi u bii maran sõ.

8 Ù kun yãaru wa, u koo totobɛrɛnu yiru ǹ kun mɛ kparukonu yiru kasu. Nin teuwa u koo
ka yãku dõɔ mwaararugiru ko kpa u maa ka teu geni torarun yãkuru ko. Yãku kowowa u
koo nùn yãku te kua. Saa ye sɔɔra u koo dɛɛra.

13

Gɔnan bararun wooda

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa u nɛɛ, 2 goo ù n mɔsiru mɔ wasi sɔɔ, ǹ kun mɛ
debu, ǹ kun mɛ bau kpiku ge ga ka bara disigiru weenɛ, ba koo ka yɛ̃ro dawa yãku kowo
Aronin mi ǹ kun mɛ win bibun turon mi. 3 Yãku kowo wiya u koo bara te mɛɛri. Ù n deema
bau ge, ga san kpikisu mɔ, ma ga wɔru mɔ, saa ye sɔɔra u koo gere ma yɛ̃ro u bara disigiru
barɔ. 4 Ù n maa bau kpiku gagu mɔ ma ga ǹ wɔru mɔ, ma gen sansu kun buriri, yãku kowo
u koo ka yɛ̃ro dawa diru garu sɔɔ u kɛnusi sõɔ nɔɔba yiru. 5 Sõɔ nɔɔba yiruse, yãku kowo
ù n wa bau ge, ga ǹ yabi, u koo maa nùn kɛnusiwa sõɔ nɔɔba yiru. 6 Sõɔ nɔɔba yiruse te,
yãku kowo u koo maa nùn yarawa u mɛɛri. Ù n deema ga ǹ yabi baama, u koo yɛ̃ro sõwa
ma u dɛɛre, ya sãawa debu, kpa u win yãnu tea u dɛɛra. 7 Amɛn biru, debu ye, yà n yabi
gɔna ye sɔɔ, yɛ̃ro u koo maa wurawa yãku kowo u nùn mɛɛri. 8 Yãku kowo wi, ù n nùn
mɛɛra ma u deema ya yabi win gɔna sɔɔ, u koo yɛ̃ro sõwa ma u ǹ dɛɛre, u bara disigiru
mɔwa.

9 Goo ù n bara disigiru barɔ, ba koo ka nùn dawa yãku kowon mi. 10 Yãku kowo wiya u
koo nùn mɛɛri. Ù n bau kpiku wa mi, ma bau gen sansu buriri, ma gɔna ye, ya boo kua,
11 ya sãawa bara disigii te ta torumɔ yɛ̃ron gɔna sɔɔ. Yãku kowo u koo yɛ̃ro garisiwa disigii.
U ǹ maa nùn kɛnusimɔ. 12 Adama yãku kowo ù n mɔsi mɔsiminu wa nu yabi yɛ̃ron gɔna
kpuro sɔɔ, saa win wirun di sere ka naasɔ, 13 u koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre, domi win wasi
kpuro yi burura. 14 Adama dɔma te ba boo swãɔ wa win wasi sɔɔ, ba koo nùn garisiwa
disigii. 15 Yãku kowon tiiwa u koo nùn mɛɛri. Ù n deema boo swãɔ u wãa mi, u koo nùn
garisiwa disigii, domi ya sãawa bara disigiru. 16 Adama win wasi yi, yì n kɔsa, ma yi burura
kpuro, u koo maa dawa u yãku kowo wa. 17 Yen biru, yãku kowo u koo ye mɛɛriwa. Ù n wa
ya burura, saa ye sɔɔ, u koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre.

18 Goo ù n win bwisi kpaka sɔɔ 19 mɔsiru garu wa, ma u deema ta buriri, ǹ kun mɛ ta
sõri, yɛ̃ro u koo dawa u tii sõɔsi yãku kowon mi. 20 Yãku kowo wi, u koo nùn mɛɛriwa. Ù n
deema mɔsi te, ta wɔru mɔ, ma win wasin sansu su burura, saa ye sɔɔra yãku kowo u koo
nùn garisi disigii. Bara disigira ta yarimɔ saa bwisi kpaka yen min di. 21 Adama yãku kowo
ù n wa ma san kpikisu sari mɔsi ten wɔllɔ, yen biru mɔsi te, ta ǹ wɔru mɔ, ma ta buriri
fiiko, u koo durɔ wi kɛnusiwa dirɔ sõɔ nɔɔba yiru. 22 Mɔsi te, tà n gɔna yabi, yãku kowo u
koo nùn garisiwa disigii domi bara disigira ta nùn deema. 23 Adama mɔsi te, ta kun yabi,
ta sãawa bwisi kpaka. Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo gere ma yɛ̃ro kun disi mɔ.

24 Goo ù n dõɔ mwaara ma yen boo kpaka sɔɔ bau kpiku ga yara, ǹ kun mɛ bau sõɔ, yãku
kowo u koo yɛ̃ro mɛɛriwa. 25 Gen sansu sù n kua kpikisu ma wɔru ga sõɔsire gɔna ye sɔɔ,
saa ye sɔɔ bara disigira ta sõɔsira mi. Yãku kowo u koo nùn garisiwa disigii. 26 Adama yãku
kowo ù n wa ma san kpikisu sari bau ge sɔɔ, ga ǹ maa wɔru mɔ, ma ga buriri fiiko, u koo
yɛ̃ro kɛnusiwa dirɔ sõɔ nɔɔba yiru. 27 Sõɔ nɔɔba yiruse te, u koo nùn mɛɛri. Ù n wa bau ge,
ga yabi win gɔna sɔɔ, u koo nùn garisiwa disigii. Ta sãawa bara disigiru. 28 Adama bau ge,
ga kun yabi, ma ga burura fem fem, dõɔ mwaara kpaka yera. Saa ye sɔɔ, yãku kowo u koo
nùn garisiwa u dɛɛre.

29 Tɔn durɔ ǹ kun mɛ tɔn kurɔ ù n bau gagu mɔ win wirɔ, ǹ kun mɛ win tonkurorɔ, 30 yãku
kowo u koo gu mɛɛriwa. Gà n wɔru mɔ ma gen sansu su ǹ sinum mɔ, ma su swɛ̃rama nge

dɔm buuru, yãku kowo u koo yɛ̃ro garisiwa disigii. Ya sãawa wii kpaka ye ya wãa wirɔ, ɲ̀ kun mɛ tonkurorɔ. [31] Yãku kowo wi, ù n wa ya wɔru mɔ, ma san wɔ̃kusu sari, u koo yɛ̃ro kɛnusiwa dirɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. [32] Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo maa yɛ̃ro mɛɛriwa. Ù n deema wii kpaka ye, ya ɲ̀ yabi ma ya sansu mɔ si su ka dɔm buuru weenɛ, ma su ɲ̀ wɔru mɔ, [33] yɛ̃ro u koo win sansu kɔniwa. Adama u ɲ̀ kpaka ye kɔnimɔ. Yen biruwa yãku kowo u koo maa nùn kɛnusi dirɔ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. [34] Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo ye mɛɛriwa. Wii kpaka ye, yà kun yabi, ma ya ɲ̀ tĩre ya gɔna kere, yãku kowo u koo nùn garisiwa u dɛɛre. U koo win yãnu tea. Saa ye sɔɔ, u dɛɛrawa mi. [35] Adama wii kpaka ye, yà n dãkuru yabi, yãku kowo u koo maa nùn mɛɛriwa. [36] Ù n wa ya yabi gɔna ye sɔɔ, yãku kowo u ɲ̀ maa kasumɔ yɛ̃ro ù n san dɔm buuru mɔ. U koo nùn garisiwa disigii. [37] Wii kpaka ye, yà kun yabi, ma yen sansu tĩra, yɛ̃ro u bɛkurawa mi. U ɲ̀ maa disi mɔ. Yãku kowowa u koo gere ma u dɛɛre.

[38] Tɔn durɔ goo ɲ̀ kun mɛ tɔn kurɔ goo ù n win gɔna sɔɔ bau kpikisu wa, [39] yãku kowowa u koo nùn mɛɛri. Ù n bausu gasu wa si su ɲ̀ buriri sãa sãa, bau si, su ɲ̀ sɛ̃. U koo yɛ̃ro garisiwa u dɛɛre.

[40] Goo ù kun seri mɔ wirɔ, wii kpararugiiwa ba koo yɛ̃ro garisi. U dɛɛrewa mi. [41] Ǹ n wuswaa gian na u ɲ̀ seri mɔ, yɛ̃ro u sãawa wii kpararugii. Ka mɛ, yɛ̃ro u dɛɛrewa. [42] Adama wii kpara te sɔɔ, bau gagu gà n sɔ̃ɔsira ga sɔ̃ri, bara disigira ta torumɔ mi. [43] Yãku kowowa u koo gu mɛɛri. Ù n deema wii kpara te, ta bau kpikisu mɔ su ka bara disigiru weenɛ, wi u su mɔ mi, u bara disigiru barɔwa mi. U ɲ̀ dɛɛre. [44] Yãku kowo u koo nùn garisiwa disigii win wii bau gen sɔ̃.

[45] Wi u bara disigiru mɔ kpuro, u koo yãnu dokewa ni nu gɛ̃ɛre, u ku furɔ doke, kpa u win wuswaa wukiri kpa u n nɔɔgiru sue u n mɔ̀, disigii, disigii. [46] U ko n sãawa disigii sere win bara disigii te, tu ka kpe. Yen sɔ̃na u ko n wãa yeru mɔ bee tia u n ka tɔmbu dɛsire.

Disi gɔmi yãnu sɔɔ

[47-49] Bà n disi gɔmi gɛɛ wa yi sɔ̃ri ɲ̀ kun mɛ yi sãa nge wuru biresu yãnu ganu sɔɔ, ni ba kua ka yãa sansu ɲ̀ kun mɛ kĩa si ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ɲ̀ kun mɛ yaa gɔna, bau ge, yãku kowo u koo gu mɛɛriwa. [50] Yãku kowo wi, ù n yãa ni mɛɛra u koo nu yiwa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. [51] Yen sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo wure u maa yãa ni mɛɛriwa. Ù n deema disi gɔmi yi, yi yabi baama, ma ba ɲ̀ kpɛ̃ bu yi wĩa, saa ye sɔɔ, u koo nu garisiwa yãa disiginu. [52] Saa ye sɔɔra yãku kowo u koo yãa ni dɔ̃ɔ mɛni. Baa bà n nu kua ka wɛ̃su ɲ̀ kun mɛ ka wɛ̃ɛ damgii ɲ̀ kun mɛ ka yãa sansun wɛ̃ɛ ɲ̀ kun mɛ ka mam gɔna, ka mɛ, ba koo ye kpuro dɔ̃ɔ mɛniwa. Domi ba ɲ̀ kpɛ̃ bu disi gɔmi yi wĩa. Dɔ̃ɔwa u koo ye go. [53] Adama yãku kowo ù n wa gɔmi yi, yi ɲ̀ yabi yãa ni sɔɔ, [54] u koo de bu nu teawa kpa bu maa nu diru kɛnusi sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. [55] Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo wure u maa nu mɛɛriwa. Ù n deema disi gɔmi yi ɲ̀ kɔsa, yi ɲ̀ maa yabi, ba koo yãa ni garisiwa disiginu kpa bu nu dɔ̃ɔ doke. Domi disi gɔmi yi, yi nu di biruɔ ɲ̀ kun mɛ wuswaaɔ. [56] Adama yãku kowo ù n deema disi gɔmi yi, yi burura, u koo ye wɔkawa yãa nin min di. [57] Yen biru yì n maa wurama yãa ni sɔɔ, yi ko n sãawa disi gɔmi. Ba koo yãa ni dɔ̃ɔ mɛniwa.

[58] Bà n yãnu ganu tea ni nu disi gɔmi kpia, ma disi gɔmi yi, yi wĩara, ba koo wure bu maa nu teawa bu sere nu garisi nu dɛɛre.

[59] Yeniwa ya sãa disi gɔmin wooda yi yi ra kpi yãnu sɔɔ ye ba kua ka wɛ̃su ɲ̀ kun mɛ ka wɛ̃ɛ damgii ɲ̀ kun mɛ ka gɔna. Wooda yera ya koo sɔ̃ɔsi yãa ni nu dɛɛre ka ni nu kun dɛɛre.

14

Wi u raa bara disigiru mɔn

*dɛɛ*rasiabu

[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [2] wee nge mɛ ba koo ka tɔnu dɛɛrasia wi u raa bara disigiru mɔ. Ba koo ka nùn dawa yãku kowon mi, [3] kpa yãku kowo u ka nùn yari sansanin di u nùn mɛɛri. Ù n deema u bɛkura, [4] yãku kowo u koo nùn sɔ̃wa ye ba koo ka nùn dɛɛrasia. U koo gunɔminu yiru sua ni ba ra ka yãkuru ko ka sere dãa ye ba mɔ̀ sɛduru

ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka dãa kiku gagun kãasa ge ba mɔ̀ isɔpu. 5 Yãku kowo u koo de bu gunɔ
gen teu sakawa wekeru sɔɔ te ba kua ka sɔndu te ta nim gem mɔ. 6 Yen biru u koo gunɔ ge
ga wasi mi, ka sɛdurun dãa ye, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi, ka isɔpun kãasa ye dokewa yɛm mɛ
sɔɔ, mɛ ba wisi nim sɔɔ mi. 7 U koo ye yɛ̃kawa nɔn nɔɔba yiru wi ba koo dɛɛrasian wɔllɔ.
Yen biru u koo nùn garisiwa u dɛɛre kpa u gunɔ ge yɔ̃su gu doona. 8 Wi u koo tii dɛɛrasia,
u koo win yãnu teawa kpa u win sansu kɔni, kpa u wobure nim sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo
nùn garisi u dɛɛre. Yen biru, u koo kpĩ u wurama sansaniɔ. Adama u koo kowa sɔ̃ɔ nɔɔba
yiru tɔɔwɔ u kun due win kuu bekurugirɔ. 9 Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse te, u koo win sansu kɔniwa
ka win seri ka win toburu ka win nɔni burosu. Ye ya sãa sansu kpuro gesi, u koo kɔniwa.
U koo maa win yãnu teawa kpa u wobure u dɛɛra.
10 Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, u koo yãanu yiru sua ni nu ǹ alebu mɔ ka yãa nii teeru wɔ̃ɔ tiagiru
ka som kilo nɔɔba nnɛ mɛ ba burina ka gum ka sere maa gum litirin bɔnu. 11 Yãku kowo
wi u koo tɔnu wi dɛɛrasia u koo nùn tusia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu ten kɔnnɔwɔ ka
maa win yãku dĩanu. 12 Yãku kowo u koo yãa nin teeru suawa kpa u ka tu yãkuru ko te
ba ra ka toraru sɔmɛ ka sere gum litirin bɔnu ye, kpa u ye kpuro sɔ̃ɔsi beri berika Yinni
Gusunɔn wuswaaɔ. 13 Kpa u tu saka yam dɛɛram mi, mi ba ra torarun yãkuru ka yãku
dɔ̃ɔ mwaararugirun yaa sake. Domi torarun yãku yaa ka ye ba ra ka toranu sɔmɛgia ya
sãawa dĩa dɛɛranu ni nu koo ko yãku kowoginu. 14 Yãku kowo u koo torarun yãku yaa yen
yɛm sua u tɛɛni wi u dɛɛrasiamɔn soo nɔm geuguuɔ ka win nɔm geun niki bia bakaɔ ka
sere win nɔɔ nɔm geuguun niki bia bakaɔ. 15 Yãku kowo u koo maa gum litirin bɔnu ye
wisiwa win nɔm dwarun nɔm wɔɔrɔ. 16 Kpa u ka win nɔm geun niki bia gum mɛ dɛka u
mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 17 Yen biru, kpa u gum mɛ mu tie tɛɛni
wi u dɛɛrasiamɔn soo nɔm geuguuɔ ka maa win nɔm geun niki bia bakaɔ ka win nɔɔ nɔm
geuguun niki bia bakaɔ. U koo mu tɛɛniwa mi u raa yɛm mɛ doke. 18 Kpa u maa mɛ mu tie
win nɔma sɔɔ doke yɛ̃ron wiru wɔllɔ kpa u nùn dɛɛrasiabun wororu koosi Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. 19 Kpa u nùn torarun yãkuru kua. Nge mɛya u koo ka nùn dɛɛrasia. Yen biruwa
u koo yãku dɔ̃ɔ mwaararugirun yaa go. 20 Kpa u ye dɔ̃ɔ doke yãku yerɔ ka kɛ̃nu. Nge mɛya
u koo ka yɛ̃ro torarun yãkuru kua kpa u dɛɛra.

Bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ wi u raa

*b*ara disigiru mɔn dɛɛrasiabu

21 Wi u bara disigiru mɔ ma u ǹ dam mɔ u ka yãku yaa saberu wa, yãa teera u koo kasu u
ka yãkuru ko te ta sãa torarun sɔmbugiru. Yãku kowo u koo ka tu suuru kanabun wororu
ko Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yen biru durɔ wi, u koo som kilo ita wɛ̃ mɛ ba bura ka gum ka
sere maa gum litirin bɔnu. 22 U koo maa ka kparukonu yiru na ǹ kun mɛ totobɛrɛnu yiru
nge mɛ win waara nɛ. Ba koo gen teu go win torarun suurun sɔ̃. Kpa bu maa ka teu ge
ga tie yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. 23 Win dɛɛrasiabun sɔ̃ɔ itasera u koo ka ye kpuro yãku
kowo naawa sãa yerun kɔnnɔwɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 24 Yãku kowo wi, u koo yãa te
mwa ka gum litirin bɔnu ye, kpa u ye kpuro sɔ̃ɔsi beri berika Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
25 Yen biru u koo yãa te saka kpa u ten yɛm sua u tɛɛni wi u raa bara disigiru mɔn soo
nɔm geuguuɔ ka win nɔm geun niki bia bakaɔ ka sere maa win nɔɔ nɔm geuguun niki bia
bakaɔ. 26 Yen biru yãku kowo wi, u koo gum mɛ wie win nɔm dwarun nɔm wɔɔrɔ. 27 Kpa u
ka win nɔm geun niki bia gum mɛ dɛka u yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
28 U koo maa gum mɛ tɛɛni wi u raa bara disigiru mɔn soo nɔm geuguuɔ ka nɔm geun niki
bia bakaɔ ka sere win nɔɔ nɔm geuguun niki bia bakaɔ. U koo mu dokewa mi u raa gesi
yɛm tɛɛni. 29 Yen biru gum mɛ mu tie win nɔmaɔ, u koo mu wisiwa wi u raa bara disigiru
mɔn wirɔ u sere nùn dɛɛrasiabun wororu kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 30 Yen biru, u koo
gunɔ gen teu go, gèn bweseru u wa. 31 Ba koo ka gen teu torarun suurun yãkuru ko. Teu
maa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ka som mɛ, ka gum mɛ. Kpa yãku kowo wi, u wi u raa bara
disigiru mɔ dɛɛrasiabun wororu kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
32 Wooda yeniwa wi u bara disigiru mɔ ma u ǹ dam mɔ u koo swĩi u ka dɛɛrasiabun
yãkuru ko.

Disi gɔmi dirun gani sɔɔ

33 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 34 sanam mɛ i ko i du Kananin temɔ mɛ
kon bɛɛ wɛ̃, nà n dera disi gɔmi yi kpia diru garu sɔɔ tè sɔɔ i wãa, 35 wi u dii te mɔ, u koo
dawa u yãku kowo sõ u nɛɛ, wee u gãanu waamɔ win dirɔ nge disi gɔmi. 36 Yãku kowo wi,
u sere du u ka dii te mɛɛri, u koo dewa bu ten yãnu kpuro yara kpa yãa nin tii nu ku raa
disi duura. Yen biru u koo du kpa u disi gɔmi yi mɛɛri. 37 Ù n deema gɔmi yi sãa nge wuru
bekusu, ǹ kun mɛ yi sõri, kpa yi n sãa nge wɔru gana ye sɔɔ, 38 u koo yariwa kpa u dii te
kɛnɛ sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. 39 Sõɔ nɔɔba yiruse, yãku kowo u koo wura diru mi. Ù n deema disi
gɔmi yi yabi dii ten gani sɔɔ, 40 u koo de bu dii ten kpenu wɔɔriwa nìn mi disi gɔmi yi, yi
kpia bu ka nu yari wuun di bu kõ mi n kun dɛɛre. 41 U koo dewa bu dii ten sɔɔwɔ kpuro
kɛra kpa bu yanim mɛ ba kɛra mi yari wuun biruɔ mi n kun dɛɛre. 42 Yen biru kpa bu kpee
kpaanu kɔsire ko. Kpa bu wure bu dii te tãwa.

43 Amɛn biru, disi gɔmi yi, yì n maa wurama dii te sɔɔ, 44 yãku kowo u koo maa sewa u da
u tu mɛɛri. Ù n deema disi gɔmi yi, yi maa kpia dii ten gani sɔɔ, saa ye sɔɔ, n ǹ maa koorɔ
bu yi wĩa min di. Dii te, ta disi duurawa mi. 45 Ba koo tu surawa kpa bu ten kpenu ka dãa
ka tem gura bu ka da wuun biruɔ mi n kun dɛɛre.

46 Wi u dua diru mi sanam mɛ ba tu kɛnusi, u disi duurawa mi sere ka yokaɔ. 47 Wi u
kpuna mi, ǹ kun mɛ u gãanu di mi, u koo win yãnu teawa.

48 Sanam mɛ ba dii te sɔnwa ba kpa, yãku kowo ù n wura u ka tu mɛɛri, ma u deema disi
gɔmi yi sari, u koo dii te garisiwa ta dɛɛre. Domi disi gɔmi yi, yi doona.

49 Bu ka dii ten dɛɛrasiabun woronu ko, ba koo gunɔsu yiru kasuwa ka dãa ye ba mɔ̀
sɛduru ka kiku ge ba mɔ̀ isɔpu ka wɛ̃ɛ wunɔmgii. 50 U koo gunɔ gen teu sakawa wekeru
sɔɔ te ba kua ka sɔndu ta nim gem mɔ. 51 Yen biru, u koo ge ga wasi sua ka sɛduru ye, ka
isɔpu ye, ka wɛ̃ɛ wunɔmgii yi, kpa u ye kpuro doke gunɔ ge ba sakan yɛm mɛ sɔɔ, mɛ ba
wisi nim sɔɔ mi, kpa u mu yɛ̃ka nɔn nɔɔba yiru dii te sɔɔ. 52 U koo ka gunɔ gen yɛm mɛ
ba wisi nim sɔɔ mi, disi wɔka ka gunɔ ge ga wasi ka sɛduru ye, ka isɔpu ka wɛ̃ɛ wunɔmgii
yi. 53 Kpa u gunɔ ge ga wasi yõsu gu doona yakasɔ. Saa ye sɔɔra u koo dii te dɛɛrasiabun
wororu koosi kpa tu dɛɛra.

54 Wooda yenibara ba ko n da swĩi bara disigiru ka wii kpakin sõ 55-56 ka mɔsiru ka debu
ka disi gɔmi yi yi ra kpi yãnu sɔɔ ka dia sɔɔ. 57 Wooda yera ya koo sõɔsi gãa ni nu dɛɛre ka
ni nu kun dɛɛre.

15

*T*ɔn durɔrun disi

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi ka Aroni sõɔwa u nɛɛ, 2 i Isireliba sõɔwɔ i nɛɛ, ben goo ù n kentu
kpika mɔ, u kuawa mi disigii. 3 Ya ra wĩ? Ya ku ra wĩ? Ka mɛ, u kuawa mi disigii. 4 Kpin
yee tè sɔɔ u kpuna kpuro, ta disi duurawa mi, ka sere maa gãa ni u sinari kpuro. 5 Wi u
maa kpin yee te baba kpuro u koo win yãnu teawa kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ,
yɛ̃ro u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ. 6 Wi u maa sina mi barɔ wi, u sina, u koo win yãnu
teawa kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka yokaɔ. 7 Wi u barɔ
wi baba, u koo win yãnu teawa kpa u wobure ka nim. Adama ka mɛ, u ko n sãawa disigii
sere ka yokaɔ. 8 Barɔ wi, ù n goo yãatam sie, yɛ̃ro u koo win yãnu teawa kpa u wobure.
Adama ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka yokaɔ. 9 Gãa ni barɔ wi, u sɔni kpuro, nu kuawa
mi disiginu. 10 Gãa ni u sakusi kpuro, wi u nu baba yɛ̃ro u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ.
Wi u maa nu sɔɔwa yɛ̃ro u koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n disi
mɔwa sere ka yokaɔ. 11 Wi u dera barɔ wi, u nùn baba, ma u ǹ niɛ, u koo win yãnu teawa
kpa u wobure. Adama ka mɛ, yɛ̃ro u ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ. 12 Barɔ wi, ù n dendi
yãnu baba ni ba kua ka sɔndu ba koo nu kɔsukuwa. Nù n maa sãan na ni ba kua ka dãa,
ba koo nu teawa.

13 Sanam mɛ kentu ye, ya wĩibu yõra, u koo kowa sõɔ nɔɔba yiru u sere dɛɛra. U koo
win yãnu tea kpa u wobure ka nim. Saa ye sɔɔ, u dɛɛrawa mi. 14 Sõɔ nɔɔba itase u koo
kparukonu yiru ǹ kun mɛ totobɛrɛnu yiru sua u ka da Gusunɔn kurun kɔnnɔwɔ kpa u nu

yãku kowo wɛ̃. 15 Yãku kowo u koo nin teu gowa torarun sõ. Kpa u ka teu geni yãku dõɔ
mwaararugiru ko kpa u nùn dɛɛrasiabun wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u
dɛɛra.
16 Goon sen nim mù n yari, u koo woburewa. Adama ka mɛ, u ko n disi mɔwa sere ka
yokaɔ. 17 Mù n yãnu ganu tãre, ɲ̀ kun mɛ gɔna ye ba ra wukiri, ba koo ye teawa ka nim.
Adama ka mɛ, ya ko n disi mɔwa sere ka yokaɔ.
18 Kurɔ ka durɔ bà n mɛnna, be kpuro ba koo woburewa ka nim. Adama ka mɛ, ba koo
bu garisiwa disigibu sere ka yokaɔ.

*T*ɔn kurɔrun disi

19 Tɔn kurɔ ù n yasa mɔ̀, ba koo nùn garisiwa disigii sõɔ nɔɔba yiru. Wi u nùn baba kpuro
u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ. 20 Kpin yee tè sɔɔ u kpuna kpuro, ta kuawa mi disigiru.
Ye u maa sinari kpuro ya kuawa mi disigia. 21 Wi u maa kurɔ win kpin yeru baba, u koo
win yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko n sãawa disigii sere ka yokaɔ. 22 Goo ù
n baba ye kurɔ wi, u sinari, yɛ̃ro u koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ, u ko
n disi mɔwa sere ka yokaɔ. 23 Gãa ni nu wãa win kpin yee ten wɔllɔ ɲ̀ kun mɛ ye u sinarin
wɔllɔ, wi u yen gaa baba, u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ. 24 Tɔn durɔ goo ù n ka nùn
mɛnna, ma win yɛm mu nùn tãre, durɔ wi, u kuawa mi disigii sere sõɔ nɔɔba yiru. Kpin
yee tè sɔɔ u gesi kpuna ta maa disi duurawa mi.
25 Tɔn kurɔ wi u yɛm wĩimɔ, win yasan saa baasi, ɲ̀ kun mɛ, mu wĩimɔ mu win yasan saa
kera, ba koo nùn garisiwa disigii yɛm wĩi bin saa kpuro sɔɔ nge win yasan saa. 26 Kpin yee
tè sɔɔ u kpuna kpuro ka ye u sinari kpuro, ya kuawa mi disigia nge sanam mɛ u win yasa
mɔ̀. 27 Wi u kpin yee te baba, ɲ̀ kun mɛ sin yee te, u koo win yãnu teawa kpa u wobure.
Adama ka mɛ, u kuawa mi disigii sere ka yokaɔ.
28 Sanam mɛ yɛm mɛ, mu yõra u koo kowa sõɔ nɔɔba yiru bu sere nùn garisi wi u dɛɛre.
29 Yen sõɔ nɔɔba itase sɔɔra u koo kparukonu yiru ɲ̀ kun mɛ totobɛrɛnu yiru kasu kpa u ka
yãku kowo daawa Gusunɔn kuu ten kɔnnɔwɔ. 30 Kpa yãku kowo u nin teu sua u ka torarun
suurun yãkuru ko kpa u maa teu geni sua u ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. Yen biruwa u
koo kurɔ wi dɛɛrasiabun wororu koosi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa u dɛɛra.
31 Yinni Gusunɔ u kpam Mɔwisi ka Aroni sõɔwa u nɛɛ, i Isireliba sõɔwɔ i nɛɛ, bu de bu ka
nɛn kuu te ta wãa ben suunu sɔɔ tonda sanam mɛ ba disi mɔ kpa bu ku raa gbi.
32 Wooda yeni ya wãawa kentugibun sõ ka wìn sen nim mu yari 33 ka tɔn kurɔ wi u yasa
mɔ̀ ka tɔn durɔ wi u yɛm wĩimɔ win tɔn durɔrun di ka tɔn kurɔ wi yɛm wĩimɔ win tɔn
kurɔrun di ka maa tɔn durɔ wi u ka tɔn kurɔ disigii kpuna.

16

*W*õɔ ka wõɔn yãku te ba ra ko

*Isireli*ba kpuron toranun sõ

1 Aronin bii be ba gu Yinni Gusunɔn kurɔ yèn sõ ba ka turare tuka da mi, ben gɔɔn biruwa
Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, 2 a wunɛn mɔɔ Aroni sõɔwɔ a nɛɛ, u kun da du kiri kiri
kuu ten dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ mi woodan kpakorora wãa ka ten wukiritia kpa u ku
raa gbin sõ. Domi kpakoro ten wukiritian wɔlɔwa kon tii sõɔsi guru wii wuroru sɔɔ.
3 Dɔma te u duɔ mi, u koo kɛtɛ kinɛ kpɛndu kasuwa u ka win torarun yãkuru ko. Kpa
u maa yãa kinɛru kasu u ka yãku dõɔ mwaararugiru ko. 4 Yen biru u koo win tako doke
kpa u sokoto kpiribu doke ka sɛ̃katia. Ye kpuro ya ko n sãawa ye ba kua ka wɛ̃ɛ damgii
kpa u dawani bɔke. U koo woburewa u sere yãa ni kpuro doke. 5 Isireliba ba koo maa
boo kinɛnu yiru wɛ̃ u ka ben toranun yãkunu ko kpa bu nùn yãa kinɛru wɛ̃ u ka yãku dõɔ
mwaararugiru ko.
6 Ù n koo yãkuru tore, u koo gina win tii ka win yɛnugibun toranun yãkuru kowa ka
kɛtɛ kinɛ te. 7 Yen biru kpa u boo kinɛnu yiru ye sua u ka da Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kuu
ten kɔnnɔwɔ. 8 Kpa u nu tubu tubu koosi u ka wa ge ga sãa Yinni Gusunɔguu ka ge ba koo
yõsu gbaburɔ. 9 Boo ge ga sãa Yinni Gusunɔguu, gera u koo ka torarun yãkuru ko. 10 Ge ba

koo maa yõsu gbaburɔ, gera ba koo ka torarun suurun wororu ko. Wasira ba koo ka gu
na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu sere gu yõsu gu doona gbaburɔ.
11 Aroni u koo gina gbiwa u win tiin kɛtɛ kinɛ te go win toranun sõ ka sere maa win
yɛnugibuginun sõ. 12 Kpa u dõɔ gẽɛ gura saa yãku yerun di yi ba yibie dõɔ guratii sɔɔ kpa
u turare buuru sɔka nɔm kurenu yiru kpa u ka ye kpuro du dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ.
13 U koo turare ye doke dõɔ gẽɛ yi sɔɔ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ kpa yen wiisu su woodan
kpakoro ten wukiritia wukiri kpa u ku raa ka gbin sõ. 14 Yen biru kpa u kɛtɛ yen yɛm sua u
dɛka ka win niki bia kpa u mu yẽka kpakoro ten wukiritia sɔɔ sõɔ yari yeru gia. Kpa u maa
ko mɛ kpakoro ten wuswaaɔ nɔn nɔɔba yiru. 15 Yen biruwa u koo maa boo ge ga sãa Yinni
Gusunɔguu mi go Isireliba kpuron toranun sõ kpa u gen yɛm sua u ka da dii te ta dɛɛre
gem gem sɔɔ kpa u mu yẽka woodan kpakoro ten wukiritia wɔllɔ ka maa ten wuswaaɔ
nge mɛ u kua ka kɛtɛ yen yɛm. 16 Kpa u dii te ta dɛɛre gem gem dɛɛrasiabun wororu koosi
u ka ten disi wɔka yi ta duura Isireliban toranu ka ben mɛm nɔɔbu sarirun sõ. Nge mɛya
u koo ko u ka dii dɛɛra ten disi wɔka, domi ta wãa disigibun suunu sɔɔ. 17 Goo kun ko n
wãa dii ten sɔɔwɔ sanam mɛ Aroni u koo du mi, u ka toranun yãkuru ko sere u da u ka
yarima. U koo win tii ka win yɛnugibun toranun yãkuru ko. Yen biru kpa u maa Isireliba
kpurogiru ko. 18 Ù n yariɔ, u koo dawa yãku yerɔ kpa u tu dɛɛrasiabun wororu koosi. Yen
biru kpa u kɛtɛ ye, ka boo gen yɛm sua u tɛɛni yãku yerun kãanu nnɛ yen baayere sɔɔ. 19 U
koo yɛm mɛ dɛkawa ka win niki bia u yẽka nɔn nɔɔba yiru yãku yee ten wɔllɔ. Nge mɛya
u koo ka tu dɛɛrasia Isireliban toranun di kpa u tu yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ.
20 Sanam mɛ u dii te ta dɛɛre gem gem dɛɛrasia u kpa, ka dii dɛɛra te, ka yãku yeru, u
koo de bu ka boo ge ga wasi mi nawa. 21 Aroni u koo win nɔma kpuro sɔndiwa boo gen
wiru wɔllɔ kpa u Isireliban toranu kpuro tuuba ko ka mɛm nɔɔbu sari te ba kua kpuro.
Kpa u boo ge tora ni kpuro sɔbi kpa u de goo u gu gira u ka da gbaburɔ. 22 Nge mɛya boo
ge, ga koo ka Isireliba kpuron toranu sɔbe gu ka doona gbaburɔ mi goo kun wãa.
23 Yen biru u koo wura kuu ten mi, kpa u win sãa yãa ni u doke potiri u nu yi mi. 24 Kpa
u wobure yam dɛɛramɔ kpa u win tiin yãnu doke. Yen biru kpa u yari u na u yãku dõɔ
mwaararugiru ko win tiin sõ ka sere maa Isireliban sõ. Yen biru kpa u torarun yãkuru ko
win tiin sõ ka sere Isireliban sõ. Kpa u suuru kanabun woronu ko win tii ka Isireliban sõ.
25 Yen biru kpa u yaa yen gum dõɔ doke yãku yerɔ ye ba ka torarun yãkuru kua mi.
26 Wi u boo ge gira u ka da gbaburɔ u koo win yãnu teawa kpa u wobure u sere du
sansaniɔ. 27 Kɛtɛ ye, ka boo gen yɛm mɛ ba ka da dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ toranun
sõ, ba koo yen yaa ka yen gɔni ka yen bisu yarawa ben sansanin di bu dõɔ doke. 28 Wi u ye
kpuro dõɔ mɛni u koo win yãnu teawa kpa u wobure u sere wurama sansaniɔ.
29 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ. Suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkuruse, i
nɔɔ bɔkuo kpa i bɛɛn sɔma deri sere ka sɔbɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ. 30 Domi tõɔ te sɔɔra
ba koo bɛɛ torarun yãkuru kua bu ka bɛɛ dɛɛrasia. Nge mɛya i ko i ka dɛɛra bɛɛn durum
kpuron di Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. 31 Tõɔ te, ta koo kowa tõɔ wẽrarugiru kpa i n da nɔɔ
bɔke. Kpa ya n sãa wooda sere ka baadommaɔ.
32 Amɛn biru yãku kowo wi ba gum tãre ba gɔsa u ka ko yãku kowo tɔnwero win baaban
kɔsire, wiya u koo sãa yãa ni doke ni ba kua ka wẽɛ damgii. 33 Wiya u ko n da yãkuru ko u
ka dii te ta dɛɛre gem gem dɛɛrasia ka sere dii dɛɛra te, ka yãku yee te, ka yãku kowobu
ka sere maa Isireliba kpuro.
34 Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ. Wõɔ tia sɔɔ, ba ko n da yãkuru kowa
Isireliba kpuron toranun sõ nɔn teeru.
Ma Aroni u kua kpuro ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa.

NGE MƐ ISIRELIBA BA KO N KA DƐƐRE

17

Gusunɔ u yina bu yɛm di

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, 2 a Aroni ka win bibu ka sere Isireliba kpuro sõɔwɔ
a nɛɛ, wooda wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na wẽɛmɔ.

[3] Isireliba sɔɔ goo ù n kĩ u saberu garu saka sansaniɔ ǹ kun mɛ mi u wãa kpuro, u koo gina
ka tu nawa nɛn kuu bekurugirun kɔnnɔwɔ u ka tu yãkuru ko nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
[4] Yẽro u kun kue mɛ, ba koo nùn sabe ten yɛm bikiawa domi u yɛm yariwa mi. Saa ye sɔɔ,
ba koo yẽro yarawa Isireliban suunu sɔɔn di. [5] Wooda yeni ya koo dewa Isireliba bu ka ben
yaa sabenu na yãku kowon mi nɛn kuu ten kɔnnɔwɔ bu go nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Kpa bu ku raa tu go mi ba tura. Kpa ta n sãa siarabun yãkuru. [6] Yãku kowowa u koo
ten yɛm mɛ yẽka yãku yerɔ kuu ten kɔnnɔwɔ. Kpa u ten gum dõɔ doke mèn nuburu ta
koo nɛ, Yinni Gusunɔ dore. [7] Nge mɛya Isireliba ba ǹ maa ka bũnu yãkuru kuammɛ nìn
bwãarokunu nu ka bonu weenɛ. Yeni ya ko n wãawa ben tiin sõ ka ben bibun bibun sõ
sere ka baadommaɔ.
[8] Ǹ n mɛn na, Isireli goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa ben suunu sɔɔ, ù n yãku dõɔ
mwaararugiru mɔ̀, ǹ kun mɛ yãkunu ganu, [9] ma u ǹ ka nu nɛ nɛ, Yinni Gusunɔn kurun
kɔnnɔwɔ u ka nin yaa go, ba koo yẽro yarawa ben suunu sɔɔn di.
[10] Wee wooda ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa wẽɛmɔ. Isireli goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa
ben suunu sɔɔ ù n yɛm di, baa ǹ n mɛren na mu sãa, nɛ, Yinni Gusunɔwa kon yẽro wɔrima
n nùn yara win tɔmbun suunu sɔɔn di. [11] Domi yɛm sɔɔra hunde koni kpuron wãara wãa.
Na dera i yɛm dendimɔ yãku yerɔ i ka bɛɛn toranun suuru wa. Yɛm mɛya mu ra de tɔnu
u win torarun suuru wa. [12] Yen sõna na nɛɛ, Isireliban goo ǹ kun mɛ sɔɔ goo bɛɛn suunu
sɔɔ u ǹ yɛm dimɔ.
[13] Bɛɛ Isireliban goo ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa bɛɛn suunu sɔɔ, ù n yaa gaa mwa taasoru
sɔɔ ǹ kun mɛ gunɔ gagu ge ba ra di, u koo yaa ye, ǹ kun mɛ gunɔ gen yɛm yariwa kpa u
mu yanim wukiri. [14] Domi hunde koni ye ya wasi kpuro, yen wãara wãawa yen yɛm sɔɔ.
Yen sõna na nɛɛ, i ku hunde koni gaan yɛm di. Domi yɛm sɔɔra wãara wãa. Wi u maa yina
u mu di, ba koo yẽro wunawa wigibun suunu sɔɔn di.
[15] Bɛɛ Isireliban goo, ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa bɛɛn suunu sɔɔ, ù n yaa goru di ǹ kun
mɛ yaa ye gbeeku yaa ya go, yẽro u koo win yãnu teawa kpa u wobure. Adama ka mɛ,
u ko n sãawa disigii sere ka tõɔ ten yokaɔ u sere dɛɛra. [16] Ù kun win yãa ni teye, ma u ǹ
wobura, u koo win torarun are mwa.

18

Kõɔ mɛnna bi bu ǹ bɛɛrɛ mɔ

[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [2] a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, nɛna na Gusunɔ bɛɛn
Yinni. [3] I ku ra ko ye ba ra ko Egibitiɔ mi i raa sina. I ku maa ko ye Kananiba mɔ̀ mi na ka
bɛɛ dɔɔ. I ku ben komanu swĩi. [4] Adama i nɛn woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nɔɔwɔ kpa i
ye swĩi. Domi nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
[5] Ǹ n mɛn na, i nɛn gere ka nɛn woodaba mɛm nɔɔwɔ. Wi u ye mɛm nɔɔwa u ko n wãawa
yen sõ. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerumɔ.
[6] Nɛna na wooda yeniba wẽɛmɔ. Na nɛɛ, bɛɛn goo u ku raa ka win dusi tɔn kurɔ kõɔ
mɛnna.
[7] I ku bɛɛn tundo sekuru doke i ka bɛɛn mɛro kõɔ mɛnna. Domi u sãawa bɛɛn mɛro.
[8] I ku ka bɛɛn mɛron nisi goo kõɔ mɛnna, domi ì n kua mɛ, i bɛɛn tundo sekuru dokewa
mi.
[9] I ku ka bɛɛn sesu tundo turosi ǹ kun mɛ mɛro turosi kõɔ mɛnna baa bà kun bɛɛ seeye
yɛnu teu sɔɔ.
[10] I ku ka bɛɛn nikurɔbu kõɔ mɛnna baa ù n sãan na tɔn durɔn bii, ǹ kun mɛ tɔn kurɔn
bii. Domi wi u kua mɛ, u tii sekuru dokewa mi.
[11] I ku ka bɛɛn tundon kurɔ goon bii kõɔ mɛnna domi u sãawa bɛɛn sesu.
[12] I ku ka bɛɛn tiɔ kõɔ mɛnna, domi u sãawa bɛɛn tundon dusi.
[13] I ku maa ka bɛɛn mɛron wɔnɔ ǹ kun mɛ win mɔɔ kõɔ mɛnna. Domi u sãawa bɛɛn
mɛron dusi.
[14] I ku maa bɛɛn tundon wɔnɔ ǹ kun mɛ win mɔɔ sekuru doke i ka win kurɔ kõɔ mɛnna.
Domi kurɔ wi, u sãawa nge bɛɛn tiin mɛro.
[15] I ku ka bɛɛn bigii kurɔ kõɔ mɛnna, domi u sãawa bɛɛn biin kurɔ.

16 I ku ka bɛɛn wɔnɔ ǹ kun mɛ bɛɛn mɔɔn kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna. Ì n kua mɛ, i nùn sekuru
dokewa.
17 I ku ka tɔn kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna kpa i maa ka win bii kɔ̃ɔ mɛnna, ǹ kun mɛ win nikurɔbu,
domi ba sãawa mi dusinu. Ì n kua mɛ, ya sãawa mi tora bakaru.
18 I ku bɛɛn kurɔn wɔnɔ ǹ kun mɛ win mɔɔ sua kurɔ sanam mɛ kurɔ win tii u wãa wãaru
sɔɔ. Domi ya koo nisinu ma.
19 I ku ka tɔn kurɔ mɛnna sanam mɛ u yasa mɔ̀, domi u sãawa disigii.
20 I ku ka bɛɛn winsim kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna. Ì n kua mɛ, i tii disi koosiwa mi.
21 I ku ka bɛɛn bii yãkuru ko bũu wi ba mɔ̀ Mɔlɔkun mi. Domi ì n kua mɛ, nɛ, Yinni
Gusunɔn yĩsira i sanka mi. I n yɛ̃ ma nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
22 I ku ka bɛɛn tɔn durɔsi kɔ̃ɔ mɛnna nge mɛ i ra ka tɔn kurɔ ko. Domi ya sãawa seku
bakaru.
23 I ku ka yaa saberu kɔ̃ɔ mɛnna nge tɔn kurɔ. Domi ì n kua mɛ, i tii disi dokewa. Nge
mɛya maa tɔn kurɔ goo u ku raa de yaa saberu tu ka nùn mɛnna. Ya sãawa seku bakaru.
24 I ku de koma ninin bweseru nu bɛɛ ko disigibu. Domi niya bwese tuku nini nu ra ko ni
kon gira bɛɛn suunu sɔɔn di. 25 Ba tem mɛn tii disi doke, ma na mu sɛɛyasia ma mu mɛn
tɔmbu yarinasia.
26 Bɛɛ Isireliba ka bɛɛ sɔbu bɛɛ be i wãa Isireliba sɔɔ, i nɛn gere ka nɛn wooda ye mɛm
nɔɔwɔ. Kpa i bwese nin koma sekurugii ni deri. 27 Be ba raa sina tem mɛ sɔɔ i sere na, ba
koma ni kua ma tem mɛ, mu disi duura. 28 Ǹ n mɛn na, bɛɛn tii i ku mu disi doke kpa mu
ku raa maa bɛɛ yarinasia nge yellugibu. 29 Domi be ba koma nin garu saara Isireliba kpuro
sɔɔ, ba koo bu wunawa ben tɔmbun suunu sɔɔn di.
30 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni. I de i nɛn gere ka nɛn wooda ye mɛm nɔɔwa mam mam. Kpa
i ku bwese tuku nin komanu swĩi ni ba ra ko i sere tunuma mini. Kpa i ku ra tii disi doke.

19

Nge mɛ n weenɛ bu Gusunɔ sã

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 a Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, i de i n dɛɛre, domi
nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni na dɛɛre.
3 Yen sõ, bɛɛn baawure u win tundo ka win mɛro bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ kpa u n da wɛ̃re tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ. Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni.
4 I ku tii bũnu wɛ̃, i ku ra maa bwãaroku gagu seku.
5 Ì n nɛ, Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru kuammɛ, i tu koowo nge mɛ ta koo ka man wɛ̃re.
6 I ko ten yaa diwa dɔma te i ka ye yãkuru kua ǹ kun mɛ sisiru. Adama ye ya tiara sɔ̃ɔ
itase, i ko ye dɔ̃ɔ mɛniwa. 7 Ì n ye di sɔ̃ɔ itase, na ǹ yãku te mwaamɔ. Domi yaa ye, ya disi
duurawa mi. 8 Wi u ye di u koo win torarun are wa, domi u ǹ ye garisi nɛgia. Ba koo yɛ̃ro
wunawa bɛɛn suunu sɔɔn di.
9 Ì n bɛɛn dĩanu gɛ̃ɛmɔ, i ku gɛ̃ ye ya wãa gbee goorɔ. I ku maa bɛɛn gberun dĩanu kunɔnu
ko. 10 Mɛya i ku maa resɛm gberu sɔɔ resɛm kunɔnu ko ka maa resɛm ye ya wɔruma. I ko
ye deriwa sãarobu ka sɔbun sõ. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na yeni gerua.
11 I ku gbɛni, i ku maa bɛɛn winsim weesu kua ǹ kun mɛ i nùn nɔni wɔ̃ke. 12 I ku bõri
weesugii ko ka nɛn yĩsiru. Domi ì n kua mɛ, i nɛn yĩsiru sankawa. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa
na yeni gerua.
13 I ku bɛɛn winsim dam dɔre. I ku maa nùn gãanu mwaari ka dam. I ku bɛɛn sɔm kowon
kɔsiaru nɛnɛ sere yam mu ka sãra. 14 I ku sɔsɔ wɔmɛ. I ku maa gãanu yi wɔ̃kon wuswaaɔ
ni nu koo nùn sura. I de bɛɛn daa yu sɔ̃ɔsi ma i man nasie nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinni.
15 I ku murafitiru ko siribu sɔɔ. I ku goon bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛru ǹ kun mɛ win dam mɛɛri i ka nùn
siri. Adama i ko i bu siriwa nge mɛ baawuren gem mu nɛ. 16 I ku gari weesugii kpara bɛɛn
tɔnusin sõ. I ku maa nùn gari mani yi yi koo nùn go.
17 I ku bɛɛn winsim tusi gõruɔ. Adama i nùn gerusio kpa i ku ra tii durum sɔbi win sõ. 18 I
ku bɛɛn winsim mɔru kɔsie. I ku maa ka goo mɔru nɛnɛ. I bɛɛn tɔnusi kĩɔ nge bɛɛn tii. Nɛ
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

[19] I de i nɛn wooda yeniba mɛm nɔɔwa. I ku de yɛɛ bwese bweseka yu yɔɔna. I ku dĩa
bwesenu yiru duure gbee teeru sɔɔ. I ku yãnu doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ bwesenu yiru.
[20] Goo ù n ka yoo tɔn kurɔ kɔ̃ɔ mɛnna wi ba durɔ kã, adama ba ǹ gina nùn yakie win
yorun di, yɛ̃ro u koo yen gobi kɔsiawa, adama ba ǹ bu goomɔ. Domi kurɔ wi, u gina sãa
yoo. [21] Durɔ win torarun sõ, u koo ka yãa kinɛru na Yinni Gusunɔn wuswaaɔ win kurun
kɔnnɔwɔ u ka torarun sɔmbun yãkuru ko. [22] Kpa yãku kowo u nùn torarun suurun wororu
koosi nɛ Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Saa ye sɔɔra u koo win torarun suuru wa.
[23] Sanam mɛ i dua Kananin temɔ i kpa, ma i dãa bwese bweseka duura, i ko yen marum
garisiwa disigim, wõɔ ita. I ǹ mu dimɔ. [24] Wõɔ nnɛsen marum mɛ ya koo ma, mu ko n
sãawa nɛ Yinni Gusunɔgim, i ka man siara tõɔ bakarun saa. [25] Saa wõɔ nɔɔbusen diya
bɛɛn tii i ko i n da dãa marum mɛ sɔri i di. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na yeni gerua.
[26] I ku gãanu ganu di ka yɛm. I ku wɛɛ ǹ kun mɛ guru wiru mɛɛri i ka bikiaru ko. [27] I ku
bɛɛn wirun goo gookan seri kɔni bwɛɛrɛkɛ. I ku maa bɛɛn toburun beri berika kɔni. [28] I
ku bɛɛn wasi muriri goon gɔɔn sõ. I ku maa bɛɛn wasi yore. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.
[29] I ku bɛɛn bii wɔndiaba sekuru doke i bu kurɔ tanaru kpɛ̃ɛ sãaru garun sõ, kpa sakararu
ka sekuru sariru tu ku raa yibu tem mɛ sɔɔ. [30] I n da tõɔ wɛ̃rarugiru yaaye kpa i nɛn kuu
bekurugiru bɛɛrɛ wɛ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[31] I ku da be ba ra gɔribu sokun mi ǹ kun mɛ sɔrobun mi kpa i ku ra ka tii disi doke. Domi
nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.
[32] I wi u seri kpiki mɔ kpuro kpunɔ kpa i durɔ tɔkɔ bɛɛrɛ wɛ̃. I maa nɛ, Yinni Gusunɔ
nasio. Domi nɛna na sãa bɛɛn Yinni.
[33] Sɔɔ goo ù n wãa bɛɛn tem sɔɔ, i ku nùn dam dɔre. [34] I ko i nùn kuawa nge kpaa yɛ̃ro,
kpa i nùn kĩa nge bɛɛn tii. Domi bɛɛn tii i raa sɔru di Egibitiɔ. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na
yeni gerua.
[35] I ku murafitiru ko siribu sɔɔ, ka gãa yĩirubu sɔɔ, ka kiloba sɔɔ ka sakakunu sɔɔ. [36] I de
bɛɛn kiloba ka bɛɛn sakakunu ye kpuro ya n sãa dee dee. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye
gerua, nɛ wi na bɛɛ yara Egibitin di.
[37] I nɛn woodaba kpuro mɛm nɔɔwɔ kpa i ye swĩi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.

20

*S*ãa ni Gusunɔ u yina

[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [2] a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, ben goo ǹ kun mɛ sɔɔ wi
u wãa be sɔɔ ù n win bii sua u ka bũu wi ba mɔ̀ Mɔlɔku yãkuru kua, ba koo nùn kasukuwa
bu go. [3] Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon nùn wɔri kpa n nùn wuna nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di
yèn sõ u ka win bii Mɔlɔku yãkuru kua ma u nɛn kuru disi doke u nɛn yĩsi dɛɛraru sanka.
[4] Isireliba bà n yina bu durɔ win bweseru go, ma ba nùn mɛɛra u daa yen bweseru mɔ̀, [5] nɛn
tiiwa kon nùn wɔri wi ka win yɛnugibu kpuro kpa n nùn yara win tɔmbun suunu sɔɔn di
ka sere be ba maa Mɔlɔku ye sãamɔ.
[6] Goo ù n bikiaru da gɔri sokobun mi ǹ kun mɛ sɔrobun mi, kon nùn wɔriwa kpa n nùn
wuna win tɔmbun suunu sɔɔn di.
[7] I de i n dɛɛre, domi nɛn tii na dɛɛre. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

*K*õɔ mɛnna bi Gusunɔ u yina

[8] Nɛna Yinni Gusunɔ wi u bɛɛ gɔsa i n ka dɛɛre. I ko i nɛn woodaba mɛm nɔɔwawa kpa
i sĩ ye sɔɔ.
[9] Goo ù n win tundo ǹ kun mɛ win mɛro bõrusi, ba koo yɛ̃ro gowa kpa win yɛm mu wɔri
win tii sɔɔ.
[10] Goo ù n ka goon kurɔ kpuna, ba koo kurɔ wi ka durɔ wi gowa.
[11] Goo ù n ka win tundon kurɔ kpuna, u win tundo sekuru dokewa. Ba koo yɛ̃ro gowa ka
kurɔ wi sannu kpa ben yɛm mu wɔri ben tii sɔɔ.
[12] Goo ù n ka win biin kurɔ kpuna, ba koo yɛ̃ro gowa ka kurɔ wi sannu. Domi seku bakara
ba kua mi. Ben yɛm mu koo wɔriwa ben tii sɔɔ.

13 Tɔn durɔ ù n ka win tɔn durɔsi kpuna nge mɛ ba ra ka tɔn kurɔ mɛnnɛ, ba koo be yiru
ye kpuro gowa. Domi gãa kɔ̃suna ba kua mi. Ben yɛm mu koo wɔriwa ben tii sɔɔ.
14 Goo ù n bii ka mɛro sua kurɔ, tora bakara mi. Ba koo be kpuro dɔ̃ɔ mɛniwa. Kpa yen
bweseru ya kun wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
15 Goo ù n maa ka yaa saberu mɛnna nge mɛ ba ra ka tɔn kurɔ mɛnnɛ, ba koo yɛ̃ro gowa
ka yaa sabe ten tii.
16 Tɔn kurɔ ù n maa ka yaa saberu mɛnna nge mɛ ba ra ka tɔn durɔ mɛnnɛ, ba koo nùn
gowa ka yaa sabe ten tii. Kpa ben yɛm mu wɔri ben tii sɔɔ.
17 Goo ù n win sesu tundo turosi ǹ kun mɛ mɛro turosi sua kurɔ u ka kpuna, ba tii sekuru
dokewa mi. Ba koo bu wunawa ben tɔmbun suunu sɔɔn di. Durɔ wi, u koo win torarun
are sɔbewa. Domi u ka win sesu kpuna.
18 Goo ù n ka tɔn kurɔ mɛnna wi u yasa mɔ̀, ma yen yɛm mɛ mu yara u mu wa, ba koo
be yiru ye yarawa Isireliban suunu sɔɔn di.
19 I ku ka bɛɛn mɛron wɔnɔ ǹ kun mɛ win mɔɔ ǹ kun mɛ bɛɛn tiɔ kɔ̃ɔ mɛnna. Domi i
sãawa dusinu. Wi u kua mɛ, u koo yen are wa.
20 Goo ù n ka win tundon wɔnɔ ǹ kun mɛ tundon mɔɔn kurɔ kpuna, u bu sekuru dokewa.
Kurɔ wi, ka durɔ wi, ba koo ben toranun are wa. Ba ǹ bii marumɔ sere bu ka gbi.
21 Goo ù n win wɔnɔ ǹ kun mɛ win mɔɔn kurɔ sua, u torawa mi. U win wɔnɔ ǹ kun mɛ
win mɔɔ wi sekuru dokewa mi. Kurɔ wi, ka durɔ wi, ba ǹ bibu marumɔ.
22 I de i nɛn woodaba ka nɛn yiirebu mɛm nɔɔwa kpa i ka ye sɔmburu ko, kpa tem mi
na ka bɛɛ dɔɔ mu ku raa bɛɛ yarinasia. 23 I ku bwese nin komanu swĩi ni na kon bɛɛ gira.
Domi koma niya ba kua na ka bu yina. 24 Na bɛɛ sɔ̃ɔwa na nɛɛ,
bɛɛya i ko i n ben tem mɛ mɔ.
Nɛna kon bɛɛ mu wɛ̃.
Tem mɛ, mu tim ka bom yiba.
Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni nɛ wi na bɛɛ wuna saa bwese ni nu tien di. 25 Yen sɔ̃na i ko i
wunana yaa ye i ko i di ka ye i kun dimɔ ka sere maa gunɔ si i ko i di ka si i ǹ dimɔ kpa i
ku ra bɛɛn tɔmbu disi doke yɛɛ yi, ka gunɔ sin sɔ̃ ye na gesi nɛɛ, i ku di mi.
26 I de i n dɛɛre i n wãa nɛn sɔ̃, domi na dɛɛre. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ wuna nɛnɛm
bwese ni nu tien suunu sɔɔn di i n ka sãa nɛgibu.
27 Goo ù n wãa bɛɛn suunu sɔɔ, tɔn kurɔ ǹ kun mɛ tɔn durɔ ma u ra gɔribu soku ǹ kun
mɛ u ra sɔroru ko, ba koo yɛ̃ro kpenu kasukuwa kpa win yɛm mu wɔri win tii sɔɔ.

21

Yãku kowobun woodaba

*1. Wood*a ye ya ka

*y*ãku kowon tii yã

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, yãku kowo u ku
raa tii disi doke u wigii goon goru baba 2 ma n kun mɔ win mɛro ka win tundon goru ka
win tiin biigiru ka win wɔnɔ ka win mɔɔgiru 3 ka sere win sesu wi u kun durɔ yɛ̃giru wi ba
ǹ gina sue. 4 Isireliban suunu sɔɔ, yãku kowo wi, u sãawa ben guro guro. Yen sɔ̃, u ǹ koo
tii disi doke ka ben goon goru.
5 Goo ù n gu, yãku kowobu bu ku raa ben wii suunun seri kɔni, bu ku raa maa ben
toburun beri berika kɔni. 6 Mɛya bu ku raa maa tii muriri wasi sɔɔ. Ba ko n wãawa nɛ
Gusunɔ ben Yinnin sɔ̃. Ba ǹ nɛn yĩsiru sankumɔ. Domi beya ba ko n da man yãkunu kue
ni nu sãa nɛn dĩanu. Yen sɔ̃, ba ko n dɛɛrewa.
7 Ba ǹ koo kurɔ tanɔ ǹ kun mɛ wi ba gaba ba ka kpuna sua kurɔ. Ba ǹ maa kurɔ wi
u win durɔ yina suamɔ. Domi ba ko n dɛɛrewa ba n wãa nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃. 8 Isireli
baawurewa u koo yãku kowo garisi tɔn dɛɛro. Domi wiya u ra ka bɛɛn yãkunu nɛ, nɛ,
Yinni Gusunɔn mi. Yen sɔ̃, ba ko n dɛɛrewa, domi nɛ, Yinni Gusunɔ na dɛɛre. Nɛna na bɛɛ
gɔsa i n ka maa dɛɛre.

9 Yãku kowo goon bii wɔndia ù n tii sekuru dokemɔ u kurɔ tanaru dimɔ, win tundowa u
sekuru dokemɔ. Ba koo bii wɔndia wi dɔ̃ɔ mɛniwa.
10 Yãku kowo wi ba gum tãre wirɔ u kua yãku kowo tɔnwerɔ, ma ba nùn sãa yãnu dokea,
u ku maa win seri sanku goon gɔɔn sɔ̃. Mɛya u ku maa win yãnu gɛ̃ɛku. 11 U ku raa goru
garu susi u tii disi doke, baa ǹ n win tundo ǹ kun mɛ win mɛron gorun na. 12 U ǹ maa yarĩɔ
nɛn kurun di goon gorun sɔ̃, u ku ka kuu te disi doken sɔ̃. Domi ba nùn gum tãre u n ka
sãa nɛnɛm. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.
13 Wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃wa yãku kowo tɔnwerɔ u koo sua kurɔ. 14 U ǹ koo gɔmini goo
sua kurɔ ǹ kun mɛ kurɔ wi ba yina ǹ kun mɛ kurɔ wi ba gaba ba ka kpuna ǹ kun mɛ kurɔ
tanɔ. Adama wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃wa u koo sua win dusibu sɔɔ. 15 Kpa u ku raa bwese
tukuru doke win bweseru sɔɔ. Nɛ Yinni Gusunɔwa na nùn gɔsa u n ka dɛɛre.

2. Wi u kun kpɛ̃

*u ko y*ãku kowo

16 Yinni Gusunɔ u maa Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 17 a Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, baa ka
win bibun bweserɔ goo ù n alebu gaa mɔ win wasi sɔɔ, yɛ̃ro kun kpɛ̃ u da nɛn kuu te sɔɔ
u nɛ, Yinni Gusunɔ dĩanu ganu yãkuru kua. 18 Alebugii goo kun kpɛ̃ u nɛn sɔmbu te ko,
aa wɔ̃kowa? Aa kɔ̃ri barɔwa? Ǹ kun mɛ yɛ̃ron wuswaa ya kɔsikirewa? 19 Ǹ kun mɛ yɛ̃ron
naasu ǹ kun mɛ win gãsera bɔɔrewa? 20 Ǹ kun mɛ yɛ̃ro u kundu kpiawa? Ǹ kun mɛ u sãawa
tɔn kɔmiakubu? Ǹ kun mɛ yɛ̃ron nɔni kpiawa? Ǹ kun mɛ yɛ̃ro taataaru ǹ kun mɛ debu
mɔwa? Ǹ kun mɛ win tĩa bii kɔsikira? 21 Wi u alebu gaa mɔ wasi sɔɔ gesi Aronin bweseru
sɔɔ, u ǹ kpɛ̃ u nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua. U ǹ maa kpɛ̃ u ka dĩanu ganu na u ka yãkuru
ko nɛn kuu te sɔɔ. 22 Adama u koo kpĩ u nɛ, Yinni Gusunɔn dĩa dɛɛranu di. 23 Win alebun
sɔ̃na u ǹ kpɛ̃ u susi yãku yerɔ ka kuu ten beku kare ten mi. Kpa u ku raa nɛn kuu te disi
doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ra yãku kowobu gɔsi ba n ka dɛɛre.
24 Ma Mɔwisi u Aroni ka win bibu ka Isireliba kpuro gari yi sɔ̃ɔwa.

22

*3. Be b*a koo yãku dĩanu di

1 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 a Aroni ka win bibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ba n tii sɛ dĩa ni
Isireliba ba ka man naawammɛ sɔɔ, kpa bu ku raa nɛn yĩsi dɛɛra te sanku. Nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
3 Ben bweseru sɔɔ, goo ù n nu susi, ma u disi gɛɛ mɔ, ba koo yɛ̃ro yarawa nɛn sɔmburun
di. 4 Aronin bweseru sɔɔ, goo ù n bara disigiru mɔ, ǹ kun mɛ ù n kentu kpika mɔ, u ǹ yãku
dĩa ni dimɔ sere ù n dɛɛra, 5 ka sere wi u goru baba ǹ kun mɛ wìn sen nim mu wĩa ǹ kun mɛ
wi u yaa gaa baba ye ya disi mɔ ǹ kun mɛ wi u goo baba wi u disi mɔ. 6 Wi u yen gaa baba
gesi, u disi duurawa mi sere ka yokaɔ. U ǹ kpɛ̃ u yãku dĩa ni di ma n kun mɔ u wobura
mam mam. 7 Ù n wobura, yokan di u dɛɛra, u koo kpĩ u nɛn dĩa ni di. Domi niya nu sãa
win dĩanu. 8 Mɛya yãku kowo goo kun yaa goru temmɔ ǹ kun mɛ yaa ye gbeeku yaa gaa
ya go u ku raa ka tii disi doken sɔ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
9 Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwawa domi bà n nɛn dĩanu disi doke, ba koo ben torarun
are sɔbe kpa bu gbi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu gɔsa ba n ka dɛɛre.
10 Tɔn diro kun yãku dĩa ni dimɔ baa yãku kowon sɔm kowo ǹ kun mɛ win sɔɔ. Yɛ̃ro kun
yãku dĩa ni dimɔ. 11 Adama yoo wi yãku kowo u dwa ka wi ba mara win yɛnuɔ, ba koo
kpĩ bu dĩa ni di. 12 Yãku kowon bii tɔn kurɔ ù n tɔn diro sua durɔ, ù ku raa yãku dĩa ni di.
13 Adama bii wi, ù n sãa gɔmini ǹ kun mɛ win durɔ u nùn yina, ma u ǹ ka durɔ wi mara,
ma u gɔsira win tundon yɛnuɔ u sɔ̃ nge sanam mɛ u ǹ durɔ sue, u koo kpĩ u dĩa ni di. Ma
n kun mɛ, tɔn diro u ku dĩa ni di.
14 Tɔn tuko goo ù n nu di u ǹ ka baaru, u koo nin kɔsire yãku kowo wɛ̃wa. Yen biru kpa
u nùn nin bɔnu nɔɔbun tia sosia.
15 Yãku kowobu bu ku raa dĩa ni disi doke nì Isireliba ba ka yãkuru kua Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. 16 Bà n nu di sanam mɛ n ǹ weenɛ bu nu di, ba Isireliba toranu sɔbimɔwa. Nɛna
Yinni Gusunɔ, nɛ wi na ra yãkunu dɛɛrasie.

*S*abe te ba koo ka yãkuru ko

17 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 18 a Aroni ka win bibu ka Isireliba kpuro sɔ̃ɔwɔ a
nɛɛ, goo be sɔɔ ǹ kun mɛ sɔɔ goo wi u wãa ben suunu sɔɔ, ù n kĩ u yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru
ko ka kĩru, ǹ kun mɛ u ka nɔɔ mwɛɛru garu yibia, 19 nɛ, Yinni Gusunɔ n sere tu mwa, yaa
sabe dɔɔ ge ga ǹ alebu mɔ gera u koo ka na, naa, ǹ kun mɛ yãaru, ǹ kun mɛ boo, ya n gesi
sãa dwa. 20 U ǹ koo ka yaa saberu na te ta alebu gaa mɔ. Domi ù n ka tu yãkuru kua, na ǹ
mwaamɔ. 21 Goo ù n siarabun yãkuru mɔ̀ ka kĩru ǹ kun mɛ u ka nɔɔ mwɛɛru garu yibia, u
koo tu kowa ka sabe te ta ǹ alebu gaa mɔ n sere win yãku te mwa. 22 Ǹ n mɛn na, bu ku ka
sabe wɔ̃ko na, ǹ kun mɛ te ta kɔ̃ri bɔɔre, ǹ kun mɛ te ba so ba kɔsiki, ǹ kun mɛ te ta boo
boosu ǹ kun mɛ taataaru mɔ gɔnaɔ. Bu ku ka yen gaa yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. 23 Ba
koo kpĩ bu ka yaa sabe tèn wasin bee tia kpãaru bo kɛ̃run yãkuru ko. Adama bu ku ka
tu nɔɔ mwɛɛrugiru ko. 24 Bu ku raa ka yaa sabe tèn tĩara kɔra ǹ kun mɛ ba wĩa nɛ, Yinni
Gusunɔ yãkuru kua. Bu ku maa yen bweseru yaa saberu garu kua bà n dua ben temɔ. 25 Bu
ku ka nɛ, Yinni Gusunɔ sabe ten bweseru yãkuru kua te ba wa sɔbun mi. Domi sabe tèn
wasi ba mɛɛra kua, ta sãawa nge sabe te ta alebu mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔ, na ǹ yãku ten
bweseru mwaamɔ.
26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 27 bà n kɛtɛ buu mara ǹ kun mɛ yãaru ǹ kun mɛ
boo, ga koo kowa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru ka gen mɛro. Adama saa sɔ̃ɔ nɔɔba itasen di, ba koo kpĩ
bu ka gu yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. 28 Bu ku raa yaa saberu garu go ka ten buu sɔ̃ɔ teeru.
29 Bà n nɛ, Yinni Gusunɔ siarabun yãkuru kuammɛ, bu tu koowo nge mɛ kon ka tu mwa.
30 Yen dɔma tera ba koo ten yaa di. Ba ǹ yen gaa tiamɔ sere sisiru.
31 Ba koo nɛn wooda ye mɛm nɔɔwawa kpa bu ye swĩi. 32 Bu ku raa nɛn yĩsiru sanku kpa
bu wa bu man bɛɛrɛ wɛ̃ ben suunu sɔɔ. Nɛna na Yinni Gusunɔ wi u bɛɛ gɔsa i n ka dɛɛre.
33 Nɛna na bɛɛ yara saa Egibitin di na n ka sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.

23

*T*ɔ̃ɔ baka bwese bweseka

1-2 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔ̃ɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, tɔ̃ɔ baka nì sɔɔ i ko i n da
mɛnnɛ i man sã, ni wee.

*T*ɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru

3 Alusuma tia sɔɔ, sɔ̃ɔ nɔɔba tia i ko i n da sɔmburu ko, sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, i ko i wɛ̃ra kpa
i mɛnna i ka man sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. I ko i tu diwa nɛn sɔ̃ baa mi i
wãa kpuro gesi.
4 Tɔ̃ɔ baka ni nu maa tie, nì sɔɔ i ko i mɛnna i ka man sã, nin tɔ̃nu wee.

*G*ɔɔ sararibun tɔ̃ɔ bakaru

5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wɔ̃ɔn suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkura nnɛsen yokan di, i Gɔɔ sararibun
tɔ̃ɔ bakaru dio nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃.
6 Yen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra i ko i pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru tore. I
ko i kowa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru i n pɛ̃ɛ dimɔ ye ba kun seeyatia doke. 7 Alusuma yen tɔ̃ɔ gbiikiru
sɔɔra i ko i mɛnna i man sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. 8 Alusuma yen tɔ̃ɔ baatere
i ko i n da man yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kuewa. Sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse, i ko i kpam mɛnna i man
sã. Yen tɔ̃ɔ te, i ku sɔmburu garu ko.

*G*berun *d*ĩa gbiikinun

*t*ɔ̃ɔ bakaru

9-10 Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sɔ̃ɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, ì n dua tem mɛ kon
bɛɛ wɛ̃ sɔɔ, ma i dĩanu gã, i ko i ka dĩa gbiikii ni i gã mi yãku kowo daawawa. 11 Kpa yãku
kowon tii u man nu tusia tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun sisiru kpa n wa n ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri. 12 Yen
tɔ̃ɔ te, i ko i man yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua ka yãaru wɔ̃ɔ tiagiru te ta ǹ alebu gaa mɔ.
13 I ko i maa som kilo nɔɔba tia mɛ i ka gum burina sɔndi kpa ye kpuron nuburu tu nɛ, Yinni
Gusunɔ dore. Yen biru kpa i tam litiri tia ka bɔnu tãre som mɛn wɔllɔ. 14 I ǹ ko i dĩa gbiikii

nin pɛ̃ɛ di ǹ kun mɛ nin bima ye ba sɔnwa ǹ kun mɛ ye ba kɔsuka sere dɔma te i ka nɛ, Yinni Gusunɔgia na. I ko wooda yeni mɛm nɔɔwawa mi i wãa kpuro sere ka baadommaɔ.

*G*ɛ̃ɛbun tõɔ bakaru

15 Yinni Gusunɔ u maa Isireliba sõɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, i ko i maa alusuma
gariwa nɔɔba yiru saa tõɔ wɛ̃rarugirun sisirun di dɔma tèn di i ka bɛɛn dĩa gbiikii ni, nɛ,
Yinni Gusunɔ naawa. 16 I ko i gariwa sõɔ weeraakuru sere n ka ko tõɔ wɛ̃rarugiru nɔɔba
yirusen sisiru. Kpa i maa nɛ, Yinni Gusunɔ yãkuru kua. 17 I ko i ka pɛ̃ɛ yiru na saa bɛɛn
yɛnun di yèn baayere ba kua ka som kilo ita ka pɛ̃ɛ seeyatia. Bɛɛn gberun dĩa gbiikii niya
i ko i ka yen som mɛ ko, kpa yãku kowo u ye sõɔsi beri berika. 18 Yen biru, i ko i nɛ, Yinni
Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kua ka yãanu nɔɔba yiru ni nu wõɔ tia tia mɔ kpa nu kun
alebu gaa mɔ ka maa kɛtɛ kinɛ kpɛm teeru ka yãa kinɛnu yiru ka sere tam. Kpa ye kpuron
nuburu tu nɛ, Yinni Gusunɔ dore. 19 I ko i maa boo go bɛɛn toranun yãkurun sõ ka maa
yãanu yiru ni nu wõɔ tia tia mɔ siarabun yãkurun sõ 20 ka pɛ̃ɛ ye sannu. Yãku kowo u koo
ka ye kpuro Yinni Gusunɔ daawawa u nu tusiarun wororu koosi. Kpa ye kpuro ya n sãa
nɛ, Yinni Gusunɔgia. Ye kpuron biru, yaa ye kpuro ya koo kowa yãku kowogia. 21 Yen tõɔ
te, i ko mɛnnawa bɛɛ kpuro i man sã. I ǹ maa sɔmburu mò dɔma te. Mi i wãa kpuro, i ko i
wooda yeni mɛm nɔɔwawa sere ka baadommaɔ.
22 Ì n bɛɛn gberun dĩanu gɛ̃ɛmɔ, i ku ni nu wãa bɛɛn gbee goorɔ gɛ̃. Yen biru i ku maa nu
kunɔnu ko. I ko i nu sãarobu ka sɔbu deriawa. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

*T*õɔ baka tè sɔɔ

*b*a ra kɔbi wure

23-24 Yinni Gusunɔ u Isireliba sõɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, wõɔn suru nɔɔba yirusen
tõɔ gbiikiru sɔɔ, i ko i wɛ̃rawa kpa i kɔbi so Gusunɔ u ka bɛɛ yaaya. Tõɔ te, i ko i mɛnnawa
kpa i man sã. 25 I ku ra sɔmburu garu ko. Kpa i man yãku dõɔ mwaararuginu kua.

*To*rarun suurun tõɔ bakaru

26 Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, 27 wõɔn suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkurusewa i ko
i yãkuru ko bɛɛn toranun suurun sõ. I ko i mɛnnawa kpa i nɔɔ bɔke kpa i man sã. Kpa i
man yãku dõɔ mwaararuginu kua. 28 I ku ra sɔmburu garu ko tõɔ te sɔɔ. Domi tõɔ te sɔɔra
ba koo bɛɛ toranun suuru kobun woronu koosi Gusunɔ bɛɛn Yinnin wuswaaɔ. 29 Wi u kun
nɔɔ bɔkue yen tõɔ te, ba koo nùn wunawa win tɔmbun suunu sɔɔn di. 30 Wi u maa sɔmburu
kua tõɔ te sɔɔ, kon de bu yɛ̃ro gowa. 31 I ku ra sɔmburu garu ko tõɔ te. Ya ko n sãawa wooda
ka baadommaɔ ka bɛɛn bibun bweserɔ. Mi i wãa kpuro, i ko ye mɛm nɔɔwawa. 32 Ya ko n
sãawa nge tõɔ wɛ̃rarugiru kpa i nɔɔ bɔke. I ko i wɛ̃rawa saa surun sõɔ nɔɔba nnɛn yokan
di sere ka yen sisirun yokaɔ.

*Kunun t*õɔ bakaru

33-34 Yinni Gusunɔ u Isireliba sõɔwa saa Mɔwisin nɔɔn di u nɛɛ, saa wõɔn suru nɔɔba
yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbun di, i ko i Kunun tõɔ bakaru diwa sõɔ nɔɔba yiru i ka nɛ, Yinni
Gusunɔ sã. 35 Yen tõɔ gbiikiru, i ko i mɛnna i man sã. I ku ra sɔmburu garu ko tõɔ te. 36 Tõɔ
baatere i ko i n da man yãku dõɔ mwaararugiru kuewa sere n ka ko sõɔ nɔɔba yiru ye. Yen
sõɔ nɔɔba itase, i ko i kpam mɛnnawa i man sã kpa i man yãku dõɔ mwaararuginu kua.
Tõɔ te, i ku ra sɔmburu garu ko. Ta sãawa gãa girinu.
37 Yeniba kpuro ya sãawa tõɔ baka ni i ko i di nɛ Yinni Gusunɔn sõ. Kpa i man yãku dõɔ
mwaararuginu kua ka bɛɛn gberun dĩanu ka siarabun yãkunu ka tam. Yãkuru baatere
ka ten tõru. 38 Mɛya i ku maa tõɔ wɛ̃rarugiru duari ka yãku ni i ra man kue ka sere maa
kɛ̃ɛ ni i ra ka nɛ ka maa nɔɔ mwɛɛrun yãkuru.
39 Suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, ì n bɛɛn gberun dĩanu gã, i ko i tõɔ bakaru
diwa sõɔ nɔɔba yiru i ka man bɛɛrɛ wɛ̃. Yen tõɔ gbiikiru ka yen tõru nɔɔba itase, i ko i
wɛ̃rawa i ku sɔmburu garu ko. 40 Yen tõɔ gbiikii te, i ko i dãa marum buram sua ka kpakpa
wurusu ka dãa wuru bakasu si su ra n wãa daarɔ kpa i n nuku dobu mò nɛn wuswaaɔ
sõɔ nɔɔba yiru ye. 41 Wõɔ baagere i ko i n da tõɔ baka te diwa i ka man bɛɛrɛ wɛ̃ suru
nɔɔba yiruse ye sɔɔ. Ya ko n sãawa wooda sere ka baadommaɔ. 42 Bɛɛ Isireliba kpurowa

i ko i n wãa kunu sɔɔ sere sõɔ nɔɔba yiru. [43] Kpa bɛɛn bibun bweseru tu ka gia ma na ben sikadoba sinasia kunu sɔɔ sanam mɛ na bu yarama Egibitin di. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

[44] Nge mɛya Mɔwisi u Isireliba tõɔ baka ni sõɔwa ni ba ko n da di bu ka Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃.

24

*Gusun*ɔn kuu bekurugirun

*d*abu

[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [2] a Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, bu nùn olifin gum kasuo mɛ mu gea bo kpa fitilanu nu n ka sõre yoka baayere. [3] Aroni u koo ka gum mɛ dawa nɛ, Yinni Gusunɔn kuu bekurugii ten mi, beku kare ten wuswaaɔ te ta woodan kpakoro te ganua. Kpa u de fitila ni, nu n sõre yokan di sere yam mu ka sãra. Yeni ya ko n sãawa wooda sere ka ben bibun bweserɔ. [4] Aroni u koo fitila ni sɔndiwa dabu wuraguun wɔllɔ kpa nu n sõre wɔ̃kuru baatere sere yam mu ka sãra.

*P*ɛ̃ɛ ye ba ra Yinni Gusunɔ wɛ̃

[5] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, a pɛ̃ɛ wɔkura yiru wõɔwɔ yen baayere ya n sãa kilo nɔɔba tia. [6] Kaa ye yorewa nɛn wuswaaɔ tabulu wuragia yen wɔllɔ sĩa yiru, yen baayere sɔɔ pɛ̃ɛ nɔɔba tia. [7] Sĩa baayeren wɔllɔ kaa turare gea sɔndi kpa bu ye dõɔ mɛni nɛn sõ pɛ̃ɛ yen ayerɔ kpa n bɛɛ yaaya.

[8] Tõɔ wɛ̃rarugiru baatere, ba ko n da man pɛ̃ɛ yen bweseru yiiyewa kpa ya n yii mi baadomma. Ya ko n sãawa wooda bɛɛn bibun bweseru sɔɔ sere ka baadommaɔ. [9] Pɛ̃ɛ ye ba kɔsire kua mi, ya ko n sãawa Aroni ka win bibugia. Ba koo ye diwa yam dɛɛramɔ. Pɛ̃ɛ ye, ya sãawa nɛnɛm domi nɛna ba ye wɛ̃ sanam mɛ ba yãku dõɔ mwaararugiru mɔ̀. Aronin bwesera ta ko n da ye di sere ka baadommaɔ.

*Wi u Gusun*ɔ gari kam

*gerusin s*ɛɛyasiabu

[10-11] Sõɔ teeru Isireliban goo ka Egibitigii goon bii wì u ka Isireli tɔn kurɔ mara ba sanna. Kurɔ Isireli win yĩsira Selomiti, Debirin bii, Danun bweseru sɔɔ. Selomitin bii wi, u Gusunɔn yĩsiru gari kam gerusimɔ u bõrusimɔ. Yera yande ba ka nùn da Mɔwisin mi. [12] Ma ba nùn yii ba ka mara bu wa ye Yinni Gusunɔ u koo gere.

[13] Yera Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [14] i ka durɔ wi yario sansanin di. Be ba maa nua u nɛ Yinni Gusunɔ gari kam gerusi mi, kpa bu ben nɔma sɔndi win wirɔ bu ka seeda di kpa Isireliba kpuro bu nùn kpenu kasuku bu go. [15] Yen biru wooda yeniwa kaa Isireliba wɛ̃ a nɛɛ, wi u nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi, yɛ̃ro u koo yen are wa. [16] Wi u gesi nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi, ba koo yɛ̃ro gowa. Isireliba kpurowa ba koo nùn kpenu kasuku bu go. Baa ù n sãan na sɔɔ, ba koo nùn gowa yèn sõ u nɛ, Yinni Gusunɔ gari kam gerusi.

[17] Goo ù n win winsim go, ba koo maa yɛ̃ro gowa. [18] Goo ù n win winsim yaa saberu go, u koo ten kɔsire wɛ̃wa wasiru. Hundewa ya hunden kɔsire.

[19] Goo ù n maa win winsim mɛɛra kua, mɛɛra yen bwesera ba koo yɛ̃ro ko. [20] Wi u goo bua, ba koo maa yɛ̃ro buawa. Wi u goon nɔni wĩa, ba koo maa yɛ̃ron nɔni wĩawa. Wi u goon dondu bua, ba koo maa yɛ̃rogiru buawa. Kõsa ye tɔnu u win tɔnusi kua kpuro, yera ba koo maa nùn kɔsie.

[21] Wi u yaa saberu go, u koo ten kɔsire wɛ̃wa. Wi u maa tɔnu go, ba koo maa yɛ̃ro gowa.

[22] Wooda tia yera ba koo ka bɛɛ ka bɛɛn sɔbu siri. Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua.

[23] Ma Mɔwisi u Isireliba kpuro ye sõɔwa. Ma ba durɔ wi u Yinni Gusunɔ gari kam gerusi mi yara sansanin di ba nùn kpenu kasuka ba go. Nge mɛya ba ka kua ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa.

25

*Tem w*ɛ̃rasiabu

[1-2] Yinni Gusunɔ u ka Mɔwisi gari kua guu te ba mɔ̀ Sinain wɔllɔ u nɛɛ, bɛɛ Isireliba ì
n dua tem mɛ sɔɔ, mɛ kon bɛɛ wɛ̃ mi, i ko i dewa bɛɛn gbean tem mu wɛ̃ra nɛn sõ. [3] Wõɔ
nɔɔba tia sɔɔra i ko i bɛɛn gbea duure kpa i bɛɛn resɛm gbaanu sɔmɛ i nin dãnu kɔni. Kpa i
yen marum sɔri. [4] Adama wõɔ nɔɔba yiruse, ya ko n sãawa wõɔ wɛ̃raruguu Yinni Gusunɔn
sõ. Bɛɛn gbenu nu koo wɛ̃rawa mam mam. I ku ra nu dĩanu duure, i ɲ̀ ko i maa bɛɛn resɛm
kɔni. [5] Baa dĩa ni nu wɔruma sanam mɛ i gɛ̃ɛmɔ ma nu kpia ka tii, i ɲ̀ nu gɛ̃ɛmɔ. I ɲ̀ maa
resɛm sɔrimɔ ye ya ka tii mara. Domi bɛɛn gbea ya koo wɛ̃rawa mam mam wõɔ ge sɔɔ.
[6] Adama wõɔ wɛ̃raruguu ge sɔɔ, ye ya kpia ka tii, yera i ko i di bɛɛ ka bɛɛn sɔm kowobu ka
bɛɛn yobu ka sere maa sɔɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ [7] ka bɛɛn yaa sabenu ka gbeeku yɛɛ.
Ye tem mɛ, mu koo kpi yera i ko i di.

Yakiabun wõɔ

[8] I ko i wõɔ nɔɔba yirun suba nɔɔba yiru deriwa yu doona. Ye kpuro ya sãawa mi, wõɔ
weeraakuru tia sari. [9] Yen wõɔ dãakun suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkuru, tõɔ te ba torarun
yãkuru kua mi, i ko i kɔbi wurawa ka kuuki tem mɛ kpuro sɔɔ. [10] Wõɔ weeraakurusen wõɔ
ge, ga ko n sãawa nɛnɛm nɛ, Yinni Gusunɔn sõ. Kpa i kpara ma baawure u tii mɔ. Wõɔ ge
sɔɔ, ba koo gbee te goo u raa dɔra ɲ̀ kun mɛ te ba nùn mwaari wesiawa tu ko wigiru. Wi u
raa maa yoru dimɔ, u koo yakiara u wura win yɛnuɔ. [11] Nge mɛya i ko n da wõɔ weeraakuru
baateren yakiabun tõɔ bakaru di. I ko i wɛ̃rawa wõɔ ge sɔɔ. I ɲ̀ dĩanu ganu duurumɔ. I ɲ̀
maa dĩanu ganu gɛ̃ɛmɔ ni nu ka tii kpia. Mɛya i ɲ̀ maa resɛm sɔrimɔ ye ya mara resɛm
gbaarɔ te ba ɲ̀ sɔnwa. [12] Domi nuku dobun wõɔwa ge i ko i wuna nɛnɛm nɛ Yinni Gusunɔn
sõ. Adama bɛɛn gbean dĩana i ko i di.

[13] Wõɔ ge sɔɔ, baawure u koo win tem mwawa mɛ ba raa nùn mwaari. [14] Ì n tem dɔramɔ,
ɲ̀ kun mɛ ì n dwemɔ, bɛɛn goo u ku raa win winsim nɔni wõke. [15] Wi u kĩ u win gberu dɔra,
u koo gina lasabu kowa u wa mèn nɔɔ ta koo dĩanu ma sere wõɔ weeraaku te, tu ka yibu
tè sɔɔ ba ra yakiabun tõɔ bakaru ko tè sɔɔ yɛ̃ro u koo tu wesia. [16] Nge mɛ wõsu su dabiru
nɛ, nge mɛya gbee ten gobi yi ko n kpãaru nɛ. Wõsun sukum mɛ mu tie mù kun dabi sere
wõɔ weeraaku te, tu ka yibu, ten gobi yi ɲ̀ ko yi n kpã. Domi ye ba koo gɛ̃ gbee te sɔɔ, yera
u dɔramɔ. [17] Bɛɛn goo u ku raa win winsim nɔni wõke. I ko i man nasiawa domi nɛna na
sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni. [18] I nɛn woodaba mɛm nɔɔwɔ kpa i sĩ ye sɔɔ. Saa ye sɔɔra i ko i
sina tem mɛ sɔɔ ka bɔri yɛndu. [19] Tem mɛ, mu koo dĩanu ko ni nu koo bɛɛ turi kpa i n ka
wãa bɔri yɛndu sɔɔ.

[20] Sɔrɔkudo i ko i tii bikia i nɛɛ, mba i ko i di wõɔ nɔɔba yiruse te. Domi i ɲ̀ wõɔ ge sɔɔ
dĩanu duurumɔ, i ɲ̀ maa gɛ̃ɛmɔ. [21] Kon bɛɛ domaru kua wõɔ nɔɔba tiase kpa bɛɛn gbea yu
wõɔ itan dĩanu ma. [22] Wõɔ nɔɔba itase sɔɔ, i ko i dĩanu duure kpa bɛɛn dĩa gurunu nu n tie
sere i ka wõɔ nɔɔba nnɛsen dĩanu gɛ̃.

*Tem k*a dian yakiabu

[23] Goo kun tɔnu tem dɔremɔ kpa yɛ̃ro u n mu mɔ sere ka baadommaɔ, domi nɛ, Yinni
Gusunɔwa na tem mɔ, i maa wãawa nɛn mi nge sɔbu. [24] Yen sõna mi i sina kpuro, i ko i
tem yakiabun wooda ye mɛm nɔɔwawa.

[25] Bɛɛ sɔɔ, goo ù n kua sãaro, ma u win tem sukum dɔra, win dusi goo ù n gobi mɔ, u koo
kpĩ u mu yakia. [26] Yɛ̃ro ù kun maa dusi goo mɔ wi u koo mu yakia, win tii u koo kookari
kowa u ka mu yakia. [27] U koo wõsu gariwa si su tie wõɔ weeraaku te, tu ka sere yibu kpa
u si kpuron gobi kɔsia kpa tem mɛ, mu ko wigim. [28] Ù kun gobi wa u ka mu yakia, u koo
mu wi u tem mɛ dwa deria sere yakiabun tõɔ bakaru tu ka turi. Yen biru u koo kpĩ u wura
tem mɛ sɔɔ.

[29] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, goo ù n win diru dɔra te ta wãa wuu gbãraruguu sɔɔ, wõɔ tia u
mɔ u ka tu yakia. [30] Yɛ̃ro ù n kpana u dii te yakia wõɔ tia yen baa sɔɔ, ta koo kowa wi u tu
dwagiru sere ka baadommaɔ. U ɲ̀ maa tu wesiamɔ baa yakiabun tõɔ bakaru tà n tunuma.
[31] Adama dii te ta wãa wuu ge ga ɲ̀ gbãraru mɔ sɔɔ, ba koo tu yakiawa nge mɛ ba ra tem
yakie. Baa ɲ̀ n mɛren na, wi u raa dii te mɔ, ba koo nùn tu wesiawa yakiabun tõɔ bakaru
sɔɔ.

32 Adama Lefiban wusu ka ben dia, ba ko n da kpĩ bu ye yakie saa kpuro. 33 Wi u Lefiban
goon diru dwa, yakiabun tõɔ bakaru tà n tunuma, u koo yariwa dii ten min di ka wuu gen
min di. Lefiban dia ya sãawa ben tiiginu Isirelibaginun suunu sɔɔ. 34 Gbee ni nu maa ka
ben wusu sikerenɛ, ben goo kun kpɛ̃ u nu dɔra. Domi bera ba nu mɔ sere ka baadommaɔ.

*B*ɔkurabun wooda

35 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛn Isirelisi ù n sãaru duura, ma u ǹ kpɛ̃ u tii nɔɔri, a de a nùn
somi u ka win wãaru di. Nge mɛya kaa maa sɔɔ kua kpa u wa u sina tem mɛ sɔɔ wunɛn
bɔkuɔ. 36 À n nùn gãanu bɔkura, a ku nùn are kasusi. A de a nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni nasia,
kpa wunɛn winsim u wa u n wãa wunɛn bɔkuɔ. 37 À n nùn gobi bɔkura ǹ kun mɛ dĩanu, a
ku nim doke. 38 Nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinniwa na ye gerua. Nɛna na bɛɛ yara saa Egibitin di n
ka bɛɛ Kananin tem wɛ̃ kpa na n sãa bɛɛn Yinni.

*Yorun wood*a

39 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn Isirelisi ù n sãaru duura ma u nun tii dɔre, a ku nùn
yoo sɔma koosia. 40 U ko n sãawa wunɛn sɔm kowo, u n wãa wunɛn yɛnuɔ sere yakiabun
tõɔ bakaru tu ka na. 41 Yakiabun tõɔ baka te, tà n tunuma, kaa nùn yakiawa wi ka win
bibu kpa u wura u win yɛnugibu deema, u win sikadoban gbea tubi di. 42 Domi ba sãawa
nɛn yobu be na yarama Egibitin di. Ba ǹ koo bu dɔra nge mɛ ba ra yobu dɔre. 43 A ku nùn
dam dɔre. A sõɔsio ma a nɛ Gusunɔ wunɛn Yinni nasie.
44 À n yobu kĩ, bwese tuku ni nu ka nun sikerenɛwa kaa yoru mwɛɛri ba n sãa wunɛgibu.
45 Kaa kpĩ a sɔbun bibu dwe be ba wãa wunɛn yɛnuɔ ka sere be ba mara bɛɛn tem sɔɔ. À n
bu dwa, ba ko n sãawa wunɛgibu. 46 Wunɛn bibun bweseru ta koo kpĩ tu bu tubi di sere ka
baadommaɔ. Adama goo u ku raa win Isirelisi dam dɔre.
47 Sɔɔ goo ù n wãa wunɛn yɛnuɔ, ma u kua gobigii, ma Isireli goo u sãaru duura, ma u
tii sɔɔ wi dɔre, ǹ kun mɛ sɔɔ win dusi goo, 48 Isireli wi, u koo kpĩ u tii yakia ǹ kun mɛ win
dusi goo u nùn yakia 49 ǹ kun mɛ win baan mɔɔ ǹ kun mɛ win baan wɔnɔ ǹ kun mɛ ben
bii goo ǹ kun mɛ win dusi goo gesi. Wi u maa tii dɔra mi, ù n dam wa u ka tii yakia, u
koo kpĩ u tii yakia. 50 Ba koo wõsun geeru gariwa wi ka wi u nùn dwa saa mìn di u tii dɔra
sere yakiabun tõɔ bakaru tu ka turi. Win yakiabun gobin geeru ta ko n sãawa nge gobi
yi ba koo sɔm kowo kɔsia wõɔ si sɔɔ. 51 Wõsu sù n maa tie su kpã yakiabun tõɔ bakaru tu
sere turi, u koo win yakiabun gobi kɔsiawa nge mɛ wõɔ sin geera nɛ. 52 Wõsu sù kun maa
dabi sere yakiabun tõɔ bakaru tu ka turi, u koo win yakiabun gobi kɔsiawa nge mɛ wõɔ
sin geera nɛ. 53 Ù n wãa win yinnin mi, yinni wi, u koo nùn kowa nge mɛ ba ra sɔm kowo
kue. U ǹ koo nùn dam dɔre. 54 Ù kun kpĩa u tii yakie ka swaa yen gaa, u koo yakiara wi ka
win bibu yakiabun tõɔ bakaru sɔɔ.

*N*ɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni

55 Isireliba ba sãawa nɛ, Yinni Gusunɔn yobu be na yara Egibitin di. Nɛ Gusunɔ na sãawa
ben Yinni.

26

1 Na nɛɛ, i ku bwãaroku gagu sã. I ku ra maa gãanu ganun weenasinu ko. I ku maa
kperu garu gira te ba gãanu ganun weenasinu koosi kpa i yiira i sã. Domi nɛna na Gusunɔ
bɛɛn Yinni.
2 I tõɔ wɛ̃rarugiru yaayo kpa i nɛn kuu bekurugiru bɛɛrɛ wɛ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye
gerua.

*Dom*anu

3 Ì n nɛn woodaba mɛm nɔɔwa ma i ye swĩi, 4 kon de gura yu nɛ yen saa sɔɔ kpa tem mu
dĩanu wɛ̃ kpa dãnu nu binu ma. 5 I ko n dĩanu gɛ̃ɛmɔwa sere bɛɛn resɛm yu ka sɔribu turi.
Kpa resɛm ye, ya n maa wãa duurubun saa. I ko i di i debu kpa i n wãa ka bɔri yɛndu bɛɛn
tem sɔɔ. 6 Kon de alafia ya n wãa tem mɛ sɔɔ. Goo kun bɛɛ baasimɔ ì n dò. Kon de yɛɛ gɔbi
yi doona. Mɛya tabu kun maa duɔ tem mɛ sɔɔ. 7 I ko i bɛɛn yibɛrɛba naa girawa kpa i bu
takobi sɔkiri i kamia. 8 Bɛɛn nɔɔbu ba koo kpĩ bu tɔmbu wunɔbu (100) naa swĩi bu go. Kpa

bɛɛn wunəbu bu təmbu nərəbun suba wəkuru (10.000) naa swĩi bu go ka takobi. 9 Kon ka
bɛɛ nənu geu mɛɛri kpa n de i marura i kəwara kpa n de nɛn arukawani ya n wãa sere
ka bɛɛn bibun bibə. 10 I ko i bɛɛn dĩa gurunu di sere nu tiara kpa i kpaanu kəsire ko bɛɛn
biranə. 11 Kon de bu nɛn wãa yeru gira bɛɛn suunu səə. Na ǹ maa bɛɛ biru kisimə. 12 Na
kon sĩiməwa bɛɛn suunu səə kpa na n sãa bɛɛn Yinni kpa i n maa sãa nɛn təmbu. 13 Nɛna
Gusunə bɛɛn Yinni, nɛ wi na bɛɛ yara saa yorun di Egibitiə. Nɛna na Egibitigibun dam
dərebu kpeerasia. Tɛ̃ i ko i kpĩ i sĩ n kun ka sekuru.

Bõri

14 Yinni Gusunə u nɛɛ, ì kun nɛn woodaba mɛm nəəwɛ, ma i ǹ sĩimə ye səə, 15 ma i nɛn
arukawani yina, i nɛn woodaba biru kisi, i ǹ ka bu səmburu kue, 16 wee ye kon bɛɛ kua.
Kon bɛɛ bɛrum tia kpa n de wasi sun bakaru tu bɛɛ wəri i woora sere bɛɛn nəni yi tonda
kpa i n wahala mò. Kam səəra i ko i bɛɛn dĩanu duure. Domi bɛɛn yibɛrɛbara ba koo nu
di. 17 Kon bɛɛ biru kisi kpa bɛɛn yibɛrɛba bu bɛɛ kamia. Kpa be ba bɛɛ tusa bu bɛɛ dam
dəre. I ko i duki yakikirawa baa bà kun bɛɛ naa gire.
18 Yeniba kpuron biru, ì kun man mɛm nəəwɛ, kon bɛɛ sɛɛyasia too too bɛɛn torarun sõ.
19 Kon bɛɛn dam bua mèn sõ i tii sue. Kon de wəllu tu bəbia nge sisu kpa gura yu ku nɛ.
Kpa tem mu bəbia nge sii gandu. 20 I ko i bɛɛn dam dərawa kam səə. Domi tem mu ǹ dĩanu
mò. Mɛya dãnu nu ǹ maa marumə.
21 Ì n man seesimə, kon bɛɛ sɛɛyasia too too bɛɛn toranun sõ. 22 Kon bɛɛ gbeeku yɛɛ
surema yi bɛɛn bibu go sere ka bɛɛn yaa sabenə kpa i kun maa dabi kpa bɛɛn swɛɛ yi gbi.
23 Sɛɛyasia bini bù kun maa dere i gõru gəsie, ma i man seesimə, 24 nɛn tii kon bɛɛ seesi
kpa n maa bɛɛ sɛɛyasia too too n kere yellu bɛɛn toranun sõ. 25 Kon de tabu bu bɛɛ wəri
yèn sõ i nɛn arukawani kusia. Ì n mɛnna i kukua bɛɛn wusə, kon de bararu tu bɛɛ wəri
kpa yibɛrɛba bu bɛɛ nəma turi. 26 Kon de gõəru tu na. Saa ye səə, tən kurəbu wəkuru ba
koo pɛ̃ɛ wõwa doo teu səə kpa bu ka bɛɛ naawa ye ya ǹ bɛɛ debumə.
27 Yeniban biru ì kun man mɛm nəəwɛ, ma i man seesimə, 28 nɛn tii kon bɛɛ seesi ka məru
kpa n bɛɛ sɛɛyasia nən nəəba yiru n kere yellu bɛɛn toranun sõ. 29 I ko i gõəru wa sere i bɛɛn
bibu tem. 30 Kon bɛɛ tusi sere n bɛɛ gunguu nìn mi i ra yãkuru ko kəsuku ka bwãarokunu
ni i ra ka sõə sã. Kon bɛɛn gonu səndi bwãaroku nin kɛ̃kin wəllə. 31 Kon bɛɛn wusu gəsia
bansu kpa n bɛɛn sãa yenu kəsuku. Na ǹ maa bɛɛn yãkunu mwaamə. 32 Kon bɛɛn tem kam
koosia. Bɛɛn yibɛrɛ be, ba koo na bu sina mi, kpa biti yu bu mwa. 33 Kon de bu bɛɛ tabu
wəri kpa i yarina i da tem tukumə. Kpa bɛɛn wusu su ko bansu.
34-35 Saa yè səə i ko i n wãa tem tukum mi, bɛɛn tem mɛ, mu koo wɛ̃ra, wɛ̃ra bi i ǹ daa mu
wɛ̃ɛre.
36 Be ba koo tiara ba n wãa yibɛrɛban temə, kon de bu nuki sankira. Baa wuru kokosun
damu, ga koo de bu duka yakurawa. Ba koo yakurawa nge be ba yibɛrɛba wa ba tabu
yãnu nɛni ba ka bu naa gire. Ba koo wərukuwa baa goo ù kun bu naa swĩi. 37 Ba koo
wərikinawa nge be ba goonamə tabu səə ka takobi. Ba ǹ kpɛ̃ bu yõra bu ben yibɛrɛba
ma. 38 Ba koo gbiwa bwese tukunun suunu səə. Kpa yibɛrɛba bu bu kam koosia. 39 Be ba
koo tiara yibɛrɛban tem mi, ba koo woorawa ka nuku sankiranu ben toranun sõ ka ben
baababaginun sõ.

Gusunə u koo win arukawani

yaaya

40 Isireli be ba tiara, ba koo ben toranu tuuba ko ka ben baababaginu ni ba kua nɛ, Yinni
Gusunən wuswaaə ka sere seesi bi ba man seesi. 41 Ba koo gia ma nɛna na bu seesi ma na
ka bu da tem tukumə ben yibɛrɛban mi. Saa ye səəra ba koo tii kawa ben naanɛ sarirun sõ
kpa bu gia ma nɛna na bu sɛɛyasiamə ben toranun sõ. 42 Saa ye səə, kon nɛn arukawaniba
yaaya ye na bəkua ka ben baababa. Bera Aburahamu ka Isaki ka Yakəbu. Kon maa nɛn
nəə mwɛɛru yaaya te na kua ben tem sõ. 43 Ben biru, tem mɛ, mu koo wɛ̃ra. Saa ye səəra ba
koo sɛɛyasiabu wa yèn sõ ba nɛn woodaba deri. 44 Adama baa bà n wãa tem tukumə ben
yibɛrɛban mi, na ǹ bu derimə mam mam. Na ǹ bu biru kisimə, na ǹ maa bu kpeerasiamə.

Na ǹ nɛn arukawani ye kusiamɔ. Domi na sãawa Gusunɔ ben Yinni. [45] Ben arufaanin sõ
kon arukawani ye yaaya ye na ka ben baababa bɔkua mi, ye ya dera na bu yara Egibitin
di bwesenu kpuron nɔni biru, ma na kua ben Yinni. Nɛna Yinni Gusunɔ.
[46] Wooda ka sõɔsi niniwa Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ Sinain guurɔ u ka Isireliba sõ.

27

Nɔɔ mwɛɛnun yibiabu

[1] Yinni Gusunɔ u Mɔwisi sõɔwa u nɛɛ, [2] a Isireliba wooda yeni sõɔwɔ a nɛɛ, goo ù n nɔɔ
mwɛɛru kua u nɛɛ, u koo nɛ, Yinni Gusunɔ tɔnu kɛ̃, u koo kpĩ u gobi kɔsia tɔnu win ayerɔ
nge mɛni u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.
[3] Saa tɔn durɔ wi u wõɔ yɛndu mɔn di n ka da wõɔ watagii, sii geesun gobi weeraakura
u koo kɔsia nge mɛ ba ra sãa yerun gobi kɔsi. [4] Ǹ n tɔn kurɔn na, sii geesun gobi tɛna.
[5] Tɔn durɔ wi u mɔ wõɔ nɔɔbu n ka da wõɔ yɛndugii, sii geesun gobi yɛnda u koo kɔsia.
Ǹ n maa tɔn kurɔn na, sii geesun gobi wɔkuru.
[6] Saa tɔn durɔ suru tiagii sere n ka da wõɔ nɔɔbugii, sii geesun gobi nɔɔbuwa u koo kɔsia.
Ǹ n maa tɔn kurɔn na, sii geesun gobi itawa u koo kɔsia.
[7] Goo ù n maa wõɔ wata mɔ ǹ kun mɛ ù n kere mɛ, sii geesun gobi wɔkura nɔɔbuwa u
koo kɔsia. Ǹ n maa tɔn kurɔn na, sii geesun gobi wɔkura u koo kɔsia.
[8] Goo ù n sãa sãaro too, ma u ǹ kpɛ̃ u kɔsia mɛ ba gerua, ba koo ka yɛ̃ro dawa yãku
kowon mi, kpa yãku kowo wi, u nùn sõ mèn nɔɔ u koo kɔsia nge mɛ win waara nɛ.
[9] Goo ù n nɛ, Yinni Gusunɔ nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo man yaa saberu kɛ̃ te ba ra ka
yãkuru ko, yaa sabe te, ta ko n sãawa nɛgiru. [10] Ba ǹ ka tu garu kɔsinamɔ te ta kun wã.
Baa tà kun maa wã, ba ǹ ka tu garu kɔsinamɔ te ta wã. Ka mɛ, bà n maa ka tu kɔsina, ni
yiru kpuro nu ko n sãawa nɛginu.
[11] Goo ù n ka yaa saberu na te ba ku ra ka yãkuru ko, ba koo ka tu dawa yãku kowon mi.
[12] Kpa yãku kowo u tu mɛɛri u ten geeru bura. [13] Wi u ka yaa sabe te na, ma u kĩ u tu yakia,
gee te yãku kowo u nùn bure, tera u koo kɔsia. Kpa u maa gee ten bɔnu nɔɔbun tia sosi.
[14] Goo ù n win diru Yinni Gusunɔ kã, yãku kowowa u koo da u tu mɛɛri kpa u ten geerun
saka gere. Gee te u gerua mi, tera ba koo ka sɔmburu ko. [15] Adama ù n kĩ u win dii te yakia,
u koo gina gee te yãku kowo u bura mi kɔsiawa kpa u ten wɔllɔ bɔnu nɔɔbusen tia sosi dii
te, tu sere maa ko wigiru.
[16] Goo ù n maa win gberu Yinni Gusunɔ wɛ̃, ba koo ten geeru burawa. Dĩa ni ba koo
duuren kpãara ba koo mɛɛri. Nge tɛ̃ bà n dĩa ni ba mɔ̀ ɔɔsu duura, ma nu kilo gooba
wunɔbu (300) kua, sii geesun gobi weeraakura ba koo kɔsia. [17] Ǹ n sãan na yakiabun tõɔ
bakarun diya u gbee te wɛ̃, ten gobi kpurowa u koo kɔsia. [18] Ù n gbee te Yinni Gusunɔ wɛ̃
yakiabun tõɔ bakarun biru, yãku kowo u koo ten gobi kawawa. U koo wõɔ si su tie sere
yakiabun tõɔ bakaru tu ka turin gobi kɔsiawa.
[19] Yɛ̃ro ù n kĩ u win gbee te yakia, u koo kɔsiawa ye ba bura mi, kpa u yen bɔnu nɔɔbun
tia sosi gbee te, tu sere maa ko wigiru.
[20] Ù kun tu yakie, ma ba tu goo dɔre, u ǹ maa kpɛ̃ u tu yakia win tii. [21] Yakiabun tõɔ
bakaru tà n tunuma, ta koo kowa Yinni Gusunɔgiru. Yãku kowoba ba ko n tu mɔ sere ka
baadommaɔ.
[22] Goo ù n Yinni Gusunɔ gberu wɛ̃ te u dwa, n ǹ mɔ te u tubi di, [23] yãku kowowa u koo tu
mɛɛri kpa u ten geeru bura. U koo wõsu gariwa si su tie yakiabun tõɔ bakaru tu ka turi.
Wõɔ si kpuron gobiya u koo gere kpa gobi yi, yi ko Yinni Gusunɔgii. [24] Adama yakiabun tõɔ
bakaru tà n tunuma, gbee te, ta ko n sãawa wi u raa nùn tu dɔregiru.
[25] Ba koo gãanu kpuron geeru burawa nge mɛ ba ra sãa yerun gobi kɔsi. N deema gobi
yin tian bunum mu ra n sãawa garamu wɔkuru.

Kɛ̃ɛ bwese bweseka

[26] Goo u ku raa win yaa saberun buu gbiikuu Yinni Gusunɔ kɛ̃. Domi ga sãawa Yinni
Gusunɔguu kɔ yèn sõ ga sãa buu gbiikuu. Baa ǹ n yãarun na ǹ kun mɛ kɛtɛ, ga sãawa

Yinni Gusunəguu. [27] Gà n maa sãan na sabe te ba ku ra ka yãkuru kon buu gbiikuu, wi u
ka tu na u koo kpĩ u tu yakia ù n gee te yãku kowo u nùn bure kəsia kpa u maa ten bənu
nəəbun tia sosi. Ù n kpana u tu yakia, yãku kowo u koo kpĩ u tu goo dəre nge mɛ u ten
geeru bure.
[28] Gãa ni ba Yinni Gusunə kã sere ka baadommaə, aa tənuwa? Ǹ kun mɛ yaa sabera? Ǹ
kun mɛ gbee te u tubi diwa? Gãa ni ba gəsa ba yi Yinni Gusunən sõ gesi, n ǹ maa koorə
u nu yakia ǹ kun mɛ u nu dəra. Nu ko n sãawa Yinni Gusunəginu sere ka baadommaə.
[29] Baa ǹ n tənun na n ǹ koorə u nùn yakia. Ba koo yɛ̃ro gowa.
[30] I ko i n da Yinni Gusunə bɛɛn gberun dĩanun suba wəkuru səə tia yiiyewa sere ka dãa
marumə. [31] Goo ù n kĩ u ye yakia, u koo yen gee te kəsiawa kpa u maa yen bənu nəəbun tia
sosi. [32] Mɛya maa yaa sabenu səə. Yãara? Kɛtɛwa? Boowa? Sabe ni ba kpare gesi, wəkuru
baateren wəllə Yinni Gusunə u teeru mə. [33] Wi u sabe ni mə, u ǹ koo gəsi te ta wã ǹ kun
mɛ te ta kun wã. U ǹ maa ka tu garu kəsinamə. Baa ù n ka tu garu kəsina, ni yiru kpuro
nu ko n sãawa Yinni Gusunəginu. N ǹ koorə bu nu yakia.
[34] Wooda yenibara Yinni Gusunə u Məwisi wɛ̃ Isireliban sõ Sinain guurə.

NARONAA

*Musa takada siik*ɔ̃de
Isarailanɔ kunna gbárannan 9:1-14:45, 20:1-21:35
Balamu 22:1-24:25

9

*Vĩnla dikp*ɛkɛnaa

1 Dikiri yã ò Musanɛ Sinai gbárannan Isarailanɔ bona Misila wɛ̀̃ plade mɔ káaku gũn à pì:
2 Isarailanɔ gɔ̃ Vĩnla dikpɛ kɛ a gɔrɔa. 3 À dikpɛ pì kɛ mɔ díkĩna gɔrɔ gɛ̃ro donsariden ɔkɔsi.
À kɛ lákũ ma dàárɛ nà pínki kũ a dokayã kũ ma dàárɛnɔ.
4 Musa ò Isarailanɔnɛ ò Vĩnla dikpɛ kɛ, 5 akũ ò dikpɛ pìi kɛ̀ Sinai gbárannan mɔ káaku
gɔrɔ gɛ̃ro donsariden ɔkɔsi. Ò kɛ̀ lákũ Dikiri ò Musanɛ nà pínki. 6 Gbɛ̃̃kenɔ kú gwe ò gbãsĩ
vĩ kũ ò ɔ nà gɛ̀ɛa yãi, akũ odi le ò Vĩnla dikpɛ kɛ̀ zĩ birearo. Akũ ò gɛ̀ɛ ò Musa kũ Harunao lè
zĩ birea gɔ̃̀nɔ 7 ò pì Musanɛ: Gɛ̀ yã musu o gbã̀a lè. Bɔ́yãi ò gìwɛrɛ ò su kũ gbanɔ Dikirinɛ kũ
ó gbɛ̃̃nɔo a gɔrɔaa? 8 Musa wèḿma à pì: À zɛ ari mà ma lákũ Dikiri ni o á yã musu nà. 9 Akũ
Dikiri pì Musanɛ: 10 Ǹ o Isarailanɔnɛ, tó ń gbɛ̃̃kenɔ ke ń burinɔ kpɛ́ gbãsĩ vĩ gɛ̀ yã musu, ke
ò gɛ̀ɛ wɛ̃̃tɛ zã̀̃zã ken, oni fɔ̃ ò Vĩnla dikpɛ kɛmɛnɛ kpɛkpɛ. 11 Mɔ plade gɔrɔ gɛ̃ro donsaride
ɔkɔsin oni dikpɛ pì kɛ. Oni sã nɔ̀bɔ só kũ burodi futɛnasario kũ lá kyã̀̀kyãao. 12 Òsun a ke tó
gu dɔ̀aro akũsɔ̃ òsun sã pì wá ke éro. Oni Vĩnla dikpɛ pì kɛ lákũ ma dìtɛárɛ nà pínki. 13 Gbɛ̃̃
kũ adi gbã̀̀ léro akũsɔ̃ adi gɛ́ wɛ̃̃tɛ kearo, tó à gì Vĩnla dikpɛ pì kɛi, ò ade bo a gbɛ̃̃nɔ té, zaakũ
adi sumɛnɛ kũ gbao a gɔrɔaro. A taari ni wí a musu. 14 Bòasu kũ à kú á té akũsɔ̃ à ye à Vĩnla
dikpɛ kɛmɛnɛ, séde à kɛ lákũ ma a doka dìtɛárɛ nà. Bòasu kũ bedeo ń pínki yã dokɔ̃̃nɔmɛ.

*T*éluku dana bizakutala
(Bon 40:34-38)

15 Zĩ kũ ò bizakuta kũ̀̀ dɔ̀, téluku pìi dà sèeda kuta pìla. Naana zaa ɔkɔsi ari gu gɛ̀ɛ à dɔ̀o
téluku pì kú kuta pìi musu lán té bà. 16 Lɛn àdigɔ̃ kun lɛ gɔrɔ sĩnda pínki, àdigɔ̃ kú kuta
pìla fãnantɛ̃, gwãani sɔ̃ lán té bà. 17 Tó à gò kuta pìia, akũ Isarailanɔ dì futɛ kũ táo. Gu kũ
téluku pìi zɛ̀n, gwen òdi bùra kátɛn. 18 Tó Dikiri mɔ̀ńnɛ lɛ, òdi bùra futɛ. Tó à mɔ̀ńnɛ dɔ,
òdi ɛra ò bùra kátɛ. Tó téluku pì da kuta pìla sɔ̃, ń bùraa dìgɔ̃ katɛnamɛ. 19 Tó téluku pì tɛn
gɔrɔ pla kɛ kuta pìla, òdigɔ̃ Dikiri yã ma, òdi bùra futɛro. 20 Zĩkenɔa téluku pìi dì gɔrɔ pla
kɛ kutalaro. Tó Dikiri mɔ̀ńnɛ, òdi bùra kátɛ, tó Dikiri èra à mɔ̀ńnɛ dɔ, akũ òdi bùra futɛ.
21 Zĩkenɔa sɔ̃ téluku pìi dì zɛ gu dokɔ̃̃nɔ fíti zaa ɔkɔsi ari kɔnkɔ. Tó à gòa kɔnkɔ, akũ òdi bùra
futɛ. Fãnantɛ̃ ke gwãanin yá, tó téluku pìi gòa, òdi bùra futɛmɛ. 22 Tó téluku pìi gɔ̃̀̀ zɛna
kuta pìla gɔrɔ do ke mɔ do ke wɛ̃̀ don yá, òdigɔ̃ katɛna bùran, òdi futɛro. Tó à gòa, akũ
òdi bùra futɛ. 23 Òdi bùra kátɛ ke ò bùra futɛ Dikiri lé sariro. Òdigɔ̃ Dikiri yã ma lákũ à dà
Musanɛ à òńnɛ nà.

10

*Andurufu kãkãki m*ɛ̀n planɔ

1 Dikiri yã ò Musanɛ à pì: 2 Ǹ kãkãki pi mèn pla kũ andurufu kũ ò gbɛ̃̀̀gbɛ̃ manamanao
gbɛ̃̃nɔ kakarabɔ ũ de ò bùra futɛ. 3 Tó ò kãkãki pìnɔ pè, gbɛ̃̃nɔ ni su ò kakaranyĩ ń pínki
dakarɛki kpɛ́lɛlɛa. 4 Tó kãkãki mèn don ò pè, Isaraila buri don'arɛde kũ ò de kína ũnɔ mɛ́
oni su ò kakaranyĩ. 5 Tó ò kãkãki pìnɔ pè kũ yĩsãmpanaao, gbɛ̃ kũ ń bùra kú ifãboki kpanɔ
mɛ́ oni bùra futɛ káaku. 6 Tó ò a gɛ̃̃n plade pè kũ yĩsãmpanaao, gbɛ̃ kũ ń bùra kú gènɔmidɔki
kpanɔ mɛ́ oni bùra futɛ. Kãkãkipɛna kũ yĩsãmpanaao pìimɛ gbɛ̃̃nɔ dana zén sèeda ũ. 7 Tó ò
ye ò gbɛ̃̃nɔ kakara, ògɔ̃ pɛ́ yĩsãmpanaa sari.
8 Haruna nɛ́ sa'orinɔ mɛ́ oni kãkãki pìnɔ pɛ́. Anigɔ̃ deárɛ doka ũ gɔrɔ sĩnda pínki, ákɔ̃̃nɔ
kũ á burinɔ. 9 Gɔrɔ kũ a ka á bùsun, tó átɛn gɛ́ zĩ̀ ká kũ á ibɛrɛ kũ oni sù ò futɛ kãáonɔ, àgɔ̃

kãkãki pìnɔ pɛ́ kũ yĩsãmpanaao, de á yã le à dɔ makũ Dikiri á Ludagu, mani á bo á ibɛrɛɛ pìnɔ ɔĩ. [10] Gɔrɔ kũ átɛn pɔnna kɛ sɔ̃, dikpɛn yá, mɔ dufu gɔrɔ káaku zĩn yá, àgɔ̃ kãkãki pìnɔ pɛ́ á sa'opɔ kũ òdi ká tén à té kũnɔa kũ á sáabukpana sa'opɔnɔ, á yã ni dɔmagu. Makũmɛ Dikiri á Luda ũ.

Isarailanɔ futɛna Sinai

[11] Wɛ̃̀ plade mɔ plade gɔrɔ barode zĩ, téluku gò sèeda kutala, [12] akũ Isarailanɔ bùraa fùtɛ Sinai gbárannan, òtɛn bùra sɔ̃sɔ̃ ari téluku gɛ̀ɛ à zɛ̀ Parani gbárannan. [13] Ń bùra futɛna káakun gwe. Ò kɛ̀ lákũ Dikiri dà Musanɛ à òńnɛ nà.

[14] Yuda zĩ̀karinɔ mɛ́ ò bùraa fùtɛ gã̀ kũ gã̀ao káaku kũ ń tutaao. Aminadabu nɛ́ Nasɔ̃mɛ ń don'arɛde ũ. [15] Zua nɛ́ Nɛtanɛlimɛ Isaka zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. [16] Eloni nɛ́ Ɛliabumɛ Zɛbuluni zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. [17] Gɛsɔmu burinɔ kũ Mɛrari burinɔ kuta pìi gbòro, akũ ò sɛ̀ ò dào zɛ́n.

[18] Akũ Rubɛni zĩ̀karinɔ bùraa fùtɛ gã̀ kũ gã̀ao kũ ń tutaao. Sedeu nɛ́ Ɛlizumɛ ń don'arɛde ũ. [19] Zurisadai nɛ́ Selumiɛlimɛ Simɛɔ zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. [20] Dɛwɛli nɛ́ Ɛliasafamɛ Gada zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. [21] Akũ Koa burinɔ Luda pɔ́nɔ sɛ̀ ò dào zɛ́n. Ò kuta pìi dɔ̀ ari ògɔ̃ ká.

[22] Akũ Ɛflaimu zĩ̀karinɔ bùraa fùtɛ gã̀ kũ gã̀ao kũ ń tutaao. Amiudu nɛ́ Ɛlisamamɛ ń don'arɛde ũ. [23] Pedazu nɛ́ Gamaliɛlimɛ Manase zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. [24] Gideoni nɛ́ Abidãmɛ Biliaminu zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ.

[25] Akũ Dã zĩ̀karinɔ bùraa fùtɛ gã̀ kũ gã̀ao kũ ń tutaao. Mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ òdigɔ̃ tɛ́ kpɛkpɛ. Amisadai nɛ́ Ayɛzamɛ ń don'arɛde ũ. [26] Ɔkɔrana nɛ́ Pagiɛlimɛ Asa zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. [27] Enana nɛ́ Airamɛ Nafatali zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. [28] Lákũ Isarailanɔ dì bùra futɛfutɛ ògɔ̃ tɛ́tɛkɔ̃i nàn gwe gã̀ kũ gã̀ao.

[29] Obabumɛ Musa anzure Ruɛli nɛ́ ũ, Midiã burimɛ. Musa pìnɛ: Ótɛn da zɛ́n ò gɛ́ bùsu kũ Dikiri pì áni ó gban. Ǹ mɔ́ ǹ gɛ́ kũoo, óni yã mana kɛnnɛ, zaakũ Dikiri nnamana gwe lɛ́ sɛ̀wɛrɛ. [30] Akũ à pìnɛ: Mani géro, mani ɛra ma bùsun ma bedenɔ kĩnaamɛ. [31] Musa pì: N yã nna. Ǹsun ó tónlo, zaakũ ń bùrakatɛki mana dɔ̃ akũsɔ̃ mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni kɛ ó wɛ́de ũ. [32] Tó n gɛ kũoo, óni yã mana kũ Dikiri ni kɛwɛrɛ kɛnnɛ se.

[33] Isarailanɔ bùraa fùtɛ Dikiri kpi sarɛ ò táa ò gɔrɔ aakɔ̃. Ò dò arɛ kũ Dikiri bàka kunna kũńwo àkpatiio de à bùrakũki mɔńnɛ. [34] Tó ò fùtɛ ò dà zɛ́n, Dikiri téluku pìi dìgɔ̃ kúńla fãnantɛ̃. [35] Tó ò dà zɛ́n kũ àkpatiio, Musa dì pi:

Ǹ futɛ Dikiri, de n ibɛrɛnɔ fãkɔ̃a,
n zãngurinɔ bàa lɛ́nnɛ.
[36] Tó ò dìtɛ, Musa dì pi:
Dikiri, ǹ ɛra ǹ su Isaraila dúbu ũgbangbanɔa.

11

Dikiri tɛ́ futɛnaa

[1] Isarailanɔ zuka kà Dikirii ń warikɛna yãi. Kũ Dikiri mà, à pɔ fɛ̃̀, akũ a tɛ́ fùtɛ ń tɛ́, ń bùra kpado tɛ́ kũ̀. [2] Akũ gbɛ̃̀nɔ wiki lɛ̀ Musaa. Kũ à wɛ́ kɛ̀ Dikiria, akũ tɛ́ pìi zɛ̀. [3] Akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Tabera, kũ Dikiri tɛ́ fùtɛ ń tɛ́ gwe yãi.

*Dikiri kpɛ*kpɛrɛwinɔ gbarɛnaa

[4] Buri pãndenɔn kú Isarailanɔ tɛ́, òtɛn pɔ́ble pãnde ni dɛ, akũ Isarailanɔn tɛn ɔ́ɔ dɔ se ò pì: Mán óni nɔ̀bɔ len ò sóo? [5] Ótɛn kpɔ̀ kũ o sò Misila ó pɔyeinaaa bɛgɛ kɛ kũ plɛ̃̀nɔ kũ gbɛzɛnɔ kũ ɛfɔnɔ kũ arubasanɔ kũ arubasa gizonɔo. [6] Tera sà ó lɛ́ gà, zaakũ odì pɔ́ke lero, séde mana dí baasiro.

[7] Manaa pì wɛ́ kete, à de lán lí'ɔ bàmɛ. [8] Isarailanɔ dì sɛ́tɛ ò lɔ́ gbèn ke òdi zɔ̃ gón. Òdi disa ò kàra kɛo. A nna lán kàra asãnaa bà. [9] Tó plí kpà bùran gwãani, akũ manaa pìi dì kɔ́tɛ se.

[10] Musa mà òtɛn ɔ́ɔ dɔ ɔnlɛ kũ ɔnlɛo. Dikiri pɔ fɛ̃̀ manamana, akũ à kɛ̀ Musanɛ ĩni [11] à pìnɛ: Bɔ́yãin ntɛn wɛ́ tãmaii? Ma yã kpate mɛ́ à kɛ̀nnɛ vãni, akũ n gbɛ̃ pìnɔ gwana aso dìmɛnɛɛ? [12] Makũ mɛ́ ma gbɛ̃ pìnɔ nɔ̀ɔ sì yá? Makũ mɛ́ ma ń í yá? Bɔ́yãi n pìmɛnɛ mà ń kú kpɛ lán nɛ́rande bà mà gɛ́ kũńwo bùsu kũ n la dà ń dizinɔnɛnn? [13] Mákpan mani nɔ̀bɔ len mà kpá

gbɛ̃ pìnɔa ń pínkii? Zaakũ òtɛn ɔ́ɔ dɔmɛnɛ òtɛn pi mà ń gba nɔ̀bɔɔ ò só. [14] Mani fɔ̃ mà gbɛ̃ pìnɔ aso sɛ́ ń pínki madoro, zaakũ ń aso demala. [15] Tó lɛn ĩni kɛmɛnɛ lɛ, ǹ tó ma n pɔnna le ǹ ma dɛ gɔ̃̀nɔ. Ǹsun tó mà wari pì kɛ doro. [16] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ń ń dɔ̃ don'arɛde ũnɔ kakara gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri ǹ su kũńwo dakarɛki kuta kia ògɔ̃ kú kũnwo gwe. [17] Mani kipa mà yã onnɛ gwe mà a Nini kũ à kúmma kpado go mà dińnɛ, oni gbɛ̃nɔ gwana aso sɛ́ kũnwo de ǹsungɔ̃ ń sɛna ndo doro yãi. [18] Ǹ o gbɛ̃nɔnɛ ò gbɔ̃̀ bo ń zĩdanɛ zia yãi, oni nɔ̀bɔ le ò só. Zaakũ ò ɔ́ɔ dɔ̀mɛnɛ ò pì, mán óni nɔ̀bɔ len la ò sóo? Ò pì ò sɔ̃̀na Misila. Abire yãin mani ń gba nɔ̀bɔ ò só. [19] Oni só adi kɛ gɔrɔ donlo, gɔrɔ planlo, gɔrɔ sɔɔronlo, gɔrɔ kurinlo, gɔrɔ baronlo. [20] Oni só mɔ do gbãngbãn ari à bo ń yĩn a ni bo ń pɔn. Zaakũ makũ Dikiri má kú ń tɛ́, akũ ò pã kpàmai. Ò zuka dɔ̀ma ò pì, bɔ́yãi ò bò Misilai? [21] Akũ Musa pì: Gɔ̃gbɛ̃nɔn kú kũmao tá gũn gbɛ̃nɔn dúbu wàa aakɔ̃, akũ n pì ĩni nɔ̀bɔ kpáńma ò só ari mɔ do gbãngbãn yá? [22] Bee tó ò sãnɔ kũ zùnɔ dɛ̀dɛ dasidasi, ani mɔ́ńma yá? Tó ò ísira kpɔ̀nɔ sɛ̀tɛ pínki, ani mɔ́ńma yá? [23] Dikiri wèa à pì: Ma gbãna ni kánloo? Ĩni e tera, tó yã kũ ma ònnɛ ni kɛ ke ani kɛro.

[24] Musa bò à Dikiri yã pìnɔ òńnɛ. À Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kàkara gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri à ń zɛ́ ò lìka kuta pìii. [25] Akũ Dikiri kìpa téluku gũn à yã ò kãao. À a Nini kũ à kúa kpado gò à dì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akurii pìnɔnɛ. Kũ à a Nini pìi dìńnɛ lɛ, ò annabikɛyã ò, abire gbɛra odi ɛra ò kɛ̀ doro. [26] Gbɛ̃ kũ Musa ń sɛ́ gbɛ̃nɔn planɔ gɔ̃̀ bùran, gbɛ̃ do tɔ́n Ɛlɛdada, gbɛ̃ do sɔ̃ Mɛdada. Odi gɛ́ kuta kĩnaaro, ama Nini pìi sùńma se, akũ ò annabikɛyã ò bùran. [27] Kɛfɛnna ke bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à pì Musanɛ: Ɛlɛdada kũ Mɛdadao tɛn annabikɛyã o bùran. [28] Nuni nɛ́ Yɔsuamɛ Musa kpàasi ũ zaa a kɛfɛnnakɛgɔrɔa, akũ à pì: Baa Musa, ǹ gíńnɛ. [29] Akũ Musa pìnɛ: Ntɛn nɛ̀sɛgɔ̃ba kɛ kũńwo ma yã musun yá? Tó Dikiri a Nini dì a gbɛ̃nɔnɛ ò gɔ̃̀ annabinɔ ũ ń pínki, à manaroo? [30] Akũ Musa èra bùran kũ Isarailanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔo.

[31] Dikiri tò ĩa bò ísira kpa à sù kũ kpɛkpɛrɛwinɔ, ò dà bùrala. Ò lìka bùraai gu sĩnda pínki à kà tágɔrɔ do ũ, akũsɔ̃ ń vurana lei kà gɔ̃̀sãkuru pla. [32] Fãnantɛ̃ birea kũ gwãanio kũ a gu làa dɔnaao ò fùtɛ ò gɛ̀ɛ ò kpɛkpɛrɛwinɔ kʊ̀̃kũ. Gbɛ̃ kũ adi kũkũ dasiro kʊ̀̃kũ bùruma baro. Akũ ò fɔ̃̀tɛ à kori kɛ̀. [33] Kũ ò a nɔ̀bɔɔ dà ń lén gɔ̃̀nɔ, odi le ò só dasiro, akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ńyĩ à gagagyã kàńgu. [34] Akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Lɛ́'idenɔ Mira, zaakũ gwen ò gbɛ̃ kũ nɔ̀bɔ lɛ́'i ń kũnɔ vì̀n. [35] Akũ Isarailanɔ fùtɛ gwe ò gɛ̀ɛ Azero ò gɔrɔ pla kɛ̀ gwe.

12

Miriamu kũ Harunao Musa taari'enaa

[1] Miriamu kũ Harunao Musa taari è Etiopia nɔ kũ à sɛ̀ yã musu, zaakũ à Etiopia nɔ sɛ̀. [2] Ò pì: Musa adon Dikiri dìtɛ à yã ò a gãi yá? Adi o ó gãi seroo? Dikiri yã pìi mà. [3] Musa bi gbɛ̃ buseɛmɛ, a sára kú andunia gũnlo. [4] Gwe gɔ̃̀nɔ Dikiri pì Musa kũ Harunao kũ Miriamuoonɛ: À bɔtɛ à gɛ́ dakarɛki kuta kia á gbɛ̃nɔn aakɔ̃. Akũ ò gɛ̀ɛ ń gbɛ̃nɔn aakɔ̃ ń pínki. [5] Dikiri kìpa téluku gũn à zɛ̀ kuta pì kpɛ́lɛlɛa. À Haruna kũ Miriamuo sìsi, akũ ò nài ń pla ń pínki. [6] À pìńnɛ: À ma yã ma. Tó ma annabi ke kú á tɛ́, madì bo mà sua wɛ́gupu gũn madì yã onɛ nana gũmmɛ. [7] Ama à de lɛ kũ ma zɔ̀bleri Musaoro. Zĩkɛri náanidemɛ ma ɔn gbɛ̃nɔ tɛ́ ń pínki. [8] Odì yã bo kɔ̃ lén. Madì yã onɛ mà a ke utɛnɛro. Àdi wɛ́ si ma takalɛ. À kɛ̀ dera ádi ma zɔ̀bleri Musa taari'ena vĩna kɛroo? [9] Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ńyĩ à a tá o.

[10] Kũ téluku pìi gò kuta pìla, kusu dà Miriamula gɔ̃̀nɔ, à pura kʊ̀̃ lán buu bà. Kũ Haruna lìtɛ à a gwà, à è kusu dàala, [11] akũ à pì Musanɛ: N yã nna Baa! Ǹsun tó ò yɔ̃nkɔyã taarikɛnaa gbɛ̀ lero. [12] Ǹsun tó àgɔ̃ de lán nɛ́ kũ ò ì gɛ̀ ũ a mɛ̀ kpado yàkanaa bàro. [13] Musa ɔ́ɔ dɔ̀ Dikirinɛ à pì: Luda, n yã nna! Ǹ a werekɔ̃a. [14] Akũ Dikiri pìnɛ: Tó a de mɛ́ à lɛ́'i fã̀ a ãnnwa, ani kɛnɛ wɛ́'iyã ũ ari gɔrɔ supplaroo? Ò bo kãao bùra kpɛ gɔrɔ suppla gĩa, gbasa ò a sí. [15] Miriamu kú bùra kpɛ ari gɔrɔ suppla. Isarailanɔ dí da zɛ́nlo sé kũ ò èra ò a sì. [16] Abire gbɛra ò fùtɛ Azero ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ Parani gbárannan.

13

*Gu'asirigwari gb*ɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ zĩnaa

1 Dikiri pì Musanɛ: 2 Ǹ gbɛ̃nɔ zĩ ò gɛ́ Kanaanɔ bùsu kũ matɛn kpá Isarailanɔa yakɛ. Ǹ ń
dizinɔ buri gbɛ̃ kũ ò de don'arɛde ũnɔ sɛ́ mèn dodo ǹ ń zĩ. 3 Akũ à ń gbárɛ lɛ bona Parani
gbárannan lákũ Dikiri ò nà. Gbɛ̃ pìnɔ bi Isaraila don'arɛdenɔmɛ ń pínki. 4 Ń tɔ́nɔn dí:
Rubɛni burinɔ gũn Zaku nɛ́ Samua,
5 Simɛɔ burinɔ gũn Ori nɛ́ Safata,
6 Yuda burinɔ gũn Yefunɛ nɛ́ Kalɛbu,
7 Isaka burinɔ gũn Yusufu nɛ́ Igali,
8 Ɛflaimu burinɔ gũn Nuni nɛ́ Osea,
9 Biliaminu burinɔ gũn Rafu nɛ́ Paliti,
10 Zɛbuluni burinɔ gũn Sodi nɛ́ Gadiɛli,
11 Yusufu nɛ́ Manase burinɔ gũn Susi nɛ́ Gadi,
12 Dã burinɔ gũn Gɛmali nɛ́ Amiɛli,
13 Asa burinɔ gũn Mukaila nɛ́ Setu,
14 Nafatali burinɔ gũn Vofosi nɛ́ Nabi,
15 Gada burinɔ gũn Maki nɛ́ Guɛli.
16 Gbɛ̃ kũ Musa ń zĩ bùsu yakɛnɔn gwe. Musa tɔ́ kpà Nuni nɛ́ Oseanɛ Yɔsua.

17 Kũ Musa tɛni ń zĩ Kanaanɔ bùsu yakɛ, à pìńnɛ: À bɔtɛ kũ Nɛgɛvi gbárannao à dí bùsu
gusĩsĩdea. 18 À gwa lákũ bùsuu pì de nà, tó a gbɛ̃nɔn gbãna kesɔ̃ ò busɛ, tó ò dasi kesɔ̃ ò
dasiro, 19 tó ń bùsu mana kesɔ̃ à vãni, tó ń wɛ̃tɛnɔn bĩni vĩ kesɔ̃ à vĩro, 20 tó a zĩtɛ gbãna
kesɔ̃ à bùsa, tó à línɔ vĩ kesɔ̃ à vĩro. À kokari kɛ à bùsuu pì línɛnɔ sɛ́tɛ à suo. Zaakũ geepi
nɛ́ káakunɔ mana gɔrɔn dí. 21 Akũ ò gɛ̀ɛ ò bùsuu pìi yakɛ̀ zaa Zini gbárannan ari Reobo,
Lebo Amata kpa. 22 Kũ ò bɔ̀tɛ kũ Nɛgɛvi gbárannao, ò kà Ɛblɔnu, gu kũ Anaki burinɔ Aima
kũ Sesaio kũ Talamaio kún. Ɛblɔnu katɛna Zoã kũ à kú Misila ã wɛ̃̀ supplamɛ. 23 Kũ ò kà
Ɛsɛkɔlu guvutɛn, ò geepi línɛyɔ̃ do zɔ̃̀ gwe ò lòko lía, akũ gbɛ̃nɔn planɔn sɛna. Ò bísi kũ
kakapuraoo sɛ̀ dɔ. 24 Ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Ɛsɛkɔlu guvutɛ, geepi línɛyɔ̃ kũ Isarailanɔ zɔ̃̀ gwe yãi.
25 Kũ ò bùsuu pìi yakɛ̀ gɔrɔ bupla, akũ ò ɛ̀ra ò sù.

*Gu'asirigwarin*ɔ baarukpanaa

26 Kũ ò sù Kadɛsi, Parani gbárannan, ò gɛ̀ɛ Musa kũ Harunao kũ Isarailanɔ kĩnaa pínki. Ò
sù kũ baaruuo Isarailanɔnɛ ń pínki, akũ ò bùsuu pì línɛnɔ mɔ̀ńnɛ. 27 Ò yã pìi gbà̃ Musanɛ ò pì:
O gɛ bùsu kũ n ó zĩn. Vĩ kũ zɔ́'io di gwe. A línɛnɔn dí. 28 Ama bùsupidenɔ gbãna. Ń wɛ̃tɛnɔn
bĩni vĩ akũsɔ̃ ń wɛ̃tɛ pìnɔn zɔ̃̀kɔ̃ manamana. O Anaki burinɔ è gwe se. 29 Amalɛkinɔn kú
Nɛgɛvi gbárannan. Itinɔ kũ Yebusinɔ kũ Amɔrinɔn kú bùsu gusĩsĩden, akũsɔ̃ Kanaanɔn kú
ísira sarɛ kũ Yoda sarɛo. 30 Kalɛbu gbɛ̃nɔ lɛ́ yĩ̀tɛ Musa arɛ, akũ à pì: Ò gɛ́ ò bùsu pì sí, zaakũ
óni fɔ̃ ò zĩ̀ bleḿma. 31 Akũ gbɛ̃ kũ ò gɛ̀ɛ kãaonɔ pì: Óni fɔ̃ ò létɛ gbɛ̃ pìnɔaro, zaakũ ń gbãna
deóla. 32 Akũ ò bùsu kũ ò yakɛ̀ɛ pì gya bò Isarailanɔnɛ ò pì: Bùsu kũ o yakɛ̀ɛ pì bi bùsu kũ àdi
a gbɛ̃nɔ mɔ́mɔmɛ. Gbɛ̃ kũ o ń é gwenɔ ń pínki bi gbɛ̃ gbà̃nanɔmɛ. 33 O gbɛ̃ gbà̃nagbãnanɔ è
gwe Anaki burinɔ ũ. O ó zĩda è lán babanɛnɔ bà, lɛn ó de lɛ ń wɛ́n se.

14

*Isarailan*ɔ bona Dikiri kpɛ

1 Isarailanɔ tɛn wiki gbãna lɛ́ ń pínki, òtɛn ɔ́ɔ dɔ gwãani pìa. 2 Ò zuka dɔ̀ Musaa kũ Harunao
ń pínki ò pìńnɛ: Tó o gaga Misila kesɔ̃ gbárannan la, de à kɛ̀ mana. 3 Bɔ́yãin Dikiri tɛn tá
kũoo bùsuu pìnn? Oni ó dɛdɛ kũ fɛ̃̃nɛdaomɛ, oni ó nɔgbɛ̃nɔ kũ ó nɛ́nɔ kũkũ. Ɔ́ ɛrana Misila
sã̃̀naroo? 4 Akũ ò pìkɔ̃nɛ: Ò don'arɛde bo ò ɛra ò tá Misila.

5 Musa kũ Harunao wùtɛ ń nɛ̀sɛlɛ kutɛna pari arɛ. 6 Akũ bùsuyakɛrinɔ gbɛ̃nɔn pla Nuni
nɛ́ Yɔsua kũ Yefunɛ nɛ́ Kalɛbuo ń utanɔ gàga ò kɛ̃̀kɛ̃ 7 ò pì gbɛ̃nɔnɛ: Bùsu kũ o bɔtɛn o yakɛ̀ɛ
pì mana manamana. 8 Tó ó yã kà Dikirigu, ani gɛ́ kũoo bùsuu pìn, bùsu kũ vĩ kũ zɔ́'io din

pìia, à ó gba. [9] Àsun bo Dikiri kpɛro. Àsun vĩna kɛ bùsupidenɔnɛro, zaakũ ó pɔ́blenɔmɛ, ò utɛki vĩ doro. Dikiri kú kũoo, àsun vĩna kɛro.
[10] Gbɛ̃ sĩnda pínki tɛni pi ò ń pápa kũ gbɛ̀ɛo, akũ Dikiri gakuri bò à sù Isarailanɔa dakarɛki kuta kia. [11] Dikiri pì Musanɛ: Gbɛ̃ pìnɔ nigɔ̃ ma gya bo gɔrɔ sĩnda pínkin yá? Bee kũ daboyã dasi kũ ma kè ń tɛ́nɔ, onigɔ̃ gí ma náani kɛi gɔrɔ sĩnda pínkin yá? [12] Mani gagagyã káńyĩ mà ń kakatɛ, mani n burinɔ kɛ dasi, ń gbãna nigɔ̃ de gbɛ̃ pìnɔla. [13] Akũ Musa pì Dikirinɛ: Mɔkɔ̃n mɛ́ n gbɛ̃ pìnɔ bɔ̀tɛ Misila kũ n gbãnao. Tó Misilanɔ mà, [14] oni gí o bùsu dí denɔnɛiro. Zaakũ ò dɔ̃ kũ ń kú kũoo, ndì bo ǹ suwá tɛ̃tɛ̃ntɛ̃. Ò dɔ̃ kũ n tɛ́luku dìgɔ̃ kú ó musu, ndì dowɛrɛ arɛ a gũn fãnantɛ̃, gwãani sɔ̃ tɛ́ gũn. [15] Tó n gbɛ̃ pìnɔ dɛ̀ kãnto gɔ̀nɔ, buri kũ ò yã pìi mànɔ ni pi: [16] Dikiri fùa à gɛ́ kũ gbɛ̃ pìnɔ bùsu kũ à la dàńnɛn, abire yãin à ń dɛdɛ gbárannan. [17] Dikiri, ǹ n gbãna zɔ̃kɔ̃ mɔńnɛ sà, lákũ n ò nà n pì [18] ndì pɔ fɛ̃ likalikaro, ń gbɛ̃kɛ vĩ zɔ̃kɔ̃, ndì gbɛ̃nɔ yã vãninɔ kũ ń taarinɔ kɛ̃ḿma, ama ndì tó taaride bò pãro. Ndì denɔ yã vãninɔ wí ń burinɔ musu ari à gɛ́ à pɛ́ ń sãkpɛnɔa kũ ń nasionɔ. [19] Lákũ n sùruu kè kũ gbɛ̃ pìnɔo nà zaa Misila ari ò gɛ̀ɛ ò kào la, ǹ ń durunna kɛ̃ḿma n gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ɔ gũn.

*Zukakarin*ɔ wɛ́tãmmanaa

[20] Akũ Dikiri pì: Lákũ n wɛ́ kèma nà, mani sùru kɛ kũńwo. [21] Ama lákũ madìgɔ̃ kun nà akũsɔ̃ ma gakuri dà anduniala pínki, [22] gbɛ̃ kũ ò ma gakuri è kũ daboyã kũ ma kè Misila kũ gbáranna gũnwo kũ ò ma lɛ ò ma gwa gɛ̀n kuri ò gì ma yã mainɔ, [23] ń gbɛ̃ke ni wɛ́ sí bùsu kũ ma la dà ń dizinɔnɛɛ pìlɛro. Gbɛ̃ kũ ò ma gya bònɔ ke ni wɛ́ sialɛro. [24] Lákũ ma zɔ̀bleri Kalɛbu nèsɛɛ bò ado nà, à tɛ́mai kũ nèsɛ doo, mani tó à gɛ̃ bùsu kũ à gèɛn pìi gũn, a burinɔ ni le túbi ũ. [25] Zaakũ Amalɛkinɔ kũ Kanaanɔn kú guvutɛn gwe, à ɛra à da gbáranna zɛ́n zia Isira Tɛ̃ra kpa.
[26] Dikiri pì Musanɛ kũ Harunao: [27] Gbɛ̃ vãni dínɔ ni zuka kámai gɔrɔ sĩnda pínkin yá? Ma zuka kũ òtɛn kámai mà. [28] Ǹ pińnɛ makũ Dikiri ma pì má kun. Lákũ ò wɛ́ kèma nà, lɛn mani kɛńnɛ lɛ. [29] Ń gènɔ ni gɔ̃ kátɛ gbárannan la, ń gbɛ̃ kũ ò kà wɛ̃̀ baro ke à dealanɔ pínki. Ń gbɛ̃ kũ ò ń náro akũsɔ̃ ò zuka kàmainɔ [30] ni gɛ̃ bùsu kũ ma a la dàńnɛnlo, séde Yefunɛ nɛ́ Kalɛbu kũ Nuni nɛ́ Yɔsuao baasiro. [31] Ń nɛ́ kũ ò pì oni ń kũkũnɔn mani gɛ̃ kũńwo, de ò bùsu kũ ń denɔ gìi pì nna ma. [32] Mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃, ń gènɔ ni gɔ̃ katɛna gbárannan lamɛ. [33] Ń nénɔ ni pɔ́nɔ dãdã gbárannan la ari wɛ̃̀ bupla, ò ń denɔ náani sari gbè le. Ń denɔ gènɔ ni gɔ̃ gbárannan la ń pínki. [34] Lákũ ò bùsuu pìi yakè gɔrɔ bupla nà, lɛn onigɔ̃ ń yã vãni gbè le lɛ ari wɛ̃̀ bupla, wɛ̃̀ dodo gɔrɔ dodo, onigɔ̃ dɔ̃ lán ibɛrɛsɛna kũmao de nà. [35] Makũ Dikiri makũ mɛ́ ma yã pìi ò, lɛmɛ sɔ̃ mani kɛ gbɛ̃ vãni kũ ò kàkaramai pìnɔnɛ lɛ. Oni gaga gbárannan la ń pínki.
[36] Gbɛ̃ kũ Musa ń zĩ ò bùsuu yakè kũ ò sù ò bùsuu pì gya bò ò tò ò zuka dɔ̀anɔ, [37] Dikiri gagagyã kà gbɛ̃ pìnɔgu, akũ ò gàga. [38] Gbɛ̃ kũ ò gèɛ ò bùsuu yakèɛ pìnɔ tɛ́, Nuni nɛ́ Yɔsua kũ Yefunɛ nɛ́ Kalɛbuo mɛ́ ò gɔ̀ kũ wɛ̃̀ndiio.
[39] Musa yã pìnɔ gbã̀ Isarailanɔnɛ pínki, akũ ò ɔ́ɔ dɔ̀ manamana. [40] Ò fùtɛ kɔnkɔ káakukaaku, ò mìi pè kpinɔa ò pì: À gwa, ótɛn gɛ́ gu kũ Dikiri òn. O ó durunna dɔ̃̀ sà. [41] Musa pì: Bɔ́yãi átɛn pã Dikiri yãnɛɛ? Abire ni sí kɛro. [42] Àsun gɛ́ro, zaakũ Dikiri kú kãáoro. Á ibɛrɛnɔ ni á ble kũ zĩ̀io. [43] Amalɛkinɔ kũ Kanaanɔn kú á arɛ gwe. Oni á dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao. Dikiri nigɔ̃ kú kãáoro, kũ a gi tɛ́ii yãi. [44] Akũ ò sãgbãna kè ò mìi pè kpinɔa, bee kũ Dikiri bàka kunna kũńwo àkpatii gɔ̃̀ bùran kũ Musao. [45] Akũ Amalɛkinɔ kũ Kanaa kũ ò kú gusĩsĩde pìnnɔ lètɛḿma ò ń blé kũ zĩ̀io ò pèḿma ari Ɔɔma.

20

*Í bona gb*ɛ̀n

(Bon 17:1-7)

[1] Isarailanɔ kà Zini gbárannan ń pínki mɔ káaku gũn, akũ ò vùtɛ Kadɛsi. Gwen Miriamu gàn, ò a vĩ̀. [2] Í kun ò miro, akũ ò kàkara Musa kũ Harunaoi. [3] Ò zuka kà Musai ò pì: Tó o gaga yã kũ gbɛ̃ kũ ò gàga Dikiri arɛnɔ, de abire sã̀na. [4] Bɔ́yãi a su kũoo gbáranna díkĩnan de ò gaga la kũ ó pɔ́kãdenɔoo? [5] Bɔ́yãi a bɔtɛ kũoo Misila a su kũoo gu vãni díkĩna gũnn?

Pɔ́blewɛ ke kaka lí ke geepi nɛ́ ke bísi kú laro, akũsɔ̃ í kú la ò miro. [6] Musa kũ Harunao gò paria ò gɛ̀ɛ dakarɛki kpɛ́lɛlɛa ò wùtɛ ń nɛ̀sɛlɛ kutɛna, akũ Dikiri gakuri bò à sùḿma. [7] Dikiri yã ò Musanɛ à pì: [8] Ǹ gò sɛ́, mɔkɔ̃n kũ n vì̀ni Harunao à gbɛ̃ pìnɔ kakara à yã o gbɛ̀si direnɛ ń wára, í ni bon. Lɛn ĩni í boḿnɛ gbɛ̀ pìn ò mi lɛ kũ ń pɔ́kãdenɔ.

[9] Musa gòo sɛ̀ Dikiri arɛ lákũ à òn̄ɛ nà. [10] Musa kũ Harunao ń kákara gbɛ̀si pì arɛ, akũ à pìńnɛ: À ma á sãgbãnadenɔ! Á ye ò í boárɛ gbɛ̀ dínn yá? [11] Akũ Musa ɔ sɛ̀ musu à gbɛ̀ɛ pìi lɛ̀ kũ a gòoo gɛ̀n pla. Í bò manamana, akũ ò mì kũ ń pɔ́kãdenɔ. [12] Akũ Dikiri pì Musanɛ kũ Harunao: Zaakũ ádi ma náani kɛ a ma tɔ́ bò Isarailanɔnɛro, áni gɛ̃ kũńwo bùsu kũ matɛn kpáḿmanlo. [13] Mɛriba ísɛ̃bokin gwe, gu kũ Isarailanɔ zuka kàn Dikirii, akũ à a ludakɛnaa mɔ̀ńnɛ.

*Ɛdɔ*munɔ gina Isarailanɔnɛ ò gɛ̃tɛ ń bùsula

[14] Musa gbɛ̃nɔ zì̀ ò bò Kadɛsi ò gɛ̀ɛ Ɛdɔmunɔ kína kĩnaa ò pì: Ɔ́kɔ̃nɔ n danɛ Isarailanɔ pì, ń wari kũ à ó lénɔ dɔ̃ pínki. [15] Ó dizinɔ gɛ̀ɛ Misila, akũ o gìi kɛ̀ gwe. Misilanɔ wari dɔ̀wá kũ ó dizinɔ. [16] O wiki lɛ̀ Dikiria, akũ à yã sì kũoo. À a Malaikaa zì̀ à bò kũoo Misila. Tera sà ó kú Kadɛsi, n bùsu lɛ́zɛkin. [17] Ǹ ó gba zɛ́ ò gɛ̃tɛ n bùsuua. Óni gɛ̃tɛ buranɔ ke geepi búnɔaro, óni á lɔ̀gɔ'i miro. Ónigɔ̃ té kína zɛ́da gũmmɛ. Óni litɛ ɔplai ke ɔzɛiro ari ò gɛ́ gɛ̃tɛo n bùsula. [18] Akũ Ɛdɔmunɔ pìńnɛ: Áni le à gɛ̃tɛ ó bùsuuaro. Tó a gi, óni bo ò daálɛ kũ fɛ̃nɛdao. [19] Isarailanɔ pìńnɛ: Óni gɛ̃tɛ zɛ́daamɛ. Tó ɔ́kɔ̃nɔ ke ó pɔ́kãdenɔ á í mì, óni a fĩna bo. Gɛ̃tɛnaan ótɛn wɛtɛ ado. [20] Ɛdɔmunɔ pì: Áni le à gɛ̃tɛro. Akũ ń zì̀karinɔ bɔ̀tɛ dasidasi ò sù dańlɛ kũ gbãnao. [21] Zaakũ Ɛdɔmunɔ gì Isarailanɔnɛ ò gɛ̃tɛ ń bùsuua, akũ Isarailanɔ pà̰ńnɛ.

Haruna ganaa

[22] Isarailanɔ bò Kadɛsi ń pínki ò kà Oru kpia [23] Ɛdɔmu bùsu lɛ́zɛkin. Gwen Dikiri yã òn Musanɛ kũ Harunao à pì: [24] Haruna ni ká a dizinɔla tera, ani gɛ̃ bùsu kũ matɛn Isarailanɔ gba gũnlo, kũ á gbɛ̃nɔn pla a gi ma yã ma zaa Mɛriba yãi. [25] Ǹ Haruna kũ a nɛ́ Ɛlɛazao sɛ́ ǹ didi kũńwo Oru kpia [26] ǹ Haruna pɔ́kasanɔ bɔtɛa ǹ da a nɛ́ Ɛlɛazanɛ gwe. Gwen Haruna ni gan à ká a dizinɔla.

[27] Musa kɛ̀ lákũ Dikiri òn̄ɛ nà. À dìdi Oru kpia gbɛ̃ sĩnda pínki wára [28] à Haruna pɔ́kasanɔ bɔ̀tɛa à dà a nɛ́ Ɛlɛazanɛ, akũ Haruna gà kpi pìi musu gwe. Kũ Musa kũ Ɛlɛazao kìpa kpi pìia [29] akũsɔ̃ Isarailanɔ mà kũ Haruna gà, akũ ò a gɛ̀ wɛ̃nda kɛ̀ gɔrɔ baraakuri.

21

*Zì̀blena Kanaan*ɔa Nɛgɛvi bùsun

[1] Aradi kũ à kú Nɛgɛvi bùsun kína bi Kanaa gbɛ̃mɛ. Kũ à mà Isarailanɔn tɛ́ Atarimu zɛ́n ɔ̀tɛn su, akũ à bò à dàńlɛ kũ zì̀io à ń gbɛ̃kenɔ kù̀kũ. [2] Akũ Isarailanɔ lɛ́ sɛ̀ Dikirinɛ ò pì: Tó n gbɛ̃ pìnɔ nàwɛrɛ ó ɔĩ, óni ń wɛ̃tɛnɔ kakatɛ mámmam. [3] Dikiri Isarailanɔ yã mà, akũ à Kanaa pìnɔ kpàḿma. Ò ń kákatɛ kũ ń wɛ̃tɛnɔ pínki, akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Ɔɔma.

*M*ɔ̀gotɛ̃ mlɛ̀̀ɛ

[4] Kũ ò fùtɛ Oru kpi pì kĩnaa, ò Isira Tɛ̃ra zɛ́ sɛ̀ de ò pã Ɛdɔmunɔ bùsuunɛ. Akũ ò fù mɛnaa zɛ́n [5] ò Luda kũ Musao taari è ò pì: Bɔ́yãi a ó bɔ́tɛ Misila de ò gaga gbárannann? Pɔ́ble kunlo, í kunlo, o zã pɔ́ble gina dín. [6] Akũ Dikiri mlɛ̀̀ pãsĩnɔ zì̀ḿma ò ń lɛlɛ, akũ ò gàga dasidasi. [7] Gbɛ̃nɔ sù Musa kĩnaa ò pì: O durunna kɛ̀, zaakũ o Dikiri kũ mɔkɔ̃nwoo taari è. Ǹ kútɛ kɛnɛwɛrɛ de à ó kɛ̃kɔ̃a kũ mlɛ̀̀ dínɔ. Akũ à kútɛ kɛ̀nɛńnɛ. [8] Dikiri pìnɛ: Ǹ mlɛ̀̀ pi ǹ loko lía ǹ pɛ́tɛ. Tó mlɛ̀̀ gbɛ̃ lɛ̀, tó à wɛ́ sɛ̀ à a gwà, ani aafia le. [9] Akũ à mɔ̀gotɛ̃ pì mlɛ̀̀ ũ à lòko lía à pɛ̀tɛ. Tó mlɛ̀̀ gbɛ̃ lɛ̀ akũsɔ̃ à wɛ́ sɛ̀ à mɔ̀gotɛ̃ mlɛ̀̀ɛ pìi gwà, àdi aafia le.

*Isarailan*ɔ pãna Ɛdɔmunɔ kũ Mɔabunɔ bùsunɔnɛ

[10] Isarailanɔ dà zɛ́n, akũ ò bùraa kàtɛ Obo. [11] Bona Obo ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ Iyɛ'abarimu gbárannan Mɔabunɔ bùsu ifãboki kpa. [12] Bona gwe ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ Zeredi guvutɛn.

13 Bona gwe ò bùraa kàtɛ Anɔ bara dire, gbáranna kũ à kú Amɔrinɔ bùsu lɛ́zɛkin. Anɔ pìmɛ
Mɔabunɔ kũ Amɔrinɔ bùsunɔ lɛ́zɛki ũ. 14 Abire yãin ò pì Dikiri zǐ̀katakada gũn:
Waɛbu kũ à kú Sufa bùsun kũ Anɔ swa'ɔnɛnɔ
15 kũ ń guvutɛ kũ ò tà ari Aranɔo
Mɔabunɔ bùsu lɛ́zɛkin.
16 Bona gwe dɔ ò gɛ̀ɛ Lɔ̀gɔ, gu kũ Dikiri pìn Musanɛ: Ǹ gbɛ̃nɔ kakara mà í kpáḿma. 17 Gwen
Isarailanɔ lɛ̀ díkĩna sìn:
Í bo lɔ̀gɔn, gbasa ò lɛ̀ sínɛ,
18 lɔ̀gɔ kũ ó don'arɛdenɔ yɔ̃̀ kũ línɔ,
lɔ̀gɔ kũ kínɛnɔ pà kũ ń gònɔ.
Bona gbárannan ò gɛ̀ɛ Matana. 19 Matana gbɛra Naliɛli, Naliɛli gbɛra Bamɔ. 20 Bamɔ gbɛra
guvutɛ kũ à kú Mɔabunɔ bùsun, gu kũ Pisiga mìsɔ̃ntɛ arɛ dɔ gbárannaa.

*Zǐ̀blena Si*ɔ̃ kũ Oguooa

21 Isarailanɔ gbɛ̃nɔ zǐ̀ Amɔrinɔ kína Siɔ̃a ò pì: 22 Ǹ ó gba zɛ́ ò gɛ̃tɛ n bùsuua. Óni pã buranɔ
ke geepi líkpɛlaro, óni á lɔ̀gɔ'i miro. Ónigɔ̃ té kína zɛ́da gũmmɛ ari ò gɛ́ gɛ̃tɛo n bùsula. 23 Siɔ̃
dí ń gba zɛ́ ò gɛ̃tɛ a bùsuuaro. À a zǐ̀karinɔ kàkara ń pínki, ò bɔ̀tɛ ɔ̀tɛn gɛ́ńyĩ gbárannan. Kũ
ò kà Yaza, ò zǐi kà kũ Isarailanɔ, 24 akũ Isarailanɔ ń dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao ò ń bùsuu sìḿma zaa Anɔ
ari Yabokui Amɔninɔ bùsun, zaakũ Amɔninɔ bùsu lɛ́zɛki pì pãsĩ, àdi sí gɛ̃nlo. 25 Isarailanɔ
Amɔri wɛ̃tɛnɔ sì pínki kũ Ɛsɛbɔ̃o kũ a lakutunɔ pínki, akũ ò vùtɛn. 26 Ɛsɛbɔ̃mɛ Amɔrinɔ kína
Siɔ̃ wɛ́ra ũ. Siɔ̃ zǐi kà yã kũ Mɔabunɔ kína káakuo, akũ à a bùsuu sìa ari Anɔ swai. 27 Abire
yãin kɛrɛnɔ dì pi:
À mɔ́ Ɛsɛbɔ̃,
ò Siɔ̃ wɛ́ra pì kɛkɛ ò kátɛ!
28 Té bò Ɛsɛbɔ̃ yã,
zǐ̀karinɔ bò Siɔ̃ wɛ̃tɛ pìi gũn,
ò Mɔabunɔ bùsu wɛ́ra Ara kàkatɛ
Anɔ mìi sǐ̀sĩ gbɛ̃ pìnɔ.
29 Waiyoo Mɔabunɔ!
Kɛmɔsi gbàgbarinɔ, a kakatɛmɛ!
Kɛmɔsi tò á gɔ̃gbɛ̃nɔ fǎ̀kɔ̃a,
à á nɔgbɛ̃nɔ kpà Amɔrinɔ kína Siɔ̃a zǐ̀zɔnɔ ũ.
30 Akũ o ń fú,
o ń dɛdɛ zaa Ɛsɛbɔ̃ ari Dibɔ̃.
O ń kákatɛ ari Nɔfa kũ Mɛdɛbao.
31 Lɛn Isarailanɔ vùtɛ Amɔrinɔ bùsun lɛ. 32 Musa gbɛ̃nɔ zǐ̀ Yaza asiri gwa, akũ Isarailanɔ gwe
sì kũ a lakutunɔ pínki, ò pɛ̀ Amɔri kũ ò kú gwenɔa.

33 Akũ Isarailanɔ lìtɛ ò Basã zɛ́ sɛ̀. Akũ Basã kína Ogu gɛ̀ɛńyĩ kũ a zǐ̀karinɔ ń pínki ò zǐi kà
kũńwo Ɛdɛrɛi. 34 Dikiri pì Musanɛ: Ǹsun vĩna kɛnɛro, zaakũ ma a nànnɛ n ɔĩ kũ a gbɛ̃nɔ kũ
a bùsuuo pínki. Ǹ kɛnɛ lákũ n kɛ̀ Amɔrinɔ kína Siɔ̃ kũ à kí blè Ɛsɛbɔ̃nɛ nà. 35 Akũ ò Ogu dɛ̀
kũ a nɛ́nɔ kũ a zǐ̀karinɔ ń pínki, bee gbɛ̃ mèn do dí boro, akũ ò a bùsuu pìi sì.

22

*M*ɔabunɔ kína Balaki Balamu sísinaa

1 Isarailanɔ dà zɛ́n, akũ ò bùraa kàtɛ Mɔabunɔ bùsu sɛ̀n Yoda bara dire kũ à arɛ dɔ Yɛrikoa.
2 Zipo nɛ́ Balaki Mɔabunɔ kína è lákũ Isarailanɔ kɛ̀ Amɔrinɔnɛ nà, 3 akũ swɛ̀ɛ kɛ̀ Mɔabunɔgu,
vĩna ń kũ Isarailanɔ dasikɛ yãi. 4 Akũ Mɔabunɔ pì Midiã gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔnɛ: Pari díkĩna ni pɔ́ kũ
à likawáinɔ ble pínki lán zùu dì sɛ̀ só nà. 5 Akũ Balaki gbɛ̃nɔ zǐ̀ Bɛɔ nɛ́ Balamua ari Peto,
Yuflati sarɛ a bɛ bùsun. À pìńnɛ ò a sísi à su, ò pinɛ: Gbɛ̃ kenɔ bò Misila ò dàgula ò kátɛ ma
sarɛ. 6 N yã nna! Ǹ mɔ́ ǹ lɛ́ kɛńnɛmɛnɛ, zaakũ ń gbãna demala. Òdigɔ̃ dɔ̃ro ke mani le mà

zǐ bleḿma mà pɛ́ḿma bùsu dín gwɛɛ. Má dɔ̃ kũ gbɛ̃ kũ n sa mana òn̪ɛ nigɔ̃ de arubarikade ũmɛ. Gbɛ̃ kũ n sa vãni òn̪ɛ sɔ̃, anigɔ̃ de láaribona pɔ́ ũmɛ.

7 Mɔabu kũ Midiã gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ dà zɛ́n, ò màsokɛna gba kũ oni da Balamunɛ kũna. Kũ ò
kà a kĩnaa, ò yã kũ Balaki ń zĩoo òn̪ɛ. 8 À pìńn̪ɛ: À i la, mani yã kũ Dikiri ni omɛn̪ɛ oárɛ.
Akũ Mɔabu kínanɛ pìnɔ ì Balamu bɛa. 9 Akũ Luda bò à sù Balamua à a là à pì: Dínɔn gbɛ̃ kũ
ò kú kũnwo díkĩnanɔ ũu? 10 À wèa à pì: Zipo nɛ́ Balaki, Mɔabunɔ kína mɛ́ à ń zĩma. Ò pì
11 gbɛ̃ kenɔ bò Misila ò dàgula. Akũ à pì mà su mà lɛ́ kɛńn̪ɛarɛ de à le à zǐ bleḿma à pɛ́ḿma.
12 Akũ Luda pìnɛ: Ǹsun tɛ́ńyĩro. Ǹsun sa vãni ońn̪ɛro, zaakũ ma arubarikaa dàńgu kɔ̀. 13 Kũ
Balamu fùtɛ kɔnkɔ, à pì Balaki kínanɛn̪ɔn̪ɛ: À tá á bùsun, zaakũ Dikiri gì mà tɛ́ái. 14 Akũ
Mɔabu kínanɛ pìnɔ fùtɛ ò tà Balaki kĩnaa ò pì: Balamu gì su kũooi.

15 Balaki èra à kínanɛ pãndenɔ zǐ dɔ, ń dasi kũ ń gakurio de gbɛ̃ káakunɔ pɔ́la. 16 Kũ ò kà
Balamu kĩnaa, ò pì: Zipo nɛ́ Balaki pì ǹsun tó pɔ́ke kpánn̪ɛ kũ suna a kĩnaaoro, 17 zaakũ áni
gba kɛn̪ɛ manamana. Pɔ́ kũ n òarɛ pínki, áni kɛ. N yã nna! Ǹ mɔ́ ǹ lè kɛarɛ gbɛ̃ pìnɔa.
18 Akũ Balamu pì Balaki zǐrii pìnɔn̪ɛ: Bee tó Balaki andurufu kũ wura kũ à kú a bɛaoo kpàma
pínki, mani fɔ̃ mà bo Dikiri ma Luda yã kpɛro, bee fíti. 19 À i la gwãaniala lákũ gbɛ̃ káakunɔ
kɛ̀ nà ari mà ma dɔ yã kũ Dikiri ni karamɛn̪ɛ. 20 Luda bò à sùa gwãani à pìnɛ: Zaakũ gbɛ̃
díkĩnanɔ sù n sísi, ǹ futɛ ǹ gɛ́ kũńwo, ama yã kũ mani on ǹ kɛ.

Balamu zaaki yã'onaa

21 Balamu fùtɛ kɔnkɔ à gàarii yǐ a zaakinɛ, akũ à gɛ̀ɛ kũ Mɔabu kínanɛ pìnɔo. 22 Luda pɔ fɛ̃̀
kũ à gɛ̀ɛ yãi, akũ Dikiri Malaikaa gɛ̀ɛ à zɛ̀ à zɛ́ zɔ̃̀nɛ. Balamu di a zaaki kpɛ, a zĩkɛri gbɛ̃nɔn
planɔn tɛ́ kãao. 23 Kũ zaaki pìi è Dikiri Malaika zɛna zɛ́ gũn à fɛ̃nɛda wòto à kũna, akũ à lìtɛ
sɛ̃̀n. Balamu a lè, akũ à èra à dà zɛ́n. 24 Dikiri Malaikaa gɛ̀ɛ à zɛ̀ zɛ́ tererennan geepi líkpɛ kũ
gbɛ̀ karaa likainɔ dagura. 25 Kũ zaaki pì Dikiri Malaikaa è, à nà gbɪ̃̀ia à Balamu gbá lɔ̀a. Akũ
Balamu èra à a lè dɔ. 26 Dikiri Malaikaa èra à gɛ̀ɛ arɛ dɔ à zɛ̀ gu kpakoto kũ à litɛki vĩron. 27 Kũ
zaaki pì Dikiri Malaikaa pìi è, à kùtɛ kũ Balamuo. Akũ Balamu pɔ fɛ̃̀ à a lè kũ gòoo. 28 Akũ
Dikiri zaaki pìi gbà lɛ́ à yã ò Balamunɛ à pì: Bɔ́n ma kɛ̀nn̪ɛ n ma lɛ ari gɛ̃̀n aakɔ̃ɔ? 29 Balamu
wèa à pì: Kũ n yɔ̃nkɔyã kɛ̀mɛn̪ɛ yãimɛ. Tó má fɛ̃nɛ kũna, de ma n dɛ gɔ̃̀nɔ. 30 Akũ zaaki pìi
pìnɛ: N zaaki kũ ndìgɔ̃ dia gɔrɔ sĩnda pínkia ari suna gbãramɛ ma ũroo? Ma kɛ̀nn̪ɛ lɛ yã
yá? À pì: Oi. 31 Akũ Dikiri Balamu wɛ́ kɛ̃̀nɛ, à a Malaikaa è zɛna zɛ́n à fɛ̃nɛda wòto à kũna.
Akũ à kùtɛ à mìi pètɛ.

32 Dikiri Malaika a là à pì: Bɔ́yãin n n zaaki lè ari gɛ̃̀n aakɔ̃ɔ? Ma su zɛ́ zɔ̃nn̪ɛmɛ, zaakũ n
wãmɛn̪ɛ. 33 Kũ zaaki pì ma e, akũ à lìtɛmɛn̪ɛ ari gɛ̃̀n aakɔ̃. Tó adi litɛmɛn̪ɛ yãro, de ma n dɛ
ma a tò. 34 Balamu pì Dikiri Malaikaa pìinɛ: Ma durunna kɛ̀, zaakũ má dɔ̃ kũ n zɛ́ zɔ̃̀mɛn̪ɛro.
Zaakũ ma gɛnaa kɛ̀nn̪ɛ ĩni, mani ɛra mà tá. 35 Akũ Dikiri Malaikaa pì Balamunɛ: Ǹ gɛ́ kũ gbɛ̃
pìnɔ, yã kũ mani dannɛn ǹ o. Akũ Balamu gɛ̀ɛ kũ Balaki kínanɛ pìnɔo.

36 Kũ Balaki mà Balamu tɛn su, akũ à gɛ̀ɛ à dàalɛ wɛ̃̀tɛ kũ à kú Anɔ bara, Mɔabunɔ bùsu
lɛ́zɛkin. 37 Akũ à pì Balamunɛ: Kũ ma gbɛ̃̀nɔ zǐ ò n sísi yã, à kɛ̀ dera ńdi suroo? Mani fɔ̃ mà
gba kɛn̪ɛnloo? 38 Balamu wèa à pì: Ma su sà, ama má yã sĩnda pínki ona zɛ́ vĩro. Yã kũ
Luda ni damɛn̪ɛn mani o. 39 Akũ Balaki gɛ̀ɛ kũ Balamuo Kiria'uzo. 40 À sa ò kũ zùnɔ kũ sãnɔ
à a nɔ̀bɔɔ kpà Balamua kũ kínanɛ kũ ò kú kãao lɛɛlɛnɔ. 41 Kũ gu dɔ̀, à Balamu sɛ̀ à gɛ̀ɛ kãao
Bamɔbaali. Gwen Balamu Isarailanɔ bùra kpado èn.

23

Balamu yã káaku kũ à è onaa

1 Balamu pì Balakinɛ: Ǹ gbagbaki bomɛn̪ɛ la mɛ̀n suppla, ǹ sumɛn̪ɛ kũ zùsanɔ mɛ̀n suppla
kũ sãkaronɔ mɛ̀n suppla. 2 Balaki kɛ̀ lákũ Balamu òn̪ɛ nà, akũ ò sa ò kũ zùsaao kũ sãkarooo
gbagbaki pìnɔa pínki. 3 Akũ Balamu pìnɛ: Ǹ zɛ n sa'opɔi. Mani gɛ́ mà gwa tó Dikiri ni su yã
omɛn̪ɛ, mani yã kũ ani omɛn̪ɛ onn̪ɛ. Akũ à gɛ̀ɛ à zɛ̀ gulei gbáagbaaa. 4 Luda sù à a lè, akũ
Balamu pìnɛ: Ma gbagbaki bò mɛ̀n suppla, akũ ma sa òḿma pínki kũ zùsaao kũ sãkarooo.

[5] Dikiri yã dànɛ a lɛ́n, akũ à pì: Ǹ ɛra ǹ gɛ́ ǹ Balaki le ǹ onɛ lákũ ma dànnɛ nà. [6] Akũ à ɛ̀ra à
gɛ̀ɛ à a lè zɛna a sa'opɔi kũ Mɔabu kínanɛnɔ ń pínki, [7] akũ à yã kũ à ɛ̀e ò à pì:
Mɔabunɔ kína Balaki ma sisi Siria bùsun,
akũ ma bo ifãboki kpa kpinɔ kĩnaa ma su.
À pì mà boarɛ Isarailanɔ kpɛ,
mà su mà sa vãni oarɛ Yakubu buri pìnɔnɛ.
[8] Mani kɛ dera mà gbɛ̃ kũ Luda dí ń káronɔ káa?
Mani kɛ dera mà bo gbɛ̃ kũ Dikiri dí bo ń kpɛronɔ kpɛɛ?
[9] Zaa kpi mìsɔ̃ntɛa matɛni ń e,
zaa gu lei musu matɛn wɛ́ sińlɛ.
Gbɛ̃ pìnɔn kú ńdona,
ò ń zĩda dìtɛ ńdona kũ buri pãndenɔ.
[10] Yakubu burinɔn dasi lán bùsu'atɛ̃ bà,
oni fɔ̃ ò Isarailanɔ naro ò ń lɛ́ dɔ̃ro.
Luda tó ma ga gɔ̃ de lán a gbɛ̃nɔ pɔ́ bà,
ma lakana gɔ̃ de lán ń pɔ́ bà.
[11] Akũ Balaki pìnɛ: N kɛ̀mɛnɛ deran gwee? Ma su kũnwo de ǹ ma ibɛrɛnɔ kámɛnɛ, akũ sa
manan n òńnɛ yá? [12] À wèa à pì: Yã kũ Dikiri dàmɛnɛ ma lɛ́nn mani oroo?

Balamu yã plade kũ à è onaa

[13] Balaki pìnɛ: Ǹ mɔ́ ò gɛ́ gu pãndea, gu kũ ĩni ń en. Ǹ ń kámɛnɛ gwe, zaakũ ń kpadomɛ
ĩni e, ĩni ń e ń pínkiro. [14] Akũ à gɛ̀ɛ kãao gudãkpãrinɔ buran Pisiga kpi mìsɔ̃ntɛa. À gbagbaki
bò gwe mɛ̀n suppla, akũ à sa òḿma pínki kũ zùsaao kũ sãkarooo. [15] Akũ Balamu pìnɛ: Ǹ
zɛ n sa'opɔi la, mani gɛ́ mà a le gwe. [16] Akũ Dikiri sù à yã dànɛ a lɛ́n, akũ à pìnɛ: Ǹ ɛra ǹ
gɛ́ ǹ Balaki le ǹ onɛ lákũ ma dànnɛ nà. [17] Akũ à ɛ̀ra à gɛ̀ɛ à a lè zɛna a sa'opɔi kũ Mɔabu
kínanɛnɔo. Balaki a là à pì: Dikiri pì deramɛɛ? [18] Akũ à yã kũ à ɛ̀e ò à pì:
Zipo né Balaki,
ǹ sã kpá ǹ ma yã ma!
[19] Luda bi bisãsirinlo kũ à gbasa à ɛ́kɛ to,
àdi nɛ̀sɛ litɛ lán bisãsiri bàro.
Ani gí yã kũ à ò kɛi yá?
Ani gí lɛ́ kũ à gbɛ̀ńnɛ papai yá?
[20] À pìmɛnɛ mà sa mana ońnɛmɛ.
À arubarikaa dàńgu, mani fɔ̃ mà gíro.
[21] Mádi yã vãni ke e Yakubu burinɔaro,
mádi yã'ũmmana ke e Isarailanɔaro.
Dikiri ń Luda kú kũńwo,
òdi a kíkɛ tɔ́ sɛ́ lei ń tɛ́.
[22] Luda ń bɔ́tɛ Misila,
ò gbãna vĩ lán zùsɛ̃ntɛ bà.
[23] Oni fɔ̃ ò pɔ́ da Yakubu burinɔaro,
oni fɔ̃ ò àlesi bɛ̀̃nɛ kpá Isarailanɔnɛro.
Zaa gbãra onigɔ̃ o ń yã musu,
yã kũ Luda kɛ̀n gwe.
[24] Buri pìi dì futɛ lán músuda bà,
àdi a zĩda bi lán músusaa bà.
Àdi wútɛro ari à gɛ́ pɔ́ kũ à só,
ari à gɛ́ pɔ́ kũ à dɛ̀nɔ aru mi.
[25] Balaki pìnɛ: Ǹsun ń káro. Ǹsun sa mana ońnɛ sero. [26] Balamu pìnɛ: Mádi onnɛ kũ yã kũ
Dikiri dàmɛnɛn mani oroo?

*Balamu yã aak*ɔ̃de kũ à è onaa

[27] Balaki pì Balamunɛ: Ǹ mɔ́ sà, mani gɛ́ kũnwo gu pãnden. Òdigɔ̃ dɔ̃ro tó ani kɛ Ludanɛ
ǹ gbɛ̃ pìnɔ kámɛnɛ gwe sà. [28] Akũ Balaki gɛ̀ɛ kãao Peo kpi musu kũ à arɛ dɔ gbárannaa.

[29] Balamu pìnɛ: Ǹ gbagbaki bomɛnɛ la mèn suppla, ǹ mɔmɛnɛ kũ zùsanɔ mèn suppla kũ
sãkaronɔ mèn suppla. [30] Balaki kɛ̀ lákũ à òn̄ɛ nà à sa òḿma kũ zùsaa pìnɔ kũ sãkaroo pìnɔo.

24

[1] Kũ Balamu è sa mana ona Isarailanɔnɛ kà Dikirigu, adi gɛ́ màso kɛ lán yã bà doro, akũ
à arɛ dɔ̀ gbárannaa. [2] Kũ à wɛ́ zù, akũ à Isarailanɔ è katɛna ń buria. Luda Nini kìpaa, [3] akũ à
yã kũ à èe ò à pì:
Bɛɔ nɛ́ Balamu yãn dí,
makũ kũ ma wɛ́ kɛ̃na yãn dí.
[4] Makũ kũ madì Luda yã ma yãn dí.
Ma Gbãnasĩndapinkide wɛ́gupu è,
ma wutɛ nɛ̀sɛlɛ kutɛna, ma wɛ́ wɛ̃na.
[5] Yakubu burinɔ bùrakatɛna mana fá!
Isaraila bizakutanɔn mana!
[6] Ò katɛna lán guvutɛ dàkonɔ bà,
lán swa dɔ̀rɔ kara búnɔ bà.
Ò de lán zà lí kũ Dikiri bànɔ bà,
lán sida lí kũ ò kú í sarɛnɔ bà.
[7] Í ni ń orozãnɔ pa yɛ́rɛrɛ,
ń pɔ́tɔ̃nanɔ ni í le manamana.
Ń kína gbãna nigɔ̃ de Agaga póla,
ń kpata ni tɔ́ bo.
[8] Luda ń bɔ́tɛ Misila,
ò gbãna vĩ lán zùsɛ̃ntɛ bà.
Òdi zĩ̀ ble buri kũ ò ibɛrɛɛ kpà kũńwonɔa,
òdi ń wánɔ wíwi òdi ń pápa kũ kàao.
[9] Òdi sɔ̃pɛtɛ ò wútɛ lán músuu bà,
dí mɛ́ ani fɔ̃ à ń futɛɛ?
Luda arubarika da gbɛ̃ kũ oni sa mana oḿnɛnɔgu,
à gbɛ̃ kũ oni sa vãni oḿnɛnɔ ká.
[10] Balaki pɔ fɛ̃̀ Balamui à ɔnɛ dɔ̀a à pì: Ma ibɛrɛnɔ kana yãin ma n sisi, akũ n sa mana òḿnɛ
gɛ̃̀n aakɔ̃ yá? [11] Ǹ tá n bɛa gɔ̃̀nɔ. Ma pì mani gba kɛnnɛmɛ yã, akũsɔ̃ Dikiri gìnnɛ ǹ láada le.
[12] Balamu pìnɛ: Mádi o gbɛ̃ kũ n ń zĩmanɔnɛroo! [13] Ma pì bee tó n ma gba n bɛ kũ à pana kũ
andurufuuo kũ wuraao, mani bo Dikiri yã kpɛ mà yã kɛ kũ ma zĩda pɔyeinaaoro, a mana
ke a vãni. Yã kũ Dikiri pì mà on mani o. [14] Matɛn tá ma gbɛ̃nɔ kĩnaa sà. Ǹ mɔ́ mà onnɛ lákũ
gbɛ̃ pìnɔ ni kɛ n gbɛ̃nɔnɛ nà zia.

*Balamu yã siik*ɔ̃de kũ à è onaa

[15] Akũ Balamu yã kũ à èe ò à pì:
Bɛɔ nɛ́ Balamu yãn dí,
makũ kũ ma wɛ́ kɛ̃na yãn dí.
[16] Makũ kũ madì Luda yã ma yãn dí.
Má Luda Musude nɛ̀sɛgũnyã dɔ̃.
Ma Gbãnasĩndapinkide wɛ́gupu è,
ma wutɛ nɛ̀sɛlɛ kutɛna, ma wɛ́ wɛ̃na.
[17] Matɛn Isarailanɔ e, adi kɛ teranlo,
matɛni ń gwa, a gɔrɔ dí ká gĩaro.
Susunɛ ni bo Yakubu burinɔ té,
kpatableri ni bo Isarailanɔ té,
ani Mɔabunɔ mì wíwi,
ani zukakari pìnɔ mìtoko fɔ̃fɔ̃.
[18] Ɛdɔmu bùsu ni gɔ̃ a pɔ́ ũ,
a ibɛrɛ Sei bùsu ni gɔ̃ a pɔ́ ũ,
Isarailanɔ gbãna nigɔ̃ karamɛ.

[19] Yakubu buri ke ni kí bleḿma,
ani gbɛ̃ kpara kũ ò gɔ̃̀nɔ kakatɛ.
[20] Balamu Amalɛki burinɔ è, akũ à yã kũ à èe ò à pì:
Amalɛki burinɔ bi burinɔ mìdemɛ,
ama oni kakatɛ zã.
[21] Kũ Balamu Keninɔ è, akũ à yã kũ à èe ò à pì:
Á kúki gbãna gíngin,
á sà kú gbɛ̀ musu.
[22] Bee kũ abireo oni á kakatɛmɛ,
Asirianɔ ni á kũkũ zĩ̀zɔnɔ ũ.
[23] Balamu yã kũ à èe ò dɔ à pì:
O'o, tó Luda kɛ̀ lɛ, dí mɛ́ ani boo?
[24] Gó'itɛnɔ ni bo Sipiru bùsun,
oni zĩ̀ ble Asirianɔ kũ Eberunɔa,
ama mɔ́kɔ̃nɔ ni kakatɛmɛ se.
[25] Balamu fùtɛ à tà a bɛa, akũ Balaki dà zɛ́n se.

DOKAGBƐSISINAA

Musa takada sɔɔrode

30

*Dikiri Isarailan*ɔ ɛrana ń gwena zĩn

[1] Tó arubarika kũ láari yã kũ ma dìtɛárɛ dínɔ á lé pínki, àgɔ̃ dɔn buri kũ Dikiri á Luda ni
pɛ́áwa à á fãkɔ̃a ń ténɔ gũn. [2] Tó ákɔ̃nɔ kũ á nénɔ èra ò arɛ dɔ̀ Dikiri á Ludaa, tó a a yã kũ
matɛn ditɛárɛ gbãra mà pínki kũ nèsɛ doo kũ pɔyeinaao, [3] Dikiri á Luda ni á wɛ̃nda gwa,
ani ɛra à á kakara zaa buri kũ à á fãkɔ̃a ń ténɔ gũn à su kãáo á gwena zĩn. [4] Bee tó à pɛ̀áwa à
á fãkɔ̃a bùsu kũ ò kú ari andunia lɛ́anɔ gũn, ani á burinɔ kakara gwe à su kũńwo. [5] Ani ɛra
kũńwo bùsu kũ à de ń dizinɔ pɔ́ ũ gũn. Tó ò bùsuu pìi kṵ̀, ani arubarikaa daǵgu, ani tó ò
dasi kũ de ń dizinɔla. [6] Dikiri á Luda ni á swɛ̀ pípiárɛ kũ á burinɔ, á nini nigɔ̃ yei kũ nèsɛ doo
de àgɔ̃ kú kũ wɛ̃ndiio. [7] Dikiri á Luda ni láari dínɔ bo á ibɛrɛ kũ ò zã̀águ òtɛn wɛ́ tãáwanɔa,
[8] áni ɛra à Dikiri yã ma àgɔ̃ zĩ kɛ kũ a yãditɛna kũ matɛn oárɛ gbãranɔo. [9] Dikiri á Luda ni
arubarika daágu kũ á zĩ sĩnda pínkio, ani tó á nénɔ kɔ̃ kũ á pɔ́kãdenɔ kũ á burapɔnɔ. A pɔ
ni ɛra à kɛáwa nna, ani yã mana kɛárɛ lákũ a pɔ kɛ̀ nna á dizinɔa nà. [10] Tó a Dikiri á Luda
yã mà a a ɔdɔki gwà akũsɔ̃ á a yãditɛna kũ ò kú doka takada díkĩna gũnnɔ kũna, tó a arɛ dɔ̀
Dikiri á Ludaa kũ nèsɛ doo kũ pɔyeinaao, ani abirenɔ kɛárɛ pínki.

*W*ɛ̃̀ndi ke ga

[11] Yã kũ matɛn ditɛárɛ gbãra pì zĩ'ũ de á gbãna lɛ́laro. À zã̀ kãáoro. [12] À kú ludambɛro,
gbasa à pi, dí mɛ́ ani gɛ́ ludambɛ à kipao de à ma à zĩ kɛa. [13] À kú ísira bara direro, gbasa à
pi, dí mɛ́ ani bikũ ísira bara à suo de à ma àgɔ̃ kũna. [14] Yã pì kú kãáo kãnikãni, à kú á lɛ́n kũ
á nèsɛɛo de à le à zĩ kɛa. [15] À ma! Matɛn wɛ̃̀ndi kũ yã manao ditɛ á arɛ gbãra kũ gao kũ yã
vãnio. [16] Matɛn ditɛárɛ gbãra, àgɔ̃ ye Dikiri á Ludai àgɔ̃ tɛ́ a gɛ̀sɛgbɛɛi, à a ɔdɔki gwa àgɔ̃ a
yãditɛnanɔ kũ a dokayãnɔ kũna, de àgɔ̃ kun à kɛ̀ dasi, Dikiri á Luda ni arubarika daágu bùsu
kũ átɛn gɛ́ sí gũn. [17] Ama tó a kpɛ lìnɛ akũsɔ̃ ádi a yã maro, tó a kɛ̃a akũsɔ̃ a tãnanɔ gbàgba
a donyĩ kɛ̀ńnɛ, [18] matɛn oárɛ gbãra, a kakatɛn gwe! Áni gì kɛ bùsu kũ átɛn bikũ Yodaa átɛn
gɛ́ sí gũnlo. [19] Ludambɛ kũ zĩtɛomɛ ma sèedadenɔ ũ gbãra á yã musu. Ma wɛ̃̀ndi kũ gao dìtɛ
á arɛ, arubarika yãnɔ kũ láaribona yãnɔ. À wɛ̃̀ndi sɛ́ de ákɔ̃nɔ kũ á nénɔ le àgɔ̃ kun. [20] Àgɔ̃
ye Dikiri á Ludai àgɔ̃ a yã ma à naa, zaakũ àkũmɛ á wɛ̃̀ndi ũ. Ani tó à gì kɛ bùsu kũ à la dà
á dizi Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuonɔnɛ, à pì áni kpáḿma gũn.

31

*Y*ɔsua ditɛna Musa gɛ̃nɛ ũ

[1] Kũ Musa yã dínɔ ò Isarailanɔnɛ à làka, [2] à pì: Tera dí bà ma ka wɛ̃̀ basuddo, mani fɔ̃ mà
doárɛ arɛ doro. Dikiri pìmɛnɛ mani bikũ Yodaaro. [3] Dikiri á Luda mɛ́ ani doárɛ arɛ à bikũ.
Ani buri kũ ò kú gwenɔ kakatɛárɛ de à ń bùsu sí. Yɔsua mɛ́ anigɔ̃ doárɛ arɛ sà lákũ Dikiri ò
nà. [4] Dikiri ni kɛ buri pìnɔnɛ lákũ à kɛ̀ Amɔrinɔ kínanɔnɛ nà Siɔ̃ kũ Oguo kũ ń bùsuuo kũ à
ń kákatɛ. [5] Dikiri ni ń naárɛ á ɔĩ áni kɛńnɛ lákũ ma dìtɛárɛ nà pínki. [6] À á laakari kpátɛ àgɔ̃
wɔ́rɔgɔ vĩ! Àsun tó vĩna á kũro, àsun tó swɛ̃̀ kɛ̃águ ń yãiro, zaakũ Dikiri á Luda mɛ́ àtɛn gɛ́
kãáo. Ani á tónlo ani pã kpááiro.

[7] Akũ Musa Yɔsua sìsi Isarailanɔ wára ń pínki à pìnɛ: Ǹ zɛ gbãna ǹgɔ̃ wɔ́rɔgɔ vĩ, zaakũ
mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni gɛ́ kũ gbɛ̃ dínɔ bùsu kũ Dikiri la dà ń dizi káakunɔnɛ à pì áni kpáḿma gũn.
Mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni bùsuu pìi kpaatɛtɛńnɛ. [8] Dikiri mɛ́ ani donnɛ arɛ. Àkũ mɛ́ anigɔ̃ kú kũnwo,
ani n tónlo ani pã kpányĩ zikiro. Ǹsun tó vĩna n kũro ǹsun bídi kɛro.

[9] Musa doka pìi kɛ̀ takada gũn à kpà sa'ori Levi buri kũ òdigɔ̃ Dikiri bàka kunna kũńwo
àkpati sɛnanɔa kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ń pínki. [10] Musa yã dìtɛńnɛ à pì: Wɛ̃̀ supplapla gbɛra,

wɛ̀ kũ òdi fĩnadenɔ kɛ̃ Kutadɔna dikpɛgɔrɔa, [11] tó Isarailanɔ sù ò ń zĩda mɔ̀ Dikiri ń Ludanɛ ń
pínki gu kũ ani sɛ́ gũn, àgɔ̃ doka takada díkĩna kyó kɛńnɛ ò ma. [12] Àgɔ̃ ń kakara, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ
nɔgbɛ̃nɔ kũ nɛ́ fítinɔ kũ bòasu kũ ò kú á wɛ̃tɛnnɔ, de ò ma ò dada, ò le ògɔ̃ Dikiri á Luda vĩna
vĩ, ògɔ̃ dokayã pìnɔ kũna pínki ògɔ̃ zĩ kɛa. [13] Ń nɛ́ kũ ò yã pì dɔ̃ronɔ ni ma, onigɔ̃ vĩnakɛna
Dikiri á Ludanɛ dada gɔrɔ kũ á kú bùsu kũ átɛn bikũ Yodaa à gɛ́ sí pìi gũn.

Dikiri gĩnakɛ à Isarailanɔ bona a kpɛ yã ò

[14] Dikiri pì Musanɛ: N gagɔrɔ kà kĩni. Ǹ Yɔsua sísi à gɛ́ zɛ dakarɛkia, mani zĩ nanɛ a ɔĩ.
Akũ Musa kũ Yɔsuao gèɛ ò zè dakarɛkia. [15] Dikiri bò à sùḿma gwe téluku kũ à zɛna kuta pì
kpɛ́lɛlɛaa gũn. [16] Akũ Dikiri pì Musanɛ: Tó n ka n dizinɔla, gbɛ̃ pìnɔ ni futɛ ò pãpã kɛ ò do
bùsu kũ òtɛn gɛ̃n tãnanɔi. Oni pã kpámai ò ma bàka kunna kũńwo yã gboro. [17] Zĩ pìia mani
pɔ fɛ̃ńyĩ mà pã kpáńyĩ, mani kpɛ lińnɛ ò ń kakatɛ. Kisianɔ ni wí ń musu dasi ò wari kɛ. Zĩ
pìia oni pi: Kisira pìnɔ wì ó musu kũ ó Luda kú kũooro yãinloo? [18] Zĩ pìian mani kpɛ lińnɛ
yã vãni kũ ò kè yãi, ò arɛ dɔ̀ tãnanɔa.

[19] Ǹ lɛ̀ díkĩna kɛ̃ takadan sà ǹ dada Isarailanɔnɛ ò sí, de àgɔ̃ demɛnɛ ń bona ma kpɛ sèeda
ũ. [20] Tó ma gɛ kũńwo bùsu kũ ma la dà ń dizi káakunɔnɛ gũn, bùsu kũ vĩ kũ zɔ́'io din pìi, tó
ò kɛ̀ ò mèɛ kpà, oni arɛ dɔ tãnanɔamɛ ò ń gbagba. Oni pã kpámai ò ma bàka kunna kũńwo
yã gboro. [21] Tó kisira pìnɔ ń lé dasi òtɛn wari kɛ, lèɛ pì mɛ́ ani ń yã vãni káńnɛ ń ɔĩ, zaakũ
a yã ni sã ń burinɔguro. Má yã kũ à kú ń nɛ̀sɛn gbãra dɔ̃ ari màgɔ̃ gɛ́ kũńwo bùsu kũ ma la
dàńnɛ gũn. [22] Musa lɛ̀ɛ pìi kɛ̀ takadan zĩ pìia, akũ à dà Isarailanɔnɛ.

[23] Dikiri yã dìtɛ Nuni nɛ́ Yɔsuanɛ à pì: Ǹ laakari kpátɛ ǹgɔ̃ wɔ́rɔgɔ vĩ! Mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni gɛ́ kũ
Isarailanɔ bùsu kũ ma la dàńnɛ gũn, akũsɔ̃ makũ manigɔ̃ kú kũnwo.

[24] Kũ Musa dokayã pìnɔ kɛ̀ takadan à làka pínki, [25] à yã dìtɛ Levi buri kũ òdigɔ̃ Dikiri bàka
kunna kũńwo àkpati sɛnanɔnɛ à pì: [26] À doka takada díkĩna sí à ditɛ Dikiri á Luda bàka
kunna kãáo àkpatii sarɛ, àgɔ̃ kú gwe á bona Dikiri kpɛ sèeda ũ. [27] Zaakũ má á sãgbãna dɔ̃,
lákũ adì gí yãi nà. Zaa gɔrɔ kũ má kú kãáo adìgɔ̃ bo Dikiri yã kpɛmɛ ari kũ a terao. Oni ma
ga gbɛra pɔ́ o dɔ yá? [28] À á buri gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ á don'arɛdenɔ kakaramɛnɛ, de mà yã dínɔ
dańnɛ ń sãn, ludambɛ kũ zĩtɛo nigɔ̃ de ma sèedadenɔ ũ á yã musu. [29] Zaakũ má dɔ̃ kũ áni á
zĩda yaka ma ga gbɛra, áni kɛ̃ zɛ́ kũ ma mɔ̀árɛa. Abire gbɛra kisira ni á le, zaakũ áni yã kũ
à vãni Dikirinɛ kɛ, ani pɔ fɛ̃ái tãna kũ a kènɔ yãi.

[30] Akũ Musa lèɛ pì yã dà Isaraila kũ ò kakarananɔnɛ ń sãn mámmam.

34

Musa ganaa

[1] Musa bò Mɔabunɔ bùsu sɛ̀ntɛ à dìdi Nɛbo kpia ari Pisiga kpi mìsɔ̃ntɛ kũ à arɛ dɔ Yɛrikoa,
akũ Dikiri bùsuu pìi mɔ̀nɛ pínki zaa Giliada bùsun ari Daninɔ bùsun [2] kũ Nafatalinɔ bùsuuo
pínki kũ Ɛflaimunɔ bùsuuo kũ Manasenɔ bùsuuo kũ Yudanɔ bùsuuo pínki ari ísira kũ à kú
ifãlɛtɛ kpa [3] kũ Nɛgɛvio kũ Yɛriko wɛ̃tɛ dominalide guvutɛo ari Zoa. [4] Akũ Dikiri pìnɛ: Bùsu
kũ ma la dà Ibrahĩnɛ kũ Isaakuo kũ Yakubuo ma pì mani kpá ń burinɔaa pìin gwe. Ma tò n
wɛ́ sìalɛ, ama ĩni bikũ Yodaa ǹ gɛ̃nlo.

[5] Akũ Dikiri zɔ̀bleri Musa gà Mɔabunɔ bùsun gwe lákũ Dikiri ò nà. [6] Akũ Dikiri a vɛ̀ guvutɛn
gwe Bɛtɛpeo kpa. Gbɛ̃ke a mira ki dɔ̃ro ari kũ a gbãrao. [7] Musa gà a wɛ̀ basuddode gũmmɛ.
A wɛ́ nna akũsɔ̃ a gbãna dí lagoro. [8] Isarailanɔ a gèɛ kɛ̀ gɔrɔ baraakuri Mɔabunɔ bùsu sɛ̀ntɛ,
akũ a gèkɛna kũ ɔ́ɔdɔo làka.

[9] Ɔ̃ndɔ̃ pàpa Nuni nɛ́ Yɔsuaa kũ Musa ɔ nàa yãi. Isarailanɔ a yã mà, ò kɛ̀ lákũ Dikiri dà
Musanɛ nà. [10] Annabi ke dí bo Isarailanɔ gũn lán Musa bà doro. Àdi yã o kũ Dikirio tɛ̃tɛ̃ntɛ̃
[11] akũsɔ̃ à sèedanɔ kũ daboyã kũ Dikiri à zĩonɔ kɛ̀ Misila, Firi'auna kũ a ìbanɔ kũ a gbɛ̃nɔ arɛ
ń pínki. [12] Gbɛ̃ke dí yã naasi zɔ̃kɔ̃ kɛ kũ iko gbãnao lán Musa bà Isarailanɔ wɛ́ sìalɛ doro.

YƆSUA

Zǐblena Kanaanɔ bùsuua 1:1-11:23
Yɔsua lɛ́zammana kũ a ganaao 23:1-24:33

Dikiri yãditɛna Yɔsuanɛ

1 Dikiri zɔ̀bleri Musa ga gbɛra Dikiri yã ò Musa kpàasi Yɔsua, Nuni nɛ́nɛ à pì: 2 Ma zɔ̀bleri
Musa gà. Ǹ futɛ ǹ bikũ Yodaa la sà, mɔkɔ̃n kũ Isarailanɔ ń pínki, à gɛ̃ bùsu kũ ma kpàáwan.
3 Gu kũ á gbá pɛ̀tɛn pínki, ma kpàáwa lákũ ma ò Musanɛ nà. 4 Sɛna zaa gbárannan ari gɛna
Lɛbana bùsun, sɛna zaa swa zɔ̃kɔ̃ kũ òdi pi Yuflati ari gɛna ísira kũ à kú ifãlɛtɛ kpa, Itinɔ
bùsuu pì ni gɔ̃ á búsu ũ pínki. 5 Ari ǹ gɛ́ gao gbɛ̃ke ni le à n gã̀ fĩro. Lákũ má kú kũ Musao
nà, lɛn manigɔ̃ kú kũnwo lɛ. Mani n tónlo, mani pã kpányĩ zikiro.
6 Ǹ zɛ gbãna ǹgɔ̃ wɔ́rɔgɔ vĩ, zaakũ mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni bùsu kũ ma a la dà á dizi káakunɔnɛ ma
pì mani kpáḿma sí ǹ kpá gbɛ̃ dínɔa. 7 Ǹ zɛ gbãna ǹgɔ̃ wɔ́rɔgɔ vĩ dé! Ǹ laakari dɔ doka kũ ma
zɔ̀bleri Musa dànnɛa ǹgɔ̃ kũna pínki. Ǹsun kɛ̃a ǹ na ɔplai ke ɔzɛiro, n tá ni kɛ nna. 8 Ǹ tó
Musa doka takada pì yã gɔ̃ da n lén, ǹgɔ̃ laasun lɛ́a fãnantɛ̃ kũ gwãanio. Ǹ laakari dɔ yã kũ
à kú a gũnnɔa pínki ǹ zĩ kɛa, n tá nigɔ̃ nna n yã ni bo mana. 9 Makũ mɛ́ ma yã dìtɛnnɛroo?
Ǹ zɛ gbãna ǹgɔ̃ wɔ́rɔgɔ vĩ. Ǹsun tó vĩna n kũro, ǹsun bídi kɛro, zaakũ makũ Dikiri n Luda,
manigɔ̃ kú kũnwo gu kũ ntɛn gén pínki.
10 Akũ Yɔsua pì Isaraila don'arɛdenɔnɛ: 11 À gɛ̃tɛ bùran à o gbɛ̃nɔnɛ ò zàna soru kɛ, zaakũ
gɔrɔ aakɔ̃ gbɛra oni bikũ Yodaa la, oni gɛ́ bùsu kũ Dikiri ń Luda kpàḿma ògɔ̃ vĩ sí. 12 Yɔsua
pì Rubɛninɔnɛ kũ Gadanɔ kũ Manasenɔ kpadoo: 13 À dɔ yã kũ Dikiri zɔ̀bleri Musa dìtɛárɛ
dín, à pì Dikiri á Luda ni tó à kámmaboki le à bùsu díkĩna kpàáwa. 14 Abire yãi á nɔgbɛ̃nɔ kũ
á nɛ́ fítinɔ kũ á pɔ́kãdenɔ gɔ̃ bùsu kũ Musa kpàáwan Yoda bara la, á zǐkarinɔ do ń gbɛ̃nɔnɛ
arɛ ò bikũ ń pínki, ògɔ̃ ń gɔ̃kɛbɔnɔ kũna ò kpáńyĩ 15 ari Dikiri gɔ̃ tó á gbɛ̃nɔ kámmaboki le
lákũ à kɛ̀árɛ nà, mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃ onigɔ̃ bùsu kũ Dikiri á Luda tɛn kpáḿma vĩ. Abire gbɛra áni su
bùsu kũ à gɔ̃̀ á pɔ́ ũ díkĩna gũn, áni vutɛ bùsu kũ Dikiri zɔ̀bleri Musa kpàáwa Yoda bara la
ifãboki kpa pìn. 16 Akũ ò wèa ò pì: Yã kũ n dìtɛwɛrɛ pínki óni kɛ. Gu kũ n ó zĩn pínki óni gɛ́.
17 Lákũ o zĩ kɛ̀ Musa yã nà pínki, lɛn óni zĩ kɛ n yãa lɛ se. Dikiri n Luda gɔ̃ kú kũnwo, lákũ à
kú kũ Musao nà. 18 Gbɛ̃ kũ à bò n yã kpɛ à gì yã kũ n dìtɛnɛ kɛi, ade gàmɛ. Ǹ zɛ gbãna ǹgɔ̃
wɔ́rɔgɔ vĩ dé!

2

Gu'asirigwarinɔ zĩna Yɛriko

1 Zaa Sitimu Nuni nɛ́ Yɔsua gu'asirigwarinɔ zǐ̀ gbɛ̃nɔn pla asiri gũn à pì: À gɛ́ à wɛ́ kpátɛ
bùsuu pìii, atɛ̃nsa Yɛriko. Akũ ò gɛ̀ɛ gwe, ò gɛ̀ɛ ò kìpa karua kũ òdi pinɛ Rahabu bɛn. 2 Akũ
ò pì Yɛriko kínanɛ: Isaraila kenɔ gɛ̀̃ la ɔkɔsiala de ò ó bùsu asiri gwa. 3 Akũ kína pì gbɛ̃nɔ
zǐ̀ Rahabua ò pì: Ǹ bo kũ gɔ̃gbɛ̃ kũ ò sù n kĩnaanɔ, zaakũ ó bùsu pínki asiri gwana yãin ò
sù. 4 Àkũ sɔ̃ nɔgbɛ̃ pì gĩnakɛ à gbɛ̃nɔn pla pìnɔ ùtɛ kɔ̀, akũ à pì: Gbɛ̃ pìnɔ sù ma kĩnaa la
yãpuramɛ. Má dɔ̃ gu kũ ò bònlo. 5 Kũ gu sì bĩnizɛtatagɔrɔa, ò bɔ̀tɛ. Má dɔ̃ tó gu kũ ò tànlo.
À ń gbɛsɛ likalika, áni ń le. 6 Àkũ sɔ̃ à gĩnakɛ à ń sɛ́ à gɛ̀ɛ kũńwo kpɛ́ musu à ń útɛ bàwisi lí
kũ à katɛna gwen kɔ̀. 7 Zǐ̀rinɔ pɛ̀tɛńyĩ zén ari Yoda bikũkia, akũ ò bĩnizɛ tàta ń kpɛ gɔ̃̀nɔ.
8 Ari gu'asirigwarii pìnɔ gɔ̃ wútɛ, Rahabu dìdi ń kĩnaa kpɛ́ musu 9 à pìńnɛ: Má dɔ̃ kũ Dikiri
bùsu díkĩna kpàáwa. Á vĩna ó kũ, akũ bùsu dí denɔ kã gà ń pínki á yãi. 10 O mà lákũ Dikiri
Isira Tɛ̃ra zɔ̃̀kɔ̃rɛárɛ nà gɔrɔ kũ a bɔtɛ Misila kũ yã kũ a kɛ̀ Siɔ̃ kũ Oguonɛ, a Amɔrinɔ kína
gbɛ̃nɔn pla pìnɔ kɛ̀ dúgudugu Yoda bara dire. 11 Kũ o mà, swɛ̃̀ɛ kɛ̀ógu, ó nini kòko á yãi,
zaakũ Dikiri á Ludamɛ musu kũ zĩtɛo Luda ũ. 12 Zaakũ ma gbɛ̃kɛ kɛ̀árɛ, ákɔ̃nɔ sɔ̃ à la damɛnɛ
sà kũ Dikiri tɔ́o kũ áni gbɛ̃kɛ kɛ ma de bedenɔnɛ. À sèeda kɛmɛnɛ de màgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn 13 kũ
áni ma de kũ ma dao kũ ma vĩ̀ninɔ kũ ma dakũnanɔ kũ ó gbɛ̃nɔ mì sí ń pínki à ó bo ga lɛ́i.

14 Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ wèa ò pì: Mɔkɔ̃mmɛ ó wɛ̃̀ndi ũ, ókɔ̃nɔmɛ n wɛ̃̀ndi ũ se. Tó ńdi ó yã o gbɛ̃ke
màro, tó Dikiri bùsu díkĩna kpàwá, óni gbɛ̃kɛ kɛnnɛ yãpura.
15 Akũ à ń bɔ́tɛ wondoo gũn à ń kípa bĩni kpɛ kũ bàao, zaakũ a bɛ kũ à kun kú wɛ̃tɛ bĩni
musumɛ. 16 À pìńnɛ: À mì pɛ́ kpinɔa de á gbèsɛrinɔ sún dakarɛ kãáoro yãi. Àgɔ̃ utɛna gwe
gɔrɔ aakɔ̃ ari á gbèsɛrinɔ su, gbasa à da zɛ́n. 17-18 Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ pìnɛ: Tó o ɛra o gɛ̃ á bùsun, ǹ
wɔ̃nɔ tɛ̃ra díkĩna dɔ wondo kũ ntɛni ó bɔtɛn dia, ǹ n de kũ n dao kũ n vìninɔ kũ n dakũnanɔ
kũ n de bedenɔ kakaranyĩ ń pínki n kpɛ́ díkĩnan. Tó ńdi kɛ lɛro, ó bàka nigɔ̃ kú ladana kũ
n tò o la dànnɛn doro. 19 Tó ń gbɛ̃ke bò n kpén à gèɛ gãnulɛa, à a zĩda dèn gwe, ó yãn doro.
Tó ń gbɛ̃ke kú kũnwo kpén, akũ ò a dè, ókɔ̃nɔn a gana yã ni wí ó musu. 20 Tó n ó kɔrɔmɔtɔɔ
kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ sɔ̃, ó bàka nigɔ̃ kú ladana kũ n tò o la dànnɛ pìn doro. 21 Akũ Rahabu pì: Àgɔ̃ de
lákũ a ò nà. Akũ à ń gbárɛ ò tà. Akũ à wɔ̃nɔ tɛ̃ra pìi dɔ̀ a wondooa.
22 Kũ ò kìpa bĩnia lɛ, ò mìi pɛ̀ kpinɔa, akũ ò ì gwe gɔrɔ aakɔ̃ ari ń gbèsɛrinɔ gèɛ sùo. Ń
gbèsɛrii pìnɔ ń wɛ́tɛ zɛ́ sarɛ pínki odi ń lero. 23 Akũ gbɛ̃nɔn pla pìnɔ dà zɛ́n ò kìpa kpi pìnɔa
ò bikũ̀ swaa. Kũ ò kà Nuni nɛ́ Yɔsua kĩnaa, ò yã kũ à ń lé gbã̀nɛ pínki 24 ò pì: Dikiri bùsuu
pìi nàwɛrɛ ó ɔĩ pínki. Bùsupidenɔ kã gà ń pínki ó yãi.

3

*Isarailan*ɔ bikũna Yodaa

1 Yɔsua fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ kũ Isarailanɔ ń pínki. Bona Sitimu ò gèɛ Yodai, akũ ò bùraa
kàtɛ gwe ari ògɔ̃ gɛ́ bikũ. 2 Gɔrɔ aakɔ̃ gbɛra Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kurèkure bùraai 3 ò yã dìtɛ
gbɛ̃nɔnɛ ò pì: Tó a è Levi buri sa'orinɔ Dikiri á Luda bàka kunna kũoo àkpati sɛna, à da zɛ́n
àgɔ̃ té ń kpɛ, 4 de à le à dɔ̃ zɛ́ kũ áni sɛ́, zaakũ ádi zɛ́ pì sɛ́ zikiro. Àgɔ̃ té zã̀zã lán kiloo do taka
bà yɔɔ! Àsun na àkpatii pìiiro. 5 Akũ Yɔsua pì gbɛ̃nɔnɛ: À gbã̀ bo á zĩdanɛ, zaakũ Dikiri ni
yãbonsarɛ kɛ á té zia. 6 Akũ à èra à pì sa'orinɔnɛ: À Dikiri bàka kunna kũoo àkpati sɛ́ à do
gbɛ̃nɔnɛ arɛ à bikũo. Akũ ò àkpatii pìi sè ò dòo gbɛ̃nɔnɛ arɛ.
7 Dikiri pì Yɔsuanɛ: Mani na n sɛna leia Isarailanɔnɛ gbãra, onigɔ̃ dɔ̃ kũ má kú kũnwo
lákũ má kú kũ Musao nà. 8 Ǹ o sa'ori kũ ò ma bàka kunna kãáo àkpati sɛnanɔnɛ, tó ò kà
Yodai, ò gɛ̃ ò zɛ a ín. 9 Akũ Yɔsua pì Isarailanɔnɛ: À mɔ́ la à Dikiri á Luda yã ma. 10 Akũ à èra
à pì: Lɛn ánigɔ̃ dɔ̃ kũ Luda Wɛ̃̀ndide kú kãáo lɛ, akũsɔ̃ ani pɛ́árɛ Kanaanɔa kũ Itinɔ kũ Ivinɔ
kũ Pɛrizinɔ kũ Gigasinɔ kũ Amɔrinɔ kũ Yebusinɔo. 11 À gwa! Andunia sĩnda pínki Dikiri
bàka kunna kũoo àkpati ni doárɛ arɛ ari Yoda ín. 12 À gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ sɛ́ á té, buri
kũ burio gbɛ̃ mèn dodo. 13 Tó sa'ori kũ ò andunia sĩnda pínki Dikiri àkpati sɛnanɔ gbá pètɛ
Yoda ín, í pì ni zɔ̃kɔ̃rɛ, í kũ àtɛn bo swa musu ni kɛ bĩni ũ à gɔ̃ zɛna a gbèn.
14 Kũ gbɛ̃nɔ bùra fùtɛ ò dà zɛ́n, òtɛn gɛ́ bikũ Yodaa, sa'ori kũ ò Dikiri bàka kunna kũńwo
àkpati sɛnanɔ té ń arɛ lɛ. 15 Burapɔnɔ kɛkɛgɔrɔ sĩnda pínki swa pìi dì pa ari à dà sì̀sĩla, ama
gɔrɔ kũ àkpatiseɛii pìnɔ kà swa pìii, kũ ò gbá pètɛ ín, 16 akũ í kũ àtɛn bo swa pìi musu zɔ̃̀kɔ̃rɛ
à bĩni kè à gɔ̃̀ zɛna a gbèn zaa zã̀zã wɛ̃tɛ kũ òdi pi Adamu sarɛ Zarɛtã bùsun. Í kũ àtɛn ta
sèbɛ wisiden zɔ̃̀kɔ̃rɛ mícmiɔ, akũ gbɛ̃nɔ bikũ̀ arɛdɔkɔ̃ana kũ Yɛrikoo. 17 Sa'ori kũ ò Dikiri
bàka kunna kũńwo àkpati sɛnanɔ gɔ̃̀ zɛna Yoda wèɛn zĩtɛ koria gíngin, akũ Isaraila buri
sĩnda pínki té gukori pìn ari ò gèɛ ò bikũ̀ ń pínki ò làka.

4

*Gb*ɛ̀ mèn kuri awɛɛplanɔ didikɔ̃ana sèeda ũ

1 Kũ Isaraila buri sĩnda pínki bikũ̀ Yodaa ò làka, akũ Dikiri pì Yɔsuanɛ: 2 Á buri mèn
kuri awɛɛplanɔ té à gbɛ̃nɔ sén dodo 3 ǹ ońnɛ ò gbè sɛ́tɛ swawɛɛn mèn kuri awɛɛpla gu
kũ sa'orinɔn zɛn súsu, ò bikũo ò kátɛ gu kũ áni in gwãaniala. 4 Akũ Yɔsua gbɛ̃nɔn kuri
awɛɛplanɔ dìtɛ Isaraila burinɔ tɛ́ dodo, akũ à ń sísi 5 à pìńnɛ: À gɛ́ Yoda wèɛn Dikiri á Luda
àkpati arɛ, á baadi gbè sɛ́ à di a gã̀n á Isaraila burinɔ dasi lén. 6 Gbè dínɔ ni gɔ̃árɛ sèeda ũ.
Tó á nénɔ á lá zia, bɔ́n gbè dínɔ deárɛ a ũu, 7 à pińnɛ, kũ ò ye ò bikũ kũ Dikiri bàka kunna
kũoo àkpatiio, akũ a í zɔ̃̀kɔ̃rɛ, akũ gbèɛ pìnɔ gɔ̃̀ Isarailanɔnɛ a dɔngu pɔ́ ũ ari gɔrɔ sĩnda

pínki. [8] Lɛn Isarailanɔ kɛ̀ lɛ lákũ̃ Yɔsua òńnɛ nà. Ò gbɛ̀ɛ sɛ̀tɛ Yoda wɛ̀ɛn mɛ̀n kuri awɛɛpla Isaraila burinɔ dasi lɛ́n lákũ̃ Dikiri ò Yɔsuanɛ nà. Ò bikṹo ò kàtɛ gu kũ̃ ò ìn. [9] Gbɛ̀ mɛ̀n kuri awɛɛpla kũ̃ ò sɛ̀tɛ swawɛɛn sa'ori kũ̃ ò àkpati sɛnaa pìnɔ zɛkian Yɔsua dìdikɔ̃a, ò kú gwe ari kũ̃ a gbãrao.

[10] Sa'ori kũ̃ ò àkpatii pì sɛnanɔ gɔ̃̀ zɛna swawɛɛn ari yã̃ kũ̃ Dikiri dìtɛ Yɔsuanɛ à ò gbɛ̃̀nɔnɛɛ gɛ̀ɛ à làkao pínki lákũ̃ Musa dìtɛnɛ nà. Gbɛ̃̀nɔ kɛ̀ likalika ò bikṹ. [11] Kũ̃ ò bikṹ ń pínki ò làka, gbasa sa'orinɔ bikṹ kũ̃ Dikiri àkpatiio gbɛ̃̀nɔ wára. [12] Rubɛni buri gɔ̃gbɛ̃̀nɔ kũ̃ Gada buri gɔ̃gbɛ̃̀nɔ kũ̃ Manasenɔ kpado gɔ̃gbɛ̃̀nɔ mɛ́ ò dò Isaraila buri kparanɔnɛ arɛ ò bikṹ lákũ̃ Musa òńnɛ yã̃ nà. Ò ń zɪ̀̀kabɔnɔ kũ̃na. [13] Ń zɪ̀̀karinɔ kà gbɛ̃̀nɔn dúbu bupla taka. Ò bikṹ Dikiri arɛ ò gɛ̀ɛ Yɛriko gbárannan kũ̃ zɪ̀̀ soruo. [14] Zɪ̃ birean Dikiri Yɔsua sɛ̀ lei Isarailanɔnɛ ń pínki, akũ̃ ò a yã̃ mà ari à gɛ̀ɛ à gào lákũ̃ ò Musa yã̃ mà nà.

[15] Akũ̃ Dikiri pì Yɔsuanɛ: [16] Ǹ o sa'ori kũ̃ ò doka àkpati sɛnanɔnɛ ò bo swawɛɛn. [17] Akũ̃ Yɔsua òńnɛ ò bo swawɛɛn, [18] akũ̃ ò bòn. Kũ̃ ò gbá pɛ̀tɛ sɪ̀̀sɪ̃ɪ̃a, akũ̃ swa'i èra à sù a gbɛ̀n gɔ̃̀nɔ. À pà à dàgula ari à dà sɪ̀̀sɪ̃la lán káakupɔ bà.

[19] Mɔ káaku gɔrɔ kuride zɪ̃n Isarailanɔ bò Yoda swawɛɛn ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ Giligala, Yɛriko ifãboki kpa. [20] Yɔsua gbɛ̀ mɛ̀n kuri awɛɛpla kũ̃ ò sɛ̀tɛ Yoda wɛ̀ɛn pìnɔ dìdikɔ̃a Giligala gwe. [21] À pì gbɛ̃̀nɔnɛ: Tó á nɛ́nɔ sù ò ń denɔ là zia ò pì, gbɛ̀ dínɔ yáasi de deramɛɛ? [22] À pińnɛ, á bikũ̃na Yodaa gukoria sèedaamɛ, [23] zaakũ̃ Dikiri á Luda a í bàbaárɛ á zén, akũ̃ a bikṹ lákũ̃ a bikṹ Isira Tɛ̃ra kũ̃ à a í bàbaárɛa nà. [24] Dikiri kɛ̀ lɛ, de andunia buri sɪ̃nda pínki gɔ̃ dɔ̃ kũ̃ à gbãna vɪ̃ ákɔ̃nɔ sɔ̃ àgɔ̃ Dikiri á Luda vɪ̃na vɪ̃ gɔrɔ sɪ̃nda pínki.

5

[1] Kũ̃ Amɔrinɔ kína kũ̃ ò kú Yoda ifãlɛtɛ kpanɔ kũ̃ Kanaanɔ kína kũ̃ ò kú ísira sarɛnɔ mà lákũ̃ Dikiri Yoda í zɔ̃̀kɔ̃rɛ Isarailanɔnɛ ò bikṹ nà, akũ̃ swɛ̃̀ɛ kɛ̀ńgu ń kã̃ gà ń pínki Isarailanɔ yã̃i.

*T*ɔ̃̀zɔ̃na Isarailanɔnɛ Giligala

[2] Gɔrɔ birea Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ǹ gbɛ̀ fɛ̃̀nɛnɔ kɛ ǹ ɛra ǹ tɔ̃̀ zɔ̃ Isarailanɔnɛ. [3] Akũ̃ Yɔsua pì ò gbɛ̀ fɛ̃̀nɛnɔ kɛ, akũ̃ ò tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀o Isarailanɔnɛ gu kũ̃ òdi pi tera gyɔfɔrɔ Sɪ̀̀sɪ̃ɪ̃i. [4] Yã̃ kũ̃ à tò à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ńnɛn dí. Isarailanɔ bɔtɛna Misila gbɛra, ń tá gũn, gɔ̃ gbãna kũ̃ ò tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀nɔ gàga gbárannan ń pínki. [5] Gbɛ̃̀ kũ̃ ò bɔ̀tɛ Misilanɔ tɔ̃̀zɔ̃na ń pínki. Gbɛ̃̀ kũ̃ ò ń í gbárannan zɛ́ gũn bona Misila gbɛranɔ, mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ òdi tɔ̃̀ zɔ̃ro. [6] Isarailanɔ tɛ́ gbárannan wɛ̀̀ bupla ari gbɛ̃̀ kũ̃ ò de gɔ̃ gbãnanɔ ũ gɔrɔ kũ̃ ò bɔ̀tɛ Misilanɔ gɛ̀ɛ ò gàgao ń pínki, zaakũ̃ odi Dikiri yã̃ maro. Dikiri pìńnɛ oni wɛ́ si bùsu kũ̃ a a lɛ́ sɛ̀ ń dizinɔnɛ à pì áni kpáḿmalɛro, bùsu kũ̃ vɪ̃ kũ̃ zɔ́'io din pìi. [7] Ń nɛ́ kũ̃ Dikiri tò ò fùtɛ ń gbɛranɔn Yɔsua tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ńnɛ, zaakũ̃ gyɔfɔrɔdenɔmɛ, odi tɔ̃̀ zɔ̃ńnɛ zɛ́nlo. [8] Kũ̃ Isarailanɔ tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ ń pínki ò làka, ò gɔ̃̀ gu kũ̃ ò bùraa kàtɛn gwe ari ń bɔ̀ɔ gɛ̀ɛ à làkao. [9] Akũ̃ Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ma wɛ́'i kũ̃ Misilanɔ dàáwa bòare gbãran gwe. Akũ̃ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Giligala ari kũ̃ a gbãrao.

[10] Isarailanɔ bùra katɛna Giligala akũ̃ ò Vɪ̃nla dikpɛ kɛ̀ Yɛriko gbárannan gwe mɔ pì gɔrɔ gɛ̃ro donsaride zɪ̃ ɔkɔsi. [11] Kũ̃ ò dikpɛ pìi kɛ̀ gu dɔ̀ ò bùsuu pì burapɔnɔ blè, burodi futɛnasari kũ̃ pɔ́blewɛ kpatanaao. [12] Ń bùsuu pì burapɔnɔ blenaa gbɛra, kũ̃ gu dɔ̀, manakɔtɛnaa zɛ̀, adi kɔ́tɛńnɛ doro, akũ̃ ò Kanaanɔ bùsu pɔ́ blè wɛ̀̀ birea sà.

*Dikiri zɪ̀̀karin*ɔ don'arɛde

[13] Kũ̃ Yɔsua kà kãni kũ̃ Yɛrikoo, à wɛ́ sɛ̀ à gu gwà, akũ̃ à gɔ̃gbɛ̃̀ ke è zɛna a arɛ kũ̃ fɛ̃̀nɛdao na a ɔ̃i. Akũ̃ Yɔsua nài à a là à pì: Ń kú ó kpɛn yá, ke ó ibɛrɛnɔ kpɛ? [14] À wèa à pì: Lɛnlo. Dikiri zɪ̀̀karinɔ don'arɛden ma ũ, ma kanan dí. Akũ̃ Yɔsua kùtɛnɛ à mìi pɛ̀tɛ, akũ̃ à a là à pì: Yã̃ kpaten ma Dikiri ni o makũ̃ a zɔ̀bleriinɛɛ? [15] Dikiri zɪ̀̀karinɔ don'arɛde pìi wèa à pì: Ǹ n kyate bobo, zaakũ̃ gu kũ̃ ń zén kú adona. Akũ̃ Yɔsua kɛ̀ lɛ.

6

Yɛriko bĩni lɛtɛnaa

1 Ò Yɛriko bĩnizɛ gbànɔ tàta gíngin Isarailanɔ yãi. Gbɛ̃ke dí boro, gbɛ̃ke dí gɛ̃ro. 2 Akũ
Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ǹ gwa, ma Yɛriko nànnɛ n ɔĩ kũ a kínao kũ a zĩ̀karinɔo. 3 Mɔkɔ̃n kũ n
zĩ̀karinɔ à gɛ́ à lika wɛ̃tɛ pìi gɛ̀̃n do á pínki à su. Àgɔ̃ likai gɛ̀̃n dodo lɛ ari gɔrɔ suddo.
4 Sa'ori gbɛ̃nɔn supplanɔ do àkpatiinɛ arɛ ògɔ̃ kuru kũna. A gɔrɔ supplade zĩ à lika wɛ̃tɛ pìii
gɛ̀̃n suppla gɔrɔ kũ sa'orii pìnɔ tɛni ń kuru pɛ́. 5 Tó ò kuru pɛ̀ òtɛni a yĩsãm pá, akũ a a ũ
mà, gbɛ̃ sĩnda pínki wiki lɛ́ gbãnagbãna, wɛ̃tɛ bĩni ni sikũn, á baadi ni sin.

6 Akũ Nuni nɛ́ Yɔsua sa'orinɔ sìsi à pìńnɛ: À Dikiri bàka kunna kũoo àkpati sɛ́, a gbɛ̃nɔn
supplanɔ ni donɛ arɛ, á baadi nigɔ̃ kuru kũna. 7 Akũ à pì gbɛ̃nɔnɛ: À futɛ à gɛ́ à lika wɛ̃tɛi
gɛ̀̃n do. Zĩ̀karinɔ mɛ́ ò do Dikiri àkpatiinɛ arɛ. 8 Kũ Yɔsua yã ò gbɛ̃nɔnɛ, akũ sa'ori gbɛ̃nɔn
suppla kũ ò kuru kũnaa pìnɔ fùtɛ ò dò Dikiri bàka kunna kũńwo àkpatiinɛ arɛ, òtɛni ń kuru
pɛ́. 9 Zĩ̀karinɔ tɛ́ sa'orii pìnɔ arɛ, pari tɛ́ àkpati kpɛ, akũsɔ̃ kurunɔ ũ dɔ. 10 À sù à lè Yɔsua ò
gbɛ̃nɔnɛ à pì: Àsun wiki lɛ́ro. Àsun tó ò á kĩni maro. Àsun tó yãke bo á lɛ́nlo ari gɔrɔ kũ
mani oárɛ à wiki lɛ́, gbasa à lɛ́. 11 Ò gɛ̀ɛ ò lìka wɛ̃tɛ pìii kũ àkpatiio gɛ̀̃n do lɛ, akũ ò ɛ̀ra ò tà
ń bùran ò ì gwe.

12 Yɔsua fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, akũ sa'orinɔ Dikiri àkpatii sɛ̀. 13 Sa'ori gbɛ̃nɔn suppla kũ ò kuru
kũnaa pìnɔ dò Dikiri àkpatiinɛ arɛ, òtɛn pɛ́. Zĩ̀karinɔ dòńnɛ arɛ, pari tɛ́ àkpatii pì kpɛ, akũsɔ̃
kurunɔ ũ dɔ. 14 Ò lìka wɛ̃tɛ pìii gɛ̀̃n do a gɔrɔ plade zĩ, akũ ò ɛ̀ra ò tà ń bùran. Ò kɛ̀ lɛ ari gɔrɔ
suddo. 15 A gɔrɔ supplade zĩ ò fùtɛ kɔnkɔ gudɔnaao, akũ ò ɛ̀ra ò gɛ̀ɛ ò lìka wɛ̃tɛ pìii lákũ òdi
kɛ nà. Ama zĩ birea ò lìkai gɛ̀̃n supplamɛ. 16 A gɛ̀̃n supplade pìia gɔrɔ kũ sa'orinɔ tɛn gɛ́ ń
kuru yĩsãm pá, akũ Yɔsua pì gbɛ̃nɔnɛ: À wiki lɛ́, zaakũ Dikiri wɛ̃tɛ pìi kpàáwamɛ. 17 Dikiri
wɛ̃tɛ pì kũ pɔ́ kũ ò kunnɔ dìtɛ a pɔ́ ũmɛ. Ò ń kakatɛ ń pínki. Karua Rahabu kũ gbɛ̃ kũ ò kú
kãao a bɛanɔ mɛ́ oni bo ńtɛ̃nɛ, zaakũ àkũ mɛ́ à gu'asirigwari kũ ò ń zĩnɔ ùtɛ. 18 À laakari kɛ!
Àsun pɔ́ kũ Dikiri dìtɛ a pɔ́ ũ ke sɛ́ro, de àsun kakatɛro yãi. Tó a sɛ̀, áni yã gátɛ á bùraanɛ
à gɔ̃ kakatɛna pɔ́ ũ. 19 Andurufu kũ wuraao kũ mɔ̀gotɛ̃ pɔ́nɔ kũ mɔ̀si pɔ́nɔ pínki bi Dikiri
pɔ́mɛ. Séde ò ká Dikiri aruzɛkɛ utɛkin.

20 Kũ ò kuru pɛ̀, akũsɔ̃ Isarailanɔ wiki lɛ̀ gbãnagbãna lɛ, wɛ̃tɛ bĩninɔ sìkũn. Akũ ń baadi
sìn súsu, akũ ò wɛ̃tɛ pìi sì. 21 Ò pɔ́ kũ ò kunnɔ dìtɛ Dikiri pɔ́ ũ, akũ ò gbɛ̃nɔ kàkatɛ ń pínki kũ
fɛ̃nɛdao, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ, nɛ́ fítinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ zùnɔ kũ sãnɔ kũ zaakinɔo.

22 Yɔsua pì gbɛ̃nɔn pla kũ ò gɛ̀ɛ ò bùsuu pìi asiri gwànɔnɛ: À gɛ̃ karuaa pì kpɛ́n à bo kãao
kũ a gbɛ̃nɔ, lákũ a a la dànɛ nà. 23 Akũ kɛfɛnna pìnɔ gɛ̀ɛ ò bò kũ Rahabuo kũ a deo kũ a dao
kũ a vĩninɔ kũ a dakũnanɔ kũ a gbɛ̃nɔ ń pínki. Ò sù kãao kũ a danɛnɔ ń pínki, akũ ò ń kátɛ
Isarailanɔ bùraa sarɛ. 24 Akũ ò tɛ́ sɔ̃̃ wɛ̃tɛ pìia kũ pɔ́ kũ ò kunnɔ pínki, tó adi kɛ andurufu kũ
wuraao kũ mɔ̀gotɛ̃ pɔ́nɔ kũ mɔ̀si pɔ́ kũ ò sètɛ ò kàtɛ Dikiri bizakuta aruzɛkɛ utɛkin baasiro.
25 Yɔsua tò karua Rahabu bò aafia kũ a de bedenɔ kũ a gbɛ̃nɔ ń pínki, kũ à gu'asirigwari kũ
Yɔsua ń zĩ Yɛriko asiri gwanɔ ùtɛ yãi, akũ ò gɔ̃̃ Isarailanɔ tɛ́ ari kũ a gbãrao. 26 Gɔrɔ birea
Yɔsua lɛ́ kɛ̀ à pì: Dikiri láari bo gbɛ̃ kũ ani futɛ à Yɛriko wɛ̃tɛ dí kɛkɛ à kátɛa.
Tó à a bĩni ɛ̃ pètɛ, a daudu ni ga.
Tó à a gbànɔ pètɛ sɔ̃, a nɛ́ kpɛdɛ ni ga.
27 Dikiri kú kũ Yɔsuao, akũ a tɔ́ dà bùsuu pìla pínki.

7

Akã durunna yã

1 Isarailanɔ tɛ̃̃ pɔ́ kɛ̀. Kaami nɛ́ Akã, Zimiri daikore, Zɛra sãkpɛ, Yuda buri mɛ́ à tɛ̃̃ pɔ́ kenɔ
sɛ̀, akũ Dikiri pɔ fɛ̃̃ Isarailanɔi.

2 Yɔsua gbɛ̃nɔ zĩ̀ à pì, ò bo Yɛriko ò gɛ́ Ai kũ à kú Bɛtavɛ̃ sarɛ Bɛtɛli ifãboki kpa de ò bùsuu
pì asiri gwa. Akũ ò gɛ̀ɛ ò Ai asiri gwà. 3 Kũ ò sù Yɔsua kĩnaa, ò pìnɛ: Aidenɔn dasiro, adi ká
ò gɛ́ gwe ó pínkiro. Tó gbɛ̃nɔn wàa kuri ke gɛ̃ro gɛ̀ɛ, oni wɛ̃tɛ pì sí. Ǹsun wari dɔ gbɛ̃nɔa ń

pínkiro. [4]Kũ gbẽnɔn wàa gẽronɔ gèɛ gwe, akũ Aidenɔ ń fú [5]ò pèńma bona zaa ń wẽtɛ bĩnilɛa
ari gbèwikia, ò ń dɛdɛ sì̀sĩgɛrɛɛi gbẽnɔn baraakuri awɛɛsuddo. Akũ swɛ̀ɛ kɛ̀ Isarailanɔgu ń
nini kòko.
[6]Yɔsua a uta gà à kɛ̀ à wùtɛ a nèsɛlɛ kutɛna Dikiri àkpati arɛ ari ɔkɔsi. Àpi kũ Isaraila
gbẽ zɔ̃kɔ̃nɔ bùsuu kùku ń mìia. [7]Akũ Yɔsua pì: É'e! Dikiri Luda! À kɛ̀ dera n ó bikũ Yodaa
n ó ná Amɔrinɔnɛ ń ɔĩ ò ó kakatɛɛ? Tó ó vutɛna Yoda bara dire yã dé! [8]N yã nna Dikiri!
Zaakũ Isarailanɔ bòru kpɛ ń ibɛrɛnɔnɛ, mani pi dera sàa? [9]Kanaanɔ kũ bùsu dí denɔ ni yã
pì ma ń pínki, ò likawái ò ó kakatɛ andunian. N tɔ́ zɔ̃kɔ̃kɛ sɔ̃ bi? Ĩni kɛo deramɛɛ? [10]Akũ
Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ǹ futɛ ǹ zɛ! À kɛ̀ dera n wutɛ n nèsɛlɛ kutɛnaa? [11]Isarailanɔ durunna kè,
ò ma bàka kunna kũńwo yã gbòro. Ò tɛ̃̀ pɔ́ kenɔ sè, ò kpãni ò, ò manafiki kè, ò pɔ́ pìi dà ń
pɔ́nɔ gũn. [12]Abire yãi odi fɔ̃ ò ń ibɛrɛnɔ gã̀ fĩ̀ro. Ò bòru kpɛńnɛ, kũ ò gɔ̃̀ kakatɛna pɔ́ ũ yãi.
Manigɔ̃ kú kãáo doro, séto a tɛ̃̀ pɔ́ kũ à kú á ténɔ kàkatɛ. [13]Ǹ futɛ ǹ gɛ́ gbã̀ bo n gbẽnɔnɛ.
Ǹ pińnɛ ò gbã̀ bo ń zĩdanɛ ari gu gɔ̃ dɔ, zaakũ makũ Dikiri Isarailanɔ Luda ma pì, tɛ̃̀ pɔ́ kú
á témɛ. Áni fɔ̃ à zɛ á ibɛrɛnɔ arɛro séto à pɔ́ pì bò á té. [14]Tó gu dɔ̀, à namai buri kũ burio.
Buri kũ ma sè ni namai danɛdanɛ, danɛ kũ ma sènɔ ni namai ɔn kũ ɔnnwo, ɔn kũ ma sè sɔ̃,
a gɔ̃gbẽnɔ ni namai dodo. [15]Gbẽ kũ ò sù ò tɛ̃̀ pɔ́ pìi lèa, oni ade kpata kũ pɔ́ kũ à vĩnɔ pínki,
zaakũ à ma bàka kunna kãáo yã gbòro, à wé'i dà Isarailanɔa.
[16]Yɔsua fùtɛ kɔnkɔ káakukaaku, à tò Isarailanɔ nà Dikirii buri kũ burio, akũ gbè Yuda
buri sè. [17]Akũ à tò Yudanɔ nài danɛdanɛ, akũ gbè Zɛra danɛnɔ sè. À tò Zɛra danɛnɔ nài
ɔn kũ ɔnnwo, akũ gbè Zimiri ɔnn sè. [18]Akũ à tò a ɔn gɔ̃gbẽnɔ nài dodo, akũ gbè Kaami
né Akã, Zimiri daikore, Zɛra sãkpɛ, Yuda buri sè. [19]Akũ Yɔsua pì Akãnɛ: Né, ǹ yãpura o ǹ
bɛ̀ɛrɛ lí Dikiri Isarailanɔ Ludanɛ. Ǹ yã kũ n kɛ̀ omɛnɛ. Ǹsun a ke utɛmɛnɛro. [20]Akũ à wèa
à pì: Yãpuramɛ, ma durunna kè Dikiri Isarailanɔ Ludanɛ. Yã kũ ma kèn dí. [21]Ma Babilɔnia
arukĩmba mana è ń pɔ́nɔ té kũ andurufuuo kiloo pla kũ wura kiloo kusuo, akũ ma a ni dè ma
sè. À utɛna wèɛn ma kpén, andurufu kú zĩtɛ. [22]Akũ Yɔsua gbẽnɔ zĩ̀ gwe. Ò kè likalika ò gèɛ
ò gɛ̀ a kpén, akũ ò è utɛna gwe, andurufu kú zĩtɛ. [23]Akũ ò sètɛ ò sùo Yɔsuanɛ kũ Isarailanɔ
ń pínki, ò kàtɛ Dikiri arɛ. [24]Akũ Yɔsua kũ Isarailanɔ Zera sãkpɛ Akã sè kũ andurufuuo kũ
arukĩmbaao kũ wuraa pìio kũ a négɔ̃gbẽnɔ kũ a nénɔgbẽnɔ kũ a zùnɔ kũ a zaakinɔ kũ a sãnɔ
kũ a bizakutao kũ a pɔ́nɔ pínki, ò gèɛ kũńwo Ako guvutɛn. [25]Akũ Yɔsua pì: N yã gàtɛwɛrɛ
fá! Dikiri ni yã mɔnnɛ gbãra sɔ̃. Akũ Isarailanɔ a pàpa kũ gbèɛo ń pínki, ò a dè kũ a gbẽnɔ ń
pínki, akũ ò ń kpáta. [26]Ò gbè kàkara a musu, gbèdidikɔ̃ana zɔ̃kɔ̃ɔ pì kú gwe ari kũ a gbãrao.
Akũ Dikiri pɔfɛ̃ kpàtɛ. Abire yãin òdi pi gu pìinɛ Akoo guvutɛ.

8

*Ai kakat*ɛnaa

[1]Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ǹsun tó vĩna n kũro, ǹsun bídi kɛro. Ǹ zĩ̀karinɔ sétɛ ǹ gɛ́ kũńwo ń
pínki à létɛ Aia, zaakũ ma Ai kína nànnɛ n ɔĩ kũ a gbẽnɔ kũ a wẽtɛo kũ a bùsuuo. [2]Ǹ kɛ Ainɛ
kũ a kínao lákũ n kè Yɛrikonɛ nà kũ a kínao. Áni fɔ̃ à ń pɔ́nɔ kũ ń pɔ́kãdenɔ sétɛ á pɔ́ ũ sà.
Ǹ natɛńnɛ ń wẽtɛ kpɛ. [3]Akũ Yɔsua kũ a zĩ̀karinɔ gèɛ ò létɛ Aia ń pínki. À gɔ̃sa gbãnanɔ sè
gbẽnɔn dúbu baraakuri, akũ à ń gbárɛ gwãani [4]à pìńnɛ: À sã kpá! À natɛńnɛ ń wẽtɛ kpɛ.
Àsun kɛ zã̀ kũ wẽtɛ pìioro. Àgɔ̃ kú soru gũn á pínki. [5]Makũ kũ gbẽ kũ ò kú kũmaonɔ óni
na wẽtɛ pìii. Tó ò bò daóle, ónigɔ̃ bàa léńnɛ lán káaku bà. [6]Oni pɛ́wá ari oni kẽ ń wẽtɛa zã̀,
zaakũ onigɔ̃ da ótɛn bàa léńnɛ lán káaku bàmɛ. Tó ótɛn bàa léńnɛ lɛ, [7]à futɛ á utɛkia à wẽtɛ
pì sí. Dikiri á Luda nàárɛ á ɔĩmɛ. [8]Tó a wẽtɛ pìi sì, à té sɔ̃a lákũ Dikiri ò nà. À laakari kɛ, à
kɛ lákũ ma dìtɛárɛ nà.
[9]Akũ Yɔsua ń gbárɛ, ò gèɛ gu kũ oni le ò ń zãmba kɛn. Ò nàtɛ Bɛtɛli kũ Aio dagura Ai
ifãlɛtɛ kpa. Gwãani birea Yɔsua ì bùran gwe kũ a gbẽnɔo. [10]À fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ à gbẽnɔ
kàkara, akũ àpii kũ Isaraila gbẽ zɔ̃kɔ̃nɔ dòńnɛ arɛ ari ò gèɛ ò kào Ai. [11]Zĩ̀kari kũ ò kú kãaonɔ
nà wẽtɛ pìii ń pínki. Kũ ò kào kãni, ò bùraa kàtɛ a arɛ gugbãnduru kpa. Guvutɛ kú ń dagura
kũ Aio. [12]Yɔsua gbẽnɔ sè dúbu sɔɔro. À gĩnakɛ à ń útɛ Bɛtɛli kũ Aio dagura kɔ̀ Ai ifãlɛtɛ kpa.

13 Isarailanɔ bùraa kàtɛ wɛ̃tɛ gugbãnduru kpa, akũsɔ̃ gbɛ̃ kũ ò natɛna pìnɔn kú wɛ̃tɛ ifãlɛtɛ
kpa. Gwãani birea Yɔsua ì guvutɛmmɛ.
14 Kũ Ai kína Isarailanɔ è lɛ, àkũ kũ a wɛ̃tɛdenɔ fùtɛ ò kɛ̀ likalika ò gɛ̀ɛńyĩ kũ zì̀io gu kũ
à arɛ dɔ̀ Araba gbárannaa. À dɔ̃ kũ gbɛ̃nɔ natɛna a wɛ̃tɛ kpɛro. 15 Yɔsua kũ Isarailanɔ tɛn
kɛ lákũ Aidenɔ tɛni ń fu bà, òtɛn bàa lɛ́ńnɛ ò mìi pɛ̀ gbárannaa. 16 Aidenɔ kɔ̃ sìsi ń pínki ò
bɔtɛ ò pɛ́ Yɔsuanɔa, akũ ò pɛ̀ḿma ari ò gɛ̀ɛ ò kɛ̃̀ ń wɛ̃tɛa zã̀zã. 17 Gɔ̃gbɛ̃ ke dí gɔ̃ wɛ̃tɛ gũnlo,
ò bɔ̀tɛ ò pɛ̀ Isarailanɔa ń pínki, akũ ò ń wɛ̃tɛ bĩnilɛ tò wɛ̃na, òtɛn pɛ́ Isarailanɔa.
18 Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ǹ sári kũ ń kũna dɔ Aia, zaakũ ma nànnɛ n ɔ̃ĩmɛ. Akũ Yɔsua a sári
pìi dɔ̀ Aia. 19 Kũ à ɔ pòro lɛ, akũ gbɛ̃ kũ ò natɛnanɔ fùtɛ ò sì wɛ̃tɛn gɔ̃̀nɔ ò sì, akũ ò kɛ̀ likalika
ò té sɔ̃̀a. 20 Kũ Aidenɔ lìtɛ ò ń kpɛ gwà, akũ ò è túsukpɛ fùtɛ à dà ń wɛ̃tɛla, akũ odi géki le
doro, zaakũ Isaraila kũ ò bàa lɛ̀ ò mìi pɛ̀ gbárannaanɔ lìtɛ ò arɛ dɔ̀ ń pɛmmarii pìnɔa. 21 Kũ
Yɔsua kũ Isarailanɔ è ń gbɛ̃ kũ ò natɛnanɔ wɛ̃tɛ sì akũsɔ̃ ò è túsukpɛ fùtɛ à dà wɛ̃tɛla, akũ ò
ɛ̀ra ò lɛ̀tɛ Aide pìnɔa. 22 Isaraila kparanɔ bɔ̀tɛ wɛ̃tɛ pìn ò gɛ̀ɛ Aidenɔi kũ zì̀io, akũ ò lìkańyĩ.
Ò lɛ̀tɛḿma, akũ ń gbɛ̃ke dí le à bòro, ń gbɛ̃ke dí le à bàa lɛ̀ro. 23 Ama ò Ai kína kũ̀ bɛ̃nɛ ò gɛ̀ɛ
kãao Yɔsuanɛ.
24 Isarailanɔ Aidenɔ dɛ̀dɛ mɪ́ɔmɪɔ bura kũ sɛ̃̀ntɛo gu kũ ò ń lén. Kũ ò Aidenɔ dɛ̀dɛ kũ
fɛ̃nɛdao lɛ, akũ ò ɛ̀ra ò gɛ̃̀ wɛ̃tɛ pìn, ò gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀ gwenɔ dɛ̀dɛ dɔ. 25 Gbɛ̃ kũ ò gàga zĩ pìianɔ
gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ ń pínki gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛplamɛ. Aidenɔ lén gwe. 26 Yɔsua ɔ kũ
à sári kũnaoo pìi kpɛ́ dɔna ari ò gɛ̀ɛ ò Aidenɔ dúgu zɔ̃o. 27 Isarailanɔ wɛ̃tɛ pì pɔ́kãdenɔ kũ a
pɔ́nɔ nàkɔ̃a ò tào lákũ Dikiri ò Yɔsuanɛ nà. 28 Lɛn Yɔsua té sɔ̃̀ Aia lɛ, à tò à gɔ̃̀ bɛzĩ ũ, akũ à
gɔ̃̀ dana kori ari kũ a gbãrao. 29 Akũ à Ai kína lòko lía ari ɔ̃kɔsi. Kũ ifãntɛ̃ tɛn gɛ̃ kpɛ́n, à pì ò
a gɛ̀ kipa lía ò zu wɛ̃tɛ bĩnilɛa gwe. Akũ ò gbɛ̀ɛ kàkaraa dasidasi, gbɛ̀didikɔ̃anaa pì kú gwe
ari kũ a gbãrao.

Dikiri bàka kunna kũ Isarailanɔ kɛkɛna Ebala kpi musu

30 Yɔsua Dikiri Isarailanɔ Luda gbagbaki bò Ebala kpi musu 31 lákũ Dikiri zɔ̀bleri Musa dìtɛ
Isarailanɔnɛ nà. À bò lákũ Musa kɛ̃̀ a doka takada gũn nà, à pì ò bo kũ gbɛ̀ kũ odi gã pɛ́tɛa ò
àronɔ. Akũ ò sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à té kũ ò Dikiria gwe kũ sáabukpana sa'opɔnɔ. 32 Akũ Yɔsua
dokayã kũ Musa kɛ̃̀ɛ pìi kɛ̃̀ gbɛ̀ɛ pìnɔa gwe Isarailanɔ wára. 33 Isaraila sĩnda pínki, bedenɔ
kũ bɔ̀asunɔ kũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ń don'arɛdenɔ kũ ń yãkpatɛkɛrinɔn zɛna àkpatii sarɛ ɔplai
kũ ɔzɛo. Ń arɛ dɔna Levi buri sa'ori kũ òdigɔ̃ Dikiri bàka kunna kũńwo àkpati sɛnanɔa.
Gbɛ̃ kpadonɔ arɛ dɔna Gɛrizimu kpia, gbɛ̃ kpadonɔ sɔ̃ Ebala kpia, lákũ Dikiri zɔ̀bleri Musa
gĩnakɛ à dìtɛ nà ò sa mana o Isarailanɔnɛ. 34 Abire gbɛra Yɔsua dokayã pìnɔ kyó kɛ̀ńnɛ pínki,
arubarika kũ Dikiri dì dańgunɔ kũ láari kũ àdi boḿmanɔo lákũ à kú Musa doka takada gũn
nà. 35 Yã kũ Musa dìtɛnɔ té pínki, a ke dí gɔ̃ kũ Yɔsua gì a kyó kɛi parinɛro. Bee nɔgbɛ̃nɔ kũ
né fítinɔ kũ bòasu kũ ò kú ń tɛ́nɔn kú gwe ń pínki.

9

*Gibi*ɔ̃denɔ ɔ̃ndɔ̃kɛna Isarailanɔnɛ

1 Buri kũ ò kú Yoda ifãlɛtɛ kpanɔ, sɪ̀sɪ̃denɔ kũ gusaradenɔ kũ ísiralɛdenɔ ari à gɛ̀ɛ pɛ́
Lɛbana bùsuua, Itinɔ kũ Amɔrinɔ kũ Kanaanɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔo, kũ ń
kínanɔ Ai yã pìi baaruu mà, 2 akũ ò kɔ̃ kàkara ń pínki de ò gɛ́ ò zì̀ ká kũ Yɔsuao kũ a gbɛ̃
Isarailanɔ.
3 Kũ Gibiɔ̃denɔ yã kũ Yɔsua kɛ̀ Yɛrikonɛ kũ Aio baaruu mà, 4 ò ɔ̃ndɔ̃ kpàtɛńyĩ. Ò kusuna
kàka asasa zĩkũnanɔ gũn ò dìdi zaakinɔnɛ kũ sèwɛ̃ tùru zĩ parana nabinabinanɔo. 5 Ò kyate
nambata nanananɔ kpákpana, ò uta kasanɔ dadana. Ń burodi kusuna korikũna akũsɔ̃ à
pukpana.
6 Ò fùtɛ ò gɛ̀ɛ ò Yɔsua lè kũ a gbɛ̃nɔ Giligala bùran, akũ ò pìńnɛ: Bùsu kũ o bon zã̀. Ó ye
à lédokɔ̃nɔ kɛ kũoo. 7 Akũ Isarailanɔ pì Ivi pìnɔnɛ: Tó á bɛ kú la kãnimɛ, óni lédokɔ̃nɔ kɛ
kãáoro yoo! 8 Akũ ò pì Yɔsuanɛ: N zɔ̀blerinɔn ó ũ. Akũ Yɔsua ń lá à pì: Dínɔmɛ á ũu? A bo
mámɛɛ? 9 Ò wèa ò pì: Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, o bo bùsu zã̀zãmmɛ Dikiri n Luda tɔ́ kũ à dàgula

yãi. O a baaruu mà kũ yã kũ à kɛ̀ Misilanɔ pínki [10] kũ yã kũ à kɛ̀ Amɔrinɔ kína gbɛ̃nɔn pla kũ
ò kú Yoda bara direnɔnɛ, Ɛsɛbɔ̃ kína Siɔ̃ kũ Basã kína Ogu kũ à kú Asataroo. [11] Ó gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ
kũ ó bùsudenɔ pì ò kusuna sɛ́ ò su ò á le, ò piárɛ á zɔ̀blerinɔmɛ ó ũ. Abire yãi à lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ
kũoo. [12] Ó kusunan dí. O boo bɛ burodi wãna ũmɛ gɔrɔ kũ o da zɛ́n ótɛn su á kĩnaa. À gwa
deran à kori kṵ̀ nà à pùu kpà. [13] Ó wɛ̃ tùrunɔn dí. O wɛ̃ kàn tùru dufu ũmɛ. À gwa deran ò
pàrapara nà. À ó utanɔ kũ ó kyatenɔ gwa. Ò yàkayaka tá gbằna kũ o ò yãi. [14] Akũ Isarailanɔ
ń kusuna blè kũńwo Dikiri lɛ́ sari. [15] Yɔsua lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ kũńwo à pì áni ń dɛdɛro, akũ Isaraila
don'arɛdenɔ la dà a yã musu.

[16] Ń lɛ́dokɔ̃nɔkɛna kũńwoo gbɛra a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ, akũ ò mà kũ ń bɛ zằ kũńworo, ò kú kɔ̃
sarɛmɛ. [17] Akũ Isarailanɔ dà zɛ́n, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ò kà ń wɛ̃tɛnɔ kĩnaa, Gibiɔ̃ kũ Kɛfirao kũ
Beroo kũ Kiriayarimuo. [18] Odi lɛ́tɛḿmaro, zaakũ ń don'arɛdenɔ la dàńnɛ kũ Dikiri ń Luda
tɔ́omɛ. Gbɛ̃ sĩnda pínki tɛn yãkete ká ń don'arɛdenɔi, [19] akũ don'arɛde pìnɔ pìńnɛ: Ókɔ̃nɔ
mɛ́ o la dàńnɛ kũ Dikiri ó Luda tɔ́o. Adi kũ ò ɔ naḿma doro. [20] Yã kũ óni kɛńnɛn dí. Óni ń
tó gwe ladana kũ o kɛ̀ńnɛ yãi, de Dikiri sún pɔ fɛ̃ kũooro. [21] Akũ ò èra ò pì: Ò ń tó, onigɔ̃ de
ó yàkawɛrinɔ ũ kũ ó ítɔtɔrinɔ. Akũ Isarailanɔ zɛ̀ kũ ń don'arɛdenɔ yã pìio.

[22] Akũ Yɔsua Gibiɔ̃denɔ sìsi à pìńnɛ: Bɔ́yãi a ɛ́kɛ tòwɛrɛ lɛɛ? Ase ó katɛna kɔ̃ gbálamɛ,
akũ a pì á kúki zằ kũoo yá? [23] Ma Luda láari bòáwa sà. Ánigɔ̃ de a kpɛ́ yàkawɛrinɔ ũ kũ a
ítɔtɔrinɔo gɔrɔ sĩnda pínki. [24] Akũ ò pìnɛ: Ò pì ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔnɛ súsu lákũ Dikiri n Luda
ò a zɔ̀bleri Musanɛ nà. À pì áni bùsu pì kpááwa pínki à gbɛ̃ kũ ò kunnɔ kakatɛárɛ ń pínki.
Abire yãi vĩna ó kũ manamana ó wɛ̃ndi yã musu, akũ o yã pìi kɛ̀. [25] Ó kú n ɔĩmɛ sà. Yã kũ
à kɛ̀nnɛ mana akũsɔ̃ à zɛ́ vĩn kɛwɛrɛ. [26] Lɛn Yɔsua kɛ̀ lɛ à ń bó Isarailanɔ ɔĩ, odi ń dɛdɛro.
[27] Zĩ birean à ń dítɛ Isarailanɔ yàkawɛrinɔ kũ ń ítɔtɔrinɔ ũ, òdigɔ̃ yàka wɛ òdigɔ̃ í tɔ́tɔ Dikiri
gbagbakinɛ gu kũ Dikiri ni ditɛn. Akũ ò kun lɛ ari kũ a gbãrao.

10

Ifãntɛ̃ zɛna a gbèn

[1] Yurusalɛmu kína Adonizɛdɛki mà kũ Yɔsua Ai sì à kɛ̀nɛ dúgudugu, à kɛ̀ Ainɛ kũ a kínao
lákũ à kɛ̀ Yɛriko kũ a kínaoonɛ nà. À mà dɔ kũ Gibiɔ̃denɔ kɔ̃ yã mà kũ Isarailanɔ akũsɔ̃ ò
kú kɔ̃ sarɛ. [2] Akũ vĩna Yurusalɛmudenɔ kṵ̀ manamana, zaakũ Gibiɔ̃ bi wɛ́ramɛ lákũ kína
wɛ̃tɛ ke bà. A zɔ̃kɔ̃ de Aila akũsɔ̃ a gɔ̃gbɛ̃nɔ bi zḭ̀kari gbãnanɔmɛ. [3] Akũ Yurusalɛmu kína
Adonizɛdɛki lɛ́gbãzã kɛ̀ Ɛblɔnu kína Oamunɛ kũ Yamu kína Piramuo kũ Lakisi kína Yafiao
kũ Ɛgɛlɔni kína Dɛbio à pì: [4] À mɔ́ à kpámai ò gɛ́ lɛ́tɛ Gibiɔ̃denɔa, zaakũ ò kɔ̃ yã mà kũ Yɔsuao
kũ Isarailanɔ. [5] Akũ Amɔrinɔ kína gbɛ̃nɔn sɔɔro pìnɔ, Yurusalɛmu kína kũ Ɛblɔnu kínao kũ
Yamu kínao kũ Lakisi kínao kũ Ɛgɛlɔni kínao kũ ń zḭ̀karinɔ kɔ̃ kàkara. Ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ
Gibiɔ̃ sarɛ, akũ ò gɛ̀ɛńyĩ kũ zḭ̀io.

[6] Akũ Gibiɔ̃denɔ gbɛ̃nɔ zḭ̀ Yɔsuaa Giligala bùran ò pì: Ǹsun pã kpá ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔiro.
Ǹ kɛ likalika ǹ mɔ́ ǹ ó sura ba. Ǹ mɔ́ ǹ kpáwái, zaakũ Amɔrinɔ kína kũ ò kú gusĩsĩdennɔ
kɔ̃ kàkarawái ń pínki. [7] Akũ Yɔsua kũ a gɔ̃sa gbãnanɔ kũ a zḭ̀karinɔ bɔ̀tɛ Giligala, òtɛn su ń
pínki. [8] Akũ Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ǹsun vĩna kɛńnɛro. Ma ń nánnɛ n ɔĩ, ń gbɛ̃ke ni fɔ̃ à n gằ
fĩro. [9] Bona Giligala Yɔsua táa ò gwãani ari gu gɛ̀ɛ à dɔ̀o à sùḿma kãnto zɛnaa sari. [10] Akũ
Dikiri tò ò kɛ̀ gìri ò lɛ̀kɔ̃a Isarailanɔ arɛ, akũ Isarailanɔ lɛ̀tɛḿma ò ń dɛdɛ manamana Gibiɔ̃
gwe, akũ ò pɛ̀ḿma Bɛtoroni zɛ́n dɔ. Ò ń dɛdɛ ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Azeka kũ Makɛdaooa. [11] Kũ òtɛn
bàa lɛ́ Isarailanɔnɛ zɛ́ kũ à bò Bɛtoroni kũ à gɛ̀ɛ Azeka gũn, Dikiri legũgbɛ gbɛ̀ntɛ̃ɛ sìńgu.
Gbɛ̃ kũ legũgbɛɛ pì ń dɛdɛnɔn dasi de gbɛ̃ kũ Isarailanɔ ń dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdaonɔla.

[12] Gɔrɔ kũ Dikiri Amɔri pìnɔ nà Isarailanɔnɛ ń ɔĩ, akũ Yɔsua yã ò kũ Dikirio Isarailanɔ
wára à pì:
Ǹ tó ifãntɛ̃ zɛ a gbèn Gibiɔ̃la!
Ǹ tó mɔ zɛ tɛɛnɛ Ayalɔni guvutɛla!
[13] Akũ ifãntɛ̃ zɛ̀ a gbèn lɛ, akũ mɔ zɛ̀ dɔ ari Isarailanɔ gɛ̀ɛ ò fĩnaa bò ń ibɛrɛnɔa. Yã pì kú Yasa
takadan. Ifãntɛ̃ gɔ̃ zɛna mìdangura, adi go a gbènlo ari gɔrɔ do gbãngbãn. [14] Odi gɔrɔ dí taka

e zikiro, akũsɔ̃ odi e a gbɛraro. Dikiri bisãsiri yã mà, zaakũ àtɛn zɩ̀ ká Isarailanɔnɛmɛ. [15] Akũ
Yɔsua tà Giligala bùran kũ a gbɛ̃nɔ ń pínki.

Yɔsua Amɔri kínanɔ dɛdɛnaa

[16] Kũ kína gbɛ̃nɔn sɔɔro pìnɔ bàa lè, ò gɛ̀ɛ ò ùtɛ gbɛ̀wɛɛn zaa Makɛda, [17] akũ ò pì Yɔsuanɛ:
Ò bò kína gbɛ̃nɔn sɔɔro kũ̀nɔa gbɛ̀wɛɛn zaa Makɛda. [18] Akũ Yɔsua pì: À gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ yĩpa à
ta gbɛ̀wɛɛɛ pìlɛ, à gbɛ̃nɔ ditɛ gwe ògɔ̃ dãkpã. [19] Àsun zɛro. À pɛ́tɛ á ibɛrɛnɔi à lɛ́tɛḿma kpɛ
kpa. Àsun tó ò ń wɛ̃tɛnɔ lero, zaakũ Dikiri á Luda ń náárɛ á ɔ̃ĩmɛ.

[20] Yɔsua kũ a gbɛ̃nɔ ń dɛdɛ ari ò ye ò láka, ń gbɛ̃ kũ ò bònɔ kà ń wɛ̃tɛ bĩnidenɔ gũn. [21] Akũ
Isarailanɔ sù Yɔsuaa bùran Makɛda aafia ń pínki. Gbɛ̃ke dí fɔ̃ à yãke ò Isarailanɔ yã musu
doro. [22] Akũ Yɔsua pì: À gbɛ̀ go gbɛ̀wɛɛ pìia à bɔtɛmɛnɛ kũ kína gbɛ̃nɔn sɔɔro pìnɔo. [23] Akũ
ò kɛ̀ lɛ, ò bɔ̀tɛnɛ kũ kína gbɛ̃nɔn sɔɔro pìnɔ, Yurusalɛmu kína kũ Ɛblɔnu kínao kũ Yamu
kínao kũ Lakisi kínao kũ Ɛgɛlɔni kínao. [24] Kũ ò ń bɔ́tɛ lɛ, akũ à Isaraila zɩ̀karinɔ sìsi ń pínki
à pì ń don'arɛde kũ ò gɛ̀ɛ kãaonɔnɛ: À na kãni à gbá zɛzɛ kína díkĩnanɔ wakaaa. Akũ ò sù
ò gbá zɛ̀zɛ ń wakaaa. [25] Yɔsua pìńnɛ: Àsun tó vĩna á kũro, àsun bídi kɛro. À zɛ gbãna àgɔ̃
wɔ́rɔgɔ vĩ, zaakũ lɛn Dikiri ni kɛ lɛ kũ á ibɛrɛ kũ áni zɩ̀ ká kũńwonɔ ń pínki. [26] Abire gbɛra
Yɔsua ń dɛdɛ à ń lóko lía, baadi kũ a lío, akũ ò gɔ̃̀ lokolokona gwe ari ɔkɔsi. [27] Kũ ifãntɛ̃ tɛn
gɛ̃ kpén, à pì ò ń gènɔ kipa lí pìnɔa ò ń zu gbɛ̀wɛɛ kũ ò ùtɛn pìn. Akũ ò kɛ̀ lɛ, ò gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ
tàta wɛ̀ɛɛ pìlɛ, à kú gwe ari kũ a gbãrao. [28] Zĩ birean Yɔsua Makɛda sì. À a kína kũ a gbɛ̃nɔ
dɛ̀dɛ ń pínki kũ fɛ̃nɛdao à ń kákatɛ. Bee gbɛ̃ mèn do dí boro. Akũ à kɛ̀ Makɛda kínanɛ lákũ
à kɛ̀ Yɛriko kínanɛ nà.

Yɔsua zɩ̀blena Amɔrinɔ bùsuua

[29] Yɔsua kũ Isarailanɔ bɔ̀tɛ Makɛda ń pínki, akũ ò gɛ̀ɛ Libina ò lɛ̀tɛa. [30] Dikiri wɛ̃tɛ pì kũ
a kínaoo nàńnɛ ń ɔĩ, akũ ò ń dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao ń pínki, ń gbɛ̃ke dí boro. Akũ ò kɛ̀ a kínanɛ
lákũ ò kɛ̀ Yɛriko kínanɛ nà. [31] Akũ Yɔsua kũ a gbɛ̃nɔ bɔ̀tɛ Libina ò gɛ̀ɛ Lakisi. Ò lìkai ò lɛ̀tɛa.
[32] Dikiri Lakisi nàńnɛ ń ɔĩ, a gɔrɔ plade zĩ ò sì. Ò gbɛ̃ kũ ò kunnɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃nɛdao ń pínki
lákũ ò kɛ̀ Libinanɛ nà. [33] Kũ Gɛza kína Oramu sù à kpá Lakisidenɔi, akũ Yɔsua zɩ̀i blèa kũ a
zɩ̀karinɔ, ń gbɛ̃ke dí boro. [34] Ò bò Lakisi, akũ ò gɛ̀ɛ ò lìka Ɛgɛlɔnii ò lɛ̀tɛa. [35] Ò wɛ̃tɛ pìi sì zĩ
birea gɔ̃̀nɔ, akũ ò gbɛ̃ kũ ò kunnɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃nɛdao ò ń kákatɛ lákũ ò kɛ̀ Lakisinɛ nà. [36] Kũ ò
bɔ̀tɛ Ɛgɛlɔni, akũ ò gɛ̀ɛ Ɛblɔnu ò lɛ̀tɛa. [37] Ò wɛ̃tɛ pìi sì ò a gbɛ̃nɔ kũ a kínao dɛ̀dɛ kũ fɛ̃nɛdao
kũ a lakutudenɔo. Ò gbɛ̃ kũ ò kunnɔ kàkatɛ, ń gbɛ̃ke dí boro, lákũ ò kɛ̀ Ɛgɛlɔninɛ nà. [38] Akũ
ò gɛ̀ɛ Dɛbi ò lɛ̀tɛa. [39] Ò wɛ̃tɛ pìi sì kũ a kínao kũ a lakutunɔ pínki. Akũ ò ń dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao ò
gbɛ̃ kũ ò kunnɔ kàkatɛ lákũ ò kɛ̀ Ɛblɔnunɛ nà, ń gbɛ̃ke dí boro. Ò kɛ̀ Dɛbinɛ kũ a kínao lákũ
ò kɛ̀ Libinanɛ kũ a kínao nà.

[40] Yɔsua bùsupidenɔ kũ a kínanɔ dɛ̀dɛ ń pínki, gusĩsĩdenɔ kũ Nɛgɛvidenɔ kũ gusaradenɔ
kũ sɩ̃̀sĩ̃gɛrɛdenɔ ń pínki. Adi gbɛ̃ke tó bɛ̃nɛro, à gbɛ̃ kũ ò kú gwenɔ kàkatɛ lákũ Dikiri
Isarailanɔ Luda ònɛ nà. [41] À ń dɛdɛ sɛna zaa Kadɛsi Banɛa ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Gazaa, zaa Gosɛ̃
bùsun pínki ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Gibiɔ̃a. [42] Yɔsua zɩ̀i blè kína pìnɔa kũ ń bùsunɔ gɛ̃̀n do gɔ̃̀nɔ, kũ
Dikiri Isarailanɔ Luda tɛn zɩ̀ káńnɛ yãi. [43] Akũ à èra kũ a gbɛ̃nɔ bùran zaa Giligala.

11

Yɔsua zɩ̀ ble à lakana Kanaanɔ bùsuua

[1] Kũ Azo kína Yabĩ a baaruu mà, à gbɛ̃nɔ zɩ̀ Madɔ̃ kína Yobabua kũ Simirɔnu kínao kũ
Akasafa kínao [2] kũ kína kũ ò kú gugbãnduru kpanɔ ń pínki, kína kũ ò kú gukpidenɔ kũ
sɛ̃̀ntɛpɔrɔtu kũ à kú Galili gènɔmidɔki kpao kũ gusarao kũ Dɔru gusĩsĩde kũ à kú ifãlɛtɛ
kpao. [3] Akũ à èra à gbɛ̃nɔ zɩ̀ dɔ Kanaa kũ ò kú ifãboki kpanɔa kũ ifãlɛtɛ kpanɔ ń pínki,
Amɔrinɔ kũ Itinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Yebusi kũ ò kú gukpidennɔ kũ Ivi kũ ò kú Mizipa bùsun
Ɛmɔ gbɛ̀ sarɛnɔo. [4] Ò bɔ̀tɛ kũ ń zɩ̀karinɔ ń pínki dasidasi lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà. Ń sɔ̃nɔ kũ
ń sɔ̃gonɔn dasi. [5] Akũ kína pìnɔ kɔ̃ kàkara ò sù ò bùraa kàtɛ lɛɛlɛ Mɛromu ínɔ sarɛ, de ò zɩ̀
ká kũ Isarailanɔ.

6 Akũ Dikiri pì Yɔsuanɛ: Ǹsun vĩna kɛńnɛro. Zia mandara'i mani ń na Isarailanɔnɛ ń ɔĩ
ò ń dɛdɛ. Ǹ ń sɔ̃nɔ gbátĩnɔ zɔ̃zɔ̃ ǹ ń sɔ̃gonɔ kpata. 7 Akũ Yɔsua kũ a zǐkarinɔ gɛ̀ɛńyĩ kũ
zǐio kãnto ń pínki ò dàńla Mɛromu ínɔ sarɛ gwe. 8 Dikiri ń náńnɛ ń ɔĩ, akũ ò ń dɛdɛ ò pɛ̀ ń
gbɛ̃kenɔa ari Sidɔ̃ wɛ́ran kũ Misirefomaimuo kũ Mizipa guvutɛ kũ à kú ifãboki kpao. Ò ń
dɛdɛ, ń gbɛ̃ke dí boro. 9 Yɔsua kɛ̀ńnɛ lákũ Dikiri òne nà, à ń sɔ̃nɔ gbátĩnɔ zɔ̃̀zɔ̃ à ń sɔ̃gonɔ
kpàta.
10 Zĩ pìia Yɔsua lìtɛ à gɛ̀ɛ à Azo sì, akũ à a kína dɛ̀ kũ fɛ̃nɛdao. Azo pìmɛ kína pìnɔ wɛ̃tɛ mìde
ũ gɔrɔ birea. 11 Isarailanɔ gbɛ̃ kũ ò kunnɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃nɛdao ò ń kákatɛ, ń gbɛ̃ke dí gɔ̃ro, akũ
ò té sɔ̃̀a. 12 Yɔsua wɛ̃tɛ pìnɔ sì pínki kũ ń kínanɔ, à ń dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao à ń kákatɛ lákũ Dikiri
zɔ̀bleri Musa ò nà. 13 Ama Isarailanɔ dí té sɔ̃ wɛ̃tɛ kũ ò ɛ̀ra ò kàtɛ ń bɛzĩ gbɛ̀nnɔaro, séde Azo
kũ Yɔsua té sɔ̃̀aa pìi baasiro. 14 Isarailanɔ wɛ̃tɛ pìnɔ pɔ́nɔ nàkɔ̃a ń pɔ́ ũ kũ ń pɔ́kãdenɔ ò tào.
Ò ń gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃nɛdao ń pínki ari ò ń kákatɛ, odi gbɛ̃ke tó bɛ̃nɛro. 15 Yã kũ Dikiri ò a
zɔ̀bleri Musanɛ, Musa yã pìi ò Yɔsuanɛ, akũ Yɔsua kɛ̀ lɛ pínki, adi yã kũ Dikiri ò Musanɛ ke
tó kpɛro.
16 Lɛn Yɔsua bùsuu pìi sì lɛ pínki, a gukpide kũ Nɛgɛvio pínki kũ Gosɛ̃ bùsuuo pínki kũ
gusarao kũ sɛ̃̀ntɛpɔrɔtuo pínki. À Isaraila gukpide kũ gusaraoo sì 17 sɛna zaa Alaki gbɛ̀ kũ
à kú Sei bùsun ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Baali Gada kũ à kú Lɛbana bùsu guvutɛn Ɛmɔ gbɛ̀ɛ sarɛ. À ń
kínanɔ kǔ̀kũ ń pínki à ń dɛdɛ. 18 À zǐkanaa gìi kɛ̀ kũ kína pìnɔ ń pínki. 19 Ivi kũ ò kú Gibiɔ̃nɔ
baasiro wɛ̃tɛ ke dí kɔ̃ yã mà kũ Isarailanɔro, ò ń blé kũ zǐio pínki. 20 Dikiri mɛ́ à tò ń sã
gbɔ̀̀gbã, akũ ò zǐi kà kũ Isarailanɔ, de Isarailanɔ le ò ń kakatɛ ń wɛ̃ndagwanaa sari, à láka
kũńwo mámmam lákũ à ò Musanɛ nà.
21 Gɔrɔ pìian Yɔsua gɛ̀ɛ à Anakinɔ dɛ̀dɛ gukpiden kũ Ɛblɔnuo kũ Dɛbio kũ Anabuo. À ń
kákatɛ à ń wɛ̃tɛnɔ kɛ̀ dúgudugu Yuda gukpiden kũ Isaraila gukpideo pínki. 22 Anaki buri
ke dí gɔ̃ Isarailanɔ bùsun doro, séde Gaza kũ Gatao kũ Asadɔdio. 23 Yɔsua bùsuu pìi sì pínki
lákũ Dikiri ò Musanɛ nà, akũ à kpà Isarailanɔa à kpàatɛtɛńnɛ danɛdanɛ túbi ũ. Akũ bùsuu
pìi gɔ̀̀ katɛna aafia zǐi sari.

23

Yɔsua lɛ́zana Isarailanɔa

1 À gɔrɔ pla kɛ̀ kũ Dikiri tò Isarailanɔ kámma bò ń ibɛrɛ kũ ò lìkańyĩnɔ yã musu, akũsɔ̃
Yɔsua zĩ kǔ̀ yúkuyuku. 2 Akũ à Isarailanɔ sìsi, ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ń mìdenɔ kũ ń yãkpatɛkɛrinɔ
kũ ń don'arɛdenɔ ń pínki, à pìńnɛ: Ma zĩ kǔ̀ yúkuyuku. 3 Á wɛ́ è yã kũ Dikiri á Luda kɛ̀ buri
dínɔnɛ á yãi. Dikiri á Luda mɛ́ à zǐi kàárɛ. 4 Ma buri kũ ò gɔ̀̀ Yoda dagura kũ ifãlɛtɛ kpa ísira
zɔ̃kɔ̃ɔonɔ bùsuu kpàatɛ á burinɔnɛ túbi ũ kũ buri kũ ma ń kákatɛnɔ pɔ́o. 5 Dikiri á Luda ni
ń yĩpaárɛ ani pɛ́ńmaárɛ, áni ń bùsunɔ síńma de àgɔ̃ vĩ lákũ à a lɛ́ sɛ̀árɛ nà. 6 À zɛ gbãna
manamana. À laakari kɛ àgɔ̃ zĩ kɛ yã kũ à kú Musa doka takada gũnwa. Àsun pãnɛ ɔplai
ke ɔzɛiro. 7 Á bàka súngɔ̃ kú kũ buri kũ ò gɔ̀̀ á té pìnɔoro, àsun ń tãnanɔ tɔ́ sísiro, àsun la
da kũńworo. Àsun donyĩ à kútɛńnɛro. 8 Àgɔ̃ na Dikiri á Ludai ado lákũ átɛn kɛ nà ari kũ a
gbãrao. 9 Dikiri buri zɔ̃kɔ̃ gbãnadenɔ yǐpaárɛ, gbɛ̃ke dí fɔ̃ à á gɔ̀̀ fǐ̀ro ari kũ a gbãrao. 10 Á gbɛ̃
mɛ̀n do dì gbɛ̃nɔn wàa sɔɔronɔ fu, kũ Dikiri á Luda tɛn zǐ̀ káárɛ lákũ à a lɛ́ sɛ̀árɛ nà yãi. 11 À
laakari kɛ manamana àgɔ̃ ye Dikiri á Ludai.
12 Tó a kpɛ lìnɛ, akũ a na buri kũ ò gɔ̀̀ á té pìnɔa, tó a ń nɔgbɛ̃nɔ sɛ̀ akũsɔ̃ a kakara kũńwo,
13 àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kũ Dikiri á Luda ni pɛ́árɛ buri pìnɔa doro. Oni gɔ̃árɛ tankutɛ ke mɔ̀ ũ ke
flǎ̀nɔ ũ á kpɛdagura kesɔ̃ kɔ̀kɔnɔ ũ á wɛ́n ari a gɛ lákao bùsu mana kũ Dikiri á Luda kpàáwa
dí gũn. 14 À gwa! Ma ka gɛna gbɛ̃ sĩnda pínki gɛ́kia tera sà. Á dɔ̃ á nɛ̀sɛn kũ á laasunnwo
pínki kũ sa mana kũ Dikiri á Luda òárɛnɔ gũn, bee mɛ̀n do dí kɛ pãro. À pàpa pínki, ń ke dí
lɛ́tɛ pãro. 15-16 Lákũ sa mana kũ Dikiri á Luda òárɛ pàpa a musu nà pínki, tó a Dikiri á Luda
bàka kunna kãáo yã kũ à dìtɛárɛ gbòro, a gɛ a do tãnanɔi a kutɛńnɛ, Dikiri ni tó sa vãni kũ

à òo pìnɔ pínki á le ari à gɛ́ à á kakatɛo bùsu mana kũ à kpàáwa dín. Dikiri ni pɔfɛ̃ kipaáwa, áni láka gɔ̃̀nɔ bùsu mana kũ à kpàáwa dí pìn.

24

Yɔsua gbɛ̃nɔ gbana laakari zaa Sɛkɛmu

1 Yɔsua Isaraila burinɔ kàkara Sɛkɛmu. À Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ń mìdenɔ kũ ń yãkpatɛkɛrinɔ kũ ń don'arɛdenɔ sìsi, akũ ò sù ò zɛ̀ Luda arɛ. 2 Akũ Yɔsua pìńnɛ: Yã kũ Dikiri Isarailanɔ Luda òon dí: Á dizinɔ kú Yuflati bara dire yã, ò dò tãnanɔi. Ibrahĩ kũ Naonɔ de Tera kú ń tɛ́. 3 Akũ ma á dizi káaku Ibrahĩ sɛ̀ zaa Yuflati bara dire, ma gɛ̃̀tɛ kãao Kanaanɔ bùsun pínki, akũ ma tò a buri kɔ̃̀. Ma a gbà Isaaku, 4 akũ ma Isaaku gbà Yakubu kũ Isauo. Ma Isau gbà Sei gusĩsĩde. Yakubu kũ a nɛ́nɔ sɔ̃ ò tà Misila.

5 Ma Musa kũ Harunaoo zĩ̀, akũ ma wɛ́ tã̀ Misilanɔa kũ yã kũ ma kɛ̀ ń tɛ́nɔ, akũ ma á bɔ́tɛn. 6 Kũ ma á dizinɔ bɔ̀tɛ Misila, kũ a ka ísirai, akũ Misilanɔ pɛ̀tɛ́ái kũ sɔ̃gonɔ kũ sɔ̃denɔ ari Isira Tɛ̃rai. 7 Kũ a ɔ́ɔ dɔ̀mɛnɛ, akũ ma gusira dà á dagura kũ Misila pìnɔ, akũ ma tò ísira dàńla mɔ́mɔi. Á wɛ́ yã kũ ma kɛ̀ Misilanɔnɛ è. Abire gbɛra a gɔrɔ pla kɛ̀ gbárannan.

8 Ma su kãáo Amɔri kũ ò kú Yoda ifãboki kpanɔ bùsun. Kũ ò fùtɛ́ái kũ zĩio, akũ ma ń náárɛ á ɔĩ. Ma ń kákatɛ, akũ ń bùsuu gɔ̃̀ á pɔ́ ũ. 9 Kũ Zipo nɛ́ Balaki, Mɔabunɔ kína fùtɛ́ái kũ zĩio, à Bɛɔ nɛ́ Balamu sìsi à láari boáwa. 10 Akũ ma gi Balamu yã mai ma tò à sa mana òárɛ, ma á bó Balaki ɔĩ. 11 Abire gbɛra a bikũ Yodaa a ka Yɛriko. Akũ Yɛrikodenɔ zĩi kà kãáo. Amɔrinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Kanaanɔ kũ Itinɔ kũ Gigasinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔ zĩi kà kãáo dɔ, akũ ma ń náárɛ á ɔĩ. 12 Ma zúmantɛ̃nɔ gbàrɛ á arɛ, ò pɛ̀árɛ Amɔrinɔ kína gbɛ̃nɔn planɔa. Adi kɛ á fɛ̃nɛda ke á kà mɛ́ à pɛ̀ńmaro. 13 Ma zĩtɛ kũ ákɔ̃nɔ mɛ́ a a zĩ kèro kpàáwa kũ wɛ̃tɛ kũ ákɔ̃nɔ mɛ́ a kàtɛronɔ, akũ á kú wɛ̃tɛ pìnɔ gũn. Átɛn geepi lí kũ kù lí kũ ákɔ̃nɔ mɛ́ a bàronɔ bɛ ble.

14 Akũ Yɔsua pì: Àgɔ̃ Dikiri vĩna vĩ àgɔ̃ doi yãpura kũ nɛ̀sɛɛo mèn do. À tãna kũ á dizinɔ dòńyĩ Yuflati bara dire kũ Misilaonɔ bo á tɛ́ à do Dikirii. 15 Tó zɔ̀blena Dikirinɛ dí kɛárɛro, à zɛ kũ tãna kũ á ye à doiio gbãra, tãna kũ á dizinɔ dòńyĩ Yuflati bara direnɔn, Amɔri kũ á kú ń bùsunnɔ pɔ́n yá. Makũ kũ ma bedenɔ sɔ̃, Dikirin ónigɔ̃ doi. 16 Akũ gbɛ̃nɔ wèa ò pì: Gyam! Óni fɔ̃ ò pã kpá Dikirii ò do tãnanɔiro. 17 Dikiri ó Luda mɛ́ à ó bó zɔ̀blen Misila bùsun kũ ó denɔo. Àkũ mɛ́ à daboyã zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ kɛ̀ ó wára, à ó dãkpã ó táa'onaa gũn pínki à ó bó buri kũ ó gɛ̃̀tɛ ń gũnnɔ ɔĩ ń pínki. 18 Dikiri mɛ́ à pɛ̀wɛrɛ Amɔrinɔa kũ buri kũ ò kú bùsu díkĩnannɔo. Abire yãi ónigɔ̃ do Dikirii se, zaakũ àkũmɛ ó Luda ũ.

19 Akũ Yɔsua pì gbɛ̃nɔnɛ: Áni fɔ̃ à do Dikiriiro. Zaakũ à kú adona, Luda nɛ̀sɛgɔ̃bademɛ. Ani á taarinɔ kũ á durunnanɔ kɛ̃áwaro. 20 Bee kũ à yã mana kɛ̀árɛ yã, tó a pã kpài a do buri zĩ̀tɔnɔ tãnanɔi, ani ɛra à kisira zĩáwa à á kakatɛ. 21 Akũ gbɛ̃nɔ pì Yɔsuanɛ: Lɛnlo! Dikirin ónigɔ̃ doi. 22 Akũ Yɔsua pìńnɛ: Ákɔ̃nɔmɛ á zĩda sèedadenɔ ũ, kũ a zɛo àgɔ̃ do Dikirii. Akũ ò pì: Ee! A sèedadenɔmɛ ó ũ. 23 Akũ Yɔsua pì: Tó lɛmɛ, à buri zĩ̀tɔnɔ tãna kũ ò kú kãáonɔ bo á tɛ́ à á swɛ̃̀ kpá Dikiri Isarailanɔ Ludaa. 24 Akũ gbɛ̃nɔ pìnɛ: Dikiri ó Ludan ónigɔ̃ doi ògɔ̃ a yã ma.

25 Zĩ birean Yɔsua èra à Dikiri bàka kunna kũńwo yã kɛ̀kɛ gbɛ̃nɔnɛ. Zaa Sɛkɛmu gwe à dokayãnɔ kũ yãditɛnanɔ zɛ́ kpàtɛńnɛ, 26 akũ à yã pìnɔ kɛ̃̀ Luda doka takadan. Akũ à gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ɛ sɛ̀ à pɛ̀tɛ gbiri lí gbáru Dikiri gbagbakia gwe. 27 Akũ à pì gbɛ̃nɔnɛ: À gwa! Gbɛ̀ díkĩna mɛ́ anigɔ̃ dewɛrɛ sèedade ũ. Gbɛ̀ɛ pì yã kũ Dikiri òwɛrɛ mà pínki. Anigɔ̃ deárɛ sèedade ũ de àsun manafiki kɛ á Ludanɛro. 28 Yɔsua gbɛ̃nɔ gbàrɛ, akũ baadi tà a bùsu kũ ò kpàa túbi ũ gũn.

29 Yã birenɔ gbɛra Dikiri zɔ̀bleri Yɔsua, Nuni nɛ́ gà. À kɛ̀ wɛ̃̀ basɔɔro akuri. 30 Ò a vĩ gu kũ à de a túbi ũ gũn Timina Sɛra, Ɛflaimunɔ gukpiden Gaasi kpi gugbãnduru kpa. 31 Isarailanɔ zɔ̀ɔ blè Dikirinɛ Yɔsua gɔrɔa pínki kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ò kun a gbɛranɔ gɔrɔaao dɔ. Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ wɛ́ sì yã kũ Dikiri kè Isarailanɔnɛlɛ pínki.

[32] Yusufu wánɔ kũ Isarailanɔ bòo Misila sɔ̃, ò vì̀ Sɛkɛmu zĩtɛ gũn, kũ Yakubu lù Sɛkɛmu
de Amɔ nénɔa andurufu mèn basɔɔro. Zĩtɛ pì kú Yusufunɔ túbi gũmmɛ. [33] Kũ Haruna né
Ɛlɛaza gà, akũ ò a vì̀ zaa Gibɛa, wẽtɛ kũ ò kpà a né Finɛasia túbi ũ Ɛflaimunɔ gukpiden.

YÃGƆ̃GƆ̃RINƆ

Isarailanɔ pãkpana Dikirii 1:1-3:6
Yãgɔ̃gɔ̃ri káakunɔ 3:7-3:31
Debora 4:1-4:24
Gidiɔn 6:1-8:35
Samusi 13:1-16:31

Isarailanɔ zɩ̀kana kũ Kanaa buri kũ ò gɔ̃̀nɔ

1 Yɔsua ga gbɛra Isarailanɔ Dikiri gbèka ò pì: Dínɔ mɛ́ oni gɛ́ zɩ̀ káwɛrɛ kũ Kanaanɔ
káakuu? 2 Akũ Dikiri pì: Yudanɔ mɛ́ oni gɛ́. À ma! Ma bùsuu pìi nàńnɛ ń ɔĩmɛ. 3 Akũ Yudanɔ
pì ń danɛ Simɛɔnɔnɛ: À mɔ́ à gɛ́ zɛwɛrɛ gu kũ Luda kpàwá túbi ũ gũn, ò zɩ̀ ká kũ Kanaanɔ
gbasa ò gɛ́ zɛárɛ gu kũ à kpàáwan. Akũ Simɛɔnɔ gɛ̀ɛ kũńwo. 4 Kũ Yudanɔ gɛ̀ɛ lɛ, Dikiri
Kanaanɔ kũ Pɛrizinɔ nàńnɛ ń ɔĩ, akũ ò ń dɛdɛ zaa Bɛzɛki dúbu kuri. 5 Gwen ò Adonibɛzɛki
lèn ò zɩ̀i kà kãao, akũ ò Kanaanɔ kũ Pɛrizi pìnɔ dɛ̀dɛ. 6 Kũ kína pì tɛn bàa lɛ́, akũ ò pɛ̀a. Ò
a kʊ̀, akũ ò a ɔnɛmidanɔ kũ a gbánɛmidanɔ zɔ̃̀zɔ̃. 7 Akũ Adonibɛzɛki pì: Ma kína gbɛ̃̀nɔn
baaakɔ̃ akurinɔ ɔnɛmidanɔ kũ ń gbánɛmidanɔ zɔ̃̀zɔ̃, akũ ò pɔ́ble kũ à lɛ̀tɛ ma teburu gɛ̃i
kɔ̃nɔ wɛ̀. Lákũ ma kɛ̀ gbɛ̃ pìnɔnɛ nà, a fĩnan Luda bòmɛnɛ. Akũ ò gɛ̀ɛ kãao Yurusalɛmu,
gwen à gàn.
8 Kũ Yudanɔ lɛ̀tɛ Yurusalɛmua, ò sì, akũ ò a gbɛ̃̀nɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃̀nɛdao ò tɛ́ sɔ̃̀a. 9 Abire gbɛra
Yudanɔ gɛ̀ɛ ò zɩ̀ ká kũ Kanaa kũ ò kú gusĩsĩdennɔ kũ Nɛgɛvio kũ gusarao. 10 Ò gɛ̀ɛ ò lɛ̀tɛ
Kanaa kũ ò kú Ɛblɔnunɔa. Ɛblɔnu tɔ́n Kiriataba yã. Gwen ò zɩ̀i blèn Sesai kũ Aimao kũ
Talamaiooa.
11 Bona gwe ò gɛ̀ɛ lɛ́tɛ Dɛbidenɔa. Dɛbi tɔ́n Kiriasɛfa yã. 12 Akũ Kalɛbu pì: Gbɛ̃ kũ à lɛ̀tɛ
Kiriasɛfa pìia à sìn, mani ma nɛ́nɔgbɛ̃ Akasa kpáa nɔ ũ. 13 Kalɛbu dakũna Kenazi nɛ́ Ɔtɔnɩɛli
mɛ́ à sì, akũ Kalɛbu a nɛ́nɔgbɛ̃ pìi kpàa. 14 Kũ à a sɛ̀, akũ à nàkaraa à gɛ́ zĩtɛ wɛ́ kɛ a dea. Kũ
nɔgbɛ̃ pìi kìpa a zaakia, akũ Kalɛbu a là à pì: Bɔ́n ń yeii? 15 Akũ à wèa à pì: Ǹ gbɛ̃̀kɛ kɛmɛnɛ.
Zaakũ gu kũ n ma gba kú Nɛgɛvi gbárannan, ǹ ma gba a ísɛ̃̀bokide dɔ. Akũ Kalɛbu a gbà gu
kũ a ísɛ̃̀boki kú sɩ̀̃sĩi musu kũ gu kũ a ísɛ̃̀boki kú guvutɛ gũnwo.
16 Musa anzure buri kũ òdi pi Keninɔ bò wɛ̃̀tɛ dominaliden kũ Yudanɔ, ò gɛ̀ɛ ò vùtɛ kũńwo
ń bùsun Aradi sarɛ Nɛgɛvi gbárannan. 17 Akũ Yudanɔ kũ ń danɛ Simɛɔnɔ gɛ̀ɛ ò lɛ̀tɛ Kanaa
kũ ò kú Zɛfanɔa. Ò wɛ̃̀tɛ pìi kàkatɛ mámmam, akũ ò tɔ́ kpànɛ Ɔɔma. 18 Yudanɔ Gaza kũ
Asakɛlɔnio kũ Ɛkɛrɔnuo kũ ń gunɔ sì. 19 Dikiri kú kũńwo, akũ ò ń gukpide sì, ama odi fɔ̃ ò
pɛ̀ gusaradenɔaro, kũ gbɛ̃ pìnɔn sɔ̃go mɔ̀pɔnɔ vĩ yãi. 20 Ò Ɛblɔnu kpà Kalɛbua lákũ Musa a
lɛ́ sɛ̀ nà, akũ à pɛ̀ Anaki buri gbɛ̃̀nɔn aakɔ̃̀nɔa gwe. 21 Biliaminunɔ sɔ̃ odi pɛ́ Yebusi kũ ò kú
Yurusalɛmunɔaro, akũ Yebusinɔn kú kũńwo Yurusalɛmu ari kũ a gbãrao.
22 Yusufunɔ sɔ̃ ò lɛ̀tɛ Bɛtɛlia akũsɔ̃ Dikiri kú kũńwo. 23 Bɛtɛli tɔ́n Luzu yã. Kũ ò gbɛ̃̀nɔ zɩ̀
Bɛtɛli asiri gwa, 24 gu'asirigwarii pìnɔ gɔ̃gbɛ̃ ke è àtɛn bo wɛ̃̀tɛ pìn, akũ ò pìnɛ: Ǹ owɛrɛ
deran óni kɛ nà ò gɛ̃ wɛ̃̀tɛ gũn óni gbɛ̃̀kɛ kɛnnɛ. 25 Kũ à zɛ́ mɔ̀ńnɛ, akũ ò wɛ̃̀tɛpidenɔ dɛ̀dɛ kũ
fɛ̃̀nɛdao, akũ ò gɔ̃gbɛ̃ pìi tò kũ a danɛnɔ ń pínki. 26 Gɔ̃gbɛ̃ pìi gɛ̀ɛ Iti bùsun à wɛ̃̀tɛ kàtɛ gwe,
akũ à tɔ́ kpànɛ Luzu. Tɔ́ bire mɛ́ à gɔ̃̀nɛ ari kũ a gbãrao.
27 Manasenɔ dí pɛ́ Kanaa kũ ò kú Bɛtɛsã kũ Tanakio kũ Dɔruo kũ Ibleamuo kũ Mɛgidoo kũ
ń lakutunɔaro, zaakũ ò gì ò kpɛ́ vutɛ bùsuu pìmmɛ. 28 Kũ Isarailanɔ gbãna lè, akũ ò Kanaanɔ
dà zɔ̀zĩn, odi pɛ́ḿma ń pínkiro. 29 Lɛmɛ se Ɛflaimunɔ dí pɛ́ Kanaa kũ ò kú Gɛzanɔaro, akũ
ò kú gwe lɛɛlɛ. 30 Lɛmɛ dɔ Zɛbulininɔ dí pɛ́ Kanaa kũ ò kú Kitironu kũ Naloluonɔaro, akũ
ò ń dá zɔ̀zĩn. 31 Lɛmɛ dɔ Asanɔ dí pɛ́ gbɛ̃ kũ ò kú Ako kũ Sidɔ̃o kũ Alabuo kũ Akazibuo kũ
Ɛlɛbao kũ Afɛkio kũ Reobuooaro, 32 akũ ò vùtɛ lɛɛlɛ kũ Kanaanɔ bùsude pìnɔo. 33 Lɛmɛ dɔ
Nafatalinɔ dí pɛ́ Bɛsɛmɛsidenɔ kũ Bɛtanadenɔaro, akũ ò vùtɛ lɛɛlɛ kũ Kanaanɔ bùsude pìnɔ
ò ń dá zɔ̀zĩn. 34 Amɔrinɔ Dãnɔ yɩ̀pa ò ń kpá gukpiden, odi weńnɛ ò su vutɛ gusaranlo. 35 Amɔri
pìnɔ gì ò kpɛ́ vutɛ Ɛrɛsi kpia kũ Ayalɔnio kũ Salabimuo. Kũ Yusufunɔ gbãna kàra, akũ ò ń

dá zɔ̀zĩn. [36] Amɔrinɔ bùsu lɛ́zɛki nàa zaa Fí Gbɛ̀kpakotozɛn ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Selaa ari à gɛ̀ɛo arɛ kpa.

2

*Dikiri Malaika bo à suna Isarailan*ɔa zaa Bokimu

[1] Dikiri Malaikaa bò Giligala à gɛ̀ɛ Bokimu à pì: Ma á bɔ́tɛ Misila, ma gɛ̃ kãáo bùsu kũ ma la dà á dizinɔnɛ dí gũn. Ma pì mani ma bàka kunna kãáo yã gboro zikiro. [2] Ma òárɛ á yã sún kakara kũ bùsu dí denɔoro. Ma òárɛ à ń sa'okinɔ gboro, akũ ádi ma yã maro. À kɛ̀ dera a kɛ̀ lɛɛ? [3] Tɔ̀! Matɛn oárɛ, mani pɛ́ḿmaárɛ doro. Onigɔ̃ deárɛ lɛ̀ ũ á gbɛ̀ntɛrɛɛa akũsɔ̃ ń tãnanɔ nigɔ̃ deárɛ tankutɛ ũ. [4] Kũ Dikiri Malaika yã pìi ò Isarailanɔnɛ, ò ɔ́ɔ dɔ̀ gbãnagbãna. [5] Akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Bokimu, akũ ò sa ò Dikiria gwe.

*Isarailan*ɔ kpɛlina Ludanɛ

[6] Yɔsua gbɛ̃nɔ gbarɛna gbɛra baadi gɛ̀ɛ à gu kũ ò kpàa túbi ũ kṹ. [7] Ò dò Dikirii Yɔsua gɔrɔa pínki kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ò kun a gbɛranɔ gɔrɔo dɔ. Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ wɛ́ sì yã zɔ̃kɔ̃ kũ Dikiri kɛ̀ Isarailanɔnɛlɛ pínki. [8] Kũ Dikiri zɔ̀bleri Nuni nɛ́ Yɔsua kɛ̀ wɛ̃̀ basɔɔro akuri, akũ à gà. [9] Ò a vĩ̀ gu kũ à de a túbi ũ gũn zaa Timina Ɛrɛsi, Ɛflaimunɔ gukpiden, Gaasi kpi gugbãnduru kpa.

[10] Kũ Yɔsua gɔrɔ gbɛ̃nɔ gàga ń pínki, nɛ́ kũ ò fùtɛ ń gbɛranɔ Dikiri dɔ̃ro, akũsɔ̃ ò yã kũ à kɛ̀ ń dizinɔnɛ dɔ̃ro. [11] Akũ ò yã kũ à vãni Dikirinɛɛ kɛ̀ ò dò tãnanɔi. [12] Ò pã kpà Dikiri ń dizinɔ Luda kũ à ń bɔ́tɛ Misilai, ò tɛ̀ buri kũ ò likańyĩnɔ tãnanɔi ò donyĩ kɛ̀ńnɛ, akũ ò Dikiri pɔ fɛ̃̀. [13] Ò pã kpài ò dò Baalii kũ Asatorɛo. [14] Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ńyĩ à ń ná ń wɛ́tãmmarinɔnɛ ń ɔĩ ò ń wára. À ń kpá ń ibɛrɛ kũ ò likańyĩnɔa, akũ odi fɔ̃ ò gì kũ ń zĩdao ń ibɛrɛɛ pìnɔ ɔĩro. [15] Gɔrɔ kũ ò gɛ̀ɛ zĩ̀ ká pínki, Dikiri dì bo ń kpɛ de yã sún bo kũńwo nnaro yãi, lákũ à dàńnɛ ń sãn nà, akũ ò gɔ̃̀ wɛ́tãmma zɔ̃kɔ̃ɔ gũn.

[16] Akũ Dikiri yãgɔ̃gɔ̃rinɔ bòbo ń tɛ́ de ò ń sí ń wɛ́tãmmarinɔa. [17] Ama òdi ń yãgɔ̃gɔ̃rii pìnɔ yã maro, ò pãpã kɛ̀ ò donyĩ kɛ̀ tãnanɔnɛ. Ò kɛ̃̀ zɛ́ kũ ń dizinɔ sɛ̀ɛa likalika, òdigɔ̃ yã kũ Dikiri dìtɛńnɛnɔ kũna lán ń dizi pìnɔ bàro. [18] Tó Dikiri yãgɔ̃gɔ̃rii bò ń tɛ́, àdigɔ̃ kú kũ yãgɔ̃gɔ̃rii pìio, akũ àdigɔ̃ ń sí ń ibɛrɛnɔ ɔĩ ari yãgɔ̃gɔ̃rii pìi wɛ̃̀ndi lén, zaakũ tó ò ǹ dà gbɛ̃ kũ òtɛn ɔ tɔ̃ḿma òtɛn wari dɔḿmanɔ yãi, Dikiri dì ń wɛ̃nda gwamɛ. [19] Tó yãgɔ̃gɔ̃rii gà ń sɔ̃, òdi ɛra ò yaka de ń denɔla. Òdi do tãnanɔi, òdi ń gbagba, òdi donyĩ kɛńnɛ. Òdi ń yãvãnikɛnaa pìnɔ kũ ń sãgbãnao tóro.

[20] Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ńyĩ à pì: Zaakũ buri dí ma bàka kunna kũ ń dizinɔ yã gbòro odi ma yã maro, [21] mani pɛ́ńnɛ buri kũ Yɔsua gà à ń tó ń bùsunnɔ kea doro. [22] Mani ń suu kɛ Isarailanɔa de mà ń yɔ̃ mà gwa, tó oni ma zɛ́ sɛ́ ògɔ̃ ma yã kũna lákũ ń dizinɔ kṹ nà, ke tó oni kɛ lɛro. [23] Abire yãin Dikiri buri pìnɔ tò gwe. Adi ń na Yɔsuanɛ a ɔĩ à pɛ̀ḿma gɔ̃̀nɔro.

3

[1] Dikiri buri pìnɔ tò gwe de à Isaraila kũ odi Kanaanɔ bùsu zĩ̀ ká ń wáraronɔ yɔ̃ à gwao [2] de dɔ à zĩ̀kana dada gbɛ̃ kũ ò zĩ̀kana dɔ̃ yãro pìnɔnɛ. Buri pìnɔn dí: [3] Filisitini kína gbɛ̃nɔn sɔɔronɔ kũ Kanaanɔ pínki kũ Sidɔ̃denɔ kũ Ivi kũ ò kú Lɛbana gukpidennɔ zaa Baali Ɛmɔ kpia ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Lebo Amata. [4] À ń tó de à Isarailanɔ yɔ̃ à gwao, tó onigɔ̃ yã kũ à dìtɛ ń dizinɔnɛ Musa gãinɔ kũna. [5] Abire yãin Isarailanɔ vùtɛ Kanaanɔ tɛ́ kũ Itinɔ kũ Amɔrinɔ kũ Pɛrizinɔ kũ Ivinɔ kũ Yebusinɔo. [6] Ò ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ sɛ̀ nɔ ũ akũsɔ̃ ò ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kpà̰zã buri pìnɔ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔa, akũ ò dò ń tãnanɔi.

*Ɔt*ɔniɛli

[7] Isarailanɔ yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀. Dikiri ń Luda yã sà̰ńgu, akũ ò dò Baalii kũ Asatorɛo. [8] Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ńyĩ à ń yía Mɛsɔpɔtamia bùsu kína Kusãrisataimua, akũ ò zɔ̀ɔ blènɛ ari wɛ̃̀ sɔraakɔ̃. [9] Kũ ò ɔ́ɔ dɔ̀ Dikirinɛ, akũ à surabarii bòńnɛ, àkũmɛ Kalɛbu dakũna Kenazi nɛ́ Ɔtɔniɛli ũ. Àkũ mɛ́ à ń bó. [10] Dikiri Nini sùa, akũ à yã gɔ̃̀gɔ̃ Isarailanɔnɛ à dòńnɛ arɛ zĩi gũn.

Dikiri Mɛsɔpɔtamia bùsu kína Kusãrisataimu nànɛ a ɔĩ, akũ à gbãna mɔ̀nɛ. [11] Akũ ń bùsuu gɔ̃̀ katɛna aafia wɛ̃̀ bupla ari Kenazi nɛ́ Ɔtɔniɛli gɛ̀ɛ à gào.

Ɛudu

[12] Isarailanɔ ɛ̀ra ò yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ dɔ, akũ Dikiri tò Mɔabu kína Ɛgɛlɔni gbãna mɔ̀ńnɛ yã vãni kũ ò kɛ̀ɛ pì yãi. [13] Ɛgɛlɔni Amɔninɔ kũ Amalɛkinɔ nàawa, akũ ò sù ò lɛ̀tɛ Isarailanɔa ò wɛ̃tɛ dominalide sì. [14] Isarailanɔ zɔ̀ɔ blè Mɔabu kína Ɛgɛlɔninɛ ari wɛ̃̀ baro plansari. [15] Akũ ò ɔ́ɔ dɔ̀ Dikirinɛ, akũ à surabarii bɔ̀ńnɛ, àkũmɛ Gera nɛ́ Ɛudu, Biliaminu buri ũ. Ɔzɛdemɛ. Isarailanɔ a zĩ̀ táfe bo Mɔabu kína Ɛgɛlɔninɛ. [16] Ɛudu fɛ̃nɛ lɛ́kpaplade pì a gbã̀na kà gã̀sãkuru do. À nà a gbáda ɔplaa a uta zĩtɛ, [17] akũ à gɛ̀ɛ à táfe bò Ɛgɛlɔninɛ. Ɛgɛlɔni sɔ̃ bi gbɛ̃ mɛ̀demɛ manamana. [18] Kũ Ɛudu kũ gbɛ̃ kũ ò táfe sɛ̀ ò gɛ̀ɛonɔ táfe bònɛ ò làka, akũ Ɛudu a gbɛ̃ pìnɔ gbàrɛ zɛ́n. [19] Akũ à ɛ̀ra tãna kũ à kú Giligala sarɛ à sù kína pì kĩnaa dɔ à pì: Má asiriyã vĩ mà onnɛ. Akũ kína pìi pì: À tó mà yã ma, akũ a ìba kũ ò kú kãaonɔ bɔ̀tɛ. [20] Ɛgɛlɔni vutɛna ado kpɛ́ musu ĩampakia, akũ Ɛudu nài à pì: Má yã kũ à bò Luda kĩnaa vĩ mà onnɛ. Kũ kína pìi fùtɛ a gbàaa, [21] akũ Ɛudu a fɛ̃nɛ gà à wòto a ɔpla gbádaa kũ ɔzɛo, akũ à a zɔ̃̀o a gbɛrɛa. [22] Akũ fɛ̃nɛ pìi gɛ̃̀ a gbɛrɛn kũ a páo pínki ari à bò a kpɛ. Ɛudu dí fɛ̃nɛ pì wotoro ari a gbɛrɛ nísi dàala. [23] Ɛudu bò kpɛ́lɛlɛa à kpɛ́ ĩampaki pì zɛ́ tàta à mɔ̀da kã̀.

[24] A bona gbɛra Ɛgɛlɔni zĩ̀rinɔ sù ò è ĩampaki pì zɛ́ tatana ò kã̀, akũ ò pì: Ke àtɛn bĩnikpɛ kɛ kpɛ́ ĩampakian yá? [25] Òtɛni a dã ari ò bídi kɛ̀. Kũ ò è adi zɛ́ wɛ̃ńnɛro, akũ ò mɔ̀nɛ sɛ̀ ò wɛ̃̀ ò gɛ̃̀ ò ń dikiri è wutɛna zĩtɛ gɛ̀ ũ. [26] Gɔrɔ kũ òtɛn kína dã lɛ, Ɛudu bàa lɛ̀ à dò tãna pìnɔi à tà Seira. [27] Kũ à kà gwe, à tò ò kuru pɛ̀ Ɛflaimu gukpiden, akũ Isarailanɔ kìpa kãao kpinɔa, Ɛudu dòńnɛ arɛ. [28] À pìńnɛ: À tɛ́mai, zaakũ Dikiri á ibɛrɛ Mɔabunɔ nàárɛ á ɔĩ. Ò tɛ̀i, akũ ò Yoda bikũki kũ àdi gɛ́ Mɔabunɔ bùsun sì, odi we gbɛ̃ke bikũ doro. [29] Zĩ birea ò Mɔabu gɔ̃ gbãnanɔ dɛ̀dɛ dúbu kuri taka bà, ń gbɛ̃ke dí boro. [30] Zĩ kũ̀a Isarailanɔ gbãna mɔ̀ Mɔabunɔnɛ, akũ ń bùsuu gɔ̃̀ katɛna aafia ari wɛ̃̀ basiikɔ̃.

Samaga

[31] Ɛudu gbɛra Anata nɛ́ Samaga Filisitininɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ zùdãgooo. À Isarailanɔ sura bà se.

4

Debora kũ Barakio

[1] Kũ Ɛudu gà, Isarailanɔ ɛ̀ra ò yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ dɔ. [2] Akũ Dikiri ń yía Kanaa kína Yabĩ kũ à vutɛna Azoa. A zĩ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ tɔ́n Sisera. A bɛn Arose Goyimu. [3] À sɔ̃go mɔ̀pɔnɔ vĩ mɛ̀n wàa siikɔ̃ kũ basɔɔroo. À gbãna mɔ̀ Isarailanɔnɛ pãsĩpãsĩ ari wɛ̃̀ baro, akũ Isarailanɔ ɔ́ɔ dɔ̀ Dikirinɛ.

[4] Gɔrɔ birea nɔgbɛ̃ annabi kũ òdi pinɛ Debora, Lapido nanɔ de Isarailanɔ yãgɔ̃gɔ̃ri ũ. [5] Àdi yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ a domina lí gbáru Rama kũ Bɛtɛlio dagura Ɛflaimunɔ gukpiden. Isarailanɔ dìgɔ̃ gɛ́ a kĩnaa gwe. [6] Akũ à Abinɔamu nɛ́ Baraki kũ à kú Kɛdɛsi, Nafatalinɔ bùsun sìsi à pìnɛ: Dikiri Isarailanɔ Luda pì ǹ futɛ ǹ gɛ́ Nafatalinɔ kũ Zɛbulininɔ sɛ́ gbɛ̃nɔn dúbu kuri ǹ gɛ́ kũńwo Tabo kpia. [7] Dikiri ni Yabĩ zĩ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Sisera gátɛ à su kãao Kisɔ̃ swai kũ a sɔ̃gonɔ kũ a zĩ̀karinɔ dasidasi, gwen ani a nannɛ n ɔĩn. [8] Akũ Baraki pìnɛ: Tó ĩni gɛ́ kũmao dé, mani gɛ́. Tó ĩni gɛ́ kũmao sɔ̃ro, mani gɛ́ro. [9] Akũ Debora pì: Mani gɛ́ kũnwo, ama kũ n ò lɛ, adi kɛ n tɔ́ mɛ́ ani boro. Nɔgbɛ̃n Dikiri ni Sisera nanɛ a ɔĩ sà. Akũ Debora fùtɛ à gɛ̀ɛ kãao Kɛdɛsi. [10] Akũ Baraki Zɛbulininɔ kũ Nafatalinɔ kàkara Kɛdɛsi, akũ à dà zɛ́n gɛ̀sɛ kũ gbɛ̃nɔn dúbu kurii pìnɔ. Debora kú ń tɛ́.

[11] Keni buri Eberu bò Keninɔ bùsun yã, à sù à bùraa kàtɛ gbiri lí kũ à kú Zananimu gbáru Kɛdɛsi sarɛ. Keninɔ bi Musa anzure Obabu burinɔ domɛ.

[12] Ò pì Siseranɛ Abinɔamu nɛ́ Baraki gɛ̀ɛ Tabo kpia, [13] akũ à a sɔ̃go mɔ̀pɔnɔ kàkara mɛ̀n wàa siikɔ̃ kũ basɔɔroo kũ zĩ̀kari kũ ò kú kãaonɔ. Bona zaa Arose Goyimu, ò gɛ̀ɛ Kisɔ̃ swai. [14] Akũ Debora pì Barakinɛ: Ǹ gɛ́, zaakũ gbãran Dikiri ni Sisera nannɛ n ɔĩ. À de Dikiri dònnɛ

arɛ kɔ̀ fá. Akũ Baraki kìpa Tabo kpia kũ zǐkari gbɛ̃nɔn dúbu kurii pìnɔ. [15] Dikiri tò Sisera kũ
a sɔ̃gonɔ kũ a zǐkarinɔ fà̃kɔ̃a Baraki fɛ̃nɛdanɛ, akũ Sisera bò a sɔ̃gon à bàa lè. [16] Baraki pɛ̀tɛ
Sisera zǐkarinɔ kũ ń sɔ̃gonɔi ari Arose Goyimu. Gwen à ń dɛdɛn kũ fɛ̃nɛdao ń pínki, bee
gbɛ̃ mèn do adi gɔ̃ro. [17] Akũ Sisera bàa lè gèsɛ à gèɛ Keni buri Eberu nanɔ Yaɛli kuta kĩnaa,
zaakũ Azo kína Yabĩ kũ Eberu bedenɔ kɔ̃ yã mà yã. [18] Yaɛli bò à dàalɛ à pì: Ǹ mɔ́ ǹ gɛ̃ kpɛ́n,
Baa. Ǹ gɛ̃! Ǹsun tó vĩna n kũro. Kũ à gɛ̀, akũ nɔgbɛ̃ pìi bɔrɔgɔ dàala, [19] akũ Sisera pìnɛ: Ími
tɛni ma dɛ. Ǹ ma gba í mà mi. Akũ à vĩ tùruu sɛ̀ à dã̀nɛ à mì, akũ à èra à bɔrɔgɔ dàala.
[20] Sisera pìnɛ: Ǹ zɛ kpɛ́lɛlɛa. Tó gbɛ̃ke sù à n la à pi, gbɛ̃ke kú la yá, ǹ pinɛ, oi. [21] Kpasa'i a
sɛ̀, a gbãna làka, akũ Eberu nanɔ Yaɛli kuta káro sɛ̀ kũ éreo à nào Siserai tɛɛnɛ, akũ à káro
pìi pɛ̀ a mì'arɛ kpadoa à pà ari à gɛ̀ à gèɛ à zĩtɛ kṹ, akũ à gà. [22] Baraki sɔ̃ àtɛn pɛ́tɛ Siserai,
akũ Yaɛli bò à gèɛ à dàalɛ à pì: Ǹ mɔ́ mà gbɛ̃ kũ ntɛni wɛtɛ mɔnnɛ. Kũ à gɛ̀ kpɛ́n, akũ à
Sisera è wutɛna, à gà kũ károo pɛna a mì'arɛ kpadoa. [23] Zĩ birea Luda Kanaa kína Yabĩ bùsa
Isarailanɔnɛ. [24] Akũ Isarailanɔ pãsĩkɛ tɛn kara ari ò gèɛ ò Kanaa kína Yabĩ dèo.

Akũ ń bùsuu gɔ̃̀ a laakariia ari wɛ̀̃ bupla.

6

*Midiãn*ɔ ɔtɔ̃na Isarailanɔa

[1] Isarailanɔ èra ò yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ dɔ, akũ Dikiri ń ná Midiãnɔnɛ ń ɔĩ ari wɛ̀̃
suppla. [2] Kũ Midiãnɔ tɛn ɔ tɔ̃ḿma, akũ Isarailanɔ utɛkinɔ kɛ̀kɛ gukpidenɔn kũ gbɛ̀wɛɛnɔ
kũ sɛ̃̀ntɛpɔrɔtuo. [3] Tó ò pɔ́ tɔ̃̀, Midiãnɔ kũ Amalɛkinɔ kũ ifãboki kpa buri pãndenɔ dì su ò
lɛ́tɛḿmamɛ. [4] Òdi su ò bùra kátɛ ń bùsun, akũ òdi ń burapɔnɔ yakaǵnɛ ari à gɛ́ pɛ́o Gazaa.
Òdi pɔ́ke tó Isarailanɔnɛro ke sã ke zù ke zaaki. [5] Òdi su kũ ń pɔ́kãdenɔ kũ ń bizakutanɔ
dasidasi lán sutɛ̃nɔ bà. Gbɛ̃ke dìgɔ̃ mɔ́kɔ̃nɔ kũ ń lakuminɔ lɛ́ dɔ̃ro. Òdi su ò bùsuu yakamɛ.
[6] Midiãnɔ Isarailanɔ dà takasi gũn, akũ ò wiki lɛ̀ Dikiria.

[7] Kũ ò wiki lɛ̀ Dikiria Midiãnɔ yã musu lɛ, [8] akũ Dikiri annabii bòńnɛ à pì: Makũ Dikiri
Isarailanɔ Luda ma pì ma á bó zɔ̀blen ma á bɔ́tɛ Misila. [9] Ma á bó Misilanɔ ɔĩ kũ gbɛ̃ kũ ò ɔ
tɔ̃̀áwanɔ ń pínki ma pɛ́ḿmaárɛ, akũ ma ń bùsuu kpàáwa. [10] Kũ ma pìárɛ makũmɛ Dikiri á
Luda ũ, àsun Amɔri kũ á kú ń bùsunnɔ tãnanɔ gbagbaro, akũ a gi ma yã mai.

*Dikiri Malaika bo à suna Gidi*ɔnwa

[11] Dikiri Malaikaa sù à vùtɛ gbiri lí gbáru zaa Ɔfla, Abiɛza buri Yoasi bɛ wɛ̃tɛ. A nɛ́ Gidiɔn
tɛn pɔ́wɛ gbɛ̃ geepi'ifɛ̃ki wèɛn de Midiãnɔ sún a ero yãi. [12] Kũ Dikiri Malaikaa bò à sùa, à
pìnɛ: Gɔ̃ gbãna, Dikiri kú kũnwo. [13] Akũ Gidiɔn pìnɛ: Baa, tó Dikiri kú kũoo, bɔ́yãi yã dínɔ
ó lé pínkii? Daboyã kũ ó denɔ a yã bàbawɛrɛnɔn kú mámɛɛ? Ò pì Dikiri ó bɔ́tɛ Misila, ama
tera à pã kpàwái, akũ à ó ná Midiãnɔnɛ ń ɔĩ. [14] Akũ Dikiri arɛ dɔ̀a à pì: Ǹ gɛ́ kũ gbãna kũ ń
vĩo ǹ Isarailanɔ bo Midiãnɔ ɔĩ. À de makũ mɛ́ ma n zĩ fá. [15] Akũ Gidiɔn a là à pì: Baa, mani
fɔ̃ mà Isarailanɔ bo deramɛɛ? Ma ɔn mɛ́ à kĩana Manasenɔ tɛ́ akũsɔ̃ makũmɛ fíti deńla ma
de bedenɔ tɛ́. [16] Dikiri wèa à pì: Manigɔ̃ kú kũnwo, ĩni Midiãnɔ nɛ lán gbɛ̃ mèn do bà. [17] Akũ
Gidiɔn pìnɛ: Tó ma n pɔnna lè, ǹ sèeda mɔmɛnɛ de màgɔ̃ dɔ̃ kũ mɔkɔ̃n mɛ́ ntɛn yã o kũmao.
[18] Ǹsun go laro ari mà su. Mani sunnɛ kũ gbao mà ditɛnnɛ. Akũ à wèa à pì: Manigɔ̃ kú la
ari ǹ su.

[19] Gidiɔn gèɛ à blènɛ dɛ̀ à kɛ̀kɛ, à burodi futɛnasari kɛ̀ kũ wísiti kiloo kuriio. À nɔ̀bɔɔ kà
tãnkon à dòo kà dò'oron à sùo gbiri lí pì gbáru gwe, akũ à dìtɛnɛ. [20] Luda Malaikaa pìnɛ: Ǹ
nɔ̀bɔ kũ burodiio sɛ́ ǹ kátɛ gbè díkĩnaa ǹ dò kúa. Akũ à kè lɛ. [21] Akũ Dikiri Malaikaa gò kũ
à kũnaa zɔ̃̀ nɔ̀bɔ kũ burodii pìioa, akũ tɛ́ bò gbèɛ pìi gũn à kṹ nɔ̀bɔ kũ burodii pìiooa, akũ
Dikiri Malaikaa pì dibi lè. [22] Kũ Gidiɔn dɔ̃̀ Dikiri Malaikaamɛ, à pì: É'e! Dikiri Luda, ase n
Zǐrin ma wɛ́ sìalɛ tɛ̃tɛ̃ntɛ̃ yá? [23] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹgɔ̃ kú aafia! Ǹsun tó vĩna n kũro. Ĩni garo.
[24] Gidiɔn Dikiri gbagbaki bò gwe, akũ à tɔ́ kpà gu pìinɛ Dikiri Aafiade. À kú Ɔfla Abiɛza gwe
ari kũ a gbãrao.

Tãna gbagbaki gboronaa

25 Zĩ birea gwãani Dikiri pìnɛ: Ǹ n de zùsa kũ à kà wɛ̀ suppla kũ ǹ Baali gbagbaki kũ n de vĩ
gboro ǹ Asɛra lí kũ à zɛ a sarɛ zɔ̃ ǹ nɛ. 26 Ǹ makũ Dikiri n Luda gbagbaki bo a zɛ́a sì̀sĩ díkĩna
musu. Ǹ Asɛra lí kũ n zɔ̀ sɛ́tɛ yàka ũ ǹ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ oma kũ zùu pìio. 27 Akũ
Gidiɔn a zĩkɛrinɔ sɛ̀ gbɛ̃nɔn kuri à kɛ̀ lákũ Dikiri ònɛ nà. Kũ àtɛn vĩna kɛ a de bedenɔnɛ kũ
wɛ̃tɛdenɔ yãi, adi we à kɛ̀ fãnantɛ̃ro, sé gwãani.
28 Kũ wɛ̃tɛdenɔ fùtɛ kɔnkɔ, ò è ò Baali gbagbaki gbòro ò Asɛra lí kũ à zɛ a sarɛ zɔ̀ ò nɛ̀ ò sa
ò kũ zùuo sa'oki dufu kũ ò bòoa. 29 Akũ ò kɔ̃ làla: Dí mɛ́ à kɛ̀ lɛɛ? Kũ ò dòńyĩ ò gbɛ̀kagbɛka,
akũ ò mà ò pì: Yoasi nɛ́ Gidiɔn mɛ́ à kɛ̀. 30 Akũ wɛ̃tɛdenɔ gɛ̀ɛ ò pì Yoasinɛ: Ǹ bo kũ n nɛ́o ò a
dɛ, zaakũ à Baali gbagbaki gbòro akũsɔ̃ à Asɛra lí kũ à zɛ a sarɛ zɔ̀ à nɛ̀. 31 Akũ Yoasi pì gbɛ̃
kũ ò likaainɔnɛ: Ákɔ̃nɔ mɛ́ áni yã sí Baalinɛ yá? Ákɔ̃nɔ mɛ́ áni a bo yá? Oni gbɛ̃ kũ à yã sìnɛ
dɛ ari gu gɔ̃ gɛ́ dɔ. Tó tãnan a ũ, à gí kũ a zĩdao a gbagbaki kũ ò gbòro yãi. 32 Zĩ birean ò tɔ́
kpà Gidiɔnnɛ Yerubaali ò pì: Ò à tó kũ Baalio, zaakũ a gbagbakin à gbòro.

*Gidi*ɔn sèedagbɛkana Dikiria

33 Midiãnɔ kũ Amalɛkinɔ kũ ifãboki kpa gbɛ̃ pãndenɔ kɔ̃ kàkara ń pínki ò bikù̀ Yodaa, akũ
ò bùraa kàtɛ Yɛzɛrili guvutɛn. 34 Dikiri Nini gɛ̀ Gidiɔn gũn, akũ à Abiɛzanɔ sìsi kũ kuruo de
ò su ò tɛ́ai. 35 À gbɛ̃nɔ zì̀ Manasenɔ bùsu gu sĩnda pínkia ò ń sísi se ò su ò tɛ́ai. Akũ à gbɛ̃nɔ
zì̀ Asanɔ bùsun kũ Zɛbulininɔ bùsuuo kũ Nafatalinɔ bùsuuo. Akũ ò sù ò kàkara kũńwo.
36 Gidiɔn pì Ludanɛ: Tó ĩni Isarailanɔ bo ma gãi lákũ n a lɛ́ sèmɛnɛ nà, 37 ǹ gwa, matɛn sãkã
kátɛ pɔ́wɛgbɛ̃kia. Tó plí kpà sãkã pìia ado akũsɔ̃ zĩtɛ gɔ̀ kori, mani dɔ̃ sà kũ ĩni Isarailanɔ
bo ma gãi lákũ n ò nà. 38 Akũ à kɛ̀ lɛ. Kũ gu dɔ̀, akũ à fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ à sãkã pìi fɛ̃̀, a í ta pà.
39 Akũ Gidiɔn pì Ludanɛ: Ǹsun pɔ fɛ̃ kũmaoro. Má ye mà yã gbɛkamma gɛ̀n do dɔ. Ǹ tó mà
gwa sãkãa gɛ̀n do dɔ. Adikĩna sà, ǹ tó plí kpá zĩtɛa ado, sãkã gɔ̃ kori. 40 Gwãani birea Luda
kɛ̀ lɛ. Plí kpà zĩtɛa gu sĩnda pínkia, sãkã mɛ́ à gɔ̀ kori ado.

7

*Gidi*ɔn kũ a gbɛ̃nɔ zì̀blena Midiãnɔa

1 Gidiɔn kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ fùtɛ kɔnkɔ káakukaaku ò gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ Arodi ísɛ̃bokia.
Midiãnɔ bùra kú guvutɛn gugbãnduru kpa Mɔre sì̀sĩgɛrɛɛi. 2 Akũ Dikiri pì Gidiɔnnɛ: Gbɛ̃ kũ
ò kú kũnwonɔ kɛ̀ dasi, mani Midiãnɔ nańnɛ ń ɔĩro. Tó ma ń náńnɛ ń ɔĩ, oni ĩa dã ò pi ń zĩda
gbãna mɛ́ à ń bó. 3 Ǹ kpàkpa kɛ gĩa ǹ pińnɛ, gbɛ̃ kũ swɛ̀ɛ kɛ̀agu àtɛn lukaluka, ade ɛra. Akũ
gbɛ̃nɔn dúbu baro awɛɛpla èra, gbɛ̃nɔn dúbu kuri mɛ́ ò gɔ̀. 4 Akũ Dikiri pì Gidiɔnnɛ: Ò kpɛ́
dasi ari tera. Ǹ gɛ́ kũńwo í kĩnaa, mani ń plɛplɛnnɛ gwe. Gbɛ̃ kũ ma ònnɛ oni gɛ́ kũnwonɔ
mɛ́ oni gɛ́, gbɛ̃ kũ ma ònnɛ oni gɛ́ kũnworonɔ sɔ̃ mɛ́ oni gɔ̃. 5 Kũ à gɛ̀ɛ kũńwo í kĩnaa, Dikiri
pìnɛ: Ǹ gbɛ̃ kũ n è ò lɛ́ pɛ̀tɛ ía lán gbɛ̃ bànɔ sɛ́ kpado kũ gbɛ̃ kũ ò kùtɛ ń kosoa ò í dã̀ kũ ɔo
òtɛn minɔ. 6 Gbɛ̃ kũ ò lɛ́ pɛ̀tɛ íanɔ gbɛ̃nɔn wàa do kpɛ́ basɔɔromɛ. Gbɛ̃ kparanɔ sɔ̃ ò kùtɛ
ń kosoa ò í mì. 7 Akũ Dikiri pì Gidiɔnnɛ: Mani Midiãnɔ naárɛ á ɔĩ kũ gbɛ̃nɔn wàa do kpɛ́
basɔɔro kũ ò lɛ́ pɛ̀tɛ íanɔo sà mà á bo. Ǹ gbɛ̃ kparanɔ gbarɛ, ń baadi tá a bɛa. 8 Akũ Gidiɔn
gbɛ̃nɔn wàa do kpɛ́ basɔɔro pìnɔ sɛ̀, ò gbɛ̃ kũ òtɛn tá bɛnɔ zànanɔ kũ ń kurunɔ sìḿma, akũ
à ń gbárɛ.
Gidiɔn kú sì̀sĩi musu, Midiãnɔ bùra kú guvutɛn a gɛ̃i. 9 Gwãani birea Dikiri yã ònɛ à pì:
Ǹ futɛ ǹ gɛ́ńyĩ ń bùran, zaakũ ma ń nánnɛ n ɔĩ. 10 Tó vĩna tɛni n kũ ǹ gɛ́ńyĩmɛ, ǹ kipa ǹ
gɛ́ lɛɛlɛ kũ n zĩkɛri Purao 11 ǹ sã kpá yã kũ òtɛn oi. Yã pì ni n gba swɛ̀ de ǹ gɛ́ńyĩ ń bùran.
Akũ à kìpa kũ a zĩkɛri Purao ò nà ń bùra léi. 12 Midiãnɔ kũ Amalɛkinɔ kũ ifãboki kpa gbɛ̃
pãndenɔn katɛna guvutɛn ń pínki, ò kpá lán sutɛ̃nɔ bà. Odi fɔ̃ ò ń lakuminɔ nàroro, ò dasi
lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà.
13 Kũ Gidiɔn kà gwe, à gbɛ̃ke lè, àtɛni a nana baba a gbɛ̃ndonɛ à pì: Ǹ nana kũ ma ò ma.
Ma è burodi bundurunna tɛn gbigiri kɛ, akũ à lètɛ ó bùran à sì bizakutaa, akũ kuta pìi lètɛ
kpɛdangara à gɔ̀ katɛna. 14 Akũ a gbɛ̃ndo pìi pìnɛ: Yoasi nɛ́ Gidiɔn, Isaraila buri fɛ̃nɛdan n
è gwe, adi kɛ pɔ́ pãndenlo. Luda Midiãnɔ kũ ó bùraao nànɛ a ɔĩ pínki.

15 Kũ Gidiɔn nana pì yã mà kũ a bɔkɔtɛnaao, à donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ. Akũ à ɛ̀ra Isarailanɔ
bùran à pì: À futɛ! Dikiri Midiãnɔ nàwɛrɛ ó ɔĩ. 16 À gbɛ̃nɔn wàa do kũ basɔɔroo pìnɔ kpàatɛ
gã̀ aakɔ̃, akũ à kuru kũ lo korio kpà ń baadia. Akũ ò sɛ̀̃tɛ sɔ̀tɔsɔtɔ lo pìnɔ gũn. 17 À pìńnɛ:
Matɛn gɛ́ ari ń bùra léa. Àgɔ̃ ma gwa. Lákũ a è ma kɛ̀ nà, à kɛ lɛ se. 18 À lika ń bùraai pínki.
Tó makũ kũ gbɛ̃ kũ ò kú kũmaonɔ ó kuru pɛ̀, à á pɔ́ pɛ́ se à wiki lɛ́ à pi: Dikiri pɔ́mɛ kũ
Gidiɔnwo. 19 Gidiɔn kũ gbɛ̃nɔn basɔɔro kũ ò kú kãaonɔ kà bùra léa lizãndo gudãkpãrinɔ kɔ̃
lilinkɛnaa gbɛra gɔ̃̀nɔ. Akũ ò ń kuru pɛ̀ ń pínki, ò lo kũ ò kũnanɔ wìwi. 20 Akũ gã̀ aakɔ̃ pìnɔ
baadi a kuru pɛ̀ ò ń lonɔ wìwi. Ò sɛ̀̃tɛnɔ kũna ɔzɛn, ò kuru kũ ò̀tɛn pénɔ kũna ɔplan. Akũ
ò wiki lɛ̀ ò pì: Dikiri kũ Gidiɔnwo fɛ̃nɛdamɛ. 21 Baadi zɛ a gbɛ̀n likana bùraai, akũ bùradenɔ
fùtɛ ò lɛ̀kɔ̃a kũ wikio ò bàa lɛ̀. 22 Kũ ò kuru mɛ̀n wàa do kũ basɔɔronɔ pɛ̀ lɛ, Dikiri tò bùraa pì
denɔ kɔ̃ dɛ̀dɛ kɔ̃ tɛ̃nɛ kũ fɛ̃nɛdao. Zɪ̀̃karii pìnɔ bàa lɛ̀ ò tà Bɛtɛsita kũ Zererao ari Abɛli Mɛɔla
léa Taba kpa. 23 Ò Nafatalinɔ kũ Asanɔ sìsi kũ Manasenɔ ń pínki, akũ ò pɛ̀tɛ Midiãnɔi. 24 Akũ
Gidiɔn gbɛ̃nɔ zɪ̀̃ ò gɛ̀ɛ Ɛflaimunɔ gukpiden pínki, ò pìńnɛ: À kipa à gɛ́ Midiãnɔi. À zɛ́ zɔ̃ńnɛ
Yoda bikũkinɔa ari Bɛtɛbara. Akũ ò Ɛflaimunɔ sìsi ń pínki ò gɛ̀ɛ ò zɛ́ zɔ̃̀ńnɛ Yoda bikũkinɔa
ari Bɛtɛbara. 25 Akũ Ɛflaimunɔ Midiã kínanɔ kũ̀ gbɛ̃nɔn pla, Orɛbu kũ Zebuo. Ò Orɛbu dɛ̀
gbɛ̀ɛ sarɛ, kũ òdi pi tera Orɛbu gbɛ̀ɛ. Ò Zebu dɛ̀ dɔ, gu pìn òdi pi tera Zebu geepi'ifɛ̃ki. Akũ
ò ɛ̀ra ò pɛ̀ Midiãnɔa. Akũ ò kína pìnɔ mìi zɔ̃̀zɔ̃ ò gɛ̀ɛo Gidiɔnnɛ Yoda bara dire.

8

1 Ɛflaimunɔ Gidiɔn là ò pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò n kɛ̀wɛrɛ lɛɛ? Kũ ntɛn gɛ́ zɪ̀̃ ká kũ Midiãnɔ, akũ
ńdi ó sísiroo? Akũ ò yãkete kài lɛ manamana, 2 akũ à pìńnɛ: Bɔ́n ma kɛ̀ kũ à kà á pɔ́ ũu?
Ákɔ̃nɔ Ɛflaimunɔ geepi kɔ̃nɔwɛna mana de ókɔ̃nɔ Abiɛzanɔ geepikɛkɛnala. 3 Luda Midiã
kínanɔ Orɛbu kũ Zebuoo nàárɛ á ɔĩ. Bɔ́n ma fɔ̃ ma kɛ̀ kũ à kà á pɔ́ ũu? Kũ à òńnɛ lɛ, gbasa
ń pɔfɛ̃ kpàtɛ sà.

Zɛba kũ Zalamunao dɛdɛnaa

4 Gidiɔn kũ a gbɛ̃ gbɛ̃nɔn wàa do kũ basɔɔronɔ kpɛ́ òtɛn pétɛ Midiãnɔi, bee kũ ń gbãna
bùsa. Kũ ò kà Yodai, akũ ò bikũ̀. 5 Akũ à pì Sukodenɔnɛ: À ma gbɛ̃nɔ gba pɔ́ble. Ń gbãna
bùsa akũsɔ̃ má kpɛ́ matɛn pétɛ Midiã kínanɔ Zɛba kũ Zalamunaoi. 6 Akũ Suko gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ pì:
Zɛba kũ Zalamunao gɛ̃̀ n ɔĩ kɔ̀n yá? Bɔ́n tò óni n zɪ̀̃karinɔ gba pɔ́blee? 7 Gidiɔn wèḿma à pì:
Zaakũ a ò lɛ, tó Dikiri Zɛba kũ Zalamunao nàmɛnɛ ma ɔĩ, mani á kɛ yákiyaki kũ gbáranna
lɛ̀ɛo. 8 Zaa gwe à gɛ̀ɛ Pɛnɪɛli, akũ à wɛ́ kɛ̀ḿma lɛ dɔ. Pɛnɪɛlidenɔ wèa lákũ Sukodenɔ wèa nà
dɔ, 9 akũ à pìńnɛ se: Tó ma gɛ ma su aafia, mani gudãkpãki lei díkĩna gboro.

10 Zɛba kũ Zalamunao kú Kako kũ ń zɪ̀̃karinɔ gbɛ̃nɔn dúbu gɛ̃ro. Ifãboki kpa zɪ̀̃kari kũ ò
gɔ̃̀nɔn gwe. Ń fɛ̃nɛdadenɔ gàga gbɛ̃nɔn dúbu basuddo. 11 Gidiɔn lagatarinɔ zɛ́ sɛ̀ Nɔba kũ
Yɔgbɛao ifãboki kpa, akũ à sì zɪ̀̃karii pìnɔ tɛ́ gɔrɔ kũ ò sã̀ ń zĩda yãn. 12 Midiã kína pìnɔ Zɛba
kũ Zalamunao bàa lɛ̀, akũ à pɛ̀tɛńyĩ à ń kũkũ, akũ à tò ń zɪ̀̃karinɔ lɛ̀kɔ̃a ń pínki.

13 Kũ Yoasi nɛ́ Gidiɔn bò zɪ̀̃lan àtɛn su, à bɔ̀tɛ Ɛrɛsi Gbɛ̀kpakotozɛn, 14 akũ à Suko kɛfɛnna
ke kũ̀ à a làla yãi, akũ kɛfɛnna pì Suko gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ tɔ́ kɛ̃̀nɛ takadan gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri
awɛɛsuppla. 15 Akũ Gidiɔn gɛ̀ɛ à Sukodenɔ lè à pì: Zɛba kũ Zalamunaon dí. A ma lalandii
kɛ̀ yã a pì, Zɛba kũ Zalamunao dí gɛ̃ ma ɔĩ kɔ̀ro. Áni fɔ̃ à ma gbɛ̃ kũ ń gbãna bùsanɔ gba
pɔ́blero. 16 Akũ à wɛ̃tɛ pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ kũ̀kũ à ń kɛ́ yákiyaki kũ gbáranna lɛ̀ɛo, ò dɔ̃̀. 17 Akũ
à gɛ̀ɛ à Pɛnɪɛli gudãkpãki lei gbòro à wɛ̃tɛ gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ.

18 Akũ à Zɛba kũ Zalamunao là à pì: Gbɛ̃ kũ a ń dɛdɛ Tabonɔn de deramɛɛ? Ò wèa ò pì:
Ò de lán n bàmɛ, ń bona de lán kínanɛnɔ bà. 19 Akũ Gidiɔn pìńnɛ: Ma vĩni dadokɔ̃nɔdenɔn
gwe. Tó a ń tó yã, kũ Dikirio mani á dɛdɛro. 20 Akũ à pì a daudu Yɛtanɛ: Ǹ futɛ ǹ ń dɛdɛ.
Nɛ́ pì dí a fɛ̃nɛda wotoro, vĩna a kũ̀, zaakũ nɛ́ fítinnamɛ. 21 Akũ Zɛba kũ Zalamunao pì: Ǹ
futɛ ǹ ó dɛdɛ n zĩda. Baadi kũ a gbãnaomɛ. Akũ Gidiɔn fùtɛ à ń dɛdɛ à mɔ̀zã kũ ò dada ń
lakuminɔ wakaanɔ bɔ̀tɛ.

22 Isarailanɔ pì Gidiɔnnɛ: Ǹ gõ ó mìde ũ kũ n burinɔ. Zaakũ mɔkõn mɛ́ n ó bó Midiãnɔ
ɔĩ. 23 Akũ Gidiɔn pìńnɛ: Mani gõ á mìde ũro, bee ma nɛ́. Dikirimɛ á kína ũ. 24 Akũ à èra à
pìńnɛ: Matɛn wɛ́ kɛáwa: Á baadi pɔ́sã kũ à sìḿma kpáma mèn dodo. Midiãnɔ dìgõ wura
pɔ́sã dana, zaakũ Sumaila burinɔmɛ. 25 Ò pìnɛ: Óni kpámma kũ nèsɛɛo do. Ò biza kpàtɛ, akũ
baadi pɔ́sã kũ à sìḿmanɔ dàn mèn dodo. 26 Wura pɔ́sã kũ à gbɛ̀kaḿma pìnɔ tìkisii kà kiloo
baro, mɔ̀zãnɔ kũ pɔ́sãnɔ kũ arukĩmba tɛ̃ra kũ Midiã kínanɔ dananɔ kũ mɔ̀zã kũ ò dada ń
lakuminɔ wakaaanɔ baasi. 27 Akũ à pì màsokɛbɔ ũ à pètɛ a bɛ wɛ̃tɛn zaa ƆFla. Akũ Isarailanɔ
pãpã kè ò dòi ń pínki, akũ à gɔ̃̀ tankutɛ ũ Gidiɔnnɛ kũ a bedenɔo.
28 Lɛn Isarailanɔ Midiãnɔ gbãna bùsa lɛ. Midiãnɔ dí le ò mìi bò doro. Akũ Isarailanɔ bùsu
gɔ̃̀ katɛna aafia Gidiɔn gɔrɔ ari wɛ̃̀ bupla.

*Gidi*ɔn ganaa

29 Yoasi nɛ́ Gidiɔn gèɛ à vùtɛ a bɛa. 30 A nɛ́gõgbɛ̃ kũ à ń ínɔ gbɛ̃nɔn baaakõ akurimɛ, zaakũ
a nɔnɔn dasi. 31 À nɔpose vĩ dɔ zaa Sɛkɛmu kũ à nɛ́gõgbɛ̃ ì kãao, akũ ò tɔ́ kpànɛ Abimɛlɛki.
32 Yoasi nɛ́ Gidiɔn gà a wɛ̃̀managɔrɔa, akũ ò a mira kpàkũsũ kũ a de pɔ́o zaa Ɔfla Abiɛza.
33 Kũ Gidiɔn gà gɔ̃̀nɔ, akũ Isarailanɔ èra ò pãpã kè ò dò Baalii. Akũ ò tãna kũ òdi pi
Baalibakakukũoo pètɛ ń dikiri ũ, 34 akũ Dikiri ń Luda kũ à ń bó ń ibɛrɛ kũ ò likańyĩ kpa
sĩnda pínkianɔ ɔĩ yã sǎ̀ńgu. 35 Odi gbɛ̃kɛ kɛ Gidiɔn kũ òdi pinɛ dɔ Yerubaali bedenɔnɛ yã
mana kũ à kɛ̀ńnɛ pínki musuro.

13

Samusi inaa

1 Isarailanɔ èra ò yã kũ Dikiri yeiro kè dɔ, akũ Dikiri ń ná Filisitininɔnɛ ń ɔĩ ari wɛ̃̀ bupla.
2 Gõgbɛ̃ ke kú Zɔra, Dã burimɛ, a tɔ́n Manɔa. A nanɔ bi paramɛ, adi nɛ́ iro. 3 Dikiri Malaikaa
bò à sù nɔgbɛ̃ pìia à pì: Ǹ ma! Paramɛ n ũ, ńdi nɛ́ iro, ama ĩni nɔ̀ sí ǹ nɛ́ i gõgbɛ̃ ũ. 4 Ǹ
laakari kɛ! Ǹsun wɛ̃ ke í gbãna ke miro. Ǹsun tɛ̃̀ ke blero. 5 Ĩni nɔ̀ sí ǹ nɛ́ i gõgbɛ̃ ũ. Gɛ̃ sún
na nɛ́ pìi mìiaro, zaakũ anigõ de Luda pɔ́ ũmɛ zaa a igɔrɔ. Àkũ mɛ́ ani na Isarailanɔ bonaaa
Filisitininɔ ɔĩ.
6 Akũ nɔgbɛ̃ pìi gèɛ à ò a zãnɛ à pì: Luda gbɛ̃ke sù ma kĩnaa. Tó n a è, à de lán Luda
Malaikaa bà à naasi vĩ manamana. Mádi a la tó mámɛ à bònlo, akũsõ adi a tɔ́ omɛnɛro. 7 À
pìmɛnɛ mani nɔ̀ sí mà nɛ́ i gõgbɛ̃ ũ. À pìmɛnɛ màsun wɛ̃ ke í gbãna ke miro, akũ dɔ màsun
tɛ̃̀ ke blero, zaakũ nɛ́ pì nigõ de Luda pɔ́ ũmɛ zaa a ina gɔrɔ ari a wɛ̃̀ndi lén. 8 Akũ Manɔa
wɛ́ kè Dikiria à pì: N yã nna Dikiri! Ǹ tó gbɛ̃ kũ n zĩ̀ ɛra à su dɔ à yã kũ óni kɛ kũ nɛ́ pìio a
inaa gbɛra dawɛrɛ. 9 Luda Manɔa yã mà, akũ Luda Malaikaa pìi èra à sù nɔgbɛ̃ pìia gɔrɔ kũ
à kú bura. A zã Manɔa kú kãao gwero, 10 akũ à kè likalika à bàa lè à gèɛ à ònɛ à pì: Gõgbɛ̃
kũ à bò à sùma zĩ kũ̀a kũ̀ dí dɔee! 11 Manɔa fùtɛ à tè a nanɔi. Kũ à kà gõgbɛ̃ pì kĩnaa, à a là
à pì: Mɔkõn mɛ́ n yã ò kũ ma nanɔo yá? À wèa à pì: Makũmɛ! 12 Akũ Manɔa a là à pì: Tó n
yã pìi pàpa, nɛ́ pì nigõ de deramɛɛ? Bɔ́ zĩn anigõ kɛɛ? 13 Dikiri Malaikaa wèa à pì: N nanɔ gõ
yã kũ ma ònɛ kũna pínki. 14 Àsun geepi lí pɔ́ke blero. Àsun wɛ̃ ke í gbãna ke miro. Àsun tɛ̃̀
ke blero. Àgõ yã kũ ma dìtɛnɛ kũna pínki. 15 Akũ Manɔa pìnɛ: N yã nna, ǹ zɛ gĩa ari ò blènɛ
bɔ̀rɔ kɛkɛnnɛ. 16 Dikiri Malaikaa wèa à pì: Bee tó ma gõ la, mani n pɔ́ke blero. Tó n sa'opɔ
kũ òdi ká tén à té kũ soru kè, ǹ o Dikiria. Manɔa dí dõ kũ Dikiri Malaikaamɛro, 17 akũ à a
là à pì: N tɔ́n deramɛɛ? Tó yã kũ n òo pìi kè, óni sáabu kɛnnɛ. 18 Dikiri Malaikaa wèa à pì:
Bɔ́yãin ntɛni ma tɔ́ gbɛkaa? Tɔ́ bonsarɛmɛ. 19 Akũ Manɔa blènɛ bɔ̀rɔɔ kũ̀ à flawaa sɛ̀ à Dikiri
gbàgbao gbè ke musu. Kũ Manɔa kũ a nanɔo tɛn gwa, akũ Dikiri yãbonsarɛ kè 20 à tò té bò
sa'oki pìn à fùtɛ musu, akũ Dikiri Malaikaa fùtɛ tévuraa pìi gũn à tà musu. Kũ Manɔa kũ a
nanɔo è lɛ, akũ ò wùtɛ nèsɛlɛ kutɛna.
21 Dikiri Malaika dí ɛra à sù Manɔa kũ a nanɔooa doro, akũ Manɔa dɔ̃̀ sà kũ Dikiri
Malaikaamɛ. 22 Manɔa pì a nanɔnɛ: O gan yee! Zaakũ o Luda è kũ wɛ́o. 23 Akũ a nanɔ pìnɛ:
Tó Dikiri ye à ó dɛmɛ, de adi sa kũ o òa kũ flawaao síro, de adi yã dínɔ owɛrɛro, akũsõ adi
yã pì mɔwɛrɛro.

[24] Nɔgbɛ̃ pì nɛ́ ì gõgbɛ̃ ũ, akũ à tɔ́ kpànɛ Samusi. Nɛ́ pì zõkõ kǔ, akũsõ Dikiri arubarikaa dànɛ. [25] Dikiri Nini nà zĩkɛnaaa a gũn gɔrɔ kũ à kú Dãnɔ buran, Zɔra dagura kũ ɛsɛtaoluo.

14

*Samusi n*ɔsɛna Filisitininɔ tɛ́

[1] Samusi gɛ̀ɛ Timina, akũ à Filisitini nɛ́nɔkpare ke è gwe. [2] Kũ à sù, akũ à pì a de kũ a daonɛ: Ma Filisitini nɛ́nɔkpare ke è zaa Timina. À gɛ́ à a wɛtɛmɛnɛ mà sɛ́ nɔ ũ. [3] Akũ a de kũ a dao pìnɛ: Nɔ kú n danɛnɔ ke n burinɔ tɛ́nloo? Akũ ĩni gɛ́ ǹ nɔ sɛ́ Filisitini gyɔfɔrɔdenɔ tɛ́ yá? Akũ Samusi pì a denɛ: Ǹ gɛ́ ǹ a wɛtɛmɛnɛ dɛ́, zaakũ nɔkpare pìn má yei. [4] A de kũ a dao dí dõ kũ yã pìi bò Dikiri kĩnaanlo, zaakũ Dikiri tɛn zɛ́ wɛtɛ à yã mɔ Filisitininɔnɛmɛ. Gɔrɔ birea Filisitininɔ mɛ́ òtɛn kí ble Isarailanɔa.

[5] Akũ Samusi tɛn gɛ́ Timina kũ a deo kũ a dao. Kũ ò kà Timina geepi bura, músunɛ bɔ̀rɔɔ bò Samusii àtɛn pũtã. [6] Dikiri Nini sùa, akũ à músuu pìi kǔ à kɛ̃̀kõrɛ lákũ blènɛ bɔ̀rɔɔn à kɛ̃̀kõrɛ bà. À pɔ́ke kũna a ɔĩ sõro. Adi yã kũ à kɛ̀ɛ pì o a de ke a danɛro. [7] Akũ à gɛ̀ɛ à yã ò kũ nɔkpare pìio, nɔkpare pì sõ à kɛ̀nɛ mana.

[8] Kũ à gɔrɔ pla kɛ̀, à fùtɛ àtɛn gɛ́ nɔ pì sɛ́, akũ à lìtɛ à gɛ̀ɛ músu gɛ̀ɛ pì gwa. Akũ à è zɔ́nɔ sàa dɔ̀ a gɛ̀ɛa ari ò í kɛ̀. [9] Akũ à ɔ dàn à a sàa gà à wòto àtɛn ble, akũ àtɛn táo. Kũ à kà a de kũ a dao kĩnaa, à lìńnɛ ò blè, ama adi ońnɛ kũ a bò músu gɛ̀ɛ gũmmɛro.

*Samusi gara kutu dana Filisitinin*ɔnɛ

[10] A de gɛ̀ɛ nɔkpare pì kĩnaa, akũ Samusi pɔnna pɔ́ble kɛ̀ńnɛ lákũ nɔsɛrii dì kɛ nà. [11] Kũ à sù, ò kɛfɛnnanɔ sìsi gbɛ̃nɔn baraakuri ògõ kú kãao. [12] Akũ Samusi pìńnɛ: Má gara kutu ke vĩ mà daárɛ. Ari pɔ́blena gɔrɔ suppla dí gɛ́ papao, tó a fõ à gara pìi bòmɛnɛ, mani biza kpááwa pi baraakuri kũ utao waka baraakuri. [13] Tó ádi fõ à bòmɛnɛ sõro, ákõnɔ mɛ́ áni biza pi baraakuri kũ uta waka baraakuriio kpáma. Akũ ò pìnɛ: Ǹ ǹ gara pì dawɛrɛ ò ma. [14] À pìńnɛ:

Pɔ́ble bò pɔ́sorii gũn,
pɔ́ nna bò pɔ́ gbãna gũn.

Akũ odi fõ ò gara pìi bòro ari gɔrɔ aakõ. [15] A gɔrɔ siikõdea ò pì Samusi nanɔnɛ: Ǹ õndõ kɛ n zãnɛ à gara pì bowɛrɛ. Tó lɛnlo, óni n kpata kũ n de bedenɔo. Ase a ó sísi de à ó pɔ́nɔ síwámɛɛ? [16] Akũ Samusi nanɔ tɛn ɔ́ɔ dɔnɛ à pì: N zãmagu! Ń yemairo! N gara ke dà ma gbɛ̃nɔnɛ, akũsõ ńdi a bona omɛnɛro. Akũ à pìnɛ: Mádi o ma de ke ma danɛro. Bɔ́ mɛ́ à tò mani onnɛɛ? [17] Àtɛn ɔ́ɔ dɔnɛ ari gɔrɔ suppla pìi gɛ̀ɛ à pàpao. A gɔrɔ supplade pìn akũ Samusi gara pìi bònɛ kũ à nàkaraa yãi, akũ a nɔ pìi gɛ̀ɛ à ò a gbɛ̃nɔnɛ. [18] A gɔrɔ suppladea ari ifãntɛ̃ gõ gɛ́ gɛ̃ kpén wɛ̃tɛ pìi kɛfɛnnanɔ pìnɛ:

Bɔ́ nna mɛ́ à de zɔ́laa?
Bɔ́ gbãna mɛ́ à de músulaa?

Akũ Samusi pìńnɛ: Tó adi kɛ a bú wì kũ ma zùnunuoro, de ádi fõ a ma gara pì bòro. [19] Dikiri Nini sùa, akũ à gɛ̀ɛ Asakɛlɔni à gõgbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃nɔn baraakuri à ń pɔ́kasanɔ bòboḿma, akũ à gɛ̀ɛ à kpà gbɛ̃ kũ ò a gara pì bònɛnɔa. Akũ à pɔ fɛ̃̀ à tà a de bɛa. [20] Akũ ò Samusi nɔ pìi kǔ ò kpà a gbɛ̃nna kũ à zɛ̀ a sarɛa nɔ pì ségɔrɔa.

15

*Samusi tɛ́*sõna Filisitininɔ buraa

[1] Kũ à kɛ̀ gɔrɔ pla, burapɔnɔ kɛkɛgɔrɔ kà, akũ Samusi blènɛ bɔ̀rɔɔ kǔ à gɛ̀ɛ a nɔ pì gwao. À pì: Má ye mà gɛ̃ ma nanɔi kpén. Akũ a nɔ pì de dí a gba zɛ́ro [2] à pì: Matɛn da n yeimɛro, akũ ma a kpà n gbɛ̃nnaa. A dakũna mana deala. Ǹ a sɛ́ a gɛ̃nɛ ũ. [3] Samusi pìńnɛ: Tó ma yã vãni kɛ̀ á Filisitininɔnɛ sà, manigõ taari vĩ doro.

[4] Samusi gɛ̀ɛ à gbɛ̃̃gbonnɔ kǔkũ wàa do kũ basɔɔroo, akũ à sɛ̀ɛ yĩyĩ tɛ́rereterere. À gbɛ̃̃gbon pìnɔ vlã yĩyĩkõa plapla, akũ à sɛ̀ɛ pìi yĩyĩ ń vlã pìnɔa. [5] À tɛ́ nà sɛ̀ɛ pìnɔa, akũ à gbɛ̃̃gbon pìnɔ gbàrɛ Filisitininɔ bura. Ń pɔ́wɛnɔ tɛ́ kǔ pínki kũ ń pɔ́wɛ gbànɔ kũ ń geepi búnɔ kũ ń kùkpɛnɔ pínki. [6] Akũ Filisitininɔ pì: Dí mɛ́ à yã dí taka kɛ̀wɛrɛɛ? Akũ ò pì:

Samusimɛ, Timina gbɛ̃ anzuree. A anzuree pì a nɔ sìamɛ, akũ à kpà a gbɛ̃nnaa. Akũ Filisitininɔ gɛ̀ɛ ò tɛ́ sɔ̃̀ nɔ pìia kũ a deo. [7] Samusi pìńnɛ: Zaakũ a kɛ̀ lɛ, mani kámma boro ari ma gɛ fĩna booáwa. [8] À sì ń tɛ́ à ń kɛ́ dúgudugu, ń dɛdɛnaa pì gɛ̃̀ onala, akũ à gɛ̀ɛ à vùtɛ Etamu gbɛ̀wɛɛn.

*Filisitinin*ɔ dɛdɛna kũ zaaki gɛrɛwao

[9] Filisitininɔ gɛ̀ɛ ò bùraa kàtɛ Yudanɔ bùsun, ò dàgula ari Gɛrɛwa sarɛ. [10] Akũ Yudanɔ ń lá ò pì: Bɔ́yãi a suwái kũ zĩ̀ioo? Akũ ò pì: O su ò Samusi kũmɛ, de ò kɛnɛ lákũ à kɛ̀wɛrɛ nà. [11] Akũ Yudanɔ gbɛ̃nɔn dúbu aakɔ̃nɔ gɛ̀ɛ Etamu gbɛ̀wɛɛ kĩnaa ò pì Samusinɛ: Ń dɔ̃ kũ Filisitininɔ mɛ́ òtɛn kí blewároo? Bɔ́ yãn n kɛ̀wɛrɛ gwee? À wèḿma à pì: Pɔ́ kũ ò kɛ̀mɛnɛn ma kɛ̀ńnɛ. [12] Akũ ò pì: O su ò n yĩ ò n kpáḿma. Akũ Samusi pì: À la damɛnɛ kũ áni ma dɛ á zĩdaro. [13] Akũ ò pìnɛ: Oi! Óni n dɛro. Óni n yĩ kũ bàaomɛ ò n nańnɛ ń ɔĩ̃. Akũ ò a yĩ̀ kũ bà dufuo mɛ̀n pla ò bò kãao gbɛ̀wɛɛɛ pìi gũn. [14] Kũ ò kà kãao Gɛrɛwa, akũ Filisitininɔ sù ò daalɛ, òtɛn wiki lɛ́a. Dikiri Nini sù Samusia, akũ bà kũ ò a yĩ̀o a ɔnɔa mùna kũ̀, akũ bàa pìnɔ̀ zɔ̀zɔ̃kɔ̃rɛ a ɔa. [15] À zaaki gɛ̀ dufu gɛrɛwa è, akũ à nàtɛ à sɛ̀ à gbɛ̃nɔn wàa sɔɔronɔ dɛ̀dɛo.
[16] Samusi pì:
Zaaki gɛrɛwan ma gbɛ̃nɔn wàa sɔɔronɔ dɛ̀dɛo,
zaaki gɛrɛwan ma ń tɔ̃tɔ̃kɔ̃ao.
[17] Kũ à yã pìi ò à làka, akũ à gɛrɛwa pìi zùkũna. Akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Gɛrɛwa Sĩ̀sĩi.

[18] Ími a kũ̀ gbãna, akũ à ɔ́ɔ dɔ̀ Dikirinɛ à pì: N tò makũ n zɔ̀bleri ma zĩ̀i blè manamana, akũ ń ye mà ga kũ ímio mà lɛ́tɛ Filisitini gyɔfɔrɔdenɔ ɔĩ̃ yá? [19] Luda Gɛrɛwa guwɛɛ lòkotoo pàra, akũ í bòn. Samusi mì, akũ a wɛ̃̀ndii sù à gbãna lè. Abire yãin òdi gu pì sísi Ɛnakore. À kú Gɛrɛwa ari kũ a gbãrao. [20] Samusi yã gɔ̃̀gɔ̃ Isarailanɔnɛ ari wɛ̃̀ baro Filisitininɔ kíblemmanagɔrɔ.

16

*Samusi Gaza g*ɛ̃ki gbà gboronaa

[1] Samusi gɛ̀ɛ Gaza à karua ke è gwe, akũ à gɛ̃̀ à wutɛ kãao. [2] Ò pì Gazadenɔnɛ: Samusi kú la. Akũ ò lìka zɔ̃̀ gu pìii, òtɛni a dã wɛ̃tɛ gɛ̃kia gwãani. Ò yĩ̀tɛ gwãani pìia ò pì: Tó gu dɔ̀, óni a dɛmɛ. [3] Samusi wùtɛ gwe ari lizãndo, akũ à fùtɛ à gɛ̀ɛ à wɛ̃tɛ gɛ̃ki gbàa kũ̀ kũ a lípɛtɛna mɛ̀n planɔ à gà à wò kũ a gbãngao lɛɛlɛ. À dà a gã̀n à gɛ̀ɛ à zùkũna sĩ̀sĩ kũ à arɛ dɔ Ɛblɔnua musu.

*Samusi kũ D*ɛlilao

[4] Abire gbɛra Samusi yè nɔgbɛ̃ kei zaa Sɔrɛki guvutɛn, a tɔ́n Dɛlila. [5] Akũ Filisitini kínanɔ gɛ̀ɛ ò nɔgbɛ̃ pìi lè ò pìnɛ: Ǹ ɔ̃ndɔ̃ kpátɛi de ǹ le ǹ a gbãna zɔ̃kɔ̃ɔ pìi asiri dɔ̃ kũ lákũ óni kɛ nà ò gbãna mɔnɛo. Tó o a yĩ̀ bàao o a gbãna bùsa, ó baadi ni n gba andurufu ɔgɔ mɛ̀n wàa sɔɔro kũ basɔɔroo. [6] Akũ Dɛlila pì Samusinɛ: Ǹ ń gbãna zɔ̃kɔ̃ɔ asiri omɛnɛ kũ deran oni kɛ nà ò n yĩ kũ bàao ò n gbãna busao. [7] À wèa à pì: Tó ò ma yĩ kũ kyã yĩda mɛ̀n supplao, abire mɛ́ ani ma busa màgɔ̃ de lán baadi bà. [8] Filisitini kínanɔ sù Dɛlilanɛ kũ kyã yĩda kũ adi kori kɛroo mɛ̀n suppla, akũ à a yĩ̀o. [9] A kũ̀rinɔn utɛna kpɛ́nɛn, akũ Dɛlila pì Samusinɛ: Samusi! Filisitininɔn zɛ la díee! Akũ à kyã pìnɔ̀ kɛ̀kɛ̃ lán bà mùkumukuu bà, odi a gbãna asiri dɔ̃ro.

[10] Akũ Dɛlila pìnɛ: Ntɛni ma lalandi kɛ, ntɛn ɛ́kɛ tomɛnɛmɛ. Ǹ omɛnɛ sà lákũ oni n yĩ nà. [11] Akũ à pìnɛ: Tó ò ma yĩ kũ bà gbìgiri dufu kũ odi zĩ̀ kɛo kɔ̀ro, ani ma busa màgɔ̃ de lán baadi bà. [12] Akũ Dɛlila bàa pìi sɛ̀ à a yĩ̀o. A kũ̀rinɔn utɛna kpɛ́nɛn, akũ à pì: Samusi! Filisitininɔn zɛ la díee! Akũ Samusi bà kũ à dɔ a ɔaa pìi kɛ̀kɛ̃ lán buu bàa bà. [13] Dɛlila pìnɛ: Ntɛni ma lalandi kɛ ari tera. Ntɛn ɛ́kɛ tomɛnɛ. Ǹ omɛnɛ sà lákũ oni n yĩ nà? Akũ à pìnɛ: Tó n ma mìkã gbã̀na mɛ̀n supplanɔ kũ̀ n dà àsan n tã̀ lán gòdoo bà, tó n káro pɛ̀a, mani busa màgɔ̃ de lán baadi bà. Dɛlila tò i a sɛ̀, akũ à a mìkã gbã̀na mɛ̀n suppla pìnɔ kũ̀ à tã̀ lán

gòdoo bà [14] à káro pèa. Akũ à pì: Samusi! Filisitininɔn zɛ la díee! Akũ à vù à àsaa pìi gà à wò kũ a mìkão.

[15] Dɛlila èra à pìnɛ dɔ: Ndìgõ pi ń yemai, akũsõ ndì ma náani kɛroo? N ma lalandii kɛ̀ à kà gɛ̃̀n aakõ. Ńdi n gbãna zõkõɔ asiri omɛnɛro. [16] Lɛn àdigõ nakaraa lɛ kũ yã pìi takao lakanaa sari. Àtɛni a zĩda yɔ́yɔnɛ ari à gɛ̀ɛ à fù mɛnaa à ye à ga. [17] Akũ à yã kũ à kú a swɛ̃̀n ònɛ pínki sà à pì: Gɛ̃ dí na ma mìia zikiro, zaakũ ò ma kɛ Luda pɔ́ ũmɛ. Tó ò ma mìi bò, ma gbãna ni bo ma gũn, mani busa màgõ de lán baadi bà. [18] Kũ Dɛlila è à yã kũ à kú a swɛ̃̀n òarɛ pínki, akũ à lɛ́gbãzã kɛ̀ Filisitini kínanɔnɛ à pì: À ɛra à su gɛ̃̀n do dɔ, zaakũ à a sĩnda pínki òmɛnɛ sà. Akũ ò èra ò sù a kĩnaa, ò andurufuu pì kũna. [19] Dɛlila tò i Samusi sɛ̀ a gbála, akũ à gõgbɛ̃ ke sìsi. À a mìkã gbã̀na mɛ̀n suppla pìnɔ bò, akũ à nà busanaaa a gbãna pìi bò. [20] Dɛlila pì: Samusi! Filisitininɔn zɛ la díee! Akũ à vù àtɛn da áni kɛ lán yã bà à a zĩda bomɛ. À dõ kũ Dikiri a tonlo. [21] Akũ Filisitininɔ a kũ̀, ò a wɛ́nɔ bòbo, akũ ò gɛ̀ɛ kãao Gaza. Ò mɔ̀gotɛ̃ kpàtii kpànɛ, akũ ò a dà àtɛn wísi lɔ́ kpɛ́siran. [22] A mìkã pìi èra à nà kunaa dɔ a bonaa gbɛra.

Samusi ganaa

[23] Filisitini kínanɔ kõ kàkara de ò ń tãna Dagɔni gbagba, akũ òtɛn pɔnna kɛ ò pì: Ó tãna ó ibɛrɛ Samusi nàwɛrɛ ó ɔĩ. [24] Kũ Filisitininɔ a è, ò ń tãna sáabu kpà ò pì:
Ó ibɛrɛ ó bùsuu dɛ̀,
à ó gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ dúgudugu,
akũ ó tãna a nàwɛrɛ ó ɔĩ.
[25] Lákũ ń pɔ kɛ̀ nna nà, ò pì: À Samusi sísi à fàai pɔ́ kɛwɛrɛ. Akũ ò a bò kpɛ́siran à yáadɔyã kɛ̀ńnɛ.

Kũ ò a zɛ̀ kpɛ́ gbɛ̀gbanɔ dagura, [26] à pì kɛfɛnna kũ à a ɔ kũnaanɛ: Ǹ gɛ́ kũmao gbɛ̀gba kũ ò kpɛ́ kũnanɔ sarɛ de mà ɔ nanaa mà gbãna lea. [27] Tãnakpɛ pìi pà, gõgbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔn kú gwe kũ Filisitini kínanɔ ń pínki. Gbɛ̃ kũ ò kú kpɛ́ pìi musu kà gbɛ̃nɔn wàa gɛ̃ro, kũ ò sù Samusi fàai gwa.

[28] Samusi wɛ́ kɛ̀ Dikiria à pì: Dikiri Luda, ǹ tó ma yã dɔngu. Luda, ǹ ma gba gbãna gɛ̃̀n do dɔ de mà fĩna boo Filisitininɔa ma wɛ́ mɛ̀n pla yã musu. [29] À ɔ nàna gbɛ̀gba mɛ̀n pla kũ ò kpɛ́ pì kũna guraguranɔa, a ɔpla kú a doa a ɔzɛ kú a doa dɔ. [30] À pì: Ǹ tó mà ga kũ Filisitininɔo! À kutuu kɛ̀, akũ à ɔ yì̀paa kũ gbãnao, akũ kpɛ́ pìi gbòro à sì Filisitini kínanɔa kũ gbɛ̃ kũ ò kú a gũnnɔ ń pínki. Gbɛ̃ kũ Samusi ń dɛdɛ a gagɔrɔanɔn dasi de gbɛ̃ kũ à ń dɛdɛ gɔrɔ kũ à kú kũ wɛ̃̀ndiiola. [31] A dakũnanɔ kũ a de bedenɔ sù ń pínki ò a gɛ̀ɛ sɛ̀ ò tào, akũ ò a mira kpàkũsũ kũ a de Manɔa pɔ́o, Zɔra kũ Ɛsɛtaoluo dagura. À yã gɔ̃̀gõ Isarailanɔnɛ ari wɛ̃̀ baro.

RUTU

Naomi kũ Rutuo

1 Gɔrɔ kũ yãgõgõrinɔ tɛn kí ble Isarailanɔ bùsun, nàa gɛ̀, akũ gõgbɛ̃ ke bò Bɛtilihamu,
Yudanɔ bùsun, à gɛ̀ɛ à gɔrɔ pla kɛ̀ Mɔabunɔ bùsun kũ a nanɔo kũ a nɛ́gõgbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ.
2 Gõgbɛ̃ pì tɔ́n Ɛlimɛlɛki. A nanɔ tɔ́n Naomi. A nɛ́nɔ tɔ́n Malonu kũ Kiliõo. Ɛflata bùsu
gbɛ̃nɔmɛ. Ò gɛ̀ɛ Mɔabunɔ bùsun, akũ ò kú gwe. 3 Gwen Naomi zã Ɛlimɛlɛki gàn, akũ à gɔ̃̀
gwe kũ a nɛ́ gbɛ̃nɔn pla pìnɔo. 4 Ò Mɔabu nɔgbɛ̃nɔ sɛ̀ nɔnɔ ũ, a do tɔ́n Opa, a do sõ Rutu. Ò
kú gwe lán wɛ̃̀ kuri taka bà, a gbɛran 5 Malonu kũ Kiliõo gà ń pla ń pínki, akũ Naomi gɔ̃̀ gõ
sari nɛ́nɔ sari.
6 Kũ à kú Mɔabunɔ bùsun gwe, à mà kũ Dikiri a gbɛ̃nɔ wɛ̃nda gwà à ń gbá pɔ́ble, akũ à
soru kɛ̀ à ta kũ a nɛ́ nanɔ pìnɔo. 7 Akũ à fùtɛ gu kũ à kunwa à dà zén kũ a nɛ́ nanɔ pìnɔo,
òtɛn tá Yudanɔ bùsun. 8 Akũ à pì a nɛ́ nanɔ pìnɔnɛ: À ɛra à tá á danɔ kĩnaa. Dikiri gbɛ̃kɛ
kɛárɛ lákũ a kɛ̀ á gõ kũ ò gànɔnɛ nà kũ makũo. 9 Dikiri tó á baadi ɛra à zã kɛ à vutɛki le. Kũ à
lɛ́ zàńma, akũ ò ɔ́ɔ dɔ̀ manamana. 10 Ò pìnɛ: Óni gɛ́ kũnwo n gbɛ̃nɔ kĩnaamɛ. 11 Akũ à pì a nɛ́
gyaanɔ pìnɔnɛ: À ɛra! Bɔ́yãi áni gɛ́ kũmaoo? Mani ɛra mà nɛ́gõgbɛ̃nɔ i de à le à zã kɛńma
dɔn yá? 12 À ɛra à tá! Ma zĩ kṵ̀, mani le mà zã kɛ doro. Bee tó ma pì mani wɛ́ dɔ zãkɛnaai,
akũ ma lè ɔkɔsiala ma nɛ́gõgbɛ̃nɔ ì kãao, 13 áni fõ à ń dã ari ò kɛ zõkõ yá? Áni fõ àgõ kun pose
ń yãi yá? Oi, ma nɛ́nɔ! Dikiri kpɛ lìmɛnɛmɛ. Yã kũ à á lɛ́ pì dí kɛmɛnɛ nnaro fá!
14 Ò èra ò nà ɔ́ɔ dɔa, akũ Opa lɛ́ zà a zã daa, ama Rutu gì à nàa. 15 Akũ Naomi pìnɛ: Ǹ gwa,
n gbɛ̃ndo tɛn tá a gbɛ̃nɔ kũ a tãnanɔi. Ǹ ɛra ǹ tá kãao. 16 Akũ Rutu pìnɛ: Ǹsun nakarama
mà n tó mà táro. Gu kũ n gèsɛɛ pɛ̀tɛn, ónigõ lɛɛlɛmɛ. Gu kũ n kipan, gwen mani kipan. N
gbɛ̃nɔ ni gõ ma gbɛ̃nɔ ũ, n Luda ni gõ ma Luda ũ. 17 Gu kũ n gan, gwen mani gan ò ma vĩ
gwe. Ga baasiro pɔ́ke ni ó kɛ̃kõaro. Tó ma kɛ̃mma, Dikiri yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ. 18 Kũ Naomi
è à zɛ̀o kũ à tá kãáomɛ, adi yãke onɛ doro.
19 Akũ ń pla ń pínki ò gèɛ arɛ ari ò kà Bɛtilihamu. Kũ ò kà gwe, wɛ̃tɛ wã̀ ń yã musu.
Gbɛ̃nɔ pì: Naomin gwe sõ yá? 20 Akũ à pìńnɛ: Àsungõ ma sísi Naomi doro, séde Mara, zaakũ
Gbãnasĩndapinkide pɔsirayã kɛ̀mɛnɛ. 21 Ma gɛ wɛ̃tɛa kũ pɔ́nɔ, akũ Dikiri sù kũmao ɔkori.
Bɔ́ yã mɛ́ à tò áni ma sísi Naomii? Dikiri bò ma kpɛmɛ, Gbãnasĩndapinkide pì yã'ũmmanaa
kpàmai. 22 Lákũ Naomi sù kũ Mɔabunɔ bùsuuo nàn gwe kũ a nɛ́ nanɔ Rutu, Mɔabu burio. Ò
kà Bɛtilihamu gɔrɔ kũ ò nà nagãkɛ̃naaamɛ.

2

*Rutu dakar*ɛna kũ Bɔazao

1 Naomi zã Ɛlimɛlɛki bɛ gõgbɛ̃ ke kun, gbɛ̃ zõkõ aruzɛkɛdemɛ, a tɔ́n Bɔaza. 2 Mɔabu nɔgbɛ̃
Rutu pì Naominɛ: Ǹ tó mà gɛ́ bura nagã kõnɔ wɛ màgõ tɛ́ gbɛ̃ kũ à ma wɛ̃nda gwà kpɛ. Akũ
à pì a nɛ́ gyaanɔ pìinɛ: Ǹ gɛ́! 3 Akũ à fùtɛ à gèɛ nagã kõnɔ wɛ bura, àdigõ tɛ́ pɔ́kɛ̃rinɔ kpɛ.
Akũsõ bura kũ à gèɛn pì bi Ɛlimɛlɛki danɛ Bɔaza buramɛ. 4 Akũ Bɔaza bò Bɛtilihamu. Kũ
à kà gwe, à fɔ kpà pɔ́kɛ̃rinɔa à pì: Dikiri gõ kú kãáo! Akũ ò pìnɛ: Dikiri arubarika dangu!
5 Bɔaza pì a zĩkɛri kũ à de a pɔ́kɛ̃rinɔ gwàri ũnɛ: Dí mɛ́ à nɔkpare direkũ vĩi? 6 Akũ à wèa à
pì: Nɔkpare pì bi Mɔabu nɔgbɛ̃ kũ Naomi bò kãao Mɔabunɔ bùsun à sù kãaomɛ. 7 À pì mà
tó à nagã kõnɔ wɛ pɔ́kɛ̃rinɔ kpɛ, akũ àtɛn zĩ kɛ zaa kɔnkɔ. Teran à sù kámma bo fíti kuta
gũn.
8 Akũ Bɔaza gèɛ à pì Rutunɛ: Ǹ ma yã ma. Ǹsun gɛ́ nagã kõnɔ wɛ bura pãnden doro. Ǹsun
gɛ̃tɛwálaro. Ǹ gõ la kũ ma nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔo. 9 Ǹ wɛ́ dɔ zĩ kũ òtɛn kɛa ǹgõ tɛ́ ń kpɛ. Ma ò ma
kɛfɛnnanɔnɛ ò su wari dɔmmaro. Tó ími tɛni n dɛ, ǹ gɛ́ ǹ í kũ ò kà orozãnɔn mi. 10 À kùtɛnɛ
à mìi nàtɛ à pì: À kɛ̀ dera makũ kũ buri pãnde nɔgbɛ̃n ma ũ, n laakarii dɔ̀ma, akũ n yã mana
kɛ̀mɛnɛɛ? 11 Akũ Bɔaza wèa à pì: Ò yã kũ n kɛ̀ n zã danɛ n zã ga gbɛra òmɛnɛ pínki, lákũ
n n de kũ n dao tò nà kũ n bùsuuo, akũ n su n vutɛ gbɛ̃ kũ ń ń dõ yãronɔ tɛ́. 12 Dikiri fĩna

bonnɛ yã kũ n kɛ̀ɛ musu. Lákũ n su n sɔtɔ Dikiri Isarailanɔ Luda oruu gũn nà, à a fĩna bonnɛ manamana. [13] Rutu pì: Baa, n yã mana kɛ̀mɛnɛ fá! N ma laakarii kpàtɛmɛnɛ, n yã nna ò makũ n zĩkɛriinɛ, bee kũ n zĩkɛrinɔ doken ma ũro.

[14] Pɔ́blegɔrɔ Bɔaza pìnɛ: Ǹ mɔ́ ǹ pɔ́ ble la ǹgɔ̃ burodi zɔ̃ dòoa. Akũ à vùtɛ pɔ́kɛ̃rinɔ sarɛ. Bɔaza pɔ́blewɛ kpatanaa kpàa, akũ à pɔ́ blè à kã̀ ari a kpara gɔ̀̃. [15] Kũ à fùtɛ àtɛn gɛ́ pɔ́ kɔ̃nɔ wɛ, akũ Bɔaza ò kɛfɛnnanɔnɛ à pì: Bee tó àtɛn pɔ́ kɔ̃nɔ wɛ nagã kũ à katɛna té, àsun wé'i daaro. [16] À a sà kenɔ bobonɛ nagã gũn à tó à a kɔ̃nɔ wɛ. Àsun pataaro.

[17] Akũ à pɔ́ kɔ̃nɔ wɛ̀ ari ɔkɔsi. Kũ à zɔ̀̃ à a wɛ́ bò, à kà toko lɛ́ do taka bà. [18] Kũ à sɛ̀ à tào bɛ, akũ à pɔ́ kũ à a kɔ̃nɔ wɛ̀ pìi mɔ̀ a zã danɛ. À pɔ́ble kpara kũ à gɔ̀̃ pìi kpàa dɔ. [19] Akũ a zã da a là à pì: Mákpan n pɔ́ kɔ̃nɔ wɛ̀n gbãraa? N zĩ kɛ̀ máa? Luda arubarika da gbɛ̃ kũ à laakarii dɔ̀mman. Akũ à gbɛ̃ kũ à zĩ kɛ̀ a bura yã ònɛ à pì: Gbɛ̃ kũ ma zĩ kɛ̀ a bura gbãra tɔ́n Bɔaza. [20] Akũ Naomi pì: Ma Dikiri sáabu kɛ̀! À kpɛ́ àtɛn gbɛ̃kɛ kɛ ókɔ̃nɔ kũ ó bɛ̃nɛnɔnɛ kũ ó gbɛ̃ kũ ò gànɔ. Akũ à ɛ̀ra à pì: Gbɛ̃ pì bi ó danɛ kãni buri mɛ̀n domɛ. [21] Akũ Mɔabu nɔgbɛ̃ Rutu pì: À pìmɛnɛ mà na a zĩkɛrinɔa ari ò gɛ́ pɔ́ kɛ̃ ò lákao. [22] Akũ Naomi pì a né gyaanɔ pìinɛ: À mana ǹ gɛ́ kũ a nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ de òsun wari dɔmma bura pãnde gũnlo yãi. [23] Akũ à nà Bɔaza nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔa. Àdigɔ̃ pɔ́ kɔ̃nɔ wɛ ń kpɛ ari ò gɛ̀ɛ ò nagã kũ gbadoo kɛ̃̀ ò làka. À kú a zã da bɛamɛ.

3

Rutu kũ Bɔazao zaa pɔ́wɛgbɛ̃kia

[1] Naomi pì a né gyaanɔ pìinɛ: À mana mà bɛ wɛtɛnnɛ, gu kũ ĩni le ǹgɔ̃ kunwa aafia. [2] Bɔaza kũ ń kú kũ a zĩkɛrinɔ bi ó danɛnloo? Àkũ mɛ́ àtɛn pɔ́wɛ gbɛ̃ ɔkɔsiala. [3] Ǹ zú o ǹ nísi dɔkɔ. Ǹ n aso mana da ǹ gɛ́ pɔ́wɛgbɛ̃kia. Ǹsun tó à dɔ̃ ń kú gwero ari à pɔ́ blè à í mì à làkao. [4] Tó à wùtɛ, ǹ gu kũ à wùtɛn gwa, ǹ gɛ́ ǹ a biza lɛ́ sɛ́ ǹ wútɛ a gbá sarɛ. Ani yã kũ ĩni kɛ onnɛ. [5] Akũ à pìnɛ: Yã kũ n ò pínki, mani kɛmɛ. [6] Akũ à gɛ̀ɛ pɔ́wɛgbɛ̃kia à yã kũ a zã da òneɛ pìi kɛ̀ pínki.

[7] Bɔaza pɔ́ blè à í mì, a pɔ kɛ̀ nna. À gɛ̀ɛ à wùtɛ pɔ́wɛ tuku sarɛ dire kpa, akũ Rutu lɔ̀ɔtɛ̀i teɛnɛ, à biza gò a gbáa à wùtɛ gwe. [8] Lizãndo kũ Bɔaza kɛ̀ gìri, à vù kũ io à lìtɛ, akũ à lè nɔgbɛ̃ mɛ́ à wutɛna a gbá sarɛ. [9] Kũ à pì, dímɛɛ, akũ Rutu wèa à pì: N zĩkɛri Rutumɛ. Ǹ n biza lɛ́ kúmala, zaakũ ma danɛ kãni kũ ani ma bomɛ n ũ. [10] À pìnɛ: Dikiri arubarika dangu! Gbɛ̃kɛ kũ n kɛ̀ kpɛkpɛ díkĩna de a káakupɔla. Ńdi gɛ́ kɛfɛnna wɛtɛro, takaside kesɔ̃ aruzɛkɛde. [11] Ǹsun tó vĩna n kũro. Pɔ́ kũ n wɛ́ kɛ̀ pínki, mani kɛnnɛ, zaakũ wɛ̃tɛdenɔn dɔ̃ kũ nɔ manamɛ n ũ ń pínki. [12] Yãpuramɛ! N danɛn ma ũ, ama danɛ kãni pãnde kun à kãni demala. [13] Ǹ i la gwãaniala, zia kɔnkɔ tó à ye à n bomɛ, à mana, à n bo. Ama tó adi wero, ma sì kũ Dikirio mani n bo. Ǹ i la ari gu dɔ.

[14] À wutɛna a gbá sarɛ gwe ari gudɔo, akũ à fùtɛ ari gu gɔ̃ gɛ́ kɛ̃, zaakũ Bɔaza pìnɛ àsun tó gbɛ̃ke dɔ̃ kũ à sù pɔ́wɛgbɛ̃kiaro. [15] À pìnɛ dɔ: Ǹ n pɔ́dangãa poro ǹgɔ̃ kũna. Kũ à kũna, akũ Bɔaza nagã kànɛ zaka lɛ́ suddo à dìnɛ, akũ à tào bɛ. [16] Kũ à kà bɛ, à zã da a là à pì: Yã kɛ̀ deraa? Akũ à yã kũ gɔ̃gbɛ̃ pìi kɛ̀nɛɛ òne pínki, [17] à pì: À ma gba nagã zaka lɛ́ suddo díkĩnamɛ. À pì à mana mà tá ma zã da kia ɔkoriro. [18] Akũ Naomi pì: Ǹ vutɛ teɛnɛ ari ǹ yã pì lakana dɔ̃, zaakũ gɔ̃gbɛ̃ pì ni kámma bo gbãra yã pì lakanaa sariro.

4

Rutu zãkɛna kũ Bɔazao

[1] Bɔaza gɛ̀ɛ à vùtɛ wɛ̃tɛ bĩnilɛa, akũ à è danɛ kãni bòri kũ à a yã òo pì tɛn su. Akũ à pì: Ma gbɛ̃, ǹ mɔ́ ǹ vutɛ. [2] Akũ à wɛ̃tɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi gbɛ̃nɔn kuri à pì ò vutɛ. [3] Akũ à pì danɛ kãni kũ ani a sura ba pìinɛ: Naomi kũ à sù kũ Mɔabunɔ bùsuuo tɛni ó vĩ̀ni Ɛlimɛlɛki bura kpado yía. [4] Akũ ma è à mana mà a yã onnɛ, de ǹ lú ó gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ò vutɛna lanɔ wára. Tó ń ye ǹ lúmɛ, ǹ lú. Tó ń ye ǹ lú sɔ̃ro, ǹ omɛnɛ mà ma, zaakũ mɔkɔ̃n mɛ́ ń a luna zɛ́ vĩ. Tó n bakanlo, séde makũ mà lú. Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi pì: Mani lú. [5] Akũ Bɔaza pì: Tó n bura pìi lù

Naomi kũ Mɔabu nɔgbɛ̃ Rutuoa, ĩni gbɛ̃ kũ à gà gyaanɔ le dɔ, de a tɔ́ le à gɔ̃ a túbia. 6 Akũ
danɛ kãni bòrii pìi pì: Tó lɛn à de lɛ, mani lúro, de màsun ma zĩda túbi yakaro yãi. Ǹ n pɔ́
lú, zaakũ mani fɔ̃ mà lúro. 7 Isarailanɔ bùsun yã tó gbɛ̃ tɛn bura lú ke tó àtɛni a lilin kɛ, tó
àtɛn yã mì láka, àdi a kyate gbá do bo à kpá gbɛ̃amɛ yã pì lakana sèeda ũ Isarailanɔnɛ. 8 Kũ
danɛ kãni bòrii pìi pì Bɔazanɛ à lú, akũ à a kyate bò à kpà Bɔazaa. 9 Akũ Bɔaza pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ
pìnɔnɛ kũ gbɛ̃ kparanɔ ń pínki: Ákɔ̃nɔmɛ sèedadenɔ ũ gbãra, kũ ma Ɛlimɛlɛki kũ Malonuo
kũ Kiliõo pónɔ lù Naomia pínki. 10 Akũ ma Malonu gyaanɔ Rutu, Mɔabu nɔgbɛ̃ lè nɔ ũ dɔ,
de gbɛ̃ kũ à gàa pì tɔ́ le àgɔ̃ kú a túbia, de a tɔ́ sún ga a gbɛ̃nɔ té ke a wɛ̃tɛ díkĩna gũnlo.
Ákɔ̃nɔmɛ yã pìi sèedadenɔ ũ gbãra.

11 Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ kũ gbɛ̃ kũ ò kú gãnu gũnnɔ pì ń pínki: Ókɔ̃nɔmɛ sèedadenɔ ũ. Dikiri
tó nɔgbɛ̃ kũ àtɛn gɛ̃ n ɔnn pì gɔ̃ lán Rahila kũ Leao bà, kũ ò Isarailanɔ buri kɛ̀. Ani tó ǹ gbãna
kũ Ɛflata bùsun ǹ tɔ́ bo Bɛtilihamu. 12 Dikiri tó buri kũ ani kpámma kũ nɔgbɛ̃ pìionɔ gɔ̃ lán
Pɛrɛzi kũ Tama ì Yudanɛɛ burinɔ bà.

Dauda buri bozirɛ

13 Akũ Bɔaza Rutu sɛ̀ nɔ ũ. À wùtɛ kãao, akũ Dikiri tò à nɔ̀ɔ sì, akũ à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ. 14 Akũ
nɔgbɛ̃nɔ pì Naominɛ: O Dikiri sáabu kɛ̀, adi n tó buri sari gbãraro. Luda tó nɛ́ pì tɔ́ bo
Isarailanɔ tɛ́. 15 Ani n laakari kpátɛnnɛ, ani n gwa n zĩkũnaa gũn, zaakũ n nɛ́ gyaanɔ kũ à
yenyĩ mɛ́ à a ìnnɛ, akũsɔ̃ à manannɛ de nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn supplanɔla. 16 Akũ Naomi nɛ́ pìi sɛ̀
à kpà a kùla à gɔ̃̀ a gwàri ũ. 17 Akũ nɔgbɛ̃ kũ ò kú gwenɔ pì: Ò nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì Naominɛ. Akũ ò tɔ́
kpànɛ Ɔbɛdi. Àkũmɛ Yɛsɛ de, Dauda dizi ũ.

18 Pɛrɛzi burinɔ tɔ́n dí:
Pɛrɛzi mɛ́ à Ɛzɛrɔnu ì,
19 Ɛzɛrɔnu Ramu ì, Ramu Aminadabu ì,
20 Aminadabu Nasɔ̃ ì, Nasɔ̃ Salamɔ ì,
21 Salamɔ Bɔaza ì, Bɔaza Ɔbɛdi ì,
22 Ɔbɛdi Yɛsɛ ì, akũ Yɛsɛ Dauda ì.

SAMUƐLI TAKADA KAAKU

Samuɛli 1:1-7:17
Solu 8:1-15:35
Solu kũ Daudao 16:1-31:13

*Ɛlɛ*kana kũ a gbɛ̃nɔ

1 Gɔ̃gbɛ̃ ke kú Rama, Ɛflaimu bùsu gusĩsĩden. Zufu burimɛ, a tɔ́n Ɛlɛkana, Yeroamu nɛ́mɛ.
Ɛflaimu buri kũ òdi pi Zufu pì mɛ́ à Tohu ì, akũ Tohu Ɛliu ì, akũ Ɛliu Yeroamu pìi ì. 2 Ɛlɛkana
nɔnɔ vĩ mɛ̀n pla, a káaku tɔ́n Ana, a plade tɔ́n Penina. Penina mɛ́ à nɛ́nɔ vĩ, Ana sɔ̃ à nɛ́
vĩro. 3 Wɛ̀ kũ wɛ̀ɛo gɔ̃gbɛ̃ pìi dì bo a wɛ̃tɛ gũn à gɛ́ donyĩ kɛ Dikiri Zìkaridenɛ zaa Silo à sa
oa. Ɛli nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n planɔ Ɔfini kũ Finɛasio kú gwe Dikiri gbàgbarinɔ ũ. 4 Gɔrɔ kũ Ɛlɛkana
sa ò, àdi a nɔ̀bɔ kpá a nanɔ Peninaa kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ a nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ń pínki, 5 akũ àdi a lɛu
pla kpá Anaa kũ à yei yãi, bee kũ Dikiri à kɛ̀ para ũ. 6 A gɔ̃ba pì sɔ̃, àdigɔ̃ a fobo a parakɛna
yãi, de à a nɛ̀sɛ futɛnɛ. 7 Lɛn àdigɔ̃ kɛnɛ lɛ wɛ̀ kũ wɛ̀ɛo. Tó Ana gɛ̀ɛ Dikiri kpɛ́ gũn, a gɔ̃ba
pìi dì a fobo, akũ àdi ɔ́ɔ dɔ ari à fua à pɔ́ ble. 8 Akũ a zã dì a lá: Ana, bɔ́ mɛ́ à n le, ntɛn ɔ́ɔ dɔ,
ńdi pɔ́ bleroo? À kɛ̀ dera n nɛ̀sɛɛ yàkaa? Má dennɛ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mɛ̀n kurilaroo?
9 Zĩkea kũ ò kú Silo, ò pɔ́ blè ò làka, sa'ori Ɛli vutɛna gbàaa Dikiri kpɛ́ kpɛ́lɛlɛa, akũ Ana
fùtɛ 10 kũ nɛ̀sɛyakana zɔ̃kɔ̃ɔo, à wɛ́ kɛ̀ Dikiria kũ ɔ́ɔdɔo manamana. 11 Akũ à lɛ́ kɛ̀ Dikiria à
pì: Dikiri Zìkaride, ǹ tó makũ n zɔ̀bleri yã dɔngu! Ǹ ma wɛ̃nda gwa! Tó ma yã dí sãnguro,
akũsɔ̃ n ma gba nɛ́gɔ̃gbɛ̃, mani a kpámma n pɔ́ ũ ari a wɛ̀ndi lɛ́n, gɛ̃ ni na a mìia zikiro.
12 Kũ a wɛ́kɛna Dikiriaa pì tɛn lákaro, akũ Ɛli tɛni a lɛ́ gwa tíii. 13 Ana tɛn adua pì kɛ a swɛ̀ɛ
gũn, a lɛ́ mɛ́ àtɛn kɛ zúkizuki, adi yã o à bò a lɛ́n gbɛ̃ke màro. Ɛli tɛn da wɛ̃ tɛni a dɛmɛ,
14 akũ à pìnɛ: Wɛ̃ nigɔ̃ n dɛ ari bɔrɛmɛɛ? Ǹ mì kɛ̃ wɛ̃a. 15 Akũ Ana wèa à pì: Adi kɛ lɛnlo Baa!
Nɔgbɛ̃ pɔsiraden ma ũ, mádi wɛ̃ ke í gbãna ke miro. Matɛni ma yã'ũmmananɔ o Dikirinɛmɛ.
16 Ǹsun makũ n zɔ̀bleri ditɛ nɔgbɛ̃ pã ũro. Ma nɛ̀sɛ yakana kũ ma kunna bídi gũnwo mɛ́ à
tò matɛn wɛ́ kɛ la ari tera. 17 Akũ Ɛli pìnɛ: Ǹ tá aafia. Isarailanɔ Luda n gba pɔ́ kũ n wɛ́ kɛ̀aa.
18 Akũ Ana pì: Ǹ tó makũ n zɔ̀bleri yã kángu. Akũ à tà à pɔ́ blè a ãnn wère.

*Samu*ɛli inaa

19 Kũ gu dɔ̀, ò fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ ò gɛ̀ɛ ò donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ. Akũ ò ɛ̀ra ò tà ń wɛ̃tɛa Rama. Kũ
Ɛlɛkana wùtɛ kũ a nanɔ Anao, a yã dɔ̀ Dikirigu. 20 Gɔrɔ birean à nɔ̀ɔ sì à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, akũ à
tɔ́ kpànɛ Samuɛli, zaakũ à pì: Ma a wɛ́ kɛ̀ Dikiriamɛ.
21 Akũ Ɛlɛkana fùtɛ kũ a bedenɔ ń pínki, ò ɛ̀ra ò gɛ̀ɛ sa kũ òdi o wɛ̀ kũ wɛ̀ɛo o Dikiria, ò lɛ́
kũ ò gbɛ̃̀nɛ fĩna bo. 22 Ama Ana dí géro. À pì a zãnɛ: Tó nɛ́ pìi kɛ̃̀, akũ mani gɛ́ a mɔ Dikirinɛ,
anigɔ̃ kú gwe gɔrɔ sĩnda pínki. 23 Akũ a zã pìnɛ: Lákũ à kɛ̀nnɛ mana nà ǹ kɛ. Ǹ mɛna ari à
kɛ̃. Dikiri tó yã pì kɛ. Akũ nɔgbɛ̃ pì a nɛ́ gwà ari à gɛ̀ɛ à kɛ̃̀o.
24 Kũ à kɛ̃̀, akũ à a sɛ̀ à gɛ̀ɛ kãao Dikiri kpɛ́n Silo kũ zùsa wɛ̃̀ aakɔ̃o kũ wísitio konko do kũ
sɛ̀wɛ̃o tùru do. Nɛ́ pìi kɛ̀ kɛfɛnna ũ. 25 Kũ ò zùsaa pìi kùtu kpà, akũ ò gɛ̀ɛ kũ nɛ́ pìio Ɛli kĩnaa.
26 Akũ Ana pìnɛ: Baa, ǹ gaafara kɛmɛnɛ! Kũ n kunnaao makũmɛ nɔgbɛ̃ kũ à zɛ la matɛn
wɛ́ kɛ Dikiria n wára ũ. 27 Nɛ́ díkĩnan ma wɛ́ kɛ̀ Dikiria, akũ à ma gba pɔ́ kũ ma gbɛ̀kaaa pìi.
28 Abire yãin ma su a kpá Dikiria, de àgɔ̃ kun a pɔ́ ũ ari a wɛ̃̀ndi lɛ́n. Akũ ò donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ
gwe.

2

*Ana aduak*ɛnaa
(Luk 1:46-55)

1 Akũ Ana aduaa kɛ̀ à pì:
Ma nɛ̀sɛ tɛn yáa dɔ Dikiria,
ma mì dana ía Dikiri yãi.
Matɛn woo kɛ ma ibɛrɛnɔa,

ma pɔ kɛ̀ nna, kũ à ma sura bà.
2 Gbɛ̃ke kú adona lán Dikiri bàro,
gbɛ̃ke kun lán a bàro,
gbɛ̀si ke kun lán ó Luda bàro.
3 Àsun yã bɔtɛ kũ yɔ̃nkɔoro,
àsun tó zĩda bina yã bo á lénlo,
zaakũ Dikiri Ludamɛ yãdɔ̃ri ũ,
àkũ mɛ́ àdi ó yãkɛnanɔ yɔ̃ à gwa.
4 Gɔ̃sa gbãnanɔ sá ɛ̀'ɛ,
ama gbɛ̃ funanɔ gbãna asa dɔ̀ ń pi.
5 Gbɛ̃ kãna tɛn a zĩda aya kɛ pɔ́ble yãi,
ama nà tɛn gbɛ̃ kũ àtɛni a dɛ yã dɛ doro.
Para nɛ́ ì mɛ̀n suppla,
ama nɛ́dasi'irii gɔ̃̀ wɛ̃nda.
6 Dikiri mɛ́ àdi tó gbɛ̃ ga,
akũsɔ̃ àdi tó gbɛ̃ gɔ̃ kun.
Àkũ mɛ́ àdi tó gbɛ̃ gɛ̃ bùsuu gũn,
akũsɔ̃ àdi gɛ̀ vu.
7 Dikiri mɛ́ àdi su kũ takasio kũ kunna nnao,
àdi ɔ tɔ̃ gbɛ̃kenɔa, àdi gbɛ̃kenɔ sɛ́ lei.
8 Àdi wɛ̃ndadenɔ bo bùsutitin,
àdi takasidenɔ bo tuburan.
Àdi ń vutɛ gu dokɔ̃nɔ kũ kínɛnɔ,
àdi tó ò kpata ble kũ gakurio.
Zaakũ zĩtɛ pɛ́tɛkinɔ bi Dikiri pɔ́mɛ,
akũ à andunia kàtɛa.
9 Àdi a gbɛ̃nɔ gbápɛtɛki dãkpãńnɛ,
àdi yãvãnikɛrinɔ dúgu zɔ̃ gusiran.
Gbɛ̃ke ni fɔ̃ à ɔsi nɛ kũ a zĩda gbãnaoro.
10 Dikiri ni a ibɛrɛnɔ ú lɔ́,
ani pata a ibɛrɛnɔa zaa musu,
ani yãkpatɛ kɛ kũńwo ari andunia lɛ́zɛkia.
Ani kína kũ à kàa gba gbãna,
ani gbɛ̃ kũ à sɛ̀ɛ pìi mì da ía.
11 Akũ Ɛlɛkana tà a bɛ wɛ̃tɛa Rama, akũ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìi gɔ̃̀, àtɛn zĩ kɛ Dikirinɛ kũ sa'ori Ɛlio.

*Ɛli nɛ́*gɔ̃gbɛ̃nɔ

12 Ɛli nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ bi nɛ́ pãsĩnɔmɛ, òdi Dikiri daro. 13 Yã kũ sa'orii pìnɔ dì kɛńnɛn dí. Tó gbɛ̃ sa ò, gɔrɔ kũ àtɛn nɔ̀bɔɔ pì fùfu kɛ, sa'ori ìba ke dì su kũ saka gã̀nɛ aakɔ̃deo kũna. 14 Akũ àdi sí ta gũn ke oro ke mɔ̀'oro, akũ sa'ori dì pɔ́ kũ saka pìi bòo sɛ́ a pɔ́ ũ pínki. Lɛn òdi kɛ Isaraila kũ ò sù Silonɔnɛ lɛ ń pínki. 15 Bee ari ògɔ̃ gɛ́ nɔ̀bɔ kpá tɛ́a a nísi láka, sa'ori ìba ke dì su à pi gbɛ̃ kũ à sa òo pìinɛ: Ǹ nɔ̀bɔ kpá sa'oria à kpá tɛ́a, zaakũ ani we à nɔ̀bɔ fùfukɛna símmaro, sɛ́ a búsu. 16 Tó gbɛ̃ pìi pìnɛ áni nɔ̀bɔ kpá tɛ́a gĩa a nísi láka, gbasa pɔ́ kũ à yei à sɛ́ sà, akũ ìbaa pìi dì pi: Oi! Ǹ kpáma gɔ̃̀nɔ! Tó n gi, mani bo kũ gbãnao. 17 Kɛfɛnna pìnɔ durunna zɔ̃kɔ̃ Dikirinɛ manamana, zaakũ òtɛni a sa'onɔbɔ gya bomɛ.

18 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Samuɛli sɔ̃ àdigɔ̃ zĩ kɛ Dikirinɛ kũ uta lokommao dana. 19 A da dì uta gyaba fítinna zɔ̃nɛ. Tó àtɛn su sa o kũ a zão wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo, akũ àdi suonɛ. 20 Ɛli dì sa mana o Ɛlɛkananɛ kũ a nɔ pìio à pi: Dikiri n gba nɛ́ dɔ kũ n nɔ pìio, nɛ́ kũ à a wɛ́ kɛ̀ akũ à kpà Dikiriaa pìi gɛ̃nɛ ũ. Akũ òdi tá ń bɛa. 21 Akũ Dikiri arubarikaa dà Ananɛ, à ɛ̀ra à nɛ́ ì mɛ̀n sɔɔro, gɔ̃gbɛ̃ aakɔ̃, nɔgbɛ̃ pla. Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Samuɛli sɔ̃ àtɛn zɔ̃kɔ̃ kũ Dikiri ɔĩ.

22 Ɛli zĩ kṳ̃̀ yúkuyuku, à yã kũ a nɛ́nɔ tɛn kɛ Isarailanɔnɛ mà pínki kũ lákũ òdi wútɛ kũ nɔgbɛ̃ kũ òdigɔ̃ zĩ kɛ dakarɛki kuta kpɛ́lɛlɛanɔo nà. 23 Akũ à ń lá à pì: Bɔ́ mɛ́ à tò átɛn yã kɛ

lɛɛ? Ma mà gbɛ̃ sĩnda pínki tɛni á yãvãnikɛna o. [24] Àsun kɛ lɛro ma néno! Baaru kũ ma mà
kũ àtɛn dagula Dikiri gbɛ̃nɔ tɛ́ pì manaro. [25] Tó gbɛ̃ durunna kɛ̀ a gbɛ̃dakenɛ, Luda ni a yã
gɔ̃gɔ̃, ama tó gbɛ̃ durunna kɛ̀ Dikirinɛ, dí mɛ́ ani kútɛ kɛnɛɛ? Akũ ò gì ń de yã mai, zaakũ
Dikiri zɛ̀ kũ ń dɛdɛna yãomɛ. [26] Négɔ̃gbɛ̃ Samuɛli sɔ̃, àtɛn zɔ̃kɔ̃ kũ àtɛn kara. Àdigɔ̃ nna kũ
Dikirio kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio.

*Àlesi bɛ̃̀*nɛ dɔna Ɛli bedenɔa

[27] Akũ Luda gbɛ̃ke sù à pì Ɛlinɛ: Dikiri pì, gɔrɔ kũ n dizi Haruna bedenɔ tɛn zɔ̀ ble
Firi'aunanɛ zaa Misila, a bo a suḿma tɛ̃tɛ̃ntɛ̃, [28] Isaraila burinɔ tɛ́ pínki n dizi Harunan a
sɛ̀ a gbàgbari ũ. Akũ à a gbagba, à turaretiti kàarɛ tɛ́n kũ sa'o'utao dana. Dikiri pì, a sa'opɔ
kũ Isarailanɔ dì kpáta kpà a burinɔa pínki. [29] Dikiri pì, bɔ́ mɛ́ à tò adì a sa'ona nɔ̀bɔ zɔ̃ kũ
gbáo kũ gba kũ a dìtɛ ò suoarɛ a kpɛ́ gũnwoo? À pì, bɔ́yãi ndì n néno ditɛ deala, akũ átɛn
mɛ̀ kpá kũ a gbɛ̃ Isarailanɔ sa'ona nɔ̀bɔ manaoo? [30] Abire yãi Dikiri Isarailanɔ Luda pì, a dìtɛ
yã n burinɔ kũ n dizi burinɔ mɛ́ ògɔ̃ a gbagba ari gɔrɔ sĩnda pínki, ama tera adì we abirekũi
doro. À pì, gbɛ̃ kũ à a kpe tàn áni bɛ̀ɛrɛ líne, gbɛ̃ kũ à a gya bò áni kɛ pɔ́ ũro. [31] Ǹ ma! À pì,
gɔrɔke ni su, áni n bɛ gbãna símma kũ n de bɛ pɔ́o. Mare zĩ ke nigɔ̃ kú n ɔnn doro. [32] Ĩni wari
e a bɛa. Bee tó a arubarikaa pìsi Isarailanɔa ń pínki, mare zĩ ke nigɔ̃ kú n ɔnnlo ari gɔrɔ
sĩnda pínki. [33] N ɔndenɔ ni gaga zégbãn ń pínki. N gbɛ̃ kũ adi a bo a gbagbazĩ gũnlo ni tó n
wɛ́ bobo kũ ɔ́ɔdɔo, n pɔ ni sira kũ. [34] N né gbɛ̃nɔn pla Ɔfini kũ Finɛasio ni gaga gɔrɔ dokɔ̃nɔ
zĩ ń pínki. Abirekũ nigɔ̃ dennɛ sèeda ũ kũ yã kũ a ò ni kɛ pínki. [35] Dikiri pì, áni gbɛ̃ sɛ́ sa'ori
náanide ũ, ani a pɔyenyĩna kɛ lákũ á yei nà. Áni a burinɔ gba gbãna gíngin, anigɔ̃ zĩ kɛ kína
kũ áni kánɛ ari gɔrɔ sĩnda pínki. [36] N buri kũ ò gɔ̃̀nɔ ni su ò kútɛ kɛnɛ ɔgɔ ke burodi yãi ò pi:
Ǹ sa'ori zĩ ke dawɛrɛ ò kɛ, de ò pɔ́ fítinna le ògɔ̃ ble.

3

*Dikiri lɛ́*zuna Samuɛlii

[1] Négɔ̃gbɛ̃ Samuɛli tɛn zĩ kɛ Dikirinɛ Ɛli ɔĩ. Gɔrɔ birea Dikiri yã dì su gbɛ̃a likalikaro, akũ
wɛ́gupu'ena kun dasiro. [2] Zĩkea Ɛli wutɛna a wútɛkia. A wɛ́ bùsa, àtɛn gu e manamana
doro. [3] Samuɛli wutɛna Dikiri kpɛ́n, gu kũ Luda àkpati kunwa. Luda fitila dí ga kɔ̀ro. [4] Akũ
Dikiri lɛ́ zù Samuɛlii. À wèa à pì: Makũ dí! [5] Akũ à bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ Ɛli kĩnaa à pì: N lɛ́ zùmain
yá? Ma su. Akũ à pìnɛ: Mádi lɛ́ zunyĩro. Ǹ gɛ́ wútɛ. Akũ à ɛ̀ra à gɛ̀ɛ à wùtɛ. [6] Dikiri ɛ̀ra à
lɛ́ zùi dɔ, akũ à ɛ̀ra à gɛ̀ɛ Ɛli kĩnaa à pì: N lɛ́ zùmain yá? Ma su. Akũ à pì: Ma né, mádi lɛ́
zunyĩro. Ǹ gɛ́ wútɛ. [7] Samuɛli sɔ̃ à Dikiri dɔ̃ gĩaro, Dikiri yã dí sua yã kɔ̀ro. [8] Dikiri ɛ̀ra à lɛ́
zùi a gɛ̃̀n aakɔ̃de, akũ à fùtɛ à gɛ̀ɛ Ɛli kĩnaa dɔ à pì: N lɛ́ zùmain yá? Ma su. Akũ Ɛli dɔ̃̀ sà
kũ Dikiri mɛ́ àtɛn lɛ́ zu kɛfɛnna pìii. [9] Akũ à pìnɛ: Ǹ gɛ́ wútɛ. Tó à lɛ́ zùnyĩ sà, ǹ pi: Ǹ yã o
Dikiri, n zɔ̀bleri sã dɔ. Akũ Samuɛli gɛ̀ɛ à wùtɛ a wútɛkia.

[10] Dikiri sù à zɛ̀ gwe, à lɛ́ zùi lákũ à kɛ̀ yã nà à pì: Samuɛli! Samuɛli! Akũ Samuɛli pì: Ǹ yã
o Dikiri, makũ n zɔ̀bleri ma sã dɔ. [11] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ ma! Mani yã kɛ Isarailanɔ tɛ́, gbɛ̃ kũ
à a baaruu mà ni kɛkɛ à sã wɛ̃̀mɛ. [12] Gɔrɔ birea mani àlesi kũ ma dɔ̀ Ɛli bedenɔa kɛ pínki zaa
a naanaa ari a mìdɛnaaa. [13] Ma pìnɛ mani tó yã gɔ̃ wí a bedenɔ musu ari gɔrɔ sĩnda pínki yã
vãni kũ à a yã dɔ̃ yãi. A néno ń zĩda kpe bò, akũ adi gíḿnɛro. [14] Abire yãi ma la dà Ɛli bedenɔ
yã musu ma pì: Sa'ona ke gbadana ni Ɛli bedenɔ taari kɛ̃ḿma zikiro.

[15] Samuɛli wùtɛ ari gu dɔ̀, akũ à Dikiri kpé gbànɔ wɛ̃̀wɛ̃. À wégupu kũ à è ona Ɛlinɛ vĩna
vĩ. [16] Akũ Ɛli a sìsi à pì: Samuɛli ma né! À wèa à pì: Makũ dí! [17] Akũ à a là à pì: À pìnnɛ
deraa? Ǹsun yã pì utɛmɛnɛro. Tó n yã kũ à òonnɛ ke ùtɛmɛnɛ, Luda yã kɛnnɛ pãsĩpãsĩ.
[18] Akũ Samuɛli yã pìi bàbanɛ pínki, adi a ke utɛnɛro. Akũ Ɛli pì: Dikirimɛ a ũ. Lákũ à kɛ̀nɛ
mana nà à kɛ.

[19] Samuɛli tɛn zɔ̃kɔ̃ kũ, akũsɔ̃ Dikiri kú kãao. Adi tó yã kũ à òo lɛ̀tɛ pãro. [20] Akũ Isaraila kũ
ò kú zaa Dã ari Bɛsɛbanɔ dɔ̃̀ ń pínki sà kũ Samuɛli bi Dikiri annabiimɛ yãpura. [21] Dikiri dìgɔ̃
bo àgɔ̃ su Samuɛlia Silo, gu kũ à a zĩda mɔ̀nɛn káaku. Àdi yã onɛ, akũ Isarailanɔ tɛni a yã
ma ń pínki.

4

*Filisitinin*ɔ Dikiri àkpati sinaa

[1] Isarailanɔ bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ Filisitininɔa kũ zĩ̀io. Ò bùraa kàtɛ Ɛbɛnɛza, Filisitininɔ sɔ̃, Afɛki.
[2] Filisitininɔ zĩ̀'ɔ pòro ò gɛ̀ɛo Isarailanɔa. Kũ zĩ̀ gbãna kṳ̀, akũ Filisitininɔ Isarailanɔ blè ò ń
dɛdɛ zĩ̀lan gwe lán gbɛ̃nɔn wàa baro taka bà. [3] Kũ Isarailanɔ sù ń bùran, ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ pì:
Bɔ́yãi Dikiri tò Filisitininɔ ó blé kũ zĩ̀io gbãraa? Ò gɛ́ ò Dikiri bàka kunna kũoo àkpati sɛ́
Silo ò suo àgɔ̃ kú kũoo, de àgɔ̃ ó bo ó ibɛrɛnɔ ɔĩ. [4] Akũ ò gbɛ̃nɔ zĩ̀ Silo ò gɛ̀ɛ ò Dikiri bàka
kunna kũńwo àkpatii sɛ̀ ò sùo. Àkũmɛ Dikiri Zĩ̀karide kíblegba ũ kɛrubunɔ dagura. Ɛli né
gbɛ̃nɔn planɔ Ɔfini kũ Finɛasio kú kũ àkpatii pìio gwe. [5] Kũ ò kao Isarailanɔ bùran, ò fùtɛ
kũ pɔnna wikio ń pínki ari zĩ̃tɛ yĩ̀gã. [6] Kũ Filisitininɔ wiki pìi mà, ò pì: Bɔ́ wiki gbãna mé à
dɔ Eberunɔ bùran lɛɛ? Kũ ò dɔ̃̀ Dikiri àkpati mé à kìpa ń bùran, [7] vĩ̃na ń kũ ò pì: Tãna ke
kìpa ń bùrammɛ. Yã gì kũoo sà! Yã dí taka dí kɛ zikiro. [8] Yã gì kũoo! Dí mé ani ó bo tãna
gbãnade pìnɔ ɔĩi? Tãna pìnɔ mé ò yã gàtɛ Misilanɔnɛ gbárannan. [9] Ókɔ̃nɔ Filisitininɔ ò swɛ̃̀
ditɛ ò gɔ̃gbɛ̃kɛ kɛ. Tó ódi kɛ lɛro, óni zɔ̀ ble Eberunɔnɛ lákũ òtɛn blewɛrɛ nà. Ò gɔ̃gbɛ̃kɛ kɛ
ò zĩ̀ ká kũńwo.
[10] Akũ Filisitininɔ fùtɛ Isarailanɔa kũ zĩ̀io ò ń fu, akũ ń baadi bàa lɛ̀ ò tà bɛ, zaakũ ń dɛdɛnaa
kɛ̀ dasi. Filisitininɔ ń gbɛ̃ kũ ò té gɛ̀sɛnɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃nɔn dúbu baraakuri. [11] Ò Luda àkpatii sì,
akũ ò Ɛli né gbɛ̃nɔn planɔ Ɔfini kũ Finɛasioo dɛ̀dɛ.
[12] Biliaminu buri gbɛ̃ke bò zĩ̀lan à bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ Silo zĩ̃ pìia. À a pɔ́kasanɔ gà à kɛ̀̃kɛ̃ à bùsuu
kù a mìia. [13] Kũ à kà, à Ɛli lè vutɛna gbàaa zɛ́ sarɛ, àtɛn gu dãkpã, zaakũ a laakari kpatɛnaro
Luda àkpati yãi. Kũ gbɛ̃ pìi gɛ̃̀ wɛ̃̀tɛn, à baaruu kpà wɛ̃̀tɛdenɔnɛ, akũ òtɛn ɔ́ɔ dɔ ń pínki.
[14] Kũ Ɛli wiki pìi mà à pì: Zuka dí bò máa? Akũ gbɛ̃ pìi kɛ̀ likalika à gɛ́ onɛ. [15] Ɛli zĩ̃ kṳ̀ à kà
wɛ̃̀ basɔɔro plansari, a wɛ́ gɔ̃̀ dãadãa, adi gu e doro. [16] Akũ gbɛ̃ pìi pìnɛ: Teran ma bo zĩ̀lan,
ma bo zaa gwe kũ bàao gbãramɛ. Akũ Ɛli a là à pì: Bɔ́ mé à kɛ̀ gwee, ma gbɛ̃? [17] Baarukparii
pìi wèa à pì: Isarailanɔ bàa lɛ̀ Filisitininɔnɛ, akũ Filisitininɔ ń dɛdɛ dasidasi. N né gbɛ̃nɔn
planɔ Ɔfini kũ Finɛasio gà dɔ. Ò Luda àkpatii sìḿma dɔ. [18] Kũ à Luda àkpati yã ò, Ɛli bò
a gbàaa à lètɛ kpɛdangara wɛ̃̀tɛ bĩ̃nilɛ sarɛ, akũ a wakaa ɛ̀ à gà, zaakũ à zĩ̃ kṳ̀, akũsɔ̃ gbɛ̃
kãnamɛ. À dò Isarailanɔnɛ arɛ ari wɛ̃̀ bupla.
[19] Ɛli né Finɛasi nanɔ nɔ̀sina, à kà né'ina. Kũ à Luda àkpati sina baaruu mà kũ a zã de
ganaao kũ a zã ganaao, akũ à kùtɛ à né ì, zaakũ nɔ̀wãwã fùtɛa. [20] Kũ àtɛn gbãsĩ lɛ́, gbɛ̃ kũ ò
a kũkũnanɔ pìnɛ: Ñsun tó vĩ̃na n kũro, zaakũ n né ì gɔ̃gbɛ̃ ũ. Ama adi weḿmaro, adi ń yã
daro. [21] Akũ à tɔ́ kpà né pìinɛ Ikabodu à pì: Isarailanɔ gakuri kɔ̀ɔ ɛ̀. Zaakũ ò Luda àkpatii
sìḿma, akũsɔ̃ a zã de kũ a zão gàga dɔ. [22] À pì: Isarailanɔ gakuri kɔ̀ɔ ɛ̀, zaakũ ò Luda àkpatii
sìḿma.

5

*Luda àkpati kunna Filisitinin*ɔ kĩ̃naa

[1] Kũ Filisitininɔ Luda àkpatii sì, ò bòo Ɛbɛnɛza ò tào Asadɔdi. [2] Akũ ò gɛ̃̀o ń tãna Dagɔ̃
kpén ò dìtɛ a sarɛ. [3] Kũ gu dɔ̀, Asadɔdidenɔ fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, akũ ò è Dagɔ̃ lètɛ zĩ̃tɛ a gbɛrɛa
Dikiri àkpati arɛ. Akũ ò Dagɔ̃ sɛ̀ ò vùtɛ a gbèn. [4] Kũ gu dɔ̀ dɔ, ò fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, akũ ò è
Dagɔ̃ lètɛ zĩ̃tɛ a gbɛrɛa dɔ Dikiri àkpati arɛ. A mì kũ a ɔnɔ wòwokɔ̃a katɛna kpɛ́lɛlɛ gbĩ̃ia. A
gbãn mɛ́ à gɔ̃̀ ditɛna ado. [5] Abire yãi Dagɔ̃ gbàgbarinɔ kũ gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃ a kpén Asadɔdinɔ
dì gɛ̀sɛ pɛ́tɛ a kpɛ́ kpɛ́lɛlɛ gbĩ̃iaro ari kũ a gbãrao.
[6] Dikiri ɔ tɔ̃̀ Asadɔdidenɔa à ń ásaru kɛ̀ à gbènna kàńgu, Asadɔdi kũ a lakutunɔ pínki. [7] Kũ
Asadɔdidenɔ è lɛ, ò pì: Isarailanɔ tãna àkpati ni le àgɔ̃ kú kũoo la doro, zaakũ àtɛn ɔ tɔ̃wá
kũ ó tãna Dagɔ̃o pãsĩpãsĩ. [8] Akũ ò gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò ń kínanɔ kàkara ń pínki, akũ ò ń lá ò pì: Deran
óni kɛ nà kũ Isarailanɔ tãna àkpatiioo? Akũ ò pì: Ò gɛ́o Gata. Akũ ò gɛ̀ɛo.
[9] Kũ ò kào gwe, Dikiri ɔ tɔ̃̀ wɛ̃̀tɛ gwe denɔa dɔ, akũ wɛ̃̀tɛ pìi wã̀. Dikiri gagagyã kàńgu,
gbènna dàńla ń pínki né fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃. [10] Akũ ò gɛ̀ɛ kũ Luda àkpatii pìio Ɛkɛrɔnu. Kũ òtɛn

gẽo, wẽtɛpidenɔ wiki lɛ̀ ò pì: Ò gɛ̀wái kũ Isarailanɔ tãna àkpatiio, de ò ó dɛdɛ ó buriamɛ.
[11] Akũ ò gbɛ̃nɔ zɩ̀ ò ń kínanɔ kàkara ń pínki ò pìńnɛ: À Isarailanɔ tãna àkpati sɛ́ à táo a
gbɛ̀n, de àsun ó dɛdɛ ó buriaro. Zaakũ gaga tò wɛ̃tɛ pìi wɩ̀, Luda ɔ tɔ̀ńma gwe manamana.
[12] Gbɛ̀nna kà gbɛ̃ kũ odi garonɔgu, akũ wẽtɛpidenɔ wiki kà ludambɛ.

6

*Ɛrana kũ àkpatiio Isarailan*ɔ bùsun

[1] Dikiri àkpati kú Filisitininɔ bùsun ari mɔ suppla, [2] akũ ò sa'orinɔ kũ màsokɛrinɔ kàkara
ò ń lá ò pì: Deran óni kɛ nà kũ Dikiri àkpatiioo? À owɛrɛ lákũ óni kɛ nà ò táo a gbɛ̀n. [3] Akũ
ò wèńma ò pì: Tó átɛn tá kũ Isarailanɔ tãna àkpatiio, àsun táo koriro. À a gba pɔ́ á taari
yãi, áni aafia le, áni yã kũ à tò adi ɔ goáwaro dɔ̃. [4] Akũ ò ń lá ò pì: Bɔ́n óni a gba ò táo ó
taari yãii? Ò wèńma ò pì: À wura pi lán gbɛ̀nna bà mèn sɔɔro kũ ɛ̃nɛnɔ dɔ mèn sɔɔro á
kínanɔ dasi lɛ́n, zaakũ gyã dokɔ̃nɔ pì á lé kũ á kínanɔ á pínki. [5] À á gbɛ̀nnanɔ taka pi kũ
ɛ̃nɛ kũ òtɛni ó bùsu yaka takanɔ, à Isarailanɔ tãna kpe tao. Ke ani ɔ gowá kũ ó tãnanɔ kũ
ó bùsuuo gwɛɛ? [6] Bɔ́yãi á ye à sãgbãna kɛ lákũ Misilanɔ kũ Firi'aunao kɛ̀ nàa? Kũ à ń wɛ́
tã̀ ari ò Isarailanɔ gbàrɛ ò tà, a yã dí dɔ́guroo? [7] Tera sà à gɛ́ à zùgo dufu kɛ, à su kũ zù
nɛ́rande mèn pla kũ òdi gbãngo dańnɛ yãronɔ. À gó pì dɔńma, à ń né kũ ò tɛ́ńyĩnɔ kɛ̃ńma
à tá kũńwo ń karaa gũn. [8] À Dikiri àkpati sɛ́ à da gó pìi gũn, à wura pɔ́ kũ átɛn kpãzã á taari
yãinɔ ká batan à ditɛ àkpatii pìi sarɛ, à zùnɔ ká zɛ́n ò gɛ́o [9] àgɔ̃ gwa. Tó àkpatii pì a bùsu zɛ́
sɛ̀ àtɛn gɛ́ Bɛsɛmɛsi kpa, àkũ mɛ́ à kisira zɔ̃kɔ̃ɔ pìi zɩ̀wá. Tó adi sɛ́tɛ gwe sɔ̃ro, ónigɔ̃ dɔ̃ kũ
àkũ mɛ́ à ɔ tɔ̃wáro, yã mɛ́ à sù lɛ.
[10] Akũ ò kɛ̀ lɛ, ò gó dɔ̀ zù nɛ́rande mèn planɔa ò ń nɛ́nɔ kà kara gũn, [11] akũ ò Dikiri àkpatii
dà gó pìi gũn kũ bata kũ wura ɛ̃nɛnɔ kũ gbɛ̀nna takanɔn kú a gũnwo. [12] Akũ zùu pìnɔ zɛ́ sɛ̀
súsu ò arɛ dɔ Bɛsɛmɛsi zɛ́a, òtɛn gɛ́ òtɛn ɔ́ɔ dɔ, odi litɛ ɔplai ke ɔzɛɛiro. Filisitini kínanɔ tɛ́ ń
kpɛ ari Bɛsɛmɛsi bùsu lɛ́n.
[13] Bɛsɛmɛsidenɔ tɛn pɔ́wɛ kɛkɛ guvutɛn. Kũ ò wɛ́ sɛ̀ musu, ò àkpatii pìi è, akũ ń pɔ kɛ̀ nna
kũ a enaao. [14-15] Kũ gó pìi kà Bɛsɛmɛsi gbɛ̃ Yɔsua búgbɛɛa, akũ à zɛ̀ gbɛ̀ gbɛ̀ntɛ̃ɛ sarɛ gwe.
Akũ Levinɔ Dikiri àkpatii pìi bò kũ bata kũ wura pɔ́nɔn kú a gũnwo, ò kàtɛ gbɛ̀ gbɛ̀ntɛ̃ɛ pìia.
Akũ Bɛsɛmɛsidenɔ gó pì lí zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ yàka ũ, ò sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Dikiria kũ zùu
pìnɔ. Zĩ pìia ò sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔ ò Dikiria kũ sa'opɔ pãndenɔ. [16] Filisitini kína
gbɛ̃nɔn sɔɔronɔ yã pìi è, akũ ò èra ò tà Ɛkɛrɔnu zĩ pìia. [17] Wura gbɛ̀nna kũ Filisitininɔ kpã̀zã
Dikirinɛ ń taari yãinɔn dí: Asadɔdi pɔ́ do, Gaza pɔ́ do, Asakɛlɔni pɔ́ do, Gata pɔ́ do, Ɛkɛrɔnu
pɔ́ do. [18] Wura ɛ̃nɛnɔ kun dɔ Filisitini wɛ́ra pìnɔ dasi lɛ́n, ń kína gbɛ̃nɔn sɔɔronɔ pɔ́ ũ. Ń wɛ́ra
bĩnide pìnɔ baadi kũ a lakutunɔ. Gbɛ̀ gbɛ̀ntɛ̃ kũ ò Dikiri àkpatii dìtɛa Bɛsɛmɛsi gbɛ̃ Yɔsua
búgbɛɛaa pìimɛ sèeda ũ ari kũ a gbãrao. [19] Akũ Dikiri Bɛsɛmɛside kenɔ dɛ̀dɛ, kũ ò a àkpatii
gũn gwà yãi. À ń dɛdɛ gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akurimɛ, akũ ò wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ̀, kũ Dikiri kakatɛ zɔ̃kɔ̃ɔ
kpàńyĩ yãi. [20] Akũ Bɛsɛmɛsidenɔ pì: Dí mɛ́ ani fɔ̃ à zɛ Dikiri Luda kũ à kú adona pì arɛɛ? Óni
àkpatii pì kpãzã dínɔ kĩnaa sàa? [21] Akũ ò gbɛ̃nɔ zɩ̀ Kiriayarimudenɔa ò pì: Filisitininɔ sù kũ
Dikiri àkpatiio. À mɔ́ à sɛ́ à táo á kĩnaa.

7

*Samu*ɛli dona Isarailanɔnɛ arɛ

[1] Akũ Kiriayarimudenɔ sù ò Dikiri àkpatii pìi sɛ̀ ò tào Abinadabu bɛa sɩ̀sĩi musu. Akũ ò a
né Ɛlɛaza dìtɛ a dãkpãri ũ. [2] Àkpatii pì kú Kiriayarimu à gìi kɛ̀, à kɛ̀ gwe wɛ̃̀ baro.

Isarailanɔ tɛn wiki lɛ́ Dikiria ń pínki, òtɛni a ki wɛtɛ. [3] Akũ Samuɛli pì Isarailanɔnɛ ń
pínki: Tó a arɛ dɔ̀ Dikiria kũ nèsɛ mèn doo, à buri zɩ̀tɔnɔ tãnanɔ kũ Asatorɛnɔ bɔtɛ á tɛ́, à á
zĩda kpá Dikiria àgɔ̃ doi ado, ani á bo Filisitininɔ ɔĩ. [4] Akũ Isarailanɔ Baalinɔ kũ Asatorɛnɔ
bɔ̀tɛ ń tɛ́, òtɛn do Dikirii ado.

[5] Akũ Samuɛli pì: Ákɔ̃nɔ Isarailanɔ à kɔ̃ kakara Mizipa á pínki, mani kútɛ kɛárɛ Dikirinɛ.
[6] Kũ ò kɔ̃ kàkara gwe, akũ ò í tɔ̀ ò kɔ̀tɛ Dikiri arɛ. Zĩ birea ò lɛ́ yì̀ ò pì: O durunna kɛ̀ Dikirinɛ.
Akũ Samuɛli yã gɔ̃̀gɔ̃ Isarailanɔnɛ Mizipa gwe.
[7] Kũ Filisitininɔ mà Isarailanɔ kɔ̃ kàkara Mizipa, akũ ń kínanɔ gɛ̀ɛ lɛ́tɛḿma. Kũ Isarailanɔ
mà, vĩna ń kũ, [8] akũ ò ò Samuɛlinɛ: Ǹsungɔ̃ yĩtɛnaro! Ǹ wiki lɛ́ Dikiri ó Ludaa de à ó sí
Filisitininɔa. [9] Akũ Samuɛli sãnɛ yɔ̃miri sɛ̀ à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Dikiria, akũ à wiki
lɛ̀a Isarailanɔnɛ. Akũ Dikiri sì kãao. [10] Kũ Samuɛli tɛn sa pì o, Filisitininɔ tɛn su Isarailanɔa
kũ zĩ̀io. Zĩ birea Dikiri tò legũ gbãna pàta Filisitininɔa. Swɛ̃̀ɛ kɛ̃̀ńgu ò lɛ̀kɔ̃a, akũ Isarailanɔ
ń ásaru kɛ̀. [11] Kũ Isarailanɔ bɔ̀tɛ Mizipa ò pɛ̀ Filisitininɔa, ò ń dɛdɛ ò ń kpá ari Bɛtɛka. [12] Akũ
Samuɛli gbɛ̀ɛ pɛ̀tɛ Mizipa kũ Sɛnio dagura à tɔ́ kpànɛ Ɛbɛnɛza, zaakũ à pì: Dikiri mɛ́ à
kpàwái ari o ka la.
[13] Lɛn ò Filisitininɔ fù lɛ, akũ odi fɔ̃ ò ɛ̀ra ò sùḿma kũ zĩ̀io ń bùsun doro. Dikiri ɔ tɔ̃̀
Filisitininɔa ari Samuɛli kunna gɔrɔ zakan. [14] Wɛ̃̀tɛ kũ Filisitininɔ sì Isarailanɔa yãnɔ ɛ̀ra à
gɔ̃̀ ń pɔ́ ũ zaa Ɛkɛrɔnu ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Gataa. Isarailanɔ wɛ̃̀tɛ pìnɔ kũ ń bùsunɔ sì Filisitininɔa
pínki. Isarailanɔ kũ Amɔrinɔ sɔ̃ ò kú kũ kɔ̃o yãkete sari.
[15] Samuɛli bi Isarailanɔ don'arɛdemɛ ari a kunna gɔrɔ zakan. [16] Wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo àdigɔ̃ gɛ́ Bɛtɛli
kũ Giligalao kũ Mizipao, àdi yã gɔ̃gɔ̃ Isarailanɔnɛ wɛ̃̀tɛ pìnɔ gũn. [17] Akũ àdi ɛra à tá Rama,
zaakũ a bɛn gwe. Àdi yã gɔ̃gɔ̃ Isarailanɔnɛ gwe dɔ. Gwen à Dikiri gbagbaki bòn.

8

*Isarailan*ɔ kína gbɛkanaa

[1] Kũ Samuɛli zĩ kṹ, à a nɛ́nɔ dìtɛ Isarailanɔnɛ don'arɛdenɔ ũ. [2] A daudu tɔ́n Yoɛli, a plade
Abia. Mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ òdi yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ Bɛsɛba. [3] Ama a nɛ́ pìnɔ dí tɛ́ a ágbairo. Ɔgɔyã ń swɛ̃̀ɛ blè,
òdi gusarɛgba sí, òdi yã gɔ̃gɔ̃ a zɛ́aro. [4] Akũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɔ̃ kàkara, ò gɛ̀ɛ ò Samuɛli
lè Rama [5] ò pì: Ǹ gwa, n zĩ kṹ, akũ n nɛ́nɔn tɛ́ n ágbairo. Ǹ kína ditɛwɛrɛ sà de àgɔ̃ de ó
don'arɛde ũ, lán buri sĩnda pínki a pɔ́ vĩ nà. [6] Kũ ò pì à kína káńnɛ àgɔ̃ de ń don'arɛde ũ, yã
pì dí kɛ Samuɛlinɛ nnaro, akũ à wɛ́ kɛ̀ Dikiria. [7] Akũ Dikiri pì Samuɛlinɛ: Ǹ gbɛ̃ pìnɔ yã ma,
zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ò gìnyĩro. Makũmɛ ò gìmai de màsun kí bleḿmaro yãi. [8] Lákũ òtɛn kɛ nà
zaa gɔrɔ kũ ma ń bɔtɛ Misila ari gbãra, ò pã kpàmai ò dò tãnanɔi, lɛn òtɛn kɛnnɛ lɛ dɔ. [9] Ǹ
ń yã ma sà, ǹ lɛ́ daḿma ǹ tó ògɔ̃ dɔ̃ lákũ gbɛ̃ kũ ani kí bleḿma yãnɔ nigɔ̃ de nà.
[10] Akũ Samuɛli Dikiri yã pìi bàba gbɛ̃ kũ òtɛn kína gbɛkaanɔnɛ pínki [11] à pì: Lákũ gbɛ̃ kũ
ani kí bleáwa yãnɔ nigɔ̃ de nàn dí. Ani á nɛ́gɔ̃gbɛ̃̃nɔ sí à ń ditɛ a sɔ̃godenɔ kũ a sɔ̃denɔ ũmɛ.
Onigɔ̃ táa o a sɔ̃go arɛ kũ bàao. [12] Ani ń ditɛ gbɛ̃̃nɔn wàa sɔsɔɔro ke gbɛ̃̃nɔn bupla akurikurinɔ
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ũ. Onigɔ̃ a bú wínɛ, onigɔ̃ a pɔ́nɔ kɛkɛnɛ, onigɔ̃ a zĩ̀kabɔnɔ pinɛ kũ a sɔ̃go pɔ́nɔ.
[13] Ani á nɛ́nɔgbɛ̃̃nɔ sí à ń ditɛ nísigbĩ̃nnakɛrinɔ kũ pɔ́blekɛrinɔ kũ burodikɛrinɔ ũ. [14] Ani á
buranɔ kũ á geepi búnɔ kũ á kùkpɛ mananɔ síáwa à kpá a ìbanɔa. [15] Ani á pɔ́wɛnɔ kũ á geepi
nɛ́nɔ lɛu kuride síáwa à kpá a bɛgwarinɔ kũ a ìbanɔa. [16] Ani á zɔ̀gɔ̃gbɛ̃̃nɔ kũ nɔgbɛ̃̃nɔ sí kũ á
zù mananɔ kũ á zaakinɔ àgɔ̃ a zĩda zĩ kɛo. [17] Ani á pɔ́kãdenɔ lɛu kuride síáwa, ákɔ̃nɔ áni gɔ̃
a zɔ̀nɔ ũ. [18] Gɔrɔ birea sà áni wiki lɛ́ Dikiria gbɛ̃ kũ a sɛ̀ á kína ũ pì yãi, ama ani weáwa gɔrɔ
birea doro.
[19] Akũ ò gì Samuɛli yã mai ò pì: Oi! Ó ye ògɔ̃ kína vĩmɛ, [20] ónigɔ̃ de lán buri kparanɔ bà
se. Ó kína mɛ́ anigɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃wɛrɛ, anigɔ̃ dowɛrɛ arɛ zĩ̀i gũn. [21] Kũ Samuɛli ń yã mà pínki, à
gɛ̀ɛ à dà Dikirinɛ a sãn. [22] Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ ń yã ma, ǹ kína káńnɛ. Akũ Samuɛli pì Isaraila
pìnɔnɛ: Á baadi tá a wɛ̃̃tɛa.

9

*Samu*ɛli kɔ̃'ena kũ Soluo

[1] Biliaminu buri ke kun, a tɔ́n Kisi. Aruzɛkɛdemɛ. Biliaminu buri mɛ́ à Afia ì, Afia Bekora
ì, Bekora Zero ì, Zero Abiɛli ì, akũ Abiɛli Kisi pìi ì. [2] À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩ, a tɔ́n Solu. Kɛfɛnna
manamɛ. A mana sára kú Isarailanɔ téro, ń gbɛ̃̃ke gbã̀na dí vĩ a gã̀nlaro.

3 Kũ Kisi pì zaakinɔ sà̰tɛ, akũ à pì a né pìinɛ: Ǹ futɛ ǹ zĩkɛrinɔ doke sɛ́ à gɛ́ zaaki pìnɔ wɛtɛ.
4 Akũ ò Ɛflaimu bùsu gusĩsĩde pàra kũ Salisa bùsuuo, odi ń lero. Akũ ò Salimu bùsuu pàra,
ama ò kú gwero. Akũ ò Biliaminu bùsuu pàra, odi zaaki pìnɔ lero. 5 Kũ ò kà Zufu bùsun,
Solu pì zĩkɛri kũ ò lɛɛlɛ pìinɛ: Ǹ mɔ́ ò ɛra. Tó ódi táro, ma mare ni damu kɛ ó yã musu, ani
zaakinɔ yã da doro. 6 Akũ à wèa: Ǹ ma! Luda gbɛ̃ke kú wɛ̃tɛ dí gũn. À bɛ̀ɛrɛ vĩ, yã kũ à pì
ani kɛ, àdi kɛmɛ. Ò gɛ́ gwe. Ke ani zɛ́ kũ óni sɛ́ ò ó zaaki pìnɔ leo owɛrɛ gwɛɛ. 7 Akũ Solu
wèa à pì: Tó ótɛn gɛ́, bɔ́n óni gɛ́onɛɛ? Pɔ́ble ke dí gɔ̃ ó bɔ̀kɔn doro. Ó pɔ́ke vĩ ò Luda gbɛ̃
pì gbaro. Ke bɔ́n ó vĩi? 8 Akũ zĩkɛrii pìi ɛ̀ra à pì Solunɛ: Ǹ gwa! Má ɔgɔ vĩ fítinle la. Mani
a gba, ani ó da zɛ́ kũ à de ò sɛ́a. 9 Isarailanɔ bùsun yã, tó gbɛ̃ tɛn gɛ́ yã gbɛka Ludaa àdi pi:
Ǹ mɔ́ ò gɛ́ wɛ́gupu'eri kĩnaa. Zaakũ gbɛ̃ kũ òdi pi gbãra annabi ũ gbãra, àkũmɛ òdi sísi yã
wɛ́gupu'eri ũ. 10 Akũ Solu pì a zĩkɛriinɛ: N yã mana ò. Ò gɛ́. Akũ òtɛn gɛ́ wɛ̃tɛ kũ Luda gbɛ̃
pì kunwa.
11 Kũ òtɛn wɛ̃tɛ pìi sĩ̀sĩ kũ, ò dàkarɛ kũ nɔkparenɔ, òtɛn gɛ́ í tɔ́. Akũ ò ń lá ò pì: Wɛ́gupu'eri
kú bɛ yá? 12 Ò wèḿma ò pì: Ee, à kú arɛ gwe. À kɛ likalika. Gbãran à sù, zaakũ ò ye ò sa
o gbagbakiamɛ. 13 Tó a gɛ̃ wɛ̃tɛn, áni a e ari àgɔ̃ gɛ́ pɔ́ ble gbagbaki pìia. Zaakũ oni pɔ́ ble
gĩaro ari à su, àkũ mɛ́ ani arubarika da sa'opɔblen gĩa, gbasa gbɛ̃ kũ ò ń sísinɔ pɔ́ ble. Àgɔ̃
wãna, zaakũ a lenagɔrɔn dí.
14 Kũ ò gɛ̃̀ wɛ̃tɛ pìi gũn, akũ ò dàkarɛ kũ Samuɛlio gɔ̃̀nɔ, à bò àtɛn gɛ́ gbagbaki pìia. 15 Ari
Solu gɔ̃ gɛ́ su, Dikiri gĩnakɛ à yã dí dà Samuɛlinɛ a sãn à pì: 16 Zia mandara'i mani Biliaminu
bùsu gbɛ̃ zĩmma. Ǹ nísi kúa ǹ a ditɛ ma gbɛ̃ Isarailanɔ don'arɛde ũ. Ani ma gbɛ̃ pìnɔ bo
Filisitininɔ ɔĩ. Ma a gbɛ̃ pìnɔ wiki mà, akũ ma ń wɛ̃nda gwà.
17 Kũ Samuɛli Solu è, Dikiri pìnɛ: Gbɛ̃ kũ ma a yã ònnɛ pìin gwe. Àkũ mɛ́ ani kí ble ma
gbɛ̃nɔa. 18 Akũ Solu nà Samuɛlii wɛ̃tɛ bĩnilɛa à a là à pì: Wɛ́gupu'eri bɛ kú mámɛɛ? Ǹ
mɔmɛnɛ. 19 Akũ Samuɛli wèa à pì: Makũmɛ ade pì ũ. Ǹ domɛnɛ arɛ ò gɛ́ gbagbakia, ĩni pɔ́
ble kũmao gbãra. Zia kɔnkɔ mani n nɛ̀sɛgũnyã onnɛ pínki, gbasa mà n gbarɛ. 20 Ǹsun n
zaaki kũ ò sà̰tɛ zaa gɔrɔ aakɔ̃ damu kɛro, zaakũ ò ń lé. Dín Isarailanɔn yei ń pínkii, tó adi kɛ
mɔkɔ̃n kũ n de bedenɔ baasiro? 21 Akũ Solu pì: Biliaminu burin ma ũroo? Ma buri mɛ́ à fíti
de Isaraila burinɔla ń pínki, akũ ma danɛnɔ mɛ́ ò kĩ̀ańyĩ Biliaminu burinɔ tɛ́. Bɔ́yãi ntɛn yã
dí taka omɛnɛɛ?
22 Akũ Samuɛli Solu kũ a zĩkɛriioo sɛ̀ à gɛ̃̀ kũńwo pɔ́blekpɛn, à vutɛki mana kpàḿma gbɛ̃
kũ ò ń sísinɔ tɛ́. Gbɛ̃ pìnɔ kà gbɛ̃nɔn baraakuri taka bà. 23 Akũ Samuɛli pì pɔ́blekɛriinɛ: Ǹ
nɔ̀bɔ kũ ma kpàmma ma pì ǹ a ditɛki kɛ pì sɛ́ ǹ mɔ́o. 24 Akũ pɔ́blekɛrii pìi sù kũ nɔ̀bɔ gbá pìio
à dìtɛ Solu arɛ. Akũ Samuɛli pì: Pɔ́ kũ ò dìtɛnnɛn dí. Ǹ só, zaakũ ò dìtɛnnɛ ari mandara'i
kũ gbɛ̃ kũ ma ń sísinɔ. Akũ Solu pɔ́ blè kũ Samuɛlio zĩ birea.
25 Kũ ò kìpa gbagbaki pìia, ò gɛ̃̀ wɛ̃tɛ gũn, akũ Samuɛli gɛ̀ɛ à yã ò kũ Soluo a kpɛ́ musu.
26 Akũ ò ì gwe. Kũ gu ye à dɔ, akũ Samuɛli lɛ́ zù Solui kpɛ́ musu gwe à pì: Ǹ futɛ, mà gɛ́
zɛnnɛ. Kũ Solu fùtɛ, àkũ kũ Samuɛlio ò bò bàai ń pla. 27 Kũ ò kà wɛ̃tɛ kpɛ, akũ Samuɛli pì
Solunɛ: Ǹ o n zĩkɛriinɛ àgɔ̃ gɛ́, mɔkɔ̃n ǹ zɛ gĩa de mà yã kũ Dikiri ò onnɛ.

10

*Samu*ɛli nísikuna Solu mìia

1 Akũ Samuɛli nísi tùruu sɛ̀ à nísi kù Solunɛ a mìia, akũ à lɛ́ pɛ̀a à pì: Dikiri mɛ́ à n ditɛ
don'arɛde ũ a gbɛ̃ Isarailanɔnɛ. Ĩni kí ble Dikiri gbɛ̃nɔa ǹ ń bo ń ibɛrɛ kũ ò likańyĩnɔ ɔĩ.
Sèeda kũ ani tó ǹ dɔ̃ kũ Dikiri mɛ́ à n ditɛ a gbɛ̃nɔ don'arɛde ũn dí. 2 Tó o kɛ̃kɔ̃a la tera, ĩni
da gbɛ̃nɔn planɔlɛ Zɛlɛza, Rahila mira sarɛ, Biliaminu bùsu lɛ́i. Oni pinnɛ: Ò zaaki kũ n gɛ
wɛtɛnɔ lè. Ń yã n de kũna gbãna doro, n yãn àtɛni a damu kɛi sà, àtɛn pi deran áni kɛ a
né yã musu nàa? 3 Bona gwe, tó n tɛ arɛ, tó n ka gbiri lí kũ̀ kĩnaa zaa Tabo, gbɛ̃nɔn aakɔ̃ ni
danlɛ gwe dɔ, òtɛn gɛ́ Luda gbagba zaa Bɛtɛli. Ń gbɛ̃ do blènɛnɔ kũna mèn aakɔ̃, ń gbɛ̃ do
burodi kũna mèn aakɔ̃, akũ ń gbɛ̃ do sèwɛ̃ kũna tùru do. 4 Oni n aafia gbɛka, oni burodi mèn
pla kpámma, ń sí. 5 Abire gbɛra tó n ka Luda sĩ̀sĩ kũ à kú Gibɛa, gu kũ Filisitininɔ gudãkpãki

kún, tó n ka kãni kũ wɛ̃tɛ pìio, ĩni dakarɛ kũ annabinɔ ò tétɛkɔ̃i, òtɛn kipa gbagbakia. Òtɛn
dońnɛ arɛ kũ mɔrɔnɔ kũ gã̀gãnɔ kũ gidigbonɔ kũ kutɛnɔ, òtɛn annabikɛyã o. [6] Dikiri Nini ni
summa, ĩni annabikɛyã o kũńwo, ĩni li gbɛ̃ dufu ũ. [7] Tó sèeda birenɔ kè lɛ, ǹ yã kũ n a kɛna
zɛ́ è kɛ, zaakũ Luda kú kũnwo. [8] Ǹ domɛnɛ arɛ gɛna Giligala, mani n le gwe, mani sa'opɔ kũ
òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ o kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'opɔo. Ǹ ma dã gwe ari gɔrɔ suppla, mani su mà n le
gwe, mani yã kũ ĩni kɛ onnɛ.

[9] Kũ Solu kpɛ lì Samuɛlinɛ, àtɛn tá, Luda a nèsɛɛ lìtɛnɛ, akũ sèedaa pìnɔ kè zĩ birea pínki.
[10] Kũ ò kà Gibɛa, annabinɔ dàalɛ ò tétɛkɔ̃i, akũ Luda Nini sùa, àtɛn annabikɛyã o kũńwo.
[11] Kũ gbɛ̃ kũ ò a dɔ̃nɔ a è, àtɛn annabikɛyã o kũ annabinɔ, ò kɔ̃ là ò pì: Bɔ́ mɛ́ à Kisi né lèe?
Solu kú annabinɔ tɛ́ see? [12] Akũ Gibɛa gbɛ̃ke yã wèḿma à pì: Gbɛ̃ kparanɔ denɔmɛ dínɔ ũ
sɔ̃ɔ? Akũ à gɔ̃̀ baaru pɔ́ ũ òdi pi: Solu kú annabinɔ tɛ́ see? [13] Kũ Solu annabikɛyã ò à làka,
akũ à gɛ̀ɛ gbagbaki pìia.

[14] Kũ Solu tà bɛ kũ a zĩkɛriio, a disɛ̃ ń lá à pì: A gɛ mámɛɛ? Solu wèa à pì: O gɛ zaakinɔ
wɛtɛmɛ. Kũ ódi ń ero, akũ o gɛ Samuɛli kĩnaa. [15] Akũ Solu disɛ̃ pìnɛ: Yã kũ Samuɛli òárɛ
babamɛnɛ. [16] Akũ Solu pì: À pìwɛrɛ ò zaaki pìnɔ lè. Ama adi kpata yã kũ Samuɛli òarɛ
babanɛro.

*Samu*ɛli Solu kana kín gupuraa

[17] Akũ Samuɛli Isarailanɔ kàkara Dikiri arɛ Mizipa. [18] À pìńnɛ: Dikiri á Luda pì, a á bɔ́tɛ
Misila, a á sí Misilanɔ kũ buri kũ ò ɔ tɔ̃̀áwanɔ ɔĩ ń pínki. [19] Luda á bɔ́ á yã'ũmmananɔ kũ
á warikɛnanɔ gũn pínki, akũ a gii gbãra, a pìnɛ à kína káárɛ. Tɔ̀, à mɔ́ à zɛ Dikiri arɛ sà
buri kũ burio, ɔn kũ ɔnnwo. [20] Kũ Samuɛli sù kũ Isaraila burinɔ ń pínki, akũ gbɛ̀ Biliaminu
burinɔ sɛ̀. [21] Akũ à sù kũ Biliaminu burinɔ ɔn kũ ɔnnwo. Akũ Matari ɔnnn ò zɛ̀o. Ɔnde pìnɔ
tɛ́ Kisi né Solu mɛ́ à blè. Kũ ò a wètɛ, òdi a lero. [22] Akũ ò èra ò Dikiri là dɔ ò pì: Gɔ̃gbɛ̃ pìi sù
la kɔ̀ yá? Akũ Dikiri pì: À utɛna asonɔ dagura. [23] Akũ ò bàa lè ò gɛ̀ɛ ò a bò ò sù kãao ń tɛ́. Kũ
à zɛ̀ ń tɛ́, ń pínki ń gbã̀na zɛ̀ a gã̀ lén. [24] Akũ Samuɛli pìńnɛ ń pínki: A gbɛ̃ kũ Dikiri sɛ̀ɛ è yá?
Gbɛ̃ke kun lán a bà á tɛ́ro. Akũ gbɛ̃ sĩnda pínki wiki lè ò pì: Luda ó kína dɔ̃ kũ aafiaao! [25] Akũ
Samuɛli kíblena zɛ́ bɔ̀kɔtɛńnɛ, akũ à kɛ̃̀ takadan à dìtɛ Dikiri kpén. Akũ à ń gbárɛ, baadi tà
a bɛa. [26] Solu sɔ̃ à tà a bɛa Gibɛa. Gɔ̃ wɔ́rɔgɔde kũ Luda zĩ kè ń swɛ̃̀ɛ gũnnɔ tèi. [27] Akũ gbɛ̃
pã kenɔ pì: Gbɛ̃ bire mɛ́ ani ó sura ba yá? Akũ ò a gya bò, odi sunɛ kũ pɔ́keoro, ama Solu a
yĩtɛna o.

11

*Solu zĩ̀blena Am*ɔninɔa

[1] Amɔni buri Naasa sù kũ a zĩ̀karinɔ, ò bùraa kàtɛ Yabɛsi Giliada sarɛ, akũ Yabɛsidenɔ pì
Naasanɛ: Ǹ lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ kũoo, óni mì natɛnnɛ. [2] Akũ Naasa pìńnɛ: Tó ma á baadi ɔpla wɛ́
bɔ̀bɔ, akũ wɛ́'i Isarailanɔ kũ̀ ń pínki, gbasa mà lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ kãáo. [3] Akũ Yabɛsi gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ
pìnɛ: Ǹ ó gba gɔrɔ suppla de ò gbɛ̃nɔ zĩ Isarailanɔ bùsuu gũn pínki. Tó gbɛ̃ke kun à ó sura
baro, óni ó zĩda kpámma.

[4] Kũ zĩ̀rii pìnɔ kà Solu bɛa Gibɛa, ò yã pìi òńnɛ, akũ ò wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ̀. [5] Gɔrɔ birea Solu tɛn
su kũ burao, à tɛ́ a zùnɔi, akũ à pì: Bɔ́ yã mɛ́ à sù, akũ òtɛn ɔ́ɔ dɔɔ? Akũ ò Yabɛside pìnɔ yã
bàbanɛ. [6] Kũ Solu yã pìi mà, Luda Nini sùa, akũ a pɔ fɛ̃̀ manamana. [7] À zùu sè mèn pla à dè
à zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ, akũ à gbɛ̃nɔ zĩo Isarailanɔ bùsuu gũn pínki ò pì: Lɛn oni kɛ gbɛ̃ kũ adi tɛ́ Solui
kũ Samuɛlioro zùnɔnɛ lɛ. Akũ vĩna ń kũ Dikiri yã musu, ò bò ò tɛ̀ńyĩ lɛɛlɛ ń pínki. [8] Solu ń
náro zaa Bɛzɛki. Isarailanɔ kà gbɛ̃nɔn dúbu wàa do kpé basɔɔro. Yudanɔn kú ń tɛ́ gbɛ̃nɔn
dúbu baraakuri.

[9] Akũ ò pì zĩ̀ri kũ ò sùu pìnɔnɛ: À gɛ́ à o á gbɛ̃nɔnɛ, zia ari ifãntɛ̃ gɔ̃ gɛ́ gbã, óni ń sura ba.
Kũ zĩ̀rinɔ tà, ò yã pì baaruu kpà Yabɛsidenɔnɛ, akũ ń pɔ kè nna. [10] Ò pì Amɔninɔnɛ: Óni ó
zĩda kpááwa zia, áni á pɔyeina kɛwá.

[11] Solu a gbɛ̃nɔ kpàatɛ gã̀ aakɔ̃. Gudɔon ò sì Amɔninɔgu ń bùran ò ń dɛdɛ ari ifãntɛ̃ gɛ̀ɛ à
gbã̀o. Akũ gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀nɔ fã̀kɔ̃a dodo.

12 Akũ ò pì Samuɛlinɛ: Dínɔ mɛ́ ò pì Solu ni kí blewároo? À bɔtɛ kũńwo ò ń dɛdɛ. 13 Akũ
Solu pì: Oni gbɛ̃ke dɛ gbãraro, zaakũ Dikiri Isarailanɔ sura bà gbãramɛ. 14 Akũ Samuɛli pì
parinɛ: À mɔ́ ò gɛ́ Giligala ò ɛra ò Solu ká kpatan gwe dɔ. 15 Akũ ò gèɛ Giligala ń pínki, ò èra
ò Solu kà kpatan Dikiri arɛ gwe dɔ, ò kɛnnakũkɔ̃o sa ò Dikiria, akũ Solu kũ Isarailanɔ pɔnna
kɛ̀ gwe ń pínki manamana.

12

*Samu*ɛli mìbona kín

1 Samuɛli pì Isarailanɔnɛ ń pínki: Ma yã kũ a òmɛnɛ mà pínki, ma kína kàárɛ kpatan.
2 Àkũ mɛ́ ani doárɛ arɛ sà. Makũ sɔ̃ ma zĩ́ kṵ̃, ma mìkã pura kṵ̃ akũ ma nɛ́nɔn kú kãáo. Ma
doárɛ arɛ zaa ma kɛfɛnnakɛgɔrɔa ari kũ a gbãrao. 3 Makũn dí! À kɛ ma sèedadenɔ ũ Dikiri
kũ kína kũ à kào arɛ. Ma zù ke zaaki sì á gbɛ̃kea yá? Ma á gbɛ̃ke blè yá? Ma wɛ́ tã̀ á gbɛ̃kea
yá? Gusarɛgba ma wɛ́ blè ari ma bo á gbɛ̃ke kpɛ yá? Tó ma kɛ̀ lɛ, mani a fĩna bonɛ. 4 Akũ ò
wèa ò pì: Ńdi ó blero, ńdi wɛ́ tãwáro, ńdi pɔ́ke sí ó gbɛ̃kearo. 5 Samuɛli pìńnɛ dɔ: Dikiri kũ
kína kũ à kàaoomɛ á sèedadenɔ ũ gbãra, kũ ádi taari emaro. Ò pì: Dikiri mɛ́ à ó sèedade ũ.
6 Akũ Samuɛli pìńnɛ: Dikiri mɛ́ à Musa kũ Harunaoo dìtɛ, akũ ò bò kũ á dizinɔ Misila. 7 À zɛ
kyáu Dikiri arɛ, mani yã mana kũ à kɛ̀árɛ kũ á dizinɔ babaárɛ. 8 Yakubunɔ gɛna Misila gbɛra
á dizinɔ wiki lɛ̀ Dikiria, akũ à Musa kũ Harunaoo dìtɛ, ò ń bɔ́tɛ Misila, akũ ò ń kátɛ bùsu dín.
9 Kũ Dikiri ń Luda yã sã̀ńgu yãi, akũ à ń kpá Azo zĩ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Siseraa kũ Filisitininɔ kũ
Mɔabunɔ kínao, òtɛn zĩ̀ ká kũńwo. 10 Akũ ò wiki lɛ̀ Dikiria ò pì: O durunna kɛ̀ o pã kpànyĩ
o dò Baalinɔi kũ Asatorɛnɔ. Ǹ ó bo ó ibɛrɛnɔ ɔĩ sà, ónigɔ̃ donyĩ. 11 Akũ Dikiri Gidiɔn dìtɛ kũ
Barakio kũ Yɛfɛtao kũ Samusio ò á bó á ibɛrɛ pìnɔ ɔĩ gu sĩnda pínkia, akũ a gɔ̃ katɛna aafia.
12 Kũ a è Amɔni kína Naasa tɛn su lɛ́tɛáwa, bee kũ Dikiri á Ludamɛ á kína ũ, a pìmɛnɛ: Oi!
Kínan á yei! 13 Tera sà kína kũ a gbɛ̀ka a sèn dí, àkũmɛ Dikiri dìtɛárɛ. 14 Tó á Dikiri vĩna vĩ
akũ átɛn doi, tó átɛni a yã ma akũ ádi bo a yã kpɛro, tó ákɔ̃nɔ kũ gbɛ̃ kũ àtɛn kí bleáwao tɛ́
Dikiri á Ludai, ánigɔ̃ aafia. 15 Tó ádi Dikiri yã ma sɔ̃ro, akũ a bo a yã kpɛ, ani ɔ tɔ̃áwa lákũ à
kɛ̀ á dizinɔnɛ nà. 16 À zɛ à yã zɔ̃kɔ̃ kũ Dikiri ni kɛárɛ e. 17 Ésekɛ̃gɔrɔn ó kun loo? Mani Dikiri
sísi, ani tó legũ pata à ma, ánigɔ̃ dɔ̃ kũ á kína gbɛkanaa kɛ̀ Dikirinɛ ĩni manamana.
18 Akũ Samuɛli Dikiri sìsi, akũ Dikiri tò legũ pàta à mà zĩ birea. Akũ gbɛ̃ sĩnda pínki vĩna
kɛ̀ Dikirinɛ kũ Samuɛlio manamana. 19 Akũ ò pìnɛ: Ǹ wɛ́ kɛwɛrɛ Dikiri n Ludaa de ókɔ̃nɔ n
zɔ̀blerinɔ sún gagaro. O yã vãni kàra ó durunnanɔla, kũ o kína gbɛ̀ka.
20 Samuɛli pìńnɛ: Àsun tó vĩna á kũro. A yã vãni pìi kɛ̀ pínki, ama àsun kɛ̃ Dikiriaro. Àgɔ̃
doi kũ nɛ̀sɛ mèn doo. 21 Àsun kɛ̃a à tɛ́ pɔ́ ginanɔiro. Ò àre vĩro, oni fɔ̃ ò gbɛ̃ boro, zaakũ pɔ́
pãnɔmɛ. 22 Dikiri ni a gbɛ̃nɔ zukũnaro a tɔ́ zɔ̃kɔ̃ yãi, zaakũ à kàagu à á kɛ́ a gbɛ̃nɔ ũ. 23 Makũ
sɔ̃, Dikiri sún tó mà durunna kɛarɛ mà aduakɛnaárɛ tóro. Mani zɛ́ mana kũ à de à sɛ́ mɔárɛ.
24 À vĩna kɛ Dikirinɛ, àgɔ̃ doi kũ náanio kũ nèsɛ mèn doo. À laasun lɛ́ yã zɔ̃kɔ̃ kũ à kɛ̀árɛnɔa.
25 Tó a gi a tɛ yã vãnii, ákɔ̃nɔ kũ á kínao, oni á kakatɛ á pínki.

13

*Samu*ɛli kpãkɛ̃na Solui

1 Kũ Solu kí blè Isarailanɔa wɛ̃̀ pla, 2 à ń zĩ̀karinɔ sɛ̀ gbɛ̃nɔn wàa gɛ̃ro. Gbɛ̃nɔn wàa kuri kú
kãao Mikimasa kũ Bɛtɛli gusĩsĩdeo. Gbɛ̃nɔn wàa sɔɔro kú kũ a nɛ́ Yonatão Gibɛa, Biliaminu
bùsun. Akũ à gbɛ̃ kparanɔ gbàrɛ, baadi tà a bɛa.
3 Yonatã lɛ̀tɛ Filisitini gudãkpãki kũ à kú Gɛbaa, akũ Filisitininɔ a baaruu mà. Akũ Solu
zĩ̀ kuru pɛ̀ Isarailanɔ bùsu gu sĩnda pínkia à pì Eberunɔ ma! 4 Akũ Isarailanɔ mà ń pínki ò
pì, Solu lɛ̀tɛ Filisitini gudãkpãkia, akũ Filisitininɔ zã Isarailanɔ gbĩn. Akũ ò Isarailanɔ sìsi,
ò sù ò nà Solua Giligala. 5 Akũ Filisitininɔ kɔ̃ kàkara ò zĩ̀ ká kũ Isarailanɔ. Ń sɔ̃gonɔ kà dúbu
baraakuri, ń sɔ̃godenɔ kà dúbu suddo, akũ ń gèsɛdenɔn dasi lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà. Akũ ò
fùtɛ ò gèɛ ò bùraa kàtɛ Mikimasa, Bɛtavɛ̃ ifãboki kpa. 6 Kũ Isarailanɔ è ò kú wari gũn òtɛn
nakara kũńwo, akũ ò ùtɛ gbɛ̀wɛɛnɔ gũn kũ dàkonɔ kũ gbɛ̀ sɔ̀kɔnɔ kũ tɔ̃̀nɔwɛɛnɔ kũ lɔ̀gɔnɔo.

[7] Ń gbɛ̃kenɔ gu lɛ̀ ò bikṳ̀ Yodaa ari Gada bùsun kũ Giliada bùsuuo. Solu kpɛ́ kú Giligala, vĩna tɛn gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ kũ manamana.

[8] À Samuɛli dà̀ gɔrɔ suppla lákũ à dìtɛarɛ nà. Kũ adi suro, akũ a gbɛ̃nɔ tɛn fãkɔ̃a. [9] Akũ Solu pì: À mɔ́mɛnɛ kũ sa'opɔ kũ òdi ká tén à té kũo kũ sáabukpa sa'opɔnɔ. Akũ à sa'opɔ kũ òdi ká tén à té kũ pìi ò. [10] Kũ à làka, Samuɛli tɛn ká, akũ Solu pìi gɛ̀ɛ à dàalɛ à gbãnakɛ kpài. [11] Akũ Samuɛli pìnɛ: Bɔ́ yãn n kɛ̀ gwee? Solu wèa à pì: Kũ ma è ma gbɛ̃nɔ tɛn fãkɔ̃a, akũsɔ̃ ńdi su gɔrɔ kũ n dìtɛaro yãimɛ. Filisitininɔ tɛn kɔ̃ kakara Mikimasa, [12] akũ ma pì, òsun lɛ́tɛma Giligala la ari mà Dikiri gbɛka. Akũ ma sa pìi ò tilasi. [13] Akũ Samuɛli pìnɛ: N fayasariyã kè! Ń yã kũ Dikiri n Luda dìtɛnnɛ kũnaro. Tó ń kũna yãmɛ, de Dikiri ni tó n burinɔ gɔ̃ kpata ble Isarailanɔa gɔrɔ sĩnda pínki. [14] Tera sà ĩni gì kɛ kpataa gũnlo. Lákũ ń yã kũ Dikiri dìtɛnnɛ kũnaro nà, à gĩnakɛ à gbɛ̃ kũ a pɔ kɛ̀arɛ wètɛ, à a dìtɛ a gbɛ̃nɔ don'arɛde ũ. [15] Akũ Samuɛli fùtɛ Giligala à gɛ̀ɛ Gibɛa, Biliaminu bùsun. Akũ Solu a zĩ̀kari kũ ò kú kãaonɔ nàro, ò kà gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ taka bà.

[16] Solu kũ a né Yonatão kũ a zĩ̀kari kũ ò kú kũńwonɔn kú Gibɛa, Filisitininɔ sɔ̃ ò bùraa kàtɛ Mikimasa. [17] Zĩ̀kari gà̀ aakɔ̃nɔ bɔ̀tɛ Filisitininɔ bùran ò gɛ̀ɛ lɛ́tɛ Isarailanɔa. Gà̀ do gɛ̀ɛ Ɔfla kpa Suala bùsun, [18] gà̀ do gɛ̀ɛ Bɛtoroni kpa, akũ a aakɔ̃de gɛ̀ɛ Isarailanɔ bùsu lɛ́n, sĩ̀sĩ kũ à arɛdɔna maninɔ guvutɛa kũ gbárannao.

[19] Sia kú Isarailanɔ bùsunlo, zaakũ Filisitininɔ pì, Eberunɔ sún fɛ̃nɛda ke sári piro. [20] Filisitininɔ kĩnaan Isarailanɔ dì gé swakurenɔ kũ zùswanɔ kũ kpásanɔ kũ kòmanɔ lɛ́ kɛkɛn pínki. [21] Swakure kũ zùswa lɛ́kɛkɛnaa kà andurufu plapla, sakanɔ kũ kpásanɔ sɔ̃ andurufu dodo. [22] A yã mɛ́ à tò zĩi pìi kágɔrɔ Solu kũ Yonatão zĩ̀karinɔ fɛ̃nɛda ke sári kũnaro, sé Solu kũ Yonatão baasiro.

[23] Filisitini gudãkpãrinɔ gɛ̀ɛ Mikimasa gbɛ̀sɔkɔn.

14

Yonatã zĩ̀blena Filisitininɔa

[1] Zĩkea Solu né Yonatã pì kɛfɛnna kũ à a zĩ̀kapɔnɔ kũnaanɛ: Ǹ mɔ́ ò gɛ́ Filisitini gudãki kpa zà̀ dire. Adi o a denɛ sɔ̃ro. [2] Solu kú bísi lí gbáru Migirɔnu, Gibɛa sarɛ kũ zĩ̀karinɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃. [3] Sa'ori Ahia kú ń té, à a uta lokomma dana. Ikabodu vĩ̀ni Aitubu nɛ́mɛ. Aitubu pì bi Finɛasi nɛ́mɛ, Ɛli kũ à de Luda gbàgbari ũ Silo daikoremɛ. Ń gbɛ̃ke dɔ̃ Yonatã gɛ̀ɛ gukearo.

[4] Gbɛ̀sɔkɔ kũ Yonatã ye à gɛ̃n à Filisitini gudãkpãrinɔ le, gbɛ̀ sɔ̃ntɛnɔ pɛtɛpɛtɛnan ɔplai kũ ɔzɛo. A do tɔ́n Bozezi, a do sɔ̃ Sɛnɛ. [5] A do kú gugbãndurun Mikimasa kpa, a do sɔ̃ gɛ̀nɔmidɔki Gɛba kpa. [6] Akũ Yonatã pì kɛfɛnna pìinɛ: Ǹ mɔ́ ò gɛ́ gyɔfɔrɔde gudãkpãrii pìnɔ kĩnaa. Ke Dikiri ni kpáwái gwɛɛ? Zaakũ yãke ni fɔ̃ à kpá Dikirinɛ à tó ò gí zĩ̀ bleiro, bee tó ó dasi kesɔ̃ ó dasiro. [7] Akũ a zĩ̀kapɔnɔsɛri pìi pìnɛ: Lákũ à n pɔ gbà nà pínki dé, ǹ kɛ. Lákũ n sɛ̀ nà, má kú kũnwo kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doomɛ. [8] Akũ Yonatã pì: Tɔ̀, ò gɛ́ńyĩ ò ó zĩda mɔ́ńnɛ. [9] Tó ò pìwɛrɛ ò zɛ ò ń dãmɛ, óni zɛ ó gbɛ̀n, óni gɛ́ńyĩ doro. [10] Tó ò pì ò sumɛ sɔ̃, óni gɛ́ńyĩ, zaakũ abirekũ mɛ́ anigɔ̃ de sèeda ũ kũ Dikiri ń náwɛrɛ ó ɔĩ.

[11] Akũ ò ń zĩda mɔ̀ Filisitini gudãkpãrii pìnɔnɛ. Akũ Filisitini pìnɔ pì: À gwa! Eberunɔ tɛn bo wɛ̀ɛ kũ ò ùtɛnnɔ gũn. [12] Akũ gudãkpãrii pìnɔ lɛ́ zù Yonatãi kũ a zĩ̀kapɔnɔsɛriio ò pì: À mɔ́ ò yãke oárɛ la. Akũ Yonatã pì a zĩ̀kapɔnɔsɛriinɛ: Ǹgɔ̃ té ma kpɛ, zaakũ Dikiri ń ná Isarailanɔnɛ ń ɔĩ. [13] Akũ Yonatã tɛn lɔ̀ɔtɛ kutɛna, akũ a zĩ̀kapɔnɔsɛri té a kpɛ. Kũ Yonatã ń né, akũ a zĩ̀kapɔnɔsɛrii pì ń dɛdɛ a kpɛ. [14] Lɛtɛmmana káaku pìi gũn Yonatã kũ a zĩ̀kapɔnɔsɛriio ń dɛdɛ gbɛ̃nɔn baro taka bà. Gu pì yàasaa kà bú dɔ̀rɔ basɔ̀ɔro taka bà. [15] Akũ swɛ̃̀ɛ kɛ̀ Filisitininɔgu ń bùran kũ zĩ̀lao pínki. Vĩna ń zĩ̀karinɔ kṳ̀, gudãkpãrinɔ kũ gbɛ̃ kũ òdi gɛ́ lɛ́tɛ Isarailanɔanɔ ń pínki. Akũ zĩtɛ yĩ̀gãyĩgã. Luda mɛ́ à tò swɛ̃̀ɛ kɛ̀ńgu lɛ.

[16] Kũ Solu gudãkpãri kũ ò kú kãao Gibɛanɔ è Filisitini zĩ̀karinɔ bàa lɛ̀ òtɛn fãkɔ̃a gu sĩnda pínkia, [17] akũ Solu pì gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔnɛ: À wɛ́ pá ó gbɛ̃nɔi à gwa, óni dɔ̃ gbɛ̃ kũ ò bò ó té.

Kũ ò gwà, ò è Yonatã kũ a zǐkapɔnɔsɛriio mɛ́ ò kú ń téro. [18] Akũ Solu pì Ahianɛ: Ǹ mɔ́ kũ n
sa'o'utao ò Dikiri gbɛka. Zaakũ zĩ birea à uta lokomma pì dana Isarailanɔ tɛ́ gwe. [19] Gɔrɔ kũ
Solu tɛn yã o sa'orii pìinɛ, zuka kũ à dɔ Filisitininɔ bùran kɛ̀kɛ àtɛn kara, akũ Solu pìnɛ à tó
gwe. [20] Solu a zǐkarinɔ kàkara ń pínki, ò gɛ̃̀ zǐn, akũ ò è swɛ̃̀ɛ kɛ̃̀ Filisitininɔgu manamana,
òtɛn fɛ̃nɛ kákɔ̃nɛ. [21] Eberu kũ ò vùtɛ Filisitininɔ tɛ́ yã ò sù kũńwo ń bùraa gũnnɔ èra ò nà ń
gbɛ̃ kũ ò kú kũ Soluo kũ Yonatãooa. [22] Kũ Isaraila kũ ò utɛna Ɛflaimu bùsu gusǐsǐden gwenɔ
mà Filisitininɔ tɛn bàa lɛ́, ò nà ń gbɛ̃nɔa dɔ ò pètɛńyǐ zǐi gũn. [23] Lɛn Dikiri Isarailanɔ bò lɛ zĩ
birea, akũ ò zǐi blè ari Bɛtavɛ̃.

Yonatã zɔ́blenaa

[24] Isarailanɔ wari kɛ̀ zĩ birea, zaakũ Solu yã sɛ̀ kũ Luda tɔ́o a zǐkarinɔnɛ à pì: Ari ɔkɔsi gɛ́
kɛo, gbɛ̃ kũ à pɔ́ blè ari màgɔ̃ gɛ́ fĩna bo ma ibɛrɛnɔa, ade gɔ̃̀ láaripɔ ũmɛ. Akũ ń gbɛ̃ke dí
pɔ́ blero. [25] Zǐkarinɔ sì lákpɛn ń pínki, akũ ò zɔ́'i è di gu pìn. [26] Kũ ò sì lákpɛn lɛ, ò è zɔ́'i tɛn
bàa lɛ́, ama ń gbɛ̃ke dí ɔ zɔ̃a à dà a lénlo, kũ òtɛn vĩna kɛ ladana kũ Solu dà yãi. [27] Yonatã
sɔ̃, adi yã kũ a de dìtɛ a zǐkarinɔnɛ maro, akũ à a gò kũ à kũnaa zɔ̃̀ zɔ́saa pìia. À ɔ nàa à dà
a lɛ́n, akũ a wɛ́ kɛ̃̀. [28] Akũ zǐkari ke pìnɛ: N de yã sɛ̀ a zǐkarinɔnɛ kũ Luda tɔ́o à pì, gbɛ̃ kũ à
pɔ́ blè gbãra, ade gɔ̃̀ láaripɔ ũmɛ. Abire yãin ń gbɛ̃ sĩnda pínki gbãna làka. [29] Akũ Yonatã pì:
Ma de tɛn wari dɔḿmamɛ. Ǹ gwa lákũ ma wɛ́ kɛ̃̀ nà, kũ ma zɔ́ pìi mɔ̀sɔ fíti yãi. [30] Tó gbɛ̃nɔ
pɔ́ kũ ò sì ń ibɛrɛnɔaa blè gbãra yã dé, de ò Filisitininɔ dɛ̀dɛ de abirela.

[31] Zĩ birean Isarailanɔ Filisitininɔ dɛ̀dɛ sɛna zaa Mikimasa ari Ayalɔni. Ò kpàsa búgubugu,
[32] akũ ò sì ń pɔ́kãdenɔ tɛ́, ò sãnɔ kũ zùnɔ kũ zùnɛnɔ kǔ̀kũ ò dɛ̀dɛ gwe gɔ̃̀nɔ, òtɛn só kũ a aruo.
[33] Akũ ò a baaruu kpà Solunɛ ò pì: Ǹ gwa! Òtɛn durunna kɛ Dikirinɛ, òtɛn nɔ̀bɔ só kũ a aruo.
Akũ Solu pì: A bo Dikiri yã kpɛ. À gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ gbigiri kɛ à suo ma arɛ la likalika. [34] Akũ à
pì: À fãkɔ̃a ń tɛ́, à pińnɛ ń baadi mɔ́ ma kĩnaa kũ a zùuo ke a sã, ò a kùtu kpá la ò só. Àsun
durunna kɛ Dikirinɛ à nɔ̀bɔ só kũ a aruoro. Akũ baadi sù kũ a zùuo gwãani birea, à a kùtu
kpàkpa gwe. [35] Solu Dikiri gbagbaki bò gwe. Sa'oki kũ à bò káakun gwe.

[36] Akũ Solu pì: Ò pɛ́tɛ Filisitininɔi gwãaniala ògɔ̃ ń dɛdɛ ari gu gɛ́ dɔ. Òsun ń gbɛ̃ke tóro.
Akũ ò pìnɛ: Ǹ kɛ lákũ à kɛ̀nnɛ mana nà. Akũ sa'orii pì: À tó ò gbɛka Ludaa la gĩa. [37] Akũ Solu
gbɛ̀ka Ludaa: Ò pɛ́tɛ Filisitininɔi, ĩni ń nawɛrɛ ó ɔĩ yá? Akũ adi wea zĩ birearo. [38] Akũ Solu
pì: Ákɔ̃nɔ zǐkari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ á pínki, à namai la, de ò le ò dɔ̃ durunna kũ ò kɛ̀ gbãra. [39] Kũ
Dikiri Isarailanɔ Surabari tɔ́o, bee tó ma nɛ́ Yonatã mɛ́ à durunna kɛ̀, séde à ga. Akũ gbɛ̃ke
dí lɛ́ síro. [40] Akũ à pìńnɛ: À zɛ kpado gwe, makũ kũ ma nɛ́o ónigɔ̃ kú kpado la. Akũ ò pìnɛ:
Ǹ kɛ lákũ à kɛ̀nnɛ mana nà. [41] Solu pì Dikiri Isarailanɔ Ludanɛ: Ǹ tó ò yãpura dɔ̃. Akũ yã
Yonatã kũ Soluoo blè, akũ baadi mìi bò bàn. [42] Solu pì: À gbɛ̀ la makũ kũ ma nɛ́o musu. Kũ
yã Yonatã blè, [43] akũ Solu pìnɛ: Ǹ yã kũ n kɛ̀ omɛnɛ. Akũ Yonatã pìnɛ: Ma gò lɛ́ sɔ̃ntɛn ma
zɔ̃̀ zɔ́a, fíti ma mɔ̀sɔ. Makũn dí! Mà ga. [44] Akũ Solu pì: Yonatã, tó ńdi garo, Luda yã kɛmɛnɛ
pãsĩpãsĩ. [45] Akũ ò pì Solunɛ: Yonatã ga yá! Àkũ kũ à tò o zǐi blè yá? Oi! Kũ Ludao ódi we kũ
bee a mìkã mèn do à lɛ́tɛ zĩtɛro, zaakũ Luda kpányĩn à yã pìi kɛ̀o gbãra. Lɛn ò Yonatã mìi
sì lɛ, adi garo. [46] Akũ Solu kámma bò kũ pɛtɛna Filisitininɔiio, akũ Filisitininɔ tà ń bùsun.

[47] Kũ Solu vùtɛ Isarailanɔ kpatan à làka, à zǐi kà kũ a ibɛrɛnɔ gu sĩnda pínkia: Mɔabunɔ
kũ Amɔninɔ kũ Ɛdɔmunɔ kũ Zoba kínanɔ kũ Filisitininɔo. Kpa kũ à lìtɛn pínki, àdi zǐ̀
bleńmamɛ. [48] A wɔ́rɔgɔkɛ tɔ́ bò à zǐi blè Amalɛkinɔa, à Isarailanɔ sì ń wɛ́tãmmarinɔa.
[49] Yonatã kũ Isibosɛo kũ Malakisuaoomɛ Solu nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ. À nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn pla.
A káaku tɔ́n Mɛraba, a plade Mikala. [50] A nanɔ tɔ́n Ainɔama, Aimaza nɛ́mɛ. A zǐkarinɔ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ tɔ́n Abana. Solu pì dakũnamɛ, a disɛ̃ Nɛrɛ nɛ́mɛ. [51] Solu de Kisi kũ Abana de Nɛrɛoomɛ
Abiɛli nɛ́nɔ ũ. [52] Solu gɔrɔ àdigɔ̃ pãsĩ kũ Filisitininɔo gɔrɔ sĩnda pínki. Tó Solu gɔ̃sa gbãna
ke wɔ́rɔgɔde è, àdi a sí à na a zǐkarinɔa.

15

Dikiri gina Solui kína ũ

1 Samuɛli pì Solunɛ: Makũmɛ Dikiri ma zĩ, akũ ma nísi kùmma n kana kín a gbɛ̃
Isarailanɔa sèeda ũ. Tɔ̀! Ǹ sã kpá Dikiri yãi sà. 2 Dikiri Zǐkaride pì, áni fĩna bo Amalɛkinɔnɛ
yã kũ ò kɛ̀ Isarailanɔnɛ, kũ ò zɛ́ zɔ̃ńnɛ ń bɔtɛna Misila gbɛra yãi. 3 Ǹ gɛ́ ǹ lɛ́tɛḿma sà, ǹ
ń kakatɛ ń pínki. Ǹsun ń gbɛ̃ke tóro. Ǹ ń dɛdɛ ń pínki, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ kũ nɛ́nɔ kũ
nɛ́kpãntɛ̃nɔ kũ zùnɔ kũ sãnɔ kũ lakuminɔ kũ zaakinɔo.
4 Akũ Solu a gbɛ̃nɔ sìsi à ń kakara Telaimu. A zǐkari gèsɛdenɔ gbɛ̃nɔn dúbu wàa domɛ.
Yudanɔ kun dɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri. 5 Akũ Solu gèɛ Amalɛkinɔ wɛ̃tɛn, àtɛni ń kpákpa
swawɛɛn. 6 Solu légbãzã kɛ̀ Keninɔnɛ à pìńnɛ: À bɔtɛ Amalɛkinɔ tɛ́ de màsun á dɛdɛ
kũńworo yãi, zaakũ ákɔ̃nɔ mɛ́ a yã mana kɛ̀ Isarailanɔnɛ ń bɔtɛna Misila gbɛra. Kũ Keninɔ
bɔ̀tɛ Amalɛkinɔ tɛ́, 7 akũ Solu gèɛ à lètɛ Amalɛki pìnɔa sɛna zaa Avila ari à gèɛ pɛ́ Suru kũ à kú
Misila ifãboki kpaa. 8 À Amalɛki kína Agaga kṹ bɛ̃nɛ, akũ à a gbɛ̃nɔ dèdɛ kũ fɛ̃nɛdao ń pínki.
9 Solu kũ a zǐkarinɔ dí Agaga dɛro, akũsɔ̃ ò sã mananɔ sètɛ kũ zùnɔ kũ zùnɛ mèkpananɔ kũ
sãnɛ bɔ̀rɔnɔ kũ pɔ́ mananɔ pínki, odi we ò ń dɛdɛro. Pɔ́ ginanɔ kũ pɔ́ yãyãnanɔn ò dèdɛ
pínki.
10 Akũ Dikiri yã sù Samuɛlia à pì: 11 Ma Solu kana kpatan tò ma pɔ yàka, zaakũ à kpɛ
lìmɛnɛ. Lákũ ma dànɛ nà, àdi kɛ lɛro. Yã pì Samuɛli bídi kɛ̀, akũ à wiki lɛ̀ Dikiria ari gu gèɛ
à dɔ̀o. 12 Kũ Samuɛli fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, à gèɛ da Solulɛ, akũ ò pìnɛ: Solu gèɛ Kamɛli. À sèedaa
pètɛ gwe a zĩda yãdɔngu yãi, akũ à èra à gèɛ Giligala. 13 Kũ Samuɛli Solu lè, akũ Solu pìnɛ:
Dikiri arubarika dangu! Ma kɛ̀ lákũ Dikiri òmɛnɛ nà. 14 Akũ Samuɛli a là à pì: Sã wiki kũ
ma sã tɛn ma deramɛɛ? Zù ɔ́ɔ dɔ kũ matɛn ma bò mámɛɛ? 15 Akũ Solu wèa à pì: Amalɛkinɔ
pɔ́nɔmɛ, zaakũ ò ń sãnɔ kũ ń zù mananɔ sètɛ ò sùo ò sa oo Dikiri n Ludaamɛ. O ń kparanɔ
dèdɛ. 16 Akũ Samuɛli pìnɛ: Ǹ yĩtɛ lɛ, mani yã kũ Dikiri òmɛnɛ gwãaniala onnɛ. Akũ Solu pì:
Ǹ o. 17 Akũ Samuɛli pì: Kũ n n zĩda fíti bò yã, ńdi gɔ̃ Isaraila burinɔ don'arɛde ũroo? Dikiri
n ka Isarailanɔ kína ũ, 18 akũ à n zĩ ǹ a bɔkɔtɛ kɛarɛ kũ à pì: Ǹ gɛ́ ǹ Amalɛkinɔ dɛdɛ, zaakũ
durunnakɛrinɔmɛ. Ǹ gɛ́ ǹ zǐ ká kũńwo ari ǹ ń kakatɛ. 19 À kɛ̀ dera n gi Dikiri yã mai, n lɛtɛ ń
pɔ́nɔa, n yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ɛ? 20 Akũ Solu pìnɛ: Ma Dikiri yã mà, ma bɔkɔtɛ kũ à ma zĩ mà
kɛ kɛ̀. Ma Amalɛkinɔ dèdɛ ń pínki, akũ ma su kũ ń kína Agagao. 21 Akũ zǐkarinɔ sã mananɔ
kũ zù mananɔoo bò pɔ́ kũ ò sètɛ pìnɔ tɛ́, de ò sa oo Dikiri n Ludaa Giligala la. 22 Akũ Samuɛli
pì:
Dikiri yã kũna mananɛ de
sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́ kũla.
Mìnatɛnanɛ de sa'onala.
A yãmana de
sa'ona kũ sãkaro mèkpanaaola.
23 Gina a yã mai durunna lɛɛlɛ kũ màsokɛnaaomɛ.
Dɔkɛna kãao vãni lɛɛlɛ kũ tãnagbagbanaaomɛ.
Lákũ n gi Dikiri yã mai nà,
àpii gì n kínakɛi se.
24 Akũ Solu pìnɛ: Ma durunna kɛ̀. Ma pã Dikiri yã kũ n òmɛnɛnɛ, zaakũ ma vĩna kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ,
akũ ma ń yã mà. 25 Ǹ sùru kɛ kũmao kũ ma durunna pìio sà. Ǹ ɛra ǹ gɛ́ kũmao de mà le mà
donyĩ kɛ Dikirinɛ. 26 Akũ Samuɛli pìnɛ: Mani gɛ́ kũnworo. N gi Dikiri yãi, akũ à gìnnɛ ǹgɔ̃
de Isarailanɔ kína ũ.
27 Kũ Samuɛli kpɛ lì, àtɛn ta, akũ Solu a kṹ a uta lɛ́a, à kɛ̃̀ a ɔĩ. 28 Akũ Samuɛli pìnɛ: Dikiri
n bo Isarailanɔ kpatan gbãra, akũ à n gbɛ̃dake kũ à mana denla kàn. 29 Isarailanɔ Luda
Gakuride dì ɛ́kɛ toro, àdi a laasun litɛro, zaakũ bisãsirinlo, gbasa à a laasun litɛ. 30 Akũ Solu
pìnɛ: Ma durunna kɛ̀. Bee kũ abireo n yã nna, ǹ ma kpe ta Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ gbɛ̃ sĩnda
pínkio arɛ. Ǹ gɛ́ zɛmɛnɛ de mà le mà donyĩ kɛ Dikiri n Ludanɛ. 31 Akũ Samuɛli èra à gèɛ à
zɛ̀nɛ, akũ Solu donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ.

32 Akũ Samuɛli pì: À mɔ́ kũ Amalɛki kína Agagao. Kũ kína pì tɛn su, àtɛn kpákpa kũ yãke
kunlo, zaakũ àtɛn da a bo ga léimɛ. 33 Akũ Samuɛli pì: Lákũ n fɛ̃nɛda tò nɔgbɛ̃ dasinɔ kùra
ń néi nà, lɛn n da ni kura a néi lɛ se. Akũ à Agaga zɔ̀zɔ̃kɔ̃rɛ Dikiri arɛ Giligala gwe. 34 Akũ à
tà Rama. Solu sɔ̃ à tà a bɛa Gibɛa. 35 Bee kũ Solu kɛ̀ Samuɛlinɛ wɛ̃nda, Samuɛli dí gɛ́ a gwa
doro ari à gɛ̀ɛ gao, zaakũ Dikiri pɔ yàka kũ à Solu kà Isarailanɔ kína ũ yãi.

16

*Samu*ɛli nísikuna Dauda mìia

1 Dikiri pì Samuɛlinɛ: Ĩnigɔ̃ ɔ́ɔ dɔ Solu yã musu ari bɔrɛmɛɛ? Ma ginɛ à kí ble Isarailanɔa.
Ǹ nísi ká bɛ̃nɛn à pa ǹ da zén. Ma n zĩ Bɛtilihamu gbɛ̃ Yɛsɛ kĩnaa, zaakũ a nénɔ doken ma
sɛ̀ à gɔ̃ kína ũ. 2 Akũ Samuɛli pì: Deran mani kɛ mà gɛ́ gwee? Tó Solu mà, ani ma dɛ. Akũ
Dikiri pìnɛ: Ǹ zùnunu sɛ́ ǹ géo ǹ pi n su ma gbagbamɛ. 3 Ǹ Yɛsɛ sísi sa pì onaa gũn, mani
yã kũ ĩni kɛ onnɛ, ĩni nísi kúmɛnɛ gbɛ̃ kũ mani mɔnnɛ mìia.
4 Samuɛli yã kũ Dikiri òarɛ kɛ̀. Kũ àtɛn ká Bɛtilihamu, lakutu pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ gɛ̀ɛ ò dàalɛ.
Vĩna ń kũ, akũ ò a là ò pì: Aafiaamɛ n su la yá? 5 À pì: Aafiaamɛ. Ma su Dikiri gbagbamɛ.
À gbɑ̀ bo á zĩdanɛ à gɛ́ kũmao sa o. Akũ à gbɑ̀ bò Yɛsɛnɛ kũ a négɔ̃gbɛ̃nɔ à ń sísi sa'onaaa.
6 Kũ ò kà, Samuɛli Ɛliabu è, akũ à laasun lɛ̀ à pì: Gbɛ̃ kũ Dikiri sɛ̀ mɛ́ à zɛna a arɛ gwe. 7 Akũ
Dikiri pìnɛ: Ǹsun a zɛna ke a gbɑ̀nakɛ gwaro, ma giimɛ. Madì gbɛ̃ gwa lákũ bisãsiri dì gwa
nàro. Bisãsiri dì gbɛ̃ gwa a mèɛamɛ, makũ sɔ̃, swɛ̀ɛn madì gwa. 8 Akũ Yɛsɛ Abinadabu sìsi, à
sù Samuɛli arɛ, akũ à pì: Dikiri dí gbɛ̃ díkĩna séro. 9 Akũ Yɛsɛ Sama sìsi, à sù Samuɛli arɛ dɔ,
akũ à pì: Dikiri dí gbɛ̃ díkĩna séro. 10 Akũ Yɛsɛ a négɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn supplanɔ sìsi, ò sù Samuɛli
arɛ, akũ à pì: Dikiri dí ń gbɛ̃ke séro. 11 Akũ à Yɛsɛ là à pì: N kɛfɛnnanɔ lén dí ń pínki yá? À
wèa à pì: Ń gbɛ̃ kpɛde mɛ́ à kú laro, àtɛn sã dãmɛ. Akũ Samuɛli pìnɛ: Ǹ gbɛ̃ zĩ ò a sísi. Óni
pɔ́ke kɛro séto à sù. 12 Akũ à gbɛ̃ zĩ̀a, à sù. Nɛ́ pì bi gbɛ̃ tɛ̃ramɛ, a pɛtɛna mana akũsɔ̃ a ãn
kɛ̃kɔ̃ana. Akũ Dikiri pì: Ǹ futɛ ǹ nísi kú a mìia, zaakũ àpiin gwe. 13 Akũ Samuɛli bɛ̃nɛ pìi sɛ̀
à nísi kù a mìia a vĩ̀ninɔ wára. Zaa zĩ birean Dikiri Nini sù Daudaa. Abire gbɛra Samuɛli èra
à tà Rama.

*Dauda zĩkɛ*na Solunɛ

14 Dikiri Nini gò Solua, akũ Dikiri tò tãna pãsĩ sùa. 15 A ìbanɔ pìnɛ: Luda tò tãna pãsĩ tɛn
wɛ́ tãmma. 16 Kína, ǹ tó ókɔ̃nɔ n ìbanɔ ò gbɛ̃ kũ à mɔrɔlɛna dɔ̃ wɛtɛ. Tó Luda tò tãna pãsĩ
pìi sùmma, anigɔ̃ mɔrɔ lénnɛ, ń le ǹ kɛ sɑ̀na. 17 Akũ à pì a ìbanɔnɛ. À gbɛ̃ kũ à mɔrɔlɛna dɔ̃
manamana wɛtɛ à su kãaomɛnɛ. 18 Akũ a ìbanɔ doke pìnɛ: Ma Bɛtilihamu gbɛ̃ Yɛsɛ né ke è,
à mɔrɔlɛna dɔ̃. Zĩ̀kari wɔ́rɔgɔdemɛ, akũsɔ̃ à yã'ona dɔ̃. Gɔ̃ manamɛ, akũsɔ̃ Dikiri kú kãao.
19 Akũ Solu gbɛ̃nɔ zĩ̀ Yɛsɛa, ò gɛ̀ɛ ò pìnɛ: Solu pì ǹ n nɛ́ Dauda kũ àdi sãnɔ dã gbarɛarɛ.
20 Akũ Yɛsɛ burodii dì zaakinɛ kũ sèwɛ̃o tùru do kũ blèkofĩninɛ bɔ̀rɔɔo, à a nɛ́ Dauda
gbàrɛo Solua. 21 Kũ à kà Solu kĩnaa, à gɔ̀ a zĩ̀kɛri ũ. Solu yei manamana, akũ à a dìtɛ a
zĩ̀kapɔnɔserinɔ doke ũ. 22 Akũ Solu gbɛ̃ zĩ̀ Yɛsɛa à pì: Ǹ tó Dauda gɔ̃ ma zĩ̀kɛri ũ, zaakũ a yã
dì kɛmɛnɛ nna. 23 Tó Luda tò tãna pìi sù Solua, akũ Dauda dì a mɔrɔ sɛ́ àgɔ̃ léne. Tó tãna pìi
gòa, akũ àdi kɛ sɑ̀na, à su a laakariia.

17

*Dauda kũ G*ɔlayao

1 Filisitininɔ ń zĩ̀karinɔ kàkara, òtɛn zĩ̀ soru kɛ Soko, Yudanɔ bùsun, akũ ò bùraa kàtɛ
Ɛfɛsi Damimu, Soko kũ Azekao dagura. 2 Solu kũ Isarailanɔ sɔ̃ ò kɔ̃ kàkara ò bùraa kàtɛ Ela
gusaran, òtɛn soru kɛ ò gɛ́ Filisitininɔi kũ zĩio. 3 Filisitininɔn kú sĩ̀sĩia dire kpa, Isarailanɔn
kú sĩ̀sĩia la, guvutɛ kú ń dagura. 4 Akũ Gata gɔ̃sa gbãna kũ òdi pinɛ Gɔlaya bò Filisitininɔ
bùran. A gbɑ̀na kà gɑ̀sãkuru suddo. 5 À mɔ̀gotɛ̃ fùra kuna, à mɔ̀gotɛ̃ uta kũ à de lán kpɔ̀tɛkɛɛ
bà dana kũ a tìkisii kà kiloo baaakɔ̃. 6 À mɔ̀gotɛ̃ sòkoto yĩna dɔ, akũsɔ̃ à mɔ̀gotɛ̃ sári lɛ̀kɛtɛ

lokona a kpɛ kpa. [7] À sári sɔ̃ntɛ kũna, a pá de lán bizatãri gòdo lí bà. A wɛ́ tìkisii kà kiloo suppla. A sɛ̃̃gbakosɛri tɛ́ a arɛ.

[8] Gɔlaya zɛ̀ à lɛ́ zù Isaraila zɩ̀̀karinɔi à pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò a bɔtɛ kũ zɩ̀̀ioo? Á dɔ̃ kũ Filisitinimɛ ma ũroo? Ákɔ̃nɔ sɔ̃, Solu zɔ̀nɔn á ũ. À gbɛ̃̃ke bo á tɛ́ à kipa à su ma kĩnaa. [9] Tó ani fɔ̃ à zɩ̀̀ ká kũmao à ma dɛ, ma gbɛ̃̃nɔ ni gɔ̃ á zɔ̀nɔ ũ. Tó makũ mɛ́ ma a dɛ̀ sɔ̃, áni gɔ̃ ó zɔ̀nɔ ũ, ánigɔ̃ zɔ̀ blewɛrɛ. [10] Akũ Filisitini pìi èra à pì: Matɛn kùsɛɛ biri Isaraila zɩ̀̀karinɔa gbãra. À gbɛ̃̃ wɛtɛmɛnɛ de ò zɩ̀̀ ká kũ kɔ̃o. [11] Kũ Solu kũ Isarailanɔ a yã pìi mà ń pínki, ò bídi kɛ̀, swɛ̃̃ɛ kɛ̃̃ńgu.

[12] Dauda bi Ɛflata gbɛ̃̃ Yɛsɛ nɛ́mɛ. Yɛsɛ bi Bɛtilihamu kũ à kú Yudanɔ bùsun gbɛ̃̃mɛ. À nɛ́gɔ̃gbɛ̃̃nɔ ì gbɛ̃̃nɔn sɔraakɔ̃. Solu gɔrɔa à zɔ̃kɔ̃ kũ̀ à zĩ kũ̀ manamana. [13] A nɛ́ gbãna gbɛ̃̃nɔn aakɔ̃nɔn kú zɩ̀̀lan kũ Soluo. A daudu tɔ́n Ɛliabu, a plade tɔ́n Abinadabu, a aakɔ̃de tɔ́n Sama. [14] Daudamɛ Yɛsɛ nɛ́ kpɛde ũ. A vɩ̀̀ni pìnɔ tɛ́ Solui, [15] ama Dauda dì gɛ́ Solu kĩnaa à ɛra à su Bɛtilihamu a de sãnɔ dã. [16] Filisitini pìi dì bo à a zĩda mɔńnɛ kɔnkɔ kũ ɔkɔsio ari gɔrɔ bupla.

[17] Zĩkea Yɛsɛ pì a nɛ́ Daudanɛ: Ǹ ése kpatana kpɛ̃̃nɛ do dí kũ burodi mèn kuri dínɔ sɛ́ ǹ gɛ́o n vɩ̀̀ninɔnɛ likalika ń bùran. [18] Ǹ gàsi mèn kuri dínɔ sɛ́ ǹ kpá ń gã̀ gbɛ̃̃ zɔ̃kɔ̃ɔa. Ǹ gɛ́ ǹ ń gwa, tó ò aafia, ǹ su kũ sèedaao kũ ò kun aafia. [19] Ò kú kũ Soluo kũ Isarailanɔ pínki Ela guvutɛn, òtɛn zɩ̀̀ ká kũ Filisitininɔ.

[20] Dauda fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ, à a sãnɔ tò kũ sãdãri pãndeo. À a aso sè, akũ à dà zɛ́n lákũ Yɛsɛ òarɛ nà. Kũ à kà zɩ̀̀karinɔ bùran, à sù à lè òtɛn gɛ́ zɩ̀̀lan, òtɛn wiki gbãna lɛ́. [21] Isarailanɔ kũ Filisitininɔ tɛn soru kɛ ò arɛ dɔkɔ̃a. [22] Akũ Dauda a aso nà pɔ́dãkpãriinɛ a ɔĩ, akũ à bàa lè à gɛ̀ɛ zɩ̀̀lan. À a vɩ̀̀ninɔ lè gwe, akũ à fɔ kpàḿma. [23] Kũ àtɛn yã o kũńwo, Filisitininɔ gɔ̃sa gbãna Gɔlaya, Gata gbɛ̃̃ bò Filisitini zɩ̀̀karinɔ tɛ́, à èra à fùtɛ kũ a yã pìio. Dauda yã pìi mà. [24] Kũ Isarailanɔ a è, swɛ̃̃ɛ kɛ̃̃ńgu, ò lɛ̀kɔ̃a ń pínki. [25] Òtɛn okɔ̃nɛ òtɛn pi: Ádi gɔ̃gbɛ̃̃ pì e à bòroo? Tó à bò, àdi kùsɛɛ biriwámɛ. Gbɛ̃̃ kũ à a dɛ̀, kína ni ade gba aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃, ani a gba a nɛ́nɔgbɛ̃̃ dɔ nɔ ũ, akũsɔ̃ a bedenɔ ni bɛ'ɔgɔ kpá doro.

[26] Akũ Dauda gbɛ̃̃ kũ ò zɛna a sarɛnɔ là à pì: Bɔ́n oni kɛ gbɛ̃̃ kũ à Filisitini pìi dɛ̀ à Isarailanɔ bò wé'i gũnnɛɛ? Dín Filisitini gyɔfɔrɔde pì ũ, gbasa àtɛn kùsɛɛ biribiri Luda Wɛ̃̃ndide zɩ̀̀karinɔaa? [27] Akũ ò pìnɛ lákũ gbɛ̃̃nɔ tɛn o nà: Lɛn oni kɛ gbɛ̃̃ kũ à a dɛ̀nɛ lɛ. [28] Kũ a vɩ̀̀ni zɔ̃kɔ̃de Ɛliabu mà Dauda tɛn yã o kũ gbɛ̃̃nɔ, a pɔ fɛ̃̃i à pì: À kɛ̀ dera n su laa? Dín n sã fíti nɔ tònɛ gbárannan? Má n karambaani kũ n nɛ̀sɛ vãnio dɔ̃. N su zɩ̀̀ gwamɛ. [29] Dauda pì: Bɔ́n ma kɛ̀ɛ? Bee yã mani oroo? [30] Akũ à kpɛ dɔ̀nɛ, à gɛ̀ɛ à yã dokɔ̃nɔ pìi là gbɛ̃̃ pãndea. Lákũ gbɛ̃̃ káaku ònɛ nà, lɛn ò ònɛ lɛ dɔ. [31] Ò yã kũ Dauda ò pìi gbã̀ Solunɛ, akũ à a sìsi.

[32] Kũ Dauda sù, à pì Solunɛ: Gbɛ̃̃ke sún tó swɛ̃̃ kɛ̃agu Filisitini pì yã musuro. Makũ n zɔ̀blerii, mani gɛ́ zɩ̀̀ ká kãao. [33] Akũ Solu pìnɛ: Ĩni fɔ̃ ǹ gɛ́ zɩ̀̀ ká kũ Filisitini pìioro. Nɛ́ fítimɛ n ũ. Gɔ̃gbɛ̃̃ pì sɔ̃ bi zɩ̀̀kariimɛ zaa a kɛfɛnnakɛgɔrɔa. [34] Akũ Dauda pìnɛ: Makũ n zɔ̀blerii, makũ mɛ́ madìgɔ̃ ma de sãnɔ dã. Tó músu ke mani sù à sã kũ̀ kpàsan, [35] madì a gbɛsɛ mà a gbɛ̃̃ mà sã pì bo a lɛ́i. Tó à èra kũmao, akũ madì a kũ a lɛ́kãsãa mà gbɛ̃̃ mà dɛ. [36] Makũ n zɔ̀blerii, ma músuu dɛ̀, ma mani dɛ̀. Filisitini gyɔfɔrɔde pì ni gɔ̃ lán pɔ́ pìnɔ bà, zaakũ àtɛn kùsɛɛ biribiri Luda Wɛ̃̃ndide zɩ̀̀karinɔamɛ. [37] Dauda èra à pì: Lákũ Dikiri ma bo músu kũ manio lɛ́i nà, lɛn ani ma bo Filisitini pì ɔĩ lɛ. Akũ Solu pìnɛ: Ǹ gɛ́! Dikiri gɔ̃ kú kũnwo.

[38] Solu a zɩ̀̀ka'uta dànɛ à a mɔ̀gotɛ̃̃ fùraa kùnɛ, akũ à a mɔ̀ uta dànɛ. [39] Dauda Solu fɛ̃̃nɛda lòko zɩ̀̀ka'uta pìia. Kũ à nà táa, akũ à fùa, zaakũ adi dɔ́nɛ kɛoro. Akũ à pì Solunɛ: Mani fɔ̃ mà gɛ́ kũ pɔ́ pìnɔro, zaakũ mádi dɔ́nɛ kɛoro. Akũ à pɔ́ pìnɔ bɔ̀tɛ pínki à kàtɛ. [40] À a gòo sè, akũ à gɛ̀ɛ à gbɛ̀ pɔ́rɔpɔrɔ sɛ̀tɛ swawɛɛn mèn sɔɔro à kà a sãdãbɔkɔn. Akũ àtɛn na Filisitini pìii, à a gbɛ̀mba kũna.

[41] Akũ Filisitini pì tɛn na Daudai, a sɛ̃̃gbakosɛri tɛn táa o a arɛ. [42] Kũ à Dauda gwà, à è nɛ́ fíti tɛ̃̃ra manamɛ, akũ à dɔkɛ̀ kãao [43] à pìnɛ: Gbɛ̃̃dan ma ũ, akũ n gbasa ntɛn sumai kũ gòoo yá? Akũ à a kà kũ a tãna tɔ́o. [44] Akũ à èra à pì: Ǹ namai ǹ gwa, bãnɔ ni n ble, nɔ̀bɔ pãsĩnɔ ni

n só. [45] Dauda pìnɛ: Fɛ̃nɛda kũ sári lɛ̀kɛtɛɛo kũ sári sɔ̃ntɛon ntɛn suomai. Makũ sɔ̃, Dikiri
Zɪ̀karide Isarailanɔ Luda kũ n kùsɛɛ bìribiria tɔ́n matɛn suomma. [46] Dikiri ni n namɛnɛ ma
ɔĩ gbãra. Mani n dɛ mà n mì zɔ̃, mani Filisitini zɪ̀karinɔ gɛ̀nɔ kpá bãnɔa kũ nɔ̀bɔ pãsĩnɔo
gbãra ò só, andunia ni dɔ̃ kũ Luda kú kũ Isarailanɔ. [47] Gbɛ̃ kũ ò kakarana lanɔ ni dɔ̃ kũ Dikiri
dì zɪ̀ ble kũ fɛ̃nɛdao ke kũ sárioro. Dikiri mɛ́ a zɪ̀ gbãna vĩ, ani á nawɛrɛ ó ɔĩ.

[48] Gɔrɔ kũ Filisitini pì tɛn na Daudai àtɛn su, akũ Dauda bàa lɛ̀ àtɛn su gu kũ oni zɪ̀ kán.
[49] Akũ à ɔ dà a bɔ̀kɔn à gbɛɛ bò à dà a gbɛ̀mban. Kũ à Filisitini pìi gbɔ̀o, akũ à a pà a arɛa.
Gbɛɛ pìi vlɛ̀ a arɛ pìi gũn, akũ à lɛ̀tɛ a gbɛrɛa. [50] Gbɛ̀mbaan Dauda zɪ̀i blèo Filisitini pìia. À
a pào à nɛ̀, bee fɛ̃nɛda à kũnaro. [51] Akũ à bàa lɛ̀ à gɛɛ à zɛ̀ala, à a fɛ̃nɛda wòto a kpén à a dɛ̀
à a mìi zɔ̀o. Kũ Filisitininɔ è ń gɔ̃sa gbãna pìi gà, akũ ò lɛ̀kɔ̃a. [52] Akũ Isarailanɔ kũ Yudanɔ
pɛ̀tɛńyĩ kũ wikio, ò pɛ̀ńma ari Gata bĩnilɛa kũ Ɛkɛrɔnu bĩnilɛo. Gbɛ̃ kũ ò ń dɛdɛnɔ gɛ̀nɔ gɔ̀
katɛna sɛna zaa Saraimu zén ari Gata kũ Ɛkɛrɔnuo. [53] Kũ ò sù kũ pɛna Filisitininɔaao, akũ ò
ń bùra pɔ́nɔ nàkɔ̃a ò tào. [54] Dauda Filisitini pìi mìi sɛ̀ à gɛ̀ɛo Yurusalɛmu, à a gɔ̃kɛbɔnɔ kàtɛ
a kpén.

[55] Gɔrɔ kũ Dauda tɛn na Filisitini pìii, Solu tɛni a gwa, akũ à a zɪ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Abana là
à pì: Dí nɛ́mɛ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pì ũu? À wèa à pì: Kína, kũ n kunnaao, má dɔ̃ro. [56] Akũ kína pì: Ǹ
gbɛka ǹ ma dí nɛ́n kɛfɛnna pì ũ. [57] Kũ Dauda sù kũ Filisitini pì dɛnaao, Abana a sɛ̀ à gɛ̀ɛo
Solu kĩnaa, à Filisitini pìi mì kũna. [58] Akũ Solu a là à pì: Kɛfɛnna, dí nɛ́mɛ n ũu? À wèa à pì:
N zɔ̀bleri Yɛsɛ, Bɛtilihamu gbɛ̃ nɛ́mɛ ma ũ.

18

*Solu g*ɔ̃bakpana kũ Daudao

[1] Kũ Dauda yã ò kũ Soluo à làka, akũ Yonatã gbɛ̃nna kpà kãao à yei lán a zĩda wɛ̀ndii bà.
[2] Zaa zĩ birean Solu a dìtɛ a bɛa, adi we à tá a de bɛa doro. [3] Yonatã yã yɪ̀ kãao kũ à yei lán a
zĩda wɛ̀ndii bà yãi. [4] Akũ à a arukĩmba kũ à dana bò à a gbà kũ a zɪ̀ka'utao kũ a fɛ̃nɛdao kũ
a sáo kũ a asaao. [5] Gu kũ Solu Dauda gbàrɛn zɪ̀ ká pínki, àdi sa'a kɛmɛ, akũ à a dìtɛ zɪ̀karinɔ
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. A yã dì kɛ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ nnamɛ kũ Solu ìbanɔ ń pínki.

[6] Kũ zɪ̀karinɔ tɛn su Dauda Filisitini pì dɛnaa gbɛra, nɔgbɛ̃nɔ bò Isaraila wɛ̃tɛnɔ gũn pínki,
ò gɛ̀ɛ da ń kína Solulɛ, òtɛn lɛ̀ sí òtɛn ũ wã, òtɛn gã̀gã lɛ́ òtɛn pɔnna kɛ òtɛn sɛ̀kɛrɛ pá. [7] Òtɛn
lɛ̀ sí òtɛn dɔkɔ̃nɛ, òtɛn ũ wã̀ òtɛn pi:
Solu gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ wàa sɔsɔɔro,
Dauda sɔ̃ dúbu lɛu ũgbangba.
[8] Yã pìi kɛ̀ Solunɛ ĩni manamana, akũ a pɔ fɛ̀ à pì: Ò dúbu lɛu ũgbangba kpà Daudaa, makũ
sɔ̃ wàa sɔsɔɔro. Kpata mɛ́ à gɔ̀ à sí sà. [9] Zaa zĩ birean à nɛ̀sɛgɔ̃baa kpà kãao.

[10] Kũ gu dɔ̀, akũ Luda tò Solu tãna pãsĩ pìi dìa, àtɛn yã ya a kpén, akũ Dauda a mɔrɔɔ sɛ̀,
àtɛn lɛ́ lákũ àdi lɛ́ nà. Solu a sári kũna, [11] akũ à a gbɔ̀o, àtɛn da áni Dauda páo de à nakɔ̃a
kũ gbɪ̀io. Akũ Dauda a zĩda gbɔ̀tɛnɛ gɛ̀n pla. [12] Solu tɛn vĩna kɛ Daudanɛ kũ Dikiri kú kãao
akũsɔ̃ à pã kpàai yãi. [13] Akũ à pɛ̀ Daudaa a kia, à a dìtɛ zɪ̀kari gbɛ̃nɔn wàa sɔɔronɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃
ũ. Àkũ mɛ́ àdigɔ̃ tɛ́ńnɛ arɛ zɪ̀lan. [14] Gu kũ à gɛ̀ɛn pínki àdi sa'a kɛmɛ, kũ Dikiri kú kãao yãi.
[15] Kũ Solu è àdigɔ̃ sa'a le, akũ à vĩna kɛ̀nɛ de yãla. [16] Isarailanɔ kũ Yudanɔ sɔ̃ ò ye Daudai ń
pínki, kũ àdigɔ̃ tɛ́ńnɛ arɛ zɪ̀lan yãi.

[17] Akũ Solu pìnɛ: Mani ma nɛ́nɔgbɛ̃ káaku Mɛraba kpámma nɔ ũ. Ǹ wɔ́rɔgɔ kɛ ǹ Dikiri
zɪ̀ kámɛnɛ. Zaakũ Solu laasun lɛ̀ à pì: Mani ɔ kɛaro, Filisitininɔ mɛ́ oni a dɛ. [18] Akũ Dauda
pìnɛ: Dín ma ũu? Dín ma bedenɔ kũ ma de burinɔ ũ kũ mani gbasa mà gɔ̃ n anzure ũu?
[19] Kũ Mɛraba kà ò a kpá Daudaa, akũ Solu a kpà Mɛɔla gbɛ̃ Adarɪɛlia.

[20] Solu nɛ́nɔgbɛ̃ Mikala ye Daudai. Kũ ò yã pìi ò Solunɛ, à kɛ̀nɛ nna [21] à pì: Mani a kpáamɛ,
ani gɔ̃nɛ tankutɛ ũ, Filisitininɔ ni a dɛ. Akũ à pì Daudanɛ: Ĩni ma nɛ́ pãnde e ǹ sɛ́ sà. [22] Akũ
à pì a ìbanɔnɛ: À yã o Daudanɛ asiri gũn, à onɛ a yã kàmagu akũsɔ̃ ma ìbanɔn yei ń pínki.
À ma nɛ́nɔgbɛ̃ sɛ́. [23] A ìbanɔ yã pìi dà Daudanɛ a sãn, akũ à pìńnɛ: Gɔ̃na kína nɛ́ zã ũ bi yã

aragan yá? Takasidemɛ ma ũ, dí mɛ́ à ma dɔ̃ɔ? [24] Kũ Solu ìbanɔ sù, ò Dauda yã pìi bàbanɛ.
[25] Akũ Solu pì: À onɛ má ye anzure pɔ́keiro, séto à fĩna bomɛnɛ ma ibɛrɛ Filisitininɔa, à
sumɛnɛ kũ ń gyɔfɔrɔnɔ mèn basɔɔro. Àtɛn da Filisitininɔ ni a dɛmɛ.
[26] Kũ ìbaa pìnɔ yã pìi bàba Daudanɛ, gõna kína nɛ́ zã ũ kènɛ nna sà. Ari nɔ pì sɛ́gɔrɔ gõ
gɛ́ ká, [27] Dauda kũ a zǐkarinɔ fùtɛ ò gèɛ ò Filisitininɔ dèdɛ gbɛ̃nɔn wàa do, akũ à sù kũ ń
gyɔfɔrɔnɔ à kpà kínaa pínki, de à le à gõ a nɛ́ zã ũ yãi. Akũ Solu a nɛ́ Mikala kpàa nɔ ũ. [28] Kũ
Solu è lɛ, à dɔ̃ kũ Dikiri kú kũ Daudao akũsõ a nɛ́ Mikala yei, [29] akũ a vĩnakɛnanɛɛ kàra, à
gɔ̃ a ibɛrɛ ũ ari à gèɛ gào. [30] Gɔrɔ kũ Filisitini kínanɔ tɛn bɔtɛ ò gɛ́ zǐ ká, Dauda dì sa'a le de
Solu ìba kparanɔla, akũ à tɔ́ bò manamana.

19

Solu wɛtɛna à Dauda dɛ

[1] Solu ò a nɛ́ Yonatãnɛ kũ a ìbanɔ ń pínki ò Dauda dɛ. Ama Yonatã yei manamana, [2] akũ à
a gbà laakarii à pì: Ma de tɛn wɛtɛ à n dɛ. Ǹgõ n zĩda kũna dõ zia kɔnkɔ. Ǹ utɛki wɛ́tɛ ǹgõ
kun. [3] Mani bo wɛ̃tɛ kpɛ kũ ma deo, óni zɛ gu kũ n utɛn. Mani n yã onɛ. Lákũ à òmɛnɛ nà,
mani onnɛ.
[4] Akũ Yonatã gèɛ à Dauda mana bò a denɛ à pì: Baa, ǹsun yã vãni kɛ n zɔ̀bleri Daudanɛro,
zaakũ adi vãni ke kɛnnɛro. A yãkɛnanɔ àre vĩnnɛ manamana. [5] Kũ à Filisitini pìi dɛ̀, à gì a
wɛ̃̀ndiiimɛ, akũ Dikiri tò o zǐ zõkõɔ blè ó pínki. N è, akũ n pɔ kɛ̀ nna. Bɔ́ yã mɛ́ à tò ń ye ǹ yã
vãni kɛ taarisaride pìinɛ ǹ a dɛ pãa? [6] Solu a yã mà, akũ à yã sè à pì: Kũ Dikirio oni a dɛro.
[7] A gbɛra Yonatã Dauda sìsi, à yã pìi bàbanɛ pínki, akũ à gèɛ kũ Daudao Solu kĩnaa, akũ àtɛn
zĩ kɛnɛ lán a zĩ bà.
[8] Zǐi èra à fùtɛ, akũ Dauda gèɛ zǐ ká kũ Filisitininɔ. À sìńgu à zǐi blèḿma búgubugu, akũ
ò bàa lènɛ.
[9] Dikiri tò Solu tãna pãsĩ pìi èra à dìa gɔrɔ kũ à vutɛna a kpén. À a sári kũna, akũ Dauda
tɛni a mɔrɔ lénɛ. [10] Solu wètɛ à Dauda páo de à a nakõa kũ gbǐio. Kũ à gbǎtɛnɛ, akũ sári pìi
gèɛ à gbǐi pà. Gwãani birean Dauda bàa lɛ̀ à tà.
[11] Akũ Solu gbɛ̃nɔ zǐ Dauda bɛa, de ò a dãdã ò a dɛ kɔnkɔ, akũ a nanɔ Mikala a gbà laakarii
à pì: Tó ńdi bàa sí gwãanialaro, oni n dɛ zia. [12] Akũ Dauda bò wondoo gũn, Mikala a gbàrɛ
kũ bàao zĩtɛ, akũ à bàa lɛ̀ à gɛ̃̀ zéla. [13] Akũ Mikala tãna sè à wùtɛ gádoa, à blè bára sè à kù
tãna pìi mìla, akũ à biza kùala. [14] Kũ Solu gbɛ̃nɔ zǐ ò Dauda kũ, Mikala pì à gbãnaro. [15] Akũ
Solu èra à gbɛ̃nɔ zǐ Dauda gwa à pìńnɛ: À a sɛ́ kũ a gádoo lɛɛlɛ, à su kãaomɛnɛ de mà a dɛ.
[16] Kũ ò gɛ̃̀ kpén, tãna pìin ò è gádoa, blè bára kú a mìla. [17] Akũ Solu Mikala là à pì: Bɔ́yãi n
bo ma kpɛ n ma ibɛrɛ gbàrɛ à pìtima lɛɛ? Mikala wèa à pì: À pìmɛnɛ mà tó à gɛ̃ zéla. Tó
ma gi, áni ma dɛ.
[18] Kũ Dauda bàa lɛ̀ à gɛ̃̀ zéla, à gèɛ Samuɛli gwa zaa Rama. À yã kũ Solu kèarɛ bàbanɛ pínki,
akũ ò gèɛ ò vùtɛ Nayo lɛɛlɛ. [19] Kũ ò ò Solunɛ Dauda kú Nayo zaa Rama, [20] akũ Solu gbɛ̃nɔ zǐ
ò a kũ. Kũ ò kà gwe, ò lè annabi gã̀ tɛn dɛdɛ, Samuɛli kú ń té ń don'arɛde ũ. Akũ Luda Nini
sù zǐrii pìnɔa, òtɛn dɛdɛ se. [21] Kũ ò ò Solunɛ, akũ à gbɛ̃ pãndenɔ zǐ, akũ ò dèdɛ lɛ se. Solu
èra à gbɛ̃nɔ zǐ a gɛ̃̀n aakõde, akũ ò dèdɛ lɛ se dɔ. [22] Akũ Solu pìi fùtɛ àtɛn gɛ́ Rama a zĩda sà.
Kũ à kà lɔ̀gɔ zõkõ kũ à kú Sɛku sarɛ, à gbɛ̃nɔ là à pì: Samuɛli kũ Daudao kú mámɛɛ? Akũ ò
pìnɛ: Ò kú Nayo zaa Rama. [23] Kũ àtɛn gɛ́ gwe, akũ Luda Nini sù bee àpiia se, àtɛn gɛ́ àtɛn
dɛdɛ, ari à gèɛ à kao Nayo zaa Rama. [24] À a pɔ́kasanɔ pìtiawa, à dèdɛ Samuɛli wára. Zĩ birea
fãnantɛ̃ kũ gwãanio pínki àdigõ wutɛna punsimɛ. À yã mɛ́ à tò òdi pi: Solu kú annabinɔ tɛ́
dɔ see?

20

Dauda kũ Yonatão

[1] Dauda bò Nayo zaa Rama, à bàa lɛ̀ à gèɛ à Yonatã lè, akũ à a là à pì: Bɔ́n ma kɛ̀ɛ? Dà
kpaten ma kɛ̀ɛ? Yã vãni kpaten ma kɛ̀ n denɛ kũ àtɛn wɛtɛ à ma dɛɛ? [2] À wèa à pì: Gyam!

Ĩni garo. Ǹ gwa, ma de dìgɔ̃ yãke kɛ à gí damɛnɛ ma sãnyĩro, yã zɔ̃kɔ̃ ke a fítinnan yá. Ma de nigɔ̃ yã dí taka kɛ à gí omɛnɛi yá? Lɛnlo! [3] Akũ Dauda pì dɔ: N de dɔ̃ sãnsãn kũ ma n pɔnna è. Abire yãin adi tó n yã pìi màro, de n pɔ sún yakaro yãi. Kũ Dikiri kunnaao kũ n kunnaao má kú ga léimɛ. [4] Akũ Yonatã pìnɛ: Pɔ́ kũ n yei pínki mani kɛnnɛ. [5] Akũ Dauda pìnɛ: Ǹ gwa, mɔ dufu dikpɛmɛ zia. À kṳ̀ mà vutɛ mà pɔ́ ble kũ kínaomɛ. Ǹ tó mà gɛ́ mà utɛ sẽ̀ntɛ ari ziando ɔkɔsi. [6] Tó n de ma gbɛka, ǹ pinɛ ma zɛ́ gbɛ̀kamma mà gɛ́ ma bɛ wẽ̀tɛa Bɛtilihamu likalika, kũ ma bedenɔ pínki tɛn sa kũ òdi o wẽ̀ kũ wẽ̀ɛo o gwe yãi. [7] Tó à pì à mana, manigɔ̃ aafia, ama tó a pɔ fẽ̀ manamana, ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ yã vãnin à zɛ̀o à kɛmɛnɛ gwe. [8] Ǹ gbẽ̀kɛ kɛ makũ n zɔ̀bleriinɛ, zaakũ n yã yĩ̀ kũmao kũ Dikiri dɔ̃naaomɛ. Tó má taari vĩ, ǹ ma dɛ n zĩda. Ǹsun ma kpá n dearo. [9] Akũ Yonatã pì: Gyam! Tó má dɔ̃ kũ ma de zɛ̀o à vãni kɛnnɛ, de mani onnɛroo? [10] Akũ Dauda a là à pì: Tó n de sù à yã pãsĩ ònnɛ, dí mɛ́ ani omɛnɛɛ? [11] Akũ Yonatã pìnɛ: Ǹ mɔ́ ò gɛ́ sẽ̀ntɛ. Akũ ò bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ sẽ̀ntɛ ń pla.

[12] Akũ Yonatã pì: Ma sì kũ Dikiri Isarailanɔ Ludao, ari ziando mandara'i mani ma de yɔ̃ mà gwa. Tó n yã kɛ̀nɛ, mani lɛ́gbãzã kɛnnɛ. [13] Tó ma de ye à vãni kɛnnɛmɛ sɔ̃, akũ mádi lɛ́gbãzã kɛnnɛ ma n gbarɛ n ta aafiaro, Dikiri yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ. Dikiri gɔ̃ kú kũnwo lákũ à kú kũ ma deo yã nà. [14] Lákũ má kú kũ wẽ̀ndiio nà ǹ gbẽ̀kɛ kɛmɛnɛ lákũ Dikiri dì kɛ́ńnɛ nà, kũ òsun ma dɛro yãi. [15] N gbẽ̀kɛ sún laka kũ ma bedenɔ zikiro, bee tó Dikiri tò n ibɛrɛnɔ làka andunia gũn. [16] Lɛn Yonatã yã yĩ̀ kũ Daudao lɛ, akũ à pì: Dikiri fĩna bonnɛ n ibɛrɛnɔa. [17] Akũ Yonatã tò Dauda èra a la dàarɛ dɔ a yeina yãi, zaakũ à yei lán a zĩda wẽ̀ndii bàmɛ.

[18] Akũ Yonatã pìnɛ: Mɔ dufu dikpɛ kun zia. Tó odi gbẽ̀ke e n vutɛkinlo, oni n gbɛkamɛ. [19] Ziando ǹ gɛ́ ǹ utɛ gu kũ n utɛn yã pì naana gɔrɔ, ĩnigɔ̃ kú gbè kũ à de zĩtɛ lɛ́ sèeda ũ sarɛ gwe. [20] Mani kà zu gbɛ̀ɛ pìi sarɛ wén aakɔ̃ lándɔ̃ matɛn pɔ́ gbã bà, [21] mani négɔ̃gbẽ̀ ke zĩ à gɛ́ kàa pìnɔ wɛtɛ. Tó ma pìnɛ, kànɔn kú a kpɛ, à sɛ́tɛ à mɔ́o, ǹ mɔ́, ma sì kũ Dikirio ĩnigɔ̃ aafiamɛ, kari yã kunlo. [22] Tó ma pìnɛ kànɔn kú a arɛ sɔ̃, ǹ gɛ́, zaakũ Dikiri mɛ́ à n gbarɛ. [23] Yã kũ o yĩ̀ kũ kɔ̃o sɔ̃, Dikiri mɛ́ anigɔ̃ de yã pìi sèedade ũ gɔrɔ sĩnda pínki.

[24] Akũ Dauda gɛ̀ɛ à ùtɛ sẽ̀n. Kũ mɔ dufu bò, kína vùtɛ de à pɔ́ ble. [25] À vùtɛ a vutɛkia gbĩ̀i sarɛ. Yonatã vùtɛ a arɛ, Abana kú a sarɛ. Dauda vutɛki sɔ̃, gbẽ̀ke kú gwero. [26] Solu dí yãke o zĩ birearo, zaakũ àtɛn da yãke mɛ́ à a lè, gbãsĩ nàamɛ, abirekũ mɛ́ à gìnɛ. [27] Kũ gu dɔ̀ mɔ gɔrɔ plade zĩ, Dauda vutɛki da korimɛ, akũ Solu a né là à pì: Bɔ́yãi Yɛsɛ né dí su pɔ́ ble gĩa kũ gbãraoroo? [28] Akũ à pìnɛ: À zɛ́ gbɛ̀kama à pì áni gɛ́ Bɛtilihamu. [29] À pì mà tó à gɛ́, zaakũ a bedenɔ tɛn sa o wẽ̀tɛ pìi gũmmɛ, akũ a vĩ̀ni pìarɛ à mɔ́. À pì tó à kɛ̀mɛnɛ, mà a gbarɛ à gɛ́ a vĩ̀ninɔ gwa. À yã mɛ́ à tò adi su pɔ́ ble kũnworo. [30] Akũ Solu pɔ fẽ̀ Yonatãi à pì: Né fayasari sãgbãnade! Má dɔ̃ kũ n zɛ kũ Yɛsɛ néomɛ. N wé'i dà n zĩdaa kũ n dao. [31] Tó Yɛsɛ né pì gɔ̃ kú kũ wẽ̀ndiio, ĩni le ǹ kpata blero. Ǹ gbẽ̀nɔ zĩ ò a kũ ò su kãaomɛnɛ tera. À gàn gwe. [32] Akũ Yonatã a là à pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò ani gaa? Bɔ́n à kɛ̀ɛ? [33] Akũ Solu Yonatã gbã̀ kũ sário de à le à a dɛ, akũ Yonatã dɔ̃̀ sà kũ a de zɛ̀ kũ Dauda dɛnaaomɛ.

[34] Yonatã fùtɛ à gò pɔ́blea kũ pɔfẽ̀o, adi pɔ́ ble mɔ gɔrɔ plade pì zĩro, zaakũ a nɛ̀sɛɛ yàka Dauda yã musu, kũ a de a dìtɛ gbẽ̀ futa ũ yãi.

[35] Kũ gu dɔ̀, Yonatã bò à gɛ̀ɛ Dauda le gu pìn. Négɔ̃gbẽ̀ ke téi. [36] Akũ à pì né pìinɛ. Ǹ bàa lɛ́ ǹ gɛ́ zã̀ dire. Tó ma kà zù, ǹ wɛtɛ. Kũ né pìi bàa lè àtɛn gɛ́, akũ Yonatã kàa zù a mìla. [37] Kũ né pìi kà gu kũ Yonatã kàa pɛ̀tɛn, akũ à lɛ́ zù né pìii à pì: Kàa pìnɔn kú n arɛ dire. [38] Akũ Yonatã èra à lɛ́ zùi dɔ à pì: Ǹ gɛ́ likalika, ǹsun zɛro. Akũ né pìi kàa pìnɔ sètɛ à sùo a dikiriinɛ. [39] Né pì dí yã pì dɔ̃ro, sé Yonatã kũ Daudao. [40] Akũ Yonatã a gɔ̃kɛbɔnɔ kpà né pìia à pì: Ǹ sí ǹ táo bɛ.

[41] Kũ né pìi tà, Dauda fùtɛ gbè kpɛ à sù à kùtɛ Yonatãnɛ gẽ̀n aakɔ̃ à wùtɛ a gbɛrɛa. Akũ ò lɛ́ pɛ̀kɔ̃a ò ɔ́ɔ dɔ̀ ń pla ń pínki, Dauda pɔ́ mɛ́ à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃. [42] Akũ Yonatã pìnɛ: Ǹ tá aafia, zaakũ o yã sɛ̀ kũ Dikiri tɔ́o o pì, Dikirimɛ ó sèedade ũ ma burinɔ kũ n burinɔ dagura ari gɔrɔ sĩnda pínki. Dauda bò gwe, akũ Yonatã èra à tà bɛ.

21

*Dauda kunna N*ɔbu

1 Kũ Dauda tɛn gɛ́ sa'oriki Aimɛlɛki kĩnaa Nɔbu, Aimɛlɛki pìi bò à gèɛ à daalɛ. Vĩna a kṳ̀,
akũ à a là à pì: Bɔ́ mɛ́ à tò ntɛn kure ndo, gbɛ̃ke kú kũnworoo? 2 Dauda wèa à pì: Kína mɛ́ à
zĩ dàmɛnɛ, à pì màsun tó gbɛ̃ke yã kũ a dìtɛmɛnɛ à ma zĩ mà kɛ dɔ̃ro. Akũ o gu dàkɔ̃nɛ kũ
ma ìbanɔ ò domɛnɛ arɛ. 3 Pɔ́ble kpaten ń vĩ la teraa? Ǹ ma gba burodi mèn sɔɔro kesɔ̃ pɔ́
kũ ń vĩ pínki. 4 Akũ sa'oriki pìi pì: Burodi pã kunlo, séde pɔ́ kũ ò kàtɛ Ludanɛ baasiro. Tó
n gbɛ̃nɔ dí kakara kũ nɔgbɛ̃oro, mani kpámma. 5 Akũ Dauda pìnɛ: À de lɛ kɔ̀, ó ó zĩda kũna
nɔgbɛ̃nɔ yã musu, lákũ odì kɛ nà gbasa ò da zĩ̀kazɛn. Ma gbɛ̃nɔ mènɔn gbãsĩro. Bee gɔrɔ kũ
ótɛn pɔyeina táa o, òdigɔ̃ gbãsĩro, atɛ̃nsa tá kũ ótɛn o gbãra. 6 Akũ sa'oriki pìi Luda burodii
sɛ̀ à kpàa, zaakũ burodi ke kú gwero, sé pɔ́ kũ ò kàtɛ Ludanɛ. Òdi burodii pì sɛ́ Dikiri arɛmɛ,
akũ òdi a lilin kɛ kũ burodi dufuo.
7 Solu ìbanɔ doke kú gwe gɔrɔ pìia, a tɔ́n Doɛgi. Ɛdɔmu burimɛ, àkũ mɛ́ à Solu sãdãrikina
ũ. 8 Akũ Dauda Aimɛlɛki là à pì: Ń sári ke fɛ̃nɛda vĩ la yá? Mádi le ma a fɛ̃nɛda ke gɔ̃kɛbɔ
ke sèro, zaakũ kína zĩ pìi dàmɛnɛ likalikamɛ. 9 Sa'oriki pìi wèa à pì: Filisitini kũ n dè Ela
guvutɛn Gɔlaya fɛ̃nɛda kú la. À kú uta lokomma kpɛ, biza fĩfĩa. Tó ń yei, ǹ sɛ́, zaakũ a pãnde
kú la doro, séde abirekũ. Akũ Dauda pì: Ǹ kpáma, a sára kunlo.

*Dauda ĩadeyãn*ɔ kɛkɛnaa

10 Dauda bàa lè Solunɛ zĩ birea, à tà Gata kína Akisi kĩnaa. 11 Akũ Akisi ìbanɔ pìnɛ:
Isarailanɔ bùsu kína Daudan díroo? Àkũmɛ òdi ũ wã ò lè sí a yã musuroo? Òdi pi:
Solu gbɛ̃nɔ dèdɛ wàa sɔsɔɔro,
Dauda sɔ̃ dúbu lɛu ũgbangba.
12 Yã pì Dauda kṳ̀ gbãna, àtɛn vĩna kɛ Akisinɛ manamana. 13 Akũ à a zĩda lìtɛ, àtɛn ĩadeyãnɔ
kɛkɛ ń wára. À ɔgbɛ gàtɛgatɛ bĩni zɛ́ gbànɔa, à tò lɛ́'i dà a lɛ́kãsãa. 14 Akũ Akisi pì a ìbanɔnɛ:
À gwa! Gbɛ̃ pì bi ĩademɛ. Bɔ́yãin a a sè a su kãao ma kĩnaaa? 15 Ĩadenɔ kì̀amamɛɛ, akũ a gbɛ̃
pìi sɛ̀ a su kãao ma kĩnaa de a ĩadeyãnɔ kɛkɛmɛnɛ yá? Ani le à gɛ̃ ma ɔnnlo.

22

*Solu N*ɔbu sa'orinɔ dɛdɛnaa

1 Dauda bò gwe à bàa lè, à gèɛ à gɛ̃̀ Adulamu gbèwɛɛn. Kũ a vì̀ninɔ kũ a de bedenɔ a baaruu
mà, ò gèɛ ò a lè gwe. 2 Yã'ũmmadenɔ kũ fĩnadenɔ kũ gbɛ̃ kũ yã dì kɛńnɛronɔ kàkarai ń pínki,
akũ à gɔ̃̀ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Ò kà gbɛ̃nɔn wàa pla taka bà. 3 Bona zaa gwe Dauda gèɛ Mizipa,
Mɔabunɔ bùsun, à pì Mɔabu kínanɛ: Ǹ ma de kũ ma dao gba zɛ́ ògɔ̃ kú kũnwo ari mà dɔ̃
lákũ Luda ni kɛmɛnɛ nà. 4 Akũ à ń tó kũ Mɔabu kínao gwe. Ò kú kãao gɔrɔ kũ Dauda kú
sɛ̀̃ntɛpɔrɔtu. 5 Abire gbɛra annabi Gada sù à yã ò Daudanɛ à pì: Ǹsungɔ̃ kú sɛ̀̃ntɛpɔrɔtu
doro. Ǹ ɛra ǹ tá Yudanɔ bùsun. Akũ à fùtɛ à gèɛ Ɛrɛti líkpɛn.
6 Zĩkea Solu vutɛna sãma lí gbáru Gibɛa sĩ̀sĩia. À a sári kũna, a ìbanɔ lìkai ń pínki. Akũ à
mà ò Dauda kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ kúki dɔ̀̃. 7 Akũ à pì a ìbaa pìnɔnɛ: Ákɔ̃nɔ Biliaminu burinɔ,
à ma yã ma á pínki. Yɛsɛ né ni buranɔ kũ geepi búnɔ kpááwa yá? Ani á ditɛ zĩ̀kari gbɛ̃nɔn
wàa sɔsɔɔro ke gbɛ̃nɔn basɔsɔɔronɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ũ yá? 8 Á pínki a lɛ́ kpàkũsũmaimɛ. Kũ ma
né yã yĩ̀ kũ Yɛsɛ néo, á gbɛ̃ke dí omɛnɛro. Á gbɛ̃ke dí ma wɛ̃nda gwaro. Ádi damɛnɛ ma sãn
kũ ma né ma ìbaa pìi nèsɛɛ fùtɛ àgɔ̃ ma wɛtɛ à ma dɛ, lákũ àtɛn kɛ nà teraro. 9 Ɛdɔmu buri
Doɛgi kú kũ Solu ìbanɔ gwe, akũ à pì: Ma Yɛsɛ né è, à sù Aitubu né Aimɛlɛki kĩnaa Nɔbu.
10 À yã gbɛ̀kanɛ Dikiria, akũ à zànaa kpàa kũ Filisitini buri Gɔlaya fɛ̃nɛdao.
11 Akũ kína gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò sa'oriki Aimɛlɛki sísi kũ a de bede kũ ò de sa'orinɔ ũ Nɔbunɔ ń
pínki. Akũ ò sù kína kĩnaa ń pínki. 12 Akũ Solu pìnɛ: Ǹ sã kpá ǹ ma, Aitubu né. À wèa à pì:
Ma sã wɛ̀̃, Baa. 13 Akũ Solu a là à pì: Bɔ́yãin mɔkɔ̃n kũ Yɛsɛ néo a lɛ́ kpàkũsũmaii? Bɔ́yãin
n pɔ́ble kpàa kũ fɛ̃nɛdaoo? N yã gbèkanɛ Ludaa, de à futɛmai àgɔ̃ ma wɛtɛ à ma dɛ, lákũ
àtɛn kɛ nà tera. 14 Aimɛlɛki wèa à pì: N ìbanɔ tɛ́ pínki, dí mɛ́ à náani vĩ à kà Dauda ũu? N

nɛ́ zãmɛ, n zĩda dogarinɔ kínamɛ. À tɔ́ bò n bɛa. [15] Mádi gbɛkanɛ Ludaa yãroo? Kai! Baa, ǹsun yã dí makũ n zɔ̀bleriiaro ke ma de bedenɔ, zaakũ má yãke dɔ̃ yã pìi musuro, bee fíti. [16] Akũ kína pìnɛ: Ĩni gamɛ, mɔkɔ̃n kũ n de bedenɔ ń pínki. [17] Akũ à ò dogari kũ ò kú gwenɔnɛ à pì: À futɛ à Dikiri gbàgbarinɔ dɛdɛ, zaakũ ń ɔ kú Dauda yãmmɛ. Ò a bàasina yã dɔ̃, akũ odi omɛnɛro. Ama a ìbaa pìnɔ dí we ò ɔ sɛ̀ ò Dikiri gbàgbarii pìnɔ dèdɛro. [18] Akũ kína pì Doɛginɛ: Ǹ futɛ ǹ sa'ori pìnɔ dɛdɛ. Akũ à fùtɛ à ń dɛdɛ gɔ̃̀nɔ. À sa'o'utadarii pìnɔ dèdɛ gbɛ̃̀nɔn basiikɔ̃ awɛɛsɔɔro. [19] Akũ Solu èra à sa'orii pìnɔ wɛ̃̀tɛ Nɔbudenɔ dèdɛ dɔ, gɔ̃gbɛ̃̀nɔ kũ nɔgbɛ̃̀nɔ kũ nɛ́ gbãnanɔ kũ nɛ́kpãntɛ̃̀nɔ kũ zùnɔ kũ zaakinɔ kũ sãnɔ. Ò ń dɛdɛ kũ fɛ̃̀nɛdao ń pínki.

[20] Akũ Aimɛlɛki nɛ́ ke pìtiḿma, a tɔ́n Abiata. À bàa lɛ̀ à gèɛ à nà Daudai. [21] À pì Daudanɛ, Solu Dikiri gbàgbarinɔ dèdɛ ń pínki. [22] Akũ Dauda pìnɛ: Kũ ma Ɛdɔmu buri Doɛgi è gwe zĩ birea, má dɔ̃ sãnsãn kũ ani o Solunɛ. Ma yãin ò n de bedenɔ dèdɛ ń pínki. [23] Ǹgɔ̃ kú kũmao. Ǹsun tó vĩna n kũro. Gbɛ̃̀ kũ àtɛni n wɛtɛ à n dɛ tɛni ma wɛtɛ à ma dɛ se. Yãke ni n le ma ɔĩro.

23

*Dauda Kɛ*iladenɔ surabanaa

[1] Ò ò Daudanɛ ò pì: Ǹ gwa, Filisitininɔ tɛn zì̀ ká kũ Kɛiladenɔ, òtɛni ń pɔ́wɛnɔ nakɔ̃a. [2] Akũ Dauda gbɛ̀ka Dikiria à pì: Mà gɛ́ mà lɛ́tɛ Filisitini pìnɔan yá? Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ lɛ́tɛḿma ǹ Kɛiladenɔ sura ba. [3] Akũ Dauda gbɛ̃̀nɔ pìnɛ: Lákũ vĩna tɛni ó kũ Yudanɔ bùsun la nà, óni fɔ̃ ò gɛ́ ò zì̀ ká kũ Filisitininɔ Kɛila yá? [4] Dauda èra à gbɛ̀ka Dikiria dɔ, akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ futɛ ǹ gɛ́ Kɛila, zaakũ mani Filisitininɔ nannɛ n ɔĩ. [5] Akũ Dauda gèɛ Kɛila kũ a gbɛ̃̀nɔ, à zì̀i kà kũ Filisitininɔ, akũ à ń pɔ́kãdenɔ sìḿma. À Filisitininɔ dèdɛ dasidasi, akũ à Kɛiladenɔ sura bà. [6] Kũ Aimɛlɛki nɛ́ Abiata bàa lɛ̀ àtɛn gɛ́ Dauda kĩnaa yã, à a sa'o'uta kũna, akũ à gèɛo Kɛila.

*Solu p*ɛtɛna Daudai

[7] Kũ Solu mà Dauda gèɛ Kɛila, à pì: Luda gìimɛ, akũ à a nàmɛnɛ ma ɔĩ, zaakũ à a zĩda tàta wɛ̃̀tɛ bĩnide gũmmɛ. [8] Solu a zì̀karinɔ kàkara ń pínki, de ò gɛ́ Dauda kagura kɛ kũ a gbɛ̃̀nɔ zaa Kɛila. [9] Kũ Dauda mà Solu tɛni a vãni kpákũsũ kãao, akũ à pì sa'ori Abiatanɛ à mɔ́ kũ sa'o'utao. [10] Akũ Dauda pì: Dikiri Isarailanɔ Luda, makũ n zɔ̀bleri ma mà Solu tɛn zɛ́ wɛ́tɛ à su Kɛila à wɛ̃̀tɛ díkĩna kakatɛ ma yãi. [11] Kɛiladenɔ ni ma kpáan yá? Solu ni su la lákũ ma mà nàn yá? Dikiri Isarailanɔ Luda, ǹ o makũ n zɔ̀bleriinɛ. Akũ Dikiri pìnɛ: Ani su. [12] Akũ Dauda a là dɔ: Kɛiladenɔ ni ma kpáa kũ ma gbɛ̃̀nɔn yá? Akũ Dikiri pì: Oni á kpáamɛ. [13] Akũ Dauda kũ a gbɛ̃̀nɔ fùtɛ, ò kà gbɛ̃̀nɔn wàa aakɔ̃ taka bà. Kũ ò bò Kɛila, akũ òtɛn gɛ́ gu kũ guo. Kũ Solu mà Dauda bò Kɛila, adi gɛ́ gwe doro.

[14] Dauda kú zɛki gbãnan gbárannan Zifi bùsu sì̀sĩden. Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà Solu dìgɔ̃ a wɛtɛ à dɛ, ama Luda dí Dauda nanɛ a ɔĩro. [15] Gɔrɔ kũ Dauda kú Zifi bùsu líkpɛn, à mà Solu kũ a gbɛ̃̀nɔ tɛn su a dɛ. [16] Akũ Solu nɛ́ Yonatã fùtɛ à gèɛ à Dauda lè zaa líkpɛ pìn, à a gbà swɛ̃̀ɛ kũ Luda tɔ́o. [17] À pìnɛ: Ǹsun tó vĩna n kũro, zaakũ ma de ni le à ɔ nammaro. Mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni kí ble Isarailanɔa, makũ sɔ̃ manigɔ̃ de n plade ũ. Ma de pì abirekũ dɔ̃ se. [18] Akũ ò yã yì̀ kũ kɔ̃o ń pla Dikiri arɛ. Dauda gɔ̀ líkpɛn gwe, akũ Yonatã tà bɛ.

[19] Abire gbɛra Zifidenɔ gèɛ ò Solu lè Gibɛa ò pì: Dauda utɛna ó bùsun sɛ̀̃ntɛpɔrɔtu. À kú líkpɛn Akila sì̀sĩgɛrɛɛi Yɛsimɔ gènɔmidɔki kpa. [20] Kína, gɔrɔ kũ ń yei pínki, ǹ su gwe, óni a kpámma. [21] Akũ Solu pì: Dikiri arubarika daágu kũ a ma wɛ̃nda gwà yãi. [22] À tá à ɛra à soru kɛ. À gu kũ àdi gɛ́n gbɛkagbɛka kũ gbɛ̃̀ kũ ò a ènɔ, zaakũ ma mà ò pì, a ɔ̃ndɔ̃ bi ɔ̃ndɔ̃nlo. [23] À gbɛkagbɛka de à le à a utɛkinɔ dɔ̃ pínki, à ɛra à su à ma le, de mà a yã ma sãnsãn, mani gɛ́ kãáo. Tó à kú á bùsun gwemɛ, mani pɛ́tɛi Yuda burinɔ té pínki. [24] Akũ ò dà zɛ́n, ò dò Solunɛ arɛ gɛna Zifi. Dauda kũ a gbɛ̃̀nɔ sɔ̃ ò kú Maɔni gbárannan sɛ̀̃ntɛ Yɛsimɔ gènɔmidɔki kpa.

[25] Kũ Solu kũ a gbɛ̃̀nɔ tɛn su pɛ́tɛi, à a baaruu mà, akũ à kìpa kpi pìia à gèɛ à kú Maɔni gbárannan. Kũ Solu mà, akũ à pɛ̀tɛi Maɔni gbárannan gwe. [26] Solunɔ tɛn táa o kpi kpɛ dire

kpa, Daudanɔ tɛn táa o a kpɛ la kpa, òtɛn wã òtɛn bàa lɛ́ Solunɛ. Gɔrɔ kũ Solu kũ a gbɛ̃nɔ tɛn lika Daudanɔi ò ń kũ, [27] akũ gbɛ̃ke sù à baaruu kpà Solunɛ à pì: Ǹ kɛ likalika, Filisitininɔ sù ò lètɛ ó bùsuua. [28] Akũ Solu pɛtɛna Daudaii tò, à gɛ̀ɛ Filisitininɔ le. Abire yãi òdi gu pì sísi Kɔ̃kpaatɛkpi. [29] Abire gbɛra Dauda bò gwe à gɛ̀ɛ à vùtɛ sɛ̃̀ntɛpɔrɔtu, gu kũ òdi pi Ɛngɛdi.

24

Dauda gina Solu dɛnaai gbɛ̀wɛɛn

[1] Kũ Solu sù kũ pɛtɛna Filisitininɔiio, ò pìnɛ Dauda kú Ɛngɛdi gbárannan. [2] Akũ à Isaraila zǐkarinɔ sɛ̀tɛ gbɛ̃nɔn wàa gɛ̃ro à dà kũńwo zɛ́n, de ò Daudanɔ wɛtɛ gu kũ òdi pi Zɔ̃nɔ Gbɛ̀ɛa. [3] Kũ à kà sãnɔ kara kũ à kú zɛ́ sarɛ kĩnaa, à gbɛ̀wɛɛɛ è gwe, akũ à gɛ̃̀n à bĩnisarɛ kɛ. Dauda kũ a gbɛ̃nɔ sɔ̃, ò kú gbɛ̀wɛɛɛ pìn zaa a lɛ́zɛkia. [4] Akũ Dauda gbɛ̃nɔ pìnɛ: Ǹ gwa, a gɔrɔn gbãra kũ Dikiri pì áni n ibɛrɛ nannɛ n ɔĩ ǹ yã kɛnɛ lán ń yei nà. Akũ Dauda fùtɛ tɛɛnɛ, à Solu arukĩmba lɛ́ zɔ̃̀ a sarɛ. [5] A gbɛra Dauda laasun tɛn wari dɔa Solu uta lɛ́ kũ à zɔ̃̀ɔ pì yãi, [6] à pì a gbɛ̃nɔnɛ: Kai! Dikiri sún tó mà yã dí taka kɛ ma dikiri kũ à a kàanɛro. Mani ɔ kɛaro, zaakũ Dikiri mɛ́ à a kà kín.

[7] Dauda kpãkɛ̃ a gbɛ̃nɔi kũ yã pìio, adi tó ò Solu dèro. Kũ Solu bò gbɛ̀wɛɛn, àtɛn gɛ̃ zɛ́la, [8] akũ Dauda bò gbɛ̀wɛɛɛ pìn, à lɛ́ zùi à pì: Ma dikiri kína! Kũ Solu lìtɛ à a kpɛ gwà, akũ Dauda kùtɛ à wùtɛ a gbɛrɛa. [9] Akũ à pì Solunɛ: Tó ò pì ma yã vãni kpàkpa n musu, bɔ́ yã mɛ́ à tò ndì síi? [10] Ǹ gwa! N wɛ́ è gbãra lákũ Dikiri n namɛnɛ ma ɔĩ nà gbɛ̀wɛɛn. Ò pìmɛnɛ mà n dɛ, akũ ma n wɛ̃nda gwà, ma pì mani ɔ kɛ ma dikiriaro, zaakũ Dikiri mɛ́ à a kà kín. [11] Ǹ gwa dí Baa! Ǹ gwa, má n uta lɛ́ kũna dí! Ma n uta lɛ́ zɔ̃̀, ama mádi n dɛro. N dɔ̃̀ sà kũ má n kũna kũ nɛ̀sɛ vãnioro. Mádi taari kɛnnɛro, akũ ntɛni ma wɛtɛ ǹ ma dɛ. [12] Dikiri yã gɔ̃gɔ̃wɛrɛ à fĩna bommamɛnɛ, ama makũ mani ɔ nammaro. [13] Lákũ ò yáasi zù zaa zĩ nà ò pì, yã vãni dì bo yãvãnikɛrinɔ kĩnaamɛ, mani ɔ nammaro. [14] Mɔkɔ̃n Isarailanɔ kína, dí yãin n boo? Dín ntɛn pétɛii? Gbɛ̃da gèɛn yá? Ke kɔ̀kɔ fítinna? [15] Dikiri ma yã gwa à yã gɔ̃gɔ̃wɛrɛ. À yã nna kpáma à zɛ kũmao à ma bo n ɔĩ.

[16] Kũ Dauda yã dí ò Solunɛ à làka, Solu pì: Ma nɛ́ Dauda, n kòtoon gwe yá? Akũ Solu pʊ̀tã kũ wikio [17] à pì Daudanɛ: N yã nna demala, zaakũ yã vãnin ma kɛ̀nnɛ, akũ n fĩna bòmɛnɛ kũ a manao. [18] N yã mana kũ n kɛ̀mɛnɛ ò tera. Kũ Dikiri ma nannɛ n ɔĩ, ńdi ma dɛro. [19] Tó gbɛ̃ bò a ibɛrɛɛa, àdi tó à tá aafia yá? Dikiri yã mana kũ n kɛ̀mɛnɛ gbãra fĩna bonnɛ. [20] Má dɔ̃ sà kũ ĩni gɔ̃ kína ũ, ĩnigɔ̃ kí ble Isarailanɔa. [21] Ǹ símɛnɛ kũ Dikiri tɔ́o, kũ ĩni ma buri kakatɛro, ĩni ma tɔ́ dɛ ma de bedenɔ téro. [22] Akũ Dauda la dà Solunɛ. Kũ Solu tà bɛ, akũ Dauda kũ a gbɛ̃nɔ èra ò tà sɛ̃̀ntɛpɔrɔtu.

25

Dauda kũ Nabalao kũ Abigailio

[1] Samuɛli gà, akũ Isarailanɔ kàkara ń pínki, òtɛn ɔ́ɔ dɔ a ganaa musu, akũ ò a vĩ̀ a bɛa zaa Rama. Abire gbɛra Dauda gèɛ Parani sɛ̃̀ntɛ. [2] Maɔni gbɛ̃ke kun, à bɔkɔtɛ vĩ Kamɛli gwe. Aruzɛkɛde zɔ̃kɔ̃ɔmɛ, à sãnɔ vĩ wàa gɛ̃ro kũ blènɔ wàa sɔɔro. Akũ à sù Kamɛli de à a sãnɔ kã zɔ̃zɔ̃. [3] A tɔ́n Nabala, a nanɔ tɔ́n Abigaili. Nɔgbɛ̃ pìi laakari vĩ akũsɔ̃ a kakana mana, ama a gɔ̃ pì gbɛ̃ke wé'i vĩro, a yãkɛnanɔn dɔ̀rɔ vĩro. Kalɛbu burimɛ.

[4] Gɔrɔ kũ Dauda kú sɛ̃̀ntɛ, à mà Nabala sù a sãnɔ kã zɔ̃zɔ̃. [5] Akũ à a ìbanɔ zĩ̀ gbɛ̃nɔn kuri, à pìńnɛ: À futɛ à gɛ́ Nabala kĩnaa zaa Kamɛli, à fɔ kpáamɛnɛ [6] à onɛ à pi: Luda n dɔ̃ kũ aafiaao kũ n ɔnnwo kũ n gbɛ̃nɔ ń pínki. [7] Ma mà n su kũ sãkãkɛ̃rɛrinɔ. Kũ n sãdãrinɔn kú kũoo, odi wari daḿmaro, ń kunna Kamɛli gũn, pɔ́ke dí kĩaḿmaro. [8] Ǹ n zĩ̀kɛrii pìnɔ la, oni onnɛ. Ǹ tó ma ìbanɔ n pɔnna e, zaakũ dikpɛ zĩmɛ. N zɔ̀blerii pìnɔ kũ makũ n nɛ́o ǹ ó gba pɔ́ kũ n è.

[9] Kũ Dauda ìbaa pìnɔ kà, ò yã pìi bàba Nabalanɛ kũ Dauda tɔ́o, akũ ò zɛ̀i. [10] Akũ Nabala pìńnɛ: Dín Dauda ũu? Dín Yɛsɛ nɛ́ pì ũu? Zɔ̀ kũ ò kɛ̃̀ n dikirinɔa gbãranɔn dasi. [11] Á ye mà a burodi kũ ma ío kũ nɔ̀bɔ kũ ma dɛ̀ ma sãkãkɛ̃rɛrinɔnɛo sɛ́tɛ mà kpá gbɛ̃ kũ má ń boki dɔ̃ronɔan yá? [12] Akũ Dauda gbɛ̃nɔ èra ò dà zɛ́n ò tà. Kũ ò kà, ò yã pìnɔ gbã̀nɛ pínki. [13] Akũ

Dauda pì a gbɛ̃ pìnɔnɛ: Á baadi a fɛ̃nɛda loko. Akũ ń baadi a fɛ̃nɛda lòko kũ Daudao se. Gbɛ̃ kũ ò gɛ̀ɛ kũ Daudaonɔ kà wàa pla taka, akũ gbɛ̃nɔn wàa do gɔ̃̀ kũ asonɔ.

[14] À sù à lè zĩkɛrii pìnɔ doke gɛ̀ɛ à ò Nabala nanɔ Abigailinɛ à pì: Dauda gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò bò sɛ̃̀ntɛ, ò sù ò fɔ kpà ó dikiria, akũ à pàtaḿma. [15] Gbɛ̃ pìnɔ sɔ̃ ò yã mana kɛ̀wɛrɛ manamana, odi wari dawáro. Ó kunna kũńwo sɛ̃̀ntɛ, pɔ́ke dì sãtɛwáro. [16] Gɔrɔ kũ ótɛn sã dã ń sarɛ fãnantɛ̃ kũ gwãanio pínki, òdigɔ̃ likawái lán bĩni bà. [17] Ǹ laasun lɛ́ yã kũ ĩni kɛa, zaakũ ò zɛ̀o ò yã vãni kɛ ó dikiriinɛ kũ a ɔndenɔ ń pínki. Àpi manaro, àdi gbɛ̃ lɛ́damma maro.

[18] Akũ Abigaili burodii kàkara likalika mɛ̀n wàa do kũ sɛ̀wɛ̃o tùru pla kũ sã kũ ò kɛ̀kɛnɔ mɛ̀n sɔɔro kũ pɔ́blewɛ kpatanaao kpɛ̃nɛ sɔɔro kũ geepi kàranɔ mɛ̀n basɔɔro kũ kaka nɛ́ kori kàranɔ mɛ̀n wàa do, ò yĩ̀ zaakinɔnɛ. [19] Akũ à pì a zĩkɛrinɔnɛ: Àgɔ̃ do arɛ, manigɔ̃ tɛ́ á kpɛ. Adi yãke o a zã Nabalanɛro. [20] Akũ à di a zaakia, àtɛn kipa sĩ̀sĩ̃ia. Kũ à bò sĩ̀sĩ kpɛ, ò dàkarɛ kũ Daudao, àtɛn kipa sĩ̀sĩ̃ia se kũ a gbɛ̃nɔ, òtɛn su. [21] Dauda tɛn o a gbɛ̃nɔnɛ: Ma gbɛ̃ pì pɔ́nɔ dà̀kpãnɛ sɛ̃̀ntɛ pãmɛ. Ódi a pɔ́ke sɛ́ro, akũ à yã mana kũ ma kɛ̀nɛ fĩna bòmɛnɛ kũ a vãnio. [22] Tó ma a gɔ̃gbɛ̃ ke tò bɛ̃nɛ ari gu gɔ̃ gɛ́ dɔ, Luda yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ.

[23] Kũ Abigaili a è, akũ à kìpa a zaakia likalika, à kùtɛ Daudanɛ à arɛ pɛ̀tɛ. [24] Akũ à kùtɛ a gbá sarɛ à pì: Baa, taari pìi gɔ̃̀ ma mɛ̀n do musu. Ǹ makũ n zɔ̀bleri gba zɛ́ mà yã onnɛ. Ǹ sã dɔ makũ n zɔ̀bleri yãi. [25] Baa, Nabala manaro. Ǹsun a yã daro. À de lán a tɔ́ bàmɛ. A tɔ́n Yɔ̃nkɔ, akũsɔ̃ yɔ̃nkɔyãn àdigɔ̃ kɛ. Makũ n zɔ̀bleri sɔ̃, mádi gbɛ̃ kũ n ń zĩnɔ ero. [26] Baa, lákũ Dikiri kun akũsɔ̃ ń kun nà, Dikiri gìnnɛ ǹ gbɛ̃ dɛ ǹ mɔra káḿma n zĩda. Dikiri tó n ibɛrɛnɔ kũ gbɛ̃ kũ òtɛni n kpákpa kũ a vãnionɔ gɔ̃ lán Nabala bà. [27] Tera sà Baa, ǹ gba kũ makũ n zɔ̀bleri ma suonnɛ dí sí ǹ kpá n ìbanɔa. [28] Ǹ sùru kɛ kũ makũ n zɔ̀bleriio kũ ma taario dɔ. Dikiri ni tó n burinɔ gɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínki, zaakũ ndì zĩ̀ ká Dikirinɛmɛ, oni a vãni ke emma zikiro. [29] Bee tó gbɛ̃ke fùtɛ àtɛn pɛ́tɛnyĩ à n dɛ, Dikiri n Luda ni n wɛ̃̀ndiba dɔ kũ mɔ̀kakɔ̃anaamɛ, ani n ibɛrɛnɔ wɛ̃̀ndi da gbɛ̀mban à zu. [30] Baa, tó Dikiri yã mana kɛ̀nnɛ lákũ à lɛ́ sɛ̀nnɛ nà pínki, tó à n ditɛ Isarailanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, [31] n laasun sún wari dɔmma à n da yãn gbɛ̃dɛna pã ke fĩnabona n zĩdanɛ yã musuro. Baa, tó Dikiri yã mana kɛ̀nnɛ, ǹ tó makũ n zɔ̀bleri ma yã gɔ̃ dɔngu.

[32] Akũ Dauda pì Abigailinɛ: Ò Dikiri Isarailanɔ Luda sáabu kpá, zaakũ à n zĩ ǹ damalɛ gbãra. [33] Ma n sáabu kpà se kũ lɛ́damma kũ n ma gbao, zaakũ mɔkɔ̃mmɛ n kpamɛnɛ gbãra, akũ mádi gbɛ̃ dɛ ma mɔra káḿma ma zĩdanɛro. [34] Tó abirekũnlo, kũ Dikiri Isarailanɔ Luda kũ à gìmɛnɛ mà yã vãni kɛnnɛo, tó ńdi wã n su n damalɛ yãro, de gu ni dɔ Nabala nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kearo. [35] Akũ Dauda pɔ́ kũ Abigaili sùoarɛ sì à pì: Ǹ ká bɛ aafia. Ma n yã mà, ma yodaado kɛ̀nnɛ.

[36] Kũ Abigaili kà Nabala kĩnaa, à è àtɛn pɔ́ ble lán kína bà. A pɔ kɛ̀ nna, à wɛ̃ gbɛ̃̀ à kã̀. Akũ a nanɔ pì dí lɛ́ bo à yãke òn ɛ, bee fítiro, ari gu gɛ̀ɛ à dɔ̀o. [37] Kũ gu dɔ̀, wɛ̃ wère Nabalaa, akũ a nanɔ yã kũ à kɛ̀ɛ pìi òn ɛ. Akũ swɛ̃̀ɛ kɛ̃̀agu, à gɔ̃̀ lán gbɛ̀ɛ bà. [38] Kũ à kɛ̀ lán gɔrɔ kuri taka bà, akũ Dikiri gòo tɔ̃̀a, à gà.

[39] Kũ Dauda Nabala gana baaruu mà, à pì: Ò Dikiri kũ à zɛ̀ kũmao sáabu kpá, à wé'i kũ Nabala dàma bòmɛnɛ. À gìmɛnɛ mà yã vãni kɛ, akũ à tò Nabala vãnikɛnaa wì a zĩda musu. Abire gbɛra Dauda gbɛ̃nɔ zĩ̀ Abigailia ò onɛ á ye à a sɛ́ nɔ ũ. [40] Kũ Dauda ìbaa pìnɔ kà Abigaili kĩnaa Kamɛli, ò pìnɛ: Dauda mɛ́ à ó zĩmma, à ye à n sɛ́ nɔ ũ. [41] Akũ à fùtɛ à kùtɛ à a mìi pɛ̀tɛ à pì: A zɔ̀bleriin ma ũ, ma soru kɛ̀ mà a dikiri ìbanɔ gbá pípiḿnɛ. [42] Akũ à fùtɛ à dì zaakia gɔ̃̀nɔ. A nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ gɛ̀ɛ kãao gbɛ̃nɔn sɔɔro. Ò dà zɛ́n kũ Dauda zĩ̀rinɔ, akũ à gɔ̃̀ a nɔ ũ. [43] Dauda Yɛzɛrili gbɛ̃ Ainɔama kũna nɔ ũ dɔ. Ń pla ń pínki a nɔnɔmɛ. [44] Solu a nɛ́ Mikala kũ à de Dauda nɔ ũ yã kpà Laisi nɛ́ Palatiɛli, Galimu gbɛ̃a.

26

*Dauda gina Solu dɛ*naai gɛ̃̀n plade

[1] Zifidenɔ gèɛ ò Solu lè Gibɛa ò pìnɛ: Dauda utɛna Akila sì̀sĩ̀gɛrɛɛi kũ arɛdɔna Yɛsimɔa.
[2] Akũ Solu gèɛ Zifi sɛ̀ntɛ kũ Isaraila zì̀karinɔ gbɛ̃nɔn wàa gɛ̃ro, òtɛn Dauda wɛtɛ ò a dɛ sɛ̀ɛ
pìn. [3] Solu bùraa kàtɛ zɛ́ sarɛ Akila sì̀sĩ̀gɛrɛ kũ à arɛdɔna Yɛsimɔa, akũ Dauda kú sɛ̀n. Kũ
à mà Solu tɛn pɛ́tɛai, [4] akũ à gu'asirigwarinɔ zì̀, akũ à dɔ̀̃ sà kũ Solu kà. [5] Akũ Dauda fùtɛ à
gèɛ gu kũ Solu bùraa kàtɛn. À Solu kũ a zì̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Nɛrɛ nɛ́ Abanao wutɛki è. Solu
wutɛna bùraan, a gbɛ̃nɔ kàtɛ ò likai. [6] Akũ Dauda Iti buri Aimɛlɛki kũ Zeruya nɛ́ Abisaio là
à pì: Dí mɛ́ ani gɛ́ kũmao bùraa pìn Solu kĩnaa? Akũ Abisai pìnɛ: Makũ mɛ́ mani gɛ́ kũnwo.
[7] Kũ Dauda kũ Abisaio lɔ̀ɔtɛ̀ gbɛ̃ pìnɔi gwãani, akũ ò Solu è wutɛna, àtɛn i o bùran, a sári
pɛtɛna a mìii. Abana kũ a gbɛ̃nɔn wutɛna ò likai ń pínki.
[8] Akũ Abisai pì Daudanɛ: Luda n ibɛrɛ nànnɛ n ɔĩ gbãra. Ǹ tó mà a zɔ̃ kũ sário mà a nakɔ̃a
kũ zĩ̀tɛo. Mani a zɔ̃ gɛ̀̃n domɛ, adi kɛ gɛ̀̃n planlo. [9] Akũ Dauda pìnɛ: Ǹsun a dɛro. Dí mɛ́ ani
fɔ̃ à ɔ na kína kũ Dikiri kàa à bo pãa? [10] Akũ Dauda èra à pì: Dikiri kun! Dikiri mɛ́ ani gò tɔ̃a
à ga, tó a gɔrɔ pàpa kesɔ̃ à gà zì̀lan. [11] Kai! Dikiri sún tó mà ɔ na kína kũ à kàaro. Ò gɛ́ ò sári
kũ à kú a mìii sɛ́ kũ a í loo ò táo. [12] Dauda sári kũ í lo kũ à kú Solu mìiioo sè, akũ ò tào. Ń
gbɛ̃ke dí ń ero, ò ń yã dɔ̃ro, òtɛn i o ń pínki. Ń gbɛ̃ke dí vuro, zaakũ Dikiri mɛ́ à tò i zɔ̃kɔ̃ɔ
dàńla.
[13] Kũ Dauda bikù̀ guvutɛ bara dire kpa, akũ à zɛ̀ sì̀sĩi musu zà̀zã, gu yàasa dana ń dagura.
[14] Akũ à lɛ́ zù Abanai kũ a gbɛ̃nɔ à pì: Abana yooo! Ń yĩtɛnan yá? Abana wèa à pì: Dí mɛ́
àtɛn lɛ́ zu kínaii? [15] Dauda pìnɛ: Gɔ̃sa gbãnamɛ n ũroo? Gbɛ̃ke kà lán n bà Isarailanɔ bùsunn
yá? Gbɛ̃ke sù n dikiri kína dɛ. Bɔ́ yã mɛ́ à tò ńdi a dãkpãroo? [16] Ńdi yã kɛ a zɛ́aro. Ma sì kũ
Dikirio a ka ganamɛ, zaakũ ádi á dikiri kína kũ Dikiri kà dãkpãro. Ǹ gwa! Kína sári kũ a í
lo kũ à kú a mìiio kú mámɛɛ? [17] Solu Dauda kòtoo dɔ̀̃, akũ à pì: Dauda ma nɛ́, n kòtoon gwe
yá? À wèa à pì: Ma dikiri kína, ma kòtoomɛ. [18] Dauda èra à pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò ma dikiri tɛn
pɛ́tɛ makũ a zɔ̀bleriiii? Bɔ́n ma kɛ̀ɛ? Bɔ́ taarin ma kɛ̀ɛ? [19] Ma dikiri kína, ǹ sã kpá makũ n
zɔ̀bleri yãi sà. Tó Dikiri mɛ́ à n suu kɛ̀ma, à ma sa'ona gbĩ ma. Tó bisãsirinɔmɛ sɔ̃, Dikiri
láari kɛńma, zaakũ ò pɛ̀ma ò ma bo Dikiri gbɛ̃nɔ tɛ́, ò pì mà gɛ́ do tãnanɔimɛ. [20] Ǹsun tó
ò ma dɛ zà̀ kũ Dikirioro. Isarailanɔ kína bò, àtɛn kɔ̀kɔ fítinna wɛtɛ à dɛ, lákũ òdigɔ̃ pɛ́ dɔ̃a
sì̀sĩ̀nɔ musu nà. [21] Akũ Solu pì: Ma durunna kɛ̀. Ma nɛ́ Dauda, ǹ ɛra ǹ su. Mani wari dɔmma
doro, zaakũ n ma wɛ̀̃ndii bɛ̀ɛrɛ dɔ̃ gbãra. Yãpuramɛ, ma yɔ̃nkɔyã kɛ̀, ma zã yãa manamana.
[22] Akũ Dauda pìnɛ: N sárin dí. Ǹ tó n ìbanɔ doke bikũ à mɔ́ à sí. [23] Dikiri dì fĩna bo baadinɛ a
manakɛna kũ a náanio musu. Dikiri n namɛnɛ ma ɔĩ gbãra, ama mádi we mà ɔ nàmmaro
kũ Dikiri mɛ́ à n ka kín yãi. [24] Lákũ ma n wɛ̀̃ndii bɛ̀ɛrɛɛ dɔ̀̃ gbãra nà, Dikiri ma wɛ̀̃ndii bɛ̀ɛrɛ
dɔ̃ lɛ, à ma sí yã vãni sĩnda pínkia. [25] Akũ Solu pìnɛ: Luda arubarika dangu ma nɛ́ Dauda.
Ĩni yã zɔ̃kɔ̃ kɛ, n mì nigɔ̃ dana íla. Kũ Dauda tà, akũ Solu tà bɛ.

27

*Dauda kunna Filisitinin*ɔ bùsun

[1] Dauda laasun lɛ̀ à pì: Solu ni ma dɛ zĩkea. Tó mádi bàa lɛ́ ma ta Filisitininɔ bùsunlo,
ani bo kũmao nnaro. Tó ma bàa lɛ̀, Solu ni ma wɛtɛna tó, mani bo a ɔĩ. [2] Akũ Dauda fùtɛ à
gèɛ Gata kína Akisi, Maɔ̀ku nɛ́ kĩnaa. Gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃nɔ gèɛ kãao. [3] Akũ Dauda kũ a gbɛ̃nɔ
vùtɛ Gata kũ Akisio, baadi kũ a bedenɔ. Dauda kú gwe kũ a nɔnɔ gbɛ̃nɔn pla, Yɛzɛrili gbɛ̃
Ainɔama kũ Kamɛli gbɛ̃ Abigaili kũ à de Nabala nɔ ũ yão. [4] Kũ ò ò Solunɛ Dauda bàa lɛ̀ à tà
Gata, adi pɛ́tɛi doro.
[5] Dauda pì Akisinɛ: Tó ma n pɔnna è, ǹ ma gba zɛ́ mà vutɛ gukea n lakutunɔ doke gũn.
Makũ n zɔ̀bleri má ye màgɔ̃ kú kũnwo n wɛ́ranlo. [6] Zĩ birean Akisi Zikilaga kpàa, akũ à gɔ̀̃
Yudanɔ kínanɔ pɔ́ ũ ari kũ a gbãrao. [7] Dauda kunna Filisitininɔ bùsun kà wɛ̀̃ do kũ mɔ siikɔ̃o.
[8] Akũ Dauda kũ a gbɛ̃nɔ gèɛ ò lètɛ Gesurunɔa kũ Gizinɔ kũ Amalɛkinɔ. Gbɛ̃ pìnɔn kú bùsuu
pìn zaa zĩmɛ bona zaa Suru ari à gèɛ pɛ́ Misilaa. [9] Tó Dauda zì̀i blè bùsuu pì lakutunɔa, àdi
gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ ke tó bɛ̃nɛro, sãnɔ kũ zùnɔ kũ zaakinɔ kũ lakuminɔ kũ pɔ́kasanɔ àdi nakɔ̃a.
Tó à tà, àdi gɛ́ Akisi kĩnaa. [10] Tó Akisi a là gu kũ à lètɛn gbɛ̃nɔa gbãra, Dauda dì pinɛ a gɛ

Nɛgɛvi bùsun, Yudanɔ ke Yeramɛɛli burinɔ ke Keninɔ kĩnaamɛ. [11] Dauda dì gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃
ke tó bɛ̃nɛ ò su kãao Gataro, zaakũ àtɛn pi: Gbɛ̃ke ni ó kɔrɔmɔtɔɔ kɛ à pi dera ma kɛ̀ nàn
dí. Lɛn àdigɔ̃ kɛ lɛ gɔrɔ kũ à kú Filisitininɔ bùsun. [12] Akisi Dauda náani kɛ̀ à pì a zĩdanɛ:
Isarailanɔn ye a kãiro. Anigɔ̃ de ma zɔ̀bleri ũmɛ gɔrɔ sĩnda pínki.

28

*Solu kũ n*ɔgbɛ̃ wedekũnnade gèsisiriio

[1] Gɔrɔ birenɔa Filisitininɔ ń zĩ̀karinɔ kàkara, ò ye ò gɛ́ ò zĩ̀ ká kũ Isarailanɔ. Akũ Akisi pì
Daudanɛ: Asa ń dɔ̃ kũ mɔkɔ̃n kũ n gbɛ̃nɔ áni gɛ́ kũmao zĩ̀ ká kó? [2] Akũ Dauda pìnɛ: Tɔ̀, ĩni
e sà lákũ makũ n zɔ̀bleri mani kɛ nà. Akũ Akisi pìnɛ: Tó lɛmɛ, mani n kɛ ma dãkpãri ũ ari
gɔrɔ sĩnda pínki.

[3] À sù à lè Samuɛli gà, Isarailanɔ kàkara ń pínki, ò ɔ́ɔ dɔ̀ a ga yã musu, akũ ò a vĩ̀ a bɛ wɛ̃tɛn
Rama. Solu pɛ̀ wedekũnnadenɔa kũ gèsisirinɔ Isarailanɔ bùsun. [4] Kũ Filisitininɔ kɔ̃ kàkara,
ò sù ò bùraa kàtɛ Sunɛmu. Akũ Solu Isarailanɔ kàkara ń pínki, ò bùraa kàtɛ Giliboa. [5] Kũ Solu
Filisitini zĩ̀karinɔ è, vĩna a kṵ̀, swɛ̀ɛ kɛ̀agu manamana. [6] À gbɛ̀ka Dikiria, akũ Dikiri dí wea
nana gũn ke kũ Urimuo ke annabinɔ gãiro. [7] Akũ Solu pì a ìbanɔnɛ: À nɔgbɛ̃ wedekũnnade
gèsisiri ke wɛtɛmɛnɛ, de mà gɛ́ mà yã gbɛkaa. Akũ ò pìnɛ: Nɔgbɛ̃ wedekũnnade gèsisiri ke
kú Ɛndɔ.

[8] Akũ Solu a zĩda lìtɛ à pɔ́kasa pãndenɔ dà, akũ à gèɛ à nɔgbɛ̃ pìi lè gwãani, a gbɛ̃nɔn
planɔ tèi. À pìnɛ: Ǹ tó n tãna su ṅ gè kũ mani a tɔ́ onnɛ sísimɛnɛ. [9] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Ń
dɔ̃ sãnsãn yã kũ Solu kɛ̀. À a bùsu zɛ́ zɔ̃̀ wedekũnnadenɔnɛ kũ gèsisirinɔo. Bɔ́ yã mɛ́ à tò
ntɛn tankutɛ kpákpamɛnɛ de ò ma dɛɛ? [10] Akũ Solu la dànɛ kũ Dikirio à pì: Ma sì kũ Dikirio
oni wari dɔmma yã dí musuro. [11] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Gè kpaten mà sísinnɛɛ? À pì: Samuɛli
gèɛmɛ. [12] Kũ nɔgbɛ̃ pì Samuɛli è, à wiki pṵ̀tã à pì Solunɛ: Mɔkɔ̃mmɛ Solu ũu? Bɔ́yãin n ɔ̃ndɔ̃
kèmɛnɛɛ? [13] Akũ kína pìnɛ: Ǹsun tó vĩna n kũro. Bɔ́n n èe? À pìnɛ: Gyãwãnden ma è, àtɛn
bo zĩtɛn. [14] Solu a là à pì: À kɛ̀ deramɛɛ? À pìnɛ: Mare zĩ ke mɛ́ àtɛn su, à arukĩmba dana.
Akũ Solu dɔ̃̀ kũ Samuɛlimɛ, akũ à kùtɛ à wùtɛ a gbɛrɛa. [15] Akũ Samuɛli a là à pì: Bɔ́yãin
n wari dɔ̀ma, kũ n ma sisii? À wèa à pì: Ma warikɛna zɔ̃kɔ̃ɔ èmɛ. Filisitininɔ mɛ́ ò sù zĩ̀
ká kũmao, akũ Luda kpɛ lìmɛnɛ. Àdi wema annabi gãi ke nana gũn doro. Abire yãin ma
n sisi. Ǹ omɛnɛ lákũ mani kɛ nà. [16] Samuɛli pìnɛ: Dikiri kpɛ lìnnɛ à gɔ̃̀ n ibɛrɛ ũ, akũ n
su ntɛn yã gbɛkama sɔ̃ bi? [17] Dikiri kènnɛ lákũ à dàmɛnɛ ma ònnɛ nà. À n bo kpatan à n
gbɛ̃dake Dauda kàn. [18] Dikiri abirekũ kènnɛ gbãra, kũ ńdi a yã maro yãimɛ. Ńdi pɔfɛ̃ pãsĩ
kipanɛ Amalɛkinɔaro. [19] Dikiri ni Isarailanɔ kũ mɔkɔ̃nwo kpá Filisitininɔamɛ. Mɔkɔ̃n kũ n
nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ nigɔ̃ kú kũmao la zia. Dikiri ni Isaraila zĩ̀karinɔ kpá Filisitininɔa. [20] Samuɛli yã
pìi tò vĩna Solu kṵ̀ manamana, akũ à lètɛ a gbɛrɛa sɔ̀rɔrɔ gɔ̃̀nɔ. A gbãna làka, zaakũ adi
pɔ́ke ble gɔrɔ birea ke gwãani kṵ̀aro.

[21] Kũ nɔgbɛ̃ pìi sù Solu kĩnaa, à è swɛ̀ɛ kɛ̀agu manamana, akũ à pìnɛ: Makũ n zɔ̀bleri ma n
yã mà, ma a zĩda kari kɛ̀, ma yã kũ n òmɛnɛ kɛ̀. [22] Ǹ n zɔ̀bleri yã ma sà. Ǹ tó mà pɔ́ble ditɛnnɛ
ṅ ble, de ṅ gbãna kũ ṅ da zɛ́n. [23] Akũ Solu gì à pì: Mani pɔ́ blero. Kũ a ìbanɔ nàkaraa lɛɛlɛ
kũ nɔgbɛ̃ pìio, akũ à ń yã mà. Akũ à fùtɛ zĩtɛ à vùtɛ gádoa. [24] Nɔgbɛ̃ pìi zù bɔ̀rɔ mɛ̀kpana vĩ
bàdɔna a bɛa. À gèɛ à dɛ̀ gɔ̃̀nɔ, akũ à flawa sɛ̀ à dɛ̀, à burodi futɛnasari kɛ̀o. [25] À dìtɛ Solunɛ
kũ a ìbanɔ. Ò blè, akũ ò fùtɛ ò tà gwãani birea gɔ̃̀nɔ.

29

*Filisitini kínan*ɔ Dauda gbarɛna Zikilaga

[1] Filisitininɔ ń zĩ̀karinɔ kàkara Afɛki, akũsɔ̃ Isarailanɔ bùra kú Yɛzɛrili ísɛ̃̀bokia. [2] Filisitini
kínanɔ tɛn gɛ̃̀tɛ kũ ń zĩ̀kari gɔ̃̀nɔ, ń kenɔ gbɛ̃nɔn basɔsɔɔro, ń gã̀ kenɔ wàa sɔsɔɔro. Dauda
kũ a gbɛ̃nɔ tɛ́ ń kpɛ kũ Akisio. [3] Akũ Filisitini kína pìnɔ Akisi là ò pì: Eberu dínɔ sɔ̃ bi? À
wèḿma à pì: Daudan dí. Isarailanɔ kína Solu ìba kemɛ yã. À gɔrɔ pla kɛ̀ kũmao. À kú

kũmao de wɛ̃̀ dola. Naana zaa gɔrɔ kũ à sù ma kĩnaa ari gbãra, mádi yãke earo. [4] Akũ kína
pìnɔ pɔ fɛ̃̀ kãao ò pì: Ǹ gɔ̃̀gbɛ̃ pì gbarɛ à tá gu kũ n kpàawan. Ani le à gɛ́ kũoo zĩ̀lanlo, de
àsun bo ó kpɛ gwero yãi. Deran ani le à kɛ nna kũ a dikiriio nà, tó adi kɛ à tà kũ ó gbɛ̃̀kenɔ
mìio baasiroo? [5] Dauda kũ ò lɛ̀ɛ sì ò ũ wã̀ a yã musun gweroo? Kũ ò pì:
Solu gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ wàa sɔsɔɔro,
Dauda sɔ̃ mɛ̀n dúbu lɛu ũgbangba.
[6] Akũ Akisi Dauda sìsi à pìnɛ: Ma sì kũ Dikirio n kɛmɛnɛ gbɛ̃ mana ũmɛ, n gɛna kũmao zĩ̀lan
kɛ̀mɛnɛ nna, zaakũ naana zaa gɔrɔ kũ n su ma kĩnaa ari gbãra, mádi yãke emmaro. Ama ń
yã dí kɛ ó kínanɔnɛro. [7] Ǹ ɛra ǹ tá kũ aafiaao de ǹsun yãke kɛ à kɛ́ńnɛ ĩniro. [8] Akũ Dauda
Akisi là à pì: Bɔ́n ma kɛ̀ɛ? Naana zaa gɔrɔ kũ ma su n kĩnaa ari gbãra, bɔ́n n èmaa? Bɔ́yãin
mani gí gɛ́ mà zĩ̀ ká kũ ma dikiri kína ibɛrɛnɔoroo? [9] Akũ Akisi pìnɛ: Má dɔ̃ kũ ń manamɛnɛ
lán Luda malaika bà, ama ó kínanɔ pì ǹsun gɛ́ kũoo zĩ̀lanlo. [10] Tó gu dɔ̀, ǹ futɛ kɔnkɔkɔnkɔ
kũ n dikiri Solu zɔ̀bleri kũ ò sù kũnwonɔ, à tá. [11] Akũ Dauda fùtɛ kɔnkɔkɔnkɔ kũ a gbɛ̃nɔ,
òtɛn tá Filisitininɔ bùsun. Filisitininɔ sɔ̃ ò gɛ̀ɛ Yɛzɛrili.

30

Dauda Amalɛkinɔ kakatɛnaa

[1] Dauda kũ a gbɛ̃nɔ kà Zikilaga a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ. À sù à lè Amalɛkinɔ sù ò lètɛ Nɛgɛvi
bùsuua kũ Zikilagao ń kpɛ. Ò lètɛ Zikilagaa ò té sɔ̃̀a. [2] Ò nɔgbɛ̃ kũ ò kú gwenɔ kũ̀kũ,
nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ń pínki. Odi ń gbɛ̃ke dɛro, ò ń sɛ́tɛ ò tà kũńwo. [3] Kũ Dauda
kũ a gbɛ̃nɔ kà ń bɛ wɛ̃̀tɛn, ò è ò té sɔ̃̀a ò ń nɔgbɛ̃nɔ kũ ń nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kũ̀kũ ò
tà kũńwo. [4] Akũ Dauda kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ wiki lɛ̀ ò ɔ́ɔ dɔ̀ ari ń gbãna làka, ari odi fɔ̃ ò ɔ́ɔ
dɔ̀ doro. [5] Ò Dauda nɔnɔ kũ̀kũ ò tà kũńwo ń pla Ainɔama kũ Abigailio. [6] Dauda wɛ́tãmma è
manamana, zaakũ òtɛn pi ò a pápa kũ gbɛ̀ɛo ò dɛ. Ń gbɛ̃ sĩnda pínki nɛ̀sɛɛ yàka ń nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ
kũ ń nɛ́nɔgbɛ̃nɔ yã musu. Ama Dauda gbãna è Dikiri a Ludaa, [7] akũ à pì sa'ori Abiatanɛ: Ǹ
mɔ́ kũ n uta lokommao. Kũ à gɛ̀ɛonɛ, [8] akũ Dauda yã gbɛ̀kao Dikiria, à a là à pì: Mà pɛ́tɛ
gbãnamɔnnɛrii pìnɔi mani ń le yá? À pìnɛ: Ǹ pɛ́tɛńyĩ, ĩni ń le ǹ n gbɛ̃nɔ mì sí. [9] Akũ Dauda
dà zɛ́n kũ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃nɔ. Kũ ò kà Beso swai, gbɛ̃̀kenɔ gɔ̃̀ gwe. [10] Gbɛ̃nɔn wàa donɔ
gbãna làka, odi fɔ̃ ò bikũ̀ swa pìiaro, akũ Dauda bikũ̀, à té ń gbɛ̀ɛi kũ gbɛ̃nɔn wàa planɔ.

[11] Ò Misila gbɛ̃ke è sɛ̃̀ntɛ, akũ ò gɛ̀ɛ kãao Dauda kĩnaa. Ò pɔ́ble kpàa à blè, ò í kpàa à mì.
[12] Akũ ò kaka nɛ́ kori kpàa kũ geepi kàraao mɛ̀n pla à sò. Akũ a mɛ̀ɛ sù, zaakũ à kɛ̀ fãnantɛ̃
aakɔ̃ gwãani aakɔ̃ pɔ́blesari ímisari. [13] Akũ Dauda a là à pì: Dí gbɛ̃mɛ n ũu? N bo mámɛɛ?
Akũ Misila gbɛ̃ pìi pì: Amalɛki zɔ̀ɔn ma ũ. A gɔrɔ aakɔ̃den dí, ma dikiri pã kpàmai kũ matɛn
gyã kɛ yãi. [14] O lɛtɛ Nɛgɛvi bùsuuamɛ, gu kũ Kɛrɛtinɔn kun kũ Yudanɔ kũ Kalɛbu burinɔ,
akũ ò té sɔ̃̀ Zikilagaa. [15] Akũ Dauda a là à pì: Ĩni fɔ̃ ǹ gɛ́ kũmao gbɛ̃ pìnɔ kĩnaa yá? À wèa à pì:
Tó n sìmɛnɛ kũ Ludao kũ ĩni ma dɛro, tó ĩni ma kpá ma dikiriiaro, mani gɛ́ kũnwo ń kĩnaa.

[16] Akũ à gɛ̀ɛ kãao. Kũ ò kà, ò ń lé, ò fãkɔ̃ana gu sĩnda pínkia, òtɛn pɔ́ ble òtɛn í mi, òtɛn
pɔnna kɛ pɔ́ zɔ̃kɔ̃ kũ ò sètɛ Filisitini bùsunnɔ kũ Yudanɔ bùsuuo yãi. [17] Akũ Dauda sì ń té à ń
dɛdɛ naana zaa ɔkɔsi ari gu gɛ̀ɛ à dɔ̀o ɔkɔsi. Ń gbɛ̃ke dí boki lero, séde kɛfɛnna gbɛ̃nɔn wàa
pla kũ ò dì lakumia ò bàa lɛ̀nɔ baasiro. [18] Dauda gbɛ̃ kũ Amalɛkinɔ ń kũkũnɔ mìi sì ń pínki
kũ a nɔnɔ ń pla. [19] Ń gbɛ̃ke dí sãsãro, nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ń pínki. Bee
pɔ́ kũ ò sètɛnɔ, Dauda èra à pɔ́ pìnɔ sì pínki. [20] À sãnɔ kũ zùnɔ nàkɔ̃a, akũ a gbɛ̃nɔ pɔ́kãde
pìnɔ kpán'arɛ kɛ̀ ò pì: Dauda pɔ́nɔn dí.

[21] Akũ Dauda kà gbɛ̃nɔn wàa do kũ ń gbãna làka odi fɔ̃ ò gɛ̀ɛ kãaoro ò gɔ̃̀ Beso swainɔ
kĩnaa. Ò bɔ̀tɛ ò dàalɛ kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ. Kũ Dauda nàńyĩ, à fɔ kpàm̀ma, [22] akũ gbɛ̃ pãsĩ
gaavude kũ ò té Daudainɔ pì: Lákũ odi gɛ́ kũooro nà, óni pɔ́ kũ o sìnɔ ke kpám̀maro, tó adi
kɛ ń baadi nanɔ kũ a nɛ́nɔ baasiro. Ò ń sɛ́ ò tá kũńwo. [23] Akũ Dauda pì: Oi! Ma gbɛ̃nɔ, àsun
kɛ lɛ kũ pɔ́ kũ Dikiri kpàwánɔro, zaakũ à ó dãkpã à gbãnamɔnnɛri kũ ò lètɛwánɔ nàwɛrɛ ó
ɔĩ. [24] Gbɛ̃ke ni yã kũ a ò díkĩna síro fá. Gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀ òtɛn pɔ́nɔ dãkpãnɔ baka nigɔ̃ dokɔ̃nɔ kũ

gbɛ̃ kũ ò gɛ̀ɛ zǐlannɔmɛ. Óni kpaatɛtɛkɔ̃nɛ lɛɛlɛlɛɛlɛ. [25] Kũ Dauda yã pìi dìtɛ, akũ à gɔ̃̀ doka
ũ Isarailanɔnɛ zaa zĩ birea ari kũ a gbãrao.
[26] Kũ Dauda kà Zikilaga, à pɔ́ kũ à sì kenɔ kpà̰zã Yudanɔ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ò de a gbɛ̃nna
ũnɔnɛ à pì: Gba kũ a è pɔ́ kũ o sì Dikiri ibɛrɛnɔaa gũnnɔn gwe. [27] À kpà̰zãńnɛ Bɛtɛli kũ
Ramɔ Nɛgɛvio kũ Yatio [28] kũ Aroao kũ Sifimɔo kũ Ɛsɛtɛmɔao [29] kũ Rakalao kũ Yeramɛɛli
buri wɛ̃tɛnɔ kũ Keni wɛ̃tɛnɔ [30] kũ Ɔɔmao kũ Borasão kũ Atakao [31] kũ Ɛblɔnuo kũ gu kũ Dauda
kurèn kũ a gbɛ̃nɔ pínki.

31

Solu gana kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ

[1] Filisitininɔ zǐi kà kũ Isarailanɔ, akũ Isarailanɔ bàa lɛ̀ńnɛ ari ń daside gàga Giliboa
sǐsĩgɛrɛɛi. [2] Filisitininɔ pètɛ Solu kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔi, akũ ò a nɛ́ pìnɔ Yonatã kũ Abinadabuo kũ
Malakisuaoo dɛ̀dɛ. [3] Zǐ kũ òtɛn ká Solu sarɛ pãsĩ kṳ̀, akũ kàzurinɔ a pà, à kǐnna manamana.
[4] Akũ à pì a zǐ̀kapɔnɔsɛriinɛ: Ǹ n fɛ̃nɛda woto ǹ ma zɔ̃ ǹ ma dɛo. Tó lɛnlo, gyɔfɔrɔde dínɔ
ni ma zɔ̃ ò fàai bo kũmao. Akũ vĩna a zǐ̀kapɔnɔsɛrii kṳ̀, adi weiro, akũ Solu a fɛ̃nɛda sɛ̀, à
a zĩda ò'oala. [5] Kũ a zǐ̀kapɔnɔsɛrii è à gà, akũ à a zĩda ò'o a fɛ̃nɛdaa se à gà. [6] Lɛn Solu kũ a
nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn aakɔ̃ kũ a zǐ̀kapɔnɔsɛriio kũ a gbɛ̃nɔ gàga lɛɛlɛ lɛ zĩ dokɔ̃nɔ pìa ń pínki.
[7] Kũ Isaraila kũ ò kú guvutɛn gwenɔ kũ ń gbɛ̃ kũ ò kú Yoda bara direnɔ è ń zǐ̀karinɔ bàa
lɛ̀, akũsɔ̃ Solu kũ a nénɔ gàga, ò bàa lɛ̀ ò ń wɛ̃tɛnɔ tò gwe, akũ Filisitininɔ sù ò vùtɛn. [8] Kũ gu
dɔ̀, akũ Filisitininɔ sù òtɛn pɔ́nɔ bɔtɛ gbɛ̃ kũ ò gàganɔa, akũ ò Solu kũ a nɛ́ mèn aakɔ̃ pìnɔ
gɛ̀nɔ è katɛna Giliboa sǐsĩgɛrɛɛi. [9] Akũ ò Solu mìi zɔ̃̀ ò a gɔ̃kɛbɔnɔ bɔ̀tɛa, akũ ò gbɛ̃nɔ zǐ̀ ò a
baaruu kpàkpa Filisitininɔ bùsu gu sĩnda pínkia kũ ń tãnakpɛnɔ. [10] Ò a gɔ̃kɛbɔnɔ kàtɛ tãna
kũ òdi pi Asatorɛ kpɛ́n, akũ ò a gɛ̀ɛ lòko Bɛtɛsã bĩnia.
[11] Kũ Yabɛsi Giliadadenɔ yã kũ Filisitininɔ kɛ̀ Solunɛ pìi mà, [12] akũ ń gɔ̃sa gbãnanɔ fùtɛ ń
pínki ò tá gwãani ò zĩ birea, ò Solu kũ a nénɔ gɛ̀nɔ kìpa Bɛtɛsã bĩnia, akũ ò tào Yabɛsi ò té
sɔ̃̀ńma gwe. [13] Ò ń wánɔ sètɛ ò vǐ sãma lí gbáru Yabɛsi gwe, akũ ò lɛ́ yǐ̀ gɔrɔ suppla.

SAMUƐLI TAKADA PLADE

Dauda kíblena Yudanɔa 1:1-4:12
Dauda kíblena Isaraila buri sĩnda pínkinɔa 5:1-12:31
Abusalomu bona Dauda kpɛ 13:1-20:26
Dauda kíblena kpɛkpɛ 21:1-24:25

Dauda Solu ga baarumanaa

1 Solu gana gbɛra Dauda sù kũ zĩblena Amalɛkinɔaao, akũ à gɔ̃ Zikilaga gɔrɔ pla. 2 A gɔrɔ
aakɔ̃de zĩ gɔ̃gbɛ̃ ke bò Solu bùran à sù. A pɔ́kasanɔ kɛ̃kɛ̃na, bùsu ká a mìn. Kũ à kà Dauda
kĩnaa, à kùtɛnɛ à wùtɛ a gbɛrɛa. 3 Dauda a là à pì: N bo máa? À wèa à pì: Ma bo Isarailanɔ
bùrammɛ. 4 Akũ Dauda a là dɔ: À kɛ̀ dera gwee? Ǹ omɛnɛ. Akũ à wèa à pì: Isarailanɔ bò
zĩlan ò bàa lè. Ń daside lètɛ ò gàga. Solu kũ a nɛ́ Yonatão gà dɔ. 5 Akũ Dauda kɛfɛnna kũ
àtɛn baaruu pì kpáarɛ là à pì: N kɛ deran ń dɔ̃ kũ Solu kũ a nɛ́ Yonatão gàa? 6 À wèa à pì:
À sù à lè má kú Giliboa kpi gɛrɛɛi gwemɛ, akũ ma Solu è, àtɛn gbãna e a sária. Sɔ̃godenɔ
kũ sɔ̃denɔ tɛn ká kãao kĩni. 7 Kũ à lìtɛ ma kpa, à ma e, akũ à ma sisi. Ma pì: Makũ dí! 8 Akũ
à ma la, makũmɛ dí ũu? Akũ ma wea ma pì Amalɛki burin ma ũ. 9 Akũ à pìmɛnɛ mà naai
mà a dɛ, zaakũ á kú ga lɛ́imɛ, bee kũ a wɛ́ kpɛ́ kɛ̃na fíti. 10 Akũ ma nai ma a dɛ̀, zaakũ má
dɔ̃ ani fɔ̃ à ble a lɛtɛnaa gbɛra doro. Akũ ma a kífura kũ à kunaa sɛ̀ kũ zã kũ à danaao, akũ
ma suonnɛ la ma dikiri. 11 Akũ Dauda a pɔ́kasanɔ gà à kɛ̀, akũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ ń pɔ́nɔ
kɛ̀kɛ̃ se. 12 Ò Solu kũ a nɛ́ Yonatão gana ɔ́ɔ dɔ̀ kũ Dikiri gbɛ̃ Isarailanɔ, zaakũ zĩ ń blé. Wɛ́'i
bòḿma, akũ ò lɛ́ yɛ̀ ari ɔkɔsi.
13 Dauda kɛfɛnna kũ à baaruu pìi kpàarɛ là à pì: N bɛ kú máa? Akũ à pìnɛ: Bòasu nɛ́n ma
ũ, Amalɛki buri. 14 Akũ Dauda a là à pì: À kɛ̀ dera kína kũ Dikiri kà dɛna vĩna dí n kũroo?
15 Akũ Dauda a kɛfɛnna ke sìsi à pì: Ǹ a lɛ́ ǹ dɛ se. Akũ à a lɛ̀ à dɛ̀. 16 Zaakũ Dauda gĩnakɛ à
pìnɛ: N n zĩda dɛ̀mɛ. N zĩda lɛ́ mɛ́ à n da yãn, n pì n kína kũ Dikiri kàa dɛ̀.

*W*ɛ̃ndalɛ kũ Dauda sì Solu kũ Yonatão ga yã musu

17 Dauda wɛ̃nda lè díkĩna sì Solu kũ a nɛ́ Yonatão ga yã musu. 18 À pì ò lɛ̀ɛ pìi dada
Yudanɔnɛ. À kú Yasa takadan,
19 Isarailanɔ gakuridenɔ gàga sìsĩgɛrɛɛi,
gɔ̃sa gbãnanɔ i òmɛ fá!
20 Àsun a baaru kpá Gata zɛ́danlo,
de Filisitini nɔgbɛ̃nɔ sún a pɔnna kɛro yãi.
Àsun a kpàkpa kɛ Asakɛlɔniro,
de gyɔfɔrɔde nɛ́nɔgbɛ̃nɔ sún ayuwii kɛro.
21 Plí sún kpá Giliboa gbɛ̀ɛa doro,
legũ sún ma bura kũ ò kú gwenɔn doro,
gwen ò ɔ sɔ̃ gɔ̃sa gbãnanɔ sɛ̃gbakonɔi,
nísi dɔkɔna Solu sɛ̃gbakoa lɛ́ zɛ̀!
22 Kũ òtɛn gɔ̃sa gbãna aru fã gua,
òtɛni ń gbɛrɛ para,
kàzuri pãsĩ Yonatã dì kpɛ gwaro,
fɛ̃nɛdade pãsĩ Solu dì su koriro.
23 Solu kũ Yonatão,
gbɛ̃ mana yenyĩdenɔmɛ!
Odi kɛ̃kɔ̃a wɛ̃̀ndi ke ganaa gũnlo.
Ń wãna de vãunɔla,
ń gbãna de músunɔla.
24 Isaraila nɔgbɛ̃nɔ,
à wɛ́'i bo Solu ga yã musu.

À biza tɛ̃ra yì̀árɛ kũ nɔmanablebɔnɔ,
à á pɔ́kasanɔ kɛ̀kɛárɛ kũ zãblebɔ kũ ò pì kũ wuraaonɔ.
[25] Gɔ̃sa gbãnanɔ i ò zì̀lan fá!
Yonatã wutɛna gɛ̀ ũ sì̀sĩgɛrɛɛi.
[26] Ma gbɛ̃ Yonatã,
ma gɔ̃ warikɛnaa gũn n yãi,
ń manamɛnɛ swáswa.
Yenyĩ kũ ń vĩ kũmao sára vĩro,
à de nɔ yenyĩla.
[27] Gɔ̃sa gbãnanɔ i ò fá!
Ń zì̀kabɔnɔ kàkatɛ.

2

*Dauda kana Yudan*ɔ kpatan

[1] Abire gbɛra Dauda Dikiri gbèka à pì: Mà gɛ́ Yuda wɛ̃tɛ ke gũn yá? Dikiri pìnɛ à gɛ́, akũ Dauda èra à a là à pì: Mákpan mà gɛ́nn? Dikiri wèa à pì: Ɛblɔnu kpa. [2] Akũ Dauda gɛ̀ɛ gwe kũ a nɔ mèn planɔ, Yɛzɛrili gbɛ̃ Ainɔama kũ Nabala gyaanɔ Abigaili, Kaamɛli gbɛ̃o. [3] Dauda gɛ̀ɛ kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ dɔ, baadi kũ a bedenɔ, akũ ò vùtɛ Ɛblɔnu kũ a lakutunɔo. [4] Akũ Yudanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sù ò nísi kù Dauda mìia gwe, ò a kà Yudanɔ kína ũ.

Kũ Dauda mà Yabɛsi Giliadadenɔ mɛ́ ò Solu vì̀, [5] à gbɛ̃nɔ zì̀ḿma, ò gɛ̀ɛ ò òḿnɛ: Dauda pì, Dikiri arubarika daágu, kũ a gbɛ̃kɛ kɛ̀ Solu á dikiriinɛ a a vì̀. [6] Dikiri gbɛ̃kɛ yã kũ náani yão kɛárɛ. Makũ sɔ̃ mani yã mana kɛárɛ kũ a yã pìi kɛ̀ yãi. [7] Tera sà àgɔ̃ gbãna à kù gbãna kɛ. Á dikiri Solu gà, akũ Yudanɔ ma ka ń kína ũ.

[8] À sù à lè Nɛrɛ nɛ́ Abana, Solu zì̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ gĩnakɛ à gɛ̀ɛ se kũ Solu nɛ́ Isibosɛo Manaimu. [9] Akũ à a kà kína ũ Giliada bùsun kũ Asa burinɔ bùsuuo kũ Yɛzɛrilio kũ Ɛflaimu burinɔ bùsuuo kũ Biliaminu burinɔ bùsuuo kũ Isarailanɔ bùsu kparanɔ pínki. [10] Solu nɛ́ Isibosɛ wɛ̃̀ buplade gũnn à gɔ̃̀ Isarailanɔ kína ũ. À kí blè wɛ̃̀ pla. Yudanɔ sɔ̃, Daudan ò zɛ̀o. [11] Dauda kí blè Yudanɔa zaa Ɛblɔnu ari wɛ̃̀ suppla kũ mɔ suddoo.

*Isarailan*ɔ zì̀kana kũ Yudanɔ

[12] Nɛrɛ nɛ́ Abana kũ Solu nɛ́ Isibosɛ zì̀karinɔ bò Manaimu ò gɛ̀ɛ Gibiɔ̃. [13] Zeruya nɛ́ Yoabu kũ Dauda zì̀karinɔ fùtɛ ò gɛ̀ɛ daḿlɛ Gibiɔ̃ íkaki sarɛ. Ń gã̀ do kú í bara la, ń gã̀ do kú í bara dire. [14] Akũ Abana pì Yoabunɛ: Ǹ tó kɛfɛnna kenɔ futɛkɔ̃i ò gwa. Akũ Yoabu pì: Ò gɛ́. [15] Akũ Biliaminu zì̀karinɔ fùtɛ gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla Isibosɛ pɔ́ ũ, akũ Dauda zì̀karinɔ fùtɛ gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla se. [16] Baadi ɔ kà a ɔsikari dake kɔ̀kɔtɔɔi, akũ ò kɔ̃ zɔ̀zɔ̃ kɔ̃ gbã̀ntɛrɛɛa kũ fɛ̃nɛo ò lètɛ lɛɛlɛ. Akũ ò tɔ́ kpà Gibiɔ̃ gu pìinɛ Fɛ̃nɛlɛnnabura. [17] Zì̀ kũ ò kà zĩ birea pãsĩ manamana, akũ Dauda zì̀karinɔ zì̀i blè Abana kũ Isarailanɔa.

[18] Zeruya nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔn kú gwe, Yoabu kũ Abisaio kũ Asahɛlio. Asahɛli sɔ̃ a bà nna lán zɔ̃ bà. [19] Akũ à pètɛ Abanai, adi litɛ ɔplai ke ɔzɛiro. [20] Kũ Abana a kpɛ gwà à a è, akũ à pì: Asahɛli, mɔkɔ̃mmɛ gwe yá? À wèa à pì: Makũmɛ. [21] Akũ Abana pìnɛ: Ǹ litɛ n ɔplai ke n ɔzɛi, ǹ kɛfɛnnanɔ doke kũ ǹ a pɔ́nɔ sía. Ama Asahɛli dí zɛnɛro. [22] Abana èra à pìnɛ dɔ: Ǹsun namairo. Ń ye mà n dɛn yá? Tó ma n dɛ, mani we ó wɛ́ kɛ siikɔ̃ kũ n vì̀ni Yoabuo dɔ yá? [23] Ama Asahɛli gì, adi zɛnɛro, akũ Abana a zɔ̃̀ a gbɛrɛa kũ a sári páo ari à bò a kpɛ kpa. Gwen à lètɛn à gà gɔ̃̀nɔ. Kũ gbɛ̃ sĩnda pínki kà gu kũ à lètɛ à gà pìn, ò zɛ̀ òtɛn gwa.

[24] Akũ Yoabu kũ Abisaio pè Abanaa ari ifãntɛ̃ gɛ̀ɛ à gɛ̃̀ kpɛ́n. Ò kà Ama sì̀sĩ kũ à kú Gia ifãboki kpa Gibiɔ̃ gbáranna zɛ́n. [25] Biliaminu burinɔ kàkara Abanai gã̀ do, akũ ò gɛ̀ɛ òtɛn gí kũ ń zĩdao sì̀sĩi musu. [26] Akũ Abana lɛ́ zù Yoabui à pì: Óni zɛ kɔ̃dɛdɛnaanɛroo? Ń dɔ̃ kũ yã pì ni mì dɛ kũ pɔsiraoroo? Ĩni o n gbɛ̃nɔnɛ ò zɛwɛrɛ ò ɛra ò tároo? [27] Akũ Yoabu wèa à pì: Luda kun! Tó ńdi lɛ́ sí yãro, ma gbɛ̃nɔ ni zɛárɛro ari gu gɛ́ dɔo. [28] Kũ Yoabu kuru pè, akũ a gbɛ̃nɔ kámma bò, odi gɛ́ Isarailanɔa kũ zĩio doro.

29 Gwãani birea Abana kũ a gbɛ̃nɔ táa ò sɛ̃̀n ò bikũ̀ Yodaa, akũ ò tɛ́ swadɔrɔɔi ari ò gɛ̀ɛ ò kà
Manaimu. 30 Kũ Yoabu sù kũ pɛna Abanaaao, akũ à a zɩ̃̀karinɔ kàkara ń pínki. Dauda gbɛ̃nɔ
tɛ́ gbɛ̃nɔn baro donsari mɛ́ ò kunlo, Asahɛli baasi. 31 Ò Biliaminu kũ ò kú kũ Abanaonɔ dɛ̀dɛ
gbɛ̃nɔn wàa do kũ basɔraakɔ̃o. 32 Ò Asahɛli gɛ̀ɛ sɛ̀ ò vɩ̃̀ a de miran Bɛtilihamu. Akũ Yoabu
kũ a gbɛ̃nɔ táa ò gwãani ò kà Ɛblɔnu gudɔnaao.

3

1 Zɩ̃̀ kũ Solu bedenɔ kà kũ Dauda bedenɔ gìi kɛ̀. Dauda gbãna tɛn kara, Solu bedenɔ sɔ̃, ń
gbãna tɛn lago.

Dauda nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ

2 Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kũ Dauda ì Ɛblɔnunɔ tɔ́n dí. A káaku tɔ́n Aminɔ. A da tɔ́n Ainɔama, Yɛzɛrili
gbɛ̃mɛ. 3 A plade tɔ́n Kiliabu. A da tɔ́n Abigaili, Nabala gyaanɔ Kaamɛli gbɛ̃mɛ. A aakɔ̃de
tɔ́n Abusalomu. A da tɔ́n Maaka, Gesuru kína Talamai nɛ́mɛ. 4 A siikɔ̃de tɔ́n Adonia. A da
tɔ́n Agi. A sɔɔrode tɔ́n Sefatia. A da tɔ́n Abitali. 5 A suddode tɔ́n Itiriamu. A da tɔ́n Egela.
Dauda nɔnɔ nɛ́ pìnɔ ì Ɛblɔnumɛ.

Abana nana Daudaa

6 Gɔrɔ kũ Solu bedenɔ tɛn zɩ̃̀ ká kũ Dauda bedenɔ, Abana tɛn gbãna kũ Solu bedenɔ gũn.
7 Solu nɔ yìgisaride vĩ yã, a tɔ́n Rizipa, Aya nɛ́mɛ. Isibosɛ pì Abananɛ: À kɛ̀ dera n wutɛ kũ
ma de nɔoo? 8 Abana pɔ fɛ̃̀ manamana Isibosɛ yã pì yãi à pì: Gbɛ̃dan ma ũ Yudanɔ kpa yá?
Matɛn gbɛ̃kɛ kɛ n de Solu bedenɔnɛ kũ a dakũnanɔ kũ a gbɛ̃nnanɔ ari kũ a gbãrao. Mádi
n na Daudanɛ a ɔĩro, akũ ntɛni ma taari e nɔgbɛ̃ pì yã musu sàa? 9 Tó mádi lɛ́ kũ Dikiri sɛ̀
Daudanɛ kɛnɛro, Luda yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ. 10 Mani kpata sí Solu bedenɔa mà tó Dauda gɔ̃
Isarailanɔ kũ Yudanɔ kína ũ sɛna zaa Dani ari à gɛ́ pɛ́o Bɛsɛbaa. 11 Isibosɛ dí we à wè Abanaa
doro, kũ àtɛn vĩna kɛnɛ yãi.

12 Abana gbɛ̃nɔ zɩ̃̀ Daudaa kũ a tɔ́o à pìnɛ: Dí mɛ́ à bùsu vĩi? Ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ, mani kpányĩ
de Isarailanɔ bàka le àgɔ̃ kú kũnwo ń pínki. 13 Akũ Dauda pì: À mana, mani lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ
kũnwo, ama yã mèn don matɛn gbɛkamma. Tó ntɛn su ma gwa, tó ńdi sumɛnɛ kũ Solu
nɛ́nɔgbɛ̃ Mikalaoro, ǹsun tó ó wɛ́ sikɔ̃lɛro. 14 Dauda lɛ́gbãzã kɛ̀ Solu nɛ́ Isibosɛnɛ à pì: Ǹ ma
nanɔ Mikala sukpamɛnɛ. Ma anzure blè kũ Filisitininɔ gyɔfɔrɔo mèn basɔɔro. 15 Akũ Isibosɛ
gbɛ̃nɔ zɩ̃̀, ò nɔgbɛ̃ pìi sì a zã Palatiɛli, Laisi nɛ́a. 16 Akũ a zã pì tɛn gɛ́ kãao à tɛ́i ari Bahurimu,
àtɛn ɔ́ɔ dɔ. Akũ Abana ònɛ à ɛra à tá, akũ à ɛ̀ra.

17 Abana yã ò kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ à pì: Zaa zĩ átɛn wɛtɛ Dauda gɔ̃ de á kína ũ. 18 À a
ká sà, zaakũ Dikiri lɛ́ sɛ̀nɛ à pì, áni a gbɛ̃ Isarailanɔ bo Filisitininɔ kũ ń ibɛrɛnɔ ɔĩ ń pínki a
zɔ̀bleri Dauda pìi gãimɛ. 19 Abana yã pìi dà Biliaminu burinɔnɛ ń sãn dɔ. Akũ à gɛ̀ɛ Ɛblɔnu,
de à yã kũ à kɛ̀ Biliaminu burinɔnɛ kũ Isarailanɔoo pì o Daudanɛ. 20 Kũ à kà Dauda kĩnaa
zaa Ɛblɔnu kũ gbɛ̃nɔn baro kũ ò kú kãaonɔ, akũ Dauda pɔnna pɔ́ble kɛ̀ńnɛ. 21 Akũ Abana pì
Daudanɛ: Ma dikiri kína, ǹ tó mà futɛ mà gɛ́ mà Isarailanɔ kakarannɛ ń pínki, de ò lɛ́dokɔ̃nɔ
kɛ kũnwo, ĩnigɔ̃ de bùsu kũ n pɔ yei pínki kína ũ. Akũ Dauda Abana gbàrɛ, à tá aafia.

Abana dɛnaa

22 Zĩ birea Yoabu kũ Dauda gbɛ̃nɔ sù kũ lɛ́tɛmmanaao. Ò pɔ́nɔ sì gbɛ̃nɔa manamana ò
sùo. Abana kú kũ Daudao gwe doro, zaakũ à a gbàrɛ, à tá aafia. 23 Kũ Yoabu kũ zɩ̃̀kari kũ
ò kú kãaonɔ kà, ò ònɛ Nɛrɛ nɛ́ Abana sù kína gwa, akũ à a gbàrɛ à tá aafia. 24 Akũ Yoabu
gɛ̀ɛ à kína lè à pì: Bɔ́ yãn n kɛ̀ gwee? Kũ Abana sù n kĩnaa, bɔ́yãi n tò à tàa? 25 Ń Nɛrɛ nɛ́
Abana dɔ̃roo? À sù ɔ̃ndɔ̃ kɛnnɛ, de à le àgɔ̃ n gɛ́gɔrɔ kũ n sugɔrɔo dɔ̃ kũ n yãkɛnanɔ pínki.
26 Kũ Yoabu bò Dauda kĩnaa, akũ à gbɛ̃nɔ zɩ̃̀, ò pɛ̀tɛ Abanai. Ò a lè Sira lɔ̀gɔ kĩnaa, akũ òtɛn
su kãao, ama Dauda a yã dɔ̃ro. 27 Kũ ò kà kũ Abanao Ɛblɔnu wɛ̃tɛ bĩnilɛa, akũ Yoabu a sìsi
lándɔ̃ à ye à asiriyã onɛ bà, akũ à a zɔ̃ a gbɛrɛa à a dè. A dakũna Asahɛli dɛna fĩnaan à bòa
gwe.

28 Abire gbɛra kũ Dauda mà, à pì: Makũ kũ ma kíkɛo, manigɔ̃ taari vĩ Dikirinɛ Nɛrɛ nɛ́
Abana dɛna yã musuro. 29 Yã pì ni wí Yoabu musumɛ kũ a de bedenɔ ń pínki. Yoabu bedenɔ

nigɔ̃ kun kɛntude ke kusu ke ɛrɛ ke gbɛ̃ kũ zĩ̀ a blè ke nàdɛrii sariro. [30] Yoabu kũ Abisaio
Abana dɛ̀, kũ àkũ mɛ́ à ń dakũna Asahɛli dɛ̀ zĩ̀lan zaa Gibiɔ̃ yãi. [31] Akũ Dauda pì Yoabunɛ
kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ ń pínki: À á pɔ́kasanɔ gága à kɛ̃kɛ̃, à uta kasanɔ daála, àgɔ̃ tɛ́ arɛ kũ
Abana gèɛo kũ ɔ́ɔdɔo. Kína Dauda sɔ̃ à tɛ́ ń kpɛ. [32] Akũ ò a vĩ̀ Ɛblɔnu gwe. Kína wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ̀
gbãnagbãna Abana miraa, akũ gbɛ̃ sĩnda pínki ɔ́ɔ dɔ̀ se. [33] Akũ kína wɛ̃ndalɛ díkĩna sì Abana
yã musu à pì:
Abana gana lán mìsaride bà manan gwe yá?
[34] Òdi n gã̀ yĩnnɛ n kpɛ kparo,
òdi mɔ̀kakɔ̃ana kánnɛro,
n ga lán gbɛ̃ kũ à gɛ̃̀ yãvãnikɛrinɔ ɔĩ bà.
Akũ gbɛ̃ sĩnda pínki èra ò ɔ́ɔ dɔ̀ dɔ. [35] Gbɛ̃ sĩnda pínki sù ò ò Daudanɛ à pɔ́ ble ari gu gɔ̃ gɛ́ si,
ama à la dà à pì: Tó ma burodi ke pɔ́ble ke dà ma lén ifãntɛ̃ gɛ̃na kpén sari, Luda yã kɛmɛnɛ
pãsĩpãsĩ. [36] Gbɛ̃ sĩnda pínki wɛ́ tɛ̀ yã pìii, akũ à kɛ̀ńnɛ mana. Yã kũ kína tɛn kɛ pínki dì kɛ
gbɛ̃nɔnɛ manamɛ. [37] Zĩ birea Dauda gbɛ̃nɔ kũ Isarailanɔ pínki dɔ̀ sà kũ kína lɛ́ kú Nɛrɛ nɛ́
Abana dɛna yãnlo. [38] Akũ à pì a gbɛ̃ pìnɔnɛ: Á dɔ̃ kũ Isaraila don'arɛde zɔ̃kɔ̃ɔ gà gbãraroo?
[39] Makũ sɔ̃, bee kũ Luda ma ka kína ũ, ma busa gbãra. Zeruya nɛ́ pìnɔ yãkɛna pãsĩ de ma
pɔ́la. Dikiri mɛ́ ani fĩna bo vãnikɛriinɛ a vãni lén.

4

Isibosɛ dɛnaa

[1] Kũ Solu nɛ́ Isibosɛ mà Abana gà Ɛblɔnu, a kã gà, akũ Isarailanɔ gɔ̃̀ bídi gũn ń pínki.
[2] Solu nɛ́ pìi zĩ̀kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn pla, a do tɔ́n Baana, a do sɔ̃ Rekabu. Bero gbɛ̃
Rimɔ, Biliaminu buri nɛ́nɔmɛ. Ò Bero dìtɛ Biliaminu bùsu pɔ́ ũ yãmɛ, [3] zaakũ Berodenɔ bàa
lè ò tà Gitaimu ò kú gwe ari kũ a gbãrao. [4] Solu nɛ́ Yonatã sɔ̃ à nɛ́ vĩ ɛrɛ ũ. Gɔrɔ kũ nɛ́ pìi kà
wɛ̃̀ sɔɔro, akũ Solu kũ Yonatão gana Yɛzɛrili baaruu sù. Kũ a gwàri a sɛ̀ àtɛn bàa lɛ́ kãao, a
wãnaa gũnn nɛ́ pìi pìtia à lètɛ. Abire mɛ́ à tò à ɛrɛ kũ̀. A tɔ́n Mɛfibosɛ.
[5] Bero gbɛ̃ Rimɔ nɛ́ pìnɔ Rekabu kũ Baanao fùtɛ, ifãntɛ̃ gbãnai ò kà Isibosɛ bɛa, gɔrɔ kũ
àtɛn i fãnantɛ̃ o. [6] Akũ Rekabu kũ a dakũna Baanao gɛ̃̀ kpén ò kɛ̀ lándɔ̃ òtɛn gɛ́ pɔ́blewɛ
dã bà. [7] Kũ ò gɛ̃̀ kpén, Isibosɛ wutɛna a gádoa, akũ ò gɛ̃̀i kpénɛ gũn ò a zɔ̃̀ ò dɛ̀. Akũ ò a
mìi zɔ̃̀ ò sɛ̀ ò tào. Ò pètɛ Yoda sɛ̃̀n, akũ ò táa ò ari gu gɛ̀ɛ à dɔ̀o. [8] Ò sù Dauda kĩnaa Ɛblɔnu
kũ Isibosɛ mìio ò pìnɛ: Ñ gwa, n ibɛrɛ Solu kũ à wètɛ à n dɛ nɛ́ Isibosɛ mìin dí. Ó dikiri
kína, Dikiri fĩnaa bònnɛ Solu kũ a burinɔa gbãra. [9] Dauda wèńma à pì: Dikiri kun! À ma
bo ma warikɛnaa gũn pínki. [10] Kũ gbɛ̃ke sù ma kĩnaa Zikilaga yã à pì Solu gà, àtɛn da baaru
nnan átɛn kpá, akũ ma a kũ̀ ma dɛ̀. A baaru àreen gwe. [11] Dí deńla lákũ ákɔ̃nɔ gbɛ̃ vãninɔ a
taarisaride dɛ̀ a gádoa a kpén nà. Mani a dɛna fĩna boáwa mà á wɛ̃̀ndi bo se. [12] Akũ Dauda
yã ò a gbɛ̃nɔnɛ, akũ ò ń dɛdɛ. Ò ń ɔla kũ ń gbálanɔ zɔ̃̀zɔ̃, akũ ò ń gènɔ lòko Ɛblɔnu ítɔki sarɛ.
Akũ ò Isibosɛ mìi sɛ̀ ò vĩ̀ Abana miran zaa Ɛblɔnu.

5

Dauda kana Isarailanɔ kpatan

[1] Isarailanɔ sù ń buria ń pínki Dauda kĩnaa zaa Ɛblɔnu ò pì: Ó aru dokɔ̃nɔmɛ. [2] Zaa zĩ gɔrɔ
kũ Solu de ó kína ũ, mɔkɔ̃mmɛ ndì dowɛrɛ arɛ zĩ̀lan, gɛna kũ sunaao. Akũ Dikiri pìnnɛ,
mɔkɔ̃mmɛ ĩnigɔ̃ de a gbɛ̃ Isarailanɔ don'arɛde ũ, ń kína ũ. [3] Kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sù kína
Dauda kĩnaa zaa Ɛblɔnu ń pínki, gwen à lédokɔ̃nɔ kèn kũńwo Dikiri arɛ, akũ ò nísi kù a
mìia ò a kà Isarailanɔ kpatan. [4] Dauda wɛ̃̀ baraakuri vĩ gɔrɔ kũ à nà kíblenaaa, à vùtɛ kín
wɛ̃̀ bupla. [5] À de Yudanɔ kína ũ zaa Ɛblɔnu wɛ̃̀ suppla kũ mɔ suddoo, akũ à de Yudanɔ kũ
Isarailanɔ pínki kína ũ zaa Yurusalɛmu wɛ̃̀ baraakuri awɛɛ'aakɔ̃.
[6] Kína kũ a gbɛ̃nɔ gèɛ Yurusalɛmu de à zĩ̀ ká kũ Yebusi kũ ò kú gwenɔ. Akũ ò ò Daudanɛ:
Ĩni gɛ̃ laro, bee vĩ̀nanɔ kũ ɛrɛnɔ oni pémma. Òtɛn da Dauda ni le à gɛ̃ gwero. [7] Bee kũ abireo

Dauda wɛ̃tɛ bĩnide kũ òdi pi dɔ Zaiɔ̃ pìi sì, akũ à gɔ̀̃ a wɛ́ra ũ. [8] Zĩ birea Dauda pì: Tó gbɛ̃ ye à
Yebusinɔ dɛdɛ, séde à gɛ̃ ízɛ kũ ò yɔ̀̃ gbɛ̀n gũn, ani ɛrɛnɔ kũ vĩ̀naa pìnɔ le. Dauda ibɛrɛnɔmɛ.
Abire yãi òdi pi, vĩ̀nanɔ kũ ɛrɛnɔ oni gɛ̃ kínabɛaro. [9] Akũ Dauda bɛ kũ̀ wɛ̃tɛ bĩnide pìi gũn,
à a zĩda tɔ́ kpànɛ, Dauda Wɛ̃tɛ. À kpɛ́nɔ bòbo à lìkai ari gu kũ ò wɛ̀ɛɛ tàtan, òdi pi Milo.
[10] Dauda gbãna tɛn kara, zaakũ Dikiri Luda Zĩ̀karide kú kãao.

[11] Taya kína Hiramu gbɛ̃nɔ zĩ̀ Daudaa kũ sida línɔ kũ lí'arinɔ kũ gbɛ̀'arinɔ, akũ ò bɛ bònɛ.
[12] Akũ Dauda dɔ̀̃ sà kũ Dikiri a ka Isarailanɔ kína ũmɛ, akũsɔ̃ à a kpataa kàraárɛ kũ Isarailanɔn
de Dikiri gbɛ̃nɔ ũ yãi.

[13] Dauda bona Ɛblɔnu gbɛra à èra à nɔ pãndenɔ sɛ̀ à kàra Yurusalɛmu dɔ kũ nɔ
yìgisaridenɔ, akũ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ì kũńwo. [14] Nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kũ à ń í Yurusalɛmu pìnɔ
tɔ́n dí: Samua, Sobabu, Natã, Sulemanu, [15] Iba, Ɛlisua, Nɛfɛgi, Yafia, [16] Ɛlisama, Ɛliada kũ
Ɛlifɛlɛtio.

[17] Kũ Filisitininɔ mà ò Dauda kà Isarailanɔ kína ũ, akũ ò gɛ̀ɛ òtɛni a wɛtɛ ò a dɛ ń pínki.
Kũ à ń baaruu mà, akũ à gɛ̀ɛ sɛ̃̀ntɛpɔrɔtu. [18] Filisitininɔ zĩ̀'ɔ pòro Rɛfaimu guvutɛn, [19] akũ
Dauda gbɛ̀ka Dikiria à pì: Mà gɛ́ mà lɛ́tɛ Filisitininɔa, ĩni ń namɛnɛ ma ɔĩ yá? Akũ Dikiri
wèa à pì: Ñ̀ gɛ́, mani ń nannɛ n ɔĩ. [20] Akũ Dauda gɛ̀ɛ Baali Pɛrazimu, à zĩ̀i blɛ̀ḿma gwe. Akũ
à pì: Dikiri dòmɛnɛ arɛ, à bò à sù ma ibɛrɛnɔa bùi lákũ í dì gu fɔ̃ nà. Akũ à tɔ́ kpà gu pìinɛ
Baali Pɛrazimu. [21] Filisitininɔ ń tãnanɔ tò gwe, akũ Dauda kũ a gbɛ̃nɔ sɛ̀tɛ ò tào.

[22] Filisitininɔ èra ò sù dɔ, ò zĩ̀'ɔ pòro Rɛfaimu guvutɛn. [23] Akũ Dauda èra à gbɛ̀ka Dikiria
dɔ. Akũ Dikiri wèa à pì: Ñ̀sun gɛ́ńyĩ súsuro. Ñ̀ likańyĩ kpɛ kpa ǹ lɛ́tɛḿma kpɛ̀̃ líkpɛ sarɛ.
[24] Tó a gèsɛ kĩni mà lí pìnɔ musu, à kɛ likalika, zaakũ makũmɛ ma bo ma doárɛ arɛ gwe, de
mà zĩ̀ bleárɛ Filisitini zĩ̀karinɔa yãi. [25] Dauda kɛ̀ lákũ Dikiri òne nà, akũ à zĩ̀i blè Filisitininɔa
sɛna zaa Gibiɔ̃ ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Gɛzaa.

6

*Suna kũ Dikiri àkpatiio Yurusal*ɛmu

[1] Dauda èra à Isaraila kũ à ń sɛ́tɛnɔ kàkara gbɛ̃nɔn dúbu baraakuri. [2] Akũ à fùtɛ à dà kũńwo
zén, ò gɛ̀ɛ Baala kũ à kú Yudanɔ bùsun, de ò Luda àkpati sɛ́ ò suo. Dikiri Zĩ̀karide dìgɔ̃ vutɛna
kín àkpatii pì malaika dɛ̀mbɛrɛdenɔ dagura, abire yãin òdi pi a tɔ́ kúa. [3] Ò̀ àkpatii pìi dà zùgo
dufu gũn Abinadabu bɛ sì̀sĩi musu, akũ ò dào zén. Abinadabu nénɔ Uza kũ Ahioo mɛ́ òtɛn
do zùgo pìii, [4] Luda àkpati kún. Ahio mɛ́ à té arɛ, [5] akũ Dauda kũ Isarailanɔ tɛn ũ wã ń pínki
Dikiri arɛ ń gbãna zaka lén kũ lɛ̀sinaao. Òtɛn mɔrɔ lɛ́ kũ gidigboo kũ sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃o kũ fakao kũ
sɛ̃̀gɛ̃ɛo.

[6] Kũ ò kà Nakɔ̃ ésegbɛ̃kia, zùnɔ gɛ̃̀ɛ sì, akũ Uza ɔ bò à nà Luda àkpatiia. [7] Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀i,
à a lɛ̀ a dɛ̀ àkpatii sarɛ gwe dà kũ à kɛ̀ yãi. [8] Dauda nèsɛɛ yàka, kũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ Uzai yãi, akũ
òdi gu pì sísi Pɔfɛ̃'uzai ari kũ a gbãrao. [9] Zĩ birea vĩna Dauda kũ̀ Dikiri yã musu à pì: Deran
mani kɛ nà mà Dikiri àkpati sɛ́ mà táoo? [10] Akũ adi we à táo a wɛ̃tɛ gũn doro, à lìtɛ à tào
Gata gbɛ̃ Ɔbɛdi Ɛdɔmu bɛa.

[11] Dikiri àkpati kú a bɛa ari mɔ aakɔ̃, akũ Dikiri arubarikaa dàn kũ a bedenɔ ń pínki. [12] Ò̀ pì
kína Daudanɛ: Dikiri arubarikaa dà Ɔbɛdi Ɛdɔmu bedenɔgu kũ pɔ́ kũ à vĩnɔ pínki a àkpati
yãi. Akũ Dauda gɛ̀ɛ gwe, à Luda àkpatii sɛ̀ àtɛn suo a wɛ̃tɛ gũn kũ pɔnnao. [13] Kũ gbɛ̃ kũ ò
Dikiri àkpati sɛnanɔ gbá sɛ̀ gɛ̃̀n suddo, akũ Dauda sa ò kũ zùsaao kũ zùnɛ bɔ̀rɔ mɛ̀kpanaao.
[14] Dauda sa'o'uta dana, àtɛn ũ wã Dikiri arɛ a gbãna zaka lén. [15] Àpii kũ Isarailanɔ pínki òtɛn
su kũ Dikiri àkpatiio, òtɛn pɔnna wiki lɛ́ òtɛn kuru pɛ́. [16] Kũ Dikiri àkpati tɛn gɛ̃ Dauda wɛ̃tɛ
gũn, akũ Solu nɛ́ Mikala tɛn zĩtɛ gwa wondoo gũn. Kũ à è kína Dauda tɛn vĩvĩ àtɛn ũ wã
Dikiri arɛ, à a gya bò a swɛ̃̀ɛ gũn. [17] Kũ ò sù kũ Dikiri àkpatiio, ò dìtɛ a gbèn bizakuta kũ
Dauda dɔ̀nɛɛ gũn. Akũ à sa'opɔ kũ òdi ká tén à té kũ ò Dikiri arɛ kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'opɔo.
[18] Kũ à sa ò à làka, à sa mana ò gbɛ̃nɔnɛ kũ Dikiri Zĩ̀karide tɔ́o. [19] Akũ à burodii kpàatɛtɛ

Isaraila kũ ò kakarana gwenɔnɛ kɔ̀̃nɔ dodo gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ ń pínki kũ domina kàraao mèn dodo kũ geepi kàraao mèn dodo.

[20] Kũ Dauda tɛn su bɛ de à sa mana o a bedenɔnɛ, akũ Solu né Mikala bò à gɛ̀ɛ à dàalɛ à pì: Mɔkɔ̃n Isarailanɔ kína, gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛde yãn n kɛ̀ gwe gbãra yá? N n zĩda mɛ̀ɛ mɔ̀ n ìba nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔnɛ, lán wé'isaride dì a zĩda mɛ̀ɛ mɔńnɛ nà. [21] Akũ Dauda pì Mikalanɛ: Dikirin ma ũ wɔ̃̀nɛ. Dikiri mɛ́ à ma sɛ n de kũ a bedenɔ gɛ̃nɛ ũ, à ma kɛ a gbɛ̃ Isarailanɔ don'arɛde ũ. [22] Mani futa kũ de abirela, mani ma zĩda kĩa n enaa gũn, ama nɔgbɛ̃ zĩkɛri kũ ń tɛ́ḿma pìnɔ mɛ́ oni ma bɛ̀ɛrɛ dɔ̃. [23] Akũ Solu né Mikala dí né iro ari à gɛ̀ɛ à gào.

7

Luda lɛ́sɛna Daudanɛ

[1] Kũ kína vùtɛ a bɛa, Dikiri a bò ibɛrɛ kũ ò likainɔ ɔĩ à a gbà ĩampaki, [2] akũ kína pì annabi Natãnɛ: É'e! Kpɛ́ kũ ò dɔ̀ kũ sida líon manigɔ̃ vutɛn, Luda àkpati gɔ̃ ditɛna bizakutan yá? [3] Natã wèa à pì: Lákũ à kɛ̀nnɛ nà ǹ kɛ, zaakũ Dikiri kú kũnwo. [4] Gwãani birea Dikiri yã sù Natãa à pì: [5] Ǹ gɛ́ ǹ o ma zɔ̀bleri Daudanɛ kũ ma pì, àkũ mɛ́ ani kpɛ́ kũ manigɔ̃ kun bomɛnɛro. [6] Zaa gɔrɔ kũ ma Isarailanɔ bɔ̀tɛ Misila ari gbãra mádi bɛ kũro. Madìgɔ̃ sɔ̃sɔ̃sɔ̃sɔ̃mɛ, bizakutamɛ ma kúki ũ. [7] Gu kũ ma sɔ̃sɔ̃n kũ ma gbɛ̃ Isarailanɔ ń pínki madì don'arɛdenɔ ditɛ ò dońnɛ arɛ, ama mádi o ń gbɛ̃̃kenɛ, bɔ́yãi adi kpɛ́ bomɛnɛ kũ sida líoro. [8] Ǹ gɛ́ ǹ o ma zɔ̀bleri Daudanɛ, ma Dikiri Zɪ̀̀karide ma pì, ma a sɛ̀ sãdãkia de àgɔ̃ de ma gbɛ̃ Isarailanɔ don'arɛde ũ. [9] Má kú kãao gu kũ à gɛ̀ɛn pínki, akũ ma a ibɛrɛnɔ dɛ̀dɛnɛ. Mani a tɔ́ bo manamana sà, anigɔ̃ kú andunia tɔ́denɔ té. [10] Mani bùsu kpá ma gbɛ̃ Isarailanɔa, mani ń kátɛn, oni vutɛn ń pɔ́ ũ. Ń laakari ni futɛ doro. Gbɛ̃ vãninɔ ni le ò wɛ́ tãḿma lákũ ò wɛ́ tɔ̃̀ḿma káaku [11] gɔrɔ kũ ma don'arɛdenɔ dìtɛńnɛ nà doro. Mani a bo a ibɛrɛ pìnɔ ɔĩ ń pínki.

Makũ Dikiri matɛn onɛ, makũ mɛ́ mani bɛ kɛnɛ a burinɔ gbãnaleki ũ. [12] Tó a gɔrɔ pàpa à gà, mani a buri kũ à bò a mɛ̀ɛn ke sɛ́ lei, mani a ká kpatan. [13] Àpi mɛ́ ani kpɛ́ bo kũ ma tɔ́ nigɔ̃ kúa, mani a kpatablena gbá pɛ́tɛ, anigɔ̃ kí ble ari gɔrɔ sĩnda pínki. [14] Manigɔ̃ denɛ De ũ, anigɔ̃ de ma né ũ. Tó à taari kɛ̀, mani wɛ́ tãa kũ gòoomɛ, lákũ bisãsiri dì gbɛ̃ gbɛ̃ nà. [15] Ama ma gbɛ̃̃kɛ ni kɛ̃̃kɔ̃a kãao lákũ ma kɛ̃̃kɔ̃a kũ Solu kũ ma a bò Dauda arɛ nàro. [16] A burinɔ nigɔ̃ kpata ble gɔrɔ sĩnda pínki. A kpata pì nigɔ̃ lakana vĩro.

[17] Akũ Natã yã pìi gbɔ̃̀ Daudanɛ lákũ Dikiri òarɛ nà pínki.

Dauda wɛ́kɛna Dikiria

[18] Akũ kína Dauda gɛ̃̀ à vùtɛ Dikiri arɛ à pì: Dikiri Luda, bɔ́n ma ũu? Dínɔn ma bedenɔ ũ kũ n ma ka gwena dí takaaa? [19] Dikiri Luda, abirekũ bi yã fítimɛ n kĩnaa, akũ n makũ n zɔ̀bleri buri kũ onigɔ̃ kú zianɔ yã ò dɔ yá? Lɛn ndì kɛńnɛ lɛ yá, Dikiri Luda? [20] Dikiri Luda, mani pinnɛ deramɛ dɔɔ? Makũ n zɔ̀bleri ń ma dɔ̃. [21] N yã zɔ̃kɔ̃ɔ pìi kɛ̀ lákũ n pɔ yei nà yã kũ n ò yãi, akũ n tò makũ n zɔ̀bleri ma dɔ̃̀. [22] Dikiri Luda, ń zɔ̃kɔ̃ fá! Oni gbɛ̃̃ke lɛkɔ̃a kũnworo. N baasiro dikiri ke kunlo, lákũ o mà kũ ó são nà. [23] Dín oni lɛkɔ̃a kũ n gbɛ̃ Isarailanɔɔ? Andunia burinɔ tɛ́ buri mèn do pìin n bo n gɛ n bò, de ògɔ̃ de n gbɛ̃nɔ ũ. N n zĩda tɔ́ bò, n yã zɔ̃kɔ̃ bonsarɛnɔ kɛ̀ n gbɛ̃ pìnɔnɛ, n pɛ buri kenɔa kũ ń tãnanɔ n gbɛ̃ kũ n ń bó Misilanɔ arɛ. [24] N Isarailanɔ dìtɛ ògɔ̃ de n gbɛ̃nɔ ũ ari gɔrɔ sĩnda pínki. Dikiri, n gɔ̃ ń Luda ũ. [25] Dikiri Luda, lɛ́ kũ n sɛ̀ makũ n zɔ̀bleriinɛ kũ ma burinɔ yã musu, ǹgɔ̃ zĩ kɛa gɔrɔ sĩnda pínki. Ǹ kɛ lákũ n ò nà [26] de ǹ tɔ́ bo manamana ari gɔrɔ sĩnda pínki. Gbɛ̃nɔ ni pi Dikiri Zɪ̀̀karidemɛ Isarailanɔ Luda ũ. Makũ n zɔ̀bleri Dauda, ĩni ma burinɔ zĩni pɛ́tɛ, [27] zaakũ Dikiri Zɪ̀̀karide Isarailanɔ Luda, n òmɛnɛ n pì, ĩni ma bɛ kɛmɛnɛ ma burinɔ gbãnaleki ũ. Abire yãi makũ n zɔ̀bleri ma kùgbãna kɛ̀ ma wɛ́kɛ díkĩna kɛ̀mma. [28] Dikiri Luda, mɔkɔ̃mmɛ Luda ũ, n yã náani vĩ, akũ n yã mana dínɔ lɛ́ sɛ̀ makũ n zɔ̀bleriinɛ. [29] Ǹ arubarika da makũ n zɔ̀bleri burinɔgu sà, n wɛ́ nigɔ̃ tɛ́ńyĩ gɔrɔ sĩnda pínki. Dikiri Luda, n yã ò n arubarikaa dà makũ n zɔ̀bleri burinɔgu, onigɔ̃ arubarika vĩ ari gɔrɔ sĩnda pínki.

8

Dauda zǐ̀blena buri kenɔa

1 Abire gbɛra Dauda zǐi blè Filisitininɔa à ń búsa à ń wɛ́ra Gata sìḿma. 2 À zǐi blè
Mɔabunɔa, akũ à tò ò wùtɛ kɔ̃ sarɛ zǐtɛ. À bàa yɔ̀ḿma. Tó à bà pla daguraa dèdɛ, àdi bà do
dagura tó bɛ̃nɛ. Akũ Mɔabunɔ gɔ̀ Dauda zɔ̀blerinɔ ũ, akũ òdigɔ̃ táfe bonɛ. 3 Dauda zǐi blè
Reobo nɛ́ Adadɛza, Zoba kínaa, gɔrɔ kũ kína pìi èra àtɛn gɛ́ ɔ tɔ̃ Yuflati swasarɛdenɔa. 4 Akũ
à a sɔ̃gonɔ kǔ̀kũ mèn wàa sɔɔro kũ sɔ̃godenɔ gbɛ̃nɔn dúbu suppla kũ gbɛ̃ kũ ò tɛ́ gèsɛnɔ
gbɛ̃nɔn dúbu baro. Akũ à ń sɔ̃nɔ gbátĩnɔ zɔ̀zɔ̃ pínki, mèn basɔɔro mɛ́ ò bò. 5 Siria kũ ò kú
Damasukunɔ sù Adadɛza leo, akũ Dauda ń gbɛ̃nɔ dèdɛ dúbu baro awɛɛpla. 6 À gudãkpãrinɔ
dìtɛditɛ Siria bùsun, akũ ò gɔ̀ a zɔ̀blerinɔ ũ, òdigɔ̃ táfe bonɛ. Dikiri tò Dauda zǐi blè gu kũ à
gèɛn pínki. 7 Dauda Adadɛza ìbanɔ wura sɛ̃gbakonɔ sètɛ à tào Yurusalɛmu. 8 À mɔ̀gotɛ̃ sètɛ
dasidasi Adadɛza wɛ̃tɛ kũ òdi pi Teba kũ Berotaioo gũn.

9 Kũ Amata kína Tohu mà Dauda zǐi blè Adadɛza zǐ̀karinɔa ń pínki, 10 akũ à a nɛ́ Adoramu
zǐ̀ fɔ kpáa. À a sáabu kpà zǐ̀ kũ à blè Adadɛzaa yãi, zaakũ Tohu zǐi kà kãao yã. Adoramu sù
kũ wura pɔ́nɔ kũ andurufu pɔ́nɔ kũ mɔ̀gotɛ̃ pɔ́nɔ, 11 akũ kína Dauda kàtɛ Dikiri pɔ́ ũ lákũ
à kɛ̀ kũ buri kũ à gbãna blèḿmanɔ andurufu pɔ́nɔ kũ wura pɔ́nɔ nà pínki, 12 Ɛdɔmunɔ kũ
Mɔabunɔ kũ Amɔninɔ kũ Filisitininɔ kũ Amalɛkinɔ. Lɛn à kɛ̀ lɛ kũ pɔ́ kũ à sì Zoba kína
Adadɛza, Reobo nɛ́aao. 13 Lɛn Dauda tɔ́ bò lɛ. Kũ à zǐi blè Sirianɔa à sù, à Ɛdɔmunɔ dèdɛ
Guvutɛ Wisiden gbɛ̃nɔn dúbu baro plansari. 14 Akũ à gudãkpãrinɔ dìtɛditɛ Ɛdɔmu bùsun
dɔ, akũ Ɛdɔmu pìnɔ gɔ̀ a zɔ̀blerinɔ ũ. Gu kũ Dauda gèɛn pínki Dikiri dì tó à zǐ̀ blemɛ.

15 Daudamɛ Isaraila buri sĩnda pínki kína ũ, à yã mana kɛ̀ a gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a. 16 Zeruya
nɛ́ Yoabumɛ zǐ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Ailudi nɛ́ Yosafatamɛ baarukpari ũ. 17 Aitubu nɛ́ Zadɔki
kũ Abiata nɛ́ Aimɛlɛkioomɛ sa'orikinɔ ũ. Serayamɛ takadakɛ̃ri ũ. 18 Yoyada nɛ́ Bɛnayamɛ
dogarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Dauda zĩda nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔmɛ a kpàasinɔ ũ.

9

Dauda gbɛ̃kɛkɛna Mɛfibosɛnɛ

1 Dauda gbɛ̃nɔ là: Solu buri ke dí gɔ̃roo? Má ye mà gbɛ̃kɛ kɛnɛ Yonatã yãi. 2 Solu bɛ zĩkɛri
ke kun, a tɔ́n Ziba, akũ ò a sìsi kína Daudanɛ. À a là à pì: Mɔkɔ̃mmɛ Ziba ũ yá? À wèa à pì:
Ee, n zɔ̀bleriin ma ũ. 3 Akũ kína pì a là à pì: Solu buri ke kun ari tera yá? Má ye mà gbɛ̃kɛ
kũ Luda vĩ kɛnɛmɛ. Akũ Ziba wèa à pì: Yonatã nɛ́ ke kun ari tera. Ɛrɛɛmɛ. 4 Akũ kína a là à
pì: À kú mámɛɛ? Ziba wèa à pì: À kú Amiɛli nɛ́ Maki bɛa zaa Lodɛba. 5 Kína Dauda gbɛ̃nɔ zǐ̀,
akũ ò sù kãao. 6 Kũ Yonatã nɛ́ Mɛfibosɛ, Solu daikore kà Dauda kĩnaa, à kùtɛnɛ à wùtɛ zĩtɛ.
Akũ Dauda pì: Mɛfibosɛ! À wèa à pì: N zɔ̀bleriimɛ ma ũ. 7 Akũ Dauda pìnɛ: Ǹsun tó vĩna n
kũro, zaakũ mani gbɛ̃kɛ kɛnnɛ n de Yonatã yãi. Mani n dizi Solu buranɔ sukpannɛ pínki,
ĩnigɔ̃ su pɔ́ ble kũmao gɔrɔ sĩnda pínki. 8 Mɛfibosɛ kùtɛnɛ à pì: Bɔ́n makũ n zɔ̀bleri ũ kũ ĩni
ma wɛ̃nda gwaa? Má de lán gbɛ̃nda gèɛ bàroo?

9 Akũ kína Dauda Solu zĩkɛri Ziba sìsi à pìnɛ: Pɔ́ kũ à de Solu pɔ́ ũ kũ a bedenɔ pɔ́o pínki,
ma kpà n dikiri daikorea. 10 Mɔkɔ̃n kũ n nɛ́nɔ kũ n zĩkɛrinɔ, àgɔ̃ a zĩtɛ zĩ kɛnɛ, à a pɔ́nɔ kɛkɛ,
de à le àgɔ̃ zàna vĩ. N dikiri daikore Mɛfibosɛ nigɔ̃ pɔ́ ble kũmao gɔrɔ sĩnda pínki. Ziba
sɔ̃ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn gɛ̃ro kũ zĩkɛrinɔ gbɛ̃nɔn baro. 11 Akũ Ziba pì kínanɛ: Yã kũ ma
dikiri kína ò makũ a zɔ̀bleriinɛ, mani kɛ pínkimɛ. Akũ Mɛfibosɛ dìgɔ̃ pɔ́ ble kũ kínao, à gɔ̀
lán kína nɛ́nɔ doke bà. 12 Mɛfibosɛ nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩ, a tɔ́n Mika, akũsɔ̃ Ziba bedenɔ gɔ̀ Mɛfibosɛ
zĩkɛrinɔ ũ ń pínki. 13 À kú Yurusalɛmu, zaakũ àdigɔ̃ pɔ́ ble kũ kínao gɔrɔ sĩnda pínkimɛ.
Àkũsɔ̃ ɛrɛɛmɛ.

10

Dauda zǐ̀blena Amɔninɔa

1 Abire gbɛra Amɔni kína gà, akũ a nɛ́ Anuni vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ. 2 Dauda pì: Mani gbɛ̃kɛ kɛ
Naasa nɛ́ Anuninɛ lákũ a de gbɛ̃kɛ kèmɛnɛ yã nà. Akũ Dauda a ìba kenɔ zǐ̀a, de ò gɛ́ Amɔninɔ

bùsun ò a laakari kpátɛnɛ a de gana yã musu. Kũ Dauda ìbaa pìnɔ kà gwe, [3] Amɔni kínɛnɔ pì
ń dikiri Anuninɛ: Ntɛn da Dauda gbɛ̃nɔ zǐmma n de gɛ̀ kpetana yãi de à n laakari kpátɛnnɛn
yá? À ń zĩ de ò su ó wɛ̃tɛ asiri gwamɛ, de ò ɛra ò su ò wɛ̃tɛ ble kũ zǐio. [4] Akũ Anuni Dauda
ìbaa pìnɔ kǔkũ à ń lékãsã kpadonɔ bò, à ń pɔ́kasanɔ zɔ̃zɔ̃ ń pɔ̀rɔnɔ dagura, akũ à ń gbárɛ.
[5] Kũ ò ò Daudanɛ, akũ à gbɛ̃nɔ zǐ̀ ò gɛ́ dańlɛ, zaakũ wé'i ń kũ manamana. Ò pìńnɛ: Kína pì,
à vutɛ Yɛriko ari á lékãsã kã kú gbasa à su.

[6] Kũ Amɔninɔ è Dauda ye ń kãi doro, akũ ò fĩna bò gbɛ̃nɔnɛ de ò zǐ̀ káńnɛ: Siria kũ ò
kú Bɛtɛreobu kũ Zobao kũ ò tɛ́ gɛ̀sɛnɔ gbɛ̃nɔn dúbu baro kũ kína Maaka zǐ̀karinɔ gbɛ̃nɔn
wàa sɔ̃ɔro kũ Tobudenɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla. [7] Kũ Dauda a baaruu mà, akũ à Yoabu
gbàrɛḿma kũ zǐ̀karinɔ ń pínki. [8] Amɔninɔ bò ò zǐ̀'ɔ pòro ń wɛ̃tɛ bĩnilɛa, akũ Zoba kũ
Bɛtɛreobuo Sirianɔ kũ Tobudenɔ kũ Maaka gbɛ̃nɔn kú sɛ̀n ńtɛ̃nɛ. [9] Kũ Yoabu è ò zǐ̀'ɔ pòro a
arɛ kũ a kpɛo, akũ à Isaraila zǐ̀kari mananɔ sɛ̀ à ń kpaatɛtɛ ò gɛ́ létɛ Sirianɔa. [10] Akũ à zǐ̀kari
kparanɔ nà a dakũna Abisainɛ a ɔĩ, akũ à ń gbárɛ ò gɛ́ létɛ Amɔninɔa. [11] À pì: Tó Sirianɔ
gbãna tɛni ma fu, ǹ mɔ́ ǹ ɔ dama. Tó Amɔninɔ gbãna tɛni n fumɛ sɔ̃, mani su mà ɔ damma.
[12] Ǹgɔ̃ gbãna, ò gɔ̃gbɛ̃kɛ kɛ ó gbɛ̃nɔ kũ ó Dikiri wɛ̃tɛnɔ yã musu. Dikiri ni yã kũ à kɛ̀arɛ mana
kɛ. [13] Akũ Yoabu kũ zǐ̀kari kũ ò kú kãaonɔ gɛ̀ɛ Sirianɔa kũ zǐio, akũ Siria pìnɔ bàa lɛ̀ńnɛ. [14] Kũ
Amɔninɔ è Sirianɔ bàa lɛ̀, akũ ò bàa lɛ̀ Abisainɛ se ò sì wɛ̃tɛ gũn, akũ Yoabu ń tó gwe à tà
Yurusalɛmu.

[15] Kũ Sirianɔ è Isarailanɔ zǐi blɛ̀ḿma, akũ ò ɛ̀ra ò kɔ̃ kàkara. [16] Akũ Adadɛza gbɛ̃nɔ zǐ̀, ò
sù kũ Siria kũ ò kú Yuflati bara direnɔ, akũ ò gɛ̀ɛ Elamu. Sobakimɛ Adadɛza zǐ̀karii pìnɔ
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. [17] Kũ Dauda a baaruu mà, akũ à Isarailanɔ kàkara ń pínki, à bikǔ̀ kũńwo Yodaa
à gɛ̀ɛ Elamu. Akũ Sirianɔ zǐ̀'ɔ pòroi, akũ ò sì kɔ̃ tɛ́. [18] Kũ òtɛn bàa lɛ́ Isarailanɔnɛ, akũ Dauda
ń dɛdɛ sɔ̃godenɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kpɛ́ basɔ̃ɔro kũ gbɛ̃ kũ ò tɛ́ gɛ̀sɛnɔ gbɛ̃nɔn dúbu bupla.
Gwen ò ń zǐ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Sobaki dɛ̀n. [19] Kũ kína kũ ò de Adadɛza zɔ̀blerinɔ ũ è Isarailanɔ
zǐi blɛ̀ḿma lɛ, akũ ò lédokɔ̃nɔ kɛ̀ kũ Isarailanɔ ò gɔ̃̀ ń zɔ̀blerinɔ ũ. Vĩna Sirianɔ kǔ̀, odi gɛ́ ò
ɔ da Amɔninɔa doro.

11

Dauda yena Basɛbai

[1] Kũ í bò wɛ̀ɛn, gɔrɔ kũ kínanɔ dì gɛ́ zǐ̀ ká, akũ Dauda Yoabu zǐ̀ kũ a ìbanɔ kũ Isarailanɔ ń
pínki. Ò Amɔninɔ ásaru kɛ̀, akũ ò lìka Rabai. Dauda sɔ̃ à kú Yurusalɛmu. [2] Kũ ɔkɔsi kɛ̀, akũ
Dauda fùtɛ a gádoa, àtɛn lika a kpɛ́ musu. Zaa kpɛ́ musu gwe akũ à nɔgbɛ̃ ke è, àtɛn zú o.
Nɔgbɛ̃ pì bi nɔ manamɛ manamana, [3] akũ à gbɛ̃ zǐ̀ ò nɔgbɛ̃ pì yã gbɛka. Akũ ò pìnɛ: Ɛliamu
nɛ́ Basɛban gwe, Iti buri Uria nanɔmɛ. [4] Akũ Dauda gbɛ̃nɔ zǐ̀ ò a sísi. Kũ à sù, akũ Dauda
wùtɛ kãao, akũ nɔgbɛ̃ pìi tà bɛ. Àkũ sɔ̃, a okũna gbǎa bò dufumɛ. [5] Kũ à nɔ̀ɔ sì, akũ à lɛ́gbãzã
kɛ̀ Daudanɛ à pì a nɔ̀ɔ sì.

[6] Akũ Dauda gbɛ̃ zǐ̀ Yoabua à pì: Ǹ Iti buri Uria gbarɛmɛnɛ. Akũ Yoabu a gbàrɛnɛ. [7] Kũ
Uria pìi sù, akũ Dauda Yoabu aafia gbɛ̀ka kũ zǐ̀karinɔ kũ zǐ̀ kũ òtɛn káo. [8] Akũ Dauda pìnɛ:
Ǹ tá bɛ ǹ zú o. Kũ Uria bò kínabɛa, akũ kína gbɛ̃ zǐa kũ pɔ́bleo. [9] Ama Uria dí tá a bɛaro,
kínabɛ gãnu gũnn à ìn kũ kínabɛ zĩkɛrinɔ. [10] Kũ ò ò Daudanɛ ò pì, Uria dí tá a bɛaro, akũ à
Uria là à pì: À de n bo tái n sumɛ gwɛɛ? À kɛ̀ dera ńdi tá bɛroo? [11] Uria wèa à pì: Àkpati kũ
Isarailanɔ kũ Yudanɔn kú bizakutanɔ gũn. Ma dikiri Yoabu kũ a gbɛ̃nɔn kú zǐ̀lan. Mani fɔ̃
mà tá bɛ mà pɔ́ ble mà í mi, mà wútɛ kũ ma nanɔoro. Kũ n kunnaao mani yã pìi taka kɛro.
[12] Akũ Dauda pìnɛ: Ǹ gɔ̃ la gbãra dɔ, zian mani n gbarɛ. Akũ Uria gɔ̃̀ Yurusalɛmu zĩ birea
kũ a gu làa dɔnaao dɔ. [13] Dauda a sìsi à pɔ́ blè à í mì kãao, akũ Dauda í kàkanɛ. Ama kũ à
bò ɔkɔsi, à gɛ̀ɛ à ì kũ a dikiri kína zĩkɛrinɔomɛ, adi tá a bɛaro. [14] Kũ gu dɔ̀ Dauda takada kɛ̃̀
Yoabunɛ, akũ à Uria gbàrɛo. [15] Takada pìi gũn à pì: À Uria dońnɛ arɛ gu kũ zǐ̀ pãsĩn, à bo a
kpɛ de ò le ò a dɛ.

16 Gɔrɔ kũ Yoabu tɛn lika wɛ̃tɛ pìii, akũ à Uria dà gu kũ à dɔ̃ gɔ̃sa gbãnanɔn kún. 17 Kũ
wɛ̃tɛdenɔ bɔ̀tɛ òtɛn zɩ̀̃ ká kũ Yoabuo, ò Dauda zɩ̀̃kari kenɔ dèdɛ. Iti buri Uria kú ń tɛ́.

18 Akũ Yoabu gbɛ̃ zɩ̀̃ Daudaa de à zɩ̀̃ yã gbãnɛ pínki. 19 À pì zɩ̀̃rii pìinɛ: Tó n zɩ̀̃ yã gbã̀ kínanɛ
pínki n laka, 20 tó a nèsɛɛ fùtɛ à n la à pì: Bɔ́ mɛ́ à tò a na wɛ̃tɛi kãnikãni kũ zɩ̀̃ioo? Á dɔ̃ kũ
bĩnimusudenɔ dì kà gbarɛńyĩ zĩtɛroo? 21 Dí mɛ́ à Gidiɔn nɛ́ Abimɛlɛki dèɛ? Nɔgbɛ̃ mɛ́ à ɔ sɔ̀̃
wísilɔgbɛɛi zaa bĩni musu, akũ à a dɛ̀ Tebeziroo? À kɛ̀ dera a na bĩnii kãnikãni lɛɛ? Tó à
ònnɛ lɛ, ǹ onɛ a zɔ̀bleri Uria, Iti buri gà dɔ. 22 Akũ zɩ̀̃rii pìi dà zɛ́n. Kũ à kà Dauda kĩnaa, à yã
kũ Yoabu dàarɛ òn ɛ pínki. 23 À pì: Gbɛ̃nɔ bɔ̀tɛ wɛ̃tɛ gũn òtɛn gbãna mɔwɛrɛ bĩni kpɛmɛ, akũ
o pɛńma ari ń wɛ̃tɛ bĩnilɛa. 24 Ń kàzurinɔn kú zaa bĩni musu, akũ ò kà fã̀ n gbɛ̃nɔ tɛ́ zĩtɛ ò
n gbɛ̃kenɔ dèdɛ. N zɔ̀bleri Uria, Iti buri gà dɔ. 25 Akũ Dauda ò zɩ̀̃rii pìinɛ: Ǹ o Yoabunɛ àsun
tó yã pì kɛnɛ ĩniro. Òdigɔ̃ dɔ̃ gbɛ̃ kũ zɩ̀̃ ni ń blero. À zɩ̀̃ ká kũ wɛ̃tɛpidenɔ kũ gbãnao à wɛ̃tɛ
pì kakatɛ. Ǹ a gba swɛ̀̃ lɛ. 26 Kũ Uria nanɔ mà a zã gà, à ɔ́ɔ dɔ̀. 27 Kũ ò gèɛ kɛ̀ ò làka, Dauda
gbɛ̃nɔ zɩ̀̃ ò sù kãao a bɛa, akũ à gɔ̀̃ a nɔ ũ. À nɛ́ ì kãao gɔ̃gbɛ̃ ũ, akũ yã kũ Dauda kɛ̀ɛ pìi kɛ̀
Dikirinɛ ĩni.

12

*Annabi Natã kpãkɛ̃*na Daudai

1 Dikiri Natã zɩ̀̃ Daudaa. Kũ à kà, à pìnɛ: Gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn pla kenɔ mɛ́ ò kú wɛ̃tɛ ke gũn,
gbɛ̃ do bi aruzɛkɛdemɛ, gbɛ̃ do sɔ̃ takasidemɛ. 2 Aruzɛkɛde pì sãnɔ kũ zùnɔ vĩ dasidasi,
3 takaside pì sɔ̃ à pɔ́ke vĩro, sã núnu fítinna mèn doken à lù. Akũ à dàto ari à zɔ̃kɔ̃ kũ̀ a bɛa
kũ a nɛ́nɔ. Òdigɔ̃ pɔ́ dokɔ̃nɔ ble òdigɔ̃ í mi ta dokɔ̃nɔn, àdi wùtɛ a pɔtɛ, akũ àtɛni a gwa lán a
zĩda nɛ́nɔkpare bà. 4 Kũ nibɔɔ kìpa aruzɛkɛde pìia, akũ adi we à sã ke zùu kũ̀ a kpàsaa gũn à
nibɔɔ pìi yàri kɛoro. Takaside sã núnu fítinna pìin à sìa à a nibɔɔ pìi yàrii kɛ̀o. 5 Akũ Dauda
pɔ fɛ̃̀ aruzɛkɛde pì yã musu manamana, à pì Natãnɛ: Dikiri kun! À kũ̀ ò gbɛ̃ kũ à yã pìi kɛ̀
dɛmɛ. 6 Lákũ à kɛ̀ lɛ nà, adi a wɛ̃nda gwaro, ani sã pì fĩna bo lɛu siikɔ̃. 7 Akũ Natã pì Daudanɛ:
Mɔkɔ̃mmɛ ade pì ũ. Dikiri Isarailanɔ Luda mɛ́ à yã dí ò à pì: Ma n ka Isarailanɔ kína ũ, ma n
bo Solu ɔ̃ĩ, 8 akũ ma n dikirii pì bɛ kpàmma, ma a nɔnɔ nànnɛ n ɔ̃ĩ. Ma Isarailanɔ kũ Yudanɔ
kpàmma n gbɛ̃nɔ ũ. Tó adinɔ kèmma fíti yã, de mà a pãndenɔ karannɛ dɔ. 9 Bɔ́yãi n ma yã
gya bòo? N yã kũ má yeiro kɛ̀, n Iti buri Uria dɛ̀ kũ fɛ̃̃nɛdao, n a nɔ sìa n sɛ̀. N tò Amɔninɔ
a dɛ̀ zɩ̀i gũn. 10 Zaa gbãra yã pãsĩ ni kɛ̃ n bɛa ziki doro, zaakũ n ma gya bò, n Iti buri Uria nɔ
sìa n sɛ̀. 11 Akũ Dikiri èra à yã dí ò dɔ à pì: Ǹ ma! Mani tó n zĩda bedenɔ sunyĩ kɛnnɛ. Mani
n nɔnɔ símma mà ń kpá n gbɛ̃dake kea n wára, ani wútɛ kũńwo gupuraa. 12 N yã pìi kɛ̀ asiri
gũmmɛ. Makũ sɔ̃ mani yã pì kɛnnɛ gupuraa Isarailanɔ wára ń pínki.

13 Akũ Dauda pì Natãnɛ: Ma durunna kɛ̀ Dikirinɛ. Akũ Natã pìnɛ: Dikiri n durunna
kɛ̃̀mma, ĩni garo. 14 Ama lákũ n dɔkɛ kũ Dikirio manamana nà yã pì kɛnaa musu, nɛ́gɔ̃gbɛ̃
kũ nɔgbɛ̃ pìi ì kũnwo ni gamɛ. 15 Kũ Natã tà bɛ, akũ Dikiri tò nɛ́ kũ Uria nanɔ ì kũ Daudao pì
gyã kũ̀. 16 Akũ Dauda tɛn Luda wɛ́ kɛ nɛ́ pì yã musu kũ lɛ́yĩnaao, gwãani àdigɔ̃ wútɛ zĩtɛmɛ.
17 A bɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ dìgɔ̃ zɛala de ò a futɛ zĩtɛ, ama àdi wero, àdi pɔ́ ble kũńworo. 18 A gɔrɔ
supplade zĩn nɛ́ pìi gà. Vĩna Dauda ìbanɔ kũ̀, odi fɔ̃ ò ònɛ kũ nɛ́ pìi gàro. Ò pì: Gɔrɔ kũ nɛ́
pì kun, o yã ònɛ, adi ó yã maro. Deran óni onɛ nà sà kũ nɛ́ pìi gàa? Ani yã vãni kɛ. 19 Dauda
è a ìbanɔ tɛn yã kpãni okɔ̃nɛ, akũ à dɔ̃̀ kũ nɛ́ pìi gàmɛ. À ń lá à pì: Nɛ́ pìi gàn yá? Akũ ò
wèa ò pì: Ee! À gàmɛ. 20 Dauda fùtɛ zĩtɛ à zú ò, à nísi dɔ̀kɔ à a pɔ́kasanɔ lìtɛ, akũ à gèɛ à
kùtɛ Dikirinɛ a kpén. Kũ à èra à tà bɛ, à pɔ́ble gbèka, akũ ò kpàa à blè. 21 A ìbanɔ a là ò pì:
À kɛ̀ dera ntɛn yã kɛ lɛɛ? Gɔrɔ kũ nɛ́ pì kun, n lɛ́ yɩ̀̃ n ɔ́ɔ dɔ̀. Kũ à gà sà, n futɛ n pɔ́ blè. 22 À
wèńma à pì: Gɔrɔ kũ nɛ́ pì kun, ma lɛ́ yɩ̀̃ ma ɔ́ɔ dɔ̀, zaakũ ma pì, ke Dikiri ni ma wɛ̃nda gwa
à tó nɛ́ pì gɔ̃ kun gwɛɛ, dí mɛ́ à dɔ̃ɔ? 23 Lán à gà nà sà, bɔ́yãin manigɔ̃ lɛ́yĩna dɔɔ? Mani fɔ̃
mà a vun yá? Mani gɛ́ a kĩnaa, ama ani ɛra à su ma kĩnaaro.

[24] Dauda a nanɔ Basɛba laakarii kpàtɛnɛ, akũ à gɛ̀ɛ à wùtɛ kãao. À nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, akũ à tɔ́ kpànɛ Sulemanu. Dikiri yei, [25] akũ à annabi Natã zĩ̀a à tɔ́ kpà nɛ́ pìinɛ Yɛdidaya Dikiri yenyĩ pì yãi.

*Raba sina Am*ɔninɔa

[26] Ari tera Yoabu kpɛ́ àtɛn zĩ̀ ká kũ Amɔninɔ zaa Raba, akũ à kínabɛ sì. [27] Akũ à gbɛ̃nɔ zĩ̀ Daudaa à pì: Ma zĩ̀i kà kũ Rabadenɔ, akũ ma ń ítɔki sì. [28] Ǹ zĩ̀kari kparanɔ kakara sà, ǹ mɔ́ ǹ lika wɛ̃tɛ pìii ǹ sí. Tó lɛnlo, mani sí, oni ma tɔ́ kpánɛ. [29] Akũ Dauda zĩ̀karinɔ kàkara ń pínki, à gɛ̀ɛ à lɛ̀tɛ Rabaa à sì. [30] Ò ń kína wura fùraa gò a mìia ò kù Daudanɛ. A tìkisi kà kiloo baraakuri, akũsɔ̃ gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛde kúa. À wɛ̃tɛ pì pɔ́nɔ nàkɔ̃a manamana, [31] akũ à gbɛ̃ kũ ò kú gwenɔ kù̀kũ à bɔ̀tɛ kũńwo, à ń dá sàkasaka zĩn kũ diga zĩo kũ kpása zĩo, akũsɔ̃ à tò ò kúnku bò. Lɛn à kɛ̀ Amɔni wɛ̃tɛnɔnɛ lɛ pínki, akũ à ɛ̀ra à tà Yurusalɛmu kũ a zĩ̀karinɔ ń pínki.

13

*Amin*ɔ yena a dãre Tamai

[1] Abire gbɛra Dauda nɛ́ Abusalomu dãre mana vĩ, a tɔ́n Tama, akũ Dauda nɛ́ Aminɔ yei. [2] Yã pì tɛn wari dɔ Aminɔ pìia ari à kà gyãkɛna a dãre Tama pì yãi, zaakũ à gɔ̃gbɛ̃ dɔ̃ro, ani fɔ̃ à yãke kɛnɛro. [3] Aminɔ gbɛ̃nna ke vĩ, a tɔ́n Yonadabu, Dauda vĩ̀ni Simɛa nɛ́mɛ. Yonadabu ɔ̃ndɔ̃ gbãna, [4] akũ à Aminɔ là à pì: À kɛ̀ dera n kínɛ'ina n mɛ̀ɛ dìgɔ̃ yɔna lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà lɛɛ? Ĩni omɛnɛroo? Akũ Aminɔ wèa à pì: Má ye ma dakũna Abusalomu dãre Tamaimɛ. [5] Akũ Yonadabu pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ wútɛ n gádoa lákũ gyãren n ũ bà. Tó n de sù n gwa, ǹ onɛ ń ye n dãre Tama su à pɔ́ble kpámma. À su à kɛkɛ n wára de ǹgɔ̃ e, gbasa à nannɛ n ɔĩ. [6] Akũ Aminɔ wùtɛ lán gyãre bà. Kũ kína sù a gwa, akũ à pìnɛ: Ǹ tó ma dãre Tama su à kàra kɛmɛnɛ ma wára, à namɛnɛ ma ɔĩ. [7] Akũ Dauda gbɛ̃ zĩ̀ Tamaa a bɛa à pì: Ǹ gɛ́ n vĩ̀ni Aminɔ kpén ǹ pɔ́ble kɛnɛ. [8] Kũ Tama gɛ̃̀ a kpén, à a lè wutɛna, akũ à wísiti yà à kàraa kàsao a wára. [9] Akũ à ta sɛ̀ à kàraa pìi kànnɛ. Aminɔ gì sói à pì: Ǹ pɛ́ gbɛ̃nɔa ò bɔtɛ ń pínki. Kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ bɔ̀tɛ ń pínki, [10] akũ à pì Tamanɛ: Ǹ su kũ pɔ́ble pìio kpénɛ gũn la ǹ namɛnɛ ma ɔ̃i. Akũ Tama kàra kũ à kɛ̀ɛ sɛ̀ à gɛ̃̀o a vĩ̀ni Aminɔ pì kĩnaa kpénɛ gũn. [11] Kũ à nài, àtɛn su kpáa à só, akũ à a dãre pìi kũ̀ à pì: Ǹ tó mà wútɛ kũnwo.

[12] Akũ à pì a vĩ̀ni pìinɛ: Oi! Ǹsun gbãna mɔmɛnɛro. Zaakũ ó Isarailanɔ odì yã dí taka kɛro. Ǹsun yã dɔ̀rɔsari bire taka kɛmɛnɛro. [13] Makũ, mán mani gɛ̃n kũ wɛ́'iyã dioo? Mɔkɔ̃n sɔ̃, Isarailanɔ ni n ditɛ gbɛ̃ pã ũ. Ǹ sùru kɛ! Ǹ a yã o kínanɛ, ani gí ma kpámmairo. [14] Adi we à a yã màro. À gbãna mɔ̀nɛ, akũ à kùsia à wùtɛ kãao. [15] Akũ Aminɔ zã̀agu pãsĩpãsĩ. Zãngu kũ à sɛ̀ kũ Tama pìio de yenyĩ kũ à vĩ kãao yãla. Akũ à pìnɛ: Ǹ futɛ ǹ bo. [16] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì a vĩ̀ni pìinɛ: Oi! N pɛnama taari zɔ̃kɔ̃ de pɔ́ kũ n kèmɛnɛla. Kũ abireo adi we à a yã màro. [17] Akũ Aminɔ a zĩ̀kɛri kɛfɛnna sìsi à pì: Ǹ pɛ́ nɔgbɛ̃ díkĩnaa à bomɛnɛ ma kpén, ǹ gbà ta ǹ a mɔ̀nɛ dan. [18] Akũ a zĩ̀kɛrii pì a sɛ̀ à bò kãao bàai, à gbàa tà à a mɔ̀nɛ dàn. Nɔgbɛ̃ pìi uta gbã̀na dana, zaakũ uta bire takan kína nénɔkpare lésinɔ dìgɔ̃ dana. [19] Akũ Tama túbu gbɛ̃̀ a mìia, à a uta gbã̀na kũ à danaa pìi gà à kɛ̃̀ à ɔ dì a musu, àtɛn ɔ́ɔ dɔ àtɛn tá.

[20] A dãgɔ̃ dadokɔ̃nɔde Abusalomu pìnɛ: N dãgɔ̃ Aminɔ wùtɛ kũnwon yá? Ǹsun o gbɛ̃ke maro, zaakũ n dãgɔ̃mɛ. Ǹsungɔ̃ yã pì kũna n swɛ̃̀ɛ gũnlo. Akũ Tama vùtɛ a dãgɔ̃ Abusalomu bɛa kũ pɔyakao. [21] Kũ kína Dauda yã pìi mà, a pɔ fɛ̃̀ manamana. [22] Abusalomu dí yãke o Aminɔnɛro, yã vãni ke a mana. A zã̀agu, kũ à kùsi a dãre Tamaa yãi.

*Abusalomu Amin*ɔ dɛnaa

[23] Wɛ̃̀ pla gbɛra Abusalomu kú Baali Azo, Ɛflaimu bùsu lén kũ a sãkãkɛ̃̀rɛrinɔ, akũ à kína nénɔ sìsi pɔnna pɔ́blea ń pínki. [24] Akũ à gɛ̀ɛ à kína lè à pì: Kína, òtɛni makũ n zɔ̀bleri sãnɔ kã zɔ̃zɔ̃. Mɔkɔ̃n kũ n ìbanɔ áni gɛ́ kũmaoroo? [25] Akũ kína wè a nɛ́ pìia à pì: Oi! Óni fɔ̃ ò gɛ́ ó pínkiro. Óni kɛnnɛ aso ũ. À nàkara kãao, ama adi gɛ́ro, akũ à sa mana òne. [26] Akũ

Abusalomu pì: Tó ĩni géro, ǹ tó ma vĩ̀ni Aminɔ gɛ́ kũoo. Kína a là à pì: Bɔ́yãi ń ye à gɛ́ kũnwoo? [27] Abusalomu nàkara kãao, akũ kína tò Aminɔ gɛ̀ɛ kãao kũ a nɛ́ kparanɔ ń pínki.

[28] Abusalomu yã dìtɛ a gbɛ̃nɔnɛ à pì: À sã kpá! Tó í Aminɔ kṹ, tó ma òárɛ à a zɔ̃, à a dɛ. Àsun tó vĩna á kũro. Makũ mɛ́ ma á dán! À zɛ gbãna à gɔ̃gbɛ̃kɛ kɛ. [29] Abusalomu gbɛ̃nɔ kɛ̀ lákũ à òńnɛ nà ò a dɛ̀, akũ kína nɛ́ kparanɔ fùtɛ ò dì ń baragbãsɔ̃nɔ kpɛ ò bàa lɛ̀. [30] Gɔrɔ kũ ò kú zén, Dauda a baaruu mà ò pì: Abusalomu kína nɛ́nɔ dɛ̀dɛ ń pínki, ń gbɛ̃ke dí gɔ̃ro. [31] Dauda fùtɛ à a pɔ́kasanɔ gà à kɛ̃̀, akũ à wùtɛ zĩtɛ. A ìbanɔ zɛi kũ ń pɔ́kasanɔ kɛ̃kɛ̃na. [32] Akũ Dauda vĩ̀ni Simɛa nɛ́ Yonadabu pì: Baa, ǹsungɔ̃ da ò n nɛ́ kɛfɛnnanɔ dɛ̀dɛ ń pínkiro, Aminɔ mɛ́ à gà ado. Ò yã pìi dɔ̃̀ Abusalomu wɛ́a zaa gɔrɔ kũ Aminɔ kùsi a dãre Tamaamɛ. [33] Ma dikiri kína, ǹsungɔ̃ yã pì kũna n nɛ̀sɛɛ gũnlo. N nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ dí gaga ń pínkiro, séde Aminɔ ado. [34] Abusalomu sɔ̃ à bàa lɛ̀.

Kũ kɛfɛnna gudãkpãri wɛ́ zù, à è ò tɛ́ Oronaimu zén sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛi dasidasi. À gɛ̀ɛ à pì kínanɛ: Ma gbɛ̃nɔ è tɛ́ sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛi Oronaimu kpa. [35] Akũ Yonadabu pì kínanɛ: N è yá? N nɛ́nɔ mɛ́ òtɛn su gwe lákũ ma òɔnnɛ nà. [36] Kũ à yã pìi ò à làka, akũ kína nɛ́ pìnɔ kà gɔ̃̀nɔ, òtɛn wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ. Kína kũ a ìbanɔ ɔ́ɔ dɔ̀ ń pínki manamana dɔ.

[37] Abusalomu bàa lɛ̀ à tà Amiudu nɛ́ Talamai, Gesuru kína kĩnaa. Kína Dauda sɔ̃ àdigɔ̃ a nɛ́ gana ɔ́ɔ dɔ gɔrɔ sĩnda pínki. [38] Kũ Abusalomu bàa lɛ̀ à tà Gesuru, à kú gwe ari wɛ̃̀ aakɔ̃. [39] Kũ kína Dauda nɛ̀sɛɛ kpàtɛ Aminɔ gana yã musu, akũ àtɛn Abusalomu bɛgɛ kɛ sà.

14

*Abusalomu suna Yurusal*ɛmu

[1] Zeruya nɛ́ Yoabu dɔ̃ kũ kína pɔ kpɛ́ kú Abusalomua, [2] akũ à gbɛ̃nɔ zĩ̀ Tɛkoa, ò nɔgbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃de ke sɛ̀ ò sù kãao. Akũ à pìnɛ: Ǹ kɛ lándɔ̃ ntɛn wɛ̃nda kɛ bà. Ǹ gyaanɔ pɔ́kasanɔ da. Ǹsun nísi dɔkɔro. Ǹ kɛ lákũ nɔgbɛ̃ kũ a gbɛ̃ gà àtɛni a ɔ́ɔ dɔ à gìi kɛ̀ bà. [3] Ǹ gɛ́ kína kĩnaa lɛ, ǹ yã díkĩna onɛ. Akũ Yoabu yã kàka nɔgbɛ̃ pìinɛ. [4] Kũ Tɛkoa nɔgbɛ̃ pìi gɛ̀ɛ à kína lè, à kùtɛnɛ kũ à mìio zĩtɛ à pì: Kína, ǹ ma mì sí! [5] Akũ kína pì a là à pì: Bɔ́n ń yeii? À wèa à pì: Gyaanɔn ma ũ, ma zã gà. [6] Makũ n zɔ̀bleri, má nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn pla. Kũ òtɛn fìti kɛ ń kɔ̃ tɛ̃nɛ bura, gbɛ̃ke kun à ń kpaatɛro. Akũ gbɛ̃ do a gbɛ̃ do lɛ̀ à dɛ̀. [7] Akũ ma bedenɔ fùtɛ ń pínki, ò pì makũ n zɔ̀bleriinɛ mà a nɛ́ kũ à a gbɛ̃ndo dɛ̀ɛ pì kpáḿma ò dɛ, kũ à a gbɛ̃ndo dɛ̀ yãi. Ò ye ò yàka mì'oro tɛ́de kũ à gɔ̃̀mɛnɛ túbibleri ũ pì tɛ́ dɛmɛ, de ma zã súngɔ̃ tɔ́ ke buri vĩ andunia gũn doro yãi. [8] Akũ kína pì nɔgbɛ̃ pìinɛ: Ǹ tá bɛ, mani yã gwa n yã pìi musu. [9] Akũ Tɛkoa nɔgbɛ̃ pìi pì: Ma dikiri kína, taari pì wí ma musu kũ ma de bedenɔ, mɔkɔ̃n ǹgɔ̃ kun taari sari kũ n kíkɛo. [10] Akũ kína pì: Tó gbɛ̃ke lɛ́ pà yã pìia, ǹ mɔ́ kãao ma kĩnaa la, ani le à wari dɔmma doro. [11] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Kína, ǹ sì kũ Dikiri n Ludao, de mɔrakari sún ma nɛ́ mèn do kũ à gɔ̃̀ lakiti kɛro yãi. Akũ kína pìi pì: Kũ Dikirio n nɛ́ pìi mìkã ke ni lɛ́tɛ zĩtɛro. [12] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Ma dikiri kína, makũ n zɔ̀bleri ǹ ma gba zɛ́ mà ɛra mà yã onnɛ. À wèa à pì: Ǹ o! [13] Akũ à pìnɛ: Bɔ́yãi n yã dí taka kpàkũsũ kũ Luda gbɛ̃nɔɔ? Yã kũ n òmɛnɛ mɛ́ à n da yãn, zaakũ ńdi gbɛ̃ kũ n pɛaa gbɛsɛ n su kãaoro. [14] Ó pínki óni ga, ónigɔ̃ de lán í kũ à kɔ̀tɛ zĩtɛ gbɛ̃ke dí le à sɛ̀tɛ doro bà. Luda dì gbɛ̃ kũ ò pɛ̀aa wɛ̃̀ndi boro, àdi zɛ́ wɛtɛ ade ɛra à suawamɛ. [15] Ma su yã pì o ma dikiri kínanɛmɛ, zaakũ gbɛ̃nɔ tò vĩna ma kũ. Akũ makũ n zɔ̀bleri ma pì mani yã pì onnɛ. Òdigɔ̃ dɔ̃ro ke ĩni ma wɛ́kɛna sí [16] ǹ ma bo gbɛ̃ kũ à ye à makũ kũ ma nɛ́o zĩtɛ kũ Luda tòwɛrɛ sí ó ɔĩ. [17] Ma dikiri kína, makũ n zɔ̀bleri ma pì n yã ni tó ma laakari kpátɛ, zaakũ ń de lán Luda malaikaa bàmɛ, ndì sã kpá yã mana kũ a vãniooi pínki. Dikiri n Luda gɔ̃ kú kũnwo.

[18] Akũ kína pìnɛ: Ǹsun gí yã kũ matɛni n la onaairo. Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Ǹ o ma dikiri kína! [19] Akũ kína a là à pì: Yoabu lɛ́ kú yã pìi gũn yá? Nɔgbɛ̃ pìi wèa à pì: Ma dikiri kína, kũ n kunnaao yã kũ n òo pì gɛna arɛ kũ kpɛo vĩro. Ee, n zɔ̀bleri Yoabu mɛ́ à yã pìi kàkamɛnɛ pínki. [20] N zɔ̀bleri Yoabu kɛ̀ lɛ, de à le à yã kũ à lokona tera díkũ kɛkɛ yãimɛ. Ma dikiri, ń ɔ̃ndɔ̃ lán Luda malaikaa bàmɛ, ń yã kũ à kɛ̀ andunia gũn dɔ̃ pínki. [21] Akũ kína gɛ̀ɛ à ò Yoabunɛ: Tɔ̀, mani yã pì kɛ sà. Ǹ gɛ́ ǹ kɛfɛnna Abusalomu gbɛsɛ ǹ su kãao. [22] Akũ Yoabu

kùtɛ kínanɛ kũ à mìio, à a sáabu kpà à pì: Ma dikiri kína, makũ n zɔ̀bleri, ma dɔ̃̀ gbãra sà
kũ ma yã kàngu, zaakũ n ma yã mà. [23] Akũ Yoabu fùtɛ à gɛ̀ɛ à Abusalomu gbɛ̀sɛ zaa Gesuru
à sù kãao Yurusalɛmu. [24] Akũ kína pì: Ǹ onɛ à gɛ́ vutɛ a zĩda bɛa, ó wɛ́ ni kɛ siikɔ̃ro. Akũ
Abusalomu gɛ̀ɛ à vùtɛ a bɛa, odi wɛ́ sikɔ̃lɛ kũ kínaoro.

[25] Gɔ̃ mana ke kú Isarailanɔ tɛ́ lán Abusalomu bàro. Òdigɔ̃ a manakɛ yã o manamana.
Sɛna zaa a gɛ̀sɛɛa ari à gɛ̀ɛ pɛ́ a mìdangura mamberu ke kúaro. [26] Àdigɔ̃ a mì bo wɛ̃̀ kũ
wɛ̃̀ɛomɛ. Àdi kɛa tìkisi. Tó à bò, àdi yɔ̃ kilooa, a tìkisii dìgɔ̃ de kiloo plala. [27] À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ
ì gbɛ̃nɔn aakɔ̃ kũ nɛ́nɔgbɛ̃o mèn do. Nɛ́nɔgbɛ̃ pì tɔ́n Tama. Nɔ manamɛ. [28] Abusalomu kú
Yurusalɛmu ari wɛ̃̀ pla wɛ́sina kínalɛ sari.

[29] Akũ à Yoabu sìsi à gɛ́arɛ kína kĩnaa, ama Yoabu dí we à sù a kĩnaaro. Akũ à ɛ̀ra à a sìsi
dɔ, adi we à sùro. [30] Akũ à pì a zĩkɛrinɔnɛ: À Yoabu bura kũ à kú ma pɔ́ sarɛ gwa, a nagã mà.
À gɛ́ à tɛ́ sɔ̃a. Akũ Abusalomu zĩkɛrinɔ gɛ̀ɛ ò tɛ́ sɔ̃̀ Yoabu bura pìia. [31] Akũ Yoabu fùtɛ à gɛ̀ɛ
Abusalomu bɛa, à a là à pì: Bɔ́yãi n zĩkɛrinɔ tɛ́ sɔ̃̀ ma buraaa? [32] Akũ Abusalomu wèa à pì: Ǹ
gwa, ma gbɛ̃ zĩ̀mma ma pì ǹ mɔ́ mà n zĩ kínaa, de ǹ a la bɔ́ mɛ́ à tò à ma gbɛsɛ zaa Gesuru
à sù kũmaoo? Ma kunna gwe sã̀namɛnɛ de gu díla! Má ye mà kɔ̃ e kũ kínao tera. Tó má
taari ke vĩ, à ma dɛ. [33] Akũ Yoabu gɛ̀ɛ à yã pìi ò kínanɛ. Akũ kína Abusalomu sìsi. Kũ à sù, à
kùtɛnɛ kũ a mìio zĩtɛ. Akũ kína lɛ́ pɛ̀a.

15

Abusalomu bona Dauda kpɛ

[1] Abire gbɛra Abusalomu sɔ̃go lè a zĩdanɛ kũ sɔ̃nɔ kũ gɔ̃gbɛ̃nɔ gbɛ̃nɔn bupla akuri kũ
onigɔ̃ bàa lɛ́ a arɛnɔ. [2] Àdi futɛ kɔnkɔkɔnkɔ àgɔ̃ zɛna bĩnilɛ sarɛ. Tó gbɛ̃ yã vĩ kũ a gbɛ̃dakeo
àtɛn gɛ́o kína kĩnaa à kɛkɛnɛ, Abusalomu dì ade sísi à pinɛ: Wɛ̃tɛ kpaten n bonn? Tó à wèa
à pì: Makũ n zɔ̀bleri ma bo Isaraila buri dí gũmmɛ, [3] akũ Abusalomu dì pinɛ: N yã nnamɛ, à
zɛ́ vĩ, ama kína gbɛ̃ke kun à sã kpá n yãiro. [4] Abusalomu dì ɛra à pi: Tó ò ma kɛ yãkpatɛkɛri
ũ ó bùsun, gbɛ̃ kũ à yã vĩ ke gbɛ̃ kũ àtɛn gbɛ̃ gbɛka yãkpatɛkɛkia ń pínki anigɔ̃ su ma kĩnaa,
manigɔ̃ a yã kɛkɛnɛ a zɛ́a. [5] Tó gbɛ̃ sù à kùtɛ a arɛ, àdi ɔ bo à ade kũ à lɛ́ pɛ́a. [6] Lɛn àdigɔ̃ kɛ
lɛ Isaraila kũ òtɛn su yãkpatɛ kɛ kína kĩnaanɔnɛ ń pínki, akũ ń swɛ̃̀ɛ tà a kpa.

[7] Wɛ̃̀ siikɔ̃ gbɛra à pì kínanɛ: Ǹ ma gba zɛ́ mà gɛ́ la kũ ma dà Dikirinɛ sa o zaa Ɛblɔnu.
[8] Makũ n zɔ̀bleri ma lɛ́ pìi gbɛ̃̀nɛ gɔrɔ kũ má kú Gesuru, Siria bùsun ma pì: Tó Dikiri tò ma
su Yurusalɛmu, mani sa oa Ɛblɔnumɛ. [9] Kína pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ su aafia! Akũ à fùtɛ à gɛ̀ɛ Ɛblɔnu.
[10] À gbɛ̃nɔ zĩ̀ Isaraila burinɔ kĩnaa pínki à pì: Tó a kuru'ũ mà dɔ, à pi Abusalomu mɛ́ à kí blè
Ɛblɔnu. [11] Gɔrɔ kũ àtɛn futɛ Yurusalɛmu à gbɛ̃nɔ sìsi gbɛ̃nɔn wàa do ò gɛ́ kãáo, akũ ò gɛ̀ɛ kũ
nɛ̀sɛ mèn doo, ò yã pìi asiri dɔ̃ro. [12] Gɔrɔ kũ àtɛn sa o, à Gilo gbɛ̃ Aitofɛli, Dauda lɛ́dammarii
sìsi zaa a bɛ wɛ̃tɛn, akũ lɛ́kpakũsũna Daudai tɛn kara. Gbɛ̃ kũ ò kú kũ Abusalomuonɔ dasi
tɛn kara.

Dauda bàasinaa

[13] Baarukparii sù à pì Daudanɛ: Isarailanɔ swɛ̃̀ɛ tà Abusalomua. [14] Akũ Dauda pì a ìba kũ
ò kú kãao Yurusalɛmunɔnɛ: À futɛ ò bàa lɛ́. Tó ódi kɛ lɛro, óni le ò bo Abusalomu ɔ̃ìro. Ò
kɛ likalika. Tó ódi kɛ likalikaro, ani ó le la, ani ó ásaru kɛ, ani wɛ̃tɛdenɔ dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao.
[15] Kína ìbanɔ pìnɛ: Ó dikiri kína, yã kũ n zɛo pínki, ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ o lakamɛ. [16] Akũ kína
dà zɛ́n. A bedenɔ bò ò tèi ń pínki, ama à a nɔ yìgisaride mèn kurinɔ tò gwe ògɔ̃ bɛ gwa.
[17] Kína dà zɛ́n lɛ kũ a gbɛ̃nɔ. Kũ ò kà wɛ̃tɛ kpɛ, à lìtɛ à zɛ̀. [18] Akũ a ìbanɔ pínki kũ a dogarinɔ
kũ Gatadenɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ ò tɛ́i zaa Gatanɔ gɛ̃̀tɛ ń pínki.

[19] Akũ kína pì Gata gbɛ̃ Itainɛ: Bɔ́yãi ntɛn gɛ́ kũoomɛɛ? Ǹ ɛra ǹ tá ǹgɔ̃ kú kũ kína dufuo,
zaakũ gbɛ̃ zĩ̀tɔɔmɛ n ũ, n bo n bùsummɛ. [20] N suna dí gɔrɔ pla kɛro, akũ ń ye ǹgɔ̃ likara zɔ̃
kũoo yá? Má dɔ̃ gu kũ matɛn génlo. Ǹ n gbɛ̃nɔ kakara ǹ tá kũńwo. Dikiri gbɛ̃kɛ kũ náani
yão kɛnnɛ. [21] Akũ Itai wèa à pì: Ma dikiri kína, kũ Dikiri kunnaao kũ n kunnaao, gu kũ ń kun
pínki, makũ n zɔ̀bleri manigɔ̃ kú gwemɛ, mani ga yá kesɔ̃ manigɔ̃ kun yá. [22] Akũ Dauda pìnɛ:
Ǹ domɛnɛ arɛ ò gɛ́! Akũ Gata gbɛ̃ Itai ɛ̀ra à dà zɛ́n kũ a gbɛ̃nɔ kũ a danɛ kũ ò kú kãaonɔ ń

pínki. [23] Kũ òtɛn gɛ̃ zéla ń pínki, akũ bùsudenɔ wiki lɛ̀. Kũ kína bikǔ̀ Kidironua, akũ ń pínki ò gbáranna zɛ́ sɛ̀.

[24] Zadɔki kú gwe dɔ kũ Levinɔ ń pínki. Ò Luda bàka kunna kũńwo àkpati sɛna. Ò àkpatii pìi dìtɛ Abiata sarɛ ari gbɛ̃nɔ bɔ̀tɛ wɛ̃tɛn ò làka ń pínki. [25] Akũ kína pì Zadɔkinɛ: Ǹ Luda àkpati sɛ́ ǹ gɛ̃o wɛ̃tɛ gũn. Tó ma Dikiri pɔnna lè, ani tó mà su mà wɛ́ sialɛ kũ a kúkio. [26] Tó à pì ma yã dí káaguro sɔ̃, ma laka. À kɛmɛnɛ lákũ à kɛ̀arɛ mana nà. [27] Akũ kína ɛ̀ra à pì sa'ori Zadɔkinɛ: Wɛ́gupu'eriimɛ n ũroo? Ǹ ɛra ǹ tá wɛ̃tɛ gũn aafia kũ n né Aimazao kũ Abiata né Yonatão. À tá kũ á né gbɛ̃nɔn pla pìnɔ. [28] Manigɔ̃ zɛna swabikũkia sɛ̀ntɛ ari mà baaru maáwa. [29] Akũ Zadɔki kũ Abiatao Luda àkpatii sɛ̀ ò tào Yurusalɛmu, akũ ò gɔ̃̀ gwe. [30] Dauda tɛn Kùkpɛ sɔ̀sɔ̃ kũ àtɛn ɔ́ɔ dɔ. À pɔ́ kù a mìia, à kyate kpanaro. Gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ pɔ́ kù ń mìia ń pínki, òtɛn ɔ́ɔ dɔdɔ òtɛn géo. [31] Kũ ò pì Daudanɛ Aitofɛli kú gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kũ Abusalomuonɔ té, akũ Dauda adua kɛ̀ à pì: Dikiri, ǹ tó a lɛ́damma gɔ̃ de yã fayasaride ũ.

[32] Kũ Dauda kà sɔ̀sɔ̃ mìsɔ̃ntɛa, gu kũ donyĩkɛki kún, Aki gbɛ̃ Usai sù à dàalɛ, a uta kɛ̃na akũsɔ̃ bùsu kú a mìia. [33] Dauda pìnɛ: Tó n gɛ kũmao, ĩnigɔ̃ demɛnɛ aso ũmɛ. [34] Tó n ɛra n ta wɛ̃tɛn, akũ n ò Abusalomunɛ a zɔ̀bleriimɛ n ũ sɔ̃, ĩni Aitofɛli lɛ́damma gboromɛnɛmɛ. Ǹ pinɛ a de zɔ̀bleriimɛ n ũ yã, ama tera n gɔ̃ a zɔ̀bleri ũmɛ sà. [35] Sa'orinɔ Zadɔki kũ Abiatao gɔ̃ kú kũnwo gwe. Ǹ yã kũ n mà kínabɛa babańnɛ pínki. [36] Ń né gbɛ̃nɔn planɔn kú kũnwo gwe, Zadɔki né Aimaza kũ Abiata né Yonatão. Tó n yãke mà, ǹ né pìnɔ zĩ ò su ò omɛnɛ. [37] Akũ Dauda gbɛ̃nna Usai pìi tà, à kà Yurusalɛmu gɔrɔ kũ Abusalomu tɛn gɛ̃.

16

Dauda kũ Zibao kũ Simɛio

[1] Kũ Dauda vǐ sɔ̀sɔ̃ mìdangurala fíti, à è Mɛfibosɛ bɛgwari Ziba gàarii yǐ̀ zaakinɔnɛ mèn pla, àtɛn su daalɛ. Ò burodi sɛna mèn wàa do kũ geepi kàraao mèn basɔɔro kũ kaka né kàraao mèn basɔɔro kũ sèwɛ̃o tùru do. [2] Akũ Dauda Ziba là à pì: Bɔ́ mɛ́ à tò n su kũ abireoo? Ziba wèa à pì: Kína, zaakinɔ bi n bedenɔ pɔ́mɛ ò dia. Burodi kũ kàranɔ bi n gbɛ̃nɔ pɔ́blemɛ. Wɛ̃ sɔ̃, gbɛ̃ kũ ò kpàsa gbáranna gũnnɔ pɔ́minaamɛ. [3] Kína a là à pì: N dikiri kũ à kɛ̀ sari daikore kú mámɛ? Ziba wèa à pì: À gɔ̃̀ Yurusalɛmu, zaakũ àtɛn da Isarailanɔ a ká a dizi kpatan gbãramɛ. [4] Akũ kína pìnɛ: Pɔ́ kũ Mɛfibosɛ vĩ pínki gɔ̃̀ n pɔ́ ũ. Akũ Ziba pì: Má kútɛ dí! Ma dikiri kína, ǹ tó màgɔ̃ n pɔnna le lɛ.

[5] Kũ kína Dauda nà Bahurimui, à è gɔ̃gbɛ̃ ke bò. A tɔ́n Simɛi, Gera nɛ́mɛ. Àkũmɛ buri dokɔ̃nɔ kũ Solu bedenɔ. À bò wɛ̃tɛ gũn, àtɛn Dauda ká. [6] Àtɛn gbɛ̀ zuzu kína Daudai kũ a gbɛ̃nɔ, bee kũ a zǐ̀karinɔ kũ a dogarinɔn kú a ɔplai kũ a ɔzɛio ń pínki. [7] Àtɛni a sɔ̃sɔ̃ àtɛn pi: Ǹ gɛ́! Ǹ gɛ́! Gbɛ̃dɛri! Pɔ́ pã! [8] Dikiri fĩna bònnɛ Solu kũ n kí blè a gɛ̃nɛ ũ bedenɔ dɛdɛna yã yãi. Dikiri n bo kpatan à n né Abusalomu kàn. Ásaru kɛ̀mma sà, zaakũ gbɛ̃dɛriimɛ n ũ. [9] Akũ Zeruya né Abisai pì kínanɛ: Ma dikiri kína, à mana gbɛ̃da gɛ̀ dí gɔ̃ n sɔ̃sɔ̃ro. Ǹ tó mà gɛ́ mà a mì zɔ̃. [10] Akũ kína pì: Zeruya nɛ́nɔ, bɔ́ mɛ́ à ó kakaraa? Tó Dikiri mɛ́ à ònɛ à ma sɔ̃sɔ̃, akũ àtɛni ma sɔ̃sɔ̃, dí mɛ́ ani fɔ̃ à a la à pi, bɔ́yãi àtɛn kɛ lɛɛ? [11] Akũ Dauda ò Abisainɛ kũ a ìbanɔ ń pínki à pì: À gwa, ma zĩda nɛ́'ina mɛ́ àtɛn wɛtɛ à ma dɛ. Oni Biliaminu buri díkĩna pɔ́ o dɔ yá? À a tó gwe. Tó Dikiri mɛ́ à pìnɛ à ma sɔ̃sɔ̃, à manamɛ. [12] Òdigɔ̃ dɔ̃ro ke Dikiri ni ma wari dɔ̃ à fĩna bomɛnɛ kũ yã manao sɔ̃sɔ̃ kũ òtɛn kɛmɛnɛ gbãra yãi. [13] Kũ Dauda té zɛ́n kũ a gbɛ̃nɔ, Simɛi té sɔ̀sɔ̃ pãnde kpadoi, àtɛni a sɔ̃sɔ̃ àtɛni gbɛ̀ zuzui àtɛn bùsu fã. [14] Kũ kína kũ a gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ kà swai, ò kpàsa, akũ ò kámma bò gwe.

Abusalomu kana Yurusalɛmu

[15] Abusalomu kà Yurusalɛmu kũ Isarailanɔ ń pínki. Aitofɛli kú kãao. [16] Akũ Dauda gbɛ̃nna Usai, Aki gbɛ̃ gɛ̀ɛ à Abusalomu lè à pìnɛ: Luda n dɔ̃ kũ aafiaao Zaaki! Luda n dɔ̃ kũ aafiaao Zaaki! [17] Abusalomu a là à pì: Gbɛ̃kɛ kũ ń vĩ kũ n gbɛ̃nnaon gwe yá? Bɔ́yãi ńdi gɛ́ kũ n gbɛ̃nnaoroo? [18] Usai wèa à pì: Lɛnlo! Gbɛ̃ kũ Dikiri kũ gbɛ̃ díkĩnanɔ sɛ̀ pɔ́n ma ũ. Ma zɛ kũ kína kũ Isarailanɔ kàa pìio. [19] Abire gbɛra dɔ, dí mɛ́ à mana mà zɔ̀ blenɛ, n baasii? Lákũ ma zɔ̀ɔ blè n denɛ nà, lɛn mà blennɛ lɛ.

[20] Abusalomu pì Aitofɛlinɛ: À lɛ́ dawá. Bɔ́n óni kɛɛ? [21] Akũ Aitofɛli wèa à pì: Ǹ gɛ́ ǹ wútɛ
kũ n de nɔ yìgisaride kũ à ń tó la òtɛn bɛ gwanɔo, de Isarailanɔ le ò dɔ̃ ń pínki kũ n tò n de ye
n kãiro, gbɛ̃ kũ ò kú kũnwonɔ gbãna ni kara. [22] Akũ ò bizakuta dɔ̀ Abusalomunɛ kpɛ́ musu,
akũ à gɛ̀ɛ à wùtɛ kũ a de nɔ pìnɔ gwe Isarailanɔ pínki wára. [23] Gɔrɔ birenɔa lɛ́ kũ Aitofɛli dì
daḿma de lán gbɛ̃ kũ à yã gbɛ̀ka Ludaa yã bàmɛ. Lɛn Aitofɛli lɛ́damma de lɛ Daudanɛ kũ
Abusalomuo ń pínki.

17

Usai ɔ̃ndɔ̃kɛna Abusalomunɛ

[1] Aitofɛli pì Abusalomunɛ: Tó makũmɛ, mani zǐkarinɔ sɛ́ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla mà
pɛ́tɛ Daudai kũńwo gwãaniala. [2] Mani lɛ́tɛa gɔrɔ kũ à kpàsa a ɔ bùsa, mani a fu. A gbɛ̃nɔ
ni bàa lɛ́ ń pínki, mani a dɛ ado, [3] mani sunnɛ kũ gbɛ̃ pìnɔ ń pínki. Gbɛ̃ kũ ntɛn wɛtɛ ǹ
dɛ ganan gbɛ̃ pìnɔ suna ũ ń pínki. Tó à gà, gbɛ̃ kparanɔ ni gɔ̃ aafia ń pínki. [4] Yã pìi kɛ̀
Abusalomunɛ nna kũ Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ń pínki. [5] Akũ Abusalomu pì: Ò Aki gbɛ̃ Usai sísi
dɔ ò ma lákũ ani o nà se. [6] Kũ Usai kà, Abusalomu pìnɛ: Lákũ Aitofɛli ò nàn dí. Ò kɛ lákũ
à ò nàn yá? Ke òsun kɛ lɛro. N è deramɛɛ? [7] Usai wèa à pì: Lɛ́ kũ Aitofɛli dàáwa gbãra
manaro. [8] Ń n de dɔ̃ kũ a gbɛ̃nɔ. Zǐkari mananɔmɛ ń ũ, ò pãsĩ lán músu nérande kũ ò a nénɔ
sìaa bàmɛ. N de bi zǐkariimɛ, ani we à i gu dokɔ̃nɔ kũ a gbɛ̃nɔoro. [9] Gu kũ à kun tera, anigɔ̃
utɛna gbɛ̀wɛɛɛ gũn ke gukea. Tó à sù à lètɛ ó gbɛ̃nɔa káaku sɔ̃, gbɛ̃ kũ à a baaruu mà ni
pi, ò zǐi blè Abusalomu zǐkarinɔamɛ. [10] Bee gɔ̃sa gbãna kũ à wɔ́rɔgɔ vĩ lán músuu bànɔ swɛ̌
ni kɛ̃ńgumɛ, zaakũ Isarailanɔ dɔ̃ ń pínki kũ n de bi zǐkari manamɛ, akũsɔ̃ gɔ̃sa gbãnanɔn
kú kãao. [11] Abire yãi lɛ́damma yã kũ má vĩn dí. Ǹ Isarailanɔ kakaranyĩ ń pínki zaa Dani ari
gɛna Bɛsɛba, ògɔ̃ dasi lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà, ǹ dońnɛ arɛ zǐlan. [12] Óni a le gu kũ à kun pínki,
óni lɛ́tɛa lán plí dì kɔ́tɛ zĩtɛa nà. Àpi kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ ń pínki, ń gbɛ̃ke ni boro. [13] Tó à
sù à gɛ̌ wɛ̃tɛ ke gũmmɛ sɔ̃, Isaraila gbɛ̃ sĩnda pínki ni bà sɛ́ à gɛ́o gwe, oni wɛ̃tɛ pì kátɛbɔnɔ
gátɛ ò táo guvutɛn. Bee a gbɛ̀ kaso ke, oni e gwe doro. [14] Akũ Abusalomu kũ Isarailanɔ pì
ń pínki: Usai lɛ́damma mana de Aitofɛli pɔ́la. Dikiri mɛ́ à zɛ̀o à Aitofɛli lɛ́damma mana pìi
gboro, de à le à Abusalomu ásaru kɛ yãi.

[15] Akũ Usai ò sa'ori Zadɔkinɛ kũ sa'ori Abiatao à pì: Aitofɛli lɛ́ dà Abusalomua kũ Isaraila
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ à pì à kɛ lán dí bà, akũ ma lɛ́ dàḿma ma pì ò kɛ lán dí bà. [16] À gbɛ̃nɔ zĩ likalika
ò gɛ́ ò o Daudanɛ àsun i swabikũkiaro, à bikũ likalika, de òsun àpii kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ
dúgu zɔ̃ro yãi. [17] Yonatã kũ Aimazao kú Ɛnlogɛli, zaakũ oni fɔ̃ ò bo gupuraa Yurusalɛmuro.
Akũ nɔkpare zĩkɛri ke gɛ̀ɛ à òńnɛ ò gɛ́ baaruu pìi kpá kína Daudanɛ. [18] Akũsɔ̃ kɛfɛnna ke ń
é, akũ à gɛ̀ɛ à ò Abusalomunɛ. Gbɛ̃nɔn pla pìnɔ dà zén gɔ̌nɔ, ò gɛ̀ɛ gbɛ̃ke bɛa Bahurimu.
Lɔ̀gɔ kú ɔnn gwe, akũ ò gɛ̌n. [19] Akũ bede pì nanɔ lɔ̀gɔɔ pì nɛ́ kpàalɛ à pɔ́blewɛ fɛ̀tɛa, gbɛ̃ke
a yã dɔ̃ro. [20] Kũ Abusalomu gbɛ̃nɔ sù nɔgbɛ̃ pì bɛa ò pì: Aimaza kũ Yonatão kú mámɛɛ? À
wèḿma à pì: Ò bikǔ swa'ɔnɛa. Ò ń wɛ́tɛ, odi ń ero, akũ ò èra ò tà Yurusalɛmu. [21] Kũ ò tà, akũ
gbɛ̃nɔn pla pìnɔ bɔ̀tɛ lɔ̀gɔɔ pìi gũn, ò gɛ̀ɛ ò pì kína Daudanɛ: Ǹ bikũ swaa likalika, zaakũ
Aitofɛli n kpakpa kũ yã vãniomɛ. [22] Dauda dà zén kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ ń pínki, ò bikǔ
Yodaa. Kũ gu dɔ̀, ń gbɛ̃ke dí gɔ̃ro, ò bikǔ ń pínki. [23] Kũ Aitofɛli è òdi zĩ kɛ a lɛ́damma yãaro,
à fùtɛ à gàarii yǐ a zaakinɛ à tà a bɛ wɛ̃tɛn. À a bɛ pɔ́nɔ nàkɔ̃a, akũ à a zĩda lòko à gà, akũ ò
a vǐ a de mirawɛɛn.

[24] Dauda gɛ̀ɛ Manaimu, akũ Abusalomu bikǔ Yodaa kũ Isarailanɔ ń pínki. [25] Abusalomu
Amasa dìtɛ zǐkarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ Yoabu gɛ̃nɛ ũ. Amasa bi Sumaila buri Yɛta nɛ́mɛ. A dan
Naasa nɛ́ Abigaili ũ, Yoabu da Zeruya dakũnamɛ. [26] Isarailanɔ kũ Abusalomuo bùraa kɛ̀
Giliada bùsun.

[27] Kũ Dauda kà Manaimu, Naasa nɛ́ Sobi, Raba wɛ̃tɛ kũ à kú Amɔninɔ bùsun gbɛ̃ sù kũ
Lodɛba gbɛ̃ Amiɛli nɛ́ Makio kũ Rogɛlimu kũ à kú Giliada bùsun gbɛ̃ Bazilaio. [28] Ò sù kũ
wutɛbɔnɔ kũ tanɔ kũ oronɔ kũ éseo kũ nagão kũ wísitio kũ pɔ́blewɛ kpatanaao kũ bláo kũ

dò pɔ́nɔ [29] kũ zɔ́o kũ vĩfãaniio kũ sã nɔ̀bɔɔo kũ gàsiio, ò kpà Daudaa kũ gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ ò ble, zaakũ ò pì: Nà kũ ímio gbɛ̃ pìnɔ dɛ̀ gbárannan, ò kpàsa.

18

Abusalomu ganaa

[1] Dauda gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ kàkara, akũ à gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ dìtɛditɛ gbɛ̃nɔn wàa sɔsɔɔronɔnɛ kũ gbɛ̃nɔn basɔsɔɔronɔ. [2] Akũ à a zǐkarii pìnɔ kpàatɛtɛ gã̀ aakɔ̃. À gã̀ do nà Zeruya nɛ́ Yoabunɛ a ɔĩ, a do sɔ̃ Yoabu dakũna Abisai ɔĩ, a do sɔ̃ Gata gbɛ̃ Itai ɔĩ. Akũ kína pì a zǐkarinɔnɛ: Makũmɛ mani doárɛ arɛ. [3] Akũ gbɛ̃nɔ pì: Ǹsun géro. Tó o sù o bàa lɛ̀, oni ó yã daro. Bee tó ó gbɛ̃ kpadonɔ gàga, oni ó yã daro. Mɔkɔ̃n òtɛni n gwa de gbɛ̃nɔn dúbu kurinɔla. N kpanawái wɛ̃tɛ gũn mɛ́ à mana. [4] Akũ kína pìńnɛ: Lákũ à kɛ̀árɛ mana nàn mani kɛ. Kína gɛ̀ɛ à zɛ̀ bĩnilɛ sarɛ, akũ zǐkarinɔ bɔ̀tɛ gã̀ kũ gã̀ao gbɛ̃nɔn basɔsɔɔronɔ kũ gbɛ̃nɔn wàa sɔsɔɔronɔo. [5] Akũ kína yã dìtɛ Yoabunɛ kũ Abisaio kũ Itaio à pì: À kɛ kɛfɛnna Abusalomunɛ busɛbusɛ ma yãi. Zǐkarinɔ yã kũ kína dìtɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔnɛ Abusalomu yã musu mà ń pínki. [6] Zǐkarinɔ bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ lákpɛn, de ò zǐ ká kũ Isarailanɔ, akũ ò sì kɔ̃ tɛ́ Ɛflaimu dàkon. [7] Dauda zǐkarinɔ zǐi blè Isarailanɔa. Gbɛ̃ kũ ò gàga zĩ bireanɔn dasi, gbɛ̃nɔn dúbu baromɛ. [8] Zǐi pìi dà bùsuu pìla pínki, akũ zĩ birea sɛ̃̀ntɛ gbɛ̃nɔ blè dasi de fɛ̃nɛdala.

[9] Kũ Abusalomu kpàkũ kũ Dauda gbɛ̃nɔ, à dina baragbãsɔ̃ kpɛ. Akũ baragbãsɔ̃ pìi gɛ̀ɛ gbiri lí zɔ̃kɔ̃ gã̀nɔ gbáru, akũ a wakaa kpà lígãn gíngin, akũ a sɔ̃ pìi gɛ̃̀ zɛ́la, à gɔ̃̀ lokona lígãn gwe. [10] Kũ gbɛ̃ke a è, à gɛ̀ɛ à pì Yoabunɛ: Ma Abusalomu è lokona lígãn. [11] Akũ Yoabu pì gbɛ̃ kũ à baaruu pìi kpàarɛnɛ: Bɔ́ɔɔ? N a è yá? Bɔ́yãin ńdi a lɛ́ n dèroo? De yã ma n gba andurufu kuri kũ zǐka'asaao. [12] Akũ gbɛ̃ pìi wè Yoabua à pì: Bee tó ò andurufu wàa sɔɔro yɔ̃̀ ò kà ma ɔn, mani fɔ̃ mà ɔ pá kína nɛ́ pìiaro, zaakũ kína yã dìtɛnnɛ kũ Abisaio kũ Itaio ó sã mà, à pì ò kɛ kɛfɛnna Abusalomunɛ busɛbusɛ. [13] Tó ma a dɛ̀, de ma ásaru kɛ̀ ma zĩdanɛmɛ. A ke utɛna kínanɛro, mɔkɔ̃n sɔ̃ ĩni zɛ kũmaoro. [14] Yoabu pì: Mani n dã doro. Akũ à sári sɔ̃ntɛ sɛ̀ mèn aakɔ̃, à gɛ̀ɛ à Abusalomu zɔ̃̀o a swɛ̃̀n gɔrɔ kũ à lokona lígãn bɛ̃nɛ. [15] Akũ Yoabu zǐkapɔnɔsɛri gbɛ̃nɔn kurinɔ lìkai ò a dɛ̀.

[16] Akũ Yoabu kuru pɛ̀ à a zǐkarinɔ dã̀dã, akũ ò kámma bò kũ pɛtɛna Isarailanɔiio. [17] Ò Abusalomu gɛ̀ɛ sɛ̀ ò zù wɛ̀ɛ zɔ̃kɔ̃ɔ gũn lákpɛn gwe, akũ ò gbɛ̀ɛ kàkaraa, à gɔ̃̀ gbɛ̀didikɔ̃ana zɔ̃kɔ̃ ũ. Isarailanɔ sɔ̃ ò bàa lɛ̀, ń baadi tà a bɛa.

[18] Gɔrɔ kũ Abusalomu kun, à gbɛ̀ɛ pɛ̀tɛ a zĩdanɛ Kína guvutɛn, zaakũ à pì á nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩro, akũ á ye a tɔ́ garo. À a zĩda tɔ́ kpà gbɛ̀ kũ à pɛ̀tɛ pìinɛ, akũ òdigɔ̃ gwe sísi Abusalomu Dɔngupɔ ari kũ a gbãrao.

Dauda Abusalomu ga baarumanaa

[19] Zadɔki nɛ́ Aimaza pì: Ǹ tó mà bàa lɛ́ mà gɛ́ baaru kpá kínanɛ, lákũ Dikiri yã nna kpàa nà à a bò a ibɛrɛnɔ ɔĩ. [20] Akũ Yoabu pìnɛ: Ĩni le ǹ baaru kpá gbãraro, sé gɔrɔ pãnde zĩ. Gbãra pɔ́ dín ĩni kpáro, kũ kína nɛ́ gà yãi. [21] Akũ Yoabu pì Etiopia burinɛ: Ǹ gɛ́ ǹ yã kũ n è o kínanɛ. Akũ Etiopia buri pìi kùtɛ Yoabunɛ à fùtɛ kũ bàao. [22] Zadɔki nɛ́ Aimaza ɛ̀ra à pì Yoabunɛ: Bee deramɛɛ, ǹ tó mà bàa lɛ́ màgɔ̃ tɛ́ Etiopia buri pì kpɛ. Akũ Yoabu pìnɛ: Nɛ́, bɔ́yãi ń ye ǹ gɛ́ɛ? Baaruu pì nigɔ̃ àre vĩnnɛro. [23] Akũ Aimaza pì: Bee deramɛɛ, má ye mà gɛ́mɛ. Akũ Yoabu pìnɛ: Ǹ gɛ́! Akũ à bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à bɔ̀tɛ kũ swa sarɛ zɛ́o, à Etiopia buri pìi kɛ̃̀.

[24] Dauda vutɛna wɛ̃tɛ bĩnilɛ gbà mèn planɔ dagura. Gudãkpãrii dìdi bĩnia ari gãnu pìi musu. Kũ à wɛ́ zù, à gbɛ̃ke è à tɛ́ kũ bàao. [25] À lɛ́ zù kínai à òne. Akũ kína pì: Lákũ à tɛ́ ado nà, àtɛn su kũ baaru nnaomɛ. Kũ àtɛn su, à kà kãni. [26] Akũ gudãkpãrii pì gbɛ̃ pãnde è dɔ, àtɛn bàa lɛ́. À lɛ́ zù zɛ́dãkpãriii à pì: Gbɛ̃ pãnde tɛ́ a kpɛ dire kũ bàao, àtɛn su dɔ. Akũ kína pì: Àtɛn su kũ baaru nnaomɛ dɔ se. [27] Akũ gudãkpãrii pìi pì: Ma è gbɛ̃ káaku bàasina de lán Zadɔki nɛ́ Aimaza bàasinaa bà. Akũ kína pì: Gbɛ̃ manamɛ, baaru nnan àtɛn suo. [28] Aimaza lɛ́ zù kínai à pì: Aafia kun! Akũ à kùtɛ kínanɛ à mìi pɛ̀tɛ zĩtɛ à pì: Ò Dikiri n Luda sáabu kpá, à gbɛ̃ kũ ò kùsɛɛ bìrimmanɔ kpàmma, ma dikiri kína. [29] Akũ kína a là à pì: Kɛfɛnna

Abusalomu kun kũ aafiaao yá? Aimaza wèa à pì: Kũ Yoabu tɛni n zɔ̀bleri zĩ kũ makũ n
zɔ̀bleriio, ma mà zuka fùtɛ manamana, ama má dɔ̃ tó bɔ́ mɛ́ à sùro. [30] Kína pì: Ǹ zɛ kpado
la gĩa. Akũ à zɛ̀ gwe.
[31] Kũ Etiopia buri sù, à pì: Ma dikiri kína, ma sunnɛ kũ baaru nnaomɛ. Dikiri yã nna
kpàmma gbãra, à n bo gbɛ̃ kũ ò bò n kpɛnɔ ɔĩ. [32] Akũ kína a là à pì: Kɛfɛnna Abusalomu
kun kũ aafiaao yá? Etiopia buri pìi wèa à pì: Ma dikiri kína, Luda tó n ibɛrɛnɔ kũ gbɛ̃ kũ
ò fùtɛ òtɛn wari dɔmmanɔ gɔ̃ lán kɛfɛnna pìi bà. [33] Swɛ̀ɛ kɛ̀ kínagu, à dìdi à gɛ̀ kpɛ́ kũ à kú
gãnu pìi musu, akũ à ɔ́ɔ dɔ̀ gwe. Gɔrɔ kũ àtɛn didi gwe à pì: O'o ma né Abusalomu! Ma né
Abusalomu! Ma gana n gɛ̃nɛ ũ sà̰na yã! Abusalomu ma né! Ma né!

19

*Yoabu kpãkɛ̃*na Daudai

[1] Ò pì Yoabunɛ: Kína tɛn ɔ́ɔ dɔ, àtɛn wɛ̃nda kɛ Abusalomu yã musu. [2] Zĩ birea zĩ̀karinɔ
zĩ̀blena pɔnna lì wɛ̃ndakɛna ũ, zaakũ ò mà ò pì, kína nɛ̀sɛɛ yàka a né yã musu. [3] Zĩ birea
zĩ̀karinɔ gɛ̀ wɛ̃tɛn sɔrɔrɔsɔrɔrɔ lán gbɛ̃ kũ ò bàa lɛ̀ zĩ̀lan, wé'i ń kũnɔ bà. [4] Kína pɔ́ kù a ãnla,
àtɛn wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ àtɛn pi: O'o ma né Abusalomu! Abusalomu ma né! Ma né!
[5] Akũ Yoabu gɛ̀ɛ à kína lè kpɛ́n à pì: N wé'i dà n gbɛ̃nɔa gbãra. Ò n bo gbãra kũ n
nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ n nɛ́nɔgbɛ̃nɔ kũ n nɔnɔ kũ n nɔ yìgisaridenɔ. [6] N zãngurinɔn ń yeńyĩ, akũ
ń zã n yenyĩdenɔgu. N mɔ̀wɛrɛ gbãra, ókɔ̃nɔ n zĩ̀kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ó gbɛ̃nɔ ódi kánnɛ
pɔ́ke ũro. Ma dɔ̃̀ sà, tó Abusalomu kun gbãra, akũ ókɔ̃nɔ o gaga ó pínki, abirekũ mɛ́ ani
kɛnnɛ nna. [7] Ǹ futɛ ǹ bo sà. Ǹ gɛ́ ǹ n gbɛ̃nɔ nɛ̀sɛ kpátɛńnɛ. Ma sìnnɛ kũ Dikirio, tó ńdi
gɛ́ro, ń gbɛ̃ke ni i kũnwo la gwãanialaro. Abirekũ ni kɛnnɛ vãni de yã vãni kũ à n le zaa n
kɛfɛnnakɛgɔrɔa ari suna gbãrala. [8] Akũ kína fùtɛ à gɛ̀ɛ à vùtɛ bĩnilɛa. Kũ ò ò gbɛ̃nɔnɛ kína
vutɛna gãnun, akũ ò sù ò zɛ̀ a arɛ ń pínki.

Dauda gbɛsɛnaa

Isarailanɔ bàa lɛ̀, baadi tà a bɛa. [9] Isaraila burinɔ tɛ́ pínki gbɛ̃nɔ tɛn lɛ́kpakɔ̃ana kɛ ò pì:
Kína ó sí ó ibɛrɛnɔa à ó bó Filisitininɔ ɔĩ, akũ à bàa lɛ̀ à bò ó bùsun Abusalomu yãi. [10] O
Abusalomu kà kpatan, akũ à gà zĩ̀lan. Bɔ́n átɛn dã kũ kína gbɛsɛnaaoo?
[11] Kína Dauda gbɛ̃nɔ zĩ̀ sa'ori Zadɔkia kũ sa'ori Abiatao à pì: Yã kũ Isarailanɔ tɛn o pínki
gɛ̀ ma sãn zaa ma kúkia la. À yã díkĩna gbɛka Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa à pi: Bɔ́yãi a gɔ̃ kpɛ kũ
ma gbɛsɛnaaoo? [12] Ma gbɛ̃nɔ, pɔ́ dokɔ̃nɔnɔn ó ũ, ó aru dokɔ̃nɔmɛ. À kɛ̀ dera a gìi kɛ̀ kũ
ma gbɛsɛnaaoo? [13] Ǹ o Amasanɛ pɔ́ dokɔ̃nɔnɔn ó ũ, ó aru dokɔ̃nɔmɛ. Tó mádi tó à gɔ̀ ma
zĩ̀karinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ Yoabu gɛ̃nɛ ũ zaa gbãraro, Luda yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ. [14] A yã Yudanɔ
swɛ̀ɛ blè, ń lɛ́ kɛ̀ dokɔ̃nɔ, akũ ò lɛ́gbãzã kɛ̀nɛ ò pì: Ǹ su kũ n gbɛ̃nɔ ń pínki.
[15] Kína tɛn su, à kà Yodai, akũ Yudanɔ gɛ̀ɛ daalɛ zaa Giligala, de ò bikũ kãao swa pìia.
[16] Gera né Simɛi, Biliaminu buri kũ à kú Bahurimu wà̰ à gɛ́ da kína Daudalɛ kũ Yudanɔ.
[17] Biliaminu burinɔn kú kãao gbɛ̃nɔn wàa sɔɔro. Solu bɛgwari Ziba gɛ̀ɛ dɔ kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃
gbɛ̃nɔn gɛ̃ronɔ kũ a zĩkɛri gbɛ̃nɔn baronɔ. Ò wà̰ ò kà Yoda lɛ́a kína ã, [18] de ò le ò bikũ kũ
kínabɛdenɔ, ò yã kũ ani kɛ kínanɛ nna kɛ yãi. Akũ Gera né Simɛi wùtɛ kína arɛ ari àgɔ̃
gɛ́ bikũ Yodaa. [19] À pìnɛ: Ma dikiri, ǹsun ma taari yã daro. Yã vãni kũ makũ n zɔ̀bleri ma
kɛ̀nnɛ gɔrɔ kũ n bo Yurusalɛmu sún dɔnguro. Ma dikiri kína, ǹsungɔ̃ yã pì kũna n swɛ̀ɛ
gũnlo. [20] Makũ n zɔ̀bleri, má dɔ̃ kũ ma durunna kɛ̀. Yusufu burinɔ tɛ́ ń pínki, makũmɛ
ma dońnɛ arɛ ma su danlɛ gbãra ma dikiri kína. [21] Akũ Zeruya né Abisai pì: Simɛi kína kũ
Dikiri kàa kàmɛ. Adi ká ò a dɛroo? [22] Akũ Dauda pì: Zeruya nɛ́nɔ, bɔ́n ó vĩ kɔ̃oo? Á ye à zɛ́
zɔ̃mɛnɛ gbãran yá? Óni gbɛ̃ke dɛ Isarailanɔ bùsun gbãraro, zaakũ má dɔ̃ gbãra kũ makũmɛ
Isarailanɔ kína ũ. [23] Akũ kína pì Simɛinɛ: Ĩni garo. Akũ kína la dànɛ.
[24] Solu daikore Mɛfibosɛ gɛ̀ɛ da kínalɛ. Zaa gɔrɔ kũ kína bò wɛ̃tɛn ari gɔrɔ kũ à sù aafia,
Mɛfibosɛ dí a gbá pípiro, adi a yĩkã zɔ̃zɔ̃ro, adi a pɔ́nɔ pípiro. [25] Kũ à bò Yurusalɛmu à sù
à dà kínalɛ nà, akũ kína a là à pì: Mɛfibosɛ, À kɛ̀ dera ńdi gɛ́ kũmaoroo? [26] À wèa à pì: Ma

dikiri kína, ma zĩkɛri mɛ́ à ɔ̃ndɔ̃ kɛ̀mɛnɛ. Ma ònɛ à gàari yĩmɛnɛ ma zaakinɛ mà dia mà gɛ́
kũnwo, zaakũ ɛrɛɛn ma ũ. 27 Ma dikiri kína, akũ à gɛ̀ɛ à makũ n zɔ̀blerii yàka n kĩnaa. Ma
dikiri kína ń de lán Luda malaika bàmɛ. Ǹ kɛ lákũ à kɛ̀nnɛ mana nà. 28 Ma dikiri kína, à de
yã n ma de bedenɔ dɛ̀dɛ ń pínki, akũ n makũ n zɔ̀bleri baka kàkara kũ n gbɛ̃ kũ òdi pɔ́ ble
lɛɛlɛnɔ. Má zɛ́ vĩ mà kútɛ ke kɛnnɛ doro. 29 Akũ kína pìnɛ: Yã kpaten ĩni o dɔɔ? Ma dìtɛ
mɔkɔ̃n kũ Zibao, à zĩtɛ kpaatɛkɔ̃nɛmɛ. 30 Akũ Mɛfibosɛ pì kínanɛ: Ma dikiri kína, lákũ n su
bɛ aafia nà, ǹ tó à sɛ́ pínki.

31 Giliada bùsu gbɛ̃ Bazilai bò Rogɛlimu à gɛ̀ɛ zɛ kínanɛ ari Yoda bara dire. 32 Bazilai zĩ
kũ̀ manamana à kà wɛ̀ basiikɔ̃. À kína yàrii kɛ̀ gɔrɔ kũ à kú Manaimu, zaakũ aruzɛkɛde
zɔ̃kɔ̃ɔmɛ. 33 Akũ kína pìnɛ: Ǹ bikũ kũmao, mani n gwa ma bɛa zaa Yurusalɛmu. 34 Bazilai
wèa à pì: Wɛ̀ ũgba mɛ́ à gɔ̃̀mɛnɛ andunia gũn kũ mà tá kũnwo Yurusalɛmuu? 35 Ma ka wɛ̀
basiikɔ̃ kɔ̀. Má pɔ́ mana kũ a vãnio dɔ̃kɔ̃nɛ dɔ yá? Makũ n zɔ̀bleri mani fɔ̃ mà pɔ́ kũ ma blè
ke í kũ ma mì nna ma dɔ yá? Mani gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ lèsirinɔ kòto ma dɔ yá? Ma dikiri kína, ǹ
tó mà aso lagonnɛ. 36 Makũ n zɔ̀bleri óni Yoda bikũ lɛɛlɛ, mà zɛnnɛ kãnikãni gwe. À kɛ̀ dera
ń ye ǹ fĩna bomɛnɛ lɛɛ? 37 Makũ n zɔ̀bleri, ǹ tó mà ɛra mà tá ma bɛ wɛ̃tɛn, de màsun ga ma
de kũ ma da mirao zã̀ro yãi. Ǹ ma nɛ́ n zɔ̀bleri Kimamu gwa la. Ma dikiri kína, ǹ tó à bikũ
kũnwo. Ǹ kɛnɛ lákũ à kɛ̀nnɛ mana nà. 38 Akũ kína pì: Kimamu ni bikũ kũmao. Mani yã kũ
à kɛ̀nnɛ mana kɛnɛ, yã kũ n gbɛ̀kama sɔ̃ pínki mani kɛnnɛ. 39 Gbɛ̃ sĩnda pínki bikũ̀ Yodaa,
akũ kína bikũ̀. Kína lɛ́ pɛ̀ Bazilaia à sa mana ònɛ, akũ Bazilai èra à tà bɛ.

40 Kũ kína bikũ̀ à gɛ̀ɛ Giligala, Kimamu bikũ̀ kãao.

Yuda zĩ̀karinɔ ń pínki kũ Isaraila zĩ̀kari kpadonɔ kína bikũ̀. 41 Akũ Isaraila buri pínki sù ò
kína lè ò pìnɛ: Bɔ́yãi ó gbɛ̃ Yudanɔ bikũ̀ kãáo kpãni, mɔkɔ̃n kũ n bedenɔ kũ n gbɛ̃nɔ pínkii?
42 Akũ Yudanɔ wèḿma ò pì: Kũ kína de ó danɛ ũ yãimɛ. Bɔ́yãi yã bire kɛ̀árɛ ĩnii? Ódi kína
zàna blero, ódi a pɔ́ke sí ó pɔ́ ũro. 43 Akũ Isarailanɔ pì Yudanɔnɛ: Zaakũ ó buri lɛu kurimɛ, ó ɔ
kú kũ kína Daudao de á pɔ́la. Bɔ́yãi a ó dítɛ futaa? Ókɔ̃nɔmɛ o kína gbɛsɛna yã ò káakuroo?
Ama Yudanɔ wena pãsĩ de Isarailanɔ pɔ́la.

20

Sɛba bona Dauda kpɛ

1 Gaavude ke mɛ́ à kú gwe, a tɔ́n Sɛba, Bikiri nɛ́, Biliaminu burimɛ. Akũ à kuru pɛ̀ à pì:
Ó baka kú kũ Daudaoro,
ó bàka kú kũ Yɛsɛ nɛ́oro,
ákɔ̃nɔ Isarailanɔ, á baadi tá a bɛa.

2 Akũ Isarailanɔ kɛ̃̀ Daudaa ń pínki ò gɛ̀ɛ ò nà Bikiri nɛ́ Sɛbaa, ama Yudanɔ zɛ̀ kũ ń kínao
bona zaa Yodai ari Yurusalɛmu. 3 Kũ Dauda sù a bɛa Yurusalɛmu, à a nɔ yìgisaride gbɛ̃nɔn
kuri kũ à tò òtɛn bɛ gwanɔ sɛ̀ à ń ká bɛ ken ògɔ̃ ń dãkpã. Dauda ń gwá, ama adi wútɛ kũńwo
doro. Ò ń káka kpɛ́n gyaanɔnɔ ũmɛ ari ò gɛ̀ɛ ò gàgao.

4 Akũ kína pì Amasanɛ: Ǹ Yuda zĩ̀karinɔ sísi ò kakaramai gɔrɔ aakɔ̃ dagura. Mɔkɔ̃n sɔ̃,
ĩnigɔ̃ kú lamɛ. 5 Amasa gɛ̀ɛ à Yudanɔ sìsi, ama à gìi kɛ̀ de gɔrɔ kũ kína dìtɛnɛla. 6 Akũ Dauda
pì Abisainɛ: Bikiri nɛ́ Sɛba ni wari dɔwá tera de wari kũ Abusalomu dɔ̀wála. Ǹ ma gbɛ̃nɔ
sɛ́tɛ à pɛ́tɛi, de àsun sí wɛ̃tɛ bĩniden à piti ó ɔĩro yãi. 7 Akũ Yoabu gbɛ̃nɔ kũ kína dãkpãrinɔ
kũ zĩ̀karinɔ ń pínki ò bɔ̀tɛ Yurusalɛmu ò pɛ̀tɛ Bikiri nɛ́ Sɛbai.

8 Gɔrɔ kũ ò kú gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ kũ à kú Gibiɔ̃ sarɛ, akũ Amasa sù dańlɛ. Yoabu zĩ̀ka'uta dana,
a fɛ̃nɛ dɔna a pi. Kũ à nà Amasai, à fɛ̃nɛ pìi wòto a plɛn 9 à pìnɛ: Ma gbɛ̃, ń aafia yá? Akũ
à Amasa kũ̀ a lɛ́kãsãa kũ a ɔ plao lákũ à ye à lɛ́ pɛ́aa bà. 10 Amasa dí fɛ̃nɛ kũ à kú Yoabu ɔn
tàasi káro, akũ Yoabu a zɔ̃̀o a gbɛrɛn, a nukãninɔ bɔ̀tɛ à kàtɛ zĩtɛ. Yoabu dí ɛra à a plade zɔ̃̀
doro, zaakũ à gà kɔ̀. Akũ Yoabu kũ a dakũna Abisaio pɛ̀tɛ Bikiri nɛ́ Sɛbai.

11 Yoabu ìbanɔ do gɔ̃̀ zɛna Amasala à pì: Gbɛ̃ kũ à zɛ̀ kũ Yoabuo kũ Daudao, à do Yoabui.
12 Aru dana Amasa gèla zɛ́dan, akũ zĩ̀kari kũ òtɛn sunɔ zɛ̀ òtɛn gwa ń pínki. Kũ Yoabu ìbaa
pìi è gbɛ̃ kũ òtɛn su gwenɔ ń pínki ò zɛ̀ òtɛn gwa, akũ à Amasa gɛ̀ɛ gàtɛ à gòo zɛ́n à dìtɛ

sɛ̃̀n, akũ à uta kùala. [13] Kũ à gàtɛ à gòo zɛ́n lɛ, gbɛ̃ sĩnda pínki bò à tɛ̀ Yoabui, akũ ò Bikiri nɛ́
Sɛba gbɛ̀sɛ.
[14] Sɛba lìka Isaraila burinɔ bùsuui pínki ari Abɛli Bɛtɛmaka, akũ Bɛri burinɔ sù ò kàkara ò
tɛ̀i gwe. [15] Yoabunɔ sù ò lìkai zaa Abɛli Bɛtɛmaka. Ò bùsuu kàtɛkatɛ wɛ̃tɛ bĩni sarɛ, akũ òtɛn
wɛtɛ ò bĩni pìi gboro. [16] Akũ nɔgbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃de ke lɛ́ zù zaa wɛ̃tɛ gũn à pì: À sã kpá! À sã kpá! Ǹ
o Yoabunɛ à su la, mà yã onɛ. [17] Kũ Yoabu nà nɔgbɛ̃ pìii, akũ à a là à pì: Mɔkɔ̃mmɛ Yoabu ũ
yá? À wèa à pì: Makũmɛ! Akũ à pìnɛ: Ǹ sã kpá makũ n zɔ̀bleri yãi. À pì: Ma sã kpà. [18] Akũ
nɔgbɛ̃ pìi pì: Òdi pi yã, ǹ yã gbɛka Abɛlidenɔa, yã le à mì dɛ. [19] Ó kun yãkete sari Isaraila
gbɛ̃ náanidenɔ ũ, akũ ntɛn wɛtɛ ǹ Isaraila wɛ̃tɛ tɔ́de dí kakatɛ yá? Bɔ́yãi ń ye ǹ Dikiri wɛ̃tɛ
dɛɛ? [20] Yoabu wèa à pì: Gyam! Oi! Má ye mà á dɛdɛro. Má ye mà á wɛ̃tɛ kakatɛro. [21] Lɛnlo!
Gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Bikiri nɛ́ Sɛba, Ɛflaimu burinɔ bùsu sĩ̀sĩde gbɛ̃ mɛ́ à fùtɛ kína Daudai. À gbɛ̃
mèn do pì kpáma, mani go á wɛ̃tɛla. Akũ nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Ǹ ma! Oni a mì zunnɛ zaa bĩni
musu.
[22] Nɔgbɛ̃ pìi gɛ̀ɛ à a gbɛ̃nɔ lè kũ a ɔ̃ndɔ̃kɛo, akũ ò Bikiri nɛ́ Sɛba mìi zɔ̃̀ ò zù Yoabunɛ.
Yoabu kuru pɛ̀, akũ ò fã̀kɔ̃a, ò wɛ̃tɛ pìi tò gwe. Baadi tà a bɛa, akũ Yoabu pìi tà kína kĩnaa
Yurusalɛmu.

Dauda ìbanɔ

[23] Yoabumɛ Isaraila zĩ̀karinɔ pínki gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Yoyada nɛ́ Bɛnayamɛ dogarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ.
[24] Adoniramumɛ zɔ̀nɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Ailudi nɛ́ Yosafatamɛ baarukpari ũ. [25] Sevamɛ takadakɛ̃ri
ũ. Zadɔki kũ Abiataoomɛ sa'orikinɔ ũ. [26] Yairi gbɛ̃ Iramɛ Dauda kpàasi ũ.

21

*Fĩnabona Gibiɔ̃*denɔnɛ

[1] Nà kun Dauda gɔrɔa, à gìi kɛ̀ ari wɛ̃̀ aakɔ̃. Dauda Dikiri arɛ wɛ̀tɛ, akũ Dikiri pì: Solu
yãimɛ. Gbɛ̃dɛyã wì a bɛ musu, kũ à Gibiɔ̃denɔ dɛ̀dɛ yãi. [2] Akũ kína Gibiɔ̃denɔ sìsi à yã òńnɛ.
Gibiɔ̃denɔn de Isarailanɔ ũro, Amɔri buri kũ ò gɔ̃̀nɔmɛ. Isarailanɔ la dàńnɛ yã ò pì oni ń
dɛdɛro, akũ Solu wɛ̀tɛ à ń lakiti kɛ a aniakɛnaa Isarailanɔnɛ kũ Yudanɔ yãi. [3] Akũ Dauda
Gibiɔ̃denɔ là à pì: Bɔ́n á ye mà kɛárɛɛ? Deran mani kútɛ kɛárɛ, de à le à Dikiri gbɛ̃nɔ sáabu
kpáa? [4] Ò wèa ò pì: Ó zɛ́ vĩ ò andurufu ke wura gbɛka Solua ke a bedeanɔro, akũsɔ̃ ó zɛ́ vĩ
ò Isaraila gbɛ̃ke dɛro. Akũ Dauda ń lá à pì: Átɛn pi deramɛɛ? Bɔ́n mani kɛárɛɛ? [5] Ò wèa
ò pì: Gbɛ̃ kũ à ó dɛdɛ à lɛ́ kpàkũsũwái à ó láka de à le à ó buri bo Isarailanɔ gũn yãi, [6] tó ò
a buri gɔ̃gbɛ̃ mèn supplanɔ kpáwá, óni ń loko lía Dikiri arɛ Gibɛa, kína Solu kũ Dikiri kàa
pì bɛ wɛ̃tɛn. Akũ kína pì: Mani ń kpááwamɛ. [7] Kína dí Yonatã nɛ́ Mɛfibosɛ, Solu daikore
kpáḿmaro, lɛ́ kũ ò kɛ̀ Dikiria lɛɛlɛ kũ Yonatão yãi. [8] À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn pla kũ Aya nɛ́nɔgbɛ̃
Rizipa ì kũ Soluoo sɛ̀. Ń tɔ́n dí: Amɔni kũ Mɛfibosɛo. À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn sɔɔro kũ Solu
nɛ́nɔgbɛ̃ Mɛraba ì kũ Mɛɔla gbɛ̃ Bazilai nɛ́ Adiɛlionɔ sɛ̀ dɔ. [9] À ń ná Gibiɔ̃denɔnɛ ń ɔĩ, akũ ò
ń loko lía sĩ̀sĩi musu Dikiri arɛ. Gbɛ̃nɔn suppla pìnɔ gà lɛɛlɛmɛ, ò ń dɛdɛ pɔ́ dúfu kɛkɛgɔrɔa.
[10] Aya nɛ́ Rizipa uta kasanɔ sɛ̀ à kpàtɛ a zĩdanɛ gbɛ̀ɛa gwe. Zaa pɔ́ dúfu kɛkɛgɔrɔa ari
legũ gɛ̀ɛ à gɛ̀ɛ pìnɔ gbɛ̃̀, àdigɔ̃ gí bãnɔnɛ ò diḿma fãnantɛ̃, àdigɔ̃ gí sɛ̃̀ntɛ nɔ̀bɔnɔnɛ ò nańyĩ
gwãani. [11] Ò yã kũ Solu nɔ yìgisaride pìi kɛ̀ɛ ò Daudanɛ, [12] akũ à gɛ̀ɛ à Solu kũ a nɛ́ Yonatão
wánɔ sɛ̀tɛ Yabɛsi Giliadadenɔ kia. À sù à lè ò ń gɛ̀nɔ sɛ̀tɛ kpãni Bɛtɛsã gãnulɛa, gu kũ
Filisitininɔ ń loko bĩnia Solu dɛna Giliboa gbɛra. [13] Dauda tò ò ń gɛ̀wa pìnɔ sɛ̀tɛ ò tào, ò
kàkara kũ gbɛ̃ kũ ò ń loko pìnɔ gɛ̀wanɔ, [14] akũ ò vĩ̀ Solu de Kisi miran Zɛla, Biliaminu burinɔ
bùsun. Ò yã kũ kína dìtɛ kɛ̀ pínki, akũ Luda adua kũ ò kɛ̀ Isarailanɔ bùsu yã musu sì kũńwo.

Gbɛ̃ gbã̀nagbãnanɔ dɛdɛnaa

[15] Filisitininɔ èra ò zĩ̀i kà kũ Isarailanɔ dɔ. Dauda kũ a gbɛ̃nɔ gɛ̀ɛ ò zĩ̀i kà kũńwo. Kũ Dauda
gbãna làka, [16] akũ gbɛ̃ gbã̀nanɔ buri Isibi Bɛnɔbu pì áni Dauda dɛmɛ. A mɔ̀gotɛ̃ sári tìkisi
de kiloo aakɔ̃la, à fɛ̃nɛda dufu lokona. [17] Akũ Zeruya nɛ́ Abisai kpài à Filisitini pìi dɛ̀. Akũ
Dauda gbɛ̃nɔ la dànɛ ò pì: Ĩni gɛ́ kũoo zĩ̀lan doro, de ó Isarailanɔ fitila sún garo yãi.

18 Abire gbɛra òtɛn zĩ̀ ká kũ Filisitininɔ Gobu, akũ Usa gbẽ̃ Sibekai gbẽ̃ gbã̀na buri kũ òdi
pinɛ Safa dɛ̀. 19 Zĩ̀i ɛ̀ra à fùtɛ kũ Filisitininɔ Gobu dɔ, akũ Bɛtilihamu gbẽ̃ Yairi nɛ́ Ɛlana
Gata gbẽ̃ Gɔlaya dakũna Lami dɛ̀. Lami sári pá de lán bizatãri gòdo lí bàmɛ. 20 Kũ òtɛn zĩ̀
ká kũńwo Gata dɔ, gbẽ̃ tìkisi ke kú gwe, a ɔnɛnɔ kũ a gbánɛnɔ mèn suddodomɛ, à kɛ̀ pínki
baraasɔɔro donsari. Gbẽ̃ gbã̀nanɔ burimɛ dɔ. 21 À kùsɛɛ bìri Isarailanɔa, akũ Dauda vĩ̀ni
Simɛa nɛ́ Yonatã a dɛ̀. 22 Gbẽ̃nɔn siikɔ̃ pìnɔ bi Gata gbẽ̃ gbã̀nanɔ burinɔmɛ. Dauda kũ a
gbẽ̃nɔ mɛ́ ò ń dɛdɛ.

22

Dauda Dikiri sáabukpana a zĩ̀blena yã musu
(Zab 18)

1 Kũ Dikiri kína Dauda bò Solu kũ a ibɛrɛ kparanɔ ɔĩ, à lɛ̀ɛ dà kũ Dikiri tɔ́o 2 à pì:
Dikirimɛ ma gbɛ̀si kũ ma zɛki gbãnao ũ,
ma surabariimɛ.
3 Ma Ludamɛ ma gbɛ̀si ũ, madì nai.
Àkũmɛ ma sẽ̃gbako ũ
ma surabari gbãna kũ ma guleio,
ma utɛki kũ ma bokio,
àdi ma sí gbẽ̃ pãsĩnɔa.
4 Dikiri kà ò a sáabu kpá.
Madì a sísi, àdi ma bo ma ibɛrɛnɔ ɔĩ.

5 Gó'itɛ vlẽ̃̀ kũmao,
ísɔ̃ kũ àdi ń kakatɛ tɛni ma ble.
6 Mira bànɔ lìkamai,
ga tankutɛ kpàkpamɛnɛ ma arɛ.
7 Kũ má kú wari gũn lɛ, ma Dikiri sìsi,
ma wiki lɛ̀ ma Ludaa,
akũ à ma kòtoo mà zaa a bɛa,
ma wiki kà a kĩnaa, à gẽ̃̀ a sãn.

8 Zĩtɛ lùkaluka à yĩ̀gãyĩgã,
kpinɔ dègedege ari ń zĩnin.
Ò lùkaluka kũ a pɔ fẽ̃̀ yãi.
9 Túsukpɛ bò a yĩn,
té kũ àdi ń kpata bò a lén,
a yɔ̃̀nɔ tɛn té kɛ a arɛ.
10 À musu wẽ̃̀ à kìpa,
legũ sìsi a gbá gbáru.
11 Àtɛn vura dina kɛrubu kpɛ,
àtɛn yàa kɛ ĩala.
12 À gusira dà a zĩdala,
ludambɛ sira kũ̀ a kúkila.
13 Zaa a gakuri tékɛnaa gũn
legũ tɛn pí pãsĩpãsĩ.
14 Dikiri pàta zaa musu,
Luda Musude kòto dɔ legũpũtãna ũ.
15 À kàa fã̀ ma ibɛrɛnɔa à ń fãkɔ̃a,
à tò legũ pìḿma à pɛ̀ḿma.
16 Kũ Dikiri pàtaḿma,
kũ à pɔ́ bò a yĩn,
ísira zĩtɛ bò gupuraa,

andunia zĩni gɔ̃̀ katɛna pótompo.

17 À ɔ bò zaa musu à ma kũ,
à ma bo swada gũn.
18 À ma si ma ibɛrɛ gbãna ɔĩ
kũ ma zãnguri kũ ń gbãna demalanɔ.
19 Ò lètɛma ma sunyĩkɛgɔrɔa,
ama Dikiri zè kũmao.
20 À ma bo à ma gba mèporoki,
à ma sura bà kũ à yemai yãi.

21 Dikiri yã kèmɛnɛ ma nèsɛmana lɛ́n,
à fĩna bòmɛnɛ ma gbãsĩsarikɛ lɛ́n.
22 Zaakũ má Luda yãditɛnanɔ kũna,
mádi yã vãni kɛ ma a Luda tònlo.
23 A dokayãnɔ dìgɔ̃ domɛnɛ arɛ pínki,
mádi kpɛ li yã kũ à dìtɛnɔnɛro.
24 Má kunna taari vĩ Dikirinɛro,
má a zĩda kũna durunna sari.
25 Dikiri fĩna bòmɛnɛ ma nèsɛmana lɛ́n,
zaakũ à è má kun gbãsĩ sari.

26 Náanidemɛ n ũ náanidenɔnɛ,
taarisaridemɛ n ũ taarisaridenɔnɛ.
27 Ń swáswa gbɛ̃ swáswanɔnɛ,
ama ndì ibɛrɛ kpá kũ gbɛ̃ dɔ̀rɔsaridenɔo.
28 Ndì zĩdabusarinɔ sura ba,
ndì zĩdabirinɔ lago.
29 Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ ma fitila ũ,
Dikiri, ndì ma gusira litɛ gupura ũ.
30 Kũ n gbãnao mani fɔ̃ mà kusi karaaa,
ma Luda gãi mani fɔ̃ mà vĩ gbɔ̀̃la.

31 Luda díkĩna sɔ̃ a yãkɛna papana,
Dikiri yã mamberu vĩro, à swáswa,
à de sɛ̃gbako ũ gbɛ̃ kũ ò nàinɔnɛ.
32 Dikiri baasiro, dín Luda ũu?
Ó Luda baasiro, dín gbèsi ũu?
33 Luda mɛ́ àdi ma gba gbãna,
àkũ àdi zɛ́ poromɛnɛ súsu.
34 Àdi tó ma gbá kãi gɔ̃ nna lán zɔ̃ pɔ́ bà,
àdi tó màgɔ̃ táa o guleinɔ musu.
35 Àdi zĩ̀kanaa dadamɛnɛ,
ari ma gɔ̀sã ni fɔ̃ à mɔ̀gotɛ̃ sá gá.
36 Ndì n zĩ̀blena sɛ̃gbako kpáma,
ndì natɛ ǹ ma tɔ́ bo.
37 Ndì ma zɛ́ yàasa kũmɛnɛ,
de ma gbá sún sataro.

38 Ma pɛtɛ ma ibɛrɛnɔi ma ń dúgu zɔ̃̀,
mádi ɛra mà suro, sé ma gɛ ma ń dɛdɛ.
39 Ma ń wiwi dúgudugu, odi fɔ̃ ò fùtɛ doro,
ò lètɛ ò gɔ̃̀ katɛna ma gbá gɛ̃i.

40 N ma gba gbãna ma zǐi kào,
n tò ma ibɛrɛnɔ mìi nàtɛmɛnɛ.
41 N tò ma zãngurinɔ kpɛ lì,
akũ ma a ibɛrɛ pìnɔ kàkatɛ.
42 Ò wiki lè, gbɛ̃ke dí ń sura baro,
ò lé zù Dikirii, adi weḿmaro.
43 Ma ń ké nékunɛku lán bùsutiti bà,
ma táa òḿma lán zé gũn bɔkɔtɔ bà.

44 N ma bo ma gbɛ̃ kũ ò fùtɛmainɔ ɔĩ,
n ma kɛ burinɔ mìde ũ.
Buri kũ má ń dɔ̃ronɔ dì zɔ̀ blemɛnɛ,
45 buri zǐtɔnɔ dì kã natɛmɛnɛ.
Tó ò ma yã mà, òdi mì natɛmɛnɛ.
46 Ń kã dì ga,
òdi bo ń kúki gbãnanɔn kũ lukanaao.

47 Dikiri kun! Arubarikademɛ ma gbèsi ũ!
Ò Luda ma gbèsi ma surabari tɔ́ bo!
48 Luda mé àdi mɔra káḿmamɛnɛ,
àdi tó burinɔ mì natɛmɛnɛ,
49 àdi tó mà piti ma ibɛrɛnɔa.
N ma gba gbãna de ma zãngurinɔla,
n ma bo gbɛ̃ pãsĩnɔ ɔĩ.
50 Abire yãi mani n sáabu kpá burinɔ té,
mani n tɔ́ kpá, Dikiri.
51 Dikiri dì zǐ zɔ̃kɔ̃ ble kína kũ á sèɛnɛ,
àdi gbɛ̃kɛ kɛ kína kũ á kàanɛ,
makũ Dauda kũ ma burinɔ
ari gɔrɔ sĩnda pínki.

23

*Yã kp*ɛde kũ Dauda òo
1 Yã kpɛde kũ Dauda òon dí.
Yɛsɛ né Dauda yãn dí,
gbɛ̃ kũ Luda a gbà gbãna yã'onaamɛ.
Yakubu Luda a kà kína ũ,
àkũmɛ Isarailanɔ lèdari mana ũ.
2 Dikiri Nini yã dàmɛnɛ,
a yã da ma lén.
3 Isarailanɔ Luda yã ò,
Isarailanɔ Gbèsi pìmɛnɛ:
Tó gbɛ̃ kí blè gbɛ̃nɔa a zéa,
tó à kí blè vĩnakɛna Ludanɛ gũn,
4 àdigɔ̃ de lán ifãntɛ̃ bɔtɛna gupura bàmɛ,
lán gudɔna gukɛ̃kɔ̃anaa bà,
lán legũ kũ àdi tó sɛ̀ butɛ bà.
5 Ma bedenɔn nna kũ Ludaoroo?
A bàka nigɔ̃ kú kũmao ari gɔrɔ sĩnda pínki.
À a yã gɔ̃̀gɔ̃ pínki, à sika vĩro.
Ani bo kũ ma surabanaaoroo?
Ani pɔ́ kũ má a ni vĩ kpáma pínkiroo?
6 Gbɛ̃ pãnɔn de lán lèɛ bàmɛ,

òdi zɔ̃ ò zukũnamɛ, òdi kũ kyáuro.
[7] Gbɛ̃ kũ à ye à ɔ kɛa,
séto àgɔ̃ gɔ̃kɛbɔ ke gò kũna,
àdi tɛ́ naa gu kũ à kún.

Dauda gɔ̃sa gbãnanɔ

[8] Dauda gɔ̃sa gbãnanɔ tɔ́n dí. Takemɔ gbɛ̃ Yasɔbeamumɛ zǐkari tɔ́de gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ ũ. Àkũ mɛ́ à sári sɛ̀ gbɛ̃nɔn wàa siikɔ̃nɔi à ń zɔ̃zɔ̃o ń pínki gɔrɔ dokɔ̃nɔ zĩ. [9] Gbɛ̃ bire gbɛra Dodai nɛ́ Ɛlɛaza, Ahoa gbɛ̃ kú zǐkari gbɛ̃nɔn aakɔ̃ pìnɔ tɛ́ dɔ. À kú kũ Daudao gɔrɔ kũ Isarailanɔ kàkara ò zǐi kà kũ Filisitininɔ zaa Pasadamimu. Isarailanɔ bòru kpɛ kpa, [10] àkũ mɛ́ à fùtɛ à Filisitininɔ dɛ̀dɛ ari a ɔ wã̀ à gɔ̃ fɛ̃nɛda pá kũna. Dikiri tò à zǐi blè manamana zĩ birea. Zǐkari kparanɔ èra ò sù ò a lè, ama pɔ́nɔ porona gɛ̀nɔa yãimɛ. [11] Gbɛ̃ dí gbɛra Age nɛ́ Sama gusĩsĩde gbɛ̃ kun. Kũ Filisitininɔ gã̀a kàkara gu kũ blá bú kún, Isarailanɔ bàa lɛ̀ńnɛ, [12] àkũ mɛ́ à zɛ̀ à gì bú pì dagura. À bú pìi sìḿma à Filisitininɔ dɛ̀dɛ. Dikiri tò à zǐi blè manamana.

[13] Pɔ́kɛ̃gɔrɔ wɔ́rɔgɔde gbɛ̃nɔn baraakurinɔ tɛ́, gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ bò ò gɛ̀ɛ Dauda kĩnaa zaa Adulamu gbɛ̀wɛɛn. Filisitininɔ gã̀a bùra katɛna Rɛfaimu guvutɛn. [14] Gɔrɔ birea Dauda kú sɛ̃̀ntɛpɔrɔtu, Filisitini gudãkpãrinɔ sɔ̃ ò kú Bɛtilihamu. [15] Dauda tɛni a bɛ í ni dɛ à pì: Dí mɛ́ ani gɛ́ à Bɛtilihamu bĩnilɛ lɔ̀gɔ'i tɔ́mɛnɛɛ? [16] Wɔ́rɔgɔde gbɛ̃nɔn aakɔ̃ pìnɔ mɛ́ ò gɛ̀ɛ ò gɛ̃̀ Filisitininɔ bùran, ò Bɛtilihamu bĩnilɛ lɔ̀gɔ'i tɔ̀ ò sùo Daudanɛ. Akũ adi we à mìro, à kɔ̀tɛ Dikiri arɛ sa'o'i ũ. [17] À pì: Haba Dikiri, mani fɔ̃ mà í díkũ miro. Gbɛ̃ kũ ò gì ń wɛ̃̀ndiiinɔ arumɛ. Adi we à mìro. Wɔ́rɔgɔde gbɛ̃nɔn aakɔ̃ pìnɔ yãkɛnaan gwe.

[18] Zeruya nɛ́ Abisai, Yoabu dakũna mɛ́ à wɔ́rɔgɔde gbɛ̃nɔn baraakurinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Àkũ mɛ́ à sári sɛ̀ gbɛ̃nɔn wàa do kpé basɔɔronɔi à ń dɛdɛ, akũ à tɔ́ bò gbɛ̃nɔn baraakurii pìnɔ tɛ́. [19] À tɔ́ bò de wɔ́rɔgɔde gbɛ̃nɔn aakɔ̃ pìnɔla, akũ à gɔ̃ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, ama à kú wɔ́rɔgɔde tɔ́de gbɛ̃nɔn aakɔ̃ pìnɔ tɛ́ro. [20] Yoyada nɛ́ Bɛnaya, Kabazɛli gbɛ̃mɛ zǐkari wɔ́rɔgɔde ũ. A yãkɛnanɔn dasi. À Mɔabu zǐkari tɔ́denɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃nɔn pla. À gɛ̃̀ wɛ̀ɛɛ gũn gɔrɔ kũ legũgbɛɛ kɔ̀tɛ, à músuu dɛ̀. [21] À Misila gɔ̃sa gbãna kũ à sári kũnaa dɛ̀. À nài kũ gòoo à a sári sìa à a dɛ̀o. [22] Yoyada nɛ́ Bɛnaya mɛ́ à yã pìnɔ kɛ̀, akũ à tɔ́ bò wɔ́rɔgɔde gbɛ̃nɔn baraakurii pìnɔ tɛ́. [23] À tɔ́ bò de wɔ́rɔgɔde gbɛ̃nɔn baraakurii pìnɔla, ama à kú wɔ́rɔgɔ tɔ́de gbɛ̃nɔn aakɔ̃ pìnɔ tɛ́ro. Akũ Dauda a dìtɛ a dãkpãrinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ.

[24] Gbɛ̃nɔn baraakurii pìnɔ tɔ́n dí:
Yoabu dakũna Asahɛli,
Dodo nɛ́ Ɛlana Bɛtilihamu gbɛ̃,
[25] Arodi gbɛ̃nɔ Sama kũ Ɛlikao,
[26] Paliti gbɛ̃ Ɛlɛzi,
Tɛkoa gbɛ̃ Ikɛsi nɛ́ Ira,
[27] Anato gbɛ̃ Abiɛza,
Usa gbɛ̃ Mɛbunai,
[28] Ahoa gbɛ̃ Salamɔ,
Nɛtofa gbɛ̃ Marai,
[29] Nɛtofa gbɛ̃ Baana nɛ́ Ɛlɛbu,
Gibɛa kũ à kú Biliaminu bùsun gbɛ̃ Ribai nɛ́ Itai,
[30] Piratɔ̃ gbɛ̃ Bɛnaya,
Gaasi guvutɛ gbɛ̃ Idai,
[31] Araba gbɛ̃ Abialabɔ̃,
Bahurimu gbɛ̃ Azamavɛ,
[32] Salaboni gbɛ̃ Ɛliabu,
Yasɛ̃ nɛ́nɔ,
[33] gusĩsĩde gbɛ̃ Sama nɛ́ Yonatã,
gusĩsĩde gbɛ̃ Saraa nɛ́ Ahiamu,
[34] Maaka gbɛ̃ Asabai nɛ́ Ɛlifɛlɛti,

Gilo gbɛ̃ Aitofɛli nɛ́ Ɛliamu,
35 Kaamɛli gbɛ̃ Ɛzɛro,
Larubu buri Parai,
36 Zoba gbɛ̃ Natã nɛ́ Igali,
Gada buri Bani,
37 Amɔni buri Zɛlɛki,
Bero gbɛ̃ Narai, Zeruya nɛ́ Yoabu zǐkapɔnɔsɛrii,
38 Yɛta gbɛ̃nɔ Ira kũ Garɛbuo
39 kũ Iti buri Uriao.
Ń pínki ò gbɛ̃nɔn baraakuri awɛɛsupplamɛ.

24

*Dauda a zǐkarin*ɔ naronaa

1 Dikiri èra à pɔ fɛ̃ Isarailanɔi, akũ à Dauda dà à ɔ kà yãi à pì: Ǹ gɛ́ ǹ Isarailanɔ kũ Yudanɔ
naro. 2 Akũ kína pì Yoabunɛ kũ zǐkari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ò kú kãaonɔ à pì: À Isaraila burinɔ bùsu
para sɛna zaa Dani ari à gɛ́ pɛ́ Bɛsɛbaa, à zǐkarinɔ naro de mà le mà ń dasi lɛ́ dɔ̃. 3 Akũ Yoabu
pì kínanɛ: Ma dikiri kína, Dikiri n Luda n gbɛ̃nɔ karannɛ lɛu basɔɔro ǹ wɛ́ sialɛ, ama ma
dikiri kína, À kɛ̀ dera ń ye ǹ kɛ lɛɛ? 4 Bee kũ abireo kína yã Yoabu kũ zǐkari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ
blè, akũ ò bɔ̀tɛ kína kĩnaa ò gèɛ Isarailanɔ naro. 5 Kũ ò bikǔ̀ Yodaa, akũ ò bùraa kàtɛ Aroa
sarɛ. Wɛ̃tɛ pì kú guvutɛmmɛ. Akũ ò kurè Gada bùsun ari Yaza. 6 Ò kurè Giliada bùsun ò gèɛ
Kadɛsi, Iti bùsun ari Daniyani, akũ ò gèɛ Sidɔ̃ kpa. 7 Ò gèɛ Taya wɛ̃tɛ bĩniden kũ Ivi wɛ̃tɛnɔ
kũ Kanaa wɛ̃tɛnɔ pínki, akũ ò gèɛ Yudanɔ bùsu gɛ̀nɔmidɔki kpa ari Bɛsɛba. 8 Ò kurè bùsu
pì gũn pínki. Mɔ kɛ̃ndo kũ gɔrɔ baroo gbɛra ò èra ò sù Yurusalɛmu. 9 Akũ Yoabu gbɛ̃ kũ à
ń naronɔ lɛ́ ò kínanɛ. Isaraila gɔ̃gbɛ̃ kũ ò fɛ̃nɛda dɔ̃nɔ gbɛ̃nɔn dúbu wàa siikɔ̃. Yudanɔ sɔ̃
gbɛ̃nɔn dúbu wàa pla kpɛ́ basɔɔro.

10 Gbɛ̃ pìnɔ naronaa gbɛra Dauda kú tómadɔ̃yã gũn, akũ à pì Dikirinɛ: Ma durunna kɛ̀ yã
pì kɛnaa gũn manamana. Dikiri, makũ n zɔ̀bleri, ǹ ma taari kɛ̃ma sà, zaakũ ma yɔ̃nkɔ yã
kè. 11 Ari Dauda gɔ̃ gɛ́ futɛ kɔnkɔ, Dikiri yã dìdi annabi Gada, Dauda wɛ́gupu'eriia à pì: 12 Ǹ
gɛ́ ǹ o Daudanɛ ma pì, mani yã mèn aakɔ̃ kátɛnɛ. À yã pìnɔ do gwa à sɛ́, mani kɛnɛ. 13 Akũ
Gada gèɛ à Dauda lè à pìnɛ: Nà kana n bùsun wɛ̃̀ suppla ke n ibɛrɛnɔ pɛtɛnanyĩ ǹ bàa lɛ́ńnɛ
mɔ aakɔ̃ ke gagagyã gɛ̃na n bùsun gɔrɔ aakɔ̃, a kpaten n sɛ̀ɛ? Ǹ laasun lɛ́a ǹ gwa, mani gɛ́
mà o Luda kũ à ma zĩnɛ. 14 Akũ Dauda pì Gadanɛ: Má kú warikɛna zɔ̃kɔ̃ɔ gũn. Ma sì ò lɛ́tɛ ò
da Dikiri ɔĩ, zaakũ à wɛ̃nda vĩ manamana. Àsun tó mà lɛ́tɛ mà da bisãsiri ɔĩro. 15 Akũ Dikiri
tò gagagyã gɛ̃̀ Isarailanɔgu zaa kɔnkɔ birea ari gɔrɔ kũ à zɛ̀o. Sɛna zaa Dani ari à gèɛ pɛ́
Bɛsɛbaa Isarailanɔ gàga gbɛ̃nɔn dúbu baaakɔ̃ akuri. 16 Kũ malaika ɔ bò à Yurusalɛmudenɔ
kakatɛ, Dikiri a nèsɛɛ lìtɛ yã pìi musu, akũ à pì malaika kũ àtɛni ń kakatɛ pìinɛ: Ǹ zɛ lɛ! Ǹ n
ɔ ɛra sà. Yebusi buri Arauna pɔ́wɛgbɛ̃kin Dikiri malaikaa pì kún. 17 Gɔrɔ kũ Dauda malaika
pìi è àtɛni ń dɛdɛ, à pì Dikirinɛ: Makũ mɛ́ ma durunna kɛ̀ ma taari kɛ̀. Gbɛ̃ pìnɔ bi ma kpàsa
sãnɔmɛ, odi yãke kɛro. Ǹ tó n ɔ su makũ kũ ma de bedenɔa.

18 Zĩ birea Gada gèɛ à Dauda lè à pìnɛ: Ǹ gɛ́ Dikiri gbagbaki bo Yebusi buri Arauna
pɔ́wɛgbɛ̃kia. 19 Akũ Dauda gèɛ lákũ Dikiri a yã ò Gadanɛ nà. 20 Kũ Arauna wɛ́ zù, à è kína
kũ a gbɛ̃nɔ tɛn su a kĩnaa, akũ à gèɛ à kùtɛnɛ à wùtɛ a gbɛrɛa 21 à pì: Ma dikiri kína, À kɛ̀
dera ntɛn su makũ n zɔ̀bleri kĩnaa lɛɛ? Dauda wèa à pì: Ma su mà n pɔ́wɛgbɛ̃ki lúmma mà
Dikiri gbagbaki bon, de gagagyã pì le à go gbɛ̃nɔa yãi. 22 Akũ Arauna pì Daudanɛ: Ma dikiri
kína, ǹ pɔ́ kũ à kènnɛ mana sɛ́ ǹ sa oo. Ǹ zùnɔ gwa sa'opɔ ũ. Ǹ pɔ́wɛgbɛ̃gonɔ kũ gbãngonɔ
sɛ́tɛ yàka ũ. 23 Kína, ma n gba pínki. Arauna èra à pìnɛ dɔ: Dikiri n Luda sí kũnwo. 24 Akũ
kína pìnɛ: Oi! Mani lúmma, mani a fĩna bonnɛ. Mani sa o Dikiri ma Ludaa pã fĩnabonaa
sariro. Akũ à pɔ́wɛgbɛ̃ki pì kũ zùnɔ lùa andurufu bupla akuri. 25 Akũ à Dikiri gbagbaki bò
gwe à sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́ kũ òa kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'opɔnɔ. Dikiri sì kãao a bùsu yã
musu, akũ gagagyã pìi zè.

KINANƆ TAKADA KAAKU

Sulemanu kíblenaa 1:1-2:46
Kína Sulemanu yã 3:1-11:43
Yudanɔ kũ Isarailanɔ kɔ̃kpaatɛnaa 12:1-16:34
Iliasu yã 17:1-22:54

Adonia a zĩda kana kína ũ

1 Kũ kína Dauda zĩ kṳ̃ yúkuyuku, bee tó ò bizanɔ kùala, ĩa dì gí àgɔ̃ a dɛmɛ. 2 Akũ a ìbanɔ
pìnɛ: Ɔ́ dikiri kí, ṇ̀ tó ò nɔkpare wɛtɛnnɛ, àgɔ̃ zĩ kɛnnɛ àgɔ̃ n gwa, àgɔ̃ wutɛ n sarɛ de ĩa sún
n dɛ doro. 3 Akũ ò gɛ̀ɛ ò kpátɛ kɛ̀ nɔkpare manai Isarailanɔ bùsun pínki, akũ ò bò Sunɛmu
nɔgbɛ̃ Abisagaa, ò a sɛ̀ ò sù kãao kínanɛ. 4 Nɔkpare pì bi nɔ manamɛ. Àdigɔ̃ kína gwa àgɔ̃ zĩ
kɛnɛ, ama kína dí a dɔ̃ nɔgbɛ̃ ũro.

5 Dauda nanɔ Agi nɛ́ Adonia a zĩda dìtɛ kũ a ka, akũ à pì ákãa mɛ́ áni kí ble sà. Akũ à
sɔ̃gonɔ sɛ̀ kũ sɔ̃denɔ kũ gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn bupla akuri kũ onigɔ̃ bàa lɛ́ ògɔ̃ tɛ́nɛ arɛnɔ. 6 A de dí
kpãkɛ̃i ziki à pi, à kɛ̀ dera ntɛn kɛ lɛɛro. Àpi sɔ̃ bi kɛfɛnna manamɛ. Abusalomu mɛ́ à yɔ̃ mì
à kpàa. 7 Akũ à lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ kũ Zeruya nɛ́ Yoabuo kũ sa'ori Abiatao, akũ ò zɛ̀ kãao. 8 Ama
sa'ori Zadɔki kũ Yoyada nɛ́ Bɛnayao kũ annabi Natão kũ Simɛio kũ Dauda gbɛ̃nnanɔ kũ a
dogarinɔ dí zɛ kãaoro. 9 Adonia sa ò kũ sãnɔ kũ zùnɔ kũ zùnɛ mɛ̀kpananɔ Gbɛ̀mlɛ̃ kũ à kú
Ɛnlogɛli sarɛa. À a dakũna kínanɛnɔ sìsi ń pínki kũ Yuda kũ ò de kína ìba ũnɔ ń pínki. 10 Adi
annabi Natã sísiro ke Bɛnaya ke Dauda dogarinɔ ke a zĩda dakũna Sulemanu.

11 Akũ Natã gɛ̀ɛ à Sulemanu da Basɛba là à pì: Ńdi ma kũ Agi nɛ́ Adonia kí blè ó dikiri
kína Dauda dɔ̃naa sariroo? 12 Tɔ̀, ṇ̀ tó mà lɛ́ damma sà lákũ ĩni kɛ nà, ṇ̀ n zĩda mì sí kũ n nɛ́
Sulemanu pɔ́o. 13 Ṇ̀ futɛ ṇ̀ gɛ́ kína Dauda le ṇ̀ pinɛ, kũ à la dànnɛ yã à pì n nɛ́ Sulemanu mɛ́
ani kí ble a gɛ̃nɛ ũ à vutɛ a gbàn sɔ̃ bi? À kɛ̀ dera Adonia gɔ̃̀ kína ũu? 14 Gɔrɔ kũ ń kpɛ́ ntɛn yã
onɛ, mani gɛ̃ mà yã'i kara se. 15 Akũ Basɛba gɛ̀ɛ à kína lè a kpɛ́nɛ gũn, gu kũ Sunɛmu nɔgbɛ̃
Abisaga tɛni a gwan. Kína sɔ̃ à zĩ kṳ̃. 16 Basɛba kùtɛ à mìi pɛ̀tɛnɛ, akũ kína a là à pì: Bɔ́n ń
yeii? 17 À wèa à pì: Baa, mɔkɔ̃n mɛ́ n la dà makũ n zɔ̀bleriinɛ kũ Dikiri n Luda tɔ́o, n pì ma nɛ́
Sulemanu mɛ́ ani kí ble n gɛ̃nɛ ũ à vutɛ n gbàn. 18 Tera sɔ̃ ma dikiri kí, Adonia mɛ́ à kɛ̀ kína
ũ, akũsɔ̃ ń a yã dɔ̃ro. 19 À sa ò kũ zùnɔ kũ zùnɛ mɛ̀kpananɔ kũ sãnɔ dasidasi, à n nɛ́nɔ sìsi
ń pínki kũ sa'ori Abiatao kũ zɪ̀̀kari don'arɛde Yoabuo, ama adi n zɔ̀bleri Sulemanu sísiro.
20 Ma dikiri kí, mɔkɔ̃mmɛ Isarailanɔ sã dɔnyĩ ń pínki ò ma tó dí mɛ́ ani kɛ kína ũ n gɛ̃nɛ ũ.
21 Ma dikiri kí, tó n ka n dizinɔla, makũ kũ ma nɛ́ Sulemanuo, onigɔ̃ ó gwa taaridenɔ ũmɛ.

22 Kũ à kpɛ́ àtɛn yã o kũ kínao, akũ annabi Natã sù. 23 Ò ò kínanɛ kũ annabi Natã kú la.
Akũ Natã gɛ̀̀ à kùtɛ kínanɛ à wùtɛ a nɛ̀sɛlɛ kutɛna 24 à pì: Ma dikiri kí, mɔkɔ̃n mɛ́ n pì Adonia
kɛ kína ũ à vutɛ kín n gɛ̃nɛ ũ yá? 25 Zaakũ à gɛ̀ɛ à sa ò gbãra kũ zùnɔ kũ zùnɛ mɛ̀kpananɔ
kũ sãnɔ dasidasi. À n nɛ́nɔ sìsi ń pínki kũ n zɪ̀̀kari don'arɛdeo kũ sa'ori Abiatao. Òtɛn pɔ́
ble kãao, òtɛn í mi tera, òtɛn pi: Luda kína Adonia dɔ̃ kũ aafiaao! 26 Ama adi makũ n zɔ̀bleri
sísiro ke sa'ori Zadɔki ke Yoyada nɛ́ Bɛnaya ke n zɔ̀bleri Sulemanu. 27 Ma dikiri kí, ase mɔkɔ̃n
mɛ́ n kɛ̀ lɛ, akũ n gi gbɛ̃ kũ ani vutɛ kín n gɛ̃nɛ ũ oi ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔnɛ yá?

Sulemanu kana kína ũ

28 Akũ kína Dauda pì: À Basɛba sísimɛnɛ. Kũ Basɛba sù à gɛ̀̀, à sù à zɛ̀ kína arɛ. 29 Akũ kína
la dànɛ à pì: Kũ Dikiri kunnaao! Àkũ mɛ́ à ma bo wari sĩnda pínki gũn. 30 Ladana kũ ma
kɛ̀nnɛ kũ Dikiri Isarailanɔ Luda tɔ́o, ma pì n nɛ́ Sulemanu mɛ́ ani kí ble ma gbɛ̀n à vutɛ kín
ma gɛ̃nɛ ũ, mani papa gbãra sãnsãmmɛ. 31 Akũ Basɛba kùtɛ à mìi pɛ̀tɛ zĩtɛ kínanɛ à pì: Ma
dikiri kína Dauda, Luda n dɔ̃ kũ aafiaao gɔrɔ sĩnda pínki!

32 Akũ kína Dauda pì: À sa'ori Zadɔki sísimɛnɛ kũ annabi Natão kũ Yoyada nɛ́ Bɛnayao.
Kũ ò sù kína kĩnaa, 33 à pìńnɛ: À ma ìbanɔ kakara á ma nɛ́ Sulemanu sɛ́ à a di ma baragbãsɔ̃a,
á gɛ́ kãao Giɔ̃. 34 Gwen sa'ori Zadɔki kũ annabi Natão ni nísi kúa ò a ká Isarailanɔ kína ũ, á
kuru pɛ́ à wiki lɛ́ à pi: Luda kína Sulemanu dɔ̃ kũ aafiaao! 35 Abire gbɛra á su kãao, a vutɛ

gbàn àgɔ̃ kí ble ma gɛ̃nɛ ũ. Àkũmɛ ma dìtɛ Isarailanɔ kũ Yudanɔ don'arɛde ũ. 36 Akũ Yoyada
nɛ́ Bɛnaya pì kínanɛ: À kɛ lɛ! Dikiri n Luda n légbɛ sí ma dikiri kí! 37 Lákũ Dikiri kú kũnwo
nà ma dikiri kí, àgɔ̃ kú kũ Sulemanuo lɛ, à a kíkɛ sɛ́ lei de n póla se.
38 Akũ sa'ori Zadɔki kũ annabi Natão kũ Yoyada nɛ́ Bɛnayao kũ dogarinɔ gèɛ ò Sulemanu
dì kína Dauda baragbãsɔ̃a, ò gèɛ zɛnɛ Giɔ̃. 39 Akũ sa'ori Zadɔki nísi tùruu sè Dikiri kpén, à
nísi pìi kù Sulemanua. Akũ ò kuru pè, gbɛ̃ sĩnda pínki wiki lè ò pì: Luda kína Sulemanu dɔ̃
kũ aafiaao! 40 Akũ gbɛ̃ sĩnda pínki bò ò tèi, òtɛn su òtɛn úra pɛ́, òtɛn pɔnna kɛ manamana
ari zĩtɛ yì̃gã kĩni kũ òtɛn kɛ pì yãi.
41 Kũ Adonia kũ gbɛ̃ kũ à ń sisinɔ pɔ́ blè ò làka, òtɛn su futɛ, akũ ò kĩnii pìi mà. Kũ Yoabu
kuru ũ pìi mà, akũ à pì: Bɔ́ zuka mɛ́ à dɔ wɛ̃tɛ gũn lɛɛ? 42 Adi yã pì o à làkaro, akũ sa'ori
Abiata nɛ́ Yonatã kà gɔ̃̀nɔ. Akũ Adonia pì: Ǹ gɛ̃. Bèɛrɛdemɛ n ũ, matɛn sí baaru nnan n suo.
43 Akũ Yonatã pì Adonianɛ: Lɛnlo! Ó dikiri kína Dauda Sulemanu kà kín. 44 À sa'ori Zadɔki
kũ annabi Natão kũ Yoyada nɛ́ Bɛnayao kũ a dogarinɔ gbàrɛ ò gɛ́ kãao, akũ ò gèɛ ò a dì
kína baragbãsɔ̃a. 45 Akũ sa'ori Zadɔki kũ annabi Natão nísi kùa ò a kà kína ũ zaa Giɔ̃. Kũ ò
bò gwe, ò sù kũ pɔnnakɛnaao, akũ wɛ̃tɛ lòko. Kĩni kũ a màn gwe. 46 Bee deramɛ Sulemanu
vùtɛ kín kɔ̀. 47 Akũ ó dikiri kína Dauda ìbanɔ sù ò fɔ kpàa se, ò pì Luda tó Sulemanu tɔ́ bo de
a pɔ́la! Luda a kíkɛ gba gbãna de a pɔ́la! Akũ Dauda mìi nàtɛ à donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ a gádoa
48 à pì: Ò Dikiri Isarailanɔ Luda sáabu kpá, kũ à tò ma wɛ́ sì ma gɛ̃nɛlɛ kana kína ũ gbãra.
49 Kũ gbɛ̃ kũ Adonia ń sisinɔn mà lɛ, akũ ń laakarii fùtɛ, baadi a zɛ́ kṹ. 50 Kũ Adonia tɛn
vĩna kɛ Sulemanunɛ yãi, akũ à fùtɛ à gèɛ à nà Dikiri gbagbakii à a bɛ̃nɛ kṹ. 51 Akũ ò pì
Sulemanunɛ: Adonia tɛn vĩna kɛnnɛmɛ, à gèɛ à nà Dikiri gbagbakii à a bɛ̃nɛ kũna, àtɛn pi
ǹ la da akãa n zɔ̀bleriinɛ gbãra, kũ ĩni a dɛro. 52 Akũ Sulemanu pì: Tó à a zĩda kũna dɔ̃ gbɛ̃
mana ũ, bee a mìkã wɛ́n do ni lɛ́tɛ zĩtɛro. Tó ò sù ò yã vãni ke lèa sɔ̃, à gàmɛ. 53 Akũ kína
Sulemanu gbɛ̃nɔ zĩ̀, ò Adonia gò Dikiri gbagbakia. Kũ Adonia pìi sù à kùtɛnɛ, akũ Sulemanu
pìnɛ: Ǹ tá n bɛa.

2

*Dauda lɛ́*ditɛna Sulemanunɛ

1 Kũ Dauda gagɔrɔ kà kãni, à lɛ́ dìtɛ a nɛ́ Sulemanunɛ à pì: 2 Matɛn gɛ́ andunia gbɛ̃ sĩnda
pínki gɛ́kia. Ǹ zɛ gbãna, ń n zĩda mɔ kũ nɛ́gɔ̃gbɛ̃mɛ n ũ! 3 Ǹgɔ̃ Dikiri n Luda yãnɔ kũna, ńgɔ̃
tɛ́ a zɛ́i, ńgɔ̃ a ɔdɔki gwa, ńgɔ̃ a yãditɛnanɔ kũna kũ a dokayãnɔ kũ a yã'onnɛnanɔ, lákũ à kú
Musa doka takadan nà, yã kũ ntɛn kɛ sĩnda pínki nigɔ̃ bo mana, n tá pínki nigɔ̃ nna. 4 Lɛn
Dikiri ni yã kũ à òmɛnɛ papa lɛ à pì, tó ma nɛ́nɔ ń zĩda kũna dɔ̃ akũsɔ̃ ò tɛ́ ma zɛ́i kũ nèsɛ
mèn doo kũ ń pɔyeinaao pínki, ma burinɔ nigɔ̃ vutɛna Isarailanɔ kín gɔrɔ sĩnda pínki.
5 Ń yã kũ Zeruya nɛ́ Yoabu kèmɛnɛ dɔ̃, lákũ à Isaraila zĩ̀kari don'arɛde gbɛ̃nɔn planɔ dèdɛ
nà, Nɛrɛ nɛ́ Abana kũ Yɛta nɛ́ Amasao. À gbɛ̃ pìnɔ dèdɛ, adi kɛ sɔ̃ zĩ̀ gɔrɔnlo. Ń aru gɔ̃̀ a
musu, à kù a asaaa kũ a kyatenɔ. 6 Ǹ yã kɛnɛ n ɔ̃ndɔ̃na lén. Ǹsun tó a mìkã pura kũ gbasa
à ta miran yĩdaro. 7 Ǹ gbɛ̃kɛ kɛ Giliada gbɛ̃ Bazilai nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ. Ǹ ń ditɛ gbɛ̃ kũ ánigɔ̃
pɔ́ ble lɛɛlɛnɔ tɛ́, zaakũ mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ ò zè kũmao gɔrɔ kũ matɛn bàa sí n vì̃ni Abusalomunɛ.
8 Biliaminu buri Gera nɛ́ Simɛi, Bahurimu gbɛ̃ kú kũnwo dɔ. À ma ka pãsĩpãsĩ gɔrɔ kũ matɛn
gɛ́ Manaimu. Kũ à sù à ma le Yodai, ma la dànɛ ma pì kũ Dikirio mani a dɛro. 9 Bee kũ abireo
ǹsun a tó gwe wɛ́tãmmanaa sariro. Ń ɔ̃ndɔ̃, ń dɔ̃ deran ĩni kɛnɛ nà à ga kpà̰m à gɛ̃ miran.
10 Akũ Dauda gà. Yurusalɛmu fárandi kũ ò a vì̃n òdi pi Dauda wɛ̃tɛ. 11 À kè Isarailanɔ kína
ũ ari wɛ̃̀ bupla, ɛblɔnu wɛ̃̀ suppla, Yurusalɛmu wɛ̃̀ baraakuri awɛɛ'aakɔ̃. 12 Sulemanu vùtɛ a
de gbàn akũsɔ̃ à kpata zĩni pɛtɛna.

Adonia ganaa

13 Agi nɛ́ Adonia gèɛ à Sulemanu da Basɛba lè, akũ Basɛba a là à pì: Aafian n su yá? À
wèa à pì: Aafiamɛ! 14 Adonia èra à pì: Má yã vĩ mà onnɛ. Basɛba pì: Ǹ o! 15 Akũ Adonia pì:
Ń dɔ̃ kũ kpata de ma pɔ́ ũ yã. Isarailanɔ wɛ́ kúma ń pínki mà kɛ ń kína ũ, akũ yã lìtɛ, ma
dakũna mɛ́ à kpataa blè, zaakũ Dikiri mɛ́ à a kà. 16 Tera sà yã mèn don matɛn wɛ́ kɛmma,

ǹsun gí kɛmɛnɛiro. Basɛba pì: Ǹ o! [17] Akũ à pì: Ǹ wɛ́ kɛmɛnɛ kína Sulemanua à Sunɛmu nɔgbɛ̃ Abisaga kpáma nɔ ũ, zaakũ ani gínnɛ kãaoro. [18] Basɛba pìnɛ: Tɔ̀, mani onɛnnɛ.

[19] Kũ Basɛba gɛ̀ɛ à kína Sulemanu lè Adonia yã pìi musu, akũ kína pìi fùtɛ à gɛ̀ɛ à dàalɛ à kùtɛnɛ, akũ à èra à sù à vùtɛ a kíblegban. Akũ ò sù Basɛbanɛ kũ kíblegba pãndeo, akũ à vùtɛ kína ɔplai. [20] Basɛba pì: Pɔ́ken má yei mà wɛ́ kɛmma, ǹsun ma tɛ̃ro. Akũ kína pì: Ǹ wɛ́ kɛ Naa, mani n tɛ̃ro. [21] Akũ Basɛba pì: Ǹ tó ò Sunɛmu nɔgbɛ̃ Abisaga kpá n vĩ̀ni Adoniaa à a sɛ́ nɔ ũ. [22] Akũ kína Sulemanu a da là à pì: Bɔ́yãin ntɛn Sunɛmu nɔgbɛ̃ Abisaga wɛ́ kɛ Adonianɛɛ? Ǹ kpata wɛ́ kɛnɛ gɔ̃̀nɔ sàee! Zaakũ ma vĩ̀nimɛ. Ntɛn kpata wɛ́ kɛnɛ kũ sa'ori Abiatao kũ Zeruya nɛ́ Yoabuomɛ. [23] Akũ kína Sulemanu la dà à pì: Ma sì kũ Dikirio, tó Adonia dí kura a wɛ̃̀ndiii yã kũ à wɛ́ kè dí yãiro, Luda yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ. [24] Zaakũ Dikiri ma ka kín, à ma ditɛ ma de Dauda gɛ̃nɛ ũ, à ma buri gbà gbãna lákũ à a lɛ́ sè nà, ma sì kũ Dikirio Adonia ni ga gbãramɛ. [25] Akũ kína Sulemanu Yoyada nɛ́ Bɛnaya dà, à gɛ̀ɛ à Adonia lè à dè.

Sulemanu pɛna Abiataa kũ Yoabu ganaao

[26] Kína pì sa'ori Abiatanɛ: Ǹ ɛra ǹ tá n gun Anato. À kũ̀ ǹ gamɛ, ama mani n dɛ teraro, zaakũ mɔkɔ̃n mɛ́ n Dikiri Luda àkpatii sè n doo ma de Daudanɛ arɛ, akũsɔ̃ n zɛ kãao a wari sĩnda pínki gũn. [27] Lɛn Sulemanu pè Abiataa lɛ, à a bò Dikiri gbagbana zĩn, de yã kũ Dikiri ò Ɛli bedenɔ musu zaa Silo le à papa yãi.

[28] Kũ Yoabu a baaruu mà, akũ à bàa sì à gɛ̀ɛ Dikiri bizakuta kĩnaa, à nà Dikiri gbagbakii à a bɛ̃nɛnɔ kũ̀. Yoabu zè kũ Adoniaomɛ yã, ama adi zɛ kũ Abusalomuoro. [29] Ò ò kína Sulemanunɛ kũ Yoabu bàa lè à gɛ̀ɛ Dikiri bizakuta kĩnaa, à kú sa'oki pìi sarɛ, akũ Sulemanu pì Yoyada nɛ́ Bɛnayanɛ à gɛ́ à láka kãao gwe. [30] Kũ Bɛnaya kà Dikiri bizakuta kĩnaa, à pìnɛ: Kína pì ǹ bo gwe! Akũ Yoabu pì: Oi! Gu dín mani gan. Akũ Bɛnaya gbɛ̃nɔ zĩ̀ kínaa à pì: Lákũ Yoabu yã wèma nàn dí. [31] Akũ kína pìnɛ: Ǹ kɛnɛ lákũ à ò nà. Ǹ a dɛ, ń a vĩ, de a gbɛ̃dɛna pã yã sún wí makũ kũ ma de bedenɔ musuro. [32] Dikiri ni tó a gbɛ̃dɛna yã wí a musu, zaakũ à lètɛ taarisaride gbɛ̃nɔn pla kũ ń mana dealanɔa. À Nɛrɛ nɛ́ Abana, Isaraila zĩ̀karinɔ don'arɛde kũ Yɛta nɛ́ Amasa, Yuda zĩ̀karinɔ don'arɛdeoo dèdɛ ma de lɛ́ sari. [33] Ń dɛna yã nigɔ̃ wí Yoabu kũ a burinɔ musu gɔrɔ sĩnda pínki, ama Dikiri nigɔ̃ Dauda kũ a burinɔ kũ a ɔnnwo kũ a kpataao gba aafia gɔrɔ sĩnda pínki. [34] Akũ Yoyada nɛ́ Bɛnaya gɛ̀ɛ à Yoabu lè à dè, akũ ò a vĩ̀ a bɛa zaa gbárannan. [35] Akũ kína Yoyada nɛ́ Bɛnaya dìtɛ zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ Yoabu gɛ̃nɛ ũ, sa'ori Zadɔki sɔ̃, Abiata gɛ̃nɛ ũ.

Simɛi ganaa

[36] Kína gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò Simɛi sìsi, akũ à pìnɛ: Ǹ bɛ bo Yurusalɛmu la ǹgɔ̃ kún. Ǹsun bo bɛra la ǹ gɛ́ gukearo. [37] Ǹgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn gɔrɔ kũ n bikũ̀ Kidironua, n gan gwe. Ama n n zĩda dè. [38] Akũ Simɛi pì kínanɛ: Yã manamɛ ma dikiri kí. Makũ n zɔ̀bleri mani kɛ lákũ n ò nà. Akũ à kú Yurusalɛmu lɛ ari à gìi kè.

[39] Wɛ̃̀ aakɔ̃ gbɛra Simɛi zɔ̀ gbɛ̃nɔn planɔ bàa sì ò tà Maaka nɛ́ Akisi, Gata kína kĩnaa, akũ ò pì Simɛinɛ: N zɔ̀nɔn kú Gata. [40] Akũ Simɛi fùtɛ à gàarii yĩ̀ a zaakinɛ, à gɛ̀ɛ Akisi kĩnaa Gata a zɔ̀ɔ pìnɔ wɛtɛ. Kũ à ń lé, akũ à ń sétɛ Gata à sù kũńwo. [41] Akũ ò ò Sulemanunɛ, Simɛi bò Yurusalɛmu à gɛ̀ɛ Gata à èra à sù. [42] Akũ kína gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò Simɛi sìsiarɛ, akũ à pìnɛ: Ma tò n la dà n pì n sì kũ Dikirio, akũ ma lɛ́ dàmma ma pì, zĩ kũ n bo la n gɛ gukea, ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ n gamɛ. Akũ n pìmɛnɛ, yã manamɛ, n mà. [43] Bɔ́yãin n bo ladana kũ n sì kũ Dikiri tɔ́o kpɛ kũ yã kũ ma dànnɛoo? [44] Akũ kína èra à pìnɛ dɔ: Yã vãni kũ n kè ma de Daudanɛ dɔngu pínki. Dikiri mɛ́ ani tó a vãni pì wí n musu sà, [45] ama ani arubarika damagu à tó Dauda kpata zĩni gɔ̃ pɛtɛna ari gɔrɔ sĩnda pínki. [46] Kína Yoyada nɛ́ Bɛnaya dà, akũ à gɛ̀ɛ à Simɛi lè à dè. Lɛn Sulemanu kpata zĩni pètɛ lɛ.

3

Sulemanu ɔ̃ndɔ̃ wɛ́kɛnaa

[1] Sulemanu lédokɔ̃nɔ kɛ̀ kũ Misila kína Firi'aunao, à a nɛ́nɔgbɛ̃ sɛ̀ nɔ ũ à sù kãao Dauda
wɛ̃tɛn ari àgɔ̃ a bɛ kũ Dikiri ɔnnwo kũ Yurusalɛmu bĩnio bo à láka. [2] Gɔrɔ birea odi kpɛ́
bo Dikirinɛ kɔ̀ro, akũ òdigɔ̃ sa o kpi musu tãnagbagbakinɔa. [3] Sulemanu ye Dikirii, à a de
Dauda yãditɛnanɔ kũna, ama àdi sa o gbagbaki pìnɔa, akũ àdigɔ̃ turaretiti kpata gwe.
[4] Akũ à gɛ̀ɛ sa o zaa Gibiɔ̃, zaakũ gbagbaki pì mɛ́ à de a kparanɔla. À sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n
à tɛ́ kũ ò gwe mɛ̀n wàa sɔɔro. [5] Gwen Dikiri bò à sùa nana gũn gwãani à pì: Ǹ pɔ́ kũ ń yei
wɛ́ kɛma. [6] Akũ Sulemanu pì: N gbɛ̃kɛ kɛ̀ n zɔ̀bleri ma de Daudanɛ manamana, kũ à dennɛ
gbɛ̃ mana náanide nɛ̀sɛpurade ũ yãi. N gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀nɛ, n tò makũ a nɛ́ tɛn kí ble a gɛ̃nɛ
ũ gbãra dí. [7] Tera sà Dikiri ma Luda, n makũ n zɔ̀blerii kà kína ũ ma de Dauda gɛ̃nɛ ũ. Nɛ́
fítin ma ũ, má yãke gbá dɔ̃ro. [8] Makũ n zɔ̀blerii, má kú n gbɛ̃ kũ n sɛ̀nɔ tɛ́. Ó dasi, oni fɔ̃ ò
ń naro ò ń lɛ́ dɔ̃ro. [9] Ǹ makũ n zɔ̀bleri gba ɔ̃ndɔ̃, de màgɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a, màgɔ̃ a
mana dɔ̃kɔ̃nɛ kũ a vãnio. Tó lɛnlo, deran mani kɛ nà mà yã gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃ dasi pìnɔnɛɛ? [10] Yã
kũ Sulemanu wɛ́ kɛ̀ɛ pìi kɛ̀ Dikirinɛ, [11] akũ à pìnɛ: Zaakũ yã kũ n wɛ́ kɛ̀n gwe, ńdi wɛ̃̀ndi
gbɛ̀̀na wɛ́ kɛro ke aruzɛkɛ ke n ibɛrɛnɔ ga, séde yãgɔ̃gɔ̃na a zɛ́a dɔ̃nan n wɛ́ kɛ̀, [12] mani kɛ
lákũ n wɛ́ kɛ̀ nà, mani n gba ɔ̃ndɔ̃ kũ wɛ́zɛ̃o. Gbɛ̃ ke kun n ã ke n gbɛra kũ anigɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ lán
n bàro. [13] Mani pɔ́ kũ ńdi wɛ́ kɛro kpámma dɔ. Mani n gba aruzɛkɛ kũ gakurio pínki ari n
wɛ̃̀ndi lɛ́n. Kína ke ni ká n ũro. [14] Tó ń témai, akũsɔ̃ ń ma yã'onnɛnanɔ kũ ma yãditɛnanɔ
kũna lákũ n de Dauda kũna nà, mani n wɛ̃̀ndi dɔnnɛ kũ mɔ̀kakɔ̃anaao. [15] Akũ Sulemanu vù,
à è kũ nanan a ò. Akũ à tà Yurusalɛmu, à gɛ̀ɛ à zɛ̀ Dikiri bàka kunna kũ Isarailanɔ àkpati
arɛ, à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔ kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'opɔnɔ ò gwe, akũ à pɔnna pɔ́ble kɛ̀
a ìbanɔnɛ.

*Sulemanu yãgɔ̃*gɔ̃na karuanɔnɛ

[16] Zĩkea karua gbɛ̃nɔn pla kenɔ sù Sulemanu kĩnaa, ò zɛ̀ a arɛ. [17] Ń gbɛ̃ do pì: Ǹ gaafara
kɛmɛnɛ kína. Makũ kũ nɔgbɛ̃ dío ó kú kpɛ́ dokɔ̃nɔmɛ. Akũ ma nɛ́ ì ókɔ̃nɔmɛ ó pla kpɛ́ pìi
gũn. [18] A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ nɔgbɛ̃ pì nɛ́ ì se. Ókɔ̃nɔmɛ ó pla kpɛ́ pìi gũn, gbɛ̃ke kú kũoo gwero.
[19] Kũ nɔgbɛ̃ pìi wùtɛ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìia gwãani, akũ à gà. [20] Akũ à fùtɛ gwãani lizãndo, à ma
nɛ́gɔ̃gbɛ̃ sɛ̀ ma sarɛ gɔrɔ kũ makũ n zɔ̀bleri matɛn i o, à wùtɛ a sarɛ, akũ à a nɛ́ gɛ̀ɛ pìi sɛ̀ à
wùtɛmɛnɛ ma sarɛ. [21] Kũ ma vu kɔnkɔ mà yɔ̃ kpá ma nɛ́a, akũ ma è gɛ̀ ũ. Kũ ma gwà tíii,
akũ ma è ma nɛ́nlo. [22] Akũ nɔgbɛ̃ pì gbɛ̃ do pì: Ɛ́kɛmɛ! Ma nɛ́ mɛ́ à bɛ̃nɛ, n pɔ́ mɛ́ à gà. Akũ
nɔgbɛ̃ káaku pì: Ɛ́kɛmɛ! N nɛ́ mɛ́ à gà, ma pɔ́ mɛ́ à bɛ̃nɛ. Akũ òtɛn lɛ́kpakɔ̃ana kɛ kína arɛ.
[23] Akũ kína pì: Gbɛ̃ díkĩna tɛn pi a nɛ́ mɛ́ à bɛ̃nɛ, n pɔ́ mɛ́ à gà, akũsɔ̃ gbɛ̃ dire tɛn pi, ɛ́kɛmɛ,
n nɛ́ mɛ́ à gà, a pɔ́ mɛ́ à bɛ̃nɛ. [24] Akũ kína pì: À mɔmɛnɛ kũ fɛ̃nɛdao. Akũ ò sùonɛ. [25] Akũ kína
pì: À nɛ́ kũ à bɛ̃nɛ zɔ̃kɔ̃rɛ pla, à kpado kpá gbɛ̃ doa, á kpado kpá gbɛ̃ doa. [26] Nɔgbɛ̃ kũ a nɛ́
bɛ̃nɛ sɔ̃, nɛ́ pìi kɛ̀nɛ wɛ̃nda, akũ à pì kínanɛ: Kí, ǹ nɛ́ kũ à bɛ̃nɛ pì kpáa, ǹsun a dɛro. Akũ a
gbɛ̃ do pì: Ò a zɔ̃kɔ̃rɛ pla, ó pínki ò kurai. [27] Akũ kína yã mìi zɔ̀ à pì: À nɛ́ kũ à bɛ̃nɛ pì kpá
nɔgbɛ̃ káakua. Àsun a dɛro. A dan gwe. [28] Kũ Isarailanɔ yãkpatɛ kũ kína kɛ̀ɛ pìi mà, ò vĩna
kɛ̀nɛ, zaakũ ò è Luda a gbà ɔ̃ndɔ̃ à yã gɔ̃gɔ̃ a zɛ́a.

4

Sulemanu ìbanɔ

[1] Kína Sulemanumɛ Isaraila buri sĩnda pínki kína ũ. [2] A bùsu don'arɛdenɔ tɔ́n dí: Zadɔki
nɛ́ Azariamɛ sa'oriki ũ. [3] Sisa nɛ́nɔ Ɛliɔrɛfi kũ Ahiaoomɛ a takadakɛ̃rinɔ ũ. Ailudi nɛ́
Yosafatamɛ yãzĩbaarukɛ̃ri ũ. [4] Yoyada nɛ́ Bɛnayamɛ a zĩkari don'arɛde ũ. Zadɔki kũ
Abiataoomɛ sa'orinɔ ũ. [5] Natã nɛ́ Azariamɛ a gu don'arɛdenɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. Sa'ori Zabudu,
Natã nɛ́mɛ a kpàasi ũ. [6] Aisamɛ a bɛ azia ũ. Abada nɛ́ Adoniramumɛ zɔ̀zĩ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ.

[7] Kína Sulemanu Isarailanɔ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ dìtɛditɛ gunɔa gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla. Wɛ̃̀ kũ
wɛ̃̀o ń baadi dì su kína kũ a ɔndenɔnɛ kũ pɔ́bleo ń baadi kũ a mɔo. [8] Ń tɔ́n dí: Uru nɛ́ mɛ́
à Ɛflaimu burinɔ gu sĩ̀sĩde vĩ. [9] Dɛka nɛ́ mɛ́ à Makaza kũ Salabimuo kũ Bɛsɛmɛsio kũ Ɛlɔni
Bɛtanao vĩ. [10] Ɛsɛdi nɛ́ mɛ́ à Arubo kũ Sokoo vĩ kũ Ɛfa guo pínki dɔ. [11] Abinadabu nɛ́ mɛ́
à Dɔru gusĩsĩde vĩ. Sulemanu nɛ́nɔgbɛ̃ Tafamɛ a nɔ ũ. [12] Ailudi nɛ́ Baana mɛ́ à Tanaki vĩ

kũ Mɛgidoo kũ Bɛtɛsã gu kũ à kãni kũ Zarɛtão Yɛzɛrili gɛ̃i kpa pínki zaa Bɛtɛsã ari Abɛli Mɛɔla ari Yɔkɛmɛamu dire kpa. [13] Gɛba nɛ́ mɛ́ à Ramɔ Giliada vĩ kũ Manase nɛ́ Yairi lakutu kũ ò kú Giliada gũnnɔ kũ Agobu gu kũ à kú Basão kũ a wɛ́ra bĩnide mèn baaakɔ̃nɔ. Ò ń zɛ́ gùrukpananɔ kɛ̀ kũ mɔ̀gotɛ̃omɛ. [14] Ido nɛ́ Ainadabu mɛ́ à Manaimu gu vĩ. [15] Aimaza mɛ́ à Nafatali gu vĩ. Àkũ mɛ́ à Sulemanu nɛ́nɔgbɛ̃ Basɛma sɛ̀ nɔ ũ. [16] Usai nɛ́ Baana mɛ́ à Asa gu vĩ kũ Alotio. [17] Parua nɛ́ Yosafata mɛ́ à Isaka gu vĩ. [18] Ela nɛ́ Simɛi mɛ́ à Biliaminu gu vĩ. [19] Uri nɛ́ Gɛba mɛ́ à Giliada gu vĩ. Amɔrinɔ kína Siɔ̃ kũ Basã kína Oguo mɛ́ ò kú gwe yã. Gɛbamɛ gu pì don'arɛde ũ ado. [20] Yudanɔ kũ Isarailanɔn dasi lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà. Òdigɔ̃ pɔ́ ble ò í mi ò pɔnna kɛ.

Sulemanu nnamana kũ a ɔ̃ndɔ̃o

[21] Zaa Yuflati ari Filisitininɔ bùsun kũ Misila bùsu lɛ́o, Sulemanu mɛ́ à kí blè bùsuu pìnɔa pínki. Bùsuu pìnɔ gbɛ̃nɔ dìgɔ̃ táfe bonɛ ari a wɛ̃̀ndi lɛ́n. [22] Sulemanu ɔn gɔrɔ do pɔ́blen dí: Flawa asasa bupla akuri, wísiti asasa basɔɔro. [23] Zù mèkpana kũ ò gwà bɛ mèn kuri, kpàsa zù baro, sã basɔɔro kũ gãnɔ kũ zɔ̃nɔ kũ bùganɔ kũ ko mananɔ dɔ. [24] Zaakũ à kí blè bùsu kũ à kú Yuflati ifãlɛtɛ kpanɔa pínki sɛna zaa Tifisa ari Gaza, akũsɔ̃ yãkete kú gukearo. [25] Sulemanu gɔrɔa Yudanɔ kũ Isaraila kũ ò kú zaa Dã ari Bɛsɛbanɔ katɛna ń bùsun ń laakariiamɛ, baadi kũ a geepi línɔ kũ a kakapura línɔ.

[26] Sulemanu sɔ̃ kũ òdi gó gátɛnɔ kɔ́sɔ dúbu siikɔ̃mɛ. A sɔ̃ kũ òdi diḿmanɔ sɔ̃, dúbu kuri awɛɛpla. [27] Gu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ sɔ̃, ń baadi dìgɔ̃ sunɛ kũ pɔ́bleo a mɔa kína Sulemanu kũ gbɛ̃ kũ òdi su pɔ́ ble kãaonɔ pɔ́ ũ. Pɔ́ke dì kĩaḿmaro. [28] Òdigɔ̃ su sɔ̃ pìnɔnɛ kũ éseo kũ sɛ̃̀ɛo dɔ gu kũ ò kún, lákũ ò dìtɛ ń baadinɛ nà.

[29] Luda Sulemanu gbà ɔ̃ndɔ̃ kũ wɛ́zɛ̃o manamana. Oni fɔ̃ ò a dɔ̃na lɛ́ dɔ̃ro, lákũ oni fɔ̃ ò ísiralɛ bùsu'atɛ̃ lɛ́ dɔ̃ro nà. [30] Sulemanu ɔ̃ndɔ̃ de ifãbokikpadenɔ kũ Misilanɔ pɔ́la ń pínki. [31] À ɔ̃ndɔ̃ de gbɛ̃ sĩnda pínkila. À de Ɛzɛra buri Etani pɔ́la kũ Maɔli nɛ́nɔ Emani kũ Kalakolio kũ Daadao. À tɔ́ bò bùsu kũ ò lìkainɔ gũn pínki. [32] À yáasi zù dúbu aakɔ̃ akũsɔ̃ lè kũ à dànɔ kà dúbu do kũ mèn sɔɔroo. [33] À línɔ kũ lánɔ yã bɔkɔtɛnaa kɛ̀, naana zaa sida lí kũ à kú Lɛbana bùsun ari à gɛ̀ɛ pɛ́ sɛ̃̀sɔ̃vlã kũ àdi butɛ bĩnianɔa. À nɔ̀bɔnɔ yã dàńnɛ dɔ kũ bãnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ kpɔ̀nɔ. [34] Kína kũ ò kú andunia gũnnɔ a ɔ̃ndɔ̃ baaruu mà ń pínki. Bùsu kũ bùsuuo pínki ń gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò gɛ́ a ɔ̃ndɔ̃yã ma.

5

Dikiri ɔn katɛna soru

[1] Kũ Taya kína Hiramu mà kũ ò Sulemanu kà kína ũ a de gɛ̃nɛ ũ, à a ìba kenɔ zĩ̀a, zaakũ Dauda gbɛ̃nnamɛ yã. [2] Akũ Sulemanu lɛ́gbãzã kɛ̀ Hiramunɛ à pì: [3] Ń dɔ̃ kũ ma de Dauda dí le à ɔnn kàtɛ Dikiri a Ludanɛro, kũ buri kũ ò likainɔ tɛn zĩ̀ ká kãao yãi, ari Dikiri gɛ̀ɛ à ń kɛ́nɛ tìntin ũ. [4] Tera sà Dikiri ma Luda tò ma ĩampaki lè. Ibɛrɛ ke kú gukearo, ásaru ke kunlo. [5] Abire yãin má ye mà kpɛ́ bo Dikiri ma Ludanɛ, lákũ Dikiri ò ma de Daudanɛ nà, à pì a nɛ́ kũ áni ká kpatan a gɛ̃nɛ ũ mɛ́ ani kpɛ́ boarɛ. [6] Ǹ gbɛ̃nɔ da ò Lɛbana sida línɔ zɔ̃zɔ̃mɛnɛ. Ma zĩ̀kɛrinɔ ni zĩ pì kɛ kũ n zĩ̀kɛrinɔ lɛɛlɛ, mani n zĩ̀kɛri pìnɔ fĩna bonnɛ lákũ n ò nà pínki. Ń dɔ̃ kũ ó gbɛ̃ke vĩ à lízɔ̃na dɔ̃ lán ákɔ̃nɔ Sidɔ̃denɔ bàro.

[7] Kũ Hiramu Sulemanu yã pìi mà, a pɔ kɛ̀ nna manamana à pì: Ò Dikiri tɔ́ kpá gbãra, zaakũ à Dauda gbà nɛ́ ɔ̃ndɔ̃de, àtɛn do a gbɛ̃ dasinɔnɛ arɛ. [8] Akũ Hiramu gbɛ̃nɔ zĩ̀ Sulemanua à pì: Ma lɛ́gbãzã kũ n kèmɛnɛ mà. Mani kɛ lákũ ń yei nà sida línɔ kũ pini línɔ yã musu. [9] Ma zĩ̀kɛrinɔ ni lí pìnɔ sɛ́ zaa Lɛbana kpinɔ musu, oni kipao ísira lɛ́a, mani yĩ̀yĩ mà gbɛ̃nɔ zĩonnɛ ísira musu. Gu kũ n òmɛnɛn, gwen mani tó ò kátɛnnnɛ, gbasa ǹ táo. Mɔkɔ̃n sɔ̃, yã kũ má ye ǹ kɛmɛnɛn dí: Ǹ pɔ́ble kpá ma ɔndenɔa. [10] Lɛn Hiramu dìgɔ̃ sida línɔ kũ pini línɔ kpá Sulemanua lɛ lákũ à yei nà. [11] Sulemanu sɔ̃ àdigɔ̃ pɔ́blewɛ kpáa wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo tɔn wàa pla kũ nísio lita dúbu wàa pla. [12] Dikiri Sulemanu gbà ɔ̃ndɔ̃ lákũ à a lɛ́ sɛ̀nɛ nà. Hiramu kũ Sulemanuo nna kũ kɔ̃o, akũ ò lɛ́dokɔ̃nɔ vĩ.

13 Kína Sulemanu gbɛ̃nɔ sèsɛ Isaraila burinɔ té pínki à ń dá zĩ pìi gũn gbɛ̃nɔn dúbu
baraakuri. 14 Àdigɔ̃ ń zĩ Lɛbana bùsun mɔ kũ mɔo gbɛ̃nɔn dúbu kuri. Gbɛ̃ pìnɔ dì kɛ Lɛbana
mɔ do, akũ òdi su ò kɛ bɛ mɔ plapla. Adoniramumɛ zɔ̀zĩ pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. 15 Sulemanu gbɛ̀'arinɔ
vĩ gukpiden gbɛ̃nɔn dúbu basiikɔ̃, a sèsɛrinɔ sɔ̃ gbɛ̃nɔn dúbu baaakɔ̃ akuri. 16 Gbɛ̃ pìnɔ baasi,
Sulemanu gbɛ̃nɔ dìtɛditɛ gbɛ̃nɔn dúbu aakɔ̃ kũ wàa aakɔ̃o, ògɔ̃ wɛ́ pá zĩ pìia. 17 Kína yã
dìtɛ, akũ ò gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ mananɔ yɔ̃̀yɔ̃ ò à, ò sètɛ ò sùo kpɛ́ pì ɛ̃pɛtɛgbɛnɔ ũ. 18 Lɛn Sulemanu
zĩkɛrinɔ kũ Hiramu zĩkɛrinɔ kũ Gebalidenɔ lí zɔ̃̀zɔ̃ lɛ ò kɛ̀kɛ, ò gbɛ̀ɛ kɛ̀kɛ kpɛ́ pìi bobɔ ũ.

6

Dikiri ɔn katɛnaa

1 Isarailanɔ bona Misila wɛ̃̀ wàa pla kũ basiikɔ̃oo gbɛra, Sulemanu kíblena wɛ̃̀ siikɔ̃den, a
mɔ plade kũ òdi pi Zivi gũn, akũ à nà Dikiri ɔn katɛnaaa. 2 Kpɛ́ kũ à bò Dikirinɛɛ pìi gbã̀na
kà gã̀sãkuru baaakɔ̃, a yàasa baro, a lei baraakuri. 3 Kpɛ́ pì èda vĩ a arɛ, a gbã̀na lɛɛlɛ kũ
kpɛ́ pìio gã̀sãkuru baro, a yàasa sɔ̃ gã̀sãkuru kuri. 4 À a wondonɔ bòbo, a lénɔn de yàasa, a
gũn kpa kpakoto. 5 À kpɛ́nɛnɔ bòbo à lìka kpɛ́ pìii kũ a Ludakukio kpa plapla kũ a kpɛo. 6 À
didikɔ̃ana aakɔ̃kɔ̃, kpɛ́nɛ kũ ò kú zĩtɛnɔ yàasaa kà gã̀sãkuru sɔsɔɔro, a kũ ò kú guraguranɔ
suddodo, a kũ ò kú musunɔ supplapla. Dikiri kpɛ́ gbɛ̀ kũ ò kú musunɔ yàasa kĩ̀a zĩtɛ pɔ́i, de
ò e ò kpɛ́nɛ pìi líkɔ̃kũnɔ didia kpɛ́ pìi gbɛ̀fɔ̃naa sari yãi.
7 Kũ òtɛn kpɛ́ pì bo, ò bò kũ gbɛ̀ kũ ò à zaa a yɔ̃kiaomɛ. Odi ére ke gã ke zĩkɛbɔ ke kĩni
ma kpɛ́ pì bokiaro. 8 Kpɛ́nɛ kũ ò kú zĩtɛnɔ pínki gɛ̃ki kú a gènɔmidɔki kpamɛ. Didiki gèɛ
kpɛ́nɛ kũ ò kú guraguranɔ kũ kpɛ́nɛ kũ ò di a musunɔ kĩnaa. 9 Kũ à kpɛ́ pìi bò à làka, à dɔ̀
kũ zà línɔ kũ sida lí lɛ̀kɛtɛnɔ. 10 À kpɛ́nɛ pìnɔ bò kpɛ́ pìi gbã̀na lémmɛ. A pínki lei gã̀sãkuru
sɔsɔɔromɛ, akũsɔ̃ ò ń pépɛ kpɛ́ pìia kũ sida lío.
11 Akũ Dikiri yã ò Sulemanunɛ à pì: 12 Kpɛ́ kũ ntɛn bo díkĩna yã musu, tó ntɛni ma ɔdɔki
gwa, tó n ma yãdannɛnanɔ kɛ̀, tó ń yã kũ ma dìtɛńnɛnɔ kũna ntɛn zĩ kɛa, mani lɛ́ kũ ma sɛ̀
n de Daudanɛ papannɛ. 13 Manigɔ̃ kú ma gbɛ̃ Isarailanɔ té, mani ń tónlo.
14 Kũ Sulemanu kpɛ́ pìi bò à làka, 15 à sida lí lɛ̀kɛtɛnɔ nàna a gbɩ̃̀ia a gũn kpɛ́mkpɛm zaa zĩtɛ
ari a sakaa, akũ à pini lí lɛ̀kɛtɛnɔ kpàtɛ a zĩtɛ pínki. 16 À kpɛ́nɛ kɛ̀ kpɛ́ pìi gũn Ludakuki ũ, a
gbã̀na kà gã̀sãkuru baro, akũ à sida lí lɛ̀kɛtɛnɔ nàna a gbɩ̃̀ia kpɛ́mkpɛm zaa zĩtɛ ari a sakaa.
17 Kpɛ́ pì kpɛ́da gbã̀na kà gã̀sãkuru bupla. 18 Sida lí kũ ò nàna kpɛ́ pìi gũn, ò ɔzĩ kɛ̀a lán tùru
kũ lávu pianaao bà. A pínki bi sida límɛ, a gbɛ̀ ke dí bo gukea ò èro. 19 À kpɛ́ pì nɛ́ kɛ̀kɛ Dikiri
bàka kunna kũ Isarailanɔ àkpati ditɛki ũ. 20 Kpɛ́nɛ pìi gbã̀na kà gã̀sãkuru baro, a yàasa dɔ
baro, a lei sɔ̃ baro. À wura atɛ̃nɛ nàna kpɛ́nɛ pìi gbɩ̃̀ia pínki. À turaretitikpataki kũ ò kɛ̀ kũ
sida lío nàna kũ wuraao dɔ. 21 À wura atɛ̃nɛ nàna kpɛ́da gbɩ̃̀ia dɔ, akũ à mɔ̀kakɔ̃ana kũ ò pì
kũ wuraaonɔ lòkoloko kpɛ́nɛ gbɩ̃̀ kũ à wuraa nànaaa pìia kpɛ́lɛlɛ kpa. 22 À wuraa nàna kpɛ́
pìi gũngũn kpɛ́mkpɛm kũ turaretitikpataki kũ à kú kpɛ́nɛ pìi sarɛo.
23 À kù lí à kɛrubunɔ ũ mèn pla, à dìtɛ kpɛ́nɛ gũn. Kɛrubuu pìnɔ lei kà gã̀sãkuru kuri.
24 Ń dèmbɛrɛnɔ gbã̀na kà gã̀sãkuru sɔsɔɔro. Zaa dèmbɛrɛ do léa la ari a do léa dire a gbã̀na
kà gã̀sãkuru kuri. 25 Kɛrubu mèn pla pìnɔ bòkɔ̃a, ò lɛɛlɛmɛ. 26 Ń pla ń pínki lei kà gã̀sãkuru
kurikuri. 27 Akũ à ń kátɛ kpɛ́ pì nɛ́ gũn. Ń dèmbɛrɛnɔn poroporona, a do dèmbɛrɛ gèɛ à pɛ̀
gbɩ̃̀ia dire, a do pɔ́ pɛ̀ gbɩ̃̀ia la, akũ ń dèmbɛrɛ kũ ò gɔ̃̀nɔ pèkɔ̃a kpɛ́nɛ pì guragura. 28 À wuraa
nàna kɛrubuu pìnɔa dɔ. 29 À ɔzĩ kɛ̀ kpɛ́ pìi gbɩ̃̀nɔa kpɛ́da kũ a nɛ́o pínki, à kɛrubunɔ wãnzãn
kɛ̀ kũ domina línɔ kũ lávu piananɔ. 30 À wuraa kpàtɛ kpɛ́ pì zĩtɛ dɔ, kpɛ́da kũ a nɛ́o pínki.
31 À kpɛ́nɛ pì gbànɔ kũ a lípɛtɛnɔ kɛ̀ kũ kù lío. A musu kɛ̀ sɔ̃ntɛ. 32 À ɔzĩ kɛ̀ kù lí gbà mèn
pla pìnɔa, à kɛrubunɔ wãnzãn kɛ̀ kũ domina línɔ kũ lávu piananɔ, akũ à wuraa nànaa. 33 À
kpɛ́da gbà lí kɛ̀ kusuru siikɔ̃ kũ kù lío dɔ. 34 À a gbànɔ kɛ̀ kũ pini lío nɛ́ pla. Gbàa pìnɔ nɛ́
pínki dì nakɔ̃a guragura. 35 Akũ à ɔzĩ kɛ̀ gbàa pìnɔa, à kɛrubunɔ wãnzãn kɛ̀ kũ domina lío
kũ lávu pianaao, akũ à wuraa nànaa.

36 À bĩni bò à lìka a ɔnnyĩ. Bĩni pìi gbɛ̀ kũ ò ànɔ vĩ didikɔ̃ana lɛu aakɔ̃kɔ̃, akũ sida lí kũ ò
zɔ̃̀nɔ kpákpa a musu. 37 Ò Dikiri kpɛ́ pì ɛ̃ pɛ̀tɛ Sulemanu kíblena wɛ̀̃ siikɔ̃den, a mɔ kũ òdi
pi Zivi gũmmɛ, 38 akũ ò a lakiti kɛ̀ a wɛ̀̃ kuri awɛɛdoden, a mɔ sɔraakɔ̃de kũ òdi pi Bulu gũn
lákũ à kpɛ́ zĩ dìtɛ nà. A bona kũ a kɛkɛnaao kà wɛ̀̃ suppla.

7

Sulemanu bɛ bonaa

1 Sulemanu a bɛ bona zĩ kɛ̀ pínki wɛ̀̃ kuri awɛɛ'aakɔ̃mɛ. 2 À kpɛ́ kũ òdi pi Lɛbana líkpɛ
bò, a gbɛ̀̃na kà gɛ̀̃sãkuru basɔɔro, a yàasa kà gɛ̀̃sãkuru bupla akuri, a lei sɔ̃ baraakuri. A
sida línɔ pɛ̀tɛpɛtɛ dɔ̀rɔ siikɔ̃, akũ à sida lí kũ ò ànɔ dàdaǵla 3 mèn bupla awɛɛsɔɔro, dɔ̀rɔ kũ
dɔ̀rɔɔo gɛ̃rogɛ̃ro lɛu aakɔ̃, akũ à sida línɔ kpàkpa lí kũ ò kpàa pìnɔla. 4 À a wondonɔ bòbo
didikɔ̃ana dɔ̀rɔ aakɔ̃kɔ̃, ń arɛ dɔdɔkɔ̃ana. 5 Kpɛ́ pì lénɔ lei kũ a yàasaao pínki lɛɛlɛmɛ. A
lénɔ mèn aakɔ̃kɔ̃ dire kpa kũ la kpao, ń arɛ dɔdɔkɔ̃ana. 6 À lígbanɔ pɛ̀tɛpɛtɛ kpɛ́ pì kpélɛlɛa.
Kpélɛlɛ pìi gbɛ̀̃na kà gɛ̀̃sãkuru bupla akuri, a yàasa sɔ̃ baraakuri. À gãnu bò lígba pìnɔ arɛ,
akũ à lígbanɔ pɛ̀tɛpɛtɛ à èda dɔ̀ gãnu pì lɛ́a.

7 À a kíblegbaa dìtɛ gãnu pìn. Gwen àdi yã gɔ̃gɔ̃n, akũ òdi pi Yãkpatɛkɛkpɛ. À sida lí
lɛ̀kɛtɛnɔ nàna a gbĩ̀ia zaa zĩtɛ ari a sakaa. 8 A kpɛ́ kũ àdi in kú arɛ. À bòkɔ̃a kũ gãnu pìio.
Lɛn kpɛ́ kũ à dɔ̀ Firi'auna nénɔgbɛ̃ kũ à sɛ̀ nɔ ũnɛ de lɛ dɔ. 9 Kpɛ́ pìnɔ bona, gbɛ̀ mananɔn ò
pɛ̀tɛo ari à gɛ̀ɛ pɛ́ a sakaa. Ò gbɛ̀ɛ pìnɔ yɔ̀̃ gbasa ò zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ kũ sàkasakaao kpa plapla pínki.
Lɛmɛ ɔn kpa de lɛ kũ bàai kpao. 10 Ò kpɛ́ pìnɔ ɛ̃ pɛ̀tɛ kũ gbɛ̀ gbɛ̀̃ntɛ̃ mananɔ, a kenɔ gbɛ̀̃na
kà gɛ̀̃sãkuru kuri, a kenɔ sɔ̃ sɔraakɔ̃, 11 gbasa ò bò kũ gbɛ̀ mana kũ ò yɔ̀̃ ò ànɔ kũ sida lío.
12 À bĩni bò à lìka ɔn zɔ̃kɔ̃ɔ pìii, à gbɛ̀ kũ ò ànɔ vĩ didikɔ̃ana dɔ̀rɔ aakɔ̃, akũ sida lí kũ ò ànɔ
kpákpa a musu, lákũ Dikiri kpɛ́ kũ a èdaao ɔn bĩni de nà.

Dikiri ɔn pɔ́nɔ

13 Kína Sulemanu gbɛ̃nɔ zɔ̃̀ ò Huramu sísi zaa Taya, akũ ò sù kãao. 14 Huramu pì da bi
Nafatali burimɛ, akũsɔ̃ gyaanɔmɛ. A de bi Taya gbɛ̃mɛ, akũsɔ̃ mɔ̀gotɛ̃ ɔzĩkɛriimɛ. Huramu
pì ɔ̃ndɔ̃ kũ asãnsĩnio kũ dɔ̃naao vĩ mɔ̀gotɛ̃ zĩ sĩnda pínki gũn. Kũ à sù kína Sulemanu kĩnaa,
akũ à zĩ kũ à dàarɛ kɛ̀ pínki. 15 À mɔ̀gba pì mèn pla kũ mɔ̀gotɛ̃o. A pínki lei kà gɛ̀̃sãkuru baro
plansari, a lɛ́ yàasa kà kuri awɛɛpla. 16 À a fùraa pì kũ mɔ̀gotɛ̃o mèn pla à kùtɛ mɔ̀gba pìnɔ
musu. Fùraa pìnɔ lei kà gɛ̀̃sãkuru sɔsɔɔro. 17 À mɔ̀kakɔ̃ananɔ pì, akũ à fĩ̀fĩ a fùraa pìnɔa lán
mɔ̀wakarɛ bà, ò lokolokona mèn suppla. 18 À pɔ́nɔ pì lán bísi nénɔ bà à dɔ̀dɔ mɔ̀gba fùraa
pìnɔa à lìkai dɔ̀rɔ pla, mɔ̀kakɔ̃anaa pìnɔ gɛ̃i kũ a musuo. A fùraa pìnɔn lɛɛlɛmɛ pínki. 19 À
Dikiri kpɛ́ èdaa mɔ̀gba fùraa pìnɔ pì kũ dɔ̃naao lán tafetira vú bà. Tafetira vú pìnɔ lei kà
gɛ̀̃sãkuru siisiikɔ̃. 20 Bísi né pìnɔn dɔdɔ mɔ̀gba fùraa pìnɔ kũ̀dɔki musu mèn wàa dodo likana
mɔ̀kakɔ̃anaa pìnɔi dɔ̀rɔdɔ̀rɔ. 21 Akũ à mɔ̀gba pìnɔ pɛ̀tɛpɛtɛ kũ ò Dikiri kpɛ́ èda kũna. À tɔ́
kpà ɔpla pɔ́nɛ Ani Kátɛ, ɔzɛ pɔ́ sɔ̃ Gbãna Kúa. 22 Mɔ̀gba pìnɔ fùranɔ bò lán tafetira vú bà.
Lɛn à mɔ̀gba pìnɔ pì lɛ pínki.

23 À mɔ̀ɔ kàsa íkaki ũ bùkutu. A lɛ́ la kpa ari a lɛ́ dire kpa kà gɛ̀̃sãkuru kuri, a lei kà gɛ̀̃sãkuru
sɔɔro, a lɛ́ yàasa sɔ̃ baraakuri. 24 À ɔzĩ kɛ̀ íkaki pìia lán tùrunɔ bà, à lìka a léi gɛ̃i dɔ̀rɔ pla,
gɛ̀̃sãkuru do pínki tùru mèn kuri. À íkaki pìi kàsa lɛɛlɛ kũ tùru wãnzãnde pìnɔ. 25 Íkaki pì
di zùsa mèn kuri awɛɛplanɔa. Zù mèn aakɔ̃nɔ mì dɔ gugbãnduru kpa, mèn aakɔ̃nɔ ifãlɛtɛ
kpa, mèn aakɔ̃nɔ gènɔmidɔki kpa, mèn aakɔ̃nɔ sɔ̃ ifãboki kpa. Íkaki pì di ń musu, akũsɔ̃ ń
pɔ̀rɔnɔ dɔdɔ guragura. 26 Íkaki pìi gègetee kà ɔla yàasa ũ. A sã de lán oro sã bà, lán tafetira
sã bà. Dirɔm lɛ́ wàa do ín àdi sí.

27 À tadibɔnɔ pì kũ mɔ̀gotɛ̃o mèn kuri. Ń pínki gbɛ̀̃na kà gɛ̀̃sãkuru siikɔ̃, a yàasa dɔ siikɔ̃,
a lei sɔ̃ aakɔ̃. 28 Kũ ò tadibɔɔ pìnɔ pì, ò mɔ̀ lɛ̀kɛtɛnɔ kpà à gbánɔ dagura. 29 Akũ ò músu
wãnzãnnɔ kɛ̀ mɔ̀ lɛ̀kɛtɛɛ pìnɔa pínki kũ zùsa wãnzãnnɔ kũ kɛrubu wãnzãnnɔo. Ò lávutãna
wãnzãn kɛ̀ músuu pìnɔ kũ zùsa pìnɔ musu kũ a gɛ̃io. 30 Tadibɔɔ pìnɔ mɔ̀gotɛ̃ gére kũ gòoo
vĩ mèn siisiikɔ̃. Ò gbá vĩ mèn siisiikɔ̃ dɔ. Gbá pìnɔ musun òdi ta din. Ò gbá pìnɔ kàsa, ò

lávutãna wãnzãn kɛ̀ a kpa siikɔ̃a. [31] Tadibɔɔ pìnɔ lɛ́ wɛ̃na bùkutu, a lɛ́ kpa bona gɛ̃̀sãkuru
do, akũsɔ̃ à lòkotoo kà ɔtã do. Ò wãnzãn kɛ̀ a lɛ́ kũ à bò musua dɔ. Tadibɔɔ pìnɔ mɔ̀ lɛ̀kɛtɛ
kusurudenɔ vĩ, ò de bùkuturo. [32] Gére pìnɔn kú mɔ̀ lɛ̀kɛtɛɛ pìnɔ gɛ̃i. A gònɔ pɛ́pɛna tadibɔɔ
pìnɔ gbánɔa. Gére pìnɔ lei kà gɛ̃̀sãkuru do kũ a kusuo. [33] Ò gére pìnɔ pì lán sɔ̃go pɔ́ bàmɛ. Ò
a gònɔ kũ a gérenɔ kũ a mɔ̀tererenɔ kũ a oronɔ kàsa kũ mɔ̀gotɛ̃o pínki. [34] Tadibɔɔ pìnɔ kũki
vĩ mèn siisiikɔ̃ a kusurunɔa. [35] Tadibɔɔ pìnɔ musu de bùkutu, a lei kà ɔtã do. A gbánɔ kũ a
mɔ̀ lɛ̀kɛtɛnɔn na tadibɔɔ pìnɔ musu. [36] À kɛrubu wãnzãn kɛ̀ a gbánɔ kũ a mɔ̀ lɛ̀kɛtɛnɔa kũ
músu wãnzãnnɔ kũ domina línɔ wãnzãnnɔo, gu kũ à lè pínki. À lávutãna wãnzãn kɛ̀ à lìkai
dɔ. [37] Lɛn à tadibɔɔ pìnɔ pì lɛ. À kàsa pɔ́ dokɔ̃nɔ gũmmɛ, ń zɔ̃kɔ̃kɛ kũ ń bonaao leɛlɛmɛ.

[38] Akũ à dàgaa pì kũ mɔ̀gotɛ̃o mèn kuri. A pínki dì í sí dirɔm lɛ́ siisiikɔ̃. Dàgaa pìnɔ yàasa
kà gɛ̃̀sãkuru siisiikɔ̃. Kũ à dàgaa pìnɔ dìdi tadibɔ mèn kurii pìnɔa, [39] akũ à kàtɛ Dikiri kpɛ́
arɛ, mèn sɔɔro ɔplai, mèn sɔɔro ɔzɛi. À íkaki pìi dìtɛ ɔzɛ kpa Dikiri kpɛ́ kusuru kũ à kú
ifãboki gènɔmidɔki kpa sarɛ. [40] Akũ Huramu oro túbukabɔnɔ kũ a sɛ́tɛbɔnɔ kũ ta arusibɔnɔ
pì dɔ. Lɛn à Dikiri ɔn zĩ kũ kína Sulemanu dàarɛ kɛ̀ lɛ, à a lakiti kɛ̀ pínki. [41] Zĩ kũ à kɛ̀ɛ pìnɔn
dí: Mɔ̀gba mèn pla, a fùra kũ à bò lán lo bà kũ à kú mɔ̀gba pìnɔ musu mèn pla, mɔ̀kakɔ̃ana
kũ à zã blèo a fùraa pìnɔa mèn pla, [42] bísi nɛ́ kũ à dɔ̀dɔ mɔ̀kakɔ̃anaa pìnɔa musu mèn wàa
pla. À kɛ̀ ari dɔ̀rɔ pla zãblebɔ ũ mɔ̀gba fùraa pìnɔa. [43] Tadibɔɔ pìnɔ mèn kuri kũ a dàganɔ
mèn kuri. [44] Íkaki mèn do kũ zùsa kũ à kú a zĩtɛnɔ mèn kuri awɛɛpla. [45] Túbukabɔɔ pìnɔ kũ
a sɛ́tɛbɔnɔ kũ ta arusibɔnɔ. Pɔ́ kũ Huramu pì kína Sulemanunɛ Dikiri ɔn pɔ́ ũnɔ pínki, à ń
pí kũ mɔ̀gotɛ̃ kũ ò lɔ̀lɔɔomɛ. [46] Kína tò ò pɔ́ pìnɔ kàsa kũ Yoda gbɩ̀io zaa Suko kũ Zarɛtão
dagura. [47] Sulemanu dí tó ò pɔ́ kũ ò pì kũ mɔ̀gotɛ̃oo pìnɔ yɔ̃ kilooa à a tìkisi dɔ̀ro, kũ à kɛ̀
dasi yãi.

[48] Sulemanu pɔ́ kũ à kú Dikiri kpɛ́ gũnnɔ pì dɔ, turaretitikpataki kũ ò kɛ̀ kũ wuraao kũ
wura teburu kũ òdi Dikiri burodi kátɛaao [49] kũ fitiladibɔ kũ ò kàtɛ kpɛ́da gũn kpɛ́nɛ arɛ ɔplai
kũ ɔzɛo mèn sɔsɔɔro. Ò pì kũ wuraao atɛ̃nɛ kũ a fitilanɔ kũ a kpàkonɔ pínki, ò lávu wãnzãn
kɛ̀ḿma. [50] À wura tokonɔ pì dɔ kũ fitiladɛbɔnɔ kũ tanɔ kũ gɔ̃mbɔnɔ kũ tɛ́sibɔnɔ kũ kpɛ́nɛ
kũ òdi pi Ludakuki gbà asigbenɔ kũ kpɛ́da pɔ́nɔ. [51] Kũ kína Sulemanu Dikiri ɔn zĩ pìi kɛ̀ à
làka pínki, akũ à sù kũ wuraao kũ andurufuuo kũ pɔ́ kũ a de Dauda dìtɛ Dikiri pɔ́ ũnɔ, akũ
à kà Dikiri ɔn aruzɛkɛkatɛkin.

8

Tana kũ Dikiri àkpatiio a kpɛ́n

[1] Akũ kína Sulemanu Isaraila gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi Yurusalɛmu, ń buri don'arɛdenɔ kũ ń
ɔmbedenɔ ń pínki, de ò su ò Dikiri bàka kunna kũńwo àkpati sɛ́ Dauda wɛ̃tɛ kũ òdi pi Zaiɔ̃
ò suo. [2] Akũ Isarailanɔ kàkara a arɛ ń pínki mɔ supplade ɛtanimu dikpɛgɔrɔ zĩ. [3] Kũ Isaraila
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kàkara ń pínki, akũ sa'orinɔ Dikiri àkpatii pìi sɛ̀ [4] kũ dakarɛki kutao kũ Dikiri
pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ. Sa'orinɔ kũ Levi burinɔ mɛ́ ò pɔ́ pìnɔ sɛ̀ ò sùo, [5] akũ kína Sulemanu
kũ Isaraila kũ ò kàkaraainɔ sa ò kũ sãnɔ kũ zùnɔ àkpatii pì arɛ. Pɔ́ kũ ò sa òoo pìnɔ dasi
kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, adi sí naroro. [6] Akũ sa'orinɔ gɛ̃̀ kũ Dikiri bàka kunna kũńwo àkpatiio a kpén ari
kpɛ́nɛ kũ òdi pi Ludakukin. Ò dìtɛ a ditɛkia gwe kɛrubunɔ gɛ̃i. [7] Kɛrubuu pìnɔ dɛ̀mbɛrɛnɔn
poroporona àkpatii pì kũ a sɛ́linɔla. [8] A sɛ́li pìnɔ gbɛ̀̃na ari òdi ń lɛ́ e Dikiri kpɛ́ kpɛ́da gũn,
ama òdi e ɔnnlo. Lí pìnɔn kú gwe ari kũ a gbãrao. [9] Pɔ́ke kú àkpatii pìi gũnlo, tó adi kɛ gbɛ̀
anlo mèn pla kũ Musa dàn zaa Orɛbu, gu kũ Dikiri pì a bàka nigɔ̃ kú kũ Isarailanɔ ń bona
Misila gbɛra baasiro.

[10] Kũ sa'orinɔ bɔ̀tɛ Dikiri kpén, túsukpɛ kpɛ́ pìi pà, [11] odi fɔ̃ ò gɛ̃̀ ò ń zĩ kɛ gwero túsukpɛ
pì yãi, zaakũ Dikiri gakuri a kpɛ́ pà. [12] Akũ Sulemanu pì: Dikiri pì ánigɔ̃ kú túsukpɛ sira
gũmmɛ. [13] Akũ à pì Dikirinɛ: Ma kpɛ́ naasi díkĩna bònnɛ, ǹgɔ̃ kú a gũn gɔrɔ sĩnda pínki.
[14] Akũ à lìtɛ à arɛ dɔ̀ paria à sa mana òńnɛ. [15] Akũ à pì: Ò Dikiri Isarailanɔ Luda sáabu kpá!
À lɛ́ sɛ̀ ma de Daudanɛ, akũ à pàpa. Zaakũ à pì, [16] zaa gɔrɔ kũ a a gbɛ̃ Isarailanɔ bɔ̀tɛ Misila,
ádi Isaraila wɛ̃tɛ ke ditɛ ò kpɛ́ bon arɛro. Daudan a sɛ̀ a gbɛ̃ Isarailanɔ don'arɛde ũ. [17] Kũ
ma de Dauda ye à kpɛ́ bo Dikiri Isarailanɔ Ludanɛ, [18] akũ Dikiri pìnɛ kpɛ́bonaarɛ de a tɔ́ gɔ̃

kúa laasun kũ à kɛ̀ɛ pì mana, [19] ama adi kɛ àkũ mɛ́ ani boarɛro, a zĩda nɛ́ ke mɛ́ ani boarɛ.
[20] Akũ Dikiri kɛ̀ lákũ à a lɛ́ sɛ̀nɛ nà. Ma gɔ̃ ma de Dauda gɛ̃nɛ ũ, ma vutɛ Isaraila kpatan lákũ
Dikiri Isarailanɔ Luda a lɛ́ sɛ̀ nà, akũ ma kpɛ́ dí bònɛ de a tɔ́ gɔ̃ kúa yãi. [21] Gwen ma Dikiri
àkpati ditɛki kɛ̀kɛn. Dikiri bàka kunna kũ ó dizinɔ ń bona Misila gbɛra yã kú a gũn.

*Sulemanu aduak*ɛna a gbɛ̃nɔnɛ

[22] Sulemanu arɛ dɔ̀ Dikiri gbagbakia Isaraila kũ ò kakarana gwenɔ wára ń pínki, akũ à a
ɔnɔ sɛ̀ musu [23] à pì: Dikiri Isarailanɔ Luda, gbɛ̃ke dì sí lɛkɔ̃a kũnwo musu ke zĩtɛro. N gbɛ̃kɛ
gũn n bàka kú kũ n zɔ̀bleri kũ ò tɛ́ n zɛ́n kũ nɛ̀sɛdoonɔ. [24] N yã kũ n a lɛ́ sɛ̀ n zɔ̀bleri ma
de Daudanɛɛ pàpa. N ò kũ lɛ́omɛ yã, gbãra sà n pàpa. [25] Tera sà Dikiri Isarailanɔ Luda, n lɛ́
sɛ̀ n zɔ̀bleri ma de Daudanɛ n pì, tó a burinɔ ń zĩda kũna dɔ̃ akũsɔ̃ ò tɛ́ n zɛ́n lákũ à tɛ́i nà,
onigɔ̃ kú Isaraila kpatan gɔrɔ sĩnda pínki. [26] Isarailanɔ Luda, ǹ tó yã kũ n ò n zɔ̀bleri ma de
Daudanɛ kɛ yãpura ũ sà. [27] Ama Luda, ĩnigɔ̃ kú zĩtɛ la yãpuran yá? Musu kũ a leikɛo ni fɔ̃ à
n síro, bele kpɛ́ kũ ma bònnɛ díkĩna sàa? [28] Dikiri ma Luda, ǹ laakari dɔ makũ n zɔ̀bleriia, ǹ
ma aduakɛna kũ ma kutɛkɛnao sí. Ǹ sã kpá ɔ́ kũ makũ n zɔ̀bleri matɛn dɔnyĩi kũ adua kũ
matɛn kɛmmao gbãra. [29] Ǹ tó n wɛ́ gɔ̃ pɛna kpɛ́ díkĩnaa gwãani kũ fãnantɛ̃o, gu kũ n pì n
tɔ́ nigɔ̃ kúa díkĩna pìi. Ǹ adua kũ makũ n zɔ̀bleri madì kɛ arɛdɔna gu día ma. [30] Tó makũ n
zɔ̀bleri ke n gbɛ̃ Isarailanɔ arɛ dɔ̀ gu día, tó ó wɛ́ kɛ̀mma, ǹgɔ̃ ó wɛ́kɛna sí zaa n kúkia musu
ǹ sùru kɛ kũoo.

[31] Tó gbɛ̃ taari kɛ̀ a gbɛ̃dakenɛ, akũ ò pìnɛ à yã sí kũ n tɔ́o, tó à sù à yã sì kũ n tɔ́o n
gbagbaki dí arɛ, [32] ǹgɔ̃ zɛ kũńwo zaa n kúkia musu ǹ mɔńnɛ. Ǹgɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ n zɔ̀blerinɔnɛ ǹ
yã da taaridela, de a yãkɛna wí a musu ǹ yã nna kpá taarisaridea, de ò le ò dɔ̃ kũ à yãke
vĩro. [33] Tó n gbɛ̃ Isarailanɔ ibɛrɛnɔ zĩì blèḿma durunna kũ ò kɛ̀nnɛ yãi, ò tà kũńwo, tó ò ɛ̀ra
ò arɛ dɔ̀mma ò n sisi, tó ò wɛ́ kɛ̀mma ò kútɛ kɛ̀nnɛ kpɛ́ díkĩnaa, [34] zaa n kúkia musu ǹgɔ̃ zɛ
kũńwo ǹ sùru kɛ kũńwo kũ ń durunnanɔ, ǹ su kũńwo bùsu kũ n kpà ń dizinɔa díkĩna pìi
gũn.

[35] Tó ludambɛ gɔ̃̀ da wárawara, legũ dì maro kũ ò durunna kɛ̀nnɛ yãi, tó ò arɛ dɔ̀ gu
díkĩnaa ò wɛ́ kɛ̀mma ò n sisi, akũsɔ̃ ò kpɛ lì ń durunnanɛ kũ n wɛ́ tɔ̃̀ńma yãi, [36] zaa n kúkia
musu ǹgɔ̃ zɛ kũńwo ǹ sùru kɛ kũńwo kũ ń durunnanɔ. Ǹgɔ̃ ń da zɛ́ manan, ǹ tó legũ ma n
bùsu kũ n kpà n gbɛ̃nɔa ń pɔ́ ũ dí gũn. [37] Tó nà ke gagagyã kà bùsu dín, ke pɔ́wɛsirakũ ke
pɔ́pukpana ke kwanɔ ke kwa'eseblerinɔ ke tó ibɛrɛnɔ lìka ń wɛ̃tɛ kei ke tó kisira ke gyã gɛ̃̀
ń tɛ́, [38] tó ń gbɛ̃ke yã kũ à a le dɔ̃̀, tó à a ɔ dɔ̀ kpɛ́ díkĩna kpa, tó à wɛ́ kɛ̀mma à kútɛ kɛ̀nnɛ,
[39] zaa n kúkia musu ǹgɔ̃ zɛ kãao ǹ sùru kɛ kãao, ǹ kpái. Ǹgɔ̃ fĩna bonɛ a yãkɛnaaa, zaakũ ń
a nɛ̀sɛ dɔ̃. Mɔkɔ̃n mɛ́ ń gbɛ̃ sĩnda pínki nɛ̀sɛ dɔ̃. [40] Lɛn onigɔ̃ vĩna kɛnnɛ lɛ ari ń wɛ̃̀ndi lén
bùsu kũ n kpà ń dizinɔa díkĩna gũn.

[41-42] Zaakũ oni n tɔ́ zɔ̃kɔ̃ kũ n gɔ̀sã gbãnao kũ n ɔ kũ à poronaao baaru ma, tó gbɛ̃ zĩtɔ kũ à
de n gbɛ̃ Isaraila buri ũro bò bùsu zɔ̀zãn à sù n tɔ́ yãi, tó à arɛ dɔ̀ kpɛ́ día à wɛ́ kɛ̀mma, [43] zaa
n kúkia musu ǹgɔ̃ zɛ kãao ǹ yã kũ à wɛ́ kɛ̀mma kɛnɛ, de andunia buri sĩnda pínki le à n tɔ́
dɔ̃, ò vĩna kɛnnɛ lákũ n gbɛ̃ Isarailanɔ dì kɛnnɛ nà, onigɔ̃ dɔ̃ kũ n tɔ́ kú kpɛ́ kũ ma bò día.

[44] Tó n gbɛ̃nɔ bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ zĩ̀ ká kũ ń ibɛrɛnɔ, bee gu kũ n ń zĩn pínki, tó ò arɛ dɔ̀ wɛ̃tɛ kũ n
sɛ̀ día kũ kpɛ́ kũ ma bònnɛ dío, tó ò wɛ́ kɛ̀mma, [45] zaa n kúkia musu ǹgɔ̃ zɛ kũńwo kútɛ kũ
ò kɛ̀nnɛ yãi, ǹ yã nna kpáḿma. [46] Zaakũ gbɛ̃ke dì gí durunna kɛiro, tó ò durunna kɛ̀nnɛ, tó
n pɔ fɛ̃́ńyĩ n ń ná ń ibɛrɛnɔnɛ ń ɔĩ, tó ò tà kũńwo ń bùsun zĩzɔnɔ ũ bùsu zɔ̀zã ke a kãnin yá,
[47] tó ò nɛ̀sɛɛ lìtɛ bùsu kũ òtɛn zɔ̀ blen pìi gũn, tó ò ɛ̀ra ò kútɛ kɛ̀nnɛ gwe ò pì: O durunna kɛ̀,
o taari kɛ̀, o yã vãni kɛ̀, [48] tó ò arɛ dɔ̀mma kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo kũ ń pɔyeinaao pínki zaa bùsu
kũ òtɛn zɔ̀ blen ń ibɛrɛnɔnɛ pìi gũn, tó ò arɛ dɔ̀ bùsu kũ n kpà ń dizinɔa kũ wɛ̃tɛ kũ n sɛ̀ɛo
kũ kpɛ́ kũ ma bònnɛ díooa, tó ò wɛ́ kɛ̀mma, [49] zaa n kúkia musu ǹgɔ̃ zɛ kũńwo kútɛ kũ ò
kɛ̀nnɛ yãi, ǹ yã nna kpáḿma. [50] Ǹgɔ̃ sùru kɛ kũ n gbɛ̃ kũ ò durunna kɛ̀nnɛnɔ kũ taari kũ ò
kɛ̀ɛo, ǹ tó gbɛ̃ kũ òtɛn zɔ̀ bleńnɛnɔ ń wɛ̃nda gwa, [51] zaakũ n pɔ́vĩnanɔmɛ, n gbɛ̃ kũ n ń bɔ́tɛ
Misilanɔ wɛ́tãmma pãsĩ gũnnɔmɛ.

52 Ǹ tó n wɛ́ gɔ̃ kú makũ n zɔ̀bleriia, ǹ sã kpá kútɛ kũ ma kɛ̀nnɛi kũ kútɛ kũ n gbɛ̃ Isarailanɔ
kɛ̀nnɛo. Ǹ sã kpáńyĩ gɔrɔ kũ ò wiki lɛ̀mma pínki. 53 Dikiri Luda, zaakũ andunia buri sĩnda
pínki gũn mɔ́kɔ̃nɔn n ń sɛ́ n gbɛ̃nɔ ũ, lákũ n ò n zɔ̀bleri Musa gãi nà gɔrɔ kũ n ó dizinɔ bɔ̀tɛ
Misila.
54 Gɔrɔ kũ Sulemanu tɛn wɛ́ kɛ Dikiria, à kutɛna a kosoamɛ kũ a ɔnɔo porona musu. Kũ
à adua kɛ̀ à làka, akũ à fùtɛ à zɛ̀ Dikiri gbagbakia gwe, 55 akũ à sa mana ò Isaraila kũ ò kú
gwenɔnɛ ń pínki, à ò gbãnagbãna à pì: 56 Ò Dikiri sáabu kpá, zaakũ à ókɔ̃nɔ a gbɛ̃ Isarailanɔ
gbà ĩampaki lákũ à ò nà. Yã mana kũ à a lɛ́ sɛ̀ a zɔ̀bleri Musa gãinɔ pàpa pínki, a ke dí lɛ́tɛ
pãro. 57 Dikiri ó Luda gɔ̃ kú kũoo, lákũ à kú kũ ó dizinɔo nà. Àsun ó tónlo, àsun pã kpáwáiro.
58 À tó ò swɛ̀̃ kpáawa ògɔ̃ tɛ́ a zɛ́n, ògɔ̃ a yãditɛnanɔ kũna kũ yã kũ à dà ó dizinɔnɛnɔ, ògɔ̃
a ɔdɔki gwa. 59 Adua kũ ma kɛ̀ Dikiri ó Ludaa gɔ̃ dɔn fãnantɛ̃ kũ gwãanio. Àgɔ̃ yã nna kpá
makũ a zɔ̀bleriia kũ a gbɛ̃ Isarailanɔ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà, 60 de andunia buri sĩnda pínki le à
dɔ̃ kũ Dikiri bi Ludamɛ, a pãnde kunlo. 61 À kũ̀ à á swɛ̀̃ kpá Dikiri ó Ludaa mámmam, àgɔ̃ a
ɔdɔki gwa, àgɔ̃ a yãditɛnanɔ kũna lákũ á kũna gbãra nà.

Dikiri ɔn sakɛnaa

62 Akũ kína kũ Isarailanɔ ń pínki sa ò Dikiria. 63 Sulemanu kɛnnakũkɔ̃o sa ò Dikiria kũ
zùnɔ dúbu baro awɛɛpla kũ sãnɔ dúbu basuddo. Lɛn kína kũ Isarailanɔ ń pínki Dikiri ɔn
sa kɛ̀ lɛ. 64 Zĩ pìia kína gbà̃ bò ɔn kũ à kú Dikiri kpɛ́ kpɛ́lɛlɛaanɛ, akũ à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n
à tɛ́ kũ ò gwe kũ pɔ́blewɛ gbao kũ kɛnnakũkɔ̃o sa nísio, zaakũ sa'oki kũ à kɛ̀ kũ mɔ̀gotɛ̃o
kũ à kú Dikiri kpɛ́ kpɛ́lɛlɛa zɔ̃kɔ̃ro, adi fɔ̃ à sì pínkiro. 65 Zĩ birea Sulemanu kũ Isarailanɔ ń
pínki dikpɛ kɛ̀ Dikiri ń Ludanɛ ari gɔrɔ suppla, akũ ò Kutadɔna dikpɛ kɛ̀ gɔrɔ suppla dɔ. A
pínki kɛ̀ gɔrɔ gɛ̃ro donsari. Ò dasi manamana, ò bò zaa Lebo Amata ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Misila bùsu
lɛ́zɛki swaa. 66 A gɔrɔ sɔraakɔ̃de zĩ à ń gbárɛ, akũ ò lɛ́ zàa ò tà ń bɛa kũ pɔnnao. Ń pɔ kɛ̀ nna
yã mana kũ Dikiri kɛ̀ a zɔ̀bleri Dauda kũ a gbɛ̃ Isarailanɔnɛ pínki yãi.

9

Dikiri bo à suna Sulemanua

1 Kũ Sulemanu Dikiri ɔnn kàtɛ à làka kũ a ɔnnwo kũ zĩ kũ a pɔ kúanɔ pínki, 2 akũ Dikiri
ɛ̀ra à bò à sùa a gɛ̃̀n pladeo lákũ à bò à sùa Gibiɔ̃ nà 3 à pìnɛ: Ma adua kũ n kɛ̀ kũ kútɛ kũ n
kɛ̀mɛnɛoo mà. Ma kpɛ́ kũ n bòo pìi dìtɛ ma pɔ́ ũ, ma tɔ́ nigɔ̃ kúa lakanaa sari. Ma wɛ́ nigɔ̃
kúa, ma pɔ nigɔ̃ kúa. 4 Mɔkɔ̃n sɔ̃, tó ń tɛ́ ma zɛ́n súsu kũ nɛ̀sɛ purao lákũ n de Dauda bà, tó
ń yã kũ ma dìtɛnnɛnɔ kũna kũ ma yã'onnɛnanɔ, tó ntɛni ma ɔdɔki gwa, 5 mani n kpata zĩni
pɛ́tɛ Isarailanɔ tɛ́, anigɔ̃ lakana vĩro, lákũ ma a lɛ́ sɛ̀ n de Daudanɛ nà, ma pì a burinɔ nigɔ̃
kú Isaraila kpatan gɔrɔ sĩnda pínki. 6 Tó mɔkɔ̃n ke n nɛ́nɔ kpɛ lìmɛnɛ sɔ̃, tó á ma dokayãnɔ
kũ yã kũ ma dìtɛárɛnɔ kũnaro, tó a gɛ do tãnanɔi ari átɛni ń gbagba, 7 mani Isarailanɔ bɔtɛ
bùsu kũ ma kpàḿman, mani gí kpɛ́ kũ ma dìtɛ ma pɔ́ ũ pìii, oni gɔ̃ lalandi pɔ́ ũ, pina pɔ́ ũ
buri sĩnda pínkinɛ. 8 Bee kũ kpɛ́ pì naasikɛo, a yã ni bo gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃tɛ a sarɛnɔ sarɛ. Oni
suru gá ò pi: À kɛ̀ dera Dikiri kɛ̀ bùsu dí kũ kpɛ́ díoonɛ lɛɛ? 9 Oni pińnɛ: Kũ ò pã kpà Dikiri ń
Luda kũ à ń dizinɔ bɔ̀tɛ Misilai yãimɛ. Ò zɛ̀ kũ tãnanɔ, òtɛni ń gbagba òtɛn kútɛńnɛ. Abire
yãin Dikiri kisira dí zĩḿma pínki.

*Sulemanu yãk*ɛna kparanɔ

10 Sulemanu ɔn mèn pla pìnɔ kàɛ wɛ̀̃ baromɛ, Dikiri ɔn kũ a zĩda bɛo. Abire gbɛran 11 à
Galili bùsu wɛ̃tɛ kpà Taya kína Hiramua mèn baro, zaakũ Hiramu sida lí kũ pini lío kũ
wuraao kpàa lákũ à yei nà. 12 Kũ Hiramu bò Taya à gɛ̀ɛ à wɛ̃tɛ kũ Sulemanu kpàawanɔ gwà,
adi kɛnɛro, 13 akũ à pì: Ma gbɛ̃, wɛ̃tɛ kpate takanɔn n kpàma gwee? Akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ
Kabulu ari kũ a gbãrao. 14 Hiramu gĩnakɛ à wuraa kpà̃zã Sulemanunɛ yã tɔn siikɔ̃.
15 Gbɛ̃ kũ Sulemanu ń dá zɔ̀zĩnnɔ yãn dí. Gbɛ̃ pìnɔ mɛ́ ò Dikiri ɔn kũ Sulemanu ɔnnwo zĩ
kɛ̀. Ò Milo wɛ̀ɛɛ tàta kũ bùsuuo, ò Yurusalɛmu bĩni bò, ò ɛ̀ra ò Azo kũ Mɛgidoo kũ Gɛzao
kɛ̀kɛ ò kàtɛ. 16 Misila kína Firi'auna lɛ̀tɛ Gɛza pìia yã, akũ à sì à tɛ́ sɔ̃̀a à Kanaa kũ ò kú
a gũnnɔ dɛ̀dɛ, akũ à kpà a nɛ́nɔgbɛ̃a zãkɛna gba ũ gɔrɔ kũ à a kpà̃zã Sulemanua. 17 Akũ

Sulemanu èra à Gɛza pìi kɛ̀kɛ à kàtɛ kũ Bɛtoroni gɛ̃i pɔ́o [18] kũ Baalao kũ Tadamɔ kũ à kú a
bùsu gbárannanwo [19] kũ wɛ̃tɛ kũ à kusuna kàtɛnnɔ kũ wɛ̃tɛ kũ a sɔ̃gonɔ kũ a sɔ̃nɔn kunnɔ
kũ kpɛ́ kũ à ye à dɔ Yurusalɛmunɔ kũ Lɛbanao kũ bùsu kũ àtɛn kí bleanɔ pínki. [20] Buri kũ
ò de Isaraila ũronɔ: Amɔrinɔ, Itinɔ, Pɛrizinɔ, Ivinɔ kũ Yebusi kũ ò gɔ̀nɔ ń pínki, [21] gbɛ̃ kũ
Isarailanɔ dí fɔ̃ ò ń dɛdɛronɔ, ń buri kũ ò gɔ̀ ń bùsuu pìnnɔn Sulemanu ń dá zɔ̀zĩn, akũ òdigɔ̃
zĩ pì kɛ lɛ ari kũ a gbãrao. [22] Adi Isarailanɔ da zɔ̀zĩnlo. Mɔ́kɔ̃nɔn à ń dítɛ a zì̀karinɔ ũ, a ìbanɔ,
a kína dakenɔ, a gbɛ̃nɔ don'arɛdenɔ, a sɔ̃godenɔ, a sɔ̃denɔ. [23] Mɔ́kɔ̃nɔmɛ zĩ kũ òtɛn kɛ pì gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃nɔ ũ dɔ, ò gbɛ̃nɔn wàa pla kũ basuppla akurio.

[24] Kũ Firi'auna nɛ́nɔgbɛ̃ bò Dauda wɛ̃tɛn à tà a kpɛ́ kũ Sulemanu bòarɛn, a gbɛran
Sulemanu Milo wɛ̀ɛɛ tàta. [25] Wɛ̀̀ kũ wɛ̀̀ɛo Sulemanu dìgɔ̃ sa o gɛ̀̀n aakɔ̃kɔ̃. Àdi sa'opɔ kũ
òdi ká tén à té kũ kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'opɔo o sa'oki kũ à bò Dikirinɛɛa, àdi turaretiti kpata
Dikiri arɛ gwe dɔ. Lɛn à Dikiri ɔn zĩnɔ kɛ̀ lɛ mámmam.

[26] Kína Sulemanu gó'itɛnɔ kè Ɛziɔ̃ Gɛba Elata sarɛ Ɛdɔmu bùsun Isira Tɛ̃ra léa. [27] Hiramu
a góde kũ ò ísira dɔ̃nɔ zì̀, akũ ò dì ísira musu lɛɛlɛ kũ Sulemanu gbɛ̃nɔ. [28] Ò gɛ̀ɛ Ofi, ò wuraa
sɛ̀tɛ gwe tɔn gɛ̃ro ò sùo kína Sulemanunɛ.

10

Seba bùsu saraunia suna Sulemanu kĩnaa

[1] Kũ Seba bùsu saraunia mà lákũ Sulemanu tɔ́ bò nà Dikiri yã musu, akũ à sù a yɔ̃ à gwa
kũ yã zĩ'ũ gbɛkanaao. [2] À kà Yurusalɛmu kũ a ìbanɔ dasidasi kũ pɔ́ gbĩ nnanɔo kũ wura sà
zɔ̃kɔ̃ɔo kũ gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛde kũ lakuminɔ sɛnanɔ, akũ à gɛ̀ɛ Sulemanu kĩnaa à yã kũ à kú a nɛ̀sɛɛ
gũn fàaii bò kãao pínki. [3] Akũ Sulemanu yã kũ à làlaawanɔ bɔ̀kɔtɛnɛ pínki. A ke bɔkɔtɛna dí
a furo. [4] Kũ saraunia pì Sulemanu ɔ̃ndɔ̃yãnɔ mà pínki, akũsɔ̃ à a bɛ kũ à bòo è [5] kũ pɔ́ble kũ
àdi blenɔ kũ a ìbanɔ gwenaao kũ a bɛ zĩkɛrinɔ kunnaao kũ ń pɔ́kasanɔ kũ a wɛ̃kpaatɛrinɔ
kũ sa'opɔ kũ òdi ká tén à té kũ kũ à ò Dikiri ɔnnnɔ, yã pìi a kù̀ gbãna, akũ a lɛ́ wɛ̀̀. [6] Akũ à
pì kínanɛ: N yãkɛnanɔ kũ n ɔ̃ndɔ̃ baaru kũ ma mà zaa ma bùsunwo bi yãpuramɛ. [7] Mádi yã
pìnɔ síro ari ma gɛ ma kao la, akũ ma wɛ́ sìalɛ sà. Odi omɛnɛ pínki sero fá! N ɔ̃ndɔ̃ kũ n
aruzɛkɛnɔn de lákũ ma a baaruu mà nàla zà̀̀. [8] Mìnnadenɔmɛ n gbɛ̃nɔ ũ kũ n ìba kũ òdigɔ̃
kú kũnwo gɔrɔ sĩnda pínki, ògɔ̃ n ɔ̃ndɔ̃yã manɔ! [9] Ò Dikiri n Luda sáabu kpá, zaakũ n yã
kàagu, akũ à n ka Isarailanɔ kpatan. Yenyĩ kũ Dikiri vĩ kũ Isarailanɔ gɔrɔ sĩnda pínki mɛ́
à tò à n ka kína ũ, de ŋ̀gɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ a zɛ́a. [10] Akũ saraunia pì kína gbà wura tɔn siikɔ̃ kũ
pɔ́ gbĩ nnanɔo dasidasi manamana kũ gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdenɔ. Pɔ́ gbĩ nna kũ à kína Sulemanu gbàa
pìnɔ zɔ̃kɔ̃, gbɛ̃ke dí suonɛ à kà lɛ ziki doro.

[11] Hiramu gó'itɛ kũ ò sù kũ Ofio kũ wuraaonɔ sù kũ lí bɛ̀ɛrɛdenɔ manamana kũ gbɛ̀
bɛ̀ɛrɛdenɔ dɔ. [12] Akũ kína Dikiri ɔn pɔ́nɔ kɛ̀o kũ a zĩda bɛ pɔ́nɔ, à mɔrɔnɔ kũ gidigbonɔ
kɛ̀o lɛ̀sirinɔnɛ dɔ. Odi su kũ lí pì burio à kà lɛ ziki doro, odi wɛ́ si a takalɛ doro ari kũ a
gbãrao.

[13] Pɔ́ kũ Seba bùsu saraunia pì yei pínki à gbɛ̀ka kína Sulemanua, akũ à a gbà, gba kũ à
kɛ̀nɛ yɔ̃nkɔyɔ̃nkɔnɔ baasi. Akũ à èra à tà a bùsun kũ a ìbanɔ.

Sulemanu gakurikɛ

[14] Wura kũ àdi su Sulemanua wɛ̀̀ kũ wɛ̀̀ɛo dì ká tɔn baro awɛɛ'aakɔ̃, [15] táfe kũ táa'orinɔ kũ
lagatarinɔ kũ Larubu kínanɔ kũ a bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ dì suonɛ baasi. [16] À sɛ̃gbako zɔ̃kɔ̃nɔ kɛ̀
kũ wura kũ ò gbɛ̀̀gbɛ̃ɛo mèn wàa do, ń baadi tìkisii kà kiloo aakɔ̃kɔ̃ kũ a kusuo. [17] À sɛ̃gbako
fítinnanɔ kɛ̀o dɔ, ń baadi tìkisii ye à ká kiloo plapla. À sɛ̃gbako pìnɔ kàtɛ kpɛ́ kũ òdi pi
Lɛbana Líkpɛn. [18] Kína kíblegba zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀ kũ wisa sakaao, akũ à wura atɛ̃nɛ kùtɛa. [19] Gbàa
pì didiki vĩ, a gbápɛki mèn suddo. A kpɛnaki musu de mɔrɔ kusuru sari. À gà̀sãdikinɔ vĩ,
músu taka kũ ò kɛ̀nɔn zɛzɛna gà̀sãdiki pìnɔ sarɛ. [20] Músuu pìnɔn zɛzɛna gbápɛki pìnɔa kpa
pla, a pínki kà kuri awɛɛpla. Odi gbàa pìi taka kɛ bùsu ken zikiro. [21] Kína Sulemanu tokonɔ
bi wuraamɛ pínki. Kpɛ́ kũ òdi pi Lɛbana Líkpɛ pɔ́nɔ pínki bi wuraamɛ atɛ̃nɛ. Andurufu
pɔ́ke kú gwero, zaakũ òdi andurufu ditɛ pɔ́ke ũ Sulemanu gɔrɔaro.

22 Kína gó'itɛnɔ dìgɔ̃ dina ísirala kũ Hiramu gónɔ. Wɛ̀ aakɔ̃ pínki òdigɔ̃ su kũ wuraao kũ
andurufuuo kũ wisa sakaao kũ gbakũnɔ kũ zɑ̀nɔ. 23 Kína Sulemanu aruzɛkɛ kũ a ɔ̃ndɔ̃o zɔ̃kɔ̃
de andunia kínanɔ pɔ́la ń pínki. 24 Baadi pínki tɛn zɛ́ wɛtɛ à wɛ́ si Sulemanulɛ à a ɔ̃ndɔ̃yã kũ
Luda dànɛ a swɛ̀n ma. 25 Wɛ̀ sĩnda pínki baadi dìgɔ̃ sunɛ kũ a gbao: Andurufu pɔ́nɔ, wura
pɔ́nɔ, utanɔ, zɪ̀kabɔnɔ, pɔ́ gbĩ nnanɔ, sɔ̃nɔ kũ baragbãsɔ̃nɔ. 26 Sulemanu sɔ̃gonɔ kũ sɔ̃nɔ
kàkara. A sɔ̃go pìnɔ kà wàa suppla, a sɔ̃nɔ sɔ̃ dúbu kuri awɛɛpla. Òdi a sɔ̃ pìnɔ gwa a sɔ̃go
wɛ̃tɛnɔ gũn kũ a bɛ Yurusalɛmuo. 27 Kína tò andurufu gɔ̃ di Yurusalɛmu lán gbɛ̀ɛ bà, akũsɔ̃
sida lí kũ òdi kpɛ́ boo dasi lán bɛ̀tɛ lí bà sɛ̀n. 28 Òdi bo kũ Sulemanu sɔ̃ pìnɔ zaa Misila kũ
Silisia bùsuuomɛ. Kína lagatarinɔ mɛ́ òdi gɛ́ lúlu gwe. 29 Òdi sɔ̃gonɔ lúlu Misila andurufu
ɔgɔ mɛ̀n wàa aakɔ̃mɛ, sɔ̃nɔ sɔ̃ mɛ̀n basuppla akuri, akũ àdi ɛra à sɔ̃ pìnɔ yía Iti kínanɔa kũ
Siria kínanɔ.

11

Sulemanu nɔnɔ

1 Kína Sulemanu yè buri pãnde nɔgbɛ̃nɔi dasi. Firi'auna nɛ́nɔgbɛ̃ baasi, akũ à Mɔabunɔ
kũ Amɔninɔ kũ Ɛdɔmunɔ kũ Sidɔ̃denɔ kũ Itinɔ sɛ̀sɛ nɔnɔ ũ. 2 Dikiri pì Isarailanɔnɛ òsun
buri pìnɔ séro, zaakũ oni ń sãtɛmɛ, de ò tɛ́ ń tãnanɔi. Bee kũ abireo ń yenyĩ Sulemanu kʊ̀
gbãna. 3 À kínanɛnɔ sɛ̀sɛ nɔnɔ ũ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ basɔɔroo, akũsɔ̃ à nɔ yìgisaridenɔ vĩ
dɔ wàa do kũ basɔɔroo. Akũ a nɔ pìnɔ a sà̰tɛ. 4 Kũ zĩkũ tɛn gɛ̃n, a nɔnɔ tò à tè tãnanɔi, adi
a swɛ̀ kpá Dikiri a Ludaa mámmam lán a de Dauda bàro. 5 À tè Sidɔ̃denɔ tãna Asatorɛi kũ
Amɔninɔ tãna Mɔlɛki kũ Luda zã̀aguo. 6 À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, adi tɛ́i kũ nɛ̀sɛdoo lán a
de Dauda bàro. 7 Akũ à gɛ̀ɛ à tãnagbagbaki bò sɪ̀sɪ̃ kũ à kú Yurusalɛmu ifãboki kpa musu
Mɔabunɔ tãna gina Kɛmɔsinɛ kũ Amɔninɔ tãna gina Mɔlɛkio. 8 Lɛn à kɛ̀ lɛ a buri pãnde
nɔnɔnɛ ń pínki, akũ ò turaretiti kpàta ń tãnanɔnɛ ò sa òḿma.

9 Akũ Dikiri Isarailanɔ Luda pɔ fɛ̃̀ Sulemanui kũ à kpɛ lìnɛ a swɛ̀ kúa doro yãi, zaakũ Dikiri
bò à sùa yã gɛ̀n pla. 10 Bee kũ Dikiri pìnɛ àsun tɛ́ tãnanɔiro, adi yã kũ Dikiri dìtɛ pì maro.
11 Akũ Dikiri pìnɛ: Zaakũ n kɛ̀ lɛ, ńdi zɛ kũ ma bàka kunna kũnwo yã kũ ma dìtɛnnɛoro,
mani kpata símma mà n zɔ̀blerinɔ doke ká n gɛ̃nɛ ũ. 12 Ama n de Dauda yãi mani kɛ lɛ n
gɔrɔaro, n nɛ́n mani kɛnɛ. 13 Bee kũ abireo mani kpata sía pínkiro. Buri lɛu don mani tó n
nɛ́ pìinɛ ma zɔ̀bleri Dauda kũ Yurusalɛmu kũ ma sɛ̀ ma pɔ́ ũo yãi.

Sulemanu ibɛrɛnɔ

14 Akũ Dikiri tò Ɛdɔmu gbɛ̃ Adada kũ à de kínɛ ũ ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ Sulemanuo. 15 Gɔrɔ kũ Dauda
tɛn zɪ̀ ká kũ Ɛdɔmunɔ yã, a zɪ̀karinɔ don'arɛde Yoabu gɛ̀ɛ à Isarailanɔ gɛ̀nɔ vɪ̀, akũ à Ɛdɔmu
bùsu gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ gwe ń pínki. 16 Àkũ kũ a gbɛ̃nɔn kú gwe ari mɔ suddo ari ò gɛ̀ɛ ò Ɛdɔmu
bùsu gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ dɛ̀dɛo ń pínki. 17 Kũ Adada bàa sì, àtɛn tá Misila kũ a de ìba kenɔ. Gɔrɔ
birea sɔ̃ Adada bi kɛfɛnnamɛ. 18 Ò bò Midiã ò gɛ̀ɛ Parani, akũ ò Paranide kenɔ sɛ̀ ò gɛ̀ɛ
kũńwo Misila kína Firi'auna kĩnaa. Firi'auna kpɛ́ kpàa kũ pɔ́bleo kũ zĩtɛo. 19 Adada yã kà
Firi'aunanɛ manamana, akũ à a nanɔ Tapɛnɛsi dakũna kpàa nɔ ũ. 20 Akũ Tapɛnɛsi dakũna
pì nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ, òdi pinɛ Genuba, akũ Tapɛnɛsi nɛ́ pìi gwà Firi'auna ɔnn kũ Firi'auna nɛ́nɔo
lɛɛlɛ. 21 Gɔrɔ kũ Adada kú Misila, à mà kũ Dauda gà akũsɔ̃ a zɪ̀karinɔ don'arɛde Yoabu gà dɔ.
Akũ à pì Firi'aunanɛ: Ǹ ma gba zɛ́ mà tá ma bùsun. 22 Akũ Firi'auna a là à pì: Bɔ́ mɛ́ àtɛn
kĩamma ma kĩnaa, gbasa ń ye ǹ tá n bùsunn? À wèa à pì: Pɔ́ke tɛn kĩamaro, ǹ ma gba zɛ́
dé!

23 Akũ Luda tò dɔ Ɛliada nɛ́ Rɛzɔ̃ kũ à bàa sì a dikiri Zoba kína Adadɛzanɛ yã fùtɛ
Sulemanui. 24 Kũ Dauda Adadɛza gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ, akũ Rɛzɔ̃ gbɛ̃nɔ kàkaraai ò kɛ̀ gbãnamɔnnɛrinɔ
gã̀ ũ, akũ à gɔ̃̀ ń don'arɛde ũ. Ò gɛ̀ɛ ò vùtɛ Damasuku, akũ à gwe sì. 25 Rɛzɔ̃mɛ Isarailanɔ
ibɛrɛ ũ ari Sulemanu wɛ̀ndi lén, yãkete kũ Adada fùtɛo baasi. À kpata blè Siria bùsun, à gì
Isarailanɔ kãi.

Yeroboamu bona Sulemanu kpɛ

[26] Nɛbati nɛ́ Yeroboamu bi Sulemanu ìba kemɛ. Ɛflaimu burimɛ, kũ à bò Zɛrɛda, akũ à bò
Sulemanu kpɛ. A da bi gyaanɔmɛ, a tɔ́n Zɛrua. [27] Lákũ à kɛ̀ nà à bò kína kpɛn dí. Sulemanu
wɛ̀ɛ kũ òdi pi Milo tàta kũ bùsuuo, akũ à a de Dauda wɛ̃tɛ bĩni bò à pɛ̀kɛrɛ. [28] Yeroboamu bi
nɛ́gɔ̃gbɛ̃ laakarideme. Kũ Sulemanu è kɛfɛnna pì kokari vĩ, akũ à a dìtɛ zĩ gbãna kũ Yusufu
burinɔ tɛn kɛ pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. [29] Gɔrɔ birean Yeroboamu bò Yurusalɛmu, akũ à dàkarɛ kũ
annabi Ahia, Silo gbɛ̃o zɛ́n, à uta dufu dana. Ò kú sɛ̀n gwe ń pla. [30] Akũ Ahia a uta dufu
pìi gà à kɛ̃̀ à pàrapara lɛu kuri awɛɛpla. [31] Akũ à pì Yeroboamunɛ à a paranaa pì sɛ́tɛ mèn
kuri, zaakũ Dikiri Isarailanɔ Luda pì: Mani Sulemanu bo kpatammɛ mà Isaraila buri lɛu
kuri kpámma. [32] Mani buri lɛu do tónɛ ma zɔ̀bleri Dauda kũ Yurusalɛmu kũ ma sè Isaraila
buri sĩnda pínki wɛ̃tɛnɔ téo yãi. [33] Mani kɛnɛ lɛ, kũ à ma zukũna à gɛ̀ɛ àtɛn Sidɔ̃denɔ tãna
Asatorɛ kũ Mɔabunɔ tãna Kɛmɔsio kũ Amɔninɔ tãna Mɔlɛkio gbagba yãi. Adi tɛ́mairo, adi
yã kũ à manamɛnɛ kɛro, adi ma ɔdɔki gwaro, à ma dokayãnɔ kũna lán a de Dauda bàro.
[34] Bee kũ abireo mani kpata bo a ɔĩ sãnsãnlo, zaakũ ma gĩnakɛ ma a kɛ̀ kína ũ ari a wɛ̃̀ndi
lɛ́mmɛ ma zɔ̀bleri Dauda kũ ma sè yãi, kũ à ma yãditɛnanɔ kũna akũsɔ̃ à ma ɔdɔki gwà. [35] A
nɛ́n mani kpata sí a ɔĩ mà Isaraila buri lɛu kurinɔ kpámma. [36] Isaraila buri lɛu don mani
tó a nɛ́ pìinɛ, de ma zɔ̀bleri Dauda buri gɔ̃ kí blemɛnɛ Yurusalɛmu gɔrɔ sĩnda pínki, wɛ̃tɛ
kũ ma sè ma tɔ́ gɔ̃ kúaa pìi. [37] Mɔkɔ̃n sɔ̃, ma n sɛ Isarailanɔ kína ũ, de ɲgɔ̃ kí ble pó kũ n pɔ
yeiia pínki. [38] Tó ntɛn yã kũ ma dìtɛnnɛ kɛ pínki, tó ń témai, ntɛn yã kũ à manamɛnɛ kɛ,
tó ntɛni ma ɔdɔki gwa akũsɔ̃ ń ma yãditɛnanɔ kũna lán ma zɔ̀bleri Dauda bà, manigɔ̃ kú
kũnwo, manigɔ̃ n burinɔ ká Isaraila kpatan gɔrɔ sĩnda pínki, lákũ ma Dauda burinɔ kàn nà.
[39] Mani Dauda burinɔ ɛra kpɛ yã kũ ò kɛ̀ɛ pì yãi, ama adi kɛ gɔrɔ sĩnda pínkinlo.

[40] Sulemanu zɛ́ wɛ̀tɛ à Yeroboamu dɛ, akũ à fùtɛ à bàa sì à tà Misila kína Sisaki kĩnaa,
à gɔ̃̀ gwe ari Sulemanu gɛ̀ɛ à gào. [41] Sulemanu yã kparanɔ kũ ɔ̃ndɔ̃yã kũ à kɛ̀nɔ pínki kú
Sulemanu yãnɔ takadan. [42] Sulemanu kɛ̀ Isaraila buri sĩnda pínki kína ũ Yurusalɛmu wɛ̃̀
buplamɛ. [43] Kũ à gà, ò a vĩ̀ a de Dauda wɛ̃tɛn, akũ a nɛ́ Reoboamu vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

12

Isarailanɔ bona Reoboamu kpɛ

[1] Reoboamu gɛ̀ɛ Sɛkɛmu, zaakũ gwen Isaraila buri sĩnda pínki gɛ̀ɛn de ò a ká kína ũ. [2] Kũ
Nɛbati nɛ́ Yeroboamu a baaruu mà, akũ à bò Misila à sù, zaakũ gwen à kun zaa gɔrɔ kũ
à bàa sì Sulemanunɛ. [3] Akũ Isaraila kũ ò kɔ̃ kàkara pìnɔ a sìsi, akũ ò gɛ̀ɛ ò yã ò lɛɛlɛ kũ
Reoboamuo ò pì: [4] N de zĩ gbãna dàwɛrɛ pãsĩpãsĩ. Mɔkɔ̃n sɔ̃, ɲ̀ zĩ gbãna pì kũ aso tìkisi kũ à
dìwɛrɛo lago, óni mì natɛnnɛ. [5] Akũ à wèḿma à pì: À tá gĩa ari gɔrɔ aakɔ̃, gbasa à ɛra à su.
Akũ ò tà.

[6] Kína Reoboamu yã pìi gbã̀ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ò de a de Sulemanu ìba ũnɔnɛ à pì: Yã kpaten a è à
mana mà we gbɛ̃ pìnɔaa? [7] Akũ ò wèa ò pì: Tó n mìi nàtɛńnɛ gbãra, akũ n yã mana wèḿma,
onigɔ̃ de n zɔ̀blerinɔ ũ gɔrɔ sĩnda pínki. [8] Akũ Reoboamu gì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ lɛ́dammai, à gɛ̀ɛ
à yã pìi gbã̀ a ìba kɛfɛnna kũ ò nɛ́ blè lɛɛlɛnɔnɛ. [9] À ń lá à pì: Gbɛ̃ kũ ò pìmɛnɛ mà zĩ gbãna
kũ ma de dàńnɛ lagońnɛ pìnɔ, yã kpaten a è à mana ò sínlaa? [10] Akũ kɛfɛnna pìnɔ wèa ò
pì: Gbɛ̃ kũ ò pìnnɛ n de aso tìkisii dìńnɛ ɲ̀ lagońnɛ pìnɔ, ɲ̀ ońnɛ n ɔnɛkparɛ gbìgiri de n de
pila. [11] N de aso tìkisii dìńnɛ, mɔkɔ̃n sɔ̃, ĩni aso pì karańnɛ. N de wɛ́ tã̀ḿma kũ flã̀aomɛ, ama
flã̀ lèden ĩni wɛ́ tãoḿma.

[12] A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ Yeroboamu kũ Isarailanɔ èra ò sù ò Reoboamu lè ń pínki, lákũ à òńnɛ
nà à pì, ò ɛra ò su gɔrɔ aakɔ̃ gbɛra. [13] Akũ kína gì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ lɛ́dammai à yã wèḿma pãsĩpãsĩ.
[14] À tɛ̀ kɛfɛnnanɔ lɛ́dammai à pì: Aso tìkisin ma de dìárɛ, makũ sɔ̃ mani aso pì karaárɛmɛ.
Flã̀an ma de wɛ́ tã̀oáwa, makũ sɔ̃, flã̀ lèden mani wɛ́ tãoáwa. [15] Akũ kína gì Isarailanɔ yã
mai, zaakũ yã pìi bò Dikiri kĩnaamɛ, de yã kũ à ò Nɛbati nɛ́ Yeroboamunɛ annabi Ahia, Silo
gbɛ̃ gãi le à kɛ yãi.

[16] Kũ Isarailanɔ è kína gì ń yã mai, ò pìnɛ:

Ó bàka kú kũ Daudaoro,
ó lɛ́ kú Yɛsɛ nɛ́ yãnlo.

Isarailanɔ, á baadi tá a bɛa!
Dauda buri, ǹ n zĩda bɛ kũ!
Akũ Isarailanɔ tà ń bɛa. [17] Isaraila kũ ò kú Yuda burinɔ wɛ̃tɛ gũnnɔn Reoboamu gɔ̃̀ ń kína
ũ ado. [18] Kína Reoboamu a zɔ̀zĩ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Adoniramu zĩ̀ Isarailanɔa, akũ ò a pàpa kũ gbɛ̀ɛo
ò a dɛ̀. Akũ kína Reoboamu fùtɛ kũ wãnao à sì a sɔ̃go gũn à bàa sì à tà Yurusalɛmu. [19] Lɛn
Isarailanɔ gì Dauda burinɔi lɛ ari kũ a gbãrao. [20] Kũ Isarailanɔ mà ń pínki kũ Yeroboamu
sù, akũ ò a sìsi kɔ̃kakaranaa gũn, akũ ò a kà Isaraila burinɔ kína ũ. Isaraila buri ke dí zɛ kũ
Dauda burinɔo doro, tó adi kɛ Yuda burinɔ baasiro.

[21] Kũ Reoboamu kà Yurusalɛmu, à Yudanɔ kàkara ń pínki kũ Biliaminu burinɔ. Zĩ̀karii
pìnɔ gbɛ̃nɔn dúbu bakɛ̃ndomɛ. Akũ òtɛn gɛ́ zĩ̀ ká kũ Isarailanɔ, de ò le ò Sulemanu nɛ́
Reoboamu kpata sínɛ ò kpáa dɔ. [22] Akũ Luda yã sù Luda gbɛ̃ kũ òdi pi Semayaa à pì: [23] Ǹ
o Yudanɔ kína Sulemanu nɛ́ Reoboamunɛ kũ Yudanɔ ń pínki kũ Biliaminu burinɔ kũ gbɛ̃
kparanɔ, [24] makũ Dikiri ma pì, àsun gɛ́ zĩ̀ ká kũ á Isaraila dakenɔoro. Á baadi tá a bɛa, zaakũ
yã kũ à kɛ̀ɛ pìi bò ma kĩnaamɛ. Akũ ò yã kũ Dikiri òńnɛ mà ò tà.

[25] Yeroboamu Sɛkɛmu kũ à kú Ɛflaimu gu kpiden bĩni bò, akũ à vùtɛn. Zaa gwen à gɛ̀ɛ à
Pɛniɛli kɛ̀kɛ à kàtɛ. [26] Akũ à laasun lɛ̀ à pì: Oni Dauda buri ɛra kpatammɛ fá! [27] Tó Isarailanɔ
tɛn gɛ́ sa o Dikiri ɔnn Yurusalɛmu, oni ɛra ò zɛ kũ ń dikiri Yudanɔ kína Reoboamuomɛ, oni
ma dɛ ò zɛ kãao. [28] Kũ kína yã pìi gwà, akũ à wura zùsanɛ pì mèn pla, akũ à pì gbɛ̃nɔnɛ:
Isarailanɔ, á gɛna Yurusalɛmu mɔ̀ lɛ. Á dikiri kũ ò á bɔ́tɛ Misilanɔn dí! [29] Akũ à a do dìtɛ
Bɛtɛli, a do sɔ̃ ari Dã. [30] Akũ yã pì gɔ̃̀ńnɛ durunna ũ, òdi gɛ́ donyĩ kɛ a donɛ Bɛtɛli, a do sɔ̃ ari
Dã. [31] Yeroboamu kpɛ́ bò zùu pìnɔnɛ tãnagbagbakinɔa, akũ à gbɛ̃ dìtɛ sa'orinɔ ũ, bee kũ gbɛ̃
kũ ò de Levi buri ũronɔ. [32] Akũ à mɔ sɔraakɔ̃de gɔrɔ gɛ̃rode dìtɛ dikpɛ ũ lán Yudanɔ pɔ́ bà
se, akũ à sa ò tãnagbagbaki kũ à kú Bɛtɛli pìia. À sa ò zùsanɛ kũ à pìi pìnɔa, akũ à sa'orinɔ
dìtɛ gwe. [33] Akũ à sa ò sa'oki kũ à kɛ̀ Bɛtɛli pìia mɔ sɔraakɔ̃de gɔrɔ gɛ̃rode zĩ. Gɔrɔ pìin à dìtɛ
a zĩda pɔyeinaaa dikpɛ ũ Isarailanɔnɛ.

13

Luda gbɛ̃ lékɛna Bɛtɛli sa'okinɛ

[1] Luda gbɛ̃ke bò Yudanɔ bùsun à sù Bɛtɛli lákũ Dikiri dànɛ nà gɔrɔ kũ Yeroboamu zɛna
sa'oki pìi sarɛ de a sa o. [2] Akũ à lɛ́ kɛ̀ sa'oki pìinɛ à pì: Sa'oki, sa'oki, Dikiri pì oni nɛ́ i Dauda
bɛa, oni tɔ́ kpánɛ Yosia. Àkũ mɛ́ ani sa omma kũ tãnagbagbaki sa'ori kũ òtɛn zĩ kɛ lanɔ,
ani bisãsiri wánɔ kpátamma. [3] Gwe gɔ̃̀nɔ Luda gbɛ̃ pì yã pì kɛna sèedaa òńnɛ à pì: Sèeda kũ
Dikiri òn dí. Sa'oki pì ni parakɔ̃rɛ a túbu ni kɔ́tɛ.

[4] Kũ kína Yeroboamu lɛ́ kũ Luda gbɛ̃ pìi kɛ̀ Bɛtɛli sa'oki pìinɛɛ mà, akũ à ɔ dɔ̀a zaa sa'okia
gwe à pì: À a kũ! Akũ ɔ kũ à dɔ̀aa pìi gbã̀gbã, ani fɔ̃ à kòko doro. [5] Akũ sa'oki pìi pàrakɔ̃rɛ a
túbu kɔ̀tɛ lákũ Dikiri dà Luda gbɛ̃ pìinɛ à ò nà. [6] Akũ kína pì Luda gbɛ̃ pìinɛ: Ǹ kútɛ kɛmɛnɛ
Dikiri n Ludanɛ. Ǹ wɛ́ kɛamɛnɛ de ma ɔ le à su a gbèn. Akũ Luda gbɛ̃ pì kútɛ kɛ̀ Dikirinɛ,
akũ a ɔ sù a gbèn lán yã bà. [7] Akũ kína pì Luda gbɛ̃ pìinɛ: Ǹ mɔ́ ò gɛ́ ma bɛa ò pɔ́ ble mà
gba kɛnnɛ. [8] Akũ à pì kína pìinɛ: Bee tó n n aruzɛkɛ kpado kpàma, mani gɛ́ kũnworo. Mani
pɔ́ ble ke mà í mi gu dínlo, [9] zaakũ Dikiri pìmɛnɛ màsun pɔ́ ble laro, màsun í mi laro, akũsɔ̃
màsun ɛra kũ zɛ́ kũ ma suoooro. [10] Akũ à zɛ́ pãnde sè, adi zɛ́ kũ à sùo Bɛtɛli sɛ́ doro.

[11] Annabi zĩ ke kú Bɛtɛli gwe. Kũ a nɛ́nɔ sù, ò yã kũ Luda gbɛ̃ pìi kɛ̀ gwe zĩ birea bàba ń
denɛ kũ yã kũ à ò kínanɛɛo pínki. [12] Akũ ń de ń lá à pì: Zɛ́ kpaten à sɛ̀ɛ? Akũ a nɛ́nɔ zɛ́ kũ
Luda gbɛ̃ kũ à bò Yudanɔ bùsun pìi sɛ̀ɛ òne. [13] Akũ à pìńnɛ: À gàari yĩmɛnɛ zaakinɛ. Akũ ò
yĩ̀nɛ ò a dì a kpɛ. [14] Kũ à pètɛ Luda gbɛ̃ pìii, akũ à a lè vutɛna gbiri lí gbáru. Akũ à a là à pì:
Luda gbɛ̃ kũ à bò Yudanɔ bùsummɛ n ũ yá? À wèa à pì: Makũmɛ! [15] Akũ annabi zĩ pìi pìnɛ:
Ǹ mɔ́ ò gɛ́ ma bɛa, ǹ pɔ́ ble. [16] À wèa à pì: Mani fɔ̃ mà ɛra mà tá kũnworo. Mani fɔ̃ mà pɔ́
ble ke mà í mi kũnwo gu dínlo, [17] zaakũ Dikiri pìmɛnɛ màsun pɔ́ ble ke mà í mi laro, akũsɔ̃
màsun tá kũ zɛ́ kũ ma suoooro. [18] Akũ annabi zĩ pìi pìnɛ: Annabiin ma ũ lán n bà. Malaika
ke mɛ́ à Dikiri yã òmɛnɛ à pì mà pɛ́tɛnyĩ mà su kũnwo ma bɛa, de ǹ pɔ́ ble ǹ í mi. Ama
ɛ́kɛn annabii pì tɛn to. [19] Akũ Luda gbɛ̃ pìi èra kãao, à pɔ́ blè a bɛa à í mì. [20] Gɔrɔ kũ ò vutɛna

pɔ́blei, Dikiri yã sù annabi zĩ kũ à sù kãaoo pìia, [21] akũ à wiki lɛ̀ Luda gbɛ̃ kũ à bò Yudanɔ
bùsun pìia à pì: Dikiri n Luda pì, lákũ n gi a yã mai nà, ńdi yã kũ à ònnɛ maro, [22] n ɛra n su
n pɔ́ blè n í mì gu kũ à ònnɛ ǹsun pɔ́ blenlo ǹsun í minlo pìi, oni n vĩ kũ n dizinɔoro. [23] A
pɔ́blena kũ a íminaaoo gbɛra, annabi kũ à sù kãao pìi gàarii yĩ̀nɛ zaakia. [24] Kũ à dà zɛ́n, akũ
à kpàkũ kũ músuuo, akũ músuu pì a dɛ̀. A gɛ̀ɛ gɔ̃̀ ditɛna zɛ́n, akũ zaaki kũ músuuo gɔ̃̀ zɛna
a gɛ̀ɛ pìii. [25] Kũ gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃tɛnɔ a gɛ̀ɛ è wutɛna zɛ́n gwe kũ músu kũ à zɛna a sarɛo, akũ
ò gɛ̀ɛ ò a baaruu kpà wɛ̃tɛ kũ annabi zĩ pì kún. [26] Kũ annabi kũ à sù kãaoo pì a baaruu mà,
à pì: Luda gbɛ̃ kũ à gì Dikiri yã main gwe. Akũ Dikiri a kpà músuua, à a ɛ̀'ɛ à dɛ̀ lákũ Dikiri
òne nà. [27] Akũ à pì a nɛ́nɔnɛ: À gàari yĩmɛnɛ zaakinɛ. Akũ ò yĩ̀nɛ. [28] À dà zɛ́n, akũ à gɛ̀ɛ à a
gɛ̀ɛ lè wutɛna, zaaki kũ músuuo zɛi. Músuu pì dí gɛ̀ɛ pì sóro akũsɔ̃ adi zaaki pì ɛ́'ɛro. [29] Akũ
annabii pìi Luda gbɛ̃ pìi gɛ̀ɛ sɛ̀ à dì zaaki musu à sùo a bɛ wɛ̃tɛn, de à gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ à a vĩ. [30] Akũ
à a vĩ̀ a zĩda mirawɛɛn, à ɔ́ɔ dɔ̀ à pì: Waiyoo ma gbɛ̃! [31] Kũ à a vĩ̀ à làka, à pì a nɛ́nɔnɛ: Tó ma
ga, à ma vĩ mirawɛɛ kũ ma Luda gbɛ̃ pìi vĩ̀n à ó gɛ̀ kpákũsũ. [32] Zaakũ yã kũ Dikiri dànɛ à ò
Bɛtɛli sa'oki musu kũ tãnakpɛ kũ ò kú Samaria bùsu wɛ̃tɛ tãnagbagbakianɔ ni kɛ yãpura.
[33] Bee kũ abireo Yeroboamu dí kpɛ li a yãvãnikɛnaanɛro, à èra à Isaraila buri sĩnda pínki
dìtɛ tãnagbagbaki sa'orinɔ ũ dɔ. Gbɛ̃ kũ ò ye ò gɔ̃ tãnagbagbaki sa'orinɔ ũn à ń ké a ũ.
[34] Durunna kũ à tò ò Yeroboamu burinɔ dúgu zɔ̃̀ ò làka andunia gũnn gwe.

14

Annabi Ahia yã kũ ani Yeroboamu le onaa

[1] Gɔrɔ birea gyã Yeroboamu nɛ́gɔ̃gbɛ̃ Abia kù̃. [2] Akũ Yeroboamu pì a nanɔnɛ: Ǹ futɛ ǹ n
zĩda litɛ, de òsun n dɔ̃ ma nɔ ũro, ǹ gɛ́ Silo. Annabi Ahia kú gwe. Àkũ mɛ́ à pìmɛnɛ manigɔ̃
de Isarailanɔ kína ũ. [3] Ǹ burodi sɛ́ mèn kuri kũ kàranɔ kũ zɔ́ tùruuo, ǹ gɛ́onɛ. Ani yã kũ
ani né pì le onnɛ. [4] Akũ Yeroboamu nanɔ kɛ̀ lɛ, à fùtɛ à gɛ̀ɛ Silo à gɛ̃̀ Ahia bɛa. Ahia wɛ́ dí
gu e doro, zaakũ à zĩ kù̃ a wɛ́ gɔ̃̀ dãadãa. [5] Dikiri gĩnakɛ à ò Ahianɛ kũ Yeroboamu nanɔ nɛ́
tɛn gyã kɛ, akũ àtɛn su à yã gbɛkamma. Ǹ onɛ lán dí bà lán dí bà, zaakũ tó à sù, ani a zĩda
litɛnnɛ gbɛ̃ pãnde ũmɛ.
[6] Kũ Ahia a gɛ̀sɛ kĩnii mà, àtɛn gɛ̃ kpɛ́n, à pì: Ǹ gɛ̃ Yeroboamu nanɔ! Bɔ́yãin n n zĩda lìtɛ
lɛɛ? Yã pãsĩn Luda pì mà onnɛ. [7] Ǹ gɛ́ ǹ o Yeroboamunɛ, Dikiri Isarailanɔ Luda pì, akãamɛ
a n sɛ n gbɛ̃nɔ té, a n kɛ a gbɛ̃ Isarailanɔ don'arɛde ũ. [8] A kpataa bò Dauda burinɔ ɔĩ, akũ
a n kan, ama ń de lán a zɔ̀bleri Dauda bàro, kũ à a yãditɛnanɔ kũna, à téi kũ nɛ̀sɛdoo à yã
kũ á yeii kɛ̀. [9] N yã vãni kɛ̀ de gbɛ̃ kũ ò dònnɛ arɛnɔla, n gɛ n tãnanɔ kɛ̀ n zĩdanɛ, mɔ̀ kũ n
kàsanɔ, akũ n kpɛ lìarɛ, n a pɔ fɛ̃̀. [10] Abire yãin áni ásaru zĩ n burinɔa, áni n gɔ̃gbɛ̃nɔ kakatɛ
Isarailanɔ gũn zɔ̀nɔ kũ zĩdadenɔ ń pínki, áni té na n bɛa, lákũ òdi té na zùgbɔ̃ɔa nà ari à
té kũ à láka pínki. [11] Gbɛ̃danɔ ni n buri kũ oni gaga wɛ̃tɛnnɔ só, bãnɔ ni n gbɛ̃ kũ oni gaga
sɛ̃̀nnɔ ble. Dikiri mɛ́ à ò lɛ. [12] Mɔkɔ̃n sɔ̃ nɔgbɛ̃, ǹ futɛ ǹ tá bɛ. Tó n gɛ̀sɛɛ pɛ̀tɛ wɛ̃tɛ gũn gɔ̃̀nɔ,
né pì ni ga. [13] Isarailanɔ ni a gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ ò a vĩ. Yeroboamu burinɔ té ń pínki, àpiin oni vĩ ado,
zaakũ àkũmɛ ado Dikiri Isarailanɔ Luda yã mana lèa Yeroboamu ɔnn. [14] Dikiri ni kína pãnde
ditɛ a gbɛ̃ Isarailanɔnɛ. Àkũ mɛ́ ani Yeroboamu burinɔ dɛdɛ. Gbãra día! Bɔ́ɔɔ? Lɛmɛ, tera
dí! [15] Dikiri ni gò tɔ̃ Isarailanɔa, oni gɔ̃ lán leba kũ àtɛn yĩgã í gũn bà. Ani Isarailanɔ bɔtɛ
bùsu mana kũ à kpà ń dizinɔa dín à ń fãkɔ̃a Yuflati bara dire, kũ ò Asatorɛ lí pɛ̀tɛpɛtɛ ò
Dikiri pɔ fɛ̃̀onɛ yãi. [16] Ani Isarailanɔ kpáḿma durunna kũ Yeroboamu kɛ̀ à Isarailanɔ dà a
kɛnan yãi.
[17] Akũ Yeroboamu nanɔ fùtɛ àtɛn tá. Kũ à kà Tiza, kũ à gɛ̀sɛɛ zɛ̀ kpɛ́lɛlɛa gɔ̃̀nɔ, akũ
nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìi gà. [18] Ò a vĩ̀, akũ Isarailanɔ ɔ́ɔ dɔ̀ ń pínki lákũ Dikiri ò a zɔ̀bleri annabi Ahia
gãi nà. [19] Yeroboamu yã kparanɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛna takadan, zĩ̀ kũ à kànɔ kũ
a kíkɛyãnɔ pínki. [20] Yeroboamu kí blè wɛ̃̀ baro awɛɛplamɛ. Kũ à gà, akũ a né Nadabu vùtɛ a
gɛ̃nɛ ũ.

Yudanɔ kína Reoboamu

[21] Sulemanu né Reoboamumɛ Yudanɔ kína ũ. À kí blè a wɛ̃̀ bupla awɛɛdodemmɛ, akũ
à kí blè Yurusalɛmu wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛpla, wɛ̃tɛ kũ Dikiri sè Isaraila buri sĩnda pínki wɛ̃tɛnɔ
tɛ́ de a tɔ́ gɔ̃ kúa. A da tɔ́n Naama, Amɔni burimɛ. [22] Yudanɔ yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, ò a
pɔ fɛ̃̀nɛ de ń dizinɔla ń pínki ń durunna kũ ò kɛ̀ yãi. [23] Ò tãnagbagbakinɔ bò ń zĩdanɛ sɩ̃̀sɩ̃
lei sĩnda pínki musu kũ lí zɔ̃kɔ̃ sĩnda pínki gbáruo, ò gbɛ̀nɔ kũ línɔ pɛ̀tɛpɛtɛn. [24] Bee se
tãnagbagbaki karuanɔn kú Isarailanɔ bùsun gɔ̃gbɛ̃̀nɔ kũ nɔgbɛ̃̀nɔ. Lɛmɛ Isarailanɔ buri kũ
Dikiri pɛ̀ḿmaǵnɛnɔ dà vãninɔ sɛ̀tɛ lɛ pínki.

[25] Kína Reoboamu kíblena wɛ̃̀ sɔɔrode gũnn Misila kína Sisaki sù à lɛ̀tɛ Yurusalɛmua. [26] À
Dikiri ɔn aruzɛkɛnɔ kũ kínabɛ pɔ́nɔ nàkɔ̃a à wura sɛ̃gbako kũ Sulemanu pìnɔ sɛ̀tɛ pínki.
[27] Akũ kína Reoboamu sɛ̃gbako pìnɔ gɛ̃nɛ pì kũ mɔ̀gotɛ̃o à nà a bɛ dogari don'arɛdenɔnɛ ń
ɔĩ a bɛ kpélɛlɛa. [28] Tó kína tɛn gɛ́ Dikiri ɔnn, dogarii pìnɔ dìgɔ̃ sɛ̃gbako pìnɔ kũna. Tó ò èra
ò sù, òdi ɛra ò kátɛ ń kpén.

[29] Reoboamu yã kparanɔ kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛna takadan.
[30] Reoboamu kũ Yeroboamuo dìgɔ̃ zɩ̃̀ ká kũ kɔ̃o gɔrɔ sĩnda pínki. [31] Kũ Reoboamu gà, ò a
mira kpàkũsũ kũ a dizinɔo Dauda wɛ̃tɛn. A da tɔ́n Naama, Amɔni burimɛ. Akũ a né Abia
vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

15

*Yudan*ɔ kína Abia

[1] Nɛbati né Yeroboamu kíblena wɛ̃̀ baro plansaride gũnn Abia gɔ̃̀ Yudanɔ kína ũ [2] à kí blè
Yurusalɛmu wɛ̃̀ aakɔ̃mɛ. A da tɔ́n Maaka, Abusalomu burimɛ. [3] À durunna kũ a de kɛ̀nɔ kɛ̀
pínki, adi a zĩda kpá Dikiri a Ludaa lán a dizi Dauda bàro. [4] Ama Dauda yãin Dikiri a Luda
tò a buri kí blè Yurusalɛmu, à a buri pìi dìtɛ a gɛ̃nɛ ũ à tò Yurusalɛmu gbãna lè. [5] Zaakũ
Dauda yã kũ Dikiri yeii kɛ̀, adi gí yã kũ Dikiri dìtɛnɛ mairo ari a wɛ̃̀ndi lén, tó adi kɛ yã kũ
à kɛ̀ Iti buri Urianɛ baasiro.

[6] Abia kũ Yeroboamuo dìgɔ̃ zɩ̃̀ ká kũ kɔ̃o ari Abia wɛ̃̀ndi lén. [7] Abia yã kparanɔ kũ yã kũ
à kɛ̀nɔ pínki kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛna takadan. [8] Kũ à gà, ò a vɩ̃̀ Dauda wɛ̃tɛn, akũ a né
Asa vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

*Yudan*ɔ kína Asa

[9] Isarailanɔ kína Yeroboamu kíblena wɛ̃̀ barode gũnn Asa gɔ̃̀ Yudanɔ kína ũ, [10] akũ à kí
blè Yurusalɛmu wɛ̃̀ bupla awɛɛdo. A dai tɔ́n Maaka, Abusalomu burimɛ. [11] Kína Asa yã kũ
Dikiri yeii kɛ̀ lán a dizi Dauda bà. [12] À pɛ̀ tãnagbagbaki karuanɔa a bùsun, akũ à tãna kũ a
dizinɔ kɛ̀nɔ kɔ̀tɛ pínki. [13] Bee se à a dai Maaka bò kpatan, kũ à Asatorɛ lí ginaa pɛ̀tɛ yãi.
Kína Asa lí pìi zɔ̃̀ à té nàa Kidironu guvutɛn. [14] À a zĩda kpà Dikiria ari a wɛ̃̀ndi lén, ama adi
tãnagbagbaki kũ ò bònɔ gbororo. [15] À wura kũ andurufuuo kũ pɔ́ pãnde kũ akãa kũ a deo
dìtɛ Dikiri pɔ́ ũnɔ sɛ̀tɛ à kàtɛ Dikiri ɔnn.

[16] Asa kũ Isarailanɔ kína Baasao dìgɔ̃ zɩ̃̀ ká kũ kɔ̃o ari ń kíblena lén. [17] Baasa mé à gɛɛ à lɛ̀tɛ
Yudanɔ bùsuua, akũ àtɛn bĩni bo à lika Ramai, de gbɛ̃̀ke sún bo ke à gɛ̃ Yudanɔ kína Asa
bùsunlo yãi. [18] Akũ Asa andurufu kũ wura kũ à gɔ̃̀ Dikiri ɔn laasinnɔ sɛ̀tɛ kũ pɔ́ kũ ò kú a
bɛ laasinnɔ, à nà a ìbanɔnɛ ń ɔĩ, akũ à ń zĩ Damasuku, Siria bùsu kína Bɛnadada, Tabirimɔ
né, Ɛziɔ̃ daikore kĩnaa à pì: [19] Ò lédokɔ̃nɔ kɛ lákũ ma de kũ n deo kɛ̀ nà yã. A andurufu kũ
wuraaon dí. Ǹ lédokɔ̃nɔ kũ ń vĩ kũ Isarailanɔ kína Baasao gboro, de à gomala kũ a zɩ̃̀karinɔ.
[20] Akũ Bɛnadada lédokɔ̃nɔ kɛ̀ kũ Asao à a zɩ̃̀karinɔ gbàrɛ ò gɛɛ ò lɛ̀tɛ Isaraila wɛ̃tɛnɔa. Ò Iyon
sì kũ Dão kũ Abɛli Bɛtɛmakao kũ Gɛnɛsarɛti guo kũ Nafatali burinɔ guo dɔ pínki. [21] Kũ Baasa
a baaruu mà, akũ à bĩnibona Ramaii tò à tà Tiza. [22] Akũ kína Asa kpàkpaa kɛ̀ Yudanɔnɛ ń
pínki, adi gbɛ̃̀ke tɛ̃̀ boro à pì, ò Rama gbɛ̀nɔ kũ lí kũ Baasa tɛn bĩni boonɔ sɛ́tɛ. Akũ à bĩni
bòo à lìka Gɛba kũ à kú Biliaminu burinɔ gui kũ Mizipao. [23] Kína Asa yã kparanɔn kú Yudanɔ
kínanɔ gĩayãkɛna takadan, a nɛ́gɔ̃gbɛ̃̀kɛyãnɔ kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki kũ wɛ̃tɛ bĩni kũ à bònɔ.
Kũ à zĩ kɩ̃̀, gyã a kɩ̃̀ a gbálanɔa. [24] Kũ à gà, ò a mira kpàkũsũ kũ a dizinɔ a dizi Dauda wɛ̃tɛn,
akũ a né Yosafata vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

*Isarailan*ɔ kína Nadabu
25 Yudanɔ kína Asa kíblena wɛ̃̀ plade gũnn Yeroboamu né Nadabu kɛ̀ Isarailanɔ kína ũ à
kí blè wɛ̃̀ plamɛ. 26 À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ à zɛ̀ kũ yã kũ a de kɛ̀ à Isarailanɔ dà durunna
gũnwo. 27 Ahia né Baasa, Isaka buri lɛ́ kpàkũsũi gɔrɔ kũ àkũ kũ Isarailanɔ tɛn lika Filisitini
wɛ̃tɛ Gibetɔ̃i, akũ à a dɛ̀ gwe. 28 À a dɛ̀ Yudanɔ kína Asa kíblena wɛ̃̀ aakɔ̃de gũmmɛ, akũ à
vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ. 29 Kũ à nà kíblenaaa, akũ à Yeroboamu burinɔ dɛ̀dɛ ń pínki, adi ń gbɛ̃ke tóro,
à ń kákatɛ lán Dikiri ò a zɔ̀bleri Ahia, Silo gbɛ̃ gãi nà. 30 Yã pìi kɛ̀ lɛ durunna kũ Yeroboamu
kɛ̀ yãi, kũ à Isarailanɔ dà a kɛnan à Dikiri Isarailanɔ Luda pɔ fɛ̃̀onɛ. 31 Nadabu yã kparanɔ
kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. 32 Kína Asa kũ Isarailanɔ
kína Baasao zĩ̀i kà kũ kɔ̃o ari ń kíblena lɛ́mmɛ.

*Isarailan*ɔ kína Baasa
33 Yudanɔ kína Asa kíblena wɛ̃̀ aakɔ̃de gũnn Ahia né Baasa kɛ̀ Isarailanɔ kína ũ. À kí blè
Tiza wɛ̃̀ baro awɛɛsiikɔ̃. 34 À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ à zɛ̀ kũ Yeroboamu yãkɛnaao kũ durunna
kũ à Isarailanɔ dà a kɛnanwo.

16

1 Dikiri yã sù Anani né Yehua, akũ à yã ò Baasanɛ à pì: 2 Ma n bo bùsutitin, ma n kɛ
ma gbɛ̃ Isarailanɔ don'arɛde ũ, akũ n zɛ kũ Yeroboamu yãkɛnaao n ma gbɛ̃ Isarailanɔ dà
durunnakɛnan, akũ ń durunna pìnɔ ma pɔ fɛ̃̀. 3 Mɔkɔ̃n kũ n burinɔ, mani á dúgu zɔ̃mɛ sà.
Mani kɛ n ɔnnnɛ lákũ ma kɛ̀ Nɛbati né Yeroboamu ɔnnnɛ nà. 4 Gbɛ̃danɔ ni n gbɛ̃ kũ oni
gaga wɛ̃tɛ gũnnɔ só, bãnɔ ni n gbɛ̃ kũ oni gaga sɛ̃̀nnɔ ble. 5 Baasa yã kparanɔ, yã kũ à kɛ̀nɔ
kũ a nɛ́gɔ̃̀gbɛ̃̀kɛyãnɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. 6 Kũ Baasa gà, ò a vĩ̀ Tiza,
akũ a né Ela vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.
7 Dikiri yã pìi ò Baasanɛ kũ a burinɔ annabi Yehu, Anani né gãi, yã vãni kũ à kɛ̀ à Dikiri
pɔ fɛ̃̀onɛ lákũ Yeroboamu burinɔ kɛ̀ nà yãi kũ Yeroboamu buri kũ à ń kakatɛnɔ yão dɔ.

*Isarailan*ɔ kína Ela
8 Yudanɔ kína Asa kíblena wɛ̃̀ baraasɔɔro awɛɛdode gũnn Baasa né Ela kɛ̀ Isarailanɔ kína
ũ à vùtɛ Tiza wɛ̃̀ pla. 9 A ìbanɔ do Zimirimɛ a sɔ̃̀gonɔ kpado gbɛ̃ zɔ̃̀kɔ̃ ũ, akũ à lɛ́ kpàkũsũi
kũńwo. Gɔrɔ kũ í Ela kũ̀ a bɛgwari Aza kpɛ́n zaa Tiza, 10 akũ Zimiri gɛ̃̀ à a dɛ̀ Asa kíblena
wɛ̃̀ baraasɔɔro awɛɛplade gũn, akũ à vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ. 11 Kũ à kí blè gɔ̃̀nɔ, akũ à Baasa burinɔ
dɛ̀dɛ ń pínki, adi gɔ̃̀gbɛ̃ ke tó a danɛnɔ ke a gbɛ̃̀nnanɔ téro. 12 À Baasa buri pìnɔ kàkatɛ ń
pínki, lákũ Dikiri ò annabi Yehu gãi nà. 13 Baasa kũ a né Elao Dikiri Isarailanɔ Luda pɔ fɛ̃̀nɛ
durunna kũ ò kɛ̀ tãna pãpãnɔ yã musu, akũ dɔ ò Isarailanɔ dà a kɛnan yãi. 14 Ela yã kparanɔ
kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛna takadan.

*Isarailan*ɔ kína Zimiri
15 Yudanɔ kína Asa kíblena wɛ̃̀ baraasɔɔro awɛɛplade gũnn Zimiri kí blè Tiza gɔrɔ suppla.
Gɔrɔ birea Isaraila zĩ̀karinɔ bùra kú Filisitini wɛ̃tɛ Gibetɔ̃ sarɛ. 16 Kũ zĩ̀karii pìnɔ mà Zimiri
lɛ́ kpàkũsũ kũ gbɛ̃̀nɔ kínai à a dɛ̀, akũ ò ń don'arɛde Ɔmiri kà Isarailanɔ kína ũ ń bùran gwe
gɔ̃̀nɔ. 17 Akũ Ɔmiri kũ Isaraila zĩ̀karinɔ fùtɛ Gibetɔ̃ ò gɛ̀ɛ ò lìka Tizai. 18 Kũ Zimiri è ò a wɛ̃tɛ
sìawa, akũ à dìdi à gɛ̃̀ a bɛ kpɛ́didikɔ̃ana musu gũn à tɛ́ nàa, akũ à tɛ́ kũ̀ à gà 19 durunna
kũ à kɛ̀ yãi. À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ à zɛ̀ kũ Yeroboamu yãkɛnaao. À durunna kɛ̀, akũ dɔ à
Isarailanɔ dà a kɛnan. 20 Zimiri yã kparanɔ kũ lɛ́ kũ à kpàkũsũ kũńwo Elaiio kú Isarailanɔ
kínanɔ gĩayãkɛna takadan.

*Isarailan*ɔ kína Ɔmiri
21 Isarailanɔ kpàatɛ lɛu pla. Ń kpadonɔ ye ò Ginati né Tibini ká kína ũ, ń kpadonɔ sɔ̃,
Ɔmiri. 22 Kũ gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kũ Ɔmirionɔ gbãna de gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kũ Ginati né Tibinionɔla, akũ
ò Tibini dɛ̀, Ɔmiri kí blè. 23 Yudanɔ kína Asa kíblena wɛ̃̀ baraakuri awɛɛdode gũnn Ɔmiri
kɛ̀ Isarailanɔ kína ũ, à kí blè wɛ̃̀ kuri awɛɛpla. À kɛ̀ Tiza wɛ̃̀ suddo, 24 akũ à Samaria sĩ̀sĩi lù
Sɛmaa kũ andurufuuo kiloo baaakɔ̃ akuri, akũ à wɛ̃tɛ kàtɛa à tɔ́ kpànɛ Samaria kũ Sɛma mé

à sì̀sĩi pì vĩ yã yãi. [25] Ɔmiri yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ à durunna kɛ̀ de gbɛ̃ kũ ò dònɛ arɛnɔ póla ń pínki. [26] À zɛ̀ kũ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu yãkɛnaao pínki. À Dikiri Isarailanɔ Luda pɔ fɛ̃̀nɛ kũ durunna kũ à kɛ̀ tãna pãpãnɔ yã musuo à Isarailanɔ dà a kɛnan dɔ. [27] Ɔmiri yã kparanɔ kũ yã kũ à kɛ̀nɔ kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃̀kɛyãnɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛna takadan. [28] Kũ à gà, ò a vì̀ Samaria, akũ a nɛ́ Ahabu vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

*Isarailan*ɔ kína Ahabu

[29] Yudanɔ kína Asa kíblena wɛ̀̃ bupla plansaride gũnn Ɔmiri nɛ́ Ahabu kɛ̀ Isarailanɔ kína ũ à kí blè Samaria wɛ̀̃ baro awɛɛplamɛ. [30] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ de gbɛ̃ kũ ò dònɛ arɛnɔ póla ń pínki. [31] A zɛna kũ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu durunnakɛnaao dí kɛnɛ yãke ũro, akũ à Sidɔ̃denɔ kína Ɛtabaali nɛ́nɔgbɛ̃̀ Yɛzɛbɛli sɛ̀ nɔ ũ, akũ à nà Baali tãnagbagbanaaa, àdigɔ̃ kútɛnɛ. [32] À kpɛ́ bò Baalinɛ Samaria, akũ à a gbagbaki pɛ̀tɛ kpɛ́ pìi gũn. [33] À Asɛra lí pɛ̀tɛn dɔ à ɛ̀ra à Dikiri Isarailanɔ Luda pɔ fɛ̃̀nɛ de Isarailanɔ kína kũ ò dònɛ arɛnɔ póla ń pínki.

[34] Ahabu gɔrɔan Bɛtɛli gbɛ̃ Iyɛli Yɛriko kɛ̀kɛ à kàtɛ. Kũ à a bĩni ɛ̃ pɛ̀tɛ, akũ a daudu Abiramu gà. Kũ à a zɛ́ gbànɔ pɛ̀tɛ, akũ a nɛ́ kpɛde Segubu gà lákũ Dikiri ò Nuni nɛ́ Yɔsua gãi nà.

17

*Kãakãannan*ɔ annabi Iliasu gwanaa

[1] Tisibɛ gbɛ̃ Iliasu bò a bɛa Giliada bùsun à gɛ̀ɛ à Ahabu lè à pì: Kũ Dikiri Isarailanɔ Luda kũ matɛn doi kunnaao, zaa wɛ̀̃nla plí ni kpáro, legũ ni maro, séde gɔrɔ kũ ma ò baasiro.

[2] Akũ Dikiri yã sù Iliasua à pì: [3] Ǹ futɛ ǹ gɛ́ ifãboki kpa, ǹ utɛ Kɛriti swawɛɛn Yoda bara dire kpa. [4] Ĩnigɔ̃ swa pì í mi. Ma dìtɛ kãakãannanɔnɛ ògɔ̃ n gwa gwe. [5] Akũ à gɛ̀ɛ à kɛ̀ lákũ Dikiri òarɛ nà, à vùtɛ Kɛriti swawɛɛn Yoda bara dire kpa. [6] Kãakãannanɔ dìgɔ̃ sunɛ kũ burodiio kũ nɔ̀bɔɔo kɔnkɔ kũ ɔkɔsio, akũ àdigɔ̃ swa pì í mi.

*Zar*ɛfa gyaanɔ Iliasu gwanaa

[7] Gɔrɔ pla gbɛra swa pì í bàba kũ legũ dí ma bùsuu pìnlo yãi. [8] Akũ Dikiri yã sùa à pì: [9] Ǹ futɛ ǹ gɛ́ Zarɛfa Sidɔ̃ bùsun, ǹgɔ̃ kú gwe. Ma gyaanɔ ke dìtɛ àgɔ̃ n gwa gwe. [10] Akũ à fùtɛ àtɛn gɛ́ Zarɛfa. Kũ à kà wɛ̃̀tɛ pìi sarɛ, à gyaanɔ ke lè, àtɛn yàka wɛ gwe. Akũ Iliasu lɛ́ zù gyaanɔ pìii à pì: Ǹ gɛ́ ǹ sumɛnɛ kũ ío, bee fíti, mà mi. [11] Kũ àtɛn gɛ́ tɔ́, Iliasu ɛ̀ra à lɛ́ zùi à pì: Ǹ sumɛnɛ kũ burodi kusuo dɔ. [12] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Kũ Dikiri n Luda kunnaao, bee burodi má vĩro, séde wísiti okũ do kũ à gɔ̃̀ gbaka gũn kũ nísio fíti tùruu gũn baasiro. A yàkaan matɛn wɛ la, de mà tá bɛ mà pɔ́ble kɛo, ò ble kũ ma néo ògɔ̃ ga dã. [13] Akũ Iliasu pìnɛ: Ǹsun tó vĩna n kũro. Ǹ gɛ́ ǹ kɛ lákũ n ò nà, ama ǹ burodi kɛo fíti ǹ suomɛnɛ gĩa, gbasa ǹ n pɔ́ kɛ kũ n néo. [14] Zaakũ Dikiri Isarailanɔ Luda pì, wísiti ni láka gbaka pìi gũnlo, akũsɔ̃ nísi ni láka tùruu pìi gũnlo ari gɔrɔ kũ ani tó legũ ma bùsuu pìn. [15] Gyaanɔ pìi gɛ̀ɛ à kɛ̀ lákũ Iliasu òarɛ nà, akũ pɔ́ble mɔ̀ḿma ari gɔrɔ ũgbangba, àpii kũ a bedenɔ kũ Iliasuo. [16] Wísiti dí láka gbaka pìnlo, akũsɔ̃ nísi dí láka tùruu pìnlo, lákũ Dikiri ò Iliasu gãi nà.

[17] Abire gbɛra nɔgbɛ̃ bede pì nɛ́ tɛn gyã kɛ. Kũ gyã gbãna kpà manamana, akũ a wɛ̀̃ndii bò. [18] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì Iliasunɛ: Luda gbɛ̃, bɔ́ mɛ́ à ó ká kũ n su ma kĩnaaa? N su ma durunna dɔ Ludagu de à ma nɛ́ dɛ yãin yá? [19] Akũ Iliasu pìnɛ: Ǹ n nɛ́ pì kpáma. Akũ à nɛ́ pìi sì nɔgbɛ̃ pì ɔĩ à dìdi kãao kpɛ́ musu gu kũ à kìpan. À a wùtɛ a gádoa gwe, [20] akũ à ɔ́ɔ dɔ̀ Dikirinɛ à pì: Dikiri ma Luda, mɔkɔ̃n mɛ́ n tò gyaanɔ kũ ma kipa a bɛa nɛ́ gà n pɔsira kpài yá? [21] Akũ à wùtɛ à a zĩda pòro nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìla gɛ̃̀n aakɔ̃ à ɔ́ɔ dɔ̀ Dikirinɛ à pì: Dikiri ma Luda, ǹ tó a wɛ̀̃ndi ɛra à su a mɛ̀ɛ gũn. [22] Dikiri Iliasu ɔ́ɔ dɔ mà, akũ wɛ̀̃ndii ɛ̀ra à sù nɛ́ pìia à fùtɛ. [23] Kũ Iliasu nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìi sɛ̀ à kìpa kãao, à gɛ̀̃ kãao kpɛ́n, akũ à a kpà a daa à pì: Ǹ gwa, n nɛ́ pìi wɛ̀̃ndii sù! [24] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì Iliasunɛ: Má dɔ̃ sà kũ Luda gbɛ̃mɛ n ũ. Dikiri yã kũ à bò n lén bi yãpuramɛ.

18

Iliasu kũ Obadiao

1 À gɔrɔ pla kɛ̀, akũ Dikiri yã sù Iliasua legũmanasari wɛ̃̀ aakɔ̃de gũn à pì: Ǹ gɛ́ ǹ n zĩda
mɔ Ahabunɛ, mani tó legũ ma a bùsun. 2 Akũ Iliasu fùtɛ àtɛn gɛ́ a zĩda mɔ Ahabunɛ.
Kũ nàa kɛ̀ gbãna Samaria, 3 akũ Ahabu a bɛgwari Obadia sìsi. Obadia pì sɔ̃ à Dikiri vĩna
vĩ manamana. 4 Gɔrɔ kũ Yɛzɛbɛli tɛn Dikiri annabinɔ dɛdɛ yã, akũ Obadia ń gbɛ̃ kenɔ sètɛ
gbɛ̃nɔn basɔɔro à ń útɛ gbɛ̀wɛɛnɔ gũn gbɛ̃nɔn bupla akurikuri, akũ à ń gwá kũ pɔ́bleo kũ ío.
5 Akũ Ahabu pì Obadianɛ: Ò dodo gunɔi ò gɛ́ ísɛ̃bokinɔ kũ swawɛɛnɔn pínki. Òdigɔ̃ dɔ̃ro ke
óni sɛ̃̀ le ò kpá ó sɔ̃nɔa kũ ó baragbãsɔ̃nɔ. 6 Akũ ò gu kpàatɛ, ń baadi a zɛ́ sɛ̀. 7 Kũ Obadia tɛna,
akũ ò kpàkũ kũ Iliasuo. À a dɔ̃̀, akũ à wùtɛ a nèsɛlɛ kutɛna à pì: Ma dikiri Iliasu, mɔkɔ̃mmɛn
gwe yá? 8 Iliasu wèa à pì: Makũmɛ! Ǹ gɛ́ o n dikiriinɛ má kú la. 9 Akũ Obadia pì: Bɔ́ taarin
ma kɛ̀, kũ ntɛn makũ n zɔ̀bleri na Ahabunɛ a ɔĩ à ma dɛɛ? 10 Ma sì kũ Dikiri n Ludao buri
ke bùsu ke kun kũ ma dikiri gì gbɛ̃nɔ zĩḿma ò n wɛtɛnyĩro. Tó ò pì ń kú gwero, àdi tó ò la
damɛ. 11 Akũ ntɛn omɛnɛ dɔ mà gɛ́ mà o ma dikiri Ahabunɛ kũ ń kú la yá? 12 Tó ma da zɛ́n,
manigɔ̃ dɔ̃ gu kũ Dikiri Nini ni n sɛ́ à tá kũnworo. Tó ma gɛ ma ò Ahabunɛ, tó à sù adi n ero,
ani ma dɛmɛ. Makũ n zɔ̀bleri sɔ̃ má Dikiri vĩna vĩ zaa ma kɛfɛnnakɛgɔrɔa. 13 Ma dikiri Iliasu,
kũ Yɛzɛbɛli tɛn Dikiri annabinɔ dɛdɛ, ńdi yã kũ ma kɛ̀ maroo? Makũ mɛ́ ma ń gbɛ̃̃kenɔ sètɛ
gbɛ̃nɔn basɔɔro, ma ń útɛ gbɛ̀wɛɛnɔ gũn gbɛ̃nɔn bupla akurikuri, ma ń gwá kũ pɔ́bleo kũ
ío. 14 Akũ n pìmɛnɛ dɔ mà gɛ́ mà o ma dikiri Ahabunɛ ń kú la yá? Ani ma dɛmɛ. 15 Akũ Iliasu
pì: Ma sì kũ Dikiri Zĩ̀karide kũ matɛn doiio, mani ma zĩda mɔnɛ gbãra sà.

*Iliasu kũ Baali tãnagbagbarin*ɔ Kaamɛli kpi musu

16 Akũ Obadia gɛ̀ɛ à dà Ahabulɛ à yã pìi òn ɛ, akũ Ahabu gɛ̀ɛ da Iliasulɛ. 17 Kũ Ahabu
Iliasu è, à pìnɛ: Isarailanɔ bùsudɛri, mɔkɔ̃mmɛn gwe yá? 18 Akũ Iliasu pì: Adi kɛ makũ
mɛ́ ma Isarailanɔ bùsuu dɛ̀ro, mɔkɔ̃n kũ n de bedenɔ ákɔ̃nɔ mɛ́ a dɛ̀, zaakũ a pã kpà Dikiri
yãditɛnanɔi a tɛ Baalii. 19 Ǹ Isarailanɔ sísi ń pínki, ò dakarɛ Kaamɛli kpi musu lɛɛlɛ kũ Baali
tãnagbagbari gbɛ̃nɔn wàa pla kũ bupla akurio kũ Asɛra tãnade gbɛ̃nɔn wàa pla kũ òdi pɔ́
ble kũ Yɛzɛbɛlionɔ.
20 Ahabu Isarailanɔ sìsi ń pínki, akũ à tãnade pìnɔ kàkara Kaamɛli kpi musu. 21 Akũ Iliasu
nà gbɛ̃nɔi à ń lá à pì: Á laasun nigɔ̃ kpaatɛna ari bɔrɛmɛɛ? Tó Dikiri bi Ludamɛ, à tɛ́i. Tó
Baalimɛ sɔ̃, à tɛ́i. Odi yãke wearo, 22 akũ Iliasu pìńnɛ: Dikiri annabinɔ tɛ́ makũ mɛ́ ma gɔ̃
mado. Baali tãnagbagbarinɔ sɔ̃, gbɛ̃nɔn wàa pla kũ bupla akuriomɛ. 23 À zùsanɔ kpáwá mèn
pla, tãnade pìnɔ à mèn do sɛ́ ò zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ ò ká yàkala, òsun tɛ́ naaro. Makũ se mani a do kɛkɛ
mà ká yàkala, mani tɛ́ naa sero. 24 Mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃ ò Baali sísi, makũ sɔ̃ mani Dikiri sísi. Ń gbɛ̃
kũ à mà, akũ à sù kũ tɛ́o, àkũmɛ Luda ũ. Akũ gbɛ̃ sĩnda pínki pì: Yã manamɛ! 25 Akũ Iliasu
pì tãnade pìnɔnɛ: À zùsa mèn do sɛ́ à kɛkɛ káaku, zaakũ ákɔ̃nɔ mɛ́ á dasi. À á tãna sísi,
ama àsun tɛ́ naaro. 26 Akũ ò zùsa kũ ò kpàḿma sì ò kɛ̀kɛ, akũ òtɛn Baali sísi zaa kɔnkɔ ari
ifãntɛ̃ gɛ̀ɛ káo mìdangura. Òtɛn ũ wã, òtɛn lika sa'oki kũ ò bòoi, òtɛn pi: Baali, ǹ yã mawá!
Bee kũ abireo odi yãke maro, adi yã maḿmaro. 27 Kũ ifãntɛ̃ kà mìdangura, akũ Iliasu tɛni
ń lalandi kɛ à pì: À wiki lɛ́ gbãna à kara, àkũmɛ dikiri ũroo? Ke a laasun tà kpadomɛ. Ke
à gɛ̀ɛ bĩnikpɛ kɛmɛ. Ke à gɛ̀ɛ wɛ̃̃tɛamɛ. Ke àtɛn i omɛ, akũ ádi a vuroo? 28 Akũ òtɛn wiki
lɛ́ kũ kòto gbãnao, òtɛni ń zĩda líli kũ fɛ̃nɛdao kũ sário lákũ òdi kɛ nà, ari aru tɛn pla ń
mèɛa. 29 Kũ ifãntɛ̃ gò mìia, akũ òtɛn yã ya ari sa ɔkɔsi ogɔrɔ gɛ̀ɛ à kào. Bee kũ abireo adi
yãke weḿmaro, adi yã maḿmaro, adi sã kpáńyĩro.
30 Akũ Iliasu pì parinɛ: À namai la! Kũ ò nài ń pínki, akũ à Dikiri gbagbaki kũ à gbòroo
kɛ̀kɛ àtɛn bo. 31 À gbɛ̀ɛ sɛ̀sɛ mèn kuri awɛɛpla Yakubu burinɔ dasi lɛ́n. Yakubun Dikiri yã
òn ɛ yã à pì ògɔ̃ pinɛ sà Isaraila. 32 Kũ à Dikiri gbagbaki pìi bò, akũ à wɛ̀ɛɛ yɔ̃̀ à lìkai. Wɛ̀ɛɛ
pìi kà à í sí lita gɛ̃ro. 33 À yàkaa kà sa'oki pìla, à zùu pìi zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ à kà yàkaa pìia à pì: À í tɔ́
lo siikɔ̃, à ká sa'opɔ pìia kũ yàkaa pìio. 34 Kũ ò tɔ̀, akũ à pì: À ɛra à tɔ́ dɔ. Kũ ò tɔ̀, akũ à pì:
À ɛra à tɔ́ à kɛ gɛ̃̀n aakɔ̃. Akũ ò tɔ̀ ari gɛ̃̀n aakɔ̃. 35 Í pìi bàa lɛ̀ à lìka sa'oki pìii ari wɛ̀ɛɛ pìi
pà. 36 Sa ɔkɔsi ogɔrɔ akũ annabi Iliasu nài à pì: Dikiri, Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Isarailao Luda,

ǹ tó ò dɔ̃ gbãra kũ mɔkɔ̃mmɛ Isarailanɔ Luda ũ akũsɔ̃ n zɔ̀bleriimɛ ma ũ, matɛn yã dí kɛ kũ mɔkɔ̃n mɛ́ n ma dan yãi. 37 Ǹ yã mama Dikiri! Ǹ yã mama, de gbɛ̃ dínɔ le ò dɔ̃ kũ Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ ń Luda ũ akũsɔ̃ ntɛni ń nèsɛ litɛ́ńnɛ de ò ɛra ò summa. 38 Akũ Dikiri tɛ́ sù sa'obɔɔ pìia kũ yàkaao kũ gbɛ̀nɔ kũ bùsuuo, ò tɛ́ kũ, akũ í kũ à kú wèɛɛ pìn bàba. 39 Kũ gbɛ̃nɔ è, akũ ò wùtɛ ń nèsɛlɛ kutɛna ò pì: Dikirimɛ Luda ũ! Dikirimɛ Luda ũ! 40 Akũ Iliasu dàńnɛ à pì: À Baali tãnagbagbarii pìnɔ kũkũ, ń gbɛ̃ke sún pitiáwaro. Kũ ò ń kũkũ, akũ Iliasu gèɛ kũńwo Kisɔ̃ guvutɛn à ń dɛdɛ gwe.

41 Iliasu pì Ahabunɛ: Ǹ gɛ́ pɔ́ ble ǹ í mi, zaakũ ma legũ kĩnii mà dɔ. 42 Akũ Ahabu gèɛ pɔ́ ble à í mi. Akũ Iliasu dìdi à gèɛ Kaamɛli mìsɔ̃ntɛa à vùtɛ à mìi kà tún. 43 À pì a zĩkɛriinɛ: Ǹ gɛ́ gu gwa ísira kpa. Akũ à gèɛ à gwà. Kũ à sù à pì: Pɔ́ke kú gwero. Akũ Iliasu pìnɛ à ɛra à gɛ́ gwa dɔ, akũ à gèɛ lɛ ari gɛ̀n suppla. 44 A gɛ̀n suppladeo zĩkɛrii pìi pì: Ma legũ è lokona sɛrɛrɛ lán ɔla bà, àtɛn futɛ ísira musu. Akũ Iliasu pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ o Ahabunɛ à sõgo dɔ sõnɔa à gɛ̃n à kipa kpia ari legũ gõ gɛ́ a dãdã. 45 Legũ tɛn sísi busɛbusɛ, zàga'ĩa fùtɛ, akũ legũ mà manamana. Ahabu kú sõgon, àtɛn tá Yɛzɛrili. 46 Dikiri gbãna sù Iliasua, akũ à a uta zõkɔ̃ kàkara à kũ̀, à bàa lè à Ahabu kɛ̃̀ ari à gèɛ káo Yɛzɛrili.

19

Dikiri yã'ona kũ Iliasuo Orɛbu

1 Akũ Ahabu yã kũ Iliasu kèɛ bàba Yɛzɛbɛlinɛ pínki, lákũ à tãnade pìnɔ dèdɛ nà kũ fɛ̃nɛdao ń pínki. 2 Akũ Yɛzɛbɛli lɛ́gbãzã kɛ̀ Iliasunɛ à pì: Ari zia mandara'i, tó mádi kɛnnɛ lákũ n kɛ̀ tãnadenɔnɛ nàro, tãnanɔ yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ! 3 Akũ vĩna Iliasu kũ̀, akũ à fùtɛ à bàa sì à a zĩda mìboki wètɛ. Kũ à kà Bɛsɛba, Yudanɔ bùsun, gwen à a zĩkɛrii tòn, 4 akũ à táa ò gbárannan gɔrɔ do. À gèɛ à vùtɛ sɛ̃ lí gbáru, akũ à adua kɛ̀ à le à ga à pì: Dikiri, yã díkĩna mɔ̀ma lɛ. Ǹ ma wɛ̃̀ndi sɛ́ gɔ̃̀nɔ, zaakũ má de ma dizinɔlaro. 5 Akũ à wùtɛ àtɛn i o sɛ̃ lí pì gbáru.

Kãnto malaikaa sù à ɔ kèa à pì: Ǹ futɛ ǹ pɔ́ ble. 6 Kũ Iliasu gu gwà, akũ à kàra asãna è kũ í tùruuo katɛna a mìii. Akũ à pɔ́ blè à í mì à èra à wùtɛ. 7 Dikiri Malaikaa èra à sù a gɛ̃̀n pladeo, à ɔ kèa à pì: Ǹ futɛ ǹ pɔ́ ble, zaakũ tá gbã̀nan ntɛn su o. 8 Akũ à fùtɛ à pɔ́ blè à í mì. Pɔ́ble pìi tò à gbãna lè, akũ à táa ò gɔrɔ bupla fãnantɛ̃ kũ gwãanio ari à gèɛ à kà Luda kpi kũ òdi pi Orɛbua. 9 Akũ à gɛ̃̀ gbèwɛɛn à ì gwe, akũ Dikiri yã sùa à pì: Iliasu, bɔ́n ntɛn kɛ laa? 10 À wèa à pì: Dikiri Luda Zĩ̀karide, ma laakarii fùtɛ manamana, zaakũ Isarailanɔ pã kpà n bàka kunna kũńwo yãi, akũ ò n gbagbakinɔ gbòro ò n annabinɔ dèdɛ kũ fɛ̃nɛdao. Makũ mɛ́ ma gõ mado, akũ òtɛni ma wɛ se. 11 Akũ Dikiri pì: Ǹ bo ǹ gɛ́ zɛ ma arɛ kpi musu, mani gɛ̃tɛ n arɛ.

Zàga'ĩa gbãna fùtɛ, àtɛn kpi pìnɔ para àtɛn gbènɔ wíwi Dikiri arɛ, ama Dikiri kú ĩa pìi gũnlo. Ĩa pìi gbɛra zĩtɛ yĩ̀gãyĩgã, ama Dikiri kú zĩtɛ yĩgãyĩgãnaa pìi gũnlo. 12 Zĩtɛ yĩgãnaa pìi gbɛra akũ tɛ́ bò, ama Dikiri kú tɛ́ pìi gũnlo. Tɛ́ pìi gbɛra akũ kòto busɛɛ bò tɛɛnɛ. 13 Kũ Iliasu kòtoo pìi mà, à a uta zõkɔ̃ kù a wɛ́a. Akũ à bò à gèɛ à zè gbèwɛɛɛ pì lɛ́a, à mà ò pìarɛ: Iliasu, bɔ́n ntɛn kɛ laa? 14 À wèa à pì: Dikiri Luda Zĩ̀karide, ma laakarii fùtɛ manamana, zaakũ Isarailanɔ pã kpà n bàka kunna kũńwo yãi, akũ ò n gbagbakinɔ gbòro ò n annabinɔ dèdɛ kũ fɛ̃nɛdao. Makũ mɛ́ ma gõ mado, akũ òtɛni ma wɛ se. 15 Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ ɛra ǹ tá Damasuku gbárannan. Tó n ka gwe, ǹ Azaili ká Siria kína ũ, 16 ǹ Nimisi daikore Yehu ká Isarailanɔ kína ũ, ǹ Abɛli Mɛɔla gbɛ̃ Safata né Ɛlisa kɛ n gɛ̃nɛ ũ annabi ũ. 17 Gbɛ̃ kũ bò Azaili fɛ̃nɛda léi, Yehu mɛ́ ani a dɛ. Tó à bò Yehu fɛ̃nɛda léi sõ, Ɛlisa mɛ́ ani a dɛ. 18 Bee kũ abireo má Isarailanɔ kũna gbɛ̃nɔn dúbu suppla, kũ ń gbɛ̃ke dí kútɛ Baalinɛ à lɛ́ pèaro.

Ɛlisa sisinaa

19 Akũ Iliasu fùtɛ à bò gwe à gèɛ à Safata né Ɛlisa lè, àtɛn bú wí kũ zùnɔ swa kuri awɛɛpla. Àkũ mɛ́ à tɛ́ zù swa kpɛdei. Akũ Iliasu nài à a gyabaa gò à dàala. 20 Akũ Ɛlisa a zùnɔ tò gwe à bàa lè à bò à tɛ́ Iliasu kpɛ, akũ à pìnɛ: Ǹ tó mà gɛ́ lɛ́ za ma de kũ ma daooa gĩa, gbasa mà su mà tényĩ sà. Akũ Iliasu pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ ɛra ǹ su. Ń dɔ̃ yã kũ ma kènnɛ. 21 Akũ Ɛlisa èra à gèɛ

à a zùnɔ kùtu kpà à tɛ́ kà kũ a zù swa gbãngoo, akũ à zùu pìnɔ nɔ̀bɔɔ fùfuu kɛ̀ à kpà gbɛ̃nɔa ò sò. Akũ à bò à tɛ̀ Iliasui, à gɔ̃̀ a plade ũ.

20

*B*ɛnadada kũ a zɪ̀̃karinɔ likana Samariai

1 Siria kína Bɛnadada a zɪ̀̃karinɔ kàkara ń pínki. Kína gbɛ̃nɔn baraakuri awɛɛplanɔn kú
kãao kũ ń sɔ̃nɔ kũ ń sɔ̃gonɔ. Akũ ò gɛ̀ɛ ò lìka Samariai ò lɛ̀tɛa. 2 Akũ à gbɛ̃nɔ zɪ̃̀ Ahabua wɛ̃tɛ
gũn à pì: Makũ Bɛnadada ma pì, 3 n andurufu kũ n wuraao gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ. N nɔ mananɔ kũ n
nɛ́ mananɔ gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ dɔ. 4 Akũ Isarailanɔ kína pì: Ma dikiri kína, makũ kũ pɔ́ kũ má vĩnɔ
gɔ̃̀ n pɔ́ ũ pínki lákũ n ò nà. 5 Akũ Bɛnadada ɛ̀ra à gbɛ̃nɔ zɪ̃̀a dɔ à pì: Makũ Bɛnadada ma
gbɛ̃nɔ zɪ̃̀ ma n andurufu kũ n wuraao kũ n nɔnɔ kũ n nɛ́nɔ làmma. 6 Zia mandara'i mani
ma gbɛ̃nɔ zĩmma ò n bɛ kpukɛ kũ n gbɛ̃nɔ bɛnɔ, oni á pɔ́ bɛ̀ɛrɛdenɔ sɛ́tɛ ò suomɛnɛ pínki.
7 Akũ Isarailanɔ kína a bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi ń pínki à pìńnɛ: A è lákũ àtɛni ó lɛ́ wɛtɛ nà
yá? Kũ à gbɛ̃nɔ zɪ̃̀ma, à ma nɔnɔ kũ ma nɛ́nɔ kũ ma andurufuuo kũ ma wuraao làma, mádi
gíonɛro. 8 Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ kũ gbɛ̃ kparanɔ pìnɛ: Ǹsun a yã maro, ǹsun wenɛro. 9 Akũ à pì
Bɛnadada zɪ̃̀rinɔnɛ: À gɛ́ à o ma dikiri kínanɛ, pɔ́ kũ à là makũ a zɔ̀bleriia káakun mani kɛ.
Pɔ́ kũ à làma kpɛkpɛ dín mani kɛro. Akũ zɪ̃̀rii pìnɔ ɛ̀ra Bɛnadadanɛ kũ lɛ́gbãzã pìio. 10 Akũ à
ɛ̀ra à gbɛ̃nɔ zɪ̃̀ Ahabua dɔ à pì: Tó Samaria bùsutiti gɔ̃̀ à kà kũ ma gbɛ̃nɔ le à dãdã okũ dodo,
tãnanɔ yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ! 11 Akũ Isarailanɔ kína pì: À gɛ́ à onɛ, gbɛ̃ kũ àtɛn zɪ̃̀ka'uta da
sún ĩa dã lákũ gbɛ̃ kũ à uta pìi bò à kàtɛ bàro. 12 Kũ Bɛnadada yã pìi mà gɔrɔ kũ àtɛn í mi kũ
a kína dakenɔ ń bizakutanɔ gũn, akũ à pì a gbɛ̃nɔnɛ ò soru kɛ. Akũ ò gɛ̀ɛ soru kɛ.

*Ahabu zɪ̃̀blena B*ɛnadadaa

13 Annabi ke sù à Isarailanɔ kína Ahabu lè à pìnɛ: Dikiri pì, n zɪ̃̀kari dasinɔ è gwe yá? Áni
ń nannɛ n ɔĩ gbãra, ĩnigɔ̃ dɔ̃ kũ akãamɛ Dikiri ũ. 14 Akũ Ahabu a là à pì: Dí mɛ́ ani abire kɛɛ?
À wèa à pì: Dikiri pì, n bùsu gu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɛfɛnna zɪ̃̀karinɔ mɛ́ oni kɛ. Akũ Ahabu a là
dɔ: Dí mɛ́ ani na zɪ̃̀ia káakuu? À wèa à pì: Mɔkɔ̃mmɛ! 15 Akũ Ahabu gu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɛfɛnna
zɪ̃̀karii pìnɔ kàkara gbɛ̃nɔn wàa do kũ baraakuri awɛɛplao. Akũ à a zɪ̃̀karinɔ kàkara ń pínki,
ò kɛ̀ gbɛ̃nɔn dúbu suppla. 16 Ò fùtɛ wɛ̃tɛn ifãntɛ̃ kà mìdangura, gɔrɔ kũ í tɛn Bɛnadada kũ a
kína dake pìnɔ dɛ ń bizakutanɔ gũn. 17 Akũ gu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɛfɛnna zɪ̃̀karii pìnɔ bɔ̀tɛ káaku.
Akũ Bɛnadada zɪ̃̀rinɔ gɛ̀ɛ ò ònɛ, gbɛ̃nɔ tɛn bo Samaria. 18 Akũ Bɛnadada pì: Tó aafian òtɛn
sun yoo ke kũ zɪ̃̀io, à ń kũkũ bɛ̃nɛ. 19 Kũ gu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɛfɛnna pìnɔ bò wɛ̃tɛn, zɪ̃̀karinɔn
tɛ́ ń kpɛ́, 20 akũ ń baadi a ibɛrɛɛ dɛ̀. Kũ Sirianɔ lɛ̀kɔ̃a, akũ Isarailanɔ pɛ̀ńma, akũ Siria kína
Bɛnadada kũ a sɔ̃de kenɔ bàa sì ò ń kɛ̃ sɔ̃ musu. 21 Akũ Isarailanɔ kína bò à gɛ̀ɛ à sɔ̃denɔ kũ
sɔ̃godenɔ dɛ̀dɛ à Sirianɔ ásaru kɛ̀ manamana. 22 Annabi pìi ɛ̀ra à sù à Isarailanɔ kína lè à pì:
Ǹ n zɪ̃̀karinɔ kara ǹgɔ̃ kú soru gũn, zaakũ tó Sɛ̀tãgɔrɔ kà, Siria kína ni ɛra à su lɛ́tɛmma dɔ.

23 Akũ Siria kína ìbanɔ pìnɛ: Isaraila tãnanɔ bi sɪ̀sĩ tãnanɔmɛ. Abire yãin ń gbãna deóla.
Tó ótɛn zɪ̃̀ ká kũńwo gusaran, ó gbãna nigɔ̃ deńla. 24 Ǹ n kína dakenɔ lilin kɛ, ń don'arɛde
pãndenɔ ditɛditɛ ń gbɛ̀n. 25 Séde n zɪ̃̀karinɔ kũ n sɔ̃nɔ kũ n sɔ̃gonɔ gɔ̃ dasi lán káakupɔ kũ n
kurainɔ bà, ó zɪ̃̀ ká kũńwo gusaran, ó gbãna ni deńla. Kína ń yã mà, akũ à kɛ̀ lɛ.

26 Kũ Sɛ̀tãgɔrɔ kà, Bɛnadada Sirianɔ kàkara, akũ à gɛ̀ɛ zɪ̃̀ ká kũ Isarailanɔ zaa Afɛki.
27 Ò Isarailanɔ kàkara ò kusuna kɛ̀ńnɛ, akũ ò gɛ̀ɛńyĩ. Sirianɔ dàgula gu sĩnda pínki, akũ
Isarailanɔ bùraa kàtɛ lán blè kpàsa fítinna lɛu planɔ bà, ò arɛ dɔ̀kɔ̃a. 28 Akũ Luda gbɛ̃ pìi
sù à pì Isarailanɔ kínanɛ: Dikiri pì, zaakũ Sirianɔ tɛn da sɪ̀sĩnɔ dikirin a ũ, guvutɛ dikirin
a ũro, áni a zɪ̃̀kari dasi díkĩnanɔ nannɛ n ɔĩ, ĩnigɔ̃ dɔ̃ kũ akãamɛ Dikiri ũ. 29 Ń bùranɔ arɛ
dɔdɔkɔ̃ana lɛ ari gɔrɔ suppla, a gɔrɔ supplade pìn ò nà zɪ̃̀ia. Akũ Isarailanɔ Siria gɛ̀sɛdenɔ
dɛ̀dɛ gbɛ̃nɔn dúbu basɔɔro zĩ pìia. 30 Kũ gbɛ̃ kparanɔ lɛ̀kɔ̃a ò sì Afɛki wɛ̃tɛn, akũ a bĩni lɛ̀tɛ
à sìńma. Gbɛ̃ pìnɔ kà gbɛ̃nɔn dúbu baraasɔɔro awɛɛsuppla. Bɛnadada sɔ̃ à bàa sì à sì wɛ̃tɛ
pìn se, à gɛ̀ɛ à ùtɛ kpɛ́nɛ gũn. 31 Akũ a ìbanɔ pìnɛ: O mà Isarailanɔ kínanɔn gbɛ̃kɛ vĩ. Ò uta

kasanɔ dɔ ó pi, ò bà dɔ ó wakalɛ, ò bo ò gɛ́ ò a le. Òdigɔ̃ dɔ̃ro ke ani n tó kũ wɛ̃ndiio. 32 Akũ
ò uta kasanɔ dɔ̀ ń pi, ò bàa dɔ̀ ń wakalɛ, ò gɛ̀ɛ ò Isarailanɔ kína lè ò pì: N zɔ̀bleri Bɛnadada
pì ǹ a tó kũ wɛ̃ndiio. Akũ Isarailanɔ kína pì: Ase à kpɛ́ kun yá? Ma gbɛ̃mɛ. 33 Yã pìi kɛ̀ gbɛ̃
pìnɔnɛ àlesi mana ũ, akũ ò yã pìi dã̀ ò kṵ̀ ò pì: Ee, Bɛnadada bi n gbɛ̃mɛ. Akũ kína pì: À gɛ́
à a sɛ́ à su kãao. Kũ Bɛnadada sù, akũ Ahabu pìnɛ à gɛ̃ kãao a sɔ̃gon. 34 Akũ Bɛnadada pìnɛ:
Wɛ̃tɛ kũ ma de sì n deanɔ mani ɛra mà kpámma, ĩnigɔ̃ laga yía Damasuku lákũ ma de kɛ̀ nà
Samaria. Akũ Ahabu pì: Ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ abire musu, má n gbarɛ. Akũ à lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ kãao à
a gbàrɛ.

Annabi yãdana kína Ahabula

35 Dikiri pì annabi gã̀ gbɛ̃kenɛ à o a gbɛ̃dakenɛ à a lɛ́. Kũ annabii pìi òne, akũ à gì. 36 Akũ à
pìnɛ: Zaakũ ńdi Dikiri yã maro, tó o kɛ̃kɔ̃a gɔ̃̀nɔ, músu ni n dɛmɛ. Kũ ò kɛ̃̀kɔ̃a, akũ músu a
è à dè. 37 Annabii pì gbɛ̃ke lè dɔ, akũ à pìnɛ à a lɛ́. Akũ à a lè à kĩ̀nna. 38 Akũ annabii pì biza
kù a wɛ́a à a zĩda lìtɛ, akũ à gɛ̀ɛ àtɛn kína dã zɛ́ lɛ́a. 39 Kũ kína tɛn gɛ̃tɛ, akũ annabii pì lɛ́
zùi à pì: Makũ n zɔ̀bleri, kũ ma gɛ zĩ̀lan, akũ gbɛ̃ke sù ma kĩnaa kũ gɔ̃gbɛ̃ keo, à pì màgɔ̃ a
dãkpã. Tó ma tò à pìtima, ma wɛ̃ndi lén gwe, kesɔ̃ mani fĩna bo kũ andurufuuo kiloo bupla
sɔɔrosari. 40 Kũ ma laakarii tà gu pãndea, akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi gɛ̃̀tɛ. Akũ Isarailanɔ kína pìnɛ: Lákũ
oni wɛ́ tãmma nàn n ò gwe. 41 À biza pìi gò a wɛ́a likalika, akũ Isarailanɔ kína a dɔ̃̀ annabi
ũ. 42 Akũ annabii pìi pìnɛ: Dikiri pì, zaakũ n gɔ̃gbɛ̃ kũ a dìtɛ à ga gbàrɛ, ĩni ga a gɛ̃nɛ ũ, n
gbɛ̃nɔ ni gaga a gbɛ̃nɔ gɛ̃nɛ ũ. 43 Akũ Isarailanɔ kína dà zén à tà a bɛa zaa Samaria. A nɛ̀sɛɛ
yàka à ãnn sìsi.

21

*Nab*ɔti geepi líkpɛ

1 Abire gbɛra Yɛzɛrili gbɛ̃ke kun, a tɔ́n Nabɔti. À geepi líkpɛ vĩ gwe Samaria kína Ahabu
bɛ sarɛ. 2 Akũ Ahabu pìnɛ: Ǹ n geepi líkpɛ kpáma mà kɛ dò kara ũ, zaakũ à kú ma bɛ sarɛ.
Mani geepi líkpɛ kũ à mana de abirela kpámma a gɛ̃nɛ ũ. Tó ń yei, mani fĩna bonnɛ kũ
andurufuuo láku à kṵ̀ nà. 3 Akũ Nabɔti pì Ahabunɛ: Kai, ani sí kɛro! Mani fɔ̃ mà túbi kũ ma
dizinɔ tòmɛnɛ kpámmaro. 4 Akũ Ahabu nɛ̀sɛɛ yàka, à tà bɛ kũ pɔsirao kũ Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔti
pìnɛ áni túbi kũ a dizinɔ tòarɛ kpáaro yãi. Akũ à wùtɛ a gádoa à arɛ dɔ̀ gbɪ̀ia à gì pɔ́ blei.
5 A nanɔ Yɛzɛbɛli sù à a là à pì: Bɔ́ mɛ́ à n le n ãnn sìsi, ńdi pɔ́ bleroo? 6 Akũ à wèa à pì: Ma
pì Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔtinɛ à a geepi líkpɛ kpáma, mani fĩna bonɛ kũ andurufuuo. Tó geepi
líkpɛ pãnden à yei sɔ̃, mani kpáa a gɛ̃nɛ ũ. Akũ à pì áni kpámaro. 7 Akũ a nanɔ Yɛzɛbɛli
pìnɛ: Mɔkɔ̃n Isarailanɔ kí'ina yãkɛnan dí yá? Ǹ futɛ ǹ pɔ́ ble kũ pɔnnao, mani Yɛzɛrili gbɛ̃
Nabɔti geepi líkpɛ sínnɛ.

8 Akũ à takadanɔ kɛ̃̀kɛ̃ kũ Ahabu tɔ́o à a tambari lèa, à kpã̀zãkpãzã gbɛ̃ zɔ̃̀kɔ̃nɔ kũ kínɛ kũ
ò kú Nabɔti wɛ̃tɛ gũnnɔnɛ. 9 Takada pìnɔ gũn à pì: À lɛ́yĩgɔrɔ ditɛ à a kpàkpa kɛ. À vutɛki
mana kpá Nabɔtia gbɛ̃nɔ tɛ́ 10 à gbɛ̃ ginanɔ wɛtɛ gbɛ̃nɔn pla à ń kátɛ a arɛ, de ò yã dia ò pi à
Luda kũ kínao tɔ́ vãni sì. À a kũ à bo kãao wɛ̃tɛ kpɛ, á a pápa kũ gbɛ̀ɛo à dɛ. 11 Akũ Nabɔti
wɛ̃tɛ gbɛ̃ zɔ̃̀kɔ̃nɔ kũ kínɛnɔ kɛ̀ lákũ Yɛzɛbɛli ò takada kũ à kpã̀zãńnɛnɔ gũn nà. 12 Ò lɛ́yĩgɔrɔ
dìtɛ, akũ ò vutɛki mana kpà Nabɔtia gbɛ̃nɔ tɛ́. 13 Akũ gbɛ̃ gina gbɛ̃nɔn pla pìnɔ sù ò vùtɛ a
arɛ, ò yã dìa gbɛ̃nɔ wára ò pì à Luda kũ kínao tɔ́ vãni sì. Akũ ò a kṵ̀ ò bò kãao wɛ̃tɛ kpɛ ò a
pàpa kũ gbɛ̀ɛo ò dè. 14 Akũ ò lɛ́gbãzã kɛ̀ Yɛzɛbɛlinɛ ò pì, ò Nabɔti pàpa kũ gbɛ̀ɛo ò dè.

15 Kũ Yɛzɛbɛli mà ò Nabɔti pàpa kũ gbɛ̀ɛo ò dè, akũ à gɛ̀ɛ à pì Ahabunɛ: Ǹ futɛ ǹ gɛ́ Nabɔti
geepi líkpɛ kũ à gìonnɛ pì sí n pɔ́ ũ, zaakũ à kun doro à gà. 16 Kũ Ahabu mà Nabɔti gà, akũ
à fùtɛ àtɛn gɛ́ de à a geepi líkpɛ sí a pɔ́ ũ.

17 Akũ Dikiri yã sù Tisibɛ gbɛ̃ Iliasua à pì: 18 Ǹ futɛ ǹ gɛ́ Samaria kína Ahabu le. À gɛ̀ɛ
Nabɔti geepi líkpɛ sí, à kú gwe. 19 Ǹ onɛ makũ Dikiri ma pì, à gbɛ̃ dɛ̀ à sù a túbi sín gweroo?
Ń onɛ dɔ, gu kũ gbɛ̃danɔ Nabɔti aru sã̀sãn, gwen oni àpii pɔ́ sãsãn se.

[20] Kũ Ahabu Iliasu è à pì: Ma ibɛrɛ, ari tera ńdi ma tóroo? Akũ Iliasu pìnɛ: Ee, mádi n tóro,
zaakũ n n zĩda dà yã kũ à vãni Dikirinɛ kɛnan. [21] Akũ Dikiri pì áni sunyĩ zĩmma áni n burinɔ
kakatɛ, n gɔ̃gbɛ̃ ke ni gɔ̃ Isarailanɔ bùsunlo, bee zĩdade kesɔ̃ zɔ̀. [22] Áni kɛ n ɔnnnɛ lákũ à
kɛ̀ Nɛbati né Yeroboamu ɔnnnɛ nà, lákũ à kè Ahia né Baasa ɔnnnɛ nà, zaakũ n Isarailanɔ
dà durunnakɛnan n a pɔ fɛ̃̀nɛ. [23] Yɛzɛbɛli sɔ̃, Dikiri pì gbɛ̃danɔ ni a só Yɛzɛrili bĩni sarɛ.
[24] Gbɛ̃danɔ ni n gbɛ̃ kũ oni gaga wɛ̃tɛ gũnnɔ só, bãnɔ ni n gbɛ̃ kũ oni gaga sɛ̃̀nnɔ ble.

[25] Gbɛ̃ke kun ziki kũ à a zĩda dà yã kũ Dikiri yeiro kɛnan lán Ahabu bàro, akũsɔ̃ a nanɔ
Yɛzɛbɛli dì tɛ́ káagu. [26] À yã kũ ò a tɛ̃̀nɔ kè manamana, à tè tãnanɔi lán Amɔrinɔ kè nà, kũ
Dikiri pèḿma Isarailanɔnɛ.

[27] Kũ Ahabu mà lɛ, akũ à a uta gà à kɛ̃̀ à uta kasanɔ dà ari à ìo, akũ à lɛ́ yì̀ à gɔ̃̀ tɛ́ kũ
pɔsirao. [28] Akũ Dikiri yã sù Iliasua: [29] N è deran Ahabu a zĩda nàtɛmɛnɛ nà yá? Zaakũ à a
zĩda nàtɛmɛnɛ, mani yã vãni pì kɛ a ɔnnnɛ a gɔrɔaro. A nɛ́gɔ̃gbɛ̃n mani yã vãni pì kɛ a
ɔnnnɛ.

22

Mikaya annabikɛyã vãni ona Ahabunɛ

[1] À kà wɛ̃̀ aakɔ̃ kũ Sirianɔ kũ Isarailanɔ dí zì̀ ká kũ kɔ̃oro. [2] A wɛ̃̀ aakɔ̃de pìi gũnn Yudanɔ
kína Yosafata gɛ̀ɛ à Isarailanɔ kína lè. [3] Isarailanɔ kína pì a gbɛ̃nɔnɛ: Á dɔ̃ kũ Ramɔ Giliada
bi ó pɔ́mɛ yãroo? Ama ódi a sina Siria kínaa yã kɛkɛro. [4] Akũ à Yosafata là à pì: Ĩni gɛ́
kũmao zì̀ ká kũ Ramɔ Giliadadenɔroo? Akũ Yosafata wèa à pì: Pɔ́ dokɔ̃nɔmɛ ó ũ, ma gbɛ̃nɔ
bi n gbɛ̃nɔmɛ. Ma sɔ̃nɔ bi n sɔ̃nɔmɛ. [5] Akũ à ɛ̀ra à pìnɛ: Ǹ Dikiri gbɛka ǹ ma gĩa. [6] Akũ
Isarailanɔ kína annabinɔ kàkara lán gbɛ̃nɔn wàa pla bà, akũ à ń lá à pì: Mà gɛ́ zì̀ ká kũ
Ramɔ Giliadadenɔon yá, ke màsun géro? Akũ ò wèa ò pì: Ǹ gɛ́! Dikiri ni ń nannɛ n ɔ̃ĩ. [7] Akũ
Yosafata pì: Dikiri annabi ke kú la ò a laroo? [8] Akũ Isarailanɔ kína wèa à pì: Gɔ̃gbɛ̃ ke kun
dɔ, a tɔ́n Mikaya, Imlã nɛ́mɛ. Ani fɔ̃ à yã gbɛkawɛrɛ Dikiria, ama má yeiro, zaakũ àdi yã
mana omɛnɛ zikiro, séde a vãni. Akũ Yosafata pì: Ǹsun o lɛro kína! [9] Akũ Isarailanɔ kína a
ìbanɔ doke sìsi à pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ Imlã né Mikaya sísi à su likalika.

[10] Isarailanɔ kína kũ Yudanɔ kína Yosafatao baadi a kíble'uta dana, ò vutɛna ń kíblegbaaa
pɔ́wɛgbɛ̃ki kũ à kú Samaria bĩnilɛa, akũ annabii pìnɔn tɛn annabikɛyã o ń arɛ ń pínki.
[11] Kenana né Zedekia mɔ̀si pì lán bɛ̃nɛ bà à pì: Dikiri pì bɛ̃nɛ dínɔn ĩni Sirianɔ zɔ̃zɔ̃o ǹ ń
dɛdɛ ń pínki. [12] Akũ annabii pìnɔn tɛn yã dokɔ̃nɔ o ń pínki òtɛn pi: Ǹ gɛ́ lɛ́tɛ Ramɔ Giliadaa,
ĩni fuaro. Dikiri ni ń nánnɛ n ɔ̃ĩ.

[13] Gbɛ̃ kũ à gɛ̀ɛ Mikaya sísi pìnɛ: N annabi dakenɔ lɛ́ kè dokɔ̃nɔn yee! Yã nnan òtɛn o
kínanɛ. Ǹ yã dokɔ̃nɔ pì o se ǹ yã nna onɛ. [14] Akũ Mikaya pì: Ma sì kũ Dikiri kunnaao, yã kũ
Dikiri òmɛnɛn mani o kínanɛ.

[15] Kũ à kà, akũ kína a là à pì: Mikaya, ò gɛ́ zì̀ ká kũ Ramɔ Giliadadenɔon yá, ke òsun géro?
Akũ à wèa à pì: Ǹ gɛ́ lɛ́tɛḿma! Ĩni fuaro. Dikiri ni ń nánnɛ n ɔ̃ĩ. [16] Akũ kína pìnɛ: Gɛ̃̀n ũgban
mani n da ǹ sí kũ Dikirio kũ yãpuran ĩni omɛnɛɛ? [17] Akũ Mikaya pì: Ma Isarailanɔ è fãkɔ̃ana
sì̀sĩnɔ kpadoa lán sã kũ ò dã̀ri vĩronɔ bà. Akũ Dikiri pìmɛnɛ, gbɛ̃ pìnɔn don'arɛde vĩro. Ń
baadi tá a bɛa aafia. [18] Akũ Isarailanɔ kína pì Yosafatanɛ: Ńdi ma gweroo? Mádi onnɛ kũ
àdi yã nna omɛnɛ zikiro, séde a vãni? [19] Akũ Mikaya ɛ̀ra à pì: Ǹ Dikiri yã ma! Ma Dikiri è
vutɛna a kpatan, ludambɛ zì̀karinɔ zɛzɛ a sarɛ ń pínki ɔplai kũ ɔzɛo. [20] Akũ Dikiri pì: Dí mɛ́
ani ɔ̃ndɔ̃ kɛmɛnɛ Ahabunɛ à gɛ́ lɛ́tɛ Ramɔ Giliadaa de à ga gwee? Akũ gbɛ̃ke pì la, gbɛ̃ke pì
la dɔ. [21] Akũ nini ke bò à sù à zɛ̀ Dikiri arɛ à pì: Makũ mɛ́ mani gɛ́ ɔ̃ndɔ̃ kɛnɛ. Akũ Dikiri a
là à pì: Ĩni kɛ deramɛɛ? [22] Akũ à wèa à pì: Mani gɛ́ mà kɛ nini ɛ́kɛde ũ mà yã sóso mà ká a
annabinɔnɛ ń lén. Akũ Dikiri pì: Ĩni ɔ̃ndɔ̃ kɛnɛ, ĩni fuaro. Ǹ gɛ́ kɛ lɛ. [23] Lɛn Dikiri tò nini
ɛ́kɛde pì yã sòso à kà n annabi dínɔnɛ ń lén lɛ ń pínki. Sunyĩn Dikiri kpànyĩ. [24] Akũ Kenana
né Zedekia gɛ̀ɛ à Mikaya sãn kɛ̀ à pì: Bɔrɛn Dikiri Nini bòma à gɛ̀ɛ à yã òɔnnɛɛ? [25] Akũ Mikaya
wèa à pì: Ĩni dɔ̃ zĩ kũ n bàa lè n gɛ utɛ kpénɛn. [26] Akũ Isarailanɔ kína pì: À Mikaya kũ à tá
kãao wɛ̃tɛ kína Amɔ kũ ma né Yoasio kĩnaa, [27] á ońnɛ ma pì ò a da kpésiran, ògɔ̃ burodi kpáa

kũ ío fítifiti ari mà gɛ́ suo aafia. [28] Akũ Mikaya pì: Tó n gɛ n su aafia, séde adi kɛ Dikiri mɛ́
à yã ò ma gãiro. Akũ Mikaya ɛ̀ra à pì: Asa á baadi pínki ma yã pìi màa?

*Ahabu gana zaa Ram*ɔ Giliada

[29] Isarailanɔ kína kũ Yudanɔ kína Yosafatao gɛ̀ɛ Ramɔ Giliada. [30] Akũ Isarailanɔ kína pì
Yosafatanɛ: Mani ma zĩda litɛ mà si zl̀̃n. Mɔkɔ̃n sɔ̃, ǹgɔ̃ kú la kũ n kíble'utao dana. Akũ
Isarailanɔ kína a zĩda lìtɛ à sì zl̀̃n. [31] Siria kína gĩnakɛ sɔ̃ à ò a sɔ̃go don'arɛde gbɛ̃nɔn
baraakuri awɛɛplanɔnɛ à pì: Àsun arɛ dɔ gbɛ̃kea zl̀̃nlo, bee dímɛ, séde Isarailanɔ kína ado.
[32] Kũ sɔ̃go don'arɛde pìnɔ Yosafata è, òtɛn da Isarailanɔ kínamɛ. Kũ ò sɔ̃ dàa, akũ Yosafata
wiki lɛ̀. [33] Kũ ò è Isarailanɔ kínanlo, akũ ò a tò gwe.

[34] Kũ gbɛ̃ke kàa gbàrɛ, akũ à gɛ̀ɛ à Isarailanɔ kína pà, à gɛ̃̀ a mɔ̀'uta pɛkɛrɛki dagura. Akũ
à pì a sɔ̃godenɛ: Ǹ sɔ̃ lɛ́ litɛ ò bo zl̀̃n, ò ma kĩnnamɛ gwe. [35] Zl̀̃i pì gbãna kpà zĩ birea, akũ
ò kína pì kũkũna a sɔ̃go gũn, ò arɛ dɔ̀ Sirianɔa. Gu kũ ò a kl̀̃nnan pì tɛn aru bo àtɛn kɔ́tɛ
sɔ̃go gũn. Zĩ pìia ɔkɔsin à gà. [36] Kũ ifãntɛ̃ tɛn gɛ̃ kpɛ́n, zl̀̃karinɔ wiki kàkara ò pì, baadi tá a
bùsun ari a bɛ wɛ̃tɛn. [37] Lɛn kína pìi gà lɛ, akũ ò a gɛ̀ɛ sɛ̀ ò sùo Samaria ò a vl̀̃. [38] Ò a sɔ̃go pìpi
Samaria íkakia, gu kũ karuanɔ dì zú on, akũ gbɛ̃danɔ sù ò a aru sà̰sã lákũ Dikiri ò nà.

[39] Ahabu yã kparanɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛna takadan, yã kũ à kènɔ pínki kũ kpɛ́
kũ à bò kũ wisa sakaao kũ wɛ̃tɛ kũ à kɛ̀kɛ à kàtɛnɔ. [40] Kũ Ahabu gà, akũ a nɛ́ Azia vùtɛ a gɛ̃nɛ
ũ.

*Yudan*ɔ kína Yosafata

[41] Isarailanɔ kína Ahabu kíblena wɛ̃̀ siikɔ̃de gũnn Asa nɛ́ Yosafata kɛ̀ Yudanɔ kína ũ. [42] A
wɛ̃̀ baraakuri awɛɛsɔɔrode gũnn à kɛ̀ kína ũ, akũ à kí blè Yurusalɛmu wɛ̃̀ baraasɔɔro. A da
tɔ́n Azuba, Sili nɛ́mɛ. [43] À zɛ̀ kũ a de Asa yãkɛnanɔ zɛ́ sĩnda pínki gũn, adi pãnɛro, à yã kũ
Dikiri yeii kɛ̀. Bee kũ abireo adi tãnagbagbaki kũ ò bònɔ gbororo. Ò kpɛ́ òtɛn sa oa òtɛn
turaretiti kpáta gwe.

[44] Yosafata kũ Isarailanɔ kínao kú kũ kɔ̃o aafia. [45] A yã kparanɔn kú Yudanɔ kínanɔ
gĩayãkɛna takadan, a nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔ kũ zl̀̃ kũ à kànɔ pínki. [46] Tãnagbagbaki karua kpara kũ
ò gɔ̃̀ a bùsun zaa a de Asa gɔrɔanɔ, à pɛ̀ḿma gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo ń pínki. [47] Ɛdɔmu bùsu
kína vĩ gɔrɔ birearo, séde gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ Yudanɔ kína dìtɛ.

[48] À gó'itɛ lagatabɔnɔ kɛ̀ de ò gɛ́ wura sɛ́ Ofi, ama odi le ò bo kũ táo ísiralaro, zaakũ gó
pìnɔ wìwi zaa Ɛziɔ̃ Gɛba. [49] Gɔrɔ birean Ahabu nɛ́ Azia pì Yosafatanɛ à tó a gbɛ̃nɔ da ísira
musu kũ a gbɛ̃nɔ lɛɛlɛ, ama Yosafata dí wero. [50] Kũ Yosafata gà, ò a mira kpàkũsũ kũ a dizinɔ
a dizi Dauda wɛ̃tɛn, akũ a nɛ́ Yoramu vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

*Isarailan*ɔ kína Azia

[51] Yudanɔ kína Yosafata kíblena wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛplade gũnn Ahabu nɛ́ Azia kɛ̀ Isarailanɔ
kína ũ Samaria, à kí blè wɛ̃̀ pla. [52] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ à zɛ̀ kũ a de kũ a dao yão kũ dɔ
Nɛbati nɛ́ Yeroboamu kũ à Isarailanɔ dà durunnakɛnan yão. [53] À dò Baalii, à a gbàgba, akũ
à Dikiri Isarailanɔ Luda pɔ fɛ̃̀nɛ lákũ a de kɛ̀ nà.

KINANƆ TAKADA PLADE

Iliasu yã 1:1-2:18
Ɛlisa yã 2:19-8:15
Yudanɔ kínanɔ kũ Isarailanɔ kínanɔo 8:16-16:20
Isarailanɔ gɔ̃na zĩ̀zɔnɔ ũ 17:1-17:41
Yudanɔ kínanɔ 18:1-24:20
Yudanɔ gɔ̃na zĩ̀zɔnɔ ũ 25:1-25:30

Iliasu kũ kína Ahaziao

1 Ahabu gana gbɛra Mɔabunɔ ń zĩda sì Isarailanɔa. 2 Gɔrɔ kũ Ahazia bàkɛ̃ zaa a kpɛ́
musu wondoo gũn Samaria, à kĩ̀nna manamana. Akũ à gbɛ̃nɔ zĩ̀ à pì: À gɛ́ à Ɛkɛrɔnu tãna
Baalizɛbubu gbɛkamɛnɛ, tó mani aafia le. 3 Akũ Dikiri Malaikaa pì Tisibɛ gbɛ̃ Iliasunɛ: Ǹ
futɛ ǹ gɛ́ da Samaria kína zĩ̀rinɔlɛ ǹ ń la, Luda kú Isarailanɔ bùsunlo, gbasa òtɛn gɛ́ yã̃ gbɛka
Ɛkɛrɔnu tãna Baalizɛbubua yá? 4 Abire yãin ma pì, Ahazia ni futɛ a gyãpɛ kũ à wutɛnaaaro,
ani gamɛ. Akũ Iliasu gɛ̀ɛ à ò lɛ.

5 Kũ zĩ̀rii pìnɔ ɛ̀ra ò tà kína kĩnaa, akũ à ń lá à pì: À kɛ̀ dera a ɛra a su likalika lɛɛ? 6 Akũ
ò wèa ò pì: Gɔ̃gbɛ̃ ke mɛ́ à sù à dàólɛ à pìwɛrɛ ò ɛra ò su ò onnɛ, Dikiri pì á kú Isarailanɔ
bùsunlo, akũ n gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò yã̃ gbɛka Ɛkɛrɔnu tãna Baalizɛbubua yá? Abire yãin ĩ̃ni futɛ n
gyãpɛ kũ n wutɛnaaaro, ĩ̃ni gamɛ. 7 Akũ kína ń lá à pì: Gɔ̃gbɛ̃ kũ à sù à dàálɛ à yã̃ òárɛ pì dɛ
deramɛɛ? 8 Ò wèa ò pì: Pɔ́kã̃ utan gɔ̃gbɛ̃ pì dana, akũsɔ̃ à bára asa dɔna a pi. Akũ kína pì:
Tisibɛ gbɛ̃ Iliasun gwe.

9 Kína a zĩ̀kari gbɛ̃nɔn bupla akuri kũ ń don'arɛdeo zĩ̀ ò Iliasu kũ, akũ ò gɛ̀ɛ ò a lè vutɛna
sĩ̀sĩi musu. Don'arɛde pìi pìnɛ: Luda gbɛ̃, kína pì ǹ kipa ǹ mɔ́! 10 Iliasu wèa à pì: Tó Luda
gbɛ̃n ma ũ, tɛ́ bo ludambɛ à a dɛdɛ kũ n zĩ̀kari gbɛ̃nɔn bupla akurinɔ. Akũ tɛ́ bò ludambɛ à
ń dɛdɛ ń pínki. 11 Akũ kína ɛ̀ra à zĩ̀kari gbɛ̃nɔn bupla akuri pãndenɔ zĩ̀ dɔ kũ ń don'arɛdeo.
Don'arɛde pìi pì: Luda gbɛ̃, kína pì ǹ kipa ǹ su likalika! 12 Iliasu pìnɛ: Tó Luda gbɛ̃n ma ũ, tɛ́
bo ludambɛ à a dɛdɛ kũ n zĩ̀kari gbɛ̃nɔn bupla akurinɔ. Akũ Luda tɛ́ bò zaa musu, à ń dɛdɛ ń
pínki. 13 Akũ kína ɛ̀ra à zĩ̀kari gbɛ̃nɔn bupla akuri pãndenɔ zĩ̀ kũ ń don'arɛdeo a gɛ̃̀n aakɔ̃dei.
Don'arɛde pìi gɛ̀ɛ à kùtɛ Iliasunɛ à kútɛ kɛ̀nɛ à pì: Luda gbɛ̃, makũ kũ n zɔ̀bleri gbɛ̃nɔn bupla
akuri dínɔ, ǹ ó wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛrɛ gwa. 14 Tɛ́ bò ludambɛ à don'arɛde gbɛ̃nɔn pla káakunɔ dɛ̀dɛ kũ
ń zĩ̀karinɔ ń pínki. Tera sà ǹ ma wɛ̃̀ndi bɛ̀ɛrɛ gwa. 15 Akũ Dikiri Malaikaa pì Iliasunɛ: Ǹ kipa
ǹ tɛ́i, ǹsun vĩna kɛnɛro. Akũ à kìpa, ò gɛ̀ɛ kína kĩnaa lɛɛlɛ. 16 Akũ Iliasu pì kínanɛ: Dikiri pì
á kú Isarailanɔ bùsunlo, gbasa n gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò yã̃ gbɛka Ɛkɛrɔnu tãna Baalizɛbubua yá? Abire
yãin ĩ̃ni futɛ gyãpɛ kũ n wutɛnaaaro, ĩ̃ni gamɛ. 17 Akũ kína Ahazia gà lákũ Dikiri ò Iliasu gãi
nà.

Yudanɔ kína Yehoramu, Yosafata nɛ́ kíblena wɛ̃̀ plade gũnn Yoramu vùtɛ Ahazia gɛ̃nɛ
ũ, kũ Ahazia nɛ́gɔ̃gbɛ̃ vĩro yãi. 18 Ahazia yã̃ kparanɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan kũ yã̃ kũ à kɛ̀nɔ.

2

Iliasu tana Dikiri kĩnaa

1 Gɔrɔ kũ Dikiri ye à Iliasu sɛ́ kũ zàga'ĩao à tá kãao a kĩnaa, Iliasu kũ Ɛlisao bò Giligala ò tɛ́
zɛ́n. 2 Akũ Iliasu pì Ɛlisanɛ: Ǹ zɛ la! Dikiri ma zĩ Bɛtɛli. Akũ Ɛlisa pì: Kũ Dikiri kunnaao kũ
n kunnaao mani kɛ̃mmaro. Kũ òtɛn gɛ́ Bɛtɛli, 3 akũ annabinɔ gã̀ gbɛ̃ kũ ò kú Bɛtɛlinɔ bò ò
sù ò Ɛlisa là ò pì: Asa ń dɔ̃ kũ Dikiri ye à n dikiri símma gbãraa? À wèḿma à pì: Má dɔ̃ bi. À
abire tó! 4 Akũ Iliasu pì Ɛlisanɛ: Ǹ zɛ la! Dikiri ma zĩ Yɛriko. À wèa à pì: Kũ Dikiri kunnaao
kũ n kunnaao mani kɛ̃mmaro. Akũ ò gɛ̀ɛ Yɛriko lɛɛlɛ. 5 Annabinɔ gã̀ gbɛ̃ kũ ò kú Yɛrikonɔ
bò ò sù ò Ɛlisa là ò pì: Asa ń dɔ̃ kũ Dikiri ye à n dikiri símma gbãraa? À wèḿma à pì: Má

dɔ̃ bi! À abire tó! [6] Akũ Iliasu pìnɛ: Ǹ zɛ la! Dikiri ma zĩ Yodan. Akũ à wèa à pì: Kũ Dikiri kunnaao kũ n kunnaao mani kɛ̃mmaro.

Akũ ò tékɔ̃i, [7] annabi gbɛ̃nɔn bupla akurinɔn téńyĩ. Kũ gbɛ̃nɔn pla pìnɔ zɛ̀ Yoda bara, akũ annabii pìnɔ zɛ̀ zɛ̀̃zã òtɛni ń gwa. [8] Akũ Iliasu a utagyabaa bò à fĩ̀ à í lèo, akũ í pìi zɔ̃̀kɔ̃rɛ zaa bara la ari bara dire. Gukori bò, akũ gbɛ̃nɔn pla pìnɔ bikù̀. [9] Kũ ò bikù̀, akũ Iliasu Ɛlisa là à pì: Bɔ́n ń ye mà kɛnnɛ ari Luda gɔ̃ gɛ́ ma símmaa? Ɛlisa wèa à pì: Ǹ tó n annabikɛgbãna kũ ń vĩ gɔ̃mɛnɛ túbi ũ lɛu pla. [10] Akũ Iliasu pìnɛ: Yã kũ n gbɛ̀kama pì zĩ'ũ. Gɔrɔ kũ Luda tɛni ma símma, tó n ma e, ani gɔ̃nnɛ. Tó ńdi ma e sɔ̃ro, ĩni lero. [11] Kũ ò tɛna, òtɛn yã o lɛɛlɛ, akũ sɔ̃go téde kũ sɔ̃ tédenɔ ń kɛ̃kɔ̃a, akũ Iliasu tà musu kũ zàga'ĩao. [12] Kũ Ɛlisa è lɛ, à wiki lɛ̀ à pì: Baa! Baa! Mɔkɔ̃mmɛ Isaraila sɔ̃gonɔ kũ a sɔ̃denɔ ũ. Adi a e doro, akũ à a pɔ́kasanɔ gà à kɛ̀̃kɔ̃rɛ. [13] À Iliasu utagyaba kũ à bò à lètɛaa sɛ̀, akũ à èra à gɛ̀ɛ à zɛ̀ Yoda bara. [14] À í lɛ̀ kũ Iliasu utagyaba kũ à kũnaa pìio à pì: Dikiri Iliasu Luda kú mámɛɛ? Kũ à í lèo, akũ à zɔ̃̀kɔ̃rɛ zaa bara la ari bara dire, akũ à bikù̀.

[15] Annabinɔ gɛ̃̀ gbɛ̃ kũ ò bò Yɛrikonɔ tɛni a gwa, akũ ò pì: Iliasu annabikɛgbãna gɔ̃̀ Ɛlisanɛ. Akũ ò sù ò dàalɛ ò kùtɛnɛ [16] ò pì: Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, ó gɔ̃sa gbãna gbɛ̃nɔn bupla akurinɔ vĩ. Ǹ tó ò gɛ́ n dikiri wɛtɛ. Òdigɔ̃ dɔ̃ro tó Dikiri Nini a sɛ̀ à zù kpi ke musu ke guvutɛ ken gwɛɛ. Akũ Ɛlisa pì: Àsun ń zĩro. [17] Ò nàkaraa, akũ à ń wé'i kù̀ à pì: À ń zĩ. Akũ ò gbɛ̃nɔn bupla akurii pìnɔ gbàrɛ, ò kpátɛ kɛ̀ Iliasui gɔrɔ aakɔ̃, odi boaro. [18] Kũ ò èra ò sù, ò Ɛlisa lè Yɛriko, akũ à pìńnɛ: Asa má òárɛ àsun gɛ́ à a wɛtɛroo?

Ɛlisa daboyã káakunɔ

[19] Wɛ̃̀tɛpidenɔ pì Ɛlisanɛ: Ǹ gwa dikiri! Ó wɛ̃̀tɛ katɛna mana lákũ n è nà. A í mɛ́ à nnaro, a zĩtɛ dì pó kɛ manaro. [20] Akũ à pì: À wisi ká ta dufun à mɔ́omɛnɛ. Akũ ò sùonɛ. [21] À gɛ̀ɛ ísɛ̃̀bokia, akũ à wisi pìi kàn à pì: Dikiri pì a í pìi yɔ̀rɔɔ kɛ̀. Í pì ni su kũ gaga ke zĩtɛ pɔ́kɛnamanasario doro. [22] Akũ í pì kɛ̀ nna ari kũ a gbãrao lákũ Ɛlisa ò nà.

[23] Kũ Ɛlisa bò gwe, àtɛn gɛ́ Bɛtɛli. Gɔrɔ kũ à té zén, akũ kɛfɛnna kenɔ bɔ̀tɛ wɛ̃̀tɛ gũn ò a kɛ̀ pãpã ò pìnɛ: Mìgbarasude, ǹgɔ̃ gɛ́! Mìgbarasude, ǹgɔ̃ gɛ́! [24] À lìtɛ à ń gwá, akũ à ń ká kũ Dikiri tɔ́o. Akũ nɔ̀bɔ pãsĩnɔ bò líkpɛn mèn pla, ò né gbɛ̃nɔn bupla awɛɛpla pìnɔ kɛ̀̃kɛ̀̃kɔ̃rɛ. [25] Kũ Ɛlisa bò gwe, à gɛ̀ɛ Kaamɛli kpi musu, akũ à èra à tà Samaria.

3

*M*ɔabunɔ ń zĩda sina Isarailanɔa

[1] Yudanɔ kína Yosafata kíblena wɛ̀̃ baro plansaride gũnn Ahabu né Yoramu kɛ̀ Isarailanɔ kína ũ Samaria, à kí blè wɛ̀̃ kuri awɛɛpla. [2] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, ama adi ká a de kũ a dao pó ũro. À Baali gbɛ̀ kũ a de pɛ̀tɛ wò, [3] ama à zɛ̀ kũ durunna kũ Nɛbati né Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnanwo, adi pãnɛro.

[4] Mɔabu kína Mɛsa sã kpàsanɔ vĩ, àdigɔ̃ sãnɛ bɔ̀rɔnɔ táfe bo Isarailanɔ kínanɛ dúbu basɔɔro kũ sãkaro dúbu basɔɔronɔ kão. [5] Kũ Ahabu gà, akũ Mɔabu kína a zĩda sì Isarailanɔ kínaa. [6] Gwe gɔ̃̀nɔ kína Yoramu bò Samaria à Isarailanɔ kàkara ń pínki. [7] À gbɛ̃nɔ zĩ̀ Yudanɔ kína Yosafataa à pì: Mɔabu kína a zĩda sìma. Ĩni gɛ́ kũmao zĩ̀ ká kũ Mɔabunɔroo? À wèa à pì: Mani gɛ́, zaakũ pó dokɔ̃nɔmɛ ó ũ. Ma zĩ̀karinɔ bi n zĩ̀karinɔmɛ, ma sɔ̃nɔ bi n sɔ̃nɔmɛ.

[8] Kũ Yosafata sù, akũ à Yoramu là à pì: Mákpan óni sétɛn ò lɛ́tɛḿmaa? Yoramu wèa à pì: Óni sétɛ Ɛdɔmu gbáranna kpamɛ. [9] Akũ Isarailanɔ kína dà zén kũ Yudanɔ kínao kũ Ɛdɔmu kínao. Kũ ò lìka gui gɔrɔ suppla, akũ í làka zĩ̀karinɔa kũ ń pɔ́kãdenɔ. [10] Akũ Isarailanɔ kína pì: Yã gì! Dikiri ókɔ̃nɔ kína gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ kàkara à ó ná Mɔabunɔnɛ ń ɔĩ yá? [11] Akũ Yosafata pì: Dikiri annabi ke kú la à Dikiri gbɛkawɛrɛroo? Akũ Isarailanɔ kína ìbanɔ doke pì: Safata né Ɛlisa kun. Àkũ mɛ́ àdi í kú Iliasunɛ a ɔa yã. [12] Akũ Yosafata pì: Dikiri kú kãao. Akũ Isarailanɔ kína kũ Yosafatao kũ Ɛdɔmu kínao gɛ̀ɛ Ɛlisa kĩnaa. [13] Akũ Ɛlisa pì Isarailanɔ kínanɛ: Ó bàka kú kũ kɔ̃o mámɛɛ? Ǹ gɛ́ n de kũ n dao tãnagbagbarinɔ kĩnaa. Akũ Isarailanɔ kína wèa à pì: Oi! Ókɔ̃nɔ kína gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ, Dikiri mɛ́ à ó kákara à ó ná Mɔabunɔnɛ ń ɔĩ. [14] Akũ Ɛlisa

pìnɛ: Kũ Dikiri Zǐkaride kũ matɛn zĩ kɛnɛ kunnaao, tó adi kɛ Yudanɔ kína Yosafata yãinlo, mani wɛ́ sɛ́ mà n gwa sero. [15] À sumɛnɛ kũ mɔrɔlɛriio. Kũ mɔrɔlɛrii pìi nà a lɛnaaa, akũ Dikiri gbãna sù Ɛlisaa [16] à pì: Dikiri pì à wɛ̀ɛ yõyõ swawɛɛ díkĩnan. [17] Dikiri pì áni zàga'ĩa kũ legũo ero, ama í ni guvutɛ díkĩna pa, áni mi kũ á pɔ́kãdenɔ. [18] Dikiri kĩnaan yã pì zĩ'ũro. Ani Mɔabunɔ naárɛ á ɔĩmɛ dɔ. [19] Áni létɛ ń wɛ̃tɛ mana bĩnidenɔa pínki. Áni lí kũ òdi a nɛ́ blenɔ zõzõ pínki. Áni ísɛ̃bokinɔ tata pínki. Áni búgbɛ mananɔ yaka kũ gbɛ̀ɛo pínki. [20] Kũ gu dɔ̀ sa kɔnkɔ ogɔrɔ, akũ í bò Ɛdɔmu bùsu kpa à dà zĩtɛla pínki.

[21] Kũ Mɔabunɔ mà kína pìnɔ sù zĩ̀ ká kũńwo, ò gbɛ̃ kũ ò kà ò zĩ̀ kánɔ sìsi ń pínki nɛ́ fíti gbɛ̃ zõkõ, akũ ò ń kákara ń bùsu lézɛkia. [22] Kũ ò fùtɛ kɔnkɔ, ifãntɛ̃ dɔ̀ í pìia ń arɛ, à deńnɛ tɛ̃ɛ lán aru bà. [23] Akũ ò pì: Arun gwe fá! Kína pìnɔ arɛ dɔ̀kɔ̃a ò kɔ̃ dɛ̀dɛ! Mɔabunɔ, ò gɛ́ ò ń pɔ́nɔ sétɛ! [24] Kũ ò kà Isarailanɔ bùran, akũ Isarailanɔ fùtɛ ò lɛ̀tɛḿma, akũ Mɔabu pìnɔ fã̀kɔ̃a. Akũ Isarailanɔ sì ń bùsun ò ń dɛdɛ. [25] Ò ń wɛ̃tɛnɔ wìwi. Baadi gbɛ̀ɛ sɛ̀tɛ ò zùzu búgbɛ mananɔn, ò dà búgbɛɛ pìnɔla pínki. Ò ísɛ̃bokinɔ tàta pínki. Ò lí kũ òdi a nɛ́ blenɔ zõzõ pínki. Ń wɛ́ra Kirarɛsɛ mɛ́ à gõ̀ lési ado, akũ gbɛ̀zurinɔ lìkai, òtɛn wɛ̃tɛ pì bĩni pápa kũ gbɛ̀ zõkõnɔ. [26] Kũ Mɔabu kína è ò ye ò zĩ̀ bleawa, akũ à fɛ̃nɛdadenɔ sɛ̀ gbɛ̃nɔn wàa aakõ kũ basɔɔroo, de ò gbɛ̃nɔ kɛ̃ kùo gɛna Ɛdɔmu kína kĩnaa, ama ò fùa. [27] Akũ à a daudu kũ ani kí ble a gɛ̃nɛ ũ sɛ̀ à sa ò kãao bĩnia. Akũ vĩna Isarailanɔ kũ̀, ò gò Mɔabunɔla ò tà ń bùsun.

4

*Gyaan*ɔ nísi tùru yã

[1] Annabinɔ gã̀ gbɛ̃ke nanɔ ɔ́ɔ dɔ̀ Ɛlisaa à pì: Ma zã kũ à de n gbɛ̃ ũ gà. Ń dõ kũ n gbɛ̃ pì Dikiri vĩna vĩ. A fĩnade tɛn su à ma négõgbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ sétɛ a zɔ̀nɔ ũ. [2] Akũ Ɛlisa pìnɛ: Bɔ́n ń ye mà kɛnnɛɛ? Ǹ omɛnɛ, bɔ́n ń vĩ n kpénn? À pì: Makũ n zɔ̀bleri, nísi kũ à kú tùruu gũn baasiro má pɔ́ke vĩro. [3] Akũ Ɛlisa pì: Ǹ gɛ́ bàai ǹ ta korinɔ gbɛkagbɛka n gbɛ̃dakenɔa ń pínki, àgõ dasi, [4] ń gɛ̃ kpɛ́n ǹ zɛ́ tatanlɛ kũ n nɛ́nɔ, ǹgõ nísi káka ta pìnɔ gũn, ta kũ à pà ńgõ ditɛ kpado.

[5] Akũ nɔgbɛ̃ pìi fùtɛ à bò a kĩnaa à gɛ̀ɛ kɛ lɛ. À gɛ̃̀ kpɛ́n kũ a nɛ́nɔ à zɛ́ tàta, òtɛn ta dɔnɛ, akũ àtɛn nísi kákan. [6] Kũ ta pìnɔ pà pínki, à pì a nɛ́nɔ dokenɛ à ta pãnde dɔarɛ, akũ à pìnɛ ta ke kun doro, akũ nísi pìi yonaa zɛ̀. [7] À gɛ̀ɛ à ò Luda gbɛ̃ pìinɛ, akũ Luda gbɛ̃ pìi pì: Ǹ gɛ́ ǹ nísi pì yía ǹ fĩna boo, mɔkõn kũ n nɛ́nɔ ánigõ pɔ́ ble kũ a kpara kũ à gõ̀ɔo.

*Ɛlisa Sun*ɛmu nɔgbɛ̃ nɛ́ futɛna gan

[8] Zĩkea Ɛlisa gɛ̀ɛ Sunɛmu. Nɔgbɛ̃ tɔ́de ke kú gwe, à nàkaraa à pì, à pɔ́ ble a bɛa, akũ à pɔ́ blè. Zaa gɔrɔ birea tó àtɛn gɛ̃tɛ, àdi bɔtɛ à pɔ́ ble gwe. [9] Akũ nɔgbɛ̃ tɔ́de pìi pì a zãnɛ: Má dõ kũ gbɛ̃ kũ àdigõ gɛ̃tɛ la gɛ̃̀n baaakõ pì bi Luda gbɛ̃mɛ súsu. [10] Ò kpɛ́nɛ bo ó kpɛ́ musu ò gádo ditɛnɛ gwe kũ teburuuo kũ gbàao kũ fitilaao. Tó à sù ó gwa, anigõ kipa gwe.

[11] Zĩkea kũ Ɛlisa sù gwe, à gɛ̃̀ a kpɛ́ pìn à wùtɛ. [12] Akũ à pì a zĩkɛri Geazinɛ. Ǹ Sunɛmu nɔgbɛ̃ pì sísi. Kũ à a sìsi, akũ à sù à zɛ̀ Ɛlisa arɛ. [13] Akũ Ɛlisa pì Geazinɛ: Ǹ onɛ à nibɔkɛnaa kɛ̀wɛrɛ manamana. Bɔ́n à ye ò kɛarɛ sõɔ? À ye ò yãke oarɛ kínanɛ ke zĩ̀kari don'arɛdenɛ yá? Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Pɔ́ke tɛn kĩama ma gbɛ̃nɔ tɛ́ro. [14] Akũ Ɛlisa Geazi là à pì: Bɔ́n à de ò kɛnɛɛ? Akũ Geazi wèa à pì: Too, à négõgbɛ̃ ke vĩro, akũsõ a zã zĩ kũ̀. [15] Akũ Ɛlisa pì: Ǹ a sísi. Kũ à a sìsi, akũ à sù à zɛ̀ kpɛ́lɛlɛa. [16] Akũ Ɛlisa pìnɛ: Ziki mandara'i ĩnigõ négõgbɛ̃ kũna n ɔĩ. Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Oi ma dikiri Luda gbɛ̃, ǹsun makũ n zɔ̀bleri kɛkɛro.

[17] Akũ nɔgbɛ̃ pìi nɔ̀ɔ sì. Kũ wɛ̃̀ɛ pìi kà, à nɛ́ ì gõgbɛ̃ ũ lákũ Ɛlisa ònɛ nà. [18] Kũ nɛ́ pìi kɛ̀ zõkõ, akũ zĩkea à gɛ̀ɛ à a de lè bura kũ pɔ́kɛ̃rinɔ. [19] Akũ à pì a de pìinɛ: Ma mìi! Ma mìi! Akũ a de pìi pì a zĩkɛriinɛ: Ǹ nɛ́ pì sɛ́ ǹ tá kãao a danɛ. [20] Kũ à a sɛ̀ à tà kãao a danɛ, akũ a da pìi a sɛ̀ à dì a gbála. Kũ ifãntɛ̃ kà mìdangura, akũ à gà. [21] Akũ à a sɛ̀ à dìdi kãao Luda gbɛ̃ pì kpɛ́n à a wùtɛ a gádoa, akũ à bò à zɛ́ tàtaalɛ. [22] Akũ à a zã sìsi à pìnɛ: Ǹ zĩkɛrinɔ doke gbarɛmɛnɛ kũ zaakio. Má ye mà gɛ́ Luda gbɛ̃ kĩnaa likalika. [23] Akũ à a lá à pì: À kɛ̀ dera ntɛn gɛ́ a kĩnaa gbãraa? Mɔ dufu ke kámmabogɔrɔ zĩn gbãraro. Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Yãke kunlo. [24] À gàarii

yì̀ zaakinɛ à dìa, akũ à pì a zĩ̀kɛriinɛ: Ǹ a kpakɛ ò gɛ́. Ǹsun zɛro, séto ma ònnɛ. [25] Ò dà zɛ́n
ò gɛ̀ɛ Luda gbɛ̃ pì kĩnaa zaa Kaamɛli kpi musu. Kũ Luda gbɛ̃ pìi a è té zaa zã̀, à pì a zĩ̀kɛri
Geazinɛ: Ǹ Sunɛmu nɔgbɛ̃ gwa, à té dire! [26] Ǹ bàa lɛ́ ǹ gɛ́ daalɛ, ń a la, tó à aafia kũ a zão
kũ a nɛ́o. Akũ nɔgbɛ̃ pìi wèa à pì: Aafiaamɛ! [27] Kũ à kà Luda gbɛ̃ kĩnaa kpi pìi musu, akũ à
a kṹ a gbáa. Kũ Geazi sù à ɔ sɔ̃i, akũ Luda gbɛ̃ pìi pì: Ǹ a tó. A nɛ̀sɛɛ yàka, ama Dikiri abire
ùtɛmɛnɛ, adi omɛnɛro. [28] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Ma dikiri, ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ wɛ́ kɛ̀mman yá? Mádi pi
ǹsun ma kɛkɛroroo?
[29] Akũ Ɛlisa pì Geazinɛ: Ǹ n asa dɔmma ǹ ma gò sɛ́ ǹ gɛ́. Tó n dakarɛ kũ gbɛ̃keo, ǹsun fɔ
kpáaro. Tó gbɛ̃ke fɔ kpàmma sɔ̃, ǹsun wero. Ǹ gɛ́ ǹ ma gòo pì na nɛ́ pì arɛa. [30] Akũ nɛ́ pì da
pì: Kũ Dikiri kunnaao kũ n kunnaao mani tá n sariro. Akũ Ɛlisa bò à téi. [31] Geazi dò arɛ à
gɛ̀ɛ à gòo pìi nà nɛ́ pì arɛa, ama adi kĩni ke kɛro, adi yĩgãro. Akũ Geazi èra à gɛ̀ɛ à dà Ɛlisalɛ
à pìnɛ: Nɛ́ pì dí futɛro. [32] Kũ Ɛlisa kà bɛ pìn, à nɛ́ pìi è wutɛna a gádoa gè ũ. [33] Akũ à gɛ̃̀ nɛ́
pìii ado, à zɛ́ tàta à wɛ́ kè Dikiria. [34] Akũ à wùtɛ nɛ́ pìia. À lɛ́ pè a lɛ́a à wɛ́ pè a wɛ́n à ɔ dàda
a ɔnɔn. Lákũ à wùtɛ nɛ́ pìia nà, akũ a mɛ̀ɛ kè lɔ́gɔlɔgɔ. [35] Ɛlisa fùtɛ à zɛ̀ à táa ò kpɛ́ pìn à gɛ̀ɛ
à sù, akũ à èra à wùtɛ nɛ́ pìia dɔ. Akũ nɛ́ pì yĩ sã̀ gɛ̃̀n suppla à wɛ́ wɛ̃̀. [36] Akũ Ɛlisa Geazi sìsi
à pìnɛ: Ǹ Sunɛmu nɔgbɛ̃ pì sísi. Kũ à à sìsi à sù, akũ Ɛlisa pìnɛ: N nɛ́n dí. [37] Akũ à kùtɛ à mìi
pɛ̀tɛ a gbá sarɛ à a nɛ́ pìi sɛ̀ à bò kãao.

*S*ɛwɛ kana do'oron

[38] Ɛlisa tà Giligala. Gɔrɔ birea nà kú bùsuu pìn. Annabinɔn kátɛ a arɛ, akũ à pì a zĩ̀kɛriinɛ:
Ǹ dàga di téa, ń dò kuku annabi dínɔnɛ. [39] Kũ ń gbɛ̃ke gɛ̀ɛ dò pɔ́nɔ wɛtɛ bura, akũ à bò sɛ̃̀ntɛ
boboa. À a nɛ́ bòbo à kà a uta lɛ́baran à pà. Kũ à sùo, akũ ò pàrapara ò kà dòn, gbɛ̃ke dɔ̃
lákũ à de nàro. [40] Kũ ò dòo pìi dã̀ gbɛ̃ pìnɔnɛ ò pɔ́ bleo, kũ ò lɛ́ kè, ò wiki lè ò pì: Luda gbɛ̃,
ga kú do'oro pìn. Akũ odi fɔ̃ ò blèro. [41] Akũ Ɛlisa pì: À flawa sɛ́ à suo. Akũ à dã̀ à kà do'oro
pìn à pì: Ǹ kpaatɛńnɛ ò ble. Akũ sɛwɛ pìi làka do'oron.

*P*ɔ́blekpana gbɛ̃nɔn basɔɔroa

[42] Gbɛ̃ke bò Baali Salisa à sù Luda gbɛ̃ pìinɛ kũ burodi kũ ò kè kũ pɔ́wɛ káakuo mèn baro
kũ gbado dufuo. Akũ Ɛlisa pì: Ǹ kpá gbɛ̃nɔa ò só. [43] Akũ a zĩ̀kɛri a là à pì: Gbɛ̃ pìnɔ kà gbɛ̃nɔn
basɔɔro, deran mani abire kpaatɛńnɛ nàa? À wèa à pì: Ǹ kpáḿma ò só, zaakũ Dikiri pì oni
só, a kpara ni gɔ̃. [44] Akũ à kpàḿma, ò sò, a kpara gɔ̃̀ lákũ Dikiri ò nà.

5

*Naama werek*ɔ̃ana kũ a kusuo

[1] Naamamɛ Siria kína zĩ̀karinɔ don'arɛde ũ. À bɛ̀ɛrɛ vĩ a dikiri ɔĩ akũsɔ̃ a tɔ́ bò, zaakũ
a gãin Dikiri tò Sirianɔ zĩ̀i blè. Nɛ́gɔ̃gbɛ̃mɛ zĩ̀i gũn, ama à kusu kṹ. [2] Gɔrɔ kũ Siria zĩ̀kari
gbãnamɔnnɛrinɔ gɛ̀ɛ Isarailanɔ bùsun yã, ò nɛ́nɔkpare ke kṹ, akũ à gɔ̃̀ Naama nanɔ zĩ̀kɛri
ũ. [3] Akũ nɛ́nɔkpare pìi pì a dikiriinɛ: Tó ó bede ni fɔ̃ à gɛ́ annabi kũ à kú Samaria kĩnaa
yã, de à a wèrekɔ̃a kũ a kusuo. [4] Akũ Naama gɛ̀ɛ kína kĩnaa à pì: Yã kũ nɔkpare kũ à bò
Isarailanɔ bùsun òn dí. [5] Akũ Siria kína pì: Ǹ gɛ́, má takada kɛ̃ Isarailanɔ kínanɛ. Akũ
Naama andurufuu sètɛ kiloo wàa do kũ basupplao kũ wuraao kiloo baaakɔ̃ akuri kũ utao
waka kuri. [6] À gɛ̀ɛ kũ takada kũ kína kɛ̃̀ Isarailanɔ kínanɛɛo dɔ. Takada pìi gũn kína pì: Ma
takada dí kpã̀zãnnɛ kũ ma ìba Naamao, de ǹ a werekɔ̃amɛnɛ kũ a kusuo. [7] Kũ Isarailanɔ
kína takada pì kyó kè, à a uta zɔ̃kɔ̃ɔ gà à kɛ̃̀ à pì: Ludamɛ ma ũ kũ mani gbɛ̃ wɛ̃̀ndi bo mà
ɛraonɛ dɔ yá? Bɔ́yãin à gbɛ̃ díkĩna gbàrɛma mà a werekɔ̃a kũ a kusuooo? À gwa lákũ àtɛni
ma lɛ́ wɛtɛ nà fá!
[8] Luda gbɛ̃ Ɛlisa mà kũ Isarailanɔ kína a uta zɔ̃kɔ̃ɔ gà à kɛ̃̀, akũ à lɛ́gbãzã kɛ̀nɛ à pì: Bɔ́yãin
n n uta zɔ̃kɔ̃ɔ gà n kɛ̃̀ɛ? Ǹ tó ade pì su ma kĩnaa, ani dɔ̃ kũ annabi kú Isarailanɔ bùsun. [9] Akũ
Naama gɛ̃̀ a sɔ̃gon à gɛ̀ɛ à zɛ̀ Ɛlisa bɛ gãnulɛa. [10] Akũ Ɛlisa gbɛ̃ zĩ̀a à pì: Ǹ gɛ́ ǹ zú o Yoda swan
gɛ̃̀n suppla, n mè ni ɛra à su a gbèn, ĩni werekɔ̃a swáswa. [11] Akũ Naama pɛ̃̀tɛ̃ kè, àtɛn tá à pì:
Matɛn da ani bo a kpén à su à zɛ ma arɛ à Dikiri a Luda sísi à ɔ lika ma bɔ̀ɔi, de ma kusu pì

lákamɛ. [12] Damasuku swanɔ Abana kũ Faapao í mana de Isaraila swanɔ ílaroo? Mani fɔ̃ mà
zú o gwe mà gɔ̃ swáswaroo? Akũ à èra kũ pɔfɛ̃o, àtɛn tá.
[13] Akũ a ìbanɔ tèi ò pì: Baa, tó yã zĩ'ũn annabii pìi dànnɛ yã, ĩni kɛroo? Kũ à pìnnɛ ǹ gɛ́
zú o, ń gɔ̃ swáswa, abire ni n fu yá? [14] Akũ à gèɛ à a zĩda kpàtɛ Yoda ín gɛ̀n suppla lákũ
Luda gbɛ̃ pìi òarɛ nà. Akũ a mèɛ èra à sù a gbèn swáswa lán né fíti pɔ́ bà. [15] Akũ Naama kũ a
ìbanɔ èra ò gèɛ Luda gbɛ̃ kĩnaa ń pínki. À zɛ̀ a arɛ à pì: Má dɔ̃̀ sà kũ Luda kú gukea andunia
gũnlo, séde Isarailanɔ bùsun. Ǹ gba kũ makũ n zɔ̀bleri ma suonnɛ dí sí. [16] Akũ Ɛlisa pì: Kũ
Dikiri kũ madì zĩ kɛnɛ kunnaao mani síro. Naama nàkaraa à sí, bee kũ abireo à gì síi. [17] Akũ
Naama pì: Tó ńdi síro, ǹ makũ n zɔ̀bleri gba zɛ́ mà bùsu sɛ́ baragbãsɔ̃ aso pla, zaakũ mani sa
o tãnaa doro, séde Dikiri. [18] Dikiri sùru kɛmɛnɛ kũ yã díkĩnao. Tó ma kína gèɛ Rimɔ gbagba
a kpɛ́n, tó ma gɛ zɛnɛ, tó ma kutɛ Rimɔ kpɛ́ pìn, Dikiri sùru kɛmɛnɛ kũ yã pìio. [19] Akũ Ɛlisa
pìnɛ: Ǹ ká bɛ aafia!
Kũ à dà zɛ́n, à táa ò fíti, [20] akũ Luda gbɛ̃ Ɛlisa zĩkɛri Geazi laasun lɛ̀ à pì: Ma dikiri tò Siria
gbɛ̃ Naama tɛn tá pã, adi pɔ́ kũ à sùoarɛ síro. Kũ Dikiri kunnaao mani pɛ́tɛi mà pɔ́ke sía.
[21] Akũ Geazi pɛ̀tɛ Naamai. Kũ Naama è à tɛ́ ń kpɛ kũ bàao, akũ à bò a sɔ̃gon, àtɛni a dã. Kũ
à kà, akũ Naama a là à pì: Aafiaan yá? [22] À wèa à pì: Aafiaamɛ. Ma dikiri mɛ́ à ma zĩmma,
à pì annabinɔ gã̀ kɛfɛnna gbɛ̃nɔn pla kenɔ mɛ́ ò bò Ɛflaimu gusĩsĩden ò sù a kĩnaa tera. Ǹ
ń gba andurufu kiloo bupla kũ utao waka pla. [23] Akũ Naama pì: Tó lɛmɛ, ǹ andurufu kiloo
basiikɔ̃ sí gɔ̃̀nɔ. À kànɛ asasan mɛ̀n pla kũ utao waka pla. À kpà a ìba gbɛ̃nɔn planɔa, akũ ò
sɛ̀ ò dò Geazinɛ arɛ. [24] Kũ ò kà Ɛlisa bɛa sì̀sĩi musu, akũ Geazi pɔ́ pìnɔ sìḿma à kàtɛ a kpɛ́n,
akũ à gbɛ̃ pìnɔ gbàrɛ ò tà. [25] Kũ à gèɛ a dikiri Ɛlisa kĩnaa, akũ Ɛlisa à là à pì: Geazi, mán n
gɛnn? À wèa à pì: Makũ n zɔ̀bleri, mádi gɛ́ gukearo. [26] Akũ Ɛlisa pìnɛ: Kũ gɔ̃gbɛ̃ pìi bò a
sɔ̃gon, àtɛni n dã, ń dɔ̃ kũ ma nini kú kũnwo gweroo? Andurufu ke utanɔ símmana gɔrɔn
díro, ke kùkpɛnɔ ke geepi búnɔ ke sãnɔ ke zùnɔ ke gɔ̃gbɛ̃ kũ nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔo. [27] Naama kusu
ni gɔ̃nnɛ kũ n burinɔ ari gɔrɔ sĩnda pínki. Kũ à bò Ɛlisa kĩnaa, akũ kusu pìi lìi púu lán buu
bà.

6

Kpásawɛ funa íla

[1] Annabi gã̀ gbɛ̃nɔ pì Ɛlisanɛ: Ǹ gwa, gu kũ òtɛn kɔ̃kakarana kɛn kɛ̀wɛrɛ fíti. [2] Ò gɛ́ Yodai,
ó baadi ni lí zɔ̃ ò kpɛ́ boo gwe, gu kũ ónigɔ̃ kun. Akũ Ɛlisa pì: À gɛ́. [3] Akũ ń gbɛ̃ke pì: Ĩni sùru
kɛ ǹ gɛ́ kũooroo? Akũ à pì: Mani gɛ́. [4] Akũ à gèɛ kũńwo. Kũ ò kà Yodai, òtɛn lí zɔ̃zɔ̃. [5] Kũ ń
gbɛ̃ke tɛn lí zɔ̃, akũ a kpásawɛ wò a pán à zù ín bùdum, akũ à wiki lɛ̀ Ɛlisaa à pì: O'o dikiri,
ma kpása pìi sɛ̀ḿmamɛ fá! [6] Akũ Luda gbɛ̃ pì: Mákpan à zùn súsuu? Kũ à mɔ̀nɛ, akũ Ɛlisa lí
zɔ̃̀ à zù ín gwe, à tò kpásawɛ pìi fù íla. [7] Ɛlisa pì: Ǹ sɛ́ ǹ boo! Akũ gbɛ̃ pì ɔ bò à kũ̀.

*Siria zĩ̀karin*ɔ vì̀nakũnaa

[8] Siria kína fùtɛ Isarailanɔi kũ zĩ̀io. À lɛ́ kpàkũsũ kũ a ìbanɔ, akũ à pìńnɛ gukean oni bùra
kátɛn. [9] Akũ Luda gbɛ̃ lɛ́gbãzã kɛ̀ Isarailanɔ kínanɛ à pì, àgɔ̃ gu pì dãkpã àsun gɛ̃alaro, zaakũ
Sirianɔ tɛn su gwemɛ. [10] Akũ Isarailanɔ kína gbɛ̃nɔ zĩ̀ gu kũ Luda gbɛ̃ a yã òarɛ pìi gũn. Lɛn
Ɛlisa dìgɔ̃ lɛ́ daa gɛ̀n baaakɔ̃ lɛ, akũ àdi tó ògɔ̃ gu pìnɔ dãkpã. [11] Akũ Siria kína laakarii fùtɛ
yã pìi yãi. À a ìbanɔ kàkara, akũ à ń lá à pì: Ó dí mɛ́ à de Isarailanɔ kína gbɛ̃ ũu? À omɛnɛ.
[12] A ìbaa pìnɔ doke wèa à pì: Ma dikiri kí, adi kɛ ó gbɛ̃ke bi a gbɛ̃nlo. Isarailanɔ bùsu annabi
Ɛlisa mɛ́ àdi yã kũ ndì o zaa n kpɛ́nɛ gũn gbã Isarailanɔ kínanɛ. [13] Akũ kína pì: À gɛ́ à a wɛtɛ
gu kũ à kún, mani gbɛ̃nɔ zĩ ò a kũ. Akũ ò pìnɛ: À kú Dotãmɛ. [14] Akũ kína zĩ̀karinɔ gbàrɛ gwe
dasidasi kũ sɔ̃denɔ kũ sɔ̃gonɔ. Ò gèɛ gwe gwãani ò lìka wɛ̃tɛ pìii.

[15] Kũ Luda gbɛ̃ zĩkɛrii fùtɛ kɔnkɔ káaku, à bò, akũ à zĩ̀karii pìnɔ è likana wɛ̃tɛi kũ sɔ̃denɔ
kũ sɔ̃gonɔ. Akũ à pì Ɛlisanɛ: O'o dikiri, óni kɛ deramɛɛ? [16] À wèa à pì: Ǹsun tó vĩna n kũro.
Gbɛ̃ kũ ò kú kũoonɔn dasi de gbɛ̃ kũ ò kú kũńwonɔla. [17] Akũ Ɛlisa wɛ́ kɛ̀ à pì: Dikiri, ǹ a wɛ́
kɛ̃nɛ. Akũ Dikiri zĩkɛrii pì wɛ́ kɛ̀̃nɛ. Kũ à gu gwà dɔ, akũ à sɔ̃denɔ kũ sɔ̃go tɛ́denɔ è likana

Ɛlisai, ò dà sì̀sĩi pìla. [18] Kũ Sirianɔ tɛn su Ɛlisa kũ, akũ à wɛ́ kɛ̀ Dikiria à pì: Ǹ tó gbɛ̃ pìnɔ vì̀na kũ. Akũ Dikiri tò ò vì̀naa kù̀ lákũ Ɛlisa wɛ́ kɛ̀awa nà. [19] Akũ Ɛlisa pì Siria zì̀karii pìnɔnɛ: Zɛ́ díkĩnanlo! Wɛ̃tɛ díkĩnanlo! À témai mà gɛ́ kãáo gbɛ̃ kũ átɛn wɛtɛ kĩnaa. Akũ à gɛ̀ɛ kũńwo Samaria. [20] Kũ ò gɛ̀̃ wɛ̃tɛ pìi gũn, akũ Ɛlisa pì: Dikiri, ǹ ń wɛ́ wɛ̃ńnɛ sà. Kũ Dikiri ń wɛ́ wɛ̀̃ńnɛ, ò gu gwà ò è Samarian ò kún. [21] Kũ Isarailanɔ kína ń é, à Ɛlisa là à pì: Mà ń dɛdɛn yá? Baa, mà ń dɛdɛn yá? [22] Akũ Ɛlisa wèa à pì: Ǹsun ń dɛdɛro. Ndì gbɛ̃ kũ n ń kũkũ zì̀lannɔ dɛdɛn yá? Ǹ pɔ́ble kpáḿma ò ble. Ǹ í kpáḿma ò mi, gbasa ò ta ń dikiri kĩnaa. [23] Akũ kína pɔnna pɔ́ble kɛ̀ńnɛ, ò blè ò í mì, akũ ò ń gbárɛ, ò tà ń dikiri kĩnaa. Abire gbɛra Siria gbãnamɔnnɛrinɔ dí ɛra ò sù lɛ́tɛ Isarailanɔ bùsuua doro.

*Sirian*ɔ Samaria kagurakɛnaa

[24] Gɔrɔ pla gbɛra Siria kína Bɛnadada a zì̀karinɔ kàkara ń pínki, akũ ò sù ò Samaria kaguraa kɛ̀. [25] Akũ nà gbãna kù̀ wɛ̃tɛ pìn, ò a kaguraa kɛ̀ à gìi kɛ̀ ari òtɛn zaaki mì yía andurufu kiloo do, lukuluku gbɔ̃̀ zaka fítinna lɛ́ do sɔ̃ andurufu ɔgɔ mèn sɔɔro. [26] Kũ Isarailanɔ kína tɛ́ bĩni musu, akũ nɔgbɛ̃ ke ɔ́ɔ dɔ̀nɛ à pì: Ma dikiri kí, ǹ ma sura ba. [27] Akũ kína pìnɛ: Tó Dikiri dí n sura baro, mani le mà n sura ba deramɛɛ? Má pɔ́wɛ ke wɛ̃ vĩn yá? [28] Akũ à èra à a là à pì: Bɔ́ mɛ́ à n lee? Akũ nɔgbɛ̃ pìi wèa à pì: Nɔgbɛ̃ ke mɛ́ à pìmɛnɛ mà su kũ ma négɔ̃gbɛ̃o ò só gbãra, zia sɔ̃ ó a pɔ́ só. [29] Akũ o ma né kùku o sò. Kũ gu dɔ̀, akũ ma pìnɛ à su kũ a pɔ́o se ò só, akũ à a pɔ́ ki ùtɛ. [30] Kũ kína mà yã kũ nɔgbɛ̃ pìi ò, akũ à a uta zɔ̃kɔ̃ɔ gà à kɛ̀̃. Kũ ò wɛ́ sɛ̀ ò a gwà lákũ à tɛ́ bĩni musu nà, ò a è kũ uta kasanɔ dana a uta zɔ̃kɔ̃ɔ gɛ̃i. [31] Akũ kína pì: Tó mádi Safata né Ɛlisa mì zɔ̃ gbãraro, Luda yã kɛmɛnɛ pãsĩpãsĩ.

[32] Ɛlisa vutɛna a kpɛ́n kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ. Akũ kína gbɛ̃ zì̀ à doarɛ arɛ à gɛ́ Ɛlisa kũ ari àgɔ̃ ká. Ari zì̀rii pì gɔ̃ ká gwe, akũ Ɛlisa pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔnɛ: Gbɛ̃̃dɛri pì gbɛ̃ zì̀, àtɛn su à ma mì zɔ̃. À laakari kɛ! Tó zì̀rii pìi kà, à zɛ́ tatanɛ, àsun tó à gɛ̃ro. Ádi a dikiri gɛ̀sɛ kĩni ma dɔ a kpɛroo? [33] Kũ à kpɛ́ àtɛn yã ońnɛ, akũ zì̀rii pìi kà. Akũ kína pìi kà à pì: Sunyĩ dí bò Dikiri kĩnaamɛ, bɔ́ mani wɛ́ dɔi dɔɔ?

7

[1] Akũ Ɛlisa pì: À Dikiri yã ma! À pì zia mandara'i oni flawa yía Samaria bĩnilɛa zaka lɛ́ do andurufu ɔgɔ mèn do, pɔ́blewɛ zaka lɛ́ pla sɔ̃, andurufu ɔgɔ mèn do. [2] Akũ kína kpàasi yã sì Luda gbɛ̃ pìla à pì: Bee tó Dikiri legũ foro fɔ̃̀, yã pì ni sí kɛ yá? Akũ Ɛlisa pìnɛ: Ĩni wɛ́ sialɛ, ama ĩni le ǹ blero.

*Kusun*ɔ baaru nna kpanaa

[3] Kusu gbɛ̃nɔn siikɔ̃nɔn kú bĩnilɛa. Akũ ò pìkɔ̃nɛ: Bɔ́yãin ónigɔ̃ vutɛna la ari ò gɛ́ gagaa? [4] Tó o pì óni gɛ̃ wɛ̃tɛ gũn, nà kú gwe, óni gagamɛ. Tó o gɔ̃ la sɔ̃, ga dokɔ̃nɔ pìimɛ. Ò futɛ ò gɛ́ na Sirianɔ bùraai. Tó ò ó tó bɛ̃nɛ, ónigɔ̃ kun. Tó ò ó dɛdɛmɛ sɔ̃, o gagan gwe. [5] Akũ ò fùtɛ ɔkɔsi, òtɛn gɛ́ Sirianɔ bùran. Kũ ò kà bùra lɛ́a, ò è gbɛ̃ke kú gwero. [6] Dikiri tò Siria bùradenɔ sɔ̃gonɔ kũ sɔ̃nɔ kũ zì̀kari dasinɔ kĩni mà, akũ ò pìkɔ̃nɛ, Isarailanɔ kína fĩna bò Iti kínanɔa kũ Misila kínanɔ ò su ò lɛ́tɛwá. [7] Akũ ò bàa sì ɔkɔsii pìia gɔ̃̀nɔ ò ń bizakutanɔ tò gwe kũ ń sɔ̃nɔ kũ ń zaakinɔ. Ò ń bùraa tò gwe lákũ à de nà, ò lɛ̀kɔ̃a ò ń zĩda mìboki wɛ̀tɛ.

[8] Kũ kusu pìnɔ kà bùraa pìn gwe, ò gɛ̀̃ bizakuta pìnɔ doke gũn, ò pɔ́ blè ò í mì, akũ ò andurufu kũ wuraao kũ pɔ́kasanɔ sɛ̀tɛ ò gɛ̀ɛ ò ùtɛ. Kũ ò èra ò sù, ò gɛ̀̃ bizakuta pãnden dɔ, ò pɔ́nɔ kàkara ò gɛ̀ɛ ò ùtɛ. [9] Akũ ò pìkɔ̃nɛ: Yã kũ ótɛn kɛ dí manaro. Gbãra mɛ́ à de ò baaru nna kpá, akũ ó yĩtɛna yá? Tó o yĩtɛ lɛ ari gu gɛ̀ɛ à dɔ̀o, a gò ni ó lɛ́. Ò futɛ gɔ̀̃nɔ ò gɛ́ o kínabɛdenɔnɛ. [10] Kũ ò kà gwe, ò lɛ́ zù wɛ̃tɛ zɛ́dãkpãrinɔi ò pì: O gɛ Sirianɔ bùran, ódi gbɛ̃ke e gwero, ódi gbɛ̃ke kĩni maro. Ń sɔ̃nɔ kũ ń zaakinɔ mɛ́ ò bàdɔdɔna gwe, akũsɔ̃ ń bizakutanɔn kú ń gbèn gboronaa sari. [11] Kũ zɛ́dãkpãrii pìnɔ lɛ́ zù ò òńnɛ wɛ̃tɛn, akũ ò a baaruu kpà kínabɛ ɔnn. [12] Akũ kína fùtɛ gwãani, à pì a ìbanɔnɛ: Mani yã kũ Sirianɔ kɛ̀wɛrɛ oárɛ. Kũ ò dɔ̃ kũ nà ó kũ gbãna, abire yãin ò bɔ̀tɛ ń bùran ò gɛ̀ɛ ò ùtɛ sɛ̀̃n. Òtɛn da óni bɔtɛ wɛ̃tɛmmɛ, gbasa ò ó kũkũ bɛ̃nɛ ò ó wɛ̃tɛ sí. [13] Akũ a ìbanɔ doke pìnɛ: Zaakũ ókɔ̃nɔ kũ o gɔ̃nɔ

ó kú ga léi, ǹ tó ò sɔ̃ mèn sɔɔro kũ ò gɔ̀̃nɔ sé ò gbɛ̃nɔ zĩo, de ò yã kũ à kɛ̀ gwa. [14] Akũ ò sɔ̃gonɔ
sɛ̀ mèn pla kũ sɔ̃nɔ, akũ kína ń gbárɛ à pì: À gɛ́ à Siria zĩ̀karinɔ gbɛsɛ à gwa! [15] Akũ ò ń gbɛsɛ
ari Yodai. Ò è kũ Sirianɔ bàa sìmɛ, ò ń pɔ́kasanɔ kũ ń gɔ̃kɛbɔnɔ fã̀kɔ̃a zɛ́ gũn gwe. Akũ zĩ̀rii
pìnɔ èra ò sù ò yã pì gbã̀ kínanɛ.

[16] Akũ ò bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ Sirianɔ bùran ò pɔ́nɔ sɛ̀tɛ, akũ ò̀tɛn flawa yía zaka lɛ́ do andurufu ɔgɔ
mèn do, pɔ́blewɛ zaka lɛ́ pla andurufu ɔgɔ mèn do lákũ Dikiri ò nà. [17] Kína a kpàasii dìtɛ
bĩnilɛ dãkpãri ũ, akũ gbɛ̃nɔ gèsɛɛ zɛ̀zɛa bĩnilɛa gwe à gà, lákũ Luda gbɛ̃ gĩnakɛ à ò nà gɔrɔ
kũ kína sù a bɛa. [18] À kɛ̀ lákũ Luda gbɛ̃ pìi ò kínanɛ nà à pì: Oni flawa yía zia mandara'i
Samaria bĩnilɛa zaka lɛ́ do andurufu ɔgɔ mèn do, pɔ́blewɛ sɔ̃ zaka lɛ́ pla andurufu ɔgɔ mèn
do. [19] Kína kpàasi yã wè Luda gbɛ̃a à pì: Bee tó Dikiri legũ foro fɔ̃̀, yã pì ni kɛ yá? Akũ Luda
gbɛ̃ pìnɛ: Ĩni wɛ́ sialɛ, ama ĩni le ǹ blero. [20] Lɛn à kɛ̀ lɛ, ò gèsɛɛ zɛ̀zɛa bĩnilɛa à gà.

8

*Kína Sun*ɛmu nɔgbɛ̃ bura ɛrananɛ

[1] Ɛlisa pì nɔgbɛ̃ kũ à a nɛ́ fùtɛ pìinɛ à futɛ à tá bùsu pãnden kũ a bedenɔ à gɔrɔ pla kɛ
gwe, zaakũ Dikiri dìtɛ nà ni gɛ̃ Isarailanɔ bùsun ari wɛ̀̃ supplamɛ. [2] Akũ nɔgbɛ̃ pìi kɛ̀ lákũ
Luda gbɛ̃ òarɛ nà. Àpii kũ a bedenɔ gèɛ ò vùtɛ Filisitini bùsun ari wɛ̀̃ suppla. [3] Wɛ̀̃ suppla
pìi gbɛran à bò Filisitini bùsun à sù, akũ à gèɛ wɛ́ kɛ kínaa a bɛ kũ a burao yã musu. [4] Gɔrɔ
birea kína tɛn fàai bo kũ Luda gbɛ̃ zĩkɛri Geazio à pì: Ǹ yã zɔ̃kɔ̃ kũ Ɛlisa kènɔ babamɛnɛ.
[5] Gɔrɔ kũ àtɛni a gèfutɛna yã o kínanɛ, akũ nɔgbɛ̃ kũ à a négɔ̃gbɛ̃ fùtɛnɛɛ pìi sù wɛ́ kɛ kína
pìia, de à a bɛ kũ a burao ɛraarɛ. Akũ Geazi pì: Ma dikiri kí, nɔgbɛ̃ kũ Ɛlisa a nɛ́ fùtɛnɛɛ pìin
dí kũ a néo. [6] Kũ kína a làla yã pìii, akũ nɔgbɛ̃ pì yã pìi bàbanɛ. Akũ kína pì a ìbanɔ dokenɛ:
Ǹ nɔgbɛ̃ pì pɔ́nɔ ɛranɛ kũ pɔ́ble kũ à kɛ̀ a buranwo zaa gɔrɔ kũ à fùtɛ la ari kũ a gbãrao.

*Azaili kína B*ɛnadada dɛnaa

[7] Ɛlisa gèɛ Damasuku gɔrɔ kũ Siria kína Bɛnadada tɛn gyã kɛ. Kũ ò ònɛ Luda gbɛ̃ sù la,
[8] akũ kína pì Azailinɛ: Ǹ gba sɛ́ ǹ gɛ́ dao Luda gbɛ̃lɛ ǹ kpáa ǹ onɛ à Dikiri gbɛkamɛnɛ, tó
mani futɛ kũ gyã díkĩnao. [9] Akũ Azaili Damasuku pɔ́ mananɔ sɛ̀tɛ lakumi aso bupla, akũ
à gèɛ dao Ɛlisalɛ. Kũ à kà a kĩnaa à pì: N zɔ̀bleri Siria kína Bɛnadada mɛ́ à ma zĩmma mà
n gbɛka, tó áni futɛ kũ a gyão. [10] Akũ Ɛlisa wèa à pì: Ǹ gɛ́ ǹ onɛ ani futɛ kũ abireo, ama
Dikiri mɔ̀mɛnɛ kũ ani gamɛ. [11] Akũ Luda gbɛ̃ wɛ́ pè Azailia ari wɛ́'i a kũ̀, akũ Luda gbɛ̃ nà
ɔ́ɔdɔnaaa. [12] Akũ Azaili a là à pì: Ma dikiri, bɔ́yãin ntɛn ɔ́ɔ dɔi? À wèa à pì: Kũ má yã vãni kũ
ĩni kɛ Isarailanɔnɛ dɔ̃ yãimɛ. Ĩni té na ń zɛki gbãnanɔa, ĩni ń kɛfɛnnanɔ dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao,
ĩni ń nɛ́nɔ yãmiyãmi, ĩni ń nɔ̀sindarenɔ nèsɛ fɔ̃fɔ̃. [13] Akũ Azaili pì: Makũ n zɔ̀bleri, gbɛ̃dan
ma ũ, deran mani yã zɔ̃kɔ̃ bire taka kɛɛ? Akũ Ɛlisa pìnɛ: Dikiri mɔ̀mɛnɛ kũ ĩni gɔ̃ Siria kína
ũ.

[14] Kũ à bò Ɛlisa kĩnaa, à èra à tà a dikiriia. Kũ kína yã kũ Ɛlisa òo gbɛ̀kaa, akũ à pì: À
òmɛnɛ ĩni futɛ aafia. [15] Kũ gu dɔ̀, Azaili biza gègetee sɛ̀ à yàku, akũ à kù kína ãnla ari à gà,
akũ Azaili a gɛ̃nɛ blè.

*Yudan*ɔ kína Yehoramu

[16] Isarailanɔ kína Ahabu nɛ́ Yoramu kíblena wɛ̀̃ sɔɔrode gũn, Yudanɔ kína Yosafata nɛ́
Yehoramu nà kíblenaaa. [17] A wɛ̀̃ baraakuri awɛɛpladen à kí blè, à vùtɛ kín Yurusalɛmu wɛ̀̃
sɔraakɔ̃. [18] À zɛ̀ kũ Isarailanɔ kínanɔ yãkɛnaao lán Ahabu bedenɔ bà, zaakũ à Ahabu nɛ́nɔgbɛ̃
sɛ̀ nɔ ũ, akũ à yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀. [19] Bee kũ abireo Dikiri dí we à Yudanɔ dúgu zɔ̀̃ro a zɔ̀bleri
Dauda yãi, zaakũ à lɛ́ sènɛ à pì, a buri nigɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínki.

[20] Yehoramu kíblegɔrɔan Ɛdɔmunɔ ń zĩda sì Yudanɔa ò ń zĩda kína kà. [21] Abire yãi
Yehoramu gèɛ Zai kũ a sɔ̃gonɔ pínki, akũ Ɛdɔmunɔ lìkai kũ a sɔ̃godenɔ. À fùtɛ à ń kɛ̃ kùo
gwãani à tà, akũ a zĩ̀karinɔ bàa sì ò tà bɛ. [22] Ɛdɔmunɔ ń zĩda sì Yudanɔa ari kũ a gbãrao. Gɔrɔ
birean Libinadenɔ ń zĩda sì Yudanɔa se. [23] Yehoramu yã kparanɔ kũ yã kũ à kènɔ pínki kú

Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. [24] Yehoramu gà, ò a mira kpàkũsũ kũ a dizinɔ Dauda
wɛ̃tɛn, akũ a né Ahazia a gɛ̃nɛ blè.

*Yudan*ɔ kína Ahazia

[25] Isarailanɔ kína Ahabu né Yoramu kíblena wɛ̀ kuri awɛɛplade gũn Yudanɔ kína
Yehoramu né Ahazia nà kíblenaaa. [26] A wɛ̀ baro awɛɛplade gũn à kí blè, à kú kín Yurusalɛmu
wɛ̀ domɛ. A da tɔ́n Atalia, Isarailanɔ kína Ɔmiri daikoremɛ. [27] Ahazia zè kũ Ahabu bedenɔ
yãkɛnaao, à yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ lán Ahabu bedenɔ bà, zaakũ a anzurenɔmɛ. [28] À gɛ̀ɛ à nà
Ahabu né Yoramua, akũ òtɛn zì̀ ká lɛɛlɛ kũ Siria kína Azailio zaa Ramɔ Giliada. Kũ Sirianɔ
Yoramu kì̀nna, [29] akũ à ɛ̀ra à tà Yɛzɛrili ari a bɔ̀ɔ pì gɔ̃ láka. Akũ Ahazia gɛ̀ɛ wɛ́ kpátɛi gwe.

9

*Yehu kana Isarailan*ɔ kína ũ

[1] Annabi Ɛlisa annabi gã̀ gbɛ̃ke sìsi, akũ à pìnɛ: Ǹ asa dɔmma ǹ kũ, ǹ nísi tùru dí sí ǹ
gɛ́o Ramɔ Giliada. [2] Tó n ka gwe, ǹ kpátɛ kɛ Yosafata né Yehu, Nimisi daikorei ǹ bo kãao a
gbɛ̃nɔ té, ń gɛ̃ kpɛ́n ari kpɛ́nɛn. [3] Ǹ tùruu pì nísi kú a mìia, ń onɛ kũ Dikiri pì a a kà Isarailanɔ
kína ũ. Abire gbɛra ǹ zɛ́ wɛ̃, ń bàa sí ǹ su. Ǹsun gì kɛ gwero. [4] Akũ annabi kɛfɛnna pìi gɛ̀ɛ
Ramɔ Giliada. [5] Kũ à kà gwe, à zì̀kari don'arɛdenɔ è katɛna, akũ à pì: Don'arɛde, má yã
vĩ mà onnɛ. Akũ Yehu a là à pì: Ó díme ntɛn oo? À wèa à pì: Mɔkɔ̃mmɛ don'arɛde. [6] Kũ
Yehu fùtɛ à gɛ̀ kpɛ́n, akũ kɛfɛnna pì nísi kù a mìia à pì: Dikiri Isarailanɔ Luda pì a n ka a
gbɛ̃ Isarailanɔ kína ũ. [7] Ǹ Ahabu bedenɔ dɛdɛ, Dikiri ni a zɔ̀bleri annabinɔ fĩna bońma kũ
a zɔ̀bleri kũ Yɛzɛbɛli ń dɛ́nɔ ń pínki. [8] Ǹ Ahabu bede pìnɔ dɛdɛ zɔ̀nɔ kũ zĩdadenɔ ń pínki. Ń
gɔ̃gbɛ̃ ke sún gɔ̃ Isarailanɔ bùsunlo, [9] Ahabu ɔn ni gɔ̃ lán Nɛbati né Yeroboamu ɔnn bà, lán
Ahia né Baasa ɔnn bà. [10] Gbɛ̃danɔ ni Yɛzɛbɛli gè só Yɛzɛrili bĩnikpɛmɛ, gbɛ̃ke ni a vĩro. Akũ
annabii pì zɛ́ wɛ̀ à bàa sì. [11] Kũ Yehu bò à gɛ̀ɛ a don'arɛde dakenɔ kĩnaa, akũ ò a là ò pì: À
kɛ̀ deran ĩade pìi sù n kĩnaaa? À wèńma à pì: Á a dɔ̃ kũ yãzɔ̃zɔ̃riimɛ. [12] Akũ ò pì: Ɛ́kɛmɛ! Ǹ
owɛrɛ. Akũ à pì: Yã kũ à òmɛnɛn dí. À pì Dikiri pì a ma ka Isarailanɔ kína ũ. [13] Akũ ń baadi
kɛ̀ likalika à a uta zɔ̃kɔ̃ɔ sè à kàtɛ a gbá sarɛ didikia, akũ ò kuru pè ò pì: Yehu kɛ̀ kína ũ.

[14] Akũ Yehu lɛ́ kpàkũsũ kũńwo Yoramui. Gɔrɔ birea kína Yoramu pì kũ Isarailanɔ ń pínki
tɛn gí kũ Ramɔ Giliadao, òtɛn zì̀ ká kũ Siria kína Azailio. [15] Kũ Sirianɔ a kì̀nna, akũ à ɛ̀ra à
tà Yɛzɛrili ari à aafia le. Akũ Yehu pì a gbɛ̃ pìnɔnɛ: Tó a zɛ kũmaomɛ, àsun tó gbɛ̃ke bo
wɛ̃tɛn à gɛ́ yã dí baaru kpá Yɛzɛriliro. [16] Akũ Yehu gɛ̀ a sɔ̃gon, àtɛn gɛ́ Yɛzɛrili. Yoramu
wutɛna gwe kĩnnana, Yudanɔ kína Ahazia kú gwe dɔ, à gɛ̀ɛ wɛ́ kpátɛi. [17] Kũ gudãkpãri kũ à
kú Yɛzɛrili gudãkpãki lei musu Yehu è kũ a gbɛ̃nɔ, òtɛn su, akũ à wiki lɛ̀ à pì: Ma gbɛ̃nɔ è,
òtɛn su. Akũ Yoramu pì: Ǹ sɔ̃de gbarɛ à gɛ́ dańlɛ à ń la tó aafiaan òtɛn suo. [18] Akũ sɔ̃de bò à
gɛ̀ɛ à Yehu lè à pì: Kína pì, aafiaan ntɛn suo yá? Yehu wèa à pì: N bàka ũgba kũ aafiaaoo?
Ǹ mɔ́ ǹgɔ̃ témai. Akũ gudãkpãrii pì: Zì̀rii pì ń lé, ama adi ɛra à sùro. [19] Akũ kína sɔ̃de plade
gbàrɛ dɔ. Kũ à ń lé, à pì: Kína pì, aafiaan ntɛn suo yá? Akũ Yehu wèa à pì: N bàka ũgba kũ
aafiaaoo? Ǹ mɔ́ ǹgɔ̃ témai. [20] Akũ gudãkpãrii pìi pì: À ń lé, ama àkũ sɔ̃ adi ɛra à sùro. Gbɛ̃
pì gófĩna de lán Nimisi daikore Yehu bà, àdi gó baka lán ĩade bàmɛ.

[21] Akũ kína Yoramu pì: Ǹ gó dɔmɛnɛ sɔ̃nɔa! Kũ ò dɔ̀a, akũ à bò wɛ̃tɛn kũ Yudanɔ kína
Ahaziao, baadi kũ a sɔ̃goo, òtɛn gɛ́ da Yehulɛ. Akũ ò dàkarɛ Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔti kũ ò a dè
yã bura. [22] Kũ Yoramu wɛ́ sì Yehulɛ, akũ à a là à pì: Yehu, aafiaan ntɛn suo yá? À wèa à
pì: Aafia kú mámɛɛ? Zaakũ n da Yɛzɛbɛli tãnagbagbana kũ a pɔ́dammanaao dàgula. [23] Kũ
Yoramu lìtɛ àtɛn bàa sí, akũ à lɛ́ zù Ahaziai à pì: Bonkpɛyãmɛ Ahazia! [24] Akũ Yehu a sá gà à
Yoramu pà a ɔplɛ dagura. Kàa pìi a swɛ̀ɛ kù̃, akũ à kè yɔ̀kɔɔ a sɔ̃gon. [25] Akũ Yehu pì a zì̀kari
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Bidikanɛ: Ǹ a gè sɛ́ ǹ zu Yɛzɛrili gbɛ̃ Nabɔti buran gwe. Ma dɔn kũ ó kú sɔ̃go gũn
lɛɛlɛ yã ó pla, ó té a de Ahabu kpɛ, gɔrɔ kũ̀a Dikiri gĩnakɛ à lɛ́ kè a yã musu à pì [26] a è lán ò
Nabɔti dè nà kũ a nénɔ. Bura dín áni Nabɔti pɔ́ fĩna bonɛ Ahabua. Abire yãin ǹ a gè sɛ́ ǹ
zukũna buran gwe lákũ Dikiri ò nà.

27 Kũ Yudanɔ kína Ahazia è lɛ, akũ à dà Bɛtagã zén kũ bàao. Akũ Yehu pètɛi àtɛn pi: À a
dɛ se. Akũ ò a pà a sɔ̃go gũn gɔrɔ kũ àtɛn Guru sɩ̀sɩ̃ kũ Ibleamu sarɛ. Akũ à ń kɛ̃ à tà Mɛgido,
gwe à gèɛ à gàn. 28 A ìbanɔ a gèɛ sɛ̀ ò dà sɔ̃go gũn ò tào Yurusalɛmu, akũ ò a mira kpàkũsũ
kũ a dizinɔ Dauda wɛ̃tɛn. 29 Ahabu né Yoramu kíblena wɛ̀ kuri awɛɛdode gũnn Ahazia kɛ̀
Yudanɔ kína ũ.

Yɛzɛbɛli ganaa

30 Kũ Yehu sù Yɛzɛrili, Yɛzɛbɛli a baaruu mà, akũ à kiro kà à a mìkã kɛ̀kɛ. Zaa bɩ̃ni kpɛ́
musu wondoo gũn àtɛn wɛ́ kpátɛ. 31 Kũ Yehu gɛ̀ bɩ̃nilɛa, akũ Yɛzɛbɛli pì: N kɛ lɛɛlɛ kũ
Zimirio, n n dikirii dè. Aafiaan n suo la yá? 32 Kũ Yehu wɛ́ sɛ̀ musu, à wondoo gwà, akũ à
pì: Dí mɛ́ à zɛ̀ kũmaoo? Dí mɛ́ à kú ma kpaa? Kũ kínabɛ zɩ̃kɛri gbɛ̃nɔn pla ke aakɔ̃nɔ sù
ò wɛ́ kpàtɛ wondoo gũn, 33 akũ Yehu pìńnɛ: À ɔ sɔ̃i à lɛ́tɛ. Kũ ò ɔ sɔ̀i à lètɛ, akũ Yehu gèsɛ
pètɛpɛtɛa kũ sɔ̃goo ari a aru fã̀ gbɩ̀ia kũ a sɔ̃nɔ. 34 Kũ Yehu gɛ̀ kínabɛa, à pɔ́ blè à í mì, akũ à
pì: Bee kũ ò láari bò nɔgbɛ̃ pìia, ò a vɩ̃, zaakũ kína burimɛ. 35 Kũ ò gèɛ ò a gè sɛ́ ò vɩ̃, akũ odi
pɔ́ke lero, tó adi kɛ a mìtoko kũ a gbálanɔ kũ a ɔlanɔ baasiro. 36 Akũ ò èra ò gèɛ ò ò Yehunɛ,
akũ à pì: Yã kũ Dikiri ò a zɔ̀bleri Tisibɛ gbɛ̃ Iliasu gãin gwe, à pì: Gbɛ̃danɔ ni Yɛzɛbɛli nɔ̀bɔ
só Yɛzɛrili bɩ̃ni kpɛ. 37 Yɛzɛbɛli gè ni gɔ̃ kátɛ zɩ̃tɛ lán pɔ́kãde gbɔ̃̀ɔ bà Yɛzɛrili bɩ̃ni kpɛ. Gbɛ̃ke
ni le à pi Yɛzɛbɛlin díro.

10

*Ahabu burin*ɔ dɛdɛnaa

1 Ahabu burinɔn kú Samaria gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri. Akũ Yehu takada kɛ̃̀ à kpã̀zã
Samaria gbãnadenɔnɛ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ gbɛ̃ kũ òtɛn Ahabu né gwanɔ à pì: 2 Tó takada díkĩna
gɛ̃̀ á ɔĩ, zaakũ á dikiri Ahabu burinɔn kú kãáo akũsɔ̃ á sɔ̃gonɔ vĩ kũ sɔ̃nɔ kũ wɛ̃tɛ bɩ̃nideo kũ
zɩ̀kabɔnɔ, 3 à á dikiri né kũ à kɛ̀árɛ mana de gbɛ̃ kparanɔla ká a de gɛ̃nɛ ũ à zɩ̀ ká á dikiri pì
bedenɔnɛ. 4 Akũ vĩna ń kũ manamana ò pì: Zaakũ kína gbɛ̃nɔn planɔ dí fɔ̃ ò gìnɛro, ókɔ̃nɔ
óni fɔ̃ ò gínɛ yá? 5 Akũ kínabɛ dãkpãri kũ wɛ̃tɛ don'arɛdeo kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ négwarii pìnɔ
gbɛ̃nɔ zɩ̀ Yehua ò pì: N zɔ̀blerinɔmɛ ó ũ. Yã kũ n òwɛrɛ pínki óni kɛ. Óni gbɛ̃ke ká kína ũro.
Ǹ kɛ lákũ à kènnɛ mana nà. 6 Akũ Yehu takada pãnde kɛ̀ńnɛ à pì: Tó a zɛ kũmao, átɛni ma
yã ma, à á dikiri Ahabu négɔ̃gbɛ̃ pìnɔ mì zɔ̃zɔ̃ à suomɛnɛ Yɛzɛrili zia mandara'i.

Kínanɛ pìnɔ sɔ̃ ò kà gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri, ò kú kũ wɛ̃tɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ òtɛni ń tùtu kɛnɔ.
7 Kũ takada pìi kà, akũ ò kínanɛ gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akurii pìnɔ kʊ̀̀kũ ò ń dɛdɛ ń pínki, akũ ò ń
mìnɔ zɔ̀zɔ̃ ò kàka tãnkon ò kpã̀zãnɛ zaa Yɛzɛrili. 8 Kũ zɩ̃̀rii pìi kà, akũ à pì Yehunɛ: Ò sù kũ
kínanɛ pìnɔ mìnɔo. Akũ Yehu pì ò kátɛ bɩ̃nilɛa lɛu pla ari gu dɔ̀.

9 Kũ gu dɔ̀, akũ Yehu bò à gèɛ à zɛ̀ gbɛ̃nɔ arɛ à pì: Ákɔ̃nɔ á yãke vĩro, makũ mɛ́ ma bo
ma dikiri kpɛ ma a dè, ama dí mɛ́ à gbɛ̃ dínɔ dèdɛɛ. 10 Àgɔ̃ dɔ̃ sà kũ yã kũ Dikiri gĩnakɛ à ò
Ahabu bedenɔ yã musu, a ke ni lɛ́tɛ pãro. Dikiri kɛ̀ lákũ à ò a zɔ̀bleri Iliasu gãi nà. 11 Akũ
Yehu Ahabu bede kũ ò gɔ̀̀ Yɛzɛrilinɔ dèdɛ ń pínki kũ a ìba gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ a gbɛ̃nnanɔ kũ a
sa'orinɔ. Adi a gbɛ̃ke tó kũ wɛ̃ndiioro.

12 Akũ à fùtɛ à dà Samaria zén. Kũ à kà sãdãrinɔ bùrakũkia, 13 akũ à dàkarɛ kũ Yudanɔ
kína Ahazia danɛnɔ à ń lá à pì: Dínɔmɛ á ũu? Ò wèa ò pì: Ahazia danɛnɔmɛ ó ũ, o su fɔ
kpá kína Yoramu bedenɔamɛ kũ a da Yɛzɛbɛli bedenɔ. 14 Akũ Yehu pì a gbɛ̃nɔnɛ: À ń kũkũ
bɛ̃nɛ! Akũ ò ń kũkũ ò ń dɛdɛ bùraa pìn lɔ̀gɔɔ sarɛ. Ń gbɛ̃nɔn bupla awɛɛplamɛ, ń gbɛ̃ke dí
boro.

15 Kũ à bò gwe, à dàkarɛ kũ Rekabu né Yonadabuo, àtɛn su daalɛ. Akũ Yehu a là à pì: N
swɛ̀ kúma lákũ ma swɛ̀ kúmma nà yá? Yonadabu wèa à pì: Ee! Akũ Yehu pì: Zaakũ lɛmɛ, ǹ
n ɔ dɔmɛnɛ. Kũ à ɔ dɔ̀ Yehui, akũ Yehu a kʊ̀̀ à gɛ̀ kãao a sɔ̃go gũn. 16 Yehu pì: Ò gɛ́ lɛɛlɛ, ĩni
kokari kũ má vĩ kũ Dikiri yão e. Akũ à tò à gèɛ kãao lɛɛlɛ a sɔ̃go gũn. 17 Kũ Yehu kà Samaria,
à Ahabu buri kũ ò gɔ̀̀ gwenɔ dèdɛ ń pínki. À ń dúgu zɔ̀̀ lákũ Dikiri ò Iliasu gãi nà.

*Baali tãnagbagbarin*ɔ dɛdɛnaa

18 Yehu gbɛ̃nɔ kàkara ń pínki, akũ à pìńnɛ: Ahabu dò Baalii fítinlemɛ, makũ Yehu, mani
doi manamana. 19 Ǹ Baali tãnadenɔ sísimɛnɛ ń pínki kũ a gbàgbarinɔ kũ a don'arɛdenɔ ń
pínki. Ń gbɛ̃ke sún gí suiro, má ye mà sa zɔ̃kɔ̃ o Baaliamɛ. Gbɛ̃ kũ à gì sui, à gàmɛ. Yehu
tɛn ɔ̃ndɔ̃ kɛńnɛ de à le à Baali gbàgbarii pìnɔ kakatɛmɛ. 20 Akũ à pì: À dikpɛ ditɛ Baali pó ũ.
Akũ ò a kpàkpaa kè. 21 À légbãzã kɛ̀ Isarailanɔ bùsun pínki, akũ Baali gbàgbarinɔ sù ń pínki,
ń gbɛ̃ke dí gɔ̃ro. Kũ ò gɛ̃̀ Baali kpén, ò kpé pìi pà gíngin, gbápɛtɛki kunlo. 22 Akũ Yehu pì
kpé pìi utakatɛki dãkpãriinɛ: Ǹ bɔtɛ kũ utanɔ Baali gbàgbarinɔnɛ ń pínki. Akũ à bɔ̀tɛńnɛ
kũ uta pìnɔ. 23 Yehu kũ Rekabu né Yonadabuo gɛ̃̀ Baali kpén, akũ Yehu pì Baali gbàgbarii
pìnɔnɛ: À wɛ́ pá gbɛ̃nɔa à ń gwagwa manamana, de Dikiri gbàgbarinɔ súngɔ̃ kú kãáo laro,
sé ákɔ̃nɔ Baali gbàgbarinɔ átɛ̃nɛ baasiro. 24 Akũ Yehu kũ Yonadabuo gɛ̃̀ de ò sa o. À sù à
lè Yehu gĩnakɛ à gbɛ̃nɔ kàtɛkatɛ bàai gbɛ̃nɔn basiikɔ̃. À kpɛ̀̃kɛ̃́ńyĩ à pì tó ń gbɛ̃ke tò gbɛ̃
kũ àtɛni ń nańnɛ ń ɔĩnɔ doke pìtiawa, à wɛ̃̀ndii musumɛ. 25 Kũ Yehu sa'opɔ kũ òdi ká tén
à tɛ́ kũ ò à làka, akũ à pì dogarinɔ kũ zɛ̀̃kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔnɛ: À gɛ̃ à ń dɛdɛ! Àsun tó ń
gbɛ̃ke pitiáwaro. Kũ ò ń dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao ò ń gènɔ kɔ̀tɛ bàai, akũ ò gɛ̃̀ Baali kúkia. 26 Ò Baali
tãnakpɛ gbɛ̀ɛ sɛ̀ ò bòo ò té sɔ̃̀a, 27 akũ ò wìwi ò a kpé gbòro, akũ ò gu pìi kɛ̀ bĩnikpɛkɛki ũ ari
kũ a gbãrao.
28 Lɛn Yehu Baali tãnagbagbanaa mìi dɛ̀ lɛ Isarailanɔ bùsun. 29 Bee kũ abireo adi kpɛ li
durunna kũ Nɛbati né Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro, à tɛ́ wura zùsanɛ bɔ̀rɔ kũ ò
kú Bɛtɛli kũ Dãonɔi. 30 Dikiri pìnɛ: Zaakũ n yã kɛ̀ mana, n yã kũ má yeii kɛ̀, n kɛ̀ Ahabu
bedenɔnɛ lákũ ma zɛo nà, n buri nigɔ̃ kana Isarailanɔ kín ari n nasionɔa. 31 Ama Yehu dí zɛ
kũ Dikiri Isarailanɔ Luda dokayãoro, adi laakari dɔa kũ nɛ̀sɛ mèn dooro. Adi kpɛ li durunna
kũ Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro.
32 Gɔrɔ kũ̀a Dikiri tò Isarailanɔ bùsuu nà lagonaa. Azaili gbãna blè Isarailanɔ bùsu 33 kũ à
kú Yoda ifãboki kpaa pínki sɛna zaa Aroa kũ à kú Anɔ swadɔrɔɔi ari Giliada kũ Basã bùsuuo.
Gada burinɔ kũ Rubɛni burinɔ kũ Manase burinɔn kú gwe. 34 Yehu yã kpara kũ à kènɔn
kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ a négɔ̃gbɛ̃̀kɛyãnɔ pínki. 35 Yehu gà, ò a vɛ̀̃
Samaria, akũ a né Yoaza kɛ̀ a gɛ̃nɛ ũ. 36 Yehu vùtɛ Samaria à kí blè Isarailanɔnɛ wɛ̃̀ baraakuri
plansari.

11

Yoasi kũ a dai Ataliao

1 Kũ Ahazia da Atalia è a né gà, akũ à fùtɛ àtɛn kína burinɔ dɛdɛ ń pínki. 2 Akũ kína
Yehoramu nénɔgbɛ̃ Yosɛba, Ahazia dãre, Ahazia né Yoasi sè ń sarɛ kínanɛ kũ òtɛni ń dɛdɛnɔ
té. À a ùtɛ Atalianɛ kpé kũ gádonɔn katɛnan kũ nɔgbɛ̃ kũ àtɛn yɔ̃ kpáaao lɛɛlɛ, akũ odi le
ò a dèro. 3 Né pìi gɔ̃̀ utɛna Dikiri ɔnn kũ a gwàrii pìio ari wɛ̃̀ suddo. Gɔrɔ birea Ataliamɛ
Yudanɔ bùsu kína ũ.
4 A wɛ̃̀ supplade gũnn sa'oriki Yoyada kínabɛ dogari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ zɛ̀̃kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi,
akũ ò sù kũńwo a kĩnaa Dikiri ɔnn. Akũ à yã yɛ̀̃ kũńwo à tò ò la dà Dikiri ɔnn gwe, akũ à kína
négɔ̃gbɛ̃ pì mɔ̀ńnɛ. 5 Akũ à yã dìtɛńnɛ à pì: Yã kũ áni kɛn dí. Tó a su gu dãkpã kámmabogɔrɔ
zĩ, á gà̀ káaku nigɔ̃ kínabɛ dãkpã, 6 á gà̀ plade sɔ̃ Suru gãnu, á gà̀ aakɔ̃de nigɔ̃ gãnu kũ à kú
dogari kparanɔ kpɛ dãkpã. 7 Á gà̀ pla kũ òtɛn kámma bo kámmabogɔrɔ zĩnɔ nigɔ̃ kína pì
dãkpã Dikiri ɔnn. 8 À likai, á baadi kũ a gɔ̃kɛbɔɔo kũna. Gbɛ̃ kũ à sù à nài sɔ̃, à a dɛ. Àgɔ̃ té
kína pìii gu kũ àtɛn gén pínki.
9 Zɛ̀̃kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɛ̀ lákũ sa'oriki Yoyada òńnɛ nà. Ń baadi a gbɛ̃nɔ sɛ̀ à gɛ̀ɛ kũńwo
Yoyada kĩnaa, gbɛ̃ kũ òtɛn kámma bonɔ kũ gbɛ̃ kũ òtɛn su ń lilin kɛnɔ ń pínki. 10 Akũ Yoyada
kína Dauda sárinɔ kũ a sɛ̃gbako kũ ò kú Dikiri ɔnnnɔ kpà zɛ̀̃kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔa. 11 Akũ
dogarii pìnɔ sù ò kàtɛ Dikiri kpé kũ sa'okio kpélɛlɛa sɛna zaa Dikiri ɔn ɔplai ari a ɔzɛi, baadi
kũ a gɔ̃kɛbɔɔo kũna, de ògɔ̃ kína pì dãkpão. 12 Akũ Yoyada bò kũ kína négɔ̃gbɛ̃ pìio à kífuraa
kùnɛ à doka takada kpàa. Kũ ò nísi kù a mìia ò a kà kína ũ, akũ ò ɔkpa lɛ̀ ò wiki lɛ̀ ò pì: Luda
kína dɔ̃ kũ aafiaao! 13 Kũ Atalia dogarinɔ kũ gbɛ̃ kparanɔ kĩni pìi mà, akũ à fùtɛ à gɛ̀ɛ ń kĩnaa

Dikiri ɔnn. [14] Kũ à wɛ́ sɛ̀, à kína pìi è zɛna gbɛ̀gba sarɛ lákũ òdi kɛ nà. Zǐkari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ
kãkãkipɛrinɔn zɛna a sarɛ, akũsɔ̃ gbɛ̃ sĩnda pínki tɛn pɔnna kɛ òtɛn kãkãki pɛ́. Akũ Atalia a
pɔ́kasanɔ gà à kɛ̃̀ à pũ̀tã kũ wikio à pì: Ò bò ma kpɛ! Ò bò ma kpɛ! [15] Akũ sa'oriki Yoyada pì
zǐkari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔnɛ: À nɔgbɛ̃ pì sɛ́ à bo kãao bàai, á gbɛ̃ kũ ò bò ò tɛ́inɔ dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao.
Zaakũ à pì òsun a dɛ Dikiri ɔnnlo. [16] Gɔrɔ kũ nɔgbɛ̃ pìi kà kínabɛ gãnu lɛ́ kũ sɔ̃nɔ dì gɛ̃n zɛ́n,
akũ ò ɔ pètɛa gwe ò a dɛ̀.

[17] Yoyada tò kína kũ a gbɛ̃nɔ Dikiri bàka kunna kũńwo yã kɛ̀kɛ, de ò le ògɔ̃ de Dikiri
gbɛ̃nɔ ũ yãi. À tò kína kũ a gbɛ̃nɔ lédokɔ̃nɔ kè kũ kɔ̃o dɔ. [18] Akũ ò gɛ̀ɛ ò Baali kpɛ́ gbòro, ò a
gbagbakinɔ kũ a tãnanɔ wìwi dúgudugu, akũ ò Baali gbàgbari Matã dɛ̀ gbagbaki pìnɔ sarɛ.

Yoyada Dikiri ɔnn nà gudãkpãrinɔnɛ ń ɔĩ, [19] akũ à zǐkari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sɛ̀tɛ kũ dogarinɔ kũ
gbɛ̃ kparanɔ ń pínki, ò bò Dikiri ɔnn kũ kína pìio, ò kínabɛ gãnu lɛ́ kũ dogarinɔ dì gɛ̃n zɛ́ sɛ̀.
Kũ ò kà kínabɛa, akũ kína pìi vùtɛ kpatan, [20] akũ bùsuu pì gbɛ̃ sĩnda pínki pɔ kɛ̀ nna, akũsɔ̃
wɛ̃̀tɛ gɔ̃̀ yãkete sari, kũ ò Atalia dɛ̀ kũ fɛ̃nɛdao kínabɛa yãi. [21] Yoasi kí blè a wɛ̃̀ supplade gũn.

12

Dikiri ɔn kɛkɛnaa

[1] À kɛ̀ kína ũ Yehu kíblena wɛ̃̀ supplade gũn, akũ à kí blè Yurusalɛmu wɛ̃̀ bupla. A da
bi Bɛsɛba gbɛ̃mɛ, a tɔ́n Zibia. [2] Gɔrɔ kũ sa'oriki Yoyada lɛ́ dà Yoasia, akũ à yã kũ à mana
Dikirinɛɛ kè. [3] Ama adi tãnagbagbaki kũ ò bònɔ gbororo, ò kpɛ́ òtɛn sa o gwe, òtɛn turaretiti
kpáta.

[4] Yoasi pì sa'orinɔnɛ: À ɔgɔ kũ ò sùo Dikiri ɔnn kakara, ɔgɔ kũ ò lìli baadinɛ kũ lɛ́gbɛ̃na
ɔgɔo kũ pɔyeina gbanɔ pínki. [5] Sa'orinɔ gɔ̃ ɔgɔ pì sí ɔgɔsirinɔa ò Dikiri ɔn gu kũ à yàkanɔ
kɛkɛo. [6] Akũ Yoasi kí blè ari wɛ̃̀ baro awɛɛ'aakɔ̃, ama sa'orinɔ dí Dikiri ɔn gu kũ à yàkanɔ
kɛkɛro, [7] akũ kína Yoasi sa'oriki Yoyada sìsi kũ sa'orinɔ ń pínki à ń lá à pì: À kɛ̀ dera adì
Dikiri ɔn gu kũ à yàkanɔ kɛkɛroo? Àsun ɔgɔ sí ɔgɔsirinɔa doro. À tó ògɔ̃ Dikiri ɔn gu kũ
à yàkanɔ kɛkɛo. [8] Akũ sa'orinɔ wè kũ oni ɔgɔ ke sí gbɛ̃nɔa doro, oni sɔ̃ Dikiri ɔn gu kũ à
yàkanɔ kɛkɛro. [9] Akũ sa'oriki Yoyada àkpatii sɛ̀ à a nɛ́ fɔ̃̀, akũ à dìtɛ sa'oki sarɛ tó òtɛn gɛ̃
Dikiri ɔn ɔplai. Akũ sa'ori kũ òtɛn kpɛ́ zɛ́ dãkpãnɔ dì ɔgɔ kũ ò sùo Dikiri ɔnn kán pínki. [10] Tó
ò è àkpatii pìi ɔgɔ kɛ̀ dasi, akũ kína takadakɛ̃ri kũ sa'orikio dì naro ò káka asasanɔ gũn. [11] Òdi
ɔgɔ pì dedebaru kɛ ò na gbɛ̃ kũ ò Dikiri ɔn zĩ dàńnɛnɔnɛ ń ɔĩ, akũ òdi fĩna boo lí'arinɔnɛ
kũ kpɛ́borinɔ [12] kũ gbɛ̃̀borinɔ kũ gbɛ̀'arinɔ. Akũ ò lí kũ gbɛ̀ ananɔ lùluo dɔ, de ò Dikiri ɔn gu
kũ à yàkanɔ kɛkɛo yãi kũ kpɛ́ kɛkɛna zĩ pãndenɔ pínki. [13] Odi Dikiri ɔn andurufu tanɔ pi kũ
ɔgɔ kũ ò sùo Dikiri ɔnn pìioro, ke fitila tɛ́dɛbɔnɔ ke arusibɔnɔ ke kãkãkinɔ ke wura pɔ́nɔ ke
andurufu pɔ́ kparanɔ. [14] Dikiri ɔn kɛ̀kɛrinɔn òdi fĩna boońnɛ. [15] Gbɛ̃ kũ ò ɔgɔ pìi kpàḿma ò
fĩna boo zĩkɛrinɔnɛnɔ, òdi ń gbɛka ɔgɔ pì yãiro, zaakũ gbɛ̃ pìnɔ bi náanidenɔmɛ. [16] Ɔgɔ kũ
ò kpà taari fĩnabobɔ ke durunna kútɛkɛbɔ ũnɔ, òdi gɛ̃o Dikiri ɔnnlo, sa'orinɔ pɔ́mɛ.

[17] Gɔrɔ kũ̀a Siria kína Azaili gɛ̀ɛ à lɛ̀tɛ Gataa à sì, akũ à ɛ̀ra àtɛn su lɛ́tɛ Yurusalɛmua dɔ.
[18] Akũ Yudanɔ kína Yoasi pɔ́ kũ a dizi Yudanɔ kínanɔ Yosafata kũ Yoramuo kũ Ahaziao kpà
Dikirianɔ sɛ̀tɛ kũ pɔ́ kũ à kpà Dikirianɔ dɔ kũ wura kũ à kú Dikiri ɔn laasii gũnwo kũ a bɛ
laasii gũnwo pínki, à kpã̀zã Azailinɛ, akũ Azaili gò Yurusalɛmula. [19] Yoasi yã kparanɔ kũ
yã kũ à kɛ̀nɔ pínki kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. [20] A ìbanɔ lɛ́ kpàkũsũi, akũ ò
a dɛ̀ zaa Bɛtɛmilo Sila zɛ́n. [21] Gbɛ̃ kũ ò a dɛ̀ɛ pìnɔ tɔ́n dí: Simɛata nɛ́ Yozabada kũ Soma nɛ́
Yozabadao. Kũ Yoasi gà, ò a mira kpàkũsũ kũ a dizinɔo Dauda wɛ̃̀tɛn, akũ a nɛ́ Amazia a
gɛ̃nɛ blè.

13

Isarailanɔ kína Yoaza

[1] Yudanɔ kína Ahazia nɛ́ Yoasi kíblena wɛ̃̀ baro awɛɛ'aakɔ̃de gũnn Yehu nɛ́ Yoaza kɛ̀
Isarailanɔ kína ũ, akũ à kí blè Samaria wɛ̃̀ gɛ̃ro awɛɛpla. [2] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ à zɛ̀ kũ
durunna kũ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnanwo, adi pãnɛro. [3] Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀

Isarailanɔi à ń ná Siria kína Azailinɛ a ɔĩ kũ a né Bɛnadadao ari Yoaza kíblena lén. [4] Yoaza
kútɛ kɛ̀ Dikirinɛ, akũ Dikiri sì, zaakũ à è deran Siria kína pì tɛn wɛ́ tã Isarailanɔa nà. [5] Dikiri
tò ò surabarii lè, akũ ò bò Sirianɔ ɔĩ, akũ baadi kú a ɔnn lán zĩ bà. [6] Ama odi kpɛ li durunna
kũ Nɛbati né Yeroboamu ń dá a kɛnannɛro, ò zɛ̀o. Asɛra lí sɔ̃ à kpé pɛtɛna Samaria. [7] Yoaza
zǐ̀karinɔ kà lakana, séde sɔ̃de gbɛ̃nɔn bupla akurinɔ kũ sɔ̃go mèn kurinɔ kũ zǐ̀kari gɛ̀sɛde
gbɛ̃nɔn dúbu kurinɔ baasiro, zaakũ Siria kína ń kɛ́ búgubugu, ò gɔ̃̀ lán bùsutiti bà. [8] Yoaza
yã kparanɔ, yã kũ à kɛ̀nɔ kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan.
[9] Kũ Yoaza gà, akũ ò a vǐ̀ Samaria, akũ a né Yehoasi a gɛ̃nɛ blè.

*Isarailan*ɔ kína Yehoasi

[10] Yudanɔ kína Yoasi kíblena wɛ̀̃ baraakuri awɛɛsupplade gũnn Yoaza né Yehoasi kɛ̀
Isarailanɔ kína ũ, akũ à kí blè wɛ̀̃ gɛ̃ro awɛɛdo. [11] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, adi kpɛ li durunna
kũ Nɛbati né Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro, à kpé àtɛn kɛ. [12] Yehoasi yã kpara kũ
à kɛ̀nɔ kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔ kũ zǐ̀ kũ à kà kũ Yudanɔ kína Amaziao kú Isarailanɔ kínanɔ
gĩayãkɛnanɔ takadan. [13] Kũ à gà, ò a mira kpàkũsũ kũ Isarailanɔ kínanɔo Samaria, akũ
Yeroboamu a gɛ̃nɛ blè.

Ɛlisa ganaa

[14] Ɛlisa tɛn gyã kɛ, ani fɔ̃ à ble doro, akũ Isarailanɔ kína Yehoasi gɛ̀ɛ à à lè, àtɛn ɔ́ɔ dɔ à
pìnɛ: Baa! Baa! Mɔkɔ̃mmɛ Isarailanɔ sɔ̃gonɔ ũ kũ ń sɔ̃denɔ. [15] Akũ Ɛlisa pìnɛ: Ǹ sá sɛ́ kũ
kànɔ. Kũ à sè, [16] akũ Ɛlisa pìnɛ: Ǹ kà kpá sála. Kũ à kpà sála, akũ Ɛlisa a ɔnɔ dìdi kína pì ɔnɔa
[17] à pì: Ǹ ifãboki kpa wondo wɛ̃. Kũ à wɛ̀̃, akũ Ɛlisa pì: Ǹ kàa pì zu. Kũ à zù, akũ Ɛlisa pì:
Dikiri zǐ̀blena kàan gwe. Zǐ̀blena Sirianɔa kàamɛ. Ĩni Sirianɔ kakatɛ mámmam zaa Afɛki.
[18] Akũ Ɛlisa pì: Ǹ kàa pìnɔ sɛ́tɛ. Kũ à sɛ̀tɛ, akũ Ɛlisa pìnɛ: Ǹ zĩtɛ léo. À lɛ̀o gɛ̀̃n aakɔ̃, akũ à
zɛ̀. [19] Akũ Luda gbɛ̃ pì pɔ fɛ̃̀i à pì: Tó n zĩtɛ lɛ̀o yã gɛ̀̃n sɔɔro ke suddomɛ, de n zǐ̀i blè Sirianɔa
mámmam. Tera sà ĩni zǐ̀ bleḿma gɛ̀̃n aakɔ̃mɛ.

[20] Ɛlisa gà, akũ ò a vǐ̀. Tó Sɛ̀tãgɔrɔ kà, akũ Mɔabu gbãnamɔnnɛrinɔ dì su lɛ́tɛ Isarailanɔ
bùsuua. [21] Gɔrɔ kũ̀a gbɛ̃nɔ tɛn gɛ̀ vĩ. Kũ ò gbãnamɔnnɛrinɔ gã̀a è, akũ ò gɛ̀ɛ pìi sɛ̀ ò zù Ɛlisa
miran. Kũ gɛ̀ɛ pìi lɛ̀tɛ à nà Ɛlisa wánɔa, akũ à vù à fùtɛ à zɛ̀.

[22] Siria kína Azaili gbãna mɔ̀ Isarailanɔnɛ ari Yoaza kíblena lén. [23] Akũ Dikiri sùruu kɛ̀
kũńwo à wɛ̃nda dɔ̃̀ńnɛ, à ń wɛ́ gwà a bàka kũ à kú kũ Ibrahĩo kũ Isaakuo kũ Yakubuo yãi.
Adi we à ń dúgu zɔ̃ro, adi ń zukũnaro ari kũ a gbãrao. [24] Kũ Siria kína Azaili gà, akũ a né
Bɛnadada a gɛ̃nɛ blè. [25] Kũ Yoaza né Yehoasi zǐ̀i kà kũ Azaili né Bɛnadada pìio, à èra à wɛ̃tɛ
kũ Azaili sì a de Yoazaanɔ sìa. Yehoasi zǐ̀i blèa gɛ̀̃n aakɔ̃mɛ, akũ à Isaraila wɛ̃tɛ pìnɔ sìa.

14

*Yudan*ɔ kína Amazia

[1] Isarailanɔ kína Yoaza né Yehoasi kíblena wɛ̀̃ plade gũnn Yoasi né Amazia kɛ̀ Yudanɔ
kína ũ. [2] A wɛ̀̃ baraasɔɔrode gũnn à kí blè, à vùtɛ kín Yurusalɛmu wɛ̀̃ baraakuri donsari.
A da bi Yurusalɛmu gbɛ̃mɛ, a tɔ́n Yoadĩ. [3] À yã kũ Dikiri yeii kɛ̀, ama adi ká a dizi Dauda
pɔ́ ũro. À a de Yoasi ágba sɛ̀ súsu. [4] Adi tãnagbagbaki kũ ò bònɔ gbororo, ò kpé òtɛn sa o
gwe òtɛn turaretiti kpátan. [5] Kũ à kpata zĩni pètɛ à làka, akũ à a ìba kũ ò a de dɛ̀nɔ dɛ̀dɛ se.
[6] Lákũ à kú Musa doka takadan nà, adi gbɛ̃dɛrii pìnɔ nɛ́nɔ dɛdɛro. Takada pìi gũn Dikiri pì
òsun denɔ dɛdɛ ń nɛ́nɔ durunna yãiro, akũsɔ̃ òsun nɛ́nɔ dɛdɛ ń denɔ durunna yãiro. Baadi
ni ga a zĩda durunna yãimɛ. [7] Amazia mɛ́ à zǐ̀i blè Ɛdɔmunɔa gbɛ̃nɔn dúbu kuri zaa Guvutɛ
Wisiden. Zǐ̀i pìi gũnn à Sela sì, akũ à tɔ́ kpànɛ Yɔkɔtɛli, tɔ́ pì kpé kúa ari kũ a gbãrao.

[8] Abire gbɛra Amazia gbɛ̃nɔ zǐ̀ Isarailanɔ kína Yoaza né Yehoasi, Yehu daikorea, à pìnɛ:
Ǹ mɔ́ ò kɔ̃ le wɛ́dewɛ zǐ̀lan. [9] Isarailanɔ kína Yoasi wèa à pì: Lɛbana bùsu lèkara lɛ́gbãzã kɛ̀
Lɛbana bùsu sida línɛ à pì à a nɛ́nɔgbɛ̃ kpãzã a nɛ́a, akũ Lɛbana bùsu nɔ̀bɔ pãsĩ sù à kìtii pà
lèkaraa pìia. [10] N zǐ̀i blè Ɛdɔmunɔa, akũ n n zĩda bì. Ǹ zɛ kũ n tɔ́manakɛo ǹ vutɛ tɛɛnɛ. À
kɛ̀ dera ntɛn ɔ ká yã pãsĩii? Abire ni sunnɛ kũ kisirao kũ Yudanɔ se. [11] Ama Amazia yã pìi

kpà sãkoto, akũ Yehoasi sù lɛ́tɛa. Ò dàkarɛ zaa Bɛsɛmɛsi Yudanɔ bùsun. [12] Isarailanɔ zǐi blè
Yudanɔa, akũ Yudanɔ bàa sì ò tà ń bɛa. [13] Bɛsɛmɛsi gwen Yehoasi Amazia kǔn à gɛ̀ɛ kãao
Yurusalɛmu. À a bĩni gbòro lán mita wàa do bà zaa Ɛflaimu gãnu lɛ́a ari gɛna Kusuru gãnu
lɛ́a. [14] À wura kũ andurufuuo kũ pɔ́ kũ ò kú Dikiri ɔnnnɔ kũ pɔ́ kũ ò kú kínabɛ laasinnɔ sɛ̀tɛ
pínki, akũ à gbɛ̃kenɔ kǔkũ à tà kũńwo Samaria zǐzɔnɔ ũ.
[15] Yehoasi yã kpara kũ à kɛ̀nɔ kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛyãnɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ
takadan. Lákũ à zǐi kà kũ Yudanɔ kína Amaziao nà kú gwe dɔ. [16] Kũ Yehoasi gà, ò a mira
kpàkũsũ kũ Isarailanɔ kínanɔo Samaria, akũ a nɛ́ Yeroboamu vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.
[17] Yudanɔ kína Amazia kɛ̀ wɛ̀ gɛ̃ro Yehoasi ganaa gbɛra. [18] Amazia yã kparanɔn kú Yudanɔ
kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. [19] Ò lɛ́ kpàkũsũi Yurusalɛmu, akũ à bàa sì à tà Lakisi. Akũ ò
gbɛ̃nɔ gbàrɛ ò pɛ̀tɛi ò a dɛ̀ gwe. [20] Akũ ò a gɛ̀ɛ sɛ̀ kũ sɔ̃o ò sùo Yurusalɛmu, ò a mira kpàkũsũ
kũ a dizinɔo Dauda wɛ̃tɛn. [21] Akũ Yudanɔ Uzia kũ à kà wɛ̀ gɛ̃ro awɛɛdo kà kína ũ a de Amazia
gɛ̃nɛ ũ. [22] Àkũ mɛ́ à Elata sì à kɛ̀kɛ à kàtɛ Yudanɔnɛ a de ganaa gbɛra.

*Isarailan*ɔ kína Yeroboamu plade

[23] Yudanɔ kína Yoasi nɛ́ Amazia kíblena wɛ̀ gɛ̃rode gũnn Isarailanɔ kína Yoasi nɛ́
Yeroboamu kɛ̀ kína ũ Samaria, à kú kín wɛ̀ bupla awɛɛdo. [24] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, adi kpɛ
li durunna kũ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro. [25] Àkũ mɛ́ à ɛ̀ra à Isarailanɔ
bùsuu sìńnɛ zaa Lebo Amata ari gɛna Ísira Wisidei, lákũ Dikiri Isarailanɔ Luda ò a zɔ̀bleri
Amitai nɛ́ Inusa, Gatɛfa gbɛ̃ gãi nà. [26] Zaakũ Dikiri è Isarailanɔ tɛn wari kɛ manamana, zɔ̀nɔ
kũ zĩdadenɔ ń pínki, akũsɔ̃ ò gbɛ̃ke vĩ à kpáńyĩro. [27] Dikiri dí pi áni Isaraila tɔ́ dɛdɛ andunia
gũnlo, akũ à ń sura bà Yehoasi nɛ́ Yeroboamu gãi. [28] Yeroboamu yã kpara kũ à kɛ̀nɔ kũ zǐ
kũ à kànɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. Lákũ à ɛ̀ra à Damasuku kũ Amataoo
sì Isarailanɔnɛ nà kú gwe dɔ. [29] Kũ à gà, ò a mira kpàkũsũ kũ a dizi Isarailanɔ kínanɔ, akũ a
nɛ́ Zakari vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

15

*Yudan*ɔ kína Uzia

[1] Isarailanɔ kína Yeroboamu kíblena wɛ̀ baraasɔɔro awɛɛplade gũn Amazia nɛ́ Uzia kɛ̀
Yudanɔ kína ũ. [2] A wɛ̀ gɛ̃ro awɛɛdode gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̀ bupla
akuri awɛɛpla. A da bi Yurusalɛmu gbɛ̃mɛ, a tɔ́n Yɛkɔlia. [3] À yã kũ Dikiri yeii kɛ̀ lákũ a
de Amazia kɛ̀ nà. [4] Ama adi tãnagbagbaki kũ ò bònɔ gbororo, ò kpɛ́ òtɛn sa o gwe òtɛn
turaretiti kpátan. [5] Dikiri tò a kusu kǔ, à kúo ari à gɛ̀ɛ à gào. À kpɛ́ kúki ado. A nɛ́ Yotamu
mɛ́ à kínabɛ ɔn kũna, àkũmɛ Yudanɔ don'arɛde ũ. [6] Uzia yã kparanɔn kú Yudanɔ kínanɔ
gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki. [7] Kũ à gà, ò a vǐ kũ a dizinɔ Dauda wɛ̃tɛn, akũ
a nɛ́ Yotamu vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

*Isarailan*ɔ kína Zakari

[8] Yudanɔ kína Uzia kíblena wɛ̀ bupla plansaride gũnn Yeroboamu nɛ́ Zakari kɛ̀ Isarailanɔ
kína ũ Samaria, à kí blè mɔ suddo. [9] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ lákũ a dizinɔ kɛ̀ nà. Adi kpɛ li
durunna kũ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro. [10] Akũ Yabɛsi nɛ́ Salumu lɛ́
kpàkũsũi kũ gbɛ̃nɔ à a dɛ̀ zaa Ibleamu, akũ à a gɛ̃nɛ blè. [11] Zakari yã kparanɔn kú Isarailanɔ
kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. [12] Lɛn yã kũ Dikiri ò Yehunɛɛ kɛ̀ lɛ, à pì a burinɔ mɛ́ onigɔ̃
Isarailanɔ kí ble ari à gɛ́ pɛ́ a nasionɔa.

*Isarailan*ɔ kína Salumu

[13] Yabɛsi nɛ́ Salumu kɛ̀ kína ũ Yudanɔ kína Uzia kíblena wɛ̀ bupla donsaride gũn, à kí blè
Samaria mɔ do. [14] Akũ Gadi nɛ́ Mɛnahɛmu bò Tiza à gɛ̀ɛ Samaria, akũ à Yabɛsi nɛ́ Salumu
lɛ̀ à dɛ̀ gwe, akũ à a gɛ̃nɛ blè. [15] Salumu yã kparanɔ kũ lɛ́ kũ à kpàkũsũ kũ gbɛ̃nɔ Zakariiio
kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan. [16] Gɔrɔ birean Mɛnahɛmu bò Tiza à gɛ̀ɛ à lɛ̀tɛ
Tifisaa kũ gbɛ̃ kũ ò kú a gũnnɔ kũ gu kũ à lìkainɔ pínki, zaakũ ò gì zɛ́ wɛ̃nɛi. À nɔ̀sindarenɔ
nɛ̀sɛɛ pàrapara ń pínki dɔ.

*Isarailan*ɔ kína Mɛnahɛmu
17 Yudanɔ kína Uzia kíblena wɛ̀ bupla donsaride gũnn Gadi né Mɛnahɛmu kɛ̀ Isarailanɔ
kína ũ, akũ à kí blè Samaria wɛ̀ kuri. 18 À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ ari a wɛ̃ndi lén. Adi kpɛ li
durunna kũ Nɛbati né Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro.
19 Kũ Asiria kína Tigila Pilɛsa lɛ̀tɛ Isarailanɔ bùsuua, akũ Mɛnahɛmu a gbà andurufu tɔn
baraakuri awɛɛsiikɔ̃, de Tigila Pilɛsa le à ɔ daawa, à kpata zĩni le à pɛ́tɛ yãi. 20 Mɛnahɛmu
tò Isarailanɔ andurufuu pì fĩnaa bò, akũ ɔgɔdenɔ andurufu ɔgɔ kpà ń mìiamiia mèn bupla
akurikuri Asiria kína pɔ́ ũ. Akũ Asiria kína pìi èra à tà, adi zɛ ń bùsun doro. 21 Mɛnahɛmu
yã kparanɔn kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki. 22 Kũ à gà,
akũ a né Pekaya a gɛ̃nɛ blè.

*Isarailan*ɔ kína Pekaya
23 Yudanɔ kína Uzia kíblena wɛ̀ bupla akuride gũnn Mɛnahɛmu né Pekaya kɛ̀ Isarailanɔ
kína ũ, à kí blè Samaria wɛ̀ pla. 24 À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, adi kpɛ li durunna kũ Nɛbati né
Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro. 25 A zĩ̀kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Rɛmalia né Pɛka lɛ́ kpàkũsũi kũ
gbɛ̃nɔ. Akũ à Giliada bùsudenɔ sɛ̀ gbɛ̃nɔn bupla akuri à sì kũńwo kína pìii a zɛki gbãnan
Samaria, à a dɛ̀ kũ Agobuo kũ Ariɛo, akũ à a gɛ̃nɛ blè. 26 Pekaya yã kparanɔn kú Isarailanɔ
kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki.

*Isarailan*ɔ kína Pɛka
27 Yudanɔ kína Uzia kíblena wɛ̀ bupla akuri awɛɛplade gũnn Rɛmalia né Pɛka kɛ̀ Isarailanɔ
kína ũ, à kí blè Samaria wɛ̀ baro. 28 À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, adi kpɛ li durunna kũ Nɛbati né
Yeroboamu Isarailanɔ dà a kɛnannɛro. 29 Pɛka gɔrɔan Asiria kína Tigila Pilɛsa sù à Iyon sì
kũ Abɛli Bɛtɛmakao kũ Yanɔao kũ Kɛdɛsio kũ Azoo. À Nafatali burinɔ gu sì dɔ, Giliada kũ
Galilio pínki, akũ à gupidenɔ kʊ̀̀kũ à tà kũńwo Asiria. 30 Ela né Osea lɛ́ kpàkũsũ kũ gbɛ̃nɔ
Pɛkai, akũ à a dɛ̀ à a gɛ̃nɛ blè Uzia né Yotamu kíblena wɛ̀ barode gũn. 31 Pɛka yã kparanɔn
kú Isarailanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki.

*Yudan*ɔ kína Yotamu
32 Isarailanɔ kína Rɛmalia né Pɛka kíblena wɛ̀ plade gũnn Uzia né Yotamu kɛ̀ Yudanɔ kína
ũ. 33 A wɛ̀ baraasɔɔrode gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̀ gɛ̃ro awɛɛdo. A da tɔ́n
Yɛrusa, Zadɔki nɛ́mɛ. 34 À yã kũ Dikiri yeii kɛ̀ lákũ a de Uzia kɛ̀ nà. 35 Ama adi tãnagbagbaki
kũ ò bònɔ gbororo, ò kpɛ́ òtɛn sa o gwe òtɛn turaretiti kpátan. Àkũ mɛ́ à Dikiri ɔn gãnu kũ
à kú musu kɛ̀kɛ. 36 Yotamu yã kparanɔn kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à
kɛ̀nɔ pínki. 37 Gɔrɔ birean Dikiri tò Siria kína Rezĩ kũ Rɛmalia né Pɛkao nà lɛtɛna Yudanɔaaa.
38 Kũ Yotamu gà, ò a mira kpàkũsũ kũ a dizinɔ Dauda wɛ̃tɛn, akũ a né Aza vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

16

*Yudan*ɔ kína Aza
1 Rɛmalia né Pɛka kíblena wɛ̀ gɛ̃ro awɛɛplade gũnn Yotamu né Aza kɛ̀ Yudanɔ kína ũ. 2 A
wɛ̀ barode gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̀ gɛ̃ro awɛɛdo. Adi yã kũ Dikiri a Luda
yei kɛ lán a dizi Dauda bàro. 3 À zɛ̀ kũ Isarailanɔ kínanɔ yãkɛnaao ari sé à sa'opɔ kũ òdi ká
tɛ́n à tɛ́ kũ ò kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃o. À yã vãni kɛ̀ lákũ buri kũ Dikiri pɛ̀ḿma Isarailanɔnɛnɔ dì kɛ
nà yã. 4 À sa ò à turaretiti kpàta tãnagbagbaki kũ ò bònɔa kũ sĩ̀sĩi musunɔ kũ lí zɔ̃kɔ̃ sĩnda
pínki gbáruo.
5 Abire gbɛra Siria kína Rezĩ kũ Isarailanɔ kína Rɛmalia né Pɛkao sù zĩ̀ ká Yurusalɛmu.
Gwen ò lìka Azai, ama odi fɔ̃ ò a blè kũ zĩ̀ioro. 6 Gɔrɔ birean Rezĩ pɛ̀ Yudanɔa à ń bɔ́tɛ Elata à
èra à gwe sìḿma, akũ Ɛdɔmunɔ sù ò vùtɛ gwe ari kũ a gbãrao. 7 Akũ Aza gbɛ̃nɔ zĩ̀ Asiria kína
Tigila Pilɛsaa à pì: N zɔ̀bleriimɛ ma ũ, n nɛ́mɛ ma ũ. Ǹ mɔ́ ǹ ma bo Siria kína kũ Isarailanɔ
kína kũ ò fùtɛmainɔ ɔĩ. 8 Aza andurufu kũ wura kũ à kú Dikiri ɔnn kũ a bɛ laasii gũnwoo
sɛ̀tɛ à Asiria kína gbà à kpà̰zãnɛ. 9 Akũ Asiria kína a yã mà, à gɛ̀ɛ à lɛ̀tɛ Damasukua à sì. À
Rezĩ dɛ̀, akũ à tà kũ Damasukudenɔo ari Kiri. 10 Kína Aza gɛ̀ɛ à dà Asiria kína Tigila Pilɛsalɛ

zaa Damasuku. À sa'oki è gwe, akũ à a taka gà takada gũn à kpà̰zã sa'ori Urianɛ kũ a kɛna takao pínki. 11 Sa'ori Uria sa'oki pìi kɛ̀ lákũ kína Aza kpà̰zãarɛ nà kyáu, à a mìi dɛ̀ ari kína pì gɔ̃ su kũ Damasukuo. 12 Kũ à sù, à sa'oki pìi è, akũ à nài. 13 À sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ òa à wísiti kàn à í tɔ̀a à kɛnnakũkɔ̃o sa'o'aru kùa. 14 Dikiri gbagbaki kũ ò pì kũ mɔ̀gotɛ̃o kú sa'oki dufu pì kũ Dikiri kpɛ́o dagura, akũ Aza sɛ̀ à dìtɛ sa'oki dufu pì ɔplai. 15 Akũ à yã dìtɛ sa'ori Urianɛ à pì: Ĩnigɔ̃ sa'o kɔnkɔpɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ o sa'oki zɔ̃kɔ̃ɔ pìia kũ ɔkɔsi pɔ́blewɛ gbao kũ kína sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũo kũ a pɔ́blewɛ gbao kũ gbɛ̃nɔ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũo kũ ń pɔ́blewɛ gbao kũ ń sa'o'io. Ĩnigɔ̃ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ kúa kũ kɛnnakũkɔ̃o sa'o'aruo. Sa'oki kũ ò pì kũ mɔ̀gotɛ̃o sɔ̃, anigɔ̃ de ma màsokɛki ũ. 16 Akũ sa'ori Uria kɛ̀ lákũ kína Aza òarɛ nà.

17 Kína Aza mɔ̀ lɛ̀kɛtɛnɔ gògo tadibɔnɔa à ń tanɔ gò à dìtɛ. À íkaki gò mɔ̀gotɛ̃ zùsa kũ ò kú a zĩtɛnɔa à dìtɛ kĩni gbɛ̀ɛa. 18 À kína tìntin kũ ò bò Dikiri ɔnn kũ a gãnu kũ à kú gweoo gbòro mìnatɛna Asiria kínanɛ yãi. 19 Aza yã kparanɔn kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki. 20 Aza gà, akũ ò a mira kpàkũsũ kũ a dizinɔ Dauda wɛ̃tɛn, akũ a nɛ́ Ɛzɛkaya vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

17

*Isarailan*ɔ kína kpɛde Osea

1 Yudanɔ kína Aza kíblena wɛ̀ kuri awɛɛplade gũnn Ela nɛ́ Osea kɛ̀ Isarailanɔ kína ũ Samaria, à kí blè wɛ̀ kɛ̃ndo. 2 À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀, ama adi kɛ lákũ Isarailanɔ kína kũ ò dòarɛ arɛnɔ kɛ̀ nàro. 3 Asiria kína Samanɛsa sù à lètɛa, akũ Osea kɛ̀ a zɔ̀bleri ũ, àtɛn táfe bonɛ. 4 Osea gbɛ̃nɔ zɪ̀ Misila kína Soa, akũ adi táfe kũ àdi bo Samanɛsanɛ wɛ̀ kũ wɛ̀ɛo bonɛ doro. Kũ Samanɛsa è Osea bò a kpɛ, akũ à a kṵ̀ à a dà kpɛ́siran. 5 Akũ Samanɛsa lètɛ Isarailanɔ bùsuua pínki. A gbɛ̃nɔ sù ò Samaria kaguraa kɛ̀ ari wɛ̀ aakɔ̃. 6 Osea kíblena wɛ̀ kɛ̃ndode gũnn Samanɛsa Samaria sì à tà kũ Isarailanɔ a bùsun, à ń kátɛkatɛ Ala kũ Gozã kũ à kú Abo barao kũ Midiã bùsu wɛ̃tɛnɔ gũnwo.

*Isarailan*ɔ gɔ̃na zɪ̀zɔnɔ ũ ń durunna yãi

7 Yã pìi kɛ̀ lɛ, kũ Isarailanɔ durunna kɛ̀ Dikiri ń Ludanɛ kũ à ń bɔ́tɛ Misila kína Firi'auna ɔĩ yãi. Ò donyĩ kɛ̀ tãnanɔnɛ 8 ò buri kũ Dikiri pɛ̀ḿmaḿnɛnɔ ágba sɛ̀ ò zɛ̀ kũ yã kũ Isarailanɔ kínanɔ dàḿnɛnɔo. 9 Ò yã dɔ̀rɔsari dìtɛ Dikiri ń Luda yã gbɛ̀n ò tãnagbagbakinɔ bò ń zĩdanɛ ń wɛ̃tɛnɔ gũn pínki zaa gudãkpãkia gɛna ari wɛ̃tɛ bĩnidea. 10 Ò gbɛ̀nɔ kũ línɔ pɛ̀tɛpɛtɛ sɪ̀̃sĩ leinɔa pínki kũ lí zɔ̃kɔ sĩnda pínki gbáruo. 11 Ò turaretiti kpàta tãnagbagbaki kũ ò bòo pìnɔa pínki lákũ buri kũ Dikiri pɛ̀ḿmaḿnɛnɔ kɛ̀ nà. Yã vãni kũ ò kɛ̀ɛ pìnɔ mɛ́ à Dikiri pɔ fɛ̃̀nɛ. 12 Ò kùtɛ tãnanɔnɛ, bee kũ Dikiri pìḿnɛ òsun kɛro. 13 Dikiri Isarailanɔ kũ Yudanɔ sã gà a annabinɔ kũ wɛ́gupu'erinɔ gãi ń pínki à pì, ò kpɛ li ń yã vãninɔnɛ, ògɔ̃ Dikiri yãditɛnanɔ kũ a yãdannɛnaao kũna, lákũ à kú doka takada kũ à dìtɛ ń dizinɔnɛɛ gũn nà, akũ à ɛ̀ra à ò a zɔ̀bleri annabinɔ gãi.

14 Bee kũ abireo Isarailanɔ gìmai, ń sã gbãna lán ń dizi kũ odi Dikiri ń Luda náani kɛronɔ pɔ́ bàmɛ. 15 Ò gì a ɔdɔki gwai, ò a bàka kunna kũ ń dizinɔ yã gbòro, odi laakari kũ à dàḿnɛ yã daro. Ò tɛ̀ pɔ́ pãpãnɔi, akũ mɔ́kɔ̃nɔ kɛ̀ pã. Ò buri kũ ò likaḿyĩnɔ ágba sɛ̀, buri kũ Dikiri pì òsun ń dà séro pìnɔ. 16 Ò pã kpà Dikiri ń Luda yãditɛnanɔi, ò mɔ̀ɔ kàsa mèn pla lán zùsanɛ bɔ̀rɔnɔ bà ń tãnanɔ ũ, ò Asɛra lí pɛ̀tɛ, ò susunɛnɔ gbàgba, ò kùtɛ Baalinɛ. 17 Ò sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò kũ ń nɛ́nɔ, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ, ò màsoo kɛ̀ ò ɛzɛ vãni kɛ̀, ò ń zĩda kpà yã kũ Dikiri yeiroa, ò a pɔ fɛ̃̀nɛ. 18 Akũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ńyĩ manamana à pɛ̀ḿma. Yudanɔ mɛ́ ò gɔ̃̀ ńtɛ̃̀nɛ. 19 Bee se Yudanɔ dí Dikiri ń Luda yãditɛnanɔ maro, ò Isarailanɔ ágba sɛ̀. 20 Akũ Dikiri gì Isaraila buri pìnɔi ń pínki. À wɛ́ tã̀ḿma à ń ná gbɛ̃ kũ òtɛn gbãna mɔḿnɛnɔnɛ ń ɔĩ ari à gɛ̀ɛ pɛ́oḿma.

21 Kũ Dikiri Isarailanɔ kɛ̃̀ Dauda burinɔa, akũ ò Nɛbati nɛ́ Yeroboamu dìtɛ ń kína ũ. Yeroboamu mɛ́ à Isarailanɔ sã gbã̀gbã Dikirinɛ, à tò ò durunna zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀. 22 Isarailanɔn kpɛ́

òtɛn durunna kũ Yeroboamu kɛ̀nɔ kɛ, odi kpɛ linɛro, [23] akũ Dikiri pèńma lákũ à ò a zɔ̀bleri
annabinɔ gãi nà. Asirianɔ Isarailanɔ sètɛ ń bùsun ò tà kũńwo zǐzɔnɔ ũ, akũ ò kú gwe ari kũ
a gbãrao.

Samariadenɔ yã

[24] Asiria kína tò gbɛ̃nɔ bɔ̀tɛ Babilɔnu kũ Kutao kũ Avao kũ Amatao kũ Sefavaimuo, akũ à ń
kátɛkatɛ Samaria wɛ̃tɛnɔ gũn Isarailanɔ gbèn. Lɛn ò Samaria bùsuu kè ń pɔ́ ũ lɛ, ò vùtɛvutɛ
a wɛ̃tɛnɔ gũn. [25] Kũ ò kà gwe káaku, odi donyĩ kɛ Dikirinɛro, akũ à músunɔ gbàrɛńma, òtɛni
ń gbɛ̃kenɔ dɛdɛ. [26] Akũ ò gɛ̀ɛ ò ò Asiria kínanɛ ò pì: Gbɛ̃ kũ n ń sɛ́ n ń kátɛkatɛ Samaria
wɛ̃tɛnɔ gũnnɔ, ò bùsuu pì tãnakɛkɛna dɔ̃ro, akũ à músunɔ gbàrɛńma, òtɛni ń dɛdɛ. [27] Akũ
Asiria kína pì: Ò Samaria sa'ori kũ o su kũńwonɔ doke gbarɛ, à tá gwe à bùsuu pì tãnakɛkɛna
dadańnɛ. [28] Akũ Samaria sa'orinɔ doke èra à tà gwe à vùtɛ Bɛtɛli. À dàda gbɛ̃nɔnɛ deran
oni kɛ nà ò donyĩ kɛ Dikirinɛ.

[29] Gɔrɔ birea gbɛ̃ kũ ò sù ò vùtɛ wɛ̃tɛ pìnɔ gũnnɔ, buri sĩnda pínki kũ a tãnao, akũ ò ń
tãna pìnɔ taka kè ò pètɛpɛtɛ tãnagbagbaki kũ Isarailanɔ bònɔ kpɛ́nɔ gũn. [30] Babilɔnudenɔ
Sukobɛnɔti tãna kè, Kutadenɔ Nɛgali tãna kè, Amatadenɔ Asima tãna kè, [31] Avadenɔ
Nibazi kũ Tatakio tãna kè, Sefavaimudenɔ sa'opɔ kũ òdi ká tén à té kũ ò kũ ń nénɔ ń
tãna Adaramɛlɛkia kũ Anamɛlɛkio. [32] Akũ ò èra ò donyĩ kè Dikirinɛ dɔ. Gbɛ̃nɔ ditɛna
tãnagbagbaki pìnɔ sa'orinɔ ũ tɛ̃̀ vĩńnɛro, akũ òdigɔ̃ sa ońnɛ tãnagbagbaki pìnɔ kpɛ́nɔ gũn.
[33] Ò donyĩ kè Dikirinɛ, akũ òtɛni ń tãnanɔ gbagba lákũ bùsu kũ ò bòn futɛokarayã de nà.
[34] Lɛn ò ń futɛokarayã kũna lɛ ari kũ a gbãrao. Odi vĩna kɛ Dikirinɛro, zaakũ òdi a ɔdɔki
gwaro, òdigɔ̃ a yãdannɛna kũnaro ke a doka ke yã kũ à dìtɛ Yakubu kũ à èra à tɔ́ kpànɛ
Isaraila burinɔnɛnɔo. [35] Kũ Dikiri pì a bàka nigɔ̃ kú kũ Isaraila pìnɔ yã, à pì òsun do tãnanɔiro
òsun kútɛńnɛro, òsun ń gbagbaro òsun sa oḿmaro, [36] séde akãa kũ a ń bɔ́tɛ Misila kũ a gbãna
zɔ̃kɔ̃ɔo kũ a gã̀sã gbãnao. Akãamɛ ògɔ̃ donyĩ kɛarɛ, ògɔ̃ kútɛarɛ, ògɔ̃ sa oawa. [37] À pì ògɔ̃ a
ɔdɔki gwa, ògɔ̃ a yãdannɛnanɔ kũna kũ a dokayãnɔ kũ yãditɛna kũ a kɛ̀ńnɛ takada gũnnɔ
ari gɔrɔ sĩnda pínki. Òsun donyĩ kɛ tãnanɔnɛro. [38] Òsun tó a bàka kunna kũńwo yã sãńguro.
Òsun tãnanɔ sísiro. [39] Ògɔ̃ donyĩ kɛ akãa Dikiri ń Ludanɛ ado. Akãa mɛ́ áni ń bo ń ibɛrɛnɔ
ɔĩ ń pínki.

[40] Bee kũ abireo ò gì mai, akũ ò zɛ̀ kũ ń futɛokarayão. [41] Buri pìnɔ donyĩ kè Dikirinɛ, ama
ò kpɛ́ òtɛni ń tãnanɔ gbagba dɔ, akũ ń nénɔ kũ ń daikorenɔn tɛn kɛ lákũ ń dizinɔ kè nà ari
kũ a gbãrao.

18

Yudanɔ kína Ɛzɛkaya

[1] Isarailanɔ kína Ela né Osea kíblena wɛ̀̃ aakɔ̃de gũnn Aza né Ɛzɛkaya kè Yudanɔ kína ũ.
[2] A wɛ̀̃ baraasɔɔrode gũnn à kí blè, à kú kpatan Yurusalɛmu wɛ̀̃ baraakuri donsari. A da tɔ́n
Abia, Zakari néme. [3] À yã kũ Dikiri yeii kè lákũ a dizi Dauda kè nà pínki. [4] À tãnagbagbaki
kũ ò bònɔ gbòro à tãna gbènɔ wìwi à Asɛra lípɛtɛnɔ zɔ̀̃zɔ̃. À mɔ̀gotɛ̃ mlɛ̀̃ kũ Musa pìi gbɛ̀̃gbɛ̃
à ɛ̀'ɛ, zaakũ ari gɔrɔ birea Isarailanɔn kpɛ́ òtɛn turaretiti kpátaa. Mlɛ̀̃ɛ pìin ò tɔ́ kpànɛ
Nɛusutã. [5] Ɛzɛkaya Dikiri Isarailanɔ Luda náani kè. Yudanɔ kína ke dí sí lɛkɔ̃a kãaoro, gbɛ̃
kũ ò kí blè a ãnɔ kesɔ̃ gbɛ̃ kũ ò kí blè a kpɛnɔ. [6] À nà Dikirii, adi kpɛ linɛro. À yã kũ Dikiri
dà Musanɛnɔ kũna. [7] Dikiri kú kãao, akũ yã kũ à kènɔ sa'a kè pínki. À bò Asiria kína yã kpɛ,
adi zɔ̀ blenɛ doro. [8] À zǐi blè Filisitininɔa ari Gaza kũ gu kũ ò likainɔ sɛna zaa gudãkpãkia
ari wɛ̃tɛ bĩnidea.

[9] Kína Ɛzɛkaya kíblena wɛ̀̃ aakɔ̃de gũn, Isarailanɔ kína Ela né Osea kíblena wɛ̀̃ supplade
gũnn Asiria kína Samanɛsa sù ò Samaria kaguraa kè. Ò katɛna gwe [10] ari wɛ̀̃ aakɔ̃, ò wɛ̃tɛ
pìi sì Ɛzɛkaya kíblena wɛ̀̃ suddode gũn. Isarailanɔ kína Osea kíblena wɛ̀̃ kɛ̃ndoden gwe.
[11] Asiria kína Isarailanɔ sètɛ à tà kũńwo a bùsun à ń kátɛkatɛ Ala kũ Gozã kũ à kú Abo bara
kũ Midiã bùsu wɛ̃tɛnɔ gũnwo. [12] Yã pìi kè lɛ kũ odi Dikiri ń Luda yã maro yãimɛ. Ò a bàka
kunna kũńwo yãnɔ kũnaro, odi yã kũ Dikiri zɔ̀bleri Musa dìtɛ ma ò zĩ kɛ̀aro.

Asiria kína vĩnadadana Yurusalɛmudenɔi

13 Kína Ɛzɛkaya kíblena wẽ̀ gẽro donsaride gũnn Asiria kína Sɛnakeribi sù à lètɛ Yuda
wẽtɛ bĩnidenɔa à sì pínki. 14 Akũ Yudanɔ kína Ɛzɛkaya gbẽnɔ zĩ̀ Asiria kínaa zaa Lakisi à pì:
Ma taari kɛ̀. Ǹ gomala, manigɔ̃ fĩna bonnɛ lákũ ĩni límɛnɛ nà. Akũ Asiria kína andurufuu
lì Ɛzɛkayanɛ tɔn kuri kũ wuraao tɔn do. 15 Akũ Ɛzɛkaya andurufu kũ à lè Dikiri ɔnn kũ a bɛ
laasii gũnwoo kpàa pínki. 16 Gɔrɔ birea à wuraa gò Dikiri kpɛ́ gbànɔa kũ pɔ́ kũ à kùtɛ gbàa
pìnɔ líptɛtɛnɔaao à kpà Asiria kínaa.

17 Akũ Asiria kína a kpàasi kũ a ìbanɔ gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ɔo kũ a zĩ̀kari gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ɔo zĩ̀, ò bò Lakisi
ò sù Yurusalɛmu kína Ɛzɛkaya kĩnaa kũ zĩ̀karinɔ dasidasi. Kũ ò kà Yurusalɛmu, ò sù ò zɛ̀
musu kpa íkaki sarɛ òsiwɛɛra zén. 18 Ò kína sìsi, akũ kínabɛgwari Ilikia né Ɛliakimu kũ a
takadakɛ̃ri Sɛbɛnao kũ a yãzĩbaarukɛ̃ri Asafa né Yoao bò ò gèɛ ń kĩnaa. 19 Akũ zĩ̀karinɔ gbẽ̃
zɔ̃kɔ̃ɔ pìi pìńnɛ: À gɛ́ o Ɛzɛkayanɛ, Asiria kína zɔ̃kɔ̃ mɛ́ àtɛni a la à pì: Bɔ́n à gɛ̀sɛɛ pɛ̀tɛa lɛɛ?
20 À pì á zĩ̀kana gbá dɔ̃ akũsɔ̃ á gbãna, ama yã pã korimɛ. Dín àtɛn náani kɛ, akũ à bò ma yã
kpɛɛ? 21 À Misila kína kũ àtɛni a náani kɛ pì gwa. À de lán leba gò ɛnaa bàmɛ. Gbẽ̃ kũ à gbãna
lèa, àdi a lí a ɔamɛ. 22 Tó a pìmɛnɛ Dikiri á Ludamɛ á náanikɛna, à de a tãnagbagbakinɔ kũ
a sa'okinɔn Ɛzɛkaya gbòro fá! Akũ à pì Yurusalɛmudenɔ kũ Yudanɔnɛ ń pínki ò su ò donyĩ
kɛ sa'oki día Yurusalɛmu. 23 À gɔ̃gɔ̃ à dɔkɔ̃i kũ ma dikiri Asiria kínao, mani a gba sɔ̃ dúbu
pla, tó á gbẽ̃nɔ vĩ kũ oni diḿma dé! 24 Zaakũ àtɛn Misila sɔ̃gonɔ kũ sɔ̃denɔ náani kɛ, deran
ani fɔ̃ à kpá bee ma dikiri zĩ̀kari gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ à kĩ̀ańyĩnɔ dokenɛɛ? 25 Àtɛn da ma dikiri sù lɛ́tɛ
gu día à a kakatɛ Dikiri lɛ́ sarin yá? Dikiri mɛ́ à pìnɛ à lɛ́tɛ bùsu dí pìia à a kakatɛ.

26 Akũ Ɛliakimu kũ Sɛbɛnao kũ Yoaoo pì zĩ̀karinɔ gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìinɛ: Ǹ yã o ókɔ̃nɔ n
zɔ̀blerinɔnɛ kũ Siria yão, zaakũ odì ma. Ǹsun yã owɛrɛ kũ Eberu yãoro, de gbẽ̃ kũ ò kú
bĩni musunɔ sún maro yãi. 27 Akũ gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi wèḿma à pì: Ma dikiri dí ma zĩ mà yã pìi
òárɛ kũ á dikirio átẽ̃nɛro, kũ gbẽ̃ kũ ò vutɛna bĩni musunɔmɛ dɔ, zaakũ oni ń zĩda bɔtɔ ble,
oni ń zĩda osoro mi lán á bà. 28 Akũ gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi fùtɛ à pũ̀tã kũ Eberu yão à pì: À Asiria kína
zɔ̃kɔ̃ yã ma! 29 Kína pìi pì, àsun tó Ɛzɛkaya á kɛkɛro, zaakũ ani fɔ̃ à á bo a ɔĩro. 30 Ɛzɛkaya pì
Dikiri ni á bo ani á wẽtɛ dí kpá Asiria kínaaro. Àsun Ɛzɛkaya yã ma à Dikiri náani kɛ yã dí
musuro. 31 Àsun Ɛzɛkaya yã maro. Asiria kína pì, à a yã ma à su a kpa, á baadi ni a zĩda geepi
né kũ a zĩda kaka néo ble, ani a zĩda orozã í mi 32 ari àgɔ̃ su á sɛ́tɛ à tá kãáo bùsu kũ à de lán á
pɔ́ bàa gũn. Pɔ́blewɛ kũ sèwẽ̃ nnao dimmɛ, burodi kũ geepi búo kũ kù línɔ kũ zɔ́'io dimmɛ.
À zɛ kũ wẽ̃ndiio. Àsun zɛ kũ gaoro. Ɛzɛkaya pì Dikiri ni á bo, ama àsun weiro, àsun tó à á
kɛkɛro. 33 Burinɔ tãna ke fɔ̃̀ à gì Asiria kínanɛ kũ ń bùsuuo de àsun síḿmaro yá? 34 Amata kũ
Apadao tãnanɔn kú mámɛɛ? Sefavaimu ke Ena ke Iva tãnanɔn kú mámɛɛ? Samaria tãnanɔ
fɔ̃̀ ò gìnɛ kũ ń wẽtɛo yá? 35 Bùsuu pìnɔ kpate tãna mɛ́ à fɔ̃̀ à gìnɛ kũ a bùsuuoo? Gbasa ò pi
Dikiri ni fɔ̃ à gínɛ kũ Yurusalɛmuoo?

36 Gbẽ̃nɔ yĩtɛna kítikiti, odi yã wearo, zaakũ ń kína pìńnɛ òsun yã wearo. 37 Akũ
kínabɛgwari Ilikia né Ɛliakimu kũ a takadakɛ̃ri Sɛbɛnao kũ Asafa né Yoa a yãzĩbaarukɛ̃riio
ń pɔ́kasanɔ kɛ̀kɛ̃ ò èra ò sù Ɛzɛkayaa ò zĩ̀karinɔ gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ yã pìi gbã̀nɛ.

19

Ɛzɛkaya wékɛna Dikiria

1 Kũ kína Ɛzɛkaya yã pìi mà, à a uta gà à kɛ̀, akũ à uta kasa dàala à gèɛo Dikiri ɔnn. 2 À
a bɛgwari Ɛliakimu kũ a takadakɛ̃ri Sɛbɛnao kũ sa'orikinɔ zĩ̀ annabi Isaya, Amɔzu nɛ́a kũ
uta kasanɔo dadana. 3 Ò pìnɛ: Ɛzɛkaya pì yã gì gbãra, ò kpã̀kɛ̃wái ò wé'i dàdawá. O gɔ̃ lán
nɔgbẽ̃ kũ a né kà bona à gbãna vĩ à fɔ̃ à iro bà. 4 Asiria kína a zĩ̀kari gbẽ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ zĩ̀, à sù à Luda
Wẽ̃ndide lalandii kɛ̀. Dikiri n Luda yã pìi mà, ani kpãkɛ̃i yã pì ona yãin yá, ó dɔ̃ro. Ǹ adua
kɛ ókɔ̃nɔ gbẽ̃ kpara kũ o gɔ̃nɔnɛ.

5 Kũ kína Ɛzɛkaya zǐrii pìnɔ gèɛ ò Isaya lè lɛ, 6 à pìńnɛ: À gɛ́ o á dikiriinɛ, Dikiri pì àsun tó
vĩna a kũ Asiria kína ìbanɔ dɔkɛna kãao yã kũ à màa pì yãiro. 7 À ma! Tó Asiria kína baaru
ke mà, Dikiri ni tó laasun gɛ̃agu à tá a bùsun, Dikiri ni tó ò a dɛ kũ fɛ̃nɛdao gwe.
8 Kũ zǐkari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ mà Asiria kína fùtɛ Lakisi, akũ à èra à gèɛ à a lè, àtɛn zǐ́ ká kũ
Libinadenɔ. 9 Kũ Asiria kína mà Etiopia kína Tiraka tɛn su zǐ́ ká kãao, akũ à èra à zǐrinɔ
gbàrɛ Ɛzɛkayaa kũ takadao à pì: 10 À o Yudanɔ kína Ɛzɛkayanɛ, tãna kũ àtɛni a náani kɛ
gbasa à pì áni Yurusalɛmu namɛnɛ ma ɔĩro, àsun tó tãna pì a kɛkɛro. 11 Adi ma lákũ Asiria
kínanɔ kɛ̀ bùsunɔnɛ nà à ń kɛ́ búgubugu pínkiroo? Àkũ mɛ́ ani bo ado sàa? 12 Buri kũ ma
dizinɔ ń kákatɛ Gozã kũ Aranao kũ Rɛzɛfio kũ Ɛdɛni kũ à kú Tɛlasaonɔ, ń tãnanɔ ń bó yá?
13 Amata kína kú máa? Apada kína kú máa? Sefavaimu ke Ena ke Iva kínanɔn kú máa?
14 Ɛzɛkaya Asirianɔ takada sì zǐrii pìnɔa. Kũ à a kyó kè, akũ à gèɛ Dikiri ɔnn à pòro a
arɛ 15 à wɛ́ kɛ̀a à pì: Dikiri Isarailanɔ Luda, ń kú kɛrubunɔ dagura, mɔkɔ̃mmɛ bùsu kũ à kú
andunia gũn pínki Luda ũ. Mɔkɔ̃n mɛ́ n musu kũ zĩtɛoo kɛ̀. 16 Ǹ sã kpá ǹ yã ma, Dikiri.
Ǹ wɛ́ sɛ́ ǹ gu gwa, Dikiri. Ǹ dɔkɛna kũ mɔkɔ̃n Luda Wɛ̀ndideo lɛ́gbãzã kũ Sɛnakeribi kɛ̀
ma fá! 17 Yãpuramɛ Dikiri, Asiria kínanɔ buri pìnɔ kàkatɛ ń pínki, ń bùsunɔ gɔ̃̀ bɛzĩ ũ. 18 Ò ń
tãnanɔ kà tɛ́n ò ń kpáta, zaakũ pɔ́ pìnɔn kú pɔ́ke lɛ́iro, pɔ́ kũ bisãsiri kɛ̀ kũ lío kũ gbɛ̀ɛonɔmɛ.
19 Dikiri ó Luda, ǹ ó bo a ɔĩ, de bùsu kũ à kú andunia gũn sĩnda pínki gɔ̃ dɔ̃ kũ mɔkɔ̃n Dikiri,
mɔkɔ̃mmɛ Luda ũ ndo.

Sɛnakeribi ganaa

20 Akũ Amɔzu nɛ́ Isaya lɛ́gbãzã kɛ̀ Ɛzɛkayanɛ à pì: Dikiri Isarailanɔ Luda pì a wɛ́kɛna kũ n
kɛ̀ Asiria kína Sɛnakeribi yã musu mà, 21 akũ à lɛ́ kɛ̀nɛ a pì:
Zaiɔ̃ nɔkpare bũnu tɛni n gya bo,
àtɛni n lalandi kɛ n kpɛ.
Yurusalɛmu nɔgbɛ̃ tɛn ère kɛ,
àtɛni a mì dada a gɛ̀̃n.
22 Dín n dɔkɛ kãao n sɔ̃̀sɔ̃ɔ?
Dín n pataa n n mìi dànɛ íaa?
Isarailanɔ Luda kũ à kú adonan n abire kɛ̀nɛ.
23 N dà n zǐrinɔnɛ, akũ ò Dikiri sɔ̃̀sɔ̃,
n pì n didi kpinɔ musu
kũ n sɔ̃gonɔ dasidasi
ari Lɛbana bùsu kpi mìsɔ̃ntɛa.
N sida lí gbɛ̀̃nanɔ zɔ̃̀zɔ̃,
n pini lí zɔ̃kɔ̃nɔ nɛ̀,
n ka a lɛ́a musu ari a líkpɛ sisinan.
24 N lɔ̀gɔɔ yɔ̃̀ buri pãndenɔ bùsun,
n a í mì,
n gèsɛɛ pètɛpɛtɛ Misila swanɔa ari ń í bàba.
25 Kũ makũ mɛ́ ma dìtɛ lɛ zaa zĩ,
ńdi maroo?
Ma zɛo à gìi kɛ̀, akũ ma tò à kɛ̀.
Ma tò n ń wɛ̃tɛ bĩnidenɔ gbòro gbìrim,
a gbɛ̀nɔ gɔ̃̀ katɛna.
26 Wɛ̃tɛpidenɔ gbãna kǐa,
ò gɔ̃̀ sùum, wɛ́'i ń kũ,
ò de lán sɛ̀̃ɛ bà, lán sɛ̀̃la bɔ̀tɔɔ bà,
lán sɛ̀̃ kũ à bò kpɛ́ musu à kori kɛ̀ gɔ̃̀nɔ bà.
27 Má n kúki dɔ̃,
má n gɛna kũ n sunaao dɔ̃,
má n futɛnamai dɔ̃.
28 Zaakũ n futɛmai,

n wɛ́kãkã kũ ń vĩ yã gɛ̀ ma sãn,
mani bà kánnɛ n yĩn,
mani sɔ̃mɔ kánnɛ n lɛ́n,
mani tó ǹ ɛra ǹ tá kũ zɛ́ kũ n suoɔo.
[29] Ɛzɛkaya, yã díkĩna nigɔ̃ dennɛ sèeda ũ:
Áni pɔ́ zã̀ ble wɛ̃̀nla,
ziki dɔ áni ble gwe.
Ziki dire sà á pɔ́ tɔ̃ áni pɔ́ kɛkɛ,
á geepi lí pɛ́pɛ áni a nɛ́ ble.
[30] Yuda kpara kũ ò gɔ̃̀nɔ
ni zĩni pɛ́tɛ zĩtɛ gbasa ò nɛ́ i musu.
[31] Zaakũ gbɛ̃ kparanɔ ni bo Yurusalɛmumɛ,
gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀ɔ pìnɔ ni ɔ tá zaa Zaiɔ̃ kpia.
Dikiri Zĩ̀karide kokari mɛ́ ani abire kɛ.
[32] Abire yãin ma yã dí ò Asiria kína musu:
Ani gɛ̃ wɛ̃tɛ dínlo,
ani kà zunlo,
ani a sɛ̃gbako dɔnɛro,
ani likai à gbà lei dairo.
[33] Ani ɛra à tá kũ zɛ́ kũ à sùoɔo,
ani gɛ̃ wɛ̃tɛ dínlo.
Makũ Dikiri makũ mɛ́ ma ò.
[34] Mani gí kũ wɛ̃tɛ díomɛ,
mani a sura ba ma zĩda yãi
kũ ma zɔ̀bleri Dauda yão dɔ.
[35] Gwãani kũ̀a Dikiri Malaikaa bò à gɛ̀ɛ Asirianɔ bùran à gbɛ̃nɔ dèdɛ dúbu bakɛ̃ndo awɛɛsɔɔro. Kũ ò fùtɛ kɔnkɔ, akũ ò gɛ̀nɔ è katɛna gu sĩnda pínkia. [36] Akũ Asiria kína Sɛnakeribi fùtɛ a bùraa pìn à ɛ̀ra à tà Ninɛva à gɔ̃̀ gwe. [37] Zĩkea kũ à kutɛna a tãna Nisiroku kpɛ́n, akũ a nɛ́nɔ Adaramɛlɛki kũ Sarɛzao a dɛ̀ kũ fɛ̃nɛdao. Ò bàa sì ò tà Ararata bùsun, akũ a nɛ́ Esaradɔ̃ a gɛ̃nɛ blè.

20

Ɛzɛkaya gyãkɛnaa

[1] Gɔrɔ birea Ɛzɛkaya gyã kɛ̀ à kà gana, akũ annabi Isaya, Amɔzu nɛ́ gɛ̀ɛ à a lè à pìnɛ: Dikiri pì ǹ lɛ́ ditɛ n gbɛ̃nɔnɛ, zaakũ ntɛn su gamɛ, ĩni futɛ doro. [2] Akũ Ɛzɛkaya arɛ dɔ̀ gbɩ̀ia à wɛ́ kɛ̀ Dikiria [3] à pì: Dikiri, n yã nna! Zaakũ ma donyĩ kũ yãpurao, akũsɔ̃ ma yã kũ ń yeii kɛ̀ kũ nɛ̀sɛ mèn doo, ǹ tó à dɔngu. Akũ à wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ̀. [4] De Isaya gɔ̃ gɛ́ bo ɔnn, akũ Dikiri yã sùa à pì: [5] Ǹ gɛ́ ǹ o ma gbɛ̃nɔ don'arɛde Ɛzɛkayanɛ, kũ makũ Dikiri a dizi Dauda Luda, ma pì ma a aduakɛnaa mà, ma a wɛ́'i è. Mani a gba aafiaa, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani gɛ́ ma kpɛ́n. [6] Ma a gɔrɔ kàranɛ wɛ̃̀ gɛ̃ro. Mani a sí Asiria kínaa kũ wɛ̃tɛ dío. Mani gí kũ wɛ̃tɛ dío ma zĩda yãi kũ ma zɔ̀bleri Dauda yão.

[7] Isaya pì ò kaka nɛ́ lɔ́. Kũ ò lɔ̀, ò dɔ̀kɔ a bɔ̀bũnua, akũ à aafiaa lè. [8] Akũ Ɛzɛkaya Isaya là à pì: Zaakũ Dikiri pì áni ma gba aafiaa mani gɛ́ a kpɛ́n a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ, bɔ́ mɛ́ anigɔ̃ de a sèeda ũu? [9] Akũ Isaya wèa à pì: Sèeda kũ Dikiri ni kɛnnɛ lɛ́ kũ à sɛ̀nnɛ yã musun dí. Ura kũ ifãntɛ̃ tɛn suo Aza didikinɔa, ń ye à gɛ́ ari a gbápɛki mèn kuriian yá, ke à ɛra à su kpɛ kpa mèn kuriiamɛ? [10] Akũ Ɛzɛkaya wèa à pì: Ura kipana gbápɛki mèn kuriia zĩ'ũro. À tó à ɛra kpɛ kpa gbápɛki mèn kuriia. [11] Kũ annabi Isaya Dikiri wɛ́ kɛ̀, akũ ura kũ ifãntɛ̃ tɛn suo ɛ̀ra à dìdi gbápɛki mèn kuri kũ à kìpaa yãnɔa.

*Babil*ɔnu bùsu zĩ̀rinɔ suna Yurusalɛmu

[12] Gɔrɔ birea Baladã nɛ́ Mɛrodaki Baladã, Babilɔnu kína takada kpã̀zã Ɛzɛkayanɛ kũ gbao, kũ à a gyãkɛna baaruu mà yãi. [13] Ɛzɛkaya gbãnakɛ kpà zĩ̀rii pìnɔi à gɛ̀ɛ kũńwo a laasin,

à a andurufu pɔ́nɔ mɔ̀ńnɛ kũ wura pɔ́nɔ kũ pɔ́ gbĩ nnanɔo kũ nísi manao. À gɛ̀ɛ kũńwo a gɔ̃kɛbɔkatɛkin dɔ à a aruzɛkɛnɔ mɔ̀ńnɛ mámmam. Pɔ́ke kú a bɛa ke a bùsun kũ à gì mɔńnɛiro. [14] Akũ annabi Isaya gɛ̀ɛ à a lè à a là à pì: Yã̃ kpaten gbɛ̃ pìnɔ ònnɛɛ? Zaa mákpan ò bòn ò sù n kĩnaaa? Akũ Ɛzɛkaya wèa à pì: Ń boki zã̀, Babilɔnun ò bòn. [15] Akũ Isaya a là à pì: Bɔ́n ò è n bɛaa? À wèa à pì: Ò ma bɛ pɔ́ sĩnda pínki è. Ma aruzɛkɛ ke kun kũ ma gi mɔńnɛiro. [16] Akũ Isaya pìnɛ: Ǹ yã̃ kũ Dikiri ò ma: [17] Gɔrɔ tɛn su, oni n bɛ pɔ́ sĩnda pínki kũ aruzɛkɛ kũ n dizinɔ tònnɛ ń kũna ari gbãranɔ sɛ́tɛ ò táo Babilɔnu. Dikiri pì a ke ni gɔ̃ro. [18] Oni né kũ ĩni ń i kenɔ sɛ́tɛ ò tá kũńwo, oni gɔ̃ Babilɔnu kínabɛ zĩ̃kɛrinɔ ũ. [19] Akũ Ɛzɛkaya pì Isayanɛ: Dikiri yã̃ kũ n òmɛnɛ pì mana. Zaakũ àtɛn da vutɛna aafia yã̃kete sari ánigɔ̃ kun ari a wɛ̃ndi lɛ́mmɛ. [20] Ɛzɛkaya yã̃ kparanɔ kũ a négɔ̃gbɛ̃kɛyã̃nɔn kú Yudanɔ kínanɔ gĩayã̃kɛnanɔ takadan kũ lákũ à íkaki kɛ̀ nà kũ íbazɛ kũ à sɔ̀ gbɛ̀n àdi su kũ ío wɛ̃tɛ gũnwo. [21] Kũ à gà, akũ a né Manase a gɛ̃nɛ blè.

21

*Yudan*ɔ kína Manase

[1] Manase wɛ̃̀ kuri awɛɛplade gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̃̀ baaakɔ̃ asɔɔrosari. A da tɔ́n Ɛfɛziba. [2] À yã̃ kũ Dikiri yeiro kɛ̀ à zɛ̀ kũ buri kũ Dikiri pɛ̀ńma Isarailanɔnɛnɔ yã̃vã̃nikɛnanɔo. [3] À tã̃nagbagbaki kũ a de Ɛzɛkaya gbòronɔ kɛ̀kɛ à bò kũ Baali sa'okinɔ. À Asɛra lí pɛ̀tɛ lákũ Isarailanɔ kína Ahabu kɛ̀ nà yã̃. À kùtɛ susunɛnɔnɛ à ń gbagba. [4] À sa'okinɔ bò Dikiri ɔnn Yurusalɛmu, gu kũ Dikiri pì a tɔ́ nigɔ̃ kúaa pìi. [5] À sa'okinɔ bò Dikiri ɔn mɛ̀n planɔ gũn susunɛnɔnɛ pínki. [6] À sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à té kũ ò kũ a négɔ̃gbɛ̃o, à pɔ́ dàńma à màsonɔ kɛ̀, à yã̃ gbɛ̀ka gɛ̀sisirinɔa kũ wedekũnnadenɔ, à yã̃ kũ Dikiri yeiro kɛ̀ manamana, akũ à a pɔ fɛ̃̀nɛ. [7] À Asɛra tã̃na kũ à kɛ̀ɛ pìi dìtɛ Dikiri ɔnn kũ Dikiri pì Daudanɛ kũ a né Sulemanuo a tɔ́ nigɔ̃ kúa gɔrɔ sĩnda pínki, zaakũ Isaraila wɛ̃̀tɛnɔ té pínki Yurusalɛmun à sɛ̀. [8] À pì, tó Isarailanɔn yã̃ kũ a dìtɛńnɛnɔ kũna pínki, tó ò zɛ̀ kũ doka kũ a zɔ̀bleri Musa kpàńmao pínki, áni ɛra à ń bɔtɛ bùsu kũ a kpà ń dizinɔanlo, áni tó ò likara zɔ̃ doro. [9] Bee kũ abireo ò gì a yã̃ mai. Manase ń sã̃tɛ, akũ ò yã̃ vã̃ni kɛ̀ de buri kũ Dikiri ń kakatɛ ń dizinɔnɛnɔ pɔ́la.

[10] Akũ Dikiri yã̃ ò a zɔ̀bleri annabinɔ gã̃i à pì: [11] Zaakũ Yudanɔ kína Manase yã̃ kũ à de tɛ̃̀ ũnɔ kɛ̀ à yã̃ vã̃ni kɛ̀ de Amɔri kũ ò kú a ã̃nɔla, à Yudanɔ dà durunnakɛnan tã̃na kũ à kɛ̀nɔ yã̃ musu, [12] abire yã̃in makũ Dikiri Isarailanɔ Luda ma pì, mani ásaru zĩ Yurusalɛmua kũ Yudanɔ bùsuuo pínki. Gbɛ̃ kũ ò a baaruu mànɔ ni kɛ gìri. [13] Zaka kũ ma yɔ̃̀o Samarianɛn mani yɔ̃o Yurusalɛmunɛ se. Mani kɛnɛ lákũ ma kɛ̀ Ahabu bɛnɛ nà. Mani Yurusalɛmu wawa lákũ òdi ta wawa ò a lɛ́ kútɛ nà. [14] Mani pã̃ kpá ma gbɛ̃ kpara pìnɔi mà ń na ń ibɛrɛnɔnɛ ń ɔĩ. Oni ń pɔ́nɔ nakɔ̃a ò ń sɛ́tɛ, [15] zaakũ ò yã̃ kũ má yeiro kɛ̀, òdigɔ̃ ma pɔ fɛ̃̀mɛnɛ zaa gɔrɔ kũ ń dizinɔ bò Misila ari kũ a gbã̃rao.

[16] Manase taarisaridenɔ dɛ̀dɛ dasidasi ari ń gènɔ Yurusalɛmu pà zaa a lɛ́a la ari a lɛ́a dire, durunna kũ à kɛ̀ à Yudanɔ dà yã̃ kũ Dikiri yeiro kɛnan baasi. [17] Manase yã̃ kparanɔ kũ durunna kũ à kɛ̀nɔ pínki kú Yudanɔ kínanɔ gĩayã̃kɛnanɔ takadan. [18] Kũ à gà, ò a vĩ̀ a bɛa, Uza karan, akũ a né Amɔ a gɛ̃nɛ blè.

*Yudan*ɔ kína Amɔ

[19] Amɔ wɛ̃̀ baro awɛɛplade gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̃̀ pla. A da tɔ́n Mɛsulɛmɛ, Aruzu né, Yɔtɔba gbɛ̃̀mɛ. [20] À yã̃ kũ Dikiri yeiro kɛ̀ lákũ a de Manase kɛ̀ nà. [21] À a de ágba sɛ̀ pínki. À dò tã̃na kũ a de dòńyĩnɔi à kùtɛńnɛ. [22] À Dikiri a dizinɔ Luda tòn, adi a zɛ́ sɛ́ro. [23] Akũ a ìbanɔ lɛ́ kpàkũsũi ò a dɛ̀ a bɛa. [24] Kũ Yudanɔ gbɛ̃ kũ ò lɛ́ kpàkũsũii pìnɔ dɛ̀dɛ ń pínki, akũ ò a né Yosia kà kína ũ a gbɛ̀n. [25] Amɔ yã̃ kparanɔn kú Yudanɔ kínanɔ gĩayã̃kɛnanɔ takadan kũ yã̃ kũ à kɛ̀nɔ pínki. [26] Kũ ò a vĩ̀ Uza karan, akũ a né Yosia vùtɛ a gɛ̃nɛ ũ.

22

*Yudan*ɔ kína Yosia

[1] Yosia wɛ̀̃ sɔraakɔ̃de gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̀̃ baraakuri awɛɛdo. A da
tɔ́n Yedida, Adaya nɛ́, Bɔzɔka gbɛ̃mɛ. [2] À yã̃ kũ Dikiri yeii kɛ̀ à a dizi Dauda ágba sɛ̀ pínki, adi
pã̃nɛ ɔplai ke ɔzɛiro. [3] A kíblena wɛ̀̃ baro plansaride gũnn à a takadakɛ̃ri Safana, Azalia nɛ́,
Mɛsulamu daikore zĩ̀ Dikiri ɔnn à pì: [4] Ǹ gɛ́ sa'oriki Ilikia kĩnaa ǹ onɛ à ɔgɔ kũ ò sùo Dikiri
ɔnn kũ zɛ́dãkpãrinɔ sì ń ɔĩ naro [5] à na gbɛ̃ kũ ò ń dítɛ Dikiri ɔn zĩkɛrinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũnɔnɛ ń ɔĩ,
ò fĩna boo gbɛ̃ kũ òtɛn kpɛ́ pì gu kũ à yàkanɔ kɛkɛnɔnɛ, [6] lí'arinɔ kũ kpɛ́borinɔ kũ gbɛ̀'arinɔ.
Ò lí lúo dɔ kũ gbɛ̀ ananɔ ò kpɛ́ pì kɛkɛo. [7] Òsun gbɛka lákũ ò ɔgɔ kũ ò nàńnɛ ń ɔĩ pìi dɛ̀ nàro,
zaakũ gbɛ̃ náanidenɔmɛ.

[8] Sa'oriki Ilikia pì takadakɛ̃ri Safananɛ a bo Musa doka takadaa Dikiri ɔnn, akũ à kpàa. Kũ
à a kyó kɛ̀, [9] akũ à gɛɛ kína kĩnaa à a yã̃ gbã̀nɛ à pì: N ìbanɔ ɔgɔ kũ à kú Dikiri ɔnn bɔ̀tɛ ò nà ɔn
zĩkɛrinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔnɛ ń ɔĩ. [10] À ɛ̀ra à pìnɛ sa'ori Ilikia takada kpàawa, akũ à a kyó kɛ̀ kínanɛ.
[11] Kũ kína Musa doka takada pì yã̃ mà, akũ à a uta zɔ̃kɔ̃ɔ gà à kɛ̃̀. [12] Akũ à pì sa'ori Ilikianɛ
kũ Safana nɛ́ Aikamuo kũ Mikaya nɛ́ Akaboo kũ takadakɛ̃ri Safanao kũ a ìba Asayao à pì:
[13] À gɛ́ gbɛkamɛnɛ Dikiria Yudanɔnɛ ń pínki takada kũ ò bòa dí yã̃ musu. Dikiri pɔ fɛ̃̀wái à
kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, zaakũ ó dizinɔ dí ó yã̃ kũ à kú takada dí gũn ma ò zĩ kɛ̀aro. [14] Akũ sa'ori Ilikia kũ
Aikamuo kũ Akaboo kũ Safanao kũ Asayao gɛ̀ɛ ò yã̃ pìi ò nɔgbɛ̃ annabi Uludanɛ. Nɔgbɛ̃ pì
kú Yurusalɛmu fárandi plade gũmmɛ, a zã̃ tɔ́n Salumu, Tikiva nɛ́, Arasa daikoremɛ. Arasan
Dikiri ɔn utakatɛki dãkpãri ũ. [15] Dikiri Isarailanɔ Luda yã̃ sù nɔgbɛ̃ pìia à pì: À gɛ́ à o gbɛ̃
kũ à á zĩmanɛ, [16] makũ Dikiri ma pì mani kisira kpá gu díkĩnai kũ gbɛ̃ kũ ò kunnɔ lákũ à
kú takada kũ Yudanɔ kína a kyó kɛ̀ɛ pìi gũn nà. [17] Mani pɔfɛ̃ kipa gu díkĩnaa, ma pɔfɛ̃ pì
ni kpátɛro, zaakũ ò ma ton ò turaretiti kpàta tã̃nanɔa ò ma pɔ fɛ̃̀mɛnɛ tã̃na kũ ò kɛ̀ɛ pìnɔ
yã̃i. [18] À o Yudanɔ kína kũ à á zĩ à gbɛkamanɛ, yã̃ kũ à màa pìi musu, makũ Dikiri Isarailanɔ
Luda ma pì [19] yã̃ kũ ma ò gu díkĩnaa kũ gbɛ̃ kũ ò kunnɔ, ma pì ani gɔ̃ bɛzĩ ũ kana pɔ́ ũmɛ,
zaakũ à swɛ̃̀ɛ kpà yã̃ pìia à a zĩda bùsa à a uta zɔ̃kɔ̃ɔ gà à kɛ̃̀ à ɔ́ɔ dɔ̀, abire yã̃i ma a yã̃ mà.
Makũ Dikiri makũ mɛ́ ma ò. [20] Abire yã̃in mani tó à ga, ò a vĩ yĩda gũn. A wɛ́ ni si ásaru kũ
mani zĩ gu díalɛro. Akũ zĩ̀rii pìnɔ ɛ̀ra ò tà kína kĩnaa kũ yã̃ pìio.

23

Yosia zɛna kũ Dikiri bàka kunna kũ Isarailanɔ yão

[1] Kína Yurusalɛmu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi, akũ ò kàkarai ń pínki. [2] À gɛ̀ɛ
kũńwo Dikiri ɔnn kũ sa'orinɔ kũ annabinɔ kũ Yurusalɛmudenɔ kũ Yudanɔ ń pínki, nɛ́ fíti
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, akũ à tò ò Dikiri bàka kunna kũńwo takada kũ ò lè a ɔnn pì kyó kɛ̀ ń wára pínki.
[3] Kína zɛna kpɛ́ gbɛ̀gba sarɛ, akũ à ɛ̀ra à zɛ̀ kũ Dikiri bàka kunna kũńwo yãnɔ. À pì á tɛ́
Dikirii, ánigɔ̃ a yãditɛnanɔ kũ a yãdannɛnanɔ kũna, ánigɔ̃ a ɔdɔki gwa kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo kũ
a pɔyeinaao pínki, lákũ à kú takada pìi gũn nà. Akũ baadi pínki zɛ̀ kũ Dikiri bàka kunna
kũńwo yão dɔ.

[4] Kína pì sa'oriki Ilikianɛ kũ a kpàasiio kũ Dikiri ɔn zɛ́dãkpãrinɔ ò pɔ́ kũ ò kɛ̀ Baalinɛ
kũ Asɛrao kũ susunɛnɔ sɛ́tɛ ò boo Dikiri kpɛ́n. Akũ à gɛ̀ɛ à tɛ́ nàa Yurusalɛmu bĩ̃ni kpɛ
Kidironu guvutɛ búgbɛn, akũ ò a túbu sɛ̀tɛ ò tào Bɛtɛli. [5] Akũ kína pɛ̀ tã̃na sa'orinɔa kũ
Yudanɔ kínanɔ ń dítɛ ò sa o Yuda wɛ̃̀tɛ tã̃nagbagbakinɔa kũ pɔ́ kũ ò lìka Yurusalɛmuinɔ
ń pínki kũ sa'ori kũ ò sa ò Baalianɔ kũ ifã̃ntɛ̃o kũ mɔvuraao kũ susunɛ tɔ́denɔ kũ susunɛ
kparanɔ pínki. [6] À Asɛra lípɛtɛ sɛ̀ à bòo Dikiri ɔnn à gɛ̀ɛ à tɛ́ nàa Yurusalɛmu bĩ̃ni kpɛ zaa
Kidironu guvutɛn, akũ à a tí bò à a fã̀fã talakanɔ miranɔa. [7] À gɔ̃gbɛ̃ karuanɔ kpɛ́ kũ à kú
Dikiri ɔnnnɔ gbòro dɔ. Kpɛ́ pìnɔ gũnn nɔgbɛ̃nɔ dì Asɛra kuta bizanɔ tã̃n. [8] À tò sa'ori kũ ò kú
Yuda wɛ̃̀tɛnnɔ sù Yurusalɛmu, akũ à tã̃nagbagbaki kũ ò bò kũ sa'orinɔ sa òanɔ gbã̀a lɛ̀ sɛna
zaa Gɛba ari Bɛsɛba. À tã̃nagbagbaki kũ ò kú wɛ̃̀tɛ don'arɛde Yɔsua gã̃nu léa wɛ̃̀tɛ pì bĩ̃nilɛ
ɔzɛinɔ gbòro. [9] Bee kũ tã̃nagbagbaki sa'orii pìnɔ dì sa ò Dikiria Yurusalɛmuro, òdi burodi
futɛnasari só kũ ń sa'ori dakenɔ. [10] À tò sa'oki kũ à kú Tofɛti, Bɛninɔmu guvutɛn gbã̀a lɛ̀, de
gbɛ̃̀ke sún sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́ kũ o Mɔlɛkia kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ke a nɛ́nɔgbɛ̃o doro. [11] À sɔ̃
kũ Yudanɔ kínanɔ sa kɛ̀ ifã̃ntɛ̃ pɔ́ ũnɔ Dikiri kpɛ́ kpɛ́lɛlɛa gò, akũ à sɔ̃ pìnɔ gónɔ kpàta. Sɔ̃

pìnɔn kú gbãnade Natãmɛlɛki kpɛ́ sarɛ. [12] À sa'oki kũ Yudanɔ kínanɔ bò Aza kpɛ́ musuanɔ
gbòro kũ a kũ Manase bò Dikiri ɔn mèn pla gũnnɔo. À wìwi búgubugu, akũ à a bùruu sètɛ
à kɔ̀tɛ Kidironu guvutɛn. [13] Isarailanɔ kína Sulemanu tãnagbagbakinɔ bò yã Sidɔ̃denɔ tãna
Asatorɛnɛ kũ Mɔabunɔ tãna Kɛmɔsio kũ Amɔninɔ tãna Mɔlɛkio Yurusalɛmu ifãboki kpa
zaa Kùkpɛ sì̀sĩgɛrɛɛi gènɔmidɔki kpa, akũ Yosia tãnagbagbaki pìnɔ gbã̀a lè. [14] À a gbèpɛtɛnɔ
wìwi à a lípɛtɛnɔ zɔ̃zɔ̃, akũ à bisãsiri gèwanɔ fã̀kɔ̃a gu pìnɔla.
[15] Bee tãnagbagbaki kũ Nɛbati nɛ́ Yeroboamu bò Bɛtɛli kũ a sa'okio à Isarailanɔ dào
durunnakɛnan pìi, Yosia gbagbaki pì kũ a sa'okio gbòro. À gbagbaki pìi gbènɔ wìwi à a
tí bò à tɛ́ nà Asɛra lípɛtɛa dɔ. [16] Kũ à wɛ́ zù, à miranɔ è sì̀sĩia gwe, akũ à gèwanɔ bɔ̀tɛn à
kpàta sa'oki pìia à a gbã̀a lè, lán Dikiri gĩnakɛ à ò nà Luda gbɛ̃ gãi. [17] Akũ kína pì: Dí miran
ò sèedaa kɛ̀a zã̀ diree? Akũ wɛ̃tɛpidenɔ pì: Luda gbɛ̃ kũ à bò Yudanɔ bùsummɛ. Àkũ mɛ́ à
gĩnakɛ à yã kũ n kè Bɛtɛli sa'oki díkĩnanɛɛ pìi ò. [18] Akũ kína pì: À a tó gwe. Gbɛ̃ke sún a wá
sɛ́ à sɔ̃sɔ̃oro. Akũ ò a wánɔ tò gwe kũ annabi kũ à bò Samaria wáo. [19] Tãnagbagbaki kpɛ́ kũ
Isarailanɔ kínanɔ bò Samaria bùsu wɛ̃tɛnɔ gũn ò Dikiri pɔ fɛ̃̀onɛnɔn Yosia wìwi pínki lákũ
à kɛ̀ Bɛtɛli pɔ́nɛ nà. [20] Akũ à gbagbaki pìnɔ sa'orinɔ kùtu kpàkpa sa'oki kũ òdi sa oanɔa ń
pínki à bisãsiri gèwanɔ kpàtaa, akũ à èra à tà Yurusalɛmu.
[21] Kína pì gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ: À Vĩnla dikpɛ kɛ Dikiri á Ludanɛ lákũ à kú Dikiri bàka kunna
kũoo takada dí gũn nà. [22] Zaa gɔrɔ kũ yãgɔ̃gɔ̃rinɔ dò Isarailanɔnɛ arɛ kũ gɔrɔ kũ Isarailanɔ
kínanɔ kũ Yudanɔ kínanɔ tɛn kí bleo pínki, òdi Vĩnla dikpɛ pì kɛ à kà lɛro. [23] Kína Yosia
kíblena wɛ̃̀ baro plansaride gũnn ò Vĩnla dikpɛ pìi kè Yurusalɛmu. [24] Abire gbɛra à gèsisirinɔ
kũ wedekũnnadenɔ mìi dè kũ kpɛ́ gũn tãnanɔ kũ ɔn tãnanɔ kũ tɛ̃̀ pɔ́ kũ ò è Yurusalɛmu
kũ Yudanɔ bùsuuonɔ pínki, de à zĩ kɛ dokayã kũ ò kú takada kũ sa'oriki Ilikia bòa Dikiri
ɔnn pìnɔa. [25] Kína kũ ò kú a ãnɔ kũ kína kũ ò kú a gbɛranɔ té, ń gbɛ̃ke dí arɛ dɔ Dikiria
kũ nɛ̀sɛ mèn doo kũ a pɔyeinaao pínki lákũ a bàro. À Musa doka kũna pínki a gbãna lén.
[26] Bee kũ abireo Dikiri pɔfɛ̃na Yudanɔi kũ pɛ̃tɛ̃ pãsĩo yã vãni kũ Manase kè yãi dí kpátɛro.
[27] Dikiri pì: Mani pɛ́ Yudanɔa mà ń gomala lákũ ma pɛ Isarailanɔa ma ń gómala nà. Mani gí
Yurusalɛmu kũ ma sèi kũ kpɛ́ kũ ma pì ma tɔ́ nigɔ̃ kúaao. [28] Yosia yã kparanɔn kú Yudanɔ
kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à kènɔ pínki.
[29] Kína Yosia gɔrɔa kũ Misila kína Firi'auna Nɛko tɛn gɛ́ Asiria kína le Yuflati, akũ Yosia
gèɛ zĩ̀ ká kãao Mɛgido. Kũ ò kɔ̃ lè, akũ Nɛko a dè. [30] A ìbanɔ a gèɛ sè ò dà sɔ̃go gũn ò sùo
Yurusalɛmu ò vĩ̀. Akũ Yudanɔ a nɛ́ Yoaza kà kína ũ a gɛ̃nɛ ũ.

*Yudan*ɔ kína Yoaza

[31] Yoaza wɛ̃̀ baro awɛɛ'aakɔ̃de gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu mɔ aakɔ̃. A da
tɔ́n Amutali, Ilimia nɛ́, Libina gbɛ̃mɛ. [32] À yã kũ Dikiri yeiro kè lákũ a dizinɔ kè nà. [33] Akũ
Firi'auna Nɛko mɔ̀ɔ kàa Ribla, Amata bùsun, de àsungɔ̃ de kína ũ Yurusalɛmuro yãi, akũ à
pì Yudanɔ fĩna boarɛ andurufu tɔn aakɔ̃ kũ a kusuo kũ wuraao kiloo baraakuri awɛɛsɔɔro.
[34] Akũ à Yosia nɛ́ Ɛliakimu dìtɛ kína ũ a de gɛ̃nɛ ũ, akũ à a tɔ́ lìtɛnɛ Yoyakimu. Akũ à Yoaza
sè à tà kãao Misila, gwen à gàn. [35] Yoyakimu andurufu kũ wura kũ Firi'auna Nɛko gbèkaawa
sì a bùsudenɔa baadi gbãna lén, akũ à kpàa.

*Yudan*ɔ kína Yoyakimu

[36] Yoyakimu wɛ̃̀ baraasɔɔrode gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̃̀ kuri awɛɛdo. A
da tɔ́n Zebida, Pedaya nɛ́, Ruma gbɛ̃mɛ. [37] À yã kũ Dikiri yeiro kè lákũ a dizinɔ kè nà.

24

[1] Yoyakimu kíblegɔrɔan Babilɔnu kína Nɛbukanɛza sù à lètɛ Yudanɔ bùsuua, akũ
Yoyakimu gɔ̃̀ a zɔ̀bleri ũ ari wɛ̃̀ aakɔ̃. Abire gbɛra Yoyakimu nèsɛɛ lìtɛ, akũ à bò a kpɛ.
[2] Dikiri Babilɔnia gbãnamɔnnɛrinɔ gbàrɛa kũ Sirianɔ kũ Mɔabunɔ kũ Amɔninɔo. À ń gbárɛ
ò Yudanɔ bùsu kakatɛ lákũ à ò a zɔ̀bleri annabinɔ gãi nà. [3] Yã pì Yudanɔ lè kũ Dikiri mɛ́
à ò yãi, de à pɛ́ńma à ń goala durunna kũ Manase kènɔ yãi kũ yã kũ à kènɔ pínki [4] kũ

taarisaride kũ à ń dɛdɛnɔ yão. Manase tò Yurusalɛmu pà kũ taarisaride kũ à ń dɛdɛnɔ aruo. Abire yãi Dikiri dí we à sùru kɛ̀ kãaoro. [5] Yoyakimu yã kparanɔn kú Yudanɔ kínanɔ gĩayãkɛnanɔ takadan kũ yã kũ à kɛ̀nɔ pínki. [6] Kũ à gà, akũ a né Yoyakini a gɛ̃nɛ blè. [7] Misila kína dí ɛra à bò a bùsun doro, zaakũ Babilɔnu kína bùsu kũ à de Misila pɔ́ ũ yã sìa pínki sɛna zaa Misila bùsu lɛ́zɛki swai ari Yuflatii.

*Yudan*ɔ kína Yoyakini

[8] Yoyakini wɛ̃̀ baro plansaride gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu mɔ aakɔ̃. A da tɔ́n Nɛusuta, Ɛlɛnatã né, Yurusalɛmu gbɛ̃mɛ. [9] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ lákũ a de kɛ̀ nà. [10] Gɔrɔ birean Babilɔnu kína Nɛbukanɛza zɩ̃̀karinɔ sù Yurusalɛmu ò a kaguraa kɛ̀. [11] Akũ Nɛbukanɛza sù gwe gɔrɔ kũ a zɩ̃̀karii pìnɔn likai. [12] Akũ Yudanɔ kína Yoyakini bò à gɛ̀ɛ à a zĩda kpàa, àpii kũ a dao kũ a ìbanɔ kũ a sakpanɔ kũ a kpàasinɔ. Babilɔnu kína Yoyakini kṵ̀ a kíblena wɛ̃̀ sɔraakɔ̃de gũn. [13] Akũ à Dikiri ɔn aruzɛkɛnɔ kàkara à bòo gwe kũ kínabɛ aruzɛkɛnɔ pínki. À wura pɔ́ kũ Isarailanɔ kína Sulemanu kɛ̀ Dikiri kpɛ́ pɔ́ ũnɔ zɔ̃̀zɔ̃kɔ̃rɛ pínki lákũ Dikiri gĩnakɛ à ò nà. [14] À Yurusalɛmu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ zɩ̃̀karinɔ kṵ̀kũ à tà kũńwo zɩ̃̀zɔnɔ ũ ń pínki. Ò kà gbɛ̃nɔn dúbu kuri. À tà kũ lí'arinɔ kũ sianɔ dɔ. Gbɛ̃ke dí gɔ̃ro, séde talakanɔ baasiro. [15] Lɛn à Yoyakini kṵ̀ Yurusalɛmu lɛ kũ a dao kũ a nɔnɔ kũ a kpàasinɔ kũ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ à tà kũńwo Babilɔnu zɩ̃̀zɔnɔ ũ. [16] À tà Babilɔnu kũ gɔ̃ gbãnanɔ gbɛ̃nɔn dúbu suppla kũ ɔzɩ̃̀kɛrinɔ kũ sianɔ gbɛ̃nɔn wàa sɔɔro. Ń pínki zɩ̃̀kari gbãnanɔmɛ. [17] À Yoyakini disɛ̃ Matania dìtɛ kína ũ a gɛ̃nɛ ũ, akũ à a tɔ́ lìtɛnɛ Zedekia.

*Yudan*ɔ kína Zedekia

[18] Zedekia wɛ̃̀ baro awɛɛdode gũnn à kí blè, akũ à kú kín Yurusalɛmu wɛ̃̀ kuri awɛɛdo. A da tɔ́n Amutali, Ilimia né, Libina gbɛ̃mɛ. [19] À yã kũ Dikiri yeiro kɛ̀ lákũ Yoyakimu kɛ̀ nà. [20] Dikiri pɔfɛ̃ mɛ́ à tò yã pì Yurusalɛmu kũ Yudanɔ bùsuuoo lè pínki ari à gɛ̀ɛ pɛ́ńma à ń goala. Akũ Zedekia bò Babilɔnu kína kpɛ.

25

*Yurusal*ɛmu kakatɛnaa

[1] Zedekia kíblena wɛ̃̀ kɛ̃ndode gũn, a mɔ kuri gɔrɔ kuriden Babilɔnu kína Nɛbukanɛza sù lɛ́tɛ Yurusalɛmua, àpii kũ a zɩ̃̀karinɔ ń pínki. Ò bùraa pɛ̀tɛ a bĩni sarɛ, akũ ò gbà leinɔ dɔ̀ ò lìkai. [2] Ò wɛ̃tɛ pì kaguraa kɛ̀ lɛ ari kína Zedekia kíblena wɛ̃̀ kuri awɛɛdode gũn. [3] A mɔ siikɔ̃ gɔrɔ kɛ̃ndoden nà gbãna kpà wɛ̃tɛ pìn, gbɛ̃ke pɔ́ble vĩ doro. [4] Kũ ò bĩni fɔ̃̀, bee kũ Babilɔnianɔn likana wɛ̃tɛ piii, akũ Yuda zɩ̃̀karinɔ bàa sì ń pínki, ò bɔ̀tɛ kũ kínabɛ karaao ò bɔ̀tɛ wɛ̃tɛ gɛ̃kia gwãani, akũ ò pɛ̀tɛ Yoda sɛ̃̀n. [5] Akũ Babilɔnia zɩ̃̀karinɔ pɛ̀tɛ kína pìii ò a lè sɛ̃̀n Yɛriko kpa. Kũ Zedekia zɩ̃̀karinɔ lɛ̀kɔ̃a ò a tòn, [6] akũ ò a kṵ̀ ò tà kãao Babilɔnu kínanɛ zaa Ribla, akũ ò yã dàala. [7] Ò a nɛ́nɔ dɛ̀dɛ a wára, akũ ò a wɛ́ bòbo ò mɔ̀gotɛ̃ kpàtii kpànɛ ò tà kãao Babilɔnu.

[8] Babilɔnianɔ Dikiri ɔnn mɔ̀gotɛ̃ gbánɔ kũ tadibɔnɔ kũ íkaki zɔ̃kɔ̃ɔo wìwi ò tào Babilɔnu. [14] Ò túbukabɔnɔ kũ a sɛ́tɛbɔnɔ kũ fitiladɛbɔnɔ kũ gɔ̃mbɔnɔ kũ mɔ̀gotɛ̃ pɔ́ pãnde kũ òdi Dikiri zĩ kɛonɔ kàkara ò tào dɔ. [15] Akũ dogarinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì takasonɔ kũ arusibɔnɔ kũ pɔ́ kũ ò pì kũ wuraao ke kũ andurufuuonɔ sètɛ pínki. [16] Mɔ̀gba mèn pla kũ íkaki pìio kũ tadibɔ kũ Sulemanu pì Dikiri ɔn pɔ́ ũnɔ, òdi fɔ̃ ò a mɔ̀gotɛ̃ yɔ̃̀ kilooaro, a tìkisii kɛ̀ zɔ̃kɔ̃. [17] Mɔ̀gba pìnɔ lei kà gɛ̃̀sãkuru baro plansari, akũsɔ̃ a fùra kũ ò kú musunɔ lei kà gɛ̃̀sãkuru sɔɔro.

Mɔ̀kakɔ̃ana tãna kũ ɔzĩ kũ ò kɛ̀ lán bísi nɛ́ bànɔn likana fùraa pìnɔi pínki. Mɔ̀gba mèn pla pìnɔn lɛɛlɛmɛ.

18 Dogari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì sa'oriki Seraya kʊ̀ kũ a plade Zɛfanayao kũ zɛ́dãkpãri gbɛ̃nɔn
aakɔ̃nɔ. 19 À gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ à de zɪ̀kari don'arɛde ũ kʊ̀ wɛ̃tɛ gũn kũ kína ìba gbɛ̃nɔn sɔɔro
kũ à bɔ̀ḿma wɛ̃tɛ gũnnɔ dɔ kũ zɪ̀kari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ takadakɛ̃ri kũ àdi gbɛ̃nɔ tɔ́ da sozanwo kũ a
gbɛ̃nɔ gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ kũ ò bɔ̀ḿma wɛ̃tɛ gũnnɔ. 20 Nɛbuzaradã ń kákara à tà kũńwo Babilɔnu
kínanɛ zaa Ribla, 21 akũ Babilɔnu kína ń dɛdɛ Ribla gwe Amata bùsun. Lɛn ò Yudanɔ kàkara
ń bùsun ò tà kũńwo lɛ.

*Gedalia dit*ɛna Yudanɔ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ

22 Babilɔnu kína Nɛbukanɛza Aikamu nɛ́ Gedalia, Safana daikore dìtɛ gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀ Yudanɔ
bùsunnɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. 23 Kũ zɪ̀kari don'arɛdenɔ kũ ń gbɛ̃nɔ mà Babilɔnu kína Gedalia dìtɛ
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, akũ ò sù a kĩnaa Mizipa. Nɛtania nɛ́ Sumaila kú ń tɛ́ kũ Karea nɛ́ Yoananao kũ
Tanumɛ nɛ́ Seraya, Nɛtofa gbɛ̃o kũ Maaka gbɛ̃ nɛ́ Yazaniao kũ ń gbɛ̃nɔ. 24 Akũ Gedalia la
dàńnɛ kũ ń gbɛ̃ pìnɔ à pì: Àsun vĩna kɛ Babilɔnia gbãnadenɔnɛro. À vutɛ ó bùsun la à zɔ̀
ble Babilɔnu kínanɛ, ánigɔ̃ aafia. 25 Ama a mɔ supplade gũnn Nɛtania nɛ́ Sumaila, Ɛlisama
daikore kũ à de kínɛ ũ sù kũ gbɛ̃nɔn kurinɔ à Gedalia dɛ̀ kũ Yuda kũ ò kú kãao Mizipanɔ
kũ Babilɔnia kũ ò kú kãao gwenɔ. 26 Akũ Yudanɔ fùtɛ, nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ń pínki kũ zɪ̀kari
don'arɛde pìnɔ, ò bàa sì ò tà Misila, kũ òtɛn vĩna kɛ Babilɔnianɔnɛ yãi.

*Yoyakini gbar*ɛnaa

27 Yudanɔ kína Yoyakini tana Babilɔnu wɛ̃̀ baraakuri awɛɛsupplade, a mɔ kuri awɛɛpla
gɔrɔ baraasɔɔro awɛɛpladen Babilɔnu kína Ɛvili Mɛrodaki a bò kpɛ́siran a kíblena wɛ̃̀ káaku
gũn. 28 À yã mana ònɛ, akũ à vutɛki kpàa kũ à de a kína dake kũ ò kú kãao Babilɔnunɔ pɔ́la.
29 Akũ Yoyakini a kpɛ́sira uta bò à kàtɛ, àdigɔ̃ pɔ́ ble kũ kínao lɛɛlɛ ari a wɛ̃̀ndi lén. 30 Lákũ
gu dìgɔ̃ dɔ nà kína dìgɔ̃ pɔ́ble kũ à yei kpáa ari à gɛ̀ɛ à gà.

ISIRELIBAN BANDUN GARI GBIIKII

À n gina Isireliban bandun garin tire gbiikiru gara kaa nɛɛ, Samuɛlin tirera yɛ̃ro u sua u ka tu yorua. Dafidin bandun gariya u mɔ̀ te Gusunɔn tii u swĩi. Yɛ̃ro u kĩ u sun sɔ̃ɔsi ma Gusunɔ turowa u sãa Isireliban sina boko. Ma ben sinam be u ra swĩi mi, ba sãa win sɔm kowobu.

Ta maa sun sɔ̃ɔmɔ ma Dafidiwa u sãa yerun banan himba ka ten sɔma kpuron sɔɔru kua. Ma u Lefiba bɔnu kua wuu wuuka sãarun sɔ̃. Adama Salomɔɔwa u tu bana.

*Tire ten kpun*aa

1. Bwese tɔ̃ki ka yin tɔmbun yĩsa, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Sɔɔlun gɔɔ, wiru 10.
3. Dafidin bandun gari, wiru 11n di sere wiru 29.

ISIRELIBAN BWESE TƆ̃KI

*Ad*amun bweserun tɔ̃kan di

*n k*a girari Esaun bibun

bweserɔ

1 Adamuwa u sãa Sɛtin tundo. Ma Sɛti u maa Enɔsi mara. 2 Ma Enɔsi u Kenani mara.
Ma Kenani u Mahalalɛɛli mara. Ma Mahalalɛɛli u maa Yerɛdi mara. 3 Yerɛdiwa u Enɔku
Mara. Ma Enɔku u Mɛtusela mara. Ma Mɛtusela u Lemɛki mara. 4 Ma Lemɛki u maa Nɔwɛ
mara. Nɔwɛ wiya u sãa Sɛmu ka Kamu ka Yafɛtin tundo.

5 Be ba sãa Yafɛtin bibu, bera Gomɛɛ, ka Magɔgu, ka Madai, ka Yafani, ka Tubali, ka
Mɛsɛki, ka sere maa Tirasi. 6 Be ba sãa Gomɛɛn bibu, bera Asikenasi, ka Rifati, ka Togaama.
7 Be ba sãa Yafanin bibu, bera Elisa, ka Taasisa, ka Kitimu, ka sere Dodanimu.

8 Kamun biba, Kusi, ka Misiraimu, ka Puti, ka sere Kanani. 9 Kusin biba maa, Saba, ka
Hafila, ka Sabuta, ka Raema, ka sere Sabuteka. Be ba sãa Raeman bibu, bera Seba ka
Dedani. 10 Kusi u maa bii mara wi ba sokumɔ Nimurodu. Wiya u gbia u kua wɔrugɔ damgii
handunia sɔɔ. 11 Misiraimuwa u Ludiba mara ka Ananiba, ka Lehabuba, ka Nafituba,
12 ka Paturusigibu, ka Kasulugibu, mìn di Filisitiban bwesera yarima, ka sere Kafitorigibu.
13 Kananiwa u Sidoni ka Hɛti mara. Sidoni wiya u sãa win bii gbiikoo. 14 Kanani win bibu
gaba ba kua Yebusiba, ka Amɔreba, ka Girigasiba, 15 ka Hefiba, ka Aakiba, ka Siniba, 16 ka
maa Aafadiba, ka Semarigibu, ka Hamatiba.

17 Be ba sãa Sɛmun bibun bweseru, bera Elamu, ka Asuri, ka Aapasadi, ka Ludi, ka
Aramu, ka Usi, ka Uli, ka Getɛɛ, ka sere Mɛsɛki. 18 Aapasadiwa u Sela mara. Ma Sela u
maa Heberu mara. 19 Bii tɔn durɔbu yiruwa Heberu u mara. Gbiikoon yĩsira Pelɛgi. Yĩsi
ten tubusiana, ba bɔnu kua, yèn sɔ̃ win waati sɔɔra duniagiba tem bɔnu kua. Win wɔnɔn
yĩsira maa Yokutani. 20 Yokutaniwa u Alimɔdadi mara, ka Selɛfu, ka Hasamafɛti, ka Yeraa,
21 ka Hadoramu, ka Usali, ka Dikila, 22 ka Ebali ka Abimaɛli, ka Seba, ka Ofiri, ka Hafila, ka
Yobabu. 23 Beni kpurowa ba sãa Yokutanin bibu.

24 Sɛmuwa u Aapasadi mara. Ma Aapasadi u maa Sela mara. 25 Selawa u Heberu mara.
Ma Heberu u Pelɛgi mara. Ma Pelɛgi u maa Rehu mara. 26 Rehuwa u Serugu mara. Ma
Serugu u Nakori mara. Ma Nakori u maa Tera mara. 27 Terawa u Aburamu mara wi ba
maa sokumɔ Aburahamu.

28 Aburahamun biba, Isaki ka Isimɛɛli. 29 Ben bibun bweseru wee.

Isimɛɛlin bii gbiikoowa Nɛbayɔtu. Win wɔnɔba Kedaa, ka Adibɛli, ka Mibusamu, 30 ka
Mikima, ka Duma, ka Masa, ka Hadadi, ka Tema, 31 ka Yeturi, ka Nafisi, ka sere Kɛdima.
Beniwa ba sãa Isimɛɛlin bibu.

32 Aburahamun kurɔ wi ba mɔ̀ Ketura, win biba Simurani, ka Yokusani, ka Mɛdani, ka
Madiani, ka Yisibaku, ka sere Sua. Yokusanin biba maa Seba ka Dedani. 33 Madianin biba
Efa, ka Efɛɛ, ka Enɔku, ka Abida, ka Ɛlida. Beni kpurowa ba sãa Keturan bibu ka win
nikurɔminu.

34 Aburahamuwa u Isaki mara. Isakin biba Esau ka Isireli. 35 Be ba sãa Esaun bibu, bera
Elifasi, ka Rewɛli, ka Yeusi, ka Yalamu, ka sere Kore. 36 Be ba sãa Elifasin bibu, bera Temani,
ka Omaa, ka Sefi, ka Gatamu, ka Kenasi, ka Tinna, ka sere Amalɛki. 37 Be ba sãa Rewɛlin
bibu, bera Nahati, ka Seraki, ka Sama, ka sere Misa. 38 Seirin biba Lotani, ka Sobali, ka
Sibeoni, ka Ana, ka Disoni, ka Esɛɛ, ka sere Disani. 39 Be ba sãa Lotanin bibu, bera Hori,
ka Homamu. Lotanin sesuwa Tinna. 40 Be ba sãa Sobalin bibu, bera Aliani, ka Manahati,
ka Ebali, ka Sefi, ka sere Onamu. Sibeonin biba maa Aya ka Ana. 41 Anan biiwa Disoni.
Disonin biba maa Hamurani, ka Ɛsibani, ka Yitirani, ka sere Kerani. 42 Be ba sãa Esɛɛn
bibu, bera Bilani, ka Safani, ka Yakani. Be ba maa sãa Disanin bibu, bera Usi ka Arani.

*Ed*ɔmun sinambu
*(I m*aa mɛɛrio Torubu 36:31-43)

43 Sinam be ba bandu di Edɔmuɔ, Isireliba bu sere maa bandu swĩi ben temɔ, bera Bela,
Beorin bii. Win wuun yĩsira Dinaba. 44 Ye Bela u gu, ma Yobabu, Serakin bii, Botisiragii
u gɔna kɔsire kua. 45 Ye Yobabu u gu, ma Husamu, Temanigii u gɔna kɔsire kua. 46 Ye
Husamu u gu, ma Hadadi, Bedadin bii u gɔna kɔsire kua. Wiya u Madianiba go Mɔabun
baru kpaanɔ. Win wuuwa Afiti. 47 Ye Hadadi u gu, ma Samula, Masirekagii u gɔna kɔsire
kua. 48 Ye Samula u gu, ma Sɔɔlu, Rehobɔtugii u gɔna kɔsire kua. Rehobɔtu ye, ya wãawa
daa bakarun bera gia. 49 Ye Sɔɔlu u gu, ma Baali Hanani, Akaborin bii, u gɔna kɔsire kua.
50 Ye Baali Hanani u gu, ma Hadari, Paigii, u gɔna kɔsire kua. Win kurɔn yĩsira Mɛhetabɛli,
Matiredin bii, Mɛsaabun debubu.

51 Hadarin gɔɔn biru, Edɔmuba ba bandu bɔnu kuawa bwese kɛra ka bwese kɛra. Be ba
kua wirugibu bwese kɛri yi sɔɔ, bera Tinna, ka Alifa, ka Yetɛti, 52 ka Oholibama, ka Ela, ka
Pinɔni, 53 ka Kenasi, ka Temani, ka Mibisaa, 54 ka Madiɛli, ka Iramu. Be ba kua ben bwese
kɛrin wirugibu Edɔmuɔ, bera mi.

2

*Yud*an bibun bweseru

1 Yakɔbu wi ba maa sokumɔ Isireli, win bibun yĩsa wee. Rubɛni, ka Simɛɔ, ka Lefi, ka
Yuda, ka Isakari, ka Sabuloni, 2 ka Danu, ka Yosɛfu, ka Bɛnyamɛɛ, ka Nɛfitali, ka Gadi, ka
Asɛɛ.

3 Be ba maa sãa Yudan bibu, bera Eri ka Onani, ka Sela. Ben mɛrowa Sua, Kananigii.
Eri, Yudan bii gbiikoo wi, u kɔ̃sa kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ, ma Yinni Gusunɔ u dera u
gu. 4 Tamaa Yudan biigii kurɔwa u nùn Perɛsi ka Seraki marua. Ma Yudan bibu kpuro
ba kua tɔmbu nɔɔbu. 5 Be ba sãa Perɛsin bibu, bera Hɛsironi, ka Hamulu. 6 Serakin biba
maa Simiri, ka Etani, ka Hemani, ka Kalikoli, ka sere Dara. Be kpuro ba kuawa mi tɔmbu
nɔɔbu. 7 Kaamiwa u Akani mara. Akani wiya u Isireliba nɔni swãaru kpɛ̃ɛ kɔ̃sa ye u kuan
sõ. U yãnu sua ni Gusunɔ u nɛɛ bu kpeerasia mam mam. 8 Etanin biiwa Asaria. 9 Be ba
maa sãa Hɛsironin bibu, bera Yeramɛɛli, ka Ramu, ka Kalɛbu, wi ba maa sokumɔ Kelubai.

10 Ramuwa u Aminadabu mara. Ma Aminadabu u maa Nasoni mara, wi u kua Yudaban
wirugii. 11 Nasoni wiya u Saluma mara. Ma Saluma u maa Boasi mara. 12 Boasiwa u Yobɛdi
mara. Ma Yobɛdi u maa Isai mara. 13 Eliabuwa u sãa Isain bii gbiikoo. Ma Abinadabu u sãa
yiruse. Ma Sama u sãa itase. 14 Ma Nɛtanɛɛli u sãa nnɛse. Ma Radai u sãa nɔɔbuse. 15 Ma
Osɛmu u sãa nɔɔba tiase. Ma Dafidi u sãa nɔɔba yiruse. 16 Ben sesuba Seruya ka Abigali.
Be ba sãa Seruyan bibu, bera Abisai ka Yoabu ka Asaɛli. Ba sãawa mi, be ita. 17 Amasan
mɛrowa Abigali. Win tundowa maa Yetɛɛ, Isimɛɛli.

18 Kalɛbu, Hɛsironin bii u tɔn durɔbu ita mara ka win kurɔ Asuba. Bera Yesɛɛ ka Sobabu
ka Aadoni. U maa ka Yeriɔtu mara. 19 Ye Asuba u gu, ma Kalɛbu u Efarata sua kurɔ. Ma
Efarata wi, u nùn Huri marua. 20 Huri wiya u Uri mara. Ma Uri u maa Bɛsalɛli mara.

21 Yen biru, ye Hɛsironi u kua wõɔ wata, yera u Makiri, Galadin tundon bii sua kurɔ. Ma u
nùn Segubu marua. 22 Segubu wiya u Yairi mara. Yairi wi, u wusu wawa yɛnda ita Galadin
temɔ. 23 Adama Gesuriba ka Sirigibu ba Yairin wuu si wɔri ba mwa ka Kenatin wusu ka sin
baru kpaanu kpuro. Su sãawa wusu wata. Be ba wãa wuu si sɔɔ kpuro, ba sãawa Makiri
Galadin tundon debuminu. 24 Hɛsironi, Abian durɔn gɔɔn biru, Kalɛbu u maa ka Efarata

mɛnna ma u nùn bii tɔn durɔ marua wi ba sokumɔ Asuri. Asuri wiya u sãa Tekoagibun sikado.
[25] Yeramɛɛli, Hɛsironin bii gbiikoon biba, Ramu, ka Buna, ka Orɛni, ka Osɛmu, ka Akiya.
Ramuwa u sãa ben gbiikoo. [26] Yeramɛɛli wi, u maa kurɔ goo sua wi ba sokumɔ Atara,
Onamun mɛro. [27] Ramu, Yeramɛɛlin bii gbiikoon biba Maasi, ka Yamini, ka Ekɛɛ. [28] Be ba
sãa Onamun bibu, bera Samai, ka Yada. Be ba maa sãa Samain bibu, bera Nadabu ka
Abisuri. [29] Abisurin kurɔn yĩsira Abihaili. Wiya u nùn Akubani ka Mɔlidi marua. [30] Be ba
sãa Nadabun bibu, bera Selɛdi ka Apaimu. Selɛdi wi, u ǹ bii mara u ka gu. [31] Apaimuwa
u Yisei mara. Ma Yisei u Sesani mara. Ma Sesani u maa Alai mara. [32] Be ba sãa Yada,
Samain wɔnɔn bibu, bera Yetɛɛ ka Yonatam. Yetɛɛ wi, u ǹ bii mara u ka gu. [33] Be ba sãa
Yonatam bibu, bera Pelɛti ka Sasa. Beni kpurowa ba sãa Yeramɛɛlin bibun bweseru.
[34] Sesani u ǹ bii tɔn durɔbu mara. Bii tɔn kurɔbu tɔnawa u mara. Sesani wi, u Egibitigii
goo mɔ yoo, wi ba ra soku Yara. [35] Ma Sesani u win bii tɔn kurɔ sua u Yara win yoo Egibitigii
wi wɛ̃ u sua kurɔ. Ma u nùn Atai marua. [36] Ataiwa u Natani mara. Ma Natani u maa
Sabadi mara. [37] Sabadiwa u Efilali mara. Ma Efilali u Obɛdi mara. [38] Obɛdiwa u Yehu mara.
Ma Yehu u maa Asaria mara. [39] Asariawa u Halɛsi mara. Ma Halɛsi u maa Elasa mara.
[40] Elasawa u Sisimai mara. Ma Sisimai u maa Salumu mara. [41] Salumuwa u Yekamia mara.
Ma Yekamia u Elisama mara.
[42] Kalɛbu, Yeramɛelin mɔɔn bii gbiikoowa Mɛsa, wi u sãa Sifun tundo ka Maresa wi u
sãa Heboronin tundo. [43] Be ba sãa Heboronin bibu, bera Kore, ka Tapua ka Rekɛmu, ka
Sema. [44] Semawa u Rakamu, Yɔɔkamun tundo mara. Rekɛmuwa u maa Sammai mara.
[45] Sammaiwa u Maoni mara. Ma Maoni u Bɛti Suri mara. [46] Efa, Kalɛbun kurɔ goo, wiya
u Harani, ka Mɔsa, ka Gasɛsi mara. Harani wi, u maa bii mara ma u nùn yĩsiru kã
Gasɛsi. [47] Be ba sãa Yadain bibu, bera Regɛmu ka Yotamu, ka Gesani, ka Pelɛti, ka Efa,
ka Saafu. [48] Maaka, Kalɛbun kurɔ goowa u Sebɛɛ ka Tirana mara. [49] Yen biru u maa Saafu,
Madimanan tundo mara, ka Sefa, Makibena ka Gibean tundo. Kalɛbu u bii tɔn kurɔ mara.
Wiya ba mɔ̀ Akusa.
[50] Win kurɔ Efaratan bii gbiikoowa Huri. Bibu itawa Huri u mara. Bera Sobali wi u sãa
Kiriati Yarimun kaba wuko, [51] ka Saluma, Bɛtelehɛmun kaba wuko, ka Harɛfu, Bɛti Gedɛɛn
kaba wuko. [52] Be ba sãa Sobali, Kiriati Yarimun kaba wukon bweseru, bera Haroegibu, ka
Mɛnuhɔtugibun sukum, [53] ka bwese kɛri yi yi wãa Kiriati Yarimuɔ. Yiya Yetɛɛba, ka Putiba,
ka Sumatiba, ka Misiraiba. Bwese kɛri yin min diya Soreagibu ka Ɛsitaoligibu ba yara.
[54] Saluman min diya Bɛtelehɛmugibu ba yara ka Nɛtofagibu, ka Atarɔtu Bɛti Yoabugibu,
ka Manahatigibun sukum, ka Soreagibu, [55] ka be ba ra tirenu yore ba ka wãa Yabɛsiɔ. Bera
Tireatigibu ka Simɛatigibu ka Sukatigibu. Ba sãawa Keniba be ba yara Hamatin bweserun
di wi u sãa Rekabun bweserun sikado.

3

*D*afidin bibun bweserun tɔ̃ka

[1] Bii be Dafidi u mara Heboroniɔ ben yĩsa wee. Amɔɔ, Akinɔamu Yisirɛɛligiin biiwa u sãa
gbiikoo. Ma Daniɛli, Abigali, Kaamɛligiin bii u sãa yiruse. [2] Ma Abusalɔmu, Maakan bii u
sãa itase. Maaka wi, u sãawa Talimai, Gesurin sina bokon bii. Ma Adoniya, Hagitin bii u
sãa nnɛse. [3] Ma Sefatia, Abitalin bii u sãa nɔɔbuse. Ma Yitireamu, Egilan bii u sãa nɔɔba
tiase. Egila wi, u maa sãawa Dafidin kurɔbun turo. [4] Be nɔɔba tia yera ba nùn marua
Heboroniɔ. Dafidi u bandu diwa Heboroni mi wõɔ nɔɔba yiru ka suru nɔɔba tia. Yen
biruwa u maa bandu di Yerusalɛmuɔ wõɔ tɛna ka ita. [5] Bii be u maa mara Yerusalɛmuɔ,
bera Simɛa, ka Sobabu, ka Natani ka Salomɔɔ. Bibu nnɛ ye, ya sãawa Bati Seba, Amiɛlin
biin bibu. [6] Dafidi u maa bibu gabu mara. Bera Yibaa, ka Elisua, ka Elifelɛti, [7] ka Nɔga, ka
Nɛfɛgi, ka Yafia, ka Elisama, [8] ka Eliada, ka Elifelɛti. Ba sãawa mi be nɔɔba nnɛ. [9] Be ba sãa
Dafidin bibu bera mi, win kurɔbu gabun bibu baasi. Ben sesuwa Tamaa.
[10] Salomɔɔwa u Roboamu mara. Ma Roboamu u Abiya mara. Ma Abia u Asa mara. Ma
Asa u Yosafati mara. [11] Ma Yosafati u Yoramu mara. Ma Yoramu u Akasia mara. Ma
Akasia u Yoasi mara. [12] Ma Yoasi u Amasia mara. Ma Amasia u Asaria mara. Ma Asaria
u Yotamu mara. [13] Ma Yotamu u Akasi mara. Ma Akasi u Esekiasi mara. Ma Esekiasi u

Manase mara. [14] Ma Manase u Amɔɔ mara. Ma Amɔɔ u Yosiasi mara. [15] Be ba sãa Yosiasin bibu, be wee. Yohananiwa u sãa gbiikoo. Ma Yoyakimu u sãa yiruse. Ma Sedesiasi u sãa itase. Ma Salumu u sãa nnɛse. [16] Be ba sãa Yoyakimun bibu, bera Yekonia ka Sedesiasi.

[17] Be ba maa sãa Yekonian bibu, bera Asiri wi u Sealitiɛli mara, [18] ka Maakiramu, ka Pedaya, ka Senasaa, ka Yekamia, ka Hosama, ka Nɛdabia. [19] Be ba sãa Pedayan bibu, bera Sorobabɛli ka Simɛi. Be ba maa sãa Sorobabɛlin bibu, bera Mɛsulamu ka Hanania. Selomitiwa u sãa ben sesu. [20] Pedaya wi, u maa bibu nɔɔbu gabu mara. Bera Hasuba, ka Ohɛli, ka Berekia, ka Hasadia, ka Yusabu Hesɛdi.

[21] Be ba sãa Hananian bibun bweseru, bera Pelatia, ka Esai, ka Refayan bibu, ka Ananin bibu, ka Abudiasin bibu, ka Sekanian bibu. [22] Bibu nɔɔba tia Sekania u mara. Bera Semaya, ka Hatusi, ka Yigeali, ka Bariaki, ka Nɛaria, ka Safati. [23] Bibu itawa Nɛaria u mara. Bera Elionai, ka Esekiasi, ka Asirikamu. [24] Be ba maa sãa Elionain bibu, bera Hodafia, ka Eliasibu, ka Pelaya, ka Akubu, ka Yokanani, ka Delaya, ka Anani. Ba maa sãawa mi be nɔɔba yiru.

4

*Yud*an bibun bweseru

[1] Be ba sãa Yudan bibu, bera Perɛsi, ka Hɛsironi, ka Kaami, ka Huri, ka Sobali. [2] Reaya, Sobalin biiwa u Yasati mara. Ma Yasati u Akumai ka Lahadi mara. Bera ba sãa Sorean bweserun tɔ̃ka.

[3-4] Huri, Efaratan bii gbiikoo, Bɛtelehɛmun kaba wuko, u bibu mara. Bera Etamu, ka Yisirɛɛli, ka Yisima, ka Yidibasi, ka ben sesu Hɛsɛlɛponi, ka Penuɛli, Gedorin kaba wuko, ka Esɛɛ, Husan kaba wuko.

[5] Kurɔbu yiruwa Asuri, Tekoan kaba wuko u mɔ. Bera Helea ka Naara. [6] Be Naara u nùn marua, bera Akusamu, ka Hefɛɛ, ka Temɛni, ka Akasitari. [7] Be ba sãa Helean bibu, bera Serɛti, ka Sokaa, ka Ɛtinani.

[8] Kɔsiwa u Anubu ka Sobeba mara. Hosi win min diya Akaakɛli, Harumun biin bwese tɔ̃ka ya yara.

[9] Yabɛsi u bɛɛrɛ mɔ n kere win wɔnɔbu. Win mɛro u nùn yĩsi te kãwa yèn sɔ̃ u wahala kua win marubu sɔɔ. [10] Yabɛsi wi, u kanaru kua u nɛɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, a de wunɛn domaru ta n man wãasi. A nɛn tem kpãaru sosio. A wunɛn nɔmu dɛmiɔ a man kɔ̃su. Kpa a de nɔni swãaru ka wahala yu ka man tonda.

Ma Gusunɔ u nùn kua ye u bikia.

[11] Kelubu, Sukan mɔɔwa u Mɛkiri, Ɛsitonin tundo mara. [12] Ɛsitoniwa u sãa Rafa ka Paseaki ka Tekinan yɛnugibun sikado. Tekina wiya u wuu ge ba mɔ̀ Nakasi swĩi. Ben bibun bwesera ta sina Rekaɔ.

[13] Be ba sãa Kenasin bibu, bera Otiniɛli ka Seraya. Otiniɛlin biiwa maa Hatati. [14] Mɛnɔtaiwa u Ofara mara. Ma Seraya u maa Yoabu mara. Yoabu wiya u sãa sɔm kowobun sikado be ba wãa wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Nɔman sɔm kowobun wɔwa.

[15] Kalɛbu, Yɛfunɛn biiwa u Iru ka Ela ka Naamu mara. Elawa u maa Kenasi mara.

[16] Be ba sãa Yehalɛɛlin bibu, bera Sifu, ka Sifa, ka Tiria, ka Asarɛli.

[17-18] Ɛsidarasin biba Yetɛɛ, ka Mɛrɛdi, ka Efɛɛ, ka Yaloni. Mɛrɛdi u Bitiya Egibiti sunɔn bii wɔndia sua kurɔ, ma u nùn Mariamu ka Samai ka Yisiba marua. Yisiba wiya u wuu ge ba mɔ̀ Ɛsitemɔa swĩi. Ma Mɛrɛdi wi, u maa kurɔ Yuda goo sua. Wiya u Yerɛdi mara, ka Hebɛɛ, ka Yekutiɛli. Yerɛdiwa u wuu ge ba mɔ̀ Gedori swĩi, ma Hebɛɛ u maa Soko swĩi, ma Yekutiɛli u maa Sanɔa swĩi.

[19] Hodiyawa u Nakamun sesu sua kurɔ. Win bibun bwesera Gaamiba be ba wãa Keilaɔ ka sere Maakagibu be ba wãa Ɛsitemɔaɔ.

[20] Be ba sãa Simɔɔn bibu, bera Amɔɔ, ka Rina, ka Bɛni Hanani, ka Tiloni. Be ba maa sãa Yisein bibun bweseru, bera Sokɛti ka win bii.

[21] Be ba sãa Sela, Yudan biin bweseru, bera Eri, wi u wuu ge ba mɔ̀ Leka swĩi, ka Lada, wi u maa Maresa swĩi, ka sere maa bwese te ta ra beka wesi ka wɛ̃ɛ damgii Bɛti Asibeaɔ, [22] ka Yokimu ka tɔn be ba wãa Kosebaɔ ka Yoasi ka Sarafu be ba Mɔabuba sua kurɔbu, ba sere

na ba sina Lesɛmuɔ. Yeni ya koorawa yee yellun di. [23] Ben bibun bwesera ta ra wekenu
mɔm. Ba ra n wãa dãa gbaanɔ ka kpara yenɔ ba n sina boko sɔmburu kuammɛ.

*Simɛ*ɔn bibun bweseru

[24] Be ba sãa Simɛɔn bibun bweseru, bera Nɛmuɛli, ka Yamini, ka Yaribu, ka Seraki, ka
Sɔɔlu. [25] Ye Sɔɔlu u seewa, yera u Salumu mara. Ma Salumu u maa seewa u Mibusamu
mara. Ma Mibusamu u maa Misama mara. [26] Ye Misama u seewa, yera u Hamuɛli mara.
Ma Hamuɛli u maa seewa u Sakuri mara. Ma Sakuri u maa Simɛi mara. [27] Bii tɔn durɔbu
wɔkura nɔɔbu ka tia Simɛi u mara ka sere bii tɔn kurɔbu nɔɔba tia. Ben bweseru ta ǹ mara
n dabi. Yen sõna ta ǹ kuure too nge Yudan bweseru.

[28-31] Wuu sì sɔɔ ba wãa sere n ka girari Dafidin bandun waati sɔɔ, si ka sin baru kpaanu,
siya Beri Seba, ka Mɔlada, ka Hasaa Suali, ka Bila, ka Ɛtisɛmu, ka Toladi, ka Bɛtuɛli, ka
Hɔɔma, ka Sikilagi, ka Bɛti Maakabɔti, ka Hasaa Susimu, ka Bɛti Bire, ka Saaraimu, [32] ka
maa wusu nɔɔbu yeni, Etamu, ka Aini, ka Rimɔɔ, ka Tokɛni, ka Asani, [33] ka sere maa wuu si
su ka bu sikerenɛ ka sin baru kpaanu n ka girari sere Balatiɔ. Ye ba yorua ben wãa yenu
ka ben bwese tɔ̃kan sõ, yera mi.

[34] Be ba sãa Simɛɔn bwese kɛran wirugibu, bera Mɛsobabu, ka Yamulɛki, ka Yosa,
Amasian bii, [35] ka Yoɛli ka Yehu, Yosibian bii, Serayan debubu, Asiɛlin sikadobu, [36] ka
Elionai, ka Yaakoba, ka Yesosaya, ka Asaya, ka Adiɛli, ka Yesimiɛli, ka Bɛnaya, [37] ka
Sisa, Sifein bii, Alonin debubu, Yedaya ka Simuri ka Semayan sikadobu. [38] Beniwa ba sãa
wirugibu ben bwese kɛri sɔɔ. Ma ben bwesera marura ba dabia. [39] Ma ba da Gedorin bera
gia n ka da wɔwan sõɔ yari yeru gia bu ka yakasu kasu ben yaa sabenun sõ. [40] Ba yaka
geesu wa mi. Ben tem mɛ, mu kpã. Ma mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ. Domi be ba raa wãa mi
yellu ba sãawa Kamun bweseru. [41] Esekiasi, Yudaban sina bokon waati sɔɔra tɔn be, ba na
tem mɛ sɔɔ, ma ba Maoniba kpeerasia mam mam. Ma ba ben kunu wɔri ba kɔsuka. Ma
ba sina tem mɛ sɔɔ. Domi yakasu wãa mi, ben yãanun sõ.

[42] Simɛɔn bwese kɛran tɔmbu gabu ba da Seirin guurɔ. Ben geera sãawa tɔmbu nɛɛra
wunɔbu (500). Be ba maa sãa ben wirugibu, bera Pelatia, ka Nɛaria, ka Refaya, ka Usiɛli,
Yisein bii. [43] Ma ba Amalɛki be ba tie mi go. Ma ba sina mi, sere ka gisɔn gisɔ.

5

*Rub*ɛnin bwese kɛran tɔmbu

[1] Rubɛni u sãawa Isirelin bii gbiikoo. N deema Rubɛni wi, u ka win tundon kurɔ kpuna.
Ma ba win yerumaru mwa ba win wɔnɔ Yosɛfun bibu wɛ̃. Yen sõna ba ǹ win bwese kɛran
tɔmbun yĩsa tireru doke yerumarun swaa sɔɔ. [2] Isirelin bii be sɔɔ, Yudawa u dam bo. Win
bwese kɛran diya kparo u yara. Adama Yosɛfun biba ba yerumaru wɛ̃.

[3] Be ba sãa Rubɛni, Isirelin bii gbiikoon bibu, bera Enɔku, ka Paalu, ka Hɛsironi, ka
Kaami.

[4] Yoɛliwa u Semaya mara. Ma Semaya u seewa u Gɔgu mara. Ma Gɔgu u maa seewa
u Simɛi mara. [5] Ye Simɛi u seewa, ma u Misee mara, ma Misee u seewa u Reaya mara.
[6] Ma Reaya u seewa u Baali mara. Ma Baali u seewa u Beera mara. Wiya u sãa Rubɛniban
wirugii. Wiya Tigilati Pilesɛɛ, Asirin sina boko u yoru mwa.

[7] Beeran tɔmbun yĩsa wee nge mɛ ba ka bu tireru doke yɛnu ka yɛnu, bwese kɛra ka
bwese kɛra, ka nge mɛ ba ka keranɛ. Yeyɛliwa u sãa ben gbiikoo. Ma Sakari u swĩi, [8] ka
Bela, Asasin bii, Seman debubu, Yoɛlin sikadobu.

Belan tema Aroɛɛn di, n ka da guu te ba mɔ̀ Nɛboɔ, sere ka Baali Mɛɔniɔ. [9] Sõɔ yari yeru
gia, win tem mu wãawa saa Efaratin daarun di sere n ka da gbaburun duu yerɔ. Domi ben
yaa sabenu nu dabia Galadin tem mɛ sɔɔ. [10] Sɔɔlu, sina bokon waati sɔɔ, ba ka Hagareniba
tabu kua ba kamia. Ma ba sina ben wãa yenɔ Galadin sõɔ yari yerun bera gia kpurɔ.

*G*adin bwese kɛran tɔmbu

[11] Gadin bwese kɛran tɔmbu ba sina Rubɛniban deedeeru sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, Basanin
temɔ sere n ka girari Salikaɔ sɔɔ yari yeru gia. [12] Yoɛlin bwese kɛra ya kpãaru bo. Ma
Safamugia ya sãa yiruse. Ma Yanaigia ka Safatigia ya wãa Basaniɔ. [13] Bwese kɛri nɔɔba

yiru gɛɛ maa wãa. Yiya Mikaɛlin bwese kɛra, ka Mɛsulamugia, ka Sebagia, ka Yoraigia, ka
Yakanigia, ka Siagia, ka sere Ebɛegia. 14 Be ba sãa Abihailin bibun bweseru, bera Huri, ka
Yaroasi, ka Galadi, ka Mikaɛli, ka Yɛsisai, ka Yado, ka sere Busi. 15 Aki, Abudiɛlin bii, Gunin
debubuwa u sãa ben wirugii. 16 Gadin bwese kɛrin tɔn be, ba wãawa Galadiɔ ka Basaniɔ
ka yen baru kpaanɔ ka yen kpara yenɔ saa Saronin di n ka da yen nɔɔ bura yenɔ.
17 Ba ben bwese kɛri yi kpuro tireru dokewa nge mɛ yi ka swĩinɛ, Yotamu Yudaban sina
boko ka Yeroboamu Isireliban sina bokon waati sɔɔ.
18 Rubɛnin bwese kɛra ka Gadigia ka sere Manasen bwese kɛran bɔnu ba tabu durɔ
damgibu mɔ be ba koo kpĩ bu tɛrɛru ka takobi nɛnɛ kpa bu tɛndu to. Ba maa tabu tobu yɛ̃
gem gem. Ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru ka nnɛ ka tɔmbu nata ka wunɔbu
ka wata (44.760). Ba maa sɔɔru sãa bu ka tabu to. 19 Ma ba Hagareniba ka Yeturigibu, ka
Nafisigibu, ka Nɔdabugibu tabu wɔri. 20 Sanam mɛ ba taa bi mɔ̀, ba Yinni Gusunɔ somiru
kana domi ba ben naanɛ doke wi sɔɔ. Ma ba Hagarenigii be, ka be ba bu somiru na kamia.
21 Ma ba ben yaa sabenu mwɛɛra. Niya yooyoosu nɔrɔbun suba weeraakuru (50.000) ka
yãa ninu nɔrɔbun suba goobu ka weeraakuru (250.000) ka kɛtɛkunu nɔrɔbun suba yiru
(2.000) ka sere tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu (100.000). 22 Tɔn be ba go taa bi sɔɔ, ba dabi.
Domi Yinni Gusunɔwa u dera n koora mɛ. Ma ba sina tem mi sere n ka tura saa ye ba bu
yoru mwa ba ka doona.

*M*anasen bwese kɛra

23 Manasen bwese kɛran sukum mu na mu sinawa tem mɛ mu wãa Basaniɔ, n ka da Baali
Hɛɛmɔɔwɔ ka Seniriɔ, sere ka guu te ba mɔ̀ Hɛɛmɔɔ. Tɔn be, ba dabi. 24 Ben wirugibun yĩsa
wee. Efɛɛ, ka Yisei, ka Eliɛli, ka Asiriɛli, ka Yeremi, ka Hodafia, ka Yadiɛli. Ba sãawa tɔn
durɔ wɔrugɔba, ma ba yĩsiru yara.
25 Adama ba Gusunɔ ben baababan Yinni torari. Ba bwese tukunun bũnu sãwa ni u raa
kam koosia. 26 Yen sõna wi, Gusunɔ Isireliban Yinni u dera Asirin sinam beni, Pulu ka
Tigilati Pilesɛɛ ba Rubɛniba, ka Gadiba, ka Manasen bwese kɛran sukum yoru mwɛɛra ba
ka da Salasiɔ, ka Saboriɔ, ka Haraɔ, ka sere Gosanin daarun bɔkuɔ. Miya ba wãa sere ka
gisɔ.

*Lefi be b*a sãa yãku kowo

*t*ɔnwerobu

27 Be ba sãa Lefin bibu, bera Gɛɛsɔni, ka Kehati, ka Mɛrari. 28 Ye Kehati u seewa, ma u
Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli mara. 29 Ye Amuramu u seewa, ma u Aroni
ka Mɔwisi ka Mariamu mara. Ma Aroni u maa seewa u Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka
Itamaa mara. 30 Ye Eleasaa u seewa, ma u Finɛɛsi mara. Ma Finɛɛsi u seewa u Abisua mara.
31 Ye Abisua u seewa ma u Buki mara. Ma Buki u seewa u Usi mara. 32 Ye Usi u seewa, ma u
Seraya mara. Ma Seraya u seewa u Mɛrayɔtu mara. 33 Ye Mɛrayɔtu u seewa, ma u Amaria
mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara. 34 Ye Akitubu u seewa, ma u Sadɔku mara.
Ma Sadɔku u seewa u Akimasi mara. 35 Ye Akimasi u seewa, ma u Asaria mara. Ma Asaria
u seewa u Yokanani mara. 36 Ye Yokanani u seewa, ma u Asaria mara. Asaria wiya u ra
yãkunu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ te Salomɔɔ u bana Yerusalɛmuɔ. 37 Ye Asaria wi, u
seewa, ma u Amaria mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara. 38 Ye Akitubu u seewa
ma u Sadɔku mara. Ma Sadɔku u seewa u Salumu mara. 39 Ye Salumu u seewa, ma u
Hilikiya mara. Ma Hilikiya u seewa u Asaria mara. 40 Ye Asaria u seewa ma u Seraya mara.
Ma Seraya u seewa u Yosadaki mara. 41 Sanam mɛ Yinni Gusunɔ u dera Nɛbukanɛsaa u
Yudaba ka Yerusalɛmugibu yoru mwɛɛra u ka doona, ka Yosadaki wi sanna mi.

6

*Lefin bwese k*eran

*t*ɔmbu gabu

1 Lefiwa u Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari mara. 2 Ye Gɛɛsɔni u seewa, ma u Libini ka Simɛi
mara. 3 Be ba sãa Kehatin bibu, bera Amuramu, ka Yisehari, ka Heboroni, ka Usiɛli. 4 Be ba

maa sãa Mɛrarin bibu, bera Makili ka Musi. Beni kpurowa ba kua wirugibu Lefin bwese kɛri sɔɔ.
[5] Ma Gɛɛsɔni u seewa u Libini mara. Ma Libini u seewa u Yasati mara. Ma Yasati u
seewa u Simma mara. [6] Ma Simma u seewa u Yoasi mara. Ma Yoasi u seewa u Ido mara.
Ma Ido u seewa u Seraki mara. Ma Seraki u seewa u Yatarai mara.
[7] Kehatiba sɔɔ, Kehati u seewa u Aminadabu mara. Ma Aminadabu u seewa u Kore
mara. Ma Kore u seewa u Asiri mara. [8] Ma Asiri u seewa u Ɛlikana mara. Ma Ɛlikana u
seewa u Abiasafu mara. Ma Abiasafu u seewa u Asiri mara. [9] Ma Asiri u seewa u Tahati
mara. Ma Tahati u seewa u Uriɛli mara. Ma Uriɛli u seewa u Osiasi mara. Ma Osiasi u
seewa u Sɔɔlu mara.
[10] Be ba sãa Ɛlikanan bibu gabu, bera Amasai ka Akimɔti. [11] Ahimɔtin bweseru sɔɔ,
Akimɔti u seewa u Ɛlikana mara. Ma Ɛlikana u seewa u Sofai mara. Ma Sofai u seewa
u Nahati mara. [12] Ma Nahati u seewa u Eliabu mara. Ma Eliabu u seewa u Yeroamu mara.
Ma Yeroamu u seewa u Ɛlikana goo mara. [13] Samuɛlin biba maa sãa Yoɛli ka Abiya.
[14] Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ, Mɛrari u seewa u Makili mara. Ma Makili u seewa u Libini
mara. Ma Libini u seewa u Simɛi mara. Ma Simɛi u seewa u Usa mara. [15] Ma Usa u seewa
u Simɛa mara. Ma Simɛa u seewa u Hagiya mara. Ma Hagiya u seewa u Asaya mara.
[16] Sanam mɛ ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu yii yeru waawa, sanam mɛya Dafidi
u Lefi ben gabu kua wom kowobun wirugibu Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. [17] Bera ba ra wom
kowobu kpare Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun wuswaaɔ sere Salomɔɔ u ra ka Yinni
Gusunɔn sãa yeru bana Yerusalɛmuɔ. Ba ben sɔmburu kuawa dee dee nge mɛ ba bu ten
wooda wɛ̃.
[18] Be ba kua wom kowobun wirugibu ka ben bibun bweseru wee.
Kehatin bweseru sɔɔ, Hemaniwa u sãa wom kowobun wirugii. Win sikadobara Yoɛli ka
Samuɛli, [19] ka Ɛlikana, ka Yeroamu, ka Eliɛli, ka Toa, [20] ka Sufu, ka Ɛlikana, ka Mahati, ka
Amasai, [21] ka maa Ɛlikana goo, ka Yoɛli goo ka Asaria, ka Sofoni, [22] ka Tahati, ka Asiri, ka
Abiasafu, ka Kore, [23] ka Yisehari, ka Kehati, ka Lefi, ka Isireli.
[24] Asafu u maa sãawa wom kowobun wirugii turo. Wiya u ra n wãa Hemanin nɔm geuɔ u
n nùn somimɔ. Win sikadobara Berekia, ka Simɛa, [25] ka Mikaɛli, ka Baaseya, ka Maakiya,
[26] ka Etini, ka Seraki, ka Adaya, [27] ka Etani, ka Simma, ka Simɛi, [28] ka Yasati, ka Gɛɛsɔni, ka
Lefi.
[29] Mɛrarin bweseru sɔɔ, be ba ra womusu ko, ba ra n wãawa Hemanin nɔm dwaru gia.
Ben wirugiiwa Etani. Etani win sikadobara Kisi, ka Abudi, ka Maluku, [30] ka Hasabia, ka
Amasia, ka Hilikiya, [31] ka Amusi, ka Sani, ka Semɛɛ, [32] ka Makili, ka Musi, ka Mɛrari, ka
Lefi.
[33] Ben mɛro bisi be ba tie, bera ba ra sɔma ko ye ya wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ kpuro.
[34] Aroni ka win bibun bwesera ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko yãku yeru wɔllɔ kpa bu
maa turare dɔ̃ɔ doke mi. Bera ba ra sɔma kpuro ko dii te ta dɛɛre gem gem sɔɔ kpa bu
torarun yãkunu ko Isireliban sɔ̃ nge mɛ Mɔwisi, Gusunɔn sɔm kowo u bu yiire. [35] Aronin
bweserun tɔ̃ka wee. Aroni u seewa u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u seewa u Finɛɛsi mara.
Ma Finɛɛsi u seewa u Abisua mara. [36] Ma Abisua u seewa u Buki mara. Ma Buki u seewa
u Usi mara. Ma Usi u seewa u Seraya mara. [37] Ma Seraya u seewa u Mɛrayɔtu mara. Ma
Mɛrayɔtu u seewa u Amaria mara. Ma Amaria u seewa u Akitubu mara. [38] Ma Akitubu u
seewa u Sadɔku mara. Ma Sadɔku u seewa u Akimasi mara.

*Wuu si b*a Lefin bibun

bweseru wɛ̃

[39] Ye ba tɛtɛ toba, be ba gbia ba tem wɛ̃ bera Kehatin bwese kɛragibu, Aronin bweseru
sɔɔ. Ben wãa yenu ka ben kpara yenu ka ben tem nɔɔ bura yenu wee. [40] Niya Heboroni ye
ya wãa Yudan temɔ ka yen kpara yenu ni nu ka ye sikerenɛ. [41] Adama yen baru kpaanu,
Kalɛbu, Yɛfunɛn biiwa ba mi wɛ̃. [42] Wuu si ba Aronin bibun bweseru wɛ̃, siya Heboroni
mi ba ko n da kpikiru de, ka Libina ka yen kpara yenu, ka Yatiri, ka Ɛsitemɔa ka yen
kpara yenu, [43] ka Hilɛni ka yen kpara yenu, ka Debiri ka yen kpara yenu, [44] ka Asani ka yen
kpara yenu, ka Bɛti Semɛsi ka yen kpara yenu, [45] ka Bɛnyamɛɛn tem wuu sini, Gibea ka

yen kpara yenu, ka Alemɛti ka yen kpara yenu, ka Anatɔtu ka yen kpara yenu. Wuu si kpuro su kuawa mi wɔkura ita nge mɛ bwese kɛri yi, yi geeru nɛ.
46 Ye ba maa tɛtɛ toba, Kehatin bibun bwese te ta tie, ta wusu wɔkuru wa Efaraimun
bwese kɛran tem sɔɔ ka Danun bwese kɛragim sɔɔ, ka Manasen bwese kɛran sukumgim
sɔɔ. 47 Gɛɛsɔnin bibun bweseru ta wusu wawa wɔkura ita nge mɛ ben bwese kɛrin geera nɛ.
Wuu si, su wãawa Isakarin bwese kɛran tem sɔɔ ka Asɛɛn bwese kɛragim sɔɔ, ka Nɛfitalin
bwese kɛragim sɔɔ ka Manasen bwese kɛragim sɔɔ Basaniɔ. 48 Ye ba maa wure ba tɛtɛ
toba, wusu wɔkura yiruwa Mɛrarin bibun bwesera wa Rubɛnin bwese kɛran tem sɔɔ, ka
Gadigian tem sɔɔ, ka Sabulonigian tem sɔɔ nge mɛ ben bwese kɛrin geera nɛ. 49 Isireliba
ba maa Lefiba wusu gasu wɛ̃ ka sin kpara yenu. 50 Ba wuu si gɔsawa ka tɛtɛ Yudan bwese
kɛran temɔ, ka Simɛɔn bwese kɛragim sɔɔ, ka Bɛnyamɛɛn bwese kɛragim sɔɔ.
51 Kehatin bibun bwese te ta maa tie, ta wusu wawa Efaraimun bwese kɛran tem sɔɔ.
52 Wuu si ba bu wɛ̃, siya Sikɛmu ye ya wãa Efaraimun guurɔ, ka yen kpara yenu. Miya ba
ko n da kpikiru de. Ka Gesɛɛ ka yen kpara yenu, 53 ka Yokumɛamu ka yen kpara yenu, ka
Bɛti Horoni ka yen kpara yenu, 54 ka Ayaloni ka yen kpara yenu, ka sere maa Gati Rimɔɔ
ka yen kpara yenu. 55 Wuu si Manasen bwese kɛran sukum mu maa wa, siya Anɛɛ ka yen
kpara yenu, ka Bileamu ka yen kpara yenu. Siya ba Kehatin bwese kɛragii be ba tie wɛ̃.
56 Ba maa Gɛɛsɔnin bwese kɛran tɔmbu wusu wɛ̃. Wuu si ba wa Manasen bwese kɛran
sukum min di, siya Golani ye ya wãa Basaniɔ ka yen kpara yenu, ka Asitarɔtu ka yen
kpara yenu. 57 Wuu si ba wa Isakarin bwese kɛran min di, siya Kedɛsi ka yen kpara yenu,
ka Dabarati ka yen kpara yenu, 58 ka Ramɔti ka yen kpara yenu, ka sere Anɛmu ka yen
kpara yenu. 59 Wuu si ba wa Asɛɛn bwese kɛran min di, siya Masikali ka yen kpara yenu,
ka Abudoni ka yen kpara yenu, 60 ka Hukɔku ka yen kpara yenu, ka sere Rehɔbu ka yen
kpara yenu. 61 Wuu si ba wa Nɛfitalin bwese kɛran min di, siya Kedɛsi ye ya wãa Galilen
temɔ ka yen kpara yenu, ka Hamɔɔ ka yen kpara yenu, ka sere Kiriataimu ka yen kpara
yenu.
62 Ba Lefi be ba tie Mɛrarin bweseru sɔɔ wusu wɛ̃. Wuu si ba wa Sabulonin bwese kɛran
min di, siya Rimɔnɔ ka yen kpara yenu, ka Tabori ka yen kpara yenu. 63 Wuu si ba wa
Rubɛnin bwese kɛran min di Yuudɛnin guru giɔ, Yerikon deedeeru sɔ̃ɔ yari yeru gia, siya
Beseri ye ya wãa tem saaraɔ ka yen kpara yenu, ka Yasa ka yen kpara yenu, 64 ka Kedemɔti
ka yen kpara yenu, ka sere Mɛfati ka yen kpara yenu. 65 Wuu si ba maa wa Gadin bwese
kɛran min di, siya Ramɔti, Galadin temɔ ka yen kpara yenu, ka Mahanaimu ka yen kpara
yenu, 66 ka Hɛsiboni ka yen kpara yenu, ka sere Yasɛɛ ka yen kpara yenu.

7

*Is*akarin bibun bweseru

1 Bibu nnɛwa Isakari u mara. Bera Tola, ka Pua, ka Yasubu, ka Simuroni. 2 Tolan biba
Usi, ka Refaya, ka Yerieli ka Yamai, ka Yibisamu, ka sere Samuɛli. Bera ba sãa wirugibu
ben yɛnusɔ, Tolan bwese kɛra sɔɔ. Ba sãawa wɔrugɔba ben waati ye sɔɔ. Dafidin waati sɔɔ,
ben geera sãawa nɔrɔbun suba yɛnda yiru ka tɔmbu nata (22.600). 3 Usin biiwa Yisiraya.
Yisiraya ka win bibu ba sãawa be wirugibu nɔɔbu. Win bii bera Mikaɛli, ka Abudiasi, ka
Yoɛli, ka Yisiya. 4 Be ba wãa ka be sannu, tɔn kurɔbu ka bibu ba dabi sere ba koo kpĩ bu
tɔn durɔbu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba tia (36.000) wa be sɔɔ be ba koo kpĩ bu tabu ko.
5 Isakarin bwese kɛra sɔɔ, be ba tireru doke, ben geera sãawa nɔrɔbun suba wɛnɛ ka
nɔɔba yiru (87.000). Be kpuro ba sãawa wɔrugɔba.

*B*ɛnyamɛɛ ka Nɛfitalin

bibun bweseru

6 Bibu itawa Bɛnyamɛɛ u mara. Bera Bela, ka Bekɛɛ, ka Yedieli. 7 Bibu nɔɔbuwa Bela
u mara. Bera Ɛsiboni, ka Usi, ka Usieli, ka Yerimɔti, ka maa Iri. Ben baawure u sãawa
win bwese kɛran wirugii. Be kpuro maa wɔrugɔbara. Ba bu tireru doke ma ben geera
kua nɔrɔbun suba yɛnda yiru ka tɔmbu tɛna ka nnɛ (22.034). 8 Bekɛɛn biba Semira, ka
Yoasi, ka Ɛliesɛɛ, ka Elionai, ka Omiri, ka Yeremɔti, ka Abiya, ka Anatɔtu, ka Alamɛti. Beni

kpurowa ba sãa Bekɛɛn bibu. 9 Ma ba bu tireru doke nge mɛ ba ka swĩinɛ bwese kɛra ye
sɔɔ. Be kpuro ba sãawa yɛnu yɛ̃ro wɔrugɔba. Ma ben geera sãa tɔnu nɔrɔbun suba yɛndu
ka goobu (20.200). 10 Yediɛlin biiwa Bilihani. Bilihanin biba maa Yeusi, ka Bɛnyamɛɛ, ka
Ehudu, ka Kenaana, ka Setani, ka Taasisi, ka sere Akisasaa. 11 Be kpuro ba sãawa Yediɛlin
bibun bweseru. Be kpuro maa wɔrugɔbara. Ma ben baawure u sãa wirugii win bwese kɛra
sɔɔ. Ben geera sãawa nɔrɔbun suba wɔkura nɔɔbu ka yiru, ka tɔmbu goobu (17.200) be ba
koo kpĩ bu tabu ko.

12 Supimu ka Hupimu ba sãawa Irin bibu. Ma Husimu u maa sãa Akɛɛn bii.

13 Nɛfitalin biba Yasiɛli, ka Guni, ka Yesɛɛ, ka sere Salumu. Beni kpuro ba sãawa Bilihan
nikurɔminu.

*M*anasen bibun bweseru

14 Bii be Manase u ka win kurɔ Sirigii mara, bera Asiriɛli ka Makiri wi u sãa Galadin
tundo. 15 Makiri wiya u Hupimu ka Supimu kurɔbu sua. Win sesun yĩsira Maaka. Win bii
yirusen yĩsira Selofadi. Bii tɔn kurɔba Selofadi wi, u mara. 16 Maaka, Makirin kurɔ u bii
tɔn durɔ mara ma ba nùn yĩsiru kã Perɛsi. U maa wure u bii tɔn durɔ mara ma ba nùn
yĩsiru kã Serɛsi. Serɛsi wiya u Ulamu ka Rekɛmu mara. 17 Ulamun biiwa Bedani.

Beniwa ba sãa Galadi, Makirin bii, Manasen debubun bibun bweseru.

18 Hamɔlekɛti, Galadin sesuwa u Isodu ka Abiesɛɛ ka Mala mara. 19 Be ba sãa Semidan
bibu, bera Akiyani ka Sikɛmu ka Likisi ka sere Aniamu.

*Ef*araimun bibun bweseru

20 Efaraimun bibun bweseru wee. Efaraimu u Sutelaki mara. Ma Sutelaki u Berɛdi mara.
Ma Berɛdi u Tahati mara. Ma Tahati u Eleada mara. Ma Eleada u Tahati mara. 21 Ma
Tahati u Sabadi mara. Ma Sabadi u Sutelaki mara. Efaraimu u maa bibu yiru mara,
Sutelaki baasi, beya Esɛɛ ka Eleadi. Bera ba Gatigibu wɔri bu ka sibun yaa sabenu mwa.
Adama Gatigii be, siba bu go. 22 Ma Efaraimu u gɔɔ wooru sina n ka tɛ. Ma win mɛro bisibu
ba na ba nùn nukuru yɛmiasia. 23 Yen biruwa u ka win kurɔ mɛnna, ma u gura sua u bii
tɔn durɔ mara. Ma ba nùn yĩsiru kã Beria yèn sɔ̃ u nuku sankiranu wa win yɛnuɔ. 24 U
maa bii tɔn kurɔ mara wi ba mɔ̀ Seraki. Wiya u Bɛti Horoni bana ye ya wãa wɔwaɔ, ka ye
ya wãa gunguru wɔllɔ, ka maa Usɛni Seera. 25 Ma Beria wi, u seewa u Refa mara. Ma Refa
u seewa u Resɛfu mara. Ma Resɛfu u seewa u Telaki mara. Ma Telaki u seewa u Takani
mara. 26 Ma Takani u seewa u Ladani mara. Ma Ladani u seewa u Amihudu mara. Ma
Amihudu u seewa u Elisama mara. 27 Ma Elisama u seewa u Nuni mara. Ma Nuni u seewa
u Yosue mara.

28 Tem mɛ ba wa ba sina mɛya Betɛli ka yen wuu si su ka ye sikerenɛ. Siya Naarani ye ya
wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia ka Gesɛɛ ye ya wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia ka yen baru kpaanu, ka Sikɛmu
ka yen baru kpaanu, n ka girari Gasaɔ ka yen baru kpaanɔ.

29 Tem mɛ Manasen bibun bwesera wa, mɛya Bɛti Seani ka yen baru kpaanu, ka Taanaki
ka yen baru kpaanu, ka Mɛgido ka yen baru kpaanu, ka sere Dori ka yen baru kpaanu.

Wuu si sɔɔra Yosɛfu, Isirelin biin bibun bwesera sina.

*A*sɛɛn bibun bweseru

30 Be ba sãa Asɛɛn bibu, bera Yimina ka Yisifa ka Yisifi ka Beria ka sere ben sesu Seraki.
31 Be ba sãa Berian bibu, bera Hebɛɛ ka Maakiɛli. Maakiɛli wiya u wuu ge ba mɔ̀ Biisafiti
swĩi. 32 Hebɛɛwa u Yafilɛti mara ka Somɛɛ ka Hotamu ka sere ben sesu Sua. 33 Be ba sãa
Yafilɛtin bibu, bera Pasaki ka Bimali ka sere Asifati. Be ba sãa Yafilɛtin bibu, bera mi.
34 Be ba sãa Samɛɛn bibu, bera Aki ka Roga ka Huba ka sere Aramu. 35 Be ba sãa win wɔnɔ
Helɛmun bibu, bera Sofaki ka Yimina ka Selɛsi ka sere Amali. 36 Be ba sãa Sofakin bibu,
bera Sua ka Haanɛfɛɛ ka Suali ka Beri ka Yimura, 37 ka Beseri ka Hɔdu ka Samma ka Silisa
ka Yitirani ka sere Beera. 38 Be ba sãa Yetɛɛn bibu, bera Yɛfunɛ ka Pisipa ka sere Ara.

39 Be ba sãa Ulan bibu, bera Ara ka Haniɛli ka sere Risia.

40 Be ba sãa Asɛɛn bibun bweseru, bera mi. Ben baawure u sãawa wirugii win beraɔ.
Be kpuro ba sãawa wɔrugɔba. Be ba tireru doke, ben geera sãawa nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu ka tia (26.000) be, be ba koo kpĩ bu tabu ko.

8

*B*ɛnyamɛɛn bwese kɛragii

*be b*a wãa Yerusalɛmuɔ

1 Bibu nɔɔbuwa Bɛnyamɛɛ u mara. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ, Bela ka Asibɛli 2 ka Ara ka
Nɔka ka sere Rafa. 3 Be ba sãa Belan bibu, bera Adari ka Gera ka Abihudu 4 ka Abisua ka
Naama ka Akoasi 5 ka Gera ka Sefufani ka sere Huramu.
6 Ehudun bii be ba sãa wirugibu Gebagibun suunu sɔɔ, ma ba ka bu da Manahatiɔ, 7 bera
Namani ka Akiya ka sere Gera. Gera wi u ka bu da mi, wiya u Usa ka Ahihudu mara.
8 Saaraimu u win kurɔbu yiru beni gira. Bera Husimu ka Baara. Yen biruwa u bibu gabu
mara Mɔabuban temɔ. 9 Bii be u ka win kurɔ Hodɛsi mara, bera Yobabu ka Sibiya ka Mɛsa
ka Malikamu, 10 ka Yeusi ka Sokia ka sere Mirima. Be kpuro ba sãawa yɛnu yɛ̃robu. 11 Be
u ka win kurɔ Husimu mara, bera Abitubu ka Ɛlipali. 12 Be ba sãa Ɛlipalin bibu, bera Ebɛɛ
ka Miseamu ka sere Semɛɛ wi u wuu ge ba mɔ̀ Onɔɔ bana ka sere maa Lodu ka yen baru
kpaanu.
13 Beria ka Sema be ba sãa wirugibu Ayalonigibun suunu sɔɔ, bera ba Gatigibu gira.
14-16 Be ba sãa Berian bibu, bera Akiyo ka Sasaki ka Yeremɔti ka Sebadia ka Aradi ka Edɛɛ
ka Mikaɛli ka Yisifa ka sere Yoasi.
17-18 Be ba sãa Ɛlipalin bibu, bera Sebadia ka Mɛsulamu ka Hisiki ka Hebɛɛ ka Yisimɛrai
ka Yisilia ka sere Yobabu.
19-21 Be ba sãa Simɛin bibu, bera Yakimu ka Sikiri ka Sabidi ka Ɛlienai, ka Silitai ka Eliɛli
ka Adaya ka Beraya ka Simurati.
22-25 Be ba sãa Sasakin bibu, bera Yisipani ka Ebɛɛ ka Eliɛli ka Abudoni ka Sikiri ka
Hananu ka Hanania ka Elamu ka Antotia ka Yifideya ka sere Penuɛli.
26-27 Be ba sãa Yerohamun bibu, bera Sanserai ka Seharia ka Atalia ka Yaaresia ka Eliya
ka sere Sikiri.
28 Be ba sãa wirugibu nge mɛ ba ka swĩinɛ, bera mi. Ba wãawa Yerusalɛmuɔ.
29 Wi u Gabaoni swĩi, u wãa Gabaoni mi. Win kurɔn yĩsira Maaka. 30 Win bii gbiikoowa
Abudoni. Be ba maa tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Nadabu, 31 ka Gedori ka Akiyo ka
Sekɛɛ, 32 ka sere Mikoloti, Simɛan tundo. Ben tii ba wãawa Yerusalɛmuɔ, ben mɛro bisibun
bɔkuɔ.

*S*ɔɔlun bibun bweseru

(*I m*aa mɛɛrio 9:39-44)

33 Nɛriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Sɔɔlu mara. Ma Sɔɔlu u Yonatam mara ka Maakisua
ka Abinadabu ka sere Ɛsibaali. 34 Yonatamwa u Mɛribu Baali mara. Ma Mɛribu Baali u
maa Misee mara. 35 Be ba sãa Miseen bibu, bera Pitoni ka Mɛlɛki ka Tarea ka sere Akasi.
36 Akasiwa u Yehoyada mara. Ma Yehoyada u Alemɛti mara ka Asimafɛti ka sere Simiri.
Simiriwa u Mɔsa mara. 37 Ma Mɔsa u Binɛa mara. Ma Binɛa u Rafa mara. Ma Rafa u
Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Asɛli mara. 38 Bibu nɔɔba tia Asɛli u mara. Bera Asirikamu
ka Bokuru ka Isimɛɛli ka Searia ka Abudiasi ka sere Hananu. Beni kpurowa ba sãa Asɛlin
bibu. 39 Asɛli wi, u wɔnɔ mɔ wi ba sokumɔ Esɛki. Bibu itawa Esɛki wi, u mara. Bera Ulamu
ka Yeusi ka Elifelɛti. 40 Ulamun bibu ba kuawa wɔrugɔba ka tɛn towobu. Ben bibu ka ben
debuminu dabi. Ba tura nge tɔmbu wunaa weeru ka wɔkuru (150).

Be kpuro ba sãawa Bɛnyamɛɛn bibun bweseru.

9

1 Ba Isireliba kpuron yĩsa yorua ben gari garin tireru sɔɔ nge mɛ ba ka swĩinɛ, bwese
kɛra ka bwese kɛra.

*Isireli be b*a wurama yorun di

N deema ba Yudaba kpuro yoru mwa ba ka da Babiloniɔ kõsa ye ba kuan sõ. 2 Be ba gbia
ba sina ben tem wusu sɔɔ, bera Isireliba ka yãku kowobu ka Lefiba ka sere Nɛtiniba.
3 Be ba na ba sina Yerusalɛmuɔ, bera Yudan bweseru ka Bɛnyamɛɛn bweseru ka
Efaraimugiru ka Manasegiru.

4 Ka sere Utai wi u wãa Yudan bwese kɛra sɔɔ. U sãawa Amihudun bii. Amihudu wi, u
sãawa Omirin bii, Imirin debubu, Banin sikadobu, Perɛsin bwese kɛra sɔɔ. 5 Silonigibun
bwese kɛra sɔɔra Asaya u wãa ka win bibu. Asaya wiya u sãa win bii gbiikoo. 6 Serakin
bwese kɛra sɔɔra Yewɛli ka wigibu ba wãa. Ben geera sãawa nata ka wɛnɛ ka wɔkuru
(690).
7 Be ba wãa Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, bera Salu, Mɛsulamun bii, Hodafian debubu,
Asenuan sikadobu, 8 ka Yibinɛa, Yoramun bii, ka Ela, Usin bii, Mikirin debubu ka
Mɛsulamu, Sefatian bii, Rewɛlin debubu, Yibinian sikadobu, ka sere ben tɔmbu gabu. 9 Tɔn
be kpurowa ba sãa wirugibu ben yɛnusɔ nge mɛ ba ka swĩinɛ. Ben geera sãawa nɛnɛ ka
wunɔbu ka weeraakuru ka nɔɔba tia (956).
10 Be ba sãa yãku kowobu, bera Yedaya ka Yoyaribu ka Yakini, 11 ka Asaria. Win
sikadobara Hilikiya ka Mɛsulamu ka Sadɔku ka Mɛrayɔtu ka sere Akitubu wi u sãa Yinni
Gusunɔn sãa yerun wirugii. 12 Adaya u maa sãa yãku kowo. Win sikadobara Yerohamu
ka Pasuri ka Maakiya ka Masai ka Adiɛli ka Yasisia ka Mɛsulamu ka Mɛsilemiti ka Imɛri.
13 Be ka begii be ba sãa wirugibu ben yɛnusɔ, ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbu ka nata ka
wunɔbu ka wata (1.760). Be kpuro ba sãawa wɔrugɔba. Bera ba ra sɔmburu ko Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ.
14 Semaya u sãawa Lefi. Win sikadoba wee, nge mɛ ba ka swĩinɛ. Bera Hasubu ka
Asirikamu ka sere Hasabia, Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ. 15 Be ba maa sãa Lefiba, bera
Bakibakaa ka Herɛsi ka Galali ka Matania. Matania win sikadobara Misee ka Sikiri ka
Asafu. 16 Abudiasin tii u sãa wa Lefi. Win sikadobara Semaya ka Galali ka Yedutum.
Berekia, Asan bii, Ɛlikanan debubu wi u wãa Nɛtofagibun temɔ, u maa sãawa Lefi.
17 Be ba sãa kɔnnɔ kɔ̃sobu, bera Salumu ka Akubu ka Talumɔɔ, ka Ahimani ka begibu.
Salumuwa u sãa ben wirugii. 18 Wiya u ra n wãa sina bokon kɔnnɔwɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yari
yeru gia sere ka gisɔ. Be ba sãa kɔnnɔ kɔ̃sobu Lefin bweseru sɔɔ, bera mi. 19 Salumu, Koren
bii, Abiasafun debubu, Koren sikadobu ka wigii be ba tie, bera ba ra Yinni Gusunɔn kuu
bekurugirun kɔnnɔ kɔ̃su. Ben sikadobara ba ra raa sɔmbu te ko. 20 Finɛɛsi, Eleasaan biiwa
u sãa ben wirugii. Ma Yinni Gusunɔ u wãa ka wi. 21 Sakari, Mɛselemian biiwa u ra kuu
bekurugii ten kɔnnɔ kɔ̃su.
22 Be kpuron geera sãawa mi goobu ka wɔkura yiru (212). Bera ba ra kɔnnɔsu kɔ̃su. Ben
yĩsa ba maa doke tireru sɔɔ ka ben wusu. Dafidi ka Gusunɔn sɔmɔ Samuɛliwa ba bu sɔmbu
te nɔmu sɔndia. 23 Be ka ben bibun bwesera ba ra Yinni Gusunɔn sãa yee ten kɔnnɔ si kɔ̃su.
24 Be ba sãa yerun kɔnnɔ si kɔ̃su mi, ba ra n wãawa bera ka bera, sɔ̃ɔ yari yerɔ ka sɔ̃ɔ
duu yerɔ, ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geuɔ ka yen nɔm dwarɔ. 25 Begibu gabu ba ra nɛ ben mi saa
ben wusun di bu ka bu sina mi alusuma tia. 26 Kɔnnɔ kɔ̃sobun wirugibu nnɛ be, ba sãawa
Lefiba. Ba ra n wãawa ben sɔmburu sɔɔ baadomma. Bera ba ra maa sãa yerun dii sɔsu
ka sãa yee ten arumani kɔ̃su. 27 Ba ra kpunɛwa bu ka sãa yee te sikerena. Yam mù n sãra,
kpa bu ten kɔnnɔsu wukia.
28 Kɔnnɔ kɔ̃so ben gaba ba ra yãkurun dendi yãnu kɔ̃su. Ba ra nu gariwa bà n nu yaramɔ.
Kpa bu maa nu gari bà n nu duusiamɔ. 29 Ben gaba ba ra maa sãa yerun dendi yãa ni nu
tie kɔ̃su ka sere maa som ka tam ka gum ka turare ye ba ra dɔ̃ɔ doke ka maa turare nubu
durorugia. 30 Yãku kowoba ba ra turare nubu durorugia ye ko.
31 Lefi ben turo, Matitia, Salumun bii gbiikoo, Koren bweseru sɔɔ, wiya u ra kiranu wɔ̃.
32 Wigibu gabu Kehatin bweseru sɔɔ, bera ba ra tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru baateren pɛ̃ɛ ko, ye ba ra
Yinni Gusunɔ yiiye.
33 Bera ba sãa Lefiban yɛnu yɛ̃robu. Bera ba ra maa wom kowobu kpare. Ba ra n wãawa
sãa yerun dinu ganu sɔɔ. Ba ku ra maa sɔma gaa ko, yèn sɔ̃ ba ra n sɔmburu mò sɔ̃ɔ sɔɔ
ka wɔ̃kuru.
34 Bera ba sãa Lefiban yɛnu yɛ̃robu nge mɛ ba ka swĩinɛ. Be, ba wãawa Yerusalɛmuɔ.

Sɔɔlun bibun bweseru
(*I maa* mɛɛrio 8:29-38)

35 Yeyɛli wi u Gabaoni swĩi, u wãawa Gabaoniɔ. Win kurɔn yĩsira Maaka. 36 Win bii
gbiikoowa Abudoni. Be ba maa tie, bera Suri ka Kisi ka Baali ka Nɛri ka Nadabu, 37 ka

Gedori ka Akiyo ka Sakari ka sere Mikoloti. [38] Mikoloti wiya u Simɛamu mara. Be kpuro
ba wãawa Yerusalɛmuɔ begibun bɔkuɔ.
[39] Nɛriwa u Kisi mara. Ma Kisi u Sɔɔlu mara. Ma Sɔɔlu u Yonatam mara ka Maakisua ka
Abinadabu ka sere Ɛsibaali. [40] Yonatamwa u Mɛribu Baali mara. Ma Mɛribu Baali u maa
Misee mara. [41] Miseen biba Pitoni ka Mɛlɛki ka sere Tarea. [42] Akasiwa u Yara mara. Ma
Yara u Alemɛti mara ka Asimafɛti ka sere Simiri. Simiriwa u Mɔsa mara. Ma Mɔsa u maa
Binɛa mara. [43] Binɛawa u Refaya mara. Ma Refaya u Eleasaa mara. Ma Eleasaa u Asɛli
mara. [44] Bibu nɔɔba tia Asɛli u mara. Ben yĩsa wee, Asirikamu ka Bokuru ka Isimɛɛli ka
Searia ka Abudiasi ka sere Hananu. Be ba sãa Asɛlin bibu, bera mi.

DAFIDI, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

*S*ɔɔlu ka win bibun gɔɔ
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli I, 31:1-13)

10

[1] Filisitiba ba Isireliba tabu wɔri. Ma Isireliban tabu kowobu ba duki sua. Filisiti be,
ba bu naa gira ba go go Giliboan guurɔ. [2] Ba maa Sɔɔlun tii ka win bibu ita Yonatam ka
Abinadabu ka Maakisua naamwɛ. Ma ba bii be go. [3] Sannɔ ge, ga Sɔɔlu swĩɛ. Tɛn towobu
ba nùn sɛ̃ɛnu twee ba mɛɛra kua gem gem. [4] Yera u win tabu yãa sɔɔwo sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u
win takobi womɔ u nùn ye sɔku kpa bango sarirugii be, bu ku raa nùn sɔku bu yaa kasiki.
Adama durɔ wi, u yina u ko mɛ, domi bɛrum nùn mwa gem gem. Ma Sɔɔlu u takobi ye
mwa u ka tii sɔka u kibarisi u taare. [5] Ye win tabu yãa sɔɔwo wi, u wa ma u gu, yera u maa
win takobi sua u tii sɔka nge mɛ Sɔɔlu u kua. Ma ba gu yam tem mi.
[6] Nge mɛya Sɔɔlu u ka gu ka win bibu ita be, ka win tabu yãa sɔɔwo ka sere maa win
tabu kowobu kpuro sannu. [7] Ye Isireli be ba wãa Yisirɛɛlin wɔwaɔ ba nua ma ben tabu
kowoba duki sua, Sɔɔlu ka win bii tɔn durɔbu ba maa gu, yera ba ben wusu deri ba duki
sua. Ma Filisitiba ba na ba sina wuu si sɔɔ.
[8] Ye n kua sisiru Filisitiba ba na ba goo nin yãnu potirimɔ. Yera ba Sɔɔlu ka win bibu
itan gonu wa Giliboan guurɔ. [9] Ma ba Sɔɔlun wiru bura ba win tabu yãnu kpuro potira.
Yera ba sɔmɔbu gɔra bu yen labaari kpara ben bũu diaɔ ka ben tɔmbun mi, ben tem sɔɔ
kpuro. [10] Yera ba win tabu yãnu sua ba doke ben bũu dirɔ. Ma ba win wiru sua ba bwɛ̃ ben
bũu wi ba mɔ̀ Dagonin dirɔ.
[11] Sanam mɛ Yabɛsi ye ya wãa Galadin temɔ, yen tɔmbu ba nua ye Filisitiba ba Sɔɔlu
kua, [12] yera be ba sãa tabu durɔ wɔrugɔba ba seewa ba Sɔɔlu ka win bibun goo ni sua ba
ka da Yabɛsiɔ. Ma ba ben kukunu sikua dãru garun nuurɔ Yabɛsi mi. Ma ba nɔɔ bɔkua
sɔ̃ɔ nɔɔba yiru.
[13] Sɔɔlu u guwa yèn sɔ̃ u Yinni Gusunɔ tɔnu kam kom kua, u ǹ win woodaba mɛm nɔɔwɛ.
U bikiaru dawa be ba ra gɔribu sokun mi. [14] U ǹ Yinni Gusunɔ bikie. Ma Yinni Gusunɔ u
dera u gu. Ma u win bandu sua u Isain bii, Dafidi wɛ̃.

*D*afidi u kua Isireliban sunɔ
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 5:1-3)

11

[1] Isireliba kpuro ba mɛnna ba na Dafidin mi Heboroniɔ. Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, bɛsɛ
ka wunɛ, sa sãawa yɛm tem. [2] Baa yellun di, saa ye Sɔɔlu u sãa bɛsɛn sunɔ, wuna a ra sun
mɛnnɛ a sun kpara a ka tabu da, kpa a ka maa sun wurama. Gusunɔ wunɛn Yinni u maa
nun sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wuna kaa ko bɛsɛn wirugii kpa a bɛsɛ win tɔmbu kpara.
[3] Yera Isireliban guro gurobu kpuro ba na Dafidi sina bokon mi Heboroniɔ. Ma u ka bu
arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ Heboroni mi. Yera ba nùn gum tãre wirɔ, ba
nùn kua be, Isireliban sunɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua saa Samuɛlin nɔɔn di.

*D*afidi u Yerusalɛmu wɔri

*u mw*a
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 5:6-10)

4 Sõɔ teeru, Dafidi ka Isireliba kpuro ba Yerusalɛmu wɔri. Yerusalɛmu yera ba maa
sokumɔ Yebusi. Miya Yebusiba ba wãa. 5 Yera ba Dafidi sõɔwa ba bɛɛ, n ǹ koorɔ u duuma
wuu ge sɔɔ.
Adama Dafidi u bu wɔri u ben wuu gbãraruguu ge mwa. N deema gera ba maa sokumɔ
Siɔni. Yen biru ba gu soka Dafidin wuu. 6 N deema Dafidi u raa win tabu kowobu sõɔwa
u nɛɛ, wi u gbia u Yebusiba wɔri u kamia, yɛ̃rowa u koo ko tabu kowobun wirugii. Ma
Yoabu, Seruyan bii u gbia u bu wɔri u kamia. Ma u kua wirugii.
7 Dafidi u da u sina wuu gbãraruguu gen mi. Yen sõna ba gu soka Dafidin wuu. 8 Ma u
bani kua u ka gu sikerena. U banawa saa Milon di u ka sikerena. Ma Yoabu u maa gen mi
n tie sɔnwa.
9 Ma Dafidin dam mu sosimɔ. Domi Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u wãa ka wi.

*D*afidin tabu kowobu
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 23:8-39)
10 Wee be ba sãa Dafidin tabu kowobun wirugibu. Be ka Isireliba kpurowa ba nùn kua
sina boko nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua win tɔmbun sõ. Ba nùn mɛm nɔɔwawa mam mam
win bandun waati ye kpuro sɔɔ.
11 Yasobeamu, Hakumɔnin bii u sãa tabu kowobun wirugii ben turo. Wiya u tɔmbu
gooba wunɔbu (300) go ka yaasa nɔn teerun tabu sɔɔ.
12 Yen biru Eleasaa, Dodon bii, Akosigii, u sãawa tabu kowobu ita yen turo. 13 U wãa ka
Dafidi Pasi Damimuɔ, sanam mɛ Filisitiba ba mɛnna bu ka bu tabu wɔri. Ma Isireliba ba
duki Filisitiban wuswaan di. N deema gberu gara wãa mi, tè sɔɔ ba ɔɔsu duura. 14 Yera
Eleasaa ka win tɔmbu ba yõra gbee ten suunu sɔɔ ba ka tu yina. Ma ba ka Filisitiba tabu
kua ba bu go. Yinni Gusunɔ u bu nasara baka wɛ̃ dɔma te.
15 Sõɔ teeru Dafidin tabu sinambu tɛna ye sɔɔ, ben ita ba da ba nùn deema Adulamun
kpee wɔruɔ, sanam mɛ Filisitiban tabu kowobun wuuru garu ta na ta ten sansani gira
Refaban wɔwaɔ. 16 Saa ye sɔɔ, Dafidi u wãa kpee wɔru ge sɔɔ, ma Filisitiban sansani ya
maa gire Bɛtelehɛmuɔ. 17 Ma Dafidi u Bɛtelehɛmun bɛkɛ kua u nɛɛ, wara u koo ka man
Bɛtelehɛmun gbãra kɔnnɔn dɔkɔn nim naawa n nɔ.
18 Yera win tabu durɔbu ita be, ba da ba Filisitiban sansani ye wɔri ka dam ba Dafidi nim
mɛ takama ba ka na. Adama u ǹ mu nɔra. U ka mu yãkuru kuawa, u Yinni Gusunɔ yaria.
19 U nɛɛ, Gusunɔ u man gbara bu nɛɛ, nɛna na nim mɛ nɔra. Domi mɛn sõna tɔn beni ba
ben wãaru kari bɔrie. Nim mɛ, mu sãawa nge ben yɛm mɛ mu koo raa yari.
Yen sõna u yina u mu nɔ.
Yeniba kpurowa Dafidin tabu kowobu ita be, ba kua.
20 Abisai, Yoabun wɔnɔwa u sãa tabu sinambu tɛna yen wirugii. Tɔmbu gooba
wunɔbuwa (300) u go ka win yaasa. Ma u yĩsiru yara wigibun suunu sɔɔ. 21 Ba nùn bɛɛrɛ
wɛ̃ too. Adama u ǹ tabu durɔbu ita be tura.
22 Bɛnaya, Kabisɛɛligii, Yehoyadan bii, u sãawa tabu durɔ wɔrugɔ. Ma u yĩsiru yara
nasara dabi te u wan sõ. Wiya u Mɔabuban tɔmbu yiru gabu go, be ba sɛ̃ nge gbee sinansu.
Wiya u maa dua dɔkɔ kpiriru sɔɔ u gbee sunɔ kãasi mi, u go puran saa sɔɔ. 23 Ma u Egibitin
tabu durɔ damgii goo go. Win gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma u yaasa nɛni. Yen
buru ta sãawa nge weson dɛka ye u ra beku yasa tɛ̃ke. Saa yè sɔɔ u nùn wɔrim dɔɔ, bokura
u nɛni. Ye u tura mi, ma u durɔ win yaasa ye u nɛni mi wɔra u ka nùn sɔka u go. 24 Yeniba
kpurowa Bɛnaya Yehoyadan bii u kua. Ma u yĩsiru yara tabu kowobu tɛna ye sɔɔ. 25 U
bɛɛrɛ baka wa Dafidin tabu durɔbu tɛna ye sɔɔ. Adama ya ǹ tabu durɔ gbiikobu ita begia
tura. Ma Dafidi u nùn kua win tiin kõsobun wirugii.
26 Dafidin tabu kowo ben gabun yĩsa wee, Asaɛli, Yoabun wɔnɔ, ka Ɛlikanani, Dodon bii,
Bɛtelehɛmugii, 27 ka Samɔti, Harorigii, ka Helɛsi, Palonigii, 28 ka Ira, Ikɛsin bii, Tekoagii,
ka Abiesɛɛ, Anatɔtugii, 29 ka Sibekai, Husagii, ka Ilai, Akoasigii, 30 ka Maharai, Nɛtofagii,
ka Helɛdi, Baanan bii, wi u maa sãa Nɛtofagii, 31 ka Itai, Ribain bii, Gibeagii, ye ya wãa
Bɛnyamɛɛn temɔ, ka Bɛnaya, Piratonigii, 32 ka Hurai, Nasale Gaasigii, ka Abiɛli, Arabagii,
33 ka Asimafɛti, Basarumugii, ka Eliaba, Saabonigii, 34 ka Bɛnɛ Hasɛmu, Gisonigii, ka

Yonatam, Sagen bii, Hararigii, [35] ka Akiamu, Sakaan bii, Hararigii, ka Elifali, Urun bii, [36] ka Hefɛɛ, Mɛkeragii, ka Akiya, Palonigii, [37] ka Hɛsiro, Kaamɛligii, ka Naarai, Ɛsibain bii, [38] ka Yoɛli, Natanin mɔɔ, ka Mibisaa, Hagirin bii, [39] ka Selɛki, Amɔnigii, ka Nakarai, Berɔtugii wi u ra Yoabu, Seruyan biin tabu yãnu sɔbe, [40] ka Ira, ka Garɛbu be ba sãa Yetɛɛba, [41] ka Uri, Hɛti, ka Sabadi, Alaigii, [42] ka Adina, Sisan bii, Rubɛnin bwese kɛran wirugii turo, wi u tabu kowobu tɛna mɔ, [43] ka Hanani, Maakan bii, ka Yosafati, Mitinigii, [44] ka Osiasi, Asitarɔtugii, ka Sama, ka Yeyɛli be ba sãa Hotamun bibu, Aroɛɛgibu, [45] ka Yediɛli, Simurin bii, ka win wɔnɔ Yoka, Tisigii, [46] ka Eliɛli, Makafimugii, ka Yeribai, ka Yosafia, Elinamun bibu, ka Yitima, Mɔabu, [47] ka Eliɛli, ka Obɛdi, ka Yasiɛli, Sobagii.

12

*T*abu kowo be ba ka Dafidi

*n*ɔɔ tia kua Sɔɔlun waati

[1] Sanam mɛ Dafidi u kpikiru sua u da Sikilagiɔ u ka Sɔɔlu Kisin bii tonda, yera gaba seewa ba da win mi. Ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba be ba sɔɔru sãa bu ka nùn tabu somi. [2] Ma ba tɛnnu ka kpurantɛɛnu nɛni. Ba maa ye kpuron tobu yɛ̃wa nɔm geu ka nɔm dwaru.

Be ba sãa Bɛnyamɛɛba, Sɔɔlun bwese kɛra sɔɔ, [3] bera tabu sunɔ Akiesɛɛ ka Yoasi be ba sãa Sema, Gibeagiin bibu, ka Yesiɛli, ka Pelɛti be ba sãa Asimafɛtin bibu, ka Beraka ka Yehu be ba sãa Anatɔtugibu, [4] ka Yisimaya, Gabaonigii, wi u sãa tabu sinambu tɛna yen wirugii turo, [5] ka Yeremi ka Yasiɛli, ka Yokanani ka Yosabadi, Gederagii, [6] ka Elusai ka Yerimɔti ka Bealia ka Semaria ka Sefatia, Harɔfugii, [7] ka Ɛlikana ka Yisiya ka Asarɛli, ka Yoesɛɛ ka Yasobeamu, be ba sãa Koren bwese kɛragibu, [8] ka Yoela ka Sebadia be ba sãa Yerohamun bibu, Gedorigibu.

[9] Gadiba sɔɔ, tabu durɔ wɔrugɔba ba na Dafidin mi kpee wɔru gen mi, gbaburɔ. Ba sãawa be ba tabu tobu yɛ̃. Ma ba tɛrɛnu ka yaasi nɛni. Ba dam mɔwa nge gbee sinansu. Ma ba sãu nge nɛm ni nu wãa guunu wɔllɔ. [10-14] Ba sãawa tɔnu wɔkura tia. Bera tabu sunɔ Esɛɛ ka Abudiasi ka Eliabu ka Misimana ka Yeremi ka Atai ka Eliɛli ka Yokanani ka Ɛlisabadi ka Yeremi ka Makibanai. [15] Be ba sãa Gadigibu ba ka sãa tabu sinambu, bera mi. Wi u piiburu bo be sɔɔ, wiya u koo tɔmbu wunɔbu (100) tabu wɔri. Wi u maa bo, kpa u tɔmbu nɔrɔbu (1.000) tabu wɔri. [16] Bera ba Yuudɛni tɔbura wõɔn suru gbiikoo sɔɔ, sanam mɛ ya nim yiba sere bõɔwɔ. Bera ba maa tɔn be ba wãa wɔwi sɔɔ gira yen sõɔ yari yeru gia ka yen sõɔ duu yeru gia.

[17] Bɛnyamɛɛba ka Yudaba ben tii ba maa na Dafidin mi kpee wɔru mi. [18] Dafidi u bu sennɔ da, ma u bu sõɔwa u nɛɛ, ì n ween na nɛn mi ka bwisiku geenu, i ka man somi, kon ka bɛɛ nɔɔ tia ko. Adama ì n ween na i ka man samba ko, kpa nɛn yibɛrɛba bu ka man go sanam mɛ na ǹ taarɛ gaa kue, Gusunɔ bɛsɛn baababan Yinni u ye waawo, kpa u sun siria.

[19] Yera Yinni Gusunɔn Hunde u dua Amasai, tabu sinambu tɛna yen turo sɔɔ, ma u gerua u nɛɛ,
wuna sa ka yõra,
wunɛ Dafidi, Isain bii.
Wunɛ ka be ba nun somimɔn bwɛ̃ra yu kpunɔ.
Domi Gusunɔ wunɛn Yinni u nun faaba kua.

Ma Dafidi u bu mwa ka nuku dobu. Ma u dera ba dua win tabu sinambun wuuru sɔɔ.

[20] Manasen bwese kɛran tɔmbu ba Dafidi swĩi sanam mɛ wi ka Filisitiba ba dɔɔ bu ka Sɔɔlu tabu ko. Adama ba ǹ Filisiti be somi. Domi ye Filisiti ben wirugibu ba wesiana, ba Dafidi girawa ba nɛɛ, u ko n wãawa Sɔɔlu win yinnin biruɔ kpa u ra bu wiru bɔɔri. [21] Manasen bwese kɛragii be ba Dafidi swĩima sanam mɛ u gɔsirama Sikilagiɔ, bera Adina ka Yosabadi ka Yediɛli ka Mikaɛli ka Yosabadi goo ka Elihu ka Silitai. Be kpuro ba sãawa Manasen bwese kɛran tabu kowo wuunun wirugibu. [22] Bera ba Dafidi somi domi be kpuro ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba ka maa tabu sinambu. [23] Tõɔ baatere, tɔmbu ba ra n naamɔwa Dafidin mi bu ka nùn somi sere win tabu kowobu ba dabia ba dam kua nge Gusunɔn tabu kowobu.

*T*abu sinam be ba Dafidi kua

*Isireli*ba kpuron sunɔ

24 Tabu kowo be ba na Dafidin mi Heboroniɔ bu ka nùn Sɔɔlun bandu wesia nge mɛ Yinni
Gusunɔ u gerua, ben geeru wee.
25 Yudan bwese kɛra sɔɔ, tabu kowo be ba tɛrɛnu ka yaasi nɛni, ba sãawa tɔnu nɔrɔbun
suba nɔɔba tia ka nɛnɛ (6.800). 26 Simɛɔn bwese kɛra sɔɔ, be ba sãa tabu durɔ wɔrugɔba ben
geera sãawa nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka wunɔbu (7.100). 27 Lefiban bwese kɛra sɔɔ, tɔmbu
nɔrɔbun suba nnɛ ka nata (4.600) ba wãa, 28 ka Yehoyada, Aronin yɛnun wirugii ka win
tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata ka wunɔbu (3.700), 29 ka Sadɔku, aluwaasi kpɛmbu wi u sãa
tabu durɔ wɔrugɔ ka wirugibu yɛnda yiru be ba sãa win tundon yɛnugibu. 30 Bɛnyamɛɛn
bwese kɛra sɔɔ, be ba sãa Sɔɔlun mɛro bisibu, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba ita (3.000)
domi ben dabira ba ka Sɔɔlu yõra n ka saa ye girari. 31 Efaraimun bwese kɛra sɔɔ ba
sãawa nɔrɔbun suba yɛndu ka nɛnɛ (20.800). Ba bu gara yɛnu ka yɛnu. Ba sãawa tabu
durɔ wɔrugɔba be ba yĩsiru yara. 32 Manasen bwese kɛran sukumgibu ba sãawa nɔrɔbun
suba wɔkura nɔɔbu ka ita (18.000). Bera ba soka ka ben yĩsa bu ka da bu Dafidi ko sunɔ.
33 Isakarin bwese kɛra sɔɔ, ba sãawa tabu sinambu goobu (200) ka sere maa ben tɔn be ba
kpare. Isakarin bwese kɛragii be, ba ben waatin asansi yɛ̃ bu ka tubu ye Isireliba ba koo
ko. 34 Sabulonin bwese kɛra sɔɔ, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeraakuru (50.000) be
ba tabu yɛ̃, ba maa tabu yãa bwese bweseka nɛni, ba sɔɔru kpeere bu ka tabu ko ka gõru
tia. 35 Nɛfitalin bwese kɛra sɔɔ, ba sãawa tabu sinambu nɔrɔbu (1.000) ka sere maa tabu
kowobu nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba yiru (37.000) be ba tɛrɛnu ka yaasi nɛni. 36 Danun
bwese kɛra sɔɔ, be ba tabun sɔɔru kpeere, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu ka
ita ka tɔnu nata (28.600). 37 Asɛɛn bwese kɛra sɔɔ, be ba tabu yɛ̃ ma ba sɔɔru sãa bu ka tabu
ko, ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba weeru (40.000). 38 Be ba wãa Yuudɛnin sõɔ yari yeru gia,
Rubɛniba ka Gadigibu ka Manasen bwese kɛran sukumgibu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba
wunaa teeru (120.000). Ba maa tabu yãa bwese bweseka mɔ.
39 Tɔn be ba tabun sɔɔru sãa mi, be kpurowa ba na Heboroniɔ ka gõru tia, kpa bu ka
Dafidi ko Isireliba kpuron sunɔ. Ma Isireli be ba tie ba ka bu nɔɔ tia kua. 40 Ma ba kua sõɔ
ita Dafidin mi, ba dimɔ ba nɔrumɔ. Domi begibu ba dĩanun sɔɔru kua ben sõ. 41 Yen biru
be ba wãa ben bɔkuɔ n ka girari Isakariba, ka Sabuloniba ka sere Nɛfitaliba, ba ra ben
kɛtɛkunu ka ben yooyoosu ka ben birakɔsu ka sere maa ben kɛtɛba dĩanu sɔbimɛwa bu
ka na, ka maa som ka figi gbebi, ka resɛm gbebi, ka tam ka gum, ka kɛtɛba ka yãanu dabi
dabinu, domi be kpuro ba wãa nuku dobu sɔɔ.

*D*afidi u Yinni Gusunɔn

*wood*an kpakororu yi

*Ob*ɛdi Edɔmun yɛnuɔ
*(I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 6:1-11)

13

1 Sõɔ teeru Dafidi u tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu mɛnna ka
sere maa wirugii be ba tie. 2 Ma u be kpuro sõɔwa u nɛɛ, yeni yà n ween na Gusunɔ bɛsɛn
Yinnin min di, ma ya bɛɛ wɛ̃re, i de su sɔmɔbu gɔri bɛsɛgibun mi Isirelin tem kpuro sɔɔ,
yãku kowobu ka Lefiban mi be ba wãa wuu marosɔ ka kpara yenɔ kpa bu mɛnnama. 3 Kpa
su ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin woodan kpakoro te wurama. Domi sa ǹ ten gari kue Sɔɔlun
waati sɔɔ.
4 Ma tɔn be kpuro ba wura bu ko mɛ. Domi gari yi, yi ka bu naawa. 5 Ma Dafidi u
Isireliba kpuro mɛnna saa Sikorin di ye ya wãa Egibitiɔ sere ka Hamatin duu yerɔ kpa
bu da bu Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te suama Kiriati Yarimun di. 6 Yera Dafidi u
seewa ka Isireli be kpuro ba da Baalaɔ ye ba maa mɔ̀ Kiriati Yarimu, Yudan temɔ, bu ka
Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te tama, tèn wuswaaɔ ba ra Yinni Gusunɔn yĩsiru soku,
wi u ra n sõ ten wɔllɔ wɔllun kõsobun suunu sɔɔ. 7 Ma ba tu sua ba doke naa kɛkɛ kpaa
gaa sɔɔ ba ka doona Aminadabun yɛnun di. Usa ka Akiyowa ba naa kɛkɛ ye kpare. 8 Ma

Dafidi ka Isireliba kpuro ba bu swĩi ba mərəkunu soomə ka gõəgenu, ka bara kpãnu, ka sɛkɛtirɛnu, ka yankokonu. Ma ba womusu mɔ̀ ba yaamə ka ben dam kpuro ba ka Gusunɔ sãamɔ. [9] Saa yè sɔɔ ba tura Kidonin doo soo yerɔ, yera kpakoro te, ta wərumaa dɔɔ, ma Usa u nɔma dɛmia u tu gaba. [10] Mii mii, Yinni Gusunɔ u ka nùn məru kua. Ma u dera u wəruma kpakoro ten bɔkuɔ u gu, yèn sõ u tu baba.

[11] Dafidi u məru kua too yèn sõ Yinni Gusunɔ u ka Usa sɛɛyasia mɛ. Ma u yam mi yĩsiru kã Perɛsi Usa. Yen tubusiana Usan goo yeru. Yĩsi tera ba ka mu sokumə sere ka gisən gisɔ. [12] Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ nasia dɔma te. Yera n dera u ka nɛɛ, amɔna u koo ko u ka Yinni Gusunən woodan kpakoro te turi win yɛnuɔ.

[13] U ɔ̀ dere bu gina ka tu da win yɛnuɔ Yerusalɛmuɔ. U dera ba ka tu dawa Obɛdi Edɔmu Gatigiin yɛnuɔ. [14] Ma ta kua mi suru ita. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ wi ka win yɛnugibu ka maa ye u mɔ kpuro domaru kua.

*D*afidi u wãa Yerusalɛmuɔ
(*I m*aa mɛɛrio 3:5-9; Samuɛli II, 5:11-16)

14

[1] Sõɔ teeru, Hiramu, Tirin sunɔ u Dafidi sɔmɔbu gɔria ka dãa gea ye ba sokumə sɛduru ka dãa dãkobu ka be ba ra kpenu dãku, kpa bu nùn sina kpaaru bania. [2] Dafidi u tuba ma Gusunɔwa u win bandun dam siremɔ. Wiya u maa ban te wɔlle suamɔ win tɔmbu Isireliban sõ.

[3] Yen biru Dafidi u maa kurəbu gabu sua Yerusalɛmuɔ. Ma ba nùn bii tən durəbu ka tən kurəbu marua. [4] Bera Samua ka Sobabu ka Natani ka Salomɔɔ [5] ka Yibaa ka Elisua ka Elifelɛti [6] ka Nɔga ka Nɛfɛgi ka Yafia [7] ka Elisama ka Beliada ka sere Elifelɛti goo.

*D*afidi u Filisitiba kamia
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 5:17-25)

[8] Ye Filisitiba ba nua ba Dafidi gum tãre wirɔ u kua Isireliba kpuron sunɔ, yera be kpuro ba seewa ba nùn wərim wee. Ye u nua mɛ, yera u sara u da u ka bu yinna. [9] Saa ye sɔɔra Filisiti be, ba tunuma ba tɛria Refan wɔwaɔ. [10] Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n doo n Filisiti be wəri? Kaa man bu nɔmu bɛria?

Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, a doo, kon nun bu nɔmu bɛria.

[11] Ma ba seewa ba da Baali Perasimuɔ. Miya Dafidi u Filisiti be go go. Ma u gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u nɛn yibɛrɛban wuuru gĩa nge mɛ nim tora ya ra guna gĩɛ.

Yen sõna ba yam mi yĩsiru kã Baali Perasimu. [12] Yera Filisiti be, ba duki sua ba ben bwãarokunu deri mi. Ma Dafidi u win tɔmbu sõɔwa bu nu guro bu dõɔ mɛni.

[13] Amɛn biru, Filisiti be, ba kpam na ba tɛria Refan wɔwa mi. [14] Ma Dafidi u Yinni Gusunɔ bikia u nɛɛ, n maa doo n bu wəri? Ma Yinni Gusunɔ u nùn wisa u nɛɛ, oo. Adama a ku da sɔru sɔrum mɛ. A besiro kpa a da a n wãa dãa ye ba mɔ̀ miren sõɔwɔ. [15] Sanam mɛ a naa damu damusu gasu nɔɔmɔ dãa wɔllɔ, a yarima. Domi nɛ, Yinni Gusunɔwa na nun gbiiye n ka ben sansani ye wəri.

[16] Ma Dafidi u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa. U da u Filisiti be go go saa Gabaonin di n ka da Gesɛɛɔ. [17] Ma Dafidi u yĩsiru yara tem baama kpuro sɔɔ. Ma Yinni Gusunɔ u nùn dam wɛ̃ bwesenu kpuro sɔɔ.

15

*D*afidi u Yinni Gusunən

*wood*an kpakororu wãa yeru

*s*ɔɔru kua

[1] Yeniban biru, Dafidi u tii dia bania Yerusalɛmuɔ. U maa Yinni Gusunən woodan kpakororu wãa yeru kua mi. [2] Ma u nɛɛ, Lefiba tɔnawa n weenɛ bu tu sɔbe. Domi bera Yinni Gusunɔ u gɔsa bu ka tu sɔbe, kpa bu maa ten sɔmburu ko saa kpuro sɔɔ.

[3] Ma Dafidi u Isireliba kpuro mɛnna Yerusalɛmuɔ bu ka Yinni Gusunən woodan kpakoro te da ten ayerɔ mi u sɔɔru kua ten sõ. [4] U maa yãku kowobu Aronin bweserugibu ka Lefiba

mɛnna. [5] Kehatin bweseru sɔɔ, Uriɛliwa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu wunaa teeru (120).
[6] Mɛrarin bwese kɛra sɔɔ, Asayawa u sãa wirugii, ka wigibu tɔmbu goobu ka yɛndu (220).
[7] Gɛɛsɔnin bwese kɛra sɔɔ, Yoɛliwa u sãa wirugii ka wigibu tɔmbu wunaa teeru ka wɔkuru
(130). [8] Elisafanin bwese kɛra sɔɔ, Semayawa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu goobu (200).
[9] Heboronin bwese kɛra sɔɔ, Eliɛliwa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu wɛnɛ (80). [10] Usiɛlin
bwese kɛra sɔɔ, Aminadabuwa u sãa wirugii ka wigibu tɔnu wunɔbu ka wɔkura yiru (112).
[11] Ma Dafidi u yãku kowobu Sadɔku ka Abiataa soka, ka sere maa Lefi beni, Uriɛli ka Asaya
ka Yoɛli ka Semaya ka Eliɛli ka sere Aminadabu. [12] Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, bɛɛya i sãa
wirugibu Isireliban bwese kɛri sɔɔ. Yen sõ, i tii dɛɛrasio bɛɛ ka bɛɛn yɛnugibu, kpa i da
i ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinnin woodan kpakororu suama i ka na yam mi na tu wãa
yeru kua sɔɔ. [13] Yellu, Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun sɛɛyasia ka gɔɔ yèn sõ i ǹ daa wãa mi, ma
sa ǹ win wooda mɛm nɔɔwɛ.
[14] Yera yãku kowo be, ka Lefi be, ba tii dɛɛrasia bu wa bu ka Gusunɔ be Isireliban Yinnin
woodan kpakoro te suama. [15] Ma Lefi be, ba kpakoro te sua ba seru sɔndi ka ten dãa pɔɔsi
yi ba ra ka tu sue nge mɛ Yinni Gusunɔ u raa yiire bu ko saa Mɔwisin nɔɔn di. [16] Ma Dafidi
u maa Lefiban wirugii be sõɔwa u nɛɛ, bu begibu sɔɔru koosio be ba koo womusu ko ba n
guunu ka mɔrɔkunu ka sɛkɛtirɛnu soomɔ ka dam bu ka nuku dobu sõɔsi. [17] Be Lefiba ba
sɔɔru koosia, bera Hemani, Yoɛlin bii ka win sɔm kowosii beni, Asafu, Berekian bii ka sere
maa Etani, Kusayan bii, Mɛrarin bwese kɛragii. [18] Be ba maa swĩi, bera Sakari ka Bɛni ka
Yaasiɛli ka Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Uni ka Eliabu ka Bɛnaya ka Maaseya ka Matitia ka
Elifɛle ka Mikinɛya ka Obɛdi Edɔmu ka sere Yeyɛli. N deema beni kpuro ba sãawa kɔnnɔ
kõsobu. [19] Wom kowo be ba sɛkɛtirɛnu soomɔ ni ba kua ka sii gandu, bera Hemani ka
Asafu ka sere Etani. [20] Be ba maa guunu soomɔ ni nu gõru yãka mɔ, bera Sakari ka Asiɛli
ka Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Uni ka Eliabu ka Maaseya ka sere maa Bɛnaya. [21] Matitia ka
Elifɛle ka Mikinɛya ka Obɛdi Edɔmu ka Yeyɛli ka sere Asasia, bera ba mɔrɔku sɛrum nɔɔba
itaginu soomɔ ba ka womusu swĩi. [22] Lefi be sɔɔ, Kenaniawa u sãa wom kowo ben wirugii.
Wiya u bu womusu koosiamɔ domi u yɛ̃ru mɔ. [23] Be ba ra Yinni Gusunɔn woodan kpakoro
te sɔbe, bera Berekia ka Ɛlikana [24] ka Obɛdi Edɔmu ka Yehia. Yãku kowo be ba ra kɔbi so
Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ, bera Sebania ka Yosafati ka Nɛtanɛɛli ka
Amasai ka Sakari ka Bɛnaya ka sere Ɛliesɛɛ.

*Yinni Gusun*ɔn

*wood*an kpakororu

*t*a tura Yerusalɛmuɔ
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 6:12-19)

[25] Dafidi ka Isireliban guro gurobu ka tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm wirugibu ba swaa
wɔri ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te wee Obɛdi Edɔmun yɛnun di ka nuku dobu.
[26] Yinni Gusunɔ u wãa ka Lefi be ba win woodan kpakoro te sɔɔwa. Ma ba kɛtɛ nɔɔba yiru
ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru go ba ka yãkuru kua. [27] Dafidi ka Lefi be ba woodan kpakoro te
sɔɔwa ka wom kowobu, ka sere Kenania wi u wom kowo be kpare, be kpuro ba yabenu
sebua ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii. Yen biru, Dafidi u maa yãku kowon yabe tarakpe doke.
[28] Isireliba kpuro ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te na Yerusalɛmuɔ. Ba kuuki mɔ̀
nuku dobun sõ, ma ba kɔbi ka sɛkɛtirɛnu ka guunu ka mɔrɔkunu soomɔ.
[29] Ye ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te duɔ Dafidin wuuɔ, yera Mikali Sɔɔlun bii
tɔn kurɔ u mɛɛrima saa fɛnɛntin di. Ye u wa sina boko Dafidi u yõɔkumɔ u yaamɔ, yera u
nùn gɛma.

16

[1] Ye ba ka kpakoro te tunuma, yera ba tu doke ten ayerɔ kuu bekurugiru sɔɔ te Dafidi u
kua ten sõ. Yen biruwa u Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua.
[2] Ye Dafidi u yãku ni kua u kpa, yera u win tɔmbu Isireliba domaru kua ka Yinni Gusunɔn
yĩsiru. [3] Ma u be kpuro dĩanu bɔnu kua, tɔn kurɔbu ka tɔn durɔbu. U baawure pɛ̃ɛ ka yaa
wõɔra wɛ̃ ka sere maa kira te ba kua ka resɛm gbeba.

*Lefib*a ba Yinni Gusunɔ

*si*aramɔ ka womusu
(*I m*aa mɛɛrio Womu 105:1-15; 96; 106:1,47-48)

4 Ma Dafidi u Lefi ben gabu sɔma wɛ̃ woodan kpakoro ten sõ, kpa bu ka Gusunɔ be
Isireliban Yinni sã. Kpa bu nùn siara, kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃. 5 Asafuwa u sãa ben wirugii.
Ma Sakari u sãa win yiruse. Ma Yeyɛli ka Semiramɔtu ka Yehiɛli ka Matitia ka Eliabu ka
Bɛnaya ka Obɛdi Edɔmu ka sere Yeyɛli ba guunu ka mɔrɔkunu soomɔ. Ma Asafu u maa
sɛkɛtirɛnu soomɔ. 6 Ma yãku kowo beni, Bɛnaya ka Yasiɛli ba kɔbi soomɔ tãa tãa Yinni
Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ. 7 Tõɔ tera Dafidi u dera Asafu ka wigibu ba Yinni
Gusunɔ tɔmam torua. Ba nɛɛ,
8 i Yinni Gusunɔ siaro, kpa i nùn sã,
kpa i bwesenu nɔɔsia sɔm baka ni u kua.
9 I nùn tɔmɔ.
I nùn siaro ka womusu,
kpa i win sɔm maamaakiginun gari kpara.
10 I yɛ̃ɛrio win yĩsi dɛɛrarun sõ,
kpa i nuku dobu ko
bɛɛ bèn gõru ga nùn kasu.
11 I gɔsiro Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin mi,
kpa i nùn kasu baadomma.
12-13 Bɛɛ Isireliba, Yakɔbu Gusunɔn sɔm kowon bweseru,
bɛɛ be u gɔsa,
i yaayo sɔm maamaakigii ni u kua
ka gari yi u bɛɛ sõɔwa.
14 Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni.
Wiya u koo handunia kpuro siri.
15-16 I arukawani ye yaayo baadomma
ye u ka Aburahamu bɔkua
ka maa nɔɔ mwɛɛ te u Isaki kua.
17 U ka ye Isireliba, Yakɔbun bweseru bɔkuawa
ya n sãa wooda sere ka baadommaɔ.
18 U nɛɛ, u koo bu Kananin tem wɛ̃
bu tubi di.
19 N deema sanam mɛ,
Isireliba ba ǹ dabi,
ma ba sãa sɔbu tem mɛ sɔɔ.
20 Ba ra n daamɔwa bwese tukunun mi
ka wuu tukusɔ.
21 Adama u ǹ dere goo u bu dam dɔre.
U maa sinambu sɛɛyasia ben sõ.
22 U nɛɛ, i ku nɛn tɔn be na gɔsa baba.
I ku maa nɛn sɔmɔbu kõsa kua.
23 Yen sõ, bɛɛ handuniagibu,
i Yinni Gusunɔ tɔmɔ.
I win faaban gari kparo tõɔ baatere.
24 I win yiikon girima ka win sɔm maamaakiginu kparo
bwesenun suunu sɔɔ.
25 Domi Yinni Gusunɔ u kpã.
Wiya n weenɛ bu siara.
U bũnu kpuro nanum kere.
26 Bwese tukunun bũnu nu sãawa kam dirum.
Adama Yinni Gusunɔwa u wɔllu kua.
27 Yiiko ka girima ya wãa win wuswaaɔ.
Ma dam ka nuku dobu wãa win wãa yerɔ.

[28] Bɛɛ bwesenu kpuro,
i Yinni Gusunɔ yiiko ka bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ.
[29] I Yinni Gusunɔn yĩsiru yiiko wɛ̃ɛyɔ.
I ka nùn kɛ̃nu daawo win sãa yerɔ.
Kpa i yiira win wuswaaɔ
i nùn sã win dɛɛrarun sõ.
[30] Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i diirio win wuswaaɔ.
Tem mu dam mɔ,
mu ǹ bãarimɔ.
[31] Wɔllu, a yɛ̃ɛrio,
kpa tem mu nuku dobu ko.
I bwesenu kpuro sõɔwɔ
ma Yinni Gusunɔ u bandu dii.
[32] Nim wɔ̃ku gu kuuki koowo,
ka ye ya wãa ge sɔɔ.
Ye ya wãa gen bera mi gia kpuro,
yu nuku dobu koowo.
[33] Dãnu, i nuku dobun kuuki koowo
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Domi u wee u handuniagibu siri.
[34] I Yinni Gusunɔ siaro win tɔn geerun sõ.
Win kĩru ta ǹ nɔru mɔ.
[35] I nùn nɔɔgiru sueyo i nɛɛ,
Gusunɔ bɛsɛn Faaba kowo, a sun faaba koowo.
A sun wɔro bwese tukunun nɔman di,
kpa a sun mɛnna.
Saa yera sa ko nun tɔma
sa n wunɛn yĩsi dɛɛraru soku,
kpa sa n yɛ̃ɛrimɔ, sa n mɔ̀,
[36] Gusunɔ, Isireliban Yinni,
wuna ba ko n siaramɔ sere ka baadommaɔ.
Ma tɔmbu kpuro ba nɛɛ, ami! I Yinni Gusunɔ siaro.

[37] Yen biru Dafidi u Asafu ka wigibu yiire ba n wãa Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten mi, ba n sɔmburu mɔ̀ baadomma. [38] Ma u Obɛdi Edɔmu ka Hosa ka begibu gɔsa. Ben geera sãawa tɔmbu wata ka nɔɔba ita (68). Obɛdi Edɔmu, Yedutum bii, ka Hosa ba sãawa kɔnnɔ kõsobu.

[39] Ma Dafidi u yãku kowo Sadɔku ka wigibu yiire bu sɔmburu ko gunguru wɔllɔ Gabaoniɔ, mi ba ra Yinni Gusunɔ yãkuru kue, [40] ba n da nùn yãku dõɔ mwaararuginu kue baadomma yãku yerɔ, bururu ka yoka, kpa bu maa ko kpuro ye ya wãa wooda sɔɔ ye u Isireliba wɛ̃. [41] Be sɔɔra Hemani ka Yedutum ka sere be ba gɔsa ba ben yĩsa sia sia mi, bu ka Yinni Gusunɔ sã ba wãa. Domi wi, Yinni Gusunɔn tɔn geeru ta ra n wãawa sere ka baadommaɔ. [42] Hemani ka Yedutum, bera ba ra kɔbi ka sɛkɛtirɛnu ka sere maa yãa ni nu tien wunanɔsu ko, ni ba ra ka womusu ko bà n Yinni Gusunɔ sãamɔ. Yedutum biba ba maa sãa kɔnnɔn kõsobu.

[43] Yen biru, tɔmbu kpuro ba gɔsira ba wura ben yɛnusɔ. Ma Dafidi u maa da win yɛnuɔ u ka win yɛnugibu domaru kua.

*N*ɔɔ mwɛɛ te Gusunɔ u Dafidi

*k*a win bibun bweseru kua
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 7:1-17)

17

1 Ye Dafidi u da u sina win yɛnuɔ, yera u Gusunɔn sɔmɔ Natani sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n weenɛ na
n wãa diru sɔɔ te ba kua ka dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru, kpa Gusunɔn woodan kpakororu ta
n wãa kuu bekurugiru sɔɔ?
2 Ma Natani u nùn wisa u nɛɛ, a doo a ko nge mɛ a gɔ̃ru doke kpuro. Domi Yinni Gusunɔ
u wãa ka wunɛ.
3 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u Natani sɔ̃ɔwa kãsiru sɔɔ u nɛɛ, 4 a doo a nɛn sɔm
kowo Dafidi sɔ̃ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔmɔ ma n ǹ wi u koo man diru bania mi
na ko n wãa. 5 Domi na ǹ sinare diru garu sɔɔ saa mìn di na ka Isireliba yarama Egibitin di
sere n ka kua gisɔ. Adama na ra n wãawa kuu bekurugirɔ kpa ba n ka man bɔsu. 6 Baama
mi sa da nɛ ka Isireliba, na ra kparobu gɔsiwa ba n be ba tie kpare. Adama na ǹ ben goo
taarɛ wɛ̃ɛre n nɛɛ, mban sɔ̃na u ǹ man diru baniɛ ka dãa ye ba mɔ̀ sɛduru. 7 Yen sɔ̃, a doo a
Dafidi nɛn sɔm kowo sɔ̃ a nɛɛ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, yãa kparabun diya
na nùn wunama u n ka sãa nɛn tɔmbu Isireliban kparo. 8 Na wãa ka wi, baama kpuro mi
u da. Mɛya na nùn win yibɛrɛba dɛra. Ma na dera u yĩsiru yara nge tɔn boko dunia sɔɔ.
9 Na nɛn tɔmbu Isireliba ayeru kua na bu sinasia ba n ka wãa mi ka bɔri yɛndu, kpa tɔn
kɔ̃sobu bu ku raa maa se bu bu nɔni sɔ̃ 10 nge mɛ ba bu kua yellu kparobun waati sɔɔ. Na
win yibɛrɛba kpuro sekuru doke. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nùn sɔ̃ɔmɔ ma kon nùn ko bwese
bakarun nuuru. 11 Win saa yà n tura u gu, ba nùn sika win baababan sikaɔ, kon win bii
turo wuna u bandu di, kpa n ban ten dam sire. 12 Bii wiya u koo man diru bania, kpa n win
sina gɔna swĩi ya n dam mɔ sere ka baadommaɔ. 13 Na kon sãa nge win tundo, kpa u n
maa sãa nge nɛn bii. Na ǹ nùn nɛn durom wunarimɔ nge mɛ na mu sunɔ wi u nùn gbiiye
wunari. 14 Kon nùn ko nɛn tɔmbun sunɔ, kpa n win ban ten dam sire sere ka baadommaɔ.
15 Ye Natani u gari yi kpuro nua u kpa, yera u da u yi Dafidi sɔ̃ɔwa nge mɛ Yinni Gusunɔ
u nùn sɔ̃ɔsi kãsi te sɔɔ.

*D*afidi u kanaru kua
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 7:18-29)

16 Ma Dafidi u seewa u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. U gerua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na yɛ̃ ma
na ǹ sãa gãanu. Nɛn bwesera kun maa gãanu tura. Ka mɛ, a man kua sunɔ Yerusalɛmu
mini. 17 Ma a ye garisi gãa piiminu wunɛn mi. Domi a kpam gerumɔ nge mɛ nɛn bweseru
ta ko n sãa sia. Ma wunɛ wi a kpã, a man ye sɔ̃ɔmɔ nɛ wi na sãa tɔn diro. 18 Mba kon
maa gere bɛɛrɛ ye a man doke min sɔ̃. Domi a man yɛ̃ kɔ. 19 Yinni Gusunɔ, wunɛn gari
ka maa wunɛn gɔ̃run kĩrun saabuwa a ka man gãa baka nini kpuro kua. Ma a man nu
sɔ̃ɔsi. 20 Gãanu kpuro ye sa nua a kua, ya sɔ̃ɔsi ma a kpã. Goo sari wi u sãa nge wunɛ.
Wunɛ turowa a sãa Gusunɔ. 21 Bweseru garu maa sari nge bɛsɛ Isireliba te ta koo nɛɛ, ten
bũu u tu yakiama yorun di, ma u tu yĩsiru kã ta n ka sãa wigiru. Ka geema, gãa bakana a
sun kua. A maa gãa maamaakiginu kua bɛsɛn wuswaaɔ ye a ka bwese tukunu gira bɛsɛn
wuswaan di, ma a sun yakiama Egibitigibun min di. 22 A wunɛn tɔmbu Isireliba swĩi ba n
ka sãa wunɛgibu mam mam sere ka baadommaɔ. Ma wunɛ Gusunɔ, a kua ben Yinni. 23 Ǹ
n mɛn na, gari yi a gerua nɛ ka nɛn bweserun sɔ̃ a de yi koora sere ka baadommaɔ. 24 A de
wunɛn yĩsiru tu wɔlle suara sere ka baadommaɔ. Kpa bu nɛɛ, wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinniwa a sãa Isireliban Yinni. Kpa a de nɛn bwese kɛra ya n bandu dii wunɛn wuswaaɔ.
25 Yinni Gusunɔ, wunɛn tiiwa a man sɔ̃ɔwa a nɛɛ, kaa de nɛn bibun bweseru tu bandu di
nɛn biru. Yen sɔ̃na na ka kãka na kana teni mɔ̀. 26 Yinni, wuna a sãa Gusunɔ. Wuna a maa
nɛ wunɛn sɔm kowo durom mɛnin nɔɔ mwɛɛru kua. 27 Ǹ n mɛn na, a nɛn bweseru domaru
kuo, kpa ta n bandu dii sere ka baadommaɔ wunɛn wuswaaɔ. Ye a domaru kua, ya ko n
maa domaru mɔwa sere ka baadommaɔ.

*D*afidi u bwese tukunu kamia
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 8:1-14)

18

1 Yeniban biru, Dafidi u Filisitiba kamia, u bu sekuru doke. Ma u Gati ka yen baru kpaanu
mwa. 2 Ma u Mɔabuba kamia ba kua win yobu. Ma ba nùn wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ. 3 Yen biru

u Hadadesɛɛ, Soban sina boko kamia Hamatin bera gia, sanam mɛ wi, Hadadesɛɛ u dɔɔ u
win tem yasiasia daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ. 4 Ma Dafidi u nùn tabu kɛkɛ nɔrɔbu (1.000) mwaari
ye dumi gawe, ka maasɔbu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000), ka naanaakobu nɔrɔbun suba
yɛndu (20.000). Ma u ben dumi kpuron naa sĩinu bɔɔra ma n kun mɔ wunɔbu (100) yi u tii
deria. 5 Sirigii be ba wãa Damasiɔ ba na bu ka Hadadesɛɛ, Soban sina boko somi. Ma Dafidi
u ben tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) go. 6 Ma u bu kparobu yiiya. Ma Sirigii be,
ba kua win yobu, ba nùn wɔ̃ɔ gobi kɔsiamɔ. Yinni Gusunɔ u ra n Dafidi kɔ̃suwa baama
kpuro mi u da. 7 Ma u Hadadesɛɛn sɔm kowobun tɛrɛnu mwɛɛra ni ba kua ka wura. Ma u
ka nu na Yerusalɛmuɔ. 8 U maa sii gandu gurama ta kpã Tibusati ka Kunun di. Wusu yiru
ye, ya sãawa Hadadesɛɛgisu. Sii gan teya Salomɔɔ u ka boo kua ka gen yɔ̃ratii ka maa sãa
yerun dendi yãnu.

9 Ye Tohu, Hamatin sina boko u nua ma Dafidi u Hadadesɛɛ, Soban sina boko ka win tabu
kowobu kamia, 10 yera u win bii Hadoramu gɔra Dafidin mi u nùn tɔbiri kpa u nùn siara
yèn sɔ̃ u Hadadesɛɛ tabu wɔri u kamia. Domi Tohu u raa ka Hadadesɛɛ tabu mɔ̀wa. Ma u
Dafidi gbɛ̃a mɔrisia bwese bweseka ye ba kua ka wura ka sii geesu ka maa sii gandu. 11 Ma
Dafidi u ye kpuro yi Yinni Gusunɔn sɔ̃, ka maa sii geesu, ka wura ye u mwɛɛra bwese tuku
ninin min di. Niya, Edɔmuba ka Mɔabuba ka Amɔniba ka Filisitiba ka sere Amalɛkiba.

12 Abisai, Seruyan bii, u Edɔmuba kamia wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Bɔru. Ma u ben nɔrɔbun suba
yɛndu yiru sari (18.000) go. 13 Ma u kparobu yi yi Edɔmu mi. Ma Edɔmu be kpuro ba kua
Dafidin yobu. Yinni Gusunɔ u ra n Dafidi kɔ̃suwa baama kpuro mi u da.

*D*afidin sɔm kowobun yĩsa
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 8:15-18)

14 Dafidi u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ. Ma u gea mɔ̀, u bu siriammɛ dee dee. 15 Yoabu,
Seruyan biiwa u tabu kowobu kpare. Ma Yosafati, Ahiludun bii u sãa tirenun bero.
16 Sadɔku, Akitubun bii, ka Abimɛlɛki, Abiataan biiwa ba sãa yãku kowobu. Ma Safusa
u sãa tire yoro. 17 Bɛnaya, Yehoyadan biiwa u sãa Keretiba ka Pelɛtiban kparo. Ma Dafidin
bibu ba sãa win gerunasibu.

*B*a Dafidin sina asakpɔbu

sekuru doke
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 10:1-5)

19

1 Yeniban biru Nakasi, Amɔniban sina boko u gu. Ma win bii u bandu kɔsire kua. 2 Ma
Dafidi u nɛɛ, kon Hanuni, Nakasin bii wi tɔn geeru kua. Domi mɛya win tundo u man kua.
Yera Dafidi u sɔmɔbu gɔra bu nùn nukuru yɛmiasia win tundon gɔɔn sɔ̃. Ye Dafidin sɔmɔ
be, ba tura Hanuni win mi, Amɔniban temɔ bu ka nùn nukuru yɛmiasia, 3 yera Amɔniban
wirugibu ba Hanuni sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a tamaa Dafidi u ka wunɛn tundo bɛɛrɛ wɛ̃n sɔ̃na u
sɔmɔbu gɔrima bu nun nukuru yɛmiasia? A ǹ yɛ̃ bu ka wuu ge bukiana bu gen saria gia
kpa bu gu wɔrima bu kam koosian sɔ̃na sɔmɔ beni ba na wunɛn mi?

4 Yera Hanuni u Dafidin sɔmɔ be mwa u ben toba kɔna ma u ben yabenu karana saa
suunun di sere taanɔ. Ma u bu yɔ̃su ba doona. 5 Ye Dafidi u nua ye n tɔn be deema ma u
wa ba wãa seku bakaru sɔɔ, yera u gabu gɔra bu ka bu yinna kpa bu bu sɔ̃ bu gina doo bu
sina Yerikoɔ sere ben toba ye, yà n kpia bu sere wurama.

*D*afidi u ka Amɔniba

*k*a Sirigibu tabu kua
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 10:6-19)

6 Ye Amɔni be, ba wa ma ba Dafidin mɔru seeyawa, yera Hanuni ka Amɔni be, ba sii
geesun gobi nɔrɔbu (1.000) mɔrisia Sirigibun mi be ba wãa Mɛsopotamiɔ ka Maakaɔ ka
sere Sobaɔ bu ka bu tabu kɛkɛba ka maasɔbu wɛ̃ɛma. 7 Ma ba bu tabu kɛkɛ nɔrɔbun suba
tɛna ka yiru (32.000) wɛ̃ɛma, ka maa Maakan sunɔ ka win tabu kowobu. Ma ba na ba ben

sansani gira Mɛdebaɔ. Ma Amɔniba ba maa yarima ben wusun di ba mɛnna ka tabun sɔɔru.
[8] Ye Dafidi u nua mɛ, yera u bu Yoabu ka win tabu kowo damgibu sure. [9] Ma Amɔniba
ba yarima ba wãa wuun duu yerɔ. Sinam be ba maa bu somiru na, ma ba da ba yõra
nɛnnɛnka. [10] Ma Yoabu u deema u koo tabu kowa biruɔ ka wuswaaɔ. Ma u Isireliban tabu
kowo damgibu sɔɔ tabu kowo wuuru sua u Sirigibu kpare. [11] Ma u maa win wɔnɔ Abisai
tabu kowo be ba tie wɛ̃ bu ka Amɔniba wɔri. [12] Ma u nɛɛ, Sirigibu bà n man kamiamɔ, a
man somiru na. Amɔniba bà n maa nun kamiamɔ, kon nun somiru na. [13] A de a n wɔrugɔru
mɔ, kpa su taa bi ko ka wɔrugɔru bɛsɛn tɔmbun sõ ka maa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin wusun
sõ. Kpa Yinni Gusunɔ u ko ye n ko n nùn wɛ̃re.
[14] Ma Yoabu ka win tɔmbu ba Sirigibu tabu wɔri. Ma Sirigii be, ba duki sua Yoabun
wuswaan di. [15] Ye Amɔniba ba wa ma Sirigibu ba duki sua, yera ben tii ba maa duki yarina
Abisai, Yoabun wɔnɔn wuswaan di ba dua wuuɔ. Ma Yoabu u gɔsirama Yerusalɛmuɔ.
[16] Ye Sirigibu ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba sɔmɔbu gɔra bu Sirigii be ba
wãa daarun guru giɔ sokuma. Sofaki, Hadadesɛɛn tabu kowobun wirugii u bu gbiiye. [17] Ma
ba ye Dafidi nɔɔsia. Yera u Isireliban tabu kowobu kpuro mɛnna, u ka bu Yuudɛni tɔbura,
ma ba sĩa ba da Sirigii ben bera gia ba bu tabu wɔri ba kamia. Ma Sirigii be, ba duki sua
Isireliban wuswaan di. [18] Dafidi u ben tabu kɛkɛ be dumi gawe nɔrɔbun suba nɔɔba yiru
(7.000) kɔsuka ka be ba wãa be sɔɔ, ka naanaakobu nɔrɔbun suba weeru (40.000), ka sere
maa ben tabu sunɔ Sofaki.
[19] Ye Hadadesɛɛn sɔm kowobu ba wa ma Isireliba ba bu kamiawa, yera ba ka Dafidi nɔɔ
tia kua ba nùn tii wɛ̃. Saa dɔma ten di, Sirigibu ba ku ra maa kã bu Amɔniba somiru da.

*Y*oabu u Raba tabu wɔri

*u mw*a
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 11:1; 12:26-31)

20

[1] Wõɔ kpɔɔn saa yè sɔɔ sinambu ba ra tabu yari, yera Yoabu ka win tabu kowo damgii
be u kpare ba da ba Amɔniban tem wɔri ba kɔsuka. Ma ba Raba tarusi ba mwa. N deema
saa ye sɔɔ, Dafidi u wãawa win yɛnuɔ Yerusalɛmuɔ.
[2] Yen biruwa Dafidi u wuu gen sunɔn furɔ wuraguu mwa. Gen bunum mu sãawa kilo
tɛna ka nnɛ. Ma ba gu kpee gobiginu gore. Ma ba gu sua ba Dafidi dokea wirɔ. Yen dɔma
te, dukia baka Dafidi u gura wuu gen min di u ka doona. [3] Ma u gen tɔmbu yoo sɔma
koosia. Ben gaba dãa bɔɔrimɔ ka sii, gabu ka gbɛ̃ɛ, gaba kpenu dãkumɔ, ma gaba tem
gbemɔ ka dãkunu. Nge mɛya u maa Amɔniban wusu kpuron tɔmbu yoo sɔma koosia. Yen
biru, Dafidi u gɔsirama Yerusalɛmuɔ ka win tabu kowobu.

*B*a Filisitiba kamia
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 21:18-22)
[4] Yeniban biru Isireliba ba ka Filisitiba tabu kua Gesɛɛɔ. Saa ye sɔɔra Sibekai, Husagii
u Sipai, Rafan bweserun turo go. Ma u Filisiti be sekuru doke. [5] Yen biru tabu maa seewa
Isireliba ka Filisitiban suunu sɔɔ. Yera Ɛlikanani Yairin bii, u Lasimi, Goliati, Gatigiin
wɔnɔ go. Lasimi win yaasan buru ta bɔɔruwa nge weson beku tɛ̃ketiru. [6] Isireliba ba maa
ka Filisitiba tabu kua Gati mi. Miya tabu kowo goo wãa u gunu too. Niki binu nɔɔba
tia tiawa u mɔ nɔmaɔ ka naasɔ. Ma ni kpuro nu kua yɛnda nnɛ. Win tii u sãawa Rafan
bweserugii. [7] U Isireliba nɔɔ kuura, ma Yonatam, Dafidin mɔɔ, Simɛan bii, u nùn go.
[8] Tɔn be kpuro ba sãawa Rafan bweseru. Dafidi ka win tabu kowoba ba bu go Gatiɔ.

*D*afidi u dera ba Isireliba gara
(*I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 24:1-9)

21

[1] Sõɔ teeru Setam u Isireliba seesi, ma u Dafidi bɔrie u ka bu gari. [2] Ma Dafidi u Yoabu
ka tabu kowobun wirugii be ba tie sõɔwa u nɛɛ, bu doo bu Isireliba gari saa ben tem sõɔ

yɛ̃san nɔm geu gian di sere mɛn sõɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ, kpa bu na bu nùn gɔra tusia. Nge mɛya u koo ka ben geeru gia.

3 Yoabu u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u de win tɔmbu bu dabia wunɔm wunɔm subenu.
Nɛn yinni sina boko, tɔn beni kpurowa ba sãa wunɛn sɔm kowobu. Mban sõna a maa yeni
bikiamɔ. Mban sõna kaa bu torasia.
4 Adama sina boko u yõrariwa win wooda ye sɔɔ dim dim, ye u Yoabu wɛ̃ mi. Ma Yoabu
u da u Isireliban tem kpuro bukiana. Ma u wurama Yerusalɛmuɔ. 5 U Dafidi gari gari
yi tusia. Isireli be ba koo kpĩ bu tabu ko, ben geera sãawa yako tia ka tɔmbu nɔrɔbun
suba wunɔbu (1.100.000). Yudaban geera sãawa nɔrɔbun suba nɛɛru ka wata ka wɔkuru
(470.000).
6 Yoabu u ǹ Lefin bwese kɛragibu ka Bɛnyamɛɛn bwese kɛragibu gara. Domi sina bokon
wooda ye, ya ǹ ka nùn naawɛ.

Yinni Gusunɔ u Dafidi

*t*aarɛ wɛ̃
*(I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 24:10-17)
7 Dafidin wooda ye, ya ǹ Yinni Gusunɔ dore. Ma u Isireliba sɛɛyasia. 8 Ma Dafidi u Yinni
Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, ye na kua mi, tora bakara. A de a nɛ wunɛn sɔm kowo suuru kua,
domi wiira kookoosa na kua mi.
9 Ma Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Gadi sõɔwa u nɛɛ, 10 a doo a Dafidi sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee, na nùn nɔni swãanu ita yiiye. U gɔsio te u kĩ n ka
nùn sɛɛyasia.
11 Yera Gadi u da Dafidin mi, ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. 12 U
nɛɛ, gõɔru tu wunɛn tem wɔri wõɔ ita, ǹ kun mɛ wunɛn yibɛrɛba bu ka nun tabu ko suru
ita bu kamia, ǹ kun mɛ Yinni Gusunɔ u de gɔɔn gɔrado u kɛ̃si kɛ̃si bararu pusi Isireliban
tem kpuro sɔɔ u mu kpeerasia. Nɔni swãanu ita ye sɔɔ, a gɔsio ye a kĩ kpa n da n ye Yinni
Gusunɔ sõ, wi u man gɔrima.
13 Dafidi u Gadi wisa u nɛɛ, na wãa nuku sankira bakanu sɔɔ. Adama n buram bo n wɔri
Yinni Gusunɔn nɔmuɔ ye kon ka wɔri tɔmbun nɔmaɔ. Domi win wɔnwɔnda kpã.
14 Ma Yinni Gusunɔ u kɛ̃si kɛ̃si bararu sure Isireliba sɔɔ. Ma tɔmbu nɔrɔbun suba wata
ka wɔkuru (70.000) ba gu. 15 Yinni Gusunɔ u win gɔrado gɔra Yerusalɛmuɔ u ye kpeerasia.
Sanam mɛ gɔrado wi, u ye kpeerasiamɔ, Yinni Gusunɔ u mɛɛra, ma u gõru gɔsia kõsa yen
di. Ma u win gɔrado wi u wuu ge kpeerasiamɔ mi, sõɔwa u nɛɛ, n den tura mɛ, a wunɛn
nɔmu wunɔ.
N deema gɔrado wi, u wãawa Ɔɔnani, Yebusin doo soo yerɔ. 16 Dafidi u nɔni seeya u
gɔrado wi wa u wãa wɔllu ka tem baa sɔɔ, u win takobi sue Yerusalɛmun bera gia. Yera
Dafidi ka win tɔmbun guro gurobu ba saaki dewa ma ba yiira ba wuswaa tem girari nuku
sankiranun sõ. 17 Yera Dafidi u Yinni Gusunɔ sõɔwa u nɛɛ, nɛna na wooda wɛ̃ bu tɔn be
gari. Ǹ n mɛn na, nɛna na tora. Tɔn beni ba ǹ gãanu kue. Yen sõ, a nɛ ka nɛn yɛnugibu
nɔma dokeo kpa a wunɛn tɔmbu Isireliba deri.

*D*afidi u Yinni Gusunɔ

*y*ãku yeru bania
*(I m*aa mɛɛrio Samuɛli II, 24:18-25)
18 Yinni Gusunɔn gɔrado u Gadi sõɔwa u nɛɛ, a Dafidi sõɔwɔ a nɛɛ, u doo Ɔɔnani, Yebusin
doo soo yeru mi, u Yinni Gusunɔ yãku yeru bania.
19 Ma Dafidi u seewa u da nge mɛ Yinni Gusunɔ u Gadi sõɔwa. 20 N deema Ɔɔnani u wãa
win doo soo yerɔ ka win bibu nnɛ ba alikama soomɔ. Ye u sĩira yera u Gusunɔn gɔrado wa
ma ba da ba kukua. 21 Ma Dafidi u da Ɔɔnanin mi. Ye Ɔɔnani u Dafidi wa, yera u yarima
doo soo yee ten min di u yiira win wuswaaɔ u siriru tem girari. 22 Ma Dafidi u nùn sõɔwa u
nɛɛ, a man wunɛn doo soo yee te derio n Yinni Gusunɔ yãku yeru bania mi. Kpa wahala
ye ya nɛn tɔmbu deema mi, yu kpe. Kon tu dwe ka sii geesun gobi nge mɛ kaa ten gobin
geeru bure.

[23] Ma u Dafidi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, nɛn yinni sina boko, a tu suo a ka ko ye a kĩ. Kɛtɛba wee, a
ka yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko. Naa kɛkɛba wee yi ko yãku dãa. Alikama wee a ka kɛ̃run
yãkuru ko. Ye kpuro na nun kãwa.
[24] Ma Dafidi sina boko u nùn wisa u nɛɛ, aawo, kon tu dwewa nge mɛ kaa ten gobin
geeru bura. Na ɩ̀ Yinni Gusunɔ gãanu wɛ̃ɛmɔ ni nu sãa wunɛginu n ka nùn yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru kua te ta ɩ̀ man gãanu diiri.
[25] Ma Dafidi u nùn wuran gobi nata (600) wɛ̃ yam min sɔ̃. [26] Dafidi u Yinni Gusunɔ yãku
yeru bania mi. Ma u yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua. Yen biru u Yinni
Gusunɔ kana. Ma Yinni Gusunɔ u win kanaru mwa, u dera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di yãku
yeru wɔllu mi, u yãku ni mwa. [27] Yinni Gusunɔ u ka win gɔrado wi gari kua, ma u win
takobi wesia yen kararɔ.
[28] Saa yera Dafidi u tuba ma Yinni Gusunɔ u win kanaru mwa Ɔɔnani Yebusin doo soo
yeru mi. Saa dɔma ten diya u ra nùn yãkuru kue mi. [29] Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn kuu
bekurugii te Mɔwisi u kua gbaburɔ, ta wãawa Gabaonin gungurɔ ka yãku yeru sannu mi
ba ra yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko. [30] Dafidi kun kpɛ̃ u da kuu bekurugii ten mi, u ka bikiaru
ko Yinni Gusunɔn mi, yèn sɔ̃ bɛrum nùn mwa gɔrado win sɔ̃.

22

[1] Ma Dafidi u nɛɛ, yam miniwa ba koo Yinni Gusunɔn sãa yeru bani. Miya yãku yera ko
n maa wãa mi Isireliba ba ko n da yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko.

*D*afidi u Yinni Gusunɔn

*s*ãa yerun sɔɔru mɔ̀

[2] Dafidi u dera ba sɔbu kpuro mɛnna be ba wãa Isireliɔ. Ma u bu yiire bu kpee bakanu
dãku bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru bani. [3] U maa sisu sɔɔru kua siki siki bu ka kulumba
seku gamboban kadiriban sɔ̃ ka maa sɔretii. Sii gan te u mɛnna, ta kpã sere n ɩ̀ koorɔ
bu tu yĩire. [4] Mɛya u maa dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduruba mɛnna siki siki sere ba ɩ̀ kpɛ̃ bu ye
gari. Sidonigibu ka Tirigiba ba ka nùn ye naawa. [5] Domi Dafidi u tii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, win bii
Salomɔɔ u sãawa bii piibu. U ɩ̀ gina bwisi mɔ. Wee sãa yee te ba koo Yinni Gusunɔ bania
mi, ta ko n yĩsiru yarawa tem kpuro sɔɔ ten giriman kpãarun sɔ̃. Yen sɔ̃na u kĩ u nùn ten
sɔɔru kua. Ma Dafidi u sɔɔru dabinu kua u sere gu.

*D*afidi u Salomɔɔ yiire

*u Yinni Gusun*ɔn sãa yee te

*b*ani

[6] Dafidi u win bii Salomɔɔ soka ma u nùn yiire u nɛɛ, a Gusunɔ Isireliban Yinni sãa yeru
baniɔ. [7] Nɛn bii, nɛn tiiwa na raa gɔ̃ru doke n nùn tu bania. [8] Adama u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
na tɔmbun yɛm yari too win wuswaaɔ taa baka bi na kuan sɔ̃. Yen sɔ̃ n ɩ̀ nɛ kon nùn sãa
yeru bania mi ba ko n da nùn sã. [9] Adama kon bii ma. Bii wi, u ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
U koo maa nùn wɔra win yibɛrɛ be ba ka nùn sikerenɛn nɔman di. Ba koo nùn sokuwa
Salomɔɔ. Yen tubusiana bɔri yɛndu. Domi win bandun saa sɔɔ, u koo de Isireliba ba n
wãa bɔri yɛndu sɔɔ. [10] Wiya u koo nùn sãa yeru bania. U ko n sãawa win bii, kpa wi, u n
maa sãa win tundo. Kpa u win bandun dam sire Isireliban suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
[11] Tɛ̃, nɛn bii, Gusunɔ wunɛn Yinni u ko n ka nun wãa. Kpa wunɛn wãaru tu dakaa da. Kpa
a kpĩ a nùn sãa yee te bania nge mɛ u nun yiire. [12] U de a n bwisi ka yɛ̃ru mɔ sanam mɛ
u koo de a bandu di Isireliba sɔɔ, kpa a win woodaba mɛm nɔɔwa. [13] À n Yinni Gusunɔn
wooda ka win yiirebu mɛm nɔɔwa bi u Mɔwisi wɛ̃ Isireliban sɔ̃, saa yera ye a mɔ̀ kpuro ya
koo nun koora. A n gesi dam ka wɔrugɔru mɔ. A ku nanda, a ku maa bɛrum ko. [14] Wee
na kookari kua na wura sɔɔru kua ya tɔnnu nɔrɔbun suba ita (3.000) kere Yinni Gusunɔn
sãa yee ten sɔ̃. Ma na sii geesu sɔɔru kua su tɔnnu nɔrɔbun suba tɛna (30.000) kere. Na
sii gandu ka sii wɔ̃kusu sɔɔru kua siki siki sere ba ɩ̀ kpɛ̃ bu su yĩire. Mɛya na maa dãa ka
kpenu sɔɔru kua. Adama wunɛn tii kaa kpĩ a maa sosi mi sɔɔ. [15] Sɔm kowoba ko n wãa
wunɛn bɔkuɔ dabi dabinu. Bera be ba ra kpenu dãku ka be ba ra dãa dãku ka sere be ba

sɔm bwese bwesekan kobu yɛ̃. 16 Wee a wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu mɔ su
ɲ geeru mɔ. Tɛ̃, a seewo, kpa a sɔmbu te ko. Kpa Yinni Gusunɔ u n ka nun wãa.
17 Yen biru Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro yiire bu win bii Salomɔɔ somi sɔmbu
te sɔɔ. 18 U maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinni u wãa ka bɛɛ. Wiya u dera i wãa bɔri
yɛndu sɔɔ beri berika. Domi u man tem mɛ nɔmu bɛria. Ma mu kua wi ka win tɔmbugim.
19 Tɛ̃ i Gusunɔ bɛɛn Yinni kasuo ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro ka bɛɛn bwɛ̃ra kpuro. I seewo i win sãa
yeru bani, kpa i ka win woodan kpakororu ka win sãarun dendi yãnu kpuro da mi.

23

*D*afidi u dera ba Lefiba gara

1 Ye Dafidi u tɔkɔ kua, yera u win bii Salomɔɔ kua Isireliban sunɔ. 2 Ma u Isireliban guro
gurobu ka yãku kowobu ka Lefiba mɛnna.
3 Ma ba Lefiba gara tia tia be ba wɔ̃ɔ tɛna mɔ, ka be ba kere mɛ. Ma ben geera kua
nɔrɔbun suba tɛna ka nɔɔba ita (38.000). 4 Ma Dafidi u tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda nnɛ
(24.000) gɔsa be sɔɔ, be ba ko n da Yinni Gusunɔn sãa yee ten bana nɔni doke, ka tɔmbu
nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000) be ba koo tɔmbu kpara, kpa ba n da bu sirie. 5 U maa tɔmbu
nɔrɔbun suba nnɛ (4.000) gɔsa be ba tie sɔɔ, ba n da sãa yee ten kɔnnɔsu kɔ̃su, kpa tɔmbu
nɔrɔbun suba nnɛ (4.000) be ba tie ba n da Yinni Gusunɔ tɔmɛ ka dwee yãa ni wi, Dafidi u
dera ba kua bu ka Yinni Gusunɔ siara. 6 Ma u bu bɔnu kua wuu wuuka nge mɛ ba ka wãa
Gɛɛsɔni ka Kehati ka Mɛrari, Lefin bibun bwese kɛri sɔɔ.
7 Gɛɛsɔnin biba Ladani ka Simɛi. 8 Bibu itawa Ladani u mara. Bera Yehiɛli ka Setamu ka
Yoɛli. Yehiɛliwa u sãa ben gbiikoo. 9 Bibu itawa Simɛi u mara. Bera Selomiti ka Hasiɛli ka
Harani. Bera ba sãa Ladanin bwese kɛran wirugibu. 10 Simɛi u maa bibu nnɛ gabu mara.
Bera Yasati ka Sina ka Yeusi ka Beria. 11 Yasatiwa u sãa ben gbiikoo. Ma Sina u sãa yiruse.
Yeusi ka Beria ba ɲ bibu mara n dabi. Ma ba bu garisi bwese kɛri tia.
12 Bibu nnɛwa Kehati u mara. Bera Amuramu ka Yisehari ka Heboroni ka Usiɛli.
13 Amuramun biba Aroni ka Mɔwisi. Ma ba Aroni ka win bibun bweseru gɔsa ba yi nɛnɛm
sere ka baadommaɔ ba n da ka Yinni Gusunɔ turare dɔ̃ɔ dokeye, kpa ba n da maa sãarun
sɔmburu ko, kpa ba n da maa tɔmbu domaru kue ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. 14 Adama ba
Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowon bibu garisiwa Lefin bwese kɛra sɔɔ. 15 Mɔwisin biba, Gɛɛsɔmu
ka Ɛliesɛɛ. 16 Gɛɛsɔmun bii gbiikoowa Sebuɛli. 17 Ɛliesɛɛn biiwa Rehabia. Bii turo win biru u
ɲ maa goo mara. Adama Rehabia u bibu mara ba dabi. 18 Yiseharin bii gbiikoowa Selomiti.
19 Bibu nnɛwa Heboroni u mara. Bera Yeriya ka Amaria ka Yasiɛli ka Yekamɛamu. 20 Bibu
yiruwa Usiɛli u mara. Bera Misee ka Yisiya.
21 Mɛrarin biba Makili ka Musi. Makilin biba maa Eleasaa ka Kisi. 22 Eleasaa u ɲ bii tɔn
durɔbu mara u ka gu. Bii tɔn kurɔba u mara. Bera ben mɛro bisibu Kisin bibu ba sua
kurɔbu. 23 Bibu itawa Musi u mara. Bera Makili ka Edɛɛ ka Yeremɔti.
24 Be ba sãa ben yɛnun wirugibu Lefin bibun bweseru sɔɔ nge mɛ ba ka bu tireru doke tia
tia, bera mi. Bera ba ko n da sɔmburu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ saa be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔn
di n ka da be ba mɛ kere. 25 Domi Dafidi u raa nɛɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni u win tɔmbu bɔri
yɛndu wɛ̃. Yen biru u ko n wãawa Yerusalɛmuɔ sere ka baadommaɔ. 26 Saa ye sɔɔ, Lefiba
ba ɲ maa Yinni Gusunɔn kuu bekurugiru ka ten dendi yãnu sɔɔmɔ. 27 Dafidin yiire dãaki
bin biruwa ba Lefiba gara saa be ba wɔ̃ɔ yɛndu mɔn di n ka girari be ba kere mɛ. 28 Ba bu
dokewa Aronin bibun bweserun wuuru sɔɔ bu ka sɔmburu ko Yinni Gusunɔn sãa yerun
yaaraɔ ka ten dii sɔsɔ. Bera ba ko n da sãa yee ten dendi yãnu kpuro dɛɛrasie kpa bu maa
sɔma gaa ko mi. 29 Bera ba ko n da pɛ̃ɛ ye ba ko n da Yinni Gusunɔ yiiye ko, ka sere maa
som mɛ ba ko n da ka kɛ̃nun yãkunu ko, ka pɛ̃ɛ ye ba ku ra seeyatia doke, ka pɛ̃ɛ ye ba ra
wɔ̃ pɛrɛnti sɔɔ, ka kira ni ba ra sɔmɛ. Beya ba ko n da yeba kpuron kpãaru ka yen dɛ̃ɛbun
saria mɛɛri. 30 Ba ko n da nɛwa sãa yeru mi bururu ka yoka bu ka Yinni Gusunɔ tɔma, kpa
bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃. 31 Mɛya ba ko n da maa nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kue baadomma tɔ̃ɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ, ka suru kpao ù n yara, ka tɔ̃ɔ baka ni nu tia sɔɔ nge mɛ nin geera nɛ ka

nge mɛ ba nin wooda yi. [32] Bera ba ko n da Yinni Gusunɔn kuu bekurugirun sɔmburu ko,
kpa Aronin bibun bweseru tu maa win sãa yerun sɔmburu ko.

24

Yãku kowobun wuunu

[1] Ba Aronin bibun bweseru bɔnu kua wuuru ka wuuru. Bibu nnɛwa Aroni wi, u mara.
Bera Nadabu ka Abihu ka Eleasaa ka Itamaa. [2] Nadabu ka Abihu ba gbia ba guwa ben
tundo u sere gu. Be, ba ɲ̀ bibu mara. Eleasaa ka Itamaa, be tɔnawa ba yãku sɔma kua.
[3] Dafidi u Aronin bibun bweseru bɔnu kuawa nge mɛ ben baawuren sɔmbura sãa. Sadɔku
u wãawa Eleasaan bibun bweseru sɔɔ. Ma Akimɛlɛki u maa wãa Itamaan bibun bweseru
sɔɔ. [4] N deema tɔmba dabiru bo Eleasaan bibun bweseru sɔɔ n kere Itamaan bibugiru sɔɔ.
Yen sõna ba Eleasaan bibun bweseru bɔnu kua wuuru wɔkura nɔɔbu ka tia, nin baatere ka
ten wirugii. Ma ba maa Itamaan bibugiru bɔnu kua wuuru nɔɔba ita, nin baatere ka ten
wirugii. [5] Ba bu bɔnu kuawa ka tɛtɛ. Domi be ba sãa sãa yerun wirugibu ka Yinni Gusunɔn
sãarun wirugibu, be kpuro ba sãawa Eleasaa ka Itamaan bibun bweseru.

[6] Tire yoro Semaya, Nɛtanɛɛlin bii, Lefin bwese kɛra sɔɔ, wiya u ben yĩsa tireru doke
sina boko ka wirugibu ka yãku kowo Sadɔku ka Akimɛlɛki, Abiataan bii ka yãku kowobun
wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ. Ba Eleasaa ka Itamaan bibun bwese nin yĩsa
tireru dokewa ka tɛtɛ. Ba ra gina Eleasaagibu gɔsiwa, yen biru kpa bu maa Itamaagibu
gɔsi. [7-18] Wuuru ka wuurun wirugii be ba gɔsa ka tɛtɛ, ben yĩsa wee.

Yehoyaribuwa u sãa gbiikoo.
Ma Yedaya u sãa yiruse.
Ma Harimu u sãa itase.
Ma Seorimu u sãa nnɛse.
Ma Maakiya u sãa nɔɔbuse.
Ma Miyamini u sãa nɔɔba tiase.
Ma Hakɔtu u sãa nɔɔba yiruse.
Ma Abiya u sãa nɔɔba itase.
Ma Yosue u sãa nɔɔba nnɛse.
Ma Sekania u sãa wɔkuruse.
Ma Eliasibu u sãa wɔkura tiase.
Ma Yakimu u sãa wɔkura yiruse.
Ma Hupa u sãa wɔkura itase.
Ma Yesebabu u sãa wɔkura nnɛse.
Ma Biliga u sãa wɔkura nɔɔbuse.
Ma Imɛri u sãa wɔkura nɔɔbu ka tiase.
Ma Hesiri u sãa wɔkura nɔɔbu ka yiruse.
Ma Hapisɛsi u sãa wɔkura nɔɔbu ka itase.
Ma Petahia u sãa wɔkura nɔɔbu ka nnɛse.
Ma Esekiɛli u sãa yɛnduse.
Ma Yakini u sãa yɛnda tiase.
Ma Gamulu u sãa yɛnda yiruse.
Ma Delaya u sãa yɛnda itase.
Ma Maasia u sãa yɛnda nnɛse.

[19] Nge mɛya ba ka bu yi yi bu ka sɔmburu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ba ra ben sɔmburu
kowa nge mɛ ben sikado Aroni u bu yiire bu ko. N deema Gusunɔ Isireliban Yinnin tiiwa
u Aroni wooda ye wɛ̃.

Lefi be ba tien yĩsa

[20] Lefin bibun bweserun wirugii be ba tien yĩsa wee.

Amuramun bibun bweseru sɔɔ, Subaɛliwa. Subaɛlin bibun bweseru sɔɔ, Yesidiawa.
[21] Rekabian bibun bweseru sɔɔ, Yisiyawa u sãa gbiikoo. [22] Yiseharin bibun bweseru sɔɔ,
Selomɔtuwa. Selomɔtun bibun bweseru sɔɔ maa, Yasatiwa. [23] Heboronin bibun bweseru
sɔɔ, Yeriyawa u sãa gbiikoo. Ma Amaria u sãa yiruse. Ma Yasiɛli u sãa itase. Ma

Yekamɛamu u sãa nnɛse. [24] Usiɛlin bibun bweseru sɔɔ, Miseewa. Miseen bibun bweseru
sɔɔ, Samiriwa. [25] Yisiya, Miseen mɔɔn bibun bweseru sɔɔ, Sakariwa. [26] Mɛrarin bibun
bweseru sɔɔ, Makili ka Musi ka Musin bii Yasian biba. [27] Yaasiya, Mɛrarin biin bibun
bweseru sɔɔ, Sohamu ka Sakuri ka Ibiriwa. [28-29] Makilin bibun bweseru sɔɔ, Eleasaawa,
wi u kun bibu mara. Kisin bibun bweseru sɔɔ, Yeramɛɛliwa. [30] Musin bibun bweseru sɔɔ,
Makili ka Edɛɛ ka Yerimɔtiwa.

Be ba sãa Lefin bibun bweserun kɛri, bera mi. [31] Ben tii ba tɛtɛ tobawa nge mɛ begibu
Aronin bibun bweserugibu ba kua sina boko Dafidi ka Sadɔku ka Akimɛlɛki ka yãku
kowobun wirugibu ka Lefiban wirugibun wuswaaɔ. Ka woro tee teya ba ka ben baawuren
yĩsiru tireru doke, ba ǹ ben keranaa mɛɛra.

25

Wom kowobun wuunu

[1] Dafidi ka tabu sinambu ba Asafun bibun bweseru ka Hemanin bibugiru ka Yedutum
bibugiru gɔsa ba yi nɛnɛm sãarun sõ. Gari yi Gusunɔ u bu sõɔwa, yiya ba ra ka womusu
ko ka mərɔkunu ka guunu ka sɛkɛtirɛnu. Be ba sɔma ye mɔ̀, ben yĩsa wee.

[2] Asafun bibun bweseru sɔɔ, Sakuri ka Yosɛfu ka Nɛtania ka Asarela. Ben tundo Asafuwa
u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nùn sõɔwa yiya u ra n ka womu mɔ̀ nge mɛ sina boko u
nùn yiire.

[3] Yedutum bibun bweseru sɔɔ, Gedalia ka Seri ka Esai ka Hasabia ka Matitia ka Simɛiwa.
Ben tundo Yedutumwa u ra n bu kpare. Gari yi Gusunɔ u nùn sõɔwa, yiya u ra n ka womu
mɔ̀ ka mərɔku, u n ka Gusunɔ siaramɔ kpa u n nùn bɛɛrɛ wẽɛmɔ.

[4] Hemanin bibun bweseru sɔɔ maa, Bukia ka Matania ka Usiɛli ka Sebuɛli ka Yerimɔti
ka Hanania ka Hanani ka Eleata ka Gidaliti ka Romanti Esɛɛ ka Yosibekasa ka Malɔti ka
Hotiri ka Makasiɔti. [5] Beni kpurowa ba sãa Hemanin bibun bweseru. Hemani wiya u ra
Yinni Gusunɔn dam wɔlle sue kpa u sina boko sõ ye Yinni Gusunɔ u gerua. Hemani wi, u
bii tɔn durəbu mara wɔkura nnɛ, bii tɔn kurəbu maa ita.

[6] Tɔn be kpurowa ba ra womusu ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sɛkɛtirɛnu ka guunu ka
mərɔkunu kpa ben tundobu ba n bu kpare. Ba ra ben sɔmburu kowa ka sina bokon wooda.
Kpa Asafu ka Yedutum ka Hemani ba n bu gbiiye. [7] Be ba womusu yẽ ka be ba bu swĩi, be
kpuron geera sãawa goobu ka wɛnɛ ka nɔɔba ita (288).

[8] Ba tɛtɛ tobawa bu ka sɔmburun kpunaa yi. Ba ǹ nɛɛ, bukurowa gee, ǹ kun mɛ biiwa
gee. Mɛya ba ǹ maa nɛɛ, be ba womusu yẽwa gee, ǹ kun mɛ be ba torumɔwa gee.

[9-31] Wuuru ka wuurun wirugii be ba gɔsa ka tɛtɛ, be wee.

Yosɛfu, Asafun bweseru sɔɔ, wiya u sãa gbiikoo.
Ma Gedalia u sãa yiruse.
Ma Sakuri u sãa itase.
Ma Yiseri u sãa nnɛse.
Ma Nɛtania u sãa nɔɔbuse.
Ma Bukia u sãa nɔɔba tiase.
Ma Yesarela u sãa nɔɔba yiruse.
Ma Esai u sãa nɔɔba itase.
Ma Matania u sãa nɔɔba nnɛse.
Ma Simɛi u sãa wɔkuruse.
Ma Asarɛli u sãa wɔkura tiase.
Ma Hasabia u sãa wɔkura yiruse.
Ma Subaɛli u sãa wɔkura itase.
Ma Matitia u sãa wɔkura nnɛse.
Ma Yeremɔti u sãa wɔkura nɔɔbuse.
Ma Hanania u sãa wɔkura nɔɔbu ka tiase.
Ma Yosibekasa u sãa wɔkura nɔɔbu ka yiruse.
Ma Hanani u sãa wɔkura nɔɔbu ka itase.
Ma Malɔti u sãa wɔkura nɔɔbu ka nnɛse.
Ma Eliata u sãa yɛnduse.
Ma Hotiri u sãa yɛnda tiase.

Ma Gidaliti u sãa yɛnda yiruse.
Ma Makasiɔti u sãa yɛnda itase.
Ma Romanti Esɛɛ u sãa yɛnda nnɛse.
Wuuru baateren wirugii ka win yɛnugibu ba ra n sãawa wɔkura yiru.

26

*Be b*a ra sãa yerun kɔnnɔsu

*k*õsu

1 Ba be ba ra sãa yerun kɔnnɔsu kõsu bɔnu kua wuu wuuka. Koren bweseru sɔɔ, Mɛselemia, Koren bii, Asafun debubuwa ba gɔsa. 2 Bibu nɔɔba yiruwa u mara. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ. Sakari ka Yediɛli ka Sebadia ka Yatiniɛli, 3 ka Elamu ka Yokanani ka sere Elionai.

4 Ba maa Obɛdi Edɔmu gɔsa. Ma Yinni Gusunɔ u nùn domaru kua, u bibu nɔɔba ita mara. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ. Semaya ka Yosabadi ka Yoasi ka Sakaa ka Nɛtanɛɛli, 5 ka Amiɛli ka Isakari ka sere Pɛlitai. 6 Semaya, Obɛdi Edɔmun bii gbiikoo u bibu mara be ba kua damgibu, begibun suunu sɔɔ. Domi ba sãawa wɔrugɔba. 7 Bii bera, Otini ka Refaɛli ka Obɛdi ka Ɛlisabadi ka sere ben wɔnɔbu yiru beni, Elihu ka Semaya be ba sãa wɔrugɔba. 8 Tɔn be kpurowa ba sãa Obɛdi Edɔmun bibun bweseru. Be ka ben bibu ka ben dusibu ba sãawa wɔrugɔba ma ba hania mɔ sɔmburu sɔɔ. Ba sãawa tɔmbu wata ka yiru.

9 Mɛselemian bibu ka win wɔnɔbu ba sãawa tɔmbu wɔkura nɔɔbu ka ita. Be kpuro ba sãawa wɔrugɔba.

10-11 Mɛrarin bweseru sɔɔ, Hosawa ba gɔsa. Bibu nnɛwa u mara. Bera Simiri ka Hilikiya ka Tebalia ka Sakari. Ma u Simuri kua ben wirugii baa mɛ n ǹ wi u sãa bii gbiikoo. Hosan bibu ka win wɔnɔbu ba sãawa tɔmbu wɔkura ita.

12 Kɔnnɔ kõsobun wuu ni, ka nin wirugibu ka ben mɛro bisibu, bera ba ko n da kɔnnɔsu kõsu Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. 13 Ba kɔnnɔsu bɔnu kuawa ka tɛtɛ, yɛnu ka yɛnu, bibu ka bukurobu, baawure u n ka yɛ̃ mi u koo kõsu.

14 Ye ba tɛtɛ toba, sõɔ yari yeru giara Selemia u wa. Ma win bii Sakari wi u sãa bwisi kɛ̃ɔ u maa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia tɛtɛ di. 15 Obɛdi Edɔmuwa u sõɔ yɛ̃san nɔm dwarugia tɛtɛ di. Ma win bii u maa yɛnusu tɛtɛ di mi ba ra dĩanu bere. 16 Supimu ka Hosawa ba kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ duu yeru gia tɛtɛ di, ka ge ba mɔ̀ Salekɛti, ga mɛɛra swaaɔ ye ya dɔɔ gunguru gia. Kõsɔ be, ba mɛɛrinɛwa.

17 Tõɔ baatere Lefiba nɔɔba tia ba ra n wãa sõɔ yari yeru gia, kpa tɔmbu nnɛ ba n wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, kpa nnɛ ba n wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ kpa nnɛ ba n maa wãa diaɔ mi ba ra dĩanu bere. Adama ba diagii be bɔnu sãawa wuunu yiru, wuu teerɔ tɔmbu yiru. 18 Sõɔ duu yeru gia, dia ye ba gɔri gɔri sɔɔ, tɔmbu yiru, swaan bera gia, maa tɔmbu yiru.

19 Kɔnnɔ kõsobun wuu ni ba kua Kore ka Mɛrarin bwese kɛri sɔɔ, niya mi.

*S*ɔma ye ba Lefi gabu wɛ̃

20 Lefiba sɔɔ, Akiyawa u ra Yinni Gusunɔn sãa yerun arumani bere ka sere maa kɛ̃ɛ ni ba ka Yinni Gusunɔ naawa. 21 Gɛɛsɔnin bweseru sɔɔ, Ladanin bibun bwesera ba sãa yɛnu yɛ̃robu. Wee nge mɛ ba ka swĩinɛ. 22 Yeyɛli ka win bibu Setamu ka win wɔnɔ Yoɛli bera ba ra Yinni Gusunɔn sãa yerun arumani bere. 23 Amuramun bweseru sɔɔ ka Yiseharin bweseru sɔɔ, ka Heboronin bweseru sɔɔ ka Usiɛlin bweseru sɔɔ, 24 Sebuɛli, Gɛɛsɔmun bii, Mɔwisin debubuwa u sãa arumanin berobun wirugii. 25 Win bweseru sɔɔra Ɛliesɛɛ, Gɛɛsɔmun wɔnɔn bibun bwesera wãa. Rehabia, Ɛliesɛɛn bii u Esai mara. Ma Esai u Yoramu mara. Ma Yoramu u Sikiri mara. Ma Sikiri u Selomiti mara. 26 Arumani ye sina boko Dafidi ka yɛnu yɛ̃robu ka tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu ka tabu sinambu ba ka Yinni Gusunɔ naawa, yera Selomiti ka wigibu ba kõsu. 27 N deema arumani ye ba tabu di, yen sukuma ba ka Yinni Gusunɔ naawa bu ka win sãa yeru sɔmɛ. 28 Arumani ye Gusunɔn sɔmɔ Samuɛli ka Sɔɔlu, Kisin bii ka Abinɛɛ, Nɛrin bii ka Yoabu, Seruyan bii, ba ka Yinni Gusunɔ naawa, Selomiti ka wigii bera ba maa ye kpuro berua.

[29] Kenania ka win bibu be ba wãa Yiseharin bweseru sɔɔ, bera ba ra tɔmbun wunanɔsu ka siribu ko Isirelin temɔ.
[30] Hasabia ka tɔmbu nɔrɔbu ka nata ka wunɔbu (1.700) gabu be ba sãa wɔrugɔba Yiseharin bweseru sɔɔ, bera ba Isireliban tem kpare mɛ mu wãa Yuudɛnin sõɔ duu yeru gia. Bera ba ra maa Yinni Gusunɔn sãa yerun sɔmburu ko ka maa sina bokogiru.
[31] Yeriyawa u sãa wirugii Heboronin bweseru sɔɔ. Dafidin bandun wõɔ weeruse sɔɔra ba bwese ten tõkan kaso kua. Ma ba wɔrugɔba wa be sɔɔ Yasɛɛɔ Galadin temɔ. [32] Yerian mɛro bisi be, ba sãawa wɔrugɔba. Be kpuro maa yɛnu yɛ̃roba. Ben geera sãawa nɔrɔbun suba yiru ka tɔmbu nata ka wunɔbu (2.700). Bera ba Yinni Gusunɔn sãa yerun sɔmburu ka maa sina bokogiru nɔmu bɛria bera mi Rubɛniba ka Gadigibu ka Manasen bwese kɛran sukumgiba wãa sõɔ yari yeru gia.

27

*T*abu kowobun sɔma

[1] Wee Isireli be ba sina bokon sɔmburu mɔ̀. Ba sãawa yɛnu yɛ̃robu ka tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu. Bera ba ra tabu kowobun wuunu kpare be ba ra n sɔmburu naamɔ suru ka suru, wõɔ sɔɔ. Wuuru baatere ta sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba yɛnda nnɛ (24.000). [2-15] Wuu nin baatere ta ten wirugii mɔ.
Suru gbiikoo sɔɔ, Yasobeamu, Sabudiɛlin bii, Perɛsin bweseru sɔɔ, wiya u wuu gbiikii ten tabu sinambu kpara.
Suru yiruse sɔɔ, Dodai, Akosigiiwa u wuuru yiruse kpara. Ma Mikoloti u sãa win yiruse.
Suru itase sɔɔ, Bɛnaya, yãku kowo Yehoyadan biiwa u wuuru itase kpara. U sãawa tabu durɔ wɔrugɔba tɛnan turo. Wiya u maa sãa ben wirugii. Win bii Amisabadiwa u nùn kɔsire kua u wuu te kpara.
Suru nnɛse sɔɔ, Asaɛli, Yoabun mɔɔwa u wuuru nnɛse kpara. Yen biruwa win bii Sebadia u nùn kɔsire kua.
Suru nɔɔbuse sɔɔ, Samɛhutu Yisiragiiwa u wuuru nɔɔbuse kpara.
Suru nɔɔba tiase sɔɔ, Yira, Ikɛsin bii, Tekoagiiwa u wuuru nɔɔba tiase kpara.
Suru nɔɔba yiruse sɔɔ, Helɛsi Palonigii, Efaraimun bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru nɔɔba yiruse kpara.
Suru nɔɔba itase sɔɔ, Sibekai Husagii, Serakin bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru nɔɔba itase kpara.
Suru nɔɔba nnɛse sɔɔ, Abiesɛɛ Anatɔtugii, Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru nɔɔba nnɛse kpara.
Suru wɔkuruse sɔɔ, Marai Nɛtofagii, Serakin bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru wɔkuruse kpara.
Suru wɔkura tiase sɔɔ, Bɛnaya Piratonigii, Efaraimun bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru wɔkura tiase kpara.
Suru wɔkura yiruse sɔɔ, Hɛlidai Nɛtofagii, Otiniɛlin bwese kɛra sɔɔ, wiya u wuuru wɔkura yiruse kpara.

*Bwese k*ɛrin wirugibu

[16] Wee be ba sãa Isireliban bwese kɛrin wirugibu.
Rubɛnin bwese kɛra sɔɔ, Ɛliesɛɛ, Sikirin biiwa u sãa wirugii.
Simɛɔn bwese kɛra sɔɔ, Sefatia, Maakan biiwa u sãa wirugii.
[17] Lefin bwese kɛra sɔɔ, Hasabia, Kemuɛlin biiwa u sãa wirugii.
Aronin bibun bweseru sɔɔ, Sadɔkuwa u sãa wirugii.
[18] Yudan bwese kɛra sɔɔ, Elihu, Dafidin mɛro bisibu sɔɔ, wiya u sãa wirugii.
Isakarin bwese kɛra sɔɔ, Omiri, Mikaɛlin biiwa u sãa wirugii.
[19] Sabulonin bwese kɛra sɔɔ, Yisimaya, Abudiasin biiwa u sãa wirugii.
Nɛfitalin bwese kɛra sɔɔ, Yerimɔti, Asiriɛlin biiwa u sãa wirugii.
[20] Efaraimun bibun bweseru sɔɔ, Hosee, Asasian biiwa u sãa wirugii.
Manasen bwese kɛran sukumgibu sɔɔ, be ba wãa sõɔ duu yeru gia, Yoɛli, Pedayan biiwa u sãa wirugii.

21 Manasen bwese kɛran sukumgibu sɔɔ, be ba maa wãa sõɔ yari yeru gia, Galadin temɔ,
Ido, Sakarin biiwa u sãa wirugii.
Bɛnyamɛɛn bwese kɛra sɔɔ, Yaasiɛli, Abunɛɛn biiwa u sãa wirugii.
22 Danun bwese kɛra sɔɔ, Asarɛli, Yerohamun biiwa u sãa wirugii.
Tɔn beni kpurowa ba sãa Isireliban bwese kɛrin wirugibu.
23 Dafidi u ǹ Isireliba gara be ba wõɔ yɛndu mɔ ka be ba ǹ tura mɛ, yèn sõ Yinni Gusunɔ
u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo Isireliba dabiasia nge wɔllun kperi. 24 Yoabu, Seruyan biiwa u
raa Isireliba garibu torua, ma ya Yinni Gusunɔ mɔru kua. Yen sõna u ǹ ye kurasie. Adama
ba ǹ tɔn be ba gara min geeru yorua sina boko Dafidin wãarun faagin tireru sɔɔ.

*D*afidin sɔm kowobu gabu

25 Asimafɛti, Abudiɛlin biiwa u ra sina bokon arumani bere.
Yonatam, Osiasin biiwa u ra maa gbean dĩanu bere, wuu marosuginu ka baru
kpaanuginu, ka sere kõsu yenuginu.
26 Ɛsiri, Kelubun bii wiya u sãa be ba gbean sɔma mɔ̀n wirugii.
27 Simɛi, Ramagii, wiya u sãa resɛm gbaa sɔm kowobun wirugii.
Sabidi Sefamugii, wiya u sãa mi ba ra tam bere kpuron wirugii.
28 Baali Hanani, Gedɛɛgii, wiya u ra dãa ye ba mɔ̀ olifi ka sikamɔre ye ya wãa wɔwa ye
ba mɔ̀ Sefalaɔn wunanɔsu ko.
Yoasi, wiya u maa sãa gum beru yenun wirugii.
29 Sitarai Saronigii, wiya u ra kɛtɛ yi ba kparamɔ Saroniɔn wunanɔsu ko.
Safati, Adilain bii, wiya u ra maa kɛtɛ yi ba kparamɔ wɔwi sɔɔn wunanɔsu ko.
30 Obili, Isimɛɛli, wiya u ra yooyoo si ba mɔn wunanɔsu ko.
Yesidia Mɛronɔtugii, wiya u ra maa kɛtɛku ninu ni ba mɔn wunanɔsu ko.
31 Yasisi Hagarenigii, wiya u ra yãa ni ba mɔn wunanɔsu ko.
Beni kpurowa ba sina boko Dafidin arumanin wunanɔsu mɔ̀.

*Sin*a bokon gerunasibu

32 Yonatam, Dafidin dusiwa u sãa win bwisi kɛ̃ɔ. Yonatam wi, u bwisi ka yɛ̃ru mɔ too.
Yehiɛli, Hakumɔnin bii wiya u sãa sina bokon bibun keu koosio. 33 Ahitofɛli u maa sãawa
sina bokon bwisi kɛ̃ɔ. Usai Aakigii, wiya u sãa sina bokon bõɔ kpaasi. 34 Ahitofɛlin biru,
Yehoyada, Bɛnayan bii ka Abiataa, beya ba maa kua win bwisi kɛ̃ɔbu. Ma Yoabu u sãa
win tabu sunɔ.

28

*D*afidi u Salomɔɔ yiire

*u Yinni Gusun*ɔn sãa yeru bani

1 Dafidi u Isireliban guro gurobu kpuro mɛnna Yerusalɛmuɔ ka ben bwese kɛrin
wirugibu ka tabu kowo wuunun wirugibu ka tabu sinam be ba tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm
ka wunɔm wunɔm kpare ka be ba sina bokon arumani ka win sabenun wunanɔsu mɔ̀n
wirugibu, ka win bibun keu koosiobu ka win sina kpaarun sɔm kowobu ka win tabu durɔ
wɔrugɔba ka ben damgibu kpuro gesi. 2 Yera sina boko Dafidi u seewa u yõra u nɛɛ, bɛɛ nɛn
mɛro bisibu, bɛɛ nɛn tɔmbu kpuro, i man swaa dakio i nɔ. Wee na raa gõru doke n Gusunɔ
bɛsɛn Yinni diru bania mi ba koo win woodan kpakororu yi te ta sãa win naa sɔnditiru,
ma na sɔɔru sãa n ka tu bani. 3 Adama u man sõɔwa u nɛɛ, n ǹ nɛ kon tu bani. Domi na
sãawa tɔnu wi u tabu kua ma u yɛm yari. 4 Wi, Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni u man gɔsa
nɛn tundon yɛnun di n ka ko bɛɛ Isireliban sunɔ sere ka baadommaɔ. Yellun di, Yudan
bwesera u kua wirugii. Yudan bwese te sɔɔ, ma u nɛn tundon yɛnu gɔsa. Nɛn tundon yɛnu
ge sɔɔ, ma u man gɔsa n ka bandu di bɛɛ Isireliba sɔɔ. 5 Yinni Gusunɔ u man bii dabiru kã.
Be sɔɔra u Salomɔɔ gɔsa u swĩi bɛɛ Isireliban sina gɔna sɔɔ, ye ya sãa wi, Yinni Gusunɔgia.
6 U man sõɔwa u nɛɛ, nɛn bii Salomɔɔwa u koo nùn diru bania ka ten yaari mi ba ko n da
nùn sã. Domi wiya u gɔsa u n ka sãa nge win bii kpa wi, Yinni Gusunɔ u n maa sãa nge win
tundo. 7 U koo win bandun dam sire sere ka baadommaɔ ù n win woodaba ka win yiirebu

mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ u mɔ̀ gisɔ. [8] Tɛ̃, nɛgibu, na bɛɛ yiiremɔ Isireliba, Gusunɔn tɔmbun
wuswaaɔ ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin tii wi u sun swaa dakin wuswaaɔ, i de i win wooda mɛm
nɔɔwa, i ye nɛnɛ bɛɛn gõrusɔ kpa i wa i n tem mɛ mɔ, kpa i maa bɛɛn bibu mu deria bu
tubi di sere ka baadommaɔ.
[9] Ma u maa nɛɛ, wunɛ maa Salomɔɔ nɛn bii, a Gusunɔ, nɛ wunɛn tundon Yinni gio kpa
a nùn sã ka wunɛn gõru kpuro ka wunɛn bwɛ̃ra kpuro. Domi wiya u ra tɔmbun gõrusu ka
ben bwisikunu wɛ̃ɛri. À n nùn kasu, u koo de a nùn wa. Adama à n nùn deri, u koo maa
nun deriwa sere ka baadommaɔ. [10] Tɛ̃, a n yɛ̃ ma Yinni Gusunɔ u nun gɔsawa a ka nùn
diru bania mi ba ko n da nùn sã. Yen sõ a de a n wɔrugɔru mɔ kpa a se a sɔmburu ko.

*D*afidi u Salomɔɔ

*s*ãa yee ten kpunaa wɛ̃

[11] Yen biru Dafidi u win bii Salomɔɔ sãa yee ten kpunaa wɛ̃ ka ten dia ye ba gɔri gɔrigia,
ka ten arumani beru yerugia, ka dii wɔrukinugia, ka dii sɔɔkinugia, ka dii tèn mi ba koo
Yinni Gusunɔn woodan kpakororu yigia. [12] Dii ten kpunaa kpurowa u nùn wɛ̃ ye u raa
himba sãa u ko kpuro. Yera sãa yerun yaarin kpunaa ka dia ye ya ka yi sikerenɛgia ka dia
yèn mi ba ko n da sãa yee ten arumani beregia, ka yèn mi ba ko n da kɛ̃nu beregia ni ba
Gusunɔ wɛ̃, [13] ka nge mɛ ba yãku kowobu ka Lefiba bɔnu kua wuu wuukagia, ka nge mɛ ba
ko n da ben sɔmburu koosinɛ Yinni Gusunɔn sãa yerɔgia, ka sere maa dendi yãa ni ba ko
n da ka sɔmburu kogia. [14] U nùn wura sõɔsi ye u koo ka dendi yãa wuraginu ko, nge mɛ nin
baaniren bunum nɛ. Ba koo dendi yãa ni kowa nin baanire ka nin sɔmburu. [15] Mɛya
u maa bu wura ka sii geesun bunum saka wɛ̃ ye ba koo ka dabu wuraginu ka sii geesuginu
ko, ni kpuro ka nin fitilaba. [16] U maa nùn wura wɛ̃ mèn saka ba koo ka tabulu wuragii
ko mi ba ko n da Yinni Gusunɔ pɛ̃ɛ yiiye, ma u maa nùn sii geesu wɛ̃ u ka tabulu gɛɛ ko.
[17] Yen biru u maa nùn sõɔsi nge mɛ ba koo kaato donnuginu koosina ka gbɛ̃a ka nɔri yi ba
kua ka wura gea ka sii geesugii, ka yin baayeren bunum, [18] ka yãku yee wuragiru mi ba ko
n da turare dõɔ doke ka ten bunum. U maa nùn sõɔsi nge mɛ ba koo naa kɛkɛ ka wɔllun
kõsobun weenasibu koosina ka wura. Yin kasi yi ko n dɛriewa yi n Yinni Gusunɔn woodan
kpakororu wukiri. [19] Ma Dafidi u nɛɛ, Yinni Gusunɔn tiiwa u yeniba kpuron kpunaa yorua
u man wɛ̃. Ma u man yen bwisi wɛ̃ n ka ye tubu.
[20] Yen biru, Dafidi u win bii Salomɔɔ sõɔwa u nɛɛ, a tii dam kɛ̃ɔ, kpa a n wɔrugɔru mɔ, kpa
a se a sɔmburu ko. A ku bɛrum ko, a ku maa nanda. Domi Gusunɔ nɛn Yinni u ko n ka nun
wãa. U ǹ nun derimɔ, u ǹ maa nun biru kisimɔ sere win sãa yee ten sɔmburu kpuro tu ka
wiru goora. [21] Yãku kowobu ka Lefiba wee ba bɔnu sãa wuu wuuka bu ka Yinni Gusunɔn
sãarun sɔma ko. Ǹ n sãa yee ten banan sõn na, tɔmbu wee be ba sɔm bwese bwesekan
kobu yɛ̃ ba maa tii wɛ̃ ka kĩru. Be ka wirugibu ka Isireliba kpuro ba koo nun wiru kpĩiya.

29

*K*ɛ̃ɛ ni ba wɛ̃

*s*ãa yee ten banan sõ

[1] Sina boko Dafidi u tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuro sõɔwa u nɛɛ, nɛn bii Salomɔɔ wi Yinni
Gusunɔ u gɔsa, u sãawa bii piibu. U ǹ gina tɔmbun kparabun bwisi mɔ. Sɔmbu te u koo
maa ko ta kpã, domi sãa yee te, ta ǹ ko n sãa tɔnugiru. Ta ko n sãawa Yinni Gusunɔgiru.
[2] Na nɛn dam kpuro doke n ka Gusunɔ nɛn Yinni sãa yee ten banan sɔɔru ko. Dendi yãa ni
ba koo ko ka wura, na nin wura yii. Ni ba koo maa ko ka sii geesu, na nin sii geesu yii. Ni
ba koo maa ko ka sii gandu, na nin sii gandu yii. Ni ba koo maa ka sii wõkusu ko, na nin
sii wõkusu yii. Ni ba koo maa ko ka dãa, na nin dãa yii. Ni ba koo maa ko ka kpee gobigii
nɔni bwese bwesekaginu, na nin kpee gobiginu yii. Ma maa kpee kpiki buranu yii nu kpã.
[3] Gusunɔ nɛn Yinnin sãa yee ten kĩrun sõ, wura ye na mɔ ka sii gee si na mɔ, ye kpurowa
na wɛ̃ sãa yee ten sõ ye na raa sɔɔru kua yellu baasi. [4] Yera wura ye ya na Ofirin di tɔnnu
wunɔbu (100), ka sii geesu tɔnnu goobu ka weeru (240) bu ka sãa yee ten gani pote, [5] ka

sere maa dendi yãa ni ba koo ka wura ko ka ni ba koo ka sii geesu ko, dendi yãa ni sɔm kowo be, ba koo gesi ko kpuro. Tɛ̃, bɛɛ sɔɔ, wara kĩ u Yinni Gusunɔ kɛ̃ru wɛ̃ ka nuku tia, kpa sɔm kowobu bu ka ye gãa wuraginu ka sii geesuginu seku.

[6] Yera yɛnu yɛ̃robu ka Isireliban bwese kɛrin wirugibu ka tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm ka wunɔm wunɔm wirugibu ka sina bokon sɔm kowobun wirugibu ba kɛ̃nu wɛ̃ ka nuku tia. [7] Ye ba wɛ̃ Yinni Gusunɔn sãa yee ten sõ, yera wuran tɔnnu wunaa wata ka wɔkuru ka wuran gobi nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) ka sii geesun tɔnnu gooba wunɔbu (300) ka sii gandun tɔnnu nata (600) ka sii wõkusun tɔnnu nɔrɔbun suba ita (3.000). [8] Be ba kpee gobiginu mɔ, ba nu Yeyɛli, Gɛɛsɔnin bweserugii wɛ̃ u doke Yinni Gusunɔn sãa yerun arumanin beru yerɔ. [9] Tɔn be kpuro ba nuku dobu kua kɛ̃ɛ ni ba Yinni Gusunɔ wɛ̃n sõ, domi ba nu wɛ̃wa ka nuku tia. Ma sina boko Dafidin tii u nuku doo bakabu kua.

*D*afidin kanaru

[10] Dafidi u Yinni Gusunɔ siara tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuron wuswaaɔ. U nɛɛ, i Gusunɔ bɛsɛn sikado Yakɔbun Yinni siaro sere ka baadommaɔ. [11] Yinni Gusunɔ, wuna a kpã, a dam mɔ, a maa yiiko mɔ. A ǹ nɔru mɔ. Domi wuna a mɔ kpuro ye ya wãa wɔllɔ ka ye ya wãa temɔ. Wuna a bandu dii, wuna a kpuro kere. [12] Wunɛn min diya dukia ka bɛɛrɛ ya ra nɛ. Wuna a bandu dii kpuron wɔllɔ. Wunɛn nɔmuɔra dam kpuro mu wãa. Wuna kaa kpĩ a gãanu kpuro wolle sua kpa a nu tãsisia. [13] Tɛ̃, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, sa nun siaramɔ, sa maa wunɛn yĩsirun kpãaru bɛɛrɛ wɛ̃emɔ. [14] Nɛ ka nɛn tɔmbu sa ǹ gãanu tura su ka nun kɛ̃nu wɛ̃. Gãanu kpuro naamɔwa wunɛn min di. Ye sa maa nun wɛ̃ɛmɔ kpuro, wunɛn min diya sa ye waamɔ. [15] Sa bɛsɛn wãaru dimɔwa wunɛn wuswaaɔ nge sɔbu nge mɛ bɛsɛn sikadoba ba kua. Bɛsɛn wãarun tõru kpuro koo doonawa nge saaru, yĩiyɔbu sari. [16] Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a kpuro mɔ. Wunɛn min diya arumani yeni kpuro ya wee ye sa sɔɔru kua su ka nun diru bania te ta ko n wunɛn yĩsi dɛɛraru sɔɔwa. [17] Gusunɔ nɛn Yinni, na yɛ̃ ma wuna a ra tɔnun gõru wɛ̃ɛri, a ra maa gem kã. Wee na ka nun kɛ̃ɛ nini naawa ka gõru dɛɛrɔ. Na maa wa wunɛn tɔn be ba wãa mini, ba nun kɛ̃nu wɛ̃ɛmɔ ka nuku dobu. [18] Gusunɔ, bɛsɛn sikadoba Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinni, a de wunɛn tɔmbun gõrusu ka ben bwisikunu nu n sãa mɛni baadomma, kpa ben gõrusu su n tãsa wunɛ sɔɔ. [19] Kpa a de nɛn bii Salomɔɔn gõru ga n sõ, u ka wunɛn yiirebu ka wunɛn sõɔsinu ka wunɛn woodaba mɛm nɔɔwa, u ka ye kpuro sɔmburu ko, kpa u sãa yee te bani tèn sõ na sɔɔru yeni kpuro kua.

[20] Dafidi u maa tɔn be ba mɛnnɛ mi kpuro sõɔwa u nɛɛ, i Gusunɔ bɛɛn Yinni siaro.

Ma be kpuro ba Gusunɔ ben sikadoban Yinni siara, ba yiira win wuswaaɔ ka maa sina bokon wuswaaɔ.

*B*a Salomɔɔ kua sina boko

[21] Yen sisiru, ba Yinni Gusunɔ siarabun yãkunu ka yãku dõɔ mwaararuginu kua ka kɛtɛ nɔrɔbu (1.000) ka yãa kinɛnu nɔrɔbu (1.000) ka yãa kpɛmminu nɔrɔbu (1.000), yãku nin baatere ka ten tam. Ma ba maa yãku dabinu ganu kua Isireliba kpuron sõ. [22] Yen tõɔ te, ba di ba nɔra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka nuku doo bakabu. Ma ba maa Salomɔɔ Dafidin biin bandu dam sire ba nùn gum tãre wirɔ nɔn yiruse Yinni Gusunɔn wuswaaɔ, u ka ko kparo. Yen biru, ba maa Sadɔku gum tãre wirɔ ba nùn kua yãku kowo. [23] Salomɔɔ u sina Isireliban sina gɔnaɔ ye ya maa sãa Yinni Gusunɔgia. U kua sunɔ win tundɔ Dafidin ayerɔ. U kuura, ma Isireliba kpuro ba nùn wiru kpĩiya. [24] Wirugibu ka tabu kowo damgibu ka mam sina boko Dafidin bii be ba tie kpuro, ba nùn wiru kpĩiyawa. [25] Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ wɔlle sua Isireliba kpuron suunu sɔɔ. Ma u win bandu girima doke n kere sinam be ba nùn gbiiye Isireliɔ.

*D*afidin gɔɔ

[26] Dafidi Isain bii u bandu di Isireliba kpuro sɔɔ. [27] U bandu diwa wõɔ weeru Isireliba sɔɔ. Heboroniɔ wõɔ nɔɔba yiru, Yerusalɛmuɔ maa wõɔ tɛna ka ita. [28] Dafidi u dukia ka girima wa. U tɔkɔ kuawa kõɔ kõɔ. Ma u gu bɔri yɛndu sɔɔ. Ma win bii Salomɔɔ u bandu kɔsire kua.

[29] Ye sina boko Dafidi u gbia u kua, ka ye u kua dãku te, ye kpuron gari yi yorua yam wao Samuɛlin tireru sɔɔ ka Gusunɔn sɔmɔ Natanin tireru sɔɔ, ka sere maa yam wao Gadin

tireru sɔɔ. [30] Tire ni sɔɔra ba maa win bandun gari yorua ka win wərugəru, ka ye n koora
Isireliban temə ka tem tukumə win waati ye sɔɔ.

ISIRELIBAN BANDUN GARI YIRUSE

Salomɔɔn bandun faagiwa tire te, ta mɔ̀ ka nge mɛ Isireliban bwese kɛri wɔkuru ta win bii Roboamu seesi ma ta Yeroboamu kua ten sina boko. Ma Roboamu u kua Yudaba tɔnan sina boko ma win bibun bwesera ban te wɛ̃ɛnamɔ sere Babilonigibu ba ra ka na ba Yerusalɛmu wɔri ba kamia.

*Tire ten kpun*aa

1. Salomɔɔn bandun gari, wiru 1n di sere wiru 9.
2. Isireliban banda bɔnu kua yiru, wiru 10:1n di sere wiru 11:4.
3. Yudaban bandun gari, wiru 11:5n di sere wiru 36:23.

SALOMƆƆ, ISIRELIBAN SINA BOKON GARI

1 Salomɔɔ, Dafidin biin banda dam kua domi Gusunɔ win Yinni u wãa ka wi, ma u nùn
wɔlle sua.

*S*alomɔɔ u bwisi kana

(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 3:4-15)

2 Sɔ̃ɔ teeru Salomɔɔ u ka Isireliba kpuro gari kua ka ben tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm
(1.000) ka wunɔm wunɔm sinambu ka ben siri kowobu ka ben yɛnu yɛ̃robu, ben wirugibu
kpuro gesi. 3 U ka tɔn be kpuro da Gabaoniɔ gungurɔ. N deema miya Yinni Gusunɔn kuu
bekurugiru ta wãa te Mɔwisi Gusunɔn sɔm kowo u kua sanam mɛ Isireliba ba wãa gbaburɔ.
4 Adama ba Yinni Gusunɔn woodan kpakororu sua saa Kiriati Yarimun di ba ka da
Yerusalɛmuɔ ba yi kuu bekurugirɔ. 5 N deema kuu ten wuswaaɔra yãku yee te Bɛsalɛli,
Urin bii, Hurin debubu u kua ka sii gandu ta wãa.

Miya Salomɔɔ ka tɔn be kpuro ba bikiaru kua Yinni Gusunɔn mi. 6 Yera Salomɔɔ u da
u yãkuru kua yãku yee ten mi, te ta wãa kuu bekurugii ten wuswaaɔ. Yãanu nɔrɔbuwa
(1.000) u ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua. 7 Ye n kua wɔ̃kuru, yera Yinni Gusunɔ u Salomɔɔ
kure. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a man bikio ye a kĩ n nun kɛ̃.

8 Ma Salomɔɔ u nɛɛ, wee a nɛn tundo Dafidi durom kua. Ma a man kɔsire kua win ayerɔ.
9 Tɛ̃, a de wunɛn nɔɔ mwɛɛru tu yibiara te a nɛn tundo Dafidi kua. Domi a dera na bandu di
tɔn wuurun suunu sɔɔ te ta dabi nge yani sɛɛri. 10 Yen sɔ̃ tɛ̃, a man bwisi ka laakari kɛ̃ɛyɔ,
kpa n kpĩ n ka tɔn be kpara. Ma n kun mɛ, wara u koo kpĩ u wunɛn tɔn dabi te kpara.

11 Gusunɔ u Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na nua ye ya wãa wunɛn gɔ̃ruɔ. Wee, a ɲ̀ dukia ka
arumani bikie, ɲ̀ kun mɛ bɛɛrɛ, ɲ̀ kun mɛ be ba nun tusan gɔɔ. Mɛya a ɲ̀ maa bikie wunɛn
wãaru tu dakaa da. Adama bwisi ka laakariwa a bikia a ka nɛn tɔmbu kpara bèn wɔllɔ na
dera a bandu dii. 12 Tɛ̃, kon nun bwisi ka laakari ye wɛ̃. Ye baasi, kon maa nun dukia ka
arumani ka bɛɛrɛ wɛ̃ ye sinam be ba nun gbiiye ba ɲ̀ waare a sere bandu di. Mɛya wunɛn
biru, goo kun maa ye wasi.

13 Yeniban biru, Salomɔɔ u sarama gunguu ten min di, mi Yinni Gusunɔn kuu bekurugira
wãa. Ma u wurama Yerusalɛmuɔ u bandu dii Isireliba kpuron wɔllɔ.

*Yiiko k*a arumani

*ye S*alomɔɔ u mɔ

(*I m*aa mɛɛrio 9:25-28, Sinambu I, 10:26-29)

14 Salomɔɔ u tabu kɛkɛ yi dumi gawe mɛnna nɔrɔbu ka nɛɛru (1.400). Ma u maa maasɔbu
mɛnna nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000). Ma u be kpuro yi yi wusu gasu sɔɔ ka sere maa
Yerusalɛmuɔ mi win tii u wãa. 15 U dera wura ka sii geesu dabia Yerusalɛmuɔ nge kpenu.
Ma u dera dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ya maa dabia baama nge dãa ye ba mɔ̀ sikamɔre ye ya ra
n wãa Sefalan wɔwaɔ. 16 Egibitin diya ba ra ka nùn dumi naawɛ. Tenkubara ba ra yi dwem
de. 17 Ba ra nùn tabu kɛkɛ yi dumi gawen tia dɔrewa sii geesun gobi nata (600). Kpa bu
maa nùn duma dɔre sii geesun gobi wunaa weeru ka wɔkuru. Bera ba ra maa ka Hɛtiban
sinambu ka Sirigibun sinambu dumi daawe.

*S*alomɔɔ u sãa yerun banan

sɔɔru mɔ̀
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 5:15-32, 7:13-14)

18 Salomɔɔ u wooda wɛ̃ bu Yinni Gusunɔ diru bania, kpa bu maa win tii sina kpaaru bania.

2

1 Yera u tɔmbu nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) gɔsa be ba ko n da sɔmunu sue, ka tɔmbu nɔrɔbun suba wɛnɛ (80.000) be ba ko n da kpenu dãku guunɔ. Ma u maa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka nata (3.600) gɔsa be ba ko n sɔmbu te nɔni doke.

2 Salomɔɔ u Hiramu, Tirin sunɔ gɔria u nɛɛ, nge mɛ a raa nɛn tundo Dafidi dãa ye ba mɔ̀ sɛduru kã u ka win sina kpaaru bana, nge mɛya nɛn tii na maa kĩ a man kɛ̃ema. 3 Wee na Gusunɔ nɛn Yinni diru baniammɛ ta n sãa wigiru. Miya ba ko n da nùn turare nubu durorugia dõɔ dokeye, kpa bu win pɛ̃ɛ yi mi baadomma. Miya ba ko n da maa yãku dõɔ mwaararuginu ko bururu ka yoka, tõɔ baatere, ka tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ka suru kpao baawure sɔɔ, ka Yinni Gusunɔn tõɔ bakaru baatere sɔɔ nge mɛ ba Isireliba yen wooda wɛ̃ sere ka baadommaɔ. 4 Dii te, ta ko n kpã. Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u bũnu kpuro kpãaru kere. 5 Ǹ n mɛn na, goo kun kpɛ̃ u nùn diru bania. Domi baa wɔllu ka ten kpãaru ta ǹ kpɛ̃ tu nùn mwa. Yen sõ, wara ra n nɛ, Salomɔɔ n sere ka nùn diru bania. Nɛgia n ko mi ko na n da nùn turare dõɔ dokeye. 6 Yen sõ tɛ̃, wunɛ Hiramu, a man goo mɔrisiama wi u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wõkusun sɔmburu yɛ̃ ka sere beka ye ba wõkua ka wunɔm ka maa gaadura kpa u n maa gãanun weenasinun kobu yɛ̃ gana sɔɔ, kpa bu sɔmburu ko sannu ka nɛn tɔn be ba maa yɛ̃ru mɔ ba ka wãa Yerusalɛmu mini ka Yudan tem kpuro sɔɔ. Tɔn be, ba sãawa be nɛn tundo Dafidi u gɔsa. 7 A de a man dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ka sipɛrɛ ka santali mɔrisiama Libanin di. Domi na yɛ̃ ma wunɛn sɔm kowobu ba yen burabu yɛ̃. Nɛn sɔm kowobu ba koo bu somi sɔmbu te sɔɔ. 8 A de bu man dãa ye kasuama ya n kpã. Domi dii te na kĩ n bani mi, ta kpã. Ta ko n maa wã. 9 Saa ye sɔɔ, kon wunɛn sɔm kowobu alikaman som tɔnnu nɔrɔbun suba nɔɔba tia (6.000) wɛ̃ ka dĩa bimi yi ba mɔ̀ ɔɔsun som tɔnnu nɔrɔbun suba nɔɔba tia ka tam ditiri nɔrɔbun suba nɛnɛ (800.000) ka sere maa gum ditiri nɔrɔbun suba nɛnɛ.

10 Ma Hiramu, Tirin sunɔ, u Salomɔɔ wisa tireru sɔɔ u nɛɛ, geema, yèn sõ Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ, yen sõna u nun kua ben sunɔ. 11 I ka man Gusunɔ Isireliban Yinni siaro wi u wɔllu ka tem taka kua. Wee u Dafidi bii bwisigii ka laakarigii kã wi u koo wi, Yinni Gusunɔ sãa yeru bania ka sere maa win tiin sina kpaaru. 12 Tɛ̃, wunɛ Salomɔɔ, kon sɔm yɛ̃ro goo mɔrisiama. Yɛ̃ro u bwisi mɔ too. Win yĩsira Huramabi. 13 U sãawa kurɔ goon bii. Kurɔ wi, u sãawa Danun bweserugii. Ma win tundo u sãa Tirigii. Huramabi wi, u wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wõkusu ka kpenu ka dãan sɔmburu yɛ̃. U maa bekan sɔmburu yɛ̃, ye ba kua ka wɛ̃ɛ wunɔmgii ka gaaduragii, ka wɛ̃ɛ swɛ̃ɛ ka sere maa wɛ̃ɛ damgii. Mɛya u maa gãanun weenasinun kobu gani sɔɔn sɔmburu yɛ̃. Sɔmbu te ba gesi nùn nɔmu sɔndia kpuro, u koo kpĩ u tu kowa. U koo sɔmbu te kowa ka wunɛn sɔm kowobu sannu ka sere be nɛn Yinni Dafidi wunɛn tundo u gɔsa. 14 Tɛ̃, wunɛ maa, a sun alikama ka ɔɔsu ka gum ka tam mɛ mɔrisiama yèn gari a gerua mi. 15 Bɛsɛ sa ko maa nun dãa bɔɔria nge mèn nɔɔ a kĩ, kpa su ye mɔrisiama ka goo nimkusu sere Yafoɔ. Kpa wunɛgibu bu maa na bu ka ye da Yerusalɛmuɔ.

16 Salomɔɔ u sɔbu gara be ba wãa Isireliba sɔɔ. N deema win tundo Dafidi u raa bu gara. Sɔɔ ben geera kuawa tɔnu nɔrɔbun suba wunaa weeru ka wɔkura ita ka nata (153.600). 17 Ma u ben nɔrɔbun suba wata ka wɔkuru (70.000) gɔsa ba n da sɔmunu sue, kpa ben nɔrɔbun suba wɛnɛ (80.000) ba n da kpenu dãku guunɔ. Ben nɔrɔbun suba ita ka nata (3.600) ye ya tie, ba n da sɔm kowo be ba tie nɔni doke.

Sãa yerun bana
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 6:1-38)

3

[1] Salomɔɔ u sãa yee ten bana torua Yerusalɛmuɔ guu te ba mɔ̀ Mɔriyan wɔllɔ mi ba win tundo Dafidi sɔ̃ɔsi. N deema yam mi n daa sãawa Ɔɔnani, Yebusin doo soo yeru. [2] U sãa yee ten bana toruawa win bandun wɔ̃ɔ nnɛsen suru yirusen sɔ̃ɔ yiruse sɔɔ.

[3] Ba dii te yĩirawa ka yellun yĩirutia ye ba ra ka gãanu yĩire. Ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wata. Ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. [4] Dii ten yasum ka ten duu yee gbiikirun dɛ̃ɛbu n nɛwa. N sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten gunum mu sãa gɔm soonu wunaa teeru. Ma Salomɔɔ u ten sɔɔwɔ wura gea pote. [5] Ma u dii ten tiin gani dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ wukiri. Yen biru, u maa ye wura ye ya gea sãa pote. Ma u dera ba kpakpa wurusu ka yɔnin weenasii kua kua gani yi sɔɔ. [6] Ma u tu buraru kua ka kpee gobiginu. N deema wura ye u ka sɔma ye kpuro kua mi, ya weewa saa Paafaimun di. [7] U dii te wura potewa ka ten gbereba sɔɔ, ka ten kɔnnɔ suukusɔ ka ten ganiɔ, ka ten gamboba sɔɔ, ma u wɔllun kɔ̃sobun weenasibu kua ten gani sɔɔ.

[8] Ma u dii te ta dɛɛre gem gem bana mi. Ten dɛ̃ɛbu ka dii ten tiin yasum mu nɛwa. Mu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma u tu wura gea pote. Wura yen geera sãawa tɔnnu yɛndu. [9] Wura ye ba ka kulumba kuan geera sãawa kilon bɔnu. Baa ka dia ye ya wãa wɔllɔ kpuro ba ye wura potewa.

[10] U maa kɔ̃sobun weenasibu yiru kua dii te ta dɛɛre gem gem mi sɔɔ. Ma u ye wura pote. [11] Wɔllun kɔ̃so ben kasa nnɛ ye kpuron dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Kasa yen tian dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Ma ben turon kase teeru ta gana girari. Ma tee teni ta ka kɔ̃so yirusegirun teeru girarinɛ. [12] Ma kɔ̃so yiruse win kase teeru ta maa dii ten goo teɔnɔ girari. N deema ten yirusewa ta ka gbiikoo wigiru girarinɛ. [13] Kɔ̃so be kpuron kasa ya dɛriarewa. Ma yen dɛ̃ɛbu kua gɔm soonu yɛndu. Ma ba yɔ̃ ba wuswaa tĩi dii ten kɔnnɔ gia. [14] Ma u dii ten beku kareru kua ka wɛ̃ɛ damgii yi ba wɔ̃kua ka gaadura ka wunɔm ka sere maa tom. Ma ba maa kɔ̃sobun weenasibu kua beku te sɔɔ.

*Dii ten gbere be b*a kua

*k*a sii gandu
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 7:15-22)

[15] U dii ten wuswaaɔ gbere yiru kua. Yen baayeren gunum mu sãawa gɔm soonu tɛna ka nɔɔbu. Ma ba ye furɔsu sɔndia wɔllɔ. Sin gunum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. [16] U maa yɔnin weenasiin buraru garu kua nge te u raa kua sãa yeru mi. Ma u bura te doke furɔ sin wɔllɔ. Ma u dãa marum gam weenasim kua wunɔbu (100) u doke yɔni yi sɔɔ. [17] Ma u gbere yiru ye gira sãa yee ten wuswaaɔ. Tia nɔm geuɔ, tia maa nɔm dwarɔ. Ma u nɔm geugia ye yĩsiru kã Yakini. Ma u maa nɔm dwarugia ye yĩsiru kã Boasi.

4

[1] U maa yãku yeru kua ka sii gandu. Ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. Ma ten gunum mu sãa gɔm soonu wɔkuru.

*Boo sii g*anduguu
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 7:23-26)

[2] U boo sii ganduguu kua. Gen nɔɔn yasum mu sãawa gɔm soonu wɔkuru. Gen gunum maa gɔm soonu nɔɔbu. Ma gen kɛkɛra sãa gɔm soonu tɛna. Ga sãawa bwɛɛrɛkɛ mam mam. [3] Ba gen nɔɔ bɔkan temɔ kɛtɛban weenasii kua ba ka sikerena. Gɔm soo teerun baa sɔɔ, kɛtɛ wɔkura ba kua. Ba kɛtɛn weenasii yi kuawa sĩa yiru. Ma ye kpuro ya sãa sii bɔri tia ka boo sii ganduguu ge. [4] Ba boo ge sɔndiwa kɛtɛn weenasii wɔkura yirun wɔllɔ. Yen ita ya wuswaa kisi sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ita maa sɔ̃ɔ duu yeru gia, ita yeni maa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ita ye ya maa tie, sɔ̃ɔ yari yeru gia. Ma boo ge, ga sɔndi kɛtɛn weenasii yin wɔllɔ. Ma kɛtɛ ben biru ga wura sɔɔwɔ. [5] Boo gen sinum mu ka nɔm tararu nɛ. Ma ba gen nɔɔ bɔka kua nge nɔragia. Ma ga maa nɔɔ dɛriare nge biibii. Ga koo kpĩ gu nim mwa ditiri nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000).

6 U wekenu wɔkuru kua ma u nin nɔɔbu yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa
ten nɔm dwarɔ bu wa bu ka tii sãrasia, kpa bu maa ka yãku yaa kpakia bà n yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu mɔ̀. Boo sii ganduguu gen nima yãku kowobu ba ra ka ben nɔma ka naasu
kpakie.

Dendi yãa ni ba kua ka sisu
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 7:40-51)

7 U maa dabu wuraginu kua wasi wɔkuru. U nu kuawa nge mɛ ba nin wooda yi. Ma u
nin nɔɔbu yi sãa yee ten nɔm geuɔ. Nɔɔbu yeni maa nɔm dwarɔ.
8 U tabulu wɔkuru kua u yi sãa yeru mi. U nɔɔbu yi nɔm dwarɔ, ma u maa nɔɔbu yi nɔm
geuɔ.
Ma u maa gbɛ̃ɛ wuraginu kua wunɔbu (100) nì sɔɔ ba ko n da yãku yaa yɛm doke bu ka
yɛ̃ka.
9 U yaara gaa kua yãku kowobun sɔ̃. Yen biru, u maa yaara baka gaa kua ka yen
gamboba. Ma u gambo be sii gandu pote.
10 U boo sii ganduguu ge yiwa yaara yen nɔm geuɔ sɔ̃ɔ yari yerun nɔm dwaru gia.
11 Huramu u torom guratii kua ka kaatonu ka gbɛ̃a yè sɔɔ ba ko n da yãku yaa yɛm doke
bu ka yɛ̃ka. Nge mɛya u ka sɔmbu te kua u kpa te sina boko Salomɔɔ u nùn yiire u ko Yinni
Gusunɔn sãa yee ten sɔ̃. 12 Wee ye u maa kua. Yera gbere yiru
ka furɔsu yiru si ba koo doke gbere ben wɔllɔ
ka kɔkɔsɔ bwesenu yiru ye ba koo sɔndi furɔ sin wɔllɔ.
13 U maa dãa marum weenasim kua nɛɛru (400) kɔkɔsɔ yiru yen sɔ̃. Kɔkɔsɔ yiru yen baayere
sɔɔ, dãa marum weenasim mɛn sĩa yiru yiruwa u kua u ka sɔndi furɔ sin wɔllɔ.
14 U wekenu kua wɔkuru ka nin sɔwaritii wɔkuru.
15 U boo sii ganduguu kua, ka kɛtɛn weenasii wɔkura yiru yi yi boo ge sɔɔwa.
16 U maa torom guratii kua, ka kaatonu, ka kaato donnuginu.
Dendi yãa ni sina boko Salomɔɔ u dera Huramabi u kua mi, u nu kuawa ka sii gan te
ba wɔriasia. 17 U dera ba yãa ni kpuro kua ka sii gandu Yuudɛnin wɔwaɔ mi sɔnda wãa
Sukɔtu ka Seredan baa sɔɔ. 18 Salomɔɔ u dera ba dendi yãa ni kua nu dabi sere ba ǹ maa
sii gan ten bunum yĩira.
19 Salomɔɔ u maa dera ba dendi yãa ni nu tie kua. Niya
yãku yee wuragii te,
ka tabulu yè sɔɔ ba ra pɛ̃ɛ sɔndi,
20 ka dabunu ka nin fitilanu ni ba kua ka wura gea. Ba koo nu sɔ̃rawa nge mɛ sãa yerun
wooda ya gerua.
21 U maa biibiin weenasii kua ka fitilanu ka nin bakusu. U ye kpuro kuawa ka wura gea.
22 U maa woba kua, ka nɔri, ka gbɛ̃a, ka dɔ̃ɔ guratii. Ba ye kpuro kuawa ka wura gea.
U maa dii te ta dɛɛre gem gem gamboba ka sãa yee ten tiin kɔnnɔn gamboba kua ka wura.

5

1 Ye Salomɔɔ u sãa yee ten sɔmburu kua u kpa, yera u sii geesu ka wura ka gãa ni win
tundo u raa yi sãa yee ten sɔ̃ kpuro gurama u doke Yinni Gusunɔn arumanin beru yerɔ.

*B*a woodan kpakororu yi

*Yinni Gusun*ɔn sãa yerɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 8:1-13)

2 Yen biru, Salomɔɔ u Isireliban guro gurobu ka ben yɛnu yɛ̃robu ka bwese kɛra
baayeren wirugibu sokusia Yerusalɛmuɔ bu ka Yinni Gusunɔn woodan kpakororu suama
saa Dafidin sina kpaarun di te ba maa mɔ̀ Siɔni, kpa bu tu doke sãa yeru mi. 3 Yera Isireliba
kpuro ba mɛnna Salomɔɔn mi wɔ̃ɔn suru nɔɔba yiruse wì sɔɔ ba ra tɔ̃ɔ bakaru garu ko. 4 Ye
ben guro guro be kpuro ba tunuma, yera Lefiba ba Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te sua,
5 ka win kuu bekurugii te, ka sere sãarun dendi yãa ni nu wãa te sɔɔ kpuro. Yãku kowobu
ka Lefibara ba ye kpuro suama. 6 Sina boko Salomɔɔ ka Isireliba kpuro be ba mɛnnɛ mi,

ba na ba yɔ̃ra Yinni Gusunɔn woodan kpakoro ten wuswaaɔ. Ma ba yãanu ka kɛtɛ dabinu
go ba ka yãkunu kua. Sabe ni ba go mi, nu ɲ garirɔ.
7 Ma yãku kowobu ba ka Yinni Gusunɔn woodan kpakoro te da ten ayerɔ dii te ta dɛɛre
gem gem sɔɔ. Ba tu yiwa wɔllun kɔ̃sobun weenasibu yirun kasin kɔkɔrɔ. 8 Kɔ̃so be, ba kasa
dɛriewa ba woodan kpakoro te ka ten nɛnutii wukiri. 9 Ba koo kpĩ bu nɛnutii yi wa yi tere
saa dii te ta dɛɛre gem gem kɔnnɔn di. Domi ba yi kuawa yi dɛ̃u. Adama ba ɲ kpɛ̃ bu yi
wa saa tɔɔn di. Miya kpakoro te, ta wãa sere ka gisɔn gisɔ. 10 Gãanu sari kpakoro te sɔɔ,
ma n kun mɔ wooda wɔkurun kpee bɛsi yiru ye Mɔwisi u doke mi. Yinni Gusunɔwa u nùn
yi wɛ̃ Horɛbun guurɔ sanam mɛ u ka Isireliba arukawani bɔkua ye ba yarima Egibitin di.
11 Yãku kowobu ba tii dɛɛrasia. Adama ba ɲ kue nge mɛ wooda ya nɛɛ bu ko wuuru
ka wuuru. Ma be kpuro ba yara sãa yee ten min di. 12 Ma Lefiba kpuro be ba sãa wom
kowobu, Asafu ka Hemani ka Yedutum ka ben bibu ka begibu kpuro ba yabenu sebua ni
ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ba ka yɔ̃ yãku yerun sɔ̃ɔ yari yeru gia ba sɛkɛtirɛnu nɛni ka guunu
ka mɔrɔkunu. Ma yãku kowobu wunaa teeru ba wãa ben bɔkuɔ ba kɔbi soomɔ. 13 Be ba
kɔbi soomɔ ka be ba womusu mɔ̀ ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ̀, i Yinni Gusunɔ siaro,
domi u sãawa tɔn geo, win durom mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Ye ba mɔ̀ mɛ, saa yera guru wii wurora Yinni Gusunɔn sãa yee te wukiri. 14 Ma yãku
kowobu ba kpana bu yɔ̃ra bu ben sɔmburu ko guru wii ten sɔ̃. Domi Yinni Gusunɔn yiikon
girima ya dii te yiba.

6

1 Yera Salomɔɔ u nɔɔgiru sua u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a bwisika a n wãa guru wii sinumgiru sɔɔ.
2 Adama nɛ, na nun wãa yee geeru bania
mi kaa n wãa sere ka baadommaɔ.

Gari yi Salomɔɔ

u Isireliba sɔ̃ɔwa

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:14-21)

3 Yera sina boko Salomɔɔ u sĩira Isireliba kpuron mi gia, mi ba yɔ̃. Ma u bu domaru kua.
4 U gerua u nɛɛ, na Gusunɔ Isireliban Yinni siara. Domi u win nɔɔ mwɛɛru yibia te u Dafidi
nɛn tundo kua u nɛɛ, 5 saa mìn di u win tɔmbu Isireliba yarama Egibitin di, u ɲ wuu gagu
gɔsa ben wusu gasu sɔɔ bu ka diru bani mi ba koo nùn sã. U ɲ maa goo gɔsa u n ka sãa win
tɔmbun kparo. 6 Adama Yerusalɛmuwa u gɔsa bu ka nùn sãa yeru bania mi. Mɛya u maa
Dafidi gɔsa u n ka sãa ben kparo. 7 Nɛn tundo Dafidi wi, u raa gɔ̃ru doke u Gusunɔ bɛsɛn
Yinni diru bania. 8 Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ya wã ye u gɔ̃ru doke u ka nùn
diru bania. 9 Adama n ɲ wi, u koo nùn tu bania. Win bii wi u koo ma, wiya u koo tu bani.
10 Tɛ̃, Yinni Gusunɔ u win nɔɔ mwɛɛ te yibia. Wee nɛ, Salomɔɔ, na sina bɛsɛ Isireliban sina
gɔna wɔllɔ na kua nɛn tundo Dafidin kɔsire. Yen biru, na Gusunɔ bɛsɛn Yinni dii te bania
mi ba ko n da nùn sã. 11 Dii te sɔɔra na win woodan kpakororu wãa yeru kua. Kpee bɛsi
yiruwa yi wãa kpakoro te sɔɔ, yì sɔɔ ba win woodaba yorua be u bɛsɛn baababa wɛ̃.

Salomɔɔn kanaru

(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:22-53)

12 Yera Salomɔɔ u yɔ̃ra Yinni Gusunɔn yãku yerun wuswaaɔ Isireliban nɔni biru, ma u
nɔma yiiya wɔllɔ u kanaru kua. 13 N deema Salomɔɔ u raa turaru garu kua ka sii gandu.
Ma u tu doke sãa yerun yaara yen suunu sɔɔ. Tura ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu nɔɔbu.
Ten yasum maa gɔm soonu nɔɔbu. Ma ten gunum maa sãa gɔm soonu ita. Miya u yɔɔwa
u yiira Isireliba kpuron wuswaaɔ. Ma u nɔma yiiya wɔllɔ u nɛɛ, 14 Gusunɔ, bɛsɛ Isireliban
Yinni, goo maa sari nge wunɛ wɔllɔ ka temɔ. Wunɛn bwãa be ba nun mɛm nɔɔwammɛ ka
gɔ̃ru tia, a ra arukawani ye a ka bu bɔkua yibie, kpa a bu wunɛn wɔnwɔndu sɔ̃ɔsi. 15 Wee
a wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te a wunɛn bɔ̃ɔ Dafidi nɛn tundo kua. Ye a nùn sɔ̃ɔwa kpuro,
a ye kua gisɔ ka wunɛn dam. 16 Yen sɔ̃, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a nɔɔ mwɛɛ te yibio te a nùn
kua mi. A nɛɛ, u ɲ kɔsire biamɔ win bibun bweseru sɔɔ wi u koo win bandu di, bii be, bà n

tii nɛni dee dee ben wãaru sɔɔ, ma ba nun mɛm nɔɔwammɛ nge mɛ wi, Dafidi u kua. [17] Ǹ
n mɛn na, Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a de wunɛn gari yi a nùn sɔ̃ɔwa mi kpuro yi koora.
[18] Adama kaa sere kpĩ a sina tem mɛ sɔɔ ka gem? Domi wɔlla kun nun tura. Kaa sere
gere dii te na nun bania mini? [19] Ka mɛ, Gusunɔ nɛn Yinni, a nɛn gere swaa dakio, kpa a
nɛn kanaru nɔ te na mɔ̀ gisɔ. [20] A de wunɛn nɔni yi n wãa dii te sɔɔ wɔ̃kuru ka sɔ̃ɔ sɔɔ. A
nɛn kanaru swaa dakio te na mɔ̀ yam mini. Domi miya a nɛɛ, kaa tii sɔ̃ɔsi. [21] Nɛ ka wunɛn
tɔmbu, sà n mɛnna yam mini, sa kanaru mɔ̀, a sun swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa kpa
a sun suuru kua.
[22] Goo ù n win winsim torari, ma ba yɛ̃ro tilasi kua u ka na mini u bɔ̃re yãku yerɔ, [23] na
nun kanamɔ a yɛ̃ro swaa dakio wɔllun di kpa a bu siria. A tɔn kɔ̃so nùn win kɔ̃sa kɔsieyo,
kpa a maa gemgii nùn win gem wɛ̃.
[24] Yibɛrɛba bà n wunɛn tɔmbu Isireliba kamia yèn sɔ̃ ba nun torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia ba
na ba nun suuru kanamɔ dii teni sɔɔ, [25] a bu swaa dakio saa wɔllun di, kpa a bu ben durum
suuru kua. Kpa a de be ba yoru mwɛɛra bu wurama tem mɛ sɔɔ mɛ a raa ben baababa wɛ̃.
[26] À n dera gura ya yɔ̃ra yèn sɔ̃ ba nun torari, ma ba gɔ̃ru gɔsia yèn sɔ̃ a bu sekuru doke,
ma ba mɛɛrima yam mini ba nun sãamɔ ba kanaru mɔ̀, [27] a bu swaa dakio saa wɔllun di,
kpa a bu ben durum suuru kua. A bu swaa gea sɔ̃ɔsio yè sɔɔ ba koo sĩ, kpa a de gura yu nɛ
tem mɛ sɔɔ, mɛ bɛsɛ wunɛn tɔmbu sa tubi di mi.
[28] Gɔ̃ɔru tà n dua tem mɛ sɔɔ, ǹ kun mɛ kɛ̃si kɛ̃si bararu, ǹ kun mɛ dĩanun gɔɔ, ǹ kun
mɛ twee, ǹ kun mɛ kɔkɔnu ganu ni nu ra dĩanu sanku, ǹ kun mɛ yibɛrɛba bà n tem mɛn
wusu tarusi, ǹ kun mɛ bara bwese bweseka yà n wunɛn tɔmbu deema, ǹ kun mɛ wahala
gaa, [29] bà n seewa ba kanaru mɔ̀ ma ben baawure u win toraru wura win gɔ̃ruɔ, ma u win
nɔma suema dii tenin bera gia, [30] a bu swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa kpa a bu suuru
kua a baawure kua nge mɛ u sãa. Domi wunɛ turowa a tɔnun gɔ̃ru yɛ̃. [31] Kpa bu nun nasia
ba n sĩimɔ wunɛn swɛɛ sɔɔ ben wãaru kpuro sɔɔ tem mɛ sɔɔ, mɛ a ben baababa wɛ̃.
[32] Tɔn tuko goo ù n na u ka nun sã yèn sɔ̃ u nua wunɛn yĩsira kpã, ma a dam bakam mɔ,
ma yɛ̃ro u kanaru mɔ̀ dii te sɔɔ, [33] a nùn swaa dakio saa wɔllun di mi a wãa, kpa a nùn
kua ye u nun bikiamɔ. Kpa handunian tɔmbu kpuro bu nun gia, kpa bu nun nasia nge mɛ
wunɛn tɔmbu Isireliba ba nun nasie, kpa ba n yɛ̃ ma wuna ba ra sã dii te sɔɔ, te na bana
mini.
[34] À n wunɛn tɔmbu Isireliba wooda wɛ̃ bu da bu ben yibɛrɛba tabu wɔri, ma ba kanaru
koosima wunɛn mi, ba mɛɛrima wunɛn gee a gɔsa, ka dii te na nun banian bera gia, [35] a
ben kanaru swaa dakio wɔllun di kpa a bu kua dee dee.
[36] Bà n daa maa nun torari domi goo sari wi u ku ra tore, ma wunɛn mɔru ya seewa, a
bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia, ma ba bu mwɛɛra ba ka da ba yoru dimɔ turukuɔ ǹ kun mɛ mi
n toma, [37-38] bà n bwisika tem mi ba yoru dimɔ mi ma ba gɔ̃ru gɔsia mam mam ba nun tii
wɛ̃, ma ba tem mɛni mɛɛrima mɛ a ben baaba wɛ̃, ka wuu geni ge a gɔsa ka sãa yee te na
nun bania mini, bà n kanaru mɔ̀ ba mɔ̀, ba nun torari, ba durum kua, [39] a bu swaa dakio
saa wɔllun di mi a wãa kpa a bu kua dee dee, kpa a bu ben toranu kpuron suuru kua. [40] Tɛ̃,
Gusunɔ nɛn Yinni, a de a nɔni wukia kpa a swaa daki kana te na mɔ̀.
[41] Yinni Gusunɔ,
a seewo a na mi a ra wɛ̃re,
wunɛ ka wunɛn woodan kpakororu,
mi wunɛn dam mu ra sɔ̃ɔsire.
A de wunɛn yãku kowobu ba n faaba mɔ.
Kpa be ba nun mɛm nɔɔwammɛ
ba n nuku dobu mɔ̀ doo nɔɔru sɔ.
[42] Yinni Gusunɔ,
a ku wi a gɔsa biru kisi.
A wunɛn durom yaayo
mɛ a Dafidi wunɛn sɔm kowo kua.

Sãa yee ten wukiabu
(I maa mɛɛrio Sinambu I, 8:62-66)

7

[1] Sanam mɛ Salomɔɔ u kanaru kua u kpa, yera dɔ̃ɔ u sarama wɔllun di u yãku dɔ̃ɔ mwaararugii ni ka yãku ni nu tie mwa. Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te wukiri. [2] Yãku kowobu ba ɲ̀ kpĩa bu du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, domi win yiikon girima ya yiba ten mi. [3] Ye Isireliba kpuro ba dɔ̃ɔ wi ka Yinni Gusunɔn yiikon girima ye wa ya sarama ya wãa sãa yee ten wɔllɔ, yera ba yiira ba siriru tem girari turarun wɔllɔ te ba kua ka kpenu. Ma ba Yinni Gusunɔ siaramɔ ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u sãawa tɔn geo. Win durom mu ra n wãawa sere ka baadommaɔ.

[4] Isireliba kpuro ka sina boko ba yãkunu kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. [5] Yen dɔma te, Salomɔɔ u naa kinɛnu nɔrɔbun suba yɛnda yiru (22.000) go ka yãanu nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000). Nge mɛya ba ka sãa yee te wukia. [6] Yãku kowobu ba yɔ̃ ben ayenɔ, ma Lefiba ba dwee yãnu soomɔ, ni sina boko Dafidi u dera ba kua bu ka Yinni Gusunɔ sã. N deema u raa bu yiire bu womu geni ko bu nɛɛ, Gusunɔn durom mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ. Ma yãku kowobu ba kɔbi soomɔ Isireliba kpuron wuswaaɔ mi ba yɔ̃. [7] Salomɔɔ u sãa yee ten yaaran suunu dɛɛrasia ye ya wãa sãa yee ten tii tiin wuswaaɔ. Domi miya u yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ka siarabun yãkunu kua yèn sɔ̃ yãku yee te ba kua ka sii gandu ten ayera kun tura bu ka yãku ni kpuro ko mi.

[8] Salomɔɔ ka Isireliba kpuro ba tɔ̃ɔ baka te diwa sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Ma tɔn dabiru ta na saa Hamatin tem kpuron di, n ka girari Egibitin daaru gian di. [9] Sɔ̃ɔ nɔɔba itase, ba maa mɛnna be kpuro ba yãku yee te dɛɛrasia ba yi nɛnɛm. Ba ye kuawa sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. Yen biruwa ba maa tɔ̃ɔ bakarun tii di sere sɔ̃ɔ nɔɔba yiru. [10] Wɔ̃ɔn suru nɔɔba yirusen sɔ̃ɔ yɛnda itase sɔɔra Salomɔɔ u dera tɔmba wura ben yɛnusɔ. Ma ba nuku dobu mɔ̀ durom mɛ Gusunɔ u Dafidi ka Salomɔɔ ka sere win tɔmbu Isireliba kuan sɔ̃.

Yinni Gusunɔ

*u kp*am Salomɔɔ kure
(*I m*aa mɛɛrio 1:7-12, Sinambu I, 9:1-9)

[11] Sanam mɛ Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka win tiin sina kpaaru bana u kpa, ma ye kpuro ya koora, ye u gɔ̃ru doke u ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sere maa win tiin sina kpaarɔ, [12] yera Yinni Gusunɔ u nùn kure wɔ̃kuru. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na wunɛn kanaru nua. Na yam mi gɔsa. Miya ba ko n da man yãkunu kue. [13] Nà n wɔllu kɛnua, ma gura kun maa nɛmɔ, ɲ̀ kun mɛ na dera twee yi tem mɛ wukiri yi mɛn dĩanu di, ɲ̀ kun mɛ nà n mɛn tɔmbu kɛ̃si kɛ̃si baranu sure, [14] saa ye sɔɔ, bɛɛ be i sãa nɛn tɔmbu, i nɛn yĩsiru sɔɔwa, ma i tii kawa i bɛɛn daa kɔ̃sa deri, ma i man soka, kon bɛɛ wurari wɔllun di kpa n bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua, kpa n bɛɛn tem arumani wesia. [15] Saa ye sɔɔ, kon bɛɛ mɛɛri kpa n kana ni i man koosima sãa yeru mini swaa daki. [16] Tɛ̃, na tu gɔsa na yi nɛnɛm nɛn sɔ̃, ta n ka nɛn yĩsiru sɔɔwa. Ten miya nɛn nɔni ka nɛn gɔ̃ru kpuro ko n woo. [17] Wunɛ maa Salomɔɔ, à n sĩimɔ nge mɛ wunɛn tundo Dafidi u sĩa, ma a mɔ̀ ye na nun yiire kpuro, ma a nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ, [18] kon wunɛn bandun dam sire nge mɛ na wunɛn tundo Dafidi nɔɔ mwɛɛru kua na nɛɛ, u ɲ̀ kɔsire biamɔ wi u koo bandu di Isireliɔ. [19] Adama ì n gɔsira i nɛn woodaba deri be na bɛɛ wɛ̃, ma i maa da i bũnu sãwa, [20] kon bɛɛ wunawa nɛn tem di mɛ na bɛɛ wɛ̃. Kpa n dii te yina te na gɔsa na yi nɛnɛm nɛn yĩsirun sɔ̃ mi. Kpa n de bwesenu kpuro nu tu yɛ̃ɛ. [21] Be ba raa ten kpãaru yɛ̃ yellu, bà n sarɔ mi, biti koo bu mwa kpa bu bikia bu nɛɛ, mban sɔ̃na Yinni Gusunɔ u wuu geni ka dii teni kua mɛ. [22] Kpa bu wisi bu nɛɛ, ba Gusunɔ ben baababan Yinni deriwa, wi, wi u bu yarama Egibitin di ma ba da ba bũnu yiirammɛ ba sãamɔ. Yen sɔ̃na u dera wahala yeni kpuro ya bu deema.

*Ye S*alomɔɔ u maa kua
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 9:10-28)

8

[1] Wɔ̃ɔ yɛndun baa sɔɔra Salomɔɔ u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka sere maa win tiin sina kpaaru bana u kpa. [2] U maa wuu si Huramu u nùn kã sɔnwa. Ma u dera Isireliba ba sina mi.

[3] Salomɔɔ u Hamati wɔri ye ya wãa Soban bera gia, ma u ye mwa. [4] U tem mi gãanu ku
ra kpin wuu ge ba mɔ̀ Tadimɔri bana ka sere maa Hamatin wuu sìn mi ba ko n da win
dĩanu bere. [5] U Bɛti Horoni ye ya wãa gunguru wɔllɔ ka ye ya wãa wɔwaɔ bana. Wuu si,
su gbãranu ka gamboba mɔ, ka maa yen sɛ̃retinu. [6] U maa wuu ge ba mɔ̀ Balati bana ka
wuu sìn mi u ko n da win dĩanu bere. Ma u sin gasu sɔɔ win tabu kɛkɛ yi dumi gawe berua
ka maasɔbu. Ye Salomɔɔn gõru ga kĩ, yera u bana Yerusalɛmuɔ ka Libaniɔ, ka sere wuu si
u mɔ sɔɔ.
[7] Tɔn be ba tie Hɛtiba sɔɔ, ka Amɔreba sɔɔ, ka Feresiba sɔɔ, ka Hefiba sɔɔ, ka Yebusiba
sɔɔ, be, be ba ǹ sãa Isireliba, [8] ben bibun bwese te ta seewa ben biru, tera Salomɔɔ u yoo
sɔma koosia sere ka gisɔn gisɔ. [9] Salomɔɔ u ǹ Isireliban goo yoo sɔmburu koosie. Be,
ba sãawa win tabu kowobu ka wirugibu, ka tabu sinambu, ka tabu kɛkɛ yi dumi gawen
kparobu. [10] Wirugii be Salomɔɔ u gɔsa bu ka win tɔmbu kpara sɔmbu te sɔɔ, ben geera
sãawa goobu ka weeraakuru (250).
[11] Salomɔɔ u dera win kurɔ wi u sãa Egibiti sunɔn bii u yara Dafidin yɛnun di ge u bana.
U nɛɛ, win kurɔ kun sinamɔ Dafidi Isireliban sina bokon yɛnuɔ. Domi mi ba woodan
kpakororu doke, yam mi, mu kuawa mi yam dɛɛram.
[12] Yera Salomɔɔ u yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua yãku yee ten wɔllɔ te u bana Yinni
Gusunɔn sãa yerun wuswaaɔ. [13] U ra yãkunu ko nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua tɔ̃ɔ
baateren sɔ̃, ka suru kpaon sɔ̃, ka tɔ̃ɔ wɛ̃ɛrarugiru sɔɔ ka tɔ̃ɔ bakanu ita yenin sɔ̃ ni ba ra
ko wɔ̃ɔ tia sɔɔ. Niya pɛ̃ɛ ye ba ku ra seeyatia doken tɔ̃ɔ bakaru, ka duurubun tɔ̃ɔ bakaru,
ka sere maa Kunun tɔ̃ɔ bakaru. [14] U yãku kowobu yi wuu wuuka nge mɛ win tundo Dafidi
u raa kua. Yãku kowo ben baawure ka win sɔmburu. Lefiba ka maa ben sɔmburu. Bera ba
ra n Yinni Gusunɔ siaramɔ tɔ̃ɔ baatere kpa bu maa yãku kowobu somi ben sɔma sɔɔ. Ma
ba kɔnnɔsun kɔ̃sobu yi yi wuu wuuka. [15] Ba ǹ sina bokon wooda sare ye u yi yãku kowobu
ka Lefiban sɔ̃ ka sere maa arumani beru yerun sɔ̃.
[16] Nge mɛya ba ka sãa yee ten sɔmbu te kpuro kpara saa ten torubun di sere ba da ba
ka tu wiru go. Nge mɛya ba ka dii te bana ba kpa.
[17] Yen biru Salomɔɔ u da Ɛsioni Gebɛɛɔ ka Elɔtuɔ. Wuu si, su wãawa nim wɔ̃kun bɔkuɔ
Edɔmun temɔ. [18] Huramu u dera win sɔm kowo be ba nim yɛ̃ ba ka Salomɔɔ goo nimkusu
daawa. Ma ba da Ofiriɔ ka Salomɔɔn sɔm kowobu sannu. Min diya ba ka sina boko
Salomɔɔ wuran tɔnnu wɔkura ita naawa.

*Seb*an sunɔ tɔn kurɔ

*u S*alomɔɔ mɛɛrim da
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 10:1-13)

9

[1] Saa yè sɔɔ Seban sunɔ tɔn kurɔ u nua ma Yinni Gusunɔ u dera Salomɔɔ u yĩsiru
yara, yera u da u ka Salomɔɔn bwisi yin saka mɛɛri kpa u nùn gãa dabinu bikia. U tura
Yerusalɛmuɔ, ka win sina bwãa dabinu be ba nùn swĩi, ka yooyoo si su turare ka wura
dabinu sɔɔwa, ka kpee gobiginu. Ye u tura Salomɔɔn mi, ma u gerua kpuro ye ya wãa win
gõruɔ. [2] Ma Salomɔɔ u nùn wisa kpuro ye u bikia. Yen gaa kun nùn wisibu sɛ̃sie. [3] Ye kurɔ
wi, u Salomɔɔn bwisi yi kpuro wa, ka dii te u bana [4] ka dĩa ni u ra di, ka win bwãabun wãa
yeru, ka win sɔm kowobun yãa ni ba ra doke bu ka nùn nɔɔri, ka sere be ba ra nùn tam
dokeye nɔraɔginu, ka yãku ni u ra ko diru mi u ra Yinni Gusunɔ sã, [5] ye kpuro ya nùn biti
mwa sere u wom mwɛ. Ma u sina boko Salomɔɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wunɛn dam ka wunɛn bwisin
baaru ye na nua saa nɛn tem di, ye kpuro geema. [6] Adama na ǹ daa gari yi naanɛ kue sere
na ka tunuma mini. Wee nɛn nɔni yi ye kpuro wa. Ka gem, ye na wa mini, ba ǹ daa man
yen bɔnu sɔ̃ɔwa. Wunɛn bwisi ka wunɛn dukia ya kpã n kere nge mɛ wunɛn yĩsira yara.
[7] Doo nɔɔrugiba wunɛn tɔmbu ka wunɛn sɔm kowo be ba nun nɔɔrimɔ saa baayere. Ma
ba wunɛn bwisi yin gari swaa daki. [8] Na Gusunɔ wunɛn Yinni siara wi u nun durom kua u
nun swĩi Isireliban sina gɔna wɔllɔ. U bu kĩwa sere ka baadommaɔ. Yen sɔ̃na u nun kua
ben sunɔ a n da ka bu sirie dee dee.

9 Ma u sina boko wura kã tɔnnu ita ka bɔnu, ka maa turare ka kpee gobiginu. Salomɔɔ
kun maa turare waare gam gum di ya n kpãaru nɛ mɛ.
10 Huramun sɔm kowobu ka Salomɔɔgii be ba ka wura naamɔ Ofirin di, beya ba maa ka
dãa gea ye ba mɔ̀ santali ka kpee gobiginu naamɔ. 11 Ma sina boko u ka dãa ye yɔɔtii kua
sãa yerɔ ka sere maa win tiin dirɔ. Dãa yera u maa ka wom kowobun mɔrɔkunu ka ben
guunu kua. Dãa yen bwesera kun saara mɔ. Mɛya ba ǹ maa yen bweseru waare Yudan
temɔ.
12 Salomɔɔ u sunɔ tɔn kurɔ wi wɛ̃ kpuro ye u bikia. U nùn kɛ̃ru kãwa n kere ye u ka na.
Yen biru, ma kurɔ wi, u gɔsira u wura win temɔ ka win bwãabu.

Salomɔɔn dukia
(*I maa* mɛɛrio Sinambu I, 10:14-29)

13 Wura ye Salomɔɔ u ra wa wõɔ ka wõɔ ya sãawa tɔnnu yɛndu. 14 Ye baasi, u ra maa
wura ka sii geesu mwɛ tenkuban mi ka maa sinam be u ka arukawani bɔkuan mi, ka sere
maa win tem beri berikan wirugibun mi.
15-16 U dera ba tɛrɛ bakanu goobu (200) ka tɛrɛ piiminu gooba wunɔbu (300) kua ka wura.
Tɛrɛ baka nin teerun bunum mu sãawa kilo nɔɔba tia. Ma piimii nin teerun bunum mu
maa sãa kilo ita. Ma u tɛrɛ ni doke diru garu sɔɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sõɔ, win sina
kpaarɔ.
17 Yera u maa sina kitaru kua ka suunu donnu, ma u tu wura gean tii pote. 18 Sina kita
te, ta yɔɔtia mɔwa naa dabusanu nɔɔba tia. Ma ba ten naa sɔnditia kua ka wura. Ma ta
nɔm sɔnditia mɔ yɛ̃si yɛ̃sika. Yen baayeren bɔkuɔra ba gbee sunɔn weenasia kua ya yõ, tia
nɔm dwarɔ, tia maa nɔm geuɔ. 19 Ma ba maa gbee sinan sin weenasisu kua wɔkura yiru ba
doke tia tia yɔɔtia yen naa dabusaru baateren yɛ̃si yɛ̃sikaɔ. Nɔɔba tia ya wãa nɔm dwarɔ,
nɔɔba tia maa wãa nɔm geuɔ. Sunɔ goo maa sari wi ba maa kita ten bweseru kuare.
20 Salomɔɔn nɔri kpuro yi sãawa wura gea ka sere maa win gbɛ̃a ye u ra ka di win sina
kpaarɔ te ba sokumɔ Libanin dãa sõɔ. Gãanu ganu sari mi ni ba kua ka sii geesu, domi win
waati ye sɔɔ, ba ǹ sii geesu garisi gãanu. 21 Yèn sõ Huramun sɔm kowobu ba ka Salomɔɔn
goo nimkusu tenkuru mɔ̀ su ra n naamɔ wõɔ ita ka wõɔ ita saa tontonden di, su n wuraba
ka sii geesu sɔɔwa ka suunu donnu, ka wɔnnu ka gunɔ burasu.
22 Salomɔɔ u sinam be ba wãa dunia sɔɔ kpuro bwisi ka dukia kere. 23 Sinambu kpuro ba
ra n kasuwa bu win gari nɔ win bwisi yi Yinni Gusunɔ u nùn kãn sõ. 24 Wõɔ baagere, ben
baawure u ra ka nùn kɛ̃ru naawɛwa. Gabu sii geesu, gabu wura, gabu yabenu, gabu tabu
yãnu, gabu turare, gabu maa dumi ka kɛtɛkunu.
25 Ma Salomɔɔ u tabu kɛkɛba kasu yi dumi gawe ka maasɔbu. U dum gõnu kua nɔrɔbun
suba nnɛ (4.000). Maasɔ be, ba maa sãa nɔrɔbun suba wɔkura yiru (12.000). Ma u bu yi
yi wuu marosɔ, mi win tabu kɛkɛba ba wãa ka sere maa Yerusalɛmuɔ mi win tii u wãa.
26 Sinam be ba wãa saa daa te ba mɔ̀ Efaratin di sere n ka girari Filisitiban temɔ, n ka da
Egibitin daarɔ, Salomɔɔwa u be kpuro mɔ. 27 Ma u dera sii geesu koora Yerusalɛmu mi
nge kpenu. Mɛya u maa dera dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru ya dabia nge yakasun dãa ye ba
mɔ̀ sikamɔre ye ya ra n wãa Sefalan wɔwaɔ. 28 Salomɔɔ u tenkuba mɔ be ba ra nùn dumi
dwem daawe Egibitiɔ ka sere maa tem baamaɔ.

Salomɔɔn gɔɔ
(*I maa* mɛɛrio Sinambu I, 11:41-43)

29 Salomɔɔn kookoo si u kua, gbiikisu ka dãakisu, si kpuron garin sukum yorua Gusunɔn
sɔmɔ Natanin tireru sɔɔ, ka Gusunɔn sɔmɔ Akiya, Silogiin tireru sɔɔ, ka sere maa Gusunɔn
sɔmɔ Yedon kãsinun tireru sɔɔ. Yedo wiya u Yeroboamu, Nɛbatin bii, Isireliban sina
bokon wãarun faagi yorua. 30 Salomɔɔ u bandu diwa wõɔ weeru Isireliba kpuron wɔllɔ
Yerusalɛmuɔ. 31 Yen biruwa u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win tundo Dafidin wuuɔ. Ma
win bii Roboamu u bandu kɔsire kua.

YUDAN SINAMBUN GARI

Isireliban banda

*b*ɔnu kua yiru
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 12:1-15)

10

[1] Roboamu u da Sikɛmuɔ. Domi Isireliba kpurowa ba da mi bu ka nùn ko sunɔ. [2] N deema
Yeroboamu, Nɛbatin bii, u raa kpikiru sua Salomɔɔn sõ u da u wãa Egibitiɔ. Sanam mɛ u
nua Roboamu u bandu di, yera u gɔsirama Egibiti min di. [3] Yera ba nùn sɔmɔ gɔria ba nɛɛ,
u na. Ye u tunuma, yera wi ka Isireliban bwese kɛri wɔkuru ba mɛnna ba da ba Roboamu
sõɔwa ba nɛɛ, [4] wunɛn tundo u sun yoo sɔma koosia, ma ya sun buniɛ nge kɛtɛn sugu.
Adama wunɛ a sun tu kawo kpa su nun swĩi.

[5] Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, i gina doo. Ǹ n kua sõɔ ita kpa i wurama.

Ma tɔn be, ba doona. [6] Yera Roboamu u Isireliban bukurobu mɛnna win mi, be ba ra
raa win tundo Salomɔɔ bwisi kẽ. Ma u bu bikia u nɛɛ, bwisi yirà i man kẽmɔ n tɔn be sõ.

[7] Ma ba nùn wisa ba nɛɛ, à n wura saa gisɔn di, a tɔn be nɔɔri kpa a ko ye ba nun bikia,
kpa a bu wisi ka kĩru, ba ko n sãawa wunɛn tɔmbu sere ka baadommaɔ.

[8] Adama Roboamu wi, u ǹ bukuro ben gari wure. Win saarasi ka be u biru di sannu,
bera u bwisi bikia. [9] U bu sõɔwa u nɛɛ, bwisi yirà i man kẽmɔ n ka tɔn be wisi be ba nɛɛ, n
bu yoo sɔma kawo ye nɛn tundo u raa bu koosia.

[10] Yera ba nùn wisa ba nɛɛ, a bu sõɔwɔ a nɛɛ, wunɛn niki bii piibu ga wunɛn tundon pɔra
bɔɔrum kere. [11] Wunɛn tundo u raa bu yoo sɔma koosia. Mɛya kaa maa tu sosi. Wunɛn
tundo u raa bu sɛɛyasia ka yii sɛnnu. Mɛya kaa maa bu sɛɛyasia ka som kpaki.

[12] Yera Yeroboamu ka tɔn be kpuro ba na Roboamun mi sõɔ itase te, nge mɛ u raa gerua.
[13] Roboamu u tɔn be wisa ka dam. U ǹ bukuro ben gari yi garisi gãanu. [14] Adama win saarasi
ben bwisiya u ka sɔmburu kua, ma u nɛɛ, nɛn tundo u raa bɛɛ yoo sɔma koosia. Adama
tẽ, nɛgira ta koo kera. U raa bɛɛ sɛɛyasia ka yii sɛnnu. Adama nɛ, som kpakiya kon ka bɛɛ
sɛɛyasia.

[15] Nge mɛya Roboamu u yina u tɔn begii swaa daki, domi Yinni Gusunɔwa u dera n koora
mɛ, kpa win gari yi ka koora yi u raa Yeroboamu, Nɛbatin bii sõɔwa saa Akiya, Silogiin
nɔɔn di.

*Robo*amu

*u ku*a Yudaban sunɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 12:16-25)

[16] Ye Isireliba kpuro ba wa ma sina boko u ǹ ben gere swaa daki, yera ba nùn sõɔwa ba
nɛɛ,
mba n sun mɔɔsinɛ bɛsɛ ka Dafidi, Isain bii.
Sa ǹ maa bɔnu gaa mɔ ka wi.
Bɛsɛ Isireliba i de su gɔsira
su wura bɛsɛn yɛnusɔ.
Wunɛ Roboamu,
a wunɛn bweserun wunanɔ koowo.

Ma Isireli be, ba gɔsira ba wura ben yɛnusɔ. [17] Ma Roboamu u kua Yudaba tɔnan sunɔ.
[18] Saa ye sɔɔra u Hadoramu gɔra Isireliban mi, wi u ra bu kpare bu ka wõɔ gobi mwa. Ma
ba nùn kpenu kasuka ba go. Yera n dera Roboamun tii u win tabu kɛkɛ wɔri fuuku fuuku u
da Yerusalɛmuɔ. [19] Nge mɛya Isireliban bwese kɛri wɔku te, ta ka Dafidin yɛnugibu karana
sere ka gisɔ.

11

[1] Saa yè sɔɔ Roboamu u tunuma Yerusalɛmuɔ, yera u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro
mɛnna, ma u be sɔɔ tabu durɔ damgibu nɔrɔbun suba wunɔbu ka wɛnɛ (180.000) gɔsa bu
da bu Isireliban bwese kɛri wɔku te wɔri kpa bu ban te wɔrama bu nùn wesia. [2] Adama
Gusunɔ u ka win sɔmɔ Semaya gari kua u nɛɛ, [3] a Roboamu, Salomɔɔn bii, Yudaban sunɔ
ka Yudaba ka Bɛnyamɛɛba kpuro sõɔwɔ a nɛɛ, [4] wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,

bu ku raa da bu ka ben mɛro bisibu Isireliba tabu ko. Ben baawure u gɔsiro win yɛnuɔ. Domi yeni ya nawa saa nɛn min di.

Ma ba Yinni Gusunɔn gere wura, ba gɔsira ba wura ben yɛnusɔ.

*Robo*amu

*u wusu gb*ãranu banisi

5 Roboamu u da u sina Yerusalɛmuɔ. Ma u Yudan wusu gbãranu banisi. 6 U Bɛtelehɛmu
bana, ka Etamu ka Tekoa 7 ka Bɛti Suri ka Soko ka Adulamu 8 ka Gati ka Maresa ka Sifu 9 ka
Adoraimu ka Lakisi ka Aseka 10 ka Sorea ka Ayaloni ka Heboroni. Wuu si, su wãawa Yudan
temɔ ka Bɛnyamɛɛn temɔ. Ma u su tãsisia. 11 U su gbãranu toosi, ma u tabu sinambu yi yi
mi. Ma u dia kua mi ba ko n da dĩanu ka gum ka tam bere. 12 U wuu sin baagere sɔɔ tɛrɛnu
ka yaasi yi. Ma u su tãsisia. Ma Yudaba ka Bɛnyamɛɛba ba ka nùn yõra.

*Y*ãku kowobu ka Lefiba

*b*a wura Roboamun mi gia

13 Yãku kowobu ka Lefi be ba wãa Isireliban tem sɔɔ kpuro, ba seewa ben wãa yerun di
ba na Roboamun mi. 14 Lefiba ba ben wãa yenu deri ma ba na Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ yèn
sõ Yeroboamu ka win bibu ba bu yinari bu ben yãku kowo sɔma ko. 15 Yeroboamu u yãku
kowobu yi yi win bwãarokunun sõ, ni u kua nu ka boo kinɛnu ka kɛtɛba weenɛ. 16 Isireli
be ba tie ba Yinni Gusunɔn sãarun kĩru mɔ, ba Lefiba swĩi Yerusalɛmuɔ bu ka Gusunɔ ben
baababan Yinni yãkuru kua. 17 Ma ba Yudan bandun dam sire, ba Roboamu, Salomɔɔn bii
tãsisia wõɔ ita. Wõɔ ita ye sɔɔra ba sĩa Dafidi ka Salomɔɔn yira sɔɔ.

*Robo*amun bweseru

18 Roboamu u Mahalati sua kurɔ. Mahalatin tundon yĩsira Yerimɔti, Dafidin bii. Win
mɛron yĩsira Abihaili, Eliabun bii, Isain debubu. 19 Mahalati wi, u bii tɔn durɔbu mara.
Bera Yeusi ka Semaria ka Sahamu. 20 Mahalatin biru, u Maaka sua kurɔ. Maaka wi, u
sãawa Abusalɔmun bii. Ma u Roboamu Abia ka Atai marua ka maa Sisa ka Selomiti.
21 Roboamu u Maaka kĩ too n kere win kurɔ be ba tie. Domi kurɔbu yɛndu yiru sariwa
u sue yɛnuɔ ma u maa kurɔ tanɔbu mɔ wata tɔɔwɔ. Bii tɔn durɔbu tɛna yiru sariwa u
mara. Bii tɔn kurɔbu maa wata. 22 Roboamu u Abia, Maakan bii yerumaru wẽ. Ma u nùn
kua win maabu ka win wɔnɔbun guro guro. Domi u kĩ u nùn ko sunɔ. 23 Yen biru, u win bii
be ba tie yarinasia ka bwisi. U dera ba da ba wãa Yudaba ka Bɛnyamɛɛn wuu gbãranugisu
sɔɔ. U bu dĩanu wẽ nu kpã. Ma u maa bu kurɔ dabinu sua.

*Egibitin sun*ɔ Sisaki

*u Yud*aba wɔri
*(I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 14:25-28)

12

1 Ye Roboamu u wa ma win banda dam kua, u tãsa, yera u Yinni Gusunɔn woodaba
deri. Ma Isireliba kpuro ba maa win yira swĩi. 2 Roboamun bandun wõɔ nɔɔbuse sɔɔra
Sisaki, Egibitin sunɔ u Yerusalɛmu wɔri. Domi Roboamu ka wigibu ba Yinni Gusunɔ torari.
3 Sisaki wi, u tabu kɛkɛba mɔwa nɔrɔbu ka goobu (1.200), maasɔbu maa nɔrɔbun suba
wata (60.000). Ma u na saa Egibitin di ka tɔn dabi dabinu. Bera Libigibu ka Sukigibu ka
Etiopigibu. 4 Ma u Yudan wuu gbãranugisu mwɛɛra sere n ka girari Yerusalɛmuɔ. 5 Yera
Gusunɔn sɔmɔ Semaya u da u Roboamu deema ka Yudaban tabu sinambu be ba duki sua
sanam mɛ Sisaki u wee. Ma u bu sõɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i nùn
deri. Wee u koo maa bɛɛn tii deri, kpa u bɛɛ bɛri Sisakin nɔmuɔ.

6 Isireliban tabu sinambu ka ben sina bokon tii, ba ben toranu wura ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ
u sãawa gemgii.

7 Ye Yinni Gusunɔ u wa ba tii kawa, yera u Semaya sõɔwa u nɛɛ, wee ba tii kawa. Yen
sõ, na ǹ maa bu kpeerasiamɔ. Na ǹ tɛɛmɔ n ka bu somiru na. Na ǹ derimɔ Sisaki u maa
Yerusalɛmu wɔri nɛn mɔrun sõ. 8 Adama ba koo ko Sisakin yobu kpa bu gia ma nɛn yinniru
ka handunian sinambun yinniru nu ǹ tia.

[9] Sisaki, Egibitin sina boko u da u Yerusalɛmu wɔri ma u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka sina
bokon dirun arumani gura. Ye kpurowa u sua. U maa tɛrɛnu gura ni Salomɔɔ u kua ka
wura. [10] Ma Roboamu u tɛrɛ nin kɔsire kua ka sii gandu. Ma u nu sina kpaarun kɔnnɔn
kõsobun wirugibu nɔmu sɔndia. [11] Mèn nɔɔ sina boko u gesi dɔɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ,
kɔnnɔ kõso be, ba ra nɛwa bu nu sua. Yen biru, kpa bu maa ka nu wura bu yi ben dirɔ.
[12] Mɔru ye Yinni Gusunɔ u raa ka Roboamu sãa ya sure yèn sõ u tii kawa. Ma u ɲ̀ dere
bu nùn kam koosia mam mam. Ma u dera gãa geenu tiara Yudaɔ.

*Robo*amun bandun kpeeru
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 14:21-24,29-31)

[13] Roboamu u mɔwa wõɔ weeru ka tia sanam mɛ u bandu di Yerusalɛmuɔ. Ma u win
bandun dam sire. U kuawa wõɔ wɔkura nɔɔbu ka yiru bandu sɔɔ Yerusalɛmu mi. N deema
wuu gera Yinni Gusunɔ u gɔsa Isireliba kpuron sõ ga n ka win yĩsiru sɔɔwa. Roboamu win
mɛron yĩsira Naama, wi u sãa Amɔni. [14] Kõsa u kua, domi u ɲ̀ Yinni Gusunɔ kasu ka win
gõru kpuro.
[15] Roboamun kookoo si u kua, gbiikisu ka dãakisu, ye kpuron gari yi yorua Gusunɔn
sɔmɔbu Semaya ka Idon tirenu sɔɔ. Tire ni sɔɔra ba ben yĩsa yorua nge mɛ ba ka swĩinɛ.
Roboamu ka Yeroboamu ba ra n tabu mɔ̀wa baadomma. [16] Roboamu u kpuna u gu, ma ba
nùn sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ. Ma win bii Abia u bandu kɔsire kua.

*Abi*a u bandu di Yudaɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 15:1-8)

13

[1] Yeroboamun bandun wõɔ wɔkura nɔɔbu ka itase sɔɔra Abia u bandu di Yudaɔ. [2] U
bandu diwa wõɔ ita Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Maaka, Uriɛli, Gibeagiin bii.
Abia ka Yeroboamu ba tabu kuawa ben wãaru kpuro sɔɔ. [3] Abia u tabu kowo damgibu
sua nɔrɔbun suba nɛɛru (400.000) u ka Yeroboamu wɔri. Ma Yeroboamu u maa tabu
durɔ damgibu sua nɔrɔbun suba nɛnɛ (800.000) u bu sure. [4] Yera Abia u seewa u nɔɔgiru
sua saa guu te ba mɔ̀ Semaraimun di. Guu te, ta sãawa Efaraimun guurun bee tia. U
nɛɛ, Yeroboamu, wunɛ ka Isireliba, i man swaa dakio i nɔ. [5] I ɲ̀ yẽ ma Dafidi ka win
bibun bwesera Gusunɔ Isireliban Yinni u bandu wẽ Isireliba kpuro sɔɔ? U maa nɛɛ, u ɲ̀
arukawani ye kusiamɔ. [6] Adama Yeroboamu, Nɛbatin bii, Salomɔɔ, Dafidin biin sɔm kowo
u win yinni seesi. [7] N deema garu koo saribara ba mɛnna ba na wi Yeroboamun mi. Ma
ba Roboamu kamia. Roboamu u sãawa aluwaasi. U ku ra gãanu ko ka toro sindu. Ma u
kpana u yõra dim dim ben wuswaaɔ. [8] Tẽ, i tamaa i ko i ka ban te yina te Yinni Gusunɔ u
Dafidin bibun bweseru nɔɔ mwɛɛru kua. Geema i dabi too. Ma i kɛtɛn bwãarokunu mɔ ni
Yeroboamu u bɛɛ kua ka wura nu n sãa bɛɛn yinnibu. [9] Ma i Yinni Gusunɔn yãku kowobu
Aronin bibu ka sere Lefiba yina. Ma i tii yãku kowo kpaobu kua nge bwese tukunu. Wi
u gesi seewa u ka naa kpɛma ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru na, wiya ba ra ko bwãaroku nin
yãku kowo, ni, ni nu ɲ̀ sãa Gusunɔ. [10] Adama bɛsɛ Yudaba, Gusunɔwa u sãa bɛsɛn Yinni.
Sa ɲ̀ maa nùn deri. Yãku kowobu Aronin bweseru ka Lefiba, bera ba win sɔma mɔ̀. [11] Sa ra
Yinni Gusunɔ tõɔ baateren yãku dõɔ mwaararuginu kue bururu ka yoka. Sa ra nùn turare
dõɔ dokeye kpa su nùn pẽɛ yiiya tabulu dɛɛra yen wɔllɔ. Mɛya sa ra maa fitilanu sõre yoka
baayere dabu wuraguu gen wɔllɔ. Bɛsɛ, sa nùn mɛm nɔɔwammɛ. Adama bɛɛ i nùn deri.
[12] Mɛya Gusunɔ ka win yãku kowobu ba wãa ka bɛsɛ. Ba sun swaa gbiiye. Mɛya sa kɔbi mɔ
yìn swĩi yi dam mɔ. Sa ko bɛɛ yi swee. Bɛɛ Isireliba, i ku ka Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni
tabu ko. Domi i ɲ̀ kamiamɔ.
[13] Yera Yeroboamu u dera win tɔn be ba kukua Yudaban biruɔ ba yarima ba Yuda be
wɔri. N deema Yeroboamun tabu kowobu gabu ba wãa Yudaban wuswaaɔ. Nge mɛya n
kua ba ka bu suunu doke. [14] Ye Yudaba ba sĩira, yera ba wa ma ba koo tabu kowa biruɔ ka
wuswaaɔ. Ma ba nɔɔgiru sua ba Yinni Gusunɔ somiru kana. Sanam mɛ, yãku kowobu ba
kɔbi soomɔ, [15] yera Yudaba kpuro ba tabun kuuki wura. Ma Yinni Gusunɔ u Yeroboamu
ka wigibu wɔri Abia ka Yudaban wuswaaɔ. [16] Isireliba ba duki yakikira adama Gusunɔ u

bu bɛri Yudaban nɔmaɔ. [17] Ma Abia ka win tɔmbu ba Isireliba kamia. Isireli be sɔɔ, tɔmbu
nɔrɔbun suba nɛɛra wunɔbuwa (500.000) ba wɔruka ba gu. [18] Isireliba ba sekuru wa dɔma
te. Ma Yudaba ba nasara sua. Domi Gusunɔ ben baababan Yinniwa ba tãsa. [19] Abia u
Yeroboamu naa gira, ma u nùn wuu sini mwaari, Betɛli ka yen baru kpaanu ka Yesana ka
yen baru kpaanu ka Eforoni ka yen baru kpaanu.
[20] Yeroboamun dam kpuro mu kpa Abian waati ye sɔɔ. Ma Yinni Gusunɔ u dera u gu.
[21] Yen biru, Abia u win bandun dam sire. U kurɔbu sua wɔkura nnɛ. Ma u bii tɔn durɔbu
yɛnda yiru mara ka bii tɔn kurɔbu wɔkura nɔɔbu ka tia.
[22] Ye Abia u kuan sukum ka ye u gerua, ya yorua Gusunɔn sɔmɔ Idon tireru sɔɔ. [23] Abia u
kpuna u gu, ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ, Dafidin wuuɔ. Ma win bii Asa u bandu
kɔsire kua.

Asa u bandu di Yudaɔ
(*I maa* mɛɛrio Sinambu I, 15:9-11)
Ma bɔri yɛnda dua tem mɛ sɔɔ sere wõɔ wɔkuru.

14

[1] Asa u sĩa dee dee Gusunɔ win Yinnin wuswaaɔ. [2] U bũu yãku yenu ka gungunu ka
bwãarokunu kɔsuka. [3] U Yudaba sõɔwa u nɛɛ, bu Gusunɔ ben baababan Yinni kasuo, kpa
bu win yiirebu ka win woodaba mɛm nɔɔwa. [4] U bwãaroku ka gungunu mi ba ra bũnu sã
kpuro kɔsuka. Ma win banda wãa bɔri yɛndu sɔɔ. [5] U dera ba wuu gbãranugisu seeya. Win
bandu sɔɔ, tabu sari. Bɔri yɛnda ta wãa, domi Yinni Gusunɔ u dera u wɛ̃ra. [6] Asa u maa
Yudaba sõɔwa u nɛɛ, su wuu si sɔmɛ su si gbãranu ka kõsu yenu toosi kpa su sin kɔnnɔsun
gamboba kɔkɔrɔba doke, domi tem mɛ, mu sãawa bɛsɛgim. Mɛya sa Gusunɔ bɛsɛn Yinni
kasu ma u sun wɛ̃rabu wɛ̃ beri berika kpuro.
Ma ba kpĩa ba wuu si sɔnwa.
[7] Asa u tabu kowobu nɔrɔbun suba gooba wunɔbu (300.000) mɔ Yudaba sɔɔ be ba tɛrɛnu
ka yaasi mɔ. Bɛnyamɛɛba sɔɔ maa, tɔmbu nɔrɔbun suba goobu ka wɛnɛ (280.000) be ba
tɛrɛnu nɛni ma ba tɛn toobu yɛ̃. Be kpuro ba sãawa tabu durɔ damgibu. [8] Yera Seraki,
Etiopigii u Yudaba wɔrim wee. Ma u tunuma Maresaɔ ka win tabu kowobu nɔrɔbun suba
nɔrɔbu (1.000.000), ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe gooba wunɔbu (300). [9] Ma Asa u seema u ka
nùn yinna wɔwa ye ba mɔ̀ Sefataɔ, Maresan bɔkuɔ. [10] Ma Asa u Gusunɔ win Yinni kana u
nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wunɛ turowa kaa kpĩ a damgii ǹ kun mɛ dam sarirugii somiru na. Yen
sõ, a na a sun somi. Domi wunɛ sɔɔra sa tãsa. Mɛya ka wunɛn yĩsira sa ka tɔn dabi teni
wɔrim na. Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a ku de tɔnu u nasara wa wunɛn wɔllɔ.
[11] Ma Yinni Gusunɔ u dera Asa ka Yudaba ba Etiopigibu kamia, ba duki yarina Yudaban
wuswaan di. [12] Ma Asa ka wigibu ba bu naa gira sere Geraɔ. Ma Etiopigii be, ba wɔruka
ba gu. Domi Yinni Gusunɔ ka win tabu kowoba ba Etiopigii be kam koosia. Yen dɔma te,
Yudaba ba yãnu gurawa too. [13] Asa ka win tɔmbu ba wuu si su wãa Geraɔ wɔri ba kɔsuka.
Ma ba dukia baka gura. Domi sin tɔmba Yinni Gusunɔn bɛrum kua ba nanda. [14] Ba be
ba yaa sabenu kõsun kuu bekunuginu kasuka. Ma ba yãanu ka yooyoosu mwɛɛra dabi
dabinu. Yen biru, ba gɔsira ba wura Yerusalɛmuɔ.

Asa u bũu sãaru yina
(*I maa* mɛɛrio Sinambu I, 15:12-15)

15

[1] Yinni Gusunɔ u dera win Hunde u Asaria, Odɛdin bii yɔɔwa. [2] Ma u da Asan wuswaaɔ u
nùn sõɔwa u nɛɛ, Asa, wunɛ ka Yudaba, ka Bɛnyamɛɛba, i swaa dakio i nɔ. Yinni Gusunɔ
u wãa ka bɛɛ, ì n ka nùn yõra. Ì n nùn kasu, i ko i nùn wa. Adama ì n nùn deri, u koo maa
bɛɛ deri. [3] N deema saa ye sɔɔ, Isireliba ba Yinni Gusunɔ deri. Ba ǹ yãku kowobu mɔ be ba
koo bu Yinni Gusunɔn woodaba sõɔsi. Mɛya ba ǹ maa Gusunɔn wooda gaa mɔ. [4] Adama
ben nuku sankiranu sɔɔ, ba gɔsirama Gusunɔ ben Yinnin mi ba nùn kasu. Ma u tii bu
sõɔsi. [5] Waati ye sɔɔ, be ba dumɔ ka be ba yarimɔ ba ǹ bɔri yɛndu mɔ. Domi tabu wãawa
tem kpuro sɔɔ. [6] Tabu wãa bwesenu sɔɔ ka wusu sɔɔ. Domi Gusunɔwa u bu wahala dabi

ni suremɔ. 7 Yen sõ tɛ̃, i yõro dim dim, kpa i ku mwia kpana. Domi i ko i bɛɛn kookoosun
are wa i mwa.
8 Ye Asa u Gusunɔn sɔmɔ Asaria, Odɛdin biin gari yi nua, yera u dam wa ma u bũu ni
nu wãa Yudan tem sɔɔ ka Bɛnyamɛɛn tem sɔɔ kpuro kpeerasia ka sere maa ni nu wãa
wuu si ba mwɛɛra sɔɔ Efaraimun guurɔ. Ma u Yinni Gusunɔn yãku yeru seeya te ta ra
n wãa sãa yerun wuswaaɔ. 9 Ma u Yudaba kpuro mɛnna ka Bɛnyamɛɛba ka Efaraimuba
ka Manaseba ka sere Simɛɔba, be, be ba wurama win mi Yudaɔ. Domi Isireliba dabira
ta wurama Yudaɔ yèn sõ ba wa ma Gusunɔ, Asan Yinni u ka nùn wãa. 10 Ma ba mɛnna
Yerusalɛmuɔ wõɔn suru itase sɔɔ. N deema Asan bandun wõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔra mi.
11 Yen tõɔ te, arumani ye ba gura sɔɔ, kɛtɛ nata ka wunɔbu (700) ka yãanu nɔrɔbun suba
nɔɔba yiruwa (7.000) ba ka Yinni Gusunɔ yãkunu kua. 12 Ba nɔɔ mwɛɛru kua ma ba koo
Gusunɔ ben baababan Yinni kasuwa ka ben gõru kpuro, ka ben bwɛ̃ra kpuro. 13 Ben wi u
yina u Gusunɔ Isireliban Yinni kasu, ba koo yɛ̃ro gowa, baa ù n sãan na bukuro ǹ kun mɛ
bii, tɔn durɔ ǹ kun mɛ tɔn kurɔ. 14 Ma ba bõri yi wuramɔ ka dam Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
ma ba nuku dobun kuuki mɔ̀ ba kɔbi ka guunu soosimɔ. 15 Ma Yudaba kpuro ba nuku dobu
kua ben nɔɔ mwɛɛ te ba kuan sõ. Domi ba tu kuawa ka ben gõru kpuro. Ma ba Yinni
Gusunɔ kasu ka ben gõru kpuro. Ma u bu tii sõɔsi, u bu wɛ̃rabu wɛ̃ beri berika.
16 Asa u mam Maaka win mɛro yara bandun di. Domi u bwãaroku kua Asitaaten sõ. Ma
Asa u gu kɔsuka muku muku u dõɔ mɛni wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Sedoroni. 17 Adama Asa u ǹ kpĩa u
gungunu mi ba ra bũnu sã kpuro kpeerasie baa mɛ u tii Gusunɔ wɛ̃ mam mam win wãaru
kpuro sɔɔ. 18 Wi ka win tundo ba sii geesu ka wura ka gãa bwese bweseka yi Yinni Gusunɔn
sõ. Ma u ye kpuro sua u ka da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
19 Ma tabu yõra saa ye sɔɔ, sere n ka kua Asan bandun wõɔ tɛna ka nɔɔbuse sɔɔ.

*As*a u ka Basa,

*Isireli*ban sina boko tabu kua
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 15:16-22)

16

1 Asan bandun wõɔ tɛna ka nɔɔba tiase sɔɔ, yera Basa, Isireliban sina boko u Yudaba
tabu wɔrima. Ma u Rama gbãraru toosi u ka Asan tɔmbu Yudaba yinari bu du bu yari.
2 Yera Asa u sii geesu ka wura yarama Yinni Gusunɔn arumani beru yerun di ka maa sina
bokon arumani beru yerun di. Ma u ka ye kpuro gɔra Sirin sina boko Bɛni Hadadin mi, wi
u wãa Damasiɔ. 3 U nɛɛ, u de bu arukawani bɔke nge mɛ ben baababa ba raa bɔkua. Wee
u nùn sii geesu ka wura mɔrisiammɛ. Yen sõ, u de u win arukawani kusia ye wi ka Basa
Isireliban sina boko ba bɔkua, kpa Basa u wa u wi, Asa deri. 4 Ma Bɛni Hadadi u Asan gari
yi wura. Ma u win tabu sinambu gɔra bu Isireliban wusu wɔri. Ma ba Iyoni wɔri ka Danu
ka Abɛli Maimu ka sere maa Nɛfitalin wuu sìn mi ba ra dĩanu bere. 5 Sanam mɛ Basa u ye
nua, yera u win sɔmburu yõrasia u Raman bana ye deri. 6 Ma Asa u dera Yudaba ba kpenu
ka dãa ye Basa u raa ka Rama banimɔ mi gura. Ma ba ka ye Geba ka Misipa bana.

*As*a u Gusunɔn sɔmɔ Hanani

*piris*ɔm doke

7 Saa ye sɔɔra, Gusunɔn sɔmɔ Hanani u da u Asa Yudaban sina boko deema u nɛɛ, yèn sõ
a wunɛn naanɛ doke Sirin sina boko sɔɔ, n ǹ mɔ Gusunɔ wunɛn Yinni sɔɔ, yen sõ, Sirin sina
bokon tabu kowobu ba koo nun kisirari. 8 Etiopigibu ka Libigibu ba tabu kowo dabi dabinu
mɔ ka tabu kɛkɛ dabi dabinu yi dumi gawe, ka sere maa maasɔbu. Ka mɛ, Yinni Gusunɔ u
nun bu nɔmu bɛria yèn sõ a nùn naanɛ kua. 9 Domi Yinni Gusunɔ u kpuro mɛɛra handunia
ye sɔɔ u ka wa be ba nùn kĩ ka ben gõru kpuro. Adama wunɛ, a gari baka kookoosu kua
gari yi sɔɔ. Yen sõ, saa tɛ̃n di, ba koo ka nun tabu ko.
10 Ma Asa u ka Gusunɔn sɔmɔ wi mɔru kua gem gem. Ma u dera ba nùn pirisɔm doke.
Saa ye sɔɔra u maa Yudaban gabu dam dɔremɔ.

*A*san bandun kpeeru
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 15:23-24)
11 Asan bandun tore ka ten kpeerun gari yi yorua Yudaban sinambu ka Isireliban
sinambun tireru sɔɔ. 12 Asan bandun wɔ̃ɔ weeru tia sarise sɔɔ, u naasu bara sere u nɔni
sɔ̃ɔra. Baa mɛ u barɔ, ka mɛ, u ɲ̀ Yinni Gusunɔ kasu. Timgiba u kasu. 13 Ma Asa u kpuna
u gu win bandun wɔ̃ɔ weeru ka tiase sɔɔ. U da u win baababa deema. 14 Ba nùn sikua siki
ni u dera ba gban teerɔ Dafidin wuuɔ. Bu sere nùn sike, ba nùn kpĩwa kpin yeru garun mi
tè sɔɔ ba turare bwese bweseka mɛnna ye ba kua nge mɛ turare kowobu ba ra ko. Ma ba
nùn ye dɔ̃ɔ dokea gem gem.

17

*Yo*safati u bandu di
1 Asan gɔɔn biru, win bii Yosafatiwa u bandu kɔsire kua. 2 U win bandun dam sire
Isireliban sɔ̃. Ma u tabu kowobu yi yi Yudan wuu gbãranugisu kpuro sɔɔ. Ma u maa
wirugibu yi yi Yudan tem mɛ sɔɔ ka sere maa Efaraimun wusu sɔɔ si win tundo Asa u raa
mwɛɛra. 3 Yinni Gusunɔ u ka Yosafati wãa. Domi u sĩa Dafidi win sikadon yiri gbiikii sɔɔ.
U ɲ̀ bũu wi ba mɔ̀ Baali kasu u sãwa. 4 Gusunɔ win sikadon Yinniwa u kasu. Ma u win
woodaba mɛm nɔɔwa. U ɲ̀ Isireliban yira swĩi. 5 Yinni Gusunɔ u Yosafatin bandu dam
sire. Ma Yudaba kpuro ba ka nùn kɛ̃nu naawammɛ. U dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa. 6 Ma
win gɔ̃ru ga tãsa Yinni Gusunɔ sɔɔ. Ma u dera ba bũnu ka nin sãa yenu kɔsuka Yudaɔ.
7 Win bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔ, yera u win tabu sinam beni gɔsa bu da bu keu sɔ̃ɔsi Yudan
wusu sɔɔ. Bera Bɛni Haili ka Abudiasi ka Sakari ka Nɛtanɛɛli ka Misee. 8 Ma u dera Lefiba
ba bu swĩi. Lefi bera Semaya ka Nɛtania ka Sebadia ka Asaɛli ka Semiramɔtu ka Yonatam
ka Adoniya ka Tobiya ka Tobi Adoniya ka sere yãku kowo beni, Elisama ka Yoramu. 9 Ba
Yinni Gusunɔn woodan tireru nɛni ba ka Yudaban wusu bukianɛ, ba bu wooda yen keu
sɔ̃ɔsimɔ.

*Yo*safatin bandun dam
10 Sinam be ba ka Yudaba sikerenɛ ba bɛrum duura Yinni Gusunɔn sɔ̃. Ba ɲ̀ maa ka
Yosafati tabu kue. 11 Filisitiba ba ka Yosafati kɛ̃nu naawa, ka sere maa wɔ̃ɔ gobi yi ba ra
nùn kɔsie ka sii geesun gobi. Ma Daarububa ba ka nùn yaa sabenu naawa. Niya yãanu
nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka nata ka wunɔbu (7.700) ka bonu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru ka
nata ka wunɔbu.
12 Ma Yosafatin yiiko ya sosimɔ ya dɔɔ. Ma u dii damginu ka maa wusu bana Yudaɔ mi
ba ra dĩanu bere. 13 U sɔm dabi dabinu kua Yudan wusu sɔɔ. Ma u tabu kowo wɔrugɔba
mɔ Yerusalɛmuɔ. 14 Tabu kowo ben geeru wee yɛnu ka yɛnu. Yudaba sɔɔ, be ba sãa
tabu kowobu nɔrɔm nɔrɔm (1.000) wirugibu, be wee. Adina ka win tabu kowo wɔrugɔba
nɔrɔbun suba gooba wunɔbu (300.000). 15 Yen biru, Yokanani ka win tabu kowobu nɔrɔbun
suba goobu ka wɛnɛ (280.000). 16 Ma Amasia, Sikirin bii wi u tii Yinni Gusunɔ wɛ̃ ka kĩru, u
maa tabu kowobu nɔrɔbun suba goobu (200.000) kpare. 17 Bɛnyamɛɛn bweseru sɔɔ, Eliada
tabu kowo wɔrugɔwa u tabu kowobu nɔrɔbun suba goobu (200.000) kpare be ba tɛnnu ka
tɛrɛnu mɔ. 18 Ma Sosabadi u maa tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu ka wɛnɛ (180.000) kpare be
ba tabu yãnu nɛni. 19 Tabu kowo beniwa ba sina bokon sɔma mɔ̀, be ba wãa Yudan wuu
gbãranugisu sɔɔ baasi.

*Yo*safati u ka Akabu

arukawani bɔkua
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 22:1-4)

18

1 Yosafati u dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa. Ma u ka Akabu arukawani bɔkua kurɔ kɛ̃ɛnaa
sɔɔ. 2 Amɛn biru, u da u Akabu deema Samariɔ. Ma Akabu u dera ba ka yãanu ka kɛtɛ dabi
dabinu go Yosafati ka win tɔmbun sɔ̃. Ma Akabu u Yosafati kana bu da bu Ramɔti wɔri ye
ya wãa Galadin temɔ. 3 U nɛɛ, Yosafati, kaa ka man da Ramɔtiɔ, Galadin temɔ?

Ma Yosafati u nùn wisa u nɛɛ, oo. À n sɔɔru kpa, na maa kpawa mi. Wunɛn tɔmbu bà n seewa, nɛgiba maa seewawa mi. Sa ko ka nun taa bi da kpa su wuu ge wɔri sannu.

*S*ɔmɔ weesugiba nɛɛ,

*Ak*abu koo tabu di
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 22:5-12)

4 Ma Yosafati u Isireliban sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, adama a gina Yinni Gusunɔ bikio a nɔ mɛ u koo nun sɔ̃.
5 Ma Isireliban sina boko u sɔmɔbu mɛnna tɔmbu nɛɛru (400). Ma u bu bikia u nɛɛ, su tabu doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ? Nge su ku da.
Ma ba wisa ba nɛɛ, a doo, Gusunɔ u koo nun ge nɔmu bɛria.
6 Adama Yosafati u maa bikia u nɛɛ, Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo maa sari mini wìn min di sa ko win gere nɔ?
7 Isireliban sina boko u wisa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ turowa u wãa mini wìn min di sa ko kpĩ su Gusunɔn gere nɔ. Adama na nùn tusa domi u ku ra man gãa geenu sɔ̃ ma n kun mɔ gãa kɔ̃sunu. Win yĩsira Misee Yimilan bii.
Ma Yosafati u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, sina boko, a ku gere mɛ.
8 Yera Isireliban sina boko u win sɔm kowo gɔra u da u Misee Yimilan bii sokuma fuuku.
9 Ma Isireliban sina boko wi, ka Yosafati Yudaban sina boko ba ben sina yãnu doke, ben baawure u sɔ̃ win sina kitarɔ Samarin gbãra kɔnnɔwɔ. Ma Gusunɔn sɔmɔ be kpuro ba wãa ben wuswaaɔ ba gari mɔ̀. 10 Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u sisun kɔbunu seka. U nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, kɔbi yini yi sãawa yĩreru te ta wunɛn dam sɔ̃ɔsimɔ mɛ kaa ka Sirigibu go mam mam.
11 Ma Gusunɔn sɔmɔ be kpuro ba gari tee yi gerua. Ba mɔ̀, a doo Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Kaa nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun wuu ge nɔmu bɛria.

*Misee u n*ɛɛ,

*b*a koo Akabu kamia
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 22:13-28)

12 Sɔmɔ wi ba gɔra u bu Misee sokua u Misee sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Gusunɔn sɔmɔ be ba wãa mi kpuro ba sina boko gari dori gerua. Yen sɔ̃, a de wunɛ ka ben gari yi ko tee.
13 Ma Misee u wisa u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru, ye wi, Gusunɔ nɛn Yinni u man sɔ̃ɔwa, yera kon gere.
14 Ye Misee u tunuma sina bokon mi, yera sina boko u nùn bikia u nɛɛ, Misee, sa ko kpĩ su tabu da Ramɔtiɔ Galadin temɔ? Nge su ku da.
Ma Misee u wisa u nɛɛ, i doo mɛ. I ko i nasara wa. Yinni Gusunɔ u koo nun bu nɔmu bɛria.
15 Adama sina boko u nɛɛ, nɔn nyewa kon nun bɔ̃rusia a sere man gem sɔ̃ mɛ Yinni Gusunɔ u nun sɔ̃ɔwa a gere.
16 Misee u nɛɛ,
na Isireliba wa ba yarinɛ guunu wɔllɔ,
ba sãa nge yãa ni nu kun kparo mɔ.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tɔn beni ba ǹ kparo mɔ.
Ben baawure u gɔsiro u wura yɛnuɔ ka alafia.
17 Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ǹ daa nun sɔ̃ɔwa ma u ku ra man gãa geenu sɔ̃, ma n kun mɔ gãa kɔ̃sunu?
18 Yera Misee u Akabu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yinni Gusunɔn gari swaa dakio. Na nùn wa u sɔ̃ win sina kitarɔ. Ma win tabu kowobu ba yɔ̃ win nɔm geuɔ ka win nɔm dwarɔ. 19 Ma u nɛɛ, wara koo Akabu nɔni wɔ̃ke u ka taa bi da Ramɔtiɔ Galadin temɔ, kpa u gbi mi. Ma ba yen wesianɔ mɔ̀. Wini ù n gerua mɛni, wiɔnɔ u gere mɛ. 20 Yera hunde gaa ya yarima ya yɔ̃ra Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ya nɛɛ, kon Akabu wi nɔni wɔ̃ke. Ma Yinni Gusunɔ u ye bikia u nɛɛ, amɔna kaa koosina. 21 Hunde ye, ya nɛɛ, kon yari kpa n du Gusunɔn sɔmɔ be sɔɔ, kpa n de bu weesu ko bu ka sina boko nɔni wɔ̃ke. Ma Yinni Gusunɔ u ye wisa u nɛɛ, ya wã.

Swaa gea. Kaa maa kpĩ a bu nɔni wɔ̃ke. Ǹ n mɛn na, a yario a da a ko mɛ. 22 Wee tɛ̃, Yinni
Gusunɔ u dera hunde ye, ya dua win sɔmɔ be sɔɔ bu ka nun weesu kua. Yen sɔ̃, a n yɛ̃ ma
kɔ̃sa Yinni Gusunɔ u koo de yu nun deema.
23 Yera Sedesiasi, Kenaanan bii u susi Miseen bɔkuɔ, u nùn baara so. Ma u nɛɛ, swaa
yerà Yinni Gusunɔn hunde u ka yara nɛn min di u ka sere nun gari kua.
24 Misee u nùn wisa u nɛɛ, kaa ye gia dɔma te kaa n duku dukubu mò a n kuku yeru kasu
diaɔ.
25 Yera Isireliban sina boko u nɛɛ, i Misee mɔɔ i ka da Amɔɔ wi u sãa wuun wirugii ka
maa Yoasi sina bokon biin mi. 26 Kpa i bu sɔ̃ i nɛɛ, amɛniwa nɛ sina boko na gerua. Na
nɛɛ, bu nùn mɔɔ bu kpɛ̃ɛ pirisɔm sɔɔ kpa ba n nùn dĩanu ka nim wɛ̃ɛmɔ saka sɔɔ sere n ka
wurama tabu gberun di ka alafia.
27 Misee u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, à n wurama ka alafia, n ǹ Yinni Gusunɔ u ka man gari kua.
Bɛɛ be i wãa mini, bɛɛn baawure u gari yi swaa suo.

*Ak*abun gɔɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 22:29-40)
28 Yeniban biru, Isireliban sina boko ka Yosafati, Yudaban sina boko ba seewa ba taa bi
da Ramɔtiɔ Galadin temɔ. 29 Yera Isireliban sina boko u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon yãnu
ganu kɔsi ni ba ǹ ka man tubu. Adama wunɛ, a n wunɛn sina yãnu doke.
Mɛsuma Isireliban sina boko u kua u ka taa bi da. 30 N deema Sirin sina boko u win tabu
kɛkɛban tabu sinambu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i ku goo go ma n kun mɔ Isireliban sina boko tɔna.
31 Ye tabu sinam be, ba Yosafati wɛndɛ kua, yera ba nɛɛ, Isireliban sunɔwa. Ma ba nùn
kooro bure bu ka nùn wɔri. Adama u nɔɔgiru sua u somiru kana. Ma Yinni Gusunɔ u nùn
somi, u bu gira ba ka nùn tonda. 32 Ye tabu sinam be, ba wa ma n ǹ Isireliban sina boko
mi, yera ba nùn deri ba doona.
33 Yera goo u sɛ̃u tooma Isireliban mi gia. U ǹ goo yĩisi. Adama ga na ga Akabu wɔri
deedeeru mi win tarakpe ga yɔ̃ra. Yera u win tabu kɛkɛ swaa sɔ̃ɔsio sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tabu
kɛkɛ ye sĩiyɔ biruɔ, kpa a man yara tabu sĩan di. Domi ba man mɛɛra kua.
34 Tabu swĩa yen dɔma te, sere ba sina boko nɛni u ka yɔ̃ win tabu kɛkɛ sɔɔ u mɛɛra
Sirigibun sansani gia sere n ka kua yoka. Ye sɔ̃ɔ u dua, ma u gu.

19

*Yo*safati u wirugibu gɔsa
1 Yeniban biru, Yosafati u wurama Yerusalɛmuɔ ka bɔri yɛndu. 2 Ma Yehu, Gusunɔn
sɔmɔ Hananin bii u nùn sennɔ da. Ma u Yosafati sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ba ra tɔn kɔ̃so somi? A be
ba Gusunɔ tusa kĩ? Yeniban sɔ̃, Yinni Gusunɔ u ka nun mɔru sãa. 3 Adama u gãa geenu wa
ni a kua. Yera a bũu wi ba mò Asitaaten bwãarokunu kpuro kɔsuka mam mam tem mɛ
kpuro sɔɔ. Ma a wunɛn tii wɛ̃ a ka wi, Yinni Gusunɔ kasu.
4 Yen biru Yosafati u maa sina Yerusalɛmuɔ. Ma u win tɔmbu bera saa Beri Seban di n
ka da Efaraimun guunɔ. Ma u ben gɔ̃rusu wesia Gusunɔ ben baababan Yinnin mi. 5 Ma u
siri kowobu yi Yudan wuu gbãraruguu baagere sɔɔ. 6 Ma u siri kowo be sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i de
i n tii sɛ ye i sirimɔ sɔɔ. Domi n ǹ tɔmbun sɔ̃ i siribu mò. Yinni Gusunɔn sɔ̃na i sirimɔ. U
ko n maa wãa bɛɛn bɔkuɔ. 7 Yen sɔ̃, i de i nùn nasia kpa i n tii sɛ. Domi Yinni Gusunɔn mi,
weesu sari. U ku ra maa goo garisi tuko. Mɛya u ku ra maa nɔm biram kɛ̃nu mwɛ.
8 Sanam mɛ ba wurama Yerusalɛmuɔ, Yosafati u Lefiba ka yãku kowobu yi, ka sere maa
Isireliban guro gurobu, bu ka tɔmbu siria bà n gari gɛɛ mɔ. 9-10 Wee wooda ye u bu wɛ̃.
U nɛɛ, goo ù n ka siribu na bɛɛn mi saa wuu gagun di yèn sɔ̃ ba goo go, ǹ kun mɛ goo
u wooda sara, ǹ kun mɛ u Yinni Gusunɔn yiirebu gabu yina, i ko i nùn siriawa dee dee
Gusunɔn nasiaru sɔɔ, ka murafitiru sariru sɔɔ, ka gɔ̃ru dɛɛrɔ. I de i bu swaa gea sɔ̃ɔsi kpa
bu ku raa Yinni Gusunɔ torari kpa u ku bɛɛ ka bɛɛgibu mɔru ko. Nge mɛya i ko i n da ka
bu sirie kpa i ku ka taarɛ wa. 11 Wee yãku kowo tɔnwero Amaria u ko n sãa wirugii sãarun
swaa sɔɔ, kpa Sebadia, Isimɛelin bii Yudaban yɛnu yɛ̃ro u n sãa wi u ra sina bokon yɛnun

wunanəsu ko, kpa Lefiba ba n maa sãa siri kowobu. Yen sõ, i tii dam kɛ̃ɛyə kpa i se i səma ko, kpa Yinni Gusunə u n wãa ka wi u koo gea ko.

20

Yosafati u ka Edəmuba

tabu kua

1 Yeniban biru, Məabuba ka Aməniba ba seewa ba Yosafati tabu wərim wee. 2 Ma ba na ba ye Yosafati sõəwa. Ba nɛɛ, wee tən dabiru ta nun wərim wee saa nim wõku bəruguun guru giən di, Edəmun temə. Ba wãa Hasasən Tamaaə ye ya wãa Engɛdiə.

3 Yera Yosafati u nanda. Ma u Gusunə kasu. U dera ba nəə bəkua Yudan tem kpuro səə. 4 Ma Yudaba kpuro ba mɛnna bu ka Yinni Gusunə kana. Təmbu kpurowa ba na saa Yudan wusu kpuron di bu ka Yinni Gusunə kasu. 5 Yosafati u seewa u yõra Yudaba ka Yerusalɛmugii ben suunu səə Yinni Gusunən sãa yerun yaara kpaan wuswaaə. 6 Ma u nɛɛ, Gusunə bɛsɛn baababan Yinni, wuna a sãa Yinni wəllə. Wuna a bwesenu kpuron bandu nɛni. Wuna a maa dam kpuro nɛni wunɛn nəmaə. Goo sari wi u koo ka nun tabu ko. 7 Yinni Gusunə, wuna a tem min təmbu gira bɛsɛ, wunɛn təmbu Isireliban wuswaan di. Ma a mu bɛsɛ, Aburahamu wi u nun kĩan bibun bweseru wɛ̃. 8 Sa sina tem mɛ səə. Ma sa sãa yeru bana te ta wunɛn yĩsiru səəwa. 9 Sa nɛɛ, wahala gaa yà n sun deema, aa, taba? Wunɛn siribu bu sun wəriwa? Aa, barara? Aa, gõəra? Ma sa seema sa na diru mini wunɛn wuswaaə sa nun kana bɛsɛn wahala səə, kaa sun wurari kpa a sun faaba ko. 10-11 Wee tɛ̃, Məabuba ka Aməniba ka Edəmuba be ba wãa Seirin guurə ba na bu bɛsɛ Isireliba gira tem mɛ a sun wɛ̃n di. N deema a raa bɛsɛn baababa sõəwa a nɛɛ, bu ku du bwese ni səə sanam mɛ ba wee Egibitin di. Ma ba bu deri, ba ɲ̀ bu kam koosie. Wee, ba wee bu sun kõsa kua. 12 Yera wunɛ Yinni Gusunə, a ɲ̀ kaa bwese ni siri? Domi bɛsɛ, sa ɲ̀ dam gam mə. Wee tən dabira sun wərim wee, sa ɲ̀ yɛ̃ ye sa ko ko. Adama wuna sa mɛɛra.

13 Ma Yudaba kpuro ba yõ Yinni Gusunən wuswaaə ka ben kurəbu ka bibu kpuro.

Gusunə u dera

*Yud*aba ba tabu di

14 Yera Yinni Gusunən Hunde u Yaasiɛli, Sakarin bii yəəwa təmbun suunu səə. Yaasiɛli wi, u sãawa Asafun bweseru, Lefiba səə. Win sikadobara Bɛnaya ka Yeyɛli ka Matania. 15 Ma Yaasiɛli u nɛɛ, bɛɛ Yudaba kpuro, ka bɛɛ Yerusalɛmugibu kpuro, ka sere wunɛ sina boko Yosafati, i swaa dakio i nə ye Yinni Gusunə u gerumə. U nɛɛ, i ku nanda, i ku maa wurura tən dabi ten wuswaaə. Domi n ɲ̀ bɛɛ i ko i tabu ko. Wi, Yinni Gusunən tiiwa u koo taa bi ko. 16 Sia i doo i bu wəri. Ba koo kurana saa gunguu te ba mɔ̀ Sisin di, kpa i bu deema wəwi piibu gagu səə gbabu te ba mɔ̀ Yeruɛliə. 17 Bɛɛn tii i ɲ̀ tabu mɔ̀. Adama i gesi doo i yõra mi. I ko i wa faaba ye Yinni Gusunə u koo bɛɛ ko. Bɛɛ Yudaba ka bɛɛ Yerusalɛmugibu, i ku nanda, i ku maa wurura. Sia i yario i ka bu yinna. Wi, Yinni Gusunə u ko n ka bɛɛ wãa.

18 Yera Yosafati ka Yudaba kpuro ka Yerusalɛmugibu ba yiira ba wuswaa tem girari Yinni Gusunən wuswaaə bu ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃. 19 Yera Lefiba səə, Kehatiba ka Koreba ba seewa ba Gusunə Isireliban Yinni siaramə ka nəəgiru.

20 Yera ba yara buru buru yellu ba da gbaburu gia te ba mɔ̀ Tekoa. Sanam mɛ ba yariə, yera Yosafati u seewa u yõra. U nɛɛ, bɛɛ Yudaba ka bɛɛ Yerusalɛmugibu, i man swaa dakio i nə. I Gusunə bɛɛn Yinni naanɛ koowo, kpa i dam wa. I bɛɛn naanɛ dokeo win səməbun gere səə, kpa i nasara wa.

21 Ma ba nəəsina ka tən be. Yera Yosafati u wom kowobu gəsa ba n sãa yãnu sebua, kpa ba n tabu kowobu gbiiye, ba n Yinni Gusunə siaramə ka womu geni, ba n mɔ̀, i Yinni Gusunə siaro. Domi win durom mu ɲ̀ nəru mə.

22 Sanam mɛ tən be, ba taki seewa ba womu mɔ̀ bu ka Yinni Gusunə siara, yera Yinni Gusunə u Aməniba ka Məabuba ka Edəmu be ba wãa guu te ba mɔ̀ Seiriə burisina. Ma ba sɛ̃sukuna ben tii tiinɛ. 23 Aməniba ka Məabuba ba Edəmuba wəri ba kam koosia mam mam. Ye ba bu go ba kpa, yera ba wərina ben tii tiinɛ ba goona. 24 Sanam mɛ Yudaba ba

tunuma mìn di ba ra n tem mi gãanu ku ra kpi wɛndɛ sãa, yera ba mɛɛra bera mì gia tɔn dabira raa wãa, ma ba deema gona nu kpĩ kpĩ. Goo kun kisire. [25] Yera Yosafati ka wigibu ba na ba goo nin yãnu potira. Ba dukia gurawa be sɔɔ ka sere gãa gobiginu. Ba yãa ni gurawa nge mèn nɔɔ ba koo kpĩ bu sua. Ba kuawa sõɔ ita ba yãa ni guramɔ. Domi nu kpã.
[26] Sõɔ nnɛse, ba mɛnna wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Beraka. Ma ba Yinni Gusunɔ siara. Yen sõna ba yam mi yĩsiru kã Beraka. Tera ba ka mu sokumɔ sere ka gisɔ. Yĩsi ten tubusiana, mi ba Yinni Gusunɔ siara. [27] Yosafati u Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro kpara ka nuku dobu ba ka wura Yerusalɛmuɔ. Domi Yinni Gusunɔ u bu nuku dobu wɛ̃ ben yibɛrɛ be u bu kamian sõ. [28] Ba dua Yerusalɛmuɔ ba womusu mɔ̀ ka mɔrɔkunu ka gõɔgenu ka kɔbi ba ka dua sere Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
[29] Ma tem tukum sinambu kpuro ba Yinni Gusunɔ nasia sanam mɛ ba nua ma u Isireliban yibɛrɛba kpeerasia. [30] Yosafati u win bandu diwa bɔri yɛndu sɔɔ. Ma Gusunɔ win Yinni u nùn wɛ̃rabu wɛ̃ beri berika kpuro.

*Yo*safatin bandun kpeeru
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu I, 22:41-51)
[31] Sanam mɛ Yosafati u bandu di Yudaɔ, wõɔ tɛna ka nɔɔbuwa u mɔ. Win mɛron yĩsira Asuba, Silikin bii. Ma u kua wõɔ yɛnda nɔɔbu bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. [32] Yosafati u win tundo Asan yira swĩiwa mam mam. Gea u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. [33] Adama u ɲ̀ gunguu nìn mi ba ra bũu yãkunu ko kpuro kpeerasie. Domi win tɔmbu Yudaba ba ɲ̀ ben gõru Gusunɔ ben baababan Yinni wɛ̃ mam mam. [34] Yosafatin kookoosun sukum, gbiikisu ka dãakisu, ye kpuro ya yorua Yehu, Hananin biin tireru sɔɔ te ba doke Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ.
[35] Yeniban biru, Yosafati u da u ka Akasia Isireliban sina boko arukawani bɔkua. Akasia wi, u ɲ̀ Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃. [36] Durɔ wiya Yosafati u ka arukawani bɔkua ma ba goo nimkusu kua si su ra de Taasisiɔ. Ba goo nimkuu si kuawa Ɛsioni Gebɛɛɔ. [37] Yera Ɛliesɛɛ, Dodafan bii, Maresagii u Gusunɔn gari gerua Yosafatin sõ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u koo wunɛn sɔmburu kam koosia yèn sõ a ka Akasia arukawani bɔkua.
Yen biruwa goo nimkuu si, su kɔsikira. Su ɲ̀ maa kpĩa su Taasisi de.

21

[1] Yeniban biru, Yosafati u kpuna u gu. Ma ba nùn sika win baababan sikaɔ, Dafidin wuuɔ. Ma win bii Yoramu u bandu kɔsire kua.

*Yo*ramu u bandu di
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 8:16-24)
[2] Yoramu u wɔnɔbu mɔwa nɔɔba tia. Be kpuro ba sãawa Yosafatin bibu. Bera Asaria ka Yeyɛli ka Sakari ka Asaria ka Mikaɛli ka Sefatia. [3] Ben tundo u ben baawure kɛ̃ru wɛ̃ ta kpã. Tera sii geesu ka wura ka gãa gobiginu ka wuu si su gbãranu mɔ Yudan temɔ. Adama Yoramuwa u bandu wɛ̃ domi wiya u sãa win bii gbiikoo.
[4] Sanam mɛ Yoramu u ban te di u kpa, ma u tu tãsisia, yera u win wɔnɔ be kpuro ka Isireliban bukurobu gabu go. [5] Sanam mɛ Yoramu u ban te di, u mɔwa wõɔ tɛna ka yiru. Ma u kua wõɔ nɔɔba ita bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. [6] Isireliban sinambun yira u swĩi nge mɛ Akabun yɛnugibu ba kua. Domi Akabun bii tɔn kurɔwa u sua kurɔ. Kõsa u kua Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. [7] Adama Yinni Gusunɔ u ɲ̀ wure u nùn go, arukawani ye u ka Dafidi bɔkuan sõ ye u nɛɛ, Dafidi kun kɔsire biamɔ bandu sɔɔ win bweserɔ.
[8] Yoramun waati ye sɔɔ, Edɔmuba ba ka tii yina, ma ba ben sunɔ kua. [9] Yera Yoramu u seewa ka win tabu sinambu ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe, ma ba bu tarusi. Adama, ye n kua wɔ̃kuru, ma ba duki yakura. [10] Saa yen dɔma ten diya Edɔmuba ba ka tii yinɛ sere ka gisɔn gisɔ.
Ma Libinagibu ba maa Yudaba seesi yèn sõ ba Gusunɔ ben baababan Yinni deri. [11] Yoramu u mam bũu yãku yenu kua Yudaban guunu wɔllɔ. Ma u dera ba bũu gasirinu wɔri. U bu bɔriewa ni sɔɔ mam mam.

12 Yera Gusunɔn sɔmɔ Eli u nùn yorua u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ wunɛn baaba Dafidin
Yinni u gerua. U nɛɛ, wee, a ɲ̀ sĩa wunɛn baababa Yosafati ka Asa, Yudaban sinambun
yira sɔɔ. 13 Isireliban sinambun yira sɔɔra a sĩa. Ma a dera Yudaba ka Yerusalɛmugibu
kpuro ba bũu gasirinu wɔri nge mɛ Akabun yɛnugibu ba dera Isireliba ba kua. Yen biru,
a maa wunɛn wɔnɔbu mwɛɛra a go, be, be ba nun sanɔ kere wunɛn tundon yɛnuɔ. 14 Yen
sõ, Yinni Gusunɔ u koo wunɛn tɔmbu wahala baka doke, ka wunɛn kurɔbu ka wunɛn bibu
ka sere maa bɛɛn arumani ye i mɔ. 15 Kpa u wunɛn tii bara bakaru kpɛ̃ɛ nuki sɔɔ. Kpa ta n
kpɛ̃amɔ tõɔ baatere sere tu ka wunɛn nuki yarama tɔɔwɔ.
16 Yera Yinni Gusunɔ u Filisitiba seeya ka Daarububa be ba wãa Kusigibun bɔkuɔ. Ma ba
Yoramu wɔri. 17 Yera ba Yudaba wɔri ba ben dukiaba mwɛɛra ye ya wãa sina bokon yɛnuɔ
ka maa win bibu ka win kurɔbu ba ka doona. Win bii dãako Akasiawa ba deri, wi ba maa
mɔ̀ Yoakasi.
18 Yeniban biru, Yinni Gusunɔ u sina bokon tii bararu kpɛ̃ɛ nukurɔ te u ɲ̀ bɛkuramɔ.
19 Ma win bara te, ta sosimɔ tõɔ baatere. Bara ten wõɔ yiruse sɔɔra win nuki yarima ten
wahalan sõ. Ma u gu nɔni swãa bakaru sɔɔ. Win tɔmbu ba ɲ̀ nùn turare dõɔ dokeye nge
mɛ u win baababa kua.
20 Yoramu u mɔwa wõɔ tɛna ka yiru sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wõɔ nɔɔba ita
bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Ye u gu, goo kun nùn wɔnwɔndu kue. Ma ba nùn sikua Dafidin
wuuɔ. Adama n ɲ̀ mɔ sinambun sikaɔ.

*A*kasia u bandu di Yudaɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 8:25-29, 9:27-29)

22

1 Yerusalɛmugibu ba dera Akasia, Yoramun bii dãako u bandu di win tundon ayerɔ.
Domi yibɛrɛ be ba na ka Daarububa ba win maabu kpuro wɔri ba go. Nge mɛya Akasia u
ka bandu wa u di. 2 Sanam mɛ u bandu di, u mɔwa wõɔ yɛnda yiru. Wõɔ tia u kua bandu sɔɔ
Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Atali, Omirin bii. 3 U sĩawa Akabun yɛnugibun yira sɔɔ.
Domi bwisi kõsiya win mɛro u nùn kɛ̃mɔ u ka kõsa ko. 4 Kõsa u kua Yinni Gusunɔn nɔni
sɔɔ nge mɛ Akabun yɛnugibu ba kua. Ben miya u bwisi kɛ̃ɔbu wa win tundon gɔɔn biru.
Ba nùn bwisi kõsi kã, ma yi nùn kam koosia. 5 Domi u ka Yoramu Akabun bii, Isireliban
sina boko tabu da bu ka Hasaɛli, Sirin sina boko tabu wɔri Ramɔtiɔ Galadin temɔ. Ma
Sirigibu ba Yoramu mɛɛra kua. 6 Ma u gɔsira Yisirɛɛliɔ bu ka win mɛɛra ye tim kua. Yera
Akasia, Yoramun bii, Yudaban sina boko u na Yisirɛɛli mi u ka nùn wa mi ba nùn tim
nɛndu kuammɛ. Domi mɛɛra ye, ya ɲ̀ sanɔ mɔ̀.
7 Yinni Gusunɔ u dera Akasia u Yoramu beram da kpa u ka kam ko mi. Ye Akasia u tura
mi, yera wi ka Yoramu ba Yehu, Nimusin bii wɔrim da. N deema Yinni Gusunɔwa u Yehu
wi gɔsa u ka Akabun yɛnugibu kpeerasia. 8 Sanam mɛ u Akabun yɛnugii be kpeerasiamɔ,
yera u ka Akasian sina bwãabu yinna ka win maabun bibu be ba nùn kõsu. Ma Yehu u be
kpuro mwɛɛra u go. 9 Ma ba Akasian tii kasu ba mwa Samariɔ, mi u kukua. Ba ka nùn na
Yehun mi, ba go. Ma ba nùn sikua yèn sõ u sãa sina boko Yosafati wi u Gusunɔ kasu ka
win gõru kpuron bii.
Akasian bwese te sɔɔ, goo sari wi u sãa dee dee u ka bandu di.

*A*tali u bandu di
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 11:1-3)
10 Ye Atali u wa win bii Akasia u gu, yera u Yudaban sina bibu kpuro go. 11 Sanam mɛ
ba bii be goomɔ, yera Yoseba, sina boko Yoramun bii tɔn kurɔ u Yoasi, Akasian bii sua u
berua asiri sɔɔ. Ma u nùn sua u ka da ka win nɔɔrio mi kpin yenu wãa sãa yerɔ. Nge mɛya
Yoseba, yãku kowo Yehoyadan kurɔ u ka Yoasi wɔra Atalin nɔman di, u ɲ̀ ka nùn wa u
go. Yoseba wi, u sãawa Akasian sesu. 12 Ba nùn beruawa wõɔ nɔɔba tia Yinni Gusunɔn sãa
yerɔ. Domi Atali u bandu dii saa ye.

*B*a Atali bandu yara
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 11:4-20)

23

[1] Wɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔ, Yehoyada u wɔrugɔru kua u ka tabu kowobun wirugii be ba tabu
kowobu wunɔm wunɔm kpare arukawani bɔkua. Bera Asaria, Yerohamun bii ka Isimɛɛli,
Yokananin bii ka Asaria, Obɛdin bii ka Maseya, Adayan bii ka Elisafati, Sikirin bii. [2] Ba
Yudan tem bukiana. Ma ba Lefiba mɛnna saa Yudan wusu kpuron di ka sere Isireliban
yɛnu yɛ̃robu. Be kpuro ba na Yerusalɛmuɔ. [3] Ma be kpuro ba ka sina bokon bii Yoasi
arukawani bɔkua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Yera Yehoyada u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, sina
bokon bii u koo bandu di Yerusalɛmuɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua Dafidin bibun sɔ̃.
[4] Wee ye ba koo ko. Be ba koo sɔmburu ko tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, yãku kowobu ka Lefiba, ba
koo tii bɔnu kowa wuunu ita. [5] Wuu teeru ta n sãa yerun kɔnnɔsu kɔ̃su, kpa wuu teeru ta
n sina kpaaru kɔ̃su, kpa itaseru ta n wãa kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Kpɛɛkpɛɛku, kpa tɔn be ba
tie kpuro ba n yɔ̃ sãa yerun yaaraɔ. [6] Goo u ku raa du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ma n kun
mɔ yãku kowobu ka Lefiba be ba sɔmburu mɔ̀ dɔma te. Beya ba koo kpĩ bu du mi, domi
beya ba dɛɛre. Tɔmbu kpuro ba koo yɔ̃rawa tɔɔwɔ bu kɔnnɔ kɔ̃su. [7] Lefiba ba koo sina
boko sikerenawa, kpa ben baawure u n tabu yãnu nɛni, wi u dua mi, bu ka nùn go. I ko i
n wãawa sina bokon bɔkuɔ sanam mɛ u duɔ ka sanam mɛ u yariɔ.

[8] Lefiba ka Yudaba kpuro ba kua kpuro ye yãku kowo Yehoyada u gerua. Ben baawure u
win tɔmbu sua be ba duɔ sɔmburu sɔɔ ka be ba yariɔ tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ. Domi yãku kowo
Yehoyada u ǹ goo bure. [9] U tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu yaasi ka tɛrɛ bakanu
ka piiminu wɛ̃. Tɛrɛ ni, nu sãawa sina boko Dafidiginu ni nu wãa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
[10] Ma u tɔmbu yi yi ba sina boko sikerenɛ saa sãa yee ten nɔm geu gian di n ka da ten nɔm
dwarɔ yãku yerun bɔkuɔ. Ben baawure u win tabu yãnu nɛni. [11] Yera ba ka Yoasi susima.
Ma Yehoyada ka win bibu ba nùn bandun gum tãre u kua sina boko. Ma ba nùn sina furɔ
dokea. Ma ba nùn woodan tireru wɛ̃ ba nɛɛ, sina boko, wunɛn wãaru tu dakaa da.

[12] Ye Atali u nua tɔmba duki mɔ̀ ba sina boko tɔmamɔ, [13] yera u na ben mi, Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ. U mɛɛra u deema sina boko u yɔ̃ turaru wɔllɔ. Ma wirugibu ka be ba kɔbi wuramɔ
ba yɔ̃ win bɔkuɔ. Tɔmbu kpuro ba nuku dobu mɔ̀, ba kɔbi soomɔ. Yera wom kowobu ba
womusu mɔ̀ ka ben dwee yãnu ba Yinni Gusunɔ siaramɔ. Yera Atali u win yãnu nɛnua u
gɛ̃ɛka nuku sankiranun sɔ̃. U nɛɛ, ba man seesi! Ba man seesi!

[14] Ma Yehoyada u tabu sinam be yara be ba sãa tabu kowobu wunɔm wunɔm wirugibu.
U bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, i Atali wi yaro. Wi u maa nùn swĩi, kpa i yɛ̃ro go ka takobi. N deema
yãku kowo Yehoyada u raa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu ku nùn go sãa yeru mi.

[15] Ma ba nùn deri u da sina bokon dirɔ saa dumin kɔnnɔn di. Miya ba nùn sɛ̃re ba go.

[16] Yeniban biru, Yehoyada ka tɔn be ba tie ka sina boko Yoasi ba arukawani bɔkua ba
nɛɛ, ba ko n sãawa Yinni Gusunɔn tɔmbu. [17] Ma tɔn be kpuro ba dua bũu wi ba mɔ̀ Baalin
dirɔ ba ye kɔsuka ka yen turarɔ ka yen bwãarokunɔ. Ma ba yen yãku kowo Matani go
yen yãku yenɔ. [18] Yehoyada u Yinni Gusunɔn sãa yeru Lefi be ba sãa yãku kowobu nɔmu
bɛria bu kɔ̃su. N deema Dafidi u raa bu bɔnu kua wuu wuuka bu ka Yinni Gusunɔ yãku
dɔ̃ɔ mwaararuginu kua nge mɛ Mɔwisin wooda ya gerua. Kpa ba n da maa womusu ko ka
nuku dobu bu ka Gusunɔ siara. [19] U kɔnnɔn kɔ̃so be yiwa sãa yee ten kɔnnɔwɔ kpa disigii
goo u ku raa ka du mi.

[20] U tabu sinambu ka sina bibu ka wuun bukurobu ka sere tɔmbu kpuro mɛnna. Ma u
dera ba ka sina boko yara Yinni Gusunɔn sãa yerun di, ma ba ka nùn da sina kpaarɔ saa
kɔnnɔ ge ga wãa gunguru gian di. Miya ba sina boko sinasia sina kitarɔ. [21] Ma tɔmbu
kpuro ba nuku dobu mɔ̀.

Wuu ga wãa bɔri yɛndu sɔɔ yèn sɔ̃ ba Atali go.

*Yo*asi u dera ba Yinni Gusunɔn

sãa yeru sɔnwa
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 12:1-17)

24

[1] Wõɔ nɔɔba yiruwa Yoasi u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wõɔ weeru bandu sɔɔ
Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Sibia, Beri Sebagii. [2] Yoasi u kuawa ye ya Yinni Gusunɔ
wɛ̃re yãku kowo Yehoyadan wãaru kpuro sɔɔ. [3] Yera Yehoyada u Yoasi kurɔbu yiru sua.
Ma ba Yoasi bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marua.
[4] Yeniban biruwa Yoasi u gõru doke u Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔmɛ. [5] Ma u yãku kowobu
ka Lefiba mɛnna u nɛɛ, i yario i da Yudaban wusu sɔɔ, ka Isirelibagisɔ i gobi mwɛɛri wõɔ
baagere i ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yeru sɔmɛ. I de i ye ko fuuku.
Adama Lefiba ba ɲ̀ ye kue. [6] Yera sina boko u yãku kowo Yehoyada soka. U nùn bikia
u nɛɛ, mban sõna a ɲ̀ Lefiba gobi yi bikie yi Mɔwisi Yinni Gusunɔn sɔm kowo u Isireliba
bure bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru sɔmɛ. [7] Domi Atali tɔn kõso wi ka win bibu ba Yinni
Gusunɔn sãa yerun yãnu gura ka ten dendi yãnu ba ka bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.
[8] Yera sina boko u nɛɛ, bu de bu kpakoro piibu gagu ko, kpa bu gu yi sãa yerun kɔnnɔwɔ
tɔɔwɔ. [9] Ma ba kpara Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ ba nɛɛ, bu ka gobi yi na yi Mɔwisi Gusunɔn
sɔm kowo u Isireliba bure gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi. [10] Yɛnu yɛ̃robu ka tɔn be kpuro
ba nuku dobu kua. Ma ba ka gobi na ba kpɛ̃ɛmɔ kpakoro te sɔɔ sere ta ka yiba. [11] Tõɔ
baatere Lefiba ba ra nɛwa bu kpakoro te sua bu ka da tɔn be sina boko u gɔsa ba n da gina
tu mɛɛrim mi. Bà n deema kpakoro te, ta yiba, yera sina bokon tire yoro ka yãku kowo
tɔnweron sɔmɔ ba ra gobi yi wie kpa bu kpakoro te wesia ten ayerɔ. Nge mɛya ba ra ko
tõɔ baatere, kpa bu gobi wa yi n kpã. [12] Yen biru sina boko ka Yehoyada ba ra gobi yi tɔn be
wɛ̃ be ba sɔmbu te nɔmu sɔndia. Domi ba sɔm kowobu sua be ba koo gobi kɔsia. Ben gabu
ba sãawa kpee dãkobu, gabu dãa dãkobu, gabu maa be ba ra sisu ka sii gandun sɔmburu
ko. Tɔn beni kpurowa ba koo dii te sɔmɛ. [13] Be ba sɔmbu te nɔmu sɔndia, ba sɔmburu kua.
Ma ba dera ba sãa yee te sɔmmɔ. Ba dii te sɔnwa ta dam kua.
[14] Sanam mɛ ba sɔmbu te kua ba kpa yera ba ka gobi yi yi tie na sina boko ka Yehoyadan
mi. Ba sãa yee ten dendi yãnu kua ka mi ba ra yãku dõɔ mwaararuginu kon dendi yãnu,
ka nɔri, ka dendi yãnu ganu ni ba kua ka wura ka sii geesu. Ba ra yãku dõɔ mwaararugii
ni kowa Yehoyadan wãarun tõru kpuro sɔɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

*Yo*asi u Gusunɔ biru kisi

[15] Yen biru, Yehoyada u tɔkɔru kua kõɔ kõɔ. Ma u kpuna u gu. U mɔwa wõɔ wunaa teeru
ka wɔkuru sanam mɛ u gu. [16] Ma ba nùn sikua Dafidin wuuɔ, mi ba ra sinambu sike. Domi
u gea kua Isireliɔ ka maa Yinni Gusunɔn wuswaaɔ ka sere sãa yee ten mi.
[17] Yehoyadan gɔɔn biru, Yudan wirugibu ba na ba sina boko kpuna ka bɛɛrɛ, ma u ben
gari swaa daki. [18] Yera ba Gusunɔ ben baababan Yinnin sãa yeru biru kisi. Ma ba da ba
bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sãamɔ ka sere bwãarokunu ganu. Yera Yinni Gusunɔ u ka Yudaba
ka Yerusalɛmugibu mɔru kua. Domi ba tora. [19] Yinni Gusunɔ u bu win sɔmɔbu gɔria bu
wa bu ka gõru gɔsia bu wurama win mi. Ma sɔmɔ be, ba ka bu gari kua. Adama ba ɲ̀
swaa daki. [20] Yera Yinni Gusunɔn Hunde u Sakari, yãku kowo Yehoyadan bii yɔɔwa. Ma u
yõra tɔmbun wuswaaɔ u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerumɔ. U nɛɛ, mban sõna i win
woodaba saramɔ. I ɲ̀ maa koorɔ. Domi i wi, Yinni Gusunɔ deri. Yen sõna win tii u koo
maa bɛɛ deri.
[21] Yera ba nɔɔ toosi kua ka sina boko. Ma u bu wooda wɛ̃ bu ka Sakari kpenu kasuku
bu go Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ. [22] Sina boko Yoasi u duari gea ye Sakarin tundo
Yehoyada u nùn kua. Ye Sakari u gɔɔ dɔɔ, yera u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a waawo kpa a
baawure siria.

*Yo*asin bandun kpeeru

(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 12:18-22)

[23] Wõɔ tian biru, Sirigibun tabu kowobu ba Yoasi wɔrima. Ba Yudan tem kpuro wukiri,
ba tunuma sere Yerusalɛmuɔ. Ma ba wirugibu go go ba ben yãnu gura ba ka ben sina
boko daawa Damasiɔ. [24] Tabu kowo be Sirigibu ba ka na mi, ba ɲ̀ dabi. Adama ka mɛ,
Yinni Gusunɔ u dera ba Yudaban tabu kowo dabi dabinu kamia. Domi ba wi, Gusunɔ
ben baababan Yinni deri. Nge mɛya Yinni Gusunɔ u Sirigibu denda u ka Yoasi sɛɛyasia.

[25] Sanam mɛ Sirigii be, ba biru kisi, ba Yoasi deri wahala baka sɔɔ, ma win bwãaba nùn
seesi ba go win kpin yerɔ yèn sõ u yãku kowo Yehoyadan bibu go. Ma ba nùn sikua Dafidin
wuuɔ. Adama ba ǹ ka nùn de mi ba ra sinambu sike. [26] Be ba nùn seesi, bera Sabadi ka
Yosabadi. Sabadin mɛron yĩsira Simɛati, wi u sãa Amɔni, Yosabadin mɛron yĩsira maa
Simɛriti, wi u sãa Mɔabu.
[27] Yoasin bibun geeru ka gari yi ba gerua win sõ ka sere Yinni Gusunɔn sãa yee te u
sɔnwa, ye kpuron gari yi yorua sinambun faagin tireru sɔɔ. Win bii Amasiawa u bandu di
win ayerɔ.

*Am*asia

*u ku*a Yudaban sina boko
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 14:1-7)

25

[1] Amasia u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u bandu di Yerusalɛmuɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ
yɛnda nɔɔbu ka nnɛ bandu sɔɔ. Win mɛron yĩsira Yoadani, Yerusalɛmugii. [2] U kua dee dee
Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. Adama u ǹ win gõru kpuro Yinni Gusunɔ wɛ̃.
[3] Sanam mɛ win banda dam kua, yera u win bwãabu go be ba raa win tundo go. [4] Adama
u ǹ ben bibu go. U Yinni Gusunɔn wooda swĩiwa ye u Mɔwisi sõɔwa u yorua woodan tireru
sɔɔ u nɛɛ, baababa ba ǹ gbimɔ ben bibun toranun sõ. Mɛya maa bibu ba ǹ gbimɔ ben
baababan toranun sõ. Baawure u koo gbiwa win tiin torarun sõ.
[5] Yera Amasia u Yudaba ka Bɛnyamɛɛba mɛnna yɛnu ka yɛnu ka sere tabu sinam be ba
tabu kowobu wunɔm wunɔm ka nɔrɔm nɔrɔm (1.000) kpare. Ma u bu gara saa be ba wɔ̃ɔ
yɛndu mɔn di n ka girari be ba kere mɛ. Ma ba kua tɔmbu nɔrɔbun suba gooba wunɔbu
(300.000). Ba sãawa be ba tabu yɛ̃ sãa sãa. Ba koo kpĩ bu ka yaasi ka tɛrɛnu sanna. [6] Ma
u maa tabu durɔ wɔrugɔba kasu Isireliba sɔɔ, tɔmbu nɔrɔbun suba wunɔbu (100.000) bu
ka nùn somi kpa u bu sii geesun gobi tɔnnu ita wɛ̃. [7] Yera Gusunɔn sɔmɔ goo u na u nùn
sõɔwa u nɛɛ, Yinni, a ku de Isireliba bu ka nun da. Domi Yinni Gusunɔ u ǹ ka bu wãa, be
Efaraimu be. [8] À n ka bu da, baa mɛ a dam mɔ, Gusunɔ u koo nun sura yibɛrɛban wuswaaɔ.
Domi wiya u ra somi kpa u kamia.
[9] Ma Amasia u sɔmɔ wi sõɔwa u nɛɛ, amɔna kon ko tɛ̃ n ka nɛn sii geesun gobi tɔnnu ita
ye mwa ye na Isireliban tabu kowo be wɛ̃ mi.
Yera sɔmɔ wi, u nùn wisa u nɛɛ, Gusunɔ u koo kpĩ u nun wɛ̃ n ye kpuro kere.
[10] Yera Amasia u tabu kowo be ba na saa Efaraimuban min di mi wuna, kpa bu ka gɔsira
bu we. Adama tabu kowo be, ba ka Yudaba mɔru kua, ma ba gɔsira ben yɛnusɔ ka mɔru
baka.
[11] Ma Amasia u wɔrugɔru seewa u win tɔmbu kpara ma u da u wãa wɔwaɔ ye ba mɔ̀
Bɔru. Miya u tɔmbu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) go Seirin bibun bweseru sɔɔ. [12] Ma ba
maa tɔn ben nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) mwɛɛra wasiru ba ka da guuru wɔllɔ. Min
diya ba bu kasi kooma ba kasikira.
[13] Adama Efaraimu be Amasia u yinari bu ka nùn tabu da mi, ba pusi Yudan wusu sɔɔ
saa Samarin di n ka da Bɛti Horoniɔ. Ma ba tɔmbu nɔrɔbun suba ita (3.000) go, ba ben
yãnu gura.

*Yo*asi, Isireliban sina boko

*u Am*asia kamia
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 14:8-14)
[14] Sanam mɛ Amasia u Edɔmuba kamia u wurama, yera u dera ba Seirin bibun bweserun
bũnu gurama ba ka na win temɔ. Ma u nu kua win tiiginu. U nu yiirammɛ u sãamɔ. Ma
u nu turare dõɔ dokeammɛ. [15] Yera Yinni Gusunɔ u ka Amasia mɔru kua. Ma u nùn win
sɔmɔ goo gɔriama. U nùn bikia u nɛɛ, mban sõna a Edɔmuban bũnu gurama, ni, ni nu ǹ
kpĩa nu bu wɔre wunɛn nɔman di.
[16] Sanam mɛ u gari yi mɔ̀ u dɔɔ, yera Amasia u nùn sõɔwa u nɛɛ, wara nun gɔsa a n ka
sãa nɛ sina bokon bwisi kɛ̃ɔ. A doonɔ min di. Mban sõna a kĩ bu nun go.

Ye sɔmɔ wi, u doonɔ, yera u nùn sõɔwa u nɛɛ, na yɛ̃ ma Gusunɔ u gõru doke u nun kpeerasia yèn sõ a kua mɛ. Wee a ǹ nɛn bwisi kɛ̃ru wure.
[17] Sanam mɛ Amasia ka wigibu ba nɔɔsina, yera u gɔra bu Yoasi, Isireliban sina boko Yoakasin bii, Yehun debubu sõ bu nɛɛ, u na bu tabu yinna. [18] Yera Yoasi Isireliban sina boko u wisima u nɛɛ, sãkin kikiru garu ta wãa Libanin guurɔ. Tera ta dãa bakaru sɔmɔbu gɔria Libaniɔ ta nɛɛ, a man wunɛn bii wɔndia kɛ̃ɛma u ko nɛn biin kurɔ. Adama gbeeku yɛɛ yi seewa yi da yi sãkin kiki te taaka yi go. [19] Geema Amasia. Wee, a Edɔmuba kamia. Ma a tii sue. Yen sõ, a sinɔ sɛ̃ɛ wunɛn yɛnuɔ. Mban sõna kaa tii tabu sure bi bu koo ka nun kõsa naawa. Domi wunɛ ka Yudaba, sa ko bɛɛ kam koosia.
[20] Adama Amasia kun nùn swaa daki. Domi ye kpuro ya weewa saa Yinni Gusunɔn min di u ka wa u nùn yibɛrɛba nɔmu bɛria. Domi Amasia wi, u Edɔmuban bũnu guramawa u sãamɔ. [21] Yera Yoasi, Isireliban sina boko u seewa u da u Amasia, Yudaban sina boko wɔri Bɛti Semɛsiɔ Yudaban temɔ. [22] Ma Isireliba ba Yudaba kamia. Ma Yuda ben baawure u duka sua u wura win yɛnuɔ. [23] Yoasi, Isireliban sina boko u Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, Yoakasin debubu yoru mwa Bɛti Semɛsiɔ. Ma u ka nùn da Yerusalɛmuɔ. Saa ye sɔɔra wi, Yoasi, u Yerusalɛmun gbãraru sura gɔm soonu nɛɛru (400) saa kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Efaraimun di sere n ka da kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Gani gɔmburu. [24] Ma Yoasi wi, u wura ka sii geesu gura ka sãa yerun gãa gee ni nu wãa Obɛdi Edɔmun yɛnuɔ ka sere maa sina kpaarun arumani. Ma u gabu mɔɔru mwɛɛra u ka gɔsira win wuuɔ Samariɔ.

*Am*asian gɔɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 14:15-20)
[25] Isireliban sina boko Yoasi, Yoakasin biin gɔɔn biru, Amasia, Yudaban sina boko Yoasin bii, u maa kua wõɔ wɔkura nɔɔbu bandu sɔɔ. [26] Ye Amasia u gbia u kua ka ye u kua dãku ten sukum, ye kpuro ya yorua Yudaba ka Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. [27] Ye Amasia u ka Yinni Gusunɔ tonda u kpa, yera ba nùn seesi Yerusalɛmuɔ. Ma u duka sua u da u wãa Lakisiɔ. Miya ba nùn naa swĩi ba go. [28] Ma ba win goru suama ka dumi ba ka na ba sikua win baababan sikaɔ Dafidin wuuɔ.

*Osi*asi

*u ku*a Yudaban sina boko
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 14:21-22, 15:1-3)

26

[1] Amasian gɔɔn biru, Yudaba kpuro ba Osiasi sua ba swĩi bandu sɔɔ win tundo Amasian ayerɔ. Saa ye sɔɔ, u mɔwa wõɔ wɔkura nɔɔbu ka tia. [2] Wiya u Elati bana u sɔnwa. Ma u dera ya kua Yudabagia win tundon gɔɔn biru.
[3] Osiasi u kuawa wõɔ weeraakuru ka yiru Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Yekolia Yerusalɛmugii. [4] U sĩawa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge mɛ win tundo Amasia u kua.

*Osi*asi u Gusunɔ biru kisi
[5] Osiasi u kookari kua u ka Yinni Gusunɔ sãwa Sakarin wãaru kpuro sɔɔ. Sakari wi, u bwisi mɔ u ka kãsinu tubusia ni nu wee Gusunɔn min di. Saa ye sɔɔ, ye Osiasi u mɔ̀ kpuro ya ra nùn koorewa.
[6] Sõɔ teeru u yara u ka Filisitiba wɔri. Ma u da u Gatin gbãraru yaba ka Yabinɛgiru ka Asidɔdugiru. Ma u wusu bana Asidɔdugibun temɔ Filisitiban wusun suunu sɔɔ. [7] Yinni Gusunɔ u nùn somi u ka Filisitiba ka Daarububa tabu kua ka be ba wãa Guri Baaliɔ ka sere Maoniba.
[8] Saa ye sɔɔ, Amɔniba ba ka Osiasi kɛ̃nu naawammɛ ma u yĩsiru yara sere Egibitin tem nɔɔ bura yerɔ. Domi win dam mu nɔɔra baama kpuro. [9] Osiasi u kõsu yenu kua Yerusalɛmuɔ kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Gani gɔmburu, ka ge ga wãa wɔwa gia, ka gbãrarun goo gɔmkirɔ. Ma u dera nu dam mɔ. [10] U maa kõsu yenu bana gbaburɔ, ma u dɔkɔ dabi dabinu gba, domi u sabe dabi dabinu mɔ ni nu wãa Sefalan wɔwaɔ ka nim wõkun goorɔ. Mɛya

u maa gbaa wukobu mɔ ka be ba ra resɛm sɔmburu ko guunɔ ka guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ. Domi u ra gbee sɔmburu kã.

11 Osiasi u tabu durɔbu mɔ be ba ra tabu de wuu wuuka nge mɛ win tire yoro Yeyɛli
ka win tabu sunɔ turo Maaseya ba ka bu gara. Win sina asakpɔ turo wi ba mɔ̀ Hanania,
wiya u bu kpare. 12 Yɛnu yɛ̃robu ka tabu durɔ wɔrugɔba, be kpuron geera sãawa nɔrɔbun
suba yiru ka nata (2.600). 13 Tɔn be, ba tabu durɔbu nɔrɔbun suba gooba wunɔbu ka nɔɔba
yiru ka nɛɛra wunɔbu mɔ ba kpare (307.500). Bera ba ra sina boko somi tabu sɔɔ. 14 Osiasi
u tabu kowo be kpuro tɛrɛnu ka yaasi wɛ̃ ka sii furɔsu ka yabe tarakpenu ka tɛnnu ka
kpurantɛɛnu. 15 U dera bwisigii goo u tabu yãnu ganu kua ni ba yi kɔ̃su yenɔ ka gani
gɔmunɔ. Niya nu ra n sɛ̃ɛnu toomɔ, ɲ̀ kun mɛ nu n kpenu kasukumɔ. Ma sina boko Osiasi
u yĩsiru yara n toma. Domi u somiru wa sere u ka win bandu tãsisia.

16 Sanam mɛ Osiasi u win bandu tãsisia u kpa, yera u tii sua sere bu nùn kam kua. U ɲ̀
Gusunɔ win Yinni mɛm nɔɔwɛ. Ma u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ u ka turare dɔ̃ɔ doke mi,
ka tii. 17 Yen biru, yãku kowo Asaria u dua mi, ka yãku kowobu wɛnɛ, 18 be ba wɔrugɔru
mɔ. Ma ba sina boko Osiasi sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Osiasi, n ɲ̀ wunɛ kaa Yinni Gusunɔ turare dɔ̃ɔ
dokea. Aronin bibun bwesera ba gɔsa yen sɔ̃. Ɲ̀ n mɛn na, a yario sãa yeru min di. Domi
a kua mɛm nɔɔ sari. A ɲ̀ maa bɛɛrɛ wasi Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

19 Yera sina boko Osiasi u mɔru seewa. N deema u ye ba ra ka turare dɔ̃ɔ doke nɛni. Yera
bara disigira nùn wɔri win sirikanaɔ yãku kowo ben nɔni biru Yinni Gusunɔn sãa yeru mi,
mi ba ra turare dɔ̃ɔ doken wuswaaɔ. 20 Yera yãku kowo tɔnwero Asaria ka yãku kowo be
ba tie, ba nùn mɛɛra, ma ba deema wee, bara disigira win sirikanaɔ. Yera ba yande nɛɛ,
u yario tɔɔwɔ. Ma Osiasi u yara tɔɔwɔ fuuku fuuku, domi u wa ma Yinni Gusunɔ u nùn
bara disigiru kpɛ̃ɛ.

*Osi*asin bandun kpeeru
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 15:5-7)

21 Ma bara disigii te, ta Osiasi wãasi sere u da u ka gu. Ba nùn yara Isireliban suunu sɔɔn
di, u da u wãa wi turo. Win bii Yotamuwa u nùn kɔsire kua u tem mɛ kparamɔ. 22 Ye Osiasi
u gbia u kua, ka ye u kua win wãa dãakiru sɔɔ, ye kpuron gari yi yorua Gusunɔn sɔmɔ
Esai, Amɔtin biin tireru sɔɔ. 23 Osiasi u kpuna u gu. Ma ba ka nùn da mi ba ra sinambu
sike. Adama ba ɲ̀ nùn sikua win baababan siki wɔruɔ, domi ba nɛɛ, u bara disigiru mɔ.
Ma win bii Yotamu u bandu kɔsire kua.

*Yot*amu

*u ku*a Yudaban sina boko
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 15:32-38)

27

1 Wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbuwa Yotamu u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu
ka tia bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Yerusa, Sadɔkun bii. 2 U sĩawa dee dee
Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Win tundo Osiasin yira u swĩi mam mam. Adama u ɲ̀ due Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. Yen biru, u dera tɔmba sankiramɔ win tem mɛ sɔɔ.

3 Wiya u Yinni Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ ge ga wãa gunguru gia bana. Ma u maa bani
dabinu kua Ofɛlin gbãrarɔ. 4 U wusu bana Yudan guunɔ. Ma u maa kɔ̃su maru yenu kua
ka dii baka damginu yakasɔ.

5 U maa ka Amɔniba tabu kua, ma u bu kamia. Wɔ̃ɔ ge sɔɔ, Amɔniba ba nùn sii geesun
gobi wunɔbu (100) wɛ̃ ka dĩa bimi yi ba mɔ̀ ɔɔsun tɔnnu nɔrɔbun suba ita (3.000) ka
alikaman tɔnnu nɔrɔbun suba ita. Nge mɛya ba mɔ̀ sere n ka girari wɔ̃ɔ ita. 6 Yotamu
u dam kua. Domi u win naanɛ doke Yinni Gusunɔ sɔɔ.

7 Ye Yotamu u kuan sukum, win tabu ka win sɔma ye u kua, ye kpuron gari yorua
Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. 8 Yotamu u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu
sanam mɛ u kua sina boko. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ.
9 Yen biru, u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin wuuɔ. Ma win bii Akasi u bandu kɔsire
kua.

*Ak*asi u kua sina boko Yudaɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 16:1-6)

28

1 Akasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛndu sanam mɛ u bandu di. U kuawa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia
bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. U ɲ̀ sĩa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. U ɲ̀ win sikado Dafidin
yira swĩi. 2 Isireliban sinambun yira u swĩi. U mam bũu wi ba mɔ̀ Baalin bwãaroku sii
ganduguu kua. 3 U turare dɔ̃ɔ doke Hinɔmun bibun bweserun wɔwaɔ. Ma u ka win tiin
bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua nge mɛ bwese tukunu nu ra ko ni Yinni Gusunɔ u gira
Isireliban wuswaan di. 4 U ra bũu yãkunu ko kpa u nu turare dɔ̃ɔ dokea gungunɔ ka guunɔ
ka sere dãa kubenɔ.
5 Gusunɔ wi, Akasin Yinni u nùn Sirin sina boko nɔmu bɛria. Ma ba nùn kamia ba win
tɔn dabinu mwɛɛra ba ka da Damasiɔ. Yen biru, Gusunɔ u maa nùn bɛri Isireliban nɔmaɔ.
Ma Isireli be, ba nùn kamia. 6 Peka, Remalian bii, u tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa teeru
(120.000) go sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ, yèn sɔ̃ ba Gusunɔ ben baababan Yinni deri. Tɔn be ba go
mi, be kpuro ba sãawa tabu durɔ wɔrugɔba. 7 Sikiri, Efaraimuban tabu durɔ u Maaseya,
sina bokon bii go ka Asirikamu wi u sãa sina bokon yɛnun sɔm kowobun wirugii ka sere
Ɛlikana sina bokon sina asakpɔ gbiikoo. 8 Isireliba ba ben mɛro bisibu Yudaba yoru mwa
tɔmbu nɔrɔbun suba goobu (200.000), kurɔbu ka bibu. Ma ba ben yãa dabinu gura ba ka
da Samariɔ.
9 N deema Yinni Gusunɔn sɔmɔ goo u wãa mi. Win yĩsira Odɛdi. Yera u tabu kowo be
sennɔ da. U nɛɛ, wee Gusunɔ bɛɛn baababan Yinni u ka Yudaba mɔru kua, ma u bɛɛ bu
nɔmu bɛria, ma i bu go ka wɔnwɔndu sariru sere ben wuri yi nùn girari. 10 Yera i kĩ tɛ̃,
Yuda be, ka Yerusalɛmugii be, bu ko bɛɛn yobu? I ɲ̀ tamaa i Gusunɔ bɛɛn Yinni torari? 11 I
swaa dakio i nɔ. I yoo be i mwɛɛra bɛɛn mɛro bisibu sɔɔ mi yõsuo bu wura ben yɛnusɔ.
Domi Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ mɔru baka mɔ̀.
12 Efaraimuban wirugibu gabu, Asaria, Yokananin bii ka Berekia, Mɛsilemɔtun bii ka
Esekiasi, Salumun bii ka Amasa, Adilain bii, bera ba tabu kowobu seesi be ba wee tabu
gberun di. 13 Ba bu sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, i ɲ̀ ka yoo be duɔ mini. I kĩ i bɛsɛn taarɛ sosiwa Yinni
Gusunɔn mi. Domi sa tore kɔ. Ma Yinni Gusunɔ u ka sun mɔru sãa.
14 Yera tabu kowo be, ba yoo be yõsu, ba bu ben yãnu wesia Isireliba ka ben wirugibun
wuswaaɔ. 15 Wirugii be ba soka ka ben yĩsa ba yoo be sua, ba ben be ba wãa tereru yãnu
dokea ni tabu kowoba mwɛɛrima. Ba bu yãnu ka baranu wɛ̃. Ba dera ba di ma ba nɔra.
Ma ba ben mɛɛran bosu bɔkua. Ma ba yoo be sɔɔ be ba kun kpɛ̃ bu sĩ kɛtɛkunu sɔndi ba
ka da Yerikoɔ mi kpakpa bɛ̃ɛ wãa. Yen biru, Isireli be ba ka bu da ba wurama Samariɔ.

*Ak*asi u somiru kasu

Asirigibun mi
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 16:7-20)
16 Saa ye sɔɔra sina boko Akasi u gɔra Asirin sinambun mi, u bu somiru kana. 17 Edɔmuba
ba na ba kpam Yudaba wɔri ba kamia, ma ba Yuda be, yoru mwɛɛra ba ka doona.
18 Filisitiba ba wɔraa na wuu si su wãa Sefalan wɔwaɔ ka si su wãa Yudan tem sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia. Ma ba Bɛti Semɛsi ka Ayaloni mwa ka Gederɔtu ka Soko ka yen baru
kpaanu ka Tinna ka yen baru kpaanu ka Gimuso ka yen baru kpaanu. Ma ba sina wuu si
sɔɔ. 19 Domi Yinni Gusunɔ u Yudaba sekuru doke ben sina boko Akasin sõ. Akasi wi, u kom
bɛrɛtɛkɛ kuawa Yudaɔ, u Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔbu sariru koosiwa mam mam.
20 Ma Asirin sina boko Tigilati Pilesɛɛ u na u nùn wɔri nge yibɛrɛ. U ɲ̀ nùn somi. 21 Domi
Akasi u Yinni Gusunɔn sãa yeru ka sina kpaaru ka win tem wirugibun arumani gura u
Asirin sina boko wɛ̃. Adama ka mɛ, yen gaa kun nùn yare. 22 Sanam mɛ u wãa nuku
sankiranu sɔɔ, ka mɛ, u Yinni Gusunɔ mɛm nɔɔbu sariru koosimɔwa u dɔɔ. 23 U Damasin
bũnu yãkuru kua ni nu nùn kamia mi. Domi u nɛɛ, wee Sirin sina bokon bũnu nu ra bu
somi. Tɛ̃, win tii u koo maa nu yãkuru kua kpa nu wa nu nùn somi. Adama nu ɲ̀ nùn somi.
Nu nùn kam kuawa wi ka Isireliba kpuro. 24 Akasi u Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu
kpaasina u kɔsuka. Ma u dera ba tu kɛnua. Ma u bũu yãku yenu kua beri berika kpuro

Yerusalɛmuɔ. [25] Yera u gungunu kua Yudan wusu kpuro sɔɔ bu ka bũnu yãkuru kua kpa
bu maa nu turare dɔ̃ɔ dokea mi. Nge mɛya u kua u ka Gusunɔ win baababan Yinnin mɔru
seeya.
[26] Akasin kookoosun sukum gbiikisu ka dãakisu si kpuro su yorua Yudaba ka Isireliban
sinambun faagin tireru sɔɔ. [27] Yen biru, Akasi u kpuna u gu, ma ba nùn sikua Yerusalɛmuɔ.
Adama ba ǹ nùn sikua Isireliban sinambun sikaɔ. Yen biru, win bii Esekiasi u bandu kɔsire
kua.

*Esekia*si u bandu di Yudaɔ
*(I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 18:1-4)

29

[1] Esekiasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u bandu di. Win mɛron yĩsira Abiya,
Sakarin bii. U kuawa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu ka nnɛ bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. [2] U kua ye ya
Yinni Gusunɔ wɛ̃re. Win sikado Dafidin yira u swĩi mam mam.
[3] Win bandun wɔ̃ɔ gbiikuun suru gbiikoo sɔɔ, u Yinni Gusunɔn sãa yeru kɛnia. Ma u
ten gamboba sɔnwa. [4] U dera yãku kowobu ka Lefiba ba na. Ma u bu mɛnna sãa yerun
batumaɔ ye ya wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia. [5] Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ Lefiba i swaa dakio i
nɔ. I tii dɛɛrasio, kpa i maa Gusunɔ bɛɛn baababan Yinnin sãa yeru dɛɛrasia. I ye ya disi
mɔ kpuro yaro sãa yee ten min di. [6] Bɛsɛn baababa ba kua mɛm nɔɔ sariba. Ba kɔ̃sa kua
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin nɔni sɔɔ. Ba wi ka win sãa yeru biru kisi. [7] Ma ba sãa yee te kɛnua, ba
ten fitilaba go. Ba ku ra nùn turare dɔ̃ɔ dokeye. Ba ku ra maa nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu
kue. [8] Yera Yinni Gusunɔ u Yuda ka Yerusalɛmu mɔru seesi. Ma u dera ye kpuro ya kua
bansu ba ye yɛ̃ɛmɔ nge mɛ i waamɔ gisɔ. [9] Bɛsɛn baababa ba gbisuka tabu sɔɔ ma bɛsɛn bii
tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bɛsɛn kurɔbu ba yoru da tem tukumɔ Yinni Gusunɔn mɔru
yen sɔ̃. [10] Tɛ̃, na kĩ n ka Gusunɔ bɛsɛ Isireliban Yinni arukawani bɔke, kpa win mɔru ye, yu
wa yu sure u sun deri. [11] Yen sɔ̃, nɛn bibu, i ku maa Gusunɔ atafiiru ko. Domi u bɛɛ gɔsawa
i ka nùn sɔmburu kua, i n nùn sãamɔ, kpa i n nùn turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
[12] Lefiba be ba seewa ba na, bera Mahati, Amasain bii ka Yoɛli, Asarian bii Kehatin bibun
bweseru sɔɔ ka Kisi, Abudin bii ka Asaria, Yehalɛɛlin bii Mɛrarin bibun bweseru sɔɔ ka
Yoasi, Simman bii ka Edɛni, Yoan bii Gɛɛsɔnin bibun bweseru sɔɔ [13] ka Simuri ka Yeyɛli
Elisafanin bibun bweseru sɔɔ ka Sakari ka Matania Asafun bibun bweseru sɔɔ [14] ka Yeyɛli
ka Simɛi Hemanin bibun bweseru sɔɔ ka Semaya ka Usiɛli Yedutum bibun bweseru sɔɔ.
[15] Ba ben mɛro bisibu mɛnna ye ba tii dɛɛrasia ba kpa. Yen biru, ba Yinni Gusunɔn sãa yeru
dɛɛrasia nge mɛ sina boko u gerua ka nge mɛ Yinni Gusunɔ u wooda wɛ̃. [16] Yãku kowobu
ba dua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ bu ka tu dɛɛrasia. Ma ba disinu kpuro yara ni nu wãa sãa
yeru mi, ka ten yaaraɔ. Min diya Lefiba ba disi ni gura ba ka da ba kube wɔwaɔ ye ba mɔ̀
Sedoroni. [17] Ba sãa yee ten dɛɛrasiabu toruawa wɔ̃ɔn suru gbiikoon tɔ̃ɔ gbiikirun di. Yen
sɔ̃ɔ nɔɔba itase, ma ba tura ten adɛrɔwɔ. Yen biruwa ba maa kua sɔ̃ɔ nɔɔba ita ba ka tu
dɛɛrasia ba kpa. Sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka tia ba kua ba ka te kpuro dɛɛrasia ba kpa.
[18] Ma ba da sina boko Esekiasin mi ba nɛɛ, wee sa sãa yee te dɛɛrasia sa kpa ka yãku yee
te, ka ten dendi yãnu ka tabulu mi ba ra pɛ̃ɛ yi ka yen dendi yãnu. [19] Yãa ni kpurowa sa
sɔnwa, ma sa nu dɛɛrasia ni Akasi u raa disi doke win mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃ sanam mɛ u
bandu dii. Ni kpurowa sa yi Yinni Gusunɔn yãku yerun wuswaaɔ.

*Esekia*si u maa

*Yinni Gusun*ɔn sãaru seeya
[20] Yera sɔ̃ɔ teeru, Esekiasi u seewa buru buru yellu u wuun wirugibu mɛnna, ma ba da
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. [21] Ma ba ka naa kinɛnu nɔɔba yiru na ka yãa kinɛnu nɔɔba yiru
ka yãa kpɛmminu nɔɔba yiru ka boo kinɛnu nɔɔba yiru bu ka toranun yãkunu ko bandun
sɔ̃ ka yãku yee ten sɔ̃ ka sere Yudaban sɔ̃. Yera sina boko u yãku kowobu Aronin bibun
bweseru sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bu ye kpuro goowo Yinni Gusunɔn yãku yerɔ. [22] Ma ba kɛtɛ kinɛ
ni sakira ba nin yɛm sua ba yɛ̃ka yãku yerɔ. Yen biru, ba yãa kinɛ ni sakira ma ba nin
yɛm yɛ̃ka yãku yerɔ. Mɛya ba maa yãa kpɛmmii ni sakira ba nin yɛm yɛ̃ka yãku yerɔ.

[23] Yen biru, ba maa ka boo kinɛ ni na sina bokon wuswaaɔ ka tɔmbu kpuron wuswaaɔ bu
ka toranun yãkunu ko. Ma be kpuro ba ben nɔma sɔndi boo nin wiru wɔllɔ. [24] Ma yãku
kowobu ba boo ni sakira ba nin yɛm yari yãku yerun temɔ. Ba yãku te kuawa Isireliba
kpuron toranun sõ. Domi sina boko u nɛɛ, yãku dõɔ mwaararugii ni, ka torarun yãku ni,
ba koo nu kowa Isireliba kpuron sõ.
[25] U Lefiba doke Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ba sɛkɛtirɛnu nɛni ka guunu ka mɔrɔkunu nge
mɛ Dafidi ka Gusunɔn sɔmɔbu Gadi ka maa Natani ba wooda wẽ bu ko. Yinni Gusunɔwa u
bu wooda ye wẽ. [26] Ma Lefiba ba na ba sina Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka dwee yãa ni Dafidi
u dera ba kua. Ma yãku kowobu ba maa dua ka ben kɔbi. [27] Ma Esekiasi u nɛɛ, bu yãku
dõɔ mwaararugiru koowo yãku yeru wɔllɔ. Ye ba yãku dõɔ mwaararugii te torua, yera ba
maa womusu torua. Ma ba kɔbi so ka sere Dafidi Isireliban sina bokon dwee yãa ni. [28] Ma
tɔn be kpuro ba yiira bu ka Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wẽ. Ba kɔbi soomɔ, ba womusu mɔ̀ sere ba
ka yãku dõɔ mwaararugii te wiru go. [29] Sanam mɛ ba yãku ni kua ba kpa, yera sina boko ka
win tɔn be kpuro ba yiira ba Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wẽ. [30] Yera Esekiasi ka Yudaban wirugibu
ba Lefiba sõɔwa ba nɛɛ, bu Yinni Gusunɔ siaro ka Dafidin womusu ka maa Asafun womusu.
Ma ba Yinni Gusunɔ kpuna ba nùn sãwa ka nuku doo bakabu.
[31] Esekiasi u nɛɛ, tẽ, wee i tii dɛɛrasia, i kua Yinni Gusunɔgibu. Yen sõ, i susima i nùn
siarabun yãkunu kua win sãa yerɔ.
Yera tɔn be, ba maa ka yaa sabenu na ba ka nùn siarabun yãku ni kua. Ma gaba maa
nùn yãku dõɔ mwaararuginu kua ka nuku tia. [32] Yaa sabe ni ba ka yãku dõɔ mwaararugii
ni kua mi, nu dabi. Kɛtɛban geera sãawa wata ka wɔkuru, yãa kinɛnu maa wunɔbu (100)
ka sere yãa kpɛmminu goobu (200). Ye kpurowa ba ka yãku dõɔ mwaararugii ni kua. [33] Yen
biru, ba maa kɛtɛ nata (600) go ka yãanu nɔrɔbun suba ita (3.000). [34] Adama yãku kowobu
ba ɲ̀ dabi dɔma te. Yen sõna ba ɲ̀ kpĩa bu yãku yãa ni koku. Ben mɛro bisibu Lefibara ba
bu somi ba ka sɔmbu te kua sere saa ye yãku kowobu be ba tie ba tii dɛɛrasia. Domi Lefiba
ba tii wẽ ka kĩru n kere yãku kowobu. [35] Dɔma te, ba yãku dõɔ mwaararuginu kua nu dabi
ka siarabun yãku ni ba kua ka yaa gum ka sere tam mɛ ba ka yãku dõɔ mwaararuginu
kua.
Nge mɛya ba ka sãaru seeya Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. [36] Esekiasi ka tɔn be kpuro ba nuku
dobu kua yèn sõ Gusunɔ u doke tɔmbun gõrusɔ ba ka win sãaru seeya mɛsum fuuku.

30

Gɔɔ sararibun tõɔ bakarun

sɔɔru

[1] Esekiasi u sɔmɔbu gɔra Isireliɔ ka Yudaɔ. N deema u raa Efaraimuba ka Manaseba
tireru yorua bu ka na bu Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di Gusunɔ, be Isireliban Yinnin sãa
yerɔ, Yerusalɛmuɔ. [2] Sina boko Esekiasi ka win sina asakpɔbu ka Yudaba ba nɔɔsina ma ba
koo Gɔɔ sararibun tõɔ baka te di wõɔn suru yiruse sɔɔ. [3] Domi ba ɲ̀ kpẽ bu tu di ten saa sɔɔ
yèn sõ yãku kowo dabiru ta ɲ̀ tii dɛɛrasie. Mɛya tɔn dabira kun maa mɛnnɛ Yerusalɛmuɔ.
[4] Sina boko ka tɔn be kpuro ba tõɔ te wura. [5] Ma ba dera ba kpara Isirelin tem kpuro sɔɔ
saa Beri Seban di n ka da sere Danuɔ, tɔmbu bu ka na Yerusalɛmuɔ bu Gusunɔ Isireliban
Yinni Gɔɔ sararibun tõɔ baka te diiya. Domi tɔn dabiru ta ku ra raa maa tu di nge mɛ
ba yorua bu ko. [6] Ma gɔro be, ba sina boko ka win sina asakpɔbun tire ni sua ba ka da
Isireliɔ ka Yudaɔ. Ma ba bu sõɔwa ka sina bokon yĩsiru ba nɛɛ, bɛɛ Isireliba, i wurama
Gusunɔ Aburahamu ka Isaki ka Yakɔbun Yinnin mi, kpa win tii u maa wurama bɛɛn mi.
I de i wurama bɛɛ be i kisira Asirin sina bokon nɔman di. [7] I ku bɛɛn baababa ka bɛɛn
maabu saari be ba ɲ̀ Gusunɔ ben baababan Yinni mɛm nɔɔwɛ, ma u bu kam koosia nge
mɛ i waamɔ gisɔ. [8] I ku swaa taaya nge bɛɛn baababa. I wurama Yinni Gusunɔn mi. I na i
nùn sã win sãa yerɔ te u tii yiiye sere ka baadomma. I na i Gusunɔ bɛɛn Yinni sã kpa win
mɔru baka ye, yu bɛɛ doonari. [9] Ì n wurama Yinni Gusunɔn mi, bɛɛn tɔmbu ka bɛɛn bii be
ba mwɛɛra ba ka yoru da, ba koo bu wɔnwɔndu kua kpa bu den de bu wurama tem mɛ
sɔɔ. Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u ra suuru ko. Win wɔnwɔnda kpã. U ɲ̀ maa bɛɛ biru kisimɔ
ì n wurama win mi.

[10] Nge mɛya gɔro be, ba gerumɔ ba ka wusu gasirimɔ saa Efaraimun tem di ka Manasen
temɔ n ka girari Sabulonin temɔ. Ma ba bu yɛ̃ɛmɔ ba yaakoru koosimɔ. [11] Adama gaba tii
kawa Asɛɛn temɔ ka Manasen temɔ ka Sabulonin temɔ, ma ba seema ba na Yerusalɛmuɔ.
[12] Mɛya maa Yinni Gusunɔ u ka Yudaba wãa. Ma u dera ben gõru ga kua tia bu ka sina
boko ka win sina asakpɔbun gari mɛm nɔɔwa nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u gerua.

Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru

[13] Tɔn dabiru ta mɛnna wõɔn suru yiruse sɔɔ Yerusalɛmuɔ bu ka pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia
doken tõɔ bakaru ko. Dɔma te, tɔn be, ba dabia. [14] Yera ba seewa ba bũu yãku yee ni nu
wãa Yerusalɛmuɔ kɔsuka ka sere mi ba ra nu turare dõɔ dokeye. Ma ba ye kpuro gura
ba sure wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Sedoroni. [15] Yen biru, ba Gɔɔ sararibun tõɔ bakarun yãku yaa
sakira wõɔn suru yirusen sõɔ wɔkura nnɛse sɔɔ. Sekura yãku kowobu ka Lefiba mwa, ma
ba tii dɛɛrasia. Ba yãku dõɔ mwaararuginu kua Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. [16] Ben baawure
u da u wãa win ayerɔ nge mɛ Mɔwisi Yinni Gusunɔn tɔnu u yorua woodan tireru sɔɔ. Ma
yãku kowobu ba yɛm yɛ̃kamɔ mɛ Lefiba ba bu wɛ̃ɛmɔ. [17] Nge mɛ tɔn dabira wãa be ba
ǹ tii dɛɛrasie dɔma te, yera n dera Lefiba ba bu yãku yɛɛ yi sakiriammɛ, kpa bu ka yi
dɛɛrasia bu yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ. [18-19] Tɔn dabiru ta wãa te ta ǹ tii dɛɛrasie, n mam
nɛɛre Efaraimuba sɔɔ ka Manaseba sɔɔ ka Isakariba sɔɔ ka sere Sabuloniba sɔɔ. Ba Gɔɔ
sararibun tõɔ bakaru di. Adama ba ǹ ten wooda swĩi. Yen sõna Esekiasi u bu kanaru kua
u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wunɛ tɔn geowa. Be ba tii wɛ̃ ka ben gõru kpuro ba ka wunɛ Gusunɔ
ben baababan Yinni kasu, baa mɛ ba ǹ tii dɛɛrasie, a bu suuru kuo.

[20] Yinni Gusunɔ u Esekiasin kana te mwa ma u tɔn be suuru kua.

[21] Nge mɛya Isireli be ba mɛnna Yerusalɛmuɔ, ba ka pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia doken tõɔ
bakaru di sõɔ nɔɔba yiru ka nuku dobu. Tõɔ baatere yãku kowobu ka Lefiba ba ra n Yinni
Gusunɔ siaramɔwa ka dwee yãnu. [22] Esekiasi u Lefi baawure siara sɔmbu te u kuan sõ
Yinni Gusunɔn sõ. Ba yãku yaa ye tema sõɔ nɔɔba yiru. Ma ba siarabun yãkunu kua ba ka
Gusunɔ ben baababan Yinni siara. [23] Yen biru, tɔn be, ba maa wura bu tõɔ bakaru di sõɔ
nɔɔba yiru. Ma ba maa sina sõɔ nɔɔba yiru ba tõɔ bakaru di ka nuku dobu. [24] Domi Esekiasi
u kɛtɛ kinɛnu nɔrɔbu (1.000) gɔsa ka yãanu nɔrɔbun suba nɔɔba yiru (7.000). Ma win sina
asakpɔbu ba maa kɛtɛ kinɛnu nɔrɔbu gɔsa ka yãanu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Ma
yãku kowobu dabinu ba tii dɛɛrasia. [25] Yudaba kpuro ka yãku kowobu ka Lefiba ka sere be
ba na Isirelin di ka sɔbu be ba wãa Isireliɔ ka Yudaɔ, be kpurowa ba nuku dobu kua dɔma
te. [26] Nuku doo bakabu bu wãa Yerusalɛmuɔ. Saa Salomɔɔ Dafidi Isireliban sina bokon biin
waatin di, ba ǹ tõɔ baka ten bweseru koore Yerusalɛmuɔ. [27] Yera yãku kowobu ka Lefiba
ba seewa ba tɔn be domaru kua. Yinni Gusunɔ u ben nɔɔ nua domi ben kana te, ta nùn
girari sere win wãa yee dɛɛrarɔ wɔllɔ.

31

*Esekia*si

*u Yinni Gusun*ɔn sãaru seeya

[1] Yeniba kpuron biru, Isireli be ba wãa mi, ba seewa ba da Yudan wusu kpuro sɔɔ ba
bwãarokunu kɔsuka ma ba gungunu ka bũu yãku yenu kpuro kɔsuka Yudan temɔ ka
Bɛnyamɛɛn temɔ ka Efaraimun temɔ ka Manasen temɔ. Yen biru, be kpuro ba wurama
ben temɔ, ben baawure u da u wãa win wãa yerɔ.

[2] Esekiasi u wure u yãku kowobu ka Lefiba wesia ben sɔmburu sɔɔ nge mɛ ba ka bɔnu
sãa ka sɔmbu te baawure u ra ko. Bera ba ko n da yãku dõɔ mwaararuginu ka siarabun
yãkunu ko ka sere womusu bu ka Yinni Gusunɔ siara win sãa yerun kɔnnɔwɔ. [3] Sina boko
Esekiasi u win dukian sukum wɛ̃ bu ka yãku dõɔ mwaararuginu ko ni ba ra ko bururu ka
yoka ka ni ba ra ko tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka suru kpaon tõɔ bakaru sɔɔ ka sere tõɔ baka ni
nu tie sɔɔ nge mɛ ba yorua woodan tireru sɔɔ.

[4] Yera u Yerusalɛmugibu sõɔwa u nɛɛ, bu yãku kowobu ka Lefiba ben baa wɛ̃ɛyɔ, kpa bu
kpĩ bu Yinni Gusunɔn woodaba mɛm nɔɔwa sãa sãa. [5] Sanam mɛ gari yi, yi nɔɔra baama,
yera Isireliba ba ben alikama ye ya gbia ya ye wɛ̃ ka tam kpam ka gum ka tim ka sere ben

dĩanu ganu. Mɛya ba maa ka gãanu kpuron wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia na. [6] Mɛya Isireliba ka Yudaba be ba wãa Yudan wuu marosɔ ba ben yaa sabenun wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia wɛ̃ ka sere gãa ni ba gɔsa ba yi nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ. Ma ba nu suba suba. [7] Ba nin subenu toruawa saa wõɔn suru itasen di n ka da wõɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ. [8] Esekiasi ka win sina bwãabu ba na ba subu ni wa, yera ba Yinni Gusunɔ ka win tɔmbu siara.

[9] Ma Esekiasi u yãku kowobu ka Lefi be bikia u nɛɛ, subu nirà mini. [10] Yera yãku kowo tɔnwero Asaria, Sadɔkun bweseru sɔɔ, u nùn wisa u nɛɛ, saa mìn di ba ka kɛ̃nu naamɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, dĩanu ra n wãawa sa n dimɔ, sa n debumɔ. Ni nu tiara nu kpã niya mini. Domi Yinni Gusunɔ u sun domaru kua.

[11] Ma Esekiasi u wooda wɛ̃ bu dinu sɔmɛ mi ba koo nu yi. Ma ba dinu sɔnwa. [12] Ma ba ka kɛ̃nu ka wɔkuru baateren wɔllɔn tia tia na ka yãku dĩa ni nu sãa Yinni Gusunɔginu. Lefi wi ba mɔ̀ Konania wiya ba dĩa ni nɔmu sɔndia, ma win mɛro bisi Simɛi u sãa win yiruse. [13] Yeyɛli ka Asasia ka Nakati ka Asaɛli ka Yerimɔti ka Yosabadi ka Eliɛli ka Yisimakia ka Makati ka Bɛnaya be kpurowa Konania ka win mɛro bisi Simɛi ba kpare nge mɛ sina boko Esekiasi ka yãku kowo Asaria Yinni Gusunɔn sãa yerun wirugii ba wooda wɛ̃. [14] Kore wi u sãa Lefi Yiminan bii, u sãawa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gian kõso. Wiya ba kɛ̃ɛ ni nɔmu sɔndia nì ba ka Yinni Gusunɔ naawa ka nuku tia ka sere ni ba ra wunɛ Yinni Gusunɔn sõ. Beya ba ko n da kɛ̃ɛ ni bɔnu ko. [15] Yãku kowobun wusu sɔɔ, Edɛni ka Miyamini ka Yosue ka Semaya ka Amaria ka Sekaniawa ba gɔsa bu Kore wi somi ba n da ka kɛ̃ɛ ni begibu bɔnu kue dee dee bibu ka bukurobu kpuro nge mɛ ba ka bu bɔnu sãa wuu wuuka. [16] Beya tɔn durɔ bii be ba gara saa wõɔ itan di n ka da be ba kere mɛ, ka be ba gesi dumɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ tõɔ baatere bu ka ben sɔma ko wuu wuuka, [17] ka yãku kowo be ba gara yɛnu ka yɛnu ka Lefiba be ba gara saa be ba wõɔ yɛndu mɔn di nge mɛ ben sɔmbura sãa wuu wuuka, [18] ka sere maa tɔn be ba tie kpuro ka ben debuminu ka ben kurɔbu ka bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu, domi ba tii wɛ̃wa mam mam Yinni Gusunɔn sãa yerun sɔmburu sɔɔ. [19] Aronin bibun bweseru te ta sãa yãku kowobu baru kpaanɔ wuu marosun bɔkuɔ, ba tɔmbu gɔsa wuu baagere sɔɔ be ba ko n da bu dĩanu bɔnu kue ben suunu sɔɔ, ka sere Lefi be ba gara garan suunu sɔɔ.

[20] Wee ye Esekiasi u kua Yuda kpuro sɔɔ. U sĩawa dee dee gem sɔɔ Gusunɔ win Yinnin wuswaaɔ. [21] Sɔma ye u kua bu ka sãaru ko Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ka sere win woodan mɛm nɔɔbu, u ye kpuro kuawa ka gõru tia. Ma u koora.

*Asirin sin*a boko Sankeribu

*u Yud*an tem wɔri
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 18:13, Esai 36:1)

32

[1] Esekiasi u sĩa dee dee Yinni Gusunɔn wuswaaɔ. Yeniban biruwa Sankeribu, Asirin sina boko u na Yudaɔ, ma u dera ba wuu gbãrarugisu tarusi. U nɛɛ, u koo su wɔriwa ka dam. [2] Ye Esekiasi u wa Sankeribu u na u ka Yerusalɛmu tarusi, yera u wirugibu ka tabu kowo damgibu soka, [3] bu wesiana bu ka bwii yi kɛnɛ yi yi wãa wuun biruɔ. [4] Tɔn dabira ta nùn somi ba ka bwii yi kɔrua ka nim tora ye ya kokumɔ bera yen suunu sɔɔ. Domi Esekiasi u nɛɛ, u ì kĩ Asirigibu bà n tunuma bu nim deema n kpã.

[5] Ma u win bandun dam tãsisia. U Yerusalɛmun gbãrarun mi n wɔruma seeya ka maa wuun kõsu yenu. Ma u gbãraru garu bana wuun biruɔ u ka sikerena. Ma u karì ye sɔnwa ye ba mɔ̀ Milo Dafidin wuuɔ. U tabu yãa dabi dabinu kasu ka maa tɛrɛnu.

[6] U tabu sinambu kua ma u bu mɛnna wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ. Ma u bu kirɔ kua u nɛɛ, [7] bu tii dam kɛ̃ɛyɔ kpa bu wɔrugɔru sõɔsi. Bu ku bɛrum ko bu diiri Asirin sina boko ka win tɔn dabi ten wuswaaɔ. Domi be ba ka bu wãa ba dabi n kere be ba ka nùn wãa. [8] Tɔmba ba ka nùn wãa. Adama be, Gusunɔ ben Yinniwa u koo bu somi. Wiya u koo bu dam wɛ̃ tabu sɔɔ.

Ma tɔn be, ba Esekiasi Yudan sina bokon gari yi naanɛ kua.

*S*ankeribu u gɔra

*Yeru*salɛmuɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 18:17-37, Esai 36:2-22)
9 Yeniban biru, Sankeribu, Asirin sina boko u win sɔm kowobu gɔra Yerusalɛmuɔ sanam
mɛ u wãa Lakisiɔ ka win tabu kowobu kpuro. U sɔm kowo be gɔrawa Esekiasi ka Yuda
be ba wãa Yerusalɛmuɔ kpuron mi, 10 bu nɛɛ, amɛniwa wi, Sankeribu, Asirin sina boko u
gerua. U nɛɛ, ma sɔɔra ba ben naanɛ doke ba ka wãa Yerusalɛmuɔ ka nuku sankiranu.
11 Bu ku de Esekiasi u bu nɔni wɔ̃ke kpa u de bu gbi gɔ̃ɔru ka nim nɔrun sɔ̃ ye u nɛɛ, Gusunɔ
ben Yinni u koo bu wɔra wi, Asirin sina bokon nɔman di. 12 Ba ɲ̀ yɛ̃ ma wi, Esekiasiwa u
gungunu kɔsuka ka Yinni Gusunɔn yãku yee te? Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yãku yee teeru tɔnan
miya ba ko n da de bu yiira bu Yinni Gusunɔ sã kpa bu nùn turare dɔ̃ɔ dokea. 13 Adama be,
ba ɲ̀ yaaye ye wi, Sankeribu ka win baababa ba bwesenu kpuro kua? Nin bũnu nu kpĩa nu
bu yara saa win nɔman di? 14 Bwese ni win baababa ba kam koosia sɔɔ, nin niren bũna nu
kpĩa nu bu yakia win nɔman di ben tii bu ka sere nɛɛ, Gusunɔ ben Yinni u koo bu yakia.
15 Yen sɔ̃, bu ku de Esekiasi u bu nɔni wɔ̃ke kpa u n bu gàrì seeyamɔ mɛsum. Bu ku nùn
naanɛ ko. Domi bweseru garun bũnu kun kpĩa nu tu wɔre win nɔman di, ɲ̀ kun mɛ win
baababan nɔman di. Kaa sere gere Yudaban bũnu?
16 Nge mɛya Sankeribun sɔmɔ be, ba Yinni Gusunɔ ka win sɔm kowo Esekiasi wɔmmɔ.

*S*ankeribun sɔmɔbu

*b*a Yinni Gusunɔ wɔmmɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 19:14-19, Esai 37:14-20)
17 Sankeribu u tireru yorua u ka Gusunɔ Isireliban Yinni wɔmɛ. U nɛɛ, nge mɛ bwese ni
nu tien bũnu nu ɲ̀ kpĩa nu nin tɔmbu wɔre win nɔman di, nge mɛya Gusunɔ, Esekiasin
Yinni u ɲ̀ maa kpɛ̃ u bu wɔra win nɔman di.
18 Ma Sankeribun sɔmɔ be, ba gbãramɔ ka dam ka Yudan barum bu ka tɔmbu nandasia
be ba wãa gbãra ten sɔɔwɔ kpa bu wa bu wuu ge mwa. 19 Ba Gusunɔ Yerusalɛmugibun
Yinnin gari mɔ̀ nge bwese ni nu tien bũu ni ba ka tii seka.

*Asirigibu b*a duki yakikira
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 19:15,35-37, Esai 37:15,36-38)
20 Yera Esekiasi ka Gusunɔn sɔmɔ Esai, Amɔtin bii ba kanaru wɔri gari yin sɔ̃ ba Yinni
Gusunɔ nɔɔgiru sue wɔllɔ. 21 Yera Yinni Gusunɔ u gɔrado goo gɔra u Asirigibun sansani
wɔri u ben tabu durɔ wɔrugɔba ka ben tabu sinambu ka ben wirugibu go. Yera Asirin
sina boko u gɔsira u wura win temɔ ka sekuru. Ma u da win bũu dirɔ. Miya win tiin bibu
ba na ba nùn kãasi ba go ka takobi.
22 Nge mɛya Yinni Gusunɔ u ka Esekiasi ka Yerusalɛmugibu faaba kua saa Sankeribun
nɔman di ka sere be ba tie kpuron nɔman di. Ma u bu kɔ̃su be ba ka bu sikerenɛn sɔ̃. 23 Tɔn
dabira ta ra ka Yinni Gusunɔ kɛ̃nu naawɛ Yerusalɛmuɔ kpa tu maa ka Esekiasin tii kɛ̃ɛ
gobiginu naawa. Saa yen dɔma ten di, u yĩsiru yarawa bwesenu kpuro sɔɔ.

*Esekia*sin bandun kpeeru
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 20:1-21, Esai 38:1-8, 39)
24 Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u gɔɔ turuku kua. Ma u Yinni Gusunɔ kana. Ma Yinni
Gusunɔ u nùn wisa, ma u nùn sɔm maamaakiginu kua. 25 Adama Esekiasi kun kue nge u
durom wa Yinni Gusunɔn min di. Ma u tii sua. Yera Yinni Gusunɔ u bu mɔru seesi wi ka
Yudaba ka Yerusalɛmugibu. 26 Ye u wa mɛ, yera wi ka Yerusalɛmugibu ba tii kawa. Ma
Yinni Gusunɔn mɔru ya doona ben min di Esekiasin waati ye sɔɔ.
27 Esekiasi u dukia baka ka bɛɛrɛ baka wa. U sii geesu ka wura ka kpee gobiginu ka
turareba kasu ka tɛrɛnu ka gãa bwese bweseka ye ya wã. 28 U alikaman biranu kua, ma
u tam kpam ka gum beru yenu kua ma u yaa sabenu baaniren gɔ̃ru kua ka sere nin dii
yenu. 29 Ma u tii wusu bania. U yaa sabenu wa dabi dabinu, kɛtɛba ka yãanu ka bonu.
Domi Yinni Gusunɔ u nùn dukia baka wɛ̃.

30 Wiya u maa Gihonin yɛru gèn nɔɔ ga wãa gungurun bera gia kɔrua, ma u nɔɔ kpɔɔ
yaba Dafidin wuun sõɔ duu yeru gia.
Ye Esekiasi u gõru doke u ko kpuro, ya nùn koorawa. 31 Adama sanam mɛ Babilonin sina
boko u sɔmɔbu mɔrisia u ka wa sɔm maamaaki ye Yinni Gusunɔ u mɔ̀ Isireliɔ, yera Gusunɔ
u Esekiasi deri u ka wa ye ya wãa win gõruɔ.
32 Ye Esekiasi u kuan sukum ka nge mɛ u Gusunɔ sãwa ka naanɛ, ye kpuron gari yi yorua
Gusunɔn sɔmɔ Esai, Amɔtin biin kãsinun tireru sɔɔ ka maa Isireliba ka Yudaban sinambun
faagin tireru sɔɔ. 33 Esekiasi u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua Dafidin bibun bweserun siku
yerɔ bera gee n gunum bo. Yerusalɛmugibu ka Yudaba ba nùn gɔɔ swĩiya. Yen biru, win
bii Manase u bandu kɔsire kua.

Manase

u kua Yudaban sina boko
(I maa mɛɛrio Sinambu II, 21:1-18)

33

1 Manase u mɔwa wõɔ wɔkura yiru sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wõɔ
weeraakuru ka nɔɔbu ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. 2 Kõsa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. Bwese
ni Yinni Gusunɔ u gira Isireliban wuswaan di nin kom kõsum mɛya u swĩi. 3 U wure u
gungunu seeya ni win tundo Esekiasi u kɔsuka. Ma u bũu wi ba mɔ̀ Baalin yãku yenu kua
ka bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten bwãarokunu ni win tundo u raa kɔsuka. Ma u kperi ka sõɔ ka
surun sãaru wɔri. 4 U bũu turanu bana Yinni Gusunɔn sãa yerɔ tèn mi Yinni Gusunɔ u win
yĩsiru doke sere ka baadommaɔ. 5 U maa suru ka sõɔ ka kperin yãku yenu kua sãa yee ten
yaari yiru ye sɔɔ. 6 U dera ba ka win bii tɔn durɔbu yãkuru kua Hinɔmun wɔwaɔ. U ra ka
wɛɛ ka guru winu sɔroru ko kpa u dobo doboba ko. U gɔri sokobu yii be ba ra nùn sian
gari sõ. Ma u kõsa mɔ̀ u dɔɔ ye ya Yinni Gusunɔn mɔru seeya. 7 U win bũun bwãaroku
kua u yi Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. N deema Yinni Gusunɔ u raa Dafidi ka win bii Salomɔɔ
sõɔwa u nɛɛ, sãa yee teni ka Yerusalɛmu yeniwa na gɔsa Isireliban suunu sɔɔ ya n ka nɛn
yĩsiru sɔɔwa sere ka baadommaɔ. 8 Na ǹ maa Isireliba yaramɔ saa ben tem di mɛ na ben
baababa wɛ̃ bà n gesi nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwammɛ ye na Mɔwisi wɛ̃ u yorua.
9 Adama Manase u dera Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba ka Yinni Gusunɔ tonda, ma ba kõsa
kua n kere bwese ni Yinni Gusunɔn tii u gira be Isireliban wuswaan di.
10 Yinni Gusunɔ u ka Manase ka win tɔmbu gari kua. Adama ba ǹ nùn swaa daki. 11 Yera
Yinni Gusunɔ u Asirin sina bokon tabu sinambu gɔra ba Manase mwa ba yɔni doke, ma
ba nùn bɔkua ka sii gandun yɔni ba ka da Babiloniɔ. 12 Sanam mɛ u wãa nuku sankiranu
sɔɔ, yera u tii kawa Gusunɔ win baababan Yinnin wuswaaɔ. Ma u nùn kana. 13 Ma Yinni
Gusunɔ u gõru gɔsia u win kanaru mwa, u ka nùn wura Yerusalɛmuɔ win bandu sɔɔ. Saa
ye sɔɔra Manase u gia ma Gusunɔwa u sãa Yinni.
14 Yeniban biru, u gana bana Yerusalɛmun tɔɔwɔ Gihonin sõɔ duu yeru gia wɔwaɔ. Gana
ye, ya dawa sere kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ Swɛ̃ɛ. Ma ya ka Yerusalɛmun wɔɔ bera ye ba mɔ̀ Ofɛli
sikerena. U dera gana ye, ya gunia too. Ma u tabu sinambu doke Yudan wuu si su gbãranu
mɔ kpuro sɔɔ. 15 Ma u tɔn tukobun bũnun bwãarokunu ka win tiiguu ge, ni u raa doke Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ kpuro wuna ka sere bũu yãku yee ni u bana Yinni Gusunɔn sãa yerun
guurɔ Yerusalɛmuɔ. Ma u nu kasi kua wuun biruɔ. 16 Yera u Yinni Gusunɔn yãku yeru
wesia sãa yerɔ. Ma u siarabun yãkunu kua. U Yudaba wooda wɛ̃ bu Gusunɔ Isireliban
Yinni wi turo sã. 17 Saa ye sɔɔ, tɔmba yãkunu mɔ̀ gungunɔ, adama Gusunɔ ben Yinniwa ba
nu kuammɛ.
18 Ye Manase u kuan sukum ka kana te u kua ka Yinni Gusunɔn gari yi win sɔmɔbu ba
nùn sõɔwa, ye kpuro ya yorua Isireliban sinambun faagin tireru sɔɔ. 19 Win kanaru ka nge
mɛ Yinni Gusunɔ u nùn wurari ka win toranu ka gunguu ni u kua ka mɛm nɔɔbu sari te
u kua ka sere bwãaroku ni u seka ma u nu gira u sãwa u sere tii kawa, ye kpuron gari yi
yorua Hosain tireru sɔɔ. 20 Yen biruwa Manase u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win tiin
dirɔ. Ma win bii Amɔɔ u bandu kɔsire kua.

Amɔɔ u kua sina boko Yudaɔ
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 21:19-26)

21 Wɔ̃ɔ yɛnda yiruwa Amɔɔ u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ yiru ban te sɔɔ
Yerusalɛmuɔ. 22 Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ nge win tundo Manase. U bwãaroku
ni Manase u kua kpuro yãkuru kua u sãwa. 23 U ǹ tii kawe Yinni Gusunɔn wuswaaɔ nge
mɛ win tundo u tii kawa. Adama u win toranu sosimɔwa u dɔɔ.
24 Win sɔm kowobu ba nùn seesi ma ba nùn go win dirɔ. 25 Adama be ba nùn seesi ba go
mi, tɔmba maa ben tii so ba go. Ma ba win bii Yosiasi kɔsire kua bandu sɔɔ.

*Yosi*asi

*u ku*a Yudaban sina boko
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 22:1-2, 23:4-20)

34

1 Wɔ̃ɔ nɔɔba itawa Yosiasi u mɔ sanam mɛ u bandu di. Ma u kua wɔ̃ɔ tɛna ka tia bandu
sɔɔ Yerusalɛmuɔ. 2 Gea u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. Win sikado Dafidin yira sɔɔra u sĩa
mam mam. U ǹ yen gam gɛre.
3 Win bandun wɔ̃ɔ nɔɔba itase sɔɔ, sanam mɛ u sãa aluwaasi, u Gusunɔ win sikado
Dafidin Yinni kasum wɔri. Win bandun wɔ̃ɔ wɔkura yiruse sɔɔ, u Yerusalɛmu ka Yuda
dɛɛrasiabu torua. U gunguu nìn mi ba ra bũnu sã kɔsuka ka nin bwãaroku bwese bweseka.
4 Ba bũu wi ba mò Baalin yãku yenu kɔsuka win wuswaaɔ. Ma u bwãaroku ni ba kua sɔ̃ɔn
sɔ̃ ka ni ba kua ka sii gandu kɔsuka. U dera ba nu munkawa ma ba nin kɛ̃ki gura ba wisi
be ba nu sãamɔn sikan wɔllɔ. 5 Ma u bũu yãku kowobun kukunu sikia u dɔ̃ɔ doke ben yãku
yenɔ. Nge mɛya u ka Yuda ka Yerusalɛmu dɛɛrasia.
6 Manasen wusu sɔɔ ka Efaraimugisɔ ka Simɛɔgisɔ ka Nɛfitaligisɔ si su kua bansu, u bũu
yãku yenu kɔsukawa 7 ma u bwãarokunu surura ma ba nu kɔsuka muku muku nu kua tua.
Mɛya u maa bwãaroku ni ba kua sɔ̃ɔn sɔ̃ kɔsuka Isireliban tem kpuro sɔɔ. Ma u gɔsira u
wura Yerusalɛmuɔ.

Yãku kowo tɔnwero

*u wood*an tireru wa
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 22:3-10)

8 Yosiasin bandun wɔ̃ɔ yɛndu yiru sarise sɔɔ, sanam mɛ u tem mɛ, ka Yinni Gusunɔn sãa
yee te dɛɛrasia u kpa, yera u Safani, Asalian bii gɔra ka Maaseya wi u sãa wuun guro guro
ka Yoasi, Yoakasin bii wi u sãa tire bero bu ka Gusunɔ win Yinnin sãa yeru sɔmɛ. 9 Tɔn be
kpuro ba da yãku kowo tɔnwero Hilikiyan mi. Ma ba nùn gobi wɛ̃ yi Lefiba ba raa mwɛɛra
Yinni Gusunɔn sãa yerun sɔ̃ saa Manasen tem di ka Efaraimun tem di ka Yudaban min
di ka Isireliba kpuron min di ka Bɛnyamɛɛn tem di ka sere Yerusalɛmugibun min di. 10 Be
ba sɔmbu te kpare bera ba gobi yi nɔmu sɔndia ma ba yi sɔm kowobu wɛ̃ be ba sãa yee
te sɔmmɔ. 11 Bera dãa dãkobu ka banɔbu. Gobi yiya ba koo ka kpee bakanu dwe ka dãa
ye ba koo ka dia kpɛ ye Yudaban sinamba sanka. 12 Tɔn be, ba sɔmburu kuawa ka naanɛ.
Yasati ka Abudiasi be ba sãa Lefiba, Mɛrarin bweseru sɔɔ ka Sakari ka Mɛsulamu, Kehatin
bweseru sɔɔ, bera ba bu kpare. 13 Lefi be ba womusu ka dweebu yɛ̃, bera ba ra maa be ba ra
sɔmunu sue nɔni doke ka sere maa sãa yee ten sɔm bwese bwesekan kowobu. Ma Lefiba
gabu ba sãa tire yorobu ka sɔman guro gurobu. Gaba maa sãa kɔnnɔn kɔ̃sobu.
14 Sanam mɛ ba da bu ka gobi yi sua yi ba wɛ̃ Yinni Gusunɔn sãa yerun sɔ̃, yera yãku
kowo Hilikiya u woodan tireru wa tè Yinni Gusunɔ u raa Mɔwisi wɛ̃. 15 Yera Hilikiya u
Safani, tire yoro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na woodan tireru wa Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Ma Hilikiya
u tu suama u Safani wɛ̃. 16 Ma Safani u tire te sua u ka sina boko daawa. Ma u nùn sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, wunɛn sɔm kowobu ba kua kpuro ye a bu yiire. 17 Ba tɔn be a sãa yee ten sɔmburu
nɔmu sɔndia ka tɔn be ba sɔma mò mi, gobi yi wɛ̃.
18 Yen biru, yãku kowo Hilikiya u maa man tireru garu wɛ̃.
Ma Safani u tu gara sina bokon wuswaaɔ.

*Yosi*asi u tɔmbu gɔra

*bu biki*aru ko Huludan mi
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 22:11-20a)

19 Sanam mɛ sina boko u wooda yen gari nua, yera u win yãnu nɛnua u karana nuku
sankiranun sõ. 20 Yera sina boko u Hilikiya ka Akikamu, Safanin bii ka Abudoni, Miseen bii
ka tire yoro Safani ka Asaya win sɔm kowo sõɔwa u nɛɛ, 21 i doo i bikiaru ko Yinni Gusunɔn
mi Isireliba ka Yuda be ba tien sõ tire te sa wa minin garin sõ. Domi Yinni Gusunɔ u ka
sun mɔru mɔ̀ ya kpã yèn sõ bɛsɛn baababa ba ǹ win gari mɛm nɔɔwɛ. Ba ǹ kue nge mɛ ya
yorua woodan tire te sɔɔ.
22 Hilikiya ka tɔn be sina boko u gɔsa mi, ba da Gusunɔn sɔmɔ tɔn kurɔ Huludan mi.
Huluda wi, u sãawa Salumun kurɔ, Tokehatin bii, Hasira wi u ra sãa yãnu kõsun debubu.
Huluda wi, u wãawa Yerusalɛmun wɔɔ beri kpaaɔ. Sanam mɛ ba nùn sõɔwa ye ba kĩ,
23 yera u bu wisa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, i durɔ wi u bɛɛ
gɔrima sõɔwɔ i nɛɛ, 24 u koo de kõsa ka bõri yi tem mɛn tɔmbu deema yi yi yorua tireru
sɔɔ tè i gara Yudaban sina bokon wuswaaɔ. 25 Domi ba nùn biru kisi ba da ba bũnu turare
dõɔ dokeammɛ. Ma ba win mɔru seeya ka bwãaroku ni ba tii kua ba sãamɔ. Yen sõ, u ko
n ka tem mɛn tɔmbu mɔru sãawa, ya ǹ suremɔ. 26-27 Adama i ko i Yudaban sina boko wi
u bɛɛ gɔrima i ka bikiaru ko Yinni Gusunɔn mi sõ i nɛɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni u nɛɛ, u
win kanaru mwa. Domi ye u win woodan gari yi nua, yi win gõru taarɛ wẽ, ma u tii kawa
Gusunɔn wuswaaɔ, ma u win yaberu nɛnua u karana nuku sankiranun sõ, ma u swĩ wi,
Gusunɔn wuswaaɔ. 28 Tẽ, Gusunɔ wi, u koo de u gbi bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu nùn sike win
sikirɔ. Win nɔni kun wahala ye wasi ye u koo de yu Yerusalɛmu ka yen tɔmbu deema.

*Yosi*asi u wure u ka Gusunɔ

arukawani bɔkua
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 22:20b-23:3)

Yera Hilikiya ka wigibu ba ka sina boko gari yi daawa. 29 Ma sina boko u gɔra bu Yudaba
ka Yerusalɛmun guro gurobu kpuro mɛnna. 30 Yen biru, u da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
ka Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro ka yãku kowobu ka Lefiba tɔmbu kpuro gesi, saa
bukurobun di n ka da bibɔ. Ma u be kpuro Yinni Gusunɔn woodan tire te garia te ba wa
sãa yee ten mi. 31 Yera sina boko u yõra win turaru wɔllɔ, ma u ka Yinni Gusunɔ arukawani
bɔkua u nɛɛ, u koo wi, Yinni Gusunɔn woodaba ka win gere swĩiwa ka win gõru kpuro ka
win bwẽra kpuro kpa u ka gari yi mɛm nɔɔwa yi ba yorua woodan tire te sɔɔ. 32 Ma u
dera tɔn be ba wãa Yerusalɛmuɔ ka Bɛnyamɛɛn temɔ ba dua arukawani ye sɔɔ. Ma ba
kua nge mɛ Gusunɔ ben baababan Yinnin arukawani ye, ya gerumɔ. 33 Yosiasi u bũnun
bwãarokunu kɔsuka ni Isireliba ba waama tem tukum di. Ma u be ba wãa Isireliɔ kpuro
tilasi kua bu ka Gusunɔ ben Yinni sã. Win wãarun tõru kpuro sɔɔ, ba ǹ gɛre Yinni Gusunɔn
yiran di.

*Yosi*asi

*u G*ɔɔ sararibun tõɔ bakaru di
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 23:21-23)

35

1 Yosiasi u Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di Yerusalɛmuɔ Yinni Gusunɔn sõ. Ba ten yãku yɛɛ
sakirawa wõɔn suru gbiikoon sõɔ wɔkura nnɛse sɔɔ. 2 U yãku kowobu doke ben sɔmburu
sɔɔ. Ma u bu dam kã bu ka Yinni Gusunɔn sãa yerun sɔmburu ko. 3 U Lefi be ba gɔsa nɛnɛm
Yinni Gusunɔn sõ ba Isireliba keu sõɔsimɔ sõɔwa u nɛɛ, i Yinni Gusunɔn woodan kpakoro
dɛɛra te dokeo sãa yerɔ tè Salomɔɔ Dafidi Isireliban sina bokon bii u bana. I ǹ maa tu
suamɔ senɔ. I de bɛɛ ka bɛɛn tɔmbu i Gusunɔ bɛɛn Yinni sã. 4 I de i n sɔɔru sãa yɛnu ka
yɛnu ka nge mɛ Dafidi Isireliban sina boko ka win bii Salomɔɔ ba bɛɛ bɔnu kua ba yorua.
5 I de i bɛɛn ayeru mwa sãa yerɔ yɛnu ka yɛnu nge mɛ ba bɛɛn mɛro bisibu Lefiba bɔnu
sãa. 6 Bɛɛya i ko i Gɔɔ sararibun yãku yɛɛ sakiri. Yen sõ, i de i tii dɛɛrasia, kpa i ten sɔɔru
ko bɛɛn mɛro bisibun sõ nge mɛ Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wooda wẽ.

7 Yosiasi u tɔn be ba wãa mi yãanu ka bonu wɛ̃ nɔrɔbun suba tɛna (30.000) ka sere
kɛtɛba nɔrɔbun suba ita (3.000) bu ka ye kpuro Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru ko. Yaa sabe ni
kpuro nu weewa sina bokon arumanin di. 8 Win sina bwãabu ba tɔmbu ka yãku kowobu ka
Lefiba kɛ̃nu kã ka nuku tia. Ma sãa yerun wirugibu, Hilikiya ka Sakari ka Yehiɛli ba yãku
kowobu yãanu nɔrɔbun suba yiru ka nata (2.600) ka sere kɛtɛba gooba wunɔbu (300) wɛ̃.
9 Konania ka Semaya ka Nɛtanɛɛli ka ben mɛro bisibu Lefiban wirugibu, Hasabia ka Yeyɛli
ka Yosabadi ba Lefiba yãanu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000) ka kɛtɛba nɛɛra wunɔbu (500)
wɛ̃. 10 Wee nge mɛ ba tõɔ baka ten kpunaa koosina. Yãku kowobu ka Lefiba ba ben ayeru
sua wuu wuuka nge mɛ sina boko u gerua. 11 Ba Gɔɔ sararibun yɛɛ go. Ma yãku kowobu ba
yɛm yɛ̃kamɔ mɛ Lefiba ba bu tĩimɔ. Yen biru, ma Lefi be, ba yɛɛ yi kokumɔ. 12 Ba yãku dõɔ
mwaararuginun yɛɛ yi nɛnɛm bu ka ye tɔmbu wɛ̃ yɛnu ka yɛnu kpa bu ka ye Yinni Gusunɔ
yãkuru kua nge mɛ ba yorua woodan tireru sɔɔ te Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃. Nge mɛya
ba maa kua ka kɛtɛba. 13 Ba Gɔɔ sararibun yãku yaa ye wõɔwa nge mɛ wooda ya gerua.
Yen biru, ba yaa ye ba wĩa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ yikua. Ma ba yande ye tɔmbu kpuro
bɔnu kua. 14 Yen biruwa ba ben tiigia ka yãku kowobugia yikua. Domi yãku kowo Aronin
bibu ba sɔmburu kua sere ka wɔ̃kurɔ. Ba yãku dõɔ mwaararuginu ka yaa gum yãkunu mɔ̀.
Yen sõna Lefiba ba bu yaa yikuammɛ. 15 Wom kowo Asafun bibu ba wãa ben ayerɔ nge mɛ
Dafidi ka Asafu ka Hemani ka Yedutum, sina bokon bwisi kɛ̃ɔ ba wooda yi. Ma kɔnnɔn
kõsobu ba yõ kɔnnɔ baageren mi. Ba ǹ doonɛ ben ayerun di, domi Lefiba ba bu ben dĩanu
kuammɛ. 16 Nge mɛya ba kpunaa yi dɔma te, bu ka Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di, kpa bu
yãku dõɔ mwaararuginu ko Yinni Gusunɔn yãku yerɔ nge mɛ sina boko u wooda yi.
17 Isireli be ba wãa mi kpuro ba Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di dɔma te, ma ba pɛ̃ɛ ye ba
kun seeyatia doken tõɔ bakaru di sõɔ nɔɔba yiru. 18 Saa Gusunɔn sɔmɔ Samuɛlin waatin
di sere n ka gisɔ girari, ba ǹ Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru garu diire mɛ Isireliɔ. Mɛya sina
boko goo maa sari Isireliɔ wi u Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru diire nge Yosiasi ka yãku kowobu
ka Lefiba ka Yudaba ka Isireliba be ba wãa Yerusalɛmuɔ dɔma te. 19 Yosiasin bandun wõɔ
yɛndu yiru sarise sɔɔra ba Gɔɔ sararibun tõɔ baka te di.

*Yosi*asin bandun kpeeru
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 23:28-30)

20 Ye Yosiasi u Yinni Gusunɔn sãa yee te sɔnwa u kpa, yen biruwa Egibitin sunɔ Nɛko u
seewa u tabu dɔɔ Kaakemisiɔ, daa te ba mɔ̀ Efaratiɔ. Yera Yosiasi u seewa u nùn wɔrim da
mi. 21 Yera Nɛko u nùn sɔmɔbu gɔria u nɛɛ, mba n sun mɔɔsinɛ nɛ ka wunɛ Yudaban sina
boko. Domi n ǹ wunɛ na tabu wɔrim wee gisɔ. Yɛnu ge ga ka man tabu mɔ̀, gera na wɔrim
dɔɔ. Yinni Gusunɔwa u man sõɔwa u nɛɛ, n doo fuuku. Yen sõ, a ku ka Gusunɔ gabirina
wi u ka man wãa, kpa u ku raa nun kam koosia. 22 Adama Yosiasi u yina u nùn deri. U ǹ
Nɛkon gari yi wure yi yi wee Yinni Gusunɔn min di. Ma u tii kɔsa bu ku ka nùn tubu. U da
u Nɛko tabu wɔri wɔwaɔ ye ba mɔ̀ Mɛgido. 23 Yera tɛn towobu ba Yosiasi twee. Ma u win
sɔm kowobu sõɔwa u nɛɛ, i ka man doonɔ minin di, domi ba man mɛɛra kua ya kpã.
24 Win sɔm kowobu ba nùn sua saa win tabu kɛkɛn di ma ba nùn doke win tabu kɛkɛ gaa
sɔɔ ba ka da Yerusalɛmuɔ. Ma u kpuna u gu. Ma ba nùn sikua win baababan sikaɔ. Ma
Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba win gɔɔ swĩ.
25 Yeremi u gɔɔ swĩ Yosiasin sõ. Ma wom kowobu, tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ba Yosiasi
doke gɔɔ swĩin womusu sɔɔ sere ka gisɔ. Su kua wororu Isireliɔ. Womu si, su wãa ben gɔɔ
swĩin womusun tireru sɔɔ.
26-27 Ye Yosiasi u kuan sukum, ye u gbia u kua ka ye u kua dãku te, ka nge mɛ u Gusunɔ
sãwa ka naanɛ nge mɛ Yinni Gusunɔn woodan tirera gerua, ye kpuron gari yi yorua
Isireliba ka Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ.

*Yo*akasi ka Yoyakimu

*k*a Yoyakini ba bandu di

*b*a wɛ̃ɛna
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 23:30-24:17)

36

[1] Tɔmba Yoakasi, Yosiasin bii sua ma ba nùn kua sunɔ win tundon ayerɔ Yerusalɛmuɔ.
[2] Yoakasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda ita sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua suru ita ban te sɔɔ
Yerusalɛmuɔ. [3] Egibitin sunɔwa u nùn bandu yara. Ma u win tɔmbu sii geesun tɔnnu ita
ka wuran kilo tɛna bure bu kɔsia wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ. [4] Yen biruwa u Yoakasi win wɔnɔ, Eliakimu
sua u kɔsire kua bandu sɔɔ. Ma u nùn yĩsi kpaaru kã Yoyakimu. Ma u Yoakasi sua u ka da
Egibitiɔ.

*Yo*yakimu

*u ku*a Yudaban sina boko

[5] Yoyakimu u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbu sanam mɛ u bandu di Yudaɔ, ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura
tia bandu sɔɔ. Kɔ̃sa u kua Gusunɔ win Yinnin nɔni sɔɔ. [6] Yera sɔ̃ɔ teeru Babilonin sina boko,
Nɛbukanɛsaa u na u Yoyakimu tabu wɔri. Ma u nùn mwa u bɔkua ka sii gandun yɔni u ka
da Babiloniɔ. [7] Nɛbukanɛsaa u Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu gura u ka da u yi win
sina kpaarɔ.
[8] Ye Yoyakimu u kuan sukum ka kɔ̃sa ye u kua, ye kpuron gari yi yorua Isireliba ka
Yudaban sinambun faagin tireru sɔɔ. Yen biru, win bii Yoyakiniwa u bandu kɔsire kua.

*Yo*yakini

*u ku*a Yudaban sina boko

[9] Wɔ̃ɔ nɔɔba itawa* Yoyakini u mɔ saa ye u bandu di. Ma u kua suru ita ka sɔ̃ɔ wɔkuru
ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. [10] Ye n kua wɔ̃ɔ kpɔɔ, yera
Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u na u Yoyakini mwa u ka da Babiloniɔ. Ma u Yinni
Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu ganu gura. Ma u Yoyakinin baa yãkabu Sedesiasi kua
sunɔ Yudaban suunu sɔɔ Yerusalɛmuɔ.

*Sedesi*asi u bandu di Yudaɔ

*(I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 24:18-25:21, Yeremi 39:1-10, 52:1-27)

[11] Sedesiasi u mɔwa wɔ̃ɔ yɛnda tia sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura tia
ban te sɔɔ Yerusalɛmuɔ. [12] Kɔ̃sa u kua Gusunɔ win Yinnin wuswaaɔ. U ǹ tii kawe Gusunɔn
sɔmɔ Yeremin wuswaaɔ wi u ra nùn Yinni Gusunɔn gari sɔ̃. [13] U swaa taaya, ma u gɔ̃ru
bɔbia. U ǹ win gɔ̃ru wesie Gusunɔ Isireliban Yinnin mi gia. U mam Nɛbukanɛsaa seesiwa
wi u nùn bɔ̃rusia ka Yinni Gusunɔn yĩsiru sanam mɛ ba arukawani bɔkumɔ. [14] Yãku
kowobun wirugibu ka Yuda be ba tie kpuro ba kɔ̃sa kua ya kpã. Domi ba tɔn tukobun
komanu swĩi. Ma ba Yinni Gusunɔn sãa yeru disi doke te u gɔsa Yerusalɛmuɔ. [15] N deema
Gusunɔ ben baababan Yinni wi, u bu kirɔ kua yee yellun di saa win sɔmɔbun min di. Domi
u kĩ u win tɔmbu ka win sãa yee te faaba ko. [16] Adama ba Yinni Gusunɔn sɔmɔ be yɛ̃ɛ ba
yaakoru koosi. Ba ben gari atafiiru kua sere Yinni Gusunɔn tii u ka bu mɔru kua ye ba ǹ
kpɛ̃ bu suresia. [17] Yera Yinni Gusunɔ u dera Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u bu tabu
wɔri, ma u ben aluwaasiba takobinu sɔkura u go ben sãa yerɔ. U ǹ goo deri, aluwaasiba
ka wɔndiaba ka durɔ tɔkɔnu. Be kpurowa Yinni Gusunɔ u bɛri win nɔmaɔ. [18] Nɛbukanɛsaa
u Yinni Gusunɔn sãa yerun arumani gura baka ka piibu ka ben sina kpaarun arumani
ka sina bokon tiigia ka sere maa win sina bwãabugia. [19] Ma ba Yinni Gusunɔn sãa yeru
ka Yerusalɛmun dii geenu dɔ̃ɔ sɔka. Ma ba yen gãa geenu kɔsuka. Ma ba yen gbãraru
sura. [20] Nɛbukanɛsaa u be ba ǹ go tabu sɔɔ gura u ka da Babiloniɔ. Ma ba kua wi ka win
bibun yobu sere Pɛɛsiba ba ka bandu di. [21] Nge mɛya Yinni Gusunɔn gari yi ka koora yi win
sɔmɔ Yeremi u raa gerua u nɛɛ, ba koo Yudaba yoru mwa kpa tem mɛ, mu wa mu sanam
wɛ̃ragim di kpa mu wɛ̃ra sere wɔ̃ɔ wata ka wɔkuru, wahala ye mu raa wan sɔ̃.

*Sirusi u Yud*aba wooda wɛ̃

*bu wur*a ben temɔ

---

* 36:9 wɔ̃ɔ nɔɔba itawa - Sinambu II, 24:8 ya nɛɛ, Yoyakini u mɔwa wɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbu ka ita sanam mɛ u bandu di.

[22] Sirusi, Pɛɛsin sina bokon bandun wõɔ gbiikuu sɔɔ, yera Yinni Gusunɔ u gõru doke u
win gari yibia yi u raa gerua saa win gɔro Yeremin nɔɔn di. Ma u doke Sirusin gõruɔ bu
ka gari yini yore. Ma ba yi kpara win tem kpuro sɔɔ. [23] Yi nɛɛ, amɛniwa Sirusi, Pɛɛsin sina
boko u gerua. U nɛɛ, Gusunɔ Wɔrukoo u man handunian bannu kpuro wẽ. Ma u man yiire
n nùn sãa yeru bania Yerusalɛmuɔ Yudaban temɔ. Yen sõ, be ba sãa Isireliba kpuro bu
wuro Yerusalɛmuɔ kpa Gusunɔ ben Yinni u n ka bu wãa.

ƐZƐRA

Sirusu Isarailanɔ gbarɛnaa

1 Pɛsianɔ kína Sirusu kíblena wɛ̃̀ káaku gũn Dikiri tɛ́ kàagu de yã kũ à dà Ilimianɛ à ò kɛ
yãi. Akũ Sirusu kpàkpaa kɛ̀ a bùsun pínki, gbasa à kɛ̃̀ takadan à pì: 2 Yã kũ makũ Sirusu,
Pɛsianɔ kína ma òon dí. Dikiri Luda Musude tò andunia kpata sĩnda pínki gɔ̃̀ ma pɔ́ ũ, akũ
à ma ditɛ mà kpɛ́ boarɛ Yurusalɛmu, Yudanɔ bùsun. 3 Gbɛ̃ kũ à de a gbɛ̃ ũ á tɛ́, Luda gɔ̃
kú kãao à tá Yurusalɛmu, Yudanɔ bùsun, à kpɛ́ bo Dikiri Isarailanɔ Luda kũ à de Dikiri ũ
Yurusalɛmunɛ gwe. 4 Ń gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀ɔ pìnɔ gbɛ̃dakenɔ kpáńyĩ kũ andurufuuo kũ wuraao kũ
aruzɛkɛnɔ kũ pɔ́kãdenɔ kũ Luda kpɛ́ kũ òtɛn gɛ́ bo Yurusalɛmu gbanɔ.
5 Akũ Yudanɔ kũ Biliaminunɔ ɔmbedenɔ kũ sa'orinɔ kũ Levinɔ kũ gbɛ̃ kũ Luda tɛ́ kàńgunɔ
fùtɛ, òtɛn gɛ́ Dikiri kpɛ́ bo Yurusalɛmu. 6 Ń gbɛ̃dakenɔ ɔ dàḿma ò ń gbá andurufu pɔ́nɔ
kũ wura pɔ́nɔ kũ aruzɛkɛnɔ kũ pɔ́kãdenɔ kũ pɔ́ ɔgɔdenɔ kũ Dikiri kpɛ́ gbanɔ pínki. 7 Akũ
Pɛsianɔ kína Sirusu bò kũ Dikiri kpɛ́ pɔ́ kũ Nɛbukanɛza sɛ̀tɛ yã zaa Yurusalɛmu à kàtɛ a
tãna kpɛ́ gũnnɔo. 8 À pì a ɔgɔ'utɛri Mitirɛdanɛ à pɔ́ pìnɔ naro à kpá Yudanɔ kína Sesebazaa,
akũ à kɛ̀ lɛ. 9 Pɔ́ pìnɔ dasi lén dí:
Wura ta baraakuri,
andurufu ta wàa sɔɔro,
tire baraakuri donsari,
10 wura toko baraakuri,
andurufu toko wàa pla kũ kuriio,
ta buri pãndenɔ wàa sɔɔro.
11 Wura kũ andurufu tanɔ fùtɛ pínki mèn dúbu sɔɔro kpɛ́ wàa pla. Kũ zĩ̀zɔɔ pìnɔ bɔ̀tɛ
Babilɔnu ò sù Yurusalɛmu, akũ Sesebaza sù kũ pɔ́ pìnɔ pínki.

2

Zĩ̀zɔ kũ ò sùnɔ

1 Babilɔnu kína Nɛbukanɛza Isarailanɔ kũ̀kũ zĩ̀zɔ ũ à tà kũńwo Babilɔnu yã, akũ ń gbɛ̃kenɔ
bò zĩ̀zɔkɛ pìn ò sù Yurusalɛmu, Yudanɔ bùsun sà, akũ ń baadi tà wɛ̃tɛa. 2 Ń don'arɛdenɔn
dí: Zɛrubabɛli, Yesua, Nɛɛmaya, Seraya, Relaya, Mɔdekai, Bilisã, Misipa, Bigivai, Reumu kũ
Baanao. Isaraila gɔ̃gbɛ̃ kũ ò sùnɔ dasi lén dí.
3 Parɔsu burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu pla kũ mèn basɔraakɔ̃ akuri awɛɛplao.
4 Sefatia burinɔ gbɛ̃nɔn wàa do kũ mèn basɔraakɔ̃ akuri awɛɛplao.
5 Ara burinɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn bakɛ̃ndo sɔɔrosario.
6 Pamɔabu buri kũ ò de Yesua kũ Yoabuo burinɔ ũnɔ gbɛ̃nɔn wàa gɛ̃ro donsari kũ kuri
awɛɛplao.
7 Elamu burinɔ gbɛ̃nɔn wàa suddo kũ mèn bupla akuri awɛɛsiikɔ̃o.
8 Zatu burinɔ gbɛ̃nɔn wàa siikɔ̃ kũ mèn basuppla awɛɛsɔɔroo.
9 Zakai burinɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn basɔraakɔ̃o.
10 Bani burinɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn bupla awɛɛplao.
11 Bebai burinɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn baro awɛɛ'aakɔ̃o.
12 Azagada burinɔ gbɛ̃nɔn wàa suddo kũ mèn baro awɛɛplao.
13 Adonikamu burinɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn baaakɔ̃ awɛɛsuddoo.
14 Bigivai burinɔ gbɛ̃nɔn wàa kuri kũ mèn bupla akuri awɛɛsuddoo.
15 Adini burinɔ gbɛ̃nɔn wàa pla kũ mèn bupla akuri awɛɛsiikɔ̃o.
16 Ata burinɔ gbɛ̃nɔn basɔɔro plansari.
17 Bezai burinɔ gbɛ̃nɔn wàa do kũ mèn basuddo awɛɛ'aakɔ̃o.
18 Yora burinɔ gbɛ̃nɔn basɔɔro akuri awɛɛpla.
19 Asumu burinɔ gbɛ̃nɔn wàa do kũ mèn baro awɛɛ'aakɔ̃o.
20 Giba burinɔ gbɛ̃nɔn basiikɔ̃ akuri awɛɛsɔɔro.

21 Bɛtilihamudenɔ gbɛ̃nɔn basuddo awɛɛ'aakɔ̃.
22 Nɛtofadenɔ gbɛ̃nɔn bupla akuri awɛɛsuddo.
23 Anatodenɔ gbɛ̃nɔn basuddo akuri plansari.
24 Azamavɛdenɔ gbɛ̃nɔn bupla awɛɛpla.
25 Kiriayarimudenɔ kũ Kɛfiradenɔ kũ Berodenɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn basuppla awɛɛ'aakɔ̃o.
26 Ramadenɔ kũ Gɛbadenɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn baro awɛɛdoo.
27 Mikimasadenɔ gbɛ̃nɔn basuddo awɛɛpla.
28 Bɛtɛlidenɔ kũ Aidenɔ gbɛ̃nɔn wàa do kũ mèn baro awɛɛ'aakɔ̃o.
29 Nɛbodenɔ gbɛ̃nɔn bupla akuri awɛɛpla.
30 Magbisidenɔ gbɛ̃nɔn basuppla akuri awɛɛsuddo.
31 Elamu pãnde burinɔ gbɛ̃nɔn wàa suddo kũ mèn bupla akuri awɛɛsiikɔ̃o.
32 Arimu burinɔ gbɛ̃nɔn wàa do kũ mèn basuddoo.
33 Lodudenɔ kũ Adididenɔ kũ Onɔdenɔ gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn basuddo awɛɛsɔɔroo.
34 Yɛrikodenɔ gbɛ̃nɔn wàa do kũ mèn basuppla awɛɛsɔɔroo.
35 Senadenɔ gbɛ̃nɔn wàa baro plansari kũ mèn baraakurio.
36 Sa'ori buri kũ ò sùnɔn dí:
Yesua buri Yedaya burinɔ gbɛ̃nɔn wàa siikɔ̃ kũ mèn basɔraakɔ̃ akuri awɛɛ'aakɔ̃o.
37 Ima burinɔ gbɛ̃nɔn wàa sɔɔro kũ mèn bupla akuri awɛɛplao.
38 Pasu burinɔ gbɛ̃nɔn wàa suddo kũ mèn bupla awɛɛsupplao.
39 Arimu burinɔ gbɛ̃nɔn wàa sɔɔro kũ mèn gɛ̃ro awɛɛplao.
40 Levi kũ ò sùnɔn dí:
Odavia buri Yesua kũ Kadamiɛlio burinɔ gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri awɛɛsiikɔ̃o.
41 Asafa buri lèsirinɔ gbɛ̃nɔn basuddo akuri plansari.
42 Zédãkpãri kũ ò de Salumu kũ Atao kũ Talamɔo kũ Akubuo kũ Atitao kũ Sobaio buri ũnɔ gbɛ̃nɔn basuppla donsari.
43 Gbɛ̃ dínɔ burinɔ mé ò Luda ɔn zĩkɛrinɔ ũ:
Zia, Asufa, Tabao,
44 Kerosu, Sia, Padɔ̃,
45 Lebana, Agaba, Akubu,
46 Agabu, Salamai, Anana,
47 Gidɛli, Gaa, Raya,
48 Rezĩ, Nɛkoda, Gazamu,
49 Uza, Pasea, Besai,
50 Asana, Mɛunimu, Nɛfusimu,
51 Bakabuku, Akufa, Aru,
52 Bazalu, Mɛida, Asa,
53 Bakosi, Sisera, Tema,
54 Nɛzia kũ Atifao.
55 Sulemanu zɔ̀bleri dínɔ burinɔ mé ò bò zĩ̀zɔkɛn ò sù:
Sotai, Asofɛrɛ, Peruda,
56 Yala, Daakɔ̃, Gidɛli,
57 Sefatia, Atili, Pɔkɛrɛ Azebaimu kũ Amio.
58 Luda ɔn zĩkɛrii pìnɔ kũ Sulemanu zɔ̀blerii buri pìnɔ kà gbɛ̃nɔn wàa do kũ mèn bakɛ̃ndo akuri awɛɛplao.
59 Gbɛ̃kenɔ bò Tɛlɛmɛla kũ Tɛlasao kũ Kɛrubuo kũ Adɔ̃o kũ Imao, akũ odi le ò ń buri bozirɛ òńnɛ kũ Isarailanɔmɛ ń ũro. 60 Delaya kũ Tobiao kũ Nɛkodao burinɔmɛ, ò kà gbɛ̃nɔn wàa aakɔ̃ kũ mèn bupla akuri awɛɛplao. 61 Sa'ori buri kũ ò de Obaya kũ Akozuo kũ Bazilaio burinɔ ũ sù dɔ. Bazilai pì Giliada bùsu gbɛ̃ Bazilai né sè yã, akũ à a anzure pì tɔ́ sè. 62 Gbɛ̃ pìnɔ ń tɔ́ wètɛ buri bozirɛ takadan, ama odi boaro, akũ ò gìńnɛ kũ sa'orikɛo. 63 Bùsu don'arɛde pìńnɛ, tó adi kɛ sa'ori ń yã gwà kũ Urimuo kũ Tumimuo baasiro, òsun sa'opɔ blero.
64 Gbɛ̃ pìnɔ ń pínki gbɛ̃nɔn dúbu bupla awɛɛpla kpé wàa do kũ basɔraakɔ̃omɛ. 65 Ń zɔ̀bleri gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ kun dɔ gbɛ̃nɔn dúbu suppla kpé wàa do kũ basuddo akuri awɛɛsupplao. Lèsirinɔ gɔ̃gbɛ̃ kũ nɔgbɛ̃o kú kũńwo dɔ gbɛ̃nɔn wàa do. 66 Ò sɔ̃ vĩ mèn wàa aakɔ̃

kũ mèn basuddo akuri awɛɛsuddoo, baragbãsɔ̃ wàa do kũ mèn bupla awɛɛsɔɔroo, [67] lakumi wàa pla kũ mèn baraakuri awɛɛsɔɔroo, zaaki dúbu suddo kpɛ́ wàa aakɔ̃ kũ basuddo.
[68] Kũ ò kà Dikiri kpɛ́ bokia Yurusalɛmu, ń ɔmbedenɔ gba dà, de ò le ò Luda kpɛ́ kɛkɛ ò boo a gbèn. [69] Ò gba dà kpɛ́ zĩ ɔgɔditɛki gũn ń gbãna lɛ́n, wura kiloo wàa pla kpɛ́ basɔɔro, andurufu tɔn aakɔ̃ kũ sa'ori gyabanɔ basɔɔro. [70] Sa'orinɔ kũ Levinɔ kũ lèsirinɔ kũ zɛ́dãkpãrinɔ kũ Luda ɔn zĩkɛrinɔ kũ gbɛ̃ kpara kenɔ vùtɛvutɛ lakutu kũ ò kɛ̀kɛńnɛnɔ gũn, akũ Isaraila kparanɔ vùtɛ ń wɛ̃tɛnɔ gũn.

3

Dikiri gbagbaki bonaa

[1] Kũ wɛ̀ mɔ supplade kà, Isarailanɔn vutɛna ń wɛ̃tɛnɔ gũn, akũ ò kɔ̃ kàkara Yurusalɛmu gbɛ̃ dokɔ̃nɔnɔ ũ. [2] Yozadaka nɛ́ Yesua kũ a sa'ori dakenɔ kũ Sealatiɛli nɛ́ Zɛrubabɛlio kũ a gbɛ̃nɔ Isarailanɔ Luda gbagbaki bò, de ò sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ oa lákũ Luda gbɛ̃ Musa ò a doka gũn nà. [3] Bee kũ òtɛn vĩna kɛ gbɛ̃ kũ ò kú bùsuu pìi gũnnɔnɛ, ò gbagbaki pìi bò a gbèn, akũ ò sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ ò Dikiria kɔnkɔ kũ ɔkɔsio. [4] Ò Kutadɔna dikpɛ kɛ̀ lákũ à kú takada gũn nà, òdigɔ̃ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ o lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà lákũ ò a lɛ́ dìtɛ nà. [5] Abire gbɛra ò sa'opɔ kũ òdigɔ̃ ká tɛ́n à tɛ́ kũ gɔrɔ sĩnda pínki ò kũ mɔ dufu pɔ́o kũ dikpɛ kũ Dikiri dìtɛnɔ pɔ́o kũ gba kũ òdi suonɛnɔ. [6] Mɔ supplade gɔrɔ káaku zĩn ò nà Dikiri gbagbanaa lɛ, bee kũ odi a kpɛ́ bo kɔ̀ro.
[7] Ò ɔgɔ kpà gbɛ̀'arinɔ kũ lí'arinɔa, akũ ò pɔ́ble kũ pɔ́minaao kũ nísio kpà Sidɔ̃denɔ kũ Tayadenɔa, de ò sida lí zɔ̃zɔ̃ Lɛbana bùsun ò yĩyĩ ò gɛ́o ari Yɔpa funa ísirala, lákũ Pɛsianɔ kína Sirusu ń gbá zɛ́ nà. [8] Ń kana Luda kpɛ́ bokia Yurusalɛmu wɛ̀ plade mɔ plade gũn, Sealatiɛli nɛ́ Zɛrubabɛli kũ Yozadaka nɛ́ Yesuao nà zĩa kũ ń gbɛ̃ kparanɔ, sa'orinɔ kũ Levinɔ kũ gbɛ̃ kũ ò bò zĩ̀zɔkɛn ò sù Yurusalɛmunɔ ń pínki. Ò Levi kũ ò kà wɛ̀ baro ke kũ ò dealanɔ dìtɛ Dikiri kpɛ́ zĩ pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ũ. [9] Yesua kũ a burinɔ nàkɔ̃a kũ Kadamiɛlio kũ a nɛ́ Odavia burinɔ, akũ ò gɔ̃̀ zĩ pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ũ kũ Enadadao kũ a burinɔ. Levinɔmɛ ń pínki. [10] Kũ Dikiri kpɛ́borinɔ tɛn kpɛ́ pì ɛ̃ pɛ́tɛ, sa'orinɔn zɛzɛ gwe sa'ori pɔ́kasanɔ dadana, ò ń kãkãkinɔ kũkũna, akũsɔ̃ Levi nɛ́ Asafa burinɔn kú gwe dɔ kũ sɛ̃̀gɛ̃nɔ de ò Dikiri táaki lɛ́o lákũ Isarailanɔ kína Dauda dìtɛ yã nà. [11] Ò lɛ̀ sì ò Dikiri táaki lɛ̀ ò a sáabu kpà ò pì:
Dikiri mana,
a gbɛ̃kɛ kɛna ókɔ̃nɔ Isarailanɔnɛ lakana vĩro.
Akũ gbɛ̃ sĩnda pínki wiki gbãna lɛ̀ ò Dikiri táaki lɛ̀, kũ ò Dikiri kpɛ́ ɛ̃ pètɛ yãi. [12] Ama sa'ori paride kũ Levinɔ kũ bede kũ ò zĩ kũ̀ ò wɛ́ sì kpɛ́ káakulɛnɔ, kũ ò kpɛ́ pì ɛ̃bonaa è, ò wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ̀. Gbɛ̃ kparanɔ sɔ̃, òtɛn pɔnna wiki lɛ́ dasi. [13] Gbɛ̃ke dí pɔnna wiki dɔ̃kɔ̃nɛ kũ wɛ̃nda ɔ́ kũ òtɛn dɔo doro, kũ baadi tɛn wiki gbãna lɛ́ yãi, akũsɔ̃ ò wiki pìi mà zã̀.

4

Ibɛrɛsɛna kũ Dikiri kpɛ́borinɔ

[1] Kũ Yudanɔ kũ Biliaminunɔ ibɛrɛnɔ mà zĩ̀zɔ kũ ò sùnɔ tɛn kpɛ́ bo Dikiri Isarailanɔ Ludanɛ, [2] ò sù ò Zɛrubabɛli kũ ɔmbedenɔ lè ò pìńnɛ: À tó ò kpɛ́ bo kãáo, zaakũ odì á Luda ki wɛtɛ lán á bàmɛ se. Odìgɔ̃ a gbagbamɛ zaa gɔrɔ kũ Asirianɔ kína Esaradɔ̃ sù kũoo la. [3] Akũ Zɛrubabɛli kũ Yesuao kũ Isaraila bede kparanɔ pìńnɛ: Ó Luda kpɛ́bona de á yã ũro. Óni ó pɔ́ bo Dikiri Isarailanɔ Ludanɛ ó tɛ̃nɛ lákũ Pɛsianɔ kína Sirusu dìtɛwɛrɛ nà. [4] Akũ bùsupidenɔ tɛn wɛtɛ ò Yudanɔ nèsɛɛ yaka, òtɛn wɛ́ tãńma de òsun kpɛ́ pì boro yãi. [5] Ò fĩna bò kína lɛ́dammarinɔnɛ zaa Sirusu gɔrɔ ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Pɛsianɔ kína Dariusu kíblegɔrɔa, akũ ò gìńnɛ kũ yã kũ òtɛn pɛ́aao.
[6] Ò takada kɛ̀ Asuerunɛ kũ à kí blè gɔ̃nɔ ò gbɛ̃ kũ ò kú Yurusalɛmunɔ kũ Yudanɔ bùsuuo pínki káara kɛ̀ a kia. [7] Bisilamu kũ Mitirɛdao kũ Tabɛlio kũ ń gbɛ̃ kparanɔ takada kɛ̀ Pɛsianɔ kína Atasɛsɛnɛ dɔ a kíblegɔrɔa. Ò kɛ̃̀nɛ kũ Siria yão, akũ ò bɔ̀kɔtɛnɛ. [8] Bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Reumu kũ a takadakɛ̃ri Simisaio takada kɛ̀ kína Atasɛsɛnɛ Yurusalɛmu yã musu dɔ ò pì: [9] Bùsu

gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Reumu kũ a takadakɛ̃ri Simisaio kũ ń gbɛ̃ kpara yãkpatɛkɛrinɔ kũ gbãnadenɔ kũ Tiripɔlidenɔ kũ Pɛsianɔ kũ Ɛrɛkidenɔ kũ Babilɔnudenɔ kũ Susade kũ ò bɔ̀tɛ Elamu bùsuu gũnnɔ [10] kũ gbɛ̃ kũ kína zɔ̃kɔ̃ bɛ̀ɛrɛde Asubanipali ń bɔ́tɛ ń bùsun à ń vútɛvutɛ Samaria wɛ̃tɛn kũ Yuflati bara la gu pãndenɔ, [11] ɔ́kɔ̃nɔ Yuflati baraladenɔ n zɔ̀blerinɔ mɛ́ o takada dí kɛ̃̀nnɛ kína Atasɛsɛ, o pì:

[12] Kína, ɲgɔ̃ dɔ̃ kũ Yuda kũ ò bò n kĩnaa ò sù lanɔ gɛ̀ɛ ɔ̀tɛn Yurusalɛmu wɛ̃tɛ vãni pãsĩ pì kátɛ, ò ɛ̀ra ɔ̀tɛni a bĩni bo dɔ, ɔ̀tɛni a bɛzĩ futɛ. [13] Kína, ɲgɔ̃ dɔ̃ dɔ, tó ò ɛ̀ra ò wɛ̃tɛ pìi kàtɛ ò a bĩni bò ò làka, oni táfe bonnɛ doro ke ɛtɛ'ɔgɔ ke bɛ'ɔgɔ, n ɔgɔ kũ ndì sí ni lago. [14] Tera lán dí bà kína, lákũ n bɛ wisin odì ble nà, adi kũ ò n kpɛ ero. A yã mɛ́ à tò o takada díkĩna kpà̰zãnnɛ de ò yã pì onnɛ. [15] Ǹ wɛtɛ n dizinɔ takadanɔ gũn ɲ̀ gwa, ĩni dɔ̃ dera wɛ̃tɛpidenɔ sã gbãna, ò wari dɔ̀ kínanɔa kũ bùsu gbãnadenɔ. Zaa zĩ wɛ̃tɛpidenɔ yãkete kɛ̀ zɔ̃kɔ̃. Abire yãin ò wɛ̃tɛ pìi gbòro. [16] Kína, ótɛn onnɛ, tó ò ɛ̀ra ò wɛ̃tɛ pìi fùtɛ ò ɛ̀ra ò a bĩni bò ò làka, ĩnigɔ̃ pɔ́ke vĩ Yuflati bara la doro.

[17] Abire gbɛra kína takada kpà̰zãńnɛ à pì: Bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Reumu kũ a takadakɛ̃ri Simisaio kũ á gbɛ̃ kpara kũ ò kú Samaria kũ Yuflati bara direnɔ, ma fɔ kpàáwa. [18] Takada kũ a kpà̰zãmɛnɛ, ò a kyó kɛ̀ ò bɔ̀kɔtɛmɛnɛ. [19] Ma pì ò wɛtɛ takada zĩnɔ gũn, akũ ò lè yãpuramɛ, wɛ̃tɛpidenɔ dìgɔ̃ bo kínanɔ kpɛmɛ. Zaa zĩ yãketedenɔmɛ. [20] Kína zɔ̃kɔ̃nɔ kpata blè Yurusalɛmu gwe, ò gbãna blè Yuflati baradiredenɔa ń pínki, akũ ò táfe bɔ̀ńnɛ kũ ɛtɛ'ɔgɔo kũ bɛ'ɔgɔo. [21] À yã ditɛ gbɛ̃ pìnɔnɛ ò kámma bo sà. Òsun ɛra ò wɛ̃tɛ pì futɛro ari mà ń gba lɛ́. [22] À laakari kɛ! Àsun nigãzĩ kpá yã pìiaro, de yã vãni pì sún ɔ tá à ó ásaru kɛro yãi.

[23] Kũ ò kína Atasɛsɛ takada pì kyó kɛ̀ ò bɔ̀kɔtɛ Reumunɛ kũ a takadakɛ̃ri Simisaio kũ ń gbɛ̃ kparanɔ, akũ ò fùtɛ ò gɛ̀ɛ ò Yudanɔ lè Yurusalɛmu gɔ̃̀nɔ. Ò gìńnɛ pãsĩpãsĩ ò pì ò kámma bo. [24] Lɛn ò kámma bò lɛ kũ Luda kpɛ́ zĩ kũ ɔ̀tɛn kɛ Yurusalɛmuo ari Pɛsianɔ kína Dariusu kíblena wɛ̃̀ plade gũn.

5

*Tatenai takadakɛ̃*na kína Dariusunɛ

[1] Annabi Agai kũ annabi Zakari, Ido nɛ́o annabikɛyã ò Yuda kũ ò kú Yurusalɛmunɔ kũ Yudanɔ bùsuuo kũ Isarailanɔ Luda tɔ́o. [2] Akũ Sealatiɛli nɛ́ Zɛrubabɛli kũ Yozadaka nɛ́ Yesuao fùtɛ ò nà Luda kpɛ́ bonaaa Yurusalɛmu. Luda annabii pìnɔn kú kũńwo ɔ̀tɛn kpáńyĩ. [3] Gwe gɔ̃̀nɔ Yuflati bara la don'arɛde Tatenai kũ Seta Bozɛnaio kũ ń gbɛ̃nɔ sù ò ń lɛ́ ò ń lá ò pì: Dí mɛ́ à á gbá zɛ́ à kpɛ́ dí kɛkɛ à boo? [4] Ò gbɛ̃ kũ ɔ̀tɛn kpɛ́ pì bonɔ tɔ́ gbɛ̀ka dɔ. [5] Ama Luda wɛ́ tɛ́ Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔi, akũ odi ońnɛ ò kámma boro. Ò pì oni lɛ́gbãzã kɛ Dariusunɛ gĩa, oni takada kũ ani kɛ̃ a yã musu le. [6] Yuflati bara la don'arɛde Tatenai kũ Seta Bozɛnaio kũ ń gbɛ̃ Pɛsianɔ takada kɛ̃̀, akũ ò kpà̰zã kína Dariusunɛ. [7] Lɛ́gbãzã kũ ò kɛ̀nɛɛn dí, ò pì:

Kína Dariusu, o fɔ kpàmma manamana. [8] Kína, ɲgɔ̃ dɔ̃ kũ o gɛ Yudanɔ bùsun ari Luda kũ à zɔ̃kɔ̃ kpɛ́n. Ɔ̀tɛn kpɛ́ pì bo kũ gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ ɔ̀tɛn lí lɛ̀kɛtɛ kpátɛ kpɛ́ pìi gbɛ̃̀nɔn. Ɔ̀tɛn zĩ pì kɛ kũ laakariio àtɛn táa o. [9] O yã làla ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa o pì: Dí mɛ́ à á gbá zɛ́ à kpɛ́ díkĩna kɛkɛ à boo? [10] O ń tɔ́ gbɛ̀ka de ò le ò onnɛ, akũ o ń don'arɛde pìnɔ tɔ́ dà takadan. [11] Lákũ ò yã wɛ̀wá nàn dí. Ò pì, musu kũ zĩtɛo Luda zɔ̀blerinɔmɛ ń ũ. Kpɛ́ kũ ò bò yã à wɛ̃̀ɛ kɛ̀ ò kɛ̀kɛ ɔ̀tɛn bo dɔ. Isarailanɔ kína zɔ̃kɔ̃ mɛ́ à bò yã. [12] Ò pì ń dizinɔ Luda Musude pɔ fɛ̃̀, akũ à ń ná Kaladia buri Nɛbukanɛza, Babilɔnu kínanɛ a ɔĩ, akũ à kpɛ́ pìi wìwi à gbɛ̃ pìnɔ sɛ̀tɛ à tà kũńwo Babilɔnu. [13] Ama Babilɔnu kína Sirusu kíblena wɛ̃̀ káaku gũn à yã dìtɛ à pì ò ɛra ò Luda kpɛ́ pì bo dɔ. [14] Bee wura kũ andurufu pɔ́ kũ Nɛbukanɛza sɛ̀tɛ Luda kpɛ́n zaa Yurusalɛmu à kàtɛ a tãna kpɛ́n Babilɔnunɔ, kína Sirusu bɔ̀tɛ à kpà Sesebaza kũ à dìtɛ bùsu don'arɛde ũa. [15] À pìnɛ à pɔ́ pìnɔ sɛ́ à gɛ́ à kátɛ Luda kpɛ́n zaa Yurusalɛmu, tó ò kpɛ́ pìi kɛ̀kɛ ò bò. [16] Akũ Sesebaza sù Luda kpɛ́ ɛ̃ pɛ̀tɛ. Ɔ̀tɛn kpɛ́ pì bo zaa gɔrɔ kũ̀a ari kũ a gbãrao, ama adi láka kɔ̀ro. [17] Kína, tó à kɛ̀nnɛ mana, ɲ̀ takada wɛtɛ kínanɔ takadakatɛkia zaa Babilɔnu ɲ̀ gwa tó kína Sirusu yã dìtɛ ò Luda kpɛ́ bo Yurusalɛmu. Lákũ n è nà, ɲ̀ lɛ́gbãzã kɛwɛrɛ.

6

Dariusu yãditɛna Luda kpɛ́ bona yã musu

1 Kína Dariusu yã dìtɛ, akũ ò takada pìi wètɛ takada kũ ò kàtɛ Babilɔnu takadakatɛkianɔ
té. 2 Akũ ò bò takada kokonaaa Ɛkɛbatana wẽtɛ bĩniden Midiã bùsun. Yã díkĩna kú a gũn
de òsun sãsãiro yãi:

3 Kína Sirusu kíblena wẽ̀ káaku gũn à yã dìtɛ Luda kpɛ́ kũ à kú Yurusalɛmu musu, à pì
ò kpɛ́ pì bo sa'oki ũ. Ò a ɛ̃ kpátɛ, kpɛ́ pì lei ká gã̀sãkuru baaakɔ̃, a yàasa gã̀sãkuru baaakɔ̃.
4 Ò gbɛ̀ gbɛ̀ntɛ̃ mèn aakɔ̃ didikɔ̃a, lí lèkɛtɛ mèn do, gbɛ̀ gbɛ̀ntɛ̃ aakɔ̃, lí lèkɛtɛ mèn do. Oni a
fĩna bo kũ kínabɛ ɔgɔɔ. 5 Wura kũ andurufu pɔ́ kũ Nɛbukanɛza sètɛ Luda kpén Yurusalɛmu
à sùo Babilɔnunɔ sɔ̃, oni ɛra ò gɛ́ kátɛ a gbèn Luda kpén Yurusalɛmu.

6 Akũ kína Dariusu légbãzã kɛ̀ à pì: Tera sà Yuflati bara dire gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Tatenai kũ Seta
Bozɛnaio kũ á gbɛ̃ kũ ò kú Yuflati bara gwenɔ, à á zĩda gá gwe. 7 À Luda kpɛ́ bòrinɔ tó tɛɛnɛ.
À tó Yuda don'arɛdenɔ kũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ Luda kpɛ́ pì kɛkɛ ò bo. 8 Matɛn yã kũ àsun kɛ Yuda
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔnɛ Luda kpɛ́ pì bonaa musu ditɛárɛ. À pɔ́ kũ ò yeinɔ sétɛ ma aruzɛkɛkatɛkin gwe
kũ Yuflati bara dire táfe kũ ò bòo, à kpáḿma pínki de zĩ pì sún zɛ doro yãi. 9 Pɔ́ kũ ò yei
pínki, zùsaa, sãkaroo, sãnɛ bɔ̀rɔ kũ òdi Luda Musude gbagbaoo, pɔ́blewɛ, wisi, sèwɛ̃, nísi,
àgɔ̃ kpá Yurusalɛmu sa'orinɔa lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà lákũ ò gbèka nà funaa sari, 10 de ò le ò
sa kũ à kà Luda Musudegu oa, ò wɛ́ kɛamɛnɛ kũ ma négɔ̃gbɛ̃nɔ. 11 Tó gbɛ̃ke yã kũ ma dìtɛ
díkĩna lìtɛ, oni ade kpɛ́ lí wo ò a páa ò pétɛ ò a bɛ kɛ tubura ũ. 12 Tó kína ke buri ke tɛn
wɛtɛ yã pì litɛ ke àtɛn wɛtɛ Luda kpɛ́ kũ à kú Yurusalɛmu pì wí, Luda kũ à tò a tɔ́ kúaa pì a
kakatɛ. Makũ Dariusu makũ mɛ́ ma yã pìi dìtɛ. Ò zĩ kɛa manamana.

Luda kpɛ́ sakɛnaa

13 Kũ kína Dariusu légbãzã pìi kɛ̀ lɛ, Yuflati bara la gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Tatenai kũ Seta Bozɛnaio kũ
ń gbɛ̃nɔ yã pìi kɛ̀ kũ laakariio. 14 Akũ Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kpɛ́bona tɛn gɛ́ arɛ lákũ annabi Agai
kũ annabi Zakari Ido nɛ́o annabikɛyã ò nà. Ò kpɛ́ pìi bò ò làka lákũ Isarailanɔ Luda ò nà,
lákũ Pɛsianɔ kínanɔ Sirusu kũ Dariusuo kũ Atasɛsɛo a yã dìtɛ nà. 15 Ò Luda kpɛ́ làka Ada
gɔrɔ aakɔ̃de zĩ kína Dariusu kíblena wẽ̀ suddode gũn. 16 Akũ Isarailanɔ Luda kpɛ́ sa kɛ̀ kũ
pɔnnao, sa'orinɔ kũ Levinɔ kũ gbɛ̃ kpara kũ ò sù kũ zĩ̀zɔkɛonɔ ń pínki. 17 Luda kpɛ́ sakɛnaa
pì yãi ò sa ò kũ zùsanɔ mèn basɔɔro kũ sãkaronɔ mèn wàa do kũ sãnɛ bɔ̀rɔnɔ mèn wàa pla,
akũ ò sa ò kũ blèkofĩninɔ mèn kuri awɛɛpla Isaraila dasi lén ń pínki durunna kútɛkɛbɔ ũ.

18 Ò sa'orinɔ dìtɛditɛ gã̀ kũ gã̀ao, akũ ò Levinɔ dìtɛditɛ gã̀ kũ gã̀ao dɔ de ò zĩ kɛ Ludanɛ
Yurusalɛmu lákũ à kú Musa takada gũn nà. 19 Mɔ káaku gɔrɔ kuri awɛɛsiikɔ̃de zĩ, zĩ̀zɔ kũ ò
sùu pìnɔ Vĩnla dikpɛ kɛ̀. 20 Sa'orinɔ kũ Levinɔ gbã̀ bò ń zĩdanɛ ò gɔ̃̀ gbãsĩ sari ń pínki, akũ
ò Vĩnla sã kùtu kpàkpa zĩ̀zɔ kũ ò sùnɔnɛ kũ ń sa'ori dakenɔ pɔ́o kũ ń zĩda pɔ́o. 21 Isaraila
zĩ̀zɔ kũ ò sùu pìnɔ mɛ́ ò sò kũ gbɛ̃ kũ ò ń zĩda kɛ̀ buri pãndenɔ yãbɛ̀nɛkɛnanɔa òtɛn Dikiri
Isarailanɔ Luda ki wɛtɛnɔ. 22 Akũ ò Burodi Futɛnasari dikpɛ kɛ̀ kũ pɔnnao ari gɔrɔ suppla.
Dikiri tò ń pɔ kɛ̀ nna, zaakũ à tò Asirianɔ kína nèsɛɛ lìtɛ ń yã musu, akũ à kpàńyĩ a kpɛ́ bona
zĩ gũn, Isarailanɔ Luda pìi.

7

Ɛzɛra su à Yurusalɛmu sorukɛnaa

1-5 Yã birenɔ gbɛra Pɛsianɔ kína Atasɛsɛ kíblegɔrɔa Ɛzɛra bò Babilɔnu à sù. Sa'oriki zɔ̃kɔ̃
Haruna mɛ́ à Ɛlɛaza ì, Ɛlɛaza Finɛasi ì, Finɛasi Abisua ì, Abisua Buki ì, Buki Uzi ì, Uzi Zeraya ì,
Zeraya Mɛrayo ì, Mɛrayo Azaria ì, Azaria Amaria ì, Amaria Aitubu ì, Aitubu Zadɔki ì, Zadɔki
Salumu ì, Salumu Ilikia ì, Ilikia Azaria ì, Azaria Seraya ì, akũ Seraya Ɛzɛra pìi ì. 6 Ɛzɛra bi
yãdannɛriimɛ, à Musa doka kũ Dikiri Isarailanɔ Luda dìtɛ dɔ̃ sãnsãn. Lákũ Dikiri a Luda ɔ
kúa nà, kína pɔ́ kũ à wɛ́ kɛ̀aa kpàa pínki. 7 Kína Atasɛsɛ kíblena wẽ̀ supplade gũn Isaraila
kenɔ sù Yurusalɛmu dɔ. Sa'orinɔn kú ń tɛ́ kũ Levinɔ kũ lèsirinɔ kũ zɛ́dãkpãrinɔ kũ Luda ɔn
zĩkɛrinɔ. 8 Ɛzɛra kà Yurusalɛmu kína kíblena wẽ̀ supplade mɔ sɔɔrode gũn. 9 À fùtɛ Babilɔnu

mɔ káaku gɔrɔ káaku zĩ, akũ à kà Yurusalɛmu mɔ sɔɔro gɔrɔ káaku zĩ. A Luda ɔ kúa, [10] zaakũ
Ɛzɛra mèɛ kpà Dikiri doka wàaripanaaa kũ a kɛnaao, de à le à a yãditɛnanɔ kũ a dokayãnɔ
dada Isarailanɔnɛ.

Takada kũ kína Atasɛsɛ kpà Ɛzɛraa

[11] Takada kũ kína Atasɛsɛ kpà sa'ori Ɛzɛraa yãn dí, kũ àdi Dikiri yãditɛnanɔ kũ a dokayãnɔ
da Isarailanɔnɛ. [12] Atasɛsɛ, kínanɔ kína mɛ́ à takada díkĩna kɛ̃̀ Luda Musude dokadannɛri
sa'ori Ɛzɛranɛ. Ma fɔ kpàmma. [13] Ma yã dìtɛ ma pì Isaraila ke sa'ori ke Levi kũ à kú ma bùsun
kũ à ye à gɛ́ kũnwo Yurusalɛmu à gɛ́. [14] Makũ kũ ma ìba gbɛ̃nɔn supplanɔ mɛ́ o n gbarɛ de
ǹ gɛ́ Yurusalɛmu kũ Yudanɔ bùsuuo pínki yã gwagwa n Luda doka kũ ń kũna musu. [15] Ǹ
andurufu kũ wura kũ makũ kũ ma ìbanɔ o Isarailanɔ Luda kũ a bɛ kú Yurusalɛmu gbà sɛ́tɛ
ǹ gɛ́o [16] kũ andurufuuo kũ wura kũ n lè Babilɔnu bùsunwo pínki kũ pɔ́ kũ gbɛ̃nɔ kũ sa'orinɔ
kpà ń Luda kpɛ́ pɔ́ ũ Yurusalɛmuo. [17] Ǹ zùsanɔ kũ sãkaronɔ kũ sãnɛ bɔ̀rɔnɔ lúlu kũ ɔgɔ pìio
n laakariia ǹ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ o n Luda kpɛ́ gbagbakia Yurusalɛmu kũ flawa gbao
kũ pɔ́mina gbao. [18] Mɔkɔ̃n kũ n gbɛ̃nɔ à kɛ kũ andurufuuo kũ wura kũ à gɔ̃̀ɔo lákũ à kɛ̀árɛ
mana nà, lákũ á Luda yei nà. [19] Ǹ pɔ́ kũ ò nànnɛ n ɔĩ n Luda kpɛ́ donyĩkɛbɔ ũnɔ kpá Luda kũ
à kú Yurusalɛmu pìia. [20] Tó ń ye Luda kpɛ́ pɔ́ kparanɔi, tó a kɛkɛnaa gɔ̃̀ n yã ũmɛ, ǹ sɛ́ ma
laasin gwe. [21] Makũ kína Atasɛsɛ, ma yã dìtɛ Yuflati bara dire ɔgɔ'utɛrinɔnɛ ń pínki. À wɛ́kɛ
kũ Luda Musude dokadannɛri sa'ori Ɛzɛra kɛ̀áwa kpáa gɔ̃̀nɔ pínki. [22] Andurufu sún de tɔn
aakɔ̃laro. Pɔ́blewɛ sún de tɔn baraakurilaro. Sèwɛ̃ kũ nísio sún de lita wàa basɔsɔɔrolaro.
Wisi sɔ̃, lákũ à yei nà lén. [23] Lákũ Luda Musude dìtɛ pínki nà, à kpá gɔ̃̀nɔ a kpɛ́ pɔ́ ũ, de àsun
pɛ̃tɛ̃ kɛ kũ ma kíkɛo ke kũ ma nɛ́nɔoro. [24] Àgɔ̃ dɔ̃ sɔ̃ kũ á zɛ́ vĩ à táfe ke ɛtɛ'ɔgɔ ke bɛ'ɔgɔ sí
Luda ɔnn pì zĩkɛrinɔaro ke sa'orinɔ ke Levinɔ ke lèsirinɔ ke zɛ́dãkpãrinɔ ke zĩkɛri pãndenɔ.

[25] Mɔkɔ̃n sɔ̃ Ɛzɛra, ǹ yãkpatɛkɛrinɔ kũ yãgɔ̃gɔ̃rinɔ ditɛditɛ ɔ̃ndɔ̃ kũ n Luda kpàmma lén,
de ògɔ̃ yã kɛkɛ a zɛ́a gbɛ̃ kũ ò kú Yuflati bara direnɔnɛ ń pínki. Onigɔ̃ de gbɛ̃ kũ ò n Luda
doka dɔ̃nɔ ũ. Gbɛ̃ kũ ò dɔ̃ronɔ sɔ̃, ǹ dadaǵnɛ. [26] Gbɛ̃ kũ n Luda doka kũ bùsu dokao kũna
ɔplaplaro, oni yã daala, a dɛnaa ke a bona bùsun ke a aruzɛkɛ sinaa ke a dana kpésirann
yá.

[27] Akũ Ɛzɛra pì: Ò Dikiri ó dizinɔ Luda sáabu kpá! À laasun mana dà kínanɛ a swɛ̃̀n, akũ
kína pì gbãna kpà a kpɛ́ kũ à kú Yurusalɛmua lɛ. [28] À tò ma yã kà kína kũ a ìbanɔgu kũ a
kína gbãnade dakenɔ ń pínki. Lákũ Dikiri ma Luda ɔ kúma nà, ma kùu kè gbãna, akũ ma
Isaraila don'arɛdenɔ kàkara ò gɛ́ kũmao.

NƐƐMAYA

*N*ɛɛmaya Yurusalɛmu damukɛnaa

1 Akalia né Nɛɛmaya yãn dí. Atasɛsɛ kíblena wɛ̀̃ barode mɔ kũ òdi pi Kisilɛvi gũn má
kú kínabɛa Susa wɛ́ran. 2 Akũ ma dakũna Anani bò Yudanɔ bùsun à sù kũ gbɛ̃̀kenɔ. Ma
yã làlaḿma Yuda gbɛ̃ kpara kũ ò bò zĩ̀zɔkɛnannɔ musu kũ Yurusalɛmuo. 3 Ò wèma ò pì,
gbɛ̃ kũ ò bò zĩ̀zɔkɛn ò tà Yudanɔ bùsuu gũnnɔn tɛn wari kɛ manamana, òtɛni ń lalandi kɛ,
zaakũ Yurusalɛmu bĩni gborona akũsɔ̃ a bĩnilɛ gbànɔ tɛ́kũna. 4 Kũ ma yã pìi mà, ma vutɛ,
akũ wɛ́'i bòma. Ma ɔ́ɔ dɔ̀ gɔrɔ pla, matɛn lɛ́ yĩ matɛn wɛ́ kɛ Luda Musudea 5 ma pì: N yã nna
Dikiri Luda Musude! Ń zɔ̃kɔ̃ akũsɔ̃ ń naasi vĩ. Gbɛ̃̀kɛ gũn n bàka dìgɔ̃ kú kũ gbɛ̃ kũ ò yenyĩ
ò n yãditɛnanɔ kũnanɔo. 6 Ǹ wɛ́ tɛ́ makũ n zɔ̀bleriii ǹ sã kpá adua kũ matɛn kɛ fãnantɛ̃ kũ
gwãanio n zɔ̀bleri Isarailanɔnɛɛa. Matɛn durunna kũ o kɛ̀nnɛ yã o. Bee makũ kũ ma de
bedenɔ o durunna kɛ̀ se. 7 O yã vãni kɛ̀nnɛ manamana, ódi n yãditɛnanɔ daro, ódi n ɔdɔki
gwaro, ó n doka kũ n dìtɛ n zɔ̀bleri Musanɛ yã kũnaro. 8 Ǹ tó yã kũ n dìtɛ n zɔ̀bleri Musanɛ
díkĩna dɔngu. N pì tó o bo n kpɛ, ĩni ó fãkɔ̃a burinɔ té. 9 N pì dɔ tó o ɛra o arɛ dɔ̀mma akũsɔ̃
ó n yãditɛnanɔ kũna ótɛn zĩ kɛa, bee kũ n pɛ̀wá ari andunia lɛ́a, ĩni ó kakara ǹ su kũoo gu
kũ n sɛ̀ n tɔ́ kúaa kũ̀n. 10 Gbɛ̃ pìnɔ bi n zɔ̀blerinɔmɛ, n gbɛ̃ kũ n ń bó kũ n iko zɔ̃kɔ̃ɔo kũ n
gã̀sã gbãnaonɔmɛ. 11 N yã nna Dikiri, ǹ sã kpá makũ n zɔ̀bleri aduakɛnaai kũ n zɔ̀bleri kũ
n yã dì kɛńnɛ nna akũsɔ̃ ò n vĩna vĩnɔ aduakɛnaao. Ǹ tó makũ n zɔ̀bleri sa'a kũ gbãra de
kína ma wɛ̃nda gwa.

Gɔrɔ birea sɔ̃, kína pì wɛ̃̀kpaatɛriimɛ ma ũ.

2

Kína Atasɛsɛ Nɛɛmaya zĩna Yurusalɛmu

1 Kína Atasɛsɛ kíblena wɛ̀̃ barode mɔ kũ òdi pi Nisã gũn kína ye à wɛ̃ mi, akũ ma sɛ̀ ma
kpàa. Adi ma e kũ ãnsisinaao zikiro, 2 akũ à ma la à pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò n ãn sisinaa? Ntɛn
gyã kɛro. N nɛ̀sɛ mɛ́ à yàkaa? Vĩna ma kũ manamana, 3 akũ ma pìnɛ: Luda n dɔ̃ kũ aafiaao,
Zaaki! Ma ãn sisina, zaakũ wɛ̃tɛ kũ ma dizinɔ mira kun gɔ̃̀ bɛzĩ ũ. A bĩnilɛ gbànɔ tɛ́kũna.
4 Akũ à pìmɛnɛ: Ń ye mà kɛ deramɛɛ? Ma wɛ́ kɛ̀ Luda Musudea gĩa, 5 akũ ma wea ma pì: Kí, tó
à kɛ̀nnɛ mana akũsɔ̃ makũ n zɔ̀bleri yã kàngu, ǹ ma zĩ Yudanɔ bùsu wɛ̃tɛ kũ ma dizinɔ mira
kun pìn, de mà le mà kɛkɛ mà kátɛ. 6 Kína pì nanɔ vutɛna a sarɛ, akũ à ma la à pì: Ĩnigɔ̃ kú
gwe ari bɔrɛmɛɛ? Bɔrɛn ĩni suu? Kũ kína wè ma gɛnaai, akũ ma gɔrɔ dìtɛnɛ. 7 Ma pìnɛ: Tó
à kɛ̀nnɛ, ǹ takada kɛ̃ Yuflati bara dire don'arɛdenɔnɛ ǹ kpáma. Ǹ ońnɛ ò tó mà gɛ̃ ń bùsun
ari mà gɛ́ káo Yudanɔ bùsun. 8 Ǹ takada kɛ̃ n líkpɛ dãkpãri Asafanɛ dɔ. Ǹ onɛ à ma gba lí mà
zɛki gbãna kũ à kú Luda kpɛ́ sarɛ lɛ́nɔ kɛo kũ bĩnilɛnɔ kũ kpɛ́ kũ manigɔ̃ kun pɔ́o. Akũ kína
pɔ́ kũ ma gbɛ̀kaawa kpàma, zaakũ ma Luda ɔ kúma. 9 Kína soza bàdenɔ kũ sɔ̃denɔ dàmɛnɛ
ò gɛ́ kũmao. Akũ ma gɛ ma Yuflati bara dire don'arɛdenɔ lè ma kína takadanɔ kpàḿma.
10 Kũ Oronu gbɛ̃ Sambala kũ a ìba Tobia, Amɔni burio mà gbɛ̃̀ke sù Isarailanɔ gwena kara, à
kɛ̀ńnɛ ĩni manamana.

11 Kũ ma ka Yurusalɛmu, ma kámma bò gĩa gɔrɔ aakɔ̃. 12 Akũ ma futɛ gwãani kũ gbɛ̃̀kenɔ,
mádi yã kũ ma Luda dà ma swɛ̀̃n mà kɛ Yurusalɛmu o gbɛ̃̀kenɛro. Má di zaaki kpɛ, gbɛ̃
kparanɔ té gɛ̀sɛ. 13 Ma bo Guvutɛ bĩnilɛn gwãani ma mìi pɛ̀ Gbɛ̃gbon lɔ̀gɔɔa kũ Tubura
bĩnilɛo. Matɛn Yurusalɛmu bĩni kũ ò gbòro gwagwa kũ a bĩnilɛ tɛ́kũnanɔ. 14 Akũ ma gɛ arɛ
ari Ísɛ̃boki bĩnilɛa kũ Kína íkakio. Gu ke kú gwe, ma zaaki dí fɔ̃ à gɛ̀̃nlo, 15 akũ má tɛ́ swawɛɛn
gwãani, matɛn bĩni gwagwa. Akũ ma ɛra ma su ma gɛ̃ Guvutɛ bĩnilɛn. 16 Gbãnadenɔn gu kũ
ma gɛn ke yã kũ ma kɛ̀ dɔ̃ro, zaakũ mádi yãke o Yudanɔnɛ gĩaro, bee sa'orinɔ ke kínɛnɔ
ke gbãnadenɔ ke gbɛ̃ kpara kũ oni zĩ pì kɛnɔ. 17 Akũ ma pìńnɛ: A wari kũ à ó lé è yá?
Yurusalɛmu gɔ̃̀ bɛzĩ ũ, a bĩnilɛnɔ tɛ́kũna. À tó ò ɛra ò bĩni bo dɔ de òsungɔ̃ de lalandi

pɔ́ ũ doro yãi. [18] Ma pìńnɛ dɔ lákũ ma Luda ɔ kúma nà kũ yã kũ kína òmɛnɛo. Akũ ò pì: Ò futɛ ò na a bonaaa. Akũ ò nà zĩ mana pìia ɔplapla.
[19] Kũ Oronu gbɛ̃ Sambala kũ a ìba Tobia, Amɔni burio kũ Larubu buri Gɛsɛmuo a baaruu mà, ò ó fobò ò ó gya bò ò pì: Bɔ́n átɛn kɛ gwee? Átɛn bo kína yã kpɛn yá? [20] Akũ ma yã sìńla ma pì: Luda Musude ni tó ò sa'a kũ. Ókɔ̃nɔ a zɔ̀blerinɔ, Yurusalɛmu bĩnibonaan ótɛn naa dí. Ákɔ̃nɔ sɔ̃ á baka kunlo. Á yã kú la doro, á tɔ́ nigɔ̃ dɔ gbɛ̃kegu wɛ̃tɛ dí gũn doro.

4

*Ib*ɛrɛsɛna kũ Yurusalɛmu bĩniborinɔ

[1] Kũ Sambala mà ókɔ̃nɔ Yudanɔ ótɛn Yurusalɛmu bĩni bo, a pɔ fɛ̃̀ a laakarii fùtɛ manamana, akũ àtɛni ó lalandi kɛ. [2] À pì a gbɛ̃nɔ kũ Samaria zĩ̀karinɔ wára: Bɔ́n Yuda ginaa pìnɔ tɛn kɛɛ? oni fɔ̃ ò ɛra ò bĩni pì bo yá? Oni sa o ò zĩ pì né gɔrɔ do yá? Oni fɔ̃ ò wɛ̃tɛ pì vu kũ gbɛ̀ kũ à tɛ́ kṹ à katɛnaa pìnɔ yá? [3] Amɔni buri Tobia kú a sarɛ, akũ à pì: Bĩni kũ òtɛn bo pìi, tó gbɛ̃gbon dìdia, a gbɛ̀nɔ gboro fá!
[4] Akũ ma pì: Ó Luda, ǹ ó yã ma, zaakũ ò dɔkɛ̀ kũoo. Ǹ tó ó lalandi kũ òtɛn kɛ wí ń musu. Ǹ tó ò ń kũkũ ò tá kũńwo zĩ̀zɔnɔ ũ. [5] Ǹsun lá kú ń taarinɔlaro. Ǹsun ń durunnanɔ wararo, zaakũ ò bĩniborinɔ sɔ̀sɔ̃. [6] Lɛn o bĩni pìi bò lɛ ari à pèkɔ̃a, akũ a lei kà guragura, zaakũ gbɛ̃nɔ tɛn zĩ pì kɛ kũ nɛ̀sɛ mèn doomɛ.
[7] Kũ Sambala kũ Tobiao kũ Larubunɔ kũ Amɔninɔ kũ Asadɔdidenɔ mà Yurusalɛmu bĩnikɛkɛna tɛn gɛ́ arɛ guforonɔ tɛn tata, ń pɔ fɛ̃̀ manamana. [8] Akũ ò lɛ́ kpàkũsũ ń pínki ò pì oni su lɛ́tɛ Yurusalɛmua ò yãkete likańyĩ. [9] Akũ o wɛ́ kè ó Ludaa akũsɔ̃ o gudãkpãrinɔ dìtɛditɛ fãnantɛ̃ kũ gwãanio ń yãi. [10] Akũ Yudanɔ pì: Asosɛrinɔ gbãna tɛn láka. Gbè kũ ò gbòro ò wùtɛ dasi, óni fɔ̃ ò bĩni pì bo ò a lákaro. [11] Ó ibɛrɛnɔ pì, ari ògɔ̃ gɛ́ ń yã dɔ̃, oni siógu ò ó dɛdɛ, zĩ pì ni gɔ̃ kpana zén. [12] Ó gbɛ̃ kũ ò kú ń sarɛnɔ sù ò pìwɛrɛ à kà gɛ̃̀n kuri ò pì: òtɛn bo gu sĩnda pínkia, ò ye ò su ò lɛ́tɛwá. [13] Akũ ma gbɛ̃nɔ dìtɛditɛ bĩni foronɔ gũn kũ a gu kũ ò kɛ̀ ɛtɛnlenɔ. Ma ń dítɛditɛ danɛdanɛ, baadi kũ a fɛ̃nɛdao kũ a sário kũ a sáo. [14] Kũ ma wɛ́ pɛ̀ gunɔi, ma futɛ ma pì kínɛnɔnɛ kũ gbãnadenɔ kũ gbɛ̃ kparanɔ: Àsun vĩna kɛńnɛro. Àgɔ̃ dɔ̃ kũ Dikiri zɔ̃kɔ̃ à naasi vĩ. À zĩ̀ ká á gbɛ̃nɔnɛ kũ á négɔ̃gbɛ̃nɔ kũ á nénɔgbɛ̃nɔ kũ á nɔnɔ kũ á bɛnɔ. [15] Kũ ó ibɛrɛnɔ mà Luda ń fú à tò o ń lékpakũsũna asiri mà, akũ ó pínki o ɛra o na bĩnibonaaa, baadi kũ a zĩo.
[16] Zaa gɔrɔ birea ma gbɛ̃nɔ kpàatɛtɛ lɛu pla. Gbɛ̃kenɔ tɛn zĩ kɛ, gbɛ̃kenɔ sári kũna kũ sɛ̃gbakoo kũ sáo kũ mɔ̀'utao dana. Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔn zɛna gbɛ̃ kũ òtɛn bĩni bonɔ kpɛ. [17] Gbɛ̃ kũ ò aso sɛnanɔ aso kũna ɔdo, gɔ̃kɛbɔ ɔdo. [18] Bĩniborinɔ fɛ̃nɛda dɔna ń pi ń pínki. Kuruperi dìgɔ̃ kú ma sarɛ. [19] Akũ ma pì kínɛnɔnɛ kũ gbãnadenɔ kũ gbɛ̃ kparanɔo: Zĩ dasi akũsɔ̃ bĩni pìi gbà̃na, akũ o kɔ̃ kpàatɛtɛ a lén. [20] Gu kũ a mà òtɛn kuru pén, à kɔ̃ kakarawái gwe, ó Luda ni zĩ̀ káwɛrɛ. [21] Akũ o ɛra o na zĩa, gbɛ̃kenɔ sári kũna zaa gugurugurua ari susunɛnɔ gɛ̀ɛ ò bɔ̀tɛo. [22] Zĩ kṹa ma pì gbɛ̃nɔnɛ: Á baadi gɔ̃ i Yurusalɛmu la kũ a ìbanɔ, de àgɔ̃ le à gu dãkpã gwãani àgɔ̃ zĩ kɛ fãnantɛ̃. [23] Makũ kũ ma dakũnanɔ kũ ma ìbanɔ kũ gudãkpãri kũ ò kú kũmaonɔ, odì ó pɔ́kasa boro, baadi dìgɔ̃ a gɔ̃kɛbɔ kũna a ɔplammɛ.

5

*N*ɛɛmaya zɛna kũ takasidenɔ

[1] Gɔrɔ kṹa ó Yuda kenɔ kũ ń nanɔnɔ tɛn wiki lɛ́ ń gbɛ̃nɔa manamana. [2] Ń gbɛ̃kenɔ pì: Ókɔ̃nɔ kũ ó nénɔ ó dasi. Ố ye pɔ́blewɛi ò pɔ́ ble ò le ògɔ̃ aafia. [3] Ń gbɛ̃kenɔ pì dɔ: Nà kun, akũ o ó buranɔ kũ ó geepi búnɔ kũ ó kpénɔ tɔrɔma kè pɔ́blewɛ yãi. [4] Ń gbɛ̃kenɔ pì: O ɔgɔ sà̃kã de ò ó buranɔ kũ ó geepi búnɔ táfe bo kínanɛ yãi. [5] Bee tó ó buri dokɔ̃nɔmɛ, akũsɔ̃ ó nénɔ dokɔ̃nɔ kũ ń nénɔ, ótɛni ó nénɔ yíańma zɔ̀nɔ ũ tilasi. Ó nénɔgbɛ̃ kenɔ tɛn zɔ̀ ble kɔ̀ akũsɔ̃ ó gbãna dí ká ò pɔ́ke kèro, zaakũ ó buranɔ kũ ó geepi búnɔ gɔ̀ ń pɔ́ ũmɛ.
[6] Kũ ma ń wiki pìi mà kũ gbɛ̃nɔ káara kũ ò kɛ̀ɛo, ma pɔ fɛ̃̀ manamana. [7] Ma yã pìi laasun lɛ̀ ma swɛ̃̀ɛ gũn, akũ ma zuka dɔ̀ kínɛnɔ kũ gbãnadenɔa ma pìńnɛ: Á baadi tɛn ɔgɔ'i ká a

gbɛ̃dakenɛ. Akũ ma pì ò pari kakara ń yã pì yãi. [8] Ma pìńnɛ: O ó gbɛ̃ Yuda kũ ò gɔ̃̀ buri
pãndenɔ pɔ́ ũnɔ bò ó gbãna lén, akũ a tò á gbɛ̃nɔ tɛni ń zĩda yíawá dɔ yá? Akũ ò yĩtɛ kpɛ̃n,
òdi yãke le ò òro. [9] Akũ ma ɛra ma pì: Yã kũ átɛn kɛ pì manaro. Àgɔ̃ ó Luda vĩna vĩ de ó
ibɛrɛ buri pãndenɔ sún ó sɔ̃sɔ̃ro yãi. [10] Makũ kũ ma danɛnɔ kũ ma ìbanɔ, o ɔgɔ kũ pɔ́wɛo
sɔ̀kãńnɛ dɔ. À ɔgɔ'ikannɛna tó sà, [11] à ń buranɔ kũ ń geepi búnɔ kũ ń kùkpɛnɔ kũ ń kpénɔ
sukpańnɛ kũ pɔ́ basɔɔrode kũ átɛn síḿma ɔgɔ'i ũo, ɔgɔ kũ pɔ́wɛo kũ wɛ̃o kũ nísio pínki.
[12] Akũ ò pì: Óni sukpańnɛ, óni pɔ́ke wɛtɛḿma doro. Óni kɛ lákũ n ò nà. Akũ ma sa'orinɔ
sìsi ma tò gbɛ̃ pìnɔ la dàń wára lákũ ò a lé sɛ̀ nà. [13] Ma a uta zɔ̃kɔ̃ɔ kpùkɛ ma pì: Luda gbɛ̃ kũ
adi zĩ kɛ lé kũ à gbɛ̀ɛ pìiaro kpukɛ lɛ à a bɛ kũ a aruzɛkɛnɔ sía. Luda a kpukɛ de à gɔ̃ kori lɛ.
Pari pì: Aami! Akũ ò Dikiri sáabu kpà. Akũ gbɛ̃nɔ kɛ̀ lákũ ò a lé sɛ̀ nà.

[14] Abire gbɛra zaa gɔrɔ kũ kína Atasɛsɛ ma ditɛ Yudanɔ bùsu don'arɛde ũ a kíblena wɛ̀
baroden ari a wɛ̀ baraakuri awɛɛplade gũn, à kà wɛ̀ kuri awɛɛpla, makũ kũ ma danɛnɔ ódi
don'arɛdekɛ pɔ́ blero. [15] Don'arɛde káaku kũ à dòmɛnɛ arɛnɔ aso tìkisii tɔ̃̀ gbɛ̃nɔa, ò pɔ́ble
kũ sèwɛ̃o sì baadia kũ andurufu ɔgɔ mèn buplabuplao. Ń ìbanɔ gbãna blèḿma dɔ. Makũ
sɔ̃, mádi kɛ lɛro, zaakũ má Luda vĩna vĩ. [16] Ma mèɛ kpà bĩni pì bonaaa, mádi zĩtɛ sé ma
pɔ́ ũro. Ma ìbanɔ kakarana gwe zĩ pì yãi. [17] Yudanɔ dìgɔ̃ pɔ́ ble ma bɛa gbɛ̃nɔn basuppla
akurikuri, gbãnadenɔ kũ gbɛ̃ kũ ò bò buri kũ ò likanawáinɔ kĩnaanɔ. [18] Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà
òdigɔ̃ zù kɛkɛmɛnɛ mèn dodo kũ sã mèkpananɔ mèn suddodo kũ konɔ, akũsɔ̃ òdigɔ̃ sèwɛ̃
ba zɔ̃kɔ̃zɔ̃kɔ̃ gɔrɔ kuri kũ gɔrɔ kuriio. Bee kũ abireo mádi don'arɛdekɛ pɔ́ble gbɛkaḿmaro,
zaakũ zĩ kũ gbɛ̃ abirenɔ tɛn kɛ zɔ̃kɔ̃. [19] Ma Luda, yã mana kũ ma kɛ̀ gbɛ̃ dínɔnɛ pínki gɔ̃
dɔngu.

6

*N*ɛɛmaya ibɛrɛnɔ zɛ́wɛtɛna ò ɔ̃ndɔ̃ kɛnɛ

[1] Ma bĩni bò ma làka a foro kú gukea doro, ama mádi a bĩnilɛ gbànɔ pɛ́tɛpɛtɛ gĩaro. Kũ
Sambala kũ Tobiao kũ Larubu buri Gɛsɛmuo kũ ma ibɛrɛ kparanɔ a baaruu mà, [2] Sambala
kũ Gɛsɛmu pìio légbãzã kɛ̀mɛnɛ ò pì mà mɔ́ mà dańlɛ Onɔ guvutɛ lakutu ke gũn. Yã vãnin
òtɛn wɛtɛ kũmao. [3] Ma gbɛ̃nɔ zĩḿma ma pì: Matɛn zĩ zɔ̃kɔ̃ kɛmɛ, mani le mà suro. Mani le
mà zĩ pì tón mà su á kĩnaaro. [4] Ò légbãzã pìi kɛ̀mɛnɛ gɛ̃̀n siikɔ̃, akũ ma yã mèn do pìi sìńla.
[5] A gɛ̃̀n sɔɔrode Sambala a ìba ke zĩ̀ma. À takada kũ òdi kãni'ɔ naaro kũna. [6] Ò kɛ̀ takada pìi
gũn ò pì: O yãke mà burinɔ kĩnaa, akũ Gɛsɛmu pì yãpuramɛ. À pì mɔkɔ̃n kũ Yuda kparanɔ
a zɛo à bo kína yã kpɛmɛ. Abire yãin átɛn bĩni pì bo. Ò pì dɔ ń ye ǹ gɔ̃ Yudanɔ kína ũmɛ,
[7] akũ n annabinɔ dìtɛ ò o Yurusalɛmu, mɔkɔ̃mmɛ ń kína ũ. Kína ni yã pì ma. A yã mɛ́ à tò
ǹ mɔ́ ò lɛ́ kpákũsũ. [8] Akũ ma légbãzã kɛ̀nɛ ma pì: Yã kũ ntɛn o kunlo. Mɔkɔ̃mmɛ n yã pìi ò
n zĩdaa. [9] Ń pínki ò ye vĩna ma kũ ò pì, ó ɔ ni gɔ̃ dɔwáimɛ, óni le ò zĩ pì lákaro. Ma Luda, ǹ
ma ɔ gba gbãna.

[10] Ma gɛ Delaya nɛ́ Semaya, Mɛtabɛli daikore bɛa, zaakũ à a zĩda yĩ̀ a kpén. À pì: Ò dakarɛ
Luda kpén ò a gbà taólɛ, zaakũ gbɛ̃nɔ tɛn su n dɛmɛ. Oni su ò n dɛ gwãanimɛ. [11] Akũ ma pì:
Ma taka dì bàa sí yá? Ma taka ni fɔ̃ à gɛ́ utɛ Luda kpén ma zĩda surabana yãi yá? Mani gɛ́ro.
[12] Má dɔ̃ ma zĩdaa a yã pì dí bo Luda kĩnaaro. À annabikɛyã pìi ò ma yã musu kũ Tobia kũ
Sambalao fĩnaa bònɛ yãimɛ. [13] À fĩnaa bònɛ de vĩna le à ma kũ mà durunna kɛ mà gɛ́ gwe,
gbasa ò ma tɔ́ yaka ò ma sɔ̃sɔ̃. [14] Ma Luda, Tobia kũ Sambalao yãkɛnaa pì gɔ̃ dɔngu. Nɔgbɛ̃
annabi Nɔadia yã gɔ̃ dɔngu dɔ kũ annabi kpara kũ ò ye vĩna ma kũnɔ.

*Yurusal*ɛmu bĩni lakanaa

[15] Gɔrɔ bupla akuri awɛɛpla gbɛra ò bĩni pìi làka Ɛlulu mɔ gɔrɔ baraasɔɔrodea. [16] Kũ ó
ibɛrɛnɔ a baaruu mà akũsɔ̃ buri kũ ò likanawáinɔ wɛ́ sìalɛ, ń kã gà ò dɔ̃̀ sà kũ o zĩ pìi kɛ̀ kũ
ó Luda gbãnao. [17] Gɔrɔ birea Yudanɔ kínenɔ tɛn takada kpãzã Tobianɛ dasi, akũsɔ̃ Tobia pì
tɛn kpãzãńnɛ. [18] Yudanɔ yã yĩ̀ kãao dasi, zaakũ Ara nɛ́ Sɛkaniamɛ a anzure ũ akũsɔ̃ Bɛrɛkia
nɛ́ Mɛsulamu mɛ́ à Tobia nɛ́ Yoanana anzure ũ. [19] Òdi a sáabu kpá ma wára dɔ, akũ òdi ɛra
ò ma yã babanɛ. Tobia pì takadanɔ kpɔ̀̀zãmɛnɛ dɔ de vĩna le à ma kũ.

7

[1] Kũ o bĩni bò akũsɔ̃ ma a lɛ́ gbànɔ pɛ̀tɛpɛtɛ, ò zɛ́dãkpãrinɔ kũ lɛ̀sirinɔ kũ Levinɔ dìtɛ.
[2] Akũ ma a dakũna Anani dìtɛ Yurusalɛmu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ kũ zɛki gbãna gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Ananiao,
zaakũ gbɛ̃ náanidemɛ. À Luda vĩna vĩ de gbɛ̃ dasinɔla. [3] Ma pìńnɛ: Òsungɔ̃ Yurusalɛmu
bĩnilɛ gbànɔ wɛ̃ro ari ifãntɛ̃ gɛ́ gbãna kũ. Ògɔ̃ zɛ́ tata ò lígurukpanɔ dan ari zɛ́dãkpãrinɔ tá.
Ò Yurusalɛmudenɔ ditɛditɛ gudãkpãrinɔ ũ dɔ, ń gbɛ̃kenɔ gɔ̃ kú dãkpãkia, ń gbɛ̃kenɔ ń bɛ
sarɛ.

8

Ɛzɛra Musa doka kyókɛnaa

[1] Baadi pínki kàkara kũ lɛ́dokɔ̃nɔo batu kũ à kú Í bĩnilɛ sarɛ, akũ ò pì dannɛri Ɛzɛranɛ à bo
kũ Musa doka kũ Dikiri dìtɛ Isarailanɔnɛ takadao. [2] Mɔ suppla gɔrɔ káakun sa'ori Ɛzɛra bò
kũ Musa dokao pari arɛ. Gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ kũ gbɛ̃ kũ oni fɔ̃ ò yã manɔ ń pínki kú gwe. [3] À
arɛ dɔ̀ batu kũ à kú Í bĩnilɛ pìi sarɛa, akũ àtɛn takada pì kyó kɛ zaa kɔnkɔkɔnkɔ ari ifãntɛ̃ kà
mìdangura gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ kũ gbɛ̃ kũ oni fɔ̃ ò manɔ wára. Gbɛ̃ sĩnda pínki sã dɔ̀ Musa
doka takada pì kyókɛnaai. [4] Dannɛri Ɛzɛra zɛna tìntin lei kũ ò kɛ̀ kũ lío musu takada pì
kyókɛna yãi. Matitia kũ Sɛmao kũ Anayao kũ Uriao kũ Ilikiao kũ Masiao kú a ɔplai. Pedaya
kũ Misailio kũ Malakiao kũ Asumuo kũ Asabadanao kũ Zakario kũ Mɛsulamuo kú a ɔzɛi.
[5] Kũ Ɛzɛra takada wɛ̀̃, gbɛ̃ sĩnda pínki è, zaakũ a zɛki lei deńla. Kũ à wɛ̀̃, gbɛ̃ sĩnda pínki
fùtɛ ò zɛ̀. [6] Ɛzɛra Dikiri Luda zɔ̃kɔ̃de sáabu kpà, akũ gbɛ̃ sĩnda pínki ɔ sɛ̀ musu ò pì: Aami!
Aami! Akũ ò mìi pɛ̀tɛ zĩtɛ ò donyĩ kɛ̀ Dikirinɛ. [7] Gɔrɔ kũ gbɛ̃nɔ zɛna gwe, Levi kenɔ Musa
doka dàdańnɛ. Levi pìnɔ tɔ́n dí: Yesua, Bani, Serebia, Yami, Akubu, Sabetai, Odia, Masia,
Kelita, Azaria, Yozabada, Anana kũ Pelayao. [8] Ò Luda doka takada pì kyó kɛ̀, akũ ò bɔ̀kɔtɛ
ò a wɛ́ wɛ̀ńnɛ, de ò le ò kyó pì ma. [9] Akũ bùsu gbãnade Nɛɛmaya kũ dannɛri sa'ori Ɛzɛrao
kũ Levi kũ òtɛn yã dada gbɛ̃nɔnɛnɔ pìńnɛ: Gɔrɔ díkĩna bi Dikiri á Luda pɔ́mɛ. Àsun wɛ̃nda
kɛro àsun ɔ́ɔ dɔro. Zaakũ kũ òtɛn Musa doka yã ma, òtɛn ɔ́ɔ dɔ ń pínki. [10] Nɛɛmaya pì: À
gɛ́ à pɔ́ níside ble à í nnanna mi. À li gbɛ̃ kũ ò pɔ́ke vĩronɔnɛ. Gɔrɔ díkĩna bi ó Dikiri pɔ́mɛ.
Àsun wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔro, zaakũ pɔnna kũ Dikiri dì kpáwá de á gbãnaleki ũ. [11] Levinɔ gɛ̀ɛ ò gbɛ̃nɔ
nɛ̀sɛɛ kpàtɛńnɛ ò pì: À yĩtɛ! Gɔrɔ díkĩna bi Luda pɔ́mɛ, àsun wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔro. [12] Akũ ò fùtɛ ò
gɛ̀ɛ ò pɔ́ blè ò í mì, ò lìkɔ̃nɛ ò pɔnna kɛ̀ manamana, zaakũ ò yã kũ ò òńnɛ mà sà.
[13] Mɔ pì gɔrɔ pladea ɔndenɔ kũ sa'orinɔ kũ Levinɔ kàkara dannɛri Ɛzɛrai, de ò le ò wɛ́ tɛ́
Musa dokai. [14] Akũ ò yã kũ Dikiri dìtɛ Musanɛɛ lè gwe à pì, Isarailanɔ gɔ̃ kú lá kutanɔ gũn
mɔ supplade dikpɛgɔrɔa, [15] ò yã díkĩna kpàkpa kɛ ń lakutunɔ gũn kũ Yurusalɛmuo ò pi: À
bɔtɛ à gɛ́ sɛ̃̀n à kù lánɔ kɛ̃ à suo kũ sãma lánɔ kũ gbɛ̃tɛ̃ lánɔ kũ domina lánɔ kũ lí urade
lánɔ, de à lá kutanɔ dɔo lákũ à kú takadan nà. [16] Akũ gbɛ̃nɔ gɛ̀ɛ ò kɛ̃̀kɛ̃ ò sùo, baadi kuta
dɔ̀o a kpɛ́ musu ke ɔnn ke Luda ɔnn ke Í bĩnilɛ batun ke Ɛflaimu bĩnilɛ batun. [17] Gbɛ̃ kũ ò bò
zĩ̀zɔkɛn pìnɔ lá kutanɔ dɔ̀dɔ ń pínki, akũ ò kú a gũn. Zaa Nuni nɛ́ Yɔsua gɔrɔ ari gɔrɔ birea
Isarailanɔ dí dikpɛ pì kɛ lɛro. Akũ ò pɔnna kɛ̀ manamana. [18] Ɛzɛra dìgɔ̃ Luda doka takada
kyó kɛ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà naana zaa dikpɛgɔrɔ káakua ari à gɛ̀ɛ à làkao. Ò dikpɛ pìi kɛ̀ gɔrɔ
supplamɛ. A gɔrɔ sɔraakɔ̃dea ò kɔ̃kakaranaa kɛ̀ lákũ ò dìtɛ nà.

9

Isarailanɔ ń durunnanɔ ona Ludanɛ

[1] Mɔ dokɔ̃nɔ pì gɔrɔ baro awɛɛsiikɔ̃dea Isarailanɔ kɔ̃ kàkara kũ lɛ́yĩnaao kũ uta kasanɔ
dadana, bùsu ká ń mìn. [2] Ò ń zĩda kɛ̀̃ buri pãndenɔa akũ ò zɛna, òtɛni ń durunnanɔ kũ
ń dizinɔ yãvãnikɛnanɔ o. [3] Ò gɔ̀̃ zɛna gu kũ ò kún, akũ ò Dikiri ń Luda doka takada kyó
kɛ̀ńnɛ awa aakɔ̃, akũ ò ń durunnanɔ ò ò donyĩ kɛ̀ Dikiri ń Ludanɛ awa aakɔ̃. [4] Levi kenɔ
zɛna tìntin kũ ò kɛ̀ńnɛ musu, ò lɛ́ zù Dikiri ń Ludai gbãngbãn. Ń tɔ́nɔn dí: Yesua, Bani,
Kadamiɛli, Sebania, Buni, Serebia, Bani kũ Kenanio. [5] Levinɔ Yesua kũ Kadamiɛlio kũ Banio
kũ Asabaniao kũ Serebiao kũ Odiao kũ Sebaniao kũ Petayao pì:

À futɛ à Dikiri á Luda táaki lɛ́!
À kun zaa káaku ari gɔrɔ sĩnda pínki.
Ò n tɔ́ gakuride bo,
à de gbɛ̃ tɔ́kpana kũ táakiola pínki.
6 Mɔkɔ̃mmɛ Dikiri ũ ndo.
N sarapura kɛ̀ kũ n bɛ kũ à kú musuo
kũ pɔ́ kũ ò kú gwenɔ pínki.
N andunia kɛ̀ kũ pɔ́ kũ ò kúnnɔ.
N ísira kɛ̀ kũ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ.
Ndì wɛ̃̀ndi kpá ń pínkia,
n bɛ malaika dasinɔ dì donyĩ kɛnnɛ.
7 Mɔkɔ̃mmɛ Dikiri Luda kũ à Abramu sɛ̀ ũ,
n bo kãao Uru, Kaladia bùsun,
n a tɔ́ lìtɛnɛ Ibrahĩ.
8 N è à n náani vĩ a swɛ̃̀ɛ gũn,
akũ n pì n bàka nigɔ̃ kú kãao,
ĩni Kanaanɔ bùsu kpáa kũ a burinɔ,
bùsu kũ Itinɔ kũ Amɔrinɔn kún
kũ Pɛrizinɔ kũ Yebusinɔ kũ Gigasinɔ.
Akũ n lɛ́ kũ ń gbɛ̃̀nɛɛ pìi pàpa,
kũ ń mana yãi.
9 N wari kũ ó dizinɔ kɛ̀ Misila è,
n wiki kũ ò lɛ̀ Isira Tɛ̃raii mà.
10 N sèedanɔ kũ daboyãnɔ kɛ̀ Firi'aunanɛ,
n sunyĩ kpài kũ a ìbanɔ
kũ a bùsudenɔ ń pínki,
zaakũ ń dɔ̃ lákũ ò ania pãsĩ kɛ̀ kũ ó dizinɔ nà.
N tɔ́ bò lákũ à kun ari kũ a gbãrao nà.
11 N ísira zɔ̃̀kɔ̃rɛɛ́nɛ,
akũ ò táa ò gukoria ò bikũ̀.
N gbɛ̃ kũ ò pètɛɛ́yĩnɔ zù í lòkoton,
n ń zú lán gbɛ̀ɛ bà í zɔ̃kɔ̃ɔ pìi gũn.
12 N do n gbɛ̃̀nɔnɛ arɛ téluku gũn fãnantɛ̃,
gwãani sɔ̃ tɛ́ gũn.
N zɛ́ kũ à de ò sɛ́ pùńnɛ.
13 N kipa Sinai kpi musu,
n yã òńnɛ zaa musu.
N doka zɛ́de yãpurade kpàḿma
kũ yã mana kũ n dìtɛnɔ.
14 N tò ò kámmabogɔrɔ dɔ̃̀ n pɔ́ ũ.
N n yãditɛnanɔ kũ n ɔdɔkio
kũ n dokao dà n zɔ̀bleri Musanɛ
akũ à kpàḿma.
15 Kũ nà ń dɛ́, n pɔ́ble gbàrɛɛ́nɛ zaa musu.
Kũ ími ń dɛ́, n í bòńnɛ gbɛ̀sin.
Bùsu kũ n a la dàńnɛ n pì ĩni kpáḿman
n pìńnɛ ò gɛ́ ò sí ń pɔ́ ũ.
16 Bee kũ abireo ó dizi pìnɔ karambaani vĩ,
ń sã gbãna kũ̀,
òdigɔ̃ n yãditɛnanɔ kũnaro.
17 Ò gì n yã mai,
daboyã kũ n kɛ̀ńnɛnɔ yã sàńgu.
Ń sã gbãna kũ̀ ò bò n yã kpɛ

ò don'arɛde dìtɛ à ɛra à tá kũńwo zɔ̀blen.
Luda, ndì gbɛ̃nɔ durunna kɛ̃ḿma,
ń sùru vĩ kũ wɛ̃ndao,
n pɔ dì fɛ̃ likaro, ń gbɛ̃kɛ vĩ zɔ̃kɔ̃,
akũ ńdi pã kpáńyĩro.
[18] Bee kũ ò mɔ̀ɔ kàsa lán zùsanɛ bɔ̀rɔɔ bà,
ò pì ń dikiri kũ à ń bɔ́tɛ Misilan gwe,
akũsɔ̃ ò dɔkɛ̀ kũnwo manamana,
[19] ńdi pã kpáńyĩ gbárannanlo
n wɛ̃nda zɔ̃kɔ̃ yãi.
Téluku pìi dòńnɛ arɛ à zɛ́ mɔ̀ńnɛ fãnantɛ̃,
tɛ́ pì zɛ́ kũ à de ò sɛ́ pùńnɛ gwãani,
adi ń tón zikiro.
[20] N n Nini kpàḿma à yã dàńnɛ.
Ńdi ń tɛ̃ manaro,
kũ ími tɛni ń dɛ, n ń gbá í.
[21] N ń gwá gbárannan wɛ̀ bupla,
pɔ́ke dí kĩaḿmaro.
Ń pɔ́kasanɔ dí yakaro,
ń gbá dí sésɛro.
[22] N burinɔ kpàḿma kũ ń bùsunɔ,
n ń bùsuu pìnɔ kpàatɛtɛńnɛ míɔmiɔ.
Ò ɛsɛbɔ̃ kína Siɔ̃ bùsuu sì ń pɔ́ ũ
kũ Basã kína Ogu pɔ́o.
[23] N tò ń burinɔ dasi kṵ̀ lán susunɛnɔ bà,
n gɛ̃ kũńwo bùsu kũ n ò ń denɔnɛ ò gɛ́ ò sí ń pɔ́ ũ gũn.
[24] Kũ ń nɛ́nɔ gɛ̀ɛ ò bùsuu pìi sì ń pɔ́ ũ,
akũ n Kanaa kũ ò kú gwenɔ kã dɛ̀ńnɛ,
n ń náńnɛ ń ɔĩ kũ ń kínanɔ ń pínki,
n bùsuu pìi burinɔ kpàḿma,
ò ń pɔyeinaa kɛ̀ḿma.
[25] Ò wɛ̃tɛ bĩnidenɔ sì kũ zĩtɛ manao,
ò kpɛ́nɔ sì kũ pɔ́ mana kũ ò kunnɔ
kũ lɔ̀gɔ kũ ò yɔ̃̀nɔ
kũ geepi búnɔ kũ kùkpɛnɔ
kũ lí kũ òdi a nɛ́ blenɔ à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃.
Ò pɔ́ blè ò kã̀ ò mɛ̀ɛ kpà,
ò nnamanaa mà n arubarika zɔ̃kɔ̃ yãi.
[26] Bee kũ abireo ń sã gbãna kṵ̀,
akũ ò bò n yã kpɛ ò kpɛ lì n dokanɛ.
Ò annabi kũ ò lɛ́ dàḿma
de ò summanɔ dɛ̀dɛ,
ò dɔkɛ̀ kũnwo manamana.
[27] N ń ná ń ibɛrɛnɔnɛ ń ɔĩ,
ò gbãna sùńnɛ,
akũ ò wiki lɛ̀mma ń warikɛnaa gũn.
Zaa musu n ń wɛ́kɛ sì
n wɛ̃nda zɔ̃kɔ̃ yãi,
n surabarinɔ dìtɛńnɛ,
akũ ò ń bó ń ibɛrɛɛ pìnɔ ɔĩ.
[28] Tó ò a yĩda lè,
òdi ɛra ò yã kũ à vãninnɛ kɛmɛ,
akũ n ń kpá ń ibɛrɛnɔa,

ò gbãna blèḿma.
Ò èra ò wiki lèmma,
akũ zaa musu n ń wɛ́kɛ sì,
n ń bó gɛ̀n ũgbangba n wẽnda yãi.
29 N lɛ́ dàḿma ò arɛ dɔ n dokaa,
ama ò dɔkè kũnwo òdigɔ̃ n yãditɛnanɔ kũnaro,
yã kũ tó gbẽ kũna anigɔ̃ kun a gãi.
Ò zà̃ n yã pìnɔa ò kpɛ lìnnɛ,
ń sã gbãna kũ̀ ò gì n yã mai.
30 N mɛna kũńwo a wɛ̀̃ dasi,
n Nini yã dà n annabinɔnɛ,
akũ ò lɛ́ dàoḿma, ama odi sã dɔiro,
akũ n ń ná buri pãndenɔnɛ ń ɔĩ.
31 N wẽnda zɔ̃kɔ̃ɔ gũn ńdi ń lákaro,
Luda sùrude wẽndadɔ̃nnɛrimɛ n ũ,
ńdi pã kpáńyĩro.
32 A yã mɛ́ à tò ó Luda,
ń zɔ̃kɔ̃, ń gbãna akũsɔ̃ ń naasi vĩ,
lákũ n bàka dìgɔ̃ kú kũoo n gbẽ̃kɛ gũn nà,
wari kũ à ó lé
kũ ó kínanɔ kũ ó don'arɛdenɔ
kũ ó sa'orinɔ kũ ó annabinɔ
kũ ó dizinɔ kũ n gbẽ̃nɔ ń pínki
zaa Asiria kínanɔ gɔrɔ ari kũ a gbãrao,
ǹsun tó à kɛnnɛ fítiro.
33 Yã kũ à ó lénɔ pínki musu ń mana,
bee kũ o yã vãni kè, ń náani vĩ.
34 Ó kínanɔ kũ ó don'arɛdenɔ
kũ ó sa'orinɔ kũ ó dizinɔ
odi zĩ kɛ n dokaaro,
odi laakari dɔ n yãditɛnanɔaro
ke lɛ́ kũ n dàḿmanɔ.
35 Bee gɔrɔ kũ ò ń zĩda vĩ
akũsɔ̃ ò pɔ́ mana dasi kũ n ń gbánɔ vĩ
kũ bùsu yàasa tɔkɔtɛde kũ n kpàḿmao,
odi donyĩro odi kpɛ li ń yã vãninɔnɛro.
36 Ǹ gwa! Zɔ̀nɔn ó ũ gbãra.
Bùsu kũ n kpà ó dizinɔa
ò a línɛnɔ kũ a pɔ́ mananɔ ble,
zɔ̀nɔn ó ũ a gũn.
37 Kína kũ n tò ò kí blewánɔ
ó búgbɛ yàasanɔ gɔ̃̀ ń pɔ́ ũ ó durunnanɔ yãi.
Òdi kí blewá kũ ó pɔ́kãdenɔ
lákũ ò yei nà.
Ó kú wɛ́tãmma zɔ̃kɔ̃ɔ gũn.
38 Yã birenɔ yãi pínki ótɛn lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ kũnwo kũ yãpurao ótɛn kẽ̃ takada gũn. Ó don'arɛdenɔ kũ Levinɔ kũ ó sa'orinɔ tɛni ń sèeda kɛa.

ƐSITA

Kína Asueru nanɔ Vasati bona kpatan

1 Kína Asueru gɔrɔa à kí blè bùsu mèn basuddo awɛɛsupplanɔa sɛna zaa India bùsun ari
à gɛ̀ɛ pɛ́ Etiopia bùsuua. 2 Vutɛna a bɛa Susa wɛ́ran 3 a kíblena wɛ̃̀ aakɔ̃de gũn à gbãnadenɔ
kũ a ìbanɔ kàkara ń pínki dikpɛ pɔ́blea. Pɛsia kũ Midião bùsu zɪ̃̀kari bàdenɔn kú gwe kũ
gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ kũ bùsu gbãnadenɔo. 4 À a kpata aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ a zɔ̃kɔ̃kɛ gakurio mɔ̀ńnɛ
ari mɔ suddo. 5 Kũ gɔrɔ birenɔ pàpa, à dikpɛ pɔ́ble kɛ̀ gbɛ̃ kũ ò kú Susanɔnɛ, kínɛnɔ kũ
talakanɔ ń pínki. Ò dikpɛ pɔ́ blè ari gɔrɔ suppla a bɛ ɔn líkpɛn. 6 Ò biza pura kũ a búguo
dɔ̀dɔ andurufu tãnkanɔa kũ bà puranɔ kũ bà gaaruradenɔ, akũ ò lòko kpɛ́ gbɛ̀gba kũ ò bò
kũ gbɛ̀punɔa. Wura kũ andurufu wutɛbɔnɔ katɛna gusara kũ ò kɛ̀ kũ gbɛ̀puo kũ gbɛ̀tɛ̃o kũ
gbɛ̀sirao kũ gbɛ̀ búguo. 7 Ò wɛ̃ kpàkpaḿma gwe kũ wura tokonɔ. Toko pìnɔ buri donadona
kɔ̃nɛ pínki. Kína wɛ̃ pìi kpàḿma à gɛ̃̀ ɔla. 8 Kína dìtɛ kũ òsun gí wɛ̃mirinɔnɛro. À pì a
bɛgwarinɔnɛ ò wɛ̃ kpá baadia lákũ à yei nà.

9 Kína Asueru nanɔ Vasati dikpɛ pɔ́ble kɛ̀ nɔgbɛ̃nɔnɛ kínabɛa dɔ. 10 A gɔrɔ supplade zɪ̃ kína
pɔ kɛ̀ nna wɛ̃a, akũ à pì a dogari gbɛ̃nɔn suppla kũ ò ń fɛ̀rɛɛ kɛ̀nɔnɛ: Mɛuma, Bizita, Abona,
Bigita, Abagata, Zeta kũ Kakasao, 11 ò suarɛ kũ a nanɔ Vasatio kũ a kí nanɔ fùraao kuna, de
à a manakɛ mɔ gbɛ̃nɔnɛ kũ gbãnadenɔ, zaakũ nɔgbɛ̃ pì bi nɔmɛ. 12 Kũ kína dogari pìnɔ yã
pìi ò a nanɔnɛ, à gì sui, akũ kína pɛ̃tɛ̃ kɛ̀ a pɔ fɛ̃̀i manamana. 13 Kína yã pìi ò wɛ́zɛ̃ri susunɛ
tàasikarinɔnɛ, zaakũ àdigɔ̃ yã sĩnda pínki gbɛka gbɛ̃ kũ ò bùsu doka dɔ̃nɔamɛ. 14 Pɛsia kũ
Midião gbãnade kũ òdigɔ̃ kú a sarɛ gbɛ̃nɔn supplanɔ tɔ́n dí: Kasena, Seta, Adamata, Tasisi,
Mɛrɛsi, Masena kũ Mɛmukão. Mɔ́kɔ̃nɔmɛ a kpàasinɔ ũ. A kpata gbãnadenɔn gwe. 15 À
pìńnɛ: Ma a dogarinɔ zɪ̃̀ ma nanɔ Vasatia kũ yão, akũ à gì mai. Óni kɛ kãao deramɛɛ? Doka
pì deramɛɛ? 16 Akũ Mɛmukã pì kínanɛ kũ gbãnade pìnɔo: Kí, mɔkɔ̃mmɛ n nanɔ Vasati taari
kɛ̀nnɛ ndoro, à taari kɛ̀ gbãnadenɔnɛ kũ n bùsu gbɛ̃ sĩnda pínkio. 17 Yã kũ n nanɔ pìi kɛ̀ ni
dagula, nɔgbɛ̃ sĩnda pínki ni ma ò ń zãnɔ gya bo ò pi: Kína Asueru pì ò a nanɔ Vasati sísiarɛ,
akũ à gì sui. 18 Pɛsia kũ Midião bùsu gbãnadenɔ nɔgbɛ̃ kũ ò n nanɔ yã pìi mànɔ nigɔ̃ yã vãni
we ń zãnɔa tera. Lɛ́'ɛna kɔ̃a kũ zukao ni kɛ dasi. 19 Kí, tó à kàngu, ǹ yã ditɛ Vasatinɛ àsun
wɛ́ kɛ pla kũnwo doro, ǹ nɔgbɛ̃ kũ à deala ká kpatan a gɛ̃nɛ ũ. Oni yã pì kɛ̃ Pɛsia kũ Midião
doka kũ òdi gbororo takada gũn. 20 Tó ò yã kũ n dìtɛ kpàkpaa kɛ̀ n bùsu zɔ̃kɔ̃ɔ gũn pínki,
nɔgbɛ̃nɔ ni bɛ̀ɛrɛ lí ń zãnɔnɛ, nɔ gbãnadenɔ kũ nɔ fítinnanɔ ń pínki. 21 Yã pìi kà kínagu kũ
gbãnadenɔ ń pínki, akũ à kɛ̀ lákũ Mɛmukã ònɛ nà. 22 Akũ à lɛ́gbãzã kɛ̀ bùsu kũ à vĩnɔnɛ
pínki, bùsu kũ bùsuuo kũ a takadakɛ̃na burio, buri kũ burio baadi kũ a buriyão. À pì gɔ̃gbɛ̃
mɛ́ anigɔ̃ gbãna ble ɔnn, a buriyãn ògɔ̃ o ɔnn pìi gũn.

2

*Ɛsita g*ɔ̃na kína nanɔ ũ

1 Yã birenɔ gbɛra kũ kína Asueru pɔ kpàtɛ, yã kũ Vasati kɛ̀nɛ kũ yã kũ à dìtɛ a yã musuo
dí sãaguro. 2 Akũ kína ìbanɔ pìnɛ: Kí, ǹ tó ò nɔkpare mananɔ wɛtɛnnɛ. 3 Ǹ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ditɛ
n bùsunɔ gũn pínki ò nɔkpare mananɔ kakara ò su ò ń ká n nɔgbɛ̃nɔ tɛ́ Susa la. N nɔgbɛ̃nɔ
gwàri Egai kũ ò a fɛ̀rɛɛ kɛ̀ ni ń gwa kũ n nɔnɔ, oni ń kɛkɛ kũ nísidɔkɔnanɔ swáswa. 4 Nɔgbɛ̃
kũ à kàngu ni gɔ̃ n nanɔ ũ Vasati gɛ̃nɛ ũ. Yã pìi kɛ̀ kínanɛ nna, akũ à zɛ̀o lɛ.

5 Yuda ke kú Susa Biliaminu burimɛ, a tɔ́n Mɔdekai, Yairi nɛ́mɛ. Simɛi kũ Kisio kú a
dizinɔ té. 6 À kú zɪ̃̀zɔnɔ té kũ Babilɔnu kína Nɛbukanɛza ń kũkũ Yurusalɛmu kũ Yudanɔ
kína Yɛkɔniao à tà kũńwo. 7 Àtɛni a disɛ̃ né Adasa kũ òdi pinɛ dɔ Ɛsita gwa, zaakũ a de kũ
a dao kunlo. Nɔkpare pì kakana mana akũsɔ̃ à mana. Kũ a de kũ a dao gà, Mɔdekai a sɛ̀ a
né ũ. 8 Kũ ò yã kũ kína dìtɛ pìi mà, akũ ò gɛ̀ɛ kũ nɔkparenɔ dasidasi Susa ò ń ná Egainɛ a ɔĩ.
Akũ ò Ɛsita sɛ̀ ò gɛ̀ɛ kãao kínabɛa kína nɔgbɛ̃nɔ gwàrii pìinɛ. 9 Nɔkpare pìi kɛ̀nɛ mana, akũ
à gbɛ̃kɛ kɛ̀nɛ à pì ò a kɛkɛ kũ nísidɔkɔnanɔ swáswa gɔ̃̀nɔ, ò pɔ́ble mana kpáa. À kínabɛa

nɔkpare kũ a sɛ̀ gbɛ̃nɔn supplanɔ kpàa, akũ à kpɛ́ mana kpàa kína nɔgbɛ̃nɔ bɛa. [10] Ɛsita dí a buri ke a bɛ bùsu o gbɛ̃kenɛro, zaakũ Mɔdekai pìnɛ àsun tó gbɛ̃ke dɔ̃ro. [11] Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà Mɔdekai dìgɔ̃ kína nɔgbɛ̃nɔ bɛ gãnulɛ zɛ́ sɔ, de à le àgɔ̃ Ɛsita kunna dɔ̃ kũ yã kũ àtɛni a leo.

[12] Ari nɔkparenɔ zɛ́ e ògɔ̃ gɛ́ i kũ kína Asueruo, séto ò yã kũ ò dìtɛńnɛ kɛ gĩa ari mɔ kuri awɛɛpla. Òdigɔ̃ nísi kũ ò kɛ̀ kũ lí'ɔ gbĩ nnao dɔkɔḿma ari mɔ suddo, akũ òdigɔ̃ ń kɛkɛ kũ nísi gbĩ nnanɔ kũ nɔgbɛ̃ mɛ̀kɛkɛbɔnɔ ari mɔ suddo. [13] Nɔkpare kũ kína pì ina kàa, kína nɔnɔ bɛ pɔ́ kũ à gbɛ̀ka pínki òdi kpáa à gɛ́omɛ. [14] Àdi gɛ́ ɔkɔsi à su kína nɔnɔ bɛa kɔnkɔ gwàri kũ òdi pinɛ Sasagaza kũ ò a fɛ̀rɛɛ kɛ̀ fárandi. Àkũ mɛ́ àdi ɔ lika kína nɔ yìgisaride pìnɔi. Àdi le à ɛra à gɛ́ kína kĩnaa doro, séto a yã kà kína pìn à a sìsi dɔ baasiro. [15] Kũ inaa kà Abihaili nɛ́ Ɛsita kũ a disɛ̃ Mɔdekai a sɛ̀ nɛ́ ũ pìia, adi pɔ́ke gbɛkaro, séde pɔ́ kũ kína nɔgbɛ̃nɔ gwàri Egai pìi ònɛ baasiro. Ɛsita yã kà gbɛ̃ kũ ò a ènɔgu ń pínki. [16] Kína kíblena wɛ̃̀ supplade gũn ò gɛ̀ɛ kãao a bɛa mɔ kuride Tɛbɛ gũn. [17] Kína ye Ɛsitai de a nɔ kparanɔla ń pínki. A yã kàagu, à kɛ̀nɛ mana de nɔkpare kparanɔla ń pínki, akũ à kína nanɔ fùraa kùnɛ à a dìtɛ a nɔ Vasati gɛ̃nɛ ũ. [18] Akũ kína pì dikpɛ pɔ́ble kàkara gbãnadenɔnɛ kũ a ìbanɔ Ɛsita sɛna yã musu. À dìtɛ kũ ò dikpɛ zɔ̃kɔ̃ kɛ, akũ ò a kpàkpaa kɛ̀ bùsu kũ bùsuuo, akũ à gba dà gbɛ̃nɔnɛ à gɛ̃̀ ɔla.

*M*ɔdekai kũ Amanao

[19] Nɔkparenɔ kakarana gɛ̃̀n pladen Mɔdekai vutɛna kínabɛ gãnu gũn. [20] Ɛsita dí a bɛ bùsu ke a buriyã o gbɛ̃ke màro lákũ Mɔdekai ònɛ nà. À tɛ̀ Mɔdekai yãi lákũ àdigɔ̃ kɛ nà zaa gɔrɔ kũ àtɛni a gwa. [21] Kũ Mɔdekai vutɛna kínabɛ gãnu gũn lɛ, kína Asueru dogari zɛ́dãkpãri gbɛ̃nɔn planɔ pɔ fɛ̃̀ kínai, akũ ò lɛ́ kpàkũsũi ò a dɛ. Ń tɔ́n dí: Bigitana kũ Tɛrɛsio. [22] Kũ Mɔdekai yã pìi mà kpãni, à ò kína nanɔ Ɛsitanɛ, akũ Ɛsita ò kínanɛ kũ Mɔdekai tɔ́o. [23] Ò yã pìi gwàgwa ò è yãpuramɛ, akũ ò gbɛ̃nɔn pla pìnɔ lòko lía ò gà. Ò yã pìi kɛ̃̀ bùsu gĩayãkɛna takadan kína wára.

3

[1] Yã birenɔ gbɛra kína Asueru Amɛdata nɛ́ Amana, Agaga buri gwenaa kàra à a gbà gbãna, à vutɛki kũ à de a gbãnade dakenɔ pɔ́la ń pínki kpàa. [2] Kína ìba kũ ò kú a bɛ gãnu gũnnɔ dì kútɛ ò mì natɛ Amananɛ lákũ kína dìtɛ nà, ama Mɔdekai dì kútɛ à mì natɛnɛro. [3] Akũ kína ìbaa pìnɔ Mɔdekai là ò pì: À kɛ̀ dera ńdi kína yã maroo? [4] Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà òdigɔ̃ onɛ lɛ, ama àdi ń yã daro, à pì Yudan a ũ. Akũ ò ò Amananɛ de ò le ò dɔ̃ tó ani Mɔdekai yãkɛnaa pì fɔ̃. [5] Kũ Amana è Mɔdekai dì kútɛ à mì natɛarɛro, akũ a pɔ fɛ̃̀. [6] Kũ ò Mɔdekai buri ònɛ, akũ a dɛna ado kɛ̀nɛ fíti, akũ àtɛn zɛ́ wɛtɛ à Mɔdekai buri Yuda kũ ò kú Asueru bùsuu gũnnɔ dɛdɛ ń pínki.

*Amana lɛ́*kpakũsũna Yudanɔi

[7] Kína Asueru kíblena wɛ̃̀ kuri awɛɛpladen a mɔ káaku Nisã gũn, Amana gbɛ̀ kũ òdi pi purimu zù à gu gwà, de à mɔ kũ ani yã pì kɛa dɔ̃ kũ a gɔrɔo. Akũ gugwanaa pìi bò mɔ kuri awɛɛpla kũ òdi pi Ada gũn. [8] Akũ Amana pì kína Asuerunɛ: Buri ke kun a gbɛ̃nɔ fã̀kɔ̃a buri pãndenɔ tɛ́ n bùsu dasinɔ gũn pínki. Ń futɛokarayãnɔ donadona kũ buri kparanɔ pɔ́o, òdi n doka daro. Adi kɔ̃ sí ǹ ń tó tɛɛnɛro. [9] Kí, tó à kènnɛ nna, ǹ yã ditɛ de ò láka kũńwo, mani andurufu tɔn wàa pla kpá n ɔgɔ'utɛrinɔa ò ká n aruzɛkɛkatɛkin. [10] Kína a tãnka sèedakɛbɔɔ bò à kpà Amɛdata nɛ́ Amana, Agaga buri Yudanɔ zãngurii pìia [11] à pì: Ǹ kɛ buri pìinɛ lákũ à kènnɛ mana nà, ǹgɔ̃ andurufu pì kũna n pɔ́ ũ.

[12] Mɔ káaku gɔrɔ kuri awɛɛ'aakɔ̃de zĩ Amana kína takadakɛ̃rinɔ sìsi. Ò yã kũ Amana dìtɛ kína ìbanɔ kũ kína kũ ò kú bùsu kũ bùsuuonɔ, buri kũ burio gbãnadenɔnɛ dà takadan. Ò kɛ̃̀ buri kũ burioonɛ, baadi kũ a yã takao, bùsu kũ bùsuuo kũ a takadakɛ̃na burio. Ò kɛ̃̀ kũ kína Asueru tɔ́o, akũ ò a sèedaa kɛ̀ takada pìia kũ a tãnkao. [13] Ò takada pìnɔ nà zĩ̀rinɔnɛ ń ɔĩ̃ ò ń gbárɛ kína bùsu dasinɔ gũn. Takada pìi gũn ò pì ò Yudanɔ dɛdɛ ò láka kũńwo ò ń buri bo, nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔo gɔrɔ do gũn, mɔ kuri awɛɛplade Ada gɔrɔ kuri awɛɛ'aakɔ̃de zĩ, ò ń pɔ́nɔ kakara. [14] Oni yã kũ à dìtɛ pì takada kpãzã bùsu kũ bùsuuoonɛ

pínki de àgɔ̃ de doka ũ, oni a kpàkpa kɛ buri sĩnda pínkinɛ de ògɔ̃ kú soru gũn gɔrɔ pì zĩ. [15] Zìrinɔ wɩ̀ ò gɛ̀ɛ gɔ̃̀nɔ yã kũ kína dìtɛ pì yãi, akũ ò a kpàkpaa kɛ̀ Susa wɛ́ran. Kína kũ Amanao vùtɛ òtɛn í gbɛ̃. Susadenɔ sɔ̃ ò bídi kɛ̀ yã pìia.

4

Mɔdekai wɛ́kɛna Ɛsitaa de à lɛ́ da yãn

[1] Kũ Mɔdekai yã kũ ò kɛ̀ɛ pìi mà, à a pɔ́kasanɔ gà à kɛ̀, akũ à uta kasanɔ kùala à túbu gbɛ̀ a mìia, akũ àtɛn kure wɛ̃tɛ gũn àtɛn wɛ̃nda ɔ́ gbãna dɔ. [2] À gɛ̀ɛ ari kínabɛ gãnulɛa, zaakũ gbɛ̃ke dì fɔ̃ à gɛ̃ kínabɛ gãnu gũn kũ uta kasanɔ danaro. [3] Ò yã kũ kína dìtɛ doka ũ pìi kpàkpaa kɛ̀ bùsu kũ bùsuuoonɛ pínki, akũ Yudanɔ nà ɔ́ɔdɔnaaa manamana gu sĩnda pínki kũ lɛ́yĩnaao. Òtɛn wɛ́tɛ̃ kɔ́tɛ òtɛn wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ. Ń gbɛ̃nɔ uta kasanɔ dàda dasi ò túbu gbɛ̀ ń mìia.

[4] Kũ Ɛsita ìba nɔgbɛ̃nɔ kũ gɔ̃gbɛ̃nɔ sù ò ònɛ, a nɛ̀sɛɛ yàka manamana. À pɔ́kasanɔ kpà̰zã Mɔdekainɛ à da uta kasanɔ gbɛ̀n, ama adi we à sìro. [5] Ataka kũ ò a fɛ̀rɛɛ kɛ̀ɛmɛ dogari kũ kína dìtɛ àgɔ̃ kú Ɛsita sarɛ ũ. Ɛsita a sìsi à a zĩ̀ Mɔdekaia à gɛ́ à a lá: Bɔ́ yã mɛ́ à sùu? Bɔ́ yã mɛ́ à tò àtɛn kɛ lɛɛ? [6] Ataka bò kínabɛ gãnulɛa à Mɔdekai lè. [7] Mɔdekai yã kũ à a le bàbanɛ pínki, akũ à andurufu kũ Amana pì ani ká kína aruzɛkɛkatɛkin Yudanɔ dɛdɛna yãi lɛ́ ònɛ papana. [8] À yã kũ ò dìtɛ Yudanɔ dɛdɛna yã musu kũ ò a kpàkpaa kɛ̀ Susa takada kpàa dɔ de à mɔ Ɛsitanɛ à a bɔkɔtɛnɛ. À pì à o Ɛsitanɛ à gɛ́ kína kĩnaa à kútɛ kɛnɛ à wɛ́ kɛa a gbɛ̃nɔ yã musu. [9] Ataka tà à yã kũ Mɔdekai ò bàba Ɛsitanɛ.

[10] Akũ Ɛsita pìnɛ à gɛ́ à yã dí o Mɔdekainɛ: [11] Kía ìbanɔ kũ a bùsu gbɛ̃nɔ dɔ̃ ń pínki kũ tó gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ nà kínai a kpɛ́ gũn, tó adi a sísiro, doka kun mèn domɛ. Òdi ade dɛmɛ, tó adi kɛ kína a wura gòo dɔ̀ adea de à le àgɔ̃ kun baasiro. Makũ sɔ̃, à kà gɔrɔ baraakuri kũ odi ma sísi mà gɛ́ kína kĩnaaro. [12] Kũ à gɛ̀ɛ à Ɛsita yã pì bàba Mɔdekainɛ, [13] akũ Mɔdekai èra à légbãzã kènɛ à pì: Ǹsungɔ̃ da mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni bo ndo Yudanɔ té n kunna kínabɛa yãiro. [14] Tó ń yĩtɛna gɔrɔ díkĩna taka gũn, kpányĩ ni bo gukea à Yudanɔ mì sí à ń bo. Mɔkɔ̃n kũ n de bedenɔ sɔ̃ áni gaga. Tó gɔrɔ díkĩna taka yãimɛ n gɔ̃ kína nanɔ ũ, dí mɛ́ à dɔ̃ɔ? [15] Akũ Ɛsita légbãzã kɛ̀ Mɔdekainɛ à pì: [16] Ǹ gɛ́ ǹ Yuda kũ ò kú Susanɔ kakara ń pínki, à lɛ́ yĩ ma yã musu. Àsun pɔ́ blero àsun í miro gɔrɔ aakɔ̃ fãnantɛ̃ kũ gwãanio. Makũ kũ ma ìbanɔ óni lɛ́ yĩ lɛ se. Abire gbɛra mani gɛ́ kína kĩnaa, bee tó má gɛna zɛ́ vĩro. Tó sɔ̃ ma ga, ma gan gwe. [17] Akũ Mɔdekai tà à yã kũ Ɛsita ònɛɛ kɛ̀ pínki.

5

Ɛsita wɛ́kɛna kínaa

[1] A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ Ɛsita a kína nanɔ bizanɔ yɩ̀, akũ à gɛ̀ɛ à zɛ̀ kínabɛ ɔnn kpɛ́ kũ à kun kpɛ́lɛlɛa. Kína vutɛna kíblegbaaa kpɛ́ gũn gwe, a arɛ dɔna kpɛ́lɛlɛa. [2] Kũ à a nanɔ Ɛsita è zɛna kpɛ́lɛlɛa, a pɔ kèa nna, akũ à a wura gò kũ a kũna dɔ̀a. Ɛsita nài à ɔ kɛ̀ a gòo pì lɛ́a. [3] Kína a là à pì: Ɛsita, bɔ́mɛɛ? Bɔ́n ntɛn gbɛkamaa? Bee tó ma kpata kpadomɛ mani kpámma. [4] À wèa à pì: Kí, tó à kɛ̀nnɛ mana, ǹ Amana sísi pɔ́ble kũ matɛn kɛnnɛa gbãra. [5] Akũ kína pì ò su kũ Amanao gɔ̃̀nɔ, de ò gɛ́ ò yã kũ Ɛsita gbɛ̀kaa pì kɛ. Akũ kína kũ Amanao gɛ̀ɛ de ò pɔ́ble kũ Ɛsita kɛ̀ńnɛ pì ble.

[6] Kũ òtɛn sèwɛ̃ mi, kína Ɛsita là à pì: Bɔ́n ntɛn wɛ́ kɛ maa? Mani kɛnnɛ. Yã kpaten ntɛn gbɛkamaa? Bee tó ma kpata kpadomɛ mani kpámma. [7] Ɛsita wèa à pì: Yã kũ matɛn wɛ́ kɛmman dí. [8] Kína, tó ma n pɔnna lè, tó à kɛ̀nnɛ, ǹ yã kũ matɛn wɛ́ kɛmma kɛmɛnɛ, à mɔ́ à pɔ́ble kũ mani kɛárɛ zia ble, mani yã kũ n ma lai onnɛ.

[9] Kũ Amana bò zĩ birea, a pɔ kɛ̀ nna àtɛn yáa dɔ. Ama kũ à Mɔdekai è kínabɛ gãnu gũn adi futɛ à zɛ̀arɛro adi vĩna kɛarɛro, akũ à pɔ fɛ̀i. [10] À a zĩda kṵ̀ à tà bɛ. Kũ à a gbɛ̃nnanɔ sìsi kũ a nanɔ Zɛrɛsio, [11] akũ àtɛn ĩa dã a aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ dasinɔ yã musu. À pì a karanaa lè kína kĩnaa à a gba gbãna de a ìba kparanɔla kũ gbãnadenɔo ń pínki. [12] À pì dɔ: Madon kína nanɔ Ɛsita ma sisi à pɔ́ble kɛ̀mɛnɛ kũ kínao. À èra à ma sisi mà pɔ́ ble kũ kínao zia dɔ. [13] Bee kũ abireo tó ma Yuda buri Mɔdekai è vutɛna kínabɛ gãnu gũn, yã birenɔ pínki dì

kɛmɛnɛ pɔ́ke ũro. [14] Akũ a nanɔ Zɛrɛsi kũ a gbɛ̃nnanɔ pìnɛ: Ǹ tó gbɛ̃nɔ lí pɛ́tɛnnɛ a lei kà
gɑ̀sãkuru bupla akuri, ǹ wɛ́ kɛ kínaa zia kɔnkɔ à n gba zɛ́ ǹ Mɔdekai lokoa, gbasa ǹ gɛ́ kũ
kínao ǹ pɔ́ ble kũ pɔnnao. Yã pìi kà Amanagu manamana, akũ à lí pìi pɛ̀tɛ.

6

Bɛ̀ɛrɛkarana Mɔdekainɛ

[1] Gwãani birea kína dí fɔ̃ à i òro. Akũ à pì ò mɔ́ kũ a bùsu gĩayãkɛna takadao. Ò a kyó kɛ̀nɛ,
[2] akũ ò Mɔdekai yã è gwe, lákũ kína dogari zɛ́dãkpãri gbɛ̃nɔn planɔ Bigitana kũ Tɛrɛsio lɛ́
kpàkũsũi nà, akũ Mɔdekai bòo. [3] Kína a ìbanɔ là à pì: Ò Mɔdekai bɛ̀ɛrɛɛ kàra ò a gbà gbãna
yã pì yãi deramɛɛ? Ò wèa ò pì: Odi yãke kɛnɛro. [4] Akũ kína pì: Dí mɛ́ à kú ɔnn gwee? Gɔrɔ
kʊ̀a Amana gɛ̃̀ kínabɛ ɔnn gɔ̃̀nɔ de à Mɔdekai lokona lí kũ à pɛ̀tɛ pìia yã onɛ. [5] Akũ kína
ìbanɔ wèa ò pì: Amana mɛ́ à kú ɔnn gwe. Akũ kína pì à gɛ̃. [6] Kũ à gɛ̃̀, kína a là à pì: Bɔ́n
oni kɛ gɔ̃gbɛ̃ kũ má ye mà a karanɛɛ? Amana laasunn lɛ̀ à pì: Dín kína ye à bɛ̀ɛrɛ karanɛ
de makũlaa? [7] Akũ à wèa à pì: Tó ń ye ǹ gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛ kara, [8] oni kína arukĩmba kũ n dà yã sɛ́
ò mɔ́o kũ n sɔ̃ kũ ò kífuraa kùaao. [9] Ǹ arukĩmbaa pì kũ sɔ̃ pìio kpá n gbãnade bɛ̀ɛrɛdenɔ
dokea, à arukĩmbaa pì da gbɛ̃ kũ ń ye ǹ a bɛ̀ɛrɛ karanɛ à a di sɔ̃a àgɔ̃ té a arɛ wɛ̃tɛ zɛ́danɔ
gũn àgɔ̃ pũtã àgɔ̃ pi: Lɛn kína dì kɛ lɛ gbɛ̃ kũ à ye à a bɛ̀ɛrɛ karanɛɛnɛ. [10] Akũ kína pìnɛ: Ǹ gɛ́
ǹ arukĩmbaa pì sɛ́ gɔ̃̀nɔ kũ sɔ̃o lákũ n ò nà, ǹ yã pì kɛ Yuda buri Mɔdekai kũ àdigɔ̃ vutɛna
ma bɛ gãnu gũnnɛ. Ǹsun yã kũ n pì ò kɛnɛɛ pì ke tóro.

[11] Amana gɛ̀ɛ à arukĩmbaa pìi sɛ̀ kũ sɔ̃ pìio à sùo. Akũ à arukĩmbaa pìi dà Mɔdekainɛ à
a dì sɔ̃a, à tɛ́ a arɛ wɛ̃tɛ zɛ́danɔ gũn, àtɛn pũtã à pì: Lɛn kína dì kɛ lɛ gbɛ̃ kũ à ye à a bɛ̀ɛrɛ
karanɛɛnɛ. [12] Kũ ò sù, Mɔdekai gɛ̀ɛ à vùtɛ kínabɛ gãnu gũn, akũ Amana ɔ kù a wɛ́a à tà bɛ kũ
ɔ́ɔdɔo. [13] À yã kũ à a le bàba a nanɔ Zɛrɛsinɛ kũ a gbɛ̃nnanɔ ń pínki. Akũ a lɛ́dammarii pìnɔ
kũ Zɛrɛsio pìnɛ: Zaakũ Mɔdekai kũ n gɔ̃ kpɛ a yãi pì bi Yuda burimɛ, ĩni a fɔ̃ doro, ĩnigɔ̃ kĩai
ǹgɔ̃ gɛ́mɛ. [14] Gɔrɔ kũ òtɛn yã pì onɛ, kína dogari kũ ò ń fɛ̀rɛɛ kɛ̀nɔ kà, akũ ò a sɛ̀ likalika ò
gɛ̀ɛ kãao pɔ́ble kũ Ɛsita kɛ̀ɛa.

7

Amana lokona lía

[1] Akũ kína kũ Amanao gɛ̀ɛ pɔ́ ble kũ Ɛsitao. [2] Gɔrɔ kũ òtɛn wɛ̃ mi a gɔrɔ plade pì zĩ, akũ
kína Ɛsita là à pì: Ɛsita, bɔ́n ĩni wɛ́ kɛmaa? Mani kɛnnɛ. Yã kpaten ntɛn gbɛkamaa? Bee
ma kpata kpadomɛ mani kpámma. [3] À wèa à pì: Tó ma n pɔnna lè akũsɔ̃ yã pìi kɛ̀nnɛ, ǹ tó
màgɔ̃ kú wɛ̃̀ndiio. Wɛ́kɛ kũ ma kɛ̀mman gwe. Ǹ tó ma gbɛ̃nɔ gɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ. Yã kũ ma gbɛ̀kan
gwe. [4] Zaakũ makũ kũ ma gbɛ̃nɔ, ò dìtɛ kũ ò ó dɛdɛ ò láka kũńwo ò ó buri bomɛ. Tó òtɛni
ó yía zɔ̀nɔ ũ yãmɛ, de má yĩtɛna. Wari dí taka dí ká mà wari dɔmmaro. [5] Akũ kína a là à pì:
Dímɛɛ? Dí mɛ́ ani fɔ̃ à zɛ kũ yã bire taka buri kɛnaaoo? [6] À wèa à pì: Amana vãni díkĩnan
ibɛrɛ kũ à zɑ̀ógu pì ũ. Swɛ̀ɛ kɛ̀ Amanaa kína kũ a nanɔ pìio yã musu. [7] Kína fùtɛ a wɛ̃la pɔfɛ̃
gũn à gɛ̀ɛ líkpɛn a ɔnn. Amana sɔ̃ à gɔ̃̀ gwe kũ Ɛsitao, akũ Amana tɛn kútɛ kɛnɛ a wɛ̃̀ndi yã
musu, zaakũ à è kũ kína zɛ̀o à vãni kɛarɛmɛ. [8] Kũ kína bò líkpɛn à sù pɔ́blekia gɔ̃̀nɔ, Amana
lɛ̀lɛ gbà wutɛbɔ kũ Ɛsita gɛngɛsɛkɛnaaa, akũ à pì: À ye à kusi ma nanɔa ma wára kpɛ́ gũn
lan yá? Kũ yã pìi bò kína lén gɔ̃̀nɔ, ò sù ò pɔ́ yĩ̀ Amana ãnnwa. [9] Kína dogarinɔ doke Abona
pìnɛ: Lí pɛtɛna Amana pì bɛ sarɛ à kà gɑ̀sãkuru bupla akuri. Àkũ mɛ́ à lí pìi pɛ̀tɛ de à le à
Mɔdekai kũ à yã mana kɛ̀nnɛ lokoa. Akũ kína pì: À a lokoa. [10] Kũ ò Amana lòko lí kũ à pɛ̀tɛ
Mɔdekainɛ pìia, akũ kína pɔ kpàtɛ.

8

Kína yã pãnde ditɛna Yudanɔ yã musu

[1] Zĩ pìian kína Asueru Yudanɔ zãnguri Amana bɛ kpà a nanɔ Ɛsitaa. Ɛsita pì kínanɛ
Mɔdekaimɛ a danɛ ũ, akũ Mɔdekai nà kínai. [2] Kína a tãnka kũ à sì Amanaa bò à dà
Mɔdekainɛ, akũ Ɛsita Amana bɛ nànɛ a ɔĩ.

3 Ɛsita èra à gɛ̀ɛ yã o kínanɛ dɔ. À wùtɛ a gbá arɛ àtɛn wɛ́tɛ̃ kɔ́tɛ, à kútɛ kɛ̀nɛ de à yã
vãni kũ Agaga buri Amana a lɛ́ kpàkũsũ Yudanɔii gboro. 4 Kína wura gò dɔ̀a, akũ à fùtɛ à
zɛ̀ a arɛ 5 à pì: Tó ma yã kàngu akũsɔ̃ ma n pɔnna lè, tó yã díkĩna zɛ́ vĩ akũsɔ̃ ma yã kànnɛ,
zaakũ Amɛdata nɛ́ Amana, Agaga buri zɛ̀o à Yuda kũ ò kú n bùsu gũnnɔ dɛdɛ ń pínki, ǹ o
n takadakɛ̃rinɔnɛ ò takada kɛ̃ ò Amana yã pì litɛ kpɛdangara. 6 Mani kɛ deran mà kisira kũ
ani su ma gbɛ̃nɔ le gwaa? Mani kɛ dera mà wɛ́ kɛ pla kũ ma burinɔ dɛdɛnaaoo? 7 Akũ kína
Asueru pì a nanɔ Ɛsitanɛ kũ Mɔdekaio: À gwa, ma Amana bɛ kpà Ɛsitaa, akũ ma Amana pìi
lòko lía kũ à yã vãni kpàkũsũ Yudanɔi yãi. 8 À takada kɛ̃ Yudanɔ yã musu lákũ à kɛ̀árɛ mana
nà. À kɛ̃ kũ ma tɔ́o à ma tãnka sèeda kɛa, zaakũ takada kũ ò kɛ̀ kũ ma tɔ́o ò ma tãnka sèedaa
kɛ̀a litɛna vĩro. 9 Gwe gɔ̃̀nɔ ò kína takadakɛ̃rinɔ sìsi. Mɔ aakɔ̃de Sivã gɔrɔ baro awɛɛ'aakɔ̃de
zĩn ò yã kũ Mɔdekai dìtɛ Yudanɔnɛ kũ kína ìbanɔ kũ kínanɔ kũ bùsu gbãnadenɔo kɛ̀ pínki
bùsu mèn basuddo awɛɛsupplanɔnɛ sɛna zaa India bùsun ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Etiopia bùsuua. Ò
takada kɛ̀ bùsu kũ bùsuuo kũ ń takadakɛ̃na burio, buri kũ burio kũ ń yão. Ò takada kɛ̀
Yudanɔnɛ kũ ń takadakɛ̃na takao kũ ń buriyão dɔ. 10 Mɔdekai takada kɛ̃ kũ kína Asueru
tɔ́o à kína tãnka sèedaa kɛ̀a à takada pìnɔ nà zĩ̀rinɔnɛ ń ɔĩ, akũ ò dì sɔ̃ bàalɛri kũ ò bò kína
sɔ̃yĩkianɔa ò gɛ̀ɛo.
11 Yã kũ kína dìtɛ pì Yuda kũ ò kú wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛonɔ gbà zɛ́ ò kɔ̃ kakara ò gí kũ ń zĩdao. Tó
buri ke bùsu zĩ̀kari ke lètɛḿma kũ ń nɛ́nɔ kũ ń nɔgbɛ̃nɔ, ò ń dɛdɛ ò láka kũńwo ò ń mì dɛ ò
ń pɔ́nɔ sɛ́tɛ. 12 À ń gbá zɛ́ ò abire kɛ kína Asueru bùsunɔ gũn pínki mɔ kuri awɛɛplade Ada
gɔrɔ kuri awɛɛ'aakɔ̃de zĩn. 13 Ò yã kũ à dìtɛ pì takada kpà̀zã bùsu kũ bùsuuo pínki doka ũ.
Ò a kpàkpaa kɛ̀ buri sĩnda pínkinɛ de Yudanɔ gɔ̃ kú soru gũn ò yã yía ń ibɛrɛnɔa zĩ birea.
14 Kína yãditɛna pì yãin zĩ̀rii pìnɔ kɛ̀ likalika dina kína sɔ̃ bàalɛrinɔa ò gɛ̀ɛ. Akũsɔ̃ ò yã pìi
kpàkpaa kɛ̀ Susa wɛ́ran. 15 Mɔdekai bò kínabɛa à kíkɛ pɔ́ pura kũ pɔ́ búguo dana, à kífura
zɔ̃kɔ̃ kũ ò pì kũ wuraao kuna. À táaru biza arukĩmba tɛ̃ra dana dɔ, akũ Susadenɔ ayuwii
kɛ̀ kũ pɔnnao. 16 Gu pù Yudanɔnɛ zĩ birea, òtɛn pɔnna kɛ kũ yáa dɔo, zaakũ ò ń gbá gbãna.
17 Bùsu kũ bùsuuo wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo, gu kũ kína yã ditɛnaa pìi kàn pínki Yudanɔ pɔnna kɛ̀ kũ
yáa dɔo ò dikpɛ kɛ̀ kũ pɔ́blegbɛ̃naao. Buri pãndenɔ gɔ̃̀ Yudanɔ ũ dasi, kũ vĩna ń kũ Yudanɔ
yã musu yãi.

9

Yudanɔ zĩ̀blena ń ibɛrɛnɔa

1 Mɔ kuri awɛɛplade Ada gɔrɔ kuri awɛɛ'aakɔ̃de zĩn yã kũ kína dìtɛ kɛgɔrɔ ũ. Zĩ kũ̀a
Yudanɔ ibɛrɛnɔ wɛ́ dɔi yã kũ ò gbãna mɔ Yudanɔnɛ, ama yã pìi lìtɛ kpɛdangara, akũ Yudanɔ
gbãna mɔ̀ ń ibɛrɛnɔnɛ. 2 Kína Asueru bùsunɔ gũn pínki Yudanɔ kɔ̃ kàkara fárandi kũ ò kun
de ò lɛ́tɛ gbɛ̃ kũ ò yã vãni kpàkũsũńyĩnɔa. Gbɛ̃ke dí fɔ̃ à ń furo, zaakũ buri pãndenɔ tɛn vĩna
kɛńnɛ ń pínki. 3 Bùsu gbãnadenɔ, kína ìbanɔ kũ kínɛnɔ kũ a zĩkɛrinɔ ń pínki zɛ̀ Yudanɔ kpɛ,
kũ òtɛn vĩna kɛ Mɔdekainɛ yãi. 4 Mɔdekai bɛ̀ɛrɛ vĩ kínabɛa, akũ a tɔ́ dà bùsu sĩnda pínkila,
zaakũ a gbãna tɛn karamɛ.
5 Yudanɔ ń ibɛrɛnɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃̃nɛdao ò láka kũńwo ń pínki ò ń pɔyeinaa kɛ̀ ń zãngurii
pìnɔa. 6 Ò gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ Susa wɛ́ran gbɛ̃nɔn wàa pla kpɛ́ basɔɔro. 7 Ò Pasandata kũ Dalafɔ̃o
kũ Asapatao 8 kũ Poratao kũ Adaliao kũ Aridatao 9 kũ Pamasatao kũ Arisaio kũ Aridaio
kũ Vaizatao dɛ̀dɛ dɔ. 10 Gbɛ̃ pìnɔ bi Amɛdata nɛ́ Amana, Yudanɔ zãnguri négɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn
kurinɔmɛ. Bee kũ abireo odi ɔ kɛ ń pɔ́kearo.
11 Zĩ dokɔ̃nɔ pìian ò gbɛ̃ kũ ò ń dɛdɛ Susanɔ dasi lɛ́ gbà̀ kínanɛ. 12 Akũ à pì a nanɔ Ɛsitanɛ:
Yudanɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ Susa la gbɛ̃nɔn wàa pla kpɛ́ basɔɔro kũ Amana négɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn
kurinɔ. Bɔ́n ò kɛ̀ ma bùsu kparanɔ gũn sɛ́ɛ! Yã kpaten ntɛn wɛ́ kɛma dɔɔ? Mani kɛnnɛ.
Bɔ́ yãn ntɛn gbɛkamaa? Mani kpámma. 13 Ɛsita wèa à pì: Kína, tó à kènnɛ mana, ǹ Yuda kũ
ò kú Susa lanɔ gba zɛ́ ò yã kũ n dìtɛ ò kɛ gbãra kɛ zia dɔ, ò Amana négɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn kurii
pìnɔ loko lía. 14 Kína pì, ò kɛ lɛ. Ò a kpàkpaa kɛ̀ Susa, akũ ò Amana nɛ́ pìnɔ gɛ̀ɛ lòkoloko.

15 Yuda kũ ò kú Susanɔ kɔ̃ kàkara Ada gɔrɔ gɛ̃ro donsaride zĩ, akũ ò gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ dɔ gbɛ̃nɔn
wàa do kpɛ́ basɔɔro. Bee kũ abireo odi ɔ kɛ ń pɔ́kearo.
16 Yuda kpara kũ ò kú kína búsunɔ gũnnɔ ń pínki kɔ̃ kàkara de ò gí kũ ń zĩdao ò bo ń
ibɛrɛnɔ yãn, akũ ò ń zãngurii pìnɔ dɛ̀dɛ gbɛ̃nɔn dúbu basiikɔ̃ sɔɔro sari. Bee kũ abireo odi
ɔ kɛ ń pɔ́kearo. 17 Ò yã pìi kɛ̀ Ada gɔrɔ kuri awɛɛ'aakɔ̃de zĩmɛ, a gɔrɔ gɛ̃ro donsaride zĩn ò
kámma bò. Ò gɔrɔ pìi dìtɛ dikpɛ ũ de ò dikpɛ pɔ́ble kɛ ò pɔnna kɛ gɔrɔ pìia.
18 Yuda kũ ò kú Susanɔ kɔ̃ kàkara a gɔrɔ kuri awɛɛ'aakɔ̃de zĩ kũ a gɔrɔ gɛ̃ro donsaride
zĩo, akũ ò kámma bò a gɔrɔ gɛ̃rode zĩ. Ò gɔrɔ pìi dìtɛ dikpɛ ũ de ò dikpɛ pɔ́ble kɛ ò pɔnna
kɛ gɔrɔ pìiĩ. 19 Abire yãin Yuda búbari kũ ò kú lakutu gũnnɔ dì dikpɛ pì kɛ Ada gɔrɔ gɛ̃ro
donsaride zĩ ò dikpɛ pɔ́ble kɛ ò pɔnna kɛ òdi pɔ́ble dakɔ̃nɛ.

Purimu dikpɛ ditɛnaa

20 Mɔdekai yã pìnɔ kɛ̃̀ takada gũn, akũ à kpà̰zã Yuda kũ ò kú kína Asueru bùsuu gũnnɔnɛ
ń pínki, gbɛ̃ kũ ò kú kãninɔ kũ gbɛ̃ kũ ò kú zã̀nɔ ń pínki. 21 À dìtɛńnɛ kũ ògɔ̃ dikpɛ pì kɛ wɛ̃̀ kũ
wɛ̃̀ɛo Ada gɔrɔ gɛ̃ro donsaride zĩ kũ a gɔrɔ gɛ̃rode zĩo. 22 Gɔrɔ pìnɔmɛ Yudanɔ bona ń ibɛrɛnɔ
ɔĩ dikpɛ ũ. Mɔ pìi gũn ń pɔsira lìtɛ pɔnna ũ, ń wɛ̃ndakɛnaa lìtɛ dikpɛkɛna ũ. Ògɔ̃ dikpɛ pì kɛ
gɔrɔ pìnɔ zĩ, ògɔ̃ dikpɛ pɔ́ble kɛ ògɔ̃ pɔnna kɛ, ògɔ̃ pɔ́ble dakɔ̃nɛ, ògɔ̃ gba da takasidenɔnɛ.
23 Yudanɔ zɛ̀ kũ yã kũ Mɔdekai kɛ̃̀ńnɛo, akũ dikpɛ kũ ò kɛ̀ pìi gɔ̃̀ńnɛ futɛokarayã ũ.
24 Amɛdata nɛ́ Amana, Agaga buri Yudanɔ pínki zãnguri yã vãni kpàkũsũńyĩ kũ à ń dɛdɛ,
akũ à gbɛ̀ kũ òdi pi purimu zù à a gu gwà de à le à ń fu à ń dɛdɛ. 25 Ama kũ kína yã pìi mà
kpãni, à yã dìtɛ takada gũn, de yã vãni kũ à a lɛ́ kpàkũsũ Yudanɔii pì ɛra a musu. Akũ ò a
lòko lía kũ a nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ lɛɛlɛ. 26 A yã mɛ́ à tò òdi gɔrɔ pìnɔ sísi Purimu, zaakũ gbɛ̀ kũ à zù à
a gu gwà tɔ́n gwe. Yã kũ Mɔdekai kɛ̃̀ takada pìi gũn kũ yã kũ à ń lénɔ yãin 27 ò sì kũ ò dikpɛ
kɛ gɔrɔ pla pìnɔ gũn wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo. Ò pì mɔ́kɔ̃nɔ kũ ń nɛ́nɔ kũ gbɛ̃ kũ ò nàḿmanɔ ni gí dikpɛ
pì kɛiro, ògɔ̃ kɛ a gɔrɔa lákũ ò kɛ̃̀ takadan nà. 28 Wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo gɔrɔ pìnɔ yã gɔ̃ dɔńgu, ògɔ̃ a
dikpɛ kɛ ɔn kũ ɔnnwo wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo bùsu kũ bùsuuo, de Purimu dikpɛ pì sún láka Yudanɔ
kĩnaaro yãi, a kɛgɔrɔ sún mì dɛ ń burinɔaro.
29 Kína nanɔ Ɛsita, Abihaili nɛ́ takada plade kɛ̃̀ kũ a ikooo pínki Purimu yã musu, à gbãna
kpào takada kũ Yuda buri Mɔdekai kɛ̀̀a. 30 Mɔdekai takada pìi kpà̰zã Yuda kũ ò kú kína
Asueru bùsu mèn basuddo awɛɛsuppla gũnnɔnɛ. À kunna aafia kũ laakarikpatɛnaao yã
òńnɛ, 31 akũ à Purimu dikpɛ pìi dìtɛ a gɔrɔa, lákũ àpii kũ kína nanɔ Ɛsitao dìtɛńnɛ nà, lákũ
mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃ ò sì ò kɛ nà kũ ń burinɔ ń kpɛ kũ léyĩnaao kũ ɔ́ɔdɔo. 32 Yã kũ Ɛsita dìtɛ pì gbãna
kpà Purimu doka pìnɔa, akũ ò kɛ̃̀ takadan.

10

*Kína Asueru kũ M*ɔdekaio yã

1 Kína Asueru tò gbɛ̃ kũ ò kú a bùsuu gũnnɔ pínki kũ ísira luannɔ táfe boarɛ. 2 Yã zɔ̃kɔ̃
kũ à kènɔ kũ a ikokɛyãnɔ kɛ̃na Midiãnɔ kũ Pɛsianɔ kínanɔ gĩayãkɛna takadan. Lákũ kína
Mɔdekai gbà gbãna à gɔ̃ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ nà, a yã kú takada pìi gũn dɔ. 3 Yuda buri Mɔdekaimɛ
kína Asueru kpàasi ũ. À tɔ́ bò Yudanɔ té akũsɔ̃ a yã kàńgu dasi, zaakũ à a gbɛ̃nɔ aafiaa wɛ̀tɛ,
akũ à kunna nna zɛ́ kɛ̀kɛ a buri pìnɔnɛ.

AYUBA

Setan Ayuba yɔ̃naa 1:1-2:13
Ayuba a igɔrɔ gyabonaa 3:1-3:26
Ayuba gbɛ̃nnanɔ yãweanaa 4:1-5:22
Ayuba wena a gbɛ̃nnanɔa 14, 19, 31
Dikiri wena Ayubaa 38:1-41:34
Ayuba yã mìdɛnaa 42:1-42:17

Setan Ayuba yɔ̃na káaku

1 Gɔ̃gbɛ̃ ke kú Uzu bùsun yã, a tɔ́n Ayuba. Gbɛ̃ manamɛ, àdigɔ̃ taari vĩro. À Luda vĩna
vĩ akũsɔ̃ à gì yãvãnikɛnaai. 2 À négɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn suppla, nénɔgbɛ̃nɔ gbɛ̃nɔn aakɔ̃. 3 À
sãnɔ vĩ dúbu suppla, lakuminɔ dúbu aakɔ̃, zùnɔ wàa sɔɔro, zaakinɔ wàa pla kpɛ́ basɔɔro,
akũsɔ̃ a zĩkɛrinɔn dasi manamana. À aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ de gbɛ̃ sĩnda pínki pɔ́la ifãboki kpa. 4 A
négɔ̃gbɛ̃nɔ dìgɔ̃ pɔnna pɔ́ble kɛkɔ̃nɛ bɛ kũ bɛo, òdi ń dãre pìnɔ sísi ò mɔ́ ò pɔ́ ble ò í mi
kũńwo lɛɛlɛ. 5 Gɔrɔ kũ ò pɔnna pɔ́ blè ò làka pínki, Ayuba dì gbɛ̃ zĩḿma ò gbà̃ bońnɛ. Tó gu
dɔ̀, àdi futɛ kɔnkɔkɔnkɔ à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à té kũ o ń baadinɛ à pi: Òdigɔ̃ dɔ̃ro ma nénɔ
durunna kè ò dɔkè kũ Ludao ń swɛ̃̀n gwɛɛ. Lɛn Ayuba dìgɔ̃ kɛ lɛ gɔrɔ sĩnda pínki.

6 Zĩkea malaikanɔ sù ò zè Dikiri arɛ, akũsɔ̃ Setan kú ń té. 7 Akũ Dikiri pì Setannɛ: N bo
mámɛɛ? À wèa à pì: Matɛn gɛ́ matɛn su matɛn likara andunia gũmmɛ. 8 Akũ Dikiri pìnɛ:
N ma zɔ̀bleri Ayuba è yá? A sára kú andunia gũnlo. Gbɛ̃ manamɛ, à taari vĩro. À ma vĩna
vĩ akũsɔ̃ à gì yãvãnikɛnaai. 9 Akũ Setan pì Dikirinɛ: Ayuba n vĩna vĩ pãn yá? 10 Mɔkɔ̃mmɛ n
karaa kpà n likai kũ a bɛo kũ pɔ́ kũ à vĩnɔ pínki. N arubarikaa dà a zĩn, akũ a pɔ́nɔ kàra à
dàgula. 11 Ǹ ɔ bo ǹ pá a pɔ́nɔa pínki ǹ gwa, tó adi yã vãni onnɛro. 12 Akũ Dikiri pìnɛ: Tɔ̀! Ma
a pɔ́ sĩnda pínki nànnɛ n ɔĩ, ama ǹsun ɔ pá a mɛ̀ɛaro. Akũ Setan gò Dikiri arɛ.

13 Zĩkea Ayuba négɔ̃gbɛ̃nɔ kũ a nénɔgbɛ̃nɔ tɛn pɔ́ ble òtɛn sèwɛ̃ mi ń vĩ̀ni bɛa. 14 Akũ gbɛ̃ke
sù Ayuba kĩnaa à pì: Zùnɔ tɛn bú wí akũsɔ̃ zaakinɔ tɛn sɛ̃̀ ble ń sarɛ, 15 akũ Sɛbanɔ lètɛḿma ò
ń sɛ́tɛ ò tà kũńwo, ò ń dã̀rinɔ dèdɛ kũ fɛ̃nɛdao. Makũ mɛ́ ma bo mado ma su a baaru kpánnɛ.
16 Adi yã o à làkaro, akũ gbɛ̃ pãnde sù à pì: Sura pètɛ n sã kpàsanɔa ò té kṹ, pɔ́dãrinɔ gàga.
Makũ mɛ́ ma bo mado ma su a baaru kpánnɛ. 17 Adi yã o à làkaro, akũ gbɛ̃ pãnde sù à pì:
Kaladianɔ kɔ̃ kpàatɛtɛ gã̀ aakɔ̃ ò sù ò lètɛ n lakuminɔa ò ń sɛ́tɛ ò tà kũńwo, ò ń dã̀rinɔ dèdɛ
kũ fɛ̃nɛdao. Makũ mɛ́ ma bo mado ma su a baaru kpánnɛ. 18 Adi yã o à làkaro, akũ gbɛ̃ pãnde
sù à pì: N négɔ̃gbɛ̃nɔ kũ n nénɔgbɛ̃nɔ tɛn pɔ́ ble òtɛn sèwɛ̃ mi ń vĩ̀ni bɛa, 19 akũ zàga'ĩa gbãna
kàka à bò gbárannan à sù ń kpɛ́ kusuru siikɔ̃nɔa, akũ à lètɛ à sì né pìnɔa ò gàga. Makũ mɛ́
ma bo mado ma su a baaru kpánnɛ.

20 Akũ Ayuba fùtɛ à a uta gà à kɛ̃̀ à a mìi bò. Akũ à wùtɛ a gbɛrɛa à donyĩ kè Ludanɛ 21 à pì:
Ma bo ma da gbɛrɛn ɔkori
akũsɔ̃ mani ɛra mà tá ɔkori.
Dikiri kpàma akũ à èra à sìma.
Ò Dikiri sáabu kpá.
22 Yã pìnɔ gũn pínki Ayuba dí durunna kɛ à Luda taari èro.

2

Setan Ayuba yɔ̃na a gɛ̃̀n plade

1 Zĩkea malaikanɔ èra ò sù ò zè Dikiri arɛ, akũsɔ̃ Setan kú ń té. À zè Dikiri arɛ, 2 akũ Dikiri
a là à pì: N bo mámɛɛ? À wèa à pì: Matɛn gɛ́ matɛn su matɛn likara andunia gũmmɛ. 3 Akũ
Dikiri pìnɛ: N ma zɔ̀bleri Ayuba è yá? A sára kú andunia gũnlo. Gbɛ̃ manamɛ, à taari vĩro.
À ma vĩna vĩ akũsɔ̃ à gì yãvãnikɛnaai. Bee kũ n ma sã vùnɛ, ma kisira kpài pã, à kpɛ́ kun
taari sari ari tera. 4 Akũ Setan pìnɛ: Ǹ kɛmɛnɛ mà kɛnnɛ. Pɔ́ kũ gbɛ̃ vĩ sĩnda pínki ani kpá

a surabana yãi. [5] Ǹ n ɔ bo ǹ pá a mèɛa ǹ gwa. Ani yã vãni onnɛ. [6] Akũ Dikiri pìnɛ: Tò! Ma a
nànnɛ n ɔĩ, ama ǹ a wɛ̀ndi tó.
[7] Setan gò Dikiri arɛ, akũ à bɔ̀bũnu zĩ̀ Ayubaa sɛna zaa a gèsɛɛa ari à gèɛ pɛ́ a mìdangura.
[8] Akũ Ayuba takaso sè à gèɛ à vùtɛ tubura, àtɛni a zĩda wao. [9] A nanɔ pìnɛ: Ĩnigɔ̃ kpɛ́ kun
taari sari ari teran yá? Ǹ yã vãni o Ludanɛ ǹ ga. [10] Akũ à pìnɛ: Ntɛn yã o lán nɔgbɛ̃ yɔ̃nkɔ
bà. Ónigɔ̃ yã mana le Luda ɔĩ ò gí a vãni lei yá? Yã pìnɔ gũn pínki Ayuba dí durunna kɛ a
yã'onaa gũnlo.

*Ayuba gb*ɛ̃nnanɔ suna a kĩnaa

[11] Kũ Ayuba gbɛ̃nna gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ kisira kũ à a lènɔ baaruu mà, ń baadi bò a bɛa ò kɔ̃
kàkara, akũ ò gèɛ ò wɛ̃nda kɛ kãao ò a laakari kpátɛnɛ. Ń tɔ́nɔn dí: Temana gbɛ̃ Ɛlifaza, Sua
gbɛ̃ Bilidada kũ Naamati gbɛ̃ Zofao. [12] Kũ ò a wĩna kè zǎzã, odi a dɔ̃ro, akũ ò ɔ́ɔ dɔ̀, ń baadi
a uta gà à kɛ̀̃, akũ ò bùsuu dǎ̀ ò fǎ̀ musu ń mìla. [13] Akũ ò vùtɛ kãao zĩtɛ gɔrɔ suppla fãnantɛ̃
kũ gwãanio. Ń gbɛ̃ke dí yãke o kãaoro, zaakũ ò è lákũ a warikɛnaa kè zɔ̃kɔ̃ manamana nà.

3

*Ayuba a ig*ɔrɔ gyabonaa

[1] Abire gbɛra Ayuba lɛ́ wɛ̀ à yã vãni ò a igɔrɔ musu [2] à pì:
[3] Luda ma igɔrɔ kɛ pã
atɛ̃nsa gwãani kũ ò ma nɔ̀ɔ sìi pìi.
[4] Gɔrɔ pì li gusira ũ,
zaa musu Luda sún a yã daro,
àsun tó gu puaro.
[5] Gusira kũ níkiniki gɔrɔ pìia,
ludambɛ sira kútɛa,
gusira bìtim daala.
[6] Gwãani pì sɔ̃ à sira kũ níkiniki,
òsun a da wɛ̀ gɔrɔnɔ tɛ́ doro,
òsun a naro mɔ gɔrɔnɔ gũnlo.
[7] Gwãani pì kɛ gwãani fĩni ũ,
ayuwii súngɔ̃ dɔ gɔrɔ kǔaro.
[8] Pɔ́dammari kũ òdi tó ifãntɛ̃ gu puronɔ láari kɛ gɔrɔ pìia,
gbɛ̃ kũ ò dɔ̃ lákũ òdi ɔ ká kwãsaaii pìnɔ.
[9] A gudɔnao susunɛnɔ sira kũ,
oni a gudɔna dã pã, gu ni kɛ̃ro.
[10] Zaakũ gɔrɔ pì dí ma da nɛ́'isɔ zɛ́ tatamalɛro,
à tò ma wɛ́ wari è.

[11] À kè dera òdi ma i gè ũroo?
Bɔ́yãi mádi bo gbɛrɛn ma ɛra gɔ̃̀nɔroo?
[12] À kè dera ò ma kpa gbálaa?
Bɔ́yãin ò yɔ̃ kpàma ma mìi?
[13] Tó ma ga yã, de ma gɔ̃ kítikiti,
de ma i ò ma kámma bò
[14] kũ kínanɔ kũ andunia gũn lɛ́dammari
kũ ò kínabɛ zĩnɔ kèkɛ ò bò ń zĩdanɛnɔ,
[15] kínɛ kũ ò wuraa kàkarańyĩnɔ
akũsɔ̃ ò andurufuu kà ń kpén à pà.
[16] À mana yã ò ma vĩ lán nɔ̀bɔtɛnɛ bà,
lán né kũ à sù gè ũ adi andunia ero bà.
[17] Gwen yãvãnikɛrinɔ dì ń vãnikɛna tón
akũsɔ̃ gbɛ̃ busananɔ dì kámma bon.

18 Zìzɔnɔ dì ĩampaki le gwe,
òdi ń wɛ́tãmmarinɔ kòto ma doro.
19 Gbãnadenɔ kũ talakanɔn kú gwe ń pínki,
akũsɔ̃ zɔ̀ɔ dìgɔ̃ de a dikiri pɔ́ ũ gwe doro.

20 Bɔ́yãi Luda dì gu pu wɛ̃ndadenɔnɛɛ?
À kɛ̀ dera àdi wɛ̃̀ndi kpá gbɛ̃ kũ ń pɔ siranɔaa?
21 Ń wɛ́ dìgɔ̃ dɔ gai òdi lero,
òdi kpátɛ kɛi de aruzɛkɛ kũ à utɛnala.
22 Tó ò gà ò ń vĩ, òdi pɔnna kɛ,
ń nèsɛɛ dì kɛ nna.
23 Luda ń zia yã ùtɛńnɛ,
à karaa lìkańyĩ kpa sĩnda pínkia.
24 Wesakakara à bona mɛ́ à gɔ̃̀ ma pɔ́ble ũ,
ma ndanaa dì lákaro.
25 Yã kũ ma vĩna kɛ̀nɛɛ pì mɛ́ à ma le,
yã kũ ma kã gìi pì mɛ́ à sùma.
26 Má ĩampana vĩro, ma laakari kpátɛnaro.
Má kámmabona vĩro, ma wari dì lákaro.

4

Ɛlifaza yãwena Ayubaa

1 Akũ Temana gbɛ̃ Ɛlifaza yã wèa à pì:
2 Asa tó gbɛ̃ yã òɔnnɛ, ĩni pɔ fɛ̃roo?
Zaakũ mani fɔ̃ màgɔ̃ yĩtɛnaro.
3 Ǹ dɔn lákũ n lɛ́ dà gbɛ̃nɔa dasi nà,
n gbɛ̃ kũ ń gbãna làkanɔ gbà swɛ̃̀ɛ.
4 N yã gbɛ̃ kũ òtɛn funɔ sɛ̀ lei,
n gbɛ̃ kũ ò busananɔ gbà gbãna.
5 Kũ yã n le sà, akũ ntɛn fu,
kũ à sùmma, n bídi kɛ̀.
6 N vĩnakɛna Ludanɛ dí n laakari kpátɛroo?
N kunna taari sari dì tó ìngɔ̃ tãmaa vĩroo?
7 Ǹ laasun lɛ́ ǹ gwa!
Kisira taarisaride lè ziki ari à gà yá?
Mán ò gbɛ̃ mananɔ kàkatɛn zikii?
8 Gbɛ̃ kũ à yã vãni bú wì à yãkete tɔ̃̀a,
ma è abire mɛ́ àdi butɛnɛ.
9 Luda lɛ́'ĩa mɛ́ àdi a kakatɛ,
a pɔ́ bona a yĩn mɛ́ àdi a dúgu zɔ̃.
10 A pũtãna kũ kòto gbãnao lán músuu bà dì láka,
Luda dì a saka woronɛ.
11 Àdi ga lán músu kũ à nɔ̀bɔɔ wètɛ à kùraii bà,
a nɛ́nɔ ni gbasa ò fãkɔ̃a.

12 Yã sùma kpãni asiri gũn,
a ĩa gɛ̃̀ ma sãn.
13 Gɔrɔ kũ matɛn nana bɛ̃̀nɛ o gwãani,
gɔrɔ kũ gbɛ̃nɔ i ò ò kà zã̀,
14 vĩna ma kũ matɛn lukaluka,
ma mègu sĩnda pínki tɛn luka.
15 Ĩa ke buri ma pa ma ãnnwa,

ma mɛ̀kãsɛsɛɛ fùtɛ à zɛ̀.
16 Kũ à zɛ̀, mádi a taka dɔ̃ro,
pɔ́ pì kú ma arɛ,
akũ ma a kòto kpãni mà à pì,
17 bisãsiri ni fɔ̃ àgɔ̃ de yãnnade ũ Ludanɛ yá?
Gbɛ̃ ni fɔ̃ àgɔ̃ zɛ̃na a Kɛ̀ri arɛ yá?
18 Zaakũ Luda dì a malaikanɔ náani kɛro,
akũsɔ̃ àdi a zĩkɛrii pìnɔ taari le,
19 ókɔ̃nɔ kũ ó mɛ̀ de lán ɛ̃ kpɛ́ bà,
ó kasana de bùsu kori ũ
akũsɔ̃ òdi ó dúgu zɔ̃ lán dǎ̀mboroo bà,
oni ó pɔ́ o dɔ yá?
20 Zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi gbɛ̃nɔ dì gaga,
òdi kakatɛ ari gɔrɔ sĩnda pínki,
òdi ń tàasi káro.
21 Luda dì ń kuta lí gborońnɛ,
akũ òdi ga ɔ̃ndɔ̃ sari.

5

1 Ǹ lɛ́ zú sà ǹ ma tó gbɛ̃ke ni wemma.
Malaika kpaten ĩni arɛ dɔaa?
2 Íbɛtɛsɛnaa dì yɔ̃nkɔ dɛ,
nɛ̀sɛgɔ̃baa dì mìsaride kakatɛ.
3 Ma è yɔ̃nkɔ zĩni pɛ̀tɛ,
akũ zĩni pìi yɔ̀ kãnto.
4 A nɛ́nɔ zǎ̀ kũ aafia kĩnaao,
òdi ń yãnɔ mátɛmatɛńnɛ yãkpatɛkɛkia,
gbɛ̃ke dì zɛ kũńworo.
5 Nàdɛrinɔ dì a burapɔnɔ ble,
bee pɔ́ kũ à lɛ̀ɛ lìkainɔ,
ímidɛrinɔ dì luka a aruzɛkɛi.
6 Kisira dì futɛ bùsunlo,
wari dì butɛ zĩtɛro.
7 Lákũ tépũtãna gɛna musu sika vĩro nà,
lɛn gbɛ̃ kũ ò ì pínki dì wari le lɛ.

8 Tó makũmɛ sɔ̃, Ludan mani gbɛka,
mani ma yã kpátɛ a arɛ.
9 Àdi yã zɔ̃kɔ̃ kɛ kũ oni fɔ̃ ò a gbá dɔ̃ro,
oni fɔ̃ ò a yãbonsarɛkɛnanɔ lɛ́ dɔ̃ro.
10 Àdi tó legũ ma zĩtɛ,
àdi tó a í dagula sɛ̃̀ntɛ.
11 Àdi gbɛ̃ busananɔ sɛ́ lei,
àdi wɛ̃ndadenɔ da pɔnnan.
12 Àdi yã kũ manafikidenɔ tɛn pɛ́a gboro,
de ń ɔzĩ súngɔ̃ arubarika vĩro yãi.
13 Àdi ɔ̃ndɔ̃rinɔ kũ ń wɛ́zɛ̃ gũn,
àdi tó yãlɛkpɛrɛ'orinɔ yãgɔ̃gɔ̃na kɛ pã.
14 Gu dì sira kũḿma fãnantɛ̃,
òdi ɔ mátɛmatɛ fãnantɛ̃ lán gwãani bà.
15 Àdi takasidenɔ bo ga lɛ́i,
àdi pɔ́saridenɔ bo gbãnamɔnnɛrinɔ ɔĩ.
16 A yã mɛ́ à tò gbãnasaridenɔn tãmaa vĩ,

yãzɛdesaridenɔ dì yĩtɛ kyáu.

17 Arubarikaden gbɛ̃ kũ Luda dì a toto ũ.
Tó àtɛni n sã gaga, ǹsun yãvunu káro.
18 Zaakũ àdi gbɛ̃ kĩnna akũ àdi a bɔ̀ gwa,
àdi gbɛ̃ wíwi akũ àdi a werekɔ̃a.
19 Ani n bo yãn gɛ̀n suddo,
bee tó à kà gɛ̀n suppla, kisira ni n lero.
20 Ani n sí gaa nàgɔrɔ,
ani n bo fɛ̃nɛda léi zɩ̀lan.
21 Dikiri ni n bo gbɛ̃yakarinɔ ɔĩ,
tó yakanaa sù, vĩna ni n kũro.
22 Ĩni yakana kũ nàao yáa dɔ,
ĩni vĩna kɛ nɔ̀bɔ pãsĩnɔnɛro.
23 Zaakũ ĩnigɔ̃ kun aafia kũ gbɛ̀nɔ,
ĩnigɔ̃ nna kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ,
24 ĩnigɔ̃ dɔ̃ kũ n ɔn nigɔ̃ nna,
tó n gɛ n kpàsan, pɔ́ke ni kĩaro.
25 Ĩnigɔ̃ dɔ̃ kũ n nɛ́nɔ ni kɛ dasi,
n burinɔ ni dagula lán sɛ̃̀ɛ bà.
26 Ĩni zĩ kũ yúkuyuku gbasa ǹ ga
lán ése kũ à mà ò kɛ̃̀ a gɔrɔaa bà.
27 Kũ o yã pìi asiri gbɛ̀ka, lɛn à de lɛ.
Ǹ yã pì sí ŋ́gɔ̃ dɔ̃ kũ n zĩda yãmɛ.

14

Ayuba yã'ona Ludanɛ

1 Bisãsiri dì bo nɔgbɛ̃ kĩnaamɛ,
a wɛ̃̀ndii kusu, àdigɔ̃ kun yãkete sariro.
2 Àdi pia lán lávu bà àdi kori kɛ,
àdi gɛ̃tɛ lán uraa bà àdi gì kɛro.
3 Gbɛ̃ dí takan ĩni wɛ́ dɔa
ǹ yãkpatɛ kɛ kãao yá?
4 Pɔ́ gbãsĩ ni fɔ̃ à pɔ́ gbãsĩsari i yá?
Ani sí kɛro.
5 N bisãsiri gɔrɔ dìtɛnɛ,
a mɔ lɛ́ kú n ɔĩ,
n a wɛ̃̀ lɛ́ dànɛ, ani fɔ̃ à vĩalaro.
6 Ǹ wɛ́ goa ǹ a tó gwe
ari a gɔrɔ lɛ́ papa lán zamalingakɛrii bà.

7 Lí dìgɔ̃ tãmaa vĩmɛ,
zaakũ tó ò zɔ̃̀, àdi ɛra à bɔ̀tɔ pá,
akũsɔ̃ a bɔ̀tɔ dufu pìi dì furo.
8 Bee tó a zĩni zĩ kũ̀ zĩtɛ gũn,
akũsɔ̃ a mukutu gà bùsun,
9 tó à í gbĩ mà, ani bɔ̀tɔ pá,
ani gã̀ bo lán lí kũ ò pɛ̀ɛ bà.
10 Tó gbɛ̃ gà sɔ̃, àdigɔ̃ wutɛna sɔ̀rɔrɔ,
àdi tá àdigɔ̃ kun doro.
11 Lákũ sɛ̀bɛ'i dì lago nà,

akũsɔ̃ swa'i dì baba à láka,
12 lɛn bisãsiri dì wútɛ lɛ àdi futɛ doro,
ari ludambɛ gɛ́ gɛ̃tɛo, ani vuro,
ani vu kũ i pìioro.
13 Tó ĩni ma utɛ gyãwãnn
ǹ ɔ kúma ari n pɔ gòma dé!
Tó ĩni gɔrɔ lɛ́ ditɛmɛnɛ gwe
gbasa ǹ dɔ ma yãn dé!

14 Tó gbɛ̃ gà, ani ɛra àgɔ̃ kun yá?
Tó lɛmɛ, manigɔ̃ wɛ́ dɔ ma vunaai
ma ɔsikanaa gũn gɔrɔ sĩnda pínki.
15 Ĩni lɛ́ zumai mani wemma,
ĩni makũ kũ má de n ɔzĩ ũ bɛgɛ kɛ.
16 Gɔrɔ birea n wɛ́ nigɔ̃ tɛ́ ma yãkɛnanɔi,
ama ĩni ma durunna yã da doro.
17 Ĩni ma taarinɔ ká bɔ̀kɔn ǹ yĩ ǹ ditɛ,
ĩni lá kú ma yãvãnikɛnaa pìnɔa.

18 Lákũ kpi dì gboro à fãkɔ̃a nà,
akũsɔ̃ sì̀sĩ musu gbɛ̀ gbɛ̀ntɛ̃ɛ dì sɔ̃sɔ̃,
19 lákũ swa'i dì gbɛ̀ lɔ́lɔ nà,
akũsɔ̃ í dì bùsu sɛ́tɛ à táo,
lɛn ndì bisãsiri tãmaa nɛnɛ lɛ.
20 Ndì gbãna mɔnɛ à tá, àdi su doro,
ndì tó a ãn litɛ à andunia tó.
21 Tó a nɛ́nɔ gɔ̀ gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ ũ, ani dɔ̃ro,
tó ò kɛ̀ gbɛ̃ fítinɔ ũmɛ sɔ̃, ani ero.
22 Wãwãn anigɔ̃ ma ado,
a zĩda pɔsiran àdigɔ̃ kɛ.

19

*Ayuba wena a gbɛ̃*nnanɔa
1 Akũ Ayuba wè a gbɛ̃nnanɔla à pì:
2 Ari bɔrɛn ánigɔ̃ wari dɔma,
àgɔ̃ ma nɛ̀sɛ yakamɛnɛ kũ yãzɔ̃zɔ̃naaoo?
3 A ma sɔ̃sɔ̃ à kɛ̀ gɛ̀n kuri sà,
átɛni ma fobo, wé'i dì á kũro.
4 Tó ma sãtɛmɛ yãpura,
ma taari de ma zĩda yã ũmɛ.
5 Tó a gi átɛni á zĩda sɛ́ lei demala,
akũsɔ̃ átɛni ma taari e yã kũ à ma le musu,
6 àgɔ̃ dɔ̃ kũ Luda mɛ́ à yã dí kèmɛnɛ kpɛdangara,
à tankutɛ kpàkpamɛnɛ à ma kũ.
7 Madì faaba wiki lɛ́, gbɛ̃ke dì wemaro,
madì surabana ɔ́ɔ dɔ, yãzɛde kunlo.
8 Luda zɛ́ zɔ̀mɛnɛ, gɛ̃ki kunlo,
à gusira dà ma zɛ́la.
9 À ma kpe bò,
à ma fùraa gò.
10 Àdi ma wíwi kpa sĩnda pínkia ari ma laka,
àdi ma tãmaa nɛ lákũ òdi lí nɛ́ nà.
11 Àdi a pɔfɛ̃ kipama,

àdi ma ditɛ a ibɛrɛ ũ.
12 A zǐ̀karinɔ dì futɛmai lɛɛlɛ,
òdi ma kagura kɛ,
òdi bùra káte ò lika ma kpɛ́i.

13 À tò ma gbɛ̃nɔ dì kakara kũmao doro,
gbɛ̃ kũ ò ma dɔ̃nɔ lɛ̀ɛ zɔ̀ ò tàtamalɛ.
14 Ma danɛnɔ pã kpàmai,
ma gbɛ̃nnanɔ sà̀ ma yãn.
15 Ma gɔ̃ nibɔ ũ ma bɛ zĩkɛrinɔnɛ,
ma gɔ̃ńnɛ lán buri zǐ̀tɔɔ bà.
16 Tó ma a bɛgwarii sìsi, àdi wema doro,
bee tó ma kútɛ kènɛ kũ ma zĩda léo.
17 Ma lɛ́'ĩa dì kɛ ma nanɔnɛ léfɔtɔ ũmɛ,
ma vǐ̀ninɔ kũ ma dakũnanɔ yemai doro.
18 Bee nɛ́ ketenɔ dì ma gya bo se,
tó ma futɛ ma zɛ, òdigɔ̃ ma lalandi kɛmɛ.
19 Ma kpàasinɔn ye ma yãiro,
ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ bò ma kpɛ.
20 Ma mɛ̀ yitoro kǔ̀,
à gɔ̀ fíti mà ga.

21 À ma wɛ̃nda gwa ma gbɛ̃nnanɔ,
à ma wɛ̃nda gwa, zaakũ Luda ɔ tɔ̀mamɛ.
22 À kɛ̀ dera adì wɛ́ dɔma lán Luda dì wɛ́ dɔma nà?
Ma nɔ̀bɔ sona dí mɔ́áwa lɛroo?
23 De ò ma yãnɔ kɛ̀̃
ò kà takadan.
24 De ò kɛ̀̃ gbɛ̀ɛa kũ gão,
ò daruma kpàtɛn àgɔ̃ kun ari gɔrɔ sĩnda pínki.
25 Zaakũ má dɔ̃ kũ ma Zɛkũnwode kun,
ani futɛ à zɛ ma sèedade ũ kpɛkpɛ.
26 Tó ma mèbara díkĩna kàkatɛ,
mani wɛ́ si Ludalɛ mɛ̀ɛ sari.
27 Mani wɛ́ sialɛ ma zĩda,
ani kɛmɛnɛ gbɛ̃ zǐ̀tɔ ũro.
Yã pì ma kũna gbãna ma swɛ̀̃ɛ gũn.
28 À kɛ̀ dera a wɛ́ dɔ̀mɛnɛ,
a pì makũ ma a zĩda lèoo?
29 À vĩna kɛ Luda fɛ̃nɛdanɛ,
zaakũ ani pɔfɛ̃ kipao yãvãnikɛrinɔa,
de àgɔ̃ dɔ̃ kũ yãkpatɛ tɛni á dã.

31

Ayuba zɛna kũ a taarisarikɛo
1 Ma la dà kũ ma wɛ́ nigɔ̃ kú nɔkparearo.
2 Bɔ́ mɛ́ ani gɔ̃ bisãsiri baka ũ Luda kĩnaa zaa musuu?
Bɔ́ túbin ani le Gbãnasĩndapinkide kĩnaa zaa ludambɛɛ?
3 Gbɛ̃ vãninɔn kisira dì ń leroo?
Vãnikɛrinɔn kakatɛnaa dì gɛ̃ńyĩroo?
4 À de Luda tɛni ma yãkɛnanɔ e
à ma gèsɛsɛna lɛ́ dɔ̃roo?

5 Madìgɔ̃ táa o kũ manafikion yá?
Madì wã mà gbɛ̃ sãtɛn yá?
6 Luda ma yɔ̃ a zɛ́a à gwa,
ani dɔ̃ kũ má taari vĩro.
7 Tó ma pã zɛ́nɛ,
akũsɔ̃ pɔ́ kũ ma wɛ́ ènɔ mɛ́ àtɛni ma swɛ̃̀ ble,
ke tó ma ɔ kú yã vãni ke gũn,
8 tó lɛmɛ, mà pɔ́ tɔ̃ gbɛ̃ pãndenɔ ble,
ò pɔ́ kũ ma bànɔ wowo.

9 Tó gbɛ̃ke nɔ ni gɛ̃̀ ma swɛ̃̀n,
tó ma nagui ma gbɛ̃dake nɔ yãi,
10 tó lɛmɛ, gbɛ̃ pãnde gbá di ma nanɔa,
àgɔ̃ kĩni kɛ dakenɔnɛ.
11 Zaakũ tó ma yã pìi kɛ̀, dà vãnimɛ,
durunna kũ à kà ò a yã gɔ̃gɔ̃mɛ.
12 Yã pì bi té pɔ́kakatɛriimɛ,
kũ à de à dɔ ma burapɔnɔa à té kũ kororo.

13 Tó ma gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ zĩkɛri yã vĩ kũmao,
tó mádi gɔ̃gɔ̃ a zɛ́aro,
14 mani kɛ deramɛ, tó Luda fùtɛmaii?
Tó à sùmai, mani pinɛ deramɛɛ?
15 Luda kũ à ma í kàsa nɛ́'isɔn mɛ́ à ade í kàsa seroo?
Luda mɛ̀n do pì mɛ́ à ó baadi kɛ̀ a da gbɛrɛnloo?

16 Tó ma takaside tɛ̃̀ pɔ́ kũ àtɛni a ni dɛ,
tó ma gi gyaanɔ wɛ̃nda gwai,
17 tó ma pɔ́ blè,
ma tonɛ kũ à gwàri vĩro tɛ̃̀ sɔ̃, tɔ̀!
18 Lɛnlo! Zaa ma kɛfɛnnakɛgɔrɔa
tonɛnɔ demɛ ma ũ.
Zaa lákũ ma bo ma da nɛ́'isɔn nà
gyaanɔnɔ kpànyĩriimɛ ma ũ.
19 Tó ma gbɛ̃ke è kũ ĩa tɛni a dɛ,
ke tó ma takaside è kũ à biza vĩ à kúalaro,
20 tó adi ma sáabu kpá
kũ ma a sãkã biza kùala a mɛ̀ɛ kɛ̀ lɔ́gɔlɔgɔro,
21 tó ma gbãna mɔ̀ tonɛnɛ,
kũ má dɔ̃ kũ oni zɛ kũmao yãkpatɛkɛnan yãi,
22 ma gã̀ bokũn,
ma gã̀sã wó a pɛ́kia.
23 Má Luda wɛ́tãmmanaa vĩna vĩ,
a zɔ̃kɔ̃kɛ yãi mani fɔ̃ mà yã dí taka kɛro.

24 Tó wuraan ma gbãna lèa,
tó ma pì wura atɛ̃nɛ má náanikɛna,
25 tó ma aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ɔn ma pɔ dɔa,
ɔgɔda kũ à gɛ̃̀ ma ɔĩ pìi,
26 tó ifãntɛ̃ tɛ́kɛnaan má tɛ́i,
ke mɔvura táa'ona kũ a manakɛo,
27 akũ ń yã tɛni ma swɛ̃̀ ble busɛbusɛ,
ari ma lɛ́ pɛ̀ ma ɔa ma fɔ kpàoḿma,

28 abirekũ bi durunna kũ à kà ò a yã gɔ̃gɔ̃mɛ,
manafikikɛna Luda Musudenɛn gwe.

29 Mádi pɔnna kɛ ma zãnguri kũ kisira a lè yã musuro,
mádi a yáa dɔ kũ yã a lè yãiro.
30 Mádi we ma durunna kɛ̀ ma a kàro.
31 Dí mɛ́ à kìpama kũ adi pɔ́ ble à kǎroo?
Ma bedenɔmɛ ma sèedadenɔ ũ.
32 Ma bɛ zɛ́ dìgɔ̃ wɛ̃na nibɔnɔnɛ,
madì we nibɔ gɛ̀̃zɛla ì batunlo.
33 Ma a taarinɔ ùtɛ gbɛ̃nɔnɛ yá?
Ma lá kù ma durunnanɔan yá?
34 Pari vĩna ma kũ ari ma fua mà yã o yá?
Kũ oni ma gya bo yãin ma gi bo kpɛ́nyĩ yá?

35 O'o! Dí mɛ́ ani ma yã díkĩna mamaa?
Ma zɛo. Gbãnasĩndapinkide wema sà.
Luda kũ à yã vĩ kũmao pì kɛ̃ takadan.
36 Mani takada pì sɛ́ mà da ma gǎ̀n,
mani kú fùra ũ,
37 mani gɛ́ mà yã kũ ma kènɔ babanɛ pínki,
mani nai lán kínɛ bà.

38 Tó ma bura tɛn gímai,
akũsɔ̃ a dɔ̀rɔnɔn tɛn wiki lɛ́ma,
39 tó ma burapɔ blè akũsɔ̃ mádi zĩtɛ pìi fĩna boro,
ke tó ma gbɛ̃ kũ ò vĩ yãnɔ dɛ̀dɛ,
40 tó lɛmɛ, lèkara butɛ gbado gɛ̃nɛ ũ,
pampara sɔ̃ à butɛ ése gbɛ̀n.

Ayuba yã lɛ́n gwe.

38

Dikiri a kíkɛ mɔna Ayubanɛ

1 Akũ Dikiri yã wè Ayubaa zàga'ĩa gũn à pì:
2 Dí mɛ́ àtɛn fayasariyã ká ma ɔ̃ndɔ̃laa?
3 Ǹ futɛ ǹ zɛ lán nɛ́gɔ̃gbɛ̃ bà,
mani n la yãi, ĩni wema.
4 Kũ ma andunia kàtɛ, ń kú mámɛɛ?
Tó ń dɔ̃na vĩ, ǹ omɛnɛ.
5 Dí mɛ́ à a zĩtɛ lɛ́ sèedaa lɛ̀ɛ?
Dí mɛ́ à bàa yɔ̃̀a à gwàa? À de ń dɔ̃ɔ?
6 Bɔ́ mɛ́ à zĩtɛ kũnaa?
Dí mɛ́ à a ɛ̃ pɛ̀tɛ
7 gɔrɔ kũ gudɔna susunɛnɔn tɛn ayuwii kɛ,
malaikanɔ pɔnna wiki dɔ ń pínkii?
8 Kũ ísira gu fɔ̃̀ à bò,
dí mɛ́ à zɛ́ tàtaalɛɛ?
9 Ma ludambɛ luku dànɛ pɔ́kasa ũ,
ma gusira yɔ̀̃nɛ biza ũ.
10 Ma a lɛ́zɛki dànɛ,
ma zɛ́nɔ tàta ma gùrukpanɔ dàdan.
11 Ma pìnɛ: Ĩnigɔ̃ ká la ǹsun vĩalaro,

n ísɔ̃kɛna gbãnanɔ ni zɛ la.

12 Zaa lákũ ò n i nà n yã dìtɛ kɔnkɔnɛ yá?
N boki mɔ̀ gudɔnaanɛ ziki yá?
13 Gudɔnaa dì andunia kũ a lɛ́a
de à gbãkɛ lán biza bà a yãvãnikɛrinɔ kɔ́tɛ.
14 Àdi andunia litɛ kokũkokũ lán kwã kpɛ bà,
kpinɔ dì bo gupuraa lán uta yĩyĩkɔ̃anaa bà.
15 Àdi gí yãvãnikɛrinɔnɛ ò ń gusira yã kɛ,
àdi ń ɔ sɛna musu ɛ́'ɛ.

16 N gɛ ari zaa ísira ísɛ̃bokinɔa yá?
N táa ò í lòkotoo pìi gãnun ziki yá?
17 Ò ga bĩnilɛ gbànɔ mɔ̀nnɛ yá?
N gyãwãn gãnulɛnɔ è yá?
18 N andunia yàasa lɛ́ tàasii kà yá?
Tó ń yã birenɔ dɔ̃ pínki, ǹ omɛnɛ.

19 Gupura bɛ zɛ́n máa?
Ń gusirakuki dɔ̃ yá?
20 Ĩni fɔ̃ ǹ gɛ́ kũńwo ń bùsun yá?
Ń ń bɛ zɛ́ dɔ̃roo?
21 Ń dɔ̃ sàee! À de ò n i gɔrɔ birea!
À de n wɛ̀ lɛ́ vĩroo?

22 N gɛ̃ laasi kũ ma gu yĩda kàtɛn yá?
N ma legũgbɛ dɔ̃̀ɔ è yá?
23 Madì utɛ ari warikɛgɔrɔa,
madì gbarɛ zĩ̀kagɔrɔ zĩ.
24 Gupura dì bo mámɛ à dagulaa?
Ifãboki kpa ĩa dì bo à da zĩtɛla deramɛɛ?
25 Dí mɛ́ àdi zɛ́ bo legũ dasinɛɛ?
Dí mɛ́ àdi gu para surapũtãnaanɛɛ?
26 Àdi mɔtɔ pisi zĩtɛ kũ gbɛ̃ke kunloa,
bee gbáranna kũ bisãsiri kunlo.
27 Àdi bɛzĩ kũ tàragaao yĩda kũ,
àdi tó sɛ̃̀ butɛ gwe.
28 Legũ de vĩ yá?
Dí mɛ́ à plí ìi?
29 Dí nɛ́'isɔn legũgbɛɛ dì bonn?
Dí mɛ́ àdi suka i gbasa à kpáa?
30 Dí mɛ́ àdi tó í li à kɛ gbɛ̀ ũ
à tó ísira musu kɛ kpakparakpaa?

31 Ĩni fɔ̃ ǹ susunɛ mèn supplanɔ yĩ ǹ kakara yá?
Ĩni fɔ̃ ǹ susunɛ azianɔ fãkɔ̃a yá?
32 Ĩni fɔ̃ ǹ mɔ'azia bo a gɔrɔa yá?
Ĩni fɔ̃ ǹ gu mɔ susunɛ ko nɛ́rande kũ a nɛ́nɔnɛ yá?
33 Ń musu pɔ́nɔ doka dɔ̃ yá?
Ĩni fɔ̃ ǹ ń ká kpatan zĩtɛla yá?
34 Ĩni fɔ̃ ǹ lɛ́ zu legũi
de à sisi à í bo à n yaku yá?

35 Ĩni fɔ̃ ǹ legũpinanɔ gbarɛ ò da zɛ́n yá?
Òdi su ò onnɛ ókɔ̃nɔ dí yá?
36 Dí mɛ́ à ɔ̃ndɔ̃ dà ludambɛ lukunɔnɛ à legũ maa?
Dí mɛ́ à dɔ̃naa kpà sukaa à kpáa?
37 Dí ɔ̃ndɔ̃ mɛ́ à kà à ludambɛ lukunɔ naroo?
Dí mɛ́ ani fɔ̃ à musu orozãnɔ kpákasia kɛɛ?
38 Tó a í bɔ̀tɛ, bùsu kori dì gɔ̃ bɔkɔtɔ ũ,
làkpakɔ̃nɔnɔ dì nanakɔ̃a.

39-40 Mɔkɔ̃mmɛ ndì tofe ká músudanɛ,
tó àtɛn nɔ̀bɔ dãdã dàkoo gũn yá?
Mɔkɔ̃mmɛ ndì pɔ́ble kpá a nɛ́nɔa ò kã
gɔrɔ kũ ò kú ń tòn yá?
41 Tó kãakãanna nɛ́nɔ tɛn likara gui,
òtɛn lɛ́ zu Ludai kũ pɔ́ble kǐaḿma yãi,
dí mɛ́ àdi pɔ́ble kpáḿmaa?

39

1 Ń zɔ̃ nɛ́'igɔrɔ dɔ̃ yá?
N gãsi è gɔrɔ kũ àtɛn nɛ́ i yá?
2 Ndì ń nɔ̀ mɔ dɔdɔ yá?
Ndì ń nɛ́'igɔrɔ dɔ̃ yá?
3 Òdi kútɛ ò nɛ́ imɛ,
akũ ń nɛ́'iwãwã dì kpátɛ.
4 Ń nɛ́nɔ dì gbãna kũ sɛ̃̀n òdi pétɛ,
òdi gɛ̃ zɛ́la òdi su ń danɔa doro.

5 Dí mɛ́ à tò zaakisɛ̃ntɛ gɔ̃̀ a zĩdanɛɛ?
Dí mɛ́ à a pòro à a gbàrɛɛ?
6 Ma sɛ̃̀ntɛ dìtɛnɛ a bɛ ũmɛ,
ma zĩtɛ wiside kɛ̀nɛ a kúki ũ.
7 Àdi pã kpá wɛ̃tɛ kĩnii,
àdi a kpàkɛrii zuka maro.
8 Àdigɔ̃ kure sɔ̀sĩnɔa àgɔ̃ sɛ̃̀ wɛtɛ,
àdigɔ̃ kpátɛ kɛ pɔ́ ísinɔi pínki.

9 Zùsɛ̃ntɛ ni we à zĩ kɛnnɛ yá?
Ani we à i n zùnɔ karan yá?
10 Ĩni bà dɔa de à bú wínnɛ yá?
Ĩni gbãngo danɛ de à kpase kɛ̃nnɛ yá?
11 Ĩni náani dɔa a gbãna zɔ̃kɔ̃ yãii?
Ĩni n zĩ tónɛ yá?
12 Ĩni a náani kɛ à n pɔ́wɛ sɛ́sɛ
à suonnɛ pɔ́wɛgbɛ̃kia yá?

13 Sɔ̃bã dì a dɛ̀mbɛrɛnɔ poro kũ pɔnnao,
ama ani sí lɛkɔ̃a kũ tokũ dɛ̀mbɛrɛoro.
14 Àdi négbĩni da zĩtɛ,
àdi tó bùsu'atɛ̃ négbĩnii pìnɔ wã à pipi.
15 À sɔ̃̀sãn kũ oni su ò gɛ̀sɛ pétɛa à wíwi,
kesɔ̃ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ ni táa oa.
16 Àdigɔ̃ pãsĩ kũ a nɛ́nɔ,
ĩnigɔ̃ dɔ̃ se a zĩda nɛ́nɔnlo,

zĩ pã kɛnaa dì kɛnɛ yãke ũro.
17 Zaakũ mádi a gba ɔ̃ndɔ̃ro,
mádi a baka da fayadenɔ téro.
18 Ama tó à fùtɛ à bò kũ bàao,
àdi gẽ sɔ̃la à a dìri yáa dɔ.

19 Mɔkɔ̃n mé ndì tó sɔ̃ gɔ̃ gbãna vĩ yá?
Mɔkɔ̃n mé n sèrɛkã pèpɛ a wakaaa yá?
20 Mɔkɔ̃n mé ndì tó àgɔ̃ vĩvĩ lán kwa bà yá?
A pɔ́ bona a yĩn kĩni gbãna dì tó vĩna ń kũ.
21 Àdi a gbá gátɛgatɛ guvutɛn,
àdi pɔnna kɛ a gbãna yãi,
akũ àdi gé da zĩ̀karinɔlɛ.
22 Àdi pɔ́ kũ òdi vĩna kɛnɛ yáa dɔ,
swɛ̃̀ɛ dì kẽaguro, àdi boru kpɛ fɛ̃nɛdanɛro.
23 Kàa dìgɔ̃ kĩni kɛ gbàtan a musu,
sári lèkɛtɛ kũ sári gésedeo dì pí.
24 Tó ò zĩ̀ kuru pɛ̀, àdigɔ̃ a zĩda daki dɔ̃ro,
àdigɔ̃ zĩtɛ léle àdigɔ̃ vĩvĩ àdigɔ̃ kɛ kèrɛkɛrɛ.
25 Tó ò kuru yĩsãm pà,
àdi pɔ́ bo a yĩn à pi, ɛ̃hɛ̃!
Àdigɔ̃ zĩ̀ ĩa sɛ́sɛ zaa zã̀zã
kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ wiki gbãnao kũ kùwikikɛnaao.

26 N ɔ̃ndɔ̃ mɛ́ à tò boro dì yàa kɛ,
à a dɛ̀mbɛrɛ poro à gɛ́ gɛ̀nɔmidɔki kpa yá?
27 Mɔkɔ̃n mɛ́ n dìtɛ vãunɛ
àgɔ̃ vura zã̀zã à a sà da zaa musu yá?
28 Àdigɔ̃ kú gbɛ̀ɛ musu, gwen àdi in,
àdi di gbɛ̀ mìsɔ̃ntɛa a aafialeki ũ.
29 Zaa gwen àdigɔ̃ kpátɛ kɛ pɔ́blei,
àdi wɛ́ pá pɔ́nɔa zaa zã̀.
30 Arun a nɛ́nɔ pɔ́ble ũ,
gu kũ pɔ́ gɛ̀ kún, gwen àdigɔ̃ kún.

40

Bisãsiri dì fɔ̃ à Luda vãni boro
1 Akũ Dikiri èra à pì Ayubanɛ:
2 Makũ Gbãnasĩndapinkide,
ĩni ma taari e ǹ ma gba laakari yá?
Ludavãnibori, ǹ yã wema sà.

3 Akũ Ayuba wèa à pì:
4 Pɔ́ken ma ũro fá! Deran mani wemmaa?
Séde mà ɔ ḳú ma léa baasiro.
5 Ma yã ò gɛ̀̀n do, mani ɛra mà o doro,
ma ò gɛ̀̀n pla se, mani yã wemma doro.

6 Akũ Dikiri èra à yã ò Ayubanɛ zàga'ĩa gũn à pì:
7 Ǹ futɛ ǹ zɛ lán nɛ́gɔ̃gbɛ̃ bà,
mani n lala yãi, ĩni wema.
8 Ĩni lá kú ma yãkɛna a zɛ́alan yá?

Ń ye ǹ ma taari e de n yã̀ bo nnan yá?
[9] N gã̀sã̀ gbã̀na kà ma pɔ́ ũ yá?
N kòto ni fɔ̃ à gu yĩgã̀ lán ma pɔ́ bà yá?
[10] Ǹ zɔ̃kɔ̃kɛ kũ kíkɛo da pɔ́kasa mananɔ ũ,
ǹ gakuri kũ bɛ̀ɛrɛɛo da uta zɔ̃kɔ̃ ũ.
[11] Ǹ n pɔfɛ̃ kipaḿma,
ǹ zĩdabirinɔ gwa kũ wɛ́ pãsĩo ǹ wé'i daḿma.
[12] Ǹ zĩdabirinɔ gwa kũ wɛ́ pãsĩo ǹ ń busa,
ǹ ń dúgu zɔ̃ gu kũ ò kún,
[13] ǹ ń vĩ zĩtɛ ń pínki,
ǹ ń yĩyĩ ǹ ń ká gyã̀wã̀nn,
[14] gbasa mà n sáabu kpá,
kũ n zĩ̀i blè kũ n gã̀sã̀ gbã̀nao yã̀i.

Ũma yã̀

[15] Ǹ ũma gwa,
kũ ma a kɛ̀ lákũ ma n kɛ nà.
Àdi sɛ̀ ble lán zùu bàmɛ.
[16] A gbã̀na kú a wógbaaamɛ,
a iko kú a gbɛrɛ báasiamɛ.
[17] A vlã̀ porona lán sida lí bà,
a gbáda tĩ de lán bà tã̀naa bà.
[18] A wánɔ gbã̀na lán mɔ̀gotɛ̃ bà,
a gbánɔ de lán mɔ̀ gòo bà.
[19] A zɔ̃kɔ̃ mɛ́ à de pɔ́ bɛ̃nɛ kũ ma kɛ̀nɔla pínki,
a Ɣɛ̀ri ado mɛ́ ani a fɔ̃.
[20] Sĩ̀sĩ̀nɔ musun àdi pɔ́ blen,
gwen nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ dì fàai bon ń pínki.
[21] Àdi wútɛ lɛ̀'itɛ gbáru,
àdigɔ̃ sɔtɔ vɔ̃n dã̀dã̀a gũn.
[22] Lɛ̀'itɛ uraa dì daala,
swa sarɛ lubanɔ dì likai.
[23] Bee tó ísɔ̃ tɛn vĩvĩ, àdi bídi kɛro,
tó Yoda ísɔ̃kɛna tɛni a lɛ́ pá,
a laakarii dìgɔ̃ kpátɛnamɛ.
[24] Oni fɔ̃ ò a wɛ́ wíwi ò a kũ yá?
Oni fɔ̃ ò ɔ̃ndɔ̃ kɛnɛ ò a yĩ fɔ̃ yá?

41

Kwã̀ kàsaraa

[1] Ĩni fɔ̃ ǹ kwã̀ kàsara kũ kũ daburuuo
ǹ gátɛ ǹ boo yá?
Ĩni fɔ̃ ǹ bà dɔ a nénɛa yá?
[2] Ĩni fɔ̃ ǹ bà ká a yĩn yá?
Ĩni fɔ̃ ǹ a lɛ́gbako fɔ̃ kũ kúrao yá?
[3] Ani kútɛ kɛnnɛ ǹ a gbarɛ yá?
Ani pinnɛ ǹ sùru kɛ yá?
[4] Ani wɛ̀nnɛ ǹ a sɛ́ n zɔ̀ ũ
ari a wɛ̃̀ndi lén yá?
[5] Ĩni a dato lákũ òdi bã̀ dato nà yá?
Ĩni bà dɔa ǹ kpá n nénɔgbɛ̃nɔa yá?
[6] Sɔrɔkɔnɔ ni kwã̀ kàsaraa pì tɔkɛḿma yá?
Oni a líli lagatarinɔnɛ yá?

7 Ĩni fɔ̃ ǹ a pápa kũ sakao ǹ a bára fɔ̃ yá?
Ĩni fɔ̃ ǹ a mì kɛ yákiyaki kũ sário yá?
8 Ǹ wɛtɛ ǹ ɔ naa ǹ gwa!
Ɔsi pì yã ni sãnguro,
ĩni we ǹ a buri kɛ doro.
9 Tó ntɛn da ĩni a fɔ̃, ntɛni n zĩda kɛkɛmɛ,
tó n wɛ́ sìalɛ, ndìgɔ̃ sùummɛ.
10 Zaakũ gbɛ̃ke wɔ́rɔgɔ dí ká à a go a gbɛ̀nlo,
dí mɛ́ ani fɔ̃ à zɛ ma arɛ sɔ̃ɔ?
11 Dí fĩna mɛ́ à dɔma kũ mani bonɛɛ?
Pɔ́ kũ à kú andunia gũn sĩnda pínki bi ma pɔ́mɛ.

12 Mani gí kwã kàsaraa pì gbánɔ yã oiro
ke a gɔ̃sagbãnakɛ ke a manakɛ.
13 Dí mɛ́ ani fɔ̃ à a tɛ̀kɛɛ gogoo?
Dí mɛ́ ani we à sɔ̃mɔ kánɛɛ?
14 Dí mɛ́ ani we à a lɛ́ wɛ̃kɔ̃aa?
A saka kà à gbɛ̃ naasi kũ.
15 A tɛ̀kɛ de lán sɛ̃gbakonɔ bà a kpɛ,
à didikɔ̃ana sarapura sari dɔ̀rɔdɔrɔ.
16 A tɛ̀kɛɛ pìnɔ nanakɔ̃amɛ,
bee ĩa dì gɛ̃ki lero.
17 Ò pépɛkɛrɛna gíngin,
oni sí gokɔ̃aro.
18 Tó à yĩ sà̰, gu dì pumɛ,
a wɛ́ de lán ifãntɛ̃ bina kɔnkɔ bà.
19 Tɛ́nɛnɛ dì bɔtɛ a lén,
sĩsĩ tɛ́de dì bon dɔ.
20 Túsukpɛ dìgɔ̃ bɔtɛ a yĩn
lán í kũ ò dì tɛ́a àtɛn pípi puusu bà.
21 A lɛ́'ĩa dì tó sĩsĩ tɛ́ sɛ́,
tɛ́nɛnɛ dì bo a lɛ́n.
22 A gbãna kú a wakaaamɛ,
gbɛ̃ kũ à bòa mɛ̀ɛ dì kɛ kpà̰m.
23 A báasi dìgɔ̃ sɔ̃sɔ̃kɔ̃ana gíngin,
à naa gbãngbãn, àdi yĩgãro.
24 A kù gbãna lán gbɛ̀ɛ bà,
lán wísilɔgbɛ da bà.
25 Tó à fùtɛ, swɛ̀ɛ dì kɛ̃ gɔ̃sa gbãnanɔgu,
òdi kɔ̃ kɛ̃ kùo ò kura gɛ́kii.
26 Fɛ̃nɛda kũ ò a lɛ̀o pínki dì pɔ́ke kɛnɛro
ke sári ke kà ke saka.
27 Àdi mɔ̀si gwa lán leba bàmɛ,
mɔ̀gotɛ̃ dìgɔ̃ denɛ lán lí mùkumukuu bàmɛ.
28 Àdi bàa lɛ́ kàanɛro,
gbɛ̀mba gbɛ̀ɛ dìgɔ̃ denɛ lán ése ũkã bàmɛ.
29 Àdigɔ̃ gò gwa lán sɛ̀ kori bàmɛ,
sári kĩni dìgɔ̃ denɛ yáadɔyã ũmɛ.

30 A gbɛrɛ tɛ̀kɛ de lán takaso bà,
a gbɛ̀ɛ dìgɔ̃ tɛ́ bɔkɔtɔn
lán zùswa guwibɔɔ bà.
31 Àdi í lòkoto ya lán í kũ àtɛn pípi oron bà,

àdi ísira dɛ lán nísidɛnaa bà.
32 Íwisi dìgɔ̃ té a kpɛ,
ísira pìi dì ya a kpɛ púu.
33 A sára kú andunia gũnlo,
ma pɔ́nɔ té àkũ mé à vĩna vĩro.
34 Àdi nɔ̀bɔ kũ òdi ń zĩda binɔ da pɔ́ke ũro,
àkũmɛ nɔ̀bɔ kũ ò dìtɛ ò kànɔ kína ũ.

42

*Ayuba mìnat*ɛna Ludanɛ

1 Akũ Ayuba pì Dikirinɛ:
2 Má dɔ̃ kũ ĩni fɔ̃ ǹ yã sĩnda pínki kɛ,
gbɛ̃ke ni fɔ̃ à kpá n pɔyeinaanɛro.
3 N pì, dí mɛ́ àtɛn kpá ɔ̃ndɔ̃nɛ dɔ̃naa sarii?
Yãpuramɛ, ma yã kũ má a gbá dɔ̃ro ò,
yãbonsarɛ kũ à de ma dɔ̃nala.
4 N pì mà sã kpá, ĩni yã o,
ĩni yã lalama, mani wemma.
5 Ma n yã mà kũ sãomɛ yã,
tera sà ma wɛ́ sìnlɛ.
6 Abire yãi ma a zĩda gya bò,
ma a nɛ̀sɛɛ lìtɛ ma vutɛ bùsutitin tubura.

Dikiri ɛra à Ayuba zĩni pɛtɛnaa

7 Dikiri yã birenɔ onaa gbɛra à yã ò Temana gbɛ̃ Ɛlifazanɛ à pì: Ma pɔ fɛ̃̀nyĩ kũ n gbɛ̃nna gbɛ̃nɔn planɔ, zaakũ ádi ma yã o a zɛ́a lán ma zɔ̀bleri Ayuba bàro. 8 À zùsanɛ bɔ̀rɔ sɛ́ mèn suppla kũ sãkarooo mèn suppla, à gɛ́o ma zɔ̀bleri Ayuba kĩnaa à sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ oo, ma zɔ̀bleri Ayuba ni adua kɛárɛ. Mani a aduakɛna sí mani kɛárɛ á yɔ̃nkɔkɛnaaaro. Ádi ma yã o a zɛ́a lán ma zɔ̀bleri Ayuba bàro. 9 Akũ Temana gbɛ̃ Ɛlifaza kũ Sua gbɛ̃ Bilidadao kũ Naamati gbɛ̃ Zofao gɛ̀ɛ ò kɛ̀ lákũ Dikiri òńnɛ nà, akũ Dikiri Ayuba aduakɛnnɛnaa sì.

10 Ayuba aduakɛna a gbɛ̃nnanɔnɛɛ gbɛra Dikiri tò à sù a gwena zĩn. À ɛ̀ra à pɔ́ kũ à vĩ yã kàranɛ lɛu pla. 11 A vĩ̀ni kũ a dakũnanɔ sù a kĩnaa ń pínki kũ a gbɛ̃ dɔ̃nanɔ ń pínki. Ò pɔ́ blè kãao a bɛa ò wɛ̃nda kɛ̀ kãao, ò a laakarii kpàtɛnɛ yã kũ Dikiri tò à a lè pínki yãi. Akũ ń baadi a gbà andurufu ɔgɔ kũ wura tãnkao mèn dodo.

12 Dikiri arubarikaa dà Ayubagu kpɛkpɛ de káakupɔla. À sãnɔ vĩ dúbu gɛ̃ro donsari, lakuminɔ dúbu suddo, zùnɔ wàa kuri kũ zaakinɔ wàa sɔɔro. 13 À nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ì gbɛ̃nɔn suppla kũ nɛ́nɔgbɛ̃nɔ mèn aakɔ̃ dɔ. 14 A nɛ́nɔgbɛ̃ káakude tɔ́n Yemima, a plade tɔ́n Kezia, a aakɔ̃de tɔ́n Kɛrɛnapuku. 15 Bùsuu pìi gũn pínki nɔgbɛ̃ ke kun a mana kà Ayuba nɛ́nɔgbɛ̃ pìnɔ ũro. Ń de ń túbi dìtɛńnɛ kũ ń dãgɔ̃nɔ.

16 Ayuba warikɛnaa gbɛra à kɛ̀ wɛ̃̀ basuppla dɔ, à wɛ́ sì a daikorenɔ kũ a sãkpɛnɔ kũ a nasionɔ lɛ́. 17 À zĩ kũ̀ yúkuyuku, àkũ à gà.

ZABURA
TAKADA KAAKU

1

Zabura 1-41

Arubarikade

1 Arubarikaden gbɛ̃ kũ àdi gbɛ̃ vãninɔ lédamma maro ũ,
àdi kifirinɔ zɛ́ sɛ́ro,
àdi vutɛ kũ gbɛ̃ foborinɔoro.
2 Dikiri doka mɛ́ àdi káagu,
àdigɔ̃ laasun léa fãnantɛ̃ kũ gwãanio.
3 À de lán lí kũ ò pɛ̀tɛ swa sarɛ bà,
a lá dì kori kɛro,
àdigɔ̃ nɛ́ i a gɔrɔa,
yã kũ àdi kɛ pínki karana vĩ.

4 À de lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ vãninɔoro,
ò de lán ése ũkã kũ ĩa dì sɛ́tɛ bà.
5 Gbɛ̃ vãninɔ ni bo mana yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩro,
kifirinɔ ni zɛ gbɛ̃ mananɔ sarɛro.

6 Dikiri dì gbɛ̃ mananɔ zɛ́ dãkpãńnɛ,
gbɛ̃ vãninɔ zɛ́ sɔ̃ à mì pɛ́ kakatɛnaaa.

2

Kína kũ Luda kà

1 Bɔ́yãi burinɔ tɛn zuka káa?
À kɛ̀ dera òtɛn lɛ́ pã kpákũsũu?
2 Andunia kínanɔ tɛn zĩ̀ soru kɛ,
kpatablerinɔ tɛn kakara Dikirii
kũ Kína kũ à kào.
3 Òtɛn pi: Ò ń mɔ̀kakɔ̃ananɔ kɛ̃kɛ̃,
ò ń bàa porowá.

4 Dikiri tɛni ń fobo,
à vutɛna musu, àtɛni ń yáa dɔ.
5 Àtɛn pataḿma kũ pɔfɛ̃o,
a pɛ̃tɛ̃ dì ń gba vĩna.
6 À pì a a Kína kà a kpi Zaiɔ̃ musu.

7 Mani yã kũ Dikiri dìtɛmɛnɛ o kũ à pì:
Ma Nɛ́mɛ n ũ, gbãran ma n i.
8 Ǹ wɛ́ kɛma,
mani buri sĩnda pínki kpámma n pɔ́ ũ,
mani n gba andunia kusuru siikɔ̃.
9 Ĩni kí bleḿma kũ mɔ̀ gòoo,
ĩni ń wíwi lákũ òdi oro wíwi nà.

10 Kínanɔ, à lédamma díkĩna ma,
andunia kpatablerinɔ, à ɔ̃ndɔ̃ kũ sà.
11 À do Dikirii kũ vĩnao,
à pɔnna kɛo kũ lukanaao.

12 À lɛ́ pɛ́ a Nɛ́a
de a pɔ sún fɛ̃ái à gaga zɛ́nlo,
zaakũ a pɔ dì fɛ̃ kãntomɛ.

Arubarikaden gbɛ̃ kũ à nài ũ.

3

Lɛ́zuna Ludai ibɛrɛnɔ yã musu
(2Sa 15:13-17)

Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ à bàa lɛ̀ a nɛ́ Abusalomunɛ.
1 Dikiri, ma wɛtɛrinɔn dimmɛ fá,
gbɛ̃ kũ ò ibɛrɛɛ sɛ̀ kũmaonɔn dasi.
2 Òtɛni ma yã o dasidasi,
òtɛn pi Luda ni ma sura baro.

3 Mɔkɔ̃n sɔ̃ Dikiri,
ndì ɔ likamai sɛ̃gbako ũ,
ma gakurimɛ n ũ,
ndì tó ma mì gɔ̃ dana íla.
4 Madì wiki lɛ́ Dikiria,
àdi wema zaa a kúkia kpi musu.

5 Madì wútɛ mà i o mà vu,
zaakũ Dikirimɛ ma kũna ũ.
6 Gbɛ̃nɔn dúbu kurinɔ tɛni ma wɛ kpa sĩnda pínkia,
ama madì vĩna kɛńnɛro.

7 Ǹ futɛ, Dikiri,
ǹ ma sura ba, ma Luda,
ǹ ma ibɛrɛnɔ sãn kɛkɛ,
ǹ gbɛ̃ vãninɔ saka ɛ́'ɛ.
8 Dikiri mɛ́ àdi gbɛ̃ sura ba.
Ǹ arubarika da n gbɛ̃nɔgu.

4

*Ɔk*ɔsi aduakɛnaa

Dauda lɛ̀ɛ. Òdi sí kũ mɔrɔlɛnaaomɛ.
1 Tó ma n sisi, ǹ wema Luda ma zɛkũnwode,
tó má kakũnna, ǹ ma gba ĩampaki,
ǹ ma wɛ̃nda gwa ǹ ma aduakɛna sí.

2 Gbɛ̃nɔ, áni gí àgɔ̃ wé'i da ma Luda gakuridea ari bɔrɛmɛɛ?
Ánigɔ̃ ye pɔ́ pãnɔi àgɔ̃ tɛ́ tãnanɔin yá?
3 Àgɔ̃ dɔ̃ kũ Dikiri a gbɛ̃nɔ dìtɛ adona,
tó ma a sìsi, ani ma yã ma.

4 Tó a pɔ fɛ̃̀, àsun durunna kɛro,
à laasun lɛ́ á wutɛbɔ musu à yĩtɛ.

5 À sa kũ à de à o o,
à Dikiri náani kɛ.
6 Parinɔ dì pi: Dí mɛ́ ani yã mana kɛwɛrɛɛ?
Ǹ ãn werewá, Dikiri, ǹ arubarika daógu.
7 Bee tó pɔ́blewɛ kũ sèwɛ̃o dińyĩ,

pɔnna kũ ń dàmɛnɛ ma swɛ̀n de ń pɔ́la.
[8] Madì wútɛ mà i o nnanna,
zaakũ Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ ndì tó màgɔ̃ kú ma laakariia.

5

*K*ɔnkɔ aduakɛnaa
Dauda lɛ̀ɛ. Òdi sí kũ kutɛpɛnaaomɛ.
[1] Ǹ sã kpá ma yãi, Dikiri,
ǹ laakari dɔ ma ndanaaa.
[2] Ma Kína, ǹ ma ɔ́ɔdɔna ma,
ma Luda, matɛn wɛ́ kɛmma.
[3] Dikiri, ndì ma kòto ma gudɔo,
madì ma yãnɔ dɔdɔnnɛ kɔnkɔ,
ma wɛ́ dìgɔ̃ dɔnyĩ.

[4] Mɔkɔ̃n Luda ń ye yã vãniiro,
ndìgɔ̃ kú lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ vãnioro.
[5] Ĩadãrii dì le à zɛ n arɛro,
n zã yãvãnikɛrinɔi ń pínki.
[6] Dikiri, ndì ɛ́kɛdenɔ mì dɛ,
ń ye gbɛ̃dɛrinɔ kũ gbɛ̃blerinɔ kãiro.

[7] Makũ sɔ̃, mani gɛ̃ n ɔnn n gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ yãi,
mani kútɛ mà arɛ dɔ n kpɛ́a mà mì natɛnnɛ.
[8] Dikiri, ǹ ma da zɛ́n n náanikɛna yãi,
ǹ zɛ́ poromɛnɛ ma wɛtɛrinɔ yãi.

[9] Zaakũ ń yãke náani vĩro,
ń nɛ̀sɛ de lán kaka bɛ bàmɛ,
ń kòto de lán mira wɛ̃naa bàmɛ,
òdi lɛ́nna kɛńnɛ.
[10] Ǹ tó yã vutɛḿma Luda,
ǹ tó yã vãni kũ òtɛn kpákpanɔ wí ń musu.
Ǹ pɛ́ḿma n arɛ ń taari dasinɔ yãi,
zaakũ ò gì n yã mai.

[11] Ǹ tó gbɛ̃ kũ ò utɛna n kĩnaanɔ yáa dɔ,
ògɔ̃ lɛ̀ sí kũ pɔnnao gɔrɔ sĩnda pínki.
Ǹ ɔ kú gbɛ̃ kũ ò yenyĩnɔa,
de ò pɔnna kɛ n yã musu.
[12] Dikiri, ndì arubarika da gbɛ̃ mananɔgu,
ndì likańyĩ kũ yenyĩo lán sɛ̃gbako bà.

6

*Faaba wikil*ɛna Ludaa
Dauda lɛ̀. Òdi sí kũ mɔrɔlɛnaaomɛ.
[1] Dikiri, ǹsun patama kũ pɛ̃tɛ̃oro,
ǹsun ma toto kũ pɔfɛ̃oro.
[2] Ǹ ma wɛ̃nda gwa, Dikiri,
zaakũ ma gɔ̃ fɛ̃fɛ̃na,
ǹ ma gba aafiaa, Dikiri,
zaakũ ma wánɔ tɛn wímɛ.
[3] Ma pɔ yàka manamana,
Dikiri, ĩni kpámai bɔrɛmɛɛ?

4 Ǹ ɛra ǹ ma mì sí, Dikiri,
ǹ ma sura ba n gbɛ̃kɛ yãi.
5 Zaakũ gɛ̀ ni le à n tɔ́ kpáro,
oni n sáabu kpá mira gũnlo.

6 Ma ndana ma kpasa,
ma mìbɔkɔɔ dì yaku kũ wɛ́'io,
ma wutɛbɔ dì yĩda kũ ari gu gɛ́ dɔo.
7 Ma wɛ́ kakana kũ pɔsira ɔ́ɔdɔnaao,
àtɛn ga kũ ma ibɛrɛnɔn dasi yãi.

8 À go ma kĩnaa yãvãnikɛrinɔ,
zaakũ Dikiri ma ɔ́ɔ dɔ mà.
9 Dikiri ma wikilɛnaa mà,
Dikiri ma aduakɛnaa sì.
10 Wɛ́'i ni ma ibɛrɛnɔ kũ ò gɔ̃ bídi gũn,
oni fua kãnto ò kpɛ li ń pínki.

7

Ǹ yã nna kpáma, Dikiri!
Lɛ̀ kũ Dauda sì Dikirinɛ Biliaminu buri Kusu yã musu.
1 Dikiri ma Luda, ma nanyĩ,
ǹ ma mì sí ǹ ma sura ba
gbɛ̃ kũ ò pɛ̀tɛmainɔ ɔĩ.
2 Tó lɛnlo, oni ma kɛ yákiyaki
lán músuu dì kɛńnɛ nàmɛ,
oni ma kɛ̃kɛ̃kɔ̃rɛ,
gbɛ̃ke ni ma mì síro.

3 Dikiri ma Luda, tó ma taari ke kɛ̀,
tó ma ɔ kú yã vãnin,
4 tó ma a vãni kɛ̀ ma gbɛ̃dakenɛ,
ke tó ma gbãna mɔ̀ ma ibɛrɛɛnɛ pã,
5 ǹ tó ma ibɛrɛ pì pétɛmai à ma kũ,
à gɛ̀sɛ pétɛpɛtɛma zĩtɛ,
à ma vĩ bùsu'atɛ̃n.

6 Ǹ futɛ ǹ zɛ kũ pɔfɛ̃o, Dikiri,
ǹ futɛ ma ibɛrɛnɔi ń nɛ̀sɛ kpɛ̀̀kpã yãi.
Ǹ vu, ma Luda,
ǹ yã gɔ̃gɔ̃ a zɛ́a.
7 Ǹ tó gbɛ̃nɔ kakaranyĩ,
ǹ kí bleḿma zaa musu.
8 Dikiri, ndì yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃nɔ.
Dikiri, ǹ tó yã bo kũmao nna ma yãzɛdekɛ lén.
Luda Musude, ǹ yã kɛmɛnɛ ma nɛ̀sɛpura lén.
9 Luda, mɔkɔ̃mmɛ mana,
ndì nɛ̀sɛ kũ laasunnwo kpátɛ kɛ.
Ǹ gbɛ̃ vãninɔ pãsĩkɛnaa mì dɛ,
ǹ gbɛ̃ mananɔ gba zɛki.

10 Luda Musudemɛ ma sɛ̃gbako ũ,
àdi gbɛ̃ kũ ń nɛ̀sɛ mananɔ sura ba.
11 Luda dì yãkpatɛ kɛ a zɛ́a,

àdi tó yã gɔ̃ vutɛḿma gɔrɔ sĩnda pínki.
12 Tó gbɛ̃ dí a nɛ̀sɛ litɛro,
Luda dì a fɛ̃nɛda lɛ́ kɛkɛ
àdi a sá kú à kã.
13 Àdi a gɔ̃kɛbɔ kũ àdi ga iḿnɛnɔ kɛkɛ,
àdi a kà tɛ́denɔ kpá sála.

14 Ǹ gwa, yã vãni dì nɔ̀ dɔ gbɛ̃n,
akũ àdi wari nɔ̀ sí à nɛ́ i̧ ɛ́kɛ ũ.
15 Àdi wɛ̀ɛ yɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ zã̀zã tankutɛ ũ,
akũ àdi zu wɛ̀ɛ kũ à yɔ̃̀ɔ pìi gũn.
16 A àlesi pãsĩ dì doi,
a wɛ́tãna gbɛ̃nɔa dì wí a mìia.

17 Mani Dikiri sáabu kpá a manakɛ yãi,
mani Dikiri Musude tɔ́ bo kũ lèsinaao.

8

Luda gakuri yã'onaa
Dauda lèɛ.
1 Dikiri ó Dikiri, n tɔ́ bò andunia gũn pínki,
n gakuri bò gupuraa musu.

2 N dà nɛ́ fítinɔnɛ kũ nɛ́kpãntɛ̃nɔ ò n sáabu kpá
de n ibɛrɛnɔ kũ n zãnguri mɔrakarinɔ yĩtɛ.
3 Kũ ma n zĩ gwà musu,
mɔvura kũ susunɛ kũ n pèpɛ gwenɔ,
4 ma pì bɔ́n bisãsiri ũ kũ a yã dìgɔ̃ dɔnguu?
Bɔ́mɛ a ũ kũ n laakari dɔaa?
5 N a kɛ̀ kĩana malaikanɔi fíti,
n a kà kpatan kũ gakurio kũ bɛ̀ɛrɛɛo.
6 N tò à kí blè pɔ́ kũ n kɛ̀nɔa,
n tò pɔ́ sĩnda pínki mì nàtɛnɛ,
7 sãnɔ kũ zùnɔ kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ pínki,
8 bãnɔ kũ kpɔ̀nɔ kũ pɔ́ kũ ò kú ísira gũnnɔ.

9 Dikiri ó Dikiri, n tɔ́ bò andunia gũn pínki.

9

Luda sáabukpana kũ àdi yã kɛkɛ gbɛ̃nɔnɛ yãi
Dauda lèɛ.
1 Dikiri, mani n sáabu kpá kũ nɛ̀sɛdoo,
mani n yãbonsarɛkɛnanɔ kpàkpa kɛḿnɛ.
2 Mani pɔnna kɛ mà ĩa dã n yã musu,
Luda Musude, mani n tɔ́ kpá kũ lèsinaao.

3 Ma ibɛrɛnɔ dì kpɛ li,
òdi lɛ́tɛ ò gaga n arɛ.
4 Zaakũ n zɛ kũmao n yã nna kpàma,
vutɛna n tìntinnwa n yã gɔ̃̀gɔ̃ a zɛ́a.
5 N kpãkɛ̃ burinɔi,
n gbɛ̃ vãninɔ kàkatɛ n ń tɔ́ dèdɛ mícmiɔ.
6 N kisira kũ àdi lákaro kpà ma zãngurinɔi,
n ń wɛ̃tɛnɔ gbòro, ń yã dɔ gbɛ̃kegu doro.

7 Dikiri dì kí ble gɔrɔ sĩnda pínki,
à a kpata dìtɛ yãkpatɛkɛna yãi.
8 Ani yãkpatɛ kɛ kũ andunia gbɛ̃nɔ súsu,
ani kí ble burinɔa a zɛ́a.
9 Dikirimɛ utɛki ũ gbɛ̃ kũ òtɛn gbãna mɔńnɛnɔnɛ,
à deńnɛ aafialeki ũ warikɛgɔrɔa.
10 Dikiri, gbɛ̃ kũ ò n tɔ́ dɔ̃ɔnɔn n náani vĩ,
ndì n ki wɛtɛrinɔ zukũnaro.

11 À lɛ̀ sí Dikirinɛ, àtɛn kí ble zaa Zaiɔ̃,
à a yãkɛnanɔ kpàkpa kɛ buri sĩnda pínkinɛ.
12 Zaakũ àdi mɔraa ká gbɛ̃dɛriia, yã dì sãnlo,
àdi takasidenɔ wikilɛna yã da.

13 Dikiri, ǹ gwa lákũ ma ibɛrɛnɔ tɛn wari dɔma nà,
ǹ ma wɛ̃nda gwa ǹ ma bo ga lɛ́i,
14 de mà n tɔ́ kpá Zaiɔ̃ bĩnilɛa,
mà pɔnna kɛ kũ n ma sura bà yãi.
15 Burinɔ sì wɛ̀ɛ kũ ò yɔ̃̀n,
ń gbá zù bà kũ ò kpàkpan.
16 Ò Dikiri dɔ̃ kũ yãkpatɛkɛna a zɛ́aao,
àdi tó gbɛ̃ vãni yãkɛna ɛra a musu.

17 Gbɛ̃ vãninɔ dì tá gyãwãn,
buri kũ òdi Luda yã daro pìnɔ.
18 Wɛ̃ndadenɔ yã ni sãagu zikiro,
takaside sɔ̃ à wɛ́dɔina lakana vĩro.

19 Ǹ futɛ Dikiri, ǹsun tó bisãsiri n gã̀ fĩro,
ǹ buri sĩnda pínki kakara ǹ yãkpatɛ kɛ kũńwo.
20 Dikiri, ǹ tó vĩna burinɔ kũ,
de ò le ò dɔ̃ kũ bisãsirinɔmɛ ń ũ.

10

*Wɛ́*kɛna Ludaa à yãkpatɛ kɛ bisãsirinɔnɛ

1 Dikiri, bɔ́yãi ń zɛna zã̀zãa?
À kɛ̀ dera ndì n zĩda utɛ warikɛgɔrɔaa?

2 Gbɛ̃ vãni dì gbãnasaride wɛtɛ à dɛ zĩdabi gũn,
àdi manafiki kɛnɛ à a kũ.
3 Gbɛ̃ vãni dì a pɔ́nidɛnanɔ ĩa dã,
àdi sãnkarade sáabu kpá àdi Dikiri tɔ́ yaka.
4 Gbɛ̃ vãni zĩdabi mɛ́ à tò àdi Dikiri ki wɛtɛro,
à Luda laasun vĩro.
5 Yã kũ àdi kɛ pínki dì bonɛ manamɛ,
àdi a zĩda kara, àdi n doka daro,
àdi lɛ́zuki kɛ a ibɛrɛnɔa.
6 Àdi pi áni kpágularo,
ánigɔ̃ kú kũ pɔnnao warikɛnaa sari.
7 Ɛ́kɛ kũ gbɛ̃kanaao kũ yã pãsĩo a lɛ́ pà,
àlesi pãsĩ kũ yã vãnio mɛ́ àdigɔ̃ da a lɛ́n.
8 Àdi natɛ taarisaridenɛ lakutu kpɛ
de à le à a dɛ asiri gũn,
àdi àleside kpákpa gukpado.

[9] Àdi natɛ gbɛ̃nɔnɛ asiri gũn lán músu bà,
àdi natɛ lákpɛn de à le à gbãnasaride kũ.
Tó à a kṹ, àdi a gátɛ kũ a bàao.
[10] Gbɛ̃ kũ à a lè à kṹ dìgɔ̃ wutɛna sùum,
gbãna mɛ́ à a nɛ̀.
[11] Gbɛ̃ vãni dì pi Luda dì yã tàasi káro,
àdi ɔ kú a wɛ́amɛ àdi gu ero.

[12] Dikiri, ǹ futɛ ǹ su kũ n gbãnao,
Luda, ǹgɔ̃ takasidenɔ tàasi ká.
[13] Luda, bɔ́yãin gbɛ̃ vãni dì dɔkɛ kũnwo lɛɛ?
Àdi pi a swɛ̀ɛ gũn ĩni wari dɔáwaro.
[14] Bee kũ abireo ndì gbɛ̃nɔ yã'ũmmana e sãnsãn,
ndì ń pɔsira yã da de ǹ le ǹ ɔ daḿma.
Gbãnasaride dì a zĩda kpámma,
tonɛ kũ à gwàri vĩro kpànyĩriimɛ n ũ.
[15] Ǹ gbɛ̃ vãninɔ kũ gbɛ̃ pãsĩnɔ gà̀sã ɛ́ńnɛ,
ǹ ń yã vãni kũ òtɛn da ò dɔ̃ro ɛraḿma.

[16] Dikiri dìgɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínki,
a yãdarisarinɔ ni kakatɛ a bùsun.
[17] Dikiri dì takasidenɔ wɛ́kɛna sí,
àdi ń gba swɛ̀ɛ, àdi sã kpá ń ɔ́ɔ dɔi.
[18] Àdi zɛ kũ tonɛ kũ à gwàri vĩronɔ
kũ gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́ tãḿmanɔ,
de bisãsiri kũ à de bùsutiti ũ
sún tó swɛ̀ kɛ̃ gbɛ̃nɔgu doro yãi.

11

*Laakarikpat*ɛnaa
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Ma na Dikirii.
Bɔ́ yã mɛ́ à tò átɛn pimɛnɛ mà vura
mà tá kpi musu lán bã bàa?
[2] À yãvãnikɛrinɔ gwa, ò kàa kpà sála,
ò nàtɛ gusarɛ ò ń sá gà,
ò kàa dɔ̀dɔ nèsɛmanadenɔa.
[3] Tó futɛokarayã tɛn kakatɛ,
gbɛ̃ mananɔ ni kɛ deramɛɛ?

[4] Dikiri kú a kpɛ́ kũ à kú adonaa gũn,
à vutɛna kpatan musu gwe.
Àdi wɛ́ pɛ́ bisãsirinɔla à ń tàasi ká.
[5] Dikiri dì gbɛ̃ mananɔ gwagwa,
ama à zà̃ yãvãnikɛrinɔgu
kũ gbɛ̃ kũ yã pãsĩ dì kɛńnɛ nnanɔ.
[6] Ani tɛ́yɔ̃ kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo kú yãvãnikɛrinɔa,
ĩa wãna mɛ́ anigɔ̃ de ń baka ũ.

[7] Zaakũ Dikiri dì yã kɛ a zɛ́a,
yãmanakɛnaa dì kɛnɛ nna,
gbɛ̃ mananɔ ni wɛ́ kɛ kãao pla.

12

Bisãsiri vãnikɛ
Dauda lèɛ. Òdi sí kũ mɔrɔlɛnaaomɛ.
1 Ǹ ma sura ba, Dikiri,
zaakũ gbɛ̃ mana ke kun doro,
náanide làka bisãsirinɔ té.
2 Baadi dì ɛ́kɛ to a gbɛ̃dakenɛ,
àdi lɛ́nna kásaǵnɛ kũ nɛ̀sɛplao.

3 Dikiri, ǹ lɛ́nnade lɛ́ kɔ̀ ɛ́
kũ zĩdabiri pínki pɔ́o.
4 Òdi pi ń lɛ́ mɛ́ ani tó ò zĩ̀ ble,
ò ń lɛ́ vĩ, dí mɛ́ ani kí bleḿmaa?

5 Wɛ́tãna gbɛ̃ busɛnɔa
kũ wɛ̃ndadenɔ ndanaao yãi
Dikiri pì áni futɛ sà
à ń gba zɛ́boki kũ òtɛni a ni dɛ.
6 Dikiri yã mamberu vĩro,
à de lán andurufu kũ ò yɔ̀ tévuraa gũn
ò bàasa gɛ̃̀n suppla bà.
7 Mɔkɔ̃n Dikiri, ĩnigɔ̃ ó dãkpã gɔrɔ sĩnda pínki,
ń ó sí gbɛ̃ bire takanɔa.
8 Tó gbɛ̃nɔ yã bɛ̃̀nɛ kṵ̀ ɔplapla,
gbɛ̃ vãninɔ dìgɔ̃ kure kũ zĩdabio gu sĩnda pínkia.

13

*Wikil*ɛna Ludaa
Dauda lèɛ.
1 Ari bɔrɛɛ, Dikiri?
Ma yã nigɔ̃ sãngu gɔrɔ sĩnda pínkin yá?
Ĩni kpɛ limɛnɛ ari bɔrɛmɛɛ?
2 Manigɔ̃ ɔsi ká kũ ma laasunnɔ ari bɔrɛmɛɛ?
Ma pɔ dìgɔ̃ sira lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà,
ma ibɛrɛ nigɔ̃ gbãna blema ari bɔrɛmɛɛ?

3 Dikiri ma Luda, ǹ ma gwa ǹ ma yã ma,
ǹ ma ãn weremɛnɛ de màsun garo yãi,
4 de ma ibɛrɛ sún pi a ma nɛro yãi,
de ma zãngurinɔ sún pɔnna kɛ ma fuana yã musuro.

5 Matɛni n gbɛ̃kɛ náani kɛ,
ma pɔ kè nna kũ n ma sura bà.
6 Mani lè sí Dikirinɛ,
zaakũ à yã mana kɛ̀mɛnɛ.

14

*Y*ɔ̃nkɔ yã'onaa
Dauda lèɛ.
1 Yɔ̃nkɔ dì o a swɛ̃̀n Luda kunlo.
Gbɛ̃nɔ yàku kpà, ń yãkɛna vãni,
yãmanakɛri ke kú ń tɛ́ro.

2 Zaa musu Dikiri dì bisãsirinɔa tàasi ká

à gwa tó gbɛ̃ke ɔ̃ndɔ̃ kà à a ki wɛtɛ.
3 Ò sà̰tɛ ń pínki ò gɔ̃̀ dɔ̀rɔɔ sari mɪ́ɔmiɔ,
yãmanakɛri ke kú ń tɛ́ro, bee mɛ̀n do.

4 Vãnikɛrinɔn dɔ̃na vĩnloo?
Òdi ma gbɛ̃nɔ mɔ́mɔ lán ú bà,
òdi Dikiri sísiro.
5 Gwen vĩna ń kũn manamana,
zaakũ Luda kú kũ gbɛ̃ mananɔ.
6 Òdi kpá takasidenɛ a pɔyeinakɛnaa,
ama Dikirimɛ a utɛki ũ.

7 Luda, ǹ bo Zaiɔ̃ ǹ mɔ́ ǹ Isarailanɔ sura ba!
Tó Dikiri sù kũ a gbɛ̃nɔ ń gwena zĩn,
Yakubu burinɔ ni pɔnna kɛ,
Isarailanɔ ni yáa dɔ.

15

Ludayãmari yã'onaa
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri, dí mɛ́ à zɛ́ vĩ à gɛ̃ n bɛ ɔnnn?
Dí mɛ́ ani fɔ̃ àgɔ̃ kú n kpi musuu?

2 Gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ kun taari sari,
àdi yã kɛ a zɛ́a,
àdi yãpura o zaa a nɛ̀sɛn.
3 Àdi yã di gbɛ̃kearo,
àdi taari kɛ a gbɛ̃dakenɛro,
àdi a gbɛ̃ do sɔ̃sɔ̃ro.
4 Àdi ludayãdarisarinɔ gya bo,
àdi bɛ̀ɛrɛ li ludayãmarinɔnɛ.
Àdi a lɛ́gbɛ̃na papa, bee tó à kɛ̀nɛ zĩ'ũ.
5 Àdi ɔgɔ sãkã̰ńnɛ kũ a íoro,
àdi bo taarisaride kpɛ gusarɛgba yãiro.

Gbɛ̃ kũ àdi kɛ lɛ ni kpágula zikiro.

16

Nana Ludai aduaa
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Ǹ ma dã̰kpã̰ Luda, mɔkɔ̃n ma nanyĩ.
2 Ma pì Dikirinɛ: Mɔkɔ̃mmɛ ma Dikiri ũ,
n baasiro má pɔ́ mana ke vĩro.
3 N gbɛ̃ kũ ò kú bùsu dí gũnnɔ,
mɔ́kɔ̃nɔmɛ gakuride kũ ò kàmagunɔ ũ.
4 Gbɛ̃ kũ òdi wã ò gɛ́ tã̰na kĩnaanɔ
dì yã'ũmmana kpá ń zĩdaimɛ.
Mani sa'o'aru kɔ́tɛ kũńworo,
oni ń tã̰nanɔ tɔ́ ma ma lɛ́nlo.

5 Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ má n vĩ ndo,
n ma ka ma bakaaa,
ma wɛ̀ndi kú n ɔĩmɛ.
6 N zĩtɛ lɛ́zɛkinɔ dàmɛnɛ gu mana gũn,

gba kũ n dàmɛnɛ kàmagu.

7 Mani Dikiri sáabu kpá kũ àdi lɛ́ dama yãi,
bee gwãani àdi tó ma swɛ̀̃ ma gba laakarii.
8 Madìgɔ̃ Dikiri e ma wɛ́n baala'i,
lákũ à kú ma ɔplai nà, pɛ́ke ni ma lukaro.

9 Abire yãi ma pɔ dìgɔ̃ nna,
ma nèsɛgũn pù.
Má tãmaa vĩ kũ ma mɛ̀ nigɔ̃ kun,
10 zaakũ ĩni ma tó mira gũnlo,
ĩni we n gbɛ̃ kũ à kú adona yagi kũro.
11 N ma da wɛ̃̀ndi zɛ́a,
ma pɔnna nigɔ̃ pana n kĩnaa,
pɔ́ mananɔ nigɔ̃ kú n ɔĩ gɔrɔ sĩnda pínki.

17

Taarisaride aduakɛnaa
Dauda aduakɛnaa
1 Dikiri, ǹ ma yãzɛde ma,
ǹ sã kpá ma wikilɛnaai,
ǹ ma wɛ́kɛna sí,
zaakũ matɛn kɛ kũ manafikioro.
2 N kĩnaan mani yã nna len,
n wɛ́ tɛn yã kũ à zɛ́ vĩ e sãnsãn.
3 N ma swɛ̃̀ɛ gwà, n wɛ́ tɛ́mai gwãani,
n ma tàasii kà, ńdi yãke emaro,
zaakũ ma zɛo kũ ma lɛ́ ni ma kari boro.
4 Madì tɛ́ bisãsiri yãkɛnanɔiro,
madì gbɛ̃ pãsĩnɔ turuba séro.
5 Ma kure n zɛ́n súsu,
mádi pã n yãnɛro.

6 Matɛn lɛ́ zunyĩ, zaakũ ĩni wema.
Luda, ǹ sã kpá ma aduakɛnaai.
7 Ǹ n gbɛ̃kɛ yãbonsarɛ kɛmɛnɛ,
ǹ gbɛ̃ kũ ò nànyĩnɔ bo ń ibɛrɛnɔ ɔĩ.
8 Ǹ laakari dɔma lán n wɛ́nɛ bà,
ǹ ma sɔtɔ n orun.
9 Ǹ ma sí gbɛ̃ pãsĩ kũ òdi wari dɔmanɔa,
ma ibɛrɛ kũ ò likanamai pìnɔ.
10 Òdi gbɛ̃ke wɛ́ gwaro,
ń lɛ́ dì zĩda sɛna lei yã o.
11 Ò pɛ̀tɛmai ò lìkamai,
ò wɛ́ pìtima de ò le ò ma pãtɛ zĩtɛ.
12 Ò ye ò ma kɛ yákiyaki
lákũ músu nàdɛri dì kɛ nà,
lán músu kũ à natɛna gukpado bà.

13 Dikiri, ǹ futɛ ǹ dańlɛ ǹ ń nɛ,
ǹ ma sí gbɛ̃ pãsĩnɔa kũ n fɛ̃̃nɛdao.
14 Ǹ ma bo ń ɔĩ kũ n gbãnao.
Ń baka kú andunia díkĩna gũn,

ń aruzɛkɛ dìgɔ̃ dińyĩ, ń nɛ́nɔ dì kã,
òdi pɔ́ kũ à dìńyĩnɔ kátɛ ń nɛ́nɔnɛ.
15 Makũ sɔ̃, mani wɛ́ kɛ pla kũnwo ma nèsɛmana yãi,
tó ma n e ma vugɔrɔa, abirekũ ni ma kã.

18

Zìble sáabukpanaa
(2Sa 22:1-51)
Lɛ̀ kũ Dikiri zɔ̀bleri Dauda sìnɛ gɔrɔ kũ à a bò Solu kũ a ibɛrɛ kparanɔo ɔĩ.
1 Má yenyĩ Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ ma gbãna ũ.

2 Dikirimɛ ma gbɛ̀si ũ kũ ma zɛki gbãnao,
ma surabariimɛ.
Ma Ludamɛ ma zɛki gbãna ũ, madì nai.
Àkũmɛ ma sɛ̃gbako ũ,
ma surabari gbãna kũ ma guleio.
3 Dikiri kà ò a sáabu kpá.
Madì a sísi, àdi ma bo ma ibɛrɛnɔ ɔĩ.

4 Gó'itɛ vlɛ̃̀ kũmao,
ípaka kũ àdi ń kakatɛ tɛni ma ble.
5 Mira bànɔ lìkamai,
ga tankutɛ kpàkpamɛnɛ ma arɛ.
6 Kũ má kakũnna, ma Dikiri sìsi,
ma wiki lɛ̀ ma Ludaa,
akũ à ma kòtoo mà zaa a bɛa,
ma wiki kà à kĩnaa, à gɛ̃̀ a sãn.

7 Zĩtɛ lùkaluka à yĩ̀gãyĩgã,
kpinɔ dègedege ari ń zĩnin.
Ò lùkaluka kũ à pɔ fɛ̃̀ yãi.
8 Túsukpɛ bò a yĩn,
tɛ́ kũ àdi ń kpata bò a lɛ́n,
a yɔ̃̀nɔ tɛn tɛ́ kɛ a arɛ.
9 À musu wɛ̃̀ à kìpa,
legũ sìsi a gɛ̀sɛ gbáru.
10 Àtɛn vura dina kɛrubu kpɛ,
àtɛn yàa kɛ ĩala.
11 À gusira dà a zĩdala,
ludambɛ sira kũ̀ a kúkila.
12 Zaa a gakuri tɛ́kɛnaa gũn legũ tɛn sisi,
legũgbɛ tɛn kɔtɛ, legũ tɛn pi pãsĩpãsĩ.
13 Dikiri pàta zaa musu,
Luda Musude kòto dɔ legũpũtãna ũ.
14 À kàa fã̀ ma ibɛrɛnɔa à ń fãkɔ̃a,
à tò legũ pìńma à pɛ̀ńma.
15 Kũ n patańma Dikiri,
kũ n pɔ́ bò n yĩn,
ísira zĩtɛ bò gupuraa,
andunia zĩni gɔ̃̀ katɛna punsi.

16 À ɔ bò zaa musu à ma kũ,
à ma bo swada gũn.

17 À ma si ma ibɛrɛ gbãna ɔ̃i
kũ ma zãnguri kũ ń gbãna demalanɔ.
18 Ò lètɛma ma sunyĩkɛgɔrɔa,
ama Dikiri zè kũmao.
19 À ma bo à ma gba mèporoki,
à ma sura bà kũ à yemai yãi.

20 Dikiri yã kèmɛnɛ ma nèsɛmana lén,
à fĩna bòmɛnɛ ma gbãsĩsarikɛna lén.
21 Zaakũ má Luda yãditɛnanɔ kũna,
mádi yã vãni kɛ ma a Luda tònlo.
22 A dokayãnɔ dìgɔ̃ domɛnɛ arɛ pínki,
mádi kpɛ li yã kũ à dìtɛnɔnɛro.
23 Ma kunna taari vĩ Dikirinɛro,
má a zĩda kũna durunna sari.
24 Dikiri fĩna bòmɛnɛ ma nèsɛmana lén,
zaakũ à è má kun gbãsĩ sari.

25 Náanidemɛ n ũ náanidenɔnɛ,
taarisaridemɛ n ũ taarisaridenɔnɛ.
26 Ń swáswa gbɛ̃ swáswanɔnɛ,
ama ndì kisira li gbɛ̃ dɔ̀rɔsaridenɔi.
27 Ndì zĩdabusarinɔ sura ba,
ndì zĩdabirinɔ lago.
28 Dikiri, ndì ma fitila té tó nana,
ma Luda, ndì ma gusira litɛ gupura ũ.
29 Kũ n gbãnao mani fɔ̃ mà kùsɛ kpá karaa,
ma Luda gãi mani fɔ̃ mà vĩ gbì̀la.

30 Luda díkĩna sɔ̃ a yãkɛna bɔtɛna.
Dikiri yã mamberu vĩro, à swáswa.
À de sɛ̃gbako ũ gbɛ̃ kũ ò nàinɔnɛ.
31 Dikiri baasiro, dímɛ Luda ũu?
Ó Luda baasiro, dín gbèsi ũu?
32 Luda mɛ́ àdi ma gba gbãna,
àkũ mɛ́ àdi zɛ́ poromɛnɛ súsu.
33 Àdi tó ma gbá kãi gɔ̃ nna lán zɔ̃ pɔ́ bà,
àdi tó màgɔ̃ táa o guleinɔ musu.
34 Àdi zì̀kanaa dadamɛnɛ
ari ma gà̀sã ni fɔ̃ à mɔ̀gotɛ̃ sá gá.
35 Ndì n zì̀blesɛ̃gbako kpáma,
ń ma kũna n ɔplaa,
ndì natɛ ǹ ma tɔ́ bo.
36 Ndì ma zɛ́ yàasa kũmɛnɛ
de ma gbá sún sataro.

37 Ma pɛtɛ ma ibɛrɛnɔi ma ń kũkũ,
mádi ɛra ma suro, sé ma gɛ ma ń dɛdɛ.
38 Ma ń zɔ̃zɔ̃, odi fɔ̃ ò fùtɛ doro,
ò lètɛ ò gɔ̃̀ katɛna ma gbá léi.
39 N ma gba gbãna ma zì̀i kào,
n tò ma ibɛrɛnɔ mìi nàtɛmɛnɛ.
40 N tò ma zãngurinɔ kpɛ lì,

akũ ma a ibɛrɛ pìnɔ kàkatɛ.
41 Ò wiki lè, gbɛ̃ke dí ń sura baro,
ò lɛ́ zù Dikirii, adi weḿmaro.
42 Ma ń kɛ́ nɛ́kunɛku lán bùsutiti kũ ĩa sètɛ bà,
ma táa òḿma lán zɛ́ gũn bɔkɔtɔ bà.

43 N ma bo gbɛ̃ kũ ò fùtɛ kũmaonɔ ɔĩ,
n ma kɛ buri kũ burio mìde ũ.
Buri kũ má ń dɔ̃ronɔ dì zɔ̀ blemɛnɛ,
44 buri zĩ̀tɔnɔ dì kã natɛmɛnɛ.
Tó ò ma yã mà, òdi mì natɛmɛnɛ.
45 Ń kã dì busa,
òdi bo kũ lukanaao ń zɛki gbãnanɔn.

46 Dikiri kun! Arubarikademɛ ma gbɛ̀si ũ!
Ò Luda ma surabari tɔ́ bo.
47 Luda mɛ́ àdi mɔra káḿmamɛnɛ,
àdi tó burinɔ mì natɛmɛnɛ,
48 àdi tó mà piti ma ibɛrɛnɔa.
N ma gba gbãna de ma zãngurinɔla,
n ma bo gbɛ̃ pãsĩnɔ ɔĩ.
49 Abire yãi mani n sáabu kpá burinɔ tɛ́,
mani n tɔ́ kpá, Dikiri.
50 Dikiri dì zĩ̀ zɔ̃kɔ̃ ble kína kũ à a sɛ̀ɛnɛ,
àdi gbɛ̃kɛ kɛ kína kũ à a kàanɛ,
makũ Dauda kũ ma burinɔo
ari gɔrɔ sĩnda pínki.

19

Ludambɛ gakuri kũ Luda yã gakurio
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Musu dì Luda gakuri bo gupuraa,
sarapurapɔnɔ dì a ɔzĩ̃ mɔńnɛ.
2 Àdigɔ̃ yã o'ońnɛ lán gu dìgɔ̃ dɔ nà,
àdi dɔ̃na kpáńnɛ gwãani kũ gwãanio.
3 Àdi yã oro, a yã'ona buri ke kunlo,
òdi a kĩni maro.
4 A kòtoo dì da anduniala pínki,
a yã'onaa dì gɛ́ ari zĩ̃tɛ lɛ́a.

Luda kpɛ́ bò ifãntɛ̃nɛ gwe,
5 àdi bo kpɛ́n à futɛ lán nɔsɛrii bà,
àdi futɛ táo kũ pɔnnao lán gɔ̃sa gbãna bà.
6 Àdi futɛ ludambɛlɛa la,
àdi bikũ à gɛ́ ari a lɛ́a dire,
pɔ́ke dìgɔ̃ utɛna a puusuiro.

7 Dikiri doka papana,
àdi ń kunna kɛkɛ à kɛńnɛ dɔ.
Dikiri yã náani vĩ,
àdi lɛ́ da ɔ̃ndɔ̃saridenɔa.
8 Dikiri dì ɔdɔki dɔńnɛ súsu,
àdi ń pɔ kɛ nna.
Dikiri yãditɛnanɔn gbãsĩ vĩro,

àdi ń ãn wereńnɛ.
9 Mìnatɛna Dikirinɛ zɛ́ pì wɛ́bona,
onigɔ̃ téi gɔrɔ sĩnda pínki,
Dikiri yãkpatɛkɛna yãpura vĩ,
àdigɔ̃ mana swáswa.
10 A mana de wurala, bee wura mana,
a nna de zɔ́'ila, bee zɔ́ búsu.
11 Abire musu ndì lɛ́ da makũ n zɔ̀bleriia,
gbɛ̃ kũ à n yã kũnaa àree dìgɔ̃ zɔ̃kɔ̃.

12 Dí mɛ́ ani fɔ̃ à yã kũ à zɑ̀anɔ dɔ̃ɔ?
Ǹ sùru kɛ kũmao kũ ma taari kũ ò utɛnanɔ.
13 Ǹsun tó makũ n zɔ̀bleri taari kɛnnɛ gbĩnigbĩniro,
ǹsun tó durunnanɔ kí blemaro,
manigɔ̃ kun swáswa taari zɔ̃kɔ̃ sari.

14 Ǹ tó yã kũ àtɛn bo ma lɛ́n kángu
kũ laasun kũ à kú ma swɛ̀ɛ gũnwo,
Dikiri, ma gbɛ̀si, ma surabarii.

20

Zì̀ble wɛ́kɛnaa
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri sí kũnwo n warikɛgɔrɔa,
Yakubu Luda ɔ kúmma.
2 À n sura ba bona a kúkia,
à kpáńyĩ bona zaa Zaiɔ̃.
3 À n sa'ona sí pínki,
n sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũnɔ dɔn.

4 À pɔ́ kũ n pɔ yei kpámma,
à tó ǹ pɔ́ kũ ntɛn pɛ́a le.
5 Óni ayuwii kɛ zì̀ kũ n blè yã musu,
óni tuta dɔ musu kũ ó Luda tɔ́o.
Dikiri wɛ́kɛ kũ n kè sí pínki.

6 Má dɔ̃ sà kũ Dikiri dì kína kũ à à kà sura ba,
àdi yã sí kãao zaa a bɛ kũ à kú adona,
àdi tó à zì̀ ble kũ a gɑ̀sã gbãnao.
7 Gbɛ̃̃kenɔ dì sɔ̃gonɔ náani kɛ,
gbɛ̃̃kenɔ dì sɔ̃nɔ náani kɛ,
ókɔ̃nɔ sɔ̃, Dikiri ó Ludan odì náani kɛ.
8 Oni sata ò lɛ́tɛ,
ókɔ̃nɔ sɔ̃ ónigɔ̃ zɛna gíngin.

9 Dikiri, ǹ tó kína zì̀ ble.
Tó o n sisi, ǹ wewá.

21

Zì̀ble sáabukpana
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri, kína tɛn pɔnna kɛ kũ n gbãnao,
a pɔ nna manamana kũ n tò à zì̀i blè.
2 N pɔ́ kũ a pɔ yeii kpàa,

ńdi gí a wɛ́kɛna síiro.
3 N daalɛ kũ arubarika zɔ̃kɔ̃ɔo,
n wura fùraa kùnɛ.
4 À wɛ̀ndii gbɛ̀kamma, akũ n kpàa,
n tò àgɔ̃ kun ari gɔrɔ sĩnda pínki.
5 A gakuri zɔ̃kɔ̃ kũ n tò à zɩ̃ɩ blè,
n bɛ̀ɛrɛ kũ zɔ̃kɔ̃kɛo kpàa.
6 Ndìgɔ̃ arubarika daagu gɔrɔ sĩnda pínki,
n kunna kãao tò a pɔ kɛ̀ nna.
7 Zaakũ kína Dikiri náani kɛ̀,
kunna Luda Musude gbɛ̃kɛn ani yĩgãro.

8 N ɔ ni n ibɛrɛnɔ kũ ń pínki,
ĩni n zãngurinɔ kũ kũ n ɔplao.
9 Ĩni ń kɛ tãmatɛ yàka ũ n sugɔrɔa.
Dikiri ni ń kakatɛ a pɔfɛ̃gɔrɔa,
ani tó tɛ́ ń ble.
10 Ĩni ń nɛ́nɔ dɛdɛ andunia gũn,
ĩni ń burinɔ kɛ̃ bisãsirinɔa.
11 Bee tó ò lɛ́ kpàkũsũnyĩ,
ń pɔyeinayã ni zĩ kɛro.
12 Ĩni kà dɔdɔ ń wɛ́a,
ĩni tó ò kpɛ li.

13 N gbãnakɛ gũn, Dikiri, ǹ n zĩda sɛ́ lei,
óni lɛ̀ sí ò n zɔ̃kɔ̃kɛ sáabu kpá.

22

Ɔ́ɔdɔna Ludaa
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Ma Luda, ma Luda,
à kɛ̀ dera n ma tonn?
Ma wiki lɛ̀,
à kɛ̀ dera ńdi su ma sura baroo?
2 Ma Luda,
ma lɛ́ zùnyĩ fãnantɛ̃, ama ńdi wemaro,
ma wiki lɛ̀mma gwãani dɔ, mádi yĩtɛro.

3 Ń kú adona ń vutɛna kpatan,
mɔkɔ̃n kũ Isarailanɔ dì n sáabu kpá.
4 Mɔkɔ̃mmɛ ó dizinɔ náani kɛ̀,
ò n náani kɛ̀, akũ n ń mìi sì.
5 Ò lɛ́ zùnyĩ, akũ ò boki lɛ̀,
ò n náani kɛ̀, akũ wɛ́'i dí ń kũro.

6 Kɔ̀kɔ fítinnan ma ũ, bisãsirimɛ ma ũro,
òtɛni ma sɔ̃sɔ̃, òtɛni ma gya bo.
7 Gbɛ̃ kũ òtɛni ma gwanɔ tɛni ma fobo,
òtɛn lɛ́zuki kɛma,
òtɛni ń mì kɛ dékũdekũ òtɛn pi:
8 Lákũ àtɛn Dikiri náani kɛ nà, à a sura ba,
tó a yã kàagumɛ, à a mì sí.

9 Mɔkɔ̃mmɛ n ma bo ma da nèsɛn,
n ma gwa aafia ma yɔ̃migɔrɔ.

[10] Má na n ɔĩ zaa nɛ́'isɔmmɛ,
ma Ludamɛ n ũ zaade má kú ma da nèsɛn.
[11] Ǹsungɔ̃ kú kũmao zàro,
zaakũ wari kɛ̀ kãni kũmao,
gbɛ̃ke kun à kpámairo.

[12] Ò likamai dasidasi lán zùsanɔ bà,
ò ma kaguraa kɛ̀ lán Basã bùsu zùsa gbãnanɔ bà.
[13] Òtɛn lɛ́ atɛ̃ma lán músu ɔ́ɔdɔri
kũ òtɛn pɔ́ kɛ yákiyakinɔ bà.
[14] Ma gbãna tà lán í kɔtɛnaa bà,
ma mɛ̀ gupɛkinɔ bòkũn pínki,
ma mɛ̀ɛ yɔ̀ lán zɔ́saa bà.
[15] Ma kòto kori kɛ̀ lán kpɛ̃nɛ kaso bà,
ma nénɛ nà ma lɛ́ musu,
ò ma wutɛ lán gɛ̀ɛ bà lukutɛ̃n.
[16] Lɛwannanɔ gà̀ likanamai,
gbɛ̃ vãni pìnɔ nàkarama,
ò ma ɔnɔ kũ ma gbánɔ zɔ̃̀zɔ̃.
[17] Mani fɔ̃ mà a wánɔ naro pínki,
ò wɛ́ bìribiri, òtɛni ma gwa.
[18] Ò ma pɔ́kasanɔ kpàatɛkɔ̃nɛ,
ò kàpaa kpà ma uta yã musu.

[19] Dikiri, ǹsungɔ̃ kú kũmao zà̀ro,
mɔkɔ̃mmɛ ma gbãna ũ,
ǹ mɔ́ ǹ kpámai likalika.
[20] Ǹ ma bo ń fɛ̃nɛda lɛ́i,
ǹ ma wɛ̀ndi sí lɛwanna pìnɔa.
[21] Ǹ ma bo músu pìnɔ lɛ́i,
ǹ ma si zùsɛ̃ntɛ pìnɔ bɛ̃nɛa.
[22] Mani n tɔ́ bo ma gbɛ̃nɔ tɛ́,
mani n sáabu kpá kɔ̃kakaranaa gũn.

[23] Ákɔ̃nɔ Dikiri vĩnakɛrinɔ, à a sáabu kpá,
ákɔ̃nɔ Yakubu burinɔ, à a tɔ́ bo,
ákɔ̃nɔ Isarailanɔ, à mì natɛnɛ.
[24] Zaakũ adi takaside gya boro,
adi a wɛ̃ndakɛ foboro,
adi mìkpɛrɛ zunɛro,
à sã kpà a wikilɛnaai.

[25] Mani n sáabu kpá pari kɔ̃kakaranaa gũn,
mani lɛ́ kũ ma gbɛ̀nnɛ papa n vĩnakɛrinɔ wára.
[26] Takasidenɔ ni pɔ́ ble ò kã,
Dikiri ki wɛtɛrinɔ ni a sáabu kpá,
onigɔ̃ kú kũ wɛ̀ndiio gɔrɔ sĩnda pínki.
[27] Andunia lɛ́zɛkidenɔ nigɔ̃ Dikiri dɔ̃ ò arɛ dɔa,
buri kũ ò kunnɔ ni kútɛnɛ ń pínki,
[28] zaakũ kíblena bi Dikiri pɔ́mɛ,
àdi kí ble buri sĩnda pínkia.

[29] Andunia aruzɛkɛdenɔ ni donyĩ kɛnɛ ń pínki,
kũ gbɛ̃ kũ ò kú ga lɛ́inɔ,

gbɛ̃ kũ ò gɛ̀ɛ gɛ́kianɔ ni mì natɛnɛ ń pínki.
30 Zia gbɛ̃nɔ ni donyĩ,
oni Dikiri yã baba gbɛ̃ kũ oni sunɔnɛ.
31 Ò surabana yã o gbɛ̃ kũ òdi ń i kɔ̀ronɔnɛ,
zaakũ à gĩnakɛ à kɛ̀.

23

Dikirimɛ ma dɑ̀̀ri ũ
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikirimɛ ma dɑ̀̀ri ũ,
pɔ́ke ni kĩamaro.
2 Àdi ma wútɛ sɛ̀̀la bɔ̀tɔnɔn,
àdi gɛ́ kũmao í katɛna kítikiti sarɛ.
3 Àdi ma kunna kɛkɛ dɔ,
àdi domɛnɛ arɛ zɛ́ mananɔ gũn a tɔ́bona yãi.
4 Bee tó ma táa ò guvutɛ sira pãsĩn,
mani yã vãni vĩna kɛro, zaakũ ń kú kũmao,
n sári kũ n gòo dì ma laakari kpátɛmɛnɛ.

5 Ndì pɔ́ble kátɛ ma arɛ ma ibɛrɛnɔ wára,
ndì nísi gbĩnnade kú ma mìia,
ndì í ká ma tokon ari à pa yɛ́rɛrɛ.
6 Yãpura Dikiri gbɛ̃kɛ kũ a yenyĩo nigɔ̃ kú kũmao gɔrɔ sĩnda pínki,
manigɔ̃ kú a ɔnn ari ma wɛ̃̀ndi lén.

24

*Dikiri gɛ̃*na a kpɛ́ gũn
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Zĩtɛ kũ pɔ́ kũ ò kúnnɔ bi Dikiri pɔ́mɛ,
andunia kũ gbɛ̃ kũ ò kúnɔ ń pínki.
2 À zĩtɛ zĩni pɛ̀tɛ ísiran,
à andunia kàtɛ kũ swanɔ.

3 Dí mɛ́ à zɛ́ vĩ à didi Dikiri kpiaa?
Dí mɛ́ ani fɔ̃ à gɛ̃ a ɔnnn?
4 Gbɛ̃ kũ à taari vĩro akũsɔ̃ a nɛ̀sɛ mana,
gbɛ̃ kũ a laakari dì tá tãnanɔ kparo
akũsɔ̃ àdi sí kũ tãna tɔ́oro.
5 Dikiri ni arubarika da adegu,
Luda a surabari ni tó yã bo kãao nna.
6 Lɛn à de lɛ kũ a ki wɛtɛrinɔ,
Yakubu burinɔ Luda arɛ wɛtɛrinɔ.

7 À bĩnilɛnɔ wɛ̃wɛ̃,
à gbà zĩnɔ wɛ̃wɛ̃,
à tó Kína gakuride gɛ̃.
8 Dímɛ Kína gakuride pì ũu?
Dikiri gbãnazɔ̃kɔ̃demɛ,
àkũmɛ Dikiri zɛ̀̀kari gbãnade pì ũ.
9 À bĩnilɛnɔ wɛ̃wɛ̃,
à gbà zĩnɔ wɛ̃wɛ̃,
à tó Kína gakuride gɛ̃.
10 Dín Kína gakuride pì ũu?

Dikiri Zìkaridemɛ Kína gakuride pì ũ.

25

Luda ó dãkpãrii

Dauda lèɛ.
[1] Dikiri, ma a swɛ̃̀ɛ kpàmma,
[2] Ma Luda, matɛni n náani kɛ,
ǹsun tó wé'i ma kũro,
ǹsun tó ma ibɛrɛnɔ ma nɛro.
[3] Wé'i ni gbɛ̃ kũ ò wɛ́ dɔnyĩnɔ kũ zikiro,
sé gbɛ̃ kũ ò bò n kpɛ sèeda ke sarinɔ.

[4] Dikiri, ǹ n zɛ́ mɔmɛnɛ,
ǹ n yã dadamɛnɛ.
[5] Ǹ ma da n yãpura zɛ́n,
ǹ a yã dadamɛnɛ,
zaakũ Luda ma surabariimɛ n ũ,
ma wɛ́ dìgɔ̃ dɔnyĩmɛ gɔrɔ sĩnda pínki.
[6] N wɛ̃nda kũ n yenyĩo gɔ̃ dɔngu,
zaakũ abirekũnɔ kú kũnwo zaa zĩ, Dikiri.
[7] Ǹsun taari kũ ma kɛ̀nɔ yã daro
ke durunna kũ ma kɛ̀ ma kɛfɛnnakɛgɔrɔanɔ.
Ǹ tó ma yã gɔ̃ dɔngu yenyĩ gũn,
kũ ń mana yãi, Dikiri.

[8] Dikiri mana, àdi yã kɛ a zɛ́a,
abire yãi àdi a yã dada durunnakɛrinɔnɛ.
[9] Àdi zĩdabusarinɔ da a zɛ́a,
àdi yã mana dadaǵnɛ.
[10] Dikiri dìgɔ̃ yenyĩ kũ náanio vĩ
kũ gbɛ̃ kũ ò a bàka kunna kũńwo yã kũnanɔ.
[11] Bee kũ ma durunna zɔ̃kɔ̃ Dikiri,
ǹ kɛ̃ma n tɔ́bona yãi.
[12] Dí mɛ́ à Dikiri vĩna vĩi?
Dikiri dì ade da zɛ́ kũ à de à sɛ́a.
[13] Ade nigɔ̃ kú nnamanaa gũn,
a burinɔ mɛ́ onigɔ̃ ń bùsu vĩ.
[14] Dikiri nna kũ a vĩnakɛrinɔ,
àdi tó ògɔ̃ a bàka kunna kũńwo yã dɔ̃.
[15] Ma wɛ́ dìgɔ̃ dɔ Dikiria baala'i,
àkũ mɛ́ àdi ma gbá bo bàn.

[16] Ǹ arɛ dɔma, ń ma wɛ̃nda gwa,
zaakũ má kú mado wɛ́tãmma gũn.
[17] Ma yã'ũmmananɔ kàra ma nɛ̀sɛɛ gũn,
ǹ ma bo ma wari pìn.
[18] Ǹ ma wɛ́tãmma kũ ma pɔsirao gwa,
ǹ ma durunnanɔ kɛ̃ma pínki.
[19] Ǹ gwa lákũ ma ibɛrɛnɔ dàgula nà,
ò zɛ̃̀magu pãsĩpãsĩ.
[20] Ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpã, ń ma sura ba,
ǹsun tó wé'i ma kũro, zaakũ ma nanyĩ.
[21] Ǹ tó yãpura kũ kunna manao gɔ̃ ma dãkpã,

zaakũ ma wɛ́ dìgɔ̃ dɔnyĩ.

22 Luda, ǹ Isarailanɔ bo ń warikɛnanɔn pínki.

26

Gbɛ̃ mana aduakɛnaa
Dauda lèɛ.
1 Ǹ yã nna kpáma Dikiri,
zaakũ ma yã kɛ̀ a zɛ́a,
ma n náani kɛ̀ sikaa sari.
2 Ǹ ma yɔ̃ ǹ ma gwa Dikiri,
ń ma nɛ̀sɛ kũ ma laasunnɔ gwa,
3 zaakũ n yenyĩ dìgɔ̃ domɛnɛ arɛ,
madì zĩ kɛ n yãpuraa.
4 Madì vutɛ kũ ɛ́kɛdenɔoro,
madì gɛ̃ manafikidenɔ téro.
5 Ma zã durunnakɛrinɔ kɔ̃kakaranan,
madì vutɛ kũ gbɛ̃ vãninɔoro.
6 Ma ɔ pìpi ma taarisarikɛ sèeda ũ,
matɛn lika n gbagbakii, Dikiri,
7 de mà le mà n sáabu kpá lèsinaa gũn,
mà n yãbonsarɛnɔ kpàkpa kɛ.
8 Dikiri, má ye n kpɛ́ kũ ndìgɔ̃ kunyĩ,
gu kũ n gakuri dì kipan.

9 Ǹsun ma kakara kũ durunnakɛrinɔoro,
ǹsun ma baka kakara kũ gbɛ̃dɛrinɔ pɔ́oro.
10 Laasun vãni mɛ́ àdigɔ̃ doǵnɛ arɛ,
ń ɔ dìgɔ̃ pa kũ ɔdɔnkpɛgbanɔ.
11 Makũ sɔ̃, madì yã kɛ a zɛ́a,
ǹ ma wɛ̃nda gwa, ń ma sura ba.

12 Ma zɛki è gu manan,
mani Dikiri sáabu kpá pari kɔ̃kakaranaa gũn.

27

Dikirimɛ ma gupura ũ
Dauda lèɛ.
1 Dikirimɛ ma gupura ũ kũ ma surabariio,
dín mani vĩna kɛnɛɛ?
Dikirimɛ ma utɛki ũ,
dí vĩnan mani kɛɛ?
2 Tó gbɛ̃ vãninɔ sìmagu de ò ma kɛ yákiyaki
ke tó ma ibɛrɛnɔ kũ ma zãngurinɔ lètɛma,
ò gɛ̃̀ sí ò létɛ.
3 Bee tó zĩ̀karinɔ lìkamai,
ma kù ni vĩro,
bee tó gbɛ̃nɔ fùtɛma kũ zĩ̀io,
ma laakari nigɔ̃ kpatɛna.

4 Yã mèn don matɛn gbɛka Dikiria,
yã pìn matɛn wɛtɛ manamana.
Má ye màgɔ̃ kú Dikiri ɔnn ari ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,

de mà le màgɔ̃ a arɛ wɛtɛ a kpɛ́n gwe,
má wɛ́ dɔ a manakɛnaai.
5 Ani ma utɛ a kpɛ́n warikɛgɔrɔa,
ani ma gwa a bizakutan,
ani ma zɛ gbɛ̀ɛ musu aafia.
6 Ma mì ni bo ma ibɛrɛ kũ ò likamainɔ pɔ́la,
má sa o Dikiri ɔnn kũ ayuwiikɛnaao,
má lɛ̀ sí mà a sáabu kpá.

7 Tó ma n sisi Dikiri, ǹ wema,
ǹ ma wɛ̃nda gwa, ń ma yã ma.
8 Ma nɛ̀sɛ tɛn lɛ́ dama mà n arɛ wɛtɛ,
Dikiri, matɛni n arɛ wɛtɛ.
9 Ǹsun n mìkpɛrɛ zu makũ n zɔ̀bleriinɛro,
ǹsun kpɛ dɔmɛnɛ kũ pɔfɛ̃oro.
Ma kpanyĩriimɛ n ũ, ǹsun ma zukũnaro,
Luda ma surabarii, ǹsun ma tónlo.
10 Tó ma de kũ ma dao pã kpàmai,
Dikiri ni ɔ likamai.
11 Dikiri, ǹ ma da n zɛ́a,
ǹ domɛnɛ arɛ zɛ́ súsu gũn ma wɛ́tãmmarinɔ yãi.
12 Ǹsun tó ma ibɛrɛnɔ pɔyeina kɛmɛnɛro,
zaakũ sèeda ɛ́kɛdenɔ tɛn yã dima,
gbɛ̃ pãsĩnɔ tɛn yĩ fɛ̃ma.

13 Má yã díkĩna náanikɛna,
kũ Dikiri ni yã mana kɛmɛnɛ andunia díkĩna gũn.
14 Ǹ wɛ́ dɔ Dikirii,
ǹ zɛ gbãna, ń laakari kpátɛ,
ǹ wɛ́ dɔ Dikirii.

28

*W*ɛ́kɛna kũ sáabukpanaao
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ ma gbɛ̀si ũ, matɛni n sísi,
ǹsun n sã tatamɛnɛro.
Tó n yĩtɛma dé,
mani gɔ̃ lán gbɛ̃ kũ ò sì gyãwãnnnɔ bàmɛ.
2 Matɛn kpányĩ ɔ́ɔ dɔnnɛ,
ǹ sã kpámai,
matɛni ma ɔ sɛ́ n kúkia.

3 Ǹsun ma gátɛ lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ bɛ̃̀nɛnɔ ke vãnikɛrinɔoro.
Òdi yã nna o ń gbɛ̃dakenɔnɛ,
ama zãngu mɛ́ à kú ń swɛ̃̀n.
4 Ǹ kɛ́ńnɛ ń yãkɛnaaa kũ ń vãnikɛnaao,
ǹ fĩna bońnɛ ń dàaa
de a gbɛ̀ wí ń musu.
5 Òdi Dikiri yãkɛna kũ à zĩkɛnaao yã daro,
ani ń litɛ kpɛdangara, ani ń futɛ doro.

6 Arubarikademɛ Dikiri ũ,
zaakũ à sã kpà ma wɛ̃nda wikilɛnaai.
7 Dikirimɛ ma gbãna ũ kũ ma sɛ̃gbakoo,

má a náani vĩ ma swɛ̀̃n.
Àdi kpámai, ma pɔ dì kɛ nna,
madì a sáabu kpá kũ lɛ̀sinaao.

8 Dikirimɛ a gbɛ̃nɔ gbãna ũ,
à de utɛki ũ kína kũ à kàanɛ, àdi a sura ba.
9 Ǹ n gbɛ̃nɔ sura ba ǹ arubarika dańgu,
ǹ ń dãkpã ǹgɔ̃ ń kũna gɔrɔ sĩnda pínki.

29

Dikiri yã'ona zàga'ĩa gũn
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Ákɔ̃nɔ malaikanɔ, à Dikiri tɔ́ kpá,
à gakuri kũ gbãnao dɔ̃ Dikirinɛ.
2 À Dikiri tɔ́ kpá,
à kútɛ Dikirinɛ a kúadona gupuran.

3 Dikiri kòto kú ínɔ musu,
Luda Gakuride dì tó legũ pũtã,
Dikiri kòto kĩni dɔ ínɔ musu.
4 Dikiri kòto gbãna dɔ,
Dikiri kòto gakuri vĩ.
5 Dikiri kòtoo dì sida línɔ para,
Dikiri dì Lɛbana bùsu sida línɔ para.
6 Àdi tó Lɛbana kpinɔ vĩvĩ lán zùnɛ bà,
Ɛmɔ gbɛ̀ sɔ̃ lán zùsanɛ bɔ̀rɔɔ bà.
7 Dikiri kòtoo dì bo kũ legũpinanɔ,
8 Dikiri kòtoo dì gbáranna yĩgãyĩgã,
Dikiri dì Kadɛsi gbáranna yĩgãyĩgã.
9 Dikiri kòtoo dì línɔ yĩgãyĩgã,
àdi líkpɛnɔ pura kũ,
gbɛ̃ kũ ò kú à ɔnnɔ tɛn pinɛ,
Gakurideme a ũ.
10 Dikiri kú í kũ à da anduniala musu,
Dikiri vutɛna Kína ũ gɔrɔ sĩnda pínki.
11 Dikiri dì a gbɛ̃nɔ gba gbãna,
Dikiri dì arubarika dańgu ògɔ̃ aafia.

30

Dikiri sáabukpanaa
Lɛ̀ kũ Dauda dà Luda ɔn sakɛna yãi.
1 Mani n tɔ́ sɛ́ lei Dikiri,
zaakũ n ma kara,
ńdi tó ma ibɛrɛnɔ ma nɛro.
2 Dikiri ma Luda, ma ɔ́ɔ dɔ̀nnɛ,
akũ n ma gba aafia.
3 Dikiri, n ma si miraa,
ńdi tó ma si gyãwãnnlo.
4 Dikiri gbɛ̃nɔ, à a tɔ́ kpá,
à a tɔ́ kũ à kú adona sáabu kpá.
5 Zaakũ a pɔfɛ̃naa dì la kũ lao lero,
à arubarika mɛ́ àdigɔ̃ kun ari gbɛ̃ wɛ̀̃ndi lɛ́n.
Ɔ̃ɔdɔnaa dìgɔ̃ kun gwãani,
akũ gu dì dɔ kũ pɔnnao.

6 Kũ má kú nnamanaa gũn ma pì:
Mani kpágula zikiro.
7 Dikiri, kũ n arubarikaa dàmagu,
n ma zɛ gíngin lán kpi bà.
Ama kũ n kpɛ lìmɛnɛ,
ma gɔ̃ bídi gũn.

8 Mɔkɔ̃n Dikiri, ma n sisi,
ma kútɛ kɛ̀ ma dikiriinɛ ma pì:
9 Bɔ́ àreen ma gana ke ma sina gyãwãn vĩi?
Ma mira ni n tɔ́ kpán yá?
Ani n náani kpàkpa kɛn yá?
10 Ǹ ma yã ma Dikiri ǹ ma wɛ̃nda gwa,
Dikiri, ǹgɔ̃ de ma kpanyĩri ũ.

11 N ma ɔ́ɔdɔnaa lìtɛ ũwãna ũ,
n ma uta kasanɔ bɔ̀tɛma,
n pɔnna dàmɛnɛ pɔ́kasa ũ.
12 Manigɔ̃ yĩtɛnaro, manigɔ̃ n tɔ́ kpámɛ,
Dikiri ma Luda,
manigɔ̃ n sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki.

31

Zîdakpana Dikiria
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri, mɔkɔ̃nn ma nanyĩ,
ǹsun tó wé'i ma kũ zikiro.
Ǹ ma sura ba n manakɛna yãi.
2 Ǹ sã kpámai ń ma faaba kɛ likalika,
ǹ gɔ̃ ma utɛki gbɛ̀ ũ,
zɛki gbãna kũ ani ma faaba kɛ ũ.
3 Ma gbɛ̀si kũ ma zɛki gbãnaoomɛ n ũ,
ǹ domɛnɛ arɛ ń ma da zɛ́a n tɔ́ yãi.
4 Ǹsun tó mà zu bà kũ ò kpàkpamɛnɛnlo,
zaakũ ma surabariimɛ n ũ.
5 Ma a nini nànnɛ n ɔĩ,
ǹ ma sura ba Dikiri Luda yãpurade.

6 Ma zã gbɛ̃ kũ òdi na tãnanɔinɔn,
Dikirin ma náani kɛ̀.
7 Mani yáa dɔ mà pɔnna kɛ kũ n yenyĩo,
zaakũ n ma yã'ũmmanaa è,
n ma warikɛnaa dɔ̃̀mɛnɛ.
8 Ńdi ma na ma ibɛrɛnɔnɛ ń ɔĩro,
n ma gba mèporoki.

9 Ǹ ma wɛ̃nda gwa Dikiri,
zaakũ má kú wari gũmmɛ,
pɔsira tò ma wɛ́ gɔ̃̀ súkusuku,
ma pɔ sira kũ̀ ma nɛ̀sɛɛ yàka.
10 Pɔsira tɛni ma swɛ̃̀ ble,
ndana tɛni ma wɛ̃̀ lago,
laasun tò má gbãna vĩ doro,

ma wánɔ bùsa.
[11] Ma gbɛ̃dakenɔ dì ma gya bo ma ibɛrɛnɔ yãi,
ma yã dì ma gbɛ̃nɔ gba vĩna manamana,
gbɛ̃ kũ odì dakarɛ batunɔ dì pãmɛnɛ.
[12] Ma yã dí dɔ gbɛ̃kegu doro,
ma gɔ̃ lán gɛ̀ɛ bà,
ma gɔ̃ńnɛ lán oro kaso bà.
[13] Madì ma kũ gbɛ̃nɔ tɛni ma pi dasi,
vĩnapɔnɔn likamai.
Òdi kakara ò lɛ́ kpákũsũmai,
òdi lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ ma wɛ̀̃ndibona yãi.

[14] Ama ma n náani kɛ̀ Dikiri,
madì pi ma Ludamɛ n ũ.
[15] Ma wɛ̀̃ndii dìgɔ̃ kú n ɔĩ̃ gɔrɔ sĩnda pínki,
ǹ ma sí ma ibɛrɛ kũ òtɛni ma wɛtɛ
ò ma dɛnɔ ɔĩ̃.
[16] Ǹ ãn were makũ n zɔ̀bleriia,
ń ma sura ba n yenyĩ gũn.
[17] Dikiri, ǹsun tó wé'i ma kũro,
zaakũ ma wiki lɛ̀mma.
Ǹ tó wé'i yãvãnikɛrinɔ kũ,
ǹ tó ń lɛ́ gɔ̃ nakɔ̃ana gyãwãnn,
[18] ǹ tó ɛ́kɛtorii pìnɔ nɛ́nɛ natɛ.
Òdi dɔkɛ kũ gbɛ̃ mananɔ,
òdi ń gya bo kũ ĩadãnaao.

[19] Aruzɛkɛ kũ n kàkara n vĩnakɛrinɔnɛ zɔ̃kɔ̃,
ndì arubarika da gbɛ̃ kũ ò nanyĩnɔgu
gbɛ̃ sĩnda pínki wára.
[20] Tó gbɛ̃nɔ lɛ́ kpàkũsũńyĩ, ndì ń utɛ n kuru,
tó òtɛn lɛ́kpakɔ̃a kɛ kũńwo, ndì ń dãkpã n kukia.

[21] Arubarikademɛ Dikiri ũ,
zaakũ à yenyĩ zɔ̃kɔ̃ɔ mɔ̀mɛnɛ
wɛ̃tɛ kũ ò lìkaii gũn.
[22] Swɛ̀̃ɛ kɛ̀̃magu gwe,
akũ ma dà, n ma zukũnamɛ.
Kũ ma faaba lɛ́ zùnyĩ,
n ma wɛ̃nda ɔ́ɔdɔnaa mà.

[23] Àgɔ̃ ye Dikirii, ákɔ̃nɔ á gbɛ̃nɔ.
Dikiri dì a náanikɛrinɔ dãkpã,
àdi fĩna bo zĩdabirinɔnɛ pãsĩpãsĩ.
[24] Ákɔ̃nɔ kũ á wɛ́ dɔ Dikiriinɔ,
àgɔ̃ gbãna à á swɛ̀̃ kpátɛ.

32

Durunna'ona Ludanɛ
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ Luda a taarinɔ tònɛ
à a durunnanɔ kɛ̀̃nɛ ũ.
[2] Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ Dikiri dì a durunna yã daro ũ,

akũsɔ̃ manafiki kú à nɛ̀sɛɛ gũnlo.

3 Kũ ma yĩtɛ kũ ma durunnao, ma fɛ̃fɛ̃,
ma wiki dìgɔ̃ dɔ zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi.
4 N ɔ dìgɔ̃ tɔ̃nama fãnantɛ̃ kũ gwãanio,
ma gbãna làka lákũ guwãnagɔrɔ ifãntɛ̃ ma lɛ bà.
5 Akũ ma wennɛ ma durunnai,
mádi ma yã vãni utɛnnɛ doro.
Ma pì, mani ma taarinɔ o Dikirinɛ,
akũ a ma durunna kɛ̃̀mɛnɛ.

6 Abire yãi n náanikɛri wɛ́ kɛmma a gɔrɔa,
tó kisira tɛn su, ani a lero.
7 Ma utɛkimɛ n ũ,
ndì ma bo wɛ́tãmmanaa gũn,
ndì likamai ǹ ma sura ba.

8 Mani yã dannɛ mà n da zɛ́ kũ à de ǹ sɛ́a,
mani lɛ́ damma, ma wɛ́ gɔ̃ tɛ́nyĩ.
9 Ǹsungɔ̃ kun laasunn sari
lán sɔ̃ ke baragbãsɔ̃ bàro,
tó ńdi sɔ̃mɔ káńnɛ kũ a bàaoro,
òdi da n dɔ̀rɔɔaro.
10 Yã'ũmmanaa dì da gbɛ̃ vãninɔla,
Dikiri yenyĩ dì lika a náanikɛrinɔa.

11 Gbɛ̃ mananɔ, à pɔnna kɛ Dikiri yãi,
nɛ̀sɛpuradenɔ, à ayuwii kɛ à yáa dɔ.

33

Luda sáabukpanaa

1 À ayuwii kɛ Dikirinɛ gbɛ̃ mananɔ,
à kṹ nɛ̀sɛpuradenɔ a sáabu kpá.
2 À Dikiri tɔ́ kpá kũ gidigboo,
à lɛ̀ sínɛ kũ mɔrɔɔo.
3 À lɛ̀ dufu sínɛ,
à pɔ́'ũborinɔ lɛ́ kũ dɔ̃naao kũ pɔnna wikio.

4 Zaakũ yã kũ Dikiri ò bi yãpuramɛ,
à náani vĩ a yãkɛnaa gũn pínki.
5 À ye yã manai kũ yãzɛdeo,
Dikiri yenyĩ andunia pà.

6 Dikiri yã'ona mɛ́ à musu kɛ̀,
a lɛ́'ĩa mɛ́ à musupɔnɔ pɛ̀pɛ.
7 À í kàtɛ gu dokɔ̃nɔ, à gɔ̃̀ ísira ũ,
à ínɔ kàkara, à gɔ̃̀ í lòkoto ũ.
8 Andunia gbɛ̃ sĩnda pínki, à vĩna kɛ Dikirinɛ,
gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ pínki, à mì natɛnɛ.
9 Zaakũ à yã ò, akũ andunia gɔ̃̀ katɛna,
à yã dìtɛ, akũ pɔ́ sĩnda pínki gɔ̃̀ kun.
10 Dikiri dì lɛ́ kũ burinɔ kpàkũsũ kɛ pã,
àdi kpá bùsudenɔnɛ kũ pɔ́ kũ òtɛn pɛ́aao.

11 Yã kũ Dikiri zɛ̀o dìgɔ̃ zɛna gíngin,
yã kũ à a pɔ gbà dìgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.

12 Arubarikaden buri kũ Dikiri de a Luda ũ ũ,
gbɛ̃ kũ à ń sɛ́ a pɔ́ ũnɔ.
13 Zaa musu Dikiri dì gu gwa zĩtɛ,
àdi bisãsirinɔ e ń pínki.
14 Zaa gu kũ à kun àdi wɛ́ pã
gbɛ̃ kũ ò kú andunia gũnnɔla ń pínki.
15 Àkũ mɛ́ à gbɛ̃ sĩnda pínki swɛ̀̃ɛ kɛ̀,
àdi ń yãkɛnanɔ dɔ̃ pínki.
16 Kína ke dì zĩ̀ ble a zĩ̀kari gbãnanɔ yãiro,
zĩ̀kari ke dì bo a gɔ̃sagbãnakɛ yãiro.
17 Sɔ̃ náanikɛna à n mì sí bi ɛ́kɛmɛ,
bee kũ a gbãnakɛnao ani fɔ̃ à gbɛ̃ sura baro.
18 Dikiri wɛ́ kú a vĩnakɛrinɔa,
gbɛ̃ kũ ń wɛ́ dɔ a yenyĩanɔ.
19 Ani ń bo ga lɛ́i,
ani ń gwa nàgɔrɔ.

20 Ó wɛ́ dìgɔ̃ dɔ Dikirii,
àkũmɛ ó kpanyĩri ũ kũ ó sɛ̃gbakoo.
21 Zaakũ Dikirin ó pɔ dìgɔ̃ nna kãao,
ó a tɔ́ kũ à kú adona náani vĩ.
22 Dikiri, ǹ tó n yenyĩ gɔ̃ kú kũoo
lákũ ó wɛ́ dɔnyĩ nà.

34

*Dikiri manak*ɛnaa

Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ à a zĩda dìtɛ ĩade ũ Abimɛlɛki arɛ, ari Abimɛlɛki pɛ̀a à tà.
1 Manigɔ̃ Dikiri tɔ́ sɛ́ lei lakanaa sari,
manigɔ̃ a tɔ́ kpá lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.
2 Manigɔ̃ ĩa dã Dikiri yã musu,
takasidenɔ ni ma ò pɔnna kɛ.
3 À zɔ̃kɔ̃kɛ dɔ̃ Dikirinɛ kũmao,
ò a tɔ́ bo lɛɛlɛ.

4 Ma Dikiri ki wɛ̀tɛ, akũ à wèma,
à ma bo ma vĩnanɔ gũn.
5 Gbɛ̃ kũ ń wɛ́ dɔinɔ ãn nigɔ̃ werena,
wɛ́'i ni ń kũ zikiro.
6 Gbɛ̃ takaside dí Dikiri sìsi, akũ à wèa,
à a bò a warinɔ gũn pínki.
7 Dikiri Malaika dìgɔ̃ kú a vĩnakɛrinɔ sarɛ,
àdi ń mì sí.

8 À lɛ́ kɛ à gwa, áni dɔ̃ kũ Dikiri nna,
arubarikaden gbɛ̃ kũ à nài ũ.
9 Dikiri gbɛ̃nɔ, à vĩna kɛnɛ,
pɔ́ke dì kĩa à vĩnakɛrinɔaro.
10 Nà dì músunɔ dɛ, pɔ́ble dì kĩaḿma,
ama pɔ́ mana ke dì kĩa Dikiri ki wɛtɛrinɔaro.

11 Gbɛ̃nɔ, à mɔ́ à ma yã ma,

mà vĩnakɛna Dikiriṇɛɛ dadaárɛ.
12 Ákɔ̃nɔ kũ á ye á wẽndi gɔ̃ mana
akũsɔ̃ á ye á kunna gɔ̃ nna,
13 à á lé kũ kũ yãvãni'onaao,
àsun tó ékɛ bo á lénlo.
14 À kpɛ li yã vãninɛ à yã mana kɛ,
à aafia zɛ́ wɛtɛ àgɔ̃ tɛ́i.

15 Dikiri dìgɔ̃ wé té gbẽ mananɔi,
àdi sã kpá ń ɔ́ɔdɔnaai.
16 Dikiri dì kpɛ li yãvãnikɛrinɔnɛ,
de ń yã sún dɔ gbẽkeguro yãi.

17 Tó gbẽ mananɔ lé zù Dikirii, àdi ma,
àdi ń bo ń warinɔ gũn pínki.
18 Dikiri kãni kũ gbẽ kũ ń pɔ yàkanɔ,
àdi kpá gbẽ kũ ń ãn sisinanɔi.

19 Wari dìgɔ̃ gbẽ mana le gẽn baaakɔ̃,
ama Dikiri dì a bo a gũn pínki.
20 Àdi a wánɔ dãkpã pínki,
a ke dì éro, bee mèn do.

21 Kisira ni gbẽ vãninɔ dɛdɛ,
yã ni vutɛ gbẽ mana ibɛrɛnɔa.
22 Dikiri dì a zɔ̀blerinɔ mì sí,
yã ni vutɛ gbẽ kũ à naiaro.

35

Gbẽ mana ɔ́ɔdɔna Dikirinɛ
Dauda lèɛ.
1 Dikiri, ṅ íbɛrɛ sɛ́ kũ ma ibɛrɛnɔo,
ṅ zĩ̀ ká kũ gbẽ kũ òtɛn zĩ̀ ká kũmaonɔ.
2 Ṅ̀ n sẽgbako kũ n zĩ̀kabɔnɔ sɛ́tɛ,
ṅ futɛ ṅ kpámai.
3 Ṅ̀ n sári kũ n fẽnɛdao sɛ́ dɔ,
ṅ gɛ́ ṅ da gbẽ kũ òtɛn pɛ́tɛmainɔlɛ.
Ṅ̀ omɛnɛ ma surabariimɛ n ũ.

4 Gbẽ kũ òtɛni ma wɛtɛ ò ma dɛnɔ,
ṅ tó ò kpɛ li, wé'i ń kũ.
Gbẽ kũ òtɛn kisira gɔ̃gɔ̃mainɔ,
ṅ tó ò fua, mà ń kpɛ e.
5 Ògɔ̃ de lán ése ũkã kũ ĩa sètɛ bà,
Dikiri Malaika pɛ́ḿma.
6 Ń zɛ́ gɔ̃ gusira ũ kũ guzãrɛɛo,
Dikiri Malaika ɔ sɔ̃ńyĩ.
7 Zaakũ ò wèɛɛ yɔ̃̀mɛnɛ pã,
mádi yãke kɛńnɛro, akũ ò bàa kpàkpamɛnɛ.
8 Ṅ̀ tó kisira ń le kãnto,
ṅ tó bà kũ ò kpàkpamɛnɛ ń kũ
de ò létɛ wèɛ kũ ò yɔ̃̀ɔ pìi gũn.
9 Ma pɔ ni gbasa à kɛ Dikiria nna,

mani pɔnna kɛ kũ à ma sura bà yãi.
[10] Mani pi kũ nɛ̀sɛdoo,
Dikiri, dí mɛ́ à de lán n bàa?
Ndì takasidenɔ sí gbãnamɔnnɛrinɔa,
ndì wɛ̃ndadenɔ bo ń wɛ́tãmmarinɔ ɔĩ.

[11] Sèeda ɛ́kɛdenɔ dì futɛmai,
òdi yã kũ má a yã dɔ̃ro lalama.
[12] Òdi yã mana fĩna bomɛnɛ kũ yã vãnio,
akũ ma gɔ̃ boado ũ.
[13] Tó ò gyã kɛ̀ sɔ̃, ma uta kasa dà,
ma ma zĩda bùsa kũ léyĩnaao,
ma adua kɛ̀ńnɛ lakanaa sari,
[14] lákũ ò de ma gbɛ̃nna ke ma danɛ ũ bà.
Ma kure má mìpɛtɛna kũ pɔsirao,
lákũ ma dan matɛn wɛ̃nda kɛnɛɛ bà.
[15] Ama kũ ma gɛ̀ɛ sì,
ò lìkamai kũ pɔnnao,
ò ma kɛ pã ò lètɛma,
ò ma yaka lakanaa sari.
[16] Ò ma fobò pãsĩpãsĩ,
ò saka pìtima.
[17] Dikiri, ĩnigɔ̃ ma gwa lɛ ari bɔrɛɛ?
Músu pìnɔ tɛni ma kɛ yákiyaki,
ǹ ma síḿma màgɔ̃ kú wɛ̀ndiio.
[18] Mani n sáabu kpá pari kɔ̃kakarana gũn,
mani n tɔ́ kpá gbɛ̃nɔ wára.

[19] Ǹsun tó ma ibɛrɛnɔ ma yáa dɔro,
ǹsun tó gbɛ̃ kũ ò zã̀magu pãnɔ
ma gwa kũ wɛ́ vãnioro.
[20] Yã nna dì bo ń lénlo,
òdi yã di yãketesaridenɔa.
[21] Òdi lɛ́ atɛ̃ ò pi:
ɛ̃hɛ̃, ɛ̃hɛ̃, ó wɛ́ è.

[22] Dikiri, n wɛ́ è, ǹsungɔ̃ yĩtɛnaro,
ma Dikiri, ǹsungɔ̃ zã̀ kũmaoro.
[23] Ma Luda, ǹ futɛ ǹ zɛ kũmao,
ma Dikiri, ǹ tó yã bo kũmao nna.
[24] Ndì yã kɛ a zɛ́a,
Dikiri ma Luda, ǹ yã nna kpáma,
ǹsun tó ò ma yáa dɔro.
[25] Ǹsun tó ò o ń swɛ̀ǹ ò ma nɛro,
ǹsun tó ò pi ò ma mɔ bɛ̃nɛro.

[26] Lákũ òtɛn pɔnna kɛ ma wɛ́tãmmanaa musu nà,
ǹ tó wɛ́'i ń kũ, mà ń kpɛ e.
Lákũ òtɛn zɔ̃kɔ̃kɛ mɔmɛnɛ nà,
ǹ wɛ́'i daḿma ǹ ń kpe bo.
[27] Gbɛ̃ kũ ma bona mana dì kɛńnɛ nnanɔ
ǹ tó ò pɔnna kɛ ò ayuwii kɛ.
Gbɛ̃ kũ ma bona aafiaa dì káńgunɔ
ǹ tó ògɔ̃ pi baala'i, Dikiri mɛ́ à zɔ̃kɔ̃.

[28] Makũ sɔ̃, mani n náani yã o,
manigɔ̃ n sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki.

36

Bisãsiri vãni
Dikiri zɔ̀bleri Dauda lèɛ.
[1] Gbɛ̃ vãni durunna yã dɔ ma swɛ̃̀ɛa,
à wɛ́ dìgɔ̃ Luda wɛ́'i vĩro.
[2] Zaakũ àdigɔ̃ a zĩda e gbɛ̃ mana ũmɛ,
àdi a durunna dɔ̃ gbasa à zãnlo.
[3] Ɛ́kɛ kũ manafikio kú a lɛ́n,
à ɔ̃ndɔ̃ kũ manakɛnaaoo tò.
[4] Àdi yã vãni laasun lɛ́ a wútɛkia,
àdi gí yã pãsĩiro,
àdi a zĩda da zɛ́ fayasariden.

[5] Dikiri, n yenyĩ zɔ̃kɔ̃ɔ kà ludambɛa,
ń náani vĩ manamana, à zɔ̃̀ susunɛnɔa.
[6] N manakɛna zɔ̃kɔ̃ lán kpinɔ bà,
n yãzɛdekɛ lɛ́ vĩro lán ísira lòkotoo bà.
Dikiri, ndì bisãsirinɔ kũ nɔ̀bɔnɔ bo pínki.
[7] Luda, n yenyĩ bɛ̀ɛrɛ vĩ fá,
bisãsirinɔ dì utɛ n orun.
[8] Òdi n ɔn pɔ́ble níside ble ò kã,
ndì n swa'i pɔnnade kpáḿma ò mi.
[9] Zaakũ mɔkɔ̃mmɛ wɛ̃̀ndiboki ũ,
ó kunna n gupuran mɛ́ à ó wɛ́ kɛ̃̀.

[10] Ǹgɔ̃ yenyĩ mɔ gbɛ̃ kũ ò n dɔ̃nɔnɛ,
ǹgɔ̃ nɛ̀sɛpuradenɔ sura ba ǹgɔ̃ gɛ́.
[11] Ǹsun tó zĩdabirinɔ gɛ̀sɛ pɛ́tɛpɛtɛmaro,
ǹsun tó yãvãnikɛrinɔ ɔ sɔ̃mairo.
[12] Ǹ gwa, manafikide pìnɔ lɛ̀tɛ,
ò gɔ̃̀ wutɛna sɔ̀rɔrɔ, oni fɔ̃ ò futɛro.

37

Gbɛ̃ mananɔ kũ gbɛ̃ vãninɔ ziakpɛ zĩ
Dauda lèɛ.
[1] Ǹsun tó gbɛ̃ vãninɔ yã n kũ gbãnaro,
ǹsun yãvãnikɛrinɔ gwena ni dɛro,
[2] zaakũ ò kori kɛ tera lán sɛ̃̀ɛ bàmɛ,
ń manakɛna ni láka lán sɛ̃̀la ísi bà.
[3] Ǹ Dikiri náani kɛ, ǹgɔ̃ yã mana kɛ,
ǹgɔ̃ kú bùsu dín, ǹgɔ̃ nna ma.

[4] Ǹ tó n pɔ gɔ̃ nna kũ Dikirio,
ani pɔ́ kũ n nɛ̀sɛ yei kpámma.

[5] Ǹ zɛ kũ Dikirio ǹ a náani kɛ,
ani yã dínɔ kɛnnɛ.
[6] Ani tó yã bo kũnwo nna lán gudɔnaa bà,
ani tó ǹ bo mana lán fãnantɛ̃ gupurakũnaa bà.

7 Ǹ zɛ kũ mɛnao Dikiri arɛ ǹ a dã̃,
ǹsun tó aruzɛkɛde yã̃ n kũ gbã̃na
gɔrɔ kũ à bò kũ a wɛ́zɛ̃ vã̃nioro.

8 Ǹ pɔfɛ̃ tó ǹ mì kɛ̃ pɛ̃tɛ̃a.
Ǹsun tó yã̃ birenɔ n kũ gbã̃naro,
àdi su kũ yã̃vã̃nikɛnaaomɛ.
9 Zaakũ gbɛ̃ vã̃ninɔ ni kakatɛ,
gbɛ̃ kũ ń wɛ́ dɔ Dikiriinɔ mɛ́ ògɔ̃ bùsu vĩ.

10 À gɔ̀ fíti kũ gbɛ̃ vã̃ninɔ nigɔ̃ kun doro,
bee tó n ń wɛ́tɛ, ĩni ń lero.
11 Zĩdabusarinɔ mɛ́ onigɔ̃ bùsu vĩ,
onigɔ̃ pɔnna kɛ kũ aafia zɔ̃kɔ̃ɔo.

12 Gbɛ̃ vã̃ni dì yã̃ vã̃ni kpákpa gbɛ̃ mananɛ,
àdi sakaa pìtia.
13 Ama Dikiri dìgɔ̃ a yáa dɔ,
zaakũ à dɔ̃ kũ a gɔrɔ ni papa.

14 Gbɛ̃ vã̃ninɔ dì fɛ̃nɛda woto,
òdi ń kà kpá sála,
de ò le ò takasidenɔ kũ wɛ̃ndadenɔ dɛdɛo,
ò gbɛ̃ kũ ń yã̃kɛna mananɔ kakatɛ.
15 Ń zĩda fɛ̃nɛda ni ń zɔ̃ ń swɛ̀n,
oni ń sánɔ ɛ́'ɛńnɛ.

16 Pɔ́ fíti kũ gbɛ̃ mana vĩ
de gbɛ̃ vã̃ni dasinɔ aruzɛkɛla,
17 zaakũ gbɛ̃ vã̃ninɔ gbã̃na ni mì dɛ,
ama Dikirimɛ gbɛ̃ mananɔ kũna ũ.

18 Dikiri taarisaridenɔ yã̃ dɔ̃,
ń bakaa dìgɔ̃ de ń pɔ́ ũ gɔrɔ sĩnda pínki.
19 Wɛ́'i ni ń kũ yã̃ pã̃sĩ gɔrɔ zĩro,
bee tó nàa kà, onigɔ̃ kã̃na.

20 Gbɛ̃ vã̃ninɔ sɔ̃ oni kakatɛ,
Dikiri ibɛrɛnɔ ni láka lán sɛ̀la bɔ̀tɔɔ bà,
ò gɛ̃tɛ lán túsukpɛ bà.

21 Gbɛ̃ vã̃ni dì pɔ́ sã̃kã̃ńma à a fĩna boro,
gbɛ̃ mana sɔ̃ àdi gba da yɔ̃nkɔyɔ̃nkɔ.
22 Gbɛ̃ kũ Dikiri arubarikaa dàńgunɔ mɛ́ ògɔ̃ bùsu vĩ,
gbɛ̃ kũ à lɛ́ kɛ̀ńnɛnɔ sɔ̃ oni kakatɛ.

23 Dikiri mɛ́ àdi zɛ́milɛ kũ gbɛ̃nɛ,
a pɔ dìgɔ̃ nna a kunnaaa.
24 Bee tó à gɛ̀ɛ sì, ani lɛ́tɛ sɔrɔrɔro,
kũ Dikiri a kũna yã̃i.

25 Kɛfɛnnan ma ũ yã̃, akũ ma zĩ kṳ̀,
mádi e Luda gbɛ̃ mana zùkũna zikiro,
mádi e à nɛ́nɔ tɛn bara kɛro.

[26] Àdigɔ̃ gba da gɔrɔ sĩnda pínki
àdigɔ̃ pɔ́ sãkãńnɛ,
a nɛ́nɔ nigɔ̃ de arubarikadenɔ ũ.

[27] Ǹ kpɛ li yã vãninɛ ǹgɔ̃ yã mana kɛ,
ĩnigɔ̃ kú bùsu dín gɔrɔ sĩnda pínki.
[28] Zaakũ Dikiri ye yãzɛdei,
ani a náanikɛrinɔ zukũnaro.

Onigɔ̃ kun aafia gɔrɔ sĩnda pínki,
gbɛ̃ vãninɔ sɔ̃ oni kakatɛ.
[29] Gbɛ̃ mananɔ mɛ́ ògɔ̃ bùsu vĩ,
onigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.

[30] Ɔ̃ndɔ̃yã dì bo gbɛ̃ mana lɛ́n,
a lɛ́ dì yãzɛde o.
[31] A Luda doka kú a swɛ̀n,
a gbá dì sata pɔ́kearo.

[32] Gbɛ̃ vãni dì gbɛ̃ mana kpákpa
de à le à a dɛ,
[33] ama Dikiri ni a tó a ɔĩro,
ani we yãkpatɛ a blero.

[34] Ǹ Dikiri dã ǹgɔ̃ a yã kũna,
ani n kara de ǹgɔ̃ bùsu vĩ,
ĩni gbɛ̃ vãninɔ mìdɛna e.

[35] Ma gbɛ̃ pãsĩ gbãnade ke è yã,
àtɛn ɔ tá lán lí kũ zĩtɛ kɛ̀nɛ nna bà.
[36] Kũ tá kà kũmao gwe, à kú gwe doro,
ma a wɛ̀tɛ, mádi a lero.

[37] Ǹ taarisaride yã gwa,
ǹ wɛ́ pɛ́ gbɛ̃ mana yãi,
zaakũ nɛ̀sɛyĩdade burinɔ ni gɔ̃ buri ũ.
[38] Durunnakɛrinɔ sɔ̃ oni kakatɛ lɛɛlɛlɛɛlɛ,
gbɛ̃ vãninɔ buri ni mì dɛ.

[39] Dikiri mɛ́ ani gbɛ̃ mananɔ sura ba,
anigɔ̃ deńnɛ utɛki ũ warikɛgɔrɔa.
[40] Dikiri ni kpáńyĩ à ń bo,
ani ń sí gbɛ̃ vãninɔa à ń sura ba
kũ ò nài yãi.

38

*Takaside aduak*ɛnaa
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Dikiri, ǹsun ma toto kũ pɔfɛ̃oro,
ǹsun ma sã fĩ kũ pɛ̃tɛ̃oro.
[2] N kànɔ ma papa,
n ɔ tɔ̃̀ma.
[3] Ma mè gbãna làka n pɛ̃tɛ̃ yãi,
ma wá aafiaro ma durunna yãi.

4 Ma taarinɔ dàmala,
ò tɔ̃̀ma lán aso tìkisii bà.

5 Ma bɔ̀nɔ lì fɔ̃nna ũ,
ò yagi kè ma yɔ̃nkɔ̀kɛ yãi.
6 Má kuna, ma gɔ̃ zɔ̀lɔlɔ,
madìgɔ̃ té ãnsisinamɛ gɔrɔ sĩnda pínki.
7 Ma kpɛwa tɛn wí yãpura,
ma mè gbãna vĩro.
8 Má gbãna vĩro, ma mɛ̀ɛ kè búgubugu,
matɛn wiki lɛ́ ma pɔyakana yãi.

9 Dikiri, ń pɔ́ kũ má yei dɔ̃ pínki,
ndì ma ndana ma sãnsãn.
10 Ma kù tɛn vĩ gbì gbì, ma gbãna làka,
ma wɛ́ tɛn té kɛ doro.
11 Ma gbɛ̃̀nnanɔ kũ ma gbɛ̃̀nɔ dì gbãtɛmɛnɛ,
ma danɛnɔ dì bàa lɛ́mɛnɛ ma bɔ̀nɔ yãi.

12 Gbɛ̃ kũ ò wɛtɛ ò ma dɛnɔ dì bà kpákpamɛnɛ,
ma wɛtɛrinɔ dì yã vãni kpákũsũ kũmao,
òdigɔ̃ manafikiyã gwa kũ kɔ̃o gɔrɔ sĩnda pínki.

13 Ma gɔ̃ lán sãto bà, madì yã maro,
lán gbɛ̃ kũ a nɛ́nɛ nàtɛ bà, madì lɛ́ wɛ̃̀kɔ̃aro.
14 Má de lán gbɛ̃ kũ àdi yã maro bà,
madì weḿmaro.
15 Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ ma wɛ́ dɔnyĩ,
ĩni ma yã ma, Dikiri ma Luda.
16 Ma pì, ǹsun tó ò yɔ̃̀gɔ̃ kɛmaro,
ǹsun tó ò ĩa dã ma satana yãiro.

17 Ma ka lɛtɛna,
madìgɔ̃ kú yã'ũmmanaa gũn.
18 Mani ma yã vãninɔ onnɛ sà,
zaakũ ma durunna yãin ma pɔ yakana.
19 Ma ibɛrɛ pãsĩnɔn lɛ́ vĩro,
gbɛ̃ kũ ò zɔ̃̀magu pãpãnɔn dasi.
20 Òdi yã mana fĩna bomɛnɛ kũ yã vãnio,
yã manan má téi, akũ ò ibɛrɛɛ sè kũmao.

21 Dikiri, ǹsun ma zukũnaro,
ma Luda, ǹsungɔ̃ kú kũmao zɔ̃̀ro.
22 Ǹ mɔ́ ǹ kpámai likalika,
ma Dikiri, ma surabarii.

39

Takaside ɔ́ɔdɔna Ludanɛ
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Ma pì, manigɔ̃ ma zĩda kũna dɔ̃,
mani tó ma lɛ́ ma da durunnakɛnaa gũnlo.
Tó gbɛ̃ vãni kú kũmao, mani ma lɛ́ kũ.
2 Ma lɛ́ nakɔ̃ana, ma yĩtɛ kítikiti,
mádi yãke oro, bee yã mana se,

akũ ma yã'ũmmanaa ɛ̀ra à kàra.
[3] Ma swɛ̃̀ɛ puusu bò ma gũn,
kũ ma laasunn lɛ̀, ma nɛ̀sɛɛ wɛ̃̀,
akũ ma lɛ́ bò ma pì:

[4] Dikiri, ɲ̀ tó mà a wɛ̃̀ndigɔrɔ lɛ́ dɔ̃
kũ ma gɔrɔ dasi lɛ́o.
Ǹ tó màgɔ̃ dɔ̃ lákũ ma wɛ̃̀ndii ni láka nà araga.
[5] N ma wɛ̃̀ndi lɛ́ yɔ̀̃ n ɔla lɛ́n,
ma kunna de wɛ́ kũ yĩola n kĩnaaro.
Gbɛ̃ sĩnda pínki dì gɛ̃tɛ lán ĩa bàmɛ,
[6] bisãsiri tɛna dìgɔ̃ de lán uraa bàmɛ.
Àdi kɛ gàragara à aruzɛkɛ kakara,
ama à dɔ̃ ke dín ani gɔ̃nɛro.

[7] Tó lɛmɛ, bɔ́ tãmaan manigɔ̃ vĩi?
Mɔkɔ̃mmɛ ma wɛ́ donyĩ, Dikiri.
[8] Ǹ ma taarinɔ kɛ̃ma,
ɲ̀sun tó yɔ̃nkɔnɔ ma foboro.
[9] Ma lɛ́ nakɔ̃ana, mádi ma lɛ́ wɛ̃kɔ̃aro,
zaakũ mɔkɔ̃n mɛ́ n yã bire kɛ̀.

[10] Ǹsun ma lɛ́ doro,
n okũ tɛni ma ká gaa.
[11] Ndì gbɛ̃ toto ndì wɛ́ tãa a durunna yãi,
ndì a aruzɛkɛ ble lán blɛ́ bà.
Gbɛ̃ sĩnda pínki dì gɛ̃tɛ lán ĩa bàmɛ.

[12] Ǹ ma aduakɛna sí Dikiri,
ɲ̀ sã kpá ma wikilɛnaaa.
Ǹsun sã tata ma ɔ́ɔdɔnaanɛro,
zaakũ n nibɔ̀ɔn ma ũ,
má de gbɛ̃ zɩ̀̃tɔ ũ lán ma dizinɔ bà.
[13] Ǹ wɛ́ goma de ma pɔ le àgɔ̃ nna dɔ,
ari màgɔ̃ gɛ́ andunia tó.

40

Dikiri sáabukpanaa

Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Ma wɛ́ dɔ̀ Dikirii manamana,
akũ à arɛ dɔ̀ma à ma ɔ́ɔdɔnaa mà.
[2] À ma bo tɔ̃̀nɔwɛɛɛ gũn,
à ma bo fokon.
À ma gbá pètɛ gbèsi musu,
à ma zɛ gwe gíngin.
[3] À lɛ̀ dufu dàmɛnɛ ma lɛ́n
ó Luda sáabukpana pɔ́ ũ.
Gbɛ̃̀nɔ ni e dasi, vĩna ni ń kũ,
ò Dikiri náani kɛ.

[4] Arubarikaden gbɛ̃ kũ à Dikiri náani vĩ ũ,
akũsɔ̃ àdi arɛ dɔ zĩdabirinɔ kũ tãnagbagbarinɔaro.
[5] Dikiri ma Luda, n yãbonsarɛkɛnanɔn dasi,

oni fɔ̃ ò yã kũ ntɛn pɛ́awɛrɛ dɔdɔro.
Tó matɛn babannɛ, à lɛ́ vĩro,
mani fɔ̃ mà o pínkiro.

6 Ń ye sa'opɔ ke gbairo,
akũ n ma gba sã mà yã mao.
Ńdi sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ
ke durunna kútɛkɛbɔ gbɛkaro.
7 Akũ ma pì: Makũmɛ la,
ma su lákũ à kɛ̃na takadan ma yã musu nà.
8 Má ye n pɔyenyĩna kɛmɛ, ma Luda,
n doka kú ma swɛ̀ɛ gũn.

9 Mani yãzɛde baaru kpá pari kɔ̃kakaranaa gũn,
mani ma lɛ́ nakɔ̃aro, lákũ ń dɔ̃ nà Dikiri.
10 Mádi n yãzɛdekɛ utɛńnɛro,
ma n náani kũ n surabanaao yã ò.
Mádi gí n yenyĩ kũ n yãpurao oi
pari kɔ̃kakaranaa gũnlo.

11 Dikiri, ǹsun gí ma wɛ̃nda gwairo,
n yenyĩ kũ n yãpurao gɔ̃ ma dãkpã.
12 Zaakũ yã vãni kũ à likanamai lɛ́ vĩro,
ma taarinɔ dàmala, matɛn gu ero,
à dasi de ma mìkãla, swɛ̀ɛ kɛ̀magu.

13 Dikiri, ǹ sùru kɛ ǹ ma sura ba,
Dikiri, ǹ kɛ likalika ǹ mɔ́ ǹ kpámai.
14 Wé'i gbɛ̃ kũ òtɛn wɛtɛ ò ma dɛnɔ kũ,
ò ń mì pɛ́tɛ.
Gbɛ̃ kũ ò ye mà kisira enɔ kpɛ li,
ń ãn gɔ̃ sisina.
15 Gbɛ̃ kũ òdi pimɛnɛ, taarɛ, taarɛnɔ,
wé'i ń kũ ò gɔ̃ gìri.
16 Gbɛ̃ kũ òtɛni n ki wɛtɛnɔ,
ǹ tò ń pɔ kɛmma nna ò yáa dɔ.
Gbɛ̃ kũ ò ye n surabanainɔ
gɔ̃ pi Dikiri zɔ̃kɔ̃.

17 Takaside wɛ̃ndademɛ ma ũ,
ǹ laasun lɛ́ ma yãa, Dikiri.
Mɔkɔ̃mmɛ ma kpanyĩri ũ kũ ma mìsiriio,
ma Luda, ǹsun gì kɛro.

41

Gyãre aduakɛnaa
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Arubarikaden gbɛ̃ kũ àdi gbãnasaride yã da ũ,
Dikiri dì a bo warikɛnagɔrɔa.
2 Dikiri ni à dãkpã à a gba wɛ̀ndi gbɛ̀na,
ani arubarika daagu a bùsun,
ani a kpá a ibɛrɛnɔa ò ń pɔyeina kɛaro.
3 Dikiri ni zɛ kãao tó à wutɛna gyãn,

ani tó à futɛ gyã pìn aafia.

4 Ma pì: Dikiri, ma durunna kɛ̀nnɛ,
ǹ ma wɛ̃nda gwa, ń ma gba aafiaa.
5 Ma ibɛrɛnɔ tɛni ma wɛtɛ kũ gao ò pì:
Bɔrɛn ani ga de a tɔ́ sãtɛɛ?
6 Tó ò sù ma gwa, yã pãn òdi omɛnɛ,
òdi baaru vãni wɛtɛ ma yã musu,
gbasa òdi futɛ ò gɛ́ ò yã pì fã bàai.

7 Ma zãngurinɔ dì ma kpákpa kũ yã vãnio,
ń pínki òdi àlesi vãni dɔma ò pi:
8 Gagagyã mɛ́ à a lè,
ani futɛ a wutɛna bire gũn doro.
9 Bee ma gbɛ̃nna kũ ma a náani kè,
kũ odì ɔ kakara ta dokɔ̃nɔ gũn bò ma kpɛ.

10 Mɔkɔ̃n sɔ̃ Dikiri, ǹ ma wɛ̃nda gwa,
ǹ ma gba aafiaa de mà fĩna boń́nɛ.
11 Tó ma ibɛrɛnɔ dí ma yɔ̃̀gɔ̃ kɛmaro,
manigɔ̃ dɔ̃ sà kũ ma yã kàngu.
12 Ń ma kũna ma nɛ̀sɛmana yãi,
ń tò màgɔ̃ kú n arɛ gɔrɔ sĩnda pínki.

13 Arubarikade Dikiri, Isarailanɔ Luda
zaa káaku ari gɔrɔ sĩnda pínki!
Aami! Aami!

TAKADA PLADE

Zabura 42-72

42

Zĩ̀zɔ ɔ́ɔdɔnaa
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 Lákũ zɔ̃ dì swa sarɛ ni dɛ nà,
lɛn n ni dì ma dɛ lɛ, Luda.
2 Ma nini tɛn Luda ni dɛ, Luda Wɛ̃̀ndide pìi.
Bɔrɛn mani le mà gɛ́ daalɛɛ?
3 Wɛ́tɛ̃ mɛ́ à gɔ̃̀ ma pɔ́ble ũ
fãnantɛ̃ kũ gwãanio,
òdigɔ̃ pimɛnɛ gɔrɔ sĩnda pínki:
N Luda kú mɑ́a?
4 Ma nɛ̀sɛɛ wɛ̃̀nnɛ, akũ yã díkĩnanɔ dɔ̀magu,
lákũ madì gɛ́ pari gũn nà ari Luda ɔnn,
gbɛ̃nɔ dìgɔ̃ tétɛ ma kpɛ kũ ayuwiio,
dikpɛkɛrinɔ dì dodomai kũ sáabukpanaao.

5 Bɔ́yãin ma nɛ̀sɛɛ yàkaa?
À kɛ̀ dera ma laakarii fùtɛɛ?
Séde màgɔ̃ wɛ́ dɔ Ludai,
zaakũ mani ɛra màgɔ̃ à sáabu kpá,
ma Surabari, ma Luda.

6 Ma nɛ̀sɛɛ yàka, akũ n yã dɔ̀magu
zaa Miza kpigɛrɛɛi ari Yoda mìia,

zaa ɛmɔ kpinɔ musu.
7 Ndì tó ísɔ̃kɛna kĩni gɔ̃ dɔ,
í lòkotonɔ tɛn lé zukɔ̃i.
N tò í tɛn damala,
a sɔ̃ tɛn tá kũmao.

8 Dikiri dì yenyĩ mɔmɛnɛ fãnantɛ̃,
a lɛ̀ɛ dìgɔ̃ dɔ ma lén gwãani,
matɛn wɛ́ kɛ Luda kũ à de ma wɛ̀ndi ũa.

9 Madì pi Luda ma gbɛ̀sinɛ:
Bɔ́yãin ma yã sɛ̀nguu?
À kɛ̀ dera n tò màgɔ̃ tɛ́ kũ pɔsirao
ma ibɛrɛ wɛ́tãmmana yãii?
10 Ma waridɔmmarinɔ dì ma sɔ̃sɔ̃,
akũ ma wánɔ dìgɔ̃ wí,
òdigɔ̃ pimɛnɛ gɔrɔ sĩnda pínki:
N Luda kú máa?

11 Bɔ́yãin ma nɛ̀sɛɛ yàkaa?
À kɛ̀ dera ma laakarii fùtɛɛ?
Séde màgɔ̃ wɛ́ dɔ Ludai,
zaakũ mani ɛra màgɔ̃ a sáabu kpá,
ma Surabari, ma Luda.

43

1 Ǹ ma yã nna kpáma Luda,
ǹ zɛ kũmao buri ludadɔ̃risarinɔ yã musu,
ǹ ma bo gbɛ̃ vãni manafikidenɔ ɔĩ.
2 Luda, mɔkɔ̃mmɛ ma utɛki ũ,
bɔ́yãin n gimaii?
À kɛ̀ dera n tò ma gɔ̃ tɛ́ kũ pɔsirao
ma ibɛrɛ wɛ́tãmmana yãii?
3 Ǹ n gupura kũ n yãpurao zĩma,
à domɛnɛ arɛ n kpi musu,
à gɛ́ kũmao ari n kúkia gwe.
4 Gbasa mà gɛ́ n gbagbakia Luda,
ma pɔ ni kɛmma nna, Luda ma pɔnna,
mani n tɔ́ kpá kũ mɔrɔɔo,
Luda ma Luda.

5 Bɔ́yãin ma nɛ̀sɛɛ yàkaa?
À kɛ̀ dera ma laakarii fùtɛɛ?
Manigɔ̃ wɛ́ dɔ Ludai,
zaakũ mani ɛra màgɔ̃ a sáabu kpá,
ma Surabari, ma Luda.

44

*Isarailan*ɔ faaba wɛ́kɛnaa
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 Luda, yã kũ n kɛ̀ zaa gìkɛna ó dizinɔ gɔrɔa,
ò òwɛ̃rɛ ó sã mà.
2 N ɔ sɔ̃̀ burinɔi n wari dɔ̀ḿma,
n ó dizinɔ kàtɛ ń gbèn,

n ń kara ò dàgula.
3 Adi kɛ ń fɛ̃nɛda mɛ́ à ń ká bùsu díaro,
ń gà̀sã gbãnan ò zì̀i blèoro.
N zĩda gà̀sã gbãna mɛ́ à tò,
n arɛ dɔ̀ḿma kũ ń yeńyĩ yãi.

4 Mɔkɔ̃mmɛ ma Kína ũ ma Luda,
ndì tó Yakubu burinɔ zì̀ ble.
5 N gãin odì ɔ sɔ̃ ó ibɛrɛnɔi,
kũ n tɔ́on odì gbá pɛ́tɛpɛtɛ ó zãngurinɔa.
6 Adi kɛ ma sá náanikɛnanlo,
adi kɛ ma fɛ̃nɛda mɛ́ àdi ma boro.
7 Zaakũ mɔkɔ̃n mɛ́ ndì ó sí ó ibɛrɛnɔa,
ndì wɛ́'i da ó zãngurinɔa.
8 Luda, odìgɔ̃ n sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki,
odìgɔ̃ n tɔ́ kpá lakanaa sari.

9 Bee kũ abireo n giwái n tò wɛ́'i ó kũ,
ndì bo kũ ó zì̀karinɔ doro.
10 N tò o boru kpɛ ó ibɛrɛnɔnɛ,
n tò ó zãngurinɔ ó pɔ́nɔ nàkɔ̃a.
11 N ń gbá zɛ́ ò ó dɛdɛ lán sãnɔ bà,
n ó fãkɔ̃a burinɔ tɛ́.
12 N n gbɛ̃nɔ yìa araga,
ńdi àre le a gũnlo.

13 N tò ó gbɛ̃dakenɔ ó sɔ̃sɔ̃,
gbɛ̃ kũ ò kú ó sarɛnɔ ó lalandii kɛ̀.
14 N tò o gɔ̃ baaru pɔ́ ũ burinɔnɛ,
gbɛ̃nɔ dì ń mì yĩgãwɛrɛ.
15 Madìgɔ̃ kú kũ wɛ́'io gɔrɔ sĩnda pínki,
ma gasuu gɔ̀̃ kpá ma wɛ́i
16 ma lalandikɛrinɔ kũ ma sɔ̀̃sɔ̃rinɔ yãi
kũ ma ibɛrɛ kũ ò ye ò fĩna bomanɔ yão.

17 Abirekũ ó lé pínki,
bee kũ n yã dí sãóguro,
ódi n bàka kunna kũoo yã gbororo.
18 Ó laasun dí kɛ̃mmaro,
ódi kɛ̃ n zɛ́aro.
19 N ó kɛ́ dúgudugu,
n ó bùsu kɛ̀ gbɛ̃gbonnɔ kureki ũ,
n gusira níkiniki dàóla.

20 Tó ó Dikiri tɔ́ sà̀ógu yã,
ke tó ó wɛ́ dɔ̀ buri zì̀tɔnɔ tãnanɔi,
21 Luda ni gí ei yá?
Zaakũ àkũ mɛ́ à ó nɛ̀sɛgũnyãnɔ dɔ̃ pínki.
22 N yãi ó kú ga lɛ́i zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi,
òdi ó ditɛ lán sã kũ oni ń kùtu kpánɔ bà.

23 Ǹ vu Dikiri! À kɛ̀ dera ntɛn i oo?
Ǹ futɛ! Ǹsun gíwái gɔrɔ sĩnda pínkiro.

[24] À kɛ̀ dera n kɔ̀kɔtɔɔ dɔ̀wɛrɛɛ?
Ó wɛ̃ndakɛ kũ ó wɛ́tãmmanaao sɑ̀ngun yá?

[25] O gɔ̃ yĩna lukutɛ̃n,
o gɔ̃ wutɛna zĩtɛ.
[26] Ǹ futɛ ɲ̀ kpáwái,
ɲ̀ mɔ́ ɲ̀ ó bo n yenyĩ yãi.

45

*Kína n*ɔsɛna lɛ̀ɛ
Yenyĩ lɛ̀ kũ Kora burinɔ dà.
[1] Yã nna tɛn pípi ma swɛ̃̀ɛ gũn,
lákũ matɛn lɛ̀ díkĩna da kínanɛ nà.
Ma lɛ́ nna lán takadakɛ̃ri mana takadakɛ̃bɔɔ bà.

[2] N manakɛ de gbɛ̃ sĩnda pínkila,
n lɛ́gbɛɛ dìgɔ̃ nna,
arubarika kũ Luda dàngu lakana vĩro.
[3] Mɔkɔ̃n zĩ̀kari pãsĩ, ɲ̀ n fɛ̃nɛda sɛ́
ɲ̀ loko n kíkɛgakuri sèeda ũ.
[4] Ǹ di sɔ̃a ɲ̀ gɛ́ zĩ̀ ble n gakurikɛ gũn
yãpura kũ nèsɛdoo kũ yãzɛdeo yãi,
ɲ̀ yã náasidenɔ kɛ kũ n ɔpla gbãnao.
[5] Kí, n kànɔ lɛ́ sɔ̃ntɛ,
àdi gɛ̃ à n ibɛrɛnɔ swɛ̃̀ zɔ̃,
burinɔ dì lɛ́tɛ n gbá sarɛ.
[6] Luda, ĩnigɔ̃ vutɛna kpatan gɔrɔ sĩnda pínki,
ĩnigɔ̃ n kíkɛgo kũna yãzɛde ũ.
[7] Ń ye yãmanakɛnaai, n zã a yãvãnikɛnagu.
À yã mɛ́ à tò Luda, n Luda, n ka kín,
à pɔnna pìsimma de n gbɛ̃nɔla.
[8] Lí'ɔ gbĩ nnanna pìsi n pɔ́kasanɔa,
mɔrɔ'ũ dì n pɔ kɛ nna
n kpɛ́ kũ ò kɛ̀kɛ kũ wisa sakaao gũn.
[9] Kína nɛ́nɔgbɛ̃nɔn kú n nɔ yenyĩdenɔ tɛ́,
n nɔ dufu kú n ɔplai,
à Ofi bùsu wurapɔnɔ dana.

[10] Nɛ́nɔkpare, ɲ̀ sã kpá ɲ̀ ma!
N de bɛ kũ n gbɛ̃nɔ yã sún donnɛ arɛro.
[11] N nɔmanakɛ tɛn kína mɛ̀ɛ luka,
ɲ̀ mì natɛnɛ, zaakũ n dikirimɛ a ũ.
[12] Tayadenɔ ni su ò gba dannɛ,
aruzɛkɛdenɔ ni n wɛ́ wɛtɛ.
[13] Kína nɛ́nɔkpare vutɛna kpɛ́nɛ gũn kũ gakurio,
ò ɔzĩ kɛ̀ a pɔ́kasanɔa kũ wura bàao.
[14] Òtɛn su kãao kínanɛ
kũ a pɔ́kasa wãnzãndenɔo dana.
Nɛ́nɔkpare zɛnnɛrinɔ tɛ́i,
òtɛn su kãao a kĩnaa.
[15] Òtɛn gɛ̃ kũńwo kínabɛa,
òtɛn pɔnna kɛ kũ ayuwiikɛnaao.

[16] N nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ni gɔ̃ n denɔ gɛ̃nɛ ũ,

ĩni ń ditɛditɛ kínanɔ ũ andunia gũn pínki.
17 Mani tó n tɔ́ gɔ̃ dɔ gbɛ̃nɔgu lakanaa sari,
burinɔ nigɔ̃ n sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki.

46

Luda kú kũoo
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 Ludan ó utɛki ũ kũ ó gbãnao,
àdigɔ̃ kpáwái gɔrɔ sĩnda pínki ó warikɛnaa gũn.
2-3 A yã mɛ́ à tò bee tó andunia yàka
akũsɔ̃ kpinɔ lɛ̀tɛ ò sì ísiran,
bee tó í pì kĩni kà à fùtaa bò
akũsɔ̃ kpinɔ dège kũ kĩnio,
swɛ̃̀ ni kɛ̃óguro.

4 Swa ke kun kũ a í dì su kũ pɔnnao Luda wɛ̃tɛ gũn,
Luda Musude kúki kũ à kú adonaa pìi.
5 Luda kú wɛ̃tɛ pìi gũn, ani gɔ̃ bɛzĩ ũro,
Luda ni kpái gudɔo.
6 Burinɔ tɛn wiki lɛ́, kpatanɔ tɛn yĩgã,
Luda pù̀tã, akũ andunia yɔ̀.

7 Dikiri Zì̀karide kú kũoo,
Yakubu Ludan ó utɛki ũ.

8 À mɔ́ à Dikiri yãkɛnanɔ gwa,
lákũ à yã yìa anduniaa nà.
9 Àkũ mɛ́ àdi zì̀i mì dɛ ari andunia lɛ́n,
àdi sánɔ ɛ́'ɛ àdi sárinɔ dúgu zɔ̃,
àdi tɛ́ sɔ̃ sɛ̃gbakonɔa.
10 À zɛ tɛɛnɛ àgɔ̃ dɔ̃ kũ makũmɛ Luda ũ.
Burinɔ ni ma tɔ́ sɛ́ lei,
oni ma tɔ́ kpá andunia gũn pínki.

11 Dikiri Zì̀karide kú kũoo,
Yakubu Ludan ó utɛki ũ.

47

Ludamɛ andunia pínki kína ũ
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 Buri sĩnda pínki, à ɔkpa lɛ́,
à pɔnna wiki lɛ́ Ludanɛ kũ ayuwiio.
2 Zaakũ Dikiri Musude naasi vĩ,
andunia pínki Kína zɔ̃kɔ̃ɔmɛ a ũ.
3 À tò o zì̀i blè burinɔa,
à tò o gèsɛɛ pètɛ gbɛ̃nɔa.
4 À ó zĩtɛ bakaa kpàwá,
a yenyĩde Yakubu burinɔ ĩadãbɔ ũ.

5 Luda fùtɛ, òtɛn ayuwii kɛ,
Dikiri zɛna, òtɛn kuru pɛ́.
6 À lè sí Ludanɛ, à lè sínɛ,
à lè sí ó Kínanɛ, à lè sínɛ.

7 Zaakũ andunia pínki Kínamɛ a ũ,
à lɛ̀ sínɛ kũ dɔ̃naao.
8 Luda tɛn kí ble burinɔa,
à vutɛna a kpata kũ à kú adonaaa.
9 Burinɔ kpatablerinɔ tɛn kɔ̃ kakara
gbɛ̃ kũ ò de Ibrahĩ Luda gbɛ̃nɔ ũ,
zaakũ andunia kínanɔ bi Luda pɔ́mɛ.
À deńla ń pínki.

48

*Zai*ɔ̃ bi Luda wɛ̃tɛmɛ
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 Dikiri zɔ̃kɔ̃, à kà ò a sáabu kpá manamana
ó Luda wɛ̃tɛ gũn a kpi kũ à kú adonaa musu.
2 Zaiɔ̃ gbɛ̀ katɛna mana,
à de andunia gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ pɔnna ũ.
Kína zɔ̃kɔ̃ wɛ̃tɛ pì kú kpi gugbãnduru kpa.
3 Luda kú a gudãkpãkinɔ gũn,
à tò ò a dɔ̃ aafialeki ũ.

4 Kũ kínanɔ lédokɔ̃nɔ kɛ̀
de ò su ò létɛa lɛɛlɛ,
5 kũ ò wɛ̃tɛ pìi è lɛ, akũ à bò ń sarɛ,
vĩna ń kũ, akũ ò bàa lɛ̀.
6 Ò gɔ̃̀ kũ lukanaao
lán nɔgbɛ̃ nɔ̀wãwãkɛrii bà.
7 N ń ké dúgudugu
lákũ ifãboki ĩa dì lagatarinɔ gó'itɛnɔ kakatɛ nà.

8 Yã kũ o màan ó wɛ́ è
Dikiri Zìkaride ó Luda wɛ̃tɛ gũn.
Luda wɛ̃tɛ pìi kàtɛ àgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.

9 Luda, ó kú n kpɛ́ ɔnn,
ótɛn laasun lɛ́ n yenyĩkɛnaaa.
10 Luda, lákũ n tɔ́ dàgula ari andunia lén nà,
lɛn n sáabukpanaa dàgula lɛ dɔ.
Ndì yã gɔ̃gɔ̃ n gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a.
11 Zaiɔ̃ kpidenɔ tɛn pɔnna kɛ,
Yudanɔ bùsu wɛ̃tɛdenɔ pɔ kɛ̀ nna,
yãkpatɛ kũ n kɛ̀nɔ yãi.

12 À dɔdɔkɔ̃a à lika Zaiɔ̃i,
à a bĩni dãkpãki lei dasinɔ naro.
13 À a bĩninɔ tàasi ká kũ a zɛki gbãnanɔ
de à le à baba ziadenɔnɛ.
14 Zaakũ Luda dímɛ ó Luda ũ gɔrɔ sĩnda pínki,
àdi dowɛrɛ arɛ ari ò gɛ́ gao.

49

*Aruzɛ*kɛ náanikɛna bi yɔ̃nkɔyãmɛ
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 Buri sĩnda pínki, à yã díkĩna ma,
andunia pínki, à sã kpá,

2 kínanɔ kũ talakanɔ,
aruzɛkɛdenɔ kũ takasidenɔ á pínki.
3 Õndõyã kú ma lɛ́n,
dõna kú ma swɛ̀̃n.
4 Mani sã dɔ yáasi yãi
mà a bɔkɔtɛ kɛ kũ mɔrɔlɛnaao.

5 Mani vĩna kɛ yã pãsĩ gɔrɔnɛro,
bee tó ma zãngurinɔ likanamai.
6 Ò ń aruzɛkɛ náani vĩ,
òdi ń ɔgɔda ĩa dã.
7 Gbɛ̃ke ni fõ à gí a gbɛ̃dakenɛ ga kũ ani gairo,
ani le à pɔ́ke kpá Ludaa à a wɛ̀̃ndi booro.
8 Zaakũ gbɛ̃ wɛ̀̃ndi bona zĩ'ũ,
aruzɛkɛ ni fõ à bo zikiro.
9 Ani fõ à tó àgõ kun gɔrɔ sĩnda pínkiro,
ani fõ à gínɛ àsun wɛ́ kɛ pla kũ gyãwãnworo.

10 Zaakũ ò dõ kũ bee õndõrinɔ dì ga,
mìsaridenɔ kũ yõnkɔnɔ dì mì dɛ lɛ se,
òdi ń aruzɛkɛ tó gbɛ̃ pãndenɔnɛ.
11 Bee kũ ò ń tɔ́nɔ kpà bùsunɔnɛ yã,
ń mira nigõ de ń bɛ ũmɛ gɔrɔ sĩnda pínki,
anigõ ń kúki ũ ari ń buria.

12 Bisãsiri kũ a bɛ̀ɛrɛkɛo
dìgõ kun gɔrɔ sĩnda pínkiro,
ani kakatɛ lán nɔ̀bɔnɔ bàmɛ.
13 Mìsaridenɔ lakanaan gwe,
lɛmɛ à de lɛ dɔ kũ gbɛ̃ kũ ò té ń ágbainɔ.
14 Oni si gyãwãnn lán sãnɔ bà,
ga mɛ́ anigõ de ń dà̀ri ũ,
gbɛ̃ mananɔ ni kí bleḿma gudɔo.
Ń mɛ̀nɔ ni yagi kũ miran,
gyãwãn mɛ́ anigõ de ń bɛ ũ.
15 Ama Luda ni ma wɛ̀̃ndi sí gyãwãnnwa
à gbãnakɛ kpámai.

16 Tó gbɛ̃ tɛn gõ aruzɛkɛde ũ
akũsõ a bɛ tɔ́ tɛn bo nna,
ǹsun tó à kɛnnɛ yãke ũro,
17 zaakũ ani le à pɔ́ke sɛ́ à táo a gagɔrɔro,
a aruzɛkɛnɔ ni bo tɛ́iro.
18 Bee tó à a zĩda dɔ̀̃ arubarikade ũ a wɛ̀̃ndi gɔrɔ
akũsõ ò a sáabu kpà a nnamana yãi,
19 ani ká a dizinɔlamɛ,
ani wɛ́ kɛ pla kũ gupurao ziki doro.

20 Bisãsiri kũ a bɛ̀ɛrɛkɛo,
tó a wɛ́ dí kɛ̃ro,
ani gɛ̃tɛ lán nɔ̀bɔnɔ bàmɛ.

50

Donyĩkɛna yãpura
Asafa lɛ̀ɛ.
[1] Dikiri Luda Gbãnasĩndapinkide tɛn yã o,
àtɛn lɛ́ zu andunia gbɛ̃nɔi
zaa ifãboki kpa ari a lɛ́tɛ kpa.
[2] Luda gakuri tɛn bi Zaiɔ̃,
wɛ̃tɛ kũ a manakɛ papana.
[3] Ó Luda tɛn su, anigɔ̃ yĩtɛnaro.
Tɛ́ kũ àdi ń ble kú a arɛ,
zàga'ĩa pãsĩ likai.
[4] Àtɛn musudenɔ sísi kũ zĩtɛdenɔo
de à le à yãkpatɛ kɛ kũ a gbɛ̃nɔ.
[5] À pì: À ma yãmarinɔ kakaramɛnɛ,
gbɛ̃ kũ ma bàka kú kũńwo sa'onaa gãinɔ.
[6] Ludamɛ yãkpatɛkɛri ũ,
musudenɔ dì a yãkɛna a zɛ́a kpàkpa kɛ.

[7] À ma, ma gbɛ̃nɔ, má yã vĩ mà oárɛ,
Isarailanɔ, mani á dà bobo,
makũmɛ Luda á Luda ũ.
[8] Matɛn zuka káái á sa'ona yãiro,
ke sa'opɔ kũ adìgɔ̃ ká tén à tɛ́ kũ.
[9] Má zùsa kũ à kú á kpàsan ni vĩro,
kesɔ̃ blè kũ à kú á karaa gũn,
[10] zaakũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ bi ma pɔ́nɔmɛ
kũ pɔ́kãde kpàsa kũ ò kú sì̀sĩ dasinɔ musuo.
[11] Má kpi musu bãnɔ dɔ̃ pínki,
sɛ̃̀ntɛ pɔ́ ketenɔ kun ma pɔ́ ũmɛ.
[12] Tó nà tɛni ma dɛ, mani oárɛro,
zaakũ makũmɛ má andunia vĩ
kũ pɔ́ kũ ò kunnɔ pínki.
[13] Madì zùsa nɔ̀bɔ són yá?
Madì blèkofĩnii aru min yá?
[14] À sa oma kɛnnakũkɔ̃o pɔ́ ũ,
à lɛ́ kũ a gbɛ̀ makũ Luda Musudea fĩna bo.
[15] À ma sísi warikɛgɔrɔa,
mani á bo, áni bɛ̀ɛrɛ límɛnɛ.

[16] Akũ Luda pì yãvãnikɛrinɔnɛ:
À kɛ̀ dera átɛni ma yãditɛnanɔ dɔdɔɔ?
Bɔ́yãi ma bàka kunna kũńwo yã da á lɛ́nn?
[17] Á ye ma yãdannɛnaairo,
a ma yãnɔ kpà kpɛ.
[18] Tó a kpãni è, adì a kɛ á gbɛ̃nna ũmɛ,
á bàkaa dìgɔ̃ kú kũ zinakɛrinɔ.
[19] Á lɛ́gbɛɛ vãni,
adì lɛ́nna kɛńnɛ.
[20] Adìgɔ̃ á gbɛ̃ndo pi,
adì á da nɛ́ ɛ́kɛ bo.
[21] A yã birenɔ kɛ̀, akũ má yĩtɛna.
Átɛn da má de lán á bàmɛ,

ama mani kpãkẽái mà á dà bobo.

22 Ákɔ̃nɔ kũ ma yã sɑ̀ɑ̀gunɔ, à yã pì ma.
Tó lɛn sɔ̃ro, mani á kɛ yákiyaki,
gbẽke ni fɔ̃ à á símaro.
23 Gbẽ kũ à kɛnnakũkɔ̃o sa òma zɔ̃kɔ̃kɛ dɔ̃̀mɛnɛ,
àtɛni ma gba zɛ́ mà mɔárɛ
lákũ madì gbẽnɔ sura ba nà.

51

Sùrukpana Ludaa

Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ annabi Natã gɛ̀ɛ a kĩnaa a zinakɛna kũ Basɛbao gbɛra
1 Luda, ǹ ma wɛ̃nda gwa n yenyĩ gũn,
ǹ ma taarinɔ gogo n mana zɔ̃kɔ̃ yãi.
2 Ǹ ma durunna kɛ̃ma mà gɔ̃ swáswa,
ǹ ma durunna kɛ̃ma míɔmiɔ.

3 Má a taarinɔ dɔ̃ sà,
ma durunna dìgɔ̃ sãmaguro.
4 Mɔkɔ̃mmɛ ma durunna kɛ̀nnɛ,
ma yã kũ ń yeiro kɛ̀.
Tó n yã ò, n yã nigɔ̃ zɛ́ vĩ,
tó n yãkpatɛ kɛ̀ kũmao, n yã nigɔ̃ nna.
5 Zaa ma da nɛ̀sɛn má vãni,
má durunna vĩ zaa ma ina gɔrɔmɛ.
6 Nɛ̀sɛmana mɛ́ àdi kángu,
ǹ ɔ̃ndɔ̃ damɛnɛ ma swɛ̃̀ɛ gũn.

7 Ǹ ma zú o kũ sakoo mà pu swáswa,
ǹ ma nɛ̀sɛ pípimɛnɛ mà gɔ̃ púu táitai.
8 Ǹ tó mà pɔnna kɛ kũ yáadɔnaao,
ǹ tó ma wá kũ n bùsanɔ were.
9 Ǹsun ma durunnanɔ yã daro,
ǹ ma yã vãninɔ bo ǹ zukũna pínki.

10 Luda, ǹ nɛ̀sɛpura damɛnɛ,
ǹ ɛra ǹ tó ma laakari gɔ̃ kpatɛna.
11 Ǹsun ma zukũnaro,
ǹsun n Nini símaro.
12 Ǹ ɛra ǹ tó ma pɔ kɛ nna
kũ n ma sura bà yãi.
Ǹ ma nini gba màgɔ̃ n yã ma,
13 gbasa mà n yã dada yãvãnikɛrinɔnɛ,
durunnakɛrinɔ ni ɛra ò arɛ dɔmma.

14 Ǹ ma bo gbɛ̃dɛna yãn,
Luda, Luda ma surabarii,
mani lɛ̀ sí n yãkɛna a zɛ́a musu.
15 Dikiri, ǹ ma gba lɛ́
mà n sáabu kpá.
16 Sa'onaa dì kɛnnɛ nnaro,
tó lɛnlo de ma ò.
Sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũ dì kánguro.
17 Sa kũ matɛn ommamɛ ma nɛ̀sɛyĩda ũ,

ndì wɛ̃ndade sùrude gya boro.

[18] Luda, ǹ arubarika da Zaiɔ̃gu
n pɔyeina mana gũn,
ǹ Yurusalɛmu bĩni gba gbãna,
[19] gbasa sa'ona a zɛ́a ni kángu
kũ sa'opɔ kũ òdi ká tɛ́n à tɛ́ kũo,
oni sa o kũ zùsanɛnɔ n gbagbakia.

52

Aruzɛkɛde ĩadãnaa
Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ à gɛ̀ɛ Aimɛlɛki bɛa, akũ Ɛdɔmu gbɛ̃ Doɛgi gɛ̀ɛ à ò Solunɛɛ
[1] Gɔ̃sa gbãna, Luda gbɛ̃kɛ kun gɔrɔ sĩnda pínki,
à kɛ̀ dera ntɛn ĩa dã kũ yã vãnioo?
[2] Ndìgɔ̃ léfɔtɔ kɛ kũ gbɛ̃nɔ gɔrɔ sĩnda pínki,
n lɛ́ nna lán gɛ̃ mìbobɔɔ bà,
ndì gbɛ̃nɔ gbákĩ zɔ̃o.
[3] Ń ye yã vãnii de a manala,
ɛ́kɛtonaa dì kɛnnɛ nna de yãpurala.
[4] Ń ye gbɛ̃kakatɛna yãi,
manafikiyã mɛ́ à da n lɛ́n.

[5] Luda ni n gbãna kɔ̀ ɛ́ ari gɔrɔ sĩnda pínki,
ani n kũ à bo kũnwo n kpɛ́n,
ani n bo gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ tɛ́.
[6] Tó gbɛ̃ mananɔ è, vĩna ni ń kũ,
oni n lalandi kɛ ò pi:
[7] Gbɛ̃ kũ adi Luda kɛ a utɛki ũron dí!
À náani kpà a aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ɔa,
à gɔ̃̀ gbãnade ũ gbɛ̃kakatɛnaa gũn.

[8] Má de lán kù lásirade kũ à kú Luda ɔnn bà,
manigɔ̃ zɛ kũ Luda yenyĩo gɔrɔ sĩnda pínkimɛ.
[9] Manigɔ̃ n sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki
yã kũ n kɛ̀ yãi,
mani n tɔ́ sɛ́ lei n yãmarinɔ wára,
kũ ń mana yãi.

53

Yɔ̃nkɔ yã'onaa
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Yɔ̃nkɔ dì pi a swɛ̃̀n Luda kunlo.
Gbɛ̃nɔ yàka, ń yãkɛnaa vãni,
yãmanakɛri ke kú ń tɛ́ro.

[2] Zaa musu Luda dì bisãsirinɔ tàasi ká
à gwa tó gbɛ̃ke ɔ̃ndɔ̃ kà à a kĩnaa wɛtɛ.
[3] Ò sɔ̃̀tɛ ń pínki ò gɔ̃̀ dɔ̀rɔɔ sari mícmiɔ,
yãmanakɛri ke kú ń tɛ́ro, bee mèn do.

[4] Yãvãnikɛrinɔɔ dɔ̃na vĩroo?
Òdi ma gbɛ̃nɔ mɔ́mɔ lán ú bà,
òdi Luda sísiro.

[5]Gwen vĩna ń kũn manamana,
vĩnapɔnɔn kú gwe sɔ̃ro.
Luda tò gbɛ̃ kũ ò lètɛáwanɔ gɔ̀ katɛna gènɔ ũ,
a wé'i dàḿma kũ Luda gìńyĩ yãi.

[6]Luda, ǹ bo Zaiɔ̃ ǹ mɔ́ ǹ Isarailanɔ sura ba!
Tó Luda èra à sù kũ a gbɛ̃nɔ ń gwena zĩn,
Yakubu burinɔ ni pɔnna kɛ,
Isarailanɔ ni yáa dɔ.

54

Gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́ tãa aduakɛnaa
Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ Zifidenɔ gèɛ ò pì Solunɛ, Dauda utɛna ń bùsun.
[1]Luda, ǹ ma sura ba n tɔ́ yãi,
ǹ yã símɛnɛ kũ n gbãnao.
[2]Luda, ǹ ma aduakɛna ma,
ǹ sã kpá ma yã'onaai.

[3]Zaakũ buri pãndenɔ fùtɛmai,
gbɛ̃ pãsĩnɔ tɛni ma wɛ ò ma dɛ,
òdi Luda yã daro.
[4]Ludamɛ ma kpanyĩri ũ,
Dikiri mɛ́ à ma kũna.

[5]Ǹ ma zãngurinɔ vãni ɛraḿma,
ǹ ń dúgu zɔ̃ n náani yãi.

[6]Mani sa omma kũ ma pɔyeinaao,
mani n tɔ́ bo Dikiri, zaakũ ń mana.
[7]À ma bo ma warinɔ gũn pínki,
à tò ma yɔ̀gɔ̃ kè ma ibɛrɛnɔa.

55

*Aduak*ɛna kunna wɛ́tãmmanaa gũn
Dauda lèɛ. Òdi sí kũ guruminɔmɛ.
[1]Luda, ǹ ma aduakɛna ma,
ǹsun lá kú ma yãlaro.
[2]Ǹ sã wɛ̃ ma yãi ǹ wema,
ma laasun ma likara ma gɔ̃ bídi gũn,
[3]ma ibɛrɛnɔ yã'ona yãi
kũ gbɛ̃ vãninɔ wɛ́birimanaao,
zaakũ òtɛn wari dɔmamɛ,
ò ma kũna kũ pɔfɛ̃o.

[4]Swɛ̀ɛ kɛ̀magu,
ga vĩna gɛ̀magu.
[5]Vĩna ma kũ, matɛn lukaluka,
ma nini vùra.
[6]Tó má dèmbɛrɛ vĩ lán potɛ̃nɛ bà,
de mani vura mà gɛ́ kámma bo,
[7]mani bàa lɛ́ mà gɛ́ zɔ̀zã,
mani gɛ́ mà vutɛ gbárannan.
[8]Mani wã mà gɛ́ mà utɛki wɛtɛ,

de zàga'ĩa gbãna sún ma lero yãi.

9 Ǹ ń yã gboro, Dikiri, ǹ ń yã yãkatɛńnɛ,
zaakũ ma è zuka kũ fìtiio kú wẽtɛ gũn.
10 Òdi kpátɛ kɛ bĩni musu fãnantẽ kũ gwãanio,
yã vãni kũ yã gbãnao di wẽtɛ gũn.
11 Gbẽdɛdɛyã mé à wẽtɛ pìi pà,
gbãnamɔnnɛna kũ manafikio dì kẽ a batunlo.

12 Tó ma ibɛrɛ mɛ́ àtɛni ma sɔ̃sɔ̃ yã, mani mɛna,
tó ma zãnguri mɛ́ à fùtɛmai, mani utɛnɛ.
13 Ama mɔkɔ̃n, mɔkɔ̃n kũ ó sára lɛ́lɛ,
ma gbẽndo, ma gbẽnna!
14 Odì fàai bo kũ kɔ̃o yã nnanna,
odìgɔ̃ tɛ́kɔ̃i pari tɛ́ Luda ɔnn.

15 Ga ni zãmba kɛ ma ibɛrɛnɔnɛ,
ò si gyãwãn ń gbãnagɔrɔ,
zaakũ vãni vutɛki è ń gũn.

16 Makũ sɔ̃, madì Luda sísi,
akũ Dikiri dì ma sura ba.
17 Kɔnkɔ, fãnantẽ kũ ɔkɔsio
madìgɔ̃ ma yã'ũmmananɔ bɔtɛnɛ kũ ndanaao,
akũ àdi ma yã ma.
18 Bee kũ ma ibɛrɛnɔn dasi,
àdi ma sí à ma bo fìtin aafia.
19 Luda dìgɔ̃ vutɛna kpatan gɔrɔ sĩnda pínki,
ani ma yã ma, ani wé'i daḿma,
zaakũ òdi ń dà litɛro, ò Luda vĩna vĩro.

20 Ma gbẽ pìi fìti kɛ̀ kũ a gbẽnɔo,
à bò lɛ́dokɔ̃nɔ kũ ò kɛ̀ kũ kɔ̃o kpɛ.
21 Àdi yã nna o lán zɔ́ bà,
ama fìti laasun kú a swɛ̃̀n.
Àdi lɛ́nna kɛńnɛ páipai,
ama yáadɔmma bà da a bɔ̀kɔmmɛ.

22 Ǹ n yã'ũmmananɔ tó Dikirinɛ,
anigɔ̃ n kũna,
àdi tó gbẽ mana fu zikiro.
23 Gbẽdɛri náanisaridenɔ ni ń gɔrɔ dagura lero,
Luda, ĩni tó ò si gyãwãn tɔ̃̀nɔwɛɛn.

Makũ sɔ̃, manigɔ̃ n náani vĩ.

56

Zĩdakpana Ludaa

Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ Filisitininɔ a kṹ zaa Gata.
1 Ǹ ma wẽnda gwa Luda, òtɛn pɛ́ma,
òdigɔ̃ zĩ̀ ká kũmao ògɔ̃ wɛ́ tãma gɔrɔ sĩnda pínki.
2 Ma kpàkparinɔ dìgɔ̃ pɛ́ma gɔrɔ sĩnda pínki,
ń karambaani yãin òtɛn zĩ̀ ká kũmao.

3 Tó vĩna tɛni ma kũ, mani n náani kɛ.
4 Mani Luda tɔ́ kpá yã̃ kũ à ò yãi,
má Luda náani vĩ, mani vĩna kɛro.
Bɔ́n bisãsiri ni fɔ̃ à kɛmɛnɛɛ?

5 Òdigɔ̃ ma yã̃ litɛ kpɛdangara gɔrɔ sĩnda pínki,
òdigɔ̃ ma kpákpa kũ yã̃ vãnio.
6 Òdi kɔ̃ kakaramai ò natɛmɛnɛ,
òdi ma kpákpa ògɔ̃ ye ò ma dɛ.

7 Luda, ǹsun tó ń gbɛ̃ke boro,
ǹ burinɔ nɛ kũ pɔfɛ̃o.
8 Ǹ ma warikɛna yã̃ da,
ǹ ma wɛ́tɛ̃kɔtɛna ká n tùruu gũn.
À kú n takada gũnloo?

9 Tó ma lɛ́ zù Ludai,
ma ibɛrɛnɔ ni boru kũ kpɛo,
manigɔ̃ dɔ̃ kũ à yã̃ sìmɛnɛ.
10 Mani Luda tɔ́ kpá yã̃ kũ à ò yãi,
ee, mani Dikiri tɔ́ kpá yã̃ pì ona yãi.
11 Má Luda náani vĩ, mani vĩna kɛro.
Bɔ́n bisãsiri ni fɔ̃ à kɛmɛnɛɛ?

12 Luda, mani lɛ́ kũ ma gbɛ̀̀nnɛnɔ fĩna bo,
mani kɛnnakũkɔ̃o sa omma.
13 Zaakũ n ma si ga lɛ́i,
ńdi tó ma gɛ̀̀ɛ sìro,
de màgɔ̃ kure kũnwo
gupura kũ àdi wɛ̀̀ndi kpáḿma gũn.

57

*Wikilɛ*na Luda Musudei
Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ à bàa lɛ̀ Solunɛ à ùtɛ gbɛ̀wɛɛn.
1 Ǹ ma wɛ̃nda gwa Luda, ǹ ma wɛ̃nda gwa,
zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ma nanyĩ.
Ǹ ma sɔtɔ n orun ari ma bo ga lɛ́i.

2 Matɛn wiki lɛ́ Luda Musudei,
Luda kũ àdi yã̃ kũ à ò papamɛnɛ pìi.
3 Ani tó kpányĩ bo zaa musu à ma sura ba,
ani wé'i da gbɛ̃ kũ òtɛn pɛ́manɔa,
ani a gbɛ̃kɛ kũ a náaniyão kɛmɛnɛ.

4 Má kú músunɔ tɛ́,
ma gɔ̃ wutɛna nɔ̀bɔ pãsĩnɔ dagura.
Gbɛ̃ pìnɔ nɛ́nɛ nna lán fɛ̃nɛda bà,
ń saka bi sárimɛ kũ kàao.
5 Luda, ǹ n zĩda tɔ́ sɛ́ lei ari musumusu,
ǹ tó n gakuri da anduniala pínki.

6 Ò tankutɛ kpàkpamɛnɛ ma zɛ́n,
akũ ma gɔ̃ wari gũn,
ò wèɛɛ yɔ̀̃ ma arɛ, akũ ò zù wèɛɛ pìn.

7 Ma laakari kpatɛna Luda, ma laakari kpatɛna,
mani lɛ̀ sí mà n táaki lɛ́.
8 Ǹ vu, ma swɛ̀!
Ma mɔrɔ kũ ma gidigboo kú máa?
Mani gudɔ pá mìio.

9 Dikiri, mani n sáabu kpá burinɔ té,
mani n táaki lɛ́ gbɛ̃nɔnɛ.
10 Zaakũ n gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ɔ kà n kĩnaa,
n náani ludambɛ luku lè.

11 Luda, ǹ n zĩda tɔ́ sɛ́ lei ari músumusu,
ǹ tó n gakuri da anduniala pínki.

58

Gbɛ̃ vãninɔ tona kũ Ludao
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Gbãnadenɔ, adì yã o a zɛ́a sɔ̃ yá?
Adì yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃nɔo súsu yá?
2 Adì yã vãni laasun lɛ́ á swɛ̀ɛ gũn,
adì gbãna mɔ gbɛ̃nɔnɛ á bùsun.
3 Gbɛ̃ vãninɔn sãtɛna zaa ń ina gɔrɔmɛ,
ɛ́kɛdenɔn yakana zaa ń da nɛ̀sɛn.
4 Ń légbɛ de lán mlɛ̀̃ sɛwɛ bà,
ò de lán káre kũ à a sã tàtaa bà,
5 de mlɛ̀̃ɛ pì sún a kɔ̃kɔ̃'ori úra ũ maro,
de àsun a dabukɛri gonikɛ ero.

6 Luda, ǹ ń saka ɛ́'ɛńnɛ ń lɛ́n,
Dikiri, ǹ músuu pìnɔ saka sɔ̃ntɛnɔ ɛ́'ɛńnɛ.
7 Ǹ tó ò gɛ̃tɛ lán í bàasinaa bà.
Tó ò sá gà, ǹ ń kànɔ ɛ́'ɛńnɛ.
8 Ǹ tó ò kori kɛ zɛ́n lán kɔntɔ lɛ́'i bà,
ògɔ̃ de lán nɔ̀bɔtɛnɛ kũ adi ifãntɛ̃ ero bà.

9 Ari yàka té gɔ̃ oro wã,
gbɛ̃ vãninɔ ni gɛ̃tɛ kũ ĩao.
10 Gbɛ̃ mananɔ ni pɔnna kɛ
zĩ kũ Luda fĩna bòńnɛ gbɛ̃ vãninɔa,
kũ ò ń gbá pìpi ń aru gũn.
11 Gbɛ̃nɔ ni pi: Gbɛ̃ mananɔn láada vĩ fá!
Luda kun, àdi yãkpatɛ kɛ andunia gũn.

59

*Ǹ ma sí ma ib*ɛrɛnɔa
Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ Solu gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò a dãdã a bɛa ò a dɛ.
1 Ma Luda, ǹ ma sí ma ibɛrɛnɔa,
ǹ ma bo gbɛ̃ kũ ò fùtɛmainɔ ɔĩ.
2 Ǹ ma sí yãvãnikɛrinɔa,
ǹ ma bo gbɛ̃dɛrinɔ ɔĩ.

3 Ǹ gwa, òtɛni ma kpákpa,
gbɛ̃ pãsĩnɔ tɛn fìti kɛ kũmao.
Dikiri, mádi taari ke durunna kɛńnɛro,

4 mádi zãńnɛ yãkearo,
akũ ò kú kũ soruo ò nakarama.
Ǹ ma wẽnda gwa ǹ futɛ ǹ mɔ́ ǹ kpámai!
5 Mɔkɔ̃n Dikiri Luda Zǐkaride, Isarailanɔ Luda,
ǹ futɛ ǹ wɛ́ tã buri kǔnɔa ń pínki.
Ǹsun bonkpɛde vãni kǔnɔ wẽnda gwaro.

6 Òdi ɛra ò su ɔkɔsi dɔ,
òdi likara zɔ̃ wẽtɛn,
òdi hǔu kɛma lán gbẽnɔ bà.
7 Ǹ gwa, ń lɛ́'i tɛn tɔ,
fẽnɛ kpá ń lɛ́n,
òdi pi gbẽke tɛni ń maro.
8 Mɔkɔ̃n sɔ̃ Dikiri, ndì ń yáa dɔ,
ndì buri pìnɔ lalandi kɛ ń pínki.

9 Luda ma gbãna, ma wɛ́ dɔnyĩ,
mɔkɔ̃mmɛ ma aafialeki ũ.
10 Luda ni domɛnɛ arɛ a gbẽkɛ gũn,
ani tó mà yɔ̃̀gɔ̃ kɛ ma zãngurinɔa.
11 Dikiri ó sẽgbako, ǹsun ń dɛdɛro,
de ń yã sún sã ma gbẽnɔguro yãi.
Ǹ tó ò likara zɔ̃ ǹ ń kɔ́tɛ kũ n gbãnao.
12 Yã kũ àdi bo ń lén bi durunna yãmɛ.
Ǹ tó ń karambaanikɛna ń kũ,
zaakũ òdi ɛ́kɛ to òdi gbẽ ká.
13 Ǹ ń kakatɛ kũ pɔfẽo,
ǹ ń dúgu zɔ̃, òsungɔ̃ kun doro,
gbasa ògɔ̃ dɔ̃ ari andunia lɛ́a
kũ Luda tɛn kí ble Yakubu burinɔa.

14 Òdi ɛra ò su ɔkɔsi dɔ,
òdi likara zɔ̃ wẽtɛ gũn,
òdi hǔu kɛ lán gbẽnɔ bà.
15 Òdi likara ògɔ̃ pɔ́ble wɛtɛ,
tó odi kãro, òdi wiki lɛ́.
16 Makũ sɔ̃, mani lɛ̀ sí n gbãna yã musu,
mà ayuwii kɛ kɔnkɔ n gbẽkɛ yãi,
zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ma aafialeki ũ,
mɔkɔ̃mmɛ ma utɛki ũ warikɛgɔrɔa.

17 Luda ma gbãna, mani n táaki lɛ́,
zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ma aafialeki ũ,
Luda kũ àdi gbẽkɛ kɛmɛnɛ.

60

Óni zǐ ble kũ Luda gbãnao

Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ à zǐi kà kũ Siria kũ ò kú Mɛsɔpɔtamia bùsun kũ Zoba bùsuu gũnnɔ, akũ Yoabu sù à Ɛdɔmunɔ dèdɛ Guvutɛ Wisiden gbẽnɔn dúbu kuri awɛɛpla.

1 Luda, n pɔ fẽ̀wái,
n ɔ gbàrɛwái n ó zukũna.
Ǹ ɛra ǹ arɛ dɔwá sà.
2 N tò ó bùsuu yǐgã ari à pàra.

Ǹ ɛra ǹ tata a gbɛ̀n,
zaakũ à gɔ̃̀ kpámmɛ.
3 N tò yã zĩ'ũ sù n gbɛ̃nɔa,
n ó káka kũ í gbãnao,
akũ ótɛn tàtantatan kɛ.

4 Ama n tuta dɔ̀ n vĩnakɛrinɔnɛ,
de ò le ò bo gbɛ̃nɔ ságana léi.
5 Ǹ wewá ǹ ó sura ba kũ n gà̃sã gbãnao
de ókɔ̃nɔ n gbɛ̃ yenyĩdenɔ le ò bo.
6 Luda yã ò zaa a kúkia à pì:
Mani Sɛkɛmu kpaatɛ kũ kùwikio,
mani gba da kũ Suko guvutɛo.
7 Giliada bùsu bi ma pɔ́mɛ,
Manase burinɔ bùsu bi ma pɔ́mɛ,
Ɛflaimu burinɔ bùsu bi ma mɔ̀furaamɛ,
Yudanɔ bùsu bi ma gòomɛ.
8 Mɔabunɔ bùsu bi ma ɔpipibɔɔmɛ,
madì ma kyate kátɛ Ɛdɔmunɔ bùsun,
madì kùwiki dɔ Filisitininɔ bùsuua.

9 Dí mɛ́ ani gɛ̃ kũmao wɛ̃tɛ bĩnide gũnn?
Dí mɛ́ ani domɛnɛ arɛ ari Ɛdɔmunɔ bùsunn?
10 Luda, à de mɔkɔ̃n mɛ́ n ɔ gbàrɛwái,
ndì bo kũ ó zĩ̀karinɔ doroo?
11 Ǹ ɔ dawá ó ibɛrɛnɔ yãi,
zaakũ bisãsiri kpányĩ bi yã pãmɛ.
12 Óni zĩ̀ ble kũ Luda gbãnao,
àkũ mɛ́ ani gèsɛ pɛ́tɛpɛtɛ ó ibɛrɛnɔa.

61

*Kína aduak*ɛnaa
Dauda lèɛ.
1 Luda, ǹ sã kpá ma wikilɛnaai,
ǹ ma aduakɛna ma.
2 Kunna zaa andunialɛa ma wiki lèmma,
kũ ma wɛ̃̀ndii gɔ̃̀ lɛɛkɛɛ, akũ ma n sisi.
Ǹ gɛ́ kũmao gbèsi kũ à lei demala kĩnaa.
3 Zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ma aafialeki ũ,
ma utɛki gbãna ũ ma ibɛrɛnɔ arɛ.

4 Má ye màgɔ̃ kú n ɔnn gɔrɔ sĩnda pínki,
màgɔ̃ sɔtɔna n orun.
5 Luda, zaakũ n lɛ́ kũ ma gbɛ̃̀nnɛ mà,
n n vĩnakɛrinɔ bakaa kpàma.

6 Ǹ kína dɔ̃ kũ aafiaao,
ǹ tó à ká a gɔrɔa.
7 Àgɔ̃ kpata ble n dɔ̃naa gũn gɔrɔ sĩnda pínki,
ǹ a dãkpã n gbɛ̃kɛ kũ n náanikɛnaao yãi,
8 gbasa màgɔ̃ n táaki lɛ́ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà,
manigɔ̃ lɛ́ kũ ma gbɛ̃̀nnɛ fĩna bo gɔrɔ sĩnda pínki.

62

Ludamɛ utɛki ũ
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Luda ado mɛ́ à tò ma laakari kpátɛna,
àkũ mɛ́ àdi ma sura ba.
2 Àkũmɛ ma gbɛ̀si ũ ma surabari ũ,
madì gbãna lea, mani yĩgã zikiro.

3 Gɛ̃̀n ũgban ánigɔ̃ futɛ gbɛ̃̀aa?
Áni a nɛ lán gbɛ̃̀ kũ à ɛ̀ à kpán
ke kara zĩ bàn yá?
4 A gona a tía lɛ́n átɛn kpákũsũ,
ɛ́kɛtona mɛ́ àdi kɛárɛ nna.
Adì sa mana o gbɛ̃̀nɛ kũ lɛ́omɛ,
akũ adì ń ká á swɛ̃̀ɛ gũn.

5 Luda ado mɛ́ à tò ma laakari kpátɛna,
zaakũ àkũmɛ ma wɛ́ dɔi.
6 Àkũmɛ ma gbɛ̀si ũ ma surabari ũ,
madì gbãna lea, mani yĩgã zikiro.
7 Ma aafia kũ ma bɛ̀ɛrɛɛo dì bo a kĩnaamɛ,
àkũmɛ ma gbɛ̀si gbãna ũ, ma utɛki ũ.
8 Gbɛ̃̀nɔ, àgɔ̃ a náani vĩ gɔrɔ sĩnda pínki,
à á swɛ̃̀ wɛ̃̀nɛ, àkũmɛ ó utɛki ũ.

9 Talakanɔn de lán lɛ́'ĩa bàmɛ,
gbãnadenɔn kú pɔ́ke lɛ́iro.
Tó ò ń yɔ̃ kilooa,
ń pínki nigɔ̃ de fáuunle.
10 Àsun gbɛ̃̀ble'ɔgɔ náani kɛro,
àsun ĩa dã kũ kpãni pɔ́oro.
Tó á aruzɛkɛ tɛn kɔ̃,
àsun tó à á swɛ̃̀ blero.

11 Yã mèn don Luda ò,
yã mèn pla dínɔn ma mà:
Luda, mɔkɔ̃n mɛ́ ń gbãna vĩ,
12 Dikiri, mɔkɔ̃n mɛ́ ń gbɛ̃̀kɛ vĩ,
akũ ndì fĩna bo baadinɛ a yãkɛnaaa.

63

*Luda nid*ɛnaa
Lɛ̀ kũ Dauda dà gɔrɔ kũ à kú Yuda gbárannan.
1 Luda, ma Ludamɛ n ũ,
matɛni n arɛ wɛtɛ,
ma nini yenyĩ, matɛni lukanyĩ
lán zĩtɛ kori kũ à ye íi bà.

2 Ma n e n kúkia,
ma wɛ́ sì n gbãna kũ n gakuriolɛ.
3 Zaakũ n gbɛ̃̀kɛ manamɛnɛ de wɛ̃̀ndila,
n sáabukpana nigɔ̃ da ma lɛ́n.
4 Manigɔ̃ n tɔ́ kpá ari ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,

mani ɔ sɛ́ musu mà n sísi.
5 Ma nɛ̀sɛ ni kã́ lákũ̀ òdi pɔ́ nna ble ò kã́ nà,
n táakilɛna nigɔ̃ da ma lɛ́n kũ̀ ayuwiikɛnaao.
6 N yã́ dì dɔmagu ma wútɛkia,
madì laasun lɛ́mma gwã́ani.
7 Ma sɔtɔna n orun, matɛn lɛ̀ sí,
zaakũ̀ mɔkɔ̃mmɛ ma kpanyĩ̀ri ũ.
8 Ma nini namma,
ń ma kũna n ɔplan.

9 Gbɛ̃ kũ̀ òtɛni ma wɛnɔ ni kakatɛ,
ò gɛ̃ zĩ̀tɛ.
10 Luda ni tó ò ń dɛdɛ kũ̀ fɛ̃nɛdaomɛ,
ò gɔ̃ gbɛ̃gbonnɔ pɔ́ble ũ.

11 Kína sɔ̃ ani pɔnna kɛ kũ̀ Ludao.
Gbɛ̃ kũ̀ òdi la da kũ̀ Ludaonɔ ni a sáabu kpá,
ɛ́kɛdenɔ sɔ̃, ń lɛ́ nigɔ̃ nakɔ̃ana.

64

Ǹ ma sí gbɛ̃ vãninɔ ɔĩ
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Luda, ǹ ma ndana ma,
ǹ ma bo ma ibɛrɛ kũ̀ òtɛni vĩna damainɔ ɔĩ.
2 Ǹ ma utɛ gbɛ̃ vãni kũ̀ ò lɛ́ kpàkũ̀sũ̀mainɔnɛ,
yã́vãnikɛri zukade pìnɔ.

3 Òdi ń lɛ́ kɛkɛ lán fɛ̃nɛda bà,
yã́ pãsĩnɔ dì bo ń lɛ́n lán kà sɛwɛde bà.
4 Òdi taarisaride dãdã̀ ò a pá,
òdi a pá kã̀nto, vĩna dì ń kũ̀ro.

5 Òdi tɛ́ kákɔ̃gu ń vãnikɛnaa gũ̀n,
òdi bàkpakpannɛna gusarɛ yã́ gɔ̃gɔ̃
òdi pi: Gbɛ̃ke ni ó ero.
6 Òdi vãnikɛna yã́ gɔ̃gɔ̃ ò pi,
yã́ kũ̀ o a lɛ́ kpàkũ̀sũ̀ papana.
Bisã̀siri nɛ̀sɛgũ̀nyã̀nɔ asiri zɔ̃kɔ̃.

7 Ama Luda ni ń pá kũ̀ kàao,
ani ń kĩnna kã̀nto.
8 Ani tó yã́ kũ̀ ò ò wí ń musu,
gbɛ̃ kũ̀ à ń é pínki nigɔ̃ mì kɛ dékũ̀dekũ̀
ò pi taarɛ.

9 Vĩna ni gbɛ̃ sĩnda pínki kũ̀,
oni Luda yãkɛnanɔ baba,
onigɔ̃ yã́ kũ̀ à kɛ̀nɔ laasun lɛ́.
10 Gbɛ̃ mananɔ, àgɔ̃ pɔnna kɛ Dikiri gũ̀n ò nai,
nɛ̀sɛpuradenɔ, àgɔ̃ a táaki lɛ́ ń pínki.

65

Buri sĩnda pínki wɛ́ dɔ Ludai
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Luda, à kũ̀ ò n táaki lɛ́ Zaiɔ̃

ò lɛ́ kũ ò gbɛ̀̀nnɛnɔ fĩna bo.
2 Mɔkɔ̃n kũ ndì aduakɛna ma,
n kĩnaan buri sĩnda pínki ni sun.
3 Ó yã vãninɔ ó fú,
akũ n ó taarinɔ kɛ̀̀wá.
4 Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ n sɛ̀
n gɛ̃ kãao n ɔnn ũ.
N kpɛ́ pɔ́ mananɔ mɔ̀wá,
n kpɛ́ kũ à kú adona pìi.

5 Ndì wewá kũ yã mana naasidenɔ,
Luda ó Surabari.
Andunia lɛ́zɛkidenɔ kũ ísirabaradenɔ
wɛ́ dɔnyĩ ń pínki.
6 N gbãna dànla,
n kpinɔ kè kũ n ikoo.
7 Ndì ísira kũ a sɔ̃nɔ kĩni kpátɛ,
ndì burinɔ zuka lákaǵnɛ.
8 N daboyãnɔ dì swɛ̀̀ kɛ̃
gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛlɛanɔn,
òdi ayuwii dɔmma zaa ifãboki kpa
kũ a lɛ́tɛ kpao.

9 Ndì laakari dɔ anduniaa, ndì a gba í,
ndì taaki ká zĩtɛnɛ, n swanɔn pana kũ ío,
ndì tó pɔ́wɛnɔ kɛ, zaakũ lɛn n dìtɛ lɛ.
10 Ndì í dagula ari búgbanɔ pa,
ndì gunɔ foko fɔ̃ kũ legũo,
ndì arubarika da pɔ́ kũ à bùtɛnɔgu.
11 Ndì arubarika da burazĩn wɛ̀̀ kũ wɛ̀̀ɛo,
pɔ́ble níside dì kɔ́tɛ n ágban.
12 Pɔ́dãdãkinɔ sɛ̀̀la bɔ̀tɔɔ kù sɛ̀̀ntɛ,
sĩ̀sĩ̃nɔ pɔnna dà uta ũ.
13 Pɔ́kãdenɔ dàgula ń dãdãkinɔa,
pɔ́wɛ dàgula sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛi.
Òtɛn pɔnna wiki lɛ́, òtɛn lɛ̀ sí.

66

Luda sáabukpanaa

1 Andunia gbɛ̃ sĩnda pínki,
à ayuwii kɛ Dikiria.
2 À lɛ̀ sí a tɔ́ gakurikɛ musu,
à a táaki lɛ́ à a tɔ́ bo.
3 À o Ludanɛ: N yãkɛnanɔn naasi vĩ,
n gbãna zɔ̃kɔ̃ɔ dì tó n ibɛrɛnɔ kã natɛ.
4 Andunia pínki dì kútɛnnɛ,
òdi n táaki lɛ́ ò n tɔ́ bo.

5 À mɔ́ à Luda yãkɛnanɔ gwa,
yã kũ àdi kɛ bisãsirinɔnɛ naasi vĩ.
6 À ísira lì gukori ũ,
ò swa bikù̀ gèsɛ.
Ò pɔnna kɛ a yã musu.

7 Àdigɔ̃ kí ble kũ a gbãnao gɔrɔ sĩnda pínki,
a wɛ́ dìgɔ̃ kú burinɔa.
Sãgbãnadenɔ sún dɔkɛ kãaoro.

8 Burinɔ, à ó Luda sáabu kpá,
a táakilɛna gɔ̃ dɔ á lén.
9 À ó wɛ̃̀ndi dàkpãwɛrɛ,
adi tó ó gbá sàtaro.
10 Luda, zaakũ n ó lɛ́ n ó gwá,
n ó baasa lán andurufuu bà.
11 N ó ká kpɛ́siran,
n aso tìkisii dìwɛrɛ ó kpɛ.
12 N tò ò dìwá lán sɔ̃ bà,
ó wɛ́ tɛ́ mà, í dàóla,
akũ n su kũoo nnamana kĩnaa.

13 Mani su n ɔnn mà sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́ kũ o,
mani lɛ́ kũ ma kɛ̀mmanɔ fĩna bo,
14 yã kũ à bò ma lén ma warikɛgɔrɔa.
15 Mani sa omma kũ pɔ́ mɛ̀kpananɔ,
mani sãkaronɔ kpátannɛ,
mani n gbagba kũ zùsanɔ kũ blèkofĩninɔo.

16 Ákɔ̃nɔ kũ á Luda vĩna vĩnɔ,
à mɔ́ à ma á pínki,
mani yã kũ à kɛ̀mɛnɛ oárɛ.
17 Ma wiki lɛ̀a,
a táakilɛna da ma lɛ́n.
18 Tó ma yã vãni dà ma swɛ̃̀n,
de Dikiri gì ma yã mai.
19 Ama à ma yã mà,
akũ à ma aduakɛnaa sì.
20 Arubarikademɛ Dikiri ũ,
adi gí ma aduakɛna mairo,
adi gí gbɛ̃kɛ kɛmɛnɛiro.

67

*Arubarika gb*ɛkana Ludaa
Lɛ̀ kũ òdi sí kũ guruminɔo.
1 Luda, ǹ ó wɛ̃nda gwa,
ǹ ãn werewá ǹ arubarika daógu,
2 de andunia pínki gɔ̃ n zɛ́ dɔ̃,
buri sĩnda pínki dɔ̃ lákũ ndì gbɛ̃ sura ba nà.

3 Ò n táaki lɛ́ Luda,
gbɛ̃ sĩnda pínki n táaki lɛ́.
4 Burinɔ pɔnna kɛ à ayuwii kɛ,
zaakũ ndì yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃nɔ a zɛ́a,
ndì do andunia burinɔnɛ arɛ.

5 Ò n táaki lɛ́ Luda,
gbɛ̃ sĩnda pínki n táaki lɛ́,
6 gbasa zĩtɛ pɔ́ble kɛ,
Luda ó Luda ni arubarika daógu.
7 Luda ni arubarika daógu,

andunia lɛ́zɛkidenɔ ni vĩna kɛnɛ ń pínki.

68

Luda zɔ̃kɔ̃kɛ
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Luda futɛ, a ibɛrɛnɔ fãkɔ̃a,
a zãngurinɔ bàa lɛ́nɛ.
[2] Lákũ túsukpɛ dì gɛ̃tɛ kũ ĩao nà,
ǹ tó ò gɛ̃tɛ lɛ.
Lákũ zɔ́saa dì yɔ́ tɛ́ sarɛ nà,
yãvãnikɛrinɔ ni kakatɛ Luda arɛ lɛ.
[3] Gbɛ̃ mananɔ sɔ̃ ò pɔnna kɛ,
ò yáa dɔ Luda arɛ,
ò vĩvĩ kũ pɔnna zɔ̃kɔ̃ɔo.

[4] À lè sí Ludanɛ à lɛ́ maa,
à di ludambɛ lukua, à a tɔ́ bo,
a tɔ́n Dikiri, à pɔnna wiki lɛ́ a arɛ.
[5] Kunna a kpɛ́ kũ à kú adonaa gũn,
Luda bi tonɛnɔ demɛ,
gyaanɔnɔ zɛkũnwodemɛ.
[6] Luda dì bɛ kɛ gbɛ̃ kũ à gbɛ̃ vĩronɛ,
àdi purusunanɔ bɔtɛ à ń da nnamanan,
sãgbãnadenɔ sɔ̃ onigɔ̃ kú gu kori gũmmɛ.

[7] Luda, kũ n do n gbɛ̃nɔnɛ arɛ,
gɔrɔ kũ n táa ò kũńwo gbárannan,
[8] zĩtɛ yì̀gãyĩgã, ludambɛ legũ gbàrɛ n arɛ,
mɔkɔ̃n Luda kũ n yã ò Sinai kpi musu,
Luda, Isarailanɔ Luda.

[9] Luda, n mùsɛɛ pìsi ń bùsuua baala'i,
n n gbɛ̃ busananɔ gbà gbãna.
[10] N gbɛ̃nɔ vùtɛ a gũn Luda,
akũ n wɛ̃ndadenɔ gbà pɔ́ n manakɛ yãi.

[11] Dikiri yã ò,
akũ nɔgbɛ̃nɔ gɔ̃̀ a baarukparinɔ ũ dasi.
[12] Kínanɔ kũ ń zì̀karinɔ tɛn bàa lɛ́ likalika,
nɔgbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀ bɛnɔ tɛni ń pɔ́nɔ kpaatɛtɛ.
[13] Bee kũ a wutɛ a kpàsa guragura,
andurufu í kú ma potɛ̃nɛ dèmbɛrɛnɔa,
a kãnɔ tɛn tɛ́ kɛ lán wuraa bà.
[14] Kũ Gbãnasĩndapinkide kínanɔ fà̰kɔ̃a,
ò kɔ̀tɛ Zalamɔ kpia lán legũgbɛɛ bà.

[15] Basã kpi gakuri vĩ,
Basã kpi mìsɔ̃ntɛnɔn dasi.
[16] Ákɔ̃nɔ kpi mìsɔ̃ntɛnɔ,
bɔ́yãi átɛn kpi kũ Luda sɛ̀
a kíbleki ũ gwa kũ nɛ̀sɛgɔ̃baaoo?
Gwen Dikiri nigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.
[17] Luda sɔ̃gonɔ lɛ́ vĩro,
à kà dúbu lɛu ũgbangba,

Dikiri bòo zaa Sinai,
à sù à kìpa a gu kũ à kú adonan.
[18] N futɛ n ta musu dona zǐzɔnɔnɛ arɛ,
n gba sì gbɛ̃nɔa ari kũ sãgbãnadenɔ,
akũ n vutɛ gwe, Dikiri Luda.

[19] Arubarikademɛ Dikiri Luda ó surabari ũ,
àkũmɛ àdigɔ̃ ó asonɔ sɛna lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.
[20] Ó Luda bi Luda kũ àdi ń sura bamɛ,
Dikiri Luda mé àdi ó bo ga léi.

[21] Luda ni a ibɛrɛnɔ mì wíwiń́nɛ,
bisãsiri mìkã dɔrɛ kũ ò té ń durunnaanɔ.
[22] Dikiri pì: Mani ń bɔtɛ Basã bùsun,
mani ń bɔtɛ ísira lɔ̀n,
[23] de à á gbá ya á ibɛrɛnɔ arun,
á gbɛ̃danɔ ni nɛ́nɛ matɛn ò ń baka ble.

[24] Luda, o n gbɛ̃nɔ è ò tɛ́tɛkɔ̃i,
ma Luda ma Kína, òtɛn su n kúkia.
[25] Lɛ̀sirinɔn té arɛ, batanɔn té ń kpɛ,
nɔkpare sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃parinɔn té ń guragura.
[26] À Luda tɔ́ bo pari kɔ̃kakaranaa gũn,
à Dikiri sáabu kpá ákɔ̃nɔ Isaraila burinɔ.
[27] Nɛ́ kpɛde Biliaminu burinɔn té arɛ gwe,
abire gbɛra Yudanɔ kínɛnɔ kũ ń gbɛ̃nɔ
kũ Zɛbuluni buri kínɛnɔ
kũ Nafatali buri kínɛnɔo.

[28] Luda, ǹ n gbãna mɔwɛrɛ,
Luda, ǹ bo kũ n gbãna kũ n mɔ̀wɛrɛ yão.
[29] Kínanɔ ni sunnɛ kũ ń gbanɔ
n kpɛ́ kũ à kú Yurusalɛmu yãi.
[30] Ǹ kpãkɛ̃ Misila ítɛnɔbɔɔi,
ǹ pata burinɔ zùsanɔa kũ ń gbɛ̃nɔo.
Ǹ andurufu gò tɔ̃ḿma,
ǹ gbɛ̃ kũ zǐ̀kanaa dì kɛń́nɛ nnanɔ fãkɔ̃a.
[31] Misilanɔ ni zǐ̀rinɔ gbarɛmma,
Etiopianɔ ni ɔ dɔmma, Luda.

[32] Andunia kpatablerinɔ, à lɛ̀ sí Ludanɛ,
à Dikiri táaki lɛ́,
[33] àkũ kũ à di ludambɛ kũ à kun zaa zĩzĩa.
À ma, àtɛn pũtã gbãnagbãna.
[34] À Luda gbãna kpàkpa kɛ,
ò a zɔ̃kɔ̃kɛ dɔ̃ Isarailanɔa,
a gbãna kú ludambɛa.
[35] Luda, ń naasi vĩ n kúkia,
Isarailanɔ Luda dì gbãna kũ ikooo kpá a gbɛ̃nɔa.

Arubarikademɛ Luda ũ!

69

*Wɛ́*tãmmana gũn aduakɛnaa
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Luda, ǹ ma sura ba,
zaakũ í ma kũ ma wakalɛ.
[2] Foko tɛni ma mɔ́ ma ka zã̀,
gɛ̀sɛpɛtɛki kunlo,
ma kpatɛ í lòkoton,
ísɔ̃ tɛn damala.
[3] Ma wiki lɛ̀ ma kpasa,
ma kòtoo nà,
ma wɛ́ dɔ̀ ma Ludai
ari ma wɛ́ tɛn sira kũ.
[4] Gbɛ̃ kũ ò zã̀magu pãnɔn
dasi de ma mìkãla.
Ma ibɛrɛnɔn lɛ́ vĩro,
ò ye ò ma dɛ pɔ́ke wíńnɛ sari.
Pɔ́ kũ mádi a kpãni oron
ò pì mà kpáńma.

[5] Luda, ń ma yɔ̃nkɔyãnɔ dɔ̃,
ma taarinɔn utɛnannɛro.

[6] Dikiri Luda Zĩ̀karide,
gbɛ̃ kũ ń wɛ́ dɔnyĩnɔ
ǹsun tó wɛ́'i ń kũ ma yãiro.
Isarailanɔ Luda,
gbɛ̃ kũ òdi n ki wɛtɛnɔ
ǹsun tó ń tɔ́ yaka ma yãiro.
[7] Zaakũ n yãin matɛn sɔ̃sɔ̃na fɔ̃,
akũ ma gasuu gɔ̃̀ kpá ma wɛ́i.
[8] Ma gɔ̃ zĩ̀tɔ ũ ma gbɛ̃nɔ tɛ́,
ma gɔ̃ boado ũ ma da bedenɔ tɛ́.
[9] N ɔn yã ma kũ gbãna manamana,
gbɛ̃nɔ dɔkɛna kũnwo gɔ̃̀mɛnɛ.
[10] Tó ma lɛ́ yĩ̀ pɔsira gũn,
òdigɔ̃ ma sɔ̃sɔ̃.
[11] Tó ma uta kasanɔ fĩ̀fĩma,
òdigɔ̃ ma lalandi kɛ.
[12] Gbɛ̃ kũ ò vutɛna gãnulɛanɔ dì ma pi,
ígbãnamirinɔ dì lɛ̀ da ma yãi.

[13] Ama tó à gɔ̃̀ ma yãi, Dikiri,
mɔkɔ̃n manigɔ̃ wɛ́ kɛmma a gɔrɔa.
Ǹ wema Luda n gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ yãi,
ǹ ma sura ba yãpura.
[14] Ǹ ma bo fokon,
ǹsun tó mà vlɛ̃nlo.
Ǹ ma bo í lòkoton,
ǹ ma sí ma zãngurinɔa.
[15] Ǹsun tó ísɔ̃ damalaro,
ǹsun tó mà kpátɛ í lòkotonlo,
ǹsun tó wɛ̀ɛ tatamalɛro.
[16] Ǹ wema Dikiri, zaakũ n gbɛ̃kɛ mana,

ǹ arɛ dɔma n sùru zɔ̃kɔ̃ɔ gũn.
17 Ǹsun mìkpɛrɛ zu n zɔ̀bleriinɛro,
ǹ wema likalika,
zaakũ ma gɔ̃ kagura gũmmɛ.
18 Ǹ namai ǹ ma mì sí,
ǹ ma sura ba ma ibɛrɛnɔa.

19 Ń ma sɔ̃sɔ̃na dɔ̃
kũ ma wé'idammanaao kũ ma kpebonaao,
ntɛn gbɛ̃ kũ ò ma kũna kũ yãonɔ e.
20 Sɔ̃sɔ̃naa ma swɛ̀ɛ zɔ̀, ma gɔ̃ gbãna sari,
gbɛ̃ kũ ani ma wɛ̃nda gwan ma wètɛ,
mádi lero,
gbɛ̃ kũ ani ma nèsɛ kpátɛmɛnɛn ma wɛ́ dɔ̀i,
à kunlo.
21 Ò ɛzɛ vãni kàmɛnɛ pɔ́blen,
kũ ími ma kũ, ò sèwɛ̃ kpǎkpãa kpàma mà mi.

22 Ń dikpɛkɛna gɔ̃ńnɛ tankutɛ ũ
à ń kũ à yã lúńnɛ.
23 Ń wɛ́ sira kũ de òsun gu ero,
ń wó gɔ̃ kokona.
24 Ǹ n pɛ̃tɛ̃ kipaḿma,
ǹ n pɔfɛ̃ pãsĩ pisiḿma.
25 Ń bɛ gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ,
ń gbɛ̃ke súngɔ̃ kun de à vutɛ ń kpɛ́n doro.
26 Zaakũ òdi wɛ́ tã gbɛ̃ kũ n ń lɛ́nɔa,
òdi gbɛ̃ kũ n ń kĩnnanɔ wãwã yã o.
27 Ǹ ń yã sĩnda pínki taari dińnɛ,
ń baka súngɔ̃ kú n surabanaa gũnlo.
28 Ǹ ń tɔ́ gogo wɛ̀ndi takada gũn,
ń tɔ́ súngɔ̃ kú kũ gbɛ̃ mananɔ tɔ́oro.

29 Luda, má kú wãwã kũ yã'ũmmanaao gũn,
ǹ ma sɛ́ lei de mà bo aafia.

30 Mani Luda tɔ́ bo lèsinaa gũn,
mani a sáabu kɛ mà a tɔ́ sɛ́ lei.
31 Abirekũ ni ká Dikirigu de sa'ona kũ zùuola,
bee zùsanɛ kũ à bɛ̃nɛ vĩ.
32 Takasidenɔ ni e ò pɔnna kɛ,
ákɔ̃nɔ Luda ki wɛtɛrinɔ nigɔ̃ wɛ̀ndi vĩ.
33 Zaakũ Dikiri dì wɛ̃ndadenɔ yã ma,
àdi a gbɛ̃ kũ ò de zĩ̀zɔ ũnɔ gya boro.

34 À a táaki lɛ́ musu kũ zĩtɛo,
ísira kũ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ pínki.
35 Zaakũ Luda ni Zaiɔ̃ sura ba,
ani ɛra à Yuda wɛ̃tɛnɔ kátɛ,
a gbɛ̃nɔ ni vutɛn ń pɔ́ ũ.
36 A zɔ̀bleri nénɔ mɛ́ ògɔ̃ vĩ,
gbɛ̃ kũ ò ye a tɔ́ nnainɔ nigɔ̃ kún.

70

*Wikil*ɛna surabariii
(Zab 40:14-18)
Dauda lèɛ.
1 N yã nna Luda, ǹ ma mì sí,
Dikiri, ǹ kɛ likalika ǹ mɔ́ ǹ kpámai.
2 Ǹ tó wé'i gbɛ̃ kũ òtɛni ma wɛ ò ma dɛnɔ kũ,
ò ń mì pétɛ.
Ǹ tó gbɛ̃ kũ ò ye mà sunyĩ lenɔ kpɛ li,
ń ãn gɔ̃ sisina.
3 Gbɛ̃ kũ òdi omɛnɛ, taarɛ, taarɛnɔ,
ǹ tó ò ɛra kũ wé'iyão.
4 Gbɛ̃ kũ òtɛni n ki wɛtɛnɔ pɔ kɛmma nna ò yáa dɔ,
gbɛ̃ kũ ò ye ǹ surabanaainɔ gɔ̃ pi Luda zɔ̃kɔ̃.

5 Takaside wɛ̃ndademɛ ma ũ,
Luda, ǹ kɛ likalika.
Mɔkɔ̃mmɛ ma kpanyĩri ũ kũ ma surabariio,
Dikiri, ǹsun gì kɛro.

71

Mare zɔ̃kɔ̃ aduakɛnaa
1 Dikiri, mɔkɔ̃nn ma nanyĩ,
ǹsun tó wé'i ma kũ zikiro.
2 Ǹ ma bo ǹ ma mì sí n manakɛna yãi,
ǹ sã kpámai ǹ ma sura ba.
3 Ǹgɔ̃ de ma utɛki gbè kũ manigɔ̃ gé utɛn ũ.
N dìtɛ ǹ ma sura ba,
ma gbɛ̀si kũ ma zɛki gbãnaoomɛ n ũ fá!
4 Ma Luda, ǹ ma bo yãvãnikɛrinɔ ɔĩ,
ǹ ma sí gbɛ̃ vãni pãsĩnɔa.

5 Mɔkɔ̃nn ma wɛ́ dɔnyĩ, Dikiri Luda,
mɔkɔ̃nn má n náani vĩ zaa ma kɛfɛnnakɛgɔrɔa.
6 Ma gbãna lèmma zaa ma igɔrɔ,
mɔkɔ̃n mɛ́ n ma bo ma da nɛ̀sɛn.
N táakin madìgɔ̃ lɛ́.
7 Ma kunna de yãbonsarɛ ũ gbɛ̃nɔnɛ dasi,
zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ma utɛki gbãna ũ.
8 N táakilɛna dìgɔ̃ da ma lɛ́n,
madìgɔ̃ n manakɛ bo kɔnkɔ kũ ɔkɔsio.

9 Ǹsun pã kpámai ma zĩkũkɛna yãiro,
ǹsun ma zukũna ma gbãna lakana yãiro.
10 Zaakũ ma ibɛrɛnɔ tɛni ma pi,
ma wɛtɛrinɔ tɛn lɛ́ kpákũsũmai ma wɛ̀ndi bona yãi.
11 Ò pì: Luda gìimɛ, ò pɛ́a ò kũ,
gbɛ̃ke kun kũ à a sura baro.
12 Luda, ǹsungɔ̃ kú kũmao zɔ̀ro,
ma Luda, ǹ kɛ likalika ǹ mɔ́ ǹ kpámai.

13 Ǹ tó wé'i gbɛ̃ kũ òtɛn yã dimanɔ kũ
de ò kakatɛ,

ǹ tó sɔ̃sɔ̃na da gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́ tãmanɔla
de ń tɔ́ yaka.

14 Makũ sɔ̃, ma wɛ́ nigɔ̃ dɔnyĩ,
manigɔ̃ n táaki lɛ́ màgɔ̃ gɛ́.
15 N manakɛna nigɔ̃ da ma lén gɔrɔ sĩnda pínki
kũ n surabana kũ má a lɛ́ dɔ̃roo.
16 Mani su mà n zɔ̃kɔ̃kɛyãnɔ o Dikiri Luda
n mèn do manakɛn mani da gbɛ̃nɔnɛ.
17 N yã dàmɛnɛ zaa ma kɛfɛnnakɛgɔrɔa,
Luda, ari tera matɛni n yãbonsarɛnɔ o'o.
18 Bee kũ ma zĩ kṵ̀, ma mìkã pura,
ǹsun ma tónlo, Luda,
de mà le mà n gbãna baba teradenɔnɛ,
mà n gbãnakɛyã da gbɛ̃ kũ òtɛn futɛnɔnɛ ń pínki.

19 Luda, n manakɛnaa zɔ̃̀ susunɛnɔa,
n yã zɔ̃kɔ̃ɔ kè, dín oni lɛkɔ̃a kũnwoo?
20 N tò wari pãsĩ ma le dasidasi,
ama ĩni ɛra ǹ ma gba wɛ̃̀ndii dɔ,
ĩni ɛra ǹ ma bo zĩtɛ.
21 Ĩni ma bɛ̀ɛrɛ karamɛnɛ,
ĩni ɛra ǹ ma laakari kpátɛmɛnɛ dɔ.

22 Ma Luda, mani n sáabu kpá
kũ mɔrɔɔo n náani yãi.
Isarailanɔ Luda kũ ń kú adona,
mani n táaki lɛ́ kũ gidigboo.
23 Ayuwii nigɔ̃ dɔ ma lén,
makũ kũ n ma mìi sì mani n táaki lɛ́.
24 Manigɔ̃ n manakɛna o gɔrɔ sĩnda pínki,
zaakũ wé'i gbɛ̃ kũ ò ma wɛtɛ kũ vãnionɔ kṵ̀,
ò gɔ̃̀ bídi gũn.

72

*Aduak*ɛna kínanɛ
Sulemanu lɛ̀ɛ.
1 Luda, ǹ dada kínanɛ à yãkpatɛ kɛ kũ yãpurao,
ǹ tó kína yã mana kɛ lákũ ndì kɛ nà,
2 de à do n gbɛ̃nɔnɛ arɛ a zɛ́a,
à yã gɔ̃gɔ̃ talakanɔnɛ súsu,
3 gbasa kpinɔ ni su gbɛ̃nɔnɛ kũ aafiaao,
sì̀sĩnɔ ni tó ògɔ̃ kú nnamanaa gũn.
4 Kína ni tó yã bo kũ talakanɔ nna,
ani takaside nénɔ sura ba,
ani gbãnamɔnnɛrinɔ dúgu zɔ̃.

5 Anigɔ̃ kun lákũ ifãntɛ̃ dìgɔ̃ kun nà,
lán mɔvura dìgɔ̃ kun nà wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo.
6 Anigɔ̃ de lán kabura legũ bà,
lán mɔtɔ kũ àdi pisi zĩtɛaa bà.
7 Gbɛ̃ mananɔ ni ɔ tá a gɔrɔa,
nnamana nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃ ari mɔ súngɔ̃ kun doro.

8 Ani kí ble zaa ísira bara la kũ bara direo,
sɛna zaa Yuflati ari gɛna andunia lɛ́a.
9 Buri kũ ò kú gbáranna gũnnɔ ni su ò kútɛnɛ,
a ibɛrɛnɔ ni wútɛ kũ kùaao a arɛ.
10 Tasisi kína kũ ísira bara kínanɔ ni táfe bonɛ,
Seba kũ Sɛba kínanɔ ni su ò gba danɛ.
11 Kínanɔ ni su ò kútɛ a arɛ ń pínki,
buri sĩnda pínki ni donyĩ.

12 Zaakũ ani wẽndade kũ ń wiki dɔnɔ bomɛ,
ani takaside kũ ò kpanyĩri vĩronɔ sura ba.
13 Ani gbãnasaridenɔ wẽnda gwa,
ani takasidenɔ bo ga lɛ́i.
14 Ani ń bo gbãnamɔnnɛrinɔ kũ gbẽ pãsĩnɔ ɔĩ,
zaakũ à ye ń arukɔtɛnaairo.

15 Luda kína dɔ̃ kũ aafiaao!
Ògɔ̃ a gba Seba bùsu wuraa,
ògɔ̃ wɛ́ kɛnɛ Ludaa lakanaa sari,
ògɔ̃ sa mana onɛ gɔrɔ sĩnda pínki.
16 Ǹ tó burapɔnɔ kɛ a bùsun manamana,
a lánɔ gɔ̃ da sì̀sĩnɔ musu síi,
ò nɛ́ i ò pia lán Lɛbana lákpɛ bà,
ò gbã lán kàsapli bà sɛ̀ntɛ.
17 Ǹ tó a tɔ́ gɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki
lán ifãntẽ bà,
buri sĩnda pínki ni arubarika le a gãi,
oni a tɔ́ nna sí.

18 Arubarikaden Dikiri Luda, Isarailanɔ Luda!
Àkũ mɛ́ àdi yãbonsarɛnɔ kɛ ado.
19 Ògɔ̃ a tɔ́ gakuride bo gɔrɔ sĩnda pínki!
À tó a gakuri da anduniala pínki!
Aami! Aami!

20 Yɛsɛ nɛ́ Dauda aduakɛna lén gwe.

TAKADA AAKÕDE

Zabura 73-89

73

*Yãvãnik*ɛrinɔ nnamanaa
Asafa lɛ̀ɛ.
1 Luda dì yã mana kɛ Isarailanɔnɛ yãpuramɛ,
atẽnsa nɛ̀sɛpuradenɔ.

2 Makũ sɔ̃, ma ka kãni lɛtɛna,
ma gbá ye à satamɛ yã.
3 Kũ ma yãvãnikɛrinɔ kunna mana è,
ma ĩadãrii pìnɔ gwena ni dɛ̀.

4 Yãke dì kpáńnɛro,
aafia mɔ̀ḿma akũsɔ̃ ò mɛ̀kpana.
5 Òdi wari kɛ lán dakenɔ bàro,
òdi gyã kɛ lán dakenɔ bàro.

6 Òdi ĩadãna da ń wakan lán mɔ̀wakarɛ bà,
òdi pãsĩkɛ da pɔ́kasa ũ.
7 Ń swɛ̃̀ɛ kɛ̀ gbãna kũ yãvãnikɛnaao,
yã bɛ̃̀nɛ ń nɛ̀sɛɛ pà.
8 Òdi gbɛ̃ lalandi kɛ òdi yã vãni liḿma,
òdi gbãna mɔḿnɛ ń zɔ̃kɔ̃kɛ yãi.
9 Òdi pi: Luda kipa ò ɔsi ká,
akũsɔ̃ ń yã mɛ́ àdi ble andunia gũn.
10 Abire yãi òdi ɛra ń kpa,
òdi yã kũ ò ò pínki sí yãpura ũ.
11 Òdi pi: Luda dɔ̃ mámɛɛ?
Luda Musude dɔ̃na kà lɛ yá?

12 Ǹ yãvãnikɛrinɔ gwa, òdi yãke damu kɛro,
ń gwenaa dìgɔ̃ kara gɔrɔ sĩnda pínki.

13 Ase ma nɛ̀sɛ pura pãn yá?
Ma a ɔ bɔ̀tɛ taarin swáswa pãmɛ yá?
14 Ndìgɔ̃ ma gbɛ̃ gɔrɔ sĩnda pínki,
ndìgɔ̃ ma sã gágamɛnɛ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.
15 Tó ma zɛ kũ yã dí taka onaao,
abirekũ nigɔ̃ de bona n gbɛ̃nɔ kpɛ yã ũmɛ.
16 Kũ ma laasunn lɛ̀ yã pìia de mà dɔ̃,
à kɛ̀mɛnɛ zĩ'ũ.
17 Sé kũ ma gɛ̃ Luda kúkia,
gbasa ma wɛ́ kɛ̃̀ lákũ oni láka nà.

18 N ń dá guzãrɛ kpa yãpura,
ndì ɔ sɔ̃ń́yĩ ò lɛ́tɛ ò kakatɛ.
19 Òdi gɔ̃ kakatɛna pɔ́ ũ kãnto,
vĩnapɔnɔ dì ń le ò láka.
20 Lákũ nana dì gɛ̃tɛ kũ ĩao nà tó gbɛ̃ vù,
tó n futɛ Dikiri, ǹ tó ò gɛ̃tɛ lɛ.

21 Kũ ma nɛ̀sɛɛ yàka,
akũsɔ̃ ma pɔ sira kũ̀,
22 ma kɛ yɔ̃nkɔ, má yãke dɔ̃ro,
ma gɔ̃nnɛ lán nɔ̀bɔsɛ̃ntɛ bà.

23 Bee kũ abireo madìgɔ̃ kú kũnwo,
ń ma kũna ma ɔplaa.
24 Ndì domɛnɛ arɛ kũ n lɛ́dammao,
ĩni láka ǹ ma sí n gakuri gũn.
25 Dín ma wɛ́ dɔi musu n baasii?
N baasiro pɔ́ke ni tɛni ma dɛ andunia gũnlo.
26 Bee tó ma mɛ̀ kũ ma swɛ̃̀ɛo tɛn láka,
Ludamɛ ma swɛ̃̀ gbãnaleki ũ,
àkũmɛ ma baka ũ gɔrɔ sĩnda pínki.

27 Gbɛ̃ kũ ò kɛ̃̀mmanɔ ni láka,
ĩni gbɛ̃ kũ ò bò n kpɛnɔ kakatɛ.
28 Luda, ma nanyĩna mɛ́ à kɛ̀mɛnɛ nna,
Dikiri Luda, ma n kɛ ma utɛki ũ,

mani n yãkɛnanɔ babaǵnɛ.

74

*Wikil*ɛna Ludai a kpɛ́ kũ ò wì yãi
Asafa lɛ̀ɛ.
[1] Luda, bɔ́yãi n giwái ari gɔrɔ sĩnda pínkii?
À kɛ̀ dera n pɛ̃tɛ̃ tɛn futɛ n kpàsa sãnɔii?
[2] Ǹ tó gbɛ̃ kũ n ń sí zaa zĩnɔ yã dɔngu,
buri kũ n bò ò gɔ̃̀ n pɔ́ ũnɔ
kũ Zaiɔ̃ kpi kũ n kɛ̀ n kúki ũo.
[3] N ibɛrɛnɔ n kúki wì ò dàtɛ mámmam,
ǹ dɔdɔi ǹ gwa, à gbòro pínki.

[4] N zãngurinɔ zuka kàkara gu kũ odì danlɛn,
ò ń zĩda tutanɔ pètɛ gwe sèeda ũ.
[5] O è, ń kpása dɔ musu,
òtɛn kɛ lákũ òdigɔ̃ dàko gbɛ̃ nà.
[6] Lí ana mana kũ ò nàna n kpɛ́ kpataaa,
ò gbɛ̃̀ ò gbòro kũ kpásao kũ adao.
[7] Ò tɛ́ sɔ̃̀ n kúkia à kɔ̀tɛ,
ò tò kpɛ́ kũ n tɔ́ kúaa pìi gbɑ̃̀a lɛ̀.
[8] Ò ò ń nèsɛn: Ò ɔ tɔ̃ń́ma mámmam.
Ò tɛ́ sɔ̃̀ ó bùsu aduakɛkpɛnɔa.
[9] N kpɛ́ sèedanɔ kun doro,
annabi ke kun doro.
Ónigɔ̃ kun lɛ ari bɔrɛmɛɛ?
Ó gbɛ̃ke dɔ̃ro.

[10] Luda, ĩni tó n ibɛrɛnɔ gɔ̃ n yáa dɔ ari bɔrɛmɛɛ?
N zãngurinɔ nigɔ̃ n gya bo lakanaa sarin yá?
[11] Bɔ́yãin n ɔ kakũnnaa?
Ǹ ɔ go n kùaaa ǹ ń dɛdɛ.

[12] Ludamɛ ma kína ũ zaa káaku,
àkũ mɛ́ àdi gbɛ̃ sura ba andunia gũn.
[13] Mɔkɔ̃n mɛ́ n ísira zɔ̃̀kɔ̃rɛ kũ n gbãnao,
n kwã kàsaraa mìnɔ wìwi í gũn.
[14] N Misilanɔ kàkatɛ gwe,
n ń gènɔ kpà gbáranna nɔ̀bɔnɔa pɔ́ble ũ.
[15] N swanɔ bò n zɛ́ wɛ̃̀ ísɛ̃bokinɔnɛ,
n swa kũ a í babana vĩro zɔ̃̀kɔ̃rɛ.
[16] Fãnantɛ̃ kũ gwãanio de n pɔ́ ũ,
n mɔvura kũ ifãntɛ̃o kúki kɛ̀ń́nɛ.
[17] Mɔkɔ̃n mɛ́ n andunia lɛ́zɛkinɔ dà pínki,
n sakare kũ bunsirɛɛo gɔrɔ dìtɛ.

[18] N yá kũ n ibɛrɛnɔ dɔ̀ yã dɔngu Dikiri,
yɔ̃nkɔnɔ n tɔ́ gya bò.
[19] Ǹsun n potɛ̃nɛ kpá nɔ̀bɔ pãsĩnɔaro,
n gbɛ̃ wɛ̃ndadenɔ yã sún sãnguro.
[20] Ǹ laakari dɔ n bàka kunna kũoooa,
zaakũ ó bùsu gusarɛnɔ pãsĩ kũ̀ pínki.

21 Ǹsun tó ó gɔ̃nawɛ̃ndadenɔ boru kpɛ kũ wé'ioro,
ǹ tó wɛ̃ndadenɔ kũ takasidenɔ n táaki lɛ́.

22 Luda, ǹ futɛ ǹ gí kũ n zĩdao,
ǹ n yá kũ yɔ̃nkɔnɔ tɛn dɔ zɛnaa sari ma dé!
23 Ǹsun zuka kũ n ibɛrɛnɔ tɛn kányĩ kpá sãkotoro,
n zãngurinɔ kĩni dìgɔ̃ dɔ lakanaa sari.

75

Ludamɛ yãkpatɛkɛri ũ
Asafa lɛ̀ɛ.
1 O n sáabu kɛ̀ Luda, o n sáabu kɛ̀.
Tó ò n yãbonsarɛnɔ bàba, ndìgɔ̃ kú kãni.

2 Luda pì: Ma gɔrɔ dìtɛ
kũ mani yãkpatɛ kɛ a zɛ́a.
3 Tó andunia yì̀gã kũ gbɛ̃ kũ ò kunnɔ ń pínki,
makũ mɛ́ madì a gbɛ̀gbanɔ kũ gíngin.
4 Madì o zĩdabirinɔnɛ òsun ĩa dãro,
madì o yãvãnikɛrinɔnɛ òsun kùa biriro.
5 Àsun kùa biri ludambɛaro,
àsun waka nɔnɔmairo.

6 Zaakũ gbãna dì bo ifãboki kpa ke a lɛ́tɛ kparo,
àdi bo gbárannanlo,
7 Ludamɛ yãkpatɛkɛri ũ,
àkũ mɛ́ àdi gbɛ̃ do lago à gbɛ̃ do kara.
8 Toko kú Dikiri ɔĩ, í gbãna kán à pà,
àtɛn sɛ́n a pɔfɛ̃ ũ fùuu.
Àdi atɛ̃ andunia yãvãnikɛrinɔa ń pínki,
òdi mi à láka lái kũ a gbɔ̃̀ɔo.

9 Makũ sɔ̃, manigɔ̃ yã pì o gɔrɔ sĩnda pínki,
mani Yakubu Luda táaki lɛ́.
10 Mani yãvãnikɛrinɔ bɛ̃nɛ ɛ́'ɛ,
gbɛ̃ mananɔ bɛ̃nɛ sɔ̃, mani sɛ́ musu.

76

Ludamɛ zì̀blena gbãna ũ
Asafa lɛ̀ɛ. Òdi sí kũ guruminɔo.
1 Ò Luda dɔ̃ Yudanɔ bùsummɛ,
a tɔ́ zɔ̃kɔ̃ Isarailanɔ tɛ́.
2 A bizakuta kú Salɛmu,
a kúki kú Zaiɔ̃.
3 Zaa gwen à kà wãnanɔ ɛ̀'ɛn
kũ sɛ̃gbakonɔ kũ fɛ̃nɛdanɔ kũ zì̀kabɔnɔo.

4 Ndì gu pu ndìgɔ̃ tɛ́ kɛ,
n zɔ̃kɔ̃kɛ de kpi kũ ò kun gɔrɔ sĩnda pínkinɔla.
5 N kùgbãnadenɔ gɔ̃kɛbɔnɔ sìḿma,
ò wutɛna kũ ga'io,
gɔ̃ gbãna pìnɔ doke dí fɔ̃ à a ɔ sɛ̀ro.
6 Yakubu Luda, n kpãkɛ̃ńyĩ,

akũ sɔ̃denɔ kũ ń sɔ̃nɔ gɔ̃̀ katɛna gɛ̀nɔ ũ.
7 Mɔkɔ̃n mɛ́ ń naasi vĩ ndo,
tó n pɔ́ bò n yĩn,
dí mɛ́ ani fɔ̃ à zɛ n arɛɛ?
8 Zaa musu n yãkpatɛ kɛ̀,
akũ vĩna andunia kṵ̀, à yì̀tɛ kítikiti,
9 zĩ kũ Luda, n futɛ ǹ yã gɔ̃gɔ̃ anduniane
de ǹ gbãnasaridenɔ sura ba.

10 N pɔfɛ̃na gbɛ̃nɔi dì n tɔ́ bo,
n pɔfɛ̃ kpara dìgɔ̃ dɔ n pi.

11 À lɛ́ kɛ Dikiri á Ludaa à a fĩna bo.
Ákɔ̃nɔ kũ á likanawáinɔ, à mɔ́
à Luda kũ à de ògɔ̃ a vĩna vĩ gba pɔ́.
12 Àdi kpatablerinɔ kã kpátɛ,
àdi tó vĩna andunia kínanɔ kũ.

77

*Luda kpányĩ b*ɛgɛkɛna wari gũn
Asafa lɛ̀ɛ.
1 Ma lɛ́ zù Ludai ma a sìsi,
ma wiki lɛ̀ Ludaa de à ma yã ma.
2 Kũ má kú wari gũn ma Dikiri ki wɛ̀tɛ,
ma ɔ sɛ̀ musu gwãani kámmabonaa sari,
ma laakari gì kpátɛi.
3 Kũ ma laasun tà Luda kĩnaa, akũ ma ã'ã,
kũ ma dɔ a yãn, ma gɔ̃ kpam lɛɛkɛɛ.
4 N tò ma wɛ́ tɛ̃̀ i'onaa,
ma gɔ̃ bídi gũn má dɔ̃ deran ma ò nàro.
5 Ma dɔ yã zĩnɔn
kũ wɛ̃̀ kũ ò gɛ̃̀tɛnɔ.
6 Ma laasunn lɛ̀ ma swɛ̃̀ɛ gũn gwãani,
ma a zĩda là mà wɛtɛ mà dɔ̃.
7 Ma pì: Dikiri gìwai sãnsãnn yá?
A pɔ ni kɛ nna kũoo doroo?
8 A gbɛ̃kɛ làka mámmann yá?
A yã nigɔ̃ futɛna gɔrɔ sĩnda pínkin yá?
9 Ó wɛ̃ndagwana yã sã̀ Ludagun yá?
A pɔ fɛ̃̀wái, ani wɛ̃nda kɛwɛrɛ doroo?
10 Akũ ma pì: Yã kũ à ṵ̀man dí.
Luda Musude ɔ bùsawɛrɛ.

11 Mani laasun lɛ́ Dikiri yãbonsarɛnɔa,
mani dɔ yã kũ à kɛ̀ yãnɔn.
12 Mani n daboyãkɛnanɔ laasun lɛ́ pínki,
mani n yãzɔ̃kɔ̃kɛnanɔ da ma swɛ̃̀n.
13 Luda, n zɛ́ kú adona.
Dikiri kpate zɔ̃kɔ̃ mɛ́ à kà lán ó Luda bàa?
14 Mɔkɔ̃mmɛ Luda yãbonsarɛkɛri ũ,
n n gbãna mɔ̀ burinɔnɛ.
15 N n gbɛ̃nɔ sura bà kũ n gã̀sã gbãnao,
ókɔ̃nɔ Yakubu kũ Yusufu burinɔ.

16 Kũ ísira wɛ́ sìnlɛ Luda,
kũ ísira wɛ́ sìnlɛ, akũ à kɔ́tɔ kpà,
à yì̃gãyĩgã ari a lòkoton.
17 Ludambɛ í kɔ̀tɛ,
surapatana kĩni dɔ musu,
n kànɔ tɛn fã legũpina ũ.
18 N pũtãna kĩni dɔ zàga'ĩa gũn,
n legũpinaa andunia pù pínki,
zĩtɛ kɛ̀ gìri à yì̃gãyĩgã.
19 N zɛ́ dà ísiran,
n gɛ̃ki kɛ̀ í zɔ̃kɔ̃nɔ dagura,
odi n gɛ̀sɛgbɛ ero.
20 N do n gbɛ̃nɔnɛ arɛ lán sã kpàsaa bà
Musa kũ Harunao gãi.

78

*L*ɛ̀ kũ Isarailanɔ yã ó gbáo laakarii
Asafa lɛ̀ɛ.
1 Ma gbɛ̃nɔ, à ma yãdannɛna ma,
à sã kpá ma yãi.
2 Mani yã oárɛ kũ yáasio,
mani yã kũ à utɛna zaa zĩ bɔkɔtɛárɛ,
3 yã kũ o mà akũsɔ̃ ó dɔ̃,
yã kũ ó denɔ bàbawɛrɛ.
4 Óni yã pì utɛ ó nɛ́nɔnɛro,
óni Dikiri táakilɛna da ó daikorenɔnɛ,
a gbãna kũ yãbonsarɛ kũ à kɛ̀nɔ.
5 À yã dìtɛ Yakubu burinɔnɛ,
à a doka dà Isarailanɔnɛ,
à dìtɛ ó dizinɔnɛ ò tó ń nɛ́nɔ dɔ̃,
6 de à gɔ̃ ń buri kũ ò kpɛ́nɔnɛ futɛokarayã ũ,
gbasa ò futɛ ò dada ń nɛ́nɔnɛ se,
7 de ò le ò Luda náani kɛ,
a yãkɛnanɔ sún sãńguro,
ama onigɔ̃ a yãditɛnanɔ kũna.
8 Ògɔ̃ de lán ń dizinɔ bàro,
zaakũ ò sãgbãna kɛ̀ ò gì Luda yãi,
ń swɛ̃̀ kú Ludaaro, ò yãpura vĩnɛro.

9 Ɛflaimu burinɔ bi kàzurinɔmɛ,
akũ ò bòru kpɛ zì̃i gũn.
10 Odi zɛ kũ Luda bàka kunna kũńwo yãoro,
ò gì tɛ́ a dokaiii.
11 A yãkɛnanɔ sã̃ńgu
kũ yãbonsarɛ kũ à mɔ̀ńnɛnɔ.
12 À daboyãnɔ kɛ̀ ń dizinɔ wára
Zoã wɛ̃tɛ gũn, Misila bùsun.
13 À ísira zɔ̃̀kɔ̃rɛ à bikũ̀ kũńwo,
à tò í gɔ̃̀ zɛna lán bĩni bà.
14 À dòńnɛ arɛ téluku gũn fãnantɛ̃,
gwãani sɔ̃ kũ tɛ́ gupurao.
15 À gbɛ̀si pàra gbárannan,

à í kpàḿma zɔ̃kɔ̃ lán ísira'i bà.
[16] À tò í bòńnɛ gbèn,
à tò í bàa lè lán sèbɛɛ bà.

[17] Akũ ò kpɛ́ òtɛn durunna kɛnɛ,
ò gì Luda Musude yã mai gbárannan.
[18] Ò Luda lè ò gwà kũ nèsɛ plao,
ò ń pɔyeina pɔ́ble gbèkaa.
[19] Ò Luda vãni bò ò pì:
Luda ni fɔ̃ à ó gbá pɔ́ble gbárannan la yá?
[20] Bee kũ à gbèɛ lè, í bò à dàgula,
ani fɔ̃ à pɔ́ble ke nɔ̀bɔ kpáwá dɔ yá?
[21] Kũ Dikiri yã pìi mà, à pɔ fẽ̀,
akũ té fùtɛ à dà Yakubu burinɔla,
à pɔfẽ kìpa Isarailanɔa.
[22] Zaakũ odi Luda yã síro,
odi a surabana gbãna náani kɛro.
[23] Bee kũ abireo à yã dìtɛ ílukunɛ,
à musu zɛ́ wẽ̀,
[24] akũ à mana kɔ̀tɛńnɛ ò blè,
à pɔ́ble kũ à bò musu kpàḿma.
[25] Ò malaikanɔ pɔ́ble blè,
à zànaa kèńnɛ, à gẽ̀ ɔla.
[26] À tò ĩa gbãna bò ifãboki kpa,
à pè gènɔmidɔki kpa ĩaa dɔ kũ a gbãnao,
[27] akũ à nɔ̀bɔɔ kɔ̀tɛńnɛ dasi lán lukutẽ bà,
bãnɔ dàńla lán ísiralɛ bùsu'atẽ bà.
[28] À tò ò kìpakipa ń bùran,
ò gɔ̀ kátɛ likana ń kpɛ́nɔi.
[29] Luda pɔ́ kũ òtɛni a ni dɛnɔ kpàḿma,
akũ ò blè ò kẽ̀ gíngin.
[30] De a ni kpɛ́ à boḿma,
gɔrɔ kũ pɔ́ble pì kpé da ń lén,
[31] Luda pɔfẽ fùtɛńyĩ,
à Isaraila gɔ̃ gbãnanɔ dèdɛ,
à ń kɛfɛnnanɔ lè à nè.

[32] Bee kũ abireo ò kpɛ́ òtɛn durunna kɛ,
bee kũ a yãbonsarɛkɛnanɔ, odi a náani kɛro.
[33] Akũ à ń wẽ̀ndii kèńnɛ pã lán lɛ́'ĩa bà,
à tò sunyĩ ń lé.
[34] Tó à ń gbẽkenɔ dèdɛ, òdi a ki wɛtɛ,
òdi ɛra ò arɛ dɔa kũ wãnao.
[35] Akũ ò dɔ̀n sà kũ Ludamɛ ń gbèsi ũ,
ò dɔ̀ kũ Luda Musudemɛ ń surabari ũ.
[36] Gɔrɔ kũa sà òdi lɛ́ maa,
òdi ɛ́kɛ tonɛ,
[37] ń swẽ̀ kúaro,
ò a bàka kunna kũńwo yã gbòro.
[38] Àpi sɔ̃ à ń wẽnda gwà,
à ń durunnanɔ kẽ̀ńma, adi ń kakatɛro.
Àdigɔ̃ a zĩda milɛ ble baala'i,
àdi a pɔfẽkipammana ɔ lago.

39 À ń bisãsirikɛ dɔ̃ńma,
kũ òdi gẽtɛ sunaa sari lán ĩa bà.

40 Ò sãgbãna kènɛ gbárannan gɛ̃̀n ũgbangbaa!
Ò a pɔ yàkanɛ sɛ̃̀ntɛ gwe à kɛ̀ dasi.
41 Ò Luda lɛ̀ ò gwà, ò Luda lɛ̀ ò gwà,
ò Isarailanɔ Luda kũ à kú adonaa fɛ̃̀.
42 A iko gbãna sɔ̃ńgu,
lákũ à ń sí ń ibɛrɛnɔa nà,
43 lákũ à daboyãnɔ kè Misila nà,
akũsɔ̃ à yãbonsarɛnɔ kɛ̀ Zoã bùsun.
44 À ń swa ínɔ lì aru ũ,
akũ odi fɔ̃ ò a í mì doro.
45 À ífĩninɔ kàńgu, ò ń soso,
kũ kaso kũ ò kisira kpàńyĩnɔ.
46 À tò kwanɔ ń bú pɔ́blewɛnɔ blè,
à sutɛ̃nɔ kà ń burapɔnɔn.
47 À tò legũgbɛ ń geepi líkpɛnɔ kɛ̀ búgubugu,
zàga'ĩa ń kaka línɔ ɛ̀'ɛ.
48 À ń pɔ́kãdenɔ kàkatɛ kũ legũgbɛɛo,
sura pɛ̀tɛ ń kpàsanɔa.
49 À a pɔfɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ bòboḿma,
à kɛ̀ ĩni kũńwo kũ pɔfɛ̃o kũ pɛ̃tɛ̃o,
à malaika kisiradenɔ gbàrɛḿma.
50 À a pɔfɛ̃ zɛ́ wɛ̃̀, adi gí ganɛ doro,
à gagagyã kàńgu.
51 À Misila daudunɔ dɛ̀dɛ ń pínki,
Hamu buri nɛ́gɔ̃gbɛ̃ káakunɔ gàga.
52 Ama à bò kũ a gbɛ̃nɔ lán sãnɔ bà,
à dòńnɛ arɛ gbárannan lán sã kpàsanɔ bà.
53 À tɛ́ kũńwo kũ laakariio kpátɛna vĩna sari,
ń ibɛrɛnɔ sɔ̃, ísira dàńla.
54 À kà kũńwo a bùsu lén,
gusĩsĩde kũ à sì kũ a gbãnaoo pìi.
55 À pɛ̀ńnɛ burinɔa,
akũ à ń bùsuu kpàatɛtɛńnɛ ń pɔ́ ũ,
à ɔnn kpàkpa Isaraila burinɔa.

56 Akũ ò Luda yɔ̃̀ ò gwà ò gì a yã mai,
ò Luda Musude yãditɛnanɔ kũnaro.
57 Ò ɛ̀ra ò bò a kpɛ lán ń denɔ bà,
ò náani vĩro lán sá kotinaa bà.
58 Ò a pɔ fɛ̃̀ kũ ń sa'okinɔo,
ò a nɛ̀sɛgɔ̃ba fùtɛ kũ ń tãnanɔ.
59 Kũ Luda dɔ̃̀ lɛ, akũ a pɔ fɛ̃̀,
à gì Isarailanɔi pãsĩpãsĩ.
60 À a bizakuta tò zaa Silo gwe,
a bɛ kũ à dɔ̀ bisãsirinɔ té pìi.
61 À tò ń wɛtɛrinɔ sù ò a àkpatii sɛ̀,
àkũmɛ a gbãna kũ a gakuribokio ũ.
62 À tò ò a gbɛ̃nɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃nɛdao,
a pɔ fɛ̃̀ buri kũ ń séi.

63 Ń kɛfɛnnanɔ té kǔ zǐi gũn,
ń nɔkparenɔ dí le ò zãkɛlɛɛ sì doro.
64 Ò ń sa'orinɔ dèdɛ kũ fẽnɛdao,
ń gyaanɔnɔ dí fɔ̃ ò ɔ́ɔ dɔ̀ro.

65 Akũ Dikiri fùtɛ sà lán i'orii bà,
lán gɔ̃sa kũ à vù kũ wẽ'io bà.
66 À ń wɛtɛrinɔ gbɛ̀̃, ò bòru kpɛ,
à tò ò gɔ̀̃ kũ wé'io gɔrɔ sĩnda pínki.
67 À gì Ɛflaimu burinɔi,
adi Yusufu buri pì sɛ́ doro.
68 Yuda burin à sɛ̀ sà
kũ Zaiɔ̃ kpi kũ à yeiio.
69 À a kúki bò musumusu gwe,
anigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki lán andunia katɛnaa bà.
70 Akũ à a zɔ̀bleri Dauda sɛ̀,
à a bò sãkpasan.
71 À a bò sãdãnan, à dò Isarailanɔnɛ arɛ,
Luda gbẽ Yakubu burinɔ kínamɛ.
72 Dauda ń kpá a kpɛ kũ nɛ̀sɛdoo,
à dòńnɛ arɛ kũ a ɔ arubarikadeo.

79

Ɔ́ɔdɔna Yurusalɛmu wina yã musu
Asafa lɛ̀ɛ.
1 Luda, burinɔ sì n bùsun,
ò n kpɛ́ kũ à kú adona yàka,
ò Yurusalɛmu wìwi ò dàtɛ.
2 Ò n zɔ̀blerinɔ gɛ̀ɛ kpà bãnɔa,
ò n yãmarinɔ mɛ̀ɛ tò nɔ̀bɔ pãsĩnɔnɛ pɔ́ble ũ.
3 Ò ń aru kɔ̀tɛ lán í bà Yurusalɛmu bĩnikpɛ,
gbẽke kun à ń vĩro.
4 O gɔ̃ sɔ̃sɔ̃na pɔ́ ũ ó sarɛdenɔnɛ,
o gɔ̃ lalandi pɔ́ ũ gbẽ kũ ò likawáinɔnɛ.

5 Dikiri, ĩnigɔ̃ pɔ fẽ kũoo ari bɔrɛmɛɛ?
N pẽtẽ té nigɔ̃ kũ gɔrɔ sĩnda pínkin yá?
6 Ǹ pɔfẽ kipa buri kũ ò n dɔ̃ronɔa,
gbẽ kũ òdi n sísironɔ bùsunɔa.
7 Zaakũ ò Yakubu burinɔ blè,
ò ń bùsuu yàka.
8 Ǹsun ó denɔ durunnanɔ wí ó musuro.
Ǹ wẽnda dɔ̃wɛrɛ likalika,
zaakũ o busa o gɔ̃ búgubugu.

9 Ǹ kpáwái, Luda ó surabari,
ǹ ó sura ba de ǹ tɔ́ bo,
ǹ ó durunnanɔ kẽwá n tɔ́ yãi.
10 Bɔ́yãi ĩni tó burinɔ ó lá ò pi:
Ó Luda kú máme séɛ?
Ǹ tó burinɔ gɔ̃ dɔ̃ ó wára
kũ ndì n̩ zɔ̀blerinɔ dɛdɛna fĩna boḿma.
11 Ǹ tó zĩzɔnɔ ɔ́ɔdɔna gẽ n sãn,
ǹ gbẽ kũ ò kú ga lɛ́inɔ bo

kũ n gǎsã gbãnao.

12 Ǹ lalandi kũ buri kũ ò likawáinɔ kɛ̀nnɛ
fĩna boḿma gɛ̀n suppla, Dikiri.
13 Ókɔ̃nɔ n gbɛ̃nɔ, n kpàsa sãnɔ,
ónigɔ̃ n sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki,
ónigɔ̃ n tɔ́ babaǵnɛ ari ó buria.

80

*Isarailan*ɔ suna ń gwena zĩn aduakɛnaa
Asafa lɛ̀ɛ.
1 Ǹ sã kpá, Isarailanɔ Don'arɛde,
mɔkɔ̃n kũ ndì Yusufu burinɔ dã lán sã bà.
Ǹ bo ǹ mɔ́, mɔkɔ̃n kũ ń vutɛna kɛrubunɔ dagura,
2 ǹ do ɛflaimu burinɔnɛ arɛ
kũ Biliaminu burinɔ kũ Manase burinɔ.
Ǹ futɛ kũ n gbãnao, ǹ mɔ́ ǹ ó sura ba!

3 Luda, ǹ tó ò ɛra ò su ó gwena zĩn,
ǹ ãn werewá, ń ó sura ba.

4 Dikiri Luda Zìkaride,
ĩni fɛ̃ ǹ gí n gbɛ̃nɔ aduakɛna síi ari bɔrɛmɛɛ?
5 N wɛ́'i dɔ̀ńnɛ ń pɔ́mina ũ,
n ń wɛ́'i yɔ̀ńnɛ a pɔ́ pà, ò mì.
6 N tò o gɔ̃ fobona pɔ́ ũ ó sarɛdenɔnɛ,
ó ibɛrɛɛnɔ tɛni ó lalandi kɛ.

7 Luda Zìkaride, ǹ tó ò su ó gwena zĩn,
ǹ ãn werewá ń ò sura ba.

8 N geepi lí wò Misila,
n pɛ burinɔa, akũ n lí pìi pɛ̀ ń gbɛ̀n.
9 N gu kɛ̀kɛnɛ à zĩni pɛ̀tɛ,
akũ à ɔ tà à gu sì.
10 A uraa dà kpinɔla,
a gǎnɔ de sida lí zɔ̃kɔ̃nɔla.
11 À ɔ tà à gɛ̀ɛ ari ísira lɛ́a,
a ɔnɛnɔ kà ari Yuflati.

12 Bɔ́yãin n a karaa gbòro
de gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃tɛnɔ gɔ̃ ɔ mátɛ a nɛ́ii?
13 Sàkpanɔ dì lɛ́ kái ò bi,
nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ dì su ọ̀ a lá ble.
14 N yã nna! Luda Zìkaride, ǹ ɛra ǹ arɛ dɔwá!
Zaa musu ǹ wɛ́ kpátɛ ǹ gwa!
Ǹ laakari dɔ geepi lí día,
15 pɔ́ kũ n pɛ̀ kũ n ɔplao,
nɛ́ kũ n tùtuu kɛ̀ n zĩdanɛɛ.

16 Ò n geepi lí pìi zɔ̃̀ ò tɛ́ sɔ̃̀a,
ǹ wɛ́ tɛ̃ra pitiḿma de ò kakatɛ.
17 Ǹ ɔ kú gbɛ̃ kũ à kú n ɔplaiia,
bisãsiri nɛ́ kũ n sɛ̀ n pɔ́ ũ pìi,

18 óni kɛ̃mma doro.
Ǹ ó kunna kɛkɛ ǹ kɛwɛrɛ, óni n sísi.
19 Dikiri Luda Zǐkaride,
ǹ tó ò su ó gwena zĩn,
ǹ ãn werewá ń ó sura ba.

81

*Isarailan*ɔ dikpɛ lèɛ
Asafa lèɛ.
1 À ayuwii kɛ Luda ó gbãnaa,
à pɔnna wiki lɛ́ Yakubu burinɔ Ludaa.
2 À lè dɔ à bata lɛ́
kũ mɔrɔ'ũ nnao kũ gidigboo.

3 À kuru pɛ́ mɔ dufu bonaao,
à pɛ́ tó mɔ kè papana ó dikpɛgɔrɔ,
4 zaakũ à de doka ũ Isarailanɔnɛmɛ,
yã kũ Yakubu burinɔ Luda dìtɛn gwe.
5 À yã pìi dà Yusufu burinɔnɛ
gɔrɔ kũ à vǐ Misila bùsula.
Ò kòto kũ ò dɔ̃ro mà à pì:

6 Ma aso gò á gǎaa,
ma á ɔ bò ɛ̃bona zĩn.
7 A ɔ́ɔ dɔ̀mɛnɛ warikɛgɔrɔa, akũ ma á bó,
ma weáwa zaa legũvĩnaa gũn,
ma á lɛ́ ma á gwá zaa Mɛriba í kĩnaa.

8 À sã kpá ma gbɛ̃nɔ, mani lɛ́ daáwa,
ákɔ̃nɔ Isarailanɔ, tó áni ma yã ma dé!
9 Àsungɔ̃ buri zǐtɔnɔ tãna vĩ á tɛ́ro,
àsun kútɛ dikiri pãndenɛro.
10 Makũmɛ Dikiri á Luda ũ,
ma á bɔ́tɛ Misila.
À á lɛ́ wɛ̃, mani tó à kã.

11 Ama Isarailanɔ gì ma yã mai,
ma gbɛ̃ pìnɔ dí mì natɛmɛnɛro.
12 Akũ ma ń tó kũ ń sãgbãnakɛo,
ò tɛ́ ń zĩda pɔyeinaai.
13 Tó ò pi Isarailanɔ ni ma yã ma,
tó ma gbɛ̃nɔn tɛ́ ma yãi,
14 de mani ń ibɛrɛnɔ sɔ̃pɛtɛ gɔ̃̀nɔgɔ̃nɔ,
mani ɔ sɔ̃ ń zãngurinɔi.
15 Ma zãngurinɔ ni kã natɛ ma arɛ,
ń wɛ́tãmmana nigɔ̃ lakana vĩro.
16 Gbasa mà á gwa kũ pɔ́blewɛ manao,
mà ɛra mà gbɛ̀ zɔ́'i kpááwa à mɔ́awa.

82

*Yãkpat*ɛkɛna kũ gbãnadenɔ
Asafa lèɛ.
1 Luda vutɛna pari kɔ̃kakaranaa gũn,

àtɛn yãkpatɛ kɛ kũ Ludanɔ à pì:
[2] Ari bɔrɛn ánigɔ̃ yãkpatɛ kɛɛ a kpɛdangara
à yã sí yãvãnikɛrinɔnɛɛ?
[3] À yã nna kpá gbãnasaridenɔa kũ tonɛnɔo,
à zɛ kũ takasidenɔ kũ gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́ tãḿmanɔo.
[4] À gbãnasaridenɔ kũ wɛ̃ndadenɔ sura ba,
à ń bo yãvãnikɛrinɔ ɔĩ.

[5] Ò yãke dɔ̃ro, ò a ke gbá dɔ̃ro,
ò kú gusira gũmmɛ,
akũ andunia yì̀gã ari a gɛ̃i.

[6] Ma pì Ludanɔmɛ á ũ,
Luda Musude nɛ́nɔn á ũ á pínki.
[7] Bee kũ abireo áni ga bisãsiri gana ũmɛ,
áni kpágula lán gbãnade kparanɔ bàmɛ.
[8] Luda, ǹ futɛ ǹ yãkpatɛ kɛ kũ anduniao,
zaakũ buri sĩnda pínki bi n pɔ́mɛ.

83

*Ib*ɛrɛnɔ kpana Ludaa
Asafa lɛ̀ɛ.
[1] Luda, ǹsungɔ̃ yĩtɛnaro,
n lɛ́ súngɔ̃ nakɔ̃anaro,
ǹsungɔ̃ kun kítikitiro, Luda.
[2] Ǹ n ibɛrɛnɔ gwa lákũ ò fùtɛ ò zɛ̀ nà,
n zãngurinɔ tɛni ń mì zuzu.
[3] Òtɛn ɔ̃ndɔ̃ kɛ n gbɛ̃nɔnɛ,
òtɛn lɛ́ kpákũsũ n gbɛ̃ yenyĩdenɔi.
[4] Òtɛn pi: À mɔ́ ò ń buri bo,
de ń tɔ́ Isaraila súngɔ̃ dɔ gbɛ̃ken doro.

[5] Ò lɛ́ kpàkũsũ, ń yã kɔ̃ sɛ̀,
ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ kũ kɔ̃o ò futɛnyĩ.
[6] Ɛdɔmunɔ kũ Sumaila burinɔ
kũ Mɔabunɔ kũ Hazara burinɔ
[7] kũ Gebalidenɔ kũ Amɔninɔ
kũ Amalɛkinɔ kũ Filisitininɔ kũ Tayadenɔo.
[8] Bee se Asirianɔ nàḿma dɔ,
de ò ɔ da Lutu burinɔa.

[9] Ǹ kɛńnɛ lákũ n kɛ̀ Midiãnɔnɛ nà,
lákũ n kɛ̀ Sisera kũ Yabĩonɛ nà Kisɔ̃i.
[10] N ń kɛ́ búgubugu Ɛndɔ,
akũ ò gɔ̃̀ katɛna zĩtɛ lán bisaa bà.
[11] Ǹ kɛ ń wɛ̃nɛnɔnɛ
lákũ ò kɛ̀ Orɛbu kũ Zebuonɛ nà.
Ǹ kɛ ń kínanɛnɔnɛ
lákũ ò kɛ̀ Zɛba kũ Zalamunaonɛ nà.
[12] Mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ ò pì yã,
ò Luda sãdãki sɛ́ ń pɔ́ ũ.

[13] Ma Luda, ǹ tó ò gɔ̃ lán sɛ̀'ĩampuruu bà,

lán ése ũkã kũ ĩa tɛn sɛ́ bà.
14 Lákũ dàkoo dì té kũ nà,
kesɔ̃ lákũ té dì kpinɔ ble nà,
15 ǹ pɛ́tɛńyĩ kũ n zàga'ĩao,
ǹ tó n ĩa pãsĩ swɛ̀ kɛ̃ńgu.
16 Ǹ tó ń gasu gɔ̃ kpá ń wɛ́i,
de ò n gbãna dɔ̃ Dikiri.

17 Wɛ́'i nigɔ̃ ń kũ gɔrɔ sĩnda pínki kũ bídio,
ò boru kpɛ ò mì dɛ.
18 Ǹ tó ògɔ̃ dɔ̃ kũ n tɔ́n Dikiri,
mɔkɔ̃mmɛ Luda Musude ũ andunia gũn pínki.

84

Luda ɔn bɛgɛkɛnaa
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 N kúki mana fá, Dikiri Zĩ̀karide!
2 Matɛn Dikiri ɔn bɛgɛ kɛ ari gu tɛn lima,
ma nini kũ ma mɛ̀ɛo tɛn luka Luda Wɛ̃̀ndidei.

3 Dikiri Zĩ̀karide ma Kína ma Luda,
bee bãntoro sàa dà n gbagbaki sarɛ,
Ludakibɛbã kpɛ́ bò gwe à a nɛ́nɔ kàn.
4 Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ ò kú n ɔnnnɔ ũ,
òdigɔ̃ n táaki lɛ́ gɔrɔ sĩnda pínki.
5 Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ ń gbãnan n ũnɔ ũ,
n ɔn gɛna yã kú ń swɛ̃̀ɛ gũn.
6 Tó òtɛn gɛ̃tɛ Baka guvutɛa,
àdi gɔ̃ lán gu kũ à ísɛ̃bokinɔ vĩ bà,
pɔ́tɔ̃gɔrɔ legũ dì tó arubarika dagula.
7 Ń gɛnaa gũn ń gbãna dìgɔ̃ karamɛ
ari ò gɛ́ káo n kĩnaa Zaiɔ̃.

8 Dikiri Luda Zĩ̀karide, ǹ ma aduakɛna sí,
ǹ sã kpá ma yãi, Yakubu Luda.
9 Luda, ǹ kína kũ à de ó sɛ̃gbako ũ gwa,
ǹ wɛ́ pɛ́ kína kũ n kàai.

10 Kunna n ɔn gɔrɔ do manamɛnɛ
de kunna gu pãndea gɔrɔ wàa sɔɔrola.
Ma Luda ɔn zɛ́dãkpãrikɛ sì
de kunna ɔn dokɔ̃nɔ kũ yãvãnikɛrinɔola.
11 Dikiri Luda deńnɛ ifãntɛ̃ kũ sɛ̃gbako ũ,
Dikiri dì gbɛ̃kɛ kɛńnɛ kũ bɛ̀ɛrɛɛo,
àdi gí pɔ́ mana kpá taarisaridenɔairo.

12 Dikiri Zĩ̀karide,
arubarikademɛ gbɛ̃ kũ àtɛni n náani kɛ ũ.

85

Aafia wɛ́kɛna Ludaa
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 N arubarikaa dà n bùsun, Dikiri,

n su kũ Yakubu burinɔ ń gwena zĩn.
[2] N n gbɛ̃nɔ taarinɔ gòḿma,
n ń durunnanɔ kɛ̀ḿma pínki.
[3] N n pɔ kpɔ̀kpãa tò pínki,
n n pɔfɛ̃ pãsĩ tò.

[4] Ǹ su kũoo ó gwena zĩn, Luda ó Surabari,
ǹ pɛ̃tɛ̃ kũ n kɛ̀ kũoo lago.
[5] N pɔ nigɔ̃ fɛ̃nawái gɔrɔ sĩnda pínkin yá?
Ĩnigɔ̃ n pɔfɛ̃gɔrɔ gága wɛ̀ kũ wɛ̀ɛon yá?
[6] Ĩni ɛra ǹ n gbɛ̃nɔ kunna kɛkɛ ǹ kɛńnɛ dɔ,
de ń pɔ le à kɛmma nnaroo?
[7] Dikiri, ǹ n gbɛ̃kɛ mɔwɛrɛ,
ǹ ó sura ba kũ n gbãnao.

[8] Ma sã dɔ Dikiri Luda yã'onaaa,
zaakũ àdi aafia lɛ́ sɛ́ a yãmarinɔnɛ,
tó odi ɛra ò sù ń yɔ̀nkɔyãnɔaro.
[9] A vĩnakɛrinɔ surabanaa gɔrɔ zɔ̀ro,
de a gakuri le àgɔ̃ kú ó bùsun yãi.

[10] Gbɛ̃kɛ kũ náanio dì dakarɛ,
yãzɛde kũ aafiaao dì ɔ kpákɔ̃a.
[11] Náani dì ɔ poro musu,
yãzɛde dì ɔ nɔnɔ zĩtɛ.
[12] Dikiri ni yã mana kɛwɛrɛ,
ó zĩtɛ ni pɔ́ble kɛ.
[13] Yãzɛde dìgɔ̃ tɛ́ a arɛ,
àdi zɛ́ kɛkɛnɛ.

86

Kpányĩ wɛ́kɛna Ludaa
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Dikiri, ǹ sã kpá ma yãi ǹ wema,
zaakũ takaside wɛ̃ndaden ma ũ.
[2] Ǹ ma wɛ̀ndi dãkpã,
zaakũ má a zĩda kpàmma.
Ǹ makũ n zɔ̀bleri sura ba,
zaakũ matɛni n náani kɛ,
mɔkɔ̃mmɛ ma Luda ũ.
[3] Ǹ sùru kɛ kũmao, Dikiri,
zaakũ madìgɔ̃ n sísi kɔnkɔ kũ ɔkɔsio.
[4] Ǹ makũ n zɔ̀bleri pɔ kɛ nna,
zaakũ ma laakarii tà n kĩnaa, Dikiri.
[5] Ń mana akũsɔ̃ ń sùru vĩ, Dikiri,
n gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ n sìsirinɔnɛ.
[6] Dikiri, ǹ sã kpá ma wɛ́kɛnaai,
ǹ laakari dɔ ma wɛ̃nda wikia.
[7] Mani n sísi ma warikɛgɔrɔ zĩ,
zaakũ ndì wema.

[8] Tãna ke ni sí lɛkɔ̃a kũnworo, Dikiri,
gbɛ̃ke dì fɔ̃ à n kɛna kɛro.
[9] Buri kũ n kɛ̀nɔ ni su ò kútɛnnɛ,

ò n tɔ́ bo ń pínki.
10 Zaakũ ń zɔ̃kɔ̃ akũsɔ̃ ndì daboyãnɔ kɛ,
mɔkɔ̃mmɛ Luda ũ ndo.

11 Ǹ n zɛ́ mɔmɛnɛ, Dikiri, manigɔ̃ táa o n yãpura gũn,
ǹ ma laasun kɛmɛnɛ do, de màgɔ̃ n vĩna vĩ.
12 Mani n sáabu kpá kũ nèsɛdoo,
Dikiri ma Luda, manigɔ̃ n tɔ́ bo gɔrɔ sĩnda pínki.
13 Zaakũ gbɛ̃kɛ kũ n kɛ̀mɛnɛ zɔ̃kɔ̃,
n ma wɛ̃̀ndii sì gyãwãn lɔ̀n.

14 Luda, karambaanidenɔ tɛn futɛmai,
gbɛ̃ pãsĩnɔ tɛni ma wɛ, òdi n yã daro.
15 Mɔkɔ̃n Dikiri, Luda wɛ̃ndadɔ̃nnɛrimɛ n ũ,
ń sùru vĩ akũsɔ̃ n pɔ dì fɛ̃ likalikaro,
n gbɛ̃kɛ kũ n náanio zɔ̃kɔ̃.
16 Ǹ arɛ dɔma ǹ ma wɛ̃nda gwa,
ǹ n zɔ̀bleri gba gbãna,
ǹ makũ n zɔ̀nɔkpare ńé sura ba.
17 Ǹ yãmanakɛna sèeda kɛmɛnɛ
de ma zãngurinɔ e, wé'i ń kũ,
zaakũ Dikiri, n kpamai,
n ma laakarii kpàtɛmɛnɛ.

87

Zaiɔ̃ bi Luda wɛ̃tɛmɛ
Kora burinɔ lɛ̀ɛ.
1 Luda a wɛ̃tɛ kàtɛ
kpi kũ à kú adona musu,
2 Dikiri ye Zaiɔ̃ bĩnilɛnɔi
de Yakubu burinɔ wɛ̃tɛ kparanɔla pínki.
3 Luda wɛ̃tɛ,
Luda gakuriyã ò n musu à pì:
4 Mani Misilanɔ kũ Babilɔnudenɔ da
gbɛ̃ kũ ò ma dɔ̃nɔ tɛ́.
Filisitininɔn kú a gũn dɔ
kũ Tayadenɔ kũ Etiopianɔ.
Oni pi, ò gbɛ̃ birenɔ ì gwemɛ.

5 Zaiɔ̃ yã musu oni pi:
Ò wãanɛ kũ wãanɛo ì gwemɛ,
Luda Musude mɛ́ àdi a zĩni pétɛ gíngin.
6 Tó Dikiri tɛn gbɛ̃nɔ tɔ́ da takadan,
ani pi: Ò gbɛ̃ dí ì gwemɛ.
7 Lèsirinɔ kũ ũwãrinɔ ń pínki ò pi:
Ɔ́ manakɛ pínki dì bo Zaiɔ̃mɛ.

88

Kunna ga lɛ́i aduakɛnaa
Ɛzɛra buri Emani lɛ̀ɛ.
1 Dikiri Luda ma Surabari,
matɛn wiki lɛ́mma fãnantɛ̃ kũ gwãanio.
2 Ǹ tó ma aduakɛna kámma,
ǹ sã kpá ma ɔ́ɔdɔnaai.

[3] Zaakũ yã'ũmmana ma nɛ̀sɛɛ pà,
ma wɛ̃̀ndii kú ga lɛ́i.
[4] Ò ma da gbɛ̃ kũ òtɛn si gyãwãnnnɔ tɛ́,
ma gɔ̃ gbãnasaride ũ.
[5] Ò pã kpàmai ò ma da gɛ̀nɔ tɛ́
lán gbɛ̃ kũ ò wutɛna miran sɔ̀rɔrɔnɔ bà,
lán gbɛ̃ kũ ń yã dɔngu doro
ń bàka kú kũnworonɔ bà.

[6] N ma zu wɛ̀ɛ lòkoton
ari zĩtɛ tú tɔ̃̀nɔwɛɛ gusiran.
[7] N pɔfɛ̃ tɔ̃̀ma,
a ísɔ̃ dàmala.
[8] N tò ma gbɛ̃nɔ ma zukũna,
n tò ò ye ma kãiro.
Ò ma tata, boki kunlo,
[9] warikɛna ma wɛ́ sira kũ̀.

Matɛni n sísi zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi,
ma ɔnɔ dɔnanyĩ.
[10] Gɛ̀nɔn ndì yãbonsarɛ kɛńnɛ yá?
Gyãwãndenɔ mɛ́ òdi futɛ ò n sáabu kpá yá?
[11] Òdi n gbɛ̃kɛ baba mira gũnn yá?
Òdi n náanikɛna yã o gyãwãnn yá?
[12] Ò n daboyãnɔ dɔ̃ gusira gũnn yá?
N yãmanakɛnanɔ dɔ̃na kú yãsãnguki gũnn yá?

[13] Dikiri, matɛn ɔ́ɔ dɔnnɛ,
ma aduakɛna kɔnkɔ dì ká n kĩnaa.
[14] Bɔ́yãi ntɛn gímaii, Dikiri?
À kɛ̀ dera n mìkpɛrɛ zùmɛnɛɛ?
[15] Má kú ga lɛ́i wɛ̃ndawɛ̃nda zaa ma kɛfɛnnakɛgɔrɔa,
n yã pãsĩnɔ tɔ̃̀ma, ma gɔ̃ sàii.
[16] N pɔfɛ̃namai dàmala,
n vĩnapɔnɔ ma kakatɛ.
[17] Ò dàmala lán í bà zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi,
ò lìkamai mámmam.
[18] N tò ma gbɛ̃nɔ kũ ma gbɛ̃nnanɔ ma zukũna,
gusira mɛ́ à gɔ̃̀ ma kpàasi ũ.

89

*Luda lɛ́*sɛna Daudanɛ
Ɛzɛra buri Etani lɛ̀ɛ.
[1] Dikiri, manigɔ̃ lɛ̀ sí n gbɛ̃kɛ yã musu lakanaa sari,
manigɔ̃ n náanikɛna kpàkpa kɛ wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo.
[2] Mani o kũ n gbɛ̃kɛ lakana vĩro,
n náanikɛna zĩni pɛtɛna n bɛa zaa musu.

[3] N pì: Ma bàka kú kũ gbɛ̃ kũ ma sɛ̀ɛo,
ma lɛ́ sɛ̀ ma zɔ̀bleri Daudanɛ.
[4] Mani tó a buri gɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínki,
mani a kpata gba gbãna ari a buria.

5 Musudenɔ dì n daboyãnɔ sáabu kpá, Dikiri,
malaikanɔ dì n náanikɛna yã o ń kɔ̃kakaranaa gũn.
6 Zaakũ gbɛ̃ke kú musu kũ à kà Dikiri ũro,
malaika ke ni sí lɛkɔ̃a kãaoro.
7 Luda vĩna dì malaikanɔ kũ ń kɔ̃kakaranan,
à naasi vĩ de gbɛ̃ kũ ò likainɔla.
8 Dikiri Luda Zìkaride, dí mɛ́ à lɛɛlɛ kũnwoo?
Ń gbãna kũ náanio vĩ yã sĩnda pínki gũn.

9 Ndì gbãna mɔ ísiranɛ,
tó à sɔ̃ fùtɛ kũ vĩvĩnaao, ndì a gbãna fɔ̃.
10 N Misilanɔ dúgu zɔ̀, ò gɔ̀ gènɔ ũ,
n n zãngurinɔ fɔ̀kɔ̃a kũ n gɔ̀sã gbãnao.
11 Musu bi n pɔ́mɛ, zĩtɛ dɔ bi n pɔ́mɛ,
n andunia kàtɛ kũ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ pínki.
12 N gugbãnduru kũ gènɔmidɔkio kè,
Tabo kũ Ɛmɔ gbènɔ dì ayuwii kɛ kũ n tɔ́o.
13 N gɔ̀sã bi gbãna pɔ́mɛ,
n ɔ gbãna akũsɔ̃ n ɔpla dɔ musu.

14 Yãmanakɛ kũ yãzɛdekɛoomɛ n kpata zĩni ũ,
gbɛ̃kɛ kũ náanio mɛ́ à donnɛ arɛ.
15 Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ ò ayuwiikɛmmanɔ ũ,
kũ òdigɔ̃ táa o gupura kũ à kú n kurunyĩ, Dikiri.
16 Òdigɔ̃ pɔnna kɛ kũ n tɔ́o gɔrɔ sĩnda pínki,
òdi ĩa dã kũ n manakɛo.
17 Zaakũ ń gakuri kũ ń gbãnaomɛ n ũ,
n zɛna kũoo dì ó sɛ́ lei.
18 Ó kína bi Dikiri pɔ́mɛ,
ó sɛ̃gbako pì bi Isarailanɔ Luda pɔ́mɛ.

19 N yã ò n yãmarinɔnɛ yã wɛ́gupu'enaa gũn
n pì: Ma kpányĩ kè gɔ̃saanɛ,
ma kɛfɛnna sè musu a gbɛ̃nɔ tɛ́.
20 Ma a zɔ̀bleri Dauda lè,
ma a nísi kùa ma a dìtɛ.
21 Manigɔ̃ a kũna ma ɔĩ,
ma gɔ̀sã gbãna nigɔ̃ kú kãao.
22 Ibɛrɛ ke ni fɔ̃ à táfe síaro,
gbɛ̃ vãni ke ni le à gbãna mɔnɛro.
23 Mani a wɛtɛrinɔ mì dɛ a arɛ,
mani a zãngurinɔ nɛ.
24 Mani gbɛ̃kɛ kɛnɛ kũ náanio,
oni a sɛ́ lei kũ ma tɔ́o.
25 Mani ísira nanɛ a ɔĩ,
anigɔ̃ iko vĩ swanɔa.
26 Ani ma sísi à pi,
má de a De ũ kũ a Ludao,
a gbɛ̀si ũ kũ a surabariio.
27 Mani a kɛ ma daudu ũ,
anigɔ̃ de andunia kínanɔ mìde ũ.
28 Manigɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ kãao gɔrɔ sĩnda pínki,
ma bàka kũ à kú kãao gborona vĩro.

29 Mani tó a buri gɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínki,
a kpata nigɔ̃ kun lákũ ludambɛ dìgɔ̃ kun nà.

30 Tó a burinɔ pã kpà ma dokai,
akũsɔ̃ odi té ma yãditɛnanɔiro,
31 tó ò bò ma yã kpɛ,
akũsɔ̃ ò ma yãdannɛnanɔ kũnaro,
32 mani gò tɔ̃ńma ń taarinɔ yãi,
mani ń kɛ búgubugu ń vãnikɛnaa musu.
33 Ama gbɛ̃kɛ kũ má vĩ kãao ni lákaro,
mani fɔ̃ mà náanisariyã kɛro.
34 Mani ma bàka kunna kãao yã gbororo,
mani yã kũ à bò ma lén litɛro.
35 Ma sì kũ ma kunnaao gɛ̃̀n do,
mani ékɛ to Daudanɛro, kũ ma pì,
36 a buri nigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki,
a kpata nigɔ̃ kun ma wára lán ifãntɛ̃ bà.
37 Lákũ mɔvura de sèeda náanide ũ musu nà,
lɛn a kpata nigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki lɛ.

38 Bee kũ abireo n gi kína kũ n kài,
n ɔ gbàrɛi n pɔ fɛ̃̀ kãao manamana.
39 N n bàka kunna kũ n zɔ̀bleriio yã gbòro,
n a kífura gya bò n pɛ̀̀tɛ zĩtɛ.
40 N a wɛ̃tɛ bĩninɔ gbòro,
n a zɛki gbãnanɔ kɔ̀tɛ n dàtɛ.
41 Gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃tɛnɔ ń baka bòn ń pínki,
à gɔ̃̀ lalandi pɔ́ ũ a buri dakenɔnɛ.
42 N a wɛtɛrinɔ gɛ̀̀a sè lei,
n tò a ibɛrɛnɔ pɔnna kè.
43 N a fɛ̃nɛda gbãna è,
ńdi zɛ kãao zĩ̀i gũnlo.
44 N a kíkɛgoo sìa,
n a kpataa nè.
45 N tò à zĩ kũ̀ a gbãnan,
n wé'i dàa arukĩmba ũ.

46 Dikiri, ĩnigɔ̃ utɛnawɛrɛ ari bɔrɛmɛɛ?
N pɔfɛ̃ té nigɔ̃ kũ gɔrɔ sĩnda pínkin yá?
47 Ǹ laasun lé ma wɛ̃̀ndi kutukɛa.
N bisãsiri kè pãn yá?
48 Dí mé anigɔ̃ kun à gí gaii?
Dí mé ani fɔ̃ à a zĩda sí mira gbãnaaa?
49 Dikiri, gbɛ̃kɛ kũ ń vĩ yã gɛ̀ɛ máa?
N yenyĩ kũ n a lé sè Daudanɛ kũ náanio sɔ̃ bi?
50 Ǹ tó n zɔ̀bleri fobona yã dɔngu,
burinɔ ma sɔ̃sɔ̃ ò ma nɛ̀sɛɛ yàka.
51 N ibɛrɛnɔ kína kũ n kà lalandii kè
ari gu kũ a gɛ̀sɛɛ pɛ̀tɛn, Dikiri.

52 Arubarikaden Dikiri ũ ari gɔrɔ sĩnda pínki!
Aami! Aami!

TAKADA SIIKÕDE

Zabura 90-106

90

Luda kũ bisãsirio
Luda gbẽ Musa aduakɛnaa.
[1] Dikiri, ó utɛkimɛ n ũ wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo.
[2] De ń kpɛ́ ǹ kpinɔ kɛ,
de ń kpɛ́ ǹ zĩtɛ kũ anduniao kátɛ,
Ludamɛ n ũ zaa káaku ari gɔrɔ sĩnda pínki.

[3] N dìtɛ kũ bisãsiri ɛra zĩtɛ,
ndì pińnɛ ò ɛra bùsun.
[4] Wɛ̃̀ wàa sɔɔro dennɛ lán gɔrɔ do bà,
à dennɛ lán gĩa ke gwãani zaka bà.
[5] Ndì bisãsiri sɛ́ kũ ga'io,
ò de lán sɛ̃̀ yĩda bà kɔnkɔ.
[6] Àdi butɛ kɔnkɔ à gbã,
àdi yitoro kũ ɔkɔsi à kori kɛ.

[7] N pɔfẽ dì ó kakatɛ,
n patammanaa dì swɛ̃̀ kẽógu.
[8] Ó yã vãninɔn katɛna n arɛ,
ó asiriyãnɔ bò gupuran n kùru.
[9] Ó gɔrɔ dì gẽtɛ n pẽtẽ yãi,
ó wɛ̃̀ndii dì láka kũ ndanaao.
[10] Ó wɛ̃̀ɛ dì ká baaakõ akuri,
tó ó gbãna sõ, basiikõ.
Wari kũ pɔsiraoon wɛ̃̀ɛ pìnɔ dì suowɛrɛ,
òdi gẽtɛ likalika, akũ odì kpágui.

[11] Dí mɛ́ à n pɔfẽ gbãna lɛ́ dõɔ?
n pẽtẽ zõkõɔ kà vĩna kũ à de ò kɛnnɛ ũ.
[12] Ǹ dadawɛrɛ ògõ ó wɛ̃̀ndi kutukɛ lɛ́ dõ,
de ò õndõ le ó swɛ̃̀ɛ gũn.

[13] Dikiri, bɔrɛn ĩni n pɔfẽ kpátɛɛ?
Ǹ n zɔ̀blerinɔ wẽnda gwa.
[14] Ǹ tó n gbẽkɛ suwá lákũ gu dìgõ dɔ nà,
de ògõ pɔnna kɛ kũ ayuwiikɛnaao ari ó gɔrɔ lén.
[15] Ǹ ó pɔ kɛ nna ɔ kũ n tɔ̃̀wá gɔrɔ lén,
wari kũ o kɛ̀ wɛ̃̀ lén.
[16] Ǹ n yãkɛnanɔ mɔ ókõnɔ n zɔ̀blerinɔnɛ,
ǹ tó ó nɛ́nɔ n gbãna gakuri dõ.

[17] Dikiri ó Luda, ǹ tó ò n pɔnna le,
ǹ tó ó zĩ àre le,
ee, ǹ tó ó zĩ àre le.

91

Ludamɛ ó dãkpãri ũ
[1] Gbẽ kũ à utɛna Luda Musude ɔĩ
nigõ kú Gbãnasĩndapinkide uraai.

[2] Ani pi Dikirimɛ a zɛki gbãna ũ,
a Ludamɛ a utɛki ũ, á a náani vĩ.

[3] Àkũ mɛ́ ani n sí kariia,
ani n sura ba kũ gagagyão.
[4] Ani n sɔtɔ a pɔtɛn, ĩnigɔ̃ utɛna a orun,
a náanikɛna mɛ́ ani n dãkpã lán sẽgbako bà.
[5] Gwãani karinɔ kũ fãnantẽ kà vĩnlanɔ
ń ke vĩna ni n kũro,
[6] ke gagagyã kũ àdigɔ̃ tɛ́ gusiran
ke gyãgẽwẽtɛ kũ àdi ń le fãnantẽ gbãna.
[7] Bee tó gbẽnɔn wàa sɔɔro tɛn lɛ́tɛ n sarɛ,
ke gbẽnɔn dúbu kuri tɛn ga n ɔplai,
pɔ́ke ni n lero.
[8] Ĩni wɛ́ sɛ́ ǹ gwa,
ĩni e lákũ òdi wɛ́ tã yãvãnikɛrinɔa nà.

[9] Tó n Luda Musude kɛ̀ n utɛki ũ,
tó n Dikiri kɛ̀ n kúki ũ,
[10] yã vãni ke ni n lero,
kisira ni gẽ n ɔnnlo.
[11] Zaakũ ani n yã o a malaikanɔnɛ,
de ò n dãkpã gu kũ ntɛn gɛ́n pínki.
[12] Oni n sɛ́ ń ɔĩ
de ǹsun gẽ̀ sí gbɛ̀ɛaro yãi.
[13] Ĩni gɛ̀sɛ zɛ músuua kũ káreo,
ĩni gɛ̀sɛ pɛ́tɛpɛtɛ sàbooa kũ pitikoo.

[14] Dikiri pì: Zaakũ à nàmai, mani a bo,
zaakũ à ma dɔ̃, mani ɔ kúa.
[15] Ani ma sísi, mani wea,
tó yã nàkaraa, manigɔ̃ kú kãao,
mani a sura ba mà a kpe ta.
[16] Mani a pɔ kɛ nna kũ wɛ̀ndi gbã̀nao,
mani tó à e lákũ madì gbẽ sura ba nà.

92

Luda sáabukpanaa
Kámmabogɔrɔ lɛ̀ɛ.
[1] À mana ò n sáabu kpá, Dikiri,
ò lɛ̀ sí ò n tó bo, Luda Musude,
[2] ò n gbẽkɛ baba kɔnkɔ,
ò n náanikɛyã o gwãani,
[3] ò n táaki lɛ́ kũ mɔrɔɔo
kũ gidigboo kũ kontigiio.

[4] N yãkɛnanɔ dì ma pɔ kɛ nna, Dikiri,
madì ayuwii kɛ n ɔzĩkɛnanɔa.
[5] Dikiri, n yãkɛnanɔn zɔ̃kɔ̃ manamana,
n laasunnɔn zã̀ à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃.
[6] Yɔ̃nkɔ yã pì dɔ̃ro,
mìsaride ni fɔ̃ à dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
[7] Bee tó gbẽ vãninɔ fùtɛ ò gbã̀ lán sɛ̃̀ɛ bà
akũsɔ̃ yãvãnikɛrinɔ karana lè ń pínki,

ń zia bi kakatɛna lakanasarimɛ.

[8] Mɔkɔ̃n sɔ̃ Dikiri,
ndìgɔ̃ kú musu gɔrɔ sĩnda pínki.

[9] Ǹ gwa, n ibɛrɛnɔ tɛn láka,
vãnikɛrinɔ tɛn fãkɔ̃a ń pínki.
[10] N ma gba gbãna lán zùsɛ̃ntɛ bà,
n nísi mana kù ma mìia.
[11] Ma wɛ́ sì ma wɛtɛrinɔ lɛtɛnalɛ,
ma sã ma ibɛrɛ vãninɔ wikilɛnaa mà dɔ.

[12] Gbɛ̃ mananɔ ni gbã lán domina línɔ bà,
oni kɛ zɔ̃kɔ̃ lán Lɛbana sida línɔ bà.
[13] Ò pɛna Dikiri bɛ gũn,
oni gbã ó Luda ɔnn.
[14] Bee kũ ń zĩkũkɛo onigɔ̃ nɛ́ imɛ,
ń lá nigɔ̃ tɛ́ kɛ síi plèplɛ.
[15] Ò pi, Dikirin mana,
àkũmɛ ó gbèsi ũ, vãni ke kú a gũnlo.

93

Dikirimɛ Kína ũ
[1] Dikiri mɛ́ àtɛn kí ble,
à zɔ̃kɔ̃kɛ dana uta ũ.
Dikiri zɔ̃kɔ̃kɛ dana,
à gbãna dɔ̀ a pi,
à andunia kàtɛ gíngin,
ani yĩgãro.
[2] N kpata pɛtɛna zaa zĩzĩ,
ń kun zaa káaku.
[3] Í zɔ̃kɔ̃ɔ dàgula Dikiri,
í zɔ̃kɔ̃ kĩni dɔ,
í zɔ̃kɔ̃ tɛn gɑ̀gã lɛ́.

[4] Dikirin kú musu, à zɔ̃kɔ̃,
a zɔ̃kɔ̃ de í dasi kĩnila,
a gbãna de ísira sɔ̃ vĩvĩnala.

[5] Dikiri, n yãditɛnanɔn gborona vĩro,
à kṹ n kpɛ́ gɔ̃ kú adona ari gɔrɔ sĩnda pínki.

94

Ludamɛ yãkpatɛkɛri ũ
[1] Dikiri Luda Mɔrakari,
Luda Mɔrakari, ǹ bo gupuran!
[2] Andunia yãkpatɛkɛri, ǹ futɛ,
ǹ fĩna bo zĩdabirinɔa ń yãkɛnaaa.
[3] Gbɛ̃ vãninɔ nigɔ̃ pɔnna kɛ ari bɔrɛmɛɛ?
Ari bɔrɛmɛɛ, Dikiri?

[4] Yãvãnikɛrinɔ dì gɔ̃sa yã o,
òdi yã bɔtɛ òdi ĩa dã ń pínki.
[5] Dikiri, òdi n gbɛ̃nɔ dúgu zɔ̃,

òdi gbãna mɔ gbɛ̃ kũ n ń sɛ́nɔnɛ.
[6] Òdi gyaanɔnɔ kũ bòasunɔ dɛdɛ,
òdi tonɛnɔ kakatɛ.
[7] Òdi pi Dikiri dí ń ero,
Yakubu burinɔ Luda laakari kúḿmaro.

[8] Ákɔ̃nɔ yɔ̃nkɔnɔ, à laakari kɛ!
Ákɔ̃nɔ mìsaridenɔ, áni ɔ̃ndɔ̃ kũ bɔrɛmɛɛ?
[9] Luda mɛ́ à sã pɛ̀, ani gí yã mai yá?
À wɛ́ kɛ̀, ani gí gu ei yá?
[10] Àdi burinɔ toto, ani ń sã gágaro yá?
Àdi yã daǵnɛ, à dɔ̃na vĩro yá?
[11] Dikiri bisãsiri laasun dɔ̃,
kũ yã pãmɛ.

[12] Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ ndì toto
ǹ n doka dadanɛ ũ, Dikiri.
[13] Ndì a laakari kpátɛnɛ warikɛgɔrɔa
ari ò gɛ́ wɛ̀ɛ yɔ̃ vãnikɛriinɛ.
[14] Dikiri ni pã kpá a gbɛ̃nɔiro,
ani gbɛ̃ kũ à ń sɛ́ a pɔ́ ũnɔ zukũnaro.
[15] Oni ɛra ò yãkpatɛ kɛ a zɛ́a,
nɛ̀sɛpuradenɔ ni zɛo.

[16] Dí mɛ́ ani futɛmɛnɛ gbɛ̃ vãninɔaa?
Dí mɛ́ ani zɛ kũmao yãvãnikɛrinɔ yã musuu?
[17] Tó adi kɛ Dikiri kpányĩ kɛ̀mɛnɛnlo,
de má kú miran kítikiti kɔ̀.
[18] Kũ ma pì guzãrɛ tɛni ma sɛ́tɛ,
n ma kũ n gbɛ̃kɛ gũn, Dikiri.
[19] Kũ laasun pà ma swɛ̃̀n,
n ma laakarii kpàtɛmɛnɛ n ma pɔ kɛ̀ nna.

[20] N bàka nigɔ̃ kú kũ yãlɛkpɛrɛgɔ̃gɔ̃rinɔ kpataao yá?
Ń yãditɛnanɔ dì suǵnɛ kũ wario.
[21] Òdi lɛ́ kpákũsũ gbɛ̃ manai,
òdi yã da taarisaridela ò a dɛ.
[22] Dikirimɛ ma zɛki gbãna ũ,
ma Ludamɛ gbɛ̀si kũ madì utɛn ũ.
[23] Ani ń vãnikɛna ɛraḿma,
ani ń buri bo ń taarinɔ yãi.
Dikiri ó Luda ni ń buri bo.

95

Luda táakilɛnaa

[1] À mɔ́ ò pɔnna lɛ̀ sí Dikirinɛ,
ò ayuwii dɔ Gbɛ̀si kũ àdi ó sura baa.
[2] Ò su a arɛ ò a sáabu kpá,
ò lɛ̀ sí ò a táaki lɛ́.

[3] Zaakũ Dikiri bi Luda kũ à zɔ̃kɔ̃mɛ.
Kína zɔ̃kɔ̃ɔmɛ, à de dikiri sĩnda pínkila.
[4] Zĩtɛ lòkoto kú a ɔĩ,
kpi mìsɔ̃ntɛnɔ bi a pɔ́mɛ.

5 Ísira bi a pɔ́mɛ, zaakũ à kɛ̀,
àkũ mɛ́ à zĩtɛ í kàsa kũ a ɔo.

6 À mɔ́ ò kútɛ ò donyĩ kɛ
ò wútɛ Dikiri ó Kɛ̀ri arɛ.
7 Zaakũ àkũmɛ ó Luda ũ,
a kpàsa gbɛ̃nɔmɛ ó ũ,
a sã kũ àtɛni ń dãnɔ ũ.

Tó a a kòtoo mà gbãra,
8 àsun sãgbãna kɛ lákũ á dizinɔ kɛ̀ nà zaa Mɛribaro
ke Masa gɔrɔ kũ ò kú gbárannan.
9 Bee kũ ò ma yãkɛnanɔ è,
ò ma lɛ ò ma gwa gwe.
10 Akũ ma pɔ fɛ̃̀ gbɛ̃ pìnɔi ari wɛ̃̀ bupla,
ma pì gbɛ̃ sãsãnanɔmɛ ń ũ,
ò ma zénɔ dɔ̃ro.
11 Akũ ma la dà ma pɔfɛ̃ gũn ma pì,
oni gɛ̃ ma kámmabokinlo.

96

Dikirimɛ Kína zɔ̃kɔ̃ ũ
1 À lɛ̀ dufu sí Dikirinɛ,
andunia gbɛ̃ sĩnda pínki, à lɛ̀ sí Dikirinɛ.
2 À lɛ̀ sí Dikirinɛ à a tɔ́ bo,
àgɔ̃ a surabana baaru kpá lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.
3 À a gakurikɛyã o burinɔnɛ,
à a yãbonsarɛnɔ baba gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ.

4 Dikirin zɔ̃kɔ̃, à kà ò a táaki lɛ́,
à kũ̀ ò vĩna kɛnɛ de tãnanɔla ń pínki.
5 Burinɔ tãnanɔ bi pɔ́ ginanɔmɛ,
ama Dikiri mɛ́ à musu kɛ̀.
6 Zɔ̃kɔ̃kɛ kũ bɛ̀ɛrɛɛo kúa,
gbãna kũ gakurio kú a kúkiamɛ.

7 À gakuri kũ gbãnao dɔ̃ Dikirinɛ,
bùsu sĩnda pínki gbɛ̃nɔ, à dɔ̃ Dikirinɛ.
8 À Dikiri tɔ́ gakuri dɔ̃nɛ,
à mɔ́ kũ gbao à gɛ̃o a ɔnn.
9 À donyĩ kɛ Dikirinɛ a kúadona manakɛn,
zĩtɛdenɔ, àgɔ̃ luka a arɛ á pínki.
10 À o burinɔnɛ, Dikiri tɛn kí ble.
Andunia katɛna gíngin, à yĩgãna vĩro,
ani yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio a zɛ́a.
11 Musudenɔ, à pɔnna kɛ,
zĩtɛdenɔ, à vĩ kũ pɔnnao,
ísira kũ pɔ́ kũ ò kunnɔ, à kĩni kɛ.
12 Sɛ̃̀ntɛ kũ pɔ́ kũ ò kunnɔ, à pɔnna wiki lɛ́,
lí kũ ò kú dàkoo gũnnɔ, à ayuwii kɛ á pínki.
13 Oni pɔnna kɛ Dikiri arɛ, zaakũ àtɛn su,
àtɛn su yãkpatɛ kɛ kũ anduniao.
Ani yãkpatɛ kɛ kũ anduniao a zɛ́a,

à yã gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ kũ yãpurao.

97

Dikiri sunaa
1 Dikiri mɛ́ àtɛn kí ble,
zĩtɛdenɔ pɔnna kɛ,
ísirabaradenɔ gɔ̃ kú pɔnna gũn.

2 Legũ luku kũ gusira níkinikio likai,
manakɛ kũ yãzɛdeoomɛ a kpata zĩni ũ.
3 Tɛ́ dìgɔ̃ kũ a arɛ,
àdi ibɛrɛ kũ ò likainɔ kpata.
4 A legũpinaa dì zĩtɛ pu,
tó andunia è, àdi luka.
5 Kpinɔ dì yɔ́ lán zɔ́saa bà Dikiri arɛ,
andunia pínki Dikiri arɛ.
6 Musudenɔ dì a manakɛ kpàkpa kɛ,
buri sĩnda pínki dì a gakuri e.

7 Wé'i dì tãnagbagbarinɔ kũ ń pínki,
gbɛ̃ kũ òdi ĩa dã kũ pɔ́ ginanɔ.
Tãnanɔ ni donyĩ kɛnɛ ń pínki.

8 Zaiɔ̃denɔ mà ò pɔnna kè,
Yuda wɛ̃tɛdenɔn kú pɔnna gũn
n yãkpatɛkɛnanɔ yãi, Dikiri.
9 Zaakũ ń kú musu de andunia pínkila,
Dikiri, ń de tãnanɔla ń pínki.

10 Dikiri ye gbɛ̃ kũ ò zã̀ yã vãninnɔi,
àdigɔ̃ a yãmarinɔ wɛ̃̀ndi dãkpã,
àdi ń bo yãvãnikɛrinɔ ɔĩ.
11 Gu dì dɔ gbɛ̃ mananɔa,
nɛ̀sɛpuradenɔn pɔnna vĩ.
12 Gbɛ̃ mananɔ, à pɔnna kɛ Dikiri gũn,
à a tɔ́ kũ à kú adona bo.

98

*Dikiri suna táakil*ɛnaa
1 À lɛ̀ dufu sí Dikirinɛ,
zaakũ à yãbonsarɛnɔ kɛ̀,
à zĩ̀i blè kũ a ɔpla kũ à kú adona gbãnao.
2 Dikiri tò ò a surabanaa dɔ̃̀,
à a manakɛnaa mɔ̀ burinɔnɛ.
3 Gbɛ̃kɛ kũ náani kũ à vĩ kũ Isarailanɔo dɔ̀n,
andunia lɛ́zɛkidenɔ ó Luda surabanaa è ń pínki.

4 Andunia pínki, à pɔnna wiki lɛ́ Dikiria,
à kakũn kũ ayuwiikɛnaao.
5 À mɔrɔlɛna ũ dɔ Dikirinɛ,
à mɔrɔ lɛ́nɛ kũ lɛ̀sinaao
6 kũ kãkãkipɛnaao kũ kuru yĩsãmpanaao.
À pɔnna wiki lɛ́ Dikiri ó Kínanɛ.

7 Ísira kũ pɔ́ kũ ò kunnɔ kĩni kɛ,
andunia kũ gbɛ̃ kũ ò kunnɔ ń pínki.
8 Swanɔ ɔkpa lɛ́ Dikiri arɛ,
kpinɔ ayuwii kɛ lɛɛlɛ,
9 zaakũ àtɛn su yãkpatɛ kɛ zĩtɛmɛ,
ani yãkpatɛ kɛ kũ anduniao a zɛ́a,
ani yã gɔ̃gɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ kũ yãpurao.

99

Luda kũ à kú adonaa
1 Dikiri tɛn kí ble, burinɔ luka,
à vutɛna kɛrubunɔ dagura,
andunia yĩgã
2 Dikirin zɔ̃kɔ̃ Zaiɔ̃,
à de buri sĩnda pínkila.
3 Ò a tɔ́ zɔ̃kɔ̃ à naaside bo,
à kú adona.

4 Kína pì gbãna vĩ, à ye yãzɛdei,
àkũ mɛ́ à yãkpatɛkɛna a zɛ́aa dà,
à yã gɔ̀̃gɔ̃ Yakubu burinɔnɛ a zɛ́a.
5 À Dikiri ó Luda tɔ́ sɛ́ lei,
à kútɛ a tìntin arɛ,
à kú adona.

6 Musa kũ Harunao kú a gbàgbarinɔ tɛ́,
Samuɛlimɛ a sìsirinɔ doke ũ,
ò a sìsi, akũ à wèḿma.
7 Zaa tɛ́luku gũnn à yã òńnɛ,
ò a doka kũ a yãdannɛnanɔ kũna.

8 Dikiri ó Luda, n weḿma,
mɔkɔ̃mmɛ Luda kũ àdi ń taari kɛ̃ḿma ũ,
bee kũ abireo n ń yã vãninɔ wì ń musu.
9 À Dikiri ó Luda tɔ́ sɛ́ lei,
à donyĩ kɛnɛ a kpi kũ à kú adona musu,
zaakũ Dikiri ó Luda kú adona.

100

Dikiri sáabukɛnaa
Sáabukɛna lèɛ.
1 Andunia pínki, à pɔnna wiki lɛ́ Dikiria.
2 À donyĩ kɛ Dikirinɛ kũ pɔnnao,
à mɔ́ a kĩnaa kũ ayuwiikɛnaao.
3 À dɔ̃ kũ Dikirimɛ Luda ũ,
àkũ mɛ́ à ó kɛ́, ó de a pɔ́ ũ,
ó de a gbɛ̃nɔ ũ, a kpàsa sãnɔ ũ.

4 À gɛ̃ a ɔnlɛn kũ sáabukɛnaao,
à gɛ̃ a ɔnn kũ a táakilɛnaao,
à a sáabu kɛ à a tɔ́ sɛ́ lei.
5 Zaakũ Dikiri mana, a gbɛ̃kɛ lakana vĩro,
àdigɔ̃ náani vĩ gɔrɔ sĩnda pínki.

101

Kína lésɛna Ludanɛ
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Mani lɛ̀ da gbɛ̃kɛ kũ yãzɛdeoo musu,
mani lɛ̀ sínnɛ, Dikiri.
2 Mani laakari kɛ màgɔ̃ kun taari sari,
bɔrɛn ĩni sumaa?
Manigɔ̃ kú ma ɔnn kũ nɛ̀sɛpurao.
3 Ma wɛ́ nigɔ̃ kú pɔ́ ginaaaro,
mani zã yãdɔrɔsarikɛnan, ani namaro.
4 Ma nɛ̀sɛ nigɔ̃ manafiki vĩro,
ma bàka nigɔ̃ kú kũ yã vãnioro.
5 Mani gbɛ̃ kũ àdi a gbɛ̃dake yaka a kpɛ kakatɛ,
mani sùru fɔ̃ kũ karambaanidenɔ kũ zĩdabirinɔoro.
6 Ma wɛ́ nigɔ̃ kú ma bùsu náanidenɔa,
de ògɔ̃ kú kũmao,
gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ kú taari sari nigɔ̃ de ma zĩkɛri ũ.
7 Mani we gbɛ̃sãtɛri gɔ̃ kú ma bɛaro,
mani tó manafikide zɛ ma arɛro.
8 Manigɔ̃ ma bùsu gbɛ̃ vãninɔ láka lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà,
manigɔ̃ yãvãnikɛrinɔ buri bo Dikiri wɛ̃tɛ gũn.

102

Gbãnasaride aduakɛnaa
Wɛ̃ndade gbãnasaride kũ àtɛni a yã'ũmmananɔ bɔtɛ Dikirinɛɛ aduakɛnaa.
1 Dikiri, ǹ ma aduakɛna ma,
ǹ tó ma wiki n ki le.
2 Ǹsun wɛ́ utɛmɛnɛ ma warikɛgɔrɔaro,
ǹ sã kpámai,
tó ma n sisi, ǹ wema likalika.

3 Zaakũ ma gɔrɔ tɛn gɛ̃tɛ lán túsukpɛ bà,
ma mɛ̀ tɛn puusu bo lán téyɔ̃ɔ bà.
4 Ma nɛ̀sɛɛ yàka, ma gɔ̃ lán sɛ̃̀ kori bà,
ma sã pɔ́bleyãn.
5 Ma ndana gbãna mɛ́ à tò
ma gɔ̃ wàakuu ũ.
6 Ma gɔ̃ lán gbáranna tiongo bà,
lán bɛzĩ kóro bà.
7 I dì gɛ̃ ma wɛ́nlo,
ma gɔ̃ lán bã kũ à di kpɛ́ musu ado bà.
8 Ma ibɛrɛnɔ dìgɔ̃ ma sɔ̃sɔ̃ gɔrɔ sĩnda pínki,
ma foborinɔ dì gbɛ̃ ká kũ ma tɔ́o.
9 Túbumɛ ma pɔ́blee ũ,
ma wɛ́'i dì ká ma ímibɔn
10 n pɔfɛ̃ kũ n pɛ̃tɛ̃o yãi,
zaakũ n ma sɛ n ma zukũna.
11 Ma gɔrɔ tɛn gɛ̃tɛ lán uraa bà,
akũ matɛn kori kɛ lán sɛ̃̀ɛ bà.

12 Mɔkɔ̃n sɔ̃ Dikiri,
ndìgɔ̃ kú kpatan gɔrɔ sĩnda pínki,
n tɔ́ ni garo ari ó buria.

13 Ĩni futɛ ǹ Zaiɔ̃ wɛ̃nda gwa, zaakũ gɔrɔ kà,
gɔrɔ kũ n dìtɛ kà, kũ ĩni a pɔnna wɛtɛ.
14 A gbɛ̀nɔ kɛ̀ n zɔ̀blerinɔnɛ mana,
a gborona bùsuu dì kɛ́ńnɛ wɛ̃nda.
15 Buri sĩnda pínki ni vĩna kɛnnɛ, Dikiri,
andunia kínanɔ ni n kíkɛ dɔ̃ ń pínki.
16 Zaakũ Dikiri ni Zaiɔ̃ kɛkɛ à bo dɔ,
ani bo à summa kũ gakurio.
17 Ani takasidenɔ aduakɛna sí,
ani ń wɛ́kɛna kpá sãkotoro.

18 Ò yã dí kɛ̃ kpɛdenɔ yãi
de gbɛ̃ kũ ò kpɛ́nɔ Dikiri táaki lɛ́.
19 Dikiri zĩtɛ gwà zaa a kúkia,
zaa musu à wɛ́ kpàtɛ zĩtɛ,
20 de à gbɛ̃nɔ zɔ̀ble ɔ́ɔ dɔ ma
à ń bo ga lɛ́i yãi.
21 Oni Dikiri tɔ́ bo Zaiɔ̃,
oni a táaki lɛ́ Yurusalɛmu,
22 zĩ kũ bùsu sĩnda pínki gbɛ̃nɔ ni kɔ̃ kakara gwe,
kũ kpatablerinɔ ò donyĩ kɛnɛ.

23 À ma gbãna bùsa zɛ́gbãn,
à ma wɛ̀̃ndi kɛ̀ kutu,
24 akũ ma pì: Ma Luda,
ǹsun ma wɛ̀̃ndi bo gugbãnlo,
mɔkɔ̃n kũ ń kun ari ó buria.
25 N andunia zĩni pètɛ zaa káaku,
musu bi n ɔzĩmɛ.
26 Ń pínki ni gɛ̃tɛ, ama ĩnigɔ̃ kun,
oni zĩ kũ lán pɔ́kasa bà,
ĩni ń litɛ lán uta bà ǹ ń zukũna.
27 Mɔkɔ̃n sɔ̃ n kunnaa dìgɔ̃ dokɔ̃nɔ,
n gɔrɔ lakana vĩro.
28 N zɔ̀blerinɔ nɛ́nɔ nigɔ̃ kun aafia,
ń burinɔ ni zĩni pɛ́tɛ n kuru.

103

Luda gbɛ̃kɛ
Dauda lèɛ.
1 Ma swɛ̃, ǹ Dikiri sáabu kpá,
ma gu sĩnda pínki, ǹ a tɔ́ kũ à kú adona bo.
2 Ma swɛ̀̃, ǹ Dikiri sáabu kpá,
ǹsun sã a yãmanakɛna kenlo.
3 Àdi ma taarinɔ kɛ̃ma pínki,
àdi ma werekɔ̃a kũ ma gyãnɔ pínki.
4 Àdi ma wɛ̀̃ndi bo gyãwãn,
àdi a nna diramɛnɛ a gbɛ̃kɛ kũ a wɛ̃ndaoo gũn.
5 Àdi tó pɔ́ mana kũ má yeinɔ mɔ́ma,
de ma kɛfɛnnakɛ le àgɔ̃ dufu lán vãu pɔ́ bà.

6 Dikiri dì yã kɛ a zɛ́a,
àdi tó yã bo gɔ̃nawɛ̃ndadenɔo nna.

7 À tò Musa a pɔyeina yã dɔ̃̀,
à a yãbonsarɛnɔ mɔ̀ Isarailanɔnɛ.
8 Dikiri sùru vĩ kũ wɛ̃ndao,
a pɔ dì fɛ̃ likaro, a gbɛ̃kɛ dasi manamana.
9 Ani ń taari le gɛ̃̀n baaakɔ̃ro,
ani pɔfɛ̃ da a nɛ̀sɛn gɔrɔ sĩnda pínkiro.
10 Àdi yã kɛwɛrɛ lán ó durunnanɔn de nàro,
àdi fĩna bowá lán ó sãtɛnanɔn de nàro.
11 Lákũ ludambɛ lei de nà kũ zĩtɛo,
lɛn à gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ kũ a vĩnakɛrinɔo lɛ.
12 Lákũ ifãboki zɛ̀̀kɔ̃nɛ kũ a lɛ́tɛ kpao nà,
lɛn àdi ó taarinɔ kɛ̃wá lɛ.
13 Lákũ de dì a nɛ́nɔ wɛ̃nda gwa nà,
lɛn Dikiri dì wɛ̃nda dɔ̃ a vĩnakɛrinɔnɛ lɛ.
14 Zaakũ à dɔ̃ pɔ́ kũ à ó kɛ́o,
à dɔ̀n kũ bùsuumɛ ó ũ.
15 Bisãsiri wɛ̃ndi kutu lán sɛ̃̀ɛ bà,
àdigɔ̃ gakuri vĩ gɔrɔ pla lán lávu bà.
16 Tó ĩa pàa, àdi gɛ̃tɛ,
gu kũ à kunn pìi dì dɔ a yãn doro.
17 Dikiri dìgɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ kũ a vĩnakɛrinɔ
zaa káaku ari gɔrɔ sĩnda pínki,
àdi yã mana kɛ ń nɛ́nɔnɛ kũ ń daikorenɔ,
18 gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kũ a bàka kunna kũńwo yão
akũsɔ̃ ò yã kũ à dìtɛnɔ kũnanɔ.

19 Dikiri a kpataa dìtɛ musu,
à gbãna vĩ gbɛ̃ sĩnda pínkia.
20 À Dikiri sáabu kpá, ákɔ̃nɔ a malaikanɔ,
ákɔ̃nɔ gbãnade kũ adì a yã ma à zĩ kɛanɔ.
21 À Dikiri sáabu kpá, ákɔ̃nɔ ludambɛ zɛ̀̀karinɔ á pínki,
ákɔ̃nɔ a zĩkɛri kũ adì a pɔyenyĩna yã kɛnɔ.
22 À Dikiri sáabu kpá, ákɔ̃nɔ a pɔ́kɛnanɔ á pínki
gu kũ àtɛn kí blennɔ pínki.

Ma swɛ̃̀, ǹ Dikiri sáabu kpá.

104

*Dikiri Pɔ́*sĩndapinkikɛri táakilɛnaa

1 Ma swɛ̃̀, ǹ Dikiri sáabu kpá.

Dikiri ma Luda, ń zɔ̃kɔ̃ manamana,
ń gakuri dana pɔ́kasa ũ, àtɛn tɛ́ kɛ,
2 n gupura kùnla lán biza bà,
n musu kpàtɛ lán pɛ̀ɛ bà,
3 n bɛ bò ínɔla musu.
N ludambɛ luku kɛ̀ n sɔ̃go ũ,
ndì di ĩa ɔa.
4 Ndì ĩa kɛ n zɛ̀̀rinɔ ũ,
ndì tɛ́vura kɛ n zĩkɛrinɔ ũ.

5 N andunia kàtɛ, n a zĩni pɛ̀tɛ,
à yĩgãna vĩ zikiro.
6 N ísira kùa arukĩmba ũ,

í pìi dà kpinɔla.
7 N kpãkɛ̃ í pìii, akũ à bàa lɛ̀,
n pataa, akũ à nàgui.
8 Kpinɔ bò gupuran, guvutɛnɔ sìkũn,
akũ í tà gu kũ n dìtɛnɛn.
9 N lɛ́zɛki kɛ̀ í pìinɛ, ani fɔ̃ à vĩalaro,
ani ɛra à da zĩtɛla ziki doro.

10 Ndì tó ísɛ̃bokinɔ í pisi swa'ɔnɛnɔa,
akũ a í dìgɔ̃ bàa lɛ́ kpinɔ dagura.
11 Sɛ̃ntɛ pɔ́ sĩnda pínki dìgɔ̃ a í mi,
a í dì saginɔ ími kɛ̃ḿma.
12 Bãnɔ dì sà da swanɔ sarɛ,
òdigɔ̃ kú a dàkoo gũn, ń wiki dìgɔ̃ dɔ.
13 Zaa n bɛ musu ndì legũ gbarɛ kpinɔa,
n zĩ gbɛ̀ɛ dì andunia kã.
14 Ndì tó sɛ̃̀ butɛ pɔ́kãdenɔnɛ,
ndì tó burapɔnɔ butɛ bisãsirinɔnɛ,
ndì pɔ́ble butɛńnɛ zĩtɛa,
15 sèwɛ̃ kũ àdi ń pɔ kɛ nna
kũ nísi kũ àdi ń ãn tɛ́ kɛo
kũ pɔ́ble kũ àdi ń gba gbãnao.
16 Dikiri línɔ dì mɔtɔ le manamana,
Sida lí kũ à bà Lɛbananɔ.
17 Gwen bãnɔ dì sà dadan,
zùbaananɔ dì bɛ kɛ pini lí musu.
18 Kpi leinɔ de kpasaranɔ kúki ũ,
gbɛ̀sɔkɔnɔ de gbɛ̀'ɛ̃nɛnɔ utɛki ũ.

19 N mɔvura kɛ̀ gɔrɔ tàasikabɔ ũ
kũ ifãntɛ̃ kũ à a gɛ̃na kpén gɔrɔ dɔ̃o.
20 Ndì tó gu si, akũ gwãani dì kɛ,
lákpɛ pɔ́nɔ dì futɛ kũ táo ń pínki.
21 Músunɔ dì nàdɛna ɔ́ɔ dɔ,
òdi pɔ́ble wɛtɛ Ludaa.
22 Tó ifãntɛ̃ bò, òdi lɔɔtɛ
ò tá wútɛ ń tòn.
23 Bisãsiri dì bo à gɛ́ zĩ kɛ,
àdigɔ̃ a zĩda yã ma ari ɔkɔsi.

24 Dikiri, n yãkɛnanɔn dasi fá!
A sĩnda pínki bò n ɔ̃ndɔ̃ gũmmɛ,
andunia pà kũ pɔ́ kũ n kɛ̀nɔ.
25 Ísira kun, à zɔ̃kɔ̃ akũsɔ̃ à yàasa,
pɔ́ bɛ̃nɛ kũ ò kú a gũnnɔn lɛ́ vĩro,
a fíti kũ a zɔ̃kɔ̃ɔo pínki.
26 Gó'itɛnɔ dìgɔ̃ táa on
kũ kwã zɔ̃kɔ̃ kũ n kɛ̀ à kɔ̃kɔ̃ o a gũnwo.

27 Pɔ́ pìnɔ dì wɛ́ dɔnyĩ ń pínki
de ǹ pɔ́ble kpáḿma a gɔrɔa.
28 Ndì kpáḿma, òdi sɛ́tɛ,
ndì ɔ porońnɛ, akũ pɔ́ mananɔ dì mɔ́ḿma.
29 Tó n mìkpɛrɛ zùńnɛ, òdi bídi kɛmɛ,
tó n wɛ̃̀ndii sìḿma, òdi ga ò ɛra ò tá bùsutitin.

30 Tó n n Nini gbàrɛ, pɔ́nɔ dì wɛ̃̀ndi le,
ndì tó zĩtɛ ɛra à kɛ dufu.

31 Ò tó Dikiri gakuri gɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki,
ò tó Dikiri pɔ kɛ nna a yãkɛnanɔa.
32 Àkũ mɛ́ àdi zĩtɛ gwa, akũ àdi yĩgã,
àdi ɔ na kpinɔa, akũ túsukpɛ dì bo.

33 Mani lɛ̀ sí Dikirinɛ ari ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,
mani ma Luda táaki lɛ́ ari ma gɔrɔ lɛ́n.
34 Ǹ tó ma laasun kánnɛ, Dikiri,
lákũ matɛn pɔnna kɛ kũnwo nà.
35 Durunnakɛrinɔ mì dɛ andunia gũn,
yãvãnikɛrinɔ súngɔ̃ kun doro.

Ma swɛ̃̀, ǹ Dikiri sáabu kpá.
Aleluya!

105

*Luda a gbɛ̃*nɔ surabanaa
1 À Dikiri sáabu kɛ à a tɔ́ kpá,
à tó burinɔ a yãkɛnanɔ dɔ̃.
2 À lɛ̀ sí à a táaki lɛ́,
à a yãbonsarɛkɛnanɔ baba pínki.
3 À ĩa dã kũ Dikiri tɔ́ kũ à kú adonaao,
ákɔ̃nɔ Dikiri kiwɛtɛrinɔ à pɔnna kɛ.
4 À Dikiri ki wɛtɛ à gbãna wɛ́ kɛa,
àgɔ̃ a arɛ wɛtɛ lakanaa sari.

5 À tó yãbonsarɛ kũ à kɛ̀nɔ dɔ́gu,
a daboyãkɛnanɔ kũ a yãkpatɛkɛnanɔo,
6 ákɔ̃nɔ Dikiri zɔ̀bleri Ibrahĩ burinɔ,
ákɔ̃nɔ Yakubu buri kũ à á sɛ́nɔ.
7 Àkũmɛ Dikiri ó Luda ũ,
a yãkpatɛkɛna kú andunia gũn pínki.

8 A bàka kunna kũoo yã dì sãagu zikiro,
yã kũ à dìtɛ nigɔ̃ kun ari ó buria.
9 A bàka kú kũ Ibrahĩo,
à ɛ̀ra à sì kũ a kunnaao Isaakunɛ dɔ.
10 A yã pìi pàpa Yakubunɛ dokayã ũ,
akũ à kú kũ Isarailanɔo ari gɔrɔ sĩnda pínki.
11 À pì áni Kanaanɔ bùsu kpáḿma,
anigɔ̃ de ń baka ũ kũ ògɔ̃ vĩ.

12 Gɔrɔ birea ò dasiro, òdi ń yã daro,
ò kú Kanaanɔ bùsun bòasunɔ ũmɛ.
13 Òdigɔ̃ likara zɔ̃ buri kũ burionɔ té,
òdigɔ̃ kure bùsu kũ bùsuuo.
14 Adi we ò gbãna mɔ̀ńnɛro,
à kpɛ̀kɛ̃ kínanɔi ń yã musu à pì,
15 òsun ɔ na gbɛ̃ kũ a ń sɛ́nɔaro,
òsun wɛ́ tã a annabinɔaro.

16 Akũ à tò nàa gɛ̀̃ bùsuu pìn,
à tò ń zànaa làka pínki.
17 Akũ à Yusufu gbàrɛ à dòńnɛ ń arɛ,
ò a yìa zɔ̀ ũ.
18 Ò mɔ̀kpatii kpà a gbáa,
ò mɔ̀kakɔ̃anaa kà a wakalɛ
19 ari yã kũ à gĩnakɛ à òo gɛ̀ɛ à pàpao,
akũ yã kũ Dikiri dànɛɛ tò yã bò kãao nna.
20 Kũ kína gbɛ̃ zì̀, akũ ò a gbàrɛ,
bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì a kɛ̀̃.
21 À a dìtɛ a bùsu don'arɛde ũ,
à tò à iko vĩ a aruzɛkɛnɔa pínki.
22 Yusufu a kínanɛnɔ tòto a pɔyeinaaa,
à ɔ̃ndɔ̃ dàda a ìbanɔnɛ.

23 Akũ Yakubu sù Misila,
Isarailanɔn kun nibɔ̀nɔ ũ Hamu burinɔ bùsun.
24 Dikiri tò a gbɛ̃nɔ kɔ̀̃ gwe manamana,
à tò ò dasi kṵ̀ de ń ibɛrɛnɔla.
25 À ń ibɛrɛɛ pìnɔ sã vùńnɛ, akũ ò zã̀ a gbɛ̃nɔgu,
de ò ɔ̃ndɔ̃ kɛ a zɔ̀blerinɔnɛ.
26 À a zɔ̀bleri Musa zĩḿma
kũ Haruna kũ à a sɛ̀ɛo.
27 Ò dabodabonɔ kɛ̀ Misilanɔnɛ,
ò yãbonsarɛnɔ kɛ̀ Hamu burinɔ bùsun.
28 À gusira gbàrɛḿma, gu sì ń bùsun,
kũ ò gì a yã mai yãi.
29 À ń ínɔ lì aru ũ,
akũ ń kpɔ̀nɔ gàga.
30 Kasonɔ dà ń bùsula
kũ ń gbãnadenɔ wutɛkinɔ pínki.
31 À yã ò, akũ ífĩninɔ dàńla,
sàanɔ sì ń té ari ń bùsu lén pínki.
32 À legũgbɛɛ kɔ̀tɛńnɛ legũ gɛ̃nɛ ũ,
surapatanaa dà ń bùsula pínki.
33 À ń geepi línɔ ɛ̀'ɛ kũ ń kakapura línɔ,
à ń bùsu línɔ kɛ̀ búgubugu.
34 À yã ò, akũ kwanɔ dàńla,
kwa zɛ̃kɔ̃nɔ kà ò lé vĩro.
35 Ò ń bùsu sɛ̀̃ kũ láo blè ò nɛ̀,
ò ń burapɔnɔ blè pínki.
36 À ń bùsu daudunɔ dɛ̀dɛ ń pínki,
ń né daudu kũ ò ì ń kɛfɛnnakɛgɔrɔanɔ.

37 À bò kũ Isarailanɔ,
ò andurufu kũ wuraao sɛna,
ń buri gbɛ̃ke dí gɛ̀̃ sí zénlo.
38 Kũ ò bɔ̀tɛ, Misilanɔ pɔ kɛ̀ nna,
kũ vĩna ń kũ Isarailanɔ yã musu.
39 À téluku dà a gbɛ̃nɔla,
à kɛ̀ té ũ gwãani à gu pùńnɛ.
40 Ò wé kɛ̀a, akũ à sùńnɛ kũ kpɛkpɛrɛwinɔ,
à musu pɔ́ble kpàḿma, ò mɔ̀ḿma.

41 À gbɛ̀si pàra, akũ í bòn,
í bàa lɛ̀ gbárannan gwe lán swa'i bà.
42 Zaakũ à dɔ̀ lɛ́ kũ à sɛ̀
a zɔ̀bleri Ibrahĩnɛ yãn.

43 À bò kũ a gbɛ̃nɔ, òtɛn pɔnna kɛ,
gbɛ̃ kũ à ń sɛ́nɔ tɛn ayuwii dɔ.
44 À burinɔ bùsuu kpàḿma,
ò zĩ kũ dakenɔ kɛ̀ɛ àree blè,
45 de ò le ògɔ̃ a yãditɛnanɔ kũna,
ò a dokayãnɔ da.
Aleluya!

106

*Isarailan*ɔ ń durunnanɔ ona Ludanɛ
1 Aleluya!
À Dikiri sáabu kɛ, zaakũ à mana,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
2 Dí mɛ́ ani fɔ̃ à Dikiri yãzɔ̃kɔ̃kɛnanɔ oo?
Dí mɛ́ ani fɔ̃ à a táaki lɛ́ pínkii?
3 Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ òdi yã kɛ a zɛ́anɔ ũ,
kũ òdi yã mana kɛ gɔrɔ sĩnda pínki.
4 Tó ntɛni a nna kɛ n gbɛ̃nɔnɛ,
ǹ tó ma yã gɔ̃ dɔngu, Dikiri,
tó ntɛni ń sura ba, ǹ ma wɛ́ gwa,
5 de ma baka le àgɔ̃ kú n gbɛ̃nɔ nnamanan,
mà pɔnna kɛ kũ buri kũ n ń sɛ́nɔo,
de mani n táaki lɛ́ n gbɛ̃ pìnɔ tɛ́.

6 O durunna kɛ̀ lán ó dizinɔ bà,
o taari kɛ̀ o yã vãni kɛ̀.
7 Kũ ó dizinɔ kú Misila,
odi Dikiri daboyãkɛnanɔ yã daro,
gbɛ̃kɛyã dasi kũ à kɛ̀ńnɛnɔ sa̰ńgu,
akũ ò sãgbãna kɛ̀ Isira Tɛ̃ra sarɛ.
8 Bee kũ abireo à ń sura bà a tɔ́ yãi,
de à a gbãna zɔ̃kɔ̃ mɔńnɛ.
9 À kpà̰kɛ̃ Isira Tɛ̃rai, akũ gukori bò,
à gɛ̃̀ kũńwo a wɛ̀ɛn, ò bikṵ̀ lán ò pi gbárannan bà.
10 À ń bó ń ibɛrɛnɔ ɔĩ,
à ń sí ń zãngurinɔ gbãnaa.
11 Í dà ń wɛtɛrinɔla,
bee ń gbɛ̃ mɛ̀n do adi boro.
12 Akũ ò a yã kũ à òo sì,
ò a táaki lɛ̀.

13 Ama a yãkɛnanɔ sa̰ńgu gɔ̃̀nɔ,
akũ odi zɛ de à lɛ́ daḿmaro.
14 Ò pɔ́ble pãnde ni dɛ̀ gbárannan,
akũ ò Dikiri lɛ̀ ò gwà sɛ̃̀ntɛ gwe.
15 À pɔ́ kũ ò wɛ́ kɛ̀awa kpàḿma,
akũ à mɛ̀'ibabagyã zĩḿma.

16 Ò gɔ̃ba kpà kũ Musao bùran
kũ Haruna kũ à kú adona Dikirinɛɛo.
17 Zĩtɛ pàra à Datani mɔ̀,
à nàkɔ̃a Abiramua kũ a gbɛ̃nɔo.
18 Té fùtɛ ń ìbanɔ té,
tévuraa kùtɛ gbɛ̃ vãninɔa à ń blé.

19 Ò mɔ̀ɔ pì zaa Orɛbu lán zùsanɛ bɔ̀rɔɔ bà,
ò donyĩ kɛ̀ ń tãna kũ ò pìinɛ.
20 Ò Luda gakuride lilin kɛ̀
kũ zù sɛ̃̀sorii takao.
21 Ò sã̀sã Luda ń surabari yãn,
kũ à yã zɔ̃kɔ̃nɔ kɛ̀ńnɛ zaa Misila,
22 kũ à daboyãnɔ kɛ̀ Hamu burinɔ bùsun,
kũ à naasiyãnɔ kɛ̀ Isira Tɛ̃ra léa.
23 Abire yãin à pì áni a gbɛ̃nɔ kakatɛ,
akũ Musa kũ à a sɛ̀ɛ kpànɛ,
à tò a pɔ kpàtɛ, adi ń kakatɛro.

24 Ò bùsu nide kṳ̀ gya bò,
ò gì Dikiri yã náani kɛi.
25 Ò yãvunu kà ń bizakutanɔ gũn,
odi do Dikiri yãiro.
26 Akũ à ɔ pã̀tɛ à la dàńnɛ à pì,
áni tó ò gaga gbárannan,
27 áni tó ń burinɔ gaga burinɔ té
áni ń fãkɔ̃a bùsunɔ gũn.

28 Ò dò Peo tãnai,
ò pɔ́ kũ ò sa òo pɔ́gɛnɔaa blè.
29 Ń yãkɛnanɔ Dikiri pɔ fɛ̃̀,
akũ gagagyã gɛ̃̀ńgu.
30 Finɛasi fùtɛ à yã pì té dɛ̀,
akũ gyã pìi zɛ̀.
31 Akũ Dikiri tò yã bò kãao nna,
a bàka kú kãao ari a buria.

32 Ò Dikiri pɔ fɛ̃̀ Mɛriba í kĩnaa,
akũ yã bò kũ Musao vãni ń yãi.
33 Zaakũ ò a nɛ̀sɛɛ yàka,
akũ à yã ò laasunn sari.

34 Odi bùsupidenɔ kakatɛ
lákũ Dikiri dìtɛńnɛ nàro.
35 Ò kɛ̀ kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ kũ buri pìnɔ,
ò ń futɛokara ágba sɛ̀.
36 Ò dò ń tãnanɔi,
akũ yã pì gɔ̃̀ńnɛ tankutɛ ũ.
37 Ò ń négɔ̃gbɛ̃nɔ kɛ̀ sa'opɔ ũ,
ò sa ò tãnanɔa kũ ń nénɔgbɛ̃nɔo.
38 Ò taarisaridenɔ kùtu kpàkpa,
ń négɔ̃gbɛ̃nɔ kũ ń nénɔgbɛ̃ pìnɔ.
Ò sa ò kũńwo Kanaanɔ bùsu tãnanɔa,

akũ ń bùsuu pìi gbɑ̀̀a lɛ̀.
39 Ò gbɑ̀̀a lɛ̀ ń yãkɛnanɔ yãi,
ò gɔ̃̀ náanisaridenɔ ũ ń yãkɛnanɔa.

40 Akũ Dikiri pɔfɛ̃ kìpaḿma,
à ye gbɛ̃ kũ à ń sɛ́nɔ kãi doro.
41 À ń kpá burinɔa,
akũ ń zãngurinɔ kí blè ń musu.
42 Ń ibɛrɛnɔ gbãna mɔ̀ńnɛ,
ò ɔ tɔ̃̀ḿma.
43 Àdigɔ̃ ń bo gɛ̃̀n baaakɔ̃,
ama ò zè kũ ń sãgbãnakɛnaao,
akũ ò vlɛ̃̀ ń durunna gũn.

44 Bee kũ abireo tó à ń wiki mà,
àdi ń warikɛna yã da.
45 Ń yãi àdi dɔ a bàka kunna kũńwo yãn,
àdi a nèsɛ litɛ a gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ yãi.
46 À tò gbɛ̃ kũ ò ń kũkũ zɪ̀zɔ ũnɔ
ń wɛ̃nda gwà.

47 Dikiri ó Luda, ǹ ó sura ba,
ǹ ó bɔtɛ burinɔ té ǹ ó kakara,
de ò n tɔ́ kũ à kú adona bo
ò ĩa dã kũ n táakilɛnaao.

48 Arubarikade Dikiri, Isarailanɔ Luda
zaa káaku ari gɔrɔ sĩnda pínki!
Gbɛ̃ sĩnda pínki pi aami!
Aleluya!

TAKADA SƆƆRODE

Zabura 107-150

107

Dikiri sáabukɛnaa
1 À Dikiri sáabu kɛ, zaakũ à mana,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
2 Gbɛ̃ kũ Dikiri ń bónɔ o lɛ,
gbɛ̃ kũ à ń bó ń ibɛrɛnɔ ɔĩnɔ.
3 Gbɛ̃ kũ à ń bó bùsu kũ bùsuuo à ń kakara
bona ifãboki kpa kũ a lɛ́tɛ kpao
kũ gugbãnduru kpao kũ gɛ̀nɔmidɔki kpaonɔ.

4 Ń gbɛ̃kenɔ likara zɔ̃̀ gbárannan,
odi wɛ̃tɛ kũ oni gɛ́ vutɛn zɛ́ dɔ̃ro.
5 Nà ń dɛ́, ími ń kũ,
ǹ wɛ̃̀ndii gɔ̃̀ lɛɛkɛɛ.
6 Akũ ò wiki lɛ̀ Dikiria ń warikɛnan,
akũ à ń bó ń wɛ́tɛ̃ra gũn.
7 À ń dá zɛ́ súsun
ari ò kà wɛ̃tɛ kũ oni vutɛn.
8 Ò Dikiri sáabu kɛ a gbɛ̃kɛ yãi
kũ yãbonsarɛ kũ àdi kɛ gbɛ̃nɔnɛɛo.
9 Zaakũ àdi ímidɛrinɔ kòto yĩda kũńnɛ,

àdi pɔ́ mana kpá nàdɛrinɔa ò kã.

[10] Ń gbɛ̃kenɔ kú ga gusiran,
òtɛn wari kɛ yĩna kũ mɔ̀kakɔ̃anaao.
[11] Zaakũ ò gì Luda yã mai,
ò Luda Musude lɛ́damma gya bò.
[12] À tò ò ń búsa kũ zĩ gbãnao,
ò gɛ̀̃ɛ sì ò lɛ̀tɛ, kpanyĩri kunlo.
[13] Akũ ò wiki lɛ̀ Dikiria ń warikɛnan,
akũ à ń bó ń wɛ́tɛ̃ra gũn.
[14] À ń bó ga gusiran,
à ń mɔ̀kakɔ̃ananɔ gà à kɛ̀̃kɛ̃.
[15] Ò Dikiri sáabu kɛ a gbɛ̃kɛ yãi
kũ yãbonsarɛ kũ àdi kɛ gbɛ̃nɔnɛɛo.
[16] Zaakũ àdi bĩnilɛ gbà kũ ò pì kũ mɔ̀gotɛ̃oo gboro,
àdi mɔ̀si gbãngo zɛ́tatabɔnɔ ɛ́'ɛ.

[17] Ń gbɛ̃kenɔ lìkara ń sãgbãna yãi,
ò wɛ́tãmma lè ń taarinɔ yãi.
[18] Pɔ́ble ni bò ń pɔn,
ò kà gana.
[19] Akũ ò wiki lɛ̀ Dikiria ń warikɛnan,
akũ à ń bó ń wɛ́tɛ̃ra gũn.
[20] À a yã zĩ̀ḿma, akũ ò wèrekɔ̃a,
à ń bó ga lɛ́i.
[21] Ò Dikiri sáabu kɛ a gbɛ̃kɛ yãi
kũ yãbonsarɛ kũ àdi kɛ gbɛ̃nɔnɛɛo.
[22] Ò kɛnnakũkɔ̃o sa oa,
ò a yãkɛnanɔ baba kũ ayuwiikɛnaao.

[23] Ń gbɛ̃kenɔ dì ísira musu gó gũn,
òtɛn laga tá í zɔ̃kɔ̃la.
[24] Ò Dikiri yãkɛnanɔ è,
kũ yãbonsarɛ kũ àdi kɛ í daguranɔo.
[25] À yã ò, akũ zàga'ĩa gbãna kàka,
ísira sɔ̃ à fùtɛ musumusu.
[26] Òtɛn futɛ musu, òtɛn su zĩtɛ,
ò kú kari lɛ́i, akũ swɛ̀̃ɛ kɛ̀ńgu.
[27] Gó yĩ̀gãyĩgã kũńwo,
ò tàtantatan kɛ̀ lán wɛ̃dɛrii bà,
ítɛ'ɔ̃ndɔ̃ sĩnda pínki làkaḿma.
[28] Akũ ò wiki lɛ̀ Dikiria ń warikɛnan,
akũ à ń bó ń wɛ́tɛ̃ra gũn.
[29] À ĩa gbãna zɛ̀, à gɔ̃̀ ĩa fɛɛɛ ũ,
à ísɔ̃ kpàtɛ, akũ í zɛ̀ kítikiti.
[30] Kũ gu yĩ̀, ń pɔ kɛ̀ nna,
akũ à gɛ̀ɛ kũńwo gódɔki kũ òtɛn wɛtɛ kpa.
[31] Ò Dikiri sáabu kɛ a gbɛ̃kɛ yãi
kũ yãbonsarɛ kũ àdi kɛ gbɛ̃nɔnɛɛo.
[32] Ò a tɔ́ bo dasi kɔ̃kakaranaa gũn,
ò a táaki lɛ́ don'arɛdenɔ kakaranan.

33 À swa ídenɔ kɛ̀ gbáranna ũ,
à tò ísɛ̃bokinɔ gɔ̃̀ gukori ũ.
34 À zĩtɛ arubarikade lì guwiside ũ
gbɛ̃ kũ ò vutɛnɔ yãvãnikɛna yãi.
35 À gbáranna lì sɛ̀bɛ ũ,
à tò gukori gɔ̃̀ ísɛ̃bokinɔ ũ.
36 À nàdɛrinɔ kàtɛ gwe,
akũ ò wɛ̃tɛ kàtɛ ò vùtɛn.
37 Ò burapɔnɔ tɔ̃̀, ò geepi línɔ bà,
akũ à nɛ́ ìńnɛ manamana.
38 À arubarikaa dàńgu, ò kɛ̀ dasi manamana,
adi tó ń pɔ́kãdenɔ làgoro.

39 Akũ à ń lago dɔ, ò bùsa
gbãnamɔnnɛna kũ kisirao kũ pɔsirao yãi.
40 À wɛ́'i dà kínɛnɔa,
à tò ò likara zɔ̃̀ gukori zɛ́saride gũn.
41 Ama à wɛ̃ndadenɔ bò takasikɛn à ń sɛ́ lei,
à tò ń ɔndenɔ kɛ̀ dasi lán kpàsapɔnɔ bà.
42 Tó gbɛ̃ mananɔ è, òdi pɔnna kɛ,
gbɛ̃ vãninɔ sɔ̃ òdi ń lɛ́ nakɔ̃a.

43 Ɔ̃ndɔ̃de laakari dɔ yã pìnɔa,
à Dikiri gbɛ̃kɛ gwa lákũ à de nà.

108

Luda mɛ́ àdi tó ò zɔ̃̀ ble
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Ma laakari kpatɛna, Luda,
mani lɛ̀ sí mà n táaki lɛ́ kũ nɛ̀sɛdoo.
2 Ma mɔrɔ kũ ma gidigboo kú máa?
Mani gudɔ pá mìio.
3 Dikiri, mani n sáabu kpá burinɔ tɛ́,
mani n táaki lɛ́ gbɛ̃nɔnɛ.
4 Zaakũ n gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ɔ kà n kĩnaa,
n náanikɛnaa ludambɛ luku lè.
5 Luda, ò n tɔ́ sɛ́ lei ari n kukia,
ǹ tó n gakuri da anduniala pínki.

6 Ǹ wewá ǹ ó sura ba kũ n gɔ̃̀sã gbãnao,
de ókɔ̃nɔ n gbɛ̃ yenyĩdenɔ le ò bo.
7 Luda yã ò zaa a kúkia à pì:
Mani Sɛkɛmu kpaatɛtɛ kũ kùwikio,
mani Suko guvutɛ kpáḿma.
8 Giliada bùsu bi ma pɔ́mɛ,
Manase burinɔ bùsu bi ma pɔ́mɛ,
Ɛflaimu burinɔ bùsu bi ma mɔ̀furaamɛ,
Yuda bùsu bi ma gòomɛ.
9 Mɔabunɔ bùsu bi ma ɔpipibɔɔmɛ,
madì ma kyate kátɛ Ɛdɔmunɔ bùsuua,
madì kùwiki dɔ Filisitininɔ bùsuua.

10 Dí mɛ́ ani gɛ̃ kũmao wɛ̃tɛ bĩnide gũnn?

Dí mɛ́ ani domɛnɛ arɛ ari Ɛdɔmunɔ bùsunn?
[11] Luda, à de mɔkɔ̃n mɛ́ n ɔ gbàrɛwái,
ndì bo kũ ó zǐkarinɔ doroo?
[12] Ǹ ɔ dawá ó ibɛrɛnɔ yãi,
zaakũ bisãsiri kpányĩ bi yã pãmɛ.
[13] Óni zǐ ble kũ Luda gbãnao,
àkũ mɛ́ ani gèsɛ pɛ́tɛpɛtɛ ó ibɛrɛnɔa.

109

*Sa vãni ona ib*ɛrɛɛnɛ
Dauda lèɛ.
[1] Luda, mɔkɔ̃nn madì n táaki lɛ́,
ǹsungɔ̃ yĩtɛnaro.
[2] Zaakũ gbɛ̃ vãni bonkpɛdenɔ dì ma yaka,
òdi lɛ́ bo ò ɛ́kɛyã dima.
[3] Òdi likamai kũ zãnguyão,
òdi fìti kɛ kũmao pɔ́ke wíwinnɛnaa sari.
[4] Òdi yenyĩ ɛramɛnɛ kũ yãdimmanaao,
bee kũ madì adua kɛńnɛ.
[5] Òdi yã mana fĩna bomɛnɛ kũ a vãnio,
yenyĩ sɔ̃, kũ zãnguo.

[6] Ǹ Setan sùu kɛa,
ǹ a kpakũ kũ Ibilisio.
[7] Ǹ tó yãkpatɛ a nɛ,
ǹ tó a aduakɛna yã inɛ.
[8] A wɛ̀ndi gɔ̃ kutu,
gbɛ̃ pãnde gɔ̃ a gɛ̃nɛ ũ.
[9] Ǹ tó a nɛ́nɔ gɔ̃ de sari,
a nanɔ gɔ̃ gyaanɔ ũ.
[10] A nɛ́nɔ gɔ̃ likarazɔ̃rinɔ ũ ògɔ̃ bara kɛ,
ògɔ̃ ń kpakɛ ń bɛ zĩinɔ gũn.
[11] A fĩnade a pɔ́nɔ nakɔ̃a pínki,
buri zǐtɔnɔ a zĩ àre sía.
[12] Gbɛ̃ke sún gbɛ̃kɛ kɛnɛro,
òsun wɛ̃nda dɔ̃ a nɛ́ kũ à tònɔnɛro.
[13] Ǹ tó a burinɔ láka,
ń tɔ́ súngɔ̃ kú buri kũ oni futɛnɔ tɛ́ro.
[14] A dizinɔ vãnikɛna yã gɔ̃ dɔngu, Dikiri,
ǹsun tó a da durunna kɛ̃a zikiro.
[15] Ń durunna gɔ̃ dɔngu, Dikiri,
ń yã sã gbɛ̃nɔgu andunia gũn.

[16] Zaakũ adi dɔn à gbɛ̃kɛ kɛ gbɛ̃kenɛro,
àdi wɛ́ tã takasidenɔa kũ wɛ̃ndadenɔ
kũ pɔsiradenɔo ari gyãwãn.
[17] À ye sa vãni onnɛnaai,
ǹ tó à wí a musu.
Sa mana onnɛnaa dì kánɛro,
ǹ tó arubarika kɛ kãao zà̀.
[18] À lɛ́kɛnnɛnaa dà lán uta bà,
à a mèɛ yàku lán í bà,
à gɛ̀ a wánɔn lán nísi bà.

19 Kanaa pì gɔ̃ daala lán uta bà,
àgɔ̃ dɔ a pi lán asa bà.
20 Dikiri fĩna bo ma yãdimmarinɔa lɛ
kũ gbɛ̃ kũ òdi yã vãni o ma musunɔo.

21 Dikiri Gbãnasĩndapinkide,
ǹ ma wɛ̃nda gwa n tɔ́ yãi,
ǹ ma bo n manakɛ kũ n gbɛ̃kɛo yãi.
22 Zaakũ takaside wɛ̃ndademɛ ma ũ,
ma pɔ yàka búgubugu.
23 Matɛn gɛ̃tɛ lán ɔkɔsi uraa bà,
má de lán kwa kũ ĩa tɛn sɛ́ bà.
24 Lɛ́yĩnaa tò ma gbá dì sí sɛ́ doro,
ma fɛ̃fɛ̃ ma gɔ̃ wàakuu.
25 Ma gɔ̃ yáadɔnapɔ ũ ma yãdimmarinɔnɛ,
òdi ma gwa ò mì gbãkɛ.

26 Ǹ kpámai, Dikiri ma Luda,
ǹ ma sura ba n gbɛ̃kɛ yãi,
27 de ò dɔ̃ kũ n ɔ mɛ́ à kè,
mɔkɔ̃n Dikiri, n kɛnaamɛ.
28 Bee tó ò ma ka, ĩni arubarika damagu,
tó ò fùtɛmai, wé'i ni ń kũ,
makũ n zɔ̀bleri mani pɔnna kɛ.
29 Tɔ́ vãni ni gɔ̃ ma yãdimmarinɔnɛ uta ũ,
oni wé'i daḿma lán arukĩmbaa bà.

30 Mani Dikiri sáabu kpá kũ kòto gbãnao,
mani a táaki lɛ́ dasi kɔ̃kakaranaa gũn.
31 Zaakũ àdi zɛ kũ wɛ̃ndadenɔ,
àdi ń sí gbɛ̃ kũ òdi yã vútɛḿmanɔa.

110

Arumasihu kíkɛ
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri pì ma dikiriinɛ à vutɛ a ɔplai
ari àgɔ̃ a ibɛrɛnɔ kɛnɛ a tìntin ũ.

2 Dikiri ni tó n iko dagula,
ĩni kí ble n ibɛrɛnɔa zaa Zaiɔ̃.
3 N gbɛ̃nɔ ni ń zĩda kpámma zĩ̀kagɔrɔ
kpi kũ à kú adona musu,
n kɛfɛnnanɔ ni su n kĩnaa lán gudɔ plíkpanaa bà.

4 Dikiri la dà, ani lɛ́ sukparo à pì:
Ĩnigɔ̃ de sa'ori ũ ari gɔrɔ sĩnda pínki
lán Mɛlɛkizɛdɛki bàmɛ.

5 Dikiri kú n ɔplai,
ani kínanɔ dúgu zɔ̃ a pɔfɛ̃gɔrɔ.
6 Ani yãkpatɛ kɛ kũ burinɔo,
ń gɛ̀nɔ nigɔ̃ kpá,
ani andunia pínki kínanɔ dúgu zɔ̃.
7 Ani í mi swai zɛ́ lɛ́a,
abire yãin a mì nigɔ̃ dana íla.

111

*Dikiri tɔ́*bonaa
1 Aleluya!
Mani Dikiri sáabu kpá kũ nɛ̀sɛdoo
gbɛ̃ mananɔ kɔ̃kakaranaa gũn.

2 Dikiri yãkɛnanɔn zɔ̃kɔ̃,
gbɛ̃ kũ a yã kɛ̀ńnɛ nnanɔ dì a laasun lɛ́.
3 A yãkɛnanɔn bɛ̀ɛrɛ vĩ kũ gakurio,
a yãmanakɛna lakana vĩro.
4 Dikiri tò a yãbonsarɛkɛnanɔ dɔ̀ógu,
à sùru vĩ kũ wɛ̃ndao.
5 Àdi pɔ́ble kpá a vĩnakɛrinɔa,
àdigɔ̃ dɔ a bàka kunna kũńwo yãn.
6 À a yãkɛnanɔ gbãna mɔ̀ a gbɛ̃nɔnɛ,
à buri pãndenɔ bùsunɔ sì à kpàḿma.
7 A yãkɛnanɔn náani vĩ akũsɔ̃ à zɛ́ vĩ,
a yãdannɛnanɔn yãpura vĩ pínki.
8 Yã pìnɔ zĩni pɛtɛna gɔrɔ sĩnda pínki,
àdi yã kɛ a zɛ́a kũ náanio.
9 À surabarii zì̃ à a gbɛ̃nɔ bò,
a bàka kú kũńwo gɔrɔ sĩnda pínki.
A tɔ́ kú adona, à naasi vĩ.

10 Vĩnakɛna Dikirinɛɛmɛ ɔ̃ndɔ̃ zĩni ũ,
gbɛ̃ kũ ò a vĩna vĩnɔmɛ asãnsĩnidenɔ ũ.
A táakilɛna nigɔ̃ lakana vĩro.

112

Gbɛ̃ kũ à Dikiri vĩna vĩ
1 Aleluya!
Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ à Dikiri vĩna vĩ ũ,
akũsɔ̃ Dikiri yãditɛnanɔ dì kánɛ manamana.

2 A nɛ́nɔ nigɔ̃ gbãnadenɔ ũ ń bùsun,
nɛ̀sɛpurade burinɔ nigɔ̃ de arubarikadenɔ ũ.
3 Ɔgɔ kũ aruzɛkɛo di a bɛa,
a yãmanakɛna lakana vĩro.
4 Bee gusiran gu dì pu gbɛ̃ mananɛ,
nɛ̀sɛpurade kũ à sùru kũ wɛ̃ndao vĩ.
5 Gbɛ̃ kũ àdi ɔ poro, kũ àdi pɔ́ sãkãńnɛ,
akusɔ̃ àdi yã kɛ a zɛ́a, yã dì bo kãao nna.
6 Pɔ́ke ni gbɛ̃ mana lá ble zikiro,
a yã nigɔ̃ dɔńgu gɔrɔ sĩnda pínki.
7 Baaru vãni dì a vĩna kũro,
a laakarii dìgɔ̃ kpatɛna, àdigɔ̃ Dikiri náani vĩ.
8 A kùu dì vĩro, vĩna dì a kũro
ari à gɛ́ à yɔ̃̀gɔ̃ kɛ a ibɛrɛnɔa.
9 Àdi pɔ́ fã takasidenɔnɛ,
a yãmanakɛna lakana vĩro,
a gbãna dìgɔ̃ kara kũ bɛ̀ɛrɛɛo.

10 Gbɛ̃ vãni dì a e à pɔ fɛ̃,

àdi saka kakũn à nagui,
gbɛ̃ vãni pɔyeinaa dì kɛ pã.

113

*Dikiri táakilɛ*naa
1 Aleluya!
Dikiri zɔ̀blerinɔ, à a táaki lɛ́,
à Dikiri tɔ́ bo!
2 Ò Dikiri sáabu kpá
zaa tera ari gɔrɔ sĩnda pínki.
3 Ò Dikiri tɔ́ bo
zaa ifãboki kpa ari a létɛ kpa.

4 Dikiri zɔ̃kɔ̃ de buri sĩnda pínkila,
a gakuri dana musula.
5 Dí mɛ́ à kà Dikiri ó Luda ũu?
À vutɛna kpatan zaa musu,
6 àdi wɛ́ zu zĩtɛ
à musu kũ zĩtɛo gwa.

7 Àdi gbãnasaridenɔ bo bùsu tɛ́ à ń futɛ,
àdi wɛ̃ndadenɔ bo tuburan à ń sɛ́ lei.
8 Àdi ń da kínanɛnɔ tɛ́,
buri kũ à sɛ̀ kínanɛnɔ.
9 Àdi para kara a bɛn,
àdi a kɛ nɛ́rande pɔnnade ũ.
Aleluya!

114

Vĩnla dikpɛ lɛ̀ɛ
1 Kũ Isarailanɔ bò Misila,
kũ Yakubu burinɔ bò gbɛ̃ zɩ̀tɔnɔ tɛ́,
2 Yudanɔ bùsuu gɔ̃̀ Dikiri kúki ũ,
Isarailanɔ bùsuu gɔ̃̀ a kíbleki ũ.

3 Isira Tɛ̃ra wɛ́ sìńlɛ à bàa lɛ̀,
Yoda í ɛ̀ra kpɛ.
4 Kpinɔ vɩ̀vĩ lán sãkaronɔ bà,
sɩ̀sĩnɔ kɔrɔ lɛ̀ lán sãnɛnɔ bà.

5 Ísira, bɔ́ mɛ́ à n le n bàa lɛ̀ɛ?
Yoda, à kɛ̀ dera n ɛ̀ra kpɛɛ?
6 Kpinɔ, bɔ́yãin a vĩvĩ lán sãkaronɔ bàa?
Sɩ̀sĩnɔ, à kɛ̀ dera a kɔrɔ lɛ̀ lán sãnɛnɔ bàa?

7 Andunia, ɲ̀ yĩgãyĩgã Dikiri arɛ,
Yakubu Luda arɛ.
8 À gbɛ̀si kɛ̀ íkatɛki ũ,
à gbɛ̀pu lì ísɛ̃boki ũ.

115

Dikiri mɛ́ àdi arubarika dańgu
1 Adi kɛ ókɔ̃nɔnlo Dikiri,
adi kɛ ókɔ̃nɔnlo,

mɔkɔ̃mmɛ ń de ò n tɔ́ bo
n gbɛ̃kɛ kũ n náanio yãi.

2 À kɛ̀ dera burinɔ dì ó la
ò pi ó Luda kú máa?
3 Ó Luda kú musu,
pɔ́ kũ à yein àdi kɛ.
4 Ò ń tãnanɔ pì kũ andurufuuo kũ wuraao,
bisãsiri ɔzĩmɛ.
5 Ò lɛ́ vĩ, ama òdi yã oro,
ò wɛ́ vĩ, ama òdi gu ero.
6 Ò sã vĩ, ama òdi yã maro,
ò yĩ vĩ, ama òdi pɔ́ gbĩ maro.
7 Ò ɔ vĩ, ama òdi pɔ́ kũro,
ò gbá vĩ, ama òdi táa oro,
òdi kòto kɛkɛro.
8 Ń pìrinɔn lɛɛlɛ kũńwomɛ
kũ gbɛ̃ kũ òtɛni ń náani kɛnɔ ń pínki.

9 Isarailanɔ, à Dikiri náani kɛ!
Àkũmɛ á kpanyĩri ũ kũ á sɛ̃gbakoo.
10 Haruna burinɔ, à Dikiri náani kɛ!
Àkũmɛ á kpanyĩri ũ kũ á sɛ̃gbakoo.
11 Dikiri vĩnakɛrinɔ, à Dikiri náani kɛ!
Àkũmɛ á kpanyĩri ũ kũ á sɛ̃gbakoo.

12 Dikiri dɔ̀ ó yãn,
ani arubarika daógu.
Ani arubarika da Isaraila burinɔgu,
ani arubarika da Haruna burinɔgu,
13 ani arubarika da a vĩnakɛrinɔgu,
nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃.

14 Dikiri á buri kara,
ákɔ̃nɔ kũ á nɛ́nɔ.
15 Dikiri arubarika daágu,
musu kũ zĩtɛo Kɛ̀rii.

16 Musu bi Dikiri pɔ́mɛ,
ama à zĩtɛ nà bisãsirinɔnɛ ń ɔĩ.
17 Adi kɛ gènɔ mɛ́ òdi Dikiri táaki lɛ́ro,
kesɔ̃ gbɛ̃ kũ ń lɛ́ yĩtɛnɔ.
18 Ókɔ̃nɔ, ónigɔ̃ Dikiri sáabu kpá
zaa tera ari gɔrɔ sĩnda pínki.
Aleluya!

116

Gbɛ̃ kũ à bò ga lɛ́i Dikiri sáabukpanaa
1 Má ye Dikirii, zaakũ à ma yã mà,
à ma wikilɛnaawa mà.
2 Manigɔ̃ a sísi ari ma wɛ̃̀ndi lɛ́n,
kũ à sã kpàmai yãi.

3 Ga bàa fĩ̀kãmai yã,

mira wãwã tɔ̃̀ma,
wɛ́tãmmana kũ pɔsirao dàmala.
4 Akũ ma Dikiri sìsi ma pì:
Dikiri, n yã nna, ǹ ma mì sí.
5 Dikirin sùru vĩ akũsɔ̃ à mana,
ó Luda wɛ̃nda vĩ.
6 Dikiri dì gbãnasaridenɔ dãkpã,
kũ ma busa, à ma sura bà.

7 Ma swɛ̃̀, ǹ kɛkɛ ǹ kpátɛ,
zaakũ Dikiri yã mana kɛ̀nnɛ.
8 Dikiri, n ma bo ga lɛ́i,
n wɛ́'i wàramɛnɛ, ńdi tó ma gɛ̃̀ síro,
9 de màgɔ̃ té n arɛ gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ kukia la.
10 Bee kũ wari tɔ̃̀ma ma gɔ̃ búgubugu,
má kpɛ́ a náanikɛna, akũ ma yã ò.
11 Bídi ma kũ ma pì:
Gbɛ̃ sĩnda pínki bi ɛ́kɛdenɔmɛ.

12 Bɔ́n mani fĩna boo Dikirinɛ
yã mana kũ à kɛ̀mɛnɛ pínki musuu?
13 Mani Dikiri surabana toko sɛ́ musu,
mani a sísio.
14 Mani lɛ́ kũ ma kɛ̀ Dikirianɔ papa
a gbɛ̃nɔ wára ń pínki.

15 Dikiri yãmarinɔ gana bɛ̀ɛrɛ vĩnɛ.
16 Dikiri, n yã nna, n zɔ̀bleriimɛ ma ũ,
nɔgbɛ̃ kũ à zɔ̀ɔ blènnɛ nɛ́mɛ ma ũ,
n ma bo bàn.

17 Mani kɛnnakũkɔ̃o sa omma,
mani n sísio, Dikiri.
18 Mani lɛ́ kũ ma kɛ̀ Dikirianɔ papa
a gbɛ̃nɔ wára ń pínki
19 a kpɛ́ ɔnn Yurusalɛmu gũn.
Aleluya!

117

*Dikiri táakilɛ*naa
1 Ákɔ̃nɔ buri sĩnda pínkinɔ à Dikiri tɔ́ kpá,
ákɔ̃nɔ bùsu sĩnda pínki gbɛ̃nɔ à a táaki lɛ́.
2 Zaakũ gbɛ̃kɛ kũ à vĩ kũoo kɛ̀ zɔ̃kɔ̃,
Dikiri náani vĩ gɔrɔ sĩnda pínki.
Aleluya!

118

*G*ɛna Dikiri ɔnn kũ sáabukɛnaao
1 À Dikiri sáabu kɛ, zaakũ à mana,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.

2 Isarailanɔ o:
A gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
3 Haruna burinɔ o:
A gbɛ̃kɛ lakana vĩro.

[4] A vĩnakɛrinɔ o:
A gbɛ̃kɛ lakana vĩro.

[5] Ma lɛ́ zù Dikirii ma warikɛnaa gũn,
akũ à wèma à ma gba mèporoki.
[6] Dikiri kú kũmao, vĩna ni ma kũro.
Bɔ́n bisãsiri ni fɔ̃ à kɛmɛnɛɛ?
[7] Dikiri kú kũmao ma kpanyĩri ũ,
mani yɔ̃̀gɔ̃ kɛ ma ibɛrɛnɔa.

[8] Nana Dikirii mana de
bisãsiri náanikɛnala.
[9] Nana Dikirii mana de
gbãnadenɔ náanikɛnala.

[10] Buri sĩnda pínki lìkamai,
akũ ma ń kakatɛ kũ Dikiri tɔ́o.
[11] Ò lìkamai kpa sĩnda pínki,
akũ ma ń kakatɛ kũ Dikiri tɔ́o.
[12] Ò fĩ̀ma lán zɔ́nɔ bà,
akũ ò làka lán kãni tɛ́kũnaa bà,
ma ń kakatɛ kũ Dikiri tɔ́o.

[13] Ò ɔ sɔ̃̀mai kpɛ, má ye mà lɛ́tɛ,
akũ Dikiri kpàmai.
[14] Dikiri mɛ́ à ma gbãna ũ, a táakin madì lɛ́,
àkũ mɛ́ à gɔ̃̀ ma surabari ũ.

[15] À ma, pɔnna wiki dɔ gbɛ̃ mananɔ bùran,
Dikiri ɔpla zĩ zɔ̃kɔ̃ɔ kè.
[16] Dikiri ɔpla kú musu,
Dikiri ɔpla zĩ zɔ̃kɔ̃ɔ kè.

[17] Mani garo, manigɔ̃ kun,
manigɔ̃ Dikiri yãkɛnanɔ baba.
[18] Dikiri ma toto manamana,
ama adi tó ga ma sɛro.

[19] À zɛ́ mana gbànɔ wɛ̃mɛnɛ,
de mà gɛ̃ mà Dikiri sáabu kpá.
[20] Dikiri ɔn zɛ́n dí,
gbɛ̃ mananɔ mɛ́ òdi gɛ̃n.
[21] Ma n sáabu kè Dikiri, zaakũ n wema,
n gɔ̃ ma surabari ũ.

[22] Gbè kũ kpɛ́borinɔ pã kpài
mɛ́ à gɔ̃̀ kpɛ́ kusuru gbè mìde ũ.
[23] Dikiri mɛ́ à abirekũ kè,
akũ à kèwɛrɛ yãbonsarɛ ũ.
[24] Gɔrɔ kũ Dikiri dìtɛn dí,
ò pɔnna kɛn ó nèsɛ kɛ nna.

[25] N yã nna Dikiri! Ǹ ó sura ba!
Ǹ sùru kɛ Dikiri! Ǹ tó ò sa'a le!
[26] Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ àtɛn su kũ Dikiri tɔ́o ũ,

zaa Dikiri ɔnn ótɛn gbãnakɛ kpányĩ.
[27] Dikirimɛ Luda ũ, à gu pùwɛrɛ.
À zà lá kpákpa àgɔ̃ téo dikpɛkɛrinɔi
ari sa'oki bɛ̃nɛnɔ kĩnaa.

[28] Ma Ludamɛ n ũ, mani n sáabu kɛ,
ma Luda, mani n tɔ́ sɛ́ lei.

[29] À Dikiri sáabu kɛ, zaakũ à mana,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.

119

Luda yã sɛna lei
[1] Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ ò kun taari sari
ò Dikiri doka kũnanɔ ũ.
[2] Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ ò Dikiri yã kũna
ò a ki wɛtɛ kũ nèsɛdoonɔ ũ.
[3] Òdi yã kpɛdangara kɛro,
òdi táa o a zɛ́ gũn.
[4] N n ɔdɔki mɔ̀wɛrɛ,
de ògɔ̃ téi kũ laakariio.
[5] Má ye màgɔ̃ kú ma dɔ̀rɔɔa
màgɔ̃ n yãdannɛnanɔ kũna.
[6] Tó má n yãditɛnanɔ kũna pínki,
abirekũ ni tó wé'i ma kũro.
[7] Gɔrɔ kũ matɛni n dokayã mananɔ dada,
mani n sáabu kpá kũ nèsɛpurao.
[8] Manigɔ̃ n yãdannɛnanɔ kũna,
ǹsun ma tón sãnsãnlo.

[9] Deran kɛfɛnna ni fɔ̃ àgɔ̃ kun gbãsĩ sari nàa?
Séde a yãkɛna kɔ̃ sɛ́ kũ n yão.
[10] Matɛni n ki wɛtɛ kũ nèsɛdoo,
ǹsun tó mà zã n yãditɛnanɔaro.
[11] Ma n yã dà ma swɛ̃̀ɛ gũn
de màsun durunna kɛnnɛro yãi.
[12] Arubarikademɛ mɔkɔ̃n Dikiri ũ,
ǹ n yãditɛnanɔ damɛnɛ.
[13] Dokayã kũ ò bò n lénnɔ pínki,
mani babaǵnɛ kũ ma léo.
[14] Madì pɔnna kɛ kũ n yãnɔ
lákũ òdi kɛ kũ aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ɔo nà.
[15] Madì laasun lɛ́ n ɔdɔkia,
ma wɛ́ kú n zɛ́nɔa.
[16] Ma pɔ kɛ̀ nna n yãditɛnanɔa,
n yã ni sãmaguro.

[17] Ǹ yã mana kɛ makũ n zɔ̀bleriinɛ
de màgɔ̃ kun kũ wɛ̃̀ndiio, mágɔ̃ n yã kũna.
[18] Ǹ ma wɛ́ kɛ̃mɛnɛ
de mà wɛ́ si yãbonsarɛnɔlɛ n dokan.
[19] Nibɔɔmɛ ma ũ andunia gũn,
ǹsun n yãditɛnanɔ utɛmɛnɛro.
[20] N dokayãnɔ nidɛna baala'i

ma swɛ̀̀ɛ blè.
21 Ndì kpãkɛ̃ karambaanide kũ lɛ́ ń kũnɔ̀i,
gbɛ̃ kũ ò zà̀ n yãditɛnanɔanɔ.
22 Ǹ ma bo sɔ̃sɔ̃nan kũ gyabonaao,
zaakũ má n yãnɔ kũna.
23 Bee kũ kínanɛnɔ vùtɛ ò lɛ́ kpàkũsũmai,
ma laasun nigɔ̃ kú n yãdannɛnanɔa.
24 N yãnɔ dì ma pɔ kɛ nna,
n yã pì dì lɛ́ dama.

25 Ma gɔ̃ wutɛna zĩtɛ,
ǹ ma wɛ̀̀ndi dãkpã lákũ n ò nà.
26 Ma a yãkɛnanɔ dɔ̀dɔnnɛ, akũ n wema,
ǹ n yãdannɛnanɔ damɛnɛ.
27 Ǹ tó mà n ɔdɔkinɔ dɔ̃,
ma laasun nigɔ̃ kú n yãbonsarɛnɔa.
28 Ma pɔ sira à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃,
ǹ ma gba gbãna lákũ n ò nà.
29 Ǹ ma bo manafiki zɛ́a,
ǹ ma gba zɛ́ mà zɛ kũ n dokao.
30 Ma yãpura zɛ́ sɛ̀,
ma swɛ̀̀ɛ dìgɔ̃ kú n dokaa.
31 Má n yãnɔ kũna ɔplapla,
ǹsun tó wɛ́'i ma kũro, Dikiri.
32 Madì wã n yãditɛnanɔ zɛ́i,
zaakũ n ma laakarii kpàtɛmɛnɛ.

33 Dikiri, ǹ n yãdannɛnanɔ zɛ́ mɔmɛnɛ
de màgɔ̃ kũna ari ma wɛ̀̀ndi lɛ́n.
34 Ǹ ma gba ɔ̃ndɔ̃ màgɔ̃ n doka kũna,
màgɔ̃ zĩ kɛa kũ nèsɛdoo.
35 Ǹ ma da n yãditɛnanɔ zɛ́n,
zaakũ abirekũ mɛ́ àdi kámagu.
36 Ǹ tó ma swɛ̀̀ tá n yãnɔa,
àsun tá bĩni zɛ́nlo.
37 Ǹ ma wɛ́ go pɔ́ pãnɔa,
ǹ ma wɛ̀̀ndi dãkpã lákũ n ò nà.
38 Ǹ yã kũ n ò papa makũ n zɔ̀bleriinɛ,
lɛ́ kũ n sè n vĩnakɛrinɔnɛɛ.
39 Ǹ tó sɔ̃sɔ̃na kũ madì a vĩna kɛ goma,
zaakũ n dokayãnɔn mana.
40 Má ye n ɔdɔkii fá,
ǹ ma wɛ̀̀ndi dãkpã n manakɛ gũn.

41 Dikiri, ǹ mɔ́ ǹ gbɛ̃̃kɛ kɛmɛnɛ,
ǹ ma sura ba lákũ n ò nà,
42 gbasa mà yã we ma sɔ̀̀sɔ̃rinɔa,
zaakũ matɛni n yã náani kɛ.
43 Ǹsun yãpura yã sí ma lɛ́nlo,
zaakũ n dokayãnɔn ma wɛ́ dɔi.
44 Manigɔ̃ n doka kũna
ari gɔrɔ sĩnda pínki.

45 Manigɔ̃ tɛ́ aafia,
zaakũ ma n ɔdɔki wɛ̀tɛ.
46 Mani n yãnɔ o kínanɔ arɛ,
wɛ́'i ni ma kũro.
47 N yãditɛnanɔ dì ma pɔ gba,
zaakũ má yei.
48 Ma gã̀a sɛ̀ n yãditɛna kũ má yeinɔnɛ,
madì laasun lɛ́ n yãdannɛnanɔa.

49 Ǹ dɔ yã kũ n ò n zɔ̀bleriinɛn,
zaakũ n tò ma wɛ́ dɔi.
50 Yã kũ àdi ma laakari kpátɛ ma warikɛnan dí,
n lɛ́sɛna mɛ́ àdi ma wɛ̃̀ndi dãkpã.
51 Karambaanidenɔ tɛni ma fobo lakanaa sari,
bee kũ abireo madì zã n dokaaro.
52 Madì dɔ n dokayã kũ à kú zaa zĩnɔn,
akũ òdi ma nɛ̀sɛ yĩda kũmɛnɛ, Dikiri.
53 Madì pɔ fɛ̃ manamana,
kũ yãvãnikɛrinɔ dì pã kpá n dokai yãi.
54 Madì lɛ̀ sí n yãdannɛnanɔ musu
ma kunna andunia díkĩna gũn.
55 N yã dìgɔ̃ dɔmagu gwãani, Dikiri,
madìgɔ̃ n dokayãnɔ kũna.
56 Ma dɔ́nɛ kɛ̀ kũ yã birenɔo,
zaakũ madìgɔ̃ n ɔdɔki gwa.
57 Dikiri, mɔkɔ̃mmɛ ma baka ũ,
ma lɛ́ sɛ̀ kũ mani n yã ma.

58 Madì kútɛ kɛnnɛ kũ nɛ̀sɛdoo,
ǹ sùru kɛ kũmao lákũ n ò nà.
59 Ma a yãkɛnanɔ laasunn lɛ̀,
akũ ma ɛra n dokayãnɔa.
60 Mani wã, mani zɛzɛro,
de mà n yãditɛnanɔ da.
61 Bee kũ gbɛ̃ vãninɔ bàa fĩ̀kãmai,
n dokayãnɔ ni sãmaguro.
62 Madì futɛ mà sáabu kɛnnɛ lizãndo
n dokayã mananɔ musu.
63 N vĩnakɛri pínki gbɛ̃nnamɛ ma ũ,
gbɛ̃ kũ òdi n ɔdɔki gwanɔ.
64 Dikiri, n gbɛ̃kɛ andunia pà,
ǹ n yãditɛnanɔ damɛnɛ.

65 N a mana kɛ̀ makũ n zɔ̀bleriinɛ,
lákũ n ò nà, Dikiri.
66 Ǹ wɛ́zɛ̃ kũ dɔ̃naao damɛnɛ,
zaakũ ma n yãditɛnanɔ sì.
67 De ń kpɛ́ ǹ ɔ tɔ̃ma, má sãtɛnamɛ,
ama tera sà má n yã kũna.
68 Ń mana, akũsɔ̃ n yãkɛnanɔn mana,
ǹ n yãditɛnanɔ damɛnɛ.
69 Bee kũ karambaanidenɔ yãsira nàma,
madìgɔ̃ n ɔdɔki gwa kũ nɛ̀sɛdoo.
70 Ń sã dì, àdi yã maro,

makũ sɔ̃ ma pɔ nna n dokaa.
71 N ɔtɔ̃manaa kɛ̀mɛnɛ mana,
de mà le mà n yãdannɛnanɔ dada.
72 Doka kũ à bò n lɛ́n manamɛnɛ
de wura kũ andurufu mɛ̀n dúbu ũgbangbanɔla.

73 N ɔ ma í kàsa à ma kɛ,
ǹ ma gba ɔ̃ndɔ̃ mà n yãditɛnanɔ dada.
74 N vĩnakɛrinɔ ni ma e ò pɔnna kɛ,
zaakũ n yãn ma wɛ́ dɔi.
75 Dikiri, má dɔ̃ kũ n dokayãnɔn mana,
kũ ń náani vĩ yãin n ɔ tɔ̃̀ma.
76 Ǹ gbɛ̃kɛ kɛmɛnɛ de ma nɛ̀sɛ le à yĩda kũ,
lákũ n ò makũ n zɔ̀bleriinɛ nà.
77 Ǹ mɔ́ ǹ wɛ̃nda dɔ̃mɛnɛ de màgɔ̃ kun,
zaakũ n dokayãnɔmɛ ma pɔnna ũ.
78 Ǹ tó wɛ́'i karambaanide kũ ò taari kɛ̀mɛnɛ pãnɔ kũ,
makũ sɔ̃ mani laasun lɛ́ n ɔdɔkia.
79 Ǹ tó n vĩnakɛrinɔ su ma kĩnaa,
gbɛ̃ kũ ò n yãnɔ dɔ̃nɔ.
80 Ǹ tó ma nɛ̀sɛ gɔ̃ yãke vĩro n yãnɔ musu
de wɛ́'i sún ma kũro yãi.

81 N surabana yã tɛni ma swɛ̃̀ ble,
n yãn ma wɛ́ dɔi.
82 Ma wɛ́ dɔdɔna n lɛ́sɛnaai ari ma wɛ́ wò,
bɔrɛn ĩni ma nɛ̀sɛ yĩda kũmɛnɛɛ?
83 Má de lán bára bɔ̀kɔ kũ à túsukpɛ màa bà,
bee kũ abireo n yãditɛnanɔ dì sãmaguro.
84 Makũ n zɔ̀bleri manigɔ̃ n dã ari bɔrɛɛ?
Bɔrɛn ĩni wari dɔ ma wɛ́tãmmarinɔaa?
85 Karambaanidenɔ dì wɛ̀ɛ yɔ̃mɛnɛ mà zun,
ń yã dì kɔ̃ sɛ́ kũ n dokaoro.
86 N yãditɛnanɔ pínki náani vĩ,
ǹ kpámai, zaakũ òtɛn wɛ́ tãma pãmɛ.
87 À gɔ̃̀ fíti kũ oni láka kũmao andunian,
makũ sɔ̃ mádi pã kpá n ɔdɔkinɛro.
88 Ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpã n gbɛ̃kɛ yãi,
mani n yãnɔ da.

89 Dikiri, n yã dìgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki,
a zĩni pɛtɛna zaa musu.
90 Ń náani vĩ wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo,
n andunia kàtɛ, akũ à kpɛ́ kun.
91 Pɔ́ sĩnda pínki kpɛ́ kun gbãra n doka yãi,
zaakũ pɔ́ sĩnda pínki dì donyĩ.
92 Tó n dokamɛ ma pɔnna ũ yãro,
de ma laka ma warikɛnaa gũn.
93 N ɔdɔki ni sãmagu zikiro,
zaakũ a gãin n ma wɛ̃̀ndii dãkpã.
94 N pɔ́mɛ ma ũ, ǹ ma sura ba,
zaakũ ma n ɔdɔki wɛ̀tɛ.
95 Gbɛ̃ vãninɔ tɛni ma dã ò ma dɛ,

ama ma laakari kú n yãnɔa.
96 Ma è kũ pɔ́ mana sĩnda pínki zaka lɛ́ kummɛ,
ama n yãditɛnanɔ zɔ̃kɔ̃ lɛ́ vĩro.

97 Má ye n dokai à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃ fá,
madìgɔ̃ laasun lɛ́a zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi.
98 N yãditɛnanɔ dì tó ma ɔ̃ndɔ̃ gɔ̃ de ma ibɛrɛnɔ pɔ́la,
zaakũ à kú ma swɛ̃̀n gɔrɔ sĩnda pínki.
99 Ma wɛ́zɛ̃ de ma yãdannɛrinɔ pɔ́la ń pínki,
zaakũ ma laasun dìgɔ̃ kú n yãnɔamɛ.
100 Ma ɔ̃ndɔ̃ de marenɔ pɔ́la,
zaakũ madìgɔ̃ n ɔdɔkinɔ gwa.
101 Madì mì kɛ̃ zɛ́ vãni sĩnda pínkia
de mà le màgɔ̃ n yã kũna yãi.
102 Mádi kɛ̃ n dokayãnɔaro,
zaakũ mɔkɔ̃n mɛ́ n dàmɛnɛ.
103 N yãnɔn nnamɛnɛ à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃,
à nna de zɔ́la ma lɛ́n.
104 N ɔdɔki dì ma gba laakarii,
abire yãi ma zã sãtɛna zɛ́ sĩnda pínkin.

105 N yãmɛ fitila ũ ma gbánɛ,
àdi gu pumɛnɛ zɛ́n.
106 Ma la dà ma zɛo
kũ manigɔ̃ tɛ́ n dokayã mananɔi.
107 Ma wɛ́tãmmanaa kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, Dikiri,
ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpã lákũ n ò nà.
108 Ǹ ma sáabukpana sí,
gbasa ǹ n dokayãnɔ damɛnɛ, Dikiri.
109 Madìgɔ̃ ma zĩda da karii gũn,
bee kũ abireo n dokayãnɔ dì sãmaguro.
110 Yãvãnikɛrinɔ tankutɛ kpàkpamɛnɛ,
ama mádi zã n ɔdɔkiaro.
111 N yãnɔmɛ ma túbi ũ ari gɔrɔ sĩnda pínki,
mɔ́kɔ̃nɔmɛ ma pɔnna ũ.
112 Ma swɛ̃̀ kú n yãdannɛnanɔa
ari ma wɛ̃̀ndi lɛ́n.

113 Ma zã nɛ̀sɛpladenɔn,
má ye n dokai.
114 Mɔkɔ̃mmɛ ma utɛki kũ ma sɛ̃gbakoo ũ,
n yãn ma wɛ́ dɔi.
115 À gomala ákɔ̃nɔ yãvãnikɛrinɔ
de màgɔ̃ ma Luda yãditɛnanɔ kũna.
116 Ǹgɔ̃ ma kũna lákũ n ò nà, manigɔ̃ kun,
ǹsun tó tãmaa ma nɛro.
117 Ǹ ma sɛ́ musu de mà bo aafia,
ma wɛ́ nigɔ̃ pɛ́ n yãdannɛnanɔa.
118 Ndì gí gbɛ̃ kũ ò zã̀ n yãdannɛnaaanɔi,
ń manafikikɛna bi pãmɛ.
119 Ndì andunia yãvãnikɛrinɔ kɔ́tɛ lán mɔ̀gbɔ̃ɔ̃ bà,
abire yãin má ye n yãnɔi.
120 Ma mɛ̀ɛ dì futɛ n vĩna yãi,

n dokayãnɔn naasi vĩmɛ.

121 Ma yã kɛ̀ a zɛ́a súsu,
ǹsun ma tó ma wɛ́tãmmarinɔnɛro.
122 Ǹ zɛnkpɛkɛ sɛ́ makũ n zɔ̀bleriinɛ de mà bo mana,
ǹsun tó karambaanidenɔ ma wɛ́ tãro.
123 Ma wɛ́ dɔ n surabanaai ari ma kpasa,
mɑtɛni n lɛ́sɛna mana dã.
124 Ǹ yã kɛmɛnɛ n gbɛ̃kɛ gũn,
ǹ n yãdannɛnanɔ da makũ n zɔ̀bleriinɛ.
125 N zɔ̀bleriimɛ ma ũ, ǹ ma gba laakarii
de mà n yãnɔ dɔ̀rɔ dɔ̃.
126 Yãkɛna gɔrɔ kà, Dikiri,
zaakũ òtɛn bo n doka kpɛ.
127 Má ye n yãditɛnanɔi de wurala,
bee wura baasanaa.
128 Ma è n ɔdɔki mana,
abire yãi sãtɛna zɛ́ pínki dì kɛmɛnɛro.

129 N yãnɔn demɛnɛ yãbonsarɛ ũ,
abire yãi má kũna ma swɛ̀n.
130 N yã bɔkɔtɛnaa dì gu puńnɛ,
àdi nɛ̀sɛdodenɔ gba laakarii.
131 Ma lɛ́ wɛ̃na, matɛn wesa bo fɛ̀ɛkuu,
zaakũ n dokayãnɔ ni tɛni ma dɛ.
132 Ǹ arɛ dɔma ǹ sùru kɛ kũmao,
lákũ ndì kɛ gbɛ̃ kũ ò ye n tɔ́inɔnɛ nà.
133 Ǹ ma da zɛ́a lákũ n ò nà,
ǹsun tó yã vãni ke kí blemaro.
134 Ǹ ma bo gbɛ̃ takikɛrinɔ ɔĩ
de mà n ɔdɔki gwa.
135 Ǹ ãn were makũ n zɔ̀bleriia,
ǹ tó mà n yãdannɛnanɔ dɔ̃.
136 Wɛ́'i tɛn pla ma wɛ́n
kũ ò n doka kũnaro yãi.

137 Dikiri, ń mana,
n dokayãnɔn zɛ́ vĩ.
138 N n yãnɔ dìtɛ a zɛ́a,
ò náani vĩ manamana.
139 Ma ibɛrɛnɔ sã̀ n yãn,
akũ ń yã ma kũ gbãna manamana.
140 Ò n yã yɔ̃̀ ò gwà à sãnkara ke vĩro,
makũ n zɔ̀bleri, má yei manamana.
141 Pɔ́ken ma ũro, òdi ma gya bo,
bee kũ abireo n ɔdɔki dì sãmaguro.
142 N yãmanakɛna lakana vĩro,
n doka yãpura vĩ.
143 Wari kũ yã'ũmmanaao ma le,
ama n yãditɛnanɔmɛ ma pɔnna ũ.
144 N yãnɔn mana gɔrɔ sĩnda pínki,
ǹ ma gba laakari de màgɔ̃ kun.

145 Madì n sísi kũ nɛ̀sɛdoo Dikiri,

ǹ wema, manigɔ̃ n yãditɛnanɔ kũna.
146 Madì lɛ́ zunyĩ ǹ ma sura ba,
manigɔ̃ n yãnɔ kũna.
147 Madì futɛ gudɔo mà wiki lɛ́mma,
n yãn ma wɛ́ dɔi.
148 I dì na ma wɛ́a gwãaniro
de mà le mà laasun lɛ́ n yãa yãi.
149 Ǹ ma yã ma n gbɛ̃̀kɛ yãi, Dikiri,
ǹ ma wɛ̀̃ndi dãkpã lákũ n yãzɛdekɛ de nà.
150 Gbɛ̃ kũ òdi lɛ́ kpákũsũmainɔ kãni kũmao,
ama ò zã̀ kũ n dokao.
151 Ń kú kũmao kãni Dikiri,
n yãditɛnanɔ pínki yãpura vĩ.
152 Zaa gìkɛna ma dɔ̀̃ n yãnɔa
kũ n dìtɛ àgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.

153 Ǹ ma warikɛna gwa ǹ ma sura ba,
zaakũ n doka dí sãmaguro.
154 Ǹ zɛ kũmao ǹ ma bo,
ǹ ma wɛ̀̃ndi dãkpã lákũ n a lɛ́ sɛ̀ nà.
155 N surabanaa zã̀ kũ yãvãnikɛrinɔ,
zaakũ òdi n yãdannɛnanɔ wɛtɛro.
156 N wɛ̃nda zɔ̃kɔ̃, Dikiri,
ǹ ma wɛ̀̃ndi dãkpã lákũ n yãzɛdekɛ de nà.
157 Ma ibɛrɛ kũ òdi wɛ́ tãmanɔn dasi,
ama mádi zã n yãnɔaro.
158 Má ye n náanisaridenɔ kãiro,
kũ ò n yã kũnaro yãi.
159 Ǹ gwa lákũ má ye n ɔdɔkii nà.
Dikiri, ǹ ma wɛ̀̃ndi dãkpã n gbɛ̃̀kɛ yãi.
160 N yã sĩnda pínki bi yãpuramɛ,
n dokayãnɔn mana ò lakana vĩro.

161 Gbãnadenɔ dì wɛ́ tãma pã,
ama n yã vĩna dì ma kũ.
162 Madì pɔnna kɛ kũ n lɛ́sɛnaao,
lákũ ma aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ sɛ̀tɛ zĩ̀i gũn bà.
163 Ma zã manafikin, má ye a yãiro,
n dokan má yei.
164 Madìgɔ̃ n táaki lɛ́ gɔrɔ do gɛ̃̀n supplapla
kũ n dokayãnɔn mana yãi.
165 Gbɛ̃ kũ ò ye n dokainɔ aafia zɔ̃kɔ̃,
yãke dì tó ò furo.
166 Ma wɛ́ dɔi ǹ ma sura ba, Dikiri,
madì tɛ́ n yãditɛnanɔi.
167 Má n yãnɔ kũna,
zaakũ má yei manamana.
168 Madì n ɔdɔki gwa madì n yãnɔ ma,
zaakũ ma yãkɛna sĩnda pínki kú n ɔĩmɛ.

169 Ǹ tó ma wikilɛna n kĩnaa le, Dikiri,
ǹ ma gba laakari lákũ n ò nà.

170 Ǹ tó ma aduakɛna n ki le,
ǹ ma sura ba lákũ n lɛ́ sɛ̀ nà.
171 N táakilɛna gɔ̃ da ma lɛ́n,
zaakũ ndì n yãdannɛnanɔ damɛnɛ.
172 Mani lɛ̀ sí n lɛ́sɛnaa musu,
zaakũ n yãditɛnanɔn mana pínki.
173 Ǹgɔ̃ kú kũ soruo ǹ ɔ dama,
zaakũ ma zɛ kũ n ɔdɔkio.
174 Matɛni a ni dɛ ǹ ma sura ba, Dikiri,
n dokamɛ ma pɔnna ũ.
175 Ǹ tó màgɔ̃ kun, manigɔ̃ n táaki lɛ́,
ǹ tó n dokayãnɔ gɔ̃ ma kũna.
176 Ma zã zɛ́a lán sã kũ à sà̀tɛ bà,
ǹ makũ n zɔ̀bleri wɛtɛ,
zaakũ n yãdannɛnanɔ dí sãmaguro.

120

Kunna yãketedenɔ tɛ́
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
1 Ma warikɛnaa gũn ma Dikiri sìsi,
akũ à wèma.
2 Ǹ ma sí yãsiradenɔ ɔĩ
kũ manafikidenɔ lɛ́o.

3 Manafikide, deran Luda ni kɛ nà kũnwoo?
Ke bɔ́n ani kɛnnɛɛ?
4 Ani wɛ́ tãma kũ gɔ̃sa kà lɛ́ nnanɔ
kũ sɛ̃ lí sĩsĩ wãnao.

5 Waiyoo makũ kũ má kú Mɛsɛkinɔ tɛ́,
má vutɛna Kedanɔ bizakutan.
6 Ma vutɛ à gìi kɛ̀ manamana
kũ gbɛ̃ kũ ò zà̀ aafianɔ.
7 Vutɛna aafiaan má yei,
ama tó ma yã ò, fìtiin òdi futɛomai.

121

Dikiri ó Dãkpãrii
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
1 Ma wɛ́ dɔ sì̀sĩnɔ kpa,
gu kũ ma kpányĩ dì bon.
2 Ma kpányĩ dì bo Dikiri kĩnaamɛ,
àkũ mɛ́ à musu kũ zĩtɛoo kɛ̀.

3 Ani tó n gbá sataro,
n dãkpãri ni idekũ dɛro.
4 Isarailanɔ dãkpãri ni idekũ dɛro fá,
ani i o sero.

5 Dikirimɛ n dãkpãri ũ,
Dikiri dennɛ ura ũ n ɔplai.
6 Ifãntɛ̃ ni n lɛ́ fãnantɛ̃ro,
kesɔ̃ mɔvura gwãani.

7 Dikiri ni n sí kisira sĩnda pínkia,

ani n wɛ̀ndi dãkpãnnɛ.
[8]Dikiri ni n dãkpã n gɛnaa gũn kũ n sunaao
zaa tera ari gɔrɔ sĩnda pínki.

122

*Dauda aduak*ɛna Yurusalɛmunɛ
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
[1]Kũ ò pìmɛnɛ ò gɛ́ Dikiri ɔnn,
ma pɔ kɛ̀ nna.
[2]Ó zɛna n bĩnilɛa sà Yurusalɛmu.

[3]Ò Yurusalɛmu kàtɛ nanakɔ̃ana gíngin.
[4]Gwen Isaraila burinɔ dì gɛ̃n,
buri kũ Dikiri sɛ̀ɛ pìnɔ.
Òdi gɛ́ Dikiri sáabu kpá
lákũ à dìtɛńnɛ nà.
[5]Gwen yãgɔ̃gɔ̃rinɔ gbànɔn kátɛn,
Dauda burinɔ kpata gbànɔ ũ.

[6]À aafia wɛ́ kɛ Yurusalɛmunɛ à pi:
Luda tó gbɛ̃ kũ ò yenyĩnɔ arubarika le!
[7]Aafia gɔ̃ kú n bĩninɔ dagura,
n gudãkpãkinɔ gɔ̃ katɛna nna.
[8]Ma gbɛ̃nɔ kũ ma gbɛ̃nnanɔ yãi mani pi,
Luda n gba aafia.
[9]Dikiri ó Luda kpɛ́ yãi
mani yã mana wɛ́ kɛnnɛ.

123

*Wɛ́*dɔna Ludai
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
[1]Ma wɛ́ sɛ̀, matɛni n ki gwa,
mɔkɔ̃n kũ n kpata kú zaa musu.
[2]Lákũ zɔ̀ wɛ́ dìgɔ̃ dɔ pói a bede ɔĩ nà
akũsɔ̃ zɔ̀nɔgbɛ̃ wɛ́ dìgɔ̃ dɔ a dai,
lɛn ó wɛ́ dìgɔ̃ dɔ Dikiri ó Ludai lɛ
ari à gɛ́ ó wɛ̃nda gwao.

[3]Ǹ ó wɛ́ gwa, Dikiri, ǹ ó wɛ́ gwa,
zaakũ gbɛ̃nɔ ó gyabona ó kpasa manamana.
[4]O zĩdabirinɔ lalandikɛnaa fɔ̃̀ manamana
kũ karambaanidenɔ gyabonaao.

124

*Dikiri ó z*ɛkũnwode
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ kũ Dauda dàa.
[1]Tó Dikiri kú kũoo yãro,
Isarailanɔ o:
[2]Tó Dikiri kú kũoo yãro
gɔrɔ kũ ò fùtɛwái,
[3]de ò ó mɔmɔ bɛ̃nɛ kũ ò pɔ fɛ̃̀wái,
[4]de ò dàóla lán í zɔ̃kɔ̃ɔ bà,
de ò ó sɛ́tɛ ò tà kũoo lán swa panaa bà,

5 de ò ó wára lán swa'i kũ à fɛ̃̀ɛ bà.

6 Arubarikademɛ Dikiri ũ,
kũ adi tó ò ó kɛ yákiyakiro.
7 O bo tankutɛn lán bã bà,
bàa kɛ̃̀, o pitiḿma.
8 Ó kpányĩ dì bo Dikiri kĩnaamɛ,
àkũ mɛ́ à musu kũ zĩtɛoo kɛ̀.

125

*Luda gb*ɛ̃nɔ kunna aafia
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
1 Dikiri náanikɛrinɔn de lán Zaiɔ̃ kpi bà,
à yĩgãyĩgãna vĩro, àdigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.
2 Lákũ kpinɔn likana Yurusalɛmui nà,
lɛn Dikiri likana a gbɛ̃nɔi lɛ
zaa tera ari gɔrɔ sĩnda pínki.

3 Gbɛ̃ vãninɔ ni le ògɔ̃ kí ble
gbɛ̃ mananɔ bùsun ògɔ̃ gɛ́ro,
de gbɛ̃ mananɔ sún ɔ da vãnikɛnanlo yãi.

4 Dikiri, ǹ yã mana kɛ gbɛ̃ mananɔnɛ,
gbɛ̃ kũ ń nɛ̀sɛ puranɔ.
5 Gbɛ̃ kũ ò zɛ́ kotinaa sɛ̀nɔ sɔ̃,
Dikiri ni ń wara kũ vãnikɛrinɔmɛ.

Luda Isarailanɔ gba aafia!

126

*Isarailan*ɔ suna ń gwena zĩn
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
1 Kũ Dikiri ó bó zɔ̀blen à sù kũoo Zaiɔ̃,
à dewɛrɛ lán nana bàmɛ.
2 O vĩ kũ yáadɔo o ayuwii kɛ̀,
akũ burinɔ pìkɔ̃nɛ,
Dikiri yã zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀wɛrɛ.
3 Dikiri yã zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀wɛrɛ,
akũ ótɛn pɔnna kɛ.

4 Dikiri, ǹ su kũoo ó gwena zĩn,
lákũ ndì su kũ ío gbárannan nà.
5 Gbɛ̃ kũ ò pɔ́ tɔ̃̀ kũ wɛ́'ionɔ,
adenɔ ni kɛkɛ kũ ayuwiikɛnaaomɛ.
6 Gbɛ̃ kũ à bò kũ ɔ́ɔdɔo kũ pɔ́wɛ burio kũna,
ade ni ɛra à su kũ ayuwiikɛnaao
kũ ése bàkaao sɛna.

127

*P*ɔ́ sĩnda pínki bi Luda gbamɛ
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ kũ Sulemanu dàa.
1 Tó adi kɛ Dikiri mɛ́ à kpɛ́ bòro,
a bòrinɔ tɛn zĩ pã kɛmɛ.
Tó adi kɛ Dikiri mɛ́ à wɛ̃tɛ dɛ̀̀kpãro,

a dãkpãrinɔ tɛn ibɛ̃nɛ kɛ pãmɛ.
[2] Futɛna kɔnkɔkɔnkɔ, wutɛna lizãndo,
zĩkɛna bã̀mbãm pɔ́ble yãi bi pãmɛ,
zaakũ Dikiri dì a gbɛ̃ yenyĩdenɔ gba ĩampanaa.

[3] Nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ bi Dikiri gbamɛ,
nɛ́nɔ bi a láadamɛ.
[4] Lákũ kànɔn de nà zĩ̀kari ɔĩ,
lɛn kɛfɛnnakɛgɔrɔ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔn de lɛ.
[5] Arubarikaden gbɛ̃ kũ a gbàta pana kũńwo ũ,
tó a ibɛrɛnɔ a lè gãnulɛa, wɛ́'i ni a kũro.

128

*Yã mana kũ Dikiri vĩnak*ɛrii dì le
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
[1] Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ à Dikiri vĩna vĩ
akũsɔ̃ à tɛ́ a zɛ́n ũ.
[2] Ĩni n zĩ àre ble,
ĩnigɔ̃ arubarika vĩ, ĩnigɔ̃ kun aafia.
[3] N nɔ nigɔ̃ kú n ɔnn
lán geepi lí nɛ́'irii bà,
n nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ nigɔ̃ lika n teburuui
lán kù lí ketenɔ bà.
[4] Lɛn gbɛ̃ kũ à Dikiri vĩna vĩ
dìgɔ̃ arubarika vĩ lɛ.

[5] Zaa Zaiɔ̃ Dikiri arubarika dangu
ari n wɛ̃̀ndi lɛ́n.
À tó ǹ wɛ́ sí Yurusalɛmu nnamanalɛ,
[6] à tó ǹ n daikorenɔ e kũ wɛ́o.

Dikiri Isarailanɔ gba aafia!

129

*Isarailan*ɔ sa vãni ona ń ibɛrɛnɔnɛ
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
[1] Zaa ó nɛ́fitikɛgɔrɔ ò wɛ́ tã̀wá a lɛ́ vĩro.
Isarailanɔ o:
[2] Zaa ó nɛ́fitikɛgɔrɔ ò wɛ́ tã̀wá a lɛ́ vĩro,
ama òdi fɔ̃ ò ó fúro.
[3] Ò ó kpɛdagura bú kpàtɛ,
ò a dɔ̀rɔɔ kɛ̀ gbã̀nagbãna.
[4] Dikirin mana,
à gbɛ̃ vãninɔ bàa zɔ̃̀wɛrɛ.

[5] Gbɛ̃ kũ ò zã̀ Zaiɔ̃nnɔ
ɛra kpɛ kũ wɛ́'iyão.
[6] Ògɔ̃ de lán sɛ̃̀ kũ à bùtɛ kpɛ́ musu bà,
ari àgɔ̃ gbã à kori kɛ̀.
[7] Ani sɛ̃̀kɛ̃ri okũ paro,
ani bàka kɛ à sí yĩ ò da gã̀nlo.
[8] Gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃tɛnɔ sún pi,
Dikiri arubarika dańguro,

ke ò arubarika daŋ́gu kũ Dikiri tɔ́o.

130

*Wɛ́*dɔna Dikirii
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
1 Zaa í lòkoton ma wiki lɛ̀ Dikiria ma pì,
2 Dikiri, ǹ ma yã ma,
ǹ sã kpá ma wikilɛnaai ǹ ma wɛ́ gwa.

3 Dikiri, tó ndì ó durunnanɔ kɛ̃ ǹ ditɛmɛ,
Dikiri, dí mɛ́ ani boo?
4 Mɔkɔ̃n mɛ́ ń durunnakɛ̃mmana zɛ́ vĩ,
abire yãin òdi vĩna kɛnnɛ.

5 Ma wɛ́ dìgɔ̃ dɔ Dikirii, matɛni a dã,
a yã náanin má vĩ.
6 Lákũ gudãkpãrinɔ wɛ́ dìgɔ̃ dɔ gudɔnaai nà,
ma wɛ́ dìgɔ̃ dɔ Dikirii deńla,
ee, à de gudãkpãrinɔ wɛ́dɔna gudɔnaaila.

7 Ákɔ̃nɔ Isarailanɔ, à wɛ́ dɔ Dikirii,
zaakũ Dikiri gbɛ̃kɛ vĩ,
à surabana gbãna vĩ papana.
8 Àkũ mɛ́ ani Isarailanɔ bo
ń durunnanɔ gũn pínki.

131

Nana Dikirii
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ kũ Dauda dàa.
1 Dikiri, madì ma zĩda biro,
madì wɛ́ matɛńyĩro,
madì ɔ ká yã kũ à demalairo
kesɔ̃ yã kũ à zĩ'ũmɛnɛ.
2 Lɛnlo! Ma a nèsɛɛ dà dokɔ̃nɔ,
ma a laakarii kpàtɛ
lán nɛ́ yɔ̃miri kũ à kú a da ɔ̃i bà,
ma nèsɛ de lán nɛ́ yɔ̃miri pó bà.

3 Ákɔ̃nɔ Isarailanɔ, á wɛ́ gɔ̃ dɔ Dikirii
zaa tera ari gɔrɔ sĩnda pínki.

132

*Dauda burin*ɔ vutɛna kpatan Zaiɔ̃
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
1 Dikiri, ǹ tó Dauda yã gɔ̃ dɔngu
kũ wari kũ à kɛ̀nɔ pínki.
2 À la dà Dikirinɛ,
à lɛ́ sè Yakubu Luda gbãnadenɛ à pì,
3 áni gɛ̃ kpɛ́nlo,
áni wútɛ a gádoaro,
4 áni we à idekũ dɛro,
áni tó i na a wɛ́aro,
5 ari à gɛ́ gu leo Dikirinɛ
à kpɛ́ bo Yakubu Luda gbãnadenɛ.

[6] O a baaruu mà Ɛflata bùsun,
o boa Yarimu bura.
[7] Ò gɛ́ a kúkia,
ò kútɛ a tìntin arɛ.
[8] Dikiri, ǹ futɛ ǹ su n kipakia,
mɔkɔ̃n kũ n gbãnakɛ àkpatiio.
[9] N gbàgbarinɔ manakɛ da uta ũ,
n yãmarinɔ ayuwii gɔ̃ dɔ.

[10] Ǹsun mìkpɛrɛ zu kína kũ n kàanɛro
n zɔ̀bleri Dauda yãi.

[11] Dikiri sì kũ a kunnaao Daudanɛ,
à náani vĩ, ani lɛ́ litɛro, à pì:
Mani n burinɔ doke ká n kpatan.
[12] Tó n burinɔ ma bàka kunna kũńwo yã dà,
tó ò yã kũ ma dàńnɛnɔ kũna,
ń burinɔ nigɔ̃ vutɛ n kpatan gɔrɔ sĩnda pínki.

[13] Zaakũ Dikiri Zaiɔ̃ sɛ̀,
à ye àgɔ̃ de a vutɛki ũ, à pì:
[14] Gu dín manigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki,
lan manigɔ̃ vutɛna, zaakũ à ma pɔ gbàmɛ.
[15] Mani arubarika dan manamana,
mani pɔ́ble kpá a takasidenɔa à mɔ́ńma.
[16] Mani surabana da a sa'orinɔnɛ uta ũ,
ma yãmarinɔ ayuwii nigɔ̃ dɔ.

[17] Gwen mani Dauda buri kína gbãnade bon,
gwen kína kũ ma kà tɛ́ nigɔ̃ kún.
[18] Mani wé'i da a ibɛrɛnɔa,
a kífura nigɔ̃ pí a mìia.

133

Kunna kũ kɔ̃o kũ lɛ́dokɔ̃nɔo
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ kũ Dauda dàa.
[1] À gwa lákũ à mana nà akũsɔ̃ à nna,
tó Luda gbɛ̃nɔ kun kũ kɔ̃o kũ lɛ́dokɔ̃nɔo.
[2] À de lán sakɛna nísi
kũ ò kù Haruna mìiaa bà,
kũ à plà a lɛ́kãsãi ari à kà a uta lɛ́a.
[3] À de lákũ ò pi
Ɛmɔ plí mɛ́ àtɛn kpá Zaiɔ̃ kpinɔa bà.
Gwen Dikiri a arubarikadangunaa dìtɛn
wɛ̃̀ndi lakanasari ũ.

134

Dikiri sáabukpana gwãani
Gɛna Yurusalɛmu lɛ̀ɛ.
[1] Ákɔ̃nɔ Dikiri zĩkɛrinɔ,
à Dikiri sáabu kpá á pínki,
ákɔ̃nɔ kũ átɛn zĩ kɛ Dikiri ɔnn gwãaninɔ.
[2] À á ɔ sɛ́ musu Dikiri kúki kpa,
à a sáabu kpá.

[3] Zaa Zaiɔ̃ Dikiri arubarika daágu,
àkũ mɛ́ à musu kũ zĩtɛoo kɛ̀.

135

Dikiri táakilɛnaa

[1] Aleluya!
À Dikiri tɔ́ bo!
À Dikiri sáabu kpá, ákɔ̃nɔ a zĩkɛrinɔ!
[2] Ákɔ̃nɔ kũ adì zĩ kɛ Dikiri bɛanɔ,
á gbɛ̃ kũ adìgɔ̃ zɛna ó Luda ɔnnnɔ.

[3] À Dikiri tɔ́ bo, zaakũ à mana,
à a táaki lɛ́, zaakũ abirekũ mɛ́ à nna.
[4] Dikiri Yakubu burinɔ sɛ̀ a pɔ́ ũ,
à Isarailanɔ dìtɛ a gbɛ̃ yenyĩdenɔ ũ.

[5] Má dɔ̃ kũ Dikirin zɔ̃kɔ̃,
ó Luda mɛ́ à de tãnanɔla ń pínki.
[6] Dikiri dì yã kũ à yei kɛ
musu kũ zĩtɛo,
ísira gũn kũ a lɔ̀nɔo.
[7] Àdi tó legũ sisi ari andunia lɛ́zɛkia,
àdi tó legũ ma kũ a pinaao,
àdi bo kũ zàga'ĩao a pɔ́katɛkin.

[8] À Misila daudunɔ dɛ̀dɛ
kũ pɔ́kãde nɛ́ káakunɔ pínki.
[9] À sèedanɔ kũ daboyãnɔ kɛ̀ Misila,
à wɛ́ tã̀ Firi'auna kũ a ìbanɔa ń pínki.
[10] À burinɔ làka dasi,
à kína gbãnadenɔ dɛ̀dɛ,
[11] Amɔrinɔ kína Siɔ̃
kũ Basã kína Oguo
kũ Kanaanɔ bùsu kínanɔ ń pínki.
[12] À ń bùsu sì à kpà
a gbɛ̃ Isarailanɔa túbi ũ.

[13] Dikiri, n tɔ́ dìgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki,
Dikiri, n yã nigɔ̃ dɔ gbɛ̃nɔgu ari ó buria.
[14] Zaakũ Dikiri ni tó a gbɛ̃nɔ bo mana,
ani a zɔ̀blerinɔ wɛ̃nda gwa.

[15] Burinɔ ń tãnanɔ pì kũ andurufuuo kũ wuraao,
bisãsiri ɔzĩnɔmɛ.
[16] Ò lɛ́ vĩ, ama òdi yã oro,
ò wɛ́ vĩ, ama òdi gu ero,
[17] ò sã vĩ, ama òdi yã maro,
òdi wesa boro.
[18] Ń pìrinɔn lɛɛlɛ kũńwomɛ
kũ gbɛ̃ kũ òtɛni ń náani kɛnɔ ń pínki.

[19] Isarailanɔ, à Dikiri sáabu kpá!
Haruna burinɔ, à Dikiri sáabu kpá!
[20] Levi burinɔ, à Dikiri sáabu kpá!

Dikiri vĩnakɛrinɔ, à Dikiri sáabu kpá!
[21] Arubarikademɛ Dikiri ũ zaa Zaiɔ̃,
àkũ kũ à kú Yurusalɛmu.
Aleluya!

136

*Dikiri sáabukɛ*naa
[1] À Dikiri sáabu kɛ, zaakũ à mana,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[2] À Luda kũ à de tãnanɔla sáabu kɛ,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[3] À Dikiri kũ à de dikirinɔla sáabu kɛ,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[4] Àkũ mɛ́ àdi daboyã zɔ̃kɔ̃nɔ kɛ ado,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[5] À musu kɛ̀ kũ a ɔ̃ndɔ̃o,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[6] À zĩtɛ kpàtɛ í musu,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[7] À pɔ́gupuri zɔ̃kɔ̃nɔ kɛ̀,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[8] À ifãntɛ̃ kɛ̀ à kí ble fãnantɛ̃,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[9] À mɔvura kũ susunɛnɔ kɛ̀ ò kí ble gwãani,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[10] À Misila daudunɔ dɛ̀dɛ,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro,
[11] À Isarailanɔ bɔ̀tɛ ń tɛ́,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[12] À a gã̀a pòro kũ a iko gbãnao,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[13] À Isira Tɛ̃ra zɔ̀̃kɔ̃rɛ pla,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[14] À tò Isarailanɔ gɛ̀̃tɛ a dagura,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[15] À Firi'auna kũ a zĩ̀karinɔ kà Isira Tɛ̃ran,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[16] À dò a gbɛ̃nɔnɛ arɛ gbárannan,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[17] À kína zɔ̃kɔ̃nɔ lɛ̀ à nɛ̀,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[18] À kína gbãnadenɔ dɛ̀dɛ,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[19] Amɔrinɔ kína Siɔ̃,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[20] Kũ Basã kína Oguo,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[21] À ń bùsuu sì à gba dào,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[22] À kpà a zɔ̀bleri Isarailanɔa túbi ũ,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[23] À dɔ̀ ó yãn ó gwena vãnin,

a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[24] À ó bó ó ibɛrɛɛnɔ ɔĩ,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[25] Àdi pɔ́ble kpá pɔ́ sĩnda pínkia,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.
[26] À Luda Musude sáabu kɛ,
a gbɛ̃kɛ lakana vĩro.

137

Zìzɔnɔ wikilɛnaa
[1] Kũ o vutɛ Babilɔnu swanɔ sarɛ,
Zaiɔ̃ yã dɔ̀ógu, akũ o ɔ́ɔ dɔ̀.
[2] O ó mɔrɔnɔ tò lokona luba línɔa gwe.
[3] Gwen gbɛ̃ kũ ò ó kũnanɔ pì ò lè síńnɛ,
ó wɛ́tãmmarinɔ ye ò kɔ̃kɔ̃ ońnɛ,
ò Zaiɔ̃ lènɔ doke síńnɛ.

[4] Deran óni Dikiri lènɔ sí nà
buri pãndenɔ bùsuu gũnn?
[5] Tó n yã sà̰magu Yurusalɛmu,
ma ɔpla ga.
[6] Tó Yurusalɛmu yã dí dɔmaguro,
tó mádi a ditɛ ma pɔnnakɛna mìde ũro,
ma nɛ́nɛ natɛ.

[7] Dikiri, ǹ dɔ yã kũ Ɛdɔmunɔ kèn
zĩ kũ ò yã mɔ̀ Yurusalɛmunɛ
ò pì: À wíwi,
à wíwi à datɛ manamana.

[8] Babilɔnudenɔ bi pɔ́ kakatɛnanɔmɛ!
Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ ani yã kũ a kɛ̀wɛrɛ fĩna boárɛ ũ,
[9] kũ ani á nɛ́nɔ kũkũ à ń pápa gbɛ̀ɛa.

138

Dikiri sáabukpana a gbɛ̃kɛ yãi
Dauda lèɛ.
[1] Mani n sáabu kpá kũ nɛ̀sɛdoo,
mani n táaki lɛ́ gbãnadenɔ arɛ.
[2] Mani kútɛ mà arɛ dɔ
n kpɛ́ kũ à kú adona kpa,
mani n tɔ́ bo n gbɛ̃kɛ kũ n náanio yãi,
zaakũ n n tɔ́ kũ n yãoo sè lei de pɔ́ sĩnda pínkila.
[3] Kũ ma n sisi, n wema,
ǹ ma kù kɛ gbãna, ǹ ma swɛ̃̀ kpátɛ.

[4] Tó andunia kínanɔ yã kũ n òo mà,
oni n sáabu kpá ń pínki, Dikiri.
[5] Oni lè sí Dikiri yãkɛnanɔ musu,
zaakũ Dikiri gakuri zɔ̃kɔ̃.

[6] Bee kũ Dikiri kunnamusukɛo,
àdi gbɛ̃ kĩananɔ wɛ̃nda gwa,
àdi wɛ́ tá zĩdabirinɔla.

7 Bee tó wɛ́tãmmanaa lìkamai,
ndì ma wɛ̃̀ndi dãkpã,
ndì ma ibɛrɛnɔ pɔfɛ̃ kpátɛ,
ndì ma sura ba kũ n gã̀ gbãnao.
8 Dikiri ni yã kũ à ò papamɛnɛ.
Dikiri, n gbɛ̃kɛ lakana vĩro,
ǹsun makũ kũ n ma kɛ tóro.

139

Dikiri yã sĩnda pínki dɔ̃
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri, n ma yã gwàgwa n dɔ̃̀,
2 ń ma vutɛna kũ ma futɛnaao dɔ̃,
zaa zã̀zã ń ma laasunnɔ dɔ̃.
3 Ndì ma táa'ona kũ ma wutɛnaao tàasi ká,
n kɔ̃ dɔ̃̀ kũ ma yãnɔ pínki.
4 Ari yã gɔ̃ bo ma lɛ́n,
Dikiri, ń dɔ̃ sãnsãn.

5 Ń likamai kpɛ kũ arɛo,
n ɔ kúmala.
6 Dɔ̃na bire demɛnɛ daboyã ũmɛ,
à demala, ma ɔ̃ndɔ̃ dí káaro.

7 Mán mani gɛ́n mà kɛ̃ n Niniaa?
Mán mani bàa sí mà gɛ́n mà kuranyĩi?
8 Tó ma futɛ ma gɛ musu, ń kú gwe!
Tó ma wutɛki kɛ̀ gyãwãn, mɔkɔ̃mmɛ gwe!
9 Tó ma futɛ ma gɛ ifãboki kpa,
tó ma gɛ vutɛ ísira bara ifãlɛtɛ kpa,
10 bee gwemɛ má na n ɔĩ,
ĩnigɔ̃ ma kũna kũ n ɔplao.

11 Tó ma pì gusira damala,
ke gupura kũ à likamai li gwãani ũ,
12 gu dìgɔ̃ sirannɛro,
gwãani dìgɔ̃ dennɛ lán fãnantɛ̃ bàmɛ,
gupura kũ gusirao dìgɔ̃ lɛɛlɛnnɛmɛ.

13 Mɔkɔ̃n mɛ́ n ma gũn kɛ̀,
n ma í kàsa ma da nɛ̀sɛn.
14 Ma n sáabu kɛ̀ kũ ma kɛna naasi vĩ
akũsɔ̃ à yãbonsarɛ vĩ.
N yãkɛnanɔ dì bo ń sarɛ,
má dɔ̃ sãnsãn ma nɛ̀sɛn.
15 Gɔrɔ kũ n ma í kàsa nɛ́'isɔɔ gũn,
ma wá ke utɛnannɛro.
Kũ ma mɛ̀ tɛn li asiri gũn gwe,
16 n wɛ́ sì ma négbĩnilɛ.
Lákũ n ma gɔrɔ dìtɛ nà pínki,
a lɛ́ kú n takadan
zaade a ke dí naaro.

17 Luda, n laasunn bɛ̀ɛrɛ vĩmɛnɛ manamana,

a lɛ́ vĩro fá!
18 Tó má ye mà naro,
ń dasi de bùsu'atẽla,
tó ma vu,
madìgɔ̃ kú kũnwo ari tera.

19 Luda, tó ĩni gbẽ vãninɔ dɛdɛ dé?
À gomala, ákɔ̃nɔ gbẽdɛrinɔ!
20 N ibɛrɛnɔ dì n yã o kũ nèsɛ vãnio,
n tɔ́ bɛ̀ɛrɛ vĩ n lénlo.
21 Dikiri, madì zã gbẽ kũ ò zɑ̀ngunɔguroo?
Madì gí gbẽ kũ ò fùtɛnyĩnɔ kãi.
22 Má yãke vĩńnɛro, se zãngu,
madì ń ditɛ ma ibɛrɛnɔ ũmɛ.

23 Luda, ǹ ma gwagwa ǹ ma nèsɛ dɔ̃,
ǹ ma yɔ̃ ǹ ma gwa ǹ ma laasun dɔ̃.
24 Ǹ gwa tó má laasun vãni ke vĩ,
ǹ ma da zɛ́ kũ àdigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínkiaa gũn.

140

*Aduak*ɛna gbẽ vãninɔ musu
Dauda lɛ̀ɛ.
1 Dikiri, ǹ ma sí gbẽ vãninɔa,
ǹ ma dãkpã gbẽ pãsĩnɔ yãi.
2 Òdi yã vãni laasun lɛ́ ń swɛ̃̀ɛ gũn,
fìtiin òdigɔ̃ wɛtɛ gɔrɔ sĩnda pínki.
3 Òdi ń lɛ́ kɛkɛ lán mlɛ̃̀ɛ bà,
ń lɛ́gbɛ bi pitiko sɛwɛmɛ.

4 Dikiri, ǹsun tó gbẽ vãninɔ ɔ namaro,
ǹ ma sí gbẽ pãsĩnɔa,
òdi lɛ́ kpákũsũ de ò ma pãtɛ.
5 Zĩdabirinɔ wɛ̀ɛɛ yɔ̃̀mɛnɛ,
ò tankutɛ kpàkpamɛnɛ,
ò bàa kpàmɛnɛ zɛ́n.

6 Dikiri, ma pìnnɛ: Ma Ludamɛ n ũ,
ǹ sã kpá ma wẽnda wikii, Dikiri.
7 Dikiri Luda, ma surabari gbãna,
mɔkɔ̃n kũ ndì ɔ kúmala zɪ̀lan,
8 ǹsun tó gbẽ vãninɔ ń pɔyeina zɛ́ lero,
Dikiri, ǹsun tó ń lɛ́kpakũsũna kɔ̃ sɛ́ro.

9 Gbẽ kũ ò likamainɔ,
ǹ tó yã vãni kũ òtɛni ma kpákpao wí ń musu.
10 Ǹ tó tɛ́yɔ̃ wãna kúḿma, ǹ tó ò ń zu tɛ́n,
ǹ tó ò si wɛ̀ɛ kũ oni bonlo gũn.
11 Ǹsun tó gbẽyakarinɔ zɛki le andunia gũnlo,
ǹ tó kisira gɔ̃ gbẽ pãsĩnɔ wɛ zɛnaa sari.

12 Má dɔ̃ kũ Dikiri dì yã nna kpá wẽndadenɔa,
àdi yã kɛkɛ takasidenɔnɛ a zɛ́a.

[13] Yãpura, gbɛ̃ mananɔ ni n tɔ́ bo,
nɛ̀sɛpuradenɔ nigɔ̃ kú n arɛ.

141

*Surabana aduak*ɛnaa
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Dikiri, matɛn wiki lɛ́nyĩ, ǹ kɛ likalika,
tó ma n sisi, ǹ sã kpá ma yãi.
[2] Ǹ tó ma aduakɛna ká n kĩnaa
lán turaretiti túsukpɛ bà.
Ǹ tó ma ɔ dɔna musu gɔ̃ dennɛ
sa ɔkɔsi ona ũ.

[3] Dikiri, ǹ lɛ́sɔ damɛnɛ ma lɛ́nɛ,
ǹ tó mà a lɛ́ fɔ̃.
[4] Ǹsun tó yã vãni ma swɛ̀ gátɛro,
de màsun kakara kũ yãvãnikɛrinɔ
ń yãvãnikɛnaa gũnlo,
de màsun ń pɔ́ nnanɔ ble kũńworo.

[5] Tó gbɛ̃ mana ma lɛ, à gbɛ̃kɛ kɛ̀mɛnɛmɛ!
Tó à kpɛ̀kɛ̃mai, mani gíiro,
nísi kũ a kpɛ̀oomɛ.

Madìgɔ̃ adua kɛ baala'i
de gbɛ̃ vãninɔ yãkɛna gboro.
[6] Tó ò ń gbãnadenɔ kà sɪ̀sɪ̃gororo wɛ̀ɛn,
yãvãnikɛrinɔ ni sí kũ ma yã mɛ́ à nna.
[7] Lákũ òdi yàkaa para a bùru fãkɔ̃a nà,
lɛn ń wá nigɔ̃ fãkɔ̃ana ń mira lɛ́a lɛ.

[8] Dikiri Luda, mɔkɔ̃mmɛ ma wɛ́ dɔnyĩ,
ma nanyĩ, ǹsun ma kpá gairo.
[9] Ǹ ma bo tankutɛ kũ ò kpàkpamɛnɛnɔn,
bà kũ yãvãnikɛrinɔ kpàkpamɛnɛnɔ.
[10] Ǹ tó gbɛ̃ vãninɔ si ń zĩda bàa gũn,
makũ sɔ̃ mani gɛ̃tɛ aafia.

142

*Aduak*ɛna gbɛ̀wɛɛn
Dauda aduakɛna gɔrɔ kũ à kú gbɛ̀wɛɛn.
[1] Matɛn ɔ́ gbãna dɔ Dikirinɛ,
matɛn wɛ̃nda wiki lɛ́ Dikiria.
[2] Matɛni ma yã'ũmmana bɔtɛnɛ,
matɛni ma warikɛna gbãnɛ.
[3] Tó ma nɛ̀sɛɛ yàka manamana,
mɔkɔ̃n, ndìgɔ̃ ma gɛ̀sɛsɛna dɔ̃.
Ò tankutɛ kpàkpamɛnɛ ma zén.
[4] Ǹ wɛ́ sɛ́ ǹ ma ɔpla gwa,
gbɛ̃ke dì ma yã daro.
Má naki vĩ doro,
gbɛ̃ke dì ma aafiaa gbɛkaro.

5 Dikiri, matɛn wiki lɛ́mma ma pì:
Mɔkɔ̃mmɛ ma utɛki ũ,
mɔkɔ̃mmɛ ma baka ũ andunian.
6 Ǹ sã kpá ma wikilɛnaai,
zaakũ ma gɔ̃ múkumukumɛ.
Ǹ ma sí gbɛ̃ kũ òtɛn pɛ́manɔa,
zaakũ ń gbãna demala.
7 Ǹ ma bo kagura díkĩnan,
de mà n tɔ́ bo,
gbasa gbɛ̃ mananɔ likamai
kũ n yã mana kèmɛnɛ yãi.

143

*Kunna ib*ɛrɛnɔ ɔĩ aduakɛnaa
Dauda lèɛ.
1 Dikiri, ǹ ma aduakɛna sí,
ǹ sã kpá ma wɛ̃nda wikii,
ǹ wema n náani kũ n manao yãi.
2 Ǹsun yãkpatɛ kɛ kũ makũ n zɔ̀bleriioro,
zaakũ gbɛ̃ke taari sari n kĩnaaro.

3 Ma ibɛrɛ pètɛmai à ma nɛ,
à tò má kú gusiran
lán gbɛ̃ kũ à gà zaa gìkɛnaa bà.
4 Akũ ma nèsɛɛ yàka manamana,
ma sɔ̃pètɛ vãni.

5 Yã zĩzĩnɔ dɔ̀magu,
madì laasun lɛ́ n zĩkɛnanɔa,
madì n yãkɛnanɔ da.
6 Ma a ɔ dɔnyĩ,
madì n ni dɛ lán gukori dì í ni dɛ nà.

7 Ǹ wema likalika Dikiri,
ma gbãna làka.
Ǹsun mìkpɛrɛ zumɛnɛro,
de màsun gɔ̃ lán gbɛ̃ kũ ò sì gyãwãnnɔ bàro.
8 Ǹ n gbɛ̃kɛ mɔmɛnɛ kɔnkɔ,
zaakũ mɔkɔ̃mmɛ má n náani vĩ.
Ǹ ma da zɛ́ kũ à de mà sɛ́a,
zaakũ mɔkɔ̃mmɛ ma a swɛ̃̀ɛ kpàmma.
9 Ǹ ma sí ma ibɛrɛnɔa, Dikiri,
mɔkɔ̃mmɛ ma nanyĩ.
10 Mɔkɔ̃mmɛ ma Luda ũ,
ǹ n pɔyenyĩna yã damɛnɛ.
Ǹ tó n Nini mana domɛnɛ arɛ gusaran.
11 Ǹ ma wɛ̃̀ndi dãkpã n tɔ́ yãi, Dikiri,
ǹ ma bo yã'ũmmanaa gũn n mana yãi.
12 Ǹ ma ibɛrɛnɔ láka n gbɛ̃kɛ yãi,
ǹ ma zãngurinɔ dɛdɛ ń pínki,
zaakũ n zɔ̀bleriimɛ ma ũ.

144

*Aduak*ɛna surabana yã musu
Dauda lɛ̀ɛ.
[1] Arubarikademɛ Dikiri ma gbɛ̀si ũ,
àdi zɩ̀kana dadamɛnɛ,
àdi ma ɔ tùtu kɛ zɩ̀kana yãi.
[2] Àkũmɛ ma utɛki ũ, àdi gbɛ̃kɛ kɛmɛnɛ,
à de ma zɛki gbãna ũ, àdi ma sura ba.
À de ma sɛ̃ngbako ũ kũ madì nai,
àdi tó burinɔ mì natɛmɛnɛ.

[3] Dikiri, bɔ́n bisãsiri ũ
kũ a yã dìgɔ̃ dɔnguu?
Bɔ́n a ũ kũ ndì laakari dɔaa?
[4] Bisãsiri de lán kàsa plí bàmɛ,
a wɛ̀ndii dì gɛ̃tɛ lán uraa bà.

[5] Dikiri, ɲ̀ musu natɛ ɲ̀ kipa,
ɲ̀ ɔ na kpinɔa de ò túsukpɛ bo.
[6] Ɲ̀ tó legũ pí ɲ̀ gbɛ̃nɔ fãkɔ̃a,
ɲ̀ kà fã ń tɛ́ ò lɛkɔ̃a.
[7] Ɲ̀ ɔ bo zaa musu ɲ̀ ma kũ,
ɲ̀ ma bo í zɔ̃kɔ̃ɔ gũn,
ɲ̀ ma sí buri zɩ̀tɔnɔa.
[8] Ɛ́kɛtona ń lɛ́ pà,
òdi ɔ pãtɛ kũ lɛ́pãgbɛ̃naao.

[9] Luda, mani lɛ̀ dufu sínnɛ,
mani n táaki lɛ́ kũ mɔrɔ bà mɛ̀n kurideo,
[10] mɔkɔ̃n kũ ndì tó kínanɔ zɩ̀ ble,
ndì n zɔ̀bleri Dauda bo fɛ̃nɛda pãsɩ̃ lɛ́i.

[11] Ɲ̀ ma sí ɲ̀ ma bo buri zɩ̀tɔnɔ ɔɩ̃,
ɛ́kɛtona ń lɛ́ pà,
òdi ɔ pãtɛ kũ lɛ́pãgbɛ̃naao.

[12] Ɔ́ nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ni futɛ ń kɛfɛnnakɛgɔrɔa
lán lí kũ à nna màa bà,
ɔ́ nɛ́nɔgbɛ̃nɔ gɔ̃ de
lán kínabɛ gbɛ̀gba kũ ò zã blèaa bà.
[13] Ɔ́ dɔ̃̀nɔ ni pa kũ pɔ́ buri sɩ̃nda pínkio.
Ɔ́ sãnɔ ni kɔ̃ lɛu wàa do,
oni ká ũgbangba ɔ́ kpàsan.
[14] Ɔ́ zùnɔ nigɔ̃ de nɛ́randenɔ ũ,
nɔ̀bɔtɛna nigɔ̃ kunlo,
lagona nigɔ̃ kunlo,
wɛ̃nda'ɔ́ɔdɔna nigɔ̃ kú gãnulɛaro.

[15] Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ ń kunna de lɛnɔ ũ,
arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ Dikiri de ń Luda ũnɔ ũ.

145

Dikiri táakilɛna a manakɛna yãi
Dikiri táaki kũ Dauda lɛ̀ɛ.
1 Mani n táaki lɛ́, ma Luda ma Kína,
manigɔ̃ n tɔ́ bo gɔrɔ sĩnda pínki.
2 Manigɔ̃ n sáabu kpá lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà,
manigɔ̃ n táaki lɛ́ lakanaa sari.

3 Dikiri zɔ̃kɔ̃, à kà ò a táaki lɛ́,
a zɔ̃kɔ̃kɛ lɛ́ vĩro.
4 Kpàinɔ ni n yãkɛnanɔ sáabu kpá Wurenɔnɛ,
oni n yãzɔ̃kɔ̃kɛnanɔ kpàkpa kɛ.
5 Oni n manakɛ zɔ̃kɔ̃ gakuride yã o,
mani n yãbonsarɛkɛnanɔ laasun lɛ́.
6 Oni n yãkɛna naasi gbãna yã o,
mani n zɔ̃kɔ̃kɛ gadi kɛ́ńnɛ.
7 Oni n manakɛ zɔ̃kɔ̃ baaru kpá,
oni ayuwii kɛ n yãzɛdekɛnanɔ yãi.

8 Dikiri sùru vĩ kũ wɛ̃ndao,
àdi pɔ fɛ̃ likaro, à gbɛ̃kɛ vĩ zɔ̃kɔ̃.
9 Dikiri dì yã mana kɛ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ,
àdi a pɔ́ kũ à kɛ̀nɔ wɛ̃nda gwa ń pínki.
10 Pɔ́ kũ n kɛ̀nɔ ni n sáabu kpá ń pínki,
n yãmarinɔ ni n tɔ́ sɛ́ lei, Dikiri.
11 Oni n kpata gakuri gadi kɛ,
oni n iko gbãna yã o,
12 de gbɛ̃ sĩnda pínki n yãzɔ̃kɔ̃kɛnanɔ dɔ̃
kũ n kpata mana gakuride yão.
13 N kpata bi kpata lakanasarimɛ,
ĩnigɔ̃ de kína ũ ari ó buria.

Dikirin náani vĩ yã kũ à ò musu pínki,
à sùru vĩ kũ pɔ́ kũ à kɛ̀nɔ ń pínki.
14 Dikiri dì gbɛ̃ kũ òtɛn lɛ́tɛnɔ kũ,
àdi gbɛ̃ kũ wari tɔ̃ńmanɔ futɛ.
15 Pɔ́ sĩnda pínki wɛ́ dɔnyĩ,
ndì pɔ́ble kpáńma a gɔrɔa.
16 Ndì ɔ porońnɛ pɔ́ mɔ́ńma,
ndì pɔ́ sĩnda pínki pɔyeina bɔkɔtɛnɛ.

17 Dikiri yãkɛnanɔn mana pínki,
à gbɛ̃kɛ vĩ a yã sĩnda pínki kɛnaa gũn.
18 Dikiri kãni kũ a sìsirinɔ ń pínki,
gbɛ̃ kũ òdi a sísi kũ yãpuraonɔ.
19 Àdi a vĩnakɛrinɔ pɔyeina bɔkɔtɛńnɛ,
àdi ń wikilɛna ma à ń sura ba.
20 Dikiri dì gbɛ̃ kũ ò yeainɔ dãkpã ń pínki,
ama ani yãvãnikɛrinɔ kakatɛ.

21 Dikiri táakilɛna nigɔ̃ da ma lén,
pɔ́ sĩnda pínki gɔ̃ a tɔ́ kũ à kú adona bo
gɔrɔ sĩnda pínki.

146

*Dikiri laakarid*ɔna wɛ̃ndadenɔa
1 Aleluya!
Ma swɛ̃̀, ǹ Dikiri táaki lɛ́.
2 Manigɔ̃ Dikiri táaki lɛ́ ari ma wɛ̃̀ndi lɛ́a,
manigɔ̃ lɛ̀ sí ma Ludanɛ ari ma kunna lɛ́a.

3 Àsun náani kpá gbãnadenɔaro,
surabana kú bisãsiri kĩnaaro.
4 Tó ń wɛ̃̀ndii tà, òdi ɛra ò gɛ̃ bùsun,
zĩ birean yã kũ òtɛn pɛ́a dì láka.

5 Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ Yakubu Luda de a kpanyĩri ũ ũ,
kũ à wɛ́ dɔ Dikiri a Ludai.
6 Àkũ mɛ́ à musu kũ zĩtɛo kɛ̀,
ísira kũ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ pínki.
Dikiri náani vĩ gɔrɔ sĩnda pínki,
7 àdi yã sí kũ gbɛ̃ kũ òtɛn gbãna mɔńnɛnɔo,
àdi pɔ́ble kpá nàdɛrinɔa.
Dikiri dì bàa poro gbɛ̃ kũ ò yĩnanɔa,
8 Dikiri dì vĩ̀nanɔ wɛ́ wɛ̃ńnɛ,
Dikiri dì gbɛ̃ kũ wari tɔ̃ɔ̀ńmanɔ futɛ,
Dikiri dìgɔ̃ ye gbɛ̃ mananɔi.
9 Dikiri dì bòasunɔ gwa,
àdi ɔ da gyaanɔnɔa kũ tonɛnɔo,
ama àdi zɛ́ yãkatɛ gbɛ̃ vãninɔnɛ.

10 Dikiri dìgɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínki,
Zaiɔ̃denɔ, á Luda dìgɔ̃ kun ari á buria.
Aleluya!

147

*P*ɔ́ sĩnda pínki kú Luda ɔĩ
1 Aleluya!
Lɛ̀sina ó Ludanɛ mana,
à nna akũsɔ̃ à kũ̀ ò a táaki lɛ́.

2 Dikiri tɛn Yurusalɛmu futɛ dɔ,
à Isaraila zĩ̀zɔnɔ kàkara àtɛn ɛra à su kũńwo.
3 Àdi gbɛ̃ kũ ń nèsɛɛ yàkanɔ laakari kpátɛńnɛ,
àdi ń bɔ̀ pípińnɛ.
4 À susunɛnɔ lɛ́ dɔ̃,
àdi ń baadi sísi a tɔ́a.
5 Ó Dikiri zɔ̃kɔ̃, à iko vĩ manamana,
a ɔ̃ndɔ̃ lɛ́ vĩro.
6 Dikiri dì zĩdabusarinɔ gba gbãna,
ama àdi ɔ tɔ̃ yãvãnikɛrinɔa ari zĩtɛ.

7 À lɛ̀ sí Dikirinɛ kũ a sáabukɛnaao,
à ó Luda táaki lɛ́ kũ mɔrɔɔo.
8 Àdi tó legũ sisi,
àdi zĩtɛ gba legũ,
àdi tó sɛ̃̀ butɛ sĩsĩnɔa.

9 Àdi pɔ́ble kpá nɔ̀bɔnɔa
kũ kãakãanna nɛ́nɔ, tó òtɛn wiki pɛ́.

10 Adi kɛ sɔ̃ gbãnakɛ mɛ́ àdi kánɛro,
adi kɛ gɔ̃sagbãnakɛ mɛ́ àdi kɛnɛro.
11 Gbɛ̃ kũ ò a vĩna vĩnɔ mɛ́ àdi kánɛ,
gbɛ̃ kũ ń wɛ́ dɔ a gbɛ̃kɛinɔ.

12 Yurusalɛmudenɔ, à Dikiri tɔ́ bo,
Zaiɔ̃denɔ, à á Luda táaki lɛ́.
13 Zaakũ àdi arubarika daágu,
àdi á wɛ̃tɛ bĩnilɛnɔ gbãna karaárɛ.
14 Àdi á gba aafia ari á bùsulɛ lɛ́n,
àdi pɔ́buri mana kpááwa à kã.

15 Àdi yã o à kpãzã zĩtɛnɛ,
a yã dì ká gɔ̀̃nɔgɔ̃nɔ.
16 Àdi tó legũgbɛ kɔ́tɛ púu lán buu bà,
àdi tó plí kpá lán túbu bà,
17 àdi legũgbɛ fã lán gbɛ̀kɔsɔɔ bà.
Dí mɛ́ ani fɔ̃ à zɛ a ĩa yĩdaii?
18 Àdi yã o à kpãzã, legũgbɛɛ dì yɔ́,
àdi ĩa gbarɛ, a í dì bàa lɛ́.

19 Àdi tó Yakubu burinɔ gɔ̃ a yã dɔ̃,
àdi doka kũ à dìtɛnɔ da Isarailanɔnɛ.
20 Adi abirekũ kɛ buri pãnde kenɛro,
ò a yãditɛnanɔ dɔ̃ro.
Aleluya!

148

*Dikiri p*ɔ́ kũ à kɛ̀nɔ a táakilɛnaa
1 Aleluya!
À Dikiri táaki lɛ́, a bedenɔ!
À a táaki lɛ́ zaa musu!
2 À a táaki lɛ́, a malaikanɔ á pínki!
À a táaki lɛ́, a ìbanɔ á pínki!
3 À a táaki lɛ́, ifãntɛ̃ kũ mɔvuraao!
À a táaki lɛ́, susunɛ ínnanɔ pínki!
4 À à táaki lɛ́, sarapura musumusu pɔ́nɔ
kũ í kũ à kú ludambɛlanɔ.
5 Ò Dikiri tɔ́ bo,
zaakũ à yã ò, akũ ò kun.
6 À ń pɛpɛ ń pɛ́pɛkia
de ògɔ̃ kú gwe gɔrɔ sĩnda pínki,
à doka dìtɛńnɛ, oni fɔ̃ ò vĩalaro.

7 À Dikiri táaki lɛ́, pɔ́ kũ ò kú zĩtɛnɔ,
kpɔ̀ gbɛ̀̃ntɛ̃nɔ kũ ísira lɔ̀nɔ
8 kũ legũpinaao kũ legũgbɛɛo kũ legũsisinaao
kũ zàga'ĩa kũ àdi mìi natɛ a yãnɛɛo,
9 kũ kpinɔ kũ sĩ̀sĩnɔ pínki
kũ lí nɛ́'irinɔ kũ sida línɔ pínki,

10 kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ kũ pɔ́kãdenɔ pínki
kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ bãnɔ,
11 kũ andunia kínanɔ kũ burinɔ pínki
kũ kínanɛnɔ kũ bùsu gbãnadenɔ ń pínki,
12 kũ kɛfɛnnanɔ kũ nɔkparenɔ ń pínki
kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ nɛ́ fítinɔo.

13 Ò Dikiri tɔ́ bo,
zaakũ a mèn do tɔ́ mɛ́ à zɔ̃kɔ̃,
a gakuri de musu kũ zĩtɛola.
14 À kína kà a gbɛ̃nɔnɛ,
kũ a yãmarinɔ dì a táaki lɛ́,
Isaraila kũ ò kãni kãaonɔ.
Aleluya!

149

*Dikiri gb*ɛ̃nɔ yãkpatɛkɛna kũ burinɔo
1 Aleluya!
À lɛ̀ dufu sí Dikirinɛ,
à a táaki lɛ́ a gbɛ̃nɔ kɔ̃kakaranaa gũn.
2 Isarailanɔ pɔ kɛ nna ń Kɛ̀riia,
Zaiɔ̃denɔ pɔnna kɛ kũ ń kínao.

3 Ò ũ wã ò a tɔ́ bo,
ò a táaki lɛ́ kũ mɔrɔɔo kũ sɛ̃gɛ̃sɛ̃gɛ̃o.
4 Zaakũ Dikiri gbɛ̃nɔ yã dì káagu,
àdi surabana fùra kú zĩdabusarinɔnɛ.
5 Dikiri yãmarinɔ pɔnna wiki lɛ́ ń zĩblena yãi,
ò ayuwii kɛ ń wutɛbɔɔ musu.

6 Luda táakilɛna gɔ̃ da ń lɛ́n,
fɛ̃nɛda lɛ́kpaplade gɔ̃ na ń ɔĩ,
7 de ò mɔra káo burinɔa,
ò bùsu sĩnda pínki gbɛ̃nɔ wɛ́ tão,
8 de ò ń kínanɔ yĩyĩ kũ mɔ̀kakɔ̃ananɔ,
ò mɔ̀ ká ń kínɛnɔa,
9 de ò yã dańla lákũ à kɛ̃na takada gũn nà.
Gakuri kũ Dikiri yãmarinɔ ni len gwe.
Aleluya!

150

*Dikiri táakil*ɛnaa
1 Aleluya!
À Luda táaki lɛ́ a kúkia,
à a táaki lɛ́ sarapura zɔ̃kɔ̃ɔ gũn.
2 À a táaki lɛ́ a gbãnakɛ yãi,
à a táaki lɛ́ kũ a zɔ̃kɔ̃ deńla yãi.
3 À a táaki lɛ́ kũ kurupɛnaao,
à a táaki lɛ́ kũ mɔrɔɔo kũ gidigboo.
4 À a táaki lɛ́ kũ gɔ̀gãao kũ ũwãnaao,
à a táaki lɛ́ kũ gugeo kũ úrao.
5 À a táaki lɛ́ kũ sɛ̀gɛ̃panaao,
à a táaki lɛ́ kũ sɛ̀gɛ̃ ũ gbãnao.

[6]Pɔ́ bɛ̃nɛ sĩnda pínki, à Dikiri táaki lɛ́!
Aleluya!

YAASINƆ

Yã kũ à tò òdi yáasi zu

1 Yáasi kũ Dauda né Sulemanu, Isarailanɔ kína zù,
2 de gbɛ̃nɔ le ò ɔ̃ndɔ̃ kũ ògɔ̃ laakari vĩ,
ò dɔ̃na yã dada,
3 ò gɔ̃ wɛ́zɛ̃ri laakaridenɔ ũ
manakɛna kũ yãzɛdeo kũ náanio yã gũn.
4 Yáasi dínɔ dì nɛ̀sɛdode gba laakarii,
àdi tó kɛfɛnna gɔ̃ kú a dɔ̀rɔɔa kũ dɔ̃naao.
5 Laakaride ni ma, a yãdadana le à kara,
nɛ̀sɛde ni lɛ́damma le a gũn,
6 ani yáasi kũ yãlɛkɔ̃anaao mì dɔ̃
kũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ yã'onaao kũ ń gara kutu yãnɔ.
7 Vĩnakɛna Dikirinɛɛmɛ dɔ̃na naana ũ,
ama yɔ̃nkɔ dì ɔ̃ndɔ̃ kũ lɛ́dammao gya bo.

*Laakarik*ɛna gbɛ̃ vãni manafikii

8 Ma né, ǹ n de yã'onnɛna ma,
ǹsun pã kpá n da lɛ́dammairo.
9 Anigɔ̃ de fùra mana ũ n mìia,
anigɔ̃ de mɔ̀wakarɛ ũ n wakaaa.

10 Tó durunnakɛrinɔ tɛni n laakari gátɛ,
ǹsun wero, ma né.
11 Òdi pi: Ǹ mɔ́ ò gɛ́ gbɛ̃nɔ dãdã ò ń dɛdɛ,
ò taarisaridenɔ kpákpa ò ń kũkũ.
12 Ò ń mɔ́mɔ bɛ̃nɛ lákũ mira dì kɛ nà,
ò ń mɔ́ vãni lákũ gyãwãn dì kɛ nà,
13 óni pɔ́ ɔgɔde buri sĩnda pínki le,
ó kpɛ́nɔ ni pa kũ pɔ́ kũ o nàkɔ̃anɔ.
14 Ǹ mɔ́ ò ó baka kakara,
ó pínki ó ɔgɔsɔ̃nɔ nigɔ̃ dokɔ̃nɔ.
15 Ma né, ǹsun gɛ́ kũńworo,
ǹsun zɛ́ sɛ́ kũńworo.
16 Zaakũ òdigɔ̃ lika kũ yãvãnikɛnaao,
ò wãna kũ gbɛ̃dɛnaao.
17 Bàkpakpana bãnɔ wára bi yã pãmɛ.
18 Òtɛn tankutɛ kpákpa ń zĩdanɛmɛ,
ń toke mɛ́ à ń para.
19 Ɔgɔvãniwɛtɛrinɔ zian gwe ń pínki,
ń lukana pɔ́i mɛ́ àdi ń wɛ̀ndi bo.

*Ɔ̃nd*ɔ̃ tɛni ó sisi

20 Ɔ̃ndɔ̃ tɛn wiki lɛ́ gãnulɛa,
a kòto dɔ zɛ́dan.
21 Àtɛn lɛ́ zu zɛ́ kũ òdi kɔ̃ kakaran lɛ́a,
àtɛn kpàkpa kɛ wɛ̃tɛ bĩnilɛnɔ gũn à pi:
22 Ɔ̃ndɔ̃sarideno, ánigɔ̃ kun kũ ɔ̃ndɔ̃sarikɛo ari bɔrɛɛ?
Lalandikɛrinɔ, áni ma fobona tó bɔrɛɛ?
Yɔ̃nkɔnɔ, ánigɔ̃ zã dɔ̃nan ari bɔrɛɛ?
23 Tó a ma lɛ́damma mà yã,

de ma a dɔ̃naa pìsiáwa,
mani tó àgɔ̃ ma laasun vĩ.
24 Lákũ ma á sisi a gi sã kpái nà,
ma ɔ pòroárɛ á gbɛ̃ke dí laakari kɛro,
25 lákũ a ma lɛ́damma kpà sãkoto nà pínki,
ádi we laakari kũ ma á gbáiro,
26 tó kisira á lé, mani á yáa dɔmɛ,
tó yã á lé, mani á lalandi kɛmɛ,
27 bee tó yã á lé lán zàga'ĩa bà,
ke tó kisira á lé lán tùtuu bà,
ke tó takasi kũ yã'ũmmanaao gɛ̀ái.
28 Zĩ birea áni lɛ́ zumai, mani we sɔ̃ro,
áni ma ki wɛtɛ, áni ma e sɔ̃ro.
29 Zaakũ a zã dɔ̃nan,
ádi zɛ kũ vĩnakɛna Dikirinɛɛoro.
30 Ádi we ma lɛ́dammairo,
a laakari kũ ma á gbá gya bò.
31 Áni á dàa gbɛ̀ le,
yã vãni kũ a zɛo ni wí á musu.
32 Kpɛlina ɔ̃ndɔ̃nɛ ni ɔ̃ndɔ̃sarideno dɛdɛ,
laasunsari ni yɔ̃nkɔno dúgu zɔ̃.
33 Gbɛ̃ kũ à ma yã kũna sɔ̃ anigɔ̃ kun aafia,
anigɔ̃ kun kũ laakariio kpatɛna vĩnakɛna vãninɛɛ sari.

2

*T*ɛna ɔ̃ndɔ̃i àree
1 Ma nɛ́, tó n ma yã sì,
tó ń ma yãditɛnano kũna n swɛ̀n,
2 tó ntɛn sã kpá ɔ̃ndɔ̃yãi,
tó n swɛ̀ɛ kpà yã asãnsia,
3 tó n lɛ́ zù wɛ́zɛ̃i,
tó n wiki lɛ̀ yã dɔ̀rɔ dɔ̃naaa,
4 tó n kpatɛ kɛ̀i lán andurufuu bà,
tó n wɛ̀tɛ lán aruzɛkɛ kũ à utɛnaa bà,
5 ĩnigɔ̃ vĩnakɛna Dikirinɛ dɔ̃ sà,
ĩni bo Luda dɔ̃naaa.
6 Zaakũ Dikiri mɛ́ àdi ń gba ɔ̃ndɔ̃,
dɔ̃na kũ yã dɔ̀rɔ dɔ̃naao dì bo a kĩnaamɛ.
7 À zɪ̀blena kũna gbɛ̃ mananɔnɛ,
à de sɛ̃gbako ũ taarisaridenɔnɛ.
8 Àdi ɔ lika gbɛ̃ mananɔi ń zɛ́ gũn,
àdi a yãmarino dãkpã ń táa'onaa gũn.

9 Ĩnigɔ̃ yãzɛde dɔ̃ sà kũ yã súsuo
kũ yã manao kũ zɛ́ manao pínki.
10 Zaakũ ɔ̃ndɔ̃ ni gɛ̃ n swɛ̀n,
dɔ̃na ni n pɔ kɛ nna.
11 N laakari ni n dãkpã,
asãnsi ni ɔ likanyĩ.
12 Ani n bo gbɛ̃ vãninɔ zɛ́n
ani n sí yãbɛ̃nɛ'orinɔ ɔĩ.
13 Gbɛ̃ pìnɔ pà̰ zɛ́ súsunɛ,
ò gusira zɛ́ sɛ̀.

14 Òdi pɔnna kɛ vãnikɛnaa gũn,
òdi yã vãni fayasari nna ma.
15 Ń yãkɛna súsuro,
òdigɔ̃ yã kɛ kũ manafikiomɛ.

16 Ɔ̃ndɔ̃ pì ni n sí zinakɛri ɔĩ,
ani n bo karua yãnnanna'onnɛnan.
17 Nɔgbɛ̃ pì pã kpà a nénɔkparekɛgɔrɔ gɔ̃i,
à Luda bàka kunna kãao yã gbòro.
18 A bɛ dì mì pɛ́ kũńwo gaamɛ,
a kpɛ́ zɛ́ dì tá kũńwo gyãwãn.
19 Gbɛ̃ kũ à gɛ̀ii dì nèsɛ litɛro,
àdi wɛ̃̀ndi zɛ́ le doro.

20 Ɔ̃ndɔ̃ pì ni n da gbɛ̃ mananɔ zɛ́a,
ĩnigɔ̃ dɔ̀rɔdenɔ zɛ́ kũna.
21 Zaakũ nèsɛpuradenɔ mɛ́ oni gɔ̃ bùsu vĩ,
taarisaridenɔ mɛ́ onigɔ̃ kú a gũn.
22 Yãvãnikɛrinɔ sɔ̃, oni pɛ́ḿma ò ń bɔtɛ bùsun,
oni náanisaridenɔ kpakɛ a gũn.

3

*Dikiri náanik*ɛnaa dì ń gba ɔ̃ndɔ̃
1 Ma né, ǹsun tó ma yãdannɛna sãnguro,
ǹgɔ̃ yã kũ ma dìtɛnnɛnɔ kũna n swɛ̃̀n.
2 Zaakũ ani n ká wɛ̃̀ndi gbɛ̃̀naa,
ani aafia karannɛ.
3 Gbɛ̃̀kɛ kũ náanio sún kɛ̃mmaro,
ǹgɔ̃ dana mɔ̀wakarɛ ũ,
ǹ kɛ̃ n swɛ̃̀ɛa lákũ òdi yã kɛ̃ anloa nà,
4 n tɔ́ nigɔ̃ nna,
ĩnigɔ̃ mana Luda kĩnaa kũ bisãsirinɔ.

5 Ǹ Dikiri náani kɛ kũ nèsɛ mèn doo,
ǹsun gbãna kpá n zĩda dɔ̃naaaro.
6 Ǹgɔ̃ a dɔ̃ n yã sĩnda pínki kɛnaa gũn,
ani zɛ́ poronnɛ súsu.
7 Ǹsun n zĩda gwa ɔ̃ndɔ̃de ũro,
ǹgɔ̃ Dikiri vĩna vĩ ǹ kɛ̃ yã vãnia.
8 Abirekũ nigɔ̃ de n mɛ̀ aafia ɛzɛ ũ,
ani n wánɔ gba gbãna.
9 Ǹ bɛ̀ɛrɛ lí Dikirinɛ kũ n aruzɛkɛo
kũ n burapɔ káakunɔ pínki,
10 pɔ́blewɛnɔ ni n dɔ̀̃ pa ari àgɔ̃ kɔ́tɛ,
n lo zɔ̃kɔ̃nɔ ni pa yɛ́rɛrɛ kũ sèwɛ̃ dufuo.
11 Ma né, tó Dikiri tɛn foru dɔmma,
ǹsun dɔkɛ kũ a yãoro,
tó à kpɛ̃̀kɛ̃nyĩ, ǹsun tó à kɛnnɛ ĩniro.
12 Zaakũ gbɛ̃ kũ Dikiri yeiin àdi toto,
lákũ de dì kɛ a né kũ à kènɛ mananɛ nà.

*Ɔ̃nd*ɔ̃ àree
13 Arubarikaden gbɛ̃ kũ à ɔ̃ndɔ̃ lè à kũ̀

à dɔ̃naa lè à pàpa ũ.
14 Zaakũ à àre vĩ de andurufula,
àdi karana kɛ́ńnɛ de wurala.
15 À bɛ̀ɛrɛ vĩ de gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdela,
pɔ́ kũ ń a ni vĩnɔ ke dí ká a ũro.
16 Wɛ̃̀ndi gbɛ̃̀na kú a ɔplan,
aruzɛkɛ kũ gakurio kú a ɔzɛn.
17 A yãkɛnanɔn nna,
a zɛ́ sĩnda pínki aafia vĩ.
18 À de lí wɛ̃̀ndide ũ gbɛ̃ kũ ò kũnanɔnɛ,
arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ ò sìnɔ ũ.

19 Dikiri gonikɛ gũn à zĩtɛ kàtɛ,
a ɔ̃ndɔ̃ gũn à musu kɛ̀.
20 À ísira wɛ̀ɛ bò a dɔ̃naa gũn,
à tò ludambɛ luku mɔtɔ vĩ.

21 Ma nɛ́, ǹgɔ̃ wɛ́zɛ̃ vĩ kũ fayaao,
ǹsun wɛ́ vĩalaro.
22 Anigɔ̃ de n nini wɛ̃̀ndi ũ,
anigɔ̃ de mɔ̀wakarɛ ũ n wakaaa.
23 Ĩnigɔ̃ kure n laakariia,
pɔ́ke ni kpánnɛro.
24 Tó n wutɛ, vĩna ni n kũro,
ĩni wútɛ ǹ i o nna.
25 Ĩni vĩna kɛ kariinɛro,
ke kisira kũ àdi yãvãnikɛrinɔ le kãnto.
26 Zaakũ Dikiri nigɔ̃ de n mìkpaki ũmɛ,
ani tó n gbá vĩ tankutɛla.
27 Tó n ɔ tɛni n kpɛ le,
ǹsun gí ǹ yã mana kɛ gbɛ̃ kũ à de ǹ kɛnɛɛnɛro.
28 Tó ń kpányĩ zɛ́ vĩ,
ǹsun pi n gbɛ̃dakenɛ à gɛ́ gĩa ari ziaro.
29 N gbɛ̃dake kũ à kú n sarɛ kũ à n náanikɛna,
ǹsun a kũ yã vãnioro.
30 Tó gbɛ̃ dí yãke kɛnnɛro,
ǹsun lɛ́kpakɔ̃a kɛ kãao pãro.
31 Ǹsun gbãnamɔnnɛri kunna ni dɛro,
ǹsun tɛ́ a yãkɛna keiro.
32 Zaakũ Dikiri tɛ̃̀ɛmɛ manafikidenɔ ũ,
nɛ̀sɛpuradenɔn àdi kɛ a kpàasinɔ ũ.
33 Dikiri dì láari bo gbɛ̃ vãninɔ ɔnnwa,
àdi arubarika da gbɛ̃ mananɔ bɛn.
34 Àdi lalandidenɔ lalandi kɛ,
ama à gbɛ̃kɛ vĩ kũ zĩdabusarinɔ.
35 Ɔ̃ndɔ̃de dì bɛ̀ɛrɛ le,
yɔ̃nkɔ sɔ̃ àdi wɛ́'i da a zĩdaa.

4

Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ lɛ́damma

1 Ma nɛ́nɔ, à gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ lɛ́damma ma,
à laakari dɔa de à asãnsi le.
2 Dɔ̃na súsun matɛn daárɛ,

àsun pã kpá ma yãdannɛnaairo.
3 Kũ má kun né ũ ma de ɔĩ,
má busana ma da né mɛ̀n do légelege ũ.
4 Ma de yã dàmɛnɛ à pì:
Ǹgɔ̃ ma yã kũna n swɛ̀ɛ gũn,
ǹ ma yãditɛnanɔ da ĩnigɔ̃ kun.
5 Ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ ǹgɔ̃ dɔ̃na vĩ,
ǹsun sãsãi ǹ pã ma yãnɛro.
6 Ǹsun pã kpá ɔ̃ndɔ̃iro, ani n dãkpã,
ǹgɔ̃ yei, ani ɔ kúmma.
7 Ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ, àkũmɛ yã sĩnda pínki mì ũ,
ǹ dɔ̃na wɛtɛ kũ aruzɛkɛ kũ ń vĩo pínki.
8 Ǹ a kũ gbãngbãn, ani n kara,
ǹ a kũ ɔplapla, ani bɛ̀ɛrɛ línnɛ.
9 Anigɔ̃ de fùra mana ũ n mìia,
anigɔ̃ dennɛ kífura gakuride ũ.

10 Ma né, ǹ sã kpá ma yãi,
ǹ yã pì da, n wɛ̀ndi nigɔ̃ gbɛ̀na.
11 Ma ɔ̃ndɔ̃ zɛ́ mɔ̀nnɛ,
ma n da yã mana zɛ́n.
12 Tó ntɛn táa on, pɔ́ke ni kpánnɛro,
tó ntɛn bàa lɛ́n, ĩni gɛ̀ síro.
13 Ǹgɔ̃ ma lɛ́damma kũna, ǹsun gbarɛro,
ǹ a kũ gbãna, zaakũ àkũmɛ n wɛ̀ndi ũ.
14 Ǹsun yãvãnikɛrinɔ zɛ́ sɛ́ro,
ǹsun tɛ́ gbɛ̃ vãninɔ zɛ́iro.
15 Ǹ pãńnɛ, ǹsun naḿmaro,
ǹ kɛ̃ḿma ǹ n gɛna kɛ.
16 Tó odi vãni le ò kɛ̀ro, òdi i oro,
tó odi gbɛ̃ le ò kari boro, i dì gɛ̃ ń wɛ́nlo.
17 Zaakũ vãnikɛnaamɛ ń pɔ́ble ũ,
wɛ́tãna gbɛ̃nɔaamɛ ń pɔ́mina ũ.
18 Gbɛ̃ mananɔ zɛ́ de lán gudɔnaa bàmɛ,
a gupura dìgɔ̃ bo lán ifãntɛ̃ bonaa bà.
19 Yãvãnikɛrinɔ zɛ́ de lán gusira níkiniki bàmɛ,
òdi pɔ́ kũ à tò òdi gɛ̀ sí dɔ̃ro.

20 Ma né, ǹ laakari dɔ yã pìnɔa,
ǹ sã kpá ma yã'onnɛnaaa.
21 Ǹsun kpá sãkotoro,
ǹgɔ̃ kũna n swɛ̀ɛ gũn.
22 Zaakũ à de wɛ̀ndi ũ gbɛ̃ kũ à lè à kũnaanɛ,
à de mè pínki aafia ũ.
23 A kũ à denla ǹ laakari dɔ n swɛ̀ yãa,
zaakũ wɛ̀ndi zĩni bò swɛ̀ kĩnaamɛ.
24 Ǹ bo yãvãni'onan,
ǹ mì kɛ̃ yãlɛkpɛrɛ'onaaa.
25 Ǹ wɛ́ dɔ n arɛ,
ǹ gu gwa n kuru súsu.
26 Ǹ zɛ́ sɛ́ súsu,

n yãkɛnanɔ pínki ni bo mana.
27 Ǹsun na ɔplai ke ɔzɛiro,
ǹsun gbá pétɛ yã vãni zénlo.

5

*Laakarik*ɛna karuaai
1 Ma né, ǹ laakari dɔ ma dɔ̃naaa,
ǹ sã kpá ǹ ma ɔ̃ndɔ̃ yã ma,
2 de ǹgɔ̃ kú n laakariia,
dɔ̃na yã nigɔ̃ kú n lén.
3 Karua yã'onaa dìgɔ̃ nna lán zɔ́ bàmɛ,
àdi ń gátɛ kũ lénnao,
4 ama kpɛkpɛ àdi kɛńnɛ kyǎkyã lán sɛwɛ bà,
àdi ń zɔ̃ lán fɛ̃nɛda lénna kpa plade bà.
5 A zé dì mì pé kũńwo gaa,
àdi si kũ gbɛ̃ kũ ò téinɔo gyãwãn.
6 Àdi laasun lé wɛ̃ndi zéaro,
à dɔ̃ a zã zé pìiaro.

7 Ma né, ǹ sã kpá ma yãi sà,
ǹsun kpɛ li ma lédammanɛro.
8 Ǹ pã nɔgbɛ̃ dí takanɛ zǎzã,
ǹsun na a bɛ gãnulɛiro,
9 de n bɛ̀ɛrɛ sún gɔ̃ gbɛ̃ pãndenɔnɛro,
de ǹsun n wɛ̃ndi kpá gbɛ̃ pãsĩnɔaro,
10 de n aruzɛkɛnɔ sún gɔ̃ dakenɔnɛro,
de n zĩ àre sún gɔ̃ ɔn pãnde bedenɔnɛro.
11 Ĩnigɔ̃ nda n gɔrɔ lakanaaa,
ĩni fɛ̃fɛ̃ n gbãna ni láka.
12 Ĩni pi: Ma gi lédammai fá!
Ma dɔkɛna kũ foruo mé à tò.
13 Mádi arufannanɔ yã'onnɛna maro,
mádi sã kpá ma yãdannɛrinɔiro.
14 À gɔ̃̀ fíti kũ mà kpe bo
andunia dagura.

15 Ǹ n zĩda orozã í mi,
ǹ zɛ kũ n zĩda lɔ̀gɔ'io.
16 N í kɔtɛna bàai manaro.
N í bona gãnulɛa zé vĩro.
17 Ǹ tó àgɔ̃ de n nanɔ pɔ́ ũ ado,
àsungɔ̃ de gbɛ̃ pãnde pɔ́ ũro.
18 Luda arubarika da n íboki pìn,
ǹ pɔnna kɛ kũ n kɛfɛnnakɛgɔrɔ nɔo.
19 N gã yenyĩde! N bikyao mana!
Ǹ tó a bǎndaragana gɔ̃ kɛnnɛ nna,
ǹ a yenyĩ ni dɛ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.
20 Ma né, bɔ́yãin ĩni karua ni dɛɛ?
Bɔ́yãin ĩni bǎndara gá kũ gbɛ̃ pãnde nɔoo?
21 Bisãsiri yãkɛna ke utɛna Dikirinɛro,
àdigɔ̃ zé kũ à sɛ̀ dɔ̃ pínki.
22 Yãvãnikɛri taari dì bà kpákpanɛ,

a durunna dì a kũ.
23 Lɛ́dammamanasari ni a kpá gai,
a yɔ̃nkɔkɛ zɔ̃kɔ̃ ni a sãtɛ.

6

Fĩna kũ ma'ão kũ bisãsiri pão yã

1 Ma nɛ́, tó n n gbɛ̃dake fĩna dì n musu,
tó n zɛnkpɛkɛ sɛ̀ gbɛ̃nɛ,
2 tó n lɛ́ n ásaru kɛ̀,
tó n yã'ona n da yãn,
3 ǹ kɛ dí bà, ma nɛ́, ǹ lɛ́ bo yã pìn,
zaakũ n na n gbɛ̃dake ɔĩ.
Ǹ gɛ́ ǹgɔ̃ zɛzɛ n gbɛ̃dake pìii,
ǹ kútɛ kɛnɛ.
4 Ǹsun tó i gɛ̃ n wɛ́ gũnlo,
ǹsun tó n wɛ́bara tìkisi kũro,
5 ǹ n zĩda sía lákũ gã dì ń kɛ̃ nà,
lákũ bã dì bo gbàgidikpakpari ɔn nà.

6 Ma'ãde, ǹ gɛ́ blɛ̀nɔ gwa,
ǹ a yãkɛna tàasi ká ĩni ɔ̃ndɔ̃ kũ.
7 À don'arɛde vĩro,
à gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ke dikiri vĩro.
8 Àdi zàna zĩ di sakaremɛ,
àdi a pɔ́ble kakara pɔ́kɛ̃gɔrɔa.
9 Ma'ãde, ĩnigɔ̃ wutɛna ari bɔrɛɛ?
Bɔrɛn ĩni vu inn?
10 Ndì kámma bo fíti ndì i o fíti,
ndì wútɛ fíti ɔkpana n kùsɛɛa.
11 Takasi ni gɛ̃nyĩ lán kpãni wɛ́dewɛ bà,
pɔ́kĩammana ni summa
lán gbɛ̃ kũ à gɔ̃kɛbɔ kũna bà.

12 Bisãsiri pã bi gbɛ̃ vãnimɛ,
àdigɔ̃ kure kũ ɛ́kɛo da a lɛ́n.
13 Àdi yã o kũ wɛ́o kũ ɔo,
àdi sèeda kɛńnɛ kũ gbáo.
14 Manafiki mɛ́ à a nɛ̀sɛ pana,
yã vãni laasunnn àdigɔ̃ lɛ́ gɔrɔ sĩnda pínki.
15 Abire yãi kisira ni sua lɛ́zammanaa sari,
kakatɛna ni gɛ̃i kãnto, anigɔ̃ futɛna vĩro.

16 Yã mèn suddo kun kũ Dikiri zɑ̃̀agu,
à kà se suppla kũ à denɛ tɛ̃̀ ũ.
17 Zĩdabinaa, ɛ́kɛtonaa, taarisaride dɛnaa,
18 yã pãsĩ laasunlɛnaa, wãna vãnii,
19 sèeda ɛ́kɛtona kũ danɛnɔ dɔkɔ̃anaao.

*Laakarik*ɛna zinakɛnaai

20 Ma nɛ́, ǹgɔ̃ n de yãditɛnanɔ kũna,
ǹsun pã kpá n da yãdannɛnaairo.
21 Ǹgɔ̃ kũna n swɛ̃̀ɛ gũn,
ǹgɔ̃ dana mɔ̀wakarɛ ũ.
22 Ani donnɛ arɛ n táa'onaa gũn,

ani n dãkpã n wutɛnaa gũn.
Tó n vu, ani lɛ́ damma.
23 Zaakũ yãditɛnaa pìnɔ bi fitilamɛ,
yãdannɛnaa pì bi gupuramɛ,
lɛ́damma kũ foruo bi zɛ́ wɛ̀ndidemɛ.
24 Ani n sí nɔgbɛ̃ vãni ɔĩ,
ani n bo gbɛ̃ pãnde nɔ yãnnanna'onnɛnan.
25 Ǹsun a manakɛ ni dɛro,
ǹsun tó a wɛ́kpãntɛ̃ n kũro.
26 Karuaa dì ń kɛ kori,
gbɛ̃ pãnde nɔ sɔ̃ àdi ń wɛ̀ndi bɛ̀ɛrɛde kakatɛ.
27 Tó gbɛ̃ té sɛ̀ à dà a pɔtɛn,
a pɔ́kasa ni gí té kũi yá?
28 Tó gbɛ̃ gɛ̀sɛɛ pɛ̀tɛ tɛ́yɔ̃a,
ani gí a kpátai yá?
29 Lɛn à de lɛ kũ gbɛ̃ kũ à gɛ̀ a gbɛ̃dake nɔiio,
zaakũ tó à ɔ kɛ̀a, ani bo pãro.
30 Tó nà tɛn gbɛ̃ dɛ, tó à kpãni ò,
òdi a yã da pã yá?
31 Tó ò a kʊ̀, ani a fĩna bo lɛu suppla,
ani pɔ́ kũ à vĩ a ɔnn kpá pínki.
32 Zinakɛri laasun vĩro,
gbɛ̃ kũ àdi abirekũ kɛ dì a zĩda kakatɛmɛ.
33 Gbɛ̃na mana kũ kpebonaaoomɛ a baka ũ,
a tɔ́ vãni ni kɛ̃aro.
34 Zaakũ gɔ̃gbɛ̃ nɛ̀sɛgɔ̃ba mɛ́ ani su kũ pɔfɛ̃o,
tó àtɛn fĩna boḿma, ani ń wɛ̃nda dɔ̃ro.
35 Ani kútɛkɛbɔ ke síro,
bee tó à gba zɔ̃kɔ̃ɔ dànɛ, ani weiro.

7

*Laakarik*ɛna karuaai
1 Ma né, ǹgɔ̃ ma yãnɔ kũna,
ǹ ma yãditɛnanɔ da n nɛ̀sɛn.
2 Ǹgɔ̃ ma yãditɛnanɔ kũna ĩnigɔ̃ kun kũ wɛ̀ndiio,
ǹ laakari dɔ ma yãdannɛnaaa lán n wɛ́nɛ bà.
3 Ǹ da n ɔnɛa tãnka ũ,
ǹ kɛ̃ n swɛ̀ɛa lákũ òdi kɛ̃ anloa nà.
4 Ǹ o ɔ̃ndɔ̃nɛ n dãren a ũ,
ǹ asãnsi sísi n gbɛ̃ ũ.
5 Ani n sí bona karua ɔĩ,
ani n bo gbɛ̃ pãnde nɔ yãnnanna'onnɛnan.

6 Má zɛna ma kpɛ́ wondoo gũn,
matɛn bàai gwa.
7 Akũ ma gɔ̃ gbãna kenɔ è, ɔ̃ndɔ̃ kɪ̀aḿma,
kɛfɛnna ke kú ń tɛ́, à laasun vĩro.
8 Àtɛn likara karua gãnulɛa,
àtɛn wakalokũ kɛkɛi a bɛ kpa
9 zaa ifãntɛ̃ lɛtɛnaao ari gwãani,
ari gu gɛ̀ɛ à sira kʊ̀ manamana.
10 Akũ nɔgbɛ̃ pìi bò à sù daalɛ ɔ̃ndɔ̃'ɔ̃ndɔ̃,
àtɛn ɔ má a zĩdaa lán karuaa bà.

11 Kùgbãnademɛ, à wé'isari vĩ,
a pɔ̀rɔ dì pɛ́tɛ bɛro.
12 Zĩkenɔa àdigɔ̃ kú zɛ́dan, zĩkenɔa gãnulɛa,
àdigɔ̃ kpátɛ kɛ zɛ́rankpakɔ̃a.
13 Akũ à kɛfɛnna pìi kṵ̃ à lɛ́ pɛ̀a,
à wɛ́kpãntɛ̃ màtɛi à pì:
14 Sáabukpa sa'ona kúma yã,
akũ ma lɛ́ kũ ma gbɛ̃̀ɛ pì fĩnaa bò gbãra.
15 Ó kɔ̃'ena yãin ma boi,
matɛni n wɛtɛ ma n e la sɔ̃.
16 Ma bɔrɔgɔ kpàtɛ ma gádoa
kũ Misila bùsu biza wɛ́ manao.
17 Ma turare'i fã̀kɛ ma wútɛkia
kũ ò kɛ̀ kũ lí'ɔ gbĩ nnao kũ lítɛkɛɛo.
18 Ǹ mɔ́ ò yenyĩ kɛ ari gu gɛ́ dɔo,
ò ó pɔyeina kɛ ari à mɔ́wá.
19 Zaakũ ma zã kú bɛro,
wɛ̃tɛ kũ à gɛ̀ɛn zã̀.
20 À ɔgɔsɔ̃nɔɔ yĩ̀ à gɛ̀ɛo,
ari àgɔ̃ gɛ́ su mɔ ni kɛ papana.

21 À a swɛ̃̀ɛ blè kũ yã dasi fãnaao,
à gã nàa kũ yãnnanna'onaao.
22 Akũ kɛfɛnna pìi bò à tɛ̀i gɔ̃̀nɔ,
lán zù kũ òtɛn gɛ́ a kùtu kpá bà,
lán gã kũ àtɛn gbá pɛ́tɛ goron bà,
23 lán bã kũ àtɛn wã à sì gbɛ̀saan bà.
Adi dɔ̃ kũ a a zĩda kpà gairo,
ari kàa gɛ̀ɛ à a swɛ̃̀ɛ kṵ̃.

24 Tera sà, ma nɛ́nɔ, à ma yã ma,
à laakari dɔ yã kũ àtɛn bo ma lɛ́nwa.
25 Àsun tó á laasun tá a kĩnaaro,
àsun sãtɛ à gɛ̃ a zɛ́nlo.
26 Gbɛ̃ kũ à ń né à ń kakatɛnɔn dasi,
gbɛ̃ kũ à ń dɛdɛ pìnɔ lɛ́ vĩro.
27 A bɛ bi mira zɛ́damɛ,
àdi gɛ̃ kũńwo gyãwãn kpɛ́nɛn.

8

Ɔ̃ndɔ̃ tɛni ó sisi
1 Ɔ̃ndɔ̃ mɛ́ àtɛn lɛ́ zuwáiroo?
Wɛ́zɛ̃ mɛ́ àtɛni ó sísiroo?
2 À kú sì̀sĩi musu zɛ́ kpado,
à zɛna zɛ́rankpakɔ̃a.
3 À kú wɛ̃tɛ bĩnilɛ sarɛ,
a kòto dɔ bĩnilɛ pìi gbànɔ kĩnaa.
4 Gbɛ̃nɔ, ákɔ̃nɔ matɛni á sisi,
bisãsirinɔ, matɛn lɛ́ zuái.
5 Nigãzĩkɛrinɔ, à laakari wɛtɛ àgɔ̃ vĩ,
yɔ̃nkɔnɔ, à tó àgɔ̃ laasun vĩ.
6 À sã kpá, zaakũ yã tìkisiin mani oárɛ,
yã dɔ̀rɔde mɛ́ ani bo ma lɛ́n.

7 Zaakũ ma lɛ́ dì yãpura o,
ma zã yã vãnigu.
8 Yã kũ ò da ma lɛ́nnɔn mana,
ń ke manafiki ke sãtɛna vĩro.
9 À súsu asãnsĩnidenɔnɛ pínki,
à zɛ́ vĩ gbɛ̃ kũ ò dɔ̃na vĩnɔnɛ.
10 À ma lédamma sɛ́ de andurufula,
à dɔ̃na sɛ́ de wura manala.
11 Zaakũ ɔ̃ndɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩ de gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdenɔla,
pɔ́ke ni kúmma kũ à kà a ũro.

12 Makũ ɔ̃ndɔ̃ má laakari vĩ,
má yãkɛna a zɛ́a dɔ̃na vĩ.
13 Vĩnakɛna Dikirinɛɛmɛ zãna yã vãnigu ũ.
Ma zã zĩdabinan kũ ĩadãnaao
kũ kunna vãnio kũ yãlɛkpɛrɛ'onaao.
14 Lédamma kũ fayayãkɛnaao bi ma pɔ́mɛ,
ma kĩnaan gbãna dì bon kũ asãsĩnio.
15 Kínanɔ dì kpata ble ma gãimɛ,
kpatablerinɔ dì yãzɛde ditɛ kũ ma gbãnao.
16 Gbãnadenɔ dì iko kɛ ma gãimɛ
kũ andunia kpatadenɔ ń pínki.
17 Má ye gbɛ̃ kũ ò yemainɔi,
gbɛ̃ kũ òdi ma wɛtɛnɔ mɛ́ òdi ma e.
18 Aruzɛkɛ kũ gakurio kú ma ɔĩ
kũ ɔgɔda karanaao kũ kunna nnao.
19 Nɛ́ kũ madì iǵnɛ sǎ̀na de wura manala,
karana kũ madì kɛǵnɛ de andurufu swáswala.
20 Má tɛ́ yã mana zɛ́n,
madì táa o zɛ́ súsu gũn.
21 Madì gbɛ̃ kũ ò yemainɔ gba pɔ́,
madì ń aruzɛkɛkatɛkinɔ paǵnɛ.

22 Dikiri ma kɛ a zĩ naanagɔrɔa,
ari àgɔ̃ gɛ́ yã kũ à kɛ̀ zaa káakunɔ kɛ.
23 À ma ditɛ zaa káakumɛ,
zaa a naana gɔrɔa, de adi andunia kɛ kɔ̀ro.
24 À ma i zaade ísira kunlo,
ísɛ̃boki ke kun gɔrɔ kṵ̀aro.
25 À ma i kpinɔ ã,
ari àgɔ̃ gɛ́ sì̀sĩnɔ zĩni pɛ́tɛ,
26 ari àgɔ̃ gɛ́ andunia kátɛ,
ke sɛ̃̀ntɛ ke bùsu wɛ́n do.
27 Kũ àtɛn pɔ́ kũ ò kú musunɔ kɛ,
kũ àtɛn sarapura da ísirala,
28 kũ àtɛn legũ na musu,
kũ àtɛn zĩtɛ í zɛ́ fɔ̃,
29 kũ àtɛn ísira lézɛki kɛ
de a í sún vĩalaro,
kũ àtɛn andunia kátɛ, má kú gwe.
30 Má kú a sarɛ ɔzĩkɛri mana ũ,
ma pɔ dìgɔ̃ nna a arɛ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà,
madìgɔ̃ pɔnna kɛ kãao gɔrɔ sĩnda pínki.
31 Ma pɔ dìgɔ̃ nna Dikiri anduniaa,

bisãsirinɔ de ma pɔnnakɛbɔ ũ.

32 Tera sà, ma nɛ́nɔ, à ma yã ma,
arubarikaden gbɛ̃ kũ à ma zɛ́ kũna ũ.
33 À ma lɛ́damma ma à ɔ̃ndɔ̃ kũ,
àsun pã kpáiro.
34 Arubarikaden gbɛ̃ kũ àtɛn sã kpá ma yãi ũ
kũ àdigɔ̃ ma wɛtɛ ma kpɛ́lɛlɛa,
kũ àdigɔ̃ ma dã gɔrɔ sĩnda pínki.
35 Zaakũ gbɛ̃ kũ à ma e wɛ̀ndii è,
anigɔ̃ nna kũ Dikirio.
36 Gbɛ̃ kũ à kùramai yã vãni ì a zĩdanɛmɛ,
gbɛ̃ kũ à zɑ̀̃magunɔn ye gaimɛ.

9

*ɔ̃nd*ɔ̃ kũ yɔ̃nkɔkɛo

1 Ɔ̃ndɔ̃ a kpɛ́ bò,
à a gbɛ̀gbanɔ à mɛ̀n suppla à pɛ̀tɛpɛtɛ,
2 à nɔ̀bɔɔ dɛ̀ à sɛ̀wɛ̃ bà,
à pɔ́blenɔ soru kɛ̀ à kàtɛ.
3 À a nɔkpare zĩkɛrinɔ zɩ̀̃,
àtɛn lɛ́ zu wɛ̃tɛ sɩ̀̃sɩ̃ mìsɔ̃ntɛa à pì:
4 Ákɔ̃nɔ fayasaridenɔ à ɛra à mɔ́ la!
Àkɔ̃nɔ laasunsaridenɔ matɛn oárɛ,
5 à mɔ́ à ma pɔ́ble ble,
à wɛ̃ kũ ma bà mi.
6 À á yɔ̃nkɔkɛ tó, anigɔ̃ kun wɛ̀ndiio,
à táa o wɛ̃kɛ̃na zɛ́n.

7 Gbɛ̃ kũ àtɛn lalandide da zɛ́a tɛn sɔ̃sɔ̃ wɛtɛmɛ,
gbɛ̃ kũ àtɛn kpãkɛ̃ yãvãnikɛriii tɛn taari wɛtɛ a zĩdanɛmɛ.
8 Ǹsun kpãkɛ̃ lalandideiro, ani kɛ kũnwo ĩni,
ǹ ɔ̃ndɔ̃de da zɛ́a, anigɔ̃ yenyĩ.
9 Ǹ yã da ɔ̃ndɔ̃denɛ, a ɔ̃ndɔ̃ nigɔ̃ din,
ǹ yã o gbɛ̃ mananɛ, a dɔ̃na ni kara.

10 Vĩnakɛna Dikirinɛɛmɛ ɔ̃ndɔ̃ naana ũ,
Luda kũ à kú adona dɔ̃naamɛ wɛ́kɛ̃na zɛ́ ũ.
11 Zaakũ ĩni gì kɛ ma gãi,
n wɛ̀ndi gbɑ̀na ni kara.
12 Tó ń ɔ̃ndɔ̃, n zĩdanɛmɛ,
tó lalandidemɛ n ũ, n mìi musu.

13 Yɔ̃nkɔkɛ de lán nɔgbɛ̃ lɛ́de bàmɛ,
à ɔ̃ndɔ̃ vĩro akũsɔ̃ à yãke dɔ̃ro.
14 Àdi vutɛ gbàaa a kpɛ́lɛlɛa,
a kpɛ́ kú wɛ̃tɛ sɩ̀̃sɩ̃ia,
15 àtɛn lɛ́ zu gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃tɛnɔi,
àtɛn pi gbɛ̃ kũ ò tɛ́ zɛ́n súsunɔnɛ:
16 Ákɔ̃nɔ fayasaridenɔ à ɛra à mɔ́ la!
Ákɔ̃nɔ laasunsaridenɔ, matɛn oárɛ,
17 í kpãni minaa dìgɔ̃ nna,
pɔ́blenaa asiri gũn bi zɔ́mɛ.

18 Gbɛ̃ pìnɔn dɔ̃ kũ abire bi gyãwãn zɛ́nlo,
gbɛ̃ kũ yɔ̃nkɔkɛ ń sisinɔ sì gyãwãn tɔ̃̀nɔwɛɛn.

10

Sulemanu yáasinɔ

1 Nɛ́ ɔ̃ndɔ̃de dì tó a de pɔ kɛ nna,
nɛ́ yɔ̃nkɔ dì a da nɛ̀sɛɛ yakanɛ.
2 Ɔgɔ vãni dì àre kɛro,
yãkɛna a zɛ́a dì ń sí ga ɔĩ.
3 Dikiri dì tó nà gbɛ̃ mana dɛro,
àdi yãvãnikɛrinɔ tɛ̃ pɔ́ kũ ò yeii.
4 Ɔ ma'ãde dì su kũ takasio,
zĩkɛna ɔplapla mɛ́ àdi su kũ aruzɛkɛo.
5 Nɛ́ kũ àdi pɔ́wɛ kakara sakare bi laakarideme,
nɛ́ kũ àdi i o pɔ́kɛ̃gɔrɔ wɛ́'i vĩro.
6 Gbɛ̃ mana mìi dìgɔ̃ arubarika vĩ,
yã pãsĩ dì yãvãnikɛri lɛ́ pa.
7 Gbɛ̃ mana dì ga kũ a tɔ́oro,
yãvãnikɛri tɔ́ dì kakatɛme.
8 Ɔ̃ndɔ̃de dì zĩ kɛ yãditɛnanɔa,
yãbɔtɛri dì a zĩda nɛ.
9 Gbɛ̃ kũ àdi yã kɛ a zɛ́a kú a laakariia,
yãvãnikɛri yã ni bo gupuraa.
10 Gbɛ̃gwana kũ wɛ́doo dì su kũ yão,
gbɛ̃ kũ àdi yã utɛ a nɛ̀sɛɛ gũnlo mɛ́ àdi ibɛrɛ mì dɛ.
11 Gbɛ̃ mana lɛ́ bi ísɛ̃boki wɛ̃̀ndidemɛ,
yã pãsĩ dì yãvãnikɛri lɛ́ pa.
12 Zãngu dì fìti da,
yenyĩ dì lá kútɛ taari sĩnda pínkila.
13 Ɔ̃ndɔ̃ yã dìgɔ̃ kú laakaride lɛ́n,
flɔ̃̀an fayasaride pɔ́ ũ a kpɛa.
14 Ɔ̃ndɔ̃rinɔ dì dɔ̃na zĩ di,
laakarisaride lɛ́ dì a kakatɛ araga.
15 Ɔgɔde aruzɛkɛ dìgɔ̃ denɛ lán wɛ̃tɛ bĩnide bà,
takaside takasi sɔ̃ àdi a kakatɛ.
16 Gbɛ̃ mana láada dì sunɛ kũ wɛ̃̀ndiio,
yãvãnikɛrii àree dì wɛ́tãmma inɛ.
17 Gbɛ̃ kũ àdi lɛ́damma ma dì wɛ̃̀ndi zɛ́ mɔ́ńnɛ,
gbɛ̃ kũ àdi pã kpá foruii dì ń sãtɛ.
18 Gbɛ̃ kũ àdi zãngu utɛ bi ɛ́kɛdemɛ,
gudɛri bi yɔ̃nkɔmɛ.
19 Yã dasi bɔtɛnaa dìgɔ̃ durunna sariro,
gbɛ̃ kũ àdi a lɛ́ kũ bi laakarideme.
20 Gbɛ̃ mana nɛ́nɛ de lán andurufu swáswa bà,
yãvãnikɛrii nɛ̀sɛɛ bɛ̀ɛrɛ vĩro.
21 Gbɛ̃ mana yã'onaa dì gbɛ̃ dasinɔ da zɛ́a,
laakarisaride dì ga fayasarikɛ gũmmɛ.
22 Dikiri arubarikaa dì ń kɛ aruzɛkɛde ũ,
zĩkɛna kũ wario dì pɔ́ke kararo.
23 Vãnikɛna de yɔ̃nkɔnɛ kɔ̃kɔ̃yã ũ,
ɔ̃ndɔ̃ dì kɛ laakaridenɛ nna.
24 Yã kũ yãvãnikɛri tɛn vĩna kɛnɛ mɛ́ ani a le,

Luda ni pɔ́ kũ gbɛ̃ mana yei kpáa.
25 Tó zàga'ĩa kàka à gɛ̀̃, yãvãnikɛrinɔ dìgɔ̃ kun doro,
gbɛ̃ mana zĩni dìgɔ̃ pɛtɛna gɔrɔ sĩnda pínki.
26 Lákũ lemu kpà̰̃kpãa dì kɛ sakaanɛ nà,
lákũ túsukpɛ dì kɛ wɛ́nɛ nà,
lɛn ma'ãde de lɛ gbɛ̃ kũ ò a zĩ̀̃nɔnɛ.
27 Vĩnakɛna Dikirinɛ dì wɛ̃̀ndi gbà̰̀na kara,
yãvãnikɛrinɔ sɔ̃, ń wɛ̃̀ndi nigɔ̃ kutumɛ.
28 Gbɛ̃ mananɔ wɛ́ dìgɔ̃ dɔ pɔnnai,
yãvãnikɛrinɔ sɔ̃, wɛ́dɔina ni ń nɛ.
29 Dikiri zɛ́ de utɛki ũ gbɛ̃ mananɔnɛ,
yãvãnikɛrinɔ sɔ̃, àdi ń kakatɛmɛ.
30 Oni gbɛ̃ mana futɛ a gbɛ̀n zikiro,
gbɛ̃ vãni sɔ̃ ani vutɛki e bùsunlo.
31 Ɔ̃ndɔ̃ yã dì bo gbɛ̃ mana lɛ́n,
lɛ́vãnide sɔ̃, oni a nɛ́nɛ zɔ̃kɔ̃rɛmɛ.
32 Gbɛ̃ mana yã kũ à kɔ̃ sìo ò oń̰nɛ dɔ̃,
yãkpɛdangara'onaa dìgɔ̃ da gbɛ̃ vãni lɛ́n.

11

1 Dikiri zã̰̀ pɔ́yɔ̃na kũ manafikion,
kilooyɔ̃na súsun à yei.
2 Zĩdabina dì su kũ wɛ́'io,
zĩdabusanaamɛ ɔ̃ndɔ̃yã ũ.
3 Gbɛ̃ mana nɛ̀sɛpura dì a da zɛ́a,
náanisaride nɛ̀sɛ vãni dì a yaka.
4 Aruzɛkɛ àre vĩ yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩro,
yãkɛna a zɛ́a sɔ̃ àdi ń sí gaa.
5 Taarisaride manakɛnaa dì zɛ́ poronɛ,
yãvãnikɛri yãvãnikɛna dì a nɛ.
6 Nɛ̀sɛpurade manakɛnaa dì a bo,
náanisaride pɔ́nidɛna sɔ̃ àdi a kũ.
7 Tó gbɛ̃ vãni gà, a wɛ́dɔinaa dì mì dɛ,
pɔ́ kũ à náanikɛna a gbãnagɔrɔ dì láka pínki.
8 Gbɛ̃ mana dì bo wɛ́tãmman,
akũ gbɛ̃ vãni dì gɛ̃n a gɛ̃nɛ ũ.
9 Ludayãdarisari lɛ́ dì a gbɛ̃dake yaka,
ama dɔ̃naa dì gbɛ̃ mana bon.
10 Tó gbɛ̃ mananɔn kú nnamanan, wɛ̃tɛ dìgɔ̃ nna,
tó gbɛ̃ vãninɔ gàga, òdi ayuwii kɛ.
11 Wɛ̃tɛ dì kara nɛ̀sɛpuradenɔ gãi,
gbɛ̃ vãninɔ lɛ́ dì wɛ̃tɛ dɛ.
12 Fayasaride dì a gbɛ̃dake fobo,
laakaride dì a lɛ́ kũ.
13 Kɔrɔmɔtɔde dì bo kũ asiriyão gupuraa,
gbɛ̃ náanide dì ń asiri ta.
14 Don'arɛdesarikɛ dì tó gbɛ̃nɔ fu,
yãkɛkɛri dasinɔ dì tó ò zĩ̀ ble.
15 Tó n gbɛ̃ pãnde fĩna dì n musu,
wɛ́tãmma n lemɛ,
gbɛ̃ kũ a ɔ bɔ̀tɛn dì gɔ̃ a laakariia.
16 Gbãnamɔnnɛrii dìgɔ̃ aruzɛkɛ vĩ,

ama nɔgbɛ̃ nèsɛmanade dìgɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩńnɛ.
17 Sùrude dì mana i a zĩdanɛ,
gbɛ̃ pãsĩ dì a zĩda kpá waria.
18 Gbɛ̃ vãni láada dìgɔ̃ arubarika vĩro,
yãmanatɔ̃rii dì àre e yãpura.
19 Kunna mana yãpura dì ń ká wɛ̃̀ndiia,
tɛna yã vãniii dì su kũ gao.
20 Dikiri tɛ̃̀ɛmɛ nèsɛvãnidenɔ ũ,
a pɔ dì kɛ nna taarisaridenɔa.
21 Yãpura, gbɛ̃ vãninɔ ni bo pãro,
ama gbɛ̃ mananɔ ni bo aafia.
22 Lákũ wura tãnka de nà alɛdɛ yĩn,
lɛn nɔ mana ɔ̃ndɔ̃saride dɛ lɛ.
23 Gbɛ̃ mananɔ pɔyeina dì ń ká nnamanaaa,
gbɛ̃ vãninɔ wɛ́dɔinaa dì ń nɛ.
24 Gbɛ̃ kũ àdi ɔ poro dì karana le,
gbɛ̃ kũ à gì pɔ́ kũ à de à kpá kpáii dì gɔ̃ takasimmɛ.
25 Bisãsiri arubarikade ni nna ma,
gbɛ̃ kũ àdi ń pɔ́yĩda kũ ni pɔ́yĩda le se.
26 Òdi gbɛ̃ kũ àdi pɔ́blewɛ utɛ láari bo,
òdi sa mana o gbɛ̃ kũ àdi yíaḿmanɛ.
27 Gbɛ̃ kũ àdi yã mana wɛtɛ nigɔ̃ nna kũ gbɛ̃nɔ,
gbɛ̃ kũ àdi yã vãni wɛtɛ, yã vãni ni a le.
28 Gbɛ̃ kũ àdi a aruzɛkɛ náani kɛ ni lɛ́tɛ,
gbɛ̃ mana ni ɔ tá lán lí láde bà.
29 Gbɛ̃ kũ à yã ì a ɔnnnɛ ni gɔ̃ kori,
yɔ̃nkɔ ni gɔ̃ ɔ̃ndɔ̃de zɔ̀ ũ.
30 Gbɛ̃ mana yãkɛnnɛna bi lí wɛ̃̀ndidemɛ,
gbɛ̃ kũ àdi gbɛ̃nɔ le ɔ̃ndɔ̃ vĩ.
31 Zaakũ Luda dì fĩna bo gbɛ̃ mananɛ andunian,
oni ludayãdarisariri kũ durunnakɛriio pɔ́ o dɔ yá?

12

1 Gbɛ̃ kũ lɛ́damma dì kɛnɛ nna ye dɔ̃naai,
gbɛ̃ kũ foru dì kɛnɛ vãni mì vĩro.
2 Gbɛ̃ mana dì Dikiri pɔnna le,
ama Dikiri dì yã da manafikidela.
3 Vãnikɛnaa dì gbɛ̃ke zĩni pɛ́tɛro,
gbɛ̃ mana zĩni yĩgãyĩgãna vĩro.
4 Nɔ mana de a zãnɛ lán fùraa bà,
nɔ wɛ́'idammari denɛ lán mɛ̀kɛmunaa bà.
5 Gbɛ̃ mananɔ dì pɛ́ yãzɛdea,
gbɛ̃ vãninɔ lɛ́damma manafiki vĩ.
6 Gbɛ̃ vãninɔ yã bi gbɛ̃dɛna yãmɛ,
gbɛ̃ mananɔ lɛ́ sɔ̃ àdi ń bo.
7 Òdi gbɛ̃ vãninɔ litɛ ń kpɛdangara ò mì dɛ,
ama gbɛ̃ mananɔ ɔnn dìgɔ̃ kun.
8 Òdi gbɛ̃ tɔ́ bo a ɔ̃ndɔ̃ lɛ́mmɛ,
òdi fayasaride gya bo.
9 Gbɛ̃ futa kũ à zĩ̀ri vĩ sà̀na de
gbɛ̃ kũ àdi a zĩda ditɛ pɔ́ke ũ akũsɔ̃ à pɔ́ble vĩrola.
10 Gbɛ̃ mana a pɔ́kãdenɔ gwana dɔ̃,
gbɛ̃ vãninɔ dà pãsĩ kũ ń pɔ́nɔ.

11 Búbari aniade dìgɔ̃ kãna,
laasun kǐa gbɛ̃ kũ àdi pɛ́ gukoriaaa.
12 Gbɛ̃ vãni dì ɔgɔ vãni ni dɛ,
ama gbɛ̃ mana zĩni dìgɔ̃ mɔtɔ vĩ.
13 Gbɛ̃ vãni lɛ́ vãni dì a kũ,
ama gbɛ̃ mana dì bo yãketen.
14 Lɛ́ mana dì ń ká pɔ́ manaa,
zĩ kũ gbɛ̃ kɛ̀, a àree dì sua.
15 Yɔ̃nkɔ yãkɛnaa dì kɛnɛ mana,
ɔ̃ndɔ̃de sɔ̃ àdi lɛ́damma ma.
16 Yɔ̃nkɔ dì tó ò a pɔfɛ̃ dɔ̃ gɔ̃̀nɔ,
laakaride sɔ̃ àdi sɔ̃sɔ̃ daro.
17 Yãpura'orii dì yãzɛde o,
sèeda'ɛkɛde yã dìgɔ̃ manafiki vĩmɛ.
18 Laasunsariyã dì ń swɛ̃̀ zɔ̃ lán fɛ̃nɛda bà,
ɔ̃ndɔ̃de lɛ́gbɛɛ dì su kũ aafiaao.
19 Yãpura kũ ò òo dìgɔ̃ gìkɛna,
ɛ́kɛ sɔ̃ àdi gɛ̃ zɛ́la lán wɛ́'ipakɛnaa bà.
20 Manafiki kú vãnilɛkpakũsũrinɔ swɛ̃̀n,
gbɛ̃'aafiawɛtɛrinɔ mɛ́ ò pɔnna vĩ.
21 Vãni ke dì gbɛ̃ mana lero,
gbɛ̃ vãninɔ sɔ̃, yã dì dańla.
22 Dikiri tɛ̃̀ɛmɛ ɛ́kɛde ũ,
a pɔ dìgɔ̃ nna yãpuradea.
23 Laakaride dìgɔ̃ a dɔ̃na kũna a swɛ̃̀n,
yɔ̃nkɔ dì yã fayasari kpàkpa kɛ.
24 Zĩkɛna ɔplapla dì tó gbɛ̃ kí ble,
ma'ã dì gbɛ̃ da zɔ̀blen.
25 Kunna bídi gũn dì gbɛ̃ sɔ̃pɛtɛ,
yãnna'onnɛnaa dì ń pɔ kɛ nna.
26 Gbɛ̃ mana dì a gbɛ̃dake da zɛ́a,
gbɛ̃ vãninɔ yãkɛnaa dì ń sãtɛ.
27 Ma'ãde dì a nɔ̀bɔ kã wawaro,
aniade dì laakari dɔ a pɔ́nɔa.
28 Kunna yãzɛde zɛ́n wɛ̃̀ndi vĩ,
zɛ́ pì sɛnaa dì ń kpá gairo.

13

1 Nɛ́ ɔ̃ndɔ̃de dì a de lɛ́damma ma,
lalandide dì gí kpãkɛ̃̃naai.
2 Lɛ́gbɛ nna dì gbɛ̃ ká pɔ́ manaa,
náanisaride dì ble a pãsĩ gũmmɛ.
3 Gbɛ̃ kũ àdi a lɛ́ kũ dì a wɛ̃̀ndi dãkpã,
gbɛ̃ kũ a lɛ́ dì kúro dì a zĩda yaka.
4 Ma'ãde dì pɔ́ kũ à yei lero,
aniade sɔ̃ àdi nna ma.
5 Gbɛ̃ mana zǎ manafikiyãn,
gbɛ̃ vãni dì wɛ́'i dańma àdi ń kpe bo.
6 Manakɛnaa dì taarisaride sura ba,
vãnikɛnaa dì durunnakɛri litɛ kpɛdangara.
7 Gbɛ̃̃kenɔ dì ń zĩda ditɛ aruzɛkɛde ũ,
ama òdigɔ̃ pɔ́ke vĩro.
Gbɛ̃̃kenɔ dì ń zĩda ditɛ takaside ũ,

ama òdigɔ̃ pɔ́ vĩ zɔ̃kɔ̃.
8 Aruzɛkɛde dì a zĩda bo kũ a aruzɛkɛkɛo,
takaside sɔ̃ àdi wɛ́tãmmana lero.
9 Gbɛ̃ mananɔ gupura dìgɔ̃ puna,
gbɛ̃ vãninɔ fitilaa dì gaḿma.
10 Zĩdabinaa dì fìti da,
lɛ́dammamana dì tó ò ɔ̃ndɔ̃ kũ.
11 Ɔgɔ vãni dì gɛ́ arɛro,
ɔgɔ kũ ò lè ísimma gũn sɔ̃ àdi kɔ̃.
12 Wɛ́dɔinaa gìkɛnaa dì ń nèsɛɛ yaka,
pɔ́ kũ ò yei lenaa dì su kũ wɛ̃̀ndi dufuo.
13 Gbɛ̃ kũ àdi yã daro ni yã le,
gbɛ̃ kũ àdi yã ma ni àre le.
14 Ɔ̃ndɔ̃de yãdannɛnaamɛ ísɛ̃boki wɛ̃̀ndide ũ,
àdi ń bo ga bàn.
15 Wɛ́zɛ̃ mana dì tó gbɛ̃ dakarɛ mìnnao,
ama náanisaridenɔ zɛ́ pãsĩ.
16 Laakaridenɔ dì yã kɛ kũ dɔ̃naao,
yɔ̃nkɔ dì a fayasarikɛ mɔńnɛ.
17 Zĩ̀ri vãni dì gɛ̃ yãn,
ìba náanide dì su aafia.
18 Gina foruii dì su kũ takasio kũ wɛ́'io,
lɛ́dammamanaa dì bɛ̀ɛrɛ líńnɛ.
19 Pɔ́nidɛna lenaa dì ń pɔ kɛ nna,
ama yɔ̃nkɔ ye kɛ̃na yãvãnikɛnaairo.
20 Gbɛ̃ kũ à tɛ́ ɔ̃ndɔ̃rinɔii dì ɔ̃ndɔ̃ kũ,
gbɛ̃ kũ à kakarana kũ yɔ̃nkɔnɔ dì yã le.
21 Kisira dìgɔ̃ tɛ́ durunnakɛrinɔi,
nnamanamɛ gbɛ̃ mananɔ àre ũ.
22 Gbɛ̃ mana dì túbi tó a daikorenɔnɛ,
durunnakɛri aruzɛkɛ ni gɔ̃ gbɛ̃ mananɛ.
23 Takaside bura dì pɔ́ble kɛ manamana,
ama yãkɛna lɛ́kpɛrɛ dì tó à kurai.
24 Gbɛ̃ kũ àdi a nɛ́ gbɛ̃ro zɔ̃̀n,
gbɛ̃ kũ à ye a nɛ́i dì a toto káaku.
25 Gbɛ̃ mana dì pɔ́ ble à kã,
gbɛ̃ vãninɔ nèsɛɛ dìgɔ̃ da kori.

14

1 Nɔgbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃de dì ɔn kátɛ,
a fayasaride sɔ̃ àdi ɔn fãkɔ̃a.
2 Gbɛ̃ kũ àdi yã kɛ a zɛ́a Dikiri vĩna vĩ,
gbɛ̃ kũ àdi zɛ́ sɛ́ súsuro sɔ̃ àdi a gya bo.
3 Fayasaride lɛ́mɛ a gbɛ̃bɔ ũ,
ɔ̃ndɔ̃de yã'onaa dì a bo.
4 Tó zù kunlo, pɔ́ble gbàa dìgɔ̃ da korimɛ,
òdi àre zɔ̃kɔ̃ le kũ zùnɔ gbãnao.
5 Sèeda yãpurade dì ɛ́kɛ toro,
sèeda ɛ́kɛde yã dìgɔ̃ manafiki vĩ.
6 Lalandide dì kpátɛ kɛ ɔ̃ndɔ̃i à kurai,
yãdɔ̃naa araga laakaridenɛ.
7 Ǹ kɛ̃ yɔ̃nkɔa zɔ̃̀zã,
zaakũ ĩni dɔ̃na learo.

[8] Ɔ̃ndɔ̃ dì tó laakaride laasun lɛ́ a zɛ́a,
yɔ̃nkɔ fayasarikɛ dì a sãtɛ.
[9] Fayasaridenɔ dì taari kutɛkɛna gya bo,
gbɛ̃ mananɔ dìgɔ̃ nna kũ kɔ̃o.
[10] Baadi a zĩda yã'ũmmana dɔ̃,
gbɛ̃ pɔnna dìgɔ̃ de gbɛ̃ pãnde pɔ́ ũro.
[11] Gbɛ̃ vãninɔ ɔn ni mì dɛ,
gbɛ̃ mananɔ bɛ ni ɔ tá.
[12] Zɛ́ ke kun àdi kɛ gbɛ̃nɔnɛ mana,
ama a mìdɛki bi gamɛ.
[13] Bee yáadɔnaa gũn nèsɛɛ dì yaka,
pɔnna kun kũ àdi mì dɛ kũ pɔsirao.
[14] Borukpɛde yãkɛnaa dì wí a musu,
gbɛ̃ mana dì a yãkɛnaa gbɛ̀ le.
[15] Laasunsaride dì yã sĩnda pínki símɛ,
laakaride dì yã náani kɛ laasunlɛnaa sariro.
[16] Ɔ̃ndɔ̃de dìgɔ̃ vãnikɛnaa vĩna vĩ àdi pãnɛ,
yɔ̃nkɔ dì náani kpá a zĩdaa àdigɔ̃ wãna.
[17] Pɔfɛ̃rii dì yã futa kɛ,
manafikide dì zãngu i a zĩdanɛ.
[18] Ɔ̃ndɔ̃sarideno dì gɔ̃ faya sari,
laakaridenɔ dì dɔ̃na kú fùra ũ.
[19] Gbɛ̃ vãninɔ ni mì natɛ gbɛ̃ mananɔnɛ,
yãvãnikɛrinɔ ni kútɛ nèsɛpuradenɔ kpélɛlɛa.
[20] Takaside, bee a gbɛ̃dake dì zãn,
ama aruzɛkɛde gbɛ̃nnanɔ dìgɔ̃ dasi.
[21] N gbɛ̃dake gyabona bi durunnamɛ.
Arubarikaden gbɛ̃ kũ àdi wɛ̃nda dɔ̃ takasidenɔnɛ ũ.
[22] Yã vãni lɛ́kpakũsũrinɔ ń sãtɛnaroo?
Yã mana laasunlɛrinɔn sùru vĩ kũ náanio.
[23] Mèkpana zĩa dìgɔ̃ àre vĩ,
yãbɔtɛna pã dì su kĩanaao.
[24] Ɔ̃ndɔ̃denɔ aruzɛkɛmɛ ń fùra ũ,
yɔ̃nkɔnɔ fayasarikɛ dì su kũ fayasariyão.
[25] Sèeda yãpurade dì gbɛ̃ sura ba,
ama sèeda ɛ́kɛde yã manafiki vĩ.
[26] Vĩnakɛna Dikirinɛ bi gbãnaleki náanidemɛ,
à de surabaki ũ a nɛ́nɔnɛ.
[27] Vĩnakɛna Dikirinɛ bi ísɛ̃boki wɛ̃̀ndidemɛ,
àdi tó ò bo ga bàn.
[28] Tó kína gbɛ̃nɔn dasi, àdigɔ̃ gakuri vĩ,
bùsugbɛ̃sarikɛ bi kpatableri kisiramɛ.
[29] Gbɛ̃ kũ àdi pɔfɛ̃ likaro wɛ́ kɛ̃na,
pɔfɛ̃rii dì a futakɛ sɛ́ lei.
[30] Laakarikpatɛna bi mè aafiaamɛ,
zãngu dì mèkɛmuna zĩḿma.
[31] Wɛ̃ndade wɛ́tãmmarii dì a Kɛ̀ri kpe bo,
takaside wɛ́gwarii dì a Kɛ̀ri kpe ta.
[32] Tó kisira sù, àdi yãvãnikɛri nɛmɛ,
bee tó gbɛ̃ mana gà, à utɛki vĩ.
[33] Ɔ̃ndɔ̃ dì vutɛki le laakaride nèsɛn,
ama òdi e yɔ̃nkɔaro.
[34] Yãzɛde dì bùsu sɛ́ lei,

durunna dì wé'i da gbɛ̃nɔa, bee dímɛ.
35 Zɔ̀bleri laakaride yã dì ká kínagu,
ama àdi a pɔfɛ̃ kipa a wé'idammariia.

15

1 Yãwemmanaa dì pɔfɛ̃ kpátɛ,
yã pãsĩ dì ń pɔ fɛ̃.
2 Õndɔ̃de yã'onaa dì ń gba dɔ̃naa,
ama yɔ̃nkɔ yã dìgɔ̃ faya sari.
3 Dikiri wɛ́ kú gu sĩnda pínkia,
àdigɔ̃ gbɛ̃ vãninɔ kũ gbɛ̃ mananɔ tàasi ká.
4 Yãbusɛ'onaa dì ń gba wɛ̃̀ndi dufu,
yãlɛkpɛrɛ dì ń kã dɛ.
5 Fayasaride dì a de foru gya bo,
lɛ́dammamari sɔ̃ à laakari vĩ.
6 Gbɛ̃ mana ɔnn dìgɔ̃ aruzɛkɛ vĩ zɔ̃kɔ̃,
gbɛ̃ vãni pɔ́nɔ dìgɔ̃ yãkete vĩ.
7 Õndɔ̃de lɛ́ dì dɔ̃na fã,
yɔ̃nkɔnɔ sɔ̃, ò nèsɛ vĩro.
8 Dikiri tɛ̃̀emɛ gbɛ̃ vãninɔ sa'ona ũ,
ama gbɛ̃ mananɔ wɛ́kɛnaa dì káagu.
9 Dikiri zã̀ gbɛ̃ vãni yãkɛnan,
à ye gbɛ̃ kũ ò tɛ́ yãzɛdeinɔi.
10 Foru pãsĩmɛ gbɛ̃ kũ à pã̀ zɛ́nɛ pɔ́ ũ,
gbɛ̃ kũ à ye lɛ́dammairo sɔ̃ ani gamɛ.
11 Lákũ Dikiri gyãwãn kũ kakatɛnaao yã dɔ̃ nà,
oni bisãsiri swɛ̃̀ pɔ́ o dɔ yá?
12 Lalandide dìgɔ̃ ye ò a gba laakariro,
àdi gɛ́ ɔ̃ndɔ̃rinɔ kĩnaaro.
13 Nɛ̀sɛ nna dì tó ãn gɔ̃ werena,
nɛ̀sɛ yakanaa dì gbɛ̃ mɛ̀ dɛ.
14 Laasunde dì dɔ̃na wɛtɛ,
yɔ̃nkɔ dì yãfayasari mɔ́mɔ.
15 Gɔrɔ sĩnda pínki dìgɔ̃ pãsĩ wɛ̃ndadenɛmɛ,
pɔnnade dìgɔ̃ kú dikpɛ gũn.
16 Pɔ́ vĩna fíti vĩnakɛna Dikirinɛɛ gũn
mana de aruzɛkɛ zɔ̃kɔ̃ kũna wari gũnla.
17 Dò pã blena yenyĩ gũn
mana de nɔ̀bɔ níside sona kũ zãnguola.
18 Pɔfɛ̃rii dì fiti da,
nɛ̀sɛyĩdade dì zuka mì dɛ.
19 Ma'ãde zɛ́ dìgɔ̃ denɛ lɛ̀kara ũmɛ,
gbɛ̃ mana zɛ́ bi zɛ́damɛ.
20 Nɛ́ ɔ̃ndɔ̃de dì tó a de pɔ kɛ nna,
bisãsiri yɔ̃nkɔ dì a da gya bo.
21 Yãfayasarii dì kɛ laasunsaridenɛ nna,
laasunde dì zɛ́ sɛ́ súsu.
22 Lɛ́kpakũsũnasari dì yã gboro,
lɛ́dammari dasinɔ dì tó yã kɛ.
23 Yãwemmanaa dì a òri pɔ kɛ nna,
yã'ona a gɔrɔaa dìgɔ̃ nna fá!
24 Wɛ̃̀ndi zɛ́ dì gɛ́ kũ laakaridenɔ musu

de òsun sí gyãwãnnlo yãi.
25 Dikiri dì zĩdabiri ɔn wí,
àdi gyaanɔ gulɛzɛki dãkpã.
26 Dikiri zã̀ laasun vãnin,
yãnna'onaa dì kɛnɛ gbãsĩro.
27 Ɔgɔvãniwɛtɛrii dì wari dɔ a ɔnnwa,
gbẽ kũ à zã̀ gusarɛgban nigɔ̃ kun aafia.
28 Gbẽ mana dì laasun lɛ́ yã kũ ani weńmaa,
yã vãni dì bo gbẽ vãninɔ lén gɔ̃̀nɔ.
29 Dikiri zã̀ kũ gbẽ vãninɔ,
àdi sã kpá gbẽ mananɔ aduakɛnaai.
30 Ãnwerenaa dì ń pɔ kɛ nna,
baaru nna dì ń wá were.
31 Gbẽ kũ àdi sã dɔ aafia lɛ́dammai
nigɔ̃ bede ũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ tɛ́.
32 Gbẽ kũ à gì foruii zã̀ a zĩdan,
lɛ́dammamari sɔ̃ àdi gɔ̃ laakaride ũ.
33 Vĩnakɛna Dikirinɛɛ dì ɔ̃ndɔ̃ dańnɛ,
zĩdabusanaa dì bɛ̀ɛrɛ líńnɛ.

16

1 Bisãsiri dì yã ditɛ a swɛ̃̀n,
ama a mìdɛnaa dì bo Dikiri lɛ́mmɛ.
2 Baadi dì a yãkɛna e manamɛ,
ama Dikiri dì ń nèsɛgũnyãnɔ yɔ̃ à gwa.
3 Ǹ yã kũ ntɛn kɛ na Dikiri ɔĩ,
n pɔyeina ni bo mana.
4 Dikiri pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀ a pɔyeina yãimɛ,
yãvãnikɛrinɔ pɔ́n wɛ́tãmmagɔrɔ ũ.
5 Dikiri tɛ̃̀ɛmɛ zĩdabirinɔ ũ,
yãpura, oni bo pãro.
6 Gbɛ̃kɛ kũ náanio dì lá ká taarila,
vĩnakɛna Dikirinɛɛ dì tó ò pã yã vãninɛ.
7 Tó gbẽ yãkɛnanɔ kɛ̀ Dikirinɛ nna,
àdi tó a ibɛrɛnɔ kɛ kãao nna se.
8 Pɔ́ fíti lena manakɛnaa gũn
mana de àre vãni zɔ̃kɔ̃ lenala.
9 Bisãsiri dì zɛ́ kũ àtɛn sɛ́ laasun lɛ́,
ama Dikiri dì a gèsɛ da zɛ́a.
10 Lákũ kína dì yã ditɛ Luda gɛ̃nɛ ũ nà,
à mana a yã bo yãzɛde kpɛro.
11 Zaka mana kũ kiloo súsuo bi Dikiri pɔ́mɛ,
pɔ́tikisigwabɔ sĩnda pínki bi a pɔ́kɛnanɔmɛ.
12 Adi kɔ̃ sío kína yã vãni kɛro,
òdi kpata zĩni pɛ́tɛ yãzɛde musumɛ.
13 Yãzɛde'orii dì kɛ kínanɛ nna,
àdigɔ̃ ye yãpura'oriii.
14 Kína pɔfɛ̃ de lán ga zĩ̀rii bàmɛ,
ama ɔ̃ndɔ̃de dì a tɛ́ dɛ.
15 Kína ãn werenaa dìgɔ̃ aafia vĩ,
a manakɛnnɛna de lán pɔ́tɔ̃gɔrɔ legũ bàmɛ.
16 Ɔ̃ndɔ̃kũna mana de wurala zã̀,
gɔ̃na laakaride ũ bɛ̀ɛrɛ vĩ de andurufu manala.

17 Gbɛ̃ mana zɛ́ kũ àdi sɛ́ pà̰ zɛ́ vãninɛ,
gbɛ̃ kũ à a zĩda kũna dɔ̃ dì a wɛ̀̃ndi dãkpã.
18 Ĩadãnaa dì su kũ lɛtɛnaao,
zĩdabinaa dì su kũ kakatɛnaao.
19 Zĩdabusana talakanɔ tɛ́ mana
de baka kunna kũ zĩdabirinɔla.
20 Gbɛ̃ kũ àdi yã'onnɛna ma dì yã mana le,
Dikiri náanikɛri dìgɔ̃ pɔnna vĩ.
21 Gbɛ̃ kũ a nɛ̀sɛ panan òdi sísi laakaride,
gbɛ̃ kũ a lɛ́ nnan òdi a yãdɔ̃na zɛ́ e.
22 Laakariimɛ wɛ̀̃ndi mì ũ gbɛ̃ kũ ò vĩnɔnɛ,
fayasaridenɔ yãfayasari dì wɛ́ tãḿma.
23 Ɔ̃ndɔ̃de laasun dì a lɛ́ da zɛ́n,
a lɛ́ dì tó ò a yãdɔ̃na zɛ́ e.
24 Yãnna'ona bi zɔ́mɛ,
à nna nɛ̀sɛn akũsɔ̃ àdi mɛ̀ gba aafia.
25 Zɛ́ ke kun àdi kɛ gbɛ̃nɔnɛ mana,
ama a mìdɛki bi gamɛ.
26 Búbarii nɛ̀sɛɛ dì a da zĩn,
zaakũ nàa dì tɛ́ káimɛ.
27 Gbɛ̃ pã dì yã vãni gɔ̃gɔ̃,
a lɛ́gbɛ de lán tɛ́ kũ àtɛn kũ bàmɛ.
28 Gbɛ̃ dɔ̀rɔsaride dì fìti da,
kɔrɔmɔtɔde dì gbɛ̃nnanɔ kɛ̃kɔ̃a.
29 Gbɛ̃ pãsĩ dì manafiki kɛ a gbɛ̃dakenɛ,
gbasa à a da zɛ́ vãnin.
30 Gbɛ̃ kũ àtɛn wɛ́ lɛ́ laasun dìgɔ̃ kpɛdangara,
gbɛ̃ kũ àtɛn lɛ́zuki kɛ zɛ̀ kũ yã vãniomɛ.
31 Mìkã pura bi fùra gakurideme,
manakɛnaa dì ń káa.
32 Nɛ̀sɛyĩdade mana de zĩ̀karila,
gbɛ̃ kũ à a zĩda kũna dɔ̃ mana de wɛ̃tɛsirila.
33 Òdi yã gbɛka kũ ɔgɔ purao,
ama a bɔkɔtɛnaa dì bo Dikiri kĩnaamɛ.

17

1 Burodi kusu kori sona yãkete sari
mana de nɔ̀bɔgbɛ̃na ɔn fìtidenla.
2 Zɔ̀ laakaride nigɔ̃ gbãna vĩ nɛ́ wɛ́'idammarii musu,
anigɔ̃ baka vĩ ɔn túbi gũn.
3 Òdi andurufu kũ wuraao baasa,
ama Dikiri dì ń swɛ̀̃ɛ tàasi ká.
4 Gbɛ̃ vãni sã dìgɔ̃ nna kũ yãdɔrɔsario,
ɛ́kɛde laakarii dìgɔ̃ kú gbɛ̃piriia.
5 Gbɛ̃ kũ àdi takaside fobo dì a Kɛ̀ri gya bo,
gbɛ̃ kũ àdi gbɛ̃ yáa dɔ kisiraa ni bo pãro.
6 Daikorenɔmɛ ń dizinɔ gakuri ũ,
denɔmɛ ń nɛ́nɔ ĩadãbɔ ũ.
7 Yãzɛde'onaa dì kɔ̃ sí kũ yɔ̃nkɔoro,
ɛ́kɛ dì kɔ̃ sí kũ bɛ̀ɛrɛdeoro.
8 Gusarɛgba de yɔbande ũ a dàriinɛ,
gu kũ à lìtɛn pínki a tá dìgɔ̃ nnamɛ.
9 Gbɛ̃ kũ à lá kù taarila tɛn yenyĩ wɛtɛmɛ,

yãzĩfutɛri sɔ̃, àdi gbɛ̃nna kɛ̃kɔ̃a.
[10] Ɔ̃ndɔ̃de dì kpãkɛ̃nyĩna ma,
ama yɔ̃nkɔ dì gbɛ̃na gɛ̀n baaakɔ̃ daro.
[11] Yã vãni dì do sãgbãnadenɛ arɛ,
oni zì̀ri wɛ̃ndadɔ̃risaride gbarɛa.
[12] Dakarɛna kũ músu kũ ò a nɛ́nɔ sɛ̀tɛo
sà̀na de dakarɛna kũ yɔ̃nkɔo a yɔ̃nkɔkɛ gũnla.
[13] Tó gbɛ̃ yã mana fĩnaa bò kũ yã vãnio,
yã vãni ni kɛ̃ a ɔnnwaro.
[14] Lɛ́kpakɔ̃ana naana de lán ízɛ wɛ̃naa bàmɛ,
ǹ bo gwe ari fìti gɔ̃ gɛ́ futɛ.
[15] Yã nna kpana taaridea kũ yãdana taarisaridelao,
Dikiri zà̀ yã birenɔn pínki.
[16] Bɔ́ àreen yɔ̃nkɔ vĩ ɔgɔblena kyódɔ̃naa musuu?
Zaakũ à nɛ̀sɛ vĩro.
[17] Gbɛ̃nna yenyĩ dìgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki,
vì̀ni kũ dakũnanɔ kun ń yã dɔ̃kɔ̃nɛna yãimɛ.
[18] Yɔ̃nkɔ dì gbɛ̃ fĩna di a musu,
àdi zɛnkpɛkɛ sɛ́ a gbɛ̃dakenɛ.
[19] Gbɛ̃ kũ à ye fìtiii ye durunnaimɛ,
gbɛ̃ kũ à a gãnulɛ bò yàasa dì kisira wɛtɛ a zĩdanɛ.
[20] Laasunkpɛdangarade dì yã mana lero,
lɛ́fɔtɔde dì lɛ́tɛ à da yãn.
[21] Yɔ̃nkɔ da pɔ dìgɔ̃ siramɛ,
fayasaride de pɔ dìgɔ̃ nnaro.
[22] Nɛ̀sɛ nnamɛ ɛzɛ mana ũ,
pɔsira dì ń fɛ̃fɛ̃.
[23] Yãvãnikɛrii dì gusarɛgba sɔtɔ a utan,
de à yãzɛde mì dɛo yãi.
[24] Laakaride wɛ́ dìgɔ̃ kú ɔ̃ndɔ̃a,
ama yɔ̃nkɔ wɛ́pɛki dìgɔ̃ zà̀mɛ.
[25] Nɛ́ yɔ̃nkɔ dì tó a de pɔ gɔ̃ sira,
àdi a da'ina nɛ̀sɛɛ yaka.
[26] À mana ò wɛ́ tã taarisaridearo,
bɛ̀ɛrɛde gbɛ̃na a nɛ̀sɛmana yãi zɛ́ vĩro.
[27] Gbɛ̃ kũ àdi a lɛ́ kũ dɔ̃na vĩ,
nɛ̀sɛyĩdade dìgɔ̃ laakari vĩ.
[28] Bee yɔ̃nkɔ, tó à yĩtɛna, òdi a ditɛ ɔ̃ndɔ̃de ũmɛ,
gbɛ̃ kũ àdi a lɛ́ kũ bi laakarideme.

18

[1] Zĩda pɔyeina dì do gbɛ̃ kũ àdi kɛ̃ḿmanɛ arɛ,
àdi gí lɛ́damma sĩnda pínkii.
[2] Yɔ̃nkɔ dì pɔnna kɛ laakari yã musuro,
yã kũ à bò a lén àdi o.
[3] Vãnikɛnaa dì su kũ gbɛ̃ gyabonaaomɛ,
kpeboyã dì su kũ wɛ́'io.
[4] Bisãsiri lɛ́gbɛ bi í lòkotoomɛ,
swa'i bàasinaamɛ, ísɛ̃boki wɛ̀̃ndidemɛ.
[5] Kɛna vãnikɛriinɛ kɛ̀rɛkɛrɛ
ke yãkɛna taarisaridenɛ lɛ́kpɛrɛ manaro.
[6] Yɔ̃nkɔ lɛ́ dì a da fìtin,

a yã'onaa dì a kpá gbɛ̃naai.
7 Yɔ̃nkɔ lɛ́ dì a yaka,
a yã'onaa dì a kũ lán tankutɛ bà.
8 Gbɛ̃piri yã dì kɛńnɛ lán zɔ́ bà,
àdi gɛ̃ lɛ́n dɔ̃̀ɔ ari nɛ̀sɛɛ gũn.
9 Gbɛ̃ kũ àdi pã kpá a zĩi bi
ásarude dakũnamɛ.
10 Dikiri tɔ́ bi utɛki leimɛ,
gbɛ̃ mana dì bàa lɛ́ à gɛ̃̀n à aafia le.
11 Ɔgɔde aruzɛkɛ denɛ lán wɛ̃tɛ kũ ò lɛ̀kara likai bà,
lán bĩni kũ oni fɔ̃ ò didiaro bà.
12 Zĩdabinaa dì su gbɛ̃nɛ kũ lɛtɛnaao,
zĩdabusanaa dì su kũ bɛ̀ɛrɛɛo.
13 Gbɛ̃ kũ àdi weńma sãkpanaa sari,
yɔ̃nkɔkɛ kũ kpebonaao gɔ̃̀nɛ.
14 Kãgbãnakɛ dì gbɛ̃ gba gbãna gyãpɛɛa,
ama dí mé ani pɔsira fɔ̃ɔ?
15 Laakaride dì yã dada a swɛ̃̀n,
ɔ̃ndɔ̃de sã dìgɔ̃ dɔ dɔ̃naai.
16 Gba kũ gbɛ̃ dàa dì zɛ́ kɛkɛnɛ,
àdi zɛ́ wɛ̃nɛ gɛna gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kĩnaa.
17 Gbɛ̃ kũ à yã ò káakun òdi a gwa yãnnade ũ,
ari a ibɛrɛ gɔ̃ gɛ́ a ɛ́kɛ bo.
18 Líkpanaa dì fìti mì dɛ,
àdi gɔ̃sa gbãnanɔ kpaatɛ.
19 Danɛ kũ ò taari kɛ̀nɛ yã dìgɔ̃ gbãna lán bĩni bà,
ń fìti de lán zɛ́kakana kũ lɛ̀ɛo bà.
20 Yã'ona dɔ̃ dì su gbɛ̃nɛ kũ kãnaao,
a légbɛɛ dì tó pɔ́ mɔ́a.
21 Ga kũ wɛ̃̀ndiio kú lɛ́mmɛ,
gbɛ̃ kũ à ye yã'onaai ni a gbɛ̀ le.
22 Gbɛ̃ kũ à nɔ lè à sɛ̀ pɔ́ mana lè,
arubarika dí bò Dikiri kĩnaamɛ.
23 Takaside dì yã o wɛ̃ndawɛ̃nda,
aruzɛkɛde dì weńma gbãnagbãna.
24 Gbɛ̃nna bɛrɛkɛtɛ dì yã vãni ińnɛmɛ,
gbɛ̃nna kenɔ kun òdi na gbɛ̃i de ɔn gbɛ̃la.

19

1 Kunna takaside taarisaride ũ mana
de kunna yɔ̃nkɔ yãvãni'ori ũla.
2 Kokari vĩna dɔ̃naa sari manaro,
wãna zɔ̃kɔ̃ɔ dì ń kɛ̃ zɛ́amɛ.
3 Bisãsiri fayasarikɛ dì zɛ́ yakanɛ,
akũ àdi Dikiri taari e.
4 Aruzɛkɛ dì tó ò gbɛ̃nna le dasi,
takaside gbɛ̃nna dì kɛ̃amɛ.
5 Sèeda ɛ́kɛde ni bo pãro,
ɛ́kɛde ni gí wɛ́tãmma leiro.
6 Gbɛ̃ daside dì kpatableri tɔ́ nna sí,
gbɛ̃ sĩnda pínki dìgɔ̃ ye gbadari gɔ̃ de a gbɛ̃ ũmɛ.
7 Takaside danɛnɔ dì pã kpáimɛ,
oni a gbɛ̃nnanɔ kɛ̃naa o doro.

Tó àtɛn wɛtɛ à yã o kũńwo,
òdigɔ̃ kú bɛro.
[8]Gbɛ̃ kũ àtɛn ɔ̃ndɔ̃ kũ ye a zĩdaimɛ,
gbɛ̃ kũ à ye laakariii dì yã mana le.
[9]Sèeda ɛ́kɛde ni bo pãro,
ɛ́kɛtori ni kakatɛ.
[10]Lákũ nnamanaa dí kɔ̃ sí kũ yɔ̃nkɔoro nà,
lɛn zɔ̀ kíblena zĩdadenɔa dí kɔ̃ síoro lɛ.
[11]Laakaride pɔ dì fɛ̃ likaro,
lákana taarilamɛ a ĩadãbɔ ũ.
[12]Kína pɔfɛ̃na de lán músu pũtãnaa bà,
a manakɛnnɛna de lán mɔtɔpisina sɛ̃̀ɛa bàmɛ.
[13]Nɛ́ yɔ̃nkɔmɛ a de yakana ũ,
nɔ fìtide de lán ítɔtɔna zɛnaa sari bàmɛ.
[14]Òdi bɛ kũ a aruzɛkɛo le túbi ũmɛ,
ama nɔ laakaride lenaa dì bo Dikiri kĩnaamɛ.
[15]Ma'ãkɛnaa dì ń da izɔ̃kɔ̃'onan,
nàa dì gbɛ̃ gina dɛ.
[16]Gbɛ̃ kũ àdi yã'onnɛna da dì a wɛ̀̃ndi dãkpã,
gbɛ̃ kũ àdi a zĩda yãkɛna daro ni ga.
[17]Gbɛ̃ kũ à wɛ̃nda dɔ̃̀ takasidenɛ pɔ́ sɔ̀̃kã Dikirinɛmɛ,
àkũ mɛ́ ani a yãkɛnanɔ fĩna bonɛ.
[18]Ǹ n nɛ́ toto a gɔrɔa,
ama ǹsun tó à gɛ̃ ɔla ari à garo.
[19]Pɔfɛ̃ri ni fĩna bomɛ,
tó n a bò, a bona nigɔ̃ lɛ́ vĩro.
[20]Ǹ lɛ́damma ma ǹ totona da,
de ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ arɛ yãi.
[21]Laasun kú bisãsiri nɛ̀sɛn dasi,
ama yã kũ Dikiri zɛ̀o mɛ́ àdi kɛ.
[22]Gbɛ̃̀kɛn òdi wɛtɛ bisãsiria,
takaside mana de ɛ́kɛdela.
[23]Vĩnakɛna Dikirinɛ dì su kũ wɛ̀̃ndiio,
gbɛ̃ kũ à vĩ dì i o laakariio kpatɛna,
yã vãni dì a lero.
[24]Ma'ãde dì a ɔ da tan
à fu pɔ́blelinaa à da a lɛ́n.
[25]Ǹ lalandide gbɛ̃, yɔ̃nkɔ ni gɔ̃ laakari vĩ,
ǹ kpãkɛ̃ laakaridei, ani yã dada.
[26]Nɛ́ kũ àdi a de gbɛ̃ à pɛ́ a daa nɛ́
nɛ́ gina kũ àdi wɛ́'i daḿmamɛ.
[27]Ma nɛ́, tó n kámma bò kũ lɛ́dammamanaao,
n pã yãdɔ̃naanɛn gwe.
[28]Sèeda vãnide dì yãzɛde fobo,
yãvãnikɛrii dì yã vãni mɔ́mɔ vãni.
[29]Gòo lokona lalandikɛrinɔla,
gbɛ̃nan yɔ̃nkɔnɔ pɔ́ ũ ń kpɛa.

20

[1]Wɛ̃ dì lalandi zĩḿma,
í gbãna dì ń da yãbɔtɛn,
gbɛ̃ kũ à tò à a dɛ ɔ̃ndɔ̃ vĩro.
[2]Kína pɔfɛ̃na de lán músu pũtãnaa bà,
gbɛ̃ kũ à tò à pɔ fɛ̃̀ a zĩda kpà gaimɛ.

3 Bàalɛna ledikpanaanɛ bɛ̀ɛrɛ vĩ,
fayasaridenɔ dì kasa fìti kɛro.
4 Ma'ãde dì bú wí a gɔrɔaro,
tó à gɛ̀ɛ bura pɔ́kẽ̃gɔrɔ, àdi pɔ́ke lero.
5 Bisãsiri nɛ̀sɛgũnyã bi í lòkotoomɛ,
ama laakaride mɛ́ à yã pìnɔ tɔna dɔ̃.
6 Gbẽ̃ daside dì a manakɛna yã o,
ama bona gbẽ̃ náanidea zĩ'ũ.
7 Gbẽ̃ mana dìgɔ̃ kun taari sari,
arubarikadenɔn nɛ́ kũ à ń tónɔ ũ.
8 Kína kũ à vutɛna a yãkpatɛkɛkia
dì yã vãni sĩnda pínki dɔ̃ a wɛ́ gũn à plɛ dodo.
9 Dí mɛ́ ani fɔ̃ à o kũ a nɛ̀sɛ yãke vĩro,
á kun durunna sari swáswaa?
10 Kilooyɔ̃na vãni kũ manafiki zakaao,
Dikiri zã̀ abirenɔn pínki.
11 Bee kɔ̃kɔ̃'onaa gũn òdi dɔ̃ nɛ́a,
tó a yãkɛna mana ke à zɛ́ vĩ.
12 Sã kũ òdi yã mao kũ wɛ́ kũ òdi gu eooo,
Dikiri mɛ́ à ń kɛ́ ń pínki.
13 Tó ń ye i'onaai, ĩni gɔ̃ takaside ũmɛ,
ǹ ibẽ̃nɛ kɛ, pɔ́ble ni mɔ́mma.
14 Pɔ́lurii dì pi: À manaro! À manaro!
Tó à kào arɛ, àdi a zĩda sáabu kpá.
15 Wura kun, akũsɔ̃ òso din,
ama dɔ̃na kunna lɛ́mmɛ gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛde ũ.
16 Tó gbẽ̃ nibɔ fĩnaa dì a musu,
ǹ a uta sí ǹgɔ̃ kũna tɔrɔma ũ ade gẽ̃nɛ ũ.
17 Dibidibi pɔ́ble dìgɔ̃ nna gbẽ̃nɛmɛ,
àdi láka à gɔ̃ n lɛ́n lán gbɛ̀wa bà.
18 Ǹ zɛ kũ yão lɛ́damma musu,
ǹ yã gwa manamana gbasa ǹ zĩ̀ ká.
19 Kɔrɔmɔtɔde dìgɔ̃ kure kũ dakenɔ asiriyãomɛ,
ǹsun kakara kũ yãbɔtɛriioro.
20 Gbẽ̃ kũ à lɛ́ kɛ̀ a de ke a danɛ,
a fitila ni ga gusira níkinikimmɛ.
21 Túbiblena káaku warikɛsari
dìgɔ̃ arubarika vĩ saaro.
22 Ǹsun yã vãni fĩnabonaa laasun lɛ́ro.
Ǹ Dikiri dã̃ à n sura ba.
23 Dikiri zã̀ kilooyɔ̃na vãnin,
manafiki zakaa dì káaguro.
24 Dikiri mɛ́ àdi bisãsiri gɛ̀sɛ da zɛ́a.
Deran gbẽ̃ ni yã kũ ani kɛ zɛ́ dɔ̃ɔ?
25 Gba lɛ́sɛna Ludanɛ wãnawãna kari vĩ,
ĩni láka ǹ laasun lɛ́ lɛ́ kũ n kɛ̀nɛɛ pìia.
26 Kína ɔ̃ndɔ̃de dì gbẽ̃ vãninɔ plɛplɛ
à ń ká gbɛ̀n à ń akara kɛ.
27 Dikiri fitilaa dì bisãsiri laasun pu,
àdi nɛ̀sɛgũnyã tàasi ká pínki.
28 Gbẽ̃kɛ kũ náaniomɛ kína dãkpãrinɔ ũ,
manakɛnaa dì a kpata zĩni pɛ́tɛ.
29 Kɛfɛnnanɔ gbãnamɛ ń ĩadãbɔ ũ,

mare zɔ̃kɔ̃nɔ mìkã puramɛ ń gakuri ũ.
30 Wɛ́tãmmanaa dì yã vãni kɛ̃ḿma,
flã̀ ũmmanaa dì yã bɛ̃̀nɛ bo nɛ̀sɛn.

21

1 Kína nɛ̀sɛ kú Dikiri ɔĩ lán ízɛ bàmɛ,
àdi a litɛ gu kũ à yeiia.
2 Baadi dìgɔ̃ e a yãkɛna mana,
ama Dikiri mɛ́ àdigɔ̃ ń nɛ̀sɛ dɔ̃.
3 Manakɛna kũ yãkɛna a zɛ́aao
dì kɛ Dikirinɛ de sa'onala.
4 Zĩdabina kũ ĩadão
dì yãvãnikɛrinɔ durunna bo gupuraa.
5 Kokaride laasun dì a ká nnamanaaa,
nɛ̀sɛwãnade dì gɛ̃ takasin.
6 Aruzɛkɛ kũ gbɛ̃ lè ɛ́kɛtonaa gũn
ni gɛ̃tɛ kũ ĩao à ń kpá gai.
7 Yãvãnikɛrinɔ pãsĩkɛna ni tá kũńwo,
zaakũ òdi we ò yãzɛde kɛro.
8 Taaride yãkɛnaa dìgɔ̃ dɔ̀rɔ vĩro,
taarisaride yãkɛnaa dìgɔ̃ swáswa.
9 Ina kpɛ́ laasin mana
de kunna kpɛ́n lɛɛlɛ kũ nɔ fìtideola.
10 Yãvãnikɛrii swɛ̃̀ɛ dìgɔ̃ kú yã vãniamɛ,
àdi a gbɛ̃dake wɛ̃nda gwaro.
11 Tó ò wɛ́ tã̀ lalandidea, yɔ̃nkɔ dì ɔ̃ndɔ̃ kũmɛ,
tó ò kpã̀kɛ̃ ɔ̃ndɔ̃dei, a dɔ̃naa dì karamɛ.
12 Luda mana, àdi yãvãnikɛri bɛ tàasi ká,
àdi yãvãnikɛrinɔ ká kakatɛnan.
13 Gbɛ̃ kũ adi sã kpá wɛ̃ndade wikiaro,
àpii ni wiki lɛ́ se, gbɛ̃ke ni wearo.
14 Gbadana asiri gũn dì pɔfɛ̃ kpátɛ,
gusarɛgba sɔtɔna utan dì pɔfɛ̃ mì dɛ.
15 Yãgɔ̃gɔ̃na a zɛ́aa dì gbɛ̃ mana pɔ kɛ nna,
ama àdi vĩna dada yãvãnikɛriinɛ.
16 Gbɛ̃ kũ à pã̀ laakari zɛ́nɛ
ni si gyãwãndenɔ tɛ́mɛ.
17 Gbɛ̃ kũ à nɛ̀sɛɛ kpà pɔnnakɛnaaa ni gɔ̃ takasin,
gbɛ̃ kũ à ye wɛ̃i kũ nísio ni kɛ aruzɛkɛde ũro.
18 Yãvãnikɛrinɔmɛ gbɛ̃ mananɔ tɔrɔmakpabɔ ũ,
Luda dì wɛ́ tã náanisaridenɔa nɛ̀sɛpuradenɔ gɛ̃nɛ ũ.
19 Kunna gbárannan mana
de vutɛna kũ nɔ fìtide pɛ̃tɛ̃deola.
20 Pɔ́ble mana kũ nísio dìgɔ̃ katɛna ɔ̃ndɔ̃de bɛa,
ama yɔ̃nkɔ dì a pɔ́ mɔ́mɔ gɔ̃̀nɔmɛ.
21 Gbɛ̃ kũ àdi yãzɛde kũ gbɛ̃kɛo wɛtɛ
dì wɛ̃̀ndi kũ yã nnao kũ bɛ̀ɛrɛɛo le.
22 Ɔ̃ndɔ̃de dì si gɔ̃sa gbãnanɔ wɛ̃tɛa,
àdi zɛki gbãna kũ òtɛni a náani kɛ gboro.
23 Gbɛ̃ kũ à a lɛ́ fɔ̃̀ akũsɔ̃ à a nɛ́nɛ kũ̀,
àkũ mɛ́ àdi a zĩda bo yãn.
24 Gbɛ̃ kũ à zĩda bina vĩ kũ ĩadãnaao tɔ́n fobori,

àdi yã kɛ kũ zǎzã zɔ̃kɔ̃ɔomɛ.
25 Ma'ãde pɔyeinaa dì a kpá gai,
kũ à ɔ gbàrɛ zĩi yãi.
26 Àdigɔ̃ kú pɔ́nidɛnan gɔrɔ sĩnda pínki,
gbɛ̃ mana sɔ̃, àdi gba da kũ nɛ̀sɛ mèn doo.
27 Gbɛ̃ vãni sa'ona Dikiria bi tɛ̃̀ɛmɛ,
atɛ̃nsa tó àtɛn o kũ manafikio.
28 Sèeda ékɛde ni mì dɛ,
gbɛ̃ kũ à tɛ̀ a yãi ni kakatɛ.
29 Gbɛ̃ vãni wɛ́ dìgɔ̃ pãsĩmɛ,
nɛ̀sɛpurade wɛ́ dìgɔ̃ tɛ́ a yãkɛnaai.
30 Ɔ̃ndɔ̃ ke wɛ́zɛ̃ ke lɛ́damma,
ń ke ni fɔ̃ à Dikiri furo.
31 Òdi sɔ̃ soru kɛ zì yãimɛ,
ama Dikiri mɛ́ à zì̀blena yã dɔ̃.

22

1 Tɔ́ nna de aruzɛkɛla,
nna kũ gbɛ̃nɔo de wura kũ andurufuuola.
2 Aruzɛkɛde kũ takasideo zĩni dokɔ̃nɔmɛ,
Dikiri mɛ́ à ń kɛ́ ń pínki.
3 Laakaride dì gĩnakɛ à yã vãni e à utɛnɛ,
ɔ̃ndɔ̃saride dìgɔ̃ gɛ́ ari à wɛ́tãmma le.
4 Zĩdabusana kũ vĩnakɛna Dikirinɛɛo gbɛ̀ɛmɛ
aruzɛkɛ kũ bɛ̀ɛrɛɛo kũ wɛ̃̀ndiio ũ.
5 Lɛ̀ɛ kũ tankutɛo kú gbɛ̃ dɔ̀rɔsaride zɛ́n,
gbɛ̃ kũ à ye aafiaai dì kɛ̃ḿma.
6 Ǹ nɛ́ fíti da zɛ́ kũ à de à sɛ́a,
tó à zɔ̃kɔ̃ kṹ, ani kɛ̃aro.
7 Aruzɛkɛde dì gbãna mɔ takasidenɛ,
pɔ́sãkãrii dì zɔ̀ ble pɔ́denɛ.
8 Gbɛ̃ kũ à yã vãni tɔ̃̀, ade ni yã le a kɛ̃gɔrɔa,
a pãsĩkɛgo ni a gbɛ̃.
9 Luda ni arubarika da gbɛ̃ kũ à gbɛ̃kɛ vĩnɛ
kũ àdi pɔ́ble kpaatɛ takasidenɔnɛ yãi.
10 Ǹ pɛ́ lalandikɛriia, fìti ni mì dɛ,
yãkete kũ wɛ́'io ni láka.
11 Nɛ̀sɛpurade kũ a lɛ́gbɛ nna
mɛ́ anigɔ̃ de kína gbɛ̃nna ũ.
12 Dikiri wɛ́ dìgɔ̃ pɛ́ dɔ̃naai,
àdi mìkpɛrɛ zu náanisaride yãnɛ.
13 Ma'ãde dì pi músu kú bàai,
tó ma bo, ani ma dɛ gãnulɛa.
14 Karua lɛ́ bi wɛ̀ɛ lòkotoomɛ,
gbɛ̃ kũ Dikiri pɔ fɛ̃̀ kãao dì lɛ́tɛ à sin.
15 Fayasariyã dìgɔ̃ kú nɛ́nɔ swɛ̃̀n,
foru kũ flǎao ni tó ò kɛ̃a.
16 Gbɛ̃ kũ àdi wɛ́ tã takasidea de à a aruzɛkɛ kara
kũ gbɛ̃ kũ àdi gba da ɔgɔdenɛɛo, ń pínki ni kĩa.

Ɔ̃ndɔ̃denɔ lɛ́damma
17 Ǹ sã kpá ǹ ɔ̃ndɔ̃rinɔ yã'onnɛna ma,
ǹ n nɛ̀sɛ wɛ̃ ma yãdannɛnaanɛ,

18 zaakũ à nna ǹgɔ̃ kũna n swɛ̀̃ɛ gũn,
àgɔ̃ kú n lɛ́n.
19 Bee mɔkɔ̃n, matɛn yã dannɛ gbãra,
de ǹgɔ̃ Dikiri náani vĩ yãimɛ.
20 Ma yã'onnɛnaa kɛ̃̀nnɛ mɛ̀n baraakuri,
yã pìnɔ lɛ́damma kũ dɔ̃naao vĩ.
21 Matɛn yãpura kũ à náani vĩ dannɛ,
de ǹ le ǹ yã weḿma a zɛ́amɛ.

22 Ǹsun gbãnasaride ble a gbãnasarikɛ yãiro,
ǹsun gbãna mɔ wɛ̃ndadenɛ yãkpatɛkɛkiaro,
23 zaakũ Dikiri ni yã sí kũńwo,
ani wɛ́ tã gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́ tãḿmanɔa.

24 Ǹsun gbɛ̃nna kpá kũ pɔfɛ̃riioro,
ǹsun kure kũ nɛ̀sɛwãnadeoro,
25 de ǹsun a dà sɛ́tɛ
ǹ n zĩda da yãnlo yãi.

26 Ǹsun gbɛ̃ke fĩna di n musuro,
ǹsun zɛnkpɛkɛ sɛ́nɛro.
27 Tó ń pɔ́ke vĩ ǹ fĩna booro,
oni n wutɛbɔ sɛ́ n zĩtɛa.

28 Ǹsun zĩtɛ lɛ́ sèeda zĩ woro,
n dizinɔ mɛ́ ò a pɛ̀tɛ.

29 N gbɛ̃ kũ à a zĩ dɔ̃ manamana è yá?
Ade ni zĩ kɛ kínanɔnɛ,
adi kɛ talakanɔmɛ ani kɛńnɛro.

23

1 Tó n su pɔ́ ble kũ gbãnadeo,
ǹgɔ̃ dɔ̃ gbɛ̃ kũ à kú n arɛ.
2 Tó sãnkarademɛ n ũ,
ǹ fɛ̃nɛ da n kòtooa.
3 Ǹsun wãkũ kɛ a pɔ́ble nísideiro,
zaakũ pɔ́ble pì de lán daburuzunnɛnaa bàmɛ.

4 Ǹsun wari dɔ n zĩdaa ɔgɔdasiwɛtɛna yãiro,
ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ ǹgɔ̃ n zĩdakũna dɔ̃.
5 Òdi wɛ́ lɛ́ ɔgɔa, akũ àdi gɛ̃ zɛ́la,
àdi dɛ̀mbɛrɛ bobo à vura lán vãu bà.

6 Ǹsun aniapãsĩde pɔ́ blero,
ǹsun wãkũ kɛ a pɔ́ble nísideiro,
7 zaakũ àdigɔ̃ a ɔgɔ naro a nɛ̀sɛmmɛ.
Ani pinnɛ ǹ pɔ́ ble ǹ í mi,
ama adi kɛnɛ a nɛ̀sɛnlo.
8 Ĩni a fíti kũ n blèe pisimɛ,
sáabu kũ n kɛ̀ ni kɛ pã.

9 Ǹsun yã o yɔ̃nkɔ sãnlo,
zaakũ ani pã kpá n ɔ̃ndɔ̃yãimɛ.

10 Ǹsun zĩtɛ lɛ́ sèeda zĩ woro,
ǹsun tonɛnɔ bú lɛ́ ǹ ká n pɔ́laro,
11 zaakũ ń Dãkpãri gbãna,
ani bo n kpɛ à yã sí kũńwo.

12 Ǹ lɛ́damma yã da n swɛ̃̀n,
ǹ laakari dɔ dɔ̃na yãa.

13 Ǹsun gí n nɛ́ foruiro,
tó n a gbɛ̃̀ kũ flɛ̃̀ao, ani garo.
14 Ǹ a gbɛ̃ kũ flɛ̃̀ao,
de ǹ a bo ga ɔĩ.

15 Ma nɛ́, tó n ɔ̃ndɔ̃ vĩ n swɛ̃̀n,
ma pɔ ni kɛ nna.
16 Tó yãzɛde tɛn bo n lɛ́n,
ma pɔ ni kɛ nna.

17 Ǹsun durunnakɛrinɔ gwena ni dɛro,
ǹgɔ̃ Dikiri vĩna vĩ gɔrɔ sĩnda pínki,
18 zaakũ ĩnigɔ̃ zia vĩmɛ,
tãmaa ni n nɛro.

19 Ma nɛ́, ǹ ma yã ma, ĩni ɔ̃ndɔ̃ kũ,
ǹ tó n swɛ̃̀ gɔ̃ tɛ́ zɛ́ manai.
20 Ǹsun kakara kũ wɛ̃mirinɔro,
ǹsungɔ̃ kú lɛ́'idenɔ tɛ́ro,
21 zaakũ wɛ̃dɛri kũ lɛ́'ideo dì gɔ̃ takasidenɔ ũ,
ń mɛ̀kpɛtɛɛ dì ń da utakasadanammɛ.

22 Ǹ n de'ina yã ma,
tó n da zĩ kũ̀, ǹsun a gya boro.
23 Ǹgɔ̃ yãpura wɛtɛ, ǹsun ɔ gbarɛiro,
ǹ ɔ̃ndɔ̃ kũ kũ yãdadanaao kũ wɛ́zɛ̃o.
24 Gbɛ̃ mana de pɔ dìgɔ̃ nna manamana,
gbɛ̃ kũ à nɛ́ ɔ̃ndɔ̃de ì pɔ dìgɔ̃ nnaamɛ.
25 Ǹ tó n de kũ n dao pɔ kɛmma nna,
ǹ tó n da'ina ayuwii kɛmma.

26 Ma nɛ́, ǹ n nɛ̀sɛ wɛ̃mɛnɛ,
n wɛ́ gɔ̃ tɛ́ ma yãkɛnaai,
27 zaakũ karua bi wɛ̀ɛ lòkotoomɛ,
nɔ pãpãkɛri bi lɔ̀gɔ sɔrɔrɔmɛ.
28 Àdi gbɛ̃ kpákpa lán kpãni wɛ́dewɛ bà,
àdi tó gɔ̃gbɛ̃nɔ gɔ̃ náani sari dasi.

29 Dín òdi waiyoo kɛnɛɛ?
Dín òdi o'o kɛnɛɛ?
Dí mɛ́ à lɛ́kpakɔ̃ana vĩi?
Dí mɛ́ à zuka vĩi?
Dí mɛ́ àdi kĩnna pãa?
Dí wɛ́ mɛ́ à tɛ̃raa?
30 Gbɛ̃ kũ òdi gì kɛ wɛ̃mikianɔ,
kũ òdi gɛ́ kpátɛ kɛ sèwɛ̃ yãkatɛnanɔimɛ.

31 Ǹsun wɛ́ biri sèwɛ̃a
de a tɛ̃rakɛ n ni dɛro,
zaakũ àdigɔ̃ pípi zaa tùruu gũn,
akũsɔ̃ a gɛ̃na lén dìgɔ̃ nna.
32 Ani láka saka tɔ̃mma lán mlɛ̀̃ɛ bà,
ani n gbã à n kũ lán pitiko bà.
33 Ĩni wɛ́ kɛ pla kũ pɔ́ kũ ńdi e yãroo,
ĩni laasun kpɛdangara lɛ́ n swɛ̀̃n.
34 Ĩnigɔ̃ de lán gbɛ̃ kũ à wutɛna gón ísira musu bà,
lán gbɛ̃ kũ à kú gó'itɛ biza mìsɔ̃ntɛa bà.
35 Ĩni pi: Ò ma gbɛ̃, adi ũmaro,
ò ma kɛ búgubugu, mádi a wari maro.
Bɔrɛn ma wɛ́ ni were de mà í wɛtɛ mà mi dɔɔ?

24

1 Ǹsun luka gbɛ̃ vãninɔ gwenaairo,
ǹsun kakara kũńwo ni dɛ sero,
2 zaakũ yã pãsĩ laasun mɛ́ àdigɔ̃ kú ń swɛ̀̃n,
yãkete dìgɔ̃ kú n lɛ́n.

3 Ɔ̃ndɔ̃n òdi bɛ pɛ́tɛo,
laakarii dì tó àgɔ̃ arubarika vĩ.
4 Dɔ̃naan òdi pɔ́ káo kpɛ́nɔ pa
kũ aruzɛkɛ mana bɛ̀ɛrɛdeo.

5 Ɔ̃ndɔ̃de gbãna dìgɔ̃ karamɛ,
dɔ̃̀ri ikoo dìgɔ̃ gɛ́ arɛmɛ.
6 Baaruu dì tó ò zĩ̀ asãnsĩni dɔ̃,
tó yãkɛkɛrinɔn dasi, àdi tó ò zĩ̀ ble.

7 Ɔ̃ndɔ̃ lei de fayasaridela,
lakutu kɔ̃kakaranaa gũn a lɛ́ dìgɔ̃ nakɔ̃anamɛ.

8 Gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ vãnikɛnnɛna laasun vĩn
òdi a sísi manafikide.
9 Yãfayasari wàaripana bi durunnamɛ,
gbɛ̃ke dìgɔ̃ ye lalandikɛriiiro.

10 Tó n mɛ̀busɛɛ kɛ̀ warikɛgɔrɔa,
n gbãna zɔ̃kɔ̃ro.

11 Ǹ gbɛ̃ kũ ò mìi pɛ̀ gaanɔ sura ba,
ǹ gí gbɛ̃ kũ ò sòro òtɛn si kakatɛnannɔnɛ.
12 Tó n pì: O'o, ó dɔ̃ yãro fá,
Luda kũ à nɛ̀sɛgũnyã dɔ̃ ni eroo?
N wɛ̀̃ndi Gwàri a yã dɔ̃,
ani fĩna bo baadinɛ a yãkɛnaaamɛ.

13 Ma nɛ́, ǹ zɔ́ ble, zaakũ à mana,
zɔ́sa dì kɛ lɛ́nɛ nna.
14 Lɛn ɔ̃ndɔ̃ dì kɛ gbɛ̃nɛ nna a nɛ̀sɛn lɛ.
Tó n ɔ̃ndɔ̃ kũ̀, ĩnigɔ̃ zia vĩ,
tãmaa ni n nɛro.

15 Dàde, ǹsun gbɛ̃ mana ɔn kpákparo,
ǹsun a bɛ pɔ́nɔ wararo.
16 Bee tó gbɛ̃ mana lètɛ gɛ̃̀n suppla,
àdi ɛra à futɛmɛ,
yãvãnikɛrinɔ sɔ̃, kisira dì ń fu.

17 Tó n ibɛrɛ lètɛ, ǹsun pɔnna kɛro,
tó à fù, ǹsun à yáa dɔro.
18 Tó Dikiri è lɛ, ani kɛnɛ nnaro,
a pɔfɛ̃ ni were n ibɛrɛɛ pìiamɛ.

19 Ǹsun tó gbɛ̃ vãninɔ yã n kũ gbãnaro,
ǹsun yãvãnikɛrinɔ gwena ni dɛro,
20 zaakũ gbɛ̃ vãni nigɔ̃ zia vĩro,
Luda ni yãvãnikɛrinɔ fitila té dɛ.

21 Ma nɛ́, ǹ vĩna kɛ Dikirinɛ kũ kínao,
ǹsun gbɛ̃nna kpá kũ gbɛ̃ kũ ò bò ń kpɛnɔoro,
22 zaakũ yã ni ń le kãntomɛ.
Dí mɛ́ à dɔ̃ lákũ oni ń ásaru kɛ nàa?

ɔ̃ndɔ̃denɔ yãn dí dɔ
23 ɔ̃ndɔ̃denɔ yãn dí dɔ:
Gbɛ̃wɛgwana yãkpatɛ gũn manaro.
24 Gbɛ̃ kũ àdi yã nna kpá taaridea,
gbɛ̃nɔ ni sa vãni onɛ, burinɔ ni a ká.
25 Gbɛ̃ kũ àdi yã da taaridela nigɔ̃ yã mana le,
Luda ni arubarika daagu manamana.

26 Yãwemmana súsu
de lán lɛ́pɛna lɛ́aa bà.
27 Ǹ n bàai zĩ kɛ ǹ n bura soru kɛ,
gbasa ǹ kpɛ́ bo sà.

28 Ǹsun n gbɛ̃dake bobo a dàn pãpãro,
ǹsun tó n lɛ́ gbɛ̃nɔ sãtɛro.
29 Ǹsun pi: Mani kɛnɛ lákũ à kɛ̀mɛnɛ nàro,
kesɔ̃ mani fĩna bonɛ a yãkɛnaaa.

30 Ma pã ma'ãde búnɛ,
ma do fayasaride geepi búi,
31 akũ ma è lɛ̀ɛ bùtɛ à dàgula pínki,
à sɛ̃̀ɛ kù, gbì̃ kũ à bò kũ gbɛ̀ɛo lètɛ.
32 Ma yã dí gwà ma laasun lèa,
akũ pɔ́ kũ ma è yã dàdamɛnɛ.
33 Tó n pì: Mani i o fíti, mani kámma bo fíti,
mani wútɛ fíti ɔkpana ma kùua,
34 takasi ni bo n ã lán kpãni bà,
pɔ́kĩammana ni summa
lán gbɛ̃ kũ à gɔ̃kɛbɔ kũnaa bà.

25

Sulemanu yáasi pãndenɔ

1 Sulemanu yáasi kũ Yudanɔ kína Ɛzɛkaya gbɛ̃nɔ kɛ̃̀ takada gũnnɔn dí.

[2] Luda gakuri vĩ à yã utɛ,
kínanɔ gakuri vĩ ò yã tàasi ká.
[3] Lán óni fɔ̃ ò ludambɛ lei kũ zĩtɛ lòkotooo dɔ̃ro nà,
lɛn óni fɔ̃ ò kína laasun dɔ̃ro lɛ.
[4] Ǹ andurufu gbãsĩ bɔtɛ,
a pìri ni pɔ́ mana pio,
[5] ǹ yãvãnikɛrinɔ bɔtɛ kína arɛ,
a kpata ni gbãna kũ yãzɛde musu.
[6] Ǹsun n zĩda sé lei kína arɛro,
ǹsun vutɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ vutɛkiaro.
[7] Zaakũ à sǎna à pinnɛ ǹ su arɛ la
de à n ditɛ kĩana gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ arɛla.
[8] Yã kũ n wɛ́ è,
ǹsungɔ̃ wãna kũ a gɔ̃gɔ̃naaoro,
zaakũ tó ò n yã ɛ́kɛ bò,
bɔ́n ĩni láka ǹ kɛɛ?
[9] Tó ntɛn yã gɔ̃gɔ̃ kũ n gbɛ̃dakeo,
ǹsun bo kũ gbɛ̃ pãnde asirioro.
[10] Tó à mà, ani wé'i dammamɛ,
n tɔ́ vãni ni láka doro.
[11] Yãmana'ona a gɔrɔa nna
lán mangoro tɛ̃ra kũ à da andurufu tan bà.

[12] Ɔ̃ndɔ̃de lɛ́damma mana gbɛ̃ kũ à nèsɛ vĩnɛ
à de lán wura nɔmanablebɔɔ bàmɛ.
[13] Lákũ í yĩda dìgɔ̃ de nà pɔ́kɛ̃rinɔnɛ,
lɛn zǐ̀ri náanide de lɛ gbɛ̃ kũ ò a zǐ̀nɔnɛ,
àdi ń nèsɛ yĩda kũńnɛ.
[14] Gbɛ̃ kũ àdi gbadana lɛ́ sɛ́ akũ àdi daro
de lán legũ kũ à sìsi a ĩa kàka adi maro bàmɛ.
[15] Mɛnana dì tó kína a yãzɛ e,
kpatɛna yãii dì tó a yã ble.
[16] Tó n zɔ́ lè, ǹ ble n nèsɛ lɛ́n,
de ǹsun ble dasi ǹ lɛ́ sukparo yãi.
[17] Ǹsun n gbɛ̃dake bɛ zɛ́ sɔro,
de àsun kpasa kũnwo à zãnguro yãi.
[18] Gbɛ̃ kũ à yã dì a gbɛ̃dakea
de lán gò ke fɛ̃nɛda ke kàlɛ sɔ̃ntɛ bàmɛ.
[19] Nana náanisaridea warikɛgɔrɔa
de lán saka gyãre ke gbá ɛrɛɛ bàmɛ.
[20] Pɔnna lèsina pɔsiradenɛ
de lán utasimmana ĩampurugɔrɔ
ke yũku kana bɔ̀ɔa bàmɛ.

[21] Tó nà tɛni n ibɛrɛ dɛ, ǹ pɔ́ble kpáa,
tó ímimɛ sɔ̃, ǹ a gba í.
[22] Tó n kɛ̀ lɛ, ntɛni a ɔ kúnɛ a lɛ́amɛ,
Dikiri ni fĩna bonnɛ.

[23] Lákũ gugbãnduru kpa ĩa dì su kũ legũo nà,
lɛn gbɛ̃pinaa dì su ãnsisinaao lɛ.
[24] Ina kpé laasin mana
de kunna kpén lɛɛlɛ kũ nɔ fìtideola.
[25] Baaru nna bonaa bùsu zǎzãn

de lán íyĩdakpana gbɛ̃ kũ a gbãna làkaaa bàmɛ.
[26] Gbɛ̃ mana kũ àdi we vãnikɛriinɛ
de lán ísɛ̃boki kũ a í yanaa bàmɛ,
lán lɔ̀gɔ kũ a í yàkaa bà.
[27] Zɔ́blena dasi manaro,
gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛlina a zĩdanɛ gakuri vĩro.
[28] Gbɛ̃ kũ à a zĩda kũna dɔ̃ro
de lán wɛ̃tɛ kũ a bĩni gboronaa bàmɛ.

26

[1] Lán legũsisina de nà sakare
kesɔ̃ lán legũmana de nà pɔ́kɛ̃gɔrɔa,
lɛn gakuri dí kɔ̃ sí kũ yɔ̃nkɔoro lɛ.
[2] Lákũ bãntoro kũ ludakibɛbãoo
dìgɔ̃ vuravura à gɛ́ la à su gwe nà,
lɛn gbɛ̃kana pã dì pɔ́ke boḿmaro lɛ.
[3] Gése bi sɔ̃ pɔ́mɛ,
bà bi zaaki pɔ́mɛ,
yɔ̃nkɔ pɔ́n gò ũ a kpɛa.
[4] Ǹsun we yɔ̃nkɔa a fayasarikɛaro,
de ǹsun gɔ̃ lán a bàro yãi.
[5] Ǹ yã we yɔ̃nkɔa a fayasarikɛ lɛ́n,
de àsun a zĩda gwa ɔ̃ndɔ̃de ũro yãi.
[6] Tó n lɛ́gbãzã kè yɔ̃nkɔ gãi,
n n zĩda yàkamɛ, n yã wètɛ n zĩdanɛ.
[7] Yáasi kũ à kú yɔ̃nkɔ lɛ́n
de lán ɛrɛ gbá kũ àtɛn gbãkɛ bàmɛ.
[8] Bɛ̀ɛrɛlina yɔ̃nkɔnɛ
de lán gbɛ̀dana gbɛ̀mban bà.
[9] Yáasi kũ à kú yɔ̃nkɔ lɛ́n
de lán lɛ̀ kũ à dana wɛ̃dɛri ɔĩ bàmɛ.
[10] Gbɛ̃ kũ à yɔ̃nkɔ ke gbɛ̃ kũ àtɛn gɛ̃tɛ dà zĩn
de lán tofekari kũ àdi nɔ̀bɔ sĩnda pínki gbã bàmɛ.
[11] Yɔ̃nkɔ ɛrana a yãfayasarikɛnaaa
de lán gbɛ̃da kũ à ɛ̀ra à a pisi blèe bàmɛ.
[12] N gbɛ̃ kũ à a zĩda dìtɛ ɔ̃ndɔ̃de ũ è yá?
Yɔ̃nkɔ sà̰na deala.
[13] Ma'ãde dì pi: Músu kú zɛ́mmɛ,
nɔ̀bɔ pãsĩ tɛ́ batun.
[14] Lákũ gbàa dìgɔ̃ yĩgã a asigbeaa nà,
lɛn ma'ãde dìgɔ̃ litɛlitɛ a wútɛkia lɛ.
[15] Ma'ãde dì ɔ da tan
à fu pɔ́blelinaa à da a lɛ́n.
[16] Ma'ãde dìgɔ̃ da a ɔ̃ndɔ̃
de yãwemmadɔ̃ri gbɛ̃nɔn supplanɔla.

[17] Gbɛ̃ kũ à vĩ̀ à pɛ̀tɛ dakenɔ ledikpanan
de lán gbɛ̃ kũ à gbɛ̃da kṵ̀ a sãaa bà.
[18-19] Gbɛ̃ kũ à a gbɛ̃dake sà̰tɛ
gbasa à pìnɛ: Matɛn fàai bomɛ
de lán bà̰nde kũ àtɛn kà tɛ́de
kũ kàgbao zuńyĩ bàmɛ.

[20] Tó yàka kunlo, té dì gamɛ,
tó kɔrɔmɔtɔde kunlo, fìtii dì lákamɛ.
[21] Lákũ sĩsĩ dì kɛ téyɔ̃nɛ nà,
lákũ yàkaa dì kɛ ténɛ nà,
lɛn lékpakɔ̃ade dì fìti da lɛ.
[22] Kɔrɔmɔtɔde yã dì kɛńnɛ lán zɔ́ bà,
àdi gẽ lén dɔ̃̀ɔ ari nèsɛɛ gũn.

[23] Nèsɛpãsĩde kũ àdi yã nnanna ońnɛ
de lán lo kũ ò andurufu í lèaa bàmɛ.
[24] Zãngurii dì a zĩda kɛkɛ kũ léomɛ,
ama manafiki mɛ́ à kú a swɛ̃̀n.
[25] Tó yã nnanna bò a lén, ǹsun síro,
zaakũ yã vãni mèn suppla mɛ́ à kú a swɛ̃̀n.
[26] Bee tó à a zãngu ùtɛ manafiki gũn,
a vãni dì bo gupuraa pari wára.

[27] Gbẽ kũ àtɛn wèɛ yɔ̃ńnɛ ni zu a gũmmɛ,
gbẽ kũ àtɛn gbè gbigiri kɛ, gbèɛ pì ni si adea.
[28] Ɛ́kɛde dì zã gbẽ kũ àdi ń yakan,
manafikide dì gbẽ kpá lɛtɛnaai.

27

[1] Ǹsun n zĩda sáabu kpá zia yã musuro,
zaakũ ń dɔ̃ yã kũ ani su ziaro.
[2] Ǹ tó ò n sáabu kpá,
ǹsun n zĩda sáabu kpáro.
Ǹ tó à bo gbɛ̃nɔ lén,
ǹsun tó à bo n lɛ́nlo.
[3] Gbèɛ tìkisi, bùsu'atẽ bi asomɛ,
ama yɔ̃nkɔ pɔfẽ̃ tìkisi de abirekũnɔla pínki.
[4] Pẽtẽ pãsĩ, pɔfẽ̃ dì dańla,
ama dí mɛ́ ani nèsɛgɔ̃ba fɔ̃ɔ?
[5] Kpãkẽna gbẽi pari wára mana
de yena gbẽi asiri gũnla.
[6] Gbẽnna yã'ũmmana kpáńyĩ náani vĩ,
ibɛrɛ lépɛmmana manafiki vĩ.
[7] Gbẽ kũ à kãna dì zà̀zã kũ kũ zɔ́omɛ,
ama nàdɛri pɔ́ kyà̀kyã dɔ̃ro.

[8] Gbẽ kũ à kɛ̀̃ a ɔ̀nnwa àtɛn likara
de lán bã kũ à sà̀tɛ a sàaa bàmɛ.
[9] Nísi gbĩ nnanna kũ turaretitio dì ń pɔ kɛ nna,
lédakɔ̃ana kũ nèsɛ mèn doo dì gbẽnnanɔ kɛ nna.
[10] Ǹsun pã kpá n gbẽnnairo ke n de gbẽnna.
Tó yã n le, ǹsun gɛ́ n vĩ̀ni ke n dakũna bɛaro.
N gbẽdake kũ à kú kãni kũńwo mana
de n bɛ gbẽ kũ à kú zà̀la.
[11] Ma né, ǹgɔ̃ ɔ̃ndɔ̃, ma pɔ ni kɛmma nna,
mani we ma sɔ̃̀sɔ̃rinɔa sà.
[12] Laakaride dì yã pãsĩ e káaku, akũ àdi utɛnɛ,
laasunsaride dì gí àgɔ̃ gɛ́, akũ àdi yã le.

13 Tó gbɛ̃ nibɔ fĩnaa dì a musu,
ǹ a uta sí ǹgɔ̃ kũna tɔrɔma ũ ade gɛ̃nɛ ũ.
14 Tó n yã ò gbãnagbãna
n sa mana ò n gbɛ̃dakenɛ kɔnkɔkɔnkɔ,
onigɔ̃ da sa vãnimɛ.
15 Nɔ fìtide de lán legũ'i
kũ àtɛn tɔ́tɔ zɛnaa sari bàmɛ,
16 a dãdãna de lán ĩa dãdãnaa bàmɛ,
ade tɛn nísi'iwa kũ kũ ɔomɛ.
17 Lákũ mɔ̀nɔ dì kɔ̃ lɛ́ kɛkɛ nà,
lɛn bisãsiri dì a gbɛ̃dake kɛkɛ lɛ.
18 Tó gbɛ̃ laakarii dɔ̀ kaka lía, ani a nɛ́ ble,
tó gbɛ̃ a dikiri yã mà, ani a kpe ta.
19 Lákũ gbɛ̃ dì a nini e ín nà,
lɛn bisãsirinɔ dìgɔ̃ kɔ̃ laasun dɔ̃ lɛ.
20 Lákũ gènɔ dì mɔ́ gaaro nà kũ gyãwãnnwo,
lɛn gbɛ̃ wɛ́ yena pɔ́i dì mɔ́aro lɛ.
21 Lákũ òdi andurufuu kũ wuraao mana dɔ̃ a baasanaa gũn nà,
lɛn òdi bɛ̀ɛrɛ lí gbɛ̃nɛ a tɔ́bonaa gũn lɛ.
22 Bee tó n fayasaride dà gón
n a sabò lán pɔ́blewɛ bà,
a fayasarikɛ ni kɛ̃aro.

23 Ǹgɔ̃ n pɔ́kãdenɔ kunna dɔ̃ manamana,
ǹ laakari dɔ n kpàsa pɔ́nɔa,
24 zaakũ aruzɛkɛ dìgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínkiro,
beekpata dì gɔ̃ gbɛ̃ pɔ́ ũ ai a buriaro.
25 Sɛ̃̀ɛ dì láka, a dufu dì butɛ,
ndì a tàragaa kpá pɔ́nɔa,
26 ndì pɔ́kasa kɛ kũ n sãnɔ kão,
ndì bú lú kũ n blèe ɔgɔo,
27 n blènɔ vĩ dìgɔ̃ dinyĩ n pɔ́ble ũ,
ndì n ɔndenɔ kũ n nɔgbɛ̃ zĩkɛrinɔ gwao.

28

1 Yãvãnikɛrii dì bàa lɛ́, bee tó òtɛn pɛ́aro,
gbɛ̃ mana dìgɔ̃ wɔ́rɔgɔ vĩ lán músu bà.
2 Tó bùsu taari kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, a kínanɔ dìgɔ̃ dasimɛ,
ama laakaride yãdɔ̃ri ni tó aafia gɔ̃ kun.
3 Kína kũ àdi wɛ́ tã takasidenɔa
de lán legũ kũ à mà à pɔ́ble yàkaa bàmɛ.
4 Dokadarisarinɔ dì yãvãnikɛrinɔ sáabu kpá,
dokadarinɔ sɔ̃ òdi fìti kɛ kũńwo.
5 Gbɛ̃ vãninɔ yãzɛde mì dɔ̃ro,
ama gbɛ̃ kũ òdi Dikiri arɛ wɛtɛnɔ dɔ̃ swáswa.
6 Takaside taarisaride mana
de aruzɛkɛde yãlɛkpɛrɛkɛrila.
7 Nɛ́ dokadari asãnsĩni vĩ,
pãpãdenɔ gbɛ̃nna dì wɛ́'i da a deamɛ.
8 Gbɛ̃ kũ àdi a aruzɛkɛ kara ɔgɔ'i zɔ̃kɔ̃ɔ gũn
tɛn pɔ́ kakara gbɛ̃ kũ àdi takasidenɔ wɛ̃nda gwanɛmɛ.
9 Gbɛ̃ kũ àdi doka kpá sãkoto,
Luda dì zã a aduakɛnan.
10 Gbɛ̃ kũ àdi gbɛ̃ mananɔ da zɛ́ vãnia

ni lɛ́tɛ à da a zĩda tankutɛmmɛ,
taarisaridenɔ sɔ̃ oni bo mana.
11 Ɔgɔde dì a zĩda ditɛ ɔ̃ndɔ̃de ũmɛ,
ama takaside asãnsĩnide dì a ɔ̃ndɔ̃ dɔ̃amɛ.
12 Tó gbɛ̃ mananɔ zìi blè,
gbɛ̃ sĩnda pínki dì ĩa dãmɛ,
tó yãvãnikɛrinɔ kpata blè,
baadi dìgɔ̃ mì kpáguimɛ.
13 Tó n n taarinɔ ùtɛ, ĩni gɛ́ arɛro,
tó n ò akũsɔ̃ n tò, Luda ni n wɛ̃nda gwa.
14 Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ Dikiri vĩna vĩ ũ,
sãgbãnade sɔ̃ àdi lɛ́tɛ à da yãn.
15 Gbɛ̃ pãsĩ kũ àdi kí ble takasidenɔa
de lán músu kũ àtɛn pũtã bàmɛ,
lán sàbo kũ àtɛn kusiḿma bà.
16 Don'arɛde kũ àdi wɛ́ tã a gbɛ̃nɔa faya vĩro,
gbɛ̃ kũ à zã̀ ɔgɔvãnilenan wɛ̃̀ndii dìgɔ̃ gbã̀na.
17 Gbɛ̃dɛri kũ a laasun tɛn wari dɔa
nigɔ̃ bàa lɛ́ ari à gɛ́ gaomɛ.
Gbɛ̃ke sún kpánɛro.
18 Gbɛ̃ kũ àdi yã kɛ a zɛ́a nigɔ̃ aafiamɛ,
yãdɔrɔsarikɛri sɔ̃ ani lɛ́tɛ kãnto.
19 Gbɛ̃ kũ àdi laakari dɔ a bú zĩa dìgɔ̃ kãna,
gbɛ̃ kũ àdi pɛ́ gukoria sɔ̃ àdigɔ̃ kú takasi gũmmɛ.
20 Luda ni arubarika da náaniden manamana,
gbɛ̃ kũ àtɛn wã à kɛ ɔgɔde ũ ni bo pãro.
21 Gbɛ̃wɛgwana manaro,
bee kũ abireo gbɛ̃ ni taari kɛ burodi kusu yãi.
22 Sãnkarade dì wã kũ aruzɛkɛlenaao,
àdigɔ̃ dɔ̃ kũ takasi ni a lero.
23 Gbɛ̃ kũ àdi kpãkɛ̃ gbɛ̃i nigɔ̃ nna kãao
de gbɛ̃ kũ à a tɔ́ nna sìla.
24 Gbɛ̃ kũ à kpãni ò a de ke a daa,
akũ àtɛn pi, taarinlo,
ade lɛɛlɛ kũ kpãni wɛ́dewɛomɛ.
25 Gbɛ̃ kũ à wãkũ vĩ dì fìti damɛ,
gbɛ̃ kũ à Dikiri náani vĩ mɛ́ ani karana le.
26 Gbɛ̃ kũ àtɛni a zĩda náani kɛ bi yɔ̃nkɔmɛ,
gbɛ̃ kũ à tɛ́ ɔ̃ndɔ̃i mɛ́ ani bo mana.
27 Pɔ́ dì kĩa gbɛ̃ kũ àdi takasidenɔ gba pɔ́aro,
òdi gbɛ̃ kũ àdi ń wɛ́ gwaro kámɛ.
28 Tó yãvãnikɛrinɔ kpata blè,
baadi dìgɔ̃ mì kpáguimɛ.
Tó ò gàga, gbɛ̃ mananɔ dì dagula.

29

1 Gbɛ̃ kũ ò kpã̀kɛ̃i manamana, akũ à gì mai,
ade ni kakatɛ kãnto yɔ̀rɔɔ sari.
2 Tó gbɛ̃ mananɔ dàgula, gbɛ̃nɔ pɔ dìgɔ̃ nnamɛ,
tó gbɛ̃ pãsĩ kú kpatan, òdigɔ̃ n damɛ.
3 Gbɛ̃ kũ à ye ɔ̃ndɔ̃ii dì a de pɔ kɛ nna,
karuanɔ bɛ zɛ́sɛrii dì a ɔgɔ yaka.
4 Kína dì tó a bùsu gbãna kũ yãzɛde musu,
gusarɛgbasiri sɔ̃ àdi a bùsu dɛmɛ.

5 Gbɛ̃ kũ àtɛn lɛ́nna kɛ a gbɛ̃dakenɛ
tɛn bà kpákpa a zĩdanɛ.
6 Gbɛ̃ vãni taarikɛnaa dì a kũ tankutɛ ũmɛ,
gbɛ̃ mana dì ayuwii kɛ kũ pɔnnao.
7 Gbɛ̃ mana dì laakari dɔ takaside yãgɔ̃gɔ̃naaa,
yãvãnikɛri sɔ̃ àdi a yã daro.
8 Lalandikɛrinɔ dì wɛ̃tɛ wã,
ɔ̃ndɔ̃rinɔ dì gbɛ̃nɔ laakari kpátɛńnɛ.
9 Tó ɔ̃ndɔ̃de gɛ̀ɛ yãkpatɛ kɛ kũ yɔ̃nkɔo,
yɔ̃nkɔ pìi dì pɔ fɛ̃ àdi yáa dɔ, a lé dì nakɔ̃aro.
10 Gbɛ̃dɛrinɔ dì zã taarisaridegumɛ,
òdigɔ̃ gbɛ̃ mananɔ wɛtɛ ò ń dɛ.
11 Yɔ̃nkɔ pɔfɛ̃ dì pisi a wɛ́amɛ,
ɔ̃ndɔ̃de sɔ̃, àdi mɛna fɔ̃mɛ.
12 Tó gbãnade tɛn sã kpá ɛ́kɛyãi,
a ìbanɔ dì gɔ̃ yãvãnikɛrinɔ ũ ń pínkimɛ.
13 Takaside kũ gbãnamɔnnɛriio yã mèn do dí vĩ,
Dikiri mɛ́ à tò ń wɛ́ tɛn gu e ń pínki.
14 Kína kũ àdi yãkpatɛ kɛ takasidenɔnɛ kũ yãpurao,
a kpata zĩnipɛtɛna nigɔ̃ gbãna gɔrɔ sĩnda pínki.
15 Totona kũ flǎao dì tó gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃ kũ,
nɛ́ kũ ò tò a zĩdanɛɛ dì wɛ́'i da a daamɛ.
16 Tó yãvãnikɛrinɔ dàgula, taarikɛnaa dì kɔ̃mɛ,
ama gbɛ̃ mananɔ ni ń kpɛ e.
17 Ǹ n nɛ́ toto, ani n laakari kpátɛnnɛ,
ani tó n pɔ kɛ nna.
18 Gu kũ Luda yã kunlo, òdigɔ̃ ń zĩdakũna dɔ̃ro.
Arubarikaden gbɛ̃ kũ à a doka kũna ũ.
19 Òdi zɔ̀ɔ toto kũ lɛ́oro,
bee tó à mà, ani zĩ kɛaro.
20 N gbɛ̃ kũ àdi wã à yã o è yá?
Yɔ̃nkɔ sǎna de adela.
21 Zɔ̀ kũ ò a và zaa a fíti gɔrɔ,
ani láka à gɔ̃ guturu ũmɛ.
22 Pɔfɛ̃rii dì fiti da,
nɛ̀sɛfutade dì durunna kɛ manamana.
23 Ĩadãnaa dì ń busamɛ,
zĩdabusana mɛ́ àdi ń kara.
24 Gbɛ̃ kũ àdi ble kũ kpãnio zǎ a zĩdagumɛ,
àdi sí kũ Ludao, ama àdi we à yãpura oro.
25 Vĩnakɛna bisãsirinɛ bi tankutɛmɛ,
gbɛ̃ kũ àdi Dikiri náani kɛ mì nigɔ̃ da íla.
26 Gbɛ̃nɔ dì gbãnade arɛ wɛtɛ dasi,
ama yãkpatɛkɛna bi Dikiri yãmɛ.
27 Gbɛ̃ mana ye ɛ́kɛdeiro,
gbɛ̃ vãni dì zã zɛ́sususɛrigumɛ.

30

Agu yã'onaa

1 Yake nɛ́ Agu yã'onaamɛ.
Ma kpasa Luda, ma kpasa manamana,
2 zaakũ ma yɔ̃nkɔkɛ de dakenɔ pɔ́la,
má bisãsiri asãnsĩni vĩro.

3 Mádi ɔ̃ndɔ̃ dadaro,
má Luda dɔ̃na vĩro.
4 Dí mɛ́ à gɛ̀ɛ ludambɛ yã à sùu?
Dí mɛ́ à ĩa kàkara à kṹ a ɔ̃ĩi?
Dí mɛ́ à legũ'i kòko a pɔ́kasann?
Dí mɛ́ à zĩtɛ lɛ́zɛkinɔ kɛ̀ɛ?
A tɔ́n deraa? A Nɛ́ tɔ́n deraa?
Tó ń dɔ̃.

5 Luda yãnɔ pínki à mamberu vĩro,
àdigɔ̃ de sɛ̃gbako ũ gbɛ̃ kũ à nàaiinɛ.
6 Ǹsun yãke kara a yã gũnlo,
de àsun n ɛ́kɛ kánnɛ n ɔ̃ĩro yãi.
7 Yã mɛ̀n plan matɛn gbɛkamma Dikiri,
ǹsun gíomɛnɛro ari màgɔ̃ gɛ́ ga.
8 Ǹ ma kɛ̃ yãpã'onaaa kũ ɛ́kɛtonaao,
ǹgɔ̃ ma gba pɔ́ble mɔkɔ̃ana.
Ǹsun ma kɛ takaside kesɔ̃ ɔgɔdaside ũro,
9 de pɔ́ súngɔ̃ dimai mà ledi kpányĩ
mà pi díme Dikiri ũ yãi,
de takasi sún ma kũ mà kpãni o
mà n tɔ́ yakaro yãi.

10 Ǹsun yã dí zɔ̀ɔa a dikiri kĩnaaro,
de àsun n ká à wí n musuro yãi.
11 Gbɛ̃kenɔ kun òdi ń denɔ tɔ́ bɛ̃̀nɛ sí,
òdi ń danɔ sɔ̃sɔ̃.
12 Gbɛ̃kenɔ kun òdigɔ̃ da ò gbãsĩro,
ama ń vãnikɛ dí kɛ̃ḿmaro.
13 Gbɛ̃kenɔ kun òdi ń zĩda bi,
òdi gbɛ̃nɔ gwa ò mì zu.
14 Gbɛ̃kenɔ kun ń saka de lán fɛ̃nɛda bà,
ń saka sɔ̃ntɛnɔn de lán fɛ̃nɛnɔ bà,
òdi andunia takasidenɔ kũ bisãsiri wɛ̃ndadenɔ kɛo yákiyaki.

15 Toro nɛ́nɔgbɛ̃nɔ vĩ mɛ̀n pla,
òdi pi: Ǹ ó gba, ǹ ó gba.

Pɔ́ mɛ̀n aakɔ̃ kun kũ òdi kãro,
à kà siikɔ̃ se, òdi pi pɔ́ mɔ̀ḿmaro:
16 Gyãwãn kũ para nɛ́'isɔɔo
kũ zĩtɛ kũ í dì mɔ́aroo
kũ tɛ́ kũ àdi pi a kãroo.

17 Wɛ́ kũ nɛ́ dì a de foboo
akũsɔ̃ àdi a da gya boo,
swawɛɛ kãakãannanɔ ni a wɛ́ pì bo,
yumburukunɔ ni a gɛ̀ ble.

18 Yã mɛ̀n aakɔ̃ kun kũ ò de ma dɔ̃nala,
à kà mɛ̀n siikɔ̃ se má ń mì dɔ̃ro:
19 Zɛ́ kũ vãu dìgɔ̃ téo musu,
zɛ́ kũ mlɛ̃̀ɛ dìgɔ̃ táa on gbɛ̀ sàraaa,
zɛ́ kũ gó'itɛ dìgɔ̃ tɛ́n ísira dagura

kũ zɛ́ kũ gɔ̃gbɛ̃ dìgɔ̃ ye nɔkpareiio.

[20] Nɔ zinakɛri yãkɛnaan dí:
Àdi pɔ́ ble à ɔ má a léa
à pi ádi yã vãni kɛro.

[21] Yã mèn aakɔ̃ mɛ́ àdi tó zĩtɛ lukaluka,
à kà siikɔ̃ se, zĩtɛ ni yã pìnɔ fɔ̃ro:
[22] Zɔ̀ kũ à kpata blè,
yɔ̃nkɔ kũ à pɔ́ blè à kã̀,
[23] nɔgbɛ̃ kũ ò zã̀agu akũ à zã kɛ̀
kũ zɔ̀ nɔkpare kũ à gɔ̀ a dikiri zã nɔ ũo.

[24] Pɔ́ fítinɔn kú zĩtɛ mèn siikɔ̃,
ama ò ɔ̃ndɔ̃ vĩ manamana:
[25] Babarenɔn kun pɔ́ gbãnanɔ ũro,
ama òdi pɔ́ble zàna kɛ sakaremɛ.
[26] Gbɛ̀'ɛ̃nɛnɔn kun pɔ́ zɔ̃kɔ̃nɔ ũro,
ama òdi bɛ bo gbɛ̀ daguramɛ.
[27] Kwanɔ dìgɔ̃ kína vĩro,
ama òdi bɔtɛ ò zɛzɛ gã̀ kũ gã̀aomɛ.
[28] Ĩni fɔ̃ ǹ zukpata kũ kũ ɔo,
ama àdi gɛ́ na kína kpɛ́ sakaaimɛ.

[29] Pɔ́ mèn aakɔ̃ kun kũ ń tɛna mana,
à kà siikɔ̃ se, ń táa'ona nna:
[30] Músu kũ à de gɔ̃sa ũ nɔ̀bɔnɔ té,
àdi boru kpɛ pɔ́kenɛro
[31] kũ kosa kũ à tuke bòoo kũ blèkofĩniio
kũ kína kũ à kú a zĩ̀karinɔ arɛo.

[32] Tó n yɔ̃nkɔyã kè zĩdabinaa gũn
ke tó n yã vãni laasun lè,
ǹ ɔ kú n léa,
[33] zaakũ lákũ òdi vĩ fakam pá à nísi bo nà,
ke lákũ òdi yĩ kũ ò fĩ à aru bo nà,
lɛn gbɛ̃ pɔfɛ̃naa dì fìti da lɛ.

31

*Kína Lemu*ɛli yã

[1] Kína Lemuɛli da lɛ́ dàa à pì:
[2] Deramɛɛ, ma nɛ́? Bɔ́mɛɛ, ma nɛ́'ina?
À kè deramɛɛ, nɛ́ kũ ma a lɛ́ sè Ludanɛ?
[3] Ǹsun n wó dɛ nɔgbɛ̃nɔ kĩnaaro,
ǹsun zɛ́ kũ àdi kínanɔ yaka séro.

[4] Lemuɛli, sèwɛ̃ de kínanɔ pɔ́mina ũro,
í gbãna de kpatablerinɔ pɔ́mina ũro,
[5] de òsun mi, dokayãnɔ sãńgu,
ò yã gɔ̃gɔ̃ takasidenɔnɛ faya sariro yãi.
[6] À í gbãna kpá gbɛ̃ kũ òtɛn ganɔa,
à sèwɛ̃ kpá pɔsiradenɔa
[7] ò mi, ń takasi sãńgu,
ń yã'ũmmana súngɔ̃ dɔńgu doro.

8 Ǹ yã o gbɛ̃ kũ oni fɔ̃ ò yã oronɔ gɛ̃nɛ ũ,
ǹ yã sí gbɛ̃ kũ ò kpanyĩri vĩronɔnɛ.
9 Ǹsungɔ̃ yĩtɛnaro, ǹ yãkpatɛ kɛ a zɛ́a.
Ǹ takasidenɔ kũ wɛ̃ndadenɔ yã nna kpáḿma.

*N*ɔ laakaride
10 Dí mɛ́ ani nɔ laakaride lee?
A bɛ̀ɛrɛ vĩ de gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdenɔla zã̀.
11 A zã dìgɔ̃ a náani kɛ kũ nɛ̀sɛdoomɛ,
pɔ́ mana ke dì kĩaaro.
12 Yã manan àdigɔ̃ kɛ a zãnɛ,
adi kɛ yã vãninlo ari a wɛ̀ndi lén.
13 Àdi sãkã kũ bàwisio wɛtɛ
à a ɔzĩ kɛ kũ pɔnnao.
14 Àdi gɛ́ pɔ́ble sɛ́ zã̀
lán gó'itɛ lagatarii bà.
15 Àdi futɛ gukɛ̃kɔ̃ana à pɔ́ble kɛ a ɔndenɔnɛ,
àdi zĩ kpaatɛtɛ a nɔkparenɔnɛ.
16 Àdi zĩtɛ mana wɛtɛ à lú,
àdi geepi línɔ pɛ́pɛn kũ a zĩda bɔ̀kɔɔ ɔgɔo.
17 Àdi gbãna dɔ a pia asa ũ
à gã̀sãwa bobo a zĩa.
18 Àdigɔ̃ dɔ̃ kũ áni ɛtɛ le,
a fitilaa dìgɔ̃ nana gwãanimɛ.
19 A ɔ dìgɔ̃ porona àgɔ̃ buutãbɔ kũna,
àdigɔ̃ kɛkɛ ũ wã kũ a ɔnɛo.
20 Àdi ɔ poro wɛ̃ndadenɔnɛ,
àdi ɔ lika takasidenɔi.
21 Àdi ĩampurugɔrɔ vĩna kɛ a bedenɔ yã musuro,
zaakũ a ɔndenɔ dì uta didikɔ̃amɛ.
22 Àdi wutɛbɔ bizanɔ tã a zĩda,
a pɔ́kasanɔ bi táaru biza kũ biza gaaruradenɔmɛ.
23 A zã dì tɔ́ bo fàaibokia,
àdigɔ̃ vutɛna gu dokɔ̃nɔ kũ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ.
24 Nɔgbɛ̃ pìi dì pɔ́dangãn kɛ àgɔ̃ yía,
àdi gère tã à kpá a lagatarinɔa.
25 Àdigɔ̃ gbãna kũ gakurio dana pɔ́kasa ũ,
a kunna zia yã dì swɛ̀ kɛ̃aguro.
26 Ɔ̃ndɔ̃yã dìgɔ̃ da a lén,
àdi yã daḿnɛ kũ yenyĩo.
27 A wɛ́ dìgɔ̃ pɛ́ a ɔn yãkɛnaai,
àdi pɔ́ ble ma'ãnlo.
28 A nɛ́nɔ dì futɛ ò sa mana onɛ,
a zã dì a sáabu kpá à pi:
29 Nɔgbɛ̃nɔ kokari vĩ dasi fá,
ama mɔkɔ̃n mɛ́ ń deńla ń pínki.
30 Kakana mana dìgɔ̃ náani vĩro,
nɔmanakɛ dì gɛ̃ zɛ́lamɛ,
nɔgbɛ̃ kũ à Dikiri vĩna vĩn òdi sáabu kpá.
31 Ǹ zĩ kũ à kɛ̀ àre kpáa,
ǹ a tɔ́ kpá a yãkɛnaa musu batun.

LAASUNDE

A pínki pãmɛ

1 Laasunde Dauda nɛ́, Yurusalɛmu kína yãn dí.
2 Makũ laasunde ma pì:
Yã pã búgubugu,
yã pã búgubugu,
a pínki pãmɛ.
3 Bɔ́ àreen bisãsiri dì le andunia gũn
wari kũ àtɛn kɛ a zĩ sĩnda pínki gũnwaa?
4 Kpàinɔ dì gɛ̃tɛ, wurenɔ dì su,
ama andunia dìgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínkimɛ.
5 Ifãntɛ̃ dì bo àdi gɛ̃,
àdi wã à ɛra à gɛ́ gu kũ àdi bon.
6 Ĩa dì káka gènɔmidɔki kpa,
àdi ɛra à su gugbãnduru kpa,
àdigɔ̃ likara àgɔ̃ gɛ́ àgɔ̃ su.
7 Swa sĩnda pínki í dìgɔ̃ ká ísira gũmmɛ,
ama ísira dì paro,
í pìnɔ dì ɛra ò su swa pìnɔ mìiamɛ.
8 Pɔ́ sĩnda pínki dì ń kpasa,
kpasa pì yã gɛ̀̃ onala.
Gugwana dì mɔ́ wɛ́aro,
yãmana dì sã paro.
9 Yã kũ à kun yã mɛ́ ani ɛra àgɔ̃ kun dɔ,
yã kũ ò kɛ̀ yãn oni ɛra ò kɛ dɔ.
A dufu ke kú andunia gũnlo.
10 Pɔ́ke kun kũ oni pi:
Ǹ pɔ́ dufu ke gwa yá?
Oi! À gĩnakɛ à kun ó ã zaa zĩ kɔ̀.
11 Gbɛ̃ káakunɔ yã dìgɔ̃ dɔ gbɛ̃ken doro.
Bee gbɛ̃ kũ onigɔ̃ kun zianɔ,
ń yã ni dɔ gbɛ̃ken ziakpɛzĩro.

12 Makũ laasunde ma kí blè Isarailanɔa Yurusalɛmu. 13 Ma mɛ̀ɛ kpà yã kũ òtɛn kɛ andunia gũn pínki tàasikanaaa, ma gwàgwa ɔ̃ndɔ̃'ɔ̃ndɔ̃ ma è Luda zĩ pãsĩ dà bisãsirinɔnɛ ò kɛ. 14 Ma yã kũ òtɛn kɛ andunia gũn è pínki, a pínki bi pãmɛ, pɛna gukoriamɛ.
15 Pɔ́ fĩkarana porona vĩro,
òdi le ò pɔ́ kũ à kunlo naroro.

16 Akũ ma ò ma swɛ̀̃ɛ gũn ma pì: Ǹ gwa! Ma ɔ̃ndɔ̃ zɔ̃kɔ̃ de gbɛ̃ kũ ò kpata blè Yurusalɛmu ma ãnɔla ń pínki, ma ɔ̃ndɔ̃ kũ ma dɔ̃naao wɛ́ bò manamana. 17 Akũ ma mɛ̀ɛ kpà ɔ̃ndɔ̃ asiri dɔ̃naaa de mà yɔ̃nkɔkɛ kũ mìsariyão asiri dɔ̃, akũ ma è abirekũ bi pɛna gukoriamɛ dɔ.
18 Ɔ̃ndɔ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ dì su kũ nɛ̀sɛyakana zɔ̃kɔ̃ɔomɛ,
òdi yã'ũmmana le ń dɔ̃na lɛ́mmɛ.

2

*P*ɔnnakɛna pãmɛ

1 Ma ò ma zĩdanɛ: Ǹ futɛ ǹ pɔnnakɛna yɔ̃ ǹ gwa ǹ nnamana dɔ̃, akũ ma è abirekũ pãmɛ dɔ.
2 Ma è kũ yáadɔna bi yɔ̃nkɔyãmɛ. Pɔnnakɛna sɔ̃, bɔ́n òdi leaa? 3 Ma pɔnna wɛ̀tɛ wɛ̃minaa

gũn ma ɔ lìka yɔ̃nkɔyãi, ama ma swɛ̃̀ tɛn domɛnɛ arɛ ɔ̃ndɔ̃ gũn de mà dɔ̃ yã kũ à mana bisãsirinɛ à kɛ andunia gũn a wɛ̃̀ndi zaka lɛ́n.

4 Ma zĩ zɔ̃kɔ̃nɔ ɔ kpà, ma kpɛ́nɔ bò ma zĩdanɛ ma geepi línɔ pèpɛ dasidasi. 5 Ma karanɔ
kpàkpa ma swa dàkonɔ kɛ̀kɛ ma lí kũ òdi a nɛ́ ble buri sĩnda pínki bàban. 6 Ma íkakinɔ kɛ̀kɛ
ɔ̀gɔ̃ mɔtɔ pisi líkpɛ pìnɔa. 7 Ma zɔ̀nɔ lùlu gɔ̃gbɛ̃̀nɔ kũ nɔgbɛ̃̀nɔ, ɔ̀ a kenɔ ì ma bɛa. Má zùnɔ kũ
pɔ́kãde ketenɔ vĩ dasidasi de gbɛ̃ kũ ɔ̀ kú Yurusalɛmu ma ãnɔla ń pínki. 8 Ma andurufu kũ
wuraao kàkaramai kũ kínanɔ aruzɛkɛnɔ kũ ń bùsu pɔ́nɔ. Ma lɛ̀sirinɔ sɛ̀ gɔ̃gbɛ̃ kũ nɔgbɛ̃̀nɔ,
ma nɔgbɛ̃ kũ gɔ̃gbɛ̃ dì lukańyĩnɔ sɛ̀ dasi. 9 Ma tɔ́ bò, má zɔ̃kɔ̃ de gbɛ̃ kũ ɔ̀ kú Yurusalɛmu ma
ãnɔla ń pínki, akũ má kpɛ́ ɔ̃ndɔ̃ vĩ a pínki gũn.
10 Mádi gí ma zĩdanɛ
kũ pɔ́ kũ à ma wɛ́ blèeoro.
Mádi pɔ́ kũ à ma pɔ gbà ke tóro.
Ma pɔ kɛ̀ nna ma zĩkɛna sĩnda pínkia,
àkũmɛ ma ísimmawarana pínki láada ũ.
11 Kũ ma wɛ́ pɛ̀ yã kũ ma kɛ̀nɔi pínki
kũ ísimma kũ ma wàraao a musu,
ma è a pínki bi pãmɛ, pɛna gukoriamɛ,
à àre vĩ andunia gũnlo.
12 Akũ ma laasun lɛ̀ gɛna ɔ̃ndɔ̃
kũ yɔ̃nkɔkɛo kũ mìsarikɛo kpa.
Yã kũ ɔ̀ kɛ̀ zaa zĩ baasiro,
a kpaten kína gɛ̃nɛ ni kɛ dɔɔ?
13 Ma è ɔ̃ndɔ̃ àre vĩ de yɔ̃nkɔkɛla
lákũ gupura dìgɔ̃ àre vĩ de gusirala nà.
14 Ɔ̃ndɔ̃ri wɛ́ dìgɔ̃ kú a arɛ,
yɔ̃nkɔ dìgɔ̃ kure gusiran.
Akũ ma è gó dokɔ̃nɔ mɛ́ ani ń bikũ ń pínki.
15 Akũ ma laasun lɛ̀ ma swɛ̃̀n ma pì,
zaakũ gó dokɔ̃nɔ mɛ́ ani ó bikũ kũ yɔ̃nkɔnɔ nà,
bɔ́ àreen mani le ma ɔ̃ndɔ̃aa?
Akũ ma pì, abirekũ pãmɛ dɔ.
16 Ɔ̃ndɔ̃ri yã ni dɔ gbɛ̃̀ken de yɔ̃nkɔlaro,
ń pínki ń yã ni sã gbɛ̃̀nɔn zia.
Ɔ̃ndɔ̃ri dì ga lán yɔ̃nkɔ bàmɛ.

Ísimmawarana pãmɛ

17 Akũ ma a kunna gya bò, zaakũ yã kũ òtɛn kɛ andunia gũn pínki dì kɛmɛnɛ nɛ̀sɛyakayã
ũmɛ. A pínki bi pãmɛ, pɛna gukoriamɛ. 18 Akũ ma zĩ kũ ma kɛ̀ andunia gũnnɔ gya bò pínki
kũ mani tó ma gɛ̃nɛnɛ yãi. 19 Dí mɛ́ à dɔ̃ tó ɔ̃ndɔ̃ri ke yɔ̃nkɔn a ũu? Bee kũ abireo zĩ kũ ma kɛ̀
andunia gũn kũ ɔ̃ndɔ̃o ni gɔ̃nɛmɛ. Abirekũ pãmɛ dɔ. 20 Akũ ma pɔ yàka ísimma kũ ma wàra
andunia gũn pínki yã musu. 21 Zaakũ gbɛ̃ dì zĩ kɛ kũ ɔ̃ndɔ̃o kũ dɔ̃naao kũ gonikɛo, akũ àdi tó
gbɛ̃ kũ adi a ke kɛronɛ à gɔ̃ a pɔ́ ũ. Abirekũ pãmɛ dɔ, nɛ̀sɛyakayãmɛ manamana. 22 Bɔ́n gbɛ̃ dì
le ísimma kũ à wàra andunia gũn kũ ɔsi kũ à kàao pínki yã musuu? 23 A kunna andunia gũn
gɔrɔ sĩnda pínki a zĩ dìgɔ̃ sunɛ kũ yã'ũmmanaao kũ pɔyakanaaomɛ. Bee gwãani a laakarii
dìgɔ̃ kpatɛnaro. Abirekũ pãmɛ dɔ.

24 Yã kũ à mana kũ bisãsirio mɛ́ à de à pɔ́ ble à í mi à a zĩ sáabu kpá. Ma è abirekũ bò Luda
ɔĩmɛ dɔ. 25 Luda kpányĩ sari dí mɛ́ ani fɔ̃ à pɔ́ ble à pɔnna kɛɛ? 26 Luda dì ɔ̃ndɔ̃ kũ dɔ̃naao kũ
pɔnnao kpá gbɛ̃ kũ à kɛ̀nɛɛa, ama àdi aruzɛkɛ kakarana zĩ da durunnakɛriinɛ de à sí à kpá
gbɛ̃ kũ a kɛ̀nɛɛa. Abirekũ pãmɛ dɔ, pɛna gukoriamɛ.

3

Yã sĩnda pínki kũ a gɔrɔomɛ

1 Yã sĩnda pínki kũ a gɔrɔomɛ,

bɔkɔtɛ sĩnda pínki kũ a kɛgɔrɔo.
2 Né'igɔrɔ kun, gagɔrɔ kun,
pɔ́tɔ̃gɔrɔ kun, a wotogɔrɔ kun.
3 Dɛgɔrɔ kun, gbana aafia gɔrɔ kun,
gborogɔrɔ kun, a dɔgɔrɔ kun.
4 Ɔ̃ɔdɔgɔrɔ kun, yáadɔgɔrɔ kun,
wɛ̃ndakɛgɔrɔ kun, kɔ̃kɔ̃'ogɔrɔ kun.
5 Gbɛ̀kɔtɛna gɔrɔ kun, gbɛ̀kakarana gɔrɔ kun,
bɑ̀ndaragagɔrɔ kun, a kɛ̃na gɔrɔ kun.
6 Pɔ́wɛtɛna gɔrɔ kun, a ɔgbarɛna gɔrɔ kun,
pɔ́kũna gɔrɔ kun, a gbarɛna gɔrɔ kun.
7 Pɔ́gaokɛ̃na gɔrɔ kun, a nabigɔrɔ kun,
lɛ́kũna gɔrɔ kun, yã'ona gɔrɔ kun.
8 Yenyĩ gɔrɔ kun, zãngu gɔrɔ kun,
zɪ̀kana gɔrɔ kun, vutɛna aafia gɔrɔ kun.

9 Bɔ́ àreen zĩkɛri dì le wari kũ à kɛ̀aa? 10 Ma zĩ kũ Luda dà bisãsirinɔnɛ ò kɛ̨ è. 11 Luda tò
pɔ́ sĩnda pínki mana a gɔrɔa. À kunna gɔrɔ sĩnda pínki laasun dà bisãsiri swɛ̃n dɔ, bee kũ
abireo ani fɔ̃ à yã kũ Luda tɛn kɛ zaa andunia naana ari a lakanaa dɔ̀rɔ dɔ̃ro. 12 Má dɔ̃ kũ
pɔ́ke mana kũ bisãsirio de kunna pɔnna gũn kũ manakɛnaao a wɛ̃̀ndi lɛ́nlaro. 13 Tó gbɛ̃ tɛn
pɔ́ ble àtɛn í mi àtɛni a zĩ sĩnda pínki sáabu kpá, Luda mɛ́ à a gbà. 14 Má dɔ̃ kũ yã kũ Luda
dì kɛ nigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki. Oni fɔ̃ ò pɔ́ke karanlo, oni fɔ̃ ò pɔ́ke lagonlo. Luda kɛ̀ lɛ de
ògɔ̃ a vĩna vĩ yãimɛ. 15 Pɔ́ kũ à kun tera gĩnakɛ à kun zaa zĩ kɔ̀. Pɔ́ kũ anigɔ̃ kun zia kun yã
kɔ̀. Luda dì yã kũ ò kɛ̀ yãnɔ gbɛ̀ sísi.
16 Ma yã è andunia gũn dɔ,
gu kũ à de yãzɛde gɔ̃ kún,
yãzɛsaride mɛ́ à kú gwe,
gu kũ à de yã mana gɔ̃ kun sɔ̃,
yã vãni mɛ́ à kú gwe.
17 Ma ò ma swɛ̃̀ɛ gũn,
Luda ni yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃ mananɔ
kũ gbɛ̃ vãninɔ ń pínki,
zaakũ yãkɛna sĩnda pínki kũ a gɔrɔomɛ,
bɔkɔtɛ sĩnda pínki kũ a kɛgɔrɔo.

18 Ma ò ma swɛ̃̀ɛ gũn dɔ, bisãsirinɔ sɔ̃, Luda dì ń yã wɛ́ wɛ̃ńnɛ de ò dɔ̃ ń zĩdaa kũ ò de lán
nɔ̀bɔnɔ bàmɛ. 19 Bee zaa zĩ bisãsirinɔ kũ nɔ̀bɔnɔ, gó dokɔ̃nɔ mɛ́ àtɛni ń bikũ. Lákũ nɔ̀bɔɔ
dì ga nà lɛn bisãsiri dì ga lɛ se, ń we'ona dokɔ̃nɔmɛ. Bisãsiri de nɔ̀bɔlaro, zaakũ a pínki
pãmɛ. 20 Ń pínki dì gɛ́ gu dokɔ̃nɔmmɛ, zaakũ ń pínki bò bùsutiti gũmmɛ, ń pínki ni ɛra à gɔ̃
bùsutiti ũmɛ. 21 Tó bisãsiri nini dì tá musu, nɔ̀bɔ pɔ́ sɔ̃ àdi tá zĩtɛmɛ, dí mɛ́ à dɔ̃ɔ? 22 A yã mɛ́
à tò ma è yãke mana kũ bisãsirio de à a zĩ sáabu kpálaro, zaakũ a bakaan gwe. Dí mɛ́ ani tó
à dɔ̃ yã kũ ani kɛ a gbɛraa?

4

Kunna kũ kɔ̃o

1 Akũ ma gbãna kũ òtɛn mɔ gbɛ̃nɔnɛ andunia gũn yã gwà dɔ pínki. Ma gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́
tãńmanɔ wɛ́tɛ̃ è, ò laakarikpatɛri vĩro. Ò laakarikpatɛri vĩro, zaakũ ń wɛ́tãmmarii pìnɔ mɛ́
ò gbãna vĩ. 2 Akũ ma pì, gbɛ̃ kũ ò gànɔn sáabu vĩ de gbɛ̃ kũ ò kunnɔla, 3 ama gbɛ̃ kũ odi i
kɔ̀ro akũsɔ̃ adi wɛ́ kɛ pla kũ a vãni kũ òdi kɛ andunia gũnworo sɑ̀̃naḿma ń pínki. 4 Ma è
kũ pɔ́ kũ à tò gbɛ̃ dì zĩ kɛ à mɛ̀ kpáa, de àgɔ̃ de a gbɛ̃dakela yãimɛ. Abirekũ pãmɛ dɔ, pɛna
gukoriamɛ.

[5] Yɔ̃nkɔ dì ɔ kpa a kùla ari à fɛ̃fɛ̃.
[6] Kunna kũ pɔ́ okũ doo kũ laakarikpatɛnaao
mana de kunna kũ pɔ́ okũ plao
kũ ísimmawaranaao kũ pɛna gukoriaola.

[7] Akũ ma ɛra ma yã pã pãnde è andunia gũn dɔ. [8] Gbɛ̃ke mɛ́ à kun à nɛ́ vĩro, à vĩ̀ni kesɔ̃ dakũna vĩro. A ísimma dì lákaro, bee kũ abireo a aruzɛkɛ dì mɔ́aro. Dí yãin àtɛn zĩ kɛɛ? Bɔ́yãi à nnamanaa tɛ̀ a zĩdanɛɛ? Abirekũ pãmɛ dɔ, yãbɔkɔtɛ pãsĩmɛ.
[9] Pla de dola,
zaakũ ń zĩkɛna àre nigɔ̃ mana.
[10] Tó gbɛ̃ mèn do lètɛ, a gbɛ̃ndo ni a sɛ́.
Waiyoo gbɛ̃ mèn do!
Tó à lètɛ, anigɔ̃ sèri vĩro.
[11] Tó gbɛ̃nɔn planɔn wutɛna gu dokɔ̃nɔn,
oni kɔ̃ puusu ma.
Deran gbɛ̃ mèn do ni kɛ nà à bo ĩann?
[12] Òdi gbãna mɔ gbɛ̃mɛndonɛ,
gbɛ̃nɔn planɔ sɔ̃ òdi zɛ ò gímɛ.
Bà nɛ́ mèn aakɔ̃ dì kɛ̃ likaro.

[13] Kɛfɛnna ɔ̃ndɔ̃ri takaside mana de kína zĩkũna yɔ̃nkɔ kũ àdi lɛ́damma ma dorola, [14] bee tó kɛfɛnna pìi bò kpɛ́sira gũn, akũ à gɔ̃̀ kína ũ, ke tó ò a ì bùsuu pìn takaside ũ. [15] Ma è andunia tè kína gɛ̃nɛ kũ à de kɛfɛnna ũ pìiimɛ. [16] Gɔrɔ birea à gbɛ̃nɔ dasi lɛ́ vĩro, à de ń don'arɛde ũ. Ama gbɛ̃ kũ ò sù zãnɔ dí a sáabu kpáro. Abirekũ pãmɛ dɔ, pɛna gukoriamɛ.

5

Lɛ́kɛna Ludaa laasunlɛnaa sari

[1] Tó n gɛ Luda ɔnn, ìngɔ̃ kú kũ laakariio. Ǹ nai ǹ a yã ma mana de yɔ̃nkɔnɔ sa'ona gwela, zaakũ ń yãdɔ̃nasari mɛ́ àdi tó ò yã vãni kɛ. [2] N lɛ́ súngɔ̃ wãnaro, ǹsun wã ǹ yã o Ludanɛro. Lákũ à kú musu ń kú zĩtɛ nà, ǹsun yã o dasiro. [3] Lákũ yãbɔkɔtɛ dasi dì su kũ nana'onaao nà, lɛn yã dasi bɔtɛnaa dì su kũ yɔ̃nkɔyão lɛ. [4] Tó n lɛ́ kè Ludaa, ǹsun a fĩnabona gɔrɔ gágaro. Ǹ a fĩna bo, zaakũ yɔ̃nkɔnɔ yã dì kánɛro. [5] Lɛ́kɛna Ludaa sari mana de n lɛ́ kèa papanaa sarila. [6] Ǹsun tó n lɛ́ n da yãnlo. Ǹsun o sa'oriinɛ n pì n sã lɛ́kɛna yãnlo. Ń ye Luda pɔ fɛ̃nyĩ n yã pì yãi à zĩ kũ ntɛn kɛ kakatɛn yá? [7] Nana dasi ona kũ yã dasi bɔtɛnaao dì su kũ yã pãomɛ. Abire yãi ìngɔ̃ Luda vĩna vĩ.

Aruzɛkɛ pãmɛ

[8] Tó n è òtɛn gbãna mɔ takasidenɔnɛ gukea, òtɛn gíńnɛ kũ yãzɛdeo òtɛn yã gɔ̃gɔ̃ńnɛ a zɛ́aro, ǹsun tó yã pì bo n sarɛro, zaakũ bùsuu pì gbãnadenɔ tɛn wɛ́ dɔkɔ̃i, akũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ tɛn wɛ́ dɔńyĩ dɔ. [9] Ń pínki dì bùsuu pì baka blemɛ, zaakũ kína mɛ́ à buranɔ vĩ.
[10] Gbɛ̃ kũ à ye ɔgɔɔi dì kĩaa,
gbɛ̃ kũ à ye aruzɛkɛii àree dì mɔ́aro.
Abirekũ pãmɛ dɔ.
[11] Tó aruzɛkɛ tɛn kara,
a blèrinɔ dìgɔ̃ karamɛ.
Bɔ́ àreen à vĩ a dikiriinɛɛ?
À wɛ́ pitia baasiro.
[12] Zĩgbãnakɛrii dì i nna o
à pɔ́ blè fítin yá ke dasin yá.
Aruzɛkɛde sɔ̃ a pɔ́ dasi dì tó à i oro.
[13] Ma nèsɛyakana yã pãsĩ è andunia gũn,
gbɛ̃ke zɛ́ tàta a ɔgɔdalɛ
à a zĩda karii bò,

14 akũ à bɔkɔtɛ vãni kɛ̀o,
a aruzɛkɛ làka pínki.
Kũ à négɔ̃gbɛ̃ ì, à pɔ́ke vĩ kũ à tónɛro.
15 Bisãsiri dì bo a da gbɛrɛn pótompomɛ.
Lákũ à sù nà lɛn àdi ɛra à tá lɛ dɔ,
àdi a zĩ àre ke le à sɛ́ à na a ɔĩ à táoro.
16 Abirekũ bi nɛ̀sɛyakayã pãsĩmɛ dɔ.
Lákũ gbɛ̃ sù nà lɛn àdi ɛra à tá lɛ dɔ.
À ísimma wàra à pɛ̀ gukoria pã,
bɔ́ mɛ́ à gɔ̃̀nɛɛ?
17 Abire gbɛra à a gɔrɔ dɛ̀ gusiran
kũ nɛ̀sɛyakana zɔ̃kɔ̃ɔo
kũ gyão kũ pɔfɛ̃o.

18 Akũ ma è à mana kũ bisãsirio à pɔ́ ble à í mi à zĩ kũ à kɛ̀ kũ wario andunia gũn sáabu kpá a wɛ̃̀ndi zaka kũ Luda a gbà lén, zaakũ a bakaan gwe. 19 Abire gbɛra tó Luda gbɛ̃ gbà ɔgɔda kũ aruzɛkɛo, akũ à a gbà zɛ́ à anfãni kɛo, à zɛ kũ a bakaao à a zĩ sáabu kpá. Luda mɛ́ à a gbà. 20 Àdigɔ̃ laasun lɛ́ a wɛ̃̀ndi zakaaa dasi doro, zaakũ Luda mɛ́ à yã màa kũ pɔnnao.

6

1 Ma nɛ̀sɛyakana yã è andunia gũn dɔ kũ à tɔ̃̀ bisãsirinɔa. 2 Luda gbɛ̃ gbà ɔgɔda kũ aruzɛkɛo kũ bɛ̀ɛrɛɛo, a pɔ́ kũ à de àgɔ̃ a ni dɛ pínki vĩ, akũ Luda dí a gba zɛ́ à anfãni kɛ̀oro, gbɛ̃ pãnde mɛ́ à gɔ̃̀ vĩ. Abirekũ pãmɛ, nɛ̀sɛyakayã pãsĩmɛ dɔ.

3 Tó gbɛ̃ nɛ́ ì mɛ̀n basɔɔro, akũ à zĩ kṳ̀ yúkuyuku, bee kũ a gìkɛnakɛo, tó adi pɔnna kɛoro, tó à gà, tó a gɛ̀vĩ kpetanaro, ma pì nɛ́ kũ ò ì gɛ̀ ũ sã̀na deala. 4 Zaakũ nɛ́ pìi sù pãmɛ, akũ à tà gusiran, a tɔ́ gɔ̃̀ tatana. 5 Bee kũ adi ifãntɛ̃ ero akũsɔ̃ à yãke dɔ̃ro, à nna mà de aruzɛkɛde pìla. 6 À de gbɛ̃ kũ à kun wɛ̃̀ wàa kuri pɔnnakɛsarila. Gu dokɔ̃nɔn òdi gɛ́n ń pínkinloo?
7 Bisãsiri ísimma kũ à wàra,
de à pɔ́ le à da lén yãimɛ,
ama a gbɛrɛ dì kãro.
8 Bɔ́n ɔ̃ndɔ̃ri deo yɔ̃nkɔlaa?
Bɔ́ àreen yãkɛna a zɛ́aa dì i takasidenɛɛ?
9 Pɔnnakɛna kũ pɔ́ kũ ń vĩo
mana de a pãnde nidɛnala.
Abirekũ pãmɛ dɔ, pɛna gukoriamɛ.
10 Pɔ́ kũ à kɛ̀ yã tɔ́ vĩ kɔ̀,
pɔ́ kũ bisãsiri de a ũ sɔ̃, ò dɔ̃ kɔ̀.
Bisãsiri ni fɔ̃ à lékpakɔ̃a kɛ
kũ gbɛ̃ kũ a gbãna dealaoro.
11 Yãbɔtɛna dasi dì yã yaka.
Bɔ́ àreen abire vĩ gbɛ̃nɛɛ?

12 Dí mɛ́ à dɔ̃ pɔ́ kũ à mana kũ bisãsirio a wɛ̃̀ndi kori zaka kũ àdi gɛ̃tɛ lán uraa bà gũnn? Dí mɛ́ ani fɔ̃ à yã kũ ani kɛ a kpɛ andunia gũn onɛɛ?

7

*Ɔ̃ndɔ̃*dannɛnaa

1 Tɔ́ nna mana de nísi gbĩ nna bɛ̀ɛrɛdela,
gagɔrɔ mana de igɔrɔla.
2 Gɛ̃na ɔn kũ òtɛn gɛ̀ ɔ́ɔ dɔn mana
de gɛ̃na ɔn kũ òtɛn dikpɛ kɛnla,
zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki lakanaan gwe,

à mana gbɛ̃ kũ ò kunnɔ yã pì da.
[3] Wɛ̃ndakɛna mana de yáadɔnala,
pɔsirakɛnaa gbɛra nɛ̀sɛɛ dì were.
[4] Ɔ̃ndɔ̃ri laakarii dìgɔ̃ kú ɔn kũ òtɛn ɔ́ɔ dɔnwa,
yɔ̃nkɔ laakarii dìgɔ̃ kú ɔn kũ òtɛn pɔnna kɛnwa.
[5] À mana ǹ ɔ̃ndɔ̃ri kpãkɛ̃nyĩna da
de ǹ sã kpá yɔ̃nkɔ n tɔ́kpanala,
[6] zaakũ yɔ̃nkɔnɔ yáadɔna de
lán sàkpa lí tépũtãna kĩnii gũn bàmɛ.
Abirekũ pãmɛ dɔ.
[7] Gbãna mɔna gbɛ̃nɔnɛɛ dì tó ɔ̃ndɔ̃ri yɔ̃nkɔ kũmɛ,
gusarɛgba dì gbɛ̃ yakamɛ.
[8] Yã mìdɛna mana de a naanala,
mɛna mana de ń zĩda binala.
[9] Ǹsun tó n pɔ fɛ̃ likalikaro,
zaakũ yɔ̃nkɔ mɛ́ àdigɔ̃ pɔfɛ̃ vĩ.
[10] Ǹsun pi, bɔ́yãin yãgɔrɔ mana de tera pɔ́laro,
zaakũ yãlana dí taka bi ɔ̃ndɔ̃yãnlo.
[11] Ɔ̃ndɔ̃ bi pɔ́ manamɛ lán túbi bà,
à àre vĩ gbɛ̃ kũ òtɛn ifãntɛ̃ enɔnɛ.
[12] Ɔ̃ndɔ̃ bi utɛkimɛ,
lákũ ɔgɔ de utɛki ũ nà,
ama dɔ̃na àreen dí:
Ɔ̃ndɔ̃ dì gbɛ̃ kũ ò vĩnɔ sura ba.
[13] Ǹ laasun lɛ́ Luda yãkɛnanɔa.
Dí mɛ́ ani fɔ̃ à pɔ́ kũ à kɛ̀ kotinaa dɔdɔɔ?
[14] Tó gɔrɔ nna sùmma, ǹ pɔnna kɛo.
Tó gɔrɔ vãnimɛ sɔ̃, ǹ laasun lɛ́.
Luda mɛ́ à a pínki kè,
de gbɛ̃ke súngɔ̃ a zia dɔ̃ro yãi.
[15] Ma wɛ̀ndi kori dí gũn
ma yã díkĩnanɔ è pínki.
Ma gbɛ̃ mana è,
à gà a manakɛnaa gũn,
ma gbɛ̃ vãni è,
àtɛn gì kɛ a yãvãnikɛnaa gũn.
[16] Ǹsun tó n manakɛna gɛ̃ ɔlaro,
ǹsun tó n ɔ̃ndɔ̃ gɛ̃ ɔlaro.
À kè dera ĩni n zĩda kakatɛɛ?
[17] N vãni sún gɛ̃ ɔlaro,
ǹsungɔ̃ yɔ̃nkɔ ũro.
À kè dera ĩni ga n gɔrɔ ãa?
[18] À mana ǹgɔ̃ yã mèn pla pìnɔ kũnamɛ,
ǹsun ɔ gbarɛiro,
zaakũ gbɛ̃ kũ à Luda vĩna vĩ
dì a pla pìnɔ zɛ́ le pínkimɛ.
[19] Ɔ̃ndɔ̃ dì tó ɔ̃ndɔ̃ri gbãna gɔ̃ de
wɛ́tɛ gbãnade gbɛ̃nɔn kurinɔla.
[20] Gbɛ̃ mana kũ àdigɔ̃ yã mana kɛ
kũ àdi durunna kɛro kú andunia gũnlo.
[21] Ǹsun sã kpá yã kũ gbɛ̃nɔ tɛn oi pínkiro,
de ǹsun ma n zĩkɛri tɛni n sɔ̃sɔ̃ro.

22 Zaakũ ń dɔ̃ n zĩdanɛ,
kũ mɔkɔ̃n se n gbɛ̃nɔ sɔ̃̀sɔ̃ dasi.
23 Ma yã birenɔ gwà kũ ɔ̃ndɔ̃o pínki,
ma zɛo kũ mà ɔ̃ndɔ̃ kũ,
akũ à zɑ̀ kũmao.
24 Bee tó ɔ̃ndɔ̃ fɔ̃ àgɔ̃ dera, a kúki zɑ̀,
a asiri zɔ̃kɔ̃ manamana,
dí mɛ́ ani fɔ̃ à boaa?
25 Ma ɔ̃ndɔ̃ kũ yã sĩnda pínkioo mìi tàasii kà,
ma gwàgwa de mà le mà dɔ̃,
de mà yãvãnikɛna dɔ̃ yɔ̃nkɔkɛ ũ,
de mà yɔ̃nkɔkɛ dɔ̃ mìsarikɛ ũ.
26 Nɔgbɛ̃ kũ à de tankutɛ ũ
a swɛ̀ bi gbàgidiimɛ
a ɔnɔ bi mɔ̀kakɔ̃anaamɛ,
a yã dì ma pɔ yaka de gala.
Gbɛ̃ kũ a yã kà Ludanɛɛ dì wotoa,
ama nɔgbɛ̃ pìi dì durunnakɛri kũmɛ.
27 Makũ laasunde ma pì,
ɲ yã kũ ma boa gwa.
Kũ matɛn yã gwa zɛ́azɛa
de mà le mà a mì dɔ̃,
28 gɔrɔ kũ matɛn wɛtɛ lenaa sari,
ma gɔ̃gbɛ̃ mana lè mèn do
gbɛ̃nɔn wàa sɔɔronɔ tɛ́,
ama bee nɔgbɛ̃ mana mèn do
mádi le ń téro.
29 Yã kũ ma boaan dí.
Luda bisãsirinɔ kɛ̀ nɛ̀sɛpuradenɔ ũmɛ,
akũ ò gɛ̀ manafiki zɛ́n.

8

1 Dí mɛ́ à de lán ɔ̃ndɔ̃rii bàa?
Dí mɛ́ à yãnɔ bɔkɔtɛna dɔ̃ɔ?
Ɔ̃ndɔ̃ dì bisãsiri ãn werenɛ,
àdi a wɛ́ pãsĩ litɛ wɛ́ mana ũ.
2 Ǹ mì natɛ kína yãnɛ,
zaakũ n lɛ́ kɛ̀a kũ Luda tɔ́omɛ.
3 Ǹsun wã ɲ̀ go a arɛro,
ɲ̀sun zɛ yã kũ àdi kɛnɛ vãni kpɛro,
zaakũ yã kũ à kɛ̀nɛ nnan àdi kɛ pínki.
4 Zaakũ kína yã mɛ́ à zɛ́ vĩ,
dí mɛ́ ani fɔ̃ à pinɛ: Bɔ́n ntɛn kɛ gwee?
5 Gbɛ̃ kũ à mìi nàtɛnɛ ni gɛ̃ yãnlo,
gbɛ̃ kũ à ɔ̃ndɔ̃ ni a gɔrɔ kũ a kɛnaao dɔ̃.
6 Yã sĩnda pínki a gɔrɔ kũ a kɛnaao vĩmɛ,
bee tó yã'ũmmana tɛn tɔ̃ gbɛ̃a manamana.
7 Zaakũ gbɛ̃ke zia dɔ̃ro,
dí mɛ́ ani fɔ̃ à yã kũ ani su onɛɛ?
8 Gbɛ̃ke a wɛ̃̀ndi kũna gbãna vĩro,
lɛmɛ se gbɛ̃ke ni fɔ̃ à a gagɔrɔ sɔ̃sɔ̃ arɛro.
Òdi le ò bò sozan zɔ̃̀i gũnlo,
lɛmɛ dɔ yã vãni dì a kɛ̀rinɔ gbarɛro.

9 Kũ ma yã kũ òtɛn kɛ andunia gũn laasun lɛ̀ pínki, ma è bisãsiri dì gbãna bleḿma à wari
kpáńyĩ. 10 Akũ ma yãvãnikɛri kũ òtɛni ń vĩnɔ è. Gbẽnɔ bò Luda ɔnn ò sù ń tɔ́ nna sí wɛ́tɛ kũ
ò ń yã vãni kèn gũn. Abirekũ pãmɛ dɔ. 11 Tó odi wari dɔ dàkɛriia likalikaro, a yã dì tó gbẽnɔ
zɛo ń swɛ̃̀n ò a vãni kɛmɛ se. 12 Bee tó durunnakɛrii dàa kɛ̀ gɛ̃̀n baaakɔ̃, akũ à gìi kɛ̀, má dɔ̃
kũ gbẽ kũ ò Luda vĩna vĩ akũsɔ̃ òtɛn mì natɛnɛnɔ sã̀na deala. 13 Yã ni bo kũ gbẽ vãninɔo
nnaro, kũ ò Luda vĩna vĩro yãi, ń gɔrɔ ni gì kɛro lán uraa bàmɛ.
14 Yã pã pãnde kun àtɛn kɛ andunia gũn. Yã dì gbẽ mana le lákũ yãvãnikɛriin a ũ bà, yã
dì yãvãnikɛri le lákũ gbẽ manan a ũ bà. Ma pì abirekũ pãmɛ dɔ. 15 Madì pɔnnakɛna sáabu
kpá, zaakũ à mana kũ bisãsirio andunia gũn à pɔ́ ble à í mi à pɔnna kɛ, pɔnna pì ni donɛ
arɛ a zĩkɛnaa gũn lákũ Luda a gbà a wɛ̃̀ndi lén nà andunia gũn.
16 Ma mɛ̀ɛ kpà ɔ̃ndɔ̃kũnaaa, akũ bɔkɔtɛ kũ òtɛn kɛ andunia gũn kũ i dì na ń wɛ́nlo fãnantẽ
kũ gwãanio, ma a laasun lɛ̀ 17 ma è Luda tò gbẽ̃ke ni fɔ̃ à yã kũ àtɛn kɛ andunia gũn dɔ̃ro.
Bee tó gbẽ kpátɛ kèi manamana, ani a mì dɔ̃ro. Bee tó ɔ̃ndɔ̃rii pì á dɔ̃, ani fɔ̃ à boaro.

9

*Yã dok*ɔ̃nɔ mɛ́ àtɛn gbẽ sĩnda pínki dã

1 Ma abirenɔ laasun lɛ̀ pínki, akũ ma zɛo kũ gbẽ mananɔ kũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ kũ ń yãkɛnanɔn
kú Luda ɔĩmɛ. Gbẽ̃ke dìgɔ̃ dɔ̃ tó yenyĩ ke zãngu tɛni a dãro. 2 Yã dokɔ̃nɔ mɛ́ àtɛn gbẽ
sĩnda pínki dã, yãpuradenɔ kũ nɛ̀sɛpãsĩdenɔ, gbẽ mananɔ kũ gbẽ vãninɔ, gbãsĩsaridenɔ
kũ gbãsĩdenɔ, ludagbagbarinɔ kũ ludagbagbarisarinɔ. Lákũ à de kũ gbẽ mananɔ nà, lɛn à
de lɛ kũ durunnakɛrinɔo. Lákũ à de nà kũ gbẽ kũ òdi la da kũ Ludaonɔ, lɛn à de lɛ kũ gbẽ
kũ òdi la da kãaoronɔ. 3 Yã kũ àdi kɛ andunia gũn pínki nɛ̀sɛyakayãmɛ, kũ yã dokɔ̃nɔ mɛ́
àdi gbẽ sĩnda pínki le. Yã vãni kɔ̃̀ bisãsirinɔ swɛ̃̀n, yɔ̃nkɔyã mɛ́ àdi dońnɛ arɛ, a gbɛra òdi
tá gyãwãnn. 4 Gɔrɔ kũ gbẽ kú kũ wɛ̃̀ndiio àdigɔ̃ tãmaa vĩ. Bee gbẽ̃da bẽnɛ à sã̀na de músu
gèla. 5 Gbẽ bẽnɛnɔ dɔ̃ kũ oni ga, gènɔ sɔ̃ ò pɔ́ke dɔ̃ro. Ò láada ke vĩ doro, ń yã ni dɔ gbẽ̃ken
doro. 6 Ń yena gbẽi kũ ń zãna gbẽnwo kũ ń nɛ̀sɛgɔ̃bakɛnaao gɛ̃̀ zélan gwe kɔ̀. Ń bàka nigɔ̃
kú kũ yã kũ àdi kɛ andunia gũnwo ziki doro. 7 Ǹ gé ǹ n pɔ́ ble kũ pɔnnao, ǹ n sèwɛ̃ mi kũ
yáadɔnaao, zaakũ Luda n yãkɛnaa pìnɔ sáabu kpà kɔ̀. 8 Ǹgɔ̃ uta pura dana gɔrɔ sĩnda pínki.
Ǹsungɔ̃ kun nísi dɔkɔna n mìia sariro. 9 Ǹ pɔnna kɛ kũ n nanɔ yenyĩdeo n wɛ̃̀ndi kori kũ
Luda kpàmma andunia gũn lén, zaakũ n bakaan gwe gɔrɔ kũ ntɛn ísimma wara andunia
gũn.
10 Zĩ kũ n ɔ nà a kɛnaaa, ǹ kɛ n gbãna lén, zaakũ zĩ ke yãgɔ̃gɔ̃na ke dɔ̃na ke ɔ̃ndɔ̃ kú gyãwãn
kũ ntɛn tánlo. 11 Ma è andunia gũn dɔ kũ
bàkpakũsũblenaa dì kɛ bà nna yãnlo,
zĩ̀blenaa dì kɛ gbãna yãnlo,
pɔ́blelenaa dì kɛ ɔ̃ndɔ̃ yãnlo,
aruzɛkɛlenaa dì kɛ wɛ́zẽ yãnlo,
nna kũ gbẽnɔ dì kɛ kyódɔ̃na yãnlo,
zaakũ gɔrɔ vãni kũ kisirao dì ń lé ń pínki,
12 gbẽ̃ke gɔrɔ kũ yã vãni ni a le dɔ̃ro.
Lán kpɔ̀ kũ à sì táaru gũn bà,
lán bã kũ bà a kũ̀u bà,
lɛn gu dì dɔ gbẽnɛ vãnivãni à a kũ bùrum lɛ.

*Ɔ̃nd*ɔ̃ de gbãnala

13 Ma ɔ̃ndɔ̃ ke taka è andunia gũn, a yã ma kũ gbãna. 14 Lakutu ke kun yã, a gbẽnɔn dasiro,
akũ kína gbãnade sù à lètɛa à lìka a bĩnii. 15 Gɔ̃gbẽ takaside ɔ̃ndɔ̃ri ke kú lakutu pìi gũn, à
lakutu sura bà kũ a ɔ̃ndɔ̃o, akũ takaside pì yã dí dɔ gbẽ̃kenlo. 16 Akũ ma pì ɔ̃ndɔ̃ de gbãnala,
ama òdi takaside ɔ̃ndɔ̃ gya bo, òdi a yã daro.
17 Ɔ̃ndɔ̃ri yã yĩdayĩda kũ ò sã kpài
mana de yɔ̃nkɔnɔ kína patammanala.

[18] Ɔ̃ndɔ̃ mana de gɔ̃kɛbɔnɔla,
ama durunnakɛri mɛ̀n do dì yã̃ mana zɔ̃kɔ̃ɔ yakamɛ.

10

Yɔ̃nkɔkɛ karii

[1] Lákũ ífĩni gɛ̀nɔ dì tó turarekɛri nísi gbĩ vãni kũ nà,
lɛn yɔ̃nkɔkɛ fíti dì gbɛ̃ kũ à ɔ̃ndɔ̃ vĩ kũ bɛ̀ɛrɛɛo tɔ́ yaka lɛ.
[2] Ɔ̃ndɔ̃ri laasun dì tá ɔplai,
yɔ̃nkɔ pɔ́ dì ta ɔzɛi.
[3] Bee tó yɔ̃nkɔ tɛn táa o zɛ́n,
a ɔ̃ndɔ̃ dìgɔ̃ kĩanamɛ,
àdi tó gbɛ̃ sĩnda pínki a mìsarikɛ dɔ̃.
[4] Tó gbãnade pɔ fɛ̃̀nyĩ,
ǹsun go n tíaro,
kunna n laakariia dì lá ká taari zɔ̃kɔ̃ɔa.
[5] Ma nɛ̀sɛyakayã ke è andunia gũn,
à de gbãnade sãtɛna yãa ũmɛ.
[6] Òdi yɔ̃nkɔnɔ ká kpata zɔ̃kɔ̃n dasi,
aruzɛkɛdenɔ sɔ̃ òdigɔ̃ kú kpata fítin.
[7] Ma zɔ̀nɔ è di sɔ̃a,
zĩdadenɔ sɔ̃ òtɛn táa o gɛ̀sɛ lán zɔ̀nɔ bà.
[8] Gbɛ̃ kũ àtɛn wɛ̀ɛ yɔ̃ ni zu a gũn,
gbɛ̃ kũ àtɛn bĩni gboro, mlɛ̃̀ ni a só.
[9] Gbɛ̃ kũ àtɛn gbɛ̀ wí, gbɛ̀ ni a kĩnna,
gbɛ̃ kũ àtɛn yaka para, yaka ni a kari bo.
[10] Tó kpása lɛ́nnaro,
akũ odi a lɛ́ kɛkɛro,
sé ǹ gɛ̀̀sãwa boboi kũ gbãnao,
ama ɔ̃ndɔ̃ dì tó ò zɛ́ lemɛ.
[11] Tó mlɛ̃̀ bon'ã kɛ̀ a kɔ̃kɔ̃'oriinɛ à a sò,
à àre vĩ a gũn doro.
[12] Ɔ̃ndɔ̃ri lɛ́gbɛ nna,
ama yɔ̃nkɔ lɛ́ dì a kakatɛmɛ.
[13] Àdi na yã'onaaa yɔ̃nkɔyɔ̃nkɔ,
àdi a mì dɛ kũ mìsariyã vãnio,
[14] zaakũ yɔ̃nkɔ dì yã bɔtɛmɛ.
Lákũ gbɛ̃̃ke yã kũ ani su dɔ̃ro nà,
dí mɛ́ ani fɔ̃ à yã kũ ani kɛ a kpɛ onɛɛ?
[15] Yɔ̃nkɔ zĩ dì a kpasamɛ,
ari se àdi zɛ́ dɔ̃ gɛna wɛ̃̃tɛ gũnlo.
[16] Waiyoo bùsu kũ a kína de kɛfɛnna ũ,
a ìbanɔ dìgɔ̃ pɔ́ble gbɛ̃ zaa kɔnkɔ.
[17] Mìnnaden bùsu kũ a kína de kínanɛ ũ,
a ìbanɔ dì pɔ́ ble a gɔrɔa gbãnakarana yãi,
adi kɛ wɛ̃̃dɛna yãinlo.
[18] Tó gbɛ̃ ma'ã vĩ,
a kpɛ́ líkɔ̃kũnɔ dìgɔ̃ sikũnamɛ,
tó àtɛn gwa kũ wɛ́o,
a kpɛ́ ni í bo.
[19] Òdi pɔ́ble zɔ̃kɔ̃ kɛ pɔnnakɛna yãimɛ,
wɛ̃̃mina dì su kũ yáadɔo,
ama ɔgɔ mɛ́ àdi su kũ a pínkio.

[20] Ǹsun kína sɔ̃sɔ̃ro, bee n nèsɛɛ gũn,
ǹsun aruzɛkɛde káro, bee n kpɛ́ gũn,
zaakũ bã ni yã pì sɛ́tɛ à gɛ́ à oń̀nɛ.

11

[1] Ǹ gba da kũ pɔ́bleo gbɛ̃nɔnɛ,
zĩkea ĩni le dɔ.
[2] Ǹ kpaatɛtɛ gbɛ̃nɔn supplanɔnɛ ke sɔraakɔ̃,
zaakũ ń kisira kũ ani bùsu le dɔ̃ro.
[3] Tó ludambɛ sira kũ̀ kũ ío,
àdi ma zĩtɛ legũ ũmɛ,
tó lí lètɛ ifãboki kpa ke ifãlɛtɛ kpa,
gu kũ à lètɛn, gwen àdigɔ̃ wútɛn.
[4] Gbɛ̃ kũ à wɛ́ dɔ ĩai dì pɔ́ tɔ̃ro,
gbɛ̃ kũ àtɛn ludambɛ sira gwa dì pɔ́ kɛ̃ro.
[5] Lákũ ń wɛ̃̀ndiboki dɔ̃ro nà
ke nɛ́ kasana a da gbɛrɛn,
ĩni fɔ̃ ǹ Luda Pɔ́sĩndapinkikɛri zĩ dɔ̃ro.
[6] Ǹ pɔ́ tɔ̃ kɔnkɔ,
ǹsun ma'ã kũ ɔkɔsiro,
zaakũ ń dɔ̃ a kpate mɛ́ ani arubarika kɛro.
Adíkĩnan yá ke adirekũn yá,
ke onigɔ̃ mana ń pínkin yá, ń dɔ̃ro.
[7] Gupura nna,
ifãntɛ̃'ena dì káńgu.
[8] Bee tó gbɛ̃ wɛ̃̀ndi gbã̀na fɔ̃ àgɔ̃ dera,
à pɔnna kɛn pínki.
Bee kũ abireo à laasun lɛ́ gusira gɔrɔa,
zaakũ onigɔ̃ dasimɛ.
Yã kũ àtɛn su pínki pãmɛ.

*L*ɛ́dana kɛfɛnnanɔa
[9] Kɛfɛnna, ǹ pɔnna kɛ n kɛfɛnnakɛgɔrɔa,
ǹ tó n pɔ kɛ nna n nɛ́gɔ̃gbɛ̃kɛgɔrɔ zĩ.
Ǹ yã kũ à n pɔ gbà kɛ
ǹ tɛ́ pɔ́ kũ à kàngui,
ama a pínki gũn ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ
Luda ni yãkpatɛ kɛ kũnwo.
[10] Ǹsun tó n pɔ yakaro,
ǹ n mɛ̀'ũmmanɔ gonla,
zaakũ kɛfɛnnakɛ kũ mìkã sirao dì gɛ̃ zɛ́lamɛ.

12

[1] Ǹ tó n Kɛ̀ri yã gɔ̃ dɔngu n kɛfɛnnakɛgɔrɔ zĩ
ari gɔrɔ vãni gɛ́ ká,
ari wɛ̃̀ kũ ĩni pi ntɛni a nna ma doroa.
[2] Ǹ tó a yã gɔ̃ dɔngu
ari ifãntɛ̃ kũ gupurao gɔ̃ lago,
ari mɔvura kũ susunɛnɔ gɔ̃ sira kũ,
ari legũmanaa gbɛra guweresari gɔ̃ gɛ́ su.
[3] Gɔrɔ birea n ɔnɔ nigɔ̃ lukaluka,
n gbánɔ ni koko,
n pɔ́sobɔnɔ ni kámma bo kũ ò dasi doro yãi,
n gugwabɔnɔ ni gu e ń wondoo gũn dãadãa.

4 N lɛ́ nigɔ̃ nakɔ̃ana gãnulɛa,
wísilɔgbɛ kĩni ni busɛ kũnnɛ.
Bãnɔ wiki ni n vu in,
nɔkparenɔ lɛ̀ ni kɛnnɛ busɛ.
5 Ĩni vĩna kɛ guleinɛ kũ kurena zɛ́ gũnwo,
n mìkã ni pura kũ lán desu vú bà.
Ĩni n zĩda gátɛ lán kwa táa'onaa bà,
pɔ́ke ni n mè futɛ doro,
zaakũ bisãsiri dì gɛ́ a gɛ́kiamɛ,
akũ ɔ́ɔdɔrinɔ dìgɔ̃ kure gãnulɛa.
6 Ǹ tó n Kɛ̀ri yã gɔ̃ dɔngu
ari n andurufu bà gɔ̃ gɛ́ kɛ̃,
ari n wura ta gɔ̃ gɛ́ kpakoto kũ,
ari n í lo gɔ̃ gɛ́ wíwi,
ari n lɔ̀gɔ guga gɔ̃ gɛ́ wí,
7 ari n bùsutiti gɔ̃ ɛra à gɛ́ gɛ̃ zĩtɛn,
gu kũ à bòn,
ari n nini gɔ̃ gɛ́ tá
Luda kũ à kpàmma kĩnaa.
8 Makũ laasunde ma pì:
Yã pã búgubugu,
a pínki pãmɛ.

Yã pì lakanaa

9 Abire gbɛra lákũ laasunde pì ɔ̃ndɔ̃ nà, à dɔ̃naa dàdaǵnɛ. À laasun lɛ̀ à kpátɛ kɛ̀ yãi, akũ à yáasinɔ lɛ̀ dasi. 10 À kpátɛ kɛ̀ yã manai, akũ a yã pìnɔ kɛ̃̀ a zɛ́a, akũsɔ̃ yãpuramɛ.
11 Ɔ̃ndɔ̃ri yãnɔn de
lákũ gò kũ òdi pɔ́kãdenɔ léo bàmɛ,
ń yã'onanɔn de
lán koosa kũ ò pà gínginnɔ bà.
Sãdãri mɛ̀n do mɛ́ à yã pìnɔ dà.

12 Ma nɛ́, ǹ laakari kɛ, ǹsun yãke karanlo. Òdi takadanɔ kɛ̃ dasidasi, à lɛ́ vĩro. Kyókɛna zɔ̃kɔ̃ sɔ̃ àdi mɛ̀ɛ kpasamɛ. 13 Ò a pínki mà, a mìdɛnaan dí:
Ǹ vĩna kɛ Ludanɛ,
ǹgɔ̃ a yãditɛnanɔ kũna,
zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki yãn gwe.
14 Luda ni yãkpatɛ kɛ ó yã sĩnda pínki musu,
kũ yã kũ utɛnaao pínki,
bee a mana ke a vãni.

WOMU GE GA DOBU BO

Ka Heberum ba tire te sokawa Womu ge ga dobu bo. Kurɔ ka durɔn kĩrun gariya ta mɔ̀.

Yuuba ba tire ten gari weesinawa ka kĩi te Gusunɔ u win tɔmbu Isireliba kĩa. Ma naanɛ dokeobu ba maa tu weesina ka kĩi te Yesu Kirisi u win yigbɛru kĩa.

*Tire ten kpun*aa

1. Womu 1, wiru 1.1n di sere wiru 2.7.
2. Womu 2, wiru 2.8-17.
3. Womu 3, wiru 3.1n di sere wiru 5.1.
4. Womu 4, wiru 5.2n di sere wiru 6.3.
5. Womu 5, wiru 6.4n di sere wiru 7.11.
6. Womu 6, wiru 7.12n di sere wiru 8.5a.
7. Womu 7, wiru 8.5b-14.

[1] Womu ge ga dobu bo wee. Salomɔɔwa ga ka yã.

Kurɔ ka durɔn faagi

Kurɔ u nɛɛ,
[2] a man sɔ̃suo ka wunɛn tiin nɔɔ.
Domi wunɛn kĩrun kookoosu su tam dobu kere.
[3] Wunɛn wani yi nuburu do.
A sãawa nge turare ye ya pusa.
Yen sɔ̃na wɔndiaba ba nun kĩ.
[4] A man tii gawema kpa su nun naa swĩi ka duka.
A sãawa nɛn sunɔ, a ka man doo wunɛn wãa yerɔ.
Wunɛn saabuwa sa nuku dobu mɔ.
Wunɛn kĩru ta tam dobu kere.
Ba gem mɔ be ba nun kĩ.
[5] Yerusalɛmun wɔndiaba, i swaa dakio i nɔ.
Na tĩri, adama na sãa kurɔ burɔ.
Na tĩri nge Kedaan kuu bekuruginu,
adama na wãwa nge beku karenu ni nu wãa Salomɔɔn sina kpaarɔ.
[6] I ku man gɛm yèn sɔ̃ na tĩri.
Sɔ̃ɔwa u man kua mɛ.
Nɛn sesubu ba ka man mɔru kua.
Ba man kua ben reseɛm dãa gbaarun kɔ̃so.
Adama na ǹ nɛn tiigiru kɔ̃su.
[7] A man sɔ̃ɔwɔ nɛn kĩnasi mi a ra wunɛn sabenu kpare,
ka mi a ra de nu sɔ̃ɔ sure.
Kpa na kun maa sirenɛ wunɛn berusebun sabenun suunu sɔɔ.
*Yã*ãa kparoba nɛɛ,
[8] wunɛ wi a tɔn kurɔbu kpuro buram kere,
à kun yam mi yɛ̃, a doo a yãa gɔ̃ɔn yira swĩi.
Kpa a wunɛn bonu kpara kparobun wãa yerun bɔkuɔ.
*Dur*ɔ u nɛɛ,
[9] nɛn kĩnasi, a ka dum nia weenɛ
ye ya Egibitin sunɔn tabu kɛkɛ gawamɔ.
[10] Wunɛn bura yãnu nu ra de wunɛn baanu nu man wɛ̃re.
Wunɛn wĩira ka goonu wã.
*Yã*ãa kparoba nɛɛ,
[11] sa ko nun saba kua ye ya wura ka sii geesu mɛnnɛ.
*Kur*ɔ u nɛɛ,
[12] sanam mɛ sina boko u sɔ̃ ka wigibu,
nɛn turaren nubura pusa.
[13] Nɛn kĩnasi u nuburu dowa nge turare ye ba mɔ̀ miru,

ye ya sure nɛn tororɔ.
[14] Nɛn kĩnasi u sãawa nge dãa wɛ̃ɛ burasu.
Su ra kpiwa resɛm dãa gbaarɔ Engɛdiɔ.
Durɔ u nɛɛ,
[15] nɛn kĩnasi, a sãawa kurɔ burɔ.
Wunɛn nɔni yi ballimɔ nge waa bakagii.
Kurɔ u nɛɛ,
[16] nɛn kĩnasi, a sãawa durɔ burɔ,
wuna a man wɛ̃re.
Bɛsɛn kpin yeru ta ko n nɔɔ nɛ nge yaka bekusu.
[17] Dãa ye ba mɔ̀ sɛduru, yera ba ka bɛsɛn dirun dãa mwaanatia kua.
Ma ba ten yari kua ka dãa ye ba mɔ sipɛrɛ.

2

[1] Nɛna na sãa nge gunarun biibii ye ya kpia tem tɛɛraɔ.
Na maa sãa nge yakasun biibii ye ya wãa wɔwaɔ.
Durɔ u nɛɛ,
[2] à n nɛn kĩnasi wa win wɔndia kpaasibun wuurɔ,
u ra n sãawa nge biibii ye ya wãa sãkin suunu sɔɔ.
Kurɔ u nɛɛ,
[3] à n nɛn kĩnasi wa aluwaasiban suunu sɔɔ,
u sãawa nge dãa te ba mɔ̀ pɔmiɛ dãnun suunu sɔɔ tèn marum mu dibu do.
Na ra kã na n sõ win saarɔ.
[4] U ka man da mi ba ra tɔ̃ɔ baka dĩanu di.
Ma u man nɛnua ka kĩru.
[5] Wee kĩra man barɔ kua.
A man dam kɛ̃ ka kira duronu, ka pɔmiɛn marum.
[6] Na kĩ na n nɛn wiru sɔndi win nɔm dwarɔ,
kpa win nɔm geu gu man bɔkasi.
Durɔ u nɛɛ,
[7] bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ
ka yɛɛ kpiki ka nɛnnun yĩsinu,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ǹ kĩ u se.

Durɔ u wee
Kurɔ u nɛɛ,
[8] na nɛn kĩnasin nɔɔ nɔɔmɔ.
Wɔɔ u guunu sarikiramɔ u wee.
[9] U sãawa nge yaa kpiku ǹ kun mɛ nge gini kpɛma.
Wi wee dirun biruɔ,
u man mɛɛrima fɛnɛntin di.
[10] Ma u ka man gari kua u nɛɛ,
a seewo nɛn kĩnasi, kurɔ burɔ, a na.
[11] Wee puran saa ya doona,
ma gura ya yɔ̃ra.*
[12] Biibii ya kpia yam kpuro.
Sa gunɔ bwese bwesekan swĩi nɔɔmɔ.
Kparukonun swĩi yi nɔɔra bɛsɛn tem sɔɔ.
[13] Dãa te ba mɔ̀ figie ta marum torumɔ,
ma resɛm tɔ̃kan wɛ̃sun nubura pusa.
A seewo, a na nɛn kĩnasi, kurɔ burɔ,
[14] wunɛ wi a sãa nge sãkusã ye ya wãa kpee baa sɔɔ ya kukua.
A man wunɛn wuswaa sɔ̃ɔsio.
A de n wunɛn nɔɔ nɔ.
Domi wunɛn dɔkɔra nɔɔbu do.

---

* 2:11 gura ya yɔ̃ra - Isireliban temɔ, puran saa gura ra nɛ.

Mɛya maa wunɛn wuswaa ra man wɛ̃re.
*Kurɔ*n mɛro u nɛɛ,
[15] i sun dɛmaku binu mwɛɛrio
ni nu bɛsɛn resɛm gbaaru sankumɔ saa ye ya wɛ̃su sãa.
Kurɔ u nɛɛ,
[16] nɛn kĩnasi u sãawa nɛgii,
na maa sãa wigii.
U win sabenu kparamɔ yakasun biibiin suunu sɔɔ.
[17] A de a gɔsira, nɛn kĩnasi, a n wãa guunu wɔllɔ
a n sãa nge yaa kpiku ɲ̀ kun mɛ nge gini kpɛma,
sere sõɔ u ka du saaru tu kpɛ̃a.

Kurɔ u ka win kĩnasi dosimɔ
Kurɔ u nɛɛ,

3

[1] wõku girira na kpĩ nɛn kpin yeru wɔllɔ.
Na kasu wi nɛn gõru ga kĩ.
Adama na ɲ̀ nùn wa.
[2] Ɲ̀ n mɛn na, kon sewa n bɔsu wuu sɔɔ,
gen swɛɛɔ ka gen yaburɔ na n kasu wi nɛn gõru ga kĩ.
Na nùn kasu kasu, adama na ɲ̀ nùn wa.
[3] Ye wuu gen kõsoba bɔsu ba wuu mɛɛrimɔ, ba man wa,
ma na bu bikia na nɛɛ, i nɛn kĩnasi wa?
[4] Ye na bu deri kese, yera na nɛn kĩnasi wi wa.
Na nùn sɛ̃re, na ɲ̀ nùn yõsu
sere na ka nùn da nɛn mɛro wi u man maran dirɔ.
[5] Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba,
na bɛɛ sõɔmɔ ka yɛɛ kpiki ka nɛnnun yĩsinu,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ɲ̀ kĩ u se.
Kurɔ u nɛɛ,
[6] wara u saram wee gbaburun di mɛni nge wii tĩa.
U turare ye ba mɔ̀ miru ka turare dɛkagia bwese bwesekan nuburu mɔ.
[7] Salomɔɔn kpin yera ba sɔɔwa ba ka wee,
Isireliban tabu durɔ damgibu wata ba nùn swĩi ba wãa gɔn gɔnka.
[8] Be kpuro ba ka takobi sannɔ yɛ̃.
Ba sãawa tabu durɔbu.
Ben baawure u win takobi bɛki win yɛ̃saɔ
u ka sɔɔru sãa baa yibɛrɛba bà n kurama wõkuru.
[9] Sina boko Salomɔɔ u dera ba nùn amakɛɛn kitaru kua ka dãa ye ba ka na Libanin di.
[10] Ma ba ten suatian dɛki kua ka sii geesu.
Ba maa ten gballitia kua ka wura.
Ba ten sin yerun leferi beku wunɔmgiru wukiri
te Yerusalɛmun wɔndiaba ba buraru kua kĩrun sõ.
[11] I yarima bɛɛ Siɔnin wɔndiaba, i sina boko Salomɔɔ wa.
U win furɔ doke ge win mɛro nùn dokea saa ye u kurɔ kpaaru kua.
Dɔma te, u wãa nuku dobu sɔɔ.
Durɔ u nɛɛ,

4

[1] a sãawa kurɔ burɔ, nɛn kĩnasi.
Wunɛn nɔni yi ballimɔ nge waa bakagii wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
Wunɛn seri yi sãa nge boo wuuru te ta saramamɔ Galadin guuru wɔllun di.
[2] Wunɛn donnu nu buriri nge yãa nìn sansu ba bɔɔra nu nim nɔrum wee.
Nu maa nɔɔ nɛwa swɛɛ swɛɛ, nin gara kun kande.
[3] Wunɛn nɔɔ ga swɛ̃riwa nge tom,

ma ga waabu wã.
Wunɛn baanu nu ballimɔwa nge dire sɔnsɔm bia wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
4 Wunɛn wĩira wãwa nge Dafidin dii bwereku gagu
mi ba ra tabu yãnu bere.
Wunɛn saban bataniba ba sãa nge tabu yãa ni ba bwɛ̃ mi.
5 Wunɛn bwãsu sãa nge yaa kpikun binu yiru ni nu yakasu dimɔ biibiin suunu sɔɔ.
6 Sere sɔ̃ɔ u ka du saaru tu kpɛ̃a,
kon da guuru wɔllɔ mi turare ye ba mɔ̀ miru ka turare dɛkagia ya wãa.
7 A sãawa kurɔ burɔ, nɛn kĩnasi.
A ǹ bau gagu mɔ.
8 A na su doona saa Libanin guunun di
ka Seniri ka Hɛɛmɔɔn guurun di
mi gbee sinansu ka musuku yambarɔsu ra n wãa.
9 Bɛsɛn nɔni yì n yinna, ǹ kun mɛ nà n wunɛn saban batani tia wa,
wunɛn kĩra ra nɛn gõru kpuro mwɛwa, nɛn sesu, nɛn kurɔ.
10 Wunɛn kĩru ta nuku dobu mɔ nɛn sesu, nɛn kurɔ.
Wunɛn kĩru ta tam dobu kere.
Mɛya maa wunɛn turaren nuburu ta do ta turare kpuro kere.
11 Wunɛn nɔɔ ga sõsubu do nge tim bau.
Tim ka bom mu wãa wunɛn nɔɔ sɔɔ.
Wunɛn yãnu nu nuburu dowa nge dãa te ba mɔ̀ sɛduru Libaniɔ.
12 A sãawa nge dãa gbaaru te ba kara koosi, nɛn sesu, nɛn kurɔ.
A sãawa nge dɔkɔ ye ba kɛnua, ǹ kun mɛ nge bwia ye ba mara.
13 Wunɛn nim mu dãa gbaarun dãnu yɛ̃kamɔ.
Nin binu ni ba sokumɔ gerenadi nu do too.
Mɛya lalle ka naadi ya maa kpia mi,
14 ka safarani, ka yaka si su nuburu do, ka kanɛli,
ka dãa ni ba ra ka turare dɛkagia ko, ka miru, ka aloɛsi,
ka sere yaka si su nuburu dobu bo kpuro.
15 Wunɛ a sãawa nge dãa gbaarun dɔkɔ
ǹ kun mɛ nge bwia ye ya nim sumɔ
mɛ mu wee saa Libanin guunun di.
Kurɔ u nɛɛ,
16 sõɔ yɛ̃si yɛ̃sikan wosu,
i seewo i nɛn dãa gbaarun dãnu kõ,
kpa nin nubu duroru tu yari kpuro.
I de nɛn kĩnasi u du win dãa gbaaru sɔɔ
kpa u yen dãa bii geenu di.

Durɔ u wee
Durɔ u nɛɛ,

5

1 na dua nɛn dãa gbaaru sɔɔ,
nɛn sesu, nɛn kurɔ.
Na nɛn turare ye ba mɔ̀ mirun dãa yorimɔ ka kiki si su nuburu do.
Na nɛn tim baun tim dimɔ.
Na nɛn tam ka nɛn bom nɔrumɔ.
*Yerus*alɛmun wɔndiaba ba nɛɛ,
i dio, bɛɛ be i kĩanɛ.
I nɔruo kpa i n kĩru barɔ.

Kurɔ u gambo wukia

adama n dãkuru kua
Kurɔ u nɛɛ,

[2] na dò adama nɛn bwɛ̃ra ya ǹ kpĩ.
Na ka nɛn kĩnasi dosimə u gambo soomə.
Durə u nɛɛ,
a man kɛniə, nɛn sesu, nɛn kĩnasi.
Wunɛ wi a sãa nge sãkusã, a yiba.
Nɛn wira nikerera.
Ma nɛn seri nim sɛ̃ɛra.
Kurə u nɛɛ,
[3] wee na nɛn yaberu pota.
Kon maa kpĩ n se n tu sebe?
Na nɛn kɔ̃ri kpakia kɔ, yera kon maa se n yi disinu ko?
[4] Yera nɛn kĩnasi wi, u win nəmu kpɛ̃ɛma gambon wem di,
ma nɛn bwɛ̃ra wura win mi.
[5] Na seewa n ka nùn kɛnia.
Turare ye ba mò miru ya dãakumə nɛn nəman di gambon nɛnutia səə.
[6] Na nɛn kĩnasi kɛnia,
adama na deema u doona.
Nɛn bwɛ̃ra raa wura win mi, sanam mɛ na win nəə nua.
Na nùn kasu kasu, na ǹ nùn wa.
Na nùn soka, u ǹ wure.
[7] Wuu gen kɔ̃sobu ba ka man yinna.
Ba man so ba mɛɛra kua.
Be ba gbãraru kɔ̃su, ba nɛn sənditia mwa.
[8] Bɛɛ Yerusalɛmun wəndiaba, na bɛɛ kanamə,
ì n nɛn kĩnasi wa, i nùn sɔ̃əwə win kĩra man barə kua.
Yerusalɛmun wəndiaba ba nɛɛ,
[9] wunɛ wi a kurəbu kpuro buram kere,
mba wunɛn kĩnasi wi, u mə ye goo kun mə a ka sun sɔ̃əmə mɛ.
Kurə u nɛɛ,
[10] nɛn kĩnasi, tən swãəwa, win wuswaa ballimə.
Təmbu nərəbun suba wəkuru (10.000) səə, wiya kaa waabu gbi.
[11] Win wuswaa ya ballimə nge wura gea.
Win seri yi tĩriwa nge gunə məran sansu.
[12] Win nəni yi sãawa nge waa bakagii ye ya wãa daarə.
Win nəni kpiki yi sãawa nge bom bekum.
Nəni yi, yi ka kpee gobiginu weenɛ ni ba doke taabu səə.
[13] Win baanu nu wãwa nge turare bii yi yi kpiibu wee.
Win nəə ga sãawa nge biibii yèn min di turare ya dãakumə.
[14] Win nəma ya ka wuran suma weenɛ ye ba kpee gobiginu dokea.
Win wasi yi wəru nge suunu don te ba wəriasia
ba buraru koosi ka kpee buranu ni nu nəni boogu mə.
[15] Win kɔ̃ri yi sãawa nge gbere yiru ye ba kua ka kpee kpikiru.
Ma ba ye gira wura gean wəllə.
À n nùn mɛɛra, u sãawa nge Libanin dãa ni ba mò sɛduru.
[16] Win nəən gari do.
Wi səəra nɛn bwɛ̃ra ra n wãa mam mam.
Bɛɛ Yerusalɛmun wəndiaba, mɛ nɛn bərə kĩnasi wi, u sãawa mi.
Yerusalɛmun wəndiaba ba nɛɛ,

6

[1] mana wunɛn kĩnasi wi, u da,
wunɛ wi a kurəbu kpuro buram kere.
Bera mana u gɛre, kpa su ka nun wi kasu.
Kurə u nɛɛ,
[2] nɛn kĩnasi u dawa win dãa gbaarə,

mi turare bii wãa yi yi kpiibu wee,
u ka win sabenu kpara kpa u biibii bɔɔri.
3 Na sãawa nɛn kĩnasigii, ma u maa sãa nɛgii.
U win sabenu kparamɔ biibiin suunu sɔɔ.

Nge mɛ kurɔ win wasi sãa
Durɔ u nɛɛ,
4 a girima mɔ nge wuu ge ba mɔ̀ Tirisa.
Nɛn kĩnasi, a wã nge Yerusalɛmu.
A nanum mɔ nge tabu sĩa ka yen gidi bɔra.
5 A ku maa man mɛɛri.
Domi wunɛn nɔni yi nɛn kĩru seeyamɔ.
Wunɛn seri yi sãa nge boo wuuru
te ta saramamɔ Galadin guurun wɔllun di.
6 Wunɛn donnu nu buriri nge yãa nìn sansu ba bɔɔra
nu nim nɔrum wee, nu maa nɔɔ nɛwa swɛɛ swɛɛ, nin gara kun kande.
7 Wunɛn baanu nu ballimɔwa nge dire sɔnsɔm bia wunɛn sɔnditian wɛ̃rin di.
8 Sinanibun geera sãawa wata,
sina kurɔbu maa wɛnɛ.
Wɔndiaban geera kun nɔru mɔ be.
9 Adama nɛn kĩnasi wi, u ǹ bau mɔ,
u sãawa nɛnɛm be sɔɔ.
U sãawa win mɛron bii wɔndia teereru te u kĩ too.
Wɔndia be ba nùn wa, ba nɛɛ,
u sãawa domarugii.
Sinanibu ka ban sina kurɔbu ba maa nùn siara ba nɛɛ,
10 wara u yarimam wee nge buruku sɔ̃ɔ.
Wara u wã mɛ nge suru.
Wara u ballimɔ nge sɔ̃ɔ.
U nanum mɔ nge tabu sĩa ka yen gidi bɔra.
11 Na da dãa gbaarɔ mi dãa marum wãa,
n ka wa yakasu sù n kpia wɔwaɔ,
kpa n wa resɛm tɔ̃ka yà n kpara,
kpa n maa wa dãa te ba mɔ̀ gerenadi tà n wɛ̃su sãa.
12 Na ǹ ka baaru nɛn bwɛ̃ra man sua,
ya man doke nɛn tɔmbun tabu kɛkɛban suunu sɔɔ yi dumi gawe.
*Kurɔ*bu ka wɔndiaba ba nɛɛ,

7

1 a gɔsirama, a gɔsirama, Sunɛmun bii,
a gɔsirama su nun mɛɛri.
Mban sɔ̃na i nɛ Sunɛmun bii mɛɛra
nge wi u yaamɔ tɔn wuunu yirun baa sɔɔ.
Durɔ u nɛɛ,
2 wɔndia bɛɛrɛgii, wunɛn naasu su wã salubata sɔɔ.
Wunɛn pɔra ya wãwa nge saba.
Wi u ye kua mɔmɔn tiiwa.
3 Wunɛn bwĩirun gira yera sãawa bwɛrɛrɛ nge nɔran nɔɔ
ye ya ku ra tam kpe.
Wunɛn bɔsɔ ga swɛ̃ri nge alikama ye ba ka biibii sikerenɛ.
4 Wunɛn bwãsu sãawa nge yaa kpikun binu yiru.
5 Wunɛn wĩiru ta buririwa nge suunu donnu.
Wunɛn nɔni yi dɛɛrewa nge Hɛsibonin yɛru
si su wãa wuu bɔkɔ gen kɔnnɔn bɔkuɔ.
Wunɛn wɛ̃ru ta dɛndewa mam mam nge Libanin kɔ̃su yeru

te ta Damasi mɛɛra.
[6] Wunɛn wira suarewa nge guu te ba mɔ̀ Kaamɛli.
Ma wunɛn tara ya ballimɔ nge beku gobigiru
sere ya sina bokon bwɛ̃ra kpuro mwa.
[7] Wunɛn buram banda, a man wɛ̃re too.
Wunɛ sɔɔra nɛn kĩru kpuro wãa.
[8] Wunɛn wasi yi dɛndewa nge kpakpa bãa.
Wunɛn bwãsu su sãawa nge dãa marum swaaru.
[9] Na nɛɛ, kon kpakpa yɔwa kpa n yen marum nɛnɛ.
Wunɛn bwãsu su sãawa nge resɛm swaaru.
Wunɛn wɛ̃siaru ta nuburu do nge dãa marum mɛ ba mɔ̀ pɔmu.
[10] Nà n nun sɔ̃su, na ra n nuku dobu mɔ nge wi u tam durom nɔra.
Kurɔ u nɛɛ,
tam mɛ, mu kokuo nɛn kĩnasin sɔ̃
mu du win nɔɔ sɔɔ ù n dweeyamɔ.
[11] Na sãawa nɛn kĩnasigii,
ma win kĩru kpuro wãa nɛ sɔɔ.

*Kĩ*ana sɔɔra nuku doba wãa
Kurɔ u nɛɛ,
[12] nɛn kĩnasi, a yarima su da baru kpaanɔ kpa sa n wãa mi.
[13] Bururu sa ko se su da dãa gbaarɔ,
su wa resɛm tɔ̃ka ka dãa te ba mɔ̀
gerenadi yà n kpare ya wɛ̃su sãa.
Miya kon nun kĩru sɔ̃ɔsi.
[14] Dãa te ba mɔ̀ mandaragore ta ten turare yɛ̃kamɔ.
Bɛsɛn yɛnu kɔnnɔwɔ, sa dãa marum kpuro mɔ mɛ mu dobu bo,
ginakugim ka gisɔku gegim.
Na mɛ kpuro yii wunɛn sɔ̃ nɛn kĩnasi.

8

[1] À n daa sãa nɛn sesu mɛro turosi, kon ka nun yinna tɔɔwɔ,
kpa n nun bɔkasi, goo kun maa man gɛmmɔ.
[2] Kon ka nun da nɛn mɛron yɛnuɔ
kpa a man bwisi kɛ̃.
Kon nun tam nubu durorugim wɛ̃
mɛ na kua ka dãa bii ni ba mɔ̀ gerenadi.
[3] Na kĩ na n nɛn wiru sɔndi win nɔm dwarɔ,
kpa win nɔm geu gu man bɔkasi.
[4] Bɛɛ Yerusalɛmun wɔndiaba, na bɛɛ sɔ̃ɔmɔ,
i ku nɛn kĩnasi yamia saa ye u ǹ kĩ u se.
*W*ɔndiaba ba nɛɛ,
[5] wara u wee gbaburun di u win kĩnasi gballi.

*Kĩrun d*am
Kurɔ u nɛɛ,
na nun yamia dãa saarɔ wunɛn yɛnun bɔkuɔ,
mi wunɛn mɛro u wunɛn gura sua u nun mara.
[6] A de nɛ turon gari yi n wãa wunɛn gɔ̃ruɔ.
A de a n nɛ turo bɔkasi.
Domi kĩru ta dam mɔwa nge gɔɔ.
Nisinu nu maa sãawa gãa gɔbunu nge gɔribun wãa yeru.
Nin dam mu sãawa nge dɔ̃ɔ yari.
Yinni Gusunɔn min diya yi wee.
[7] Nim wɔ̃kun nim ka mɛn kpãaru mu ǹ kpɛ̃ mu kĩrun dɔ̃ɔ go.

Mɛya maa daanun nim yiburu ta ɲ̀ kpɛ̃ tu kĩi te wukiri.
Tɔnu wi u win dukia kpuro wɛ̃ bu ka nùn kĩan sɔ̃,
u ɲ̀ kĩi te wasi.
Yen kɔkɔrɔ, ba koo nùn gɛmwa.
Kurɔn sesubu ba nɛɛ,
[8] sa sesu piibu mɔ wi u kun gina bwãa kpia.
Amɔna sa ko nùn kua sanam mɛ ba nùn kĩan na.
[9] Ù n sãa nge gbãraru,
sa ko tu tãsisiawa ka sii geesu.
Ù n maa sãa nge kɔnnɔ,
sa ko ge kɔrewa ka dãa ye ba mɔ̀ sɛdurun gambo.
Kurɔ u nɛɛ,
[10] na sãawa nge gbãraru,
ma nɛn bwãa ya sãa nge wuu kɔ̃sobun wãa yeru.
Nɛn kĩnasi u yɛ̃ ma na bɔri yɛndu mɔ win mi.
Durɔ u nɛɛ,
[11] Salomɔɔ u resɛm tɔ̃kan gbaaru mɔ Baali Hamɔɔwɔ.
Ma u gbaa te kɔ̃sobu nɔmu sɔndia.
Ben baawure u ra ka sii geesun gobi nɔrɔbu (1.000) nɛwa
bu sere gbaa ten marum sɔri.
[12] Salomɔɔ u win sii geesun gobi nɔrɔbu (1.000) suo u n mɔ,
kpa u win gbaa kɔ̃sobu yen goobu (200) wɛ̃.
Nɛna na nɛn tiin resɛm gbaaru mɔ,
ma na tu kɔ̃su.
[13] A de n wunɛn nɔɔ nɔ nɛn kĩnasi,
wunɛ wi a ra n wãa dãa gbaaru sɔɔ.
Kpaasiba kĩ bu gu nɔ.
Kurɔ u nɛɛ,
[14] a wasi suo nɛn kĩnasi,
kpa a n sãa nge yaa kpiku ɲ̀ kun mɛ nge gini kpɛma
ye ya wãa guuru wɔllɔ mi yaka nubu durorugisu wãa.

YEREMI

Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u sãawa yãku kowon bweseru. U nɔni swãaru wa win tɔmbun suunu sɔɔ. Ba nùn tusa win garin sõ. Gusunɔn sɔmɔ Esain biru, n kuawa nge wõɔ wunɔbu (100) u sere win sɔmburu torua. Win wãaru sɔɔ, u Yinni Gusunɔn tɔmbu Yudaba kirɔ kua bu ka ben bũu sãanu ka ben toranu deri. Ma n kun mɛ, bwese tukunu nu koo na nu bu wɔri. Win gari yi koora win nɔni biru. Babilonin sina boko u Yerusalɛmu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri. Ma u Yudaban sina boko ka tɔn dabinu yoru mwɛɛra u ka da win temɔ. Mɛya Yeremi u maa tɔmbu Gusunɔn gari sõɔwa u nɛɛ, sõɔ teeru ben sukum koo wurama yoo ten di.

*Tire ten kpun*aa

1. Yeremin sokuru u ka ko Gusunɔn sɔmɔ, wiru 1.
2. Gari yi Yeremi u gerua Yosiasi ka Yoyakimu ka Yoyakini ka sere Sedesiasin waati sɔɔ, wiru 2n di sere wiru 25.
3. Ye ya koora Yeremin wãaru sɔɔ, wiru 26n di sere wiru 45.
4. Ye Gusunɔ u gerua bwese tukunun sõ, wiru 46n di sere wiru 51.
5. Yerusalɛmu ya wɔruma, wiru 52.

1 Tire ten gari yi sun sõɔmɔ ye Yeremi Hilikiyan bii u kua ka gari yi Yinni Gusunɔ u nùn
sõɔwa. Hilikiya wi, u sãawa yãku kowo goo Anatɔtuɔ, Bɛnyamɛɛn temɔ. 2 Yudaban sina
boko Yosiasi Amɔɔn biin bandun wõɔ wɔkura itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Yeremi wi gari
kua. 3 U maa ka nùn gari kua Yoyakimu wi u sãa Yosiasin bii Yudaban sina bokon waati
sɔɔ, ka maa Sedesiasi Yosiasin biin waati sɔɔ sere n ka girari win bandun wõɔ wɔkura
tiasen suru nɔɔbuse. Saa ye sɔɔra ba Yerusalɛmugibu yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ.

*Gusun*ɔ u Yeremi soka

*u k*a ko win gɔro

4 Sõɔ teeru Yinni Gusunɔ u ka nɛ, Yeremi gari kua u nɛɛ,
5 u sere man mɔmɛ
nɛn mɛron nukurɔ,
u man yẽ saa ba ǹ man marubu kpa.
U man gɔsa u yi nɛnɛm
n ka ko win gɔro handunian bwesenun mi
bu sere man ma.
6 Ma na nùn wisa na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wee na ǹ kpẽ n gari gere tɔn dabinun wuswaaɔ,
domi nɛ biiwa.
7 Adama Yinni Gusunɔ u man sõɔwa u nɛɛ,
n ku gere mɛ.
Domi bèn mi u man gɔriɔ kpuro kon dawa.
Ye u maa man sõɔwa kpuro kon ye gerewa.
8 N ku ben bɛrum ko.
Domi u ko n ka man wãa,
kpa u man wɔra karin di.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua. 9 Ma u win nɔmu dɛmia u nɛn nɔɔ baba u nɛɛ, wee u
win gari doke nɛn nɔɔwɔ. 10 Yen biruwa u maa nɛɛ,
wee gisɔ, u man yiiko wẽ
bwesenu ka nin sinambu kpuron wɔllɔ
n ka nu wukiri n sura,
kpa n maa wure n nu gira nge dãa.
Mɛya n maa ka nu kɔsuku n kam koosia,
kpa n maa wure n nu seeya.

*K*ãsinu yiru

11 Yinni Gusunɔ u maa man bikia u nɛɛ, mba na waamɔ mi.

Ma na nùn wisa na nɛɛ, dãru garun kãasa na waamɔ.
[12] Ma u nɛɛ, na wawa dee dee, domi u ko n tii sɛ u ka win nɔɔ mwɛɛru yibia.
[13] Ma u kpam man bikia u nɛɛ, mba na maa waamɔ mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, wekera na wa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ta man nɔɔ sike ta swɛ̃ɛ ta gbisimɔ.
[14] Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian diya
wahala ya koo na yu tem mɛn tɔmbu kpuro wɔri.
[15] U koo sinam be ba wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia seeyama
bu na bu Yerusalɛmu ka Yudan wuu si su tie tabu wɔri
kpa bu Yerusalɛmu ye tarusi
bu sina yen gbãra kɔnnɔsɔ nge siri kowobu.
[16] U koo win tɔmbu sɛɛyasia ben kõsa yen sõ
ye ba ka nùn deri,
ba bũnu turare dõɔ dokea,
ma ba bwãaroku ni ben nɔmu ga kua yiira ba sãwa.
[17] Adama nɛ, n be sɔɔru koowo,
n kpaka sɛ̃ka
kpa n se n bu sõ kpuro
ye u koo man yiire.
U nɛɛ, n ku de nɛn tororu tu kara ben suunu sɔɔ,
kpa u ku raa man bɛrum sosia n diiri ben wuswaaɔ.
[18-19] Wee tɛ̃, Yudaban sinambu ka ben wirugibu ka ben yãku kowobu
ka sere tɔn be ba tie kpuro
ba koo ka man tabu ko.
Adama ba ǹ kpɛ̃ bu man kamia.
Domi saa ye sɔɔ, u koo man dam wɛ̃ nge wuu ge ba gbãraru toosi,
ǹ kun mɛ nge gbere ye ba kua ka sisu,
ǹ kun mɛ nge gbãra te ba kua ka sii gandu.
U ko n wãawa ka nɛ u ka man wɔra ben nɔman di.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

2

Isireliban sikadoban durum
[1] Yinni Gusunɔ u man sõɔwa u nɛɛ, [2] n doo n bɛɛ Yerusalɛmugibu sõ n nɛɛ,
u yaaye nge mɛ i nùn kĩa yellu nge kurɔ kpao,
i ka nùn swĩi gbabu tèn mi gãanu ku ra kpi.
[3] Bɛɛ Isireliba, i raa wãawa wi turon sõ.
I sãawa win arumani ye u tii gɔsia.
Wi u na u bɛɛ gura, wahala ya ra yɛ̃ro deemɛwa.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
[4] Tɛ̃, bɛɛ Isireliba,
bɛɛ be i sãa Yakɔbun bweseru,
i swaa dakio i nɔ.
[5] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tora terà bɛɛn sikadoba ba nùn waasi ba ka nùn deri,
ba da ba kam swĩi,
ma ben tii ba kam kua.
[6] Ba ǹ tii bikie bu nɛɛ,
mana wi, Yinni Gusunɔ u wãa, wi, wi u bu yarama Egibitin di.
Mana u wãa, wi, wi u ka bu da gbaburɔ mi gãanu ku ra kpi.
Gbabu te sɔɔ, nim sari,
dɔkɔ kpirina nu yiba,
wãara maa sɛ̃ mi.
Yen sõna goo kun wãa mi,

goo ku ra maa sĩ mi.
[7] Yen biru, u ka bu da mi tem gem wãa,
kpa bu ka mɛn dãa bii duronu ka mɛn dĩa geenu di.
Adama ye ba tura mi,
ba tem mɛ sanka,
ba mu disi doke.
[8] Ben yãku kowobu ba ǹ bikie bu nɛɛ,
mana Yinni Gusunɔ u wãa.
Mɛya maa wooda yɛ̃robu ba ǹ nùn gie.
Ben wirugibu ba nùn seesi.
Bũu wi ba mɔ̀ Baali, win gariya Gusunɔn sɔmɔbu ba swĩi ba ka gari mɔ̀.
Ma ba da ba bũnu sãwa ni nu ǹ bu arufaani gaa wɛ̃ɛmɔ.
[9] Yen sɔ̃na u koo bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru siribu soku.
[10] I be ba wãa nim wɔ̃kun tem bure te ba sokumɔ Sipu mɛɛrio.
I goo gɔrio Kedaaɔ
u mɛɛri sãa sãa u ka wa
bà n mɔ̀ nge bɛɛ,
[11] u ka wa bweseru garu tà n ten bũnu kɔsire
baa mɛ nu ǹ sãa gem,
nge mɛ bɛɛ, i Gusunɔ deri
wi u sãa bɛɛn bɛɛrɛ.
Ma i wura yè sɔɔ i ǹ arufaani gaa wasi.
[12] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ wɔllugibu, i biti sooro yenin sɔ̃,
kpa i wɛ̃nu wura.
[13] Wee win tɔmbu ba durum yiru kua.
Ba nùn deri, wi, wi u sãa nge nim gem mɛ mu koo nɔrura,
ma ba da ba bũnu swĩi ni nu sãa nge dɔkɔ kpiri ni nu ǹ nim nɛnumɔ.

*Isireliba*n naanɛ sarirun are
[14] Isireliba, i ǹ sãa yobu.
Ba ǹ bɛɛ mara yoru sɔɔ.
Ǹ n mɛn na, mban sɔ̃na bɛɛn yibɛrɛba ba bɛɛ naa swĩi nge gbeeku yɛɛ.
[15] Wee ba bɛɛ kukirisi nge gbee sinansu.
Ba bɛɛn tem yãnu gura,
ma ba bɛɛn wusu dɔ̃ɔ mɛniki,
goo maa sari mi.
[16] Nɔfu ka Tapanɛsigibun tii
ba koo bɛɛ kɔni bu pɔɔru woka
bu ka bɛɛ yoru mwɛɛri.
[17] Yeni ya koo bɛɛ deema,
domi i Gusunɔ bɛɛn Yinni deri sanam mɛ u bɛɛ kpare swaa gea sɔɔ.
[18] Ì n da i tii Asirigibu
ǹ kun mɛ Egibitigibu wɛ̃,
i ben daarun nim nɔrumɔ,
mba i ko wa.
[19] I n yɛ̃ ma bɛɛn nuku kɔ̃suru ka bɛɛn naanɛ sariru ta koo bɛɛ nɔni sɔ̃.
Saa ye sɔɔra i ko wa,
kpa i gia ma gãa kɔ̃suna i kua mi,
ye i ka man deri,
i ǹ maa man nasie.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Isireliba ba sãawa nge kurɔ

*wi u kun n*aanɛ mɔ
[20] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa yellun di, i tii yoru yara,
i sugu ka yɔni yi ba raa bɛɛ doke kasuka.
Ma i nɛɛ, i ǹ maa kĩ i man yoru diiya.
Ma i da gungunu wɔllɔ ka dãa kubenɔ
i bũnu gasirimɔ i sãamɔ.
[21] Yellu, na bɛɛn bweseru duurawa
nge resɛm dãa geeru te ta kpuro kere,
adama tɛ̃, i kɔsa i kua
nge resɛm dãa te ta yina.
[22] Baa ì n wobura ka werem mɛ mu gɛm durom mɔ,
ka mɛ, ko na n bɛɛn disi yi waamɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[23] Amɔna i ko kpĩ i siki i nɛɛ,
i ǹ tii disi koosi,
i ǹ bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.
I bɛɛn naasun yira mɛɛrio wɔwa sɔɔ.
I de i wura ye i kua,
bɛɛ be i sãa nge yooyoo niu
ge ga bɔsu ga durɔbu kasu.
[24] Bɛɛ be i sãa nge gbeeku kɛtɛku niu
ge ga gbaburun dɔɔnɛ mɔ.
Gen yɔɔbun saa sɔɔ,
ga ra n yɔ̃ɔkumɔwa,
goo kun kpɛ̃ u gu yɔ̃rasia.
Kɛtɛku dwaa ye ya gu kasu kpuro,
ya ku ra wasire yu ka gu wa.
Domi ya ra gu deemɛwa gen yɔɔbun saa sɔɔ.
[25] Bɛɛ Isireliba, na nɛɛ,
i ku bũnu gasiri sere bɛɛn baranu nu diira,
kpa nim nɔru gu bɛɛ go.
Adama i ǹ wure.
Ma i nɛɛ, n ǹ koorɔ,
domi niya i kĩ,
i ko maa nu swĩi i sãwa.

*B*a koo Isireliba sɛɛyasia
[26] Nge mɛ sekuru ta ra gbɛnɔ mwɛ
bà n nùn mwa subaru sɔɔ,
nge mɛya bɛɛ Isireliba ka bɛɛn sinambu
ka bɛɛn wirugibu ka bɛɛn yãku kowobu
ka Gusunɔn sɔmɔbu i ko i sekuru wa.
[27] Domi i bũu dãru sokumɔ bɛɛn baaba,
ma i maa kperu sokumɔ bɛɛn mɛro.
Wee bɛɛ Isireliba kpuro i man biru kisi,
i ǹ maa man mɛɛrimɔ.
Adama ì n wãa wahala sɔɔ,
i ra nɛɛwa, n seema n bɛɛ faaba ko.
[28] Bɛɛ Yudaba, bɛɛn bwãaroku ni i tii sekua
nu ka bɛɛn wusu geeru nɛ mi,
mana nu wãa.
Nu seewo nu bɛɛ faaba ko wahalan saa sɔɔ
nù n koo kpĩ.

[29] Mban sɔ̃na i ka man sikirinamə.
Wee bɛɛ kpuro i ɲ̀ ka man yɔ̃re.
[30] Kam sɔɔra na bɛɛ sɛɛyasia.
I ɲ̀ nɛn sɛɛyasia bi garisi gãanu.
I Gusunən səməbu wəri i go
nge mɛ gbee sunə ga ra yaa wəri gu go.
[31] Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie, i nɛ, Yinni Gusunən gari swaa dakio i nə.
Na bɛɛ sãawɛwa nge tem mi gãanu ku ra kpi?
Na bɛɛ sãawɛwa nge yam wɔ̃ku nanumgiru?
Mban sɔ̃na bɛɛ nɛn təmbu i gerumə i mɔ̀,
i tii mə,
i ɲ̀ gəsiramamə nɛn mi.
[32] Wəndia u ra win bura yãnu duari ro?
Kurə kpao u ra win sənditia duari?
Amənа bɛɛ nɛn təmbu i ka man duari n ka tɛ mɛ,
na ɲ̀ mam yen tɔ̃nun geeru yɛ̃.
[33] I durə dama bwisi mə sere kurə tanəbu ba yi giamə bɛɛn min di.
[34] Wee tən be ba ɲ̀ toren yɛm mu yiba bɛɛn yabenə
be, be i ɲ̀ ka gãa kɔ̃sunu ganu mwɛ.
[35] Ka mɛ, i tii sokumə be ba dɛɛre.
Ma i mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunən məru yu bɛɛ doonari.
Adama kon bɛɛ siribu soku yèn sɔ̃ i mɔ̀, i ɲ̀ durum mə.

[36] Mban sɔ̃na i sirenɛ i ka swaa kəsi.
Egibitigiba koo bɛɛ sekuru doke
nge mɛ Asirigiba bɛɛ kua.
[37] Kpa i yari min di i n tuke.
Domi nɛ, Yinni Gusunə na be i naanɛ sãa mi yina.
I ɲ̀ maa somiru garu wasi ben min di.

3

Isireliba

*b*a sãawa naanɛ sarirugibu
[1] Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
goo ù n win kurə yina,
ma kurə wi, u da u durə goo sua,
durə guro wi, u ra maa kurə wi naa de?
Aawo. Ù n kua mɛ, ya koo win tem disi doke.
Adama bɛɛ Isireliba, i kua mɛ.
I da i bũu dabiru sãamə,
ma i kĩ n maa bɛɛ mwaama.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.
[2] I seewo i mɛɛri guunu gia,
kpa i wa nge guuru gara wãa tèn mi i ɲ̀ bũnu sãwa.
Wee, i ra bũnu kasu
nge mɛ kurə tanə u ra win kĩnasibu kasu.
I sãa nge Daarubu swaa dio be ba ra n təmbu mara swɛɛ sɔɔ.
Ma i tem mɛ disi doke bɛɛn bũu gasiribu ka bɛɛn nuku kɔ̃surun sɔ̃.
[3] Yen sɔ̃na gura kun tãramə
bu sere nɛɛ, ya koo nɛ.
Adama ka mɛ,
i bũnu gasirimə i dəəwa.
Sekura kun bɛɛ mɔ̀.

[4] Wee tɛ̃, i man nɔɔgiru suemɔ i mɔ̀,
i man nɔɔgiru mɔ̀ i gerumɔ
nɛna na sãa bɛɛn baaba,
i maa man kĩwa saa bɛɛn piiburun di.
[5] Ma i bikiamɔ,
ko na n ka bɛɛ mɔru sãawa sere ka baadommaɔ?
Bɛɛ Isireliba, yeniwa i ra n gerumɔ,
adama i kõsa mɔ̀ i dɔɔ
nge mɛ̀n nɔɔ i kĩ.

*Yud*aba ka Isireliba,

*i de i g*õru gɔsia

[6] Yudaban sina boko Yosiasin waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, a wa ye Isireliba ba mɔ̀? Ba sãawa mɛm nɔɔ sariba. Wee, ba da mi gungunu ka dãa kubenu wãa kpuro, ba bũnu sãamɔ. [7] Ma nɛ, Yinni Gusunɔ na tii sõɔwa na nɛɛ, bà n yeniba kpuro kua, ba koo wurama nɛn mi. Adama ba ǹ wuramɛ. Ben mɛro bisibu, Yudan bweseru te ta sãa nge kurɔ naanɛ sarirugii, ben tii ba wa mɛ. [8-10] Isireliba ba tem mɛ disi doke ben bũu gasiribun sõ ka ben sekuru sarirun sõ te baawure u gerumɔ. Ma ba bũu sãamɔ kpenu ka dãnun nuurɔ. Yen sõna na bu yina ma na bu yinabun tireru wɛ̃. Ka mɛ, na wa Yudaba ba ǹ bɛrum kue. Ba dawa ba bũnu gasira ben tii. Ba ǹ wuramɛ nɛn mi ka ben gõru kpuro. Weesu sɔɔra ba yõ.

[11] Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sõɔwa u nɛɛ, baa mɛ Isireliba ba sãa mɛm nɔɔ sariba, ba sanɔ bo ka sere Yudaba. [12] Yen sõ, a doo sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia a Isireliba gari yini sõ a nɛɛ,
bu wurama, na ǹ ka bu nɔnu kõsu mɛɛrimɔ.
Domi na sãawa wɔnwɔndugii.
Na ku ra mɔru ko n ka tɛ.
[13] Bu gesi ben durum wuro.
Bu wuro ma ba ǹ ka man yõre,
nɛ, Gusunɔ ben Yinni.
Domi ba da ba bũnu gasira dãa kubenɔ.
Ba yina bu nɛn gari swaa daki.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yinni Gusun*ɔn tɔmbu

*b*a koo wurama win mi

[14] Bu wurama nɛn mi, be, bii mɛm nɔɔ sariba. Domi na sãawa ben Yinni. Kon be ba tie yarama wuu sìn mi ba wãa kpuron di, baa ǹ n tɔn turon na, ǹ kun mɛ yiru. Kpa n ka bu wurama nɛn mi Siɔniɔ. [15] Saa ye sɔɔ, kon bu kparobu wɛ̃ be nɛn gõru ga kĩ. Kpa bu bu kpara ka bwisi, ka laakari.

[16] Ba koo marura bu dabia tem mɛ sɔɔ. Sanam mɛ sɔɔ, ba koo man gia. Ba ǹ maa nɛn woodan kpakororun gari mɔ̀. Goo kun maa ten bwisikunu mɔ̀. Goo kun maa tu yaayamɔ u nɛɛ, mana ta wãa. Goo kun maa ten kɔsire mɔ̀. [17] Saa ye sɔɔ, nɛn sina gɔna ya ko n wãawa Yerusalɛmuɔ. Kpa bwese ni nu tie kpuro nu maa mɛnna mi, nɛn yĩsirun sõ. Ba ǹ maa ben bwisi kõsi swĩimɔ. [18] Saa ye sɔɔ, Yudaba ka Isireliba ba koo mɛnna bu ko tia. Domi ba koo wurama sannu saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di. Kpa bu sina tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ̃ ba tubi di.
[19] Nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua na nɛɛ,
kon daa bɛɛ Isireliba kowa nɛn bii kĩnasibu,
kpa n bɛɛ tem gem wɛ̃
mɛ mu buram bo handunia yeni sɔɔ.
Na raa tamaa i ko man sokuwa bɛɛn Baaba,
kpa i ku maa man deri.
[20] Adama i man tɔnu kam kom kua
nge mɛ kurɔ naanɛ sarirugii u ra win durɔ kue.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[21] Wee, nɔɔ gagu ga nɔɔra guuru wɔllɔ.
Ase Isirelibara ba kuuki mɔ̀ ba bũnu kanamɔ,
domi ben sanu sanusu kpuro su sankira,
ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni duari.
[22] Bɛɛ, bii mɛm nɔɔ sariba, i wurama nɛn mi.
Kon bɛɛ bɛɛn mɛm nɔɔbu sariru suuru kua.
Ma Isireliba ba nɛɛ, Gusunɔ, wuna a sãa bɛsɛn Yinni.
Bɛsɛ wee, wunɛn miya sa wee.
[23] Geema bũu ni sa raa sãamɔ guunu wɔllɔ sa kuuki mɔ̀,
nu sãawa weesu.
Adama Gusunɔ bɛsɛn Yinni,
wuna a sãa bɛsɛ Isireliban faaba kowo.
[24] Wee, saa bɛsɛn birun di sa waamɔ bũu wi ba mɔ̀ Baali,
wiya u bɛsɛn baababan gbean dĩanu di kpuro,
ka maa ben yãanu ka ben kɛtɛba ka sere ben bibu.
Ma ba sekuru wa.
[25] Su kpuna sekuru sɔɔ
kpa su bɛsɛn bɛɛrɛ sariru wukiri nge bekuru.
Domi bɛsɛ ka bɛsɛn baababa
sa wunɛ Gusunɔ bɛsɛn Yinni torari.
Saa bɛsɛn birun di n ka gisɔ girari
sa ǹ wunɛn gere wure.

4

[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba,
ì n kĩ i wurama nɛn mi, i ko kpĩ i wurama.
Ì n bɛɛn bũu sãaru deri, i ǹ maa yaayaare mɔ̀,
[2] ì n da bõre gem sɔɔ ka gõru dɛɛrɔ,
i nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn wãaru,
saa yera bwese tukunu nu koo domaru wa nɛn min di,
kpa bu woo kana nɛn sõ.
[3] Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ Yudaba ka Yerusalɛmugibu sõɔmɔ na mɔ̀,
i gbee kpaanu kasirio, i dãa dõɔ go.
I ku ra maa bɛɛn dĩanu duure sãki sɔɔ.
[4] Geema, i bango sãa wasi sɔɔ.
Adama n tiewa i man tii wẽ,
kpa nɛn mɔru yu ku raa yabura nge dõɔ,
wi goo kun kpẽ u go,
domi bɛɛn nuku kõsuru ta kpã.

*B*a Yudaba wɔrima

[5] Yeremi u nɛɛ,
i Yudaba sõɔwɔ kpa i gbãra Yerusalɛmuɔ.
I kɔba soowo tem mɛ kpuro sɔɔ.
I nɔɔgiru suo ka dam i nɛɛ,
bu mɛnnama bu da wuu si su gbãranu mɔ sɔɔ.
[6] Bu gidi bɔra sueyo Siɔni gia
bu duki yakuro bu ku yõra.
Domi Gusunɔ u koo de kõsa yu na
saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
[7] Yibɛrɛ be ba ra bwesenu kam koosie
ba seewa ben wãa yerun di nge gbee sunɔ
ge ga tii dɛmiamɔ gen bweun di,

ba wee bu ka tem mɛ kam koosia.
Bɛɛ Yudaba, ba koo bɛɛn wusu kɔsuku
kpa su ko bansu.
[8] I saaki sebuo nuku sankiranun sɔ̃
kpa i swĩ i weeweenu ko,
domi Yinni Gusunɔn mɔru kun sun doonarimɔ.
[9] Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tɔ̃ɔ te sɔɔ,
sina boko ka win sina asakpɔbu ba koo mwia kpana
kpa yãku kowobu bu biti soora,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu nɔsu nɛnɛ,
[10] bu nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ
na be, Yudaba ka Yerusalɛmugibu nɔni wɔ̃kua
ye na nɛɛ, ba koo bɔri yɛndu wa.
Wee tɛ̃ ba woburu sɔndi ben wĩinɔ.

Yibɛrɛba ba Yudaba sikerenɛ
[11] Saa ye sɔɔ, kon bu sɔ̃ n nɛɛ,
wee, woo ga wee saa gbaburun guunun di,
gu ka nɛn tɔmbu Yudaba swee.
Woo ge, ga ǹ sãa fɛrɛ fɛrɛ
nge ge ba koo ka dobi sara.
[12] Ga ko n dam mɔwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gu sokusiamɔ.
Tɛ̃wa kon bu siri.
[13] Ma Yudaba ba nɛɛ,
gbera sun di, domi sa kam kua.
Wee, wi u koo sun kam koosia u sĩimɔ nge guru wiru.
Win tabu kɛkɛ yi sãa nge guru woo.
Ma win dumi yi gunɔ bakeru sãabu kere.
[14] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu,
sere saa yerà i kĩ i n kɔ̃sa bwisikumɔ.
I bɛɛn gɔ̃rusu dɛɛrasio, kpa i faaba wa.
[15] I swaa dakio gari yi ba ka na Danun tem di
ka Efaraimun guunun di
ba nɛɛ, kɔ̃sa wee.
[16] I ye bwesenu kpuro nɔɔsio.
Kpa i ye Yerusalɛmugibu sɔ̃ i nɛɛ,
yibɛrɛba ba wee saa tontonden di.
Ba koo Yudaban wusu tabun kuuki koosi.
[17] Kpa bu Yerusalɛmu sikerena
nge be ba gberu kɔ̃su.
Domi yen tɔmbu ba man seesi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[18] Bɛɛ Yudaba, geema wahala ya bɛɛ nɔni sɔ̃ɔwa sere bɛɛn woo sɔndɔ.
Adama ya sãawa bɛɛn kom kɔ̃sum ka bɛɛn nuku kɔ̃surun are.

*Yeremi u w*asikiramɔ

*win t*ɔmbun wahalan sɔ̃
[19] Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki man wuririmɔ ma nɛn torora kara.
Na ǹ kpɛ̃ n nɔɔ mari wahala yenin sɔ̃.
Na tabun kɔba nɔɔmɔ. Bu wee.
[20] Ba sun nɔɔsiamɔ ma ba wuu dabinu kɔsuka.

Tem mɛ kpuro mu kam kobu dɔɔwa.
Subaru sɔɔra ba na ba bɛsɛn tabu kowobun kuu bekuruginu wukura.
Ma ba nu gura ba ka doona.
21 Sere domma na kon yibɛrɛban gidi bɔra waamɔ,
kpa na n kɔban swĩi nɔɔmɔ tãa tãa.
22 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, nɛn tɔmbu ba ǹ bwisi mɔ.
Mɛya ba ǹ man yɛ̃.
Ba sãawa gari bakasu.
Ba kɔ̃san kobun bwisi mɔ,
adama ba ǹ gean kobu yɛ̃.

*K*am kobu wee
23 Na tem mɛɛra ma mu sãa bitam,
gãanu sari mɛn wɔllɔ.
Na maa wɔllu mɛɛra,
na deema yam bururam sari mi.
24 Na guunu mɛɛra, na wa wee,
nu wɔruma. Ma gungunu nu bãarimɔ.
25 Na maa mɛɛra na wa wee,
tɔnu sari tem sɔɔ.
Ma gunɔsu su yarina kpuro.
26 Na tem mɛɛra mɛ mu raa sãa tem gem.
Na deema wee, mu kua tem saaram.
Ma wuu si su wãa mi, su wɔruka.
Yinni Gusunɔwa u ye kua win mɔrun saabu.
27 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo tem mɛ gɔsia tem saaram,
adama u maa nɛɛ,
u ǹ derimɔ mu n sãa mɛ ka baadommaɔ.
28 Yen sɔ̃, tem mu ko n gɔɔ wooru sɔ̃,
kpa wɔllu tu yam tĩra.
Domi u himba yi kɔ, u ǹ maa biru wurɔ.
29 Ye wusu kpuron tɔmbu ba maasɔbu ka tɛn towobun wɔkinu nua,
yera ba duki yakikira kpuro.
Gaba wɔriki dãa sɔ̃sɔ ma gaba dua kpee baaba sɔɔ.
Ba wuu si deri su kua bansu.
30 Wunɛ Yerusalɛmu, buraru mba kaa maa tii kua.
Kaa tii beku wunɔmgiru kasuawa a dewe,
kpa a wuran saba sebe, kpa a kiro doke?
Kam sɔɔra kaa tii buraru kua.
Wee wunɛn kĩnasibu ba nun tusa
ba kasu bu nun go.
31 Na wuri ka weeweenu nɔɔmɔ
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u win bii gbiikoo ma.
Ase Yerusalɛmun nɔɔwa ga nɔɔramɔ mi.
Ya wom gabamɔ, ya nɔma dɛmiɛ ya mɔ̀,
ya kam kuawa.
Wee yen yibɛrɛba ba ye sɛ̃re, ya gɔɔ dɔɔ.

5

*Yeru*salɛmugibun toraru
1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, i bɛɛn swɛɛ kpuro swĩiyɔ.
I doo ka mi tɔmba ra mɛnnɛ i kasu

ì n ko i goo wa wi u ra ko dee dee
ma u ra gem gere.
Ì n yɛ̃ro wa,
saa ye sɔɔra nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bɛɛn durum wɔka.
[2] Ma Yeremi u nɛɛ,
wee, ba ra n bõrumɔ ba n mɔ̀,
ka Yinni Gusunɔn wãaru,
adama weesu sɔɔra ba bõri yi mɔ̀.
[3] Yinni, n ǹ wi u gem swĩi, wiya a kasu?
Wee, a bu sura adama ba nun atafiiru kua.
A bu nɔni sõɔwa, adama ka mɛ, ba ǹ gãanu gie.
Ben gõru ga bɔbiawa nge kperu.
Ba yina bu wurama wunɛn mi.
[4] Ma na nɛɛ, ba sãawa nge bibu,
ba mɔ̀wa nge gari bakasu.
Domi ba ǹ wunɛn swɛɛ yɛ̃,
ba ǹ maa wunɛn woodaba yɛ̃.
[5] Kon gɔsira n da be ba bukuren mi,
kpa n ka bu gari ko.
Domi be, ba wunɛn swɛɛ yɛ̃,
ba maa wunɛn woodaba yɛ̃.
Wee, ben tii ba nun yina
nge yãa te ta wɛ̃ɛ yina
ma ta yi kasuka.
[6] Yen sõna bà n dua dãa sõɔwɔ,
gbee sinansu su ra bu go.
Bà n dua yakasɔ,
gbeeku bõnu nu ra bu go.
Ma musuku gbeeku ga ra bu yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ
ben wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ,
be ba yara min di,
gu ka bu sɛ̃re gu kasuku.
Domi ben toranu nu dabia.
Ben naanɛ sariru ta kpã.
[7] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
mban sõna kon nɛn tɔmbun durum wɔka.
Domi wee, ba man deri
ma ba bõrumɔ ka bũnun yĩsinu.
Na bu debia,
adama bũna ba ka arukawani bɔkua
ba nu gasirimɔ.
[8] Ba sãawa nge dum dwɛɛ yi yi deba
yi wuri mɔ̀ yi kurɔbu gire.
Nge mɛya ba ra n ben berusebun kurɔbu naa gire,
ba n kpeeki mɔ̀.
[9] Mban sõna na ǹ ko n bwese teni mɔru kɔsie,
kpa n tu sɛɛyasia yenin sõ.
[10] Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon bu yibɛrɛba surema,
be, be ba sãa nge nɛn resɛm gbaaru.
Ba koo ten kara sura
kpa bu ten dãa kãasi bɔɔri yi yi ǹ sãa nɛgii.
Adama ba ǹ gbaa te kam koosiamɔ kpuro.
[11] Mɛya kon ko domi Isireliba ka Yudaba

ba ǹ ka nɛ turo yõre.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ye ya koo Isireliba deema
12 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba man siki
ba nɛɛ, na ǹ dam gam mɔ.
Kõsa kun maa bu deemamɔ.
Ba ǹ tabu wasi,
ba ǹ maa gõɔru wasi.
13 Nɛn sɔmɔbun gari yi maa sãawa nge wom dirum.
Ben goo ku ra bu gari gee sõ.
Ba maa gerumɔ ba mɔ̀,
sɔmɔ ben gari yi wɔri ben tii sɔɔ.
14 Yen sõ, nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na nɛɛ, ye ba ka gerua mɛ,
wee, nɛn gari yi ko n sãa nge dõɔ wunɛ Yeremin nɔɔ sɔɔ,
kpa nɛn tɔn be, ba n sãa nge dãa ye dõɔ wi, u koo mwa.
15 Tɛ̃ bɛɛ nɛn tɔmbu, Isireliba,
kon bɛɛ bweseru garu surema tontonden di.
Bwese te, ta dam mɔ
ta raa maa wãawa saa yellun di.
I ǹ maa ten barum nɔɔmɔ.
16 Ba sãawa tabu durɔbu be kpuro.
Ben sɛ̃ɛnun saabu,
gonu ra n yibawa sikaɔ.
17 Bwese te, ta koo bɛɛn dĩanu kam koosia,
ka bɛɛn bibu, ka bɛɛn yaa sabenu, ka bɛɛn dãa marum,
kpa bu bɛɛn wuu si su gbãranu mɔ tabu wɔri,
bu kɔsuku,
sì sɔɔ bɛɛn yĩiyɔbu wãa.
18 Adama yen tõɔ te, n ǹ bɛɛ kpuro kon kam koosia. 19 Tɛ̃ Yeremi, bà n nɛɛ, mban sõna nɛ, Gusunɔ ben Yinni na bu yenin bweseru kuammɛ, kaa bu wisiwa a nɛɛ, ba man deri ba ka tɔn tukobun bũnu na ben temɔ ba sãamɔ. Nge mɛya ben tii ba koo da bu tɔn tukobu sã tem tukumɔ.

Gusunɔ u win tɔmbu kirɔ mɔ̀
20 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru sõɔwɔ,
be, be ba sãa Yudaba, i nɛɛ,
21 bu swaa dakio ye na bu sõɔmɔ.
Ba sãawa nge wõkobu, ba ǹ bwisi mɔ.
Ba nɔni mɔ, adama ba ǹ yam waamɔ.
Ba swasu mɔ, adama ba ǹ gari nɔɔmɔ.
22 Ba ǹ koo man nasia?
Ba ǹ koo diiri nɛn wuswaaɔ?
Nɛna na dera yani sɛɛri yi nim wõkun nim gunua.
Ma na nɛɛ, mu ǹ maa saramɔ
mi na mɛn nɔɔ bura yeru yi mi.
Miya mu ko n wãa sere ka baadommaɔ.
Baa mɛ nim kurenu nu ra se, nu ǹ dam mɔ.
Baa mɛ nu ra wɔki, mu ku ra gam de.
23 Adama be, nɛn tɔmbu, ba sãawa mɛm nɔɔ sariba.
Ba ra ka man mɔru ko kpa bu man deri.
24 Ba ku ra tii sõ bu nɛɛ,
bu nɛ, Yinni Gusunɔ nasia,

nɛ wi na ra bu gura wɛ̃
wɔ̃ɔ ka wɔ̃ɔ yen saa sɔɔ,
kpa n maa saa yi bu ka dĩanu gɛ̃.
25 Ba n yɛ̃ ma ben durum ka ben toranun sɔ̃na
ba ku ra maa doma ten bweseru wa.
26 Domi ben suunu sɔɔ tɔn kɔ̃soba wãa.
Ba ra tɔmbu yɛ̃ri bɛriewa bu ka bu mwɛɛri
nge be ba ra gunɔsu taa yinuɛ.
27 Takiwa ya ra n yiba ben yɛnusɔ,
nge mɛ gunɔ taason gunɔ diru
ta ra n gunɔsu yiba.
Nge mɛya ba kuura ma ba dam kua.
28 Ba dĩa geenu di ma ba bɔria.
Ba ra kɔ̃sa kowa yu banda.
Ba ku ra ka gobeku yinɛ, ǹ kun mɛ sãaro.
Ba ku ra bu ben gem wɛ̃.
Kpa ben tii ba n kuuramɔ.
29 Mban sɔ̃na na ǹ kon bwese teni mɔru kɔsie,
kpa n bu sɛɛyasia yenin sɔ̃.
30 Wee, nɛn tɔmba gãa kɔ̃sunu mɔ̀ tem mɛ sɔɔ.
31 Ben sɔmɔbu ba gari weesugii mɔ̀.
Ma yãku kowobu ba ben tiin arufaani kasu.
Ma nɛn tɔmbu ba bu yen dam kɛ̃mɔ.
Sanam mɛ kpuro ya koo nɔru ko, amɔna ba koo ko.

6

*Yib*ɛrɛba ba Yerusalɛmu tarusi
1 Bɛɛ Bɛnyamɛɛba,
i duki yakuro Yerusalɛmun di.
I kɔba soowo Tekoaɔ.
I yĩreru koowo Bɛti Hakerɛmuɔ.
Domi nɔni swãa bakaru ka kam kobu sisi,
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
2 Ba koo Yerusalɛmu, wuu burɔ ge kɔsuku.
3 Wee, tɔmba ye wɔrim wee
nge kparobu ka ben yaa sabenu.
Ba ben sansani gira ba ka ye sikerena.
Ben baawure u win bweu mwa, wi ka win tabu kowobu.
4 Ba kuuki mɔ̀ ba mɔ̀,
i de su se sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara su wuu ge wɔri.
Adama tɛ̃ sɔ̃ɔ kpa, yam maa tĩramɔ.
5 Ǹ n mɛn na, i de su se wɔ̃kuru
su da su gen dii geenu kɔsuku.
6 Ma Yinni Gusunɔ u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
bu dãa bɔɔrio kpa bu ka ye sasanu gira
bu ka Yerusalɛmu sikerena, bu ye sɛɛyasia
yèn sɔ̃ yen tɔmba dam dɔrenamɔ.
7 Nge mɛ dɔkɔ ya ra nim swĩ mu n kokumɔ,
nge mɛya Yerusalɛmugibun nuku kɔ̃suru
ta ra n sɔ̃ɔsiramɔ.
Daa bɔɔbɔya ka kam kobun kookoosun gariya
yi ra n nɔɔramɔ mi.
Na ra n waamɔ baadomma

ba tɔmbu nɔni sɔ̃ɔmɔ ba bu mɛɛra mɔ̀.
[8] Ǹ n mɛn na, bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i nɛn sɔ̃ɔsiru laakari koowo,
kpa n ku ra nɛn tii gawa saa bɛɛn min di
n bɛɛn tem kam koosia.

Isireliba

*b*a kua mɛm nɔɔbu sariba
[9] Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
ba koo Isireli be ba tie gura mam mam
nge mɛ ba ra dãa binu sɔri
ba kun gãanu deri.
[10] Ma Yeremi u wisa u nɛɛ,
wara kon gari sɔ̃, kpa n nùn kirɔ ko.
Wara koo man swaa daki.
Wee, ba swaa tau. Ba ǹ kpɛ̃ bu laakari ko.
Ben mi, wunɛ Yinni Gusunɔn gari
yi ra bu sekuru kowa.
Ba ku ra kã bu yi nɔ.
[11] Yinni Gusunɔ,
wee, na ka tɔn be mɔru mɔ̀ wunɛn sɔ̃.
Na kpana n tii nɛnɛ.
Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
a de mɔru ye a man kuammɛ mi,
yu wɔri bibu sɔɔ be ba dweemɔ dãa saanɔ,
ka sere maa aluwaasiban wuunu sɔɔ.
Domi kurɔbu ka durɔbu ka tɔkɔnu,
kpurowa ba koo gura bu ka doona.
[12] Kpa ben yɛnusu su ko gabugisu
ka ben gbea ka ben kurɔbu.
Domi kon tem mɛ kpuron tɔmbu nɛn dam sɔ̃ɔsi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[13] Domi saa bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun di sere ka damgibɔ,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire.
Nɛn sɔmɔbu ka yãku kowobun tii,
ba ra n weesu mɔ̀wa.
[14] Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiiru sãawa,
ba n mɔ̀, alafia wãa,
adama alafia gaa sari.
[15] N weenɛwa sekuru ta n bu mɔ̀,
kɔ̃sa ye ba mɔ̀n sɔ̃,
adama ba ǹ sekuru mɔ.
Ba ǹ mam wure ma ba tore.
Yen sɔ̃na ba koo wɔruma bu gbi.
Ba koo fukura bu wɔruku
dɔma te kon bu sɛɛyasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni kpuro gerua.
[16] Yinni Gusunɔ u win tɔmbu sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
i seewo i swɛɛ mɛɛri
i bɛɛn yellun swaa bura ye kasu i swĩi,
kpa i wa i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa ǹ ye swĩimɔ.
[17] Gusunɔ u nɛɛ,
na bɛɛ kɔ̃sobu wɛ̃

i ka ben kɔban swĩi swaa daki.
Adama ba wisa ba nɛɛ,
sa ǹ swaa dakimɔ.
[18] Yen sɔ̃, u nɛɛ, bɛɛ bwese ni nu tie,
i swaa dakio i nɔ ye ya koo nɛn tɔmbu deema.
[19] Bɛɛ temgibu, i waawo.
Wee kon nɛn tɔmbu kɔ̃sa sure.
Yera ya ko n sãa ben bwisikunun are.
Domi ba ǹ nɛn gari swaa daki,
ma ba nɛn woodaba gɛma.
[20] Na ǹ ben turare ye ya wee Seban di
ǹ kun mɛ dãa kiku nubu duroruguu
ge ba ka na saa tontonden din bukata mɔ sãarun sɔ̃.
Na ǹ ben yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kĩ.
Mɛya ben yãku ni nu tie, nu ǹ maa man wɛ̃remɔ.
[21] Yen sɔ̃na kon bu sokuratia dokea,
kpa baababa ka ben bibu,
tɔnu maa ka win bɔrɔ
bu sokura mi bu gbi.

*B*a koo Isireliba wɔrima
[22] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee bweseru gara sisi
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di
mi n toma.
Bwese ten tɔmbu ba dam mɔ.
[23] Ba tɛnnu ka yaasi nɛni.
Ba nuki sosu, ba ǹ wɔnwɔndu mɔ.
Ma ba kukirimɔ nge nim wɔ̃kun nim.
Ba yɔɔwa dumi wɔllɔ,
ma ba yɔ̃ swɛɛ swɛɛ, ba tabun sɔɔru sãa
bu ka wunɛ Yerusalɛmu wɔri, wunɛ wi a sãa Siɔni.
[24] Yerusalɛmugiba nɛɛ,
ye sa ben labaari nua,
yera bɛsɛn gɔma dwiiya.
Sa wurura nge tɔn kurɔ
wi u yiire u kĩ u ma.
[25] Goo u ku raa yari u da swɛɛɔ.
Goo ku raa maa yari u da yakasɔ.
Domi yibɛrɛba ba wãa mi,
ba ben takobiba nɛni.
Tɔmba bɛrum soore baama.
[26] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ nɛn tɔmbu, i saaki pɔra sɛ̃keo
kpa i tii torom wisi nuku sankiranun sɔ̃.
Bɛɛn baawure u gɔɔ swĩiyɔ
nge wi u win bii teereru bia.
I wuri koowo ka nɔni yĩresu.
Domi wi u koo bɛɛ kpeerasia
u koo bɛɛ wɔriwa subaru sɔɔ.

Isireliba ba swaa tau
[27] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yeremi, na nun yi a ka nɛn tɔmbu sɔwa
nge mɛ seko u ra sii geesu sɔwe,

kpa a ka ben daa gia.
[28] Ma Yeremi u nɛɛ,
tɔn be, ba sãawa wee kowobu ka mɛm nɔɔ sariba.
Ba bɔɔbuwa nge sisu. Be kpuro ba sankirewa.
[29] Bà n sisu ka pɛɛrum dɔ̃ɔ doke ba wure,
ye kpuro ya ra yandewa,
kpa pɛɛrum mɛ, mu sii si sɔwa.
Adama kam sɔɔra ba Isireliba sɔwa.
Ben tɔn kɔ̃sobu ba ɲ̀ wunaramɔ,
[30] ma ba bu sokumɔ sii si su ɲ̀ gea sãa.
Domi Yinni Gusunɔ u bu biru kisi.

*Yeremi u w*aasu mɔ̀

*Yinni Gusun*ɔn sãa yerɔ
(*I m*aa mɛɛrio 26:1-19)

7

[1] Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [2] a doo a yɔ̃ra nɛn sãa yerun kɔnnɔwɔ a nɛɛ, yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, be Yudaba, be, be ba ra gesi du saa kɔnnɔ minin di bu ka man sã, bu swaa dakio bu nɔ. [3] Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua na nɛɛ, bu ben sanu sanusu ka ben daa kɔsio. Saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ. [4] Bu ku ben naanɛ doke dii teni sɔɔ ba n mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yera mi! [5] Bà n ben sanu sanusu ka ben daa kɔsa, ma ba gea kuanammɛ, [6] ma ba kun sɔbu ka gɔminibu ka gobekuba dam dɔremɔ, ma ba kun maa tɔnu wi u kun gãanu kuen yɛm yarimɔ, ma ba kun bũnu sãamɔ ni nu koo de bu kam ko, [7] saa yera kon de ba n wãa tem mɛ sɔɔ mɛ na ben baababa wɛ̃, ba n mɔ sere ka baadommaɔ.
[8] Adama wee gari weesugiiya ba naanɛ sãa yi yi ɲ̀ arufaani gaa mɔ. [9] Ba ra n gbɛnimɔ, ba ra n tɔmbu goomɔ, ba ra n sakararu mɔ̀, kpa ba n nɔɔ mwɛɛ weesuginu mɔ̀, kpa ba n bũu wi ba mɔ̀ Baali turare dɔ̃ɔ dokeammɛ, kpa ba n maa bũu sãaru mɔ̀ te ba ku ra raa ko. [10] Kɔ̃si yiniwa ba ra n mɔ̀, kpa bu sere na bu yɔ̃ra dii tèn mi ba ra man sã ba n mɔ̀, sa yakiara yibɛrɛban nɔman di. [11] Ba tamaa dii tèn mi ba ra man sã ta sãawa gbɛnɔbun wãa yeru? Domi mɛsuma na waamɔ.
[12] Ǹ n mɛn na, bu doo Siloɔ bu yam mi na raa gɔsa bu ka man sã mɛɛri. Kpa bu wa nge mɛ na mu kua nɛn tɔmbu Isireliban daa kɔ̃san sɔ̃. [13] Tɛ̃, yèn sɔ̃ ba kookoo sinin bweseru kua, ma na bu gerusi kpeetim sari adama ba ɲ̀ man swaa daki, na bu soka ma ba ɲ̀ man wurari, [14] yen sɔ̃na kon nɛn sãa yee tè sɔɔ ba ben naanɛ doke ka tem mɛ na be ka ben baababa wɛ̃ kam koosia nge mɛ na Silo kua. [15] Kon bu gira bu tonda nɛn wuswaan di nge mɛ na ben mɛro bisibu Isireliba gira.

*Gusun*ɔ u Yeremin

*k*anaru yina Yudaban sɔ̃

[16] Wunɛ Yeremi, a ku man suuru kana Yudaban sɔ̃. A ku bu kanaru garu kua. Domi na ɲ̀ nun swaa dakimɔ. [17] A ɲ̀ waamɔwa ye ba mɔ̀ Yudaban wuu marosɔ ka sere Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ? [18] Bibu ba dãa guramɔ bũu yãkunun sɔ̃. Ma ben baababa ba ka ye dɔ̃ɔ sɔ̃rumɔ bũu sãa yenɔ. Tɔn kurɔba pɛ̃ɛ som burimɔ bu ka kiranu ko ni ba koo ka bũu wi ba mɔ̀ Asitaate ka sere maa bũnu ganu sã, kpa bu ka man torari. [19] Adama ka gem, n ɲ̀ nɛ ba torarimɔ, beya ba tii sekuru dokemɔ.
[20] Yen sɔ̃na na nɛɛ, kon de nɛn mɔru yu wɔri nɛn sãa yee te sɔɔ, ka tɔmbu sɔɔ, ka yaa sabenu sɔɔ, ka dãaɔ ka sere maa dĩanu sɔɔ. Nɛn mɔru ye, ya ko n gbisimɔwa, ya ɲ̀ suremɔ.

*Yud*aban mɛm nɔɔbu sariru

[21] Wee ye nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua na nɛɛ, i ra yãkunu ko ńn sukum i ra di, ka yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu, adama n buram bo i ni kpuro mɛnna i bɛɛyam di. [22] Domi na ɲ̀ bɛɛn baababa yãkuru garu yiire dɔma te na bu yara saa Egibitin di. [23] Ye na bu yiire yera, bu nɛn gari nɔɔwɔ, kpa na n sãa ben Yinni, kpa be, ba

n maa sãa nɛn tɔmbu. Bu nɛn wooda kpuro swĩiyɔ ye na bu wɛ̃, kpa ben wãaru tu wɛ̃ra.
[24] Adama ba ǹ swaa tem kpĩ bu nɛn gari nɔ. Ben tiin gõru kĩra ba swĩi, ma ben daa kõsa
ya sosi. [25] Saa dɔma tèn di bɛɛn baababa ba yara Egibitin di sere n ka gisɔ girari, na ra n
bɛɛ nɛn sɔmɔbu gɔriammɛwa saa baayere. [26] Adama i swaa taaya i ǹ man swaa daki. Ma
i kõsa kua n kere ye bɛɛn baababa ba kua.

[27] Wunɛ Yeremi, à n yeniba kpuro gerua, ba ǹ nun swaa dakimɔ. À n maa bu soka, ba ǹ
nun wurarimɔ. [28] Ka mɛ, a bu sɔ̃wɔ a nɛɛ, ba sãawa bwese te ta ku ra Gusunɔ ten Yinnin
gari nɔ. Tora tee teya ba ra n mɔ̀ baa ù n bu sɛɛyasia. Gem ku ra n maa wãa ben nɔsɔ.

*Durum ye Yud*aba ba kua

*B*ɛni Hinɔmun wɔwaɔ

[29] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Yudaba bu ben seri buro bu kõ
yi yi sõɔsimɔ ma ba sãa nɛgibu.
Bu yɔɔwo guuru wɔllɔ,
kpa bu gɔɔ swĩ.
Wee ba nɛn mɔru seeya,
ma na bu biru kisi.

[30] Domi be, Yudaba ba kõsa kua nɛn nɔni sɔɔ. Ba ka bũnu dua diru mi ba ra man sã, ba
tu disi doke. [31] Ma ba bũu turanu bana Tofɛtiɔ, Bɛni Hinɔmun wɔwaɔ bu ka ben bibu yãku
dõɔ mwaararuginu ko mi, yãku nìn bweseru na ǹ mam gõru doke n bu sõ bu ko.

[32] Yen sõna tõnu ganu sisi nì sɔɔ ba ǹ maa wɔwa ye sokumɔ Tofɛti ǹ kun mɛ Bɛni Hinɔmu.
Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru. Miya ba koo tɔmbu sike yèn sõ ayeru maa sari gam.
[33] Gunɔsu ka yɛɛ yi koo tɔn gonu di. Goo sari wi u koo yi yinari. [34] Kon de Yerusalɛmu ka
Yudaban wusu su mari sõɔ sõɔ, ba ǹ maa nuku dobun kuuki mɔ̀ wuu si sɔɔ. Mɛya ba ǹ
maa kurɔ kpaarun womusu nɔɔmɔ mi. Domi tem mɛ, mu koo kowa bansu.

8

[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tõɔ te, ba koo Yudaban sinambu ka ben asakpɔbun kukunu
sikia sikirun di ka ben yãku kowobuginu ka ben sɔmɔbuginu ka sere maa Yerusalɛmun
tɔmbuginu. [2] Sõɔ sɔɔ, nu ko n sõɔ soore. Wõkuru kpa nu n wãa suru ka kperin tarum sɔɔ.
Ba ǹ maa nu guramɔ bu sike. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ. Domi sõɔ ka suru ka kperi yiya
ba raa kĩa ma ba yiira ba yi sãwa. [3] Be ba koo tiara be, Yuda daa kõsagii be sɔɔ, mi na bu
yarinasia kpuro, gɔɔwa ba ko n kĩ n kere wãaru. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yud*aban bwisikunu

kun asansi mɔ

[4] Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, a nɛn tɔmbu bikio a nɛɛ,
tɔnu ù n wɔruma, u ku ra se?
Goo ù n gɛra win swaan di, u ku ra wuramɛ?
[5] Ǹ n mɛn na, mban sõna nɛn tɔmbu Yudaba
ba swaa kõsa swĩi ba dɔɔ.
Ba yõrariwa dim dim ben weesu sɔɔ
ba n bũnu sãamɔ.
Ba ǹ kĩ bu gɔsirama nɛn mi.
[6] Na yõ sɛ̃ɛ na bu swaa daki ka laakari.
Ba gari gerumɔ yi yi ǹ asansi gaa mɔ.
Ben goo kun gõru gɔsiamɔ win nuku kõsurun di,
u nɛɛ, mban sõna u yeni mɔ̀.
Be kpuro ba ben tiin swaa swĩiwa
nge duma ye ya wãa tabu sɔɔ.
[7] Baa tionko ka kpurabu ka kpaaru baniku
nu yɛ̃ saa ye n weenɛ nu sĩ
ka saa ye n weenɛ nu wurama nin wãa yerɔ.

Adama nɛn tɔmbu ba ǹ nɛn wooda yɛ̃
ye na ka bu kpare.

*Be b*a tii garisi bwisigibu
8 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
amɔna ba koo ka kpĩ bu nɛɛ ba bwisi mɔ.
Beya ba nɛ Gusunɔn wooda mɔ.
Domi be ba wooda ye yorua, ba ye gɔsiawa.
9 Wee bwisigiba nɛ, Yinni Gusunɔn gari gɛma.
Ma ba yibɛrɛban yina mwaara
ba wãa biti ka sekuru sɔɔ.
Ǹ n mɛn na, bwisi yirà ba maa mɔ.
10 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon de yibɛrɛba bu ben kurɔbu ka ben gbea mwɛɛri.
Domi saa ben bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbun di
n ka girari ben damgibɔ,
ben tii tiin arufaaniwa ba ra n naa gire ka taki.
Nɛn sɔmɔbu ka yãku kowobu, weesa ba ra n mɔ̀.
11 Ba ra n nɛn tɔmbun wahala atafiiru sãawa,
ba n mɔ̀, alafia wãa,
adama alafia gaa sari.
12 N weenɛwa sekuru tu bu mwa kɔ̃sa ye ba mɔ̀n sɔ̃.
Adama sekura ku ra bu mwɛ bu tuka.
Ba ku ra maa ben toranu tubu.
Yen sɔ̃na ba koo wɔruma bu gbi
dɔma te kon bu sɛɛyasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yinni Gusun*ɔ ka win tɔmbu
13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
gbaa wuko u ra win dĩanu gɛ̃wa u mɛnna.
Adama wee, na kĩ n nɛn dĩanu mɛnna Isireliban mi,
ma na deema ba sãawa nge resɛm
ǹ kun mɛ nge figie ye ya wurusu dɛlla
ya ǹ binu mɔ.
Yen sɔ̃na kon bu deri swaa sarobun sɔ̃.
14 Yudaba ba nɛɛ,
mban sɔ̃na sa sɔ̃ mini.
I de su mɛnna
kpa su da wuu si su gbãranu mɔn mi,
sa n gɔɔ mara.
Domi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u yiwa su gbi.
U koo sun nim dɛ̃ɛgim nɔrusia,
yèn sɔ̃ sa nùn torari.
15 Wee, sa tamaa wãara koo kɔsi,
adama ya ǹ koore.
Sa tamaa saa gaa wee yè sɔɔ bɛsɛn nɔni swãaru
ta koo kpe,
adama nandaba bu sun deema.
16 Wee sa yibɛrɛban dumin wɔkinu nɔɔmɔ Danun bera gia.
Ma yi wuri mɔ̀, yi tem kpuro nɛni mu diirimɔ.
Yibɛrɛ be, ba dĩanu guramɔ ba gbea mwaamɔ,
ka sere Yerusalɛmu ka yen tɔmbu.
17 Adama Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
na ǹ daa bɛɛ sɔ̃wa mɛ ro?
Wee kon bɛɛ wɛɛ dɛ̃ɛgii kparema

yi yi ǹ dobo dobogibun gari nɔɔmɔ.
Yi koo bɛɛ dwɛ̃ɛwa.

*Yeremin nuki s*ankira
18 Yeremi u nɛɛ,
nɛn nuki sankira nɛn tɔmbun wahalan sɔ̃.
Na kĩ n tii nukuru yɛmiasia,
adama ya ǹ koorɔ.
19 Wee, na nɛn tɔmbun weeweenu nɔɔmɔ baaman di.
Ba mɔ̀, Yinni Gusunɔ u sariwa Siɔniɔ?
Yen sunɔ u ǹ maa wãawa mi?
Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ,
mban sɔ̃na ba nɛn mɔru seeya
ba bũnu sãamɔ nìn bwãarokunu
ba waama tɔn tukobun min di.
20 Ma Yeremi u nɛɛ,
saa ye sa raa yĩiyɔ su faaba wa,
ya doona nge gɛ̃ɛbun saa.
Wee, sa ǹ faaba wa.
21 Nɛn tɔmbu ba nɔni sɔ̃ɔre.
Ben nɔni swãa te, ta man bɔkana.
Na nande, na nuki sankire.
22 Tibu sariwa Galadiɔ?
Dokotoro goo sariwa mi?
Nge mban sɔ̃na Isireliban bosu kun kpeemɔ.
23 Nɛn wiru tà n daa nim yiba
ma nɛn nɔni yi sãa nge bwii,
kon daa wuri kowa sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru
nɛn tɔn be ba gun sɔ̃.

9

Bwese weesugiru
1 Yeremi u nɛɛ,
nà n daa kuru mɔ gbaburɔ, kon daa dawa ten mi,
n nɛn tɔmbu deri na n ka bu tondinɛ.
Domi be kpuro ba sãawa nge sakara kowobu.
Ma ba kua naanɛ sarirugibu.
2 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
ba ra n nɔɔ dɛ̃ɛrawa bu ka weesu ko.
Ba ku ra tem mɛ kpare dee dee gem sɔɔ,
sere ka weesu.
Wee siya su kua ben dam.
Ba ra n nuku kɔ̃suru mɔ̀wa ba n dɔɔ.
Mɛya ba ku ra nɛ, Yinni Gusunɔ wure.
3 Baawure u ra n win kpaasi taki dimɔwa.
Ba ǹ naanɛ mɔɔsinɛ.
Ba ra n kɔrumɔtɔnu kuanammɛwa,
kpa ba n weesu sɔ̃ɔnamɔ.
4 Kpa ba n nɔni wɔ̃kunamɔ.
Ba ku ra gem sɔ̃ɔnɛ,
kpa ba n ben nɔɔ dɛ̃ɛrimɔ bu ka weesu ko.
Mɛya ba ra n mɛɛrimɔ nge mɛ ba koo ka kɔ̃sa ko.
5 Ba ra tii wɛ̃ kɔ̃san kobu ka weesu sɔɔ
sere ba yina bu man wura.
6 Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
wee, kon bu sɔwa n ben laakari mɛɛri.

Domi na ǹ yɛ̃ ye kon ka nɛn tɔn beni ko
ben nuku kɔ̃surun sɔ̃.
7 Wee, tɔn ben yara ya sãawa nge sɛ̃ɛ dɛ̃ɛguu
ge ga ra go.
Weesa ba ra n mɔ̀,
kpa ba n ben berusebu bɔri yɛndun gari sɔ̃ɔmɔ.
Adama ben gɔ̃ruɔ, yina ba ra n bu bɛrie.
8 Yeniban sɔ̃, kon bu sɛɛyasia
kpa n bu mɔru kɔsie.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Wuri k*a swĩin sanam
9 Yeremi u nɛɛ,
kon guunu ka mi ba ra raa yaa sabenu kpare swĩiya.
Domi nu gbera, goo ku ra maa sare mi,
ba ku ra maa yaa sabenun wuri nɔ mi.
Ma gunɔsu ka gbeeku yɛɛ yi duki yakikira min di.
Gãanu kun maa wãa mi.
10 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de Yerusalɛmu yu ko bansu,
kpa yu ko gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.
Mɛya u koo maa de Yudaban wusu su ko bansu.
11 Wara u bwisi mɔ u ka ye tubusia.
Yinni Gusunɔ ù n ka yɛ̃ro gari kua,
u geruo yèn sɔ̃ tem mɛ, mu kua bansu
mi goo ku ra maa sare.
12 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, yeni ya koorawa yèn sɔ̃ nɛn tɔmbu ba nɛn woodaba deri ye
na bu wɛ̃, ma ba ǹ nɛn gere wure, ba ǹ ka ye sɔmburu kue. 13 Ma ba ben tiin kĩru swĩi ba
bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa nge mɛ ben baababa ba bu sɔ̃ɔsi. 14 Yen sɔ̃na nɛ, Gusunɔ Isireliban
Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee, kon bu dãa kiku gagu* ge ga sosu diisia, kpa
n bu nim mɛ mu dɛ̃ɛ mɔ nɔrusia. 15 Kpa n de bu yarina bu da bwese tukunun suunu sɔɔ,
mi be ka ben baababa ba ǹ daa yɛ̃. Kon de bu bu go ka takobi, kpa bu bu kam koosia mam
mam. 16 Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.
Yeremi u nɛɛ,
i doo i tɔn kurɔ be ba ra gɔɔ swĩ kasuma.
I doo i yen goniba sokuma
17 bu na fuuku bu sun gɔɔ wuri kua,
kpa bɛsɛn nɔni yĩresu su koku.
18 Domi wuri nɔɔra Siɔniɔ.
Ba mɔ̀, wee, ba sun gura,
seku bakara sun deema.
N kua tilasi su ka bɛsɛn tem deri.
Wee ba bɛsɛn yɛnusu kɔsuka.
19 Bɛɛ kurɔbu, i Yinni Gusunɔn gari nɔɔwɔ.
Kpa i swaa daki i nɔ ye u gerumɔ.
I bɛɛn wɔndiaba wuri sɔ̃ɔsio,
i gɔɔ wuri sɔ̃ɔsinɔ.
20 Domi gɔɔ u sun kãasi saa fɛnɛntin di,
ma u dua sere sina kpaarɔ.
Mɛya u maa bii be ba bɔsu swɛɛ sɔɔ goomɔ,
ka sere maa aluwaasiba mi ba ra gesi mɛnnɛ kpuro.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tɔmba koo wɔruku bu gbisuku,

---

* 9:14 dãa kiku gagu - Dãa kiku gera ba ra soku abusɛnti.

kpa ben gonu nu n tɛrie yakasɔ nge naa bisu,
ǹ kun mɛ nge dobi yi yi gea yina ba deri gberɔ.
Ba ǹ maa yi suamɔ.

À n kĩ a n bwisi gee mɔ,

a Gusunɔ gio
22 Yen sõ, bwisigii u ku woo kana win bwisin sõ.
Damgii u ku maa woo kana win dam sõ.
Mɛya dukiagii u ku woo kana win dukian sõ.
23 Adama wi u kĩ u woo kana,
u woo kanɔ yèn sõ u bwisi mɔ u ka man tubu,
ma u yɛ̃ ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
Na sãawa naanɛgii wi u ra siri dee dee,
kpa u de durom mu n wãa tem sɔɔ.
Tɔn benin bwesera ba ra man wɛ̃re.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Kirɔ

*Yuu be b*a ǹ Gusunɔ yɛ̃n sõ
24 Wee tõru gara sisi tè sɔɔ kon bu kam koosia be ba bango mɔ wasi sɔɔ ma ba ku ra nɛn
arukawani yibie. 25 Beya Egibitigibu, ka Yudaba, ka Edɔmuba, ka Amɔniba, ka Mɔabuba,
ka be ba ra ben wii baarun seri kɔni, ka sere be ba wãa gbaburɔ. Domi bwese tuku ni
kpuro ka mam Isireliban tii, ba sãawa bango sariba ben gõrusɔ.

10

*Bũnu k*a Yinni Gusunɔ
1 Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u bɛɛ sõɔmɔ. U nɛɛ,
2 i ku bwese tukunun yira swĩi.
I ku wurura wɔllun yĩre nin sõ,
ni bwese tukunu nù n wa,
nu ra nande.
3 Domi bwese nin sãaru ta sãawa kam dirum.
Nu ra sewa nu da dãa sõɔwɔ nu dãa bura.
Kpa dãa dãko u ka ye bwãaroku ko.
4 Kpa bu gu buraru kua,
bu gu sii geesu ka wura pote.
Kpa bu gira bu kulumba kpare ka matalaka,
gu ku ka wɔruman sõ.
5 Bwãarokunu nu ra n sãawa
nge nare ye ba ra ko gberɔ.
Nu ǹ gari mɔ̀, ba ra n nu sɔɔwawa,
domi nu ǹ kpɛ̃ nu ka tii sĩ.
Yen sõ, i ku nin bɛrum ko.
Nu ǹ kpɛ̃ nu bɛɛ kõsa ǹ kun mɛ gea kua.
6 Ma Yeremi u Gusunɔ siara u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a kpã.
Goo sari wi u ka nun weenɛ.
Ma a yĩsiru yara wunɛn dam saabu.
7 Wuna a sãa bwesenu kpuron sina boko.
Wara u ǹ koo nun nasia.
Wuna a yiiko kpuro mɔ.
Bwesenu kpuron bwisigibu sɔɔ,
goo sari wi u ka nun weenɛ.
8 Be kpuro ba ǹ bwisi mɔ.

Ben yɛ̃ru ta sãawa kam.
Domi dãra ba ra dãku ba n sãamɔ.
9 Kpa bu tu sii geesu pote, si ba ka na Taasisin di,
ɩ̀ kun mɛ wura ye ya wee Ufasin di,
kpa bu tu yabe gaaduragiru ka wunɔmgiru sebusia.
Yeba kpuro ya sãawa tɔnun nɔman sɔmburu.
10 Adama wunɛ Yinni Gusunɔ,
a sãawa Yinni, wuna n weenɛ bu sã.
A wãawa. Kaa n maa bandu diiwa sere ka baadommaɔ.
Wunɛn mɔru yà n seewa,
tem mu ra yĩiriwa,
kpa bwesenu kpuro nu kpana nu yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ.
11 Bɛɛ bwese tukunu, i swaa dakio i nɔ, bɛɛn bũu ni, nu ɩ̀ wɔllu ka tem taka kue. Nin tii
nu koo kam kowa mam mam.
12 Yinni Gusunɔwa u tem taka kua
ka win dam, ka win yɛ̃ru,
ma u wɔllu tɛria ka win bwisi.
13 Wiya u ra de bukɔ gu se wɔllɔ,
kpa u woo seeyama saa gen wãa yerun di,
kpa guru winu nu nim kpaasina,
kpa guru maakinu nu koora, kpa gura yu nɛ.
14 Tɔnu ù n ye kpuro mɛɛra, u ra biti soorewa.
Sekuru ta ra maa sekobu mwɛwa
bà n ben bwãaroku ni wa.
Domi nu ɩ̀ kpɛ̃ nu ko mɛ, nu ɩ̀ wɛ̃siaru mɔ.
15 Ba nu kuawa bu ka tɔmbu nɔni wɔ̃ke.
Nu ɩ̀ sãa gãanu. Nu koo kam ko sɔ̃ɔ teeru,
dɔma te Yinni Gusunɔ u koo nu siri.
16 Gusunɔ, Isireliban Yinni u ɩ̀ sãa nge ni.
Domi wiya u kpuro taka kua.
Wiya u sãa win tɔmbun arumani.
Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

*Yerus*alɛmun wɔrumaa

*y*a turuku kua
17 Yeremi u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, wee, yibɛrɛ ba bɛɛ tarusi.
I seewo i bɛɛn yãnu kpaasina.
18 Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u koo de yibɛrɛ be, bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛ gura bu ka bɛɛ da mi n toma.
19 Yerusalɛmugibu ba wuri wɔri ba mɔ̀,
sa kam kua. Wee, bɛsɛn bosu kpɛ̃a,
bɛsɛn nɔni swãara banda.
Sa raa nɛɛ, kɔ̃sa yà n sun deema,
sa ko kpĩ su ye ma.
20 Adama bɛsɛn dia ya wɔruka.
Yen wɛ̃ɛ kpuro kasikira.
Ma ba bɛsɛn bibu gura kpuro.
Goo sari wi u koo maa bɛsɛn wuu seeya.
21 Yera Yeremi u nɛɛ,
bɛɛn kparobu ba kua gari bakasu.
Ba ɩ̀ Yinni Gusunɔ kasu.
Yen sɔ̃na ba ɩ̀ kuure,
ma bɛɛ kpuro i yarina.

22 Wee damu gagu ga nɔɔramɔ.
Tɔn dabira wee saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
bu ka Yudaban wusu kpeerasia,
kpa su ko gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.

*Yeremi u k*anaru mɔ̀

*k*a win tɔmbun yĩsiru
23 Yinni Gusunɔ, na yɛ̃
ma tɔnu kun kpɛ̃ u win tii kpara
nge mɛ n weenɛ.
Goo sari wi u koo kpĩ u win tii swaa gea sure.
24 Yinni Gusunɔ, a man sɛɛyasio saka sɔɔ,
n kun ka mɔru, kpa a ku ra man kam koosia.
25 A wunɛn mɔru sureo
bwese ni nu ǹ nun mɛm nɔɔwammɛn mi,
ni, ni nu ǹ nun sãamɔ.
Domi nu wunɛn tɔmbu Yakɔbun bweseru kpeerasiamɔ,
nu ben tem bansu koosiamɔ.

11

*Isireli*ba ba Yinni Gusunɔn

arukawani kusia
1 Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, 2 a nɛn arukawanin gari nɔɔwɔ, kpa
a Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ a nɛɛ, 3 nɛ, Yinni Gusunɔ, na gerua na nɛɛ, bɔ̃rurowa wi
u yina u nɛn arukawani yenin gari nɔ, 4 ye na raa ka bɛɛn baababa bɔkua sanam mɛ na
bu yara Egibitin di mi ba raa nɔni sɔ̃ɔre too. Miya na bu sɔ̃ɔwa na nɛɛ, bu nɛn gari swaa
dakio, kpa bu ko ye na bu sɔ̃ɔwa. Saa ye sɔɔra ba ko n sãa nɛn tɔmbu, kpa na n maa sãa
ben Yinni. 5 Nge mɛya kon ka nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia te na bɛɛn baababa kua na nɛɛ, kon
bu tem wɛ̃ mɛ̀ sɔɔ tim ka bom mu kokumɔ. Tem mɛya i waamɔ gisɔ.
Ma Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, ami.
6 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gari yini geruo Yudaban wusu kpuro sɔɔ
ka Yerusalɛmun nukurun swɛɛ kpuro sɔɔ, a nɛɛ, bu nɛn arukawanin gari swaa dakio kpa
bu yi mɛm nɔɔwa. 7 Saa dɔma tèn di na ben baababa yarama Egibitin di sere ka gisɔ, na
ra n bu sɔ̃ɔmɔwa bu de bu man mɛm nɔɔwa. 8 Adama ba ǹ nɛn gari yi swaa daki, bu sere
yi mɛm nɔɔwa. Ben baawure u win tiin gɔ̃ru kĩru swĩiwa. Ma na dera bɔ̃ri yìn gari yi wãa
arukawani ye sɔɔ, yi bu di.
9 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba nɔɔ tia
kua. 10 Ba wura ben baababan yira sɔɔ, be, be ba yina bu nɛn gari swaa daki. Ma ba ka
bũnu arukawani bɔkua ba nu sãamɔ. Isireliba ka Yudaba ba nɛn arukawani ye kusia ye
na ka ben baababa bɔkua.
11 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de kɔ̃sa yu bu wɔri. Ba ǹ yariɔ kɔ̃sa yen min di. Ba
koo man nɔɔgiru sue adama na ǹ bu swaa dakimɔ. 12 Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba koo
da bu bũnu soku ni ba yãkunu koosimɔ. Adama bũu ni, nu ǹ bu faaba mɔ̀ wahalan saa
sɔɔ. 13 Bɛɛ Yudaba, nge mɛ bɛɛn wusu su geeru nɛ, nge mɛya bɛɛn bũnu nu geeru nɛ. Nge
mɛ Yerusalɛmun swɛɛ yi geeru nɛ, nge mɛya yen sãa yenu nu geeru nɛ, mi i ra bũu wi ba
mɔ̀ Baali sã. 14 Adama wunɛ Yeremi, a ku kanaru ko tɔn ben sɔ̃. Domi baa bà n man soka
ben wahalan saa sɔɔ, na ǹ bu wurarimɔ.

*Isireli*ba ba sãa nge dãa

*te t*a ǹ maa arufaani mɔ
15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ nɛn tɔn be na kĩ,
mba i kasu nɛn sãa yerɔ.
Domi murafitira i ra n mɔ̀.

I tamaa kon maa bɛɛn yãkunu mwa,
kpa i kun maa nɔni sõɔre?
I tamaa kon de i yari wahalan di?
[16] Yellu i sãa nge nɛn dãa geeru,
te ta kpare ta maa bii geenu marumɔ.
Adama tẽ kon dãa te ka ten kãasi kpuro dõɔ mɛni subaru sɔɔ.
[17] Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na raa bɛɛ gira nge dãa. Nɛna kon de kõsa yu bɛɛ deema bɛɛ Isireliba ka bɛɛ Yudaba, kõsa ye i kua i ka nɛn mɔru seeyan sõ. Domi i bũu wi ba mɔ̀ Baali yãkunu koosimɔ.

*Yeremin yɛ*nugibu

*b*a nùn seesi
[18] Yinni Gusunɔ u man sõɔsi ye nɛn tɔmbu ba man bɔkuammɛ. U man ben sanu sanusu sõɔsi. [19] Na raa bu naanɛ sãawa nge yãa te ba ka dɔɔ bu go. Na ɲ̀ yẽ kõsa ba man bwisikusimɔ, ba mɔ̀, bu de bu dãa te sura ka ten marum. Bu tu wuna wasobun suunu sɔɔn di kpa bu ku maa ten yĩsiru nɔ.
[20] Adama wunɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
a sãawa wi u ra siri dee dee.
Wuna a tɔnun gõru ka win bwisikunu yẽ.
Wuna na nɛn weeweenu nɔmu sɔndia.
Na marawa n wa mɔru ye kaa bu kɔsia.
[21] Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee ye u koo Anatɔtugibu kua, be, be ba kasu bu nɛn wãaru wuna ba mɔ̀, n ku Gusunɔn gari gere ka win yĩsiru. Nà n maa yina, ba koo man go. [22] Yen sõna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u koo bu mɔru kɔsia. Ben aluwaasiba ba koo gbi tabu sɔɔ, kpa ben bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu bu gbi gõɔrun sõ. [23] Domi u koo Anatɔtugibu nɔni swãaru kpẽɛwa wõɔ gè sɔɔ u koo bu mɔru kɔsia kpa goo kun tiare be sɔɔ.

12

Yeremi

u Yinni Gusunɔ gari bikiamɔ
[1] Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii baadomma,
na ɲ̀ kpẽ n nun siribu soku.
Adama ka mɛ, na kĩ n nun gãanu bikia
wunɛn gem mɛ sɔɔ.
Ye na bikiamɔ wee.
Mban sõna durumgiin wãaru ta ra n kuuramɔ.
Mban sõna a ra de be ba ɲ̀ nun naanɛ sãa
ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
[2] Wuna a bu duura nge dãru, ma ba nuuru kua,
ba kpẽa ba binu marumɔ.
Mɛya wunɛn gari ra n wãa ben nɔɔwɔ.
Adama yi ɲ̀ wãa ben gõruɔ.
[3] Yinni Gusunɔ, a man yẽ.
A man waamɔ ma a nɛn gõru wẽɛra,
a wa ma ga wãa ka wunɛ.
A tɔn kõso be wunɔ nge yãa ni ba ra mwɛ bu sake.
A bu sɔɔru koowo a yi
tõɔ te ba koo tɔmbu gon sõ.
[4] Sere saa yerà kaa n dera bɛsɛn tem mu n wãa nuku sankiranu sɔɔ. Wee yakasu kpuro gberamɔ, ma gbeeku yɛɛ ka gunɔsu gbimɔ bɛsɛn tem mɛn tɔn kõsobun sõ. Domi ba gerumɔ ba mɔ̀, a ɲ̀ ben sanu sanusu waamɔ.
[5] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Yeremi,

à n ka naasugibu duka mò,
ma a bu kpana, a wasira,
amɔna kaa ka kpĩ a ka dumigibu duka da.
À n bɔri yɛndu mɔ sanam mɛ tem mu alafia mɔ tɔna,
amɔna kaa ko Yuudɛnin daaru tà n nim yiba ta yarimɔ.
[6] Domi wunɛn mɛro bisibu ka wunɛn yɛnugibu ba nun naanɛ sarirun kom kuammɛ. Wee
ba nun nɔɔgiru suemɔ biruɔ. A ku bu naanɛ ko, baa bà n nun gari dori sõɔmɔ.

Yinni Gusunɔ

*u win t*ɔmbu deri
[7] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na nɛn sãa yeru deri. Na nɛn tɔmbu biru kisi,
be, be ba sãa nɛn arumani.
Wee be, be na kĩ mi, na bu yibɛrɛba nɔmu sɔndia.
[8] Domi ba man seesi nge gbee sunɔ
ge ga kukirimɔ dãa sõɔwɔ.
Yen sõna na ǹ maa bu kĩ nge yellu.
[9] Ba kua nge gunɔ ge gunɔsu gasu su kasu su di.
Kon gbeeku yɛɛ kpuro soku yi na yi di.
[10] Yibɛrɛ dabiru ba na nɛn tɔmbun temɔ ba mu sanka,
nge mɛ yaa sabenu nu ra gberun dĩanu sanku.
Tem mɛ, mu raa wã,
adama ba ǹ gãanu deri mi.
[11] Ba tem mɛ gɔsia nge tem saaram.
Wee mu sãare nge tɔnu wi u gɔɔ sumɔ u nuki sankire.
Tem mɛ kpuro mu kam kua.
Goo sari wi u mɛn weeweenu kua.
[12] Ka guunun wii kpiirɔ kpuro yibɛrɛba ba yɔɔwawa.
Na dera tabu bu tem mɛ kpuro wukiri.
Goo sari wi u wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
[13] Wee ba dĩanu duura, ma sãki kpia.
Ba tii wahala kua kam.
Sekura ba gã nɛ, Yinni Gusunɔn mɔrun sõ.

*N*ɔɔ mwɛɛ te Yinni Gusunɔ

*u bwese ni nu k*a Isireliba sikerenɛ kua
[14] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ, nu sãawa tɔn kõsobu. Nu tem mɛ
mwa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba wẽ mu n sãa ben tubi. Wee ye na gerumɔ bwese nin
sõ. Na nɛɛ, kon nu wuka saa nin tem di, kpa n Yudaba wuna nin suunu sɔɔn di. [15] Adama
sanam mɛ na nu wuka na kpa, kon maa nin wɔnwɔndu ko kpa n de nin baatere tu wura ten
temɔ mɛ ta tubi di. [16] Geema ba raa nɛn tɔmbu sõɔsi bu bõre ka bũu wi ba mò Baalin yĩsiru,
adama bà n gõru gɔsia, ba mò nge mɛ n weenɛ nɛn tɔmbu bu ko, kpa ba n bõrumɔ ba n mò,
ka nɛ, Yinni Gusunɔn wãaru. Saa yera kon de bu sina ka nuku dobu nɛn tɔmbun suunu
sɔɔ. [17] Adama bwese te ta yina tu man mɛm nɔɔwa, kon tu wukawa kpa n tu kpeerasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

13

*K*paka ye ba kua

*k*a wẽɛ damgii
[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛ, Yeremi, n doo n kpaka dwe kpa n ye sẽka pɔraɔ, adama n ku
ye doke nim sɔɔ. [2] Ma na kpaka ye dwa na sẽka pɔraɔ nge mɛ u man sõɔwa. [3] Ma Yinni
Gusunɔ u kpam nɛɛ, [4] n kpaka ye suo kpa n se n da daa te ba mò Efaratiɔ kpa n ye bere mi,
kpee wɔru gagu sɔɔ. [5] Ma na seewa na da na ye berua mi, nge mɛ u gerua. [6] Ye n tɛ, u maa
nɛɛ, n wuro Efarati mi, kpa n kpaka ye suama ye u raa nɛɛ, n bere mi. [7] Ma na seewa na

da na kpaka ye sua mi ya raa beruan di. Adama na deema wee, ya sankira ya ǹ maa garu
koorɔ.
[8] Yera Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [9] nge mɛya u koo Yudaba ka Yerusalɛmugibun
tii suabu kpeerasia. [10] U nɛɛ, ba sãawa tɔn kɔ̃sobu, ba ku ra wure bu win gari nɔ. Ben gɔ̃ru
kĩrun gariya ba ra n yɔ̃rari, kpa ba n bũnu yiirammɛ ba n sãamɔ. Ba koo kowa nge kpaka
ye, ye ya ǹ maa garu koorɔ mi. [11] Nge mɛ ba ra kpaka sɛ̃ke pɔraɔ, nge mɛya u raa Isireliba
ka Yudaba kpuro sua u tii sɛ̃ke ba n ka sãa win tɔmbu, ba n win yĩsiru sɔɔwa, ba n sãa win
buraru, kpa tɔmba n nùn siaramɔ ben sɔ̃. Adama ba ǹ win gari wure. Wi, Yinni Gusunɔwa
u yeni gerua.

*Yinni Gusun*ɔn mɔru

[12] Yinni Gusunɔ u nɛ, Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo n nɛn tɔmbu Isireliba sɔ̃ ma wi, ben
Yinni, u gerua u nɛɛ, tam bwãara wãawa tam sɔ̃. Adama bà n wisa ba nɛɛ, ba yɛ̃ mɛ,
[13] saa yera kon bu sɔ̃ n nɛɛ, mɛsuma wi, Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo de win mɔru
yu ko nge tam mɛ mu koo Yerusalɛmun tɔmbu kpuro go, ka sinam be ba sɔ̃ Dafidin sina
gɔna sɔɔ, ka yãku kowobu, ka win sɔmɔbu, tem mɛn tɔmbu kpuro gesi. [14] Kpa bu soona
bu kɔsukuna, baaba ka bii, u ǹ ben goon wɔnwɔndu mɔ̀. Gãanu maa sari ni nu koo nùn
yɔ̃rasia sere u ka be kpuro go.

*Yinni Gusun*ɔ u tɔmbu

*kir*ɔ mɔ̀ ben tii suabun sɔ̃

[15] Bɛɛ, Isireliba,
i swaa dakio i nɔ, ye na gerumɔ.
I ku maa tii sua,
domi Yinni Gusunɔ u ka bɛɛ gari mɔ̀.
[16] I Gusunɔ bɛɛn Yinni bɛɛrɛ wɛ̃ɛyɔ
u sere ka yam wɔ̃kuru na
te ta koo de i sokukira guunu wɔllɔ.
Mɛya i yam bururam mara,
adama u koo de mu tĩra mam mam
kpa mu gɔsia yam wɔ̃ku bakaru
nge te ta wãa gɔribun wãa yerɔ.
[17] Ì kun gari yi swaa daki,
kon da n swĩ bɔkuɔ bɛɛn tii sua bin sɔ̃.
Kon nɔni yĩresu yari n banda.
Domi ba koo bɛɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu yoru mwɛɛri
bu ka da tem tukumɔ.
[18] Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
n sina boko ka win mɛro sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ,
bu sinɔ temɔ domi ben sina furɔsu wɔruka
si su sãa ben buraru.
[19] Wee, wuu si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia Nɛgɛbuɔ,
sin tɔmba doona kpuro,
ma wuu si, su kɛnua.
Goo sari wi u koo maa su kɛnia,
domi ba sin tɔmbu Yudaba gura kpuro sem
ba ka doona tem tukumɔ.

*B*a Yerusalɛmun bɛɛrɛ wuna

[20] Wunɛ Yerusalɛmu, a nɔni seeyo a wa,
wee, wunɛn yibɛrɛba ba wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
Mana tɔn be na raa nun nɔmu sɔndia ba wãa,
bèn sɔ̃ a raa bɛɛrɛ mɔ.
[21] Be ba raa nun sokumɔ yinni,
bà n nun sɛɛyasiabu na, mba kaa gere.

Saa ye sɔɔra wuriribu bu koo nun deema
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
22 Kaa tii bikia gõruɔ a nɛɛ, mban sõna yeni ya nun deema.
Wunɛn tora dabinun sõna ba wunɛn bekuru pota ka dam
ba nun sekuru doke.
23 Etiopigii u koo kpĩ u win wasin gɔna kɔsi?
Musuku gbeeku ga koo maa kpĩ gu gen sansun bausu kɔsi?
Aawo.
Nge mɛya bɛɛ be i kõsan dɔɔnɛ mɔ,
i ǹ kpẽ i gea ko.
24 Yen sõ, kon bɛɛ yarinasiawa
nge mɛ woo ga ra yakasu yarinasie gbaburɔ.
25 Wunɛ, Yerusalɛmu,
yèn sõ a nɛ, Yinni Gusunɔ duari,
ma a wunɛn naanɛ doke weesu sɔɔ,
wee ye na nun yiiye.
26 Kon wunɛn bekuru gbabia
kpa bu wunɛn tereru wa.
27 Na waamɔ sakararu ka kuuki yi a mɔ̀,
sanam mɛ a bũnu gasirimɔ a sãamɔ guunu wɔllɔ ka yakasɔ.
Ya sãawa gãa kõsunu nɛn nɔni sɔɔ.
Yen sõ, wunɛ Yerusalɛmu, kaa kam ko à kun tii dɛɛrasie.
Saa yerà a mara, a ka tii dɛɛrasia.

14

Nim gõɔ bakaru

1 Sanam mɛ nim gõɔra wãa, Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ,
2 Yudaba ba gɔɔ wooru sõ.
Goo maa sari ben wuu marosun kɔnnɔsɔ.
Wee ba wɔruka temɔ ba nuki sankire.
Ma Yerusalɛmugibu ba nɔɔgiru sue ba faaba kanamɔ.
3 Damgibu ba bwẽɛbwẽɛbu gɔrimɔ bu nim kasuma.
Adama bà n dɔkɔ da ba ku ra nim wa.
Ba ra gɔsiramɛwa ka koto gbebusu,
kpa seku bakaru ta n bu mɔ̀, ba n wuswaa gãanu wukiri.
4 Tem mu bɛsikira yèn sõ gura kun nɛmɔ.
Ma sekura gbee wukobu mɔ̀ ba wuswaa gãanu wukiri.
5 Yaka bekusu sari.
Batuma sɔɔra nɛnnu ra ma
kpa nu doona nu binu deri.
6 Wee gbeeku kɛtɛkunu nu wãa guunu wɔllɔ,
nu wom gabirimɔ nge gbeeku bõnu.
Nin nɔni tonda yèn sõ yakasu sari.
7 Yudaba ba gerumɔ ba mɔ̀,
baa mɛ sa taarɛ mɔ bɛsɛn durum sõ,
Yinni Gusunɔ, a sun somiɔ wunɛn yĩsirun bɛɛrɛn sõ.
Wee sa kua mɛm nɔɔ sariba, ma sa nun torari.
8 Wunɛ wi bɛsɛ Isireliba sa naanɛ sãa,
wuna a ra sun faaba ko wahalan saa sɔɔ.
Mban sõna kaa n sãa nge sɔɔ wi u sarɔ bɛsɛn temɔ
u kpuna wõku teeru tɔna.
9 Mban sõna kaa n sãa nge wi ba wɔri subaru sɔɔ,
ǹ kun mɛ nge tabu durɔ wi u kpana u sun faaba ko,
a sere wãa bɛsɛn suunu sɔɔ.

Yinni Gusunɔ, ma sa wunɛn yĩsiru sɔɔwa,
a ku sun deri.

[10] Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua win tɔmbun sõ. U nɛɛ, ba ra kã ba n yaayaare mɔ̀. Ba
ku ra kpĩ bu sina bu tii nɛnɛ. Ba ǹ maa nùn wɛ̃remɔ. U ben durum yaaye. Yen sõna u bu
sɛɛyasiamɔ.
[11] Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, a ku tɔn be kanaru kua n ka bu gea kua. [12] Domi
baa bà n nɔɔ bɔkua, na ǹ ben kanaru nɔɔmɔ. Bà n maa yãku dõɔ mwaararuginu ka kɛ̃nu
ganu kua, na ǹ nu mwaamɔ. Kon de bu gbiwa gõɔrun sõ ka kɛ̃si kɛ̃si bararun sõ ka maa
tabu sɔɔ.
[13] Ma Yeremi u wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, wee wunɛn sɔmɔbu ba wunɛn tɔmbu sõɔmɔ ba
mɔ̀, ba ǹ tabu wasi. Gõɔra kun maa duɔ ben temɔ. Kaa de ba n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ ka
toro sindu.
[14] Yinni Gusunɔ u maa nùn sõɔwa u nɛɛ, weesa ba gerumɔ ka nɛn yĩsiru. Na ǹ bu gɔre, na
ǹ bu wooda gaa wɛ̃. Mɛya na ǹ maa bu gari gɛɛ sõɔwa. Kãsinu ka sian gari ka ben gõrusun
gari yi ba gerumɔ, ye kpuro weesa. [15] Yen sõ, sɔmɔ be na ǹ gɔre mi, ba ka tɔmbu sõɔmɔ
ba mɔ̀, ba ǹ tabu wasi ben temɔ, gõɔra kun duɔ mi, kon de bu gbi tabu sɔɔ, ka gõɔrun sõ.
[16] Kpa tɔn be ba maa weesun gari sɔɔmɔ mi, ba n wɔruka Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ gõɔ te, ka
taa bin sõ. Ba ǹ goo wasi wi u koo bu sike, be ka ben kurɔbu ka bibu. Kon de ben nuku
kõsuru tu wɔriwa ben tii sɔɔ.
[17] Yeremi u nɛɛ, Gusunɔ u man sõɔwa n tɔn be sõ n nɛɛ,
nɛn nɔni yĩresu su kokumɔ bururu ka yoka,
su ǹ yõre.
Domi wahala baka ya nɛn tɔmbu deema.
Ba bu so ba mɛɛra kua.
[18] Nà n yara na da yakasɔ,
na ra tɔn be ba go tabu sɔɔn gonu wawa nu kpĩ.
Nà n maa wurama wuuɔ,
kpa n deema tɔmba barɔ gõɔrun saabu.
Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobu
ba ra n den sirenɛwa tem mɛ sɔɔ.
Ba ǹ yɛ̃ ye ba mɔ̀.

Isireliba ba Yinni Gusunɔ

*suuru k*anamɔ
[19] Yinni Gusunɔ,
a bɛsɛ Yudaba biru kisiwa mam mam?
A sun bwɛ̃ra yarawa?
Mban sõna a sun sɛɛyasiamɔ a mɛɛra mɔ̀
ye ya ǹ bɛkuramɔ.
Sa bɔri yɛndu mara, adama sa ǹ tu wa.
Sa mara a sun bɛkia, adama nɔni swãaru sɔɔra sa wãa.
[20] Yinni Gusunɔ, sa durum kua wunɛn mi.
Sa tuba ma nuku kõsura sa kua, bɛsɛ ka bɛsɛn baababa.
[21] A wunɛn arukawani yaayo ye a ka sun bɔkua.
Wunɛn yĩsirun sõ, a ku sun gɛm.
A ku maa Yerusalɛmu funɛ wĩa
mi a wunɛn sina gɔna yiikogia yii.
[22] Bũu goo sari wi u koo kpĩ u gura nɛɛsia,
wɔllun tii, ta ǹ kpɛ̃ tu gura nɛɛsia.
Gusunɔ bɛsɛn Yinni, wuna a ra de gura yu nɛ.
Wuna sa maa naanɛ sãa. Domi wuna a ra ye kpuro ko.

15

[1] Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na ɩ̀ nɛn tɔmbu Yudaba wɔnwɔndu kuammɛ, baa
Mɔwisi ka Samuɛli bà n na nɛn mi, bu ka man suuru kana ben sɔ̃. Kon bu sɔ̃wa n nɛɛ, bu
doonɔ nɛn wuswaan di. [2] Bà n maa wunɛ Yeremi bikia ba nɛɛ, mana ba koo da, kpa a bu
wisi a nɛɛ,
ba koo gbiwa.
Gaba koo ben yaron gɔɔ gbi, gɔɔ wiya koo bu sua.
Gaba koo gbi tabu sɔɔ, gɔɔ wiya koo bu sua.
Gaba koo gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃, gɔɔ wiya koo bu sua.
Kpa bu maa gabu yoru mwɛɛri, yoo tera ba koo di.
[3] Kon de kɛ̃sinu nnɛ yu bu deema. Ba koo gbi tabu sɔɔ, kpa bɔ̃nu nu ben gonu gɛɛri, kpa
gbeeku yɛɛ ka gunɔsu bu di mam mam. [4] Biti ka bɛrum koo bwese tukunu mwa bà n wa
ye ya bu deema, ye Yudan sina boko Manase Esekiasin bii u kuan sɔ̃ kpuro Yerusalɛmuɔ.

Yinni Gusunɔ

*u koo Yud*aba sɛɛyasia

[5] Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu,
wara u koo wunɛn wɔnwɔndu wa.
Wara u koo nun wanyo kua.
Wara u koo na u bikia ye n nun mɔ̀.
[6] Wee a man deri, ma a biru wura.
Yen sɔ̃, kon nun nɔma doke n nun kpeerasia.
Domi na wasira ka baadomman wɔnwɔn te na nun kuammɛ.
[7] Kon nɛn tɔn be sarawa nge dobi
wusun gbãra kɔnnɔsɔ.
Kon de bu ben bibu bia, kpa n bu kam koosia.
Domi ba yina bu ben swɛɛ kɔ̃si deri.
[8] Kon de ben gɔminibu bu yani sɛɛri dabiru kera
yi yi wãa nim wɔ̃kun goorɔ.
Kon de yibɛrɛba bu na
bu ben aluwaasiban mɛrobu wɔri sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
Kpa nuku sankiraru ka bɛrum ben mɛro be deema subaru sɔɔ.
[9] Wi ba raa bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
yèn sɔ̃ u bii tɔn durɔbu nɔɔba yiru mara
u wasikiramɔ.
U koo mam gbiwa sɛkum ka seku bakaru.
Be ba tie, kon de yibɛrɛba bu bu gowa tabu sɔɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

[10] Yeremi u nɛɛ,
nɛn mɛro, mban sɔ̃na a man mara.
Wee na kua bɔ̃ruro.
Domi nɛn sɔ̃na tem mɛn tɔmbu kpuro
ba sikirinamɔ ba sannamɔ.
Na ɩ̀ goon mi gãanu bɔkure,
na ɩ̀ maa goo gãanu bɔkure.
Adama ka mɛ, ba man bɔ̃rusimɔwa kpuro.
[11] Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kon nun yakia wunɛn gean sɔ̃,
kpa n nun wunɛn yibɛrɛba kamia
wahala ka nuku sankiranun saa.
[12] Goo kun kpɛ̃ u sisu bɔɔku,
si su wee sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di

ka sere maa sii gandu.
13 Kon de yibɛrɛba bu na
bu tem mɛn arumani kpuro gura
nɛn tɔmbun durum sõ ye ba kua tem mɛ kpuro sɔɔ.
14 Kon de bu ben yibɛrɛba sã tem tukumɔ mi ba ɩ̀ yɛ̃.
Domi nɛn mɔru seewawa be sɔɔ nge dõɔ.
15 Yera Yeremi u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ,
a kpuro yɛ̃.
A man yaayo. A ku man duari.
A be ba man nɔni sõɔmɔ mɔru kɔsio.
A ku man go, wunɛ wi a suuru mɔ.
A yɛ̃ ma wunɛn sõna na sekuru sɔɔwa.
16 Wunɛn gari kpurowa na swaa daki.
Ma na yi doke gõruɔ.
Yiya yi man nuku dobu wɛ̃.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
a n yɛ̃ ma wunɛn yĩsira na sɔɔwa.
17 Mɛya na ɩ̀ wure n sina ka tɔn yaa kasikiobu
su ka nuku dobu ko sannu.
Na tii gɔwawa na sõ nɛ turo,
domi a dera nɛn mɔru seewa.
18 Yinni Gusunɔ,
mban sõna na wahala mɔ̀ sere ka tɛ̃.
Mban sõna ya sãa nge boo wi u ku ra kpe.
Yinni, kaa n man sãawɛwa nge bwia ye ya ɩ̀ naanɛ mɔ,
ɩ̀ kun mɛ nge daa te ta ra nim kpe?
19 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ,
à n gɔsirama nɛn mi,
kon de a maa ko nɛn sɔm kowo.
À n wura a mɛm saarinu deri
kpa a gari arufaanigii gere,
kon maa nɛn gari doke wunɛn nɔɔwɔ.
N ɩ̀ mɔ wuna kaa gɔsira ben mi,
beya n weenɛ bu wurama wunɛn mi.
20 Kon de a n dam mɔ
nge gbãra te ba kua ka sii gandu.
Ba koo ka nun tabu ko,
adama ba ɩ̀ nun kamiamɔ.
Domi ko na n ka nun wãa n nun faaba ko.
21 Kon nun yakia tɔn kõsobun nɔman di.
Kpa n nun wɔra be ba nuki sosun nɔman di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

16

Gusunɔ u yina

Yeremi u kurɔ sua

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, 2 a ku kurɔ sua, kpa a ku bibu ma tem mini. 3 Wee ye ya koo bii be ba koo marura tem mɛ sɔɔ deema, ka ben mɛrobu ka ben tundobu. 4 Barara ta koo bu go. Ba ɩ̀ bu gɔɔ swĩiyammɛ. Ba ɩ̀ maa bu sikumɔ. Ba koo kowa taaki tem sɔɔ. Be ba tia kpa bu bu go tabu sɔɔ, ɩ̀ kun mɛ, gõɔru tu bu go, kpa gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di.

5 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, a ku du diru mi ba gɔɔ wooru sõ a ka bu duura. Domi na nɛn bɔri yɛndu wuna tɔn ben min di. Na ɩ̀ ben kĩru mɔ, mɛya na ɩ̀ maa ben wɔnwɔndu mɔ̀.

6 Damgibu ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu ba koo gbiwa. Ba ɲ̀ bu sikumɔ, ba ɲ̀ maa ben gɔɔ wooru sinamɔ.
Goo kun tii muririmɔ, goo kun maa kɔnimɔ ben gɔɔn nuku sankiranun sɔ̃. 7 Bèn tɔmba gu
mi, ba ɲ̀ goo wasi wi u koo ka bu dĩanu naawa u ka bu nukuru yɛmiasia. Goo maa sari wi
u koo ka bu tam naawa u ka bu dam kɛ̃, baa ɲ̀ n ben mɛron na u gu, ɲ̀ kun mɛ, ben tundo.
8 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yɛnu mi ba tɔ̃ɔ baka dim mɔ̀, a ku du mi, i
di i nɔ ka be sannu. 9 Domi nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na kon
yam min nuku dobu kpeerasia bɛɛn nɔni biru. Ba ɲ̀ maa nuku dobun womusu ka be ba
suanamɔn nɔɔgiru nɔɔmɔ mi.
10 Sanam mɛ kaa tɔn be gari yi nɔɔsia, ba koo nun bikia bu nɛɛ, mban sɔ̃na nɛ, Yinni
Gusunɔ na bu nɔni swãa tenin bweserun gari sɔ̃ɔmɔ. Mba ba nɛ, Gusunɔ ben Yinni torari.
11 Saa ye sɔɔra kaa bu wisi a nɛɛ, ben baababa ba man deri, ma ba da ba bũnu sãwa ba
yiira nin nuurɔ, ma ba man biru kisi, ba ɲ̀ nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. 12 Ma ben tii ba kɔ̃sa
kua n kere ben baaba be. Wee ben baawure u yɔ̃rari u win gɔ̃run kĩru kankam swĩi. Ba ɲ̀
nɛn gari swaa dakimɔ. 13 Yen sɔ̃, kon bu yara tem minin di, kpa bu da tem mi ben baababa
ka ben tii ba ɲ̀ yɛ̃. Miya ba koo bũnu sã sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru. Domi na ɲ̀ maa bu durom gam
kuammɛ.

Isireliba ba koo wurama

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen sɔ̃na tɔ̃nu ganu sisi nì sɔɔ ba ɲ̀ maa bɔ̃rumɔ bu nɛɛ, ka Yinni
Gusunɔn wãaru wi u Isireliba yarama Egibitin di. 15 Adama ba koo bɔ̃rewa bu nɛɛ, ka Yinni
Gusunɔn wãaru wi u Isireliba yarama saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di ka sere tem mi u raa
bu yarinasian di. Domi kon de bu wurama ben temɔ mɛ na raa ben baababa wɛ̃.

*S*ɛɛyasia bi bu wee

16 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, kon yibɛrɛba seeya bu Isireliba mwɛɛri nge mɛ susure
kowobu ba ra swɛ̃ɛ mwɛɛri. Yeniban biru, kon maa yibɛrɛ gabu seeya bu bu wɔri bu go
gungunu wɔllɔ ka guunɔ, ka sere maa kpee baaba sɔɔ nge mɛ taasobu ba ra yɛɛ wɔri bu
go. 17 Domi nɛn nɔni yi ben sanu sanusu mɛɛra, sin gasu kun berua nɛn nɔni sɔɔ. Mɛya
na maa ben toranu kpuro waamɔ. 18 Kon bu ben durum are wɛ̃ mam mam. Domi ba nɛn
tem disi doke mɛ mu sãa nɛn arumani, ma ba dera mu ben bũun bwãarokunu yiba ni nu
ɲ̀ wãaru mɔ.

*T*ɔmbu kpuro

*b*a koo Gusunɔ tubu

19 Yeremi u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a sãawa nɛn dam
ka nɛn kuku yee damgiru, nɔni swãarun saa.
Wunɛn miya handunian goonu nnɛ kpuron tɔmbu ba koo na,
kpa bu nɛɛ, weesa ben baababa ba swĩi.
Ben bũnu nu ɲ̀ gãanu sosi, nu sãawa kam dirum.
20 Tɔnu u koo kpĩ u tii kua ye u koo sã.
Adama ka gem, nu ɲ̀ sãa Gusunɔ.
21 Yen sɔ̃na, wunɛ Yinni Gusunɔ a nɛɛ,
kaa bu wunɛn dam sɔ̃ɔsi,
kpa bu gia ma wuna a sãa Yinni Gusunɔ.

17

*Yud*aban durum

*k*a ben sɛɛyasiabu

1 Yudaban durum ya yorua ben gɔ̃rusɔ.
Ya maa sɔ̃ɔsire ben yãku yenun kãanu sɔɔ.
Ma n sãare ba ye yorua mi,
ka yorutii sisugia ka kpee te ta bɔbunu bo.
2 Ya sãawa seeda ye ya bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.

Nge mɛya ben bũu turanu ka ben bwãarokunu
ka ben dãa kubenu ka ben gungunu mi ba ra bũu wi ba mɔ̀ Asitaate sã,
ya maa bu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
[3] Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon nɛn guu tèn mi ba ra man sã,
ka ben dukia ka ben gbea
ka gungunu mi ba ra bũnu sã
yibɛrɛba nɔmu bɛria, ben durum yen saabu
ye ba kua ben tem mɛ kpuro sɔɔ.
[4] Ben toranun sɔ̃na ba koo ben tem bia
mɛ mu sãa ben tubi.
Kon bu ko ben yibɛrɛban yobu,
kpa bu da tem mi ba ǹ yɛ̃.
Domi ba dera nɛn mɔru ya yabura nge dɔ̃ɔ.
Ya ko n maa yaburewa sere ka baadommaɔ.

*A kun t*ɔnu naanɛ sãa
[5] Nɛ, Yinni Gusunɔwa na nɛɛ,
bɔ̃rigiiwa wi u win gɔ̃ru sĩiya nɛn min di,
ma u tɔnu naanɛ sãa, u tãsa wi sɔɔ.
[6] U ko n wɔnwɔndu soorewa
nge dãa kiki si su wãa mi gãanu ku ra kpi.
U ǹ nuku dobu wasi.
U ko n wãawa tem saaramɔ mi goo sari.
[7] Adama domarugiiwa wi u win naanɛ doke nɛ, Yinni Gusunɔ sɔɔ,
ma win toro sindu ta wãa nɛ sɔɔ.
[8] Yɛ̃ro ko n sãawa nge dãa te ta yɔ̃ daarun goorɔ,
tèn gbini yi ku ra nim bie.
Dãa ten bweseru ta ku ra n yam susuru gara.
Ten wurusu ra n bekusu sãawa saa kpuro.
Sɔ̃ɔ sãrerun saa yà n na,
ta ku ra gbere, baa wɔ̃ɔ ge gbebura yɔ̃ra.
Mɛya ta ku ra maa marubu yɔ̃re.
[9] Tɔnun gɔ̃ru ga ra kɔ̃sa berewa.
Mɛya gen barara ku ra bɛkure.
Goo u wãa wi u koo kpĩ u gen bwisikunu gia?
[10] Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na ra tɔnun gɔ̃ru ka win bwisikunu wɛ̃ɛri,
n ka nùn ye u kuan are wɛ̃.
[11] Wi u dukia guramɔ ka swaa kɔ̃sa,
u sãawa nge kusu ge ga sĩa tuka wee ye ga ǹ ka.
Dukia ye, ya koo nùn deriwa
win wãarun suunu suunuka sɔɔ,
kpa u n sãa nge gari bɔkɔ win wãa dãakiru sɔɔ.

*Yinni Gusun*ɔ turowa

*u s*ãa wãarun bwia
[12] Bɛsɛn sãa yee dɛɛraru
ta sãawa nge sina kita yiikogiru
te ta wɔlle suare yellun di.
[13] Yinni Gusunɔ, wuna bɛsɛ Isireliba sa yĩiyɔ.
Be ba nun biru kisi, ba koo sekuru wa.
Be ba ka nun tondinɛ, ba koo bu duari.
Ba ko n sãawa nge bèn yĩsa ba yorua tua sɔɔ.
Domi ba wunɛ Yinni Gusunɔ deri,

wunɛ wi a sãa nge bwia yèn nim mu wãaru wɛ̃ɛmɔ.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

somiru kanamɔ
14 Yinni Gusunɔ, a man bɛkio,
kpa n wa n bɛkura mam mam.
A man faaba koowo kpa n faaba wa.
Domi wunɛ turowa na ra n siaramɔ.
15 Yinni Gusunɔ, wee, tɔmba man bikiamɔ ba mɔ̀,
mana nɔni swãarun gari yi a bu sɔ̃ɔwa mi, yi woo.
I den bu wɔrima.
16 Adama na ɲ̀ yinɛ n wunɛn tɔmbu kpara.
N ɲ̀ nɛ, na sɛnde nɔni swãa ten tɔ̃ru tu ka na.
Wunɛn tii, a yɛ̃ mɛ.
A maa yɛ̃ gari yi na yara nɛn nɔɔn di kpuro.
17 Yen sɔ̃, a ku de na n maa bɛrum soore wunɛn sɔ̃,
wunɛ wi a sãa nɛn kuku yeru nɔni swãarun saa.
18 A de be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ bu sekuru wa.
Kpa nɛ, na kun tu wa.
A de bu diiri, kpa nɛ, na n wãa ka toro sindu.
A de nɔni swãaru tu bu deema,
kpa a bu sɛɛyasia n kpã.

Tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun bɛɛrɛ wɛ̃ɛbu
19 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Yeremi, a seewo a da a yɔ̃ra kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ tɔmbun kɔnnɔ mi Yudaban sinambu ba ra ka du kpa bu ka yari, kpa a maa da a yɔ̃ra kɔnnɔ si su tien mi. 20 Kpa a bu sɔ̃ a nɛɛ, be, Yudaba ka ben sunɔ ka be, Yerusalɛmugibu, be kpuro be ba dumɔ kɔnnɔ sin min di, bu nɛ Yinni Gusunɔgia swaa dakio bu nɔ. 21 Na nɛɛ, ba n tii sɛ kpa bu ku raa sɔmunu sɔbe tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ. Bu ku raa maa nu duusia Yerusalɛmun gbãra kɔnnɔsun di. 22 Bu ku raa mam nu yara ben yɛnusun di. Bu ku sɔmburu garu ko. Adama bu sanam mɛ yiiyo nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃ nge mɛ na ben baababa yiire. 23 Geema, ben baaba be, ba swaa taaya. Ba ɲ̀ man swaa daki. Ba nɛn sɔ̃ɔsinu yina.
24 Adama be, bà n man swaa daki ka gem, ma ba ɲ̀ sɔmunu ganu duusie Yerusalɛmun kɔnnɔsun di tɔ̃ɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, ma ba tɔ̃ɔ te yi nɛ, Yinni Gusunɔn sɔ̃, ma ba ɲ̀ sɔmburu garu kue te sɔɔ, 25 saa yera sinam be ba sɔ̃ Dafidin sina gɔnaɔ ka ben sina asakpɔbu ba koo du saa Yerusalɛmun kɔnnɔ sin min di, ba n tabu kɛkɛba dua, be dumi gawe, kpa gabu ba n dumi sɔni. Mɛya Yudaba kpuro ka Yerusalɛmugibu kpuro ba koo maa du mi, kpa Yerusalɛmu ya n tɔmbu yiba sere ka baadommaɔ. 26 Tɔmba koo na nɛn sãa yerɔ Yudan wusu ka Yerusalɛmun baru kpaanu kpuron di ka Bɛnyamɛɛn tem di, ka sere maa guunun di ka wɔwin di, ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di, tem mɛ kpuron di gesi, bu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko ka siarabun yãkunu, kpa bu ka kɛ̃nu na, kpa bu turare dɔ̃ɔ doke mi. 27 Adama bà kun nɛn gari swaa daki, yi na nɛɛ, bu man tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te yiiya, ma ba dumɔ Yerusalɛmun kɔnnɔsun di, ba n sɔmunu sɔɔwa, tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ, saa yera kon wuu ge dɔ̃ɔ doke wi u ɲ̀ gbimɔ kpa be kpuro bu dɔ̃ɔ mwaara.

18

Yeremi u da mɔmɔn yɛnuɔ
1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 a seewo kpa a da mɔmɔn yɛnuɔ. Miya kon nun gari sɔ̃.
3 Ma u seewa u da mɔmɔn yɛnu mi. U deema wee u wekeru mɔ̀. 4 Weke te u mɔ̀ mi, ta ɲ̀ gea kue. Ma u ten sɔn te sua u ka weke kpaaru kua te ta nùn wɛ̃re. 5 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 6 mban sɔ̃na na ɲ̀ kpɛ̃ n ka bɛɛ Isireliba ko nge mɛ. Wee nge mɛ mɔmɔ wi, u sɔndu sua u nɛni win nɔmuɔ, nge mɛya i maa wãa nɛn nɔmuɔ. 7 Gasɔ, na ra gere bweseru garun sɔ̃ n nɛɛ, kon tu wuka n sura nge dãa, kpa n tu kam koosia. 8 Adama bwese te, tà n ten

daa kɔsa ta nuku kɔ̃suru deri, na ra tu deriwa na kun maa tu kɔ̃sa kue. [9] Mɛya gasɔ, na ra
maa gere bweseru garun sɔ̃ n nɛɛ, kon tu seeya. [10] Adama bwese te, tà n kɔ̃sa mɔ̀ ma ta ǹ
nɛn gere swaa sue, na ku ra maa tu gea ye kue ye na raa gɔ̃ru doke mi. [11] Yen sɔ̃, a Yudaba
ka Yerusalɛmugibu sɔ̃wɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na sɔɔru mɔ̀ n ka bu kɔ̃sa kua. Na yen
kpunaa yi. Ǹ n mɛn na, ben baawure u win daa kɔ̃sa derio u wurama nɛn mi.
[12] Adama ba koo gere bu nɛɛ, mban sɔ̃na ba koo kɔsi. Ben baawure u koo win bwisiku
kɔ̃sunu swĩiwa u ko ye u kĩ.

Isireliba ba Gusunɔ yina
[13] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba gãa kɔ̃sunu kua n sara.
I bwesenu kpuro bikio,
wara u yenin bweseru nɔɔre.
[14] Nim mu ra kokubu kpe Libanin guunu wɔllun di?
Daa te ta kokumɔ,
ta ra nim gem kpe?
[15] Adama nɛn tɔmbu ba man duari
ba da ba bũnu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
Ya dera ba ǹ yɛ̃ ye ba mɔ̀ ben swɛɛ sɔɔ.
Ba ben yellun swaa dosu derimɔ,
ma ba swaa kisi swĩi.
[16] Ba dera ben tem mu sankira.
Ma tɔmbu ba bu yɛ̃ɛmɔ baadomma.
Wi u sarɔ mi gesi, ù n mu wa,
u ra wiru kparewa.
[17] Yen sɔ̃na kon de bu yarina yibɛrɛban wuswaaɔ
nge tua ye sɔ̃ɔ yari yerun woo ga yarinasia.
Kon bu biru kisi.
Na ǹ bu mɛɛrimɔ sanam mɛ ba nɔni sɔ̃ɔre.

Ba nɔɔ tia kua

*bu k*a Yeremi mwa
[18] Yera tɔn be, ba nɛɛ, su Yeremi nɔɔ tia kua su nùn mwa. Domi wooda kun gbimɔ baa
yãku kowobu bà kun wãa. Bwisi kun kpeemɔ baa bwisigibu bà kun wãa. Gusunɔn gari
kun gbimɔ yèn sɔ̃ win sɔmɔba sari. Ǹ n mɛn na, i na su nùn wɔri su yaa kasiki, kpa su ku
maa win gari nɔ su sere yi laakari ko.
[19] Saa yera Yeremi u Yinni Gusunɔ kana u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ,
a man swaa dakio.
A nɛn yibɛrɛban gari yi nɔɔwɔ.
[20] Kaa de gea yu gɔsira kɔ̃sa?
Wee ba dɔkɔ kpiriru gba
bu ka man kpɛ̃ɛ sɔɔ.
A yaayo ma na yɔ̃ra wunɛn wuswaaɔ ben sɔ̃,
na ka nun gari kua
kpa a ku maa ka bu mɔru ko.
[21] Yen sɔ̃, a de gɔ̃ɔru tu ben bibu go.
A de bu gbisuku tabu sɔɔ,
kpa kurɔbu bu durɔbu ka bibu bia,
kpa bu ko gɔminibu.
A de baranu nu durɔ be go,
kpa bu ben aluwaasiba go tabu sɔɔ.
[22] A de tabu kowo wuunu nu bu wɔri.
Kpa wuri yi nɔɔra ben yɛnusɔ.
Domi ba dɔkɔ kpiriru gba

bu ka man kpɛ̃ɛ te sɔɔ.
Ba man yina bɛria nɛn swaa sɔɔ.
23 Adama wunɛ, Yinni Gusunɔ,
a ben nɔɔsinaa kpuro yɛ̃,
ye ba kua bu ka man go.
Yen sɔ̃, a ku bu ben toranu wɔka.
A ku ben durum ye duari.
A de bu fukura wunɛn wuswaaɔ.
A bu sɛɛyasio wunɛn mɔrun saa sɔɔ.

19

*Weke te t*a kɔsira

1 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo mɔmɔn mi a boo dwe ge ba kua ka sɔndu.
Kpa a yãku kowo be ba bukure ka wuun guro gurobu mɛnna, 2 kpa i da wɔwa ye ba mɔ̀
Bɛni Hinɔmuɔ ye ya wãa kɔnnɔ gen mi gia, mi ba ra wekenu mɔm. Miya kaa nɔɔgiru sua
a gari gere yi kon nun sɔ̃. 3 Kaa Yudaban sinambu ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ bu swaa dakio
bu nɔ ye nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na gerua. Kon de nɔni
swãaru tu na Yerusalɛmuɔ sere wi u ten gari nua kpuro, win swasu su sikari. 4 Domi ba
man deri, ma ba yam mi disi doke. Ba bũnu turare dɔ̃ɔ dokea mi, ni be ka ben sikadoba
ka ben sinambu ba ɲ̀ yɛ̃. Ma ba tɔn dabinu go mi, be ba ɲ̀ gãanu kue. 5 Ba bũu wi ba mɔ̀
Baali yãku yeru bania gunguru wɔllɔ. Miya ba ra ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru ko,
yãku tèn bweseru na ɲ̀ bu yiire, na ɲ̀ mam ten bwisikunu koore.
6 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔ̃nu ganu sisi nì sɔɔ ba ɲ̀ maa wɔwa ye sokumɔ
Tofɛti ɲ̀ kun mɛ Bɛni Hinɔmu. Ba koo ye sokuwa tɔn goo yeru. 7 Wɔwa yen miya kon
Yudaba ka Yerusalɛmugibun nɔɔ tia ye ba kua kam koosia, kpa n de yibɛrɛba bu bu go
tabu sɔɔ. Kon de gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ben gonu di. 8 Kpa n de Yerusalɛmu yu ko bansu si
ba koo yɛ̃ɛ. Wi u sarɔ mi kpuro, ù n ye wa, u biti soora u wia ko nɔni swãa ten sɔ̃. 9 Kon de
yibɛrɛ be, bu bu nɔni sɔ̃ sere bu ben berusebu ka ben bibun gonun yaa di.
10 Yen biruwa wunɛ Yeremi kaa boo ge kɔra tɔn be ba ka nun da min wuswaaɔ. 11 Kpa
a nɛɛ, nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, kon bu yarinasia kpa n wuu ge kɔsuku nge
boo ge, ge ba ɲ̀ kpɛ̃ bu maa sɔmɛ. Tofɛtin wɔwa miya ba koo tɔmbu sike yèn sɔ̃ ba ɲ̀ maa
ayeru wasi gam. 12 Mɛya kon tem mɛ ka mɛn tɔmbu kua, kpa Yerusalɛmu yu ko nge Tofɛti.
13 Yerusalɛmugibun yɛnusu ka Yudaban sinambun yɛnusu, yɛnusu kpuro gesi mi ba ra
bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye ka mi ba ra suru ka kperi ka sɔ̃ɔ sã, ka sere mi ba ra maa bũnu
ganu sã, si kpuro su koo disi duurawa nge Tofɛti.
14 Yen biru, Yeremi u gɔsirama Tofɛtin di mi Yinni Gusunɔ u nùn gɔra u win gari gere.
Ma u na u yɔ̃ra Yinni Gusunɔn sãa yerun yaaraɔ u tɔmbu kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 15 Gusunɔ
Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u nɛɛ, wee u koo de kɔ̃sa ye u raa gerua kpuro yu
Yerusalɛmu ka yen wuu si su tie deema. Domi sin tɔmba swaa taaya, ba ɲ̀ win gere nua.

20

*B*a Yeremi dãa doke

1 Yera sɔ̃ɔ teeru, Pasuri Imɛrin bii wi u sãa yãku kowo u ka maa sãa Yinni Gusunɔn sãa
yerun kɔ̃sobun tɔnwero u nua ma Yeremi u yeniban gari gerua. 2 Yera u dera ba nùn so,
ma ba nùn dãa doke nge wiiro Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, kɔnnɔ ge ba sokumɔ Bɛnyamɛɛn
kɔnnɔn bera gia. 3 Adama yen sisiru bururu, Pasuri u Yeremi dãa ye wuna. Ma Yeremi u
nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kun maa nun sokumɔ Pasuri. Yĩsi ten tubusiana bɔri yɛnda
ka nun sikerenɛ. Adama tɛ̃, u nun sokumɔ Magɔɔ Misabibu. Yen tubusiana nandabu ka
nun sikerenɛ. 4 Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, u koo wunɛ ka wunɛn bɔrɔba nandabu
kpɛ̃ɛ. U koo de bɛɛn yibɛrɛba bu bɛɛn gabu go tabu sɔɔ, kpa a ye wa ka wunɛn nɔni. Kpa
Babilonin sina boko u Yudaba go kpa u gabu yoru mwɛɛri u ka da Babiloniɔ. 5 U koo de
yibɛrɛba bu Yerusalɛmun arumani gura, ka sɔma ye tɔmba kuan are kpuro, ka sere gãa

gee ni nu wãa ye sɔɔ. U koo de bu Yudaban sinambun arumani gura, kpa bu ka ye kpuro da
Babiloni mi. [6] Pasuri, wunɛ ka wunɛn yɛnugibu, ba koo bɛɛ yoru mwa bu ka da Babiloniɔ.
Miya i ko i gbi, wunɛ ka be a gari weesugii kua, kpa bu bɛɛ sike mi.

Yeremi u Yinni Gusunɔ

weeweenu koosimɔ

[7] Yinni Gusunɔ, a man kɔkura,
ma na wunɛn gari wura.
A man sɛ̃re a kamia.
Wee tɔ̃ru baatere
tɔmbu kpuro ba ra n man yɛ̃ɛmɔwa,
kpa ba n man gari bɔkɔ mɔ̀.
[8] Nà n kĩ n gari gere,
sere n nɔɔgiru sua ka dam n nɛɛ,
yibɛrɛba ba wee bu sun dam dɔre,
kpa bu sun kam koosia.
Yinni Gusunɔ,
tɔmba ra n man yɛ̃ɛmɔwa wunɛn garin sɔ̃ baadomma.
[9] Nà n nɛɛ, kon nun deriwa,
na ɩ̀ maa wunɛn gari kparamɔ,
n da n sãawa nge dɔ̃ɔ u wãa nɛn wasi sɔɔ
u nɛn kukunu mɛnimɔ.
Kpa n kookari ko n ka tii marisi,
adama na ku ra kpĩ.
[10] Na nɔɔmɔ tɔn dabinu nu man kɔ̃sa bwisikusimɔ.
Ba mɔ̀, nandabu wãa baama.
Su ka win gari da wirugibun mi.
Be ba raa ka man nɔɔ tia sãa
ba mɛɛrimɔ nà n kon sokura.
Ba mɔ̀, sɔrɔkudo kon de bu man samba ko.
Kpa bu wa bu man mwa bu mɔru kɔsie.
[11] Adama na yɛ̃ ma wunɛ Yinni Gusunɔ, a wãa ka nɛ
nge tabu durɔ damgii.
Yen sɔ̃na be ba man nɔni sɔ̃ɔmɔ ba koo sokura.
Ba ɩ̀ kpɛ̃ bu man kamia.
Yen sɔ̃na ba koo sekuru wa
kpa ba n tu yaaye sere ka baadommaɔ.
[12] Wunɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
wunɛ wi a ra tɔnu wɛ̃ɛri,
a ka wa ù n sãa gemgii,
kpa a n win bwisikunu ka win gɔ̃run gari yɛ̃,
wuna kon de a nɛn yibɛrɛba mɔru kɔsie.
Domi wuna na tii nɔmu sɔndia.
[13] I Yinni Gusunɔ siaro ka womusu.
Domi u ra wɔnwɔndo wɔre
saa tɔn kɔ̃son nɔman di.
[14] Tɔ̃ɔ bɔ̃rigira tɔ̃ɔ tè sɔɔ ba man mara.
Tɔ̃ɔ te, tu ku domaru wa.
[15] Bɔ̃rurowa wi u da u nɛn tundo sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
wee, ba nùn bii tɔn durɔ marua.
Ma labaari ye, ya nùn nuku doo bakabu wɛ̃.
[16] Durɔ wi, u kam koowo
nge wuu si Yinni Gusunɔ u kam koosia
u ɩ̀ sin wɔnwɔndu kue.
Kpa u wuri nɔ bururu,

kpa u tabun wurenu nɔ sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
17 Mban sɔ̃na Gusunɔ u ǹ yande dere n gbi
sanam mɛ na wãa nɛn mɛron nukurɔ,
kpa nuku te, tu yande ko nɛn sikiru,
kpa na n wãa mi sere ka tɛ̃.
18 Mban sɔ̃na na yara nɛn mɛron nukurun di,
na ka sere wahala yeni ka wasi wuriri bini waamɔ,
ma nɛn wãara wiru gooramɔ ka sekuru.

21

*Yerus*alɛmu koo kam ko

1-2 Sina boko Sedesiasi u Pasuri, Maakiyan bii, ka Sofoni, yãku kowo Maseyan bii gɔra Yeremin mi, bu nùn sɔ̃ bu nɛɛ, u bu bikiaru kuo Yinni Gusunɔn mi, domi Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u ka bu tabu mɔ̀. Sɔrɔkudo Yinni Gusunɔ u koo nùn maamaaki gaa kpare ben sɔ̃, kpa u wa u bu deri. Yera Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua.

3 Ma Yeremi u tɔn be wisa u nɛɛ, bu doo sina boko Sedesiasin mi bu nɛɛ, 4 amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee, u koo de ben tabu kowo be ba ka Babilonin sina boko ka win tɔmbu sannamɔ wuun biruɔ bu duki su bu wura wuu ge sɔɔ. 5 Kpa wi, Gusunɔn tii u ka be Yudaba sanna ka mɔru u bu win dam sɔ̃ɔsi, 6 u de bara kɔ̃suru tu hunde koniba kpuro wɔri tu go wuu ge sɔɔ, tɔmbu ka yaa sabenu. 7 Yen biruwa u koo sina boko Sedesiasi, Nɛbukanɛsaa nɔmu bɛria, wi ka win sɔm kowobu ka win tɔn be ba wãa wuu ge sɔɔ, be ba gesi yara bararun di, ka tabun di, ka gɔ̃ɔrun di. Be kpurowa Nɛbukanɛsaa u koo go. U ǹ ben wɔnwɔndu mɔ̀. U ǹ maa goo derimɔ.

8 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa win tɔmbun sɔ̃. U nɛɛ, wee, u bu swaa yiru yiiyammɛ, swaa yèn mi wãara wãa, ka yèn mi gɔɔ u wãa. 9 Wi u koo gesi yɔ̃ra wuu ge sɔɔ, u koo gbiwa tabu sɔɔ, ǹ kun mɛ ka gɔ̃ɔru, ǹ kun mɛ ka bararu. Adama wi u yara u tii Babilonigibu wɛ̃ be ba bu tarusi, yɛ̃ro koo win wãaru wɔra. Teya ta ko n sãa win arumani ye u kpĩa u yara. 10 Domi u yɔ̃rariwa u wuu ge kɔ̃sa kua, n ǹ mɔ gea. U koo gu Babilonin sina boko nɔmu sɔndiawa u gu dɔ̃ɔ mɛni.

*G*ari yi Yinni Gusunɔ

*u D*afidin bweseru sɔ̃ɔwa

11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, amɛniwa wunɛ Yeremi kaa Yudaban sina bokon bweseru sɔ̃. A nɛɛ,
bu nɛ, Yinni Gusunɔn gari nɔɔwɔ.
12 Be, Dafidin bweseru,
ba n da gem swĩi baadomma.
Kpa bu be ba dam dɔre yakia
be ba bu dam dɔremɔn nɔman di.
Bà kun kue mɛ,
nɛn mɔru ya koo bu yabure
ben kom kɔ̃sum sɔ̃.
Ba ǹ maa kpɛ̃ bu ye go.
13 Kon Yerusalɛmugibu wɔri.
Be, be ba wãa wɔwa sɔɔ kperun wɔllɔ,
baa bà n gerumɔ ba mɔ̀,
wara u koo kpĩ u du ben wãa yerɔ,
u ben kuku yeru turi.
14 Kon bu sɛɛyasia nge mɛ ben kookoosu nɛ.
Kon ben sina kpaaru dɔ̃ɔ mɛni
te ba bana ka dãa ye ba mɔ̀ sɛduru,
kpa ye ya ka tu sikerenɛ kpuro yu dɔ̃ɔ mwaara.

22

[1] Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo Yudan sina bokon yɛnuɔ kpa a bu gari
yini sɔ̃. [2] A nɛɛ, wi, Yudaban sina boko, wi, wi u sɔ̃ Dafidin sina gɔnaɔ, ka win bwãabu ka
win tɔmbu ka be ba gesi wãa sina kpaaru mi, [3] bu nɛ, Yinni Gusunɔn gari yini swaa dakio
bu nɔ. Bu gem swĩiyɔ. Bu be ba dam dɔremɔ wɔro be ba bu dam dɔremɔn nɔman di. Bu
ku sɔbu ka gɔminibu ka gobekuban gãanu mwa ka dam. Bu ku maa taarɛ sarirugibu go
yam mini. [4] Bà n wooda yeni mɛm nɔɔwa, gabu ben bweseru sɔɔ, ba ko n bandu diiwa ba
n sɔ̃ Dafidin sina gɔna yeni sɔɔ. Ba koo du saa kɔnnɔ minin di ba n dua tabu kɛkɛ sɔɔ ye
dumi gawe, ɩ̀ kun mɛ, ba n dumi sɔni, be ka ben bwãabu ka ben tɔmbu. [5] Adama bà n yina
bu ye mɛn nɔɔwa, sere ka nɛ, Yinni Gusunɔn wãaru, sina kpaa te, ta koo kowa bansu.

[6] Wee ye na maa gerua Yudaban sina kpaarun sɔ̃. Na nɛɛ,
baa mɛ na sina kpaa te wa ta wã
nge dãa sɔ̃ɔ ge ga wãa Galadiɔ,
ɩ̀ kun mɛ, nge Libanin guurun wii kpiiru,
ka gem kon tu bansu koosia.
Goo kun maa sinamɔ mi.
[7] Kon tabu kowobu tabu yãnu sebusia bu tu wɔri.
Kpa bu ten gbere yi ba kua ka dãa ye ba mɔ̀ sɛduru wukiri bu dɔ̃ɔ doke.

[8] Tɔn tuko dabinu ba koo sara wuu gen mi, kpa bu sɔ̃ɔna bu nɛɛ, mban sɔ̃na Yinni
Gusunɔ u wuu bɔkɔ geni kua mɛsum. [9] Kpa bu bu wisi bu nɛɛ, gen tɔmbu ba wi, ben Yinnin
arukawani kusiawa, ma ba da ba bũnu sãamɔ.

*Ye Yinni Gusun*ɔ u gerua

*S*alumun sɔ̃

[10] Bɛɛ Yudaba,
i ku wuri ko Yosiasi wi u gun sɔ̃.
I ku maa win ario ko.
Adama i wuri koowo Salumun sɔ̃,
wi ba yoru mwa ba ka da tem tukumɔ.
Domi u ɩ̀ maa wee.
Mɛya u ɩ̀ maa tem mɛ wasi
mi ba nùn mara mini.

[11] Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Salumu, Yosiasi Yudaban sina bokon biin sɔ̃, wi u bandu
dii win baan ayerɔ. U nɛɛ, u doona, u ɩ̀ maa wee. [12] U koo gbiwa dɛsiru sɔɔ mi ba ka nùn
da mi, u ɩ̀ maa tem mɛ wasi.

*Yinni Gusun*ɔ

*u Yoy*akimu gerusi

[13] Yeremi u Yoyakimu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wunɛ Yoyakimu, bɔ̃rurowa a sãa.
Wee a wunɛn sina kpaaru bana,
adama a ɩ̀ gem swĩi.
A tu gidambisaba sosia
adama ye n weenɛ a tɔmbu kua,
a ɩ̀ bu kuammɛ.
A ra gabu sɔmburu koosie kam.
A ku ra bu ben kɔsiaru wɛ̃.
[14] Ma a nɛɛ, kaa tii sina kpaa bakaru baniawa
kpa ta n gidambisa baka mɔ.
Ma a fɛnɛntiba doke,
a ten gani dãa gea ye ba mɔ̀ sɛduru wukiri.
Ma a tu swɛ̃rasia kom kom a ka sɔ̃ɔsi ma sina kpaara.
[15-16] Yèn sɔ̃ a ka sina kpaa te sɛduruba bana,
yeya n dera a sãa sina boko?

Wunɛn baaban tii u ɲ̀ sãa sina boko ro?
U ra diwa kpa u nɔ nge baawure,
adama u ra baawure kuewa ye n weenɛ u ko.
U ra sãarobu ka wɔnwɔndobu siriewa dee dee.
Yen sɔ̃na ye kpuro ya nùn koora dee dee win wãaru sɔɔ.
Wi u maa mɔ̀ nge mɛ,
wiya u wi, Yinni Gusunɔ yɛ̃ ka gem.
17 Adama wunɛ, wunɛn tiin arufaaniwa a kasu.
A kasuwa a taarɛ sarirugibu dam dɔre
kpa a bu go.
18 Yen biru, Yeremi u maa nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ Yoyakimu, Yosiasin bii,
Yudaban sina bokon sɔ̃. U nɛɛ,
ù n gu, ba ɲ̀ nùn gɔɔ swĩiyammɛ bu nɛɛ,
waiyo nɛn mɔɔ!
Waiyo nɛn sesu!
Waiyo nɛn yinni!
19 Adama ba koo win goru gawawa bu yara Yerusalɛmun di
bu sike nge yaa saberu.

*Yerus*alɛmu ya koo sekuru wa
20 Yeremi u nɛɛ,
wee ye Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i doo i yɔ guu te ba mɔ̀ Libaniɔ,
ka Basanin guurɔ,
ka Abarimun gungunu wɔllɔ,
kpa i kuuki ko i nɔɔgiru sua.
Domi be i ka arukawani bɔkua ba munkira.
21 U bɛɛ kirɔ kua sanam mɛ i wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
adama i nɛɛ, i ɲ̀ nùn swaa dakimɔ.
Nge mɛya bɛɛn daa ya sãa saa bɛɛn piiburun di,
i ku ra nùn swaa daki.
22 Tɛ̃, bɛɛn kparobu ba koo ka woo doona
kpa be i ka arukawani bɔkua
bu bu yoru mwɛɛri bu ka da tem tukumɔ.
Saa ye sɔɔra i ko i sekuru wa,
bɛɛn kom kɔ̃sum sɔ̃.
23 Bɛɛ Yerusalɛmugibu,
bɛɛ be i sɔ̃ sɛ̃ɛ bɛɛn dii buranu sɔɔ
ni i kua ka Libanin dãa gea,
amɔna bɛɛn weeweenu ko n nɛ,
sanam mɛ wuriribu koo bɛɛ deema
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.

Yinni Gusunɔ

*u Yoy*akini sirimɔ
24 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kaa Yoyakini, wi ba maa mɔ̀ Yekonia, Yoyakimun
bii, Yudaban sina boko sɔ̃ a nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, baa ù n sãan na nge taabu nɛn nɔm
geuɔ, kon nùn wuna min di. 25 Kon nùn win yibɛrɛba nɔmu sɔndia, be, be ba kasu bu nùn
go. Kon nùn bu nɔmu sɔndia be, bèn bɛrum u mɔ mi. Beya Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina
boko ka win tabu kowobu. 26 Kon bu kɔ̃, wi ka win mɛro wi u nùn mara. Kpa bu ka bu da
tem tukumɔ mi ba ɲ̀ bu mara. Miya ba koo gbi. 27 Saa gaa sɔɔ, ba ko ba n kĩ bu gɔsirama
ben temɔ adama ya ɲ̀ koorɔ.

[28] Gaba koo bikia bu nɛɛ, Yoyakini wi, u sãawa nge weke te ta kɔsire, ǹ kun mɛ, nge gãa
ni goo kun maa kĩ? Aawo. Ǹ n mɛn na, mban sõna ba wi ka win bweseru tem yara ma ba
ka bu da sere mi ba ǹ yɛ̃.
[29] Ma Yeremi u nɛɛ, nɛn temgibu, i nɔɔwɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. [30] U nɛɛ, i durɔ wi
garisio wi u ǹ kooramɔ win wãaru sɔɔ. U ko n sãawa nge wi u bibu bia, domi win bweseru
sɔɔ, goo kun maa sinamɔ sina gɔna sɔɔ u Yudaba kpara.

23

*Kp*aro kõsobu

[1-2] Gusunɔ Isireliban Yinni u nɛɛ, bõruroba kparo be ba nɛn tɔmbu goomɔ, ma ba bu
yarinasiamɔ nge yãa kparo kõsobu. Na maa nɛɛ, wee ba nɛn tɔmbu gira, ba bu yarinasia
ba yina bu bu nɔɔri. Yen sõ, kon bu sɛɛyasia ben nuku kõsu ten saabu.
[3] Kpa n nɛn tɔn be ba tie mwɛɛrima tem kpuron di, mi na raa dera ba yarinɛ, n ka bu
wurama ben temɔ, kpa bu marura bu dabia. [4] Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu kparo kpaobu wɛ̃
be ba koo bu kpara. Ba ǹ maa nandamɔ bɛrum sõ. Baa ben turo kun maa biaramɔ.
[5] Wee saa ya sisi
yè sɔɔ kon gemgii goo seeya Dafidin bweserun di
nge dãa kpii pɔtura,
kpa u n bandu dii ka baadommaɔ.
U koo tɔn be kparawa ka bwisi gee.
Kpa u gem sõɔsi tem mɛ sɔɔ.
[6] Win waati ye sɔɔ,
Yudaba ba koo faaba wa.
Kpa u de Isireliba ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Kpa ba n nùn sokumɔ ba n mɔ̀,
Yinni Gusunɔwa u sãa ben faaba kowo.
[7] Yen sõna na nɛɛ, wee saa ya maa sisi yè sɔɔ ba ǹ maa bõrumɔ bu nɛɛ, ka Yinni Gusunɔn
wãaru wi u bu yarama saa Egibitin tem di. [8] Adama ba ko n da gerewa bu nɛɛ, ka Yinni
Gusunɔn wãaru wi u bu yarinasia sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ka wusu gasu sɔɔ, ma u maa ka
bu wurama min di, bu ka sina ben temɔ.

*G*ari yi Yeremi

u sɔmɔ weesugibu sõɔwa

[9] Ǹ n sɔmɔbun sõn na,
nɛn gõru ga sankira too,
ma na diirimɔ sere ka nɛn kukunɔ.
Na sãa nge wi tam mu goomɔ
Yinni Gusunɔ ka win gari dɛɛrin sõ,
yi u man sõɔwa u nɛɛ,
[10] tɔmba yiba tem mɛ sɔɔ,
be ba sakararu mɔ̀.
Kõsa ba naa gire.
Miya ben dam mu wãa.
Yen sõna tem mɛ, mu sankire,
ma mɛn kpara yee ni nu wãa gbaburun bera gia nu gbera.
Domi u mu bõrusi.
[11] Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobu ba sankire,
u wa ma ba nuku kõsu kom mɔ̀
sere ka win sãa yerɔ.
[12] Yen sõna ben swaa ya koo wɔria,
kpa yu bu yam tĩre.
U koo de bu bu bɔria,
kpa bu wɔruku saa ye u koo bu sɛɛyasia
u de wahala yu bu deema.

Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

*Yud*an Gusunɔn sɔmɔbun

*k*õsan kpãaru

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
kõsa ye na wa nɛn sɔmɔbu ba mɔ̀ Samariɔ,
ya ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ.
Domi bũu wi ba mɔ̀ Baalin yĩsira ba ka gari mɔ̀.
Ma ba nɛn tɔmbu Isireliba gɛrasia nɛn swaan di.
14 Adama kom kõsum mɛ na wa Gusunɔn sɔmɔbun suunu sɔɔ Yerusalɛmuɔ,
mu beɔnɔgim kere.
Ba sãawa sakara kowobu,
ma ba weesu mɔ̀,
ba tɔn kõsobu dam kẽmɔ bu ku ka ben kom kõsum deri,
ma na be kpuro garisi nge Sodomu ka Gomɔran tɔmbu.
15 Yen sõna nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na nɛn sɔmɔbu Yerusalɛmuɔ sõɔmɔ
ma wee kon de bu dãa kiku gagu* ge ga sosu di,
kpa bu nim mɛ mu dɛ̃ɛ mɔ nɔ.
Domi beya ba dera tem mɛn tɔmbu kpuro ba ɲ̀ maa man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ.

*S*ɔmɔ weesugibu

16 Amɛniwa nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni na gerua. Na nɛɛ,
i ku maa nɛn sɔmɔ ben gari swaa daki.
Domi ba dera i yĩiyɔ ye i ɲ̀ wasi.
Ben tiin gõrun bwisikuna ba gerumɔ,
n ɲ̀ mɔ yi yi wee nɛn nɔɔn di.
17 Ba ra mam be ba man gɛma sõ bu nɛɛ,
na be gerua na nɛɛ,
ba koo bɔri yɛndu wa.
Kpa ba n be ba ben tii tiin gõru kĩru mɔ̀ sõɔmɔ ba n mɔ̀,
ba ɲ̀ kõsa gaa wasi.
18 Yeremi u nɛɛ,
ben wara u ka Yinni Gusunɔ wesiana.
Nge ben wara u win gari nua u yi laakari kua.
19 Wee Yinni Gusunɔn mɔru ya koo na nge guru woo bɔkɔ
kpa yu tɔn kõsobu wɔri.
20 Win mɔru ye, ya ɲ̀ suremɔ,
ma n kun mɔ u win himba yibia.
Amɛn biru, ya koo bɛɛ nɛn tɔmbu yeeri.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
sɔmɔ be, ba duki da, baa mɛ na ɲ̀ bu gɔre.
Ba maa gari gerua, baa mɛ na ɲ̀ ka bu gari kue.
22 Bà n daa nɛn gari swaa daki,
nɛn gariya ba koo raa kpara nɛn tɔmbun suunu sɔɔ.
Kpa bu wa bu gõru gɔsia bu ben kom kõsum deri.

Yinni Gusunɔ

*u w*ãa yam kpuro

23 Nɛ Gusunɔ, na wãawa yam kpuro,
turuku ka tontondeɔ.
24 Goo u koo kpĩ u kuke na kun nùn wa?
Na wãawa yam kpuro, wɔllɔ ka temɔ.

---

* 23:15 dãa kiku gagu - A mɛɛrio 9:14.

*Mb*a yakasu ka dobi

*yi m*ɔɔsinɛ

25 Na nɔɔmɔ ye sɔmɔbu ba gerumɔ. Be ba gari weesugii mɔ̀ ka nɛn yĩsiru ba mɔ̀, na ka bu
gari kua dosu sɔɔ, 26 sere saa yerà sɔmɔ beni ba ko n gari weesugii mɔ̀, kpa ba n nɛn tɔmbu
nɔni wɔ̃kumɔ ka ben gɔ̃run gari. 27 Ba kĩwa ben dosu weesugisun gari yi de nɛn tɔmbu bu
nɛn yĩsiru duari nge mɛ ben baababa ba raa man duari bũu wi ba mɔ̀ Baalin sɔ̃. 28 Sɔmɔ
wi u dosa u geruo ma u dosa. Wi na maa ka gari kua u yi tusio dee dee.
Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
mba yakasu ka dobi yi mɔɔsinɛ.
29 Nɛn gari kun sãa nge dɔ̃ɔ ro?
Yi ǹ sãa nge matalaka ye ya ra kperu kɔre ro?
30 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ, kon sɔmɔ be sɛɛyasia, be, be ba ben winsim gari suamɔ
ba ka gari weesugii mɔ̀. 31 Kon bu sɛɛyasia be ba ben tii tiin gari suamɔ ba gerumɔ ka nɛn
yĩsiru. 32 Kon bu sɛɛyasia be ba ben dosu weesugisu tɔmbu sɔ̃ɔmɔ. Ma ba dera nɛn tɔmba
kɔ̃ɔramɔ ben wee si ka ben tɔn biarun sɔ̃. Na ǹ bu gɔre, na ǹ maa bu wooda wɛ̃. Mɛya ba
ǹ maa arufaani gaa mɔ tɔn ben suunu sɔɔ.

*Yinni Gusun*ɔn gari

yi sãawa sɔmunu

33 Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔn ben goo, ǹ kun mɛ nɛn sɔmɔ goo, ǹ kun mɛ
yãku kowo goo ù n nun bikia u nɛɛ, mba nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua, sɔmu nirà na bu
sɔbi, kaa nùn wisiwa a nɛɛ, bera ba sãa nɛn sɔmunu. Adama kon bu biru kisi. 34 Ben wi
u gesi nɔɔ wukia u nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔmunu sɔbi, kon yɛ̃ro sɛɛyasiawa wi ka
win yɛnugibu. 35 Ye baawure u koo kpĩ u win winsim bikia, yera, u nɛɛ, mba Yinni Gusunɔ
u gerua, mba u wisa. 36 Adama bu ku raa maa gere bu nɛɛ, na bu sɔmunu sɔbi. Wi u ye
gerua, win gari koo wɔri win tii sɔɔ. Domi ba nɛn gari tɛmamɔwa nɛ wi na sãa ben Yinni
wi u ra n wãa, u dam kpuro mɔ. 37 Kaa maa sɔmɔ be bikia a nɛɛ, mba nɛ, Yinni Gusunɔ na
bu sɔ̃ɔwa. Mba na bu wisa. 38 Bà n maa nun wisa ba nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔmunu
sɔbi, baa mɛ na nɛɛ, bu ku maa yen gari ko, a bu wisio a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ
na gerua. Na nɛɛ, 39 kon bu biru kisi kpa n bu duari, be ka ben wuu ge na raa be ka ben
baababa wɛ̃. 40 Kon maa bu seku bakaru doke te ta ǹ duarirɔ sere ka baadommaɔ. Kpa ba
kun maa bɛɛrɛ mɔ tɔmbun nɔni sɔɔ.

24

Figie bii

*ni nu w*ãa birenu yiru sɔɔn gari

1 Ye Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko
mwa ka win sina asakpɔbu ka ben dãa dãkobu ka ben sekobu, u ka bu da Babiloniɔ, saa ye
sɔɔra Yinni Gusunɔ u Yeremi figie bii ni ba doke birenu yiru sɔɔ sɔ̃ɔsi sãa yerun kɔnnɔwɔ.
2 Bire nin teeru ta figie bii geenu yiba ni nu sãa nge yen marum gbiikum. Ma teera ma bii
kɔ̃sunu yiba ni nu ǹ diirɔ.
3 Ma Yinni Gusunɔ u Yeremi bikia u nɛɛ, Yeremi, mba a waamɔ mi. Ma u wisa u nɛɛ,
birenu yiruwa na waamɔ, ni nu figie binu yiba. Ganu gea sãa, ma ganu kɔ̃sunu sãa, nu ǹ
diirɔ.
4 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 5 wee ye na gerua, nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni.
Na nɛɛ, nge mɛ figie bii gee ni, nu ra tɔmbu wɛ̃re, nge mɛya kon Isireli be ba yoru mwɛɛra
ba ka da Babiloniɔ mɛɛri ka nɔnu geu. 6 Kon de bu wurama ben tem mini. Na ǹ maa bu
suramɔ, kon bu tãsisiawa. Na ǹ maa bu wukamɔ, kon bu girawa n sire. 7 Kon bu gɔ̃ru kpɔɔ
wɛ̃, kpa bu gia ma nɛna na sãa kpuron Yinni. Ba koo wurama nɛn mi kpa ba n sãa nɛn
tɔmbu ba n man sãamɔ.
8 Adama Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu ka tɔn be ba tie Yerusalɛ-
muɔ ka be kpuro be ba sɔ̃ tem mɛ sɔɔ, ka sere be ba kpikiru da Egibitiɔ, kon dewa ba n
sãa nge figie bii kɔ̃su ni nu ǹ diirɔ mi. 9 Tɔmbu bà n bu wa ba koo biti soora. Gee kon bu

yarinasia kpuro, ba koo bu yɛ̃ɛwa bu bu yaakoru koosi kpa ba n wãa sekuru sɔɔ kpa ba n
da ka ben yĩsiru tɔmbu bõrusi. [10] Kon bu tabu surema ka gõɔru ka baranu sere bu ka gbi
tem mɛ kpuro sɔɔ, mɛ na be ka ben baababa wɛ̃.

25

*Yud*aban mɛm nɔɔ sarirun are

[1] Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wõɔ nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u
ka Yeremi gari kua Yudaban sõ. Ya sãawa Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina bokon bandun
wõɔ gbiikuu. [2] Ma Yeremi u Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro sõɔwa u nɛɛ, [3] saa Yosiasi,
Amɔɔn biin bandun wõɔ wɔkura itasen di, n ka gisɔ girari, yen wõɔ yɛnda itawa mi. Saa
min diya na ra n bɛɛ Gusunɔn gari sõɔmɔ adama i ku ra man swaa daki. [4] Yinni Gusunɔ u
ra n bɛɛ win sɔm kowobu gɔriammɛ, bera win sɔmɔbu. U dera ba na na saa yee yellun di.
Adama i ɲ̀ bu swaa daki, i ɲ̀ ben gari wure. [5] Sɔmɔ be, ba ra n gerumɔ ba n mɔ̀, i gõru gɔsio
kpa i bɛɛn daa kõsa deri, kpa i wa i n wãa bɛɛn tem sɔɔ, mɛ Yinni Gusunɔ u bɛɛ ka bɛɛn
baababa wɛ̃ sere ka baadommaɔ. [6] I ku maa bũu goo yiira i nùn sã. I ku Gusunɔn mɔru
seeya ka bɛɛn bwãaroku ni i kua ka bɛɛn tii, kpa u ku maa bɛɛ kõsa gaa kua. [7] Adama Yinni
Gusunɔn tii u nɛɛ, i ɲ̀ nùn swaa daki. I win mɔru seeyawa bɛɛn bwãaroku ni i kuan sõ. Ma
ya ka bɛɛ kõsa naawa.

[8] Yen sõna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, yèn sõ i ɲ̀ nùn swaa daki, [9] yen sõna u koo
maa sõɔ yɛ̃san nɔm geun tɔmbu kpuro gurama ka win sɔm kowo Nɛbukanɛsaa, Babilonin
sina boko. Kpa bu bɛɛn tem mɛn tɔmbu wɔri bu kam koosia, ka be ba bɛɛ sikerenɛ kpuro.
Tem mɛ, mu koo kowa bansu sere ka baadommaɔ. Wi u sarɔ mi, kpa biti yu nùn mwa,
sere u wia ko. [10] Ba ɲ̀ maa tõɔ bakanun womusu nɔɔmɔ mi, ka sere kurɔ kpaanun womusu.
Mɛya ba ɲ̀ maa nambun wɔkinu nɔɔmɔ. Ba ɲ̀ maa fitilanu wasi mi. [11] Tem mɛ kpuro mu
koo kowa bansu, kpa bɛɛ, win tɔmbu, i Babilonin sina boko yoru diiya wõɔ wata ka wɔkuru.

[12] Adama wõɔ wata ka wɔku ten biru, Yinni Gusunɔ u koo Babilonin sina boko ka win
tɔmbu seesima ben tora ni ba kuan sõ, kpa u ben tem kam koosia mu ko bansu sere ka
baadommaɔ. [13] Bõri yi u gerua tem mɛn sõ, ka sere yèn gari nɛ, Yeremi na gerua na yorua
tire te sɔɔ, bwesenu kpuron sõ, yi koo koorawa. [14] Domi bwese damginu ka sinam damgiba
koo bu yoru mwɛɛri. Nge mɛya Gusunɔ u koo ka bu ben kõsa kɔsie ye ba raa kua.

Gusunɔ

*u koo bwesenu kpuro sɛɛ*yasia

[15] Yinni Gusunɔ u win mɔru weesina ka tam mɛ u doke nɔra sɔɔ u nɛ, Yeremi tĩi u nɛɛ, n
ye mɔɔ kpa n de bwese nìn mi u man gɔriɔ nu ye nɔ. [16] Bà n wa ma u dera yibɛrɛba ba bu
wɔri ba goomɔ, ba ko n bãarimɔwa kpa ba n burisinɛ nge wiirobu.

[17] Yera na nɔra ye mwa Yinni Gusunɔn nɔman di. Ma na dera bwese nìn mi u man gɔra
nu win mɔru ye nɔra. [18] Na torua na ye Yerusalɛmugibu nɔrusia, ka Yudan wusu kpuron
tɔmbu ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu, kpa Gusunɔ u wa u ben tem kam koosia kpa
wi u sarɔ mi, u biti soora sere u wia ko. Kpa ba n da ka ye tɔmbu bõrusi nge mɛ ya koora
tɛ̃.

[19] Yen biru, na bwese ni nu tiegibu ye nɔrusia. Beya Egibitin sunɔ ka win sina asakpɔbu,
ka win tɔmbu kpuro, [20] ka bwese tuku ni nu wãa Egibitiɔ, ka Usan sinambu, ka Filisitiban
sinambu, beya Asikalonigii, ka Gasagii, ka Ekoronigii, ka sere be ba maa tie Asidɔduɔ, ben
sunɔ, [21] ka Edɔmuba, ka Mɔabuba, ka Amɔnigibu, [22] ka Tirin sinambu ka Sidonin sinambu,
ka sere sinam be ba wãa nim wõkun bera giɔ, [23] ka sere maa Dedanigibu, ka Temagibu, ka
Busigibu, ka be ba ra wii baanun seri kɔni, [24] ka maa Daarububan sinambu, ka bwesenu
kpuron sinambu be ba wãa gbaburɔ mi yani sɛɛri wãa, [25] ka Simirin sinambu ka Elamun
sinambu ka sere Mɛdiban sinambu, [26] ka sinam be ba wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia kpuro,
be ba wãa turuku ka be ba toma.

Bwese ni nu gesi wãa handunia sɔɔ, ni ka nin sinambu ba mɔru ye nɔra ma Babiloni ye
ba maa mɔ̀ Sesaki, yen sina boko u ye dakura.

[27] Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔwa n Isireliba sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, amɛniwa wi, ben Yinni, wi
u maa sãa wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ, bu nɔruo sere yu bu go, bu siruku kpa bu
wɔruku sere bu kpana bu se yèn sɔ̃ u dera yibɛrɛba ba bu wɔri ba goomɔ. [28] U maa nɛɛ,
bwese nin garu tà n yina tu nɔ ye na tu tĩi, n tu sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ, tu nɔruo baa ǹ n mɛren na.
Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin woodawa. [29] Domi u ǹ win wuu Yerusalɛmu deri. Ǹ n mɛn
na, u koo bweseru garu deri? Aawo, u ǹ derimɔ. Bwesenu kpuro sɔɔra u koo win mɔru
sure. Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
[30] U maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n bu sɔ̃ɔwɔ n nɛɛ,
wi, Yinni Gusunɔ u koo kukiri wɔllun di.
Win nɔɔ ga koo nɔɔra saa win wãa yee dɛɛrarun di.
U koo win tem kukirisi.
U koo handuniagibu kpuro kukirisi
nge tɔn dabi te ta dĩanu gɛ̃ɛmɔ gberɔ.
[31] Win kukiribu koo nɔɔra handunia kpuro sɔɔ.
Domi u tɔmbu kpuro sokumɔ win siri gbaburɔ.
Wi siribu di, u koo yɛ̃ro gowa ka takobi.
[32] Wi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa nɛɛ,
win siribu bu ko n sãawa nge woo bɔkɔ
ge ga bwesenu kpuro gasirimɔ,
ga handunian goonu nnɛ kpuro bukianɛ.
[33] Be Yinni Gusunɔ u koo de bu gbi siri bi sɔɔ, ba ko n tɛriewa baama handuniaɔ. Goo
sari wi u koo ben gonu mɛnna u sike, kpa bu ben gɔɔ swĩ. Nu koo kowa taaki tem sɔɔ.
[34] Bɛɛ, win tɔmbun kparobu,
i wuri koowo, i bindio temɔ.
Domi tɔ̃ra tunuma tè sɔɔ ba koo bɛɛ sakiri.
I ko i wɔruma i kɔsikira
nge tem mɔn weke buraru.
[35] I ǹ kisiramɔ
domi i ǹ kuku yeru wasi.
[36] Wee, kparo ben wuri yi koo nɔɔra
domi Yinni Gusunɔ u koo ben tem kam koosia
[37] ka win mɔru baka.
Tem mɛ, mu wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
adama mu koo ko bansu.
[38] Nge mɛ gbee sunɔ ga ra yari gen wãa yerun di
gu ka dĩanu kasu,
nge mɛya Yinni Gusunɔ u koo yari win wãa yerun di,
u de bwesenu nu goona
kpa tem mu tɔmbu bia win mɔru bakan sɔ̃.

26

*Yeremi u w*ãa Yudaban

*wirugibun wusw*aaɔ

[1] Ye Yoyakimu, Yosiasin bii Yudan sina boko u bandu di, yen sɔ̃ɔ mɛɛ tera Yinni Gusunɔ
u ka Yeremi gari yini kua u nɛɛ, [2] amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua na nɛɛ, a yõro sãa
yerun yaara mini. Tɔn be ba koo na saa Yudan wusu kpuron di bu ka man sã, kpa a bu
gari yi kpuro sõ yi na nɛɛ, a bu sõ. Baa yin tia a ku ra bure. [3] Bà n wura ba nun swaa daki,
ma ba wura ben dɔɔ sɔɔ, ba ben kom kɔ̃sum deri, kõsa ye na raa gõru doke n bu kua, kon
ye deri. [4] A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu man swaa
dakio bu nɛn woodaba swĩi ye na bu wɛ̃, [5] kpa bu ku nɛn gɔrobun gari atafiiru ko. Na ra
be bu gɔrie saa yellun di, adama ba ǹ bu swaa daki. [6] Yen sõ, kon sãa yee te kam koosia
nge mɛ na Silogiru kua, kpa n de bwesenu kpuro nu wuu gen yĩsiru sia nù n bõrumɔ.

[7] Yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ka wuun tɔmbu ba Yeremin gari yi nua yi u gerumɔ
Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. [8] Ye u gari yi gerua u kpa yi Yinni Gusunɔ u nùn yiire u tɔn be
kpuro sõ mi, yera yãku kowo be, ka Gusunɔn sɔmɔ be, ka sere wuun tɔn be ba tie kpuro ba
na ba nùn sɛ̃re. Ba gbãsukumɔ ba mɔ̀, kaa gbiwa. [9] Tɔmbu kpuro ba na ba Yeremi mɛnnɛ
Yinni Gusunɔn sãa yeru mi, ba mɔ̀, mban sõna a gerumɔ ka Yinni Gusunɔ yĩsiru a mɔ̀, sãa
yee teni ta koo kam kowa nge Silogiru, kpa Yerusalɛmu yu ko bansu.
[10] Ye Yudan wirugibu ba nua mɛ, yera ba seewa sina kpaarun di ba da Yinni Gusunɔn
sãa yerɔ, ma ba sina sãa yee ten kɔnnɔwɔ ge ba sokumɔ kɔnnɔ kpɔɔ. [11] Ma yãku kowo be,
ka Gusunɔn sɔmɔ be, ba wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro sõɔwa ba nɛɛ, n weenɛwa bu durɔ
wini go. Domi gari kamwa u wuu geni gerusimɔ. Bɛɛn tii i maa yi nua ka bɛɛn swaa.
[12] Ma Yeremi u wirugii be ka tɔn be kpuro sõɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u man gɔrima
n ka gari ko sãa yee teni ka wuu genin sõ, nge mɛ i nua kpuro. [13] I gõru gɔsio kpa i kom
kõsum deri. I Gusunɔ bɛɛn Yinnin gari swaa dakio, kpa u kõsa ye deri ye u raa kĩ u bɛɛ
kua. [14] Adama nɛ wee bɛɛn nɔmaɔ, i ka man koowo nge mɛ n bɛɛ dɛnde. [15] I yɛ̃ ma na ǹ
taarɛ gaa mɔ. Yen sõ, ì n man go, nɛn yɛm mu kua bɛɛ ka bɛɛn wuu gen sɔmunu. Domi ka
gem Yinni Gusunɔwa u man gɔrima n ka bɛɛ gari yini kpuro sõ.
[16] Yera wirugii be, ka tɔn be ba tie ba yãku kowo be, ka sɔmɔ be sõɔwa ba nɛɛ, n ǹ weenɛ
su durɔ wi go domi ka Gusunɔ bɛsɛn Yinnin yĩsira u gari yini gerua.
[17] Ma wuu gen guro gurobu gabu ba seewa ba tɔn wɔru ge sõɔwa ba nɛɛ, [18] Misee
Mɔresɛtigii u raa Gusunɔn gari gerua Yudan sina boko Esekiasin waati u nɛɛ, amɛniwa
Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ,
ba koo Yerusalɛmu bwiiya nge gberu,
kpa yu ko nge kpee ni ba suba,
kpa guu tèn wɔllɔ ba Yinni Gusunɔn sãa yee te bana,
tu dãnu kpi n ko dãa sõɔ bɔkɔ.
[19] Yudaba ka ben sina boko Esekiasi wi, ba Misee wi go? Esekiasi wi, u ǹ Yinni Gusunɔ
nasie? Nge u ǹ Yinni Gusunɔ suuru kanɛ ro? Ma Yinni Gusunɔ u kõsa ye deri ye u raa kĩ u
bu kua. Yera i ko de bɛsɛ, su tii durum baka yeni sɔbi?

Yoyakimu

u Gusunɔn sɔmɔ Uri go

[20-21] N deema Yoyakimun waati ye sɔɔ, durɔ goo maa wãa wi ba mɔ̀ Uri, Semaya Kiriati
Yarimugiin bii. Durɔ wi, u ra gari gere ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Ma u gari tee yi gerua
win tii, wuu genin sõ nge mɛ Yeremi u gerua mi. Ma Yoyakimu ka win tabu durɔbu ka
maa win sina asakpɔbu ba gari yi nua. Yera sina boko wi, u kasu u Uri go. Ye Uri u nua
mɛ, u bɛrum soora, ma u kpikiru sua u da Egibitiɔ. [22] Yera Yoyakimu u Ɛlinatani Akaborin
bii gɔra Egibitiɔ ka tɔmbu gabu sannu bu ka Uri mwaama. [23] Ma ba Uri wi mwaama ba ka
nùn na sina bokon mi. Ma u dera ba nùn go ka takobi. Yera ba win goru kare mi ba ra tɔn
dirobu sike.
[24] Adama Akikamu Safanin bii u yõrawa ka Yeremi ma u yina bu tɔn be Yeremi nɔmu
bɛria bu go.

27

Yeremi

u sugu sɔndi win seru wɔllɔ

[1] Ye Sedesiasi Yosiasin bii, Yudaban sina boko u bandu di u kpa, n tɛ fiiko, yera Yinni
Gusunɔ u ka Yeremi gari kua u nɛɛ, [2] Yeremi, a tii suguba kuo ka maa wɛ̃ɛ a ye sɔbe, [3] kpa
a ye sɔmɔbu wɛ̃ be sinam beni, Edɔmuban sunɔ, ka Mɔabuban sunɔ, ka Amɔniban sunɔ,
ka Tirin sunɔ, ka Sidonin sunɔ ba gɔra Yerusalɛmuɔ Sedesiasi, Yudaban sina bokon mi,
kpa ben baawure u ka ye win yinni daawa. [4] Kpa a maa bu sõ bu ben yinnibu sõ bu nɛɛ,
nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, wi Isireliba ba sãamɔ, na nɛɛ, [5] nɛna na tem taka kua ka
tɔmbu ka yɛɛ yi yi wãa mɛ sɔɔ, ka nɛn dam bakam. Wi na kĩ, wiya na ra mu wɛ̃. [6] Wee tɛ̃

kon bɛɛn tem mɛ kpuro nɛn sɔm kowo Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko wɛ̃. Kpa n de
sere ka gbeeku yɛɛyɔ yi nùn sɔmburu kua. 7 Bwesenu kpuro nu koo wi ka win bibu, ka win
debuminu sã. Adama saa gaa koo na yè sɔɔ bwese damginu ni nu sinam damgibu mɔ, nu
koo ra win tii ka win temgibu yoru mwa.
8 Bweseru garu tà n yina tu Nɛbukanɛsaa sã tu nùn yoru diiya, nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de
u bwese te tabu wɔri. Kon maa tu bararu ka gõɔru kpɛ̃ɛ, u ka kpĩ u tu kpeerasia.
9 Ǹ n mɛn na, bɛɛ, i ku maa bɛɛn sɔmɔbu swaa daki, ka bɛɛn sɔrobu ka bɛɛn tiin dosusu,
ka bɛɛn gɔri sokobu, be, be ba ra bɛɛ sõ bu nɛɛ, i ǹ ko Babilonin sina boko sã. 10 Domi weesa
ba gerumɔ, ye ya koo de n bɛɛ tondasia bɛɛn tem di kpa n bɛɛ kpeerasia.
11 Adama bwese te ta wura tu Babilonin sina bokon sugu sɔbe, tu nùn yoru diiya, kon
bwese te deri ten tem sɔɔ kpa tu gbea ko mi, ta n wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
12 Ma Yeremi u maa gari tee yi Sedesiasi sõɔwa. U nɛɛ, Sedesiasi, wunɛ ka wunɛn tɔmbu,
i Babilonin sina bokon sugu dokeo, i nùn yoru diiya, wi ka win tɔmbu, kpa i wa i n wãa.
13 Mban sõna kaa de bu wunɛ ka wunɛn tɔmbu go tabu sɔɔ, ǹ kun mɛ i gbi gõɔru ka baranun
sõ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, bwese te ta yina tu Babilonin sina boko wiru kpĩiya
ta koo gbiwa nge mɛ. 14 U maa nɛɛ, i ku sɔmɔ ben gari swaa daki, be, be ba bɛɛ sõɔmɔ ba
mɔ̀, i ǹ Babilonin sina boko yoru diiyammɛ. Domi gari weesugiiya ba mɔ̀. 15 N ǹ nɛ, Yinni
Gusunɔ na bu gɔra. Ba gari mɔ̀wa ka nɛn yĩsiru adama weesa ba mɔ̀. Ì n bu swaa daki,
kon bɛɛ girawa, kpa i gbi, bɛɛ ka be sannu.
16 Ma Yeremi u maa yãku kowobu ka tɔn be ba mɛnnɛ mi, gari yi sõɔwa. U nɛɛ, wee ye
Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, i ku bɛɛn sɔmɔbun gari swaa daki, be ba gerumɔ ba mɔ̀, ba
koo ka Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu wurama saa Babilonin di n ǹ tɛɛmɔ. Domi
gari weesugiiya ba mɔ̀ mi. 17 I ku bu swaa daki. I Babilonin sina boko wiru kpĩiyɔ, kpa i wa
i n wãa. Mban sõna i ko i de bɛsɛn wuu geni gu ko bansu.
18 Yeremi u maa nɛɛ, sɔmɔ be, bà n sãan na Gusunɔn sɔmɔbu ka gem ma win gariya
ba kparamɔ, bu nùn kanɔ, wi, wɔllu ka tem Yinni, u ku de bu yãa ni gura ni nu tie win
sãa yerɔ ka Yudaban sina kpaarɔ ka Yerusalɛmu sɔɔ kpuro, bu ka da Babiloniɔ. 19-20 Domi
sanam mɛ Babilonin sina boko u Yoyakini, Yoyakimun bii, Yudaban sina boko yoru mwa
ka win sina asakpɔbu, u ǹ gina dendi yãa nini gure, gbereba, ka boo sii ganduguu, ka gen
sɔwaritii, ka dendi yãa ni nu tie Yerusalɛmuɔ. 21 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua dendi yãa
nin sõ. 22 U nɛɛ, ni kpurowa ba koo gura bu ka da Babiloniɔ. Miya nu ko n wãa sere win tii
u ra ka de bu ka nu wurama min di.

28

Yeremi

*k*a Gusunɔn sɔmɔ Hanania

1 Sedesiasin bandun wõɔ nnɛse te sɔɔ, yen suru nɔɔbuse sɔɔ, Hanania, Asurin bii, wi
u sãa Gusunɔn sɔmɔ Gabaoniɔ, u ka Yeremi gari kua yãku kowobu ka tɔmbu kpuron
wuswaaɔ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. 2 U nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka
tem mɔ u gerua. U nɛɛ, u koo wigibu yara Babilonigibun yorun di, te ta sãa nge sugu ben
wĩinɔ. 3 N ka ko wõɔ yiru u koo de Nɛbukanɛsaa u ka wi, Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi
yãa ni wurama, ni u raa gura u ka da Babiloniɔ. 4 U koo maa de Yoyakini, Yoyakimun bii,
Yudaban sina boko u wurama, ka sere Yudaban tɔn be ba ka da Babiloniɔ. Domi u koo bu
yara Babilonin yorun di.
5 Yera Yeremi u Gusunɔn sɔmɔ Hanania wisa yãku kowobu ka tɔn be ba wãa Yinni
Gusunɔn sãa yeru mi kpuron wuswaaɔ, 6 u nɛɛ, ami. Gusunɔ u de yu koora nge mɛ a gerua.
Kpa u de tɔn be kpuro bu wurama Babilonin di ka Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãa ni.
7 Adama Hanania, a gari yini swaa dakio a nɔ, yi na gerumɔ wunɛn wuswaaɔ ka tɔn ben
wuswaaɔ. 8 Gusunɔn sɔmɔ be ba gbia ba na yellun di, sa sere na, nɔni swãaru ka tabu ka
baranun gariya ba bwese bakanu ka sina bokobu sõɔwa. 9 Tɛ̃ Gusunɔn sɔmɔ goo ù n seewa
u bɔri yɛndun gari mɔ̀, amɔna tɔmba koo ka tubu ma Gusunɔwa u yɛ̃ro gɔrima, ma n kun
mɔ ye u gerua mi, ya koora.

10 Yera Gusunɔn sɔmɔ Hanania u Yeremi sugu ye wuna ma u ye bɔɔka. 11 Ma u tɔmbu
kpuro sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, n ka ko wɔ̃ɔ yiru u koo
Babilonigibun dam mɛ bua nge mɛ na sugu ye bɔɔka.
Ma Yeremi u win swaa mwa u n doonɔ.
12 Sanam mɛ Hanania u sugu dãa ye wuna Yeremin wĩirun di u bɔɔka u kpa, yera Yinni
Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 13 a doo a Hanania sɔ̃ a nɛɛ, u kpĩa u sugu dãagia ye bɔɔka,
adama u koo yen kɔsire wa ye ya sãa sisugia.
14 Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, wee na sugu sisugia
dokemɔ bwese ni kpuron wĩinɔ, kpa nu ka Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko yoru diiya.
Baa ka gbeeku yɛɛyɔ, kon nùn ye nɔmu bɛriawa.
15 Yera Yeremi u Hanania sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ, Yinni Gusunɔ kun nun gɔre.
Ka mɛ, a da a tɔmbu gari weesugii sɔ̃ɔwa, ma ba yi naanɛ kua. 16 Yen sɔ̃, tɛ̃, wee ye Yinni
Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, u koo nun wuna tem minin di, domi wunɛn gari yi dera tɔmba
nùn seesi. Kaa gbi gisɔku ge.
17 Ma Gusunɔn sɔmɔ Hanania wi, u gu wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ.

29

Yeremi u Yuda be ba wãa

*B*abiloniɔ tireru kua

1 Saa Yerusalɛmun diya Yeremi u bukurobu ka yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu tireru
kua, tɔmbu kpuro gesi be Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u yoru mwɛɛra u ka da
Babiloniɔ. 2 N deema saa ye sɔɔ, ba sina boko Yoyakini mwa kɔ ka win mɛro ka win sɔm
kowo be ba maatam kua, ka wirugibu be ba wãa Yerusalɛmuɔ ka Yudan wuu si su tie
sɔɔ, ka dãa dãkobu ka sekobu. 3 Wee saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina boko u Eleasaa
Safanin bii, ka Gemaria, Hilikiyan bii gɔriɔ Nɛbukanɛsaan mi, Babiloniɔ. Ma Yeremi u bu
win tire te wɛ̃. Wee ye tire te, ta gerumɔ.
4 Ta nɛɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u maa sãa bɛɛ Isireliban Yinni. Wiya u ka bɛɛ gari
mɔ̀, bɛɛ be u dera ba yoru mwɛɛra ba ka da Babilonin temɔ. 5 U nɛɛ, i dia baniɔ kpa i n
wãa ye sɔɔ. I gbea koowo kpa i yen dĩanu di. 6 I kurɔbu suo kpa i bibu ma. I de bɛɛn bii
tɔn durɔbu bu kurɔbu sua bu bibu ma, kpa i bɛɛn bii tɔn kurɔbu durɔbu kɛ̃ kpa ben tii bu
maa kɔwara. I dabio mi i wãa mi, i ku kaara. 7 I kasuo nge mɛ tem mɛ, mu koo ka kuura
mi Yinni Gusunɔ u dera i yoru dimɔ. Kpa i nùn kana tem mɛn sɔ̃, domi mù n kuura, bɛɛn
tii i ko i kuurawa.
8 Gusunɔ, bɛɛn Yinni wi, u maa nɛɛ, i ku de nɛn sɔmɔ be ba wãa bɛɛn suunu sɔɔ, bu bɛɛ
nɔni wɔ̃ke. I ku sɔrobu ka be ba bɛɛ bɛɛn dosusu tubusiamɔ naanɛ ko. 9 Domi ba gerumɔ
ba mɔ̀, wiya u bu gɔra, bu ka bɛɛ gari sɔ̃. Adama weesa ba mɔ̀, n ǹ wi.
10 U maa nɛɛ, wɔ̃ɔ wata ka wɔkurun baa yà n doona, u koo na u bɛɛ yara u ka wurama
bɛɛn temɔ. Nge mɛya u koo ka win nɔɔ mwɛɛru yibia. 11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u yɛ̃
himba ye u yii bɛɛn sɔ̃. Himba gea, n ǹ mɔ himba kɔ̃sa. U koo de ye i yĩiyɔ yu bɛɛ koora
sia. 12 Saa ye sɔɔ, ì n nùn soka bɛɛn kanaru sɔɔ, u koo bɛɛ swaa daki kpa u bɛɛ wurari. 13 Ì
n nùn kasu ka bɛɛn gõru kpuro, u koo de i nùn wa, 14 kpa u bɛɛ be ba raa yoru mwɛɛra
mi, mɛnnama saa tem kpuron di ka bwesenu kpuro sɔɔn di mi u dera i yarinɛ, kpa u bɛɛ
gɔsiama i wurama bɛɛn temɔ, mìn di u dera ba bɛɛ gura. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni
gerua.
15 U bɛɛ yeni sɔ̃ɔmɔwa, domi i gerumɔ i mɔ̀, wiya u bɛɛ sɔmɔbu wɛ̃ Babiloniɔ.
16 Tɛ̃, wee ye u gerumɔ sunɔ wi u sɔ̃ Dafidin sina gɔnaɔn sɔ̃, ka sere tɔn be ba wãa
Yerusalɛmuɔ be ba ǹ yoru mwɛ ba ka de Babiloniɔn sɔ̃. 17 U nɛɛ, wee, u koo de bu bu
tabu wɔrima kpa gõɔru ka bararu tu bu wɔri. U koo bu wahala kpɛ̃ɛ kpa ba n sãa nge
dãa marum mɛ mu kɔ̃sa ba yina bu di. 18 Bà n duki yakura, u koo bu naa girawa ka tabu,
kpa u de gõɔru ka bararu tu bu wɔri sere bwesenu kpuro nu nanda nù n bu wa. Kpa u
bu yarinasia bwesenu kpuro sɔɔ kpa ba n da ka ben yĩsiru tɔmbu bɔ̃rusi, ǹ kun mɛ, bu ka
goo gãa kɔ̃sunu sie, ǹ kun mɛ gãa nanumginu, ǹ kun mɛ, gãa sekuruginu. 19 Domi ba ǹ wi,

Yinni Gusunɔn gari swaa sue baa mɛ u ra n bu yi sõɔmɔ saa win sɔmɔbun nɔɔn di. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

20 Adama bɛɛ be u dera ba gura ba ka da Babiloniɔ, i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.

21 U nɛɛ, Akabu, Kolayan bii ka Sedesiasi, Maseyan bii, be, be ba bɛɛ gari weesugii sõɔmɔ
ka win yĩsiru, u koo bu Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko nɔmu bɛria kpa u bu so u go,
bɛɛn nɔni biru. 22 Kpa bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa Babiloniɔ, i tɔmbu yiru yen yĩsinu sua i n da
ka tɔmbu bõrusi, i nɛɛ, Gusunɔ u nun kua nge Sedesiasi ka Akabu be Babilonin sina boko
u sɛ̃ɛwa dõɔ sɔɔ. 23 Domi tɔn be, ba gãa kõsunu kua, ba sakararu kua ka ben berusebun
kurɔbu. Ma ba weesu kua ka wi, Yinni Gusunɔn yĩsiru, baa mɛ u ɲ̀ bu yiire. Adama u yɛ̃
ye ba kua kpuro, u sãa yen seedagii.

*Sem*ayan tireru

24-25 Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem taka kua, u Yeremi gɔra Semaya,
Nɛɛlamugiin mi. N deema Semaya wi, u raa yãku kowo Sofoni, Maseyan bii tireru mɔrisia
ka sere yãku kowo be ba tie, ka Yerusalɛmugibu kpuro. 26 Ye u gerua tire te sɔɔ wee. U nɛɛ,
Sofoni, Yinni Gusunɔwa u nun gɔsa a ka ko yãku kowo Yehoyadan ayerɔ, kpa a Yinni
Gusunɔn sãa yeru kõsu. Goo ù n seewa u tii kua nge wiiro ma u tii sokumɔ Gusunɔn sɔmɔ,
kpa a nùn mwa a bɔke ka wɛ̃ɛ damgii ka yɔni. 27 Ɲ̀ n mɛn na, mban sõna a ɲ̀ Yeremi,
Anatɔtugii mwɛ a sɛɛyasie, wi u tii kua Gusunɔn sɔmɔ bɛɛn suunu sɔɔ. 28 Wee, u mam sun
goo gɔriama Babiloni mini u sun sõ ma sa ko yoru di mini n ka tɛ. Yen sõ, su be dia baniɔ
kpa sa n wãa ye sɔɔ, kpa su be gbea ko kpa su yen dĩanu di.

29 Ma Sofoni u Yeremi tire te garia. 30 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, 31 a
be ba yoru mwɛɛra ba ka da Babiloniɔ mi gɔrio a nɛɛ, 32 wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua
Semaya, Nɛɛlamugiin sõ. Semaya wi, u bɛɛ gari sõɔwa, adama na ɲ̀ nùn gari gɛɛ sõɔwa
bɛɛn sõ. Wee tɛ̃ u dera i weesu naanɛ kua. Yen sõ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon nùn wɔri wi ka
win bweseru kpuro. Ben goo kun maa wãaru dimɔ bɛɛn suunu sɔɔ. U ɲ̀ maa durom mɛ
wasi mɛ kon nɛn tɔmbu kua. Domi u dera ba man seesi.

30

*N*ɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

u Isireliba kua

1 Gusunɔ, Isireliban Yinni, u Yeremi sõɔwa u nɛɛ, 2 a gari yi kpuro yoruo tireru sɔɔ yi
na nun sõɔwa. 3 Na nɛɛ, tõru gara sisi tè sɔɔ kon nɛn tɔmbu Isireliba ka Yudaba yakiama
yorun di, n ka bu wurama ben temɔ. Kon de bu wurama tem mɛ na ben baababa wɛ̃ sɔɔ,
kpa mu ko begim.

4 Wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa Isireliba ka Yudaban sõ. 5 U nɛɛ,
na nandabun kuuki nɔɔmɔ.
Tɔmba bɛrum soore,
ba ɲ̀ bɔri yɛndu mɔ.
6 I bikio kpa i nɔ tɔn durɔ ù n da yiire u ma.
Ɲ̀ n mɛn na, mban sõna na tɔmbu wa
ba ben gãanu nɛni
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Mban sõna be kpuron wuswaa burisinɛ.
7 Anna a wahala baka wa ya wee.
Tõɔ te, tõɔ kõsura.
Ta ɲ̀ ka tõru garu weenɛ.
Te sɔɔra Isireliba ba koo nɔni swãa bakaru wa.
Adama ka mɛ, kon bu faaba ko.

8 Yen tõɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ, nɛ wi na wɔllu ka tem taka kua, kon ben sugu wuna saa
ben wĩinun di n bɔɔku kpa n wɛ̃ɛ yi ba raa ka bu sɔri kasuku, n ben yoru kpeesia. Ba ɲ̀
maa tɔn tukobu sãamɔ. 9 Nɛ, Gusunɔ ben Yinniwa ba koo sã, ka sere maa Dafidin kɔsire
wi kon swĩi ben sina gɔnaɔ.

[10] Bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
bɛɛ be i sãa nɛn sɔm kowobu,
i ku nanda, i ku diiri.
Wee, kon bɛɛ yakiama saa tem tukum di mi i yoru dii,
bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru.
I ko i wurama kpa i wɛ̃ra i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Goo kun maa bɛɛ tɔ̃ya mɔ̀.
[11] Domi ko na n ka bɛɛ wãa kpa n bɛɛ faaba ko.
Kon bwesenu kpuro kpeerasia nìn mi i raa yarinɛ i wãa.
Adama bɛɛ, na ǹ bɛɛ kpeerasiamɔ.
Kon bɛɛ sɛɛyasiawa nge mɛ n weenɛ.
Domi na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ deri n nɛɛ, i ǹ gãanu kue.

[12] Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa bɛɛ Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔmɔ.
Na nɛɛ, bɛɛn barara kpã,
bɛɛn mɛɛra ya ǹ bɛkuramɔ.
[13] Goo kun bɛɛn wɔnwɔndu mɔ̀ u bɛɛn mɛɛra ye tim doke.
Tim gam sari mɛ mu koo bɛɛn mɛɛra ye bɛkia.
[14] Be ba raa ka bɛɛ arukawani bɔkua, ba ǹ maa bɛɛ kasu,
domi na bɛɛ sowa nge mɛ ba ra yibɛrɛ so.
Na bɛɛ sɛɛyasia ka dam bɛɛn durum dabinun sɔ̃.
[15] Mban sɔ̃na i mɛɛran weeweenu mɔ̀ ye i wa bɛɛn toranun sɔ̃.
I n yɛ̃ ma bɛɛn durum bakan sɔ̃na na bɛɛ yeni kua.
[16] Adama be ba bɛɛ wɔri ba di, kon ben tii wɔriwa n di.
Be ba sãa bɛɛn yibɛrɛba kpuro
ba koo bu yoru mwɛɛriwa.
Be ba bɛɛn yãnu guramɔ,
kon de bu maa ben tiin yãnu gura.
[17] Adama bɛɛ, be ba raa mɔ̀ i kam kua,
ma goo kun bɛɛn laakari mɔ̀,
kon bɛɛn mɛɛran bosu bɛkia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

[18] Na wure na nɛɛ,
wee, kon bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweseru yara yorun di,
kpa i wura bɛɛn yɛnusɔ.
Kon bɛɛn yɛnusun wɔnwɔndu ko,
kpa n bɛɛn wuu bani gen bansɔ
n bɛɛn sina kpaaru seeya n swĩi mi ta raa wãa.
[19] I ko i siarabun womusu ko ka nuku dobun kuuki.
Kon bɛɛ dabiasia, i ǹ maa kaaramɔ.
Kon de bu bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃, kpa bu ku bɛɛ gɛm.
[20] I ko i n sãawa nge yellu,
kpa i n da bɛɛn mɛnnɔsu ko nɛn wuswaaɔ.
Kpa n be ba bɛɛ dam dɔremɔ kpuro sɛɛyasia.
[21] Bɛɛn turowa koo ko bɛɛn sunɔ.
Kpa n de u man susima,
domi goo kun kãkɔ u man susi,
ma n kun mɔ na nùn soka.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[22] Saa ye sɔɔra i ko i n maa sãa nɛn tɔmbu,
kpa n ko bɛɛn Yinni.

[23] Wee, nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru ya wee nge guru woo bɔkɔ,

kpa yu tɔn kõsobu wɔri.
[24] Nɛn mɔru ye, ya ǹ suremɔ
ma n kun mɔ ya nɛn himba yibia.
Amɛn biru kpa yu bɛɛ yeeri.

31

Isireliba

*b*a koo gɔsirama yɛnuɔ

[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, saa gaa sisi yè sɔɔ kon maa ko Isireliban bwesenu kpuron Yinni,
kpa be, ba n maa sãa nɛn tɔmbu.
[2] Sanam mɛ ba wãa gbaburɔ,
na bu nɛn durom sõɔsi,
ben be ba yara tabun di,
ba wee bu wẽra sere ka baadommaɔ.
[3] Bɛɛ Isireliba, na bɛɛ nɛn tii sõɔsi saa yellun di.
Na bɛɛ kĩwa sere ka baadommaɔ.
Yen sõna na bɛɛ nɛn durom derie.
[4] Bɛɛ Isireliba, kon maa wure n bɛɛ swĩi,
kpa i yõra.
Kon de i bɛɛn baranu so,
kpa i yari i n yaamɔ be ba nuku dobu mòn suunu sɔɔ,
[5] i ko i maa resɛmba duure Samarin guunɔ,
kpa i yen binu wa i sɔri.
[6] Saa ya sisi yè sɔɔ wuun kõsobu ba koo nɔɔgiru sua
Efaraimun guuru wɔllun di
bu nɛɛ, i seewo su da Siɔniɔ
mi Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.

[7] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Yakɔbun bweseru taki kuo ka nuku dobu.
I yẽɛrio ten sõ te ta sãa bwesenun wiru.
I nɔɔgiru suo kpa i siarabun womusu ko.
I nɛɛ, Yinni Gusunɔ u win tɔmbu Isireli be ba tie faaba mò.
[8] Wee na ka bu wee saa sõɔ yẽsan nɔm geu gian di.
Na bu mɛnnamɔ handunian goonu nnɛn di.
Tɔn be, ba dabi.
Be sɔɔ, wõkoba wãa ka yɛmɔbu ka gurigibu,
ka be ba yiire ba kĩ bu ma.
[9] Be wee ba wee ka swĩi, ba man kanamɔ.
Ma na bu kpare na ka dɔɔ nim bwerɔ
ka swaa ye ya nɔɔ nɛ sɔɔ,
mi ba ǹ sokuramɔ.
Domi na sãawa Isirelin bweserun Baaba.
Ma ta maa sãa nɛn bii yeruma.

[10] Bɛɛ bwese tukunu, i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio,
kpa i yi kpara
i ka da sere mi n toma.
I nɛɛ, nɛ wi na Isireliban bweseru yarinasia,
na kon maa tu mɛnna,
kpa n tu kõsu nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu kõsu.
[11] Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na Yakɔbun bweseru yakia,
na tu wɔra saa wi u tu dam keren nɔmun di.

[12] Ba koo na Siɔnin guuru wɔllɔ,
ba n nuku dobu mɔ̀ ka kuuki.
Ba koo duki na arumani ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu wɛ̃n sɔ̃.
Yeya, dobi ka resɛm ka olifi ye ba ra ka gum ko, ka yãanu ka nɛɛ.
Ben bwɛ̃ra koo yɛmiawa nge dãa gbaaru te ta nim waamɔ.
Ba ǹ koo maa wahala ko.
[13] Wɔndiaba ba koo nuku dobu ko, ba n yaamɔ.
Mɛya maa aluwaasiba ka durɔ tɔkɔnu ko n yɛ̃ɛrimɔ.
Domi kon ben nuku sankiranu gɔsia nuku dobu,
n bu nukuru yɛmiasia.
Kpa n maa ben nɔni swãaru gɔsia bɔri yɛndu.
[14] Kon de nɛn yãku kowobu bu dĩa geenu di bu debu,
kpa nɛn tɔmbu bu debu nɛn arumanin sɔ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

[15] Amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
ba swĩi gɛɛ nɔɔmɔ Ramaɔ.
Yɛ̃ro u sumɔ u weeweenu mɔ̀.
Ase, Rasɛliwa u sumɔ win bibun sɔ̃.
Ma u yinamɔ bu nùn suuru kana
domi bii be kpurowa ba gu.
[16] Adama na nɛɛ,
u mario,
u win nɔni yĩresu woko.
Domi u koo are wa ye u win bibu kuan sɔ̃.
Ba koo wurama yibɛrɛban tem di.
[17] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, win sia ya koo wɛ̃ra,
domi win biba koo wurama ben temɔ.
[18] Na Isireliban nɔɔ nɔɔmɔ ba weeweenu mɔ̀, ba mɔ̀,
n de bu wurama nɛn mi ka gem.
Ba sãawa nge naa buu ge ga gen tii kpare,
ma na bu sɛɛyasia.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.
[19] Ye ben laakari ya wurama, ma ba tuuba kua.
Ye ba ben toranu gia,
ma ba tuka ka sekuru
ye ba kua saa ben aluwaasirun din sɔ̃.
[20] Isirelin bweseru ta sãawa nge nɛn bii kĩnasi.
Mɛya na maa tu kĩru sɔ̃ɔsi.
Domi nge mèn nɔru na ten gari mɔ̀,
nge mɛya ten kĩru ta ra n wãa nɛn gɔ̃ruɔ.
Nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ ten sɔ̃.
Kon tu wɔnwɔn bakaru kua.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

[21] Bɛɛ Isireliba, i yĩreru koowo bɛɛn swaa sɔɔ
kpa i dãa gira.
I swaa ye laakari koowo ye i raa swĩi.
Bɛɛ Isireliba, i wurama bɛɛn wusɔ.
[22] Sere saa yerà i ko i n kɔ̃ɔre i n yaayaare mɔ̀, bɛɛ naanɛ sariba.
Wee nɛ Yinni Gusunɔ, na gãa kpaanu kua temɔ.
Tɔn kurɔwa u koo durɔ kasu.

*Arum*ani ye Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu wɛ̃
[23] Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua u nɛɛ, nà n ka Isireliba wurama
saa yorun di, amɛniwa ba koo gere Yudan tem kpuro sɔɔ bu nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u guu te u gɔsa Yerusalɛmuɔ domaru kuo,
mi gem mu wãa.
[24] Yudaba kpuro, ka ben gbaa wukobu, ka be ba ra yaa sabenu kpare ba koo wura bu sina
ben tem wuu marosɔ ka mɛn baru kpaanɔ. [25] Domi kon wi nim nɔru ga mɔ̀ nim wɛ̃, kpa
win gõru gu yɛmia. Kpa n de wi u wɔkɔnu wɔrimɔ gõɔrun sõ u di u debu. [26] Saa ye sɔɔ,
Yeremi u dom yanda, ma u mɛɛra u deema win dosu ge, ga dora.
[27] Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee saa ya sisi yè sɔɔ kon de yaa sabenu ka tɔmbu bu yibu
Isireliɔ ka Yudaɔ. [28] Nge mɛ na raa bu wukura na surura nge dãnu, na bu kɔsuka na kam
koosia nge dia, nge mɛya kon maa wure n bu seeya n gira. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua. [29] Saa ye sɔɔ, ba ǹ maa gerumɔ bu nɛɛ,
baababara ba resɛm gɔma di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.
[30] Adama wi u win resɛm gɔma di, win nɔɔwa ga koo yaaya. Wi u maa durum kua, wiya u
koo gbi.
[31] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tõnu ganu sisi nì sɔɔ kon ka Isireliba ka Yudaba arukawani
kpaa bɔke. [32] Adama ya ǹ ko n sãa yèn bweseru na raa ka ben baababa bɔkua sanam mɛ
na bu nɔmu nɛnua na yarama Egibitin di. Ba ǹ ye mɛm nɔɔwɛ, baa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ
na sãa ben Yinni. [33] Tɛ̃, arukawani kpaa ye wee, ye kon ka Isireliba bɔke. Nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon de nɛn woodaba ba n wãa ben bwisikunu sɔɔ, kpa n ye yorusi ben gõrusɔ. Kpa na n
sãa ben Yinni, kpa be, ba n maa sãa nɛn tɔmbu. [34] Domi tɔmbu kpurowa ba ko n man yɛ̃
saa bibun di sere ka bukurobɔ. Goo kun maa win winsim ǹ kun mɛ win mɛro bisi goo keu
mɔ̀ u ka Gusunɔ gia. Kon bu ben durum wɔka, kpa n ku maa ye yaaya.

[35] Yinni Gusunɔwa u sõɔ kua u ka yam dɛɛrasia sõɔ sɔɔ.
Ma u suru ka kperi yi yi, yi ka yam dɛɛrasia wɔ̃kuru.
U ra maa de nim kurenu nu se nim wɔ̃kun di, kpa nu wɔki.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ wi u wɔllu ka tem mɔ.
Wiya u gerua u nɛɛ,
[36] taka koora yeniba kpuro yà n koo kpe,
Isireliban bwesera koo maa kpe,
kpa ta kun maa wãa.
[37] U maa gerua u nɛɛ,
ma ba kpĩa ba wɔllun kpãaru yĩira ba gia,
ma ba dua temɔ ba mɛn kpɛɛkpɛɛkun asansi gia,
saa yera u koo maa Isirelin bweseru kpuro yina kõsa ye ba kuan sõ.

[38] Wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo man bɛɛrɛ wɛ̃ bu Yerusalɛmu bani saa Hananɛɛlin di
sere n ka da wuun gbãrarun kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ gani gɔmburun kɔnnɔ. [39] Kpa bu maa
wɛ̃ɛ dɛmiama min di bu yĩire bu ka da Garɛbun gungurɔ, kpa bu besira bu da sere Goatiɔ.
[40] Wɔwa ye kpuro mi ba ra gonu sike kpa bu kubanu yari mi, ka gbea ye ya wãa bera mi
sere n ka da Sedoronin daarɔ, ka kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia, mìn di dumi yi ra
ka du, yeba kpurowa ya ko n sãa nɛ, Yinni Gusunɔgia. Ba ǹ maa ye kɔsukumɔ sere ka
baadommaɔ.

32

*Yeremi u gberu g*aru dwa
[1] Yudaban sina boko Sedesiasin bandun wõɔ wɔkuruse sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Yeremi
gari kua. N deema Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaan bandun wõɔ yɛndu yiru sarisewa
mi. [2] Saa ye sɔɔra win tabu kowobu ba Yerusalɛmu tarusi, ma Yeremi u wãa pirisɔm sɔɔ
Yudaban sina kpaarɔ. [3] Sedesiasi wiya u nùn pirisɔm ye kpɛ̃ɛ yèn sõ u Gusunɔn gari gerua

u nɛɛ, wee Yinni Gusunɔ u Babilonin sina boko wuu geni nɔmu bɛria kpa u gu kamia.
4 Sedesiasi kun maa kisiramɔ tabu kowobun nɔman di. Babilonin sina boko u koo nùn
nɔma turi, kpa bu waana nɔni ka nɔni bu gari ko. 5 Babilonin sina boko wi, u koo ka nùn
da Babiloniɔ. Miya u ko n wãa sere Gusunɔ u ka win gari ko. Yen sɔ̃, baa ì n ka Babilonigibu
tabu mɔ̀ tɛ̃, i ǹ bu kamiamɔ.
6 Yeremi u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 7 wee, Hanamɛɛli, Salumun bii,
nɛn baan tundo turosin bii, u koo na u nɛɛ, n na n win gberu dwe Anatɔtuɔ, Bɛnyamɛɛn
temɔ. Domi nɛna n weenɛ n tem mɛ yakia n tubi di.
8 Yera n koora nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. Hanamɛɛli wi, u na nɛn mi pirisɔm dirɔ u
nɛɛ, n win tem mɛ dweeyo mɛ mu wãa Anatɔtuɔ Bɛnyamɛɛn temɔ domi nɛna n weenɛ n
mu yakia n tubi di.
Saa ye sɔɔra na tuba ma Gusunɔwa u kĩ mɛ.
9 Ma na gbee te yakia ka sii geesun gobi wɔkura nɔɔbu ka yiru. 10-11 Ma na seedagibu
sua na tem mɛn dwee tirenu yorua yiru na nɛn yĩreru doke ten teeru wɔllɔ na wukiri
nge mɛ wooda ya gerua ma na sii gee si sua na kilo sɔndi seedagii ben wuswaaɔ. Ma na
tire ni sua 12 na Baruku, Nɛriyan bii, Maseyan debubu wɛ̃ Hanamɛɛli ka seedagii be ba ben
yĩrenu doke tire te sɔɔ ka sere maa Yudaba be ba wãa pirisɔm dii yaara min nɔni biru. 13 Be
kpuron nɔni bira na maa Baruku sɔ̃ɔwa 14 na nɛɛ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ,
wiya u gerua u nɛɛ, u dwee tirenu yiru ye suo, te ba yĩreru koosi, u da u nu doke wekeru
sɔɔ kpa nu ku raa sankira.
15 Domi sɔ̃ɔ teeru tɔmbu ba koo maa dia ka gbea dwe tem mɛ sɔɔ.

*Yeremin k*anaru

16 Sanam mɛ na tem mɛn dwee tire ni Baruku, Nɛriyan bii wɛ̃ na kpa, na Yinni Gusunɔ
kana na nɛɛ, 17 Yinni Gusunɔ, a wɔllu ka tem kua wunɛn dam bakam ka wunɛn yiikon
saabu. Gãanu sari ni a kpanɛ. 18 A ra bwesenu durom kue sere ka nin bibun bibɔ. Adama
baababa bà n tora, a ra ben bibu sɛɛyasie tora nin sɔ̃. Gusunɔ, a sãawa Yinni boko, ma a
dam mɔ. Wunɛn yĩsira wɔllu ka tem Yinni. 19 Wunɛn himba ya kpã, a maa dam mɔ a ka
ye yibia. A ra n mɛɛra ye tɔmba mɔ̀ kpa a baawure kua nge mɛ win kookoosu nɛ.
20 A sɔm maamaakiginu kua sanam mɛ bɛsɛn sikadoba ba wãa Egibitiɔ. Mɛya gisɔ a
maa mɔ̀ bɛsɛn suunu sɔɔ Isireliɔ ka bwese ni nu tien suunu sɔɔ. Ma a yĩsiru yara nge mɛ
sa nɔɔmɔ gisɔ. 21 A wunɛn dam sɔ̃ɔsi, a sɔm maamaakiginu kua. Ma tɔmba nanda. Yera
ya dera a wunɛn tɔmbu yara saa Egibitin di. 22 Ma a bu tem mɛ wɛ̃ mɛ a ben baababa nɔɔ
mwɛɛru kua ka bõri, mɛ mu tim ka bom yiba. 23 Mɛya ba maa na ba tem mɛ mwa mu kua
begim. Adama ba ǹ wunɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Ba ǹ maa wunɛn woodaba swĩi. Mɛya ba ǹ
maa kue ye a bu yiire. Saa yera a dera kõsa yeni kpuro ya bu deema.
24 Wee tɛ̃ Babilonigibu ba gungunu bana bu ka wa bu wuu ge wɔri. Ba koo maa gu mwa,
domi a bu gu nɔmu bɛria. Kaa de bu gu kamia ka tabu ka gõɔru ka bararu. Mɛya ye a gerua
kpuro ya koora, Yinni Gusunɔ, a maa ye waamɔ. 25 Wee wuu ge, ga wãa Babilonigibun
nɔma sɔɔ. Adama ka mɛ, a man sɔ̃ɔwa a nɛɛ, n tem dweeyo ka gobi kpa n yi kɔsia
seedagibun wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa

26 Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi wisa u nɛɛ, 27 wee, nɛ Gusunɔ, na sãawa handuniagibu
kpuron Yinni. Gãanu sari ni na kpanɛ. 28 Yen sõna na nɛɛ, kon de Babilonin sina boko
Nɛbukanɛsaa ka win tabu kowobu bu Yerusalɛmu nɔma turi. U koo maa ye mwa. 29 Ba
koo ye wɔri kpa bu ye dõɔ mɛni kpa bu dia yèn wɔllɔ Yudaba ba ra bũu wi ba mɔ̀ Baali
yãkuru kue dõɔ sɔku, ka sere mi ba ra tɔn tukobun bũu sã bu tam tãra. Domi yeba kpurowa
ba ka nɛn mɔru seeya.
30 Wee kõsa Isireliba ka Yudaba ba ra n mɔ̀ saa ben toren di. Ben ye ba mɔ̀ kpuro ya ra
nɛn mɔru seeyewa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 31 Saa mìn di ba wuu ge swĩi, n ka
girari gisɔ, gen tɔmbu ba ra nɛn mɔru seeyewa. Yen sõna na ǹ kĩ n gu wa nɛn wuswaaɔ.
32 Domi Yudaba ka Yerusalɛmugibu ka Isireliba, be ka ben sinambu ka ben sina asakpɔbu
ka ben yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu, ba kõsa kua. Yera ya nɛn mɔru seeya. 33 Ba yina

bu man mɛɛri. Biruwa ba man kisi. Na bu keu kua saa yee yellun di. Adama ba yina bu
nɛn sɔ̃ɔsiru nɔ. [34] N ɩ̀ mam ye tɔna, ba maa ben bwãarokunu duusiawa nɛn sãa yerɔ ba tu
disi doke. [35] Ba bũu wi ba mɔ̀ Baali sãa yeru bania Bɛni Hinɔmun wɔwaɔ. Miya ba ra ka
ben bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu ko Mɔlɔkun sɔ̃. N deema na ɩ̀ bu yen gaa yiire. Na ɩ̀
mam bwisika bu kɔ̃sa yenin bweseru ko ye ya dera Yudaba kpuro ba man torari.
[36] Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na nɛɛ, Yeremi, Yerusalɛmu ye i nɛɛ, ba koo Babilonin sina
boko nɔmu bɛria mi, kpa u ye wɔri u kamia ka tabu ka gɔ̃ɔru ka bararu, [37] wee, kon yen
tɔmbu mɛnna bu wura ye sɔɔ. Domi na raa ka bu mɔru kua gem gem, ma na bu yarinasia
baama, adama kon de bu wurama mini kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ. [38] Ba koo wure bu
ko nɛn tɔmbu kpa na n maa sãa ben Yinni. [39] Kon de ba n wãa nɔɔ tia sɔɔ ba n kookoo
teesu mɔ̀, kpa ba n man nasie baadomma. Yera ya koo de ba n nuku dobu mɔ sere ka ben
bibun bibɔ. [40] Kon ka bu arukawani bɔke ye ya kun kpeemɔ. Na ɩ̀ bu biru kisimɔ, kon bu
gea kuawa, kpa n de ba n man nasie ben gɔ̃ruɔ kpa bu ku raa maa gɛra nɛn swaan di. [41] Ka
nuku doba kon bu gea kua kpa n bu swĩi mam mam tem mɛ sɔɔ ka gɔ̃ru tia.
[42] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, nge mɛ na dera kɔ̃sa baka ya tɔn be deema, nge mɛya kon
maa de durom bakam mu na be sɔɔ mèn nɔɔ mwɛɛru na kua. [43] Yeremi, a gerua a nɛɛ, ba
tem mɛ Babilonigibu nɔmu bɛria. Wee, mu kua bansu. Tɔmbu ka yaa sabenu maa sari mɛ
sɔɔ. Adama miya tɔmbu ba koo wura kpa bu gbea dwe. [44] Ka gem ba koo gbea dwe baama
kpuro ka gobi, kpa bu yen dwee tirenu ko, bu nu yĩrenu koosi seedagibun wuswaaɔ. Ba
koo gbea dwe Bɛnyamɛɛn temɔ ka Yerusalɛmun baru kpaanɔ, ka Yudan wusɔ, ka wuu si
su wãa guunun bera gia, ka si su wãa wɔwi sɔɔ, ka si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
Domi sin tɔn be ba raa yoru mwɛɛra mi, kon de bu wurama. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

33

Nɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

*u ku*a Yerusalɛmun sɔ̃
[1] Yinni Gusunɔ u kpam ka Yeremi gari kua sanam mɛ u wãa pirisɔm sɔɔ. [2] U nɛɛ, nɛ wi
na ra n wãa, nɛ wi na tem taka kua ma na mu nɛni, nɛna na nɛɛ, [3] a man sokuo, kon nun
wurari. Kon nun gãa baka asiriginu sɔ̃ɔsi ni a ɩ̀ yɛ̃. [4] Nɛ Gusunɔ, Isireliban Yinni, na gãanu
mɔ ni na kĩ a nɔ, Yerusalɛmun dia ka sere Yudaban sina kpaanun sɔ̃, ni Babilonigiba wɔri
ba surura. [5] Ma be ba ka Babilonigii be tabu kua, ben gonu yiba wuu ge sɔɔ, nɛn mɔru
bakan sɔ̃, domi Yerusalɛmugibu ba kɔ̃sa kua sere na ɩ̀ maa kĩ n wuu ge wa.
[6] Wee, saa gaa sisi yè sɔɔ kon gu nɔɔri nge barɔ. Kon gu bɛkia n bwãa dorasia, kpa n
de gen tɔmbu ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ. [7] Kon de be ba yoru mwɛɛra Yudan di, ben wãaru
tu kɔsi, kpa n bu swĩi nge yellu. [8] Kon bu ben durum kpuro wɔka ye ba man koosi. Kon
ben tora ni ba man torari sanam mɛ ba man seesi suuru kua. [9] Saa ye sɔɔ, na kon nuku
dobu mɔ Yerusalɛmun sɔ̃, kpa ya n nɛn yĩsiru bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, kpa bwese tukunu nu n man
siaramɔ. Bwese ni, nù n wa durom bakam mɛ kon ye kua ka doo nɔɔ te kon ye wɛ̃, nu koo
biti ko sere nu diiri.

[10] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yudaba, i nɛɛ, bɛɛn tem mu kua bansu. Tɔmbu ka yɛɛ maa sari mi. Ma Yerusalɛmu ka
Yudaban wusun swɛɛ yi kua swɛɛ gonu yi goo ku ra maa sĩ. [11] Adama ba koo wure bu nuku
dobun kuuki nɔ ka tɔ̃ɔ bakarugii. Ba koo kurɔ kpaanun womusu nɔ. Ba koo maa wure bu
womu geni nɔ, ge ga nɛɛ,
i Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni siaro.
Domi u sãa tɔn geo.
Win kĩru ta ɩ̀ nɔru mɔ.
Mɛya ba koo maa tɔn be ba ka yãkunu na sãa yerɔn womusu nɔ. Domi kon de tɔn be ba raa
yoru mwɛɛra mi, bu wurama tem mɛ sɔɔ, kpa n bu wesia nge yellu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na yeni gerua.

12 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
tem mɛ, mu raa kua bansu mi goo sari, yaa sabenu sari mɛn wusu kpuro sɔɔ. Adama tɛ̃,
yãa kparobu ba koo wãa yeru wa mi, kpa ben yaa sabenu nu wɛ̃ra. 13 Yãa kparobu ba koo
maa yãanu kpara baama kpuro wuu si su wãa guunun bera gia ka si su wãa wɔwi sɔɔ, ka
si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, ka Bɛnyamɛɛn temɔ ka Yerusalɛmun baru kpaanɔ ka
Yudaban wusɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gusunɔ

ku ra win nɔɔ mwɛɛru kɔbie
14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔ̃ra sisi tè sɔɔ kon nɛn nɔɔ mwɛɛ gee ni yibia ni na Isireliba ka
Yudaba kua. 15 Saa ye, yà n tunuma, kon goo seeya nge dãa kpii pɔtura Dafidin bweseru
sɔɔ u n sãa gemgii, kpa u tɔmbu kpara gem sɔɔ. 16 Yen tɔ̃ɔ te, Yuuba ba koo faaba wa kpa
Yerusalɛmu ya n wãa bɔri yɛndu sɔɔ, kpa bu ye yĩsiru kɛ̃, Yinni Gusunɔn miya bɛsɛn gem
wãa.

17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Dafidi sina boko u ǹ goo biamɔ wi u koo sina win bweserun
sina gɔnaɔ Isireliɔ sere ka baadommaɔ. 18 Mɛya maa Lefiba be ba sãa yãku kowobu, ba ǹ
kɔsire biamɔ ben bweseru sɔɔ bu ka man yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu kua, kpa bu man turare
dɔ̃ɔ dokea kpa ba n da yãkunu ko tɔ̃ɔ baatere.

19 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 20 nɛna na ka sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru arukawani
bɔkua. Ì n ko i kpĩ i yen gaa yõrasia yu ku maa sɔmburu ko yen saa sɔɔ, kpa yu nɛn
arukawani ye kusia, 21 saa yera nɛn tii, kon maa nɛn arukawani kusia ye na ka Dafidi
nɛn sɔm kowo bɔkua, kpa u kɔsire bia win bweseru sɔɔ wi u koo bandu di. Kon maa nɛn
arukawani kusia ye na ka yãku kowobu Lefin bweseru bɔkua be ba ra sɔmburu ko nɛn sãa
yerɔ. 22 Adama n ǹ koorɔ mɛ. Kon Dafidin bweseru ka yãku kowobun bweseru dabiasiawa
nge kperi, ǹ kun mɛ nge yani sɛɛri yi yi wãa daarun goorɔ yi ba ǹ kpɛ̃ bu gari.

23 Yinni Gusunɔ u maa Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 24 a ǹ nɔɔmɔ ye tɔmba gerumɔ? Ba mɔ̀, na
Isireliban bweseru ka Yudaban bweseru ni na gɔsa biru kisi. Yen sɔ̃na ba bu gɛma, ba ǹ
bu garisi bweseru. 25 Adama wee ye na gerumɔ, nɛ wi na ka sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru arukawani
bɔkua, ma na wɔllu ka tem wooda yiiya, 26 nɛna kon Isireliban bweseru ka Dafidi nɛn sɔm
kowon bweseru biru kisi? Kpa na kun win bweseru sɔɔ goo gɔsa u bandu di Aburahamu
ka Isaki ka Yakɔbun bweserun suunu sɔɔ?
Aawo. Kon ben wɔnwɔndu ko be ba yoru mwɛɛra mi, kpa n de bu wurama.

34

*G*ari yi Yinni Gusunɔ

*u Sedesi*asi sɔ̃ɔwa
1 Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko, u Yerusalɛmu ka Yudan wusu tabu wɔri. Saa ye
sɔɔ, win tabu kowobu kpuro ba wãa mi, ka handunian sinambun tabu kowobu kpuro ka
sere maa be u tabu di. Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa 2 u nɛɛ, nɛ Gusunɔ, Isireliban
Yinni, na nun sɔ̃ɔmɔ, a doo a Sedesiasi, Yudaban sina boko deema kpa a nùn sɔ̃, wee ye
nɛ, Yinni Gusunɔ na nùn sɔ̃ɔma. Kon Yerusalɛmu Babilonin sina boko nɔmu bɛria u ye
kam koosia u dɔ̃ɔ mɛni. 3 Mɛya wi, Sedesiasi u ǹ nùn kisirarimɔ. U koo nùn mwa kpa bu
waana nɔni ka nɔni bu gari geruna u sere ka nùn da Babiloniɔ.
4 Yen sɔ̃, u nɛn gari swaa dakio yi na gerumɔ. Na nɛɛ, u ǹ gbimɔ tabu sɔɔ, 5 u koo gbiwa
bɔri yɛndu sɔɔ kpa bu win gɔɔ ko nge mɛ ba win sikado sinam be ba nùn gbiiyegii kua. Ba
koo nùn turare dɔ̃ɔ dokea kpa bu nùn gɔɔ wuri yini kua bu nɛɛ, wanyo! Sina boko u gu!
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
6 Ma Yeremi u da u gari yi Sedesiasi, Yudaban sina boko sɔ̃ɔwa Yerusalɛmu mi. 7 N deema
saa ye sɔɔ, Babilonin sina bokon tabu kowobu ba Yerusalɛmu ka Yudaban wusu kpuro
wɔri. Wuu gbãrarugii si su raa tie, siya Lakisi ka Aseka.

*Yoo be b*a raa yakia,

*b*a wure ba maa mwɛɛra
8 Yinni Gusunɔ u maa ka Yeremi gari kua sanam mɛ Sedesiasi u ka Yerusalɛmugibu nɔɔ
tia kua bu ben yobu kpuro yakia. 9 Saa ye sɔɔ, baawure wi u win Heberusi mɔ yoo, tɔn
kurɔwa? A, tɔn durɔwa? U koo yɛ̃ro karawa u yari yorun di. Goo u ku maa win winsim
yoru mwa u sɔmburu koosia. 10 Ma Yerusalɛmun wirugibu ka tɔn be ba tie kpuro ba wura
batuma sɔɔ bu ku maa ben yobu sɔmburu koosia. Ba koo bu karawa ba n tii mɔ. Ma ben
baawure u win yobu kara ba doona. 11 Adama amɛn biru tɔn be, ba gari yi yina. Ba ben
yoo be naa swĩi ba mwaama ba yoo sɔma koosia ka tilasi.
12 Saa yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a tɔn be sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, 13 wee, nɛ Gusunɔ
ben Yinni, na ka ben sikadoba arukawani bɔkua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, mi ba
raa yoru dimɔ. 14 Na nɛɛ, baawure wi u win Heberusi dwa yoo, ma yoo wi, u nùn sɔmburu
kua wɔ̃ɔ nɔɔba tia, yen nɔɔba yiruse u koo nùn karawa yoo ten di, u n tii mɔ. Adama ben
sikado be, ba ǹ man swaa daki bu sere nɛn gere nɔ. 15 Wee tɛ̃ ba wurama ben dɔɔ sɔɔ ma
ba gea kua nɛn nɔni sɔɔ. Domi ba nɔɔ tia kua ba nɛɛ, baawure wi u yoo mɔ u nùn karo u
n tii mɔ. N deema nɛn sãa yerɔwa ba nɔɔ tia kua. 16 Yen biruwa ba gari yi yina ma ba nɛn
yĩsiru sanka. Ben baawure u win yoo naa da. Ba maa wure ba bu kua ben yobu ka tilasi.
17 Yen sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. N daa weenɛwa ben baawure u win yobu
kara ba n tii mɔ. Adama ba yina, ba ǹ man mɛm nɔɔwɛ. Yen sɔ̃na kon bu yɔ̃su tabu sɔɔ
kpa n bu baranu ka gɔ̃ɔru kpɛ̃ɛ kpa bwese ni nu tie nù n bu wa nu biti ko.
18-20 Wee tɛ̃, Yudaban wirugibu ka Yerusalɛmun wirugibu ka yãku kowobu ka sunɔn sɔm
kowobu ka sere tɔn be ba tie, be, be ba raa ka man arukawani bɔkua batuma sɔɔ sere ba
naa buu go ba bɛrana, ma ba dua gen bɛsi yin suunu sɔɔ bu ka ben arukawani ye sire, ba
ǹ ye mɛm nɔɔwɛ, ba ǹ ben nɔɔ mwɛɛ te yibie. Yen sɔ̃, kon bu ben yibɛrɛ be ba kasu bu
bu go nɔmu bɛria, kpa yaberekunu ka gbeeku yɛɛ yi ben gonu di. 21 Mɛya kon Sedesiasi
Yudaban sina boko ka win sina asakpɔbu kua. Kon bu yibɛrɛba nɔmu bɛria be ba kasu bu
bu go. Kon bu Babilonin tabu kowobu nɔmu bɛria baa bà n ka bu tonde. 22 Kon de bu na
bu wuu ge wɔri bu dɔ̃ɔ mɛni kpa Yudan wusu su ko bansu. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

35

*Yeremi k*a Rekabun bweseru
1 Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon waati sɔɔ, Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, 2 a doo a Rekabun bweseru deema kpa a ka tu na nɛn sãa yerɔ dia ye ya wãa ten
yɛ̃si yɛ̃sibun teerɔ kpa a bu tam wɛ̃ mi, bu nɔ.
3 Ma Yeremi u da u Yaasania Yeremin bii, Habasinian debubu soka ka win dusibu ka
win bibu kpuro, Rekabun bweseru kpuro gesi. 4 Ma u ka bu da Yinni Gusunɔn sãa yerun
dii teeru mi, tèn mi Hananu, Yigidalian bii, Gusunɔn sɔm kowo u wãa. Dii te, ta wãawa
sina asakpɔbun dirun bɔkuɔ, gbãra kɔ̃so, Maaseya, Salumun biin dirun wɔllɔ. 5 Ma Yeremi
u bu tam bwãanu wɛ̃ ka nɔri u nɛɛ, bu nɔruo.
6 Adama ba nùn wisa ba nɛɛ, sa ǹ tam nɔrumɔ. Domi bɛsɛn sikado Yonadabu, Rekabun
bii, u sun wooda wɛ̃ u nɛɛ,
su ku ra tam nɔ sere ka bɛsɛn bibun bibɔ,
7 su ku ra dia bani,
su ku ra gbenu ko,
su ku ra maa resɛm gbaanu ko,
sa ǹ kpɛ̃ sa n mam ye mɔ.
Adama sa ko n wãawa kuu bekunuginu sɔɔ bɛsɛn wãaru kpuro sɔɔ.
Nge mɛya sa ko ka tɛ tem mɛ sɔɔ,
mi sa wãa sa sɔru dimɔ mini.
8 Yen sɔ̃, bɛsɛ ka bɛsɛn bibu sa Yonadabu, Rekabun biin gere ye mɛm nɔɔwammɛ. Sa ǹ
tam nɔrumɔ bɛsɛn wãarun tɔ̃nu kpuro sɔɔ, bɛsɛ ka bɛsɛn kurɔbu ka bɛsɛn bibu. 9 Sa ǹ maa
dia banimɔ yè sɔɔ sa ko n wãa. Mɛya sa ǹ gbea mɔ̀, sa ǹ maa resɛm gbaanu mɔ̀. 10 Sa wãa

kuu bekuruginu sɔɔ. Mɛsuma sa ka bɛsɛn sikado Yonadabun gere ye mɛm nɔɔwammɛ.
11 Adama sanam mɛ Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u tem mɛ wɔrima, yera sa nɛɛ, su
se su da Yerusalɛmuɔ, kpa su Babilonin tabu kowobu ka Sirigibu duka suuri. Yen sɔ̃na sa
wãa Yerusalɛmu mini gisɔ.
12 Yera Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 13 nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi na
maa sãa Isireliban Yinni, na nɛɛ, a doo a Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ a nɛɛ, ba ǹ nɛn
kirɔba swaa dakimɔ kpa bu man mɛm nɔɔwa? 14 Wee Rekabun bweseru ta Yonadabu,
Rekabun biin gere mɛm nɔɔwa ye u nɛɛ, win bibu bu ku raa tam nɔ. Mɛya ba ǹ maa tam
mɛ nɔra sere ka gisɔn gisɔ. Ba ben sikado mɛm nɔɔwa. Adama nɛ, na ka be, Yudaba gari
kua saa yee yellun di, ma ba ǹ man swaa daki. 15 Na bu nɛn sɔmɔbu gɔriama saa yellun
di, bu ka ben baawure sɔ̃ u win daa kɔ̃sa deri. Bu ku maa bũnu sã kpa bu wa ba n wãa
tem mɛ sɔɔ, mɛ na ben baababa wɛ̃. Adama ba ǹ sɔmɔ be swaa daki, bu sere man mɛm
nɔɔwa. 16 Yonadabu, Rekabun biin bweseru ta ten sikadon gere mɛm nɔɔwa. Adama be,
nɛn tɔmbu, ba ku ra man mɛm nɔɔwɛ.
17 Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, nɛ wi na maa sãa Isireliban Yinni, na nɛɛ,
wee kon de kɔ̃sa kpuro ye na raa gerua mi yu Yudaba ka Yerusalɛmugibu deema. Domi
na ka bu gari kua, ba ǹ man swaa daki. Na bu soka, ba ǹ man wurari.
18 Yera Yeremi u Rekabun bwese te sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
wi u maa sãa Isireliban Yinni u gerua. U nɛɛ, wee i bɛɛn sikado Yonadabun gere ka win
yiirebu kpuro mɛm nɔɔwa. 19 Yen sɔ̃, Yonadabu, Rekabun bii wi, u ǹ kɔsireba biamɔ win
bweseru sɔɔ be ba ko n nɛn sɔmburu mɔ̀.

36

*B*aruku u tireru kusia u gara

*Yinni Gusun*ɔn sãa yerɔ

1 Yudaban sina boko Yoyakimu Yosiasin biin bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ u
ka Yeremi gari kua u nɛɛ, 2 a tireru suo, kpa a gari yi yore yi na raa nun sɔ̃ɔwa Yudaba ka
Isireliba ka bwese tukunu kpuron sɔ̃ saa dɔma tèn di na ka nun gari torua Yosiasin waati
sɔɔ n ka gisɔ girari. 3 Yudaba bà n nua kɔ̃sa ye kon bu kua sɔrɔkudo ba koo gɔ̃ru gɔsia bu
ben kom kɔ̃sum deri. Saa yera kon bu ben durum wɔka.
4 Yen biru Yeremi u Baruku Nɛriyan bii soka ma u nùn sɔ̃ɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u
nùn sɔ̃ɔwa. Ma Baruku u ye yorua tire te sɔɔ.
5 Yera Yeremi u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ba man mwa ba nɛni, na ǹ kpɛ̃ n da Yinni
Gusunɔn sãa yerɔ. 6 Yen sɔ̃, dɔma te ba koo nɔɔ bɔke, a doo wunɛn tii, kpa a Yinni Gusunɔn
gari yi na nun sɔ̃ɔwa a yore mi gari sãa yeru mi. Kpa Yuda be ba koo na saa ben wusun
di ka sere maa tɔn be ba ko n wãa mi kpuro bu yi nɔ. 7 Sɔrɔkudo ba koo gɔ̃ru gɔsia bu ben
daa kɔ̃sa deri, kpa bu Yinni Gusunɔ suuru kana. Domi win mɔru ya kpã ye u ka bu mɔ̀.
8 Yera Baruku Nɛriyan bii wi, u kua kpuro ye Yeremi u nùn sɔ̃ɔwa. U Yinni Gusunɔn gari
yi gara sãa yee ten mi. 9 Yoyakimun ban ten wɔ̃ɔ nɔɔbuse sɔɔ, yen suru nɔɔba nnɛse sɔɔ,
yera ba nɔɔ bɔkurun tɔ̃ru yi tè sɔɔ Yerusalɛmugibu ka Yudaba kpuro ba koo na bu nɔɔ
bɔke Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. 10 Yen tɔ̃ɔ te sɔɔra Baruku u Yeremin gari yi gara tɔn ben
wuswaaɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ, saa Gemaria, Safanin biin dirun di, wi u sãa tire yoro.
Dii te, ta wãawa kɔnnɔ ge ba mɔ̀ kɔnnɔ kpɔɔn bera gia, gunguru wɔllɔ.

Misee u wirugibu

*tire ten g*ari sɔ̃ɔwa

11 Ye Misee Gemarian bii, Safanin debubu u Yinni Gusunɔn gari yi nua yi ba yorua tire
te sɔɔ, 12 yera u da sina bokon yɛnuɔ sere win tire yoron dirɔ. Ma u deema wirugii beni ba
mɛnnɛ mi. Beya, tire yoro Elisama ka Delaya Semayan bii, ka Ɛlinatani, Akaborin bii, ka
Gemaria Safanin bii, ka Sedesiasi Hananian bii ka sere wirugii be ba tie. 13 Ma Misee u bu
sɔ̃ɔwa kpuro gari yi u nua Baruku u tɔn be garia.

[14] Yeniban biru, wirugii be, ba Baruku Yehudi Nɛtanian bii, Selemian debubu, Kusin
sikadobu gɔria ba nɛɛ, u ka tire te na te u Yudaba garia mi. Ma Baruku u tire te sua u ka
da. [15] Ye u tura mi, yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a sinɔ kpa a sun tire te garia.
Ma Baruku u sina u bu tu garia. [16] Ye ba gari yi nua, yera ba mɛɛrina ka nandabu ma ba
Baruku bikia ba nɛɛ, [17] a sun sɔ̃ɔwɔ nge mɛ a koosina a ka gari yi yorua. Sa ko ka yi sina
boko daawawa.
[18] Yera Baruku u bu wisa u nɛɛ, Yeremiwa u man gari yi sɔ̃ɔmɔ ma na yorumɔ tireru sɔɔ
ka ankiri.
[19] Ma wirugii be, ba nùn wisa ba nɛɛ, i doo i kuke wunɛ ka Yeremi, kpa goo u ku raa bɛɛ
wa.

*Sin*a boko u tire te dɔ̃ɔ mɛni

[20] Yeniban biru, wirugiba tire te mwa ba berua Elisama tire yoron dirɔ. Ma ba da sina
bokon mi, ba nùn gari yi sɔ̃ɔwa.
[21] Yera sina boko u Yehudi gɔra u nɛɛ, u doo u tire te suama. Ma u da Elisaman dirɔ u tu
suama u gara sina boko ka wirugii ben wuswaaɔ. [22] N deema saa ye, puran saawa. Wɔ̃ɔn
suru nɔɔba nnɛse sɔɔra mɛ. Ma u deema sina boko u sɔ̃ u dɔ̃ɔ wɔ̃su win diru mi u ra sinɛ
puran saa. [23] Yehudi ù n tire ten kabura ita, ǹ kun mɛ nnɛ gara u kpa, yera sina boko u ra
tire yoron kɔ̃ɔ piibu gagu sue u ka mi ba gara bura u kpɛ̃ɛ dɔ̃ɔ sɔɔ, sere te kpuro ta ka dɔ̃ɔ
mwaara muku muku. [24] Ye sina boko ka win bwãabu ba ye kpuro nua ba ǹ nande, ba ǹ maa
ben yãnu gɛ̃ɛka nge mɛ ba ra ko nuku sankiranun sɔ̃. [25] Sina boko u sere tire te dɔ̃ɔ mɛni,
ɛlinatani ka Delaya ka Gemaria ba nùn suuru kana gem gem u ku ka tu dɔ̃ɔ mɛni. Adama
u ǹ bu swaa daki. [26] Yera sina boko u Yeramɛɛli wi u sãa sunɔn bii, ka Seraya Asiriɛlin bii,
ka Selemia Abudɛlin bii wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu tire yoro Baruku ka Gusunɔn sɔmɔ Yeremi
mwaama, adama Gusunɔ u bu berua, ba ǹ bu wa.

Yeremi

*u tire ten kp*aaru yorua

[27] Sanam mɛ sina boko u tire te dɔ̃ɔ mɛni, te Yeremi u Baruku sɔ̃ɔwa u yore mi, yera
Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [28] a maa tire kpaaru suo kpa a gari yi yore yi yi raa
wãa tire te sɔɔ, te sina boko Yoyakimu u dɔ̃ɔ mɛni mi. [29] Kpa a maa nùn sɔ̃ a nɛɛ, wee ye
nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Wee u tire te dɔ̃ɔ mɛni, ma u nɛɛ, mban sɔ̃na wunɛ Yeremi a yorua ma Babilonin sina
boko u koo na kpa u tem mɛ kam koosia, kpa u mɛn tɔmbu ka mɛn yaa sabenu gura. [30] Yen
sɔ̃na, nɛ, Yinni Gusunɔ na wi sina boko Yoyakimu sɔ̃ɔmɔ, ma win goo kun maa sinamɔ
Dafidin sina gɔna sɔɔ. Mɛya ba koo maa win tiin goru deri tɔɔwɔ sɔ̃ɔ sɔɔ ka wɔ̃kuru ta n
sɔ̃ɔ ka pura sooramɔ. [31] Kon bu sɛɛyasia ben durum sɔ̃ wi ka win bibun bweseru, ka win
bwãabu. Kon de kɔ̃sa yu Yerusalɛmugibu ka Yudaba deema, ye na raa bu sɔ̃ɔwa, yèn sɔ̃
ba ǹ wure bu man swaa daki.
[32] Ma Yeremi u tireru garu sua u Baruku, Nɛriyan bii, wi u sãa tire yoro wɛ̃. Yera u maa
nùn tire te Yoyakimu u dɔ̃ɔ mɛni min gari sɔ̃ɔwa kpuro. Ma u yi yorua u maa gari gɛɛ
yorua yi yi ka yi weenɛ.

37

*Sedesi*asi

*u Yeremi g*ɔra u bu Gusunɔ kana

[1] Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u Sedesiasi Yosiasin bii kua sina boko Yudaɔ,
Yekonia Yoyakimun biin ayerɔ. [2] Sedesiasi wi, ka win bwãabu, ka win tɔmbu ba ǹ Yinni
Gusunɔn gari yi swaa daki yi Gusunɔn sɔmɔ Yeremi u bu sɔ̃ɔwa mi.
[3-4] N deema saa ye sɔɔ, ba ǹ gina Yeremi pirisɔm doke. U ra dewa mi u kĩ, win tɔmbun
suunu sɔɔ. Yera sina boko Sedesiasi u Yukali Selemian bii ka Sofoni Maaseyan bii wi u
sãa yãku kowo gɔra win mi, bu ka nùn sɔ̃ u bu Gusunɔ ben Yinni kana u ka bu nɔnu geu
mɛɛri. [5] Saa yera Babilonigibu ba Yerusalɛmu tarusi. Ye ba nua ma Egibiti sunɔn tabu

kowobu ba Yerusalɛmugii be somiru sisi, yera ba yarina ba doona min di. [6-7] Saa yera
Gusunɔ Isireliban Yinni u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a Yudaban sina boko wi u nun gɔrima nɛn
mi sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee, Egibiti sunɔn tabu kowo be ba raa wee bu ka nùn somi ba gɔsirɔ ben
temɔ. [8] Tɛ̃, Babilonigii be, ba koo maa wurama bu Yerusalɛmu wɔri bu ye mwa, bu dɔ̃ɔ
sɔku. [9] Yen sɔ̃, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii nɔni wɔ̃ke bu nɛɛ,
Babilonigii be, ba tonda. Adama ba n yɛ̃ ma ba ǹ gam de. [10] Baa bà n Babilonin tabu kowo
be kamia, kpa n tie be ba mɛɛra kua, ka mɛ, ba koo se saa ben kuu bekuruginun di bu wuu
ge dɔ̃ɔ mɛni.

*B*a Yeremi kpɛ̃ɛ pirisɔm dirɔ

[11] Sanam mɛ Babilonigibun tabu kowo be, ba yarina ba Yerusalɛmu deri Egibiti sunɔn
tabu kowo ben sɔ̃, [12] yera Yeremi u kĩ u yari Yerusalɛmun di u da Bɛnyamɛɛn temɔ u ka
win baa sua tubi ye ba bɔnu mɔ̀ sɔɔ. [13] Sanam mɛ u yariɔ u kɔnnɔ tura ge ba mɔ̀ Bɛnyamɛɛ,
ma u deema ben kɔ̃sobun tɔnwero wi ba mɔ̀ Yirɛya Selemian bii, Hananian debubu u yɔ̃
mi. Ma u nùn yɔ̃rasia u nɛɛ, a tii Babilonigibu wɛ̃.

[14] Yera u nɛɛ, aawo, na ǹ nɛn tii Babilonigibu wɛ̃.

Adama durɔ wi, u ǹ win gari yi wure. Ma u nùn mwa u ka da wirugibun mi. [15] Yera
wirugii ben mɔru ya seewa ba nùn mwa ba so ba pirisɔm doke Yonatam dirɔ wi u sãa tire
yoro. N deema ba win dii te gɔsiawa pirisɔm diru. [16] Nge mɛya ba ka nùn pirisɔm doke
dirɔ wɔru sɔɔ sere n ka tɛ.

[17] Sɔ̃ɔ teeru, sina boko Sedesiasi u gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma. Ye u na, ma u nùn gari
bikia asiri sɔɔ u nɛɛ, Yeremi, a gari gɛɛ mɔ yi yi wee Yinni Gusunɔn min di a man sɔ̃?

Ma u nùn wisa u nɛɛ, oo. Yinni Gusunɔ u koo de Babilonin sina boko u nun nɔma turi.

[18] Ma Yeremi u maa nùn bikia u nɛɛ, tora terà na bɛɛ tora wunɛ ka wunɛn bwãabu ka
sere wunɛn tɔmbu kpuro i ka man mwa i pirisɔm kpɛ̃ɛ. [19] Mana bɛɛn sɔmɔ be, ba wãa be
ba bɛɛ gari sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, Babilonin sina boko kun nun wɔrim wee u sere tem mɛ mwa.

[20] Tɛ̃, nɛn yinni sina boko, a man swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ, kpa a man kua ye na
kĩ. A ku maa de n wura Yonatam tire yoron diru mi, kpa n ku ra ka gbi.

[21] Yera sina boko Sedesiasi u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu nùn yiiyo pirisɔm dirun yaaraɔ kpa ba
n da nùn pɛ̃ɛ kuse teeru wɛ̃ baadomma ye wuun pɛ̃ɛ kowoba ra ko sere wuu nukurun pɛ̃ɛ
yu ka kpe. Nge mɛya u ka sina pirisɔm dirun yaara mi.

38

*B*a Yeremi kpɛ̃ɛ

*d*ɔkɔ kpiriru sɔɔ

[1] Sefatia Matanin bii, ka Gedalia Pasurin bii, ka Yukali Selemian bii, ka Pasuri Maakiyan
bii ba nua ye Yeremi u tɔn be sɔ̃ɔwa. U nɛɛ, [2] amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wi u
sina Yerusalɛmu ye sɔɔ, yibɛrɛba ba koo nùn gowa tabu sɔɔ, ǹ kun mɛ u gbi gɔ̃ɔrun saabu,
ǹ kun mɛ ka bararu garu. Adama wi u tii Babilonigibu nɔmu sɔndia, wiya ko n wãa. Win
wãa tera ta ko n sãa win dukia ye u wa u ka yara wahala yen min di.

[3] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u koo de Babilonin tabu kowobu bu Yerusalɛmu mwa.

[4] Yera wirugibu ba na ba sina boko sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, durɔ wini u tabu kowobu ka tɔn be ba
wãa wuu ge sɔɔ bɛrum tiamɔwa ka win gari. U ǹ bɛsɛn gea kasu sere bɛsɛn kɔ̃sa. Ǹ n mɛn
na, n weenɛ bu nùn go.

[5] Ma sina boko Sedesiasi u wisa u nɛɛ, wi wee u wãa bɛɛn nɔmuɔ. Na ǹ kpɛ̃ n bɛɛ gãanu
yinari.

[6] Yera ba nùn sua ba kpɛ̃ɛ sina bii wi ba mɔ̀, Maakiyan dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. Dɔkɔ kpiri
te, ta wãawa pirisɔm dirun yaaraɔ. Te sɔɔra ba nùn kpɛ̃ɛ ka wɛ̃ɛ. Adama ta ǹ nim mɔ.
Pɔtɔkɔwa ta mɔ, ma u numa pɔtɔkɔ ye sɔɔ.

[7] Etiopigii goo wi ba mɔ̀, Ebɛdi Mɛlɛki u wãa u sɔmburu mɔ̀ sina kpaaru mi. Yera u nua
ma ba Yeremi kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. Saa ye sɔɔ, sina boko u wãa u sɔ̃ gbãra kɔnnɔwɔ ge
ba sokumɔ Bɛnyamɛɛ, u sirimɔ. [8] Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u yara sina kpaarun di u da u sina

boko deema u nɛɛ, [9] nɛn yinni sina boko, ye tɔn be, ba kua mi, ya ɩ̀ wã, ye ba ka Yeremi
kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru sɔɔ. U koo gbi mi, gɔ̃ɔrun sɔ̃, domi dĩanu kun maa wãa wuuɔ.
[10] Ma sina boko u Ebɛdi Mɛlɛki wooda wɛ̃ u nɛɛ, a tɔmbu tɛna suo kpa i da i Yeremi yara
saa dɔkɔ kpiri ten min di u sere gbi.
[11] Yera Ebɛdi Mɛlɛki wi, u tɔn be sua. Ma u da sina kpaarun arumani beru yerɔ u yãa
tɔkɔnu yarama. U nu Yeremi kpɛ̃ɛya dɔkɔ ye sɔɔ ka wɛ̃ɛ. [12] Ma u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a
yãa tɔkɔ ni dokeo wunɛn bũu bakusɔ a sere wɛ̃ɛ yi doke.
Ma Yeremi u kua mɛ. [13] Ma ba nùn yarama ka wɛ̃ɛ yi, saa dɔkɔ kpiri ten min di, ba dera
u wãa pirisɔm dirun yaaraɔ.

*Sedesi*asi

*u Yeremi bwisi biki*amɔ

[14] Sɔ̃ɔ teeru Sedesiasi u maa gɔra u nɛɛ, bu Yeremi sokuma kpa u na u nùn deema Yinni
Gusunɔn sãa yerun kɔnnɔ itaserɔ. Ye u tunuma, yera sina boko u nɛɛ, na gari gɛɛ mɔ kon
nun bikia. A ku man gãanu berua.
[15] Ma u nùn wisa u nɛɛ, nà n nun ye sɔ̃ɔwa, a ɩ̀ man goomɔ? Na yɛ̃ ma nà n nun bwisi
kɛ̃mɔ a ɩ̀ man swaa dakimɔ.
[16] Yera sina boko Sedesiasi u bɔ̃rua asiri sɔɔ u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru wi u
sun wãaru wɛ̃, na ɩ̀ nun goomɔ. Na ɩ̀ maa nun tɔn be nɔmu bɛriammɛ be ba kasu bu nun
go mi.
[17] Yera u sina boko Sedesiasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, amɛniwa Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu
ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, à n wunɛn tii Babilonin sunɔn tabu sinambu wɛ̃ kaa n wãawa
wunɛ ka wunɛn yɛnugibu. Mɛya u ɩ̀ maa wuu ge dɔ̃ɔ mɛnimɔ. [18] Adama à kun bu tii wɛ̃, u
koo bu wuu ge nɔmu bɛria kpa bu gu dɔ̃ɔ mɛni. A ɩ̀ maa kisiramɔ ben nɔman di.
[19] Yera Sedesiasi u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na wurure Yuu be ba tii Babilonigibu wɛ̃n sɔ̃. Na
bɛrum mɔ̀ bu ku raa man bu nɔmu sɔndia kpa bu man nɔni sɔ̃.
[20] Ma Yeremi u nùn wisa u nɛɛ, ba ɩ̀ nun bu nɔmu sɔndiammɛ. A nɔɔwɔ ye Yinni Gusunɔ
u gerumɔ saa nɛn min di, kpa a faaba wa, a n wãa. [21] Adama à n yina a bu tii wɛ̃, wee ye
Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔsi kãsiru sɔɔ. [22] Na wa ba wunɛ Yudan sina bokon kurɔ be ba tie
mwɛɛra ba ka da Babilonin sunɔn tabu sinambun mi. Ma kurɔ be, ba mɔ̀,
wee, be ba raa nun gari sɔ̃ɔwa ba nɛɛ,
kaa n bɔri yɛndu mɔ mi,
ba nun nɔni wɔ̃kua
ma ba nun kamia.
Ye ba deema a nummɔ pɔtɔkɔ sɔɔ,
ma ba yarina ba nun deri.
[23] Wee ba koo wunɛn kurɔbu ka wunɛn bibu kpuro mwɛɛri bu ka da Babilonigibun mi.
Wunɛn tii a ɩ̀ maa kisiramɔ ben nɔman di. Ben sina bokowa koo nun mwa kpa u wuu ge
dɔ̃ɔ mɛni.
[24] Yera Sedesiasi u Yeremi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku ra de goo u gari yi nɔ kpa bu ku raa nun go.
[25] Wirugibu bà n nua ma na ka nun gari kua, ma ba na ba nun bikia ba nɛɛ, a ku bu gãanu
berua ye a man sɔ̃ɔwa ka ye na nun sɔ̃ɔwa sɔɔ, kpa bu ku raa nun go, [26] saa ye sɔɔ, a bu
wisio a nɛɛ, a man suuru kanam nawa n ku ka nun da Yonatam yɛnuɔ kpa a ku ra ka gbi.
[27] Yera wirugii be kpuro ba na Yeremin mi, ba nùn gari yi bikia. Ma u bu wisa nge mɛ
sina boko u nùn sɔ̃ɔwa mam mam, ma ba nɔɔ mari ba yara. Domi gari yi u nùn sɔ̃ɔwa mi,
yi ɩ̀ gina yara tɔɔwɔ. [28] Pirisɔm dirun yaara miya u wãa sere ba ka Yerusalɛmu mwa.

*B*abilonigibu

*b*a Yerusalɛmu mwa
*(I m*aa mɛɛrio 52:4-16, Sinambu II, 25:1-12)
Wee ye n koora sanam mɛ Babilonigiba Yerusalɛmu mwa.

39

[1] Sedesiasi Yudaban sina bokon bandun wõɔ nɔɔba nnɛse, yen suru wɔkuruse sɔɔra
Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u Yerusalɛmu wɔrima ka win tabu kowobu kpuro. Ma
ba sansani gira yen bɔkuɔ, ma ba kuku yenu kua ba ka sikerena. [2] Sedesiasin bandun
wõɔ wɔkura tiasen suru nnɛse, yen sõɔ nɔɔba nnɛse sɔɔra ba gbãraru yaba. [3] Saa yera
Babilonin tabu sinambu ba dua ba wuu ge tarusi gen kɔnnɔ wuu suunuguu gian di. Tabu
sinam ben yĩsa wee, Nɛɛgali Sarɛsɛɛ, ka Sangaa Nɛbu, ka Saasekimu, sina bokon sɔm
kowobun wirugii, ka maa Nɛɛgali Sarɛsɛɛ wi u sãa dobo dobogibun wirugii, ka sere sina
bokon tabu sinam be ba tie.
[4] Ye Sedesiasi, Yudaban sina boko ka win tabu kowobu ba bu wa, yera ba duki yarina
wɔkuru ba yara ka kɔnnɔ ge ga wãa gbãranu yirun baa sɔɔ sina bokon dãa gbaarun bɔkuɔ
wɔwan bera gia. [5] Adama Babilonin tabu kowo be, ba sina boko Sedesiasi naa swĩi ma ba
nùn naamwɛ Yerikon wɔwaɔ. Yera ba nùn mwa ba ka da Babilonin sina bokon mi, Ribilaɔ,
Hamatin temɔ. Miya u nùn siri. [6] Ma u dera ba Sedesiasin bibu ka win sina asakpɔbu
sakira Ribila mi, win nɔni biru. [7] Yen biru u Sedesiasin tiin nɔni wɔwa ma u nùn bɔkua ka
sii gandun yɔni ba ka da Babiloniɔ.
[8] Babilonigii be, ba Yerusalɛmun sina kpaaru ka yen yɛnusu dõɔ mɛni, ma ba yen
gbãraru surura. [9] Yen biru Nɛbusarada, kõsobun wirugii, u tɔn be ba tie Yerusalɛmuɔ
ka be ba nùn tii wɛ̃ ka sere maa be ba tie tem mɛ sɔɔ gura u ka doona Babiloniɔ. [10] Adama
u ben bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ be ba ɩ̀ gãanu mɔ deri tem mɛ sɔɔ ma u bu gbea wɛ̃.

*B*a Yeremi yara pirisɔm di

[11] Ma Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko u Nɛbusarada, kõsobun wirugii wooda wɛ̃
Yeremin sõ u nɛɛ, [12] a nùn mɛɛrio kpa a nùn kõsu. A ku nùn kõsa gaa kua. Ye u nun
sõɔwa kpuro, a koowo. [13] Ma Nɛbusarada, kõsobun wirugii, ka Nɛbusasibani, sina bokon
sɔm kowobun wirugii, ka Nɛɛgali Sarɛsɛɛ, dobo dobogibun wirugii, ka sere sina bokon
tabu sinambu kpuro, [14] ba gɔra bu Yeremi yarama pirisɔm dirun di, kpa bu ka nùn da bu
Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu nɔmu sɔndia. Wiya u ka nùn da win yɛnuɔ. Nge
mɛya Yeremi u ka yara u wãa ka Yuda be ba tie.

*G*ari yi Yinni Gusunɔ

*u Eb*ɛdi Mɛlɛki sõɔwa

[15] Saa yè sɔɔ Yeremi u wãa pirisɔm sɔɔ, Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, [16] a doo a Ebɛdi
Mɛlɛki, Etiopigii wi sõ a nɛɛ, nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na raa
gerua na nɛɛ, kõsa ya koo wuu ge deema, n ɩ̀ mɔ gea. Tɛ̃, kon de kõsa ye, yu tunuma. Ye
kpurowa ya koo koora win nɔni biru. [17] Adama yen tõɔ te, kon nùn yakia. Bèn bɛrum u
mɔ̀ mi, ba ɩ̀ nùn nɔma turi. [18] Na ɩ̀ derimɔ bu nùn go. Kon win wãaru yakia, domi u man
naanɛ kua. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

40

*Yeremi u d*a Gedalian mi,

*Misip*aɔ

[1] Yinni Gusunɔ u ka Yeremi gari kua sanam mɛ Nɛbusarada u dera u wurama saa Raman
di.
N deema ba raa nùn bɔkuawa wi ka Yerusalɛmugibu gabu ba ka dɔɔ Babiloniɔ. Min diya
Nɛbusarada u nùn yara. [2] Ma Nɛbusarada wi, u nùn soka u ka da bee tia u nɛɛ, Gusunɔ
wunɛn Yinni u raa gerua u nɛɛ, kõsa ya koo wuu geni deema. [3] Wee, tɛ̃, ye u gerua mi, ya
koora yèn sõ i nùn torari, i ɩ̀ win gere mɛm nɔɔwɛ. [4] Tɛ̃, kon nun yakia n nun yɔni yi pota.
Adama à n kĩ a ka man da Babiloniɔ, a na su da. Kon nun nɔɔri. À kun maa kĩ, a sinɔ. A
doo a sina mi n nun wɛ̃re.
[5] Sanam mɛ Nɛbusarada u wa ma Yeremi kun fuuku wisa, yera u nɛɛ, ɩ̀ n mɛn na, a doo
a Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deema. Wiya sina boko Nɛbukanɛsaa u kua sunɔ
Yudaban wusu sɔɔ. Kaa n ka nùn wãa ka tɔn be ba tie sannu, ɩ̀ kun mɛ, a doo mi a kĩ.

Ma Nɛbusarada wi, u nùn dĩanu kusenu kua ka sere maa kɛ̃nu ganu. Ma u dera u doona.
[6] Yera Yeremi u da Gedalian mi, Misipaɔ, u sina mi ka tɔn be ba tie tem mɛ sɔɔ sannu.

*Ged*alia u Yudan tem kpare
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 25:23-24)

[7] Saa yè sɔɔ tabu sinam be ba raa woo tabu gberɔ ka ben tabu kowobu ba nua ma Babilonin sina boko u Gedalia, Akikamun bii kua Yudaban sunɔ, ma u nùn tɔn be ba tie Yudaɔ kpuro nɔmu bɛria, ka sere bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ be ba ǹ yoru mwɛ ba ka de Babiloniɔ, [8] yera ba da Gedalian mi, Misipaɔ. Be ba da mi, bera, Isimɛɛli, Nɛtanian bii, ka Yokanani ka Yonatam, Karean bibu, ka Seraya, Tanumɛtin bii, ka Efai Nɛtofagiin bibu, ka Yesania, Maakagiin bii, be kpuro ka ben tɔmbu. [9] Yera Gedalia u bu sɔ̃ɔwa ka bɔ̃ri u nɛɛ, i ku bɛrum ko i ka Babilonigibu sã. I gesi sinɔ bɛsɛn tem mɛ sɔɔ kpa i Babilonin sina boko sã. Saa yera i ko i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ. [10] Wee, na wãa Misipa mini na n ka sãa bɛɛn nɔni Babilonigii ben mi. Adama bɛɛ, i doo i gberun dãa marum sɔri mɛ ba ra di ka mɛ ba ra ka maa gum ka tam ko. Kpa i mu bere bɛɛn wekenɔ, kpa i sina i n wãa wuu si i mwa sɔɔ.
[11] Ma Yuda be ba wãa Mɔabun temɔ ka Amɔniban temɔ ka Edɔmuban temɔ, ba nua ma Babilonin sunɔ u gabu deri Yudaban temɔ, ma u Gedalia kua ben kparo. [12] Yera be kpuro ba wurama ben temɔ. Ma ba da ba Gedalia deema Misipaɔ. Wɔ̃ɔ ge sɔɔ, ba resɛm wa too, ka maa dãa marum gam.

*B*a Gedalia go
(*I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 25:25-26)

[13] Sɔ̃ɔ teeru Yokanani, Karean bii, ka sere tabu sinam be ba wurama tabu gberun di mi, ba na Gedalian mi Misipaɔ. [14] Ma ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, a yɛ̃ ma Baalisi, Amɔniban sina boko u Isimɛɛli, Nɛtanian bii gɔra u nun go?
Adama Gedalia u ǹ ye wure. [15] Ma Yokanani u da Misipaɔ u Gedalia sɔ̃ɔwa asiri sɔɔ u nɛɛ, a de n da n Isimɛɛli, Nɛtanian bii wi go, kpa goo u kun yɛ̃. Nge mban sɔ̃na kaa de u nun go, kpa Yuda be ba mɛnnɛ mini bu maa yarina kpa ben gabu bu gbi.
[16] Ma Gedalia u Yokanani wisa u nɛɛ, a ku Isimɛɛli go, domi ye a gerua win sɔ̃ mi, weesa.

41

[1] Adama wɔ̃ɔ gen suru nɔɔba yiruse sɔɔ, yera Isimɛɛli u na Misipaɔ Gedalian mi. Isimɛɛli wi, u sãawa sina bii ka maa sina asakpɔ. Tɔmbu wɔkura ba nùn swĩima ba ka na mi. Sanam mɛ ba sɔ̃ ba dimɔ ka Gedalia, [2] yera Isimɛɛli ka tɔn be ba nùn yɔ̃sirima mi, ba seewa sannu sannu ba Gedalia takobi sɔkura ba go, wi, wi Babilonin sina boko u gɔsa u ka Yudan tem kpara mi. [3] Isimɛɛli wi, u maa Yudaba kpuro ka Babilonin tabu kowo be ba wãa mi go.

*Isim*ɛɛli u tɔmbu wɛnɛ go

[4] N deema goo kun yɛ̃ ma Gedalia u gu. Ye n kua sɔ̃ɔ yiru, win gɔɔn biru, [5] yera tɔmbu wɛnɛ gabu ba seema saa Sikɛmu ka Silo ka Samarin di. Tɔn be, ba ben toba kɔna, ben yãnu nu gɛ̃ɛkire ma ba tii murura baama nuku sankirarun sɔ̃. Mɛya ba maa alikama sɔɔwa ka turare bu ka Yinni Gusunɔ yãkuru kua Yerusalɛmuɔ win sãa yerɔ. [6] Yera Isimɛɛli u seewa Misipan di u da u ka bu yinna swaaɔ, u sumɔ. Ye u tura ben mi, ma u nɛɛ, i na su da Gedalian mi.
[7] Adama ye ba dua wuuɔ, yera wi ka win tɔmbu ba tɔn be mwa ba sakira. Ma ba ben gonu kpɛ̃ɛ dɔkɔ kpiriru garu sɔɔ. [8] N deema be sɔɔ, u ǹ tɔmbu wɔkuru go yèn sɔ̃ ba raa nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, u ku bu go, be, ba alikama ka gbɛɛ, ka gum ka tim berua yakasɔ. [9] Dɔkɔ kpiri tè sɔɔ u tɔn ben gonu doke mi, ta sãawa te Asa u dera ba gba sanam mɛ wi ka Basa Isireliban sina boko ba tabu mɔ̀. Te sɔɔra u tɔn goo ni yibia.
[10] Yen biru, u be ba tiara mi yoru mwɛɛra u ka doona ka sina bokon bii wɔndiaba ka sere tɔn be Nɛbusarada, kɔ̃sobun wirugii u Gedalia deria. Be kpurowa u yoru mwɛɛra u ka da Amɔniban mi.

*B*a yoo be Isimɛɛli u mwɛɛra

*y*akia
11 Yokanani, Karean bii, ka Yudaban tabu sinam be ba wãa ka wi, ba nua kɔ̃sa ye Isimɛɛli
u kua. 12 Yera ba tabu durəbu sua ba da bu ka Isimɛɛli wəri. Ma ba nùn deema yɛru bɔkɔwə
ge ga wãa Gabaoniə. 13 Tən be Isimɛɛli u mwɛɛra mi, ye ba Yokanani wa ka win tabu
sinambu, yera ben nuki dora. 14 Ma be kpuro ba Isimɛɛli deri, ba da ba Yokanani deema.
15 Adama Isimɛɛli wi, u duka yakura Yokananin min di ka təmbu nɔɔba ita gabu, ma u da
u wãa Amənіban mi.
16 Yokanani ka win tabu sinam be, ba tən be ba tie mwɛɛra Isimɛɛlin nəman di, be u
raa mwɛɛra sanam mɛ u Gedalia go. Bera tabu kowobu ka tən kurəbu ka bibu ka sina
bokon səm kowobu. Be kpurowa u mwɛɛrima saa Gabaonin di. 17 Ma ba da ba wãa səbun
səbia yeru garun mi, te ba ra soku Kimuhamu Bɛtelehɛmun bɔkuə. Yen biru, ba kpikiru
da Egibitiə. 18 Domi ba Babilonigibun bɛrum mə yèn sɔ̃ Isimɛɛli u Gedalia go wi Babilonin
sina boko u kua Yudaban kparo.

42

*Yud*aba ba Yeremi bikia

*u bu Gusun*ɔ kana
1 Yera tabu sinam be ba raa kpikiru sua, ka Yokanani, Karean bii, ka Yesania, Hoseen
bii, ka tən be ba tie kpuro, saa wirugibun di sere ka bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ, ba na ba Yeremi sɔ̃ɔwa
ba nɛɛ, 2 a de a nə ye sa nun bikiamə. A sun Gusunə kanə, bɛsɛ be sa tien sɔ̃, domi sa raa
dabi, adama tɛ̃ sa kaara, nge mɛ a waamə. 3 A Gusunə wunɛn Yinni kanə u sun sɔ̃ɔsi mi sa
ko da ka ye sa ko ko.
4 Ma Yeremi u bu wisa u nɛɛ, na nua. Kon Gusunə bɛsɛn Yinni kana nge mɛ i man bikia
kpa n wurama n bɛɛ sɔ̃ ye u man sɔ̃ɔwa. Na ǹ bɛɛ gãanu beruammɛ.
5 Ma ba Yeremi wisa ba nɛɛ, sa wura su ko mam mam ye Yinni Gusunə u koo nun sɔ̃
su ko. Wiya u koo ko bɛsɛn seeda dio gemgii ka naanɛgii sà kun bɛsɛn nɔɔ mwɛɛru yibie.
6 Wee bɛsɛra sa nun gɔra a sun Gusunə bɛsɛn Yinni bikia. Yen sɔ̃, sa ko ko ye u sun sɔ̃ɔwa
su ko, baa yà kun sun wɛ̃re. Ka mɛ, sa ko n nuku dobu mə yèn sɔ̃ sa nùn mɛm nɔɔwammɛ.

*Yinni Gusun*ɔ u Yeremi wisa
7 Sɔ̃ɔ wɔkurun biru, Yinni Gusunə u Yeremi wisa. 8 Ma Yeremi u Yokanani, Karean bii
sokusia ka tabu sinam be ba nùn swĩi ka sere ben təmbu kpuro be ba wãa mi, wirugibu ka
bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu. 9 Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee bɛɛya i man gɔra n Gusunə bɛɛ Isireliban Yinni
bikia. Ye u man sɔ̃ɔwa wee. U nɛɛ,
10 ì n sina tem mɛ sɔɔ,
u koo de bɛɛn təmbu bu tãsi.
U ǹ maa bu goomə.
U koo bɛɛ swĩiwa i n nuuru mə.
U ǹ bɛɛ wukamə,
u ǹ maa derimə kɔ̃sa yu bɛɛ deema
ye u raa bwisika u bɛɛ kua.
11 Ǹ n mɛn na, i ku maa Babilonin sina bokon bɛrum ko.
Domi wi, Yinni Gusunə u ko n ka bɛɛ wãa kpa u bɛɛ faaba ko.
12 Wi, Gusunə u koo de u bɛɛn wənwəndu wa.
Kpa u de i wurama bɛɛn temə.
13 Adama ì n nɛɛ, i ǹ wi, Yinni Gusunə mɛm nɔɔwammɛ, i ǹ sinamə tem mɛni sɔɔ, 14 i ko
i dawa Egibitiə mi i ǹ tabu wasi, baa bin kəban swĩi i ǹ nɔɔmə, i ǹ maa dĩanu biamə, yen
sɔ̃, miya i ko sina, 15 tɛ̃ i swaa dakio ye Gusunə, bɛɛ Isireliban Yinni wi u wəllu ka tem mə,
u gerumə. U nɛɛ,
bɛɛ Yuda be i tie, ì n gɔ̃ru doke i ka da Egibitiə ka gem,
kpa i n wãa mi,
16 sanam mɛya taa bìn bɛrum i mɔ̀,
bu koo bɛɛ deema Egibiti mi.
Gɔ̃ɔ tèn weeweenu i maa mɔ̀ mi,

ta koo bɛɛ deema,
kpa i gbisuku mi gia.
17 Be ba gesi nia kua
bu ka da Egibitiɔ bu kuke,
ba koo gbiwa tabu sɔɔ,
ka gõɔru sɔɔ, ka baranu sɔɔ.
Ben goo kun kisiramɔ kõsa yen di
ye u koo bu surema mi.
18 Yeremi u nɛɛ, wee ye Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ,
nge mɛ u Yerusalɛmugibu win mɔru seesi, nge mɛya u koo maa bɛɛ ye seesi, ì n da Egibitiɔ.
Saa ye sɔɔra ba ko n da ka bɛɛn yĩsiru tɔmbu bõrusi, ǹ kun mɛ, bu ka goo gãa kõsunu sie,
kpa bu bɛɛ gɛm i seku bakaru wa kpa i kun maa sinɛ tem mɛ sɔɔ.
19 U maa nɛɛ, i ku Egibiti da, bɛɛ be i tie Yudaban bweseru sɔɔ. I de i n yɛ̃ ma u bɛɛ ye
yinariwa gisɔ. 20 Sanam mɛ i man gɔra n bɛɛ Yinni Gusunɔ kana, ye na wurama, i gerua i
nɛɛ, n bɛɛ sõɔwɔ mam mam ye Gusunɔ bɛɛn Yinni u man sõɔwa kpa i ye ko. Adama weesa
i tii kua. 21 Domi gisɔ, na ka win wisibu na adama i ǹ bin gabu swaa daki bi u nɛɛ, n bɛɛ
sõ. 22 Tɛ̃, mi i dɔɔ i sina mi, i n yɛ̃ ma tabu sɔɔra i ko i gbi, ǹ kun mɛ gõɔru sɔɔ, ǹ kun mɛ
baranu sɔɔ.

43

*B*a ka Yeremi da Egibitiɔ

*k*a dam

1 Sanam mɛ Yeremi u gari yi tɔn be ba wãa mi kpuro sõɔwa, yi Gusunɔ ben Yinni u nɛɛ,
u bu sõ, 2 yera Asaria, Hoseen bii, ka Yokanani, Karean bii, be kpuro ba Yeremi wisa ka tɔn
piiburu ba nɛɛ, ye a gerua mi, weesa. Gusunɔ bɛsɛn Yinni kun nun sõɔwa a sun sõ, su ku
Egibiti da. 3 Adama Baruku, Nɛriyan biiwa u nun bɔriemɔ a ka sun sõ su ku da mi, domi u
kĩwa Babilonigibu bu sun mwɛɛri bu go, ǹ kun mɛ bu sun yoru mwa bu ka da ben temɔ.
4 Nge mɛya Yokanani, Karean bii, ka tabu sinambu kpuro ka ben tɔmbu kpuro ba yina bu
Yinni Gusunɔn gari nɔ ye u nɛɛ, bu de bu sina ben tem mi. 5 Yera Yokanani ka tabu sinam
be, ba ka Yuda be ba tie da Egibitiɔ, be, be ba raa kpikiru da tem tukumɔ ba wurama, 6 tɔn
durɔbu ka tɔn kurɔbu ka bibu ka sina bokon bii wɔndiaba, be kpuro gesi be Nɛbusarada,
kõsobun wirugii, u Gedalia, Akikamun bii, Safanin debubu deria. Ma ba ka Yeremin tii da
ka maa Baruku Nɛriyan bii. 7 Ba da ba wãa Egibitin wuu ge ba mɔ̀ Tapanɛsiɔ. Nge mɛya
ba ǹ ka Gusunɔn gere mɛm nɔɔwɛ.

*B*a koo Egibiti tabu wɔri

8 Sõɔ teeru Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa Tapanɛsiɔ u nɛɛ, 9 a kpee bakanu suo kpa a da
a nu sike Yudaba kpuron wuswaaɔ mi ba ra birikiba wõ ye ya wãa Egibitin sina kpaarun
kɔnnɔwɔ Tapanɛsiɔ. 10 Kpa a Yudaba sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ
wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua. Na nɛɛ, wee, kon de bu Nɛbukanɛsaa, nɛn sɔm kowo
kasum da kpa n win bandu swĩi kpee ni a sikuan wɔllɔ kpa u win sina gɔna tɛria mi, 11 kpa
u Egibitigibu sɛɛyasia. Be u koo go, u go, be u koo mwɛɛri u ko yobu kpa u mwɛɛri, be u
koo maa sakiri ka takobi, kpa u sakiri. 12 Kpa u ben bũu dia dõɔ mɛni, kpa u bũu nin tii gura
kpa u maa ben yãnu gura ya kun nùn sɛ̃sie kpa u yari min di ka bɔri yɛndu, nge mɛ naa
kparo u ra win kpara yaberu sebe u n doonɔ. 13 U koo Bɛti Semɛsin bwãarokunu kɔsuku,
kpa u bũu dia ye ya tie dõɔ mɛni Egibiti mi.

44

*G*ari yi Yinni Gusunɔ u Yuda

*be b*a kpikiru da Egibitiɔ

*s*õɔwa

1 Yinni Gusunɔ u Yuda be ba wãa Migidoliɔ ka Tapanɛsiɔ ka Mɛnfisiɔ ka Paturɔsiɔ
Egibitin temɔ sɔ̃ɔwa saa Yeremin min di u nɛɛ, 2 wee, ye nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
na gerua. Na nɛɛ, i kɔ̃sa ye kpuro wa ye na Yerusalɛmu kua ka Yudan wuu si su tie. Wee,
su kua bansu. Goo maa sari mi. 3 Domi ba kɔ̃sa kua ba nɛn mɔru seeya ye ba ka da ba bũnu
yãkunu kuammɛ ni bɛɛ ka bɛɛn baababa i ɲ̀ daa yɛ̃. 4 Na bɛɛ nɛn sɔmɔbu gɔria saa yellun
di bu ka bɛɛ sɔ̃, i ku sãa kɔ̃su nini ko, ni nɛn tii na tusa. 5 Adama i ɲ̀ man swaa daki. I ɲ̀
bɛɛn kom kɔ̃sum deri. I ɲ̀ maa bũu yãku kobu deri. 6 Ma na ka bɛɛ mɔru kua gem gem. Na
Yudan wusu ka Yerusalɛmun swɛɛ kpeerasia ma ye kpuro ya kua bansu, nge mɛ i waamɔ
gisɔ.
7 Yen sɔ̃ tɛ̃, amɛniwa nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na gerua.
Na nɛɛ, mban sɔ̃na i tii durum baka yeni sɔbimɔ ye i ka dera ba kurɔbu ka durɔbu ka bibu
ka bii wɛ̃ɛnu go sere goo kun maa tie. 8 I kĩwa i nɛn mɔru seeya ka bɛɛn bũu yãku kookoo
si i mɔ̀ Egibitiɔ mi i wãa? I kĩwa i tii kam ko, kpa i ko bɔ̃rigibu ka sekurugibu handunia ye
sɔɔ? 9 I duariwa kɔ̃sa ye bɛɛn baababa ka bɛɛn sinambu ka ben kurɔbu ka bɛɛn tii ka bɛɛn
kurɔbu i kua Yudaɔ ka Yerusalɛmuɔ? 10 Wee, sere ka tɛ̃ i ɲ̀ tii kawe i gɔ̃ru gɔsie. I ɲ̀ man
nasie, i ɲ̀ maa nɛn woodaba swĩi ye na bɛɛ ka bɛɛn baababa wɛ̃.
11 Yen sɔ̃na nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ na bɛɛ biru kisi ma
na bɛɛ kɔ̃sa kua n ka bɛɛ Yudaba kpuro kam koosia. 12 Kon Yuda be ba kpikiru da Egibitiɔ
kam koosia. Egibiti miya ba koo gbi kpuro. Ba ɲ̀ goo buremɔ. Ba koo gbiwa tabu sɔɔ, ka
gɔ̃ɔru sɔɔ kpa bu bu gɛm bu sekuru wa, kpa ba n da ben yĩsiru sie bu ka goo bɔ̃rusi, ɲ̀ kun
mɛ bu nùn gãa kɔ̃sunu gerusi. 13 Kon bu sɛɛyasiawa nge mɛ na Yerusalɛmugibu sɛɛyasia
ka tabu, ka gɔ̃ɔru, ka maa baranu. 14 Kon de ben fiiko bu kpikiru su. Be baasi, goo kun
kisiramɔ. Goo kun maa wee Yudan temɔ baa mɛ ba ko n kĩ bu wurama amɛn biru.

*B*a Asitaate yãkuru kuammɛ

15 Yera be kpuro be ba yɛ̃ ma ben kurɔbu ba ra bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye ka tɔn kurɔ
dabinu kpuro be ba wãa mi, ka tɔn dabi te ta tie Paturɔsiɔ, Egibitin tem mi, ba Yeremi
sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, 16 sa ɲ̀ gari yi mɛm nɔɔwammɛ yi a gerua a nɛɛ, yi weewa Yinni Gusunɔn
min di. 17 Sa ko kowa nge mɛ sa gerua, su bũu wi ba mɔ̀ Asitaate turare dɔ̃ɔ dokea, kpa su
maa nùn tam tãra nge mɛ sa ra raa ko, bɛsɛ ka bɛsɛn baababa, ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn
wirugibu Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ. Domi saa ye sɔɔra sa ra wa su di su
debu, sa n nuku dobu mɔ kpa sa kun wahala gaa wa. 18 Adama saa dɔma tèn di sa ɲ̀ maa
bũu wi turare dɔ̃ɔ dokeare, sa ɲ̀ maa nùn tam tãrare, saa min diya sa kpuro bia. Tabu sun
di, ma gɔ̃ɔra sun go.
19 Ma tɔn kurɔ be, ba gerua ba nɛɛ, sanam mɛ sa bũu wi yãkunu kuammɛ, ka bɛsɛn
durɔbun yɛ̃ra. Ba yɛ̃ ma sa ra bũu wi kiraru kue su ka nùn bɛɛrɛ wɛ̃, kpa su nùn tam tãra
temɔ.
20 Ma Yeremi u tɔn be kpuro wisa, kurɔbu ka durɔbu, u nɛɛ, 21 bɛɛ ka bɛɛn baababa ka
bɛɛn sinambu ka bɛɛn wirugibu, i ra bũu yãkunu kue Yudan wusu sɔɔ ka Yerusalɛmun
swɛɛ sɔɔ. Nge weesa? I tamaa Yinni Gusunɔ kun ye yɛ̃? Nge i tamaa u ye duariwa. 22 Aawo,
u ɲ̀ ye duari. U ka bɛɛ wasirawa bɛɛn kom kɔ̃sum sɔ̃ ka daa kɔ̃sa ye i kuan sɔ̃. Yen sɔ̃na
bɛɛn tem mu kua bansu. Goo maa sari mɛ sɔɔ. Ma mu kua tem bɔ̃ruram nge mɛ sa waamɔ
gisɔ. 23 Wahala ye, ya bɛɛ deemamɔwa gisɔ yèn sɔ̃ i bũnu yãkuru kua ma i Yinni Gusunɔ
torari i ɲ̀ win gere wure, i ɲ̀ maa win sɔ̃ɔsinu ka win woodaba ka win kirɔba swĩi.
24 Yeremi u maa tɔn be kpuro, kurɔbu ka durɔbu, sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bɛɛ Yudaba, bɛɛ be i wãa
Egibitiɔ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ u gerua. 25 Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u
wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ, bɛɛ ka bɛɛn kurɔbu, i nɛɛ, i ko i bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibia ni
i bũu tɔn kurɔ wi ba mɔ̀ Asitaate kua. Wiya i ko i turare dɔ̃ɔ dokea, kpa i maa nùn tam tãra
temɔ. Wee, i maa ye kua. 26 Yen sɔ̃ tɛ̃, i swaa dakio i nɔ ye wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ sɔ̃ɔmɔ.
U bɔ̃rumɔ ka win yĩsi bakaru ma Egibitin tem kpuro sɔɔ, Yuda goo kun maa bɔ̃rumɔ ka
win yĩsiru u nɛɛ, sere ka Yinni Gusunɔn wãaru. 27 U koo dewa kɔ̃sa yu bɛɛ deema, n ɲ̀ mɔ
gea. Yuda be ba wãa Egibitiɔ kpuro, ba koo gbiwa tabu sɔɔ ka gɔ̃ɔru sɔɔ. 28 Ka mɛ, bɛɛn
fiiko ba koo kisira tabun di, kpa bu wurama Yudaɔ. Saa yera, bɛɛ be i da mi kpuro i ko i

gia ɲ̀ n nɛn garin na yi koora, ɲ̀ n maa bɛɛgiin na yi koora. [29] U koo bɛɛ deema Egibiti mi,
kpa u bɛɛ yĩreru wɛ̃ te ta koo bɛɛ sɔ̃ɔsi ma kɔ̃sa ye u raa gerua ya koo nawa ka gem. Yĩre
tera, [30] u koo Egibitin sunɔ Hofara win yibɛrɛba nɔmu bɛria be ba kasu bu nùn go, nge mɛ
u Yudaban sina boko Sedesiasi Nɛbukanɛsaa nɔmu bɛria, wi, wi u kasu u nùn go. Yinni
Gusunɔwa u yeni gerua.

45

*G*ari yi Yeremi u Baruku

*s*ɔ̃ɔwa

[1] Sanam mɛ Baruku Nɛriyan bii u gari yi yorua tireru sɔɔ yi Yeremi u nùn sɔ̃ɔwa
Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra mi. Yen biru Yeremi
u Baruku sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [2] wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni, u gerua wunɛn sɔ̃. [3] U nɛɛ, a gerumɔ
a mɔ̀, a kam kuawa domi wi, Yinni Gusunɔ u wunɛn wahala sosimɔ. Ma a weeweenu mɔ̀
sere a wasira. Adama a bia mi kaa wɛ̃ra.

[4] Wee, ye Yinni Gusunɔ u nɛɛ n nun sɔ̃. U nɛɛ,
u koo ye u raa bana kɔsukuwa,
kpa u ye u raa duura wukiri.
Yen tubusiana, u koo tem mɛ kpuro sanku.

[5] U maa nɛɛ,
gã̃a bakana a kasu wunɛn tiin sɔ̃?
A ku be nu kasu.
Domi u koo de kɔ̃sa yu na yu tɔmbu kpuro wɔri.
Adama wunɛ u koo wunɛn wã̃aru yara mi a da kpuro.
Tera ta ko n sã̃a nge wunɛn arumani ye a gura tabu sɔɔ.

46

[1] Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa bwese tukunun sɔ̃.

*B*a Egibitigibu kamia

*K*aakemisiɔ

[2] Babilonin sina boko u Egibitin sunɔ Nɛko ka win tabu kowobu kamia Kaakemisiɔ,
Efaratin daarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Yoyakimu, Yosiasin bii, Yudaban sina bokon
bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra mi. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u gari yini gerua Egibitin sina
boko ka win tabu kowobun sɔ̃ u nɛɛ,
[3] wee Egibitin tabu sinambu ba kuuki mɔ̀ ba mɔ̀,
i tɛrɛnu sɔɔru koowo,
bakanu ka piiminu,
kpa i se i tabu da.
[4] I bɛɛn tabu kɛkɛ be dumi gawe sɔɔru koowo.
Bɛɛ maasɔbu, i bɛɛn dumi yɔɔwo,
kpa i bɛɛn tabu furɔsu doke.
I bɛɛn yaasi sunkuo yi balli,
kpa i bɛɛn tarakpenu sebe.
[5] Adama mba Yinni Gusunɔ u sere waamɔ ya kooramɔ ben suunu sɔɔ.
U nɛɛ, be wee ba mwia kpana ba biruku yira wuramɔ.
Ba ben tabu durɔbu kamia.
Ma ba duki mɔ̀, ba ɲ̀ mam biru mɛɛrimɔ.
Tem mɛ kpuro mu bɛrum duura.
[6] Kam sɔɔra be ba sã̃u ba duki mɔ̀.
Baa tabu durɔ damgibu bà n duki sua kama.
Domi sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, Efaratin daarun bɔkuɔ,
dabiru ta sokuramɔ ta wɔrukumɔ.
[7] Wara u ka daa te ba mɔ̀ Nilu weenɛ tà n yiba.
Wara u ka tu weenɛ sanam mɛ ten tora bɔ.

[8] Egibitigiba ba ka tu weenɛ.
Domi ba nɛɛ, nge mɛ Nilun nim mu ra tɛrie ka dam tem sɔɔ,
nge mɛya ben tabu kowobu ba koo maa tɛria tem sɔɔ,
kpa bu wusu ka sin tɔmbu kam koosia.
[9] Wee ba mɔ̀, ben maasɔbu bu seewo fuuku.
Be ba tabu kɛkɛ be dumi gawe dua,
bu duki doo.
Ben tabu durɔbu bu seewo.
Puti ka Kusin tabu durɔbu be ba tɛrɛ piiminu nɛni,
ka sere Ludiba be ba sãa tɛn towobu,
bu seewo.
[10] Adama tɔ̃ɔ teni, ta ko n sãawa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnigiru.
Ta ko n sãawa tè sɔɔ u win yibɛrɛba mɔru kɔsiemɔ.
Takobi ya koo tɔmbu di,
kpa yu yɛm debu.
Tɔn dabi te ya koo go,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sɔ̃,
ta ko n kpĩ nge yãku yaa
Efaratin daarun goorɔ,
sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
[11] Bɛɛ Egibitigibun tabu kowobu,
baa ì n seewa i da Galadiɔ i tim kasu, kama.
Bɛɛn mɛɛra ya ǹ kpeemɔ.
[12] Bwesenu kpuro nu koo nɔ
nge mɛ ba bɛɛ sekuru doke.
Domi ba koo bɛɛn dɛsirun kuuki nɔ baama.
Bɛɛn tabu durɔbu ba ko n bãarimɔwa.
Bà n yinna, ba koo wɔrukuwa sannu.

Nɛbukanɛsaa u Egibiti wɔri

[13] Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u Yeremi sɔ̃ɔwa sanam mɛ Babilonin sina boko,
Nɛbukanɛsaa u na u Egibiti wɔri. U nɛɛ,
[14] a Egibitigibu nɔɔsio
ka be ba wãa yen wuu si ba mɔ̀ Migidoli, ka Mɛnfisi, ka Tapanɛsi sɔɔ,
a nɛɛ, ben baawure u seewo u sɔɔru ko.
Domi ba bu tabu wɔrima baaman di.
[15] Ben tabu durɔ damgibu ba wɔruka.
Ba ǹ kpĩa ba ka tii yinɛ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu fuka.
[16] Na dera ben tabu kowo dabiru ta sokura ta wɔruka.
Ma ba mɔ̀, bu seewo bu wura ben temɔ
mi ba bu mara, mi tabu sari.
[17] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
bu Egibitin sunɔ yĩsi kpaaru kɛ̃ɛyɔ
bu nɛɛ, woo kanɔ.
U dera saa gea nùn doonari.
[18] Nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
nɛ wi na sãa sina boko,
sere ka nɛn wãaru,
nge mɛ ba yɛ̃ ma guu te ba mɔ̀ Tabori
ta guu ni nu tie gunum kere,
ka nge mɛ ba yɛ̃ ma guu te ba mɔ̀ Kaamɛli
ta wãa nim wɔ̃kun bɔkuɔ,
nge mɛya ba n yɛ̃ kam kam
ma yibɛrɛba ba koo na bu bu wɔri.

[19] Bɛɛ Egibitigibu, i sɔɔru koowo i bɛɛn yãnu gura,
ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri.
Domi wee, Mɛnfisi ya koo ko bansu.
Goo kun maa sinamɔ ye sɔɔ.
[20] Bɛɛ Egibitigibu, i sãawa nge naa gbiiba ye ya wã.
Adama wee, daru swãa gaa ya wee
saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
yu ye wɔri.
[21] Bɛɛn tabu kowo be ba ra bɛɛ somi gobin sõ,
ba bɔɔru nge naa gumgia.
Ka mɛ, ben tii ba koo biruku yira wura
bu duki yakikira.
Domi nɔni swãara koo bu wɔri.
Ben sɛɛyasiabun saa ya tura.
[22] Egibitigiba duki mɔ̀
nge wɛɛ yi yi doonɔ wɔkinu sari.
Domi yibɛrɛba ba bu wɔrimɔ ba suririmɔ,
nge dãa buro wi u dãa suririmɔ ka gbãa, dãa sõɔwɔ.
[23] Baa mɛ ben dãa sõɔ ga kpã
sere goo kun kpɛ̃ u du mi,
ka mɛ, ba koo gu bɔɔriwa.
Domi yibɛrɛ be, ba twee dabiru kere.
Goo kun kpɛ̃ u ben geeru gia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[24] Egibitigiba wãa sekuru sɔɔ.
Domi wee, ba bu sõɔ yɛ̃san nɔm geugibu nɔmu sɔndia.

[25] Nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na maa nɛɛ, kon bũu wi ba mɔ̀ Amɔɔ sɛɛyasia wi u wãa Tebɛsiɔ, ka Egibitin sunɔ, ka Egibitigibu kpuro ka ben bũnu ka ben sinambu, ka sere maa be ba Egibitin sunɔ wi naanɛ sãa. [26] Kon bu Nɛbukanɛsaa, Babilonin sina boko ka win sɔm kowobu nɔmu bɛria, be ba kasu bu bu go.

Adama yeniban biru, Egibiti ya koo wurama nge yellu. Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba yakia
(*I maa* mɛɛrio 30:10-11)

[27] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
bɛɛ, nɛn sɔm kowobu,
i ku bɛrum ko, i ku maa nanda.
Domi kon bɛɛ wɔrama saa tontonden di.
Kon bɛɛn bweseru yakiama saa yorun di.
I ko i wurama i wɛ̃ra,
i n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Goo kun maa bɛɛ nɔni sõɔmɔ.
[28] I ku bɛrum ko.
Domi na wãa ka bɛɛ.
Kon bwese ni kpuro kpeerasia,
nìn suunu sɔɔ na raa bɛɛ yarinasia mi.
Adama bɛɛ, na ǹ bɛɛ kpeerasiamɔ.
Kon bɛɛ sɛɛyasiawa nge mɛ n weenɛ,
domi na ǹ kpɛ̃ na kun bɛɛ sɛɛyasie.

47

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

*Filisitib*an sõ

[1] Egibitin sina boko u sere Gasa tabu wɔri, wee ye Yinni Gusunɔ u Yeremi sõɔwa
Filisitiban sõ. U nɛɛ,
[2] wee, yibɛrɛba ba wee saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
ba tɛriamɔ tem sɔɔ nge daa te ta nim yibumɔ ta bõɔ saramɔ.
Ma ba tem ka ye ya wãa mɛ sɔɔ wukiri
ka mɛn wusu ka tɔn be ba wãa si kpuro sɔɔ.
Tɔn be kpuro ba kuuki mɔ̀, ba weeweenu mɔ̀.
[3] Dumin naa damu damusu ka tabu kɛkɛban uruuban wɔkinu nɔɔramɔ.
Baababa ba ben bibu derimɔ,
domi ben gɔma kpuro dwiiya.
[4] Saa ya tunuma yè sɔɔ ba koo Filisitiba kpuro go,
ka tɔn be ba koo kpĩ bu Tirigibu, ka Sidonigibu somi,
ka tɔn be ba tie ba wãa tem bure te ba mɔ̀ Kafitoriɔ.
[5] Gasagibu ba wãawa nuku sankiranu sɔɔ
ba wii pɔɔnu pote.
Asikalonigibu ka be ba wãa wɔwaɔ ba nɔɔ maari.
Bɛɛ be i tie, sere saa yerà i ko i n wãa
i n tii muririmɔ i ka gɔɔ swĩ.
[6] Wee, i gerumɔ i mɔ̀,
Yinni Gusunɔn takobi, domma kaa wɛ̃ra.
A wuro wunɛn kararɔ,
kpa a n wãa mi sɛ̃ɛ.
[7] Amɔna ya koo ka wɛ̃ra.
Domi Yinni Gusunɔn tiiwa u ye wooda wɛ̃,
yu ka Asikalonigibu ka nim wɔ̃kun goonugibu wɔri.

48

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

*M*ɔabuban sõ

[1] Wee ye Gusunɔ Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ, u gerua Mɔabuban sõ. U nɛɛ,
Nɛbo ya kam kua
domi wee ba yen yãnu gura.
Kiriataimu ya wãa sekuru sɔɔ
domi ba ye mwa.
Misigabu ya wãa sekuru sɔɔ,
domi ba ye kɔsuka.
[2] Mɔabun bɛɛrɛ ya kpa.
Ma ba bwisikumɔ bu Hɛsiboni kam koosia.
Ba mɔ̀, su da su ye kam koosia
kpa ya kun maa wãa handunia sɔɔ.
Wunɛ Madimɛni, kaa ko bansu,
domi wee ba nun tabu wɔrimam wee.
[3] Ba faaba kanamɔ saa Koronaimun di, ba mɔ̀,
wee ba bɛsɛn yãnu guramɔ.
Wee ba kpuro kɔsukumɔ.
[4] Ba Mɔabu kam koosia.
Ma bibun nɔɔ ga nɔɔramɔ.
[5] Ba wuri wennɛ guu te ba mɔ̀ Lusitiɔ,
ma nuku sankiranun kuuki yi saramamɔ saa Koronaimun guurun di.
[6] Ba mɔ̀, i duki yakuro, i bɛɛn wãaru wɔra,

kpa i da i n wãa nge gbeeku kɛtɛkunu gbaburɔ.
[7] Domi i bɛɛn naanɛ dokewa bɛɛn nɔman sɔmburu ka bɛɛn arumaniba sɔɔ.
Wee, tɛ̃ ba koo bɛɛn tii mwɛɛri
kpa bu bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsi
ka win yãku kowobu ka win wirugibu
yoru mwa bu ka doona.
[8] Be ba koo bu kam koosia mi.
Ba koo duwa wuu baagere sɔɔ.
Gen gaga kun kisiramɔ ben nɔman di.
Ba koo kpuro kam koosiawa wɔwi sɔɔ ka tem tɛɛri sɔɔ.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
[9] U maa nɛɛ,
i Mɔabuban sika sɔɔru koowo,
domi ben gɔɔ turuku kua.
Ben wusu su koo ko bansu.
Goo kun ko n maa wãa si sɔɔ.
[10] Be ba Gusunɔn sɔmburu mɔ̀ ka atafiiru, u bu bɔ̃rusio.
Be ba yinamɔ bu tɔmbu go ka takobi,
Gusunɔ u bu bɔ̃rusio.

[11] Wee, saa yellun di, Mɔabuba ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Ba ɩ̀ yoru diire gam.
Ba sɔ̃wa kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔru.
Ba ɩ̀ bu gɔsiare gam sɔɔ nge tam.
Ben dobu ka ben wani kun kɔsa.
[12] Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon bu tɔmbu surema bu bu gɔsie wekenu ganu sɔɔ, kpa bu weke ni kɔsuku. [13] Mɔabu be, ba koo sekuru wa ben bũu wi ba mɔ̀ Kemɔsin sɔ̃, nge mɛ Isireliba ba sekuru wa bũu wi u wãa Betɛliɔn sɔ̃, domi wi sɔɔra ba ben naanɛ doke.
[14] Bɛɛ Mɔabuba, amɔna i ko i ka kpɩ̃ i gere i nɛɛ,
i sãawa tabu durɔbu be ba wãa tabun sɔ̃.
[15] Domi wee, i kam kua.
Bɛɛn wusu su dɔ̃ɔ mwaara.
Ma yibɛrɛba ba bɛɛn aluwaasi damgibu mwɛɛra ba sakira.
Yeniwa sina boko u gerua. Win yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni. U nɛɛ,
[16] Mɔabun kam kobu turuku kua.
Nɔni swãa te ba koo wa, ta wee fuuku fuuku.
[17] Bɛɛ be i wãa ben turuku, i ka bu gɔɔ sinɔ.
Bɛɛ be i bu yɛ̃, i bu bikio i nɛɛ,
amɔna n koosina ba ka ban tenin dam bakam mɛ kpeerasia mɛ.

[18] Bɛɛ maa Dibonigibu, i bɛɛn sin yee bɛɛrɛginu derio,
kpa i na i sina temɔ.
Domi be ba Mɔabuba kam koosia,
ba wee bu bɛɛ wɔri,
kpa bu bɛɛn gbãra damginu kɔsuku.
[19] Bɛɛ Aroɛegibu, i doo swaaɔ i mɛɛri,
kpa i Mɔabu be ba kpikiru sua bikia i nɛɛ,
mba n koora.
[20] Ba koo bɛɛ wisi bu nɛɛ,
ba wãawa sekuru sɔɔ ba diirimɔ.
I kuuki koowo, i gbãra,
kpa i baawure nɔɔsia Aanɔɔwɔ
ma ba Mɔabuba gura.

21 Yinni Gusunɔwa u bu sɛɛyasiamɔ be ba wãa wɔwa sɔɔ ka yen wuu sini sɔɔ, si ba mɔ̀,
Holoni ka Yahasi ka Mɛfati, 22 ka Diboni ka Nɛbo ka Bɛti Dibilataimu, 23 ka Kiriataimu ka
Bɛti Gamulu ka Bɛti Mɛɔni, 24 ka Keriɔtu ka Botisira, Mɔabuban wusu kpuro gesi, si su wãa
turuku ka tontondeɔ.
25 Ba Mɔabuban dam bua,
ma ben yiiko ya kpa.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.
26 Mɔabuba ba tii sua Gusunɔn wuswaaɔ. Yen sõ, bu bu tam taasio sere bu mu siruku
kpa bu bu yɛ̃ɛ. 27 Bɛɛ Mɔabuba, i yaayo ma i raa Isireliba yɛ̃ɛ. I raa bu wii gimanu koosi
nge be i gbɛna mwa.
28 Tɛ̃, i yario bɛɛn wusun di
kpa i da i n wãa kpee baaba sɔɔ,
kpa i kpee goominu saari,
i bɛɛn wãa yenu ko kpee baaba sɔɔ.

29 Sa Mɔabuban tii suabun gari nua, ka ben tɔn biaru,
ka sere maa ben woo kanabu,
ka ben degangam, ka ben nɔni yɔnnu.
30 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, nɛn tii, na yɛ̃ ma ba ra tii sue ben gari gerubu sɔɔ. Adama ye ba
mɔ̀ kpuro, ya ku ra n arufaani gaa mɔ.
31 Yen sõna na Mɔabuba kpuro gɔɔ swĩiyammɛ.
Ma na Kiri Herɛsigibu weeweenu kuammɛ.
32 Sibiman resɛm gbaaru, na wuri mɔ̀ wunɛn sõ.
Nɛn wuri yi, yi Yasɛɛgibugii kere.
Yellu, wunɛn dãa kãasi yi nim wõku saramɔ.
Yi mam Yasɛɛn daarun nim dɛkamɔ.
Adama wee, kam koosio u yin marum wɔri u kam koosia.
33 Nuku dobun womusu kun maa wãa Mɔabuban gbeaɔ.
Goo ku ra maa tam gamɛ mi.
Tam sari wekenu sɔɔ.
Nuku dobun kuuki kun maa nɔɔramɔ mi,
ma n kun mɔ tabugii.
34 Hɛsibonigibu ba nɔɔgiru sue ba somiru kanamɔ. Ba ben nɔɔ nɔɔmɔ Elealeɔ, ka
Yahasiɔ, ka Soariɔ, ka Koronaimuɔ, ka Egalati Selasiɔ. Domi baa Nimurimun daaru ta
kam kua.
35 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon den Mɔabuba kpeerasia, be, be ba yɔɔmɔ ben bũu turanɔ ba
nu turare dɔ̃ɔ dokeammɛ.
36 Yen sõna nɛn gõru ga sumɔ nge guuru Mɔabuba ka Kiri Herɛsigibun sõ. Domi ben
dukia ye ba gura kpuro ya kam kua. 37 Tɔmbu kpuro ba ben seri ka ben toba kɔna, ba tii
murura nɔma yiru kpuro, ba saaki deewa ben nuku sankiranun sõ. 38 Ba gɔɔ wuri mɔ̀ yɛnu
baagere sɔɔ ka sere mi ba ra mɛnnɛ kpuro gesi domi na Mɔabuban tem kɔsuka nge weke te
goo kun maa kĩ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 39 I gɔɔ swĩiyɔ, Mɔabuba ba wɔruma.
Ba biruku yira wura. Anna a sekuru wa. Be ba ka bu sikerenɛ kpuro, ba bu yɛ̃ɛmɔ.

40 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee, yibɛrɛba ba koo na nge yaberekunu ni nu bɛllimɔ wɔllɔ.
41 Kpa bu wuu ge ba mɔ̀ Keriɔtu mwa,
bu gen gbãranu kɔsuku.
Mɔabun tabu durɔ damgibu ba koo nanda nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
42 Ba koo Mɔabuba kpeerasia.
Ben bwesera koo nɔru ko,
domi ba nɛ, Yinni Gusunɔ seesi.
43 Wee, ba bu yina ka taa ka suura bɛrie.
44 Wi u duka mɔ̀ bɛrum sõ,
u koo wɔriwa suura ye sɔɔ.

Wi u maa yara suura yen di,
kpa u taa mwaara.
Domi kon de Mɔabun sɛɛyasiabun tɔ̃ru tu na.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
45 Be ba kpikiru sua ba ɲ maa dam tie,
ba wɛ̃ra yeru kasu Hɛsiboniɔ.
Adama dɔ̃ɔ yari yi koo yari yen sina boko Sihonin dirun di,
yi da yi Mɔabuban tem nɔɔ bura yenu ka mɛn guunu di.
46 Bɛɛ, Mɔabuba, i kam kuawa.
Bɛɛ Kemɔsigibu, i kpeerawa.
Wee, ba koo bɛɛn bibu yoru mwɛɛri bu ka doona.
47 Adama saa gaa sisi
yè sɔɔ kon ka Mɔabu be ba yoru mwɛɛra mi wurama ben temɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
Nge mɛya kon ka Mɔabuba sɛɛyasia.

49

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

*Amɔ*niban sɔ̃
1 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Amɔniban sɔ̃. U nɛɛ,
mban sɔ̃na bũu wi ba mɔ̀ Malikɔmu u Gadin tem mwa.
Mban sɔ̃na win tɔmbu Amɔniba ba Isireliban wusu wɔra.
Isireliba ba ɲ bibu mɔwa be ba koo mu tubi di?
2 Yen sɔ̃ tɛ̃, kon de tabun wurenu nu nɔɔra ben wuu maroɔ ge ba mɔ̀ Raba.
Raba ye, ya koo bansu ko,
kpa yen baru kpaanu nu dɔ̃ɔ mwaakira.
Nge mɛya Isireliba ba koo bu gira be, be ba raa bu gira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
3 Bɛɛ, Hɛsibonigibu, i gɔɔ swĩiyɔ.
Domi ba koo Ayi kam koosia.
Raban baru kpaanugibu, i nɔɔgiru suo i somiru kana.
I saaki deewo nuku sankiranun sɔ̃,
kpa i n sirenɛ i n gɔɔ sumɔ.
Domi ba koo bɛɛn bũu wi ba mɔ̀ Malikɔmu sua,
ka win yãku kowobu ka win wirugibu bu ka doona.
4 Bɛɛ Rabagibu, bɛɛ be i ku ra mɛm nɔ,
wee i tii sue bɛɛn wɔwa ye ya tem gem mɔn sɔ̃.
Ma i bɛɛn dukia naanɛ sãa.
Ma i mɔ̀, wara u koo kpĩ u bɛɛ wɔrima.
5 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee kon bɛɛ nɔni swãaru surema.
Ta koo nawa saa baaman di,
kpa i yarina.
Goo maa sari wi u koo bɛɛ mɛnna.
6 Adama amɛn biru kon de be ba yarinɛ mi, bu wurama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua

*Ed*ɔmuban sɔ̃
7 Wee ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua Edɔmuban sɔ̃. U nɛɛ,
bwisi yi kpawa Temaniɔ?
Ben bwisigibun bwisi yi kpawa?
Mana yi kpuro yi doona.
8 Bɛɛ Dedanigibu, i gɔsiro,

i duki yakuro i da i kuke kpee baaba sɔɔ.
Domi kon Esaugibu nɔni swãaru kpẽɛ
sanam mɛ kon bu sɛɛyasia.
[9] Be ba ra resɛm sɔri bà n na bɛɛn mi,
ba ra fiiko deri.
Gbɛnɔbu bà n tɔmbu wɔri,
ba ra suewa ye ba koo kpĩ.
[10] Adama nɛ, Yinni Gusunɔ,
kon Esaun bweseru kpuron yãnu gurawa.
Kon bu sikiama ben kuku yenun di.
Ba ǹ kpẽ bu kuke.
Ben bibu ka ben dusibu ka be ba ka bu sikerenɛ kpuro ba koo gbiwa.
Goo kun tiaramɔ.
[11] Baa bà n ben bibu deri ba kua gobekuba,
nɛna kon de ba n wãa,
kpa ben gɔminibu bu man naanɛ ko.
[12] Na maa nɛɛ, be na ǹ daa sɛɛyasiamɔ, kon bu sɛɛyasia. Yera bɛɛ, Edɔmuba, i tamaa i yara min di? Aawo, kon bɛɛ sɛɛyasiawa. [13] Na bõrumɔ sere ka nɛn wãaru ma bɛɛn wuu maro Bɔtisira ga koo bansu ko kpa n sãa sekuru, kpa tɔmbu ba n da gu sie bà n goo bõrusimɔ. Mɛya maa bɛɛn wuu si su tie su koo ko bansu sere ka baadommaɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[14] Yinni Gusunɔ u Yeremi labaari yeni sõɔwa u nɛɛ,
ba sɔmɔ goo gɔra bwesenun suunu sɔɔ u nu sõ u nɛɛ,
nu mɛnnama nu Edɔmuba wɔri,
nu seewo nu bu tabu wɔri.
[15] Domi nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bu ko dãakobu bwesenu kpuro sɔɔ,
be tɔmba ko n gɛma.
[16] Ben tii suabu ka ben nɔnigiru ta dera ba kõɔra.
Be ba wãa kpee baaba sɔɔ, ka sere gungunun wii kpiinɔ,
baa bà n wãa yenu kua sere wɔllun sɔɔ sɔɔwɔ, nge gunɔ bakeru,
kon bu surama min di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[17] Edɔmu ya koo kowa bansu. Be ba sarɔ mi, bà n ye wa, biti ya koo bu mwa kpa bu wia ko asɔrɔ yen sõ. [18] Domi ya ko n sãawa nge mɛ ba Sodomu ka Gomɔra kpeerasia ka yen baru kpaanɔ. Goo kun maa sinamɔ mi.
[19] Ko na n sãawa nge gbee sunɔ
ge ga yarima Yuudɛnin gbee surorun di ga dɔɔ gu nim nɔ.
Kpa n tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.
Saa ye sɔɔra kon Edɔmuba sunɔ kpao wẽ wi nɛn tii na gɔsa.
Nge wara u ka man nɛ.
Wara u koo kpĩ u man wooda wẽ.
Sina boko wara u koo kpĩ u yõra nɛn wuswaaɔ.
[20] Yen sõ, i swaa dakio i nɔ himba ye na kua Edɔmuban sõ,
ka sere kpunaa ye na yi Temanigibun sõ.
Na nɛɛ, kam kam, kon de bu be kpuro mwɛɛriwa nge yãanu
bu ka da tem tukumɔ.
Ba koo ben tem kpuro kam koosiawa.
[21] Kam koo bin wurenu sɔɔ, tem mu koo yĩiri.
Tɔmba koo nɔɔgiru sua bu somiru kana,
kpa ben nɔsu su nɔɔra sere nim wõkuɔ, ge ba mɔ̀ Sõɔ.
[22] Wee, yibɛrɛba ba koo Bɔtisira wukiri nge mɛ yaberekunu nu ra yaa gonu kunisi. Yen dɔma te, Edɔmun tabu durɔ damgibu ba ko n kpasa wɔri mɔ̀wa nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.

*G*ari yi Yinni Gusunɔ u gerua

*D*amasin sõ

23 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Damasin sõ. U nɛɛ,
yen wuu sini, Hamati ka Aapadi,
sin tɔmba wãa sekuru sɔɔ.
Ba labaari kõsa nua, ma ba diirimɔ.
Ben laakari ya burisina nge nim wɔ̃kun nim,
sere ya ɲ̀ kpĩa ya wuramɛ.
24 Damasigibu ba mwia kpana ba gɔsira bu ka duki su,
adama ba bɛrum soore.
Ma nuku sankiranu ka wuriribu bu nɛni
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
25 Wuu gèn sõ na ra n nuku dobu mɔ,
mban sõna gen tɔmbu ba ɲ̀ kpikiru sua.
Wuu bɔkɔ ge, ge ga yĩsiru yara mi,
mban sõna gen tɔmbu ba ɲ̀ gu deri.
26-27 Sõɔ teeru ba koo gen aluwaasiba go gen swɛɛ sɔɔ. Ba koo maa gen tabu kowobu kpuro kpeerasia, kpa n de bu gu dõɔ mɛni ka Bɛni Hadadin sina kpaaru. Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

*G*ari yi Yinni Gusunɔ

u gerua Kedaagibu

*k*a Hasorigibun sõ

28 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Kedaagibun sõ ka bwese ni nu wãa Hasoriɔn sõ, ni Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u kamia. U nɛɛ,
i seewo i Kedaagibu wɔri.
I be, sõɔ yari yerugii be kpuro goowo.
29 I ben kuu bekunuginu ka ben yaa sabenu kpuro guro,
ka ben beka ka ben sɔmunu ka ben yooyoosu,
kpa i kuuki ko baama i bu bɛrum tia.
30 Bɛɛ Hasorigibu i seewo i duki su fuuku,
kpa i da i kuke wɔrusu sɔɔ.
Domi Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u kpunaa kua u ka bɛɛ wɔri.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
31 U maa nɛɛ,
i doo i bu wɔri be, be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ, ba sõ sɛ̃ɛ ben yɛnusɔ.
Ben wusu su ɲ̀ gamboba ka kɔkɔrɔba mɔ,
ma ba ka tɔmbu dɛsire.
32 Yibɛrɛba ba koo ben yooyoosu mwɛɛri
ka sere maa ben yaa sabenu ya n dabi.
Kon bu yarinasia baama,
be, be ba ra ben wii baanu kɔni beri berika.
Kon de yibɛrɛba bu na baaman di bu bu kam koosia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
33 Hasorin wuu ga koo ko bansu,
kpa ga n sãa gbeeku bõnun wãa yeru sere ka baadommaɔ.
Goo kun maa sinamɔ mi.

*G*ari yi Yinni Gusunɔ u gerua

*El*amun sõ

34 Wee ye Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yeremi sõɔwa Elamun sõ. Saa ye sɔɔ, Sedesiasi, Yudaban sina bokon bandun torewa mi. 35 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
wee, kon Elamugibun tɛnnu bɔɔku

ni nu sãa ben dam nuuru.
[36] Kon bu handunian goonu nnɛ kpuron woo kparema, kpa n bu yarinasia baama. Tem
gam sari mi ba ɲ̀ ko n wãa.
[37] Kon de Elamugibu bu diiri
ben yibɛrɛba ka be ba kasu bu bu gon wuswaaɔ.
Nɛn mɔrun saabu kon bu nɔni swãa bakaru kpɛ̃ɛ.
Taba kon ka bu go n kpe,
[38] kpa n ben sinambu ka ben wirugibu go
kpa n nɛn tiin bandu swĩi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[39] Adama tɔ̃ru gara wee tè sɔɔ kon de
be ba raa yarina mi, bu wurama.

50

*B*abiloni ya kam kua
[1] Wee gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ̃ ka yen tem kpuron sɔ̃, saa Yeremin min
di. U nɛɛ,
[2] i bwesenu labaari yeni nɔɔsio.
I yĩrenu koowo nu ka ye gia.
I ye kparo i nɛɛ,
Babiloni ya wɔruma.
Yen bũnu nu sekuru sua.
Bũu ni ba mɔ̀ Bɛli ka Mɛrodaki
nu wãa sekuru sɔɔ.
Nin bwãarokunu nu bɛrum soora.
[3] Bweseru gara ye wɔrim wee
saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
Ta koo tem mɛ gɔsiawa bansu.
Goo kun ko n maa wãa mi.
Tɔmbu ka yɛɛ kpuro koo yarina min di.
[4] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
yen tɔ̃ɔ te, Isireliba ka Yudaba ba koo wurama ben temɔ sannu,
ba n sumɔ, ba n nɛ Gusunɔ, ben Yinni kasu.
[5] Ba koo Siɔnin swaa bikia,
bu wɔrima yen mi,
kpa bu na
bu ka man arukawani bɔke
ye ba ɲ̀ duarimɔ sere ka baadommaɔ.
[6] Be, nɛn tɔmbu, wee ba sãa nge yãa gɔ̃ɔ
ge ga raa kɔ̃ɔre.
Ben kparoba raa bu kɔ̃
ba dera ba sirenɛ guunu wɔllɔ
ba gasirimɔ gee ka giɔ,
sere ba ben wãa yeru duari.
[7] Yibɛrɛ be ba bu wɔri gesi,
ba ra bu gurewa.
Kpa yibɛrɛ be, bu nɛɛ,
ba ɲ̀ kɔ̃sa kue.
Be, Isireli ben tiiwa ba Yinni Gusunɔ torari,
wi, wi u sãa gemgii
ka wi ben sikadoba ba naanɛ sãa.
[8] Bɛɛ Isireliba, i yario i duki su Babilonin di,
nge boo ni nu gɔ̃ɔ gbiiye.
[9] Domi wee, kon bwesenu seeya wuu wuuka

kpa n de nu Babiloni wɔri.
Ba koo nawa saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
kpa bu ye tarusi bu mwa.
Ben sɛ̃ɛnu nu ɲ̀ kam wɔrimɔ.
Baa ben tabu durɔ turo kun gɔsirɔ nɔm dira.
10 Babilonigibu ba ɲ̀ kisiramɔ kam koo bin di.
Be ba koo ben yãnu gura kpuro,
ba koo nu gurawa ka nuku tia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
11 Bɛɛ Babilonigibu, bɛɛ be i nɛn arumani gura,
i nuki doro.
I n yɔ̃ɔkumɔ nge naa kpɛmi yakasɔ.
I n sumɔ nge dum dwɛɛ.
12 Adama i bɛɛn tem mɛɛrio.
Wee, mu wãa sekuru sɔɔ.
Wee, mu kua bansu, nge tem mi gãanu ku ra kpi.
Ma mu biru wura tem kpuro sɔɔ.
13 Yinni Gusunɔn mɔrun saabu, mu kua bansu.
Be ba koo sara Babilonin tem mi, biti koo bu mwa
kpa bu wia ko.
14 Bɛɛ be i ra tɛndu to,
i na i Babiloni tarusi.
I ye sɛ̃ɛnu tweeyo.
I ku yen wɔnwɔndu ko.
Domi ya nɛ, Yinni Gusunɔ torari.
15 I tabun kuuki koowo baama
domi Babilonin gani yi wɔruka,
yen gbãrara suba.
Wee yen tɔmba nɔma yiiye
ba tii yibɛrɛba wɛ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye mɔru kɔsiemɔ,
na mɔ̀, i ye mɔru kɔsieyo.
I ye kuo nge mɛ ya raa gabu kua.
16 Tabu wee ka kam kobu sannu.
I bu goowo be ba duurumɔ
ka be ba gɛ̃ɛmɔ.
Baawure u seewo u da win temɔ mi win bwesera wãa.
17 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
Isireliba ba sãawa nge yãa ni nu kɔ̃ɔra
ma gbee sinansu su nu naa swĩi.
Asirin sina bokowa u gbia u nu wɔri u gura, ma Babilonin sina boko u maa na u nu wɔri u kɔsuka. 18 Yen sɔ̃na, nɛ Gusunɔ Isireliban Yinni, wi u wɔllu ka tem mɔ, na nɛɛ, kon Babilonin sina boko ka win temgibu sɛɛyasia nge mɛ na Asirin sunɔ sɛɛyasia.
19 Adama kon de Isireliba bu wurama ben wãa yerɔ,
kpa bu ben dĩanu yewe guu te ba mɔ̀ Kaamɛliɔ
ka Basaniɔ ka guu te ba mɔ̀ Efaraimuɔ,
ka sere maa Galadin temɔ.
Ba ɲ̀ maa gãanun yãaru mɔ̀.
20 Yen doma te, ba koo Isireliba ka Yudaban durum kasu ba kun wa,
domi be, be ba tie mi, kon bu ben durum wɔka.
21 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i Mɛrataimugibu ka Pekodigibu wɔrio.
I bu goowo i kam koosia mam mam.
I nɛn woodaba kpuro yibio.

[22] Wee, tabun wurenu nɔɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔ.
Asɔrɔ baka ya tunuma.
[23] Babiloni ye ya handunia kpuro kɔsuka, nge matalaka,
yen tii wee, ya kɔsikira,
ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.
[24] Babiloni, na nun yina bɛria,
ma ya nun mwa a ɩ̀ ka baaru.
Wee, tɛ̃, a kua pirisɔm,
domi a nɛ, Yinni Gusunɔ wɔri.
[25] Ma na nɛn tabu yãnun beru yeru wukia.
Ma na nɛn mɔru sɔ̃ɔsi ka tabu yãa ni.
Domi nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
na sɔmburu mɔ te kon ko Babiloniɔ.
[26] Bɛɛ handuniagibu kpuro,
i na i Babilonigibun biranu suriri,
kpa i ben yãnu gura i subu subu nge yakasu,
i ye kam koosia.
Gãanu nu ku maa tiara mi.
[27] I ben tabu durɔ damgibu goowo.
I bu sakirio nge yaa sabenu.
Ba kam kua, domi ben tɔ̃ra tunuma,
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia.
[28] Yera Isireliba be ba kpikiru suuma
ba na Yerusalɛmuɔ ba mɔ̀,
Yerusalɛmu, Yinni Gusunɔ u nun mɔru kɔsia.
U win sãa yee dɛɛraru mɔru kɔsia.
[29] I tɛn towobu mɛnnɔ bu Babiloni wɔri,
kpa bu ben sansani gira bu ka ye sikerena,
kpa bu ku raa de goo u kisira min di.
Bu bu kɔsieyo nge mɛ ben daa ya nɛ.
Bu bu kuo nge mɛ ba raa gabu kua.
Domi ba tii wɔlle sua nɛ, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ,
nɛ wi na sãa Isireliban Yinni Dɛɛro.
[30] Yen sõ, mi ben aluwaasiba ba wãa kpuro, ba koo gbisukuwa, kpa ben tabu kowobun tii bu gbisuku tɔ̃ɔ te.
[31] Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ,
wunɛ Babiloni, wunɛ wi a tii sue,
na ka nun mɔru sãa.
Wunɛn tɔ̃ra tunuma tè sɔɔ kon nun sɛɛyasia.
[32] Wunɛ wi a tii sue mi, kaa fukura a wɔruma.
Goo sari wi u koo nun seeya.
Kon wuu si su ka nun sikerenɛ dɔ̃ɔ doke
kpa u sin tem kpuro di.
[33] Nɛ, Gusunɔ, Isireliban Yinni, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ, na maa nɛɛ,
wee ba Isireliba ka Yudaba dam dɔre
ba bu yoru nɛnusi,
ma ba yinamɔ bu bu yɔ̃su.
[34] Adama nɛ, ben yakio, na dam mɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.
Kon ka bu yina kpa n ben tem bɔri yɛndu wɛ̃,
kpa n Babilonigibu burisina.

*Himb*a ye Yinni Gusunɔ u yi

*B*abilonin sõ

[35] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
i Babilonigibu tabu wɔrio
ka sere ben wuu bɔkɔ gen tɔmbu
ka ben sina asakpɔbu ka ben bwisigibu.
[36] I ben sɔmɔ tii suo be tabu wɔrio
kpa bu gɔsira wiirobu.
I ben tabu durɔ damgibu wɔrio
kpa bu nanda.
[37] I ben dumi ka ben tabu kɛkɛ yi dumi gawe tabu wɔrio.
I tɔn be ba kana ba bu somimɔ tabu sɔɔ, tabu wɔrio,
kpa bu bɛrum soora nge tɔn kurɔbu.
I ben dukia wɔrio i gura.
[38] Ben daanun nim mu gbero.
Domi tem mi, bũna ba ra sã,
ma nu dera ba wiru bie.
[39] Yen sõna kon de Babiloni yu ko bansu sere ka baadommaɔ,
kpa purukanu ka taataanu nu na nu n wãa mi.
[40] Kon Babiloni ye kɔsukuwa nge Sodomu ka Gomɔra
ka sin wuu si nɛ, Yinni Gusunɔ na kam koosia.
Goo kun maa sinamɔ mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[41] Wee, bweseru gara wee saa sõɔ yẽsan nɔm geu gian di.
Bwese te, ta kpã.
Ten sinambu ba dam mɔ.
Be wee, ba swaa mɔ̀ ba wee saa tontonden di.
[42] Ben tabu kowobu ba takobi ka tɛma nɛni.
Ba ǹ wɔnwɔndu mɔ, ba bɔɔbu.
Ba wɔki nge nim wõkun nim.
Ba dumi yɔɔwa ba swĩinɛ swɛɛ swɛɛ.
Ba tabun sɔɔru sãa bu ka Babilonigibu wɔri.
[43] Ye Babilonin sina boko u labaari ye nua,
yera win gɔma dwiiya.
Bɛrum ka wuriribu nùn mwa
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
[44] Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon wuu gbãraruguu wɔri
nge gbee sunɔ ge ga yarima
saa Yuudɛnin gbee surorun di,
kpa n gen tɔmbu kpuro yarinasia subaru sɔɔ.
Saa ye sɔɔ, kon bu sunɔ kpao wẽ
wi nɛn tii na gɔsa.
Nge wara u ka man nɛ.
Wara u koo kpĩ u man wooda wẽ.
Sina boko wara u koo kpĩ u yõra nɛn wuswaaɔ.
[45] Yen sõ, i swaa dakio i nɔ himba ye na yi
Babiloni ka yen tɔmbun sõ.
Na nɛɛ, kam kam kon de bu be kpuro gura
nge yãanu bu ka da tem tukumɔ.
Ba koo ben wãa yeru kpuro kam koosiawa.
[46] Babilonin kam koo bin wurenu sɔɔ,
tem mu koo yĩiri,
kpa wɔki bakanu nu se saa handunian baama kpuron di.

51

[1] Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sõ. U nɛɛ,

kon de woo gu Babiloni swee,
ye ka yen tɔmbu,
kpa gu bu kam koosia.
[2] Kon de tɔmbu bu bu yarinasia
nge mɛ woo ga ra yakasu yarinasie.
Tɔ̃ɔ kɔ̃su te sɔɔ, ba koo ye wɔrima baaman di.
[3] Tɛn towobu bu wuu gen tɔmbu tweeyo.
Bu yɛ̃ro tweeyo wi u win tarakpe naanɛ sãa.
Bu ku gen aluwaasiba deri.
Bu gen tabu kowobu kpuro goowo.
[4] Kpa bu ben gonu deri
nu n kpĩ kpĩ ben tem kpuro sɔɔ ka Babilonin swɛɛyɔ.
[5] Domi ba Gusunɔ Isireliban Yinni Dɛɛro torari n kpã.
Adama wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u ka win tɔmbu Isireliba ka Yudaba wãa.
[6] I duki yario Babilonin di.
Baawure u win wãaru wɔro,
kpa u ku raa gbi Babiloni ye sɔɔ,
ye, ye ya koo ko bansu mi.
Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tɔ̃ra tunuma.
U koo Babilonigibu ben kookoosun are wɛ̃.
[7] Babiloni ya raa sãawa nge nɔra wuragia Yinni Gusunɔn nɔma sɔɔ.
Yera u ka handuniagibu tam wɛ̃ ba nɔra
sere mu bu go ba wiru bia.
[8] Wee subaru sɔɔ, Babiloni ya wɔruma ya kɔsikira.
I gɔɔ swĩiyɔ yen sõ,
kpa i ka tim na i doke mi ya bosu wa.
Sɔrɔkudo ya koo bɛkura.
[9] Sɔɔ be ba wãa mi, ba nɛɛ,
sa Babiloni tim kã,
adama ya ǹ bɛkure.
Su ye deri su gɔsira bɛsɛn temɔ,
domi yen sɛɛyasia bi, bu kpã
sere bu nɔɔra handunia kpuro sɔɔ.
[10] Gusunɔ bɛsɛn Yinni u sun siria.
Su da Siɔniɔ su kpara ye u sun kua.
[11] Yinni Gusunɔ u kĩ u Babiloni kam koosia, kpa u win sãa yee dɛɛraru mɔru kɔsia. Yen
sõna u Mɛdiban sinambu dam kɛ̃mɔ bu ka ye wɔri.
I bɛɛn sɛ̃ɛnun nɔsu sɔnwɔ,
kpa i bɛɛn tɛrɛnu sua.
[12] I yĩreru koowo kpa i Babiloni wɔri.
Wuun kõsobu, bu wureo bu yõrɔ sɔmɛ ben kõsu yerɔ.
I Babiloni yɔɔru bwɛ̃ɛyɔ.
Domi ye Yinni Gusunɔ u yõrari u ko ye sɔɔ,
u koo ye kowa.
[13] Wunɛ Babiloni, wunɛ wi a sõ daa bakanun bɔkuɔ,
wunɛ wi a dukia yiba,
wee wunɛn kpeerun tõru ta tura.
Wunɛn binɛ ya koo kpe.
[14] Domi Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
u bõrua u nɛɛ, sere ka win wãaru,
u koo nun tɔmbu kparema nge twee
kpa bu nun nasaran kuuki koosi.

*Yinni Gusunə*n yiiko
15 Yinni Gusunəwa u tem taka kua ka win dam.
Wiya u maa handunia swĩi ka win yɛ̃ru,
ma u wəllu tɛria ka win bwisi.
16 Ù n nəəgiru sua u wooda wɛ̃,
nim mu ra kpaasinɛwa wəllə,
kpa guru winu nu n sĩimə,
kpa guru maakinu nu de gura yu nɛ,
kpa woo gu seema gen wãa yerun di.
17 Təmbu bà n ye kpuro mɛɛra,
ba ra biti soorewa,
kpa sekuru tu bwãarokunun sekobu mwa,
domi nu sãawa weesu, nu ǹ wãaru mə.
18 Nu sãawa kam dirum mɛ mu təmbu nəni wɔ̃kumə.
Ni kpuro nu koo doonawa
sanam mɛ Yinni Gusunə u koo nu sɛɛyasia.
19 Adama Gusunə u ǹ sãa nge bwãaroku ni.
U sãawa Isireliban arumani.
Wiya u kpuro taka kua,
wiya u maa Isireliba mə.
Win yĩsira Gusunə, wəllu ka tem Yinni.

*B*abilonin kpeeru
20 Yinni Gusunə u nɛɛ,
Babiloni, a raa sãawa nge nɛn matalaka baka tabu səə.
Wuna na denda na ka bwese dabinu kəsuka,
ma na nin bannu surura.
21 Wuna na maa denda na ka maasəbu
ka ben dumi kəsuka,
ka tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka yin kparobu,
22 ka durəbu ka kurəbu,
təkənu ka bibu, aluwaasiba ka wəndiaba.
23 Wuna na maa denda na ka yãa kparobu ka ben yãanu kəsuka
ka gbaa wukobu ka ben naa wukuba
ka sinambu ka ben sina asakpəbu.
24 Adama nɛ, Yinni Gusunə na nɛɛ,
kon wunɛ Babiloni ka wunɛn tem təmbu kəsie
wunɛn nəni biru kɔ̃sa ye i kua Siəniə.
25 Kon nun wərima, wunɛ wi a sãa
nge guu te ta handuniagibu kpuro kam koosia.
Kon nun nəma dɛmiɛ,
kpa a binda a wəruma temə.
Kaa kowa nge guu te ta dɔ̃ə mwaara.
26 Baa wunɛn kperu garu,
ba ǹ maa suamə bu ka dirun koru swĩi.
Kaa kowa bansu sere ka baadommaə.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.
27 I tabun gidi bəra yɔ̃rasio i Babiloni wəri.
I kəba soowo kpa bwesenu nu mɛnna.
I nu səəru koosio.
I sinam be ba wãa Araratiə ka Miniə
ka Asikenasiə mɛnnama bu Babiloni tabu wəri.
I tabu sinambu gəsio
kpa i de dumi yi se nge twee
yi bu wəri.

[28] I bwesenu kpuro sɔɔru koosio
n mam nɛɛre Mɛdiban sinambu
ka ben bera ka beran wirugibu
ka sere tɔn be ba wãa ben tem sɔɔ kpuro.
[29] Wee tem mu yĩirimɔ.
Yinni Gusunɔn himba ya koo koora Babiloni sɔɔ.
U koo de yu ko bansu.
[30] Yen tabu durɔbu ba koo kpana bu maa tabu ko.
Ba koo da bu kuke kuku yee damginu sɔɔ.
Ben dam mu koo kpe,
kpa bu ko nge tɔn kurɔbu.
Ben gbãra kɔnnɔsu ko n wukiare,
kpa bu ben yɛnusu dõɔ doke.
[31] Sɔmɔbu ba ko n daamɔ ba n wuramamɔ
bu ka Babilonin sina boko sõ
ma ba win wuu mwa beri berika.
[32] Ba swɛɛ kpuro bɔɔra.
Ba maa kuku yenu kpuro dõɔ mɛni.
Ma tabu durɔbu ba wurure.
[33] Amɛniwa Gusunɔ, Isireliban Yinni wi u wɔllu ka tem mɔ u gerua. U nɛɛ,
wee yibɛrɛba ba koo na bu Babilonigibu suriri
kpa bu bu taaku nge dobi
yi yi wãa doo soo yerɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba somi
[34] Yerusalɛmu ya nɛɛ,
Babilonin sina boko Nɛbukanɛsaa u raa man gura,
ma u man deri nge weke diiru.
U man sẽre nge yaa gɔba,
ma u sua ye ya gea sãa kpuro nɛ sɔɔ.
Yen biru u nɛn tɔmbu gira.
[35] Yen sõ, Babilonigii be, bu nɔni sõɔro dam mɛ ba man dɔren sõ,
kpa yɛm mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wɔllɔ.

[36] Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Yerusalɛmugibun sõ. U nɛɛ,
wee, kon bɛɛ sanna.
Kon Babilonin daanu ka yen bwii kpuro gberasia.
[37] Babiloni koo kowa bansu
mi gbeeku bõnu nu ko n wãa.
Tɔnu kun ko n maa wãa mi,
kpa bu ye yẽɛ.
[38] Wee yen tɔmba gina sãa nge gbee sinansu si su kukirimɔ.
[39] Adama sanam mɛ ba gàrì seewa,
kon de bu tam nɔ sere n banda,
kpa ba n nuku dobu mɔ̀,
kpa mu bu go, bu dweeya sere ka baadommaɔ.
Ba ǹ maa seemɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[40] Kon bu sakiriwa nge yãanu ka bonu yaa goo yerɔ.

*B*a Babiloni gɔɔ swĩiyammɛ
[41] Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sõ. U nɛɛ,
anna a wa ma Babiloni,
wuu bɔkɔ ge tɔmba raa siaramɔ,

ya wɔruma.
Wee, ya kua bansu bwesenu kpuron suunu sɔɔ.
42 Nim kurenu nu ye swee,
ma nu ye wukiri.
43 Yen baru kpaanu nu kua bansu,
ma tem mu gbera mu kua tem saaram.
Goo kun maa wãa mi.
Goo ku ra maa sare mi.
44 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
kon Babilonin bũu wi ba mɔ̀ Bɛli seesi.
Kon nùn siasia ye u raa mwɛ,
kpa tɔmbu bu ku maa na win mi.
Wee Babilonin gbãrara wɔruma.
45 Bɛɛ, nɛn tɔmbu Isireliba, i yario min di.
Baawure u win wãaru wɔro nɛn mɔru baka ye ya ween di.
46 I ku nanda. I ku maa diiri labaari ye ya nɔɔramɔ tem mɛ kpuro sɔɔn sɔ̃. Wɔ̃ɔ baagere
ka gen labaariwa. Tɔmbu ba ko n dam diinamɔ, kpa sinambu ba n seesinamɔ.
47 Adama sɔ̃ɔ teeru kon Babilonin bũnu seesi,
kpa yen tem kpuron tɔmbu bu sekuru wa.
Gonu nu ko n tɛriewa baama kpuro.
48 Wɔllɔ ka temɔ ka yam kpuro,
nuku dobun kuuki koo nɔɔra Babilonin sɔ̃.
Domi yibɛrɛba ba koo na saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di,
bu ye kpeerasia.
49 Yen tɔmba tɔn dabinu go handunia kpuro sɔɔ.
Tɛ̃ yen tiin saa ya tunuma yu ka wɔruma.
Domi ba Isireliba dabinu go.
50 Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i kisira ben nɔman di,
i ku maa yɔ̃ra mini.
I doonɔ n toma Babilonin di.
Saa min di, i Yinni Gusunɔ yaayo
ka bɛɛn wuu Yerusalɛmu.
51 Ma Isireliba ba nɛɛ,
sanam mɛ sa nua ba sun wɔmmɔ,
sekura ra sun mwɛwa.
Sanam mɛ yibɛrɛba ba Yinni Gusunɔn sãa yeru wɔri ba kɔsuka,
sekura sun mwawa.
52 Adama wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wee, tɔ̃nu sisi nì sɔɔ u koo Babilonin bũnu seesi,
kpa be ba mɛɛra wan wuri yi nɔɔra tem kpuro sɔɔ.
53 Baa Babilonigibu bà n seewa ba da wɔllɔ,
baa bà n ben gbãranun dam sosi
sere goo kun kpɛ̃ u da mi,
ka mɛ, u koo de yibɛrɛba bu bu wɔri bu kam koosia.
54 Kam kobu Babilonin tem deema,
ma kuuki nɔɔramɔ yen wusu sɔɔ.
55 Yinni Gusunɔwa u ben wusu kam koosia.
U koo de ben kuuki yi kpe.
Yibɛrɛba ba wee ba wɔki nge nim wɔ̃ku.
56 Ba wee bu Babilonigii be wɔri,
kpa bu ben tabu kowo damgibu mwɛɛri bu ben tɛnnu bɔɔku.
Domi Gusunɔ u sãawa Yinni
wi u ra baawure kɔsie ye u kua.

[57] U sãawa sunɔ. Win yĩsira wɔllu ka tem Yinni. U nɛɛ, u koo de tam mu Babilonin
sinambu go, ka ben bwisigibu ka ben tem yɛ̃robu ka ben wirugibu ka ben tabu durɔ
damgibu kpa bu dweeya sere ka baadommaɔ ba kun maa seewe.
[58] Babilonin gbãra baka ni, nu koo wɔruma.
Nin kɔnnɔ baka si, su koo dɔ̃ɔ mwaara.
Nge mɛya sɔmbu te ba kua gbãra ten sɔ̃, ta koo kam ko.
Ben hania kpuro ya koo kam kowa dɔ̃ɔ sɔɔ.

*B*a Yeremin tireru kpɛ̃ɛ

*d*aa te ba mɔ̀ Efaratiɔ

[59] Seraya, Nɛriyan bii, Maseyan debubu, u sãawa Sedesiasi, Yudaban sina bokon sɔm
kowobun wirugii. Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nnɛse sɔɔra ba da Babiloniɔ wi ka sina boko.
[60] Yera Yeremi u yorua tireru sɔɔ kɔ̃sa ye ya koo Babiloni deema ka sere maa gari kpuro yi
Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ̃. [61] Ma u Seraya yiire u nɛɛ, sanam mɛ a tura Babiloniɔ,
a kookari koowo a gari yini gari ka dam tɔmbu bu nɔ. [62] Kpa a kanaru ko a nɛɛ, Yinni
Gusunɔ, wuna a gerua a nɛɛ, goo kun maa sinamɔ Babiloniɔ sere ka yɛɛyɔ. Ya koo kowa
bansu sere ka baadommaɔ. [63] À n tire te gara a kpa, a tu kperu gbinisio kpa a tu kpɛ̃ɛ daa
te ba mɔ̀ Efaratiɔ, [64] kpa a nɛɛ, nge mɛ tire te, ta numa mi, nge mɛya Babiloni ya koo kam
ko. Ya ǹ maa seemɔ, kɔ̃sa ye Yinni Gusunɔ u ye suremɔn sɔ̃. Ya koo wɔrumawa kpa ya
kun maa dam mɔ.
Yeremin garin kpurowa mi.

*Yeru*salɛmu ya wɔruma
(*I m*aa mɛɛrio 39:4-7, Sinambu II, 24:18-25:7)

52

[1] Wɔ̃ɔ yɛnda tia Sedesiasi u mɔ sanam mɛ u bandu di Yudaɔ. Ma u kua wɔ̃ɔ wɔkura tia
bandu sɔɔ Yerusalɛmuɔ. Win mɛron yĩsira Hamutali, Yeremi, Libinagiin bii. [2] Sedesiasi
wi, kɔ̃sa u kua Yinni Gusunɔn nɔni sɔɔ. U kua mam mam nge mɛ Yoyakimu u raa kua.
[3] Yinni Gusunɔ u ka Yerusalɛmugibu ka Yudaba mɔru kua, ma u bu gira win wuswaan di.
Ma Sedesiasi u Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko seesi. [4] Sedesiasin bandun wɔ̃ɔ nɔɔba
nnɛsen suru wɔkurusen sɔ̃ɔ wɔkuruse, yera Nɛbukanɛsaa u na ka win tabu kowobu kpuro
bu ka Yerusalɛmu wɔri. Ma ba ben sansani gira gbãrarun gãarɔ. Miya ba kuku yenu gba
gba ba ka gbãra te sikerena. [5] Ma ba Yerusalɛmu ye tarusi sere n ka kua Sedesiasin bandun
wɔ̃ɔ wɔkura tiase.
[6] Wɔ̃ɔ gen suru nnɛsen sɔ̃ɔ nɔɔba nnɛse sɔɔ, yera gɔ̃ɔra wuu ge nɛnua. Domi dĩanu maa
sari tem mɛ sɔɔ ni tɔmba koo di. [7] Yera ba gbãraru yaba, ma Yerusalɛmun tabu kowobu
kpuro ba duki yakikira wɔ̃kuru. Ba yara saa kɔnnɔn di ge ga wãa gbãraru yirun baa sɔɔ
sina bokon dãa gbaarun bɔkuɔ. N deema saa ye sɔɔ, Babilonigiba wuu ge sikerenɛ. Be
ba duki yakikira mi, ba kpawa ka swaa ye ya dɔɔ Yuudɛnin wɔwa gia. [8] Ma Babilonin
tabu kowobu ba sina boko Sedesiasi naa gira, ba nùn mwa Yerikon wɔwaɔ. Yera win tabu
kowobu kpuro ba yarina ba nùn deri. [9] Babilonigii be, ba sina boko Sedesiasi mwa ba ka
da ben sina bokon mi Ribilaɔ, Hamatin temɔ. Ma u nùn siri. [10] U dera ba Sedesiasin bibu
ka Yudan wirugibu kpuro sakira wi, Sedesiasin tiin nɔni biru Ribila mi. [11] Ma u Sedesiasin
tiin nɔni wɔwa u nùn bɔkua ka sii gandun yɔni. Yen biru, u nùn sua u ka da Babiloniɔ u
nùn doke pirisɔm sɔɔ sere u ka gu.

*B*a Yinni Gusunɔn sãa yeru

*d*ɔ̃ɔ mɛni
(*I m*aa mɛɛrio 39:8-10, Sinambu II, 25:8-21)
[12] Yeniban biru, Nɛbukanɛsaan bandun wɔ̃ɔ yɛndu tia sarise sɔɔ, yen suru nɔɔbusen sɔ̃ɔ
wɔkuruse, yera Nɛbusarada wi u sãa sina bokon kɔ̃sobun guro guro u na Yerusalɛmuɔ.
[13] Ma u Yinni Gusunɔn sãa yeru dɔ̃ɔ mɛni, ka sina kpaaru, ka yɛnu si su tie Yerusalɛmu

mi kpuro, kaa sere gere damgibun yɛnusu? [14] Ma Nɛbusarada wi, ka win tabu kowobu ba
Yerusalɛmun gbãraru kɔsuka ba surura.
[15] Ma ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gabu yoru mwɛɛra ka be ba tie wuu ge sɔɔ ka be ba tii wɛ̃ ka sere
nɔman sɔm kowobu. [16] Adama Nɛbusarada u bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛ ben gabu deri bu ka resɛm gbaanu
ka gbea wuku.
[17-18] Yen biru, Babilonigii be, ba sãa yee ten torom gãritii sua ka kaatonu ka woba ka
nɔri ka gbɛ̃a yè sɔɔ ba ra yãku yɛm doke ka sere sãa yee ten dendi yãa ni ba kua ka sii
gandu. Ma ba sãa yee ten gbereba surura yi ba kua ka sii gandu, ma ba boo sii ganduguu
ge kɔsuka ka gen yõratii. Yen biru, ba sii gan ni kpuro gura ba ka da Babiloniɔ. [19] Ma
kõsobun guro guro wi, u maa gbɛ̃ɛ yorukunu sua ka dõɔ guratii ka nɔri ka torom gãritii
ka gbɛ̃a yè sɔɔ ba ra yãku yɛm doke, ka dabunu. Ye kpurowa ba gura ye ba gesi kua mi ka
wura ka sii geesu.
[20] Gbere yiru ye, ka boo sii ganduguu ge, ka sere kɛtɛn weenasii wɔkura yiru ye ya boo
ge sɔɔwa, ye sina boko Salomɔɔ u kua ka sii gandu Yinni Gusunɔn sãa yee ten sõ, goo kun
yen bunum geeru yɛ̃. [21] Gbere yiru ye, ya gunum nɛwa. Yen baayeren gunum mu sãawa
gɔm soonu yɛndu yiru sari. Ma yen bɔɔrum mu sãa gɔm soonu wɔkura yiru. Yen baayere
ya wem mɔwa. Ma sii si ba ka ye kuan sinum mu sãa nɔm tararun saka. [22] Ba yen baayere
furɔ dokea ge ba kua ka sii gandu. Furɔ gen baageren dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu nɔɔbu, ma
ba gen baagere sii yɔni ka dãa marum weenasii gore ba ka sikerena. Ba ye kpuro kuawa ka
sii gandu. [23] Dãa marum weenasii wunɔbuwa (100) ba gen baagere gorea ba ka sikerena.
Adama wunɔbu nnɛ sariwa ba koo kpĩ bu wa saa tem di.

*B*a ka Yudaba da Babiloniɔ

[24] Nɛbusarada sina bokon kõsobun guro guro wi, u Seraya yãku kowo tɔnwero mwa ka
Sofoni wi u sãa yãku kowo Serayan yiruse ka sãa yerun kɔnnɔn kõsobu ita, [25] ka sina
kpaarun tabu kowobun wirugii goo, ka tɔmbu nɔɔba yiru gabu be ba ra ka sina boko
wesianɛ ka tabu kowobun wirugiin tire yoro wi u ra tabu kowobun yĩsa yore tireru sɔɔ
ka sere maa tɔmbu wata be ba sãa wuugibu. [26] Be kpurowa u mwɛɛra, ma u bu kpara u ka
da Babilonin sina bokon mi Ribilaɔ. [27] Ma sina boko u bu so so. Ma u dera ba bu go Ribila
mi, Hamatin temɔ.
Nge mɛya ba ka Yudaba yoru mwɛɛra ba ka doona n toma ben tem di.
[28] Yuda be Nɛbukanɛsaa u yoru mwɛɛra u ka da win temɔ win bandun wõɔ nɔɔba yiruse
sɔɔ, ben geera sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba ita ka yɛnda ita (3.023).
[29] Be u maa yoru mwɛɛra Yerusalɛmuɔ win bandun wõɔ yɛndu yiru sarise sɔɔ, ben geera
sãawa tɔmbu nɛnɛ ka tɛna ka yiru (832).
[30] Win bandun wõɔ yɛnda itase sɔɔ, yera Nɛbusarada wi, u tɔmbu nata ka wunaa weeru
ka nɔɔbu (745) mwɛɛra Yerusalɛmuɔ u ka da. Yuda be ba mwɛɛra mi kpuro, ben geera
kuawa tɔmbu nɔrɔbun suba nnɛ ka nata (4.600).

*B*abilonin sina boko

*u Yo*yakini yakia

*(I m*aa mɛɛrio Sinambu II, 25:27-30)

[31] Efili Mɛrodaki Babilonin sina boko, win bandun wõɔ gbiikuu sɔɔ, yera u Yoyakini
Yudaban sina boko wɔlle sua ma u nùn yara pirisɔm di win yoru dibun wõɔ weeru ita
sarise sɔɔ, yen suru wɔkura yirusen sõɔ yɛnda nɔɔbuse sɔɔ. [32] U ka nùn gari kua ka kĩru
ma u win bandu wɔlle sua n kere sinam be ba yoru mwɛɛra ba ka wãa Babiloni mi, ka wi
sannu. [33] Ma u win pirisɔm yãnu kɔsa, u dera u ra di ka wi, sina boko sannu sere ka win
wãarun nɔrɔ. [34] Babilonin sina boko wiya u ra nùn nɔɔri baadomma kpa u nùn wɛ̃ yèn
bukata u mɔ kpuro sere u da u ka gu.

YEREMIN SWÃI

Yeremi u swĩ Yerusalɛmu ye ba wɔri ba kɔsukan sõ ka sere Yudaban toranun sõ. U wigibu tubusia yèn sõ Gusunɔ u dera yibɛrɛba ba kua mɛ. Adama u nɛɛ, Yudaba bà n gõru gɔsia, Gusunɔ u koo bu win wɔnwɔndu sõɔsi.

*Tire ten kpun*aa

1. Yerusalɛmu ya sãa nge kurɔ gɔmini, wiru 1.
2. Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɛɛyasia, wiru 2.
3. Nɔni swãaru sɔɔ, yĩiyɔbu wãa, wiru 3.
4. Yerusalɛmugibun wahala tabun sõ, wiru 4.
5. Yinni Gusunɔ, a de su wurama wunɛn mi, wiru 5.

*Yerus*alɛmu ya sãa nge kurɔ gɔmini

1 Yerusalɛmu yè sɔɔ tɔmba raa dabi,
wee ya wãa ye tɔna,
ya kua nge gɔmini.
Ya raa yĩsiru yara bwesenun suunu sɔɔ.
Wee tɛ̃ ba ye yoru diisiamɔ.
2 Ya wuri mɔ̀ wɔ̃ku giriru
ma yen nɔni yĩresu kokumɔ.
Be ba raa sãa yen kĩnasibu,
ben goo sari wi u ye nukuru yɛmiasiamɔ.
Be kpuro ba kuawa naanɛ sariba,
ma ba kua yen yibɛrɛba.
3 Ba Yudaba gura ba ka doona tem tukumɔ.
Mɛya, ba bu dam dɔremɔ ba yoru diisiamɔ.
Ba ku ra n wɛ̃rabu mɔ.
Ben yibɛrɛba ba bu wɔri subaru sɔɔ
ba deema ba wãa nɔni swãaru garu sɔɔ.
4 Yerusalɛmu ya wãa nuku sankiranu sɔɔ,
domi ba ku ra maa yen swɛɛ sĩ bu tɔ̃ɔ bakaru na.
Goo kun maa wãa yen gbãra kɔnnɔwɔ.
Yen yãku kowobu ba weeweenu mɔ̀.
Yen wɔndiaban nuki sankira.
Yen tii ya wãa nuku sankira bakaru sɔɔ.
5 Yen yibɛrɛba ba ye tabu di,
ma ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Yinni Gusunɔwa u ye nuku sankira ni kpɛ̃ɛ
yen tora dabinun sõ.
Wee yibɛrɛba ba yen bibu kpara
ba ka da ba yoru diisiamɔ.
6 Yerusalɛmun bɛɛrɛ ya kpa.
Ma yen wirugibu ba ka gini weenɛ
yi yi ǹ yakasu wa yi di.
Yi ǹ maa dam mɔ
ma yi duki mɔ̀ taason wuswaan di.
7 Saa yeni sɔɔ, Yerusalɛmu ya wãa yãaru sɔɔ,
yen tɔmba yaayaare mɔ̀.
Yera ya yaaya gãa gee ni ya raa mɔ yellu.
Sanam mɛ yen yibɛrɛba ba ye kamia,
ya goo bia u na u ye somi,

ma n yibɛrɛ be dore, ba ye yaakoru koosimɔ.
[8] Yerusalɛmu ya tora too.
Yen sɔ̃na ba ye tusa.
Be ba raa ye doke,
bà n yen bansu wa ba ra ye gɛmwa.
Wee, yen tii, ya weeweenu mɔ̀,
ya wãa sekuru sɔɔ.
[9] Wee, yen durum yĩreru ta wãa yen yaberɔ.
Adama ya ǹ daa yen kpeeru bwisika.
Ya wɔruma subaru sɔɔ
goo kun ye nukuru yɛmiasie.
Ma ya nɔɔgiru sua ya nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔni swãaru mɛɛrio.
A mɛɛrio nge mɛ yibɛrɛ u tii sue.
[10] Wee, ba nɛn gãa gee ni na mɔ gura.
Wee, bwese tuku ni a yina nu n wãa ka wunɛn tɔmbu sannu,
nu dua wunɛn sãa yerɔ.
[11] Wee, Yerusalɛmugibu kpuro ba wasire
ba dĩanu kasu ni ba koo di.
Ma ba ka ben gãa geenu dĩa ni kɔsina
bu wa ba n ka wãa.
Yerusalɛmu ya nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, a mɛɛrio nge mɛ na wɔnwɔndu soore.

[12] Bɛɛya na ka yã, bɛɛ be i sarɔ mini kpuro.
I mɛɛrio nɔni swãaru garu tà n maa nɛgii teni kere,
te Yinni Gusunɔ u man kpɛ̃ɛ win mɔrun saa sɔɔ.
[13] Saa wɔllun di n sãare u dɔ̃ɔ surema nɛn wasi sɔɔ,
ma u man di.
U nɛn naasu yina bɛria.
Ma u man sura gbaru gbara
u man kpɛ̃ɛ nuku sankiranu sɔɔ sere ka baadommaɔ.
[14] U nɛn toranu kpuro mɛnna
nge wɛ̃ɛ yi ba tara.
Ma u nu gbinisi nɛn wĩirɔ.
U nɛn dam bua.
Ma u man yibɛrɛ nɔmu bɛria
mi na ǹ kpɛ̃ n ka tii yina.
[15] Yinni Gusunɔ u nɛn tabu kowobu surura.
U tabu durɔbu mɛnna
bu ka nɛn aluwaasiba kam koosia.
U nɛ, Yerusalɛmu taaka
nge mɛ ba ra resɛm taaku.
[16] Yen sɔ̃na na wura mɔ̀,
na nɔni yĩresu kokumɔ.
Wi u koo man nukuru yɛmiasia u man wãaru wesia,
u man deri.
Nɛn biba nuki sankire,
domi yibɛrɛ u man kamia.

[17] Na nɔma yiiya na kanaru kua.
Adama goo kun nɛ u man nukuru yɛmiasia.
Yinni Gusunɔ u dera be ba ka nɛn tɔmbu Isireliba sikerenɛ
ba kua nɛn yibɛrɛba,

ma ba man garisi disi.

18 Yinni Gusunɔ u gem mɔ ye u ka kua mɛ.
Domi na ǹ win gere mɛm nɔɔwɛ.
Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio i nɔ,
kpa i nɛn nuku sankiranu wa.
Nɛn wɔndiaba ka nɛn aluwaasiba ba yoru da tem tukumɔ.
19 Na nɛn kĩnasibu somiru kana,
adama ba man bɔrɔ kɔ̃ɔru kua.
Nɛn yãku kowobu ka wuun guro gurobu ba gu nɛn swɛɛ sɔɔ
sanam mɛ ba dĩanu kasu ni ba koo di ba n ka wãa.
20 Yinni Gusunɔ, a nɛn nɔni swãaru mɛɛrio,
nɛn bwɛ̃ra kun kpĩ.
Na nuki sankire too,
domi na ǹ nun mɛm nɔɔwɛ.
Tɔɔwɔ tabu sun dimɔ.
Ma wuun sɔɔwɔ gɔɔ wãa.
21 Ba nɛn weeweenu nua.
Adama goo kun man nukuru yɛmiasie.
Yibɛrɛban nukura dora, yèn sõ a man kua mɛ.
Ǹ n mɛn na, a de tõɔ te, tu na te a gerua mi,
kpa bu ko nge nɛ.
22 A ben nuku kõsuru mɛɛrio,
kpa a bu kua nge mɛ a man kua nɛn durum kpãarun sõ.
A mɛɛrio nge mɛ na weeweenu mɔ̀, nɛn nuki sankire.

2

Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɛɛyasia
1 Yinni Gusunɔn mɔru baka ya seewa.
Ma ya Yerusalɛmu wukiri nge guru wii bakaru.
Yen bɛɛrɛ ye ya raa girari sere guru winɔ,
u ye kara u kõ temɔ.
Win mɔru yen saa sɔɔ,
u ǹ yaaye ma Yerusalɛmu ya sãa win naa sɔnditia.
2 U Isireliban wãa yenu
ka ben wusun gbãranu kpuro surura ka mɔru wɔnwɔndu sari.
Ni wee nu wɔruka temɔ.
U ben bandu ka ten wirugibun dam bua.
3 U Isireliban dam kpuro bua win mɔru bakan sõ.
U tii bɔkua sanam mɛ yibɛrɛba ba bu wɔrim na.
Ma u Isireli be dõɔ kare,
ma dõɔ wi, u bu di beri berika.
4 U bu win tɛndu gawe ka win nɔm geu.
Ma u bu yĩisi nge yibɛrɛ,
u kpuro go ye ya gea sãa ben nɔni sɔɔ.
U dera win mɔru yabura nge dõɔ
ben wãa yenɔ Yerusalɛmuɔ.
5 Yinni Gusunɔ u Isireliba wɔri nge yibɛrɛ.
U bu mwa nge dõɔ u ben dii geenu di.
U ben gbãranu kɔsuka,
ma u dera wuri yi nɔɔramɔ baama ben suunu sɔɔ.
6 U win sãa yeru kɔsuka.
U dera ba ku ra maa sãarun tõɔ bakanu ka tõɔ wɛ̃rarugiru di.
Win mɔru seewa ka dam.

Ma u sina boko ka yãku kowobu yina.
[7] U win sãa yeru mi ba ra nùn yãkuru kue biru kisi.
U yibɛrɛba Yerusalɛmun dii geenu nɔmu bɛria.
Ma wɔkinu nɔɔra win sãa yeru mi, nge tõɔ bakanun saa.
[8] Yinni Gusunɔ u gõru doke u Yerusalɛmun gbãranu kɔsuku.
Wee u nu kɔsuka kpuro mam mam.
Ya kua wɔnwɔndu baama kpuro.
Gbãranu yiru ye kpuro ya kua bansu.
[9] Yen kɔnnɔsu su numa temɔ.
Sin dãa ye ba ra ka su sɛ̃suku ya bɔɔkira.
Ma ba yen sina boko ka yen wirugibu gura
ba ka da tem tukumɔ.
Wooda maa sari.
Baa Gusunɔn sɔmɔbu ba ǹ maa kãsinu waamɔ win min di.
[10] Wee, yen guro gurobu ba sõ temɔ ba nɔsu maari.
Ba tii torom wisi winɔ,
ba saaki deewa nuku sankiranun sõ.
Ma yen wɔndiaba ba sõ ba tuke.

[11] Nɛn nɔni yandamɔ wurin sõ.
Nɛn wasi gbisimɔ ma nɛn torora kare.
Domi nɛn tɔmba kam kua.
Wee, bii wɛ̃ɛnu ka bibu ba wãa Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ,
ba ǹ maa dam mɔ.
[12] Ba ben mɛrobu sõɔmɔ ba mɔ̀,
mana sa ko dĩanu wa.
Ma ba wɔrukumɔ swɛɛ sɔɔ nge be ba mɛɛra kua.
Gaba gbisukumɔ ben mɛron tororu wɔllɔ.

[13] Yerusalɛmu, mba kon nun sõ.
Mba kon ka nun weesina.
Wara u maa nɔni sõɔre nge wunɛ,
n ka kpĩ n nun nukuru yɛmiasia.
Domi wunɛn nɔni swãara kpã nge nim wõkun nim.
Goo sari wi u koo kpĩ u tu kpeesia.
[14] Wunɛn sɔmɔbu ba nun gari weesugii sõɔwa.
Ba ǹ nun wunɛn toranu sõɔsi
bu ka nun gbara yorun di.
Gari weesugiiya ba nun sõɔwa yi yi nun nɔni wõkua.
[15] Wee, tɛ̃ wi u sarɔ u ra nun taka koosiwa u yɛ̃ɛ,
kpa u wia ko u nɛɛ,
wuu geniwa ba ra raa soku wuu burɔ,
gèn sõ handunian tɔmbu kpuro ba ra n nuku dobu mɔ̀?
[16] Kpa yibɛrɛba ba n nɔɔ tɛndu bɛri
ba n nun yɛ̃ɛmɔ ba n mɔ̀,
sa nun mwɛ nge dĩa dɔka.
Wee, tõɔ te sa mara ta tunuma,
sa tu wa.
[17] Yinni Gusunɔ u kua ye u gõru doke.
U yibia ye u gerua saa yellun di u nɛɛ,
u koo ko.
Wee u wunɛ Yerusalɛmu kam kua.
U ǹ wunɛn wɔnwɔndu wa.
U dera yibɛrɛban nukura dora wunɛn sõ,
domi u bu dam kã.

18 Yerusalɛmu, a Yinni Gusunɔ nɔɔgiru sueyo,
a de u wunɛn wuri nɔ.
A nɔni yĩresu kokuo nge daaru.
A ku wɛ̃ra, a ku wuri mari.
19 A seewo a wuri ko wɔ̃kuru,
a wunɛn gɔ̃ru kpuro kusia Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
A nɔma yiiyo a nùn kana wunɛn bibun sɔ̃
be ba gbimɔ swɛɛ sɔɔ gɔ̃ɔrun sɔ̃.

20 Yinni Gusunɔ, a mɛɛrio a wa.
Wara a kuare nge mɛ.
Mban sɔ̃na a dera tɔn kurɔba ben bibu tema be ba kĩ mi.
Mban sɔ̃na a dera yibɛrɛba ba maa wunɛn sɔmɔbu ka yãku kowobu go wunɛn sãa yerɔ.
21 Wee bukurobu ka bibun gonu nu kpĩ swɛɛ sɔɔ.
Ba nɛn wɔndiaba ka aluwaasiba go tabu sɔɔ.
A dera ba bu sakira wɔnwɔndu sari, wunɛn mɔrun saa.
22 A nɛn yibɛrɛ be na nasie sokusia baaman di
ba mɛnna nge tɔ̃ɔ bakarun saa.
Yen dɔma te, goo kun kisire.
Goo kun maa seewe bii be na kĩ na seeya sɔɔ.
A dera nɛn yibɛrɛ u bu go kpuro.

3

*N*ɔni swãaru sɔɔ, yĩiyɔbu wãa
1 Na sãawa tɔnu wi u nɔni swãaru yɛ̃
te ta na Yinni Gusunɔn mɔrun sɔ̃.
2 U dera na da yam wɔ̃kuru sɔɔ, mi yam bururam sari.
3 Nɛ turowa u nɔma doke bururu ka yoka.
4 U dera na woora saa nɛn wirun di sere ka nɛn naasɔ.
N sãare u nɛn kukunu kɔsuka,
5 u ka man nuku sankiranu ka nɔni swãaru bunana nge gbãraru.
6 U dera na da yam wɔ̃kuru sɔɔ
nge gɔri be ba gu n tɛ.
7 U man gbãraru bunana n ku ka yari,
ma u man bɔkua ka yɔni damgii.
8 Ma na nɔɔgiru sua na somiru kana.
Adama u ǹ man swaa daki u sere nɛn kanaru mwa.
9 U nɛn swaa kɛnua ka kpee bakanu,
u ye go.
10 U kukua u man mara
nge gbeeku bɔ̃ɔ ge ga yaa mara.
U man mara nge gbee sunɔ
ge ga yaa yɔɔru bwɛ̃ɛyɛ.
11 U nɛn swɛɛ bɔɔra,
ma u man mwa u gɛ̃ɛka.
U man deri biti sɔɔ.
12 U win tɛndu bɛri
ma u man kua nge yaa ye u koo to.
13 U nɛn yɛ̃sa yabura ka sɛ̃ɛnu.
14 Ma tɔmbu kpuro ba man yɛ̃ɛmɔ
ba womusu dokemɔ tɔ̃ɔ baatere.
15 U dera na nɔni swãaru wa
ma nuku sankirara man goomɔ nge tam.
16 U dera na kpenu tema

ma nɛn donnu bɔɔkira.
Ma u man torom wisi.
17 U dera na ɩ̀ maa wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
na ɩ̀ maa nuku dobu mɔ.
18 Ma na gerua na nɛɛ,
na ɩ̀ maa dam mɔ,
na ɩ̀ maa gãanu yĩiyɔ wi, Yinni Gusunɔn mi.

19 Nà n nɛn nɔni swãaru yaaya,
n da n sãarewa nge dãa sosurarun nima na nɔra ka dɛ̃ɛ.
20 Nà n yeniba kpuro yaaya, na ra wururewa.
21 Adama wee ye ya man yĩiyɔbu wɛ̃ɛmɔ.
Na kĩ n tii ye yaayasia n gere.
22 Yera, Yinni Gusunɔn durom kun kpa,
win wɔnwɔnda kun maa nɔru kue.
23 Ta ra n wuramamɔwa bururu baatere.
Win bɔrɔkiniru ta kpã.
24 Na nɛɛ, Yinni Gusunɔ u sãawa nɛgii.
Yen sɔ̃na na yĩiyɔbu mɔ wi sɔɔ.
25 U ra wi u nùn naanɛ sãa kĩru sɔ̃ɔsi,
kpa u wi u nùn kasu durom kua.
26 Ya wã tɔnu ù n Gusunɔn somiru mara ka tɛmanabu.
27 Ya wã tɔnu u Gusunɔn yoru wura win aluwaasiru sɔɔ.
28 Ù n laakari mɛɛribu gabu wa,
u tii gawo sɛ̃ɛ u da u n wãa wi turo,
domi Yinni Gusunɔwa u nùn bu kpɛ̃ɛ.
29 U n nùn wiru kpĩiyɛ win nuku sankiranu sɔɔ,
kpa u n yĩiyɔ ma u koo nùn somi.
30 U wi u nùn baara soomɔ baaru tĩiyɔ u sɔmɛ,
kpa u wura bu nùn wɔmɛ.
31 Domi Yinni Gusunɔ u ku ra tɔnu biru kisi ka baadommaɔ.
32 Baa ù n dera yɛ̃ro u nɔni swãaru wa,
ka mɛ, u nùn kĩ too,
domi win wɔnwɔnda kpã.
33 N ɩ̀ win kĩru u ka tɔnu nɔni sõ,
kpa u nùn nuki sanku.

34-36 Yinni Gusunɔ u yɛ̃
sanam mɛ ba yobu nɔni sɔ̃ɔmɔ ba taakumɔ.
U yɛ̃ sanam mɛ ba ɩ̀ tɔmbu kuammɛ nge mɛ n weenɛ.
U yɛ̃ sanam mɛ ba ɩ̀ bu siriammɛ dee dee.
37 Goo kun kpɛ̃ u nɛɛ, gãanu nu kooro,
Yinni Gusunɔ ù kun nin wooda wɛ̃.
38 Wi, Gusunɔ Wɔrukoo
wiya u ra de gea ka kɔ̃sa yu na.
39 Ɲ̀ n mɛn na, mban sɔ̃na tɔnu u ko n weeweenu mɔ̀.
U de u weeweenu ko win durum sɔ̃.
40 Yen sɔ̃, i de su bɛsɛn daa mɛɛri
kpa su ye wɛ̃ɛri
su wa su ka gɔsirama Yinni Gusunɔn mi.
41 Gusunɔ u wãa wɔllɔ.
I de su nɔma yiiya su nùn kana.
42 Su nɛɛ, Yinni, sa durum kua,
sa nun seesi.
A ɩ̀ sun suuru kue.

43 A tii berua wunɛn məru bakan sõ,
ma a sun naa gira a go wənwəndu sari.
44 A dua guru wiru səə a ku ka bɛsɛn kanaru nən sõ.
45 A dera ba sun garisi nge kubanu bwesenun suunu səə.
46 Bɛsɛn yibɛrɛba kpuro ba sun nəə kuurimə.
47 Ye ya sun tie, yera nandabu ka bɛrum,
domi ba bɛsɛn yãnu gura,
bɛsɛn tem mu kua bansu.
48 Wee na nəni yĩresu kokumə
yèn sõ nɛn təmba kam kua.
49 Nɛn nəni yĩresu kokumə, su ǹ yõre,
50 na ka mara Yinni Gusunə u nɛn laakari kooma wəllun di,
51 kpa u wa ma ye ya Yerusalɛmugibu deemamə,
ya nɛn nuki sanka.

52 Be ba man tusa kam səə
ba man naa gira nge gunə.
53 Ba kĩ bu nɛn wãaru kpeesia wəru səə.
Ba man kpenu kasuka.
54 Nim mu man mwɛɛmə,
ma na nɛɛ, na kam kuawa.
55 Saa ye səə, na kanaru kua na nɛɛ,
Yinni Gusunə, na nun soka saa wəru ge səən di,
56 ma a nɛn nəə nua.
A ku wunɛn swaa kəre.
A nɛn wuri ka nɛn weeweenu nəəwə.
57 Dəma te, a man susi,
a man sõəwa a nɛɛ, n ku bɛrum ko.
58 Yinni a man siria
ma a nɛn wãaru yakia.
59 A wa kõsa ye ba man kua,
a man sirio.
60 A wa məru ye ba man kəsiemə
ka nəə tia ye ba mò bu ka man seesi.
61 Yinni Gusunə, a ben wəma nua ye ba man koosimə.
62 A ben nəə tia wa ye ba man koosi
ba ka man gerusimə tõə baatere.
63 Ye ba mò kpuro səə gesi,
nɛna ba ra n womu dokemə.
64 Yinni Gusunə, na yẽ ma kaa bu kəsie
nge mɛ ben kookoosu nɛ.
65 Kaa ben gõrun nəni wõke
kpa a de wunɛn bõri yi n sãa ben baa.
66 Kaa bu naa gira ka məru baka
kpa a bu kpeerasia
ba kun maa wãa tem mɛ səə.

4

*Yerus*alɛmugibun wahala tabun sõ
1 Yinni Gusunən sãa yerun wura gea ye, ya tĩra.
Ten kpenu nu yari swɛɛ kpuro səə.
2 Yerusalɛmun tən be ba raa garisi nge wura gea,
ba gisə bu garisiwa nge tem mənnu.
3 Baa ka gbeeku bõnə, nu ra nin binu bom kẽ.

Adama nɛn tɔmbu ba ǹ ben bibun wɔnwɔndu mɔ.
Ba sãawa nge taataa niru te ta wãa gbaburɔ.
[4] Ba dera ben bii wẽɛnun yari mani nin darosu sɔɔ nim nɔrun sõ.
Bibu ba dĩanu kasu, adama goo sari wi u koo bu wẽ.
[5] Be ba ra raa dĩa geenu di,
ba gbisukumɔ swɛɛ sɔɔ.
Be ba seeya doo nɔɔru sɔɔ,
ba kubanu bũurimɔ.
[6] Nɛn tɔmbun sɛɛyasiabu bu kpã, bu Sodomugibu kere,
wuu ge Yinni Gusunɔ u kpeerasia nɔni kpaki teeru
goon nɔma sari mi sɔɔ.
[7] Ben sina bibu ba raa wẽsu bururam kere.
Ba mam bom bekum bururam kere.
Ben wasin gɔna ra n sõriwa
kpa ben wuswaa ya n ballimɔ nge kpee gobiginu.
[8] Adama tẽ ba dõɔ durom tĩram kere.
Ba ku ra maa bu tubu swɛɛ sɔɔ.
Ba woorewa sere ben gɔna ya kukunu mani.
Ma ben wasi gbere nge dãa gbeba.
[9] Be ba gbimɔ tabu sɔɔ, ben gɔɔ buram bo
n kere be ba ra nɔni sõɔre
bu woora gõɔrun sõ bu sere gbi.
[10] Baa mɛ bii mɛrobu ba ben bibu kĩ too,
ka mɛ, ba bu yikumɔ ba dimɔ
wahala ye ya be, nɛn tɔmbu deeman sõ.

[11] Yinni Gusunɔ u win mɔru kpuro sõɔsi,
u Yerusalɛmu dõɔ sõre
ma ya dõɔ mwaara sere ka yen kpɛɛkpɛɛkuɔ.
[12] Sina boko goo ǹ kun mɛ tɔn diro goo sari handunia sɔɔ
wi u raa tamaa yibɛrɛ u koo kpĩ u du Yerusalɛmun gbãrarun kɔnnɔn di.
[13] Wahala baka yeni ya nawa
Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku kowobun toranun sõ.
Domi bera ba be ba ǹ toranu ganu kuen yɛm yari Yerusalɛmun swɛɛ sɔɔ.
[14] Ba ra n sirenɛwa swɛɛ sɔɔ ba n babi nge wõkobu
ba n disi sɔɔwa tɔmbun yɛm sõ.
Goo kun kãkɔ u mam ben yãnu baba.
[15] Bà n da tɔmbun bɔkuɔ, ba ra bu girewa bu nɛɛ,
i doonɔ minin di, bɛɛ disigibu.
I ku susima i sun baba.
Yera ba ra doonɛ min di ba kun yẽ mi ba dɔɔ.
Bà n maa wãa bwese tukunun suunu sɔɔ,
nu ra bu sõwa nu nɛɛ,
i ku sina bɛsɛn suunu sɔɔ mini n ka tɛ.
[16] Yinni Gusunɔn tii u bu yarinasia ka mɔru.
U ǹ kĩ u bu wa.
U ǹ ben yãku kowo goo doke gãanu.
U ǹ maa ben durɔ tɔkɔnun wɔnwɔndu kue.

[17] Sa swaa mɛɛra sa wasira
su ka wa mìn di somira koo sun naawa.
Sa raa bweseru garu mɛɛra
te sa yĩiyɔ ta koo sun faaba ko.
Wee, ta ǹ sun faaba kue.

18 Yibɛrɛba ba bɛsɛn sanu sanusu mɛɛra,
bu ka sun yinari su da wuun batuma sɔɔ.
Bɛsɛn gɔɔ turuku kua.
Bɛsɛn wãarun tõra kpawa mi.
19 Bɛsɛn yibɛrɛ be, ba gunɔ bakeru sãabu kere.
Ba sun yɔɔru bwẽɛyɛ gbaburɔ.
Ba sun naa gire sere guunu wɔllɔ.
20 Bɛsɛn sina boko wi u dera sa wãa,
wi, wi Yinni Gusunɔ u gɔsa,
wee, ba nùn yina mwa.
N deema sa raa nɛɛ,
win saabuwa sa ka tii mɔ bwesenun suunu sɔɔ.

21 Bɛɛ maa Edɔmuba, bɛɛ be i wãa Usiɔ,
i ko kpĩ i nuku dobu ko tẽ,
adama i n yẽ ma siribu bɛɛ mara.
I ko i ko nge be tam mu goomɔ kpa i tereru yõra.
22 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, bɛɛn sɛɛyasiabu kpa.
Ba ǹ maa bɛɛ yoru mwaamɔ bu ka doona.
Adama bɛɛ Edɔmuba, Yinni Gusunɔ u koo bɛɛ mɔru kɔsia,
kpa u bɛɛn toranu terasia.

5

Yinni Gusunɔ, a de su wurama wunɛn mi
1 Yinni Gusunɔ, a yaayo ye n sun deema.
A mɛɛrio a wa nge mɛ sa wãa sekuru sɔɔ.
2 Bɛsɛn tem mɛ a sun wẽ mu kua gabugim.
Tɔn tukoba ba wãa bɛsɛn diaɔ.
3 Bɛsɛn baababa ba gu,
ma bɛsɛn mɛrobu ba gɔminiru sõ.
Sa wãa tundobu sari.
4 Gobiya sa ra kɔsie su sere bɛsɛn tiin dɔkɔn nim nɔ.
Gobiya sa ra maa ka bɛsɛn tem dãa dwe.
5 Wee, bɛsɛn yibɛrɛba ba sun yoru diisiamɔ.
Sa wasire, ba ǹ maa sun wẽrabu wẽɛmɔ.
6 Sa Asirigibu ka Egibitigibu dĩanu kana.
7 Wee, bɛsɛn baababa ba kõsa kua,
adama ba ǹ maa ka sun wãa.
Bɛsɛra sa yen wahala sɔɔwa.
8 Yoba ba kua bɛsɛn yinnibu.
Goo maa sari wi u koo sun wɔra ben nɔman di.
9 Sa ra bɛsɛn wãaru kari bɔriewa,
domi sa ra ka yibɛrɛba tabu kowa gbaburɔ
su sere wa su di.
10 Gõɔrun sõ bɛsɛn wasi swĩa nge pẽɛ wõɔ yeru.
11 Ba tɔn kurɔbu ka wɔndiaba gabirimɔ
Yudan tem kpurɔ sɔɔ ka sere Yerusalɛmuɔ.
12 Ba bɛsɛn wirugibu mwɛɛra ba soora doke.
Ba ǹ durɔ tɔkɔnu bɛɛrɛ wẽ.
13 Ba bɛsɛn aluwaasiba mwɛɛra nge yobu bu ka som nam.
Ma biba dãa guramɔ ba wɔrukumɔ yen bunum sõ.
14 Bɛsɛn bukurobu ba ku ra maa sinɛ
bu siribu ko siri yerɔ.
Mɛya bɛsɛn aluwaasiba ba ku ra maa womusu ko.

[15] Bɛsɛn nuku dobu bu kpa.
Bɛsɛn nuku dobun yaabu gɔsira nuku sankiranu.
[16] Bɛsɛn bɛɛrɛ ya kpa.
Anna a wahala baka wa tora ni sa kuan sɔ̃.
[17] Gisɔ sa nuki sankire,
ma sa nɔni yĩresu kokumɔ,
[18] yèn sɔ̃ guu te ba mɔ̀ Siɔni ta kua bansu,
ma ta kua gbeeku bɔ̃nun wãa yeru.
[19] Adama wunɛ Yinni Gusunɔ, a sãawa sunɔ.
Kaa n bandu diiwa sere ka baadommaɔ.
[20] Kaa n sun deriwa n ka tɛ?
Mban sɔ̃na kaa n sun duari sere ka baadommaɔ.
[21] Yinni Gusunɔ, à n nɛɛ, su wurama wunɛn mi,
sa ko wurama.
A de bɛsɛn wãaru tu wurama nge yellu.
[22] Kaa n ka sun mɔru baka sãawa?
Kaa n sun deriwa mam mam?

ESEKIƐLI

Sanam mɛ Esekiɛli u Gusunɔn gari yini gerua u wãawa Babiloniɔ u yoru dimɔ ka win mɛro bisibu Yuda gabu. U wãawa yoo te sɔɔ, Babilonigibu ba sere Yerusalɛmu kɔsuka.

Gbiikaa, u Yudaba sõɔmɔ ma Gusunɔ u koo bu siri kpa u de yibɛrɛba bu Yerusalɛmu wɔri bu kamia. Yiruse, Gusunɔ u koo maa bwese tukunu siri yèn sõ nu win tɔmbu dam dɔre. Itase, u Yudaba nukuru yɛmiasiamɔ, domi Gusunɔ u nɔɔ mwɛɛru kua ma u koo de bu wurama Yerusalɛmuɔ kpa ben sia yu wẽra. Nnɛse, u wa win kãsiru sɔɔ nge mɛ Yinni Gusunɔn sãa yeru ta koo kpam wurama.

*Tire ten kpun*aa

1. Esekiɛlin sokuru, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Gari yi u gerua Yudaban sõ yibɛrɛba bu sere Yerusalɛmu wɔri, wiru 4n di sere wiru 24.
3. Gari yi u gerua bwese tukunun sõ, wiru 25n di sere wiru 32.
4. Ba koo Yerusalɛmu seeya, wiru 33n di sere wiru 39.
5. Sãa yee kpaaru kãsiru sɔɔ, wiru 40n di sere wiru 48.

Yinni Gusunɔ

*u tii Esekiɛ*li sõɔsi

1-3 Wõɔ tɛnasen suru nnɛsen sõɔ nɔɔbuse sɔɔra Esekiɛli, yãku kowo Busin bii u wãa daa te ba mɔ̀ Kebarin goorɔ ka Yuu be ba yoru mwɛɛrima sannu. Miya u wa wɔlla kɛniara ma Gusunɔ u dera u kãsiru wa. U ka nùn gari kua ma win dam nùn nɛnua. N deema sina boko Yoyakimun wõɔ nɔɔbusewa mi, ye u ka wãa yoru sɔɔ Babiloniɔ.

4 Wee ye u wa kãsi te sɔɔ. U woo bɔkɔ wa ga seema saa sõɔ yẽsan nɔm geu gian di ga guru wiru sɔɔwa ka guru maakinu. Ma yam bururam mu guru wii te sikerenɛ. Ma ten suunu sɔɔ n ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia. 5 Guru wii te sɔɔ, hunde koniba nnɛ ba wãa mi be ba ka tɔmbu weenɛ. 6 Ben baawure wuswaa nnɛ ka kasenu nnɛwa u mɔ. 7 Ben kõri yi dɛnde. Ma ben naasu su ka naa buun naa kaburosu weenɛ, ma su ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia. 8 Kasa yen baayeren temɔ, tɔnun nɔmuwa ga wãa mi. Nɔma yen baayere ya dɛmiɛwa mi wuswaa ka kasa ye, ya mɛɛra. 9 Kasa ye kpuro ya nɔsu girarinɛwa. Hunde koni be, bà n sĩimɔ, ba ku ra sĩire. Mi ba dɔɔ, miya ba ra n mɛɛra. 10 Hunde koni ben baawure u wuswaa mɔwa nnɛ. Tia ya sãa tɔnun wuswaa. Yen nɔm geu gia, gbee sunɔn wuswaa. Yen nɔm dwaru gia kɛtɛn wuswaa. Yen biru gia maa gunɔ bakerun wuswaa. 11 Ben baawuren kasa yiru ya dɛmiarewa wɔllɔ ma ya girarinɛ mi gia. Ma yiru ye ya maa tie ya ben wasi wukiri. 12 Mi wuswaa yen baayere ya wãa, mi giawa ya mɛɛra. Yen sõna mi ba kĩ bu da kpuro, ba ra dewa ba kun sĩire. 13 Hunde koni ben baa sɔɔ, dõɔ gẽɛya yi wãa mi, yi fĩamɔ nge wĩi bɔnnu. Dõɔ win yam bururam mu kpã. Min diya dõɔ buri yi yarimɔ nge guru maakinu. 14 Hunde koni be, ba ra n sãuwa nge guru maakinu, ba n dɔɔ, ba n wee.

15 Ye u bu mɛɛra mɛsum, yera u uruu wa ya tem girari ben baawuren bɔkuɔ. 16 Uruu be, ba ballimɔwa nge kpee gobiginu. Ma ba weenɛ. Ma n sãare uruu baayere ya wãa uruu gaa sɔɔ. 17 Ba koo kpĩ bu da bera nnɛ kpuro sɔɔ ba kun tii sĩiyɛ. 18 Ben gunum mu nanum mɔ. Ma ben nɔsu sɔɔ n sãare gãanu mani mani ni nu ballimɔ. 19 Hunde koni be, bà n sanum seewa, uruu be, ba ra n wãawa ben bɔkuɔ. Bà n maa yõɔwa, ka be sanna. 20 Hunde koni be, ba ra dewa mi ba kĩ, adama ka uruu be sanna. Domi beya ba uruu be gawe. 21 Yen sõna bà n sĩimɔ, uruu be, ba ra n maa sĩimɔ. Bà n yõra kpa uruu be, bu yõra. Bà n maa seewa, kpa uruu be, bu maa se. Domi hunde koni ben hunde ya wãawa uruu be sɔɔ.

22 Ma gãanu tɛrie hunde koni ben wɔllɔ nu ballimɔ nge kpee gobiginu. 23 Ma ba ben kasa yiru yiru dɛmiɛ ya girarinɛ gãa nin temɔ. Ma yiru yiru ye ya bu tie ya ben wasi wukiri. 24 Sanam mɛ ba sĩimɔ, yera na ben kasan wɔkinu nɔɔmɔ nge nim wõkun wɔkinu, ǹ kun mɛ nge Gusunɔ Dam kpurogiin nɔɔ, ǹ kun mɛ nge tabu kowo wuurun wɔkinu. Adama ye ba yõra, ba ben kasa ye kuruawa. 25 Ma na maa wɔkinu nɔɔmɔ gãa nin wɔllun di. 26 Ma na gãanu wa mi, nu ka sina kitaru weenɛ, nu ballimɔ nge kpee gobiginu. Ma na maa gãanu

wa nu sõ sina kita ten wɔllɔ nu ka tɔnu weenɛ. [27] Ma n sãare tɔnu wi, u ballimɔ nge sii gan
te ba wɔriasia dõɔn suunu sɔɔ. Ma yam bururam ka nùn sikerenɛ. [28] Yam bururam mɛ,
mu ka guru waa weenɛ ye ya ballimɔ sanam mɛ gura nɛmɔ. Yeniba kpuro ya sãawa Yinni
Gusunɔn yiikon girima.

Gusunɔ u Esekiɛli gɔra

Isireliban mi

Ye u ye kpuro wa mɛ, yera u yiira u wuswaa tem girari. Ma u nua goo u ka nùn gari
kua.

2

[1] U nɛɛ, tɔnun bii, a seewo a yõra, kpa n nun gari sõ.
[2] Sanam mɛ u ka nùn gari yi mɔ̀, yera Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa ma u nùn
yõrasia. Ma u yɛ̃ro swaa daki wi u ka nùn gari mɔ̀ mi. [3] U nɛɛ, tɔnun bii, na nun gɔriɔ
Isireliban mi, be ba man seesimɔ. Wee be, ka ben baababa ba man tora sere ka gisɔ. [4] Tɔn
be, ba swaa tau, ba maa gõru bɔɔbu. Ben miya na nun gɔriɔ kpa a bu sõ a nɛɛ, amɛniwa
nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. [5] Na nɛɛ, wee ba sãa mɛm nɔɔ sariba. Ba nun swaa daki? Ba ɲ̀
nun swaa daki? Ka mɛ, ba koo gia ma Gusunɔn sɔmɔ u wãa ben suunu sɔɔ.
[6] Wunɛ Esekiɛli, a ku bu nasia, a ku maa ben garin bɛrum ko, baa mɛ n ko n sãare a wãa
sãki ka niin suunu sɔɔ. Domi ba sãawa mɛm nɔɔ sariba. [7] Ba nun swaa daki? Ba ɲ̀ nun
swaa daki? A gesi bu sõɔwɔ ye na gerua, baa mɛ ba sãa mɛm nɔɔ sariba.
[8] Adama wunɛ, tɔnun bii, a nɔɔwɔ ye kon nun sõ. A ku ko mɛm nɔɔ sari nge bwese te. A
wunɛn nɔɔ wukio kpa a tem ye kon nun wɛ̃.
[9] Saa yera Esekiɛli u nɔmu gagu wa ga dɛmiɛ win mi gia, ga tireru nɛni te ba kurua.
[10] Nɔmu ge, ga tire te kusia win wuswaaɔ. Ba tu yoruawa bera yiru kpuro. Gari yi yi yorua
tire te sɔɔ, yiya weeweenu ka wuri ka nuku sankiranun gari.

3

[1] U maa nɛɛ, tɔnun bii, a tire teni temwɔ kpa a da a ka Isireliba gari ko.
[2] Ye u nɔɔ wukia, yera Gusunɔ u tire te kpɛ̃ɛ mi, u dera u tu tema. [3] Ma u nɛɛ, tɔnun bii,
a wunɛn nukuru yibio kpa a wunɛn wasi diisia ka tire te na nun wɛ̃ mi.
Ye u tire te tema, ma ta nùn dore nge tim.
[4] Yera u maa nɛɛ, Esekiɛli, a seewo a da Isireliban mi kpa a bu nɛn gari sõ. [5-6] N ɲ̀ mɔ na
nun gɔriɔ bwese tuku dabinun mi, nìn barum mu nɔɔbu sɛ̃, a ɲ̀ maa kpɛ̃ a ben gari tubu.
Adama Isireliban miya na nun gɔriɔ. Nà n daa nun gɔra bwese tuku nin mi, nu koo nun
swaa daki, [7] adama wee, Isireliba ba ɲ̀ nun swaa dakimɔ. Domi ba ɲ̀ kĩ bu nɛn gere nɔ yèn
sõ be kpuro ba swaa tau ma ben gõru ga bɔɔbu. [8] Yen sõ, kon maa wunɛn tii bɔbiasia kpa
a swaa taaya nge be, [9] a n gõru bɔ nge kperu. A ku bɛrum ko ben swaa taa bin sõ. Domi ba
sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ.
[10] Ma u maa kpam nɛɛ, Esekiɛli, a swaa dakio a nɔ kpa a gari yi kon nun sõ nɛnɛ wunɛn
gõruɔ. [11] Yen biru, kpa a da a wunɛn mɛro bisibu deema mi ba yoru dimɔ. Ba nun swaa
daki? Ba ɲ̀ nun swaa daki? A gesi bu sõɔwɔ ma nɛna na ka bu gari mɔ̀.
[12] Yera Gusunɔn Hunde u Esekiɛli sua ma u nɔɔgiru nua win biruɔ ta gerumɔ ka dam ta
mɔ̀, bu Yinni Gusunɔ siaro mi u wãa u win yiiko baka sõɔsimɔ.
[13] Ma u hunde koni ben kasan wɔkinu nɔɔmɔ ya soonamɔ ka sere maa ben uruuban
wɔkinu. Wɔki ni, nu kpɛ̃a n banda. [14] Gusunɔn Hunde wi u nùn sua mi, u ka nùn doona, ma
win dam nùn nɛnua. Ma Esekiɛlin mɔru seewa u burisina. [15] U tura Tɛli Abibuɔ, Kebarin
daarun bɔkuɔ mi yoo be, ba wãa. Ma u sina ka biti baka ben suunu sɔɔ sõɔ nɔɔba yiru.

*Esekiɛ*li koo Isireliba kirɔ ko

[16] Sõɔ nɔɔba yiru yen biru, Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, [17] wunɛ tɔnun bii, kon
de a Isireliba nɔni doke. Kaa n da nɛn gari swaa daki kpa a ka bu kirɔ ko. [18] Nɛ, Yinni
Gusunɔ, nà n tɛ̃ nɛɛ, tɔn kõso goo u koo gbi, ma a ɲ̀ nùn kirɔ kue u win daa kõsa ye deri
u ka win wãaru wɔra, tɔn kõso wi, u koo gbiwa win daa yen sõ. Wuna kon maa win yɛm

bikia. [19] Adama à n nùn kirɔ kua, ma u ǹ win daa kõsa ye deri, u koo gbiwa win daa kõsa
yen sõ kpa wunɛ a wunɛn wãaru wɔra. [20] Gemgii ù n gem deri u kõsa kua ma a ǹ nùn kirɔ
kue, ma na nùn yina bɛria, u koo gbiwa kõsa yen sõ. Na ǹ win yellun daa gea garisimɔ,
adama wuna kon win yɛm bikia. [21] À n maa nùn kirɔ kua u ku ka durum ko, ma u ǹ durum
ye kue, u ǹ gbimɔ. Wunɛn tii a maa wunɛn wãaru wɔrawa mi, domi a nùn kirɔ kua.

*Esekiɛ*li

*kun m*aa kpẽ u gari ko

[22] Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli yɔɔwa ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, a seewo a da wɔwaɔ.
Miya kon nun gari sõ.
[23] Ma u seewa u da wɔwa mi. Ma u Gusunɔn yiikon girima wa nge sanam mɛ u raa wãa
Kebarin daarun bɔku mi. Ma u yiira ka dam u siriru tem girari. [24] Yera Gusunɔn Hunde
u maa nùn yɔɔwa. Ma u nùn seeya u yõrasia. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a doo a
tii kɛnusi wunɛn dirɔ. [25] Mɛya ba koo nun bɔke kpa a kpana a yari tɔɔwɔ, tɔmbu bu nun
wa. [26] Kon de wunɛn yara yu wunɛn daro mani kpa a kpana a gari ko. Mɛya a ǹ kaa kpĩ a
maa bu gerusi be, be ba ku ra mɛm nɔ mi. [27] Adama nà n ka nun gari kua, kon wunɛn nɔɔ
wukia. Saa ye sɔɔra kaa tɔn be sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Adama ben
gaba ba koo nun swaa daki, gaba kun maa nun swaa dakimɔ. Domi ba sãawa bwese te ta
ku ra mɛm nɔ.

4

*Gusun*ɔn sɔmɔ u nɛɛ,

*b*a koo Yerusalɛmu tarusi

[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ Esekiɛli tɔnun bii, a biriki suo kpa a ye doke wunɛn wuswaaɔ
a Yerusalɛmun weenasia ko ka yora biriki yen wɔllɔ. [2] A ye koowo nge wuu ge ba tarusi, a
kuku yenu doke kpa a gungunu bani a sansani gira kpa a tabu sinambu yi yi a ka sikerena.
[3] A sii si su yasu suo kpa a su doke wunɛ ka ganan baa sɔɔ, kpa a su wuswaa kisi. Ba koo
gu tarusi, wunɛn tii kaa n gu yõre, kpa ye kpuro ya n sãa yĩreru Isireliban sõ.
[4] Yen biru kpa a kpuna ka wunɛn yẽsi nɔm dwarugia kpa a n Isireliban toranu sɔɔwa
sere tõɔ te kaa se. [5] Tõɔ nin geeru ta kon sãawa wõɔ sin geeru, sì sɔɔ Isireliba ba man
torari. Nu sãawa sõɔ gooba wunɔbu ka wɛnɛ ka wɔkuru (390). Tõɔ ni kpuro sɔɔra kaa n
ben tora ni sɔɔwa. [6] Yen biru kpa a gɔsia a ka wunɛn yẽsi nɔm geugia kpuna sõɔ weeru kpa
a wahala ko Yudaban toranun sõ. Sõɔ teeru ta ko n sãawa wõɔ tia. [7] Kpa a wunɛn wuswaa
kisi Yerusalɛmu gia ye ba tarusi, kpa a ye gãseru kpare kpa a yen gari gere. [8] Mɛya nɛ,
Yinni Gusunɔ kon ka nun wẽɛ bɔke kpa a ku ra sĩira. Mɛya kaa n kpĩ ka yẽsi tia ye, sere
tõɔ te na nun bura mi, tu ka yibu. [9] Kpa a alikama ka swii ka gbɛɛ ka dãsi ka dobi sua a
ye mɛnna gbẽɛ teeru sɔɔ a burina a ka pẽɛ ko. Yera kaa n da di sere sõɔ gooba wunɔbu
ka wɛnɛ ka wɔku te, tu ka yibu, kpa a n kpĩ ka yẽsi tia ye. [10] Pẽɛ kure piibuwa kaa n da
di nge garamu goobun (200) saka sõɔ teeru. Nge mɛya kaa n dimɔ mi sere tõɔ te, tu ka
yibu. [11] Mɛya nim mɛ kaa maa nɔ mu ko n saka mɔwa, ditiri tian sakawa kaa n da nɔ sõɔ
teeru. [12] Tɔmbun bii gbebusa kaa ka pẽɛ wõ. Kaa n da ye wõwa ben nɔni biru. [13] Nge mɛya
Isireliba ba ko n da ben dĩanu di ka disi tɔn tukobun suunu sɔɔ mi kon bu yarinasia.
[14] Esekiɛli u Yinni Gusunɔ wisa u nɛɛ, na tii nɛnua disi kpuron di. Na ǹ yaa goru garu
diire saa nɛn piiburun di. Na ǹ maa yaa disigia gaa tende. [15] Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, a
naa bisu suo a ka wunɛn doo ko kpa a tɔmbun bisu deri.
[16] Kon dĩanu fiiko ye ya tie Yerusalɛmuɔ kpeesia kpa bu bu dĩanu ka nim saka kua kpa
bu di bu nɔ ka nuku sankiranu ka wururabu. [17] Nge mɛya ba koo dĩanu ka nim bia kpa ba
n nuki sankire be kpuro. Ba koo woorawa ben toranun sõ.

5

*Gusun*ɔ u koo Isireli sɛɛyasia

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wunɛ tɔnun bii, a kɔ̃ɔ suo ge ga nɔɔ do kpa a ka wunɛn seri ka
wunɛn toburu kɔni. Yen biru kpa a kilo sua a seri yi yĩire kpa a yi bɔnu ko suba ita. 2 Kpa
a sube teeru sua a dɔ̃ɔ doke Yerusalɛmun suunu sɔɔ sanam mɛ yen tarusibun tɔ̃ra yiba.
Yen biru kpa a maa sube teeru sua a n ka tu kɔ̃ɔ ge soomɔ a ka wuu ge sikerena. Yeniban
biru kpa a maa suberu itase sua a pusi yam kpuro, yen biruwa kon bu takobi suesi. 3 Kpa
a seri yin fiiko kure wunɛn yaberun swaa buaɔ. 4 Kpa yi sɔɔ, a gɛɛ sua a dɔ̃ɔ doke kpa dɔ̃ɔ
wi, u Isireliba kpuro seesi.
5 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yĩre ni, Yerusalɛmuwa nu ka yã. Wee na ye kua handunian suunu.
Tɔn tukobun tem mu ye sikerenɛ. 6 Ma yen tɔmbu ba man seesi n kere bwese tuku ni nu ka
bu sikerenɛ. Domi ba nɛn woodaba yina. Ba ǹ nɛn gere swĩi. 7 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ
na nɛɛ, wee ba man seesi n kere bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛ, ma ba ǹ nɛn woodaba
mɛm nɔɔwɛ. Ba ǹ maa nɛn gere swĩi ye na bu sɔ̃ɔwa. Ben daa kɔ̃sa ya mam bwese ni nu ka
bu sikerenɛgia kere. 8 Yen sɔ̃, nɛn tii kon bu seesi. Kon bu siriwa handuniagibun wuswaaɔ.
9 Kpa n bu sɛɛyasia bi na ǹ daa bu koore ben bũu sãanun sɔ̃. Mɛya na ǹ maa bin bweseru
mɔ̀ kpam. 10 Yen sɔ̃na tundoba koo ben bibu tem, kpa bibu bu maa ben tundobu tem. Kon
bu siriwa n go, kpa n be ba tie yarinasia handunian goonu nnɛ sɔɔ.
11 Wee ba nɛn sãa yeru disi doke ka ben bũnu kpuro. Yen sɔ̃, sere ka nɛn wãaru nɛn
tii kon bu biru kisi, na ǹ maa bu mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. 12 Bà n bu bɔnu kua subenu ita,
sube teeru ta koo gbiwa Yerusalɛmun nukurɔ, bararu ka gɔ̃ɔrun sɔ̃, kpa suberu yiruseru tu
maa gbi tabu sɔɔ Yerusalɛmun biruɔ. Kpa n maa sube te ta tie mini yarinasia handunian
goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Kon bu takobi suesiwa. 13 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu nɛn mɔru seesiwa
mam mam sere nɛn bwɛ̃ra yu ka kpuna. Nà n bu mɔru kɔsie, saa yera ba koo gia ma na ǹ
kĩ ba n sãa mɛm nɔɔ sariba. 14 Ben tem mu koo ko bansu, kpa mu bɛɛrɛ bia bwese ni nu bu
sikerenɛn wuswaaɔ. 15 Kon bu siriwa ka nɛn mɔru baka n bu sɛɛyasia ka dam. Kpa bwese
ni nu ka bu sikerenɛ mi, nu bu yɛ̃ɛ. Adama yeni ya ko n sãawa nge kirɔ ye ya koo de ben
tii bu bɛrum duura. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
16 Kon de bu gbisuku gɔ̃ɔrun sɔ̃. Gɔ̃ɔ te, ta koo bu nɔni sɔ̃wa nge be ba sɛ̃ɛnu twee. Kon
ben dĩa ni nu tie kpeerasia kpa bu gbisuku gɔ̃ɔrun sɔ̃. 17 Kon bu gɔ̃ɔru ka gbeeku yɛɛ sure
kpa yi ben bibu go. Bararu ka tɔn goberu ka tabu, ye kpurowa ya koo bu kpeerasia. Nɛ
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

6

*Be b*a bũnu sãamɔ

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 2 wunɛ tɔnun bii, a wunɛn wuswaa seeyo Isireliban guunun bera
gia, kpa a nɛn gari gere be ba wãa min sɔ̃. 3 A nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon be ba wãa Isireliban
guunɔ ka gungunɔ ka nin wɔwi sɔɔ wɔrima ka takobi, kpa n ben gunguu nìn mi ba ra bũu
yãkuru ko kɔsuku. 4 Kon ben bũu yãku yenu kɔsuku ka mi ba ra nu turare dɔ̃ɔ dokeye,
kpa ben gonu nu n wɔruka ben bũnun nuurɔ. 5 Kon Isireliban gonu kpĩ ben bwãarokunun
wuswaaɔ. Kpa n ben kukunu yaruku ben bũu yãku yenɔ. 6 Wuu sìn mi ba wãa kpuro, su koo
kowa bansu. Kpa n ben yãku yenu kɔsuku ni ba kua gungunu wɔllɔ. Kon ben bwãaroku
ni gura n kɔsuku, kpa nu kun maa wãa mi. Mɛya kon bwãaroku ni ba ra ka sɔ̃ɔ sã suriri.
Ye ba gesi seka ka nɔma ya koo kam kowa mam mam. 7 Ben suunu sɔɔ gaba koo wɔruku
bu gbisuku. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. 8 Adama kon de bu kisira
tabun di, kpa ba n yarinɛ tem tukumɔ. 9 Saa ye sɔɔ, be, be ba kisira ba koo man yaaya mi
ba yoru dimɔ. Domi kon ben gõru ge wĩa ge ga ǹ ka nɛ turo yõ. Kon ben sakara nɔni wĩa
yi ba ka bũnu mɛɛra. Ben tii ba koo tii tusi, kɔ̃sa kpuro ye ba kuan sɔ̃. 10 Saa ye sɔɔra ba
koo gia ma nɛna Yinni Gusunɔ. N ǹ kam sɔɔ na ka bu gerusi, ye na nɛɛ, kon bu wahala
yeni kpɛ̃ɛ.
11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na nun sɔ̃ɔmɔ. A nɔma suo kpa a ka naasu tem so a nɛɛ,
wanyo. Wee Isireliba ba kɔ̃sa kua ya kpã. Yen sɔ̃, ba koo gbi tabu sɔɔ, ka gɔ̃ɔru sɔɔ, ka
bararu sɔɔ. 12 Wi u toma, barara ta koo nùn go. Wi u maa wãa turuku, tabu sɔɔra ba koo
nùn go. Wi u koo sina yɛnuɔ, ba koo nùn tarusiwa kpa u gbi gɔ̃ɔrun sɔ̃. Kon bu mɔru
seesiwa mam mam. 13 Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ bà n wa gonu

kpĩ ben bũnun bɔkuɔ ka sere ben yãku yenɔ ka gungunɔ ka guunɔ ka dãa kubenɔ ka dãa
koo bakanɔ mi ba ra raa bũnu turare dɔ̃ɔ dokeye, ya n nubu duroru mɔ. [14] Kon bu nɛn nɔmu
dɛmiɛ kpa n de tem mɛ, mu ko bansu saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarun di n ka girari Dibilaɔ sɔ̃ɔ
yɛ̃san nɔm geu gia. Mi ba wãa kpuro kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

7

Isireliban sɛɛyasiabu

bu turuku kua

[1] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [2] wunɛ tɔnun bii, a swaa dakio a nɔ ye na gerumɔ
bɛɛ Isireliban sɔ̃. Na nɛɛ, kpeera wee. Ta pusi bɛɛn tem goonu nnɛ kpuro sɔɔ. [3] Tɛ̃ ta koo
bɛɛ deema. Kon de nɛn mɔru yu bɛɛ wɔri. Kon bɛɛ siriwa nge mɛ bɛɛn sanu sanusu sãa.
Kpa n bɛɛ kɔ̃sa ye i kua kpuron are kɔsie. [4] Na ɲ̀ bɛɛ mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Nà n bɛɛ
sɛɛyasiamɔ, na ɲ̀ tii nɛnumɔ. Kɔ̃sa ye i kua yera kon bɛɛ kɔsia. Kpa i gia ma nɛna na sãa
Yinni Gusunɔ.
[5] Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, kɔ̃sa wee, ya ɲ̀ maa ka gaa weenɛ.
[6] Kpeera wee, kpeera wee. Wee ta seemɔ ta wee bɛɛn mi. Wee ta sisi. [7] Bɛɛ Isireliba, bɛɛ be
i wãa tem mɛ sɔɔ, saa ya turuku kua. Tɔ̃ɔ te, ta turuku kua, ta ko n sãawa wahalan tɔ̃ru.
Tɔ̃ɔ te sɔɔ, nuku dobun kuuki kun maa nɔɔramɔ guunu wɔllɔ. [8] Tɛ̃ kon de nɛn mɔru yu se.
Na ɲ̀ ye yɔ̃rasiamɔ ma n kun mɔ ya ka tii sara. Kon bɛɛ siriwa nge mɛ bɛɛn daa ya nɛ. [9] Na
ɲ̀ bɛɛ mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu. Nà n bɛɛ sɛɛyasiamɔ, na ɲ̀ maa tii nɛnumɔ. Kɔ̃sa ye i kua
yera kon bɛɛ kɔsie kpa i gia ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na bɛɛ sɛɛyasia.
[10] Tɔ̃ɔ te wee ta tunuma, ta turuku kua. Bɔbunu ka tii suabu bu sosimɔ. [11] Bɔbunu nu kua
nge dɛka ye ba ra ka tɔmbu so. Gãanu kun maa bɛɛ tiammɛ. Tɔn dabiru ta koo gbi. Baa
wɔkinu kun maa nɔɔramɔ. Goo kun maa weeweenu mɔ̀ bɛɛn sɔ̃. [12] Saa ya turuku mɔ̀. Tɔ̃ɔ
te, ta wee. Wi u dwemɔ u ku yɛ̃ɛri. Wi u maa dɔramɔ u ku swĩ. Domi nɛ, Yinni Gusunɔn
mɔru sisi tɔn be ba wãa tem mɛ sɔɔ kpuron sɔ̃. [13] Wi u dɔra u ɲ̀ maa ye u dɔra wasi u mwa
baa ù n wãa wãaru sɔɔ. Domi gari yi ba gerua tɔn be kpuron sɔ̃, yi koo koora. Goo sari
wi u koo yakiara yèn sɔ̃ baawure u wãa kom bɛrɛtɛkɛ sɔɔ. [14] Wee ba kɔba so ba sɔɔru kpa.
Adama ben goo kun tabu seemɔ, domi nɛ, Yinni Gusunɔn mɔru seewa be tɔn dabi ten sɔ̃.

Goo sari

wi u koo sɛɛyasiabu kisirari

[15] Yinni Gusunɔ u maa Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tabu ko n wãawa swɛɛ sɔɔ kpa baranu ka
gɔ̃ɔnu nu n wãa yɛnusɔ. Tɔmbu ba koo gbi tabu sɔɔ yakasɔ. Be ba maa wãa wuu sɔɔ ba
koo gbiwa gɔ̃ɔru ka baranun sɔ̃. [16] Be ba maa kisira ba koo kpikiru dawa guunu wɔllɔ nge
kparukonu kpa bu weeweenu ko ben toranun sɔ̃.
[17] Ben nɔma ko n sãare dam sarirun sɔ̃.
Kpa ben dũa yu diiri.
[18] Ba koo saaki sebewa kpa bu ben seri kɔni nuku sankiranun sɔ̃.
Ba koo nanda kpa sekuru bu mwa.
[19] Ba koo gobi kɔ̃ swɛɛ sɔɔ,
kpa bu ben wuraba garisi nge kubanu,
domi sii geesu ɲ̀ kun mɛ wura
yen gaa kun kpɛ̃ yu bu faaba ko Gusunɔn mɔrun tɔ̃ru sɔɔ.
Ba ɲ̀ gãanu wasi ye ya koo bu debu,
ɲ̀ kun mɛ ye ya koo ben binɛ kpunasia,
domi sii geesu ka wura yera ya dera ba tora.
[20] Ba tii sua ben wuran sɔ̃.
Ma ba ka ye bwãaroku bakanu kua ni nu nanum mɔ.
Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ kon de bu ye tusi.
[21] Kon de tɔn tukobu bu ben dukia ye gura,
kpa be ba ɲ̀ Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ bu ye tubi di bu ye kpuro disi doke.
[22] Na ɲ̀ ka bɛɛ yinamɔ

sanam mɛ gbɛnɔbu ba koo nɛn sãa yerun dukia disi doke bu gura.
[23] A yɔni sɔɔru koowo domi tem mɛ, mu tɔn gowobu yibawa.
Mɛya bɛɛn wuu ge, ga tɔmbu yiba be ba daa bɔɔbɔya mɔ.
[24] Kon bwesenu sokuma ni nu nuku kõsuru bo,
kpa nu bɛɛn yɛnusu mwɛɛri.
Kon bɛɛn damgibun tii suabu kpeesia.
Kpa n de bu bɛɛn sãa yenu disi doke.
[25] Kam kobu wee.
I ko i faaba kasu, adama i ɲ̀ wasi.
[26] Kõsa ya koo sosi kõsa sɔɔ.
Mɛya labaari kõsi yi ko yi n nɔɔramɔ yi n dɔɔ.
I ko i Gusunɔn sɔmɔbu bikia bu kãsiru kasu kpa bu bɛɛ sõ ye ya koo na.
Adama yãku kowobu ba ɲ̀ ko n Yinni Gusunɔn wooda yẽ.
Bɛɛn guro gurobu ba ɲ̀ maa bwisi gɛɛ mɔ bu tɔnu kẽ.
[27] Bɛɛn sina boko u koo gɔɔ sina
kpa sina bibu ba n wurure.
Tɔmbu kpuro ba ko n diirimɔ.
Kon bu kuawa nge mɛ ben kookoosu nɛ.
Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

8

*B*a bũnu sãamɔ

*Yinni Gusun*ɔn sãa yerɔ

[1] Wõɔ nɔɔba tiasen suru nɔɔba tiasen sõɔ nɔɔbuse sɔɔ, Esekiɛli u sõ win dirɔ ka Yudan guro gurobu. Yera Yinni Gusunɔn dam nùn yɔɔwa. [2] Yera u mɛɛra u wa gãanu kurama nu ka tɔnu weenɛ. Win pɔran tem gia ya sãa nge dõɔ ma win wɔllu gia ya ballimɔ nge sii gan te ba wɔriasia. [3] Ma u gãanu dɛmia nge nɔma u ka wi, Esekiɛlin seri nɛnua. Kãsi te sɔɔ, Gusunɔn Hunde nùn sua wɔllɔ ma u ka nùn da Yerusalɛmuɔ. U deema yen kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yẽsan nɔm geu gia ba bwãaroku gagu yõrasie ge ga Gusunɔn nisinu seeye. [4] Ma Gusunɔ Isireliban Yinnin yiikon yam bururam nùn kure mi nge mɛ u raa mu wa wɔwaɔ. [5] U nɛɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio sõɔ yẽsan nɔm geu gia.

Ma u mɛɛra. U wa yãku yerun duu yerɔ bwãaroku gaga yõ ge ga Gusunɔn nisinu seeye. [6] Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a wa ye ya kooramɔ mi? Wee Isireliba ba bũnu sãamɔ bu ka man gira nɛn sãa yerun di. N ɲ̀ maa ye tɔna, kon kpam nun gam sõɔsi.

[7] Ma u maa nùn sua u ka da tɔɔwɔ sãa yerun yaaran kɔnnɔwɔ. Ma u wɔru gagu wa ganaɔ. [8] Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a gana ye yabo.

Ma u ye yaba u deema kɔnnɔ gaga wãa mi. [9] U nɛɛ, a duo kpa a wa kom kõsum mɛ tɔn be, ba mɔ̀ mini.

[10] U dua mi. Ye u wa wee, yɛɛ yi yi ra kabiri ka yɛɛ kõsi gɛɛn weenasii ba kua gani sɔɔ ba ka sikerena ka sere maa bũnu kpuro ni ba ra sã. [11] Ma u Isireliban guro gurobu wa tɔnu wata ka wɔkuru yɛɛn weenasii yi kpuron wuswaaɔ. Ma Yaasania Safanin bii u wãa be sɔɔ. Bukuro ben baawure u turare ka gãanu nɛni yè sɔɔ ba ra turare dõɔ doke. Ma turaren wiisu bɔkua wɔllɔ tuku tuku. [12] Yinni Gusunɔ u bikia u nɛɛ, tɔnun bii, a wa ye Isireliban guro gurobu ba mɔ̀ asiri sɔɔ? Ben baawure u win bũu yeru mɔ. Ma ba tii gafara kuammɛ ba mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔ na ɲ̀ bu waamɔ. Domi na ben tem deri.

[13] U nɛɛ, a na a maa wa ye ba mɔ̀ ye ya yeni kere.

[14] Ma u ka nùn da win sãa yerun kɔnnɔwɔ ge ga sõɔ yẽsan nɔm geu gia mɛɛra. U deema tɔn kurɔba sõ ba bũu wi ba mɔ̀ Tamusi swĩiyammɛ. [15] Yera u maa nɛɛ, a wa nge mɛ mi n sãa? Tẽ, a na a maa gam wa ye ya yeni kere.

[16] Ma u nùn sua u ka da sãa yerun yaaraɔ yãku yeru ka dii dɛɛrarun kɔnnɔn baa sɔɔ. Miya u tɔmbu yɛnda nɔɔbu wa ba sãa yeru biru kisi ba yiire sõɔ yari yeru gia ba sõɔ sãamɔ. [17] Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛn tii a wa ye ba mɔ̀. Yeniba kpuron kobu ya ɲ̀ Yudaba tura, ma

ba maa kɔ̃sa mɔ̀ ba goonamɔ tem mɛ sɔɔ bu ka nɛn mɔru seeya. Adama beya ba tii wɛ̃ru
dɛka sɔkumɔ. [18] Nɛn tii kon bu ye ba kua kɔsie ka nɛn mɔru baka. Na ɲ̀ bu mɛɛrimɔ ka
wɔnwɔndu. Ba koo wuri kowa ka dam bu ka man somiru kana. Adama na ɲ̀ bu swaa
dakimɔ.

9

*Yerus*alɛmun sɛɛyasiabu

[1] Yen biru Esekiɛli u Yinni Gusunɔn nɔɔ nua. U nɛɛ, i susima bɛɛ be i ko i Yerusalɛmugibu
sɛɛyasia. Baawure u n win tabu yãnu nɛni ni u koo ka bu kam koosia.
[2] Yera u wa wee tɔmbu nɔɔba tia ba yarima saa sãa yerun kɔnnɔ ge ga wãa gungunu
wɔllu gian di, sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geuɔ. Ma ben baawure u win tabu yãnu nɛni ni u koo ka
tɔmbu kam koosia. Ma ben suunu sɔɔ goo u wãa u yãku kowon yaberu doke ba gãanu
sɔre win kpaka sɔɔ nì sɔɔ u koo yore. Yera u na u yɔ̃ra yãku yerun bɔkuɔ te ba kua ka sii
gandu. [3] Ma Gusunɔn yiiko ye ya raa wãa wɔllun kɔ̃sobun weenasibu sɔɔ, ya seewa ya da
sãa yerun kɔnnɔ gia. Ma Yinni Gusunɔ u durɔ wi soka wi u yãku kowon yãnu doke mi,
ka gãa nì sɔɔ u koo yore. [4] U nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo wuu suunu sɔɔ a tɔmbu yĩreru koosi
sirikanaɔ be ba weeweenu mɔ̀ kɔ̃sa ye tɔmba mɔ̀ Yerusalɛmuɔn sɔ̃.
[5] Ma Esekiɛli u nua durɔ wi, u be ba tie sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, i durɔ wi swĩiyɔ wuu ge sɔɔ kpa i
tɔmbu so i go. I ku bu mɛɛri ka wɔnwɔndu. I ku tii nɛnɛ. [6] I bu goowo mam mam tɔkɔnu ka
aluwaasiba ka wɔndiaba ka tɔn kurɔbu ka bibu. Adama i ku be ba yĩreru koosi mi baba. I
toruo saa nɛn sãa yerun di.
Ma ba torua ka Isireliban guro gurobu be ba wãa dii ten kɔnnɔwɔ. [7] U nɛɛ, i sãa yee te
disi dokeo i ten yaari tɔn gonu yibie. Yen biru kpa i da tɔɔwɔ i tɔmbu go.
Ma ba yara tɔɔwɔ ba tɔmbu sɛ̃suka ba go.
[8] Sanam mɛ tɔmba tɔn be goomɔ, Esekiɛli u yɔ̃ mi. Yera u yiira u siriru tem girari, u
nɔɔgiru sua wɔllɔ u nɛɛ, Yinni Gusunɔ kaa Isireli be ba tie kpuro gowa wunɛn mɔru yen
sɔ̃?
[9] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, be Isireliba ka Yudaban torana nu kpɛ̃a. Wee ben tem mɛ sɔɔ,
tɔn gobera ta wãa, gem sari. Domi ba mɔ̀, nɛ, Yinni Gusunɔ na ben tem deri. Na ɲ̀ maa
waamɔ ye ba mɔ̀. [10] Yen sɔ̃na nɛn tii nà n bu sɛɛyasiamɔ, na ɲ̀ bu mɛɛrimɔ ka wɔnwɔndu.
Na ɲ̀ maa tii nɛnumɔ. Kon bu ben daa kɔsiewa ye ba kua.
[11] Durɔ wi u yãku kowon yãnu doke mi, u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee, na kua kpuro
ye a man sɔ̃ɔwa.

Yinni Gusunɔ

*u m*aa Esekiɛli tii sɔ̃ɔsi
(*I m*aa mɛɛrio 1:1-28)

10

[1] Esekiɛli u mɛɛra wɔllun kɔ̃sobun weenasii ben wɔllɔ. Ma u kpee gobigiru wa ta ka sina
kitaru weenɛ. [2] Ma Gusunɔ u durɔ wi u yãku kowon yãnu doke mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a duo uruu
ben baa sɔɔ, be ba wãa wɔllun kɔ̃so ben temɔ. Kpa a dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ gure wunɛn nɔmaɔ wɔllun
kɔ̃so ben suunu sɔɔn di kpa a da a dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ yi wisi wuu ge sɔɔ.
Yera Esekiɛli u wa durɔ wi, u da u dɔ̃ɔ gɛ̃ɛ yi sua. [3] Sanam mɛ u tura sãa yee ten mi,
wɔllun kɔ̃so be, ba yɔ̃ ten nɔm geu gia. Ma guru wiru ta dii te yiba. [4] Ma Yinni Gusunɔn
yiikon girima ya seewa wɔllun kɔ̃so ben wɔllun di ya da sãa yee ten kɔnnɔwɔ. Ma sãa
yee te, ta wiisu yiba. Yera Yinni Gusunɔn yiikon giriman yam bururam sɔ̃ɔsira sere ka
ten yaaraɔ. [5] Ma wɔllun kɔ̃sobun kasenun wɔkinu nu nɔɔra sere sãa yee ten yaaraɔ. Ma
n sãare nge Gusunɔ Dam kpurogiin nɔɔwa ga gari mɔ̀. [6] Yera Yinni Gusunɔ u wi u yãku
kowon yãnu sebua mi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a doo a dɔ̃ɔ sua uruu be sɔɔ, wɔllun kɔ̃so ben baa sɔɔ.
Ma durɔ wi, u da uruu ben bɔkuɔ. [7] Ma kɔ̃so ben turo u nɔma dɛmiɛ dɔ̃ɔ gia, wi u wãa ben
suunu sɔɔ. Ma u ka ye dɔ̃ɔ gura u durɔ wi wɛ̃. Ma durɔ wi, u ka doona.

[8] Ma n sãare tɔnun nɔma yarima saa kõso ben kasan tem di. [9] Ma Esekiɛli u maa uruu
nnɛ wa, yen baayere ya wãa wɔllun kõso ben turon bɔkuɔ. Uruu yen baayere ya ballimɔwa
nge kpee gobigiru. [10] Ye kpuro ya weenɛwa ma n sãare tia wãa tian sɔɔwɔ. [11] Ya koo kpĩ
yu sĩ beri nnɛ kpuro ya kun tii sĩiyɛ. Ma ya dɔɔ mì gia wɔllun kõsobun wira wãa. [12] Kõso
ben wasi ka biru ka nɔma ka kasenu, ye kpuro ya nɔni mɔwa. Nge mɛya maa uruu nnɛ ye
kpuro ya mɔ. [13] Ma Esekiɛli u nua ba uruu be sokumɔ woo guna. [14] Wuswaa nnɛwa wɔllun
kõso ben baawure u mɔ. Wuswaa gbiikaa ya ka Gusunɔn gɔradogia weenɛ. Yiruse ya ka
tɔnugia weenɛ. Itase ya ka gbee sunɔgia weenɛ. Nnɛse maa ya ka gunɔ bakerugia weenɛ.
[15] Ma wɔllun kõso be, ba yõɔwa wɔllɔ. Ba sãare nge hunde koni ye u wa Kebarin daarun
bɔkuɔ. [16] Bà n swaa wɔri, uruu be, ba ra n maa swaa wɔriwa. Bà n seewa bu ka yõ, uruu
be, ba ku ra bu deri. [17] Bà n yõra, uruu ben tii ba ra yõrewa. Bà n yõɔwa ba ra ka bu yõwa.
Domi hunde koni beya, ba uruu be gawe.

*Yinni Gusunɔ*n yiiko

*y*a sãa yee te derimɔ

[18] Yera Yinni Gusunɔn yiikon girima ya doona dii kɔnnɔ gen min di ma ya na ya sina
wɔllun kõso be sɔɔ. [19] Yera Esekiɛli u wa kõso be, ba ben kasi dɛria ba seewa ba yõɔwa ka
uruu be. Ma ba da ba yõra sãa yerun kɔnnɔwɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia. Ma Gusunɔ
Isireliban Yinnin yiikon girima ya ballimɔ ben wɔllɔ. [20] Hunde koni ben bwesera Gusunɔ u
dera u raa wa Kebariɔ. Ma u gia ma wɔllun kõsoba. [21] Ben baawure u wuswaa nnɛ mɔ ka
kasenu nnɛ. Ma ba nɔma mɔ nge tɔnugia ya wãa ben kasan temɔ. [22] Ben wuswɛɛ yi, yi ka
hunde koni ye u wa Kebariɔ migii weenɛ. Ben baawure u dɔɔwa deedeeru mi u wuswaa
kisi.

11

Yinni Gusunɔ

*u koo Yeru*salɛmugibu siri

*ben tor*anun sõ

[1] Yinni Gusunɔn Hunde u Esekiɛli sua ma u ka nùn da sãa yerun kɔnnɔwɔ ge ga wãa sõɔ
yari yeru gia. Kɔnnɔ gen miya u tɔmbu yɛnda nɔɔbu wa. Be sɔɔ, u Yaasania Asurin bii
tuba ka Pelatia Bɛnayan bii. Be kpuro ba sãawa Isireliban wirugibu. [2] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tɔnun bii, tɔn be a wa mi, ba sãawa be ba kõsa bwisikumɔ ma ba tɔmbu bwisi kõsi kɛ̃mɔ
Yerusalɛmuɔ. [3] Ba mɔ̀, n ǹ mɔ tɛ̃ sa ko dinu bani. Domi Yerusalɛmu ya sãawa nge wekeru.
Ma bɛsɛ yen tɔmbu sa sãa nge yaa ye ya wãa te sɔɔ. [4] Yen sõ, tɛ̃ tɔnun bii, a bu gerusio.

[5] Ma Yinni Gusunɔn Hunde u nùn yɔɔwa u nɛɛ, a bu sõɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ na
yɛ̃ ye be Isireliba ba bwisikumɔ ka ye ba gerumɔ. [6] Wee ba begibu goomɔ dabi dabinu wuu
ge sɔɔ. Ma gonu yiba ben swɛɛ sɔɔ. [7] Yen sõ, begii be ba go mi, ba sãawa nge yaa. Ma
wuu gen tii ga sãa nge wekeru. Adama be ba tie ba wasi, ba koo bu yarawa bu ka doona.
[8] Wee ba tabun bɛrum mɔ. Adama kon de taa bi, bu bu deema. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye
gerua. [9] Kon de bu yari wuu gen di. Kpa n bu tɔn tukobu nɔmu bɛria. Nge mɛya kon ka bu
sirisina. [10] Tabu sɔɔra ba koo gbi. Kon bu siri be Isireliba, ben tem nɔɔ bura yerɔ. Saa ye
sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. [11] Wuu ge, ga ǹ bu nɛnumɔ nge wekeru. Ba
ǹ ko n maa sãa nge yaa te sɔɔ. Ben tem nɔɔ bura yerɔwa kon bu siri. [12] Saa ye sɔɔ, ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ wìn gere ba ǹ mɛm nɔɔwɛ, ka wìn woodaba ba ǹ swĩi.
Ma ba sere bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛn gari swĩi.

[13] Sanam mɛ Esekiɛli u Yinni Gusunɔn gari yi gerumɔ, yera Pelatia Bɛnayan bii u kpuna
u gu. Saa ye sɔɔra Esekiɛli u wuswaa tem girari u nɔɔgiru sua u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, kaa
dewa Isireli be ba tie bu gbisuku?

Yinni Gusunɔ u koo win tɔn

*be b*a yarinɛ mɛnna

[14] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, [15] tɔnun bii, wee, be ba wãa Yerusalɛmuɔ ba Isireliba, wunɛn mɛro
bisibu, ka be ba tie bwisi kɛ̃mɔ ba mɔ̀, bu yõro mi ba yoru dimɔ mi, ba n ka Yinni Gusunɔ
tonde, domi be, be ba wãa Yerusalɛmuɔ mi, beya ba tem mɛ wɛ̃. [16] Adama a bu sõɔwɔ a
nɛɛ, baa mɛ na dera ba yarinɛ mi, ba wãa tem tukumɔ, sõɔ teeru ko na n ka bu wãa nge
mɛ na ra n wãa sãa yerɔ. [17] Kpa n bu mɛnna n yara bwese nin suunu sɔɔn di mi ba yarinɛ
mi, n bu Isireliban tem wɛ̃. [18] Mɛya ba koo na kpa bu bũu ni kpuro wuna ni ba ra raa sã
mi, ni nɛ, Yinni Gusunɔ na ɔ̀ kĩ. [19] Kon bu gõru teu wɛ̃ kpa n bu bwisiku kpaanu wɛ̃. Kon
ben gõru ge ga raa bɔɔbu nge kperu mi wuna, kpa n bu gõru kpɔɔ wɛ̃ ge ga du. [20] Kpa bu
ka nɛn gere mɛm nɔɔwa, bu nɛn woodaba swĩi. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu, kpa na n maa
sãa Gusunɔ ben Yinni. [21] Adama be ba yõrari ba ben kĩru swĩi ba da ba bũnu sãamɔ ni nɛ,
Yinni Gusunɔ na ɔ̀ kĩ mi, kon bu ben kookoosun are kɔsia. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

*Yinni Gusunɔ*n yiikon girima

*y*a yara Yerusalɛmun di

[22] Yen biruwa wɔllun kõso be, ba kasi dɛria ba seewa ka ben uruu be sannu. Ma Yinni
Gusunɔn yiikon girima ya sõɔsire ben wɔllɔ. [23] Ma win yiikon girima ye, ya seewa wuu
suunun di ya da ya wãa guuru garun wɔllɔ, wuun sõɔ yari yeru gia. [24] Ma Gusunɔn Hunde
u Esekiɛli sua kãsi te sɔɔ, u ka wurama Babiloniɔ mi Isireliba ba yoru dimɔ. Saa yera kãsi
te u waamɔ mi, ta kpa. [25] Ma u Isireli be ba yoru dimɔ mi, sõɔwa kpuro ye Yinni Gusunɔ u
dera u wa.

12

*B*a koo Isireliba yoru mwɛɛri

[1] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, [2] tɔnun bii, wee a wãa mɛm nɔɔ sariban suunu
sɔɔ. Ba nɔni mɔ adama ba ɔ̀ kĩ bu ka yam wa. Ba swasu mɔ, adama ba ɔ̀ kĩ bu ka gari nɔ
yèn sõ ba bɔ. [3] Yen sõ, a sɔɔru koowo kpa a se a doona sõɔ sɔɔ ben baawuren nɔni biru a
da a n wãa gam. Sɔrɔkudo ba koo gia ma ba sãa bwese mɛm nɔɔ sariba. [4] Yen biru Yinni
Gusunɔ u nɛɛ, a wunɛn yãnu mɛnnɔ a yara wunɛn dirun di sõɔ sɔɔ gbãara. Kpa a yari wuu
gen min di yoka ben baawuren nɔni biru nge wi ba yoru mwa. [5] Kpa a gana yaba ben nɔni
biru a wunɛn yãnu yara min di. [6] U maa nɛɛ, a yãa ni sɔɔwo ben nɔni biru kpa a ka nu
yari wõkuru. Kpa a tii wõke ka yasa a ku ka tem mɛ mɛɛri. Domi na kĩwa a n sãa yĩreru
Isireliban sõ.

[7] Ma u kua ye Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa. U yara sõɔ sɔɔ gbãara ka win sɔɔru nge wi ba
yoru mwa. Yoka u da u gbãraru yaba ka nɔma u win yãa ni sua u yara wõkuru tɔmbun
nɔni biru. [8] Buru buru Yinni Gusunɔ u ka nùn gari kua u nɛɛ, [9] Isireliba, mɛm nɔɔ sari be, bà
n nun bikia ba nɛɛ, mba a mɔ̀ mi, [10] a bu wisio a nɛɛ, Isireliban sunɔ wi u wãa Yerusalɛmuɔ
mi, wiya ye a mɔ̀ ya ka yã, ka sere maa Isireliba kpuro be ba wãa mi. [11] A sãawa yĩreru te
ta sõɔsimɔ ma ba koo yoru da tem gam. Ya koo maa koora. [12] Sunɔ wi u wãa ben suunu sɔɔ
u koo win yãnu gura wõkuru kpa u yari. Ba koo gbãraru yabawa bu ka yari min di. Kpa u
tii wõke u ku ka win tem wa. [13] Nɛ, Yinni Gusunɔ kon nùn yina bɛria kpa u wɔri ye sɔɔ. Kon
ka nùn da Babilonin temɔ. Adama u ɔ̀ tem mɛ wasi. Miya u koo gbi. [14] Win sina asakpɔbu
ka win kõsobu ka win tabu kowobu be kpurowa kon yarinasia kpa n de bu bu takobi sɔkiri.
[15] Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ, nà n bu yarinasia bwese tukunun
suunu sɔɔ. [16] Adama kon de gabu bu kisira tabun di ka gõɔrun di ka bararun di kpa bu wa
bu ka gere kõsa ye ba nɛ, Yinni Gusunɔ kua. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ.

[17] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, [18] tɔnun bii, ka nandaba kaa wunɛn pɛ̃ɛ di kpa a n diirimɔ a
n ka nim nɔrumɔ. [19] Kpa a Isireliba sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
be, Yerusalɛmugibu ba koo ben dĩanu diwa ka bɛrum kpa bu nim nɔ ka nuku sankiranu.
Domi ben tem mu kua bansu. Gãa ni nu wãa mi kpuro, nu koo kam kowa ben tɔn dam
dɔrebun sõ. [20] Wuu si su tɔmbu dabi su koo kowa bansu, kpa tem mɛ kpuro mu kam ko.
Saa ye sɔɔra Isireliba ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Yinni Gusunɔn gari

yi koo koora

21 Yinni Gusunɔ u maa Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 22 mban sɔ̃na Isireliba ba ra n mɔndu mɔ̀ ba
n mɔ̀, wee tɔ̃ra dɛnyamɔ, adama kãsi nin gara kun kooramɔ. 23 Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
nɛ, Yinni Gusunɔ kon de mɔn te, tu kpe. Ba ǹ maa tu gerumɔ Isireliɔ. Adama a bu sɔ̃ɔwɔ a
nɛɛ, tɔ̃ra turuku mɔ̀. Kãsi nin baatere ta koo koorawa. 24 Domi nin garu sari te ta koo kam
ko. Nɛn gari gɛɛ maa sari yi ba gerua bu ka bu nɔni wɔ̃ke Isireliɔ. 25 Nɛ, Yinni Gusunɔ, ye
na gerua kon ye ko. Ya koo koorawa ya ǹ tɛɛmɔ. Be, mɛm nɔɔ sariba, ka gem ben nɔni
bira kon de gari yi, yi koora.
26 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, 27 tɔnun bii, wee Isireliba ba nɛɛ, kãsi ni a wa mi, nu ǹ kooramɔ
tɛ̃. Nu koo koorawa sere saa gaa. Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, 28 nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, gari
yi na gerua kpuro yi koo koorawa tɛ̃, ya ǹ tɛɛmɔ.

13

*S*ɔmɔ weesugibu

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, 2 tɔnun bii, a tɔn be gerusio be ba tii kua nɛn sɔmɔbu. A de
bu swaa daki ye kon bu sɔ̃. 3 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, kɔ̃sa koo bu
deema be, be ba sãa gari bakasu. Domi ben tiin bwisikuna ba swĩi ba ka gari gerumɔ, ba
ǹ gãanu ganu waamɔ. 4 Bɛɛ Isireliba bɛɛn sɔmɔbu ba sãawa nge gbeeku bɔ̃nu ni nu bɔsu
bansɔ. 5 Wee ba ǹ dere bu gbãrarun kuunu kɔre. Ba ǹ maa gbãraru banɛ tu ka bu ganɛ
nɛ, Gusunɔn mɔrun saa sɔɔ. 6 Wee ba kãsi weesuginu saarimɔ, ma ba gari gerumɔ yi yi ǹ
sãa gem. Ba mɔ̀, wee nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu ye kpuro wɛ̃. Adama na ǹ bu gɔre. Ma
ba tamaa kon ben garin dam sirewa. 7 Adama na nɛn sɔmɔ be sɔ̃ɔmɔ ma ben kãsinu nu
sãawa ni ben tii ba seka. Ben gari yi maa sãawa weesu. Ba tamaa nɛn gariya ba tɔmbu
sɔ̃ɔmɔ. N deema na ǹ mam ka bu gari koore. 8 Yen sɔ̃ tɛ̃, kon bu wɔrima domi ba kãsinu
seka ma ba weesu kparamɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerumɔ.
9 Kon bu nɛn dam sɔ̃ɔsi be, be ba weesu kparamɔ mi. Ba ǹ ayeru wasi nɛn tɔmbun suunu
sɔɔ. Ba koo ben yĩsa go mi nɛn tɔmbun yĩsa yorua. Ba ǹ maa wurɔ ben temɔ. Nge mɛya
ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
10 Wee ba nɛn tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔ ba mɔ̀, bɔri yɛnda wãa. Adama bɔri yɛndu garu sari.
Nɛn tɔmba gani seeyamɔ. Ma sɔmɔ be, ba ye soo tɛɛnimɔ. 11 Adama a be ba soo tɛɛnimɔ mi
sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, gana ye, ya koo wɔruma. Guru baka ya koo nɛ ka kpenu sannu kpa woo bɔkɔ
gu se. 12 Gana ye, yà n wɔruma saa yera tɔmba koo bikia bu nɛɛ, mba soo yen arufaani ye
ba tɛɛni mi. 13 Yen sɔ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon de nɛn mɔru yu
woo bɔkɔ seeya, kpa guru baka yu nɛ. Kpa guru kpenu nu nɛ ka dam nu gãanu kpuro go.
14 Kon gana ye sura yu wɔruma temɔ, kpa yen kpɛɛkpɛɛku gu sɔ̃ɔsira. Ya koo bɛɛ wɔri kpa
i gbisuku. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. 15 Nɛ, Yinni Gusunɔ kon nɛn
mɔru yɔ̃suwa mam mam gana yen sɔ̃ ka be ba ye soo doken sɔ̃. Saa ye sɔɔ, ba koo gere bu
nɛɛ, gana ye, ya wɔruma. Be ba raa ye soo doke, ben goo kun maa wãa! 16 Sɔmɔ weesugii
be, ba kpa be, be ba raa gari gerumɔ Yerusalɛmun sɔ̃, be, be ba ra n waamɔ kãsiru sɔɔ ma
bɔri yɛnda wãa, adama bɔri yɛndu garu sari. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*S*ɔmɔ tɔn kurɔ weesugibu

17 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliban tɔn kurɔ be ba tii kua nɛn sɔmɔbu
sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, 18 bɔ̃ruroba ba sãa. Domi ba kĩasu gbinumɔ tɔmbun nɔm wĩinu sɔɔ nge bɔki
ma ba tɔmbu kpuro yasi sɛ̃kemɔ wirɔ bukurobu ka bibɔ kpa bu wa ba n ka tɔn be taare. Ba
kĩwa bu nɛn tɔmbun wãaru kpeesia kpa na n begiru berua. 19 Wee ba ǹ man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ
nɛn tɔmbun wuswaaɔ dĩa nɔm wɔɔnun sɔ̃. Ma ba tɔmbu goomɔ be n ǹ weenɛ bu go. Ma ba
gabu deri be n weenɛ bu go. Mɛya ba ra nɛn tɔmbu weesu kue kpa ba n ben wee si swaa
daki. 20 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon bu wɔri ben kĩa sin sɔ̃, si ba ka tɔmbun
wãaru mwɛɛrimɔ mi. Kon bu si mwaariwa n gɛ̃ɛku kpa n be ba raa mwa yakia. 21 Kon ben
yasi yi gɛ̃ɛku kpa n nɛn tɔmbu yakia ben nɔman di. Ba ǹ maa kpɛ̃ ba n bu mɔ. Ba koo gia

ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. [22] Ben weesun sõ, ba gemgibu nukuru sanka, be, be na ɩ̀
daa kĩ n kõsa kua. Ba yina bu tɔn kõsobu kirɔ ko bu ka ben kom kõsum deri kpa bu ben
wãaru yakia. [23] Yen sõ, ba ɩ̀ maa kãsinu ka gari weesugii mɔ̀. Kon nɛn tɔmbu yakia ben
nɔman di. Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

14

Gusunɔ u bũu sãaru yina

[1] Sõɔ teeru Isireliban guro gurobu gabu ba na ba Esekiɛli deema u ka bu bikiaru kua
Gusunɔn mi. [2] Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, [3] tɔnun bii, tɔn be, ba bũu sãamɔwa ben gõruɔ,
ma ba tii nu wɛ̃, ma nu dera ba wãa durum sɔɔ. Yera ba tamaa kon ben bikiaru wura?
[4] A bu sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Isireli goo ù n tii wɛ̃ bũu
sãaru sɔɔ, ma ta dera u toramɔ, ma u na nɛn sɔmɔ goon mi u ka nùn bikiaru kua nɛ, Yinni
Gusunɔn mi, nɛn tiiwa kon yɛ̃ro wisi nge mèn nɔɔ win bũnu dabiru nɛ. [5] Nɛn wisi biya bu
koo de Isireliba bu bwisiku ben gõruɔ be, be ba man yina ben bũu sãarun sõ. [6] Yen sõ, a bu
sõɔwɔ a nɛɛ, nɛna na nɛɛ, bu gõru gɔsio kpa bu ben bũnu deri ka maa kom kõsum mɛ ba
mɔ̀, mɛ mu ɩ̀ nɛ, Yinni Gusunɔ wɛ̃remɔ.

[7] Isireliban goo ɩ̀ kun mɛ sɔɔ goo ben suunu sɔɔ ù n man deri u bũnu sãamɔ ma ta dera
u toramɔ ma u na nɛn sɔmɔn mi u ka bikiaru ko nɛn mi, nɛ, Yinni Gusunɔn tiiwa kon nùn
wisi. [8] Kon yɛ̃ro wɔriwa n sɛɛyasia kpa u n sãa seeda ye ba ko n da ka mɔndu ko. Kon nùn
wunawa nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di, kpa i gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

[9] Nɛn sɔmɔ goo ù n wura durɔ wi, u nùn nɔni wõkua, ma u nùn bikiaru kua, nɛ, Yinni
Gusunɔwa na dera u kua mɛ. Nɛn tiiwa kon sɔmɔ wi wuna nɛn tɔmbun suunu sɔɔn di.
[10] Sɔmɔ wi ka durɔ wi u bikiaru na mi, be kpurowa ba ko n sãa torobu. Ba koo maa ben
tora nin are sɔbe. [11] Nge mɛya be Isireliba ba ɩ̀ maa tondamɔ nɛn swaan di. Ba ɩ̀ maa ben
tii disi dokemɔ ka ben tora dabi ni. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu kpa na n sãa ben Yinni. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*G*ãanu sari ni nu koo Gusunɔn siribu yõrasia

[12] Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ, [13] tɔnun bii, su tɛ̃ nɛɛ, tem gam tɔmbu ba man mɛm
nɔɔbu sariru kua. Ma na bu nɛn dam sõɔsi na ben dĩanu kam koosia na bu gõɔru kpɛ̃ɛ ba
gbisukumɔ be ka ben yaa sabenɔ kpuro, [14] baa tɔmbu ita beni Nɔwɛ ka Daniɛli ka Yoobu
bà n wãa mi, ba ɩ̀ kpɛ̃ bu tem mɛn tɔmbu kpuro faaba ko ben gem sõ. Ben tii tɔnawa ben
gem mu koo de bu faaba wa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

[15] Ɲ̀ kun mɛ nà n dera gbeeku yɛɛ yi tem mɛ wɔri yi bu go kpuro kpa tem mɛ, mu ko
bansu sere goo kun maa sarɔ mi, gbeeku yɛɛ yin sõ, [16] sere ka nɛn wãaru, baa tɔmbu ita
be, bà n wãa tem mɛ sɔɔ, tem mɛgibu ba ɩ̀ kpɛ̃ bu faaba wa. Tɔmbu ita be tɔnawa ba koo
faaba wa, baa ben tiin bibu ba ɩ̀ kpɛ̃ bu faaba wa. Ma tem mɛ, mu koo kowa bansu.

[17] Ɲ̀ kun mɛ nà n dera ba tɔn be tabu wɔrima, ma ba bu kam koosia sere ka ben yaa
sabenɔ, [18] baa tɔmbu ita be, bà n wãa mi, be tɔnawa ba koo faaba wa. Sere ka nɛ, Yinni
Gusunɔn wãaru, ba ɩ̀ kpɛ̃ bu mam ben tiin bibu faaba ko.

[19] Ɲ̀ kun mɛ nà n dera barara dua tem mɛ sɔɔ, ma ba gbisuka be ka ben yaa sabenɔ,
[20] baa Nɔwɛ ka Daniɛli ka Yoobu bà n wãa tem mɛ sɔɔ, tem mɛn tɔmbu ba ɩ̀ kpɛ̃ bu faaba
wa ben sõ. Be ita ye tɔnawa ba koo faaba wa ben gem sõ. Baa mam ben tiin bibu ba ɩ̀ kpɛ̃
bu faaba ko ben gem sõ.

[21] Yen biruwa Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee na Yerusalɛmu wahala baka nnɛ yeni kpɛ̃ɛ n
ka yen tɔmbu ka ben yaa sabenu go. Yera tabu ka gõɔru ka gbeeku yɛɛ gɔbi ka baranu.
[22] Adama gabu ba koo tiara kpa bu bu yara wuun di, kpa bu bɛɛ deema kpiki yeru mi. Saa
ye sɔɔ, ì n ben daa ka ben kookoosu wa, biti kun maa bɛɛ mɔ̀ kõsa ye na Yerusalɛmu kuan
sõ. [23] Ya koo bɛɛn nukuru yɛmiasia ì n ben daa ka ben kookoosu wa. Saa ye sɔɔ, i ko i gia
ma n ɩ̀ kam sɔɔ na bu wahala yeba kpɛ̃ɛ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

15

*Res*ɛm dãa te ba dõɔ doke

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 2 tɔnun bii, resɛm dãa ya dãa ye ya tie bɛɛrɛ kere? Yen dãa kãasa
ya dãa kãasi yi yi tie kere? 3 Ba koo kpĩ bu ye dendi bu ka sɔmburu garu ko? Ba koo kpĩ
bu ka ye gabatia ko? 4 Geema ya wãawa bu ka ye dõɔ sõre adama yen nɔsu yiru kpuro ka
yen suunu sɔɔ yà n dõɔ mwaara sɔmbu terà ya koo maa kpĩ yu ko. 5 Sanam mɛ ya ɲ̀ dõɔ
mwaare ba ɲ̀ ka ye gãanu kue. Kaa sere gere ye ya den dõɔ mwaara, ya ɲ̀ maa garu koorɔ?
6 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Nge mɛ dãnu sɔɔ resɛm dãa ba ra dõɔ doke, nge
mɛya kon maa Yerusalɛmugibu sɛɛyasia. 7 Kon bu wɔrima. Ba tamaa ba yara dõɔn di.
Adama dõɔ wi, u koo na u bu di, kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. 8 Kon de ben
tem mɛ, mu ko bansu, domi ba man mɛm nɔɔbu sariru koosi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

16

*Yerus*alɛmu ya raa sãawa

*nge bii wi b*a kõ

1-2 Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu yen kõsa sõɔsi saa Esekiɛlin nɔɔn di, u nɛɛ, 3 Yerusalɛmu,
ba nun marawa Kananin temɔ. Wunɛn tundo u sãawa Amɔreban bweseru. Ma wunɛn
mɛro u sãa Hɛtiban bweseru. 4 Dɔma te ba nun mara ba ɲ̀ nun bwia bure. Ba ɲ̀ maa nun
wobura a ka dɛɛra. Ba ɲ̀ nun sĩre ka bɔru. Ba ɲ̀ maa nun bekuru tɛ̃kusi. 5 Goo kun wunɛn
wɔnwɔndu kue u sere nun gãa nin gaa kua. Adama ba nun kõwa yakasɔ dɔma te ba nun
mara, domi ba nun tusa. 6 Saa ye nɛ, Yinni Gusunɔ na sarɔ wunɛn bɔkuɔ, na wa a wɔri mɔ̀
wunɛn maru yãnu sɔɔ. Ma na gerua na nɛɛ, bu de a n wãa baa mɛ a yɛm wobura. 7 Ma na
dera a kpɛ̃a nge dãa yakasɔ. A kpɛ̃a a kua kurɔ burɔ. Wunɛn bwãsu su ye. Ma wunɛn seri
yi kpɛ̃a. Adama terera a sĩimɔ mam mam. 8 Ma na sara wunɛn bɔkuɔ na nun mɛɛra ma
na wa saa ya tura su ka kĩru ko. Ma na nɛn yaberun soo sua na ka wunɛn tereru wukiri.
Ma na ka nun arukawani bɔkua ka bõri na nɛɛ, a kua nɛgii. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.
9 Ma na nun wobura ka nim, na yɛm mɛ a mwaare wuna, ma na nun gum sawa. 10 Ma na
nun yabe te ba sɔma kua dokea ka bara ni ba kua ka gɔna ba buraru koosi, ka sɛ̃katia ye
ba kua ka wɛ̃ɛ damgii, ka sere yabe geeru. 11 Ma na nun bura yãnu dokea ka sumi nɔmaɔ
ka saba wĩirɔ. 12 Ma na taabu doke wunɛn wɛ̃rɔ ka swaa tonkunu ka sere yasi bɛɛrɛgia
wunɛn wirɔ. 13 Nge mɛya na nun buraru kua ka wura ka sii geesu ka sere beku geeru te ba
kua ka wɛ̃ɛ damgii ka yabe te ba sɔma dokea. Dĩa ni a ra maa di, nu sãawa som gem ka
tim ka olifin gum. Ma a buram sosimɔ a dɔɔ nge sina kurɔ. 14 Ma a yĩsiru yara bwesenun
suunu sɔɔ wunɛn buram sõ. Wunɛn buram mɛ, mu yibawa nɛn bura yãa ni na nun kuan
sõ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yerus*alɛmu

*y*a tii kurɔ tanaru kpɛ̃ɛ

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Yerusalɛmu, a wunɛn naanɛ doke wunɛn buram sɔɔ. Ma a
tii kua nge kurɔ tanɔ yĩsi te a yaran sõ. Tɔnu baawure wi u sarɔ mi kpuro, a ra nùn tii
wɛ̃wa. 16 Ma a wunɛn yãa nɔniginu sua a ka da a wunɛn gungunu mi a ra bũnu sã buraru
kua. Miya a tii wɛ̃. Ye a kua mi, goo kun yen bweseru waare. Mɛya yen bwesera kun maa
kooramɔ. 17 Ma a wunɛn bura yãa ni ba kua ka wura ka sii geesu sua a ka bũu tɔn durɔbu
seka ma a nu sakararu koosi. 18 Ma a wunɛn yãa ni ba sɔma doke sua a bũu ni wukiri. Ma
a maa nɛn gum ka nɛn turare sua a nu wɛ̃. 19 Ma a maa dĩa ni na ra ka nun diisie sua a ka
bũu ni yãkuru kua nge mɛ ba ra man yãku nubu durorugiru kue. Dĩa niya som ka gum ka
tim. Yeniwa ya koora. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 20 Adama sakara te, ta ɲ̀ nun
tura. Ma a wunɛn bii be a man marua mwɛɛra a ka bũu ni yãkuru kua. 21 Wee a nɛn bibu
sakira a ka bũnu yãku dõɔ mwaararugiru kua. 22 Yen kom kõsum mɛ sɔɔ, a ɲ̀ maa wunɛn
wɔndiaru yaaye ka sanam mɛ a wãa tereru wunɛn maru yɛm sɔɔ.
23 Nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ ma a kua bõrura kõsa ye a kuan sõ. 24 Wee a tii sakara
kunu gira ka maa bũu turanu baama kpuro. 25 Wee swaa kɛɛnanu baama a bũu turanu

kua, ma a kom kɔ̃sum kua a tii tɔmbu kpuro wɛ̃. Be ba gesi sarɔ mi kpuro, ba ra ka nun
dendiwa. Ma a wunɛn sakararu kpɛ̃asia. [26] A ka wunɛn berusebu Egibitigibu be ba wasin
dam mɔ mi, sakararu kua. Ma a wunɛn sakararu kpɛ̃asia a ka nɛn mɔru seeya. [27] Yera na
nun nɛn dam sɔ̃ɔsi na nun nɔma dɛmiɛ. Ma na nun doke nɛn yibɛrɛban nɔmu sɔɔ. Yibɛrɛ
bera, Filisitiba be ba biti soora wunɛn daa kɔ̃san sɔ̃. [28] Yen biru ma a da a ka Asirigibu
sakararu kua, domi a ɲ̀ deba. A da a tii bu wɛ̃. Adama ka mɛ, a ɲ̀ deba. [29] Ma a da a ka
Kananiba sakararu kua ka Babilonigibu. Ka mɛ, a ɲ̀ deba. [30] Anna a dam sariru wa mi. A
tii kuawa nge sakara kowobun yinni. [31] Domi a sakara kunu gira swaa kɛɛnanɔ ma a bũu
turanu kua baama kpuro, a ku ra mam maa kurɔ tanɔ gobi mwɛ. [32] A sãawa nge kurɔ tanɔ
sakara kowo wi u durɔ tukobu mwaamɔ win durɔn ayerɔ. [33] Kurɔ tanɔ baawurewa ba ra
gãanu kɛ̃. Adama wunɛ, a durɔ tanɔbu gãanu wɛ̃ɛmɔ kpa a ka bu gawama beri berika
kpuron di. [34] Ye kurɔ tanɔbu ba ku ra ko yera a kua sakararu sɔɔ, domi ye kaa ka durɔ
tanɔbu kɛ̃nu mwaari, wunɛn tiiwa a ra bu wɛ̃.
[35] Tɛ̃, nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, Yerusalɛmu, a man swaa dakio wunɛ wi a sãa nge kurɔ
tanɔ. [36] Wee a dera ba wunɛn dukia yarinasia baama, ma ba wunɛn tereru wa sanam mɛ
a sakararu mɔ̀ ka bũnu ni a kĩ, ni nu kun mam waabu wã. Ma a wunɛn bibun yɛm yari a
ka bũu ni yãkuru kua. [37] Yen sɔ̃na kon wunɛn kĩnasi be mɛnna ka sere maa be a tusa. Be
kpurowa kon mɛnnama baama kpuron di, kpa n nun yɔ̃su tereru ben wuswaaɔ. [38] Kon nun
sɛɛyasiawa nge mɛ ba ra tɔn gowobu ka kurɔ tanɔbu sɛɛyasie. Yɛm mu koo nun wukiri
nɛn mɔru ka nɛn nisinun saabu. [39] Kon nun bɛri wunɛn kĩnasi ben nɔmaɔ. Ba koo wunɛn
kunu ka wunɛn gunguu ni kɔsuku. Ba koo wunɛn bura yãa ni a doke potiri kpa bu nun yɔ̃su
tereru. [40] Saa ye sɔɔ, kon tɔmbu seeya bu nun seesi bu kpenu kasuku kpa bu nun takobiba
sɔkiri. [41] Ba koo wunɛn dia dɔ̃ɔ mɛniki kpa bu nun sɛɛyasia kurɔ dabinun wuswaaɔ kpa n
de wunɛn sakararu tu kpe. A ɲ̀ maa ben goo gãanu wɛ̃ɛmɔ. [42] Nɛn mɔru koo sure. Na ɲ̀
maa ka nun nisinu mɔ̀. Mɛya na ɲ̀ maa ka nun mɔru mɔ̀. [43] Ka mɛ, yèn sɔ̃ a ɲ̀ yaaye nge
mɛ na nun nɔɔri wunɛn birun di, ma a nɛn mɔru seeya ka wunɛn kookoosu, yen sɔ̃, kon
de a yen are wa. Domi a sekuru sari kom kua ma a bũnu sãwa.

*Yerus*alɛmuwa ya daa kɔ̃sa bo

[44] Wee be ba ra mɔn teni ko bu nɛɛ, nge mɛ mɛro u sãa, nge mɛya win bii wɔndia u ra
n sãa, ba koo nɛɛ, wuna ta ka yã. [45] A sãawa wunɛn mɛron bii wi u durɔ ka bibu yina.
A sãawa nge wunɛn maabu be ba durɔ ka bibu yina. Bɛɛn mɛro u sãawa Hɛti. Ma bɛɛn
tundo u sãa Amɔregii. [46] Wunɛn mɔɔ wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, wiya Samari ka yen
bii wɔndiaba. Wunɛn wɔnɔ wi u maa wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia wiya Sodomu ka yen
bibu. [47] N ɲ̀ mɔ ben yira a swĩi tɔna. Ye a kua ya kpã. Wee a sankira a bu kere wunɛn swɛɛ
kpuro sɔɔ. [48] Sere ka nɛn wãaru Sodomu ye ya sãa wunɛn wɔnɔ ya ɲ̀ kue nge mɛ a kua
wunɛ ka wunɛn bibu. [49] Tora ni ya kua wee. Ya tii sue ma ya wãa doo nɔɔru ka bɔri yɛndu
sɔɔ. Ya ku ra wɔnwɔndobu ka sãarobu somi. [50] Wunɛn mɛro bisi be, ba tɔnu bie ba kɔ̃sa
kua nɛn nɔni sɔɔ. Ye na wa mɛ, yera na bu gira. [51] Wunɛn mɔɔ Samari kun mam wunɛn
torarun saka kue. Wunɛn kɔ̃sa ya wigia dabinu kera. Ma wunɛn kom kɔ̃sum mu dera ba
nun sanɔ kera. [52] Wunɛ wi a ra raa bu taarɛ wɛ̃ wee a sekuru wa. Domi wunɛn kom kɔ̃sum
mu begim kera. Bà n wunɛn daa ye mɛɛra ba ra deemɛwa be, ba mam dɛɛre. Tɛ̃ a kua
sekurugii yèn sɔ̃ bà n wunɛn daa mɛɛra ba ra wa ba sanɔ sãa.

*Sodomu k*a Samari

*y*a koo wurama nge yellu

[53] Yinni Gusunɔ u Yerusalɛmu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, kon Sodomu ka Samari ka ben bii wɔndiaba
seeya ka sere maa wunɛ Yerusalɛmugibu. [54] Wunɛn mɔɔ Samari ye, ka wunɛn wɔnɔ
Sodomu ben nukura koo yɛmia yèn sɔ̃ wunɛn tii a sekuru wa. [55] Ba koo wurama nge yellu
be, ka ben bibu. Mɛya maa wunɛn tii kaa wurama nge yellu wunɛ ka wunɛn bibu sannu.
[56] Sanam mɛ a tii sue, a ra ka Sodomu gari kowa ka tii suabu wunɛn kɔ̃sa yu sere sɔ̃ɔsira
batuma sɔɔ. [57] Tɛ̃, wuna Edɔmuba ka Filisitiba ba koo yɛ̃ɛ. Wee ba nun gɛma yam kpuro.
[58] Ma a wunɛn sekuru sariru ka daa kɔ̃san are sɔɔwa. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

59 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee a man gɛma. A ǹ nɛn arukawani yibie. Yen sɔ̃, kon nun
kɔsie ye a man kua. 60 Adama ka mɛ, na ǹ nɛn arukawani ye duarimɔ ye na ka nun bɔkua
wunɛn wɔndiarun di. Kon maa ka nun arukawani bɔke ya n wãa sere ka baadommaɔ.
61 Kaa bwisiku ye a kua kpa sekuru tu nun mwa nà n nun wunɛn maabu ka wɔnɔbu nɔmu
bɛria bu nun wiru kpĩiya nge wunɛn bibu. Adama na ǹ ye mɔ̀ arukawani ye na ka nun
bɔkuan sɔ̃. 62 Kon kpam ka nun nɛn arukawani bɔke kpa a gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ. 63 Kpa a yaaya ye a kua gasɔ, kpa sekuru tu nun mwa sere a kpana a gari gere.
Adama nɛ kon nun wunɛn toranu kpuro suuru kua. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

17

Gunɔ bakeru ka resɛm

1 Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, 2 tɔnun bii, a Isireliba mɔndu kuo. 3 A nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, gunɔ bakeru gara wãa ta kasa dɛ̃u ma ta san bakasu mɔ
si su nɔni bwese bweseka mɔ. Ma ta yɔ̃ɔwa ta da sere Libanin guurun wii kpiirɔ. Ma ta
da ta dãa ye ba mɔ̀ sɛdurun wii kpiiru wĩa. 4 Ma ta dãa ten kãasa ye ya gunum bo wĩa ta
ka da ta yi tem mi ba ra tenkuru ko, wuu gè sɔɔ tenkuba ba wãa. 5 Ma ta dãa kpii pɔtura
gaa sua ta da ta gira nge dãa ye ya ra n wãa nim bɔkuɔ mi tem gem mu wãa, mi nim mu
yiba. 6 Kpii pɔtura ye, ya seewa ya kpɛ̃a nge resɛm koru te ta yasia adama ta ǹ gunu. Ma
ten kãasi yi mɛɛra gunɔ bake ten bera gia. Ma ten gbini yi dua tem mɛn sɔɔwɔ. Ma dãa
ye, ya gɔsia resɛm, ya kpara ya kãasi kua. 7 Yen biruwa gunɔ bakeru gara na ta kasa dɛ̃u.
Ten sansu taasinɛ. Ma resɛm koo te, ta ten gbini ka ten kãasi gɔsie gunɔ bake ten mi gia,
domi ta tamaa ta koo nim wa mi gia. 8 N deema ta raa girewa tem gem sɔɔ mi nim yiba
kpa tu kãasi geenu ko tu bii geenu ma kpa ta n sãa resɛm gea.
9 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na bikia. Na nɛɛ, resɛm yen bweseru ya koo kpĩ yu kuura?
Gunɔ bake gbiikii te, ta koo wura tu ye deri ta kun yen gbini wukura? Ta koo wura ta kun
yen marum go, kpa ten kpara kpɛm mɛ, mu gbera? Ǹ n mɛn na, n ǹ maa tilasi tɔn dabinu
bu na bu ka ye wuka. 10 Wee ta duura, adama ta koo kuura? Sɔ̃ɔ yari yerun woo gà n tu
baba, ta ǹ koo gbera? Geema ta koo gbera mi ta duura.

*M*ɔn ten tubusianu

11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, 12 a Yudan mɛm nɔɔ sari be bikio a nɛɛ, ba mɔn ten tubusianu
yɛ̃? A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee Babilonin sina boko u da Yerusalɛmuɔ. U ben sina boko mwa
ka win sina asakpɔbu ma u ka bu da Babilonio. 13 Ma u turo gɔsa wi u sãa nge kpii pɔtura
sina bibu sɔɔ, u ka nùn arukawani bɔkua. U nùn bɔ̃rusia. Ma Babilonin sina boko wi,
u ben bukurobu gura u ka da win temɔ. 14 Kpa Yudaban tem mu biru wura, mu ku maa
kuura. Kpa bu win arukawani ye mɛm nɔɔwa. 15 Adama be Yudaba ba Babilonin sina boko
wi seesi ba sɔmɔbu gɔra Egibitio bu ka dumi kasuma ka sere maa tɔn dabinu. Wi u yen
bweseru kua, u koo kisira? Domi u arukawani kusia.
16 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, sina boko wi, u koo gbiwa sunɔ wi u nùn
bandu wɛ̃n temɔ. Domi u ǹ win nɔɔ mwɛɛru yibie. Babiloni miya u koo gbi. 17 Baa Egibitin
sunɔ ù n tabu kowo dabiru mɔ be ba dam mɔ, u ǹ kpɛ̃ u bu somi bu ka tii yina sanam
mɛ Babilonin sina boko u koo na u wɔrusu gbe u tabu sĩa kpĩ u ka tɔn dabinu go. 18 Domi
durɔ wi, u maa win nɔɔ mwɛɛru atafiiru kua, ma u arukawani kusia yè sɔɔ u raa win nɔɔ
mwɛɛru doke. Yen sɔ̃, u ǹ kisiramɔ.
19 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, nɛn arukawaniwa Isireliban
sina boko u atafiiru kua u kusia. Yen sɔ̃, u koo yen are wa. 20 Kon nùn yina bɛria kpa u
wɔri ye sɔɔ. Kon ka nùn da Babilonio. Miya kon nùn siri win naanɛ sari te u kuan sɔ̃.
21 Win tabu kowo be ba koo duki su, kon bu naa swĩiwa n go ka takobi. Be ba tiara kpa bu
yarina nge woo. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na yeni gerua.

*Yinni Gusun*ɔn nɔɔ mwɛɛru

22 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, nɛn tiiwa kon dãa kãasa kpɛma mɛɛri
sɛduru yen wii kpiirɔ kpa n ye bura, kpa n da n ye gira guuru garun wɔllɔ te ta gunu.
23 Kon ye girawa guuru garun wɔllɔ te ta gunum bo Isireliɔ. Ten kãasi yi koo kuurawa kpa

tu binu ma ta n sãa dãa te ta waabu wã. Gunɔ bwese bweseka ya koo sokuru ko ten kãasi sɔɔ. Kpa su n kukua ten saarɔ. [24] Saa yera dãnu kpuro nu koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. Nɛna na ra dãa ni nu gunu kawe, kpa n ni nu piiburu bo gunum sosi. Mɛya na ra ni nu wuru bekusu sãa gberasie, kpa n ni nu gbere bɔrɔm dokea. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Mɛya ya koo maa koora.

18

Gusunɔ u ra baawure siriwa

nge mɛ win daa ya nɛ

[1] Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, [2] Esekiɛli, mban sõna Isireliba ba ra mɔn teni ko bu nɛɛ, baababa ba resɛm birenu di,
ma ben bibun nɔsu yaaya.

[3] Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, na bɛɛ sõɔmɔ ma sere ka nɛn wãaru, i ǹ maa mɔn teni gerumɔ Isireliɔ. [4] Geema, nɛna na baawuren wãaru nɛni, baaba ka bii. Yen sõ, wi u tora wiya u koo gbi.

[5] Su tẽ nɛɛ, goo u wãa u gea mɔ̀, win daa ya wã. [6] U ku ra de gungunɔ u bũu sã. U ku ra maa bũu yãkunu di. U ku ra ka goon kurɔ mɛnnɛ. Mɛya u ku ra maa ka tɔn kurɔ mɛnnɛ sanam mɛ u yasa mɔ̀. [7] U ku ra goo gbɛni. U ku ra maa goo sɔmburu koosie kam. U ra wi u win dibu nɛni win tɔruba wesie. U ra wi gõɔra mɔ̀ dĩanu wẽ. Kpa u wi u tereru sĩimɔ yãnu wẽ. [8] U ku ra tɔnu gobi bɔkure u nim doke. U ku ra n maa wãa weesun swaa sɔɔ. U ra siriwa dee dee, u baawure nùn win gem wẽ. [9] U ra nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ mam mam. Tɔnu win bwesera nɛ, Yinni Gusunɔ na ra soku gemgii. Win wãara ta koo dakaa da.

[10] Su maa tẽ nɛɛ, durɔ wi, u bii mɔ wi u ra tɔmbu wɔri u go, u ben yãnu gura, ǹ kun mɛ u ra daa kõsa gaa ko. [11] N deema win baaba ku ra yen bweseru ko. Bii wi, u ra bũu yãkuru de gungunɔ. U ra ka gabun kurɔbu mɛnnɛ. [12] U ra bwẽɛbwẽɛ sɔmburu koosie kam. U ra tɔmbu gbɛni. U ku ra be u tɔruba mwaari ye wesie. U ra bũnu sã, kpa u n kom bɛrɛtɛkɛ mɔ̀. [13] U ra tɔmbu gobi bɔkure u nim doke. N weenɛ tɔnu win bweseru u n wãa? Aawo, u koo gbiwa. Domi u daa kõsa kua. Win yɛm mu koo wɔriwa win tii sɔɔ.

[14] Su tẽ nɛɛ, bii wi, u seewa u mara. Ma win bii u seewa u win tundon toranu kpuro wa. Adama u ǹ win tundon yira ye swĩi. [15] U ku ra bũu yãkunu de gungunɔ. U ku ra bũnu sã ni Isireliba ba sãamɔ. U ku ra ka goon kurɔ mɛnnɛ. [16] U ku ra goo sɔmburu koosie kam. U ku ra be ba win dibu nɛni tɔruba mwaari. U ku ra gbɛni. U ra wi gõɔra mɔ̀ dĩanu wẽ. Kpa u wi u tereru sĩimɔ yãnu wẽ. [17] U ku ra n wãa weesun swaa sɔɔ. U ku ra tɔnu gobi bɔkure u nim doke. U ra nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. Bii wi, u ǹ gbimɔ win tundon toranun sõ. U ko n wãawa ka gem. [18] Adama tundo wiya u koo gbi win toranun sõ domi u tɔmbu tõya kua u gbɛna.

[19] I bikiamɔ i mɔ̀, mban sõna bii kun win tundon durum are sɔɔmɔ. Geema, bii kun ye sɔɔmɔ yèn sõ u gea kua. Ma u sĩa dee dee nɛn yira sɔɔ, u nɛn woodaba mɛm nɔɔwa mam mam. Yen sõna u ko n wãa. [20] Wi u tora, wiya u koo gbi. Bibu ba ǹ ben baababan toranun are sɔɔmɔ. Mɛya baababa ba ǹ maa ben bibun toranun are sɔɔmɔ. Kon gemgii nùn win are wẽ yèn sõ u kom gem kua. Kpa n maa tɔn kõso sɛɛyasia yèn sõ u kõsa kua.

*K*õsan kirɔ

[21] Tɔn kõso ù n win daa kõsa deri, ma u gem swĩi nge mɛ nɛn wooda ya gerua kpuro, u ǹ maa gbimɔ. [22] Kon win toranu kpuro duari, kpa n de u n wãa gea ye u mɔ̀n sõ. [23] I tamaa nɛ, Yinni Gusunɔ na kĩ tɔn kõso u gbi? Aawo. Ye na kĩ, yera u gõru gɔsia kpa u n wãa. [24] Adama wi u gem deri, ma u daa kõsa mɔ̀ nge tɔn kõso, i tamaa u ko n wãa? Aawo. Kon win yellun daa gea ye duariwa kpa n de u gbi win daa kõsa ka win mɛm nɔɔ sarirun sõ. [25] Bɛɛ Isireliba, i mɔ̀, nɛn gere ye, ya ǹ sãa dee dee. I swaa dakio i nɔ. Nɛn gerewa ya ǹ sãa dee dee? Nge bɛɛya i saka saramɔ. [26] Gemgii ù n gea deri, ma u kõsa mɔ̀, u koo gbiwa kõsa yen sõ. [27] Tɔn kõso ù n maa win daa kõsa deri, ma u daa gea mɔ̀, u win wãaru wɔramɔwa. [28] U ko n wãa, domi u gia ma kõsa u raa mɔ̀, ma u ye deri. Ǹ n mɛn na, u ǹ maa gbimɔ. [29] Bɛɛ

Isireliba i mɔ̀, nɛn gere ya ǹ sãa dee dee. Adama n ǹ mɛ, bɛɛya i saka saramɔ. [30] Yen sɔ̃,
kon baawure siriwa nge mɛ win daa ya sãa. Ǹ n mɛn na, i bɛɛn daa kɔsio i kɔ̃sa deri. I ku
de bɛɛn daa kɔ̃sa yu bɛɛ kam koosia. [31] I bɛɛn daa kɔ̃sa derio kpa i bɛɛn gɔ̃run bwisikunu
gɔsia. Mban sɔ̃na i ko i tii go. [32] I yɛ̃ ma nɛ, Yinni Gusunɔ, na ǹ goon gɔɔ kĩ. Ǹ n mɛn na, i
gɔ̃ru gɔsio kpa i wa i n wãa.

19

*B*a Isireliban sinambu

*g*ɔɔ wuri kuammɛ

[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a gɔɔ swĩiyɔ Isireliban sina bibun sɔ̃, a nɛɛ,
[2] ben mɛro u sãawa nge gbee sunɔ niu geu
ge ba yɛ̃ gbee sinansun suunu sɔɔ.
Ga ra n gen binu kpunɛwa
ga n nu diisiamɔ.
[3] Ma ga gen buu teu seeya
ga kua kpɛmbu.
Ga gu yaa mwaabu sɔ̃ɔsi,
ma ga tɔmbu sɛ̃sukum wɔri.
[4] Ye sɔba gen gari nua,
ma ba gu yina bɛria.
Yera ba gu mwa ka kɔkɔru
ba ka da Egibitiɔ.
[5] Ma gen mɛro ga mara gu wurama.
Adama ga tɛmanabu kpana,
ga wa n ǹ koorɔ.
Yen biruwa ga maa gen buu teu sua
ga seeya ga dam kua,
ga kua gbee sunɔ kpɛmbu.
[6] Ma ga wɔri gbee sinansun wuuru sɔɔ.
Ga yaa mwaabu mɛɛra.
Ma ga tɔmbu sɛ̃sukum wɔri.
[7] Ga tem min sina kpaaru wɔri ga sura.
Ma mɛn wusu kua bansu.
Ma tɔmbu ka ye ya wãa tem mɛ sɔɔ kpuro
ya bɛrum soora gen kukiribun sɔ̃.
[8] Ma bwesenu nu mɛnna
nu ka gu tabu kua.
Bwese ni, nu nawa yam kpuron di.
Ba gu suura kua ga wɔri.
[9] Ma ba gen wɛ̃ru yaba
ba taabu doke
ba gu sɔri diru garu sɔɔ.
Yen biru ba ka gu da Babilonin sina bokon mi.
Ma ba gu kɛnusi
sere ba ǹ maa gen kukiribu nɔɔmɔ Isireliban guunɔ.
[10] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
ben mɛro u sãawa nge resɛm
ye ba duura daa toran bɔkuɔ.
Resɛm ye, ya ra ma.
Ya maa kãasi yiba nim mɛ ya waamɔn sɔ̃.
[11] Ya kãasi damgii mɔ yi ba koo kpĩ bu ka sina dɛki ko.
Ya waabu wã, yen gunum ka yen kãasi dabinun sɔ̃.

12 Adama ba ye wuka ka mɔru
ba sura temɔ.
Woo ge ga wee sõɔ yari yerun di,
ga yen marum gberasia.
Yen kãasi damgii yi, yi gbera yi dõɔ mwaara.
13 Tɛ̃ ya gire tem gbebum sɔɔ
mi gãanu ku ra kpi.
14 Ma dõɔ u yara saa yen kãasin di
u yen marum mwa.
Ya ɲ̀ maa kãasa damgia mɔ
ye ya koo ko sina dɛka.
Womu geni ga sãawa gɔɔ wuri. Geya ba ko n da ko bà n gɔɔ wuri mɔ̀.

20

Isireliba

*b*a Yinni Gusunɔ seesi

1 Sanam mɛ Isireliba ba wãa yoru sɔɔ Babiloniɔ, yoo ten wõɔ nɔɔba yirusen suru
nɔɔbusen sõɔ wɔkuruse sɔɔra ben guro gurobu gabu ba na Esekiɛlin mi u ka bu bikiaru
kua Yinni Gusunɔn mi. Ma ba na ba sina win wuswaaɔ. 2 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 3 tɔnun
bii, a tɔn beni sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, n ɲ̀ Isireliba ba
nawa bu ka nɛn kĩru bikia? Sere ka nɛn wãaru na ɲ̀ wuramɔ bu man gãanu bikia.
4 Tɛ̃ a sɔɔru koowo a ka bu siri. A bu yaayasio kom kõsum mɛ ben baababa ba man kua.
5 Ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ wee. Na nɛɛ, sanam mɛ na be, Isireliba gɔsa be, be ba sãa
Yakɔbun bweseru na bu nɔɔ mwɛɛru kua ka bõri. Ma na bu tii sõɔsi Egibitiɔ, na bu sõɔwa
na nɛɛ, nɛna na ko n sãa ben Yinni. 6 Yen dɔma tera na bu nɔɔ mwɛɛru kua ka bõri na nɛɛ,
kon bu yara Egibitin di. Kpa n ka bu da tem mɛ na bu gɔsia sɔɔ mi tim ka bom mu yiba.
Tem mɛ, mu sãawa mɛ mu tem kpuro buram kere. 7 Na bu sõɔwa na nɛɛ, baawure u win
bũu ge u kɔdɛ sãa derio kpa u ku raa tii disi doke ka Egibitin bũu ni. Domi nɛna na sãa
Gusunɔ ben Yinni.
8 Ka mɛ, ba man seesi ba yina bu man swaa daki. Ben goo kun bũu ni deri, nì sɔɔ ben kɔdɛ
wãa. Ba ɲ̀ Egibitin bũu ni deri. Ma na bwisika n bu mɔru kpuro seesi n bu wɔri Egibitiɔ.
9 Adama na bu deri, domi na ɲ̀ kĩ nɛn yĩsiru tu sankira bwese tukunun suunu sɔɔ yèn sõ
na tii bwese tuku ni sõɔsi 10 sanam mɛ na Isireliba yara Egibitin di na ka da gbaburɔ. 11 Ma
na bu sõɔwa ye ba koo ko ka sere nɛn woodaba ye ba koo swĩi ba n ka wãa. 12 Na bu tõɔ
wɛ̃rarugiru wɛ̃ ta n sãa yĩreru te ta sõɔsimɔ ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na bu wuna nɛnɛm.
13 Adama be Isireliba ba man seesi gbaburɔ ba ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ
ye bà n swĩi ba ko n wãaru mɔ. Mɛya ba ɲ̀ maa nɛn tõɔ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwɛ sere na
bwisika n ka bu mɔru ko n bu kpeerasia gbaburɔ. 14 Adama nà n ye kua, bwese tukunu
nu koo nɛn yĩsiru gɛm, nìn nɔni biru na bu yara Egibitin di. 15 Yen sõna gbaburɔ na nɔmu
sua na bõrua na nɛɛ, na ɲ̀ maa ka bu dɔɔ tem buram mɛ sɔɔ, mi tim ka bom mu kokumɔ
mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua. 16 Domi ba ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Mɛya ba
maa nɛn tõɔ wɛ̃rarugii te disi doke yèn sõ ben gõru ga woo bũnun mi gia. 17 Ka mɛ, na ben
wɔnwɔndu wa na ɲ̀ bu go gbaburɔ.

Isireliba ba ɲ̀ ben

*m*ɛm nɔɔbu sariru deri

18 Na ben bibu sõɔwa gbaburɔ na nɛɛ, bu ku ben baababan yira swĩi, bu ku ko ye ba bu
sõɔwa, bu ku maa tii disi koosi ka ben bũnu. 19 Adama bu nɛ Gusunɔ ben Yinnin woodaba
ka nɛn gere swĩiyɔ kpa bu ka ye kpuro sɔmburu ko. 20 Bu nɛn tõɔ wɛ̃rarugiru wunɔ nɛnɛm
kpa ta n sãa yĩreru nɛ ka ben baa sɔɔ, te ba koo ka gia ma na sãawa Gusunɔ ben Yinni.
21 Adama ka mɛ, bii be, ba man seesi, ba ɲ̀ nɛn woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ ye bà n
swĩi ba ko n wãaru mɔ. Ba nɛn tõɔ wɛ̃rarugiru disi doke. Ma na bwisika n ka bu nɛn mɔru
seesi gbaburu mi. 22 Adama bwese tukunu nu ku ka nɛn yĩsiru gɛm sõ, na ɲ̀ bu gãanu kue.

Domi bwese nin wuswaaɔra na be, Isireliba yara Egibitin di. [23] Gbaburu miya na nɔma sua
wɔllɔ na bɔ̃rua na nɛɛ, kon bu yarinasia bwesenu sɔɔ ka tem tukumɔ. [24] Domi ba ǹ nɛn
woodaba ka nɛn gere mɛm nɔɔwɛ. Ma ba nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te disi doke. Ma ba ben kɔdɛ
doke ben baababan bũnu sɔɔ. [25] Nɛna na maa bu wooda wɛ̃ ye ya ǹ bu gea maruammɛ
ka ye ya ǹ bu wãaru wɛ̃ɛmɔ. [26] Na dera ba disi duura ye ba ka ben bii gbiikobu yãku dɔ̃ɔ
mwaararugiru mɔ̀, kpa nanum bu mwa kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Gusunɔ u koo Isireliban

bũu sãaru kpeesia

[27] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na
gerumɔ. Na nɛɛ, ben baababan tii ba man tora, ba ǹ nɛn arukawani yibie. [28] Na ka bu da
tem mɛ sɔɔ mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua na sire ka bɔ̃ri. Miya ba ben binɛ doke gungunu
gia ka dãa kubenu gia. Ma ye kpuro ya kua ben bũu yãku yenu. Miya ba ra yãku dɔ̃ɔ
mwaararuginu ko ka sere ni ba ra ko ka gberun dĩanu ka tam kpa bu turare dɔ̃ɔ doke. Ye
kpuro ya dera nɛn mɔru seewa. [29] Ma na bu bikia na nɛɛ, mba gunguu ni, nìn mi i ra n
naamɔ. Saa yen dɔma ten di, ba ben yãku yenu sokumɔ gungunu. [30] Yen sɔ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a
nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bu ku tii disi koosi nge ben baababa.
Bu ku maa bũnu gasiri bu sã. [31] Wee tɛ̃, ba tii disi mɔ̀ ba bũnu gasirimɔ ba ka nu kɛ̃nu
daawammɛ ma ba ka nu ben bibu yãkunu kuammɛ. Yera ba tamaa ba koo bikiaru ko nɛn
mi? Aawo, sere ka nɛn wãaru na ǹ wuramɔ bu bikiaru ko nɛn mi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na yeni gerua. [32] Ba tamaa ba koo ko nge bwese ni nu tie, kpa ba n dãnu ka kpenu sãamɔ.
Adama n ǹ koorɔ. [33] Sere ka nɛn wãaru ka dama kon bu wɔri kpa n bu seesi, kpa na n bandu
dii be sɔɔ. [34] Kon bu yara bwese tuku nin suunu sɔɔn di mi ba yarinɛ kpa n bu mɛnna n
bu nɛn dam ka nɛn mɔru sɔ̃ɔsi. [35] Kon ka bu da gbaburɔ be tɔna mi goo kun wãa. Miya
kon bu siri. [36] Kon bu siri nge mɛ na ben sikadoba siri gbaburɔ sanam mɛ ba wee Egibitin
di. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. [37] Saa ye sɔɔ, kon bu tilasi ko ka sɛna ba n ka sãa
nge nɛn yãa gɔ̃ɔ kpa bu arukawani ye mɛm nɔɔwa ye na ka bu bɔkua. [38] Kon bu wuna ben
suunu sɔɔn di be ba man seesi ka be ba sãa tɔn kɔ̃sobu kpa n bu yara tem mi ba wãan
di. Adama ba ǹ dɔɔ Isireliɔ. Saa ye sɔɔra be, Isireliba ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni
Gusunɔ. [39] Tɛ̃, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua ben sɔ̃. Na nɛɛ, bu doo bu ben bũnu
sã. Adama amɛn biru, ba koo man mɛm nɔɔwa. Ba ǹ maa nɛn yĩsiru sankumɔ ka ben bũu
sãaru. [40] Domi Isireliba kpurowa ba koo man sã Isirelin guurɔ te na gɔsa nɛn sɔ̃. Miya kon
ka bu nɔnu geu mɛɛri. Kpa n bu yãkunu bikia ka kɛ̃ɛ gee ni ba sɔɔru kua nɛn sɔ̃. [41] Nà n bu
yara bwese tukunun suunu sɔɔn di mi ba raa yarinɛ ma na bu mɛnnama, saa yera kon bu
mwa nge yãku nubu durorugiru. Bwese tuku ni, nù n wa mɛ, kpa nu gia ma nɛna Yinni
Gusunɔ Dɛɛro. [42] Mɛya ben tii ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ nà n bu kpara na
ka da Isireliɔ mi na ben baababa nɔɔ mwɛɛru kua. [43] Ba koo bwisiku daa kɔ̃sa ye ba kua
yellu, yè sɔɔ ba tii disi doke kpa bu tii tusi kɔ̃sa ye ba kuan sɔ̃. [44] Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ nà n bu sɛɛyasia nɛn yĩsirun bɛɛrɛn sɔ̃. N ǹ mɔ ben daa kɔ̃sa ye
ba kuan sɔ̃. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

21

*L*abaari kɔ̃sa Isireliban sɔ̃

[1] Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, [2] tɔnun bii, a mɛɛrio sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarɔ, kpa a bu gerusi
be ba wãa dãa sɔ̃ɔ mi. [3] A de bu nɛn gari swaa daki yi kon gere dãa sɔ̃ɔ ge ga wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia mi. A nɛɛ, kon gu dɔ̃ɔ doke, kpa dɔ̃ɔ wi, u dãa bekunu ka gbebunu mwa.
Dɔ̃ɔ wi, kun gbimɔ. Tɔmbu kpurowa ba koo dɔ̃ɔ soora saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarun di n ka
da nɔm geuɔ. [4] Tɔmbu kpurowa ba koo wa ma nɛ, Yinni Gusunɔwa na dɔ̃ɔ wi sɔ̃rua, u ǹ
maa gbimɔ.

[5] Ma Esekiɛli u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ba ra n ka man wɔki ba n mɔ̀, suka na ra
n bu kuammɛ.

[6] Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [7] wunɛ, tɔnun bii, a mɛɛrio Yerusalɛmu gia kpa a
Isirelin tem ka mɛn sãa yenu gerusi. [8] A Isireliba sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee ye na gerumɔ ben sɔ̃.

Na nɛɛ, kon bu deema, kpa n nɛn takobi woma yen kararun di kpa n gemgii ka tɔn kõso
go. 9 Kon bɛɛ kpuro kpeerasia. Yen sõna kon nɛn takobi woma saa yen kararun di, kpa
n tɔmbu go saa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di n ka da nɔm geuɔ. 10 Tɔmbu kpuro ba koo
gia ma na nɛn takobi woma saa yen kararun di, na ɲ maa ye wesiamɔ mi. 11 Yen sõ, wunɛ
tɔnun bii, a yãaro a weeweenu ko nge wìn gabu ga bɔɔra. 12 Bà n nun bikia mban sõna a
weeweenu mɔ̀, kaa bu wisiwa a nɛɛ, labaari kõsa a nua. Ya koo maa tunuma. Kpa tɔmbun
toronu nu kara. Ba koo gɔma dwiiya. Kpa ben wɔrugɔru tu kpe, bu dũunu soona. Wee, ya
koo na ya mam tunuma. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*T*akobi ya wee

13 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, 14 wunɛ tɔnun bii, a tɔmbu gerusio. A bu sõɔwɔ ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
takobi gaa wee ya wee,
ya nɔɔ dɛ̃ɛrawa mam mam.
15 Ya ballimɔ,
yera ba koo ka tɔmbu go.
I tamaa bɛɛn bandu ta ɲ kpeemɔ,*
16 adama ba takobi ye nɔɔ dɛ̃ɛrawa ba nɛni.
Ba ye tɔn gowo nɔmu bɛrie.
17 A gbãro, kpa a weeweenu ko, wunɛ tɔnun bii.
Domi ba ye nɛn tɔmbu Isireliba ka ben sinambu suesi.
18 Wee ba be kpuro yibɛrɛba nɔmu bɛria.
A wunɛn nɔma bɔkuo,
nɔni swãa bakara wee.
Bɛɛn bandu tà n wɔruma maa ni.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.†
19 Tɛ̃ wunɛ tɔnun bii, a bu gerusio.
A taka koowo nɔn teeru,
yen biru nɔn yiru, yen biru nɔn ita,
a ka takobi yen dam sõɔsi.
Domi ya sãawa takobi
ye ya ka gɔɔ wee.
Gɔɔ bokowa ya ka wee baaman di.
20 Ya baawuren wɔrugɔrun dam buamɔ.
Ya dera ba wɔrukumɔ.
Wee na dera ya wãa baawuren kɔnnɔwɔ.
Wee ya ballimɔ nge guru maakinu,
ya sɔɔru sãa yu ka go.
21 Na maa ye sõɔmɔ na mɔ̀,
yu soowo nɔm geu gia, kpa yu wura nɔm dwaru gia.
Takobi nɔɔ durora wunɛ,
a doo mi ba nun tĩi.
22 Nɛ, Yinni Gusunɔn tii, kon taka ko kpa n nɛn mɔru kpuro sõɔsi mam mam sere yu ka
sara. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*B*abilonin sina boko

*u koo Yerus*alɛmu wɔri

23 Yinni Gusunɔ u kpam gerua u nɛɛ, 24 wunɛ tɔnun bii, a swaa yiru yabo ye ya koo sõɔsi
mìn di Babilonin sina boko u koo ka tabu duuma. A de ye yiru ye, yu yari wuu teun di kpa
a yen baayere yĩreru ko yu ka sõɔsi wuu gèn mi ya dɔɔ. 25 Kaa swaa yiru ye kowa, tia ya
n dɔɔ Raba gia, ye ba koo swĩi bu ka Amɔniba tabu wɔri, tia maa Yerusalɛmu gia ye ba
koo swĩi bu ka Yudaba tabu wɔri. 26 Domi wee Babilonin sina boko u wãa swaa yiru yen

* 21:15 - Naa sin sukum Heberum sɔɔ mu ɲ dɛɛre. † 21:18 - Naa sin sukum ka Heberum mu ɲ dɛɛre.

kɛɛnanɔ u bikiaru mɔ̀ bũu ni ba mɔ̀ Terafimun mi, ka sɛ̃ɛnu ka yaa woru. [27] Ma bikia te, ta
Yerusalɛmu sɔ̃ɔsi win nɔm geu sɔɔ. Tɛ̃, u koo wooda wɛ̃ bu Yerusalɛmu wɔri ba n tabun
kuuki mɔ̀. U koo tabu yãnu yi yi Yerusalɛmun kɔnnɔsɔ. Kpa bu gungunu ka kuku yenu
ko mi, bu ka ye wɔri. [28] Adama Yerusalɛmugibu ba tamaa win bikia ten gari yi ɲ̀ sãa gem.
Domi ba tamaa u koo bu deri arukawani ye ba ka nùn bɔkuan sõ. Adama u ɲ̀ ben toranu
duari. Yen sõ, u koo bu wɔri. [29] Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na bu sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀, wee ben
mɛm nɔɔbu sari te ta sɔ̃ɔsiramɔ ben daa sɔɔ, ta man ben toranu yaayasiamɔ ma nu bu
taarɛ wɛ̃ɛmɔ. Ba ɲ̀ maa nu deri. Yen sõ, kon bu nɔmu doke n mwa.
[30] Wunɛ maa Isireliban kparo, wunɛn tõra turuku mɔ̀. Wunɛn toranu nu den tura mɛ.
[31] Ba koo wunɛn sina furɔ pota. Gãanu koo kɔsi. Be ba tii kawe ba koo wɔlle suara. Kpa be
ba tii sue bu wɔruma. [32] Kon de Yerusalɛmu yu ko bansu mam mam. Ya koo koorawa saa
ye wi kon yen dam wɛ̃ u tunuma.

*B*a koo Amɔniba tabu wɔri

[33] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, wunɛ tɔnun bii, a Amɔniba gerusio ben kom kõsum mɛ ba
Isireliba kuan sõ. A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee, ba takobi nɔɔ dɛ̃ɛra ya ballimɔ ya bu mara yu go.
[34] Ben kãsi weesugii ni ka gari weesugii yin sõ, ba koo bu gowa nge tɔn kõsobu be ba wiru
bɔɔra. Domi ben tõra turuku mɔ̀, ben toranu nu den tura mɛ. [35] Bu ben takobiba wesio ben
karanɔ. Kon bu siri mi ba bu mara. [36] Kon bu mɔru seesi n bu wure nge dõõ kpa n bu tɔmbu
nɔmu bɛria be ba koo bu wɔri ka dam bu kam koosia. [37] Kon de dõõ u bu di, kpa ben yɛm
mu yari ben tem suunu sɔɔ. Ba ɲ̀ maa bu yaayamɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

22

*Yerus*alɛmugibun daa kõsa

[1] Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, [2] wunɛ tɔnun bii, a sɔɔru koowo a ka Yerusalɛmugibu siri
be ba sãa tɔn gowobu mi. A ku sika ko. A de bu bwisiku ben daa kõsa ye ba kuan sõ. [3] A bu
sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Wee ba tɔmbu goomɔ. Yera ya koo de ben
wuu Yerusalɛmun tii yu kam ko. Wee ba bwãarokunu sekumɔ ma ba ben tem disi doke.
[4] Tɔn be ba go mi, ben taarɛwa. Ba tii disi doke ye ba ka tii bwãarokunu kua. Nge mɛya ba
ka ben wãarun tõnu kawa. Yen sõna kon de bwese tukunu nu bu yɛ̃ɛ. [5] Be ba toma ka be ba
wãa turuku ba koo bu yɛ̃ɛ yèn sõ ben wuu Yerusalɛmun yĩsira bɛɛrɛ bia, ma ya burisire.
[6] Wee be, Isireliban sinambu ba tɔmbu dam dɔremɔ ba goomɔ Yerusalɛmu ye sɔɔ. [7] Ma
yen tɔmbu ba ben mɛrobu ka ben tundobu gɛma. Gaba sɔbu dam dɔremɔ. Gaba maa
gobekuba ka gɔminibu taki dimɔ. [8] Tɔmbu ba ɲ̀ nɛn sãa yeru daabu kĩ. Ba ɲ̀ maa kĩ bu
nɛn tõõ wɛ̃rarugiru mɛm nɔɔwa. [9] Gaba wãa ba ben winsim kõsa gerumɔ bu ka nùn go.
Mɛya maa tɔmbu ba ra bũnun dĩanu di gungunun wɔllɔ kpa ba n sekuru sari kookoosu
mɔ̀. [10] Gabu ba wãa ba ra ka ben tundon kurɔbu kpunɛ. Gabu ba ra mam tɔn kurɔbu gabe
sanam mɛ ba yasa mɔ̀. [11] Gaba maa wãa ba sakararu mɔ̀ ka ben bensim kurɔbu, ɲ̀ kun mɛ
ka ben biin kurɔ ɲ̀ kun mɛ ka ben sesu tundo turosibu. [12] Gaba maa wãa be ba ra wure bu
gobi mwa bu ka tɔmbu go. Gaba wãa ba ra are bɛkɛ kasu bà n ben winsim gobi bɔkura.
Gaba wãa be ba ben winsim taki dimɔ bu ka gobi ko. Ma ba nɛ, Yinni Gusunɔ duari mam
mam. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[13] Wee kon bu so be, Yerusalɛmugibu ben gbɛna ka tɔn be ba gon sõ. [14] Nà n bu wɔri yen
tõõ te, ba ɲ̀ ko n maa dam ka mwia mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Ya koo maa
koora. [15] Kon de bu yarina ba n wãa bwese tukunu sɔɔ. Kpa bu da baama. Nge mɛya kon
ka ben disi yi wuna Yerusalɛmu ye sɔɔn di. [16] Bwese ni nu tie, nu koo bu gɛm. Saa ye sɔɔ,
ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
[17] Yen biru, Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, [18] tɔnun bii, wee nɛn nɔni sɔɔ Isireliba ba sãa nge
sii bisu ɲ̀ kun mɛ nge sii gandu ɲ̀ kun mɛ nge sii kpikisu ɲ̀ kun mɛ nge pɛɛrum ɲ̀ kun mɛ
nge sii wɔ̃kusu si ba doke sɔwatia sɔɔ bu ka su sɔwa. Ba sãawa nge sii geesun bisu. [19] Yen
sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon bu mɛnna Yerusalɛmu sɔɔ. [20] Nge mɛ ba ra sii geesu
ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu ka sii kpikisu ka sii pɛɛrum mɛnnɛ bu doke sɔwatia sɔɔ, kpa
bu dõõ doke su ka yanda, nge mɛya kon bu mɛnna nɛn mɔru sɔɔ, kpa n bu deri bu yanda.

21 Kon bu mɛnna sube teeru sɔɔ, kpa n bu kpɛ̃ɛ nɛn mɔrun sundu sɔɔ kpa bu yanda nge
sisu. 22 Nge mɛ sii geesu su ra yande dɔ̃ɔ sɔɔ, nge mɛya ben tii ba koo yanda Yerusalɛmun
suunu sɔɔ. Saa yera ba koo gia ma na ka bu mɔru seewa.
23 Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ, 24 tɔnun bii, a Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ben tem
mu sãawa nge mi gura ku ra nɛ. Yen sɔ̃, kon de mu kam ko nɛn mɔrun saa sɔɔ. 25 Ben
sɔmɔbu ba sãawa nge gbee sinan si su kukirimɔ sanam mɛ su yaa wa su sɛ̃re. Domi ba
tɔmbu goomɔ. Ma ba gabun gobi ka dukia wɔramɔ. Ma ba derimɔ kurɔ gɔminibu ba
dabiamɔ. 26 Ben yãku kowobu ba ku ra nɛn woodaba mɛm nɔɔwɛ. Ba ku ra maa nɛn sãa
yeru bɛɛrɛ wɛ̃. Ba ku ra wunanɛ ye ya sãa nɛgia ka ye ya ɲ sãa nɛgia. Ba ku ra maa tɔmbu
sɔ̃ɔsi ye ya dɛɛre ka ye ya ɲ dɛɛre. Ba ku ra mam nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugii te mɛm nɔɔwɛ. Ye
kpuro sɔɔra ba ku ra man bɛɛrɛ wɛ̃. 27 Ben sinambu ba sãawa nge gbeeku yɛɛ. Domi ba
tɔmbu goomɔ bu wa bu ka ben binɛ suresia. 28 Ben sɔmɔbu ba ye kpuro wukirimɔ nge gãa
ni ba soo tɛɛni. Wee ba bu kãsi weesuginu ka gari weesugii sɔ̃ɔmɔ. Ba gerumɔ ba mɔ̀, gari
yi ba tɔmbu sɔ̃ɔmɔ yi weewa nɛn min di. N deema nɛ, Yinni Gusunɔ na ɲ bu gãanu sɔ̃ɔwa.
29 Tem mɛn tɔmbu ba dam dɔrenamɔ ba gbɛnimɔ ba sãarobu ka be ba ɲ dam mɔ taaremɔ.
Ma ba sɔbu taki dimɔ ba gem biramɔ. 30 Wee na goo kasu ben suunu sɔɔ u gbãraru bani u
ka sikerena, ɲ kun mɛ u yɔ̃ra kururu mi, u ka tem mɛ yina n ku ka mu kam koosia. Adama
na ɲ goo wa. 31 Kon bu mɔru seesiwa. Na ɲ yɔ̃ramɔ sere nɛn mɔru yu ka kpe. Kon de bu
bu ben daan are kɔsie. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

23

*S*amari ya sãa nge kurɔ tanɔ

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 2 tɔnun bii, kurɔbu yiruwa ba wãa be kpuro mɛro turo. 3 Ma ba da
ba kurɔ tanaru di Egibitiɔ ben wɔndiaru sɔɔ. Miya ba ben bwãsu sɛ̃kura. Ba ben toronu
bɔkasi. 4 Mɔɔn yĩsira Ohola. Wɔnɔgira maa Oholiba. Ohola u sãawa Samari. Oholiba u
maa sãa Yerusalɛmu. Na bu sua kurɔbu ma ba man bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu marua.
5 Ohola wi, u kua naanɛ sarirugii, u kurɔ tanaru wɔri. Ma u Asirigibu kĩa too too be ba wãa
win bɔkuɔ. 6 Tɔn be, ba yãa wunɔmginu doke domi ba sãawa tem yɛ̃robu ka siri kowobu.
Ba sãawa aluwaasi durɔ burabu. Ma ba maasɔru yɛ̃. 7 Beya Ohola u tii wɛ̃. Be ba sãa
Asirin wirugibu mi, be kpurowa u ka sakararu kua. U bu kĩa too sere u ben bũnu sãwa. 8 U
ɲ win sakara te deri te u raa kua Egibitiɔ. Domi sanam mɛ u sãa wɔndia, ba ra n ka nùn
kpunamɔ ba n win bwãsu babirimɔ, ma ba nùn sakararu kpɛ̃ɛ. 9 Yen sɔ̃na na nùn deri win
kĩnasi Asirigii ben nɔmuɔ. 10 Ma ba win yãnu potira ba nùn yɔ̃su tereru. Ma ba win bibu
gura ba ka doona. Yen biru ba win tii go ka takobi. U sɛɛyasiabu wa bi bu kua seeda tɔn
kurɔ be ba tien sɔ̃.

*Yerus*alɛmu ya sakararu kua

11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholan wɔnɔ Oholiba u win mɔɔn sakara kookoo si wa. Ka
mɛ, wigira ta boya sere ta ɲ ka nɔɔ gerurɔ. 12 Ma win tii u Asirin tem yɛ̃robu kĩa ka ben siri
kowobu. Tɔn be, ba sãawa aluwaasi durɔ burabu. Ba yãa buranu doke, ba maa maasɔru
yɛ̃. 13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na wa ma Oholiban tii u disi mɔ. Be kpuro swaa tia yera ba swĩi mi.
14 Oholiba wi, u mam kua ye ya sakararu kere. Sɔ̃ɔ teeru u tɔmbun weenasibu wa ba yorusi
gani sɔɔ. Ba bu kuawa ka gãa swãanu. Tɔn be, ba sãawa Babilonigibu. 15 Ba kpaki sɛ̃ke
pɔraɔ, ma ba dawani nɔni bwese bwesekagii bɔkua wirɔ. Be kpuro ba sãawa nge sinambu
ba ka Babilonigibu weenɛ. 16 Ye u bu wa mɛ, yera u bu kĩa sere u sɔmɔbu gɔra Babiloni mi.
17 Ma ba na win mi ba ka nùn kpuna ba nùn sakararu kpɛ̃ɛ sere win bwɛ̃ra yɔ̃ɔwa ben min
di. 18 U win sakara te sɔ̃ɔsi batuma sɔɔ. Ma nɛn gɔ̃ru ga doona win min di nge mɛ ga raa
doona win mɔɔn min di. 19 Ka mɛ, u sakara te mɔ̀ u dɔɔwa nge mɛ u kua win wɔndiarun
saa sɔɔ Egibitiɔ, 20 mi u tii kurɔ dama kowobu wɛ̃ be ba ra n kurɔbu yɔɔmɔ nge kɛtɛkunu ɲ
kun mɛ nge dumi.

*Yerus*alɛmun sɛɛyasiabu

[21] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Oholiba, wee a maa wure a wura sekuru sariru sɔɔ te a raa
kua wunɛn wɔndiaru sɔɔ sanam mɛ a dera Egibitigibu ba wunɛn bwãsu babura. [22] Wee
ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Kon de wunɛn yellun kĩnasi be a tusa mi tɛ̃ bu nun seesi
kpa bu na baama kpuron di bu nun wɔri. [23] Beya Babilonigibu ka Pekodigibu ka Koagibu
ka sere maa Asirigibu. Ben aluwaasi durɔ burɔ be ka ben tem yɛ̃robu ka ben sinambu ka
ben tabu durɔbu be kpuro ba yɔɔwa dumin wɔllɔ. [24] Wee ba nun wɔrim wee ba tabu yãnu
nɛni ka tabu kɛkɛba yi dumi gawe. Ba mɛnna ba dabi ba ka nun sikerenɛ yam kpuro. Be
kpuro ba sii furɔsu doke ma ba tɛrɛnu nɛni. Kon bu siribu nɔmu sɔndia kpa bu nun siri ka
ben wooda. [25] Kon nun mɔru seesi kpa n de bu nun wɔri ka dam. Ba koo wunɛn wɛ̃ru ka
wunɛn swasu bɔɔri kpa bu nun dakura tabu sɔɔ, kpa bu wunɛn bibu gura. Be ba tiara kpa
bu be dɔ̃ɔ mɛni. [26] Ba koo wunɛn yãnu gura kpa bu wunɛn bura yãnu wuna. [27] Kon wunɛn
sekuru sariru kpeesia te a mɔ̀ saa yee yellun di Egibitiɔ. Wunɛn nɔni kun maa wurɔ ben
mi gia. A ǹ maa bu yaayamɔ.

[28] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, wee na nun bɛri be a tusan nɔmuɔ, bèn mi wunɛn bwɛ̃ra
kun maa wãa. [29] Ba koo nun nɔni sɔ̃ tusirun sɔ̃ kpa bu wunɛn dukia gura bu nun deri ka
nɔm dira basi mam mam. Wunɛn sekuru sariru ka wunɛn sakara te, ta koo sɔ̃ɔsira. [30] Ye
kpurowa ya koo nun deema domi a ka bwese tukunu sakararu kua ma a tii disi doke bũu
sãarun swaa sɔɔ. [31] A wunɛn mɔɔn yira swĩi. Yen sɔ̃na kon de a nɛn mɔrun nɔra ye nɔ nge
wi. [32] Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ,
kaa ka nɔra ye nɔ
ye wunɛn mɔɔ u ka nɔra.
Nɔra ye, ya yasu, ya maa dɛ̃u.
Yera ya koo de bu nun yɛ̃ɛ
bu yaakoru koosi.
Nɔra ye, ya nɛn mɔru yibawa sere ka nɔɔwɔ.
[33] Ya koo nun go nge tam
kpa yu nun nɔni sɔ̃.
Nɔra ye, ya ra ka nuku sankiranu ka kam kobu nɛwa.
Yera wunɛn mɔɔ Samari u nɔra.
[34] Kaa ye nɔwa mam mam
sere a ye kɔra ka donnu
kpa a wunɛn tororu mɛɛra ko ka yen kɛ̃ki.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

[35] Wee a man duari ma a man deri. Tɛ̃, a wunɛn sekuru sarirun are sɔɔwo.

Gusunɔ u Yerusalɛmu

*k*a Samari taarɛ wɛ̃

[36] Yinni Gusunɔ u maa man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a Ohola ka Oholiba sirio. A bu sɔ̃ɔwɔ
kɔ̃sa ye ba kua. [37] Wee ba sãawa kurɔ sakara kowobu ma ben nɔma yɛm yiba. Domi ba da
ba bũnu sãamɔ ma ba ka ben bibu yãku dɔ̃ɔ mwaararuginu mɔ̀. N deema nɛna ba raa bii
be wɛ̃. [38] Wee ye ba maa man kua. Ba nɛn sãa yeru disi doke, ma ba ǹ nɛn tɔ̃ɔ wɛ̃rarugirun
wooda mɛm nɔɔwɛ. [39] Domi dɔma te ba dua nɛn sãa yerɔ ba ka ben bibu bũu yãkunu kua
ma ba tu disi doke. Yenin bwesera ba kua nɛn sãa yerun sɔɔwɔ. [40] Yen biru, ba maa sɔmɔbu
gɔra bu bu durɔbu kasuama saa tontonden di. Ma durɔ be, ba seema ba na. Saa yera ba
wobura ma ba kiro doke ma ba ben bura yãnu doke durɔ ben sɔ̃. [41] Ma ba da ba sina kita
buranu sɔɔ. Tabulu ya yii ben wuswaaɔ yèn wɔllɔ ba nɛn turare ye ba ra dɔ̃ɔ doke ka gum
nubu durorugim sɔndi. [42] Ma tɔn dabira bu naawa te ta ǹ gãanun bwisikunu mɔ, ta wure.
Tɔn be, ba sãawa Sebagibu be ba na saa gbaburun di. Ma ba kurɔ be sumi dokea nɔm
wĩinɔ, ma ba maa bu sina furɔ burasu dokea winɔ. [43] Yera na nɛɛ, baa ka wi u tɔkɔ kua
sakara te sɔɔ, u ko n tu mɔ̀wa u n dɔɔ? Durɔba ko n maa nùn naawammɛ? [44] Wee durɔbu
ba ra nɛ bu ka nùn dendi nge kurɔ tanɔ. Nge mɛya ba Ohola ka Oholiba kua be, be ba
sankire. [45] Adama gemgibu ba koo kurɔ be siri bu bu taarɛ wɛ̃ ben sakararun sɔ̃ ka tɔn be
ba gon sɔ̃. Domi ben nɔma ya yɛm yiba.

46 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon de tɔn dabiru tu da tu bu wɔri kpa
tu bu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ, kpa tu ben dukia gura. 47 Kpa tu bu kpenu kasuku tu go, kpa tu
bu bɔtiri ka takobi. Kpa tu ben bibu go tu ben yɛnusu dõɔ mɛniki. 48 Nge mɛya kon ka
sakararu kpeesia tem mɛ sɔɔ. Kon tɔn kurɔ baawure sõ u ku maa ben maabu yiru yen
yira swĩi. 49 Domi ba sakararu kua ba bũnu sãwa. Yen sõ, ba koo ben toranun are sɔbe.
Nge mɛya ba koo ka gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

24

*Yerus*alɛmu ya sãa

*nge weke te t*a wuuru diira

1 Isireliban yorun wõɔ nɔɔba nnɛsen suru wɔkurusen sõɔ wɔkuruse sɔɔra Yinni Gusunɔ
u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, 2 wunɛ tɔnun bii, a gisɔn tõɔ te yoruo. Domi gisɔra Babilonin sina
boko u koo Yerusalɛmu tarusim tore. 3 A nɛn tɔmbu mɛm nɔɔ sari be mɔn teni sõɔwɔ a ka
bu kirɔ ko. A nɛɛ, nɛna na nun yiire na nɛɛ,
a sii wekeru suo kpa a tu nim doke.
4 Kpa a yaa taarun yaa gea ka yaa nɔmun yaa gea sua a doke mi.
Yen biru, kpa a yaa kuku bɔrɔkɔba sɔndi yen wɔllɔ.
5 A maa yãa geeru gɔsio wunɛn yãa gõɔn di
kpa a ten yaa doke weke te sɔɔ.
Kpa a doo dãa doke
a yaa ye kpuro yike yu ye
sere ka yen kukunɔ.
6 Kpa a yaa ye wuna tia tia.
Baa yen tia a ku ra deri mi.
Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, Yerusalɛmu ya sãawa bõrura yen tɔn goberun sõ.
Ya sãawa nge sii weke te ta wuuru diire,
te ba ǹ kpɛ̃ bu tea bu naamwɛ.
7 Yɛm mɛ Yerusalɛmu ya yari mi,
mu wãawa yen suunu sɔɔ.
Ya mu yariwa kperu wɔllɔ,
n ǹ mɔ tem dira sɔɔ tua yu sere mu wukiri.
8 Tɛ̃ kon yɛm mɛ deri kpee ten wɔllu mi,
mi mu ǹ berurɔ,
kpa nɛn mɔru yu ku ka se
n Yerusalɛmu ye mɔru kɔsie.
9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Yerusalɛmu ya sãawa bõrura yen tɔn goberun sõ.
Nɛn tii kon dãa sube bakaru ko.
10 A dãa taasio kpa a dõɔ doke
kpa a de yaa ye, yu ye mɛtɛ mɛtɛ.
A ye kpee yãnu dokeo
kpa a de yen kukunu nu dõɔ mwaara mam mam.
11 Yen biru, a weke dii te sɔndio dõɔ gɛ̃ɛ sɔɔ
sere tu swĩa tu swɛ̃ra.
Kpa disi ni nu raa wãa te sɔɔ nu kpe
ta kun maa wuuru diire.
12 Ka mɛ, kookari ye, ya koo kam kowa, domi dõɔ kun kpɛ̃ u wuu diiram mɛn bweseru
kpeesia. 13 Nge mɛya Yerusalɛmu ya disi duura yen tora ni ya kuan sõ. Wee na kĩa n ye
dɛɛrasia adama ya ǹ wure. Yen sõ tɛ̃, ya ǹ maa kpɛ̃ yu dɛɛra sere nɛn mɔru yu ka sure. 14 Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Kon ye siriwa nge mɛ yen daa ya nɛ, na ǹ yen wɔnwɔndu
mɔ̀. Ya koo maa koora. Kon ye kowa na ǹ sika mɔ̀. Na ǹ biru wuramɔ.

*Esekiɛ*lin kurɔn gɔɔ

15 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 16 tɔnun bii, kon nun wi a kĩru bo goori subaru
sɔɔ. Adama a ɲ̀ yɛ̃ron gɔɔ yeru mɔ̀. A ɲ̀ win gɔɔ sinamɔ. A ɲ̀ maa gɔɔ sumɔ win sɔ̃. 17 A
weeweenu koowo wunɛn tii sɔɔ a ku de goo u nɔ. A ku gɔɔ sina. A wunɛn dawani bɔkuo
kpa a wunɛn baranu doke nge mɛ a ra ko. A ku wunɛn wuswaa wukiri. A ku maa gɔɔ
dĩanu di.
18 Yera Esekiɛli u ye tɔmbu sɔ̃ɔwa bururu ma yen yoka win kurɔ u kpuna u gu. Yen sisiru
bururu ma u kua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn yiire. 19 Yera tɔmbu ba nùn bikiamɔ ba mɔ̀, u
bu tubusio ye u mɔ̀ mi. 20 Yera u bu wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔwa u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 21 u be
Isireliba gari yini sɔ̃ɔwɔ u nɛɛ, wi, Yinni Gusunɔ u koo de bu win sãa yeru kɔsuku tèn sɔ̃ ba
tii sue ka te bà n mɛɛra ba ra n nuku dobu mɔ̀ ka tè sɔɔ ba ben yĩiyɔbu doke. Ba koo ben
bii be ba tie Yerusalɛmuɔ mwɛɛri bu go. 22 Ba koo kowa nge mɛ Esekiɛli u kua. Ba ɲ̀ ben
wuswaa wukirimɔ nuku sankiranun sɔ̃, ba ɲ̀ maa gɔɔ dĩanu dimɔ. 23 Ba koo ben dawani
bɔkewa kpa bu ben baranu doke. Ba ɲ̀ koo gɔɔ yeru ko, ba ɲ̀ koo maa gɔɔ swĩ. Adama ba
koo woora ben toranun sɔ̃ kpa ba n weeweenu mɔ̀. 24 Wi, Esekiɛli u ko n sãawa yĩreru ben
suunu sɔɔ. Ba koo kowa nge mɛ u kua. Sanam mɛ yeba kpuro ya koo bu deema, saa ye
sɔɔra ba koo gia ma Gusunɔ u sãawa Yinni.
25 Yen biruwa Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u koo de Isireliba bu win sãa yeru
bia te ta sãa ben kuku yeru mi, te bà n mɛɛra ta ra bu nuku dobu wɛ̃ mi, ka tèn sɔ̃ ba tii
sue mi, ma ba ben yĩiyɔbu doke te sɔɔ. Yen biru kpa u de ben bibu bu gbisuku. 26 Sanam
mɛ kɛ̃si ni, nu koo bu deema, goo u koo nu kisirari kpa u na u nun sɔ̃. 27 Yen tɔ̃ɔ te, wunɛn
nɔɔ ga koo wukiara kpa a ka yɛ̃ro gari ko. Wuna kaa n sãa yĩreru wunɛn tɔmbun sɔ̃. Saa
ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛ Gusunɔ na sãawa Yinni.

25

Gari yi ba gerua Amɔniban sɔ̃

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 tɔnun bii, a wuswaa sĩiyɔ Amɔniban mi gia. 3 Kpa
a bu sɔ̃ a nɛɛ, bu nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio bu nɔ. Yèn sɔ̃ ba yɛ̃ɛ sanam mɛ nɛn
sãa yera disi duura ka yèn sɔ̃ Isireliba ba kam kua ma ba Yudaba yoru mwa ba ka doona,
4 yen sɔ̃ tɛ̃, kon bu sɔ̃ɔ yari yerugibu nɔmu bɛria, kpa bu ben karaba gira ben tem suunu
sɔɔ, kpa bu ben wãa yenu ko mi. Beya ba koo ben dãa marum di kpa bu ben sabenun bom
nɔ. 5 Kon de Raba yu ko yooyoosun kpara yeru kpa ben tem kpuro mu n sãa yãanun wãa
yeru. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
6 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua. Na nɛɛ, yèn sɔ̃ ba taki kua, ba yɔ̃ɔka ma ba
nuku dobu kua sanam mɛ Isireliba ba nɔni sɔ̃ɔre, 7 yen sɔ̃na tɛ̃, kon bu nɔmu dɛmiɛ, kpa n
bu bwesenu ganu nɔmu bɛria nge gbeeku yɛɛ. Kon bu kpeerasia bwesenun suunu sɔɔn di
kpa bu kam ko mam mam. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Mɔabuban sɔ̃

8 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn sɔ̃ Mɔabuba ka Edɔmuba ba nɛɛ, Isireliba
ba sãawa tia ka bwese ni nu tie handunia ye sɔɔ, 9 yen sɔ̃ tɛ̃, u koo wuu si wɔri si su dam
mɔ mi, si su ɲ̀ derimɔ bu Mɔabuban tem du. Wuu si, su koo wɔrukuwa tia tia baa ka si su
buram bo nge Bɛti Yesimɔti ka Baali Mɛɔni ka Kiriataimu. 10 U koo dewa sɔ̃ɔ yari yerugibu
bu bu wɔri nge mɛ ba Amɔniba kua sere ba ɲ̀ maa bu yaayamɔ sere ka baadommaɔ. 11 Ba
koo win siribu wa. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma wiya u sãa Yinni Gusunɔ.

Gari yi ba gerua Edɔmuban sɔ̃

12 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, yèn sɔ̃ Edɔmuba ba tora ba Yudaba mɔru kɔsie,
13 yen sɔ̃ tɛ̃, u koo bu nɔmu dɛmiɛ kpa u tɔmbu ka sabenu go. U koo de ben tem mu ko
bansu saa Temanin di n ka da Dedaniɔ, kpa mɛn tɔmbu bu gbisuku tabu sɔɔ. 14 U koo de
win tɔmbu Isireliba bu bu mɔru kɔsie. Ba koo bu kua nge mɛ win mɔru ya kpãaru nɛ kpa
bu gia ma ba ku ra nùn tore kam. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

Gari yi ba gerua Filisitiban sɔ̃

15 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ, wee Filisitiba ba Isireliba mɔru kɔsie ka dam
domi ba sãawa ben yibɛrɛba saa yellun di. 16 Yen sõ tẽ, u koo bu win nɔmu dɛmiɛ kpa u be
kpuro kpeerasia be, be ba wee Keretin di ba ka wãa nim wõkun goorɔ. 17 U koo bu sɛɛyasia
u mɔru kɔsia ka dam. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma wiya u sãa Yinni Gusunɔ.

26

Gari yi ba gerua Tirin sõ

1 Isireliban yorun wõɔ wɔkura tiasen surun tõɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka Esekiɛli
gari kua. U nɛɛ, 2 tɔnun bii, wee Tirigibu ba Yerusalɛmu yɛ̃ɛmɔ ba mɔ̀, wee ya kam kua yèn
mi gia tɔmbu ba ra raa kpe bà n gam dɔɔ. Tẽ ben mi gia tɔmba koo wura kpa be, bu gobi
ko. Domi Yerusalɛmu ya kua bansu. 3 Yen sõ tẽ, Yinni Gusunɔ u koo Tiri ye mɔru seesi u de
bwese dabinu nu ye wɔri nu tɛria nge mɛ daara ra nim yibu. 4 Kpa nu yen gbãranu kɔsuku
ka yen tabu durɔbun kuku yenu. Nu koo ye kpuro kɛrawa mam mam kpa Tiri ye, ya n sãa
nge kpee saara. 5 Ya koo kowa nge tem bureru te ta wãa nim wõku sɔɔ mi surɔkɔba ba ra
ben yãakoronu kewe. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua. Bwese tukunu nu koo na nu wuu ge
wɔri. 6 Kpa nu be ba wãa gen turuku go go. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma wiya u sãa Yinni
Gusunɔ.
7 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U nɛɛ, u koo de Babilonin sina boko wi u sinambu
kpuro dam kere u na saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di u Tiri ye wɔri. U koo na ka dumi ka tabu
kɛkɛ be dumi gawe ka sere maasɔbu ka tabu kowo dabi dabinu. 8 U koo Tirin baru kpaanu
kpuro kpeerasia. Tabu kowobu ba koo kuku yenu gbe kpa bu tabu sĩa kpĩ ba n tɛrɛnu nɛni
bu ka tii ganɛ. 9 Ba koo Tiri yen gbãranu kɔsuku bu suriri ka ben tabu yãnu. 10 Kpa ben
dumi dabi dabi ten tua yu ye wukiri kpa yen gani yi n diirimɔ maasɔbun wɔkinun sõ ka
tabu kɛkɛ ben wɔkinun sõ. Domi ba koo Tiri ye wɔriwa nge wuu ge ba kamia kɔ. 11 Ba koo
ka dumi swɛɛ kpuro swĩiwa kpa ba n tɔmbu goomɔ ka takobi kpa bu yen bũu sãa yenun
gbereba suriri bèn sõ ya woo kanamɔ. 12 Ba koo yen dukia ka yen kia ni ya dɔramɔ gurawa
nge ye ba tabu diima kpa bu yen gbãranu ka yen dii geenu kɔsuku bu suriri kpa bu yen
kpenu ka yen dãa ka yen kẽki gura bu sure nim wõku sɔɔ. 13 U koo de ben womusu su nɔru
ko. Ba ǹ maa mɔrɔkunun swĩi nɔɔmɔ mi. 14 U koo de yu kowa nge kpee saara yèn wɔllɔ
surɔkɔba ba ko n da ben yãakoronu kewe. Ba ǹ yen bansu seeyamɔ. Wi, Yinni Gusunɔwa
u yeni gerua.
15 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ Tiri yen sõ. U nɛɛ, be ba wãa n tɔma nim wõkun goorɔ,
bà n nua Tiri ya bansu kua ma ba be ba mɛɛra wan weeweenu nɔɔmɔ, ba koo diiri. 16 Wee
tem mɛn kparo be ba wãa nim wõkun bera gia kpuro ba koo se ben sina kitanun di bu ben
yabe bakanu ka ben yabe ni ba sɔma doke potiri ba n wurure ba n sõ temɔ. Saa kpuro sɔɔ,
ba ko n bɛrum soorewa kpa ba n nuki sankire Tirin sõ. 17 Ba ko n gɔɔ wuri mɔ̀ Tirin sõ ba
n mɔ̀,
wee ya kam kua ye, ye ya raa yĩsiru yara mi.
Ye, yèn tɔmbu ba raa dabiru bo nim wõkun bera mi gia.
Beya ba raa maa dam bo,
ma be ba ka bu sikerenɛ ba bu nasie.
18 Wee be ba wãa tem burenɔ
ba diirimɔ Tiri yen kam kobun sõ.
Be ba tɔma ba ka wãa nim wõkun goorɔ
ba nande yen kpeerun sõ.
19 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa gerua. U nɛɛ, u koo de Tiri yu ko bansu kpa goo u kun
maa wãa mi. Sanam mɛya u koo de nim wõkun nim mu ye wukiri kpa ye kpuro yu num ya
n wãa gɔribun wãa yerɔ mi yeruku tɔmba kpĩ. 20 U koo de yu da sere tem sɔɔwɔ mi yeruku
tɔmba wãa kpa ya n kõɔre mi. U koo de ya n wãa mi ka gɔribu. Goo kun maa sinamɔ ye
sɔɔ. Ya ǹ maa ayeru wasi wasobun suunu sɔɔ. 21 Tɔmba koo nanda ye ya koo ye deeman
sõ. Ya ǹ ko ya n maa sãa gãanu. Domi ba koo ye kɔsukuwa mam mam kpa bu ye kasu bu
bia. Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

27

*Wuri yi b*a kua Tirin bansun sõ

1 Esekiɛli u nɛɛ, Tiri, Yinni Gusunɔ u man sõɔwa u nɛɛ, 2 n nun gɔɔ wuri kuo, 3 n nun sõ
n nɛɛ, wunɛ Tiri a wãawa nim wɔ̃kun goorɔ ma a ka bwese dabinu tenkuru mɔ̀. Ye Yinni
Gusunɔ u gerua wee. U nɛɛ,
wunɛ Tiri, a ra raa nɛɛ, a sãawa wuu burɔ.
4 Wunɛn dam mu wãawa sere nim wɔ̃kuɔ.
Be ba nun bana, ba nun kuawa nge goo nimkuu burɔ.
5 Ma ba wunɛn wasi kua ka dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ ye ya wee Senirin di.
Ma ba dãa ye ba mɔ̀ sɛduru ye ya wee Libanin di sua
ba ka wunɛn beku sɔretiru kua.
6 Ma ba wunɛn sɛsɛnu kua ka Basanin dãa gea ye ba mɔ̀ sɛɛni.
Ma ba wunɛn kitanu kua ka dãa ye ba mɔ̀ buyi
ye ba ka na saa Kitimun di
ma ba nu suunu donnu mani.
7 Ma ba beku ni ba koo nun karea kua Egibitiɔ ka wɛ̃ɛ damgii
ba sɔma doke.
Beku ni, nu sãawa nge wunɛn gidi bɔra.
Ma ba beka ye ya ra wunɛn kianu wukiri kua ka wɛ̃ɛ gaaduragii,
ka maa wɛ̃ɛ wunɔmgii yi yi wee saa tem bure te ba mɔ̀ Sipun di.
8 Sidonigibu ka Aafadiba ba ra wunɛn sɛsɛnu bwie
kpa wunɛgii be ba yɛ̃ru bo ba n bu kpare.
9 Gebalin nɔman sɔm kowo be ba sɔma ye yɛ̃ sãa sãa,
bera ba ra wunɛn wɔrusu kɔre.
Be ba tenkuru mɔ̀ ka goo nimkusu kpuro,
ba ra yõrewa wunɛn mi bu wunɛn kiaru dwe.
10 Pɛɛsiba ka Ludiba ka Putigibun tii ba raa sãawa wunɛn tabu kowobu.
Ba sãawa tabu durɔbu ka gem.
Wunɛn miya ba ra ben tɛrɛnu ka ben sii furɔ kɔkɔnu bwɛ̃
kpa ye kpuro ya n nun bɛɛrɛ doke.
11 Aafadiba ka wunɛn tiin tabu kowoba ba ra wunɛn gbãraru kõsu bu ka sikerena. Tabu
kowo damgibu gaba ba ra maa wunɛn kuku yenu kõsu. Wunɛn gbãrarɔwa ba ra ben
tɛrɛnu bwɛ̃ kpa nu n nun bɛɛrɛ doke.

*Tiri y*a sãawa wuu bɔkɔ

*gèn mi b*a ra tenkuru ko

12 Tiri, wunɛn arumani bakan sõna Taasisigibu ba ra tenkuru nɛ wunɛn mi. Beya ba ra n
ka kianu naamɔ wunɛn yaburɔ. Niya sii geesu, ka sii wõkusu, ka sii kpikisu, ka sii pɛɛrum.
13 Wunɛ ka Gɛrɛkiba, ka Tubaligibu, ka Mɛsɛkigibun tii i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka nun
yobu ka gãa ni ba seka ka sii gandu kiaru dweeri. 14 Togaamagibu ba ra maa dumi yi ba
ra ka sɔmburu ko ka yi ba ra ka tabu de ka kɛtɛkunu dɔram nɛ wunɛn yaburɔ. 15 Wunɛ
ka Dedanigibu ka be ba wãa tem bureru gia kpuro i ra maa tenkuru koosinɛ. Ba ra nun
wunɛn dibu kɔsie ka suunu donnu ka dãa ye ba mɔ̀ ebɛni. 16 Wunɛ maa ka Sirigibu i ra
tenkuru koosinɛ. Gãa dabina ba ra nun dweeri kpa bu ka nun kpee gobiginu naawa ni nu
sãa nge yaka bekusu, ka beku gaaduraginu, ka beku ni ba sɔma dokea, ka beku ni ba kua
ka wɛ̃ɛ damgii, ka nim wɔ̃kun kpee buranu,* ka kpee gobigii ni nu sõri. 17 Wunɛ ka Yudaba
ka Isireliba i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka nun alikama ye ya wee Minitin di ka pɛ̃ɛ bwese
bweseka ka tim ka gum ka sere gum sawaram kiaru dweeri. 18 Wunɛ ka Damasigibu i ra
tenkuru koosinɛ wunɛn arumani bakan sõ. Ba ra ka nun tam mɛ mu wee Hɛlubonin di ka
wɛ̃ɛ kpiki yi ba kua ka yãa sansu kiaru dweeri. 19 Saa Usalin di, Yafanigibu ka Gɛrɛkiba
ba ra ka kianu nɛ wunɛn yaburɔ. Niya, sisu ka dãa gaa ka sere dãa kiki nubu durorugisu

* 27:16 - nim wɔ̃kun kpee buranu Ya sãawa yaa piibu gagun kukunu ni ba ra ka bura yãnu ko.

kpa bu ka nun ye kpuro kiaru dweeri. [20] Wunɛ ka Dedanigibu i ra tenkuru koosinɛ kpa
bu nun gaari beka dɔre. [21] Wunɛ ka Daarububa ka Kedaan wirugibu i tenkuru koosinamɔ.
Ba ra nun kiaru dweeriwa ka yãa kpɛmminu ka yãa kinɛnu ka sere maa bonu. [22] Wunɛ
ka Seban tenkuba ka Ramagibu i ra tenkuru koosinɛ. Ba ra ka turare ye ya gea bo nɛ
wunɛn yaburɔ ka kpee gobiginu bwese bweseka ka sere maa wura. [23] Wunɛ ka Haranigibu
ka Kannɛgibu ka Edɛnigibu ka Seban tenkuba ka Asirigibu ka Kilimadigibu i ra tenkuru
koosinɛ. [24] Yãa gobigina ba ra ka nun kiaru dweeri. Yãa ni ba ra ka nɛ wunɛn yaburɔ niya,
yabe gaaduraginu ka yabe ni ba sɔma doke ka beka ye ba sɔma doke ka sere maa wɛ̃ɛ
damgii yi ba tara.

*B*a Tiri gɔɔ swĩiyammɛ

[25] Taasisin goo nimkusa su ra n wunɛn kianu sɔɔwa.
Ma wunɛn dukia ka wunɛn bɛɛrɛ ya kpɛ̃a nim wɔ̃kun bera mi gia.
[26] Goo tɛmɔbu ba ka nun bɔsu nim bakam sɔɔ.
Adama woo gaga koo na saa sɔ̃ɔ yari yerun di
gu nun kɔsuku nim wɔ̃ku gen suunu sɔɔ.
[27] Wunɛn dukia ka wunɛn kianu
ka be ba ra wunɛn sɛsɛnu bwie ka be ba ra bu kpare
ka be ba ra wunɛn wɔrusu kɔre ka wunɛn kia dɔrobu
ka wunɛn tabu kowobu ka sere be kpuro be ba wãa wunɛn tii sɔɔ
ba koo num nim wɔ̃kun sɔɔwɔ dɔma te a wɔruma.
[28] Be ba ra nun kpare ba koo kuuki ko
kpa nim wɔ̃kun goonu nu diiri.
[29] Be ba wunɛn sɛsɛnu bwiamɔ ka be ba bu kpare,
be kpuro ba koo sarawa wunɛn min di bu na tem diraɔ.
[30] Ba koo nɔɔgiru sua
bu nun wuri kɔ̃si koosi
kpa bu tii tua wisi winɔ
bu bindi torom sɔɔ nuku sankiranun sɔ̃.
[31] Ba koo ben winu kɔni wunɛn sɔ̃,
kpa bu saakiba dewe
bu nun gɔɔ swĩiya nuku sankiranun sɔ̃.
[32] Ben nuku sankira ni sɔɔ,
ba koo nun womu koosi bu nɛɛ,
wunɛ Tiri, a ɲ̀ ka wuu gagu weenɛ.
Wee a kam kua nim wɔ̃kun suunu sɔɔ.
[33] Sanam mɛ a wunɛn tenkuru mɔ̀ tɔn dabira a ra diisie.
Wunɛn dukia ka wunɛn kianun kpãarun sɔ̃,
a dera sinamba kua dukiagibu.
[34] Adama a kɔsikira a wɔri nim wɔ̃kun sɔɔwɔ
ma wunɛ ka wunɛn kianu ka wunɛn tɔn dabi te kpuro i nim diira.
[35] Be ba wãa tem burenu sɔɔ ba nuki sankire wunɛn sɔ̃.
Ma ben sinambu ba bɛrum soore ba wuswaa burisinɛ.
[36] Tem tukum tenku be ba koo sara mi, biti koo bu mwa
kpa bu nun wia koosi.
Domi a kam kua.
A ɲ̀ kaa n maa wãa sere ka baadomma.

28

*G*ari yi ba gerua

*Tirin sun*ɔn sɔ̃

[1] Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, [2] tɔnun bii, a Tirin sunɔ sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, wee u tii sua sere u gerumɔ u mɔ̀, wiya u sãa Gusunɔ. Ma u
sɔ̃ Gusunɔn sina kitaru wɔllɔ nim wɔ̃kun suunu sɔɔ. Adama u n yɛ̃ ma u sãawa tɔnu, n
ɲ̀ mɔ Gusunɔ, baa mɛ u tamaa win bwisikunu sãawa teenu ka nɛ Gusunɔginu. [3] U tamaa

u Daniɛli bwisi kere ma asiri gaa kun nùn berue. [4] Win yɛ̃ru ka win bwisin sõ u tii kua
dukiagii. U wura ka sii geesu yibia win arumanin beru yerɔ. [5] Win bwisi bɛkɛ ka win
tenkurun sõ, win dukia ya kuura. Ma u tii sua dukia yen sõ.
[6] Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, yèn sõ u tamaa win bwisikunu nu sãawa teenu ka
nɛginu, [7] yen sõna kon nùn tɔn tukobu kparema be ba nuki sosum bwesenu kpuro kere. Ba
koo nùn takobi sɔkiri bwisi bɛkɛ yin sõ kpa bu win bɛɛrɛ ye disi doke. [8] Ba koo nùn surewa
gɔribun wãa yerɔ, kpa u gbi nim wõkun suunu sɔɔ nge wi ba sɔkura. [9] Saa ye sɔɔ, bà n nùn
goobu (200) na, u koo kpĩ u maa nɛɛ, u sãawa Gusunɔ? Aawo, u ko n sãawa tɔnu, n ǹ mɔ
Gusunɔ, wi u nùn goomɔn nɔmaɔ. [10] U koo gbiwa nge wi u kun Gusunɔ yɛ̃. Tɔn tukoba ba
koo nùn go. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[11] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, [12] tɔnun bii, a maa gɔɔ swĩiyɔ Tirin sunɔn sõ. A nùn sõɔwɔ
a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, wee u raa sãa wi u yiban yĩreru
bwisi sɔɔ ka buram sɔɔ. [13] U raa wãawa Edɛniɔ, Yinni Gusunɔn gbaarɔ. Ma ba nùn kpee
gobigii bwese bweseka dokeye ni nu nɔni swãaru mɔ ka dɔm buuru ka digi ka wuru beku
ka swãaru ka boogu ka swãaru ka sere maa wuru beku ka wura. Ma ba nùn gãasu ka
guunu soowammɛ ni ba ka wura. Ma ba nùn gãasu ka guunu soowammɛ ni ba sɔɔru kua
win marubun tõrun sõ. [14] U raa sãawa nge wɔllun kõso ma u kasa dɛrie. Ma na dera u wãa
nɛn guu dɛɛrarɔ u sĩimɔ kpee ni nu ballimɔn wɔllɔ. [15] Saa mìn di ba nùn taka kua, win daa
ya wãwa sere n ka girari tõɔ te ba daa kõsa gaa wa wi sɔɔ. [16] Win tenkurun kpãaru ta dera
u bɔbunu ka keeta wɔri. Yen sõ, kon nùn sura saa nɛn guu dɛɛra ten min di, wi, wi u sãa
nge wɔllun kõso mi. Kon de u doona saa kpee ni nu ballimɔ min suunu sɔɔn di. [17] U tii sua
win buram sõ ma u win bwisi ka win bɛɛrɛ ye kpuro sanka. Yen sõ, kon nùn kõ temɔ kpa
sinam be ba tie bu nùn ka. [18] Win durum kpãaru ka win keeta ye u mɔ̀ tenkuru sɔɔn sõ,
u win wuun sãa yenu disi doke. Yen sõ, kon de dõɔ u se win tiin min di kpa u nùn gɔsia
torom tɔn be ba nùn mɛɛran nɔni biru. [19] Saa ye sɔɔ, bwese ni nu nùn yɛ̃ kpuro nu koo biti
kowa, domi u koo kam ko. U ǹ ko n maa wãa sere ka baadommaɔ.

Gari yi ba gerua Sidonin sõ

[20] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, [21] tɔnun bii, a mɛɛrio Sidonin bera gia kpa a ye
gerusi. [22] A nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee kon ye wɔri. Kon ye nɛn
dam sõɔsi kpa bu man bɛɛrɛ wɛ̃ yen suunu sɔɔ. Nà n ye siri, ma na ye sõɔsi ma na sãawa
Dɛɛro, saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. [23] Kon de baranu nu ye wɔri. Kon
de bu tɔmbu go yen swɛɛ sɔɔ. Tɔmba koo wɔruku bu gbisuku taa bi ba koo ye wɔrima beri
berikan din sõ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Isireliba

ba ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ

[24] Bwese ni nu Isireliba sikerenɛ nu bu gɛma nu ǹ ko n maa sãa nge sãku ni nu bu mɛɛra
mɔ̀ nu gɛ̃ɛkumɔ. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
[25] Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua. Na nɛɛ, sanam mɛ kon Isireliba mɛnnama
bwese tukunun suunu sɔɔn di mi ba yarinɛ, kon sõɔsi bwese tuku nin nɔni biru ma na
sãawa Dɛɛro. Saa ye sɔɔra Isireliba ba koo da bu sina ben temɔ mɛ na ben baaba Yakɔbu
wɛ̃. [26] Ba koo sina bɔri yɛndu sɔɔ. Ba koo dia bani kpa bu resɛmba duure. Ba ko n wãa bɔri
yɛndu sɔɔ domi kon be ba ka bu sikerenɛ ba bu gɛma siri n sɛɛyasia. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.

29

Gari yi ba gerua Egibitin sõ

[1] Isireliban yorun wõɔ wɔkurusen suru wɔkurusen sõɔ wɔkura yiruse sɔɔra Yinni Gusunɔ
u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, [2] tɔnun bii, a wunɛn wuswaa kisio Egibiti sunɔn mi gia kpa a wi, ka
win temgibu kpuro sõ [3] a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee kon nùn
wɔrima wi, wi u sãa nge karaku ge ga nanum mɔ ga kpĩ daa te ba mɔ̀ Niluɔ. Ma u gerumɔ
u mɔ̀, daa te, ta sãawa wigiru domi wiya u tu kua. [4] Kon kɔkɔnu sɔre win baa saburosu sɔɔ

kpa n de daa ten swɛ̃ɛ yi n sɔre sɔre win koko wɔrukisɔ. Kpa n nùn gawa n yara daa ten
min di ka swɛ̃ɛ yi sannu. 5 Kpa n nùn sua n kõ gbaburɔ ka swɛ̃ɛ yi kpuro. U koo wɔriwa
yakasɔ. Goo kun nùn seeyamɔ, goo kun maa nùn dɔbamɔ. Gbeeku yɛɛ ka gunɔsa su koo
win goru di. 6 Saa ye sɔɔra Egibitigibu kpuro ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Domi somi te u Isireliba kua ta sãawa nge kabaru, ta ɲ̀ dam mɔ. 7 Ba nùn tãsisi ma u
bɔɔra ben nɔmaɔ u ben senu mɛɛra kua ma u dera ba suba. 8 Yen sõ, wee ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon de bu nùn wɔrima ka takobi kpa n de bu win tɔmbu ka
yɛɛ kpuro go. 9 Egibitin tem mu koo ko bansu kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

Domi yen sunɔ u nɛɛ, wiya u daa te ba mɔ̀ Nilu mɔ. Wiya u maa be tu kua. 10 Yen sõ, kon
wi ka win daa te wɔrima. Kpa win tem mu ko bansu saa Migidolin di n ka da Asuaniɔ ka
Etiopin tem nɔɔ bura yenɔ. 11 Tɔnu kun maa sarɔ mi, mɛya yaa gaa kun maa sarɔ mi. Ya
koo kowa wõɔ weeru goo kun maa wãa mi. 12 Wõɔ weerun baa sɔɔ, kon de Egibitin tem ka
yen wusu su ko bansu n kere bansu kpuro. Kon bu yarinasia n de ba n wãa bwese tukunun
suunu sɔɔ.

13 Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua. Na nɛɛ, wõɔ wee ten biru, kon Egibitigibu
mɛnnama bwese tukunun suunu sɔɔn di mi ba yarinɛ. 14 Be, Egibitigii be ba raa yoru dimɔ
kon ka bu wurama ben temɔ bera mi ba mɔ̀ Paturɔsi. Miya ba koo bandu swĩi te ta ɲ̀ dam
mɔ. 15 Ta ko n sãawa ban te ta piiburu bo kpa ta kun dam mɔ bwese ni nu tie sɔɔ. Kon
tu kawawa kpa tu ku raa ka bwese ni nu tie taare. 16 Isireliba ba ɲ̀ maa tu naanɛ mɔ̀. Ba
ɲ̀ maa dɔɔ ten mi, bu somiru kana ye ya ko n sãa ben durum. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma
nɛna na Yinni Gusunɔ.

*N*ɛbukanɛsaa u koo Egibiti

*t*abu wɔri u mwa

17 Isireliban yorun wõɔ yɛnda nɔɔbu ka yirusen suru gbiikoon tõɔ gbiikiru sɔɔra Yinni
Gusunɔ u nɛɛ, 18 tɔnun bii, wee Nɛbukanɛsaa Babilonin sina boko u dera win tabu kowobu
ba sɔm sɛ̃sɔginu kua bu ka Tiri kamia. Adama win tabu kowo be kpuro ba wii kpaki kua ma
ben senu potikira. Ka mɛ, Babilonin sina bokon tii ka win tabu kowo be, ba ɲ̀ arufaani gaa
wa sɔmbu te sɔɔ, te ba kua. 19 Yen sõna nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon Babilonin sina boko
Egibitin dukia kpuro wɛ̃. U koo ben yãnu gura kpa nu n sãa win tabu kowobun kɔsiaru.
20 Kon nùn Egibiti wɛ̃wa ya n sãa win sɔmbu te u kuan kɔsiaru. Domi nɛna, wi ka win sɔm
kowobu ba sɔmburu kua.

21 Yen tõɔ te, kon Isireliba dam kɛ̃ kpa n maa wunɛ tɔnun biin nɔɔ wukia a ka bu gari ko
kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

30

Yinni Gusunɔ

*u koo Egibiti s*ɛɛyasia

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 2 tɔnun bii, a Egibitigibu gerusio kpa a bu sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ,
Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee tõɔ kõsura wee. Bu weeweenu koowo. 3 Tõɔ te, ta
sisi tè sɔɔ nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu wɔri. Wee ta mam turuku kua. Ta ko n sãawa yam
wɔ̃kuru. 4 Tabu koo na Egibitiɔ kpa bu tɔn dabiru go mi, bu ben dukia gura kpa tem mɛ,
mu ko bansu, kpa nuku sankira bakanu nu n wãa Etiopiɔ. 5 Etiopigibu ka Putigibu ka
Ludiba ka Daarububa kpuro ka Libigibu ka sere maa nɛn tɔmbu Isireli be ba ka bu nɔɔ
tia sãa ba koo wɔruku bu gbisuku taa bi sɔɔ. 6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua na nɛɛ, be
ba ka Egibitigibu yinamɔ mi, ba koo bu go tabu sɔɔ saa Migidolin di n ka girari Asuaniɔ
kpa dam mɛ Egibitigibu ba raa ka tii sue mi, mu kpe. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
7 Ben tem mɛ, mu koo ko bansu n kere tem mɛ n tie handunia sɔɔ. Ben wusu su koo kowa
bansu mam mam n kere wuu si su tie. 8 Nà n Egibitigibu dõɔ sɔkuma ma na dera be ba
ka bu yinamɔ min dam mu kpa, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
9 Yen tõɔ te sɔɔ, kon sɔmɔbu gɔri goo nimkusu sɔɔ bu Etiopigii be ba raa wãa bɔri yɛndu
sɔɔ nandasia kpa bu bɛrum soora Egibitigibun wahalan tõɔ te sɔɔ, te ta sisi.

[10] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon sina boko Nɛbukanɛsaa dendi n ka Egibitin tɔn dabi te
kpuro kpeerasia. [11] Wi, ka win tabu kowo wɔnwɔndu sarirugii be, ba koo na bu tem mɛ
wɔri bu kpeerasia. Ba koo Egibitigibu go ka takobi kpa gonu nu yibu tem mɛ kpuro sɔɔ.
[12] Kon de daa te ba mɔ̀ Nilun kɛri yi gbera kpa n Egibitin tem tɔn kɔ̃sobu nɔmu bɛria. Tɔn
tukobu ba koo na bu ye kpuro kam koosia. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[13] Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa gerua na nɛɛ, kon Nɔfun bũu turanun bwãarokunu kpuro
kɔsuku. Goo kun maa bandu dimɔ Egibitiɔ. Kon dewa tem mɛ, mu bɛrum duura. [14] Kon
Paturɔsi kpeerasia kpa n Soani dɔ̃ɔ mɛni kpa n maa Tebɛsi siri. [15] Kon ka Sini mɔru ko ye,
ye ya sãa nge Egibitigibun gbãra bakaru kpa n Tebɛsin tɔn dabi dabi te go. [16] Kon Egibiti
dɔ̃ɔ sɔku kpa Sini yu burisina. Ba koo Tebɛsin gbãraru kɔra kpa yibɛrɛba bu Nɔfu kamia
sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara. [17] Ba koo Onin aluwaasiba ka Pibesɛtigibu go ka takobi. Wuu si kpuron
tɔmba ba koo yoru mwa. [18] Nà n Egibitigibun dam bua mɛ ba mɔ ba ka tɔmbu yoru diisie,
ma dam mɛ ba raa ka tii sue mi, mu nɔru kua, yam mu koo tĩra Tapanɛsiɔ kpa bu yen
tɔmbu yoru mwɛɛri. [19] Kon Egibitigibu siri kpa bu gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

*B*abilonin sina boko

*u s*ãawa Gusunɔn denditia

[20] Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen suru gbiikoon sɔ̃ɔ nɔɔba yiruse sɔɔra Yinni Gusunɔ
u gerua u nɛɛ, [21] tɔnun bii, na Egibitin sunɔn gãseru bua. Wee, ba ǹ wa wi u koo nùn bɛkia.
Domi ba ǹ win mɛɛra ye bɔkue u sere nɛɛ, u koo kpĩ u takobi nɛnɛ. [22] Wee na Egibitin sunɔ
wi wɔrim wee. Kon win gãsenu kpuro bɔɔku te ta gea sãa ka te ta ǹ gea sãa. Kon de
takobi yu wɔruma win nɔman di. [23] Kon Egibitigibu yarinasia bu da bwese tukunun suunu
sɔɔ. Kon de bu da tem baamɛre sɔɔ. [24] Kon Babilonin sina boko dam wɛ̃ kpa n nùn nɛn
takobi nɔmu bɛria. Adama kon Egibitin sunɔn gãseru bua kpa u weeweenu ko Babilonin
sina bokon wuswaaɔ nge u gɔɔ dɔɔ. [25] Kon Babilonin sina boko dam wɛ̃ kpa Egibitin sina
bokogim mu kpe. Nà n nɛn takobi Babilonin sina boko nɔmu bɛria, ma u ka ye Egibitigibu
wɔri, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. [26] Kon Egibitigibu yarinasia
bu da bwesenu kpuro sɔɔ. Kon dewa bu da tem baamɛre sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

31

*Egibitin sin*a boko u sãawa

*nge d*ãa ye ba mɔ̀ sɛduru

[1] Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura tiasen suru itasen tɔ̃ɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
[2] tɔnun bii, a Egibitin sunɔ ka win tɔn dabi dabi te sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ,
wara ka nùn weenɛ win kpãaru sɔɔ.
[3] Wee u sãawa nge Libanin dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.
Yen kãasi yi wã
ma yen wurusu kubenu sãa.
Ma ya gunu ya guru winu girari.
[4] Gura ya ye kpɛ̃asia.
Nim mɛ mu dua tem sɔɔ mu dera ya gunia.
Nim mɛ kpuro mu kokumɔwa mi yen gbini yi wãa.
Min diya mu kokumɔ mu daamɔ dãa ni nu tien mi.
[5] Yen sɔ̃na ya kpɛ̃a ya dãnu kpuro gunum kera.
Yen kãasi yi dabia ma yi tɛria.
Domi ya nim waamɔ too.
[6] Gunɔsu na su sin sokunu kua yen kãasiɔ.
Ma gbeeku yɛɛ na yi maruramɔ yen kɔkɔrɔ.
Ma bwese dabira na ta sɔ̃ yen saarɔ.
[7] Ya sãawa dãa buraru
ma ya gunu ya kãasi dɛ̃u.
Domi yen nuwi yi duawa sere tem sɔɔwɔ mi nim mu kpã.

[8] Baa nɛ, Gusunɔn dãa gbaa te ba mɔ̀ Edɛni sɔɔ,
sɛduru gaa sari ye ya ka ye weenɛ.
Mɛya dãa ye ba maa mɔ̀ sipɛrɛ yen gaa sari ye ya kãasi burɛ mɔ nge ye.
Dãa wuru bakasu gasu maa sari si su ka yegisu weenɛ.
Dãru garu sari te ta ka ye buram nɛ.
[9] Kãasi burɛya na ye wɛ̃ sere dãa ni nu wãa nɛ, Gusunɔn dãa gbaa te ba mɔ̀ Edɛniɔ nu nisinu seewa.

Egibitin sunɔ u koo bɔɔra

*nge d*ãa ye ba mɔ̀ sɛduru

[10] Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sɛduru ye, ya kpɛ̃a ya guru winu girari. Ma ya tii sua. [11] Yen sõna kon ye gira kpa n ye sina boko wi u sinambu kpuro dam kere nɔmu bɛria kpa u ye kua nge mɛ yen torara nɛ. [12] Tɔn tuko be ba nuku kõsuru bo ba koo ye kĩi bu sura bu kõ. Kpa yen kãasi yi wɔri guunu ka wɔwi sɔɔ kpa yi bɔɔkira tem mɛ kpuron wɔwi sɔɔ. Kpa tɔn be ba raa wãa yen saarɔ bu yarina bu ye deri. [13] Yen bĩirun wɔlloɔwa gunɔsu su koo na su sina. Kpa gbeeku yɛɛ yi yin wãa yeru ko yen kɔkɔrɔ. [14] Yeni ya koo koorawa kpa dãa ni nu nim waamɔ nu ku raa ka gunia nu guru winu girari nu sere tii sua nin gunum sõ. Domi dãnu ka tɔmbu kpuro ba koo gbiwa bu da bu gɔribu deema.

[15] Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, dɔma te sɛduru ye, ya koo du gɔribun wãa yerɔ, kon de taka koora ye ya wãa yam mi kpuro yu gɔɔ wooru sina. Kon nim yõrasia yen sõ, kpa n de daanu nu kokubu yõra. Kon maa de yam mu tĩra Libaniɔ, kpa n dãnu gberasia yakasɔ. [16] Sanam mɛ kon de sɛduru ye, yu wɔruma yu da gɔriɔ ka tɔn be ba dɔɔ mi sannu, be ba koo yen wɔrumaan damu nɔ ba koo diiri bɛrum sõ. Gbaa te ba mɔ̀ Edɛnin dãa ni nu buram bo ka ni nu gea sãa ni kpuro ni nu gesi nim waamɔ Libaniɔ nu ko n nuku dobu mɔwa sere tem sɔɔwɔ. [17] Nin tii nu koo sara nu da gɔribun wãa yerɔ nu bu deema be ba go ka takobi. Ba raa sãawa yen dam ma ba wãa yen saarɔ tɔmbun suunu sɔɔ.

[18] Edɛnin gbaa te sɔɔ, dãa gaa kun ka Egibitin sina boko nɛ buram sɔɔ ka kpãaru sɔɔ. Ka mɛ, ba koo nùn surewa gɔribun wãa yerɔ tem sɔɔ sɔɔwɔ ka dãa ni nu wãa Edɛni mi sannu kpa u n kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ ka takobi, be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ. Yeniwa ya koo Egibitin sina boko ka win tɔn dabi te kpuro deema. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni kpuro gerua.

32

*B*a koo Egibitigibu

*k*a ben sina boko gɔɔ swĩiya

[1] Isireliban yorun wõɔ wɔkura yirusen suru wɔkura yirusen tõɔ gbiikiru sɔɔra Yinni Gusunɔ u nɛɛ, [2] tɔnun bii, a gɔɔ swĩiyɔ Egibitin sunɔn sõ. A nùn sõɔwɔ a nɛɛ,
wee u sãawa nge gbee sunɔ kpɛmbu bwesenun suunu sɔɔ.
Ma u maa sãa nge karaku nim wõku sɔɔ.
U ra tii kpare daa ten nim sɔɔ
kpa u ten nim buri ka naasu
kpa ten kurenu nu soona.
[3] Yen sõ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, kon nùn nɛn yãakororu surema sanam mɛ tɔn dabinu nu mɛnnɛ kpa bu nùn gawa bu yarama. [4] Kon nùn yarawa kasaɔ kpa n nùn kõ yakasɔ. Kon dewa gunɔsu su na su sina win wɔllɔ kpa gbeeku yɛɛ yi nùn di. [5] Kon win yaa yariwa guunu wɔllɔ kpa n ye ya tie taasi wɔwi sɔɔ. [6] Kon de win yɛm mu n yari tem mɛ̀ sɔɔ u wãa sere ka guunɔ kpa yɛm mu n yiba mɛn wɔwi sɔɔ. [7] Sanam mɛ u koo gbi, kon de wɔllu tu tĩra. Kon kperin yam bururam go kpa guru wiru tu sõɔ wukiri, kpa suru u ku maa yam bururasia. [8] Kon wɔllun fitilanu kpuro go win sõ. Kpa n de yam mu tĩra win tem sɔɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. [9] Kon de bwese dabinu nu biti soora nù n win kpeerabun labaari nua, baa ka tem mɛ u ǹ yɛ̃. [10] Kon de bwese ni, nu n biti soore win sõ. Kpa nin sinambu ba n diirimɔ bɛrum sõ sanam mɛ kon nɛn takobi fĩa ben

wuswaaɔ. Sanam mɛ u koo kpeera mi, ba ko n diirimɔwa saa kpuro sɔɔ, ben baawure u n
ka win wãaru nande.
11 Domi amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ, Babilonin sina bokon tabu
kowobu ba koo nùn wɔri ka takobi. 12 Kon nùn tabu kowo damgibu be ba nuku kɔ̃suru
bo surema bu win tɔn dabi te go. Kpa Egibitin tii suabu bu kpe. 13 Kon win yaa sabenu go
nim bakam bɔkuɔ kpa tɔmbu ǹ kun mɛ yaa sabenun naasu su ku maa nim mɛ buri. 14 Kon
de mu kpunawa kpa mu n kokumɔ nge gum yarum. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
15 Nà n dera Egibiti ya kua bansu ma na yen dukia gura mam mam, na yen tɔmbu kam
koosia, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
16 Womu geniwa bwesenu kpuron tɔn kurɔbu ba koo ko Egibiti ka yen tɔn dabi ten sɔ̃.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*B*a koo bwese ni ba kamia

*g*ɔɔ swĩiya

17 Isireliban yorun wɔ̃ɔ wɔkura yirusen suru wɔkura yirusen sɔ̃ɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ,
Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 18 tɔnun bii, a gɔɔ wuri koowo Egibitigibun sɔ̃ kpa a de wunɛn gɔɔ
wuri yi, yi bu sure sere tem sɔɔwɔ gɔribun wãa yerɔ be ka bwese ni nu dam mɔn tɔmbu.
19 A bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, ba tamaa ba gabu bɛɛrɛ kerewa? Aawo! Ba koo dawa gɔribun wãa
yerɔ ba n kpĩ mi sannu ka be ba kun Gusunɔ yɛ̃. 20 Ba koo wɔrukuwa bu kpuna ka be ba go
tabu sɔɔ sannu. Wee, ba takobi woma kararun di bu ka be kpuro go. 21 Tabu durɔ damgii
be ba wãa gɔribun wãa yerɔ ka be, Egibitigibun somiɔ be ba gu, ba koo nɔɔgiru sua bu bu
dam koosia bu nɛɛ, be wee ba sarama be, be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃. Wee ba kpĩ. Ba bu gowa ka
takobi.
22 Mɛya Asirin sina boko ka win tɔn dabinu ba kpĩ ma ben sika ya nùn sikerenɛ. Be
kpurowa ba gu tabu sɔɔ. 23 Siki ni, nu wãawa sere tem sɔɔ sɔɔwɔ, ma nu ka ben sina
bokogiru sikerenɛ. Tabu sɔɔra ba be kpuro go be, be ba raa nasie.
24 Mɛya maa Elamun sina boko ka win tabu kowobu ba kpĩ. Ma win tabu kowobun sikinu
wigiru sikerenɛ. Be kpurowa ba go tabu sɔɔ be, be tɔmba raa nasie. Ba ǹ Gusunɔ yɛ̃.
Wee ba wãa sikaɔ sere tem sɔɔwɔ. Ba sekuru sɔɔwa gɔribun wãa yeru mi. 25 Elamun sina
boko ka win tabu kowobu ba kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ. Win tabu kowobun sika ya wigiru
sikerenɛ. Be, be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃ ba gu tabu gberɔ. Beya tɔmba raa nasie. Be wee tɛ̃ ba kpĩ
ba sekuru sɔɔwa ka be ba gu taa bii sɔɔ.
26 Mɛsɛki ka Tubali ba kpĩ ka ben tabu kowobu kpuro. Ma tabu kowo ben sika begia
sikerenɛ. Be, be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃ mi, ba guwa tabu sɔɔ. Beya tɔmba raa nasie. 27 Be, be ba
ǹ Gusunɔ yɛ̃ mi, ba ǹ ka bu yellun tabu durɔ damgibu mɛnnɛ ba sikua. Ba duawa gɔribun
wãa yerɔ ka ben tabu yãnu ba kpuna ben toranun sɔ̃, ma ben takobiba ba kua ben leferi.
N deema beya tɔmbu ba raa nasie. 28 Nge mɛya Egibitigibu ba koo maa gbisuku kpa bu bu
sike tɔn be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ be, be ba go tabu gberɔ.
29 Edɔmuba ka ben sina asakpɔbu ben tii ba wãa gɔribun wãa yeru mi. Baa mɛ ba
wɔrugɔru mɔ, ba bu gowa. Wee ba bu sikua ka be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃ sannu.
30 Sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian sinambu ka sere Sidonigibu ba sara ba da gɔribun wãa yerɔ.
Wee tɔn be, ba wãa sekuru sɔɔ baa mɛ ba raa bu nasie ben wɔrugɔrun sɔ̃. Adama tɛ̃, ba
da ba kpĩ ka be ba go tabu sɔɔ sannu be, be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃ mi. Ba sekuru sɔɔwa gɔribun
wãa yeru mi.
31 Egibitin sina boko u koo bu wa kpa win laakari yu kpuna win tɔn dabi ten sɔ̃ ka win
tabu kowobun sɔ̃ be ba go tabu sɔɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 32 Na dera tɔmbu
ba ra n bɛrum soore Egibitin sina boko win sɔ̃. Adama tɛ̃, wi ka win tabu kowo be ba gu
tabu sɔɔ, ba koo bu sikewa be ba ǹ Gusunɔ yɛ̃n suunu sɔɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

*Yinni Gusun*ɔ u Esekiɛli kua

*Isireliba*n kirɔ kowo
(*I m*aa mɛɛrio 3:16-21)

33

[1] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, [2] wunɛ tɔnun bii, a wunɛgibu Isireliba sõɔwɔ a
nɛɛ, tabu bù n wãa ben tem sɔɔ, ba ra gbamgba sowo gɔsiwa. [3] Saa ye sɔɔ, gbamgba sowo
wi, ù n yibɛrɛba wa kpa u gbamgba so u ka wigibu nɔɔsia. [4] Wi u gbamgba ye nua, ma u ye
atafiiru kua, yibɛrɛ ù n nùn samba kua u go, saa ye sɔɔ, win yɛm mu koo wɔriwa win tii
sɔɔ. [5] U koo gbiwa yèn sõ u gbamgba ye atafiiru kua. Ù kun daa ye atafiiru kue, u koo raa
win wãaru wɔra. [6] Su nɛɛ, gbamgba sowo wi, u yibɛrɛba waamɔ ba wee, ma u ǹ gbamgba
so u ka wigibu nɔɔsia. Saa ye sɔɔ, bà n goo samba kua ba mwa ba go, u koo gbiwa win
durum sɔɔ. Adama gbamgba sowo win taarɛwa. Wiya ba koo wi ba go min yɛm bikia.
[7] Tɔnun bii, wuna na gɔsa nge gbamgba sowo Isireliban suunu sɔɔ a ka bu kirɔ ko. A de
a nɛn gari ka nɛn kirɔba swaa daki kpa a bu ye nɔɔsia. [8] Nà n tẽ nɛɛ, tɔn kõso goo u koo
gbi, ma a ǹ nùn kirɔ kue u ka win daa kõsa ye deri, u koo gbiwa win durum sɔɔ kpa n nun
win yɛm bikia. [9] Adama à n nùn kirɔ kua u ka win daa kõsa deri, ma u yina u ye deri, yẽro
u koo gbiwa win durum sɔɔ. Kpa wunɛ a wunɛn wãaru wɔra.

*Wi u win d*aa kõsa deri,

*u koo w*ãaru wa

[10] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliba yeni sõɔwɔ a nɛɛ, wee ba ra
gere bu nɛɛ, ben toranu ka ben durum ya bu wãasi. Yen sõna ba nɔni sõɔre. Amɔna ba
koo ka kpĩ ba n wãa. [11] Adama a bu wisio a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na
nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, na ǹ tɔn kõson gɔɔ kĩ. Na kĩwa u gõru gɔsia kpa u wa u n wãa.
Yen sõ, be, Isireliba bu gõru gɔsio. Mban sõna ba koo tii go.
[12] Tɔnun bii, a maa wunɛgibu sõɔwɔ a nɛɛ, gemgii ù n kõsa mɔ̀, win gea ye u raa kua ya
ǹ win wãaru wɔramɔ. Tɔn kõso ù n maa win daa kõsa deri u gea mɔ̀, win yellun daa kõsa
ye, ya ǹ derimɔ u kam ko. Yen sõna gemgii ù n kõsa mɔ̀, win yellun daa ya ǹ win wãaru
wɔramɔ. [13] Nà n gemgii sõɔwa na nɛɛ, u ko n wãaru mɔ win daa gean sõ, ma u tamaa win
daa gea ye, ya tura, ma u seewa u daa kõsa wɔri, u n yẽ ma kon win yellun daa gea ye
duariwa. Kpa u gbi win daa kõsan sõ. [14] Nà n maa tɔn kõso sõɔwa na nɛɛ, u koo gbi, ma
u gõru gɔsia u win daa kõsa deri, ma u gea mɔ̀ u gem swĩi, [15] ma u tɔruba ye u raa goo
mwaari ka sere maa gãa ni u raa gbɛna wesia, ma u nɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ be ba
wãaru wẽɛmɔ, u ǹ gbimɔ. U ko n wãawa ka gem, domi u gea mɔ̀. [16] Kon win toranu kpuro
duariwa kpa u n wãa domi u gea mɔ̀.
[17] Tɔnun bii, wunɛgiba nɛɛ, nɛn gere ye, ya ǹ sãa dee dee. Adama bera ba saka saramɔ.
[18] Gemgii ù n win daa gea deri, ma u kõsa mɔ̀, u koo gbiwa kõsa yen sõ. [19] Tɔn kõso ù n maa
win daa kõsa deri, ma u gea mɔ̀, u ko n wãawa yen sõ.
[20] Be, Isireliba ba nɛɛ, nɛn gari yi, yi ǹ sãa dee dee. Ba n yẽ ma kon baawure siriwa nge
mɛ win daa ya nɛ.

*B*a koo Isireliban tem

*k*am koosia

[21] Sanam mɛ Isireliba ba wãa yoru sɔɔ, ten wõɔ wɔkura yirusen suru wɔkurusen sõɔ
nɔɔbuse sɔɔ, yera goo u kisirama Yerusalɛmun di. Ma u na Esekiɛlin mi u nɛɛ, ba
Yerusalɛmu mwa.
[22] N deema yoka durɔ wi, u sere tunuma, Yinni Gusunɔ u Esekiɛli win dam wẽ, ma win
yara kusiara. Ye durɔ wi, u na sisiru bururu win mi, yera u ka nùn gari kua.
[23] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, [24] tɔnun bii, wee ye tɔn be ba tiara Yerusalɛmun
bansɔ ba gerumɔ. Ba mɔ̀, Aburahamu u wãawa wi turo. Ka mɛ, u tem mɛ mwa. Kaa sere
gere bɛsɛ be sa dabi, ma ba sun tem mɛ wẽ? [25] Yen sõ, a bu sõɔwɔ a nɛɛ, wee ye nɛ, Yinni
Gusunɔ na bu sõɔmɔ. Na nɛɛ, ba yaa temmɔ ka yen yɛm sannu. Ba bũnu sãamɔ, ma ba
tɔmbu goomɔ. Yera ba tamaa tem mɛ, mu ko n sãa begim? [26] Ben tabu yãna ba ra n naanɛ
sãa. Ba ra n daa kõsa mɔ̀wa, baawure u ka win winsim kurɔ kpunamɔ. Yera ba tamaa
tem mɛ, mu ko n sãa begim?

27 A maa bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru,
be ba wãa bansu sɔɔ mi, ba koo bu gowa ka takobi. Be ba wãa yakasu sɔɔ, gbeeku yɛɛya yi
koo bu tem. Be ba maa kukua gbãra damginu sɔɔ ka kpee baaba sɔɔ, barara ta koo bu go.
28 Kon tem mɛ gɔsia bansu. Mɛn dam mu koo kpe mɛ̀n sɔ̃ ba tii sue. Ba koo mɛn guunu deri.
Goo kun maa sarɔ mi. 29 Nà n tem mɛ bansu koosia mam mam n ka be, Isireliba sɛɛyasia
ben daa kɔ̃san sɔ̃, saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
30 Tɔnun bii, wunɛgibu Isireliba ba wunɛn faagi mɔ̀ ganin bɔkuɔ ka dii kɔnnɔsɔ. Baawure
u win winsim sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀, a na su da su Yinni Gusunɔn gari nɔ.
31 Ma ba naamɔ dabi dabinu ba nun swaa daki. Adama ba ɲ̀ mɔ̀ ye a bu sɔ̃ɔmɔ. Ba wunɛn
gari yaakoru sãa ma ba ben tii tiin arufaani naa gire. 32 Wee a sãawa nge ben barɔ wi u
dɔkɔru do. A maa bara soberu yɛ̃. Ba ra wunɛn kirɔba swaa daki kpa ba kun be mɛm
nɔɔwɛ. 33 Adama ye a bu sɔ̃ɔwa mi kpuro yà n koora, ba koo gia ma nɛn sɔmɔ u wãa ben
suunu sɔɔ.

34

Yinni Gusunɔ u Isireliban

*kp*arobu gerusimɔ

1 Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 wunɛ tɔnun bii, a Isireliban kparobu gerusio.
A bu nɛn kirɔba sɔ̃ɔwɔ. Wee ye na bu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, be, Isireliban kparobu, ba kuawa
bɔ̃rurobu. Domi ben tiin gariya ba mɔ̀. Ba ɲ̀ yãa gɔ̃ɔ nɔɔrimɔ. 3 Wee ba yãa ni nu gum mɔ
goomɔ ba temmɔ ma ba nin bom nɔrumɔ. Adama ba ɲ̀ nu kparamɔ. 4 Ba ɲ̀ ni nu kpanamɔ
somi. Ba ɲ̀ ni nu barɔ nɔɔri. Ba ɲ̀ ni nu mɛɛra wan bosu tim doke. Ba ɲ̀ ni nu gɛramɔ sure
swaa gea sɔɔ. Mɛya ba ɲ̀ ni nu kɔ̃ɔra kasu. Adama ba nu dam dɔremɔwa. 5 Ma nu yarina
domi nu ɲ̀ kparo mɔ. Nu kua gbeeku yɛɛn dĩanu. 6 Ma nu sirenɛ guunu ka gungunu wɔllɔ
nu yarinɛ tem kpuro sɔɔ. Goo kun nin bwisikunu kue u sere mam nu kasum da. 7 Yen sɔ̃,
be, Isireliban kparobu bu swaa dakio bu nɔ ye na bu sɔ̃ɔmɔ. 8 Nɛ, Yinni Gusunɔ, sere ka
nɛn wãaru, na wa ma ba nɛn yãanu wɔri ba goomɔ. Ma nu kua gbeeku yɛɛn dĩanu yèn
sɔ̃ nin kparoba kun nin bwisikunu kue bu nu nɔɔri. Ma ba sere ben tii nɔɔrimɔ. 9 Yen sɔ̃,
bu swaa dakio bu nɔ ye na bu sɔ̃ɔmɔ. 10 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bu seesimɔ. Ba ɲ̀ ko n maa
sãa nɛn yãanun kparobu bu sere nin arufaani di. Kon nu wɔra ben nɔman di, kpa nu kun
maa sãa ben dĩanu.

Yinni Gusunɔ u ko n sãa

*win y*ãanun kparo

11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ saa tɛ̃n di. Na nɛɛ, nɛn tiiwa kon nɛn yãanu
mɛnna n nu nɔɔri. 12 Kon nu mɛnnawa nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu mɛnnɛ nù n
yarina. Tɔ̃ɔ te nu yarina ta sãawa yam wɔ̃ku bakaru. Kon da n nu kasuwa baama mi nu
yarinɛ. 13 Kon nu yarama tem tukum di. Kpa n nu mɛnna n ka na nin temɔ Isireliɔ. Kon
nu kpara guunɔ ka wɔwi sɔɔ ka sere mi tɔmba wãa kpuro. 14 Kon ka nu da kpara yee geeru
sɔɔ. Kpa nu di nu wɛ̃ra. Nu koo yɔ Isireliban guunɔ kpa nu yaka geesu wa nu di. 15 Nɛn
tiiwa kon nu kpara kpa n de nu wɛ̃ra. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 16 Kon ni nu
kɔ̃ɔra kasuma n ka na. Kpa n ni nu mɛɛra wan bosu tim doke. Kpa n maa ni nu barɔ nɔɔri
nu dam ko. Adama kon ni nu bɔɔru go. Nɛn tiiwa kon nɛn yãanu kpara gem sɔɔ.

Gusunɔ

*u win t*ɔmbu somiru wee

17 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliba be ba sãa nge yãanu sɔ̃ɔmɔ. Na nɛɛ, kon nin
geenu ka kɔ̃sunu wunana. Kon yãanu ka bonu wunana. 18 Domi yaka gee si nin ganu di su
nu tura sere nu si nu ɲ̀ di taakumɔ. Nu nim gem nɔra n nu tura ma nu mɛ mu tie taaka nu
burisi. 19 Yaka si nu taaka mi, siya nɛn yãa ni nu tie nu dimɔ. Nim mɛ nu maa burisi mi,
mɛya nu nɔrumɔ. 20 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na nu sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀, kon yãa ni nu bɔɔru
ka ni nu woore wunana. 21 Domi ni nu bɔɔru nu ni nu woore ka kɔbi bɔrikia nu yarinasia.
22 Wee na nu somiru wee. Kpa goo u ku raa maa nu mwɛɛri. Kon nu siria. 23 Kon nu kparo

turo wɛ̃ wi u koo nu nɔɔri. U koo yariwa nɛn sɔm kowo Dafidin bweserun di. U koo nu
nɔɔri kpa u n sãa nin kparo geo. [24] Nɛ Gusunɔ ko na n sãa nin Yinni. Kpa nɛn sɔm kowo
Dafidi u n sãa nin kparo. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[25] Na nɔɔ mwɛɛru kua ma kon nu bɔri yɛndu wɛ̃. Kon de gbeeku yɛɛ kpuro yi doona tem
minin di. Saa ye sɔɔ, nu koo kpĩ nu kpuna gbaburɔ ka dãa sɔ̃ɔwɔ. [26] Kon de nu n wãa guu
te na gɔsan bɔkuɔ. Kpa n nu domaru kua n de gura yu nɛ yen saa sɔɔ. [27] Dãnu nu koo binu
ma. Tem mu koo de dĩanu nu ma, kpa baawure u n wãa bɔri yɛndu sɔɔ. Kon nɛn tɔmbun
yorun yɔni kasuku kpa n bu yakia be ba bu yoru mwɛɛran nɔman di. Kpa bu gia ma nɛna
Yinni Gusunɔ. [28] Tɔn tukobu ba ɲ maa bu dimɔ. Gbeeku yɛɛ yi ɲ maa bu mwɛɛrimɔ. Ba
koo yariwa karin di. Goo kun maa bu narumɔ. [29] Kon bu gbea wɛ̃ ye ya koo yĩsiru yari.
Ba ɲ maa gɔ̃ɔrun wahala mɔ̀ ben tem sɔɔ. Tɔn tukobu ba ɲ maa bu sekuru dokemɔ. [30] Ba
koo gia ma nɛ Gusunɔ na sãawa ben Yinni. Nɛna na ka be, Isireliba wãa. Ba sãawa nɛn
tɔmbu. Nɛna na yeni gerua.
[31] Be nɛn tɔmbu, beya ba sãa nɛn yãa ni na nɔɔrimɔ mi. Domi na sãawa ben Yinni. Nɛ,
Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

35

*G*ari yi ba gerua Edɔmuban sɔ̃

[1] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, [2] tɔnun bii, a mɛɛrio Seirin guurun bera gia, kpa
a tu sɔ̃ a nɛɛ, [3] amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, wee kon tu wɔrima. Kon tu
nɛn nɔmu dɛmiɛ kpa n tu ko bansu. [4] Kon ten wusu bansu koosia, kpa tu yɔ̃ra diiru. Saa ye
sɔɔra ta koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. [5] Wee ta ka Isireliba yibɛrɛ tɛɛru nɛni sere
ka gisɔ. Isireliban wahalan saa sɔɔ, ta bu takobi sɔkura sanam mɛ ben durum ya yewa.
[6] Yen sɔ̃, nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sere ka nɛn wãaru, kon ten yɛm yari. Yɛm mɛ ta raa
yari mi, mu ko n tu swĩi. Domi ta ɲ tɔmbun yɛm yaribu yinɛ. Yen sɔ̃, ba koo ten tiin yɛm
yari. [7] Kon de Seirin guu te, tu ko bansu. Kon be ba sarɔ mi kpuro go. [8] Tɔn be ba gon gonu
nu ko n tɛriewa baama guunɔ ka gungunɔ ka wɔwi sɔɔ ka sere maa wɔrusɔ. [9] Kon de tu
kowa bansu sere ka baadommaɔ. Goo kun maa sinamɔ ten wusu sɔɔ. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
[10] Seiri ya nɛɛ, Isireli ka Yudan temgibu ba koo ko yegibu. Ya koo be kpuro mwa baa mɛ
na wãa mi. [11] Yen sɔ̃, sere ka nɛ, Yinni Gusunɔn wãaru, kon ye mɔru ka nisinu ka tusiru
kɔsie nge mɛ ya raa bu kua. Kon bu tii sɔ̃ɔsi sanam mɛ kon ye siri. [12] Saa ye sɔɔ, ya koo gia
ma nɛ, Yinni Gusunɔ na nua wɔma ye ya Isireliban guunu wɔnwa. Ya nɛɛ, wee nu kam
kua. Wee ba ye nu nɔmu sɔndia nge gbeeku yɛɛ. [13] Ya tii sua nɛn wuswaaɔ ka yen gari
gerubu. Ya man tɔn bia gari gerusi. Nɛn tiiwa na ye nua.
[14] Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, sanam mɛ tem kpuro mu ko n wãa nuku dobu sɔɔ, yen
tem mu koo ko bansu. [15] Domi ya nuku dobu kua sanam mɛ ya Isireliban tem kam koosia.
Nge mɛya kon Seirin guuru ka Edɔmun tem mɛ kpuro kam koosia kpa n ko bansu. Saa ye
sɔɔra ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

36

Isireliba

*b*a koo wurama ben temɔ

[1] Yinni Gusunɔ u Esekiɛli sɔ̃ɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a Isireliban guunu nɛn gari sɔ̃ɔwɔ kpa
nu yi swaa daki. Ma Esekiɛli u ka guu ni gari kua u nɛɛ, i swaa dakio i nɔ ye Yinni Gusunɔ
u gerua. U nɛɛ, [2] wee yibɛrɛba ba gerumɔ ba mɔ̀, ɛhɛ̃, tɛ̃ i kua beginu. [3] Yen sɔ̃, amɛniwa wi,
Yinni Gusunɔ u nɛɛ, n bɛɛ sɔ̃. U nɛɛ, u wa ma ba kĩa bu bɛɛ kpeerasia beri berika kpuro,
bu bɛɛ mwɛ. Kpa bwese ni nu tie nu n bɛɛ mɔ. Mɛya nu ra n bɛɛ yɛ̃ɛmɔ nu n ka faagi mɔ̀
yam kpuro. [4] Yen sɔ̃, u nɛɛ, bɛɛ guunu ka gungunu ka daanu ka wɔwi ka bansu ka wuu
si ba deri si yibɛrɛba ba wɔri ba yãnu gura ma bwese ni nu ka su sikerenɛ nu su yɛ̃ɛmɔ, i
swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ bɛɛn sɔ̃. [5] Wi, Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, ka nisi bakana u
ka Edɔmuba kpuro gari mɔ̀ ka bwese ni nu tie, ni nu tii win tem wɛ̃ ka nuku dobu ka win

gɛndu ma nu ka mɛn yãnu kpuro gura. [6] Bɛɛ Isireliban tem guunu ka gungunu ka daanu
ka wɔwi, wee ye u nɛɛ, n bɛɛ sõ. U nɛɛ, wi wee u gari gerumɔ mɔru ka nisinun sõ. Domi
bwese tukunu nu bɛɛ sekuru doke. [7] Yen sõna u nɔma yiiya u bõrua u nɛɛ, bwese ni nu ka
bɛɛ sikerenɛ mi, niya nu koo sekuru wa. [8] Saa ye sɔɔ, bɛɛ guunun dãnu i ko kpara kpa i
binu ma win tɔmbu Isireliban sõ. Domi ben wuramaru ta turuku kua kɔ. [9] Wi wee u ka bɛɛ
wãa. U koo bɛɛ wuswaa kisima. Ba koo maa wuku bɛɛn temɔ bu duure. [10] U koo de tɔmbu
bu dabia. Isireliba kpuro ba koo wurama mi, kpa ba n wãa bɛɛn suunu sɔɔ. Kpa bu bansu
sɔɔ dii kpaanu bani. [11] U koo de tɔmbu ka yaa sabenu bu dabia bu kɔwara kpa bu sina mi
nge yellu. Kpa u bu gea kua n kere ye u raa kua. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma wiya u sãa
Yinni Gusunɔ. [12] U koo de win tɔmbu Isireliba bu sĩ bɛɛn wɔllɔ kpa ba n bɛɛ mɔ. I ko n sãa
ben tubi. Saa ye sɔɔ, i ǹ maa derimɔ bu ben bibu bia. [13] Wee tɔmba gerumɔ ba mɔ̀, Isirelin
tem mu sãa nge gbeeku yaa ye ya yen tiin binu temmɔ. [14] Yen sõna i ǹ maa tɔmbu temmɔ.
I ǹ bɛɛn tɔmbu kam koosiamɔ. [15] U ǹ maa derimɔ i bwese tukunun wɔma nɔ. Ba ǹ maa bɛɛ
sekuru dokemɔ. Mɛya i ǹ maa derimɔ bɛɛn tɔmbu bu kam ko. Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni
gerua.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba mɛnna

[16] Yinni Gusunɔ u maa gerua u nɛɛ, [17] tɔnun bii, sanam mɛ Isireliba ba wãa ben temɔ, ba
mu disi doke ben daan sõ ka ben kookoosun sõ. Ma na ben kookoo si garisi disi nge tɔn
kurɔ wi u yasa mɔ̀. [18] Yen sõna na bu mɔru seesi yɛm mɛ ba yari ben tem sɔɔn sõ ka sere
bũu ni ba ka mu disi doke. [19] Na bu siri ben daa ka ben kookoosun sõ. Ma na bu yarinasia
ba wãa wãa bwesenu ganu sɔɔ tem tukumɔ. [20] Ye ba wãa bwese nin mi, ni ba tii wɛ̃, miya
ba nɛn yĩsi dɛɛra te sanka sere tɔmba mɔ̀, Yinni Gusunɔn tɔmba. Win tem diya ba yarima.
[21] Yen sõna na kĩ n nɛn yĩsi dɛɛra te faaba ko te be, Isireliba ba sankumɔ bwesenun suunu
sɔɔ mi ba wãa. [22] Yen sõ, tɔnun bii, a kpam Isireliba sõɔwɔ a nɛɛ, n ǹ ben sõ na yeni mɔ̀.
Nɛn yĩsi dɛɛra ten sõna te ba sanka bwesenu sɔɔ. [23] Kon nɛn yĩsi baka te bɛɛrɛ wesia te ba
sanka bwesenun suunu sɔɔ mi. Bwese ni, nù n wa ba man bɛɛrɛ wɛ̃ɛmɔ, nu koo gia ma
nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

[24] Kon bu wuna bwese nin suunu sɔɔn di n bu mɛnna n ka wurama ben temɔ. [25] Kon bu
nim dɛɛram wisi kpa bu dɛɛra. Kon ben toranu kpuro wɔka kpa n ben bũnu kpuro wuna n
kõ. [26] Kon bu bwisiku kpaanu ka gõru kpaasu wɛ̃. Kon ben gõru si su bɔɔbu nge kperu wuna
kpa n bu gõrusu wɛ̃ si su du nge wasi. [27] Kon bu nɛn Hunde wɛ̃ kpa n de bu nɛn woodaba
mɛm nɔɔwa ba n ka ye sɔmburu mɔ̀. [28] Ba koo sina tem mɛ na ben baababa nɔɔ mwɛɛru
kua sɔɔ, kpa bu ko nɛn tɔmbu kpa na n maa sãa ben Yinni. [29] Kon bu toranu kpuro gbara.
Kon de bu dĩanu wa nu n kpã. Na ǹ maa bu gõɔru kparemɔ. [30] Kon de dãnu nu ma, kpa
gbea yu dĩanu ko kpa bu ku maa sekuru wa gõɔrun sõ bwesenu sɔɔ. [31] Saa ye sɔɔra ba koo
tubu ma ben kookoosu ka ben daa ya ǹ wã kpa bu tii tusi yen sõ. [32] Adama be, Isireliba
ba n yɛ̃ ma n ǹ ben sõ na mɔ̀ mɛ. Bu de sekuru tu bu mwa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni
gerua.

[33] Nɛ, Yinni Gusunɔ na maa nɛɛ, dɔma te kon bu dɛɛrasia ben toranu kpuron di, kon de
tɔmbu bu yibu wusu sɔɔ kpa bu ben bansu seeya. [34] Ba koo maa dĩanu yewe tem mɛ sɔɔ,
mɛ ba raa deri tɔmbu kpuro bu ka wa ma gãanu ku ra kpi mi. [35] Kpa bu nɛɛ, tem mi gãanu
ku ra kpi mi, wee mu kua nge gbaa te ba mɔ̀ Edɛni. Mɛn wuu si su raa bansu sãa su tɛ̃
tɔmbu yiba ma ba su gbãranu toosi. [36] Kpa bwese ni nu ka bɛɛ sikerenɛ nu gia ma nɛna na
ye ba raa sura seeya, ma na ye ba raa wuka gira. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. Kon
maa ye ko.

[37] Wee ye kon maa wure n Isireliba kua. Kon bu dabiasia nge yãa gõɔ. [38] Wuu si su raa
bansu sãa, su koo tɔmbu yibu nge yãa gõɔ si ba gɔsa yãkurun sõ, si ba ra ka nɛ Yerusalɛmuɔ
tõɔ bakarun sõ. Saa ye sɔɔ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa
na yeni gerua.

37

*Esekiɛ*li u kuku gbebunu wa

*k*ãsiru sɔɔ

1 Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli nɛnua ma mu win bwɛ̃ra sua mu ka da wɔwa gaan
suunu sɔɔ. Wɔwa ye sɔɔ, kukuna nu yiba. 2 Ma dam mɛ, mu dera u sĩa kuku nin suunu sɔɔ.
U deema nu dabi wɔwa ye sɔɔ, ma nu gbere woko woko.
3 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, kuku ni, nu koo kpĩ nu wãaru wa?
Ma u wisa u nɛɛ, wuna a yɛ̃ mɛ, Yinni.
4 Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a gari geruo kuku gbebu nin sɔ̃ a nu sɔ̃ a nɛɛ, nu nɛ, Yinni
Gusunɔn gari swaa dakio nu nɔ. 5 Na nɛɛ, kon nu hunde kpaa wɛ̃ kpa nu maa se nu n wãa.
6 Kon nu sĩi kpaanu wɛ̃ kpa n de nu wasi kpara. Kon nu hunde kpaa wɛ̃ kpa nu se nu n
wãa. Saa yera ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
7 Ma Esekiɛli u gari yi gerua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. Sanam mɛ u gari yi mɔ̀,
yera u damu gagu ka yĩiribu gabu nua ma kuku ni, nu susina. 8 Yera u wa nu sĩinu kua ma
nu wasi kpara, adama nu ɩ̀ gina hunde mɔ. 9 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, a gari
geruo a hunde sɔ̃ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, hunde yu na saa
handunian goonu nnɛn di kpa yu goo ni wom wure kpa nu se nu n wãa.
10 Ma u gari gerua nge mɛ Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa. Ma hunde ya na ni sɔɔ, nu wãaru
wa ma nu seewa nu yɔ̃ra. Nu dabi nge tabu kowobu.
11 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, tɔnun bii, kuku ni, nu sãawa Isireliba. Wee ba mɔ̀, ben
kukunu nu gbera. Ben yĩiyɔbu bu doona ma ba kɔ̃ɔra. 12 Yen sɔ̃ tɛ̃, a bu sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, wee
kon be, nɛn tɔmbun sika wukia kpa n bu yara min di n ka bu wurama ben temɔ. 13 Nà n bu
kua mɛ, ba koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. 14 Kon bu nɛn Hunde dokea kpa bu wa
ba n wãa. Kon de bu wura bu sina ben temɔ. Saa ye sɔɔra ba koo gia ma nɛ, Yinni Gusunɔ
na gari gerua na maa yi kua.

*Yud*aba ka Isireliban banda

koo ko teeru

15 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, 16 wunɛ tɔnun bii, a dãa kukuru garu suo kpa a Yudaban
bandun yĩsiru yore ten wɔllɔ. Kpa a maa dãa kukuru garu sua a Isireliban bandun yĩsiru
yore ten wɔllɔ. 17 Kpa a dãa kukunu yiru ye swɛɛna nu ko nge dãa kuku teeru wunɛn nɔma
sɔɔ. 18 Sanam mɛ tɔmba koo nun bikia bu nɛɛ, a ɩ̀ kaa sun dãa yen tubusianu sɔ̃? 19 Saa
ye sɔɔra kaa bu wisi a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, kon Isireliban
bandun dãa kuku te sua kpa n tu swɛɛna ka Yudaban bandugiru nu ko dãa kuku teeru
nɛn nɔmaɔ. 20 Dãa kuku ni, nu ko n wãawa wunɛn nɔmaɔ ba n waamɔ. 21 A maa bu sɔ̃ɔwɔ
a nɛɛ, wee, kon Isireliba mɛnnama beri berikan di mi ba yarinɛ bwesenu sɔɔ, kpa n de bu
wurama ben temɔ. 22 Ba koo ko bwese teeru sere ka be ba wãa guunɔ kpa ba n sunɔ turo
mɔ. Ba ɩ̀ ko n maa sãa bwesenu yiru. Ba ɩ̀ ko n maa sinambu yiru mɔ. 23 Ba ɩ̀ maa tii disi
dokemɔ ben bũu sãanun sɔ̃ ka ben toranun sɔ̃. Kon bu yaramawa mi ba wãa ba ka tora
kpuron di. Kon bu dɛɛrasiawa mam mam. Ba ko n sãawa nɛn tɔmbu kpa na n maa sãa
ben Yinni. 24 Dafidi nɛn sɔm kowon bibun bweseru sɔɔra ba koo sunɔ wa. Kparo turowa
ba ko n mɔ. Ba koo nɛn woodaba mɛm nɔɔwa kpa bu ka ye sɔmburu ko. 25 Ba koo wure ba
n wãa tem mɛ sɔɔ mɛ na nɛn sɔm kowo Yakɔbu wɛ̃. Miya ben baababa ba sina. Ben tii ba
koo maa sina mi sere ka ben bibun bibɔ ka baadommaɔ. Dafidin bibun bwesera ta ko n
bandu dii mi sere ka baadommaɔ. 26 Kon ka bu arukawani bɔri yɛndugia bɔke ye ya ko n
wãa sere ka baadommaɔ. Kon de bu sina tem mi, kpa bu dabia. Kpa n nɛn sãa yeru gira
ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ. 27 Nɛn wãa yeru ta ko n wãawa ben suunu sɔɔ. Ba ko n
sãawa nɛn tɔmbu kpa na n sãa ben Yinni. 28 Nɛn sãa yeru tà n wãa ben suunu sɔɔ sere ka
baadommaɔ, saa ye sɔɔra bwesenu nu koo gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ wi u Isireliba
gɔsa nɛnɛm.

38

*G*ari yi ba gerua Gɔgun sɔ̃

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, 2 tɔnun bii, a mɛɛrio Gɔgun bera gia Magɔgun temɔ wi, wi u sãa
Mɛsɛki ka Tubalin kparo kpa a nùn gerusi a nɛɛ, 3 wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ.

Na nɛɛ, kon Gɔgu wɔrima wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin kparo. [4] Kon nùn gɔsiama kpa n
kɔkɔnu doke win baa saburosɔ, kpa n nùn gawama, wi ka win tabu kowobu ka dumi ka
maasɔbu, kpa win tɔn dabi te, ta n tabu yãnu sebua ta n tɛrɛ bakanu ka piiminu nɛni
kpa ta n takobiba fĩamɔ. [5] Pɛɛsiba ka Etiopigibu ka Putigibu be kpuro ba tɛrɛnu ka sii furɔ
kɔkɔnu doke, be kpurowa ba koo ka nùn da. [6] Gomɛɛn tabu kowobu ka Bɛti Togaamagii be
ba wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geun sɔɔ sɔɔ gia, be ka ben tabu kowobu kpuro ka sere bwese dabi
dabinun tɔmbu, be kpurowa ba koo nùn swĩi. [7] U gesi win sɔɔru koowo wi ka tɔn be ba koo
nùn swĩi kpa u n sɔɔru kpeere. Wiya u koo bu kpara. [8] Amɛn biru kon de u ko ben wirugii,
kpa u Isireliba wɔri be ba kisira tabun di. N deema ba raa yarinɛwa tem tukumɔ ma ba
seema tem kpuron di mi ba raa wãa. Ba wurama ba mɛnna Isireliban guunɔ ni ba raa
deri n tɛ. Ma ba sina mi ka bɔri yɛndu. [9] Adama wi ka win tɔn be ba nùn swĩi ba koo tem
mɛ wukiriwa nge woo bɔkɔ ɲ̀ kun mɛ nge guru wiru. [10] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, saa ye, yà
n tunuma, bwisiku kõsunu koo nùn deema kpa u kõsa himba ko. [11] U koo gõru doke u nɛɛ,
u koo tem gam tɔmbu wɔri be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ, bèn wusu su ɲ̀ gbãranu ka gamboba
mɔ. [12] U koo da u tɔmbu wɔri be ba ben wuun bansu seeya kpa u ben yãnu gura. Tɔn be,
ba wuramawa saa tɔn tukobun suunu sɔɔn di. Ba dukia ka yaa sabenu wa. Ma ben tem
mu wãa handunian suunu sɔɔ. [13] Saban tɔmbu ka Dedanigibu ka Taasisin tenkuba ka sere
be ba wãa turuku mi, ba koo nùn bikia bu nɛɛ, mban sõna u tɔn dabi teni mɛnna. U kĩwa
u tɔmbu wɔri u ben yãnu gura? U kĩwa u tɔmbun sii geesu ka ben wura gura? U kĩwa u
ben yaa sabenu ɲ̀ kun mɛ ben dukia baka gura?

[14] Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu sõɔwɔ a nɛɛ, amɛniwa nɛ Yinni Gusunɔ na gerumɔ. Na nɛɛ,
dɔma te nɛn tɔmbu Isireliba ba koo sina bɔri yɛndu sɔɔ, u ko n yɛ̃. [15] Saa ye, u koo na saa
win wãa yerun di sõɔ yɛ̃san nɔm geuɔ wi ka bwese dabi dabinun tabu kowobu be kpuro
ba n yɔɔwa dumin wɔllɔ. [16] Yen biru u koo sewa u nɛn tɔmbu Isireliba seesi kpa win tabu
kowo be, bu Isireliba wukiri nge mɛ guru wiru ta ra tem wukiri. Amɛn biru kon de u na u
nɛn tem wɔri kpa n bwese ni nu tie sõɔsi saa wi, Gɔgun min di ma nɛna na sãa dɛɛro.

[17] Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Gɔgu wi, u sãawa wìn gari na dera nɛn
sɔmɔbu ba gerua gasɔn di Isireliɔ. Na nɛɛ, kon de u nɛn tɔmbu wɔri. [18] Tõɔ tè sɔɔ Gɔgu u
koo Isireliban tem wɔri, nɛ Yinni Gusunɔ kon wɛ̃ru wura ka mɔru. [19] Nɛna na maa yeni
gerua ka nisinu ka mɔru baka. Na nɛɛ, tõɔ te, tem mu koo yĩiri too too Isireliɔ. [20] Swɛ̃ɛ ka
gunɔsu koo diiri bɛrum sõ nɛn wuswaaɔ ka sere gbeeku yɛɛ ka yɛɛ yi yi ra kabiri ka tɔmbu
kpuro. Guunu nu koo wɔruku kpa kpenu nu kankira kpa gbãranu kpuro nu wɔruku. [21] Kon
de tabu bu nùn wɔri nɛn guunu kpuron wɔllɔ. Baawure u koo win winsim tabu wɔriwa.
[22] Kon Gɔgu wi siri n nùn bararu kpɛ̃ɛ kpa n de bu nùn go bu yɛm yari. Kon de guru baka
yu nɛ ka kpenu kpa dõɔ ka sõɔ bisu yu wi ka win tabu kowobu wɔri ka sere tɔn dabi te ta
wãa ka wi. [23] Nge mɛya kon ka bwese dabinu sõɔsi ma na kpã na maa sãa dɛɛro kpa nu gia
ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.

39

*B*a Gɔgu kamia

[1] Wunɛ tɔnun bii, a Gɔgu gerusio a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
nɛ wee na Gɔgu seesi wi, wi u sãa Mɛsɛki ka Tubalin kparo. [2] Kon nùn yara win tem di
mɛ mu wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geun sɔɔ sɔɔwɔ. Kpa n de u Isireliba wɔri. [3] Adama kon win
tɛndu wɔra win nɔm dwarun di kpa n win sɛ̃ɛnu mwɛɛri win nɔm geun di. [4] U koo wɔruma
Isireliban guunu wɔllɔ wi, ka win tabu kowobu ka tɔn be ba nùn swĩima. Kpa gunɔsu ka
gbeeku yɛɛ yi ben yaa di. [5] U koo wɔrumawa temɔ nge mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
[6] Kon Magɔgu ye dõɔ doke ka sere be ba wãa tem burerɔ bɔri yɛndu sɔɔ. Saa ye sɔɔ, ba koo
gia ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ. [7] Kon de bu nɛn yĩsi dɛɛraru gia Isireliban suunu sɔɔ.
Na ɲ̀ derimɔ bu tu sanku. Saa yera bwesenu kpuro nu koo gia ma nɛna na sãa Gusunɔ
Isireliban Yinni Dɛɛro. [8] Wee ye kpuro ya kooramɔ ya wee. Ya koo koorawa tõɔ te nɛn tii
na yi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. [9] Yen tõɔ te, Isireliba ba koo yari ben wusun di,
kpa bu ben yibɛrɛban tɛrɛ bakanu ka piiminu mwɛɛri ka ben tɛma ka sɛ̃ɛnu ka ben yaasi

ka ben bɔri kpa bu ka ye kpuro dɔ̃ɔ sɔ̃re wɔ̃ɔ nɔɔba yiru. [10] Ba ɩ̀ maa dãa kasɔ dɔɔ yakasɔ.
Mɛya ba ɩ̀ maa dãa buramɔ dãa sɔ̃ɔwɔ bu ka doo ko. Domi tabu yãa niya ba koo ka dɔ̃ɔ
sɔ̃re. Ba koo ben yibɛrɛba mwɛɛri be, be ba raa bu mwɛɛra. Ba koo tɔmbun yãnu gura be
ba raa ben yãnu gura. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[11] Yen tɔ̃ɔ te, Isireliɔ kon Gɔgu siku yeru wɛ̃ nim wɔ̃ku bɔruguun sɔ̃ɔ yari yeru gia, mi
tɔmba ra sare. Kpa tu bera min swaa go. Miya ba koo Gɔgu ka win tɔn dabi te sike, kpa
bu yam mi soku Gɔgun tɔn dabinun wɔwa. [12] Isirelibara ba koo bu sike kpa bu wa bu ka
ben tem dɛɛrasia. Ba koo ye kowa suru nɔɔba yiru. [13] Isireliba kpurowa ba koo goo ni sike.
Yen tɔ̃ɔ te, ba koo man bɛɛrɛ wɛ̃, kpa bu mɔm. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. [14] Suru
nɔɔba yiru yen baa sɔɔ, ba koo tɔmbu gɔsi be ba ko n sirenɛ ba n goo ni nu tie kasu ba
n sikumɔ. Be ba sarɔ mi kpuro, ba koo bu somi. Mɛya ba koo ka tem mɛ kpuro dɛɛrasia.
[15] Tɔn be ba bɔsu tem mɛ sɔɔ, bà n tɔn kukunu wa, kpa bu yĩreru ko mi. Be ba siku ten
sɔmburu mɔ̀ bà n na kpa bu kuku ni gura bu sike Gɔgun tɔn dabi ten wɔwa mi. [16] Ba koo
mam wuu gagu yĩsiru kɛ̃ Hamɔna. Yĩsi ten tubusiana dabiru. Nge mɛya ba koo ka tem mɛ
dɛɛrasia.
[17] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a gunɔ bwese bweseka ka gbeeku yɛɛ kpuro sɔ̃ɔwɔ a
nɛɛ, yi mɛnnama baama kpuron di nɛn yãku te kon kon sɔ̃. Kon yãku bakaru ko Isireliban
guunɔ kpa yi yaa tem yi yɛm nɔ. [18] Yi koo tabu durɔbun gonu di kpa yi wirugibun yɛm nɔ
be, be ba sãa nge Basanin yãa kinɛnu ka yãa kpɛmminu ka bonu ka kɛtɛ kinɛ ni nu gum
mɔ. [19] Yi koo yaa gum di yi debu kpa yi yɛm nɔ sere mu yi go nge tam nɛn yãku te kon
yi kua min sɔ̃. [20] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, yi koo dumi ka yin maasɔbun yaa di ka tabu
durɔbu ka sere tabu kowobu be ba tie. Yi koo yaa ye diwa yi debu nɛn dii yerɔ.
[21] Kon bwesenu nɛn yiiko sɔ̃ɔsi kpa nu wa nge mɛ na bu siri ka sɛɛyasia bi na bu kua.
[22] Saa yen dɔma ten di sere ka baadommaɔ, nɛn tɔmbu Isireliba ba koo gia ma nɛna na sãa
Gusunɔ ben Yinni.

*Esekiɛ*lin garin wiru

[23] Bwesenu nu koo gia ma Isireliban toranun sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ na bu biru kisi ma
na dera ba bu yoru mwɛɛra ba ka da tem tukumɔ. Na bu ben yibɛrɛba nɔmu sɔndia ba
bu go tabu sɔɔ. [24] Na bu sɛɛyasia nge mɛ ben toranu nu nɛ ni nu bu kua disigibu. Ma na
bu nɛn wuswaa berua. [25] Adama tɛ̃ nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, kon de Isireliba be, Yakɔbun
bweseru bu wurama yorun di. Kon be kpuron wɔnwɔndu ko. Saa ye sɔɔ, kon nisinu se
nɛn yĩsi dɛɛra ten sɔ̃. [26] Sanam mɛ ba koo sina ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ, goo kun maa bu
baasimɔ ba koo ben sekuru duari ka ben naanɛ sari te ba man kua. [27] Tɔmbu ba koo man
bɛɛrɛ wɛ̃ nà n Isireliba wunama ben yibɛrɛban suunu sɔɔn di na ka wurama. [28] Ba koo gia
ma nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni, nɛ wi na dera ba ka bu yoru da bwese tukunun suunu
sɔɔ, ma na dera ba maa wurama ben temɔ. Baa ben turo na ɩ̀ derimɔ u sina tem tukumɔ.
[29] Na ɩ̀ maa bu biru kisimɔ. Domi kon bu nɛn Hunde wɛ̃. Nɛ Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

ESEKIƐLI U UINNI GUSUNƆN SÃA YEE KPAARU WA KÃSIRU SƆƆ

40

*Esekiɛ*li u kãsiru wa

[1] Ye ba Isireliba yoru mwa yen wɔ̃ɔ yɛnda nɔɔbusen suru gbiikoon sɔ̃ɔ wɔkuruse sɔɔra
Yinni Gusunɔn dam mu Esekiɛli nɛnua. N deema ye ba Yerusalɛmu wɔri ba kɔsuka yen
wɔ̃ɔ wɔkura nnɛse sɔɔra mi. Ma u nùn kpara u ka da Isireliban temɔ [2] kãsiru sɔɔ. U nùn
sua u yi guuru wɔllɔ te ta gunu too. Ten sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia, u dia wa ya sãa nge
wuu. [3] Ma u ka nùn da mi gia. Ma u durɔ goo wa mi, u ka sii gandu weenɛ u wɛ̃ɛ damgii
ka dɛka nɛni ye ba ra ka yĩire. Ma u yɔ̃ gambon bɔkuɔ kɔnnɔwɔ. [4] Durɔ wi, u nɛɛ, tɔnun
bii, a mɛɛrio kpa a swaa daki a de a ye kpuro laakari ko ye kon nun sɔ̃ɔsi. Domi ba ka nun
nawa mini a ka mɛɛri kpa a ka wa a Isireliba tubusia ye a wa.

*Y*aara ka kɔnnɔ tɔɔkisu

[5] Wee ye u wa. U gbãraru wa ta sãa yee te sikerenɛ. U dɛka wa durɔ win nɔma sɔɔ. Yen
dɛ̃ɛbu bu ka gɔm soonu nɔɔba tia nɛ. Adama yen gɔm soo ten baatere ta dɛ̃ɛbu sosiwa

ka nɔm wĩi teeru. Yen yasum maa kua dɛka tia. Yen gunum maa kua dɛka tia. [6] Ma u da
kɔnnɔwɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia ma u yɔɔwa gen yɔɔtiaɔ. Ma u kɔnnɔ gen yasum
yĩira. Ma mu kua dɛka tia. Adɛrɔ ga wãa dii ten suunu sɔɔ ma kõsu yenu wãa gen yẽsi
yẽsikaɔ. [7] Kõsu yee nin baateren dẽɛbu ka ten yasum mu nɛwa. Ye kpuro ya sãawa dɛka tia.
Batuma ye ya nu karanɛ ya sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Gambo ye ya wãa dii sɔɔn kɔnnɔwɔ
a sere sãa yerun tii du, yen yasum mu sãawa dɛka tia. [8-9] Ma durɔ wi, u dii sɔɔ ge yĩira.
Gen ganan gunum mu sãawa dɛka nɔɔba ita. Ma gen gani tɔɔkii yi maa sãa gɔm soonu
yiru kɔnnɔ gen sɔɔwɔ. Diru gara wãa sãa yee ten bɔkuɔ. [10] Kõsu yerun dii ni kpuro ni nu
wãa sõɔ yari yeru gia nu nɛwa. Dia ita itawa ya wãa adɛrɔ gen beri berikaɔ. Batuma ye ya
bu karanɛ ya maa nɛwa. [11] Durɔ wi, u maa kɔnnɔ gen yasum yĩira ma ya kua gɔm soonu
wɔkuru. Ma gen dẽɛbu bu kua gɔm soonu wɔkura ita. [12] Kõsu yee nin baateren wuswaaɔ
ba batuma gaa wĩa gɔm soo teeru. Kõsu yee ten baateren goonu nu sãawa gɔm soonu
nɔɔba tia tia. [13] Durɔ wi, u yĩira saa kõsu yee teerun gana sɔɔn di n ka girari yirusen gana
sɔɔ te ta gbiikii te mɛɛra. Ma n kua gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. [14] U maa dii sɔɔ ge yĩira ma
ga kua gɔm soonu yɛndu. Dii ten bera gia, sãa yee ten yaara ya ka kɔnnɔ ge sikerenɛwa.
[15] Batuma ye ya wãa kɔnnɔ gèn min di ba ra ka du n ka da kɔnnɔ ge ga wãa sɔɔwɔ, yen
dẽɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru. [16] Ba kõsu yee nin fɛnɛntiba kuawa nge kɔkɔsɔ
nin gani tɔɔkiiɔ ka maa gani yi yi nu buranɛ sɔɔ ka sere dii sɔɔ gen gani sɔɔ. Ma ba dii nin
ganin sɔɔwɔ kpakpa wurusun weenasisu koosi ye ya kua yen buraru.
[17] Yen biru durɔ wi, u ka nùn da sãa yee ten yaara tɔɔkaaɔ mi dia tɛna ya wãa. N deema
ba gãanu tãwa nge simaa ba ka yaara ye sikerena. [18] Simaa ye ba tãwa mi, ya wãawa dia
yen bɔkuɔ. Ma ya ka dia yen gani dẽɛbu nɛ. Adama ya ǹ yaara sɔɔkaa gunum tura. [19] Ma
u batuma yen dẽɛbu yĩira saa kɔnnɔ gbiikuun sɔɔn di n ka girari yaara sɔɔkaan ganaɔ
ma n kua gɔm soonu wunɔbu (100). U ye yĩira sõɔ yari yeru gia ka sõɔ yẽsan nɔm geu gia.
[20] Ma u maa yaara tɔɔkaan kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yẽsan nɔm geu gian dẽɛbu ka yasum yĩira.
[21] Kɔnnɔ ge, ga kõsu yenu nɔɔba tia mɔ, ita ita gen adɛrɔn yẽsi yẽsikaɔ. Gen gani yi, ka gen
dii sɔɔ ya ka kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia dẽɛbu ka yasum nɛwa. [22] Yen fɛnɛntiba
ka dii sɔɔ ge, ka kpakpa wurusun bura ni ba kua mi, ye kpuro ya sãawa tia ka kɔnnɔ ge
ga wãa sõɔ yari yeru mi. A ka da yen kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yẽsan nɔm geu gia, kaa yɔɔtia
yɔwa naa dabusanu nɔɔba yiru. [23] Sõɔ yẽsan nɔm geun kɔnnɔn dee deeru, kɔnnɔ gaga
wãa sɔɔwɔ gèn min di ba ra ka du yaara sɔɔkaaɔ. Kɔnnɔsu yiru yen baa sɔɔ ya sãawa gɔm
soonu wunɔbu nge mɛ n sãa sõɔ yari yeru gia. [24] Ma u ka man da sõɔ yẽsan nɔm dwaru
gia mi kɔnnɔ gaga wãa. Ma u gen kõsu yenu ka gen dii sɔɔ ka gen gani yĩira. Ye kpuro
ya ka kɔnnɔ siɔnɔgia nɛwa. [25] Kɔnnɔ ge, ka gen dia ya fɛnɛntiba mɔ ya ka sikerenɛ nge
fɛnɛnti beɔnɔ. Gen dẽɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru. Gen yasum maa sãa gɔm
soonu yɛnda nɔɔbu. [26] Gen yɔɔtia ya mɔwa naa dabusanu nɔɔba yiru a ka da dii sɔɔ gen
mi. Ba dii ten gani sɔɔkii buraru kuawa ka kpakpa wurusun weenasisu. [27] Yaara sɔɔkaa
ya maa kɔnnɔ mɔ sõɔ yẽsan nɔm dwaru gia. Kɔnnɔsu yiru ye, ya tondinɛwa ka gɔm soonu
weeraakuru.

Yaara ka kɔnnɔ sɔɔkisu

[28] Durɔ wi, u ka maa man da yaara sɔɔkaa yen mi, sõɔ yẽsan nɔm dwaru gian kɔnnɔn
di. Ma u kɔnnɔ ge yĩira u deema ya nɛwa ka yaara tɔɔkaan kɔnnɔsu. [29] Gen kõsu yenu
ka gen gani ka gen dii sɔɔ, ye kpuro ya nɛwa ka yaara tɔɔkaan kɔnnɔsu. Kɔnnɔ ge, ga
fɛnɛntiba mɔ ba ka sikerenɛ. Gen dẽɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru. Ma gen yasum
maa sãa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. [30] Kɔnnɔ gen dẽɛbu bu sãa gɔm soonu weeraakuru. Gen
yasum maa sãa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. [31] Dii sɔɔ gen kɔnnɔ ga mɛɛrawa yaara tɔɔkaaɔ.
Ba gen gani sɔɔkii buraru koosiwa ka kpakpa wurusun weenasisu. Gen yɔɔtia ye, ya naa
dabusanu mɔwa nɔɔba ita. [32] Yen biru, u maa ka man da yaara sɔɔkaa yen mi, saa kɔnnɔ
ge ga wãa sõɔ yari yeru gian di. Ma u kɔnnɔ ge yĩira u deema ga ka si u raa yĩira mi nɛwa.
[33] Gen dii sɔɔ ka gen gani ka gen kõsu yenu, ye kpuro ya nɛwa ka kɔnnɔ si u raa yĩira. Yen
biru ga fɛnɛntiba mɔ ya ka sikerenɛ. Kɔnnɔ gen dẽɛbu bu sãawa gɔm soonu weeraakuru.
Gen yasum maa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. [34] Gen dii sɔɔ ga yaara tɔɔkaa mɛɛrawa. Ma

ba gen gani sɔɔkii buraru koosi ka kpakpa wurusun weenasisu. Ma gen yɔɔtia ya naa dabusanu mɔ nɔɔba ita.
35 U ka maa man da kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma u gu yĩira. U deema
kɔnnɔ ge, ka si u raa yĩira mi, su dɛ̃ɛbu ka yasum nɛwa. 36 Kɔnnɔ ge, ga maa kõsu yenu mɔ
ka gani yi yi nu buranɛ ka sere dii sɔɔ. Ma ba fɛnɛntiba kua ba ka gu sikerena. Gen dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soonu weeraakuru, ma gen yasum maa sãa gɔm soonu yɛnda nɔɔbu. 37 Dii
sɔɔ ge, ga yaara tɔɔkaa mɛɛrawa. Ma ba gen gani sɔɔkii buraru koosi ka kpakpa wurusun
weenasisu. Gen yɔɔtian naa dabusanu sãawa nɔɔba ita.
38 Kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ga diru garu mɔ te ta mɛɛra gen dii sɔɔ
gia. Miya ba ra yãku dõɔ mwaararuginun yaa kpakie. 39 Dii sɔɔ gen beri berikaɔ tɔɔwɔ,
tabulu yiru yiruwa ya wãa. Tabulu ben wɔlloɔwa ba ra yãku dõɔ mwaararuginu ka toranun
yãkunu ka yãku ni ba ra ka toranu sɔmɛn yaa sake. 40 Dii sɔɔ gen tɔɔwɔ, tabulu nnɛwa ya
wãa. À n dɔɔ kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, kaa kpĩ a ye wa bera ka bera yiru
yiru. 41 Tabulu nɔɔba itawa ba mɔ yèn wɔllɔ ba ra yãku yaa go. Ba ye yiwa nnɛ nnɛ kɔnnɔ
gen beri berikaɔ. 42 Tabulu yen nnɛ sɔɔra ba ra yãku dõɔ mwaararuginu sɔɔru ko. Ba ye
kua ka kpee ni ba dãka. Yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soo teeru ka bɔnu, yen yasum maa sãa
gɔm soo teeru ka bɔnu, ma yen gunum mu sãa gɔm soo teeru. Tabulu yen miya ba ra
yãku sɔm yãnu yi. 43 Ma ba tabulu ye nɔɔ bɔki kua nɔm tararun yasum saka. Tabulu yen
wɔlloɔwa ba ra yãku yaa sɔndi. 44 Yen biruwa durɔ wi, u ka man da yaara sɔɔkaaɔ. Ma na
dia yiru wa mi. Teera wãa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ma ta nɔɔ tĩi sõɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia. Teera maa wãa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ma ten kɔnnɔ
ga maa tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. 45 U man sõɔwa u nɛɛ, dii tèn kɔnnɔ ga tĩi sõɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gia mi, ta sãawa yãku kowobun diru be ba ra sãa yerun sɔmburu ko. 46 Dii tèn
kɔnnɔ ga maa tĩi sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia mi, ta sãawa yãku kowobugiru be ba ra yãkuru
ko yãku yerɔ. Ma u maa nɛɛ, Lefin bweseru sɔɔ, Sadɔkun bwese kɛra ya koo kpĩ yu du sãa
yerɔ yu Yinni Gusunɔ sã.

*Yinni Gusun*ɔn sãa yeru

47 Durɔ wi, u sãa yee ten yaara sɔɔkaa kpurɔ yĩira ma u deema yen goonu kpurɔ nu nɛwa.
Yen dɛ̃ɛbu bu sãa gɔm soonu wunɔbu (100) ma yen yasum maa sãa gɔm soonu wunɔbu.
Ma yãku yera wãa sãa yee ten kɔnnɔwɔ. 48 Ma u maa ka man da sãa yee ten adɛrɔwɔ mìn
di ba ra ka du. Ma u adɛrɔ gen gbereba yĩira. Ma yen baayeren bɔɔrum mu sãa gɔm soonu
nɔɔbu. Kɔnnɔ gen yasum mu sãawa gɔm soonu wɔkura nnɛ. Gen yɛ̃sa baayeren dãa ya
maa sãa gɔm soonu ita. 49 Adɛrɔ gen tiin dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma gen yasum
maa sãa gɔm soonu wɔkura tia. Ba ra gu duwa ka yɔɔtia ye ya naa dabusanu wɔkuru mɔ.
Ma ga gbere mɔ bera ka bera tia tia.

41

1 Durɔ wi, u ka maa man da sãa yerun suunu sɔɔ. Ma u ye kpurɔ yĩira. Adɛrɔ gen ganin
sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔba tia. 2 Kɔnnɔ gen yasum maa sãawa gɔm soonu wɔkuru,
gen beri berika nɔɔbu nɔɔbu. Ma u sãa yee ten tii yĩira. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu
weeru. Ma ten yasum maa sãa gɔm soonu yɛndu. 3 Yen biru u dua dii ten sɔɔwɔ u ten
kɔnnɔn dãa yĩira, ya kuawa gɔm soonu yiru. Ma kɔnnɔ gen tiin yasum sãa gɔm soonu
nɔɔba tia. Ma gen ganin yasum beri berikaɔ mu sãa gɔm soonu nɔɔba yiru yiru. 4 Ma u
dii sɔɔ gen tii yĩira, gen dɛ̃ɛbu ka gen yasum mu nɛwa. Ya sãawa gɔm soonu yɛndu. Ma u
man sõɔwa u nɛɛ, ga sãawa dii te ta dɛɛre gem gem.

Dia ye ba gɔri gɔri

5 Sãa yee te, ta gani yiru mɔ, tia sɔɔwɔ, tia maa tɔɔwɔ. Ma durɔ wi, u ten gana sɔɔkaa
yĩira ma yen sinum mu kua gɔm soonu nɔɔba tia. Ma ba dinu gɔri gɔri gani yiru yen
baa sɔɔ ba ka sikerena. 6 Dii ni, nu swɛɛnɛwa gidambisa ita ita beri berika. Gidambisa
baayeren dian geera sãawa tɛna. Dii nin gani yi ka tɔɔkaaginu maninɛ adama yi ɲ̀ ka
sɔɔkaaginu maninɛ. 7 Gidambisa ye, ya yasum keranɛ wɔllu gia. Domi yen gana tɔɔkaa ya
sinum kaara. Mɛya n sãa ya ka sãa yee te sikerena. Yen sõna wɔllu gia batuma ya kpãaru

bo yen sɔɔwɔ. Saa gidambisa ye ya wãa temɔn di, tɔnu koo kpĩ u yɔ u da sere ye ya wãa
wɔllɔ u kun kpa ka swaa gaa. [8] Ma na dia ye kpuron gunum mɛɛra na deema ye ba gɔri
gɔri mi, saa yen kpɛɛkpɛɛkun di, yen gunum mu sãawa dɛka nɔɔba tia tia. [9] Dia yen gana
tɔɔkaan sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. Dia ye ba gɔri gɔri sãa yee ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ,
[10] ka yãku kowobun dian baa sɔɔ, ba batuma deri yèn yasum mu sãa gɔm soonu yɛndu.
[11] Dia ye ba gɔri gɔri mi, ya nɔɔ tĩiwa batuma ye ba derin bera gia. Kɔnnɔsu yiruwa ya wãa
mi. Teu sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, teu maa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Gana ye ya batuma ye
sikerenɛ, yen sinum mu sãawa gɔm soonu nɔɔbu. [12] Sãa yee ten sõɔ duu yeru gia, diru gara
wãa ta batuma ye ba deri mi nɔɔ tĩi. Dii ten dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wɛnɛ ka wɔkuru.
Ma ten yasum mu sãa gɔm soonu wata ka wɔkuru. Ten ganan sinum maa sãa gɔm soonu
nɔɔbu. [13] Durɔ wi, u sãa yee te yĩira ma ten dɛ̃ɛbu kua gɔm soonu wunɔbu (100). Batuma
ye ba maa deri mi, ka dii te ba bana sõɔ duu yeru gia mi, ye kpuro ya maa kua gɔm soonu
wunɔbu. [14] Sõɔ yari yeru gia, sãa yee ten dɛ̃ɛbu ka batuma ye ba deri min yasum mu sãawa
gɔm soonu wunɔbu. [15] Ma u maa dii te ta wãa sãa yerun biruɔ yĩira ka batuma ye ba deri
ma ye kpuro ya maa kua gɔm soonu wunɔbu.

*S*ãa yee ten sɔɔwɔ

Sãa yee ten duu yeru ka dii dɛɛraru ka dii te ta dɛɛre gem gem mi, [16] ba ye kpuron gani
ka fɛnɛntiban kadiriba dãa bɛsi maniwa. Mɛya ba maa kua gidambisa yeba sɔɔ. [17] Sãa
yee ten tɔɔwɔ ka ten sɔɔwɔ saa ten kɔnnɔn di sere ka dii te ta dɛɛre gem gem mi, ba ye
kpuron gani buraru koosiwa [18] ka wɔllun kõsobun weenasibu ka maa kpakpa wurusun
weenasisu. Kpakpa wurusun weenasii si, ka wɔllun kõsobun weenasii be, ba yɔwenɛwa.
[19] Wɔllun kõsobun weenasii ben baawure u wuswaa mɔwa yiru. Wuswɛɛ yin tia ya ka
tɔnugia weenɛ ya kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Wuswaa tia ya maa ka gbee
sunɔgia weenɛ ma ya maa kpakpa wuru sin weenasi teu wuswaa kisi. Nge mɛya ba ka dii
te kpuron gani buraru kua. [20] Ba wɔllun kõsobun weenasii be ka kpakpa wurusun weenasii
si kuawa ten temɔ ka ten ganiɔ ka ten kɔnnɔsun wɔllɔ. [21] Sãa yee ten kɔnnɔn kadirin dãnu
nu nɛwa.

Dii te ta dɛɛre gem gem wuswaaɔ, gãanu wãa mi. [22] Nu sãare nge yãku yeru te ba kua
ka dãa. Ten gunum mu sãa gɔm soonu ita. Ten dɛ̃ɛbu maa gɔm soonu yiru. Ba tu nɔɔ
bɔka kuawa ka dãa. Yera durɔ wi, u man sõɔwa u nɛɛ, tabulu ye ba ra n yii Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ yera mi.

[23] Dii dɛɛraru ka dii te ta dɛɛre gem gem nu mɔwa kɔnnɔsu yiru. [24] Gambo sikanɛ yiruwa
kɔnnɔ si, su mɔ. Ye kpuro ya ra n kɛniarewa. [25] Ba gambo yen wɔllɔ wɔllun kõsobun
weenasibu ka kpakpa wurusun weenasisu kua nge mɛ ba kua gani yi sɔɔ. Ma ba kɔbɛ
kua ten tɔɔwɔ dii dɛɛra ten kɔnnɔwɔ. [26] Dii ten yɛ̃si yɛ̃sikaɔ ka sere dii ni ba gɔri gɔri mi
ka maa yen kɔbɛɔ, ba yen fɛnɛntiba kɔkɔrɔ dokeawa ka kpakpa wurusun weenasisu.

42

*Dinu g*anu sãa yee ten bɔkuɔ

[1] Durɔ wi, u ka man da sãa yee ten yaara tɔɔkaaɔ sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, sere dia ye
ya wãa batuma ye ba deri ka dii te ta wãa sãa yee ten biruɔn deedeeru. [2] Dia yen dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soonu wunɔbu (100) ma yen yasum mu sãa gɔm soonu weeraakuru. [3] Yen
bee tia ya batuma ye ba deri mi nɔɔ kisi. Batuma yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛndu.
Ma ya ka sãa yee te sikerenɛ. Bee tia, dia ye, ya maa yaara tɔɔkaa ye ba simaa doke nɔɔ
kisi. Ya gidambisa ita mɔ. Ma ba ye kɔbɛ kua kua. [4] Dia yen wuswaaɔ, ba batuma deri
gɔm soonu wɔkurun saka. Ma ba swaa wĩa ye sɔɔ gɔm soo teeru. Dia yen kɔnnɔsu su nɔɔ
tĩiwa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. [5] Dia ye ya wãa wɔllɔ ya piiminu bo ya kere ye ya wãa temɔ
ka ye ya wãa suunu sɔɔ. Domi kɔbɛ ye ba kua mi, ya yen sukum kawawa. [6] Adama yen
kɔbɛ ya ǹ gbereba mɔ nge yaara yen dinun gbereba. Yen sõna dia ye ya wãa wɔllɔ ya ǹ
suunukinu ka temkinu kpãaru tura. [7] Dia yen gana ye ya yaara tɔɔkaa mɛɛra, yen dɛ̃ɛbu
bu sãawa gɔm soonu weeraakuru. [8] Domi dia yen tiin dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu yɛnda
nɔɔbu. Adama sãa yee ten bera gia, yen dɛ̃ɛbu bu sãawa gɔm soonu wunɔbu (100). [9] Bà n

wee saa yaara tɔɔkaan di, kɔnnɔ gaga wãa dia yen temɔ sõɔ yari yeru gia gèn min di ba ra ka du. [10] Kɔnnɔ ge, ga wãa mi yaara tɔɔkaan gana ya torua.

Dia maa wãa yaara tɔɔkaaɔ sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia batuma ye ba deri ka dii te ta wãa sãa yee ten biruɔn deedeeru. [11] Dia yen wuswaaɔ, swaa wãa. Dia ye, ya ka ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia weenɛ. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum ka nge mɛ ba ye banisina ka yen kɔnnɔsu ye kpuro ya sãawa tia. [12] Nge mɛya dia ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian kɔnnɔsu su sãa. Kɔnnɔ gaga wãa swaa yen duu yerɔ, yaara tɔɔkaan ganaɔ sõɔ yari yeru gia. Min diya ba ra ka du. [13] Durɔ wi, u man sõɔwa u nɛɛ, dia ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia mi, ka ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mi, ya wãawa Yinni Gusunɔn sõ. Miya yãku kowo be ba ra du Yinni Gusunɔn sãa yerɔ ba ko n da yãku dĩa ni di. Dia ye, ya dɛɛrewa. Miya ba koo maa kɛ̃nu yi ka yãku yaa ye ba ka toranun yãkunu kua ka ni ba ka toranu sɔnwa. [14] Yãku kowobu bà n dua mi, ba ǹ yariɔ tɔɔwɔ ka ben yãnu. Ba koo gina nu potiriwa. Domi yãa ni, nu sãawa sãa yãnu. Ben tiin yãna ba ko n da doke bu ka da sãa yerun yaaraɔ mi tɔn be ba tie ba yõ.

Gani tɔɔkiin dɛ̃ɛbu

[15] Sanam mɛ durɔ wi, u dii ten sɔɔwɔ yĩira u kpa, yera u dera na yara ka sõɔ yari yeru gian kɔnnɔ. Ma u batuma ye ya ka sãa yee te sikerenɛ yĩirubu wɔri. [16] Yera u sõɔ yari yeru gian bera yĩira ka win dɛka ma ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu (500). [17] Ma u maa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia yĩira. Ma ya maa kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu. [18] U maa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia yĩira ma ya kua dɛka yen nɛɛra wunɔbu. [19] U maa yĩira sõɔ duu yeru gia ma mi gian tii maa kua dɛka nɛɛra wunɔbu. [20] Nge mɛya u gana yen goonu nnɛ kpuro yĩira u ka sikerena. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum mu nɛwa. Yen baayere dɛka nɛɛra wunɔbu. Gana ye, ya sãa yee te wuna nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ.

43

Gusunɔ

*u wura*ma win sãa yerɔ

[1] Durɔ wi, u ka Esekiɛli da kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia. [2] Yera Gusunɔ Isireliban Yinnin yiiko ya na saa sõɔ yari yeru gian di. Ma win nɔɔ ga nɔɔramɔ nge nim bakam. Ma tem mu win yiikon girima yiba. [3] Kãsi te u wa mi, ta ka te u wa sanam mɛ Gusunɔ u kĩ u Yerusalɛmu kam koosiagiru weenɛwa. Mɛya ta maa ka kãsi ni u wa Kebarin daarun bɔkuɔginu weenɛ. Ma u yiira u wuswaa tem girari. [4] Ma Yinni Gusunɔn yiikon girima ye, ya dua sãa yee te sɔɔ saa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gian di. [5] Yera Hunde nùn sua saa sãa yee ten yaaran di ya ka nùn da sɔɔwɔ. Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔn yiikon girima ya dii te yibumɔ. [6] Yera u nua goo u ka nùn gari mò saa dii ten min di. Ma durɔ wi u ka nùn wãa mi, u yõ win bɔkuɔ. [7] Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, yam miniwa nɛn sina kitaru. Miya kon nɛn naasu sɔndi. Kon ka Isireliba sina sere ka baadommaɔ. Be ka ben sinambu ba ǹ maa nɛn yĩsi dɛɛra te sankumɔ ba n bũnu gasirimɔ ka sere sinambun gonu ni ba sikua gungunu wɔllɔ mi ba ra yãkuru ko. [8] Domi ben sinam be, ba ben sina kpaarun kɔnnɔsu bakunasia nɛn sãa yerun kɔnnɔsun bɔkuɔ. Gana tia tɔna ya nu karanɛ. Mɛya ba maa nɛn yĩsi dɛɛra te disi doke ka ben daa kõsa ye ba kua. Yen sõna na bu wɔri ka nɛn mɔru baka. [9] Tɛ̃ ben bũu gasiribu bu koo nɔru ko kpa bu ben sinambun goo nin gari duari. Kpa na n wãa ben suunu sɔɔ sere ka baadommaɔ.

[10] Wunɛ tɔnun bii, a Isireliba dii ten kpunaa sõɔsio kpa bu sekuru wa ben toranun sõ, kpa bu wa bu yen kpunaa yen asansi mɛɛri. [11] Sekuru tà n bu mwa yèn sõ ba tuba ye ba kua, a bu dii ten kpunaa sõɔsio nge mɛ ba koo tu banisina, ten dɛ̃ɛbu ka ten yasum ka ten kɔnnɔsu ka ten ganan buraru ka ten woodaba, a ye kpuro yoruo ben nɔni biru. Ba koo wooda ye kpuro swĩiwa ten bana sɔɔ. Yeni ya ko n sãawa ten banan wooda. [12] Guuru wɔllɔ batuma ye ya ka bu sikerenɛ, ba koo ye garisiwa dɛɛra. Yeniwa ya sãa dii ten wooda.

Yãku yeru ka yãkunu

13 Durɔ wi, u yãku yeru yĩira ka yĩirutia ye ya ka gɔm soo teeru ka nɔm wĩi teeru nɛ.
Wɔru ge ga ka yãku yee te sikerenɛ gen yasum mu sãawa yĩirutia tia. Ma yen dukum mu
sãa yĩirutia tia. Ma yen nɔɔ bɔkan biruɔ, ya sãa gɔm soorun bɔnu. 14 Saa wɔru gen tem di
n ka girari sãa yee ten temɔ ya kua yĩirutii yiru. Ma yen yasum mu maa sãa yĩirutia tia.
Saa yãku yee ten bɔka piibun di n ka girari ten bɔka bakaɔ, ya sãawa yĩirutii nnɛ. Ma yen
yasum maa sãa yĩirutia tia. 15 Yãku yee ten wɔllɔ mi ba ra dõɔ sõre, ten gunum mu sãawa
yĩirutii nnɛ, ma ba kãanu nnɛ kua ba gira tia tia ten goonun yinna yenɔ. 16 Yãku yee ten
goonu nnɛ kpuro nu nɛwa. Nu sãawa yĩirutii wɔkura yiru yiru. 17 Ten bɔka yirusen goonu
nnɛ kpuro nu nɛwa. Ni kpuro nu mɔwa yĩirutii wɔkura nnɛ nnɛ. Ma ba wɔru kua ye sɔɔ ba
ka ye sikerena yĩirutia tian yasum saka. Bɔka yen nɔɔ bɔka ya sãawa gɔm soorun bɔnu.
Ma yen yɔɔtii yi mɛɛra sõɔ yari yeru gia.
18 Durɔ wi, u maa nùn sõɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
dɔma te ba yãku yee te bana ba kpa, ma ba kĩ bu yãku dõɔ mwaararuginu ko kpa bu yɛm
yɛ̃ka, wooda ye ba koo swĩi wee. 19 Lefiba sɔɔ, Sadɔkun bweseru sɔɔra kaa yãku kowobu
wuna ba n da nùn yãkuru kue kpa a bu naa kinɛ kpɛndu wɛ̃ torarun yãkurun sõ. 20 Kpa a
ten yɛm sua a yɛ̃ka yãku yee ten kãanu nnɛ ye sɔɔ ka ten goonu nnɛ ye sɔɔ ka sere maa yen
bɔka yiruse ye sɔɔ a ka sikerena. Nge mɛya kaa ka yãku yee te disi wɔka kpa a tu sãrasia.
21 Kpa a naa kinɛ ten yaa sua a doke dõɔ sɔɔ batuma gaa sɔɔ ye ba sɔɔru kua tɔɔwɔ. 22 Tõru
yiruse sɔɔ, kaa ka boo kinɛru nawa te ta ɲ alebu gaa mɔ kpa a ka tu yãkuru ko torarun sõ.
Nge mɛya kaa ka sãa yee te sãrasia nge mɛ a raa kua ka naa kinɛ te. 23 À n torarun yãku te
kua a kpa, kaa maa naa kinɛru ka yãa kinɛru sua ni nu kun alebu gaa mɔ. 24 Kpa a ka nu
da wi, Yinni Gusunɔn mi a ka yãkuru ko. Yãku kowobu ba koo nin yaa bɔru yɛ̃kawa kpa
bu ka nùn ye yãku dõɔ mwaararugiru kua. 25 Sõɔ nɔɔba yirun baa sɔɔ tõɔ baatere, kaa n
da boo kinɛru ka naa kinɛru ka yãa kinɛru gowa a ka torarun yãkuru ko. 26 Nge mɛya sõɔ
nɔɔba yiru yen baa sɔɔ ba koo ka yãku yee te sãrasia kpa ta n wãa wi, Yinni Gusunɔn sõ.
27 Sõɔ nɔɔba yiru yen biru, sõɔ nɔɔba itase, yãku kowobu ba koo kpĩ bu den tɔmbu yãku dõɔ
mwaararuginu ka siarabuginu kua wi, Yinni Gusunɔn mi. Kpa u ka bɛɛ nɔnu geu mɛɛri.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

44

*S*ãa yerun kɔnnɔ

*ge g*a wãa sõɔ yari yeru gia

1 Durɔ wi, u maa ka Esekiɛli da tɔɔwɔ kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia. N deema kɔnnɔ
ge, ga kɛnuawa. 2 Yera Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, kɔnnɔ ge, ga ko n kɛnuawa ba
ɲ gu kɛniamɔ. Goo kun maa sarɔ mi, domi nɛ, Gusunɔ Isireliban Yinniwa na dua min di.
Yen sõ, ga ko n kɛnuawa. 3 Adama bɛɛn kparo u koo kpĩ u sina mi, u ka di nɛ Yinni Gusunɔn
wuswaaɔ. Wiya u koo maa kpĩ u du kɔnnɔ gen adɛrɔn di kpa u yari min di.

*B*ango sariba ba ɲ duɔ

*Yinni Gusun*ɔn sãa yerɔ

4 Ma durɔ wi, u ka Esekiɛli da kɔnnɔwɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia sãa yee ten dee
deeru. Ye Esekiɛli u mɛɛra yera u wa wee Yinni Gusunɔn yiikon girima ya win sãa yee te
yiba. Ma u yiira u wiru ten girari. 5 Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, tɔnun bii, a wunɛn laakari
dokeo kpa a mɛɛri sãa sãa ka wunɛn tiin nɔni kpa a swaa daki a nɔ ye kon nun sõ sãa yee
ten woodaban sõ. A yen dubu ka yen yaribun wooda nɔni dokeo.
6 A Isireliba sõɔwɔ be, be ba sãa mɛm nɔɔ sariba a nɛɛ, ben daa kõsa ye, ya den man nua.
7 Wee ba dera tɔn tuko bango sariba be ba ɲ man sãamɔ ba dua nɛn sãa yerɔ ba tu disi
doke. Sanam mɛ be, Isireliba ba man yãkuru kuammɛ ka pɛ̃ɛ ka yaa gum ka yaa yɛm, ba
ku ra nɛn arukawani mɛm nɔɔwɛ ben daa kõsan sõ. 8 Ben tii ba ɲ nɛn sãa yerun sɔmburu
nɔni doke. Adama sɔba ba tu nɔmu sɔndia. 9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, tɛ̃, sɔɔ goo ù n wãa
ben suunu sɔɔ, ma u ɲ man sãamɔ, ma u ɲ maa bango kue, u ɲ duɔ nɛn sãa yeru mi.

Wooda Lefiban sõ

10 Yeniban biru, Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, Lefi be ba raa ka man tonda sanam mɛ Isireliba
ba man deri ma ba da ba bũnu swĩi, ba koo ben toranun are mwa. 11 Ba ko n sãawa nɛn
sãa yerun sɔm kowobu. Bera ba ko n da n sãa yee ten kɔnnɔsu mara. Kpa ba n ten sɔma
mɔ̀. Beya ba ko n da Isireliban yãku dõɔ mwaarugirun yaa sake kpa ba n wãa nɛ Yinni
Gusunɔn sõ. 12 Wee tɛ̃, ba sãa Isireliban yãku kowobu bũnun nuurɔ, ma ba dera Isireliba
ba tora. Yen sõ, kon nɔma sua n bu so kpa bu ben toranun are mwa. 13 Na ɔ̀ maa wuramɔ
bu man susi bu Isireliba yãkuru kua. Ba ɔ̀ maa duɔ nɛn sãa yerun dii dɛɛrarɔ ka dii te
ta dɛɛre gem gem mi. Ba koo sekuru wa kpa bu ben daa kõsan are mwa. 14 Sãa yerun
nɛnubun sɔma kon bu wɛ̃ bu ko.

Wooda

*y*ãku kowo tɔnwerobun sõ

15 Adama yãku kowobu Lefiba Sadɔkun bweseru sɔɔ, be ba sɔmburu kua nɛn sãa yerɔ
sanam mɛ Isireliba ba tora ba man deri, beya ba ko n da man susi bu yãkuru ko ka pɛ̃ɛ ka
yaa gum ka yaa yɛm. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 16 Beya ba ko n da du nɛn sãa
yerɔ kpa bu susi nɛn tabuluɔ bu man sã. Kpa bu nɛn sãa yee ten sɔmburu nɔni doke. 17 Bà
n duɔ sãa yee ten yaara sɔɔkaaɔ, kon de ba n sãa yãnu dokewa ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii.
Bà n sɔmburu mɔ̀ sãa yee ten yaara mi ka sere ten tiin sɔɔwɔ ba ɔ̀ yãnu dokemɔ ni ba kua
ka yãa sansu. 18 Ba ko n dawani bɔkuawa kpa ba n sokoto kpirinu deewa, ye kpuro ya n
sãa ye ba wesa ka wɛ̃ɛ damgii. Kpa bu ku raa kpaka sɛ̃ke bu ku ka wɛnyan sõ. 19 Bu sere
yari bu da yaara mi Isireliba ba mɛnnɛ, ba koo gina ben yãku yãa ni potiriwa bu yi sãa
yeru mi. Kpa bu ku raa ka nu tɔmbu baban sõ nu disi duura. Saa ye, kpa bu ganu doke bu
ka yarima.

20 Yãku kowobu ba ɔ̀ wii pɔɔru potamɔ. Ba ɔ̀ maa derimɔ ben seri yi dɛnya. 21 Yãku
kowo goo u ku raa tam nɔ u sere da nɛn sãa yerun yaara sɔɔkaaɔ. 22 Ben goo u ku raa maa
gɔmini ɔ̀ kun mɛ kurɔ wi ba yina sua kurɔ. Isireliba sɔɔra u koo wɔndia wi u kun durɔ yɛ̃
sua. Adama u koo kpĩ u yãku kowo goon gɔmini sua.

23 Ba koo nɛn tɔmbu sõɔsiwa ye ya sãa nɛ Gusunɔgia ka ye ya ɔ̀ sãa nɛgia. Yeya, ye ya
dɛɛre ka ye ya ɔ̀ dɛɛre. 24 Bera ba koo nɛn tɔmbu siria nge mɛ nɛn woodaba ba gerua. Kpa
bu nɛn woodaba mɛm nɔɔwa ka nɛn tõɔ baka ni na bu wɛ̃, kpa bu nɛn tõɔ wɛ̃rarugiru
bɛɛrɛ wɛ̃.

25 Yãku kowo u ku goon goru baba kpa u ku raa tii disi doke. Adama u koo kpĩ u win tiin
tundon goru baba ka win mɛrogiru ka win bibuginu ka win mɔɔgiru ka win wɔnɔgiru ka
win sesu wi u kun durɔ yɛ̃giru. 26 Ù n tii dɛɛrasia goo ten sõ, sõɔ nɔɔba yiruwa u koo ko u
sere win sɔmburu tore. 27 Dɔma te u koo du dii te ta dɛɛre mi, u koo gina win tiin toranun
yãkuru ko. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 28 Wee ye ya ko n sãa ben tubi. Nɛna ba
koo sɔmburu kua. Ba ɔ̀ bu tem gam wɛ̃ɛmɔ ba n mɔ Isireliɔ. Nɛna ko na n sãa nge ben
tem kɔsire. 29 Ye ba ka torarun yãkunu ka yãku ni ba ra ka toranu sɔmɛ kua ka kɛ̃ɛ ni ba
ka naamɔ ka sere ye ba yi nɛ, Yinni Gusunɔn sõ, ye kpuro ya ko n sãawa ben dĩanu. 30 Dĩa
gbiikii ni ba koo ka nɛ, Yinni Gusunɔ naawa, nu koo kowa yãku kowobuginu. Isireliba ba
ko n da ben dĩa bimin som gem yãku kowobu wɛ̃wa kpa n bu domaru kua. 31 Adama yãku
kowobu ba ɔ̀ yaa goru ɔ̀ kun mɛ gunɔ goru dimɔ ɔ̀ kun mɛ ye gãanu kasuka nu go.

45

Tem mɛ ba koo wuna nɛnɛm

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, sanam mɛ ba koo Isireliban bwese kɛri yi tem bɔnu kua, ba
koo tem gam wunawa mu n sãa kɛ̃ru te ba Yinni Gusunɔ wɛ̃. Tem mɛn dɛ̃ɛbu ko n sãawa
gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Mɛn yasum maa gɔm soonu nɔrɔbun suba
wɔkuru (10.000). Mɛ kpuro mu ko n sãawa mɛ ba wuna ba yi Yinni Gusunɔn sõ. 2 Tem mɛ
sɔɔra ba koo batuma wuna sãa yerun sõ. Yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum mu ko n nɛwa mu
n sãa dɛka nɛɛra wunɔm wunɔm (500) kpa bu maa batuma gaa deri mi, bu ka sikerena
ya n sãa gɔm soonu weeraakuru. 3 Ba koo maa batuma gaa wuna gbiikaa ye sɔɔ mi ba

koo Yinni Gusunɔn sãa yeru swĩi. Ya ko n sãawa nɛnɛm Yinni Gusunɔn sõ tem mɛ sɔɔ.
[4] Yera ya ko n sãa yãku kowobugia be, be ba ra Yinni Gusunɔ sɔmburu kue sãa yerɔ. Miya
ben dia ko n wãa ka Yinni Gusunɔn sãa yeru. [5] Batuma mi Lefiba ba ko n wãa yen dɛ̃ɛbu
ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Yen yasum maa gɔm soonu
nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). Kpa bu dia yɛndu ko mi. [6] Yinni Gusunɔn batuma yen
deedeeru, ba koo maa batuma gaa wuna mi Isireliba ba koo ben dia bani. Batuma yen
dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000) kpa yen yasum mu n
sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). [7] Ba koo maa batuma gaa wuna ben kparon
sõ. Ya ko n wãawa Isirelibagian nɔɔwɔ ka sere maa Yinni Gusunɔgian nɔɔwɔ. Batuma ye,
ya koo dawa saa sõɔ duu yerun di n ka girari nim wõkuɔ, saa maa sõɔ yari yerun di sere
ka mi Isireliban tem mu yõra. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n ka Isireliban bwese kɛra tian tem nɛwa.
[8] Nge mɛya kparobu ba ko n ben tem mɔ Isireliɔ. Ba ǹ maa nɛn tɔmbu dam dɔremɔ bu
begim mwa. Ba koo bu mu deriawa.

*Sin*a bokon saria ka tɔmbugia

[9] Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bɛɛ Isireliban sina bibu ya den tura. I de
wɔraru ka dam dɔrebu bu kpe. I gem ka wooda swĩiyɔ kpa i ku maa nɛn tɔmbu wɔrari ye
ba mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[10] I de bɛɛn kiloba ka bɛɛn yĩirutinu nu n sãa dee dee. [11] Sakaku ge ba ra ka dĩa bimi yĩire
ba mɔ̀ efa ka ge ba ra ka gãa yarum yĩire ba mɔ̀ bati, i de ni kpuro nu n nɛ. Kpa ye kpuro
ya n sãa sakaku ge ba mɔ̀ homɛrin bɔnu wɔkurun tia. [12] Sii geesun gobi sikili tia ya n maa
sãa gobi yi ba mɔ̀ gera yɛndu, kpa sikilin gobi wata ya n maa sãa minu tia.
[13] Wee kɛ̃ɛ ni i ko i n da wɛ̃. Ì n bɛɛn alikama ka dĩa bima ye ba mɔ̀ ɔɔsu gã, i ko efan
bɔnu nɔɔba tian sube teeru suawa homɛri tia sɔɔ. [14] Ì n maa gum wɛ̃ɛmɔ, i ko i mu yĩirewa
ka sakaku ge ba mɔ̀ bati. Bati wɔkuru ta sãawa homɛri tia. Homɛri ka kɔri ya sãawa tia.
Batin bɔnu wɔkurun tia i ko i wuna. [15] Isireliɔ, yãa gõɔ sɔɔ, yãanu goobu (200) nù n wãa,
yãa teera i ko i wɛ̃ kɛ̃run sõ ǹ kun mɛ yãku dõɔ mwaararugirun sõ ǹ kun mɛ siarabun
yãkurun sõ. Nge mɛya nɛ, Yinni Gusunɔ kon ka bɛɛ bɛɛn toranu suuru kua. Nɛ Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.
[16] Isireliba kpurowa ba ko n da ben kparo kɛ̃ɛ te wɛ̃. [17] Domi wiya u ko n da yãku
nin wunanɔsu ko Isireliban sõ suru kpao baawure sɔɔ ka tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ, tõɔ bakaru
baatere sɔɔ gesi. Yãku ni ba ko n da ko mi, niya yãku dõɔ mwaararuginu ka kɛ̃nu ka yãku
ni ba ra ko ka gberun dĩanu ka torarun yãkunu ka sere siarabun yãkunu.

Yãku yerun dɛɛrasiabu

[18] Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, suru gbiikoon tõɔ gbiikiru, ba koo naa
kinɛru sua te ta ǹ alebu gaa mɔ. Kpa bu ka sãa yee te disi wɔka. [19] Yãku kowo u koo naa
yen yɛm sua kpa u yɛ̃ka sãa yee ten kɔnnɔn kadiriba sɔɔ ka sere yãku yerun goonu nnɛn
nɔɔ bɔkan wɔllɔ ka sere dii yaara ye ya wãa sɔɔwɔn kɔnnɔwɔ kadiriba sɔɔ. [20] Suru win sõɔ
nɔɔba yiruse sɔɔ, ba koo maa yãkuru ko be ba tora ba ǹ ka baarun sõ. Nge mɛya ba koo
ka sãa yee te sãrasia.
[21] Suru gbiikoon sõɔ wɔkura nnɛse sɔɔra ba koo Gɔɔ sararibun tõɔ bakaru di. Ba koo tõɔ
te diwa sõɔ nɔɔba yiru. Pɛ̃ɛ ye ba kun seeyatia dokewa ba koo di tõɔ ni sɔɔ. [22] Yen dɔma
te, Isireliban kparo u koo naa kinɛru gowa win toranu ka win tɔmbuginun sõ. [23] Sõɔ nɔɔba
yiru ye sɔɔ, tõɔ baatere kɛtɛ kinɛnu nɔɔba yiru ka yãa kinɛnu nɔɔba yiruwa u koo go u ka
yãku dõɔ mwaararuginu ko. Kpa u maa boo kinɛnu nɔɔba yiru go toranun yãkunun sõ,
yen gaa ya kun alebu gaa mɔ. [24] Yen biru alikaman som kilo tɛna ka gum ditiri nɔɔba tia
ba koo sɔndi naa ka yãaru baateren wɔllɔ.
[25] Suru nɔɔba yirusen sõɔ wɔkura nɔɔbuse sɔɔ, tõɔ bakarun sanam, yãku tee niya ba koo
ko sõɔ nɔɔba yiru ye sɔɔ ka yen som mɛ, ka gum mɛ.

46

*Wood*a

ye Isireliban kparo u koo swĩi

[1] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ, sãa yerun yaara sɔɔkaan kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia,
ga ko n kɛnuawa sõɔ nɔɔba tia yè sɔɔ ba ra sɔmburu ko. Adama ba koo gu kɛniawa tõɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ ka sere maa suru kpao ù n yara. [2] Isireliban kparo u koo duwa saa kɔnnɔ
ge ga wãa tɔɔwɔn di kpa u na u yõra kɔnnɔ gen kadirin bɔkuɔ sanam mɛ yãku kowobu
ba nùn yãku dõɔ mwaararugiru ka siarabun yãkuru kuammɛ. Saa ye sɔɔ, u ko n yiirewa
kɔnnɔ gen mi. Yen biru kpa u yari. Ba ǹ kɔnnɔ ge kɛnumɔ sere yoka. [3] Isireliba ba koo na
bu kpunawa bu Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃ kɔnnɔ gen mi tõɔ wɛ̃rarugiru sɔɔ ka sere maa suru
kpao baawure sɔɔ.

[4] Tõɔ wɛ̃rarugii te sɔɔ, sina boko u koo yãku dõɔ mwaararugiru ko ka yãa kpɛmminu
nɔɔba tia ka sere maa yãa kinɛ teeru. Ni kpuro nu kun alebu gaa mɔ. [5] U koo maa alikaman
som kilo tɛna sɔndi yãa kinɛru baateren wɔllɔ ka sere maa gum ditiri nɔɔba tia som mɛn
wɔllɔ. Som mɛ u kĩwa u koo sɔndi yãa kpɛmminu wɔllɔ. [6] Suru kpao ù n yara, u koo naa
kinɛ kpɛndu gowa te ta ǹ alebu mɔ ka yãa kpɛmminu nɔɔba tia ka yãa kinɛ teeru, ni kpuro
nu kun alebu mɔ. [7] Mɛya u koo maa alikaman som kilo tɛna sɔndi naa kinɛru baateren
wɔllɔ ka yãa kinɛru baateren wɔllɔ. U koo gum ditiri nɔɔba tia doke som mɛ sɔɔ kpa u
yãa kpɛmmii nin wɔllɔ som sɔndi mɛ u kĩ. [8] Ben kparo u koo duwa saa dii yaaran kɔnnɔn
di. Min diya u koo maa ka yari. [9] Adama Isireliba bà n man sãaru na tõɔ bakaru garu sɔɔ,
be ba dua saa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ba koo yariwa ka kɔnnɔ ge ga
wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Be ba maa dua saa kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru
gian di, ba koo yariwa ka kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Goo kun yariɔ kɔnnɔ
ge u ka duan di. [10] Ben kparo u koo du sanam mɛ ba duɔ kpa u yari sanam mɛ ba yariɔ.

*Y*ãkunun wooda

[11] Tõɔ bakanun sanam, bà n yãkuru mɔ̀ ka naa kinɛru ka yãa kinɛru, alikaman som kilo
tɛna ba ko n da sɔndi sabe nin baateren wɔllɔ ka gum ditiri nɔɔba tia. Adama ǹ n yãa kinɛ
kpɛndun na ba ka mɔ̀, som mèn nɔɔ ba kĩwa ba koo ka na.

[12] Ben kparo ù n gõru doke u yãku dõɔ mwaararugiru ǹ kun mɛ siarabun yãkuru ko, ba
ko n da nùn kɔnnɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia kɛniɛwa. U koo tu kowa nge mɛ u ra ko tõɔ
wɛ̃rarugiru sɔɔ. Ù n yara u doona kpa bu kɔnnɔ ge kɛnɛ.

[13] Tõɔ baatere ba ko n da Yinni Gusunɔ yãku dõɔ mwaararugiru kuewa ka yãaru wõɔ
tiagiru te ta ǹ alebu gaa mɔ. Ba ko n da tu kowa bururu baatere. [14] Bururu baatere, ba ko
n da yãkuru kowa ka som kilo nɔɔbu ye ba burina ka gum ditiri yiru. Mɛya ba ko n da tu
ko tõɔ baatere sere ka baadommaɔ. [15] Nge mɛya bururu baatere ba ko n da Yinni Gusunɔ
yãku dõɔ mwaararugiru kue ka yãa kinɛ kpɛndu ka som ka sere maa gum. Mɛya ba ko n
da tu ko sere ka baadommaɔ.

*Ye n s*ãa Isireliban kparon

*bibugi*a

[16] Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, Isireliban kparo ù n win bibun turo
tem kã, tem mɛ, mu koo kowa bii win bibun bweserugim. [17] Adama ù n win yoo tem kã,
yakiabun wõɔ gà n tura yoo wi, u ǹ ko n maa tem mɛ mɔ. Saa ye sɔɔ, mu koo kowa wi,
kparo wigim. Win bibu tɔnawa ba koo kpĩ bu win tem tubi di. [18] Kparo wi, u ku raa win
tɔmbu tem mwaari. Ye u koo win bibu wɛ̃ kpuro u de ya n wee win mɔrun di. Kpa nɛn
tɔmbu sɔɔ goo u ku raa ka win tem bia.

*S*ãa yerun doo koo yeru

[19] Durɔ wi, u ka Esekiɛli da dirɔ te ta wãa yãku kowobun sõ sãa yerɔ. U dua saa kɔnnɔ ge
ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di. Yen sɔɔ mi, ayeru gara wãa sõɔ duu yeru gia. [20] Ma u
nùn sõɔwa u nɛɛ, aye te, ta sãawa mi yãku kowobu ba ko n da toranun yãku yaa yike kpa
bu som mɛ ba ka yãkunu kua sɔmɛ. Nge mɛya ba ǹ maa ka yi dɔɔ tɔɔwɔ Isireliba bu sere
ye babiri. Domi ya sãawa Yinni Gusunɔgia.

[21] Yen biru u maa ka nùn da yaara tɔɔkaaɔ. Ma ba da yen goonu nnɛ ye kpuron mi. Ma u
deema ba batuma gaa wĩa goo ten baateren mi. [22] Batuma yen baayeren dɛ̃ɛbu bu sãawa

gɔm soonu weeru ma yen yasum maa sãa gɔm soonu tɛna. Ye nnɛ ye kpuro ya nɛwa. [23] Ba
gana kua ba ka ye nnɛ ye kpuro sikerena. Ma ba dosu gira gana ye sɔɔ. [24] Ma durɔ wi, u
nùn sõɔwa u nɛɛ, ya sãawa mi sãa yee ten sɔm kowobu ba ko n da yaa yike ye tɔmba ka
yãkuru na.

47

*D*aa te ta yarimɔ

*s*aa sãa yerun di

[1] Yen biru durɔ wi, u ka Esekiɛli gɔsira sãa yerun kɔnnɔwɔ. Yera nim mu kuramɔ dii ten
kɔnnɔn tem di sõɔ yari yeru gia. Domi dii ten kɔnnɔ ga mɛɛrawa sõɔ yari yeru gia. Ma
nim mɛ, mu kokumɔ mu dɔɔ sãa yerun nɔm geu gia yãku yerun sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
[2] Ma u maa ka nùn da kɔnnɔ, ge ga wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Ma ba besira ba da tɔɔwɔ
sere kɔnnɔwɔ ge ga wãa sõɔ yari yeru gia. Ma Esekiɛli u wa nim mɛ, mu kokumɔwa nɔm
geu gia. [3] Durɔ wi, u da sõɔ yari yeru gia. N deema u wɛ̃ɛ nɛni win nɔmaɔ. Nge mɛ u dɔɔ, u
yam mi yĩira gɔm soonu nɔrɔbu (1.000). Ma u Esekiɛli tɔburasia. Ma nim mɛ, mu na sere
win naa wĩinɔ. [4] Yen biru u maa gɔm soonu nɔrɔbu yĩira. Ma u dera Esekiɛli u nim mɛ
tɔbura. Ma nim mɛ, mu na sere win dũu wĩinɔ. Ma u maa susi u yĩira gɔm soonu nɔrɔbu.
Ma mu na sere win pɔraɔ. [5] Ma u maa yĩira gɔm soonu nɔrɔbu mi n sãa nim bwee bakaru
te Esekiɛli u ǹ kpɛ̃ u tɔbura. Domi nim mɛ, mu duku. Goo kun kpɛ̃ u mu tɔbura ma n kun
mɔ ka kɛ̃ɛri. [6] Ma u Esekiɛli sõɔwa u nɛɛ, tɔnun bii, a ye kpuro mɛɛra sãa sãa?
Ma u ka nùn wurama daa ten bõɔwɔ. [7] Ye u ka nùn tura mi, yera u wa dãnu nu dabi daa
ten goo gookaɔ. [8] Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, nim mɛ, mu koo kokuwa mu da wɔɔ bera ye ya
wãa sõɔ yari yeru giaɔ ka wɔwa ye ba mɔ̀ Arabaɔ kpa mu sere da nim wõkuɔ. Mɛya mu
koo nim wõkun nim dɛɛrasia. [9] Mi nim mɛ, mu gesi dua kpuro, hunde koni ye ya wãa mi ya
ko n wãaru mɔwa. Kpa swɛ̃ɛ yi n dabi. Domi mi nim mɛ, mu dua kpuro mu koo mɛ mu tie
dɛɛrasiawa. [10] Saa Engɛdin di n ka da Eni Egalaimuɔ, surɔkɔba ba ko n da n wãawa mi, ba n
yãakoronu keewa daa ten goorɔ. Ta ko n swɛ̃ɛ bwese bweseka mɔwa nge nim wõku ge ba
sokumɔ Mɛditeranɛ. Swɛ̃ɛ yi, yi ko n dabi. [11] Adama ba koo ten daa burenu ka ten yɛrusu
deriwa bɔɔ te ta wãa min sõ. [12] Ten goonɔ dãa ko n kpiawa nìn wurusu kun dɛruramɔ, nìn
marum kun maa kpeemɔ. Nu ko n da yewa suru baawure. Domi nu ko n nim waamɔwa
sãa yerun di. Ba ko n da dãa nin marum diwa kpa bu ka nin wurusu bararun tim ko.

Yinni Gusunɔ u Isireliban

tem nɔɔ bura yenu yiimɔ

[13] Amɛniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ, bɛɛ Isireliba, tem mɛ i ko i bɔnu ko, kon
bɛɛ mɛn nɔɔ bura yenu sõɔsi. Yosɛfun bwese kɛra bɔnu yiruwa ya koo wa. [14] Bwese kɛri
yi yi tien bɔnu ya ko n nɛwa. Domi nɛ, Yinni Gusunɔ na nɔma sua na bõrua na nɛɛ, bɛɛn
baababara kon mu wɛ̃. Yen sõna bɛɛ i ko i mu wa i tubi di. [15] Tem mɛn nɔɔ bura yeru wee.
Sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, ta torua saa nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di n ka da Hɛtilonin
swaaɔ sere ka Sedadin wuu duu yerɔ, [16] ka Hamatiɔ ka Bɛrɔtaɔ ka Siburaimuɔ. N deema
wuu si, su wãawa Damasi ka Hamatin nɔɔ bura yerun baa sɔɔ ka Hasɛɛ Hatikonin temɔ
Hafaranin tem nɔɔ bura yeru gia. [17] Nge mɛya sõɔ yɛ̃san nɔm geun tem nɔɔ bura yee te, ta
ko n wãa saa nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛn di n ka girari Hasaa Enɔɔwɔ Damasin tem
nɔɔ bura yerɔ ka Safoniɔ Hamatin tem nɔɔ bura yerɔ. [18] Sõɔ yari yeru gia maa tem mɛn
nɔɔ bura yeru ta koo daa te ba mɔ̀ Yuudɛni swĩiwa Hafaraniɔ ka Damasiɔ ka Galadiɔ ka
Isireliban tem baa sɔɔ. Ta ko n wãawa saa tem nɔɔ bura yee te ta wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu
gian di n ka na nim wõku bɔruguuɔ sõɔ yari yeru gia. [19] Sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian tem nɔɔ
bura yee te, ta koo dawa saa Tamaan di sere ka Mɛriban bwiaɔ Kadɛsiɔ kpa tu Egibitin
daaru swĩi sere n ka girari nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. Nɔɔ bura yee te ta wãa sõɔ
yɛ̃san nɔm dwaru gia, tera mi. [20] Sõɔ duu yeru gian tem nɔɔ bura yeru ta ko n sãawa nim
wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ ma ya yõra Hamatin deedeeru sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Sõɔ duu
yerugiara maa mi.

[21] Bɛɛ Isireliban bwese kɛri wɔkura yiru sɔɔ [22] i ko i tem mɛ bɔnu ko ka tɛtɛ bɛɛn tii tiinɛ
sɔɔ ka sɔɔ be ba wãa ka bɛɛ ba ka bibu mara bɛɛn suunu sɔɔ. I ko i bu garisiwa nge Isireliba.
Kpa i tubi ye bɔnu ko ka be sannu ka tɛtɛ. [23] I ko i sɔɔ nùn win baa wɛ̃wa bwese kɛra yè sɔɔ
u wãa. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

48

*B*a tem mɛ bɔnu kua

[1] Isireliban bwese kɛra baayeren yĩsiru wee ka bɔnu ye yen baayere ya wa. Danun bwese
kɛra ya yen baa wa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, swaa ye ya dɔɔ Hɛtiloniɔ Hamatin di n ka da
Hasaa Enɔɔ gia Damasi ka Hamatigibun tem bɔkuɔ. Tem mɛ, mu wãawa saa sõɔ yari yerun
tem nɔɔ bura yerun di n ka da sõɔ duu yeru gia. [2] Danu ben bɔkuɔ, saa sõɔ yari yerun di n
ka da sõɔ duu yerɔ Asɛɛbagima mu wãa mi. [3] Asɛɛbagim bɔkuɔ Nɛfitalibagima mu wãa mi,
saa sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ. [4] Nɛfitalibagim bɔkuɔ, Manasebagima mu wãa
mi, saa sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ. [5] Manasebagim bɔkuɔ Efaraimubagima mu
wãa mi, saa sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ. [6] Efaraimubagim bɔkuɔ Rubɛnibagima
mu wãa mi, saa sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ. [7] Rubɛnibagim bɔkuɔ Yudabagima
mu wãa mi, saa sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ.

Tem

mɛ ba koo Yinni Gusunɔ wɛ̃

[8] Yudaban tem bɔkuɔ sõɔ yari yeru gian tem nɔɔ bura yeru mi, n ka da nim wɔ̃ku ge ba
mɔ̀ Mɛditeranɛɔ sõɔ duu yeru gia, bera miya ba koo Yinni Gusunɔn tem yĩire. Mɛn dɛ̃ɛbu
bu ko n ka Isirelibagim nɛwa kpa mɛn yasum mu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu (25.000). Kpa bu Yinni Gusunɔn sãa yeru bani mɛn suunu sɔɔ. [9] Batuma ye ba koo
Yinni Gusunɔ deria mi, yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu
(25.000). Kpa yen yasum mu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000). [10] Yãku
kowoba ba koo batuma yen sukum sua. Kpa ya n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia. Sõɔ duu yeru gia gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru. Sõɔ yari
yeru gia maa gɔm soonu nɔrɔbun suba wɔkuru kpa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia yen dɛ̃ɛbu
bu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu. Kpa Yinni Gusunɔn sãa yeru ta n wãa
yen suunu sɔɔ. [11] Yãku kowo Sadɔkun bibun bwesera ta ko n tem mɛ mɔ. Domi beya ba
wãa nɛ, Yinni Gusunɔn sɔmburu sɔɔ sanam mɛ Lefi yãku kowo be ba tie ka Isireliba ba
man deri. [12] Batuma ye, ya ko n sãawa nɛnɛm ye ba wuna Isireliban tem di Lefiban tem
nɔɔ bura yerun bɔkuɔ. [13] Lefi ben tem mu ko n wãawa yãku kowobugim bɔkuɔ. Mu ko n
sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu. Yen yasum maa gɔm soonu nɔrɔbun suba
wɔkuru. [14] Ba ǹ mɛ sɔɔ gam gum dɔramɔ. Ba ǹ maa kpɛ̃ bu ka mu gam kɔsina ǹ kun mɛ bu
mu goo wɛ̃. Domi mɛya mu kpuro kere yèn sõ mu sãa Yinni Gusunɔgim.

*B*atuma ye ya ko n sãa

*sin*a bokogia ka wuugibugia

[15] Tem mɛ mu tie, mɛn yasum mu sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba nɔɔbu (5.000). Ma
mɛn dɛ̃ɛbu bu sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu (25.000). Ye kpuro ya ko n sãawa
wuugibugia. Mɛ sɔɔra ba koo ben dia bani ka sere ye ya tie. Wuun batuma yen goonu nnɛ
ye kpuro ya ko n nɛwa, [16] gooru baatere ta n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba nnɛ ka nɛɛra
wunɔbu (4.500). [17] Ba koo batuma gaa deriwa bu ka wuu ge sikerena ya n sãa gɔm soonu
goobu ka weeraakuru (250) yen goonu nnɛ ye kpuro sɔɔ. [18] Batuma ye ya tie wuugian yɛ̃si
yɛ̃sikaɔ ya ko n wãawa yãku kowobugian bɔkuɔ. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa gɔm soonu
nɔrɔbun suba wɔkuru (10.000) sõɔ yari yeru gia ka maa sõɔ duu yeru gia. Batuma ye sɔɔra
ba koo dĩanu duure ni ba ko n da ka be ba wuu gen sɔmburu mɔ̀ nɔɔri. [19] Ba koo sɔm kowo
be gɔsiwa bwese kɛra baayeren min di. Be kpurowa ba koo wuku tem mɛ sɔɔ. [20] Yinni
Gusunɔn tem mɛ kpuron goonu nnɛ kpuro nu ko n nɛwa, nu n sãa gɔm soonu nɔrɔbun
suba yɛnda nɔɔbu nɔɔbu (25.000). Mɛ sɔɔra ba koo wuun batuma wĩa. [21] Batuma ye ya tie,

ya ko n sãawa sina bokogia kpa ya n Yinni Gusunɔgia ye suunu doke ka sere mi wuugibu
ba koo sina. Yen yasum mu ko n sãawa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda nɔɔbu sõɔ yari
yerun tem nɔɔ bura yeru gia, yen dɛ̃ɛbu bu n maa sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛnda
nɔɔbu sõɔ duu yeru gia nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ gia. Nge mɛya batuma ye ba
wuna Yinni Gusunɔn sõ ka sãa yee ten sõ, ye kpuro ya ko n wãawa tem mɛn suunu sɔɔ.
22 Lefiban batuma ka wuugia ye, ya ko n ben kparogia bɔnu sãawa yiru. Ya ko n wãawa
Yudabagia ye ya wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ka sere Bɛnyamɛɛbagia ye ya wãa sõɔ yɛ̃san
nɔm dwaru gian baa sɔɔ.

*Bwese k*ɛri yi yi wãa

*s*õɔ yɛ̃san nɔm dwarɔn tem

23 Bwese kɛri yi yi tien tem wee. Bɛnyamɛɛbagim mu ko n wãawa saa Isireliban tem
nɔɔ bura yerun sõɔ yari yerun di n ka da nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ sõɔ duu yerɔ.
24 Bɛnyamɛɛbagim bɔkuɔ Simɛɔbagima mu ko n wãa mi, sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu
yerɔ. 25 Simɛɔbagim bɔkuɔ Isakaribagima mu ko n maa wãa mi, saa sõɔ yari yerun di n
ka da sõɔ duu yerɔ. 26 Isakaribagim bɔkuɔ Sabulonibagima mu ko n maa wãa mi, sõɔ yari
yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ. 27 Sabulonibagim bɔkuɔ Gadibagima mu ko n maa wãa mi,
sõɔ yari yerun di n ka da sõɔ duu yerɔ. 28 Gadibagima mu ko n sãa Isireliban tem nɔɔ bura
yeru sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Ta koo dawa saa Tamaan di sere Mɛriban bwiaɔ Kadɛsiɔ,
kpa tu Egibitin daaru swĩi sere n ka da nim wõku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛɔ. 29 Tem mɛya i ko
i bɔnu ko ka tɛtɛ bɛɛ Isireliban bwese kɛri sɔɔ kpa bɛɛn baawure u win bɔnu wa. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua.

*Yerus*alɛmun kɔnnɔsu

*w*ɔkura yiru

30-31 Kɔnnɔsu wɔkura yiruwa ba koo doke Yerusalɛmuɔ. Sin baagere ga koo bwese kɛra
tian yĩsiru sɔbewa. Sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia, gana yen dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu nɔrɔbun
suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500). Kɔnnɔsu itawa ba koo doke mi. Teu sɔɔ, ba koo Rubɛnin
yĩsiru doke, yiruse sɔɔ Yudagiru, itase sɔɔ maa Lefigiru. 32 Sõɔ yari yeru gia maa gana ya
ko n wãa. Yen dɛ̃ɛbu bu ko n sãa gɔm soonu nɔrɔbun suba nnɛ ka nɛɛra wunɔbu (4.500).
Ba koo kɔnnɔsu ita yaba mi. Gbiikuu ga ko n Yosɛfun yĩsiru mɔ, yiruse Bɛnyamɛɛgiru,
itase maa Danugiru. 33 Sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian gana ya ko n ka yiɔnɔ dɛ̃ɛbu nɛwa. Ba
koo maa kɔnnɔsu ita yaba mi. Gbiikuu ga ko n Simɛɔn yĩsiru mɔ, yiruse Isakarigiru, itase
maa Sabulonigiru. 34 Sõɔ duu yeru gian gana ya ko n ka yi yi tie dɛ̃ɛbu nɛwa. Kpa bu yi
kɔnnɔsu ita yaba nge mɛ ba yiɔnɔ kua. Gbiikuu ga ko n Gadin yĩsiru mɔ, yiruse Asɛɛgiru,
itase maa Nɛfitaligiru. 35 Gana ye ya koo wuu ge sikerena kpuron dɛ̃ɛbu bu ko n sãawa
gɔm soonu nɔrɔbun suba yɛndu yiru sari (18.000).

Saa dɔma ten di, ba ko n da wuu ge sokuwa Yinni Gusunɔ u wãa mini.

DANIƐLI

Danielin tireru, Yudaban wahala ka ben nɔni swãara ta ka yã sanam mɛ ba wãa yoru sɔɔ tɔn tukobun mi. U tu yorua u ka win tɔmbu dam kɛ̃ bu ka tɛmana baa bà n wãa nɔni swãaru sɔɔ. Domi Gusunɔ u koo bu nasara wɛ̃.

Tire te, ta Gusunɔn kpãaru ka win girima sɔ̃ɔsimɔ. Wiya u bannu kpuro nɛni. Wiya u handunia kpare.

Sa ko kpĩ su tire ten gari bɔnu ko yiru. Gbiikaa Danieli ka win bɔrɔba ba nasara wa ben yibɛrɛban wɔllɔ yèn sɔ̃ ba ben naanɛ doke Gusunɔ sɔɔ. Yiruse Danieli u kãsi dabinu wa ni nu sɔ̃ɔsimɔ nge mɛ bannu ganu koo swĩina kpa nu wɔruku. Adama Gusunɔn tɔmba koo nasara wa.

*Tire ten kpun*aa

1. Danieli ka win bɔrɔba, wiru 1n di sere wiru 6.
2. Danielin kãsinu, wiru 7n di sere wiru 12.

*D*anieli ka win kpaasibu

*b*a wãa Babiloniɔ

1 Yoyakimu, Yudaban sina bokon bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔra Nɛbukanɛsaa Babilonin sunɔ
u na ka win tabu kowobu ba Yerusalɛmu tarusi. 2 Yera Yinni Gusunɔ u dera u Yoyakimu
ka win tɔmbu gabu mwa. Ma u dera u sãa yerun dendi yãnu ganu gura u ka da Babiloniɔ
u yi win bũu dirun arumanin beru yerɔ.
3 Yen biru, u Asipenasi win sɔm kowobun wirugii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, u Isireliba sɔɔ sina bibu ka
wirugibun bibu gabu gɔsio 4 ba n sãa durɔ burɔbu be ba ǹ alebu gaa mɔ. Kpa ba n bwisi ka
yɛ̃ru ka laakari mɔ bu ka kpĩ bu Babilonin barum keu ko, kpa bu sɔmburu ko sina kpaarɔ.
5 Ma sina boko u win tiin dĩa nìn bweseru u ra di ka tam mɛn bweseru u ra nɔ bu wɛ̃ ba n
dimɔ kpa ba n nɔrumɔ baadomma ba n ka keu mɔ̀ sere n ka ko wɔ̃ɔ ita bu sere sɔmburu
tore sina kpaarɔ.
6 Be ba gɔsa mi sɔɔra Yuda beni ba wãa, Danieli ka Hanania ka Misɛli ka Asaria. 7 Ma
sina bokon sɔm kowobun wirugii wi, u bu yĩsinu kɔsa. Danieligira Bɛlitasaa. Hananiagira
Sadaki. Misɛligira Mɛsaki. Asariagira maa Abɛnɛgo. 8 Danieli u gɔ̃ru doke u sina bokon
dĩanu ka win tam mɛ yina, kpa u ku raa tii disi doke. Ma u sɔm kowobun wirugii wi, suuru
kana u ku nùn tilasi ko u ka sese te di. 9 Ma Gusunɔ u dera wirugii wi, u ka Danieli nɔnu
geu mɛɛra u nùn durom kua. 10 U nɛɛ, na nɛn yinni sina bokon bɛrum mɔ. Domi wiya u yi
ye i ko i di ka ye i ko i nɔ. Ù n da maa wa i ǹ bɔɔru nge bɛɛgii be ba tie, saa ye sɔɔ, kari
sɔɔra i man doke mi. Domi ba koo kpĩ bu man wiru bura.
11 Yera Danieli u be nnɛ yen nɔɔrio wi wirugii wi, u bu nɔmu sɔndia sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 12 a de su
dĩanu di yaa sari kpa su nim dirum nɔ sɔ̃ɔ wɔkurun saka. 13 Yen biru, kpa a bɛsɛn wuswaa
mɛɛri kpa a maa be ba sunɔn dĩanu dimɔn wuswaa mɛɛri. Yen mɛ a wa kpa a sun kua mɛ.
14 Ma u ben gari yi wura u bu deri sere sɔ̃ɔ wɔku te. 15 Ye sɔ̃ɔ wɔku te, ta tura, yera u ben
wuswaa mɛɛra ma u wa ba bwãa do. Ba maa be ba sina bokon dĩa duronu dimɔ bɔɔrum
kere. 16 Ma Danieliban nɔɔrio wi, u ǹ maa bu dĩa duro ni, ka tam mɛ wɛ̃. U bu dĩanu wɛ̃wa
yaa sari. 17 Gusunɔ u aluwaasi nnɛ ye yɛ̃ru wɛ̃. Ma u bu bwisi kã ba Kaladen barum tireru
gia sãa sãa. Ma u bu kua laakarigibu. U maa Danieli bwisi kã u ka dosusu ka kãsinu kpuro
tubusia.
18 Ye wɔ̃ɔ ita ye, ya yiba, ye sina boko Nɛbukanɛsaa u bura mi, yera sɔm kowobun wirugii
wi, u aluwaasi be kpuro yara u ka nùn bu daawa. 19 Ma sina boko wi, u ka bu gari kua. Be
kpuro sɔɔ, goo sari wi u sãa nge Danieli ka Hanania ka Misɛli ka Asaria. Yen sɔ̃na sina
boko u bu wura ba n sãa win sɔm kowobu. 20 Gari yi sina boko u bu bikia kpuro, ba ra yi
wisiwa ka bwisi, ka yɛ̃ru. Ma u wa ba dobo dobogibu ka sɔrobu bwisi kere sere mi n toma,
be ba wãa win tem sɔɔ kpuro.
21 Ma Danieli u wãa mi sere Sirusi u ka bandu di.

2

Nɛbukanɛsaan dosu

1 Nɛbukanɛsaan bandun wɔ̃ɔ yiruse sɔɔ, u dosu gagu kua. Dosu ge, ga nùn bɛrum mwa
sere u kpana u dweeya. 2 Yera u dobo dobogibu sokusia ka sɔrobu ka bũu sinambu ka
bwisigibu bu ka nùn win dosu ge sɔ̃. Ma tɔn be kpuro ba na ba mɛnna win wuswaaɔ. 3 Ma
u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, na dosawa. Ga maa man bɛrum mwa. Na kĩwa i man sɔ̃ ye na dosa.
4 Ma bwisigii be, ba sina boko sɔ̃ɔwa ka Aramugibun barum ba nɛɛ, yinni, wunɛn hunde
yu dakaa da! A sun dosu ge sɔ̃ɔwɔ kpa su nun gu tubusia.
5 Ma sina boko u maa bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wee ye na gɔ̃ru doke n bɛɛ kua. Ì kun man dosu
gen tii sɔ̃ɔwa ka gen tubusianu sannu, kon de bu bɛɛ bɔtiri bɔtiriwa kpa bɛɛn yɛnusu su
ko bansu. 6 Adama ì n man gu sɔ̃ɔwa ka gen tubusianu sannu, kon bɛɛ kɛ̃ɛ dabinu wɛ̃. Kpa
i bɛɛrɛ baka wa. Yen sɔ̃ tɛ̃, i man dosu gen tii sɔ̃ɔwɔ ka gen tubusianu.
7 Ba kpam nùn wisa ba nɛɛ, yinni, a sun wunɛn dosu ge sɔ̃ɔwɔ kpa su nun gu tubusia.
8 Sina boko u bu wisa u nɛɛ, na yɛ̃ sãa sãa ma i kĩ i gari gawawa. Domi i nua ye na gɔ̃ru
doke n bɛɛ kua. 9 Ma i ǹ man dosu ge sɔ̃ɔwa, ye na gɔ̃ru doke n bɛɛ kua mi, ya koo bɛɛ
kpuro deema. Domi i sɔɔru kpa i ka man weesu ka gari suninu naawawa kpa n ka nɛn
gere kɔsi. Yen sɔ̃, i man dosu gen tii sɔ̃ɔwɔ kpa n gia ma i ko i kpĩ i gu tubusia.
10 Yera ba nùn sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, goo sari dunia sɔɔ mini wi u koo kpĩ u wunɛn gari yini wisi
baa be ba dam mɔ nge wunɛ, ben goo sari wi u gari yinin bweseru bikiare sɔrobun mi,
ǹ kun mɛ dobo dobogibun mi, ǹ kun mɛ Babilonin bwisigibun mi. 11 Ye wunɛ sina boko a
bikia mini, goo sari wi u koo kpĩ u nun ye tubusia sere bũnu baasi ya! Wee nu ku ra n maa
wãa tɔmbun suunu sɔɔ.
12 Ye sina boko u ben gari yi nua, yera u mɔru bɛsira. Ma u wooda wɛ̃ bu Babilonin
bwisigibu kpuro go. 13 Ma ba sina bokon gari yi kpara ma ba koo Babilonin bwisigii be go.
Ma ba Danɪɛli ka win kpaasibu kasu bu go.

Gusunɔ

*u D*anɪɛli dosu ge sɔ̃ɔwa

14 Sanam mɛ Ariɔku sina bokon kirukuban guro guro u yara u ka Babilonin bwisigii be
go, Danɪɛli u ka nùn gari kua ka bwisi ka laakari. 15 U nɛɛ, amɔna sina bokon wooda yeni
ya ka dam mɔ mɛ. Yera Ariɔku u nùn gari yin asansi tubusia. 16 Ma Danɪɛli u da sina bokon
mi u nùn kana u nùn deri saa fiiko, kpa u wa u nùn dosu ge tubusia.
17 Ma Danɪɛli u wura dirɔ u win kpaasibu Hanania ka Misɛli ka Asaria gari yi sɔ̃ɔwa.
18 Ma u bu yiire bu Wɔrukoo kana u ben wɔnwɔndu wa kpa u bu dosu ge sɔ̃ kpa bu ku raa
bu go ka bwisigii be sannu.
19 Yen biruwa Gusunɔ u Danɪɛli dosu ge sɔ̃ɔwa wɔ̃kuru, kãsiru sɔɔ. Ma Danɪɛli u nùn
siara. U nɛɛ,
20 Yinni Gusunɔ,
wuna ko na n siaramɔ ka baadommaɔ.
Wuna a bwisi ka dam mɔ.
21 Wuna a ra saaba gɔsie.
Wuna a ra sinambu bandu wɛ̃.
Wuna a ra maa bu bandu yare.
Wuna a ra laakarigibu laakari wɛ̃,
kpa a bwisigibu yɛ̃ru kɛ̃.
22 Wuna a ra tɔnu sɔ̃ɔsi ye ya berua,
ye u ǹ kpɛ̃ u ka tii tubu.
A yɛ̃ ye ya wãa wɔ̃kuru sɔɔ.
Domi yam bururam mu ra n wãawa wunɛn mi.
23 Gusunɔ nɛn baababan Yinni, na nun siaramɔ.
Na takaru mɔ̀ bwisi ka dam mɛ a man kãn sɔ̃.
Domi a man sɔ̃ɔsi ye sa nun bikia.
A sun sina bokon dosu ge sɔ̃ɔwa.

24 Yen biru, Danielі u da Ariɔkun mi, wi sina boko u wooda wɛ̃ u ka Babilonin bwisigibu
go. Ma u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku tɔn be go. A de a ka man da sina bokon mi. Kpa n nùn win
dosu ge tubusia.
25 Ma Ariɔku u ka Danielі da fuuku sina bokon mi. Ye ba tura mi, yera u sina boko sɔ̃ɔwa
u nɛɛ, wee na durɔ goo wa Yuda be ba mwɛɛrima sɔɔ, wi u koo nun wunɛn dosu ge tubusia.

Danielі u sina boko dosu ge

sɔ̃ɔwa ka gen tubusianu

26 Ma sina boko u Danielі wi ba maa yĩsiru kã Bɛlitasaa bikia u nɛɛ, kaa kpĩ a man nɛn
dosu gen tii sɔ̃ ka gen tubusianu?
27 Danielі u sina boko sɔ̃ɔwa u nɛɛ, bwisigibu ka sɔrobu ka dobo dobogibu ka bũu
sinambu ba ǹ kpɛ̃ bu nun asiri ye a bikia mini sɔ̃. 28 Adama Yinni goo wãa wɔllɔ wi u
ra tɔnu asiri sɔ̃ɔsi, wiya Gusunɔ. U maa nun sɔ̃ɔsi ye n koo koora. Sanam mɛ a kpĩ, ye a
dosa ka ye a wa kãsiru sɔɔ wee. 29 Sian bwisikuna a mɔ̀. Yera wi u ra tɔnu asiri sɔ̃ɔsi u nun
sɔ̃ɔsi ye n koo koora. 30 Adama ba ǹ man asiri ye sɔ̃ɔsi yèn sɔ̃ na tɔn be ba tie bwisi kere.
Ba man ye sɔ̃ɔsiwa kpa n ka nun tubusia kpa a n ka yɛ̃ ye a bwisika wunɛn gɔ̃ruɔ.
31 Sina boko, ye a wa wee. Bwãaroku bɔkɔ gaga ga yɔ̃ wunɛn wuswaaɔ. Bwãaroku ge,
ga gunu, ga ballimɔ gem gem. Ma ga nanum mɔ n kpã. 32 Gen wiru ta sãawa wura gean
tii tii. Gen tororu ka gen gãsenu maa sãa sii geesu. Gen nukuru ka gen taanu maa sãa sii
gandu. 33 Gen kɔ̃ri yi maa sãa sii wɔ̃kusu. Ma gen naasu sãa sii wɔ̃ku si ba ka sɔndu mɛnna.
34 Sanam mɛ a gu mɛɛra, yera kperu garu ta mɛndama guurun di te goo kun karamɛ. Ta
na ta gen naasu so ta kɔsuka muku muku. 35 Ma sii wɔ̃ku si, ka sɔn te, ka sii gan te, ka sii
gee si, ka wura ye, ye kpuro ya sunkura muku muku. Ma ya kua nge doo diri yi ba sara
sɔ̃ɔ sãrerun saa. Ma yi ka woo doona. Baa yin yira a ǹ maa kpɛ̃ a wa. Adama kpee te ta
bwãaroku ge so mi, ta gɔsirawa guu bakaru. Ma ta handunian tem kpuro wukiri.
36 Dosu geya mi. Tɛ̃, gen tubusianu wee. 37-38 Wunɛ sina boko, wuna a sãa sinambun
sunɔ. Wuna a sãa nge wii wuragii te. Wɔrukoowa u nun bandu ka dam ka yiiko ka bɛɛrɛ
wɛ̃. Ma u nun tɔmbu ka gbeeku yɛɛ ka gunɔsu nɔma bɛria a n ka sãa ye kpuron yinni.
39 Wunɛn biru, bandu garu ta koo se te ta ǹ wunɛgiru dam tura. Yen biru, bandu itaseru
gara koo maa se kpa ta n dam mɔ handunia kpuro sɔɔ. Tera ta sãa nge sii gandu. 40 Ma
bandu nnɛseru gara koo maa se, kpa ta n dam mɔ nge sii wɔ̃kusu si su ra gãanu kpuro
kɔsuku. Nge mɛya ban te, ta ko n dam mɔ tu ka bannu kpuro kɔsuku. 41 Mɛya a maa wa
ma bwãaroku gen naasu ka gen niki binu sãawa sii wɔ̃kusu si ba mɛnna ka sɔndu. Yen
tubusiana ban te, ta ko n bɔnu sãawa yiru. Ka mɛ, bɔnu tia ya ko n dam mɔ nge sii wɔ̃ku
si. 42 Kpa bɔnu tia yu dam bia nge naa niki bii ni nu sãa sii wɔ̃ku si ba ka sɔndu mɛnna.
43 Sii wɔ̃kusu ka sɔn te a wa ya mɛnnɛ mi sannu, ya maa sɔ̃ɔsimɔ ma ban ten wirugibu ba
ko n kasu ben bibu bu suana kpa bwesenu nu ka ko tia. Adama ya ǹ koorɔ nge mɛ ya ǹ
koorɔ sisu ka sɔndu bu ko tia.
44-45 Kpee te a wa ta mɛndama ka tii mi, ma ta sii wɔ̃ku si, ka sii gan te, ka sɔn te, ka sii gee
si, ka wura ye kpuro kɔsuka muku muku mi, ten tubusiana, ban ten sinambun waati sɔɔ,
Wɔrukoo u koo bandu garu swĩi. Goo sari wi u koo ban te fuka. Bweseru garu maa sari te
ta koo tu yoru diisia. Ban te, ta koo ban ni nu tie kpeerasia kpa te tɔna ta n wãa sere ka
baadommaɔ. Gusunɔ Dam kpurogii wiya u nun sɔ̃ɔsi ye n koo koora. Ye a wa wunɛn dosu
ge sɔɔ kpuro, ya weewa win min di. Yen tubusianu maa sãawa nge mɛ na nun sɔ̃ɔwa.
46 Yera sina boko Nɛbukanɛsaa u yiira u wiru tem girari Danielіn wuswaaɔ. Ma u dera
ba yãkuru kua ka turare bu ka Danielі siara. 47 Sina boko u Danielі sɔ̃ɔwa u nɛɛ, ka geema
bɛɛn Yinni wini u bũnu kpuro kere, u maa sãawa sinambun Yinni. Wiya u ra tɔnu gari
asirigii sɔ̃. Domi u dera a kpĩa a gari asirigii yini gerua.
48 Yera sina boko u Danielі kua tɔn boko win bandu sɔɔ. Ma u nùn kɛ̃ɛ baka dabinu kã.
Yen biru, u nùn kua Babilonin beran wirugii ka maa yen bwisigibun tɔnwero. 49 Ma Danielі
u sina boko kana u Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo Babilonin bera ye nɔmu bɛria. Ma win
tii u kua sina bokon bwisi kɛ̃ɔ.

3

*N*ɛbukanɛsaa u wooda wẽ

*bu win b*wãaroku wuraguu sã

1 Sina boko Nɛbukanɛsaa u bwãaroku wuraguu kua. Gen gunum mu sãa gɔm soonu
wata. Gen yasum maa sãa gɔm soonu nɔɔba tia. Ba gu yõrasia batuma gaa sɔɔ ye ba mɔ̀
Dura, Babilonin tem bera mi. 2 Yera sina boko u dera ba tem mɛn sinambu kpuro mɛnna
ka mɛn beri berikan wirugibu ka mɛn bwisi kɛ̃ɔbu ka mɛn siri kowobu ka be ba ra mɛn
arumaniba bere ka sere maa mɛn wirugii be ba tie bu ka bwãaroku gen sãaru tore. 3 Ma
tɔn be kpuro ba mɛnna. Ben baawure u yõra bwãaroku gen wuswaaɔ bu ka gen sãaru
tore.
4 Saa yera sina bokon barɔ u kpara u nɛɛ, bɛɛ bwesenu kpuro i swaa dakio i nɔ ye sina
boko u bɛɛ yiiremɔ. 5 Ma i nua ba kɔba so ka guunu ka mɔrɔkunu ka baranu ka gãasu ka
bara bwese ni nu tie, i ko i yiirawa i bwãaroku wuraguu ge sã ge sina boko u kua mi. 6 Wi
u kun yiire u gu sãwa ba koo nùn kpɛ̃ɛwa mii mii dõɔ boko wi ba sõruan suunu sɔɔ.
7 Yen sõna saa ye tɔn be, ba nua ba kɔbi yi ka guu ni so ka mɔrɔku ni, ka bara ni, ka gãa
si, ba yiira ba bwãaroku wuraguu ge sãwa.

*D*anielin kpaasibu ita be,

*b*a yina bu bwãaroku ge sã

8 Yen dɔma te, Babilonigibu gabu ba seewa ba da ba Yuuba dɔmɛ sina bokon mi. 9 Ba
nùn sõɔwa ba nɛɛ, sina boko, wunɛn hunde yu dakaa da! 10 Wunɛ sina boko, wuna a wooda
wẽ a nɛɛ, baawure wi u nua ba kɔbi so ka guunu ka mɔrɔkunu ka baranu ka gãasu ka bara
bwese ni nu tie, u yiiro u bwãaroku ge sã. 11 Mɛya a maa nɛɛ, wi u kun yiire u gu sãwa bu
nùn kpɛ̃ɛyɔ dõɔ boko wi ba sõrua sɔɔ. 12 Adama wee Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo, Yuu
be a kua Babilonin tem beran wirugibu mi, ba ǹ wunɛn wooda ye garisi gãanu. Ba ku ra
wunɛn bũnu sã. Mɛya ba ǹ maa yiire ba wunɛn bwãaroku ge sãwa.
13 Ye sina boko u gari yi nua, yera win mɔru ya seewa u nɛɛ, bu doo bu Sadaki ka Mɛsaki
ka Abɛnɛgo mwaama. Ma ba da ba bu mwaama ba ka na wi, sina bokon mi. 14 Ma sina boko
Nɛbukanɛsaa u bu bikia u nɛɛ, ka gem, i yinawa i nɛn bũnu ka nɛn bwãaroku wuraguu ge
na kua mi sã? 15 Tẽ, i doo i n sɔɔru sãa. Ì n kpam nua ba kɔba so ka guunu ka mɔrɔkunu
ka baranu ka gãasu ka bara bwese ni nu tie, i yiiro kpa i bwãaroku ge sã. Ì n yina, ba koo
bɛɛ kpɛ̃ɛwa mii mii dõɔ boko wi ba sõrua sɔɔ kpa n wa ǹ n bũu weren na u koo bɛɛ wɔra
saa nɛn nɔmun di.
16 Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo ba nùn wisa ba nɛɛ, yinni, sa ǹ ka tii yinamɔ. 17 À n sun
kpɛ̃ɛ dõɔ boko wi sɔɔ, Gusunɔ wi sa sãamɔ u koo kpĩ u sun yara dõɔ win min di kpa u sun
wɔra wunɛn nɔman di. 18 Baa ǹ n mɛren na, a n yẽ ma sa ǹ wunɛn bũnu sãamɔ. Mɛya sa
ǹ maa wunɛn bwãaroku ge yiirammɛ.
19 Ye u ben gari yi nua, yera u ka bu mɔru kua. Ma u gerua u nɛɛ, bu dõɔ win kpãaru
sosio gem gem. 20 Ma u durɔ gbebunu gɔsa win tabu kowobu sɔɔ be ba dam bo u nɛɛ, bu
Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo bɔkuo bu kpɛ̃ɛ dõɔ boko wi sɔɔ. 21 Yera ba tɔn be mwa ba
bɔkua, ma ba bu kpɛ̃ɛ dõɔ boko wi sɔɔ ka ben yãa ni ba doke sannu. Niya ben yabenu ka
ben sokoto ka sere maa ben furɔsu. 22 Ma ba dõɔ win kpãaru sosi nge mɛ sina bokon wooda
damgia ye, ya gerua. Yera dõɔ win yam susura tabu durɔ be go be ba Sadaki ka Mɛsaki
ka Abɛnɛgo kpɛ̃ɛbu da mi. 23 Ma Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo ba wɔri dõɔ boko wi sɔɔ nge
mɛ ba ka bu bɔkua.

*D*anielin kpaasibu ita be,

*b*a ǹ dõɔ mwaare

24 Yera sina boko Nɛbukanɛsaa u nanda ma u seewa fia u be ba ra nùn bwisi kẽ bikia u
nɛɛ, n ǹ tɔmbu itawa sa bɔkua sa kpɛ̃ɛ dõɔ boko wi sɔɔ?
Ba nùn wisa ba nɛɛ, oo, mɛya.
25 Ma u bu wisa u nɛɛ, wee tɔmbu nnɛwa na waamɔ ba sĩimɔ dõɔ boko win suunu sɔɔ.
Ba ǹ dõɔ mwaare. Be kpuro ba maa kusiarewa ma ben nnɛse u ka wɔllun tɔnu weenɛ.

[26] Saa ye sɔɔra Nɛbukanɛsaa u susi dɔ̃ɔ boko win bɔkuɔ u nɛɛ, Sadaki, Mɛsaki, Abɛnɛgo,
bɛɛ Wɔrukoon sɔm kowobu, i yarima i na mini.
Ma ba yara dɔ̃ɔ boko win min di. [27] Yera wirugii be sina boko u raa soka ba mɛnna mi,
be kpuro ba wa ma dɔ̃ɔ kun dam mɔ durɔ be sɔɔ. Mɛya baa ben seri tia ya ɲ̀ dɔ̃ɔ mwaare.
Ben yãa ni ba sebua nu ɲ̀ dɔ̃ɔ numiɛ. [28] Ma Nɛbukanɛsaa u nɔɔgiru sua u nɛɛ, i Gusunɔ
siaro wi u sãa Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgon Yinni. Domi wiya u win gɔrado gɔrima u
ka win bwãa be ba nùn naanɛ kua mi faaba ko. Ba nɛ sina bokon wooda yina, ba ɲ̀ ben
wasin wahala garisi gãanu. Ba yina bu bũu goo sã ma n kun mɔ Gusunɔ. [29] Tɛ̃ wooda ye na
wɛ̃ɛmɔ wee, tɔnu baawure baa ɲ̀ n bwese teren na u sãa, ma u Gusunɔ, Sadaki ka Mɛsaki
ka Abɛnɛgon Yinni gari kam gerusi, na kon de bu yɛ̃ro bɔtiriwa, kpa win yɛnu gu ko bansu.
Domi goo maa sari wi u koo kpĩ u tɔnu faaba ko nge mɛ.
[30] Yeniban biru, sina boko Nɛbukanɛsaa u Sadaki ka Mɛsaki ka Abɛnɛgo aye bakanu wɛ̃
Babilonin tem bera mi.

Nɛbukanɛsaan dosu yiruse

[31] Sina boko Nɛbukanɛsaa u bwese ni nu wãa handunia sɔɔ kpuro tɔbura u nɛɛ, Gusunɔ
u de i n alafia mɔ.
[32] N man wɛ̃re n ka bɛɛ sõ yĩrenu ka maamaaki be Wɔrukoo u man sõɔsi.
[33] Win yĩre ni, nu kpã.
Maamaaki ye, win sinara.
Win banda kun kpeemɔ.
U ko n sãawa sunɔ sere ka baadommaɔ.

4

[1] Nɛ, Nɛbukanɛsaa, na wãa nɛn sina kpaarɔ ka bɔri yɛndu ka nuku dobu. [2] Yera wɔ̃kuru
garu sɔɔ, na dosu gagu kua ge ga man bɛrum mwa. Kãsi ni na wa sanam mɛ na kpĩ,
nu man nanum mwa. [3] Yen sõna na wooda yara na nɛɛ, Babilonin bwisigibu kpuro bu
mɛnnama nɛn mi kpa bu man dosu ge tubusia. [4] Yera dobo dobogibu ka sɔrobu ka bũu
sinambu ka Babilonin bwisigibu ba na. Na bu dosu ge sõɔwa, adama ba kpana bu man
gu tubusia. [5] Yen biru, Danɪɛli wi ba sokumɔ ka nɛn bũun yĩsiru Bɛlitasaa u na. N deema
bũu geeba* ka nùn wãa. Ma na nùn nɛn dosu ge sõɔwa. [6] Na nɛɛ, wi, wi u sãa bwisigibu
kpuron wirugii, na yɛ̃ ma bũu geebun hunde ya nùn wãasi. Yen sõ, asiri gaa sari ye ya ka
nùn sɛ̃. Nɛn dosu ge wee. U man gu tubusio. [7] Sanam mɛ na kpĩ, ye na dosa wee.
Dãru gara na wa ta yõ handunian suunu sɔɔ.
Dãa te, ta gunu too.
[8] Ma ta dam mɔ.
Ten gunum mu sosi sere mu wɔllu girari.
Handunian goonu nnɛgibu kpuro ba tu waamɔwa.
[9] Ten wurusu wã
ma ta mara siki siki nge gandia.
Te sɔɔra handuniagibu kpuro ba ra ben dĩanu wa.
Ten saarɔwa gbeeku yɛɛ yi ra sõɔ sure.
Ten kãasi wɔllɔwa gunɔsu su sokunu sãa.
Te sɔɔra hunde koni baayere ya ra yen dĩanu wa.
[10] Ma na Gusunɔn gɔrado goo wa u sarama wɔllun di. [11] U nɔɔgiru sua u nɛɛ,
i dãa te kĩiyɔ i sura
kpa i ten kãasi bɔɔri bɔɔri.
I ten wurusu wɔko
kpa i ten marum sɔri i yari.
Kpa gbeeku yɛɛ yi duki su saa ten saarun di.
Kpa gunɔsu su se saa ten kãasin di.
[12] Adama i ten koo kpiriru derio tem sɔɔ

---

* 4:5 bũu geebu - Nɛbukanɛsaa u ɲ̀ gina tuba ma Yinni Gusunɔwa u wãa ka Danɪɛli. Yen sõna u nɛɛ, bũu geeba ba Danɪɛli somimɔ.

ka ten gbini yakasɔ
ta n bɔkua ka sisu ka sii gandun yɔni.
Kpa ta n dirum soore
ta n yakasu dimɔ nge gbeeku yɛɛ.
13 Bu tu tɔnun bwisikunu wunario.
Kpa bu tu gbeeku yaan bwisikunu dokea.
Kpa ta n sãa mɛ wõɔ nɔɔba yiru.
14 Wooda ye, ya weewa saa Gusunɔn gɔradoban min di kpa tɔmbu kpuro bu ka gia ma
Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u kĩwa u ra nu wɛ̃. U ra wi ba ǹ mam garisi gãanu
wɔlle sue.
15 Dosu gera mi, ge nɛ, Nɛbukanɛsaa na dosa. Tɛ̃, wunɛ Bɛlitasaa, a man gu tubusio domi
bwisigii be ba wãa nɛn tem mɛ sɔɔ kpuro ba kpana bu man gu tubusia. Adama wunɛ, kaa
kpĩ yèn sõ bũu geeba ka nun wãa.

Danɛli u dosu ge tubusia

16 Yera Danɛli wi ba maa sokumɔ Bɛlitasaa u nanda. Ma u biti soora saa fiiko. Ma
Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, Bɛlitasaa, a ku de dosu ge, ka gen tubusianu nu nun biti ko.
Danɛli u wisa u nɛɛ, yinni, dosu gen tubusianu nu ka wunɛn yibɛrɛba nɛra. 17 A dãru wa
ta kpã. Ma ta dam mɔ. Ten gunum mu girari wɔllɔ. Ma ba tu waamɔ handunia gira kpuro.
18 Ten wurusu wã. Ma ta binu mara siki siki. Ma handuniagibu kpuro ba ben dĩanu waamɔ
te sɔɔ. Gbeeku yɛɛ yi ra n wãa ten saarɔ. Gunɔsu su maa sin sokunu mɔ ten kãasi wɔllɔ.
19 Dãa te, ta sãawa wunɛ sina boko. Domi a kpɛ̃a a dam kua ma mu wɔllu girari. Ma wunɛn
bandun dam mu sõɔsira handunian goonu nnɛ sɔɔ. 20 Yen biru, a Gusunɔn gɔrado goo wa
u sarama wɔllun di ma u nɛɛ, i dãa te kĩiyɔ i sura tu kam ko. Adama i ten koo kpiriru
derio tem sɔɔ mi, ka ten gbini ta n bɔkua ka sisu, ka sii gandun yɔni yakasu mi. Kpa ta n
dirum soore ta n yakasu dimɔ nge gbeeku yɛɛ sere wõɔ nɔɔba yiru. 21 Nɛn yinni, dosu gen
tubusianu wee. Wɔrukoowa u nun win himba sõɔsi ye u kua wunɛn sõ. 22 Ba koo nun gira
tɔmbun suunu sɔɔn di. Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu. Kpa a yakasu di nge naa, a n
dirum soore sere wõɔ nɔɔba yiru sere a ka gia ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u
kĩwa u ra maa nu wɛ̃. 23 Wooda ye ba wɛ̃ ba nɛɛ, bu dãa ten koo kpiriru ka ten gbini derio
mi, yen tubusiana ba koo nun wunɛn bandu wesia saa ye a wura ma Wɔrukoowa u bannu
kpuro nɛni. 24 Yen sõ, sina boko, a de a nɛn gere wura. A de a gea ko a ka wunɛn durum
wuna. A daa kõsa kpuro derio kpa a sãarobu wɔnwɔndu kua. Saa yera wunɛn alafia ya
koo dakaa da.

*Dosu gen g*ari yi koora

25 Yeniba kpuro ya sina boko Nɛbukanɛsaa deema. 26 Ye n kua suru wɔkura yirun biru,
sõɔ teeru yera u sĩimɔ win dii tɛɛra wɔllɔ Babiloniɔ. 27 Ma u nɛɛ, Babiloni wee, wuu bɔkɔ
ge na bana ka nɛn tiin dam ga n ka sãa nɛn sina kpaaru. Ga maa nɛn yiiko ka nɛn bɛɛrɛ
sõɔsimɔ.
28 Sanam mɛ sina boko u gari yi gerumɔ u ǹ kpa, yera nɔɔ gaga nɔɔra wɔllun di ga nɛɛ,
sina boko Nɛbukanɛsaa, a swaa dakio a nɔ. Ba nun bandu yara. 29 Ba koo nun gira tɔmbun
suunu sɔɔn di. Kpa a n wãa ka gbeeku yɛɛ sannu kpa a n yakasu dimɔ nge naa sere wõɔ
nɔɔba yiru sere a ka wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni. Wi u kĩwa u ra maa nu
wɛ̃.
30 Yande gari yi, yi Nɛbukanɛsaa deema. Ba nùn gira tɔmbun suunu sɔɔn di. Ma u yakasu
dim wɔri nge naa u dirum soore. Ma win seri dɛnya nge gunɔ bakerun sansu. Ma win nii
kɔkɔsu su dɛnya nge gunɔgisu.

Nɛbukanɛsaa

*u m*aa wure u kua tɔnu

31 Ma Nɛbukanɛsaa u nɛɛ, ye saa ye, ya doona, yera na nɔni seeya wɔllɔ. Ma nɛn
bwisikunu wure nu kua tɔnuginu. Ma na Wɔrukoo siara ka bɛɛrɛ wi u wãa sere ka
baadommaɔ. Wiya u yiiko kpuro mɔ. Win sinanda kun nɔru mɔ. Win bandu ta ko n

wãawa sere ka baadommaɔ. 32 Baa handunian tɔmbu kpuro bà n mɛnna, ben dam kun
sãa gãanu win nɔni sɔɔ. U ra ko nge mɛ u kĩ win gɔradoban suunu sɔɔ ka tɔmbun suunu
sɔɔ. Goo sari wi u koo kpĩ u win nɔmu dɛba ɩ̀ kun mɛ u nùn sõ u nɛɛ, mba u mɔ̀ mɛ.
33 Sanam mɛ nɛn laakari ya wurama, yera ba maa man nɛn bɛɛrɛ ka nɛn girima ka nɛn
bandun yiiko kpuro wesia. Nɛn bwisi kɛ̃ɔbu ka nɛn sina asakpɔbu kpuro ba na nɛn mi
ba man nɛn bandu wesia. Ma ten dam mu sosi mu kera yellu. 34 Tɛ̃, nɛ Nɛbukanɛsaa, na
wɔllun sina boko siara ka bɛɛrɛ. Na nùn wɔlle sua. Domi ye u mɔ̀ kpuro ya sãawa gea.
Win swɛɛ kpuro yi sãawa dee dee. U koo mam kpĩ u be ba tii suamɔ kawa.

5

Bɛɛsasaa u tɔmbu dim soka

1 Nɛbukanɛsaan biru, sina boko Bɛɛsasaa u bandu di. Yera sõɔ teeru u win sina asakpɔbu
nɔrɔbu (1.000) dim soka. Ma ba tam nɔrumɔ wi ka be sannu. 2 Ye tam mɛ, mu Bɛɛsasaa
nuka, yera u gɔra u nɛɛ, bu win nɔri wuragii ka sii geesugii yarama yi win baaba
Nɛbukanɛsaa u gurama saa Gusunɔn sãa yerun di te ta wãa Yerusalɛmuɔ. Kpa wi ka win
sina asakpɔbu ka win kurɔbu ka win sinanibu bu ka yi tam nɔ. 3 Yera ba ka nɔri wuragii yi
na, ba ka yi tam nɔrumɔ wi ka win tɔn be kpuro. 4 Tam nɔru bi sɔɔ, ba ben bũnu siaramɔ
nìn bwãarokunu ba kua ka wura ka sii geesu ka sii gandu ka sii wɔ̃kusu ka dãa ka kpenu.
5 Saa ye sɔɔra sina boko u nɔmu gagu wa ga yarima mi fitilan yam bururam mu sõɔsire,
ma ga yorumɔ sina kpaarun gana wɔllɔ mi ba soo kpika tɛɛni. 6 Yera u nanda, win wuswaa
burisina. Win torora kara, u diirimɔ sere win dũu winu soonamɔ. 7 Yera u nɔɔgiru sua ka
dam u nɛɛ, bu nùn sɔrobu ka Babilonin bwisigibu ka bũu sinambu sokuama. Ye ba na,
yera u nɛɛ, wi u kpĩa u yora yeni gara u ye tubusia u koo yɛ̃ro wuran saba dokea kpa
u nùn gurumusuru sebusia u nùn win bandun dam sukum wɛ̃ u n ka sãa tɔnu itase win
bandu sɔɔ.
8 Sina bokon bwisigii be kpuro ba dua mi yora ye, ya wãa. Adama ba kpana bu ye gari bu
sere mam nɛɛ, ba koo ye tubusia. 9 Ma ya sina boko nanda too sere win wuswaa burisina.
Ma win sina asakpɔbun tii ba biti soora.

Danɪɛli u yora ye gara

u tubusia

10 Sina bokon mɛro u sunɔ ka win sina asakpɔbun gari yi nua. Yera u dua mi ba mɛnnɛ
ba tõɔ bakaru dimɔ. U nɛɛ, sina boko, wunɛn hunde yu dakaa da! A ku nanda sere wunɛn
wuswaa ya n burisinɛ. 11 Domi goo u wãa wunɛn tem mɛ sɔɔ, wi u bũu geebun* hunde mɔ.
U bwisi ka laakari mɔ nge bũnu. Yen sõna wunɛn baaba Nɛbukanɛsaan waati sɔɔ, u nùn
kua sɔrobu ka dobo dobogibu ka Babilonin bwisigibun wirugii. 12 Durɔ win yĩsira Danɪɛli.
Wiya sina boko Nɛbukanɛsaa u yĩsiru kã Bɛlitasaa. Ba wa ma u bwisi ka yɛ̃ɛ bakaru mɔ,
ma u suka ka dosusu ka gãa ni nu sɛ̃n tubusianun kɛ̃ru mɔ. Ɩ̀ n mɛn na, a nùn sokusio, u
koo nun yora ye tubusia.
13 Yera ba ka Danɪɛli da sina bokon wuswaaɔ. Ma sina boko u nùn bikia u nɛɛ, wuna
Danɪɛli wi? A sãawa Yuu ben turo be nɛn baaba sina boko u mwɛɛrima Yudan tem di?
14 Ba man wunɛn gari sõɔwa ma bũu geeba ka nun wãa. Yen biru, a bwisi ka laakari gea
mɔ a ka tɔnu gãa sɛ̃sɔginu tubusia. 15 Wee ba ka man bwisigibu ka sɔrobu naawa bu ka
man yora yeni garia kpa bu man yen tubusianu sõ. Adama ba kpana. 16 Na maa nua ma a
ra tɔmbu gãanu tubusie ni nu bu bitani mɔ̀ kpa a dosu tubusia. Tɛ̃, à n kpĩa a yora yeni
gara ma a man yen tubusianu sõɔwa, kon nun gurumusuru sebusia kpa n nun wuran saba
dokea n nun nɛn bandun dam sukum wɛ̃. Kpa a ko tɔnu itase nɛn bandu sɔɔ.
17 Yera Danɪɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni, a wunɛn kɛ̃ɛ ni tii yiiyo, ɩ̀ kun mɛ a goo wɛ̃.
Adama kon nun yora ye garia kpa n nun yen gari tubusia. 18 Ɩ̀ n mɛn na, yinni, a swaa
dakio a nɔ. Wɔrukoo u wunɛn tundo Nɛbukanɛsaa bandu wɛ̃ ka bɛɛrɛ ka girima ka yiiko.
19 Dam mɛ u nùn wɛ̃n sõ, bwesenu kpuro nu nùn nasie sere nu ra n diirimɔ win wuswaaɔ.
Ye u kĩ, yera u ra ka tɔnu ko. U koo kpĩ u nùn go, ɩ̀ kun mɛ u nùn deri, ɩ̀ kun mɛ u nùn

* 5:11 bũu geebu - I wiru 4:5n tubusianu mɛɛrio.

wɔlle sua, ɩ̀ kun mɛ u nùn taare. [20] Adama saa ye sɔɔ, u tii sua u gõru bɔbia, yera Gusunɔ
u nùn yara bandun di ma u gina nùn yiiko ye mwaari. [21] U nùn wuna tɔmbun suunu sɔɔn
di. Ma win bwisikunu gɔsia nge gbeeku yaaginu. U da u wãa ka kɛtɛ gbeekinu sannu ma
u yakasu dimɔ nge naa u dirum soore sere u ka wura ma Wɔrukoowa u bannu kpuro nɛni.
Wi u kĩwa u ra maa nu wɛ̃. [22] Wee, wunɛ maa Bɛɛsasaa, wunɛ wi a sãa win bii, baa mɛ a ye
kpuro yɛ̃, a yina a tii kawa. [23] Ma a tii sue Yinni Wɔrukoon wuswaaɔ. A dera ba ka win sãa
yerun nɔri na i ka tam nɔra wunɛ ka wunɛn sina asakpɔbu ka wunɛn kurɔbu ka wunɛn
sinanibu. Ma a seewa a wunɛn bũnu siaramɔ nìn bwãarokunu ba kua ka sii geesu ka wura
ka sii gandu ka sii wõkusu ka dãa ka kpenu, baa mɛ nu ɩ̀ gari nɔɔmɔ, nu ɩ̀ yam waamɔ,
nu ɩ̀ maa gãanu yɛ̃. Adama Gusunɔ wi u wunɛn wãaru nɛni, a ɩ̀ nùn bɛɛrɛ wɛ̃. [24] Yen sõna
u nɔmu ge gɔrima ge ga yora ye kua. [25] Ye ba yorua mi wee, ba gara, ba gara, ba yĩira, ba
bɔnu kua. [26] Yen tubusianu wee. Ba gara, ya gerumɔwa Gusunɔ u wunɛn bandun sanam
gara ma u tu nɔru koosia. [27] Ba yĩira, ya gerumɔwa ba wunɛn bunum yĩira ba deema a ɩ̀
bunu. [28] Ba bɔnu kua, ya maa gerumɔwa ba wunɛn bandu bɔnu kua. Ma ba tu Mɛdiba ka
Pɛɛsiba wɛ̃.
[29] Yande mi kɔ, Bɛɛsasaa u nɛɛ, bu Danielli gurumusuru sebusio kpa bu nùn wuran saba
dokea kpa bu kpara ma u kua tɔnu itase win bandu sɔɔ.
[30] Dɔma ten wõkura ba Bɛɛsasaa Babilonin sina boko wi go.

6

[1] Ma Darusi wi u sãa Mɛdin bweseru u bandu di. Saa ye, u mɔwa wõɔ wata ka yiru.

*D*anielin yibɛrɛba

*b*a nùn yina bɛria

[2] Darusi u tɔmbu wunaa teeru gɔsa ba n sãa win tem beri berikan wirugibu. [3] Ma u
tɔmbu ita gɔsa u bu kua wirugii ben tɔnwerobu. Ben miya wirugii be, ba ko n da nɛ bu
ben sɔma tusia. Kpa sunɔ u ku raa ka asara wa. Danielli u sãawa tɔnwero ben turo. [4] U
beri berikan wirugii be, ka ben tɔnwerobu bwisi kere. Yen sõna sina boko u bwisika u nùn
ko tem mɛ kpuron wirugii. [5] Saa ye sɔɔra Danielin tɔnwerosii be, ka beri berikan wirugii
be, ba nɔɔ tia kua bu ka nùn toraru garu mani sina bokon bandun swaa sɔɔ. Adama ba
ɩ̀ toraru garu wa wi sɔɔ. Domi u sãawa naanɛgii, u ɩ̀ kõsa gaa koore. U ɩ̀ maa sɔmburu
garu atafiiru koore. [6] Yera tɔn be, ba nɛɛ, sa ɩ̀ gãanu ganu wasi su Danielli mani ma n kun
mɔ ye ya sãa win Gusunɔ sãarun gari baasi.
[7] Ma ba nɔɔ tia kua ba da sina bokon mi ba nɛɛ, yinni, wunɛn hunde yu dakaa da! [8] Bɛsɛ
beri berikan wirugibu ka tɔnwerobu ka siri kowobu ka wunɛn wesianɔsibu, bɛsɛ kpurowa
sa nɔɔ tia kua a ka wooda yara ye ya gerumɔ baawure u nun sã sere sõɔ tɛna. Wi u ye yina
ma u bũu goo ɩ̀ kun mɛ tɔnu goo sãwa sere n ka ko sõɔ tɛna ye, ba koo yɛ̃ro kpɛ̃ɛwa wɔru
mì sɔɔ gbee sinansu wãa. [9] Tɛ̃ yinni, a wooda ye sireo a nɔma doke kpa yu ko nge Mɛdiba
ka Pɛɛsiban wooda ye ba ku ra kɔsi.
[10] Ma sina boko u wooda ye nɔma doke ba ye yara.

*B*a Danielli kpɛ̃ɛ

*gbee sin*ansun wɔruɔ

[11] Saa ye Danielli u nua ma ba wooda ye nɔma doke, yera u da win gidambisan wɔllɔ u
dua yen dii sɔɔwɔ gèn fɛnɛnti ya wukiare Yerusalemun bera gia. Miya u yiira u kanaru
kua u Gusunɔ siara nge mɛ u ra ko tõru baatere nɔn ita. [12] Yera sõɔ teeru tɔn be, ba nùn
duwi ba deema wee u Gusunɔ kanamɔ u somiru bikiamɔ. [13] Yen biru, tɔn be, ba yara ba da
sina bokon mi ba nùn wooda ye yaayasia ba nɛɛ, n ɩ̀ wuna a wooda yara ye ya gerumɔ bu
nun sã? N ɩ̀ wuna a nɛɛ, ma goo ù n bũu goo ɩ̀ kun mɛ tɔnu goo sãwa sõɔ tɛnan baa sɔɔ,
ba koo yɛ̃ro kpɛ̃ɛwa wɔru ge sɔɔ, mi gbee sinansu wãa?
Ma sina boko u wura u nɛɛ, wooda ye, ya wãawa dim dim nge mɛ Mɛdiba ka Pɛɛsiban
wooda ya sãa. N ɩ̀ koorɔ bu ye kɔsi.

14 Ma ba nɛɛ, too, wee, Danɪɛli wi u sãa Isireliban turo be ba mwɛɛrima Yudan di, u ɲ̀
nun garisi gãanu, u ɲ̀ maa wunɛn wooda ye a nɔmu doke mi mɛm nɔɔwɛ. U ra win Gusunɔ
kanɛwa tɔ̃ru baatere nɔn ita.
15 Ye sina boko u gari yi nua, yera win nukura sankira gem gem. Ma u gɔ̃ru doke u
Danɪɛli yara wooda ye sɔɔn di. Ma u kookari kua sere sɔ̃ɔ u ka dua. 16 Adama tɔn be, ba
kpam mɛnna ba da sina bokon mi ba nɛɛ, a yaayo ma Mɛdiba ka Pɛɛsiban wooda ya ku
ra kɔsi sina boko ù n ye nɔma doke.
17 Yera sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu Danɪɛli yarama bu kpɛ̃ɛ wɔru ge sɔɔ, mi gbee
sinansu wãa mi. Saa yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Gusunɔ wunɛn Yinni wi a sãamɔ baadomma
mi, u nun faaba koowo.
18 Ma ba kpee bakaru tama ba ka wɔru gen nɔɔ kɔrua. Yera sina boko u win taabu ka
win sina asakpɔbun yĩreru doke kpee ten wɔllɔ, goo u ku raa ka Danɪɛli faaba ko. 19 Yen
biru, u wura win sina kpaarɔ. Wɔ̃ku te, u ɲ̀ di, u ɲ̀ nɔra, u ɲ̀ maa kpunɛ sinani goon bɔkuɔ.
Mɛya u ɲ̀ maa dweeye dɔma te.

Danɪɛli u yara baani

20 Yera sina boko Darusi u seewa buru buru yellu u da wɔru gen mi fuuku fuuku. 21 Ye u
yam mi turuku kua, yera u Danɪɛli sokum wɔri ka nuku sankiranu u mɔ̀, Danɪɛli Gusunɔn
sɔm kowo, Gusunɔ wi a ra n sãamɔ wɛ̃rabu sari mi, u kpĩa u nun wɔra gbee sinan sin nɔɔn
di?
22 Saa yera Danɪɛli u nùn wisa u nɛɛ, yinni, wunɛn hunde yu dakaa da! 23 Gusunɔ nɛn
Yinni u win gɔrado gɔrima u gbee sinan sin nɔsu bɔkua. Su ɲ̀ man mɛɛra gaa kue domi u
wa ma na ɲ̀ toraru garu kue win wuswaaɔ ka maa wunɛn wuswaaɔ.
24 Yera sina bokon nukura dora ma u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu Danɪɛli yarama saa wɔru gen
min di. Ye ba Danɪɛli yarama, ba ɲ̀ mɛɛra gaa wa win wasi sɔɔ. Domi u Gusunɔ win Yinni
naanɛ sãa. 25 Ma sina boko u wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu tɔn be ba raa Danɪɛli taarɛ wɛ̃ mi mwaama
bu kpɛ̃ɛ wɔru ge sɔɔ, be ka ben bibu ka ben kurɔbu kpuro. Tɔn be, bu sere mam turi wɔru
gen temɔ, gbee sinan si, su bu sɛ̃sukawa su kukunu kɔsuka.
26 Yen biru, sina boko u bwesenu kpuro tirenu yorua u nɛɛ, alafia ya n sosimɔ bɛɛ sɔɔ ya
n dɔɔ.
27 Wooda ye na wɛ̃ɛmɔ wee. Be ba wãa nɛn tem sɔɔ kpuro gesi, bu de bu Gusunɔ Danɪɛlin
Yinni nasia kpa bu nùn bɛɛrɛ wɛ̃.
Domi u sãawa waso.
U ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
Win bandu ta ɲ̀ kpeemɔ.
Ten dam mu ko n wãawa sere ka baadommaɔ.
28 Wiya u ra tɔnu wɔre u faaba ko.
U ra maamaakiba ka yĩrenu ko wɔllɔ ka temɔ.
Wiya u Danɪɛli wɔra gbee sinansun nɔsun di.
29 Darusin bandun waati ye sɔɔ, Danɪɛli u kua tɔn boko sere n ka girari Sirusi Pɛɛsin
bandu sɔɔ.

7

Danɪɛli u gbeeku yɛɛ nnɛ wa

dosu sɔɔ

1 Bɛɛsasaa Babilonin sina bokon bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔra Danɪɛli u dosa. U kãsiru wa
saa ye u kpĩ win kpin yerɔ. Yen biru, u yorua ye n weenɛ tɔmbu bu gia dosu ge sɔɔ. 2 U
gerua u nɛɛ, ye na wa kãsi te sɔɔ wɔ̃kuru wee. Na woo gagu wa ga na wɔllun beri berika
nnɛn di ga nim wɔ̃ku bɔkɔn nim so. 3 Yera gbeeku yɛɛ bɛkɛ nnɛ yi yarima nim wɔ̃ku gen
min di, yen gaa kun ka gaa weenɛ. 4 Ye na gbia na wa ya ka gbee sunɔ weenɛ ma ya gunɔ
bakerun kasa mɔ. Ye na maa mɛɛra, yera na wa ba kasa ye wuna. Ma ba yen tii seeya ba
yɔ̃rasia nge tɔnu. Ma ba ye tɔnun bwisikunu dokea. 5 Yen yiruse ya ka yaa gɔba weenɛ
ma ya ka yɛ̃si tia yɔ̃. Yɛ̃san kukunu itawa ya nɔɔ bɛri. Ma ba ye sɔ̃ɔwa ba nɛɛ, yu seewo
yu yaa mwɛ. 6 Yen biru, na itase wa ya ka musuku gbeeku weenɛ ma ya kasa nnɛ mɔ yen

biru wɔllɔ. Ma ya winu nnɛ mɔ. Ba ye yiiko wɛ̃ yu ka bandu di. [7] Yeniban biru, yera na yaa
nnɛse wa nɛn kãsi te sɔɔ. Yaa ye, ya nanum mɔ. Ya maa dam mɔ too. Ma ya don sisugii
bakanu mɔ. Yà n yaa mwa, ya ra yaa yen kukunu kɔsukuwa kpa yu di. Ye ya tiara kpa
yu taaku taaku. Yaa ye, ya ɲ̀ ka yɛɛ gbiikii yi weenɛ. Kɔbi wɔkura ya mɔ. [8] Ye na kɔbi yi
mɛɛra sãa sãa, yera na kɔbu piibu gagu wa ga yarima yen wirun di ga wãa yiɔnɔn suunu
sɔɔ. Kɔbu piibu ge, ga kɔbi wɔku ten ita wuka. Ga nɔni mɔ nge tɔnu, ga maa nɔɔ mɔ ga
gari mɔ̀ ka tii suabu.

*Gusunɔ*n siribu

[9] Ye na mɛɛra tii, yera na wa ba sina kitaru yiimɔ. Ma na goo wa nge durɔ tɔkɔ u na u
sina win sina kitaru sɔɔ. Yãa kpikinu fara farawa u doke. Ma win seri yi buriri fem fem.
Win sina kita te, ta ballimɔwa nge dõɔ yari bakaru. Mɛya maa ten naasun tii. [10] Ma dõɔ
yari bakaru ta yarimɔ win sina kita ten min di ta kokumɔ nge nim. Gusunɔn gɔradoba
nɔrɔm nɔrɔm ba na ba nùn sãamɔ. Ma ben gabu ba yõ win wuswaaɔ. Siri kowobu ba na
ba sina. Ma ba tirenu wukia.

[11] Ye na kɔbu piibu ge mɛɛra ga tii sua gari gerumɔ, yera ba na ba yaa ye go, ba ye sua
ba kpɛ̃ɛ dõɔ boko sɔɔ. [12] Gbeeku yɛɛ yi yi tie, ba yin dam wɔra. Adama ba dera yi wãa sere
saa gaa.

[13] Wɔ̃ku te, kãsi te sɔɔ, ye na maa wa wee. Na goo wa u sarama wɔllun di guru wii wuroru
sɔɔ. Ma u da durɔ tɔkɔ win mi gia. Ma ba nùn susisia win wuswaaɔ. [14] Ba nùn bandu ka
bɛɛrɛ ka yiiko wɛ̃. Ma ba nùn gãanu kpuro nɔmu sɔndia. Bwesenu kpuro nu nùn sãwa.
Win banda kun nɔru mɔ. Ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ.

*K*ãsinun tubusianu

[15] Nɛ Danɩɛli nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ domi kãsi ni na wa mi, nu man nanda. [16] Yera na
gɔrado ben turo susi be ba wãa mi. Ma na nùn bikia na nɛɛ, mba gari yi kpuron tubusianu.
U man sõɔwa u nɛɛ, [17] gbeeku yɛɛ bɛkɛ nnɛ ye, ya sãawa sinambu nnɛ be ba koo bandu di
di dunia sɔɔ. [18] Yen biru, Wɔrukoo u koo de win tɔn dɛɛrobu bu bandu mwa ba n dii sere
ka baadommaɔ. [19] Ka mɛ, na kasu n gbeeku yaa nnɛse ye ya ɲ̀ ka ita yeɔnɔ weenɛ min
tubusianu gia dee dee. Domi yaa ye, ya nanum mɔ too. Yen donnu nu sãawa sisu ma yen
nikisu su sãa sii gandu. Yà n yaa mwa ya ra yen kukunu kɔsukuwa kpa yu di. Yen ye ya
tiara kpa yu taaku taaku. [20] Na maa kasu n kɔbi wɔku ten tubusianu gia te ya mɔ yen wirɔ
ka sere maa kɔbu piibu ge ga yarima yen wirun di ga wãa yiɔnɔn suunu sɔɔ. Kɔbi wɔku
ten ita ya wɔruka yen wuswaaɔ. Ga nɔni mɔ, ga nɔɔ mɔ, ma ga gari mɔ̀ ka tii suabu, ga
maa nanum mɔ ga yiɔnɔ kere. [21] Ma na kɔbu piibu ge wa ga ka Wɔrukoon tɔn dɛɛrobu
tabu mɔ̀ ga bu kamiamɔ. [22] Adama durɔ tɔkɔ wi, u na u Gusunɔn tɔn be gem wɛ̃. Sanam
mɛ saa ya tura ma ba bandu di.

[23] Ma durɔ wi, u man tubusia u nɛɛ, yaa nnɛse ye, ya sãawa bandu nnɛse te ba koo swĩi
handunia yeni sɔɔ. Ban te, ta ɲ̀ ka garu weenɛ. Ta koo handunia kpuro go tu taaku tu
munia muku muku. [24] Kɔbi wɔku te, ta sãawa sinambu wɔkuru be ba koo ban te di. Yen
biru, sunɔ goo wi u ɲ̀ ka ben goo weenɛ u koo sinambu wɔku ten ita bandu yara kpa u
bandu di. [25] Sunɔ wi, u koo Wɔrukoo gari kam gerusi kpa u win tɔn dɛɛrobu nɔni sõ. U ko
n maa kĩ u saaba ka woodaba kɔsi. Ba koo nùn tɔn dɛɛrobu nɔmu sɔndia sere saa ita ka
bɔnu. [26] Yen biru, Yinni Gusunɔ u koo sunɔ wi siri, kpa u nùn bandu yara mam mam sere
ka baadommaɔ. [27] Yen biru, ba koo ban ni nu wãa handunia sɔɔ kpuron dam ka nin yiiko
Wɔrukoon tɔn dɛɛrobu nɔmu bɛria. Win bandu ta ko n wãawa sere ka baadommaɔ. Wiya
sinambu kpuro ba koo sã kpa bu nùn mɛm nɔɔwa.

[28] Ye nɛ Danɩɛli na wa yera mi. Ye na ye bwisika, na nanda ma nɛn wuswaa burisina.
Adama na ye kpuro berua nɛn gõruɔ.

8

*D*anɩɛli u yãa kinɛru

*k*a boo wa kãsiru sɔɔ

1 Bɛɛsasaan bandun wõɔ itase sɔɔ, nɛ Danieli na kãsiru wa te na raa wa baasi. 2 Sanam
mɛ na kãsi te mɛɛra n man sãare na wãa wuu bɔkɔ ge ba mɔ̀ Susiɔ Elamun temɔ. Ma n
sãare na wãa daa te ba mɔ̀ Ulain bɔkuɔ. 3 Ye na nɔni seeya na mɛɛra, yera na yãa kinɛru
wa ta kɔbu bakanu yiru mɔ ta yõ daa ten dee deeru. Kɔbu teeru ta teeru dɛ̃ɛbu kere. Te ta
dɛ̃ɛbu bo mi, tera ta kpia dãkuru. 4 Yera yãa kinɛ te, ta ten kɔbi soomɔ sõɔ duu yeru gia ka
sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia ka sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia. Yaa gaa sari ye ya koo ka tu gabirina.
Goo maa sari wi u koo ten yibɛrɛ wɔra ten nɔman di. Ta mɔ̀wa ye ta kĩ. Ma ta kpɛ̃amɔ ta
dam mɔ̀.

5 Sanam mɛ na laakari mɔ̀, yera na mɛɛra ma na boo wa ga yarima saa sõɔ duu yeru
gian di ka duki baka ga tem bɔsu ma n sãare ga ɲ̀ tem dɛke. Boo ge, ga kɔba nanumgia
mɔ gen nɔnin baa sɔɔ. 6 Ma ga tura sere yãa kinɛ ten mi, te na raa wa ka kɔbi yiru mi, ta
yõ daa ten dee deeru. Ma ga yãa kinɛ te gure ka gen dam kpuro. 7 Na gu wa ga yãa te susi
ka mɔru ga tu so ga kɔbi bɔɔka. Yãa te, ta kpana tu ka tii yina. Ma ga tu sura temɔ ga
yasisimɔ. Goo sari wi u tu wɔra gen nɔman di. 8 Ma boo ge, ga kpɛ̃a. Ye ga kpɛ̃a ga kpa,
yera kɔba baka ye, ya bɔɔra. Kɔba yen ayerɔwa kɔbi nnɛ nanumgii yi kpia. Ma yi mɛɛra
handunian goonu nnɛ kpuro sɔɔ, yen baayere goo teeru gia.

9 Saa kɔbi yin tian di, kɔbu piibu gaga yara ga kpɛ̃a sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka sõɔ yari
yeru gia ka sere tem mɛ mu gea bo gia. 10 Ma ga seewa ga wɔllun tabu kowobu girari ma
ga ben sukum ka kperi surura temɔ ga taaka. 11 Ma ga maa seewa ga tabu kowo ben guro
guro seesi. Ma ga bururu baateren yãku te ba ra nùn kue yõrasia. Ma ga win sãa yeru
kɔsuka. 12 Ga wɔllun tabu kowobu ka baadomman yãkunu nɔma doke ga kamia toranun
sõ. Ma ga gem kasa kua temɔ. Ye ga bwisika gu ko kpuro, ya gu koorawa.

13 Ma na tɔn dɛɛro goon gari nua. Yen biruwa tɔn dɛɛro goo u gbiikoo wi bikia u nɛɛ,
sere saa yerà ba ko n baadomman yãku ten kobu yõrasie. Sere saa yerà kam kobu ko n
wãa gem sarirun sõ. Sere saa yerà sãa yee te, ta ko n disi duure mɛsum. Sere saa yerà ba
ko n wɔllun tabu kowo be taakumɔ. 14 Ma gbiikoo wi, u wisa u nɛɛ, sere tõnu nɔrɔbun suba
yiru ka gooba wunɔbun (2.300) baa yà n doona. Yen biruwa yãku yee te, ta koo wurama
ta n dɛɛre nge yellu.

*K*ãsi ten tubusianu

15 Sanam mɛ nɛ Danieli na kãsi te waamɔ, ma na kasu tu man yeeri, yera na gãanu wa
nu ka tɔnu weenɛ nu yõ nɛn wuswaaɔ. 16 Ma na maa goon nɔɔ nua daa te ba mɔ̀ Ulain
suunun di. U nɔɔgiru sua u nɛɛ, Gabiriɛ, a durɔ wini kãsi te tubusio. 17 Ma u man susima.
Ye u man turuku kooma, yera bɛrum man mwa. Ma na wɔruma temɔ. U man sõɔwa u
nɛɛ, tɔnun bii, a de yi nun yeeri. Kãsi te, ta wãawa sanam dãakim sõ. 18 Sanam mɛ u ka
man gari mɔ̀, yera biti baka man mwa. Ma na siriru tem girari. U man baba u seeya u
yõrasia mi na raa wãa. 19 Yen biru, u maa man sõɔwa u nɛɛ, wee kon nun sõ ye ya koo na
Yinni Gusunɔn mɔrun tõru sɔɔ sanam dãakim sɔɔ. 20 Yãa kinɛ te a wa ta kɔbi yiru mɔ mi,
ta sãawa Mɛdiba ka Pɛɛsiban sinambu. 21 Boo ge, ga sãawa Gɛrɛsin sunɔ. Kɔba baka ye ya
bɔɔkira mi, ya sãawa sunɔ gbiikoo. 22 Kɔba nnɛ ye ya kpia baka ye ya bɔɔkiran min di, ya
sãawa sinambu nnɛ gabu be ba koo yari sunɔ gbiikoo win min di. Adama ba ɲ̀ dam wasi
nge wi. 23 Sinambu nnɛ yen bandu tà n kpa, ma ba durumgibu kpeerasia, sunɔ goo u koo
yari u tii sua kpa u n tɔmbu nɔni wõkubu yɛ̃. 24 Win dam mu koo nuuru ko n ɲ̀ mɔ ka win
tiin dam. U koo gãa dabinu kam koosia ye ya ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ. Win ye u mɔ̀ kpuro ya koo
nùn koora. U koo bwese damginu go ka maa Gusunɔn tɔmbu. 25 U koo tii sua win dukian
sõ ka win bwisin sõ. U koo tɔn dabinu go be ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ. U koo mam sina boko
seesi. Adama u koo kɔsikira goo u kun nùn babe. 26 Kãsi te a wa tõnu nɔrɔbun suba yiru
ka gooba wunɔbun (2.300) sõ, ta sãawa gem. A ye nɛnuɔ asiri sɔɔ. Domi ya wãawa sanam
dãakim sõ. 27 Ma nɛ Danieli na kua sõɔ dabiru na barɔ. Na ɲ̀ dam mɔ. Yen biruwa na seewa
na nɛn sɔmburu mɔ̀ te sina boko u man wɛ̃. Ma na wãa nandabu sɔɔ kãsi ten sõ. Domi ta
ɲ̀ man yeeri.

9

Danɪeli u kanaru kua

win tɔmbun sɔ̃

1 Saa ye Darusi, Asuresin bii, Mɛdin bweseru u bandu dii Babilonin temɔ, 2 win bandun
wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ, Danɪeli u tirenu mɛɛrimɔ ma u girari mi Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Yeremi
sɔ̃ɔwa u nɛɛ, wɔ̃ɔ wata ka wɔkura Yerusalɛmu ya ko n sãa bansu. 3 Ma u nɔɔ bɔkua u saaki
deewa u tii torom wisi nuku sankiranun sɔ̃. Ma u kanaru koosi Yinni Gusunɔn mi gia, 4 u
win tɔmbun toranu tuuba mɔ̀.
U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a kpã ma sa nun nasie. A ra wunɛn nɔɔ mwɛɛru yibie kpa a
wunɛgibu kĩru sɔ̃ɔsi be ba nun kĩ ba wunɛn woodaba mɛm nɔɔwammɛ. 5 Sa tora, sa daa
kɔ̃sa kua, sa sãa nuku kɔ̃surugibu, sa wunɛn gari yina, sa maa wunɛn woodaba sara. 6 Sa
ɔ̀ wunɛn sɔmɔbu swaa daki sanam mɛ ba bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu ka bɛsɛn
baababa ka bɛsɛn tɔmbu kpuro wunɛn gari sɔ̃ɔwa. 7 Yinni Gusunɔ, a sãawa gemgii. Bɛsɛra
sa tora. Ma sa wãa sekuru sɔɔ gisɔ bɛsɛ Yudaba ka be ba wãa Yerusalɛmuɔ ka Isireliba
kpuro be a yarinasia tontondeɔ ka turukuɔ yèn sɔ̃ sa ɔ̀ nun mɛm nɔɔwɛ. 8 Yinni, wee sa
sekuru sɔɔwa bɛsɛ ka bɛsɛn sinambu ka bɛsɛn wirugibu ka bɛsɛn baababa. Domi sa nun
torari. 9 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, a sun suuru kuo wunɛn wɔnwɔndun saabu baa mɛ sa wunɛn
gari yina. 10 Sa ɔ̀ maa wunɛn gere swaa daki su sere nɛɛ, sa ko wunɛn woodaba swĩi ye
wunɛn sɔmɔbu ba sun nɔɔsia. 11 Mɛya bɛsɛ Isireliba kpuro sa wunɛn woodaba sara, sa ɔ̀
wunɛn gere swaa daki. Sa tora. Yen sɔ̃na bɔ̃ri yi a dera wunɛn sɔm kowo Mɔwisi u yorua
woodan tireru sɔɔ yi sun di. 12 Nge mɛya a dera wunɛn gari yi koora yi a nɛɛ, kaa bɛsɛ ka
bɛsɛn wirugibu kua. A dera Yerusalɛmu ya nɔni swãaru wa tèn bweseru ba ɔ̀ waare gam.
13 Wahala ye kpuro, ya sun deema nge mɛ Mɔwisi u yorua woodan tireru sɔɔ. Ka mɛ, sa
ɔ̀ bɛsɛn daa kɔ̃sa deri su wunɛn gem swĩi kpa su wunɛn kĩi geeru kasu. 14 Gusunɔ bɛsɛn
Yinni, wahala ye a nɛɛ, sa ko wa, yera ya sun deema. Ye a kua kpuro ya sãawa dee dee.
Bɛsɛra sa ɔ̀ nun mɛm nɔɔwɛ.
15 Gusunɔ bɛsɛn Yinni, ye a sun yarama Egibitin tem di, wunɛn dam mu sɔ̃ɔsira. A yĩsiru
yara te ta wãa sere ka gisɔ. Adama bɛsɛ, sa durum ka daa kɔ̃sa kua gem gem. 16 Tɛ̃ Yinni,
na nun kanamɔ wunɛn durom sɔ̃, a de wunɛn mɔru yu doona wunɛn wuu Yerusalɛmun
min di, ge ga wãa wunɛn guu te a gɔsan wɔllɔ. Domi be ba sun sikerenɛ ba Yerusalɛmu ka
bɛsɛ wunɛn tɔmbu gɛma bɛsɛn toranu ka bɛsɛn baababan daa kɔ̃san sɔ̃. 17 Gusunɔ, a nɛn
nɔɔ swaa dakio kpa a nɛn kanaru nɔ. A wunɛn sãa yee te ta bansu sãa mi mɛɛrio wunɛn
yĩsirun sɔ̃. 18 Gusunɔ nɛn Yinni, a swaa dakio a nɔ. A nɔni seeyo a wuu ge ba ka wunɛn
yĩsiru sokumɔ mɛɛri nge mɛ ga bansu kua. Sa yɛ̃ ma bɛsɛn dɛɛrara kun tura su ka nun
gãanu ganu kana. Adama wunɛn wɔnwɔn bakarun sɔ̃na sa nun yeni kanamɔ. 19 Yinni, a
bɛsɛn kanaru nɔɔwɔ kpa a sun suuru kua. A bɛsɛn gere swaa dakio kpa a ko ye sa bikia.
A ku de n tɛ wunɛn yĩsirun sɔ̃. Domi wuna a wuu ge ka tɔn be kpuro mɔ.

Gabirɪɛ u kãsiru tubusia

20-21 Sanam mɛ Danɪeli u kana te mɔ̀ u gari gerumɔ u ɔ̀ kpa, u wi ka win tɔmbun toranu
tuuba mɔ̀, ma u Gusunɔ win Yinni kanamɔ win sãa yee dɛɛra ten sɔ̃, yera durɔ wi, Gabirɪɛ
wi u raa wa win kãsi gbiikiru sɔɔ, u nùn yɔ̃ɔsima ka dam u sura win bɔkuɔ saa yè sɔɔ ba ra
yokan yãkuru ko. 22 U ka nùn gari kua u nɛɛ, na nawa wunɛn mi, n ka nun kãsi te tubusia.
23 Saa yèn di a wunɛn kanaru torua, Gusunɔ u tu mwa. Yen sɔ̃na na nun win gari sɔ̃ɔbu
na, domi Gusunɔ u nun kĩ. Ɔ̀ n mɛn na, a swaa dakio n nun kãsi te tubusia. 24 Saa nɔɔba
yirun nɔn wata ka wɔkura Gusunɔ u himba kua yu doona u sere wunɛn tɔmbu ka wunɛn
wuu dɛɛrɔ yakia toranu ka kɔ̃sa kpuron di. Yen biru, u koo bu ben toranu suuru kua kpa
u bu gem wɛ̃ sere ka baadommaɔ. Gusunɔn sɔmɔbun gari ka kãsinun baa ya koo doona
kpa tɔn dɛɛro goo u ko sunɔ. 25 Ɔ̀ n mɛn na, a bwisikuo kpa a tubu. Saa mìn di ba wooda
wɛ̃ bu Yerusalɛmu sɔmɛ bu bani, sere wirugii wi Gusunɔ u gɔsa u ka na, ya koo kowa saa
nɔɔba yirun nɔn nɔɔba yiru. Yen biru, ba koo yen swɛɛ sɔmɛ ka yen gbãraru saa nɔɔba
yirun non wata ka yiru sɔɔ. Saa ye, ya ko n sãawa wahalan saa. 26 Saa nɔɔba yirun nɔn

wata ka yiru ye, yà n doona, ba koo wirugii wi Gusunɔ u gɔsa go. Goo sari wi u koo ka nùn yina. Kpa sunɔ kpao ka win tabu kowobu bu wuu ge, ka sãa yee te wisire bu kɔsuku kpa ba n asɔrɔ mɔ̀ sere Gusunɔ u ra ka nùn kpeerasia nge mɛ u yi. [27] Wirugii wi, u ko n ka tɔn dabiru nɔɔ tia sãa sere saa nɔɔba yiru. Saa ita ka bɔnun biru, u koo de yãkunu ka abɔnu nu kpe kpa u gãa kɔ̃sunu ko sãa yerɔ nìn bweseru goo kun koore sere kam koo bi Yinni Gusunɔ u yi win sɔ̃ bu ka nùn deema.

10

*D*anielі u tɔnu wa

*Tigirin d*aarɔ kãsiru sɔɔ

[1] Sirusi, Pɛɛsin sina bokon bandun wɔ̃ɔ itase sɔɔ, Yinni Gusunɔ u ka Danielі gari kua wi, wi ba maa mɔ̀ Bɛlitasaa. Gari yi, yi sãawa gem. Yi ka nɔni swãa bakaru yã te ta koo na. Ma gari yi, yi nùn yeeri. Saa ye sɔɔra u kãsi te tuba.

[2] N deema u wãa nuku sankiraru sɔɔ alusuma ita. [3] Alusuma ita ye sɔɔ, u ǹ dĩa geenu ganu diire. U ǹ yaa tende. Tam kun maa win nɔɔ duure. Mɛya u ǹ maa tii gum saware. [4] Wɔ̃ɔn suru gbiikoon sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse sɔɔ, u wãa u yɔ̃ daa te ba mɔ̀ Tigirin bɔkuɔ. [5] Yera u nɔni sua u durɔ goo wa u yãnu doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii ma u kpaka sɛ̃ke ye ba kua ka wura ye ya wee Ufasin di. [6] Win wasi yi ballimɔ nge kpee ni nu wuru beku nɔni mɔ, ma win wuswaa ya ballimɔ nge guru maakinu. Ma win nɔni yi ballimɔ nge dɔ̃ɔ yari, ma win gãsenu ka win naasu sãa nge sii gan te ba wɔriasia. Ma win nɔɔ ga nɔɔra nge tɔn dabinun nɔɔ. [7] Danielі turowa u kãsi te wa. Tɔn be ba ka nùn wãa mi, ba ǹ tu wa. Adama ba nanda ba duki sua bu ka kuke. [8] Wi turowa u yɔ̃ra ma u kãsi te wa. Win wuswaa ya burisina. Ma win gɔma dwiiya u dam bia. [9] U durɔ win nɔɔ nua ma u nanda u wiru tem girari. [10] Yera nɔmu gaga nùn baba ma u diira u dũu winu ka nɔm taranu soonamɔ. [11] Ma u nɛɛ, kĩnasi Danielі, a de gari yi, yi kon nun sɔ̃, yi nun yeeri, kpa a se a yɔ̃ra mi a wãa mi. Domi ba man gɔrimawa wunɛn mi. Ye u nùn gari yi sɔ̃ɔwa u kpa, yera Danielі u seewa u yɔ̃ra ma u diira. [12] Durɔ wi, u gerua u nɛɛ, Danielі, a ku bɛrum ko. Domi saa dɔma tèn di gari yi, yi nun yeeri, ma a tii kawa Gusunɔ wunɛn Yinnin wuswaaɔ, saa dɔma ten diya Gusunɔ u wunɛn kanaru nua. Yen sɔ̃na na na. [13] Pɛɛsiban sina boko u man seesi sɔ̃ɔ yɛnda tia ma na sina win bɔkuɔ. Adama wee Misɛli wɔllun tabu kowobun sunɔ turo u na u man somi. [14] Tɛ̃, na nawa n ka nun tubusia ye n koo wunɛn tɔmbu deema sia. Domi sian gariya kãsi te, ta ka yã.

[15] Saa ye u nùn gari yi sɔ̃ɔmɔ, yera wi, Danielі u tuka ma u mari. [16] Yera u gãanu wa nu ka tɔnu weenɛ ma nu na nu win nɔɔ baba. Ma u nɔɔ wukia u nɛɛ, nɛn Yinni, nɛn wuswaa ya burisina, na ǹ maa dam gam mɔ kãsi te na wan sɔ̃. [17] Nɛ wi na sãa wunɛn sɔm kowo, amɔna kon ka kpĩ n ka nun gari ko. Domi na ǹ dam gam mɔ. [18] Wi u ka tɔnu weenɛ mi, u maa nùn baba u dam kã. [19] Yera u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a ku bɛrum ko durɔ kĩnasi, alafia ya n ka nun wãa. A tii dam kɛ̃ɛyɔ. Ye u ka nùn gari mɔ̀, yera u dam wa u nɛɛ, Yinni, a de a ka man gari ko. Domi a man dam kã. [20] Durɔ wi, u nùn bikia u nɛɛ, a yɛ̃ yèn sɔ̃ na na wunɛn mi? Tɛ̃, kon da n Pɛɛsiban sina boko tabu wɔri. Nà n doona, Gɛrɛkiban sina boko u koo na. [21] Adama kon nun sɔ̃ ye ya yorua gem tireru sɔɔ. Goo kun man somimɔ tɔn ben sɔ̃, ma n kun mɔ Misɛli bɛɛ Isireliban kɔ̃so,

11

[1] wi nɛn tii na somi na dam kã Darusi Mɛdiban sina bokon bandun wɔ̃ɔ gbiikuu sɔɔ. [2] Wee tɛ̃, kon wunɛ Danielі gem sɔ̃.

*Sin*ambun tabu

Wee sinambu ita ba koo bandu di di Pɛɛsia. Yen biru, sina boko nnɛse u koo bandu di kpa u dukia gura n kere sina bokobu ita ye. Ù n dam kua win dukia yen sɔ̃, u koo Gɛrɛkiban sina boko seesi. [3] Adama sina boko wɔrugɔ goo u koo se u dam bakam wa kpa u ko ye u kĩ. [4] Saa yè sɔɔ win banda dam kua, saa ye sɔɔra ta koo wɔruma kpa tu bɔnu ko handunian

goonu nnɛ kpuro sɔɔ. Win bibun bweseru ta ɲ̀ ban te dimɔ. Ban te, ta ɲ̀ maa dam mɔ nge
mɛ ta raa sãa. Domi ta koo karana kpa tu wura gabun nɔmuɔ.

5 Sina boko wi u wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian banda ko n dam mɔ. Adama win sina
asakpɔ turo u koo nùn dam kera kpa u nùn taare. Win dam mɛ, mu ko n kpã. 6 Wõsu
gasun biru, ba koo arukawani bɔkuna kpa sina boko wi u wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian
bii wɔndia u na sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian sunɔn mi bu ka arukawani bɔke, bu suana. Adama
wɔndia win dam mu koo kpe. Durɔ win tii u koo gbi, wi ka win bibun bweseru. Ba koo mam
wɔndia win tii go ka be ba nùn yõsirima ka win tundo ka tɔn be ba ka nùn yõra waati ye
sɔɔ kpuro gesi. 7 Goo u koo se nge kpii pɔtura kurɔ win bweserun di u win tundon bandu
di. Kpa u na u sina boko wi u wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia mi wɔri gbãranu sɔɔ u ko ye u
kĩ. Yɛ̃ro u koo dam ko. 8 U koo ben bũnun bwãarokunu gura ni ba kua ka sii gandu ka ben
gãa gee ni ba ka wura ka sii geesu kua u ka da Egibitiɔ. Kpa u ka sina boko wi u wãa sõɔ
yɛ̃san nɔm geu gia mi tonda saa fiiko. 9 Yen biru, sunɔ wi u wãa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia u
koo da u sõɔ yɛ̃san nɔm dwarugii tabu wɔri kpa u gɔsirama win temɔ.

10 Saa ye sɔɔra win bibu ba koo tabun sɔɔru ko kpa bu tabu kowobu mɛnna ba n dabi too
too. Bii ben turo u koo tabu se wi ka win tabu kowobu gabu, kpa u win tem nɔɔ bura yeru
sara nge daa te ta nim yiba ta bõɔ saramɔ. U koo sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian sunɔn gbãraru
wɔri kpa u gɔsira u wurama. 11 Saa ye sɔɔ, sina boko wi u wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia
mi, u koo mɔru se kpa u nɔm geugii wi, tabu wɔri. Nɔm geugii wi, u koo maa tabu kowo
dabi dabinu mɛnna bu wiɔnɔ wɔri. Adama ba koo nɔm geugii win tabu kowo be kamia.
12 Sõɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi, u koo tii sua win nasara yen sõ. U koo tabu kowo dabinu go.
Adama ka mɛ, u ɲ̀ nasara wasi mam mam. 13 Yeniban biru, sina boko wi u wãa sõɔ yɛ̃san
nɔm geu gia mi, u koo maa tabu kowo dabi dabinu mɛnna n kere be u raa mɛnna yellu.
Wõsu gasun biru, u koo wurama ka tabu kowo be, ka tabu yãa geenu u nɔm dwarugii wi
wɔri. 14 Saa ye sɔɔ, tɔn dabinu nu koo sina boko wi u wãa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia seesi.
Tɔn kõsobu ba koo maa nùn seesi wunɛ Danɛlin tɔmbun suunu sɔɔn di wunɛn kãsi ten
gari yi ka koora. Adama ba koo ben tii kamia. 15 Sõɔ yɛ̃san nɔm geugii wi, u koo tem takanu
ko kpa u wuu gbãrarugisu mwɛɛri. Saa ye sɔɔ, ba koo sõɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi, ka win
tabu kowo damgibu kamia. Domi ba ɲ̀ dam wasi bu ka tabu ko. 16 Wi u gesi seewa u nɔm
geugii wi wɔri kpuro, yɛ̃ro u koo kowa ye u kĩ. Goo kun kpɛ̃ u nùn yinari. Yɛ̃ro u koo mam
da tem mɛn mi n buram bo sɔɔ, kpa u go ye u nɔma tura. 17 Yen biru, u koo gõru doke u
na ka win tabu kowobu kpuro kpa u ka nɔm dwarugii wi bɔri yɛndun arukawani bɔke u
nùn win bii wɔndia wɛ̃ u sua kurɔ, kpa u ka swaa wa u win tem kam koosia. Adama win
bwisi yi, yi ɲ̀ nùn yaramɔ. 18 Yen biru, u koo sĩira wuu si su wãa nim wõkun bɔkuɔ kpa u sin
dabinu mwɛɛri. Adama tabu sunɔ goo u koo win dam mɛ bua sere u kpana u mɔru kɔsia.
19 Saa ye sɔɔra u koo gɔsirama win temɔ u ka kuke win wuu gbãrarugisu sɔɔ, adama u koo
wɔruma u gbi, ba ɲ̀ maa win yira wasi. 20 Wi u koo nùn kɔsire ko, u koo dam dio doke tem
mɛn mi n buram bo sɔɔ. Adama amɛn biru, dam dio wi, u koo bɔɔkira, n ɲ̀ mɔ mɔrun sõ,
n ɲ̀ maa mɔ tabu sɔɔ.

21 Wi ba gɛma, wiya ba koo bandu kɔsire ko. Ba ɲ̀ nùn sina yãnu wɛ̃ɛmɔ. Bɔri yɛndu
sɔɔra u koo na u bandu di ka taki. 22 Tabu kowo be ba koo yari bu nùn wɔrima nge nim, u
koo bu kɔsukuwa u kpeerasia, baa ka mam be ba arukawani bɔkuan wirugii turo. 23 U koo
tɔn be u ka arukawani bɔkua nɔni wõke. U koo bandu di kpa u dam wa ka tɔmbu fiiko. 24 U
koo da bera mi tem gem wãa ka bɔri yɛndu kpa u ko ye win baababa ka win sikadoba ba
ɲ̀ daa koore. U koo tem mɛn dukia gura kpa u win bɔrɔba bɔnu kua. U koo mam bwisiku
u gbãranu wɔri. Adama u ɲ̀ yeni mɔ̀ n ka tɛ.

25 U koo win dam ka win wɔrugɔru ka win tabu kowobu dendi u ka sõɔ yɛ̃san nɔm
dwarugii wi wɔri. Nɔm dwarugii wi, u koo maa se ka tabu kowo damgii dabinu, adama u
ɲ̀ kamiamɔ. Domi ba koo nùn murafitiru kuawa. 26 Be ba ka nùn dimɔ, beya ba koo nùn
kam koosia. Ba koo win tabu kowobu yarinasia nge daa toran nim kpa bu gbisuku dabi
dabinu. 27 Sinambu yiru ye, ba koo kasu bu kõsa ko, kpa mi ba dimɔ mi, bu weesu kuana.
Adama yen gaa kun dimɔ. Domi kam koo bi, bu koo nawa saa ye ba yi mi, yà n tura. 28 Sina

boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia, u koo gɔsira win temɔ ka dukia baka. Swaa sɔɔ, u
koo Isireli be Gusunɔ u ka arukawani bɔkua seesi. Yen biru, u koo gɔsira u da win temɔ.
[29] Saa ye ba yi yà n tunuma, nɔm geugii wi, u koo sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwarugii wi seesi kpam.
Adama u ɲ̀ nasara wasi nge mɛ u raa wa yellu. [30] Domi tɔmba koo na saa Kitimun di ka
goo nimkusu bu nùn wɔri. Saa ye sɔɔ, win kabia ya koo bɔɔra, kpa u gɔsira u wura. U koo
Isireli be Gusunɔ u ka arukawani bɔkua mi, mɔru seesi kpa u n ka be ba arukawani ye deri
nɔɔ tia sãa. [31] U koo tabu kowobu sure bu Yinni Gusunɔn sãa yeru ka ten agbara disi doke.
Kpa bu tɔ̃ɔ baateren yãkunu kpeesia. Kpa bu kam koosion bwãaroku kɔ̃su gira yãku yeru
mi. [32] U koo tɔmbu nɔni wɔ̃ke be ba Yinni Gusunɔn arukawani ye deri. Adama tɔn be ba
Yinni Gusunɔ yɛ̃, ba ko n yɔ̃wa dim dim ben daa gea sɔɔ. [33] Be ba bwisi mɔ, ba koo dabinu
keu ko. Saa fiiko sɔɔ, ba koo gabu go tabu sɔɔ, kpa bu gabu dɔ̃ɔ mɛni, kpa bu gabu yoru
mwɛɛri, kpa bu gabun yãnu gura. [34] Saa ye sɔɔ, ba koo somiru fiiko wa. Tɔn dabira ba koo
ka bu nɔɔ tia ko ka murafitiru. [35] Bwisigii ben gaba koo gbi bu ka bu sɔwa bu dɛɛra mam
mam sere kpeerun tɔ̃ru tu ka tunuma. Domi yeni ya koo koorawa saa ye ba yii sɔɔ.
[36] Sina boko wi, u koo ko ye u kĩ. U koo tii sua u nɛɛ, wiya u bũnu kpuro kere. Kpa u
Gusunɔ wi u kpuro kere wɔmɛ. Wɔmbu te, ta ɲ̀ ka nɔɔ gerurɔ. Tɔmbu ba koo nùn naanɛ
ko sere Gusunɔn mɔru yu ka sɔ̃ɔsira. Domi ye wi, Gusunɔ u gerua, ya koo koorawa. [37] U ɲ̀
win sikadoban bũnu gasirimɔ, u ɲ̀ maa bũu wi tɔn kurɔba kĩ gasirimɔ, bũnu kpuro gesi.
Domi u koo tii sua n kpuro kere. [38] Adama u koo bũu sã wi u ra n gbãranu kɔ̃su wi win
sikadoba ba ɲ̀ yɛ̃. U koo nùn sã ka wura ka sii geesu ka kpee gobiginu, ka sere gãa ni nu
gobi mɔ. [39] U koo wuu si su gbãraru mɔ tabu wɔri ka win bũu wi u wa tem tukum di. U koo
be ba bũu wi wura bɛɛrɛ wɛ̃, kpa u de bu bandu di tɔn dabinun wɔllɔ, kpa u bu tem bɔnu
kua mu n sãa ben are.
[40] Kpeerun saa sɔɔ, sina boko wi u wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia u koo ka maa nùn
sanna. Adama sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geugii wi, u koo nɔm dwarugii wi wukiri nge woo bɔkɔ ka
tabu kɛkɛ ye dumi gawe ka maasɔbu ka goo nimkuu dabiru. Kpa u win tem wɔri u sara
nge mɛ nim mu ra daaru yibu mu sare. [41] Kpa u maa wɔri tem mɛn mi n buram bo sɔɔ.
Adama Edɔmuba ka Mɔabuba ka sere Amɔniban wirugibu ba koo nùn kisirari. [42] U koo
tem dabinu nɔma sikerena. Egibitigibu ba ɲ̀ mam kisiramɔ win nɔman di. [43] Sunɔ wi, u
koo Egibitigibun wuraba ka ben sii geesu ka ben yãa gobiginu gura. Libigibu ka Etiopigibu
ba koo nùn sã. [44] Labaari ya koo na saa sɔ̃ɔ yari yeru gian di ka sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di
yu nùn nandasia. Saa ye sɔɔra u koo mɔru baka se u tɔn dabinu go. [45] U koo win sina kunu
gira nim wɔ̃ku ka Yinni Gusunɔn guu dɛɛra ten baa sɔɔ. Saa yera gɔɔ u koo nùn deema
subaru ba kun nùn somi.

12

Sanam dãakim

[1] Sanam dãakim sɔɔ, Misɛli, maleeka wi u sãa tabu sunɔ, u koo seema, wi, wi u ka wunɛ
Danɪɛlin tɔmbu yɔ̃. Saa ye, ya ko n sãawa nɔni swãarun tɔ̃ru tèn bweseru ta ɲ̀ koore saa
min di bwesenu nu torua sere n ka saa ye girari. Saa ye sɔɔra wunɛn tɔmbu ba koo faaba
wa bèn yĩsa ya yorua wãarun tireru sɔɔ. [2] Dabiru be ba dò sikirɔ, ba koo dom yanda. Ben
gabu ba koo se bu ka wãaru te ta ku ra kpe wa. Gabu ba koo maa se bu ka sekuru ka nɔni
swãaru wa sere ka baadommaɔ. [3] Be ba bwisi mɔ, ba koo balliwa nge wɔllun yam bururam.
Be ba maa tɔn dabinu gem swaa sɔ̃ɔsi, ba koo balliwa nge kperi sere ka baadommaɔ.
[4] Wunɛ Danɪɛli, a gari yi nɛnuɔ asiri sɔɔ kpa a yi yĩreru koosi tire te sɔɔ bu ku ka tu wukia
sere kpeerun saa. Sanam mɛ, tɔn dabinu nu koo yi gari kpa yɛ̃ru tu sosi.

Kpeerun saa

ya ko n sãawa asiri

[5] Yen biru, Danɪɛli u mɛɛra ma u tɔmbu yiru wa ba yɔ̃ turo daarun gooru gee, turo maa
wãa daarun gooru giɔ. [6] Ma turo u wi u yãnu doke ni ba kua ka wɛ̃ɛ damgii u yɔ̃ daa ten
nim wɔllɔ bikia u nɛɛ, saa yerà maamaaki yen kpeera koo na. [7] Yera Danɪɛli u wa gɔrado
wi, u win nɔma yiru kpuro yiiya wɔllɔ ma u bɔ̃rua ka wi u ra n wãa sere ka baadommaɔn

yĩsiru u nɛɛ, nɔni swãa te, ta ko n wãawa sere saa ita ka bɔnu kpa tu kpe dɔma te ba Gusunɔn tɔmbun dam bua mam mam.

[8] Danɛli u gari yi nua adama yi ǹ nùn yeeri. Ma u nɛɛ, nɛn Yinni, amɔna gari yi, yi koo ka wiru goora. [9] Yera u nùn wisa u nɛɛ, Danɛli, a wunɛn laakari kpĩiyɔ. Gari yi, yi ko n sãawa asiri sere kpeerun saa yu ka turi. [10] Ba koo dabinu sãrasia bu dɛɛra mam mam. Tɔn kɔ̃sobu ba ko n kɔ̃sa mɔ̀. Ben goo kun tubu ye ya kooramɔ. Adama be ba bwisi mɔ, beya ba koo tubu. [11] Saa dɔma tèn di ba koo tɔ̃ɔ baateren yãku ni ba ra Yinni Gusunɔ kue yɔ̃rasia ka saa ye kam koosion bwãaroku kɔ̃su ga ko n wãa yãku yerɔ, ya ko n sãawa sɔ̃ɔ nɔrɔbu ka gooba wunɔbu wɔkuru sari (1.290). [12] Doo nɔɔrugiiwa wi u tɛmana sere sɔ̃ɔ nɔrɔbu ka gooba wunɔbu ka tɛna ka nɔɔbu (1.335). [13] Adama wunɛ Danɛli, a de a tɛmana sere ka nɔrɔ. Saa ye sɔɔra kaa wɛ̃ra kpa a se a wunɛn are mwa kpeerun saa sɔɔ.

OSEE

Oseen tire teni, Isireliban bwese kɛri wɔkura ta gerusimə yèn sõ ba kua naanɛ sariba Yinni Gusunən mi. Osee u tu yoruawa u ka wigibu kirə ko bu ka wa bu gõru gɔsia kpa bu wura Gusunən mi. U sõɔsimə ma Yinni Gusunən kĩru ta kpã, ta ǹ maa nəru mə. Tire te, ta kĩi te ta wãa Gusunə ka Isireliban baa sɔɔ weesinamɔwa nge kĩi te ta wãa durə ka win kurə ka ben bibun baa sɔɔ.

*Tire ten kpun*aa

1 Oseen kurə suabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Osee u Isireliba gerusimə, wiru 4n di sere wiru 13.
3. U bu kirə mò bu gõru gɔsia, wiru 14.

[1] Sanam mɛ sinam beni Osiasi ka Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di Yudan temə, ka saa ye Yeroboamu Yoasin bii u bandu dii Isirelin temə, sanam mɛya Yinni Gusunə u ka Osee Berin bii gari kua.

*Oseen kur*ə ka win bibu

[2] Gari yi Yinni Gusunə u gbia u Osee sõɔwa yi wee. U nɛɛ,
Osee, a doo a kurə sua wi u ra sakararu ko.
Bɛɛn bibu ba koo maa win yira swĩi.
Domi Isireliba ba bũnu gasirimə ba sãamə
nge kurə sakara wi u durəbu gasirimə.
Ma ba nɛ, Yinni Gusunə deri.
[3] Ma Osee u seewa u Gomɛɛ Dibilaimun bii sua kurə. Yera u ka nùn mɛnna. Ma kurə wi,
u gura sua u nùn bii tən durə marua. [4] Ma Yinni Gusunə u nɛɛ,
i bii wi yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Yisirɛɛli.
Domi saa fiiko sɔɔ kon Yehun yɛnugibu wəri
yèn sõ ba təmbun yɛm yari Yisirɛɛliə,
kpa n Isireliban bandu kpeerasia.
[5] Tõə te sɔɔ, kon Isireliban tabu durəbun tɛnnu bɔɔku Yisirɛɛlin wɔwaɔ.
[6] Yeniban biru, Gomɛɛ u maa gura sua ma u bii tən kurə mara. Ma Yinni Gusunə u Osee sõɔwa u nɛɛ,
a nùn yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Lo Ruhama.
Yen tubusiana bii wi ba yina.
Domi na ǹ maa Isireliba wənwəndu kuammɛ.
Na ǹ bu suuru kuammɛ.
[7] Adama kon Yudaba wənwəndu kua, kpa nɛn tii n bu faaba ko nɛ wi na sãa Gusunə ben Yinni. Adama n ǹ mə kon ka ben yibɛrɛba tabu ko. Na ǹ tɛndu dendimə ǹ kun mɛ takobi ǹ kun mɛ dumi ka yin maasəbu.
[8] Yeniban biru, Gomɛɛ u bii wi bom kara. Ma u wure u gura sua u bii tən durə mara.
[9] Ma Yinni Gusunə u nɛɛ,
a nùn yĩsiru kɛ̃ɛyɔ Lo Ami.
Yen tubusiana n ǹ nɛn təmbu.
Domi i ǹ maa sãa nɛn təmbu,
na ǹ maa sãa bɛɛn Yinni.

2

Isireliba

*b*a koo wurama nge yellu

[1] Yinni Gusunə u Osee sõɔwa u nɛɛ,
saa ya sisi yè sɔɔ Isireliba ba koo dabia
nge nim wɔ̃kun yani sɛɛri.
Ba ǹ kpɛ̃ bu ben geeru gari.
Mi ba ku ra raa bu soku nɛn təmbu,

miya ba koo bu soku nɛ Gusunɔ, Yinni wason bibu.
[2] Yudaba ka Isireliba ba koo mɛnna sannu
kpa bu goo gɔsi u n sãa be kpuron sunɔ.
Domi ba koo dabia bu tɛria tem mɛ kpuro sɔɔ.
Yen dɔma ɽe, tõɔ bakara Yisireɛliɔ.
[3] Bɛɛ Yudaba ka Isireliba, i sõɔnɔ ma i sãawa nɛn tɔn be na kĩ.

Isireli u sãawa naanɛ sarirugii
[4] Nɛn bibu, i bɛɛn mɛro taarɛ wɛ̃ɛyɔ,
domi u ɲ̀ maa sãa nɛn kurɔ,
mɛya na ɲ̀ maa sãa win durɔ.
I nùn sõɔwɔ u de u win durɔ dama nɔni yi wuna,
kpa u sakara kookoosu wuna win gõrun di.
[5] Ma n kun mɛ, kon win yãnu potiri mam mam
kpa n nùn yõsu tereru
nge mɛ ba ka nùn mara.
Kon de u n sãa nge tem
mi gãanu ku ra kpi,
kpa n de nim nɔru gu nùn go.
[6] Na ɲ̀ maa bɛɛ win bibun wɔnwɔndu mɔ̀,
domi bɛɛn mɛro u sãawa sakara kowo.
[7] U kurɔ tanaru ka sekuru sariru dɔra.
Domi u nɛɛ, u koo win durɔ tanɔbu swĩiwa
kpa bu nùn nim ka dĩanu ka tam ka gum ka yãnu wɛ̃ ni u koo doke.
[8] Yen sõ, kon win swaa kɛnɛ ka sãki,
kpa n ye dãa sɛ̃suku kpa u kun maa win swaa ye swĩi.
[9] Baa ù n daa yara u win durɔ tanɔ be naa gira,
u ɲ̀ maa bu naa ɽuri.
Baa ù n bu kasu,
u ɲ̀ maa bu wasi.
Saa ye sɔɔra u koo nɛɛ,
ɲ̀ n mɛn na, a de n wura nɛn durɔ gbiikoon mi,
domi na raa nuku dobu mɔ win mi n kere tɛ̃.
[10] Mɛya u ɲ̀ daa gie ma nɛna na nùn dobi ka tam kpam ka gum wɛ̃ɛmɔ.
Mɛya na maa nùn sii geesu ka wura taasi.
Adama u ka ye bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa.
[11] Yen sõ, kon gɔsirama n nɛn dobi mwa yin gɛ̃ɛbun saa sɔɔ,
ka tam mɛn saa sɔɔ ka sere yãa ni u sebua u ka win tereru wukiri,
[12] kpa n nùn sekuru doke win durɔ tanɔbun wuswaaɔ.
Goo sari wi u koo nùn wɔra nɛn nɔman di.
[13] Kon win nuku dobu kpuro kpeerasia
ka tõɔ baka ni u ra ko suru ka suru
ka tõɔ wɛ̃rarugiru ka sere mɛnnɔ si u ra ko sãarun swaa sɔɔ.
[14] Kon de win resɛm dãnu ka win figieba bu kam ko
be u nɛɛ, u wa durɔ tanɔbun min di.
Kon de gbee ni, nu ko dãa sõɔ,
kpa gbeeku yɛɛ yi dãa nin marum di.
[15] Kon nùn sɛɛyasia yèn sõ u man deri
u bũu wi ba mɔ̀ Baali turare dõɔ dokeammɛ.
Ma u win saba ka win taaminu doke u da u win durɔ tanɔbu swĩi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[16] Adama saa ya sisi yè sɔɔ kon nùn kɔkiri n ka da gbaburɔ
kpa n ka nùn gari ko ka kĩru.
[17] Kon nùn win resɛm gbaaru wesia
te ta wãa Akɔɔn wɔwaɔ.

Yĩsi ten tubusiana nɔni swãarun wɔwa.
Yera ya ko n sãa win yĩiyɔbun tore,
kpa u womu ko nge sanam mɛ u yarima saa Egibitin di win wɔndiaru.

Yinni Gusunɔ

*u koo k*a win tɔmbu dora
18 Yen tɔ̃ɔ te, u koo man soku win durɔ.
U ɲ̀ maa man sokumɔ Baali win yinni.
19 Kon de u bũu wi ba mɔ̀ Baalin yĩsiru duari
kpa u kun mam kpĩa u tu sia.
20 Saa yera kon ka gbeeku yɛɛ ka gunɔsu ka sere yɛɛ yi yi ra kabiri arukawani bɔke
yi ku ka nɛn tɔmbu kɔ̃sa gaa kua.
Kon de tabu bu kpe, kpa ba n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
21-22 Isireli, kon maa nun ko nge nɛn kurɔ sere ka baadommaɔ,
kpa n nun gem ka wɔnwɔndu ka durom sɔ̃ɔsi.
Bɔrɔkiniru sɔɔra kon ka nun arukawani bɔke.
Saa ye sɔɔra kaa wura ma nɛna na sãa Yinni Gusunɔ.
23-24 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerumɔ.
Saa gaa sisi yè sɔɔ kon wɔllun kananu nɔ,
kpa n tu nim kɛ̃.
Wɔlla koo tem kanaru nɔ kpa tu gura nɛɛsia.
Kpa tem mu dobi ka resɛm ka olifin kanaru nɔ
kpa ye kpuro yu kpi.
Kpa yu Yisireɛlin bukata wunana.
25 Kon de nɛn tɔmbu bu sina tem mɛ kpuro sɔɔ
kpa n bu wɔnwɔndu kua
be, be na raa yina n wɔnwɔndu kua.
Kpa be, be ba ku ra raa soku nɛn tɔmbu,
n bu soku nɛn tɔmbu.
Kpa be, bu maa man soku ben Yinni.

3

*Osee u win kur*ɔn

*l*aakari mɛɛra
1 Ma Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ u man sɔ̃ɔwa u nɛɛ, n doo n kpam nɛn kurɔ wi kĩa wi goo
u kĩa ma u sekuru sariru mɔ̀. N kurɔ wi kĩɔ nge mɛ wi, Yinni Gusunɔ u Isireliba kĩ, baa mɛ
ba nùn biru kisi ba da ba bũnu sãamɔ ma ba resɛm kiranu kĩ ni ba ra ka bũu ni sã. 2 Ma
na da na kurɔ wi yakia ka sii geesun gobi wɔkura nɔɔbu ka sere ɔɔsu* ditiri nata† (600).
3 Ma na nùn sɔ̃ɔwa na nɛɛ, a de a n wãa nɛn sɔ̃ n ka tɛ. A ku maa sakararu ko. A ku maa
da durɔ goon mi. Nɛn tii kon maa tii nɛnɛ.
4 Nge mɛya Isireliba ba ko n wãa sunɔ sari n ka tɛ. Mɛya ba ɲ̀ ko n maa wirugii mɔ. Ba
ɲ̀ maa yãkunu mɔ̀. Ba ɲ̀ maa bũnu ganu sãamɔ. Mɛya yãku kowo goo kun ko n maa wãa
ben suunu sɔɔ u ka bu bikiaru kua. 5 Yeniban biru, ba koo wurama bu Gusunɔ ben Yinni
kasu ka maa ben sikado Dafidin bandu wi u raa sãa ben sina boko. Ba koo nuku dobu ko
bà n Yinni Gusunɔ wa ka win kĩi te u koo bu sɔ̃ɔsi saa ye sɔɔ.

4

Yinni Gusunɔ

u Isireliba taarɛ wɛ̃
1 Bɛɛ Isireliba, i nɛ, Yinni Gusunɔ swaa dakio.
Domi na siribu mɔ ka bɛɛ tem mɛn tɔmbu

---

* 3:2 ɔɔsu - Dĩa bimi gɛɛn bwesera yi yi ka gbɛɛ weenɛ. † 3:2 ditiri nata - Ya sãawa saaki nɔɔba yirun saka.

yèn sɔ̃ wɔnwɔndugii goo sari bɛɛ sɔɔ,
gemgii goo maa sari.
Mɛya bɛɛn goo kun maa man yɛ̃.
2 I nɔɔ mwɛɛnu mɔ̀ ka bɔ̃ri, adama weesa i mɔ̀.
Mɛya i maa tɔmbu goomɔ, i gbɛnimɔ, i sakararu mɔ̀.
I dam dɔrenamɔ, ma tɔn gobera sosimɔ ta dɔɔ.
3 Yen sɔ̃na nɛ, Yinni Gusunɔ, kon de tem mɛ, mu gbera.
Bɛɛ be i wãa mi kpuro, i ko woorawa
saa gbeeku yɛɛn di n ka da gunɔsɔ ka wɛɛyɔ,
ye kpurowa ya koo kam ko.

Yinni Gusunɔ

u yãku kowobu taarɛ wɛ̃ɛmɔ

4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, goo u ku raa ka tii yina
ɲ̀ kun mɛ u goo gerusi.
Domi wunɛ yãku kowo tɔnwerowa na ka sannamɔ.
5 Sɔ̃ɔ teeru kaa wɔrumawa sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara
kpa wunɛn beruse nɛn sɔmɔ u maa wɔruma wɔ̃kuru.
Kon maa Isirelin bweseru go te ta sãa nge wunɛn mɛro.
6 Wee nɛn tɔmba gbimɔ yèn sɔ̃ ba ɲ̀ man yɛ̃.
Adama wunɛn tii, a yina a man wura.
Yen sɔ̃, kon nun yina kpa a kun maa sãa nɛn yãku kowo tɔnwero.
Nge mɛ a nɛ, Yinni Gusunɔn woodaba duari,
nge mɛya kon maa wunɛn bibu duari.
7 Nge mɛ ba dabiamɔ, nge mɛya ba man torarimɔ ba dɔɔ.
Kon ben bɛɛrɛ kpeesia kpa bu sekuru wa.
8 Wee ba kuuramɔ nɛn tɔmbun toranun sɔ̃.
Ma ba bu bɔriemɔ ba n ka toramɔ ba n dɔɔ.
9 Yen sɔ̃, sɛɛyasia tee biya kon nɛn tɔmbu ka ben yãku kowobu ko.
Kon bu sɛɛyasiawa nge mɛ ben daa ya nɛ.
Kon bu kɔsiawa nge mɛ ben kookoosu nɛ.
10 Ba koo di, adama ba ɲ̀ debumɔ.
Ba koo sakararu ko bũu nuurɔ bu ka bibu wan sɔ̃.
Adama ba ɲ̀ marumɔ yèn sɔ̃ ba nɛ, Yinni Gusunɔ biru kisi
ba ɲ̀ nɛn woodaba swĩi.
11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sakararu ka tama mu nɛn tɔmbun wiru gɔsia.
12 Dãa kukun miya ba ra bikiaru de gu ka bu gari sɔ̃.
Bũu gasiribu dera ba kɔ̃ɔra ma ba ka man tonda.
13 Ba ra de ba n yãkunu mɔ̀ guunu wɔllɔ,
kpa ba n turare dɔ̃ɔ dokemɔ gungunu wɔllɔ
ka dãa baka bwese bwesekan nuurɔ nìn saara bu wɛ̃re.
Yen sɔ̃na ben bii wɔndiaba ba sekuru sariru mɔ̀.
Ma ben biigii kurɔbu ba sakararu mɔ̀.
14 Na ɲ̀ ben bii wɔndia be, ka ben biigii kurɔ be sɛɛyasiamɔ
ben sekuru sari te, ka ben sakara te ba mɔ̀n sɔ̃.
Domi ben mɔwɔbun tii ba sakararu mɔ̀ ka kurɔ be ba wãa bũu sãarun sɔ̃.
Ma ba maa yãkunu mɔ̀ sannu ka be.
Adama ba n yɛ̃ nge mɛ mɔndu gara gerua ta nɛɛ,
tɔn be ba ɲ̀ laakari mɔ, ba kam kobu dɔɔwa.
15 Isireliba ba bũnu gasirimɔ,
adama Yudaba bu ku raa bu swĩi.
Bu ku da Giligaliɔ ɲ̀ kun mɛ Betɛli Afɛniɔ* bu ka yãkunu ko

* 4:15 Betɛli Afɛniɔ - yen tubusiana dɔ̃ɔn wãa yeru

kpa ba n bɔ̃rumɔ ba n mɔ̀,
sere ka Yinni Gusunɔn wãaru.
[16] Isireliba ba sãawa nge naa gbiiba ye ba kpana bu kpara. Adama tɛ̃, Yinni Gusunɔ u
koo bu yɔ̃su batuma sɔɔ nge yãanu. [17] Isireliba ba bũnu sãamɔ. A bu derio mi. [18] Bà n tam
nɔra ba kpa, ba ra n yande dɔɔwa bu sakararu ko. Wee ben wirugibu ba ra n kĩwa ba n
wãa sekuru sari kom sɔɔ. [19] Sɔ̃ɔ teeru woo ga koo na gu bu sua gu ka doona kpa bu sekuru
wa ben yãku nin sɔ̃.

5

*Keu koosio k*ɔ̃sobu

[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ yãku kowobu, i yeniba swaa dakio.
Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ.
Bɛɛ sina kpaarugibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
Bɛɛya siri bini bu ka yã.
Domi i kua tɔmbun yina Misipaɔ,
ma i kua ben taa Taboriɔ.
[2] Ma ba man biru kisi ba numa durum sɔɔ.
Yen sɔ̃, kon bɛɛ kpuro sɛɛyasia.
[3] Na Isireliba yɛ̃wa sãa sãa.
Ben goo kun man berue.
Wee ba da ba bũnu gasira
ba tii disi doke.
[4] Osee u nɛɛ,
ba ɲ̀ kpɛ̃ bu maa wurama ben Yinnin mi ben kookoosun sɔ̃.
Domi bũu sãarun gasiribu gina wãa ben gɔ̃ru sɔɔ.
Mɛya ba ɲ̀ maa wi, Yinni Gusunɔ yɛ̃.
[5] Isireliban tii suabu bu sɔ̃ɔsimɔ mɛ ba sãa.
Ba koo wɔruma ben durum sɔ̃.
Yudaban tii ba koo wɔruma ka be sannu.
[6] Sanam gam sisi
mɛ̀ sɔɔ ba koo bikiaru da Yinni Gusunɔn mi,
kpa bu ka nùn yãanu ka kɛtɛba yãkuru kua.
Adama ba ɲ̀ nùn wasi,
domi u bu deri.
[7] Beya ba nùn tɔnu kandu kua.
Domi ba da ba bii seegeba mara be ba ɲ̀ nùn yɛ̃.
Tɛ̃, n ɲ̀ tɛɛmɔ u ka bu kam koosia be ka ben arumani.

Gusunɔ u koo de Yudaba

*k*a Isireliba bu tabu ko

[8] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i tabun kɔba soowo Gibeaɔ ka Ramaɔ.
I tabun wurenu koowo Betɛli Afɛniɔ.
Bɛɛ Bɛnyamɛɛba, tabu durɔba wee bɛɛn birun di.
[9] Gari geeya na Isireliba sɔ̃ɔmɔ.
Dɔma te kon bu sɛɛyasia, ba koo kam kowa.
[10] Wee Yudaban wirugibu ba sãawa nge be ba ra tem gbɛni
bu ka ben tiin tem sosi.
Yen sɔ̃, kon bu nɛn mɔru wisi nge nim tora.
[11] Siribu bu Isireliba di, ma ba bu dam dɔremɔ
yèn sɔ̃ ba kam naa gire.
[12] Na kon bu di nge gɛmi.
Kpa na n Yudaba wahala mɔ̀ nge bara te ta kukunu temmɔ.

[13] Mɛya Isireliba ba tii bararu waasi.
Ma Yudaba ba ben bosu wa.
Ma Isireliba ba gɔra Asiriə
bu ka sina bokɔ Yarɛbu somiru kana.
Adama u ɲ̀ kpɛ̃ u bu bɛkia
u sere nɛɛ, u koo ben bosu kpeesia.
[14] Na ko n sãawa nge gbee sunə Isireliba ka Yudaban sõ.
Kon bu wəri n yaaku kpa n bu sua n ka doona.
Goo sari wi u koo bu wɔra saa nɛn nəman di.

Isireliba ba ben durum

tuuba kua ka murafitiru
[15] Yinni Gusunə u nɛɛ,
ɲ̀ n mɛn na, kon bu biru kisi
kpa n wura nɛn wãa yerə
sere bu ka tubu ma ba tora.
Ben nəni swãaru ta koo de bu man kasu
kpa bu man somiru kana.

6

[1] Isireliba ba sõɔna ba nɛɛ,
i na su gɔsira Yinni Gusunən mi.
Wee u sun so u mɛɛra kua.
Adama u koo bɛsɛn mɛɛra ye nɔəri u sun bɛkia.
[2] N ɲ̀ maa tɛɛmə u ka sun wãaru wɛ̃,
kpa sa n wãa win wuswaaɔ.
[3] I de su kasu su nùn gia.
Nge mɛ sa ra n yɛ̃ kam kam ma sõɔ u koo yari,
nge mɛya sa n maa yɛ̃ ma u koo na.
U koo nawa nge tom buruku gura ye ya ra tem yɛmiasie.
[4] Yinni Gusunə u nɛɛ,
bɛɛ Yudaba ka Isireliba, mba kon bɛɛ kua.
Wee bɛɛn kĩru nɛn sõ ta sãawa nge bururun kakoru
ɲ̀ kun mɛ nge dirum mɛ mu ra yarinɛ fuuku.
[5] Yen sõna kon bɛɛ nɛn sɔməbu gɔriama
bu bɛɛ sõ ma kon bɛɛ sɛɛyasia.
Kpa bu maa bɛɛ sõ ma kon bɛɛ go.
Nɛn siribu bu koo sõɔsira nge yam bururam.
[6] Domi wənwənda na kĩ, n ɲ̀ mə yãkuru.
Mɛya na maa kĩ nɛn tɔmbu bu man gia
n kere bu man yãku dõɔ mwaararuginu kua.
[7] Ba nɛn arukawani kusia nge mɛ tɔmbu ba ra n kuanammɛ.
Wee ba man tɔnu kandu kua.
[8] Galadigibu ba sãawa tɔn kõsobu
ma ba yɛm yari baama.
[9] Nge mɛ swaa diobu ba ra n swaa mara,
nge mɛya yãku kowobun wuuru ta wãa Sikɛmun swaaə ta tɔmbu goomə.
[10] Na gãa kõsunu wa Isireliə,
niya ba bũnu gasirimə,
ba tii disi dokemə nge sakara kowo.
[11] Saa ya sisi yè sɔə kon maa bɛɛ Yudaba sɛɛyasia.

Isireliba ka bwese tukunu
Yinni Gusunə u nɛɛ,
sanam mɛ na kĩ nɛn tɔmbu Isireliba bu wurama yorun di,

7

[1] kpa n bu bɛkia,
saa yera ben durum maa sɔ̃ɔsira Samariɔ.
Gbɛnɔbu ba dumɔ diaɔ ba gbɛnimɔ.
Ma ben gaba yiba swɛɛ sɔɔ.
[2] Adama ben goo sari wi u ra tii sɔ̃ u nɛɛ,
na yaaye kɔ̃sa ye ba mɔ̀.
Tɛ̃, wee ba mwaara ben kom kɔ̃sum mɛ sɔɔ.
Na ye kpuro waamɔ.
[3] Ben nuku kɔ̃su kookoosu ka ben weesu
su sina boko ka ben wirugibu nuku dobu wɛ̃ɛmɔ.
[4] Be kpuro ba sãawa sakara kowobu ba sum
nge pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yeru te pɛ̃ɛ kowo u dɔ̃ɔ doke u deri.
Ma u da u win pɛ̃ɛ som bura u yi sere mu ka se.
[5] Bà n ben sina bokon tɔ̃ɔ bakaru mɔ̀,
ben sina asakpɔbu ka sunɔn tii ba ra tam nɔwa
kpa ba n tɔmbu yaa kasikimɔ.
[6] Be ba ra nɔɔ tia ko bu ka tɔmbu seesi,
ba sãa nge pɛ̃ɛ wɔ̃ɔ yeru.
Wɔ̃kuru, ben wɔrugɔru ta ra yɛmiɛwa
kpa yam sãre bururu tu se nge ba gãanu dɔ̃ɔ doke.
[7] Be kpuro ba sumwa nge dɔ̃ɔ.
Ba ra ben kparobu gowa
kpa ben sinambu ba n wɔrukumɔ tia tia.
Adama ben goo ku ra maa man somiru kanɛ.
[8] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
Isireliba ba ka bwese tukunu mɛnna.
Ma ba kua nge kira te ba ǹ gɔsie.
[9] Bwese tuku ni, nu bu dam mwaarimɔ.
Adama ba ǹ yɛ̃ mɛ.
Tɔkɔra bu deemamɔwa,
adama ba ǹ tuba.
[10] Ben tii suabu sɔ̃ɔsiramɔ.
Domi ba ǹ gɔsiramɛ nɛ Gusunɔ ben Yinnin mi.
Ka yen de kpuro, ba ǹ man kasu.
[11] Ba sãawa nge totobɛrɛ
te ta ǹ bwisi mɔ.
Ba Egibitigibu somiru kanamɔ,
ma ba daamɔ Asiriɔ.
[12] Adama bà n swaa wɔri na ra bu taa bɛriewa
n bu mwɛɛri nge gunɔsu.
Kpa n bu sɛɛyasia nge mɛ ba bu nɔɔsia.
[13] Ba kam kuawa mi, domi ba man duka suurimɔ.
Ba man seesi, ba man weesu kua.
N deema nɛna kon daa bu faaba ko.
[14] Bà n man somiru kanamɔ, ba ku ra tu ko gɔ̃ruɔ.
Adama ba ra sinɛwa ba n tii muririmɔ.
Kpa ba n yĩiyɔ yeya ya koo de ben gbea yu alikama ka resɛm gea ma.
Nge mɛya ba ra n mɔ̀ bu ka man seesi.
[15] N deema nɛna na bu nɔni doke na bu dam wɛ̃.
Adama ka mɛ, ba man kɔ̃sa bwisikusimɔ.
[16] Ba gɔsira goon mi gia.
Ba sãa nge tɛn te ta ǹ gea sãa.
Yen sɔ̃, ba koo ben wirugibu go tabu sɔɔ

ben gari kam gerubun sɔ̃.
Yera ya koo de bu bu yɛ̃ɛ Egibitiɔ.

8

Ye a duura yera kaa gɛ̃
[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i kɔba soowo.
Wee yibɛrɛba ba nɛn sãa yeru wuusima nge kasi.
Domi Isireliba ba nɛn arukawani kusia.
Ma ba nɛn sɔ̃ɔsiru yina.
[2] Ba koo man nɔɔgiru suema bu nɛɛ,
ba nɛ ben Yinni yɛ̃.
[3] Adama ba gea deri,
ma yibɛrɛba ba koo bu naa swĩi.
[4] Ba tii sinambu kua
ba ɲ̀ man saawara kue.
Ma ba bũnu seka ka sii geesu ka wura.
Yen sɔ̃na ba koo kam ko.
[5] Bɛɛ Samarigibu, na bɛɛn naa wuragia ye tusa.
Na maa ka bɛɛ mɔru mɔ̀.
Saa yerà i ko i sina ba ku n bɛɛ taarɛ wɛ̃.
[6] Wi u bwãarokunun sɔmburu yɛ̃ Isireliba sɔɔ
wiya u naa wuragia ye kua.
Ya ɲ̀ sãa Gusunɔ.
Yen sɔ̃na ba koo ye kɔsuku muku muku.
[7] Wee i woo duura,
yen sɔ̃na i ko i woo bɔkɔ gɛ̃.
Mɔndu gara nɛɛ, dobi bɛm sari ku ra n som mɔ.
I n maa yɛ̃ ma bɛɛn gbean dĩanu nù n daa gea kua,
sɔba ba koo nu gura.
[8] Isireliba ba dera ba bu mwɛ.
Be wee bwesenu sɔɔ nge weke te goo kun maa kĩ.
[9] Domi ba da Asiriɔ nge gbeeku kɛtɛku ge ga tii kpare.
Ba da ba somiru kasu mi.
[10] Ba bwese tukunu gobi kɔsia ba n ka nɔɔ tia sãa.
Adama ka mɛ, kon bu mɛnna,
kpa Asirin sina boko u bu yoo sɔma koosia.
[11] Isireliba ba bũu turanu kua nu dabi.
Niya nu dera ba durum mɔ̀.
[12] Baa nà n bu nɛn woodaba yorua sere ka yen gari piiminɔ,
ba ra ye garisiwa nge ye ya wee tɔn tukon min di.
[13] Ba ra yɛɛ go bu ka man yãkuru kua,
kpa bu yin yaa tem.
Adama ben yãku ni, nu ɲ̀ man doremɔ.
Na ɲ̀ ben toranu duari.
Kon bu sɛɛyasia.
Yen sɔ̃na ba koo gɔsira bu da Egibitiɔ.
[14] Isireliba ba tii sina kpaaru bania.
Ma ba nɛ ben taka kowo duari.
Yudaba ba maa ben wuu dabinu gbãraru toosi.
Adama kon ben wusu dɔ̃ɔ sɔkiri kpa u ben dii geenu di.

9

Yinni Gusunɔn tɔmbu

*b*a koo kpuro bia
[1] Bɛɛ Isireliba, i ku tɔ̃ɔ bakaru ko gɛ̃ɛbun saa sɔɔ
nge bwese ni nu tie.
Domi i Yinni Gusunɔ biru kisi.
Ma i da i bũnu gasirimɔ
i nu siaramɔ mi ba alikama soomɔ kpuro.
[2] Adama alikama ye ba soomɔ ka gum mɛ ba gamamɔ,
yen gaa kun ko n sãa bɛɛgia.
Mɛya i ǹ tam kpam wasi i wuna.
[3] Isireliba ba ǹ sinamɔ tem mɛ Yinni Gusunɔ u bu wɛ̃ sɔɔ.
Ba koo wurama Egibitiɔ ǹ kun mɛ Asiriɔ.
Kpa bu dĩa sesenuginu di mi.
[4] Saa ye sɔɔ, ba ǹ maa kpɛ̃ bu yãkuru ko ka tam.
Baa bà n tu kua,
ta ǹ Gusunɔ wɛ̃remɔ.
Ben yãku dĩanu nu ko n sãawa nge gɔɔ dĩanu.
Wi u nu di, u koo disi duurawa.
Dĩa ni, nu koo win gɔ̃ɔru kpeesia.
Adama ba ǹ ka ye duɔ Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.
[5] Mba i ko ko Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ bakanu sɔɔ.
[6] Ì n bɛɛn yɛnusu deri bansu,
Egibitigiba koo bɛɛ dam koosia ben mi.
Adama yen wuu ge ba mɔ̀ Mɛnfisi ga ko n sãawa nge bɛɛn sikiru.
Awĩi yi koo bɛɛn arumani di.
Kpa sãki yi kpi bɛɛn kunɔ.
[7] Saa ya tura yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo siri.
Saa ya tunuma yè sɔɔ u koo baawure kɔsia ye u kua.
Bɛɛ Isireliba i ko ye wa.
Wee bɛɛn toranu ka bɛɛn tusirun kpãarun sõ,
i ra n tamaa Gusunɔn sɔmɔ u wiirawa.
Wi, wi Yinni Gusunɔ u ka gari kua u tam nɔrawa.
N deema bɛɛ, i torewa n kpã, ma i nùn tusa.
[8] Adama sɔmɔ wi u bɛɛ kirɔ mɔ̀,
u wãa ka Gusunɔ.
Ka mɛ, i nùn yina bɛriammɛ mi u dɔɔ kpuro.
I ra mam nùn seesiwa Gusunɔ win Yinnin sãa yerɔ.
[9] Wee i da i kɔ̃sa kua nge mɛ i raa kua Gibeaɔ.
Yinni Gusunɔ kun bɛɛn toranu duari.
U koo bɛɛ sɛɛyasia nin sõ.

*Yinni Gusun*ɔ u nuki sankira
[10] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, sanam mɛ na gbia na Isireliba wa,
nɛn nɔni sɔɔ, ba sãawa nge resɛm marum
mɛ ba wa mi gãanu ku ra kpi.
Ma na maa ben baababa wa nge figie marum gbiikum.
Adama ye ba tunuma Baali Peoriɔ,
miya ba tii bũu wi ba mɔ̀ Baali wɛ̃.
Ma na bu tusa nge bũu wi.
[11] Tɛ̃ Isireliban bɛɛrɛ ya koo doona nge gunɔ mɔrin wuuru.
Ben kurɔbu ba ǹ maa guri suamɔ bu sere ma.
[12] Bà n maa bibu seeya, kon de bu gbiwa bu sere bukura.
Ba koo wahala baka wa nà n bu biru kisi.
[13] Nge mɛ na Isireliba waasinamɔ,
ba sãawa nge dãa

ni ba duura tem gem sɔɔ.
Adama ba koo ben bibu yibɛrɛba nɔmu bɛria
be ba koo bu go.
[14] Osee u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, bà n koo Isireliba sɛɛyasia,
sɛɛyasia birà ba koo gɔsi.
A de ben kurɔbu bu nukuru yari,
kpa ben bwãsu su gbera.
[15] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
geema ben nuku kɔ̃suru kpuro ta sɔ̃ɔsira Giligaliɔ.
Miya na bu wa ma na bu tusa.
Kon bu gira nɛn wuswaan di ye ba kuan sɔ̃.
Na ǹ maa bu kĩ.
Domi ben sinambu kpurowa ba man seesimɔ.
[16] Na be, Isireliba sɛɛyasia.
Ba sãa nge dãa te ta gbera nuurun di kpuro.
Ta ǹ maa binu marumɔ.
Baa bà n maa bibu mara, kon de bii be ba kĩ mi, bu gbiwa.
[17] Osee u nɛɛ, Gusunɔ nɛn Yinni u bu yina
yèn sɔ̃ ba ǹ win gari swaa daki.
Ba koo kowa yaayaare kowobu bwesenun suunu sɔɔ.

10

Isireliban banda kpa

[1] Isirelin bweseru ta raa sãawa nge resɛm gea
ye ya ra ma too.
Adama nge mɛ ba dabiamɔ,
nge mɛya ba bũu yenu dabiasiamɔ.
Nge mɛ ben tem mu kuuramɔ,
nge mɛya ba bũu yenu sɔmmɔ ka kpee geenu.
[2] Tɔn be, ba sãawa gɔ̃rusu yirugibu.
Ba koo yen are sɔbe.
Yinni Gusunɔ u koo ben bũu yee ni ka nin kpee geenu kɔsuku.
[3] Ba koo tɛ̃ nɛɛ, yèn sɔ̃ sa ǹ Gusunɔ nasie,
yen sɔ̃na sa ǹ sina boko mɔ.
Adama tɛ̃n wãa te sa wãa mini,
mba sina boko koo maa kpĩ u sun wunana.
[4] Wee ba gari kam gerumɔ,
ma ba arukawani bɔkumɔ ka bɔ̃ri weesugii.
Yen sɔ̃, siribu dabiamɔ nge yaka kɔ̃susu
si su ra kpi gbee te ba wuka sɔɔ.
[5] Kpa Samarigii be ba naa buu wuraguu sãamɔ
ge ge wãa Betɛli Afɛniɔ bu nanda
kpa bu gɔɔ sina gen sɔ̃.
Gen yãku kowobu ba koo diiri
bà n wa gen bɛɛrɛ ya kpa.
[6] Domi ba koo ka gu da Asiriɔ
bu gu ben sina boko wɛ̃.
Isireliba ba koo sekuru wa.
Ba koo nà n daa yɛ̃ ko
ye ba ka bũu kua ben suunu sɔɔ.
[7] Ǹ n Samarin sɔ̃n na, ye kpuro ya kpawa mi.
Domi ba koo ka yen sina boko doona
nge dɛka ye nim mu ka doonɔ.

[8] Ba koo ben bũu yenu kpuro kɔsuku mi ba tora.
Kpa yakasu ka sãki yi kpi mi.
Saa gaa sisi yè sɔɔ ba koo guunu ka gungunu sõ bu nɛɛ,
i sun sɛ̃sikio i wukiri.

Isireliba

*b*a koo gɛ̃ ye ba duura
[9] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa dɔma tèn di Isireliba ba durum kua Gibeaɔ,
ba toramɔ ba dɔɔwa.
N ǹ weenɛ tabu bu tɔn kõso be wɔri mi?
[10] Nɛ, Yinni Gusunɔ kon bu sɛɛyasia nge mɛ na kĩ,
kpa bwesenu nu nɔɔ tia ko nu bu wɔri ben tora bakanun sõ.
[11] Isireliba ba sãawa nge naa kpɛmi yi yi ra dobi taaku.
Adama kon sugu doke ben wĩi bura ni sɔɔ.
Kon de Yudaba bu kɔrɔ ko,
kpa be, Yakɔbun bweseru bu tem kusanu kɔsuku.
[12] Yen sõ tɛ̃, bɛɛ Isireliba i gbee kpaaru koowo i gem duure.
Kpa i durom gɛ̃.
Domi saa ya tura i ka gɔsirama nɛ, Yinni Gusunɔn mi,
kpa n bɛɛ susi n bɛɛ gea kua.
[13] Adama bɛɛ, i kõsa duura ma i kõsa gã.
Ma i bɛɛn weesun are di.
I bɛɛn naanɛ doke bɛɛn tiin dam
ka tabu kowo dabi dabiru sɔɔ.
[14] Yen sõna tabun wurenu koo nɔɔra bɛɛn suunu sɔɔ.
Kpa bu bɛɛn gbãranu kpuro kɔsuku
nge mɛ Saluman sina boko u Bɛti Aribɛli wɔri,
ma u bii mɛrobu ka ben bibu munka.
[15] Bɛɛ Betɛligibu, wee ye kon bɛɛ kua bɛɛn nuku kõsurun sõ.
Bururu yam sãreru yande,
tabu sɔɔra ba koo bɛɛn sina boko go.

11

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu kĩ

*b*aa mɛ ba nùn seesimɔ
[1] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
saa Isirelin bweserun torubun diya na tu kĩa.
Ma na tu yarama Egibitin di na tu soka nɛn bii.
[2] Adama nge mɛ na bu sokumɔ
nge mɛya ba ka man tondamɔ.
Ba da ba bũu ni ba mɔ̀ Baali sãamɔ.
Ma ba nu turare dõɔ dokeammɛ.
[3] N deema nɛna na bu kpare,
na ben nɔma nɛni.
Adama ba ǹ tuba
ma nɛna na bu nɔɔrimɔ.
[4] Na bu gawama nɛn mi ka kĩru
ma na bu dĩanu wɛ̃
nge wi u yaa sabenun sugu yiiyamɔ u ka nu nɔɔri.
[5] Adama ba yina bu na nɛn mi.
Yen sõna na nɛɛ, ba koo da Egibitiɔ
kpa Asirigii u ko ben sunɔ.
[6] Ba koo ben wusu tabu wɔri,

kpa bu ben damgibu kɔsuku
yèn sɔ̃ ba ben tiin kpunaa swĩi.
7 Wee nɛn tɔmbu ba yɔ̃rari bu ka man tonda.
Ba bu soka bu gɔ̃ru gɔsia bu wurama nɛ, Wɔrukoon mi.
Adama ben goo kun wure.
8 Ka mɛ, bɛɛ Isireliba,
na ɩ̀ kpɛ̃ n bɛɛ deri,
n bɛɛ tɔnu kandu kua.
Na ɩ̀ kpɛ̃ n bɛɛ kam koosia
nge mɛ na wuu si ba mɔ̀ Adima ka Seboimu kua.
Wee nɛn gɔ̃ru ga sankire,
nɛn bwɛ̃ra kun kpunɛ.
9 Na ɩ̀ maa bɛɛ kpeerasiamɔ ka nɛn mɔru baka ye.
Na ɩ̀ maa wee n bɛɛ kam koosia.
Domi na sãawa Gusunɔ n ɩ̀ mɔ tɔnu.
Na sãawa Dɛɛro bɛɛn suunu sɔɔ.
Na ɩ̀ bɛɛ wɔrim wee ka mɔru.
10 Bɛɛ nɛn bibu, i ko nɛ, Yinni Gusunɔ swĩi
nà n kukura nge gbee sunɔ
kpa i duki na saa sɔ̃ɔ duu yerun di.
11 I ko duki na saa Egibitin di nge gunɔ mɔri
kpa i na saa Asirin di nge totobɛrɛnu,
kpa n de i sina bɛɛn yɛnusɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

12

*S*aa yellun diya Isireliba

*b*a Gusunɔn nuki sanka
1 Isireliba ba ra n man weesu kuammɛwa,
kpa ba n man nɔni wɔ̃kumɔ.
Adama Yudaba ba ka nɛ, Yinni Gusunɔ Dɛɛro sĩimɔ dee dee.
2 Isireliba ba Egibitigibu gum wɛ̃ɛmɔ.
Ma ba ka Asirigibu arukawani bɔkumɔ.
Nge mɛya ba ka kpaasibu kasu be ba ɩ̀ sãa gãanu.
N sãare ba woo naa gire.
Ba ben weesu dabiasiamɔ tɔ̃ɔ baatere.
Ma ba daa bɔɔbɔya mɔ̀ ba dɔɔ.
3 Nɛ, Yinni Gusunɔ na Yudaba siribu sokumɔ.
Kon be Yakɔbun bweseru wɔrima ben daa kɔ̃san sɔ̃.
Kpa n bu ben kɔ̃san are kɔsia.
4 Ben baaba Yakɔbu u win mɔɔn naa tokuru nɛnua
saa win mɛron nukurun di.
Ye ba nùn mara u kpɛ̃a,
ma u ka nɛ Gusunɔ wɔri kua ka win dam kpuro.
5 U ka nɛn gɔrado wɔri kua, ma u kamia.
U swĩ, ma u gɔrado wi kana u nùn domaru kua.
Betɛli miya u ka nɛ Gusunɔ yinna.
Ma na ka nùn gari kua.
6 Nɛna Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.
Nɛn yĩsira Wi u ra n wãa.
7 Bɛɛ Isireliba, i de i wurama nɛ bɛɛn Yinnin mi.
I de i gea ko kpa i n man naanɛ sãa baadomma.
8 Bɛɛ Isireliba i sãawa nge tenku be ba kilo weesugia nɛni.
Ba ra gbɛna kã.

9 Kpa i nɛɛ, ka gem i gobi wa, i dukia baka gura.
Kɔ̃sa gaa sari ye sɔɔ. Bɛɛn sɔmburun areya.
10 Adama nɛ, Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni
saa mìn di i wãa Egibitiɔ.
Kon maa de i wura i n wãa kuu bekuruginu sɔɔ
nge sanam mɛ na bɛɛ yarama Egibitin di i wãa gbaburɔ.
11 Nɛn sɔmɔba na ka gari kua kãsinu sɔɔ,
kpa be, bu maa ka bɛɛ gari ko.
Beya ba maa bɛɛ nɛn himba sɔ̃ɔsi ya ka gisɔ girari.
12 Ka mɛ, Galadigibu ba kua tɔn kɔ̃sobu.
Ma ba koo kam ko.
Ba ra kɛtɛ kinɛ dabinu go Giligaliɔ.
Adama ben yãku yenu nu koo ko kpee subenu gbaanun kpĩi sɔɔ.
13 Yakɔbu u kpikiru da Aramuɔ.
Miya u sɔmburu kua u yãanu kpara u ka kurɔ wa.
14 Adama sɔmɔ goowa Yinni Gusunɔ u gɔra
u da u win bweseru Isireliba yarama Egibitin di.
Sɔmɔ wiya u bu kpara.
15 Adama yeniba kpuro sɔɔ,
Isireliba ba Yinni Gusunɔ nuki sanka too too.
Yen sɔ̃, u koo de yɛm mɛ ba yari mi, mu wɔri ben wiru wɔllɔ.
U koo de bu yen sekuru wa.

13

*Siri d*ãaki bi ba Isireliba kua
1 Yellu Efaraimubara ba dam bo Isireliba sɔɔ.
Bà n bwese kɛri yi yi tie gari sɔ̃ɔwa,
ba ra nandewa.
Adama ba bũu wi ba mɔ̀ Baali sãwa,
ma ba gu.
2 Wee sere ka tɛ̃, ba durum mɔ̀ ba dɔɔ.
Ba tii bwãaroku sii geesuginu kua.
Ben tiiwa ba bwisika
ma ba nu seka ka ben nɔma
nu ka naa binu weenɛ.
Ma ba gerumɔ nin sɔ̃ ba mɔ̀,
be ba yãkuru na,
bu yiiro bu naa bii ni sɔ̃su.
3 Yen sɔ̃na ba koo doona nge bururun kakoru
ǹ kun mɛ nge dirum.
Ba sãa nge yaka si ba gura ba yari doo soo yerun di
su ka woo doonɔ
ǹ kun mɛ nge wii si su yarimɔ gbaburun di.
4 Adama nɛ, na sãawa Gusunɔ ben Yinni
saa mìn di na bu yarama Egibitin di.
Ba ǹ maa Yinni goo mɔ ma n kun mɔ nɛ.
Faaba kowo maa sari nɛ baasi.
5 Na bu kpara saa mìn di ba wãa gbaburɔ
mi gãanu ku ra kpi.
6 Sanam mɛ ba dua tem mɛ sɔɔ,
ba di ba deba nge yaa sabe ni ba kpare,
ma ba tii suabu torua ba man duari.
7 Tɛ̃, ko na n sãawa nge gbee sunɔ
na n bu mara swaaɔ nge musuku gbeeku.

[8] Kon bu wərimawa nge gbeeku yaa gəba
yèn binu ba mwa.
Kpa n ben toronu bɛsuku.
Mɛya kon bu kasuku
nge mɛ gbeeku yɛɛ yi ra yaa kasuku,
kpa gbee sunə niu gu bu tem.
[9] Isireliba, wee i kam kua
yèn sõ i man seesi nɛ wi kon kpĩ n bɛɛ somi.
[10] Mana bɛɛn sina boko u wãa.
I de u bɛɛ faaba ko bɛɛn wusu kpuro səə.
Mana bɛɛn kparoba wãa be i bikia i nɛɛ,
bu bɛɛ sinambu kua.
[11] Na raa bɛɛ sina boko wẽ ka məru.
Mɛya kon maa bɛɛ nùn mwaari ka məru.
[12] Na Isireliban durum yorua na yii sere saa gaa.
[13] Isirelin bweseru ta sãawa nge bii wìn marubun saa ya tura
ma u kpasa wəri mɔ̀,
adama bii wi, u yina u yarima.
[14] Kon bu wuna saa gəribun wãa yerun dam di.
Kpa n bu yakia gəən nəman di.
Gəə, a na ka wunɛn bara te a ra ka tənu go.
Gəribun wãa yeru, a na ka wunɛn kam kootia.
Domi na ɲ̀ maa ben wənwəndu mɔ̀.
[15] Baa Isireliba bà n kuura amə,
begibun suunu səə,
yibɛrɛba ba koo na nge woo sum saa sõə yari yerun di.
Nɛ, Yinni Gusunə na kon bu seeyamawa gbaburun di,
kpa bu dəkəba gberasia.
Kpa bwii yi nim kpe.
Gãa ni nu gea sãa kpurowa ba koo gura bu ka doona.

14

[1] Na kon de bu Samari sɛɛyasia
yèn sõ yen təmbu ba nɛ Gusunə ben Yinni seesi.
Ba koo bu gowa tabu səə
kpa bu ben bii piiminu nam.
Kpa bu ben kurə be ba guri mən nukunu bɛsuku.

Osee u Isireliba kəkirimə

[2] Osee u Isireliba sõəwa u nɛɛ,
bu wurama Gusunə ben Yinnin mi,
domi ba wəruma ben toranun sõ.
[3] Bu wurama win mi bu kana teni ko
te ta nɛɛ, Yinni Gusunə,
a sun bɛsɛn toranu kpuro suuru kuo.
Kpa a sun mɛɛri ka nənu geu.
Ye sa ko ka nun yãkuru kua,
sa ko nun siara.
[4] Asirigii wi, u ɲ̀ kpẽ u sun faaba ko.
Sa maa yẽ ma dumi kun sun faaba mɔ̀ tabu səə.
Sa ɲ̀ maa bwãaroku ni sa tii kua sokumə bɛsɛn yinnibu pai.
Domi wuna a ra gobekuba wənwəndu kue.
[5] Yinni Gusunə u nɛɛ,
kon de nɛn təmbu bu ka den nɛ turo yõra
kpa n bu kĩa too.

Na ɲ̀ maa ka bu məru mɔ̀.
[6]Ko na n sãawa nge kakoru be, Isireliban sɔ̃.
Ba ko n wãwa nge dãa wɛ̃su,
kpa bu nuuru gira nge dãa ni nu wãa Libaniɔ.
[7]Ben kãasi yi koo tɛriawa
kpa yi n wã nge dãa te ba mɔ̀ olifi,
kpa yi n nuburu do nge dãa ni nu wãa Libaniɔ.
[8]Ba koo gɔsirama bu sina nɛn kɔkərɔ
kpa bu maa alikama duure.
Ba koo kparawa nge resɛm dãa
kpa bu yĩsiru yari nge Libanin tam.
[9]Saa ye, Isireliba ba ɲ̀ maa bũnu sãamɔ.
Domi kon ben kanaru nɔ,
kpa n bu nɔni doke.
Na kon sãawa nge dãa ye ya ku ra gbere ben sɔ̃.
Nɛn min diya ba koo domaru wa.

[10]Wi u laakari mɔ, u de u n tii sɛ gari yinin sɔ̃.
Wi u maa bwisi mɔ, u de yi nùn yeeri.
Domi Yinni Gusunɔn swɛɛ yi sãawa dee dee.
Gemgiba ba koo sĩ yi sɔɔ.
Adama be ba nùn seesimɔ, ba koo wəruma yi sɔɔ.

YOƐLI

Gusunɔn sɔmɔ Yoɛlin waasu ya sãa kirɔ ye u win tɔmbu kua. U nɛɛ, Yinni Gusunɔn siribu bu koo na bin saa sɔɔ. Siri bin saawa u sokumɔ Yinni Gusunɔn tõru. Saa ye sɔɔ, twee yi koo na yi tem wukiri yi arumaniba kam koosia. Nge mɛ twee yi, yi koo tem kam koosia, nge mɛya Gusunɔ u koo maa tɔn be ba ɲ̀ nùn naanɛ doke kam koosia.

Yoɛli u maa nɛɛ, sanam dãakim sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo de win Hunde u na win tɔmbu sɔɔ. Ya maa koora nge mɛ sa garimɔ GK 2:16-21 sɔɔ.

Yoɛli, yĩsi ten tubusiana Gusunɔ u sãawa Yinni.

*Tire ten kpun*aa

1. Twee yi koo tem wukiri, wiru 1.
2. Yinni Gusunɔn tõru, wiru 2:1-17.
3. Ye ya koo Yinni Gusunɔn tɔmbu deema, wiru 2:18n di sere wiru 4:21.

[1] Gari wee yi Yinni Gusunɔ u Yoɛli, Pɛtuɛlin bii sõɔwa u Yudaba sõ.

*Twee wuuru k*a gbeburu

[2] U nɛɛ, bɛɛ Yudaban guro gurobu,
i swaa dakio i nɔ.
Bɛɛ Yudaba kpuro kpuro
i swaa tem kpĩiyɔ i gari yi nɔ.
Gãa ninin bweseru nu koore bɛɛn waati sɔɔ,
ɲ̀ kun mɛ bɛɛn sikadoban waati sɔɔ?
[3] I bɛɛn bibu yen gari sõɔwɔ.
Kpa bii be, bu maa ben bibu sõ,
kpa be, bà n seewa bu maa begibu sõ.
[4] Wee dĩa ni kɔkɔnu nu di n tiara,
twee yi na yi di.
Ye twee yi na yi di n tiara
ma swĩini yi na yi di.
Ye swĩini yi di n tiara,
ma gbaanu na nu ye di.
[5] Bɛɛ be tam mu goomɔ, i dom yando kpa i swĩ.
Bɛɛ tam nɔrobu, i weeweenu koowo.
Domi tam mu koo kpe resɛm biarun sõ.
[6] Domi twee wuura na nge tabu kowobu
ta bɛsɛn tem wukiri.
Yi dabi, yi maa dam mɔ.
Yin donnu dam mɔwa nge gbee sinansuginu.
[7] Yi bɛsɛn resɛm gbaanu kam koosiamɔ.
Yi bɛsɛn figie dãnu dimɔ.
Yi yen kokosu wĩamɔ.
Ma yi yen kãasi derimɔ kokosu sari.
[8] I wuri koowo nge kurɔ kpao wi gɔminira deema.
[9] Ba ku ra maa ka kɛ̃nu de Yinni Gusunɔn sãa yerɔ
ni nu sãa alikama ka tam.
Yen sõna Yinni Gusunɔn sɔm kowo be ba sãa yãku kowobu ba sãare ba gɔɔ sõ.
[10] Gbea kpuro ya kam kua.
Ma yen tem mu saara.
Alikama sari, resɛm ka gum maa sari.
[11] Gbee wukobu ba sõ biti sɔɔ.
Be ba ra resɛm yewe, weeweena ba mɔ̀.
Domi dĩa bimi sari.

Dĩanu kpuro nu kam kua.
12 Resɛm gbaanu nu gbera.
Figie ya dɛlla.
Dãa gbaanu kpuro nu gea yina.
Ya dera tɔmbu ba ǹ maa nuku dobu mɔ.

*Yo*ɛli u tɔmbu kanamɔ

*bu Yinni Gusun*ɔ suuru kana
13 Bɛɛ Yinni Gusunɔn sɔm kowobu, yãku kowobu,
i saaki sebuo
i ka kpuna wɔ̃ku giriru nuku sankiranun sõ.
Domi wee ba ku ra maa ka alikama ka tam kɛ̃nu nɛ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.
14 I tõru garu wunɔ
tè sɔɔ i ko i nɔɔ bɔke.
I tɔmbu kpuro mɛnnɔ sere ka durɔ tɔkɔnɔ
Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ,
kpa i nùn kana.

*Yinni Gusun*ɔn mɔrun tõru
15 Yinni Gusunɔn tõru ta turuku kua.
Tɔ̃ɔ te, ta sãawa win tõru.
Te sɔɔra wi, Dam kpurogii u koo kpuro kam koosia.
Anna a tɔ̃ɔ kɔ̃suru wa te ta sisi mi.
16 Wee sa mɛɛra ba ka bɛsɛn dĩanu doonɔ.
Ma nuku dobu kpa Gusunɔ bɛsɛn Yinnin sãa yerɔ.
17 Ye ba duura, ya gbera tem kusanu sɔɔ.
Dĩanu kpa biranu sɔɔ.
Ma bira ni, nu wɔrukumɔ.
Domi nu ǹ maa dĩanu mɔ.
18 I swaa dakio i nɔ nge mɛ yɛɛ yi wuri mɔ̀,
ma yi bɔsu baama.
Domi yi ǹ yakasu wa kpara yerɔ.
Baa ka yãanɔ nu nɔni sɔ̃ɔre.

*Yo*ɛli u kanaru mɔ̀
19 Yinni Gusunɔ, wuna na nɔɔgiru suemɔ.
Domi wee, yakasu ka dãa dɔ̃ɔ mwaara gberɔ.
20 Ma yɛɛ yi nɔɔgiru sue yi nun kanamɔ.
Domi daanu gbera, yakasu maa dɔ̃ɔ mwaakira gbaburɔ.

2

*Yinni Gusun*ɔn tõru

*t*a turuku kua
1 I kɔba soowo Siɔniɔ.
I de bu ye nɔ Yinni Gusunɔn guu dɛɛraru mi.
Bɛɛ be i wãa tem mɛ sɔɔ kpuro, i diirio bɛrum sõ.
Domi Yinni Gusunɔn mɔrun tõra wee.
Wee ta mam turuku kua.
2 Tɔ̃ɔ te, ta tĩriwa.
Ta guru wiru ka bukɔ sɔɔwa.
Ma twee wuura wee yi dabi,
yi maa dam mɔ.
Yin wuu te, ta tĩriwa
nge yam wɔ̃kura guuru wukiri.
Sa ǹ yen bweseru waare.

Sa ɲ̀ maa yen bweseru wasi.
[3] Mi yi sara kpuro,
n da kowa nge dɔ̃ɔ mwaara u doona.
Yi ku ra gãanu deri.
Yellu bɛsɛn tem mu gea sãa
nge gbaa te ba mɔ̀ Edɛni.
Adama tɛ̃ yi mu kua nge mi gãanu ku ra kpi.
[4] Twee yi, yi sãawa nge tabu maasɔbu
be ba dumi yakiamɔ.
[5] Yi yɔ̃ɔkumɔ yi guunu gasirimɔ.
À n yen wɔkinu nua
a ra n tamaa nge tabu kɛkɛbara,
ɲ̀ kun mɛ yaka si su dɔ̃ɔ mwaaramɔn wɔkinu.
Yi ra n weewa nge tabu durɔ be ba tabun sɔɔru sãa.
[6] Tɔmbu kpuro ba ra n nandewa yì n tunuma.
Kpa ben wuswaa yu burisina.
[7] Yi ra tii yɔ̃suwa nge tabu durɔbu,
yi n gbãraru gasirimɔ,
yen baayere ya n yen swaa swĩi.
Yi ku ra gam gɛre.
[8] Yi ku ra maa baasinɛ.
Yen baayere ya ra n yen sĩa swĩiwa.
Gãa ni nu koo ye gɔngɛrɛ ko,
yi ra nu wɔriwa sannu.
Nu ku ra maa ye yɔ̃rasie.
[9] Yi ra wuu wukiriwa
yi n gbãraru ka yɛnusu gasirimɔ,
kpa yi n dumɔ fɛnɛntiban di nge gbɛnɔbu.
[10] Mi yi dua, tem mu ra diiriwa,
kpa n sãare wɔlla koo wɔruma,
kpa suru ka sɔ̃ɔ yam tĩra,
kpa kperin ballibu kpe.
[11] Nge mɛya Yinni Gusunɔ ù n gari gerua win tabu kowobun wuswaaɔ,
ba ra nùn mɛm nɔɔwɛwa.
Ba dabi, ba maa dam mɔ.
Yen sɔ̃na win tɔ̃ɔ te, ta nanum mɔ.
Wara u koo yɔ̃ra u tu ma.

*I gɔ̃*ru gɔsio
[12-13] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na sãawa wɔnwɔndugii.
Nɛn kĩru ta kpã.
Nɛn mɔru ya ku ra fuuku se.
Na ra maa tɔnu suuru kue
kɔ̃sa ye na raa kĩ n nùn kua sɔɔ.
Tɛ̃, i wurama ka bɛɛn gɔ̃ru kpuro nɛn mi,
i nɔɔ bɔke, kpa i wuri ko.
Bɛɛn gɔ̃ruwa i ko i gɔsia,
n ɲ̀ mɔ i yãnu gɛ̃ɛku tɔna.
I wurama nɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinnin mi.
[14] Sɔrɔkudo kon gɔ̃ru gɔsia,
kpa n bɛɛ durom kua.
Saa ye sɔɔra i ko i kpĩ i ka man alikama ka tam kɛ̃nu naawa.

*I k*anaru koowo

*k*a nɔɔ bɔkuru
15 I kɔba soowo Siɔniɔ.
I tɔmbu mɛnnɔ,
kpa i nɔɔ bɔkurun tõru yi.
16 I tɔmbu mɛnnɔ bu man sã,
gurɔ gurobu ka bibu, ka bii wɛ̃ɛnɔ.
Baa ka be ba wãa kurɔ kpaa dirɔ,
bu yario ben kurɔ kpaa dirun di.
17 Kpa yãku kowo be ba man sãamɔ
bu du nɛn sãa yerɔ ka swĩi,
yãku yeru ka kɔnnɔn baa sɔɔ,
bu nɛ ben Yinni kana bu nɛɛ,
n ben wɔnwɔndu waawo, be, nɛn tɔmbu.
N ku bu sekuru doke.
N ku de tɔn tukobu bu bu yɛ̃ɛ bu nɛɛ,
mana nɛ, ben Yinni na wãa.

Yinni Gusunɔ

*u win t*ɔmbu wisimɔ
18 Yinni Gusunɔ u nisinu mɔ win tem sõ.
U win tɔmbun wɔnwɔndu mɔ.
19 Ma u win tɔmbun kanaru wisa,
u nɛɛ, kon bɛɛ alikama kpaa wɛ̃, ka resɛm, ka gum.
I ko i deburu wa.
Na ɔ̀ maa derimɔ bweseru garu tu bɛɛ yɛ̃ɛ.
20 Kon bɛɛ yibɛrɛ be ba na saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di gira,
kpa n de bu da n toma
mi tem mu gbere ma gãanu ku ra kpi.
Kon de ben swaa gbiobu bu nim wɔ̃ku bɔruguu wɔri.
Kpa be ba wãa biruɔ bu nim wɔ̃ku ge ba mɔ̀ Mɛditeranɛ wɔri.
Ben gonu nu koo numia sere bu kpana bu wɛ̃sia.
Geema, Yinni Gusunɔ u gãa bakanu kua.
21 Tem, a ku bɛrum ko,
a nuku dobu koowo,
domi Yinni Gusunɔ u gãa bakanu kua.
22 Bɛɛ gbeeku yɛɛ, i ku nanda.
Domi yakasu su koo wure su kpi temɔ,
kpa dãnu nu ma.
Figie ka resɛm ya koo binu ma siki siki.
23 Bɛɛ Siɔnigibu i nuku dobu koowo Gusunɔ bɛɛn Yinni sɔɔ.
Domi u koo de gura yu nɛ yen saa sɔɔ nge yellu.
U koo de yu nɛ saa ye ya ra tore
kpa u de yu kpe saa ye ya ra kpe.
24 Alikaman soo yera kun maa gberamɔ.
Olifin gum, ka resɛm tam kun maa biaramɔ wekenɔ.
25 Kon bɛɛ wõɔ si ka dĩa nin kɔsire wɛ̃,
ni nɛn tabu kowobu, kɔkɔnu, ka gbaanu, ka twee yi di
wõɔ si su doona sɔɔ.
26 Bɛɛ nɛn tɔmbu, i ko i di i debu.
I ɔ̀ sekuru wasi.
Kpa i nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛrɛ wɛ̃,
nɛ wi na bɛɛ sɔm maamaakiginu kua.
27 Saa ye sɔɔ, i ko i gia
ma na wãa bɛɛ Isireliban suunu sɔɔ.
Ma na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni.

Nɛ baasi, Yinni goo maa sari.
Bɛɛ nɛn tɔmbu, i ǹ maa sekuru wasi.

3

Yinni Gusunɔ u koo

*win Hunde doke t*ɔmbu sɔɔ
1 Yen biru kon nɛn Hunde doke tɔmbu kpuro sɔɔ.
Bɛɛn bii tɔn durɔbu ka tɔn kurɔbu ba koo nɛn gari gere,
kpa bɛɛn durɔ tɔkɔnu nu n dosusu mɔ̀,
kpa bɛɛn aluwaasiba bu kãsinu wa.
2 Baa ka yobɔ, kon bu nɛn Hunde wẽwa tõɔ te.
3 Yen tõɔ te sɔɔ, kon maamaakiba ko.
Kon de yɛm ka dõɔ ka wii bakasu sõɔsira wɔllɔ ka temɔ.
4 Sõɔ u koo yam tĩra,
kpa suru u swẽra nge yɛm,
Yinni Gusunɔn tõɔ nanumgii te, tu sere tunuma.
5 Adama yen tõɔ te,
wi u Yinni Gusunɔ soka, u koo faaba wa.
Gabu ba koo kisira nɔni swãa ten di
Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ
nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua.
Beya be u soka ba n ka wãaru mɔ.

4

Yinni Gusunɔ

u koo bwese tukunu siri
1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yen tõɔ te,
kon Yudaba ka ben wuu Yerusalɛmu wesia nge yellu.
2 Kpa n bwese tukunu kpuro mɛnna
n nu sure Yosafatin wɔwa sɔɔ.
Miya kon nu siri
kõsa ye nu nɛn tɔmbu Isireliba kuan sõ.
Domi nu bu yarinasia tem kpuro sɔɔ.
Ma nu ben tem bɔnu kua.
3 Nu nɛn tɔmbu bɔnu kua ka tɛtɛ.
Nu ben aluwaasiba mwɛɛra nu dɔra
nu ka wa nu kurɔ tanɔbu dwe.
Ma nu wɔndiaba mwɛɛra nu dɔra nu ka tam nɔ.
4 Bɛɛ Tirigibu ka Sidonigibu ka sere be ba wãa Filisitiban temɔ,
mba i kĩ nɛn mi.
I kĩ i man mɔru kɔsiawa?
Ǹ n mɛn na, na ǹ tɛɛmɔ n ka maa bɛɛ mɔru kɔsie.
5 Wee i nɛn sii geesu ka nɛn wura
ka nɛn arumani gura.
Ma i da i ye kpuro yi bɛɛn bũu sãa yerɔ.
6 Ma i Yudaba ka Yerusalɛmugibu mwɛɛra i Gɛrɛkiba dɔre.
Nge mɛya i ka bu tondasia ben tem di.
7 Adama nɛ, kon ka bu wurama mi ba raa wãa.
Kon de kõsa ye i bu kua mi,
yu wɔri bɛɛn wiru wɔllɔ.
8 Kon bɛɛn bibu Yudaba dɔre.
Kpa be maa, bu be Sabegibu dɔre,
be ba wãa n toma.
Yeniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.

*T*aa dãakibu ka siribu
[9] Yoɛli u nɛɛ,
i bwese tukunu nɔɔsio bu tabun sɔɔru ko.
Nu tabu durɔ damgibu seesio, kpa bu swaa wɔri,
tabu kowobu kpuro gesi.
[10] Nu nin naa tebonu gɔsio takobiba,
kpa nu nin kɔmbɔnu gɔsia yaasi.
Be ba raa sãa bɛrurobu, bu tii koowo tabu durɔbu.
[11] I seewo fuuku i na.
Bɛɛ bwese ni i wãa turuku, i mɛnnama.
Yinni Gusunɔ, a de wunɛn tabu kowobu bu na.
[12] Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, bɛɛ bwesenu kpuro,
i seewo i na Yosafatin wɔwa yen mi.
Domi miya kon sina
n bwese ni nu wãa mi kpuro siri.
[13] Domi ben nuku kɔ̃sura banda.
I kɔmbɔnu suo i tɔn be gɛ̃ nge dĩa ni nu ye.
I na i bu munku nge resɛm ye ba doke gama yerɔ,
ma yen nim mu kotosu yiba.
[14] Wee tɔn wɔru ga wee wɔwa yèn mi ba koo tɔmbu siri.
Domi nɛ, Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ te, ta tura
tè sɔɔ kon nɛn mɔru sɔ̃ɔsi.
[15] Sɔ̃ɔ ka suru kun maa ballimɔ.
Ma kperi yi yam tĩra.
[16] Nɛ, Yinni Gusunɔ na kukirimɔ Siɔnin guurun di.
Nɛn nɔɔ ga nɔɔramɔ Yerusalɛmun di.
Wɔllu ka tem mu yĩirimɔ.
Adama na nɛn tɔmbu Isireliba kɔ̃su.
Nɛna na sãa ben kuku yeru.
[17] Bɛɛ Isireliba, i ko i gia
ma nɛ Gusunɔ na sãawa bɛɛn Yinni,
nɛ wi na wãa Siɔniɔ nɛn guu dɛɛraru mi.
Yerusalɛmu kpuro ya koo kpam ko nɛgia.
Tɔn tukobu ba ɩ̀ maa ye wɔrimɔ.

Yinni Gusunɔ

*u koo win t*ɔmbu domaru kua
[18] Saa gaa wee yè sɔɔ resɛm ya koo gea ko
sere ka gungunu wɔllɔ.
Kpa sabenu nu di mi.
Kpa nu bom ko mu n kpã.
Yudan tem daanu kpuro nu koo nim koku.
Daru koka gaa koo yari
Yinni Gusunɔn sãa yerun di,
kpa yen nim mu da
sere Sitimun wɔwaɔ.
[19] Egibiti ya koo kam ko,
kpa Edɔmun tem mu ko bansu.
Domi ba Yudaba dam dɔre,
ma ba taarɛ sarirugibu go.
[20-21] Adama kon be ba tɔmbun yɛm yari mi mɔru kɔsia.
Kpa Yudaba ka Yerusalɛmugibu ba n wãa ben temɔ
sere ka baadommaɔ.
Kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n wãa Siɔniɔ.

AMƆSU

Amɔsu wi, u sãawa yaa sabenun kparo. Yaa sabe niya u kparamɔ Yinni Gusunɔ u ka nùn soka u ka bwese ni nu ka Isireliba sikerenɛ sõ siri bi Yinni Gusunɔ u koo nu kua. Amɔsun waati ye sɔɔ, Isireliba ba dukia mɔwa too, adama ben wãasinaa ka Gusunɔ ya biru wura. Baa mɛ ba sãaru nɛni, ben gõru ga ǹ wãa te sɔɔ. Ba ǹ sãarobu nɔɔrimɔ. Ba bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu gem biramɔ. Ba tɔmbu taki dimɔ tenkurun swaa sɔɔ.

N deema saa ye sɔɔ, Asirigiba dam mɔ. Amɔsu u Isireliba yaayasiamɔ wooda ye Yinni Gusunɔ u Mɔwisi wɛ̃ ben sõ ka nge mɛ u bu yarama saa Egibitin di. Yen sõ, bà kun Gusunɔ sãamɔ ka gem, mɛm nɔɔbu sarira ba mò. U maa bu sõɔmɔ ma Yinni Gusunɔn siribu wee be sɔɔ.

Amɔsu u sãawa Isireliban bwese kɛra wɔkura yiru yen sɔmɔ dãako wi Gusunɔ u bu gɔria Asirigibu bu sere bu yoru mwa bu ka doona.

*Tire ten kpun*aa

1. Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu ka bwese tukunu siri, wiru 1n di sere wiru 2.
2. Isireliban toranu ka kirɔ ye Yinni Gusunɔ u bu kua, wiru 3n di sere wiru 6.
3. Kãsinu nɔɔbu, wiru 7n di sere wiru 9:10.
4. Yinni Gusunɔ u koo maa Isireliba seeya, wiru 9:11-15.

[1] Amɔsu u sãawa yãa kparo Tekoaɔ. Wiya Yinni Gusunɔ u ka gari kua Isireliban sõ, n
kua wõɔ yiru tem mu sere yĩira. Saa ye sɔɔ, Osiasiwa u bandu dii Yudaɔ, ma Yeroboamu,
Yoasin bii u maa bandu dii Isireliɔ. [2] Amɔsu u nɛɛ,
Yinni Gusunɔn nɔɔ ga nɔɔramɔ Siɔnin guurɔ Yerusalɛmuɔ.
Yakasu maa sari kpara yenɔ,
ma guu te ba mò Kaamɛli, ten wii kpiira gbera.

Yinni Gusunɔ

*u koo Sirigibu s*ɛɛyasia

[3] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Damasigibun toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ǹ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Galadigibu taaka ba munka.
[4] Tɛ̃, kon de dõɔ u na u sina boko Hasaɛlin yɛnu wɔri,
kpa u Bɛni Hadadin sina kpaaru di mam mam.
[5] Kon ben wuu Damasin gbãrarun gamboba kɔsuku,
kpa n Bikati Afɛnin tɔmbu kpeerasia.
Kpa n Bɛti Edɛnin sunɔ go.
Kpa n de bu Sirigibu yoru mwɛɛri bu ka da Kiriɔ.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

*u koo Filisiti*ba sɛɛyasia

[6] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Filisitiban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ǹ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra
ba Edɔmuba nɔmu bɛria.
[7] Mɛya kon de bu ben wuu Gasa dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di.
[8] Kon Asidɔdun tɔmbu ka Asikalonin sunɔ kpeerasia.
Kon Ekoronigibu wɔri.
Kpa Filisiti be ba tie mi kpuro bu kam ko.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

*u koo Fenisib*a sɛɛyasia
9 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Fenisiban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɩ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Isireli dabi dabinu yoru mwɛɛra
ba Edɔmuba nɔmu bɛria.
Ba ɩ̀ ben arukawani yibie ye ba raa ka bu bɔkua.
10 Yen sõ, kon de bu ben wuu Tiri dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di.

Yinni Gusunɔ

*u koo Ed*ɔmuba sɛɛyasia
11 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Edɔmuban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɩ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba ben mɛro bisibu Isireliba naa swĩi ka takobi.
Ba ɩ̀ bu wɔnwɔndu kue.
Ben mɔru kun maa sure.
Ma ba ka bu wɛrɛru sãa dim dim saa kpuro.
12 Yen sõ, kon de bu ben wuu Tema dõɔ sɔku
kpa u Botisiran dii geenu di.

Yinni Gusunɔ

*u koo Am*ɔniba sɛɛyasia
13 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Amɔniban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɩ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba gurigibun nukunu bɛsuka Galadiɔ,
saa ye ba Galadigii ben tem mwaamɔ
begim mu ka yasian sõ.
14 Yen sõ, kon de bu ben wuu Raba tabu wɔri bu ye dõɔ sɔku,
kpa u yen dii geenu di mam mam.
Saa ye sɔɔ, tabun wurenu koo nɔɔra nge woo bɔkɔ.
15 Kpa bu ben sina boko ka win tabu sinambu yoru mwɛɛri.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

2

Yinni Gusunɔ

*u koo M*ɔabuba sɛɛyasia
1 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Mɔabuban toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɩ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba Edɔmun sina bokon kukunu dõɔ mɛni nu kua torom.
2 Yen sõ, kon de bu Mɔabuban tem dõɔ mɛni
kpa u ben wuu Keriɔtun dii geenu di mam mam.
Kpa Mɔabu be, bu kam ko tabu gberɔ,
sanam mɛ tabu swĩa ba kɔbi soomɔ, ba kuuki mɔ̀.
3 Kon ben sina boko ka win tabu sinambu kpuro kpeerasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Yinni Gusunɔ

*u koo Yud*aba sɛɛyasia
4 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
Yudaban toranu nu kpɛ̃a.

Yen sõ, na ɩ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi ba nɛn woodaba yina.
Ba ɩ̀ ye mɛm nɔɔwɛ.
Ma ba bũnun weesu swĩi, ni ben baababa ba raa swĩi.
Ma nu dera ba gɛra nɛn swaan di.
5 Yen sõ, kon de bu ben tem dõɔ mɛni.
Kpa u ben wuu Yerusalɛmun dii geenu di mam mam.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba sɛɛyasia
6 Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, bɛɛn toranu nu kpɛ̃a.
Yen sõ, na ɩ̀ nɛn himba gɔsiamɔ.
Domi i gemgibu dɔra i ka bɛɛn dibu wa i mwa.
Ma i ka sãarobu baranun gobi kɔsinamɔ.
7 I ra n kĩwa i wɔnwɔndobu taare
kpa ba n wiru tua sãa nuku sankiranun sõ.
Kpa i n bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dam dɔremɔ.
Bii ka baa ba ka kurɔ turo mɛnnamɔ.
Nge mɛya i ka nɛ, Yinni Gusunɔn yĩsi dɛɛraru sankumɔ.
8 I ra n kpĩ kpĩ bɛɛn bũnun nuunɔ
yãnu wɔllɔ ni i tɔruba mwa,
kpa i n tam nɔrumɔ mɛ i yokuma.
9 Ka mɛ, na Amɔreba kam koosia mam mam bɛɛn sõ,
be, be ba gunu nge dãa ye ba mɔ̀ sɛduru.
Ma ba dam mɔ nge dãa damgia.
10 Mɛya na bɛɛ yarama Egibitin tem di.
Ma na bɛɛ kpara gbaburɔ wõɔ weeru
n ka bɛɛ Amɔre ben tem wɛ̃.
11 Na sɔmɔbu seeya bɛɛn bibu sɔɔ.
Ma na gabu gɔsa nɛn sõ bɛɛn aluwaasiba sɔɔ,
ma ba man tii wɛ̃ ba bõrua bu ku tam nɔ.
Bɛɛ Isireliba geema? Nge weesa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni bikiamɔ.
12 I dera be na gɔsa mi, ba tam nɔra.
Ma i nɛn sɔmɔbu wooda wɛ̃ i nɛɛ,
bu ku maa tɔmbu nɛn gari sõ.
13 Wee tɛ̃, kon bɛɛ munku muku muku
nge mɛ naa kɛkɛ ye ya dĩanu sɔɔwa ya ra tem kɔsuku.
14 Yen dɔma te, wasi kasanugiba kun maa kpɛ̃ bu duka su.
Damgiba kun maa kpɛ̃ bu ben dam dendi bu ka gãanu ko.
Mɛya tabu durɔ damgiba kun maa kpɛ̃ bu ben wãaru wɔra.
15 Tɛn towoba kun maa kpɛ̃ bu ka tii yina.
Be ba maa naasu sãu, ba ɩ̀ kisiramɔ.
Mɛya maasɔba kun maa kpɛ̃ bu we ben dumin dukin saabu.
16 Be ba sãa tabu durɔ damgibu be sɔɔ dɔma te,
ba koo ben tabu yãnu kõwa bu duki su nɔm dira.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

3

*Yinni Gusunɔ*n tɔmbu

*b*a koo ben daa tusia
1 I swaa dakio i nɔ ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerumɔ, bɛɛ Isireliba kpuron sõ, bɛɛ be na yarama Egibitin di.

[2] Handunian bwesenu kpuro sɔɔ, bɛɛ tɔnawa na gɔsa.
Yen sɔ̃na kon bɛɛ sɛɛyasia bɛɛn durum ye i kua kpuron sɔ̃.

Gusunɔ ù n gari gerua,

*Gusunɔ*n sɔmɔ kun kpɛ̃

u nɔɔ mari
[3] Tɔmbu yiru ba koo swaa wɔri sannu
ba kun gina nɔɔsinɛ?
[4] Gbee sunɔ ga ra gbãre yakasɔ
ga kun yaa mwɛ ro?
Gbee sunɔ buu ga ra kukiri gen kpin yerun di
ga kun yaa wa ga dimɔ?
[5] Gunɔ ga koo taa mwaara temɔ
ba kun ye bɛri?
Taa ya koo se wɔllɔ
gãanu kun ye kɛsie?
[6] Ba ra tabun kɔba so wuuɔ
wuugibu ba kun nande?
Kɛ̃siru garu ta ra koore wuuɔ
n kun nɛn min di?
[7] Aawo, na ku ra gãanu ganu ko
na kun yè nɛn sɔmɔ sɔ̃ɔwa.
[8] Gbee sunɔ gà n gbãra,
wara ku ra nande.
Nɛ, Yinni Gusunɔ nà n gari gerua,
nɛn sɔmɔ wara kun yi kparamɔ.

Yinni Gusunɔ

*u koo S*amari sɛɛyasia
[9] I Asidɔdu ka Egibitin tem sina kpaanugibu nɔɔgiru sueyo i nɛɛ,
bu mɛnnama Samarin guunɔ,
kpa bu wa daa bɛrɛtɛkɛ ka dam dɔrenaa
ye ya wãa ben suunu sɔɔ.
[10] Ba ku ra kã bu gea ko.
Ma ba arumani guramɔ ka dam ka taki,
ba taasimɔ ben sina kpaanɔ.
[11] Yen sɔ̃na kon de yibɛrɛba bu na
bu tem mɛ tarusi, bu ben dam kpeerasia.
Kpa bu ben sina kpaanu kɔsuku.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*F*aaba ye ya ǹ nuku dobu mɔ
[12] Wee ye na maa gerua. Na nɛɛ,
nge mɛ yãa kparo u ra win sabenun sukum wɔre gbee sunɔn nɔɔn di,
nge mɛya kon bɛɛ Isireliba wɔra
bɛɛ be i na i sɔ̃ Samariɔ kpin yee buranu sɔɔ.

*Kir*ɔba
[13] I swaa dakio i nɔ
kpa i Yakɔbun bweseru kirɔ ko
i bu sɔ̃ ye nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.
[14] Na nɛɛ, sanam mɛ sɔɔ, kon Isireliba sɛɛyasia ben durum sɔ̃.
Kon Betɛlin yãku turanu kɔsuku,
kpa nin kãanu nu bɔɔkira nu wɔruku.
[15] Kon bɛɛn dia mi i ra n wãa yam susurun saa ka puran saa kɔsuku.

Kpa n bɛɛn sina kpaanu kam koosia
ni, ni ba buraru koosi ka suunu donnu,
ka sere dii gee ni nu tie.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

4

[1] Bɛɛ Samarin tɔn kurɔbu,
bɛɛ be i dimɔ i bɔriamɔ nge Basanin naa gbiibi
yi yi wãa Samarin guurɔ,
i wɔnwɔndobu dam dɔremɔ,
i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu taki dimɔ,
ma i bɛɛn durɔbu sɔ̃ɔmɔ bu ka tam na i nɔ.
Tɛ̃, i swaa dakio i nɔ.
[2] Nɛ, Yinni Gusunɔ na bɔ̃rumɔ ka nɛn tiin yĩsi dɛɛraru na mɔ̀,
wee saa ya sisi yè sɔɔ ba koo bɛɛ ka bɛɛn bibun bweseru kɔkɔnu sɔre bu gawa nge swɛ̃ɛ.
[3] Bɛɛn baawure u koo yari kururun di
kpa bu bɛɛ kuba sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Isireliba*n gɔ̃ru bɔbunu
[4] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i doo yãku yee ten mi Betɛliɔ,
kpa i n man torarimɔ.
I doo Giligaliɔ,
kpa i n man torarimɔ nge mèn nɔɔ i ko kpĩ.
I n bɛɛn yãkunu mɔ̀ bururu baatere,
kpa i n ka bɛɛn kɛ̃nu naamɔ sɔ̃ɔ ita ka sɔ̃ɔ ita.
[5] I bɛɛn siarabun yãkunu koowo ka pɛ̃ɛ ye ba seeyatia doke.
Kpa i tɔmbu sɔ̃ ma i kɛ̃nu kua ka kĩru.
Domi yera bɛɛ Isireliba i kĩru bo.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

*Kir*ɔ ye ya kam kua
[6] N wee na dera gɔ̃ɔra dua bɛɛn wuu marosu kpuro sɔɔ.
Ma i dĩanu bia bɛɛn yɛnusu kpuro sɔɔ.
Adama ka mɛ, i ǹ gɔsiramɛ nɛn mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[7] Na yina gura yu nɛ ye n tie suru ita bu ka dĩanu gɛ̃.
Na dera gura ya na wusu gasun mi.
Ma na ǹ wure yu nɛ gasun mi.
Na dera ya na gbenu ganu sɔɔ.
Ma na ǹ wure yu nɛ ganun mi.
Ma nu gbera.
[8] Yera bɛɛn wusu gasun tɔmbu ba da wuu gagun mi
bu ka nim wa bu nɔ.
Adama ben nim nɔru ga ǹ kpa.
Ka mɛ, i ǹ gɔsiramɛ nɛn mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[9] Na dera bɛɛn dĩanu kusenu kua,
ma twee yi na yi bɛɛn gbean dĩanu ka bɛɛn dãa gbaanun wurusu kpuro di.
Adama ka mɛ, i ǹ gɔsiramɛ nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin mi.
[10] Na maa bɛɛ kɛ̃si kɛ̃si bararu sure nge mɛ na kua Egibitiɔ.
Na dera ba bɛɛn aluwaasiba go tabu sɔɔ.
Ma ba ben dumi mwɛɛra.
Na dera i bɛɛn tɔn be ba gun nuburu nua bɛɛn sansaniɔ.
Adama ka mɛ, i ǹ gɔsiramɛ nɛn mi.

[11] Na bɛɛ sura na kɔsuka nge Sodomu ka Gomɔra ye na kam koosia.
Ma i kua nge dãa nɔɔ ge ba wuna dɔ̃ɔn di.
Adama ka mɛ, i ɲ̀ gɔsiramɛ nɛ, Yinni Gusunɔn mi.
[12] Yen sɔ̃na bɛɛ Isireliba kon bɛɛ sɛɛyasia.
Ɲ̀ n mɛn na, i n sɔɔru sãa i n ka nɛ Gusunɔ bɛɛn Yinnin siribu mara.
[13] Domi nɛna na guunu mɔma,
ma na woo taka kua.
Na ra nɛn bwisikunu tɔnu giasie.
Na ra maa yam bururam gɔsie yam wɔ̃kuru,
kpa na n sĩimɔ guunu wɔllɔ.
Nɛn yĩsira Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni.

5

Isireliba, i de i gɔ̃ru gɔsia

[1] Bɛɛ Isireliba, i swaa dakio i nɔ gɔɔ swĩi yi na mɔ̀ bɛɛn sɔ̃.
[2] Bɛɛ be i wɔrumɛ temɔ nge wɔndia be ba gu,
i ɲ̀ maa seemɔ.
Goo sari wi u koo bɛɛ seeya.
[3] Domi Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
bɛɛn wuu ge ga tabu durɔbu nɔrɔbu (1.000) mɔ,
bà n tabu da, tɔmbu wunɔbuwa (100) ba koo wurama.
Ge ga maa tabu durɔbu wunɔbu mɔ,
tɔmbu wɔkura ba koo tia.

*I wur*ama Gusunɔn mi

*n sere d*ãkuru ko

[4] Wee ye Yinni Gusunɔ u maa bɛɛ Isireliba sɔ̃ɔmɔ.
U nɛɛ; ì n kĩ i n wãa, wiya i ko kasu.
[5] I ku maa sãaru da Betɛliɔ ka Giligaliɔ ka Beri Sebaɔ.
Domi u koo de bu Giligaligibu yoru mwɛɛri.
Kpa bu Betɛligibu kam koosia.
[6-7] Bɛɛ be i ra gem gɔsie weesu,
kpa i kun mu garisi gãanu,
i na wi, Yinni Gusunɔn mi,
kpa i wa i n wãa,
kpa u ku raa bɛɛ Isireliba wɔri u mwa nge dɔ̃ɔ.
Kpa i goo bia Betɛliɔ wi u koo dɔ̃ɔ wi go.
[8] Yinni Gusunɔwa u kperi bwese bweseka kua,
ma u yen baayere yi yen ayerɔ.
U ra yam wɔ̃kuru gɔsie yam bururam.
Kpa u de sɔ̃ɔ sɔɔ gu tĩra, gu gɔsia wɔ̃kuru.
U ra nim wɔ̃kun nim mɛnnɛ,
kpa u mu yɛ̃kana tem kpuro sɔɔ.
[9] Wiya u ra damgibun dam bue.
Kpa u de bu ben wusun gbãranu kɔsuku.
Ka gem, win yĩsira Yinni Gusunɔ.
[10] Bɛɛ Isireliba, be ba bɛɛ sirimɔ dee dee,
i ra n bu tusa,
kpa i n ka wi u gem gerumɔ kɔ̃rua.
[11] I ra bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu dam dɔre,
i n ben gbean dĩanu mwɛɛrimɔ ka dam.
Yen sɔ̃, i ɲ̀ sinamɔ bɛɛn dia sɔɔ
ye i bana ka kpee ni i dãka.
Mɛya i ɲ̀ maa bɛɛn resɛm ye i duuran bii duronun tam nɔrumɔ.

[12] Domi u bɛɛn toranu yɛ̃ nu kpã,
u maa yɛ̃ ma i durum kua too.
I gemgibu nɔni sõɔmɔ.
I nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ.
Ma i yinamɔ bu sãarobu ben gem wɛ̃ siri yerɔ.
[13] Sanam mɛni, sanam kõsuma.
Yen sõ, wi u laakari mɔ, wiya u ko n nɔɔ maari.
[14] I de i n gea mɔ̀ n kun mɔ kõsa.
Kpa i wa i n wãa.
Nge mɛya Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ko n ka bɛɛ wãa nge mɛ i ra gere.
[15] I kõsa tusio kpa i gea kĩa.
I de gem mu siribu di siri yerɔ.
Sɔrɔkudo Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u koo bɛɛ Isireliban tɔn be ba tiara wɔnwɔndu kua.
[16] Yen sõ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua u nɛɛ,
tɔmba koo gɔɔ wuri ko yam kpuro,
kpa ba n sumɔ swɛɛ sɔɔ, ba n mɔ̀, wee, wee!
Ba koo gbaa wukobu sokuma bu gɔɔ wooru sina,
kpa bu gɔɔ swĩigibu mɛnnama.
[17] Sanam mɛ u koo bɛɛ wɔrima,
ka be ba wãa gberɔ kpuro ba koo gɔɔ swĩwa.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

*Yinni Gusun*ɔn siribun tõru
[18] Bõruroba bɛɛ be i Yinni Gusunɔn siribun tõru mara.
Mba i yĩiyɔ i wa tõɔ te sɔɔ.
I n yɛ̃ ma ta ko n sãawa yam wõkuru, n ǹ mɔ yam bururam.
[19] I ko i n sãawa nge tɔnu wi u gbee sunɔ duka suurimɔ,
ma u ka yaa gɔba gaa yinna.
Ye u dua win dirɔ u gana nɛnua,
ma waa ya nùn dɔma.
[20] Yinni Gusunɔn tõɔ te, ta sãawa yam wõkuru n ǹ mɔ yam bururam.
Ta tĩriwa niki niki, yam bururam sari.

*S*ãa te Yinni Gusunɔ u tusa
[21] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, u bɛɛn tõɔ baka ni i ra nùn diiye tusa.
U ǹ mam maa kĩ u bɛɛn mɛnnɔsun woo nɔ.
[22] Ì n nùn yãku dõɔ mwaararugiru kua ka maa kɛ̃nu,
u ku ra nu mwɛ.
Mɛya u ku ra maa bɛɛn siarabun yãkunu mɛɛri
ni i ra ko ka yaa sabe ni nu gum mɔ.
[23] I ka bɛɛn womusun wɔkinu doonɔ win bɔkun di.
U ǹ maa kĩ u bɛɛn mɔrɔkunun wurenu nɔ.
[24] Adama i de gem mu n wãa bɛɛn suunu sɔɔ,
mu n kokumɔ nge nim mɛ mu ku ra kpe.
[25] Bɛɛ Isireliba, i ka kua wõɔ weeru gbaburu sɔɔ, i nùn yãkunu ka kɛ̃nu kuare nge mɛ?
[26] Bũu wi ba mɔ̀ Sakutu wi i garisi bɛɛn sunɔ ka sere kpera ye i sãamɔ i mɔ̀ Kewani, i nin bwãaroku ni i tii kua sɔɔre nge mɛ i sɔɔwa gisɔ? Bɛɛn tii i yɛ̃ ma i ǹ koore mɛ.
[27] Yen sõ, u koo de bu bɛɛ yoru mwɛɛri
bu ka da sere Damasin bera giɔ.
Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

6

*B*a koo Isireliba kpeerasia
[1] Bõruroba bɛɛ be i wãa Siɔniɔ bɔri yɛndu sɔɔ,
ka bɛɛ be i sõ Samarin guurɔ ka toro sindu.

Ma i tamaa i sãa bwese te ta kpãaru bon wirugibu.
Ma Isireliba ba somiru mara bɛɛn min di.
[2] I doo Kalinɛɔ i wa.
Min di, kpa i da Hamatiɔ wuu bɔkɔ gen mi.
Kpa i sara i da Gatiɔ Filisitiban temɔ.
Ben wuu si, su bɛɛ Isireliba ka Yudaban wusu gea tura?
Ben tem mɛ, mu bɛɛn tem kpãaru tura?
[3] Wee i ǹ kĩ wahalan tõru tu bɛɛ naawa.
Ma i sere tii daa kõsa gawemɔ.
Ma ya bandu dii bɛɛn suunu sɔɔ.
[4] Ma i kpĩ sau kpin yee buranu sɔɔ, nì ba buraru kua ka suunu donnu.
I tii yãa kpɛmminu ka naa kpɛmi yi yi gum mɔ gɔsiammɛ gõsun di i temmɔ.
[5] I mɔrɔkunu soomɔ i womusu mò bwisikunu sariru sɔɔ.
Ma i tamaa i nin soberu yɛ̃wa nge Dafidi.
[6] I tam nɔrumɔ ka nɔri bɛkɛ.
I tii gum turaregim sawamɔ.
Ma i ǹ nuki sankire yèn sõ bɛɛn bweseru ta koo kam ko.
[7] Yen sõna ba koo gbi bu bɛɛ yoru mwɛɛri bu ka doona
kpa bɛɛn nuku dobun kuuki ka bɛɛn tõɔ baka dim mu kpe.

*S*amari ya koo kam ko

[8] Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u bõrua ka win tiin wãaru u nɛɛ,
u ǹ bɛɛ Isireliban tii suabu kĩ.
U maa bɛɛn sina kpaanu tusa.
U koo de bu Samari mwa ka ye ya wãa ye sɔɔ kpuro.
[9] Tɔmbu wɔkuru bà n tie yɛnu gagu sɔɔ, ba koo gbiwa. [10] Goo ù n win tɔnun goru sua yɛnun di u ka yara u dɔɔ u dõɔ mɛni, u koo wi u wãa yɛnu sɔɔwɔ bikia u nɛɛ, goo maa tie u wãa ka wunɛ?
Kpa yɛ̃ro u nùn wisi u nɛɛ, goo sari.
Kpa wini u nɛɛ, a mario. N ǹ weenɛ su Gusunɔn yĩsiru sia saa yeni sɔɔ kpa u sun sĩirema.
[11] Domi Yinni Gusunɔ u wooda yeni wɛ̃ u nɛɛ,
u koo yɛnusu kpuro kɔsukuwa, bakasu ka piiminu.

*N*asara kam

[12] Ba ra dumi yakie kpee saara wɔllɔ?
Ba ra ka nɛɛ wuku mi?
Adama wee bɛɛ i gem gɔsia dɛ̃ɛ.
Ma i gea gɔsia gãa sosuranu.
[13] Bɛɛ i nuku dobu mò kam sɔɔ, ma i gerumɔ i mò, bɛɛn tiin dama i ka nasara wa. [14] Yen sõna Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, u koo de bwese tukuru garu tu bɛɛ seesi. Kpa tu bɛɛ dam dɔre saa Hamatin duu yerun di sere n ka da nim toraɔ ye ya wãa gbaburun bera gia mi gãanu ku ra kpi.

7

*Am*ɔsun kãsiru sɔɔ,

*u twee w*a yi tɛrie

[1] Wee ye Yinni Gusunɔ u dera na wa kãsiru sɔɔ. Tweeya u dera yi kɔwara dabi dabinu sanam mɛ yakasu kparam wee si sina boko u raa bɔɔra win yaa sabenun sõ. [2] Sanam mɛ yi tem min yaka si kpuro di, yera na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. Amɔna Yakɔbun bweseru ta ko n ka wãa. Domi ta ǹ maa dam mɔ.
[3] Ma Yinni Gusunɔ u gõru gɔsia kõsa yen di. U nɛɛ, yeni ya ǹ maa kooramɔ.

*Am*ɔsu u maa dõɔ wa

*win k*ãsiru sɔɔ

4 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa dera na wa kãsiru garu sɔɔ. U nɛɛ, u koo tɔmbu sɛɛyasia
ka dõɔ. Kpa u de dõɔ wi, u nim mɛ mu wãa tem sɔɔwɔ gberasia kpa u Isireliban tem kpuro
di. 5 Ma na nɛɛ, Yinni Gusunɔ, a ye yõrasio. Amɔna Yakɔbun bweseru ta ko n ka wãa. Domi
ta ɲ̀ dam mɔ.
6 Ma Yinni Gusunɔ u gõru gɔsia kõsa yen di u nɛɛ, yenin tii ya ɲ̀ maa kooramɔ.

*Am*ɔsu u nifoo wa

*win k*ãsiru sɔɔ
7 Wee ye na maa wa kãsiru garu sɔɔ. Na Yinni Gusunɔ wa u yõ ganaɔ ma u nifoo nɛni.
8 Ma u man bikia u nɛɛ, mba na waamɔ mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, nifoo.
Ma u man sõɔwa u nɛɛ, nifoowa kon ka nɛn tɔmbu Isireliba yĩire nge gana. Na ɲ̀ maa
bu suuru kuammɛ.
9 Kon ben sikado Isakin bũu turanu kɔsuku,
kpa n Isirelin sãa yenu suriri,
kpa n Yeroboamun bandu sura ka takobi
n tu kpeerasia.

*Am*ɔsu ka yãku kowo Amasia
10 Yera Amasia Betɛlin yãku kowo u Yeroboamu Isireliban sina boko gɔria u nɛɛ, wee
Amɔsu u nun seesimɔ Isireliban suunu sɔɔ. Win gari yi u maa gerua mi, yi tɔmbu kpuro
burisina. 11 Domi u nɛɛ,
wunɛ Yeroboamu, ba koo nun gowa tabu sɔɔ ka takobi.
Kpa bu Isireliba yoru mwɛɛri ben tem di
bu ka da mi n toma.
12 Yen biruwa Amasia u na Amɔsun mi, u nùn sõɔwa u nɛɛ, Gusunɔn sɔmɔ wunɛ, a doo
Yudan tem gia, kpa a n wunɛn gari yi mɔ̀ mi, a ka wa a n dimɔ. 13 Adama a ku maa Gusunɔn
gari gere Betɛli mi, domi ya sãawa sina boko ka Isireliba kpuron sãa yeru.
14 Ma Amɔsu u nùn wisa u nɛɛ, na ɲ̀ sãa Gusunɔn sɔmɔ. Na ɲ̀ maa Gusunɔn sɔmɔn bõɔ.
Nɛ, yãa kparowa. Sikamɔrewa* na ra yewe. 15 Yera Yinni Gusunɔ u man gɔsa sanam mɛ
na yãanu kparamɔ. U man sõɔwa u nɛɛ, n doo n win tɔmbu Isireliba win gari sõ. 16 Tẽ, a
swaa dakio a Yinni Gusunɔn gari nɔ. Wunɛ Amasia, wunɛ wi a nɛɛ, n ku Isireliba Gusunɔn
gari sõ. 17 Wee ye Yinni Gusunɔ u gerua. U nɛɛ,
wunɛn kurɔ u koo sakararu ko wuu sɔɔ,
kpa bu wunɛn bibu go tabu sɔɔ,
kpa bu wunɛn gberu bɔnu ko,
domi wunɛn tii kaa gbi tem tukumɔ mi n toma,
mi ba koo ka Isireliba da bu yoru di.

8

*Am*ɔsu u bireru wa win

*k*ãsiru sɔɔ ta dãa marum yiba
1 Wee ye Yinni Gusunɔ u maa man sõɔsi kãsi teni sɔɔ. Na dãa marum wa bireru sɔɔ mɛ
mu ye. 2 Ma Yinni Gusunɔ u nɛɛ, mba na waamɔ mi.
Na nùn wisa na nɛɛ, dãa maruma na wa mɛ mu ye.
Yera u maa man sõɔwa u nɛɛ,
saa ya tura u ka win tɔmbu Isireliba sɛɛyasia.
U ɲ̀ maa bu suuru kuammɛ.
3 U maa nɛɛ, yen tõɔ te,
sina kpaarun womusu koo gɔsia nuku sankiranun womusu.
Kpa tɔn dabinun gonu nu n tɛrie baama.
Kpa yam mu n maari sõɔ sõɔ.

---

* 7:14 sikamɔre - Ya sãa dãa tèn binu ba ra di.

*B*a koo Isireliba sɛɛyasia
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i swaa dakio bɛɛ be i sãarobu dam dɔremɔ.
Ma i bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbu kam koosiamɔ.
5 I mɔ̀, domma suru kpaon tõɔ bakara koo kpe.
Kpa su wa su bɛsɛn alikama dɔra.
Domma tõɔ wɛ̃rarugira koo kpe,
kpa su wa su bɛsɛn biranu wukia.
Sa ko sakaku kawa,
kpa su yen gobi sosi.
Sa ko kilo gɔsia su ka tɔmbu gbɛni.
Kpa su doo sĩinu dɔra.
6 Sa ko wɔnwɔndobu dwe ka gobi,
kpa su sãarobu ka baranun gobi kɔsina.
7 Nɛ, Yinni Gusunɔ, na bõrua ka nɛn tiin yĩsiru na nɛɛ,
na ǹ bɛɛ Isireliba kõsa ye i kua duarimɔ.
8 Bɛɛn tem mu koo yĩiri,
kpa bɛɛ nɛn tɔmbu i n gɔɔ wooru sõ.
Tem mɛ kpuro mu koo kuke
kpa mu sure nge Egibitin daarun nim.
9 Yen tõɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ kon de sõɔ u du sõɔ sɔɔ gbãara
kpa yam mu tĩra.
10 Kon bɛɛn tõɔ bakanu gɔsia nuku sankiranu,
kpa bɛɛn womusu su n sãa weeweenu.
Kpa bɛɛn baawure u saakiba doke u n wii pɔɔru pote nuku sankiranun sõ.
Kon de tɔmbu ba n nuki sankire tem mɛ sɔɔ
nge be ba ben bii teereru bie.
Tõɔ te, ta ko n sãawa nɔni swãarugiru.
11 Wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
Na nɛɛ, kon de gõɔru tu du tem mɛ sɔɔ.
N ǹ mɔ dĩanun gõɔru, n ǹ maa mɔ nim nɔru.
Adama nɛn garin gõɔru ka yin nim nɔruwa i ko i n mɔ.
12 I ko i n yarinɛwa saa sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gian di n ka da sõɔ duu yerɔ,
saa maa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di n ka da sõɔ yari yerɔ,
i n bɔsu baama, i n kasu i nɛn gari nɔ.
Adama i ǹ wasi i yi nɔ.
13 Saa ye sɔɔ, bɛɛn wɔndia burɔbu ka bɛɛn aluwaasiba ba koo gbi nim nɔrun saabu.
14 Be ba bõrumɔ ka Samarigibun bũnun yĩsiru ba mɔ̀,
ka bũu wi u wãa Danuɔn wãaru,
ǹ kun mɛ ka sãa te ba mɔ̀ Beri Sebaɔ,
be kpurowa kon de bu wɔruku,
kpa bu kpana bu se.

9

Yinni Gusunɔ

*u koo t*ɔmbu siri
1 Amɔsu, u Yinni Gusunɔ wa u yõ sãa yerun yãku yerɔ. Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, u sãa
yerun gbereba soowo saa ben wɔllun di kpa tem mu diiri,
kpa bu wɔruku bu tɔn be ba wãa mi kpuron winu kɔsuku.
Kpa wi, Yinni Gusunɔ u de bu be ba tie go tabu sɔɔ ka takobi.
Baa ben goo kun kpɛ̃ u kisira u doona.
2 Baa bà n kukua gɔriɔ, win nɔmu ga koo bu yarama.
Baa bà n yɔɔwa wɔllɔ, u koo bu sarasiama.

[3] Bà n da ba kukua guu te ba mɔ̀ Kaamɛlin wii kpiirɔ, u koo bu kasu,
kpa u bu mwa.
Bà n numa nim wɔ̃kun sɔɔwɔ,
u koo de waa baka yu bu dwɛ̃ɛ migum.
[4] Ben yibɛrɛba bà n maa bu yoru mwɛɛra,
u koo de yibɛrɛ be, bu bu go ka takobi.
U ko n bu nɔni girariwa,
kpa u bu kɔ̃sa kua, n ɲ̀ mɔ gea.
[5] Ma Amɔsu u nɛɛ,
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u tem baba,
ma mu kɔsikira.
Ma mɛn tɔmbu kpuro ba gɔɔ wooru sɔ̃.
Mɛ kpuro mu kukumɔ,
ma mu suremɔ
nge Egibitin daa baka te ba mɔ̀ Nilun nim.
[6] U win wãa yeru bana wɔllɔ,
ma u dera wɔlla kua tem girum kpɛɛru.
U nim wɔ̃kun nim mɛnna,
ma u mu yɛ̃ka tem sɔɔ.
Win yĩsira Yinni Gusunɔ.

*T*aarɛgibun siribu
[7] Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, i ɲ̀ Etiopigibu kere nɛn nɔni sɔɔ.
Geema, na bɛɛ yara Egibitin tem di.
Adama na maa Filisitiba yara Kafitorin di.
Ma na maa Sirigibu yara Kirin di.
[8] Wee, nɛ, Yinni Gusunɔ na Isireliban bandu nɔni girari,
domi ta tora.
Kon tu kpeerasiawa handunia sɔɔ.
Adama n ɲ̀ mɔ Isireliba kpurowa kon kpeerasia.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[9] Wee, kon nɛn woodaba wɛ̃,
kpa n Isireliba sĩire
bwese tukunun suunu sɔɔ
nge mɛ ba ra dobi sĩire,
baa yen bin teeru ta kun ka wɔra.
[10] Nɛn tɔn be ba durum mɔ̀,
ma ba gerumɔ ba mɔ̀,
na ɲ̀ bu nɔni swãaru suremɔ,
ba koo be kpuro gowa tabu sɔɔ.

*Isireliba*n tem koo wurama

nge yellu
[11] Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon Dafidin bandu seeya
te ta sãa nge yɛnu ge ga bansu kua.
Kon tu sɔmɛ, kpa tu se tu wurama nge yellu.
[12] Kpa bu wa bu Edɔmuban tem ka bwese tuku ni nu raa man sãamɔn tem mwa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon yeni ko.
[13] Wee saa ya sisi yè sɔɔ bà n gã, n ɲ̀ tɛɛmɔ bu ka kpam duure.
Bà n resɛm duura, n ɲ̀ tɛɛmɔ bu ka ye gama.
Baa ka guunu wɔllɔ resɛm ya koo kpiwa
ya n tɛrie bu ka tam ko.
[14] Kon nɛn tɔmbu Isireliba yakia yorun di.
Kpa bu wure bu wuu si su raa bansu kua seeya

bu sina mi.
Ba koo resɛmba duure,
kpa bu yen tam nɔ.
Ba koo dãa gbaanu ko,
kpa bu yen marum di.
[15] Kon den bu girawa n sire dim dim nge dãa,
ba n wãa ben temɔ mɛ na bu wɛ̃ mi.
Goo kun maa bu wukamɔ mɛ sɔɔn di.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

ABUDIASI

Ba ǹ yɛ̃ sãa sãa sanam mɛ Abudiasi wi, u win sɔmburu kua. Adama Yudaban temɔwa u Gusunɔn gari gerua Edɔmuban sõ. Edɔmu be, ba sãawa Esaun bibun bweseru. Ba ra n Isireliba tusawa baa mɛ sikado turowa ba mɔ. Ba yina Isireliba bu kpe ka ben temɔ sanam mɛ ba wee Egibitin di. Yen biru, ba ra mam Isireliba wɔraa dewa bu ben yãnu gura. Yen sõna Abudiasi u bu sõɔwa ma ba koo ben toranun are wa. Domi Gusunɔ u koo bu siri.

*Tire ten kpun*aa

1. Sɛɛyasia bi Gusunɔ u koo Edɔmugibu ko, naasu 1n di sere naasu 5.
2. Yinni Gusunɔn siribun tõru, naasu 6n di sere naasu 21.

[1] Gari wee yi Yinni Gusunɔ u nɛɛ, Abudiasi u gere Edɔmuban sõ.
Yinni Gusunɔ u sɔmɔ gɔra bwese tukunun suunu sɔɔ u nɛɛ,
nu seewo nu Edɔmuba tabu wɔri.

*Ed*ɔmuba ba koo kam ko

[2] Yinni Gusunɔ u Edɔmuba sõɔwa saa Abudiasin nɔɔn di u nɛɛ,
bɛɛ Edɔmuba, kon bɛɛ ko bwese dam sarirugiru bwesenu kpuro sɔɔ.
Tɔmbu kpuro ba koo bɛɛ gɛm.
[3] Wee bɛɛn tii suabu bɛɛ nɔni wõkua,
ma i sõ kpee baaba sɔɔ
mì goo kun kpɛ̃ u bɛɛ naa turi.
Ma i tii sõɔmɔ i mò,
wara u koo sun sura minin di.
[4] Yen sõ, i n yɛ̃ ma baa ì n da sere mi gunɔ bakeru ta ten sokuru mɔ,
ǹ kun mɛ, i dua kperiɔ i bɛɛn wãa yenu kua mi,
kon bɛɛ sarasiama.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.
[5] Gbɛnɔbu bà n na ba bɛɛ wɔri subaru sɔɔ wõkuru,
ba koo bɛɛn yãnu gurawa.
Bà n bɛɛn resɛm gbea wɔri,
ba koo ye sɔriwa,
kpa bu bɛɛ fiiko deria.
[6] Adama bɛɛ Esaun bibun bweseru,
yibɛrɛba ba koo bɛɛn arumani gura,
baa ka bɛɛn dukia ye ya berua.
[7] Be i raa ka nɔɔ tia sãa, ba koo bɛɛ tɔnu kandu kua,
kpa bu bɛɛ gira sere bɛɛn tem nɔɔ bura yerɔ.
Be ba raa sãa bɛɛn bɔrɔba, ba koo bɛɛ dam dɔre.
Ka be i ra raa di sannu, ba koo bɛɛ yina bɛria.
Adama i ǹ ye tubumɔ.
[8] Nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛɛ,
nɛn mɔrun tõru sɔɔ, kon bwisigibu kpeerasia Edɔmun tem sɔɔ,
kpa n laakarigibu go.
[9] Bɛɛ Temagibu, bɛɛn tabu kowobu ba koo burisina
kpa bu be kpuro go.

Yèn sõ ba koo Edɔmuba

*s*ɛɛyasia

[10] Bɛɛ Edɔmuba, wee i bɛɛn mɛro bisibu Yakɔbun bweseru mwɛɛra i go.
Yen sõ, i ko i sekuru wa.
I ko i kam kowa sere ka baadommaɔ.
[11] Domi i wãa mi sanam mɛ yibɛrɛba ba Isireliba tabu kamia
ma ba dua ben wusɔ.

Ma ba ben yãnu gura Yerusalɛmuɔ ba tɛtɛ toosi.
Bɛɛn tii i sãa nge yibɛrɛ be.
12 Bɛɛ Edɔmuba, n ǹ daa weenɛ i bɛɛn mɛro bisibu Yudaba mɛɛri ka nuku dobu
sanam mɛ ba nɔni sɔ̃ɔre.
N ǹ daa weenɛ i nuku dobu ko
ǹ kun mɛ i bu wɔmɛ sanam mɛ ba nuki sankire.
13 Bɛɛ Edɔmuba, n ǹ daa weenɛ i du nɛn tɔmbun wuuɔ
sanam mɛ yibɛrɛba ba gu kpeerasia.
N ǹ daa weenɛ i gen bansu mɛɛri ka nuku dobu.
N ǹ daa weenɛ i gen dukia gura i tii koosi.
14 N ǹ daa weenɛ i yɔ̃ra swaa yinna yerɔ
i ben be ba duki mɔ̀ mwɛɛri i go,
ǹ kun mɛ i bu mwa i yibɛrɛba nɔmu sɔndia nɔni swãa te sɔɔ.
15 Domi saa ya turuku kua
yè sɔɔ Yinni Gusunɔ u koo bwesenu kpuro siri.
Saa ye sɔɔ, ba koo bɛɛ kua nge mɛ i gabu kua.
Kõsa ye i kua mi, ya koo wɔriwa bɛɛn wiru wɔllɔ.

Isireliba

*b*a koo Edɔmuba mɔru kɔsie
16 Bɛɛ Isireliba, i nɛn mɔru ye na ka bɛɛ sɛɛyasia nɔra
nɛn guu dɛɛrarun wɔllɔ.
Mɛya bwese ni nu tie, nu ǹ kpɛ̃ nu ye nɔ nu kpe.
Nu ko n ye nɔrumɔwa sere yu ka nu go
kpa nu kpeera mam mam.
17 Saa ye sɔɔ, Siɔni koo maa ko nɛ Gusunɔn guu dɛɛraru.
Be ba yara tabun di Yakɔbun bweseru sɔɔ ba koo faaba wa mi,
kpa bu ben tem mwa be ba raa mu mwan nɔman di.
18 Yakɔbun bibun bweseru ka Yosɛfun bibun bwesera ko n sãawa nge dɔ̃ɔ.
Ba koo Esaun bweseru dɔ̃ɔ mɛniwa nge yakasu.
Ba koo bu dɔ̃ɔ mɛniwa mam mam, ba ǹ goo derimɔ mi.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Isireliba ba koo wure

*bu be b*a bu sikerenɛn tem mwa
19 Yuda be ba wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ba koo Edɔmuban tem mɛ mwa. Be ba wãa wɔwaɔ, ba koo Filisitiban tem ka Samarigim ka Efaraimugim mwa, kpa Bɛnyamɛɛba bu maa Galadin tem mwa.
20 Isireliban tabu kowo be ba raa kpikiru sua saa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gian di, ba koo Kananiban tem mwa sere n ka da Sarepataɔ. Yerusalɛmugii be ba maa kpikiru da Sefaradiɔ, ba koo wuu si su wãa sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia mwa. 21 Ka nasarawa ba koo Siɔnin guuru yɔ. Min diya ba ko n Edɔmuba kpare.
Kpa Yinni Gusunɔ u n bandu dii!

YONASI

Tɔn dabira ta Yonasin gari yɛ̃. Yonasi u ɩ̀ ka Gusunɔn sɔmɔ goo weenɛ. Domi Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔsi ma handuniagibu kpurowa u kĩ, n ɩ̀ mɔ Isireliba tɔna. Yen sɔ̃na u nùn gɔra u da u Ninifugibu waasu kua bu ka gɔ̃ru gɔsia. Adama Yonasi u yina. Domi Ninifugii be, ba sãawa Isireliban yibɛrɛ kpokoba. Adama Gusunɔ u nùn tilasi kua u ka da.

Tire ten gari yi sun gɔ̃ru gɔsiabun arufaani sɔ̃ɔmɔ. Yesu u Yonasin gari yi sua u ka win seebu gɔrin din gari tubusia, Mateu 12:38-42.

*Tire ten kpun*aa

1. Yonasin mɛm nɔɔbu sariru, wiru 1.
2. Yonasin kanaru, wiru 2.
3. Yonasin waasu Ninifuɔ, wiru 3.
4. Gusunɔn durom Ninifugibun sɔ̃, wiru 4.

*Yon*asi u kookari kua

*u k*a Gusunɔ duka suuri

1 Sɔ̃ɔ teeru, Yinni Gusunɔ u Yonasi, Amitain bii sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 Yonasi, a seewo a da Ninifu
wuu maro bɔkɔ gen mi. Kpa a nɔɔgiru sua a bu gerusi. Domi ben nuku kɔ̃suru ta banda
sere ta man girari.
3 Adama Yonasi u seewa u duka sua u Taasisin swaa wɔri, u wa u ka Yinni Gusunɔ tonda.
Ma u da Yafoɔ u goo nimkuu dua. Ma u yen daabun gobi kɔsia. Nge mɛya u ka Taasisin
swaa wɔri wi ka tɔn be ba dɔɔ Taasisi mi sannu u wa u ka Yinni Gusunɔ tonda.
4 Adama Yinni Gusunɔ u dera woo bɔkɔ ga seewa nim wɔ̃ku gen mi. Ma n sãare goo ge,
ga koo nim diira. 5 Be ba goo ge tɛmamɔ, ba bɛrum soora. Ma ben baawure u win bũu
soku. Ma ba goo gen sɔmunu kawa ba sure nim wɔ̃kuɔ gen bunum mu ka kaara. Adama
Yonasi u da u kpĩ u dò mam mam sere goo gen sɔɔwɔ. 6 Ma goo gen tɛmɔ tɔnwero u susi u
Yonasi yamia u nùn bikia u nɛɛ, mban sɔ̃na a dò. A seewo a wunɛn bũu soku. Sɔrɔkudo u
koo sun yaaya kpa sa kun kam kue.
7 Ma ba geruna ba nɛɛ, i na su tubu tubu ko kpa su ka gia wìn sɔ̃ kɔ̃sa yeni ya sun deema.
Yera ba tubu tubu ye kua. Ma ya Yonasi di. 8 Yera ba nùn bikia ba nɛɛ, a sun sɔ̃ɔwɔ wi u
sun kɔ̃sa yeni kparemɔ. Man diya a wee. Amɔna wunɛn yĩsiru. Bwese terà a sãa. Sɔmbu
teren sɔ̃na a wãa mini.
9 Ma Yonasi u bu wisa u nɛɛ, na sãawa Heberu. Yinni Gusunɔwa na ra sã wi u wɔllu ka
tem ka nim wɔ̃ku taka kua.
10-11 Yera tɔn be, ba nanda ye ba gia ma Yonasi u Yinni Gusunɔ duka suurimɔwa domi
win tii u bu sɔ̃ɔwa mɛ. Ma ba nùn bikia ba nɛɛ, mban sɔ̃na a kua mɛ. Amɔna sa ko nun
kua nim mɛ, mu ka kpuna.
N deema nim mɛ, mu seemɔ mu dɔɔwa. 12 Ma u bu wisa u nɛɛ, i man suo i kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku
ge sɔɔ. Saa yera nim mɛ, mu koo mari. Domi na yɛ̃ ma nɛn sɔ̃na woo bɔkɔ geni ga seewa.
13 Ka mɛ, goo tɛmɔ be, ba seewa ba hania mɔ̀ bu ka turi nim mɛn goorɔ. Adama ba
kpana. Domi nim mɛ, mu seewawa. 14 Yera ba Yinni Gusunɔ soka ba nɛɛ, Yinni Gusunɔ,
a ku sun kpeerasia tɔnu winin wãarun sɔ̃. A ku sun wi u kun sun gãanu kuen yɛm sɔbi.
Domi a ra kowa ye a kĩ.
15 Yera ba Yonasi sua ba kpɛ̃ɛ nim wɔ̃ku ge sɔɔ. Saa yera ga kpuna sɛ̃ɛ. 16 Yera tɔn be, ba
Yinni Gusunɔ nasia, ba nùn yãkuru kua. Ma ba nɔɔ mwɛɛru kua ma wiya ba koo sã.

2

*Yon*asin kanaru

*sw*ãan nukurɔ

1 Yinni Gusunɔ u dera swãa baka ya Yonasi mwɛ. Ma u kua wɔ̃kuru ita ka sɔ̃ɔ sɔɔ ita
swãa yen nukurɔ. 2 Swãa yen nukurun diya Yonasi u Gusunɔ win Yinni kana. 3 U nɛɛ,
Yinni Gusunɔ, sanam mɛ na wãa nuku sankiraru sɔɔ,

na nun nɔɔgiru sue, ma a man wisa.
Saa gɔribun wãa yerun di na nun soka.
Ma a nɛn nɔɔ nua.
4 Wee a man kpɛ̃ɛ sere nim wɔ̃kun sɔɔwɔ.
Ma nim man mwɛ.
Nim kurenu kpuro man taare.
5 Na raa tii sɔ̃ɔmɔ na mɔ̀, wee a man gira wunɛn wuswaan di,
na da sere mi n toma.
Adama wee tɛ̃, kon maa wunɛn sãa yee dɛɛraru wa.
6 Nim man mwɛ sere na kĩ n gbi.
Mu man wukiri, ma yaka si su wãa mɛn sɔɔwɔ
su man tɛ̃kusi sere wirɔ.
7 Na numa na da sere guunun kpɛɛkpɛɛkuɔ,
ma tem sɔɔwɔn gamboba ba man kɛnusi dim dim.
Adama Gusunɔ nɛn Yinni, a man yara min di wasiru.
8 Sanam mɛ na kom yaa bia
na wunɛ Yinni Gusunɔ yaaya,
ma a nɛn kanaru nua wunɛn sãa yee dɛɛrarun mi.
9 Be ba bũnu sãamɔ, ba ǹ maa wunɛn durom wasi.
10 Adama nɛ, kon nun yãkuru kua.
Kon nun siara,
kpa n nɛn nɔɔ mwɛɛru yibia.
Yinni Gusunɔ, wuna a ra man faaba ko.
11 Saa yera Yinni Gusunɔ u swãa ye sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yu doo yu Yonasi sia kasaɔ. Ma swãa ye, ya da kasaɔ ya Yonasi sia.

3

*Yon*asi u waasu mɔ̀ Ninifuɔ

1 Yinni Gusunɔ u kpam Yonasi sɔ̃ɔwa u nɛɛ, 2 Yonasi, a seewo a da Ninifu wuu maro gen mi. Kpa a gari yi gere yi kon nun sɔ̃.
3 Ma Yonasi u seewa u da Ninifuɔ nge mɛ Yinni Gusunɔ u gerua. N deema Ninifu sãawa wuu bɔkɔ gè sɔɔ ba koo sĩ sɔ̃ɔ ita bu sere gen gooru wa. 4 Ye Yonasi u tura mi, u sĩa tɔ̃ɔ giriru, u nɔɔgiru sue u gerumɔ u mɔ̀, sɔ̃ɔ weerun biru, Ninifu ya koo kpe. 5 Ma Ninifugibu ba Gusunɔ naanɛ kua. Ba nɔɔ bɔkuru kpara, ba saakiba sebua nuku sankiranun sɔ̃ saa damgibun di n ka da bwɛ̃ɛbwɛ̃ɛbɔ. 6 Ye Ninifun sina boko u gari yi nua ma u seewa saa win sina kitarun di u win yaberu pota. Ma u saaki sebua, u tii torom wisi wirɔ nuku sankiranun sɔ̃. 7 Ma u kpara Ninifuɔ u nɛɛ, sina boko ka win sina asakpɔbu ba wooda yara ba nɛɛ, saa tɔnu sere ka yaa sabenɔ, bu ku gãanu di, bu ku maa nim nɔ. 8 Kpa tɔmbu kpuro ka yaa sabenɔ, bu saakiba sebe nuku sankiranun sɔ̃. Kpa bu Gusunɔ nɔɔgiru sue ka dam bu nùn kana, kpa bu ben kom kɔ̃sum deri ka ben daa bɔɔbɔya ye ba ra raa ko. 9 Sɔrɔkudo Gusunɔ u koo gɔ̃ru gɔsia kpa win mɔru yu sure u kun maa sun kam koosie.
10 Ye Gusunɔ u wa ma Ninifugibu ba gɔ̃ru gɔsia, ba ben daa kɔ̃sa deri, yera u win himba gɔsia. Ma u ǹ maa bu kɔ̃sa ye kue ye u raa gɔ̃ru doke u bu kua.

4

*Yon*asin mɔru

*Gusun*ɔn durom sɔ̃

1 Yera Yonasin mɔru seewa gãa ni Gusunɔ u Ninifugibu kuan sɔ̃. 2 Ma u Yinni Gusunɔ sɔ̃ɔwa u nɛɛ, Yinni Gusunɔ, yeniban bɛruma na mɔ̀ sanam mɛ na wãa nɛn temɔ. Yen sɔ̃na na duka yakura fuuku na dɔɔ Taasisiɔ. Na yɛ̃ ma a sãawa wɔnwɔndugii, a maa suuru mɔ. Wunɛn kĩru ta kpã. A ra tɔnu kɔ̃sa wĩari ye a raa gɔ̃ru doke a nùn kua. 3 Tɛ̃, a de n gbi, domi n buram bo n gbi ye ko na n ka wãa.
4 Yinni Gusunɔ u nɛɛ, a ǹ gem mɔ Yonasi, a ka mɔru yenin bweseru ko.

[5] Yera Yonasi u yarima Ninifu yen min di u da u wãa yen sõɔ yari yeru gia, u kuru gira
mi. Miya u mara u wa ye ya koo wuu ge deema. [6] Ma Yinni Gusunɔ u dãa kiku gagu kpiisia
ga Yonasi gunum kere, gu ka nùn saaru kua, kpa win bwɛ̃ra yu kpuna. Yera n Yonasi dore
too too. [7] Adama sisiru bururu, Gusunɔ u maa dera kɔkɔru gara na ta dãa te di. Ma ta
gbera. [8] Sanam mɛ sõɔ yara, u dera woo sum ga na saa sõɔ yari yerun di. Ma sõɔ wi, u
Yonasi so wirɔ sere u wasikira. Ma u nɛɛ, n buram bo u gbi ye u ko n ka maa wãa.

[9] Yera Gusunɔ u nùn sõɔwa u nɛɛ, a ǹ gem mɔ a ka mɔru ko dãa kiku gen sõ.
Ma Yonasi u nɛɛ, na gem mɔ n ka mɔru ko too too sere n gɔɔ kana.

[10] Ma Yinni Gusunɔ u wisa u nɛɛ, a ǹ sɔmburu garu kue dãa ten sõ. N ǹ wunɛ a tu kpiisia.
Wee ta kpɛ̃a wõku teeru, ma ta gu wõku kpaaru. Ka mɛ, wee a tu wɔnwɔndu kuammɛ.
[11] Ninifu wuu bɔkɔ gen tɔmbu ba sãawa tɔmbu nɔrɔbun suba wunaa teeru (120.000), ba ǹ
maa gea ka kõsan wunanɔ yɛ̃. Yera a ǹ kĩ n be ka ben yaa sabe dabinu wɔnwɔndu kua?

MISEE

Misee ka Esai, waati tia ba ben gari gerua. Miseen tireru sɔɔ, u Isireliba ka Yudaba gerusi yèn sõ weesu ka naanɛ sariru ka karanabu ka dam dɔrebu ka sere daa bɔɔbɔya ya wãa ben suunu sɔɔ. Gobigibun arumani kun bu tura sere ba maa sãarobu ka tɔn kurɔbu giramɔ ba bu ben yɛnusu wɔrarimɔ. Ben wirugibu ba nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ. Ben yãku kowobu ka Gusunɔn sɔmɔbu ba tɔmbu gobi mwaarimɔ bu sere ben sɔmburu ko. Durum yeniba kpuron sõna Misee u bu gerusi. Yen biru, u bu sõɔwa ma Gusunɔn durom mu kpã. Yen sõ, bu de bu gõru gɔsia kpa bu wurama Yinni Gusunɔn mi. Mɛya u maa sãarobu dam kɛ̃mɔ bu ka ben tii Gusunɔ wɛ̃. Yinni Gusunɔ u ra kpuro ko dee dee. Yen sõna n ǹ koorɔ u kun kõsan kowobu sɛɛyasie. Sõɔ teeru u koo win tɔmbu yakia u bu yara sekurun di. Kpa u de bɔri yɛndu ka gem mu n wãa ben suunu sɔɔ.

*Tire ten kpun*aa

1. Isireliban toranu ka ben sɛɛyasiabu, wiru 1n di sere wiru 3.
2. Yinni Gusunɔn durom, wiru 4n di sere wiru 5.
3. Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu siri, wiru 6:1n di sere wiru 7:7.
4. Gusunɔn nɔɔ mwɛɛ duronu, wiru 7:8-20.

[1] Yudaban sina boko Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ben waati sɔɔra Yinni Gusunɔ u Misee
Mɔresɛtigii sõɔwa ye ya koo Samari ka Yerusalɛmu deema.

Yinni Gusunɔ

*u win t*ɔmbu taarɛ wɛ̃
[2] Bɛɛ bwesenu kpuro, i swaa dakio.
Bɛɛ handuniagibu, i swaa tem kpĩiyɔ i nɔ.
Yinni Gusunɔ u koo na saa win wãa yee dɛɛrarun di u bɛɛ taarɛ wɛ̃.
[3] Wee u yarim wee saa win wãa yee ten min di,
u sĩimɔ guunun wɔllɔ.
[4] Ù n nu taara, nu ra numwa.
Kpa wɔwi yi n yandamɔ nge gum yarum
ǹ kun mɛ nge nim mɛ mu saram wee gungunun di.
[5] Isireliba Yakɔbun bibun toranun sõna
yeni kpuro ya koora.
Wara u Isireliba dam kã bu ka Gusunɔ seesi.
Ben wuu maro Samariwa.
Wara u Yudaba suremɔ bũu sãaru sɔɔ.
Ben wuu maro Yerusalɛmuwa.
[6] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, yenibara ya koo de Samari yu ko bansu
kpa bu resɛm duure mi.
U koo yen ganin kpenu sure sere wɔwan sɔɔwɔ.
Kpa bu yen kpɛɛkpɛɛku wa.
[7] Ba koo yen bwãarokunu kpuro kɔsuku.
Kɛ̃ɛ ni ba raa wa, ba koo nu dõɔ mɛni.
U koo de bu yen bũnun sãa yãnu kpuro gura.
Domi sakara gobiya* ba ka nu dwa.
Tɛ̃, tɔn tukobu ba koo nu gura bu ka sãaru ko.

*W*ahala ya Yerusalɛmu deema
[8] Nɛ Misee kon weeweenu ko n swĩ.
Kon sĩ tereru, ka naa dirisu.
Kon wuri ko nge gbeeku bõɔ.

---

* 1:7 sakara gobi - Ben bũu sãaru sɔɔ ba ra sakararu ko ka kurɔ be ba ra n wãa ben bũu diru mi. Sakara gobi yira ba ka dii te bana.

Kpa n swĩ nge taataaru.
[9] Samarin nɔni swãa te ya wa sere ta Yudaba girari, ta ǹ kpeemɔ.
Wee ta tunuma sere Yerusalɛmu nɛn tɔmbun wuun kɔnnɔwɔ.
[10] I ku ye kpara Gatiɔ.
I ku maa swĩ Akoɔ.
I bindio tua sɔɔ nuku sankiranun sõ Bɛti Leafaraɔ.
[11] Wee bɛɛ Safirigibu ba koo bɛɛ yoru mwɛɛri,
kpa i n wãa tereru ka sekuru sɔɔ.
Sananigibu ba ǹ kãkɔ bu yari ben wuun di.
Bɛtisalegibun weeweenu dera ba ǹ wãa yeru mɔ.
[12] Marɔtigibu ba diirimɔ ben alafian sõ.
Nɔni swãa te, ta weewa Yinni Gusunɔn min di.
Ta maa Yerusalɛmun gbãra kɔnnɔ girari.
[13] Bɛɛ Lakisigibu i bɛɛn kɛkɛ yi dumi gawe sɔɔru kowo.
Domi i Isireliban daa kõsa saarimɔ.
Ma i dera Yerusalɛmugibu ba man seesi.
[14] Yen sõna i ko tẽ karana ka Mɔresɛti Gatigibu.
Akisibugiba kun maa Isireliban sinambu somiru wee.
[15] Bɛɛ Maresagibu, Yinni Gusunɔ u koo kpam bɛɛ yibɛrɛ kpao nɔmu sɔndia.
Isireliban sina yiikogibu ba koo da bu kuke kpee te ba mɔ̀ Adulamuɔ.
[16] Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i bɛɛn seri kɔniɔ i wii kparanu yi nuku sankiranun sõ.
I swĩiyɔ bɛɛn bii be i kĩn sõ.
Wee ba koo bu mwɛɛri bu ka da tem tukumɔ.

2

*Be b*a tɔmbu dam dɔremɔ
[1] Bõruroba be ba ra n kõsa bwisikumɔ wõkuru mi ba kpĩ.
Bà n seewa buru buru kpa bu ye ko yèn sõ ba yen dam mɔ.
[2] Bà n goon gberu binɛ kua, kpa bu tu mwa.
Bà n goon diru binɛ kua, kpa bu tu mwa.
Ba ra yẽro ka win yɛnugibu dam dɔrewa
kpa bu du bu ben dukia kpuro gura.
[3] Yen sõna Yinni Gusunɔ u nɛɛ, wee na kõsan sɔɔru mɔ̀ tɔn ben sõ.
Ba ǹ maa kpẽ bu ye duka suuri.
Mɛya ba ǹ maa kpẽ bu sĩ ba n wĩiru yõrasie dam dam.
Domi tõɔ te ta wee mi, tõɔ kõsura.
[4] Yen tõɔ te, ba koo gɔɔ wura yeni ko bu nɛɛ,
wee! Ba bu gura kpuro mam mam.
Ben tɔmbu ba ǹ maa tem mɔ.
Ba bu gira ben gbean di.
Ba ye bɔnu kua ben tii tiinɛ sɔɔ.
Mban sõna ba bu gura nge mɛ.
[5] Adama saa gaa sisi yè sɔɔ ben goo kun maa tem wasi
Yinni Gusunɔn tɔmbu bà n tem bɔnu mɔ̀.

*G*abu ba Gusunɔn sɔmɔ

*Miseen g*ari siki
[6] Ben gaba ba seewa ba Misee sõɔwa ba nɛɛ,
a ku maa gari suni a n mɔ̀, kõsa ye, ya weewa kam kam.
[7] Ba Isireliban bweseru bõrusiwa?
Yinni Gusunɔ u suuru kpanawa?
Nge mɛya u ra raa sun kue?
Adama Misee bu wisa u nɛɛ,
gari doriya na gerumɔ be ba kom gem mɔ̀n sõ.

[8] Adama bɛɛya Yinni Gusunɔ u sɔ̃ɔmɔ u mɔ̀,
i kua win tɔmbun yibɛrɛba.
I tɔmbu sɛ̃re be ba wee tabu gberun di i ben yãnu potira.
[9] I ben kurɔbu gira saa yɛnu si ba kĩn min di,
ma i dera ben biba kun maa girima wasi sere ka baadommaɔ yè na raa bu wɛ̃.
[10] I seewo i doona,
i ɲ̀ maa bɔri yɛndu wasi tem mɛ sɔɔ.
Wahala baka ya bɛɛ mara bɛɛn mɛm nɔɔbu sarirun sɔ̃.
[11] Domi Gusunɔn sɔmɔ benin bwesera i ra kã
be ba ra bɛɛ weesu kue bu nɛɛ,
i ko i tam wa i nɔ, yen tam bɔɔbɔm mam.

Yinni Gusunɔ

*u koo Isireli be b*a tie mɛnna
[12] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, Yakɔbun bweseru,
kon bɛɛ be i tie kpuro mɛnna.
Kon bɛɛ mɛnna nge yãanu gɔ̃ɔ teu sɔɔ.
Kpa i n wãa sannu nge yãanu kpara yerɔ.
Bɛɛn tem mu koo tɔmbu yibu.
[13] Nɛ, Yinni Gusunɔ bɛɛn sina boko,
nɛna na bɛɛ kpare.
Kon na n bɛɛ swaa gbiiye.
Nɛna kon bɛɛ swaa kɛnia i ka yakiara.
I ko i swaa gĩa kpa i yari min di.

3

*Misee u Isireli*ban wirugibu

*kir*ɔ mɔ̀
[1] Bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweserun wirugiba na ka yã.
N ɲ̀ bɛɛya n weenɛ i n woodaba yɛ̃?
[2] Adama wee i ɲ̀ gea kĩ,
kɔ̃sa i kĩ.
I ra tɔmbu ben gãanu kpuro mwaariwa.
Kpa i bu yɔ̃su tereru.
[3] I ra bu diwa mam mam nge yaa ye ba koka ba kukunu kɔsuka,
ma ba ye bɔtira ba doke wekerɔ.
[4] Yen sɔ̃na ì n Yinni Gusunɔ kana u bɛɛ somi,
u ɲ̀ bɛɛ wisimɔ.
U koo bɛɛ biru kisiwa kɔ̃sa ye i kua min sɔ̃.

*Gusun*ɔn sɔmɔ

*be b*a Isireliba nɔni wɔ̃kumɔ
[5] Misee u nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u gerumɔ sɔmɔ be ba win tɔmbu nɔni wɔ̃kumɔn sɔ̃.
U nɛɛ,
bà n bu gãanu nɔɔ dokea,
ba ra nɛɛwa, bɔri yɛnda wee.
Bà kun maa bu gãanu wɛ̃,
kpa bu nɛɛ, tabu sisi.
[6] Yen sɔ̃, ba ɲ̀ maa yam wasi.
Ba ɲ̀ maa win gari mɔ̀.
Yam wɔ̃kura koo ka bu sikerena.
Ba ɲ̀ maa gãanu wasi.
[7] Sɔmɔ be, ba koo ben wuswaa wukiriwa sekurun sɔ̃.

Domi Yinni Gusunɔ u ɲ̀ bu wisimɔ.
[8] Adama nɛ Misee, kon na n dam yibawa.
Domi Yinni Gusunɔ u man win Hunde wɛ̃.
Na gem ka wɔrugɔru sebua.
Ma na Isireliba, be Yakɔbun bweseru ben mɛm nɔɔbu sariru sɔ̃ɔmɔ.

*Yerus*alɛmu koo ko bansu
[9] Bɛɛ Isireliba Yakɔbun bweserun wirugibu,
i swaa dakio i nɔ.
I ku ra gem kã.
I ra mu gɔsiewa kɔ̃sa.
[10] Wee i tɔmbu goomɔ,
i ben dukia suamɔ i ka Yerusalɛmu banimɔ.
[11] Ma i nɔm biran kɛ̃nu mwaamɔ i sere siri.
Yãku kowobu ba ra gina tɔmbu gobi mwaariwa bu sere wooda sɔ̃ɔsi,
kpa Gusunɔn sɔmɔbu bu gobi mwa bu sere win gari gere.
Kpa ba n sere mɔ̀ ba sãawa Gusunɔn tɔmbu.
Gãanu kun bu deemamɔ yèn sɔ̃ u ka bu wãa.
[12] Tɛ̃, bɛɛn sɔ̃, ba koo Siɔni kɛra nge gbee te ba wuka.
Kpa Yerusalɛmu yu ko bansu.
Kpa guu te ta wãa sãa yerɔ tu kikisu kpi.

4

*Yerus*alɛmu ya ko n wãa

*b*ɔri yɛndu sɔɔ
[1] Saa gaa sisi yè sɔɔ guu tèn mi Yinni Gusunɔn sãa yera raa gire,
ta koo guu ni nu tie bɛɛrɛ kera.
Kpa bwese dabinu nu na mi,
[2] nu nɛɛ, i na su da Yerusalɛmuɔ Yinni Gusunɔn guurɔ
mi Isireliba ba ra nùn sã,
kpa u sun win swɛɛ sɔ̃ɔsi su sĩ yi sɔɔ.
Min diya u koo win wooda yara kpa u gari geruma.
[3] U koo bwese dabinu siri,
ni nu dam mɔ nu na tontonden di.
Kpa bwese ni, nu nin takobiba bɔɔri nu ka tebonu seku.
Mɛya nu koo nin yaasi bɔɔri nu woba so.
Bweseru gara kun garu seesimɔ.
Ba ɲ̀ maa tabun gari mɔ̀ ben suunu sɔɔ.
[4] Baawure u ko n wãa win gberu kpaanɛɔ bɔri yɛndu sɔɔ.
Goo kun maa nùn nandasiamɔ.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
[5] Bweseru baatere ta ra kãwa tu ten bũu mɛm nɔɔwa.
Adama bɛsɛ, Gusunɔ bɛsɛn Yinniwa sa ko mɛm nɔɔwa sere ka baadommaɔ.

*Yinni Gusun*ɔwa u sãa sunɔ

*Yerus*alɛmuɔ
[6] Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ kon be ba mɛɛra kua mɛnna,
kpa n be ba kpikiru sua sokusiama,
be, be na raa nɔni sɔ̃ɔwa mi.
[7] Kon be ba mɛɛra kua mi mɛnna.
Kpa be, ba n sãa nɛn tɔmbun sukum mɛ mu tie.
Kpa n be, be ba raa kpikiru sua mi ko bwese damgiru.
Kpa nɛ, Yinni Gusunɔ na n sãa ben sunɔ Siɔniɔ sere ka baadommaɔ.
[8] Wunɛ Yerusalɛmun guuru,
wunɛ wi a sãa nge wuu kɔ̃sobun diru,

a tɔmbu kɔ̃su,
kaa maa wunɛn bɛɛrɛ wa nge yellu.
Domi Yerusalɛmu ya koo kpam ko Isireliban wuu maro.

*Yerus*alɛmugibun nɔni

*s*wãaru ka ben yakiabu
9 Mban sɔ̃na i kuuki mɔ̀ bɛɛ Yerusalɛmugibu.
Mban sɔ̃na i tii tɛ̃birimɔ nge tɔn kurɔ wi kĩ u ma.
Mana bɛɛn sunɔ u wãa.
Mana bɛɛn bwisi kɛ̃ɔbu ba da.
10 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i wuri koowo
nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ u ma.
Domi tɛ̃, i ko i yari Yerusalɛmun di.
Kpa i da i n wãa yakasɔ.
Ba koo ka bɛɛ da sere Babiloniɔ.
Adama Yinni Gusunɔ u koo ra bɛɛ yakiama min di.
Kpa u bɛɛ wɔra bɛɛn yibɛrɛban nɔman di.
11 Tɛ̃, bwese dabinu nu mɛnnamɔ nu ka bɛɛ seesi.
Nu mɔ̀, su de ben wuu Yerusalɛmu ye, yu bɛɛrɛ bia, yu ko bansu.
Kpa sa n su mɛɛra.
12 Adama tɔn be, ba ɲ̀ yɛ̃ himba ye Yinni Gusunɔ u yi win tɔmbun sɔ̃.
Ba ɲ̀ win bwisikunu yɛ̃.
U kĩ u bu mɛnna nge alikama ye ba suba mi ba ra ye so.
13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
bɛɛ Yerusalɛmugibu, i seewo i bɛɛn yibɛrɛba so nge alikama.
Kon de i n dam mɔ nge kɛtɛn kɔba ye ya dam mɔ nge sisu.
Ma yen naa konnu nu dam mɔ nge sii gandu.
I ko i bwese dabinu munkuwa.
Kpa i ben arumani gea mwa i nɛ Gusunɔ tem kpuron Yinni yiiya.
14 Adama bɛɛ Yerusalɛmugibu,
i bɛɛn tabu kowobu mɛnnama.
Wee ba bɛɛ tarusi.
Ma ba bɛɛn sina boko soomɔ baanɔ ka bokunu.

5

*F*aaba kowo koo yariwa

*B*ɛtelehɛmun di
1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Bɛtelehɛmu, Efaratagibun wuu,
wuna a piiburu bo Yudan wusu sɔɔ.
Adama wunɛn min diya kparo koo yari
wi u koo nɛn tɔmbu Isireliba kpara.
U wãawa saa yee yellun di.
2 Adama ko na n gina nɛn tɔn be deriwa ben yibɛrɛban nɔma sɔɔ
sere kurɔ wì u koo kparo wi ma, u ka ma.
Be ba kpikiru da, ba koo gɔsirama bu Isireli be ba tie deema.
3 Kpa kparo wi na bɛɛ nɔɔ mwɛɛru kua mi,
u bɛɛ nɛn tɔmbu mɛnna u kpara mam mam
ka nɛ, Yinni Gusunɔn dam ka nɛn yiiko.
Win tɔmbu ba ko n wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
Kpa u yĩsiru yari handunian goonu nnɛ ye sɔɔ.
4 Wiya u koo ka bɔri yɛndu na.
Asirigibu bà n na, ba bɛsɛn tem wɔri
ba dua sere bɛsɛn sina kpaarɔ,

sa ko bɛsɛn kparo be ba dam bo seeya bu bu wɔri.
[5] Ben tabu yãnun sõ,
ba koo Asirigibu ka Nimurodugii be taare,
kpa bu sun wɔra Asirigibu bà n bɛsɛn tem wɔrima.

*Isireli be b*a wãa

bwese ni nu tien suunu sɔɔ
[6] Isireli be ba tiara ba ko n wãa tɔn dabinun suunu sɔɔ nge kako arufaanigiru
te Yinni Gusunɔ u dera ta wɔruma,
ɲ̀ kun mɛ nge gura ye ya nɛmɔ tɛɛru,
ya ɲ̀ gãanu yĩiyɔ tɔnun min di.
[7] Isireli be ba tiara ba ko n wãa tɔmbun suunu sɔɔ,
kpa ba n dam mɔ nge gbee sunɔ ge ga wãa gbeeku yɛɛn suunu sɔɔ,
ɲ̀ kun mɛ yãa gõɔ sɔɔ.
Mi ga dua kpuro, ga ra yaa kasukuwa gu mwɛ.
Goo kun maa kpɛ̃ u gu mwaari.
[8] Isireliba, i seewo i bɛɛn yibɛrɛba wɔri.
Kpa i bu go mam mam.

Yinni Gusunɔ

*u ye b*a gballi wuna
[9] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
tõru gara sisi tè sɔɔ kon bɛɛn dumi ka bɛɛn tabu kɛkɛba kpeerasia.
[10] Kpa n bɛɛn wusu kam koosia.
Kpa n bɛɛn gbãranu suriri.
[11] Kon bɛɛn dobo dobogibu go.
I ɲ̀ maa ben dobo dobo wasi bɛɛn suunu sɔɔ.
[12] Kon bwãarokunu ka kpee ni i gira kɔsuku.
I ɲ̀ maa nu sãamɔ.
[13] Kon bũu wi ba mɔ̀ Asitaaten sãa yerun dãnu wukiri.
Kpa n bɛɛn wusu kɔsuku.
[14] Nɛn mɔru koo se,
kpa n nɛn dam sõɔsi bwese ni nu ɲ̀ man mɛm nɔɔwammɛn mi.

6

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu

*t*aarɛ wɛ̃ɛmɔ
[1] I swaa dakio ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua. Na nɛɛ,
Isireliba, i seewo
i ka tii yina guunu ka gungunun wuswaaɔ.
[2] Bɛɛ guunu, i swaa dakio.
Bɛɛ tem kpɛɛkpɛɛku damginu,
nɛ, Yinni Gusunɔ na nɛn tɔmbu taarɛ wɛ̃ɛmɔ.
Na kĩ n bu siribu soku.
[3] Bɛɛ Isireliba, bɛɛ nɛn tɔmbu, kõsa mba na bɛɛ kua.
Ma sɔɔra na dera i wasira.
I man wisio.
[4] I man taarɛ wɛ̃ɛmɔ yèn sõ na bɛɛ Isireliba yara saa Egibitin di?
Ɲ̀ kun mɛ yèn sõ na bɛɛ yara saa yorun di?
Ɲ̀ kun mɛ yèn sõ na bɛɛ kparo beni gɔriama, Mɔwisi ka Aroni ka Mariamu?
[5] Bɛɛ nɛn tɔmbu, i yaayo kõsa ye Balaki Mɔabun sina boko u bwisika u bɛɛ kua.
I maa yaayo ye Balamu Beorin bii u nùn wisa.
Na bɛɛ yõsiri bɛɛn sanum sɔɔ saa Sitimun di sere Giligaliɔ.
Ma i nɛn durom wa mɛ nɛ, Yinni Gusunɔ na bɛɛ kua.

Ye Yinni Gusunɔ u tɔmbu

bikiamɔ
6 Kɛ̃ɛ terà kon ka Yinni Gusunɔ wi, wi u kpuro kere daawa
nà n dɔɔ win sãa yerɔ.
Kɛ̃ɛ terà ko na n nɛni n ka nùn yiira.
Naa wɔ̃ɔ tiagia kon ka nùn yãku dɔ̃ɔ mwaararugiru kua?
7 Yinni Gusunɔ u yãa kinɛ dabi dabinun bukata mɔ?
Gum kotosun bukatawa u mɔ?
Nɛn bii gbiikoowa kon nùn wɛ̃ u sere man nɛn toranu suuru kua?
8 Aawo, Yinni Gusunɔ u tɔmbu gea sɔ̃ɔsi ye u ra kã.
Ye u bu kanamɔ bu ko,
yera bu ben berusebu wɛ̃ ye n sãa begia.
Kpa bu bu kĩru sɔ̃ɔsi.
Kpa bu wi, Gusunɔ ben Yinni swĩi ka tii kawabu.

Yinni Gusunɔ u ra gbɛnɔbu

*k*a daa bɔɔbɔyagibu sɛɛyasie
9 Yinni Gusunɔ u ka Yerusalɛmugibu yã.
Wi u bwisi mɔ, u koo nùn nasia.
Bɛɛ Yudaba, i de nɛn siribu bu bɛɛ yeeri.
10 Kon wura tɔn kɔ̃so u dukia gure win dirɔ ka gbɛna?
Kpa u n sakaku mɔ ge na ǹ kĩ?
11 I tamaa wi u kilo weesugia mɔ u dɛɛre?
12 Wee bɛɛn gobigibu ba tɔmbu dam dɔremɔ,
ba ra n weesu mɔ̀.
Kpa ba n gabu nɔni wɔ̃kumɔ ka ben gari.
13 Tɛ̃, na sɔɔru kpa n ka bɛɛ sɛ̃suku bɛɛn durum sɔ̃,
kpa i kam ko.
14 I ko i di, adama i ǹ debumɔ.
I ko i nɔɔgiru sua gɔ̃ɔrun sɔ̃.
Mɛya n ǹ koorɔ i gãanu bere.
Ì n maa gãanu berua, taba kon ka ye kam koosia.
15 I ko i duure, adama i ǹ gɛ̃ɛmɔ.
I ko i olifi gama,
adama i ǹ wasi i yen gum sawa.
I ko i resɛm tam wĩa,
adama i ǹ wasi i mu nɔ.
16 Domi i sina boko Omirin daa kɔ̃sa saarimɔ ka sere maa Akabugia.
I ben daa saarimɔwa mam mam.
Yen sɔ̃na kon de bɛɛn wuu gu ko bansu.
Kpa n de bu bɛɛ yɛ̃ɛ.
I ko i sekuru wa bɛɛ kpuro nge mɛ nɛn tɔmbu ba ra wa.

7

Misee u weeweenu mɔ̀
1 Misee u nɛɛ,
wee na wɔnwɔndu soore nge wi u dãa binu kunɔnu mɔ̀.
Ma u ǹ gãanu wa u di.
U ǹ maa resɛm yeba wa ye win gɔ̃ru ga kĩ u di.
2 Domi tem mɛ sɔɔ, goo sari wi u Gusunɔ mɛm nɔɔwammɛ.
Goo kun mɔ̀ dee dee.
Be kpuro ba bwisikumɔwa bu tɔmbu go.
Ma ba sãkirianammɛ.
3 Ba kɔ̃san kobun yɛ̃ru mɔ.

Ma sinambu ka siri kowobu ba tɔmbu nɔm biram kɛ̃nu mwaarimɔ.
Ben damgibu ba ben binɛ sɔ̃ɔsimɔ.
Ma be kpuro ba nɔɔ tia sãa bu ka ko ye ba kĩ.
[4] Ben wi u sanɔ bo, u sãawa nge sãka.
Ben wi u dɛɛre, u awĩi kɔ̃si kere.
Yen sɔ̃ tɛ̃, tɔ̃ɔ te Gusunɔn sɔmɔbu ba bu nɔɔsia
tè sɔɔ ba koo bu sɛɛyasia ta tunuma.
Wee ba burisinɛ kɔ nuku sankiranun sɔ̃.
[5] Yen sɔ̃, a ku wunɛn berusebu naanɛ ko.
A de a wunɛn yara nɛnɛ wunɛn tiin kurɔn wuswaaɔ.
[6] Domi bii u ra win tundo wɔmɛ,
kpa bii wɔndia u win mɛro seesi,
kpa bigii kurɔ u win dwaa mɛro seesi.
Baawure u ra n win yibɛrɛ mɔwa win tiin yɛnu sɔɔ.
[7] Adama nɛ, Yinni Gusunɔwa ko na n mɛɛra.
Wiya ko na n naanɛ sãa.
Domi u ra man faaba ko.
Wiya u koo man wisi.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba faaba ko
[8] Bɛɛ be i sãa bɛsɛn yibɛrɛba,
i ku yɛ̃ɛ ye ya sun deeman sɔ̃.
Baa sà n wɔruma, sa ko se.
Sà n maa wãa yam wɔ̃kuru sɔɔ,
Yinni Gusunɔwa u ko n sãa bɛsɛn yam bururam.
[9] Sa ko Yinni Gusunɔn mɔru sɔbe,
domi sa nùn tora.
Adama saa gaa sisi yè sɔɔ u koo ka sun yina,
kpa u sun gem wɛ̃.
U koo ka sun na yam bururam sɔɔ
kpa u sun durom kua.
[10] Bɛsɛn yibɛrɛba ba koo ye wa.
Saa ye sɔɔra ba koo sekuru wa,
be, be ba ra raa bikie bu nɛɛ,
mana Gusunɔ bɛsɛn Yinni u wãa.
Ba koo bu taaku nge pɔtɔkɔ,
kpa su bu yɛ̃ɛ.
[11] Tɔ̃ru gara sisi tè sɔɔ ba koo Yerusalɛmun gani seeya,
kpa bu bɛsɛn tem nɔɔ bura yeru yasiasia tu tonda.
[12] Saa ye sɔɔ, bɛsɛgii be ba wãa Asiriɔ ka Egibitiɔ
ka daa ni ba mɔ̀ Nilu ka Efaratin goorɔ,
ka sere maa be ba wãa nim wɔ̃kun goorɔ ka guunɔ,
ba koo wurama bɛsɛn temɔ.
[13] Kpa tem mɛ mu tie dunia sɔɔ mu ko bansu,
tɔn be ba wãa min kom kɔ̃sum sɔ̃.
[14] Yinni Gusunɔ,
a wunɛn tɔn be a gɔsa kparo ka wunɛn kpara dɛka.
Be wee ba wãa be tɔna dãa sɔ̃ɔwɔ mi tem gem wãa.
A bu kparo Basani ka Galadin kpara yenɔ nge yellu.
[15] A sɔm maamaakigia koowo nge mɛ a kua
sanam mɛ a sun yarama saa Egibitin di.
[16] Bwesenu nu koo maamaaki ye wa.
Kpa nu sekuru wa baa mɛ nu dam mɔ.

Nu koo nɔɔ nɔma wukiri, nu yõra nu kun gari gerua,
kpa nu kun gãanu nua.
[17] Kpa nu tua di nge waa,
ǹ kun mɛ nge yɛɛ yi yi kabirimɔ.
Nu koo yari saa nin kuku yerun di ka bɛrum,
nu na wunɛ Yinni Gusunɔn mi, nu n diirimɔ,
kpa nu n nun nasie wunɛn dam sõ.
[18] Wara u ka nun weenɛ.
Wee, a ra ka bɛsɛ wunɛn tɔmbun bweserun sukum mɛ mu tie tɛmanɛ
bɛsɛ be sa sãa wunɛn arumani
kpa a sun bɛsɛn toranu suuru kua.
Wunɛn mɔru ku ra tɛ.
Domi kĩra a ra sun sõɔsi.
[19] Kaa maa bɛsɛn wɔnwɔndu wa.
Kpa a ku bɛsɛn toranu garisi.
Kpa a bɛsɛn durum wuna a kõ yu da sere nim wɔ̃kun temɔ.
[20] Kaa bɛsɛ be sa sãa Aburahamu ka Yakɔbun sikadominu kĩru ka bɔrɔkiniru sõɔsi
nge mɛ a bɛsɛn sikadoba nɔɔ mwɛɛru kua saa yellun di.

NAHUMU

Nahumu u sɔ̃ɔsimɔ win tireru sɔɔ tora ni Ninifugibu ba mɔ̀. Yen sɔ̃na u bu sɔ̃ɔmɔ ma ba koo ben wuu ge wɔri bu kpeerasia. Yeniba kpuro sɔɔ, Gusunɔ u koo be ba nùn naanɛ sãa wɔnwɔndu ka durom kua sanam mɛ u koo Asirigibu siri.

*Tire ten kpun*aa
1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Gusunɔn yiiko, wiru 1:2-8.
3. Gusunɔn siribu, wiru 1:9n di sere wiru 2:3.
4. Ninifu ya koo kam ko, wiru 2:4n di sere wiru 3:19.

[1] Gari wee yi Yinni Gusunɔ u gerua wuu ge ba mɔ̀ Ninifun sɔ̃. Nahumu Ɛlikosigiiwa Gusunɔ u dera u yi wa kãsiru sɔɔ ma u yorua.

*Yinni Gusun*ɔ u do u sɛ̃
[2] Yinni Gusunɔ u sãawa nisinugii.
U ra mɔru kɔsie.
Win mɔru ya kpã.
U ra win yibɛrɛba mɔru kɔsie.
U ku ra bu suuru kue.
[3] U ku ra toro deri u kun nùn sɛɛyasie.
Adama u ku ra mɔru se fuuku.
Win dam mu kpã.
Ù n sĩimɔ, woo guna ya ra n seewawa,
kpa guru winu nu n sãa nge win naasun tua.
[4] Ù n nim wɔ̃ku gbãre, ga ra gberewa.
U ra daanu kpuron nim gberasiewa,
kpa yaka si su wãa Basaniɔ ka Kaamɛlin gãanɔ su gbera,
kpa dãa wɛ̃ɛ si su wãa Libaniɔ su dɛlla.
[5] U dera guunu bãarimɔ.
Ma gungunu diirimɔ.
Ma tem ka mɛn tɔmbu ba yiiyaramɔ win wuswaaɔ.
[6] Wara u koo kpĩ u yɔ̃ra u win mɔru ma.
Wara u koo ka win mɔru gabirina.
Win mɔru ya ra pusiwa nge dɔ̃ɔ.
Wee ya kpenu bɛsukumɔ.
[7] Yinni Gusunɔ u sãawa tɔn geo.
U sãawa be ba wãa wahala sɔɔn kuku yeru.
Be ba nùn naanɛ sãa, bera u ra nɔɔri.
[8] U koo Ninifu kpeerasia mam mam ka nim bakam,
kpa u win yibɛrɛba naa gira sere gɔribun wãa yerɔ yam wɔ̃kuru sɔɔ.

*G*ari yi Gusunɔ u gerua

*Yud*a ka Ninifun sɔ̃
[9] Mba i Yinni Gusunɔ bwisikusimɔ.
Wiya u ra kam koosie mam mam.
Ba ku ra nɔni swãaru wa nɔn yiruse.
[10] Yibɛrɛ be, ba sãa nge sãki kɔkɔnu,
ba ra tam nɔ sere mu bu go.
Ka mɛ, ba koo dɔ̃ɔ mwaarawa mam mam nge yaka gbebusu.
[11] Ninifu, wunɛn min diya goo u yara
wi u Gusunɔ kɔ̃sa bwisikusimɔ,
ma u kĩ u nùn seesi.

12 Yinni Gusunɔ u Yudaba sõɔwa u nɛɛ,
baa bɛɛn yibɛrɛba bà n dabi amɔ,
ma ba dam mɔ amɔ,
ka mɛ, kon bu gowa mam mam.
Na bɛɛ sekuru doke.
Na ǹ maa wuremɔ n bɛɛ kua nge mɛ.
13 Kon ben yoo te ba bɛɛ diisiamɔ kpeerasia.
Kon ten yɔni kasuku.
14 Bɛɛ Ninifugibu, wee ye nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua bɛɛn sõ.
Na nɛɛ, i ǹ bweseru wasi
te ta koo bɛɛn yĩsiru sɔbe.
Kon bɛɛn bwãaroku dãaginu ka sisuginu kpuro wuna bɛɛn bũu dirun di,
kpa n bɛɛn sika sɔɔru ko.
Domi i ǹ sãa gãanu.

2

1 Bɛɛ Yudaba, wee goo u na guunu wɔllɔ
u bɔri yɛndun labaari gea kparamɔ.
Yen sõ, i bɛɛn tõɔ baka ni i ra raa di Yinni Gusunɔn sõ dio.
I bɛɛn nɔɔ mwɛɛnu yibio.
Domi tɔn kõso wi, u ǹ maa wee bɛɛn suunu sɔɔ.
Na nùn kpeerasiawa mam mam.
2 Bɛɛ Ninifugibu, kam koosio u bɛɛ wɔrim wee.
Yen sõ, i bɛɛn gbãraru maruo,
kpa i bɛɛn swɛɛ kõsu.
I sɔɔru koowo,
kpa i wɔrugɔru sõɔsi ka bɛɛn dam kpuro.
3 Wee Yinni Gusunɔ u Yakɔbun bweseru, Isireliba ben bɛɛrɛ wesiamɔ,
be, be yibɛrɛba ba wɔri ba ben yãnu gura
nge mɛ ba ra resɛm kãasi yakiri.

*B*a Ninifu wɔri

*b*a yen yãnu gura
4 Ninifun yibɛrɛban tabu durɔ damgibun tɛrɛnu nu sõri.
Ma ba yãa wunɔmginu doke.
Tabun tõru tà n tura,
ben tabu kɛkɛ be dumi gawe
yi ra kuramɛwa yi n ballimɔ nge dõɔ buri,
kpa ba n yaasi fĩamɔ.
5 Ba tabu kɛkɛba yakiamɔ swɛɛ sɔɔ nge wiirobu.
Ba daamɔ batuma kpuro sɔɔ ka dam.
À n bu wa, a ra n tamaa dõɔ yariya.
Kpa ba n duki mò nge guru maakinu.
6 Ninifun sina boko u win tabu durɔ damgibu yaaya u sokumɔ.
Adama be wee, ba sĩimɔ ba bãarimɔ.
Ben yibɛrɛba ba sɛnde ba ka dɔɔ wuun gbãraru gia.
Ma ba tii kuku yenu kua.
7 Subaru sɔɔ, ba daanun swɛɛ kɛnia,
ma sina kpaara wɔruka.
8 Ba Ninifu ye mwa ba yen yãnu gura ba ka doona.
Yen tɔn kurɔbu ba sumɔ nge kparukonu,
ma ba toronu soomɔ.
9 Ninifu ye, ya sãawa nge nim bwee bakaru
tèn nim mu gɛ̃era mu doona.

Ma nɔɔgira nɔɔramɔ ta mɔ̀,
i yɔ̃ro, i yɔ̃ro.
Adama goo kun yɔ̃re.
[10] I sii geesu ka wura guro.
Ben dukia ya ɩ̀ nɔru mɔ.
Dukia bwese bwesekawa ba mɔ.
[11] Ba guramɔ, ba goomɔ, ba sankumɔ.
Tɔmbu kpuron gɔma dwiiya.
Ben dũunu soonamɔ, ma ben dam doona.
Be kpuron wuswaa burisinɛ.

Ninifu ya sãawa

nge gbee sunɔ ge ba kamia
[12] Mana Ninifu ye, ya wãa tɛ̃,
ye, ye ya raa sãa nge gbee sinansun wãa yeru,
mi gbee sunɔ dwaa ka ninu ka binu nu ra n bɔsu,
goo ku ra maa nu nare,
[13] kpa dwaa ye, yu yen kurɔbu ka yen binu yaa goowa,
kpa yu wãa yee te yaa yibia.
[14] Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, nɛ wee.
Nɛna na sãa yen yibɛrɛ.
Kon de yen tabu kɛkɛba bu dɔ̃ɔ mwaara.
Kon de bu yen bibu go tabu sɔɔ.
Kon de yu ku maa tɔmbun yãnu gura.
Goo kun maa yen sɔmɔbun nɔɔ nɔɔmɔ.

3

*B*a Ninifu kam koosia
[1] Ninifugiba kua bɔ̃rurobu.
Domi ba sãawa tɔn gowobu.
Ba weesu yiba.
Ma ba kuuramɔ ka gbana.
Ba ra n tɔmbun yãnu guramɔwa.
[2] Wee sɛnan damusu nɔɔramɔ wuu ge sɔɔ.
Wee tabu kɛkɛban uruun wɔkinu nɔɔramɔ,
ma dumi yi yi gawe yi yɔ̃ɔkumɔ.
[3] Maasɔbu ba wee,
ba takobiba ka yaasi nɛni yi ballimɔ.
Wee ba tɔmbu mɛɛra kua,
ma gonu tɛrie baama, nu ɩ̀ garirɔ.
Ma ba nu wɔrikimɔ.

*B*a Ninifu sekuru doke
[4] Ninifu ya sãawa nge kurɔ sakara kowo kpoko.
Ya bwese dabinu yoru diisia yen buram ka yen sɔrorun sɔ̃.
[5] Yen sɔ̃na nɛ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, kon ye wɔrima.
Kon yen yaberu gbabia n ka yen wuswaa wukiri,
kpa n yen tereru bwesenu sɔ̃ɔsi,
kpa yu sekuru wa.
[6] Kon ye kubanu sure, kpa tɔmbu bu ye ka.
[7] Saa yera wi u ye wa u koo duka su,
kpa u nɛɛ, Ninifu ya kua bansu.
Wara u koo ye wɔnwɔndu kua.
Mana kon bu wa be ba koo ye nukuru yɛmiasia.

*Ninifu y*a koo kowa

*nge Tebɛ*si
[8]Tebɛsi ya wãa Nilun nim swɛɛ yi ba gban bɔkuɔ.
Nim mu ka ye sikerenɛ.
Ma mu sãa yen gbãraru.
Ninifu, a tamaa a Tebɛsi ye sanɔ kere?
[9]Etiopigibu ka Egibitigiba ba sãa yen dam.
Putigibu ka Libigibu ba sãawa yen somiɔbu.
[10]Ka mɛ kpuro, yen tii ya yoru da.
Ba ye mwa ma ba yen bibu go swɛɛ kpuro sɔɔ.
Ba yen wirugibu tɛtɛ toosi,
ma ba yen damgibu mwɛɛra ba yɔni doke.
[11]Wunɛ Ninifu, kaa nɔni sɔ̃ɔrawa,
kpa a n sãa nge wi u tam goore,
kpa a kuku yeru kasu yibɛrɛban sɔ̃ a kuke.
[12]Saa ye sɔɔ, wunɛn gbãranu kpuro nu ko n sãawa nge dãa nìn marum mu ye.
Bà n mu sira kpa mu wɔri wi u koo mu din nɔɔwɔ.
[13]Wee wunɛn tɔmbu ba sãa nge tɔn kurɔbu wunɛn suunu sɔɔ.
Wunɛn tem wusun kɔnnɔsu su kɛniara mam mam yibɛrɛban wuswaaɔ.
Ma dɔ̃ɔ u sin kɔkɔrɔba di.
[14]Bɛɛ Ninifugibu, i nim takirio i yi.
Domi ba koo bɛɛn wuu tarusi.
I bɛɛn gbãrarun dam sosio.
I birikiba muro kpa i sɔndu taaku i ka tu bani.
[15]Baa ì n yeba kpuro kua,
ka mɛ, dɔ̃ɔ u koo na u bɛɛ di,
ǹ kun mɛ bu bɛɛ go ka takobi.
Ba koo bɛɛ kpeerasiawa nge mɛ twee yi ra dãa wurusu di.

*B*a Ninifun tɔmbu kpuro go
Wee, i dabia nge twee.
[16]Bɛɛn tenkuba ba kperi dabiru kere.
Adama be kpuro ba doona
nge twee yi yi yɔ̃ɔwa.
[17]Bɛɛn kɔ̃sobu ba dabi nge gbabu swɛ̃ɛ.
Bɛɛn sɔm kowobu ba dabi nge twee
yi yi sina dãa kikisɔ bururu.
Adama ye sɔ̃ɔ u yara ma yi yɔ̃ɔwa yi doona,
ba ǹ tuba mi yi da.
[18]Wunɛ Asirin sina boko,
wee wunɛn kparobu ba dom yĩbirimɔ.
Wunɛn tabu durɔ damgibu ba ǹ maa wasi.
Ma wunɛn tɔmbu ba yarinɛ yam kpuro guunu wɔllɔ,
goo sari wi u koo bu kpaasina.
[19]Goo kun wunɛn mɛɛra ye nɔɔrimɔ.
Ya koo nun gowa.
Wi u nua ye ya nun deema, u koo taka kowa nuku dobun sɔ̃.
Domi goo sari wi a ǹ nɔni sɔ̃ɔwa.

HABAKUKU

Habakuku u win sɔmburu kuawa Yudaban sina boko Yoyakimun waati sɔɔ. Wi ka Yeremiwa ba sɔmburu kua waati tia sɔɔ.

Habakukun tireru ta win biti ka win nuku sankiranu sɔ̃ɔsimɔ win tɔmbun sɔ̃. Saa ye sɔɔ, Babilonigibu ba Isireliba dam dɔremɔ. Mɛya bwese ni nu ka bu sikerenɛn tii nu bu kuammɛ. Yera Isireliba ba tii bikiamɔ ba mɔ̀, amɔna ben wãara ko n sãa be ka Gusunɔ. Ma Gusunɔ u bu wisa saa win sɔmɔ Habakukun nɔɔn di u nɛɛ, wi u Gusunɔ naanɛ doke, wiya u koo kpĩ u n wãa. Wi u mara Gusunɔ u nùn yakia, wiya u ko n wãa, wiru 2:4.

*Tire ten kpun*aa
1. Garin wiru, wiru 1:1.
2. Habakuku u ka Gusunɔ gari mɔ̀, wiru 1:2n di sere wiru 2:20.
3. Habakuku u Gusunɔ siara, wiru 3.

[1] Gari wee yi Yinni Gusunɔ u win sɔmɔ Habakuku sɔ̃ɔwa.

*H*abakuku u Yinni Gusunɔ

*somiru k*anamɔ
[2] Yinni Gusunɔ, sere saa yerà ko na n nun somiru kanamɔ.
Sere saa yerà kaa n man maari.
Sere saa yerà kaa de na n nun sɔ̃ɔmɔ
ma tɔmba dam dɔrenamɔ.
Nge sere saa yerà kaa na a sun wɔra.
[3] Mban sɔ̃na a dera na kɔ̃sa mɛɛra.
Mban sɔ̃na kaa n tɔmbu mɛɛra
ba n gem biranamɔ.
Wee, tɔmba dam dɔrenamɔ
ba daa kɔ̃sa mɔ̀ baama kpuro.
Sannɔsu yiba, ma tɔmba siribu sokunamɔ baama kpuro.
[4] Goo sari wi u wooda mɛm nɔɔwammɛ.
Ba ku ra tɔmbu ben gem wɛ̃ nge mɛ n weenɛ.
Tɔn kɔ̃sowa u ra gemgii siribu di.

*Gusun*ɔ u Habakuku wisa

*u nɛ*ɛ, Babilonigiba wee
[5] Yinni Gusunɔ u nɛɛ, i bwesenu mɛɛrio i ka sikerena.
I de biti yu bɛɛ mwa.
Domi kon gãanu ko bɛɛn nɔni biru
ni i ǹ naanɛ mɔ̀,
baa goo ù n bɛɛ nu tusia.
[6] Wee, kon Babilonigibu seeyama.
Tɔn be, ba nuki sum.
Ba tem kpuro bukianamɔ
bu wa bu ka bwesenu ganun wãa yenu mwɛɛri.
[7] Ba nanum mɔ ben dam saabu.
Bera ba ra gɔsi ye ba kĩ.
[8] Ben dumi yi sannɛkunu ǹ kun mɛ gbeeku bɔ̃nu duka kere.
Saa tontonden diya yi ra yɔ̃,
kpa yi yibɛrɛ wɔri nge kasa ye ya goo buu wa.
[9] Be kpurowa ba wee bu ka tɔmbun yãnu gura.
Ba nɔni girariwa mi ba dɔɔ.
Ma ba yobu mwɛɛrimɔ ba mɛnnamɔ nge yani sɛɛri.
[10] Ba sinambu gɛma.
Ba tem yɛ̃robu yɛ̃ɛmɔ.

Ba ǹ wusun gbãranu gara.
Domi ba ra tem turenu kowa bu ka gbãra ni yɔ
kpa bu wuu si mwa.
[11] Yen biru kpa bu yari min di nge woo guna,
kpa bu maa da bu gam wɔri bu kõsa ko.
Ben dama ba naanɛ sãa, mu sãa nge ben bũu.

*H*abakuku u maa Gusunɔ soku
[12] Saa yellun di, wuna a sãa Gusunɔ.
Wuna a sãa nɛn Yinni.
A dɛɛre. Yen sõ, sa ǹ gbimɔ.
Yinni, wuna a sãa nɛn kpee baa mi na ra kuke.
Wuna a Babilonigibu gɔsa,
ma a bu dam kã kpa bu ka sun sɛɛyasia.
[13] Adama a ǹ kpẽ a yõra a n kõsa mɛɛra,
domi a dɛɛre too.
Ǹ n mɛn na, mban sõna a mɛɛra ye tɔn kõsoba mɔ̀,
ma a ǹ gãanu gerumɔ.
Mban sõna a maari tɔn kõsobu ba gemgibu goomɔ.
[14] Mban sõna a tɔmbu kuammɛ nge swẽɛ,
ǹ kun mɛ nge kɔkɔ ni nu ǹ kparo mɔ.
[15] Babilonigibu ba tɔmbu mwɛɛrimɔ
nge swẽɛ yi ba mwa ka kɔkɔnu
ǹ kun mɛ ka yãakoronu,
kpa bu bu gura bu ka doona ka nuku dobu.
[16] Yen sõna ba ra ben yãakoronu yãkunu kue,
kpa bu nu turare dõɔ dokea.
Domi nin saabuwa
ba koo ka kpĩ bu dĩa geenu wa
ni nu do bu di.
[17] Domma ba koo den ben takobiba wesia ben karanɔ.
Ba ko n bwesenu sakirimɔwa wɔnwɔndu sariru sɔɔ sere ka baadommaɔ?

2

[1] Adama nɛ, Habakuku na yõwa gbãraru wɔllɔ nɛn kõsu yerɔ
nge wi u yɔɔru bwẽɛ,
kpa n ka nɔ ye Gusunɔ u koo man sõ,
ka nge mɛ u koo man wisi nɛn weeweenun sõ.

*Gusun*ɔ u Habakuku wisa
[2] Yera Yinni Gusunɔ u man wisa u nɛɛ,
n gari yi yoruo yi u man sõɔmɔ.
N yi yoruo kpasasa kpee bɛsi sɔɔ.
[3] Yin tõra kun gina tura yi ka koora.
Adama yi koo koora yin saa yà n tura.
Baa yì n tɛɛmɔ, na n gesi yi mara.
Domi yi koo koorawa kam kam.
[4] N yoruo ma wi u tii sue u ǹ wãa swaa gea sɔɔ.
Adama wi u kua gemgii naanɛ dokebu sɔɔ, u ko n wãawa.
[5] Wi u tii sue, u ku ra sinɛ sẽɛ.
U ra n sãawa nge tam nɔro,
kpa u n nɔɔ wukie nge gɔribun wãa yeru.
U ku ra debu nge gɔɔ.
U ra n tii bwesenu gawemɔwa u ka ko nin yinni.

*B*õrusibu nɔɔbu

6 Adama bwese ni u mwɛɛra mi,
nu koo nùn seesi nu nùn gari sõ ka wɔma ka mɔnnu, nu nɛɛ,
u kuawa bõruro wi, wi u dukia mɛnnamɔ ye ya ǹ sãa wigia,
ma u gabun yãnu guramɔ u tɔruba yiimɔ.
Sere saa yerà u ko n mò nge mɛ.
7 Bèn dibu u nɛni, ba koo nùn seesi subaru sɔɔ,
kpa bu gura ye u mɔ.
8 Nge mɛ u tɔn dabinu wɔri u nin yãnu gura,
nge mɛya be ba tie, ba koo maa nùn wɔri bu win yãnu gura
yèn sõ u tɔmbun yɛm yari,
ma u tem ka mɛn wusu ka mɛn tɔmbu dam dɔre.
9 Bõrurowa wi u dukia guramɔ
ye ya ǹ dɛɛre win berusebun mi,
kpa u wa u n wãa aye bɛɛrɛgiru sɔɔ,
mi u ǹ maa nɔni swãaru wasi.
10 Adama win yɛnun sekura u sɔɔru kua mi,
ye u ka bwese dabinu go.
Win tiin wãara u kari bɔrie.
11 Domi baa ka ganiɔ, yi koo wuri ko yi nùn taarɛ wɛ̃,
kpa kpɛɛrun yari yi wuri wura.
12 Bõrurowa wi u win wuun kpɛɛkpɛɛku swĩimɔ yɛm wɔllɔ,
ma u tɔmbu dam dɔremɔ.
13 Ye tɔmba mò kpuro, ya koo dõɔ mwaara.
Ba tii nɔwia mòwa kam sɔɔ.
Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u koo ye kpuro kam koosia.
14 Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔn bɛɛrɛ yɛ̃ru ta ko n yibawa tem sɔɔ
nge mɛ nim wõku ga ra n nim yiba.
15 Bõrurowa wi u win beruse tam bɔɔbɔm wɛ̃ɛmɔ
mu ka nùn go nge dɛ̃ɛ, u n yõ tereru,
kpa u nùn sekuru doke u n mɛɛra.
16 Yɛ̃ro u tii sekuru dokemɔwa mi, n ǹ mɔ bɛɛrɛ.
Win tii u mu nɔruo kpa u tereru yõra.
Yinni Gusunɔ u koo nùn tilasi ko
u ka win mɔrun nɔra nɔ kpuro,
kpa win bɛɛrɛ ye u raa mɔ yu gɔsia sekuru.
17 Daa kõsa ye u kua Libaniɔ,
ya koo wɔri win wiru wɔllɔ.
U yɛɛ go.
Adama yɛɛ yi, yi koo nùn nandasia.
Yeni kpuro ya koo nùn deema yɛm mɛ u yarin sõ,
ka dam mɛ u tem mɛ ka mɛn wusu ka mɛn tɔmbu dɔren sõ.
18 Arufaani yerà bwãarokunu nu mɔ tɔnu u ka sina u nu seku.
Nu sãawa ni ba seka ka sisu,
ma nu dera u weesu naanɛ sãa.
Mban sõna tɔnu u koo win naanɛ doke bwãaroku ni u seka sɔɔ,
ni, ni nu ǹ kpɛ̃ nu gari gere.
19 Bõrurowa wi u dãa kuku sõɔmɔ u mò, gu seewo,
ma u kperu sõɔmɔ u mò, tu dom yando.
Yen gaa ya koo kpĩ yu nùn bwisi kɛ̃?
Geema, u nu wura ka sii geesu pote.
Adama nu ǹ hunde mɔ, nu n sere wãaru mɔ.
20 Yinni Gusunɔ u wãa win sãa yee dɛɛrarɔ.
Tɔmbu kpuro bu nɔɔ mario win wuswaaɔ.

3

*H*abakukun kanaru

[1] Wee kana te Gusunɔn sɔmɔ Habakuku u kua ka weeweenu.
[2] U nɛɛ, Yinni Gusunɔ, na nua ye a gerua.
Ma na nanda.
A de yu koora wɔ̃ɔ sini sɔɔ.
A de tɔmbu bu ye wa bɛsɛn waati yeni sɔɔ.
Adama wunɛn mɔru ye sɔɔ, a yaayo a sun wɔnwɔndu kua.
[3] Gusunɔ, a na saa Edɔmun di.
Wunɛ, Dɛɛro, a na Paranin guurun di.
Wunɛn yiiko ya wɔllu yam bururasie.
Ma tem kpuro mu nun siaramɔ.
[4] A na, ma yam mu burura.
Sɔ̃ɔ yãna yara wunɛn nɔman di,
mi wunɛn dam mu wãa.
[5] A dera baranu nu pusimɔ.
A nu derimɔ mi a sara kpuro.
[6] À n yɔ̃ra, tem mu ra yĩiriwa.
À n bwesenu mɛɛra, nu ra diiriwa.
Guu ni nu wãa saa yee yellun di, nu wɔruka,
gunguu ni nu wãa saa tɛɛbun di, nu kɔsikira,
domi niya nu raa sãa wunɛn swaa ye a ra sĩ.
[7] Na Kusanigibun weeweenu nɔɔmɔ.
Na maa wa ma Madianiba ba bɛrum soore.
[8] Yinni Gusunɔ, a ka daanu mɔru mɔ̀wa?
Nge nim wɔ̃kuwa a ka mɔru mɔ̀.
Wee a yɔɔwa guru winu wɔllɔ
nge wi u yɔɔwa tabu kɛkɛn wɔllɔ,
ma ya nùn nasara wɛ̃.
[9] A wunɛn tɛndu bɛri.
Wunɛn bɔ̃ri yi sãawa nge sɛ̃ɛnu.
A tem bɛra ma daanu koka min di.
[10] Guunu nù n nun wa, nu ra diiriwa.
Gura ya nɛmɔ ka dam, ma nim wɔ̃kun nim mu wɔki,
mu nim kurenu kɔ̃ɔmɔ sere wɔllɔ.
[11] Sɔ̃ɔ ka suru ba yɔ̃ra ye ba wunɛn guru maakinu wa
nu ballimɔ nge yaasa, ma nu dɔɔ nge sɛ̃ɛnu.
[12] Wee a tem bukianamɔ,
a bwesenu kɔsukumɔ ka mɔru baka.
[13] Wee a yara
a wunɛn tɔmbu ka wunɛn sunɔ wi a gɔsa somiru na.
A tɔn kɔ̃sobun sunɔ go.
A win bwãabu kpeerasia mam mam.
[14] A yibɛrɛban sinambun winu yabura ka ben tiin sɛ̃ɛnu.
Ba raa sun wɔrim wee ka sɛndaru nge woo bɔkɔ,
bu ka sun yarinasia.
Ba nuku dobun kuuki mɔ̀.
Ba sɔɔru sãa bu ka sun go bɛsɛn kuku yenɔ.
[15] Yinni Gusunɔ, a sɔ̃ wunɛn dumin wɔllɔ,
a nim wɔ̃ku taakumɔ
ge ga nim kɔ̃ɔmɔ ga wɔki.
[16] Na gen wɔkinu nɔɔmɔ too.
Ma na nanda gem gem,
nɛn nɔɔ ga diirimɔ bɛrum sɔ̃.

Ma nɛn wasi yi wɔkɔnu wɔrimɔ,
na yɔ̃ sɛ̃ɛ na nuku sankiranun tɔ̃ru mara
te ta wee bwese ni nu koo sun dam dɔren sɔ̃.
[17] Figien dãnu nu ɲ̀ ko n binu mɔ.
Resɛm dãnu nu ɲ̀ maa marumɔ.
Olifin dãnu nu ɲ̀ maa binu marumɔ.
Gbea kun maa dĩanu wɛ̃ɛmɔ.
Yãanu ka kɛtɛ kun ko n maa wãa gɔ̃ɔwɔ.
[18] Adama nɛ, nɛn nuku dobu weewa wunɛ Yinni Gusunɔn min di.
Na nuku dobu mɔ yèn sɔ̃ a ra man faaba ko.
[19] Wuna a sãa nɛn dam.
A ra de na n sãu nge nɛmu.
Kpa na n sĩimɔ guunu wɔllɔ.
Womu geniwa ba wom kowobun wirugii kua ka mɔrɔku.

SOFONI

Sofoni u Yudaba ka Yerusalɛmugibu sɔ̃ɔmə ma Gusunə u koo bu sɛɛyasia. Ma u maa tən tukobu kirə mɔ̀ be ba ka bu sikerenɛ u nɛɛ, Yinni Gusunən siribun tɔ̃ra wee. Tɔ̃ɔ te, nəni swãarugira. Adama amɛn biru, Isireliban sukum ba koo wurama Gusunən mi kpa bu kpam Yerusalɛmu seeya.

*Tire ten kpun*aa

1. Gusunə u koo Yudaba ka Yerusalɛmugibu siri, wiru 1:1n di sere wiru 2:3.
2. Gusunə u koo bwese tukunu kpeerasia, wiru 2:4-15.
3. Yinni Gusunə u koo Yerusalɛmu seeya, wiru 3:1-20.

1 Gari yiniwa Yinni Gusunə u Sofoni, Kusin bii sɔ̃ɔwa Yosiasi, Amɔən bii, Yudaban
sina bokon bandun waati sɔɔ. Sofoni wi, u sãawa Gedalian debubu, Amarian sikadobu,
Esekiasin yãasebu.

Yinni Gusunə

*u koo h*andunia sɛɛyasia

2 Yinni Gusunə u nɛɛ,
kon kpuro kpeerasia handunia sɔɔ.
3 Kon tɔmbu ka yɛɛ ka gunəsu ka swɛ̃ɛ kpeerasia
ka sere maa tən kɔ̃sobu ka ye ya ra bu sokurasie.
Kon tɔmbu kpuro kpeerasia handunia sɔɔ.
Nɛ, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

*Yinni Gusun*ə u koo Yudaba

*k*a Yerusalɛmugibu sɛɛyasia

4 Yinni Gusunə u maa nɛɛ,
kon Yudaba ka Yerusalɛmugibu kpuro nəma doke.
Kon bũu wi ba mɔ̀ Baalin sãa yee ni nu tie kpeerasia min di.
Kon yen wirugibu ka yen yãku kowobun yĩsa go.
5 Be ba dii tɛɛri wəllə kperi ka suru sãamə
ka be ba bɔ̃rumə ka nɛ, Yinni Gusunən yĩsiru,
ma ba wure ba bɔ̃rumə ka ben bũun yĩsiru,
be kpurowa kon go.
6 Be ba man biru kisi ka be ba ku ra man kasu,
ka sere maa be ba ku ra man ben gari saawara ko,
be kpurowa kon go.
7 I nɔɔ mario wi, Yinni Gusunən wuswaaɔ.
Domi win tɔ̃ru ta turuku kua.
U win yãkuru sɔɔru kua.
U maa gəsa be ba koo tu di.
8 Wi, Yinni Gusunən yãku ten tɔ̃ru sɔɔ,
u koo wirugibu ka sina bokon bibu wəri,
ka sere maa be ba tən tukobun komanu swĩi.
9 Yen tɔ̃ɔ te, be ba ku ra sãa yerun kənnə suuku taaram kã nge bũu sãəbu,
ka sere be ba ben sunən yɛnu dukia yibiamə
ye ba gurama ka gbɛna, ka dam dibu,
be kpurowa u koo wəri.
10 Yen tɔ̃ɔ te, ba koo wuri nə sere kənnəwə ge ba mɔ̀ Swɛ̃ɛ,
ka maa wuun wɔɔ bera gaan mi.
Mɛya nəni swãa bakara ko n wãa guunu wəllə.
11 Bɛɛ Makitɛsigibu, i wuri koowo.
Domi tenkuba kpuro ba koo kam ko.
Be ba gobi kəsimə kpuro ba koo kpeera.

[12] Yen tɔ̃ɔ te, u koo Yerusalɛmu bũuri ka fitilanu.
U koo tɔmbu wɔrima be ba sɔ̃ kpɛtɛɛ nge tam kɔrɔnu.
Ma ba gerumɔ ben gɔ̃ruɔ ba mɔ̀,
wi, Yinni Gusunɔ u ǹ gea mɔ̀, u ǹ maa kɔ̃sa mɔ̀.
[13] Ba koo ben arumani gura kpa ben yɛnusu su ko bansu.
Ba koo dia bani yè sɔɔ ba ǹ sinamɔ.
Ba koo resɛm duure, adama ba ǹ yen tam nɔrumɔ.

*Yinni Gusunɔ*n tɔ̃ru
[14] Yinni Gusunɔn tɔ̃ɔ nanumgira ta turuku kua.
Te wee ta wee fuuku, ta nɔɔgiru sue.
Tabu durɔ damgii u koo kuuki ko dɔma te.
[15] Tɔ̃ɔ te, ta sãawa mɔrun tɔ̃ru.
Tɔ̃ɔ te, ta sãawa nuku sankiranun tɔ̃ru.
Ta sãawa kam kobun tɔ̃ru.
Tɔ̃ɔ te, yam wɔ̃kura koo tu wukiriwa nge bukɔ ka guru winu.
[16] Yen tɔ̃ɔ te, tabu kowobu ba koo kɔbi so
kpa bu kuuki ko bu ka wuu si su gbãranu mɔ wɔri.
[17] U koo tɔmbu nuku sankiranu kpɛ̃ɛ
kpa ba n sĩimɔ nge wɔ̃kobu.
Domi Yinni Gusunɔwa ba torari.
U koo de ben yɛm mu n tɛrie nge tua,
kpa ben gonu nu n sãa nge kubanu.
[18] Yen dɔma te, ben sii geesu ǹ kun mɛ ben wura,
yen gaa kun kpɛ̃ yu bu wɔra Yinni Gusunɔn mɔru baka yen min di.
Tem mɛ kpuro mu koo dɔ̃ɔ mwaara win mɔrun sɔ̃.
U koo mɛn tɔmbu kpuro gowa subaru sɔɔ.

2

*I tii k*awo
[1] Bɛɛ sekuru sariba,
i de i sina i bwisiku,
[2] Yinni Gusunɔn himba yu sere koora.
Kpa tɔ̃ɔ te, tu ku raa bɛɛ samba ko
nge doo sako ge ga ka woo doonɔ.
I de i sina i bwisiku
Yinni Gusunɔn mɔru baka yen tɔ̃ru tu sere tunuma
tu bɛɛ deema.
[3] Bɛɛ be i tii kawe kpuro tem mɛ sɔɔ,
i Yinni Gusunɔ kasuo.
Bɛɛ be i nùn mɛm nɔɔwɛ,
i gem kasuo, kpa i tii kawa.
Sɔrɔkudo i ko i yari Gusunɔn mɔrun tɔ̃ɔ te sɔɔn di.

*Gusun*ɔn gari yi ba gerua

*bwese tuku ni nu w*ãa

*s*ɔ̃ɔ duu yeru gian sɔ̃
[4] Gasan tem mu koo bansu ko.
Kpa Asikaloni yu yɔ̃ra dira.
Ba koo Asidɔdun tɔmbu gira sɔ̃ɔ sɔɔ gbãara.
Kpa bu Ekoronin tɔmbu seeya ben wuun di.
[5] Bɛɛ Keretin bweseru, bɛɛ be i wãa nim wɔ̃kun goorɔ,
i kam kuawa.
Wunɛ maa Kanani, wunɛ wi a sãa Filisitiban tem,
Yinni Gusunɔ u nun gerusimɔ.

U nɛɛ, u koo nun kpeerasia.
Goo kun maa sinamə wunɛ sɔɔ.
[6] Nim wɔ̃kun goo te, ta koo kowa kpara yenu,
mi kparobu ba ko n da bɔsu ba n ben yãanu kparamə.
[7] Domi saa ye sɔɔ,
Gusunə, Yudaban Yinni u koo ben be ba tie kpara
kpa u ka ben yobu wurama.
Nim wɔ̃kun goo te, ta koo ko begiru.
Miya ba ko n da yaa sabenu kpare,
kpa yoka bu kpuna Asikalonigibun dia mi.

*Gusun*ən gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sɔ̃ə yari yeru gian sɔ̃
[8] U Məabuba ka Amənіban wəma nua ye ba ka win təmbu sekuru doke.
Ma ba tii sua ba ben tem nəə bura yenu susisia.
[9] Yen sɔ̃na wi, Gusunə Isireliban Yinni,
wi, wi u wəllu ka tem mə,
u nɛɛ, sere ka win wãaru, u koo de Məabuba bu kam ko nge Sodomugibu,
kpa Amənіba bu maa kam ko nge Goməragibu,
ben tem mu yaka kɔ̃susu kpi,
ǹ kun mɛ mu gəsira bəru.
Gãanu kun maa kpiimə mi sere ka baadommaə.
Win tən be ba tie,
ba koo Məabu be, ka Aməni be wəri
bu ben yãnu gura bu tem tubi di.
[10] Yeniwa Gusunə u koo de yu bu deema ben tii suabun sɔ̃
ka sere maa ye ba wi, Gusunə wəllu ka tem Yinnin təmbu wənwa
ba sekuru doke.
[11] Wi, Yinni Gusunə, u ǹ ka bu wənwəndu mɔ̀.
U koo handunia kpuron bũnu kam koosia.
Baa bwese ni nu wãa tem burenə,
nu koo yiira win wuswaaə nin wusə.

*Gusun*ən gari yi ba gerua

bwese tuku ni nu wãa

sɔ̃ə yɛ̃si yɛ̃sika gian sɔ̃
[12] Bɛɛ Etiopigibu, ba koo maa bɛɛ səkiri ka win takobi bu go.
[13] U koo win nəmu dɛmiɛ sɔ̃ə yɛ̃san nəm geuə
u Asirigibu kam koosia,
kpa Ninifu yu ko bansu.
Gãanu kun maa kpiimə mi.
[14] Yaa sabena nu koo sina mi,
yɛɛ bwese bweseka gesi.
Boorosu ka duuru bɛɛkuna nu koo kpuna furə si ba yen gbereba kuan səəwə.
Ba koo kuuki nə saa fɛnɛntiban di.
Nəni swãara ko n wãa yen kənnəwə.
Domi dirun bura te ba kua ka sɛdurun dãa ta koo kɛsikira.
[15] Nge mɛya wuu ge, ga koo ko,
ge, ge ga raa tii sue mi,
ma ga tamaa ga wãawa bəri yɛndu səə,
ma ga tii sɔ̃əmə ga mɔ̀,
gera ga kpuro kere.
Wee ga wəruma ga bansu kua.

Ga kua yɛɛn wãa yeru.
Wi u sarɔ mi, u koo wia kowa u nɔma kpara.

3

*Yerus*alɛmugibu

*b*a ɩ̀ Gusunɔn gere wure
[1] Bõruroba bɛɛ Yerusalɛmugibu.
Domi i sãawa mɛm nɔɔ sariba,
ma i disi mɔ, i dam diinamɔ.
[2] I ku ra googii nɔ.
I ku ra maa sɛɛyasiabu wure.
I ku ra Gusunɔ bɛɛn Yinni naanɛ ko.
I ku ra maa nùn susi.
[3] Bɛɛn sina asakpɔbu ba sãawa nge gbee sinan
si su kukirimɔ wuu ge sɔɔ.
Ma bɛɛn siri kowobu ba maa sãa nge yokan puruka
ni nu ku ra dĩanu yi bururun sõ.
[4] Gusunɔn sɔmɔbu ba sãawa naanɛ sariba.
Ba ku ra gere ye Gusunɔ u bu sõɔwa.
Bɛɛn yãku kowobu ba Gusunɔn sãaru disi dokemɔ.
Ba ku ra woodaba mɛm nɔɔwɛ.
[5] Adama ka mɛ, Yinni Gusunɔ u wãa ka bɛɛ.
U sãawa gemgii, u ku ra weesu ko.
U ra win gem terasiewa siribu sɔɔ bururu baatere.
U ku ra tõru bure.
Adama tɔn kõsoba ba kõsa mɔ̀, sekura kun bu mɔ̀.
[6] Wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
u bwese girinu go,
ma u nin gbãranu ka nin kuku yenu kɔsuka.
U dera goo ku ra maa sĩ nin swɛɛ sɔɔ.
U nin wusu kɔsuka, goo kun maa wãa mi.
[7] Yera u nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu, ɩ̀ n daa nùn nasie,
ma i win sɛɛyasiabu wuramɔ,
u ɩ̀ daa bɛɛn wãa yenu kɔsukumɔ.
U ɩ̀ daa maa bɛɛ sɛɛyasiamɔ nge mɛ u kua,
adama i ra n sɛndewa kõsan kobu sɔɔ.
[8] Yen sõ, wi, Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i nùn maruo tõɔ tè sɔɔ u koo se u bɛɛ wɔrima.
Domi u gõru doke u bwesenu ka nin sinambu mɛnna
u bu win mɔru sõɔsi ka yen dam.
Kpa n sãare nge ba tem mɛ kpuro dõɔ doke win mɔrun sõ.

Yinni Gusunɔ

*u nɔ*ɔ mwɛɛru kua
[9] Saa ye sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo tɔmbun yari dɛɛrasia
kpa bu win yĩsiru soku bu nùn sã sannu.
[10] Be ba nùn sãamɔ ba yarinɛ baama,
ba koo ka nùn kẽnu naawa saa Etiopin daanun gurun di.
[11] Yen tõɔ te, bɛɛ win tɔmbu Isireliba,
i ɩ̀ sekuru wasi bɛɛn daa kõsa ka bɛɛn tora ni i kua sɔɔ.
Domi u koo be ba ra tii sue bɛɛn suunu sɔɔ wuna,
kpa bɛɛn tiin tɔn biaru tu kpe win guu dɛɛrarun wɔllɔ.
[12] U koo de tɔmbu fiiko ba n wãa bɛɛn suunu sɔɔ
be ba ɩ̀ tii sue.

Ba koo win yĩsiru soku u ka bu kõsu.
[13] Isireli be ba tie, ba ǹ maa kõsa mɔ̀.
Ba ǹ maa weesu mɔ̀.
Gari kõsi yi ǹ ko n wãa ben nɔsɔ.
Ba ko n wɛ̃rewa,
goo kun bu baasimɔ.

*Yerus*alɛmugibu

*b*a koo wurama
[14] Bɛɛ Siɔnigibu, i gõru dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Isireliba kpuro gesi, i nuku dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i yɛ̃ɛrio
kpa i nasaran kuuki ko ka bɛɛn gõru kpuro.
[15] Yinni Gusunɔ u bɛɛn sɛɛyasiabu kpeesia bi u koo raa bɛɛ ko.
U bɛɛn yibɛrɛba yarinasia.
Gusunɔ sina boko, bɛɛ Isireliban Yinni, u wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
I ǹ maa kõsa gaa wasi.
[16] Yen tõɔ te, ba koo bɛɛ Yerusalɛmugibu sõ bu nɛɛ,
i ku bɛrum ko Siɔniɔ.
I ku de bɛɛn gɔma dwiiya.
[17] Gusunɔ bɛɛn Yinni u wãa bɛɛn suunu sɔɔ.
U sãawa nge tabu durɔ wi u ra faaba ko.
U koo nuku doo bakabu ko bɛɛn sõ.
U ǹ maa gãanu gerumɔ yèn sõ u bɛɛ kĩ.
U ko n nuku doo bakabu mɔ.
[18] Be ba wãa nuku sankiranu sɔɔ
yèn sõ ba ka Yerusalɛmu tonda,
ba wãa sekuru sɔɔ te ta bu buniɛmɔ nge sɔmunu,
ma ba ku ra maa win tõɔ bakanu di,
beya u koo mɛnnama.
[19] Yen tõɔ te, u koo be ba bɛɛ dam dimɔ wɔri,
kpa u yɛmɔbu faaba ko.
U koo be ba raa gira mɛnna
kpa u de bu tɔmbu nuku dobu wɛ̃
kpa bu yĩsiru yari tem kpuro sɔɔ
mi ben baawure u raa sekuru dimɔ.
[20] Yen tõɔ te, u koo de i wurama.
Saa ye sɔɔ, u koo bɛɛ mɛnna.
Tɔmbu ba koo bɛɛ bɛɛrɛ wɛ̃
kpa i yĩsiru yari handunian bwesenu kpuron suunu sɔɔ
sanam mɛ u koo ka bɛɛn yobu wurama i bu wa.
Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

ASEE

Saa Babilonin diya Asee u wurama yorun di Yerusalɛmuɔ ka Yuda gabu sannu. Saa ye Yuda be, ba wurama ba wãa Yerusalɛmuɔ, yera ba Yinni Gusunɔn sãa yee ten bana seewa. Adama ben hania ye, ya ra yɛmia ma ba sãa yee ten bana deri wahala ye ba waamɔn sõ saa Samarigibun min di ka sere maa gɔ̃ɔ te ta dua ben suunu sɔɔn sõ. Yera be ba dukia mɔ, ba tii dii geenu baniammɛ. Saa ye sɔɔ, ben goo kun maa kĩru mɔ u ka Yinni Gusunɔn sɔmburu ko. Ma Asee u seewa u Yudaba gerusi.

Yen biru u bu dam kɛ̃mɔ bu ka bana ye se. Win gari yi sɔɔ, u nɛɛ, bu Gusunɔ mɛm nɔɔwɔ kpa bu win sɔmburu nɔni doke. Yera ya buram bo n kere ba n ben tiin arufaani kasu.

*Tire ten kpun*aa

1. Sãa yerun bana, wiru 1.
2. Sãa yee kpaa ten girima, wiru 2.

*S*ãa yerun bana

[1] Darusi Pɛɛsiban sina bokon bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba tiasen tõɔ gbiikiru sɔɔra Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u ka Sorobabɛli Sealitiɛlin bii, Yudaban kparo ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii gari kua saa win sɔmɔ Aseen nɔɔn di u nɛɛ, [2] bɛɛ Isireliba i mɔ̀, saa kun tura i ka nɛn sãa yeru bani. [3] Yen sõna na bɛɛ gari yini sõɔmɔ na nɛɛ, [4] n bɛɛ wɛ̃re i n wãa dii buranu sɔɔ ni ba sɔma kua, kpa nɛn sãa yeru ta n bansu sãa? [5] Yen sõna nɛ, wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, i bwisikuo bɛɛn daa ye i mɔ̀n sõ. [6] Wee i dĩanu duurumɔ too, adama fiikowa i gɛ̃ɛmɔ. I dimɔ, adama i ǹ debumɔ. I nɔrumɔ, adama bɛɛn nɔru kun kpeemɔ. I yãnu dokemɔ, adama nu ǹ bɛɛ wooru girammɛ. Ì n bɛɛn kɔsiaru mwa, ta ra doonɛwa nge te ba doke bɔɔ gɛ̃ɛre sɔɔ. [7] Yen sõ, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ, i bwisikuo bɛɛn daa ye i mɔ̀n sõ. [8] I seewo i da guurɔ i dãa kasuma i ka nɛn sãa yee te bani, kpa i man bɛɛrɛ wɛ̃. Ye sɔɔra ko na n nuku dobu mɔ. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. [9] I tamaa i ko i dĩanu wawa too bɛɛn gbean di. Adama wee fiikowa i wa. Fiiko ye i wa i ka da yɛnuɔ mi, ma na ye wom wure na yarinasia. Mban sõ. Yèn sõ i nɛn sãa yeru deri ta kua bansu. Ma baawure u sɛnde u ka win tiin diru bani. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua. [10] Yen sõna gura kun maa nɛmɔ. Mɛya tem kun maa bɛɛ dĩanu wɛ̃ɛmɔ nge mɛ n weenɛ. [11] Na dera gbebura kua bɛɛn tem kpuro sɔɔ ka guunɔ. Ma alikama ka resɛm ka olifi kpuro ya gbera. Dĩa ni tem mu ra kpiisie gesi kpuro, nu gberawa. Ma tɔmbu ka yaa sabenu nɔni sõɔre. Ma bɛɛn sɔma ye i mɔ̀ kpuro ya kua kam.

[12] Yera Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii, ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii, ka Isireli be ba tie kpuro, ba Gusunɔ ben Yinnin gari yi mɛm nɔɔwa nge mɛ Gusunɔ u win sɔmɔ Asee sõɔwa u bu sõ. Ma ba nanda wi, Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.

[13] Asee, Yinni Gusunɔn gɔro u bu sõɔwa ye Yinni Gusunɔ u nùn sõɔwa. U nɛɛ, Yinni Gusunɔ u wãa ka bɛɛ.

[14] Ma u Sorobabɛli, Yudaban kparo ka Yosue, yãku kowo tɔnwero ka sere Isireli be ba tie dom yamia. Ba na ba ben Yinni wi u wɔllu ka tem mɔn sãa yee ten sɔmburu torua, [15] Darusin bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba tiasen sõɔ yɛnda nnɛse sɔɔ.

2

*S*ãa yee kpaa ten girima

[1] Wõɔn suru nɔɔba yirusen sõɔ yɛnda tiase sɔɔra Yinni Gusunɔ u Asee sõɔwa u nɛɛ, [2] a Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii, Yudaban kparo, ka yãku kowo tɔnwero Yosue, Yosadakin bii, ka sere Isireli be ba tie sõɔwɔ a nɛɛ, [3] be, be ba tie sɔɔ, ben wara u sãa yee ten yellu yɛ̃ ten girima gbiikaa sɔɔ. Tɛ̃, amɔna ba tu waasinɛ. Nge mɛ ta sãa mi, ta ǹ sãare kam dirum ben nɔni sɔɔ? [4] Yen sõ tɛ̃, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na nɛɛ, Sorobabɛli, ka Yosue, ka Isireli be ba tie, bu tii dam kɛ̃ɛyɔ, kpa bu sɔmburu ko. Domi na wãa ka be. [5] Nge mɛ na bu nɔɔ mwɛɛru kua sanam mɛ na bu yarama Egibitin di, nge mɛya na maa bu sõɔmɔ gisɔ

ma nɛn Hunde wãa ka be. Yen sɔ̃, bu ku bɛrum ko. [6] Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, na
ɲ maa tɛɛmɔ n ka wɔllu ka tem ka nim wɔ̃ku sira. [7] Kon bwesenu kpuro sira kpa n de bu
nin dukia gea kpuro gurama bu ka na nɛn sãa yeru mini. Kpa n sãa yee te girima yibia.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua. [8] Nɛna na sii geesu ka wura mɔ. [9] Tɛ̃, dii
ten girima ya koo yellugia kera. Miya kon tɔmbu bɔri yɛndu wɛ̃. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinniwa na yeni gerua.

*T*ɔn be ba ɲ dɛɛre

[10] Darusin bandun wɔ̃ɔ yirusen suru nɔɔba nnɛsen sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse sɔɔra Yinni Gusunɔ
u ka win sɔmɔ Asee gari kua u nɛɛ, [11] a yãku kowobu woodan gari yini bikio a nɛɛ, [12] goo
ù n yãku yaa bɔkua win yaberun kasaɔ, ma win yabe kasa ye, ya pɛ̃ɛ baba, ɲ kun mɛ
kpee, ɲ kun mɛ tam, ɲ kun mɛ gum, ɲ kun mɛ dĩanu ganu, ba tamaa dĩa ni, nu kua Yinni
Gusunɔginu?

Ye Asee u bu bikia mɛ, yera ba wisa ba nɛɛ, aawo!

[13] Ma Asee u maa bu bikia u nɛɛ, goo ù n disi duura yèn sɔ̃ u goru baba, ma u seewa u
maa dĩa ni baba, dĩa nin tii nu kua disiginu?

Ma yãku kowo be, ba wisa ba nɛɛ, oo, dĩa nin tii nu disi duurawa mi.

[14] Yera Asee u maa nɛɛ, amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ, nge mɛya bɛɛ Isireliba i
sãa win nɔni sɔɔ. Mɛya maa bɛɛn nɔman sɔma ya sãa. Ye i nùn wɛ̃ɛmɔ kpuro, ya disi mɔ.

*I l*aakari koowo saa tɛ̃n di

[15] Ɲ n mɛn na, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema n ka gisɔ girari i sere kpenu mɛnna i ka sãa
yee te bani. [16] Wee bɛɛn goo ù n seewa u alikaman sakaku yɛndu kasum da birarɔ, ma
u ye so, wɔkura u ra wa. Ù n maa seewa u tam ditiri weeraakuru kasum da resɛm gama
yerɔ, ditiri yɛnda u ra wa. [17] Nɛ, Gusunɔ na bɛɛn sɔmburu kam koosia. Na dera guru kpenu
bɛɛn dĩanu sanka nu kɔ̃sa, nu bukusa duura. Adama ka mɛ, i ɲ wuramɛ nɛn mi. Nɛ, Yinni
Gusunɔwa na yeni gerua. [18] Yen sɔ̃, i bwisikuo ye ya bɛɛ deema n ka gisɔ girari saa mìn di
ba ka sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi ba deri. Gisɔn tɔ̃ru ta sãawa wɔ̃ɔn suru nɔɔba nnɛsen
sɔ̃ɔ yɛnda nnɛseru. I de i bwisiku. [19] I maa dĩanu mɔ biranu sɔɔ? Bɛɛn gbean dãa binuginu
mara? Aawo, adama saa gisɔn di, kon bɛɛ durom kua.

*N*ɔɔ mwɛɛ ni Yinni Gusunɔ

*u Sorob*abɛli kua

[20] Yinni Gusunɔ u kpam ka Asee gari kua nɔn mɛɛruse suru win sɔ̃ɔ yɛnda nnɛse te sɔɔ u
nɛɛ, [21] a Sorobabɛli, Yudaban kparo sɔ̃ɔwɔ a nɛɛ, nɛ, Yinni Gusunɔ kon wɔllu ka tem sira.
[22] Kon sinambu kpuron bandu fuka kpa n ben dam kpeesia. Kon bɛɛn tabu kɛkɛ yi dumi
gawe ka be ba dua yi sɔɔ fukiri ka sere maa dumi ka yin maasɔbu. Ben tii tiinɛwa ba koo
goona ka takobiba. [23] Yen tɔ̃ɔ te, kon nɛn sɔm kowo Sorobabɛli, Sealitiɛlin bii sua kpa n
nùn ko nɛn yĩreru. Domi wiya na gɔsa. Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

SAKARI

Sakari ka Asee, waati tia sɔɔra ba ben sɔmburu kua. Adama ben gari kun sãa tia. Asee u Isireliba kirɔ kuawa bu ka Yinni Gusunɔn sãa yeru bani. Ma Sakari u gerua ye ya sia wee ye ya ka handuniagibu kpuro yã. Win kãsi dabi ni u wan sõ, u tɔmbu kirɔ kua bu ka gõru gɔsia. U nɛɛ, sunɔ wìn nɔɔ mwɛɛru Gusunɔ u kua, u koo na u bandu di kpa u tɔmbu yakia yorun di.

Sa ko kpĩ su tire ten gari bɔnu ko yiru.

*Tire ten kpun*aa

1. Sakarin kãsi ni u wa ka win kirɔba, wiru 1n di sere wiru 8.
2. Ye ya koo koora sia, wiru 9n di sere wiru 14.

SAKARIN KÃSINU

Yinni Gusunɔ u win tɔmbu

*sokum*ɔ bu wurama

1 Darusin bandun wõɔ yirusen suru nɔɔba itase sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ
Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua u nɛɛ, 2 nɛ, Yinni Gusunɔ na ka bɛɛn baababa
mɔru kua too. 3 Yen sõ, na bɛɛ sõɔmɔ, i wurama nɛn mi, kpa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
n maa wura bɛɛn mi. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua. 4 I ku ka bɛɛn baababa weena
be nɛn sɔmɔ gbiikobu ba nɛn gari sõɔwa ba nɛɛ, bu ben daa kõsa derio. Adama ba ǹ sɔmɔ
be swaa daki bu sere man mɛm nɔɔwa. 5 Mana bɛɛn baaba be, ba wãa tẽ. Sɔmɔ ben tii,
ba wãa sere ka tẽ? 6 Aawo, ba gu. Ka mɛ, wooda ka gari yi na nɛn sɔmɔ be wẽ, ba yi bɛɛn
baababa sõɔwa, ma ba gõru gɔsia ba nɛɛ, nɛ Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na bu kua nge mɛ
na gõru doke ben daa kõsan sõ.

*S*akari u dumi wa kãsiru sɔɔ

7 Darusin bandun wõɔ yirusen suru wɔkura tiase, wi ba mɔ̀ Sebati, win sõɔ yɛnda nnɛse
sɔɔra Yinni Gusunɔ u ka win sɔmɔ Sakari, Berekian bii, Idon debubu gari kua kãsiru sɔɔ.
8 Wee ye u wa kãsi te sɔɔ. Wõkuru, u durɔ goo wa u dum swãa sɔni u ka yõ dãnu ganun
suunuɔ, wɔwa gaa sɔɔ. Ma dum swẽɛ ka dum bɛrɔ wurusu ka dum kaaba yi wãa win biruɔ.
9 Ma u bikia u nɛɛ, nɛn Yinni, mba dumi yin tubusianu.

Ma Gusunɔn gɔrado wi, u nùn sõɔwa u nɛɛ, kon nun yi tubusia. 10 Yera u nùn sõɔwa u
nɛɛ, dumi yi, yi sãawa yi Gusunɔ u gɔrima yi ka tem bukiana.

11 Ma dumi yin tii yi gɔrado wi sõɔwa yi nɛɛ, sa tem bukiana sa wa mɛ kpuro mu wãa
bɔri yɛndu sɔɔ.

12 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni, sere saa yerà kaa Yerusalɛmu ka
Yudaban wuu si su tien wɔnwɔndu wa, si a ka mɔru sãa saa wõɔ wata ka wɔkurun di.

13 Ma Yinni Gusunɔ u gɔrado wi wisa ka gari dori yi yi nùn gõru yɛmia.

Yinni Gusunɔ

*u koo kp*am Yerusalɛmu gɔsi

14 Gɔrado wi, u maa nùn sõɔwa u nɛɛ, a geruo a nɛɛ, amɛniwa wi, Yinni Gusunɔ u gerua.
U nɛɛ, u Yerusalɛmu ka Siɔnin kĩru mɔ ta kpã.
15 Mɛya u ka bwese ni nu tii sue mɔru mɔ̀.
Yellu u raa ka nu mɔru kua fiiko.
Ma nu Yerusalɛmu kõsa kua.
16 Yen sõna wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
u koo Yerusalɛmun wɔnwɔndu ko.
Ba koo win sãa yeru bani.
Kpa bu Yerusalɛmun kpɛɛkpɛɛku yĩire.
17 Win wusu su koo dukia yibu.
U koo maa Yerusalɛmu nukuru yɛmiasia.

Kpa u maa ye gɔsi win tiin sõ.
Wi, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

2

*S*akari u kɔbi nnɛ

*k*a sekobu nnɛ wa kãsiru sɔɔ

1 Sakari u nɔni seeya ma u maa kɔbi nnɛ wa. 2 Ma u gɔrado wi u ka nùn gari mɔ̀ bikia u
nɛɛ, kɔbi yirà mini.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, kɔbi yi yi Yudaba ka Isireliba ka Yerusalɛmugibu yarinasiawa mi.
3 Yen biru, Yinni Gusunɔ u maa nùn sekobu nnɛ sõɔsi. 4 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mba seko
be, ba kobu na.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa bu ka kɔbi yi tõya ko, kpa bu yi bɔɔku yi, yi yi Yudan tem
wɔri yi mɛn tɔmbu yarinasia sere ben goo kun kpĩa u ka tii yina.

*S*akari u wɛ̃ɛ wa kãsiru sɔɔ

5 Ye Sakari u maa mɛɛra, yera u durɔ goo wa u wɛ̃ɛ yĩirutii nɛni. 6 Ma u nùn bikia u nɛɛ,
mana a dɔɔ.
Ma u wisa u nɛɛ, na dɔɔwa n Yerusalɛmu yĩire n ka yen dɛ̃ɛbu ka yen yasum wa.
7 Sanam mɛ Gusunɔn gɔrado wi u ka nùn gari mɔ̀, u susim wee, yera gɔrado goo u maa na
u ka wiɔnɔ yinna. 8 Ma u nùn sõɔwa u nɛɛ, a duka doo a aluwaasi wi sõ a nɛɛ, Yerusalɛmu
ya koo ko wuu gè ba ǹ maa gbãraru toosimɔ. Domi gen tɔmbu ka gen yaa sabenu koo
dabia. 9 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ, u ko n sãa nge gbãra dõɔgiru Yerusalɛmu yen sõ. Mɛya
u ko n maa sãa yen bɛɛrɛ.

Yinni Gusunɔ u be ba raa

*kpikiru d*a soku

10 Sakari u nɛɛ,
Yinni Gusunɔ u gerua u nɛɛ,
bɛɛ be u raa yarinasia handunian goonu nnɛ ye sɔɔ,
i wurama.
I seema i wurama saa sõɔ yɛ̃san nɔm geu gian di.
11 Bɛɛ Yerusalɛmugibu, bɛɛ be i yoru dimɔ Babiloniɔ,
i kisirama.
12 Domi wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
yeniban biru,
Yerusalɛmun bɛɛrɛ ya koo wurama.
Wee u man gɔriɔ bwese ni nu bɛɛn yãnu guran mi.
U nɛɛ, nù n maa bɛɛ baba,
ya sãawa nge win tiin nɔniya nu baba.
13 Wee u koo nu nɔma doke
kpa nu gɔsia bɛɛn yobu.
Saa ye sɔɔra nu koo gia ma Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u man gɔrima.
14 Wiya u nɛɛ, bɛɛ Yerusalɛmugibu, i nuku dobun kuuki koowo.
Domi u koo na u n ka bɛɛ wãa.
15 Bwese dabina nu koo wura wi, Yinni Gusunɔn mi gia yen tõɔ te,
kpa nu ko win tɔmbu,
kpa u n wãa ka be.
Saa ye sɔɔra i ko i gia ma wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa u man gɔrima.
16 U ko n maa Yuda mɔ tem dɛɛram mɛ sɔɔ.
U koo maa Yerusalɛmu gɔsi.
17 Baawure u koo nɔɔ mari Yinni Gusunɔn wuswaaɔ.
Domi u koo seema win wãa yee dɛɛrarun di.

3

*S*akari u yãku kowo wa

*k*ãsiru sɔɔ

1 Sakari u Yosue yãku kowo tɔnwero wa u yõ Yinni Gusunɔn gɔradon* wuswaaɔ. Ma
Setam† u yõ win nɔm geuɔ u ka nùn taarɛ wɛ̃. 2 Ma Yinni Gusunɔn gɔrado u Setam sõɔwa
u nɛɛ, Gusunɔ u nun gerusi wi, wi u Yerusalɛmu gɔsa. A ǹ yɛ̃ ma Yosue u sãawa nge dãa
nɔɔ ge ba wuna dɔ̃ɔn di?
3 N deema yãa disinugina Yosue u sebua u ka yõ gɔrado win wuswaaɔ. 4 Ma gɔrado wi,
u be ba yõ win wuswaaɔ sõɔwa u nɛɛ, bu Yosuen yãa disinugii ni wunɔ. Ma u Yosue sõɔwa
u nɛɛ, wee na nun wunɛn toranu wuna. Ma na nun tõɔ baka yãnu sebusia.
5 U maa wooda wɛ̃ u nɛɛ, bu nùn dawani ye ya dɛɛre bɔkusio. Ma ba nùn ye bɔkusia.
Ma ba nùn yãnu sebusia. Saa ye sɔɔ, gɔrado wi, u yõ mi. 6 U Yosue gari yini sõɔwa u nɛɛ,
7 amɛniwa wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua. U nɛɛ,
à n sĩimɔ win swɛɛ sɔɔ,
ma a win woodaba mɛm nɔɔwammɛ,
wuna kaa win sãa yeru ka ten yaaran sɔmburu kpara.
U koo nun kowa be ba win sɔmburu mòn turo.

Yinni Gusunɔ

*u koo win s*ɔm kowo naawa

8 Yosue, wunɛ yãku kowo tɔnwero,
wunɛ ka wunɛn tɔn be ba sõ wunɛn wuswaaɔ,
i swaa dakio i nɔ.
Tɔn be, ba ko n gina sãawa yĩreru wi u sisin sõ.
Domi Yinni Gusunɔ u koo win sɔm kowo gɔrima wi u sãa kpii pɔtura.
9 Wunɛ Yosuen wuswaaɔ, u kperu garu yiimɔ.
Wuswɛɛ nɔɔba yiruwa ta mɔ.
Win tiiwa u koo yore te sɔɔ.
Kpa u tem mɛn toranu wuna sõɔ teeru.
10 Wi, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
yen tõɔ te, i ko i sokuna i nuku dobu ko bɔri yɛndun sõ bɛɛn dãa gbaanɔ.

4

*S*akari u dabu wuraguu

*k*a dãa ye ba mò olifi wa

*k*ãsiru sɔɔ

1 Gusunɔn gɔrado wi u ka Sakari gari mò u na u nùn yamia nge mɛ ba ra tɔnu dom
yamiɛ. 2 Ma u nùn bikia u nɛɛ, mba a waamɔ mi.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, wuran dabuwa na waamɔ gèn wɔllɔ ba wekeru garu sɔndi. Weke
te, ta kãanu nɔɔba yiru mɔ. Nin wɔlləwa ba fitilanu sɔndi tia tia. Kãa nin min diya gum
mu ra ka de fitila nin mi. 3 Olifin dãnu yiru ya wãa weke ten bɔkuɔ. Teeru nɔm dwaru gia,
teeru maa nɔm geu gia.
4 Ma Sakari u wure u gɔrado wi bikia u nɛɛ, yinni, mba yeniba kpuron tubusianu.
5 Ma Gusunɔn gɔrado u nɛɛ, a ǹ yen tubusianu yɛ̃?
6-10 Ma Sakari u nɛɛ, aawo, yinni. Ma gɔrado u nɛɛ, fitila nɔɔba yiru ye, ya sãawa Yinni
Gusunɔn nɔni yi yi tem bukianamɔ.
11 Ma Sakari u maa nɛɛ, mba olifin dãnu yiru ye ya wãa dabu gen nɔm geuɔ ka gen nɔm
dwarɔ min tubusianu.
12 U maa bikia u nɛɛ, mba olifin kãanu yiru yen tubusianu ni nu wãa dabun kãanu yiru
yen bɔkuɔ, mìn di gum kokumɔ nge wura.

---

* 3:1 Yinni Gusunɔn gɔrado - Ka Heberum ba yorua Yinni Gusunɔ tɔna. † 3:1 Setam - Win sɔmbura u ka taarɛ da Gusunɔn wuswaaɔ.

13 Yera u wisa u nɛɛ, a ǹ nin tubusianu yɛ̃?
Ma u nɛɛ, aawo, Yinni.
14 U nùn wisa u nɛɛ, nu sãawa tɔmbu yiru be na gɔsa ba nɛ, tem kpuron Yinni sãamɔ.

Nɔɔ mwɛɛnu Sorobabɛlin sõ

(6b) Yera u maa nɛɛ, wee ye Yinni Gusunɔ u Sorobabɛli sõɔmɔ. U nɛɛ,
n ǹ mɔ ka wi, Sorobabɛlin dam
ǹ kun mɛ ka win yiikowa
u koo kpĩ u sɔmburu ko.
Adama ka wi, Gusunɔn Hunden dama.
Wi, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.
(7) U maa nɛɛ,
Sakari, mba n da n guu baka te ta wãa Sorobabɛlin wuswaaɔ.
Sorobabɛli wi, u koo tu kɔra
kpa u kpee geeru yara
te ba koo sɔndi sãa yerun wii kpiirɔ.
Saa ye sɔɔ, tɔmbu ba koo nuku dobun kuuki ko ba n mɔ̀
anna a kpee buraru wa.
(8) Yinni Gusunɔ u maa Sakari sõɔwa u nɛɛ,
(9) Sorobabɛliwa u dii ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
Wiya u koo maa ten bana wiru go.
Saa ye sɔɔra nɛn tɔmbu ba koo gia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na nun gɔrima.
(10) Yen sõ, bu ku sɔmbu ten tore gɛm
baa tà n sãan na piibu.
Ba koo nuku dobu ko
bà n wɛ̃ɛ wa
yi ba ra ka ganan dɛndabu mɛɛri
Sorobabɛlin nɔmaɔ.

5

Sakari u tireru wa ta yõɔwa

1 Sakari u maa nɔni seeya kãsiru sɔɔ ma u tire kureru garu wa ta yõɔwa. 2 Ma Gusunɔn
gɔrado u nùn bikia u nɛɛ, mba a waamɔ mi.
Ma u nùn wisa u nɛɛ, tire kureru gara na waamɔ ta yõɔwa. Ten dɛ̃ɛbu sãawa gɔm soonu
yɛndu. Ten yasum maa gɔm soonu wɔkuru.
3 Yera u nùn sõɔwa u nɛɛ, bõriya ta sɔɔwa yi yi koo yabi tem mɛ kpuro sɔɔ. Ten bee
tiaɔ, ba yoruawa ma ba koo gbɛnɔbu kpuro gira minin di. Bee tiaɔ maa ba koo be ba ra
bõri weesugii ko gira. 4 Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin tiiwa u koo de bõri yi, yi na kpa yi
gbɛnɔbun yɛnusu di ka sere be ba ra ka Yinni Gusunɔn yĩsiru bõre kam. Miya yi koo sina
yi yin wãa yeru ko kpa yi ben dirun kpɛɛkpɛɛku ka ten kpenu di.

Sakari u tɔn kurɔ goo wa

kãsiru sɔɔ

5 Gusunɔn gɔrado wi, u Sakari susi ma u nɛɛ, a nɔni seeyo a wa ye ya yarim wee.
6 Ma u nùn wisa u nɛɛ, mba mi.
Ma u nɛɛ, birera mi, ta yarim wee tè sɔɔ tem min tɔmbu kpuron toranu yiba.
7 Sanam mɛ bire ten wukiritia ye ba kua ka pɛɛrum ya wukiara, yera u kurɔ goo wa u
sõ ten sɔɔwɔ. 8 Ma gɔrado wi, u nɛɛ, kurɔ wi, u sãawa toranu.
Ma u wure u kurɔ wi taare bire ten sɔɔwɔ, ma u wukiri. 9 Ye u maa nɔni seeya wɔllɔ,
yera u kurɔbu yiru gabu wa kãsiru sɔɔ. Kurɔ be, ba kasi mɔ nge kpakpayɛ, ma woo ga yi
suamɔ. Ma ba na ba bire te sua ba ka da wɔllɔ. 10 Ma u gɔrado wi bikia u nɛɛ, mana ba ka
tu dɔɔ. 11 U nùn wisa u nɛɛ, ba ka tu dɔɔwa Babilonin temɔ. Miya ba koo tu diru bania. Bà
n tu bana ba kpa, kpa bire te, ta n wãa mi.

6

*S*akari u tabu kɛkɛ nnɛ wa

*k*ãsiru sɔɔ yi dumi gawe

1 Sakari u maa nɔni seeya ma u tabu kɛkɛ nnɛ wa yi dumi gawe yi yariɔ guunu yirun
baan di. Guu ni, nu sãawa sii ganduginu. 2 Tabu kɛkɛ gbiikaa, dum swẽɛya yi gawe. Yiruse,
kɔnkɔrɔba. 3 Itase, kaaba. Nnɛse, dumi yi yi bau swãasu mɔ. 4 Ma u gɔrado wi u ka nùn
gari mɔ̀ bikia u nɛɛ, berà mi nɛn Yinni.
5 U nùn wisa u nɛɛ, wɔllun goonu nnɛn wosa si su raa wãa Gusunɔ, tem kpuron Yinnin
bɔkuɔ. Siya su tẽ doonɔ.
6 Dum kɔnkɔrɔ be ba tabu kɛkɛ yen tia gawe mi, ba dɔɔwa sõɔ yẽsan nɔm geu gia. Ma
dum kaa be, ba swĩi. Adama dum bau swãasugii yi, yi dɔɔwa sõɔ yẽsan nɔm dwaru gia.
7 Dum swẽɛ yi, yi yara ma yi kana yi da yi tem bukiana. Ma gɔrado wi, u yi sõɔwa u nɛɛ, yi
doo yi tem mɛ bukiana.
Ma yi tem mɛ bukiana. 8 Gɔrado wi, u nùn soka u nɛɛ, a mɛɛrio a wa. Dumi yi yi da sõɔ
yẽsan nɔm geu gia mi, yi Gusunɔn mɔru suresiawa bera mi.

*B*a koo Yinni Gusunɔn

*s*ãa yeru seeya

9 Yinni Gusunɔ u Sakari sõɔwa u nɛɛ, 10 a yoo beni, Hɛlidai ka Tobiya ka Yedayan kẽnu
mɔɔ kpa a da Yosiasi, Sofonin biin yɛnuɔ mi yoo be, ba wãa sanam mɛ ba tunuma
Babiloniɔ. 11 Kpa a sii geesu ka wura sua a ka sina furɔ ko ge kaa doke Yosue, yãku kowo
tɔnwero, Yosadakin biin wirɔ. 12 Kpa a nùn sõ a nɛɛ, amɛniwa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinni na gerua. Na nɛɛ,
goo wãa wi ba mɔ̀ kpii pɔtura.
Saa win min diya wãara koo yari
kpa u nɛn sãa yee te bani.
13 U koo sina yãnu sebe,
kpa u sina win sina gɔnaɔ u tɔmbu kpara.
Yãku kowo ko n wãa win bɔkuɔ
kpa ba n nɔɔ tia sãa mam mam.
14 Sina furɔ ge, ga ko n wãawa nɛ, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ. Geya ga koo de bu Helɛmu
ka Tobiya ka Yedaya ka Hɛni, Sofonin bii yaaya.
15 Ma Sakari u nɛɛ, be ba wãa n toma, ba koo na bu sãa yee te bani. Saa ye sɔɔra ba koo
gia ma nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na nun gɔrima.
Yeni kpuro ya koo koorawa ì n nɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinnin gere mɛm nɔɔwa mam mam.

7

*N*ɔɔ bɔku te ba ka

*Yerus*alɛmun bansu yaayamɔ

1 Darusin bandun wõɔ nnɛse sɔɔ, yen suru nɔɔba nnɛse wi ba mɔ̀ Kisilun sõɔ nnɛse sɔɔra
Yinni Gusunɔ u ka Sakari gari kua u nɛɛ, 2 Betɛligibu ba raa Sarɛsɛɛ ka Regɛmu Mɛlɛki
ka gabu gɔra Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin sãa yerɔ bu ka win durom kana. 3 Kpa bu maa
yãku kowobu ka win sɔmɔbu bikia bà n ko ba n sumɔn na, kpa ba n nɔɔ bɔkua wõɔn suru
nɔɔbuse kpuro sɔɔ nge mɛ ba mɔ̀ tɛɛbun di.
4 Yera Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u Sakari sõɔwa u nɛɛ, 5 a yãku kowobu ka tɔn be kpuro
wisio a nɛɛ,
saa wõɔ wata ka wɔkurun di, ba ra nɔɔ bɔke
kpa ba n wãa nuku sankiranu sɔɔ wõɔn suru nɔɔbuse ka nɔɔba yiruse sɔɔ.
Adama ba ì ye mɔ̀ bu ka man bɛɛrɛ wẽ.
6 Bà n maa dimɔ, ba nɔrumɔ, ben tiin sõna.

[7] Yellu, nɛ, Yinni Gusunɔ na tɔmbu kirɔ kua ka gari yinin bweseru nɛn sɔmɔ gbiikobun
min di. Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu ka wuu si su ka ye sikerenɛn tɔmbu ba wãa bɔri yɛndu sɔɔ,
ma tɔmba yiba sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia ka wɔwaɔ.
[8-9] Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u maa Sakari sõɔwa u nɛɛ, a tɔn be gari yini yaayasio yi
yi nɛɛ,
bu tɔmbu sirio dee dee,
kpa ba n tɔn geeru ka wɔnwɔndu mɔɔsinɛ.
[10] Bu ku gɔminibu ka gobekuba
ka sɔbu ka sãarobu dam dɔre.
Bu ku maa ben winsim kõsa bwisikusi.
[11] Adama ba ɲ̀ gari yi swaa sue. Ba swaa taayawa. [12] Ma ba ben gõrusu bɔbiasia nge kpee
kpikiru. Ba ɲ̀ nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin wooda ye swaa daki, ye na bu wɛ̃ saa nɛn
sɔmɔbun min di, be nɛn Hunde u ka gari kua. Ma ben swaa taa bi, bu man mɔru kua too.
[13] Sanam mɛ na bu soka, ba ɲ̀ wisa.
Yen sõna nɛn tii na ɲ̀ maa bu wisa
sanam mɛ ba man somiru kana.
[14] Yen sõna na bu yarinasia bwesenu kpuron suunu sɔɔ ni ba ɲ̀ daa yɛ̃.
Ma ba ben tem deri dirum
goo ku ra maa sare mi.
Ma tem gem mɛ, mu kua bansu.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

8

Yinni Gusunɔ u koo

*Yerus*alɛmu wesia nge yellu

[1] Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u gerua u nɛɛ,
[2] nɛn nisinu kpã Yerusalɛmun sõ.
Domi na ye kĩ gem gem.
[3] Yen sõna na nɛɛ, kon wura Yerusalɛmu ye sɔɔ
kpa na n wãa mi.
Ba koo ye soku wuu gemguu.
Kpa bu maa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin guu te soku guu dɛɛraru.
[4] Durɔ tɔkɔnu ka kurɔ tɔkɔnu
nu koo ka dɛki sĩima
kpa nu na nu sina yen batumaba sɔɔ.
[5] Bii aluwaasiba ka bii wɔndiaba
ba koo yibu yen batuma be sɔɔ
ba n dweebu mɔ̀.
[6] Isireli be ba tien nɔni sɔɔ,
ya ko n sãa nge ye ya kun kpɛ̃ yu koora.
Adama nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni,
kon kpĩ n maamaaki ye ko.
Nɛna na yeni gerua.
[7] Wee na nɛn tɔmbu faaba mɔ̀
be ba wãa sõɔ yari yerɔ ka sõɔ duu yerɔ.
[8] Kon ka bu wurama kpa bu sina Yerusalɛmuɔ
ba n sãa nɛn tɔmbu
kpa na n maa sãa ben Yinni gemgii
wi u naanɛ mɔ.
[9] Wee ye nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.
Na nɛɛ, i wɔrugɔru koowo
bɛɛ be i nua gisɔ ye nɛn sɔmɔbu ba gerua
sanam mɛ ba nɛn sãa yee ten kpɛɛkpɛɛku swĩi.
[10] Domi yellu, goo ku ra win sɔmburun kɔsiaru wa.

Goo ku ra maa yaa sabe ni nu nùn sɔmburu kuan kɔsiaru wɛ̃.
Saa ye sɔɔ, goo ku ra yari.
Goo ku ra maa du ka bɔri yɛndu yibɛrɛban sõ.
Domi na tɔmbu yõsuwa bu ka wɔrina.
[11] Adama tɛ̃, na ǹ maa Isireli be ba tie kuammɛ nge mɛ na kua yellu.
Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.
[12] Kon de bɔri yɛndu tu duwa tem sɔɔ kpuro.
Resɛm ya koo ma.
Gura ya koo nɛ
kpa tem mu dĩanu ko.
Doma nini kpurowa kon Isireli be ba tie kua.
[13] Bɛɛ Yudaba ka Isireliba,
wee i kua bwese te na bõrusi bwesenun suunu sɔɔ.
Adama tɛ̃, kon bɛɛ faaba ko
kpa i n sãa domarugibu tɔmbun suunu sɔɔ.
Yen sõ, i ku bɛrum ko.
I de i n wɔrugɔru mɔ.
[14] Amɛniwa nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na gerua.
Na nɛɛ, na raa gõru doke n bɛɛ kõsa kua
yèn sõ bɛɛn baababa ba nɛn mɔru seeya.
Na ǹ daa gõru gɔsie n ye kɔbia.
[15] Adama tɛ̃, na gõru doke
n Yerusalɛmu ka Yudan tem kpuro gea kua.
Yen sõ, i ku bɛrum ko.
[16] I ka gari yini sɔmburu koowo.
Yiya, baawure u n da win winsim gem sõ.
Kpa i n da baawure siri gem sɔɔ
i n ka wãa bɔri yɛndu sɔɔ.
[17] I ku goo kõsa kua.
I ku bõri weesugii ko.
Domi yeniba kpurowa na tusa.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Nɔɔ bɔkurun tõru ta koo

gɔsira nuku dobun tõru

[18] Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ, [19] nɔɔ bɔku ni i ra ko suru nnɛse sɔɔ ka suru nɔɔbuse sɔɔ ka suru nɔɔba yiruse sɔɔ ka suru wɔkuruse sɔɔ, nu koo gɔsira nuku dobun tõnu Yudaɔ.
Ni sɔɔra ba ko n da tõɔ bakanu di.
Adama yeba kpuro sɔɔ, i de i gem ka bɔri yɛndu kĩa.
[20] Na maa wure na nɛɛ,
tɔmbu ba koo na Yerusalɛmuɔ
saa wusu dabinun di.
[21] Wusu gasun tɔmbu ba koo gasun tɔmbu sõ bu nɛɛ,
bu da bu nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinnin durom kasu Yerusalɛmuɔ
kpa bu man sã.
[22] Geema, bwese dabinu ka maa bwese ni nu dam mɔ
nu koo na nu nɛn durom mɛ kasu
kpa nu man sã.
[23] Nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni na nɛɛ,
yen tõɔ te, bweseru baatere sɔɔ,
tɔmbu wɔku wɔkubu ba ko n Yuu turon yabe soo nɛni
ba n mɔ̀, ba koo ka nùn da.
Domi ba nua ma nɛ, Gusunɔ na wãa ka wi.

ISIRELIBA KA BWESE TUKUNU

9

Yinni Gusunɔ

u koo bwese ni nu tie siri

1 Amɛniwa Yinni Gusunɔ u gerua Hadarakin tem sɔ̃ u nɛɛ,
kon wuu ge ba mɔ̀ Damasi siri.
Domi nɛn nɔni wãa tɔmbu sɔɔ
nge mɛ yi wãa Isireliban bwese kɛri kpuro sɔɔ.
2 Kon maa Hamati ye ya wãa Damasin tem nɔɔ bura yerɔn tem siri
ka Tiri ka sere maa Sidoni,
baa mɛ wuu sin tɔmbu ba bwisi mɔ.
3 Tiri ye, ya wãa gbãra damgirun suunu sɔɔ.
Mɛya ya gobi guramɔ nge tua.
Ma ya wura guramɔ nge pɔtɔkɔ.
4 Adama nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye kpuro mwa.
Kon yen dam sure nim wɔ̃ku sɔɔ
kpa n de yu dɔ̃ɔ mwaara.
5 Asikalonigibu ba koo ye wa
kpa bu bɛrum duura.
Kon de tem yiiri bakabu bu Gasa wɔri,
kpa Ekoronigibun yĩiyɔbu kpuro bu kam ko.
Gasa ya koo sunɔ bia.
Goo kun ko n maa wãa Asikaloniɔ.
6 Sɔbu ba koo na bu sina Asidɔduɔ.
Kpa n Filisitiban tii suabu kpeerasia.
7 Ba ɔ̀ maa yɛm dimɔ.
Ba ɔ̀ maa bũu yãku dĩanu dimɔ.
Ba koo kowa nɛ, Gusunɔn tɔmbu nge Yudaba
kpa Ekoronigibu ba n maa sãa nɛn tɔmbu
nge mɛ Yebusiba ba kua.
8 Kon nɛn sansani gira n ka nɛn sãa yeru sikerena.
Kpa yibɛrɛ be ba daamɔ ba wuramamɔ bu ku raa ye wɔri.
Dam dioba kun maa sarɔ mi.
Domi nɛn nɔni wãa mi.

Sunɔ wi u ka bɔri yɛndu sisi

9 Bɛɛ Siɔnigibu, i nuku dobun kuuki koowo.
Bɛɛ Yerusalɛmugibu, i yɛ̃ɛrio nuku dobun sɔ̃.
Wee bɛɛn sina boko u sisi bɛɛn mi.
U sãawa gemgii ka faaba kowo.
U ɔ̀ tii sue.
Kɛtɛku buuwa u sɔni.
10 Kon de tabu kɛkɛ yi kpe Efaraimun temɔ
kpa dumi ka tɛn ni ba raa ka tabu kua yu kpeera Yerusalɛmuɔ.
Sunɔ wi, u koo ka bwesenu bɔri yɛndu naawa.
U ko n bandu diiwa nim wɔ̃ku geen di
sere ka nim wɔ̃ku giɔ,
saa maa daa te ba mɔ̀ Efaratin di n ka da handunian goonu nnɛ sɔɔ.

*Pirisɔ*mban karabu

11 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
nɛn arukawani ye na ka bɛɛ bɔkuan sɔ̃,
ma i ye sire ka yãku yaa yɛm,
kon bɛɛn yobu yara dɔkɔ kpirirun di te ta ɔ̀ nim mɔ.
12 Bɛɛ yobu, bɛɛ be i yĩiyɔ bakabu mɔ,

i wuro bɛɛn wusɔ si su gbãranu mɔ.
Na maa bɛɛ nɔɔsiamɔ ma kon bɛɛ domaru kua
nge yellugirun nɔn yiru.
[13] Kon Yuda dendi nge tɛndu.
Kpa Efaraimu ya n sãa ten sẽɛnu.
Yerusalɛmu, kon wunɛn bibu sua bu Gɛrɛkiba tabu wɔri.
Kon bu kowa nge tabu durɔ damgiin takobi.
[14] Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon tii sõɔsi wɔllɔ.
Nɛn sẽu ga koo doona nge guru maakinu.
Kon kɔba so,
kpa n sarama guru woo bɔkɔ sɔɔ,
ge ga wee saa sõɔ yẽsan nɔm dwaru gian di.
[15] Nɛ, Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, kon nɛn tɔmbu kõsu.
Ba koo ben yibɛrɛba kamia bu ben kpurantɛɛnun kpenu kɔsuku.
Kon de yibɛrɛ ben yɛm mu yari nge tam,
ǹ kun mɛ nge yãku yaa yɛm mɛ mu ra gbẽɛru yibu
bu yẽka yãku yerun kãanɔ.
[16] Yen tõɔ te, kon nɛn tɔmbu faaba ko
nge mɛ yãa kparo u ra win yãanu faaba ko.
Ba koo balli ben temɔ nge kpee gobigii
ni ba mani sina furɔ sɔɔ.
[17] Tem miya doo nɔɔru ka buram mu ko n wãa.
Alikama ka tam koo de aluwaasiba ka wɔndiaba ba n dam mɔ.

10

Gusunɔ turowa sãa Yinni
[1] I Yinni Gusunɔ kanɔ u bɛɛ tom buruku gura kẽ.
U koo de guru woo gu na
kpa guru baka yu nɛ.
Kpa yakasu su kpi baama.
[2] Domi bũu nìn bwãarokunu ba mɔ̀ Terafimu nu weesu mɔ̀.
Sɔrobu ba kãsi weesuginu waamɔ.
Ben dosusu su sãawa weesu.
Sin nuku yɛmiasiabu sãawa kam dirum.
Yen sõna ba sirenɛ nge yaa sabenu.
Ba wɔnwɔndu soore,
domi ba ǹ kparo mɔ.

Yinni Gusunɔ

*u koo win tɔ*mbu yakia
[3] Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na ka kparo tuko be ba nɛn tɔmbu kpare mɔru mɔ̀.
Be, be ba sãa nge bonu mi, kon bu wɔrima.
Domi nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni
na nɛn tɔmbu Yudaba naawa.
Kon bu dendiwa tabu sɔɔ nge dum girimagia.
[4] Ben min diya sinambu ba koo yari.
Kpa ba n dam mɔ nge gani gɔmburun kperu,
ǹ kun mɛ nge kuu bekurugirun gbere,
ǹ kun mɛ nge tɛn te ba ra ka tabu de.
[5] Ba ko n sãawa nge tabu durɔ damgii
be ba ben yibɛrɛba taakumɔ swɛɛ sɔɔ nge pɔtɔkɔ.
Ba koo tabu ko yèn sõ nɛ, Yinni Gusunɔ ko na n ka bu wãa.
Ben yibɛrɛ be ba dumi yɔɔwa ba koo sekuru wa.

[6] Kon Yudaba tãsisia,
kpa n Isireliba wɔra.
Kon ka bu wurama,
domi na ben wɔnwɔndu mɔ.
Ba ko n sãawa nge be na ɲ daa biru kisi.
Domi nɛna na sãa Gusunɔ ben Yinni.
Kon ben kanaru mwa.
[7] Efaraimuba ba ko n sãawa nge tabu durɔ damgibu.
Ba ko n nuku dobu mɔ nge wi u tam nɔra.
Ben bibu ba koo ye wa kpa bu nuku dobu ko.
Ba koo nuku dobu ko nɛ, Yinni Gusunɔn sõ.
[8] Kon wia ko bu ka mɛnnama.
Domi nɛna na bu yakiamɔ.
Ba koo dabia nge yellu.
[9] Kpa n de ba n pusa bwesenun suunu sɔɔ.
Mi ba wãa n toma mi,
ba ko n da man yaaye min di.
Kpa ba n wãa mi ka ben bibu.
Yen biru, ba koo wurama.
[10] Kon de bu wurama saa Egibitin di.
Kon bu mɛnnama saa Asirin di.
Kpa n de bu wurama Galadiɔ ka Libaniɔ.
Batuma kun bu turi.
[11] Ba koo nim wõku tɔbura mi ba nuku sankiraru wa.
Gusunɔ u koo gen nim kurenu so,
kpa Nilun daarun nim mu gbera.
Asirigibun tii suabu koo kpe.
Kpa Egibitigibun bandu tu nɔru ko.
[12] Kon nɛn tɔmbu tãsisia.
Kpa ba n sĩimɔ ka nɛn yĩsiru.
Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

11

*B*a damgibu kɔsuka
[1] Bɛɛ Libanigibu, i bɛɛn kɔnnɔsu kɛniɔ
kpa dõɔ u bɛɛn dãa ye ba mɔ̀ sɛduru di.
[2] Bɛɛ dãa ye ba mɔ̀ sipɛrɛ, i weeweenu koowo.
Domi sɛduruba ba wɔruka.
Be ba tii sue mi, ba kpeera.
Bɛɛ Basanin dãa bakanu, i weeweenu koowo.
Domi dãa sõɔ ge ba ɲ daa kpẽ bu du ga wɔruka.
[3] Kparobu ba wuri mɔ̀,
domi ben bɛɛrɛ ya kpa.
Gbee sinansu su kukirimɔ,
domi Yuudɛnin dãa sõɔn bɛɛrɛ ya kpa.

*Kp*arobu yiru
[4] Amɛniwa Yinni Gusunɔ u Sakari sõɔwa. U nɛɛ, a yãanu kparo ni ba koo go. [5] Be ba nu dwemɔ ba goomɔ ba ɲ bu sɛɛyasiamɔ. Be ba maa nu dɔramɔ ba mɔ̀, ba nɛ, Gusunɔ siara, domi ba gobi mɔ. Nin kparobu ba ku ra maa ka nu yinɛ. [6] Nɛ, Yinni Gusunɔ na ɲ maa tɔmbun wɔnwɔndu mɔ̀ tem mɛ sɔɔ. Kon baawure bɛriwa win winsim nɔmuɔ ka win sunɔn nɔmuɔ. Ba koo ben tem arumani gurawa. Na ɲ maa bu wɔramɔ ben yibɛrɛban nɔmun di.
[7] Yera Sakari u yãanu kparabu wɔri ni ba koo go. Yãa niya nu kõsuru bo. Ma u kpara dɛki yiru kasu. U tia soka durom, tia maa nɔɔ tia. Ma u da u yãa ni nɔɔri. [8] Suru tian baa

sɔɔ u nin kparobu ita go. Ma u ka nu tii kpara u tɛmanabu kpana. Ma nin tii nu nùn tusa.
[9] Ma u nɛɛ, na ɩ̀ maa nu kparamɔ. Nin ni nu koo gbi, nu gbio. Ni nu koo maa tiara nu
tennɔ.
[10] Ma u win dɛka ye u soka durom bɔɔka u ka sɔ̃ɔsi ma u win arukawani kusia ye u raa
ka bwesenu kpuro bɔkua. [11] Yen tɔ̃ɔ tera u arukawani ye kusia. Ma yãa kɔ̃su ni nu nùn
mɛɛra mi, nu gia ma Yinni Gusunɔn gariya yi kooramɔ. [12] Ma u bu sɔ̃ɔwa u nɛɛ, yà n bu
wɛ̃re, bu nùn kɔsiaru wɛ̃ɛyɔ, ya kun maa bu wɛ̃re, bu derio.
Yera ba sii geesun gobi tɛna yĩira ba nùn kɔsia. [13] Ma Yinni Gusunɔ u nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ,
a sii geesun gobi tɛna ye ba mɛɛra burɛ mi, mɔmɔ wɛ̃ɛyɔ.
Ma u gobi yi sua u yari Gusunɔn sãa yerɔ yi ka ko mɔmɔgii. [14] Yen biru, u maa win kpara
dɛka yiruse ye u soka nɔɔ tia mi, bɔɔka u ka sɔ̃ɔsi ma Yudaba ka Isireliban baa sɔɔ nɔɔ tia
maa sari. [15] Yinni Gusunɔ u maa nùn sɔ̃ɔwa u nɛɛ, a kparo nge kparo gari bɔkɔ. [16] Domi kon
kparo goo seeya tem mɛ sɔɔ, wi u kun yãanu nɔɔrimɔ ni nu gɔɔ dɔɔ. U ɩ̀ nin binu kasum
dɔɔ. U ɩ̀ ni nu mɛɛra wa tim kuammɛ. Mɛya u ɩ̀ maa ni nu bwãa do nɔɔrimɔ. Adama u
koo ni nu gum mɔn yaa tem sere ka nin kɔ̃riɔ.
[17] Bɔ̃rurowa kparo gari bɔkɔ wi u yãanu derimɔ.
Takobi yu win gãseru ka win nɔm geun nɔnu kɔsukuo,
kpa gãse te, tu gbera kpa nɔnu ge, gu gbi.

12

Yinni Gusunɔ

*u koo Yerus*alɛmu yakia

[1] Gari yi Yinni Gusunɔ u gerua Isireliban sɔ̃ wee.
Wi, wi u wɔllu ka tem mɔma,
ma u maa tɔnu hunde dokea
[2] u nɛɛ, na Yerusalɛmu kua nge nɔra ye ya nɛn mɔru yiba nge tam. Ya koo bwese ni nu ka
ye sikerenɛ woo tiro kpɛ̃ɛ. Woo tiro ge, ga koo Yudaba kpuro nɛnɛ bà n Yerusalɛmu tarusi.
[3] Tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon ye gɔsia nge kpee bakaru. Be ba kĩ bu tu sua ba koo mɛɛra wa. Handunian
bwesenu kpuro nu koo mɛnna nu tu wɔri. [4] Yen tɔ̃ɔ te, Yinni Gusunɔ u nɛɛ, kon ben dumi
woo tiro kpɛ̃ɛ kpa n yin maasɔbu nɔni swãaru kpɛ̃ɛ, kpa n bwese tukunun dumi wɔ̃koru
kpɛ̃ɛ. Adama kon Yudaba kɔ̃su. [5] Yudan wirugibu ba koo nɛɛ, Yerusalɛmugiba ba sãa ben
dam nɛ, Gusunɔ ben Yinnin sɔ̃, nɛ wi na wɔllu ka tem mɔ. [6] Yen tɔ̃ɔ te sɔɔ, kon Yudaban
wirugibu kowa nge dɔ̃ɔ boko dãa sɔ̃ɔwɔ, ɩ̀ kun mɛ nge wii bɔn tèn dɔ̃ɔ ba sɔka dĩa bɔkunu
sɔɔ. Ba koo bwese ni nu ka bu sikerenɛ kamiawa mam mam. Adama Yerusalɛmugibu ba
ko n sɔ̃wa ben temɔ.
[7] Nɛ, Yinni Gusunɔ kon Yudaban yɛnusu faaba ko, kpa Dafidin yɛnun bɛɛrɛ ka
Yerusalɛmugibun bɛɛrɛ yu ku raa Yuda be ba tiegia kera. [8] Yen tɔ̃ɔ te, kon Yerusalɛmugibu
kɔ̃su. Be sɔɔ, wi u kun daa dam mɔ, u koo dam kowa nge Dafidi. Kpa Dafidin yɛnugibu ba
n sãa nge Gusunɔn gɔrado wi u yɔ̃ ben wuswaaɔ.

*B*a gɔɔ wooru sɔ̃

*tem m*ɛ kpuro sɔɔ

[9] Yen tɔ̃ɔ te, kon kookari ko n bwese ni kpuro go ni nu Yerusalɛmu wɔrim wee. [10] Kon de
Dafidin yɛnugibu ka Yerusalɛmugibu ba n wɔnwɔndu mɔ kpa ba n da kanaru ko, kpa bu
gɔsirama nɛn mi, nɛ wi ba yaasa sɔka. Ba koo man swĩisi nge wìn bii teereru ta gu. Ba koo
swĩwa ka nuku sankira bakanu nge wìn bii gbiikoo u gu. [11] Yen tɔ̃ɔ te, nuku sankiraru ta
ko n kpã Yerusalɛmuɔ nge te ba kua Hadadirimɔɔn sɔ̃ Mɛgidon wɔwaɔ. [12] Tem mɛ kpuro
sɔɔ, ba ko n gɔɔ wooru sɔ̃wa yɛnu ka yɛnu. Dafidin yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm.
Natanin yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm. [13] Lefin yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm.
Simɛin yɛnugibu, kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm. [14] Nge mɛya yɛnu si su maa tien tɔmbu ba ko
n gɔɔ wooru sɔ̃ nɛnnɛnka, kurɔbu ka durɔbu nɛnɛm.

13

[1] Yen tɔ̃ɔ te, bwia gaa ya koo yari yu ka Dafidin yɛnugibu ka Yerusalɛmugibun toranu wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo

win sɔmɔ weesugibun

*bwã*arokunu kɔsuku

[2] Yen tɔ̃ɔ te, nɛ, Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni kon bũnun yĩsinu kpeerasia tem mɛ sɔɔ kpa bu ku raa maa nu yaaya. Kon maa nɛn sɔmɔ weesugii be ba bũu sãarun kĩru mɔ mi wuna. [3] Goo ù n gari weesugii mɔ̀, win tundo ka win mɛro ba koo nùn sɔ̃wa bu nɛɛ, kaa gbi. Domi a weesu mɔ̀wa ka Yinni Gusunɔn yĩsiru. Kpa tundo wi, ka mɛro wi, bu nùn takobi sɔku bu go sanam mɛ u gari yi mɔ̀. [4] Yen tɔ̃ɔ te, Gusunɔn sɔmɔbu ba koo sekuru wa ben kãsi weesuginun sɔ̃. Bà n gari mɔ̀, ba ɲ̀ maa yabe sansuginu sebumɔ bu ka tɔmbu nɔni wɔ̃ke. [5] Ben baawure u koo nɛɛwa, u ɲ̀ sãa Gusunɔn sɔmɔ. Wi, gbaa wukowa. Domi ba nùn dwawa saa win piiburun di. [6] Bà n nùn bikia ba nɛɛ, mana u sere mɛɛra yeni wa ye ya wãa win nɔmaɔ, kpa u wisi u nɛɛ, u ye wawa win bɔrɔ kĩnasibun yɛnuɔ.

*B*a koo gia ma

*Gusun*ɔwa u sãa Yinni

[7] Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u nɛɛ,
takobi, a nɛn kparo wi na kua nɛn bɔ̃ɔ wɔrio.
A nùn goowo kpa yãanu nu yarina,
kpa n ni nu kun dam mɔ wɔri.

[8] U maa nɛɛ, bà n tem mɛn tɔmbu bɔnu kua suba ita, yen suba yiru ya koo gbi kpa sube tee teni tu tiara. [9] Kon sube tee te dɔ̃ɔ doke kpa n tu sɔwa nge mɛ ba ra sii geesu sɔwe. Kon tu sɔwawa nge mɛ ba ra wura sɔwe. Ta koo nɛn yĩsiru soku kpa n tu wurari. Kon tu sɔ̃ n nɛɛ, ta sãawa nɛn tɔmbu. Kpa ten tii tu maa nɛɛ, na sãawa Gusunɔ ten Yinni.

14

*Yinni Gusun*ɔn tɔ̃ru

[1] Bɛɛ Yerusalɛmugibu, Yinni Gusunɔn tɔ̃ra wee.
Ba koo bɛɛn yãnu gura bu bɔnu ko bɛɛn nɔni biru.
[2] U koo bwesenu kpuro mɛnna nu ka Yerusalɛmu wɔri.
Ba koo ye mwa kpa bu yen yɛnusu dɔ̃ɔ sɔku.
Ba koo ka yen tɔn kurɔbu kpuna ka dam.
Kpa bu yen tɔmbun bɔnu yoru mwɛɛri bu ka doona.
Adama ba ɲ̀ be ba tie goomɔ.
[3] Saa ye sɔɔra Yinni Gusunɔ u koo tii sɔ̃ɔsi
kpa u ka bwese ni tabu ko nge mɛ u ra ko tabu sɔɔ.
[4] Yen tɔ̃ɔ te, u koo win naasu sɔndi Olifin guurɔ
te ta wãa Yerusalɛmun dee deeru, sɔ̃ɔ yari yeru gia.
Olifin guu te, ta koo bɛsira suunuɔ
saa sɔ̃ɔ yari yerun di sere sɔ̃ɔ duu yerɔ.
Wɔwi baka ya koo yari ten suunu sɔɔ.
Guu ten bee tia ya koo da sɔ̃ɔ yɛ̃san nɔm geu gia
kpa bee tia yu maa da sɔ̃ɔ yɛ̃san mɔm dwaru gia.
[5] Saa ye sɔɔ, i ko i duki dawa win guunun wɔwa sɔɔ.
Domi wɔwa ye, ya ko n wãawa sere Atisɛliɔ.
I ko i duki suwa nge mɛ i raa kua
sanam mɛ tem yĩiribu bɛɛ deema
Osiasi Yudaban sina bokon waati.
Saa ye sɔɔra Gusunɔ nɛn Yinni u koo na ka win tɔn dɛɛrobu.
[6] Yen tɔ̃ɔ te, yam bururam mu ɲ̀ ko n maa wãa.

Pura ya ko n wãa ka sere maa nim mɛ mu gɔsira nge kperu.
[7] Tõɔ te, ta ko n sãawa nɛnɛm te Yinni Gusunɔ u yɛ̃.
Ba ǹ wɔ̃kuru ka sõɔ sɔɔ wunanamɔ.
Adama yoka, yam bururam mu koo sõɔsira.
[8] Yen tõɔ te, nim gem mu koo yari Yerusalɛmun di
kpa mɛn sukum mu koku mu da nim wɔ̃kuɔ
ge ga wãa sõɔ yari yeru gia,
kpa sukum mu da nim wɔ̃ku ge ga wãa sõɔ duu yeru gia.
Nge mɛya n ko n sãa sõɔ sãreru ka guran saa.
[9] Yinni Gusunɔwa u ko n sãa tem kpuron sunɔ.
Wi turowa u ko n sãa Yinni.
Win turon yĩsira tɔmbu kpuro ba koo gia.
[10] Isireliban tem kpuro mu koo gɔsia wɔwa
saa Geban di sõɔ yɛ̃san nɔm geu gia
n ka da Rimɔɔwɔ Yerusalɛmun sõɔ yɛ̃san nɔm dwaru gia.
Saa ye sɔɔ, Yerusalɛmu ya koo yĩsiru yari
kpa ya n wãa yen ayerɔ.
Ya ko n wãawa saa kɔnnɔ ge ba mɔ̀ Bɛnyamɛɛn di,
n ka da kɔnnɔ gbiikuuɔ,
sere ka kɔnnɔwɔ ge ba mɔ̀ gani gɔmbunu.
Saa maa kɔ̃su yee te ba mɔ̀ Hananɛɛlin di,
n ka girari sina bokon resɛm gama yerɔ.
[11] Tɔmba koo sina ye sɔɔ.
Ba ǹ maa ye kam koosiamɔ.
Ya ko n wãawa bɔri yɛndu sɔɔ.
[12] Wee nɔni swãa te Yinni Gusunɔ u koo tɔmbu kpɛ̃ɛ
be ba Yerusalɛmu tabu wɔri.
Ben wasi koo kɔ̃siwa ba n ka sĩimɔ.
Ben nɔni yi koo kɔ̃si ben nɔni wɔrusu sɔɔ,
kpa ben yari yi kɔ̃si ben nɔsɔ.
[13] Yen tõɔ te, nɛ, Yinni Gusunɔ kon wahala baka doke ben suunu sɔɔ.
Kpa bu wɔrina bu soona.
[14] Yudaba ba koo tabu ko Yerusalɛmuɔ,
kpa bu bwese tuku ni nu ka bu sikerenɛn dukia gurama.
Yera, wura ka sii geesu ka yãa dabinu.
[15] Nin dumi ka nin birakɔsu
ka nin yooyoosu ka nin kɛtɛkunu
ka sere maa yaa sabe ni nu wãa mi,
kpuro nu koo dumgbɛku mwaara.
Dumgbɛku tia yera ya koo nu deema.
[16] Bwese ni nu raa Yerusalɛmu ye wɔri,
nin ni nu tie, nu ko n da nɛwa wõɔ baagere
nu yiira Gusunɔ sina bokon wuswaaɔ,
wi u sãa wɔllu ka tem Yinni,
kpa nu Kunun tõɔ bakaru ko.
[17] Bweseru garu tà kun de
tu Gusunɔ sina boko wi u sãa wɔllu ka tem Yinni yiira
tu sã Yerusalɛmuɔ,
gura kun nɛmɔ ten temɔ.
[18] Egibitigibu bà kun de Yerusalɛmuɔ
bu ka Kunun tõɔ bakaru ko,
gura kun nɛmɔ ben temɔ.
U koo bu wahala dokewa

nge bwese ni nu yina nu da
nu Kunun tõɔ bakaru ko.
[19] Nge mɛya u koo Egibitigibu ka bwese ni nu yina nu Kunun tõɔ bakaru da Yerusalɛmuɔ
kua.
[20] Yen tõɔ te, ba koo dumin yangirenu sɔɔ yore bu nɛɛ, Yinni Gusunɔgia.
Sãa yerun wekenu kpuro nu ko n sãawa nge yãku yerun gbɛ̃a.
[21] Wekenu kpuro nu ko n sãawa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniginu Yerusalɛmuɔ ka Yudaɔ.
Be ba koo yãkuru na,
bera ba ko n da nu sue
bu ka ben yãku yaa yike.
Yen tõɔ te sɔɔ, ba ǹ maa tenkuba wasi sãa yeru mi,
ba n yãnu dɔramɔ.

MALAKI

Sa'ona yã

1 Yã kũ Dikiri ò Isarailanɔnɛ Malaki gãin dí. 2 Makũ Dikiri ma pì má yeái, akũ a pì ma yeái
deramɛɛ? Makũ Dikiri ma pì Isau bi Yakubu vǐninloo? Bee kũ abireo Yakubun má yei 3 ma
gi Isaui, akũ ma a gusĩsĩde lì gugbagaraga ũ, ma a bùsuu kɛ̀ gbáranna gbɛ̃gbonnɔ kúki ũ.
4 Ɛdɔmu gbɛ̃ pìnɔ pì ò ń wɛ̃tɛnɔ dúgu zɔ̃̀, oni ɛra ò ń bɛzĩnɔ futɛ. Akũ makũ Dikiri Zǐkaride
ma pì: Tó ò kɛ̀kɛ ò kàtɛ, mani gboro, oni pińnɛ Bùsu Vãnidenɔ, gbɛ̃ kũ Dikiri pɛ̃tɛ̃ kɛ̀ kũńwo
ari gɔrɔ sĩnda pínkinɔ! 5 Á wɛ́ ni yã pì e à pi Dikiri zɔ̃kɔ̃ ari Isarailanɔ bùsu lɛ́ dire kpa.
6 Nɛ́ dì a de kpe ta akũsɔ̃ zɔ̀blerii dì a dikiri kpe ta. Kũ má de á De ũ, átɛni ma kpe ta yá?
Kũ má de á Dikiri ũ, á ma vĩna vĩ yá? Makũ Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ matɛni á la. Ákɔ̃nɔ
sa'orinɔ ákɔ̃nɔ mɛ́ átɛni ma gya bo. Adì pi: Deran o n gya bòo? 7 Kũ a ma teburu gya bò
yãimɛ. Adì su ma gbagbakia kũ pɔ́ble gbãsĩo. Adì pi: Deran o n gbagbaki gbǎa lɛ̀ɛ? 8 Kũ a
su sa oma kũ pɔ́ vǐnanɔ, yã vãnin gweroo? Kũ a sa òma kũ pɔ́ ɛrɛnɔ kũ a gyãrenɔ, yã vãnin
gweroo? À gɛ́ kpá bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔa à gwa! Á yã ni káagu yá? Ani á sáabu kpá yá? Makũ
Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ matɛni á la.
9 À kútɛ kɛmɛnɛ mà á wɛ̃nda gwa. Ama tó pɔ́ dí takanɔn kú á ɔĩ, mani sí yá? Makũ
Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ matɛni á la. 10 Ò pi á gbɛ̃ke gɛ̀ɛ à ma ɔn zɛ́ tàta yã, de òsun gɛ̃ ò
tɛ́ ká ma gbagbakia pãro. Abirekũ sǎna. Makũ Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ ma ò. Á yã tɛn
kɛmɛnɛ nnaro, mani á gba síro. 11 Zaa ifãboki kpa ari a lɛ́tɛ kpa ma tɔ́ nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃ burinɔ tɛ́.
Oni turaretiti kpátamɛnɛ oni sumɛnɛ kũ gba gbãsĩsarinɔ gu sĩnda pínkia, zaakũ ma tɔ́ nigɔ̃
zɔ̃kɔ̃ burinɔ tɛ́. Makũ Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ ma ò. 12 Ama ákɔ̃nɔ adì dɔkɛ kũ ma tɔ́o adì
pi ma teburuu gbãsĩ vĩ, akũ adì sa oa kũ pɔ́kãde ginanɔ. 13 Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì: Adì
pi á kpasa kũ yã pìio, akũ adì lɛ́zuki kɛa. Tó a su ma gbagba kũ pɔ́ kɔ̃̀nɔkunanɔ kũ pɔ́ ɛrɛnɔ
kũ pɔ́ gyãrenɔ, mani abirenɔ sí yá? Makũ Dikiri makũ mɛ́ matɛni á la. 14 Manafikide kũ à
pɔ́ sà vĩ a kpàsan kũ à lɛ́ sɛ̀mɛnɛ, akũ à gɛ̀ɛ à ma gbagba kũ pɔ́ mamberudeo a gɛ̃nɛ ũ, ma
láari bò adea. Zaakũ makũmɛ Kína zɔ̃kɔ̃ ũ, ma tɔ́ dì burinɔ naasi kũ. Makũ Dikiri Zǐkaride
makũ mɛ́ ma ò.

2

1 Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì: Ákɔ̃nɔ sa'orinɔ á yãn dí sà. 2 Tó ádi ma yã maro, tó ádi da
á swɛ̃̀n à ma tɔ́ kpáro, mani láari boáwa de àsun gɔ̃ arubarika vĩro. Ma bòáwa se kɔ̀, zaakũ
ádi da á swɛ̃̀n a ma tɔ́ kpàro. 3 À ma! Mani kpãkɛ̃ á burinɔi á yãi, mani dikpɛ sa'opɔnɔ gbɔ̀̃
lɔ́lɔ á ãnnwa, oni á sɛ́tɛ ò á kɔ́tɛ. 4 Ánigɔ̃ dɔ̃ sà kũ ma yã dí dìtɛárɛ de ma bàka kunna kũ
Levi burinɔ kpɛ́ kun. Makũ Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ ma ò. 5 Ma bàka kunna kũńwo pìi
gũn ma wɛ̃̀ndi kũ aafiaao kpàḿma de ògɔ̃ ma vĩna vĩ, akũ ò ma vĩna vĩ, ń nini kòko ma tɔ́
yãi. 6 Yãdannɛna yãpura da ń lén, odi ɛ́kɛyã ma ń lénlo. Ò táa ò kũmao kũ lɛ́dokɔ̃nɔo kũ
nɛ̀sɛpurao ò gbɛ̃nɔ bò yã vãni gũn dasi. 7 À mana sa'ori gɔ̃ dɔ̃na vĩ de gbɛ̃nɔ le ò yãdannɛna
ma a léi, zaakũ àkũmɛ makũ Dikiri Zǐkaride zǐri ũ. 8 Ákɔ̃nɔ sɔ̃ a zã zɛ́a, á yãdannɛnanɔ tò
gbɛ̃nɔ fù dasi, a ma bàka kunna kũ Levi burinɔ gbòro. Makũ Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ ma ò.
9 Akũ ma tò ò á gya bò ma á kĩa gbɛ̃ sĩnda pínki kĩnaa, kũ ádi tɛ́ ma ágbairo akũsɔ̃ adì gbɛ̃nɔ
tɛ̃̀ bo doka musu.

Yìgidɛna yã

10 À de ó pínki De mèn domɛɛ? À de Luda dokɔ̃nɔ mɛ́ à ó kɛɛ? Bɔ́ mɛ́ à tò odì yãfutɛ
kɛkɔ̃nɛɛ? O Luda bàka kunna kũ ó dizinɔ yã gbòro. 11 Yudanɔ yãfutɛ kɛ̀ ò yã vãni kɛ̀
Isarailanɔ bùsun kũ Yurusalɛmuo, zaakũ ò tãnagbagbarinɔ sɛ̀ nɔ ũ ò Dikiri kpɛ́ kũ à yeii
gbǎa lɛ̀o. 12 Gbɛ̃ kũ à yã dí taka kɛ̀, Dikiri a kɛ̃ Yakubu burinɔa, bee tó dímɛ, bee tó à sù kũ
gbanɔ Dikiri Zǐkaridenɛ.

[13] Yã plade kũ adì kɛn dí. Adìgɔ̃ ɔ́ɔ dɔ àgɔ̃ wiki pɛ́, á wɛ́'i dìgɔ̃ kú Dikiri gbagbakia, kũ adi
wɛ́ sɛ́ à gba kũ a suonɛ gwa gbasa à sìro yãi. [14] Adì pi: Bɔ́ mɛ́ à sù kũ yã dioo? Kũ Dikiri mɛ́
à sèedade ũ á dagura kũ n kɛfɛnnakɛgɔrɔ nɔkpammao yãimɛ. Zaakũ n nɔkpamma pìn n
gbɛ̃ndo kũ a kɔ̃ yã mà ũ, akũ n yã fùtɛnɛ. [15] À de Dikiri á kɛ mè dokɔ̃nɔ ũ de á mè kũ á léo gɔ̃
dokɔ̃nɔ yãimɛɛ? Bɔ́n Luda tɛn pɛ́a á mèdokɔ̃nɔkɛ pìi musuu? De á nɛ́nɔ le ò a yã ma yãimɛ.
Abire yãi àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃ de àsun yã futɛ á nɔkpammanɛro. [16] Makũ Dikiri Isarailanɔ
Luda ma pì, ma zã yìgidɛnan kũ nɔ kpebonaao. Makũ Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ ma ò. Àgɔ̃
á zĩda kũna dɔ̃, àsun yã futɛnɛro.

[17] A tò Dikiri kpàsa kũ á yã'onaao. Adì pi: Ó yã kpate mɛ́ à a kpàsaa? Kũ adì pi vãnikɛrinɔ
mana Dikirinɛ, akũ ń yã dì káagu yãi. Adì pi dɔ Luda kũ àdi yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃nɔo a zɛ́a pì
kú mámɛɛ?

3

Dikiri yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ

[1] Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì: À ma! Mani ma Zǐri gbarɛ à domɛnɛ arɛ à zɛ́ kɛkɛmɛnɛ.
Dikiri kũ adì a kĩnaa wɛtɛ ni gɛ̃ a kpɛ́n kãnto. À ma, ma bàka kunna kãáo Malaika kũ á pɔ
dɔaa pì tɛn su! [2] Ama dí mɛ́ ani a sugɔrɔ fɔ̃ɔ? Tó à bò gupuraa, dí mɛ́ ani fɔ̃ à zɛɛ? Zaakũ
anigɔ̃ de lán mɔ̀baasari tɛ́ bàmɛ, lán pɔ́pipirii mɔsɔnɔ gbãna bà. [3] Ani vutɛ à gbɛ̃nɔ baasa à
gbãsĩ bońnɛ. Ani gbãsĩ bo Levi burinɔnɛ lákũ òdi kɛ wura kũ andurufuuoonɛ nà, gbɛ̃nɔ ni
gbasa ò su Dikirinɛ kũ gbanɔ a zɛ́a. [4] Gɔrɔ birea Yurusalɛmudenɔ kũ Yudanɔ ń pínki gba ni
ká Dikirigu lán yã bà, lán a zĩ bà.

[5] Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì: Mani suái yãkpatɛkɛkia manigɔ̃ wãna mà gbɛ̃ kũ ò ma vĩna
vĩronɔ bobo ń dàn: Pɔ́dammarinɔ kũ zinakɛrinɔ kũ gbɛ̃ kũ òdi la da ɛ́kɛyã musunɔ kũ gbɛ̃
kũ òdi gbãna mɔ ń zĩkɛrinɔnɛ kũ gyaanɔnɔ kũ tonɛnɔ kũ bòasunɔ.

Kpãni'ona Ludaa

[6] Makũ Dikiri madì litɛro. Abire yãin ákɔ̃nɔ Yakubu burinɔ ádi kakatɛro. [7] Makũ Dikiri
Zǐkaride ma pì: Zaa á dizinɔ gɔrɔa a pã ma yãnɛ á tɛ́iro. À arɛ dɔma, mani arɛ dɔáwa. Adì
pi, deran óni arɛ dɔmmaa?

[8] Bisãsiri dì kpãni o Ludaa yá? Ama átɛni kpãni oma. Adì pi, bɔ́ musun átɛn kpãni omaa?
Á pɔ́ kuride kũ á gbanɔ yã musumɛ. [9] Á buri sĩnda pínki gɔ̃ láari pɔ́ ũ kũ átɛn kpãni oma yãi.
[10] À su kũ pɔ́ kurideo pínki à ká ma aruzɛkɛkatɛkin, de pɔ́ble gɔ̃ kú ma kpɛ́n. Makũ Dikiri
Zǐkaride makũ mɛ́ ma ò. À ma lɛ́ abire musu à gwa, tó mádi musu zɛ́ wɛ̃ ma arubarikaa
pìsiárɛ a kura a kákakiiro. [11] Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì: Mani kpá á burapɔ yàkarinɔnɛ de
òsun á pɔ́nɔ kakatɛro. Á geepi línɔ nɛ́ ni wororo. [12] Buri sĩnda pínki ni pi arubarikadenɔn á
ũ, zaakũ á bùsu nigɔ̃ nna. Makũ Dikiri Zǐkaride makũ mɛ́ ma ò.

[13] Makũ Dikiri ma pì: A yã pãsĩ ò ma musu. Adì pi, bɔ́ yãn o ò n musuu? [14] A pì zɔ̀blena
Ludanɛ bi yã pãmɛ. Kũ o zĩ kè Dikiri Zǐkaride yãa akũsɔ̃ o uta kasanɔ dà a yãi, bɔ́ àreen o
lèe? [15] Tera lán dí bà adì pi ĩadãrinɔn arubarikadenɔ ũ. Átɛn da yãvãnikɛrinɔ mɛ́ òtɛn zĩni
pɛ́tɛ, gbɛ̃ kũ àdi pi Luda kipa ò ɔsi ká sɔ̃, yãke dì a lero.

[16] Akũ gbɛ̃ kũ ò Dikiri vĩna vĩnɔ yã ò kũ kɔ̃o, akũ à sã kpà ń yãi à mà. Akũ ò gbɛ̃ kũ ò Dikiri
vĩna vĩ kũ òdi laasun lɛ́anɔ tɔ́ kɛ̀ dɔngu takadan a arɛ. [17] Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì gɔrɔ
kũ ma bo kũ yão, onigɔ̃ de ma pɔ́ ũ ma aruzɛkɛ ũ. Mani sùru kɛ kũńwo lákũ gbɛ̃ dì sùru kɛ
kũ a nɛ́ kũ àtɛn zĩ kɛnɛɛo nà. [18] Áni gbɛ̃ mananɔ kũ gbɛ̃ vãninɔ dɔ̃kɔ̃nɛ sà, gbɛ̃ kũ òtɛn do
Ludainɔ kũ gbɛ̃ kũ òtɛn doironɔ.

4

Dikiri sugɔrɔ zĩ

[1] Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì: À ma! Gɔrɔ pì tɛn su, anigɔ̃ wãna lán tãmatɛ bà, akũsɔ̃
ĩadãrinɔ kũ yãvãnikɛrinɔ nigɔ̃ de lán sɛ̀ kori bà. Gɔrɔ pì ni ń kpata ń pínki, ń zĩni ke ń ɔnɛ
ni gɔ̃ro. [2] Ákɔ̃nɔ kũ á ma vĩna vĩnɔ sɔ̃, á surabana Ifãntɛ̃ ni bo, aafia nigɔ̃ kú a gupurai. Áni

bɔtɛ àgɔ̃ vĩvĩ lán zùnɛ kũ ò ń gbárɛnɔ bà. [3] Makũ Dikiri Zǐkaride ma pì: Gɔrɔ kũ ma bo kũ
yão áni gèsɛ pétɛpɛtɛ gbɛ̃ vãninɔa, onigɔ̃ de lán túbu bà á gbá gɛ̃i.
[4] À tó doka kũ ma kpà ma zɔ̀bleri Musaa zaa Orɛbu gɔ̃ dɔágu, yã kũ ma dìtɛ Isarailanɔnɛ
kũ yã kũ ma dàńnɛo. [5] À ma! Mani annabi Ilia zĩáwa ari ma sugɔrɔ zɔ̃kɔ̃ vĩnade gɔ̃ gɛ́ ká.
[6] Ani tó denɔ pɔ gɔ̃ kú ń nénɔa akũsɔ̃ nénɔ pɔ nigɔ̃ kú ń denɔa. Tó lɛnlo, mani su mà ɔ
pãtɛpãtɛ á bùsun mà lɛ́ kɛárɛ.

MATIU

Baaru nna kũ Matiu kɛ̃̀ɛ

Yesu Kirisi inaa 1:1-2:23
Yahaya Da'itɛkɛri waazikɛnaa 3:1-3:12
Yesu da'itɛkɛnaa 3:13-4:11
Yesu yãdannɛna Galili 4:12-18:35
Zaa Galili ari Yurusalɛmu 19:1-20:34
Yesu kunna Yurusalɛmu 21:1-26:13
Yesu gana kũ a vunaao 26:14-28:20

Yesu Kirisi buri bozirɛ
(Luk 3:23-38)

1 Ibrahĩ kũ Daudao buri Yesu Kirisi bozirɛn dí:
2 Ibrahĩ Isaaku ì,
Isaaku Yakubu ì,
Yakubu Yuda ì kũ a vĩ̀ninɔ kũ a dakũnanɔ,
3 Yuda Pɛrɛzi kũ Zɛrao ì kũ a nɔ Tamao,
Pɛrɛzi Ɛzɛrɔnu ì,
Ɛzɛrɔnu Ramu ì,
4 Ramu Aminadabu ì,
Aminadabu Nasɔ̃ ì,
Nasɔ̃ Salamɔ ì,
5 Salamɔ Bɔaza ì kũ a nɔ Rahabuo.
Bɔaza Ɔbɛdi ì kũ a nɔ Rutuo,
Ɔbɛdi Yɛsɛ ì,
6 akũ Yɛsɛ kína Dauda ì.

Akũ Dauda Sulemanu ì kũ Uria nanɔo, 7 Sulemanu Reoboamu ì,
Reoboamu Abia ì,
Abia Asa ì,
8 Asa Yosafata ì,
Yosafata Yehoramu ì,
Yehoramu Uzia ì,
9 Uzia Yotamu ì,
Yotamu Aza ì,
Aza Ɛzɛkaya ì,
10 Ɛzɛkaya Manase ì,
Manase Amɔ ì,
Amɔ Yosia ì,
11 Yosia Yoyakini ì kũ a dakũnanɔ gɔrɔ kũ ò gbɛ̃nɔ kʋ̀kũ ò tà kũńwo Babilɔnu.

12 Tana kũ gbɛ̃nɔ Babilɔnu gbɛran Yoyakini Sealatiɛli ì,
Sealatiɛli Zɛrubabɛli ì,
13 Zɛrubabɛli Abiudu ì,
Abiudu Ɛliakimu ì,
Ɛliakimu Azɔ ì,
14 Azɔ Zadɔki ì,
Zadɔki Akimu ì,
Akimu Ɛliudu ì,
15 Ɛliudu Ɛlɛaza ì,
Ɛlɛaza Matã ì,
Matã Yakubu ì,
16 Yakubu Mariama zã Yusufu ì,
akũ Mariama Yesu kũ òdi pinɛ Arumasihu ì.

17 Zaa Ibrahĩ gɔrɔa ari à gèɛ pɛ́ Daudaa, de kũ a nɛ́o kun gɛ̃ro donsarimɛ. Zaa Dauda gɔrɔa
ari gɔrɔ kũ ò tà kũ gbɛ̃nɔo Babilɔnu, de kũ a nɛ́o kun gɛ̃ro donsarimɛ. Zaa tana kũ gbɛ̃nɔo
Babilɔnu ari à gèɛ pɛ́ Arumasihua, de kũ a nɛ́o kun gɛ̃ro donsarimɛ.

Yesu Kirisi inaa
(Luk 2:1-7)

18 Deran ò Yesu Kirisi ì nàn dí: A da Mariama kun Yusufu nɔkpamma ũmɛ. Ari àgɔ̃ gɛ́ zã
kɛ, à nɔ̀ sì kũ Luda Nini gbãnao. 19 A gɔ̃kpamma Yusufu bi gbɛ̃ manamɛ, à ye à wɛ́'i daaro,
akũ à zɛ̀o kũ áni bo a yãn asiri gũn. 20 Gɔrɔ kũ àtɛn laasun lɛ́ yã pìia, Dikiri malaika bò à sùa
nana gũn à pìnɛ: Dauda buri Yusufu, ǹsun bídi kɛ n nɔkpamma Mariama sɛna yã musuro,
zaakũ nɔ̀ kũ à sinaa bò Luda Nini kĩnaamɛ. 21 Ani nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ, ĩni tɔ́ kpánɛ Yesu, zaakũ ani
a gbɛ̃nɔ bo ń durunnanɔ gũn. 22 Abirekũ kè pínki, de yã kũ Dikiri dà annabii gãi kɛ, à pì:
23 Nɔkpare lési mɛ́ ani nɔ̀ sí
à nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃ ũ,
oni tɔ́ kpánɛ Imanuɛli.
Tɔ́ pìi pì, Luda kú kũoo.
24 Kũ Yusufu vù, à kè lákũ Dikiri malaika dìtɛnɛ nà, à a nɔ pìi sè. 25 Ama adi a dɔ̃ nɔgbɛ̃ ũro
ari à gèɛ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ pìi ì. Akũ à tɔ́ kpànɛ Yesu.

2

*Susunɛ*yãdɔ̃rinɔ suna Yesu gwa

1 Ò Yesu ì Bɛtilihamu Yudea bùsun kína Hɛrɔdu gɔrɔa. Akũ susunɛyãdɔ̃rinɔ bò ifãboki
kpa, ò sù Yurusalɛmu, 2 ò gbɛ̃nɔ là ò pì: Nɛ́ kũ ò ì Yudanɔ kína ũ kú máa? O a susunɛ è ifãboki
kpa, akũ o su kútɛnɛ. 3 Kũ kína Hɛrɔdu yã pìi mà, à bídi kè kũ Yurusalɛmudenɔ ń pínki. 4 À
Yuda sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ kàkara ń pínki, akũ à ń lá gu kũ oni Arumasihu in. 5 Ò
wèa ò pì: Bɛtilihamumɛ zaa Yudea bùsun. Zaakũ lákũ annabii kɛ̀ nàn dí:
6 Bɛtilihamu kũ à kú Yudanɔ bùsun,
ń kĩana Yuda wɛ̃tɛnɔiro fá.
Zaakũ n gũnn kína ni bon,
kũ ani do ma gbɛ̃ Isarailanɔnɛ arɛ.
7 Akũ Hɛrɔdu susunɛyãdɔ̃rinɔ sìsi asiri gũn, à susunɛ pì bogɔrɔ sãnsãn gbɛ̀kaḿma. 8 Akũ à
ń gbarɛ Bɛtilihamu à pì: À gɛ́ à nɛ́ pì baaru gbɛkagbɛka kũ laakariio. Tó a a è, à su à omɛnɛ,
makũ se, mani gɛ́ kútɛnɛ.
9 Kũ ò kína yã mà, akũ ò dà zɛ́n. Akũ susunɛ kũ ò è ifãboki kpa yã pìi dòńnɛ arɛ dɔ ari à
gèɛ à zɛ̀ nɛ́ pì kúkila. 10 Kũ ò susunɛ pìi è, ń pɔ kè nna manamana. 11 Ò gɛ̀ kpɛ́n, ò nɛ́ pìi è kũ
a da Mariamao, akũ ò kùtɛ ò donyĩ kɛ̀nɛ. Akũ ò ń aruzɛkɛ àkpatinɔ wɛ̀wɛ̃, ò a gbà wura kũ
turaretitio kũ lí'ɔ gbĩ nnannao. 12 Luda òńnɛ nana gũn kũ òsun bɔtɛ Hɛrɔdu kĩnaaro, akũ ò
tà ń bùsun kũ zɛ́ pãndeo.

*G*ɛna kũ Yesuo Misila

13 Ń tanaa gbɛra Dikiri malaikaa bò à sù Yusufua nana gũn à pì: Ǹ futɛ ǹ nɛ́ pì sɛ́ kũ a dao,
ǹ bàa lɛ́ ǹ gɛ́ kũńwo Misila, ĩnigɔ̃ kú gwe ari mà su mà yã onnɛ dɔ, zaakũ Hɛrɔdu ni nɛ́ pì
wɛtɛ à dɛmɛ.
14 Akũ Yusufu fùtɛ gwãani, à nɛ́ pìi sè kũ a dao, à gèɛ kũńwo Misila. 15 À kú gwe ari Hɛrɔdu
gèɛ à gào. Abirekũ kè, de yã kũ Dikirii ò annabii gãi kɛ yãimɛ, à pì:
Ma a nɛ́ gbèsɛ Misila.

*N*ɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ dɛdɛnaa

16 Kũ Hɛrɔdu è susunɛyãdɔ̃rinɔ ɔ̃ndɔ̃ kèarɛ, akũ a pɔ fɛ̃̀ manamana. À susunɛ bogɔrɔ taka
dɔ̃ yã kũ à gbèka susunɛyãdɔ̃rii pìnɔa yãi, akũ à gbɛ̃nɔ zĩ̀ ò nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kũ ò kà wɛ̀ pla ke kũ ò
kĩainɔ dèdɛ Bɛtilihamu kũ a buranɔ pínki. 17 Yã kũ annabi Ilimia òo kè sà, à pì:
18 Ò wiki gbãna mà Rama,
òtɛn ɔ́ɔ dɔ, òtɛn wiki pɛ́.
Rahila tɛni a nɛ́nɔ ɔ́ɔ dɔ,

à gì ò a nɛ̀sɛ kpátɛi,
zaakũ ò kun doro.

Suna kũ Misilao

19 Kũ Hɛrɔdu gà, akũ Dikiri malaika bò à sù Yusufua Misila nana gũn 20 à pì: Ǹ futɛ ǹ né pì
sɛ́ kũ a dao, ǹ tá kũńwo Isarailanɔ bùsun, zaakũ gbɛ̃ kũ òtɛn wɛtɛ ò né pì dɛnɔ gàga.
21 Akũ à fùtɛ à né pìi sɛ̀ kũ a dao, à tà kũńwo Isarailanɔ bùsun. 22 Kũ à mà Akɛlau mɛ́ àtɛn
kí ble Yudea a de Hɛrɔdu gɛ̃nɛ ũ, vutɛna gwe vĩna a kṳ̀. Luda yã òne nana gũn, akũ à tà
Galili bùsun, 23 à gɛ̀ɛ à vùtɛ wɛ̃tɛ kũ òdi pi Nazɛra gũn. Lɛn yã kũ annabinɔ òo pàpa, kũ ò pì:
Oni a sísi Nazɛra gbɛ̃.

3

Yahaya Da'itɛkɛri waazikɛnaa

(Maa 1:1-8, Luk 3:1-18, Yuh 1:19-28)

1 Abire gbɛra Yahaya Da'itɛkɛrii sù Yudea gbárannan, àtɛn waazi kɛ 2 à pì: À nɛ̀sɛ litɛ,
kpata kũ à bò Luda kĩnaa kà kãni. 3 A yãn annabi Isaya ò yã à pì:
À baarukparii kòto ma dɔ gbárannan,
àtɛn pi à zɛ́ kɛkɛ Dikirinɛ,
à zɛ́ térerenɔ poronɛ súsu.
4 Yahaya dìgɔ̃ pɔ́kasa kũ ò tã̀ kũ lakumi kãonɔ dana, àdi bára asa dɔ a pi. Kwa kũ zɔ́'iomɛ
a pɔ́ble ũ. 5 Òdigɔ̃ bɔtɛ Yurusalɛmu kũ Yudea bùsu gu sĩnda pínkio kũ Yoda dɔ̀rɔ̀ɔiio ògɔ̃ su
a kĩnaa. 6 Òdi ń durunnanɔ o gupuraa, akũ àdi ń da'itɛ kɛ Yodan.
7 Kũ Yahaya è Farisinɔ kũ Sadusinɔ tɛn su a kĩnaa dasi ò da'itɛ kɛ, akũ à pìńnɛ: Bisãsiri
pitikonɔ! Dí mɛ́ à lɛ́ dàáwa à bàa sí pɔfɛ̃ kũ Luda ni kipaḿmanɛɛ? 8 À nɛ̀sɛlitɛna yã kɛ, onigɔ̃
dɔ̃ kũ a litɛ. 9 Kũ Ibrahĩ de á dizi ũ, àsungɔ̃ da kũ abirekũ mɛ́ ani á boro. Matɛn oárɛ, Luda
ni fɔ̃ à gbè dínɔ kɛ Ibrahĩ burinɔ ũ. 10 Kpása ditɛna línɔi kɔ̀. Luda ni lí kũ àdi né mana iro
zɔ̃ à zu té gũn. 11 Matɛni á da'itɛ kɛ á nɛ̀sɛlitɛna sèeda ũmɛ, ama gbɛ̃ke ni su ma gbɛra a
gbãna demala, mádi ká mà a kyate sɛ́tɛnɛro. Àkũ mɛ́ ani á da'itɛ kɛ kũ Luda Ninio kũ téo.
12 À gbaka kũna a ɔĩ ésegbɛ̃kia. Tó à fã̀, ani a pɔ́blewɛ ká a dɔ̃̀n, ani a sàko ká té kũ àdi garo
gũn.

Yesu da'itɛkɛnaa

(Maa 1:9-11, Luk 3:21-22)

13 Akũ Yesu bò Galili bùsun, à sù Yahaya kĩnaa Yodai de à a da'itɛ kɛ. 14 Yahaya ye à gí à pì:
Makũ kũ má de ǹ ma da'itɛ kɛn n su ma kĩnaa yá? 15 Akũ Yesu wèa à pì: Àgɔ̃ de lɛ gĩa, zaakũ
à kɔ̃ sì kũoo lɛ yã sĩnda pínki kɛna a zɛ́a yãi. Akũ à wè. 16 Kũ Yesu da'itɛ kɛ̀, à bikṳ̀ gɔ̃̀nɔ. Zĩ
birea ludambɛ wɛ̃̀kɔ̃a, akũ à è Luda Nini tɛn su lán potɛ̃nɛ bà à dìawa. 17 Akũ ò kòtoo mà
bona ludambɛ à pì: Ma nɛ́ mèn do légelege yenyĩden dí, kũ ma pɔ nnaa manamana.

4

Yesu yɔ̃ogwanaa

(Maa 1:12-13, Luk 4:1-13)

1 Akũ Luda Nini gɛ̀ɛ kũ Yesuo gbárannan de Ibilisi a yɔ̃ à gwa. 2 Yesu lɛ́ yĩ̀ fãnantɛ̃ kũ
gwãanio ari gɔrɔ bupla. Kũ nà tɛni a dɛ, 3 akũ gbɛ̃̀kɛkɛrii pìi nài à pì: Tó Luda Néme n ũ, ǹ
pi gbè dínɔ li burodi ũ. 4 Yesu wèa à pì: À kú Luda yãn ò pì:
Pɔ́blen bisãsiri nigɔ̃ kúo adoro,
sé yã kũ Luda tɛn o pínki.
5 Akũ Ibilisi a sè à gɛ̀ɛo Luda wɛ̃tɛn, à a zè Luda kpɛ́ mìsɔ̃ntɛa 6 à pì: Tó Luda Néme n ũ, ǹ
ɔ gbarɛ n zĩdai la, zaakũ à kɛ̃na Luda yãn ò pì:
Ani n yã o a malaikanɔnɛ.
Oni n sɛ́ ń ɔĩ de ǹsun gɛ̃̀ sí gbɛ̀ɛaro yãi.
7 Yesu wèa à pì: Ò kɛ̃̀ dɔ ò pì,

ǹsun Dikiri n Luda lɛ́ ǹ gwaro.
[8] Akũ Ibilisi a sɛ̀ à gɛ̀ɛo dɔ kpi lei manamana musu, à andunia kpatanɔ mɔ̀nɛ pínki kũ ń
aruzɛkɛnɔ [9] à pì: Mani n gba adinɔ pínki, tó n kutɛ n donyĩ kɛmɛnɛ. [10] Akũ Yesu pìnɛ: Ǹ
gomala Setan! Zaakũ ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì:
Ǹ donyĩ kɛ Dikiri n Ludanɛ
ǹgɔ̃ doi ado.
[11] Akũ Ibilisi a tò gwe sà, akũ malaikanɔ sù ò kpài.

Yesu nana a zĩa zaa Galili
(Maa 1:14-15, Luk 4:14-15)

[12] Kũ Yesu mà ò Yahaya kṹ ò dà kpésiran, akũ à tà Galili. [13] Adi vutɛ Nazɛra doro, à gɛ̀ɛ
à vùtɛ sɛ̀bɛɛ sarɛ Kapɛnamu, Zɛbuluni burinɔ kũ Nafatali burinɔ bùsun, [14] de yã kũ annabi
Isaya ò kɛ yãi à pì:
[15] Zɛbuluni burinɔ kũ Nafatali burinɔ bùsu,
zaa ísira kpa ari Yoda bara,
Galili bùsu kũ buri pãndenɔ kun pìi,
[16] ń gbɛ̃ kũ ò kú gusira gũnnɔ gupura zɔ̃kɔ̃ɔ è,
gu dɔ̀ bùsu kũ à kú ga lɛ́i pì denɔnɛ sà.
[17] Zaa gɔrɔ kṹa Yesu nà waazikɛnaaa à pì: À nɛ̀sɛ litɛ, kpata kũ à bò Luda kĩnaa kà kãni.

*Yesu ìba káakun*ɔ sisinaa
(Maa 1:16-20, Luk 5:1-11)

[18] Kũ Yesu tɛn do Galili sɛ̀bɛɛi, à gbɛ̃nɔn planɔ è, vĩ̀ni kũ dakũnao, Simɔ kũ òdi pi Pita kũ
a dakũna Anduruo. Òtɛn táaru kpá sɛ̀bɛɛ pìn, zaakũ sɔrɔkɔnɔmɛ. [19] Akũ Yesu pìńnɛ: À mɔ́
à tɛ́mai, mani á kɛ gbɛ̃̀wɛtɛrinɔ ũ. [20] Zaa gwe gɔ̃̀nɔ ò ń táarunɔ tòn, ò bò ò tɛ̀i. [21] Kũ à gɛ̀ɛ arɛ,
à gbɛ̃nɔn pla pãndenɔ è, vĩ̀ni kũ dakũnao dɔ, Zebedi nɛ́ Yamisi kũ a dakũna Yuhanao. Ò kú
gó'itɛ gũn kũ ń de Zebedio, òtɛni ń táarunɔ kɛkɛ. Yesu ń sísi, [22] akũ ò ń de tò gó gũn gwe
gɔ̃̀nɔ, ò bò ò tɛ̀i.

*Yesu yãdann*ɛnaa
(Luk 6:17-19)

[23] Yesu dìgɔ̃ kure Galili bùsun, àdi yã dańnɛ ń aduakɛkpɛnɔ gũn, àdi kpata kũ à bò
Luda kĩnaa baaru kpá, àdi gbɛ̃nɔ kɛ̃̀kɔ̃a kũ gyã buri sĩnda pínkio. [24] A tɔ́ dà Siria bùsula
pínki, akũ òdigɔ̃ sunɛ kũ gbɛ̃ kũ òtɛn gyã buri sĩnda pínki kũ wãwão kɛnɔ kũ tãnadenɔ
kũ létɛlɛtɛgyãdenɔ kũ ɛrɛnɔ, akũ àdi ń werekɔ̃a. [25] Ò bò Galili kũ Wɛ̃̀tɛmɛnkuri bùsuuo kũ
Yurusalɛmuo kũ Yudeao kũ Yoda barao dasidasi ò tɛ̀i.

5

*Arubarikaden*ɔmɛ Yesu ìbanɔ ũ
(Luk 6:20-23)

[1] Kũ Yesu pari pìnɔ è, à dìdi sĩ̀sĩ̀ia. Kũ à vùtɛ, a ìbanɔ sù a kĩnaa, [2] akũ à nà yãdannɛnaaa
à pì:
[3] Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ ò ń kĩana dɔ̃nɔ ũ,
zaakũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de ń pɔ́ ũ.
[4] Arubarikadenɔmɛ pɔsiradenɔ ũ,
zaakũ Luda ni ń laakari kpátɛńnɛ.
[5] Arubarikadenɔmɛ zĩdabusarinɔ ũ,
zaakũ mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ onigɔ̃ andunia vĩ.
[6] Arubarikadenɔmɛ yãzɛde nidɛrinɔ ũ,
zaakũ mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ oni kã.
[7] Arubarikadenɔmɛ wɛ̃ndadɔ̃nnɛrinɔ ũ,
zaakũ Luda ni ń wɛ̃nda dɔ̃.
[8] Arubarikadenɔmɛ nɛ̀sɛpuradenɔ ũ,
zaakũ mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ oni wɛ́ si Ludalɛ.
[9] Arubarikadenɔmɛ ibɛrɛmidɛrinɔ ũ,

zaakũ oni ń sísi Luda nɛ́nɔ.
[10] Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ òdi wari dɔḿma ń yãmanakɛna yãinɔ ũ,
zaakũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de ń pɔ́ ũ.
[11] Arubarikadenɔmɛ á ũ,
tó ò á sɔ̃sɔ̃, tó ò wari dɔ̀áwa,
tó ò yã vãni sĩnda pínki dìáwa ma yãi.
[12] À pɔnna kɛ à yáa dɔ, zaakũ á láada zɔ̃kɔ̃ ludambɛ. Lɛn ò wari dɔ̀ annabi kũ ò kú á ãnɔa lɛ.

*Yesu ìban*ɔmɛ wisi ũ kũ gupurao
(Maa 9:50, Luk 14:34-35)
[13] Ákɔ̃nɔ mɛ́ á wisi ũ anduniane. Tó wisi i nna tà, deran oni kɛ nà à gɔ̃ wisi ũ dɔɔ? À àre ke vĩ doro, séde ò kɔ́tɛ gbɛ̃nɔ táa oa.
[14] Ákɔ̃nɔ mɛ́ á gupura ũ anduniane. Wɛ̃tɛ kũ ò kàtɛ sĩ̀sĩi musu dì fɔ̃ àgɔ̃ utɛnaro. [15] Òdi fitila na ò gbaka kútɛaro. Òdi a di a dibɔɔ musumɛ, de à gu pu gbɛ̃ kũ ò kú ɔnnnɔnɛ. [16] À gu pu gbɛ̃nɔnɛ lɛ, de ò á yãmanakɛnanɔ e ò á De kũ à kú musu tɔ́ kpá.

*Musa doka b*ɔkɔtɛnaa
[17] Àsungɔ̃ da ma su Musa doka kũ annabinɔ yãnɔ gboronlo. Mádi su gbororo, ma su de mà papamɛ. [18] Yãpuran matɛn oárɛ, ludambɛ kũ zĩtɛo ni gɛ̃tɛ, ama doka pì wãnzãn fítinle ke a pɔ́ kete ke ni gɛ̃tɛro, yã sĩnda pínki ni kɛ. [19] Abire yãi tó gbɛ̃ gì yã kũ ò dìtɛ pìnɔ dokei, bee a kũ à kĩ̀ańyĩ, tó àdi da gbɛ̃nɔnɛ ò kɛ lɛ, ade nigɔ̃ kĩańyĩ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gbɛ̃nɔ téme. Tó gbɛ̃ kũna, tó àdi dańnɛ lɛ sɔ̃, ade nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gbɛ̃nɔ té. [20] Matɛn oárɛ, tó á yãmanakɛna de ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ pólaro, áni gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũnlo.

*P*ɔfɛ̃naa
[21] A mà ò pì yãdenɔnɛ òsun gbɛ̃ dɛro. Gbɛ̃ kũ à gbɛ̃ dɛ̀ɛ, oni yãkpatɛ kɛ kãao. [22] Makũ sɔ̃, matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ à pɔ fɛ̃̀ a gbɛ̃dakeii kà ò yãkpatɛ kɛ kãao. Gbɛ̃ kũ à a gbɛ̃dake sɔ̃̀sɔ̃ɔ kà ò gɛ́ kãao gbãnadenɔ kĩnaa. Gbɛ̃ kũ à pì a gbɛ̃dakenɛ mìsaride sɔ̃ kà à gɛ̃ tén gyãwãnn. [23] Tó n su ǹ Luda gba pɔ́ a gbagbakia, tó n dɔn gwe kũ n gbɛ̃dake n yã kũna, [24] ǹ n gba tó sa'oki arɛ gwe, ǹ gɛ́ ǹ kútɛ kɛ n adenɛ gĩa, gbasa ǹ su ǹ sa o sà. [25] Tó n ibɛrɛ tɛn gɛ́ kũnwo yãkpatɛkɛkia, ǹ kɛ likalika ǹ kɛ kãao nna zaa zén, de àsun n kpá yãkpatɛkɛriaro yãi. Tó ńdi kɛ lɛro, yãkpatɛkɛri pì ni n kpá dogariia, dogari ni n da kpésiran. [26] Yãpuran matɛn onnɛ, ĩni bo gwero ari ǹ gɛ́ fĩna boo pínki. Bee kɔbɔ ni gɔ̃ tényĩro.

*Zinak*ɛnaa
[27] A mà ò pì, àsun zina kɛro. [28] Makũ sɔ̃, matɛn oárɛ, tó gbɛ̃ nɔgbɛ̃ gwà kũ laasun pãndeo, ade zina kɛ̀ kãaon gwe kɔ̀. [29] Tó n ɔpla wɛ́ dì tó ǹ fu, ǹ a bo ǹ zukũna. N kurana n mègu kei mana de ò n mègu sĩnda pínki zu ténla. [30] Tó n ɔpla dì tó ǹ fu, ǹ zɔ̃ ǹ zukũna. N kurana n mègu kei mana de n mègu sĩnda pínki tana ténla.

*Yìgid*ɛnaa
(Mat 19:9, Maa 10:11-12, Luk 16:18)
[31] Ò pì dɔ, tó gbɛ̃ tɛn gí a nanɔi, à yìgidɛtakada kpáa. [32] Makũ sɔ̃, matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ à gì a nanɔi, tó adi kɛ à gɔ̃pose kènlo, a zã pì mɛ́ àdi tó à gɔ̃ zinakɛri ũ. Gbɛ̃ kũ à nɔ kũ ò gìii sɛ̀ sɔ̃, à zina kèn gwe.

Ladanaa
[33] A mà ò pì yãdenɔnɛ dɔ, ò yã kũ ò sì kũ Dikirio papa, òsun fuaro. [34] Makũ sɔ̃, matɛn oárɛ, àsun la da sero. Àsun la da kũ ludambɛoro, zaakũ Luda kíblegbaamɛ, [35] ke andunia, zaakũ Luda tìntimmmɛ, ke Yurusalɛmu, zaakũ Kína zɔ̃kɔ̃ wɛ̃tɛmɛ. [36] Ǹsun la da kũ n mìioro, zaakũ ĩni fɔ̃ ǹ n mìkã mèn do pura kũ ke ǹ a sira kũro. [37] Àgɔ̃ pi ee ke oi. Yã kũ à de abirekũla bò yã vãni gũmmɛ.

Fĩnabonaa
(Luk 6:29-30)

38 A mà ò pì, ò wɛ́ fĩna bo kũ wɛ́o, saka kũ sakaao. 39 Makũ sɔ̃, matɛn oárɛ, àsun fĩna bo
gbɛ̃ kũ à vãni kèárɛaro. Tó gbɛ̃ n sãn kè n ɔpla gasuua, ǹ a do dɔnɛ dɔ. 40 Tó gbɛ̃ ye à n uta
lokomma yãkpatɛ kɛ kũnwo, ǹ n uta zɔ̃kɔ̃ɔ tónɛ dɔ. 41 Tó gbɛ̃ gã nàmma ǹ aso sɛ́arɛ kiloo
do, ǹ gɛ́onɛ kiloo pla. 42 Tó gbɛ̃ pɔ́ wɛ́ kèmma, ǹ kpáa. Ǹsun gbɛ̃ kũ à ye à pɔ sãkãmma tɛ̃ro.

Yena ibɛrɛɛi
(Luk 6:27-28, 32-36)

43 A mà ò pì, àgɔ̃ ye á gbɛ̃dakei, à zã á ibɛrɛgu. 44 Makũ sɔ̃, matɛn oárɛ, àgɔ̃ ye á ibɛrɛnɔi,
à adua kɛ gbɛ̃ kũ òdi wɛ́ tãáwanɔnɛ, 45 de à gɔ̃ á De kũ à kú musu nɛ́nɔ ũ yãpura. Zaakũ àdi
ifãntɛ̃ bo gbɛ̃ vãninɔnɛ kũ gbɛ̃ mananɔ ń pínki, àdi legũ ma taarisaridenɔnɛ kũ taaridenɔ
ń pínki. 46 Tó gbɛ̃ kũ ò yeáinɔn á yeńyĩ, áni láada ke le Luda kĩnaa yá? Bee bɛ'ɔgɔsirinɔ dì
kɛ lɛroo? 47 Tó á gbɛ̃nɔn adì fɔ kpákpaḿma ńtɛ̃nɛ, bɔ́ á deo gbɛ̃ pãndenɔlaa? Bee kifirinɔ dì
kɛ lɛroo? 48 Abire yãi àgɔ̃ kun papana, lán á De kũ à kú musu kun papana nà.

6

Gbadanaa

1 À laakari kɛ á donyĩyãkɛna gupuraai. Àsun kɛ bisãsiri wɛ́ yãiro. Tó átɛn kɛ lɛ, áni
láada le á De kũ à kú musu kĩnaaro. 2 Tó ntɛn gba da takasidenɔnɛ, ǹsun a kpàkpa kɛ lán
manafikidenɔ bàro. Òdi kɛ aduakɛkpɛnɔ gũn kũ gãnulɛanɔ de gbɛ̃nɔ ń tɔ́ nna sí yãimɛ.
Yãpuran matɛn oárɛ, ò ń láada lèn gwe kɔ̀! 3 Mɔkɔ̃n, tó ntɛn gba da takasidenɔnɛ, ǹsun tó
n ɔzɛ dɔ̃ lán n ɔpla tɛn kɛ nàro. 4 Ǹ tó n gbadana kɛ asiriyã ũ, n De kũ à asiriyã dɔ̃ ni a fĩna
bonnɛ.

Aduakɛnaa
(Luk 11:2-4)

5 Tó átɛn adua kɛ, àsungɔ̃ de lán manafikidenɔ bàro. Òdigɔ̃ ye ò adua kɛ zɛna aduakɛkpɛn
kũ zɛ́rankpakɔ̃anɔ de gbɛ̃nɔ ń e yãi. Yãpuran matɛn oárɛ, ò ń láada lèn gwe kɔ̀! 6 Mɔkɔ̃n,
tó ntɛn adua kɛ, ǹ gɛ̃ n kpɛ́ gũn, ǹ gbà tata, ǹ wɛ́ kɛ n De kũ à kú gwe asiri gũnwa, n De kũ
à asiriyã dɔ̃ ni sí kũnwo. 7 Tó átɛn adua kɛ, àsun yã bɔtɛ dasi lán kifirinɔ bàro. Òdigɔ̃ da ń
yãbɔtɛna dasi gũn Luda ni sí kũńwo. 8 Àsungɔ̃ de lán ń bàro, zaakũ á De pɔ́ kũ á a ni vĩ dɔ̃
ari àgɔ̃ gɛ́ gbɛkaa. 9 Àgɔ̃ adua kɛ lán dí bà:

Ó De kũ à kú musu,
ǹ tó ògɔ̃ dɔ̃ kũ n tɔ́ adona,
10 Ǹ tó kpata kũ à bò n kĩnaa bo gupuraa,
ò n pɔyenyĩna kɛ andunia gũn,
lákũ òdi kɛ zaa musu nà.
11 Ǹ ó gba ú kũ óni ble gbãra.
12 Ǹ ó taarinɔ kɛ̃wá,
lákũ odì kɛ̃ gbɛ̃ kũ ò taari kèwɛrɛnɔnɛ nà.
13 Ǹsun tó ò fu yɔogwanaaaro,
ǹ ó sí a vãnia.
14 Tó a gbɛ̃nɔ taari kɛ̀ńnɛ, á De kũ à kú musu ni á pɔ́ kɛ̃árɛ se. 15 Tó adi gbɛ̃nɔ taarinɔ kɛ̃ńnɛ
sɔ̃ro, á De ni á taarinɔ kɛ̃árɛro.

Lɛ́yĩnaa

16 Tó á lɛ́yĩna sɔ̃, àsun ãn sisi lán manafikidenɔ bàro. Òdi ń ãn yãkatɛ de gbɛ̃nɔ gɔ̃ dɔ̃ kũ
ò lɛ́yĩna yãi. Yãpuran matɛn oárɛ, ò ń láada lèn gwe kɔ̀! 17 Mɔkɔ̃n, tó ń lɛ́yĩna, ǹ ãn pípi, ǹ
nísi mámamma, 18 de gbɛ̃nɔ sún dɔ̃ ń lɛ́yĩnaro, sé n De kũ à kú asiri gũn baasiro. N De kũ à
asiriyã dɔ̃ ni a fĩna bonnɛ.

Aruzɛkɛ yã
(Luk 11:33-36, 12:33-34, 16:13)

19 Àsun aruzɛkɛ kakaraái andunia gũn laro, gu kũ kɔ̀kɔnɔ dì pɔ́ yakan, pɔ́nɔ dì dǎa kpán
akũsɔ̃ kpãninɔ dì gu fɔ̃ ò pɔ́nɔ sɛ́tɛn. 20 À á aruzɛkɛ kakara ludambɛ, gu kũ kɔ̀kɔnɔ dì pɔ́

yakanlo, pɔ́nɔ dì dà̀a kpánlo akũsɔ̃ kpãninɔ dì gu fɔ̃ ò pɔ́nɔ sɛ́tɛnlo. 21 Zaakũ gu kũ n aruzɛkɛ
kún, gwen n laakarii dìgɔ̃ kún se.
22 Wɛ́mɛ mɛ̀ fitila ũ. Tó n wɛ́ aafia, n mɛ̀ pínki nigɔ̃ gupura ũ. 23 Tó n wɛ́ manaro sɔ̃, n mɛ̀
pínki nigɔ̃ gusira ũ. Tó gupura kũ ń kũna de gusira ũ, gusira pì zɔ̃kɔ̃. 24 Gbɛ̃ke dì fɔ̃ à zɔ̀ ble
dikiri mèn planɛro, zaakũ ani zã gbɛ̃ don àgɔ̃ ye gbɛ̃ doi, kesɔ̃ ani na gbɛ̃ doa à gbɛ̃ do gya
bo. Áni fɔ̃ àgɔ̃ zɔ̀ ble Ludanɛ kũ ɔgɔɔ lɛɛlɛro.

Ludanaanikɛnaa
(Luk 12:22-31)

25 Abire yãi matɛn oárɛ, àsun á wɛ̀ndi damu kɛ à pi bɔ́n óni ble ke bɔ́n óni miro. Àsun
mɛ̀ damu kɛ à pi bɔ́n óni daro. Wɛ̀ndi de pɔ́blelaroo? Mɛ̀ de pɔ́kasalaroo? 26 À gwa bãnɔa.
Òdi pɔ́ tɔ̃ro, òdi pɔ́ kɛ̃ro, òdi pɔ́ ká dɔ̀ɔ gũnlo, ama á De kũ à kú musu dì pɔ́ble kpáḿma. Á
bɛ̀ɛrɛ vĩ manamana de bãnɔlaroo? 27 Á té, dí mɛ́ ani fɔ̃ à a wɛ̀ndi gbà̃na kara, bee gɔrɔ do, a
damukɛnaa gũnn?
28 Bɔ́yãin adì pɔ́kasa damu kɛɛ? À lávunɔ gwa sɛ̀n lákũ ò de nà. Òdi zĩ kɛro, òdi buu tãro,
29 ama matɛn oárɛ, bee Sulemanu kũ a aruzɛkɛo, adi uta da a mana kà ń ke ũro. 30 Sɛ̀la kũ
à kun gbãra ani té kũ zia, lákũ Luda dì pɔ́ nai lɛ nà, ákɔ̃nɔ ludanaanikĩanadenɔ, oni á pɔ́
o dɔ yá? 31 Abire yãi àsun pɔ́ke damu kɛ à pi bɔ́n óni ble ke bɔ́n óni mi ke bɔ́n óni daro.
32 Kifirinɔn pɔ́ pìnɔ pínki yã dì doḿnɛ arɛ. Zaakũ á De kũ à kú musu dɔ̃ kũ pɔ́ pìnɔ kɔ̃ sì kãáo,
33 à tó kpata kũ à bò a kĩnaa kũ a yãzɛdeo doárɛ arɛ gĩa, ani á pɔ́ pìnɔ karaárɛ pínki. 34 Abire
yãi àsun zia damu kɛro, zaakũ zia a zĩda yã dɔ̃. Gɔrɔ sĩnda pínki yã'ũmmanaa mɔ̀a.

7

Kɔ̃ taari'enaa
(Luk 6:37-38, 41-42)

1 Àsun gbɛ̃ taari ero, Luda ni á taari e sero. 2 Zaakũ lákũ ndì gbɛ̃ taari e nà, lɛn Luda ni
n taari e lɛ. Zaka kũ n yɔ̃ońnɛ ani yɔ̃onnɛ. 3 Bɔ́yãi ntɛn sɛ̀buru kũ à da n gbɛ̃dake wɛ́n ei,
akũsɔ̃ ntɛn límukutu kũ à da n wɛ́n yã daroo? 4 Kũ límukutu da n wɛ́n, à kɛ̀ dera ĩni pi n
gbɛ̃dakenɛ à tó ǹ sɛ̀buru kũ à da a wɛ́n bonɛɛ? 5 Manafikide! Ǹ límukutu kũ à da n wɛ́n bo
gĩa, gbasa ǹ gu e swáswa de ǹ le ǹ sɛ̀buru kũ à da n gbɛ̃dake wɛ́n bonɛ.
6 Àsun Luda pɔ́ kpá kifirinɔaro,
de òsun ɛra ò á kari kɛro yãi.
Àsun á gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdenɔ zu alɛdɛnɔnɛro,
de òsun táa o'oaro yãi.

Wɛ́kɛnaa
(Luk 11:9-13)

7 À wɛ́ kɛ, Luda ni kpááwa. À wɛtɛ, áni le. À gbà lɛ́, Luda ni wɛ̃árɛ. 8 Zaakũ gbɛ̃ kũ à wɛ́
kɛ̀ɛn òdi kpáa, gbɛ̃ kũ à wɛ̀tɛ sɔ̃ àdi le, gbɛ̃ kũ à gbàa lɛ̀ɛn oni wɛ̃nɛ. 9 Á té, dí mɛ́ ani gbɛ̀ kpá
a nɛ́a, tó à burodi wɛ́ kɛ̀aa? 10 Tó à kpɔ̀ wɛ́ kɛ̀a sɔ̃, ani mlɛ̀̃ sɛ́ à kpáa yá? 11 Bee kũ á vãnikɛo,
á pɔ́ mana kpana á nɛ́nɔa dɔ̃. Oni á De kũ à kú musu pɔ́ mana kpana gbɛ̃ kũ ò wɛ́ kɛ̀anɔa pɔ́
o dɔ yá?
12 À kɛ gbɛ̃nɔnɛ lákũ á ye ò kɛárɛ nà. Musa doka kũ annabinɔ yãnɔ mìin gwe.

Zɛ́lɛ kpakoto
(Luk 13:24)

13 À zɛ́lɛ kpakoto sɛ́. Zɛ́ kũ a lɛ́ yàasa akũ à mɛ̀poroki vĩ dì gɛ́ kũńwo kakatɛnaa gũmmɛ.
Abirekũn pari tɛn sɛ́. 14 Zɛ́ kũ àdi gɛ́ kũńwo wɛ̀ndii gũn lɛ́ kpakoto à nakɔ̃ana, akũsɔ̃ gbɛ̃ kũ
ò lè ò sɛ́nɔn dasiro.

Gbɛ̃ dɔ̃na a yãkɛnaaa
(Luk 6:43-44, 13:25-27)

15 À laakari kɛ annabi ɛ́kɛnɔi. Òdi su á kĩnaa kũ sã bárao dana, ama lɛwanna nàdɛrinɔmɛ
ń ũ. 16 Áni ń dɔ̃ ń yãkɛnaaa. Òdi geepi bo lè líaro. Òdi kaka e babare láaro. 17 Lí mana dì né

nna i, lí vãni dì né gina i. [18] Lí mana dì fɔ̃ à né ginaa ìro, lí vãni dì fɔ̃ à né nna ìro. [19] Òdi lí kũ
àdi né mana iro zɔ̃ ò zu té gũmmɛ. [20] Lɛmɛ áni ń dɔ̃ ń yãkɛnaaa lɛ.
[21] Adi kɛ gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ ma sísi Dikiri, Dikiri, mé ani gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũnlo, sé
gbɛ̃ kũ àdi ma De kũ à kú musu pɔyenyĩna kɛɛ. [22] Yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ pari ni pimɛnɛ: Dikiri,
Dikiri, o Luda yã òńnɛ kũ n tɔ́o bi! O tãnanɔ gòḿma kũ n tɔ́o bi! O daboyãnɔ kɛ̀ dasi kũ n
tɔ́o bi! [23] Mani pińnɛ súsu: Má á dɔ̃ zikiro. À gomala yãvãnikɛrinɔ!

*Kpé*bori gbɛ̃nɔn planɔ
(Luk 6:47-49)
[24] Abire yãi gbɛ̃ kũ à ma yã dínɔ mà, akũ à zĩ kèa de lán gbɛ̃ laakaride kũ à a kpé bò gbɛ̀ɛa
bàmɛ. [25] Kũ legũ mà, í dàgula, ĩa kàka à sù kpé pìia, akũ adi létɛro, kũ ò a ɛ̃ pètɛ gbɛ̀ɛa yãi.
[26] Gbɛ̃ kũ à ma yã dínɔ mà, akũ adi zĩ kɛaro de lán mìsaride kũ à a kpé bò bùsu'atɛ̃a bàmɛ.
[27] Kũ legũ mà, í dàgula, ĩa kàka à sù kpé pìia, akũ à gbòro à lètɛ gbìrim.

Yesu ikoo
[28] Kũ Yesu yã birenɔ ò à làka, a yãdannɛnaa bò pari sarɛ, [29] zaakũ adi yã dańnɛ lán
ludayãdannɛrinɔ bàro, à dàńnɛ kũ ikoomɛ.

8

*Kusu werek*ɔ̃anaa
(Maa 1:40-45, Luk 5:12-16)
[1] Kũ Yesu kìpa sĩ̀sĩ̀ia, pari téi. [2] Akũ kusu ke sù à kùtɛ a arɛ à pì: Dikiri, tó ń yei, ĩni fɔ̃ ǹ ma
werekɔ̃a swáswa. [3] Yesu ɔ bò à nàa à pì: Má yei. Ǹ gɔ̃ swáswa. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ a kusu làka.
[4] Akũ Yesu pìnɛ: Ǹsun o gbɛ̃ke maro. Ǹ gɛ́ ǹ n zĩda mɔ sa'oriinɛ, ǹ sa'opɔ kũ Musa dìtɛ kpá
n werekɔ̃ana sèeda ũ gbɛ̃nɔnɛ.

*Sozan*ɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ zĩkɛri werekɔ̃anaa
(Luk 7:1-10)
[5] Kũ Yesu tɛn gɛ̃ Kapɛnamu, akũ Romu sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ sù a kĩnaa, a wé kèa [6] à pì: Dikiri,
ma zĩkɛri wútɛna bɛ, à kɔ̃̀nɔ kṹ, mè tɛn ũa manamana. [7] Akũ Yesu pìnɛ: Mani gɛ́ mà a
werekɔ̃a. [8] Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi pìnɛ: Dikiri, mádi ká ǹ gɛ́ ma bɛaro. Ǹ yã o dé, ma zĩkɛri ni
werekɔ̃a. [9] Zaakũ makũ se, ò iko vĩ ma musumɛ, akũ má iko vĩ sozanɔa. Madì o ń gbɛ̃ donɛ
à gɛ́, àdi gɛ́. Madì o a pãndenɛ à mɔ́, àdi su. Madì o ma zĩkɛriinɛ à adikũ kɛ, akũ àdi kɛ.
[10] Kũ Yesu yã pìi mà, à bò a sarɛ, akũ à pì gbɛ̃ kũ ò tɛ́inɔnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, mádi le
gbɛ̃ke ma náani kɛ̀ lɛ Isarailanɔ téro. [11] Matɛn oárɛ, gbɛ̃nɔ ni bo ifãboki kpa kũ ifãlɛtɛ kpao
dasidasi oni su pɔ́ ble kũ Ibrahĩo kũ Isaakuo kũ Yakubuo kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn.
[12] Gbɛ̃ kũ ò de yã ògɔ̃ kú kpataa pìi gũnnɔ sɔ̃, oni ń zu bàai gusira gũmmɛ. Gwen oni ɔ́ɔ dɔn
ò ɔ di ń mìia. [13] Akũ Yesu pì sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìinɛ: Ǹ tá bɛ. À kɛnnɛ lákũ n ma náani kɛ̀ nà.
Akũ a zĩkɛrii pì gbãna kṹ gɔrɔ kṹa gɔ̃̀nɔ.

*Yesu gyãren*ɔ werekɔ̃ana dasidasi
(Maa 1:29-34, Luk 4:38-41)
[14] Yesu gɛ̀ɛ Pita bɛa, akũ à è a nanɔ da wútɛna, àtɛn mɛ̀wãna kɛ. [15] Kũ à ɔ nà a ɔa, akũ a
mè yĩda kṹ, akũ à fùtɛ à pɔ́ble kɛ̀nɛ.
[16] Kũ ɔkɔsi kɛ̀, akũ ò sùnɛ kũ tãnadenɔ dasidasi, akũ à tãna pìnɔ gòḿma kũ yã'onaao, à
gyãrenɔ wèrekɔ̃a ń pínki. [17] Lɛn yã kũ annabi Isaya òo kɛ̀ lɛ à pì:
À ó gbãnasarikɛ sɛ̀,
à ó gyãnɔ kɛ̃̀wá.

Gbɛ̃ kũ ò ye ò tɛ́ Yesuinɔ
(Luk 9:57-62)
[18] Kũ Yesu è pari kàkaraai, akũ à pì a ìbanɔnɛ: Ò bikũ sèbɛɛ bara. [19] Akũ ludayãdannɛri ke
sù à pì Yesunɛ: Dannɛri, gu kũ ntɛn gén sĩnda pínki manigɔ̃ ténỹĩ. [20] Yesu pìnɛ: Gbɛ̃gbonnɔ
ń tò vĩ, bãnɔn ń sà vĩ, Bisãsiri Né sɔ̃ à ĩampaki vĩro.

21 Akũ ìba pãnde pìnɛ: Dikiri, ǹ tó ari ma de kpágui gĩa. 22 Akũ Yesu pìnɛ: Ǹ témai. Ǹ tó
gènɔ ń gènɔ vĩ.

Yesu zàga'ĩa zɛnaa
(Maa 4:35-41, Luk 8:22-25)

23 Yesu gɛ̃̀ gó'itɛ gũn, akũ a ìbanɔ tèi ò dà zén. 24 Kãnto zàga'ĩa gbãna kàka sèbɛla, í tɛn
vĩvĩ àtɛn káka ń gón. Yesu tɛn i o, 25 akũ a ìbanɔ nài, ò a vù ò pì: Dikiri, ǹ ó sura ba, ótɛn
kakatɛmɛ. 26 Akũ à pìńnɛ: Ludanaanikĩanadenɔ! À kɛ̀ dera á vĩna vĩ lɛɛ? Akũ à fùtɛ à gì ĩanɛ
kũ ío, akũ gu kɛ̀ kítikiti. 27 Yã pìi bò gbɛ̃ pìnɔ sarɛ ò pì: Gbɛ̃ kpate taka burin dí? Bee ĩa kũ
ío dì a yã mamɛ.

*Tãnan*ɔ gbarɛna alɛdɛnɔa
(Maa 5:1-20, Luk 8:26-39)

28 Kũ Yesu bikũ̀ bara dire Gadara bùsun, tãnade gbɛ̃nɔn pla kenɔ bò miranɔ té, ò sù ò
dàalɛ. Ò pãsĩ manamana, gbɛ̃ke dì fɔ̃ à bɔtɛ gwero. 29 Ò wiki lɛ̀ ò pì: Bɔ́n ó vĩ kɔ̃ ɔĩ, Luda
N*é*? N su w*é* tãwá la ari a gɔrɔ gɔ̃ kán yá? 30 Alɛdɛ kpàsa zɔ̃kɔ̃ kú kũńwo zã̀ dire, òtɛn pɔ́ ble.
31 Akũ tãna pìnɔ kútɛ kɛ̀ Yesunɛ ò pì: Tó n pɛ̀wá, ǹ ó gbarɛ alɛdɛ kpàsa dire gũn. 32 Akũ Yesu
pìńnɛ: À g*é*. Akũ ò gòḿma ò gɛ̃̀ alɛdɛnɔ gũn. Akũ alɛdɛ kpàsaa pìi wì kũ bàao pínki, ò sòro
sĩ̀sĩgororooa, ò sì sèbɛn, akũ ò gàga í gũn gwe. 33 Akũ alɛdɛdãrinɔ bàa lɛ̀ ò gɛ̃̀ wɛ̃tɛ gũn, ò yã
pìnɔ bàbańnɛ kũ yã kũ à tãnadenɔ lèeo pínki. 34 Akũ wɛ̃tɛdenɔ bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ da Yesulɛ ń pínki.
Kũ ò a è, ò kútɛ kɛ̀nɛ kũ à bońnɛ ń bùsun.

9

*K*ɔ̃̀nɔde werekɔ̃anaa
(Maa 2:1-12, Luk 5:17-26)

1 Yesu gɛ̃̀ gó gũn, à èra à sèbɛ bikũ̀ à kà a bɛ wɛ̃tɛa. 2 Akũ gbɛ̃̀kenɔ mɔ̀nɛ kũ kɔ̃̀nɔdeo
wútɛna gyãresɛbɔn. Kũ Yesu è ò a náani vĩ, akũ à pì kɔ̃̀nɔde pìinɛ: Ma gbɛ̃, ǹ laakari kpátɛ!
N durunnanɔ kɛ̃̀mma. 3 Ludayãdannɛri kenɔ kú gwe, akũ ò ò ń nèsɛɛ gũn ò pì: Gbɛ̃ bire tɛn
dɔkɛ kũ Ludaoomɛ. 4 Yesu ń laasun dɔ̃, akũ à ń lá à pì: Bɔ́yãi átɛn laasun vãni l*é* á nèsɛɛ
gũnn? 5 Tó ma pì, a durunnanɔ kɛ̃̀a, ke tó ma pì à futɛ à táa o, a kpate m*é* à aragaa? 6 Ma ò
lɛ de àgɔ̃ dɔ̃ kũ Bisãsiri N*é* durunnanɔ kɛ̃mmana iko vĩ zĩtɛ lamɛ. Akũ à pì kɔ̃̀nɔde pìinɛ: Ǹ
futɛ ǹ n wútɛbɔ sɛ́ ǹ tá bɛ. 7 Akũ à fùtɛ à tà bɛ. 8 Kũ pari è lɛ, vĩna ń kũ, ò Luda kũ à iko bire
taka kpà bisãsirinɔa tɔ́ bò.

Matiu sisinaa
(Maa 2:13-17, Luk 5:27-32)

9 Yesu bò gwe, àtɛn gɛ̃tɛ, akũ à gbɛ̃ kũ òdi pi Matiu è vutɛna a bɛ'ɔgɔsikpɛn. À pìnɛ: Ǹ
mɔ́ ǹ t*é*mai. Akũ à fùtɛ à tèi. 10 Kũ Yesu tɛn pɔ́ ble a bɛa, bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ kifirinɔn kú gwe
dasi, òtɛn pɔ́ ble kãao kũ a ìbanɔ lɛɛlɛ. 11 Kũ Farisinɔ è lɛ, akũ ò a ìbanɔ là ò pì: Bɔ́yãi á dikiri
tɛn pɔ́ ble kũ bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ kifirinɔoo? 12 Kũ Yesu yã pìi mà à pì: Gbɛ̃ kũ à aafia vĩ bàka
kú kũ likita yãoro, sé gyãre. 13 À g*é* à laasun l*é* yã kũ à kɛ̃na Luda yãn bire mìia ò pì: Kɔ̃
wɛ̃ndagwanaan má yei, adi kɛ sa'onaanlo. Mádi su gbɛ̃ mananɔ sísiro, sé kifirinɔ.

L*é*yĩnaa
(Maa 2:18-22, Luk 5:33-39)

14 Akũ Yahaya Da'itɛkɛri ìbanɔ sù ò Yesu là ò pì: À kɛ̀ dera ókɔ̃nɔ kũ Farisinɔ odì l*é* yĩ, akũ
n ìbanɔ dì yĩ sɔ̃roo? 15 Akũ Yesu yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ à pì: Nɔsɛri gbɛ̃nɔ ni pɔsira kɛ gɔrɔ kũ à kú
kũńwo nɔsɛ gũn yá? Oi, ama a gɔrɔ ni su kũ oni nɔsɛrii pì bo ń t*é*, gbasa ò l*é*yĩ sà. 16 Gbɛ̃ke
dì uta zĩ nambata na kũ pɔ́lɛ dufuoro, zaakũ a dufu ni sɔ̃kũn à kɛ̃kɔ̃rɛ, uta zĩ fɔ̃na ni kara.
17 Òdi sèwɛ̃ dufu ká tùru zĩ gũnlo. Tó ò kɛ̀ lɛ, tùru ni pũtãmɛ, wɛ̃ pì ni kɔ́tɛ, tùru ni wíwi. Oi,
òdi sèwɛ̃ dufu ká tùru dufu gũmmɛ, onigɔ̃ mana ń pínki.

N*é*nɔkpare vuna kũ nɔgbɛ̃ kũ à ɔ nà Yesu utaaao
(Maa 5:21-43, Luk 8:40-56)

18 Gɔrɔ kũ Yesu tɛn yã birenɔ ońnɛ, gbãnade ke sù à kùtɛ a arɛ à pì: Ma nɛ́nɔgbɛ̃ gà tera
dí. Ǹ mɔ́ ǹ ɔ naa, anigɔ̃ kú wɛ̃̀ndiio. 19 Akũ Yesu fùtɛ à tèi kũ a ìbanɔ.
20 Nɔgbɛ̃ ke kú gwe, aru dì bɔtɛa à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛpla. À sù à ɔ nà Yesu uta lɛ́a a kpɛ kpa.
21 Zaakũ à pì: Bee tó ma ɔ nà a utaa dé, mani werekɔ̃a. 22 Yesu lìtɛ à a è, akũ à pì: Ǹ n laakari
kpátɛ, nɔgbɛ̃! Ma náani kũ n kɛ̀ mɛ́ à n werekɔ̃a. Gwe gɔ̃̀nɔ nɔgbɛ̃ pì wèrekɔ̃a.
23 Kũ Yesu kà gbãnade pì bɛa, à è òtɛn kutɛ pɛ́, pari kĩni dɔ. 24 Akũ Yesu pì: À á zĩda gá.
Nɛ́ pì dí garo, àtɛn i omɛ. Akũ òtɛn a lalandi kɛ. 25 Kũ ò pɛ̀ gbɛ̃nɔa ò bɔ̀tɛ bàai, akũ Yesu gɛ̃̀
kpɛ́n, à nɛ́ pìi kũ̀ a ɔa, akũ à fùtɛ. 26 Akũ yã pì baaruu dà bùsuu pìla pínki.

*Vĩ̀nan*ɔ werekɔ̃anaa
27 Kũ Yesu bò gwe, vĩ̀na gbɛ̃nɔn planɔn tɛ́i kũ wikio òtɛn pi: Ǹ ó wɛ̃nda gwa, Dauda buri!
28 Kũ Yesu kà bɛ, vĩna pìnɔ nài, akũ à ń lá à pì: Á ma náani vĩ kũ mani fɔ̃ mà yã pì kɛárɛ yá?
Ò wèa ò pì: Lɛmɛ, Dikiri. 29 Akũ à ɔ nà ń wɛ́a à pì: Àgɔ̃ deárɛ lákũ a ma náani kɛ̀ nà. 30 Akũ ń
wɛ́ gu è. Yesu kpà̰kɛ̃́ńyĩ à pì: Àsun o gbɛ̃ke maro. 31 Bee kũ abireo ò gɛɛ ò a baaruu dàgula
bùsuu pìn pínki.

*Nɛ́n*ɛnatɛnade werekɔ̃anaa
32 Gɔrɔ kũ vĩ̀nanɔ tɛn bɔtɛ, ò sù Yesunɛ kũ tãnade kũ a nɛ́nɛ natɛnaao. 33 Kũ Yesu tãna pìi
gòa, akũ à yã ò. Yã pìi bò pari sarɛ ò pì: Ódi yã bire taka e Isarailanɔ bùsun yãro. 34 Akũ
Farisinɔ pì: Àdi tãna gońma kũ tãnanɔ kína gbãnaomɛ.

*Yesu w*ɛ̃ndadɔ̃na gbɛ̃nɔnɛ
35 Yesu gɛɛ wɛ̃̃tɛnɔa kũ lakutunɔ pínki, à yã dàńnɛ ń aduakɛkpɛnɔ gũn, à kpata kũ à bò
Luda kĩnaa baaru nna kpàńnɛ, à gyãrenɔ wèrekɔ̃a ń pínki kũ gbãnasaridenɔ ń pínki. 36 Kũ
à pari è, akũ ò kɛ̀nɛ wɛ̃nda, zaakũ ò kú bídin, ò lìkara lán sã kũ ò dà̰ri vĩronɔ bà. 37 Akũ Yesu
pì a ìbanɔnɛ: Pɔ́kɛ̃na zɔ̃kɔ̃, ama zĩkɛrinɔn dasiro. 38 À wɛ́ kɛ Buradea de à zĩkɛrinɔ gbarɛ ò a
pɔ́nɔ kɛ̃.

10

*Yesu zĩ̀ri gb*ɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ ditɛnaa
(Maa 3:13-19, Luk 6:12-16)
1 Yesu a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ sìsi, akũ à ń gba iko ò tãnanɔ gońma, ò gyãrenɔ
werekɔ̃a kũ gbãnasaridenɔ ń pínki. 2 Zĩ̀ri gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla pìnɔ tɔ́nɔn dí: Gbɛ̃ káaku
Simɔ kũ òdi pinɛ Pita kũ a dakũna Anduruo, Zebedi nɛ́ Yamisi kũ a dakũna Yuhanao, 3 Filipi,
Batɔlɔmiu, Tomasi, bɛ'ɔgɔsiri Matiu, Alafeu nɛ́ Yamisi, Tadeu, 4 Simɔ Kokaride kũ Yudasi
Isikariɔti kũ à bò a kpɛo.

*Yesu zĩ̀rin*ɔ zĩnaa
(Maa 6:7-13, Luk 9:1-6)
5 Kũ Yesu tɛn gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla pìnɔ zĩ, à pìńnɛ: Àsun gɛ́ buri pãndenɔ kĩnaaro. Àsun
gɛ̃ Samaria wɛ̃̃tɛnɔ gũnlo. 6 À gɛ́ Isaraila kũ ò sà̰tɛ lán sã bànɔ kĩnaa. 7 À gɛ́ àgɔ̃ waazi kɛ
àgɔ̃ géo à pi: Kpata kũ à bò Luda kĩnaa kà kãni! 8 À gyãrenɔ werekɔ̃a, à gènɔ vu bona gan, à
kusunɔ werekɔ̃a swáswa, à tãnanɔ gońma. Lákũ a lè pɔ́kekpanaa sari nà, à kɛńnɛ pɔ́kesinaa
sari. 9 Àsun ɔgɔ da á bɔ̀kɔnlo. 10 Àsun bɔ̀kɔlokona séro ke uta plade ke kyate ke gòo, zaakũ
zĩkɛrii kà à a pɔ́ble le. 11 Wɛ̃̃tɛ kũ áni kán sĩnda pínki ke lakutu, à gbɛ̃ mana wɛtɛ à kipaa,
àgɔ̃ kú gwe ari à gɛ́ gɛ̃o zɛ́la. 12 Tó a gɛ̃ ɔnn, à fɔɔ nna kpáńma. 13 Tó ɔndenɔ kà, á fɔɔ nna
ni gɔ̃ńnɛ. Tó odi ká sɔ̃ro, á fɔɔ nna ni ɛra à sukpaáwa. 14 Gu kũ odi gbãnakɛ kpáái ke odi sã
kpá á yãiro, à bo ɔn ke lakutu pìi gũn à lukutɛ̃ warawara á gbánɔa. 15 Yãpuran matɛn oárɛ,
yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ wɛ́tãmmana kũ Sɔdɔmu kũ Gɔmɔradenɔ ni le nigɔ̃ sà̰na de wɛ̃̃tɛ pì denɔ
pɔ́la.

*Yã kũ ani Yesu ìban*ɔ le onnɛnaa
(Maa 13:9-13, Luk 21:12-17)

16 Matɛni á zĩ lán sãnɔ bà lɛwannanɔ témɛ. Àgɔ̃ laakari vĩ lán mlɛ̃̀nɔ bà, àgɔ̃ de
yãkekɛrisaridenɔ ũ lán potɛ̃nɛnɔ bà. 17 À laakari kɛ bisãsirinɔi, zaakũ oni á kũkũ ò á na
yãkpatɛkɛrinɔnɛ ń ɔ̃i, oni á gbɛ̃gbɛ̃ ń aduakɛkpɛnɔ gũn. 18 Oni gɛ́ kãáo bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ
kínanɔ kĩnaa ma yãi. Ánigɔ̃ deńnɛ ma sèedadenɔ ũ kũ buri pãndenɔ. 19 Tó ò á kpáḿma,
àsun yã kũ áni o damu kɛro ke yã kũ áni liḿma. Zĩ kʋ̀a Luda mɛ́ ani yã kũ áni o da á lɛ́n.
20 Adi kɛ ákɔ̃nɔ mɛ́ áni yã oro, á De Nini mɛ́ ani yã da á lɛ́n.

21 Vʋ̀ni kũ dakũnanɔ ni kɔ̃ kpáḿma ò dɛ. Denɔ ni bo ń nɛ́nɔ kpɛ. Nɛ́nɔ ni bo ń denɔ kũ ń
danɔ kpɛ ò ń dɛ. 22 Gbɛ̃ sĩnda pínki ni zãágu ma yãi, ama gbɛ̃ kũ à zɛna gbãna ari a gɔrɔ lɛ́a
ni surabana le. 23 Tó òtɛn wɛ́ tãáwa wɛ̃tɛ ken, à bàa lɛ́ à tá a pãnden. Yãpuran matɛn oárɛ,
áni gɛ́ Isarailanɔ bùsu wɛ̃tɛnɔ gũn à láka pínkiro, Bisãsiri Nɛ́ ni gĩnakɛ à su. 24 Ìbaa dìgɔ̃ de a
dannɛrilaro. Zʋ̀rii dìgɔ̃ de a dikirilaro. 25 Tó ìba a yãdannɛri lenaa lè ke tó zʋ̀ri a dikiri lenaa
lè, abirekũ mɔ̀ lɛ. Tó ò tɔ́ kpà ɔn bedenɛ Bɛlɛzɛbubu, tɔ́ kũ a vãni de abirekũlan oni kpá a
ɔndenɔnɛ.

Zɛna kũ Yesuo gbɛ̃nɔ arɛ
(Luk 12:2-9)

26 Àsun vĩna kɛńnɛro. Pɔ́ke kun utɛna kũ ani bo gupuraaro. Asiriyã ke kun kũ oni gí dɔ̃iro.
27 À yã kũ matɛn oárɛ gusiran o gupuraa. À yã kũ átɛn ma á sã gũn kpàkpa kɛ gãnulɛa. 28 Gbɛ̃
kũ òdi mɛ̀ kakatɛ, ama òdi fɔ̃ ò nini dɛ̀ronɔ, àsun vĩna kɛńnɛro. À vĩna kɛ Ludanɛ, kũ ani fɔ̃
à nini kũ mɛ̀ɛo kakatɛ tɛ́ gũn pínki. 29 Òdi bãntoro mɛ̀n pla yía kɔbɔ donloo? Ama ń ke dì
létɛ zĩtɛ á De yãdɔ̃naa sariro. 30 Bee á mìkãnɔ, à a lɛ́ dɔ̃. 31 Abire yãi àsun vĩna kɛro. Á bɛ̀ɛrɛ
de bãntoro dasinɔla.

32 Gbɛ̃ kũ à zɛ̀ kũmao gbɛ̃nɔ arɛ, mani zɛ kãao ma De kũ à kú musu arɛ. 33 Gbɛ̃ kũ à ledi
kpàmai gbɛ̃nɔ arɛ sɔ̃, mani ledi kpái ma De kũ à kú musu arɛ.

Kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana Yesu yãi
(Luk 12:51-53, 14:26-27)

34 Ásungɔ̃ da ma su de gbɛ̃nɔ gɔ̃ nna kũ kɔ̃o andunia gũnnlo. Mádi su de gbɛ̃nɔ gɔ̃ nna kũ
kɔ̃o yãinlo, sé futɛna kũ kɔ̃o. 35 Ma sumɛ, de gɔ̃gbɛ̃ bo a de kpɛ, nɔgbɛ̃ bo a da kpɛ, nɔzãre
bo a zã da kpɛ. 36 Gbɛ̃ bedenɔ ni gɔ̃ a ibɛrɛnɔ ũ. 37 Gbɛ̃ kũ à ye a de ke a dai demala dí ká àgɔ̃
de ma ìba ũro. Gbɛ̃ kũ à ye a négɔ̃gbɛ̃ ke a nɔgbɛ̃i demala dí ká àgɔ̃ de ma ìba ũro. 38 Gbɛ̃
kũ adi a lígbãndurukpana sɛ́ àgɔ̃ tɛ́omairo, ade dí ká àgɔ̃ de ma ìba ũro. 39 Gbɛ̃ kũ à a wɛ̃̀ndi
kũna, ade ni kurai. Gbɛ̃ kũ à gì a wɛ̃̀ndiii ma yãi sɔ̃, ade nigɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ.

Láada yã

40 Gbɛ̃ kũ à á sí ma simɛ. Gbɛ̃ kũ à ma si sɔ̃, ade gbɛ̃ kũ à ma zĩ sìmɛ. 41 Gbɛ̃ kũ à annabii
sì a annabikɛ yãi ni annabi láada le. Gbɛ̃ kũ à gbɛ̃ mana sì a manakɛ yãi ni gbɛ̃ mana láada
le. 42 Bee í yĩdan, gbɛ̃ kũ à nɛ́ dínɔ doke gbà ma ìbakɛ yãi, yãpuran matɛn oárɛ, ade ni kura
a láadairo.

11

Yahaya Da'itɛkɛri zʋ̀rinɔ
(Luk 7:18-35)

1 Kũ Yesu yã birenɔ dà a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔnɛ à làka, à bò gwe, à gɛ̀ɛ waazi kɛ ń
wɛ̃tɛnɔ gũn, àtɛn yã dańnɛ.

2 Zaa kpɛ́siran Yahaya Kirisi yãkɛnanɔ mà, akũ à a ìba kenɔ zʋ̀ 3 ò a la, àkũ mɛ́ à gbɛ̃ kũ ani
su ũ yá, ke ògɔ̃ wɛ́ dɔ gbɛ̃ pãndeimɛ? 4 Akũ Yesu wèḿma à pì: À gɛ́ yã kũ átɛn ma átɛn e gbã
Yahayanɛ à pi, 5 vʋ̀nanɔ tɛn gu e, ɛrɛnɔ tɛn táa o, kusunɔ tɛn werekɔ̃a, sãtonɔ tɛn yã ma,
gɛ̀nɔ tɛn vu, takasidenɔ tɛn baaru nna waazi ma. 6 Arubarikademɛ gbɛ̃ kũ àdi fu ma yãaro
ũ.

7 Kũ Yaaya zʋ̀rinɔ tà, Yesu Yahaya yã ò parinɛ à pì: Bɔ́n a gɛ gwa gbárannan? Kàpa kũ
ĩa tɛn yĩgãn yá? 8 Bɔ́n a gɛ gwa sàa? Gbɛ̃ kũ à pɔ́kasa zãnɛ danan yá? Pɔ́kasamanadarinɔ

dìgɔ̃ kú kínabɛamɛ. [9] Bɔ́n a gɛ gwa sàa? Annabiin yá? Lɛmɛ! Matɛn oárɛ, à de annabila se.
[10] Zaakũ Yahayan ò a yã kɛ̀̃ Luda yãn ò pì: Mani ma zĩ̀ri gbarɛ n ã de à zɛ́ kɛkɛnnɛ.
[11] Yãpuran matɛn oárɛ, nɔgbɛ̃ nɛ́'inaa gũn gbɛ̃ke dí bo à kà Yahaya Da'itɛkɛri ũro. Bee kũ abireo gbɛ̃ kũ à de gbɛ̃ kpɛde ũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn deala. [12] Zaa gɔrɔ kũ Yahaya Da'itɛkɛrii nà waazikɛnaaa ari suna gbãa, òtɛn kɔ̃dɛ kɛ ò gɛ̃ kpataa pìn, akũ kùgbãnadenɔ tɛn gɛ̃n. [13] Musa kũ annabinɔ pínki gĩnakɛ ò a yã ò ari à gèɛ pɛ́ Yahayaa. [14] Tó áni fɔ̃ à sí, Yahaya pì mɛ́ à Iliasu kũ ò pì ani su ũ. [15] Gbɛ̃ kũ à sã vĩ à yã pì ma.

[16] Bɔ́n mani gbãragbɛ̃nɔ lɛkɔ̃aoo? Ò de lán nɛ́ kũ ò kú ɛtɛ gũnnɔ bà òtɛn lɛ́ zukɔ̃i [17] òtɛn pi:
O kutɛɛ pèárɛ, ádi ũ wãro,
o wɛ̃nda lèɛ sìárɛ, ádi ɔ́ɔ dɔro.
[18] Zaakũ Yahaya sù, adi burodi sóro, adi wɛ̃ miro, akũ ò pì tãnademɛ. [19] Kũ Bisãsiri Nɛ́ sù, àdi pɔ́ ble, àdi í mi, akũ ò pì: Guturu wɛ̃miriimɛ, bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ kifirinɔ gbɛ̃nnamɛ! Ama òdi ɔ̃ndɔ̃ dɔ̃ a yãkɛnaaamɛ.

Yesu zukakana wɛ̃tɛ kenɔ denɔi
(Luk 10:13-15)

[20] Akũ Yesu fùtɛ à zuka kà wɛ̃tɛ kũ à a daboyã paride kènnɔ gbɛ̃nɔi, kũ odi ń nèsɛ litɛro yãi à pì: [21] Waiyoo Kɔrazĩdenɔ! Waiyoo Bɛtɛsaidadenɔ! Tó ma daboyã kũ ma kɛ̀ á tɛ́nɔ kɛ̀ Taya kũ Sidɔ̃o yã, de wɛ̃tɛpidenɔ pɔ́kasanɔ dàdańla, ò vùtɛ tuburaa à gìi kɛ̀ nèsɛlitɛna sèeda ũ. [22] Matɛn oárɛ, yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ á wɛ́tãmmana nigɔ̃ de Tayadenɔ kũ Sidɔ̃denɔ pɔ́la. [23] Ákɔ̃nɔ Kapɛnamudenɔ sɔ̃ áni gbã à zɔ̃ Ludaan yá? Oni ɔ zɔ̃ái ari gyãwãnn. Zaakũ tó ò daboyã kũ ma kɛ̀árɛnɔ kɛ̀ Sɔdɔmu yã, de à kun ari kũ a gbãrao. [24] Matɛn oárɛ, yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ á wɛ́tãmmana nigɔ̃ de Sɔdɔmudenɔ pɔ́la.

Kámmabona Yesu kĩnaa
(Luk 10:21-22)

[25] Zĩ kũ̀a Yesu pì: Baa, musu kũ zĩtɛo Dikiri, ma n sáabu kɛ̀, kũ n yã birenɔ ùtɛ yãdɔ̃rinɔnɛ kũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ, akũ n boo kyódɔ̃risarinɔnɛ. [26] Lɛmɛ, Baa, zaakũ n pɔyenyĩnaamɛ. [27] Ma De pɔ́ sĩnda pínki nàmɛnɛ ma ɔĩ. Gbɛ̃ke Luda Nɛ́ dɔ̃ro, tó adi kɛ De Luda baasiro. Gbɛ̃ke De Luda dɔ̃ro, tó adi kɛ a Nɛ́ kũ gbɛ̃ kũ Nɛ́ pì ye à a mɔ́ńnɛnɔ baasiro.

[28] À mɔ́ ma kĩnaa ákɔ̃nɔ kũ á aso sɛna a kpasanɔ pínki, mani á gba zɛ́ à kámma bo. [29] À ma gbãngo sɛ́ à yã dada ma kĩnaa, á laakari ni kpátɛ, zaakũ má busɛ akũsɔ̃ ma nèsɛ yĩda. [30] Ma gbãngo sɛna zĩ'ũro, ma aso tìkisiro.

12

*Kámmabog*ɔrɔ yã
(Maa 2:23-3:6, Luk 6:1-11)

[1] Gɔrɔ birea Yesu tɛn pã buranɔla kámmabogɔrɔ zĩ. Nà tɛni a ìbanɔ dɛ, akũ ò pɔ́blewɛ wòro, òtɛn só. [2] Kũ Farisinɔ è lɛ, akũ ò pìnɛ: Ǹ n ìbanɔ gwa, òtɛn yã kũ òdi kɛ kámmabogɔrɔ zĩro kɛ. [3] Akũ Yesu pìńnɛ: Adi kyó kɛ a è lákũ Dauda kɛ̀ nà kũ a gbɛ̃nɔ gɔrɔ kũ nà tɛni ń dɛroo? [4] À gɛ̀̃ Luda ɔnn, àpii kũ a gbɛ̃nɔ burodi kũ ò kàtɛ Ludanɛɛ sò, burodi kũ ò a sona zɛ́ vĩro, sé sa'orinɔ. [5] Kũ sa'ori kũ ò kú Luda ɔnn kámmabogɔrɔ zĩnɔ dì gɔrɔ pì yã daro, akũsɔ̃ adi kɛńnɛ taari ũro, ádi a kyó kɛ a è Luda yãnloo? [6] Matɛn oárɛ: Pɔ́ kũ à zɔ̃kɔ̃ de Luda ɔnla kú la. [7] Tó á yã díkĩna mì dɔ̃, kũ kɔ̃wɛ̃ndagwanaan má yei, adi kɛ sa'onaanlo, de ádi taarisaridenɔ taari lero. [8] Zaakũ Bisãsiri Nɛ́ mɛ́ à iko vĩ kámmabogɔrɔa.

[9] Kũ Yesu bò gwe, akũ à gɛ̀̃ ń aduakɛkpɛn. [10] Gɔ̃gbɛ̃ ke kú gwe, a ɔ do íbana. Gbɛ̃kenɔ tɛn zɛ́ wɛtɛ ò yã dí Yesua, akũ ò a là ò pì: Gbɛ̃ werekɔ̃ana kámmabogɔrɔ zĩ zɛ́ vĩ yá? [11] Akũ à wèńma à pì: Tó á gbɛ̃ke sã vĩ à zu wèɛn kámmabogɔrɔ zĩ, à gí gɛ́ à boii? [12] Bisãsiri de sãla zã̀. Abire yãi yãmanakɛna kámmabogɔrɔ zĩ zɛ́ vĩ. [13] Akũ Yesu pì gɔ̃gbɛ̃ pìinɛ: Ǹ n ɔ pìi poro. Kũ à pòro, akũ à kɛ̀ a gbèn swáswa lán a do bà. [14] Akũ Farisinɔ bɔ̀tɛ ò gèɛ ò yã gɔ̃gɔ̃ deran ò kɛ nà ò Yesu dɛ.

*Zĩk*ɛri kũ Luda sèɛ

15 Yesu dɔ̃̀, akũ à gò gwe. Pari bò ò tèi, akũ à ń gyãrenɔ wèrekɔ̃a ń pínki, 16 à gìńnɛ ò o gbɛ̃
kũ á de a ũ. 17 Lɛn Luda yã kũ annabi Isaya òo kɛ̀ lɛ, à pì:
18 Ma zĩkɛri kũ ma sɛ̀ɛn dí,
ma yenyĩde kũ a yã dì kámagu.
Mani ma Nini di a musu,
ani yãzɛde da burinɔnɛ.
19 Ani lɛ́kpakɔ̃a kɛro, ani pataḿmaro,
gbɛ̃ke ni a zuka ma dɔ batunlo.
20 Ani kàpa kũ à kpana zɛ́n ɛ́ro,
ani fitila wɛ́'ipakɛna dɛro,
ari à tó yãzɛde zĩ̀ ble.
21 Buri sĩnda pínki tãmaa nigɔ̃ dɔa.

*Tãnagona gbɛ̃*nɔa
(Maa 3:20-30, Luk 11:14-23)

22 Akũ ò sù Yesunɛ kũ tãnade vĩ̀na kũ a nɛ́nɛ natɛnaao. Yesu a wèrekɔ̃a, àtɛn yã o sà, àtɛn
gu e. 23 Akũ yã pìi bò gbɛ̃nɔ sarɛ ń pínki ò pì: Dauda buri pìin díroo? 24 Kũ Farisinɔ mà, akũ ò
pì: Gbɛ̃ díkĩna ni fɔ̃ à tãna goḿmaro sé kũ tãnanɔ kína Bɛlɛzɛbubu gbãnao. 25 Yesu ń laasun
dɔ̃, akũ à pì: Kpata kũ a gbɛ̃nɔ ibɛrɛɛ sè kũ kɔ̃o ni kakatɛ. Wɛ̃tɛ ke ɔn kũ a gbɛ̃nɔ ibɛrɛɛ sè kũ
kɔ̃o ni gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ. 26 Tó Setan tɛni a zĩda go gbɛ̃nɔa, à ibɛrɛɛ sè kũ a zĩdaon gwe. A kpata
ni gì kɛ deramɛɛ? 27 Tó Bɛlɛzɛbubu gbãnan madìgɔ̃ tãnanɔ gooḿma sɔ̃, á gbɛ̃nɔ dì ń go kũ
dí gbãnaomɛɛ? Lɛn á zĩda gbɛ̃nɔ á ɛ́kɛ bò lɛ. 28 Tó Luda Nini gbãnan matɛn tãna gooḿma,
àgɔ̃ dɔ̃ kũ kína kũ Luda kàa sù à á lén gwe.

29 Deran gbɛ̃ ni kɛ nà à gɛ̃ gɔ̃sa gbãna kpɛ́n à a pɔ́nɔ sɛ́tɛɛ? Séto à a yĩ̀ gĩa, gbasa à a
kpɛ́ wara. 30 Gbɛ̃ kũ à de ma gbɛ̃ ũro bi ma ibɛrɛɛmɛ. Gbɛ̃ kũ àtɛn pɔ́ kakara kũmaoro tɛn
fãkɔ̃amɛ. 31 Abire yãi matɛn oárɛ, Luda ni gbɛ̃nɔ durunnanɔ kɛ̃ḿma kũ a tɔ́ vãni kũ òdi
sísinɔ pínki, ama ani gbɛ̃ kũ à a Nini tɔ́ vãni sì kɛ̃ro. 32 Tó gbɛ̃ Bisãsiri Nɛ́ tɔ́ vãni bò, Luda ni
kɛ̃a, ama tó gbɛ̃ Luda Nini tɔ́ vãni bò, ani ade kɛ̃ andunia tera díkĩna gũnlo ke a kũ àtɛn su.

Gbɛ̃ dɔ̃na a yãkɛnaaa
(Luk 6:43-45)

33 Tó lí mana, a nɛ́ nigɔ̃ manamɛ. Tó lí vãni sɔ̃, a nɛ́ nigɔ̃ vãnimɛ. Zaakũ línɛn òdi lí dɔ̃a.
34 Bisãsiri pitikonɔ! Kũ á vãni, à kɛ̀ dera áni fɔ̃ à yã mana oo? Zaakũ yã kũ à swɛ̃̀ɛ pàn lɛ́ dì o.
35 Gbɛ̃ mana dì a mana bo a mana kũ à katɛna a gũmmmɛ. Gbɛ̃ vãni sɔ̃ àdi a vãni bo a vãni
kũ à katɛna a gũmmmɛ. 36 Matɛn oárɛ, yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ gbɛ̃nɔ ni ń fayasariyã kũ ò ò baba
Ludanɛ pínki. 37 Zaakũ yã kũ n ò mɛ́ ani yã nna kpámma kesɔ̃ à yã danla.

*Sèedagbɛ*kana Yesua
(Maa 8:11-12, Luk 11:29-32)

38 Akũ ludayãdannɛrinɔ kũ Farisi kenɔo pì Yesunɛ: Dannɛri, ó ye ǹ sèeda ke kɛ ò e.
39 Akũ Yesu wèḿma à pì: Gbãragbɛ̃ vãni ludanaanikɛrisarinɔ mɛ́ òdi sèeda gbɛkama, ama
mani sèeda ke kɛńnɛro, sé annabi Inusa pɔ́. 40 Lákũ Inusa kɛ̀ kpɔ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ gbɛrɛ gũn nà
fãnantɛ̃ kũ gwãanio ari gɔrɔ aakɔ̃, lɛn Bisãsiri Nɛ́ ni kɛ lɛ zĩtɛn fãnantɛ̃ aakɔ̃ gwãani aakɔ̃.
41 Yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ Ninɛvadenɔ ni futɛ ò yã da gbãragbɛ̃nɔla, zaakũ kũ ò Inusa waazi mà, ò
ń nɛ̀sɛɛ lìtɛ, akũ gbɛ̃ kũ à zɔ̃kɔ̃ de Inusala kú la. 42 Yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ gènɔmidɔki kpa saraunia
ni futɛ à yã da gbãragbɛ̃nɔla, zaakũ à bò zaa andunia lɛ́a à sù Sulemanu ɔ̃ndɔ̃yã ma, akũ
gbɛ̃ kũ à de Sulemanula kú la sà.

Tãna ɛrana a bɛ zĩa
(Luk 11:24-26)

43 Tó ò tãna gò gbɛ̃a, àdigɔ̃ likara zɔ̃ gukorin àgɔ̃ vutɛki wɛtɛ. Tó adi lero, 44 akũ àdi pi:
Mani ɛra mà tá ma bɛ zĩamɛ. Tó à kà gwe, àdi le à da pã, à warana swáswa zɛ́azɛa. 45 Akũ àdi
gɛ́ à à tãna kũ ń pãsĩ dealanɔ sɛ́tɛ mèn suppla à su kũńwo òdi gɛ̃ ò vutɛn. Lɛmɛ ade gwena
kpɛde vãni dìgɔ̃ de a káakupɔla. Gó dokɔ̃nɔ pì mɛ́ ani gbãragbɛ̃ vãninɔ bikũ sɔ̃.

Yesu danɛnɔ
(Maa 3:31-35, Luk 8:19-21)

46 Kũ Yesu tɛn yã o gbɛ̃nɔnɛ, akũ a da kũ a dakũnanɔ kà, ò zɛ̀ bàai, ò ye ò yã o kãao. 47 Akũ
ò pìnɛ: N da kũ n dakũnanɔ zɛna bàai, ò ye ò yã o kũnwo. 48 Akũ à wèa à pì: Dín ma da ũu?
Dín ma dakũnanɔ ũu? 49 Akũ à ɔ dɔ̀ a ìbanɔa à pì: Ma da kũ ma dakũnanɔn dí. 50 Zaakũ gbɛ̃
kũ àdi ma De kũ à kú musu pɔyenyĩna kɛn ma dakũna kũ ma dãreo kũ ma dao ũ.

13

Yãlɛkɔ̃ana kũ pɔ́wɛfãriio
(Maa 4:1-20, Luk 8:4-15)

1 Gɔrɔ dokɔ̃nɔ pì zĩ Yesu bò bɛ à gèɛ à vùtɛ sɛ̀bɛ léa. 2 Ò kàkarai dasidasi, akũ à gɛ̃̀ à vùtɛ
gó'itɛn, gbɛ̃nɔ gɔ̃̀ sĩsĩia ń pínki. 3 Akũ à yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ dasi à pì: Búbari ke mɛ́ à bò à gèɛ pɔ́wɛ
fã. 4 Lákũ àtɛn fã nà, akũ a kenɔ lètɛ zɛ́ gũn, bãnɔ sù ò blè. 5 A kenɔ lètɛ gbɛ̀ sàraa musu, gu
kũ à bùsu vĩ zɔ̃kɔ̃ro, akũ ò bɔ̀tɛ gɔ̃̀nɔ, kũ bùsuu gègete gwero yãi. 6 Kũ ifãntɛ̃ fùtɛ, akũ ò tɛ́ kũ̀
ò gàga, kũ ò zĩni vĩro yãi. 7 A kenɔ lètɛ lɛ̀ɛ gũn, akũ lɛ̀ɛ fùtɛ à nàkarańma. 8 A kenɔ sɔ̃ ò lètɛ
zĩtɛ mana gũn, ò fùtɛ ò né ì, a kenɔ wɛ́ basɔsɔɔro, a kenɔ baaakɔ̃kɔ̃, a kenɔ baraakurikuri.
9 Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã pì ma.

10 Akũ Yesu ìbanɔ nài, ò a là ò pì: Bɔ́yãi ntɛn yã ońnɛ kũ yãlɛkɔ̃anaao? 11 Akũ à wèńma
à pì: Luda á gbá zɛ́ à kpata kũ à bò a kĩnaa asirinɔ dɔ̃, ama adi ń gba zɛ́ro. 12 Zaakũ gbɛ̃
kũ à pɔ́ vĩn Luda ni karanɛ ari àgɔ̃ dasi. Gbɛ̃ kũ à pɔ́ke vĩro sɔ̃, bee a fíti kũ à vĩn Luda ni
síamɛ. 13 Abire yãin matɛn yã ońnɛ kũ yãlɛkɔ̃anaao, de ò gu gwa pɔ́ke'enaa sari, òdi sã kpá
yãmanaa sari, a dɔ̀rɔ dɔ̃naa sari.
14 Luda yã kũ annabi Isaya òo kèńma à pì:
onigɔ̃ sã kpá yãkemanaa sari,
onigɔ̃ gu gwa pɔ́ke'enaa sari.
15 Ò nèsɛ vĩro de òsun ɔ̃ndɔ̃ kũro yãi,
ń sã gbãna de òsun yã maro yãi,
ń wɛ́ kukurɛna de òsun gu ero yãi,
zaakũ ò ye ò arɛ dɔma mà ń gba aafiaro.
16 Arubarikadenɔmɛ á ũ kũ á wɛ́ tɛn gu e akũsɔ̃ á sã tɛn yã ma. 17 Yãpuran matɛn oárɛ,
annabinɔ kũ gbɛ̃ mananɔn kun yã dasi, ò ye ò pɔ́ kũ átɛn enɔ e, odi ero, ò ye ò yã kũ átɛn
manɔ ma, odi maro.

18 À pɔ́wɛfãri yã mì dɔ̃ sà. 19 Tó gbɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa yã mà akũ adi dɔ̃ro, Setan dì
su à pɔ́ kũ ò tɔ̃̀ a swɛ̃̀ɛ gũn pì síamɛ. Pɔ́wɛ kũ à lètɛ zɛ́ gũn mìin gwe. 20 Pɔ́wɛ kũ à lètɛ gbɛ̀
sàraaa sɔ̃, abirekũmɛ gbɛ̃ kũ à yã mà à sì gɔ̃̀nɔ kũ pɔnnao ũ. 21 Zaakũ à zĩni vĩro, àdi kɛ gɔrɔ
plaro. Tó yã'ũmmana a lè ke tó ò wɛ́ tã̀a yã pì yãi, àdi fumɛ gɔ̃̀nɔ. 22 Pɔ́wɛ kũ à lètɛ lɛ̀ɛ gũn
de lán gbɛ̃ kũ à yã mà à sì bà, ama andunia yã damukɛna kũ yena aruzɛkɛiio dì nakaraa,
akũ àdi gɔ̃ àree sari. 23 Pɔ́wɛ kũ à lètɛ zĩtɛ mana gũn de lán gbɛ̃ kũ à yã pìi mà à a dɔ̀rɔ dɔ̃
bà. Àdi kɛ karana pɔ́ ũ, ń kenɔ basɔsɔɔro, kenɔ baaakɔ̃kɔ̃, kenɔ baraakurikuri.

Yãlɛkɔ̃ana kũ fɔ̃nɔo

24 Yesu yã pãnde lɛ̀kɔ̃ańnɛ à pì: Lákũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de nàn dí: Gbɛ̃ke ése mana
tɔ̃̀ a bura. 25 Gɔrɔ kũ òtɛn i o, akũ a ibɛrɛɛ sù à fɔ̃nɔ wɛ́ fã̀ ése pìn, akũ à gɛ̃̀ zɛ́la. 26 Kũ ése nɔ̀ɔ
sì, àtɛn pia, akũ fɔ̃nɔ pìi bò gupuraa. 27 Akũ burade zĩkɛrinɔ sù ò pìnɛ: Dikiri, pɔ́wɛ manan
n tɔ̃̀ n buranloo? Fɔ̃nɔ gèɛ à bò máa? 28 Akũ à pìńnɛ: Ibɛrɛ mɛ́ à abirekũ kɛ̀. Akũ zĩkɛrinɔ
pìnɛ: Ń ye ò gɛ́ wotowoton yá? 29 Akũ à pì: Oi! Tó átɛn wotowoto, áni woto kũ ése omɛ. 30 À
tó ò futɛ lɛɛlɛ ari pɔ́kɛ̃̃gɔrɔ. Mani o pɔ́kɛ̃̃rinɔnɛ ò fɔ̃nɔ pì kɛ̃ gĩa, ò a bàka yĩ té pɔ́ ũ, gbasa ò
ése kɛ̃ ò ká ma dɔ̃̀n.

Yãlɛkɔ̃ana kũ musadi wɛ́o
(Maa 4:30-32, Luk 13:18-19)

31 Yesu yã pãnde lèkɔ̃ańnɛ à pì: Kpata kũ à bò Luda kĩnaa de lán musadi wɛ́ kũ gbɛ̃ sɛ̀ à tɔ̃̀
a buraa bàmɛ. 32 A wɛ́ kete de pɔ́wɛnɔla pínki, ama tó à fùtɛ, àdi kɛ zɔ̃kɔ̃ de dò pɔ́nɔla pínki.
Àdi lí kɛ ari bãnɔ dì su ò didi a gãnɔa.

Yãlɛkɔ̃ana kũ lùbɛnɛɛo
(Luk 13:20-21)
33 Yesu yã pãnde lèkɔ̃ańnɛ à pì: Kpata kũ à bò Luda kĩnaa de lán lùbɛnɛ kũ nɔgbɛ̃ sɛ̀ à kà
flawa zaka lɛ́ aakɔ̃ gũn à yãkatɛ pínki bà.

*P*ɔ́ kũ à tò Yesu yã lèkɔ̃ańnɛ
(Maa 4:33-34)
34 Yesu yã birenɔ ò gbɛ̃nɔnɛ kũ yãlɛkɔ̃anaao. Adi yãke ońnɛ yãlɛkɔ̃anaa sariro, 35 de yã kũ
annabii ò kɛ yãi, zaakũ à pì:
Mani lɛ́ wɛ̃ mà yãlɛkɔ̃ana ońnɛ,
mani yã kũ à utɛna zaa anduniakatɛna gɔrɔ ońnɛ.

*F*ɔ̃nɔ yã bɔkɔtɛnaa
36 Akũ Yesu gbɛ̃nɔ tò gwe à tà bɛ. A ìbanɔ nài ò pì: Ǹ bura fɔ̃nɔ yã bɔkɔtɛ kɛwɛrɛ. 37 Akũ
à pìńnɛ: Pɔ́wɛmanatɔ̃ri bi Bisãsiri Nɛ́mɛ. 38 Bura bi anduniamɛ. Pɔ́wɛ mana bi kpata kũ à
bò Luda kĩnaa gbɛ̃nɔmɛ. Fɔ̃nɔ bi Setan gbɛ̃nɔmɛ. 39 Ibɛrɛ kũ à ń tɔ̃ bi Ibilisimɛ. Pɔ́kɛ̃na bi
andunialakagɔrɔmɛ. Pɔ́kɛ̃rinɔ bi malaikanɔmɛ. 40 Lákũ òdi fɔ̃nɔ kɛ̃ ò ká tén nà, lɛn ani kɛ lɛ
andunialakagɔrɔa. 41 Bisãsiri Nɛ́ ni a malaikanɔ gbarɛ ò gbɛ̃kɛkɛrinɔ kũ yãvãnikɛrinɔ bɔtɛ
a kpata gbɛ̃nɔ té ń pínki, 42 ò ń ká té pãsĩ gũn. Gwen oni ɔ́ɔ dɔn ò ɔ di ń mìia. 43 Akũ gbɛ̃
mananɔ nigɔ̃ té kɛ lán ifãntɛ̃ bà kpata kũ à bò ń De kĩnaa gũn. Gbɛ̃ kũ à sã vĩ à yã pì ma.

Yãlɛkɔ̃ana kũ aruzɛkɛo
44 Kpata kũ à bò Luda kĩnaa de lán aruzɛkɛ kũ à utɛna zĩtɛ gũn bàmɛ. Kũ gbɛ̃ke bòa, à
kɛ̀kɛ à ùtɛ, akũ pɔnna gũnn à tà à pɔ́ kũ à vĩnɔ yìa pínki, akũ à zĩtɛ pìi lù.

Yãlɛkɔ̃ana kũ gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdeo
45 Lákũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de nàn dí dɔ. Lagatari mɛ́ àtɛn òso mananɔ wɛtɛ. 46 Kũ
à òso ɔgɔde lè, akũ à tà à pɔ́ kũ à vĩnɔ yìa pínki, akũ à òsoo pìi lùo.

Yãlɛkɔ̃ana kũ táaruo
47 Lákũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de nàn dí dɔ. Ò táaru kpà sèbɛn, à kpɔ̀ buri sĩnda pínki
kǔ. 48 Kũ à pà, ò gàtɛ ò bikǔo bara, akũ ò vùtɛ ò a mananɔ plèplɛ ò kà tãnkon, ò a vãninɔ kɔ̀tɛ.
49 Lɛn anigɔ̃ de lɛ andunialakagɔrɔ. Malaikanɔ ni su gbɛ̃ vãninɔ sɛ́tɛ ò ń bo gbɛ̃ mananɔ té,
50 oni ń ká té pãsĩ gũn. Gwen oni ɔ́ɔ dɔn ò ɔ di ń mìia. 51 Akũ Yesu ń lá à pì: A yã birenɔ mìi
dɔ̃̀ sà pínki yá? Ò wèa ò pì: Ee! 52 Akũ à pìńnɛ: Tó yãdannɛri kpata kũ à bò Luda kĩnaa yã
dàda, anigɔ̃ de lán bede kũ àdi pɔ́ dufu kũ a zĩo bo a laasii gũn bàmɛ.

*Nazɛ*radenɔ gina Yesui
(Maa 6:1-6, Luk 4:16-30)
53 Kũ Yesu yã birenɔ lèkɔ̃ańnɛ à làka, à bò gwe, 54 à gɛ̀ɛ a bɛ wɛ̃tɛn, akũ èe yã daańnɛ ń
aduakɛkpɛn. A yã bò ń sarɛ ò pì: Mákpan gɔ̃gbɛ̃ pì ɔ̃ndɔ̃ kũ daboyã birenɔ lènn? 55 Lí'ari
nɛ́n díroo? A da tɔ́n Mariamaroo? A dakũnanɔn Yamisi kũ Yusufuo kũ Simɔo kũ Yudao
ũroo? 56 A dãrenɔ kú kũoo laroo? À yã birenɔ lè máme pínkii? 57 Akũ ò gìi. Yesu pìńnɛ:
Annabii dìgɔ̃ bɛ̀ɛrɛɛ sariro, sé a bɛ wɛ̃tɛn kũ a ɔnnwo. 58 Adi daboyã kɛ gwe dasiro, kũ òtɛni
a náani kɛro yãi.

14

Yahaya Da'itɛkɛri ganaa
(Maa 6:14-29, Luk 9:7-9)
1 Gɔrɔ kǔa bùsuu pì kína Hɛrɔdu Yesu baaruu mà. 2 Akũ à pì a ìbanɔnɛ: Gbɛ̃ pì bi Yahaya
Da'itɛkɛriimɛ. À vù bona gan. Abire yãin à gbãna lè àtɛn daboyãnɔ kɛ. 3 Zaakũ Hɛrɔdu
Yahaya kǔ yã, à mɔ̀ɔ kàa, à a dà kpésiran a vĩni Filipi nanɔ Hɛrɔdia yãi. 4 Zaakũ Yahaya dìgɔ̃

pinɛ: N Hɛrɔdia kũna nɔ ũ zɛ́ vĩro. [5] Hɛrɔdu ye à a dɛ, ama àtɛn vĩna kɛ gbɛ̃̃nɔnɛ, zaakũ ò a annabikɛ sì.
[6] Hɛrɔdu igɔrɔ làa kɔ̃kɔ̃ zĩ Hɛrɔdia nɛ́nɔkpare ũ wã̀ gbɛ̃ kũ ò sù gwenɔnɛ, akũ à kɛ̀ Hɛrɔdunɛ nna manamana. [7] Akũ à lɛ́ sɛ̀ à pì: Ma la dà kũ mani n gba pɔ́ kũ n a wɛ́ kɛ̀ma pínki. [8] Akũ a da yã̃ kàkanɛ à pi: Ǹ ma gba Yahaya Da'itɛkɛrii mì dana tiree gũn la tera. [9] Akũ kína pɔ yàka, ama kũ à la dà nibɔnɔ wára yã̃in à pì ò kpáa. [10] Akũ à gbɛ̃ zĩ̀ ò Yahaya mìi zɔ̃̀ kpɛ́siran. [11] Kũ ò sù kũ a mìio dana tiree gũn, ò kpà nɛ́ pìia, akũ à gɛ̀ɛo a danɛ. [12] Akũ Yahaya ìbanɔ sù ò a gɛ̀ɛ sɛ̀ ò vĩ̀, akũ ò gɛ̀ɛ ò ò Yesunɛ.

*Yesu pɔ́*blekpana gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃̃nɔn dúbu sɔɔronɔa
(Maa 6:30-44, Luk 9:10-17, Yuh 6:1-15)

[13] Kũ Yesu yã̃ pìi mà, akũ a gɛ̃̀ gɔ́'itɛ gũn, àtɛn gɛ́ gusarɛ de àgɔ̃ kú ado. Kũ gbɛ̃̃nɔ mà, ò bò wɛ̃̃tɛ kũ wɛ̃̃tɛo dasi ò pɛ̀tɛi gɛ̀sɛ. [14] Kũ Yesu bò gɔ́ gũn, à gbɛ̃̃nɔ è dasidasi, akũ ò kɛ̀nɛ wɛ̃̃nda, akũ à ń gyãrenɔ gbà aafia. [15] Kũ ɔkɔsi kɛ̀, a ìbanɔ nài ò pì: Gu díkĩna bi sɛ̀̃ntɛpɔrɔtumɛ, akũsɔ̃ gu tɛn si. Ǹ gbɛ̃̃nɔ gbarɛ ò tá lakutunɔ gũn, ò pɔ́ble wɛtɛ ò lú. [16] Akũ Yesu wèḿma à pì: Adi kɛ tilasi ò táro. À pɔ́ kpáḿma ò ble. [17] Akũ ò pìnɛ: Burodi mèn sɔɔro kũ kpɔ̀ mèn plaon ó vĩ la. [18] Yesu pìńnɛ: À mɔ́omɛnɛ la. [19] À ò gbɛ̃ pìnɔnɛ ò vutɛ sɛ̃̀ɛa, akũ à burodi mèn sɔɔro kũ kpɔ̀ mèn pla pìio sɛ̀, à a wɛ́ sɛ̀ musu, à arubarikaa dàn. Akũ à burodii pìi lìlikɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa, ò kpàatɛtɛ gbɛ̃̃nɔnɛ. [20] Ò pɔ́ blè ò kã̀ ń pínki. Akũ ò a kpara kũ ò gɔ̃̀nɔ sètɛ tã̃nko mèn kuri awɛɛpla pà. [21] Gɔ̃gbɛ̃ kũ ò pɔ́ blènɔ kà gbɛ̃̃nɔn dúbu sɔɔro taka, nɔgbɛ̃̃nɔ kũ nɛ́nɔ baasi.

*Yesu táa'ona s*ɛ̀bɛla
(Maa 6:45-56, Yuh 6:16-25)

[22] Yesu gã̃ nà a ìbanɔa gɔ̃̀nɔ ò gɛ̃ gɔ́'itɛn, ò donɛ arɛ gɛna sɛ̀bɛɛ bara dire ari àgɔ̃ pari gbarɛ. [23] Ń gbarɛnaa gbɛra, à dìdi sɔ̀̃sɔ̃i musu à adua kɛ ado. Gu tɛn si, à kú gwe ado. [24] Gɔ́'itɛ pìi kà zã̀ kũ í léao, akũ í tɛni góro pì yĩpayĩpa kũ zàga'ĩa kàkańyĩ yã̃i. [25] Gudɔo Yesu gɛ̀ɛ ń kĩnaa, àtɛn táa o íla. [26] Kũ ò a è àtɛn táa o íla, akũ swɛ̃̀ɛ kɛ̃̀ńgu ò pì: Gyãwã̃ndemɛ! Ò wiki lɛ̀ kũ vĩnao, [27] akũ Yesu pìńnɛ gɔ̃̀nɔ: À á laakari kpátɛ, makũmɛ! Àsun tó vĩna á kũro. [28] Akũ Pita pìnɛ: Dikiri, tó mɔkɔ̃mmɛ, ǹ tó mà táa o íla mà su n kĩnaa. [29] Akũ Yesu pì: Ǹ mɔ́! Akũ Pita bò gɔ́ gũn, àtɛn táa o íla, àtɛn gɛ́ a kĩnaa. [30] Kũ à è ĩa tɛn káka, akũ vĩna a kũ̀. Àtɛn vlɛ̃, akũ à wiki lɛ̀ à pì: Dikiri, ǹ ma sura ba. [31] Gwe gɔ̃̀nɔ Yesu ɔ bò à a kũ̀, akũ à pìnɛ: Ludanaanikĩanade! Bɔ́yã̃i n sikaa kɛ̀ɛ? [32] Kũ ò gɛ̃̀ gɔ́ gũn, ĩa zɛ̀. [33] Akũ gbɛ̃ kũ ò kú gɔ́ gũnnɔ donyĩ kɛ̀nɛ ò pì: Luda Nɛ́mɛ n ũ yãpura.

*Yesu gyãren*ɔ werekɔ̃ana zaa Gɛnɛsarɛti

[34] Kũ ò bikũ̀ bara, ò kà Gɛnɛsarɛti bùsun. [35] Gwedenɔ Yesu dɔ̃̀, akũ ò a baaruu dàgula bùsuu pìn gu sĩnda pínki, akũ ò mɔ̀nɛ kũ gyãrenɔ ń pínki. [36] Ò wɛ́ kɛ̀a de ò ɔ na bee a uta léa. Akũ gbɛ̃ kũ ò ɔ nàanɔ wèrekɔ̃a ń pínki.

15

*Futɛ*okarayã̃
(Maa 7:1-13)

[1] Farisinɔ kũ ludayã̃dannɛri kenɔ bò Yurusalɛmu ò sù Yesu kĩnaa, akũ ò a là ò pì: [2] Bɔ́yã̃i n ìbanɔ dìgɔ̃ ó dizinɔ futɛokarayã̃ kũnaroo? Òdi ɔ pípi gbasa ò pɔ́ blero. [3] Akũ Yesu wèḿma à pì: Bɔ́yã̃in adì pã̃ kpá Luda yã̃ditɛnanɔa de àgɔ̃ a futɛokarayã̃ kũnaa? [4] Zaakũ Luda pì, à á de kũ á dao bɛ̀ɛrɛ dɔ̃. À pì dɔ, gbɛ̃ kũ à a de ke a da kpe bò, ò ade dɛ. [5] Ákɔ̃nɔ sɔ̃ adì pi, tó gbɛ̃ pì a de ke a danɛ, pɔ́ kũ á vĩ à ń kpe tao gɔ̃̀ Luda pɔ́ ũ, [6] àton a de kpe taoro. Lɛmɛ adì Luda yã̃ kɛ pã̃ lɛ, de àgɔ̃ á futɛokarayã̃ kũna yã̃i. [7] Á manafikidenɔ! Isaya annabikɛyã̃ ò á yã̃ musu swáswa à pì:
[8] Buri bire dì bɛ̀ɛrɛ limɛnɛ kũ léomɛ,
ń swɛ̃̀ dɔmaro.

[9] Òdigɔ̃ donyĩ kɛmɛnɛ pãmɛ,
bisãsiri yãzɛkpatɛn òdi daǵnɛ.

Yã kũ àdi tó ò gɔ̃ gbãsĩ
(Maa 7:14-23)

[10] Akũ Yesu pari sìsiai à pì: À sã kpá à yã ma. [11] Adi kɛ pɔ́ kũ àdi gɛ̃ lɛ́n mɛ́ àdi tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩro. Yã kũ àdi bo lɛ́n mɛ́ àdi tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩ. [12] Akũ a ìbanɔ nài ò pì: Ń dɔ̃ kũ Farisinɔ yã pìi mà à ń zɔ̃ ń swɛ̃̀ɛaroo? [13] Yesu wèḿma à pì: Pɔ́ kũ ma De kũ à kú musu dí tɔ̃ro oni wutɛmɛ. [14] À ń tó gwe. Vĩ̀na don'arɛdenɔmɛ! Tó vĩ̀naa gò kũna vĩ̀naanɛ, ń pla ń pínki ni zu wɛ̀ɛmmɛ. [15] Pita pìnɛ: Ǹ yã pì bɔkɔtɛwɛrɛ. [16] Akũ Yesu pì: Á laasun kpɛ́ yĩda se yá? [17] Á dɔ̃ kũ pɔ́ kũ à gɛ̃̀ lɛ́n dì tá gbɛrɛn gbasa a bo mè gũnloo? [18] Yã kũ àdi bo lɛ́n sɔ̃ àdi bo swɛ̃̀ɛ gũmmɛ. Àkũ mɛ́ àdi tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩ. [19] Zaakũ zaa swɛ̃̀ɛ gũnn laasun vãni dì bon: Gbɛ̃dɛnaa, zinakɛnaa, pãpãkɛnaa, kpãni'onaa, ɛ́kɛtona kũ gbɛ̃sɔ̃sɔ̃naao. [20] Yã birenɔ mɛ́ àdi tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩ. Pɔ́blena ɔpipisari dì tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩro.

*N*ɔgbɛ̃ zĩ̀tɔ wɛ́kɛnaa
(Maa 7:24-30)

[21] Akũ Yesu bò gwe, à gɛ̀ɛ Taya kũ Sidɔ̃o bùsun. [22] Kanaa nɔgbɛ̃ ke kú bùsuu pìn, à sù à wiki lɛ̀a à pì: Dikiri, Dauda Buri, ǹ ma wɛ̃nda gwa. Tãna tɛn wɛ́ tã ma nɛ́nɔkparea manamana. [23] Akũ Yesu dí wearo. A ìbanɔ nài, ò wɛ́ kɛ̀a ò pì: Ǹ pɛ́ nɔgbɛ̃ pìia, zaakũ àdigɔ̃ tɛ́wái kũ wikiomɛ. [24] Yesu wèḿma à pì: Isarailanɔ sãtɛna lán sãnɔ bàmɛ. Ń kĩnaan Luda ma zĩn ado. [25] Akũ nɔgbɛ̃ pìi sù à donyĩ kènɛ à pì: Dikiri, ǹ kpámai. [26] Yesu pìnɛ: À mana ò nɛ́nɔ pɔ́ble sɛ́ ò zu gbɛ̃danɔnɛro. [27] Akũ nɔgbɛ̃ pìi pì: Yãpuramɛ Dikiri! Ama bee gbɛ̃danɔ dì pɔ́ble bùru kũ ò lɛ̀tɛ ń dikiri teburuu zĩtɛnɔ sɛ́sɛ. [28] Akũ Yesu wèa à pì: Nɔgbɛ̃, ń ma náani vĩ zɔ̃kɔ̃. À kɛnnɛ lákũ ń yei nà. Akũ a nɛ́nɔkpare pìi aafiaa lè gɔrɔ birea gɔ̃̀nɔ.

*Yesu gyãren*ɔ werekɔ̃anaa

[29] Yesu bò gwe à gɛ̀ɛ àtɛn do Galili sɛ̀bɛɛi, akũ à bikũ̀ à vùtɛ sĩ̀sĩia. [30] Ò sùnɛ kũ ɛrɛnɔ kũ vĩ̀nanɔ kũ kɔ̃̀nɔdenɔ kũ sãto kpáturukunɔ kũ gyãre pãndenɔ dasidasi. Ò ń kátɛ a arɛ, akũ à ń wɛ́rekɔ̃a. [31] Kũ gbɛ̃nɔ è sãto kpáturukunɔ tɛn yã o, kɔ̃̀nɔdenɔ tɛn gɔ̃ swáswa, ɛrɛnɔ tɛn táa o, vĩ̀nanɔ tɛn gu e, yã pìi bò ń sarɛ, akũ ò Isarailanɔ Luda sáabu kpà.

*Yesu p*ɔ́blekpana gbɛ̃nɔn dúbu siikɔ̃nɔa
(Maa 8:1-10)

[32] Yesu a ìbanɔ sìsiai à pìńnɛ: Gbɛ̃ dínɔ kèmɛnɛ wɛ̃nda, zaakũ ò gĩnakɛ ò kú kũmao gɔrɔ aakɔ̃, akũ ò pɔ́ke vĩ ò blero. Má ye mà ń gbarɛ kũ nàaoro, de gu sún liḿma zɛ́nlo yãi. [33] Akũ a ìbanɔ a là ò pì: Mákpan óni pɔ́ble len sɛ̃̀ntɛpɔrɔtu la, à pari dí taka kãa? [34] Akũ Yesu ń lá à pì: Burodi mèn ũgban á vĩĩ? Ò pì: Mèn supplamɛ kũ kpɔ̀ kete kenɔ. [35] Akũ à pì pari vutɛ zĩtɛ. [36] Akũ à burodi mèn suppla pìnɔ sè kũ kpɔ̀nɔ, à sáabu kɛ̀, akũ à lìlikɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa, ò kpà gbɛ̃nɔa. [37] Gbɛ̃ sĩnda pínki pɔ́ blè ò kã̀. Ò a kpara kũ à gɔ̃̀nɔ sètɛ ari tãnko mèn suppla pà. [38] Gɔ̃gbɛ̃ kũ ò pɔ́ blènɔ kà gbɛ̃nɔn dúbu siikɔ̃, nɔgbɛ̃nɔ kũ nɛ́nɔ baasi. [39] Kũ Yesu gbɛ̃nɔ gbàrɛ, akũ à gɛ̃̀ gó'itɛ gũn, à gɛ̀ɛ Magadã bùsun.

16

*Farisin*ɔ manafiki
(Maa 8:11-21, Luk 12:54-56)

[1] Farisinɔ kũ Sadusinɔ sù Yesu kĩnaa de ò a yɔ̃ ò gwa, akũ ò a gbɛ̀ka à sèeda ke kɛńnɛ kũ Luda gbãnao ò e. [2] Akũ Yesu wèńma à pì: Tó ifãntɛ̃ gɛ̃̀ kpén adì pi, ludambɛ ni kɛ̃kɔ̃a, zaakũ à tɛ̃ra kũ̀. [3] Tó kɔnkɔmɛ adì pi, legũ ni ma gbãra, zaakũ ludambɛ de tɛ̃ɛ gɛ̃̀nɛgɛ̃nɛ. Á ludambɛ wɛ́ dɔ̃kɔ̃nɛ, ama ádi fɔ̃ à gɔrɔ díkĩna sèeda dɔ̃ro. [4] Gbãragbɛ̃ vãni ludanaanikɛrisarinɔ mɛ́ òdi sèedaa gbɛkama, ama mani sèeda ke kɛńnɛro, sé Inusa pɔ́. Akũ à ń tó gwe à tà.

5 Kũ a ìbanɔ bikṳ̃ bara gwe, burodi zàna yã sằńgu. 6 Akũ Yesu pìńnɛ: Àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃!
À laakari kɛ Farisinɔ kũ Sadusinɔ lùbɛnɛɛi. 7 Akũ òtɛn pikɔ̃nɛ: Kũ ódi burodi séro yãin à
ò lɛ. 8 Yesu dɔ̃ḿma, akũ à ń lá à pì: Ludanaanikĩanadenɔ, bɔ́yãin átɛn pikɔ̃nɛ kũ á burodi
vĩro yãimɛɛ? 9 Ari tera adi dɔ̃roo? Burodi mèn sɔɔro kũ ma kpà gbɛ̃nɔn dúbu sɔɔronɔa yã
dí dɔáguroo? Á sètɛ tãnko mèn ũgbamɛɛ? 10 Burodi mèn suppla kũ ma kpà gbɛ̃nɔn dúbu
siikɔ̃nɔa sɔ̃, a sètɛ tãnko mèn ũgbamɛɛ? 11 Bɔ́yãin adi dɔ̃ kũ burodi yãn mádi oárɛroroo? À
laakari kɛ Farisinɔ kũ Sadusinɔ lùbɛnɛɛi! 12 Akũ ò dɔ̃̀ sà adi kɛ lùbɛnɛɛn àtɛn ońnɛ ò laakari
kɛiro, Farisinɔ kũ Sadusinɔ yãdannɛnaamɛ.

Pita Yesu Arumasihukɛna onaa
(Maa 8:27-33, Luk 9:18-22)

13 Kũ Yesu kà Sizaria Filipi bùsun, akũ à a ìbanɔ là à pì: Dín gbɛ̃nɔ tɛn pi Bisãsiri Né de a
ũu? 14 Ò wèa ò pì: Gbɛ̃kenɔ dì pi Yahaya Da'itɛkɛriimɛ, gbɛ̃kenɔ dì pi Iliasu, gbɛ̃kenɔ dì pi
dɔ Ilimia ke annabi yãnɔ dokemɛ n ũ. 15 Yesu pì: Ákɔ̃nɔ sɔ̃, dín adì pi má de a ũu? 16 Simɔ
Pita wèa à pì: Arumasihumɛ n ũ, Luda Wɛ̃̀ndide Né. 17 Akũ Yesu pìnɛ: Arubarikademɛ n ũ,
Inusa né Simɔ! Zaakũ adi kɛ bisãsiri mé à yã bire dànnɛro, ma De kũ à kú musumɛ. 18 Matɛn
onnɛ: Pitamɛ n ũ, gbèsi pìn mani ma sɔsi kátɛa, gyãwãn gbãna ni zĩ̀ blearo. 19 Mani kpata
kũ à bò Luda kĩnaa mɔ̀nɛnɔ kpámma. Pɔ́ kũ n yì̀ zĩtɛ yĩna musu. Pɔ́ kũ n pòro zĩtɛ porona
musu. 20 Akũ Yesu a ìbanɔ sã fìńnɛ de òsun o gbɛ̃kenɛ kũ Arumasihun a ũro.

Yesu a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Maa 8:31-38, Luk 9:22-26)

21 Zaa gɔrɔ kṳ̃a Yesu tɛni a Yurusalɛmu gɛna bɔkɔtɛ a ìbanɔnɛ à pì, séde à wétãmma le
manamana gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ ɔĩ, oni a dɛ, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ áni
vu. 22 Akũ Pita gèɛ kãao kpado, àtɛn gínɛ à pì: Kai Dikiri! Abirekũ ni n lero! 23 Akũ Yesu lìtɛ
à pì Pitanɛ: Ǹ gomɛnɛ gwe Setan! Ń ye ǹ zɛ́ zɔ̃mɛnɛmɛ. N laasun bi Luda pɔ́nlo, bisãsiri
pɔ́mɛ.

24 Akũ Yesu pì a ìbanɔnɛ: Tó gbɛ̃ ye à kɛ ma ìba ũ, séde à gí a zĩda wɛ̃̀ndiii, à a
lígbãndurukpana sɛ́ à téomai. 25 Gbɛ̃ kũ à ye àgɔ̃ a wɛ̃̀ndi kũna ni kurai. Gbɛ̃ kũ à gì a wɛ̃̀ndiii
ma yãi sɔ̃, ade mɛ́ anigɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ. 26 Tó gbɛ̃ gɔ̃̀ à andunia vĩ pínki, tó à kùra a wɛ̃̀ndiii, bɔ́
àreen ani lee? Bɔ́n gbɛ̃ ni le à a wɛ̃̀ndi lilin kɛoo? 27 Zaakũ Bisãsiri Né ni ɛra à su a De gakuri
gũn kũ a malaikanɔ, ani fĩna bo baadinɛ a yãkɛnaaa.

28 Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃kenɔ kú gu dín oni garo ari ò Bisãsiri Né e, àtɛn su kína ũ.

17

Yesu linaa
(Maa 8:34-9:13, Luk 9:23-36)

1 Gɔrɔ suddo gbɛra Yesu Pita kũ Yamisio kũ a dakũna Yuhanao sètɛ à gèɛ kũńwo kpi leia
ńtɛ̃nɛ. 2 Akũ à lì ń wára. A ãn tɛn té kɛ lán ifãntɛ̃ bà, a pɔ́kasanɔ gɔ̃̀ pú táitai lán legũpinaa
bà. 3 Akũ Musa kũ Iliasuo bò ò sùḿma, òtɛn yã o kũ Yesuo. 4 Akũ Pita pì Yesunɛ: Dikiri, à
mana kũ ó kú la. Tó ń yei, mani kuta dɔ mèn aakɔ̃, n pɔ́ mèn do, Musa pɔ́ mèn do, Iliasu
pɔ́ mèn do. 5 Gɔrɔ kũ àtɛn yã o, ludambɛ luku tékɛnaa dàńla, akũ ò kòtoo mà a gũn à pì:
Àkũmɛ ma Né mèn do légelege yenyĩde ũ, a yã dì kámagu. À a yã ma. 6 Kũ a ìbaa pìnɔ kòtoo
pìi mà, vĩna ń kũ manamana, ò wùtɛ ń gbɛrɛa. 7 Akũ Yesu nàńyĩ, à ɔ nàḿma à pì: À futɛ,
àsun vĩna kɛro. 8 Kũ ò wé sè musu, odi gbɛ̃ke ero, sé Yesu ado.

9 Kũ òtɛn kipa kpi pìia, Yesu dìtɛńnɛ à pì: Àsun wégupu kũ a è yã o gbɛ̃ke maro ari Bisãsiri
Né vu bona gan. 10 Akũ a ìbanɔ a là ò pì: Bɔ́yãin ludayãdannɛrinɔ dì pi Iliasu mɛ́ ani su
káakuu? 11 Akũ à wèḿma à pì: Iliasu ni su yãpuramɛ, ani yã sĩnda pínki kɛkɛ a gbèn. 12 Ama
matɛn oárɛ, Iliasu sù kɔ̀, akũ odi a dɔ̃ro, akũ ò ń pɔyeinaa kènɛ. Lɛn ò wé tã Bisãsiri Néa lɛ
dɔ. 13 Akũ a ìbanɔ dɔ̃̀ kũ Yahaya Da'itɛkɛri à téa.

*Yesu nɛ́*gɔ̃gbɛ̃ tãnade werekɔ̃anaa
(Maa 9:14-29, Luk 9:37-42)
14 Kũ ò kà pari gũn, gɔ̃gbɛ̃ ke sù à kùtɛ Yesunɛ 15 à pì: Dikiri, ǹ ma nɛ́ wɛ̃nda gwa, zaakũ
gasindademɛ. Àdi wari kɛ manamana, àdigɔ̃ lɛ́tɛ tɛ́n ke ín baala'i. 16 Ma su kãao n ìbanɔnɛ,
odi fɔ̃ ò a wèrekɔ̃aro. 17 Akũ Yesu pì: Gbãragbɛ̃ yakana ludanaanikɛrisarinɔ! Manigɔ̃ kú kãáo
ari bɔrɛmɛɛ? Manigɔ̃ mɛna kãáo ari bɔrɛmɛɛ? À mɔmɛnɛ kũ nɛ́ pìio la. 18 Yesu gì tãnanɛ,
akũ à gò nɛ́ pìia, à wèrekɔ̃a gwe gɔ̃̀nɔ.
19 Abire gbɛra Yesu ìbanɔ nài ńtɛ̃nɛ, ò a là ò pì: À kɛ̀ dera ódi fɔ̃ o pɛ́ tãna pìia à bòroo?
20 À wèḿma à pì: Kũ á Luda náani vĩ zɔ̃kɔ̃ro yãimɛ. Yãpuran matɛn oárɛ: Tó á Luda náani
vĩ fíti lán ɛfɔ wɛ́ bà, áni o kpi díkĩnanɛ à go la à gɛ́ zãa, ani kɛ lɛ. Yãke ni á furo. 21 Tãna dí
taka dì sí boro, sé kũ aduakɛnaao kũ lɛ́yĩnaao.

Yesu ɛra à a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Maa 9:30-32, Luk 9:43-45)
22 Gɔrɔ kũ à kú kũ a ìbanɔ lɛɛlɛ Galili, à pìńnɛ: Oni Bisãsiri Nɛ́ nańnɛ ń ɔĩ̃, 23 oni a dɛ, a gɔrɔ
aakɔ̃de zĩ ani vu. Akũ ń pɔ yàka manamana.

Luda ɔn ɔgɔ fĩnabonaa
24 Kũ ò kà Kapɛnamu, Luda ɔn ɔgɔsirinɔ sù ò Pita là ò pì: Á dannɛrii dì Luda ɔn ɔgɔ kpároo?
25 Pita wèḿma à pì: Àdi kpá. Kũ Pita tɛn gɛ̃ bɛ, Yesu gĩnakɛ à pìnɛ gɔ̃̀nɔ: Simɔ, dínɔn andunia
dí kínanɔ dì bɛ'ɔgɔ ke ɛtɛ'ɔgɔ síḿmaa? Ń nɛ́nɔn yá ke gbɛ̃ pãndenɔmɛ? N yã pìi è deraa?
26 Pita pì: Gbɛ̃ pãndenɔmɛ. Yesu pìnɛ: Tó lɛmɛ, ń nɛ́nɔ bàka kunlo. 27 Ama de ó yã sún
ũḿmaro yãi, ǹ gɛ́ ǹ daburu da sèbɛɛ gũn. Kpɔ̀ kũ ĩni kũ káaku, ǹ a lɛ́ wɛ̃, ĩni ɔgɔ le a gũn.
Ǹ abirekũ sɛ́ ǹ kpáḿma, makũ kũ mɔkɔ̃nwo pó ũ.

18

*T*ɛna Yesui lán nɛ́ bà
(Maa 9:33-48, Luk 9:46-48, 15:3-7)
1 Zĩ kǔa Yesu ìbanɔ sù ò a là ò pì: Dí mɛ́ à deńla kpata kũ à bò Luda kĩnaa gbɛ̃nɔ tɛ́ɛ? 2 Akũ
Yesu nɛ́ fíti ke sìsi à a zè ń arɛ 3 à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, tó ádi nèsɛ litɛ a gɔ̃ lán nɛ́ fíti
bàro, áni gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũnlo. 4 Gbɛ̃ kũ à a zĩda bùsa à gɔ̃̀ lán nɛ́ fíti díkĩna
bà, ade mɛ́ à deńla kpata kũ à bò Luda kĩnaa gbɛ̃nɔ gũn. 5 Gbɛ̃ kũ à nɛ́ bire taka sì ma ìbakɛ
yãi, makũmɛ à ma si.

Yã kũ àdi tó ò sãtɛ
6 Tó gbɛ̃ tò nɛ́ kũ à ma náani vĩ díkĩnanɔ do sà̰tɛ, anigɔ̃ sà̰na adenɛ ò wísilɔgbɛ gbɛ̃̀ntɛ̃ dɔ
a wakalɛ ò a zu sèbɛ lòkoton. 7 Waiyoo andunia, kũ yã kũ àdi tó ò sãtɛ kú a gũn yãi. Séde
yã kũ àdi tó ò sãtɛ gɔ̃ kun, ama waiyoo gbɛ̃ kũ sãtɛna yã pìi bò a kĩnaa. 8 Tó n ɔ ke n gbá mɛ́
àdi tó ǹ sãtɛ, ǹ zɔ̃ ǹ zukũna. À sà̰nannɛ ǹ gɛ̃ wɛ̃̀ndii gũn kũ ɔ kusuo ke ɛrɛ ũ de n gɔ̃ ɔ mèn
pla ke gbá mèn pla vĩla ò n zu tɛ́ kũ àdi garo gũn. 9 Tó n wɛ́ mɛ́ àdi tó ǹ sãtɛ, ǹ bo ǹ zukũna.
À sà̰nannɛ ǹ gɛ̃ wɛ̃̀ndii gũn kũ wɛ́ doo de n gɔ̃ wɛ́ mèn pla vĩla ò n zu tɛ́ gũn gyãwãnn.

*Yãl*ɛkɔ̃ana kũ sã sãtɛnaao
10-11 À laakari kɛ dɔkɛna kũ nɛ́ díkĩnanɔ dooi, zaakũ matɛn oárɛ, ń malaikanɔn kú musu,
ò kú kɔ̃ wɛ́n kũ ma De kũ à kú gweo baala'i. 12 Átɛn da deramɛɛ? Tó gbɛ̃ sã vĩ mèn basɔɔro,
tó a do sà̰tɛ, ani a mèn basɔɔro donsari tó sḭ̀sĩ̃gɛrɛɛi gwe, à gɛ́ à a sã kũ à sà̰tɛ pì wɛtɛroo?
13 Yãpuran matɛn oárɛ, tó à bòa, a pɔ nigɔ̃ nnaa de a mèn basɔɔro donsari kũ odi sãtɛronɔla.
14 Lɛn á De kũ à kú musu ye nɛ́ dínɔ doke sãtɛ sɔ̃ro lɛ.

*Sùruk*ɛna kũ kɔ̃o
15 Tó n gbɛ̃dake taari kɛ̀, ǹ gɛ́ ǹ a le ndo, ǹ yã pì bonɛ gupuraa. Tó à n yã mà, n n gbɛ̃
pìi milɛ blè. 16 Tó adi n yã ma sɔ̃ro, ǹ gbɛ̃ mèn doke gbɛ̃nɔn pla sɛ́ ǹ namma, de à yã pì sí
sèedade gbɛ̃nɔn pla ke aakɔ̃ musu. 17 Tó à gì ń yã mai, ǹ yã pì o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ. Tó à gì à sɔsi
gbɛ̃ pìnɔ yã mai dɔ, ǹ a ditɛ kifiri ke gbɛ̃ zĩ̀tɔ ũ.

18 Yãpuran matɛn oárɛ, pɔ́ kũ a yì̃ zĩtɛ yĩna musu, pɔ́ kũ a pòro zĩtɛ porona musu. 19 Matɛn
oárɛ dɔ, tó á gbɛ̃nɔn planɔ lɛ́ kɛ̀ dokɔ̃nɔ zĩtɛ la, yã kũ a a wɛ́ kɛ̀ ma De kũ à kú musua pínki,
ani kɛárɛ. 20 Zaakũ gu kũ gbɛ̃nɔn pla ke gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ kɔ̃ kàkaran kũ ma tɔ́o, má kú ń té.
21 Abire gbɛra Pita sù à Yesu là à pì: Dikiri, gɛ̃̀n ũgban mà sùru kɛ kũ ma gbɛ̃ kũ àdigɔ̃
taari kɛmɛnɛoo? Gɛ̃̀n supplan yá? 22 Yesu wèa à pì: Matɛn onnɛ, adi kɛ gɛ̃̀n supplanlo, gɛ̃̀n
suppla lɛu baaakɔ̃ akurimɛ.
23 Abire yãi kpata kũ à bò Luda kĩnaa de lán dí bà. Kína ke mɛ́ à ye à a ɔgɔ yã gɔ̃gɔ̃ kũ a
ìbanɔ. 24 Kũ à nà ɔgɔ pì yãa, akũ ò sùnɛ kũ gbɛ̃ kũ à a fĩna sɛna miliɔ̃ wàa kuriio. 25 Kũ à ɔgɔ
vĩ à fĩnaa pì boro, akũ a dikiri pì ò a yía kũ a nanɔo kũ a nɛ́nɔ kũ pɔ́ kũ à vĩnɔ pínki gbasa ò
a kɛ̃. 26 Akũ ìbaa pìi wùtɛ a dikiri arɛ, à kútɛ kɛ̀nɛ à pì: Ǹ mɛna kɛ kũmao, mani n fĩna bonnɛ
pínki. 27 Akũ a dikiri a wɛ̃nda gwà a a gbàrɛ, à fĩnaa pìi tònɛ. 28 Kũ ìbaa pìi bò dé, à dàkarɛ
kũ a ìba dake kũ a fĩna dɔa andurufu ɔgɔ mèn basɔɔroo. Akũ à a kṹ, àtɛn ɔ tɔ̃ a kòtooa à pì:
Ǹ ma fĩna bomɛnɛ. 29 A gbɛ̃dake pìi wùtɛ a arɛ, à kútɛ kɛ̀nɛ à pì: Ǹ mɛnamɛnɛ, mani n fĩna
bonnɛ. 30 Ama adi wero. À tò ò a dà kpɛ́siran ari à a fĩna bonɛ. 31 Kũ a ìba kparanɔ è lɛ, ń pɔ
yàka manamana, akũ ò gɛ̀ɛ ò yã kũ à kɛ̀ɛ pìi gbã̀ ń dikiriinɛ pínki. 32 Akũ dikiri pì a sìsi à pì:
Ìba pãsĩ! Ma n fĩnaa tònnɛ pínki, kũ n kútɛ kɛ̀mɛnɛ yãi. 33 Lákũ ma sùruu kɛ̀ kũnwo nà, de
n sùru kɛ̀ kũ n gbɛ̃dakeo lɛ se. 34 A dikirii pì pɔ fɛ̃̀, à tò ò a dà kpɛ́siran, ògɔ̃ wɛ́ tãa ari à gɛ́ à
fĩnaa pì boo pínki. 35 Akũ Yesu èra à pì: Tó á baadi dì sùru kɛ kũ a gbɛ̃dakeo kũ nèsɛɛo mèn
doro, lɛn ma De kũ à kú musu ni kɛárɛ lɛ se.

19

Yìgidɛna yã
(Maa 10:1-12)

1 Kũ Yesu yã birenɔ ò à làka, à bò Galili, à gèɛ Yudea bùsu kpado Yoda bara. 2 Pari tɛ́i, akũ
à ń gyãnɔ wèrekɔ̃aḿma gwe. 3 Farisi kenɔ sù ò a yɔ̃ ò gwa, akũ ò a là ò pì: Gɔ̃gbɛ̃ zɛ́ vĩ à yìgi
dɛ yã sĩnda pínki yãin yá? 4 À wèḿma à pì: Kũ Luda ń kɛ́ gɔ̃gbɛ̃ kũ nɔgbɛ̃o ũ zaa káaku, ádi
a kyó kɛ a màroo? 5 Luda pì, abire yãin gɔ̃gbɛ̃ ni a de kũ a dao tó, ò nakɔ̃a kũ a nanɔo, ń
gbɛ̃nɔn pla ni gɔ̃ mɛ̀ do ũ. 6 Ò kun pla doro, sé do. Abire yãi gbɛ̃ kũ Luda ń nákɔ̃anɔ, bisãsiri
sún ń kɛ̃kɔ̃aro. 7 Akũ Farisinɔ a là ò pì: Bɔ́yãi Musa dìtɛ gɔ̃gbɛ̃ yìgidɛtakada kpá a nanɔa à a
gbarɛoo? 8 Yesu wèḿma à pì: Á sãgbãna yãin Musa á gbá zɛ́ à á nɔnɔ gbarɛ, ama à de lɛ zaa
káakuro. 9 Matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ à yìgii dɛ̀ kũ a nanɔo, tó adi kɛ à gɔ̃pose kɛ̀nlo, tó à nɔ pãnde
sɛ̀, ade zina kɛ̀n gwe.
10 Akũ a ìbanɔ pìnɛ: Tó lɛn gɔ̃gbɛ̃ yã de lɛ kũ a nanɔo, à mana ò nɔ séro. 11 Akũ Yesu pìńnɛ:
Adi kɛ gɔ̃gbɛ̃ sĩnda pínki mɛ́ ani yã pì fɔ̃ro, sé gbɛ̃ kũ Luda ń gbá a zɛ́nɔ. 12 Zaakũ gbɛ̃kenɔ dì
nɔ séro, kũ ò ń í lɛ yãi, gbɛ̃kenɔ dìgɔ̃ kun lɛ kũ ò ń fɛ̃rɛɛ kɛ̀ yãi, gbɛ̃kenɔ ń zĩda kṹ lɛ kpata
kũ à bò Luda kĩnaa yãi. Gbɛ̃ kũ ani yã pì fɔ̃ à fɔ̃.

*Arubarikadana nɛ́*nɔgu
(Maa 10:13-16, Luk 18:15-17)

13 Òdi su Yesunɛ kũ nɛ́nɔ de à ɔ naḿma à adua kɛńnɛ, akũ a ìbanɔ gìńnɛ. 14 Akũ Yesu pì:
À tó nɛ́nɔ mɔ́ ma kĩnaa. Àsun gíńnɛro, zaakũ ń takanɔ pɔ́mɛ kpata kũ à bò Luda kĩnaa ũ.
15 Kũ à ɔ nànaḿma, akũ à bò gwe.

Aruzɛkɛde
(Maa 10:17-31, Luk 18:18-30)

16 Akũ gɔ̃gbɛ̃ ke sù Yesu kĩnaa, à a là à pì: Dannɛri, bɔ́ manan mani kɛ mà wɛ̃̀ndi kũ àdi
lákaro lee? 17 À wèa à pì: À kɛ̀ dera ntɛni ma la manakɛna yãii? Luda ado mɛ́ à mana. Tó ń
ye ǹ gɛ̃ wɛ̃̀ndii pìi gũn, ǹgɔ̃ a yãditɛnanɔ kũna. 18 Akũ à a là à pì: A kpatemɛɛ? Akũ Yesu pì:
Ǹsun gbɛ̃ dɛro, ǹsun zina kɛro, ǹsun kpãni oro, ǹsun yã di n gbɛ̃dakearo, 19 ǹgɔ̃ bɛ̀ɛrɛ lí n
de kũ n daoonɛ, ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃dakei lán n zĩda wɛ̃̀ndii bà. 20 Kɛfɛnna pìi pìnɛ: Má yã birenɔ
kũna pínki. A kpate mɛ́ à gɔ̃̀mɛnɛ dɔɔ? 21 Yesu pìnɛ: Tó ń ye ǹgɔ̃ papana, ǹ gɛ́ ǹ n pɔ́nɔ yía

pínki, ǹ a ɔgɔ kpá takasidenɔa, ǹ mɔ́ ǹ tɛ́mai, ĩnigɔ̃ aruzɛkɛ vĩ ludambɛ. [22] Kũ kɛfɛnna pì yã
pìi mà, à tà kũ pɔsirao, kũ à aruzɛkɛnɔ vĩ dasi yãi.
[23] Akũ Yesu pì a ìbanɔnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, à zĩ'ũ aruzɛkɛdenɛ à gɛ̃ kpata kũ à bò Luda
kĩnaa gũn. [24] Matɛn oárɛ dɔ, lakumi gɛ̃na pɔrɔwɛɛn araga de aruzɛkɛde gɛ̃na kpata kũ à bò
Luda kĩnaa gũnla. [25] Kũ a ìbanɔ yã pìi mà, akũ à bò ń sarɛ manamana ò pì: Tó lɛmɛ, dí mɛ́
ani fɔ̃ à surabana lee? [26] Akũ Yesu ń gwá tíii, à pìńnɛ: Bisãsiri ni fɔ̃ro. Luda kĩnaa bee pɔ́
sĩnda pínki dì sí kɛ.
[27] Akũ Pita wèa à pì: O pɔ́ sĩnda pínki tò o tɛnyĩ. Bɔ́ mɛ́ ani gɔ̃wɛrɛ sàa? [28] Yesu pìńnɛ:
Yãpuran matɛn oárɛ: Tó Bisãsiri Nɛ́ vùtɛ a kíblegba gakuridea andunia dufu gũn, ákɔ̃nɔ
kũ á tɛ́mainɔ áni vutɛ kíblegba mèn kuri awɛɛplanɔa, àgɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ Isaraila buri mèn kuri
awɛɛplanɔnɛ. [29] Gbɛ̃ kũ à a bɛ ke a vĩ̀ninɔ tò ke a dakũnanɔ ke a de ke a da ke a nɛ́nɔ ke
a buranɔ ma yãi, ade ni ɛra à abire taka le lɛu basɔɔro, akũsɔ̃ ani wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro le.
[30] Ama gbɛ̃ káakunɔ nigɔ̃ gbɛ̃ kpɛdenɔ ũ dasi, gbɛ̃ kpɛdenɔ nigɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ dasi.

20

*Yãlɛ*kɔ̃ana kũ zamalingakɛrinɔ

[1] Lákũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de nàn dí: Ɔmbede ke mɛ́ à bò kɔnkɔkɔnkɔ, à gɛ̀ɛ
zamalingakɛrinɔ wɛtɛ ò zĩ kɛarɛ a bura. [2] Ń yã kɔ̃ sɛ̀ à fĩna bońnɛ andurufu ɔgɔ mèn dodo.
Akũ à ń gbárɛ a bura. [3] À bò dɔ mɔ̀ kɛ̃ndo, akũ à gbɛ̃ pãndenɔ lè ɛtɛ gũn katɛna pã. [4] À
pìńnɛ: Ákɔ̃nɔ sɔ̃, à gɛ́ à zĩ kɛ ma bura, mani fĩna boárɛ a zɛ́a. [5] Akũ ò gɛ̀ɛ. À ɛ̀ra à bò dɔ ifãntɛ̃
mìdangura, akũ à ɛ̀ra à bò ifãntɛ̃ ura kipana, à ò gbɛ̃ pãndenɔnɛ lɛ dɔ. [6] Kũ à bò ɔkɔsi, à gbɛ̃
pãndenɔ lè katɛna, akũ à ń lá à pì: Bɔ́yãi á katɛna la pã zaa kɔnkɔɔ? [7] Ò wèa ò pì: Kũ òdi
zĩ dawɛrɛro yãimɛ. À pìńnɛ: À gɛ́ à zĩ kɛ ma bura se. [8] Ifãntɛ̃ gɛ̃na kpɛ́nn burade pìi pì a
zamalingakɛrinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔnɛ: Ǹ zamalingakɛrinɔ sísi ǹ fĩna bońnɛ. Ǹ naa gbɛ̃ kpɛdenɔa
ari à gɛ́ mì dɛ gbɛ̃ káakunɔa. [9] Akũ ɔkɔsidenɔ sù, ò andurufu ɔgɔ lè mèn dodo. [10] Kũ gbɛ̃
káakunɔ sù, òtɛn da ń ɔgɔ nigɔ̃ de gbɛ̃ kpɛdenɔ pɔ́lamɛ, akũ andurufu ɔgɔ mèn don ò lè ń
pínki. [11] Kũ ò ń ɔgɔ sì, akũ ò lɛ́fɔtɔ kà bede pìii [12] ò pì: Awa don gbɛ̃ kpɛdenɔ zĩ kɛ̀, akũ n ń kɛ́
sára kũ ókɔ̃nɔ kũ o zĩ zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀ ifãntɛ̃ gbãna gũnwoo yá? [13] Akũ à wè ń gbɛ̃ do pìia à pì: Ma
gbɛ̃, mádi n blero. O kɔ̃ yã mà andurufu ɔgɔ mèn do musunloo? [14] Ǹ n pɔ́ sí ǹ tá. Má ye mà
kpá gbɛ̃ kpɛde díkĩnaa lán n pɔ́ bàmɛ. [15] Má zɛ́ vĩ mà kɛ kũ ma ɔgɔo lákũ má yei nàroo? Ntɛn
wɛ́ boboi kũ má gbɛ̃kɛ vĩ yãin yá? [16] Lɛn gbɛ̃ kpɛdenɔ nigɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ lɛ, gbɛ̃ káakunɔ
nigɔ̃ gbɛ̃ kpɛdenɔ ũ.

Yesu ɛra à a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Maa 10:32-34, Luk 18:31-34)

[17] Gɔrɔ kũ Yesu tɛn gɛ́ Yurusalɛmu, à a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ sètɛ ńdona, à
yã òńnɛ zɛ́n à pì: [18] Ótɛn gɛ́ Yurusalɛmumɛ. Gwen oni Bisãsiri Nɛ́ kpá sa'orikinɔa kũ
ludayãdannɛrinɔ, oni yã daala à ga, [19] oni a kpá buri pãnde gbɛ̃nɔa. Oni a fobo, oni a gbɛ̃ kũ
flã̀ao, oni a pá lía ò a dɛ, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani vu.

Yamisi kũ Yuhanao wɛ́kɛnaa
(Maa 10:35-45)

[20] Akũ Zebedi nɛ́nɔ da sù Yesu kĩnaa kũ a nɛ́nɔ. À ye à wɛ́ kɛa, akũ à kùtɛnɛ. [21] Akũ à a là
à pì: Bɔ́n ń yeii? À wèa à pì: Ǹ tó ma nɛ́ gbɛ̃nɔn pla dínɔ vutɛ kũnwo n kpatan, gbɛ̃ do n
ɔplai, gbɛ̃ do ɔzɛi. [22] Akũ Yesu pì nɛ́ pìnɔnɛ: Á yã kũ átɛni a wɛ́ kɛma dɔ̃ro. Toko'i kũ mani
mi, áni fɔ̃ à mi yá? Ò wèa ò pì: Óni fɔ̃. [23] Yesu pìńnɛ: Toko'i kũ mani mi, áni mi fá, ama
vutɛna ma ɔplai ke ma ɔzɛi bi ma yãnlo. Gbɛ̃ kũ ma De kɛ̀kɛńnɛnɔ pɔ́mɛ. [24] Kũ a ìba gbɛ̃nɔn
kuri kparanɔ yã pìi mà, ń pɔ fɛ̃̀ vĩ̀ni kũ dakũnaoo pìii. [25] Akũ Yesu ń kákara à pìńnɛ: Á dɔ̃
kũ buri pãnde kínanɔ dì gbãna ble ń gbɛ̃nɔa, gbãnadenɔ sɔ̃ òdi iko mɔńnɛ, [26] ama à de lɛ á
kĩnaaro. Á tɛ́ gbɛ̃ kũ à ye à gɔ̃ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, sɛ́ ade kɛ á zĩ̀ri ũ. [27] Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ kũ à ye à gɔ̃ gbɛ̃
káaku ũ, sɛ́ ade kɛ á zɔ̀ ũ. [28] Zaakũ Bisãsiri Nɛ́ dí su de ò zĩ kɛnɛro, à sù de à zĩ kɛńnɛmɛ, à a
zĩda wɛ̃̀ndi kpá de à gbɛ̃nɔ bo dasi yãi.

*Vǐna barak*ɛrinɔ werekɔ̃anaa
(Maa 10:46-52, Luk 18:35-43)

29 Gɔrɔ kũ òtɛn bo Yɛriko, pari tɛ́ Yesui. 30 Vǐna gbɛ̃nɔn planɔ vutɛna zɛ́ lɛ́a, ò mà Yesu mɛ́
àtɛn gɛ̃tɛ, akũ òtɛn lɛ́ gbãna zu ò pì: Dikiri, Dauda Buri, ǹ ó wɛ̃nda gwa! 31 Ò gìńnɛ ò pì ò
yĩtɛ, akũ ò lɛ́ gbãna zunaa kàra òtɛn pì: Dikiri, Dauda Buri, ǹ ó wɛ̃nda gwa! 32 Akũ Yesu zɛ̀
à ń sísi, à ń lá à pì: Bɔ́n á ye mà kɛárɛɛ? 33 Ò wèa ò pì: Dikiri, ó ye ó wɛ́ gu emɛ. 34 Yesu ń
wɛ̃nda gwà, à ɔ nà ń wɛ́a. Gwe gɔ̃̀nɔ ń wɛ́ gu è, akũ ò tɛ̀i.

21

*Gbãnak*ɛkpana Yesui Yurusalɛmu
(Maa 11:1-26, Luk 19:28-48, Yuh 12:12-22)

1 Kũ ò kà kãni kũ Yurusalɛmuo, ò kà Bɛtɛfage lakutu kũ à kú Kùkpɛ sǐsĩgɛrɛɛi, akũ Yesu
a ìba zǐ̀ gbɛ̃nɔn pla 2 à pìńnɛ: À gɛ́ lakutu kũ à kátɛ á arɛ dire gũn. Tó a gɛ̃ gɔ̃̀nɔ, áni zaaki e
kũ a nɛ́o bàdɔna gwe. À poro à suomɛnɛ. 3 Tó ò á lá ò pì, à kɛ̀ deraa, à pi Dikiri mɛ́ à yei, ani
ɛra à suo tera. 4 À kɛ̀ lɛ de yã kũ annabii ò kɛ yãimɛ à pì:

5 À o Zaiɔ̃denɔnɛ
ń kína mɛ́ àtɛn su ń kĩnaa.
À busɛ à di zaakinɛ bɔ̀rɔ kpɛ.

6 Ìbaa pìnɔ gɛ̀ɛ ò kɛ̀ lán Yesu òńnɛ nà. 7 Ò sù kũ zaaki pìio kũ a nɛ́o, ò ń utanɔ kpàtɛḿma,
akũ Yesu dìa. 8 Gbɛ̃nɔ tɛni ń utanɔ kpátɛ zɛ́n dasidasi, gbɛ̃̀kenɔ tɛn lá zɔ̃, òtɛn kpátɛ zɛ́n dɔ.
9 Gbɛ̃ kũ ò tɛ́ arɛnɔ kũ gbɛ̃ kũ ò tɛ́ kpɛnɔ tɛn wiki lɛ́ òtɛn pi:

Ǹ gbãna kɛ, Dauda buri!
Arubarikaden gbɛ̃ kũ àtɛn su kũ Dikiri tɔ́o ũ!
Ò gbãnakɛ kpái ari ludambɛ.

10 Kũ Yesu gɛ̀̃ Yurusalɛmu, wɛ̃tɛ lòko, gbɛ̃ sĩnda pínki tɛn pi: Dín gbɛ̃ bire ũu? 11 Pari pì:
Annabi Yesumɛ. À bò Nazɛra, Galili bùsun.

Yesu kunna Luda ɔnn
(Maa 11:15-19, Luk 19:45-48, Yuh 2:13-22)

12 Yesu gɛ̀̃ Luda ɔnn, à pè lagayarinɔ kũ lagalurinɔa à ń bɔ́tɛ ń pínki. A ɔgɔlilinkɛrinɔ
teburunɔ kũ potɛ̃nɛyarinɔ gbànɔ yǐpa à kɔ̀tɛńnɛ. 13 À pìńnɛ: Ò kɛ̀̃ Luda yãn, ma kpɛ́ nigɔ̃ de
aduakɛkpɛ ũ, akũ a kɛ̀ gbɛ̃blerinɔ tò ũ.

14 Vǐnanɔ kũ ɛrɛnɔ sù a kĩnaa Luda ɔnn gwe, akũ à ń wɛ́rekɔ̃a. 15 Kũ sa'orikinɔ kũ
ludayãdannɛrinɔ yãbonsarɛ kũ àtɛn kɛnɔ è, akũsɔ̃ ò mà nɛ́nɔ tɛn wiki dɔa Luda ɔnn òtɛn
pi, ǹ gbãna kɛ, Dauda Buri, akũ ń pɔ fɛ̃̀. 16 Ò pìnɛ: N mà lákũ òtɛn o nà yá? Yesu wèḿma à
pì: Lɛmɛ! Kũ Luda dà nɛ́ fítinɔnɛ kũ nɛ́kpãntɛ̃nɔ ò a sáabu kpá, ádi a kyó kɛ a màroo? 17 Akũ
à bò wɛ̃tɛ pìn à ń tón, à gɛ̀ɛ à ì Bɛtani.

Yesu kaka lí kanaa
(Maa 11:12-14, 20-24)

18 Kũ gu dɔ̀ kɔnkɔkɔnkɔ, à èra àtɛn su wɛ̃tɛn, akũ nà tɛni a dɛ. 19 À kaka lí è zɛ́ lɛ́a, akũ à
nài adi pɔ́ke learo, sé a lánɔ. Akũ à pì lí pìinɛ: Ĩni nɛ́ i ziki doro. Gwe gɔ̃̀nɔ lí pìi kori kɛ̀ à
gà. 20 Kũ a ìbanɔ è, akũ à bò ń sarɛ ò pì: À kɛ̀ dera kaka lí pìi kori kɛ̀ lɛ gɔ̃̀nɔgɔ̃nɔɔ? 21 Yesu
wèḿma à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, tó á Luda náani vĩ sikaa sari, adi kɛ kaka lí pì yãn áni kɛ
adoro. Tó a ò kpi dínɛ à futɛ à a zĩda sɛ́ à zu sɛ̀bɛn, ani kɛ lɛ. 22 Tó á Luda náani vĩ, yã kũ a a
wɛ́ kɛ̀a aduakɛnaa gũn pínki, áni le.

*Yesu gb*ɛkana a ikooi
(Maa 11:27-33, Luk 20:1-8)

23 Yesu gɛ̀̃ Luda ɔnn, àtɛn yã dańnɛ. Akũ sa'orikinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sù ò a là ò pì: Iko kpaten
ntɛn yã dínɔ kɛoo? Dí mɛ́ à n gba ikoo pìi? 24 Akũ Yesu wèḿma à pì: Makũ sɔ̃, yã mèn don
mani gbɛkaáwa. Tó a òmɛnɛ, mani iko kũ matɛn yã dínɔ kɛo oárɛ. 25 Dí ikoon Yahaya gbɛ̃nɔ

da'itɛ kɛ̀oo? À bò Luda kĩnaan yáa, ke bisãsiri kĩnaamɛ? Akũ ò yã gɔ̃̀gɔ̃ ò pì: Tó o pì Luda
kĩnaamɛ, ani ó la, bɔ́yãin ódi Yahaya yã síroo. [26] Tó o pì bisãsiri kĩnaamɛ sɔ̃, ó gbɛ̃nɔ vĩna vĩ,
zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki Yahaya annabikɛ sì. [27] Akũ ò wè Yesua ò pì: Ó dɔ̃ro. Akũ Yesu pìńnɛ:
Ɛ̃hɛ̃ makũ se, mani iko kũ matɛn yã dínɔ kɛo oárɛro.

*Nɛ́*gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ

[28] Akũ Yesu pì: Gbɛ̃ke nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ vĩ gbɛ̃nɔn pla. Akũ à pì Worunɛ: Ǹ gɛ́ ǹ zĩ kɛ bura gbãra.
[29] Woru pì: Mani géro. Akũ à a nɛ̀sɛɛ lìtɛ zã à gɛ̀ɛ. [30] Mare pìi gɛ̀ɛ à pì Sabinɛ lɛ dɔ. Sabi pì:
Tɔ̀. Akũ adi géro. [31] A è deraa? Gbɛ̃nɔn pla pìnɔ gũn, ń dí mɛ́ à a de pɔyeinaa kɛ̀ɛ? Ò pì:
Worumɛ. Akũ Yesu pìńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ karuanɔ ni gɛ̃ kpata kũ à
bò Luda kĩnaa gũn á ã. [32] Zaakũ Yahaya sù, à zɛ́ súsu mɔ̀árɛ, ádi a yã síro. Bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ
karuanɔ mɛ́ ò a yã sì. Bee kũ abirekũ enaao ádi á nɛ̀sɛ litɛ zã a a yã sìro.

Geepi líkpɛ arukɛrinɔ
(Maa 12:1-12, Luk 20:9-18)

[33] À yã pãnde ma dɔ. Burade ke mɛ́ à kun, à geepi líkpɛ bà à karaa lìkai, à wɛ̀ɛ yɔ̃̀ a gũn
geepi'ifɛ̃ki ũ à búdãkpãgbaa dɔ̀. Akũ à bú pìi nà arukɛrinɔnɛ ń ɔĩ, akũ à fùtɛ kũ táo. [34] Kũ
geepizɔ̃gɔrɔ kà, akũ à a zĩ̀rinɔ zĩ̀ arukɛrii pìnɔa, de ò a geepi nɛ́ sí. [35] Akũ arukɛrii pìnɔ a
zĩ̀rinɔ kũ̀kũ, ò ń gbɛ̃ do gbɛ̃̀, ò ń gbɛ̃ do dɛ̀, ò ń gbɛ̃ do pàpa kũ gbɛ̀ɛo ò a dɛ̀. [36] Akũ à èra à
zĩ̀ri pãndenɔ zĩ̀ńma, ń dasi de gbɛ̃ káakunɔla, akũ ò kɛ̀ńnɛ lɛ dɔ. [37] Kpɛkpɛ à a nɛ́ zĩ̀ńma
à pì: Oni ma nɛ́ yã da. [38] Kũ arukɛrii pìnɔ nɛ́ pìi è, ò pìkɔ̃nɛ: Túbibleriin dí. À tó ò a dɛ, a
túbi ni gɔ̃ ó pɔ́ ũ. [39] Akũ ò a kũ̀ ò bò kãao bura gũn, ò a dɛ̀. [40] Tɔ̀! Tó burade pìi sù, bɔ́n ani
kɛ arukɛrii pìnɔnɛɛ? [41] Ò wèa ò pì: Ani gbɛ̃ pãsĩ pìnɔ dɛdɛ pãsĩpãsĩ, ani bura pì na arukɛri
pãnde kũ oni a baka kpáa a gɔrɔanɔnɛ ń ɔĩ. [42] Akũ Yesu pìńnɛ: Ádi Luda yã dí kyó kɛroo?
Gbɛ̀ kũ kpɛ́borinɔ pã kpài
mɛ́ à gɔ̃̀ kpɛ́ kusuru gbɛ̀ mìde ũ.
Dikiri mɛ́ à abirekũ kɛ̀
akũ à kɛ̀wɛrɛ yãbonsarɛ ũ.
[43-44] Abire yãi matɛn oárɛ: Luda ni á bo kpata kũ à bò a kĩnaa gũn, ani gbɛ̃ kũ oni a baka
kpáanɔ kán.
[45] Kũ sa'orikinɔ kũ Farisinɔ Yesu yãlɛkɔ̃anaa pìnɔ mà, ò dɔ̃ kũ ń yãn àtɛn o. [46] Akũ ò zɛ́
wɛ̀tɛ ò a kũ, ama ò vĩna kɛ̀ parinɛ, kũ ò a dìtɛ annabi ũ yãi.

22

*N*ɔsɛ pɔnnakɛnaa
(Luk 14:15-24)

[1] Yesu èra à yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ à pì: [2] Lákũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de nàn dí dɔ. Kína ke mɛ́
àtɛn nɔsɛ pɔnna kɛ a nɛ́nɛ, [3] akũ à a zĩ̀rinɔ zĩ̀ ò o gbɛ̃ kũ à ń sísi ò mɔ́ pɔ́ blenɔnɛ ò mɔ́, ama ò
ye ò suro. [4] Akũ à èra à zĩ̀ri pãndenɔ zĩ̀ à pìńnɛ: À gɛ́ à o gbɛ̃ kũ ma ń sísinɔnɛ ma sorumii mà,
ma zùsanɔ kũ pɔ́kãde mɛ̀kpananɔ dɛ̀ ma kɛ̀kɛ kɔ̀. Ò mɔ́ nɔsɛpɔblekia. [5] Akũ odi laakari dɔ yã
pìiaro, ń baadi gɛ̀ɛ a bɔkɔtɛ kɛ̀. Gbɛ̃kenɔ gɛ̀ɛ ń bura, gbɛ̃kenɔ gɛ̀ɛ laga tá. [6] Gbɛ̃ kparanɔ zĩ̀rii
pìnɔ kũ̀kũ, ò wɛ́'i dàńma, ò ń dɛdɛ. [7] Akũ kína pì pɔ fɛ̃̀, à a sozanɔ gbàrɛ, ò gɛ̀ɛ ò gbɛ̃derii
pìnɔ dɛ̀dɛ, akũ ò tɛ́ sɔ̃̀ ń wɛ̃tɛa. [8] Akũ kína pìi pì a zĩ̀rinɔnɛ: Nɔsɛpɔble mà, ama gbɛ̃ kũ ma ń
sísinɔ dí kɔ̃ síoro. [9] À gɛ́ zɛ́rankpakɔ̃anɔ gũn, à gbɛ̃ kũ a lè sĩnda pínki sísi nɔsɛpɔblea. [10] Akũ
zĩ̀rii pìnɔ fùtɛ ò gɛ̀ɛ zɛ́nɔ gũn, ò gbɛ̃ kũ ò ń lénɔ kàkara, gbɛ̃ vãninɔ kũ gbɛ̃ mananɔ ń pínki.
Lɛn nɔsɛ pɔnnakɛrinɔ gu pà lɛ.

[11] Kũ kína pìi gɛ̃̀ à pɔnnakɛrii pìnɔ gwa, à gɔ̃gbɛ̃ ke è gwe, à nɔsɛ pɔnna uta danaro, [12] akũ
à pìnɛ: Ma gbɛ̃, à kɛ̀ dera n gɛ̃ la nɔsɛ pɔnna uta danaa sarii? Akũ à yĩtɛna kítikiti. [13] Akũ
kína pì a dogarinɔnɛ: À a ɔnɔ yĩ kũ a gbánɔ, à a zu bàai gusiran. Gwen oni ɔ́ɔ dɔn ò ɔ di ń
mìia. [14] Zaakũ gbɛ̃ kũ Luda ń sísinɔn dasi, ama gbɛ̃ kũ à ń sénɔn dasiro.

Bɛ'ɔgɔkpana Sizaa yã
(Maa 12:13-17, Luk 20:20-26)

15 Abire gbɛran Farisinɔ bò ò gɛ̀ɛ ò yã gɔ̃̀gɔ̃ lákũ oni kɛ nà ò Yesu kũ a yã'onaa gũn. 16 Akũ ò
ń ìbanɔ zĩa kũ Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ ò pì: Dannɛri, ó dɔ̃ kũ gbɛ̃ yãpurademɛ n ũ. Ndì Luda zɛ́ dańnɛ
súsu, ndì gbɛ̃ wɛ́ gwaro, ndì gbɛ̃ gwena gwaro. 17 Lákũ n è nà ǹ owɛrɛ. À zɛ́ vĩ ò bɛ'ɔgɔ kpá
Sizaa yá, ke à zɛ́ vĩro? 18 Yesu ń nèsɛ vãni dɔ̃̀ńma, akũ à pì: Manafikidenɔ! Bɔ́yãi átɛni ma
yɔ̃ à gwaa? 19 À ɔgɔ kũ òdi bɛ'ɔgɔ kpáo mɔmɛnɛ. Akũ ò ɔgɔ pì do kpàa. 20 Akũ à ń lá à pì: Dí
mì wãnzãn dí kũ a tɔ́oo? 21 Ò wèa ò pì: Siza pɔ́mɛ. Akũ à pìńnɛ: Ɛ̃hɛ̃ à pɔ́ kũ à de Siza pɔ́ ũ
kpá Sizaa, á pɔ́ kũ à de Luda pɔ́ ũ kpá Ludaa. 22 Kũ ò yã pìi mà, à bò ń sarɛ, akũ ò tà ò a tò
gwe.

Gɛ̀nɔ vuna yã
(Maa 12:18-27, Luk 20:27-40)

23 Gɔrɔ dokɔ̃nɔ pì zĩ Sadusi kũ òdi pi gɛ̀nɔ dì ga à vuronɔ sù Yesu kĩnaa., akũ ò a gbèka
ò pì: 24 Dannɛri, Musa òwɛrɛ tó gɔ̃gbɛ̃ gà nɛ́'isari, a dakũna a vɔ̀̃ni gyaanɔ sɛ́ de à nɛ́ buri
dato a vɔ̀̃ninɛ. 25 Tɔ̀. Dedokɔ̃nɔdenɔn kú ó té yã gbɛ̃nɔn suppla. Woru nɔ sɛ̀, akũ à gà à nɔ
pìi tò nɛ́'isari, akũ gyaanɔ gɔ̃̀ Sabinɛ. 26 À kɛ̀ Sabinɛ lɛ dɔ kũ Biɔo ari à gɛ̀ɛ pɛ́ ń suppladea.
27 Ń pínki gbɛran nɔ pìi gà se. 28 Tɔ̀! Gɛ̀nɔ vuna gɔrɔ zĩ ń gbɛ̃nɔn suppla pìnɔ té dí mɛ́ anigɔ̃
nɔ pì vĩi? Zaakũ ń pínki ò a dɔ̃̀ nɔ ũ. 29 Akũ Yesu wèńma à pì: A sãtɛ á Luda takada kũ a
gbãnao dɔ̃naa sari yãi. 30 Tó gɛ̀nɔ vù, ò nɔ séro, ò zã kɛro, onigɔ̃ kun lán malaikanɔn kun nà
ludambɛmɛ. 31 Gɛ̀nɔ vuna yã musu ádi yã kũ Luda òárɛ kyó kɛroo? À pì 32 akãamɛ Ibrahĩ kũ
Isaakuo kũ Yakubuo Luda ũ. Luda dì kɛ gɛ̀nɔ Luda ũro, gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ Ludamɛ. 33 Kũ gbɛ̃nɔ yã
pìi mà, a yãdannɛnaa bò ń sarɛ.

Dokayã kũ à deńla
(Maa 12:28-34, Luk 10:25-28)

34 Kũ Farisinɔ mà Yesu Sadusinɔ fù, ò kɔ̃ kàkara. 35 Akũ ń dokadɔ̃rinɔ do a yɔ̃̀ à gwa, à a
là à pì: 36 Dannɛri, dokayã kpate mɛ́ à de a kparanɔlaa? 37 Yesu wèa à pì: Ǹgɔ̃ ye Dikiri n
Ludai kũ nèsɛ mèn doo kũ n ninio pínki kũ n laasunnwo pínki. 38 Dokayã kũ à bɛ̀ɛrɛ vĩ de a
kparanɔlan gwe. 39 A plade kũ à bòkɔ̃aon dí: Ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃dakei lán n zĩda wɛ̃̀ndii bà. 40 Musa
doka pínki kũ annabinɔ yãoo lokona dokayã mèn pla dínɔamɛ.

Arumasihu buri yã
(Maa 12:35-37, Luk 20:41-44)

41 Lákũ Farisinɔ kakarana nà, Yesu ń lá à pì: 42 A è dera Arumasihu yã musuu? Dí burin
a ũu? Ò wèa ò pì: Dauda burimɛ. 43 Akũ Yesu pìńnɛ: À kɛ̀ dera Luda Nini dìdi Daudaa, akũ
Dauda Arumasihu sìsi Dikirii? À pì,
44 Dikiri pì ma dikirinɛ à vutɛ a ɔplai
ari àgɔ̃ a ibɛrɛnɔ kátɛnɛ a gbá gbáru.
45 Kũ Dauda pìnɛ Dikiri, à kɛ̀ dera anigɔ̃ de a buri ũ dɔɔ? 46 Gbɛ̃ke dí fɔ̃ à wèaro. Zaa gɔrɔ
birea gbɛ̃ke dí sù à yãke laa doro.

23

Ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ manafiki
(Maa 12:38-39, Luk 11:43, 46, 20:45-46)

1 Abire gbɛra Yesu yã ò gbɛ̃nɔnɛ kũ a ìbanɔ 2 à pì: Ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ mɛ́ ò gɔ̃̀
Musa gɛ̃nɛ ũ. 3 Abire yãi à yã kũ òdi oárɛnɔ kɛ pínki àgɔ̃ kũna. Ama àsun ń yãkɛna kɛro,
zaakũ òdi yã kũ òdi o kɛro. 4 Òdi aso tìkisi yĩyĩ ò di gbɛ̃nɔnɛ ń gãn akũsɔ̃ bee ɔnɛ do òdigɔ̃
ye ò káiro. 5 Òdi ń yã sĩnda pínki kɛ de gbɛ̃nɔ ń e yãimɛ. Lɛn òdi Luda yã ɛzɛba gbɛ̃̀ntɛ̃ da
lɛ, òdi bùsubusu gbãna da ń pɔ́kasanɔi. 6 Òdigɔ̃ ye ò vutɛ pɔnna pɔ́ble vutɛki mananɔn kũ
aduakɛkpɛ vutɛki mananɔo. 7 Òdigɔ̃ ye ògɔ̃ fɔ kpákpańma ɛtɛnɔa, ògɔ̃ ń sísi Rabi. 8 Àsun tó
ò á sísi Rabio, zaakũ á pínki vɔ̀̃ninɔ kũ dakũnanɔmɛ á ũ, á Dannɛri mèn domɛ. 9 Àsun gbɛ̃ke

sísi á de zĩtɛ laro, zaakũ á De mèn domɛ, àkũ mɛ́ à kú musu. [10] Àsun tó ò á sísi Arɛdero, zaakũ á Arɛde mèn domɛ, àkũ mɛ́ à Arumasihu ũ. [11] Á zĩ̀rin gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ á tɛ́. [12] Gbɛ̃ kũ àdi a zĩda kara, Luda ni a busa. Gbɛ̃ kũ àdi a zĩda busa, Luda ni a kara.

*Yesu kpãkɛ̃*na ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔi
(Luk 11:37-42, 44, 52)

[13] Waiyoo ákɔ̃nɔ yãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ! Manafikidenɔ! Adì kpata kũ à bò Luda kĩnaa zɛ́ tata gbɛ̃nɔnɛ. Adì gɛ̃ a gũnlo, akũsɔ̃ adì we gbɛ̃ kũ ò ye ò gɛ̃ a gũnnɔ gɛ̃n sero.

[14] Waiyoo ákɔ̃nɔ yãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ! Manafikidenɔ! Adì adua gbà̀na kɛ de gbɛ̃nɔ á e yãi, akũ adì gyaanɔnɔ kpɛ́ sím̀ma. Abire yãi á wɛ́tãmma nigɔ̃ pãsĩ de gbɛ̃ sĩnda pínki pɔ́la.

[15] Waiyoo ákɔ̃nɔ yãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ! Manafikidenɔ! Adì kure zĩtɛ kũ ísirao ìba mèn do lena yãi. Tó a a lè sɔ̃, adì a kɛ tɛ́ pɔ́ ũ deála lɛu pla.

[16] Waiyoo ákɔ̃nɔ vĩ̀na don'arɛdenɔ! Adì pi, tó ò pì ò sì kũ Luda kpɛ́o, à yãke vĩro, ama tó ò pì ò sì kũ Luda kpɛ́ wuraao, abirekũ mɛ́ à yã vĩ. [17] Vĩ̀na yɔ̃nkɔnɔ! A kpate mɛ́ à zɔ̃kɔ̃ɔ? Wuraan yá, ke Luda kpɛ́ kũ àdi tó wura gɔ̃ a pɔ́ ũ? [18] Adì pi dɔ, tó ò la dà kũ sa'okio, a yãke vĩro, ama tó ò la dà kũ sa'obɔ kũ à kú gweo, abirekũ mɛ́ à yã vĩ. [19] Vĩ̀nanɔ! A kpate mɛ́ à zɔ̃kɔ̃ɔ? Sa'obɔɔn yá, ke sa'oki kũ àdi tó sa'obɔ gɔ̃ Luda pɔ́ ũ? [20] Gbɛ̃ kũ à la dà kũ sa'okio la dà kũ pɔ́ kũ à kú gwenɔo pínkimɛ dɔ. [21] Gbɛ̃ kũ à la dà kũ Luda kpɛ́o la dà kũ Luda kũ à kú a gũnwomɛ dɔ. [22] Gbɛ̃ kũ à la dà kũ ludambɛo la dà kũ Luda kíblegbaao kũ Luda kũ à vutɛnaaaomɛ.

[23] Waiyoo ákɔ̃nɔ yãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ! Manafikidenɔ! Adì tofenɔ tɔkɔtɛdo kũ kpè'akão kũ dà̀ láo kuride kpá Ludaa, akũ adì dokayã tìkisinɔ tón, yãzɛde kũ sùruuo kũ náanio. Yã birenɔ mɛ́ à de ògɔ̃ kũna a kpara tonaa sari. [24] Vĩ̀na don'arɛdenɔ! Adì mɔ́sɔ nɛ́ bo á pɔ́minan, akũ adì lakumi mɔ́.

[25] Waiyoo ákɔ̃nɔ yãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ! Manafikidenɔ! Adì tokonɔ kpɛ gbãsĩ bo kũ tanɔ, ama wãkũ kũ zĩdakũnadɔ̃nasario mɛ́ à á nèsɛɛ pà. [26] Mɔkɔ̃n Farisi vĩ̀na! Ǹ gbãsĩ bo toko gũnnɛ gĩa, a kpɛ ni gɔ̃ gbãsĩ sari.

[27] Waiyoo ákɔ̃nɔ yãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ! Manafikidenɔ! Á de lán mira kũ ò gbè pura lèanɔ bàmɛ. Ń kpɛ mana wɛ́nɛ, ama gèwanɔ kũ gbãsĩ pínkio mɛ́ à ń gũn pà. [28] Lɛmɛ ákɔ̃nɔ se dɔ, á kunna mana gbɛ̃nɔ wɛ́nɛ, ama manafiki kũ yã vãnio mɛ́ à á gũn pà.

[29] Waiyoo ákɔ̃nɔ yãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ! Manafikidenɔ! Adì pɔ́ bo annabinɔ miranɔa, adì zã ble Luda gbɛ̃nɔ pɔ́a [30] adì pi: Tó ó kun yã ó dizinɔ gɔrɔa, ó bàka nigɔ̃ kú kũńwo annabinɔ dɛdɛnaa gũnlo. [31] Lɛmɛ a sì kũ gbɛ̃ kũ ò annabinɔ dèdɛnɔ burinɔn á ũ. [32] À ania kɛ, à á dizinɔ tàragaa ba à a mì dɛ sà! [33] Mlɛ̃̀nɔ! Bisãsiri pitikonɔ! Áni kɛ dera à bo tɛ́ yã kũ à danaála gũnn? [34] Abire yãi mani annabinɔ kũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ kũ yãdannɛrinɔ zĩáwa. Áni ń gbɛ̃kenɔ dɛdɛ, áni ń gbɛ̃kenɔ pá lía, áni ń gbɛ̃kenɔ gbɛ̃ kũ flà̀ao á aduakɛkpɛnɔ gũn, áni pɛ́m̀ma wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo. [35] Lɛmɛ Luda gbɛ̃ kũ ò ń dɛdɛnɔ yã ni wí á musu lɛ, sɛna zaa gbɛ̃ mana Habila dɛnaaa ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Bɛrɛkia nɛ́ Zakari kũ a a dè Luda kpɛ́ kũ sa'okio daguraa. [36] Yãpuran matɛn oárɛ, yã birenɔ pínki ni wí gbãragbɛ̃nɔ musumɛ.

*Yurusal*ɛmu yã
(Luk 13:34-35)

[37] Yurusalɛmudenɔ, Yurusalɛmudenɔ! Adì annabinɔ dɛdɛ, adì gbɛ̃ kũ Luda ń zĩáwanɔ papa kũ gbɛ̀ɛo à ń dɛdɛ. Madìgɔ̃ ye mà á kakaramai gɛ̀n baaakɔ̃, lán ko dì a dèmbɛrɛ kú a nɛ́nɔla nà, ama ádi weiro. [38] Luda ni á kpɛ́ tóárɛ bɛzĩ ũmɛ sà. [39] Matɛn oárɛ, áni ma e doro ari à pi, arubarikaden gbɛ̃ kũ àtɛn su kũ Dikiri tɔ́o ũ.

24

*Yurusal*ɛmu yakana kũ andunia lákagɔrɔ sèedanɔ
(Maa 13:1-20, Luk 21:5-24)

[1] Yesu bò Luda ɔnn àtɛn tá, akũ a ìbanɔ nàai ò lézuki kènɛ a kpɛ́nɔa. [2] Akũ Yesu pìńnɛ: A abirekũ è pínki yá? Yãpuran matɛn oárɛ, oni gbè ke tó dikɔ̃aro, oni gboro pínkimɛ.

3 Gɔrɔ kũ Yesu vutɛna Kùkpɛ sì̀sĩgɛrɛɛi, a ìbanɔ sù a kĩnaa gusarɛ, ò a là ò pì: Ǹ owɛrɛ,
bɔrɛn yã dínɔ ni kɛɛ? Bɔ́ mɛ́ anigɔ̃ de n suna kũ andunialakagɔrɔɔ sèeda ũu? 4 Yesu wèńma
à pì: À laakari kɛ, àsun tó ò á sãtɛro. 5 Zaakũ oni su dasi kũ ma tɔ́o, onigɔ̃ pi Arumasihumɛ
ń ũ, oni gbɛ̃nɔ sãtɛ dasi. 6 Áni zĩ̀nɔ baaru ma kũ a òpiio. Àsun bídi kɛro. Sé abirekũnɔ kɛ,
ama gɔrɔ lakana kpɛ́. 7 Buri kũ burio ni futɛ kũ kɔ̃o, lɛmɛ dɔ bùsu kũ bùsuuo. Nà kũ zĩtɛ
yĩgãyĩgãnaao nigɔ̃ kú gukenɔn. 8 Yã birenɔ pínki nɔ̀wãwã naana ũ. 9 Abire gbɛra oni á kũkũ
ò á kpáńma, ò wɛ́ tãáwa ò á dɛ, buri sĩnda pínki ni zãágu ma yãi. 10 Gbɛ̃nɔ ni fuma dasi, ò
bo kɔ̃ kpɛ, oni zãkɔ̃n. 11 Annabi ɛ́kɛnɔ ni su dasi ò gbɛ̃nɔ sãtɛ dasi. 12 Yã vãni ni kɔ̃, gbɛ̃nɔ
yenyĩ ni busa dasi. 13 Gbɛ̃ kũ à zɛna gbãna ari a gɔrɔ lɛ́a mɛ́ ani surabana le. 14 Oni kpata kũ
à bò Luda kĩnaa pì baaru kpá andunia gu sĩnda pínkia sèeda ũ buri sĩnda pínkinɛ, gbasa pɔ́
pínki ni láka.
15 Tó a tɛ̃̀ guyakari kũ annabi Danielì a yã òo è Luda ɔnn, kyókɛri gɔ̃ dɔ̃, 16 gbɛ̃ kũ ò kú
Yudeanɔ bàa sí ò mì pɛ́ kpinɔa. 17 Gbɛ̃ kũ à kú a kpɛ́ musu sún kipa à gɛ̃ kpɛ́ gũn à pɔ́ke sɛ́
à booro. 18 Gbɛ̃ kũ à kú bura sún ɛra bɛ à a uta sɛ́ro. 19 Waiyoo nɔ̀sindarenɔ kũ nɛ́randenɔ
gɔrɔ birea. 20 À adua kɛ de bàasinaa pì sún kɛ bunsirɛ ke kámmabogɔrɔ zĩro. 21 Zaakũ gɔrɔ
pì wɛ́tãmma nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃. Zaa gɔrɔ kũ Luda andunia kɛ̀ ari gbãra, a taka dí kɛro, akũsɔ̃ ani kɛ
zikiro. 22 Tó Luda dí gɔrɔ pìnɔ lagoro, de gbɛ̃ke ni boro. Ama ani gɔrɔ pìnɔ lago a gbɛ̃ kũ à
ń sɛ́nɔ yãimɛ.

Bisãsiri Nɛ́ sunaa
(Maa 13:21-37, Luk 17:20-37, 21:25-33)

23 Gɔrɔ birea tó gbɛ̃ke pìárɛ, à Arumasihu gwa la kesɔ̃ à Arumasihu gwa zãa, àsun síro.
24 Zaakũ Arumasihu ɛ́kɛnɔ kũ annabi ɛ́kɛnɔ ni su ò sèeda zɔ̃kɔ̃nɔ kũ daboyãnɔ kɛ, de ò gbɛ̃
kũ Luda ń sɛ́nɔ sãtɛo se, tó ani sí kɛ. 25 À ma, ma gĩnakɛ ma òárɛ zaa káaku kɔ̀. 26 Tó ò pìárɛ
à gwa, à kú sɛ̀n, àsun gɛ́ro. Ke tó ò pìárɛ à gwa, à kú kpɛ́nɛ gũn, àsun síro. 27 Zaakũ lákũ
legũ dì pí à ludambɛ pura kũ zaa ifãboki kpa ari a lɛ́tɛ kpa nà, lɛn Bisãsiri Nɛ́ suna nigɔ̃ de
lɛ. 28 Gu kũ gè kún, gwen yumburukunɔ ni kɔ̃ kakaran.
29 Gɔrɔ pìnɔ wɛ́tãmma gbɛra gɔ̃̀nɔ ifãntɛ̃ ni sira kũ, mɔvura ni í kɛro, susunɛnɔ ni wowo
ludambɛ, gbãna kũ ò kú musunɔ ni dege. 30 Bisãsiri Nɛ́ sèeda gbasa à bo ludambɛ, buri kũ ò
kú andunia gũnnɔ ni ń zĩda kɛ̃kɛ̃ ń pínki, oni Bisãsiri Nɛ́ suna e ludambɛ lukun kũ gbãnao
kũ gakuri zɔ̃kɔ̃ɔo. 31 Ani a malaikanɔ zĩ kũ kãkãki'ũ gbãnao, oni a gbɛ̃ kũ à ń sɛ́nɔ kakara
andunia kusuru siikɔ̃a zaa ludambɛ lɛ́ díkũ kũ a lɛ́ direkũo.
32 À yã dada kaka lía. Tó a gɔ̃̀nɔ í kpàkpa, àtɛn lá bɔ̀tɔ kú, á dɔ̃ guwãnagɔrɔ kà kãni. 33 Lɛmɛ
sɔ̃, tó a yã pìnɔ è pínki lɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ a sunaa kà kãni, à kú kpɛ́lɛlɛa. 34 Yãpuran matɛn oárɛ,
gɔrɔ dí gbɛ̃nɔ ni gɛ̃tɛro ari yã pìnɔ gɛ́ kɛo pínki. 35 Musu kũ zĩtɛo ni gɛ̃tɛ, ama ma yãnɔn
gɛ̃tɛna vĩro.
36 Gbɛ̃ke a gɔrɔ ke a gɔrɔ zaka dɔ̃ro, bee malaika kũ ò kú musunɔ ke Luda Nɛ́, sɛ́ De
Luda. 37 Lákũ à de nà Nuhu gɔrɔ, lɛn anigɔ̃ de lɛ se Bisãsiri Nɛ́ sugɔrɔa. 38 Gɔrɔ kũ í dí da
andunialaro, òtɛn pɔ́ ble òtɛn í mi, òtɛn nɔ sɛ́ òtɛn zã kɛ ari Nuhu gɛ̀ɛ à gɛ̀̀ gó'itɛ gũn. 39 Odi
dɔ̃ro, akũ í sù à ń sɛ́tɛ ń pínki. Lɛn anigɔ̃ de lɛ se Bisãsiri Nɛ́ sugɔrɔa. 40 Gɔrɔ birea gbɛ̃nɔn
planɔ nigɔ̃ kú bura, oni gbɛ̃ do sɛ́ ò gbɛ̃ do tón. 41 Nɔgbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ nigɔ̃ pɔ́ lɔ́lɔ gbɛ̀n, oni
gbɛ̃ do sɛ́ ò gbɛ̃ do tón. 42 Abire yãi á wɛ́ gɔ̃ dɔ, zaakũ á dɔ̃ gɔrɔ kũ á Dikiri ni suro. 43 Àgɔ̃
adikĩna dɔ̃. Tó bede gɔrɔ zaka kũ kpãni ni suawa dɔ̀̀ yã, de á wɛ́ gɔ̃ dɔ, ani tó à a kpɛ́ fɔ̃ro.
44 Abire yãi ákɔ̃nɔ sɔ̃, àgɔ̃ kú kũ soruo, zaakũ Bisãsiri Nɛ́ ni su gɔrɔ zaka kũ á wɛ́ dɔiroamɛ.

*Zĩkɛ*ri náanide laakaride
(Luk 12:41-48)

45 Díme zĩkɛri náanide laakaride kũ a dikiri a zĩkɛrinɔ nànɛ a ɔĩ de à pɔ́ble kpáńma a
gɔrɔa ũu? 46 Arubarikaden zĩkɛri kũ a dikiri a lè àtɛn kɛ lɛ a sugɔrɔa ũ. 47 Yãpuran matɛn
oárɛ, ani a aruzɛkɛ sĩnda pínki nanɛ a ɔĩmɛ. 48 Ama tó zĩkɛrii pì pãsĩ, akũ à pì a nèsɛɛ gũn a
dikiri tɛn gì kɛ, 49 akũ à nà a zĩkɛri dakenɔ gbɛ̃gbɛ̃naaa, àtɛn pɔ́ ble àtɛn í mi kũ wɛ̃dɛrinɔ,
50 a dikiri ni su gɔrɔ kũ a wɛ́ dɔiroamɛ, gɔrɔ zaka kũ à dɔ̃roa, 51 ani a zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ, à a baka da kũ
manafikidenɔ. Gwen oni ɔ́ɔ dɔn ò ɔ di ń mìia.

25

*N*ɔkpare gbɛ̃nɔn kurinɔ

1 Gɔrɔ birea kpata kũ à bò Luda kĩnaa nigɔ̃ de lán nɔkpare gbɛ̃nɔn kuri kũ ò ń fitilanɔ sɛ̀
ò bòo, òtɛn gɛ́ da nɔsɛrilɛ bàmɛ. 2 Ń gbɛ̃nɔn sɔɔronɔ bi yɔ̃nkɔnɔmɛ. Ń gbɛ̃nɔn sɔɔronɔ sɔ̃
laakaridenɔmɛ. 3 A yɔ̃nkɔnɔ ń fitilanɔ sɛ̀ nísi zànaa sari, 4 a laakaridenɔ sɔ̃ ò ń fitilanɔ sɛ̀ kũ
nísi zànaao. 5 Nɔsɛri dí su likalikaro, akũ i ń sɛ́ ń pínki, òtɛn i o. 6 Lizãndo ò wiki lɛ̀: Nɔsɛri
tɛn su! À futɛ à gɛ́ daalɛ. 7 Akũ nɔkpare pìnɔ vù ń pínki, ò ń fitilanɔ kɛ̀kɛ. 8 Akũ yɔ̃nkɔnɔ pì
laakaridenɔnɛ: À ó gba nísi fíti sàee! Ɔ́ fitila tɛn ga bi! 9 Akũ laakaride pìnɔ wèḿma ò pì:
Ani mɔ́wá kãáo pínkiro. À gɛ́ à á pɔ́ lú a yìarinɔ kĩnaa. 10 Kũ ò gɛ̀ɛ lú, akũ nɔsɛrii kà. Gbɛ̃ kũ
ń soru kɛ̀nɔ gɛ̃̀ kãao nɔsɛ gũn, akũ ò gbàa tàta. 11 Kũ à kɛ̀ saa nɔkpare kpara pìnɔ sù, òtɛn
lɛ́ zu: Dikiri, Dikiri! Ǹ zɛ wɛ̃̀wɛrɛ! 12 Akũ à wèḿma à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, má á dɔ̃ro.
13 Abire yãi á wɛ́ gɔ̃ dɔ, zaakũ á a gɔrɔ ke a gɔrɔ zaka dɔ̃ro.

*Ɔg*ɔdakɛna zĩkɛrinɔnɛ

(Luk 19:11-27)

14 Kpata kũ à bò Luda kĩnaa de lán gbɛ̃ kũ àtɛn gɛ́ wɛ̃̀tɛaa bà, akũ à a zĩkɛrinɔ sìsi, à a
aruzɛkɛ nàńnɛ ń ɔĩ. 15 À ɔgɔda kɛ̀ ń gbɛ̃ donɛ sɔ̃̀nɔ sɔɔro, gbɛ̃ plade sɔ̃̀nɔ pla, gbɛ̃ aakɔ̃de
sɔ̃̀nɔ do, ń baadi gbãna lén, akũ à gɛ̀ɛ wɛ̃̀tɛa. 16 Sɔ̃̀nɔsɔɔrode gɛ̀ɛ à laga tà kũ ɔgɔ pìio gɔ̃̀nɔ,
akũ à àree lè sɔ̃̀nɔ sɔɔro. 17 Sɔ̃̀nɔplade kɛ̀ lɛ dɔ, akũ à àree lè sɔ̃̀nɔ pla. 18 Sɔ̃̀nɔdode sɔ̃ à gɛ̀ɛ à
wɛ̀ɛ yɔ̃̀, akũ à a dikiri ɔgɔ pìi ùtɛn. 19 Gɔrɔ pla gbɛra zĩkɛrii pìnɔ dikirii sù, akũ àtɛni a ɔgɔ
yã gɔ̃gɔ̃ kũńwo. 20 Sɔ̃̀nɔsɔɔrode sù kũ sɔ̃̀nɔ sɔɔro pãnde kũ à lèeo à pì: Dikiri, ǹ sɔ̃̀nɔ sɔɔro
kũ n kpàma gwa, à àree kàramɛnɛ sɔ̃̀nɔ sɔɔro dɔ. 21 Akũ a dikirii pìnɛ: N kɛ̀ zĩkɛri mana
náanide! Lákũ ń náani vĩ kũ a fítio nà, mani a zɔ̃kɔ̃ nannɛ n ɔĩ sà. Ǹ gɛ̃ ma pɔnnakɛnaa
gũn. 22 Sɔ̃̀nɔplade sù dɔ à pì: Dikiri, ǹ sɔ̃̀nɔ pla kũ n kpàma gwa, à àree kàramɛnɛ sɔ̃̀nɔ pla
dɔ. 23 Akũ a dikirii pìnɛ: N kɛ̀ zĩkɛri mana náanide! Lákũ ń náani vĩ kũ a fítio nà, mani a
zɔ̃kɔ̃ nannɛ n ɔĩ sà. Ǹ gɛ̃ ma pɔnnakɛnaa gũn. 24 Akũ sɔ̃̀nɔdode sù sà à pì: Dikiri, má dɔ̃ kũ
n yãnɔn zĩ'ũ. Ndì pɔ́ kɛ̃ gu kũ ńdi tɔ̃nlo. Ndì pɔ́ kakara gu kũ ńdi gbɛ̃nlo. 25 Akũ vĩna ma
kũ, ma gɛ ma n ɔgɔ ùtɛ wɛ̀ɛn. N pɔ́n dí. 26 Akũ a dikirii pìnɛ: Zĩkɛri vãni ma'ãde! Ń dɔ̃ kũ
madì pɔ́ kɛ̃ gu kũ mádi tɔ̃nlo, madì pɔ́ kakara gu kũ mádi gbɛ̃nloo? 27 À mana yã n ɔgɔda
kɛ̀o gbɛ̃̀kenɛ, de tó ma su, mà a pɔ́ sí kũ a ío. 28 À sɔ̃̀nɔ do pì sía à kpá sɔ̃̀nɔsɔɔrodea. 29 Zaakũ
gbɛ̃ kũ à pɔ́ vĩn Luda ni karanɛ ari àgɔ̃ din. Gbɛ̃ kũ à vĩro sɔ̃, bee pɔ́ kũ à vĩ Luda ni síamɛ.
30 Zĩkɛri pã dí sɔ̃, à a zu bàai gusiran. Gwen oni ɔ́ɔ dɔn ò ɔ di ń mìia.

*Ziakp*ɛ zĩ yãkpatɛkɛnaa

31 Tó Bisãsiri Nɛ́ sù a gakuri gũn kũ a malaikanɔ ń pínki, ani vutɛ a kíblegba gakuridea.
32 Andunia burinɔ ni kakara a arɛ ń pínki, ani ń kɛ̃kɔ̃a, lákũ pɔ́dãrii dì sãnɔ kɛ̃kɔ̃a kũ blènɔ
nà. 33 Ani sãnɔ kpá a ɔplai, blènɔ sɔ̃ ɔzɛi. 34 Abire gbɛra Kína pì ni pi gbɛ̃ kũ ò kú a ɔplainɔnɛ:
Ákɔ̃nɔ kũ ma De arubarikaa dàágunɔ, à mɔ́ à kpata kũ à a soru kɛ̀árɛ zaa anduniakatɛna
gɔrɔ ble. 35 Zaakũ kũ nà tɛni ma dɛ, a pɔ́ble kpàma. Kũ ími tɛni ma dɛ, a í kpàma. Kũ má
kun nibɔ ũ, a ma si. 36 Kũ má kun punsi, a asiri tàmɛnɛ. Kũ matɛn gyã kɛ, a ma gwa. Kũ ò
ma da kpésiran, a su wɛ́ kpàtɛmai.
37 Gbɛ̃ mananɔ ni pinɛ: Dikiri, bɔrɛn o è nà tɛni n dɛ o pɔ́ble kpàmma ke ími tɛni n dɛ, o í
kpàmmaa? 38 Bɔrɛn o n e nibɔ ũ o n si, ke ń kun punsi o asiri tànnɛɛ? 39 Bɔrɛn o n e ntɛn gyã
kɛ, ke ò n da kpésiran o gɛ wɛ́ kpàtɛnyĩi? 40 Kína pì ni weḿma à pi: Yãpuran matɛn oárɛ,
yã kũ a kɛ̀ gbɛ̃ kĩanaanɛ ma gbɛ̃ dínɔ tɛ́, makũmɛ a kɛ̀mɛnɛ.
41 Abire gbɛra ani pi gbɛ̃ kũ ò kú a ɔzɛinɔnɛ: À gomɛnɛ gwe ákɔ̃nɔ kũ Luda lɛ́ kɛ̀árɛnɔ! À
tá tɛ́ kũ àdi garo kũ Luda kɛ̀kɛ Ibilisinɛ kũ a ìbanɔ gũn. 42 Zaakũ nà tɛni ma dɛ, ádi pɔ́ble
kpámaro. Ími tɛni ma dɛ, ádi í kpámaro. 43 Má de nibɔɔ ũ, ádi ma síro. Má kun punsi, ádi
asiri támɛnɛro. Matɛn gyã kɛ ke ò ma da kpésiran, ádi su à wɛ́ kpátɛmairo. 44 Oni gbasa ò a
la ò pi: Dikiri, bɔrɛn o n e kũ nàao ke ímio ke nibɔ ũ ke punsi ke gyãre ke purusuna ũ, akũ
ódi kpányĩroo? 45 Kína ni weḿma à pi: Yãpuran matɛn oárɛ, lákũ ádi kɛ gbɛ̃ kũ à kĩanaanɛ

gbɛ̃ dínɔ téro nà, makũmɛ ádi kɛmɛnɛro. 46 Gbɛ̃ birenɔ ni tá wɛ́tãmma kũ àdi lákaro gũmmɛ,
gbɛ̃ mananɔ sɔ̃ wɛ̀̃ndi kũ àdi lákaro gũn.

26

Lɛ́kpakũsũna Yesuii
(Maa 14:1-2, Luk 22:1-2, Yuh 11:45-53)

1 Kũ Yesu yã birenɔ ò pínki à làka, akũ à pì a ìbanɔnɛ: 2 Á dɔ̃ kũ Vĩnla dikpɛ gɔ̃̀ gɔrɔ pla,
oni Bisãsiri Nɛ́ kpáḿma ò a pá lía.
3 Abire gbɛra sa'orikinɔ kũ Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɔ̃ kàkara sa'oriki zɔ̃kɔ̃ kũ òdi pi Kayafa bɛa.
4 Ò yã gɔ̃̀gɔ̃ ɔ̃ndɔ̃o lákũ oni Yesu kũ ò a dɛ nà 5 ò pì: Òsun kɛ dikpɛ zĩro, de gbɛ̃nɔ sún zuka
káro yãi.

Nísi gbĩ nna kuna Yesu mìia
(Maa 14:3-9, Yuh 12:1-8)

6-7 Kũ Yesu kú Bɛtani, Simɔ Kusu bɛa, àtɛn pɔ́ ble gɛngɛsɛkɛna, akũ nɔgbɛ̃ ke nài, à
lo fítinna kũ nísi gbĩ nna ɔgɔde kú a gũn kũna, akũ à kù Yesu mìia. 8 Kũ a ìbanɔ è lɛ,
akũ ń pɔ fùtɛ ò pì: Bɔ́n pɔ́ lalasekɛna dí ũu? 9 De ò nísi pì yìa yã kũ ɔgɔ zɔ̃kɔ̃ɔo ò kpà
takasidenɔa. 10 Yesu dɔ̃̀ḿma, akũ à pìńnɛ: Bɔ́yãi átɛn wari dɔ nɔgbɛ̃ pìiaa? À zĩ mana
kɛ̀mɛnɛmɛ. 11 Takasidenɔn kú kãáo gɔrɔ sĩnda pínki, makũ sɔ̃ manigɔ̃ kú kãáo gɔrɔ sĩnda
pínkiro. 12 Kũ à nísi pìi kù ma mɛ̀ɛa, à kɛ̀ lɛ de à ma gɛ̀ kɛomɛ. 13 Yãpuran matɛn oárɛ, gu kũ
òtɛni ma baaru nna waazi kɛn andunia gũn pínki, onigɔ̃ yã kũ nɔgbɛ̃ pìi kɛ̀ o a dɔngu yãi.

Yudasi bona Yesu kpɛ
(Maa 14:10-11, Luk 22:3-6)

14 Abire gbɛra gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ do kũ òdi pinɛ Yudasi Isikariɔti gɛ̀ɛ sa'orikinɔ kĩnaa
15 à pì: Tó ma Yesu kpàáwa, bɔ́n á ye à kpámaa? Akũ ò andurufu ɔgɔ mèn baraakurii nàro ò
kpàa. 16 Zaa gɔrɔ birean àtɛn zɛ́ wɛtɛ à Yesu kpáḿma.

*Vĩnla pɔ́*blenaa
(Maa 14:12-21, Luk 22:7-14, Yuh 13:21-38)

17 Burodi Futɛnasari dikpɛ gɔrɔ káaku zĩ Yesu ìbanɔ sù ò a là ò pì: Mán ń ye ò gɛ́ kɛkɛnnɛ
ǹ Vĩnla pɔ́ blenn? 18 À wèḿma à pì: À gɛ́ wɛ̃tɛn gɔ̃gbɛ̃ ke kĩnaa à pinɛ, Dannɛri pì a gɔrɔ
kà kãni. A bɛan áni Vĩnla pɔ́ blen kũ a ìbanɔ. 19 Yesu ìbanɔ kɛ̀ lákũ à dàńnɛ nà, ò Vĩnla
pɔ́bleyã kɛ̀kɛ. 20 Kũ ɔkɔsi kɛ̀, Yesu gɛngɛsɛkɛna teburuui kũ a gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla pìnɔ.
21 Gɔrɔ kũ òtɛn pɔ́ ble à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, á gbɛ̃ mèn do ni ma kpáḿma. 22 Ń nɛ̀sɛɛ
yàka manamana, akũ òtɛni a la dodo: Asa makũmɛroo, Dikiri? 23 Yesu wèḿma à pì: Gbɛ̃
kũ ótɛn ɔ kakara ta gũn lɛɛlɛ mɛ́ ani ma kpáḿma. 24 Bisãsiri Nɛ́ ni kpágui lákũ à kɛ̃na a yã
musu nà, ama waiyoo gbɛ̃ kũ ani Bisãsiri Nɛ́ kpáḿma pìi. Ani kɛ sɔ̃̀na adenɛ tó odi a i yãro.
25 Akũ Yudasi kũ ani a kpáḿma pì pì: Asa makũmɛroo, Rabi? Yesu pìnɛ: Mɔkɔ̃mmɛ n ò gwe.

*Dikiri pɔ́*ble
(*Maa 14:22-26, Luk 22:14-20, 1K*ɔ 11:23-25)

26 Kũ òtɛn pɔ́ ble, Yesu burodii sɛ̀, à arubarikaa dàn, akũ à lìkɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa à pì: À
sí à só, ma mɛ̀ɛn dí. 27 Akũ à toko sɛ̀ dɔ à arubarikaa dàn, à kpàḿma à pì: À mi á pínki.
28 Ma arun dí, Luda bàka kunna kũ gbɛ̃ dasinɔ aru ũ, kũ ani bɔtɛma ń durunnanɔ kɛ̃mmana
yãi. 29 Matɛn oárɛ, zaa gbãra mani geepi'i dí mi doro ari kpata kũ à bò ma De kĩnaa gɛ́ boo
gupuraa, gbasa mà a dufu mi kãáo sà. 30 Kũ ò lɛ̀ɛ sì, akũ ò bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ Kùkpɛ sɔ̃̀sĩgɛrɛɛi.

*Yesu gĩnak*ɛ à dɔ̃ yã kũ Pita ni kɛ
(Maa 14:27-31, Luk 22:31-34, Yuh 13:36-38)

31 Akũ Yesu pìńnɛ: Á pínki áni fuma gwãaniala, zaakũ ò kɛ̀̃ Luda yãn ò pì: Mani sãdãri lɛ́,
sãnɔ ni fãkɔ̃a. 32 Ama ma vunaa gbɛra mani doárɛ arɛ gɛna Galili. 33 Akũ Pita pìnɛ: Bee tó ò
fùmma ń pínki, mani fumma zikiro. 34 Akũ Yesu pìnɛ: Yãpuran matɛn onnɛ, gwãaniala ari

ko gɔ̃ gɛ́ lɛ́ zu, ĩni ledi kpámai gɛ̃̀n aakɔ̃. 35 Pita pìnɛ: Bee tó mani sù mà ga kũnwo, mani ledi
kpányĩ zikiro. Akũ a ìbanɔ ò lɛ se ń pínki.

*Yesu aduak*ɛna zaa Gɛtɛsɛmani
(Maa 14:32-42, Luk 22:39-46)

36 Akũ Yesu kũ a ìbanɔ kà gu kũ òdi pi Gɛtɛsɛmani, akũ à pìńnɛ: À vutɛ la ari mà gɛ́ adua
kɛ zã̀ dire. 37 À Pita kũ Zebedi nɛ́ gbɛ̃̃nɔn planɔ sɛ̀ à gɛ̀ɛ kũńwo. A pɔ sira kṹ à nɛ̀sɛyɔkɔ sì.
38 Akũ à pìńnɛ: Ma pɔ sira kṹ manamana ari ga lɛ́i. À zɛ la à itɛ̃ kɛ kũmao. 39 Kũ à gɛ̀ɛ arɛ fíti,
akũ à kùtɛ zĩtɛ à adua kɛ̀ à pì: Baa, tó ani sí kɛ, ǹ tó toko'i díkĩna gɛ̃̃tɛmala. Ama adi kɛ lákũ
má yei nàro, séde lákũ ń yei nà. 40 Akũ a ɛ̀ra à sù à a ìbanɔ lè, òtɛn i o. Akũ à pì Pitanɛ: Lɛn
yá? Ádi fɔ̃ a itɛ̃ kɛ̀ kũmao bee awa doroo? 41 À itɛ̃ kɛ àgɔ̃ adua kɛ de àsun fu yɔ̃ogwanaaaro
yãi. Nini yei, ama mɛ̀ɛ busɛ. 42 À kɛ̃̀ńma a gɛ̃̀n plade, à adua kɛ̀ à pì: Baa, tó toko díkĩna ni
gɛ̃̃tɛmala a í minaa sariro, ǹ tó n pɔyenyĩna kɛ. 43 Kũ à ɛ̀ra à sù à ń lɛ́, òtɛn i o dɔ, zaakũ òtɛn
idekũ dɛdɛ. 44 Akũ à ń tón dɔ, à gɛ̀ɛ à wɛ́ kɛ̀ a gɛ̃̀n aakɔ̃de, à yã dokɔ̃nɔ pìi ò dɔ. 45 Akũ à ɛ̀ra
à sù a ìbanɔ kĩnaa à pìńnɛ: Átɛn i o, átɛn kámma bo ari teran yá? À gwa! Gɔrɔ kà kãni. Ò
Bisãsiri Nɛ́ kpà durunnakɛrinɔa. 46 À futɛ ò tá. Gbɛ̃ kũ à ma nańnɛ ń ɔĩ tɛn su.

Yesu kũnaa
(Maa 14:43-50, Luk 22:47-53, Yuh 18:3-12)

47 Kũ à kpɛ́ àtɛn yã pì o, akũ Yudasi, a ìba gbɛ̃̃nɔn kuri awɛɛplanɔ doke sù kũ pario, ò
fɛ̃̃nɛdanɔ kũna kũ gònɔ, ò bò sa'orikinɔ kũ Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kĩnaa. 48 Bonkpɛde pì sɔ̃, à
sèedaa òńnɛ à pì: Gbɛ̃ kũ mani lɛ́ pɛ́a, àkũmɛ gwe. À a kũ. 49 Akũ à mìi dɔ̀ Yesua gɔ̃̀nɔ à pì:
Fɔɔ, Rabi! Akũ à lɛ́ pɛ̀a. 50 Yesu pìnɛ: Ma gbɛ̃, ǹ n kɛna kɛ! Akũ ò sù ò ɔ pɛ̀tɛ Yesua ò a kṹ.
51 Akũ Yesu gbɛ̃̃nɔ do a fɛ̃̃nɛda wòto, à sa'oriki zɔ̃kɔ̃ zĩ̀rii lèo à a sã gò. 52 Akũ Yesu pìnɛ: Ǹ
n fɛ̃̃nɛda sɔtɔ a plɛn. Zaakũ gbɛ̃ kũ à zɛ̀ kũ fɛ̃̃nɛdao, fɛ̃̃nɛda mɛ́ ani a dɛ. 53 Tó má ye ma De
malaika zĩ̀karinɔ gbarɛmɛnɛ gɔ̃̀nɔ de gã̀ kuri awɛɛplanɔla, ń dɔ̃ mani fua mà a wɛ́ kɛan yá?
54 Tó ma kɛ̀ lɛ sɔ̃, deran yã kũ ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì ani kɛ lɛ ni kɛɛ? 55 Akũ Yesu pì parinɛ: Kpãni
wɛ́dewɛn ma ũ kũ a su à ma kũ kũ fɛ̃̃nɛdanɔ kũ gònɔo yá? Madìgɔ̃ vutɛ Luda ɔnn lákũ gu
dìgɔ̃ dɔ nà madìgɔ̃ yã daárɛ, ádi ma kũro. 56 Ama yã pìi kɛ̀ pínki, de yã kũ annabinɔ kɛ̃̀ Luda
yãn kɛ yãi. Akũ a ìbanɔ bàa lɛ̀ ń pínki ò a tòn.

*Yuda gbãnaden*ɔ yãkpatɛkɛna kũ Yesuo
(Maa 14:53-65, Luk 22:54-55, 63-71, Yuh 18:13-14, 19-24)

57 Gbɛ̃ kũ ò Yesu kṹnɔ gɛ̀ɛ kãao sa'oriki zɔ̃kɔ̃ Kayafa bɛa. Ludayãdannɛrinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ
kakarana gwe. 58 Pita tɛ́ a kpɛ zã̀ dire ari sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ pìi bɛa. À gɛ̃̀ ɔnn, à vùtɛ kũ dogarinɔ
de à yã pìi mìdɛna e. 59 Sa'orikinɔ kũ Yuda yãkpatɛkɛrinɔ ń pínki tɛn sèeda wɛtɛ Yesua ò a
dɛ. 60 Bee kũ gbɛ̃̃nɔ sù ò ɛ́kɛyãnɔ dìdia dasi, adi kɛro. Kpɛkpɛ gbɛ̃̃nɔn pla kenɔ sù 61 ò pì: Gbɛ̃
pìi pì, áni fɔ̃ à Luda kpɛ́ wí, áni ɛra à bo gɔrɔ aakɔ̃ dagura sɛ́! 62 Akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ fùtɛ à zɛ̀
à pì Yesunɛ: Ń yãke vĩ ǹ weńmaroo? Yã kũ òtɛn didimma dí de deraa? 63 Yesu yĩtɛ kpɛ̃n,
akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ pìi pìnɛ: Ma nannɛ Luda Wɛ̃̃ndidei, ǹ owɛrɛ tó Luda Nɛ́ Arumasihumɛ
n ũ. 64 Yesu wèa à pì: Lɛn n ò lɛ. Makũ sɔ̃, matɛn oárɛ, zaa gbãra áni Bisãsiri Nɛ́ e vutɛna
Gbãnasĩndapinkide ɔplai, akũsɔ̃ áni a suna e ludambɛ lukun. 65 Akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ pì a utanɔ
gà à kɛ̃̀ à pì: A dɔkɛ̀ kũ Ludao! À kɛ̀ dera ótɛn sèedade pãnde kenɔ wɛtɛ dɔɔ? A mà lákũ à
dɔkɛ̀ kũ Ludao nà. 66 Yã kpaten a zɛo teraa? Akũ ò wèa ò pì: A taari kà ò a dɛ. 67 Akũ ò lɛ́'i sù
a ãnnwa, ò a lɛ̀lɛ kũ okũo. Gbɛ̃̃kenɔ a sãn kɛ̀kɛ 68 ò pì: Arumasihu, ǹ annabikɛyã o ǹ gbɛ̃ kũ
à n lɛ owɛrɛ.

Pita ledikpana Yesui
(Maa 14:66-72, Luk 22:56-62, Yuh 18:15-18, 25-27)

69 Pita vutɛna ɔnn, akũ zɔ̀nɔkpare ke sù à pìnɛ: Mɔkɔ̃n sɔ̃ ndìgɔ̃ kú lɛɛlɛ kũ Galili gbɛ̃ Yesu
pìiomɛ. 70 Akũ à ledi kpà ń pínki wára à pì: Mádi yã kũ ntɛn o dɔ̀rɔ dɔ̃ro. 71 Akũ à fùtɛ à gɛ̃̀
gãnun. Nɔgbɛ̃ pãnde a è, akũ à pì gbɛ̃ kũ ò kú gwenɔnɛ: Gbɛ̃ díkĩna lɛɛlɛ kũ Yesu Nazɛraomɛ.
72 Pita ɛ̀ra à ledi kpà à la dà à pì: Má gbɛ̃ pì dɔ̃ro. 73 Kũ à kɛ̀ saa fíti, gbɛ̃ kũ ò zɛna gwenɔ nà

Pitai ò pì: Yãpuramɛ, ń gbɛ̃ domɛ n ũ, zaakũ ó n dɔ̃ n yã'onaaamɛ. [74] Akũ à fùtɛ à a zĩda kà
à la dà à pì: Má gbɛ̃ pì dɔ̃ro. Zaa gwe gɔ̀̃nɔn ko lɛ́ zù. [75] Akũ yã kũ Yesu òo dɔ̀ Pitagu kũ à pì,
ari ko gɔ̃ gɛ́ lɛ́ zu, ani ledi kpáai gɛ̀̃n aakɔ̃. Akũ Pita bò bàai à pɔsira ɔ́ɔ dɔ̀.

27

Yudasi ganaa
(Zĩr 1:18-19)

[1] Kũ gu dɔ̀ kɔnkɔkɔnkɔ sa'orikinɔ kũ Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ń pínki yã gɔ̀̃gɔ̃ Yesui de ò a dɛ. [2] Ò
a yì̀, akũ ò gɛ̀ɛ ò a nà bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Pilatinɛ a ɔ̃i.

[3] Kũ Yudasi kũ à bò a kpɛ è yã dàala, à gɔ̀̃ díndɔ̃mɛnɛ gũn, akũ à gɛ̀ɛ andurufu ɔgɔ mèn
baraakurii pì ɛra sa'orikinɔnɛ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ [4] à pìńnɛ: Ma durunna kɛ̀, ma taarisaride kpà
gai. Akũ ò pìnɛ: Ó bàka ũgbaa? N yãn gwe. [5] Akũ Yudasi ɔgɔ pìi zù Luda kpén, akũ à tà à
gɛ̀ɛ à a zĩda lòko. [6] Akũ sa'orikinɔ ɔgɔ pìi sɛ̀tɛ ò pì: Ɔgɔ pì kana Luda kpɛ́ ɔgɔdaki gũn zɛ́
vĩro, zaakũ gbɛ̃dɛ'ɔgɔmɛ. [7] Kũ ò yã gɔ̀̃gɔ̃, akũ ò orobori gbì̀dãki lù kũ ɔgɔ pìio nibɔnɔ vĩki ũ.
[8] Abire yãi ari kũ a gbãrao òdi pi zĩtɛ pìinɛ Zĩtɛ Arude. [9] Akũ yã kũ annabi Ilimia òo kɛ̀ à pì:
Ò andurufu ɔgɔ mèn baraakurii pìi sɛ̀tɛ, ɔgɔ kũ Isarailanɔ zɛ̀o ò kpà a yã musu pìi, [10] akũ ò
orobori gbì̀dãki lùo, lákũ Dikiri dìtɛmɛnɛ nà.

Pilati yãkpatɛkɛna kũ Yesuo
(Maa 15:2-5, Luk 23:3-5, Yuh 18:33-38)

[11] Yesu zɛna bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ arɛ. Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì a là à pì: Mɔkɔ̃n Yudanɔ kína ũ yá? Yesu
wèa à pì: Lɛn n ò lɛ. [12] Gɔrɔ kũ sa'orikinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ tɛn yã didia, adi yãke weńmaro.
[13] Akũ Pilati pìnɛ: Ńdi yã dasi kũ òtɛn didimma maroo? [14] Ama Yesu dí yãke o yã pìnɔ doke
musuro, akũ yã pìi bò bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi sarɛ manamana.

Yãdana Yesula
(Maa 15:6-15, Luk 23:13-25, Yuh 18:39-19:16)

[15] Vĩnla dikpɛ zĩ pínki bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi dì purusunanɔ do kũ gbɛ̃nɔn yei gbarɛńnɛ. [16] Gɔrɔ
kʊ̀a sɔ̃ purusuna tɔ́de kú gwe òdi pi Baraba. [17] Kũ pari kàkara, akũ Pilati ń lá à pì: Dín á ye
mà gbarɛárɛɛ? Baraban yá, ke Yesu kũ òdi pi Arumasihu? [18] Zaakũ à dɔ̃ kũ nɛ̀sɛgɔ̃ba vĩna
kũ Yesuo yãin ò a kpàawa.

[19] Gɔrɔ kũ Pilati vutɛna a gbì̀gbaaa, a nanɔ gbɛ̃ zĩa à pì: Ǹsun yãke kɛ gbɛ̃ mana pìinɛro,
zaakũ nana kũ ma ò a yã musu gĩa gwãani wari dɔ̀ma manamana.

[20] Sa'orikinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ nàkara gbɛ̃nɔa ò Baraba gbɛka, ò pi ò Yesu dɛ. [21] Akũ bùsu gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ɔ pìi ń lá à pì: Gbɛ̃nɔn pla pìnɔ gũn, dín á ye mà gbarɛárɛɛ? Akũ ò pì, Barabamɛ. [22] Akũ
Pilati ń lá à pì: Bɔ́n mani kɛ kũ Yesu kũ òdi pi Arumasihuoo? Gbɛ̃ sĩnda pínki pì: Ǹ a pá lía.
[23] Akũ à ń lá à pì: Bɔ́ dàan à kɛ̀ɛ? Akũ ò wiki lɛ̀ ò kàra ò pì: Ǹ a pá lía. [24] Kũ Pilati è áni fɔ̃ à
yãke kɛro, zuka tɛn kara, akũ à í dã̀, à a ɔ pìpi gbɛ̃nɔ wára à pì: Ma ɔ bɔ̀tɛ gbɛ̃ pì gana yãn.
Á yãmɛ. [25] Akũ gbɛ̃ pìnɔ pì: A dɛna yã wí ó musu kũ ó nɛ́nɔ. [26] Akũ à Baraba gbàrɛńnɛ, à pì
ò Yesu gbɛ̃ kũ flã̀ao ò a pá lía.

Sozanɔ Yesu fobonaa
(Maa 15:16-20, Yuh 19:2-3)

[27] Akũ Pilati sozanɔ gɛ̀̃ kũ Yesuo bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì bɛa, akũ ò ń gã̀ kàkara pínki ò lìkai.
[28] Ò a pɔ́nɔ bɔ̀tɛa ò arukĩmba tɛ̃ra dànɛ, [29] akũ ò lɛ̀ fùraa tã̀ ò kùnɛ, ò leba nànɛ a ɔplan gò ũ.
Akũ òtɛn kútɛkutɛnɛ, òtɛni a fobo òtɛn pi: Fɔɔ, Yudanɔ kína! [30] Ò lɛ́'i sùa, ò leba pìi sɛ̀ ò a
lèo a mìia. [31] Kũ ò a fobò ò làka, akũ ò arukĩmba pìi gòala ò a zĩda pɔ́kasanɔ dànɛ, akũ òtɛn
gɛ́ a pá lía.

Yesu pana lía
(Maa 15:21-32, Luk 23:26-43, Yuh 19:17-27)

[32] Kũ ò bɔ̀tɛ òtɛn gɛ́, ò dàkarɛ kũ Sirɛni gbɛ̃ kũ òdi pi Simɔo, akũ ò gã nàa à Yesu
lígbãndurukpana sɛ́. [33] Akũ ò kà gu kũ òdi pi Gɔgɔta kũ à pì mìtokoki. [34] Akũ ò sèwɛ̃ kũ

ò yǎ̀katɛ kũ ɛzɛo dɔ̀nɛ à mi. Kũ à í kɛ̀, akũ à gì mii. [35] Kũ ò a pà lía, akũ ò kàpaa kpà ò a
pɔ́kasanɔ kpàatɛkɔ̃nɛ. [36] Akũ ò vùtɛ òtɛni a dãkpã gwe. [37] Ò yã kũ ò dìaa kɛ̃̀ ò nà a mìla ò pì:
Yudanɔ kína Yesun dí.

[38] Akũ ò kpãni wɛ́dewɛnɔ pà lía a sarɛ gbɛ̃nɔn pla, gbɛ̃ do a ɔplai, gbɛ̃ do a ɔzɛi. [39] Gbɛ̃ kũ
òtɛn gɛ̃ zɛ́la gwenɔ tɛni ń mì kɛ dékũdekũ, òtɛni a sɔ̃sɔ̃ [40] ò pì: Mɔkɔ̃n kũ n pì ĩni Luda kpɛ́ wí
ǹ ɛra ǹ bo gɔ̀rɔ aakɔ̃ daguran gweroo? Tó mɔkɔ̃mmɛ Luda Nɛ́ ũ, ǹ n zĩda sura ba ǹ kipa lía.
[41] Lɛmɛ dɔ sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ tɛni a fobo lɛ ò pì: [42] À gbɛ̃ pãndenɔ
sura bà, ama ani fɔ̃ à a zĩda sura baro. Isarailanɔ kínanloo? À kipa lía tera, óni a náani kɛ.
[43] À Luda náani vĩ. Tó Luda yei, à a bo sà, zaakũ à pì akãamɛ Luda Nɛ́ ũ. [44] Bee kpãni kũ ò ń
pá lía lɛɛlɛnɔ tɛni a sɔ̃sɔ̃ lɛ dɔ.

Yesu ganaa
(Maa 15:33-41, Luk 23:44-49, Yuh 19:28-30)

[45] Kũ ifãntɛ̃ kà mìdangura, akũ gusira dà bùsuu pìla pínki ari fãnantɛ̃ mɔ̀ aakɔ̃. [46] Fãnantɛ̃
mɔ̀ aakɔ̃n Yesu wiki lɛ̀ gbãnagbãna à pì: Ɛloi, Ɛloi, lɛma sabatani! Abirekũ pì, ma Luda, ma
Luda, à kɛ̀ dera n ma tonn? [47] Kũ gbɛ̃ kũ ò zɛna gwe kenɔ yã pìi mà, akũ ò pì: Dake tɛn Iliasu
sísi. [48] Zaa gwe gɔ̃̀nɔ ń gbɛ̃ do bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à sako sɛ̀ à dà sèwɛ̃ kpǎ̀kpãa gũn, à fĩ̀fĩ lebaa, akũ
à dɔ̀ Yesunɛ à mi. [49] Akũ gbɛ̃ kparanɔ pì: À zɛ gĩa ò gwa tó Iliasu ni su à a sura ba. [50] Yesu ɛ̀ra
à wiki gbãna lɛ̀ dɔ, akũ à a wɛ̃̀ndii gbàrɛ.

[51] Akũ Luda kpɛ́ lábure kɛ̃̀kɔ̃a pla bona musu suna zĩtɛ. Zĩtɛ yĩ̀gãyĩgã, gbɛ̀nɔ pàrapara,
[52] miranɔ wɛ̃̀wɛ̃, akũ Luda gbɛ̃nɔ fùtɛ bona gan dasi. [53] Yesu vuna gan gbɛra ò bɔ̀tɛ miran,
ò gɛ̃̀ Luda wɛ̃tɛn, gbɛ̃nɔ ń é dasi. [54] Kũ sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ a gbɛ̃ kũ òtɛn Yesu dãkpãnɔ zĩtɛ
yĩgãyĩgãnaa pìi è kũ yã kũ ò kɛ̀nɔ pínki, vĩna ń kũ manamana ò pì: Yãpuramɛ Luda Nén gbɛ̃
dí ũ. [55] Nɔgbɛ̃nɔn kú gwe dasi, òtɛn gu gwa zǎ̀ dire. Ò tɛ́ Yesui bona Galilimɛ, òdigɔ̃ pɔ́ble
kɛnɛ. [56] Ń tén Mariama Magadalɛni kun kũ Mariamao Yamisi kũ Yusufuo da kũ Zebedi nénɔ
dao.

Yesu vĩnaa
(Maa 15:42-47, Luk 23:50-56, Yuh 19:38-42)

[57] Kũ ɔkɔsi kɛ̀, Arimatea gbɛ̃ ɔgɔde kũ òdi pinɛ Yusufu sù. Yesu ìbaamɛ dɔ. [58] À gɛ̀ɛ à Yesu
gɛ̀ɛ gbɛ̀ka Pilatia, akũ Pilati pì ò kpáa. [59] Kũ Yusufu gɛ̀ɛ pìi sɛ̀, a táaru biza dufu fĩ̀fĩa, [60] à a dà
a zĩda gbɛ̀wɛɛ kũ ò sɔ̀ mira ũ gũn. Akũ à gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃ɛ gbigiri kɛ̀ à tà wɛ̀ɛ pìlɛ à tà. [61] Mariama
Magadalɛni kũ Mariama pãnde pìio vutɛna gwe, ò arɛdɔna miraa.

[62] Kũ gɔ̀rɔ lìtɛ, kámmabogɔ̀rɔ zĩ kà, akũ sa'orikinɔ kũ Farisinɔ gɛ̀ɛ Pilati kĩnaa lɛɛlɛ [63] ò pì:
Yã kũ gbɛ̃kɛkɛrii pìi ò a bɛ̃nɛ zĩ dɔ́ogu à pì, gɔ̀rɔ aakɔ̃ gbɛra áni vu. [64] Ǹ tó ògɔ̃ mira pì dãkpã
ari a gɔ̀rɔ aakɔ̃de zĩ. Tó lɛnlo, a ìbanɔ ni su ò a gɛ̀ sɛ́ kpãni, oni o gbɛ̃nɔnɛ à fùtɛ bona gan.
Ɛ́kɛ kpɛ bire nigɔ̃ de a káakupɔla. [65] Akũ Pilati pìńnɛ: À sozanɔ sí à gɛ́ à mira pì dãkpã lákũ
áni fɔ̃ nà. [66] Akũ ò gɛ̀ɛ ò sèedaa kɛ̀ miragbɛɛa, ò sozanɔ tò gwe ògɔ̃ dãkpã.

28

Yesu vunaa
(Maa 16:1-8, Luk 24:1-12, Yuh 20:1-10)

[1] Kámmabogɔ̀rɔ gbɛra azumanɛnna zĩ kɔnkɔkɔnkɔ Mariama Magadalɛni kũ Mariama
pãnde pìio bò ò gɛ̀ɛ mira gwa. [2] Akũ zĩtɛ yĩ̀gãyĩgã gbãnagbãna, zaakũ Dikiri malaika ke
bò musu, à sù à gbɛ̀ɛ pì gbigiri kɛ̀ à gò mira lɛ́a, akũ à vùtɛa. [3] A ãn de lán legũpinaa bà,
a uta de pú táitai lán buu bà. [4] Vĩna gudãkpãrinɔ kǔ̀, òtɛn lukaluka, akũ ò gɔ̃̀ sǎ̀ii. [5] Akũ
malaika pìi pì nɔgbɛ̃ pìnɔnɛ: Àsun tó vĩna á kũro. Má dɔ̃ kũ Yesu kũ ò pà líaan átɛn wɛtɛ.
[6] À kú laro, à fùtɛ lákũ à ò nà. À mɔ́ à gu kũ ò a wùtɛn gwa, [7] á gɛ́ à o a ìbanɔnɛ likalika à fùtɛ
bona gan. Ani dońnɛ arɛ gɛna Galili. Gwen áni a en. Ma òárɛn gwe.

8 Akũ ò bò miran likalika kũ vĩnao, ama ń pɔ nna zɔ̃kɔ̃. Ò bàa lɛ̀ òtɛn gɛ́ a baaru kpá a
ìbanɔnɛ. 9 Akũ Yesu dàńlɛ gɔ̃̀nɔ, à fɔ kpàḿma. Kũ ò nài, ò donyĩ kɛ̀nɛ, akũ ò ɔ nà a gɛ̀sɛkpɛa.
10 Akũ Yesu pìńnɛ: Àsun tó vĩna á kũro. À gɛ́ à o ma gbɛ̃̀nɔnɛ ò gɛ́ Galili. Gwen oni ma en.

*Soza gudãkpãrin*ɔ yãgbãnnɛnaa

11 Kũ nɔgbɛ̃̀nɔ tà, akũ soza gudãkpãri kenɔ gɛ̃̀ wɛ̃tɛ gũn, ò yã kũ ò kɛ̀nɔ ò sa'orikinɔnɛ
pínki. 12 Akũ sa'oriki pìnɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi, ò yã gɔ̃̀gɔ̃, akũ ò ɔgɔ zɔ̃kɔ̃ɔ kpà sozaa pìnɔa gusarɛ
13 ò pì: À pi a ìbanɔ mɛ́ ò sù gwãani, ò a gɛ̀ɛ sɛ̀ kpãni gɔrɔ kũ átɛn i o. 14 Tó bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ yã
pìi mà, óni kútɛ kɛ́nɛ, áni bo yãketen. 15 Sozanɔ ɔgɔ pìi sì, akũ ò kɛ̀ lákũ ò dàńnɛ nà. Akũ yã
pìi gɔ̃̀ Yudanɔnɛ baaru ũ ari kũ a gbãrao.

*Yesu zĩ nana a ìban*ɔnɛ ń ɔĩ
(Maa 16:9-20, Luk 24:36-53, Yuh 20:11-23, Zĩr 1:6-8)

16 Yesu ìba gbɛ̃̀nɔn kuri awɛɛdonɔ gɛ̀ɛ Galili kpi kũ à a ki gɔ̃̀gɔ̃ńnɛ yã musu. 17 Kũ ò a è, ò
donyĩ kɛ̀nɛ, ama ń gbɛ̃̀kenɔ tɛn sika kɛ. 18 Akũ Yesu nàńyĩ à pìńnɛ: Luda musu kũ zĩtɛo iko
pínki kpàma. 19 Abire yãi à gɛ́ à buri sĩnda pínki kɛ ma ìbanɔ ũ, à ń da'itɛ kɛ kũ De Luda tɔ́o
kũ a Nɛ́ tɔ́o kũ a Nini tɔ́o, 20 à yã kũ má dìtɛárɛnɔ dańnɛ ògɔ̃ kũna pínki. À ma, manigɔ̃ kú
kãáo gɔrɔ sĩnda pínki ari andunia gɛ́ lákao.

MAAKU

Baaru nna kũ Maaku kɛ̀ɛ
Yesu da'itɛkɛnaa 1:1-1:13
Yesu yãdannɛna Galili 1:14-9:50
Zaa Galili ari Yurusalɛmu 10:1-10:52
Yesu kunna Yurusalɛmu 11:1-14:9
Yesu gana kũ a vunaao 14:10-16:20

Yahaya Da'itɛkɛri waazikɛnaa
(Mat 3:1-17, Luk 3:1-22, Yuh 1:19-28)

1 Luda Nɛ́ Yesu Kirisi baarun dí. 2 À nàa lákũ à kú annabi Isaya takada gũn nà à pì:
Mani ma zɩ̀ri gbarɛ n ã
à zɛ́ kɛkɛnnɛ.
3 À baarukparii kòto ma dɔ gbárannan àtɛn pì:
À zɛ́ kɛkɛ Dikirinɛ,
à zɛ́ kotinanɔ poronɛ súsu.
4 Lɛn Yahaya Da'itɛkɛri sù gbárannan lɛ, àtɛn waazi kɛ gbɛ̃nɔnɛ à pì ò nɛ̀sɛ litɛ ò da'itɛ kɛ, Luda ni ń durunnanɔ kɛ̃ḿma. 5 Yudea bùsudenɔ kũ Yurusalɛmudenɔ gɛ̀ɛ a kĩnaa ń pínki. Òdi ń durunnanɔ o gupuraa, akũ àdi ń da'itɛ kɛ Yodai. 6 Yahaya dìgɔ̃ pɔ́kasa kũ ò tã̀ kũ lakumi kãonɔ dana, àdi bára asa dɔ a pi. Kwa kũ zɔ́'ioomɛ a pɔ́ble ũ. 7 À waazi kɛ̀ à pì: Gbɛ̃ke ni su ma gbɛra a gbãna demala. Mádi ká mà kútɛ mà a kyate bobonɛro, 8 madì á da'itɛ kɛ kũ íomɛ, àkũ mɛ́ ani á da'itɛ kɛ kũ Luda Ninio.

Yesu da'itɛkɛna
(Mat 3:13-4:11, Luk 3:21-22)

9 Gɔrɔ birea Yesu bò Nazɛra, Galili bùsun, à sù, akũ Yahaya a da'itɛ kɛ̀ Yodai. 10 Kũ Yesu bikũ̀ gɔ̃̀nɔ, à è ludambɛ tɛn wɛ̃kɔ̃a, Luda Nini tɛn suawa lán potɛ̃nɛ bà. 11 Akũ à kòtoo mà bona ludambɛ à pì: Mɔkɔ̃mɛ ma nɛ́ mèn do légelege yenyĩde ũ, kũ ma pɔ nnamma manamana.

Yesu yɔ̃ogwanaa
(Mat 4:1-11, Luk 4:1-13)

12 Akũ Luda Nini a gbàrɛ gbárannan gɔ̃̀nɔ, 13 akũ à kú gwe kũ nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ ari gɔrɔ bupla, Setan tɛni a yɔ̃ à gwa. Akũ malaikanɔ sù ò kpài.

Yesu ìba káakunɔ sisinaa
(Mat 4:18-22, Luk 5:1-11)

14 Yahaya kũnaa gbɛran Yesu tà Galili, àtɛn baaru nna kũ à bò Luda kĩnaa kpá 15 à pì: A gɔrɔ kà, kpata kũ à bò Luda kĩnaa kà kãni. À nèsɛ litɛ à baaru nna pì sí.
16 Kũ Yesu tɛn do Galili sɛ̀bɛɛi, à Simɔ kũ a dakũna Anduruoo è, òtɛn birigi kpá sɛ̀bɛɛ pìn, zaakũ sɔrɔkɔnɔmɛ. 17 Akũ Yesu pìńnɛ: À mɔ́ à tɛ́mai, mani á kɛ gbɛ̃wɛtɛrinɔ ũ. 18 Zaa gwe gɔ̃̀nɔ ò ń biriginɔ tòn ò bò ò tèi. 19 Kũ à gèɛ arɛ fíti, à Zebedi nɛ́ Yamisi è kũ a dakũna Yuhanao. Ò kú gɔ́'itɛ gũn, òtɛni ń biriginɔ kɛkɛ. 20 À ń sísi gɔ̃̀nɔ, akũ ò ń de Zebedi kũ zamalingakɛrinɔ tò gɔ́ gũn gwe ò bò ò tèi.

Yesu tãnade werekɔ̃ana Kapɛnamu
(Luk 4:31-37)

21 Ò gèɛ Kapɛnamu. Kũ kámmabogɔrɔ kà, Yesu gèɛ aduakɛkpɛn, àtɛn yã dańnɛ. 22 A yãdannɛnaa bò ń sarɛ, zaakũ àdi dańnɛ kũ ikooomɛ, adi kɛ lán ludayãdannɛrinɔ pɔ́ bànlo.
23 Gɔrɔ birea gɔ̃gbɛ̃ tãnade ke kú aduakɛkpɛn gwe. À wiki lɛ̀ à pì: 24 Bɔ́n ó vĩ kɔ̃ ɔ̃ii, Yesu Nazɛra? N su ɩ̀ ó kakatɛn yá? Má dɔ̃ gbɛ̃ kũ ń de a ũ, mɔkɔ̃mmɛ Luda gbɛ̃ kũ à kú adona ũ. 25 Akũ Yesu gì tãna pìinɛ à pì: Ɲ̀ yĩtɛ! Ɲ̀ go gbɛ̃ pìia. 26 Akũ tãna pì a yɩ̃gãyĩgã à wiki gbãna lɛ̀, akũ à gòa. 27 Bídi gbɛ̃nɔ kũ̀ ń pínki, òtɛn kɔ̃ lala: Bɔ́ taka buri yãn díí? Yãdannɛna dufun

yá? Àdi yã dańnɛ kũ ikooo fá! Bee kũ tãnanɔ, tó à yã dìtɛńnɛ, òdi a yã mamɛ. [28] Akũ kãnto
a tɔ́ dà Galili bùsula pínki.

Yesu gyãrenɔ werekɔ̃ana dasi
(Mat 8:14-17, Luk 4:38-41)

[29] Kũ Yesu bò aduakɛkpɛn, akũ à tà Simɔ kũ Anduruo bɛa gɔ̃̀nɔ kũ Yamisio kũ Yuhanao.
[30] Simɔ nanɔ da wútɛna, mèwãna a kṹ, akũ ò a yã ò Yesunɛ gɔ̃̀nɔ. [31] À gèɛ a kĩnaa à a kṹ a ɔa
à a fùtɛ. Akũ a sikonnaa pìi wèrea ari à pɔ́ble kèńnɛ.
[32] Kũ ɔkɔsi kè, ifãntẽ tɛn gẽ kpén, ò sùnɛ kũ gyãrenɔ kũ tãnadenɔ ń pínki. [33] Wẽtɛdenɔ
kàkara a kpɛ́ kpɛ́lɛlɛa ń pínki. [34] À gbẽnɔ kẽ̀kɔ̃a dasi kũ gyã buri sĩnda pínkio, à tãnanɔ gò
gbẽnɔa dasidasi. Àdi tãnanɔ gba zɛ́ ò yã oro, zaakũ ò dɔ̃ gbẽ kũ à de a ũ.

*Yesu waazik*ɛna zaa Galili
(Luk 4:42-44)

[35] Kɔnkɔkɔnkɔ Yesu fùtɛ à bò à gèɛ sẽ̀n gusarɛ, àtɛn adua kɛ gwe. [36] Akũ Simɔ kũ a gbẽnɔ
pɛ̀tɛi. [37] Kũ ò bòa, ò pìnɛ: Gbẽ sĩnda pínki tɛni n gbɛka. [38] Akũ à pìńnɛ: Ò gɛ́ gu pãndea lakutu
kũ à kú ó sarɛnɔ gũn, mani waazi kɛ gwe dɔ, zaakũ abire yãin ma su. [39] Lɛmɛ àdigɔ̃ kure
Galili bùsu gu sĩnda pínkia lɛ, àdigɔ̃ waazi kɛ ń aduakɛkpɛnɔ gũn àdigɔ̃ tãnanɔ gogoḿma.

*Kusude werek*ɔ̃anaa
(Mat 8:1-4, Luk 5:12-16)

[40] Akũ kusude ke sù a kĩnaa à kùtɛ à wɛ́ kèa à pì: Tó ń yei, ĩni fɔ̃ ǹ ma werekɔ̃a swáswa.
[41] À kè̀ Yesunɛ wẽnda, akũ à ɔ bò à kèa à pì: Má yei, ǹ gɔ̃ swáswa. [42] Zaa gwe gɔ̃̀nɔ a kusu làka
à gɔ̃̀ swáswa. [43] Akũ Yesu a gbàrɛ gɔ̃̀nɔ à gìnɛ à pì: [44] Ǹsun o gbẽ̄ke maro. Ǹ gɛ́ ǹ n zĩda mɔ
sa'oriinɛ, ǹ sa'opɔ kũ Musa dìtɛ kpá n werekɔ̃ana sèeda ũ gbẽnɔnɛ. [45] Kũ à bò, à gèɛ àtɛn yã
pì o'ońnɛ. Yã pìi dàgula, akũ Yesu dì fɔ̃ à gẽ wẽtɛn gupuraa doro. Àdigɔ̃ kú sẽ̀n gusarɛmɛ,
akũ òdigɔ̃ bo gu sĩnda pínkia ògɔ̃ su a kĩnaa.

2

Gbẽ̄ kɔ̃̀nɔkuna werekɔ̃anaa
(Mat 9:1-8, Luk 5:17-26)

[1] Gɔrɔ pla gbɛra Yesu èra à tà Kapɛnamu. Kũ ò mà à kú bɛ, [2] akũ ò kàkarai dasidasi, gẽ̄ki
kun doro bee kpɛ́lɛlɛa, àtɛn Luda yã ońnɛ. [3] Akũ ò sùnɛ kũ gbẽ̄ kɔ̃̀nɔkunaao, gbẽ̄nɔn siikɔ̃
mɛ́ ò a sɛna. [4] Kũ odi le ò nà kãao Yesuiro pari yãi, akũ ò dìdi kãao kpɛ́ musu, ò kpɛ́ fɔ̃̀ gu kũ
Yesu kunwa. Kũ ò fɔ̃̀, akũ ò gyãre pìi kìpa kũ a wútɛbɔɔo. [5] Kũ Yesu è ò a náani vĩ, à pì gbẽ̄
kɔ̃̀nɔkunaa pìinɛ: Ma gbẽ̄, n durunnanɔ kẽ̄mma. [6] Ludayãdannɛri kenɔ vutɛna gwe òtɛn o
ń nèsɛɛ gũn: [7] Bɔ́yãi gbẽ̄ dí tɛn o lɛɛ? Àtɛn dɔkɛ kũ Ludaomɛ! Dí mɛ́ ani fɔ̃ à durunnanɔ
kẽ̄ḿma, tó adi kɛ Luda ado baasiroo? [8] Gwe gɔ̃̀nɔ Yesu dɔ̃̀ a nèsɛɛ gũn laasun kũ òtɛn lɛ́, akũ
à ń lá à pì: Bɔ́yãi átɛn laasun bire taka lɛ́ á nèsɛɛ gũnn? [9] Tó ma pì gbẽ̄ kɔ̃̀nɔkunaa pìinɛ a
durunnanɔ kẽ̀a, ke tó ma pì à futɛ à a wútɛbɔ sɛ́ à táa o, a kpate mɛ́ à aragaa? [10] Ma ò lɛ de
àgɔ̃ dɔ̃ kũ Bisãsiri Né durunnanɔ kẽ̄mmana iko vĩ zĩtɛ lamɛ. Akũ à ò gbẽ̄ kɔ̃̀nɔkunaa pìinɛ à
pì: [11] Ma ònnɛ ǹ futɛ ǹ n wútɛbɔ sɛ́ ǹ tá bɛ. [12] Akũ à fùtɛ gɔ̃̀nɔ à a wútɛbɔɔ pìi sè à bòo gbẽnɔ
wára ń pínki. Yã pìi bò ń sarɛ, akũ ò Luda tɔ́ bò ò pì: Ódi yã dí taka e yãro.

Yesu Levi sisinaa
(Mat 9:9-17, Luk 5:27-39)

[13] Yesu èra à bò à gèɛ sèbɛ léa. Òtɛn su a kĩnaa dasidasi, akũ àtɛn yã dańnɛ. [14] Gɔrɔ kũ àtɛn
gẽ̄tɛ, akũ à Alafeu né Levi è vutɛna a bɛ'ɔgɔsikin. À pìnɛ: Ǹ mɔ́ ǹ témai. Akũ à fùtɛ à tèi.
[15] Zĩkea kũ Yesu tɛn pɔ́ ble Levi pì bɛa, bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ kifirinɔ tɛn pɔ́ ble kãao dasi kũ a
ìbanɔ lɛɛlɛ. Zaakũ gbẽ̄ bire takanɔn téi dasi. [16] Farisi kũ òdi Luda yã dańnɛnɔn kú gwe. Kũ ò
è Yesu tɛn pɔ́ ble lɛɛlɛ kũ bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ kifirinɔ, akũ ò a ìbanɔ là ò pì: Bɔ́yãin àtɛn pɔ́ ble
lɛɛlɛ kũ bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ kifirinɔoo? [17] Kũ Yesu yã pìi mà, à pìńnɛ: Gbẽ̄ kũ à aafia vĩ bàka kú
kũ likita yãoro, sé gyãre. Mádi su gbẽ̄ mananɔ sísiro, sé kifirinɔ.

Léyĩnaa
(Mat 9:14-17, Luk 5:33-39)
18 Yahaya Da'itɛkɛri ìbanɔ kũ Farisinɔ tɛn lé yĩ, akũ ò sù ò Yesu là ò pì: Yahaya ìbanɔ kũ
Farisi ìbanɔ dì lé yĩ, akũ n ìbanɔ dì yĩ sero bi? 19 Akũ Yesu pìńnɛ: Nɔsɛri gbɛ̃nɔ ni lé yĩ gɔrɔ
kũ à kú kũńwo nɔsɛ gũn yá? Oi! Gɔrɔ kũ nɔsɛri kú kũńwo, oni lé yĩro. 20 A gɔrɔ ni su kũ oni
nɔsɛri bo ń té. Gɔrɔ birean oni lé yĩ sà. 21 Òdi pólɛ dufu nambata di uta zĩlaro. Tó ò kè lɛ, a
dufu ni sɔ̃kũn oni kɛ̃kɔ̃a, uta zĩ fɔ̃na ni kara. 22 Òdi sèwɛ̃ dufu ká tùru zĩ gũnlo. Tó ò kè lɛ,
wɛ̃ pì ni tùru pũtã, wɛ̃ kũ tùruuo ni yaka ń pínki. Oi, òdi sèwɛ̃ dufu ká tùru dufu gũmmɛ.

*Kámmabog*ɔrɔ yã
(Mat 12:1-21, Luk 6:1-11)
23 Kámmabogɔrɔ zĩ kea Yesu tɛn pã buranɔla. Lákũ àtɛn gé nà a ìbanɔ póblewɛ wòro òtɛn
só. 24 Akũ Farisinɔ pìnɛ: Ǹ gwa! Bóyãin òtɛn yã kũ òdi kɛ kámmabogɔrɔ zĩro kɛɛ? 25 Akũ
Yesu wèḿma à pì: Àdi a kyó kɛ ziki a è lákũ Dauda kɛ̀ gɔrɔ kũ àpii kũ a gbɛ̃nɔ tɛn takasi
kɛ, kũ nà tɛni ń dɛroo? 26 Sa'oriki Abiata gɔrɔa à gɛ̃̀ Luda ɔnn, à burodi kũ ò kàtɛ Ludanɛɛ
sò, kũ gbɛ̃ke a sona zé vĩro, sé sa'orinɔ, akũ à kpà a gbɛ̃nɔa. 27 Yesu èra à pìńnɛ dɔ: Luda
kámmabogɔrɔ dìtɛ bisãsiri aafia yãimɛ. Adi kɛ kámmabogɔrɔn à bisãsiri kɛ̀iro. 28 Abire yãi
Bisãsiri Né iko vĩ kámmabogɔrɔa se.

3

1 Yesu èra à gɛ̀ɛ aduakɛkpɛn. Gɔ̃gbɛ̃ ke kú gwe a ɔ do íbana. 2 Gbɛ̃kenɔ tɛn Yesu tàasi ká,
tó ani a werekɔ̃a kámmabogɔrɔ zĩ, de ò yã le ò dia. 3 Akũ Yesu pì gbɛ̃ kũ a ɔ íbanaa pìinɛ:
Ǹ futɛ ǹ zɛ zàa gũn. 4 Akũ à ń lá à pì: Kámmabogɔrɔ zĩ à zé vĩ ò a mana kɛn yá, ke a vãni?
Ò gbɛ̃ mì sín yá, ke ò dɛmɛ? Akũ odi yãke oro. 5 Yesu ń gwá pɔfɛ̃o à lìkai, zaakũ a pɔ yàka
ń sãgbãna yãi. Akũ à pì gɔ̃gbɛ̃ pìinɛ: Ǹ n ɔ pìi poro. Kũ à pòro, akũ a ɔ pìi kɛ̀ a gbɛ̀n. 6 Akũ
Farisinɔ bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ ò yã gɔ̃gɔ̃ kũ kína Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ gɔ̃̀nɔ, deran oni kɛ nà ò Yesu dɛ.

*Dasi k*ɔ̃kakarana sɛ̀bɛ *lé*a
7 Yesu kũ a ìbanɔ ń zĩda gàńnɛ gwe ò gɛ̀ɛ sɛ̀bɛ léa. Akũ pari bò Galili ò tɛ̀i. 8 Gbɛ̃kenɔ bò
Yudea dɔ kũ Yurusalɛmuo kũ Ɛdɔmu bùsuuo kũ Yoda barao kũ Tayao kũ Sidɔ̃o ò sù a kĩnaa
dasidasi, kũ ò yã kũ àtɛn kɛnɔ baaruu mà yãi. 9 Pari yãi Yesu ò a ìbanɔnɛ ò gó'itɛ soru kɛarɛ,
de òsun nakaraawaro yãi. 10 Zaakũ Yesu gbɛ̃nɔ wèrekɔ̃a dasi yãi, akũ gyãrenɔ tɛn nakaraa
dasi de ò le ò ɔ naa. 11 Tãnadenɔ sɔ̃, tó ò a wé è, òdi su ò wútɛ a arɛmɛ, òdi wiki lé ò pi:
Mɔkɔ̃mmɛ Luda Né ũ. 12 Akũ Yesu dì gíńnɛ ò o gbɛ̃ kũ á de a ũ.

*Yesu zĩ̀ri gb*ɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ ditɛnaa
(Mat 10:1-4, Luk 6:12-16)
13 Kũ Yesu dìdi kpia, à gbɛ̃ kũ à yeinɔ sìsiai, akũ ò sù a kĩnaa. 14 Akũ à gbɛ̃nɔn kuri
awɛɛplanɔ dìtɛ ògɔ̃ kú kãao, de àgɔ̃ ń zĩ waazi kɛ, 15 ògɔ̃ iko vĩ ò tãnanɔ goḿma. À tɔ́ kpàńnɛ
zĩ̀rinɔ. 16 Ń tɔ́n dí: Simɔ kũ à tɔ́ kpànɛ Pita. 17 Zebedi né Yamisi kũ a dakũna Yuhanao. À
tɔ́ kpàńnɛ Bɔanɛgɛ. Tɔ́ bire pì surapatammarinɔ. 18 Abire gbɛra Anduru, Filipi, Batɔlɔmiu,
Matiu, Tomasi, Alafeu né Yamisi, Tadeu, Simɔ Kokaride 19 kũ Yudasi Isikariɔti kũ à bò a
kpɛo.

*Tãnagona gb*ɛ̃nɔa
(Mat 12:22-32, Luk 11:14-23)
20 Kũ Yesu tà bɛ, akũ gbɛ̃nɔ èra ò kàkara dɔ dasi, akũ Yesu kũ a ìbanɔ dí zé le ò pɔ́ blè sero.
21 Kũ a bedenɔ yã pìi mà, ò dà zén ò a gbɛsɛ, zaakũ òtɛn pi ĩa kàamɛ.
22 Ludayãdannɛri kũ ò bò Yurusalɛmu ò sùnɔ pì: À Bɛlɛzɛbubu vĩ, tãnanɔ kína pì gbãnan
àdi tãna goḿma. 23 Akũ Yesu ń sísiai à yãlɛkɔ̃ana òńnɛ à pì: Setan ni fɔ̃ à a zĩda goḿma
yá? 24 Tó kpata gbɛ̃nɔ ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ kɔ̃o, kpata pì ni gì kɛ yá? 25 Tó bɛ kɛ̀̃kɔ̃a lɛu pla, akũ ibɛrɛ
kú ń dagura, bɛ pì ni gì kɛ yá? 26 Tó Setan ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ a zĩda gbɛ̃nɔ ò kɛ̀̃kɔ̃a, ani gì kɛro, ani
mì dɛmɛ. 27 Gbɛ̃ke ni fɔ̃ à gɛ̃ gɔ̃sa gbãna kpén à a pɔ́nɔ sétero, séto à a yĩ̀ gĩa, gbasa à a kpé
wara.

[28] Yãpuran matɛn oárɛ, Luda ni gbɛ̃nɔ durunnanɔ kɛ̃ḿma kũ a tɔ́ vãni kũ òdi sísinɔ pínki,
[29] ama tó gbɛ̃ Luda Nini tɔ́ vãni sìsi, ani kɛ̃aro, zaakũ ade durunna kũ àdi sí kɛ̃ḿmaro kèmɛ.
[30] Yesu ò lɛ kũ ò pì à tãna vĩ yãimɛ.

Yesu danɛnɔ
(Mat 12:46-50, Luk 8:19-21)

[31] Kũ a da kũ a dakũnanɔ kà, ò zɛ̀ bàai, akũ ò gbɛ̃ zĩ̀ ò a sísi. [32] Gbɛ̃nɔn vutɛna ò likai dasi,
akũ ò pìnɛ: Ǹ gwa! N da kũ n dakũnanɔ zɛ bàai òtɛni n gbɛka. [33] Akũ à wèḿma à pì: Dín ma
da kũ ma dakũnanɔ ũu? [34] Akũ à gbɛ̃ kũ ò vutɛnaainɔ gwà à pì: Ma da kũ ma dakũnanɔn dí.
[35] Gbɛ̃ kũ àdi Luda pɔyenyĩna kɛmɛ ma dakũna kũ ma dãreo kũ ma dao ũ.

4

Yãlɛkɔ̃ana kũ pɔ́wɛfãriio
(Mat 13:1-23, Luk 8:4-15)

[1] Yesu èra àtɛn yã dańnɛ sɛ̀bɛɛ sarɛ. Ò kàkarai dasidasi, akũ à gɛ̀̃ à vùtɛ gó'itɛn íla, gbɛ̃nɔ
gɔ̃̀ katɛna sì̀sĩ bara sɛ̀bɛ lɛ́a ń pínki. [2] À yã dàńnɛ kũ yãlɛkɔ̃ananɔ dasi. Lákũ àtɛn dańnɛ nà
à pì: [3] À sã kpá! Búbari ke mɛ́ à kun à bò à gɛ̀ɛ pɔ́wɛ fã. [4] Lákũ àtɛn fã nà, akũ a kenɔ lètɛ zɛ́
gũn, bãnɔ sù ò blè. [5] A kenɔ lètɛ gbɛ̀ sàraa musu, gu kũ à bùsu vĩ dasiro, akũ ò bùtɛ gɔ̃̀nɔ,
kũ bùsuu gègete gwero yãi. [6] Kũ ifãntɛ̃ fùtɛ, akũ ò tɛ́ kṵ̀ ò gàga, kũ ò zĩni vĩro yãi. [7] A kenɔ
lètɛ lènɔ gũn, akũ lɛ̀ɛ fùtɛ à nàkaraḿma odi nɛ́ iro. [8] A kenɔ sɔ̃ ò lètɛ zĩtɛ mana gũn. Ò bùtɛ
ò fùtɛ ò nɛ́ ì, a kenɔ karanaa kɛ̀ baraakurikuri, kenɔ baaakɔ̃kɔ̃, kenɔ basɔsɔɔro. [9] Akũ Yesu
pì: Gbɛ̃ kũ à sã vĩ à yã pì ma.

[10] Kũ Yesu gòńnɛ gwe à kú ado, akũ a gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ kũ gbɛ̃ kũ ò kúinɔ sù ò yã
pìnɔ mìi gbɛ̀kaa. [11] Akũ à pìńnɛ: Luda kpata kũ à bò a kĩnaa asiri kpàáwa àgɔ̃ dɔ̃, ama madì
yã sĩnda pínki o gbɛ̃ kparanɔnɛ kũ yãlɛkɔ̃ananɔmɛ,
[12] de ògɔ̃ gwagwa pɔ́ke'enaa sari,
ògɔ̃ sã kpákpa a dɔ̀rɔ dɔ̃naa sari,
de òsun arɛ dɔ Ludaa,
à ń durunnanɔ kɛ̃ḿmaro yãi.
[13] Akũ Yesu ń lá à pì: Á yã pì dɔ̃roo? Deran áni yãlɛkɔ̃ana ke dɔ̃ɔ? [14] À ma! Búbari pìi Luda
yãn àtɛn fã. [15] Gbɛ̃kenɔ de lán zɛ́ gũn pɔ́wɛ bà, gu kũ ò Luda yã fã̀n. Tó ò mà, akũ Setan dì su
à Luda yã kũ ò fã̀ ń tɛ́ pì sí́ḿma gɔ̃̀nɔ. [16] Gbɛ̃kenɔ de lán pɔ́wɛ kũ à lètɛ gbɛ̀ sàraa musu bà. Tó
ò Luda yã mà, òdi sí gɔ̃̀nɔ kũ pɔnnao. [17] Zaakũ ò zĩni vĩro, òdi kɛ gɔrɔ plaro. Tó yã̀'ũmmana
ń lé ke tó ò wɛ́ tã̀ḿma yã pì yãi, òdi fumɛ gɔ̃̀nɔ. [18] Gbɛ̃kenɔ de lán pɔ́wɛ kũ à lètɛ lènɔ gũn
bà. Ò Luda yã mà, [19] ama andunia yã damukɛna kũ yena aruzɛkɛiio kũ pɔ́ kparanɔ nidɛnao
dì nakaraḿma, akũ yã pìi dì gɔ̃ àree sari. [20] Gbɛ̃kenɔ de lán pɔ́wɛ kũ ò lètɛ zĩtɛ manaanɔ bà.
Òdi Luda yã ma ò sí, akũ òdi kɛ karana pɔ́ ũ, ń kenɔ baraakurikuri, kenɔ baaakɔ̃kɔ̃, kenɔ
basɔsɔɔro.

Yãlɛkɔ̃ana kũ fitilao
(Luk 8:16-18)

[21] Yesu pìńnɛ: Òdi fitila na ò gbaka kútɛa ke ò ditɛ gádo gbáru yá? fitiladibɔɔ musun òdi
dinloo? [22] Asiri ke kun kũ oni gí boaairo. Pɔ́ke kun utɛna kũ ani bo gupuraaro. [23] Gbɛ̃ kũ à
sã vĩ à yã pì ma.

[24] À pìńnɛ dɔ: À laakari kɛ yã kũ átɛn maa. Zaka kũ adì yɔ̃ońnɛn Luda ni yɔ̃oárɛ ani ɛra
à karaárɛ dɔ. [25] Gbɛ̃ kũ à pɔ́ vĩ Luda ni karanɛ. Gbɛ̃ kũ à pɔ́ke vĩro sɔ̃, bee a fítinna kũ à vĩ
Luda ni sía.

Yãlɛkɔ̃ana kũ pɔ́wɛbutɛnaao

[26] À pì dɔ: Kpata kũ à bò Luda kĩnaa de lán pɔ́wɛ kũ gbɛ̃ fã̀ bura bà. [27] Gwãani kũ fãnantɛ̃o
bee tó àtɛn i o ke à bɛ̃nɛ, pɔ́wɛ pìi dì butɛ à zɔ̃kɔ̃ kũ, gbɛ̃ pìi dìgɔ̃ dɔ̃ lákũ àdi kɛ nàro. [28] Zĩtɛ
mɛ́ àdi pɔ́blewɛ i a zĩda. Àdi kà pá gĩa gbasa à nɔ̀ sí, a gbɛran àdi pia. [29] Tó à mà, akũ òdi kɛ̃
kũ kòmao, zaakũ a kɛ̃gɔrɔ mɛ́ à kà.

Yãlɛkɔ̃ana kũ musadi wɛ́o
(Mat 13:31-32, 34, Luk 13:18-19)
30 À pì dɔ: Bɔ́n kpata kũ à bò Luda kĩnaa bòkɔ̃aoo? Bɔ́n óni le ò lɛkɔ̃aoo? 31 À de lán
musadi wɛ́ bà, kũ a wɛ́ kete de pɔ́wɛ kũ òdi tɔ̃nɔla pínki, 32 ama tó ò tɔ̃̀, àdi butɛ à zɔ̃kɔ̃ kũ
de dò pɔ́nɔla pínki. Àdi ɔnɛ gègetenɔ kɛ ari bãnɔ dì su ò didi a lá uran.
33 Yesu Luda yã òńnɛ dasi kũ yãlɛkɔ̃ana bire takanɔ ń mana lén. 34 Adi yãke ońnɛ
yãlɛkɔ̃anaa sariro. Tó à kú kũ a ìbanɔ ńtɛ̃nɛ, akũ àdi yã sĩnda pínki bɔkɔtɛńnɛ.

Yesu zàga'ĩa zɛnaa
(Mat 8:23-27, Luk 8:22-25)
35 Kũ ɔkɔsi tɛn kɛ, à pì a ìbanɔnɛ: Ò bikũ bara. 36 Lákũ Yesu kú gó gũn nà, akũ ò gɛ̃̀ kãao
lɛɛlɛ ò dà zén lɛ ò pari tò gwe. Gó pãndenɔ gɛ̀ɛ kũńwo. 37 Akũ zàga'ĩa gbãna fùtɛ. Í tɛn gó
yĩpayĩpa àtɛn ká a gũn ari à ye à pa. 38 Yesu kú gó kpɛ kpa, àtɛn i o a mì di mìbɔkɔɔa. Akũ a
ìbanɔ a vù ò pìnɛ: Dannɛri! Kũ ótɛn kákatɛ, ńdi bídi kɛroo? 39 Akũ à fùtɛ à pàta ĩaa à pì íne:
Ǹ yĩtɛ! Ǹ zɛ tɛɛnɛ! Akũ ĩa kpàtɛ, gu yɛ̀ kítikiti. 40 Akũ à ń lá à pì: À kɛ̀ dera á sika vĩ lɛɛ? Ase
á ma náani vĩro ari tera yá? 41 Akũ ò gɔ̃̀ bídi gũn òtɛn kɔ̃ lala ò pì: Dín gbɛ̃ dí ũ sɛ́ɛ? Bee ĩa
kũ ío dì a yã mamɛ.

5

*Tãnan*ɔ gbarɛna alɛdɛnɔa
(Mat 8:28-34, Luk 8:26-39)
1 Ò kà Gadara bùsun sɛ̀bɛɛ bara. 2 Kũ Yesu bò gó gũn gɔ̃̀nɔ, tãnade ke bò gɛ̀vĩkia à sù à
dàalɛ. 3 Àdigɔ̃ kú gbɛ̀wɛɛ kũ à de mira ũnɔ gũn. Bee mɔ̀kakɔ̃anaa dì fɔ̃ à a yɛ̀ doro. 4 Zaakũ òdi
a yĩ kũ mɔ̀kakɔ̃anaaomɛ òdi a da lín baala'i, ama àdi mɔ̀ɔ pìnɔ kɛ̃kɛ̃ àdi lí pìnɔ gborogboro.
Gbɛ̃ke dì a gbãna fɔ̃ro. 5 Gwãani kũ fãnantɛ̃o pínki àdigɔ̃ kure gɛ̀vĩkin kũ sĩ̀sĩ̃gɛrɛnɔo, àdigɔ̃
wiki lɛ́ àdigɔ̃ a zĩda líli kũ gbɛ̀ɛo.
6 Kũ à Yesu è zãa, akũ à bàa lɛ̀ à sù à kùtɛ a arɛ. 7-8 Kũ Yesu pì tãna pì goa, akũ à wiki gbãna
lɛ̀ à pì: Yesu, Luda Musude Né, bɔ́n ó vĩ kɔ̃ ɔĩi? Ma nannɛ Ludai, ǹsun wɛ́ tãmaro. 9 Akũ Yesu
a là à pì: N tɔ́n deraa? Akũ à wèa à pì: Ma tɔ́n Dasi, zaakũ ó dasi. 10 Akũ ò kútɛ kɛ̀ Yesunɛ
manamana ò pì àsun pɛ́ḿma bùsuu pìi gũnlo.
11 Alɛdɛ kpàsa zɔ̃kɔ̃ kú gwe, òtɛn pɔ́ ble sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛi. 12 Akũ tãna pìnɔ wɛ́ kɛ̀ Yesua ò pì: Ǹ ó
gbarɛ alɛdɛnɔ tɛ́ ò diḿma. 13 Yesu ń gbá zɛ́, akũ tãna pìnɔ gòa ò dì alɛdɛɛ pìnɔa. Akũ alɛdɛ
kpàsa kũ à kà wàa kuri taka pìnɔ bò kũ bàao ò sòro sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛi ò sì sèbɛn, akũ ò gàga gwe.
14 Akũ alɛdɛdãrinɔ bàa lɛ̀ ò gɛ̀ɛ yã pì bàbańnɛ wɛ̃tɛ gũn kũ buranɔ. Akũ gbɛ̃nɔ bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ yã
kũ à kɛ̀ɛ pì gwa. 15 Kũ ò sù Yesu kĩnaa, ò gɔ̃gbɛ̃ kũ tãna kú a gũn dasi yã pìi è vutɛna gwe, à
uta dana à bãnn pìi wèrea, akũ vĩna ń kũ. 16 Gbɛ̃ kũ ò yã pìi è kũ wɛ́onɔ yã kũ à tãnade pì
lèe òńnɛ kũ alɛdɛnɔ yão. 17 Akũ ò kútɛ kɛ̀ Yesunɛ kũ à bońnɛ ń bùsun.
18 Kũ Yesu tɛn gɛ̃ gó'itɛn, gɔ̃gbɛ̃ kũ à tãnanɔ vĩ yã pì wɛ́ kɛ̀a de à le à tá kãao. 19 Yesu dí
wero à pìnɛ: Ǹ tá n bɛa n gbɛ̃nɔ kĩnaa, ǹ yã kũ Dikiri kɛ̀nnɛ ońnɛ pínki, dera à n wɛ̃nda bò
nà. 20 Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi tà, àtɛn yã kũ Yesu kɛ̀nɛ kpàkpa kɛ Wɛ̃tɛmɛnkuri bùsun, akũ yã pìi bò
gbɛ̃ sĩnda pínki sarɛ.

Yairu nɛ́ vuna kũ nɔgbɛ̃ kũ à ɔ nà Yesu utaaao
(Mat 9:18-26, Luk 8:40-56)
21 Yesu èra à bikũ̀ sèbɛɛ bara kũ góo, akũ pari kàkarai sèbɛ léa. 22 Aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ
òdi pinɛ Yairu sù gwe. Kũ à Yesu è, à wùtɛ a kùaa a gbá sarɛ, 23 akũ à kútɛ kɛ̀nɛ manamana
à pì: Ma nɛ́nɔgbɛ̃ kú ga léi. Ǹ mɔ́ ǹ ɔ naa de à gbãna kũ àgɔ̃ kú wɛ̃ndiio. 24 Akũ Yesu dà zɛ́n
kãao. Pari téi òtɛn nakaraa.
25 Nɔgbɛ̃ ke kú gwe aru dì bɔtɛa à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛpla. 26 Ɛzɛdenɔ a kɛ̀ takaside ũ
manamana, à a ɔgɔ dɛ̀ pínki. Adi aafia lero, àdi kɛkɛ àgɔ̃ karamɛ. 27 Kũ à Yesu baaruu mà,
akũ à nà Yesui pari gũn kpɛ kpa. Akũ à ɔ nà a utaa, 28 zaakũ à pì: Bee tó ma ɔ nà a utaa dɛ́,
mani werekɔ̃a. 29 Akũ a arubɔtɛnaa pìi zɛ̀ gɔ̃̀nɔ. À dɔ̃̀ a mɛ̀ɛ gũn a werekɔ̃a kũ a gyã pìio.

30 Zaa gwe gɔ̃̀nɔ Yesu dɔ̃̀ a mèɛ gũn gbãna ke bò a gũn, akũ à lìtɛ pari gũn à pì: Dí mɛ́ à ɔ
nà ma utaaa? 31 Akũ a ìbanɔ pìnɛ: N è lákũ gbɛ̃̀nɔ tɛn nakaramma nà, akũ n pì dí mɛ́ à ɔ
nàmma yá? 32 Akũ Yesu gbɛ̃̀nɔ gwà à lìkai de à gbɛ̃ kũ à yã pìi kɛ̀ e. 33 Vĩna nɔgbɛ̃ pìi kɔ̃̀ àtɛn
lukaluka, zaakũ à dɔ̃ yã kũ à a lè a mèɛ gũn, akũ à sù à wùtɛ a kùaa a gbá sarɛ à a yãpura
òne pínki. 34 Akũ Yesu pìnɛ: Nɔgbɛ̃, ma náani kũ n kɛ̀ mɛ́ à n werekɔ̃a. Ǹ tá bɛ aafia, n gyã
pìi kɛ̃̀mman gwe.
35 Kũ Yesu kpɛ́ àtɛn yã o, ò bò aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì bɛa ò sù ò ònɛ: N nɛ́ pìi kɛ̀ sari,
ǹsun wari dɔ dannɛriia doro. 36 Yesu dí sã kpá ń yãiro, ben à pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìinɛ: Ǹsun tó
swɛ̃̀ kɛ̃nguro, ǹ ma náani kɛ dé. 37 Adi we gbɛ̃ke gɛ́ zɛarɛro, sé Pita kũ Yamisio kũ Yamisi
dakũna Yuhanao. 38 Kũ ò kà gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì bɛa, Yesu è òtɛn ɔ́ɔ dɔ òtɛn wiki gbãna lɛ́ òtɛn ń
zĩda kɛ̃kɛ̃ manamana. 39 Kũ à gɛ̃̀ kpén, à ń lá à pì: Bɔ́yãi átɛni á zĩda kɛ̃kɛ̃ átɛn ɔ́ɔ dɔɔ? Nɛ́ pì
dí garo, àtɛn i omɛ. 40 Kũ òtɛni a lalandi kɛ, akũ à pɛ̀ńma ò bɔ̀tɛ bàai ń pínki. Sé nɛ́ pì de kũ
a dao kũ a ìba kũ ò kú kãaonɔ, mɔ́kɔ̃nɔmɛ à ń sɛ́ à gɛ̃̀ kũńwo gu kũ nɛ́ pì kunwa. 41 Akũ à nɛ́
pì ɔ kɔ̃̀ à pìnɛ: Talita kum! Yã pìi pì, nɛ́nɔkpare, ǹ futɛ. 42 Zaa gwe gɔ̃̀nɔ nɛ́ pìi fùtɛ à táa ò.
Nɛ́ pì sɔ̃ à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛpla. Yã pìi bò ń sarɛ manamana. 43 Akũ Yesu gìńnɛ sãnsãn òsun
o gbɛ̃ke maro. Akũ à pì ò pɔ́ble kpáa à ble.

6

Nazɛradenɔ gina Yesui
(Mat 13:53-58, Luk 4:16-30)

1 Yesu bò gwe à gèɛ a bɛ wɛ̃tɛn, a ìbanɔn téi. 2 Kũ kámmabogɔrɔ kà, akũ àtɛn yã dańnɛ
aduakɛkpɛn. Akũ pari kũ ò a yã mànɔ bídi kɛ̀ ò pì: Mákpan gɔ̃gbɛ̃ pì yã dínɔ lènn? Ɔ̃ndɔ̃
kpaten ò kpàa, akũ àtɛn daboyã dí takanɔ kɛɛ? 3 Àkũmɛ lí'ari ũroo? Mariama nɛ́nloo?
Yamisi kũ Yusufuo kũ Yudao kũ Simɔnɔ vĩ̀nin gweroo? A dãrenɔ mɛ́ ò kú kũoo laroo? Akũ
ò gìi. 4 Akũ Yesu pìńnɛ: Annabii dìgɔ̃ bɛ̀ɛrɛɛ sariro, sé a bɛ wɛ̃tɛn kũ a danɛnɔ kĩnaao kũ a
ɔnnwo baasiro. 5 Yesu dí fɔ̃ à daboyã ke kɛ̀ gwero, sé gyãre kũ à ɔ nàńma à ń wérekɔ̃a kenɔ
baasiro. 6 Kũ odi a náani kɛro, ń yã bò a sarɛ manamana.

Yesu zĩ̀rinɔ zĩnaa
(Mat 10:5-15, Luk 9:1-6)

Akũ à gèɛ lakutu kũ lakutuo, àtɛn yã dańnɛ. 7 Akũ à a ìba gbɛ̃̀nɔn kuri awɛɛplanɔ sìsiai,
akũ à ń zĩ gbɛ̃̀nɔn plapla, à ń gbá iko ò tãnanɔ goḿma. 8 À pìńnɛ: Àsun pɔ́ke sɛ́ à gɛ́oro, zàna
ke bɔ̀kɔlokona ke ɔgɔ, sé gòo. 9 À kyate kpá, ama àsun uta da mèn plaro. 10 Bɛ kũ a kipan,
àgɔ̃ kú gwe ari à gɛ́ boo wɛ̃tɛ pìi gũn. 11 Gu kũ odi gbãnakɛ kpáái ke odi sã kpá á yãiro, tó
átɛn tá, à lukutɛ̃ warawara á gbánɔa ń tona kũ Ludao sèeda ũ. 12 Akũ ò dà zén ò nèsɛlitɛna
waazi kɛ̀ gbɛ̃̀nɔnɛ 13 ò tãnanɔ gòḿma dasi, ò nísi màma gyãrenɔa dasi ò ń wérekɔ̃a.

Yahaya Da'itɛkɛri ganaa
(Mat 14:1-12, Luk 9:7-9)

14 Kí Hɛrɔdu yã pìnɔ mà, zaakũ Yesu tɔ́ kà gu sĩnda pínkia. Gbɛ̃̀kenɔ tɛn pi Yahaya
Da'itɛkɛri mɛ́ à fùtɛ bona gan, abire yãin à gbãna lè àtɛn daboyãnɔ kɛ. 15 Gbɛ̃̀kenɔ pì
Iliasumɛ, gbɛ̃̀kenɔ pì annabiimɛ lán annabi yãnɔ doke bà. 16 Kũ Hɛrɔdu mà à pì: Yahaya
kũ ma a mìi zɔ̃̀ mɛ́ à vù bona gan.
17-18 Zaakũ Hɛrɔdu dokɔ̃nɔ pì mɛ́ à a vĩ̀ni Filipi nɔ Hɛrɔdia sìa à sè. Kũ Yahaya dìgɔ̃ onɛ a
vĩ̀ni nɔ sinaa manaro, akũ Hɛrɔdu tò ò Yahaya kɔ̃̀ ò mɔ̀ɔ kàa ò a dà kpésiran. 19 Hɛrɔdia sɔ̃ à
Yahaya pɛ̃̀tɛ̃ kũnamɛ à ye à a dɛ, ama adi zɛ́ lero, 20 zaakũ Hɛrɔdu dɔ̃̀ kũ Yahaya bi Luda gbɛ̃
súsumɛ, akũ àdi vĩna kɛnɛ àdi tó ò wari dɔaro. Tó à gèɛ à a yã ma, laasun dì gɛ̃mmɛ. Bee
kũ abireo àdigɔ̃ ye a fàaibonaai.
21 Hɛrɔdia zɛ́ è Hɛrɔdu ina gɔrɔ kɔ̃kɔ̃ zĩ. Hɛrɔdu gbãnadenɔ kũ soza gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ Galili
gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ kàkara pɔ́blekia. 22 Akũ Hɛrɔdia nɛ́nɔkpare gɛ̃̀ à ũ wã̀. À kɛ̀ Hɛrɔdunɛ nna kũ
a nibɔnɔ ń pínki, akũ kína pì nɛ́ pìinɛ: Pɔ́ kũ ń yei ǹ a wɛ́ kɛma, mani n gba. 23 Akũ à èra

à pìnɛ: Ma la dànnɛ pɔ́ kũ n a wɛ́ kɛ̀ma pínki, mani n gbamɛ, bee ma kpata kpaatɛ. [24] Akũ
nɛ́nɔkpare pìi bò à gɛ̀ɛ à a da là à pì: Bɔ́n mani wɛ́ kɛaa? Akũ a da pìnɛ, Yahaya Da'itɛkɛrii
mìi. [25] Gwe gɔ̃̀nɔ à ɛ̀ra à sù likalika à gɛ̀ɛ à ò kínanɛ: Má yei ǹ ma gba Yahaya Da'itɛkɛrii mì
dana tiree gũn la tera.
[26] Akũ kína pɔ yàka manamana, ama kũ à la dà nibɔnɔ wára yãin adi fɔ̃ à gì doro. [27] Akũ
kína pì a dogari ke zĩ̀ gɔ̃̀nɔ, à pìnɛ à gɛ́ à a mì zɔ̃ à mɔ́o. Akũ à gɛ̀ɛ à a mìi zɔ̃̀ kpésiran [28] à dà
tiree gũn à sù à kpà nɛ́ pìia, akũ à kpà a daa. [29] Kũ Yahaya ìbanɔ yã pìi mà, akũ ò sù ò a gɛ̀ɛ
sɛ̀ ò vĩ̀.

Pɔ́blekpana gbɛ̃̃nɔn dúbu sɔɔronɔa
(Mat 14:13-21, Luk 10:9-17, Yuh 6:1-15)

[30] Yesu zĩ̀rii pìnɔ sù a kĩ̃naa, akũ ò yã kũ ò kɛ̀nɔ kũ yã kũ ò dàńnɛnɔ ònɛ pínki. [31] Òtɛn gɛ́
òtɛn su, akũ Yesu kũ a zĩ̀rinɔ dí zɛ́ le ò pɔ́ blè sero pari yãi. Akũ à pìńnɛ: À mɔ́ ò gɛ́ gusarɛ
ó tɛ̃̃nɛ ò kámma bo fíti. [32] Akũ ò dà zɛ́n gó'itɛ gũn òtɛn gɛ́ gusarɛ ńtɛ̃̃nɛ. [33] Kũ gbɛ̃̃nɔ ń gɛnaa
è, ò ń dɔ̃, akũ ò bò wɛ̃̃tɛ kũ wɛ̃̃tɛo dasi ò bàa lè gɛ̀sɛ ò kà gwe ń ã. [34] Kũ Yesu bò gó gũn, à
gbɛ̃̃nɔ è dasidasi, akũ ò kɛ̀nɛ wɛ̃̃nda, zaakũ ò de lán sã kũ ò dɛ̀̀ri vĩronɔ bàmɛ. Akũ àtɛn yã
dańnɛ manamana.
[35] Kũ ifãntɛ̃̃ bùsa, akũ a ìbanɔ nài ò pì: Gu dí bi sɛ̃̃ntɛpɔrɔtumɛ, akũsɔ̃ gu tɛn si. [36] Ǹ gbɛ̃̃nɔ
gbarɛ ò tá bura kũ lakutu kũ ò kú kãninɔa, ò pɔ́ wɛtɛ ò lú ò ble. [37] Akũ Yesu wèḿma à pì: À
pɔ́ kpáḿma ò ble. Akũ ò pìnɛ: Ń ye ò gɛ́ burodi lú andurufu ɔgɔ wàa do ò kpáḿma ò blen
yá? [38] Akũ Yesu ń lá à pì: Burodi mèn ũgban á vĩi? À gɛ́ gwa. Kũ ò kà, ò pì: Burodi kun mèn
sɔɔro kũ kpɔ̀ɔo mèn pla.
[39] Akũ à pìńnɛ: À gbɛ̃̃nɔ vutɛvutɛ sɛ̃̃la bɔ̀tɔɔa gã̀agãa. [40] Akũ ò vùtɛvutɛ gã̀ kũ gã̀ao, gã̀
kenɔ gbɛ̃̃nɔn basɔɔro, gã̀ kenɔ gbɛ̃̃nɔn bupla akuri. [41] Akũ Yesu burodi mèn sɔɔro kũ kpɔ̀ɔo
mèn pla pìioo sɛ̀ à wɛ́ sɛ̀ musu à arubarikaa dàn. Akũ à burodii pìi ɛ̀'ɛ à kpà a ìbanɔa, ò
kpàatɛtɛ gbɛ̃̃nɔnɛ. Akũ à kpɔ̀ mèn pla pìnɔ kpàatɛtɛńnɛ ń pínki. [42] Ò pɔ́ blè ò kã̀ ń pínki.
[43] Akũ ò burodi kpara kũ kpɔ̀ kpara kũ à gɔ̃̀nɔ sètɛ tãnko mèn kuri awɛɛpla pà. [44] Gɔ̃gbɛ̃̃ kũ ò
pɔ́ blènɔ kà gbɛ̃̃nɔn dúbu sɔɔro.

*Yesu táa'ona s*ɛ̀bɛla
(Mat 14:22-36, Yuh 6:16-21)

[45] Yesu gã nà a ìbanɔa gɔ̃̀nɔ ò gɛ̃̃ gó'itɛn, de ò donɛ arɛ gɛna Bɛtɛsaida ari àgɔ̃ pari gbarɛ.
[46] Kũ à lɛ́ zàḿma, akũ à dìdi kpi musu à gɛ̀ɛ adua kɛ. [47] Kũ ɔkɔsi kɛ̀ gó'itɛ kú sɛ̀bɛɛ dagura,
Yesu sɔ̃ à kú í bara ado. [48] Akũ à è gófĩna tɛn wari dɔḿma, kũ ĩa gbãna tɛn kákańyĩ yãi.
Gudɔnaao à gɛ̀ɛ ń kĩ̃naa àtɛn táa o íla, akũ à kɛ̀ deran á ye à gɛ̃̃tɛḿma bà. [49] Kũ ò a è àtɛn
táa o íla, òtɛn da gyãwãndemɛ, akũ ò wiki lɛ̀. [50] Zaakũ ò a è ń pínki, akũ swɛ̃̃ɛ kɛ̃̃ńgu. Akũ
Yesu pìńnɛ gɔ̃̀nɔ: À á laakari kpátɛ, makũmɛ. Àsun tó vĩna á kũro. [51] Kũ à gɛ̃̃ gó gũn, akũ ĩa
zɛ̀, akũ yã pìi bò ń sarɛ manamana, [52] zaakũ ń wɛ́ dí kɛ̃̃ burodi yãaro kũ laasun kĩ̀aḿma yãi.

*Yesu gyãren*ɔ werekɔ̃ana zaa Gɛnɛsarɛti
(Mat 14:34-36)

[53] Kũ ò bikũ̀ bara, ò kà Gɛnɛsarɛti, akũ ò ń gó bàa dɔ̀ gwe. [54] Kũ ò bɔ̀tɛ gó gũn, ò Yesu dɔ̃̀
gɔ̃̀nɔ, [55] akũ ò bàa lè ò gɛ̀ɛ bùsuu pì lakutu pínkin, ò gyãrenɔ sètɛ kũ wútɛbɔnɔ, gu kũ ò mà à
kunwa pínki òdigɔ̃ su kũńwo a kĩ̃naa. [56] Gu kũ à gɛ̀ɛn pínki, lakutunɔ ke wɛ̃̃tɛnɔ ke buranɔ,
òdigɔ̃ sunɛ kũ gyãrenɔ ari ò ń kátɛ ɛtɛnɔn, akũ òdi wɛ́ kɛa de ò ɔ na bee a uta lɛ́a. Akũ gbɛ̃̃
kũ ò ɔ nàanɔ wèrekɔ̃a ń pínki.

7

*Futɛ*okarayã
(Mat 15:1-9)

[1] Farisinɔ kũ ludayãdannɛri kũ ò bò Yurusalɛmu kenɔ sù Yesu kĩ̃naa, [2] akũ ò è a ìba
kenɔ tɛn pɔ́ ble ɔpipinaa sari. [3] Zaakũ Farisinɔ kũ Yudanɔ ń pínki ń dizinɔ futɛokarayã

kũnamɛ, òdi pɔ́ ble ɔpipina a zɛ́a sariro. [4] Tó ò bò ɛtɛn ò sù, òdi pɔ́ ble zú'onaa sariro. Ò
futɛokarayã pãndenɔ kũna dasi. Lɛmɛ òdi tokonɔ kũ lonɔ kũ butanɔ pípi lɛ. [5] Akũ Farisinɔ
kũ ludayãdannɛrii pìnɔ Yesu là ò pì: Bɔ́yãi n ìbanɔ dìgɔ̃ ó dizinɔ futɛokarayã kũnaroo?
Òdi pɔ́ ble ɔpipinaa sari. [6] Yesu wèḿma à pì: Isaya annabikɛyã ò á manafikidenɔ yã musu
swáswa lákũ à kɛ̀ Luda yãn nà à pì:
Buri bire dì bɛ̀ɛrɛ limɛnɛ kũ lɛ́omɛ,
ń swɛ̀ kúmaro.
[7] Òdigɔ̃ donyĩ kɛmɛnɛ pãmɛ,
bisãsiri yãzɛkpatɛn òdi dańnɛ.
[8] A pã kpà Luda yãdannɛnaai, akũ á bisãsiri futɛokarayã kũna. [9] Akũ à pìńnɛ dɔ: A pã Luda
yãnɛ de à le àgɔ̃ á futɛokarayã kũna manan yá? [10] Musa pì, àgɔ̃ á de kũ á dao bɛ̀ɛrɛ dɔ̃. À pì
dɔ, gbɛ̃ kũ à a de ke a da kpe bò, ò ade dɛ. [11] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, adì pi tó gbɛ̃ pì a de ke a danɛ, pɔ́ kũ
á vĩ à ń kpe tao bi Kɔɔbãmɛ, [12] à zɛ́ vĩ à a de kũ a dao kpe tao doro. Kɔɔbãmɛ pɔ́ kũ òdi kpá
Ludaa ũ. [13] Lɛmɛ adì Luda yã kɛ pã lɛ á futɛokarayã kũ adì dańnɛ yãi. Yã bire takanɔn adì
kɛ dasi.

Yã kũ àdi tó ògɔ̃ gbãsĩ
(Mat 15:10-20)

[14] Akũ Yesu èra à pari sìsiai à pì: À sã kpá à ma yã ma á pínki. [15] Pɔ́ke kun kũ àdi gɛ̃ gbɛ̃
gũn kũ àdi a gbà̀ lɛ́ro. Pɔ́ kũ àdi bo gbɛ̃ gũn mɛ́ àdi tó àgɔ̃ gbãsĩ. [16] Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã
pì ma. [17] Kũ à pari tò gwe à tà bɛ, akũ a ìbanɔ a là yã pìi mìii. [18] À pìńnɛ: Á laasun kpɛ́
yĩda se yá? Kũ pɔ́ke kun kũ àdi gɛ̃ gbɛ̃ gũn à tó àgɔ̃ gbãsĩro, á dɔ̃roo? [19] Pɔ́ pìi dì gɛ̃ a swɛ̃̀ɛ
gũnlo, sé a gbɛrɛn, gbasa à bo mèn. Lɛn Yesu pɔ́ble sĩnda pínki kɛ̀ blena pɔ́ ũ lɛ tɛ̃̀ɛ sari.
[20] Akũ à pì: Yã kũ àdi bo gbɛ̃ gũn mɛ́ àdi tó àgɔ̃ gbãsĩ. [21] Zaakũ zaa bisãsiri swɛ̃̀ɛ gũn laasun
vãni dì bon: Pãpãkɛnaa, kpãni'onaa, gbɛ̃dɛnaa, zinakɛnaa, [22] wãkũu, nɛ̀sɛvãni, manafiki,
wɛ́'isariyã, sãnkara, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃naa, karambaani kũ mìsariyão. [23] Yã vãni pìnɔ dì bo swɛ̃̀ɛ gũn
pínki, àkũ mɛ́ àdi tó gbɛ̃ gɔ̃ gbãsĩ.

*N*ɔgbɛ̃ zĩ̀tɔ Yesu náanikɛnaa
(Mat 15:21-28)

[24] Yesu bò gwe à gɛ̀ɛ Taya bùsun, akũ à kìpa bɛ kea. À ye ò a dɔ̃ro, ama adi le à a zĩda
ùtɛro. [25] Nɔgbɛ̃ kũ a nɛ́nɔkpare tãna vĩ Yesu baaruu mà, akũ à sù à wùtɛ a arɛ gɔ̃̀nɔ. [26] Nɔgbɛ̃
pì sɔ̃ Giriki gbɛ̃mɛ ò a ì Siria Fenisia bùsun. À wɛ́ kɛ̀ Yesua de à tãna goarɛ a nɛ́a. [27] Akũ Yesu
pìnɛ: Ǹ tó ò pɔ́ble kpá nɛ́nɔa gĩa, zaakũ à mana ò nɛ́nɔ pɔ́ble sɛ́ ò zu gbɛ̃danɔnɛro. [28] Akũ
nɔgbɛ̃ pìi wèa à pì: Dikiri, bee gbɛ̃da kũ òdi wútɛńyĩnɔ dì nɛ́nɔ pɔ́ble bùru sɛ́sɛ. [29] Yesu pìnɛ:
Kũ n yãwenama mana yãi, ǹ tá, n nɛ́ tãna gòa. [30] Kũ à kà bɛ, à a nɛ́ lè wútɛna pɛ̀ɛa, tãna pìi
gòa.

*Sãto werek*ɔ̃anaa

[31] Akũ Yesu fùtɛ Taya bùsun à gɛ̀ɛ Sidɔ̃, akũ à bɔ̀tɛ kũ Wɛ̃tɛmɛnkuri bùsuuo ari à gɛ̀ɛ à kà
Galili sɛ̀bɛɛi. [32] Akũ ò sùnɛ kũ sãto bebekariio, ò wɛ́ kɛ̀a de à ɔ naa. [33] Yesu bò pari gũn kũ
sãto pìio à a ɔnɛterere pɛ̀pɛ a sãn. Kũ à lɛ́'i sù, akũ à ɔ nà sãto pì nɛ́nɛa. [34] À wɛ́ sɛ̀ musu à
wesa kàkara à bò, akũ à pìnɛ: Ɛfata. Yã pìi pì ǹ wɛ̃. [35] Zaa gwe gɔ̃̀nɔ gɔ̃gbɛ̃ pì sã wɛ̃̀ a nɛ́nɛ
fùtɛ, akũ à yã ò swáswa. [36] Yesu pìńnɛ òsun o gbɛ̃ke maro, ama lákũ àtɛn gíńnɛ nà, lɛmɛ
òtɛni a kpàkpa kɛńnɛ lɛ. [37] Yã pìi bò ń sarɛ manamana à gɛ̃̀ onala, akũ ò pì: A yã sĩnda pínki
kɛnaa dìgɔ̃ manamɛ. Àdi tó bee sãtonɔ yã ma, akũ àdi tó bebekarinɔ yã o.

8

*P*ɔ́blekpana gbɛ̃nɔn dúbu siikɔ̃nɔa
(Mat 15:32-39)

[1] Gɔrɔ kũ̀nɔ gũn dɔ gbɛ̃nɔ kàkarai dasi. Ò pɔ́ble vĩ ò blero, akũ Yesu a ìbanɔ sìsiai à pìńnɛ:
[2] Gbɛ̃ dínɔ kɛ̀mɛnɛ wɛ̃nda, zaakũ ò gĩnakɛ ò kú kũmao gɔrɔ aakɔ̃, akũ ò pɔ́ke vĩ kũ ò blero.

[3] Tó ma ń gbárɛ ò tá bɛ kũ nàao, gu ni lim̀ma zɛ́ gũn, zaakũ ń gbɛ̃kenɔ boki zã̀. [4] Akũ a ìbanɔ
a là ò pì: Mákpan óni pɔ́ble len sɛ̀ntɛpɔrɔtu la kũ ani gbɛ̃ pìnɔ kãa? [5] Akũ Yesu ń lá à pì:
Burodi mèn ũgban á vĩi? Ò pì: Mèn supplamɛ. [6] Akũ à pì pari vutɛ zĩtɛ. Akũ à burodi mèn
suppla pìnɔ sɛ̀ à sáabu kɛ̀, ben à ɛ̀'ɛ à kpà a ìbanɔa ò kpaatɛtɛ parinɛ, akũ ò kpàatɛtɛńnɛ. [7] Ò
kpɔ̀ fítinnanɔ vĩ fíti dɔ. Kũ à arubarikaa dàn, à pìńnɛ ò ɛra ò abirekũ kpaatɛtɛńnɛ dɔ. [8] Akũ
ò blè ò kã̀, akũ ò a kpara kũ ò gɔ̃̀nɔ sɛ̀tɛ tãnko mèn suppla. [9] Gbɛ̃ pìnɔ kà kãni dúbu siikɔ̃. Kũ
Yesu ń gbárɛ, [10] akũ à gɛ̃̀ gó'itɛ gũn kũ a ìbanɔ, ò gɛ̀ɛ Dalamanuta bùsun.

*Farisin*ɔ sèedagbɛkanaa
(Mat 16:1-12)

[11] Akũ Farisinɔ sù òtɛn lékpakɔ̃a kpá kãao òtɛn lí kpátɛa, òtɛn wɛtɛ à sèeda ke kɛńnɛ kũ
Luda gbãnao. [12] Akũ à wesa bò à pì: Bɔ́yãi gbãragbɛ̃nɔ dì sèeda gbɛkamaa? Yãpuran matɛn
oárɛ, mani sèeda ke kɛńnɛro. [13] Akũ à ń tó gwe à ɛ̀ra à gɛ̃̀ gó'itɛ gũn à tà bara.

[14] A ìbanɔ sã̀n ò burodi zàna sɛ́. Burodi mèn do mɛ́ à gɔ̃̀ńnɛ gó gũn. [15] Akũ Yesu lɛ́ dàḿma
à pì: Àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃. À laakari kɛ Farisinɔ kũ Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ lùbɛnɛɛi. [16] Akũ òtɛn pikɔ̃nɛ:
Kũ ó burodi vĩro yã mɛ́ à tò à ò lɛ. [17] Yesu dɔ̃̀ḿma, akũ à ń lá à pì: Bɔ́yãi átɛn pi kũ á burodi
vĩro yãii? Ari tera á wɛ́ dí kɛ̃ à dɔ̃roo? Á laasun vĩroo? [18] Á wɛ́ vĩ à gu eoroo? Á sã vĩ à yã
maoroo? Yãke dì dɔáguroo? [19] Kũ ma burodi mèn sɔɔro ɛ̀'ɛ ma kpà gbɛ̃nɔn dúbu sɔɔronɔa,
a a kpara sɛ̀tɛ tãnko mèn ũgbamɛɛ? Ò wèa ò pì: Mèn kuri awɛɛplamɛ. [20] Akũ à èra à ń lá à pì:
Kũ ma burodi mèn suppla ɛ̀'ɛ ma kpà gbɛ̃nɔn dúbu siikɔ̃nɔa, a a kusu sɛ̀tɛ sù mèn ũgbaa?
Ò wèa ò pì: Mèn suppla. [21] Akũ à pìńnɛ: Ari tera á dɔ̃roo?

*B*ɛtɛsaida vĩ̀na wɛ́wɛ̃naa

[22] Kũ ò kà Bɛtɛsaida, akũ ò sùnɛ kũ vĩ̀naao ò wɛ́ kèa à ɔ naa. [23] Akũ à vĩ̀naa pìi kũ̀ a ɔa à bò
kãao wɛ̃tɛ kpɛ. À lɛ́'i kà a wɛ́a à ɔ nàa, akũ à a là à pì: Ntɛni gu e yá? [24] Akũ gɔ̃gbɛ̃ pì a wɛ́ sɛ̀
musu à pì: Matɛn gbɛ̃nɔ e lán línɔ bà òtɛn táa o. [25] Akũ Yesu èra à ɔ nà a wɛ́a dɔ. Kũ gɔ̃gbɛ̃
pì wɛ́ kɛ̀ biribiri, akũ a wɛ́ wɛ̃̀ àtɛn pɔ́ sĩnda pínki e sà swáswa. [26] Akũ Yesu a gbàrɛ à tá bɛ à
pì: Ǹsun bɔtɛ lakutu gũnlo.

*Pita Yesu Arumasihuk*ɛna onaa
(Mat 16:13-23, Luk 9:18-22)

[27] Kũ Yesu tɛn gɛ́ kũ a ìbanɔ Sizaria Filipi lakutunɔ gũn, akũ à a ìbanɔ là zɛ́ gũn à pì: Dín
gbɛ̃nɔ dì pi má de a ũu? [28] Ò wèa ò pì: Gbɛ̃kenɔ dì pi Yahaya Da'itɛkɛriimɛ, gbɛ̃kenɔ dì pi
Iliasu, gbɛ̃kenɔ dì pi dɔ annabi yãnɔ dokemɛ n ũ. [29] Akũ à ń lá à pì: Ákɔ̃nɔ sɔ̃, dín adì pi má
de a ũu? Pita wèa à pì: Arumasihumɛ n ũ. [30] Akũ Yesu ń sã fĩ̀ńnɛ de òsun yã pì o gbɛ̃ke
maro.

Yesu a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Mat 16:21-28, Luk 9:22-27)

[31] Akũ à nà yãdannɛnaaa à pì: Séde Bisãsiri Nɛ́ wɛ́tãmma le manamana, gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ
sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ ni gíi, oni a dɛ, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani futɛ. [32] À yã pìi ò̀ńnɛ
swáswa, akũ Pita gɛ̀ɛ kãao kpado, àtɛn gínɛ. [33] Kũ Yesu lìtɛ à a ìbanɔ gwà, akũ à pàta Pitaa
à pì: Ǹ gomɛnɛ gwe Setan! N laasun bi Luda pɔ́nlo, bisãsiri pɔ́mɛ.

[34] Abire gbɛra Yesu pari sìsiai kũ a ìbanɔ à pìńnɛ: Tó gbɛ̃ ye à kɛ ma ìba ũ, séde à gí a zĩda
wɛ̃̀ndiii à a lígbãndurukpana sɛ́ à tɛ́omai. [35] Gbɛ̃ kũ à ye àgɔ̃ a wɛ̃̀ndi kũna ni kurai. Gbɛ̃ kũ
à gì a wɛ̃̀ndiii ma yãi kũ ma baaru yão sɔ̃, ade nigɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ. [36] Tó gbɛ̃ gɔ̃̀ andunia vĩ pínki,
tó à kùra a wɛ̃̀ndiii, bɔ́ àreen à vĩi? [37] Bɔ́n bisãsiri ni le à a wɛ̃̀ndi lilin kɛoo? [38] Tó gbɛ̃ makũ
kũ ma yãnɔ wɛ́'i dɛ̀ gbãragbɛ̃ durunnade ludanaanikɛrisarinɔ tɛ́, Bisãsiri Nɛ́ ni ade wɛ́'i dɛ
gɔrɔ kũ ani su a De gakuri gũn kũ a malaikanɔ.

9

[1] Akũ à pìńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃kenɔ kú la kũ oni garo ari ò kína kũ Luda kà e,
àtɛn su kũ gbãnao.

Yesu linaa
(Mat 16:24-17:13, Luk 9:23-36)

[2] Gɔrɔ suddo gbɛra Yesu Pita kũ Yamisio kũ Yuhanao sɛ̀ à dìdi kũńwo kpi leia ńtɛ̃nɛ. Akũ
à lì ń wára, [3] a pɔ́kasanɔ tɛn té kɛ́ púu táitai. Gbɛ̃ke kú andunia gũn kũ ani fɔ̃ à a pura kũ
lɛro. [4] Akũ Iliasu kũ Musao bò ò sùḿma, òtɛn yã o kũ Yesuo. [5] Akũ Pita pì Yesunɛ: Dannɛri,
à mana kũ ó kú la. Ò kuta dɔ mèn aakɔ̃, n pɔ́ mèn do, Musa pɔ́ mèn do, Iliasu pɔ́ mèn do. [6] À
dɔ̃ yã kũ átɛn oro, zaakũ vĩna ń kũ manamana. [7] Ludambɛ luku kìpa à dàńla, akũ ò kòtoo mà
a gũn à pì: Àkũmɛ ma Nɛ́ mèn do légelege yenyĩde ũ. À a yã ma. [8] Kãnto kũ ò gu gwàgwa,
odi gbɛ̃ke e doro, sé Yesu ado.

[9] Kũ òtɛn kipa kpi pìia, akũ Yesu pìńnɛ òsun yã kũ ò èe pì o gbɛ̃ke maro ari Bisãsiri Nɛ́
vuna gan. [10] Ò yã pì kũna, ama òtɛn kɔ̃ lala òtɛn pi: Vuna gan yã bire de deramɛɛ? [11] Akũ
ò a là ò pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò ludayãdannɛrinɔ dì pi Iliasu mɛ́ ani su káakuu? [12] À wèḿma à pì:
Iliasu ni su káaku yãpuramɛ, ani yã sĩnda pínki kɛkɛ a gbèn, ama à kɛ̀ dera ò kɛ̃̀ Luda yãn
ò pì, Bisãsiri Nɛ́ ni wɛ́tãmma le manamana ari ò gíii? [13] Ama matɛn oárɛ Iliasu sù kɔ̀, akũ ò
kɛ̀nɛ ń pɔyeinaaamɛ, lákũ ò a yã ò Luda yãn nà.

*Yesu nɛ́*gɔ̃gbɛ̃ tãnade werekɔ̃anaa
(Mat 17:14-21, Luk 9:37-42)

[14] Kũ ò sù ń gbɛ̃ kparanɔ kĩnaa, ò è pari likańyĩ, ludayãdannɛrinɔ tɛn lɛ́kpakɔ̃a kɛ kũńwo.
[15] Kũ pari Yesu è, a yã bò ń sarɛ, akũ ò bàa lɛ̀ ò gɛ̀ɛ ò fɔ kpàa gɔ̃̀nɔ ń pínki. [16] Akũ à a ìbanɔ
là à pì: Bɔ́ lɛ́kpakɔ̃an átɛn kɛ kũńwo lɛɛ? [17] Akũ gɔ̃gbɛ̃ ke wèa zàa gũn à pì: Dannɛri, ma
sunnɛ kũ ma nɛ́omɛ, tãna mɛ́ à a nɛ́nɛ nàtɛ. [18] Tó à dìdia, àdi a pãtɛ zĩtɛ, àdigɔ̃ lɛ́'ifuta bɔtɛ,
àdigɔ̃ saka só, àdi gbãgbã sɔ̀rɔrɔ. Ma pì n ìbanɔnɛ ò pɛ́ tãna pìia à bo, akũ ò fùa. [19] Akũ Yesu
pìńnɛ: Gbãragbɛ̃ ludanaanikɛrisarinɔ! Manigɔ̃ kú kãáo ari bɔrɛmɛɛ? Manigɔ̃ mɛna kãáo
ari bɔrɛmɛɛ? À mɔ́mɛnɛ kũ nɛ́ pìio la.

[20] Kũ ò sùnɛ kãao, kũ tãna pì Yesu è gɔ̃̀nɔ, akũ à nɛ́ pìi yĩ̀gãyĩgã à a pà̰tɛ zĩtɛ bèn. Akũ
àtɛn gbigiri kɛ àtɛn lɛ́'ifuta bɔtɛ. [21] Yesu nɛ́ pì de là à pì: Zaa bɔrɛmɛ à kúo lɛɛ? À wèa à pì:
Zaa a nɛ́ fíti zĩmɛ. [22] Àdigɔ̃ a zu té kũ ío gũn baala'i, àdigɔ̃ ye à a dɛ. Tó ĩni fɔ̃ ǹ pɔ́ke kɛ ǹ ó
wɛ̃nda gwa, ǹ kpáwái. [23] Yesu pìnɛ: N pì, tó mani fɔ̃ yá? Bee pɔ́ sĩnda pínki dì sí kɛ gbɛ̃ kũ
à ma náani vĩnɛ. [24] Akũ nɛ́ pì de wiki lɛ̀ gɔ̃̀nɔ à pì: Má n náani vĩ. Ǹ n náani kũ àtɛn kĩama
karamɛnɛ. [25] Kũ Yesu è zà tɛn nakaraḿma, à gì tãna pìinɛ à pì: Tãna sãto kpáturuku, ma
ònnɛ ǹ go nɛ́ pìia. Ǹsun gɛ̃ a gũn doro. [26] Akũ tãna pì wiki lɛ̀ à a yĩ̀gã pãsĩpãsĩ, akũ à gòa.
Nɛ́ pìi gɔ̃̀ wútɛna lán gèɛ bà ari gbɛ̃ daside pì à gàmɛ. [27] Akũ Yesu a kṵ̀ a ɔa à a fùtɛ à zɛ̀.

[28] Kũ Yesu gɛ̃̀ ɔnn, akũ a ìbanɔ a gbɛ̀ka gusarɛ ò pì: À kɛ̀ dera ódi fɔ̃ ò pɛ́ tãna pìia à boroo?
[29] Akũ à wèḿma à pì: Adi taka dì sí boro, sé kũ aduakɛnaao.

Yesu ɛra à a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Mat 17:22-23, Luk 43-45)

[30] Kũ ò bò gwe, akũ ò pà̰ Galilinɛ. Yesu ye ògɔ̃ a kúki dɔ̃ro, [31] zaakũ àtɛn yã da a ìbanɔnɛmɛ.
À pìńnɛ: Oni Bisãsiri Nɛ́ na gbɛ̃nɔnɛ ń ɔĩ ò a dɛ, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani futɛ. [32] Odi a yã pìi dɔ̀rɔ
dɔ̃ro, akũ vĩna ń kũ ò yã pì gbɛkaa.

*T*ɛna Yesui lán nɛ́ fíti bà
(Mat 18:1-9, Luk 9:46-50)

[33] Akũ ò kà Kapɛnamu. Gɔrɔ kũ à kú bɛ, à a ìbanɔ là à pì: Bɔ́ lɛ́kpakɔ̃an átɛn kɛ zɛ́ gũnn?
[34] Akũ ò yĩtɛna, zaakũ òtɛn lɛ́kpakɔ̃a kɛ zɛ́ gũn deńla yã musumɛ. [35] Akũ à vùtɛ à gbɛ̃nɔn
kuri awɛɛpla pìnɔ sìsiai à pì: Tó gbɛ̃ ye à kɛ gbɛ̃ káaku ũ, ade gɔ̃ gbɛ̃ kpɛde ũ, àgɔ̃ gbɛ̃ sĩnda
pínkinɛ zĩ̀ri ũ. [36] À nɛ́ fíti sɛ̀ à a zɛ̀ ń arɛ, akũ à a sɛ̀ à a kpà a kùla à pìńnɛ: [37] Gbɛ̃ kũ à nɛ́ dínɔ
do sì ma ìbakɛ yãi, makũmɛ à sì. Gbɛ̃ kũ à ma si sɔ̃, makũmɛ à sì madoro, gbɛ̃ kũ à ma zĩn à
sì.

*Gb*ɛ̃ kũ adi ibɛrɛ kpá kũooro bi ó gbɛ̃mɛ
(Luk 9:49-50)

38 Akũ Yuhana pìnɛ: Dannɛri, o gbɛ̃ke è, àtɛn tãnanɔ gomma kũ n tɔ́o, akũ o ginɛ, zaakũ
ó gbɛ̃nlo. 39 Akũ Yesu pì: Àsun gínɛro, zaakũ gbɛ̃ke ni fɔ̃ à daboyã kɛ kũ ma tɔ́o à ɛra à ma
tɔ́ vãni sí doro. 40 Gbɛ̃ kũ adi ibɛrɛ kpá kũooro bi ó baakpɛmɛ. 41 Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃
kũ à á gba ímina kũ á kun Kirisi pɔ́ ũ yãi, ade ni kura a láadairo.
42 Tó gbɛ̃ tò né kũ ò ma náani vĩ dínɔ doke sɔ̀̃tɛ, anigɔ̃ sɔ̀̃na adenɛ ò wísilɔgbɛ zɔ̃kɔ̃ dɔ a
wakalɛ ò a zu sèbɛɛ gũn. 43-44 Tó n ɔ mé àdi tó ɔ̀ fu, ɔ̀ zɔ̃ ɔ̀ zukũna. À sɔ̀̃nannɛ ɔ̀ gɛ̃ wɛ̃̀ndii
gũn kũ ɔ kusuo de n gɔ̃ kũ ɔ mèn plaola ɔ̀ gɛ̃ té kũ àdi garo gũn gyãwãn. 45-46 Tó n gbá mé
àdi tó ɔ̀ sãtɛ, ɔ̀ zɔ̃ ɔ̀ zukũna. À sɔ̀̃nannɛ ɔ̀ gɛ̃ wɛ̃̀ndii gũn ɛrɛ ũ de n gɔ̃ kũ gbá mèn plaola ò
n zu tén. 47 Tó n wé mé àdi tó ɔ̀ fu, ɔ̀ bo. À sɔ̀̃nannɛ ɔ̀ gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn kũ
wé doo de n gɔ̃ kũ wé mèn plaola ò n zu tén, 48 gu kũ ń kɔ̀kɔbirii dì lákaro, té pìi dì garo.
49 Té ni mè ũ gbɛ̃ sĩnda pínkia lákũ òdi pɔ́ kɛkɛ kũ wisio nà. 50 Wisi bi pɔ́ manamɛ, ama tó
a nna tà, deran oni kɛ nà à gɔ̃ wisi ũ dɔɔ? À tó wisi gɔ̃ kú á gũn, ánigɔ̃ nna kũ kɔ̃o.

10

Yìgidɛna yã
(Mat 19:1-12)

1 Akũ Yesu bò gwe à gɛ̀ɛ Yudea bùsun ari Yoda bara. Pari èra ò kàkarai gwe, akũ à yã
dàńnɛ lákũ àdi kɛ nà. 2 Farisi kenɔ sù ò a yɔ̃ ò gwa, akũ ò a là ò pì: Gɔ̃gbɛ̃ zé vĩ à yìgi dɛ yá?
3 À wèmma à pì: Musa dàárɛ deraa? 4 Ò pì: Musa gɔ̃gbɛ̃ gbà zé à yìgidɛtakada kɛ̃ à a nanɔ
gbarɛo. 5 Akũ Yesu pìńnɛ: Á sãgbãna yã mé à tò Musa doka birekũ dàárɛ. 6 Zaa káaku kũ
Luda andunia kɛ̀, à gɔ̃gbɛ̃ kɛ̀ kũ nɔgbɛ̃omɛ. 7 Abire yãi gɔ̃gbɛ̃ ni a de kũ a dao tó, ò nakɔ̃a kũ
a nanɔo, 8 ń gbɛ̃nɔn pla oni gɔ̃ mè do ũ. Ò kun pla doro, sé do. 9 A yã mé à tò gbɛ̃ kũ Luda ń
nakɔ̃anɔ, bisãsiri sún ń kɛ̃kɔ̃aro. 10 Kũ Yesu tà bɛ, a ìbanɔ a là yã pìi mìii. 11 Akũ à pìńnɛ: Gbɛ̃
kũ à yìgii dè kũ a nanɔo à nɔ pãnde sè, ade zina kè a nɔ káakunɛ. 12 Nɔgbɛ̃ kũ à yìgii dè kũ a
zão à gɔ̃ pãnde sè sɔ̃, à zina kɛ̀ɛn gwe.

Yesu arubarikadana nénɔn
(Mat 19:13-15, Luk 18:15-17)

13 Òtɛn su Yesunɛ kũ nénɔ de à ɔ namma, akũ a ìbanɔ gìńnɛ. 14 Kũ Yesu è lɛ, à pɔ fɛ̃̀ à pìńnɛ:
À tó nénɔ mɔ́ ma kĩnaa, àsun gíńnɛro, zaakũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa mé à ń takanɔ pɔ́
ũ. 15 Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ adi kpata kũ à bò Luda kĩnaa sí lán né fíti bàro ni gɛ̃nlo.
16 Akũ à nénɔ sɛ̀ à ń kpákpa a kùla, à ɔ nànamma à arubarikaa dàńgu.

Aruzɛkɛde
(Mat 19:16-30, Luk 18:18-30)

17 Kũ Yesu dà zén àtɛn gé, akũ gɔ̃gbɛ̃ ke bàa lɛ̀ à sù à kùtɛ a arɛ à a là à pì: Dannɛri mana,
deran mani kɛ nà mà wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro lee? 18 Akũ Yesu pìnɛ: À kɛ̀ dera n pì má manaa?
Gbɛ̃ke manaro, sé Luda ado. 19 Ń dokanɔ dɔ̃: Ǹsun gbɛ̃ dɛro, ǹsun zina kɛro, ǹsun kpãni
oro, ǹsun yã di n gbɛ̃dakearo, ǹsun gbɛ̃ blero, ǹgɔ̃ bɛ̀ɛrɛ lí n de kũ n daoonɛ. 20 Akũ à pì:
Dannɛri, zaa ma né fiti gɔrɔan má yã birenɔ kũna pínki. 21 Akũ Yesu a gwà kũ yenyĩ wéo à
pìnɛ: Yã mèn do mé à gɔ̃̀nnɛ. Ǹ gé ɔ̀ pɔ́ kũ ń vĩnɔ yía pínki ɔ̀ a ɔgɔ kpá takasidenɔa, ɔ̀ mɔ́
ɔ̀ témai, ĩnigɔ̃ aruzɛkɛ vĩ ludambɛ. 22 Akũ gɔ̃gbɛ̃ pì ãnn sìsi yã pì yãi, à tà kũ pɔsirao kũ à
aruzɛkɛnɔ vĩ zɔ̃kɔ̃ yãi. 23 Akũ Yesu a ìbanɔ gwàgwa à pìńnɛ: À zĩ'ũ manamana aruzɛkɛdenɛ
à gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn. 24 A yã pìi bò a ìbanɔ sarɛ, akũ Yesu èra à pìńnɛ: Gbɛ̃nɔ,
à zĩ'ũ gbɛ̃nɛ manamana à gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn! 25 Lakumi gɛ̃na pɔrɔwɛɛn araga
de aruzɛkɛde gɛ̃na kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũnla. 26 Akũ yã pìi bò a ìbanɔ sarɛ manamana,
ò pìkɔ̃nɛ: Dí mé ani fɔ̃ à surabana lee? 27 Yesu ń gwá à pì: Bisãsiri ni fɔ̃ro, sé Luda. Luda
kĩnaa bee pɔ́ sĩnda pínki dì sí kɛ.
28 Akũ Pita pìnɛ: O bee pɔ́ sĩnda pínki tò o tɛnyĩ. 29 Yesu pì: Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃
kũ à a bɛ tò ke a vĩ̀ninɔ ke a dakũnanɔ ke a da ke a de ke a nénɔ ke a bura ma yãi kũ ma
baarukpannɛna yão, 30 ade ni ɛra à bɛnɔ kũ vĩ̀ninɔ kũ dakũnanɔ kũ danɔ kũ nénɔ kũ buranɔ

e lɛu basɔɔro andunia dí gũn, ama kũ wɛ́tãmmaomɛ, ani wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro le andunia kũ àtɛn su gũn. [31] Gbɛ̃ káakunɔ nigɔ̃ gbɛ̃ kpɛdenɔ ũ dasi, gbɛ̃ kpɛdenɔ nigɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ.

Yesu ɛra à a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Mat 20:17-19, Luk 18:31-34)

[32] Ò èra ò dà zɛ́n òtɛn gɛ́ Yurusalɛmu. Yesu do a ìbanɔnɛ arɛ, akũ yã pìi bò ń sarɛ, vĩna gbɛ̃ kũ ò tɛ́ a kpɛnɔ kṹ. Akũ Yesu a gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ sɛ̀tɛ ń dona, à èra à yã kũ oni kɛarɛ òńnɛ dɔ [33] à pì: À ma! Ótɛn gɛ́ Yurusalɛmumɛ. Oni Bisãsiri Nɛ́ kpá sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔa, oni yã daala à ga, oni a kpá kifirinɔa. [34] Oni a lalandi kɛ oni lɛ́'i káa oni a gbɛ̃ kũ flã̀ao oni a dɛ, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani futɛ.

Yamisi kũ Yuhanao wɛ́kɛnaa
(Mat 20:20-28)

[35] Akũ Zebedi nɛ́nɔ Yamisi kũ Yuhanao nà Yesui ò pìnɛ: Dannɛri, ó ye ǹ yã kũ ótɛn wɛ́ kɛmma kɛwɛrɛ. [36] Akũ à ń lá à pì: Bɔ́n á ye mà kɛárɛɛ? [37] Ò wèa ò pì: Ǹ tó ò vutɛ kũnwo n kpata gũn, gbɛ̃ do n ɔplai gbɛ̃ do ɔzɛi. [38] Yesu pìńnɛ: Á yã kũ átɛni a wɛ́ kɛma dɔ̃ro. Toko'i kũ mani mi, áni fɔ̃ à mi yá? Wɛ́tãmma kũ mani gɛ̃n áni fɔ̃ à gɛ̃ a gũn yá? [39] Ò wèa ò pì: Óni fɔ̃. Akũ Yesu pìńnɛ: Toko'i kũ mani mi áni mi, wɛ́tãmma kũ mani gɛ̃n áni gɛ̃n, [40] ama vutɛna ma ɔplai ke ma ɔzɛi bi ma yãnlo. Gbɛ̃ kũ Luda kɛ̀kɛńnɛnɔ pɔ́mɛ.

[41] Kũ a ìba gbɛ̃nɔn kuri kparanɔ yã pìi mà, ń pɔ fɛ̃̀ Yamisi kũ Yuhanaooi. [42] Akũ Yesu ń kákara à pìńnɛ: Á dɔ̃ kũ gbɛ̃ kũ òtɛni ń gwa buri pãnde kínanɔ ũnɔ dì gbãna ble ń gbɛ̃nɔa, gbãnadenɔ sɔ̃ òdi iko mɔńnɛ, [43] ama à de lɛ á kĩnaaro. Á tɛ́ gbɛ̃ kũ à ye à gɔ̃ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, sé ade kɛ á zĩ̀ri ũ. [44] Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ kũ à ye à gɔ̃ gbɛ̃ káaku ũ, sé ade kɛ á sĩnda pínki zɔ̀ ũ. [45] Zaakũ Bisãsiri Nɛ́ dí su de ò zĩ kɛnɛro, à sù de à zĩ kɛńnɛmɛ à a zĩda wɛ̃̀ndi kpá de à gbɛ̃nɔ bo dasi yãi.

*Batim*ɛu wɛ́wɛ̃naa
(Mat 20:29-34, Luk 18:35-43)

[46] Ò kà Yɛriko. Kũ Yesu tɛn bo gwe kũ a ìbanɔ kũ pario, vĩ̀na Timɛu nɛ́ Batimɛu vutɛna zɛ́ léa, àtɛn bara kɛ. [47] Kũ à mà ò pì Yesu Nazɛra mɛ́ àtɛn gɛ̃tɛ, akũ à nà lɛ́ gbãna zunaa à pì: Yesu, Dauda Buri, ǹ ma wɛ̃nda gwa! [48] Akũ pari tɛn gínɛ òtɛn pi à yĩtɛ. Akũ a lɛ́ gbãna zunaa kàra àtɛn pi: Dauda Buri, ǹ ma wɛ̃nda gwa. [49] Yesu zɛ̀ à pì: À a sísi. Akũ ò vĩ̀naa pìi sìsi ò pìnɛ: Ǹ laakari kpátɛ ǹ futɛ. Àtɛni n sísi. [50] Akũ vĩ̀naa pì a uta bò à vĩ̀ à fùtɛ à sù Yesu kĩnaa. [51] Akũ Yesu a là à pì: Bɔ́n ń ye mà kɛnnɛɛ? Vĩ̀naa pìi wèa à pì: Rabi, má ye ma wɛ́ gu emɛ. [52] Akũ Yesu pìnɛ: Ǹ gɛ́, ma náani kũ n kɛ̀ mɛ́ à n werekɔ̃a. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ a wɛ́ gu è, akũ à dà kãao zɛ́n.

11

*Gbãnak*ɛkpana Yesui Yurusalɛmu
(Mat 21:1-11, Luk 19:28-40, Yuh 12:12-19)

[1] Kũ ò kà kãni kũ Yurusalɛmuo, ò kà Bɛtɛfage kũ Bɛtani kũ à kú Kùkpɛ sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛiio, akũ Yesu a ìbanɔ zĩ̀ gbɛ̃nɔn pla [2] à pìńnɛ: À gɛ́ lakutu kũ à kátɛ á arɛ dire gũn. Tó a gɛ̃ gɔ̃̀nɔ, áni zaakinɛ bɔ̀rɔ e bàdɔna gwe, gbɛ̃ke dí dia zikiro. À poro à suo. [3] Tó ò á lá ò pì, bɔ́n átɛn kɛ gwe, à pi Dikiri mɛ́ à yei, ani ɛra à suo tera. [4] Akũ ò gɛ̀ɛ ò zaaki è bàdɔna kpɛ́lɛlɛ bàai. Kũ òtɛn poro, [5] akũ gbɛ̃ kũ ò zɛ gwenɔ ń lá ò pì: Bɔ́n átɛn kɛ kũ zaaki pìio kũ átɛn poroo? [6] ò wèńma lákũ Yesu òńnɛ nà, akũ ò ń tó ò táo. [7] Ò sù kũ zaaki pìio Yesunɛ, ò ń utanɔ kpàtɛa, akũ Yesu dìa. [8] Gbɛ̃nɔ tɛni ń utanɔ kpátɛ zɛ́ gũn dasi, gbɛ̃kenɔ tɛn lánɔ zɔ̃ sɛ̃̀n òtɛn kpátɛ dɔ. [9] Gbɛ̃ kũ ò tɛ́ arɛnɔ kũ gbɛ̃ kũ ò tɛ́ kpɛnɔ tɛn wiki lɛ́ òtɛn pi:
Ǹ gbãna kɛ!
Arubarikaden gbɛ̃ kũ àtɛn su kũ Dikiri tɔ́o ũ.
[10] Luda arubarika da ó dizi Dauda kpata kũ àtɛn bo gupuraan.
Ò gbãnakɛ kpái ari ludambɛ.

[11] Kũ Yesu kà Yurusalɛmu, à gɛ̃̀ Luda ɔnn, akũ à pɔ́ sĩnda pínki gwà à lìkai. Kũ ifãntɛ̃ tɛn gɛ̃
kpɛ́n yãi, akũ à bò à gɛ̀ɛ Bɛtani kũ a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ.

Yesu láaribona kaka lía kũ a kunna Luda ɔnnwo
(Mat 21:12-22, Luk 19:45-48, Yuh 2:13-22)

[12] Kũ gu dɔ̀, ò bò Bɛtani, akũ nà tɛn Yesu dɛ. [13] À kaka lí è zã̀ dire a lá kù. Akũ à gɛ̀ɛ gwa
ke tó à nɛ́ vĩ. Kũ à kà gwe, adi pɔ́ke lero, sɛ́ a lánɔ, zaakũ kaka gɔrɔ dí ká kɔ̀ro. [14] Akũ à pì lí
pìinɛ: Gbɛ̃ke ni n nɛ́ ble ziki doro. A ìbanɔ yã pìi mà.

[15] Kũ ò kà Yurusalɛmu, Yesu gɛ̃̀ Luda ɔnn, akũ à pè ɛtɛblerinɔa kũ lagatarinɔ à ń bɔ́tɛ. À
ɔgɔlilinkɛrinɔ teburunɔ kũ potɛ̃nɛyarinɔ gbànɔ yĩ̀pa à kɔ̀tɛńnɛ. [16] Adi we gbɛ̃ke a aso sɛ̀ à
gɛ̃̀tɛo Luda ɔnnlo. [17] Akũ à yã dà gbɛ̃nɔnɛ à pì: Ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì: Ma kpɛ́ nigɔ̃ de aduakɛkpɛ
ũ buri sĩnda pínkinɛ, akũ a kɛ̀ gbɛ̃blerinɔ tò ũ. [18] Sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ yã pìi mà,
akũ òtɛn zɛ́ wɛtɛ ò a dɛ. Òtɛn vĩna kɛnɛ, zaakũ a yãdannɛnaa bò gbɛ̃ sĩnda pínki sarɛ. [19] Kũ
ɔkɔsi kɛ̀, akũ Yesu kũ a ìbanɔ bɔ̀tɛ wɛ̃tɛ pìi gũn.

[20] Kũ gu dɔ̀, òtɛn gɛ̃tɛ, akũ ò kaka lí pìi è à kori kɛ̀ kũ a zĩnio. [21] Akũ à yã dɔ̀ Pitan, akũ à pì
Yesunɛ: Rabi, ǹ kaka lí kũ n láari bòa gwa, à kori kũ̀. [22] Yesu wèḿma à bè: Àgɔ̃ Luda náani
vĩ. [23] Yãpuran matɛn oárɛ, tó gbɛ̃ ò kpi dínɛ à futɛ à a zĩda sɛ́ à zu sɛ̀bɛn, tó ádi sika kɛ a
nɛ̀sɛɛ gũnlo, tó à náani vĩ kũ yã kũ à òo pì ni kɛ, ani kɛnɛmɛ. [24] Abire yãi matɛn oárɛ, tó
átɛn adua kɛ, yã kũ a a wɛ́ kɛ̀ pínki, à ditɛ à gĩnakɛ a lè kɔ̀, áni le sɔ̃. [25] Tó a futɛ átɛn adua
kɛ, tó á nɛ̀sɛ vãni kũna kũ gbɛ̃keo, à kɛ̃nɛ, de á De kũ à kú musu á durunnanɔ kɛ̃árɛ dɔ. [26] Tó
ádi gbɛ̃nɔ kɛ̃ sɔ̃ro, á De kũ à kú musu ni á durunnanɔ kɛ̃árɛ sero.

*Yesu gbɛ*kana a ikooi
(Mat 21:23-27, Luk 20:1-8)

[27] Akũ ò kà Yurusalɛmu. Lákũ Yesu tɛn kure Luda ɔnn nà, sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ
kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sù [28] ò a la ò pì: Iko kpaten ntɛn yã dínɔ kɛoo? Dí mɛ́ à n gba yã pì kɛna ikoo?
[29] Akũ Yesu wèḿma à pì: Yã mèn don mani gbɛkaáwa. À wema, mani iko kũ matɛn yã dínɔ
kɛo oárɛ. [30] À omɛnɛ. Yahaya gbɛ̃nɔ da'itɛkɛnaa bò Luda kĩnaan yá, ke bisãsiri kĩnaamɛ?
[31] Akũ ò yã gɔ̃̀gɔ̃ ò pì: Tó o pì Luda kĩnaamɛ, ani ó lá bɔ́yãin ódi Yahaya yã síroo? [32] Tó o pì
bisãsiri kĩnaamɛ sɔ̃, tɔ̀! Ò gbɛ̃nɔ vĩna vĩ, zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki Yahaya annabikɛ sì. [33] Akũ
ò wè Yesua ò pì: Ó dɔ̃ro. Akũ Yesu pìńnɛ: ɛ̃hɛ̃ makũ se, mani iko kũ matɛn yã dínɔ kɛo
oárɛro.

12

Geepi líkpɛ arukɛrinɔ
(Mat 21:33-46, Luk 20:9-18)

[1] Akũ Yesu fùtɛ àtɛn yãlɛkɔ̃ańnɛ à pì: Gbɛ̃ke mɛ́ à geepi líkpɛ bà à karaa lìkai, à wèɛɛ yɔ̃̀
geepi'ifɛ̃ki ũ à búdãkpãgbaa kɛ̀, akũ à bú pìi nà arukɛrinɔnɛ ń ɔĩ, akũ à fùtɛ kũ táo. [2] Kũ
geepizɔ̃gɔrɔ kà, akũ à a zĩ̀rii zĩ̀ arukɛrii pìnɔa de à a geepi nɛ́ sí. [3] Akũ arukɛrii pìnɔ a kũ̀ ò a
gbɛ̃̀, ò a gbàrɛ ɔkori. [4] Akũ à èra à zĩ̀ri pãnde zĩ̀ dɔ. Akũ ò gbɛ̃ bire lɛ̀ a mìia ò wɛ́'i dàa. [5] A
èra à gbɛ̃ pãnde zĩ̀ dɔ, akũ ò gbɛ̃ bire dɛ̀. Lɛn à gbɛ̃ pãndenɔ zĩ̀ lɛ dasi, ò ń gbɛ̃kenɔ gbɛ̃̀ ò ń
gbɛ̃kenɔ dɛ̀. [6] À nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mèn do yenyĩde mɛ́ à gɔ̃̀nɛ sà, akũ à a zĩ̀ zã à pì: Oni ma nɛ́ yã da.
[7] Akũ arukɛrii pìnɔ pìkɔ̃nɛ: Túbibleriimɛ dí. À tó ò a dɛ, a túbi ni gɔ̃ ó pɔ́ ũ. [8] Akũ ò a kũ̀ ò a
dɛ̀, akũ ò a gɛ̀ɛ sɛ̀ ò bòo bura gũn. [9] Tɔ̀! Bɔ́n burade pì ni kɛɛ? Ani su à arukɛrii pìnɔ dɛdɛ à
bura pì na gbɛ̃ pãndenɔnɛ ń ɔĩ. [10] Ádi Luda yã dí kyó kɛroo?
Gbɛ̀ kũ kpɛ́borinɔ pã kpài
mɛ́ à gɔ̃̀ kpɛ́ kusuru gbɛ̀ mìde ũ.
[11] Dikiri mɛ́ à abirekũ kɛ̀,
akũ à kɛ̀wɛrɛ yãbonsarɛ ũ.
[12] Akũ ò zɛ́ wɛ̀tɛ ò a kũ, zaakũ ò dɔ̃̀ kũ ń yãin à yãlɛkɔ̃anaa pìi ò, ama ò vĩna kɛ̀ parinɛ, akũ ò
a tò gwe ò tà.

Bɛ'ɔgɔkpana Sizaa yã
(Mat 22:15-22, Luk 20:20-26)

13 Akũ ò Farisi kenɔ kũ Hɛrɔdu gbɛ̃nɔ zĩ̀ Yesu kĩnaa kũ ɔ̃ndɔ̃o, de ò a kũ a yã'onaa gũn. 14 Kũ
ò kà, akũ ò pìnɛ: Dannɛri, ó dɔ̃ kũ gbɛ̃ yãpurademɛ n ũ. Ndì gbɛ̃ wɛ́ gwaro, ndì gbɛ̃ gwena
gwaro, ndì Luda zɛ́ daǵnɛ súsu. À zɛ́ vĩ ò bùsu'ɔgɔ kpá Sizaa yá, ke à zɛ́ vĩro? Ò kpáan yá,
ke òsun kpáaro? 15 Yesu ń manafikikɛ dɔ̃ḿma, akũ à pìńnɛ: Bɔ́yãin átɛni ń lɛ́ átɛn gwaa? À
mɔ́ kɔ̃n ɔgɔ pì doo mà gwa. 16 Kũ ò kpàa, akũ à pìńnɛ: Dí mì wãnzãn dí kũ a tɔ́oo? Ò wèa ò
pì: Siza pɔ́mɛ. 17 Akũ Yesu pìńnɛ: À pɔ́ kũ à de Siza pɔ́ ũ kpá Sizaa, à pɔ́ kũ à de Luda pɔ́ ũ
kpá Ludaa. A yã bò ń sarɛ.

Gɛ̀nɔ vuna yã
(Mat 22:23-33, Luk 20:27-40)

18 Akũ Sadusi kũ òdi pi gɛ̀nɔ dì vuronɔ sù Yesu kĩnaa, ò a gbɛ̀ka ò pì: 19 Dannɛri, Musa
òwɛrɛ a takada gũn à pì, tó gbɛ̃ gà à a nanɔ tòn nɛ́'isari, a dakũna gyaanɔ pì sɛ́, de à nɛ́ buri
dato a vĩ̀ninɛ. 20 Tɔ̀! Dedokɔ̃nɔnɔn kun gbɛ̃nɔn suppla. Woru nɔ sè, akũ à gà nɛ́'isari. 21 Akũ
Sabi nɔ pìi sè dɔ, akũ à gà à nɔ pìi tò nɛ́'isari. Akũ Biɔ kɛ̀ lɛ dɔ 22 ari à gɛ̀ɛ à pɛ̀ ń suppladea.
Ń pínki ò gà nɛ́'isari. Ń pínki gbɛran nɔ pìi gà se. 23 Gɛ̀nɔ vuna gɔrɔ zĩ ń dí mɛ́ anigɔ̃ nɔ pì
vĩi? Zaakũ ń gbɛ̃nɔn suppla ń pínki ò a dɔ̃̀ nɔ ũmɛ. 24 Akũ Yesu wèḿma à pì: Á Luda yã kũ
a gbãnao dɔ̃nasari yãin a sãtɛroo? 25 Tó gɛ̀nɔ fùtɛ, oni nɔ séro, oni zã kɛro, onigɔ̃ kun lán
malaikanɔn kun nà ludambɛmɛ. 26 Gɛ̀vuna yã musu, ádi Musa takada kyó kɛroo? Gu kũ à
lɛ̀kara yã òn Luda pìnɛ akãamɛ Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda ũ. 27 Luda dì kɛ gɛ̀nɔ
Luda ũro, gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ Ludamɛ a ũ. A sãtɛ à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃.

Dokayã kũ à deńla
(Mat 22:34-40, Luk 10:25-28)

28 Ludayãdannɛri ke kú gwe, à lɛ́kpakɔ̃a kũ òtɛn kɛ mà. Kũ à è Yesu yã wèḿma manamana,
akũ à nài à a là à pì: Dokayã kpate mɛ́ à de a kparanɔla pínkii? 29 Yesu wèa à pì: Yã kũ à
deńlan dí: Isarailanɔ à sã kpá. Dikiri ó Ludamɛ Dikiri ũ ado. 30 Ǹgɔ̃ ye Dikiri n Ludai kũ
nɛ̀sɛ mèn doo kũ n ninio pínki kũ n laasunnwo pínki n gbãna lén. 31 A pladen dí: Ǹgɔ̃ ye n
gbɛ̃dakei lán n zĩda wɛ̃̀ndii bà. Dokayã ke de abirenɔlaro. 32 Akũ ludayãdannɛrii pìi pìnɛ: Yã
manamɛ, dannɛri. N yãpura ò, n pì Luda mèn domɛ, a pãnde kunlo, sé àpii. 33 Yena Ludai
kũ nɛ̀sɛ mèn doo kũ n laasunnwo pínki n gbãna lén kũ yena n gbɛ̃dakei lán n zĩda wɛ̃̀ndi
bàao de sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́ kũla kũ sa'ona buri sĩnda pínkio. 34 Kũ Yesu è à yã wèawa
kũ laakariio, à pìnɛ: Gɛ̃na kpata kũ bò Luda kĩnaa gũn zã̀ kũnworo. Zaa gɔrɔ birea gbɛ̃ke dí
sù a yãke laa doro.

Arumasihu buri yã
(Mat 22:41-46, Luk 20:41-44)

35 Yesu èra àtɛn yã daǵnɛ Luda ɔnn, akũ à gbɛ̃nɔ là à pì: À kɛ̀ dera ludayãdannɛrinɔ dì pi
Dauda burin Arumasihu ũu? 36 Kũ Luda Nini dìdi Daudaa, à pì:
Dikiri pì ma dikirinɛ à vutɛ a ɔplai
ari àgɔ̃ a ibɛrɛnɔ kátɛnɛ a gbá gbáru.
37 Lákũ Dauda pìnɛ Dikiri ũ, à kɛ̀ dera anigɔ̃ de a buri ũ dɔɔ?

Ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ manafiki
(Mat 23:1-36, Luk 20:45-47)

Akũ pari tɛni a yã ma kũ pɔnnao. 38 A yãdannɛnaa gũn à pì: À laakari kɛ ludayãdan-
nɛrinɔi. Òdigɔ̃ ye kurenaai kũ uta zɔ̃kɔ̃nɔ dana, de ògɔ̃ fɔ kpákpaḿma ɛtɛnɔa. 39 Òdigɔ̃ wɛtɛ
ò vutɛ aduakɛkpɛ vutɛki mananɔ gũn kũ dikpɛ vutɛki mananɔ. 40 Òdi adua gbã̀na kɛ de
gbɛ̃nɔ ń e yãi, akũ òdi gyaanɔnɔ kpɛ́ síḿma. Ń wɛ́tãmma nigɔ̃ pãsĩpãsĩ de gbɛ̃ sĩnda pínki
pɔ́la.

Gyaanɔ takaside gba
(Luk 21:1-4)

41 Akũ Yesu vùtɛ Luda ɔnn ɔgɔdakia arɛ, àtɛn gbɛ̃nɔ gwa lákũ òtɛn ɔgɔ dan nà.
Ɔgɔdasidenɔ tɛn ɔgɔ zɔ̃kɔ̃ dan. 42 Akũ gyaanɔ takaside sù à kɔbɔ pla dàn, adi ká sisiro. 43 Akũ
Yesu a ìbanɔ kàkara à pìńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, gyaanɔ takaside dí ɔgɔ dà ɔgɔdaki gũn
de gbɛ̃ sĩnda pínkila. 44 Zaakũ ń ɔgɔ dasi gũnn ò bòn ò kàn ń pínki. Nɔgbɛ̃ dí sɔ̃, a takasikɛ
gũnn pɔ́ kũ à vĩ à pɔ́ bleon à dàn pínki.

13

*Yurusalɛ*mu yakana kũ andunialakagɔrɔ sèedanɔ
(Mat 24:1-22, Luk 21:5-24)

1 Lákũ Yesu tɛn bo Luda ɔnn nà, a ìbanɔ doke pìnɛ: Dannɛri, ǹ gwa lákũ ò kpɛ́ mana dí
takanɔ bò nà kũ gbɛ̀ mana dí takanɔ. 2 Akũ Yesu pìnɛ: N kpɛ́ zɔ̃kɔ̃ díno è pínki yá? Gbɛ̀ ke
kú gu dí kũ oni tó dikɔ̃aro, oni gboro pínkimɛ.

3 Yesu vutɛna Kùkpɛ sì̀sĩgɛrɛɛi arɛdɔkɔ̃ana kũ Luda ɔnnwo, akũ Pita kũ Yamisio kũ
Yuhanao kũ Anduruo a gbèka gusarɛ ò pì: 4 Ǹ owɛrɛ, bɔrɛn yã díno ni kɛɛ? Bɔ́ mɛ́ anigɔ̃
de a pínki kɛgɔrɔ sèeda ũu? 5 Akũ Yesu pìńnɛ: À laakari kɛ, àsun tó ò á sãtɛro. 6 Oni su dasi
kũ ma tɔ́o, onigɔ̃ pi Arumasihumɛ ń ũ oni gbɛ̃nɔ sãtɛ dasi. 7 Tó a zĩ̀nɔ baaruu mà kũ a òpiio,
àsun bídi kɛro. Sé abirekũnɔ kɛ, ama andunia lakana kpɛ́. 8 Buri kũ burio ni futɛkɔ̃i, lɛmɛ
dɔ bùsu kũ bùsuuo. Zĩtɛ yĩgãyĩgãna nigɔ̃ kú gukenɔn kũ nàao. Yã dínɔmɛ nɔ̀wãwã naana
ũ.

9 À laakari kɛ. Oni á kũkũ ò á na yãkpatɛkɛrinɔnɛ ń ɔĩ, oni á gbɛ̃gbɛ̃ aduakɛkpɛnɔ gũn.
Oni á zɛ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃no kũ kínanɔ arɛ ma yãi, de àgɔ̃ deńnɛ ma sèedadenɔ ũ. 10 Sé ò ma
baaru nna waazi kɛ buri pínki ma gĩa. 11 Tó ò gèɛ kãáo yãkpatɛkɛkia, àsun gĩnakɛ à bídi
kɛ yã kũ áni oaro. Yã kũ Luda dàárɛ á lén gɔrɔ kù̀a à o, zaakũ ákɔ̃no mɛ́ áni yã oro, Luda
Ninimɛ. 12 Vì̀ni kũ dakũnanɔ ni kɔ̃ kpáḿma ò dɛ. Denɔ ni bo ń nénɔ kpɛ. Nénɔ ni bo ń denɔ
kũ ń danɔ kpɛ ò ń dɛ. 13 Gbɛ̃ sĩnda pínki ni zãágu ma yãi, ama gbɛ̃ kũ à zɛna gbãna ari a gɔrɔ
léa ni surabana le.

14 Tó a tɛ̃̀ guyakari è gu kũ à de àgɔ̃ kunlo, kyókɛri gɔ̃ dɔ̃, gbɛ̃ kũ ò kú Yudeanɔ bàa sí ò
mì pɛ́ kpinɔa. 15 Gbɛ̃ kũ à kú a kpɛ́ musu sún kipa à gɛ̃ kpɛ́ gũn à pɔ́ke sɛ́ à booro. 16 Gbɛ̃
kũ à kú bura sún ɛra bɛ à a uta séro. 17 Waiyoo nɔ̀sindarenɔ kũ nérandenɔ gɔrɔ birea. 18 À
adua kɛ de yã pì sún kɛ bunsirɛ gɔrɔro, 19 zaakũ wɛ́tãmma nigɔ̃ kun gɔrɔ pìnɔa. Zaa gɔrɔ kũ
Luda andunia kɛ̀ ari gbãra a taka dí kɛro, ani sɔ̃ kɛ zikiro. 20 Tó Dikiri dí gɔrɔ pìnɔ lagoro,
de gbɛ̃ke ni boro. Ama à gɔrɔ pìnɔ làgo a gbɛ̃ kũ à ń sénɔ yãimɛ.

Bisãsiri Nɛ́ sunaa
(Mat 24:23-44, Luk 21:25-38)

21 Gɔrɔ birea tó gbɛ̃ke pìárɛ, à Arumasihu gwa la kesɔ̃ à Arumasihu gwa zà̀ dire, àsun síro.
22 Zaakũ Arumasihu ɛ́kɛnɔ kũ annabi ɛ́kɛnɔ ni su ò sèedanɔ kũ daboyãnɔ kɛ, de ò gbɛ̃ kũ
Luda ń sénɔ sãtɛo, tó ani sí kɛ. 23 À laakari kɛ. Ma gĩnakɛ ma yã pínki òárɛ zaa káaku kɔ̀.

24 Gɔrɔ pìnɔ wɛ́tãmmanaa gbɛra ifãntɛ̃ ni sira kũ, mɔvura ni í kɛro, 25 susunɛnɔ ni woro
ludambɛ, gbãna kũ ò kú musunɔ ni yĩgã, 26 gbasa ò Bisãsiri Nɛ́ suna e ludambɛ lukun kũ
gbãna zɔ̃kɔ̃ɔo kũ gakurio. 27 Ani a malaikanɔ zĩ andunia kusuru siikɔ̃ gũn, de ò gbɛ̃ kũ Luda
ń sénɔ kakara zaa andunia lɛ́ díkũ kũ a lɛ́ direkũo.

28 À yã dada kaka lía. Tó a ɔnɛnɔ í kpàkpa àtɛn lá bɔ̀tɔ kú, á dɔ̃ kũ guwãnagɔrɔ kà kãni.
29 Lɛmɛ sɔ̃, tó a è yã pìnɔ tɛn kɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ a sunaa kà kãni, à kú kpɛ́lɛ̀lɛa. 30 Yãpuran matɛn
oárɛ gɔrɔ dí gbɛ̃nɔ ni gɛ̃tɛro ari yã pìnɔ gɛ́ kɛo pínki. 31 Musu kũ zĩtɛo ni gɛ̃tɛ, ama ma yãnɔn
gɛ̃tɛna vĩro. 32 Gbɛ̃ke a gɔrɔ ke a gɔrɔ zaka dɔ̃ro, bee malaika kũ ò kú musunɔ ke Luda Nɛ́,
sé De Luda.

33 À laakari kɛ, á wɛ́ gɔ̃ dɔ, zaakũ á dɔ̃ gɔrɔ kũ ani suro. 34 A de lán gbɛ̃ kũ àtɛn gɛ́ wɛ̃tɛa
bà. À a bɛ tò a zĩkɛrinɔnɛ baadi kũ a zĩo, akũ à pì a gudãkpãriinɛ á wɛ́ gɔ̃ dɔ. 35 Ákɔ̃nɔ sɔ̃,
á dɔ̃ gɔrɔ kũ bede ni suro, ɔkɔsin yá, lizãndon yá, kolɛzuon yá, ke gudɔo. A yã mɛ́ à tò á
wɛ́ gɔ̃ dɔ, 36 de àsun su kãnto à á le átɛn i oro yãi. 37 Yã kũ matɛn oárɛ matɛn o gbɛ̃ sĩnda
pínkinɛmɛ, à wɛ́ gɔ̃ dɔ.

14

Lɛ́kpakũsũna Yesui
(Mat 26:1-5, Luk 22:1-2, Yuh 11:45-53)

1 Vĩnla dikpɛ kũ Burodi Futɛnasari dikpɛo gɔ̃ gɔrɔ pla, akũ sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ
tɛn zɛ́ wɛtɛ kũ ɔ̃ndɔ̃o ò Yesu kũ ò dɛ. 2 Zaakũ ò pì: Òsun kɛ dikpɛ zĩro, de gbɛ̃nɔ sún zuka
káro yãi.

Nísi gbĩ nna kuna Yesu mìia
(Mat 26:6-13, Yoh 12:1-8)

3 Gɔrɔ kũ Yesu kú Bɛtani, Simɔ kusu bɛa, àtɛn pɔ́ ble gɛngɛsɛkɛna, akũ nɔgbɛ̃ ke nài a lo
fítinna kũ nísi gbĩ nna buri mana ɔgɔde kú a gũn kũna. Akũ à lo pì wakaa ɛ̀, à nísi pìi kù
Yesu mìia. 4 Gbɛ̃kenɔ kú gwe, ń pɔ fùtɛ ò pì: Bɔ́mɛ nísi pì laalasekɛna ũu? 5 Oni fɔ̃ ò yía de
andurufu wàa do kpɛ́ basɔɔrola ò a ɔgɔ kpá takasidenɔa. Akũ ò léfɔtɔ kpà nɔgbɛ̃ pìii. 6 Akũ
Yesu pì: À a tó gwe. Bɔ́ yã mɛ́ à tò átɛn wari dɔaa? À zĩ mana kèmɛnɛmɛ. 7 Takasidenɔ nigɔ̃
kú kãáo gɔrɔ sĩnda pínki, gɔrɔ kũ á yei, áni fɔ̃ à kɛńnɛ. Makũ sɔ̃ manigɔ̃ kú kãáo gɔrɔ sĩnda
pínkiro. 8 À kè a gbãna lɛ́mmɛ, à gĩnakɛ à nísi kù ma mèɛa de à ma gè kɛomɛ. 9 Yãpuran
matɛn oárɛ, gu kũ òtɛni ma baaru nna waazi kɛn andunia gũn pínki, onigɔ̃ yã kũ nɔgbɛ̃ pìi
kɛ̀ o a dɔngu yãi.

Yudasi bona Yesu kpɛ
(Mat 26:14-16, Luk 22:3-6)

10 Abire gbɛra gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ do kũ òdi pinɛ Yudasi Isikariɔti gɛ̀ɛ sa'orikinɔ kĩnaa
de à Yesu kpáḿma. 11 Kũ ò a yã mà, akũ ń pɔ kɛ̀ nna, akũ ò lɛ́ sɛ̀nɛ kũ oni ɔgɔ kpáa. Akũ
àtɛn zɛ́ wɛtɛ à Yesu kpáḿma.

*Vĩnla pɔ́*ble kɛkɛnaa
(Mat 26:17-25, Luk 22:7-14, 21-23, Yuh 13:21-30)

12 Burodi Futɛnasari dikpɛgɔrɔ káaku zĩ kũ òdi Vĩnla sãnɛ bɔ̀rɔɔ kùtu kpá, Yesu ìbanɔ a là
ò pìnɛ: Mán ń ye ò gɛ́ kɛkɛnnɛ ǹ Vĩnla pɔ́ blenn? 13 Yesu gbɛ̃nɔn pla zĩ̀ a ìbanɔ té à pìńnɛ: À
gɛ́ wɛ̃tɛ gũn. Gɔ̃gbɛ̃ ke ni daálɛ à í sɛna kũ loo. À téi 14 ari ɔn kũ ani gɛ̃n. À o ɔn pì bedenɛ,
dannɛri pì mán a kipaki kunn, gu kũ áni Vĩnla pɔ́ blen kũ a ìbanɔo? 15 Ani kpɛ́ musu zɔ̃kɔ̃
kũ ò kɛ̀kɛ mɔárɛ. À pɔ́bleyã kɛkɛwɛrɛ gwe. 16 Yesu ìbaa pìnɔ dà zɛ́n, ò gɛ̀ wɛ̃tɛ pìi gũn, akũ
ò lè lákũ à òńnɛ nà. Akũ ò Vĩnla pɔ́bleyã kɛ̀kɛ gwe.

17 Kũ ɔkɔsi kɛ̀, akũ Yesu gɛ̀ɛ gwe kũ a gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla pìnɔ. 18 Kũ ò gɛngɛsɛkɛna òtɛn
pɔ́ ble, akũ à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, á gbɛ̃ mèn do kũ ótɛn pɔ́ ble lɛɛlɛ ni ma kpáḿma. 19 Ń
nɛ̀sɛɛ yàka, akũ òtɛni a la dodo: Asa makũroo? 20 Akũ à pìńnɛ: Á gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ do
kũ ótɛn pɔ́ ble ta gũn lɛɛlɛmɛ. 21 Bisãsiri Nɛ́ ni kpágui lákũ a kɛ̃na a yã musu nà, ama waiyoo
gbɛ̃ kũ ani Bisãsiri Nɛ́ kpáḿma pìi. Ani kɛ sɑ̀na adenɛ tó odi a i yãro.

*Dikiri pɔ́*ble
*(Mat 26:26-30, Luk 22:14-20, 1K*ɔ 11:23-25)

22 Kũ òtɛn pɔ́ ble, Yesu burodii sɛ̀ à arubarikaa dàn, akũ à lìkɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa à pì: À sí,
ma mɛ̀ɛn dí. 23 Akũ à toko sɛ̀ à arubarikaa dàn à kpàḿma, akũ ò mì ń pínki. 24 Akũ à pìńnɛ:
Ma arun yɛ̀, Luda bàka kunna kũ gbɛ̃ dasinɔ aru ũ kũ ani bɔtɛma. 25 Yãpuran matɛn oárɛ,
mani geepi'i mi gĩa doro ari kpata kũ à bò Luda kĩnaa gɛ́ boo gupuraa, gbasa mà a dufu mi
sà. 26 Kũ ò lɛ̀ɛ sì, akũ ò bɔ̀tɛ ò gɛ̀ɛ Kùkpɛ sɩ̀sɩ̃gɛrɛɛi.

*Yesu gĩnak*ɛ à dɔ̃ yã kũ Pita ni kɛ
(Mat 26:31-35, Luk 22:31-34, Yuh 13:36-38)

27 Akũ Yesu pìńnɛ: Á pínki áni fuma, zaakũ ò kɛ̀ Luda yãn ò pì: Mani sãdãri lɛ́, sãnɔ ni
fãkɔ̃a. 28 Ama ma vunaa gbɛra mani doárɛ arɛ gɛna Galili. 29 Akũ Pita pìnɛ: Bee tó ò fù ń
pínki, mani furo. 30 Akũ Yesu pìnɛ: Yãpuran matɛn onnɛ, gwãaniala ari ko gɔ̃ gɛ́ lɛ́ zu gɛ̀n
pla, ĩni ledi kpámai gɛ̀n aakɔ̃. 31 Akũ Pita pì mámmam: Bee tó mani sù mà ga kũnwo, mani
ledi kpányĩ zikiro. Akũ ò ò lɛ se ń pínki.

Yesu aduakɛna zaa Gɛtɛsɛmani
(Mat 26:36-46, Luk 22:39-46)

32 Ò kà gu kũ òdi pi Gɛtɛsɛmani, akũ Yesu pì a ìbanɔnɛ: À vutɛ la ari mà gɛ́ adua kɛ. 33 À
Pita kũ Yamisio kũ Yuhanao sɛ̀ a gɛ̀ɛ kũńwo. Pɔsira a kṹ a nɛ̀sɛyɔkɔ sì. 34 Akũ à pìńnɛ: Ma
pɔ sira kṹ manamana ari ga lɛ́i. À zɛ la à ibɛ̃nɛ kɛ. 35 Kũ à gɛ̀ɛ arɛ fíti, akũ à kùtɛ zĩtɛ à adua
kɛ̀ tó ani sí kɛ, gɔrɔ zakaa pì gɛ̃tɛala. 36 À pì: Baa, ma De, pɔ́ sĩnda pínki dì sí kɛnnɛ. Ǹ toko'i
dí síma, ama adi kɛ yã kũ má yeinlo, sé kũ ń yeii. 37 Akũ à ɛ̀ra à sù à a ìbanɔ lè, òtɛn i o. Akũ
à pì Pitanɛ: Simɔ, ntɛni i on yá? Ńdi fɔ̃ n ibɛ̃nɛ kɛ̀ bee awa doroo? 38 À ibɛ̃nɛ kɛ àgɔ̃ adua kɛ
de àsun fu yɔ̃ogwanaaaro yãi. Nini yei, ama mè busɛ. 39 À ɛ̀ra à gɛ̀ɛ adua kɛ, akũ à yã dokɔ̃nɔ
pìi ò dɔ. 40 Kũ à ɛ̀ra à sù à ń lé, òtɛn i o, zaakũ òtɛn idekũ dɛdɛ. Ò dɔ̃ deran oni yã onɛ nàro.
41 A suna gɛ̃n aakɔ̃deo à pìńnɛ: Átɛn i o átɛn kámma bo ari teran yá? À mɔ̀ lɛ. Gɔrɔ kà sà. À
gwa, ò Bisãsiri Nɛ́ kpà durunnakɛrinɔa. 42 À futɛ ò gɛ́. Gbɛ̃ kũ à ma kpaḿma pì tɛn su fá.

Yesu kũnaa
(Mat 26:47-56, Luk 22:47-53, Yuh 18:3-12)

43 Kũ à kpɛ́ àtɛn yã pì o, akũ Yudasi a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ doke sù kũ pario,
ò fɛ̃nɛdanɔ kũkũna kũ gònɔ. Ò bò sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kĩnaa.
44 Bonkpɛde pì sɔ̃ à sèedaa òńnɛ à pì: Gbɛ̃ kũ mani lɛ́ pɛ́a, àkũn dí. À a kũ gbãna à tá kãao.
45 Akũ à mìi pɛ̀ Yesua gɔ̃̀nɔ à pìnɛ: Rabi! Akũ à lɛ́ pɛ̀a. 46 Akũ ò ɔ pɛ̀tɛ Yesua ò a kṹ gíngin.
47 Akũ gbɛ̃ kũ ò zɛna gwenɔ doke a fɛ̃nɛda wòto à sa'oriki zĩ̀ri ke lɛ̀o à a sã gò. 48 Akũ Yesu
pìńnɛ: Kpãni wɛ́dewɛn ma ũ kũ a su à ma kũ kũ fɛ̃nɛdanɔ kũ gònɔo yá? 49 Madìgɔ̃ kú kãáo
Luda ɔnn lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà, madìgɔ̃ yã daárɛ, ádi ma kũro. Ama sé yã kũ ò kɛ̃̀ Luda yãn
papa. 50 Akũ a ìbanɔ bàa lɛ̀ ń pínki ò a tòn.

51 Kɛfɛnna ke tɛ́i à pɔ́ke danaro, bizatarun à kùala. Kũ ò a kṹ, 52 akũ à bò ń ɔĩ à a biza tòńnɛ
gwe à bàa sì à tà punsi.

Yuda gbãnadenɔ yãpatɛkɛna kũ Yesuo
(Mat 26:57-68, Luk 22:54-55, 63-71, Yuh 18:13-14, 19-24)

53 Akũ ò gɛ̀ɛ kũ Yesuo sa'oriki zɔ̃kɔ̃ bɛa. Sa'orikinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ludayãdannɛrinɔ
kàkara gwe ń pínki. 54 Pita tɛ́ a kpɛ zã̀ dire ari à gɛ̀ɛ à gɛ̃̀ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ bɛ ɔnn. À vùtɛ gwe
àtɛn tɛ́ kpákpa kũ dogarinɔ lɛɛlɛ. 55 Sa'orikinɔ kũ Yuda yãkpatɛkɛrinɔ ń pínki tɛn sèeda
wɛtɛ Yesui ò a dɛ, akũ odi a lero. 56 Ò ɛ́kɛyã dìdia dasi, ama ń yãke dí kɔ̃ séro. 57 Akũ gbɛ̃̃kenɔ
fùtɛ ò ɛ́kɛyã dìdia ò pì: 58 O mà à pì áni Luda kpɛ́ kũ bisãsiri bò wí áni a pãnde bo gɔrɔ aakɔ̃
dagura kũ bisãsiri dí boro. 59 Bee kũ abireo ń yã dí kɔ̃ séro. 60 Akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ fùtɛ à zɛ̀ ń arɛ
à Yesu gbɛ̀ka: Ń yãke vĩ ǹ weḿmaroo? Yã kũ òtɛn didimma dí de deraa? 61 Yesu yĩ̃tɛ kpɛ̃n
adi yãke wearo, akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ pìi ɛ̀ra à a gbɛ̀ka: Mɔkɔ̃n Arumasihu, Luda arubarikade
Nɛ́ ũ yá? 62 Akũ Yesu pì: Makũmɛ a ũ. Áni Bisãsiri Nɛ́ e vutɛna Gbãnasĩndapinkide ɔplai,
akũsɔ̃ áni a suna e ludambɛ lukun. 63 Akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ pì a utanɔ gà à kɛ̃̀ à pì: À kɛ̀ dera
ótɛn sèedade pãnde kenɔ wɛtɛ dɔɔ? 64 A mà lákũ à dɔkɛ̀ kũ Ludao nà. Yã kpaten a zɛo teraa?
Akũ ò yã dàala ń pínki ò pì ò a dɛ. 65 Akũ gbɛ̃̃kenɔ fùtɛ ò lɛ́'i kàa. Akũ ò pɔ́ yĩ̀nɛ a ãnnwa,
òtɛni a lɛ́lɛ kũ okũo òtɛn pinɛ: Ǹ annabikɛyã o ǹ gbɛ̃ kũ à n lɛ o. Akũ dogarinɔ a kṹ ò a sãn
kɛ̀kɛ.

Pita ledikpana Yesui
(Mat 26:69-75, Luk 22:56-62, Yuh 18:15-18, 25-27)

66 Pita kú ɔnn zĩtɛ, akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ zɔ̀nɔkparenɔ doke sù gwe. 67 Kũ à Pita è àtɛn tɛ́
kpákpa, akũ à wɛ́ dìa à pìnɛ: Mɔkɔ̃n sɔ̃ ndìgɔ̃ kú lɛɛlɛ kũ Yesu Nazɛrao. 68 Akũ à ledi kpà à
pì: Má a dɔ̃ro, mádi yã kũ ntɛni o dɔ̀rɔ dɔ̃ro. Akũ à fùtɛ à gɛ̃̀ gãnun. 69 Kũ zɔ̀nɔkpare pì a è
gwe dɔ, akũ à ò gbɛ̃ kũ ò zɛna gwenɔnɛ à pì: Ń gbɛ̃ mèn don dí. 70 Akũ Pita ledi kpà dɔ. Kũ
à kɛ̀ saa fíti, gbɛ̃ kũ ò zɛna gwenɔ pì Pitanɛ: Yãpuramɛ ń gbɛ̃ domɛ n ũ, zaakũ Galili gbɛ̃mɛ
n ũ. 71 Akũ Pita fùtɛ à a zĩda kà à la dà à pì: Má gbɛ̃ kũ átɛni a yã o pì dɔ̃ro. 72 Zaa gwe gɔ̃̀nɔ

ko lɛ́ gɛ̀n plade zù, akũ yã kũ Yesu òo dɔ̀ Pitan, kũ à pì, ari ko gɔ̃ gɛ́ lɛ́ zu gɛ̀n pla, ani ledi kpáai gɛ̀n aakɔ̃. Akũ à nà ɔ́ɔdɔnaaa.

15

Pilati yãkpatɛkɛna kũ Yesuo
(Mat 27:1-2, 11-14, Luk 23:1-5, Yuh 18:28-38)

1 Kũ gu dɔ̀ gɔ̃̀nɔ sa'orikinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ludayãdannɛrinɔ kũ gbãnadenɔ ń pínki yã
gɔ̃̀gɔ̃, akũ ò Yesu yɪ̀ ò gɛ̀ɛ ò a nà Pilatinɛ a ɔɪ̃. 2 Akũ Pilati a là à pì: Mɔkɔ̃mmɛ Yudanɔ kína
ũ yá? Yesu wèa à pì: Lɛn n ò lɛ. 3 Sa'orikinɔ tɛn yã didia, 4 akũ Pilati a là dɔ: Ĩni yãke oroo?
Yã kũ òtɛn didimma ma fá! 5 Ama Yesu dí yãke weńmaro, akũ yã pìi bò Pilati sarɛ.

Yãdana Yesula
(Mat 27:15-26, Luk 23:13-25, Yuh 18:39-19:16)

6 Vĩnla dikpɛ zĩ òdi purusunanɔ doke kũ gbɛ̃nɔ a wɛ́ kɛ̀ gbarɛńnɛ. 7 Gɔrɔ kʊ̀̃a sɔ̃ gbɛ̃ke kú
kpɛ́siran òdi pi Baraba. À kú kũ gbɛ̃ gaavude kũ ò gbɛ̃ dɛ̀nɔo. 8 Akũ pari nà Pilatii ò wɛ́ kɛ̀a
à kɛ lákũ àdi kɛńnɛ nà. 9 Akũ Pilati ń lá à pì: Á ye mà Yudanɔ kína gbarɛ́arɛn yá? 10 Zaakũ à
dɔ̃ kũ nɛ̀sɛgɔ̃ba kũ sa'orikinɔn vĩ kũ Yesuo yãin ò a kpàawa. 11 Akũ sa'orikinɔ gbɛ̃nɔ laakarii
fùtɛ, de ò o Pilatinɛ à Baraba gbarɛńnɛ. 12 Akũ Pilati ń lá à pì: Bɔ́n á ye mà kɛ kũ gbɛ̃ kũ
adì pi Yudanɔ kínao teraa? 13 Akũ ò wiki lɛ̀ ò pì: Ǹ a pá lía! 14 Akũ Pilati pìńnɛ: À kɛ̀ deraa?
Bɔ́ dàan à kɛ̀ɛ? Akũ ò wiki lɛ̀ ò kàra ò pì: Ǹ a pá lía! 15 Pilati ye à gbɛ̃nɔ pɔnna wɛtɛ, akũ à
Baraba gbàrɛńnɛ. À Yesu kpà sozanɔa ò a gbɛ̃ flã̀ao ò a pá lía.

Yesu fobona
(Mat 27:27-31, Yuh 19:2-3)

16 Akũ sozaa pìnɔ gɛ̀ɛ kãao bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì bɛ ɔnn, akũ ò ń gã̀ kàkara pínki. 17 Ò arukĩmba
tɛ̃ra dànɛ, akũ ò lɛ̀ fùraa tã̀ ò kùnɛ. 18 Akũ òtɛn fɔ kpáa ò pì: Fɔɔ Yudanɔ kína! 19 Òtɛni a lɛ́
kũ gòoo a mìia òtɛn lɛ́'i káa òtɛn kútɛ ń kosoa òtɛn mì natɛnɛ. 20 Kũ ò a fobò ò làka, akũ ò
arukĩmba tɛ̃ra pìi gòala ò a zĩda pɔ́kasa dànɛ. Akũ ò bò kãao òtɛn gɛ́ a pá lía.

Yesu pana lía
(Mat 27:32-44, Luk 23:26-43, Yuh 19:17-27)

21 Kũ òtɛn gɛ́, Sirɛni gbɛ̃ kũ ò pinɛ Simɔ bò lakutu kea àtɛn su wɛ̃tɛ gũn, akũ ò gã nàa à
Yesu lígbãndurukpana sɛ́. Àkũmɛ Alɛsanda kũ Rufuo de ũ. 22 Akũ ò gɛ̀ɛ kũ Yesuo gu kũ òdi
pi Gɔgɔta kũ à pì mìtokoki. 23 Akũ ò sèwɛ̃ kũ ò yã̀katɛ kũ ɛzɛo dɔ̀nɛ, ama adi miro. 24 Kũ ò a
pà lía, akũ ò a pɔ́kasanɔ kpàatɛ ò kàtɛ, akũ ò kàpaa kpà lákũ ń baadi ni sɛ́ nà. 25 Ò a pà lía
mɔ̀ kɛ̃ndomɛ. 26 Ò yã kũ ò dìaa kɛ̃̀ ò nà lía a mìla ò pì:

Yudanɔ kína.

27 Ò kpãni wɛ́dewɛnɔ pà lía a sarɛ gwe dɔ gbɛ̃nɔn pla, gbɛ̃ do a ɔplai gbɛ̃ do a ɔzɛi. 28 Lɛn yã
kũ ò kɛ̃̀ Luda yãn pàpa lɛ kũ ò pì: Ò a kàkara kũ dàkɛrinɔ.

29 Gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃ zɛ́la gwenɔ tɛni ń mì kɛ dékũdekũ, òtɛni a sɔ̃sɔ̃ ò pì: Ɛ̃hɛ̃! Mɔkɔ̃n kũ n
pì ĩni Luda kpɛ́ wí ń ɛra ǹ bo gɔrɔ aakɔ̃ daguran gweroo? 30 Ǹ n zĩda mì sí ǹ kipa lía! 31 Lɛmɛ
dɔ sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ tɛni a fobo lɛ ò pì: À gbɛ̃ pãndenɔ mìi sì, ama ani fɔ̃ à a
zĩda mì síro. 32 Tó Arumasihu, Isarailanɔ kína kìpa lía tera ò e, óni a náani kɛ. Akũ gbɛ̃ kũ ò
ń pá lía lɛɛlɛnɔ tɛni a sɔ̃sɔ̃ dɔ.

Yesu ganaa
(Mat 27:45-46, Luk 23:44-49, Yuh 19:28-30)

33 Kũ ifãntɛ̃ kà mìdangura, akũ gusira dà bùsuu pìla pínki ari fãnantɛ̃ mɔ̀ aakɔ̃. 34 Fãnantɛ̃
mɔ̀ aakɔ̃n Yesu wiki lɛ̀ gbãnagbãna à pì: Ɛloi, Ɛloi, lɛma sabatani! Abirekũ pì: Ma Luda, ma
Luda, à kɛ̀ dera n ma tonn? 35 Kũ gbɛ̃ kũ ò zɛna gwe kenɔ yã pìi mà, akũ ò pì: À ma, àtɛn
Iliasu sísi. 36 Akũ gbɛ̃ke bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ à sako sɛ̀ à dà sèwɛ̃ kpã̀kpãa gũn, à fĩ̀fĩ lebaa, akũ à dɔ̀
Yesunɛ à mi. Akũ à pì: À zɛ gĩa ò gwa, tó Iliasu ni su à a kipa. 37 Yesu wiki gbãna lɛ̀ à wɛ̃̀ndii
tà. 38 Akũ Luda kpɛ́ lábure kɛ̃̀kɔ̃a pla bona musu suna zĩtɛ. 39 Kũ sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ à zɛ Yesu

arɛ gwe è lákũ à gà nà, akũ à pì: Yãpuramɛ Luda Nén gbẽ dí ũ. [40] Nɔgbẽ kenɔ kú gwe dɔ òtɛn gu gwa zã̀ dire. Ń tén Mariama Magadalɛni kun kũ Mariamao Yamisi Fíti kũ Yusufuo da kũ Salomɛo. [41] Gɔrɔ kũ Yesu kú Galili, mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ òdigɔ̃ tɛ́i ògɔ̃ kpái. Nɔgbẽ pãndenɔn kú gwe dɔ dasi kũ ò gɛ̀ɛ kãao Yurusalɛmu lɛɛlɛ.

Yesu vĩnaa
(Mat 27:57-61, Luk 23:50-56, Yuh 19:38-42)

[42] Azuma zĩ ɔkɔsi. Kũ òtɛn kámmabogɔrɔ soru kɛ, [43] Yusufu Arimatea gbẽ sù. Gbẽ tɔ́demɛ Yuda gbãnadenɔ té. Àkũ sɔ̃ àtɛn kpata kũ à bò Luda kĩnaa dã. À kùgbãna kɛ̀ à gɛ̀ɛ Pilati kĩnaa à Yesu gɛ̀ɛ gbɛ̀kaa. [44] Kũ Pilati mà Yesu gĩnakɛ à gà kɔ̀, à bò a sarɛ. Akũ à sozanɔ gbẽ zɔ̃kɔ̃ɔ sìsi à a là tó Yesu gà kɔ̀. [45] Kũ Pilati gbẽ zɔ̃kɔ̃ɔ yã pìi mà, akũ à Yusufu gbà zɛ́ à gɛ̀ɛ pì sɛ́. [46] Akũ Yusufu gɛ̀ɛ à táaru biza lù, akũ à gɛ̀ɛ à a gɛ̀ɛ kìpa lía à biza pìi fĩ̀fĩa. À a dà gbɛ̀wɛɛ kũ ò sɔ̀ mira ũ gũn, akũ à gbɛ̀ gbɛ̃̀ntẽ gbigiri kɛ̀ à tàta wɛ̀ɛ pìlɛ. [47] Mariama Magadalɛni kũ Mariama Yusufu dao è gu kũ ò Yesu gɛ̀ɛ pìi wùtɛn.

16

Yesu vunaa
(Mat 28:1-10, Luk 24:1-12, Yuh 20:1-10)

[1] Kámmabogɔrɔ lakanaao ɔkɔsi Mariama Magadalɛni kũ Mariama Yamisi dao kũ Salomɛo nísi gbĩ nna lù, de ò gɛ́ ò kú Yesu mɛ̀ɛa yãi. [2] Azumanɛnna zĩ kɔnkɔkɔnkɔ ò bò òtɛn gɛ́ mira pì kĩnaa. [3] Ò kɔ̃ là zén ò pì: Dí mɛ́ ani gbɛ̀ɛ kṳ̀ gbigiri kɛ à gowɛrɛ mira lɛ́a sɔ̃ɔ? [4] Zaakũ gbɛ̀ɛ pì zɔ̃kɔ̃ manamana. Kũ ò wɛ́ sɛ̀ ò gwà, akũ ò è ò gbɛ̀ɛ pì gbigiri kɛ̀ ò gò mira pì lɛ́a. [5] Kũ ò gɛ̃̀ mira pìi gũn, akũ ò kɛfɛnna ke è vutɛna ɔplai à utagyaba pura dana. Akũ ò kɛ̀ gìri. [6] À pìńnɛ: Àsun kɛ gìriro, Yesu Nazɛra kũ ò pà lían átɛn wɛtɛroo? À vù, à kú laro. À gu kũ ò a wùtɛn gwa, [7] áni gɛ́ à o a ìbanɔnɛ kũ Pitao kũ àtɛn dońnɛ arɛ gɛna Galili. Gwen oni a en lákũ à òńnɛ nà. [8] Òtɛn lukaluka, yã pìi bò ń sarɛ, akũ ò bò miran ò bàa lè. Odi yãke o gbẽkenɛro kũ vĩna ń kũ yãi.

*Yesu bo à suna a ìban*ɔnɛ
(Mat 28:16-20, Luk 24:36-53, Yuh 20:11-23)

[9] Kũ Yesu fùtɛ azumanɛnna zĩ kɔnkɔkɔnkɔ, à a zĩda mɔ̀ Mariama Magadalɛninɛ káaku. Nɔgbẽ pìi gũnn Yesu pɛ̀ tãna mèn supplanɔa. [10] Akũ nɔgbẽ pìi gɛ̀ɛ à ò gbẽ kũ ò kú kãao yãnɔnɛ. Ń nèsɛɛ yakana òtɛn ɔ́ɔ dɔ. [11] Kũ ò mà kũ Yesu kú kũ wɛ̃̀ndiio ari nɔgbẽ pì a è kũ wɛ́o, odi síro.

[12] Abire gbɛra gɔrɔ kũ ń gbẽnɔn planɔn tɛ́ zɛ́ gũn òtɛn gɛ́ wɛ̃tɛ gũn, à bò à sùḿma lán gbẽ pãnde bà. [13] Kũ ò èra ò sù, ò ò gbẽ kparanɔnɛ, ama odi ń yã síro. [14] Kũ à kɛ̀ saa à bò à sù a ìba gbẽnɔn kuri awɛɛdonɔnɛ kũ òtɛn pɔ́ ble. Akũ à kpà̰kẽ̀ńyĩ ń sãgbãna yãi, zaakũ odi a náani kɛro akũsɔ̃ odi gbẽ kũ ò a è à vùnɔ yã síro. [15] Akũ à pìńnɛ: À gɛ́ andunia gu sĩnda pínkia à ma baaru nna kpá gbẽnɔnɛ ń pínki. [16] Gbẽ kũ à sì akũ à da'itɛ kɛ̀ mɛ́ ani surabana le. Gbẽ kũ adi sí sɔ̃ro, yã ni bo adenɛ vãni. [17] Gbẽ kũ ò baaruu pìi sìnɔ yãkɛnanɔn dí: Oni tãnanɔ goḿma kũ ma tɔ́o, oni yãke buri o. [18] Oni mlẽ̀ sɛ́ kũ ɔo. Bee tó ò sɛwɛ mì, pɔ́ke ni ń lero. Oni ɔ na gyãrenɔa ò gbãna kũ.

Tana kũ Yesuo ludambɛ
(Luk 24:50-53, Zĩr 1:9-11)

[19] Kũ Dikiri Yesu yã ò̀ńnɛ à làka, akũ Luda a sɛ̀ à tà kãao musu, akũ à vùtɛ Luda ɔplai. [20] Akũ a ìbaa pìnɔ gɛ̀ɛ ò waazi kɛ̀ gu sĩnda pínkia. Dikiri zĩ kɛ̀ kũńwo à a yã zĩni pɛ̀tɛ kũ daboyã kũ ò tɛ́inɔ.

LUKU

Baaru nna kũ Luku kɛ̀ɛ̀

Yesu Kirisi inaa 1:1-2:52
Yahaya Da'itɛkɛri waazikɛnaa 3:1-3:20
Yesu da'itɛkɛnaa 3:21-4:13
Yesu yãdannɛna Galili 4:14-9:50
Zaa Galili ari Yurusalɛmu 9:51-19:27
Yesu kunna Yurusalɛmu 19:28-22:46
Yesu gana kũ a vunaao 22:47-24:53

1 Gbɛ̃nɔ ɔ kpà dasi, de ò yã kũ à kɛ̀ ó té baba takada gũn zɛ́azɛa, 2 lákũ gbɛ̃ kũ ò de yã pìi
sèedadenɔ ũ kũ a baarukparinɔ òwɛrɛ nà zaa káaku. 3 Tera sà makũ sɔ̃, lákũ ma wɛ́ pɛ̀ yã
pìnɔi nà dodo zaa a naana, ma è à mana mà kɛ̃nnɛ zɛ́azɛa, ma gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛde Tiofilu, 4 de ǹ yã
kũ ò dànnɛ sãnsãn dɔ̃.

Malaika gĩnakɛ à Yahaya Da'itɛkɛri ina yã'onaa

5 Yudea bùsu kína Hɛrɔdu gɔrɔ sa'ori ke kun, a tɔ́n Zakari. À kú Abia sa'orinɔ gã̀a gũmmɛ.
A nanɔ tɔ́n Ɛlizabɛti. Haruna burimɛ dɔ. 6 Ń pla ń pínki mana Ludanɛ. Òdigɔ̃ kun taari sari,
ò Dikiri doka kũ yã kũ à dìtɛnɔ kũna. 7 Ama ò né vĩro, zaakũ Ɛlizabɛti bi paramɛ, akũ ń
gbɛ̃nɔn pla ń pínki zĩ kṳ̀.

8 Gɔrɔ kũ sa'onaa kà ń gã̀aa, Zakari mɛ́ àtɛn sa'ona Ludaa zĩ kɛ. 9 Lákũ sa'orii pìnɔ dì kɛ nà,
ò kàpaa kpà, akũ kàpa Zakari kṳ̀ de à gɛ́ turaretiti kpata Dikiri kpɛ́n. 10 Turaretitikpatana
gɔrɔ pari kàkara kpɛ́lɛlɛa ń pínki, òtɛn adua kɛ. 11 Akũ Dikiri malaikaa bò a sùa, à zɛ̀
turaretitikpataki ɔplai. 12 Kũ Zakari a è, à kɛ̀ gìri, vĩna a kṳ̀. 13 Akũ malaikaa pìi pìnɛ: Ǹsun
tó vĩna n kũro Zakari. Luda n wɛ́kɛ sì, n nanɔ Ɛlizabɛti ni né i gɔ̃gbɛ̃ ũ, ǹ tɔ́ kpánɛ Yahaya.
14 N pɔ ni kɛ nna, ǹ yáa dɔ, gbɛ̃nɔ ni pɔnna kɛ a ina yã musu dasi, 15 zaakũ anigɔ̃ de Dikirinɛ
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũmɛ. Ani wɛ̃ ke í gbãna ke miro, Luda Nini nigɔ̃ kúa zaa a da gbɛrɛmmɛ. 16 Ani tó
Isarailanɔ arɛ dɔ Dikiri ń Ludaa dasi, 17 ani do Dikirinɛ arɛ kũ Luda Nini gbãna kũ Iliasu vĩ
yão. Ani tó denɔ lé kɛ do kũ ń nɛ́nɔ, ani tó sãyãmarisaridenɔ gbɛ̃ mananɔ ɔ̃ndɔ̃ sɛ́. Ani tó
gbɛ̃nɔ gɔ̃ kú soru gũn Dikirinɛ.

18 Akũ Zakari pì malaikaa pìinɛ: Deran mani yã pì yãpura dɔ̃ɔ? Zaakũ mare zĩkũnaan ma
ũ, akũ ma nanɔ zĩ kṳ̀ dɔ. 19 Akũ malaikaa pìi wèa à pì: Makũmɛ Gibirilu ũ, madìgɔ̃ zɛna Luda
arɛ. Àkũ mɛ́ à ma zĩ mà yã pì onnɛ, mà baaru nna pì kpánnɛ. 20 Ǹ ma, n nɛ́nɛ ni natɛ, ĩni fɔ̃
ǹ yã oro ari yã pì gɛ́ kɛo, kũ ńdi ma yã kũ ani kɛ a gɔrɔa síro yãi. 21 Gɔrɔ kṳ̀a sɔ̃ òtɛn Zakari
dã. A gìkɛnaa Luda kpɛ́n bò ń sarɛ. 22 Kũ à bò, adi fɔ̃ à yã ò kũńworo, akũ ò dɔ̀ kũ à wɛ́gupu
è Luda kpɛ́n. Lákũ a nɛ́nɛ nàtɛ nà, akũ àtɛn yã oǵnɛ kũ ɔo. 23 Kũ Zakari sa'ogɔrɔ pàpa, akũ
à tà bɛ. 24 Abire gbɛra a nanɔ Ɛlizabɛti nɔ̀ɔ sì, akũ à a zĩda ùtɛ ari mɔ sɔɔro à pì: 25 Dikiri yã
dí kèmɛnɛ, à ma wɛ̃nda gwà, à ma bo wé'iyãn.

Malaika gĩnakɛ à Yesu ina yã'onaa

26 A mɔ suddode gũn Luda malaika Gibirilu zĩ̀ Galili lakutu kũ òdi pi Nazɛra gũn. 27 À
gɛ̀ɛ nɔkpare bũnu kũ a tɔ́n Mariama kĩnaa. À gɔ̃kpamma vĩ Dauda buri ũ. A tɔ́n Yusufu.
28 Kũ malaikaa pìi gɛ̀ a kĩnaa, à pìnɛ: Fɔɔ arubarikade! Dikiri kú kũnwo. 29 Mariama bídi kɛ̀
manamana yã pìia, à laasun lɛ̀ à pì: Fɔɔ bire mì de deraa? 30 Akũ malaikaa pìi pìnɛ:
Mariama, ǹsun tó vĩna n kũro,
zaakũ Luda gbɛ̃kɛ kènnɛmɛ.
31 Ǹ ma! Ĩni nɔ̀ sí ǹ né i gɔ̃gbɛ̃ ũ,
ǹ tɔ́ kpánɛ Yesu.
32 Anigɔ̃ de gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ,
oni a sísi Luda Musude Nɛ́.
Dikiri Luda ni a ká

a dizi Dauda kpatan,
33 anigɔ̃ kí ble Yakubu burinɔa gɔrɔ sĩnda pínki,
a kíblena nigɔ̃ lakana vĩro.
34 Akũ Mariama pì malaikaa pìinɛ: Mádi gɔ̃gbɛ̃ dɔ̃ zikiro, abirekũ ni sí kɛ deraa? 35 Malaikaa
wèa à pì:
Luda Nini ni summa,
Luda Musude gbãna ni danla.
Abire yãi né kũ ĩni i pì kunna nigɔ̃ adona,
oni a sísi Luda Né.
36 N danɛ Ɛlizabɛti nɛ́gɔ̃gbɛ̃ nɔ̀sina se a zĩkũnaa gũn. Nɔgbɛ̃ kũ ò dìtɛ para ũ pì kú kũ nɔ̀
mɔ suddoo tera. 37 Zaakũ Luda kĩnaan pɔ́ sĩnda pínki dì sí kɛn. 38 Akũ Mariama pì: Dikiri
zɔ̀bleriin ma ũ. À kɛmɛnɛ lákũ n ò nà. Akũ malaikaa pìi tà à a tòn.

Mariama gɛna Ɛlizabɛti kĩnaa

39 Gɔrɔ kũ̀a Mariama fùtɛ à gɛ̀ɛ lakutu kũ à kú Yudea bùsu gusĩsĩden gɔ̃̀nɔ. 40 À gɛ̀ɛ Zakari
bɛa, akũ à fɔ kpà Ɛlizabɛtia. 41 Kũ Ɛlizabɛti Mariama fɔɔ pìi mà, a nɛ́ vĩ̀ a gbɛrɛ gũn, akũ
Luda Nini sù Ɛlizabɛtia, 42 à wiki gbãna lɛ̀ à pì: Arubarikademɛ n ũ de nɔgbɛ̃ sĩnda pínkila.
Arubarikaden nɛ́ kũ à kú n gbɛrɛn ũ dɔ. 43 Bɔ́n ma ũ, kũ ma Dikiri da sù ma gwaa? 44 Gɔrɔ
kũ ma n fɔkpammanaa mà dé, nɛ́ kũ à kú ma gbɛrɛn vĩ̀ kũ pɔnnaomɛ. 45 Arubarikademɛ n
ũ, mɔkɔ̃n kũ n yã kũ Dikiri òɔnnɛ sì, kũ ani kɛ.

Mariama Dikiri tɔ́ sɛna lei

46 Akũ Mariama pì:
Matɛn Dikiri tɔ́ sé lei ma swɛ̃̀ɛ gũn,
47 ma pɔ tɛn kɛ nna
Luda ma Surabariia,
48 zaakũ à ma yã dà,
makũ a zɔ̀bleri kũ mádi ká pɔ́ke ũro.
Zaa tera ari gɔrɔ sĩnda pínki oni pimɛnɛ arubarikademɛ,
49 zaakũ Luda gbãnade yã zɔ̃kɔ̃ɔ kèmɛnɛ.
A tɔ́ kú adona.
50 Àdi wɛ̃nda dɔ̃ gbɛ̃ kũ òdi a vĩna kɛnɔnɛ
ari ń buria.
51 À a gã̀a pòro, à a gbãna mɔ̀ńnɛ,
à zĩdabirinɔ fã̀kɔ̃a kũ ń laasunnɔ.
52 À gbãnadenɔ bò kpatan,
à talakanɔ sɛ̀ lei.
53 À pɔ mananɔ kpà nàdɛrinɔa ò kã̀,
ama à ɔgɔdenɔ gbàrɛ ɔkori.
54 À kpà a zɔ̀bleri Isarailanɔi,
ń yã dí sãaguro.
55 À wɛ̃nda dɔ̃̀ Ibrahĩnɛ kũ a buri pìnɔ
lákũ à ò ó dizinɔnɛ nà.
56 Mariama vùtɛ kũ Ɛlizabɛtio lán mɔ aakɔ̃ bà, akũ à ɛ̀ra bɛ.

*Yahaya Da'itɛ*kɛri inaa

57 Ɛlizabɛti nɛ́'igɔrɔ kà, akũ à nɛ́ ì gɔ̃gbɛ̃ ũ. 58 Kũ a fárandidenɔ kũ a danɛnɔ mà lákũ Dikiri
a wɛ̃nda gwà nà, ò pɔnna kɛ̀ kãao. 59 A gɔrɔ sɔraakɔ̃de zĩ ò sù tɔ̃̀ zɔ̃ nɛ́ pìinɛ, de ò a de Zakari
tɔ́ kpánɛ, 60 akũ a da pì: Oi! Oni a sísi Yahayamɛ. 61 Ò pìnɛ: Gbɛ̃̀ke kú n danɛnɔ tɛ́ kũ à tɔ́ bire
vĩro. 62 Akũ ò yã ò a denɛ kũ ɔo, de ò dɔ̃ deran à ye ò tɔ́ kpánɛ nà. 63 Zakari anlo gbɛ̀ka, akũ
à kɛ̃̀a: A tɔ́n Yahaya. Yã pìi bò ń sarɛ ń pínki. 64 Gwe gɔ̃̀nɔ a nénɛ sɛ̀ lei, à lɛ́ bò àtɛn yã o,
àtɛn Luda sáabu kpá. 65 Akũ vĩna ń fárandidenɔ kṳ̀ ń pínki, akũ Yudea bùsu gusĩsĩde gbɛ̃nɔ
tɛn yã pì o ń pínki. 66 Akũ gbɛ̃ kũ ò yã pìi mànɔ kũna ń nɛ̀sɛɛ gũn ò pì: Bɔ́n nɛ́ pì nigɔ̃ de a
ũ ziaa? Zaakũ Dikiri ɔ kúa.

Zakari annabikɛyã'onaa

67 Luda Nini sù a de Zakaria, akũ à annabikɛyã ò à pì:
68 Ò Dikiri Isarailanɔ Luda sáabu kpá!
À sù à a gbɛ̃nɔ bò.
69 À Surabari gbãnade bòwɛrɛ
a zɔ̀bleri Dauda buri tɛ́,
70 lákũ à ò a annabinɔ gãi nà zaa gìkɛna.
71 Ò pì ani ó sí ó ibɛrɛnɔa,
ani ó bo gbɛ̃ kũ ò zã̀ógu pìnɔ ɔĩ.
72 Lɛmɛ à ó dizinɔ wɛ̃nda gwà lɛ,
a bàka kunna kũńwo yã dí sãaguro.
73 À la dà ó dizi Ibrahĩnɛ
74 à pì áni ó bo ó ibɛrɛnɔ ɔĩ,
áni ó gba zɛ́ ò doarɛ vĩna sari,
75 de ó kunna gɔ̃nɛ adona gbɛ̃ mananɔ ũ
ari ó wɛ̃̀ndi lɛ́n.
76 Mɔkɔ̃n sɔ̃ ma nɛ́,
oni n sísi Luda Musude annabii,
zaakũ mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni do Dikirinɛ arɛ ǹ zɛ́ kɛkɛnɛ.
77 Ĩni tó a gbɛ̃nɔ dɔ̃ lákũ ani ń sura ba nà,
lákũ ani ń durunnanɔ kɛ̃ńma nà.
78 Zaakũ ó Luda sùru vĩ,
bonaa musu ani su ó gwa lán gudɔnaa bà,
79 de à gu pu gbɛ̃ kũ ò kú gusira gũnnɔnɛ
kũ gbɛ̃ kũ ò kú ga lɛ́inɔ,
de à ó gbá da aafia zɛ́n.
80 Nɛ́ pì zɔ̃kɔ̃ kũ̀, à gɔ̃̀ kãgbãnade ũ. A kú gbárannan ari gɔrɔ kũ à bò Isarailanɔnɛ gupuraa.

2

Yesu Kirisi inaa
(Mat 1:18-25)

1 Gɔrɔ kũ̀a Siza Ogɔsutu bò kũ yão, à pì ò a bùsu gbɛ̃nɔ naro ń pínki. 2 Narona káaku kũ
ò kɛ̀n gwe gɔrɔ kũ Kiriniu de Siria bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. 3 Gbɛ̃ sĩnda pínki gɛ̀ɛ a bɛ wɛ̃tɛn, de ò
a tɔ́ da takadan. 4 Yusufu sɔ̃, à bò Nazɛra, Galili bùsun, à gɛ̀ɛ Dauda bɛ lakutu Bɛtilihamu,
Yudea bùsun, kũ à de Dauda buri ũ yãi. 5 À gɛ̀ɛ de ò a tɔ́ da takadan gwe kũ a nɔkpamma
Mariama kũ à nɔ̀sinaao, 6 akũ gɔrɔ kũ ò kú gwe, a nɛ́'igɔrɔ kà, 7 akũ à a nɛ́ dauduu ì. À biza
fĩ̀fĩa, à a wùtɛ pɔ́kãdenɔ pɔ́blebɔn, kũ odi gu le nibɔnɔ kipakiaro yãi.

8 Sãdãrinɔn kú bùsu dokɔ̃nɔ pìi gũn, òtɛn i sɛ̃̀ntɛ, òtɛni ń sãnɔ dãkpã gwãani. 9 Akũ
Dikiri malaikaa bò à sùńma, Dikiri gakuri gupura kũ̀ à lìkańyĩ, akũ vĩna ń kũ manamana.
10 Malaikaa pìi òńnɛ: Ásun tó vĩna á kũro, zaakũ ma su mà baaru nna kpáárɛmɛ, gbɛ̃
sĩnda pínki pɔ ni kɛ nna manamana. 11 Ò Surabarii ìárɛ Dauda wɛ̃tɛn gwãaniala, àkũmɛ
Arumasihu ũ Dikiri ũ. 12 Sèeda kũ ani tó à a dɔ̃n dí: Áni nɛ́kpãntɛ̃ e wútɛna pɔ́kãdenɔ
pɔ́blebɔɔ gũn, biza fĩ̀fĩa. 13 Kãnto ludambɛ gbɛ̃nɔn kú lɛɛlɛ kũ malaika pìio dasidasi, òtɛn
Luda sáabu kpá ò pì:
14 Ò Luda tɔ́ sɛ́ lei zaa musu,
gbɛ̃ kũ ń yã kɛ̀nɛ nnanɔ aafia le zĩtɛ.

15 Kũ malaikaa pìnɔ gòńla ò tà ludambɛ, akũ sãdãrinɔ òkɔ̃nɛ ò pì: Ò gɛ́ Bɛtilihamu, de ò
yã kũ à kɛ̀ɛ pì e, yã kũ Dikiri tò o dɔ̃̀. 16 Akũ ò fùtɛ ò gɛ̀ɛ likalika, ò bò Mariama kũ Yusufuooa
kũ nɛ́kpãntɛ̃ pìio wútɛna pɔ́kãdenɔ pɔ́blebɔɔ gũn. 17 Kũ ò a è, ò yã kũ ò òńnɛ nɛ́ pì musu ò.
18 Akũ yã kũ sãdãrinɔ òo pìi bò gbɛ̃ kũ ò mànɔ sarɛ ń pínki. 19 Mariama yã pì kũna a nɛ̀sɛɛ

gũn pínki, àtɛn laasun léa. [20] Sãdãrinɔ èra ò tà, òtɛn Luda tɔ́ bo, òtɛni a sáabu kpá yã kũ ò mà akũ ò è yãi, zaakũ à kɛ̀ lákũ ò òńnɛ nà.

*Tɔ́*kpana Yesunɛ

[21] A gɔrɔ sɔraakɔ̃de zĩ né tɔ̃̀zɔ̃gɔrɔ kà, akũ ò tɔ́ kpànɛ Yesu, tɔ́ kũ malaikaa ò zaade odi a nɔ̀ síro.

*Yesu m*ɔ̀na Dikirinɛ

[22] Kũ ń gbã̀bogɔrɔ kà, ò a sɛ̀ ò gèɛ à mɔ Dikirinɛ Yurusalɛmu lákũ Musa doka ò nà. [23] Zaakũ à kú Dikiri doka takadan ò pì, ò daudunɔ kpá Dikiria. [24] Ò sa'opɔ kũ ò dìtɛ Dikiri doka takadan kpà, ò pì potɛ̃nɛ mèn pla ke lukulukunɛ bɔ̀rɔ mèn pla.

[25] Gbɛ̃ke kú Yurusalɛmu, a tɔ́n Simɛɔ. Gbɛ̃ manamɛ, à Luda vĩna vĩ, à wɛ́ dɔ Isarailanɔ surabanaai. Luda Nini kúa, [26] akũ à pìnɛ ani ga Dikiri gbɛ̃ kũ òdi pi Arumasihu enaa sariro. [27] Luda Nini dònɛ arɛ, akũ à gɛ̃̀ Luda ɔnn. Kũ Mariama kũ Yusufuo sù kũ ń né Yesuo yã kũ ò dìtɛ doka takadan kɛna yãi, [28] akũ Simɛɔ a sì a ɔĩ, à Luda sáabu kpà à pì:

[29] Ǹ makũ n zɔ̀bleri gbarɛ aafiaa gũn sà
lákũ n òmɛnɛ nà Dikiri,
[30] zaakũ ma wɛ́ kɛ̀ pla kũ Surabari kũ n dìtɛo,
[31] kũ n a yã kɛ̀kɛ buri sĩnda pínki wára.
[32] Anigɔ̃ de gupura ũ de à gupura kũ buri pãndenɔnɛ,
à n gbɛ̃ Isarailanɔ tɔ́ bo.
[33] Yã kũ à ò né pìi musu bò a de kũ a daoo sarɛ. [34-35] Simɛɔ sa mana òńnɛ, akũ à ò né pì da Mariamanɛ à pì:
Àkũ mɛ́ anigɔ̃ de sèeda kũ Isarailanɔ ni gíi ũ,
pɔsira ni n swɛ̃̀ zɔ̃ lán fɛ̃nɛda bà.
Isaraila kenɔ ni kakatɛ ń kenɔ ni bo aafia a gãi,
ń nèsɛɛ gũn yã ni bo gupuraa.

[36] Nɔgbɛ̃ annabi ke kú gwe, a tɔ́n Ana, Fanuɛli né, Asa burimɛ. Nɔgbɛ̃ pì zĩ kũ̀ yúkuyuku. À zã kɛ̀ kũ a gɔ̃kpammao wɛ̃̀ supplamɛ, [37] akũ à gɔ̃̀ gyaanɔ ũ ari wɛ̃̀ basiikɔ̃ awɛɛsiikɔ̃. Àdi bo Luda ɔnnlo, àdigɔ̃ do Ludai fãnantɛ̃ kũ gwãanio kũ lɛ́yĩnaao kũ aduakɛnaao. [38] Zĩ birea gɔ̃̀nɔ à nàńyĩ, à Luda sáabu kpà, àtɛn né pì yã o gbɛ̃ kũ ń wɛ́ dɔ Yurusalɛmu bonaainɔnɛ ń pínki.

*Ɛra tana Naz*ɛra

[39] Kũ Yusufu kũ Mariamao kɛ̀ lákũ à kú Dikiri doka takadan nà pínki ò làka, ò èra ò tà ń bɛ wɛ̃tɛa Nazɛra, Galili bùsun. [40] Né pìi fùtɛ à gbãna kũ̀. Ɔ̃ndɔ̃ mɔ̀a, àdigɔ̃ kú kũ Luda arubarikaao.

*Yesu g*ɛna Luda ɔnn a néfitikɛgɔrɔa

[41] Wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo Yesu de kũ a dao dì gɛ́ Vĩnla dikpɛ kɛ Yurusalɛmumɛ. [42] Kũ Yesu kà wɛ̃̀ kuri awɛɛpla, ò èra ò gèɛ dikpɛ kɛ lákũ òdi kɛ nà. [43] Kũ dikpɛ làka, òtɛn tá, akũ ń né Yesu gɔ̃̀ Yurusalɛmu, ò a yã dɔ̃ro. [44] Òtɛn da à kú ń gbɛ̃nɔ témɛ. Kũ ò táa ò gɔrɔ do, akũ òtɛni a wɛtɛ ń danɛnɔ kũ ń gbɛ̃ dɔ̃nanɔ té. [45] Kũ odi a ero, ò èra ò gèɛ a wɛtɛ Yurusalɛmu. [46] A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ò a è Luda ɔnn vutɛna yãdannɛrinɔ té, àtɛn sã kpá ń yãa, àtɛn yã lalaḿma. [47] A yã dɔ̃na kũ a yãwemmanaao bò gbɛ̃ kũ òtɛni a yã manɔ sarɛ ń pínki. [48] Kũ a de kũ a dao a è, à bò ń sarɛ, akũ a da pìnɛ: Bɔ́yãi n kɛ̀wɛrɛ lɛɛ? N de kũ makũo, ó bídi kɛ̀ n wɛtɛna yãi. [49] À wèḿma à pì: À kɛ̀ dera átɛni ń wɛtɛɛ? Á dɔ̃ kũ à kũ̀ mà a De bɔkɔtɛ kɛnloo? [50] Ama odi yã kũ à òńnɛ pìi dɔ̀rɔ dɔ̃ro.

[51] Yesu èra à tà kũńwo Nazɛra, à ń yã mà. A da yã pìnɔ kũna a nèsɛɛ gũn pínki. [52] Yesu zɔ̃kɔ̃ kũ̀, a ɔ̃ndɔ̃ kàra, à nna kũ Ludao kũ bisãsirinɔ.

3

*Yahaya Da'itɛ*kɛri waazikɛnaa
(Mat 3:1-17, Maa 1:1-11, Yuh 1:19-28)

[1] Siza Tiberia kíblena wɛ̀ gɛ̃rode gũn Pɔntiu Pilati mɛ́ à Yudea bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, Hɛrɔdu
tɛn kí ble Galili, a vɪ̀ni Filipi tɛn kí ble Iturea bùsun kũ Tarakɔniti bùsuuo, Lisania sɔ̃ àtɛn
kí ble Abilɛnɛ bùsun. [2] Anasa kũ Kayafaoomɛ sa'orikinɔ ũ. Gɔrɔ kʊ̀a Luda yã ò Zakari nɛ́
Yahayanɛ gbárannan. [3] Akũ à fùtɛ àtɛn kure Yoda bara dire kũ bara laooi pínki, àtɛn waazi
kɛ gbɛ̃nɔnɛ. À òńnɛ ò ń nèsɛ litɛ ò da'itɛ kɛ, Luda ni ń durunnanɔ kɛ̃ḿma. [4] Lákũ à kú
annabi Isaya takada gũn nà à pì:
À baarukparii kòto ma dɔ gbárannan,
àtɛn pi à zɛ́ kɛkɛ Dikirinɛ,
à zɛ́ térerenɔ poronɛ súsu.
[5] Guvutɛ pínki ni tata,
kpinɔ kũ sɪ̀sɪ̃nɔ ni datɛ pínki.
Zɛ́ kotinanɔ ni poro súsu,
zɛ́ wókũwokũnɔ ni kpákũsũ,
[6] gbɛ̃ sɪ̃nda pínki ni e lákũ Luda dì ń sura ba nà.

[7] Gbɛ̃nɔ dìgɔ̃ su a kɪ̃naa dasi ò da'itɛ kɛ, akũ àdi ońnɛ: Bisãsiri pitikonɔ! De mɛ́ à lɛ́ dàáwa
à bàa sí pɔfɛ̃ kũ Luda ni kipaḿmanɛɛ? [8] À nèsɛlitɛna yã kɛ, onigɔ̃ dɔ̃ kũ a litɛ. Kũ Ibrahĩ de
á dizi ũ, àsungɔ̃ da kũ abirekũ mɛ́ ani á boro. Matɛn oárɛ, Luda ni fɔ̃ à gbɛ̀ dínɔ kɛ Ibrahĩ
burinɔ ũ. [9] Kpása ditɛna línɔi kɔ̀. Lí kũ àdi nɛ́ mana iro, Luda ni zɔ̃ à zu tɛ́ gũn.

[10] Gbɛ̃nɔ a là ò pì: Tó lɛmɛ, óni kɛ deraa? [11] À wèḿma à pì: Gbɛ̃ kũ à uta vĩ mèn pla, à a do
kpá gbɛ̃ kũ à vĩroa. Gbɛ̃ kũ à pɔ́ble vĩ, à kɛ lɛ dɔ. [12] Bɛ'ɔgɔsirinɔ sù da'itɛ kɛ, akũ ò a là ò pì:
Dannɛri, óni kɛ deraa? [13] À wèḿma à pì: Ásun bɛ'ɔgɔ síḿma de lákũ ò dìtɛ nàlaro. [14] Sozanɔ
a là: Ɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃, óni kɛ deraa? À òńnɛ: Ásun gbãna mɔ gbɛ̃nɔnɛ à ń blero. À zɛ kũ fĩna kũ òdi
boárɛo.

[15] Gbɛ̃nɔ wɛ́dɔina tɛn kara. Baadi pínki tɛn laasun lɛ́ a nèsɛɛ gũn Yahaya yãa, tó àkũmɛ
Arumasihu ũ. [16] Yahaya òńnɛ ń pínki à pì: Madì á da'itɛ kɛ kũ íomɛ. Ama gbɛ̃ke ni su a
gbãna demala, mádi ká mà a kyate bobonɛro. Àkũ mɛ́ ani á da'itɛ kɛ kũ Luda Ninio kũ
téo. [17] À gbaka kũna kũ ani pɔ́ fão. Ani pɔ́blewɛ ká a dɔ̃̀n, ani a sàko ká té kũ àdi garo gũn.
[18] Yahaya baaru nna kpannɛnaa gũn, à nàkaraḿma kũ yã pãndenɔo dasi. [19] Akũ à yã kpà̰kɛ̃
kína Hɛrɔdui a vɪ̀ni nanɔ Hɛrɔdia yã musu kũ yã vãni pãnde kũ à kènɔ pínki, [20] akũ Hɛrɔdu
èra à yã vãni kɛ̀ dɔ, à Yahaya dà kpésiran.

Yesu da'itɛkɛnaa
(Mat 3:13-17, Maa 1:9-11)

[21] Kũ Yahaya tɛn gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ ń pínki, à Yesu da'itɛ kɛ̀ se. Gɔrɔ kũ Yesu tɛn adua kɛ,
ludambɛ wɛ̀kɔ̃a, [22] akũ Luda Nini sùa à de lán potɛ̃nɛ bà. Akũ à kòto ke mà bona ludambɛ à
pì: Mɔkɔ̃n ma Nɛ́ mèn do légelege yenyĩde ũ, kũ ma pɔ nnamma manamana.

Yesu buri bozirɛ
(Mat 1:1-17)

[23] Gɔrɔ kũ Yesu nà a zĩa, à kà wɛ̀ baraakuri taka. Òtɛn da Yusufu nɛ́'inaamɛ.
Yusufu sɔ̃ Eli nɛ́mɛ,
[24] Eli sɔ̃ Matata nɛ́mɛ,
Matata sɔ̃ Levi nɛ́mɛ,
Levi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́mɛ,
Mɛlɛki sɔ̃ Yanai nɛ́mɛ,
[25] Yanai sɔ̃ Yusufu nɛ́mɛ,
Yusufu sɔ̃ Matatia nɛ́mɛ,
Matatia sɔ̃ Amɔsi nɛ́mɛ,
Amɔsi sɔ̃ Naumu nɛ́mɛ,
Naumu sɔ̃ Ɛsɛli nɛ́mɛ,
Ɛsɛli sɔ̃ Nagai nɛ́mɛ,
[26] Nagai sɔ̃ Maata nɛ́mɛ,
Maata sɔ̃ Matatia nɛ́mɛ,
Matatia sɔ̃ Sɛmɛi nɛ́mɛ,

Sɛmɛi sɔ̃ Yosɛki nɛ́mɛ,
Yosɛki sɔ̃ Yoda nɛ́mɛ,
Yoda sɔ̃ Yoanana nɛ́mɛ,
[27] Yoanana sɔ̃ Resa nɛ́mɛ,
Resa sɔ̃ Zɛrubabɛli nɛ́mɛ,
Zɛrubabɛli sɔ̃ Sealatiɛli nɛ́mɛ,
Sealatiɛli sɔ̃ Nɛri nɛ́mɛ,
Nɛri sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́mɛ,
[28] Mɛlɛki sɔ̃ Adi nɛ́mɛ,
Adi sɔ̃ Kosamu nɛ́mɛ,
Kosamu sɔ̃ Ɛlɛmadamu nɛ́mɛ,
Ɛlɛmadamu sɔ̃ Ɛɛ nɛ́mɛ,
Ɛɛ sɔ̃ Yɔsua nɛ́mɛ,
[29] Yɔsua sɔ̃ Ɛliɛza nɛ́mɛ,
Ɛliɛza sɔ̃ Yorimu nɛ́mɛ,
Yorimu sɔ̃ Matata nɛ́mɛ,
Matata sɔ̃ Levi nɛ́mɛ,
Levi sɔ̃ Simɛɔ nɛ́mɛ,
[30] Simɛɔ sɔ̃ Yuda nɛ́mɛ,
Yuda sɔ̃ Yusufu nɛ́mɛ,
Yusufu sɔ̃ Yonamu nɛ́mɛ,
Yonamu sɔ̃ Ɛliakimu nɛ́mɛ,
Ɛliakimu sɔ̃ Mɛlɛa nɛ́mɛ,
[31] Mɛlɛa sɔ̃ Mɛna nɛ́mɛ,
Mɛna sɔ̃ Matata nɛ́mɛ,
Matata sɔ̃ Natã nɛ́mɛ,
Natã sɔ̃ Dauda nɛ́mɛ,
Dauda sɔ̃ Yɛsɛ nɛ́mɛ,
[32] Yɛsɛ sɔ̃ Ɔbɛdi nɛ́mɛ,
Ɔbɛdi sɔ̃ Bɔaza nɛ́mɛ,
Bɔaza sɔ̃ Salamɔ nɛ́mɛ,
Salamɔ sɔ̃ Nasɔ̃ nɛ́mɛ,
Nasɔ̃ sɔ̃ Aminadabu nɛ́mɛ,
[33] Aminadabu sɔ̃ Ramu nɛ́mɛ,
Ramu sɔ̃ Ɛzɛrɔnu nɛ́mɛ,
Ɛzɛrɔnu sɔ̃ Pɛrɛzi nɛ́mɛ,
Pɛrɛzi sɔ̃ Yuda nɛ́mɛ,
Yuda sɔ̃ Yakubu nɛ́mɛ,
[34] Yakubu sɔ̃ Isaaku nɛ́mɛ,
Isaaku sɔ̃ Ibrahĩ nɛ́mɛ,
Ibrahĩ sɔ̃ Tera nɛ́mɛ,
Tera sɔ̃ Nao nɛ́mɛ,
Nao sɔ̃ Serugu nɛ́mɛ,
[35] Serugu sɔ̃ Rɛu nɛ́mɛ,
Rɛu sɔ̃ Pɛlɛgi nɛ́mɛ,
Pɛlɛgi sɔ̃ Eberu nɛ́mɛ,
Eberu sɔ̃ Sela nɛ́mɛ,
Sela sɔ̃ Kaina nɛ́mɛ,
[36] Kaina sɔ̃ Apasada nɛ́mɛ,
Apasada sɔ̃ Sɛmu nɛ́mɛ,
Sɛmu sɔ̃ Nuhu nɛ́mɛ,
Nuhu sɔ̃ Lamɛki nɛ́mɛ,
Lamɛki sɔ̃ Mɛtusela nɛ́mɛ,
[37] Mɛtusela sɔ̃ Ɛnɔku nɛ́mɛ,
Ɛnɔku sɔ̃ Yarɛdi nɛ́mɛ,
Yarɛdi sɔ̃ Malalɛli nɛ́mɛ,
Malalɛli sɔ̃ Kenana nɛ́mɛ,

Kenana sɔ̃ Ɛnɔsu nɛ́mɛ,
38 Ɛnɔsu sɔ̃ Sɛti nɛ́mɛ,
Sɛti sɔ̃ Adamu nɛ́mɛ,
Adamu sɔ̃ Luda nɛ́mɛ.

4

Yesu yɔ̃ogwanaa
(Mat 4:1-11, Maa 1:12-13)

1 Yesu bò Yoda àtɛn su kũ Luda Ninio pɛkɛrɛna, akũ Nini pìi gɛ̀ɛ kãao gbárannan. 2 Ibilisi
a yɔ̃̀ à gwà gwe ari gɔrɔ bupla. Gɔrɔ kʊ̀a adi pɔ́ke blero. Kũ gɔrɔ bupla pìi pàpa, nà tɛni a
dɛ. 3 Akũ Ibilisi pìnɛ: Tó Luda Nɛ́mɛ n ũ, ǹ pi gbɛ̀ dí li burodi ũ. 4 Yesu wèa à pì: À kú Luda
yãn ò pì:
Pɔ́blen bisãsiri dìgɔ̃ kúo adoro.
5 Akũ Ibilisi gɛ̀ɛ kãao musu, akũ à andunia kpatanɔ mɔ̀nɛ pínki a zɛki gbɛ̀n gɔ̃̀nɔ 6 à pì: Mani
n gba abirenɔ iko pínki kũ a gakurio, zaakũ à kú ma ɔĩmɛ, gbɛ̃ kũ má yei mani kpáa. 7 Tó n
kutɛ ma arɛ dé, ani gɔ̃ n pɔ́ ũmɛ pínki. 8 Yesu wèa à pì: Ò kɛ̃̀ ò pì, ǹ donyĩ kɛ Dikiri n Ludanɛ
ǹgɔ̃ doi ado.
9 Akũ Ibilisi gɛ̀ɛ kãao Yurusalɛmu, à a zɛ̀ Luda kpɛ́ mìsɔ̃ntɛa à pì: Tó Luda Nɛ́mɛ n ũ, ǹ ɔ
gbarɛ n zĩdai la, 10 zaakũ ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì:
Ani n yã o a malaikanɔnɛ ò n dãkpã.
11 Ò pì dɔ:
Oni n sɛ́ ń ɔĩ, de ǹsun gɛ̃̀ sí gbɛ̀ɛaro yãi.
12 Yesu wèa à pì: Ò pì, ǹsun Dikiri n Luda lɛ́ ǹ gwaro.
13 Kũ Ibilisi Yesu yɔ̃̀ à gwà kũ yã pínkio à làka, akũ à a tòn ari zĩkea dɔ.

Yesu nana a zĩia Galili
(Mat 4:12-17, Maa 1:14-15)

14 Yesu èra à tà Galili kũ Luda Nini gbãnao, akũ a tɔ́ dà bùsuu pìla pínki. 15 Àdi yã daǵnɛ ń
aduakɛkpɛnɔ gũn, baadi pínki dì a sáabu kpá.

*Nazɛ*radenɔ gina Yesui
(Mat 13:53-58, Maa 6:1-6)

16 Akũ à gɛ̀ɛ Nazɛra, gu kũ à nɛ́ blèn. Kámmabogɔrɔ zĩ à gɛ̀ɛ aduakɛkpɛn lákũ àdi kɛ nà. À
fùtɛ à zɛ̀ de à kyó kɛ, 17 akũ ò annabi Isaya takada kpàa. Kũ à pòro, à bò gu kũ ò yã dí kɛ̃nwa
ò pì:
18 Dikiri Nini kúma,
à ma ditɛ mà baaru nna kpá takasidenɔnɛ,
à ma zĩ mà gɔ̃nzĩdanɛ kpàkpa kɛ
gbɛ̃ kũ ò ń zĩda vĩronɔnɛ,
mà wɛ́wɛ̃naa kpàkpa kɛ vĩ̀nanɔnɛ,
mà gbɛ̃ kũ ò yĩnanɔ poro,
19 mà Dikiri gbɛ̃kɛkɛnnɛgɔrɔ kpàkpa kɛ.
20 Akũ à takada pìi kòko à kpà kpanyĩriia, à vùtɛ. Gbɛ̃ kũ ò kú kpɛ́ gũnnɔ wɛ́ fĩa ń pínki.
21 Akũ à nà yã'onnɛnaaa à pì: Luda yã dí pàpa gbãra lákũ átɛn ma nà. 22 Yã mana kũ à da a
lɛ́n bò ń sarɛ ń pínki, òtɛni a tɔ́ nna sí ò pì: Yusufu nɛ́n díroo?
23 Akũ à pìńnɛ: Má dɔ̃ sãnsãn kũ áni yáasi dí zumɛnɛ. Tó mɔkɔ̃mmɛ likita ũ, ǹ n zĩda
were. Áni omɛnɛ mà yã kũ a mà ma kɛ̀ zaa Kapɛnamu kɛ ma bɛ wɛ̃tɛ gũn la dɔ. 24 Yãpuran
matɛn oárɛ, annabii dìgɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩ a bɛ wɛ̃tɛ gũnlo. 25 Matɛn oárɛ yãpura, kũ ludambɛ zɛ́
tà Iliasu gɔrɔ, gyaanɔnɔn dasi. Legũ dí maro ari wɛ̃̀ aakɔ̃ kũ mɔ suddoo, akũ nà zɔ̃kɔ̃ɔ gɛ̃̀
Isarailanɔ bùsun pínki, 26 ama Luda dí Iliasu zĩ ń gbɛ̃kearo, sé gyaanɔ kũ à kú Zarɛfa, Sidɔ̃
sarɛ. 27 Annabi Ɛlisa gɔrɔ sɔ̃, Isarailanɔ bùsun kusunɔn dimmɛ, ama adi ń gbɛ̃ke werekɔ̃aro,
sé Siria bùsu gbɛ̃ Naama.

[28] Kũ gbɛ̃ kũ ò kú aduakɛkpɛ gũnnɔ yã pìi mà, ń pɔ fɛ̃̀ manamana ń pínki. [29] Akũ ò bò kũ
Yesuo wɛ̃tɛ kpɛ, ò gɛ̀ɛ kãao sɩ̀sɩ̃ kũ ń wɛ̃tɛ kátɛa mìsɔ̃ntɛa, de ò ɔ sɔ̃i à lɛ́tɛ à sín yãi. [30] Akũ à
bò ń tɛ́ à tà.

*Yesu tãnade werekɔ̃*ana Kapɛnamu
(Mat 8:14-17, Maa 1:21-39)

[31] Yesu tà Kapɛnamu, Galili bùsun, akũ àtɛn yã dańnɛ kámmabogɔrɔ zɩ̃. [32] A yãdannɛnaa
bò ń sarɛ, zaakũ a yã iko vɩ̃. [33] Gɔ̃gbɛ̃ tãnade ke kú aduakɛkpɛn gwe, akũ à wiki gbãna lɛ̀ à pì:
[34] É'e! Bɔ́n ó vɩ̃ kɔ̃ ɔ̃ɩ̃i, Yesu Nazɛra? N su ǹ ó kakatɛn yá? Má dɔ̃ gbɛ̃ kũ ń de a ũ, mɔkɔ̃mmɛ
Luda gbɛ̃ kũ à kú adona ũ. [35] Akũ Yesu gì tãna pìinɛ à pì: Ǹ yɩ̃tɛ! Ǹ go gɔ̃gbɛ̃ pìia. Akũ tãna
pì gɔ̃gbɛ̃ pìi pà̰tɛ gbɛ̃nɔ té, à gòa, adi a kɩ̃nnaro. [36] Gbɛ̃nɔ bídi kɛ̀ ń pínki, òtɛn kɔ̃ lala: Bɔ́ taka
buri yãn gwee? Àdi yã ditɛ tãnanɔnɛ kũ iko gbãnao, akũ òdi goḿma. [37] Akũ a tɔ́ dà bùsuu
pìla pínki.

*Gyãren*ɔ werekɔ̃ana dasidasi
(Mat 8:14-17, Maa 1:29-34)

[38] Kũ à bò aduakɛkpɛn, akũ à tà Simɔ bɛa. Simɔ nanɔ da tɛn mɛ̀wãna kɛ manamana, akũ
ò a yã ònɛ. [39] Yesu zɛ̀ala à gì mɛ̀wãna pìinɛ, akũ a mɛ̀ɛ kɛ̀ sà̰na. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ à fùtɛ à pɔ́ble
kɛ̀ńnɛ.

[40] Kũ ifãntɛ̃ gɛ̃̀ kpén, gbɛ̃ kũ ò gyãre vɩ̃nɔ sù kũńwo Yesunɛ, akũ à ɔ nàna ń baadia, à ń
werekɔ̃a kũ ń gyã buri sɩ̃nda pínkio. [41] Tãnanɔ sɔ̃ òtɛn bo gbɛ̃nɔ gũn kũ wikio dasi ò pì:
Mɔkɔ̃mmɛ Luda Né ũ. Ama àdi gíńnɛ ò yã o, kũ ò a dɔ̃̀ Arumasihu ũ yãi.

*Yesu waazik*ɛna Galili
(Maa 1:35-39)

[42] Gukɛ̃̀kɔ̃ana Yesu bò wɛ̃tɛ gũn, à gɛ̀ɛ gusarɛ, akũ gbɛ̃nɔ tɛni a wɛtɛ. Kũ ò bòa, ò ye à ń
tóro. [43] Akũ à pìńnɛ: Sé mà kpata kũ à bò Luda kɩ̃naa baaru kpá wɛ̃tɛ kparanɔnɛ dɔ, zaakũ
abire yãin Luda ma zɩ̃. [44] Akũ à gɛ̀ɛ àtɛn waazi kɛ Yudea bùsu aduakɛkpɛnɔ gũn.

5

*Yesu ìba káakun*ɔ sisinaa
(Mat 4:18-22, Maa 1:16-20)

[1] Zɩ̃kea Yesu zɛna Gɛnɛsarɛti sɛ̀bɛɛ bara, akũ gbɛ̃nɔ kàkarai dasi de ò Luda yã ma yãi, òtɛn
nakaraa. [2] Akũ à gó'itɛ è katɛna bara mɛ̀n pla, sɔrɔkɔnɔ bɔ̀tɛn òtɛni ń táarunɔ pípi. [3] Akũ à
gɛ̃̀ gó pìnɔ do gũn kũ à de Simɔ pɔ́ ũ, à wɛ́ kɛ̀a à a yɩ̃pa fíti, à go baraa fíti. Akũ à vùtɛ gó pìi
gũn, à yã dà gbɛ̃nɔnɛ.

[4] Kũ à yã ò à làka, akũ à pì Simɔnɛ: Ǹ gɛ́ kũ góo í lòkoto kpa, à birigi fã á kpɔ̀ kũ. [5] Simɔ
wèa à pì: Dannɛri, o zɩ̃ kɛ̀ ari gu gɛ̀ɛ à dɔ̀o, ódi pɔ́ke kũro, ama lákũ n ò nà, mani fã. [6] Kũ ò
kɛ̀ lɛ, ò kpɔ̀ɔ kàkara yɔ̃nkɔyɔ̃nkɔ ari ń biriginɔ ye ò kɛ̃kɛ̃. [7] Akũ ò ɔ kè yáku ń gbɛ̃dake kũ ò
kú gó pì do gũnnɔnɛ, ò su ò kpáńyɩ̃. Kũ ò sù, ò kpɔ̀ɔ kà gó mɛ̀n pla pìnɔ pà ari ò ye ò kpátɛ.
[8] Kũ Simɔ Pita è lɛ, à kùtɛ Yesu gbá sarɛ à pì: Ǹ go ma sarɛ Dikiri, zaakũ durunnakɛrin ma
ũ. [9] Simɔ bídi kɛ̀ kũ gbɛ̃ kũ ò kú lɛɛlɛnɔ ń pínki kpɔ̀ dasi kũ ò kṳ̀u pì yãi. [10] Lɛmɛ dɔ Yamisi kũ
Yuhanao, Zebedi né kũ ò de kɔ̃ gbɛ̃nna ũ kũ Simɔo bídi kɛ̀ se. Akũ Yesu pì Simɔnɛ: Ǹsun tó
vɩ̃na n kũro. Zaa gbãra bisãsirin ɩ̃nigɔ̃ wɛtɛ. [11] Kũ ò kà kũ ń góo bara, akũ ò pɔ́ sɩ̃nda pínki
tòn ò tèi.

*Kusu werekɔ̃*anaa
(Mat 8:1-4, Maa 1:40-45)

[12] Zɩ̃kea Yesu kú wɛ̃tɛ ke gũn, akũ gɔ̃gbɛ̃ kũ kusu dàala sù. Kũ à Yesu è, à wùtɛ a kùaa, à
wɛ́ kɛ̀a à pì: Dikiri, tó ń yei, ɩ̃ni fɔ̃ ǹ ma werekɔ̃a swáswa. [13] Akũ Yesu ɔ bò à nàa à pì: Má
yei, ǹ gɔ̃ swáswa. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ a kusu làka. [14] Akũ Yesu pìnɛ: Ǹsun o gbɛ̃ke maro. Ǹ gɛ́ ǹ n
zɩ̃da mɔ sa'oriinɛ, ǹ sa'opɔ kũ Musa dìtɛ kpá n werekɔ̃ana sèeda ũ gbɛ̃nɔnɛ.

[15] Yesu baaruu dàgula de yãla. Gbɛ̃nɔ dìgɔ̃ kakara dasi ò a yã ma, de à ń werekɔ̃a kũ ń
gyãnɔ dɔ. [16] Akũ Yesu dìgɔ̃ bo ń tɛ́ àgɔ̃ gɛ́ adua kɛ gusarɛ.

Kɔ̀̃nɔde werekɔ̃anaa
(Mat 9:1-8, Maa 2:1-12)

17 Zĩkea Yesu tɛn yã daǵnɛ. Farisi kenɔ kũ ludayãdannɛri kenɔ vutɛna gwe. Ò bò Galili kũ
Yudea wɛ̃̃tɛnɔ gũn pínki kũ Yurusalɛmuo. Luda gbãna kú kãao, akũ àtɛn gyãrenɔ werekɔ̃a.
18 Akũ gbɛ̃̃kenɔ sù, ò kɔ̀̃nɔde sɛna kũ wútɛbɔɔo, òtɛn zɛ́ wɛtɛ ò gɛ̃̃ kãao ò a ditɛ Yesu arɛ. 19 Kũ
odi gɛ̃̃ki ero pari yãi, akũ ò dìdi kãao kpɛ́ musu, ò kpɛ́ fɔ̃̀, akũ ò a kìpa kũ a wútɛbɔɔo zàa gũn
Yesu arɛ. 20 Kũ Yesu è ò a náani vĩ, à pì: Ma gbɛ̃̃, n durunnanɔ kɛ̃̀mma. 21 Ludayãdannɛrinɔ
kũ Farisi pìnɔ ò ń nèsɛɛ gũn: Dín gbɛ̃̃ kũ àtɛn dɔkɛ kũ Ludao dí ũu? Dí mɛ́ ani fɔ̃ à durunna
kɛ̃ńma, tó adi kɛ Luda ado baasiroo? 22 Yesu ń laasun dɔ̃̀, akũ à ń lá à pì: Bɔ́yãi átɛn laasun
bire taka lɛ́ á nèsɛɛ gũnn? 23 Tó ma pì a durunnanɔ kɛ̃̀a, ke tó ma pì à futɛ à táa o, a kpate
mɛ́ à aragaa? 24 Ma ò lɛ de àgɔ̃ dɔ̃ kũ Bisãsiri Nɛ́ durunnakɛ̃mmana iko vĩ zĩtɛ lamɛ. Akũ à
pì kɔ̀̃nɔde pìinɛ: Ma ònnɛ, ǹ futɛ ǹ n wútɛbɔ sɛ́ ǹ tá bɛ. 25 Gwe gɔ̀̃nɔ à fùtɛ à zɛ̀ ń wára, à a
wútɛbɔɔ pìi sɛ̀ à tà bɛ, àtɛn Luda sáabu kpá. 26 Gbɛ̃̃ sĩnda pínki lɛ́ àtɛ, akũ ò Luda tɔ́ bɔ̀. Vĩna
gũn ò pì: O daboyã è gbãra.

Levi sisinaa
(Mat 9:9-13, Maa 2:13-17)

27 Abire gbɛra Yesu bò, akũ à bɛ'ɔgɔsiri kũ òdi pinɛ Levi è vutɛna a bɛ'ɔgɔsikin. À pìnɛ: Ǹ
mɔ́ ǹ témai. 28 Akũ à fùtɛ, à pɔ́ sĩnda pínki tòn à tèi.
29 Akũ à pɔ́ble zɔ̃̃kɔ̃ɔ̃ kɛ̀ a bɛa à Yesu sìsia, bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ gbɛ̃̃ pãndenɔ tɛn pɔ́ ble kũńwo
dasi. 30 Akũ Farisinɔ kũ ń ludayãdannɛrinɔ yãkete kà a ìbanɔi ò pì: Bɔ́yãi átɛn pɔ́ ble, átɛn
í mi kũ bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ kifirinɔoo? 31 Akũ Yesu wèḿma à pì: Gbɛ̃̃ kũ à aafia vĩ bàka kú kũ
likita yãoro, sé gyãre. 32 Mádi su gbɛ̃̃ mananɔ sísi ò ń nèsɛ litɛro, sé kifirinɔ.

Lɛ́yĩna yã
(Mat 9:14-17, Maa 2:18-22)

33 Akũ ò pìnɛ: Yahaya ìbanɔ dìgɔ̃ lɛ́ yĩ, ògɔ̃ adua kɛ baala'i. Lɛmɛ kũ Farisi ìbanɔ dɔ. Ama
n gbɛ̃̃nɔ dìgɔ̃ pɔ́ ble òdigɔ̃ í mi. 34 Akũ Yesu wèḿma à pì: Áni fɔ̃ à pi nɔsɛri gbɛ̃̃nɔ lɛ́ yĩ gɔrɔ
kũ à kú kũńwo yá? 35 A gɔrɔ ni su kũ oni nɔsɛrii pì bo ń té. Zĩ pìian oni lɛ́ yĩ sà. 36 Yesu yã
lèkɔ̃ańnɛ dɔ à pì: Gbɛ̃̃ke dì uta dufu li ò dì a zĩlaro. Tó ò kɛ̀ lɛ, uta dufu ni yakamɛ, a zĩ ni kɔ̃
sɛ́ kũ uta dufu nambataoro. 37 Òdi sèwɛ̃̃ dufu ká tùru zĩ gũnlo. Tó ò kè lɛ, wɛ̃̃ dufu pì ni tùru
pũtãmɛ, ani kɔ́tɛ, tùru ni yaka. 38 Oi, òdi sèwɛ̃̃ dufu ká tùru dufu gũmmɛ. 39 Gbɛ̃̃ kũ à kɔ̃ dɔ̃̀
kũ wɛ̃̃ zĩ minaao dì a dufu sáabu kpáro, àdi pi a zĩ mɛ́ à nna.

6

*Kámmabog*ɔrɔ yã
(Mat 12:1-14, Maa 2:23-3:6)

1 Kámmabogɔrɔ zĩ kea Yesu tɛn pã buranɔla, akũ a ìbanɔ pɔ́blewɛ wòro ò sùkã ń ɔn, òtɛn
só. 2 Akũ Farisi kenɔ pìńnɛ: Bɔ́yãi átɛn yã kũ à de òdi kɛ kámmabogɔrɔ zĩro kɛɛ? 3 Yesu
wèḿma à pì: Ádi a kyó kɛ a è lákũ Dauda kũ a gbɛ̃̃nɔ kè nà gɔrɔ kũ nà tɛni ń dɛroo? 4 À gɛ̃̀
Luda ɔnn, à burodi kũ ò kàtɛ Ludanɛɛ sè à sò, à kpà a gbɛ̃̃nɔa, burodi kũ gbɛ̃̃ke a sona zɛ́
vĩro, sé sa'orinɔ. 5 Akũ Yesu pìńnɛ: Bisãsiri Nɛ́ mɛ́ à iko vĩ kámmabogɔrɔa.

6 Kámmabogɔrɔ pãnde zĩ dɔ Yesu gɛ̃̀ aduakɛkpɛn, àtɛn yã daǵnɛ. Gɔ̃gbɛ̃̃ ke kú gwe, a ɔpla
íbana. 7 Ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ tɛn Yesu tàasi ká, tó ani a werekɔ̃a kámmabogɔrɔ zĩ,
de ò yã le ò dia. 8 À ń laasun dɔ̃̀, akũ à pì gbɛ̃̃ kũ a ɔ íbanaa pìinɛ: Ǹ futɛ ǹ zɛ zàa gũn. Kũ à
fùtɛ à zɛ̀ gwe, 9 akũ Yesu pìńnɛ: Matɛni á lámɛ. À zɛ́ vĩ ò yã mana kɛ kámmabogɔrɔ zĩ yá,
ke a vãni? Ò gbɛ̃̃ mì sín yá, ke ò a dɛmɛ? 10 Yesu ń gwá à lìkańyĩ, akũ à pì gɔ̃gbɛ̃̃ pìinɛ: Ǹ n ɔ
pìi poro. Kũ à pòro, akũ a ɔ kɛ̀ a gbèn. 11 Farisinɔ pɔ fɛ̃̀ manamana, akũ ò lɛ́ kpàkũsũ Yesui,
deran oni kɛnɛ nà.

*Zĩ̀ri gbɛ̃̃*nɔn kuri awɛɛplanɔ ditɛnaa
(Mat 10:1-4, Maa 3:13-19)

12 Gɔrɔ birea Yesu bò à gèɛ adua kɛ sì̀sĩgɛrɛɛi, akũ à wɛ́ kè Ludaa gwãani ari gu gèɛ dɔo.
13 Kũ gu dɔ̀, akũ à a ìbanɔ sìsiai, à gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ bò ń té, à ń dítɛ zĩ̀rinɔ ũ. 14 Gbɛ̃
pìnɔ tɔ́n dí: Simɔ kũ à tɔ́ kpànɛ Pita, a dakũna Anduru, Yamisi, Yuhana, Filipi, Batɔlɔmiu,
15 Matiu, Tomasi, Alafeu nɛ́ Yamisi, Simɔ kũ òdi pinɛ Kokaride, 16 Yamisi nɛ́ Yudasi kũ Yudasi
Isikariɔti kũ à gɔ̃̀ bonkpɛde ũo.

*Yesu yãdann*ɛna Galili
(Mat 4:23-25)

17 Yesu kìpa kũńwo, à zɛ̀ gusaraa, gu kũ a ìba kparanɔ kũ gbɛ̃ pario kún. Ò bò Yurusalɛmu
kũ Yudea bùsuuo pínki kũ ísiralɛ wɛ̃tɛ kũ ò kú Taya kũ Sidɔ̃o sarɛnɔ. 18 Ò sù a yã ma, de à ń
werekɔ̃a kũ ń gyãnɔ dɔ. Gbɛ̃ kũ tãna tɛn wari dɔḿmanɔ aafiaa lè dɔ. 19 Gbɛ̃ sĩnda pínki tɛn
wɛtɛ à ɔ naa, zaakũ gbãna tɛn bo a gũn, àtɛn gbɛ̃ sĩnda pínki werekɔ̃amɛ.

*Arubarikaden*ɔmɛ Yesu ìbanɔ ũ
(Mat 5:1-12)

20 Akũ à wɛ́ sɛ̀ à a ìbanɔ gwà à pì:
Arubarikadenɔmɛ ákɔ̃nɔ takasidenɔ ũ,
zaakũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa de á pɔ́ ũ.
21 Arubarikadenɔmɛ ákɔ̃nɔ kũ nà tɛni á dɛ teranɔ ũ,
zaakũ áni kã.
Arubarikadenɔmɛ ákɔ̃nɔ kũ átɛn ɔ́ɔ dɔ teranɔ ũ,
zaakũ áni yáa dɔ.
22 Arubarikadenɔmɛ á ũ,
tɔ́ ò zã̀águ, tɔ́ ò gìái, tɔ́ ò á sɔ̃sɔ̃,
tɔ́ ò á tɔ́ vãni sìsi Bisãsiri Nɛ́ yãi.
23 Gɔrɔ kũ yã birenɔ á lɛ́, à pɔnna kɛ à vĩvĩ kũ pɔnnao, zaakũ á láada zɔ̃kɔ̃ ludambɛ. Lɛn ń
dizinɔ kè annabinɔnɛ lɛ.
24 Waiyoo ákɔ̃nɔ ɔgɔdenɔ,
a gĩnakɛ a á mènnamanaa è kɔ̀.
25 Waiyoo ákɔ̃nɔ kũ á kãna teranɔ,
nà ni á dɛ.
Waiyoo ákɔ̃nɔ kũ átɛn yáa dɔ teranɔ,
áni wɛ̃nda kɛ à ɔ́ɔ dɔ.
26 Waiyoo ákɔ̃nɔ,
tó gbɛ̃ sĩnda pínki tɛni á tɔ́ nna sí,
zaakũ lɛn ń dizinɔ kɛ̀ annabi ékɛdenɔnɛ lɛ.

*Yena ib*ɛrɛɛi
(Mat 5:38-48)

27 Matɛn o ákɔ̃nɔ kũ átɛni ma yã manɔnɛ, àgɔ̃ ye á ibɛrɛnɔi, à a mana kɛ gbɛ̃ kũ ò
zã̀águnɔnɛ. 28 À sa mana o gbɛ̃ kũ òdi sa vãni oárɛnɔnɛ. À adua kɛ gbɛ̃ kũ òdi wari
dɔáwanɔnɛ. 29 Tó gbɛ̃ n sãn kɛ̀ n gasu doa, ǹ a do dɔnɛ dɔ. Tó gbɛ̃ n uta zɔ̃kɔ̃ɔ sìmma, ǹsun
gínɛ kũ n utanɛoro. 30 Tó gbɛ̃ pɔ́ wɛ́ kɛ̀mma, ǹ kpáa. Tó gbɛ̃ n pɔ́ sìmma, ǹsun gbɛkaaro.
31 À kɛ gbɛ̃nɔnɛ lákũ á ye ò kɛárɛ nà. 32 Tó gbɛ̃ kũ ò yeáinɔn á yeńyĩ, bɔ́ sáabun à vĩárɛɛ? Bee
kifirinɔ dìgɔ̃ ye gbɛ̃ kũ ò yeńyĩnɔi se. 33 Tó gbɛ̃ kũ òdi a mana kɛárɛnɔn adì a mana kɛńnɛ,
bɔ́ sáabun à vĩárɛɛ? Bee kifirinɔ dì kɛ lɛ se. 34 Tó gbɛ̃ kũ á wɛ́ dɔ à pɔ́ leḿmanɔn adì pɔ́
sãkã́ńnɛ, bɔ́ sáabun à vĩárɛɛ? Zaakũ kifirinɔ dì pɔ́ sãkãkɔ̃nɛ, de ò le ò a gɛ̃nɛ sí yãimɛ. 35 Àgɔ̃
ye á ibɛrɛnɔi, à a mana kɛńnɛ. À pɔ́ sãkã́ńnɛ wɛ́dɔisari, áni láada zɔ̃kɔ̃ le, ánigɔ̃ de Luda
Musude nɛ́nɔ ũ, zaakũ àdi a mana kɛ guturunɔnɛ kũ gbɛ̃ vãninɔo. 36 Àgɔ̃ wɛ̃nda vĩ lákũ á De
wɛ̃nda vĩ nà.

*K*ɔ̃ taari'enaa
(Mat 7:1-6)

[37] Ásun gbɛ̃ taari ero, Luda ni á taari e sero. Ásun yã vutɛ gbɛ̃aro, Luda ni yã vutɛáwaro.
À sùru kɛ kũ gbɛ̃nɔ, Luda ni sùru kɛ kãáo. [38] À gbɛ̃ gba pɔ́, Luda ni á gba. Ani zaka mana kũ
à gbɛ̃̀gbɛ̃ à wɛ̃̀ à pà yɛ́rɛrɛ káárɛ á uta lén. Zaakũ zaka kũ ndì yɔ̃ɔ́nɛ Luda ni yɔ̃onnɛ se.
[39] Akũ à yã lɛ̀kɔ̃aɲnɛ à pì: Vì̀na ni fɔ̃ à gò kũ vì̀naanɛ yá? Ń pla ń pínki ni si wɛ̀ɛnloo?
[40] Ìbaa dìgɔ̃ de a dànnɛrilaro. Gbɛ̃ kũ à yã dàda papana de lán a dànnɛrii bàmɛ. [41] Bɔ́yãi
ntɛn sɛ̃̀buru kũ à da n gbɛ̃dake wén e, akũsɔ̃ ńdi lí kũ à da n wén yã daroo? [42] Mɔkɔ̃n kũ ńdi
límukutu kũ à da n wén ero, ĩni kɛ dera ǹ o n gbɛ̃dakenɛ, à tó ǹ sɛ̃̀buru kũ à da a wén bonɛɛ?
Manafikide! Ǹ límukutu kũ à da n wén bo gĩa, gbasa ǹ gu e swáswa, de ǹ le ǹ sɛ̃̀buru kũ à
kú n gbɛ̃dake wén bonɛ.

Gbɛ̃ dɔ̃na a yãkɛnaa
(Mat 7:16-20, 12:33-36)

[43] Lí mana dì né vãni iro, lí vãni dì né mana iro. [44] Òdi lí sĩnda pínki dɔ̃ a néamɛ. Òdi kaka
bo lɛ̀ líaro, òdi geepi le lɛ̀karaaro. [45] Gbɛ̃ mana dì a mana bo a mana kũ à katɛna a gũmmmɛ.
Gbɛ̃ vãni sɔ̃ àdi a vãni bo a vãni kũ à katɛna a gũmmmɛ. Zaakũ yã kũ à kɔ̃̀ swɛ̃̀ɛ gũnn lé dì
o.

*Kpé*bori gbɛ̃nɔn planɔ
(Mat 7:24-27)

[46] Bɔ́ yã mé à tò adìgɔ̃ ma sísi Dikiri, Dikiri, akũ adì yã kũ ma ò kɛroo? [47] Gbɛ̃ kũ à sù ma
kĩnaa, à ma yã mà akũ à zĩ kɛ̀a, mani mɔárɛ lákũ ade de nà. [48] À de lán ɛ̃bori kũ à wɛ̀ɛ yɔ̃̀
zã̀zã, à ɛ̃ pɛ̀tɛ gbɛ̀ɛa bàmɛ. Kũ swa pà, í dàgula à kà kpé pìii, adi yĩgãro, kũ ò bò mana yãi.
[49] Gbɛ̃ kũ à ma yã mà akũsɔ̃ adi zĩ kɛaro de lán ɛ̃bori kũ à ɛ̃ pɛ̀tɛ zĩtɛ pã wɛ̀ɛyɔ̃naa sari bàmɛ.
Kũ swa'i kài, akũ à kɔ̀tɛ bìtim gɔ̃̀nɔ. Kpé pìi yakanaa kɛ̀ zɔ̃kɔ̃.

7

*Sozan*ɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ zĩkɛri werekɔ̃anaa
(Mat 8:5-13)

[1] Kũ Yesu yã birenɔ ò gbɛ̃nɔnɛ pínki à làka, akũ à gɛ̀ɛ Kapɛnamu. [2] Romu sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃
ke kú gwe, à zĩkɛri vĩ à yei manamana, akũ àtɛn gyã kɛ à kà gana. [3] Kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì Yesu
baaruu mà, à Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ zì̀a ò wɛ́ kɛa à su à a zĩkɛrii pìi mì sí. [4] Kũ ò kà Yesu kĩnaa, ò
wɛ́ kɛ̀a gbãngbãn ò pì: Gbɛ̃ pìi kà ǹ kpái. [5] À ye ó burii, àkũ mɛ́ à aduakɛkpɛ dɔ̀wɛrɛ. [6] Akũ
Yesu gɛ̀ɛ kũńwo. Kũ à kà kãni kũ a bɛo, akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì a gbɛ̃nnanɔ zì̀ ò yã dí onɛ: Dikiri,
ǹsun wari dɔ n zĩdaaro, mádi ká kũ ǹ gɛ̃ ma bɛaro. [7] A yã mɛ́ à tò ma dìtɛ kũ mádi ká mà
su n kĩnaa ma zĩdaro. Ǹ yã o, ma zĩkɛri ni werekɔ̃a. [8] Zaakũ makũ se ò iko vĩmamɛ, má iko
vĩ sozanɔa. Madì o ń gbɛ̃ donɛ à gɛ́, akũ àdi gɛ́. Madì o a pãndenɛ à mɔ́, akũ àdi su. Madì
o ma zĩkɛriinɛ à adikũ kɛ, àdi kɛ. [9] Kũ Yesu yã pìi mà, à bò a sarɛ. Akũ à lìtɛ à pì gbɛ̃ kũ ò
tɛ́ainɔnɛ: Matɛn oárɛ, mádi e gbɛ̃ke ma náani kɛ̀ lɛ bee Isarailanɔ téro. [10] Kũ zì̀rii pìnɔ ɛ̀ra ò
sù, ò è zĩkɛrii pìi wèrekɔ̃a.

*Gyaan*ɔ né mèn do légelege vuna gan

[11] Abire gbɛra Yesu gɛ̀ɛ wɛ̃tɛ kũ òdi pi Naini gũn. A ìbanɔ kũ gbɛ̃ pãndenɔ gɛ̀ɛ kãao
dasidasi. [12] Kũ à kà kãni kũ wɛ̃tɛ pì bĩnilɛo, à è ò gɛ̀ sɛna òtɛn boo. Gyaanɔ né mèn do
légelegemɛ. Wɛ̃tɛpidenɔn kú kũ nɔgbɛ̃ pìio dasi. [13] Kũ Dikiri a è, akũ à kɛ̀nɛ wɛ̃nda, à pìnɛ:
Ǹsun ɔ́ɔ dɔro. [14] Akũ à nà gɛ̀ɛ pìii, à ɔ nà a àkpatiia. Kũ gbɛ̃ kũ ò sɛnanɔ zɛ̀, akũ à pì: Kɛfɛnna,
ma òɲnɛ ǹ vu! [15] Akũ gɛ̀ɛ pìi vùtɛ à nà yã'onaaa. Akũ Yesu a kpà a daa. [16] Vĩna gbɛ̃nɔ kũ̀ ń
pínki, ò Luda sáabu kpà ò pì: O annabi zɔ̃kɔ̃ɔ è ó tɛ́. Ò pì dɔ: Luda sù a gbɛ̃nɔ gwa. [17] Akũ
Yesu baaruu dà Yudea bùsula kũ bùsu kũ ò likainɔ pínki.

*Yahaya Da'it*ɛkɛri zì̀rinɔ
(Mat 11:1-19)

[18] Yahaya ìbanɔ yã pìnɔ bàbanɛ pínki. Akũ Yahaya ń gbɛ̃nɔn planɔ sìsi, [19] à ń zĩ Dikiria, ò
a la, àkũmɛ gbɛ̃ kũ ani su ũ yá, ke ògɔ̃ wɛ́ dɔ gbɛ̃ pãndeimɛ? [20] Kũ gbɛ̃ pìnɔ kà Yesu kĩnaa,

ò pìnɛ: Yahaya Da'itɛkɛri mɛ́ à ó zĩ ò n la, mɔkɔ̃mmɛ gbɛ̃ kũ ani su ũ yá, ke ògɔ̃ wɛ́ dɔ gbɛ̃
pãndeimɛ? 21 Zaa gwe gɔ̀̃nɔ Yesu gbɛ̃nɔ wèrekɔ̃a dasi kũ ń gyãnɔ kũ ń wãwãnɔ kũ ń tãnanɔ.
À tò vì̃nanɔ gu è dasi dɔ. 22 Akũ à pì Yahaya zì̃rinɔnɛ: À gɛ́ à yã kũ a è, akũsɔ̃ a mànɔ gbãnɛ.
À onɛ vì̃nanɔ tɛn gu e, ɛrɛnɔ tɛn táa o, kusunɔ tɛn werekɔ̃a, sãtonɔ tɛn yã ma, gènɔ tɛn vu,
takasidenɔ tɛn baaru nna waazi ma. 23 Arubarikaden gbɛ̃ kũ àdi fu ma yãaro ũ.

24 Kũ Yahaya zì̃rinɔ tà, Yesu Yahaya yã ò parinɛ à pì: Bɔ́n a gɛ gwa gbárannan? Kàpa kũ ĩa
tɛn yĩgãn yá? 25 Bɔ́n a gɛ gwa sàa? Gbɛ̃ kũ à pɔ́kasa zãrɛ danan yá? Nnamari kũ òdi pɔ́kasa
mana danɔ dìgɔ̃ kú kínabɛamɛ. 26 Bɔ́n a gɛ gwa sàa? Annabiin yá? Lɛmɛ! Matɛn oárɛ à de
annabila se. 27 Zaakũ Yahayan ò a yã kɛ̃̀ Luda yãn ò pì:

Mani ma zì̃ri gbarɛ n ã
à zɛ́ kɛkɛnnɛ.

28 Matɛn oárɛ, nɔgbɛ̃ nɛ́'inaa gũn gbɛ̃ke dí ká Yahaya ũro. Bee kũ abireo gbɛ̃ kũ à de gbɛ̃
kpɛde ũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn deala.

29 Kũ gbɛ̃ sĩnda pínki a yã mà, ari kũ bɛ'ɔgɔsirinɔ sé, ò yã nna kpà Ludaa, zaakũ Yahaya
ń da'itɛ kè. 30 Farisinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ sɔ̃, ò gì yã kũ Luda dìtɛ à kɛńnɛi, akũ odi we kũ
Yahaya ń da'itɛ kèro.

31 Yesu pì: Bɔ́n mani gbãragbɛ̃nɔ kpákũsũoo? Bɔ́n ò bòkɔ̃aoo? 32 Ò de lán nɛ́ kũ ò kú ɛtɛ
gũn, òtɛn lɛ́ zukɔ̃inɔ bà òtɛn pi:

O úra pɛ̀árɛ, ádi ũ wãro.
O wɛ̃nda lɛ̀ɛ sìárɛ, ádi ɔ́ɔ dɔro.

33 Zaakũ Yahaya Da'itɛkɛrii sù, adi burodi sóro, adi sèwɛ̃ miro, akũ a pì tãnademɛ. 34 Bisãsiri
Nɛ́ sù, àdi pɔ́ ble, àdi í mi, akũ a pì: Guturu wɛ̃miriimɛ, bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ durunnakɛrinɔ
gbɛ̃nnamɛ. 35 Ama òdi ɔ̃ndɔ̃ dɔ̃ a yãkɛnaaamɛ.

Nísi gbĩ nna kuna Yesu gbáa

36 Farisi ke Yesu sìsi à su à pɔ́ ble kãao. Yesu gɛ̀ɛ a bɛa, akũ àtɛn pɔ́ ble gɛngɛsɛkɛna.
37 Nɔgbɛ̃ dàvãnide ke kú wɛ̃tɛ pìi gũn. Kũ à mà Yesu tɛn pɔ́ ble Farisi pì bɛa, akũ à gɛ̀ɛ gwe
kũ kpáluba fítinnao kũ nísi gbĩ nnao kú a gũn. 38 À zɛ̀ a kpɛ a gbá sarɛ, àtɛn ɔ́ɔ dɔ. A wɛ́tɛ̃
tɛn tɔ̃ a gèsɛkpɛa, akũ àtɛn wara kũ a mìkão, à lɛ́ pèpɛ a gbáa, akũ à nísi gbĩ nna pìi kùa.
39 Kũ Farisi kũ à a sìsi pìi è lɛ, akũ à pì a swɛ̀̃ɛ gũn: Tó gbɛ̃ pì bi annabiimɛ, de à nɔgbɛ̃ kũ
àtɛn ɔ naa dí taka dɔ̀̃, kũ dàvãnidemɛ. 40 Akũ Yesu pì Farisi pìinɛ: Simɔ, má yãke vĩ mà onnɛ.
Simɔ pì: Ǹ o, Dannɛri. 41 Yesu pì: Ɔgɔdakɛri ke mɛ́ à kun, gbɛ̃nɔn planɔ a fĩna kũna, gbɛ̃ do
andurufu ɔgɔ wàa pla kpɛ́ basɔɔro, gbɛ̃ do sɔ̃ ɔgɔ bupla akuri. 42 Kũ ò pɔ́ke vĩ ò fĩna booro,
akũ à tòńnɛ ń pla ń pínki. Ń té, dí mɛ́ anigɔ̃ yei de a dakelaa? 43 Simɔ wèa à pì: Matɛn da
gbɛ̃ kũ ò tònɛ kũ ɔgɔ zɔ̃kɔ̃ɔomɛ. Yesu pìnɛ: N we mana. 44 Akũ Yesu arɛ dɔ̀ nɔgbɛ̃ pìia, à
pì Simɔnɛ: N nɔgbɛ̃ pìi è yá? Kũ ma gɛ̃ n bɛa, ńdi í kpáma ma gbá pìpiro, akũ nɔgbɛ̃ pì
ma gbá pìpi kũ a wɛ́tɛ̃o, à wàra kũ a mìkão. 45 Ńdi lɛ́ pɛ́maro. Nɔgbɛ̃ pì sɔ̃, zaa gɔrɔ kũ ma
gɛ̃ la, adi kámma bo kũ lɛ́pɛna ma gbáaaoro. 46 Ńdi nísi má ma mìiaro. Nɔgbɛ̃ pì sɔ̃, à nísi
gbĩnnade kù ma gbánɔa. 47 Abire yã mɛ́ à tò matɛn onnɛ, à yemai manamana kũ a durunna
zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̃̀a yãimɛ. Gbɛ̃ kũ ò a kɛ̃̀ kũ a fítio sɔ̃, yenyĩ fítinlen àdigɔ̃ vĩ. 48 Akũ à pì nɔgbɛ̃ pìinɛ:
N durunnanɔ kɛ̃̀nnɛ. 49 Akũ gbɛ̃ kũ òtɛn pɔ́ ble lɛɛlɛnɔ òkɔ̃nɛ ò pì: Dín gbɛ̃ pì ũ, kũ àtɛn
durunnanɔ kɛ̃ńmaa? 50 Akũ Yesu pì nɔgbɛ̃ pìinɛ: Ma náani kũ n kɛ̀ mɛ́ à n sura bà. Ǹ tá bɛ
aafia.

8

*N*ɔgbɛ̃ kũ ò té Yesuinɔ

1 Abire gbɛra Yesu kurè wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo, lakutu kũ lakutuo, àtɛn waazi kɛ, àtɛn kpata kũ
à bò Luda kĩnaa baaru nna kpáńnɛ. A zì̃ri gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ gɛ̀ɛ kãao 2 kũ nɔgbɛ̃ kũ à
tãnanɔ bò ń gũn à ń wérekɔ̃a kũ ń gyãnɔo. Mariama kũ òdi pinɛ dɔ Mariama Magadalɛni
kũ Yesu tãna mèn supplanɔ bɔ̀tɛ a gũn kú ń té 3 kũ Hɛrɔdu bɛgwari Kuza nanɔ Yoanao kũ
Suzanao kũ nɔgbɛ̃ pãndenɔ dasi. Òdigɔ̃ Yesu kũ a ìbanɔ gwa kũ pɔ́ kũ ò vĩo.

Yãlɛkɔ̃ana kũ pɔ́wɛfãriio
(Mat 13:1-23, Maa 4:1-20)

4 Ò bò wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo ò kàkara Yesui, akũ à yã lèkɔ̃ańnɛ à pì: 5 Búbari ke mɛ́ à bò à gèɛ
pɔ́wɛ fã. Lákũ àtɛn fã nà, a kenɔ lètɛ zɛ́ gũn ò táa òa, akũ bãnɔ sù ò blè. 6 A kenɔ lètɛ gbè
sàraa musu. Kũ ò bùtɛ, akũ ò gàga, kũ odi mɔtɔ lero yãi. 7 A kenɔ lètɛ lènɔ gũn, akũ lèɛ fùtɛ
kũńwo lɛɛlɛ à nàkaraḿma. 8 A kenɔ sɔ̃ à lètɛ zĩtɛ mana gũn, akũ ò bùtɛ ò né ì lɛu basɔɔro.
Kũ à ò lɛ, à pũ̀tã à pì: Gbɛ̃ kũ à sã vĩ à yã pì ma.
9 A ìbanɔ a là yã pì bɔkɔtɛnaai. 10 Akũ à pì: Luda á gbá zɛ́ à kpata kũ à bò a kĩnaa asirinɔ
dɔ̃, ama madì o gbɛ̃ kparanɔnɛ kũ yãlɛkɔ̃anaaomɛ, de ò gu gwa pɔ́ke'enaa sari, ò yã ma a
dɔ̀rɔ dɔ̃naa sari. 11 Yã pì bɔkɔtɛnaan dí: Pɔ́wɛ pì bi Luda yãmɛ. 12 Zɛ́ gũn pɔ́nɔ de lán gbɛ̃ kũ
òdi Luda yã manɔ bà, akũ Ibilisi dì su à yã pìi bo ń swɛ̃̀ɛ gũn, de òsun Luda náani kɛ à ń
sura baro yãi. 13 Gbè sàraa musu pɔ́nɔ de lán gbɛ̃ kũ òdi Luda yã ma ò sí kũ pɔnnaonɔ bà,
ama ò zĩni vĩro. Òdi Luda náani kɛ gɔrɔ pla, ama tó ò ń yɔ̃ ò gwà, òdi fumɛ. 14 Pɔ́wɛ kũ ò
lèɛ lènɔ gũnnɔ de lán gbɛ̃ kũ òdi Luda yã manɔ bà, ama andunia damukɛna kũ aruzɛkɛ yão
kũ pɔnnakɛnaaoo dì nakaraḿma, òdi fɔ̃ ò né i à màro. 15 Zĩtɛ mana pɔ́nɔ de lán gbɛ̃ kũ òdi
Luda yã ma kũ nèsɛpurao òdi sí kũ nèsɛmanaonɔ bà, akũ òdi mɛna fɔ̃ ari ò gɛ́ karana kɛo.

Yãlɛkɔ̃ina kũ fitilaao
(Maa 4:21-25)

16 Òdi fitila na ò ta kútɛa ke ò ditɛ gádo gbáruro. Òdi di a dibɔɔ musumɛ, de gbɛ̃ kũ òtɛn
gɛ̃nɔ gupura e yãi. 17 Pɔ́ke kú utɛna kũ oni gí boo gupurairo. Asiriyã ke kun kũ oni ma ò gí
o gupuraairo. 18 Abire yãi à yã ma kũ laakariio. Gbɛ̃ kũ à pɔ́ vĩn Luda ni karanɛ. Gbɛ̃ kũ à
pɔ́ke vĩro sɔ̃, bee pɔ́ kũ àtɛn da á vĩ Luda ni sía.

Yesu danɛnɔ
(Mat 12:46-50, Maa 3:31-35)

19 Yesu da kũ a dakũnanɔ sù a kĩnaa, akũ odi le ò nàiro pari yãi. 20 Akũ ò pìnɛ: N da kũ n
dakũnanɔ kú bàai, ò ye n enaai. 21 Akũ à wèḿma à pì: Gbɛ̃ kũ òdi Luda yã ma ò zĩ kɛanɔmɛ
ma da kũ ma dakũnanɔ ũ.

Yesu zàga'ĩa zɛnaa
(Mat 8:23-27, Maa 4:35-41)

22 Zĩkea Yesu gɛ̀ gó'itɛ gũn kũ a ìbanɔ, akũ à pìńnɛ: Ò bikũ sèbɛɛ bara. Akũ ò dà zɛ́n.
23 Gɔrɔ kũ òtɛn gɛ́, i Yesu sè. Akũ zàga'ĩa fùtɛ sèbɛla, í tɛn ká gó gũn, ò kú kari gũn. 24 Akũ a
ìbanɔ nài ò a vù ò pì: Dannɛri! Dannɛri! Ótɛn ká í té! Akũ à fùtɛ à gì ĩanɛ kũ í kũ àtɛni ń gó
yĩpayĩpao, akũ à zè, gu kɛ̀ kítikiti. 25 Akũ à pìńnɛ: Á ma náani vĩroo? Akũ yã pìi bò ń sarɛ,
vĩna ń kũ, akũ ò òkɔ̃nɛ: Dín gbɛ̃ dí ũ séɛ? Bee ĩa kũ ío, àdi yã ditɛńnɛ, akũ àdi a yã mamɛ.

*Tãnan*ɔ gbarɛna alɛdɛnɔa
(Mat 8:28-34, Maa 5:1-20)

26 Akũ ò kà Gadara bùsun sèbɛɛ bara, Galili bùsu ifãboki kpa. 27 Kũ Yesu bikũ̀ í bara, à
dàkarɛ kũ wɛ̃tɛ pì gɔ̃gbɛ̃ kũ à tãna vĩo. À gɔrɔ pla kɛ̀ adi pɔ́kasa naawaro. Àdigɔ̃ kú bɛro, sé
miranɔ té. 28-29 Òdi a yĩ kũ mɔ̀kakɔ̃ananɔ, òdi a da lín a kũna yãi, ama àdi mɔ̀kakɔ̃anaa pìnɔ
kɛ̃kɛ̃mɛ, tãna pìi dì a si sɛ̃̀n. Kũ à Yesu è, akũ à wiki lɛ̀, à sù à kùtɛ a arɛ, akũ à pũ̀tã à pì:
Yesu, Luda Musude Né, bɔ́n ó vĩ kɔ̃ ɔĩi? N yã nna! Ǹsun wɛ́ tãmaro. À ò lɛ kũ Yesu ò tãna
pãsĩ pì bo a gũn yãimɛ. 30 Akũ Yesu a là à pì: N tɔ́n deraa? Akũ à wèala à pì: Ma tɔ́n Dasi.
Zaakũ tãnanɔn kú a gũn dasimɛ. 31 Akũ tãna pìnɔ kútɛ kɛ̀ Yesunɛ manamana ò pì, àsun ń
gbarɛ ò si Zĩngo wèɛ lòkotoo gũnlo.
32 Alɛdɛ kpàsa zɔ̃kɔ̃ kú gwe, òtɛn pɔ́ ble sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛi. Akũ tãna pìnɔ wɛ́ kɛ̀ Yesua à ń gba zɛ́ ò
gɛ̃ ń gũn. Yesu ń gbá zɛ́, 33 akũ tãnanɔ gò gbɛ̃ pìia ò gɛ̀ alɛdɛnɔ gũn. Akũ alɛdɛ kpàsaa pìi wì
kũ bàao, ò sòro sĩ̀sĩ̃gɛrɛɛi ò sì sèbɛn ò gàga gwe. 34 Kũ alɛdɛdãrinɔ è lɛ, ò bàa lɛ̀ ò gèɛ ò yã pìi
bàbańnɛ wɛ̃tɛ gũn kũ buranɔ. 35 Akũ ò bɔ̀tɛ de ò yã kũ à kèɛ pì gwa. Kũ ò sù Yesu kĩnaa, ò
gbɛ̃ kũ tãnanɔ gòaa pìi è vutɛna Yesu gbá sarɛ kũ pɔ́kasao dana, à kú a laakariia. Akũ vĩna
ń kũ. 36 Kũ gbɛ̃ kũ ò yã pìi è kũ wɛ́onɔ ò̀ńnɛ deran ò tãnade pìi wèrekɔ̃a nà, 37 akũ Gadara

bùsu gbɛ̃nɔ pínki kútɛ kè Yesunɛ à bo ń bùsun, zaakũ vĩna ń kũ manamana. Akũ à gɛ̃̀ gó'itɛ
gũn, àtɛn tá. 38 Gbɛ̃ kũ tãnanɔ gòaa pì kútɛ kɛ̀nɛ de à tá kãao, ama Yesu gìnɛ à pì: 39 Ǹ ɛra ǹ
tá n bɛa, ǹ yã kũ Luda kɛ̀nnɛ ońnɛ pínki. Akũ à tà, à yã kũ Yesu kɛ̀arɛ kpàkpaa kɛ̀ wɛ̃tɛ pìi
gũn pínki.

Yairu nɛ́ vuna kũ nɔgbɛ̃ kũ à ɔ nà Yesu utaaao
(Mat 9:18-26, Maa 5:21-43)

40 Kũ Yesu ɛ̀ra à sù, akũ gbɛ̃nɔ gbãnakɛ kpài, zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki tɛni a dãmɛ. 41 Akũ
gɔ̃gbɛ̃ kũ à de aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ kũ òdi pinɛ Yairu sù à wùtɛ a kùaa Yesu gbá sarɛ, à kútɛ
kɛ̀nɛ de à gɛ́ a bɛa, 42 kũ a nɛ́ mèn do légelege tɛn ga yãi. Nɛ́nɔgbɛ̃ pìi kà wɛ̃̀ kuri awɛɛpla.
Kũ Yesu tɛn gɛ́, akũ pari tɛn nakaraa.

43 Nɔgbɛ̃ ke kú gwe, aru dì bɔtɛa à kà wɛ̃̀ kuri awɛɛpla. Pɔ́ kũ à vĩ pínki à dɛ̀ ɛzɛdenɔ kĩnaa,
ama gbɛ̃ke dí fɔ̃ à a wèrekɔ̃aro. 44 Kũ à nà Yesui kpɛ kpa, akũ à ɔ nà a uta lɛ́a. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ
a arubɔtɛnaa zɛ̀. 45 Akũ Yesu pì: Dí mɛ́ à ɔ nàmaa? Akũ ń gbɛ̃ sĩnda pínki pì á a yã dɔ̃ro. Akũ
Pita pì: Dannɛri, gbɛ̃nɔ likanyĩ òtɛn nakaramma. 46 Akũ Yesu pì: Gbɛ̃ke ɔ nàma, zaakũ má
dɔ̃ kũ gbãna bò ma mɛ̀ɛ gũn. 47 Kũ nɔgbɛ̃ pìi è ò a yã dɔ̃̀, akũ à sù àtɛn lukaluka, à wùtɛ a
kùaa a gbá sarɛ, akũ à yã kũ à tò à ɔ nàaa ò gbɛ̃ sĩnda pínki wára kũ lákũ à aafiaa lè nà gɔ̃̀nɔ.
48 Yesu pìnɛ: Nɔgbɛ̃, ma náani kũ n kɛ̀ mɛ́ à n werekɔ̃a. Ǹ tá bɛ aafia.

49 Kũ Yesu kpɛ́ àtɛn yã o, ò bò aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì bɛa, ò sù ò pìnɛ: N nɛ́ pìi kɛ̀ sari,
ǹsun wari dɔ dannɛriia doro. 50 Yesu yã pìi mà, akũ à pì Yairunɛ: Ǹsun tó swɛ̃̀ kɛ̃nguro. Ǹ
ma náani kɛ dé, ani werekɔ̃a. 51 Kũ à kà a bɛa, adi we gbɛ̃ke gɛ̃̀ kãaoro, sé Pita kũ Yuhanao
kũ Yamisio kũ nɛ́ pì de kũ a dao. 52 Gbɛ̃ kũ ò kú gwenɔ tɛn ɔ́ɔ dɔ ń pínki, òtɛni ń zĩda kɛ̃kɛ̃.
Akũ Yesu pì: Ásun ɔ́ɔ dɔro. Adi garo, àtɛn i omɛ. 53 Akũ ò a lalandi kɛ̀, zaakũ ò dɔ̃̀ kũ nɛ́ pìi
gà kɔ̀. 54 Yesu a kũ̀ a ɔa, akũ à pũ̀tã à pì: Nɛ́nɔkpare, ǹ vu! 55 Akũ à wɛ̃̀ndii sù, à fùtɛ gɔ̃̀nɔ.
Yesu pì ò pɔ́ble kpáa. 56 Yã pìi bò nɛ́ pì de kũ a daoo sarɛ, akũ Yesu òńnɛ òsun yã kũ à kɛ̀ɛ pì
o gbɛ̃ke maro.

9

*Yesu zĩ̀rin*ɔ zĩnaa
(Mat 10:5-15, Maa 6:7-13)

1 Yesu a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ sìsiai, akũ à ń gbá gbãna kũ ikoo ò tãna buri sĩnda
pínki go ḿma, ò gyãnɔ werekɔ̃aḿma. 2 Akũ à ń zĩ ò kpata kũ à bò Luda kĩnaa yã waazi kɛ,
ò gyãrenɔ werekɔ̃a. 3 À pìńnɛ: Ásun pɔ́ke sɛ́ à gɛ́oro, gò ke bɔ̀kɔlokona ke zàna ke ɔgɔ ke
uta mèn pla. 4 Ɔn kũ a kipan, àgɔ̃ kú gwe ari à gɛ́ boo wɛ̃tɛ pìi gũn. 5 Wɛ̃tɛ kũ odi gbãnakɛ
kpáárɛnlo, à bon à lukutɛ̃ warawara á gbánɔa ń tona kũ Ludao sèeda ũ. 6 Akũ ò dà zɛ́n, ò
kurè wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo, ò baaru nna kpàńnɛ, ò gyãnɔ wèrekɔ̃aḿma gu sĩnda pínki.

*H*ɛrɔdu bídikɛnaa
(Mat 14:1-12, Maa 6:14-29)

7 Kũ kína Hɛrɔdu yã birenɔ mà pínki, akũ à bídi kɛ̀, zaakũ gbɛ̃kenɔ tɛn pi Yahaya Da'itɛkɛri
mɛ́ à fùtɛ bona gan. 8 Gbɛ̃kenɔ pì Iliasu mɛ́ à bò à sùḿma, gbɛ̃kenɔ pì dɔ annabi yãnɔ doke
mɛ́ à vù. 9 Hɛrɔdu pì: Ma Yahaya mìi zɔ̃̀. Dín gbɛ̃ kũ ma a baaruu màa pì ũ sɛ́ɛ? Akũ àtɛn
wɛtɛ ń wɛ́ kɛ pla.

*Yesu p*ɔ́blekpana gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn dúbu sɔɔronɔa
(Mat 14:13-21, Maa 6:30-44, Yuh 6:1-14)

10 Kũ zĩ̀rii pìnɔ sù, akũ ò yã kũ ò kɛ̀nɔ gbà̀ Yesunɛ. Akũ à ń sɛ́tɛ ńtɛ̃nɛ à gɛ̀ɛ kũńwo wɛ̃tɛ
kũ òdi pi Bɛtɛsaida. 11 Kũ pari dɔ̃̀, akũ ò pɛ̀tɛi. À gbãnakɛ kpàńyĩ, à kpata kũ à bò Luda kĩnaa
yã òńnɛ, akũ à gbɛ̃ kũ ò ye ò ń werekɔ̃anɔ wèrekɔ̃a.

12 Kũ ifãntɛ̃ bùsa, zĩ̀ri gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ nài ò pìnɛ: Ǹ gbɛ̃nɔ gbarɛ ò gɛ́ kipaki kũ
pɔ́bleo wɛtɛ lakutu kũ bura kũ ò kú kãninɔ gũn, zaakũ sɛ̃̀ntɛ pɔ̀rɔtun ó kú la. 13 À pìńnɛ:
Ákɔ̃nɔ à pɔ́ kpáḿma ò ble. Akũ ò pì: Burodi mèn sɔɔro kũ kpɔ̀ mèn plao ó vĩ. Séde ò

gɛ́ pɔ́ble lú gbɛ̃ dínɔnɛ ń pínki. [14] Gɔ̃gbɛ̃nɔn kú gwe gbɛ̃nɔn dúbu sɔɔro taka. Akũ à pì a
ìbanɔnɛ: À tó ò vutɛ gã̀ kũ gã̀ao gbɛ̃nɔn bupla akurikuri. [15] Akũ ò kɛ̀ lɛ, ò ń vútɛvutɛ ń pínki.
[16] Akũ à burodi mɛ̀n sɔɔro kũ kpɔ̀ mɛ̀n pla pìnɔ sɛ̀ à a wɛ́ sɛ̀ musu à arubarikaa dàn. Akũ à
lìlikɔ̃rɛ à kpà a ìbanɔa, ò kpàatɛtɛ gbɛ̃nɔnɛ. [17] Ò pɔ́ blè ò kã̀ ń pínki, akũ ò a kusu kũ ò gɔ̃̀nɔ
sɛ̀tɛ tãnko kuri awɛɛpla pà.

Pita Yesu Arumasihukɛna onaa
(Mat 16:13-23, Maa 8:27-33)

[18] Zĩkea kũ Yesu tɛn adua kɛ ado, a ìbanɔ sù ò a lè, akũ à ń lá à pì: Dín gbɛ̃nɔ dì pi má de
a ũu? [19] Ò wèa ò pì: Gbɛ̃kenɔ dì pi Yahaya Da'itɛkɛriimɛ, gbɛ̃kenɔ dì pi Iliasu, gbɛ̃kenɔ dì pi
dɔ annabi yãnɔ doke mɛ́ à vù. [20] Akũ à ń lá à pì: Ákɔ̃nɔ sɔ̃, dín adì pi má de a ũu? Pita wèa à
pì: Luda gbɛ̃ Arumasihumɛ n ũ.

Yesu a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Mat 16:21-28, Maa 8:31-9:1)

[21] Akũ à gìńnɛ òsun yã pì o gbɛ̃ke maro. [22] Akũ à pì dɔ: Séde Bisãsiri Nɛ́ wɛ́tãmmana le
manamana, gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ ni gíi, oni a dɛ, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ
ani vu.

[23] Akũ à pìńnɛ ń pínki: Tó gbɛ̃ ye à kɛ ma ìba ũ, séde à gí a zĩda wɛ̃̀ndiii, àgɔ̃ a
lígbãndurukpana sɛ́ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà àgɔ̃ tɛ́omai. [24] Gbɛ̃ kũ à ye àgɔ̃ a wɛ̃̀ndi kũna ni
kurai. Gbɛ̃ kũ à gì a wɛ̃̀ndiii ma yãi sɔ̃, ade nigɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ. [25] Tó gbɛ̃ andunia lè pínki, à a zĩda
lilin kɛ̀o à kùra a wɛ̃̀ndiii, bɔ́ àreen ani lee? [26] Tó gbɛ̃ makũ kũ ma yão wɛ́'i kũ̀, Bisãsiri Nɛ́ ni
ade wɛ́'i kũ gɔrɔ kũ ani su a gakuri gũn kũ a De gakurio kũ a malaikanɔ gakurio. [27] Yãpuran
matɛn oárɛ, gbɛ̃kenɔ kú la kũ oni garo ari ò kína kũ Luda kà e.

Yesu linaa
(Mat 17:1-8, Maa 9:2-8)

[28] Yã pì onaa gbɛra à kà azuma do taka bà, akũ à Pita kũ Yuhanao kũ Yamisio sɛ̀ à dìdi
kũńwo kpia de à adua kɛ. [29] Kũ àtɛn adua kɛ, a ãnn lìtɛ a pɔ́kasanɔ kɛ̀ púu táitai. [30] Kãnto
gbɛ̃nɔn planɔn kú kãao, Musa kũ Iliasuo, òtɛn yã o kũ Yesuo. [31] Ò bò ò sùa gakuri gũn, òtɛn
andunia kũ ani tó zaa Yurusalɛmu yã o. [32] I Pita kũ a gbɛ̃nɔo sɛ̀. Kũ ò vù, ò Yesu gakuri è kũ
gbɛ̃nɔn pla kũ ò zɛna a sarɛnɔ. [33] Kũ gbɛ̃nɔn pla pìnɔ tɛn kɛ̃kɔ̃a kũ Yesuo, Pita pìnɛ: Dikiri,
à mana kũ ó kú la. Ò kuta dɔ mɛ̀n aakɔ̃, n pɔ́ mɛ̀n do, Musa pɔ́ mɛ̀n do, Iliasu pɔ́ mɛ̀n do.
À dɔ̃ yã kũ átɛn oro. [34] Kũ àtɛn o lɛ, ludambɛ luku kìpa à dàńla. Kũ ò kú a gũn, vĩna ń kũ,
[35] akũ ò kòtoo mà a gũn à pì: Ma Nɛ́ kũ ma a sɛ̀n dí. À a yã ma. [36] Kòtoo pì manaa gbɛra ò è
Yesu mɛ́ à gɔ̃̀ gwe ado. A ìbaa pìnɔ ń lɛ́ kũ̀, odi yã kũ ò è o gbɛ̃ke ma gɔrɔ kũ̀aro.

*Nɛ́*gɔ̃gbɛ̃ tãnade werekɔ̃anaa
(Mat 17:14-18, Maa 9:14-27)

[37] Kũ gu dɔ̀, ò kìpa kpi pìi musu, akũ gbɛ̃nɔ sù da Yesulɛ dasi. [38] Zàa gũn gɔ̃gbɛ̃ ke pũ̀tã
à pì: Dannɛri, n yã nna! Ǹ ma nɛ́ gwa, zaakũ ma nɛ́ mɛ̀n do kũ má vĩn gwe. [39] Tãna dì
futɛa, akũ àdi wiki lɛ́ kãnto. Àdi a pãtɛ àgɔ̃ bigiri kɛkɛ àgɔ̃ lɛ́'ifuta bɔtɛ, àdi wari dɔa àdi goa
likalikaro. [40] Ma wɛ́ kɛ̀ n ìbanɔa ò pɛ́ tãna pìia à bo, akũ ò fùa. [41] Yesu pì: Gbãragbɛ̃ yakana
ludanaanikɛrisarinɔ! Manigɔ̃ kú kãáo ari bɔrɛɛ? Manigɔ̃ mɛna kãáo ari bɔrɛɛ? Ǹ mɔ́ kũ n
nɛ́ pìio la. [42] Ari nɛ́ pì gɔ̃ gɛ́ nai, akũ tãna pì a pã̀tɛ, àtɛn bigiri kɛkɛ. Akũ Yesu gì tãna pìinɛ
à nɛ́ pìi wèrekɔ̃a, akũ à a kpà a dea. [43] Luda gbãna zɔ̃kɔ̃ yã pìi bò ń sarɛ ń pínki.

Yesu ɛra à a ga yã'onaa
(Mat 17:22-23, Maa 9:30-32)

Gbɛ̃nɔ lɛ́ wɛ̃̀ Yesu yãkɛnaa pínki, akũ à pì a ìbanɔnɛ: [44] Àgɔ̃ yã díkĩna kũna á nèsɛɛ gũn.
Oni Bisãsiri Nɛ́ na gbɛ̃nɔnɛ ń ɔĩ tera. [45] Odi yã pìi dɔ̀rɔ dɔ̃ro, a mì utɛnańnɛ, ò fùa, akũ vĩna
ń kũ ò yã pì gbɛkaa.

Denla yã
(Mat 18:1-5, Maa 9:33-37)

46 Akũ ò fùtɛ kũ lɛ́kpakɔ̃ao denakɔ̃la yã musu. 47 Yesu laasun kũ à kú ń nèsɛɛ gũn dɔ̃̀, akũ
à nɛ́ fíti sɛ̀ à a zɛ̀ a sarɛ, 48 à pìńnɛ: Gbɛ̃ kũ à nɛ́ dí taka sì ma ìbakɛ yãi, makũmɛ à ma si. Gbɛ̃
kũ à ma si sɔ̃, ade gbɛ̃ kũ à ma zĩ sìmɛ. Gbɛ̃ kũ à a zĩda dìtɛ kĩana á tɛ́ mɛ́ à gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ.

Gbɛ̃ kũ adi ibɛrɛ sɛ́ kãáoro bi a gbɛ̃ndomɛ
(Maa 9:38-40)
49 Akũ Yuhana pì: Dannɛri, o gbɛ̃ke è, àtɛn tãnanɔ goḿma kũ n tɔ́o, akũ o ginɛ, zaakũ ó
gbɛ̃nlo. 50 Akũ Yesu pì: Ásun gínɛro, zaakũ gbɛ̃ kũ adi ibɛrɛ sɛ́ kãáoro bi á gbɛ̃ndomɛ.

Samaria bùsu lakutu gina Yesui
51 Kũ Yesu tana ludambɛ gɔrɔ kà kãni, à mìi pɛ̀ Yurusalɛmua. 52 Akũ à gbɛ̃nɔ gbàrɛ ò dòárɛ
arɛ, akũ ò gɛ̀ɛ ò gɛ̃̀ Samaria bùsu lakutu ke gũn de ò soru kɛnɛ. 53 Akũ lakutude pìnɔ gì a
síi kũ à mìi pɛ̀ Yurusalɛmua yãi. 54 Kũ a ìba kenɔ Yamisi kũ Yuhanao è lɛ, ò pì: Dikiri, ń ye
ò pi tɛ́ bo ludambɛ à su à ń kakatɛn yá? 55 Akũ Yesu lìtɛ à kpɔ̀kɛ̃ńyĩ. 56 Akũ òtɛn gɛ́ lakutu
pãndea.

Tɛna Yesui
(Mat 8:19-22)
57 Kũ ò tɛ́ zén, gɔ̃gbɛ̃ ke sù à pì Yesunɛ: Gu kũ ntɛn gén pínki, manigɔ̃ tɛ́nyĩ. 58 Yesu pìnɛ:
Gbɛ̃gbonnɔ ń tò vĩ, bãnɔ ń sà vĩ. Bisãsiri Nɛ́ sɔ̃ à ĩampaki vĩro. 59 Yesu pì gbɛ̃ pãndenɛ: Ǹ mɔ́
ǹ tɛ́mai. Akũ gbɛ̃ pìi pì: Dikiri, ǹ tó ari ma de gɛ̀ɛ kpágui gĩa. 60 Yesu pìnɛ: Ǹ tó gɛ̀nɔ ń gɛ̀nɔ
vĩ. Mɔkɔ̃n sɔ̃, ǹ gɛ́ kpata kũ à bò Luda kĩnaa yã waazi kɛ. 61 Gbɛ̃ pãnde pì dɔ: Manigɔ̃ tɛ́nyĩ
Dikiri, ama ǹ tó mà gɛ́ lɛ́ za ma bedenɔa gĩa. 62 Yesu pìnɛ: Gbɛ̃ kũ swakure na a ɔĩ, tó àtɛn
kpɛ gwa, ade dí kɔ̃ sɛ́ kũ kpata kũ à bò Luda kĩnaaoro.

10

Gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri awɛɛplanɔ zĩnaa
(Mat 11:20-27, 13:16-17)
1 Abire gbɛra Dikiri gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri awɛɛpla pãndenɔ dìtɛ, akũ à ń zĩ gbɛ̃nɔn plapla
ò doárɛ arɛ wɛ̃tɛ kũ gu kũ á ye à génnɔo pínki. 2 À pìńnɛ: Pɔ́kɛ̃na zɔ̃kɔ̃, ama a zĩkɛrinɔn
dasiro. À wɛ́ kɛ Buradea de à zĩkɛrinɔ gbarɛ ò a pɔ́ kɛkɛ. 3 À da zén. Matɛni á zĩ lán sãnɛ
bɔ̀rɔnɔ bà lɛwannanɔ tɛ́mɛ! 4 Ásun ɔgɔsɔ̃nɔ sɛ́ro ke bɔ̀kɔlokona ke kyatenɔ. Ásun zɛ zén à
fɔ kpá gbɛ̃kearo. 5 Ɔn kũ a gɛ̃n pínki à pi gĩa Luda ɔn pì gba aafia. 6 Tó aafiade kú gwe, á
fɔɔ aafiade ni gɔ̃nɛ. Tó à kú gwe sɔ̃ro, ani ɛra à suáwamɛ. 7 Àgɔ̃ kú ɔn pìi gũn, à pɔ́mina ke
pɔ́ble kũ ò kpàáwa ble, zaakũ zĩkɛrii kà à a láada le. Ásungɔ̃ kipaki lilin kɛro. 8 Wɛ̃tɛ kũ a
gɛ̃n akũ ò á sí, à pɔ́ kũ ò sùoárɛ ble. 9 À wɛ̃tɛ pì gyãrenɔ werekɔ̃a, à o gbɛ̃nɔnɛ kpata kũ à bò
Luda kĩnaa kà kãni kũńwo. 10 Tó a gɛ̃ wɛ̃tɛ gũn, tó odi á sí sɔ̃ro, à bɔtɛ gãnulɛa à pi: 11 Bee á
wɛ̃tɛ lukutɛ̃ kũ à kpà ó gbála se, o wàra á tona kũ Ludaoo sèeda ũ. Àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kũ kpata
kũ à bò Luda kĩnaa kà kãni. 12 Matɛn oárɛ, yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ wɛ́tãmma kũ Sɔdɔmudenɔ ni
le nigɔ̃ sɔ̀na de wɛ̃tɛpidenɔ pɔ́la.
13 Waiyoo Kɔrazĩdenɔ! Waiyoo Bɛtɛsaidadenɔ! Tó ma daboyã kũ ma kɛ̀ á tɛ́nɔ kɛ̀ Taya
kũ Sidɔ̃o yã, de wɛ̃tɛpidenɔ uta kasanɔ dàda, ò vùtɛ tuburaa à gìi kɛ̀ nèsɛlitɛnaa sèeda ũ.
14 Yãkpatɛkɛ-gɔrɔ zĩ á wɛ́tãmma nigɔ̃ de Tayadenɔ kũ Sidɔ̃denɔ pɔ́la. 15 Á Kapɛnamudenɔ sɔ̃,
áni gbã à zɔ̃ Ludaan yá? Oni ɔ sɔ̃ái ari gyãwãn.
16 Akũ Yesu pì a ìbanɔnɛ: Gbɛ̃ kũ à á yã mà ma yã màmɛ. Gbɛ̃ kũ à gìái gìmaimɛ. Gbɛ̃ kũ
à gìmai sɔ̃, ade gì gbɛ̃ kũ à ma zĩimɛ.
17 Gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri awɛɛpla pìnɔ gɛ̀ɛ, akũ ò èra ò sù kũ pɔnnao ò pì: Dikiri, bee tãnanɔ
mìi nàtɛwɛrɛ n tɔ́ yãi. 18 Yesu pìńnɛ: Ma Setan è à lɛ̀tɛ bona ludambɛ lán legũpinaa bà. 19 Ma
á gbá zɛ́ à táa o mlɛ̀̃nɔ kũ fínɔ kũ á ibɛrɛ gbãna pínkinɔa, pɔ́ke ni á kĩnnaro. 20 Bee kũ abireo
ásun pɔnna kɛ kũ mì kũ tãnanɔ dì natɛárɛoro. À pɔnna kɛ kũ á tɔ́ kú takadan ludambɛ yãi.
21 Zĩ birea Luda Nini Yesu pɔ kɛ̀ nna manamana à pì: Baa, musu kũ zĩtɛo Dikiri, ma n
sáabu kɛ̀, kũ n yã birenɔ ùtɛ yãdɔ̃rinɔnɛ kũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ n boo kyódɔ̃risarinɔnɛ. Lɛmɛ, Baa,
zaakũ n pɔyenyĩnaamɛ. 22 Ma De pɔ́ sĩnda pínki nàmɛnɛ ma ɔĩ. Gbɛ̃ke Luda Nɛ́ dɔ̃ro, tó adi

kɛ De Luda baasiro. Gbɛ̃ke De Luda dɔ̃ro, tó adi kɛ a Né kũ gbɛ̃ kũ Né pì yei à mɔ́ńnɛnɔ baasiro.
23 Akũ Yesu arɛ dɔ̀ a ìbanɔa ńtɛ̃nɛ, à pìńnɛ: Arubarikadenɔmɛ á ũ pɔ́ kũ átɛn e kũ wɛ́o yãi.
24 Matɛn oárɛ, annabinɔ kũ kínanɔn kun yã dasi, ò ye ò pɔ́ kũ átɛn enɔ e, odi ero, ò ye ò yã kũ átɛn manɔ ma, odi maro.

Samaria bùsu gbɛ̃ mana

25 Dokadɔ̃ri ke fùtɛ de à Yesu yɔ̃ à gwa à pì: Dannɛri, deran mani kɛ nà mà wɛ̀̃ndi kũ àdi lákaro lee? 26 Yesu pìnɛ: Deran ò kɛ̀̃ doka takadan nàa? N a kyó kɛ̀ n mà deramɛɛ? 27 Gbɛ̃ pìi wèa à pì: Ǹgɔ̃ ye Dikiri n Ludai kũ nèsɛɛo mèn do kũ n ninio pínki kũ n laasunnwo pínki n gbãna lɛ́n, n swɛ̀̃ gɔ̃ kúa, abire gbɛra ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃dakei lán n zĩda wɛ̀̃ndii bà. 28 Yesu pìnɛ: N we mana. Ǹgɔ̃ kɛ lɛ, ĩnigɔ̃ kun. 29 Gbɛ̃ pì ye à yã nna kpá a zĩdaa, akũ à Yesu là à pì: Dín ma gbɛ̃dake ũu?
30 Akũ Yesu pìnɛ: Gbɛ̃ke mɛ́ à bò Yurusalɛmu àtɛn gɛ́ Yɛriko, akũ kpãni kàsaranɔ zɛ́ zɔ̃̀nɛ. Ò a pɔ́kasanɔ sìa, ò a gbɛ̀̃ búgubugu ari à kà gana. Akũ ò a tòn ò gɛ̀̃ zɛ́la. 31 À sù à lè sa'ori ke zɛ́ dokɔ̃nɔ pìi sɛ̀. Kũ à a è, akũ à pɛ̃̀nɛ à gɛ̀̃tɛ. 32 Lɛmɛ dɔ kũ Levi buri ke kà gu pìn, à a è, akũ à pɛ̃̀nɛ à gɛ̀̃tɛ. 33 Ama Samaria bùsu gbɛ̃ke té zɛ́ pìn. Kũ à sù à a è, akũ à kɛ̀nɛ wɛ̃nda. 34 À nài, à ɛzɛ màma gu kũ à kĩ̀nnanɔa kũ nísio kũ sèwɛ̃o, à pɔ́ yĩ̀yĩa. Akũ à a sɛ̀ à dì a zaaki kpɛ, à gɛ̀ɛ kãao nibɔnɔ kipakia, gu kũ à a gwàn. 35 Kũ gu dɔ̀, akũ à andurufu ɔgɔ bò mèn pla à kpà kipakide pìia à pì: Ǹ a gwamɛnɛ. Tó n ɔgɔ dɛ̀ de adila a musu, mani fĩna bonnɛ, tó ma su.
36 Tɔ̀! Gbɛ̃nɔn aakɔ̃ pìnɔ té dín ntɛn da gbɛ̃ kũ kpãninɔ dàalɛ pì gbɛ̃dake ũu? 37 Dokadɔ̃rii pìi wèa à pì: Gbɛ̃ kũ à a wɛ̃nda dɔ̃̀mɛ. Akũ Yesu pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ kɛ lɛ se.

Yesu kunna Maata kũ Mariamao bɛa

38 Gɔrɔ kũ Yesu kũ a ìbanɔn té zɛ́n, ò kà wɛ̃tɛ gũn, akũ nɔgbɛ̃ kũ òdi pinɛ Maata Yesu sì a bɛa. 39 À dakũna vĩ, òdi a sísi Mariama, à vùtɛ Dikiri gbá sarɛ, àtɛni a yã ma. 40 Kĩni zĩ kɛ̀ Maataa dasi, akũ à sù Yesu kĩnaa à pì: Dikiri, kũ ma dakũna ma to zĩ gũn mado, adi kɛnnɛ yãke ũroo? Ǹ onɛ à kpámai. 41 Akũ Dikiri wèa à pì: Maata, Maata, ntɛn damu kɛ dasi, ntɛn wari dɔ n zĩdaa kũ yãnɔo dasi. 42 Yã mèn do mɛ́ à zɛ́ vĩ. Mariama baka mana sɛ̀, oni síaro.

11

Aduakɛnaa
(Mat 6:9-15, 7:7-11)

1 Zĩkea Yesu tɛn adua kɛ gukea. Kũ à làka, a ìba ke pìnɛ: Dikiri, ǹ aduakɛnaa dadawɛrɛ, lákũ Yahaya dà a ìbanɔnɛ nà. 2 Akũ à pìńnɛ: Tó átɛn adua kɛ, àgɔ̃ pi:
Baa, ǹ tó ògɔ̃ dɔ̃ kũ n tɔ́ adona.
Ǹ tó kpata kũ à bò n kĩnaa bo gupuraa.
3 Ǹ ó gba pɔ́ kũ ónigɔ̃ ble lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.
4 Ǹ ó durunnanɔ kɛ̃wá,
zaakũ odì kɛ̃ gbɛ̃ kũ ò durunna kèwɛrɛnɔnɛ ń pínki.
Ǹsun tó ò fu yɔ̃ogwanaaaro.
5 Akũ à pìńnɛ: Ò pì á gbɛ̃ke mɛ́ à gbɛ̃nna vĩ, akũ à gɛ̀ɛ a kĩnaa lizãndo à pìnɛ: Ma su n kĩnaamɛ, ǹ burodi sãkãmɛnɛ mèn aakɔ̃. 6 Nibɔɔ kìpama tera dí, má pɔ́ke vĩ mà kpáaro.
7 Akũ a gbɛ̃nna pìi wèa zaa kpɛ́ gũn à pì: Ǹsun wari dɔmaro, ma gbàa tà kɔ̀. Ma gɛ̃ kpɛ́n kũ ma nɛ́nɔ, mani fɔ̃ mà futɛ mà pɔ́ke kpámmaro. 8 Matɛn oárɛ, bee tó adi futɛ à kpàa gbɛ̃nnakɛ yãiro, ani futɛ à pɔ́ kũ à yei kpáa, kũ à zèi dãndãn yãi. 9 Makũ sɔ̃ matɛn oárɛ, à wɛ́ kɛ, Luda ni kpááwa. À wɛtɛ, áni le. À gbà lɛ́, Luda ni wɛ̃árɛ. 10 Zaakũ gbɛ̃ kũ à wɛ́ kɛ̀ɛn òdi kpáa, gbɛ̃ kũ à wɛ̀tɛ sɔ̃ àdi le, gbɛ̃ kũ à gbàa lɛ̀ɛn oni wɛ̃nɛ. 11 Ákɔ̃nɔ kũ á nɛ́nɔ vĩ, tó á nɛ́ kpɔ̀ wɛ́ kɛ̀áwa, á dí mɛ́ ani mlɛ̀̃ sɛ́ à kpáaa? 12 Ke tó à nɛ́ konɛgbĩni wɛ́ kɛ̀áwa, á dí mɛ́ ani fí sɛ́ à kpáaa? 13 Bee kũ á vãnikɛo á pɔ mana kpana á nɛ́nɔa dɔ̃. Oni á De kũ à kú musu Nini kpana gbɛ̃ kũ ò wɛ́ kɛ̀anɔa pɔ́ o dɔ yá?

*Tãnagona gbɛ̃*nɔa
(Mat 12:22-30, 43-45, Maa 3:20-27)

14 Yesu tɛn tãna sãto kpáturuku go gbɛ̃a. Kũ tãna pìi gòa, sãto pìi nà yã'onaaa, akũ yã pìi
bò pari sarɛ. 15 Akũ ń gbɛ̃kenɔ pì: Àdi tãna goḿma kũ tãnanɔ kína Bɛlɛzɛbubu gbãnaomɛ.
16 Akũ gbɛ̃ pãndenɔ a yɔ̃ ò gwà, ò a gbɛ̀ka à sèeda ke kɛń́nɛ kũ Luda gbãnao. 17 Kũ Yesu ń
laasun dɔ̃, akũ à pìń́nɛ: Kpata kũ a gbɛ̃nɔ ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ kɔ̃o ni kakatɛ. Ɔn kũ a gbɛ̃nɔ ibɛrɛɛ
sɛ̀ kũ kɔ̃o ni gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ. 18 Tó Setan ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ a gbɛ̃nɔo, deran a kpata ni gì kɛɛ? Ma ò lɛ
kũ átɛn pi madì tãna goḿma kũ Bɛlɛzɛbubu gbãnao yãimɛ. 19 Tó Bɛlɛzɛbubu gbãnan madì
tãna gooḿma, á gbɛ̃nɔ dì goḿma kũ dí gbãnaomɛɛ? Lɛmɛ á zĩda gbɛ̃nɔ á ékɛ bò lɛ. 20 Tó ma
tãnagoḿmana bi Luda ɔgbɛɛmɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ kína kũ Luda kàa sù à á lén gwe. 21 Tó gɔ̃sa gbãna
zĩ̀kabɔnɔ kũna àtɛni a ɔn dãkpão, a aruzɛkɛnɔ dìgɔ̃ aafiaamɛ. 22 Ama tó gbɛ̃ kũ a gbãna deala
sù à gɛ̀i à gbãna mɔ̀nɛ, ani a gɔ̃kɛbɔ kũ à a náani vĩnɔ sétɛ, ani a aruzɛkɛ kpaatɛtɛń́nɛ. 23 Gbɛ̃
kũ à kú kũmaoro bò ma kpɛ. Gbɛ̃ kũ àdi pɔ́ kakara kũmaoro dì fãkɔ̃amɛ.
24 Tó ò tãna gò gbɛ̃a, àdigɔ̃ likara zɔ̃ gukorin àgɔ̃ vutɛki wɛtɛ. Tó adi lero, akũ àdi pi: Mani
ɛra mà tá ma bɛ zĩamɛ. 25 Tó à kà gwe, àdi le à warana swáswa zɛ́azɛa, 26 akũ àdi gɛ́ tãna kũ
ń pãsĩ dealanɔ sétɛ mèn suppla à su kũńwo, òdi gɛ̃ ò vutɛn. Lɛmɛ ade gwena kpɛkpɛ vãni
dìgɔ̃ de a káakupɔla.

Arubarika yã

27 Kũ Yesu tɛn o lɛ, nɔgbɛ̃ ke pù̀tã zàa gũn à pì: Nɔgbɛ̃ kũ à n i à yɔ̃ kpàmma arubarika vĩ.
28 Akũ Yesu pì: Oi! Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ ò Luda yã mà ò kũnanɔ ũ.

*Sèeda gb*ɛkana Yesua
(Mat 12:38-42)

29 Kũ pari tɛn kara, akũ Yesu pì: Gbãragbɛ̃nɔn zara. Òdi sèeda gbɛkama, ama mani sèeda
ke kɛń́nɛrɔ, sé Inusa pɔ́. 30 Lákũ Inusa de sèeda ũ Ninɛvadenɔnɛ nà, lɛn Bisãsiri Né nigɔ̃
de sèeda ũ gbãragbɛ̃nɔnɛ lɛ. 31 Yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ gènɔmidɔki kpa saraunia ni vu à yã dí
gbãragbɛ̃nɔa, zaakũ à bò zaa andunia léa, à sù Sulemanu ɔ̃ndɔ̃yã ma, akũ gbɛ̃ kũ à de
Sulemanula kú la sà. 32 Yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ Ninɛvadenɔ ni futɛ ò yã da gbãragbɛ̃nɔla, zaakũ
kũ Ninɛvadenɔ Inusa waazi mà ò nɛ̀sɛɛ lìtɛ, akũ gbɛ̃ kũ à zɔ̃kɔ̃ de Inusala kú la sà.

*W*ɛ́mɛ mɛ̀ fitila ũ
(Mat 5:15, 6:22-23)

33 Òdi fitila na ò ditɛ gukpado ke ò gbaka kútɛaro. Òdi di a dibɔɔ musumɛ, de gbɛ̃ kũ òtɛn
gɛ̃nɔ gupura e yãi. 34 N wɛ́mɛ n mɛ̀ fitila ũ. Tó n wɛ́ aafia, n mɛ̀ pínki nigɔ̃ gupura ũ. Tó n
wɛ́ gbãnaro sɔ̃, n mɛ̀ pínki nigɔ̃ gusira ũ. 35 Abire yã mɛ́ à tò, ǹ laakari kɛ, de gupura kũ ntɛn
da ń vĩ súngɔ̃ de gusira ũro. 36 Tó n mɛ̀ pínki gupura vĩ, a ke kú gusira gũnlo, anigɔ̃ gu pura
kũ swáswa lándɔ̃ fitila'i dɔmma bà.

*Yesu ludayãdann*ɛrinɔ kũ Farisinɔ bobona ń dàn
(Mat 23:1-36, Maa 12:38-40, Luk 20:45-47)

37 Kũ Dikiri yã ò à làka, akũ Farisi ke a sìsi à mɔ́ à pɔ́ ble kãao, akũ à gɛ̃̀ à vùtɛ. 38 Kũ Farisi
pìi è adi ɔ da ín gbasa ò pɔ́ blero, à bò a sarɛ. 39 Akũ Dikiri pìnɛ: Ákɔ̃nɔ Farisinɔ adì gbãsĩ bo
tokonɔ kpɛ kũ tanɔ, ama wãkũ kũ yãvãnikɛnaao mɛ́ à á nɛ̀sɛɛ pà. 40 Yɔ̃nkɔnɔ! Luda kũ à pɔ́
kpɛ kɛ̀ mɛ́ à a gũn kɛ̀ seroo? 41 À pɔ́ kũ à kú á tanɔ gũn dã wɛ̃ndadenɔnɛ, á ta pìnɔ ni gɔ̃árɛ
gbãsĩ sari.
42 Waiyoo ákɔ̃nɔ Farisinɔ! Adì tofenɔ tɔkɔtɛdo kũ kpè'akão kũ dò pɔ́nɔ pínki kuride kpá
Ludaa, akũ adì pã kpá yãzɛdei kũ yena Ludaiio. Yã birenɔ mɛ́ à de àgɔ̃ kũna pãkpana a
kparanɔi sari. 43 Waiyoo ákɔ̃nɔ Farisinɔ! Adìgɔ̃ ye à vutɛ aduakɛkpɛ vutɛki mananɔn, adìgɔ̃
ye ògɔ̃ fɔ kpákpaáwa ɛtɛnɔn. 44 Waiyoo ákɔ̃nɔ! Á de lán mira kũ òdigɔ̃ táa oa a yãdɔ̃naa sari
bàmɛ.
45 Akũ dokadɔ̃ri ke pìnɛ: Dannɛri, tó n ò lɛ, ntɛni ó sɔ̃sɔ̃mɛ se. 46 Yesu pì: Waiyoo ákɔ̃nɔ
dokadɔ̃rinɔ sɔ̃! Adì gbɛ̃nɔ da asosɛna zĩ'ũn, akũ adì ɔ daḿma kũ a sɛnaaoro, bee ɔnɛɛ.
Waiyoo ákɔ̃nɔ! 47 Adì pɔ́ bo annabi kũ á dizinɔ ń dɛdɛnɔ miranɔa ń yã dɔngu yãi. 48 Lɛmɛ

a sì kũ a zɛ kũ á dizinɔ yãkɛnanɔomɛ. Ò annabinɔ dɛ̀dɛ, akũ adì pɔ́ bo ń miranɔa. 49 Abire
yãi Luda wɛ́zɛ̃ gũn à pì, áni annabinɔ kũ zì̀rinɔ zĩáwa. Áni ń gbɛ̃̀kenɔ dɛdɛ, áni wɛ́ tã ń
gbɛ̃̀kenɔa. 50 Lɛmɛ annabi kũ ò ń dɛdɛ zaa andunia naanagɔrɔ ari gbãranɔ yã ni wí teradenɔ
musu lɛ, 51 sɛna zaa Habila dɛna ari à gɛ̀ɛ pɛ́ Zakari kũ ò a dɛ̀ sa'oki kũ Luda kpɛ́o daguraa.
Ee, matɛn oárɛ, yã birenɔ pínki ni wí teradenɔ musumɛ. 52 Waiyoo ákɔ̃̀nɔ dokadɔ̃̀rinɔ! A
dɔ̃naa gbà mɔ̀nɛ wòto. Ádi gɛ̃ a gũnlo, akũ a kpa gbɛ̃ kũ ò ye ò gɛ̃ a gũnnɔnɛ. 53 Kũ Yesu bò
gwe, ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ nàkaraa gbãngbãn, òtɛn yã lalaa dasi, 54 òtɛni a kpákpa,
de ò a kũ yã kũ àtɛn o gũn.

12

*Laakarik*ɛna Farisinɔ manafikii
(Mat 10:26-27)

1 Gɔrɔ birea gbɛ̃̀nɔ kàkarai, ò ń lɛ́ dɔ̃ro, ari òtɛn gèsɛ pɛ́tɛpɛtɛkɔ̃a, akũ à yã ò a ìbanɔnɛ
gĩa à pì: À laakari kɛ Farisinɔ lùbɛnɛɛi. Àkũmɛ ń manafiki ũ. 2 Pɔ́ke kun utɛna kũ ani bo
gupuraaro. Asiriyã ke kun kũ oni gí dɔ̃iro. 3 Lɛmɛ dɔ yã kũ a ò gusiran, oni ma gupuraa,
asiriyã kũ a ò kɔ̃ sãn kpɛ́ tú, oni a kpàkpa kɛ gãnu arɛ.

*Z*ɛna kũ Yesuo gbɛ̃̀nɔ arɛ
(Mat 10:19-20, 28-33, 12:32)

4 Ma gbɛ̃̀nnanɔ, matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ oni mɛ̀ kakatɛ a gbɛra oni fɔ̃ ò yãke kɛárɛ doronɔ,
àsun vĩna kɛńnɛro. 5 Mani gbɛ̃ kũ à de à vĩna kɛnɛ oárɛ. À vĩna kɛ Ludanɛ kũ à gbãna vĩ à á
zu tɛ́ gũn mèkaatɛnaa gbɛra. Ee, matɛn oárɛ, à vĩna kɛnɛ. 6 Òdi bãntoro mèn sɔɔro yía kɔbɔ
plaroo? Ama bee ń ke yã dì sã Ludanlo. 7 Bee á mìkãnɔ, à a lɛ́ dɔ̃. Ásun vĩna kɛro, á bɛ̀ɛrɛ
de bãntoro dasinɔla.
8 Matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ à zɛ̀ kũmao gbɛ̃̀nɔ arɛ, Bisãsiri Nɛ́ ni zɛ kãao Luda malaikanɔ arɛ.
9 Gbɛ̃ kũ à ledi kpàmai gbɛ̃̀nɔ arɛ sɔ̃, mani ledi kpái Luda malaikanɔ arɛ. 10 Tó gbɛ̃ Bisãsiri
Nɛ́ vãni bò, Luda ni a kɛ̃. Ama tó gbɛ̃ Luda Nini tɔ́ vãni sì, ani kɛ̃̀nɛro. 11 Tó òtɛn gɛ́ kãáo
yãkpatɛkɛkia aduakɛkpɛn ke kínanɔ kũ gbãnadenɔ arɛ, àsun á zĩda bona damu kɛro ke yã
kũ áni o, 12 zaakũ Luda Nini mɛ́ ani yã kũ à de à o daárɛ zĩ birea.

*Ɔg*ɔde
(Mat 6:19-34)

13 Zàa gũn gbɛ̃̀ke pì Yesunɛ: Dannɛri, ǹ o ma vĩ̀ninɛ à ma baka kpáma ó túbi gũn. 14 Akũ
à wèa à pì: Ma gbɛ̃, dí mɛ́ à ma ditɛ á yãkpatɛkɛri ke á yãgɔ̃̀gɔ̃ri ũu? 15 Akũ à pì gbɛ̃̀nɔnɛ:
Àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃. À laakari kɛ pɔ́ sĩnda pínki aniapãsĩ̀kɛnaai, zaakũ aruzɛkɛ bi bisãsiri
wɛ̃̀ndinlo, bee tó à fɔ̃̀ àgɔ̃ didikɔ̃a dia.
16 Akũ à yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ à pì: Ɔgɔde mɛ́ à kun a bura pɔ́ble kɛ̀nɛ manamana, 17 akũ à laasun lɛ̀
à pì: Bɔ́n mani kɛɛ? Má pɔ́wɛkaki vĩro. 18 Akũ à pì: Yã kũ mani kɛn dí: Mani ma pɔ́katɛkinɔ
gboro, mani a zɔ̃kɔ̃nɔ bo, mani ma pɔ́wɛ kán pínki kũ ma aruzɛkɛnɔ. 19 Mani pi ma zĩdanɛ:
Gbɛ̃, n gĩnakɛ ń pɔ́ mana vĩ zɔ̃kɔ̃, kũ ani ká kũnwo wɛ̃̀ ũgbangbaa? Ǹ kámma bo, ǹ pɔ ble,
ǹ í mi, ǹ pɔnna kɛ. 20 Akũ Luda pìnɛ: Yɔ̃nkɔ, gwãaniala mani n wɛ̃̀ndi gbɛkamma. Soru kũ
n kɛ̀ ni gɔ̃ dí pɔ́ ũmɛɛ? 21 Lɛmɛ gbɛ̃ kũ à aruzɛkɛ tɔ̃̀kɔ̃ai, ama à de ɔgɔde ũ Ludanɛro yã de lɛ.

*Ludanaanik*ɛnaa
(Mat 6:19-21, 25-34)

22 Akũ à pì a ìbanɔnɛ: Abire yãi matɛn oárɛ, àsun á wɛ̃̀ndi damu à pi bɔ́n óni blero, àsun
á mɛ̀ damu kɛ à pi bɔ́n óni daro. 23 Wɛ̃̀ndi de pɔ́blela. Mɛ̀ de pɔ́kasala. 24 À kãakãannanɔ
gwa. Òdi pɔ́ tɔ̃ro, òdi pɔ́ kɛ̃ro, ò dɔ̃̀ ke gbàsɔ vĩro, bee kũ abireo Luda dì ń gwa. Á bɛ̀ɛrɛ vĩ
manamana de bãnɔla fá! 25 Á tɛ́, dí mɛ́ ani fɔ̃ à a wɛ̃̀ndi gbã̀na kara, bee gɔrɔ do, a damukɛnaa
gũnn? 26 Tó áni yã fíti dí fɔ̃ro, bɔ́yãi átɛn yã kparanɔ damu kɛɛ? 27 À lávunɔ gwa sɛ̃̀n lákũ ò
de nà. Òdi zĩ kɛro, òdi buu tãro, ama matɛn oárɛ bee Sulemanu kũ a aruzɛkɛo, adi uta da a
mana kà ń ke ũro. 28 Sɛ̃̀la kũ à kun gbãra ani tɛ́ kũ zia, lákũ Luda dì pɔ́ nai lɛ nà, oni ákɔ̃nɔ

ludanaanikĩanadenɔ pɔ́ o dɔ yá? [29] Ásun tó pɔ́ kũ áni ble ke pɔ́ kũ áni mi yã doárɛ arɛro.
Ásun a damu kɛro. [30] Andunia dí burinɔn pɔ́ pìnɔ pínki yã dì dɔńnɛ arɛ, á De sɔ̃ à dɔ̃ kũ pɔ́
pìnɔ kɔ̃ sì kãáo. [31] À tó kpata kũ à bò a kĩnaa yã doárɛ arɛ, ani pɔ́ pìnɔ karaárɛ. [32] Ma kpàsa
fíti gbɛ̃nɔ, àsun vĩna kɛro, zaakũ á De pɔyenyĩnaamɛ à á kpá kpataa pìn. [33] À pɔ́ kũ á vĩnɔ
yá, à takasidenɔ gba a ɔgɔ. À ɔgɔsɔ̃nɔ kũ àdi zĩ kũro zɔ̃, ludambɛ aruzɛkɛ kũ àdi lákaro káki
ũ, kũ kpãni dì nairo, kɔ̀kɔ sɔ̃ àdi a yakaro. [34] Zaakũ gu kũ á aruzɛkɛ kún, gwen á laakari nigɔ̃
kun se.

Zĩkɛri náanide laakaride
(Mat 24:45-51)

[35] Àgɔ̃ kú soru gũn, à tó á fitila gɔ̃ nana. [36] Àgɔ̃ de lán gbɛ̃ kũ òtɛni ń dikiri suna dã à su
kũ nɔsɛ pɔnnakɛnaao bà, de gɔrɔ kũ à sù à gbàa lè, oni zɛ́ wɛ̃nɛ gɔ̀̃nɔ. [37] Arubarikadenɔn
zĩkɛri kũ ń dikiri ni ń le bɛ̃nɛ a sugɔrɔanɔ ũ. Yãpuran matɛn oárɛ, dikirii pì ni a pɔ́nɔ kɛkɛ
à yĩ, ani ń vutɛ, ani pɔ́ble kakarańnɛ. [38] Bee tó à sù lizãndo ke kɔnkɔkɔnkɔ, tó à ń lé lɛ,
arubarikadenɔmɛ á ũ. [39] Àgɔ̃ yã dí dɔ̃. Tó bede gɔrɔ zaka kũ kpãni ni suawa dɔ̀̃ yã, de ani tó
à a kpɛ́ fɔ̃ro. [40] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, àgɔ̃ kú kũ soruo, zaakũ Bisãsiri Né ni su gɔrɔ zaka kũ á wɛ́ dɔiro.
[41] Pita pì: Dikiri, ó yãin n yã pìi lèkɔ̃a yá, ke gbɛ̃ sĩnda pínki yãimɛ? [42] Dikiri pì: Dín
bɛgwari náanide laakaride kũ a dikiri dì a zĩkɛrinɔ nanɛ a ɔĩ, à pɔ́ble kpáḿma a gɔrɔa ũu?
[43] Arubarikadenɔn zĩkɛri kũ a dikiri a lè, àtɛn kɛ lɛ a sugɔrɔa ũ. [44] Yãpuran matɛn oárɛ, ani
a aruzɛkɛ sĩnda pínki nanɛ a ɔĩmɛ. [45] Ama tó zĩkɛrii pìi pì a nɛ̀sɛɛ gũn, a dikiri suna tɛn gì
kɛ sɔ̃, akũ à nà a zĩkɛri dakenɔ gbɛ̃gbɛ̃naaa, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ, àtɛn sãnkara pɔ́ ble, àtɛn
wɛ̃dɛ kɛ, [46] a dikiri ni su gɔrɔ kũ a wɛ́ dɔiroamɛ, gɔrɔ zaka kũ à dɔ̃roa, ani a zɔ̃zɔ̃kɔ̃rɛ à a baka
da kũ kifirinɔ.
[47] Zĩkɛri kũ à a dikiri pɔyenyĩna dɔ̃, akũ adi soru kɛ à a pɔyeinaa kɛ̀ro, oni a gbɛ̃ búgubugu.
[48] Zĩkɛri kũ à a dikiri pɔyenyĩna dɔ̃ro, akũ à yã kũ à de ò a gbɛ̃ kɛ̀ sɔ̃, oni a gbɛ̃ fítimɛ. Gbɛ̃
kũ Luda a gbà zɔ̃kɔ̃ Luda ni wɛtɛa zɔ̃kɔ̃. Gbɛ̃ kũ Luda pɔ́ nànɛ a ɔĩ zɔ̃kɔ̃, ani gbɛkaa deńla.

Kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana Yesu yãi
(Mat 10:34-36)

[49] Tén ma su na anduniaa, mádi gii té pì gɔ̃ kũ se teraro. [50] Má wɛ́tãmma vĩ kũ mani gɛ̃n.
Má kú laasun zɔ̃kɔ̃ɔ gũn ari à gɛ́ lákao. [51] Átɛn da ma su de gbɛ̃nɔ gɔ̃ nna kũ kɔ̃o andunia
gũnn yá? Oi! Matɛn oárɛ, kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana yãin ma su. [52] Zaa tera ɔn kũ gbɛ̃nɔn sɔɔronɔn kún,
oni kɔ̃ kpaatɛtɛ. Gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ ni bo gbɛ̃nɔn planɔ kpɛ, gbɛ̃nɔn planɔ ni bo gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ
kpɛ. [53] De ni bo a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kpɛ, nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ni bo a de kpɛ. Da ni bo a nɛ́nɔgbɛ̃ kpɛ, nɛ́nɔgbɛ̃ ni
bo a da kpɛ. Zã da ni bo nɔzãre kpɛ, nɔzãre ni bo a zã da kpɛ.

Gɔrɔ díkĩna yáasi dɔ̃naa
(Mat 6:2-3)

[54] Yesu pì gbɛ̃nɔnɛ: Tó a è legũ tɛn sisi ifãlɛtɛ kpa, áni pi gɔ̀̃nɔ, legũ ni ma, akũ àdi kɛ lɛ.
[55] Tó a è ĩa tɛn bo gènɔmidɔki kpa, áni pi, gu ni wã, akũsɔ̃ àdi wã. [56] Manafikidenɔ! Á zĩtɛ kũ
musuo wɛ́ dɔ̃kɔ̃i, akũ á gɔrɔ dí yáasi dɔ̃ sɔ̃ro bi?

Gaafara wɛtɛnaa
(Mat 5:25-26)

[57] Bɔ́yãi á yãkɛna a zɛ́a dɔ̃ á zĩdaaroo? [58] Tó n ibɛrɛ tɛn gɛ́ kũnwo yãkpatɛkɛkia, ǹ kokari
kɛ de à gaafara kɛnnɛ zaa zén, de àsun n gátɛ à gɛ́ kũnwo yãkpatɛkɛri kĩnaaro yãi. Tó ńdi
kɛ lɛro, yãkpatɛkɛrii pì ni n kpá dogariia, dogari ni n da kpɛ́siran. [59] Matɛn onnɛ, ĩni bo
gwero ari ǹ gɛ́ fĩna boo pínki. Bee kɔbɔ ni gɔ̃ ténylĩro.

13

Nɛ̀sɛlitɛna ke ga

[1] Gɔrɔ birea gbɛ̃kenɔ sù ò Galili gbɛ̃ kũ Pilati ń dɛdɛ à ń aru yɔ̀̃katɛ kũ ń sa'obɔ aruonɔ
yã ò Yesunɛ. [2] Akũ Yesu pìńnɛ: Kũ Galili gbɛ̃ pìnɔ ga de lɛ, átɛn da ń durunna de Galili gbɛ̃
kparanɔ pɔ́lan yá? [3] Oi! Matɛn oárɛ, tó ádi nɛ̀sɛ litɛro, á pínki ni ga lán ń bàmɛ. [4] Gbɛ̃nɔn

baro plansari kũ Siloamu kpédidikɔ̃anaa gbòro à sìḿma ò gàganɔ sɔ̃, átɛn da ń taari de gbɛ̃
kpara kũ ò kú Yurusalɛmunɔ pólan yá? 5 Oi! Matɛn oárɛ, tó ádi nɛ̀sɛ litɛro, á pínki áni ga
lán ń bàmɛ.
6 Akũ à yã dí lɛ̀kɔ̃aḿnɛ à pì: Gbɛ̃ke mɛ́ à kaka lí bà a swadakoo gũn, akũ à gɛ̀ɛ a nɛ́ wɛtɛ
adi ero. 7 Akũ à pì a zĩkɛriinɛ: Ǹ gwa, a wɛ̀̃ aakɔ̃den dí, kũ madì su nɛ́ wɛtɛ kaka lí pìia mádi
ero. Ǹ a zɔ̃, óni tó à gu sí pãn yá? 8 Akũ zĩkɛrii pìi pìnɛ: Baa, ǹ tó ari ziki dɔ. Mani gu bi mà
likai mà taaki kánɛ. 9 Ani gí nɛ́ i zikiro. Tó adi nɛ́ iro sà, mani a zɔ̃ mà nɛ.

*N*ɔgbɛ̃ kɔ̃̀nɔde werekɔ̃anaa

10 Kámmabogɔrɔ zĩ Yesu tɛn yã daḿnɛ aduakɛkpɛn. 11 Nɔgbɛ̃ ke kú gwe, tãna a kɔ̃̀nɔ kù à
kà wɛ̃̀ baro plansari. Àdigɔ̃ kokonamɛ, àdi fɔ̃ à a zĩda poro bee fítiro. 12 Kũ Yesu a è, akũ à
a sìsi à pì: Nɔgbɛ̃, n kɔ̃̀nɔkɛ gòmma. 13 Akũ à ɔ nàa. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ à pòro, akũ à Luda sáabu
kpà.
14 Akũ aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ pɔ fɛ̃̀, kũ Yesu a wèrekɔ̃a kámmabogɔrɔ zĩ yãi, akũ à fùtɛ à
pì gbɛ̃nɔnɛ: Gɔrɔ suddo mɛ́ à kun kũ òdi zĩ kɛn. Àgɔ̃ su ò á werekɔ̃a gɔrɔ abirenɔa, ama
kámmabogɔrɔ zĩ baasi. 15 Akũ Dikiri wèa à pì: Manafikidenɔ! Kámmabogɔrɔ zĩ á baadi dì a
zù ke zaaki poro a bàdɔkia à gɛ́ í kpáaroo? 16 Ibrahĩ buri nɔgbɛ̃ díkĩna sɔ̃, Setan a yɛ̀̃ wɛ̃̀ baro
plansarimɛ. A bàa pìi poronaa kámmabogɔrɔ zĩ zɛ́ vĩroo? 17 Kũ à ò lɛ, akũ wɛ́'i a ibɛrɛnɔ kɔ̃̀
ń pínki, ama gbɛ̃nɔ pɔ kɛ̀ nna daboyã kũ àtɛn kɛnɔa pínki.

*Yãl*ɛkɔ̃ana kũ musadi wɛ́o
(Mat 13:31-32, Maa 4:30-32)

18 Akũ Yesu pì: Bɔ́n kpata kũ à bò Luda kĩnaa bòkɔ̃aoo? Bɔ́n mani kpákũsũoo? 19 À de lán
musadi wɛ́ bà, akũ gbɛ̃ sɛ̀ à tɔ̃̀ a karaa gũn. Kũ à bùtɛ, à kɛ̀ lí ũ, akũ bãnɔ sù ò dìdi a gɔ̃̀nɔa.

*Yãl*ɛkɔ̃ana kũ lùbɛnɛɛo
(Mat 13:33)

20 Akũ à pì dɔ: Bɔ́n mani kpata kũ à bò Luda kĩnaa kpákũsũoo? 21 À de lán lùbɛnɛ kũ nɔgbɛ̃
sɛ̀ à kà flawa zaka lɛ́ aakɔ̃ gũn, à yɔ̃̀katɛ pínki bà.

*Zɛ́l*ɛ kpakoto
(Mat 7:13-14, 21-23)

22 Gɔrɔ kũ Yesu tɛn gɛ́ Yurusalɛmu, àtɛn gɛ̃ wɛ̃̃tɛnɔ kũ lakutunɔla, àtɛn yã daḿnɛ, 23 akũ
ò a là ò pì: Baa, ase gbɛ̃ kũ oni surabana lenɔn dasiroo? Akũ Yesu pì gbɛ̃nɔnɛ: 24 À kokari
kɛ à gɛ̃ zɛ́lɛ kpakoto gũn. Matɛn oárɛ, gbɛ̃nɔ ni wɛtɛ ò gɛ̃n dasi, ama oni fɔ̃ro. 25 Tó bede
fùtɛ à zɛ́ tàta à làka, tó a gɔ̃ bàai, akũ átɛn gbà lɛ́, átɛn pi: Baa, ǹ zɛ́ wɛ̃̃wɛrɛ, ani oárɛ, á á dɔ̃
gukearo. 26 Abire gbɛra tó a pìnɛ à pɔ́ blè kãáo, à í mì kãáo, à yã dàḿnɛ á bɛ gãnulɛa, 27 ani
oárɛ á á dɔ̃ gukearo. À goala á yãvãnikɛrinɔ á pínki.
28 Tó a Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuo kũ annabinɔ è pínki kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn,
akũ ò á zú bàai, gwen áni ɔ́ɔ dɔn, à ɔ di á mìia. 29 Gbɛ̃nɔ ni bo ifãboki kpa kũ ifãlɛtɛ kpao
kũ gugbãnduruo kũ gɛ̀nɔmidɔkio, oni su pɔ́ ble kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn. 30 Lɛn gbɛ̃
kpɛdenɔ nigɔ̃ gbɛ̃ káakunɔ ũ lɛ, gbɛ̃ káakunɔ nigɔ̃ gbɛ̃ kpɛdenɔ ũ.

*Yurusal*ɛmu yã
(Mat 23:37-39)

31 Gɔrɔ birea gɔ̃̀nɔ Farisi kenɔ sù Yesu kĩnaa ò pìnɛ: Ǹ futɛ gu dín, zaakũ Hɛrɔdu ye à
n dɛmɛ. 32 Akũ à pìḿnɛ: À gɛ́ o flɛ̃ pìinɛ, matɛn tãnanɔ goḿma, matɛn gyãrenɔ werekɔ̃a
gbãra kũ ziao, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ sɔ̃ mani ma zĩ papa. 33 Bee kũ abireo séto mà gɛ́ arɛ gbãra
kũ ziao kũ ziandoo, zaakũ adi kũ annabi ga gukearo, sé Yurusalɛmu. 34 Yurusalɛmudenɔ,
Yurusalɛmudenɔ! Adì annabinɔ dɛdɛ, adì gbɛ̃ kũ Luda ń zĩáwanɔ pápa kũ gbɛ̀ɛo, à ń dɛdɛ.
Madìgɔ̃ ye mà á kakaramai gɛ̀̃n baaakɔ̃, lákũ ko dì dɛ̀mbɛrɛ kú a nɛ́nɔla nàmɛ, ama adì
weiro. 35 Luda ni á kpɛ́ tóárɛ bɛzĩ ũmɛ sà. Matɛn oárɛ, áni ma e doro ari à pi, arubarikaden
gbɛ̃ kũ àtɛn su kũ Dikiri tɔ́o ũ.

14

Yesu kunna Farisi ke bɛa

1 Kámmabogɔrɔ ke zĩ Yesu gɛ̀ɛ pɔ́ ble Farisinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ke bɛa, akũ gbɛ̃ kũ ò kú gwenɔ
tɛni a kpákpa. 2 Kákagyãkɛri ke kú Yesu arɛ gwe. 3 Akũ Yesu dokadɔ̃rinɔ kũ Farisinɔ là à
pì: Òdi gbɛ̃ werekɔ̃a kámmabogɔrɔ zĩ yá ke òdi werekɔ̃aro? 4 Akũ ò gɔ̃̀ yĩtɛna kítikiti. Akũ
Yesu gyãre pìi kṹ, à a wèrekɔ̃a à a gbàrɛ. 5 Akũ à ń lá à pì: Tó á gbɛ̃ke nɛ́ ke zù vĩ à zù lɔ̀gɔn
kámmabogɔrɔ zĩ, ani a bo gɔ̃̀nɔroo? 6 Odi fɔ̃ ò wèaro.
7 Yesu è deran gbɛ̃ kũ ò ń sísinɔ tɛn vutɛki mana kũ nà, akũ à yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ à pì: 8 Tó ò n
sisi nɔsɛ pɔ́blea, ǹsun vutɛ vutɛki mana gũnlo. Tó ò gbɛ̃ kũ à zɔ̃kɔ̃ denla sìsi bi! 9 Tó á sìsirii
sù à pìnnɛ: Ǹ futɛ ǹ vutɛki kpá gbɛ̃ pìia, ĩni futɛ ǹ gɛ́ vutɛ kpɛ kpa kũ wé'iomɛ. 10 Tó ò n sisi,
ǹgɔ̃ vutɛ kpɛ kpa, de tó n sìsirii sù, ani pinnɛ: Ma gbɛ̃nna, ǹ futɛ ǹ su arɛ la. Abirekũ ni n
kɛ bɛ̀ɛrɛde ũ gbɛ̃ kũ á kú lɛɛlɛnɔ arɛ. 11 Gbɛ̃ kũ àdi a zĩda karan Luda ni a busa. Gbɛ̃ kũ àdi a
zĩda busa sɔ̃, Luda ni a kara.
12 Akũ Yesu pì a sìsirii pìinɛ: Tó ntɛn gbɛ̃nɔ sísi pɔ́ble fãnantɛ̃ blenaaa ke ɔkɔsi pɔ́, ǹsun n
gbɛ̃nnanɔ sísiro ke n vĩ̀ninɔ kũ n dakũnanɔ ke n danɛnɔ ke n ɔgɔde dakenɔ. Tó n kɛ̀ lɛ, oni
ɛra ò n sísimɛ se ò fĩna bonnɛ. 13 Tó ntɛn gbɛ̃nɔ sísi pɔ́blea, ǹ takasidenɔ sísi kũ kɔ̃̀nɔdenɔ
kũ ɛrɛnɔ kũ vĩ̀nanɔ, 14 arubarikadenɔmɛ á ũ, zaakũ ò pɔ́ke vĩ ò fĩna boonnɛro. Luda mɛ́ ani
fĩna bonnɛ gbɛ̃ mananɔ vugɔrɔa.

Yãlɛkɔ̃ana kũ pɔ́ble dasio

(Mat 22:1-14)

15 Kũ gbɛ̃ kũ ò kú lɛɛlɛnɔ doke yã pìi mà, akũ à pì Yesunɛ: Arubarikaden gbɛ̃ kũ ani pɔ́ ble
kũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gbɛ̃nɔo ũ. 16 Yesu pìnɛ: Gbɛ̃ke mɛ́ à ye à pɔ́ble kɛ, akũ à gbɛ̃nɔ
sìsi dasidasi. 17 Pɔ́blegɔrɔ zĩ à a zĩkɛrii zĩ̀ à o gbɛ̃ kũ à ń sísinɔnɛ ò su, ò pɔ́ sĩnda pínki soru kɛ̀
ò làka sà. 18 Akũ ń baadi tɛn wɛtɛ ò ń kɛ̃. Gbɛ̃ káaku pìnɛ: Ma bú lù, mani gɛ́ gwa. N yã nna,
ǹ ma kɛ̃. 19 Gbɛ̃ pãnde pì: Ma zù búbabɔnɔ lù mèn kuri, mani gɛ́ ń gwa. N yã nna, ǹ ma kɛ̃.
20 Gbɛ̃ pãnde pì: Ma nɔ sɛ̀ dufumɛ. A yã mɛ́ à tò mani le mà suro. 21 Akũ zĩkɛrii pìi ɛ̀ra à tà, à
ń lɛ́gbɛɛ ò a dikiriinɛ. Akũ bede pì pɔ fɛ̃̀, à pì a zĩkɛriinɛ: Ǹ gɛ́ wɛ̃tɛ gũn likalika gãnulɛanɔ
kũ zɛ́danɔ, ǹ takasidenɔ kũ kɔ̃̀nɔdenɔ kũ vĩ̀nanɔ kũ ɛrɛnɔ kakara ǹ su kũńwo la. 22 Abire
gbɛra zĩkɛrii pìi sù à pìnɛ: Dikiri, ma yã kũ n òo kɛ̀, ama vutɛki kpɛ́ kun. 23 Akũ dikirii pìi pì
zĩkɛrii pìinɛ: Ǹ gɛ́ zɛ́nɔ gũn kũ zɛ́ térerenɔ pínki, ǹ gã na gbɛ̃nɔa ò gɛ̃, de ma ɔn pa. 24 Matɛn
oárɛ, gbɛ̃ kũ ma ń sísi pìnɔ ke ni lɛ́ zɔ̃ ma pɔ́ble pìiaro.

*G*ɔ̃na Yesu ìba ũ

(Mat 10:37-38)

25 Ò tɛ́ zɛ́n kũ Yesuo dasidasi, akũ à lìtɛ à pìńnɛ: 26 Tó gbɛ̃ sù ma kĩnaa, akũ à ye a dei
demala ke a da ke a nanɔ ke a nɛ́nɔ ke a vĩ̀ninɔ ke a dakũnanɔ ke a zĩda, ani fɔ̃ à kɛ ma ìba
ũro. 27 Gbɛ̃ kũ adi a lígbãndurukpana sɛ́ àgɔ̃ tɛ́omairo, ade ni fɔ̃ à kɛ ma ìba ũro. 28 Tó á gbɛ̃ke
ye à kpɛ́didikɔ̃ana bo, ani vutɛ gĩa à a ɔgɔ dɔdɔ à gwa, tó ani fɔ̃ à zĩ pì kɛroo? 29 Tó adi kɛ
lɛro, akũ à ɛ̃ pètɛ, tó adi fɔ̃ à a làkaro, gbɛ̃ kũ à è pínki ni a lalandi kɛ 30 ò pi: Gbɛ̃ díkĩna nà
kpɛ́bonaaa à fùa à a mì dɛ. 31 Ke tó kína ke ye à gɛ́ zĩ̀ ká kũ kína pãndeo, ani vutɛ gĩa à a
laasun lɛ́ à gwa, tó a soza gã̀ kurinɔ ni fɔ̃ ò kù kpá soza gã̀ baro kũ òtɛn sunɔaroo? 32 Tó à
è áni fɔ̃ro, ani zĩ̀rinɔ zĩ, de ò lɛ́dokɔ̃nɔkɛna yã gbɛkaa zaade adi ká kãniro. 33 Lɛmɛ dɔ, tó á
gbɛ̃ke dí ɔ gbarɛ pɔ́ kũ à vĩnɔi pínkiro, ani fɔ̃ à kɛ ma ìba ũro.
34 Wisi bi pɔ́ nnamɛ, ama tó a í nna tà, deran oni kɛ nà à gɔ̃ nna dɔɔ? 35 À mana zĩtɛ ke
zùgbɔ̃katɛkinɛro, òdi kɔ́tɛmɛ. Gbɛ̃ kũ à sã vĩ à yã pì ma.

15

*P*ɔ́ sãtɛnanɔ

(Mat 18:12-14)

1 Bɛ'ɔgɔsirinɔ kũ durunnakɛrinɔ tɛn na Yesui de ò a yã ma ń pínki. 2 Akũ Farisinɔ kũ
ludayãdannɛrinɔ yãkete kà ò pì: Gbɛ̃ díkĩna dì durunnakɛrinɔ sí à pɔ́ ble kũńwo lɛɛlɛ. 3 Akũ

Yesu yã díkĩna lɛ̀kɔ̃aǵnɛ à pì: [4] Ò pì á gbɛ̃ke sã vĩ mɛ̀n basɔ̀ɔro, akũ a do sɛ̀̃tɛ, àdi a basɔ̀ɔro
donsari tó sɛ̃̀n à pɛ́tɛ sã kũ à sɛ̀̃tɛ pìii ari à gɛ́ leroo? [5] Tó à bòa, àdi a sɛ́ à da a gɛ̃̀n kũ pɔnnao
[6] à táo bɛ, à a gbɛ̃̃nnanɔ kũ a fárandidenɔ sísi à piǵnɛ: À pɔnna kɛ kũmao. Ma a sã kũ à sɛ̀̃tɛ
pìi lè. [7] Lɛmɛ dɔ matɛn oárɛ, oni pɔnna kɛ ludambɛ durunnakɛri mɛ̀n do kũ à nɛ̀sɛɛ lìtɛ yã
musu de gbɛ̃ mana gbɛ̃̃nɔn basɔ̀ɔro donsari kũ ò nɛ̀sɛlitɛna ni vĩronɔla.

[8] Nɔgbɛ̃ kũ à andurufu ɔgɔwapu vĩ mɛ̀n kuri sɔ̃ bi, tó a mɛ̀n do sɛ̀̃tɛ, àdi fitila na à kpɛ́
wara, à wɛtɛ busɛbusɛ ari à gɛ́ leroo? [9] Tó à bòa, àdi a gbɛ̃̃nnanɔ kũ a fárandidenɔ sísi à
piǵnɛ: À pɔnna kɛ kũmao. Ma a andurufu ɔgɔ kũ à sɛ̀̃tɛ pìi lè. [10] Lɛmɛ dɔ matɛn oárɛ, Luda
malaikanɔ dì pɔnna kɛ durunnakɛri mɛ̀n do kũ à nɛ̀sɛɛ lìtɛ yã musu.

*Nɛ́*gɔ̃gbɛ̃ kũ à sɛ̀̃tɛ

[11] Yesu pì dɔ: Gbɛ̃ke mɛ́ à kun à nɛ́gɔ̃gbɛ̃̃nɔ vĩ mɛ̀n pla. [12] Akũ Sabi pì a denɛ: Baa, ǹ ma
baka kũ manigɔ̃ vĩ túbi gũn kpáma. Akũ de pì a aruzɛkɛ kpàatɛtɛǵnɛ. [13] Adi kɛ gɔrɔ plaro,
akũ Sabi a pɔ́nɔ nàkɔ̃a pínki, à tà bùsu pãnden zɛ̃̀̃zã. Gwen à a aruzɛkɛ kàkatɛn pãpãkɛnaa
gũn. [14] Kũ à pɔ́ kũ à vĩnɔ dɛ̀ pínki, akũ nà gbãna kà bùsuu pìn, akũ à gɔ̃̀ kũ takasio. [15] À gɛ̀ɛ à
nà bùsuu pì gbɛ̃kei zamalingakɛri ũ, akũ gbɛ̃ pì a gbàrɛ a bura à pɔ́ble kpá alɛdɛnɔa. [16] Àdigɔ̃
ye à pɔ́ tɛ̀kɛ kũ alɛdɛnɔ tɛn ble ble à kã, ama òdi pɔ́ke kpáaro. [17] Kũ à laakarii sù à pì: Ma de
zamalingakɛrinɔn pɔ́ble vĩ diǵyĩ, akũ matɛn ga kũ nàao la. [18] Mani futɛ mà tá ma de kĩnaa,
mani pinɛ: Baa, ma durunna kɛ̀ Ludanɛ kũ mɔkɔ̃nwo, [19] mádi ká ò ma sísi n nɛ́ ũ doro. Ǹ
ma ditɛ n zamalingakɛrinɔ do ũ. [20] Akũ à fùtɛ àtɛn tá a de kĩnaa. Kũ à tɛ́ zã̀̃ àtɛn su, a de pì
a è, akũ à kɛ̀nɛ wɛ̃̃nda. À bàa sì à gɛ̀ɛ à kùsia, à lɛ́ pɛ̀a. [21] Akũ nɛ́ pìi pìnɛ: Baa, ma durunna
kɛ̀ Ludanɛ kũ mɔkɔ̃nwo, mádi ká ò ma sísi n nɛ́ ũ doro. [22] Akũ de pìi pì a zĩkɛrinɔnɛ: À gɛ́
likalika, à uta zɔ̃kɔ̃ mana kũ à de a kparanɔla sɛ́ à suo à danɛ, à tãnka danɛ, à kyate kpánɛ.
[23] À zùsanɛ bɔ̀rɔ mɛ̀kpana kũ à dɛ, ò só pɔnnakɛnaa gũn, [24] zaakũ ma nɛ́ pìi gà à fùtɛmɛ. À
sɛ̀̃tɛmɛ, akũ ma a lè. Akũ ò nà pɔnnakɛnaaa.

[25] Woru sɔ̃ à kpɛ́ bura. Kũ àtɛn su à kà kãni kũ bɛo, akũ à bata ũ mà dɔ kũ kɔ̃kɔ̃ kĩnio. [26] Akũ
à zĩkɛrinɔ do sìsi, à a là bɔ́n òtɛn kɛɛ. [27] Akũ à wèa à pì: N dakũna mɛ́ à sù, akũ n de zùsanɛ
bɔ̀rɔ mɛ̀kpana dɛ̀, kũ à a lè aafia yãi. [28] Akũ Woru pɔ fɛ̃̀, à gì gɛ̃ ɔnnyĩ. Kũ a de bò, à kútɛ
kɛ̀nɛ, [29] akũ Woru pìi pì a denɛ: É'e! À kà wɛ̃̀ ũgbangba kũ matɛn zĩ kɛnnɛ, mádi gí n yãi
zikiro, akũ bee blɛ̀kofĩni gokũ ńdi kpáma mà pɔnna kɛo kũ ma gbɛ̃̃nnanɔoro. [30] Kũ n nɛ́ kũ à
n aruzɛkɛ kàkatɛ karuanɔnɛ pìi sù, n zùsanɛ bɔ̀rɔ mɛ̀kpanaa dɛ̀nɛ. [31] Akũ a de pìnɛ: Ma nɛ́,
ń kú kũmao gɔrɔ sĩnda pínki. Pɔ́ kũ má vĩ pínki n pɔ́mɛ. [32] À kɔ̃ sìo ò pɔ́ ble kũ pɔnnaomɛ,
zaakũ n dakũna pìi gà à fùtɛ. À sɛ̀̃tɛmɛ, akũ ò a lè.

16

*Aruzɛ*kɛ náanisari

[1] Yesu pì a ìbanɔnɛ: Ɔgɔde ke mɛ́ à kun à bɛgwarii dìtɛ a zĩkɛrinɔnɛ. Akũ ò sù ò kɔrɔmɔtɔɔ
kɛ̀nɛ ò pì, àtɛni a aruzɛkɛ kakatɛ. [2] Akũ à a sìsi à pìnɛ: Yã kũ ma mà n musu de deramɛɛ?
Ǹ yã kũ ntɛn kɛ n bɛgwanaa gũn babamɛnɛ. Ĩni gɔ̃ de ma bɛgwari ũ doro. [3] Akũ bɛgwarii
pìi ò a swɛ̃̀ɛ gũn: Ma dikiri tɛni ma bo zĩ gũn, mani kɛ deraa? Akũ dí mani fɔ̃ mà sɛ̃̀ waro,
akũ barakɛna demɛnɛ wé'iyã ũ. [4] Má dɔ̃ yã kũ mani kɛ de gbɛ̃̃nɔ ma ditɛ ń bɛa, tó à ma bo
zĩn. [5] Akũ à a dikiri fĩnadenɔ sìsi dodo, à gbɛ̃ káaku là à pì: Ń ma dikiri fĩna kũna ũgbamɛɛ?
[6] À pì: Nísi gáruwa lɛ́ basɔ̀ɔromɛ. Akũ bɛgwarii pìi pìnɛ: N fĩna takadan la. Ǹ vutɛ ǹ kɛ̃
bupla akuri likalika. [7] Akũ à pì gbɛ̃ pãndenɛ: Mɔkɔ̃n sɔ̃, n fĩna ũgbamɛ? Akũ à pì: Ése asasa
basɔ̀ɔromɛ. Akũ bɛgwarii pìi pìnɛ: N fĩna takadan la, ǹ a kɛ̃ basiikɔ̃mɛ. [8] Akũ dikirii pì
bɛgwari náanisaride pì sáabu kpà wɛ́zɛ̃ kũ à kɛ̀ yã musu. Zaakũ andunia díkĩna gbɛ̃̃nɔ wɛ́
zɛ̃na de gupuradenɔla ń kɔ̃ tɛ̃̃nɛ yãkɛnaa gũn.

[9] Makũ sɔ̃ matɛn oárɛ, à gbɛ̃̃nnanɔ wɛtɛ kũ andunia aruzɛkɛnɔ, de gɔrɔ kũ à làkaáwa,
Luda ni gbãnakɛ kpáái bɛ kũ àdi lákaro gũn. [10] Gbɛ̃ kũ à náani vĩ kũ a fítio nigɔ̃ náani vĩ kũ
a zɔ̃kɔ̃ɔomɛ se. Gbɛ̃ kũ à náani vĩ kũ a fítioro nigɔ̃ náani vĩ kũ a zɔ̃kɔ̃ɔo sero. [11] Tó adi kɛ á

náani vĩ kũ andunia aruzɛkɛoro, Luda ni á náani kɛ kũ a yãpuradeo yá? 12 Tó adi kɛ á náani
vĩ kũ gbɛ̃ pãnde pɔ́nɔro, Luda ni a zĩda pɔ́ kpááwa yá? 13 Zĩkɛrii dì fɔ̃ à zɔ̀ ble dikiri mɛ̀n
planɛro, zaakũ ani zã gbɛ̃ dogu àgɔ̃ ye gbɛ̃ doi, ke ani na gbɛ̃ doa à gbɛ̃ do gya bo. Áni fɔ̃
àgɔ̃ zɔ̀ ble Ludanɛ kũ ɔgɔo lɛɛlɛro.

*Ɔg*ɔde kũ Lazaruo

14 Farisinɔ ye ɔgɔi. Kũ ò yã pìi mà pínki, akũ òtɛn lɛ́zuki kɛ Yesua. 15 Yesu pìńnɛ: Adì yã
nna kpá á zĩdaa bisãsirinɔ kĩnaamɛ, ama Luda á swɛ̀ dɔ̃. Yã kũ à zɔ̃kɔ̃ bisãsirinɔnɛn Luda dì
a gya bo.

*Ɔg*ɔde kũ Lazaruo
(Mat 5:31-32, 11:12-13, Maa 10:11-12)

16 Musa doka kũ annabinɔ takadanɔ kun ari Yahaya gɔrɔa. Zaa gɔrɔ kũa òtɛn kpata kũ
à bò Luda kĩnaa baaru kpá, akũ gbɛ̃ sĩnda pínki tɛn wɛtɛ à gɛ̃n kũ gbãnao. 17 Ludambɛ kũ
zĩtɛo gɛ̃tɛnaa araga de doka pìi wãnzãn fíti gogonala. 18 Gbɛ̃ kũ à gì a nanɔi à nɔ pãnde sɛ̀,
ade zina kɛ̀mɛ. Gbɛ̃ kũ à nɔ kũ ò gìii sɛ̀ sɔ̃, à zina kɛ̀n gwe.
19 Gɔ̃gbɛ̃ ɔgɔde ke kun àdi pɔ́kasa mana ɔgɔdenɔ da, àdigɔ̃ pɔnna kɛ nnamanaa gũn gɔrɔ
sĩnda pínki. 20 Barakɛri kũ òdi pinɛ Lazaru dìgɔ̃ wútɛna a bɛ gãnu gũn, bɔ̀nɔ dɔdɔ a mɛ̀ɛa.
21 Àdigɔ̃ pɔ́ble kũ àdi lɛ́tɛ ɔgɔde pì teburu zĩtɛ blena ni dɛ. Gbɛ̃danɔ mɛ́ òdigɔ̃ a bɔ̀ɔ pìnɔ
sãsã. 22 Barakɛrii pìi gà, akũ malaikanɔ a sɛ̀ ò tà kãao Ibrahĩ kuru. Ɔgɔde pìi gà se, akũ ò a vĩ̀.
23 Kunna wɛ́tãmma gũn gyãwãn, kũ à wɛ́ sɛ̀ musu, akũ à Ibrahĩ è zã̀, Lazaru kú a sarɛ. 24 Akũ
à lɛ́ zùi à pì: Baa Ibrahĩ, ǹ ma wɛ̃nda gwa, ǹ Lazaru zĩ à a ɔnɛ zɔ̃ía, à mɔ́ à tɔ̃mɛnɛ ma nɛ́nɛa,
zaakũ matɛn wãwã ma tɛ́vura díkĩna gũmmɛ. 25 Akũ Ibrahĩ pì: Ma nɛ́, ǹ tó nnamana kũ à
lìkanyĩ n wɛ̀ndigɔrɔ yã dɔngu kũ takasi zɔ̃kɔ̃ kũ Lazaru kɛ̀ɛo. A laakari kpatɛna la sà, akũ
ń kú wãwã gũn. 26 Abire gbɛra wɛ̀ɛ lòkoto kú ó dagura. Tó gbɛ̃ ye à bo la à gɛ́ á kĩnaa, ani
fɔro, gbɛ̃ke ni fɔ̃ à bo gwe à su ó kĩnaa sɔ̃ro. 27 Akũ ɔgɔde pìi pì: N yã nna Baa, tó lɛmɛ, ǹ a zĩ
ma de bɛa, 28 zaakũ má dakũnanɔ vĩ gbɛ̃nɔn sɔɔro. À gɛ́ lɛ́ daḿma, de òsun su gu wãwãde dí
gũnlo. 29 Akũ Ibrahĩ pì: Ò Musa kũ annabinɔ takadanɔ vĩ, ò ń yã ma. 30 Akũ ɔgɔde pìi pì: Oi,
Baa Ibrahĩ! Tó gbɛ̃ke bò gan à gɛ̀ɛ ń kĩnaa, oni ń nɛ̀sɛ litɛ. 31 Akũ Ibrahĩ pìnɛ: Tó odi Musa
kũ annabinɔ yã maro, bee tó gbɛ̃ke bò gan, oni a yã síro.

17

*Ludanaanik*ɛnaa
(Mat 18:6-7, 21-22)

1 Yesu pì a ìbanɔnɛ: Yã kũ àdi tó gbɛ̃nɔ fu dìgɔ̃ sariro, ama waiyoo gbɛ̃ kũ ani bo a kĩnaa.
2 Anigɔ̃ sã̀na adenɛ ò wísilɔgbɛ zɔ̀kɔ̃ dɔ a wakalɛ, ò a zu sɛ̀bɛɛ gũn de à tó nɛ́ dínɔ do fula.
3 Àgɔ̃ kú kũ laakariio. Tó n gbɛ̃ndo durunna kɛ̀, ǹ gɛ́ ǹ a le. Tó à a nɛ̀sɛɛ lìtɛ, ǹ sùru kɛnɛ.
4 Tó à durunna kɛ̀nnɛ gɔrɔ do gɛ̃̀n suppla, akũ à ɛ̀ra à pìnnɛ gɛ̃̀n suppla a nɛ̀sɛɛ lìtɛ, ǹ sùru
kɛnɛ. 5 Dikiri zĩ̀rinɔ pìnɛ: Ǹ ó ludanaanikɛna karawɛrɛ. 6 Dikiri pì: Bee tó á Luda náani vĩ
fíti lán ɛfɔ wɛ́ bà, áni o síri lí dínɛ à a zĩda wo à gɛ́ pɛ́ sɛ̀bɛɛ gũn, ani á yã ma.
7 Tó á gbɛ̃ke zɔ̀ vĩ, àtɛn sɛ̀ wa ke àtɛn sãnɔ dã, tó à sù kũ burao, a dikiri ni pinɛ à su à pɔ́
ble gɔ̃̀nɔn yá? 8 Oi, ani pinɛ à pɔ́ble kɛarɛ, à a uta litɛ, à suarɛ kũ pɔ́bleo kũ pɔ́minaao, àpii
ni gbasa à pɔ́ ble, à í mi. 9 Òdi zɔ̀ sáabu kpá, kũ à yã kũ ò dànɛɛ kɛ̀ yãin yá? 10 Lɛmɛ ákɔ̃nɔ se,
tó a yã kũ Luda dàárɛ kɛ̀ pínki, à pi: Zɔ̀nɔn ó ũ, ó zĩn o kɛ̀.

*Kusu gb*ɛ̃nɔn kurinɔ werekɔ̃anaa

11 Kũ Yesu tɛn gɛ́ Yurusalɛmu, àtɛn kure Samaria bùsu lɛ́a kũ Galilio. 12 Kũ àtɛn gɛ̃ lakutu
ken, akũ gɔ̃gbɛ̃ kusu gbɛ̃nɔn kurinɔ dàalɛ. Ò zɛ dire, 13 ò lɛ́ zùi ò pì: Dikiri Yesu, ǹ ó wɛ̃nda
gwa. 14 Kũ à ń é, akũ à pìńnɛ: À gɛ́ à á zĩda mɔ sa'orinɔnɛ. Kũ òtɛn gɛ́, akũ ò wèrekɔ̃a.
15 Kũ ń gbɛ̃ do è a werekɔ̃a, akũ à ɛ̀ra à sù, àtɛn Luda sáabu kpá kũ kòto gbãnao. 16 À wùtɛ
a kùaa Yesu arɛ à fɔ kpàa. Gbɛ̃ dí bi Samaria gbɛ̃mɛ. 17 Akũ Yesu pì: Gbɛ̃nɔn kurinɔ mɛ́ ò

wèrekɔ̃aroo? Gbɛ̃nɔn kɛ̃ndonɔn kú máa? [18] Ń gbɛ̃ke dí ɛra à sù Luda sáabu kpáro, sé gbɛ̃
zɩ̀tɔ dí yá? [19] Akũ Yesu pìnɛ: Ǹ futɛ ǹ tá, ma náani kũ n kè mɛ́ à n werekɔ̃a.

Bisãsiri Nɛ́ sunaa
(Mat 24:23-41)

[20] Farisinɔ Yesu là kpata kũ à bò Luda kĩnaa bona gupuraai, akũ à wèḿma à pì: Kpata kũ
à bò Luda kĩnaa dì bo gupuraa ò e kũ wɛ́oro. [21] Oni pi à gwa la ke à gwa direro. Kpata kũ à
bò Luda kĩnaa pì kú á tɛ́ lamɛ.

[22] Akũ à pì a ìbanɔnɛ: A gɔrɔ tɛn su kũ áni Bisãsiri Nɛ́ sugɔrɔ pìnɔ doke ena ni dɛ, áni ero.
[23] Oni piárɛ à kú dire ke à kú la, ama àsun gɛ́ro, àsun tɛ́ńyĩro. [24] Lákũ legũpinaa dì gupura kũ
ludambɛ lɛ́ gu dín kũ a lɛ́ direkũo nà, lɛn anigɔ̃ de lɛ Bisãsiri Nɛ́ sugɔrɔa. [25] Séto à wɛ́tãmma
è manamana gĩa, gbãragbɛ̃nɔ ni gíi. [26] Lákũ à de nà Nuhu gɔrɔa, lɛn anigɔ̃ de lɛ se Bisãsiri
Nɛ́ sugɔrɔa. [27] Gbɛ̃nɔ tɛn pɔ́ ble, òtɛn í mi, òtɛn nɔ sɛ́, òtɛn zã kɛ ari Nuhu gɛ̀ɛ à gɛ̃̀ gó'itɛ
gũn, akũ í dà anduniala, ò gàga pínki. [28] Lɛmɛ dɔ Lutu gɔrɔa, òtɛn pɔ́ ble, òtɛn í mi, òtɛn pɔ́
lú, òtɛn pɔ́ yía, òtɛn pɔ́ tɔ̃, òtɛn kpɛ́ bobo. [29] Gɔrɔ kũ Lutu bò Sɔdɔmu, té kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo kɔ̀tɛ
bona ludambɛ, akũ ò gàga pínki. [30] Lɛn anigɔ̃ de lɛ gɔrɔ kũ Bisãsiri Nɛ́ ni bo gupuraa.

[31] Gɔrɔ birea gbɛ̃ kũ à kú a kpɛ́ musu sún kipa à gɛ̃ kpɛ́ gũn à pɔ́nɔ sɛ́tɛ à booro. Lɛn dɔ
gbɛ̃ kũ à kpɛ́ bura sún ɛra à pɔ́ sɛ́ bɛro. [32] À tó Lutu nanɔ yã dɔ́gu. [33] Gbɛ̃ kũ à ye àgɔ̃ a
wɛ̃̀ndi kũna ni kurai. Gbɛ̃ kũ à gì a wɛ̃̀ndiii sɔ̃, ade nigɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ. [34] Matɛn oárɛ, gwãani
birea gbɛ̃nɔn planɔ nigɔ̃ wútɛna kɔ̃ sarɛ, oni gbɛ̃ do sɛ́ ò gbɛ̃ do tón. [35] Nɔgbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ
nigɔ̃ pɔ́ lɔ́lɔ gu dokɔ̃nɔa, oni gbɛ̃ do sɛ́ ò gbɛ̃ do tón. [36] Gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn planɔ nigɔ̃ kú bura,
Luda ni gbɛ̃ do sɛ́ à gbɛ̃ do tón. [37] Akũ ò a là ò pì: Dikiri, má kpaa? À wèḿma à pì: Gu kũ gɛ̀
kún, gwen yumburukunɔ ni kɔ̃ kakaran.

18

Gyaanɔ kũ à zɛ̀ yãkpatɛkɛrila

[1] Yesu yã lɛ̀kɔ̃aḿnɛ de à mɔḿnɛ ògɔ̃ adua kɛ Ludaa baala'i, òsun kpasaro. [2] À pì:
Yãkpatɛkɛri ke mɛ́ à kú wɛ̃tɛ kea, à Luda vĩna vĩro, àdi gbɛ̃ke yã daro. [3] Gyaanɔ ke kú wɛ̃tɛ
pìi gũn, àdigɔ̃ su a kĩnaa gɛ̃̀n baaakɔ̃ àdi pi: Ǹ zɛ kũmao ma ibɛrɛ yã musu. [4] Adi wero ari
gɔrɔ pla. Abire gbɛra à pì a zĩdanɛ: Bee tó má Luda vĩna vĩro, akũsɔ̃ madì gbɛ̃ke yã daro,
[5] lákũ gyaanɔ pì tɛn wari dɔma nà, mani zɛ kãao. Tó mádi kɛ lɛro, a zɛmalana lakanaa sari
ni ma kpasamɛ.

[6] Akũ Dikiri pì: À yãkpatɛkɛri vãni yã'ona ma. [7] Luda ni zɛ kũ gbɛ̃ kũ à ń sɛ́ òtɛn wiki
léa fãnantɛ̃ kũ gwãaninɔoroo? Ani mèyĩda kɛ kũ weḿmanaaon yá? [8] Matɛn oárɛ, ani zɛ
kũńwomɛ gɔ̃̀nɔ. Bee kũ abireo tó Bisãsiri Nɛ́ sù, ani a náanikɛri e andunia gũn yá?

Farisi kũ bɛ'ɔgɔsiriio

[9] Akũ à ɛ̀ra à yã díkĩna lɛ̀kɔ̃a gbɛ̃ kũ òdi ń zĩda ditɛ mana ò ń gya bonɔnɛ. [10] Gbɛ̃nɔn
pla kenɔ mɛ́ ò gɛ̀ɛ adua kɛ Luda ɔnn, gbɛ̃ do bi Farisimɛ, gbɛ̃ do sɔ̃ bɛ'ɔgɔsirii. [11] Farisi pì
zɛna, àtɛn adua kɛ. À pì a swɛ̃̀ɛ gũn: Luda, ma n sáabu kɛ̀ kũ má de lán gbɛ̃ kparanɔ bàro,
dibidibikɛrinɔ, náanisaridenɔ, zinakɛrinɔ ke lán bɛ'ɔgɔsiri dí bà. [12] Madìgɔ̃ lɛ́ yĩ gɔrɔ plapla
azuma kũ azumaao. Pɔ́ kũ ma lè pínki madì a kuride bonnɛ. [13] Bɛ'ɔgɔsirii pì sɔ̃ zɛ dire, adi
fɔ̃ à wɛ́ sɛ̀ à musu gwà sero. À a zĩda kɛ̃̀kɛ̃ à pì: Luda, ǹ sùru kɛ kũmao, durunnakɛriimɛ ma
ũ. [14] Matɛn oárɛ, gɔ̃gbɛ̃ pìi tà a bɛa Luda yãsinakãaoo gũmmɛ, adi kɛ Farisi pìinlo. Zaakũ
gbɛ̃ kũ àdi a zĩda kara, Luda ni a busa. Gbɛ̃ kũ àdi a zĩda busa sɔ̃, Luda ni a kara.

*Arubarikadana nɛ́*nɔgu
(Mat 19:13-15, Maa 10:13-16)

[15] Òtɛn su Yesunɛ kũ ń nɛ́ fítinɔ de à ɔ naḿma. Kũ a ìbanɔ è lɛ, akũ ò gìńnɛ. [16] Akũ Yesu
nɛ́nɔ sìsi à pì: À tó nɛ́nɔ su ma kĩnaa, àsun gíńnɛro, zaakũ ń takanɔ pɔ́n kpata kũ à bò Luda
kĩnaa ũ. [17] Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ ani kpata kũ à bò Luda kĩnaa sí lán nɛ́ fíti bàro ni
gɛ̃nlo.

Aruzɛkɛde
(Mat 19:16-30, Maa 10:17-31)

18 Gbãnade ke sù à Yesu là à pì: Dannɛri mana, deran mani kɛ mà wɛ̃ndi kũ àdi lákaro
lee? 19 Yesu pìnɛ: À kɛ̀ dera n pì, má manaa? Gbɛ̃ke manaro, sé Luda ado. 20 Ń dokanɔ dɔ̃:
Ǹsun zina kɛro, ǹsun gbɛ̃ dɛro, ǹsun kpãni oro, ǹsun yã dí n gbɛ̃dakearo, ǹgɔ̃ bɛ̀ɛrɛ lí n
de kũ n daonɛ. 21 Akũ à pìnɛ: Zaa ma né fíti gɔrɔa má yã birenɔ kũna pínki. 22 Kũ Yesu yã
pìi mà, à pìnɛ: Yã mèn do mɛ́ à gɔ̃̀nnɛ. Ǹ pɔ́ kũ ń vĩnɔ yía pínki, ǹ a ɔgɔ kpá takasidenɔa,
ĩnigɔ̃ aruzɛkɛ vĩ ludambɛ. Abire gbɛra ǹ mɔ́ ǹ témai. 23 Kũ à yã pìi mà, a nɛ̀sɛɛ yàka, zaakũ
aruzɛkɛzɔ̃kɔ̃demɛ. 24 Kũ Yesu a gwà, akũ à pì: À zĩ'ũ manamana aruzɛkɛdenɛ à gɛ̃ kpata kũ
à bò Luda kĩnaa gũn. 25 Lakumi gɛ̃na pɔrɔwɛɛn araga de aruzɛkɛde gɛ̃na kpata kũ à bò Luda
kĩnaa gũnla. 26 Akũ gbɛ̃ kũ ò yã pìi mànɔ pì: Tó lɛmɛ, dí mɛ́ ani fɔ̃ à surabana lee? 27 Yesu
wèńma à pì: Yã kũ bisãsiri fùa à kɛ, Luda kĩnaa àdi sí kɛ.
28 Akũ Pita pì: O beebɔ pínki tò o tɛnyĩ. 29 Akũ Yesu pìńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ à a
bɛ tò ke a nanɔ ke a vĩ̀ninɔ ke a dakũnanɔ ke a de ke a da ke a nɛ́nɔ kpata kũ à bò Luda kĩnaa
yãi, 30 ade ni ɛra à abire taka le de yãla dasidasi andunia dí gũn, ani wɛ̃ndi kũ àdi lákaro le
andunia kũ àtɛn su gũn.

Yesu ɛra à a ga kũ a vunaao yã'onaa
(Mat 20:17-19, Maa 10:32-34)

31 Yesu a gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ kàkaraai, akũ à pìńnɛ: Ótɛn gɛ́ Yurusalɛmu. Gwen yã kũ
annabinɔ kɛ̃̀ Luda yãn Bisãsiri Né musu ni papan pínki sà. 32 Oni a kpá buri pãnde gbɛ̃nɔa,
oni a fobo, oni a sɔ̃sɔ̃, oni lɛ́'i sua, oni a gbɛ̃ kũ flà̀ao, oni a dɛ, 33 a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani futɛ.
34 Ama a ìbaa pìnɔ dí a ke mì dɔ̃ro, zaakũ yã pìi mì utɛnaańnɛ, ò dɔ̃ yã kũ àtɛn oro.

*Vĩ̀na barak*ɛri werekɔ̃anaa
(Mat 20:29-34, Maa 10:46-52)

35 Kũ Yesu kà kãni kũ Yɛrikoo, vĩ̀na ke vutɛna zɛ́ lɛ́a, àtɛn bara kɛ. 36 Kũ à mà gbɛ̃nɔ tɛn
gɛ̃tɛ dasi, akũ à ń lá à pì, bɔ́n òtɛn kɛɛ. 37 Akũ ò pìnɛ, Yesu Nazɛra mɛ́ àtɛn gɛ̃tɛ gwe. 38 Akũ
à lɛ́ zùi à pì: Yesu, Dauda buri, ǹ ma wɛ̃nda gwa. 39 Gbɛ̃ kũ ò tɛ́ arɛnɔ gìnɛ ò pì à yĩtɛ, akũ à
lɛ́ gbãna zunaa kàra àtɛn pi: Dauda buri, ǹ ma wɛ̃nda gwa. 40 Yesu zɛ̀ à pì ò mɔ́ kãao. Kũ à
sù, akũ Yesu a là à pì: 41 Bɔ́ ń ye mà kɛnnɛɛ? À wèa à pì: Dikiri, má ye ma wɛ́ gu emɛ. 42 Akũ
Yesu pìnɛ: Ǹ gu e. Ma náani kũ n kɛ̀ mɛ́ à n werekɔ̃a. 43 Zaa gwe gɔ̃̀nɔ a wɛ́ gu è, akũ à tɛ̀i,
àtɛn Luda sáabu kpá. Kũ gbɛ̃ sĩnda pínki è lɛ, akũ ò Luda tɔ́ bò.

19

Zakeusi

1 Kũ Yesu kà Yɛriko, àtɛn gɛ̃tɛ a gũn. 2 Gbɛ̃ke kú gwe a tɔ́n Zakeusi. Bɛ'ɔgɔsirinɔ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ɔmɛ, akũsɔ̃ aruzɛkɛdemɛ. 3 Àtɛn wɛtɛ à e gbɛ̃ kũ Yesu de a ũ, ama gbɛ̃ kutuumɛ, adi
fɔ̃ à a èro pari yãi. 4 Akũ à bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ arɛ à dìdi síri lía de à Yesu e, zaakũ ani gɛ̃tɛ gwe
kpamɛ. 5 Kũ Yesu kà gwe, akũ à wɛ́ sɛ̀ musu à pìnɛ: Zakeusi, ǹ kipa likalika. Séde mà kipa n
bɛa gbãra. 6 Akũ Zakeusi kìpa likalika, à gbãnakɛ kpài kũ pɔnnao. 7 Kũ gbɛ̃nɔ è lɛ, akũ òtɛn
yãkete ká ò pì: À gɛ̀ɛ kipa durunnakɛri bɛa. 8 Akũ Zakeusi fùtɛ à zɛ̀ à pì Dikirinɛ: Dikiri,
mani ma aruzɛkɛ kpado kpaatɛ takasidenɔnɛ. Tó ma gbɛ̃ke blè sɔ̃, mani ɛra mà a gɛ̃nɛ
kpáa lɛu siikɔ̃mɛ. 9 Akũ Yesu pìnɛ: Ɔn dí denɔ surabanaa è gbãra. Zaakũ gbɛ̃ díkĩna se bi
Ibrahĩ burimɛ. 10 Bisãsiri Né sù de à gbɛ̃ kũ à sà̀tɛ wɛtɛ à a sura bamɛ.

*Ɔg*ɔdakɛna zĩkɛrinɔnɛ
(Mat 25:14-30)

11 Gɔrɔ kũ òtɛni a yã pì ma, akũ à ɛ̀ra à yã kàrańnɛ dɔ. Lákũ à kà kãni kũ Yurusalɛmuo
nà, òtɛn da kpata kũ à bò Luda kĩnaa ni bo gupuraa gɔ̃̀nɔmɛ, akũ à yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ 12 à pì: Kína
buri ke mɛ́ àtɛn gɛ́ kpata ble bùsu zà̀zãn, ani ɛra à su. 13 Akũ à a zĩkɛrinɔ sìsi gbɛ̃nɔn kuri,
à andurufu ɔgɔwapu kpà ń baadia mèn basɔsɔɔro à pìńnɛ: Àgɔ̃ laga táo ari màgɔ̃ gɛ́ su. 14 A

bùsudenɔ sɔ̃ ò zǎagu, akũ ò zĩrinɔ zĩ̀ a kpɛ ò pì: Óni we gbɛ̃ pì kí blewɛrɛro. [15] A suna kũ
kpatablenaao gbɛra, à pì ò zĩkɛri kũ a ɔgɔ kpàḿma pìnɔ sísi, de à le à dɔ̃ lákũ ò àree lè nà.
[16] Gbɛ̃ káaku sù à pì: Dikiri, n ɔgɔ pìi àree kàramɛnɛ lɛu kuri. [17] Akũ à pìnɛ: N kɛ̀ zĩkɛri mana.
Lákũ ń náani vĩ kũ a fítio nà, ĩnigɔ̃ gbãna vĩ wɛ̃tɛ mèn kurinɔa. [18] Gbɛ̃ plade sù à pì: Dikiri, n
ɔgɔ pìi àree kɛ̀ lɛu sɔɔro. [19] Akũ à pìnɛ: Mɔkɔ̃n sɔ̃, ĩnigɔ̃ gbãna vĩ wɛ̃tɛ mèn sɔɔronɔa. [20] Akũ
gbɛ̃ pãnde sù à pì: Dikiri, n ɔgɔn la. Ma ùtɛ kokona bizakasa gũn. [21] Má n vĩna vĩ, zaakũ n
yãnɔn zĩ'ũ. Ndì pɔ́ kũ ńdi ditɛro sɛ́, ndì pɔ́ kũ ńdi tɔ̃ro kɛ̃. [22] Akũ à pìnɛ: Zĩkɛri zara, n lɛ́ mɛ́
à n karii kɛ̀. Ń dɔ̃ kũ ma yãnɔn zĩ'ũ, madì pɔ́ kũ mádi ditɛro sɛ́, madì pɔ́ kũ mádi tɔ̃ro kɛ̃.
[23] Kũ ń dɔ̃ lɛ, bɔ́yãin ńdi ɔgɔda kɛońnɛroo, de tó ma su, mà a pɔ́ sí kũ a àreeo? [24] Akũ à pì gbɛ̃
kũ ò kú gwenɔnɛ: À a ɔgɔ pì sía à kpá gbɛ̃ kũ à àree lè lɛu kuriia. [25] Akũ ò pìnɛ: Dikiri, à àre
lɛu kuri kũna kɔ̀. [26] Akũ à wèḿma à pì: Matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ à pɔ́ vĩn Luda ni karanɛ. Gbɛ̃ kũ
à vĩro sɔ̃, bee pɔ́ kũ à vĩ Luda ni síamɛ. [27] Ma ibɛrɛ kũ ò ye mà kí bleńnɛronɔ sɔ̃, à mɔ́ kũńwo
la à ń dɛdɛ ma arɛ.

*Gbãnak*ɛkpana Yesui Yurusalɛmu
(Mat 21:1-17, Maa 11:1-19, Yuh 12:12-19)

[28] Kũ Yesu yã pìi ò à làka, akũ à dà zén, àtɛn gɛ́ Yurusalɛmu. [29] Kũ à kà kãni kũ Bɛtɛfageo
kũ Bɛtanio, sĩ̀sĩ kũ òdi pi Kùkpɛ gɛrɛɛi, akũ à a ìbaa zĩ̀ gbɛ̃nɔn pla [30] à pìńnɛ: À gɛ́ lakutu kũ
à kátɛ á arɛ direkũ gũn. Tó a gɛ̃, áni zaakinɛ bɔ̀rɔ à bàdɔna gwe, gbɛ̃ke dí dia zikiro. À poro
à suo. [31] Tó ò á lá ò pì, à kɛ̀ deran átɛn poroo, à pi Dikiri mɛ́ à yei. [32] Akũ zĩ̀rinɔ gɛ̀ɛ, ò è lákũ
à òńnɛ nà. [33] Kũ òtɛn zaaki pì poro, akũ a dikirinɔ ń lá ò pì: Dí mɛ́ à pì à zaaki pìi poroo? [34] Ò
wèḿma ò pì: Dikiri mɛ́ à yei. [35] Akũ ò sù kũ zaaki pìio Yesunɛ, ò ń utanɔ kpàtɛa, akũ ò Yesu
dìa. [36] Lákũ àtɛn gɛ́ nà, gbɛ̃nɔ tɛni ń utanɔ kpátɛ zén.

[37] Kũ à kà kãni kũ gu kũ zɛ́ pìi mìi pɛ̀tɛ Kùkpɛ sĩ̀sĩ guvutɛnwo, akũ pɔnna gũn a ìba kũ ò
tɛ́inɔ pínki nà Luda sáabukpanaaa kũ kòto gbãnao daboyã kũ ò ènɔ musu pínki [38] ò pì:
Arubarikaden kína kũ àtɛn su kũ Dikiri tɔ́o ũ.
Aafia kú ludambɛ!
Ò Luda tɔ́ kpá zaa musu!
[39] Farisi kũ ò kú zàa gũn kenɔ pìnɛ: Dannɛri, ǹ pata n ìbanɔa. [40] Akũ à wèḿma à pì: Matɛn
oárɛ, tó ò yĩ̀tɛ, gbɛ̀nɔ mɛ́ oni wiki pì lɛ́.

Yesu ɔ́ɔdɔna Yurusalɛmudenɔnɛ

[41] Kũ à nà Yurusalɛmui, à gwà, akũ à ɔ́ɔ dɔ̀ a musu [42] à pì: Tó n yã kũ ani sunnɛ kũ aafiaaoo
dɔ̃̀ gbãra yã dé, de à kɛ nna. Tera sà à utɛnannɛmɛ. [43] A gɔrɔ ni su kũ n ibɛrɛnɔ ni su ò gbà
leinɔ dɔ ò likanyĩ ò n kagura kɛ [44] oni n gboro oni n gbɛ̃nɔ ú lɔ́ zĩtɛa. Bee gbɛ̀ ken oni tó
didikɔ̃aro, kũ ńdi gɔrɔ kũ Luda wɛ́ kpàtɛnyĩ dɔ̃ro yãi.

Yesu kunna Luda ɔnn
(Mat 21:12-17, Maa 11:15-19, Yuh 2:13-22)

[45] Kũ Yesu gɛ̃̀ Luda ɔnn, akũ à pɛ̀ lagayarinɔa. [46] À pìńnɛ: Ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì: Ma kpɛ́ nigɔ̃
de aduakɛkpɛ ũmɛ, akũ a lìtɛ gbɛ̃blerinɔ tò ũ.
[47] Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà Yesu dìgɔ̃ yã dańnɛ Luda ɔnn. Akũ sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ
kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ tɛn zɛ́ wɛtɛ ò a dɛ, [48] ama odi a kɛna zɛ́ ero, kũ gbɛ̃ sĩnda pínki sã kpá òtɛni a
yã ma yãi.

20

*Yesu gb*ɛkana a ikooi
(Mat 21:23-27, Maa 11:27-33)

[1] Zĩkea Yesu tɛn yã da gbɛ̃nɔnɛ Luda ɔnn, àtɛn baaru nna kpáńnɛ, akũ sa'orikinɔ kũ
ludayãdannɛrinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sù [2] ò pìnɛ: Ǹ owɛrɛ, iko kpaten ntɛn yã dínɔ kɛoo? Dí
mɛ́ à n gba iko dí pìi? [3] Akũ à wèḿma à pì: Makũ se mani yã gbɛkaáwa. À omɛnɛ, [4] Yahaya
gbɛ̃nɔ da'itɛkɛnaa bò Luda kĩnaan yáa, ke bisãsiri kĩnaamɛ? [5] Akũ ò yã gɔ̃̀gɔ̃ ò pì: Tó o pì
Luda kĩnaamɛ, ani ó la, bɔ́yãin ódi Yahaya yã síroo? [6] Tó o pì bisãsiri kĩnaamɛ sɔ̃, gbɛ̃ sĩnda

pínki ni ó pápa kũ gbɛ̀ɛo ò ó dɛdɛ, zaakũ ò Yahaya annabikɛ sì. 7 Akũ ò wèa ò pì: Ó dɔ̃ gu kũ
à bònlo. 8 Akũ Yesu pìńnɛ: Makũ se mani iko kũ matɛn yã dínɔ kɛo oárɛro.

Geepi líkpɛ arukɛrinɔ
(Mat 21:33-46, Maa 12:1-12)

9 Akũ Yesu èra à yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ à pì: Gbɛ̃ke mɛ́ à geepi líkpɛ bà, akũ à nà arukɛrinɔnɛ ń ɔĩ à
fùtɛ kũ táo à gɔrɔ pla kɛ̀ gwe. 10 Kũ geepizɔ̃gɔrɔ kà, akũ à a zĩ̀ri ke zĩ̀ arukɛrii pìnɔa, de ò a
geepi nɛ́ pì kpáa, akũ arukɛrii pìnɔ a gbɛ̃̀, ò à gbàrɛ ɔkori. 11 Akũ à èra à zĩ̀ri pãnde zĩ̀ dɔ, akũ
ò a gbɛ̃̀ ò wé'i dàa ò a gbàrɛ ɔkori. 12 Akũ à èra a gbɛ̃ aakɔ̃de zĩ̀ dɔ, akũ ò a kĩ̀nna ò pèa. 13 Akũ
burade pìi pì: Mani kɛ deramɛ sàa? Mani ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃ mèn do yenyĩde zĩńma. Ke oni a yã
da gwɛɛ? 14 Kũ arukɛrii pìnɔ a è, ò pìkɔ̃nɛ: Túbiblerin dí, ò a dɛ, a túbi ni gɔ̃wɛrɛ. 15 Akũ ò
bò kãao bura gũn, ò a dɛ̀.

Tɔ̀! Bɔ́n burade pì ni kɛ kũńwoo? 16 Ani su à arukɛrii pìnɔ dɛdɛ à bura pì na gbɛ̃ pãndenɔnɛ
ń ɔĩ. Kũ gbɛ̃nɔ yã pìi mà ò pì: Òsun ero! 17 Akũ Yesu ń gwá tíii à pì: Yã kũ ò kɛ̃̀ Luda yãn
díkĩna de deraa?
Gbɛ̀ kũ kpéborinɔ pã kpài
mɛ́ à gɔ̃̀ kpé kusuru gbɛ̀ mìde ũ.
18 Gbɛ̃ kũ à lètɛ gbɛ̀ɛ pìia ni wíwimɛ.
Tó gbɛ̀ɛ pìi lètɛ à sì gbɛ̃a sɔ̃, ani a ú lɔ́mɛ.

Bɛ'ɔgɔkpana Sizaa yã
(Mat 22:15-22, Maa 12:13-17)

19 Ludayãdannɛrinɔ kũ sa'orikinɔ dɔ̃̀ kũ ń yãin à yãlɛkɔ̃anaa pìi ò, akũ ò zɛ́ wètɛ ò a kũ
gɔ̃̀nɔ, ama ò vĩna kɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ. 20 Òtɛni a kpákpa, akũ ò zãmbade kũ òtɛni ń zĩda ditɛ gbɛ̃
mana ũnɔ zĩ̀a, de ò le ò a kũ a yã'onaa gũn, ò a kpá ń bùsu gbãnadea à gbãna mɔnɛ. 21 Akũ
zãmbade pìnɔ a là ò pì: Dannɛri, ó dɔ̃ kũ ndì yã o ǹ yã dańnɛ a zɛ́a, ndì gbɛ̃ wɛ́ gwao, ndì Luda
zɛ́ dańnɛ kũ yãpurao. 22 À zɛ́ vĩ ò bɛ'ɔgɔ kpá Sizaa yá ke òsun kpáaro? 23 Yesu ń manafikikɛ
dɔ̃ńma, akũ à pìńnɛ: 24 À ɔgɔ pì do mɔmɛnɛ mà gwa. Dí mì wãnzãn dí kũ a tɔ́oo? Ò wèa ò
pì: Siza pɔ́mɛ. 25 Akũ à pìńnɛ: Tɔ̀, à pɔ́ kũ à de Siza pɔ́ ũ kpá Sizaa, à pɔ́ kũ à de Luda pɔ́ ũ
kpá Ludaa. 26 Akũ ò fùa ò a kũ a yã'onaa gũn gbɛ̃nɔ wára. A yãwemmanaa bò ń sarɛ, akũ ò
ń lɛ́ nàkɔ̃a.

*G*ɛ̀nɔ vuna yã
(Mat 22:23-33, Maa 12:18-27)

27 Akũ Sadusi kũ òdi pi gɛ̀nɔ dì vuronɔ sù Yesu kĩnaa, ò a gbɛ̀ka 28 ò pì: Dannɛri, Musa
òwɛrɛ a takada gũn à pì: Tó gbɛ̃ gà à a nanɔ tò nɛ́'isari, a dakũna gyaanɔ pì sɛ́ de à le à nɛ́
buri dato a vĩninɛ. 29 Lɛmɛ dedokɔ̃nɔnɔn kun gbɛ̃nɔn suppla. Woru nɔ sɛ̀, akũ à gà nɛ́'isari.
30 Akũ Sabi nɔ pìi sɛ̀ dɔ. 31 Sabi gbɛra Biɔ sɛ̀ dɔ. Ò kɛ̀ lɛ ń gbɛ̃nɔn suppla ń pínki, ò gàga
nɛ́'isari. 32 Ń pínki gbɛran nɔ pìi gà se. 33 Tɔ̀! Gɛ̀nɔ vuna gɔrɔ zĩ ń dí mɛ́ anigɔ̃ nɔ pì vĩi?
Zaakũ ń gbɛ̃nɔn suppla ń pínki ò a dɔ̃̀ nɔ ũmɛ. 34 Akũ Yesu wèńma à pì: Andunia la gbɛ̃nɔ
dì nɔ sɛ́ òdi zã kɛ, 35 ama gbɛ̃ kũ Luda dìtɛ kũ ò kɔ̃ sìo ò bo gan ò andunia dufu lenɔ ni nɔ
sɛ́ro, oni zã kɛro. 36 Onigɔ̃ kun lán malaikanɔn kun nàmɛ, oni ga doro. Onigɔ̃ de Luda nɛ́nɔ
ũmɛ, gàavunɔ ũ. 37 Bee Musa à gɛ̀nɔ vuna yã bìriańnɛ, gu kũ à tariankpã yã òn à pì, Dikirimɛ
Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda ũ. 38 Dikiri dì kɛ gɛ̀nɔ Luda ũro, gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ Ludamɛ,
zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki bɛ̃nɛ Ludanɛ. 39 Akũ ludayãdannɛri kenɔ fùtɛ ò yã ò ò pì: Dannɛri, n
yã mana ò. 40 Akũ odi sù ò yãke làa doro.

Arumasihu buri yã
(Mat 22:41-46, Maa 12:35-37)

41 Yesu ń lá à pì: À kɛ̀ dera òdi pi Dauda burin Arumasihu ũu? 42 Zaakũ Dauda pì Zabura
takada gũn:
Dikiri pì ma dikirinɛ à vutɛ a ɔplai
43 ari àgɔ̃ a ibɛrɛnɔ kɛnɛ tìntin ũ.

44 Kũ Dauda a sìsi Dikiri, à kɛ̀ dera anigɔ̃ de a buri ũ dɔɔ?

*Ludayãdannɛ*rinɔ kũ Farisinɔ manafiki
(Mat 23:1-36, Maa 12:38-40)

45 Kũ gbɛ̃ sĩnda pínki tɛni a yã ma, akũ à pì a ìbanɔnɛ: 46 À laakari kɛ ludayãdannɛrinɔi.
Òdigɔ̃ ye ògɔ̃ kure kũ uta zɔ̃kɔ̃nɔo dana, de ògɔ̃ fɔ kpákpaḿma ɛtɛnɔa. Òdigɔ̃ ye ò vutɛ
aduakɛkpɛ vutɛki mananɔn kũ pɔnna pɔ́ble vutɛki mananɔo. 47 Òdi adua gbà̀na kɛ de gbɛ̃nɔ
ń e yãi, akũ òdi gyaanɔnɔ kpé síḿma. Ń wɛ́tãmmana nigɔ̃ pãsĩ de gbɛ̃ sĩnda pínki pɔ́la.

21

*Gyaan*ɔ takaside gbadanaa
(Maa 12:41-44)

1 Kũ Yesu wɛ́ sɛ̀ musu, akũ à è ɔgɔdenɔ tɛni ń gbanɔ ká ɔgɔdaki gũn. 2 Akũ à gyaanɔ
takaside ke è gwe, à kɔbɔ pla dàn. 3 Akũ à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, gyaanɔ takaside pì ɔgɔ
dàn de gbɛ̃ sĩnda pínkila. 4 Zaakũ ń ɔgɔ dasi gũnn ò bòn ò kàn ń pínki. Nɔgbɛ̃ pì sɔ̃, a takasikɛ
gũn pɔ́ kũ à vĩ à pɔ́ bleon à dàn pínki.

*Yurusal*ɛmu kakatɛna kũ andunia lákagɔrɔ sèedanɔ
(Mat 24:1-22, Maa 13:1-20)

5 Gbɛ̃kenɔ tɛn Luda ɔn yã o, ò pì ò a kpɛ́nɔ kɛ̀kɛ mana kũ gbɛ̀ mananɔ kũ pɔ́ kũ ò Luda
gbànɔ, akũ Yesu pì: 6 Gɔrɔke ni su, pɔ́ kũ a è dínɔ, bee gbɛ̀ ken oni tó dikɔ̃aro, oni gboro
pínkimɛ. 7 Akũ ò a là ò pì: Dannɛri, bɔrɛn yã dínɔ ni kɛɛ? Bɔ́ mɛ́ anigɔ̃ de a kɛgɔrɔ sèeda
ũu? 8 Akũ à wèḿma à pì: À laakari kɛ, àsun tó ò á sãtɛro, zaakũ oni su dasi kũ ma tɔ́o, onigɔ̃
pi Arumasihumɛ ń ũ, gɔrɔ pì sɔ̃ à kà kãni. Ásun tɛ́ńyĩro. 9 Tó a zĩnɔ baaruu mà ke futɛkɔ̃ina
yãnɔ, àsun tó vĩna á kũro. Sé abirekũnɔ kɛ káaku gĩa, ama andunia ni láka gɔ̀̃nɔro. 10 Akũ à
pìńnɛ: Buri kũ burio ni futɛkɔ̃i, lɛmɛ dɔ bùsu kũ bùsuuo. 11 Zĩtɛ yĩgãyĩgãna pãsĩnɔ kũ nàao
kũ gagagyãnɔ nigɔ̃ kú gukenɔa. Àlesi bɛ̀̃nɛ vĩna yãnɔ ni bo ludambɛ.

12 De yã pìnɔ kpɛ́ à su pínki oni á kũkũ ò wɛ́ tãáwa. Oni á na aduakɛkpɛdenɔnɛ ń ɔĩ,
oni á ká kpésiran, oni gɛ́ kãáo kínanɔ kũ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔnɔ arɛ ma tɔ́ yãi, 13 ánigɔ̃ deńnɛ ma
sèedadenɔ ũ. 14 À á laakari kpátɛ, àsun káaku yã kũ áni o damu kɛro, 15 zaakũ makũ mɛ́ mani
yã daárɛ á lɛ́n, mani á gba ɔ̃ndɔ̃, de á ibɛrɛ ke sún gí a yãi ke à á ɛ́kɛ boro. 16 Bee á de kũ á
dao kũ á vĩ̀ninɔ kũ á dakũnanɔ kũ á danɛnɔ kũ á gbɛ̃nnanɔ ni á kpáḿma, ò á gbɛ̃kenɔ dɛ.
17 Gbɛ̃ sĩnda pínki ni zãágu ma yãi, 18 ama bee á mìkã wɛ́n do ni zukũnaro. 19 Zɛna gbãna gũn
áni wɛ̃̀ndi lɛ.

20 Tó a è zĩ̀karinɔ lìka Yurusalɛmui, àgɔ̃ dɔ̃ kũ a kakatɛnaa zã̀ doro. 21 Gbɛ̃ kũ ò kú Yudeanɔ
bàa sí ò mì pɛ́ kpinɔa, gbɛ̃ kũ ò kú Yurusalɛmunɔ fãkɔ̃a. Lakutudenɔ sún gɛ̃ a gũnlo. 22 Zaakũ
gɔrɔ pì bi wɛ́tãmmagɔrɔmɛ, de yã kũ ò kɛ̀̃ Luda yãn papa pínki yãi. 23 Waiyoo nɔ̀sindarenɔ
kũ nɛ́randenɔ gɔrɔ birea, zaakũ bùsuu pì wari nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃, Luda pɔfɛ̃ ni kipa gbɛ̃ pìnɔa. 24 Oni
ń gbɛ̃kenɔ dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao, oni ń gbɛ̃kenɔ kũkũ ò tá kũńwo bùsu sĩnda pínki gũn zĩ̀zɔnɔ ũ,
buri pãndenɔ ni kìti pá Yurusalɛmua ari ń gɔrɔ papa.

Bisãsiri Nɛ́ sunaa
(Mat 24:29-35, Maa 13:24-31)

25 Sèedanɔ nigɔ̃ kú ifãntɛ̃a kũ mɔvuraao kũ susunɛnɔ, buri sĩnda pínki nigɔ̃ kú pɔsiran
andunia gũn. Onigɔ̃ kú bídi gũn ísira kĩni kũ a zuzunaao yãi. 26 Vĩnakɛna yã kũ àtɛni su
anduniaaa yãi gídi ni tó gbɛ̃nɔ gbãsĩ lɛ́, zaakũ pɔ́ kũ ò kú ludambɛnɔ ni sãtɛ ń kúkia, 27 gbasa
wà Bisãsiri Nɛ́ suna e ludambɛ lukun kũ gbãnao kũ gakuri zɔ̃kɔ̃ɔo. 28 Tó yã birenɔ nà kɛnaaa,
à futɛ à zɛ, à á mì sɛ́ musu, zaakũ á surabana mɛ́ à kà kãni.

29 Yesu yã lɛ̀kɔ̃ańnɛ à pì: À kaka lí gwa kũ lí kparanɔ. 30 Tó a è ò lá bɔ̀tɔɔ kù, adì dɔ̃ á zĩda kũ
guwãnagɔrɔ kà kãni. 31 Lɛmɛ sɔ̃, tó a è yã pìnɔ tɛn kɛ lɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ kína kũ à bò Luda kĩnaa
sunaa kà kãni. 32 Yãpuran matɛn oárɛ, gɔrɔ dí gbɛ̃nɔ ni gɛ̃tɛro ari yã pìnɔ gɛ́ kɛo pínki.
33 Musu kũ zĩtɛo ni gɛ̃tɛ, ama ma yãnɔn gɛ̃tɛna vĩro.

34 À laakari kɛ. Ásun tó pãpãkɛna kũ wɛ̃dɛkɛnaao kũ wɛ̀ndi damukɛnaao á laakari
síáwaro, de a sugɔrɔ sún á kũ kãnto lán tankutɛ bàro yãi. 35 Zaakũ ani kútɛ gbɛ̃ kũ ò kú
andunia gũnnɔa gu sĩnda pínki.
36 À itɛ̃ kɛ, àgɔ̃ adua kɛ baala'i, de à fɔ̃ à piti yã kũ àtɛn sua pínki à zɛ Bisãsiri Né arɛ. 37 Lákũ
gu dìgɔ̃ dɔ nà Yesu dìgɔ̃ yã daǵnɛ Luda ɔnn. Tó ɔkɔsi kɛ̀, àdi bo à gɛ́ i Kùkpɛ sɩ̀sɩ̃gɛrɛɛi.
38 Kɔnkɔkɔnkɔ gbɛ̃ sĩnda pínki dì futɛ à gɛ́ a yã ma Luda ɔnn.

22

Lɛ́kpakũsũna Yesui
(Mat 26:1-5, Maa 14:1-2, Yuh 11:45-53)

1 Burodi Futɛnasari dikpɛ kũ òdi pi Vĩnla kà kãni. 2 Sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ tɛn zɛ́
wɛtɛ ò Yesu dɛ, zaakũ òtɛn vĩna kɛ gbɛ̃nɔnɛ.

Yudasi bona Yesu kpɛ
(Mat 26:14-16, Maa 14:10-11)

3 Akũ Setan gɛ̃̀ Yudasi kũ òdi pinɛ Isikariɔti gũn, gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ dokemɛ. 4 Akũ
Yudasi gɛ̀ɛ à yã ò kũ sa'orikinɔ kũ Luda ɔn dãkpãri gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ lákũ áni kɛ nà à Yesu
kpáḿma. 5 Ń pɔ kɛ̀ nna, akũ ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ ò ɔgɔ kpáa. 6 À zɛ̀o, akũ àtɛn zɛ́ wɛtɛ à Yesu
kpáḿma gbɛ̃nɔ kpɛ.

*Vĩnla pɔ́*blenaa
(Mat 26:17-25, Maa 14:12-21, Yuh 13:21-30)

7 Burodi Futɛnasari dikpɛ gɔrɔ kà, gɔrɔ kũ òdi Vĩnla sãnɛ bɔ̀rɔɔ kùtu kpá. 8 Akũ Yesu Pita
kũ Yuhanao zɩ̃̀ à pì: À gɛ́ Vĩnla pɔ́bleyã kɛkɛwɛrɛ. 9 Akũ ò a là ò pì: Ń ye ò kɛkɛ mámɛɛ?
10 Akũ à wèḿma à pì: Tó a gɛ wɛ̃tɛ gũn, gɔ̃gbɛ̃ ke ni daálɛ à í sɛna kũ loo. À téi ari ɔn kũ ani
gɛ̃n. 11 À o ɔn pì bedenɛ, Dannɛri pì, mán kipaki kunn, gu kũ áni Vĩnla pɔ́ blen kũ a ìbanɔo?
12 Ani kpɛ́ musu zɔ̃kɔ̃ kũ ò kɛ̀kɛ mɔárɛ. À pɔ́bleyã kɛkɛ gwe.
13 Kũ ò gɛ̀ɛ, ò è lákũ Yesu òńnɛ nà, akũ ò Vĩnla pɔ́bleyã kɛ̀kɛ gwe.

*Dikiri pɔ́*ble
(Mat 26:26-30, Maa 14:22-26, 1Kɔ 11:23-25)

14 Kũ a gɔrɔ kà, Yesu sù à vùtɛ gwe kũ a zɩ̃̀rinɔ lɛɛlɛ. 15 Akũ à pìńnɛ: Vĩnla pɔ́ble dí blena
kãáo ni tɛni ma dɛ manamana ari màgɔ̃ gɛ́ wari kɛ, 16 zaakũ matɛn oárɛ, mani ble doro ari
kpata kũ à bò Luda kĩnaa gɛ́ boo gupuraa, gbasa dikpɛ yãpura gɛ́ su. 17 Kũ à toko sɛ̀, à Luda
sáabu kpà, akũ à pì: À sí à dɔdɔkɔ̃nɛ, 18 zaakũ matɛn oárɛ, mani geepi'i mi doro ari kpata kũ
à bò Luda kĩnaa gɛ́ boo gupuraa. 19 Kũ à burodii sɛ̀, akũ à arubarikaa dàn à lìkɔ̃rɛ à kpàḿma
à pì: Ma mè kũ má kpà á yãin dí, àgɔ̃ abirekũ kɛ ma yã dɔnaágu yãi. 20 Kũ ò pɔ́ blè ò làka,
à toko pìi sɛ̀ lɛ dɔ à pì: Ma aru kũ ani bɔtɛárɛn dí, Luda bàka kunna kũ gbɛ̃nɔo tera aru ũ.
21 Ma bonkpɛde ɔ kú kũmao ta gũn, 22 zaakũ Bisãsiri Né ni kpágui lákũ Luda dìtɛnɛ nàmɛ.
Waiyoo gbɛ̃ kũ ani a kpáḿma pìi. 23 Akũ ò nà kɔ̃ lalanaaa ò pì: Ó dí mɛ́ ani yã bire kɛɛ?

*Yesu lɛ́*dana a ìbanɔa
24 Akũ lɛ́kpakɔ̃anaa fùtɛ ń té, kũ ò ye ò dɔ̃ ń gbɛ̃ kũ à de a dakela. 25 Akũ Yesu pìńnɛ: Buri
pãnde kínanɔ dì gbãna ble ń gbɛ̃nɔa, gbãnadenɔ sɔ̃ òdi ń zĩda sísi yãmanakɛrinɔ. 26 Ama
àsun kɛ lɛro. Séde gbɛ̃ kũ à zɔ̃kɔ̃ á té gɔ̃ de lán gbɛ̃ kũ à kĩanaái bà. Séde á don'arɛde gɔ̃ de
lán gbɛ̃ kũ àtɛn zĩ kɛárɛ bà. 27 Pɔ́bleri kũ zɩ̃̀riio, ń dí mɛ́ à zɔ̃kɔ̃ɔ? Pɔ́bleriinloo? Makũ sɔ̃ má
kú á té lán zɩ̃̀rii bàmɛ. 28 Gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kũmao ma warikɛnaa gũnnɔn á ũ. 29 Lákũ ma De ma ka
kpatan nà, lɛn mani á ká kpatan lɛ se, 30 áni pɔ́ ble kũmao ma kpatan, áni vutɛ kíblegbaaa
àgɔ̃ yã gɔ̃gɔ̃ Isaraila buri mèn kuri awɛɛplanɔnɛ.

Yesu gĩnakɛ à dɔ̃ yã kũ Pita ni kɛ
(Mat 26:31-35, Maa 14:27-31, Yuh 13:36-38)

31 Simɔ, Simɔ, ǹ ma. Setan zɛ́ wètɛ à á fãfã lákũ òdi pɔ́blewɛ fãfã nà. 32 Akũ ma adua kènnɛ
de ma náani kũ ń vĩ sún kĩammaro. Tó n ɛra n suma, ǹ n gbẽnɔ gba gbãna. 33 Pita pìnɛ:
Dikiri, ma sì ò ma da kpɛ́siran mà ga kũnwo.

34 Yesu pì: Pita, matɛn onnɛ, ari ko gɔ̃ gɛ́ lɛ́ zuo gbãra, ĩni ledi kpámai gɛ̀̃n aakɔ̃. 35 Akũ à ń
lá à pì: Kũ ma á zĩ ɔgɔsɔ̃nɔ kũ bɔ̀kɔlokonaao kũ kyatenɔ sari, pɔ́ke kì̀aáwa yá? Akũ ò pì: Oi.
36 Akũ à pìńnɛ: Tera sà gbɛ̃ kũ à ɔgɔsɔ̃nɔ vĩ, à sɛ́. Lɛmɛ dɔ kũ bɔ̀kɔlokonaao. Gbɛ̃ kũ à fɛ̃nɛda
vĩ sɔ̃ro, à a uta yía à lú. 37 Matɛn oárɛ, séto yã kũ ò kɛ̀̃ Luda yãn ma musu papa kũ ò pì: Ò
a dìtɛ dokɔ̃nɔ kũ taarikɛrinɔ. Yã kũ ò kɛ̀̃ ma musu pì mɛ́ àtɛn kɛ sà. 38 Ò pì: Dikiri, fɛ̃nɛda
mèn plan dí. Akũ à pìńnɛ: Abirekũ mɔ̀.

Yesu aduakɛna zaa Kùkpɛ sì̀sĩgɛrɛɛi
(Mat 26:36-46, Maa 14:32-42)

39 Yesu bò à gèɛ Kùkpɛ sì̀sĩgɛrɛɛi lákũ àdi kɛ nà. A ìbanɔn téi. 40 Kũ à kà gu kũ àtɛn gén, à
pìńnɛ: À adua kɛ de ásun fu yɔ̃ogwanaaaro. 41 Akũ à kɛ̀̃ḿma à kà lákũ òdi gbɛ̀ zu à létɛ taka
bà. Akũ à kùtɛ à adua kɛ̀ 42 à pì: Baa, tó ń ye, ǹ toko'í síma, ama adi kɛ ma pɔyenyĩnaanlo,
séde n pɔ́. 43 Akũ malaikaa bò ludambɛ à sùa à a gbà gbãna. 44 Kunna wɛ́tãmma gũn àtɛn
adua kɛ kũ kokario. Akũ a ísimma tɛn tɔ́ zĩtɛ lán arutɔnaa bà. 45 Kũ à adua kɛ̀, à fùtɛ à ɛ̀ara
à sù à a ìbanɔ lè, òtɛn i o kũ pɔsirao. 46 Akũ à pìńnɛ: À kɛ̀ dera átɛn i oo? À futɛ à adua kɛ
de ásun fu yɔ̃ogwanaaaro.

Yesu kũnaa
(Mat 26:47-56, Maa 14:43-50, Yuh 18:3-11)

47 Kũ à kpɛ́ àtɛn yã o, akũ ò kà dasidasi. Gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Yudasi, a ìba gbɛ̃nɔn kuri
awɛɛplanɔ doke mɛ́ à dòńnɛ arɛ. Kũ à nài de à lɛ́ pɛ́a, 48 akũ Yesu pìnɛ: Yudasi, lɛ́pɛnaaan
ĩni Bisãsiri Nɛ́ kpáoḿma yá? 49 Kũ gbɛ̃ kũ ò kú kũ Yesuonɔ yã kũ àtɛn su è ò pì: Dikiri, ò ń
lɛ́lɛ kũ fɛ̃nɛdaon yá? 50 Akũ ń gbɛ̃ do sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ zì̀rii lɛ̀ à a ɔpla sã gò. 51 Akũ Yesu pì: À
abirekũ tó. Kũ à ɔ nà a sãa, akũ a sã ɛ̀ra à nàn. 52 Akũ à pì sa'orikinɔ kũ Luda ɔn dãkpãrinɔ
kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ ò sùinɔnɛ: A sumai kũ fɛ̃nɛdanɔ kũ gònɔ lákũ kpãni wɛ́dewɛn ma ũ bà yá?
53 Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà madìgɔ̃ kú kãáo Luda ɔnn, akũ ádi ɔ namaro. Ama gɔrɔ dí de á pɔ́ ũmɛ,
gusira kíblena gɔrɔmɛ.

Pita ledikpana Yesui
(Mat 26:57-58, 69-75, Maa 14:53-54, 66-72, Yuh 18:12-18, 25-27)

54 Kũ ò Yesu kũ̀ ò sù kãao, ò gèɛ kãao sa'oriki zɔ̃kɔ̃ bɛa. Pita tɛ́ ń kpɛ zà̀zã. 55 Kũ ò tɛ́ kà ɔn
gura, ò kàtɛ ò lìkai, akũ Pita sù à sɔ̀tɔ ń tɛ́. 56 Zɔ̀nɔkpare ke a è, akũ à wɛ́ dìa à pì: Gbɛ̃ dí kú
kãao sɔ̃ bi. 57 Akũ à ledi kpài à pì: Nɔgbɛ̃, má a dɔ̃ro. 58 Kũ à kɛ̀ saa fíti gbɛ̃ pãnde a è, akũ à pì:
Mɔkɔ̃n se, ń gbɛ̃ domɛ n ũ. Akũ Pita pì gɔ̃gbɛ̃ pìinɛ: Makũmɛro. 59 Kũ gɔrɔ gɛ̀̃tɛ lán awa do
bà, gbɛ̃ pãnde nàkarao à pì: Yãpura gbɛ̃ díkĩna kú kãaomɛ, zaakũ Galili gbɛ̃mɛ. 60 Akũ Pita
pì: Má dɔ̃ pɔ́ kũ ń tɛ́aro. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ kũ àtɛn yã o, akũ ko lɛ́ zù. 61 Dikiri lìtɛ à wɛ́ pɛ̀ Pitaa,
akũ yã kũ à òo dɔ̀ Pitagu kũ à pì, ari ko gɔ̃ gɛ́ lɛ́ zu gbãra, ani ledi kpáai gɛ̀̃n aakɔ̃. 62 Akũ Pita
bò bàai à pɔsira ɔ́ɔ dɔ̀.

Yesu fobonaa
(Mat 26:67-68, Maa 14:65)

63 Gbɛ̃ kũ òtɛn Yesu dãkpãnɔ a fobò ò a gbɛ̀̃. 64 Ò pɔ́ yì̀nɛ a ãnnwa, akũ òtɛni a lala ò pì: Ǹ
annabikɛyã o, dí mɛ́ à n lɛɛ? 65 Dɔkɛna kãao gũn ò yã dasi pãndenɔ òne dɔ.

Yuda gbãnadenɔ yãkpatɛkɛna kũ Yesuo
(Mat 26:59-66, Maa 14:55-64, Yuh 18:19-24)

66 Kũ gu dɔ̀, Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɔ̃ kàkara, sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔ ń pínki, akũ ò Yesu
sɛ̀ ò gèɛo ń yãkpatɛkɛkia. 67 Akũ ò a là ò pì: Arumasihumɛ n ũ yá? Ǹ owɛrɛ. À wèḿma à pì:
Tó ma òárɛ, áni síro. 68 Tó ma yãke làáwa sɔ̃, áni wero. 69 Zaa tera Bisãsiri Nɛ́ nigɔ̃ vutɛna
Luda Gbãnade ɔplai. 70 Akũ gbɛ̃ sĩnda pínki pì: Ase Luda Nɛ́mɛ n ũ yá? Akũ à wèḿma à pì:
Lákũ a ò nà, makũmɛ a ũ. 71 Akũ ò pì: Ó bàka ũgba kũ sèedadeo dɔɔ? O mà a lén kɔ̀.

23

Pilati yãkpatɛkɛna kũ Yesuo
(Mat 27:1-2, Maa 15:1-5, Yuh 18:28-38)

1 Akũ ò fùtɛ ń pínki ò gɛ̀ɛ kãao Pilati kĩnaa. 2 Òtɛn yã dia ò pì: O gbɛ̃ dí lè àtɛn gudɛ kɛ ó
bùsun, àdi gíńnɛ ò bɛ'ɔgɔ kpá Sizaa, akũ à a zĩda dìtɛ Arumasihu ũ, kína ũ. 3 Akũ Pilati a là
à pì: Mɔkɔ̃n Yudanɔ kína ũ yá? À wèa à pì: Lɛn n ò lɛ. 4 Akũ Pilati pì sa'orikinɔ kũ pari kũ
ò kú gwenɔnɛ: Mádi taari e gɔ̃gbɛ̃ pìiaro. 5 Akũ ò nàkara kãao ò pì: Àdigɔ̃ té ká gbɛ̃nɔgu a
yãdannɛnaa gũn Yudea bùsun pínki. À nàa Galilimɛ ari à gɛ̀ɛ à kào la sà.
6 Kũ Pilati mà lɛ, akũ à gbɛ̀ka tó Galili gbɛ̃mɛ a ũ. 7 Kũ à dɔ̃ kũ à bò Hɛrɔdu bùsummɛ, akũ
Hɛrɔdu pì sɔ̃ à kú Yurusalɛmu zĩ birea, akũ à a gbàrɛa. 8 Kũ Hɛrɔdu Yesu è, akũ a pɔ kɛ̀ nna
manamana. À a baaruu mà, akũ à ye ń wɛ́ kɛ pla zaa gìkɛna. À wɛ́ dɔ à Yesu daboyãkɛna
e. 9 À yãnɔ làlaa dasi, akũ Yesu dí a ke wearo. 10 Sa'orikinɔ kũ ludayãdannɛrinɔn zɛna gwe
òtɛn yã didia pãsĩpãsĩ. 11 Hɛrɔdu kũ a sozanɔ Yesu gya bò ò a fobò ò uta wɛ́de dànɛ, akũ à
ɛ̀ra à a gbàrɛ Pilatia. 12 Zĩ birea Hɛrɔdu kũ Pilatio gɔ̃̀ kɔ̃ gbɛ̃ ũ, zaakũ ò ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ kɔ̃o yã.

Yãdana Yesula
(Mat 27:15-26, Maa 15:6-15, Yuh 18:39-19:16)

13 Pilati sa'orikinɔ kũ gbãnadenɔ kũ gbɛ̃ kparanɔ kàkara ń pínki 14 à pìńnɛ: A sumɛnɛ kũ
gɔ̃gbɛ̃ kũ a pì gudɛriimɛɛo. Ma a làla á wára yã kũ a dìdianɔ musu, mádi e à taari ke kɛ̀ro.
15 Lɛn Hɛrɔdu dí ero lɛ se, zaakũ à ɛ̀ra à a gbàrɛwámɛ. À gwa, adi yãke kɛ kũ à kà mà a dɛro.
16-17 Mani tó ò wari dɔa, gbasa mà a gbarɛ. 18 Akũ ò wiki lɛ̀ ń pínki lɛɛlɛ ò pì: Ǹ gɔ̃gbɛ̃ pì dɛ! Ǹ
Baraba gbarɛwɛrɛ! 19 Ò Baraba pìi dà kpésiran yã bona gbãnadenɔ kpɛ kũ gbɛ̃dɛnaao yãimɛ.
20 Pilati ye à Yesu gbarɛ, akũ à gbɛ̃nɔ laakarii gàtɛ à sùawa. 21 Akũ ò ɛ̀ra ò wiki lɛ̀ ò pì: Ǹ a pá
lía! Ǹ a pá lía! 22 A gɛ̃̀n aakɔ̃deo Pilati pìńnɛ: Bɔ́ dàan à kɛ̀ɛ? Mádi taari kũ à kà ò a dɛ earo.
Mani tó ò wari dɔa, gbasa mà a gbarɛ. 23 Akũ ò zèi òtɛn gbɛkaa kũ wiki gbãnao à a pá lía.
Akũ ń zukakanaa tò ò yã blè. 24 Akũ Pilati dìtɛ kũ ò kɛ lákũ ò gbɛ̀kaawa nà. 25 Gɔ̃gbɛ̃ kũ ò dà
kpésiran bona gbãnadenɔ kpɛ kũ gbɛ̃dɛnaao yãi kũ ò gbɛ̀kaa pìin à gbàrɛńnɛ, akũ à Yesu
kpà gai lákũ ò yei nà.

Yesu pana lía
(Mat 27:32-44, Maa 15:21-32, Yuh 19:17-27)

26 Kũ òtɛn gɛ́ kãao, akũ Sirɛni gbɛ̃ Simɔ tɛn su kũ burao, akũ ò a kṹ ò lígbãndurukpanaa
dìnɛ àgɔ̃ téo Yesui. 27 Pari bò téi kũ nɔgbɛ̃ kũ òtɛn ɔ́ɔ dɔ òtɛn wɛ̃nda kɛnɛnɔ. 28 Yesu lìtɛ à
arɛ dɔ̀ńma à pì: Yurusalɛmu nɔgbɛ̃nɔ, àsun ɔ́ɔ dɔ ma yãiro. À ɔ́ɔ dɔ á zĩda yãi kũ á nénɔ.
29 Zaakũ a gɔrɔ tɛn su kũ oni pi: Arubarikadenɔn para kũ odi né iro, né dí ń yɔ̃ mironɔ ũ.
30 Gɔrɔ birea
oni pi kpinɔ létɛ à siḿma,
oni o sìsĩnɔ létɛ à dańla.
31 Lákũ òtɛn yã dí taka kɛ kũ lí búsuo, lí kori pɔ́ nigɔ̃ de deraa?
32 Òtɛn gɛ́ kũ dàkɛri gbɛ̃nɔn pla kenɔ dɔ, de ò ń dɛdɛ kũ Yesuo lɛɛlɛ. 33 Kũ ò kà gu kũ
òdi pi Mìtokokia, akũ ò a pà lía gwe kũ dàkɛrii pìnɔ, gbɛ̃ do a ɔplai, gbɛ̃ do a ɔzɛi. 34 Akũ
Yesu pì: Baa, ǹ gaafara kɛńnɛ, zaakũ ò dɔ̃ pɔ́ kũ òtɛn kɛro. Akũ ò kàpaa kpà ò a pɔ́kasanɔ
kpàatɛkɔ̃nɛ. 35 Gbɛ̃nɔn zɛna gwe ò wɛ́ kà òtɛni a gwa, akũ Yuda gbãnadenɔ tɛn lɛ́zuki kɛa ò
pì: A gbɛ̃ pãndenɔ sura bà. Tó Arumasihu kũ Luda dìtɛmɛ a ũ, à a zĩda sura baee! 36 Sozanɔ
tɛni a lalandi kɛ dɔ. Akũ ò nài ò sèwɛ̃ kpà̰̀kpãa dɔ̀nɛ 37 ò pì: Tó Yudanɔ kínamɛ n ũ, ǹ n zĩda
sura ba. 38 Sèeda ke na a mìi musu ò kɛ̀̀a:

Yudanɔ kínan dí!

39 Dàkɛri kũ ò lokona lía pìnɔ do dɔkɛna yã òne à pì: Arumasihumɛ n ũroo? Ǹ n zĩda sura
ba kũ ókɔ̃nɔo lɛɛlɛ. 40 Akũ a gbɛ̃ndo pàtaa à pì: Ń Luda vĩna vĩroo? Yã dokɔ̃nɔ mɛ́ à kúwá.
41 Ókɔ̃nɔ, ó pɔ́ kú a zɛ́amɛ. Pɔ́ kũ o tɔ̃̀ mɛ́ à bùtɛwá, ama gbɛ̃ dí dí yã ke kɛro. 42 Akũ a pì:
Yesu, tó n su kpata ble, ǹ dɔ ma yãn. 43 Akũ à wèa à pì: Yãpuran matɛn onnɛ, gbãra ĩnigɔ̃
kú kũmao aruzenna.

Yesu ganaa
(Mat 27:45-56, Maa 15:33-41, Yuh 19:28-30)

44 Kũ ifãntẽ kà mìdangura, akũ gusira dà bùsuu pìla pínki ari fãnantẽ mɔ̀ aakɔ̃. 45 Luda kpɛ́
lábure kɛ̀kɔ̃rɛ pla. 46 Yesu wiki gbãna lɛ̀ à pì: Baa, ma a wɛ̃ndii nànnɛ n ɔĩ. Kũ à ò lɛ, akũ
a wɛ̃ndii tà. 47 Kũ sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ yã kũ à kɛ̀ɛ pìi è, à Luda sáabu kpà à pì: Yãpuramɛ gbɛ̃
manamɛ a ũ. 48 Pari kũ ò kàkara ò sù gu gwanɔ, kũ ò yã kũ à kɛ̀nɔ è, ò ɛ̀ra ò tà òtɛni ń zĩda
lɛ́lɛ. 49 Yesu gbɛ̃ dɔ̃nanɔ kũ nɔgbɛ̃ kũ ò tɛ́i bona Galilinɔ pínki zɛna zɑ̀ òtɛn gu gwa.

Yesu vĩnaa
(Mat 27:57-61, Maa 15:42-47, Yuh 19:38-42)

50 Gɔ̃gbɛ̃ ke kun a tɔ́n Yusufu. Yuda gbãnadenɔ dokemɛ. Gbɛ̃ manamɛ, akũsɔ̃ à bɛ̀ɛrɛ vĩ.
51 A lɛ́ kú yã kũ a gbɛ̃nɔ zɛ̀ kũ a kɛnaaoo pìnlo. Yuda lakutu Arimatea gbɛ̃mɛ, a wɛ́ dɔ kpata
kũ à bò Luda kĩnaai. 52 À gɛ̀ɛ Pilati kĩnaa à Yesu gɛ̀ɛ gbɛ̀kaa. 53 Akũ à gɛ̀ɛ pìi kìpa à táaru
biza fĩ̀fĩa à dà gbɛ̀wɛɛ kũ ò sɔ̀ mira ũ gũn, odi gbɛ̃ke dan zikiro. 54 Gɔrɔ pì bi azuma zĩmɛ,
kámmabogɔrɔ tɛn ká. 55 Nɔgbɛ̃ kũ ò tɛ́ Yesui bona Galilinɔn tɛ́ Yusufu pì kpɛ, ò mira pìi è
lákũ à Yesu gɛ̀ɛ wùtɛ a gũn nà. 56 Akũ ò tà ò gɛ̀ɛ nísi gbĩ nna kũ ɛzɛ kũ àdi tó gɛ̀ vãro soru
kɛ. Kámmabogɔrɔ zĩ ò kámma bò lákũ Luda dìtɛ nà.

24

Yesu vunaa
(Mat 28:1-10, Maa 16:1-8, Yuh 20:1-10)

1 Azumanɛnna zĩ kɔnkɔkɔnkɔ nɔgbɛ̃ pìnɔ bò ò gɛ̀ɛ mira pì kĩnaa kũ nísi gbĩ nna kũ ò a
soru kɛ̀ɛo. 2 Ò lè ò gbɛ̀ɛ gò mira léa. 3 Kũ ò gɛ̃̀, odi Dikiri Yesu gɛ̀ ero. 4 Ò kú bídi gũn, akũ
gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn pla kenɔ bò ò sùḿma kũ pɔ́kasa kũ òtɛn tɛ́ kɛnɔo dana. 5 Vĩna ń kũ ò ń mìi
nàtɛ, akũ gɔ̃gbɛ̃ pìnɔ pìńnɛ: À kɛ̀ dera átɛn gbɛ̃ bɛ̃nɛ wɛtɛ gɛ̀nɔ tɛ́ɛ? 6 À kú laro, à vù. À
tó yã kũ à òárɛ gɔrɔ kũ à kú Galili dɔ́gu 7 à pì, séto ò Bisãsiri Né kpá kifirinɔa ò a pá lía, a
gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani vu. 8 Akũ a yã pìi dɔ̀ńgu. 9 Bona mira kĩnaa, ò gɛ̀ɛ ò yã pì baaruu kpà zĩ̀ri
gbɛ̃nɔn kuri awɛɛdonɔnɛ kũ gbɛ̃ kparanɔ. 10 Mariama Magadalɛni kũ Yoanao kũ Yamisi da
Mariamao kũ nɔgbɛ̃ kpara kũ ò kú kũńwonɔ mɛ́ ò yã pìi ò zĩ̀rii pìnɔnɛ. 11 Akũ nɔgbɛ̃ pìnɔ yã
pìi kɛ̀ńnɛ lán fàai yã bà, odi síro. 12 Akũ Pita fùtɛ à bàa sì à gɛ̀ɛ mira pì kĩnaa. Kũ à wɛ́ kpàtɛ
mira pìn, adi pɔ́ke ero, sé táaru bizanɔ, akũ à ɛ̀ra à tà laasun gũn, yã pì a kṵ̃ gbãna.

Zaa Ɛmausi zɛ́n
(Maa 16:12-13)

13 Gɔrɔ dokɔ̃nɔ pì zĩ Yesu ìba gbɛ̃nɔn pla kenɔ tɛn gɛ́ lakutu kũ òdi pi Ɛmausi. À zɑ̀ kũ
Yurusalɛmuo lán kiloo kuri awɛɛdo bà. 14 Òtɛn yã kũ à kɛ̀ pínki fàai bokɔ̃nɛ, 15 akũ gɔrɔ kũ
òtɛni a fàai bo òtɛni a laasun lɛ́, Yesu ń lɛ́ zɛ́n, akũ òtɛn táa o lɛɛlɛ. 16 Akũ ń wɛ́ sìsi odi a
dɔ̃ro. 17 Akũ à ń lá à pì: Bɔ́ yãn á tɛ́ átɛn o kũ kɔ̃oo? Akũ ò zɛ̀ ń ãn sisina. 18 Ń gbɛ̃ do kũ
òdi pinɛ Keleopa wèa à pì: Mɔkɔ̃n nibɔɔmɛ n ũ ndo Yurusalɛmu gwɛɛ, kũ ńdi yã kũ à kɛ̀
gɔrɔ pla dia dɔ̃roo? 19 Akũ à ń lá à pì: Yã kpatemɛɛ? Ò wèa ò pì: Yesu Nazɛra yãmɛ. Annabi
zɔ̃kɔ̃ɔmɛ. Gbɛ̃ sĩnda pínki dɔ̃ kũ a yãkɛna kũ a yã'onaao bò Luda kĩnaamɛ. 20 Akũ sa'orikinɔ
kũ ó gbãnadenɔ dake kpàḿma, de ò ga yãkpatɛ kɛnɛ yãi, akũ ò a pà lía ò a dɛ̀. 21 Ɔ́kɔ̃nɔ
sɔ̃, daken ótɛn da ani Isarailanɔ mì sí. Abire gbɛra yã pì kɛna gɔrɔ aakɔ̃den gbãra. 22 Akũ
yã kũ ó nɔgbɛ̃ kenɔ òo bò ó sarɛ. Kũ ò gɛ̀ɛ a mira kĩnaa kɔnkɔala káakukaaku, 23 odi a gɛ̀
lero. Ò sù ò pì malaikanɔ bò ò sùḿma ò pìńnɛ à kú wɛ̃ndiio. 24 Akũ ó gbɛ̃kenɔ gɛ̀ɛ ò mira
pìi gwà, ò è lákũ nɔgbɛ̃ pìnɔ ò̀ńnɛ nà, à kú gwero. 25 Akũ Yesu pìńnɛ: Laasunsaridenɔ, adì
yã kũ annabinɔ ò sí likalikaro. 26 Luda dí ditɛ Arumasihu wɛ́tãmma le lán dí bà gbasa à gɛ̃
a gakuri gũnloo? 27 Naana zaa Musa takadaa ari à gɛ̀ɛ pɛ́ annabinɔ pɔ́a pínki, Yesu yã kũ à
kɛ̃na Luda yãn a musu bɔ̀kɔtɛńnɛ pínki.

28 Kũ ò kà kãni kũ lakutu kũ òtɛn gɛ́nwo, Yesu kɛ̀ lákũ áni gɛ̃ zɛ́la bà. 29 Akũ ò a kṵ̀kũ ò pì:
Ǹ gɔ̃ kũoo la. Ɔkɔsi kɛ̀, gu tɛn si. Akũ à gɛ̃̀ ɔnn à gɔ̃̀ kũńwo. 30 Gɔrɔ kũ àtɛn pɔ́ ble kũńwo,
akũ à burodii sɛ̀ à arubarikaa dàn, akũ à lìkɔ̃rɛ à kpàḿma. 31 Akũ ń wɛ́ kɛ̃̀ ò a dɔ̃̀ sà, akũ

ò kùrai. [32] Akũ ò òkɔ̃nɛ: Kũ àtɛn yã owɛrɛ zén àtɛn Luda yã bɔkɔtɛwɛrɛ, ó nèsɛɛ gũn tɛn
puroo? [33] Akũ ò fùtɛ gwe gɔ̃̀nɔ ò èra ò gɛ̀ɛ Yurusalɛmu. Ò a zĩ̀ri gbɛ̃̀nɔn kuri awɛɛdonɔ è
kakarana gwe kũ gbɛ̃ kũ ò nàńmanɔo [34] òtɛn pi: Dikiri vù yãpuramɛ, à a zĩda mɔ̀ Simɔnɛ.
[35] Akũ gbɛ̃̀nɔn pla pìnɔ zé gũn yã bàbańnɛ kũ deran ò a dɔ̃̀ nà burodi likɔ̃rɛnaa gũnwo.

Yesu bo à suna a ìbanɔnɛ
(Mat 28:16-20, Maa 16:14-18, Yuh 20:19-23, Zĩr 1:6-8)

[36] Kũ òtɛn yã pì o lɛ, kãnto ò a è zɛna ń té, akũ à pìńnɛ: Àgɔ̃ kú kũ aafiaao! [37] Akũ swɛ̃̀ɛ
kɛ̃̀ńgu ò kɛ̀ gìri, òtɛn da gyãwãnden ò è. [38] Akũ à pìńnɛ: À kɛ̀ dera á nèsɛɛ fùtɛɛ? À kɛ̀ dera
á kú kũ nèsɛ plaoo? [39] À ma ɔnɔ kũ ma gbánɔ gwa, kũ makũmɛ. À ɔ nama à gwa. Gyãwãnde
dìgɔ̃ mɛ̀ kũ wáo vĩ lákũ á èma nàro. [40] Kũ à ò lɛ, akũ à a ɔnɔ kũ a gbánɔ mɔ̀ńnɛ. [41] Pɔnna gũn
odi we kãaoro, kũ à bò ń sarɛ yãi. Akũ à ń lá à pì: Pɔ́ble ke kun yá? [42] Akũ ò kpɔ̀ kpátɛana
kɔ̃̀nɔɔ kpàa, [43] akũ à sì à sò ń wára. [44] Akũ à pìńnɛ: Yã kũ ma òárɛ gɔrɔ kũ má kú kãáo mɛ́ à kɛ̀.
Ma pì séto yã kũ ò ò ma musu Musa doka takadan kũ annabinɔ takadao kũ Zabura takadao
papa pínki. [45] Akũ à ń nèsɛɛ wɛ̃̀ńnɛ de ò yã kũ à kú takada pìnɔ gũn dɔ̀rɔ dɔ̃. [46] À pìńnɛ: Ò
kɛ̃̀ Luda yãn ò pì Arumasihu ni wɛ́tãmma e, a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ani futɛ bona gan, [47] oni waazi
kɛ buri sĩnda pínkinɛ kũ a tɔ́o naana zaa Yurusalɛmu, de ò nèsɛ litɛ ń durunnanɔ kɛ̃ńma.
[48] Ákɔ̃nɔ yã pì sèedadenɔ ũ. [49] Makũ sɔ̃, mani gba kũ ma De a lɛ́ sɛ̀ kpãzãárɛ. Àgɔ̃ kú wɛ̃tɛ
gũn la ari gbãna bo ludambɛ à daála.

Tana kũ Yesuo ludambɛ
(Maa 16:19-20, Zĩr 1:9-11)

[50] Kũ Yesu bò kũńwo wɛ̃tɛ kpɛ ari Bɛtani sarɛ, akũ à a ɔnɔ sɛ̀ lei à arubarikaa dàńgu. [51] Kũ
àtɛn arubarika dańgu lɛ, akũ à kɛ̃̀ńma, Luda a sɛ̀ à tà kãao a kĩnaa. [52] Akũ ò donyĩ kènɛ ò èra
ò tà Yurusalɛmu kũ pɔnna zɔ̃kɔ̃ɔo. [53] Òdigɔ̃ kú Luda ɔnn gɔrɔ sĩnda pínki ògɔ̃ Luda sáabu
kpá.

YUHANA

Baaru nna kũ Yuhana kɛ̃̀ɛ

Yahaya Da'itɛkɛri kũ Yesu ìba káakunɔ 1:1-1:51
Yesu yãdannɛnaa 2:1-12:50
Yesu kunna Yurusalɛmu 13:1-17:26
Yesu gana kũ a vunaao 18:1-20:31
Yesu boasuna a ìbanɔa 21:1-21:35

Yesu Kirisi suna andunia gũn

1 Zaa káaku Yã kun, Yã pì kú kũ Ludao, Yã pìimɛ Luda ũ. 2 À kú kũ Ludao zaa káaku. 3 Luda
pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀ a gãimɛ, pɔ́ke kun kũ à kɛ̀ a sariro. 4 A gũnn wɛ̃̀ndi kún, akũ wɛ̃̀ndii pì de
gupura ũ gbɛ̃nɔnɛ. 5 Gupura pìi dì pu gusiran, akũ gusira pì ni le à daalaro.
6 Luda gbɛ̃ke zɛ̃̀ a tɔ́n Yahaya. 7 À sù gupura pìi sèedade ũmɛ, à gupura pì yã ò gbɛ̃nɔnɛ,
de baadi a náani kɛ a gãi. 8 Àkũmɛ gupura pì ũro, à sù gupura pìi sèedade ũmɛ. 9 Gupura
yãpurade kũ àdi gu pu gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ mɛ́ àtɛn su andunia gũn.
10 Yã pì kú andunia gũn. Bee kũ Luda andunia kɛ̀ a gãi, andunia dí a dɔ̃ro. 11 À sù a bɛa,
akũ a gbɛ̃nɔ dí a síro. 12 Gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kãao ò a náani kɛ̀nɔ sɔ̃, à ń gbá zɛ́ ò gɔ̃̀ Luda nɛ́nɔ ũ. 13 Ń
inaa pì dí bo gbɛ̃ke aru gũnlo, adi bo mɛ̀futɛna ke gɔ̃gbɛ̃ pɔyeina kĩnaaro, Luda mɛ́ à ń í.
14 Yã pìi gɔ̃̀ bisãsiri ũ, à gɔrɔ pla kɛ̀ kũoo, akũ o a gakuri è, De Luda Nɛ́ mɛ̀n do légelege
gakurimɛ, a gbɛ̃kɛ kũ yãpurao pɛkɛrɛana. 15 Yahaya a sèedaa kɛ̀ à pũ̀tã à pì: Gbɛ̃ kũ ma a
yã òon dí, ma pì gbɛ̃ kũ àtɛn su ma gbɛra demala kũ à kun ma ã yãi. 16 Gbɛ̃kɛ pɛkɛrɛanaa
gũn à gbɛ̃kɛ kɛ̀ ó baadinɛ, akũ o arubarikaa lè didikɔ̃ana. 17 Luda a doka kpàwá Musa gãi, à
gbɛ̃kɛ kũ yãpurao kɛ̀wɛrɛ Yesu Kirisi gãimɛ. 18 Gbɛ̃ke dí wɛ́ si Ludalɛ zikiro. Luda Nɛ́ mɛ̀n
do légelege kũ à kú a De kuru pì mɛ́ à tò ò a dɔ̃.

Yahaya Da'itɛkɛri Yesu sèedakɛnaa
(Mat 3:1-12, Maa 1:1-8, Luk 3:1-18)

19 Yuda gbãnade kũ ò kú Yurusalɛmunɔ sa'ori kenɔ kũ Levi buri kenɔ zɛ̃̀ Yahayaa, akũ ò a
là ò pì: Díme n ũu? Yã kũ à òńnɛn dí. 20 À òńnɛ súsu, adi yãke utɛńnɛro à pì: Arumasihun
ma ũro. 21 Akũ ò a là ò pì: Díme n ũ sɛ́ɛ? Iliasumɛn ũ yá? À wèḿma à pì: Oi! Akũ ò èra ò a là
dɔ: Annabi zɔ̃kɔ̃ɔmɛ n ũ yá? À wèḿma à pì: Oi! 22 Akũ ò pìnɛ dɔ: Dimɛ n ũ sɔ̃ɔ? Ǹ owɛrɛ de
ò gɛ́ ò o gbɛ̃ kũ ò ó zĩnɔnɛ. Deran ntɛn o nà n zĩda yã musuu? 23 Akũ à pì lákũ annabi Isaya
ò nà:
Gbɛ̃ kũ a kòto dɔ gbárannammɛ ma ũ,
kũ àtɛn pi ò zɛ́ poro Dikirinɛ.
24 Gbɛ̃ kũ ò ń zĩ pìnɔ sɔ̃, ò bò Farisinɔ kĩnaamɛ. 25 Akũ ò a là ò pì: Zaakũ Arumasihumɛ n
ũro ke Iliasu ke annabi zɔ̃kɔ̃ɔ, bɔ́yãi ntɛni gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛɛ? 26 Yahaya wèḿma à pì: Madì
gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ, ama gbɛ̃ke kú á tɛ́, á a dɔ̃ro. 27 Àkũ mɛ́ ani su ma gbɛra, mádi ká mà a kyate
bobonɛro. 28 Yã pìnɔ kɛ̀ Bɛtani kũ à kú Yoda bara diremɛ, gu kũ Yahaya tɛn gbɛ̃nɔ da'itɛ
kɛn.

Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ Luda kpàa

29 Kũ gu dɔ̀, Yahaya Yesu è àtɛn su a kĩnaa, akũ à pì: Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ Luda kpà à andunia
durunna gon dí. 30 Gbɛ̃ pì yãn ma ò yã ma pì, gbɛ̃ kũ àtɛn su ma gbɛra demala, kũ à kun ma
ã yãi. 31 Má a dɔ̃ yãro, ama ma su, matɛn gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ de Isarailanɔ a dɔ̃ yãimɛ. 32 Yahaya
a sèedaa kɛ̀ à pì: Ma è Luda Nini bò ludambɛ lán potɛ̃nɛ bà, à sù à zɔ̃̀a. 33 Mádi a dɔ̃ yãro. Kũ
Luda ma zĩ gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ, à pìmɛnɛ gbɛ̃ kũ ma è a Nini sù à kìpaa, àkũ mɛ́ ani gbɛ̃nɔ da'itɛ
kɛ kũ Nini pìio. 34 Ma abirekũ è, akũ ma a sèedaa kɛ̀ kũ àkũmɛ Luda Nɛ́ ũ.

Yesu ìba káakunɔ

35 Kũ gu dɔ̀, Yahaya ɛ̀ra à kú gwe dɔ kũ a ìba gbɛ̃nɔn planɔ. 36 Kũ à Yesu è àtɛn gɛ̃tɛ, à pì:
Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ Luda kpàan gwe! 37 Kũ ìba gbɛ̃nɔn pla pìnɔ yã pìi mà, ò bò ò tɛ̀ Yesui. 38 Yesu
lìtɛ à è ò tɛ́ai, akũ à ń lá à pì: Bɔ́n á yeii? Ò pìnɛ: N bɛ kú mámɛɛ, Rabi? Tɔ́ pìi pì Dannɛri.
39 À wèḿma à pì: À mɔ́ à gwa. Akũ ò gɛ̀ɛ ò gu kũ à kun è, akũ ò gɔ̃̀ kãao zĩ birea. Ɔkɔsi mɔ̀
siikɔ̃ taka bà.
40 Gbɛ̃nɔn pla kũ ò Yahaya yã mà ò bò ò tɛ́ Yesui pìnɔ, ń gbɛ̃ do bi Simɔ Pita dakũna
Andurumɛ. 41 À gɛ̀ɛ à a vĩ̀ni Simɔ lè gĩa, akũ à pìnɛ: O Arumasihu è. Tɔ́ pìin òdi pi dɔ Kirisi.
42 Akũ à gɛ̀ɛ kãao Yesu pì kĩnaa. Yesu a gwà tíii à pì: Yuhana nɛ́ Simɔmɛ n ũ. Oni pinnɛ sà
Pitamɛ. Tɔ́ pìi pì gbɛ̀ɛ.
43 Kũ gu dɔ̀, Yesu ye à tá Galili bùsun, akũ à dà Filipilɛ à pìnɛ: Ǹ tɛ́mai. 44 Filipi pì bi Anduru
kũ Pitao bɛ wɛ̃tɛ Bɛtɛsaida gbɛ̃mɛ. 45 Akũ Filipi gɛ̀ɛ à Natanaɛli lè à pì: Gbɛ̃ kũ Musa a yã ò a
doka gũn, akũsɔ̃ annabinɔ a yã ò dɔ, o a lè. Yusufu nɛ́ Yesumɛ. Nazɛra gbɛ̃mɛ. 46 Natanaɛli
pìnɛ: Gbɛ̃ mana ni bo Nazɛra yá? Filipi pìnɛ: Ǹ mɔ́ ǹ gwa. 47 Kũ Yesu Natanaɛli è àtɛn su
a kĩnaa, à a yã ò à pì: Isaraila yãpuraden dí, a nɛ̀sɛɛ manafiki vĩro. 48 Akũ Natanaɛli pìnɛ:
Ń ma dɔ̃ mámɛɛ? Akũ Yesu wèa à pì: Ari Filipi gɔ̃ gɛ́ n sísi, ma n e kaka lí gbáru. 49 Akũ
Natanaɛli pìnɛ: Rabi, Luda Nɛ́mɛ n ũ, Isarailanɔ kínamɛ n ũ. 50 Yesu pìnɛ: Kũ ma òننɛ ma n
e kaka lí gbáru, akũ mɛ́ à tò n ma náani kɛ̀ yá? Ĩni yã zɔ̃kɔ̃ e de adikĩnala. 51 À ɛ̀ra à pìnɛ dɔ:
Yãpuran matɛn oárɛ, áni ludambɛ e wɛ̃kɔ̃ana, Luda malaikanɔ nigɔ̃ didi Bisãsiri Nɛ́a ògɔ̃
kipaa.

2

*N*ɔsɛna zaa Kana

1 A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ òtɛn nɔ sɛ́ zaa Kana, Galili bùsun. Yesu da kú gwe, 2 akũ ò Yesu kũ a
ìbanɔ sìsi nɔsɛ kĩnaa dɔ. 3 Kũ sèwɛ̃ kĩ̀a, Yesu da pìnɛ: ò sèwɛ̃ vĩ doro bi. 4 Akũ Yesu wèa à
pì: Bɔ́yãi n ma le abireoo? A gɔrɔ dí kámɛnɛ kɔ̀ro. 5 Akũ a da pì zĩ̃kɛrinɔnɛ: Lákũ ani oárɛ
nà, à kɛ lɛ. 6 Gbè orozãnɔn kú gwe mèn suddo Yudanɔ gbà̀bo'i kábɔnɔ ũ. A kenɔ dì í sí lita
basiikɔ̃mɛ, a kenɔ sɔ̃ basuddo. 7 Akũ Yesu pì zĩ̃kɛrinɔnɛ: À í káka orozã dínɔ pa. Akũ ò í kàka
à pà yɛ́rɛrɛ. 8 Akũ à pìńnɛ: À tɔ́ à gɛ́o kɔ̃kɔ̃'orinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔnɛ sa. Akũ ò tɔ̀ ò gɛ̀ɛonɛ. 9 Kũ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ɔ pì í litɛna sèwɛ̃ ũ pì lɛ́ kɛ̀, adi dɔ̃ gu kũ à bònlo, ama zĩ̃kɛri kũ ò í pìi tɔ̀nɔn dɔ̃. Akũ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ɔ pì ebayao sìsi 10 à pìnɛ: Wɛ̃ nnan òdi kpáḿma gĩa. Gɔrɔ kũ wɛ̃ tɛn diḿman òdi su kũ
a gɛbuo sà. Mɔkɔ̃n sɔ̃, n wɛ̃ nna tò kpɛkpɛ. 11 Yesu daboyã káakuden gwe, kũ à kɛ̀ zaa Kana,
Galili bùsun. À tɔ́ bò, akũ a ìbanɔ a náani kɛ̀. 12 Abire gbɛra Yesu gɛ̀ɛ Kapɛnamu kũ a dao kũ
a dakũnanɔ kũ a ìbanɔo, ama odi gɔrɔ pla kɛ gwero.

Yesu kunna Luda ɔnn
(Mat 21:12-13, Maa 11:15-17, Luk 19:45-46)

13 Kũ Yudanɔ Vĩnla dikpɛ kà kãni, akũ Yesu gɛ̀ɛ Yurusalɛmu. 14 À è òtɛn zùnɔ kũ sãnɔ kũ
lukulukunɔ yía Luda ɔnn, ɔgɔlilinkɛrinɔn vutɛna gwe. 15 Akũ à bàflãa tã̀ à pèḿma ò bɔtɛ kũ
sãnɔ kũ zùnɔ pínki. À ɔgɔlilinkɛrii pìnɔ ɔgɔ fã̀kɔ̃a, à ń teburunɔ yĩ̀pa à kɔ̀teńnɛ. 16 Akũ à pì
lukulukuyarii pìnɔnɛ: À pɔ́ pìnɔ sɛ́tɛ à boo pínki. Àsun ma De ɔn kɛ ɛtɛ ũro. 17 Akũ yã kũ à
kɛ̃na Luda yãn díkĩna dɔ̀ a ìbanɔgu kũ à pì: N ɔn yã ma kũ gbãna manamana. 18 Akũ Yuda
gbãnadenɔ a là ò pì: Daboyã kpaten ĩni kɛwɛrɛ de ò dɔ̃ kũ ń yã bire kɛna iko vĩi? 19 Yesu
wèḿma à pì: À Luda kpɛ́ dí wí, mani ɛra mà futɛ gɔrɔ aakɔ̃ dagura. 20 Akũ gbãnade pìnɔ
pìnɛ: Wɛ̃̀ bupla awɛɛsuddon ò kpɛ́ pìi bò, akũ mɔkɔ̃n ĩni futɛ gɔrɔ aakɔ̃ gũn yá? 21 Ama Luda
kpɛ́ kũ à a yã òo pìi, a mɛ̀ yãn àtɛn o. 22 Kũ Yesu vù bona gan, yã kũ à òo pìi dɔ̀ a ìbanɔgu,
akũ ò yã kũ à kɛ̃na Luda yãn sì kũ yã kũ Yesu òo pìio.

*Yesu baadi n*ɛ̀sɛ dɔ̃

23 Kũ Yesu kú Yurusalɛmu Vĩnla dikpɛ zĩ ò a náani kɛ̀ dasi, kũ ò daboyã kũ à kɛ̀nɔ è yãi.
24 Yesu dí ń náani kɛro, zaakũ à baadi nɛ̀sɛ dɔ̃mɛ. 25 Adi kɛ séto gbɛ̃ke gbɛ̃ yã ònɛro, zaakũ à
yã kũ à kú baadi nɛ̀sɛɛ gũn dɔ̃.

3

Yesu kũ Nikodɛmuo

1 Farisi ke kun kũ òdi pinɛ Nikodɛmu. Yuda gbãnadenɔ domɛ. 2 À sù Yesu kĩnaa gwãani à
pìnɛ: Rabi, ó dɔ̃ kũ mɔkɔ̃n dannɛri kũ à bò Luda kĩnaa ũ, zaakũ gbɛ̃ke ni fɔ̃ à daboyã kũ ndì
kɛnɔ kɛro, sé Luda kú kãao. 3 Akũ Yesu pìnɛ: Yãpuran matɛn onnɛ, tó adi kɛ ò èra ò gbɛ̃ ì
dɔ baasiro, ani fɔ̃ àgɔ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa dɔ̃ro.

4 Akũ Nikodɛmu Yesu là à pì: Oni gbɛ̃ kũ à zĩ kṹ i deramɛɛ? Ani ɛra à gɛ̃ a da nɛ̀sɛɛ gũn
de à a i dɔn yá? 5 Akũ Yesu wèa à pì: Yãpuran matɛn onnɛ, tó adi kɛ ò gbɛ̃ ì kũ ío kũ Luda
Ninio baasiro, ani fɔ̃ à gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũnlo. 6 Bisãsiri né'ina bi mɛ̀ yãmɛ, Luda
Nini né'ina bi nini yãmɛ. 7 Ǹsun tó yã kũ ma òɔ̀nnɛ bo n sarɛro, séde ò ɛra ò á i dɔ. 8 Ĩa dì
káka gu kũ à yein. Ndì a kĩni ma, ń dɔ̃ gu kũ à bòn ke gu kũ àtɛn génlo. Lɛn àdigɔ̃ de lɛ kũ
gbɛ̃ kũ Luda Nini a ìio.

9 Akũ Nikodɛmu a là à pì: Yã bire ni sí kɛ yá? 10 Yesu wèa à pì: Mɔkɔ̃n Isarailanɔ yãdannɛri
ina akũ ń abirekũ dɔ̃roo? 11 Yãpuran matɛn onnɛ, yã kũ ó dɔ̃n ótɛn o. Yã kũ o èe sèedaan
ótɛn kpá, akũ átɛn gí ó yã síi. 12 Lákũ ma andunia yã òárɛ nà, akũ a gi síi, tó ma ludambɛ
yã òárɛ, áni sí yá? 13 Gbɛ̃ke dí gɛ́ ludambɛ yãro, tó adi kɛ Bisãsiri Né kũ à bò gwe baasiro.
14 Lákũ Musa mlɛ̀̃ɛ sɛ̀ à dɔ̀ musu gbárannan nà, lɛn oni Bisãsiri Né sɛ́ ò dɔ musu lɛ, 15 de gbɛ̃
kũ àtɛni a náani kɛ gɔ̃ wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro vĩ. 16 Zaakũ Luda ye anduniai à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, akũ à a
Né mèn do légelege kpà, de gbɛ̃ kũ àtɛni a náani kɛ sún garo, séde àgɔ̃ wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro
vĩ. 17 Luda dí a Né zĩ andunia gũn de à yã vutɛ anduniaa yãinlo, de à andunia sura ba a gãi
yãimɛ. 18 Yã ni vutɛ a náanikɛriiaro. Yã gĩnakɛ à vùtɛ a náanikɛrisaria kɔ̀, kũ adi Luda Né
mèn do légelege pì náani kɛro yãi. 19 Pɔ́ kũ à tò yã vùtɛ gbɛ̃nɔaan dí: Gupura sù andunia
gũn, akũ gbɛ̃nɔ ye gusirai de gupura pìla, kũ ń yãkɛnanɔn vãni yãi. 20 Zaakũ yãvãnikɛri
sĩnda pínki dì zã gupuramɛ, àdi su gupura kĩnaaro, de a yãkɛnanɔ sún bo gupuranlo yãi.
21 Gbɛ̃ kũ àdi zĩ kɛ yãpuraa, àkũ mɛ́ àdi su gupura kĩnaa, de ògɔ̃ dɔ̃ kũ kunna Luda gũnn à
yã pìnɔ kɛ̀n.

Yahaya Da'itɛkɛri Yesu sèedakɛnaa

22 Abire gbɛra Yesu gɛ̀ɛ Yudea bùsun kũ a ìbanɔ. À gɔrɔ pla kɛ̀ kũńwo gwe, àtɛn gbɛ̃nɔ
da'itɛ kɛ. 23 Yahaya tɛn gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ se zaa Ainɔ, Salimu sarɛ, zaakũ í di gwe. Òdigɔ̃ su
a kĩnaa, akũ àdi ń da'itɛ kɛ. 24 Zaakũ odi Yahaya da kpɛ́siran kɔ̀ro. 25 Gɔrɔ birea Yahaya ìba
kenɔ nà ledikpakɛnaaa kũ Yuda gbãnade keo gbɛ̀̀bona yã musu. 26 Akũ ò nà Yahayai ò pì:
Rabi, gbɛ̃ kũ à kú kũnwo yã Yoda bara dire, kũ n a yã òwɛrɛ mɛ́ àtɛn gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ tera,
baadi tɛn gɛ́ a kĩnaa. 27 Yahaya pìńnɛ: Gbɛ̃ke dì fɔ̃ à pɔ́ke le à síro, tó adi kɛ Luda a gbà
baasiro. 28 Ákɔ̃nɔ mɛ́ á ma sèedadenɔ ũ kũ ma pì makũmɛ Arumasihu ũro. Ma pì Luda ma
zĩ mà donɛ areme. 29 Nɔsɛri mɛ́ à nɔ vĩ. Nɔsɛri gbɛ̃nna sɔ̃ àdigɔ̃ zɛ a sarɛ àdi sã kpá a yãi,
nɔsɛri kòtoo dì a pɔ kɛ nna. Lɛn sɔ̃ ma pɔnna kɛ̀ zɔ̃kɔ̃ lɛ. 30 Séde àpii gɔ̃ kara makũ sɔ̃ màgɔ̃
lago.

Gbɛ̃ kũ à bò musu

31 Gbɛ̃ kũ à bò musu de gbɛ̃ sĩnda pínkila. Gbɛ̃ kũ à bò zĩtɛ bi andunia gbɛ̃mɛ, andunia
yãn àdi o. Gbɛ̃ kũ à bò ludambɛ sɔ̃ de gbɛ̃ sĩnda pínkila, 32 àdigɔ̃ pɔ́ kũ à è kũ yã kũ à màaoo
sèeda kɛ, akũ gbɛ̃ke tɛni a yã síro. 33 Gbɛ̃ kũ à a yã sì zɛ̀o kũ Luda bi yãpurademɛ. 34 Gbɛ̃ kũ
Luda a zĩi pìi dì Luda yã o, zaakũ Luda a Nini kpàa papanamɛ. 35 De Luda ye a Néi, akũ à pɔ́
sĩnda pínki nànɛ a ɔĩ. 36 Gbɛ̃ kũ àtɛn Né pì náani kɛ wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro vĩ. Gbɛ̃ kũ àtɛn gí a
yã mai ni wɛ̃̀ndii pì lero, Luda pɔfɛ̃ kpɛ́ kúamɛ.

4

*Yesu kũ Samaria nɔ*gbɛ̃o

1 Farisinɔ mà kũ Yesu tɛn gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ àtɛn ìbanɔ le de Yahayala. 2 Adi kɛ Yesu mɛ́ àdi
ń da'itɛ kɛ a zĩdaro, a ìbanɔ mɛ́ òdi kɛ. 3 Kũ Yesu yã pìi mà, à fùtɛ Yudea à èra àtɛn tá Galili.

4 Kũ àtɛn gɛ́ sɔ̃, à kṳ̀ à bɔtɛ Samaria bùsun. 5 Akũ à kà Samaria wɛ̃tɛ kũ òdi pi Sika. À zã̀ kũ
zĩtɛ kũ Yakubu kpà a nɛ́ Yusufuaaoro. 6 Yakubu lɔ̀gɔ kú gwe. Yesu táa ò à kpàsa, akũ a vùtɛ
lɔ̀gɔɔ pìi sarɛ. Ifãntɛ̃ kà mìdangura.

7 Samaria nɔgbɛ̃ ke sù í tɔ́, akũ Yesu pìnɛ: Ǹ ma gba í mà mi. 8 A ìbanɔ sɔ̃, ò gɛ̀ɛ pɔ́ble lú
wɛ̃tɛ gũn. 9 Akũ nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Yudamɛ n ũ, Samaria nɔgbɛ̃n ma ũ, akũ ntɛn í wɛ́ kɛmaa?
Zaakũ Yudanɔ kũ Samariadenɔ yã dì kɔ̃ séro. 10 Akũ Yesu pìnɛ: Tó ń gba kũ Luda dì dańnɛ dɔ̃
kũ gbɛ̃ kũ àtɛn í wɛ́ kɛmmao, de mɔkɔ̃mmɛ ĩni wɛ́ kɛa à n gba í wɛ̃ndide. 11 Nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ:
Baa, ń guga vĩro. Lɔ̀gɔ dí sɔ̃ a wɛ̀ɛ lòkoto. Ĩni í wɛ̃ndide pì le mámɛɛ? 12 Ń de ó dizi káaku
Yakubula gwɛɛ? Àkũ mɛ́ à lɔ̀gɔɔ pìi tòwɛrɛ. Àpi a í mì kũ a nɛ́nɔ kũ a pɔ́kãdenɔ. 13 Akũ Yesu
pìnɛ: Gbɛ̃ kũ à í díkĩna mì, ími ni ɛra à a dɛmɛ dɔ. 14 Gbɛ̃ kũ ani í kũ mani kpáa mi sɔ̃, ími ni
a dɛ ziki doro. Zaakũ í kũ mani kpáa ni gɔ̃ a nɛ̀sɛɛ gũn ísɛ̃boki í kũ ani bɔtɛnɛ wɛ̃ndi kũ àdi
lákaro ũmɛ. 15 Akũ nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Baa, ǹ ma gba í pìi, de ími sún ma dɛ mà su í tɔ́ la doro.
16 Yesu pìnɛ: Ǹ gɛ́ n zã sísi à su lɛɛlɛ. 17 Nɔgbɛ̃ pìi wèa à pì: Má gɔ̃ vĩro. Akũ Yesu pìnɛ: Kũ n
pì, ń gɔ̃ vĩro, n yã ò a zɛ́amɛ. 18 N zã kɛ̀ lɛu sɔɔro, akũ gɔ̃gbɛ̃ kũ ń kú kãao tera bi n zãnlo. N
yãpura ò. 19 Akũ nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Baa, má dɔ̃̀ sà kũ annabiimɛ n ũ. 20 Ó dizinɔ donyĩ kɛ̀ Ludanɛ
kpi dí musu, ákɔ̃nɔ sɔ̃ adì pi Yurusalɛmu mɛ́ à gu kũ ò donyĩ kɛnnɛ ũ. 21 Yesu pìnɛ: Nɔgbɛ̃,
ǹ ma yã sí. Gɔrɔke tɛn su kũ áni donyĩ kɛ De Ludanɛ kpi dí musu ke Yurusalɛmu doro.
22 Ákɔ̃nɔ, adì donyĩ kɛ Ludanɛ, ama á a dɔ̃ro, ókɔ̃nɔ sɔ̃, odì donyĩ kɛnɛ, akũsɔ̃ ó a dɔ̃, zaakũ
surabanaa dì bo ókɔ̃nɔ Yudanɔ kĩnaamɛ. 23 Gɔrɔ tɛn su à kà kɔ̀, kũ donyĩri yãpuradenɔ ni
donyĩ kɛ De Ludanɛ kũ yãpurao kũ a Nini gbãnao. Gbɛ̃ bire takanɔn De Luda tɛn wɛtɛ ò
donyĩ kɛarɛ. 24 Luda bi ninimɛ, séde gbɛ̃ kũ òdi donyĩ kɛnɛnɔ donyĩ kɛnɛ kũ yãpurao kũ a
Nini gbãnao. 25 Akũ nɔgbɛ̃ pìi pìnɛ: Má dɔ̃ kũ Arumasihu kũ òdi pinɛ Kirisi ni su. Tó à sù,
ani yã sĩnda pínki bɔkɔtɛwɛrɛ. 26 Akũ Yesu pìnɛ: Makũ kũ matɛn yã onnɛ, makũmɛ a ũ.

27 Gɔrɔ birea Yesu ìbanɔ sù, ò a lè àtɛn yã o kũ nɔgbɛ̃o. À bò ń sarɛ, ama ń gbɛ̃ke dí a la
bɔ́n à yeiro ke bɔ́yãi àtɛn yã o kũ nɔgbɛ̃ pìioro. 28 Akũ nɔgbɛ̃ pì a lo tò gwe, à gɛ̀̃ wɛ̃tɛ gũn
à pì gbɛ̃nɔnɛ: 29 À mɔ́ à gɔ̃gbɛ̃ ke gwa. À yã kũ ma kɛ̀nɔ òmɛnɛ pínki. Ke Arumasihu pìimɛ
gwɛɛ? 30 Akũ ò bɔ̀tɛ wɛ̃tɛ gũn òtɛn gɛ́ Yesu kĩnaa.

31 Gɔrɔ birea sɔ̃ Yesu ìbanɔ pìnɛ: Rabi, ĩni pɔ́ bleroo? 32 Akũ à pìńnɛ: Má pɔ́ble ke vĩ kũ á
dɔ̃ro. 33 Akũ a ìbanɔ kɔ̃ làla ò pì: Gbɛ̃ke sùnɛ kũ pɔ́bleon yá? 34 Akũ Yesu pìńnɛ: Ma pɔ́blen
gbɛ̃ kũ à ma zĩ pɔyenyĩnakɛna ũ ari mà zĩ kũ à dàmɛnɛ mì dɛ. 35 Ákɔ̃nɔ adì pi mɔ siikɔ̃ mɛ́ à
gɔ̃̀ kũ pɔ́kɛ̃gɔrɔ ni ká. Matɛn oárɛ, à wɛ́ sɛ́ à buranɔ gwa, zaakũ pɔ́nɔ mà ò kà kɛ̃na. 36 Pɔ́kɛ̃ri
tɛni a láada le kɔ̀, àtɛn gbɛ̃nɔ kakara wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro pɔ́ ũ, de pɔ́tɔ̃ri kũ pɔ́kɛ̃riio pɔnna
kɛ lɛɛlɛ. 37 Zaakũ yã díkĩna bi yãpuramɛ: Gbɛ̃ke mɛ́ àdi pɔ́ tɔ̃, gbɛ̃ke kɛ̃. 38 Ma á zĩ pɔ́ kɛ̃ gu kũ
ádi zĩ kɛnlo. Gbɛ̃ pãndenɔ mɛ́ ò zĩ kɛ̀ gwe, akũ átɛni ń zĩ àre ble.

39 Samaria gbɛ̃ kũ ò kú wɛ̃tɛ pìi gũnnɔ Yesu náani kɛ̀ dasi yã kũ nɔgbɛ̃ pìi òńnɛ yãi, kũ à
pì à yã kũ a kɛ̀nɔ òarɛ pínki. 40 Abire yãi kũ ò kà Yesu kĩnaa, ò wɛ́ kɛ̀a à gɔ̃ kũńwo, akũ à
kɛ̀ kũńwo gɔrɔ pla. 41 Kũ Yesu yã òńnɛ, gbɛ̃ pãndenɔ a náani kɛ̀ dasidasi. 42 Akũ ò pì nɔgbɛ̃
pìinɛ: Adi kɛ yã kũ n òwɛrɛ yãin o a náani kɛ̀ adoro. O a yã mà ó zĩdamɛ, akũ o dɔ̃̀ sà kũ
andunia Surabariin a ũ yãpura.

Gbãnade nɛ́ werekɔ̃anaa

43 Kũ à gɔrɔ pla kɛ̀ kũńwo, a gbɛran à tà Galili, 44 zaakũ à pì annabi dìgɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩ a zĩda
bùsunlo. 45 Kũ à kà Galili, Galilidenɔ gbãnakɛ kpài, zaakũ ò gɛ̀ɛ ò Vĩnla dikpɛ Yurusalɛmumɛ,
akũ ò yã kũ à kɛ̀ dikpɛ pì zĩnɔ è pínki. 46 Akũ Yesu èra à gɛ̀ɛ Kana, gu kũ à í lìtɛ sèwɛ̃ ũ. Bùsu
gbãnade ke kú gwe, a nɛ́gɔ̃gbɛ̃ tɛn gyã kɛ zaa Kapɛnamu. 47 Kũ à mà Yesu bò Yudea à sù
Galili, akũ à gɛ̀ɛ a kĩnaa à wɛ́ kɛ̀a à gɛ́ a nɛ́ werekɔ̃a, zaakũ a kú ga lɛ́i. 48 Akũ Yesu pìnɛ: Tó
adi kɛ a daboyãnɔ kũ yãbonsarɛnɔ è baasiro, áni ma náani kɛro. 49 Akũ gbãnade pìi pìnɛ:
Baa, ǹ mɔ́ ari ma nɛ́ kpɛ́ à ga. 50 Yesu pìnɛ: Ǹ tá bɛ. N nɛ́ ni garo. Gɔ̃gbɛ̃ pì yã kũ Yesu òneɛ sì,
akũ à dà zén. 51 Gɔrɔ kũ à tɛ́ zén, à dàkarɛ kũ a zĩ̀rinɔ, akũ ò pìnɛ a nɛ́ kun. 52 Akũ à ń lá à pì:
Gɔrɔ kpate takan à kɛ̀ sã̀naa? Akũ ò pìnɛ: Gĩa fãnantɛ̃ mɔ̀ do zakan mɛ̀wãna pìi kɛ̃̀a. 53 Akũ

de pìi dɔ̃̀ kũ gɔrɔ kũ Yesu òarɛ kũ a né ni garon gwe. Akũ ò a náani kè, àpii kũ a bedenɔ ń
pínki. [54] Sèeda plade kũ Yesu kɛ̀ bona Yudea suna Galilin gwe.

5

Gyãre werekɔ̃ana íkpakia

[1] Abire gbɛra Yudanɔ dikpɛ ke kà, akũ Yesu èra à gèɛ Yurusalɛmu. [2] Íkpaki kú gwe Sã Gɛ̃ki
sarɛ, kũ òdi pi Bɛtɛsɛda kũ Eberu yão. Íkpaki pì kámmaboki vĩ lɛu sɔɔro, [3] gyãrenɔ dìgɔ̃
wútɛnan dasidasi, vì̀nanɔ kũ ɛrɛnɔ kũ gbɛ̃ kũ ń mègu fɛ̃fɛ̃nanɔ. [4-5] Gɔ̃gbɛ̃ ke kú gwe àtɛn gyã
kɛ à kà wɛ̀̃ bupla plansari. [6] Kũ Yesu a è wútɛna gwe, à dɔ̃̀ kũ àtɛn gyã kɛ a gìi kɛ̀ manamana,
akũ à pìnɛ: Ń ye ǹgɔ̃ aafia yá? [7] Akũ gyãre pìi wèa à pì: Mare, má gbɛ̃ke vĩ à ma da í gũn gɔrɔ
kũ à yì̀gãro. Tó matɛn gɛ́ gɛ̃n, gbɛ̃ pãnde dì gĩnakɛ à gɛ̃ ma ãmɛ. [8] Yesu pìnɛ: Ǹ futɛ ǹ zɛ, ǹ
n pè sɛ́ ǹ táa o. [9] Gwe gɔ̃̀nɔ gɔ̃gbɛ̃ pìi aafiaa lè. À a pèɛ sɛ̀ à táa ò. Gɔrɔ pì bi kámmabogɔrɔ
zĩmɛ, [10] akũ Yuda gbãnadenɔ pì gɔ̃gbɛ̃ kũ à wèrekɔ̃a pìinɛ: Kámmabogɔrɔ zĩn gbãra. À zɛ́ vĩ
ǹgɔ̃ n pè sɛnaro. [11] À wèḿma à pì: Gbɛ̃ kũ à ma gba aafia mɛ́ à òmɛnɛ mà a pè sɛ́ mà táa o.
[12] Akũ ò a là ò pì: Dí mɛ́ à pìnnɛ ǹ n pè sɛ́ ǹ táa oo? [13] Gbɛ̃ kũ à wèrekɔ̃aa pì dɔ̃ tó dínlo, zaakũ
Yesu gɛ̀̀tɛ pari kũ ò kú gwenɔ tɛ́mɛ. [14] Abire gbɛra Yesu a lè Luda ɔnn, akũ à pìnɛ: Ǹ ma,
n aafiaa lè. Ǹsun durunna kɛ doro, de yã kũ à vãni de abirekũla sún n le doro yãi. [15] Akũ
gɔ̃gbɛ̃ pìi gèɛ à ò Yuda gbãnadenɔnɛ kũ Yesu mɛ́ à tò a aafiaa lè.

[16] Akũ gbãnade pìnɔ wɛ́ tã̀ Yesua, kũ àdi yã bire takanɔ kɛ kámmabogɔrɔ zĩ yãi. [17] Akũ
Yesu wèḿma à pì: Ma De dìgɔ̃ zĩ kɛ kámmabonaa sarimɛ, lɛn matɛn kɛ lɛ se. [18] Yã bire yãi
gbãnade pìnɔ tɛn Yesu wɛtɛ ò a dɛ de káakula. Adi kɛ kũ àdi kámmabogɔrɔ zĩ yã daro ado
yãnlo, kũ àdi pi Ludamɛ a De ũ, àtɛn sára kpá kũ Ludao yãimɛ.

Luda Né ikoo

[19] Yesu èra à wèḿma à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, Luda Né dì fɔ̃ à yãke kɛ kũ a zĩda gbãnaoro,
sé yã kũ à è a De tɛn kɛ baasiro, zaakũ yã kũ a De dì kɛ pínki, àkũmɛ a Né pìi dì kɛ se. [20] Zaakũ
De Luda ye a Néi, àdi yã kũ àdi kɛ pínki mɔnɛ. Ani yã kũ a zɔ̃kɔ̃ de abirekũla mɔnɛ, ani bo á
sarɛ. [21] Lákũ De Luda dì gɛ̀nɔ vu à wɛ̀̃ndi kpáḿma nà, lɛn a Né dì wɛ̀̃ndi kpá gbɛ̃ kũ à yeinɔa
lɛ. [22] De Luda dì yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃keoro, à yãkpatɛkɛna gbãna pínki kpà a Néa, [23] de baadi
bɛ̀ɛrɛ li a Néne, lákũ òdi li De Ludanɛ nà. Gbɛ̃ kũ àtɛn bɛ̀ɛrɛ li Luda Nénero, ade tɛn bɛ̀ɛrɛ
li a De kũ à a zĩ̀inɛro. [24] Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ àtɛni ma yã ma, akũsɔ̃ àtɛn gbɛ̃ kũ à
ma zĩ náani kɛ, ade wɛ̀̃ndi kũ àdi lákaro vĩ. Yã ni vutɛaro, ade bò gan à gɛ̀̀ wɛ̀̃ndii gũmmɛ.
[25] Yãpuran matɛn oárɛ, gɔrɔ̃ke tɛn su à kà kɔ̀, kũ gɛ̀nɔ ni Luda Né kòto ma, ń gbɛ̃ kũ ò mànɔ
ni vu. [26] Lákũ De Luda wɛ̀̃ndikpammana gbãna vĩ nà, lɛn à wɛ̀̃ndikpammana gbãna kpà a
Néa lɛ dɔ. [27] À yãkpatɛkɛna gbãna kpàa dɔ, kũ à de Bisãsiri Né ũ yãi. [28] Àsun tó abirekũ
bo á sarɛro, zaakũ gɔrɔ̃ke tɛn su kũ gɛ̀ kũ ò kú mira gũnnɔ ni a kòto ma [29] ò bɔtɛ ń pínki.
Yãmanakɛrinɔ ni vu ò gɛ̃ wɛ̀̃ndii gũn, yãvãnikɛrinɔ sɔ̃ yãvutɛmmanaa gũn. [30] Madì fɔ̃ mà
yãke kɛ kũ ma zĩda gbãnaoro. Madì yãkpatɛ kɛ lákũ à òmɛnɛ nàmɛ, madì yãkpatɛ kɛ a zɛ́a,
zaakũ madì ma zĩda pɔyeina wɛtɛro, sé gbɛ̃ kũ à ma zĩ pì pɔ́.

Yesu iko sèedadenɔ

[31] Tó má de ma zĩda sèedade ũ, de ma yã náani vĩro. [32] Sèedade pãnde kun kũ àdi ma
yã o, má dɔ̃ kũ ma yã kũ àdi o náani vĩ. [33] Bee ákɔ̃nɔ, a gbɛ̃nɔ zĩ̀ Yahayaa, akũ à yãpura
òárɛ. [34] Mádi mɛ̀ kpá bisãsiri sèedakɛnaaaro, matɛni abirekũ oárɛ de à le à bo zia yãimɛ.
[35] Yahaya de lán fitila kũ à nana àtɛn gupura kũ bà, akũ a we à pɔnna kɛ̀ a gupurai gɔrɔ pla.
[36] Yã kũ De Luda dàmɛnɛ mà kɛnɔ, kũ matɛn kɛ pìnɔ deárɛ sèeda ũ, kũ De Luda mɛ́ à ma
zĩ. Ma sèedaa pì de Yahaya pɔ́la. [37] Ma De kũ à ma zĩ ma yã ò dɔ. Ádi a kòto ma zikiro, ádi
wɛ́ kɛ siikɔ̃ kãaoro, [38] a yã dí vutɛki le á swɛ̀̀ɛ gũnlo, kũ átɛn gbɛ̃ kũ à a zì̀ náani kɛro yãi.
[39] Adì mɛ̀ kpá Luda yã kyókɛnaaa, zaakũ adìgɔ̃ da gwen áni wɛ̀̃ndi kũ àdi lákaro len. Ma yãn
takada pì tɛn o sɔ̃, [40] ama átɛn gí su ma kĩnaai de à wɛ̀̃ndii pìi le. [41] Matɛn sáabu wɛtɛ bisãsiri
kĩnaaro, [42] ama má á dɔ̃, má dɔ̃ kũ á ye Ludairo. [43] Ma su kũ ma De tɔ́o, akũ ádi ma síro. Tó

gbɛ̃ pãnde sù kũ a zĩda tɔ́o, áni a sí. [44] Lákũ adì sáabu wɛtɛkɔ̃a nà, ama adì sáabu wɛtɛ Luda
mèn do légelegea lɛro, áni kɛ dera à ma yã síi? [45] Àsungɔ̃ da makũ mɛ́ mani gɛ́ kũ á yão ma
De kĩnaaro, Musa kũ á wɛ́ dɔi mɛ́ ani gɛ́ kũ á yão. [46] Tó a Musa yã sì, de a ma yã sì se, zaakũ
ma yãn à kɛ̀̃ Luda yãn. [47] Kũ ádi yã kũ à kɛ̀̃ Luda yãnnɔ síro, áni kɛ dera à ma yã síi?

6

Pɔ́blekpana gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn dúbu sɔɔronɔa
(Mat 14:13-21, Maa 6:30-44, Luk 9:10-17)

[1] Abire gbɛra Yesu bikù̀ Galili sɛ̀bɛ kũ òdi pi dɔ Tiberia bara. [2] Gbɛ̃nɔ gɔ̃ tɛ́i dasidasi, kũ
ò a daboyãnɔ è deran àtɛn gyãrenɔ werekɔ̃ana yãi. [3] Akũ Yesu dìdi à vùtɛ sĩ̀sĩi musu kũ a
ìbanɔ. [4] Yudanɔ Vĩnla dikpɛ kà kãni. [5] Kũ Yesu wɛ́ sɛ̀ musu, à è gbɛ̃nɔ tɛn su a kĩnaa dasidasi,
akũ à Filipi là à pì: Mákpan óni pɔ́ble lún de gbɛ̃nɔ blee? [6] À abirekũ ò de à Filipi yɔ̃ à gwa
yãimɛ, zaakũ à dɔ̃ lákũ áni kɛ nà. [7] Akũ Filipi wèa à pì: Andurufu ɔgɔ mèn wàa do burodii,
bee tó ò ɛ̀'ɛ baadinɛ fítifiti, ani mɔ́ḿmaro. [8] A ìbanɔ do Anduru, Simɔ Pita dakũna pìnɛ:
[9] Négɔ̃gbɛ̃ ke kú la, à burodi araga vĩ mèn sɔɔro kũ kpɔ̀ fítinnanɔ mèn pla. Bɔ́n abirekũ ni
kɛ pari díkĩnanɔnɛɛ? [10] Yesu pì: À gbɛ̃nɔ vutɛvutɛ. Sɛ̀̃la di gu pìn, akũ ò vùtɛvutɛ. Gɔ̃gbɛ̃nɔ
kà gbɛ̃nɔn dúbu sɔɔro taka. [11] Yesu burodii pìnɔ sɛ̀ à arubarikaa dàn, akũ à kpàatɛtɛ gbɛ̃ kũ
ò vutɛnaa pìnɔnɛ lákũ ò yei nà. Lɛn à kpɔ̀ɔ kpàḿma lɛ dɔ. [12] Kũ ò kã̀ ó pínki, à pì a ìbanɔnɛ:
À a kpara kũ à gɔ̃̀ sɛ́tɛ pínki, de a ke sún kɛ pãro. [13] Akũ ò burodi mèn sɔɔro kũ ò sòo pì
kpara kũ ò gɔ̃̀nɔ sɛ̀tɛ tãnko kuri awɛɛpla pà. [14] Kũ ò daboyã kũ Yesu kɛ̀ɛ pìi è ò pì: Gbɛ̃ pì bi
annabi kũ àtɛn su andunia gũmmɛ yãpura. [15] Yesu dɔ̃̀ kũ ò ye ò su ò a kũ ò a ká kína ũ kũ
gbãnaomɛ, akũ à gòńnɛ gwe à ɛ̀ra à dìdi sĩ̀sĩi musu ado.

Yesu táa'ona sɛ̀bɛla
(Mat 14:22-27, Maa 6:45-52)

[16] Kũ ɔkɔsi kɛ̀, a ìbanɔ gɛ̀ɛ sɛ̀bɛɛ bara. [17] Akũ ò gɛ̀̃ gó'itɛ gũn, òtɛn bikũ sɛ̀bɛɛ pìi bara dire
Kapɛnamu kpa. Gu gĩnakɛ à sì Yesu dí ká ń kĩnaa kɔ̀ro. [18] Zàga'ĩa gbãna kàka, akũ í tɛn futɛ.
[19] Kũ a ìbanɔ gó lì ò kà kiloo sɔɔro ke suddo taka bà, akũ ò Yesu è àtɛn táa o íla, àtɛn na ń
gói, akũ vĩna ń kũ. [20] Akũ à pìńnɛ: Makũmɛ, àsun tó vĩna á kũro. [21] Ò wènɛ à gɛ̃ gó gũn, akũ
gó pìi kà gu kũ òtɛn gɛ́n gɔ̃̀nɔ.

Gbɛ̃nɔ Yesu wɛtɛnaa

[22] Kũ gu dɔ̀ pari kpɛ́ zɛna sɛ̀bɛɛ bara dire. Ò dɔ̃ kũ gó'itɛ kú gwe yã mèn domɛ, Yesu sɔ̃
adi gɛ̃ gó pìi gũn kũ a ìbanɔro, ò tà ńtɛ̃nɛmɛ. [23] Kũ à kɛ̀ saa gó'itɛ pãndenɔ bò Tiberia, ò sù
gu kũ kãni kũ gu kũ ò burodii sònwo, kũ Dikiri sáabu kpà à làka. [24] Kũ pari pìi è àpii ke a
ìbanɔn kú gwe doro, ò gɛ̃̀ gó pìnɔ gũn ò gɛ̀ɛ a wɛtɛ Kapɛnamu.

Yesumɛ pɔ́ble kũ àdi ń ká wɛ̃̀ndiia ũ

[25] Kũ ò a è sɛ̀bɛɛ bara gwe, ò pìnɛ: Rabi, n ka la bɔrɛɛ? [26] Yesu pìńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ,
átɛni ma wɛtɛ burodi kũ a sò a kã yãimɛ, adi kɛ daboyã kũ a ènɔ yãinlo. [27] Àsun zĩ kɛ pɔ́ble
kũ àdi láka yãiro, sé pɔ́ble kũ àdi ń ká wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaroa. Bisãsiri Nɛ́ mɛ́ ani á gba pɔ́ble
pìi, zaakũ àpiin De Luda a sèedaa kɛ̀a.

[28] Akũ ò a là ò pì: Deran óni kɛ nà ò yã kũ Luda ye ò kɛ kɛɛ? [29] Yesu wèḿma à pì: Yã kũ
Luda ye à kɛn dí: À gbɛ̃ kũ à a zĩ̀ náani kɛ. [30] Ò pìnɛ: Daboyã kpaten ĩni kɛwɛrɛ, de ò le ò n
náani kɛɛ? Yã kpaten ĩni kɛɛ? [31] Ó dizinɔ mana blè gbárannan lákũ ò kɛ̀̃ Luda yãn nà ò pì:
A pɔ́ble kũ à bò musu kpàḿma ò blè. [32] Akũ Yesu pìńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, adi kɛ Musa
mɛ́ à pɔ́ble kũ à bò musu kpàáwaro. Ma De mɛ́ àdi pɔ́ble yãpurade kũ à bò musu kpááwa.
[33] Pɔ́ble kũ Luda kpà pìin gbɛ̃ kũ à bò musu àdi wɛ̃̀ndi kpá anduniaa ũ.

[34] Ò pìnɛ: Mare, ìngɔ̃ pɔ́ble bire taka kpáwá gɔrɔ sĩnda pínki. [35] Akũ Yesu pìńnɛ: Makũmɛ
pɔ́ble kũ àdi ń ká wɛ̃̀ndiia ũ. Nà ni gbɛ̃ kũ à sù ma kĩnaa dɛro, ími ni ma náanikɛri dɛ zikiro.
[36] Bee kũ abireo lákũ ma òárɛ nà, bee kũ a ma e, ádi ma náani kɛro. [37] Gbɛ̃ kũ ma De kpàma
ni su ma kĩnaa, mani pɛ́ gbɛ̃ kũ à sù ma kĩnaaa zikiro. [38] Adi kɛ ma zĩda pɔyenyĩna yãin ma

bo musu ma suro, gbɛ̃ kũ à ma zĩ pɔ́mɛ. [39] Pɔ́ kũ gbɛ̃ kũ à ma zĩ pì yein dí: Màsun tó gbɛ̃ kũ
à kpàmanɔ ke sãtɛro. À ye mà ń futɛ gɔrɔ kpɛde zĩ. [40] Zaakũ pɔ́ kũ ma De yein dí: Gbɛ̃ kũ à
wɛ́ pɛ̀ a Néa, akũsɔ̃ àtɛni a náani kɛ gɔ̃ wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro vĩ, má a vu gɔrɔ kpɛde zĩ.
[41] Akũ Yuda gbãnadenɔ zuka kài, kũ à pì ákãamɛ pɔ́ble kũ à bò musu ũ yãi. [42] Ò pì: Gbɛ̃ pì
bi Yesu Yusufu nénloo? Ó a de kũ a dao dɔ̃ bi! Akũ àtɛn pi a bo musumɛ. [43] Yesu pìńnɛ: Àsun
zuka káro. [44] Gbɛ̃ke ni fɔ̃ à su ma kĩnaaro, tó adi kɛ ma De kũ à ma zĩ a sìsi baasiro, mani
a futɛ gɔrɔ kpɛde zĩ. [45] À kɛ̃na annabinɔ takada gũn ò pì: Luda mɛ́ ani yã da baadinɛ. Gbɛ̃
kũ à De Luda yã mà, akũsɔ̃ à a yã dà, àkũ mɛ́ àdi su ma kĩnaa. [46] Adi kɛ gbɛ̃ke De Luda è kũ
wɛ́onlo. Gbɛ̃ kũ à bò a kĩnaa mɛ́ à a è ado. [47] Yãpuran matɛn oárɛ, ma náanikɛrii wɛ̃̀ndi kũ
àdi lákaro vĩ. [48] Makũmɛ pɔ́ble kũ àdi ń ká wɛ̃̀ndiia ũ. [49] Á dizinɔ mana blè gbárannan, bee
kũ abireo ò gàga. [50] Pɔ́ble kũ àdi bo musu sɔ̃, tó gbɛ̃ blè, ani garo. [51] Makũmɛ pɔ́ble wɛ̃̀ndide
kũ à bò musu pì ũ. Tó gbɛ̃ adi blè, anigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki. Pɔ́ble kũ mani kpáḿmamɛ
ma mɛ̀baasi ũ, de andunia gɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ yãi.
[52] Akũ gbãnade pìnɔ tɛn lɛ́kpakɔ̃a kɛ kũ kɔ̃o ò pì: Gbɛ̃ pì ni fɔ̃ à a mɛ̀baasi kpáwá ò són
yá? [53] Akũ Yesu pìńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, tó ádi Bisãsiri Nɛ́ mɛ̀baasi só a a aru mìro,
ánigɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩro. [54] Gbɛ̃ kũ àdi ma mɛ̀baasi só à ma aru mi wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro vĩ. Makũ
mɛ́ mani a futɛ gɔrɔ kpɛde zĩ. [55] Zaakũ ma mɛ̀baasi bi pɔ́ble yãpuramɛ, ma aru bi pɔ́mina
yãpuramɛ. [56] Gbɛ̃ kũ àdi ma mɛ̀baasi só à ma aru mi kú ma gũn, makũ sɔ̃ má kú a gũn. [57] Lákũ
De Luda Wɛ̃̀ndide ma zĩ, akũsɔ̃ má kun a yãi nà, lɛn gbɛ̃ kũ àdi ma mɛ̀baasi só nigɔ̃ kun ma
yãi lɛ. [58] Pɔ́ble kũ à bò musun gwe. À de lán pɔ́ble kũ á dizinɔ blè ò gà bàro. Pɔ́ble bire
blèri nigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínkimɛ. [59] Yesu yã birenɔ ò gɔrɔ kũ àtɛn yã dańnɛ Kapɛnamu
aduakɛkpɛmmɛ.

Yesu ìba kenɔ borukpɛnaa

[60] Kũ a ìbanɔ yã pìi mà, ń gbɛ̃ dasidenɔ pì: Yã gbãnamɛ, dí mɛ́ ani abirekũ fɔ̃ɔ? [61] Yesu dɔ̃̀
a swɛ̃̀ɛ gũn kũ a ìbanɔ tɛn zuka ká yã pìi musu, akũ à pìńnɛ: Yã pì tɛni á fu yá? [62] Tó a è
Bisãsiri Nɛ́ fùtɛ àtɛn tá gu kũ a kun yã sɔ̃ bi? [63] Luda Nini mɛ́ àdi wɛ̃̀ndi kpáḿma, mɛ̀baasi bi
pɔ́kenlo. Yã kũ ma òárɛnɔmɛ Luda Nini kũ àdi ń ká wɛ̃̀ndiia yã ũ. [64] Ama á gbɛ̃̀kenɔ tɛni ma
náani kɛro. Zaakũ Yesu gbɛ̃ kũ òtɛni a náani kɛronɔ dɔ̃ zaa káaku kũ gbɛ̃ kũ ani a kpáḿmao.
[65] Akũ à pì dɔ: Abire yãin ma òárɛ, gbɛ̃ke ni fɔ̃ à su ma kĩnaaro, séto De Luda a gbà zɛ́.
[66] Zaa gɔrɔ birea a ìba kenɔ bòru kpɛo dasidasi, òdi téi doro. [67] Akũ Yesu a ìba gbɛ̃nɔn kuri
awɛɛplanɔ là à pì: Á ye à tá sen yá? [68] Simɔ Pita wèa à pì: Dikiri, dí kĩnaan óni génn? Ń
wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro yã vĩ. [69] O n náani kɛ̀, o dɔ̃̀ kũ Luda gbɛ̃ kũ à kú adonamɛ n ũ. [70] Yesu
pìńnɛ: Á gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla dínɔn ma sɛ̀roo? Bee kũ abireo á gbɛ̃ mèn do bi ibilisiimɛ.
[71] Yudasi, Simɔ Isikariɔti nén à téa. Àkũmɛ gbɛ̃nɔn kuri awɛɛpla pìnɔ doke kũ ani a kpáḿma
ũ.

7

Yesu kũ a dakũnanɔ

[1] Abire gbɛra Yesu gɛ̀ɛ Galili wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo, zaakũ à ye à kure Yudearo, kũ Yuda
gbãnadenɔ tɛni a wɛtɛ ò a dɛ yãi. [2] Yudanɔ Kutadɔna dikpɛ kà kãni, [3] akũ a dakũnanɔ pìnɛ:
Ǹ futɛ la ǹ gɛ́ Yudea, de n ìba kũ ò kú gwenɔ yã kũ ntɛn kɛnɔ e se. [4] Tó gbɛ̃ ye à tɔ́ bo, àdi a
yãnɔ kɛ utɛnaro. Lákũ ntɛn yã dínɔ taka kɛ nà, ǹ n zĩda mɔ anduniane. [5] Bee a dakũna pìnɔ
dí a náani kɛro. [6] Akũ Yesu pìńnɛ: A gɔrɔ dí kámɛnɛ kɔ̀ro. Ákɔ̃nɔ sɔ̃ á zɛ́ vĩ gɔrɔ sĩnda pínki.
[7] Andunia ni we à zãáguro, ama à zãmagu kũ madì pi a yãkɛna vãni yãi. [8] À gɛ́ dikpɛkɛkia,
matɛn géro, zaakũ a gɔrɔ dí kámɛnɛ kɔ̀ro. [9] Kũ à yã pì ò, akũ à gɔ̃̀ Galili.

*Yesu g*ɛna Kutadɔna dikpɛn

[10] Kũ a dakũna pìnɔ gɛ̀ɛ dikpɛkɛkia, gbasa à gɛ̀ɛ. Adi gɛ́ gbɛ̃nɔ wáraro, à gɛ̀ɛ asiri gũmmɛ.
[11] Yuda gbãnadenɔ tɛni a wɛtɛ dikpɛkɛkia ò pì: Àpi kú máa? [12] Pari gũn òtɛn yã o kpãnikpãni

a musu manamana. Gbɛ̃kenɔ pì: Gbɛ̃ manamɛ. Gbɛ̃kenɔ pì: Oi, àtɛn gbɛ̃nɔ sãtɛmɛ. 13 Gbɛ̃ke
dí a yã o gupuraaro, kũ òtɛn vĩna kɛ gbãnade pìnɔnɛ yãi.
14 Kũ dikpɛ kà a dagura, Yesu gɛ̀ɛ Luda ɔnn, àtɛn yã dańnɛ. 15 A yã bò gbãnade pìnɔ sarɛ
ò pì: Gbɛ̃ kũ adi kyó kɛro mɛ́ à takada dɔ̃ lɛ yá? 16 Akũ Yesu pìńnɛ: Yã kũ madì dańnɛ bi ma
zĩda yãnlo, gbɛ̃ kũ à ma zĩ yãmɛ. 17 Gbɛ̃ kũ à ye à zɛ kũ Luda pɔyenyĩnakɛnaao nigɔ̃ dɔ̃ tó ma
yãdannɛna de Luda pɔ́ ũ, kesɔ̃ ma zĩda yãn matɛn o. 18 Gbɛ̃ kũ àdi a zĩda yã o tɛn wɛtɛ à tɔ́
bomɛ. Gbɛ̃ kũ àdi wɛtɛ à gbɛ̃ kũ à a zĩ̀ tɔ́ bo náani vĩ, manafiki kú a gũnlo. 19 Musa dí doka
daárɛroo? Á gbɛ̃ke yã pì kũna sɔ̃ro. Bɔ́yãi átɛn wɛtɛ à ma dɛɛ?
20 Akũ gbɛ̃nɔ pìnɛ: Ń tãna vĩmɛ. Dí mɛ́ àtɛn wɛtɛ à n dɛɛ? 21 Yesu pìńnɛ: Daboyã mèn don
ma kè, akũ à bò á pínki sarɛ. 22 Musa tɔ̃̀zɔ̃yã dàárɛ, akũ adì tɔ̃̀ zɔ̃ kámmabogɔrɔ zĩ. Ase adi kɛ
Musa kĩnaan à nàanlo, à bò á dizi káakunɔ kĩnaamɛ. 23 Lákũ òdi tɔ̃̀ zɔ̃ nɛ́nɛ kámmabogɔrɔ
zĩ nà de òsun bo Musa doka kpɛro yãi, à kè dera á pɔ fɛ̃namai, kũ ma gbɛ̃ gbà aafia swáswa
kámmabogɔrɔ zĩi? 24 Àsun yã gwa lákũ á wɛ́ tɛn e nàro. À yã gwa a zɛ́a.

*K*ɛ̃kɛ̃kɔ̃ana Yesu yãi

25 Akũ Yurusalɛmudenɔ pì: Gbɛ̃ pì bi gbɛ̃ kũ òtɛni a wɛtɛ ò a dɛnloo? 26 À gwa, àtɛn yã o
gupuraa, akũ gbɛ̃ke dí yã liaro. Gbãnadenɔ a dɔ̃̀ Arumasihu ũ yãpuran yá? 27 Ó dɔ̃ gu kũ gbɛ̃
dí bòn. Tó Arumasihu sù, onigɔ̃ dɔ̃ gu kũ à bònlo. 28 Abire yãi gɔrɔ kũ Yesu tɛn yã dańnɛ
Luda ɔnn, à pùtã à pì: Á ma dɔ̃, akũsɔ̃ á dɔ̃ gu kũ ma bon. Ase mádi su kũ ma zĩdaoro. Gbɛ̃
kũ à ma zĩ bi yãpurademɛ, akũ á a dɔ̃ro. 29 Má a dɔ̃, zaakũ ma bo a kĩnaamɛ, àkũ mɛ́ à ma zĩ.
30 Akũ òtɛni a wɛtɛ ò a kũ, ama gbɛ̃ke dí ɔ naaro, zaakũ a gɔrɔ dí papa kɔ̀ro. 31 Zàa gũn ò
Yesu náani kè dasi ò pì: Tó Arumasihu sù, ani daboyã kɛ dasi de a kũ gbɛ̃ dí kɛ̀lan yá?

*Dogarin*ɔ zĩna ò Yesu kũ

32 Kũ Farisinɔ mà òtɛn yã o kpãnikpãni zàa gũn a yã musu, akũ sa'orikinɔ kũ Farisi pìnɔ
dogarinɔ zĩ̀ ò a kũ. 33 Akũ Yesu pì: Ma kunna kãáo gɔ̃̀ fíti, mani gbasa mà tá gbɛ̃ kũ à ma zĩ
kĩnaa. 34 Áni ma wɛtɛ à kuramai, zaakũ áni fɔ̃ à gɛ́ gu kũ má kunlo.
35 Akũ gbãnade pìnɔ tɛn kɔ̃ lala: Mán à ye à gɛ́n kũ óni kuraii? À ye à gɛ́ ó gbɛ̃ kũ ò fã̀kɔ̃a
Giriki bùsunɔ gũn kĩnaa de à yã da Giriki pìnɔnɛn yá? 36 Yã kũ à òo pìi mì de deramɛɛ? Kũ
à pì óni a wɛtɛ ò kuraai akũsɔ̃ gu kũ á kun óni fɔ̃ ò gɛ́ gwero.

*Í kũ àdi ń ká w*ɛ̃̀ndiia

37 Dikpɛ gɔrɔ kpɛde zɔ̃kɔ̃ zĩ Yesu fùtɛ à pùtã à pì: Gbɛ̃ kũ ími tɛni a dɛ à mɔ́ ma kĩnaa à í
mi, 38 gbɛ̃ kũ àtɛni ma náani kɛ sɔ̃, í kũ àdi ń ká wɛ̃̀ndiia nigɔ̃ bàa lɛ́ zaa a nèsɛɛ gũn lákũ ò
kɛ̃̀ Luda yãn nà. 39 À yã dí ò Luda Nini kũ gbɛ̃ kũ òtɛni a náani kɛnɔ ni sí yã musumɛ. Ò Luda
Nini pì vĩ gĩaro, kũ Yesu dí gĩnakɛ à tɔ́ bo kɔ̀ro yãi.

*Gb*ɛ̃nɔ kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana Yesu yãi

40 Kũ gbɛ̃nɔ yã pìi mà, gbɛ̃kenɔ pì: Gbɛ̃ díkĩna bi annabii pìimɛ yãpura. 41 Gbɛ̃kenɔ pì: Gbɛ̃
díkĩna bi Arumasihumɛ. Ama gbɛ̃kenɔ pì: Arumasihu ni bo Galili sɔ̃ yá? 42 Ò kɛ̃̀ Luda yãn ò
pì, Arumasihu bi Dauda burimɛ, ani bo Dauda bɛ wɛ̃tɛ Bɛtilihamumɛ. 43 Akũ gbɛ̃nɔ kɛ̃̀kɛ̃kɔ̃a
Yesu yãi. 44 Ń gbɛ̃kenɔ ye ò a kũ, ama gbɛ̃ke dí ɔ naaro.

*Yuda gbãnaden*ɔ dì Yesu náani kɛro

45 Akũ dogarinɔ èra ò tà sa'orikinɔa kũ Farisinɔ. Akũ ò ń lá ò pì: Bɔ́yãi ádi a kũ a su
kãaoroo? 46 Dogari pìnɔ wèńma ò pì: Gbɛ̃ke dí yã o lán gbɛ̃ díkĩna bà zikiro. 47 Akũ Farisinɔ
pìńnɛ: À á likara sen yá? 48 Gbãnade ke Farisi ke a náani kèn yá? 49 Pari bire Luda yã dɔ̃ro,
Luda lɛ́ kèńnɛmɛ. 50 Nikodɛmu kũ à gɛ̀ɛ Yesu kĩnaa yã bi gbãnade pìnɔ dokemɛ. À pìńnɛ:
51 Ó doka gũn ò pì, òsun yã da gbɛ̃la a yã manaa sariro ke yã kũ à kè dɔ̃naa sariro. 52 Ò pìnɛ:
Galili gbɛ̃mɛ n ũ se yá? Ǹ tàasi ká ǹ gwa. Ĩni e kũ annabi ke dì bo Galiliro. 53 Akũ baadi tà a
bɛa.

8

*N*ɔgbɛ̃ kũ ò kṹ zinakɛnaa gũn

[1] Yesu gɛ̀ɛ Kùkpɛ sɩ̀sɩ̃gɛrɛɛi. [2] Kũ gu dɔ̀ gɔ̃̀nɔ, à èra à gɛ̀ɛ Luda ɔnn. Gbɛ̃ sĩnda pínki sù a kĩnaa, akũ à vùtɛ àtɛn yã daǵnɛ. [3] Akũ ludayãdannɛrinɔ kũ Farisinɔ sù a kĩnaa kũ nɔgbɛ̃ kũ ò kṹ zinakɛnaa gũn, ò a zɛ̀ zàa gũn [4] ò pì Yesunɛ: Dannɛri, ò nɔgbɛ̃ díkĩna kṹ kũ gɔ̃poseo wɛdewɛ. [5] Ó doka gũn Musa dìtɛ ò nɔgbɛ̃ dí taka pápa kũ gbɛ̀ɛo ò a dɛmɛ. N è dera sɔ̃ɔ? [6] Ò abirekũ ò de ò a yɔ̃ ò gwa ò le ò yã daala yãimɛ. Akũ Yesu nàtɛ àtɛn ɔgbɛ kɛ̃ zĩtɛa. [7] Kũ ò kpɛ́ òtɛni a lala, akũ à a mìi sɛ̀ lei à pìńnɛ: Á gbɛ̃ kũ adi durunna kɛ zikiro a pá kũ gbɛ̀ɛo káaku. [8] Akũ à èra à nàtɛ àtɛn ɔgbɛ kɛ̃ zĩtɛa dɔ. [9] Kũ ò mà lɛ, akũ ò fã̀kɔ̃a dodo sɛna zaa gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa. Akũ ò Yesu tò ado kũ nɔgbɛ̃ pìio. [10] Akũ à èra à a mìi sɛ̀ lei à pìnɛ: Nɔgbɛ̃, ò tà máa? Odi yã danla doroo? [11] Nɔgbɛ̃ pìi wèa à pì: Baa, ń gbɛ̃ke kú la doro. Akũ Yesu pìnɛ: Makũ se, mani yã danlaro. Ǹ gɛ́. Zaa gbãra ǹsun durunna kɛ doro.

*Yesum*ɛ gupura ũ andunianɛ

[12] Akũ Yesu yã ò gbɛ̃nɔnɛ dɔ à pì: Makũmɛ gupura ũ andunianɛ, gbɛ̃ kũ à tɛ́mai nigɔ̃ kú gusiran doro, gupura kũ àdi ń ká wɛ̃̀ndiian ade nigɔ̃ vĩ.

[13] Akũ Farisinɔ pìnɛ: Ń de n zĩda sèedade ũ, n yã náani vĩro. [14] Akũ Yesu wèḿma à pì: Bee tó matɛni ma zĩda yã o, ma yã náani vĩ, zaakũ má dɔ̃ gu kũ ma bon kũ gu kũ matɛn tánwo. Ákɔ̃nɔ sɔ̃, á gu kũ ma bon kũ gu kũ matɛn tánwo dɔ̃ro. [15] Átɛni ma taari e bisãsirikɛmmɛ. Mádi gbɛ̃ke taari e sɔ̃ro. [16] Tó ma gbɛ̃ taari è sɔ̃, taari'enaa pìi nigɔ̃ náani vĩ, zaakũ má kú madoro, ma De kũ à ma zĩ kú kũmao. [17] À kú á doka takadan ò pì, sèedade gbɛ̃nɔn planɔ yã mɛ́ à náani vĩ. [18] Makũmɛ ma zĩda sèedade ũ. Ma De kũ à ma zĩ bi ma sèedademɛ dɔ.

[19] Akũ ò a là ò pì: N de kú máa? Yesu wèḿma à pì: Á ma dɔ̃ro, akũsɔ̃ á ma De dɔ̃ro. Tó a ma dɔ̃, de a ma De dɔ̃. [20] Yesu yã bire ò ɔgɔdakia, gɔrɔ kũ àtɛn yã daǵnɛ Luda ɔn gũmmɛ. Odi a kũro, zaakũ a gɔrɔ dí papa kɔ̀ro.

Áni fɔ̃ à gɛ́ gu kũ matɛn tánlo

[21] Akũ Yesu pìńnɛ dɔ: Matɛn tá, áni ma wɛtɛ, ama áni ga á durunna gũmmɛ. Áni fɔ̃ à gɛ́ gu kũ matɛn tánlo. [22] Akũ gbãnade pìnɔ pì: À pì óni fɔ̃ ò gɛ́ gu kũ átɛn tánlo. Ani a zĩda dɛn yá? [23] Akũ Yesu pìńnɛ: Zĩtɛ la gbɛ̃nɔn á ũ, musu gbɛ̃n ma ũ. Andunia díkĩna gbɛ̃nɔn á ũ, andunia díkĩna gbɛ̃n ma ũro. [24] Abire yãin ma pìárɛ áni ga á durunna gũmmɛ. Tó ádi sí kũ makũmɛ gbɛ̃ kũ má de a ũ ũro, áni ga á durunna gũmmɛ.

[25] Akũ ò a là ò pì: Dímɛ n ũu? Yesu wèḿma à pì: Gbɛ̃ kũ ma òárɛ zaa káakun ma ũ. [26] Má yã vĩ dasi mà o á musu mà yã daoála. Gbɛ̃ kũ à ma zĩ bi yãpurademɛ, yã kũ ma mà a kĩnaan madì o andunianɛ.

[27] Odi dɔ̃ kũ De Ludan à tɛ́aro, [28] akũ Yesu pìńnɛ: Tó a Bisãsiri Nɛ́ sɛ̀ a dɔ̀ musu, gbasa à dɔ̃ kũ makũmɛ gbɛ̃ kũ má de a ũ ũ. Madì yãke kɛ kũ ma zĩdaoro, yã kũ ma De dàmɛnɛn madì o. [29] Gbɛ̃ kũ à ma zĩ kú kũmao, adi ma tó madoro, zaakũ madìgɔ̃ yã kũ àdi káagu kɛ gɔrɔ sĩnda pínki. [30] Gɔrɔ kũ Yesu tɛn yã pìnɔ o, ò a náani kɛ̀ dasi.

*Zĩdaden*ɔ kũ zɔ̀nɔ

[31] Akũ Yesu pì Yuda gbãnade kũ ò a yã sìnɔnɛ: Tó á ma yã kũna, ánigɔ̃ de ma ìbanɔ ũ yãpura. [32] Ánigɔ̃ yãpura dɔ̃, yãpura pì ni tó à gɔ̃ á zĩda vĩ.

[33] Akũ ò pìnɛ: Ibrahĩ burin ó ũ, ódi zɔ̀ ble gbɛ̃kenɛ zikiro. Akũ ntɛn pi óni gɔ̃ ó zĩda vĩ yá? [34] Yesu wèḿma à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ àdi durunna kɛ bi durunna zɔ̀ɔmɛ. [35] Zɔ̀ kun ɔn gbɛ̃ ũ gɔrɔ sĩnda pínkiro, ɔn nɛ́ mɛ́ à ɔn gbɛ̃ ũ gɔrɔ sĩnda pínki. [36] Tó Luda Nɛ́ á bo zɔ̀blenan, áni gɔ̃ á zĩda vĩ yãpura. [37] Má dɔ̃ kũ Ibrahĩ burin á ũ, ama átɛni ma wɛtɛ à ma dɛ kũ ma yã kú á nɛ̀sɛɛ gũnlo yãi. [38] Yã kũ ma è ma De kĩnaan matɛn o, yã kũ a mà á de kĩnaan átɛn kɛ.

[39] Akũ ò pìnɛ: Ibrahĩmɛ ó de ũ. Akũ Yesu pìńnɛ: Tó Ibrahĩ nɛ́nɔn á ũ, de a Ibrahĩ dà sɛ̀tɛ. [40] Tera sà átɛn wɛtɛ à ma dɛ, makũ kũ ma yãpura kũ ma mà Luda kĩnaa òárɛ. Ibrahĩ dí yã bire taka kɛro. [41] Átɛni á de yãkɛna kɛmɛ. Akũ ò pìnɛ: Nɔ yìgisaride nɛ́nɔn ó ũro. De mɛ̀n don ó vĩ, àkũmɛ Luda ũ. [42] Yesu pìńnɛ: Tó á den Luda ũ, de á yemai, zaakũ Luda kĩnaan ma

bon ma su. Mádi su kũ ma zĩdaoro, àkũ mɛ́ à ma zĩ. [43] À kɛ̀ dera ádi ma yã dɔ̀rɔ dɔ̃roo? Kũ
adì fɔ̃ à ma yã dɔ̀rɔ dɔ̃ro yãimɛ. [44] Á de Ibilisi pɔ́n á ũ, a pɔyeinaan á ye à kɛ. Gbɛ̃̃dɛriin a ũ
zaa káaku, àdi zɛ kũ yãpuraoro, kũ yãpura kú a nɛ̀sɛɛ gũnlo yãi. Tó à ɛ́kɛ tò, a zĩda dàan
gwe, zaakũ ɛ́kɛden a ũ, ɛ́kɛ mìimɛ. [45] Makũ sɔ̃, madì yãpura o. Abire yãi adì ma yã síro. [46] Á
tɛ́, dí mɛ́ ani pi ma durunna kɛ̀ɛ? Kũ yãpuran matɛn o, à kɛ̀ dera átɛni ma yã síroo? [47] Gbɛ̃
kũ à de Luda pɔ́ ũ dì yã kũ Luda tɛn o mamɛ. Á de Luda pɔ́ ũro, abire yãin adì we ma yãiro.

Yesu dena Ibrahĩla

[48] Akũ gbãnade pìnɔ pìnɛ: Samaria gbɛ̃̃mɛ n ũ! Ń tãna vĩmɛ! Ke yãpuranlo? [49] Akũ Yesu
pì: Má tãna vĩro. Madì bɛ̀ɛrɛ li ma Denɛ, ama adì ma kpe bo. [50] Madì wɛtɛ mà a zĩda tɔ́ boro,
gbɛ̃̃ke mɛ́ àdi wɛtɛmɛnɛ, àkũmɛ yãgɔ̃gɔ̃ri ũ. [51] Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ àdi dɔ ma yãi ni
ga zikiro.

[52] Akũ gbãnade pìnɔ pìnɛ: Ó dɔ̃ sà kũ ń tãna vĩ. Ibrahĩ gà kũ annabinɔ pínki, akũ ntɛn pi
gbɛ̃ kũ àdi dɔ n yãi ni ga zikiro yá? [53] Ń de ó dizi Ibrahĩ kũ à gàlan yá? Annabinɔ gàga dɔ.
Dín ntɛni n zĩda sɛ́ a ũu? [54] Akũ Yesu pì: Tó matɛni ma zĩda tɔ́ bomɛ, abirekũ bɛ̀ɛrɛ vĩro.
Ma De kũ átɛn pi à de á Luda ũ, àkũ mɛ́ àdi ma tɔ́ bo. [55] Á a dɔ̃ro, ama má a dɔ̃. Tó ma pì
má a dɔ̃ro, manigɔ̃ de ɛ́kɛde ũ lán á bàmɛ. Má a dɔ̃, akũ má a yã kũna. [56] Á dizi káaku Ibrahĩ
pɔnna kɛ̀ ma gɔrɔ ena yã musu. À è, akũ a pɔ kɛ̀ nna.

[57] Akũ gbãnade pìnɔ pìnɛ: Ńdi ká wɛ̃̀ bupla akuri kɔ̀ro, akũ n Ibrahĩ è yá? [58] Yesu pìńnɛ:
Yãpuran matɛn oárɛ, de odi Ibrahĩ i kɔ̀ro, má kun. [59] Akũ ò gbɛ̀ɛ sɛ̀tɛ de ò a pápao. Akũ a a
zĩda ùtɛ à bò Luda ɔnn.

9

Gɔ̃gbɛ̃ kũ ò ì vĩ̀na ũ werekɔ̃anaa

[1] Kũ Yesu tɛn kure, à gɔ̃gbɛ̃ kũ ò ì vĩ̀na ũ è. [2] Akũ a ìbanɔ a là ò pì: Rabi, dí durunna yãin ò
gbɛ̃ pìi ì vĩ̀na ũu? A zĩda pɔ́ yãin yá, ke a de kũ a dao pɔ́mɛ? [3] Yesu wɛ̀ḿma à pì: Adi kɛ àpii
ke a de kũ a dao durunna yãinlo. De ò Luda yãkɛna ea yãimɛ. [4] Séde ò gbɛ̃ kũ à ma zĩ zĩ kɛ
zaa gupuraa. Gusira tɛn su kũ gbɛ̃̃ke ni zĩ ke le à kɛ doro. [5] Gɔrɔ kũ má kú andunia gũn, má
de gupura ũ anduniane.

[6] Kũ à ò lɛ, à lɛ́'i tò zĩtɛ, akũ à yɛ̀̀katɛ à màma a wɛ́nɔa. [7] À pìnɛ: Ǹ gɛ́ ǹ ãn pípi Siloamu
í gũn. Tɔ́ pìi pì, í gbarɛna. Akũ à gɛ̀ɛ à ãnn pìpi, akũ à sù kũ wɛ́o wɛ̃̃na. [8] A fárandidenɔ
kũ gbɛ̃ kũ ò a dɔ̃ barakɛri ũnɔ pì: Gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ bara kɛ vutɛnaa pìin gweroo? [9] Gbɛ̃̃kenɔ pì:
Àkũmɛ. Gbɛ̃̃kenɔ pì: Oi, ade bòkɔ̃aomɛ. Gɔ̃gbɛ̃ pìi pì: Makũmɛ! [10] Akũ ò a là ò pì: À kɛ̀ dera
n wɛ́ wɛ̃̀ɛ? [11] À wɛ̀ḿma à pì: Gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Yesu mɛ́ à bùsuu yɛ̀̀katɛ à màma ma wɛ́a, à pì
mà gɛ́ ãn pípi Siloamu í gũn. Kũ ma gɛ ma ãnn pìpi, akũ ma gu è. [12] Akũ ò a là ò pì: Àpi kú
máa? À pì: Má dɔ̃ro.

*Farisin*ɔ yãlalana gbɛ̃ kũ à de vĩ̀na ũ yãa

[13] Akũ ò gɛ̀ɛ Farisinɔ kĩnaa kũ gbɛ̃ kũ à de vĩ̀na ũ yã pìio. [14] Akũsɔ̃ kámmabogɔrɔ zĩn Yesu
bùsuu yɛ̀̀katɛ à a wɛ́ wɛ̃̀onɛ. [15] Akũ Farisinɔ a là dɔ: Deran n kɛ̀ nà n gu èe? À wɛ̀ḿma à pì:
À bɔkɔtɔ mà ma wɛ́amɛ. Kũ ma pìpi, akũ ma gu è. [16] Akũ Farisi kenɔ pì: Gbɛ̃ pì dí bo Luda
kĩnaanlo, zaakũ àdi kámmabogɔrɔ zĩ yã daro. Ń gbɛ̃̃kenɔ pì: Durunnakɛri ni fɔ̃ à daboyã
birenɔ taka kɛ yá? Akũ ò kɛ̃̀kɛ̃̀kɔ̃a. [17] Akũ ò a là dɔ: Mɔkɔ̃n sɔ̃, gbɛ̃ kũ à n wɛ́ wɛ̃̀nnɛ, ntɛni a
yã da deramɛɛ? À pì: Annabiimɛ. [18] Bee kũ abireo gbãnadenɔ dí sí kũ vĩ̀naan a ũ gbasa a wɛ́
wɛ̃̀ro, akũ ò gɛ̀ɛ ò a de kũ a daoo sìsi. [19] Ò ń lá ò pì: Á nén dí yá? A a ì vĩ̀na ũn yá? À kɛ̀ dera
àtɛn gu e sàa? [20] Akũ a de kũ a dao wɛ̀ḿma ò pì: Ó dɔ̃ kũ ó nɛ́mɛ. O a ì vĩ̀na ũmɛ. [21] Ama
lákũ à kɛ̀ nà àtɛn gu e sà, ke gbɛ̃ kũ à a wɛ́ wɛ̃̀nɛ, ó dɔ̃ro. À a la gwe. Gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃naamɛ, ani
fɔ̃ à a zĩda yã o. [22] A de kũ a dao ò lɛ, kũ òtɛn vĩna kɛ gbãnadenɔnɛ yãimɛ. Zaakũ ò zɛ̀o kũ
gbɛ̃ kũ à pì Yesu bi Arumasihumɛ, ò aduakɛkpɛ zɛ́ zɔ̃nɛ. [23] Abire yãin a de kũ a daoo pì, gbɛ̃
ɔ̃ndɔ̃naamɛ, ò a la.

[24] Gbɛ̃ kũ à de vɩ̀na ũ yã pì sísina gɛ̀n plade gũnn ò pìnɛ: Ǹ yãpura o Luda yãi. Ó dɔ̃ kũ
gɔ̃gbɛ̃ pì bi durunnakɛriimɛ. [25] Akũ à pì: Tó durunnakɛriimɛ, má dɔ̃ro. Yã mɛ̀n don má dɔ̃.
Vɩ̀naan ma ũ yã, akũ matɛn gu e sà. [26] Akũ ò a là ò pì: Bɔ́n à kɛ̀nnɛɛ? Deran à kɛ̀ nà à n wɛ́
wɛ̃̀nnɛɛ? [27] À wɛ̀ḿma à pì: Ma òárɛ kɔ̀, ádi sã kpáro. Bɔ́ á ye à ma dɔɔ? Á ye à gɔ̃ a ìbanɔ ũ
sen yá? [28] Akũ ò zuka kài ò pì: Mɔkɔ̃mmɛ ń de a ìba ũ gwe! Ókɔ̃nɔ sɔ̃ Musa ìbanɔn ó ũ. [29] Ó dɔ̃
kũ Luda yã ò kũ Musao. Àkũ sɔ̃, ó dɔ̃ gu kũ à bònlo. [30] Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi pɩ̀ńnɛ: À yãbonsarɛ ma
gwe! À ma wɛ́ wɛ̃̀mɛnɛ, akũ á dɔ̃ gu kũ à bònlo yá? [31] Ó dɔ̃ kũ Luda dì sã kpá durunnakɛrinɔ
yãiro, àdi sã kpá a yãmari kũ òdi a pɔyenyĩna kɛnɔ yãimɛ. [32] Zaa lákũ Luda andunia kàtɛ
nà, odi ma gbɛ̃ke gbɛ̃ kũ wà a ì vɩ̀na ũ wɛ́ wɛ̃̀nɛ zikiro. [33] Tó adi kɛ gbɛ̃ pìi bò Luda kĩnaaro,
ani fɔ̃ à pɔ́ke kɛro. [34] Akũ ò pìnɛ: Ò n i durunna gũn mámmammɛ, akũ ntɛn yã dawɛrɛ yá?
Akũ ò pɛ̀a.

*Ludad*ɔ̃nasari bi vɩ̀nakũnaamɛ

[35] Yesu mà kũ ò pɛ̀a. Kũ à a lè, à a là à pì: Ntɛn Bisãsiri Nɛ́ náani kɛ yá? [36] Gɔ̃gbɛ̃ pìi wèa
à pì: Mare, dín a ũ de mà le mà a náani kɛɛ? [37] Yesu pìnɛ: N a è, àkũ mɛ́ àtɛn yã o kũnwo.
[38] Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi pìnɛ: Dikiri, matɛni n náani kɛ. Akũ à donyĩ kɛ̀nɛ. [39] Akũ Yesu pì: Gbɛ̃nɔ
kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana yãin ma su andunia gũn la, de wɛ́siradenɔ wɛ́ kɛ̃, wɛ́kɛ̃rinɔ gɔ̃ wɛ́siradenɔ ũ.

[40] Farisi kenɔ kú gwe. Kũ ò yã pìi mà, ò pìnɛ: Ókɔ̃nɔ, vɩ̀nanɔn ó ũ se yá? [41] Akũ Yesu pɩ̀ńnɛ:
Tó vɩ̀nanɔn á ũ, de á durunna vĩro. Ama kũ átɛn pi á wɛ́ kɛ̃na yãi, á durunna kpɛ́ kú kãáomɛ.

10

*Yãl*ɛkɔ̃ana kũ sãdãriio

[1] Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃ kũ àdi gɛ̃ sã karalɛnlo ama àdi vlɛ̃ karala gu pãnden, ade bi
kpãnimɛ, kpãni wɛ́dewɛmɛ. [2] Gbɛ̃ kũ àdi gɛ̃ karalɛn sɔ̃, aden sãdãri ũ. [3] Kara dãkpãrii dì zɛ́
wɛ̃ adenɛ, sãnɔ sɔ̃ ò a kòto dɔ̃. Àdi a sãnɔ sísi ń baadi tɔ́a à bɔtɛ kũńwo. [4] Tó à bɔ̀tɛ kũńwo,
àdi dońnɛ arɛ òdigɔ̃ téi kũ ò a kòto dɔ̃ yãi. [5] Òdi we ò té gbɛ̃ pãndeiro. Òdi bàa lɛ́nɛ kũ ò gbɛ̃
pãnde kòto dɔ̃ro yãi. [6] Yesu yã pìi lɛ̀kɔ̃ańnɛ, akũ odi dɔ̃ tó bɔ́ yãn àtɛn ońnɛro.

*Yesu bi sãdãri manam*ɛ

[7] Abire yãi Yesu ɛ̀ra à pɩ̀ńnɛ: Yãpuran matɛn oárɛ, makũmɛ karalɛ ũ sãnɔnɛ. [8] Gbɛ̃ kũ ò
dòmɛnɛ arɛnɔ bi kpãninɔmɛ, kpãni wɛ́dewɛnɔmɛ ń pínki, akũ sãnɔ dí ń yã maro. [9] Makũmɛ
karalɛ ũ. Gbɛ̃ kũ à gɛ̃̀ ma gũn ni aafia le. Anigɔ̃ gɛ̃ àgɔ̃ bo ani pɔ́bleki le. [10] Kpãni'ona yãin
kpãni dì su àdi pɔ́ dɛ àdi pɔ́ kakatɛ. Ma sumɛ, de gbɛ̃nɔ gɔ̃ wɛ̃̀ndi vĩ ògɔ̃ vĩ papana. [11] Makũmɛ
sãdãri mana ũ. Sãdãri mana dì gí a wɛ̃̀ndiii a sãnɔ yãi. [12] Zamalinga bi sãdãri mananlo. Kũ
sãnɔ de a pɔ́ ũro yãi, tó à è lɛwanna tɛn su, àdi sãnɔ tón à bàa lɛ́mɛ, akũ lɛwanna dì sí sãnɔ
té à ń fãkɔ̃a. [13] Gbɛ̃ pìi bàkaa dìgɔ̃ kú kũ sãnɔoro, kũ à de zamalinga ũ yãi. [14] Makũmɛ sãdãri
mana ũ. Má a sãnɔ dɔ̃, ma sãnɔ sɔ̃ ò ma dɔ̃, [15] lákũ De Luda ma dɔ̃ akũsɔ̃ má a dɔ̃ nà. Matɛn gi
ma wɛ̃̀ndiii ń yãi. [16] Má sã pãndenɔ vĩ kũ ò kú kara dí gũnlo. Séde mà su kũńwo se. Oni ma
kòto ma, kpàsa ni gɔ̃ mɛ̀n do kũ dɛ̀̀riio mɛ̀n do. De Luda yemai [17] kũ matɛn gi ma wɛ̃̀ndiii
yãi, de mà ɛra mà sí dɔ. [18] Gbɛ̃ke ni ma wɛ̃̀ndi símaro, mani gíi kũ ma zĩdaomɛ. Má a giina
zɛ́ vĩ, má a sina zɛ́ vĩ dɔ. Yã kũ ma De dìtɛmɛnɛn gwe.

[19] Yã pì yãi Yuda gbãnadenɔ kɛ̀̀kɛ̃kɔ̃a dɔ. [20] Ń tɛ́ gbɛ̃nɔ pì dasi: À tãna vĩmɛ, a mìi lìtɛ.
Bɔ́yãin átɛn sã kpá a yãii? [21] Ń gbɛ̃kenɔ pì: Tãnade yã'onaan gwero. Tãna ni fɔ̃ à vɩ̀na wɛ́ wɛ̃
yá?

*Yesu a ludak*ɛna onnɛnaa

[22] Luda kpɛ́ sakɛna dikpɛ kà zaa Yurusalɛmu. Bunsirɛ gũmmɛ, [23] akũ Yesu tɛn kure Luda
ɔnn, zaa gu kũ òdi pi Sulemanu èdan. [24] Akũ Yuda gbãnadenɔ lìkai, ò a là ò pì: Ĩni ó tó
lokona ari bɔrɛɛ? Tó Arumasihumɛ n ũ, ɩ̀ owɛrɛ swáswa. [25] Akũ Yesu wɛ̀ḿma à pì: Ma
òárɛ, ádi síro. Yã kũ matɛn kɛ kũ ma De tɔ́oo pìnɔn a sèeda ũ. [26] Ákɔ̃nɔ sɔ̃ ádi síro, kũ á de
ma sãnɔ ũro yãimɛ. [27] Ma sãnɔ dì ma kòto ma. Má ń dɔ̃, akũ òdigɔ̃ témai. [28] Madì wɛ̃̀ndi kũ

àdi lákaro kpáḿma, oni ga zikiro. Gbɛ̃ke ni fɔ̃ à ń bo ma ɔĩro. [29] Ma De kũ à ń kpáma de gbɛ̃ sĩnda pínkila. Gbɛ̃ke ni fɔ̃ à ń bo a ɔĩro. [30] Makũ kũ ma Deo ó dokɔ̃nɔmɛ.

[31] Gbãnade pìnɔ gbɛ̀ɛ sɛ̀sɛ dɔ de ò a pápao ò a dɛ. [32] Akũ Yesu pìńnɛ: Ma yã mana kũ ma De dàmɛnɛnɔ kɛ̀árɛ dasi. Yã mana kpate yãimɛ á ye à ma pápa kũ gbɛ̀ɛoo? [33] Akũ gbãnade pìnɔ wèa ò pì: Ó ye ò n pápa kũ gbɛ̀ɛo yã mana kũ n kɛ̀ yãinlo. Kũ n dɔkɛ̀ kũ Ludao yãimɛ. Bisãsirimɛ n ũ, akũ n n zĩda sɛ̀ Luda ũ. [34] Akũ Yesu wèḿma à pì: Luda ò á doka takadan à pì Ludanɔmɛ ń ũ. [35] Luda dí gbɛ̃ kũ àtɛn yã ońnɛ pìnɔ sísi ludanɔroo? A yã gogona vĩ sɔ̃ro. [36] Makũ kũ ma De ma ditɛ adona à ma zĩ andunia gũn sɔ̃, kũ ma pì Luda Nɛ́n ma ũ, bɔ́yãi a pì ma dɔkɛ̀ kũ Ludaoo? [37] Tó matɛni ma De yãkɛna kɛro, àsun ma yã síro. [38] Tó matɛn kɛ sɔ̃, bee tó ádi ma yã síro, à ma náani kɛ ma yãkɛnanɔ yãi, de àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kũ De Luda kú ma gũn, akũ má kú a gũn sɔ̃. [39] Akũ ò èra òtɛn zɛ́ wɛtɛ ò a kũ, akũ à pìtiḿma.

[40] Akũ à èra à gɛ̀ɛ Yoda bara dire, gu kũ Yahaya gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ̀n káaku. À gɔrɔ pla kɛ̀ gwe, [41] akũ ò sù a kĩnaa dasidasi ò pì: Bee kũ Yahaya dí daboyã ke kɛro, yã kũ à ò gbɛ̃ díkĩna musu pínki bi yãpuramɛ. [42] Akũ wà a náani kɛ̀ gwe dasi.

11

Lazaru ganaa

[1] Gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Lazaru tɛn gyã kɛ zaa Bɛtani wɛ̃tɛ kũ Mariama kũ a vĩ̀ni Maatao kún. [2] Mariamamɛ nɔgbɛ̃ kũ à nísi gbĩnnade kù Dikiri gbáa à gògo kũ a mìkão ũ. [3] Akũ Lazaru dãre pìnɔ légbãzã kɛ̀ Yesunɛ ò pì: Dikiri, n gbɛ̃nna tɛn gyã kɛ. [4] Kũ Yesu yã pìi mà à pì: Gyã pìi ni láka kũ gaoro. De Luda gakuri bo gupuraa yãimɛ, de Luda Nɛ́ sɔ̃ tɔ́ bo a musu. [5] Yesu ye Maatai kũ a dakũnao kũ Lazaruo. [6] Kũ à mà Lazaru tɛn gyã kɛ, akũ à gɔ̃̀ gu kũ à kun gĩa gɔrɔ pla. [7] Abire gbɛran à pì a ìbanɔnɛ: Ò ɛra ò gɛ́ Yudea. [8] Akũ a ìbanɔ pìnɛ: Rabi, gbãnadenɔn ye ò n pápa kũ gbɛ̀ɛo adi gì kɛro, akũ ń ye ò ɛra ò gɛ́ gwe dɔ yá? [9] Yesu pì: Fãnantɛ̃ do bi awa kuri awɛɛplanloo? Gbɛ̃ kũ àtɛn kure fãnantɛ̃ dì gɛ̃̀ síro, kũ àtɛn gu e andunia díkĩna gupurai yãi. [10] Tó àtɛn kure gwãani, àdi gɛ̃̀ sí kũ à gupura pì vĩro yãi.

[11] Yã pì onaa gbɛra Yesu pìńnɛ: Ó gbɛ̃nna Lazaru i òmɛ. Mani gɛ́ mà a vu. [12] Akũ a ìbanɔ pìnɛ: Dikiri, tó àtɛn i omɛ, ani aafia le. [13] Lazaru ga yãn Yesu tɛn ońnɛ, akũ òtɛn da i'onaamɛ yãpura. [14] Akũ Yesu òńnɛ swáswa sà à pì: Lazaru gàmɛ. [15] Ma pɔ kɛ̀ nna kũ má kú gwero, de à le à ma náani kɛ yãi. Ò gɛ́ a kĩnaa. [16] Akũ Tomasi kũ òdi pinɛ Sìka pì a gbɛ̃nɔnɛ: Ò gɛ́ kũ Dikirio ò ga ó pínki.

Yesumɛ gbɛ̃ kũ àdi gɛ̀nɔ vu à wɛ̃̀ndi kpáḿma ũ

[17] Kũ Yesu kà gwe, à sù à lè ò Lazaru vĩ̀ à gĩnakɛ à kɛ̀ gɔrɔ siikɔ̃ kɔ̀. [18] Bɛtani kú kãni kũ Yurusalɛmuo lán kiloo aakɔ̃ bà. [19] Yuda gbãnadenɔ bò zaa gwe dasi ò sù Maata kũ Mariamao kĩnaa, de ò sùru kpáńnɛ ń dãgɔ̃ ga yã musu. [20] Kũ Maata mà Yesu tɛn su, à bò à gɛ̀ɛ daalɛ, ama Mariama zɛ̀ bɛ. [21] Akũ Maata pì Yesunɛ: Dikiri, tó ń kú lamɛ yã, de ma dãgɔ̃ dí garo. [22] Bee tera má dɔ̃ kũ yã kũ n gbɛ̀ka Ludaa, ani kɛnnɛ. [23] Yesu pìnɛ: N dãgɔ̃ ni vu. [24] Maata pìnɛ: Má dɔ̃ kũ ani vu zĩ kũ gɛ̀nɔ ni vu gɔrɔ kpɛde zĩ. [25] Yesu pìnɛ: Makũmɛ gbɛ̃ kũ àdi gɛ̀nɔ vu à wɛ̃̀ndi kpáḿma ũ. Bee tó ma náanikɛrii gà, anigɔ̃ kpɛ́ kummɛ. [26] Gbɛ̃ kũ à kun, akũ àtɛni ma náani kɛ ni ga zikiro. N abirekũ sì yá? [27] Maata pìnɛ: Ee, Dikiri, ma sì kũ Arumasihumɛ n ũ, Luda Nɛ́ kũ ò pì ani su andunia gũn.

Yesu wɛ́'i kàn

[28] Kũ Maata ò lɛ, akũ à gɛ̀ɛ à a dakũna Mariama sìsi, akũ à pìnɛ asiri gũn à pì: Dannɛri sù àtɛni n gbɛka. [29] Kũ Mariama yã pìi mà, à fùtɛ likalika àtɛn gɛ́ a le. [30] Yesu dí gĩnakɛ à gɛ̃ wɛ̃tɛ gũn kɔ̀ro, à kpɛ́ kú gu kũ Maata dàalɛn. [31] Gbãnade pìnɔn kú kpén kũ Mariamao, òtɛn sùru kpánɛ. Kũ ò è à fùtɛ likalika à bò, ò bò ò tèi, zaakũ òtɛn da àtɛn gɛ́ ɔ́ɔ dɔ miraamɛ.

[32] Kũ Mariama kà gu kũ Yesu kún, kũ à a è, à kùtɛ a gbá sarɛ à pìnɛ: Dikiri, tó ń kú lamɛ yã, de ma dãgɔ̃ dí garo. [33] Yesu è àtɛn ɔ́ɔ dɔ, akũ gbãnade kũ ò kú kãao pìnɔ tɛn ɔ́ɔ dɔ dɔ. Akũ à nɛ̀sɛyɔkɔ sì a pɔ yàka. [34] Akũ à pì: A a vĩ̀ máa? Ò wèa ò pì: Mare, ǹ mɔ́ ǹ gwa. [35] Yesu

wɛ́'i kàn. [36] Akũ gbãnade pìnɔ pì: À gwa lákũ à yei nà. [37] Akũ ń gbɛ̃kenɔ pì: Àkãa kũ à vĩna
wɛ́ wɛ̃̀, ani fɔ̃ à gi Lazarunɛ àsun garoo?

Lazaru vunaa

[38] Kũ Yesu tɛn gɛ́ mira pì kĩnaa, akũ à nèsɛyɔkɔ sì dɔ. Mira pì bi gbɛ̀wɛɛɛmɛ, gbɛ̀ gbɛ̃̀ntɛ̃
tàtaalɛ́. [39] Yesu pì: À gbɛ̀ɛ pì go a lɛ́a. Akũ gbɛ̃ kũ à gàa pì dãre Maata pìnɛ: Dikiri, àtɛn gbĩ
sɔ̃, zaakũ à kɛ̀ gɔrɔ siikɔ̃n dí. [40] Yesu pìnɛ: Mádi onnɛ kũ tó n ma náani kɛ̀, ĩni Luda gakuri
eroo? [41] Kũ ò gbɛ̀ɛ pìi gò, akũ Yesu wɛ́ sɛ̀ musu à pì: Baa, ma n sáabu kɛ̀ kũ n ma yã mà. [42] Má
dɔ̃ kũ ndìgɔ̃ ma yã ma gɔrɔ sĩnda pínki, ama ma ò lɛ pari kũ ò kú lanɔ yãimɛ, de ò le ò sí kũ
mɔkɔ̃mmɛ n ma zĩ. [43] Kũ à ò lɛ, akũ à pʊ̀tã kũ kòto gbãnao à pì: Lazaru, ǹ bo. [44] Akũ gbɛ̃ kũ
à gàa pìi bò, pɔ́lɛ fĩfĩna a mèɛa, biza yĩna a mìia. Yesu pìńnɛ: À pɔ́ poroa à a gbarɛ.

*Lɛ́*kpakũsũna Yesui

[45] Yuda gbãnade kũ ò sù Mariama kĩnaa pìnɔ, kũ ò yã kũ Yesu kɛ̀ɛ pìi è, ò a náani kɛ̀ dasi.
[46] Ama ń gbɛ̃kenɔ gɛ̀ɛ Farisinɔ kĩnaa, ò yã kũ Yesu kɛ̀ɛ gbɛ̃̀ńnɛ. [47] Akũ sa'orikinɔ kũ Farisi
pìnɔ gbãnadenɔ sìsi kɔ̃kakaranaaa ò pì: Gbɛ̃ pì tɛn daboyã kɛ dasi, bɔ́ ótɛn kɛɛ? [48] Tó o tò
àtɛn kɛ lɛ, baadi ni a náani kɛ, Romudenɔ ni su ò ó Luda kpɛ́ kũ ó burio kakatɛ pínki. [49] Akũ
Kayafa ń gbɛ̃ mèn do kũ à de sa'oriki zɔ̃kɔ̃ ũ wɛ̃̀ birea pìńnɛ: Á yãke dɔ̃ro. [50] Á dɔ̃ kũ gbɛ̃ mèn
do gana ó pínki gɛ̃nɛ ũ mana de ó buri kakatɛnalaroo? [51] Adi yã pì o kũ a zĩda pɔyeinaaoro.
Kũ à de sa'oriki zɔ̃kɔ̃ ũ wɛ̃̀ birea yãin à annabikɛyã ò kũ Yesu ni ga Yudanɔ gɛ̃nɛ ũ. [52] Adi kɛ
Yudanɔ ńtɛ̃nɛnlo, ari kũ Luda nɛ́ kũ ò fãkɔ̃ananɔ dɔ, de à ń kɛ mɛ̀ dokɔ̃nɔ ũ. [53] Zaa zĩ birean
gbãnade pìnɔ zɛ̀ kũ Yesu dɛnaao. [54] Abire yãi Yesu dí bo gupuraa ń té doro. Akũ à gɛ̀ɛ lakutu
kũ à kú gbáranna sarɛ kũ òdi pi ɛflaimu. À gɔrɔ pla kɛ̀ gwe kũ a ìbanɔ.

[55] Yudanɔ Vĩnla dikpɛ kà kãni. Ò bò lakutunɔ gũn dasidasi, ò gɛ̀ɛ Yurusalɛmu gbɛ̀̀bona
yãi ari dikpɛ pì gɛ́ ká. [56] Òtɛn Yesu wɛtɛ, ò zɛna Luda ɔnn, òtɛn kɔ̃ lala òtɛn pi: Átɛn da
deramɛɛ? Ani we à su dikpɛ dí kɛ yá? [57] Sa'orikinɔ kũ Farisinɔ dìtɛ kũ tó gbɛ̃ke Yesu kúki
dɔ̃, à ońnɛ de ò le ò a kũ.

12

Nísi gbĩ nna kuna Yesu gbáa
(Mat 26:6-13, Maa 14:3-9)

[1] Vĩnla dikpɛ gɔ̃̀ gɔrɔ suddo, akũ Yesu sù Bɛtani, Lazaru kũ à a vù bona gan wɛ̃tɛa. [2] Ò
pɔ́ble kɛ̀ Yesunɛ gwe. Maata mɛ́ àtɛn pɔ́ble kpaatɛtɛ, Lazaru sɔ̃ à kú pɔ́blerinɔ tɛ́ kũ Yesuo.
[3] Akũ Mariama nísi buri mana ɔgɔde sɛ̀ à sùo, à kù Yesu gbáa, akũ à a gbá gògo kũ a mìkão.
Nísi gbĩ dàgula kpɛ́ pìi gũn. [4] Yesu ìbanɔ doke Yudasi Isikariɔti kũ ani Yesu kpáḿma pì: [5] Nísi
dí ɔgɔ kà andurufu wàa do kpɛ́ basɔɔro. Bɔ́yãi odi yía ò a ɔgɔ kpà takasidenɔaroo? [6] Adi kɛ
à abirekũ o takasidenɔ wɛ̃ndagwana yãinlo, kũ à de kpãni ũ yãimɛ. Àkũ mɛ́ àdigɔ̃ ɔgɔsɔ̃nɔ
kũna àgɔ̃ ɔgɔ fĩnti bo. [7] Akũ Yesu pì: Ǹ nɔgbɛ̃ dake tó. Abirekũ dìtɛ ari ma gɛ̀ kɛgɔrɔamɛ.
[8] Takasidenɔ nigɔ̃ kú kãáo gɔrɔ sĩnda pínki, makũ sɔ̃ manigɔ̃ kú kãáo gɔrɔ pínkiro.

*Lɛ́*kpakũsũna Lazarui

[9] Yuda gbãnadenɔ mà kũ Yesu kú Bɛtani, akũ ò gɛ̀ɛ gwe dasidasi. Adi kɛ Yesu yãin ò gɛ̀ɛ
adoro, de dɔ ò Lazaru kũ Yesu a vù bona gan e yãimɛ. [10] Akũ sa'orikinɔ zɛ̀o ò Lazaru dɛ se
dɔ, [11] zaakũ a yãin gbãnadenɔ tɛn kɛ̃ḿma dasi, òtɛn Yesu náani kɛ.

*Gbãnak*ɛkpana Yesui zaa Yurusalɛmu
(Mat 21:1-11, Maa 11:1-11, Luk 19:28-40)

[12] Kũ gu dɔ̀, pari kũ ò sù dikpɛ kɛ Yurusalɛmunɔ mà kũ Yesu tɛn su, [13] akũ ò zaa lánɔ zɔ̃̀zɔ̃
ò gɛ̀ɛ daalɛo. Òtɛn wiki lɛ́ òtɛn pi:
Ǹ gbãna kɛ!
Arubarikaden gbɛ̃ kũ àtɛn su kũ Dikiri tɔ́o ũ!
Arubarikaden Isarailanɔ kína ũ!
[14] Yesu zaaki è à dìa lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà ò pì:

15 Zaiɔ̃denɔ, àsun vĩna kɛro.
Á kína tɛn su à di zaakinɛ bɔ̀rɔ kpɛ.
16 A ìbanɔ dí yã pìi mì dɔ̃ gĩaro. Yesu futɛ à tana gakuri gũn gbɛran ò dɔ̃̀ sà kũ ò yã pìi kɛ̃̀ a
musumɛ, akũ mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ ò a pínki kɛ̀nɛ.
17 Kũ Yesu Lazaru sìsi à a vù bona miran, gbɛ̃ kũ ò kú kãaonɔ a baaruu kpàkpańnɛ. 18 Abire
yãin pari gɛ̀ɛ ò dàalɛ, zaakũ ò mà kũ à daboyã pìi kɛ̀. 19 Akũ Farisinɔ pìkɔ̃nɛ: A è yá? Óni fɔ̃
ò pɔ́ke woaro. À gwa lákũ andunia bò à tɛ́i nà.
20 Girikinɔn kú gbɛ̃ kũ ò sù donyĩ kɛ dikpɛkɛkinɔ té, 21 akũ ò gɛ̀ɛ Filipi kũ à bò Bɛtɛsaida,
Galili bùsun kĩnaa, ò wɛ́ kɛ̀a ò pì: Mare, ó ye kɔ̃'enaai kũ Yesuo. 22 Filipi gɛ̀ɛ à ò Andurunɛ,
akũ ò gɛ̀ɛ ò ò Yesunɛ lɛɛlɛ.

Yesu a ga yã'onaa

23 Yesu pìńnɛ: Bisãsiri Nɛ́ tɔ́bogɔrɔ kà. 24 Yãpuran matɛn oárɛ, tó pɔ́wɛ dí gɛ̃ bùsuu gũn
à fɔ̃̀mbaa bòro, àdigɔ̃ kun adomɛ. Tó à fɔ̃̀mbaa bò sɔ̃, àdi nɛ́ i manamana. 25 Gbɛ̃ kũ à ye a
wɛ̃̀ndiii ni kurai. Gbɛ̃ kũ à gì a wɛ̃̀ndiii andunia díkĩnan sɔ̃, ade nigɔ̃ kũna ari gɔrɔ sĩnda
pínki. 26 Tó gbɛ̃ ye à zĩ kɛmɛnɛ, àgɔ̃ témai. Ma zĩkɛri pì nigɔ̃ kú gu kũ má kún. Tó gbɛ̃ tɛn
zĩ kɛmɛnɛ, ma De ni a kpe ta. 27 Tera sà ma pɔ yàka. Bón mani oo? Mani pi, Baa, ǹ ma bo
yã kũ àtɛn suman yá? Oi! Ma su yã kũ àtɛn suma pì yãimɛ. 28 Baa, ǹ tɔ́ bo. Akũ kòtoo bò
ludambɛ à pì: Ma tɔ́ bò kɔ̀, akũsɔ̃ mani ɛra mà bo dɔ.
29 Kũ gbɛ̃ kũ ò kú gwenɔ mà, ò pì: Legũ mɛ́ à pʊ̃̀tã. Gbɛ̃̀kenɔ pì: Malaika mɛ́ à yã òn ɛ.
30 Akũ Yesu pìńnɛ: Adi kɛ ma yãin kòtoo pìi bòro, á yãimɛ. 31 Yã ni vutɛ andunia díkĩnaa sà.
Oni andunia díkĩna kína bo kpatan sà. 32 Makũ sɔ̃, tó ò ma sɛ ò ma dɔ musu mani buri sĩnda
pínki gátɛ ò su ma kĩnaa.
33 Kũ Yesu ò lɛ, à ga kũ ani ga takan à tɛ́a. 34 Akũ gbɛ̃nɔ pìnɛ: O mà à kú doka takadan
ò pì Arumasihu nigɔ̃ kun gɔrɔ pínkimɛ, akũ n pì oni Bisãsiri Nɛ́ sɛ́ ò dɔ musu sɔ̃ bi? Dímɛ
Bisãsiri Nɛ́ pì ũu? 35 Yesu wɛ̀ńma à pì: Gupura kunna kãáo gɔ̃̀ fítimɛ. Gɔrɔ kũ gupura pì kú
kãáo, àgɔ̃ kuren, de gu sún sira kũáwaro yãi. Gbɛ̃ kũ àtɛn kure gusiran dɔ̃ gu kũ àtɛn gɛ́nlo.
36 Gɔrɔ kũ á gupura pì vĩ, à gupura pì náani kɛ, de à gɔ̃ gupuradenɔ ũ.
Kũ Yesu ò lɛ, akũ à gɛ̀ɛ à ùtɛńnɛ.

*Gbɛ̃*nɔ dí Yesu náani kɛro

37 Bee kũ daboyã dasi kũ à kɛ̀ ń wáranɔ, odi a náani kɛro, 38 de yã kũ annabi Isaya ò le à
papa yãi kũ à pì:
Dikiri, gbɛ̃ke dí baaru kũ o kpà síro.
Ò n gbãna è odi dɔ̃ro.
39 Odi we ò a náani kɛ̀ro, zaakũ Isaya pì dɔ:
40 Luda ń wɛ́ vʊ̃̀na kʊ̃̀ńnɛ
de òsun gu ero.
À ń kùgbãna kʊ̃̀ńnɛ
de òsun yã ma
ò arɛ dɔa à ń werekɔ̃aro.
41 Isaya abirekũ ò kũ à Yesu gakuri è yãimɛ, akũ à a yã ò. 42 Bee kũ abireo gbãnade pìnɔ
Yesu náani kɛ̀ dasi. Farisinɔ yãin òdigɔ̃ ye ò dɔ̃ńmaro, de òsun aduakɛkpɛ zɛ́ zɔ̃ńnɛro yãi.
43 Zaakũ ò ye bisãsirinɔ ń sáabu kpá de Luda ń sáabu kpála.
44 Akũ Yesu pʊ̃̀tã à pì: Gbɛ̃ kũ àtɛni ma náani kɛ, adi kɛ makũn àtɛni náani kɛ adoro, àtɛn
gbɛ̃ kũ à ma zĩ náani kɛmɛ se dɔ. 45 Gbɛ̃ kũ àtɛni ma e tɛn gbɛ̃ kũ à ma zĩ emɛ se. 46 Ma su
andunia gũn gupura ũmɛ, de gbɛ̃ kũ àtɛni ma náani kɛ sún gɔ̃ gusiran doro. 47 Gbɛ̃ kũ à ma
yã mà akũ à kũnaro, adi kɛ makũ mɛ́ mani yã vutɛaro, zaakũ mádi su yã vutɛ andunianlo,
ma su andunia sura bamɛ. 48 Yãkpatɛkɛna tɛn gbɛ̃ kũ à gìmai adi ma yã síro dã. Yã kũ ma
òn ɛɛ pì mɛ́ ani vutɛa ziazĩ. 49 Zaakũ mádi yãke o kũ ma zĩdaoro. Yã kũ ma ò kũ yã kũ ma
dàńnɛo, ma De kũ à ma zĩ mɛ́ à dìtɛmɛnɛ. 50 Má dɔ̃ kũ yã kũ à dìtɛmɛnɛ bi wɛ̃̀ndi kũ àdi
lákaro yãmɛ. Abire yãi yã kũ matɛn o, matɛn o lákũ ma De dàmɛnɛ nàmɛ.

13

Yesu a ìbanɔ gbá pipinaa

[1] Ari Vĩnla dikpɛ gɔ̃ gɛ́ ká, Yesu dɔ̃̀ kũ a bona andunia dí gũn tana a De kĩnaa gɔrɔ kà.
Lákũ à ye a gbɛ̃̀nɔi andunia gũn nà, à yeńyĩ ari a wɛ̃̀ndi lɛ́mmɛ. [2] Kũ òtɛn ɔkɔsi pɔ́ ble, Ibilisi
gĩnakɛ à yã dà Simɔ Isikariɔti nɛ́ Yudasi swɛ̃̀n kɔ̀, de à Yesu kpáḿma. [3] Yesu dɔ̃̀ kũ a De pɔ́
sĩnda pínki nàarɛ a ɔĩ. À dɔ̃̀ kũ a bo Luda kĩnaamɛ, akũsɔ̃ áni ɛra à tá a kĩnaamɛ. [4] Gɔrɔ kũ
òtɛn pɔ́ ble, Yesu fùtɛ à a uta bò à kàtɛ, akũ à tawali sɛ̀ à dɔ̀ a pi. [5] Abire gbɛra à í kà ta
gũn, akũ à nà a ìbanɔ gbá pípinaaa, àtɛn gogo kũ tawali kũ à dɔ̀ a piaao. [6] Kũ à kà Simɔ Pita
kĩnaa, Pita pìnɛ: Dikiri, mɔkɔ̃n mɛ́ ĩni ma gbá pípimɛnɛ yá? [7] Yesu wèa à pì: Ń yã kũ matɛn
kɛ dɔ̃ gĩaro, ama ĩnisũn dɔ̃. [8] Pita pìnɛ: Ĩni ma gbá pípimɛnɛro fá! Yesu pìnɛ: Tó mádi n
gbá pípiro, n bàka kú kũmao doro. [9] Simɔ Pita pìnɛ: Dikiri, adi kɛ ma gbámɛ adoro, ma ɔ kũ
ma mìioomɛ dɔ. [10] Yesu pìnɛ: Gbɛ̃̀ kũ à zú òo bàka kú kũ a mègu ke pípinaaoro, séde a gbá,
zaakũ à punamɛ. Á gbãsĩro, ama adi kɛ á pínkinlo. [11] À gbɛ̃̀ kũ ani a kpáḿma dɔ̃. Abire yãin
à pì ò gbãsĩ sari ń pínkiro.

[12] Kũ à ń gbá pìpiń́nɛ à làka, à a uta sɛ̀ à dà, akũ à ɛ̀ra a gbɛ̀nh. À pìń́nɛ: Á yã kũ ma kɛ̀árɛ
dɔ̃ yá? [13] Adì ma sísi Dannɛri kesɔ̃ Dikiri. Átɛn o a zɛ́amɛ, zaakũ má de a ũmɛ. [14] Lákũ makũ
kũ má de á dikiri kũ á dannɛriio ũ á gbá pìpiárɛ nà, àgɔ̃ kɔ̃ gbá pípi lɛ se. [15] Ma a taka kɛ̀árɛ.
Àgɔ̃ kɛ lákũ ma kɛ̀árɛ nà. [16] Yãpuran matɛn oárɛ, zɔ̀blerii dìgɔ̃ de a dikirilaro, zĩ̀rii dìgɔ̃ de
gbɛ̃̀ kũ à a zĩ̀laro.

[17] Lákũ a yã bire dɔ̃̀ nà, arubarikadenɔn á ũ tó átɛn kɛ lɛ. [18] Adi kɛ á pínki yãn matɛn oro.
Má gbɛ̃̀ kũ ma ń sɛ́nɔ dɔ̃. Séde yã kũ à kɛ̃na Luda yãn dí papa kũ ò pì: Gbɛ̃̀ kũ odì ɔ kakara ta
dokɔ̃nɔ gũn mɛ́ à bò ma kpɛ. [19] Matɛn oárɛ tera ari à kpɛ́ à su, de tó à sù, áni sí kũ makũmɛ
a ũ. [20] Yãpuran matɛn oárɛ, gbɛ̃̀ kũ à ma zĩ̀rii sì ma simɛ. Gbɛ̃̀ kũ à ma si sɔ̃, ade gbɛ̃̀ kũ à ma
zĩ sìmɛ.

Yesu gĩnakɛ à dɔ̃ yã kũ Yudasi ni kɛ
(Mat 26:20-25, Maa 14:17-21, Luk 22:21-23)

[21] Kũ Yesu ò lɛ, à nɛ̀sɛyɔkɔ sì, akũ à òńnɛ swáswa à pì: Yãpuran matɛn oárɛ, á gbɛ̃̀ mèn
do mɛ́ ani ma kpáḿma. [22] Akũ a ìbanɔ kɔ̃ wɛ́ gwàgwa ò bídi kɛ̀ gbɛ̃̀ kũ à téa. [23] Ìba do kũ
Yesu yei manamana gɛngɛsɛkɛna a sarɛ. [24] Akũ Simɔ Pita lɛ́zuki kɛ̀nɛ à Yesu la tó dín à tɛ́a.
[25] Akũ ìbaa pìi nà Yesui à a là à pì: Dikiri, dímɛɛ? [26] Yesu wèa à pì: Mani loma zɔ̃ dòoa mà
kpá adea. Akũ à lomaa zɔ̃̀ dòoa à kpà Simɔ Isikariɔti nɛ́ Yudasia. [27] Kũ Yudasi lomaa pìi sì,
Setan gɛ̃̀agu gɔ̃̀nɔ. Akũ Yesu pìnɛ: Yã kũ ĩni kɛ ǹ kɛ likalika. [28] Gbɛ̃̀ kũ òtɛn pɔ́ blenɔ ke dí dɔ̃
ke bɔ́yãi Yesu òne lɛro. [29] Kũ Yudasi mɛ́ àdigɔ̃ ɔgɔsɔ̃nɔ kũna, akũ gbɛ̃̀kenɔ tɛn da Yesu pìnɛ
à gɛ́ dikpɛ pɔ́ kũ ò yeinɔ lúmɛ ke à gɛ́ pɔ́ke kpá takasidenɔa. [30] Kũ Yudasi lomaa pìi sì, à bò
gɔ̃̀nɔ. Gwãanimɛ sɔ̃.

Yesu gĩnakɛ à dɔ̃ yã kũ Pita ni kɛ
(Mat 26:31-35, Maa 14:27-21, Luk 22:31-34)

[31] Kũ Yudasi bò, akũ Yesu pì: Tera sà Bisãsiri Nɛ́ ni tɔ́ bo, Luda sɔ̃ ani tɔ́ bo a yã musu. [32] Tó
Luda tɔ́ bò a musu sɔ̃, Luda ni a tɔ́ bo a kĩnaa, akũsɔ̃ ani bo gɔ̃̀nɔmɛ. [33] Ma nénɔ, ma kunna
kãáo gɔ̃̀ fítimɛ. Áni ma wɛtɛ, ama matɛn oárɛ tera lákũ ma ò gbãnadenɔnɛ nà, áni fɔ̃ à gɛ́
gu kũ matɛn tánlo. [34] Matɛn yã dufu ditɛárɛ, àgɔ̃ yekɔ̃i. Lákũ má yeái nà, ákɔ̃nɔ sɔ̃ àgɔ̃ yekɔ̃i
lɛ dɔ. [35] Tó á yekɔ̃i, baadi ni á dɔ̃ ma ìbanɔ ũ.

[36] Simɔ Pita a là à pì: Dikiri, ntɛn tá máa? Yesu wèa à pì: Gu kũ matɛn tán, ĩni fɔ̃ ǹ témai
gĩaro, ama ĩni láka ǹ su. [37] Pita pìnɛ: Dikiri, bɔ́yãi mani fɔ̃ mà tɛ́nyĩ teraroo? Mani gí ma
wɛ̃̀ndiii n yãi. [38] Yesu pì: Ĩni gí n wɛ̃̀ndiii ma yãi sɔ̃ yá? Yãpuran matɛn onnɛ, ari ko gɔ̃ gɛ́ lɛ́
zu, ĩni ledi kpámai gɛ̃̀n aakɔ̃.

14

Yesumɛ ludambɛ zɛ́ ũ

[1] Àsun tó á nɛ̀sɛ yakaro. À Luda náani kɛ, à ma náani kɛ dɔ. [2] Ma De bɛ ɔnn kpɛ́nɛnɔn kun
dasi, tó à de lɛro, de ma òárɛ. Matɛn gɛ́ gu kɛkɛárɛ. [3] Lákũ matɛn gɛ́ gu kɛkɛárɛ nà, mani
ɛra mà su mà á sɛ́tɛ mà tá kãáo ma kĩnaa, de ákɔ̃nɔ se àgɔ̃ kú gu kũ má kunwa. [4] Á gu kũ
matɛn tán zɛ́ dɔ̃. [5] Akũ Tomasi pìnɛ: Dikiri, ó dɔ̃ gu kũ ntɛn tánlo. Óni fɔ̃ ò a zɛ́ dɔ̃ deramɛɛ?
[6] Yesu wèa à pì: Makũmɛ zɛ́ ũ, makũmɛ yãpura kũ wɛ̀ndiio ũ. Gbɛ̃ke dì le à gɛ́ ma De kĩnaa
ma gbákũnaa sariro. [7] Tó á ma dɔ̃, de á ma De dɔ̃. Zaa tera a a dɔ̀̃, akũsɔ̃ a a è.
[8] Akũ Filipi pìnɛ: Dikiri, ǹ n De mɔwɛrɛ. Abirekũ ni mɔ́wá. [9] Yesu pìnɛ: Filipi, má kú kãáo
zaa gìkɛna, akũ ń ma dɔ̃roo? Gbɛ̃ kũ à ma e à ma De e. Bɔ́yãi ntɛn pi mà a De mɔárɛɛ? [10] Kũ
má kú ma De gũn, akũsɔ̃ ma De kú ma gũn, ńdi síroo? Yã kũ matɛn oárɛ matɛn o kũ ma
zĩdaoro. Ma De kũ à kú ma gũn mɛ́ àdi a yãkɛnanɔ kɛ. [11] Kũ ma pì má kú ma De gũn, ma De
sɔ̃ à kú ma gũn, à ma yã sí. Tó lɛn sɔ̃ro, à sí daboyãkɛna pìnɔ yãi. [12] Yãpuran matɛn oárɛ,
gbɛ̃ kũ àtɛni ma náani kɛ ni yã kũ madì kɛ pìnɔ kɛ. Bee kỳ̀ à de abirenɔla se, kũ matɛn tá
ma De kĩnaa yãi. [13] Pɔ́ sĩnda pínki kũ áni wɛ́ kɛ kũ ma tɔ́o mani kɛ de ma De tɔ́ bo ma musu
yãi. [14] Pɔ́ kũ áni a wɛ́ kɛma kũ ma tɔ́o pínki, mani kɛ.

*Yesu lɛ́*sɛna a Nini yã musu

[15] Tó á yemai, ánigɔ̃ yã kũ ma dìtɛnɔ kũna. [16] Mani wɛ́ kɛ ma Dea, ani á gba Zɛkũnwode
pãnde kũ anigɔ̃ kú kãáo gɔrɔ sĩnda pínki [17] Nini yãpurademɛ. Andunia gbɛ̃nɔ ni fɔ̃ ò a síro,
zaakũ òtɛni a ero, akũsɔ̃ ò a dɔ̃ro. Ama á a dɔ̃, zaakũ à kú kãáo, akũsɔ̃ anigɔ̃ kú á gũn. [18] Mani
á tó ádoro, mani ɛra mà su á kĩnaa. [19] À gɔ̀̃ fíti kũ andunia ni ma e doro, ama áni ma e. Kũ
má kun yãi, ánigɔ̃ kun se. [20] Gɔrɔ kỳ̀a ánigɔ̃ dɔ̃ kũ má kú ma De gũn, á kú ma gũn, akũsɔ̃ má
kú á gũn. [21] Gbɛ̃ kũ à ma yãditɛnanɔ dà akũsɔ̃ à kũna, ade mɛ́ à yemai. Ma De nigɔ̃ ye gbɛ̃
kũ à yemaii, makũ sɔ̃ manigɔ̃ yei mani ma zĩda mɔnɛ.
[22] Akũ Yudasi a là, adi kɛ Yudasi Isikariɔtinlo, à pì: Dikiri, à kɛ̀ dera ĩni n zĩda mɔwɛrɛ,
akũ andunia sɔ̃ ani n eroo? [23] Akũ Yesu wèa à pì: Tó gbɛ̃ yemai, anigɔ̃ ma yã kũna. Ma De
nigɔ̃ yei, óni su a kĩnaa ò vutɛ lɛɛlɛ. [24] Gbɛ̃ kũ à yemairo ma yã kũnaro. Yã kũ átɛn ma pì dí
bo ma kĩnaaro, à bò ma De kũ à ma zĩ kĩnaamɛ. [25] Ma yã pìi òárɛ gɔrɔ kũ má kpɛ́ kú kãáo.
[26] Ma De ni a Nini zĩ kũ ma tɔ́o Zɛkũnwode ũ. Àkũ mɛ́ ani yã sĩnda pínki dadaárɛ, ani tó yã
kũ ma òárɛ dɔ́gu pínki. [27] Matɛni á tó kũ aafiaao, ma zĩda aafiaan matɛni á gba. Matɛni á
gba lákũ andunia dì ń gba nàro. Àsun tó á nɛ̀sɛ yakaro, àsun tó vĩna á kũro. [28] A mà ma òárɛ
matɛn tá mani ɛra mà su á kĩnaa. Tó á yemaimɛ, de á pɔ nna kũ matɛn tá ma De kĩnaa yãi,
zaakũ ma De demala. [29] Ma òárɛ tera ari à kpɛ́ à kɛ, de tó à kɛ̀, áni ma náani kɛ. [30] Mani le
mà yã o kãáo à gìi kɛ̀ doro, zaakũ andunia díkĩna kína tɛn su. À gbãna vĩ ma musuro, [31] ama
lákũ ma De dàmɛnɛ nàn matɛn kɛ, de andunia le à dɔ̃ kũ má yei. À futɛ ò go gu díkũn.

15

*Yesum*ɛ geepi lí yãpura ũ

[1] Makũmɛ geepi lí yãpura ũ, ma Demɛ geepi lí búde ũ. [2] Àdi lígã kũ à pɛ́ma nɛ́'inaa sari zɔ̃
pínki, akũsɔ̃ àdi a nɛ́'iri ɔnɛ lago pínki de a nɛ́'ina kara yãi. [3] Ákɔ̃nɔ sɔ̃ á punamɛ yã kũ ma
òárɛ yãi. [4] Àgɔ̃ kú ma gũn lákũ má kú á gũn nà. Lígãa dì fɔ̃ à nɛ́ kpá a zĩdaoro, séde àgɔ̃ kú
lídaa. Lɛmɛ ákɔ̃nɔ áni fɔ̃ à nɛ́ kpáro, tó adi kɛ àgɔ̃ kú ma gũn baasiro. [5] Makũmɛ geepi lída ũ,
ákɔ̃nɔmɛ a gɛ̀̃nɔ ũ. Gbɛ̃ kũ à kú ma gũn, akũsɔ̃ má kú a gũn, àkũ mɛ́ ani nɛ́ kpá manamana,
zaakũ áni fɔ̃ à pɔ́ke kɛ ma sariro. [6] Tó gbɛ̃ kú ma gũnlo, oni a zukũna, lákũ òdi lígã zɔ̃ ò
zukũna à kori kũ ò sɛ́tɛ ò ká tɛ́n à tɛ́ kũ nà. [7] Tó á kú ma gũn, akũsɔ̃ ma yã kú á gũn, à pɔ́
sĩnda pínki kũ á yei wɛ́ kɛ, áni le. [8] Tó a nɛ́ kpà manamana, gbɛ̃nɔ nigɔ̃ dɔ̃ kũ ma ìbanɔn á ũ
yãpura, ma De tɔ́ ni bo. [9] Má yeái lákũ ma De yemai nà. Àgɔ̃ kú ma yenyĩ gũn. [10] Tó á yã kũ
ma dìtɛnɔ kũna, ánigɔ̃ kú ma yenyĩ gũn, lákũ má yã kũ ma De dìtɛnɔ kũna nà, akũsɔ̃ má kú
a yenyĩ gũn. [11] Ma yã pìnɔ òárɛ, de pɔnna kũ má vĩ gɔ̃ kú á gũn yãimɛ, á pɔnna nigɔ̃ papana.
[12] Yã kũ ma dìtɛárɛn dí: Àgɔ̃ yekɔ̃i lákũ má yeái nà. [13] Tó gbɛ̃ gì a wɛ̀ndiii a gbɛ̃nnanɔ yãi,
gbɛ̃ke yenyĩ vĩ de abirekũlaro. [14] Tó átɛn yã kũ ma dìtɛárɛ kɛ, ma gbɛ̃nnanɔn á ũ. [15] Madì
á sísi zɔ̀blerinɔ doro, zaakũ zɔ̀blerii dìgɔ̃ a dikiri bɔkɔtɛ dɔ̃ro. Ma á sísi ma gbɛ̃nnanɔmɛ,

zaakũ yã kũ ma mà ma De kĩnaan ma òárɛ pínki. [16] Ákɔ̃nɔ mɛ́ a ma sɛro, makũ mɛ́ ma á sɛ́,
akũ ma á zĩ à gɛ́ nɛ́ ká, nɛ́kana kũ ani lákaro, gbasa De Luda á gba pɔ́ sĩnda pínki kũ a wɛ́
kɛ̀a kũ ma tɔ́o. [17] Yã kũ ma dìtɛárɛn dí: Àgɔ̃ yekɔ̃i.

Andunia zãna Yesugu kũ a ìbanɔ

[18] Tó andunia zãágu, àgɔ̃ dɔ̃ kũ à zãmagu á ã. [19] Tó andunia gbɛ̃nɔn á ũ, de andunia yeái.
Lákũ ma á sɛ́ ma á bó andunia gũn nà, á de a gbɛ̃nɔ ũro. Abire yãin andunia zãágu. [20] À tó
yã kũ ma òárɛ gɔ̃ dɔágu. Zɔ̀blerii dìgɔ̃ de a dikirilaro. Lákũ ò wɛ́ tãma nà, lɛn oni tãáwa lɛ.
Tó ò ma yã kũnamɛ, onigɔ̃ á yã kũna se dɔ. [21] Oni yã birenɔ kɛárɛ pínki ma tɔ́ yãi, zaakũ
ò gbɛ̃ kũ à ma zĩ dɔ̃ro. [22] Tó mádi su ma yã òńnɛ yãro, de ò taari vĩro. Ama tera sà ń taari
kutɛna vĩro. [23] Gbɛ̃ kũ à zãmagu zã̀ ma Degumɛ se. [24] Tó mádi yã kũ odi kɛ yãro kɛ ń téro,
de ò taari vĩro. Ama tera sà ò yã kũ ma kɛ̀nɔ è, akũ ò zãmagu kũ ma Deo ó pínki, [25] de yã
kũ à kú ń doka gũn papa, kũ ò pì ò zãmagu pãmɛ. [26] Tó Zɛkũnwode kũ mani a gbarɛáwa bò
ma De kĩnaa à sù, Nini yãpurade kũ àdi bo a kĩnaa pìi, ani ma sèeda kɛ. [27] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, áni ma
sèeda kɛ, kũ á kú kũmao zaa káaku yãi.

16

[1] Ma yã dínɔ òárɛ de àsun furo yãimɛ. [2] Oni aduakɛkpɛ zɛ́ zɔ̃árɛ. A gɔrɔ tɛn su se kũ gbɛ̃
kũ ani á dɛ nigɔ̃ da Luda zĩn àtɛn kɛ. [3] Oni yã pìnɔ kɛárɛ kũ ò ma De kũ makũo dɔ̃ro yãi. [4] Ma
yã dínɔ òárɛ de tó a gɔrɔ kà, ánigɔ̃ dɔ̃ kũ ma òárɛ kɔ̀.

Luda Nini zĩ̃kɛnaa

Mádi yã dínɔ oárɛ zaa káakuro, kũ má kú kãáo yãi. [5] Matɛn tá gbɛ̃ kũ à ma zĩ kĩnaa
sà, ama á gbɛ̃ke dí ma la gu kũ matɛn tánlo. [6] Á nèsɛɛ yàka sà kũ ma yã dínɔ òárɛ yãi.
[7] Yãpuran matɛn oárɛ, ma tana ni àre kɛárɛ, zaakũ tó mádi táro, Zɛkũnwode pì ni su á
kĩnaaro. Tó ma ta, mani a zĩãwa. [8] Tó à sù, ani tó andunia a yãzɛ dɔ̃ durunna kũ manakɛnaao
kũ yãvutɛmmanaao musu. [9] Oni a yãzɛ dɔ̃ durunna yã musu, kũ odi ma náani kɛro yãi.
[10] Oni a yãzɛ dɔ̃ manakɛna yã musu, kũ matɛn tá ma De kĩnaa, áni ma e doro. [11] Oni a yãzɛ
dɔ̃ yãvutɛmmanaa musu, kũ yã vùtɛ andunia díkĩna kínaa yãi. [12] Má yã vĩ dɔ dasi mà oárɛ,
ama áni yã pìnɔ fɔ̃ gĩaro. [13] Tó Nini yãpurade sù, ani doárɛ arɛ yãpura pínki gũn. Ani yã o
kũ a zĩda dɔ̃naaoro, yã kũ à màan anigɔ̃ o, ani yã kũ àtɛn sunɔ baaru kpáárɛ. [14] Ani ma tɔ́
bo, zaakũ ani ma yãnɔ sɛ́tɛ à babaárɛ. [15] Pɔ́ kũ ma De vĩ pínki bi ma pɔ́mɛ. Abire yãin ma
pì, ani ma yãnɔ sɛ́tɛ à babaárɛ. [16] À gɔ̃̀ fíti kũ áni ma e doro, à gɔ̃̀ fíti dɔ kũ áni ma e.

Pɔsira litɛna pɔnna ũ

[17] Akũ a ìba kenɔ pìkɔ̃nɛ: Bɔ́ yãn àtɛn owɛrɛ gwee? À pì à gɔ̃̀ fíti kũ óni a e doro, à gɔ̃̀ fíti
dɔ kũ óni a e. À pì dɔ, átɛn tá a De kĩnaamɛ. [18] Akũ ò pì: À gɔ̃̀ fíti kũ à òo pì de deraa? Ódi
yã kũ àtɛn o pìi dɔ̀rɔ dɔ̃ro. [19] Yesu dɔ̃̀ kũ ò ye ò a la, akũ à pìńnɛ: Kũ ma pì à gɔ̃̀ fíti kũ áni
ma e doro, akũsɔ̃ à gɔ̃̀ fíti kũ dɔ áni ma e, abirekũn átɛn kɔ̃ lalai yá? [20] Yãpuran matɛn oárɛ,
áni ɔ́ɔ dɔ à wɛ̃nda kɛ, ama andunia ni pɔnna kɛ. Ánigɔ̃ kú pɔsira gũn, ama á pɔsira pì ni
litɛ pɔnna ũ. [21] Tó nɔgbɛ̃ ye à nɛ́ i, a nèsɛɛ dì yaka kũ a wãwãkɛna gɔrɔ kà yãi. Tó à nɛ́ ì sɔ̃,
wãwã kũ à màa pìi dì dɔn doro. A pɔ dì kɛ nna kũ à nɛ́ dufu ì andunia gũn yãi. [22] Lɛn ákɔ̃nɔ
sɔ̃ á nèsɛɛ yakana lɛ gĩa. Mani ɛra mà á e dɔ, á pɔ ni kɛ nna, gbɛ̃ke sɔ̃ ani fɔ̃ à á pɔnna pì
síáwaro. [23] Gɔrɔ kũ̀a áni yãke lama doro. Yãpuran matɛn oárɛ, ma De ni pɔ́ sĩnda pínki kũ
áni wɛ́ kɛa kũ ma tɔ́o kpááwa. [24] Ari tera ádi pɔ́ke wɛ́ kɛ kũ ma tɔ́oro. À wɛ́ kɛ, áni le de á
pɔnna gɔ̃ papana yãi.

Yesu zĩ̃i blè anduniaa

[25] Ma yã pìnɔ lèkɔ̃aárɛmɛ. A gɔrɔ tɛn su kũ mani yã oárɛ kũ yãlɛkɔ̃anaao doro, mani ma
De yã oárɛ swáswa. [26] Gɔrɔ kũ̀a áni wɛ́ kɛ kũ ma tɔ́o. Mádi oárɛ kũ makũmɛ mani wɛ́ kɛárɛ
ma Dearo, [27] zaakũ ma De a zĩdanɛ yeái kũ á yemai yãi, akũsɔ̃ a ma bona a kĩnaa sì. [28] Ma bo
ma De kĩnaa ma su andunia gũn. Tera sà matɛn andunia tó matɛn tá a kĩnaa.

[29] Akũ a ìbanɔ pìnɛ: Tɔ̀, ntɛn yã o kũ yãlɛkɔ̃anaao doro, ntɛn o swáswamɛ sà. [30] Ó dɔ̃ sà
kũ ń yã sĩnda pínki dɔ̃, àdi kɛ séto ò yãke gbɛkammaro. Abire yãin o n bona Luda kĩnaa sì.
[31] Akũ Yesu pìńnɛ: Átɛni ma náani kɛ sà yá? [32] A gɔrɔ tɛn su à kà kɔ̀, kũ áni fãkɔ̃a, á baadi
ni tá a bɛa à ma tó mado. Bee kũ abireo má kun madoro, zaakũ ma De kú kũmao. [33] Ma yã
dínɔ òárɛ, de á laakari gɔ̃ kpatɛna kunna ma gũn. Áni wɛ́tãmma le andunia gũn, ama à swɛ̃̀
ditɛ, ma gĩnakɛ ma zĩì blè anduniaa.

17

Yesu aduakɛna a ìbanɔnɛ

[1] Yesu yã pì onaa gbɛra à wɛ́ sɛ̀ musu à pì: Baa, a gɔrɔ kà. Ǹ n Né tɔ́ bo, de n Né n tɔ́ bo.
[2] N tò má iko vĩ gbɛ̃ sĩnda pínki musu, de mà wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro kpá gbɛ̃ kũ n kpàmanɔa.
[3] Mɔkɔ̃n Luda mèn do légelege yãpurade kũ makũ Yesu Kirisi kũ n zĩìo dɔ̃namɛ wɛ̃̀ndi kũ àdi
lákaro pì ũ. [4] Ma n tɔ́ bò zĩtɛ. Zĩ kũ n dàmɛnɛ mà kɛ ma kɛ̀ ma laka. [5] Baa, ǹ gakuri kpáma n
kĩnaa tera sà, lákũ n kpàma nà n kĩnaa zaade andunia katɛnaro. [6] Gbɛ̃ kũ n ń sɛ́ andunian
n ń kpámanɔ ma tò ò n dɔ̃. N pɔ́nɔmɛ, akũ n ń kpáma. Ò n yã kũna, [7] ò dɔ̃̀ sà kũ yã kũ n
dàmɛnɛ pínki bò n kĩnaamɛ. [8] Ma yã kũ n dàmɛnɛ dàńnɛ. Ò sì, akũ ò dɔ̃̀ kũ ma bo n kĩnaamɛ
yãpura. Ò sì kũ mɔkɔ̃n mɛ́ n ma zĩ. [9] Matɛn wɛ́ kɛńnɛ, adi kɛ andunian matɛn kɛnɛro, séde
gbɛ̃ kũ n ń kpáma pìnɔ, zaakũ n pɔ́nɔmɛ. [10] Ma gbɛ̃nɔ bi n gbɛ̃nɔmɛ ń pínki, n pɔ́nɔ bi ma
pɔ́nɔmɛ pínki. Matɛn tɔ́ bo ń gãi. [11] Matɛn su n kĩnaa, manigɔ̃ kú andunia gũn doro, ama
mɔ́kɔ̃nɔ nigɔ̃ kú andunia gũn. Baa Kúadonade, ǹgɔ̃ ń kũna kũ n tɔ́ kũ n kpàma gbãnao,
de ògɔ̃ kun mè dokɔ̃nɔ lán ó bà. [12] Gɔrɔ kũ má kú kũńwo, má ń kũna kũ tɔ́ kũ ń kpàma pì
gbãnao. Ma ń dãkpã, akũ ń gbɛ̃̃ke dí sãtɛro, tó adi kɛ gbɛ̃ kũ à mìì pɛ̀ kakatɛnaaa de n yã le
à papa yãi. [13] Tera sà matɛn su n kĩnaa. Ma yã dínɔ ò andunia gũn, de ògɔ̃ pɔnna kũ má vĩ
vĩ àgɔ̃ papanaḿma. [14] Ma n yã dàńnɛ, akũ andunia zãńgu, kũ andunia gbɛ̃nɔmɛ ń ũro yãi,
lákũ makũ má de andunia gbɛ̃ ũro nà. [15] Matɛn wɛ́ kɛmma, adi kɛ de ǹ ń bo andunia gũnnlo,
ama de ǹ ń dãkpã a vãni yãimɛ. [16] Andunia gbɛ̃nɔmɛ ń ũro, lákũ makũ má de andunia gbɛ̃
ũro nà. [17] Ǹ tó ń kunna gɔ̃ adona kũ yãpura gbãnao. N yãmɛ yãpura pì ũ. [18] Lákũ n ma zĩ
andunia gũn nà, lɛn makũ sɔ̃ ma ń zĩ andunia gũn lɛ. [19] Matɛni ma zĩda kpámma ń yãi, de
ògɔ̃ kun n gbɛ̃nɔ ũ yãpura. [20] Adi kɛ matɛn wɛ́ kɛńnɛ ńdonlo, kũ gbɛ̃ kũ oni ma náani kɛ ń
yã yãinɔmɛ dɔ, [21] de ń pínki gɔ̃ kun mè dokɔ̃nɔ ũ. Baa, lákũ ń kú ma gũn nà akũsɔ̃ má kú n
gũn, mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃ gɔ̃ kú ó gũn lɛ, de andunia le à sí mɔkɔ̃n mɛ́ n ma zĩ. [22] Gakuri kũ n kpàman
ma kpàńma, de ògɔ̃ kun mè dokɔ̃nɔ lán ó bà. [23] Má kú ń gũn, akũsɔ̃ ń kú ma gũn, de ògɔ̃
kun mè dokɔ̃nɔ ũ mámmam, de andunia gɔ̃ dɔ̃ kũ mɔkɔ̃n mɛ́ n ma zĩ, akũsɔ̃ ń yeńyĩ lákũ
ń yemai nà. [24] Baa, gbɛ̃ kũ n kpàmanɔ, má ye ògɔ̃ kú gu kũ má kún, de ò wɛ́ kɛ pla kũ ma
gakurio, gakuri kũ n kpàma kũ ń yemai yãi zaade andunia katɛnaro. [25] Baa Mana, andunia
n dɔ̃ro, ama má n dɔ̃, akũ gbɛ̃ dínɔn dɔ̃ kũ mɔkɔ̃n mɛ́ n ma zĩ. [26] Ma tò ò n dɔ̃, manigɔ̃ tó ògɔ̃
n dɔ̃, de yenyĩ kũ ń vĩ kũmao gɔ̃ kú ń gũn, de makũ sɔ̃ màgɔ̃ kú ń gũn.

18

Yesu kũnaa
(Mat 26:47-56, Maa 14:43-50, Luk 22:47-53)

[1] Yesu yã pì onaa gbɛra à bò kũ a ìbanɔ, akũ ò bikɔ̃̀ Kidironu bara dire. Swadako kú gwe,
akũ à gɛ̃̀n kũ a ìbanɔ. [2] Yudasi bonkpɛde sɔ̃ à gu pì dɔ̃, zaakũ Yesu kũ a ìbanɔ dìgɔ̃ kakara
gwe baala'i. [3] Akũ Yudasi gɛ̀ɛ gwe kũ soza gɔ̃̀ doo kũ dogari kũ sa'orikinɔ kũ Farisinɔ ń zĩnɔ.
Ò fitilanɔ kũna kũ sɛ̃̀tɛnɔ kũ gɔ̃kɛbɔnɔ. [4] Yesu yã kũ ani a le dɔ̃ pínki, akũ à bò à dàńlɛ à ń lá
à pì: Dín átɛn wɛtɛɛ? [5] Ò wèa ò pì: Yesu Nazɛramɛ. À pìńnɛ: Makũmɛ a ũ. Yudasi bonkpɛde
pì kú kũńwo. [6] Kũ Yesu pìńnɛ, makũmɛ a ũ, akũ ò èra kpɛkpɛ, ò bò ò lɛ̀tɛ. [7] Yesu ń lá dɔ: Dín
átɛn wɛtɛɛ? Akũ ò pì: Yesu Nazɛramɛ. [8] Yesu wèńma dɔ à pì: Ma òárɛ kũ makũmɛ a ũ. Tó
makũ átɛn wɛtɛ, à tó gbɛ̃ díkĩnanɔ tá. [9] À ò lɛ de yã kũ à ò yã le à papa yãimɛ, kũ à pì: Gbɛ̃
kũ n ń kpámanɔ, ń gbɛ̃̃ke dí sãtɛro. [10] Simɔ Pita fɛ̃nɛda lokona, akũ à wòto à sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ

zɪ̀rii lɛ̀o à a ɔpla sã zɔ̃̀ flɛ̃m. Zɪ̀rii pì tɔ́n Malaku. 11 Akũ Yesu pì Pitanɛ: Ǹ n fɛ̃nɛda sɔtɔ a sɔ̀n.
Mani wɛ́tãmma toko kũ ma De dɪ̀tɛmɛnɛ í miroo?
12 Akũ sozanɔ kũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔo kũ Yuda dogarinɔ Yesu kṹ ò a yɪ̀. 13 Akũ ò gɛ̀ɛ kãao Anasa
kɪ̃naa gɪ̃a. Anasa bi Kayafa kũ à de sa'oriki zɔ̃kɔ̃ ũ wɛ̀̃ birea anzureemɛ. 14 Kayafa mɛ́ à lɛ́ dà
Yuda gbãnadenɔnɛ yã à pì: À mana gbɛ̃ mɛ̀n do ga baadi gɛ̃nɛ ũmɛ.

Pita ledikpana Yesui
(Mat 26:69-70, Maa 14:66-68, Luk 22:55-57)

15 Simɔ Pita kũ ìba pãndeo tɛ́ Yesu kpɛ. Sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ ìba pãnde pì dɔ̃, akũ ìbaa pì tɛ́ Yesui
à gɛ̀̃ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ pì bɛ ɔnn, 16 ama Pita gɔ̃̀ zɛna gãnulɛa. Akũ ìba kũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ dɔ̃ pìi gɛ̀ɛ
à yã ò nɔgbɛ̃ kũ àtɛn zɛ́ pì dãkpãnɛ, akũ à tò Pita gɛ̀̃. 17 Akũ nɔgbɛ̃ zɛ́dãkpãrii pì Pita là à pì:
Gɔ̃gbɛ̃ pìi ìbanɔ dokemɛ n ũroo? Pita wèa à pì: Makũro. 18 Zɪ̀rinɔ kũ dogarinɔ tɛn tɛ́ kũ ò lè
kpákpa kũ ɪ̃a kun yãi. Pita kú kũńwo gwe, àtɛn tɛ́ kpákpa se.

Sa'oriki yãlalana Yesua
(Mat 26:59-66, Maa 14:55-64, Luk 22:66-71)

19 Akũ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ tɛn Yesu lala a ìbanɔ yãi kũ a yãdannɛnaao. 20 Yesu wèa à pì: Ma yã
ò baadinɛ gupuraa. Ma yã dàdańnɛ aduakɛkpɛnɔ gũn kũ Luda ɔnnwo, gu kũ Yudanɔ dì kɔ̃
kakaran ń pínki. Mádi yãke o asiri gũnlo. 21 Bɔ́yãi ntɛni ma lalaa? Ǹ ma yãmarinɔ la, ò yã
kũ ma òńnɛ dɔ̃. 22 Kũ Yesu yã ò lɛ, dogari kũ ò kú gwenɔ do a sãn kɛ̀ à pì: Òdi yã we sa'oriki
zɔ̃kɔ̃ɔa lɛro. 23 Yesu wèa à pì: Tó yã vãnin ma ò, ṅ o ò ma. Tó yã manan ma ò sɔ̃, bɔ́yãin n
ma lɛɛ? 24 Akũ Anasa Yesu gbàrɛ sa'oriki zɔ̃kɔ̃ Kayafa kɪ̃naa yɪ̃na.

Pita ɛra à ledikpana Yesui dɔ
(Mat 26:71-75, Maa 14:69-72, Luk 22:58-62)

25 Pita kpɛ́ zɛ gwe àtɛn tɛ́ kpákpa. Akũ ò a là ò pì: A ìbanɔ dokemɛ n ũroo? Pita ledi kpà
à pì: Makũmɛro. 26 Sa'oriki zɔ̃kɔ̃ɔ zɪ̀rinɔ do bi gbɛ̃ kũ Pita à a sã gò danɛmɛ, akũ à pì: Mádi
á e lɛɛlɛ swadakoo gũnloo? 27 Akũ Pita ledi kpà dɔ. Zaa gwe gɔ̃̀nɔ ko lɛ́ zù.

*Pilati yãkpat*ɛkɛna kũ Yesuo
(Mat 27:1-2, 11-14, Maa 15:1-5, Luk 23:1-5)

28 Gudɔo akũ Yuda gbãnadenɔ bò kũ Yesuo Kayafa bɛa, ò gɛ̀ɛ kãao bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ bɛa. Odi
gɛ̃ a ɔnnlo, de òsungɔ̃ gbãsɪ̃ro yãi, zaakũ ò ye ò Vɪ̃nla dikpɛ kɛmɛ. 29 Abire yãi Pilati bò à sù
ń kɪ̃naa à pì: Yã kpaten á vɪ̃ kũ gbɛ̃ pìioo? 30 Ò wèa ò pì: Tó yãvãnikɛriinlo, de ódi su ò a
kpámmaro. 31 Akũ Pilati pìńnɛ: À a sɛ́ à gɛ́ yãkpatɛ kɛ kãao á zɪ̃da dokaa. Akũ gbãnade pìnɔ
pìnɛ: Ó gbɛ̃dɛna zɛ́ vɪ̃ro. 32 Abirekũ kɛ̀ de yã kũ Yesu ò le à papa yãimɛ, kũ à a ga yã taka ò.
33 Akũ Pilati èra à gɛ̀̃ ɔnn. À Yesu sìsi, akũ à a là à pì: Mɔkɔ̃n Yudanɔ kína ũ yá? 34 Yesu wèa
à pì: Ntɛn o lɛ kũ n zɪ̃daoon yá, ke ò ma yã ònnɛmɛɛ? 35 Pilati pì: Yudan ma ũ yá? N burinɔ
kũ n sa'orikinɔ mɛ́ ò n kpama. Bɔ́n n kɛ̀ɛ? 36 Yesu pì: Ma kpata bi andunia díkɪ̃na pɔ́nlo. Tó
ma kpata bi andunia díkɪ̃na pɔ́mɛ, de ma ìbanɔ zɪ̀i kà de òsun ma kpá Yuda gbãnadenɔaro.
Ma kpata bi andunia la pɔ́nlo. 37 Akũ Pilati pìnɛ: Ase kínamɛ n ũ yá? Yesu wèa à pì: N ò a
zɛ́a kũ kínan ma ũ. Ò ma i, akũ ma su andunia gũn yãpura sèedade ũ. Gbɛ̃ kũ à de yãpura
pɔ́ ũ dì ma yã ma. 38 Pilati pì: Bɔ́n yãpura ũu?

Yãdana Yesula
(Mat 27:15-31, Maa 15:6-20, Luk 23:13-25)

Kũ à ò lɛ, à èra à bò à gɛ̀ɛ Yuda gbãnadenɔ kɪ̃naa à pìńnɛ: Mádi taari ke le gbɛ̃ diaro.
39 Á futɛokarayã vɪ̃ kũ madì purusunanɔ doke gbarɛárɛ Vɪ̃nla dikpɛ zɪ̃. Á ye mà Yudanɔ
kína gbarɛárɛn yá? 40 Akũ ò wiki lɛ̀ dɔ ò pì: Àkũmɛro, Barabamɛ! Baraba pì sɔ̃ bi kpãni
wɛ́dewɛmɛ.

19

1 Akũ Pilati pì, ò Yesu kũ ò a gbɛ̃ kũ flɑ̀ao. 2 Akũ sozanɔ lɛ̀ fùraa tɑ̃̀ ò kùnɛ ò arukɪ̃mba
tɛ̃ra dànɛ. 3 Òtɛn nai dodo òtɛn pi: Fɔɔ, Yudanɔ kína! Akũ òtɛni a sãn kɛkɛ. 4 Pilati èra à bò
dɔ, akũ à pì gbɛ̃nɔnɛ: À gwa, matɛn booárɛ bàai la de à le à dɔ̃ kũ mádi yãke learo. 5 Yesu

bò bàai, à lɛ̀ fùraa pì kuna à arukĩmba wɛ́de pì dana. Akũ Pilati pìńnɛ: Gɔ̃gbɛ̃ pìin dí! [6] Kũ
sa'orikinɔ kũ dogarinɔ a è, ò wiki lɛ̀ ò pì: Ǹ a pá lía! Ǹ a pá lía! Akũ Pilati pìńnɛ: À a kũ à pá
lía á zĩda, zaakũ mádi taari ke learo. [7] Yuda gbãnade pìnɔ wèa ò pì: Ó doka vĩ, akũsɔ̃ doka
pìi pì séde à ga, kũ à a zĩda dìtɛ Luda Né ũ yãi.

[8] Kũ Pilati yã pìi mà, akũ vĩna kɛ̀kɛ à a kṹ. [9] À ɛ̀ra à gɛ̃̀ kũ Yesuo ɔnn dɔ, akũ à a là à pì: N
bo máa? Yesu dí wearo, [10] akũ Pilati pìnɛ: Ĩni yã o kũmaoroo? Ń dɔ̃ kũ má n gbarɛna iko vĩ,
akũsɔ̃ má n pana lía iko vĩroo? [11] Yesu wèa à pì: Ń iko ke vĩ ma musuro, sé kũ Luda kpàmma.
Abire yãi gbɛ̃ kũ à ma kpamma durunna mɛ́ à zɔ̃kɔ̃. [12] Zaa gɔrɔ birea Pilati tɛn zɛ́ wɛtɛ à a
gbarɛ, ama Yuda gbãnadenɔ wiki lɛ̀ ò pì: Tó n gbɛ̃ pìi gbàrɛ, Siza gbɛ̃nnamɛ n ũro. Gbɛ̃ kũ à
a zĩda dìtɛ kína ũ ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ Sizaomɛ. [13] Kũ Pilati yã bire mà, à pì ò bo kũ Yesuo bàai. Akũ à
vùtɛ a tìntiia gu kũ òdi pi gbè gusaran, kũ Eberu yão sɔ̃, Gabata. [14] Vĩnla dikpɛ sorukɛzĩmɛ,
ifãntɛ̃ kà mìdangura. Akũ Pilati pì Yuda gbãnade pìnɔnɛ: Á kínan dí. [15] Akũ òtɛn wiki lɛ́
òtɛn pi: Ǹ a dɛ. Ǹ a dɛ. Ǹ a pá lía. Pilati pìńnɛ: Mani á kína pá lía yá? Sa'orikinɔ pì: Ó kína
ke vĩro, Siza baasiro. [16] Akũ Pilati Yesu kpàḿma ò a pá lía. Akũ ò a sɛ̀ ò tà kãao.

Yesu pana lía
(Mat 27:32-44, Maa 15:21-32, Luk 23:26-43)

[17] Yesu bò wɛ̃tɛ gũn à a zĩda lígbãndurukpana sɛna, à gɛ̀ɛ gu kũ òdi pi Mìtokokia, kũ Eberu
yão sɔ̃ Gɔgɔta. [18] Gwen ò a pà lía kũ gbɛ̃nɔn pla pãndenɔ, gbɛ̃ do a ɔplai gbɛ̃ do a ɔzɛi, akũ
Yesu kú ń dagura. [19] Pilati takada kɛ̃̀ à nà Yesu lí pìia. Yã kũ à kɛ̃̀ɛ pìin dí:

Yesu Nazɛra, Yudanɔ kína.

[20] Yudanɔ takada kũ à kɛ̃̀ɛ pì kyó kɛ̀ dasi, zaakũ gu kũ ò Yesu pà lían pìi zã̀ kũ wɛ̃tɛoro. Ò
takada pìi kɛ̃̀ kũ Eberu yão kũ Romudenɔ yão kũ Giriki yãomɛ. [21] Akũ Yuda sa'orikinɔ pì
Pilatinɛ: Ǹsun kɛ̃ ǹ pi Yudanɔ kínaro, ama ǹ kɛ̃ kũ àkũ mɛ́ à pì Yudanɔ kínamɛ a ũ. [22] Pilati
pì: Yã kũ ma kɛ̃̀n ma kɛ̃̀. [23] Kũ sozanɔ Yesu pà lía ò làka, akũ ò a pɔ́kasanɔ sɛ̀tɛ ò kpàatɛ lɛu
siikɔ̃ baadi mìia. Ò a utagyaba kũ ò tã̀ nabinaa sari zaa musu ari zĩtɛ sɛ̀ dɔ, [24] akũ ò pìkɔ̃nɛ:
Òsun uta pì kɛ̃kɛ̃kɔ̃rɛro. Ò kàpa kpá de ògɔ̃ dɔ̃ gbɛ̃ kũ ani gɔ̃nɛ. Ò kɛ̀ lɛ, de yã kũ ò kɛ̃̀ Luda
yãn le à papamɛ, kũ ò pì:
Ò ma pɔ́kasanɔ kpàatɛkɔ̃nɛ,
ò kàpaa kpà ma uta yãi.
Abire yãin sozanɔ kɛ̀ lɛ. [25] Yesu da kũ a da dakũnao kũ Kolopa nanɔ Mariamao kũ Mariama
Magadalɛnio kú lí kũ ò Yesu pàaa sarɛ. [26] Kũ Yesu a da è kũ a ìba kũ à yeiio zɛna kɔ̃ sarɛ, à
pì a danɛ: Nɔgbɛ̃, n nɛ́n di! [27] Akũ à pì ìbaa pìinɛ: N dan di! Zaa zĩ birean ìbaa pìi a sɛ̀ à tà
kãao a bɛa.

Yesu ganaa
(Mat 27:45-56, Maa 15:33-41, Luk 23:44-49)

[28] Abire gbɛra Yesu dɔ̃ kũ a pínki pàpa. De yã kũ à kɛ̃na Luda yãn le à papa akũ à pì: Ími
tɛni ma dɛ. [29] Lo kú gwe, sèwɛ̃ kpã̀kpã kán pana. Akũ ò sako yàku wɛ̃ pìi gũn ò pè sɛ̀̀lia ò dɔ̀
Yesunɛ a lɛ́a. [30] Kũ à wɛ̃ pìi mì à pì: Yã làka. Akũ à a mìi pètɛ à a wɛ̃̀ndii gbàrɛ.

Yesu zɔ̃na kũ sário

[31] Kámmabogɔrɔ sorukɛzĩmɛ. Yuda gbãnadenɔn ye gɛ̀nɔ gɔ̃ lía ari kámmabogɔrɔ zĩro,
zaakũ kámmabogɔrɔ zĩ pì bi gɔrɔ zɔ̃kɔ̃ɔmɛ. Akũ ò gɛ̀ɛ ò wɛ́ kɛ̀ Pilatia ò ń gbá ɛ́'ɛ ò ń kipa.
[32] Akũ sozanɔ gɛ̀ɛ ò gbɛ̃ káaku kũ ò pà lía lɛɛlɛ kũ Yesuo gbá ɛ̀'ɛ kũ a plade pɔ́o dɔ. [33] Kũ ò kà
Yesu kĩnaa, ò è à gĩnakɛ à gà kɔ̀, akũ odi a gbá ɛ́'ɛro. [34] Akũ sozanɔ doke Yesu zɔ̃̀ kũ sário a
gbã̀ntɛrɛɛa. Gwe gɔ̃̀nɔ aru kũ ío bɔ̀tɛ. [35] Gbɛ̃ kũ à yã pìi è kũ wɛ́o mɛ́ a ò. A sèedakɛna yãpura
vĩ, à dɔ̃ kũ yãpuran átɛn o, de ákɔ̃nɔ sɔ̃ à le à Yesu náani kɛ. [36] Yã birenɔ kɛ̀ de yã kũ à kɛ̃na
Luda yãn díkĩna papamɛ, ò pì: Oni a wá ke éro. [37] À kɛ̃na Luda yãn dɔ ò pì: Oni gbɛ̃ kũ ò a
zɔ̃̀ gwa.

Yesu vĩnaa
(Mat 27:57-61, Maa 15:42-47, Luk 23:50-56)

38 Abire gbɛra Yusufu Arimatea gɛ̀ɛ à wɛ́ kɛ̀ Pilatia, de à a gba zɛ́ à Yesu gɛ̀ɛ kipa. Yesu
ìbaamɛ asiri gũn, kũ àtɛn vĩna kɛ Yuda gbãnadenɔnɛ yãi. Pilati wènɛ, akũ à gɛ̀ɛ à a gɛ̀ɛ
sɛ̀ à tào. 39 Nikodɛmu kũ à gɛ̀ɛ Yesu kĩnaa gwãani gɛ̀ɛ se kũ lí'ɔo yãkatɛna kũ ɛzɛ kũ àdi tó
gɛ̀ vãroo à kà kiloo baraakuri taka bà. 40 Akũ ò Yesu gɛ̀ɛ sɛ̀ ò táaru bizanɔ fĩ̀fĩa kũ ɛzɛ pìio,
lákũ Yudanɔ dì gɛ̀ kpe ta nà ń futɛokarayã gũn. 41 Kara kú gu kũ ò Yesu pà líaa pìn. Gbɛ̀wɛɛ
kũ ò sɔ̀ mira ũ dufu kú karaa pìi gũn, odi gbɛ̃ke dan zikiro. 42 Gwen ò Yesu wùtɛn, kũ à zã̀
kũńworo, kũ dɔ Yudanɔ kámmabogɔrɔ tɛn ká yãi.

20

Yesu vunaa
(Mat 28:1-8, Maa 16:1-8, Luk 24:1-12)

1 Azumanɛnna zĩ̃ gudɔo Mariama Magadalɛni bò à gɛ̀ɛ mira kĩnaa, akũ à lè gbɛ̀ gona mira
léa. 2 Akũ à bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ Simɔ Pita kĩnaa kũ ìba pãnde kũ Yesu yeii pìio à pìńnɛ: Ò Dikiri bò
miran, ó dɔ̃ gu kũ ò a dànlo. 3 Akũ Pita kũ ìba pãnde pìio fùtɛ ò gɛ̀ɛ mira kĩnaa. 4 Ń gbɛ̃nɔn
pla ń pínki tɛn bàa lɛ́ lɛɛlɛ, akũ ìba pãnde pìi bà nna de Pitala, à kà mira kĩnaa káaku. 5 Kũ à
wɛ́ kpàtɛn, akũ à táaru bizanɔ è katɛna, ama adi gɛ̃ a gũnlo. 6 Kũ Simɔ Pita kà a gbɛra, akũ
à gɛ̃̀ miran. À táaru biza pìi è katɛna 7 kũ biza kũ ò fĩ̀fĩ a mìiao. Biza pì pɛkɛrɛna kũ pɔ́lɛ
pìnɔoro, à kokona ditɛna adomɛ. 8 Akũ ìba kũ à kà mira kĩnaa káaku pìi gɛ̃̀ se. À è, akũ à sì.
9 Ari tera odi yã kũ à kɛ̃na Luda yãn dɔ̀rɔ dɔ̃ro kũ ò pì, ani futɛ bona gan. 10 Akũ ìba gbɛ̃nɔn
pla pìnɔ èra ò tà bɛ.

Yesu bo à suna Mariama Magadalɛninɛ
(Mat 28:9-10, Maa 16:9-11)

11 Mariama zɛna mira léa, àtɛn ɔ́ɔ dɔ. Lákũ àtɛn ɔ́ɔ dɔ nà lɛ, akũ à wɛ́ kpàtɛ miran. 12 Akũ
à malaika gbɛ̃nɔn planɔ è vutɛna gu kũ ò Yesu gɛ̀ɛ wùtɛn yãaa. A do kú a mì kpa, a do sɔ̃
gbá kpa. Ò uta pura dana. 13 Akũ ò a là ò pì: Nɔgbɛ̃, bɔ́ mɛ́ à n le ntɛn ɔ́ɔ dɔɔ? À wèḿma à pì:
Ò ma Dikiri sɛ̀ ò tà kãaomɛ, má dɔ̃ gu kũ ò a wùtɛnlo. 14 Kũ à ò lɛ, akũ à lìtɛ à Yesu è zɛna,
ama adi dɔ̃ kũ Yesunlo. 15 Yesu a là à pì: Nɔgbɛ̃, bɔ́ yã mɛ́ à tò ntɛn ɔ́ɔ dɔɔ? Dín ntɛn wɛtɛɛ?
Mariama tɛn da karademɛ, akũ à pìnɛ: Mare, tó mɔkɔ̃n mɛ́ n a sɛ̀ n bo kãao, ǹ omɛnɛ gu
kũ n a wùtɛn de mà gɛ́ mà a sɛ́. 16 Yesu pìnɛ: Mariama! Akũ à arɛ dɔ̀a à pìnɛ kũ Eberu yão:
Rabi! Tɔ́ pìi pì Dannɛri. 17 Yesu pìnɛ: Ǹsun ɔ namaro, mádi tá ma De kĩnaa kɔ̀ro. Ǹ gɛ́ ǹ o
ma gbɛ̃nɔnɛ matɛn tá ma De kũ ń Deo kĩnaa, ma Luda kũ ń Ludao kĩnaa. 18 Akũ Mariama
Magadalɛni gɛ̀ɛ à a baaruu kpà a ìbanɔnɛ à pì: Ma Dikiri è. Akũ à yã kũ à òɔnɛɛ bàbańnɛ.

Yesu bo à suna a ìbanɔnɛ
(Mat 28:16-20, Maa 16:9-18, Luk 24:36-49)

19 Azumanɛnna birea ɔkɔsi a ìbanɔ kakarana kpén, ò gbà tàtańlɛ ò mɔ̀nɛ kã̀, kũ òtɛn vĩna
kɛ Yuda gbãnadenɔnɛ yãi. Akũ Yesu sù à zɛ̀ ń tɛ́ à pìńnɛ: Àgɔ̃ kun aafia! 20 Kũ à ò lɛ, akũ à
a ɔnɔ mɔ̀ńnɛ kũ a gbã̀ntɛrɛɛo. Kũ ìbaa pìnɔ Dikiri è, ń pɔ kɛ̀ nna manamana. 21 Yesu èra à
pìńnɛ: Àgɔ̃ kun aafia! Lákũ ma De ma zĩ nà, lɛn matɛni á zĩ lɛ. 22 Kũ à ò lɛ, akũ à ĩa vùḿma
kũ léo à pì: À Luda Nini sí. 23 Gbɛ̃ kũ a ń kɛ̃ kũ ń durunnanɔ, à kɛ̃̀ḿman gwe. Gbɛ̃ kũ ádi ń
kɛ̃nɛro sɔ̃, ani kɛ̃ḿmaro.

Yesu kũ Tomasio

24 Gɔrɔ kũ Yesu sù, Tomasi, a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ doke kũ òdi pinɛ Sìka kú
kũńworo. 25 Akũ a ìba kparanɔ pìnɛ: O Dikiri è. Akũ à pìńnɛ: Tó mádi koosa gbɛ̀ e a ɔnɔ
gũn ma ɔnɛ pɛ̀nlo, akũsɔ̃ mádi ɔ zɔ̃ a gbã̀ntɛrɛnlo, mani síro. 26 A gɔrɔ làa a ìbanɔn kú kpɛ́n
dɔ, Tomasi kú kũńwo sà. Ò gbà tàtańlɛ ò mɔ̀nɛ kã̀, akũ Yesu sù à zɛ̀ ń tɛ́ à pì: Àgɔ̃ kun aafia!
27 Akũ à pì Tomasinɛ: Ǹ n ɔnɛ pɛ́ ma ɔ gũn la ǹ gwa, ǹ n ɔ zɔ̃ ma gbã̀ntɛrɛɛa. Ǹsun sika kɛ
doro. Ǹ ma náani kɛ. 28 Tomasi wèa à pì: Ma Dikiri, ma Luda. 29 Yesu pìnɛ: Kũ n ma e yãin n
ma náani kɛ̀. Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ ò ma náani kɛ̀ ma enaa sarinɔ ũ.

30 Yesu daboyã pãndenɔ kɛ̀ dasi a ìbanɔ wɛ́ wára kũ odi kɛ̃ takada dí gũnlo. 31 Ama ò
adikĩnanɔ kɛ̃̀ de à le à Yesu sí Luda Nɛ́ Arumasihu ũ à wɛ̃̀ndi le a náanikɛnaa gũn yãimɛ.

21

Yesu bo à suna a ìbanɔnɛ sɛ̀bɛ léa

1 Abire gbɛra Yesu ɛ̀ra à a zĩda mɔ̀ a ìbanɔnɛ dɔ Tiberia sɛ̀bɛ léa. Lán dí bàn à a zĩda
mɔ̀ńnɛ. 2 Simɔ Pita kú lɛɛlɛ kũ Tomasi kũ òdi pinɛ Sìkao kũ Natanaɛli kũ à bò Kana, Galili
bùsuuo kũ Zebedi nénɔ kũ Yesu ìba gbɛ̃nɔn pla pãndenɔ. 3 Simɔ Pita pìńnɛ: Matɛn gɛ́ kpɔ̀
wɛtɛmɛ. Akũ ò pìnɛ: Ókɔ̃nɔ se óni gɛ́ kũnwo. Akũ ò gɛ̀ɛ ò gɛ̃̀ gó'itɛ gũn, ama odi pɔ́ke kũ
gwãani birearo. 4 Kũ gu tɛn su dɔ, Yesu zɛna bara, ama a ìbanɔ dí dɔ̃ kũ àkũmɛro. 5 Akũ à lɛ́
zùńyĩ à pì: Gbɛ̃nɔ, ádi pɔ́ke le a kũ̀roo? Ò pì: Oi! 6 Akũ à pìńnɛ: À birigi zu gó ɔplai áni pɔ́
kũ. Kũ ò zù, ò kpɔ̀ɔ kũ̀ dasidasi ò fù sɛna. 7 Akũ ìba kũ Yesu yeii pìi pì Simɔ Pitanɛ: Dikirimɛ.
Pita uta danaro. Kũ à mà ò pì Dikirimɛ, akũ à a uta sɛ̀ à dà à kùsi ía. 8 Ìba kparanɔ tɛn birigi
gátɛ pana kũ kpɔ̀ɔo òtɛn suo kũ góo, zaakũ ò zã̀ kũ baraoro, à de mita basɔɔro takalaro.
9 Kũ ò bikũ̀ bara, ò burodii è katɛna gwe kũ kpɔ̀ɔo kpakpana tɛ́a. 10 Yesu pìńnɛ: À mɔ́ kũ kpɔ̀
kũ a kũ̀ terao kenɔ. 11 Akũ Simɔ Pita gɛ̃̀ gó gũn à birigi gàtɛ à bikũ̀o bara. À pana kũ kpɔ̀
gbɛ̃̀ntɛ̃nɔ mèn basuppla akuri awɛɛ'aakɔ̃. Bee kũ à dasi lɛ, táaru pì dí kɛ̃ro. 12 Yesu pìńnɛ:
À mɔ́ à pɔ́ ble. A ìba ke dí fɔ̃ à lɛ́ bò à a là dín a ũro, zaakũ ò dɔ̃ kũ Dikirimɛ. 13 Yesu gɛ̀ɛ à
burodii sɛ̀ à kpàḿma. Lɛn à kɛ̀ lɛ kũ kpɔ̀ɔo dɔ. 14 Yesu a zĩda mɔna a ìbanɔnɛ gɛ̃̀n aakɔ̃den
gwe a vuna gan gbɛra.

Yesu kũ Pitao

15 Kũ ò pɔ́ blè ò làka, Yesu Simɔ Pita là à pì: Yuhana nɛ́ Simɔ, ń yemai de gbɛ̃ dínɔla yá?
À wèa à pì: Ee Dikiri, ń dɔ̃ kũ má yenyĩ. Yesu pìnɛ: Ǹ pɔ́ble kpá ma sãnɛ bɔ̀rɔnɔa. 16 A gɛ̃̀n
plade Yesu ɛ̀ra à a là dɔ à pì: Yuhana nɛ́ Simɔ, ń yemai yá? À wèa à pì: Ee Dikiri, ń dɔ̃ kũ má
yenyĩ. Yesu pìnɛ: Ǹ ma sãnɔ dãmɛnɛ. 17 À a là a gɛ̃̀n aakɔ̃de à pì: Yuhana nɛ́ Simɔ, ń yemai
yá? Kũ Yesu Pita là a gɛ̃̀n aakɔ̃de tó à yeai, a pɔ yàka, akũ à pìnɛ: Dikiri, ń yã sĩnda pínki
dɔ̃. Ń dɔ̃ kũ má yenyĩ. Yesu pìnɛ: Ǹ pɔ́ble kpá ma sãnɔa. 18 Yãpuran matɛn onnɛ, kũ ń de
kɛfɛnna ũ, ndì pɔ́ da n zĩda ǹ gɛ́ gu kũ ń yein, ama tó n zĩ kũ̀, ĩni n ɔnɔ poro, gbɛ̃ pãnde ni
dannɛ à gɛ́ kũnwo gu kũ ń yeiron. 19 Kũ Yesu ò lɛ, Pita ga kũ ani Luda tɔ́ bon à tɛ́a. Abire
gbɛra Yesu pìnɛ: Ǹ tɛ́mai.

Yesu kũ ìba kũ Yesu yeiio

20 Pita lìtɛ à ìba kũ Yesu yeii pìi è tɛ́ńyĩ. Gbɛ̃ pì mɛ́ à nà Dikirii gɔrɔ kũ òtɛn pɔ́ ble, à a là
gbɛ̃ kũ ani a kpáḿmai. 21 Kũ Pita a è, à pì Yesunɛ: Dikiri, gbɛ̃ dí sɔ̃ bi? 22 Yesu pìnɛ: Tó má ye
àgɔ̃ kú wɛ̃̀ndiio ari màgɔ̃ gɛ́ su, a yã n le máa? Ǹgɔ̃ tɛ́mai dé. 23 Akũ yã pìi fã̀kɔ̃a Yesudenɔ
tɛ́ kũ ìbaa pì ni garo. Ama Yesu dí onɛ kũ ani ganlo. À pì, tó á ye àgɔ̃ kun ari àgɔ̃ gɛ́ su, a yã
a le mámɛɛ?

24 Ìbaa pì mɛ́ à yã dínɔ sèeda kɛ̀. Àkũ mɛ́ à takada dí kɛ̃̀, akũ ó dɔ̃ kũ a sèedakɛna náani vĩ.

Mìdɛnaa

25 Yesu yã pãndenɔ kɛ̀ dasidasi dɔ. Tó ò kɛ̃̀ takada gũn dodo pínki, matɛn da andunia a
zĩdanɛ ni fɔ̃ à takada kũ ò kɛ̃̀ɛ pìnɔ síro.

ZĨRINƆ YÃKƐNANƆ

Yesu tana ludambɛ 1:1-1:26
Luda Nini kipanaa 2:1-2:47
Yudanɔ Yesu yã sinaa 3:1-12:25
Pɔlu wɛ̃tɛgɛna káakude 13:1-14:28
Pɔlu wɛ̃tɛgɛna gɛ̃̀n plade 15:1-18:22
Pɔlu wɛ̃tɛgɛna gɛ̃̀n aakɔ̃de 18:23-21:16
Pɔlu gɛna Romu 21:17-28:31

Lésɛna Luda Nini yã musu

1 Tiofilu, ma òɔ̀nnɛ ma takada káaku gũn lákũ Yesu kɛ̀ nà kũ yã kũ à dàńnɛnɔ pínki zaa a
naana gɔrɔ 2 ari gɔrɔ kũ à yã dìtɛ a zɩ̀rinɔnɛ kũ Luda Nini gbãnao, akũ Luda a sɛ̀ à tà kãao a
kĩnaa. 3 Zaakũ a ganaa gbɛra à a zĩda mɔ̀ńnɛ à sèedayãnɔ kɛ̀ńnɛ dasi kũ à tò ò dɔ̃̀ sikaa sari
kũ à bɛ̃nɛ. À a zĩda mɔ̀ńnɛ gɔrɔ bupla à kpata kũ à bò Luda kĩnaa yã òńnɛ. 4 Kũ ò kakarana,
akũ à pìńnɛ: Àsun bo Yurusalɛmuro. Àgɔ̃ lɛ́ kũ ma De sɛ̀árɛ dã, lákũ ma a yã òárɛ nà. 5 Zaakũ
Yahaya gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ̀ í gũmmɛ, ama gɔrɔ pla la mani á da'itɛ kɛ Luda Nini gũn.

Tana kũ Yesuo ludambɛ
(Maa 16:19-20, Luk 24:50-53)

6 Kũ ò kakarana lɛ, akũ ò a là ò pì: Dikiri, gɔrɔ dí gũnn ĩni Isarailanɔ kpata ɛrańnɛ yá? 7 À
wèńma à pì: Á zɛ́ vĩ àgɔ̃ gɔrɔ kesɔ̃ gɔrɔ zaka kũ ma De dìtɛ kũ a zĩda ikooo dɔ̃ro. 8 Tó Luda
Nini kìpaáwa, áni gbãna le àgɔ̃ de ma sèedadenɔ ũ Yurusalɛmu kũ Yudea bùsu gu sĩnda
pínkio kũ Samaria bùsuuo ari à gɛ́ pɛ́ andunia lɛ́a. 9 Yã bire onaa gbɛra Luda a sɛ̀ ń wára ari
à gɛ̀ɛ à sɔ̀̀tɛ ń wɛ́a ludambɛ lukun. 10 A tanaa gũn lákũ ń wɛ́ pɛ́ ludambɛa nà, akũ gbɛ̃nɔn
pla kenɔ bò ò zɛ̀ ń sarɛ ò pɔ́kasa puranɔ dana. 11 Ò pì: Galili bùsudenɔ, à kɛ̀ dera á zɛna átɛn
ludambɛ gwaa? Yesu kũ Luda a bò á tɛ́ à tà kãao a kĩnaa pìi, ani ɛra à su lákũ a è àtɛn tá
gwe nà.

Yudasi gɛ̃nɛkɛnaa

12 Akũ ò kìpa Kùkpɛ sɩ̀sɩ̃ia ò sù Yurusalɛmu. Sɩ̀sɩ̃i pìi zɔ̀̀ kũ Yurusalɛmuo à kà lán kiloo
do taka bà. 13 Kũ ò kà, akũ ò dìdi kpɛ́ musu, gu kũ òdigɔ̃ kún. Pita kú gwe kũ Yuhanao kũ
Yamisio kũ Anduruo kũ Filipio kũ Tomasio kũ Batɔlɔmiuo kũ Matiuo kũ Alafeu nɛ́ Yamisio
kũ Simɔ Kokarideo kũ Yamisi nɛ́ Yudasio. 14 Ń pínki ń zĩda kpà aduakɛnaaa lɛɛlɛ kũ Mariama
Yesu dao kũ Yesu dakũnanɔ kũ nɔgbɛ̃ kparanɔ.

15 Gɔrɔ birea Pita fùtɛ à zɛ̀ Yesu ìba kũ ò kà gbɛ̃nɔn basuddo takanɔ tɛ́ à pì: 16 Ma gbɛ̃nɔ,
yã kũ Dauda ò kũ Luda Nini gbãnao Yudasi kũ à dò gbɛ̃ kũ ò Yesu kɔ̃̀nɔnɛ arɛ yã musu,
tilasimɛ Luda yã pì papa. 17 Ó gbɛ̃ domɛ yã a baka kú ó zĩ díkĩna gũn. 18 À zĩtɛ lù kũ ɔgɔ
kũ à lè a vãnikɛnaa gũnwo. Gwen à bàkɛ̃ à lètɛn, a nèsɛɛ pɔ̀̀tã a nukãninɔ bɔ̀tɛ pínki.
19 Yurusalɛmudenɔ pínki yã pìi mà, akũ ò tɔ́ kpà gu pìinɛ Akɛlɛdama kũ ń buri yão. Tɔ́
pìi pì gbɛ̃dɛri zĩtɛ. 20 Ò a yã ò Zabura takada gũn ò pì:
A bɛ gɔ̃ bɛzĩ ũmɛ,
gbɛ̃ke súngɔ̃ kú a gũn doro.
Ò pì dɔ:
Gbɛ̃ pãnde gɔ̃ a gɛ̃nɛ ũ.
21-22 A yã mɛ́ à tò gbɛ̃ kũ òdigɔ̃ tɛ́wái gɔrɔ kũ ó kú lɛɛlɛ kũ Dikiri Yesuo zaa Yahaya gbɛ̃nɔ
da'itɛkɛgɔrɔa ari gɔrɔ kũ Luda a bò ó tɛ́nɔ, ò ń gbɛ̃ do bo àgɔ̃ de a vuna gan sèedade ũ kũoo.
23 Akũ ò gbɛ̃nɔn planɔ bò, Yusufu kũ òdi pinɛ Baasaba òdi pinɛ dɔ Yusutu kũ Matiao. 24 Akũ
ò adua kɛ̀ ò pì: Dikiri, ń gbɛ̃ sĩnda pínki nèsɛ dɔ̃. Gbɛ̃nɔn pla dínɔ tɛ́ ǹ gbɛ̃ kũ n bò mɔwɛrɛ,
25 de a bàka gɔ̃ kú kũ ókɔ̃nɔ zɩ̀rinɔ zĩ díkĩna gũn yãi, zĩ kũ Yudasi bòn à gɛ̀ɛ gu kũ kɔ̃ sɛ̀ kãao

gũn. [26] Akũ ò kàpaa kpà gbɛ̃nɔn pla pìnɔ yã musu. Akũ líkpana Matia kṳ̀, akũ ò a dà zĩ̀ri
gbɛ̃nɔn kuri awɛɛdonɔ tɛ́.

2

Luda Nini kipanaa

[1] Kũ Pɛntikɔsi dikpɛ gɔrɔ kà, ò kú gu dokɔ̃nɔa ń pínki. [2] Kãnto ò kĩni mà bona ludambɛ lán
zàga'ĩa gbãna bà, akũ kpɛ́ kũ ò vutɛna wã̀. [3] Ò pɔ́ è lán tɛ́nɛnɛnɔ bà à fã̀kɔ̃a à dìdi ń baadia.
[4] Akũ Luda Nini kìpaḿma ń pínki, akũ ò nà yãkeburi'onaaa lákũ Nini pì ń gbá lɛ́ nà.

[5] Yuda kenɔ kú Yurusalɛmu gwe, ludayãmari kũ ò bò andunia bùsu sĩnda pínki gũnnɔ ũ.
[6] Kũ ò ń zuka pìi mà, ò kàkaraǹyĩ dasidasi, akũ ò bídi kɛ̀, kũ ò mà òtɛni ń gbɛ̃ sĩnda pínki
buri yã o. [7] Yã pì ń kũ gbãna à bò ń sarɛ ò pì: Yã'orii pìnɔ bi Galilidenɔmɛ ń pínkiroo? [8] À kɛ̀
dera o mà òtɛni ó baadi bùsu yã oo? [9] Patianɔ kũ Midianɔ kũ Elamunɔn ó ũ kũ gbɛ̃ kũ ò kú
Mɛsɔpɔtamianɔ kũ Yudeao kũ Kapadosiao kũ Pɔntuo kũ Asiao [10] kũ Firigiao kũ Pamfiliao
kũ Misilao kũ Libia bùsu kũ à kú Sirɛni sarɛo kũ gbɛ̃ kũ ò bò Romunɔ. [11] Yudanɔ kũ gbɛ̃ kũ
ò ń donyĩ zɛ́ sènɔn ó ũ kũ Kɛrɛtinɔ kũ Larubunɔ, akũ ótɛn ma òtɛn Luda yãbonsarɛ kɛnanɔ
o kũ ó baadi buriyãnɔ. [12] Yã pì ń kũ gbãna ò bídi kɛ̀, òtɛn kɔ̃ lala òtɛn pi: Yã kpate takan
gwee? [13] Gbɛ̃kenɔ sɔ̃ òtɛni ń lalandi kɛ ò pì: Í mɛ́ à ń kũ.

Pita waazikɛnaa

[14] Akũ Pita fùtɛ à zɛ̀ kũ a gbɛ̃ kpara gbɛ̃nɔn kuri awɛɛdonɔ à yã ò gbãngbãn à pì: Ákɔ̃nɔ
Yudanɔ kũ gbɛ̃ kũ á kú Yurusalɛmunɔ pínki, à sã kpá à tó mà yã pì oárɛ. [15] Í dí gbɛ̃ pìnɔ kũ
lákũ átɛn da nàro, zaakũ kɔnkɔ mɔ̀ kɛ̃ndon tera. [16] Yã kũ annabi Yoɛli òon dí:
[17] Luda pì:
Gɔrɔ kpɛdenɔ zĩ mani ma Nini pisi gbɛ̃ sĩnda pínkia,
á nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ á nɛ́nɔgbɛ̃nɔ ni annabikɛyã o,
á kɛfɛnnanɔ ni wɛ́gupu e,
á mare zɔ̃kɔ̃nɔ ni nana o.
[18] Gɔrɔ birenɔa
mani ma Nini pisi ma zɔ̀blerinɔa
gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ ń pínki
oni annabikɛyã o.
[19] Mani sèedanɔ kɛ musu,
mani yãbonsarɛnɔ kɛ andunia gũn,
aru kũ tɛ́o kũ túsukpɛ síi lukuo nigɔ̃ kún.
[20] Ifãntɛ̃ ni sira kũ,
mɔvura ni tɛ̃ra kũ lán aru bà
ari Dikiri sugɔrɔ zɔ̃kɔ̃ gakuride gɔ̃ gɛ́ ká,
[21] gbɛ̃ sĩnda pínki kũ òdi Dikiri sísinɔ ni bo.
[22] Isarailanɔ, à yã dí ma. Lákũ á dɔ̃ á zĩdanɛ nà, Luda Yesu Nazɛra mɔ̀árɛ a gbɛ̃ ũ kũ daboyãnɔ
kũ yãbonsarɛnɔ kũ sèeda kũ à kɛ̀ a gãi á tɛ́nɔ. [23] Luda zɛ̀o a pɔyenyĩna kũ a dɔ̃naao gũn kũ
ò a kpàáwa, akũ a tò kifirinɔ a pà lía ò a dɛ̀. [24] Akũ Luda ga bàa pòroa à a vù, zaakũ à zɛ́ vĩ
kũ ga ni fɔ̃ àgɔ̃ a kũnaro. [25] Zaakũ Dauda a yã ò à pì:
Madìgɔ̃ Dikiri e ma wɛ́n gɔrɔ sĩnda pínki,
lákũ à kú ma ɔplai nà
pɔ́ke ni ma lukaro.
[26] Abire yãin ma pɔ dìgɔ̃ nna,
ma nèsɛgũn pù.
Ma tãmaa vĩ kũ ma mɛ̀ nigɔ̃ kun,
[27] zaakũ ĩni ma tó mira gũnlo,
ĩni we n gbɛ̃ kũ à kú adona yagi kũro.
[28] N ma da wɛ̃̀ndi zɛ́a,
ma pɔnna nigɔ̃ pana n kĩnaa.

29 Ma gbɛ̃nɔ, mani fɔ̃ mà ó dizi káaku Dauda yã oárɛ swáswa. À gà ò a vì̃ a mira kú wɛ̃tɛ dín
ari kũ a gbãrao. 30 A annabikɛ gũn à dɔ̀ kũ Luda lɛ́ sèawa à pì, áni a burinɔ doke ká a kpatan.
31 Dauda gĩnakɛ à Arumasihu vuna gan è, akũ à a yã ò à pì: Luda ni a tó mira gũnlo, ani we
a mè yagi kũro. 32 Yesu pìin Luda a vù gan. A sèedadenɔn ó ũ ó pínki. 33 Vutɛna Luda ɔplai
à a Nini kũ à a lɛ́ sèwɛrɛ sì a Dea. Yã kũ átɛn e akũsɔ̃ átɛn ma tera de Luda Nini kũ à pìsiwá
ũmɛ. 34 Zaakũ adi kɛ Dauda mɛ́ à fùtɛ à gèɛ ludambɛro, à pì:
Dikiri ò ma dikirinɛ à vutɛ a ɔplai
35 ari àgɔ̃ a ibɛrɛnɔ kɛnɛ a tìntin ũ.
36 Isarailanɔ, àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kũ Yesu kũ a a pà líaan Luda dìtɛ Dikiri ũ, Arumasihu ũ dɔ.

37 Kũ ò yã pìi mà, à ń zɔ̃, akũ ò Pita kũ zĩ̀ri kparanɔ là ò pì: Gbɛ̃nɔ, óni kɛ deraa? 38 Akũ
Pita pìńnɛ: Á baadi nèsɛ litɛ à da'itɛ kɛ kũ Yesu Kirisi tɔ́o, á durunnanɔ ni kɛ̃áwa áni Luda
Nini sí gba ũ. 39 Zaakũ lɛ́ kũ Luda sèɛ pì de á pɔ́ ũmɛ kũ á nénɔ kũ gbɛ̃ kũ ò kú zɑ̃̀nɔ, gbɛ̃
kũ Dikiri ó Luda ni ń sísi pìnɔ ń pínki. 40 À yã pãndenɔ òńnɛ dasi à nàkaraḿma à pì: À á
zĩda bo gbãragbɛ̃ vãni dínɔ té. 41 Akũ gbɛ̃ kũ ò a yã pìi sìnɔ da'itɛ kɛ̀. Zĩ birean ò kàra ń té
gbɛ̃nɔn wàa gɛ̃ro. 42 Ò laakarii dɔ̀ zĩ̀rinɔ yãdannɛnaaa kũ kɔ̃gbɛ̃kɛnaao kũ Dikiri pɔ́blenaao
kũ aduakɛnaao.

Yesudenɔ kunna kũ kɔ̃o

43 Zĩ̀rii pìnɔ tɛn sèeda kũ yãbonsarɛnɔ kɛ, akũ vĩna gbɛ̃ sĩnda pínki kṵ̀. 44 Dikiri náanikɛrinɔ
pínki gɑ̃̀ dokɔ̃nɔmɛ. Pɔ́ kũ ò vĩnɔ gɔ̀ ń pínki pɔ́ ũ. 45 Tó ò ń pɔ́ kũ ò vĩnɔ yìa, òdi a ɔgɔ
kpaatɛtɛkɔ̃nɛ lákũ baadi bɔkɔtɛ de nà. 46 Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà òdigɔ̃ kɔ̃ kakara Luda ɔnn,
òdigɔ̃ pɔ́ ble kɔ̃ bɛa kũ pɔnnao kũ nèsɛ mèn doo. 47 Òdigɔ̃ Luda tɔ́ kpá, akũsɔ̃ òdigɔ̃ nna kũ
baadi pínkio. Dikiri dìgɔ̃ gbɛ̃ kũ átɛni ń sura banɔ kara ń té lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.

3

*G*ɔ̃gbɛ̃ ɛrɛ werekɔ̃anaa

1 Zĩkea Pita kũ Yuhanao gèɛ Luda ɔnn fãnantɛ̃ mɔ̀ aakɔ̃ aduakɛgɔrɔa. 2 Gɔ̃gbɛ̃ ke kú gwe
ò a ì ɛrɛ ũmɛ. Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà òdi a sɛ́ ò su ò a ditɛ Luda ɔnn gãnu kũ òdi pi Gãnu Mana
gũn. Gwen àdigɔ̃ bara kɛ gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ̃ ɔn pìi gũnnɔa. 3 Kũ à Pita kũ Yuhanao è, òtɛn su gɛ̃
Luda ɔnn, akũ à baraa kèḿma. 4 Ò wɛ́ pèa, akũ Pita pìnɛ: Ǹ ó gwa la. 5 Akũ à wɛ́ pèḿma àtɛni
ń gba dã. 6 Akũ Pita pìnɛ: Má ɔgɔ vĩro, ama pɔ́ kũ má vĩn mani n gba. Kũ Yesu Kirisi Nazɛra
tɔ́o ǹ futɛ ǹ táa o. 7 Akũ Pita a kṵ̀ a ɔplaa à a fùtɛ a zè. Gwe gɔ̃̀nɔ a gbálanɔ kũ a gèsɛwaanɔ
gbãna kṵ̀. 8 À vì̃ à zè, akũ à nà táa'onaaa. À gɛ̀ kũńwo Luda ɔnn àtɛn táa o àtɛn vĩvĩ àtɛn
Luda sáabu kpá. 9 Baadi pínki a è àtɛn táa o àtɛn Luda sáabu kpá, 10 akũ ò a dɔ̀ barakɛri kũ
àdigɔ̃ vutɛ Luda ɔnn Gãnu Manan ũ, akũ yã kũ à a lè ń kũ gbãna à bò ń sarɛ.

*Pita waazik*ɛna Luda ɔnn

11 Lákũ à na Pita kũ Yuhanaoa nà gu kũ òdi pi Sulemanu èdan, akũ baadi pínki tɛn gɛ̃ ń
kĩnaa, kũ yã pìi bò ń sarɛ yãi. 12 Kũ Pita gbɛ̃nɔ è, à pìńnɛ: Isarailanɔ, bɔ́ yã mɛ́ à tò yã pìi bò á
sarɛɛ? Bɔ́ yã mɛ́ à tò á wɛ́ fĩ̀wá lɛɛ? Átɛn da ó zĩda gbãna kesɔ̃ ó ludayãmana mɛ́ à tò gbɛ̃ dí
táa ò yá? 13 Ó dizi káakunɔ Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda gwenaa kpà a zĩkɛri Yesua.
Ákɔ̃nɔ sɔ̃ a a kpà gbãnadenɔa a bo a kpɛ Pilati kũ à zè kũ a gbarɛnaao arɛ. 14 A bo Luda gbɛ̃
mana kũ à kú adona pì kpɛ, akũ a wɛ́ kè Pilatia à gbɛ̃dɛri gbarɛárɛ. 15 A Wɛ̃̀ndikpammarii
dè, akũ Luda a vù bona gan. A sèedadenɔn ó ũ. 16 Yesunaanikɛna mɛ́ à tò gɔ̃gbɛ̃ kũ á a dɔ̃
átɛni a gwa dí wèrekɔ̃a Yesu tɔ́ gbãna yãi. Yesunaanikɛna mɛ́ à a gbà aafia á pínki wára.
17 Tera ma gbɛ̃nɔ, má dɔ̃ kũ ákɔ̃nɔ kũ á gbãnadenɔ yã pìi kè wɛ́sirakɛnaa gũmmɛ. 18 Luda
dò annabinɔnɛ arɛ, akũ ò gĩnakɛ ò pì ń pínki kũ Arumasihu ni wɛ́tãmma e, akũsɔ̃ à kè lɛ.
19 Abire yãi à nèsɛ litɛ à arɛ dɔ Ludaa, á durunnanɔ ni kɛ̃áwa de à suárɛ kũ nèsɛkpatɛnaao
20 à Yesu kũ à gĩnakɛ à a dìtɛárɛ Arumasihu ũ pì zĩáwa. 21 Séde àgɔ̃ kú musu gĩa ari gɔrɔ kũ
Luda ni pɔ́ pínki kɛkɛ à kɛ dufu, lákũ à dà a annabinɔnɛ nà ò ò zaa káaku. 22 Musa pì, Dikiri
á Luda ni á gbɛ̃ke sɛ́ annabi ũ lán a bà. À yã kũ ani oárɛ ma pínki. 23 Gbɛ̃ kũ adi annabii pì yã
ma sɔ̃ro, Luda ni ade bo á té à a dɛmɛ. 24 Annabi kũ ò Luda yã ònɔ pínki naana Samuɛli kĩnaa

gɔrɔ díkĩna baaruu kpà. [25] Yã kũ annabii pìnɔ ɔ̀o kũ Luda bàka kũ à kú kũ á dizi káakunɔo gɔ̃̀
á pɔ́ ũ, lákũ à ɔ̀ Ibrahĩnɛ nà à pì áni arubarika da andunia buri pínkigu a buri gãi. [26] Kũ Luda
a zĩkɛri pìi dìtɛ, à a zĩ̀áwa káaku, de à arubarika daágu à á baadi kpɛ li a yãvãnikɛnanɔnɛ.

4

*Yãkpatɛ*kɛna kũ Pitao kũ Yuhanao

[1] Kũ Pita kũ Yuhanao tɛn yã o gbɛ̃nɔnɛ, sa'orinɔ kũ Luda kpɛ́ dogari gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔo kũ
Sadusinɔ gɛ̃ńyĩ. [2] Ń pɔ fɛ̃̀ kũ ɔ̀tɛn yã da gbɛ̃nɔnɛ yãi, ɔ̀tɛn gɛ̀nɔ vuna Yesu gũn kpàkpa
kɛ. [3] Akũ ɔ̀ ń kũ ɔ̀ ń dá kpésiran ari gu dɔ̀, zaakũ gu gĩnakɛ à sì kɔ̀. [4] Ama gbɛ̃ dasi kũ ɔ̀ ń yã
mànɔ Yesu náani kɛ̀ ari ń gɔ̃gbɛ̃nɔ dasi kũ̀ à kà gbɛ̃nɔn dúbu sɔɔro taka bà.

[5] Kũ gu dɔ̀, Yuda gbãnadenɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ludayãdannɛrinɔ kàkara Yurusalɛmu.
[6] Sa'oriki Anasa kú gwe kũ Kayafao kũ Yuhanao kũ Alɛsandao kũ gbɛ̃ kũ ɔ̀ de sa'oriki pìi
danɛ ũnɔ ń pínki. [7] Ò sù kũ Pitao kũ Yuhanao gbãnade pìnɔ arɛ, akũ ɔ̀ ń lá ɔ̀ pì: Bɔ́ gbãna
ke dí tɔ́n a abirekũ kɛ̀oo? [8] Akũ Luda Nini sù Pitaa à pìńnɛ: Gbãnadenɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ,
[9] lákũ átɛni ó lala gbãra nà yã mana kũ o kɛ̀ ɛrɛɛnɛ yãi, deran o kɛ̀ à wèrekɔ̃a nà, [10] ákɔ̃nɔ kũ
Isarailanɔ pínki àgɔ̃ dɔ̃ kũ gbɛ̃ kũ à zɛna á arɛ dí aafiaa lè kũ Yesu Kirisi Nazɛra kũ a a pà lía
Luda a vù bona gan tɔ́omɛ. [11] Lɛmɛ gbɛ̀ kũ ákɔ̃nɔ kpɛ́borinɔ a pã kpài mɛ́ à gɔ̃̀ kpɛ́ kusuru
gbɛ̀ mìde ũ. [12] Gbɛ̃ pãnde ke kun kũ ani gbɛ̃ sura baro, zaakũ andunia gũn pínki Luda dí
gbɛ̃ke ditɛ bisãsirinɔnɛ à ń sura baro, séde àpii.

[13] Kũ ɔ̀ Pita kũ Yuhanao kùgbãnakɛnaa è, akũsɔ̃ ɔ̀ dɔ̃̀ kũ talaka wɛ́siradenɔmɛ ń ũ, à bò ń
sarɛ, akũ ɔ̀ dɔ̃̀ sà kũ ɔ̀ gĩnakɛ ɔ̀ kú kũ Yesuomɛ yã. [14] Lákũ ɔ̀ gbɛ̃ kũ à werekɔ̃anaa pìi è zɛ
nà ń sarɛ, odi fɔ̃ ɔ̀ yãke ɔ̀ doro. [15] Ò pìńnɛ ɔ̀ bɔtɛ, akũ ɔ̀ yã gɔ̃̀gɔ̃ [16] ɔ̀ pì: Óni kɛ dera kũ gbɛ̃
pìnɔɔo? Zaakũ Yurusalɛmudenɔn dɔ̃ pínki kũ ɔ̀ daboyã zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀, óni fɔ̃ ɔ̀ gíiro. [17] De yã pì
sún dagula de adilaro, ɔ̀ kpà̰kɛ̃́ńyĩ pãsĩpãsĩ de ɔ̀sun yã o gbɛ̃kenɛ kũ tɔ́ pìio doro. [18] Akũ ɔ̀ ń
sísi ɔ̀ yã dìtɛńnɛ ɔ̀sun yã o kesɔ̃ ɔ̀ yã dańnɛ kũ Yesu tɔ́oro sãnsãn. [19] Akũ Pita kũ Yuhanao
wèḿma ɔ̀ pì: À gwa á zĩdanɛ. Á yãn óni ma yá, ke Luda pɔ́? A kpate mɛ́ à mana Ludanɛɛ?
[20] Zaakũ óni fɔ̃ ɔ̀ gí ɔ̀ yã kũ o mà akũsɔ̃ o è oiro. [21] Gbãnade pìnɔ ɛ̀ra ɔ̀ vĩna dàdańyĩ, akũ ɔ̀
ń gbárɛ. Odi wɛ́tãmmana zɛ́ lero, zaakũ baadi pínki tɛn Luda sáabu kpá yã kũ à kɛ̀ɛ pì yãi.
[22] Gbɛ̃ kũ ɔ̀ werekɔ̃ana daboyã bire kɛ̀nɛɛ pì zĩ kũ̀ de wɛ̃̀ buplala.

*Yesuden*ɔ kùgbãna wɛ́kɛnaa

[23] Kũ ɔ̀ ń gbárɛ, akũ ɔ̀ tà ń gbɛ̃nɔ kĩnaa, ɔ̀ ɔ̀ńnɛ lákũ sa'orikinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ɔ̀ńnɛ nà.
[24] Kũ ɔ̀ mà, ɔ̀ ɔ́ gbãna dɔ̀ Ludaa lɛɛlɛ ɔ̀ pì: Dikiri, mɔkɔ̃n mɛ́ n musu kɛ̀ kũ zĩtɛo kũ ísirao kũ
pɔ́ kũ ɔ̀ kú ń gũnnɔ pínki. [25] N dà n zĩkɛri ó dizi Daudanɛ kũ n Nini gbãnao, akũ à pì:
Bɔ́ yã mɛ́ à tò burinɔ tɛn zuka káa?
À kɛ̀ dera ɔ̀tɛn lɛ́ pã kpákũsũu?
[26] Andunia kínanɔ tɛn zĩ̀ soru kɛ,
kpatablerinɔ tɛn kakara Dikirii
kũ Kína kũ à kàao.
[27] Yãpuramɛ, Hɛrɔdu kũ Pɔntiu Pilatio kàkara wɛ̃̃tɛ dí gũn kũ Isarailanɔ kũ buri pãndenɔ n
zĩkɛri kũ à kú adona Yesu kũ ń kà kína ũ pìii. [28] Ò kɛ̀ lákũ n gĩnakɛ n zɛo nà n gbãna kũ n
pɔyenyĩnaaooa. [29] Tera sà Dikiri, ǹ yã pãsĩ kũ ɔ̀ ɔ̀ ma gwe. Ókɔ̃nɔ n zɔ̀blerinɔ, ǹ ó gba lɛ́ ɔ̀ n
yã o kũ kùgbãnao manamana. [30] Ǹ ɔ dawá de ɔ̀ gbɛ̃nɔ werekɔ̃a ɔ̀ daboyãnɔ kũ yãbonsarɛnɔ
kɛ kũ n zĩkɛri kũ à kú adona Yesu tɔ́o. [31] Kũ ɔ̀ adua kɛ̀ ɔ̀ làka, gu kũ ɔ̀ kɔ̃kakaranan yĩ̀gãyĩgã,
Luda Nini sùḿma ń pínki, akũ ɔ̀ gɛ̀ɛ ɔ̀tɛn Luda yã ońnɛ kũ kùgbãnao.

*Yesuden*ɔ nɛ̀sɛdokɔ̃nɔkɛna kũ kɔ̃o

[32] Yesu náanikɛrinɔ laasun dokɔ̃nɔ vĩ kũ lɛ́dokɔ̃nɔo. Ń gbɛ̃ke dì pi a pɔ́ kũ á vĩnɔ bi a pɔ́mɛ
adoro. Ń pɔ́ pínki bi ń pínki pɔ́mɛ. [33] Luda zĩ̀rinɔ tɛn Dikiri Yesu vuna gan yã o gbɛ̃nɔnɛ kũ
gbãna zɔ̃kɔ̃ɔo. Ò Luda gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ lè ń pínki. [34] Pɔ́ke dí kĩa ń gbɛ̃kearo, zaakũ gbɛ̃ kũ ɔ̀ bú
ke kpɛ́ vĩnɔ dì yía ɔ̀ su kũ a ɔgɔo [35] ɔ̀ kpá zĩ̀rinɔa, de ɔ̀ kpá baadia lákũ à a bɔkɔtɛ de nà.

[36] Levi buri Yusufu kũ à bò Sipiru bùsun kú ń té. Luda zǐrinɔ tɔ́ kpànɛ Baanaba. Tɔ́ pìi pì
Laakarikpatɛrii. [37] À bú kũ à vĩ yìa, akũ à sù à a ɔgɔ kpà zǐrinɔa.

5

Anania kũ Safirao

[1] Gɔ̃gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Anania kun dɔ kũ a nanɔ Safirao. A zĩtɛ yìa [2] à a ɔgɔ fĩnti bò kũ a nanɔ
dɔ̃naao, akũ à gɛ̀ɛ à a kpara kpà zǐrinɔa. [3] Akũ Pita pìnɛ: Anania, bɔ́yãi n tò Setan dònnɛ arɛ
lɛ sɛ́ɛ? N n zĩtɛ ɔgɔ fĩnti bò, akũ n ɛ́kɛ tò Luda Nininɛ. [4] Gɔrɔ kũ ńdi zĩtɛ pì yíaro, n pɔ́nloo?
Kũ n yìa sɔ̃, lákũ ń yei nà ĩni kɛ kũ a ɔgɔoroo? À kɛ̀ dera n yã bire kɛna laasun lɛ̀ɛ? Adi kɛ
bisãsirin n ɛ́kɛ tònɛro, Ludan n tònɛ. [5] Kũ Anania yã pìi mà, à lɛ̀tɛ à gà. Akũ vĩna gbɛ̃ kũ ò
yã pìi mànɔ kṹ manamana. [6] Kɛfɛnnanɔ gɛ̃̀ ò biza dàala, akũ ò a sɛ̀ ò gɛ̀ɛ ò a vĩ̀.

[7] Kũ à kà lán awa aakɔ̃ bà, yãke manaa sari a nanɔ sù à gɛ̃̀. [8] Akũ Pita a là à pì: Ñ omɛnɛ,
a zĩtɛ pìi yìa lán dí bàn yá? À wèa à pì: Ee, lɛmɛ. [9] Akũ Pita pìnɛ: Bɔ́ yã mɛ́ à tò a Luda Nini
lɛ̀ a gwàa? Gbɛ̃ kũ ò n zã vĩ̀nɔn kú kpɛ́lɛlɛa, oni n sɛ́ ò bo kũnwo se. [10] Gwe gɔ̃̀nɔ à lɛ̀tɛ a arɛ
à gà. Kũ kɛfɛnnanɔ gɛ̃̀, ò è à gà, akũ ò a sɛ̀ ò gɛ̀ɛ ò a vĩ̀ a zã sarɛ. [11] Akũ vĩna sɔsi gbɛ̃nɔ kṹ
manamana ń pínki kũ gbɛ̃ kũ ò yã pìi mànɔ ń pínki.

*Daboyãn*ɔ kũ yãbonsarɛnɔ

[12] Luda zǐrinɔ tɛn daboyã kũ yãbonsarɛnɔ kɛ dasi gbɛ̃nɔ té. Yesu náanikɛrinɔ dì
kɔ̃kakarana kɛ lɛɛlɛ Sulemanu èdan ń pínki. [13] Gbɛ̃ pãndenɔ dì we ò nàḿmaro, ama gbɛ̃
sĩnda pínki dì ń tɔ́ nna sí, [14] ama gbɛ̃ dasi kũ òtɛn Dikiri Yesu náani kɛnɔ, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ
ń pínki, òdigɔ̃ kara ń té. [15] Akũ ò gyãrenɔ sɛ̀tɛ kũ wútɛbɔnɔ kũ gyãresɛbɔnɔ ò ń kátɛ zɛ́n, de
tó Pita tɛn gɛ̃tɛ, a nini le à da ń gbɛ̃kenɔla yãi. [16] Pari bò wɛ̃tɛ kũ ò kú Yurusalɛmu sarɛnɔn
ò sù kũ gyãrenɔ kũ gbɛ̃ kũ tãnanɔ tɛn wari dɔḿmanɔ, akũ ò wèrekɔ̃a ń pínki.

*Wɛ́*tãmma mɔna zǐrinɔnɛ

[17] Akũ sa'oriki kũ Sadusi gã̀ gbɛ̃ kũ ò de a gbɛ̃ ũnɔ fùtɛ ò nɛ̀sɛgɔ̃baa kpà kũńwo. [18] Ò zǐrinɔ
kṹkũ ò ń ká kpɛ́siran, [19] akũ Dikiri malaika sù à kpɛ́ pì zɛ́ wɛ̃̀ńnɛ gwãani à ń bɔ́tɛ à pì: [20] À gɛ́
àgɔ̃ kú Luda ɔnn, à wɛ̃̀ndi dufu pì yã o baadi pínkinɛ. [21] Zǐrinɔ yã pìi mà, akũ ò gɛ̀ɛ Luda ɔnn
kɔnkɔkɔnkɔ òtɛn yã dańnɛ.

Kũ sa'oriki kũ a gbɛ̃nɔ fùtɛ, ò Isaraila gbãnadenɔ kũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kàkara, akũ ò dogarinɔ
zǐ̀ ò gɛ́ zǐrinɔ bɔtɛ kpɛ́siran ò su kũńwo. [22] Kũ dogari pìnɔ kà gwe, odi ń le kpɛ́nlo. Akũ ò èra
ò tà ò pìńnɛ: [23] Kũ o ka kpɛ́ pì kĩnaa, o lè gbànɔn tatana gíngin a dãkpãrinɔn kú kpɛ́lɛlɛa,
ama kũ o wɛ̃̀, ódi gbɛ̃ke lenlo. [24] Kũ Luda ɔn dãkpãrinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ sa'orikinɔ yã pìi mà, ò
bídi kɛ̀ lán yã pì de nà. [25] Akũ gbɛ̃ke sù à pìńnɛ: À ma! Gbɛ̃ kũ a ń ká kpɛ́sira gũnnɔn kú
Luda ɔnn òtɛn yã dańnɛ. [26] Akũ Luda ɔn dãkpãrinɔ kũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔo gɛ̀ɛ ò ń kũkũ ò sù kũńwo
yãkete sari, zaakũ òtɛn vĩna kɛ gbɛ̃nɔnɛ, de òsun ń pápa kũ gbɛ̀ɛoro yãi.

[27] Kũ ò sù kũńwo, ò ń zɛ́ gbãnadenɔ arɛ, akũ sa'oriki ń lala yãi à pì: [28] O giárɛ sãnsãn à yã
dańnɛ kũ tɔ́ pìio, akũ a tò yã pì kpɛ́ àtɛn da Yurusalɛmula pínki, akũsɔ̃ á ye à gbɛ̃ pì ga yã
diwa yá? [29] Akũ Pita kũ zǐri kparanɔ wèḿma ò pì: Luda yã mɛ́ à kṹ ò ma de bisãsiri pɔ́la. [30] Ó
dizinɔ Luda mɛ́ à Yesu kũ a a lòko lía a dɛ̀ pìi vù. [31] Luda a sɛ̀ à vùtɛ a ɔplai Kínanɛ Surabari
ũ, de à Isarailanɔ gba zɛ́ ò nɛ̀sɛ litɛ à ń durunnanɔ kɛ̃ḿma. [32] Yã pìnɔ sèedadenɔn ó ũ, ókɔ̃nɔ
kũ Luda Nini kũ Luda dì kpá gbɛ̃ kũ òdi a yã manɔaao.

[33] Kũ ò yã pìi mà, ń pɔ fɛ̃̀ manamana, akũ ò ye ò ń dɛdɛ. [34] Farisi kũ òdi pinɛ Gamaliɛli kú ń
té. Ludayãdannɛriimɛ, gbɛ̃ sĩnda pínki dì a tɔ́ nna sí. À fùtɛ à zɛ̀ à pì ò bo kũ gbɛ̃ pìnɔo gĩa.
[35] Akũ à pìńnɛ: Isarailanɔ, à laakari kɛ yã kũ á ye à kɛ gbɛ̃ pìnɔnɛɛa. [36] Adi gì kɛro kũ Tuda
fùtɛ àtɛni a zĩda ditɛ a ka. Ò tɛ̀i lán gbɛ̃nɔn wàa pla bà. Kũ ò a dɛ̀, akũ a ìbanɔ fã̀kɔ̃a, akũ yã
làka. [37] A gbɛra Galili gbɛ̃ Yudasi fùtɛ gbɛ̃nɔ narogɔrɔa à gbɛ̃nɔ gàtɛ à nàawa dasi. À gà se,
akũ a ìbanɔ fã̀kɔ̃a ń pínki. [38] Matɛn oárɛ tera, àsun gbɛ̃ pìnɔ yã daro, à ń tó. Tó ń pɔyeina kũ
ń yãkɛnanɔ bò bisãsiri kĩnaamɛ, ani mì dɛ. [39] Tó à bò Luda kĩnaamɛ sɔ̃, áni fɔ̃ à kpáńnɛro.

À laakari kɛ zɩ̀kana kũ Ludaoi. [40]Ò a yã mà, akũ ò zɩ̀rinɔ sìsi ò ń gbɛ̃. Ò gìńnɛ ò yã o kũ Yesu tɔ́o, akũ ò ń gbárɛ.

[41]Zɩ̀rinɔ bò gbãnadenɔ kĩnaa kũ pɔnnao, zaakũ ò è ò kà kũ ò wé'i daḿma Yesu tɔ́ yãi. [42]Lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà òdigɔ̃ yã dańnɛ Luda ɔnn kũ ń bɛnɔo, òdigɔ̃ Yesu baaru nna kpáńnɛ kámmabonaa sari, òdi pi àkũmɛ Arumasihu ũ.

6

*Kpanyĩri gbɛ̃*nɔn supplanɔ ditɛnaa

[1]Gɔrɔ birea kũ Yesu ìbanɔ tɛn kara, ń Girikiyãmarinɔ tɛn yãkete ká ń Eberuyãmarinɔi ò pì, tó òtɛn pɔ́ble kpaatɛ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà, òdi pã kpá ń gyaanɔnɔimɛ. [2]Akũ zɩ̀ri gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ Yesudenɔ sìsi ń pínki ò pì: À zɛ́ vĩ ò pã kpá Luda yãi ò laakari dɔ pɔ́ble kpaatɛnaaaro. [3]À gɔ̃gbɛ̃nɔ bo á tɛ́ gbɛ̃nɔn suppla, gbɛ̃ mana kũ ɔ̃ndɔ̃ kũ Luda Ninio pɛ̀kɛrɛḿmanɔ, de ò ń ditɛ zĩ pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ũ, [4]óni laakari dɔ aduakɛnaaa kũ Luda yã'ońnɛnaao. [5]Yã pìi kàńgu ń pínki, akũ ò Sitivĩ kũ Luda Nini kũ ludanaanikɛnaao pɛ̀kɛrɛaa sɛ̀ kũ Filipio kũ Porokoruo kũ Nikanɔo kũ Timɔo kũ Pamɛnao kũ Antiɔ̀ku gbɛ̃ Nikola kũ à Yudanɔ donyĩzɛ sɛ̀ yão. [6]Ò gɛ̀ɛ kũńwo zɩ̀rinɔ kĩnaa, akũ ò adua kɛ̀ńnɛ ò ɔ nàḿma.

[7]Luda yã tɛn dagula, Yesu ìbanɔ tɛn kara Yurusalɛmu manamana, akũ sa'orinɔ Yesu yã sì dasidasi.

Sitivĩ kũnaa

[8]Luda arubarika kũ gbãnao pɛ̀kɛrɛ Sitivĩa, akũ àtɛn daboyã kũ yãbonsarɛnɔ kɛ gbɛ̃nɔ tɛ́. [9]Aduakɛkpɛ ke kun kũ òdi pi zĩdadenɔ aduakɛkpɛ. Ń gbɛ̃kenɔ bò Sirɛni kũ Alɛsandariao kũ Silisia bùsuuo kũ Asia bùsuuo. Akũ ò ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ Sitivĩo ò lɛ́kpakɔ̃a kɛ̀ kãao. [10]Ama odi a fɔ̃ro ɔ̃ndɔ̃ kũ Luda Nini a gbà yãi. [11]Ò tɛ́ kà gbɛ̃nɔn, akũ gbɛ̃ pìnɔ pì: O mà à bò Musa kũ Ludao yã kpɛ. [12]Ò Yudanɔ kũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ludayãdannɛrinɔ laakarii fùtɛ, akũ ò gɛ̀ɛ ò Sitivĩ kũ̀, ò gɛ̀ɛ kãao ń gbãnadenɔ kĩnaa. [13]Akũ ò sù kũ sɛ̀edade ɛ́kɛnɔ ò pì: Gbɛ̃ dí mɛ́ àdigɔ̃ Luda kpɛ́ kũ a dokao vãni bo lakanaa sari. [14]Zaakũ o mà à pì Yesu Nazɛra ni kpɛ́ pì kakatɛ à ó futɛokarayã kũ Musa dàwɛrɛ litɛ sɛ́. [15]Akũ gbãnade kũ ò vutɛna gwenɔ wɛ́ pɛ̀ Sitivĩa ń pínki, ò è a ãn de lán malaika ãnn bà.

7

*Sitivĩ yã'ona gbãnaden*ɔnɛ

[1]Akũ sa'oriki Sitivĩ là à pì: N yã pìnɔ ò yãpuran yá? [2]Akũ à pì: Ma gbɛ̃nɔ kũ ma denɔ, à ma! Luda Gakuride bò à sù ó dizi káaku Ibrahĩa gɔrɔ kũ à kú Mɛsɔpɔtamia bùsun, zaade à kpɛ́ à gɛ́ vutɛ Arana. [3]À pìnɛ: Ñ bo n bùsun n danɛnɔ té ɲ̀ tá bùsu kũ mani mɔnnɛn. [4]Akũ à bò Kaladia bùsuu pìi gũn à gɛ̀ɛ à vùtɛ Arana. A de ga gbɛra Luda sù kãao bùsu kũ á kun tera dí pìn. [5]Luda dí bùsuu pì zĩtɛ ke kpáa bee gɛ̀sɛ doro, ama à a lɛ́ sɛ̀nɛ à pì ani gɔ̃ a pɔ́ ũ kũ a burinɔ. Gɔrɔ birea sɔ̃ Ibrahĩ nɛ́ vĩro. [6]Luda pìnɛ lán dí bà: N burinɔ ni nibɔ ble bùsu pãnden. Gwen oni zɔ̀ blen, oni wɛ́ tãḿma ari wɛ̃̀ wàa pla. [7]Luda pì áni wari dɔ buri kũ oni zɔ̀ bleńnɛnɔa, Ibrahĩ buri pìnɔ ni bɔtɛ ò su ò donyĩ kɛarɛ gu dí pìn. [8]Akũ Luda tɔ̃̀zɔ̃yã dà Ibrahĩnɛ a bàka kunna kãao sèeda ũ. Kũ à Isaaku ì, à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀nɛ a gɔrɔ sɔraakɔ̃de zĩ. Lɛn Isaaku kɛ̀ Yakubunɛ lɛ dɔ, akũ Yakubu kɛ̀ ó dizi káaku gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔnɛ lɛ se dɔ. [9]Akũ ó dizi káaku pìnɔ nɛ̀sɛgɔ̃baa kpà kũ ń gbɛ̃ndo Yusufuo, ò a yìa ò tà kãao Misila. Luda kú kãao, [10]à a bò a wari sĩnda pínki gũn. Luda Yusufu pìi gbà ɔ̃ndɔ̃ à tò à nna kũ Misila kína Firi'aunao, akũ à a dìtɛ Misila bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ kũ a bɛ ɔnnwo. [11]Akũ nàa kà Misila kũ Kanaanɔ bùsuuo pínki. Wari kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, ó dizi pìnɔ dí pɔ́ke le ò blèro. [12]Kũ Yakubu mà pɔ́blewɛ kú Misila, à ó dizi pìnɔ zɩ̀ gwe. Ń gɛna káakuden gwe. [13]A gɛ̃̀n pladen Yusufu a zĩda mɔ̀ a vɩ̃̀ninɔnɛ, akũ Firi'auna Yusufu danɛnɔ dɔ̃̀. [14]Akũ Yusufu gbɛ̃ zɩ̀ a de Yakubua à mɔ́ kũ a danɛnɔ ń pínki. Ń pínki gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akuri awɛɛsɔɔromɛ. [15]Akũ Yakubu gɛ̀ɛ Misila. Gwen à gàn kũ ó dizi pìnɔ ń pínki. [16]Ò sù kũ ń gènɔo Sɛkɛmu, akũ ò ń vĩ gbɛ̀wɛɛ kũ Ibrahĩ lù mira ũ gũn Amɔ nɛ́nɔa à fĩnaa bòńnɛ kũ andurufuuo.

17 Kũ lɛ́ kũ Luda sɛ̀ Ibrahĩnɛ gɔrɔ ye à ká, ó buri dasi kṳ̀ à kàra Misila manamana. 18 Akũ
kína dufu kũ à Yusufu dɔ̃ro kpata blè Misila. 19 À pãsĩ kũ ó burio à wɛ́ tã̀ ó dizinɔa, à tò ò ń
nɛ́nɔ kɔ̀tɛ ò gàga. 20 Gɔrɔ birean ò Musa ì a àlesi mana. Ò a gwà a de bɛa mɔ aakɔ̃mɛ. 21 Kũ
ò a zùkũna, akũ Firi'auna nɛ́nɔgbɛ̃ a sɛ̀ a a gwà a zĩda nɛ́ ũ. 22 Ò Misilanɔ ɔ̃ndɔ̃ dà Musanɛ
pínki, à gɔ̃̀ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ yã'ona kũ yãkɛnaao gũn.
23 Kũ à kà wɛ̃̀ bupla, à dà a nɛ̀sɛɛ gũn à gɛ́ a Isaraila dakenɔ gwa. 24 Kũ à è Misila gbɛ̃ tɛn
wari dɔ a gbɛ̃ mɛ̀n doa, akũ à yã sì a gbɛ̃nɛ à fĩna bòa à a dɛ̀. 25 Kũ Luda ye à a gbɛ̃nɔ sura
ba a gãi, àtɛn da ò dɔ̃mɛ, ama ò dɔ̃ro. 26 Kũ gu dɔ̀, Isaraila gbɛ̃nɔn planɔ tɛn fiti kɛ, akũ a
sù à ń kpaatɛ à kútɛ kɛ̀ńnɛ à pì: Ma gbɛ̃nɔ, à kɛ̀ dera átɛn wari dɔkɔ̃a átɛ̃nɛɛ? 27 Akũ gbɛ̃ kũ
àtɛn wari dɔ a gbɛ̃ndoa ɔ sɔ̃̀ Musai à pì: Dí mɛ́ à n kɛ kína yãgɔ̃gɔ̃ri ũwɛrɛɛ? 28 Ń ye ǹ ma dɛ
lákũ n Misila gbɛ̃ dɛ̀ nà gĩan yá? 29 Kũ Musa yã pìi mà, à bàa lɛ̀ à tà Midiã bùsun. Gwen à
nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ìn gbɛ̃nɔn pla.
30 Wɛ̃̀ bupla gbɛran malaika bò à sùa gbárannan Sinai kpi sarɛ tariankpã tɛ́ gũn. 31 Kũ
Musa daboyã bire è, à bò a sarɛ. Kũ à nài à gwa, à Dikiri kòtoo mà à pì: 32 Makũmɛ n dizinɔ
Ibrahĩ kũ Isaakuo kũ Yakubuo Luda ũ. Vĩna Musa kṳ̀ àtɛn lukaluka, adi fɔ̃ à wɛ́ sɛ̀ à gwàro.
33 Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ n kyate bobo, zaakũ gu kũ ń zɛn kú adonamɛ. 34 Ma wɛ́tãmma kũ òtɛn
mɔ ma gbɛ̃ kũ ò kú Misilanɔnɛ è sãnsãn ma ń ndanaa mà, akũ ma su mà ń sura ba. Mani
n zĩ Misila sà. 35 Musa kũ ò gìnɛ yã ò pì dí mɛ́ à a kɛ̀ kína yãgɔ̃gɔ̃ri ũńnɛ pìin Luda yã ònɛ
malaika kũ à bò à sùa tariankpã gũn gãi, à a zĩ̀ kína kũ ani ń gbarɛ ũ. 36 Àkũ mɛ́ à bò kũńwo
à yãbonsarɛnɔ kũ daboyãnɔ kɛ̀ Misila kũ Isira Tɛ̃rao kũ gbáranna gũnwo wɛ̃̀ bupla. 37 Musa
pì mɛ́ à pì Isarailanɔnɛ, Luda ni ń gbɛ̃ke sɛ́ annabi ũ lán a bà. 38 Musa pì kú kũ gbɛ̃ kũ ò
kakarana pìnɔo gbárannan, à kú gwe kũ ó dizinɔ kũ malaika kũ à yã ònɛ Sinai kpi musuo.
Àkũ mɛ́ à yã wɛ̃̀ndidenɔ sì à kpáwá.
39 Ó dizinɔ dí a yã maro, akũ ò gìi ń laasun èra à tà Misila. 40 Ò pì Harunanɛ: Ǹ tãna kenɔ
kɛwɛrɛ ò dowɛrɛ arɛ, zaakũ Musa kũ à ó bɔ́tɛ Misila, ó dɔ̃ yã kũ à a lèro. 41 Gɔrɔ birean ò
tãna pì lán zùsanɛ bɔ̀rɔɔ bà, akũ ò sa òa ò dikpɛ kɛ̀ pɔ́ kũ ò kɛ̀ ń zĩdanɛ pì yã musu. 42 Akũ
Luda kpɛ lìńnɛ à tò ò donyĩ kɛ̀ ludambɛ pɔ́nɔnɛ lákũ ò kɛ̃̀ annabinɔ takada gũn nà ò pì:
Isarailanɔ, adi kɛ makũ a sa òma gbárannan wɛ̃̀ buplaro.
43 Tãna Mɔlɛki bizakutan á sɛna
kũ susunɛ tãna Rɛfã kũ a zɛo takao.
Dikiri kũ a pì a donyĩ kɛ̀ńnɛnɔ yãin
mani tó ò tá kãáo Babilɔnu dire kpa.
44 Ó dizinɔ Luda bàka kunna kũńwo kuta vĩ gbárannan. Luda a taka mɔ̀ Musanɛ, akũ ò kɛ̀
lákũ Luda ònɛ nà. 45 Kuta pìi gɔ̃̀ Yɔsuanɛ kũ ó dizinɔ, akũ ò sù ò buri kũ Luda pɛ̀ḿmańnɛnɔ
bùsuu sìḿma. Kuta pì kú gwe ari Dauda gɔrɔa. 46 Dauda pì nna kũ Ludao, akũ à wɛ́ kɛ̀a de
à le à kpɛ́ bo Yakubu Ludanɛ. 47 Sulemanu mɛ́ à kpɛ́ pìi bònɛ. 48 Ama Luda Musude dìgɔ̃ kú
kpɛ́ kũ bisãsirinɔ bòo gũnlo, lákũ annabii ò nà:
49 Dikiri pì:
Musu bi ma kíblegbaamɛ,
zĩtɛ bi ma tìntimmmɛ.
Kpɛ́ kpate takan áni bomɛnɛɛ?
Mákpan ma kipaki kunn?
50 Makũ mɛ́ ma pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀roo?
51 Ludayãdarisarinɔn á ũ! Á nɛ̀sɛ vĩro! Á sã gbãnamɛ! Adìgɔ̃ gí Luda Ninii adìgɔ̃ kɛ lán á
dizinɔ bà. 52 Annabi kpaten á dizinɔ gì wɛ́ tãaii? Ò gbɛ̃ kũ ò gĩnakɛ ò Gbɛ̃ Mana suna yã òo
pìnɔ dɛ̀dɛ. Ade pìin a bo a kpɛ a a dɛ̀ sà. 53 A doka kũ malaikanɔ sùoo sì, ama ádi zĩ kɛ a
yãaro.

Sitivĩ papana kũ gbɛ̀ɛo

54 Kũ ò yã pìi mà, ń pɔ fɛ̃̀i ò saka sòi. 55 Akũ Luda Nini dìdi Sitivĩa à wɛ́ pè ludambɛa, akũ
à Luda gakuri è kũ Yesuo zɛna a ɔplai. 56 Akũ à pì: À ma! Ma ludambɛ è wɛ̃na, Bisãsiri Nɛ́

zɛna Luda ɔplai. [57] Akũ ò ɔ tàta ń sãa ò wiki gbãna lɛ̀, akũ ò kùsia lɛɛlɛlɛɛlɛ. [58] Ò a gàtɛ ò bò
kãao wɛ̃tɛ kpɛ, akũ òtɛni a pápa kũ gbɛ̀ɛo de ò a dɛ. Ò ń uta zɔ̃kɔ̃nɔ bò ò kàtɛ kɛfɛnna kũ òdi
pinɛ Solu sarɛ. [59] Kũ òtɛn Sitivĩ pápa kũ gbɛ̀ɛo lɛ, à adua kɛ̀ à pì: Dikiri Yesu, ǹ ma nini sí.
[60] Akũ à kùtɛ à wiki gbãna lɛ̀ à pì: Dikiri, ǹsun ń durunna díkĩna daro. Yã bire onaa gbɛran
à gà.

8

[1] Solu kú gbɛ̃ kũ ò Sitivĩ dɛ̀nɔ kpɛ.

Solu wɛ́tãmma mɔna Yesudenɔnɛ

Zĩ birean ò nà wɛ́tãna sɔsi gbɛ̃ kũ ò kú Yurusalɛmunɔa manamana. Zĩ̀rinɔ baasi ò fɑ̃̀kɔ̃a
ń pínki Yudea kũ Samaria bùsunɔ gũn. [2] Ludayãmari kenɔ Sitivĩ vĩ̀ ò a gɛ̀ ɔ́ɔ dɔ̀ kũ wiki
gbãnao. [3] Akũ Solu kokari kɛ̀ kũ sɔsi gbɛ̃nɔ kakatɛnaao. Àdigɔ̃ gɛ̃ ɔn kũ ɔnnwo àgɔ̃ gɔ̃gbɛ̃nɔ
kũ nɔgbɛ̃nɔ kũkũ àgɔ̃ ń gátɛ à gɛ́ à ń ká kpɛ́siran.

Baarunnakpana Samaria bùsun

[4] Gbɛ̃ kũ ò fɑ̃̀kɔ̃anɔ gɛ̀ɛ ò Yesu baaruu kpà gu sĩnda pínkin. [5] Filipi gɛ̀ɛ Samaria bùsu wɛ̃tɛ
ken, akũ à Arumasihu waazi kɛ̀ńnɛ. [6] Kũ gbɛ̃nɔ Filipi yã mà, akũsɔ̃ ò daboyã kũ à kɛ̀nɔ
è, ò laakarii dɔ̀ yã kũ àtɛn oa kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo. [7] Zaakũ gbɛ̃ kũ ń tãnanɔ gòḿma kũ wiki
gbãnaonɔn dasi, akũsɔ̃ kɔ̃̀nɔdenɔ kũ ɛrɛnɔ wèrekɔ̃a dasi. [8] Akũ ò pɔnna kɛ̀ manamana wɛ̃tɛ
pìi gũn.

[9] Gɔ̃gbɛ̃ ke kú gwe zaa zĩ òdi pinɛ Simɔ. Àdigɔ̃ daboyã kɛ à bò Samariadenɔ sarɛ, akũ à a
zĩda dìtɛ gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛde ũ. [10] Né fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ pínki dì laakari dɔ a yãa ò pi: Gbɛ̃ pì bi gbɛ̃ kũ òdi
pinɛ Luda gbãna zɔ̃kɔ̃demɛ. [11] Daboyã kũ àdigɔ̃ kɛ ń té zaa gìkɛna ń kũ gbãna. [12] Ama kũ ò
kpata kũ à bò Luda kĩnaa baaru kũ Filipi kpàńnɛ kũ Yesu Kirisi tɔ́oo mà, ò sì, akũ ò da'itɛ kɛ̀
gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ ń pínki. [13] Bee Simɔ yã pìi sì à da'itɛ kɛ̀, akũ à nà Filipia. Kũ à daboyã
kũ gbãna yã zɔ̃kɔ̃ kũ Filipi tɛn kɛnɔ è, yã pìnɔ bò a sarɛ.

[14] Kũ zĩ̀rinɔ mà zaa Yurusalɛmu Samariadenɔ Luda yã sì, ò Pita kũ Yuhanao zĩ̀ḿma. [15] Kũ
ò kà gwe, ò adua kɛ̀ńnɛ de ò Luda Nini le yãi. [16] Ò ń da'itɛ kɛ̀ yã kũ Dikiri Yesu tɔ́o, ama Luda
Nini dí didi ń gbɛ̃kearo. [17] Kũ ò ɔ nàḿma, akũ ò Luda Nini lɛ̀ sà. [18] Kũ Simɔ è ò Luda Nini è
kũ zĩ̀rinɔ ɔnammanaao, akũ à sùńnɛ kũ ɔgɔo [19] à pì: À ma gba gbãna pì se, de gbɛ̃ kũ ma ɔ
nàa ni Luda Nini le. [20] Akũ Pita pìnɛ: N ɔgɔ kakatɛ kũnwo, zaakũ ntɛn da ĩni Luda gba lú kũ
ɔgɔomɛ. [21] N ɔ kú zĩ pìi gũnlo, n baka kú a gũnlo, zaakũ n nɛ̀sɛ mana Ludanɛro. [22] Ǹ kpɛ li n
yã vãni pìinɛ ǹ adua kɛ Dikiria, ke ani sùru kɛ kũnwo kũ n laasun bire takao gwɛɛ? [23] Zaakũ
ma è kũ sɛwɛ zĩni kú n gũn, durunna bàa kànnɛ. [24] Akũ Simɔ pì: À adua kɛmɛnɛ Dikiria de
yã kũ a ò ke sún ma lero yãi.

[25] Kũ Pita kũ Yuhanao Dikiri sèedaa kɛ̀ ò a yã dàńnɛ, akũ ò èra òtɛn tá Yurusalɛmu, òtɛn
baaru nna kpá Samaria lakutunɔ gũn dasidasi.

Filipi kũ Etiopia gbãnade keo

[26] Dikiri malaika yã ò Filipinɛ à pì: Ǹ futɛ ǹ gɛ́ gɛ̀nɔmidɔki kpa. Ǹ zɛ́ kũ à bò Yurusalɛmu
à gɛ̀ɛ Gaza sɛ́, zɛ́ kũ à bɔ̀tɛ gbárannan. [27] Akũ à dà zɛ́n. Etiopia gbɛ̃ke tɛ́ zɛ́ pìn. Etiopia bùsu
saraunia kũ òdi pinɛ Kandase bɛgwariimɛ, a aruzɛkɛ dãkpãrinɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔmɛ. À sù à donyĩ
kɛ̀ Yurusalɛmu, [28] akũ à èra àtɛn tá à vutɛna a sɔ̃go gũn, àtɛn annabi Isaya takada kyó kɛ.
[29] Akũ Luda Nini pì Filipinɛ: Ǹ gɛ́ ǹ na sɔ̃go direi. [30] Akũ Filipi bàa lɛ̀ à gɛ̀ɛ. À mà àtɛn annabi
Isaya takada kyó kɛ, akũ à a là à pì: Ń kyó kũ ntɛn kɛ bɔkɔtɛ dɔ̃ yá? [31] À wèa à pì: Tó gbɛ̃ke
dí a bɔkɔtɛmɛnɛro, mani fɔ̃ mà a dɔ̀rɔ dɔ̃ yá? Akũ à Filipi sìsi à gɛ̃̀ à vùtɛ a sarɛ. [32] Yã kũ
àtɛni a kyó kɛ pìin dí:

Lán sã kũ òtɛn gɛ́ a kùtu kpá bà,
lán sãnɛ bɔ̀rɔ kũ òtɛni a kã kɛ̃ bà,
à yĩtɛ kpɛ̃n adi lɛ́ wɛ̃kɔ̃aro.
[33] Ò wé'i dàa,
odi yãkpatɛ kɛ kãao a zɛ́aro.

Dí mɛ́ ani fɔ̃ à a gɔrɔ bire yã oo?
Zaakũ ò a wɛ̀ndii bò andunia gũn.
34 Akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi pì Filipinɛ: Ǹ omɛnɛ, dí musun annabi yã bire òo? A zĩdan yá ke gbɛ̃
pãndemɛ? 35 Naana Luda yã pìia Filipi Yesu baaru nna kpànɛ. 36 Kũ òtɛn gɛ́ arɛ, ò kà í ke
kĩnaa, akũ gɔ̃gbɛ̃ pìi pì: Ǹ í gwa la. Bɔ́ mɛ́ ani kpámɛnɛ mà da'itɛ kɛɛ? 37 Akũ Filipi pìnɛ: Tó
n yã pìi sì kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo, ĩni fɔ̃. À wèa à pì: Ma sì kũ Yesu Kirisi bi Luda Nɛ́mɛ. 38 Akũ à
pì ò gó zɛ. Akũ ń pla ń pínki ò kìpa ò gɛ̀ ín. Akũ à a da'itɛ kɛ̀. 39 Kũ ò bikù̃ bara, akũ Dikiri
Nini Filipi kpàgui, gɔ̃gbɛ̃ pì dí a e doro, akũ pɔnna gũn à dà zɛ́la. 40 Filipi a zĩda è zɛ Azotu,
akũ à gɛ̀ɛ à Yesu baaru nna kpà wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo ari à gɛ̀ɛ à kào Sizaria.

9

Yesu bo à suna Solua
(Zĩr 22:6-16, 26:12-18)

1 Gɔrɔ birea sɔ̃ Solu tɛn pɔ́ bo a yĩn, àtɛn yã pãsĩ o Dikiri ìbanɔ dɛdɛna yã musu. À gɛ̀ɛ
sa'oriki kĩnaa, 2 à gbɛ̀kaa à lá kɛ̃ Damasuku aduakɛkpɛdenɔnɛ à kpáawa, de tó à zɛ́ pì denɔ
lè gwe, gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔ ń pínki, ani ń kũkũ à su kũńwo Yurusalɛmu. 3 Kũ à dà zɛ́n, àtɛn
gɛ́ à kà kãni kũ Damasukuo, akũ kãnto gupura bò ludambɛ à dàmala. 4 À bò à lɛ̀tɛ, akũ à
kòtoo mà à pìnɛ: Solu, Solu, bɔ́ mɛ́ à tò ntɛn wɛ́ tãmaa? 5 Akũ à pì: Dímɛ n ũu, Dikiri? Akũ
à wèa à pì: Makũmɛ Yesu kũ ntɛn wɛ́ tãa ũ. 6 Ǹ futɛ ǹ gɛ̃ wɛ̃tɛ gũn, oni onnɛ yã kũ ĩni kɛ.
7 Gbɛ̃ kũ òtɛn gɛ́ kãaonɔ gɔ̃̀ sɔ̀ii. Ò kòtoo pìi mà, ama odi gbɛ̃ke ero. 8 Kũ Solu fùtɛ, à a wɛ́
wɛ̀, akũ adi gu ero. Akũ ò a kù̃ a ɔa ò gɛ̀ɛ kãao Damasuku. 9 À kè gɔrɔ aakɔ̃ gu'enaa sari, adi
pɔ́ blero adi í miro.
10 Yesude ke kú Damasuku kũ òdi pinɛ Anania. Dikiri yã òne wɛ́gupu'enaa gũn à pì:
Anania. Akũ à wèa à pì: Makũn dí, Dikiri. 11 Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ futɛ ǹ da zɛ́ kũ òdi pi Súsun
ari Yudasi bɛ ɔnn ǹ Taasu gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Solu gbɛka. Àtɛn adua kɛ gwe. 12 Wɛ́gupu'enaa
gũn à n e, n su n ɔ nàa de à gu e. 13 Akũ Anania pìnɛ: Dikiri, ma mà ò gbɛ̃ pì yã ò dasi, lákũ
à yã vãni kɛ̀ n gbɛ̃ kũ ò kú Yurusalɛmunɔnɛ nà. 14 Sa'orikinɔ a gbà zɛ́ à gbɛ̃ kũ òtɛni n sísi
lanɔ kũkũ. Abire yãin à sù. 15 Akũ Dikiri pìnɛ: Ǹ gɛ́, zaakũ ma gbɛ̃ pìi sɛ̀ à gɛ́ ma tɔ́ bo buri
pãndenɔnɛ kũ ń kínanɔ kũ Isarailanɔomɛ. 16 Lákũ ani wɛ́tãmma le ma tɔ́ yãi nà mani mɔnɛ.
17 Akũ Anania bò à gɛ̀ɛ à gɛ̀ ɔn pìn, à ɔ nà Solua à pì: Solu ma gbɛ̃, Dikiri Yesu kũ à bò à
sùmma zɛ́n gɔrɔ kũ ntɛn su la, àkũ mɛ́ à ma zĩ de ǹ gu e Luda Nini summa yãi. 18 Gwe gɔ̃̀nɔ
pɔ́ bɔ̀tɛ a wɛ́n lán kpɔ̀tɛkɛɛ bà ò lɛ̀tɛ, akũ à gu è. Akũ à fùtɛ à da'itɛ kɛ̀. 19 Kũ à pɔ́ blè, à gbãna
kù̃.

Solu waazikɛna zaa Damasuku

Solu gɔrɔ pla kɛ̀ kũ Damasuku Yesudenɔo, 20 akũ à nà Yesu yã waazikɛnaaa gɔ̃̀nɔ Yudanɔ
aduakɛkpɛnɔ gũn, à pì Yesu bi Luda Nɛ́mɛ. 21 Yã pìi bò gbɛ̃ kũ ò mànɔ sarɛ ò pì: Gbɛ̃ bire
mɛ́ adi gbɛ̃ pìi sìsirinɔ ásaru kɛ Yurusalɛmuroo? Àkũ mɛ́ adi su la à ń kũkũ à tá kũńwo
sa'orikinɔ kĩnaaroo? 22 Solu sɔ̃, a gbãna dìgɔ̃ kara, akũ a yã Yuda kũ ò kú Damasukunɔ fù à
bìriaǵnɛ kũ Yesu bi Arumasihumɛ.
23 Gɔrɔ pla gbɛra Yudanɔ lɛ́dokɔ̃nɔ kɛi ò a dɛ, 24 akũ à ń lɛ́kpakũsũnaai pìi mà. Òtɛn wɛ̃tɛ
bĩnilɛnɔ dãkpã fãnantɛ̃ kũ gwãanio de ò a dɛ yãi. 25 Gwãanin Solu gbɛ̃nɔ a dà tãnkon ò a
gbàrɛ kũ bàao bàai bona bĩni musu.

Solu waazikɛna zaa Yurusalɛmu

26 Kũ à kà Yurusalɛmu, à wètɛ à na Yesudenɔa, akũ ò vĩna kènɛ ń pínki, odi a Yesudekɛna
náani kɛro. 27 Akũ Baanaba a sɛ̀ à gɛ̀ɛ kãao zĩ̀rinɔ kĩnaa, à gbã̀ńnɛ lákũ Solu Dikiri è zɛ́n
nà kũ yã kũ Dikiri òneɛo kũ lákũ à Yesu yã ò gupuraa nà zaa Damasukuo. 28 Akũ Solu gɛ̀
ń tɛ́ à kurè kũńwo Yurusalɛmu à yã ò gbɛ̃nɔnɛ kũ Dikiri tɔ́o gupuran. 29 Kũ à yã ò Yuda
Girikiyãmarinɔnɛ à lɛ́kpakɔ̃a kɛ̀ kũńwo, akũ òtɛn wɛtɛ ò a dɛ. 30 Kũ a gbɛ̃nɔ dɔ̃̀, ò zɛ̀nɛ
Sizaria, akũ à tà Taasu.

31 Abire gbɛra sɔsi gbɛ̃ kũ ò kú Yudea kũ Galilio kũ Samaria bùsuuonɔn kun aafia pínki.
Òtɛn gbãna kũ òtɛn gɛ́ arɛ vĩnakɛna Dikirinɛɛ gũn, òtɛn kara kũ Luda Nini ń nèsɛ kpàtɛńnɛ
yãi.

Ainɛa werekɔ̃anaa

32 Pita dì kure wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo pínki, akũ à gèɛ Luda gbɛ̃ kũ ò kú Lidanɔ gwa. 33 À gɔ̃gbɛ̃ kũ
òdi pinɛ Ainɛa è gwe, à kɔ̃̀nɔ kù katɛna wɛ̃̀ sɔraakɔ̃. 34 Akũ Pita pìnɛ: Ainɛa, Yesu Kirisi n
werekɔ̃a. Ǹ futɛ ǹ n pè koko. Akũ à fùtɛ gɔ̃̀nɔ. 35 Lidadenɔ kũ Sarɔnudenɔ a è, akũ ò lìtɛ ò
arɛ dɔ̀ Dikiria.

Tabita vuna gan

36 Nɔgbɛ̃ Yesude ke kú Yɔpa a tɔ́n Tabita, kũ Giriki yão sɔ̃ Dɔkasi. Tɔ́ pìi pì zɔ̃. Yã mana
kɛnaa pèkɛrɛa, akũsɔ̃ àdi takasidenɔ wɛ̃nda gwa. 37 Gɔrɔ birean à gyã kɛ̀ à gà. Kũ ò a zú ò,
ò a sɛ̀ ò wùtɛ kpɛ́ musu gũn. 38 Yɔpa sɔ̃ à zã̀ kũ Lidaoro. Kũ Yesudenɔ mà Pita kú gwe, ò ń
gbɛ̃nɔn planɔ zĩa ò wɛ́ kèa ò pì: Ǹ mɔ́ ó kĩnaa likalika. 39 Akũ Pita fùtɛ à gèɛ kũńwo. Kũ à kà,
ò dìdi kãao kpɛ́ pìi musu. Akũ gyaanɔnɔ nài ń pínki kũ ɔ́ɔdɔo, ò uta kũ pɔ́kasa kũ Tabita kɛ̀
gɔrɔ kũ à kpɛ́ kú kũńwonɔ mɔ̀nɛ. 40 Pita pèńma à ń bɔ́tɛ bàai. À kùtɛ à adua kɛ̀, akũ à arɛ
dɔ̀ gèɛ pìia à pì: Tabita, ǹ futɛ. Kũ à wɛ́ wɛ̃̀, à Pita è, akũ à vùtɛ. 41 Pita a kũ̀ a ɔa à a fùtɛ à a
zɛ̀. Akũ à Luda gbɛ̃ pìnɔ sìsi kũ gyaanɔnɔ, akũ à a kpàḿma bɛ̃nɛ. 42 Yã pìi dà Yɔpala pínki,
akũ ò Dikiri náani kɛ̀ gwe dasi. 43 Pita gɔrɔ pla kɛ̀ gwe Simɔ Ãna bɛa.

10

*Pita kũ K*ɔnɛliuo

1 Gbɛ̃ke kú Sizaria a tɔ́n Kɔnɛliu. Àkũmɛ soza gã̀ kũ òdi pi Itali gã̀ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ. 2 Gbɛ̃ pì bi
ludayãmariimɛ, àdigɔ̃ Luda vĩna vĩ àpii kũ a bedenɔ ń pínki. Àdi gba da manamana, akũsɔ̃
àdigɔ̃ adua kɛ gɛ̃̀n baaakɔ̃. 3 Zĩkea fãnantɛ̃ mɔ̀ aakɔ̃ à Luda malaikaa è tɛ̃tɛ̃ntɛ̃ wɛ́gupu gũn,
à gɛ̃̀ a bɛa à pìnɛ: Kɔnɛliu. 4 Akũ Kɔnɛliu wɛ́ wɛ̃̀a kũ vĩnao, akũ à pì: Bɔ́mɛɛ, Dikiri? À wèa
à pì: N aduakɛna kũ n gbadana gbɛ̃nɔnɛɛo kà Luda kĩnaa, akũ à sì. 5 Ǹ gbɛ̃nɔ zĩ Yɔpa sà, de
ò Simɔ kũ òdi pinɛ Pita sísi. 6 À kìpa gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Simɔ Ãna bɛa. A bɛ kú ísira léa. 7 Kũ
malaikaa pìi tà, Kɔnɛliu a zĩkɛri gbɛ̃nɔn pla kenɔ sìsi kũ soza ludayãmari kũ à naaao. 8 Kũ à
yã pìi bàbańnɛ pínki, akũ à ń zĩ Yɔpa.

9 Kũ gu dɔ̀, akũ ò dà zɛ́n, ò kà kãni kũ wɛ̃tɛ pìio. Gɔrɔ birea kũ ifãntɛ̃ kà mìdangura, Pita
dì kpɛ́ musu de à adua kɛ. 10 Nà tɛni a dɛ à ye à pɔ́ ble, akũ gɔrɔ kũ òtɛn pɔ́ble kɛ à wɛ́gupu è.
11 À ludambɛ è wɛ̃kɔ̃ana, pɔ́ke tɛn kipa lán biza zɔ̃kɔ̃ɔ bà. Bà dɔdɔna a kusuru mèn siikɔ̃nɔa
pínki, àtɛn su zĩtɛ. 12 Pɔ́ buri sĩnda pínki kú a gũn, nɔ̀bɔnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ kũ
bãnɔ. 13 Akũ ò pìnɛ: Pita, ǹ futɛ ǹ dɛ ǹ só. 14 Akũ Pita pì: Agya Dikiri. Mádi tɛ̃̀ pɔ́ ke pɔ́ gbãsĩ
ble zikiro. 15 Akũ à kòtoo pìi mà a gɛ̃̀n plade dɔ ò pì: Pɔ́ kũ Luda pì à swáswa, ǹsun a tɛ̃̀ boro.
16 À kɛ̀ lɛ gɛ̃̀n aakɔ̃, akũ kãnto ò pɔ́ pìi gà ò tào ludambɛ.

17 Pita tɛn bídi kɛ wɛ́gupu kũ à è pìia, akũ Kɔnɛliu zĩ̀ri kũ ò Simɔ bɛ gbɛ̀kanɔ kà gɔ̃̀nɔ, ò
zɛna gãnu léa. 18 Ò lɛ́ zù ò gbɛ̀ka tó gwen Simɔ kũ òdi pinɛ Pita kìpan. 19 Ari tera Pita tɛn
laasun lɛ́ wɛ́gupu kũ à èea, akũ Luda Nini pìnɛ: Gbɛ̃nɔn aakɔ̃nɔ tɛni n gbɛka. 20 Ǹ kipa ǹ gɛ́
kũńwo sikaa sari, zaakũ makũ mɛ́ ma ń zĩmma. 21 Akũ Pita kìpa à gèɛ gbɛ̃ pìnɔ kĩnaa à pì:
Makũmɛ gbɛ̃ kũ átɛn gbɛka ũ. Bɔ́ yã mɛ́ à tò a su laa? 22 Ò pì: Sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Kɔnɛliu mɛ́ à
ó zĩ. Gbɛ̃ manamɛ, à Luda vĩna vĩ. Yudanɔ pínki dì a tɔ́ nna sí. Luda malaikaa pìnɛ à n sísi
ǹ su a bɛa de à n yã ma. 23 Akũ Pita gɛ̃̀ kũńwo ɔnn à ń yàrii kɛ̀.

Kũ gu dɔ̀, à fùtɛ à dà kũńwo zɛ́n. Yɔpa Yesude kenɔ gèɛ kãao lɛɛlɛ. 24 A gɔrɔ aakɔ̃den ò
kà Sizaria. Kɔnɛliu a danɛnɔ kũ a gbɛ̃nna kãninɔ kàkara àtɛni ń dã. 25 Kũ Pita gɛ̃̀ ɔnn, akũ
Kɔnɛliu gèɛ à dàalɛ à kùtɛ a arɛ. 26 Akũ Pita a fùtɛ à pì: Ǹ futɛ ǹ zɛ. Bisãsirin ma ũ se. 27 Àtɛn
yã o kãao ari ò gèɛ ò gɛ̃̀ kãao kpɛ́n, akũ à gbɛ̃nɔ lè kakarana gwe dasidasi. 28 À pìńnɛ: Á dɔ̃
kũ Yudanɔ zɛ́ vĩ ò yãkatɛ kũ buri pãndeo ari ò gɛ̃ ń ɔnnlo. Ama Luda mɔ̀mɛnɛ màsun gbɛ̃ke
gbãsĩ gwa ke mà a tɛ̃̀ boro. 29 A yã mɛ́ à tò kũ ò ma sisi, ma su sikaa sari. Má ye mà yã kũ a ma

sisiia ma sà. [30] Akũ Kɔnɛliu pì: A gɔrɔ siikɔ̃den dí kũ matɛn adua kɛ ma bɛa ifãntɛ̃ mɔ̀ aakɔ̃
mandara'i. Akũ kãnto ma gbɛ̃ke è zɛna ma arɛ à pɔ́kasa kũ àtɛn tɛ́ kɛ dana [31] à pì: Kɔnɛliu,
Luda n aduakɛnaa sì, n gbadanaa kàagu. [32] Ǹ gbɛ̃nɔ zĩ Yɔpa Simɔ kũ òdi pinɛ Pita sísi. À
kìpa Simɔ Ã̃na bɛa zaa ísira léa. [33] Akũ ma gbɛ̃nɔ zĩ̀mma gɔ̃̀nɔ. Lákũ n su nà à kɛ̀ mana. Tera
sà ó pínki ó kú la Luda dɔ̃naa gũn, de ò yã kũ Dikiri òɔ̀nnɛ ǹ owɛrɛ ma yãi.

Pita yã'onaa

[34] Pita nà yã'onaaa à pì: Ma sì yãpura sà kũ Luda dì gbɛ̃ke wɛ́ gwaro. [35] Buri sĩnda pínki tɛ́
gbɛ̃ kũ àtɛn vĩna kɛnɛ, akũsɔ̃ àdi yã mana kɛ, ade yã mɛ́ àdi káagu. [36] Á lɛ́gbãzã kũ Luda kɛ̀
Isarailanɔnɛ dɔ̃, à kɛna kãao nna Yesu Kirisi gãi baaru nna kpàńnɛ. Àkũmɛ buri sĩnda pínki
Dikiri ũ. [37] Á yã kũ à kɛ̀ Yudea gu sĩnda pínki dɔ̃, lákũ à nàa nà zaa Galili Yahaya waazikɛna
da'itɛkɛna yã musu gbɛra. [38] Á dɔ̃ lákũ Luda a Nini pìsi Yesu Nazɛraa nà, akũ à kú kũ gbãnao
à gɛ̀ɛ wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo, à yã mana kɛ̀ńnɛ à gbɛ̃ kũ Ibilisi ń ɔ fɛ̃́ńnɛ ń kpɛnɔa wèrekɔ̃a, zaakũ
Luda kú kãao. [39] Ɔ́kɔ̃nɔmɛ yã kũ à kɛ̀ Yudea bùsun kũ Yurusalɛmuo pínki sèedadenɔ ũ. Ò a
lòko lía ò a dɛ̀, [40] akũ Luda a vù gan a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ à tò à a zĩda mɔ̀wɛrɛ. [41] Adi kɛ gbɛ̃ sĩnda
pínki mɛ́ à a èro, sɛ́ ɔ́kɔ̃nɔ kũ Luda gĩnakɛ à ó sɛ́ a sèedadenɔ ũ. A vuna gan gbɛra o pɔ́ blè
o í mì kãao. [42] Akũ à dàwɛrɛ ò waazi kɛ gbɛ̃nɔnɛ ò ońnɛ kũ akãamɛ gbɛ̃ kũ Luda dìtɛ gbɛ̃
bɛ̃nɛnɔ kũ gyãwãndenɔ pínki yãkpatɛkɛri ũ. [43] Annabinɔ pínki a yã ò ò pì gbɛ̃ kũ ò a náani
kɛ̀nɔ durunnanɔ ni kɛ̃ńma a tɔ́ gãi.

Luda Nini kipana buri pãndenɔnɛ

[44] Gɔrɔ kũ Pita kpɛ́ àtɛn yã pì ońnɛ, Luda Nini kìpa gbɛ̃ kũ òtɛn yã pì manɔa ń pínki. [45] Yã
pìi bò Yuda Yesude kũ ò sù kũ Pitaonɔ sarɛ, kũ bee buri pãndenɔn Luda a Nini pìsiḿma
gba ũ yãi. [46] Zaakũ ò mà òtɛn yãke buri o òtɛn Luda yãbonsarɛ kɛnanɔ o. Akũ Pita pì: [47] Gbɛ̃
pìnɔ Luda Nini lè lán ó bà. Dí mɛ́ ani fɔ̃ à gíńnɛ ò da'itɛ kɛɛ? [48] Akũ à pì ò da'itɛ kɛ́ńnɛ kũ
Yesu Kirisi tɔ́o. Akũ ò wɛ́ kɛ̀a à gɔrɔ pla kɛ kũńwo.

11

Pita buri pãndenɔ yã gbãna Yuda Yesudenɔnɛ

[1] Zĩ̀rinɔ kũ Yesude kũ ò kú Yudeanɔ mà lákũ buri pãndenɔ Luda yã sì nà se. [2] Kũ Pita sù
Yurusalɛmu, gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kũ tɔ̃̀zɔ̃yãonɔ a taari lè [3] ò pì: N gɛ̃ gyɔfɔrɔdenɔ bɛa n pɔ́ blè kũńwo.
[4] Akũ Pita fùtɛ àtɛn yã pì bɔkɔtɛńnɛ zɛ́azɛa à pì: [5] Má kú Yɔpamɛ, matɛn adua kɛ, akũ ma
wɛ́gupu è. Ma pɔ́ke è lán biza zɔ̃kɔ̃ɔ bà, bà dɔdɔna a kusuru mèn siikɔ̃nɔa, à bò ludambɛ
àtɛn kipa ma kĩnaa. [6] Ma wɛ́ pɛ̀a tíii, ma nɔ̀bɔnɔ è a gũn, sɛ̃̀ntɛ pɔ́nɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ
kùaonɔ kũ bãnɔ. [7] Akũ ma kòtoo mà ò pìmɛnɛ: Pita, ǹ futɛ ǹ dɛ ǹ sɔ́. [8] Akũ ma pì, agya
Dikiri, tɛ̃̀ pɔ́ kesɔ̃ pɔ́ gbãsĩ ke dí gɛ̃ ma lɛ́n zikiro. [9] Kòtoo pì bona ludambɛ gɛ̃̀n plade pì dɔ,
pɔ́ kũ Luda kɛ̀kɛ à gɔ̃̀ swáswa, màsun a tɛ̃̀ boro. [10] À kɛ̀ lɛ gɛ̃̀n aakɔ̃, akũ ò ɛ̀ra ò gà pínki ò tào
ludambɛ. [11] Gɔrɔ bire gɔ̃̀nɔ gbɛ̃nɔn aakɔ̃ kũ ò ń zĩma bona Sizarianɔ sù ɔn kũ má kún. [12] Akũ
Luda Nini pìmɛnɛ mà gɛ́ kũńwo sikaa sari. Ó gbɛ̃nɔ gbɛ̃nɔn suddo díkĩnanɔ gɛ̀ɛ kũmao lɛɛlɛ
se, akũ o gɛ̃ gbɛ̃ kũ à gbɛ̃ pìnɔ zĩ̀ma bɛa. [13] Akũ à òwɛrɛ lákũ a malaikaa è nà, à bò à sùawa
a kpɛ́n à òarɛ à gbɛ̃ zĩ Yɔpa à ma sísi, [14] de mà yã kũ ani a sura ba oarɛ, akãa kũ a bedenɔ ń
pínki. [15] Kũ ma na yã'onaaa, Luda Nini kìpaḿma lákũ à kìpawá káaku nà. [16] Akũ yã kũ Dikiri
ò dí dɔ̀magu kũ à pì, Yahaya gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ̀ kũ ío, akãa sɔ̃ áni ó da'itɛ kɛ kũ Luda Ninio.
[17] Lákũ Luda gba dokɔ̃nɔ kɛ̀ńnɛ kũ ɔ́kɔ̃nɔ kũ o Dikiri Yesu Kirisi náani kɛ̀nɔ nà, dín ma ũ mà
fɔ̃ mà gí Ludanɛɛ? [18] Kũ ò yã pìi mà, odi yãke o doro, akũ ò Luda tɔ́ bò ò pì: O è Luda ɛ̀ra à
buri pãndenɔ gbà zɛ́ dɔ ò nèsɛ litɛ ò wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro le.

Antiɔkudenɔ zɛna kũ Yesuo

[19] Wɛ́tãmmana kũ à fùtɛ Sitivĩ ga gbɛra mɛ́ à tò gbɛ̃nɔ fã̀̀kɔ̃a ò tà Fenisia bùsun kũ Sipiru
bùsuuo kũ Antiɔkuo, òtɛn Luda yã o Yudanɔnɛ ńtɛ̃nɛ. [20] Ama ń gbɛ̃kenɔ bi Sipiru bùsu kũ
Sirɛni bùsuuo gbɛ̃nɔnɛ, akũ ò gɛ̀ɛ Antiɔku òtɛn yã o buri pãndenɔnɛ se dɔ, òtɛn Dikiri
baaru nna kpáńnɛ. [21] Dikiri tɛn ɔ daḿma, akũ gbɛ̃nɔ yã pìi sì dasidasi ò arɛ dɔ̀ Dikiria.

22 Akũ yã pì baaruu kà Yurusalɛmu sɔsi gbɛ̃nɔ kĩnaa, akũ ò Baanaba zɩ̀ Antiɔku. 23 Kũ à kà
gwe, à è lákũ Luda arubarikaa kɛ̀ńnɛ nà, akũ a pɔ kɛ̀ nna. À lɛ́ dàḿma ń pínki ò zɛ kũ Dikirio
kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo. 24 Baanaba bi gbɛ̃ manamɛ, Luda Nini kũ ludanaanikɛnaao pɛ̀kɛrɛa, akũ
ò kàra Dikiri gbɛ̃nɔ gũn dasidasi. 25 Akũ Baanaba gɛ̀ɛ Taasu de à Solu wɛtɛ. 26 Kũ à a lè, akũ
à sù kãao Antiɔku. Òdigɔ̃ kakara kũ sɔsi gbɛ̃nɔ dasidasi ògɔ̃ yã dańnɛ ari wɛ̃̀ do papana.
Antiɔku gwen ò Yesu ìbanɔ sìsin Yesudenɔ ũ káaku.

27 Gɔrɔ kṵ̀a annabinɔ bò Yurusalɛmu ò sù Antiɔku. 28 Ń gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Agabu fùtɛ à zɛ̀
à gĩnakɛ à nà zɔ̃kɔ̃ kũ ani ká andunia gũn pínki yã òńnɛ kũ Luda Nini gbãnao. Kalaudiu
kíblena gɔrɔn nàa pìi kà. 29 Akũ Yesudenɔ zɛ̀o ò ń gbɛ̃ kũ ò kú Yudeanɔ kámaza kɛ lákũ
baadi gbãna kà nà ò kpãzãńnɛ. 30 Akũ ò kɛ̀ lɛ ò Baanaba kũ Soluo zɩ̀o ò kpá ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa.

12

*Yamisi dɛ*na kũ Pita dana kp*é*siranwo

1 Gɔrɔ kṵ̀a kína Hɛrɔdu ɔ pɛ̀tɛ Yesude kenɔa pãsĩpãsĩ. 2 À Yuhana vɩ̀ni Yamisi dɛ̀ kũ
fɛ̃nɛdao. 3 Kũ à è yã bire kɛ̀ Yudanɔnɛ nna, akũ à ɛ̀ra à Pita kṵ̀ dɔ. À abirekũ kɛ̀ Burodi
Futɛnasari dikpɛ zĩmɛ. 4 Kũ à Pita kṵ̀, à a dà kp*é*siran à a nà sozanɔnɛ ń ɔĩ ò a dãkpã. Soza
pìnɔ gã̀ do bi gbɛ̃nɔn siisiikɔ̃mɛ lɛu siikɔ̃. À dìtɛ à yãkpatɛ kɛ kãao gbɛ̃nɔ wára Vĩnla dikpɛ
gbɛra. 5 Akũ ò Pita kũna kp*é*siran, ama sɔsi gbɛ̃nɔ tɛn adua kɛnɛ zɛnaa sari.

*Pita bona kp*é*siran*

6 Zĩ kũ tó gu dɔ̀ kũ Hɛrɔdu ni bo kãao, zĩ birea gwãanin Pita tɛn i o soza gbɛ̃nɔn planɔ
dagura yĩna kũ mɔ̀kakɔ̃anaao mɛ̀n pla, akũsɔ̃ gbɛ̃nɔn planɔn kú kp*é*lɛlɛa òtɛn kp*é*̀ pì dãkpã.
7 Kãnto gɔ̃̀nɔ Dikiri malaikaa gɛ̃̀ gwe, akũ kp*é*̀ pì pura kṵ̀. À Pita lɛ̀ a gbã̀ntɛrɛɛa à a vù à pì: Ǹ
futɛ likalika. Akũ mɔ̀kakɔ̃anaa pìnɔ bɔ̀tɛ a ɔa. 8 Akũ malaikaa pìi pìnɛ: Ǹ n uta da ǹ n kyate
kpá. Pita kɛ̀ lɛ, akũ malaikaa pìi pì: Ǹ n uta kakara ǹ kũ ǹ tɛ́mai. 9 Akũ Pita bò à tèi. Adi yã
kũ malaika tɛn kɛnɛ dɔ̃ yãpura ũro, àtɛn da átɛn nana omɛ. 10 Ò gɛ̃̀tɛ gudãkpãri káakula kũ
a pladeo, akũ ò kà bĩnilɛa. Bĩnilɛ pìi gbà bi mɔ̀ɔmɛ, akũ à wɛ̃̀ńnɛ kũ a zĩdao. Ò bɔ̀tɛ òtɛn gɛ̃
wɛ̃̀tɛn, akũ gwe gɔ̃̀nɔ malaikaa pì Pita tò zɛ́da gũn. 11 Kũ Pita wɛ́ kɛ̃̀ à pì: Má dɔ̃ sãnsãn sà kũ
Dikiri a malaikaa zɩ̀ de à ma bo Hɛrɔdu ɔĩ kũ yã kũ Yudanɔ wɛ́ dɔi ò kɛmɛnɛo pínki.

12 Kũ a laakarii sù, à gɛ̀ɛ Yuhana kũ òdi pinɛ dɔ Maaku da Mariama bɛa. Ò kakarana gwe
dasidasi òtɛn adua kɛ. 13 Kũ à gãnu gbà lɛ̀, akũ nɔgbɛ̃ zĩkɛri kũ òdi pinɛ Roda gɛ̀ɛ gwa. 14 Kũ
à Pita kòtoo dɔ̃̀, pɔnna gũn adi zɛ́ wɛ̃ro, à bàa lɛ̀ à ɛ̀ra à gɛ̀ɛ à pìńnɛ Pita zɛ kp*é*lɛlɛa. 15 Ò
pìnɛ: Ĩa tɛn kámman yá? Akũ à zɛ̀o kũ yãpuramɛ. Akũ ò pì: A malaikaamɛ. 16 Pita kp*é*̀ àtɛn
gbà lɛ́. Kũ ò wɛ̃̀, ò a è, akũ yã pìi bò ń sarɛ. 17 Akũ à ɔ kɛ̀ńnɛ yáku ò yĩtɛ, akũ à bàbańnɛ lákũ
Dikiri a bo kp*é*siran nà. Akũ à pì: À gɛ́ à o Yamisinɛ kũ ó gbɛ̃ kparanɔ. Akũ à bò à gɛ̀ɛ gu
pãndea dɔ.

18 Kũ gu dɔ̀, zuka gbãna kà sozanɔ dagura òtɛn kɔ̃ lala: Bɔ́ mɛ́ à Pita lèe? 19 Hɛrɔdu pì ò a
wɛtɛ. Kũ odi a lero, akũ à yã làla gudãkpãrii pìnɔa, akũ à pì ò ń dɛdɛ.

*H*ɛrɔdu ganaa

Abire gbɛra Hɛrɔdu bò Yudea à gɛ̀ɛ à gɔrɔ pla kɛ̀ Sizaria. 20 À pɔ fɛ̃̀ Tayadenɔ kũ Sidɔ̃denɔi
manamana, akũ gbɛ̃ birenɔ lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ ò sù a gwa lɛɛlɛ. Ò gɛ̀ɛ kína pì bɛgwari Blasatu
kĩnaa. Kũ Blasatu ń yãzɛ è, ò gɛ̀ɛ lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ kũ Hɛrɔduo, zaakũ ń bùsu pɔ́ble dì bo a
bùsummɛ.

21 Kũ gɔrɔ kũ ò dìtɛ kà, Hɛrɔdu a kíble'utanɔ dà à gɛ̀ɛ à vùtɛ a tìntinnwa, akũ à yã ò
gbɛ̃nɔnɛ. 22 Gbɛ̃nɔ wiki lɛ̀ ò pì: Luda ke mɛ́ àtɛn yã o, adi kɛ bisãsirinlo. 23 Gwe gɔ̃̀nɔ Dikiri
malaika a lɛ̀ à a nɛ̀, kũ adi zɔ̃kɔ̃kɛ dɔ̃ Ludanɛro yãi, akũ a mɛ̀ɛ kɔ̀kɔɔ kà à gà.

24 Luda yã tɛ́n dagula àtɛn kara. 25 Baanaba kũ Soluo sɔ̃, kũ ò ń kámaza yã kɛ̀kɛ ò làka, ò
bò Yurusalɛmu ò Yuhana kũ òdi pinɛ Maaku sɛ̀ ò tà kãao.

13

Baanaba kũ Soluo zĩnaa

1 Annabinɔ kũ yãdannɛrinɔn kú Antiɔku sɔsi gbɛ̃nɔ té, ń tɔ́n Baanaba kũ Simɛɔ kũ òdi
pinɛ Bárasirao kũ Sirɛni bùsu gbɛ̃ Lusiuo kũ Manaɛ kũ à nɛ́ blè kũ kína Hɛrɔduo lɛɛlɛ kũ
Soluo. 2 Gɔrɔ kũ òtɛn donyĩ kɛ Dikirinɛ kũ léyĩnaao, Luda Nini pì: À Baanaba kũ Soluo ditɛ
ńdona zĩ kũ ma ń sɛ́a yãi. 3 Kũ ò lɛ́ yỹ̀ ò adua kɛ̀, akũ ò ɔ dìdiḿma ò ń gbárɛ, ò dà zɛ́n.

Kunna Sipiru bùsun

4 Kũ Luda Nini Baanaba kũ Soluoo zỹ̀ lɛ, ò gɛ̀ɛ Sɛlusia. Zaa gwe ò gɛ̃̀ gó'itɛn ò gɛ̀ɛ Sipiru
bùsun. 5 Kũ ò kà Salami, ò Luda yã waazi kɛ̀ Yudanɔ aduakɛkpɛnɔ gũn. Yuhana Maaku kú
kũńwo kpanyĩri ũ. 6 Ò gɛ̃̀tɛ luan pìla ari Pafɔ, akũ ò kpàkũ kũ Yuda dabokɛri kũ à de annabi
ɛ́kɛ ũo gwe. A tɔ́n Yesunɛ. 7 Àdigɔ̃ kú kũ bùsuu pì gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Sɛgiu Pɔluo. Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì bi
ɔ̃ndɔ̃riimɛ, akũ à Baanaba kũ Soluo sìsi kũ à ye à Luda yã ma yãi. 8 Dabokɛrii pì tɔ́n Ɛlima
kũ Giriki yão. À ibɛrɛɛ sɛ̀ kũńwo, àtɛn wɛtɛ à gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ pì sã vú de àsun Yesu náani kɛro yãi.
9 Akũ Solu kũ òdi pi dɔ Pɔlu, Luda Nini dìdia, akũ a wɛ́ pɛ̀ Ɛlimaa à pì: 10 Ibilisi nɛ́nɔ doke
kemɛ n ũ! Mana sĩnda pínki kparaside! Bisãsiri kũ yã vãni sĩnda pínki pɛ̀kɛrɛa! Wɛ́zɛ̃ri
pãsĩ! Ĩni Dikiri zɛ́ súsu litɛna kpɛdangara tóroo? 11 Tera sà Dikiri ni ɔ kútɛmma de ɲ̀ vỹ̀na
kũ. Ĩni gɔrɔ pla kɛ kũ ifãntɛ̃'enaao. Gwe gɔ̃̀nɔ Ɛlima wɛ́ gɔ̃̀ dãadãa, gusira kùtɛa. Akũ àtɛn
ɔ mátɛmatɛ à gbɛ̃ wɛtɛ à a ɔ kũ. 12 Kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì yã kũ à kɛ̀ɛ pìi è, à Dikiri náani kɛ̀, zaakũ
Dikiri yã kũ Pɔlu dànɛ a kỹ̀ gbãna.

*Kunna Antiɔ*ku kũ à kú Pisidia bùsun

13 Akũ Pɔlu gɛ̃̀ gó'itɛn kũ a gbɛ̃nɔ ò bò Pafɔ ò gɛ̀ɛ Pɛga, Pamfilia bùsun. Gwen Yuhana
Maaku ń tón à ɛ̀ra à tà Yurusalɛmu. 14 Bona Pɛga ò gɛ̀ɛ Antiɔku kũ à kú Pisidia bùsun.
Kámmabogɔrɔ zĩ ò gɛ̀ɛ ò vùtɛ aduakɛkpɛn. 15 Doka kũ annabinɔ takadanɔ kyókɛnaa gbɛra
aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ gbɛ̃ zỹ̀ à pìńnɛ: Gbɛ̃nɔ, tó á karana yãke vĩ à o gbɛ̃nɔnɛ, à o. 16 Akũ
Pɔlu fùtɛ à ɔ kɛ̀ńnɛ à pì: Isarailanɔ kũ buri pãnde donyĩrinɔ, à ma yã ma. 17 Isarailanɔ Luda
ó dizinɔ sɛ̀, akũ à ń buri kàra kũ ò kú Misila bùsun. Akũ à bò kũńwo gwe kũ a gbãna zɔ̃kɔ̃ɔo.
18 À ń gwa gbárannan lán wɛ̃̀ bupla taka bà. 19 À gbãna blè Kanaanɔ bùsu buri mɛ̀n supplanɔa,
akũ à ń bùsuu pìi kpàḿma. 20 A pínki kà wɛ̃̀ wàa pla kpɛ́ bupla akuri taka bà. Abire gbɛra à
yãgɔ̃gɔ̃rinɔ dìtɛńnɛ ari à gɛ̀ɛ pɛ́ annabi Samuɛlia. 21 Kũ ò kína gbɛ̀ka, akũ Luda Kisi nɛ́ Solu,
Biliaminu buri dìtɛńnɛ. À kpata blè wɛ̃̀ bupla, 22 akũ Luda a bò kpatan à Dauda kà a gɛ̃nɛ ũ.
Luda Dauda yã ò à pì a lè Yɛsɛ nɛ́ Dauda laasun pɔ kɛ̀arɛ, ani a pɔyeina pínki yã kɛmɛ. 23 A
buri gũn à Yesu bòn Isarailanɔnɛ Surabari ũ lákũ à a lɛ́ sɛ̀ nà. 24 Ari Yesu pì gɔ̃ gɛ́ su Yahaya
gĩnakɛ à waazi kɛ̀ Isarailanɔnɛ ń pínki, à òńnɛ ò ń nɛ̀sɛ litɛ ò da'itɛ kɛ. 25 Kũ Yahaya zĩ ye à
láka à pì: Dín átɛn da má de a ũu? Gbɛ̃ kũ átɛn wɛ́ dɔin ma ũro. À ma! Ade tɛn su ma gbɛra,
mádi ká mà a kyate bobonɛro.

26 Ma gbɛ̃nɔ, Ibrahĩ burinɔ kũ buri pãnde donyĩrinɔ, ókɔ̃nɔn Luda surabana yã díkĩna
kpà̀zãwɛrɛ. 27 Yurusalɛmudenɔ kũ ń gbãnadenɔ dí Yesu dɔ̃ro, odi annabinɔ takada kũ òdigɔ̃
a kyó kɛ kámmabogɔrɔ zĩ pínki zɛ́ dɔ̃ro, akũ ò tò annabii pìnɔ yã pàpa ò yã dàala. 28 Odi yãke
lea kũ à kà ò a dɛro, akũ ò wɛ́ kɛ̀ Pilatia de ò a dɛ. 29 Kũ ò yã kũ ò kɛ̃̀ a yã musu kɛ̀ pínki, ò
a kìpa lía ò a wùtɛ miran. 30 Ama Luda a vù bona gan. 31 A gɔrɔ pla kɛnaa gũn à bò à sù gbɛ̃
kũ ò bò Galili ò gɛ̀ɛ kãao Yurusalɛmunɔa. Mɔ́kɔ̃nɔmɛ a sèedadenɔ ũ gbɛ̃nɔnɛ. 32 Ókɔ̃nɔ sɔ̃, o
su a baaru nna kpáárɛ. Lákũ Luda lɛ́ sɛ̀ ó dizinɔnɛ nà 33 à kɛ̀ ókɔ̃nɔ kũ ó de ń buri ũnɔnɛ, à
Yesu vù lán ò ò Zabura plade gũn nà. Luda pì:
Ma nɛ́mɛ n ũ,
gbãran ma n i.
34 Adi yagi kɛro, ama Luda a vù bona gan lákũ Luda ò nà yã à pì:
Mani kúadona arubarika kɛárɛ yãpura
lákũ ma ò Daudanɛ nà.
35 Akũ ò ò gukea dɔ ò pì:
Ĩni we n gbɛ̃ kũ à kú adona yagi kɛro.

36 Dauda sɔ̃ à Luda pɔyenyĩnaa kɛ̀ a gɔrɔa, à gà ò a mira kpàkũsũ kũ a dizinɔ pɔ́o, akũ à yagi
kɛ̀. 37 Gbɛ̃ kũ Luda a vù bona gan pì dí yagi kɛro. 38 Ma gbɛ̃nɔ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ durunnanɔ kɛ̃mmana
waazi kũ ótɛn kɛárɛ bò Yesu gãimɛ. 39 Musa doka dì fɔ̃ à tò Luda yã bo kũńwo nnaro, ama
Luda dì tó yã bo kũ gbɛ̃ kũ òtɛn Yesu náani kɛnɔ nna a pínki gũn. 40 À laakari kɛ, de yã kũ
annabinɔ ò sún á lero 41 ò pì:

À ma, ákɔ̃nɔ lalandikɛrinɔ,
à kɛ gìri à kakatɛ,
zaakũ mani yãke kɛ á gɔrɔa.
Bee tó ò òárɛ, áni síro.

42 Kũ Pɔlu kũ Baanabao tɛn bɔtɛ aduakɛkpɛn, ò wɛ́ kɛ̀ńma ò ɛra ò su yã pì ońnɛ
kámmabogɔrɔ làa dɔ. 43 Kũ òtɛn fãkɔ̃a, Yudanɔ kũ gbɛ̃ kũ òdi donyĩ kɛ kũńwonɔ bò ò tɛ̀
Pɔlu kũ Baanabaooi dasi. Ò yã òńnɛ ò lɛ́ dàńma, de ògɔ̃ gɛ́ arɛ kũ gbɛ̃kɛ kũ Luda kɛ̀ńnɛo.

44 Kámmabogɔrɔ làa wɛ̃tɛdenɔ kàkara ń pínki ò sù Dikiri yã ma. 45 Kũ Yudanɔ pari è lɛ, ò
nɛ̀sɛgɔ̃baa kpà manamana, akũ òtɛn Pɔlu yã ɛ́kɛ bo òtɛni a sɔ̃sɔ̃. 46 Akũ Pɔlu kũ Baanabao yã
òńnɛ kũ swɛ̃̀gbãnao ò pì: Ákɔ̃nɔn à kũ̀ ò Luda yã oárɛ káaku gĩa. Zaakũ a gii átɛn da ádi ká
à wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro lero, óni ɛra ò arɛ dɔ buri pãndenɔa sà. 47 Zaakũ Dikiri yã dí dìtɛwɛrɛ
à pì:

Ma n ditɛ gupura ũ buri pãndenɔnɛ,
de ǹ gɛ́ kũ surabana yão ari zĩtɛ lɛ́a.

48 Kũ buri pãndenɔ yã pìi mà, ń pɔ kɛ̀ nna ò bɛ̀ɛrɛɛ lì Dikiri yãnɛ, akũ gbɛ̃ kũ Luda ń dítɛ
wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro pɔ́ ũnɔ Yesu náani kɛ̀.

49 Akũ Dikiri yã dà bùsuu pìla pínki. 50 Yudanɔ ɔ zɔ̃̀ buri pãnde nɔgbɛ̃ donyĩri bɛ̀ɛrɛdenɔi
kũ wɛ̃tɛ gbãnadenɔo, akũ ò wɛ́ tã̀ Pɔlu kũ Baanabaooa ò pɛ̀ńma ń bùsun. 51 Ò lukutɛ̃
kpùkɛkpukɛ ń gbánɔa ń tona kũ Ludao sèeda ũ, akũ ò gɛ̀ɛ Ikɔniu. 52 Yesudenɔ sɔ̃, Luda
Nini pɛ̀kɛrɛńma kũ pɔnnao.

14

*Kunna Ik*ɔniu

1 Ò kɛ̀ Ikɔniu lákũ òdi kɛ nà, ò gɛ̃̀ Yudanɔ aduakɛkpɛn ò yã ò ari Yudanɔ kũ buri pãndenɔ
Dikiri náani kɛ̀ dasidasi. 2 Akũ Yuda kũ ò gì yã pì síinɔ buri pãndenɔ sã vù Yesudenɔnɛ
ò ibɛrɛɛ sɛ̀ kũńwo. 3 Bee kũ abireo Pɔlu kũ Baanabao gɔrɔ pla kɛ̀ gwe ò Dikiri yã ò kũ
swɛ̃̀gbãnao, akũ Dikiri ń gbá zɛ́ ò sèedanɔ kũ daboyãnɔ kɛ̀, kũ à yãpura kpà a gbɛ̃kɛyã kũ
òtɛn oa. 4 Akũ wɛ̃tɛdenɔ kɛ̃̀kɛ̃kɔ̃a, gbɛ̃kenɔ zɛ̀ kũ Yudanɔ, gbɛ̃kenɔ sɔ̃ kũ zĩ̀rinɔ. 5 Akũ Yudanɔ
kũ buri pãndenɔ kũ ń gbãnadenɔ zɛ̀o ò wɛ́ tãńma ò ń pápa kũ gbɛ̀ɛo. 6 Kũ Pɔlu kũ Baanabao
ń yã dɔ̃̀, akũ ò bàa sì ò tà Likaonia bùsu wɛ̃tɛnɔ gũn, Lisitira kũ Dɛbio kũ ń lakutunɔ. 7 Akũ
ò kpɛ́ òtɛn baaru nna pì kpáńnɛ gwe.

Kunna Lisitira

8 Gɔ̃gbɛ̃ ke kú Lisitira a gbánɔ íbana. Zaa lákũ ò a ì nà ɛrɛɛmɛ, adi táa o zikiro. 9 Àtɛn sã
kpá Pɔlu yãi, akũ Pɔlu wɛ́ pèa tíii, à è a ludanaanikɛnaa kà à a werekɔ̃a, 10 akũ à pìnɛ kũ kòto
gbãnao: Ǹ futɛ ǹ zɛ n gbáa. Akũ à vĩ̀ à zɛ̀ à nà táa'onaa. 11 Kũ gbɛ̃nɔ è lákũ Pɔlu kɛ̀ nà, akũ
ò wiki kàkara kũ Likaonia yão ò pì: Tãnanɔ lì bisãsirinɔ ũ ò kìpawá. 12 Ò tɔ́ kpà Baanabanɛ
Zusu, Pɔlu sɔ̃ Ɛmɛsi kũ àkũ mɛ́ àdi dońnɛ arɛ kũ yã'onaao yãi. 13 Zusu pì kpɛ́ kú wɛ̃tɛ kpɛ,
akũ a gbàgbarii sù kũ zùsa kũ ò lávu zãblebɔɔ kɛ̀ńnɛnɔo wɛ̃tɛ bĩnilɛa. À ye gbɛ̃nɔ sa oo
zĩ̀rinɔa. 14 Kũ Baanaba kũ Pɔluo yã pìi mà, ò ń utanɔ gàga ò kɛ̃̀kɛ̃, akũ ò sì gbɛ̃nɔ tɛ́ kũ wikio
15 ò pì: Gbɛ̃nɔ, bɔ́ yã mɛ́ à tò átɛn kɛ lɛɛ? Bisãsirinɔn ó ũ se lán á bà. Baaru nnan ótɛn kpáárɛ,
de à kpɛ li pɔ́ gina dínɔnɛ à arɛ dɔ Luda Wɛ̃̀ndidea. Àkũ mɛ́ à musu kɛ̀ kũ zĩtɛo kũ ísirao kũ
pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ pínki. 16 À buri sĩnda pínki tò yã ò ń zĩda zɛ́ sɛ̀. 17 Bee kũ abireo à a zĩda
mɔ̀árɛ yãmanakɛnaa gũn. Àdi tó legũ maárɛ de à pɔ́ kɛ̃ a gɔrɔa. Àdi á gba pɔ́ble dasi de àgɔ̃
kú pɔnna gũn. 18 Bee kũ yã bire onaao, gbãna kũ gbãnao ò gbasa ò gì gbɛ̃nɔnɛ ò sa ońma.

[19] Akũ Yudanɔ bò Antiɔku kũ Ikɔniuo ò sù ò gbɛ̃nɔ sã vù. Akũ ò Pɔlu pàpa kũ gbɛ̀ɛo ò a
gàtɛ ò bò kãao wɛ̃tɛ kpɛ, òtɛn da à gàmɛ. [20] Kũ Yesudenɔ kàkarai, akũ à fùtɛ à gɛ̀ wɛ̃tɛ gũn.
Kũ gu dɔ̀, àpii kũ Baanabao gɛ̀ɛ Dɛbi.

*Zĩrin*ɔ tana Antiɔku

[21] Kũ ò baaru nna kpàńnɛ wɛ̃tɛ pìi gũn, ò gbɛ̃nɔ lè dasidasi. Akũ ò ɛ̀ra ò gɛ̀ɛ Lisitira kũ
Ikɔniuo kũ Antiɔkuo, [22] òtɛn Yesudenɔ gba gbãna, òtɛn lɛ́ daḿma ò wɛ́ tã Yesu náanikɛnaaa
ò pì: Séde ò wari kɛ manamana, gbasa ò gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn. [23] Ò gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ
dìtɛńnɛ sɔsi kũ sɔsio, akũ ò adua kɛ̀ńnɛ kũ léyĩnaao ò ń ná Dikiri kũ ò a náani kɛ̀ ɔĩ.

[24] Kũ ò bɔ̀tɛ Pisidia bùsu kpa, akũ ò kà Pamfilia bùsun. [25] Ò Luda yã ò Pɛga, akũ ò gɛ̀ɛ
Atalia. [26] Gwen ò gɛ̃̀ gó'itɛn ò tà Antiɔku, gu kũ ò ń ná Ludanɛ a ɔĩ yã, de à gbɛ̃kɛ kɛńnɛ zĩ kũ
ò kɛ̀ ò làka tera yã musu. [27] Kũ ò kà, ò sɔsi gbɛ̃nɔ kàkara ò yã kũ Luda kɛ̀ńnɛ gbɔ̀ńnɛ pínki,
lákũ à buri pãndenɔ gbà zɛ́ ò a náani kɛ̀ nà. [28] Akũ ò gɔrɔ pla kɛ̀ kũńwo gwe.

15

*Yãg*ɔ̃gɔ̃na Yurusalɛmu

[1] Gbɛ̃kenɔ bò Yudea ò sù Antiɔku, akũ ò yã dà Yesudenɔnɛ ò pì: Tó ádi tɔ̃̀ zɔ̃ lákũ Musa dìtɛ
nàro, áni surabana lero. [2] Pɔlu kũ Baanabao zuka kàńyĩ ò lɛ́kpakɔ̃a kɛ̀ kũńwo manamana
yã pìi musu. Akũ Yesudenɔ zɛ̀o Pɔlu kũ Baanabao kũ ń gbɛ̃kenɔ gɛ́ Yurusalɛmu de ò yã pì
gɔ̃gɔ̃ kũ zĩ̀rinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ. [3] Ò gɛ̀ɛ ò zɛ̀ńnɛ, akũ ò bɔ̀tɛ Fenisia kũ Samariao bùsu kpao.
Ò buri pãndenɔ nɛ̀sɛlitɛna yã bàba ń gbɛ̃nɔnɛ gwe, akũ ń pɔ kɛ̀ nna manamana. [4] Kũ ò kà
Yurusalɛmu, sɔsi gbɛ̃nɔ kũ zĩ̀rinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ gbãnakɛ kpàńyĩ, akũ ò yã kũ Luda kɛ̀ńnɛ
pínki baaruu kpàńnɛ. [5] Akũ Farisi Yesude kenɔ fùtɛ ò pì: Séde buri pãndenɔ tɔ̃̀ zɔ̃, ò ońnɛ
ògɔ̃ Musa doka kũna. [6] Akũ zĩ̀rinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kɔ̃ kàkara òtɛn yã pì gwa. [7] Kũ yãgɔ̃gɔ̃naa
gbɔ̀na kʊ̀, Pita fùtɛ à pìńnɛ: Ma gbɛ̃nɔ, á dɔ̃ kũ Luda ma ditɛ á té à gìi kɛ̀, de buri pãndenɔ
Yesu baaru nna ma ma lén ò a náani kɛ. [8] Luda gbɛ̃ sĩnda pínki nɛ̀sɛ dɔ̃, akũ à ń gbá a Nini
ń sinaa sèeda ũ lákũ à ó gbá nà. [9] Luda dí ń ditɛ dodo kũ ókɔ̃nɔro. À ń nɛ̀sɛɛ pìpińnɛ kũ ò
Yesu náani kɛ̀ yãi. [10] Bɔ́ yã mɛ́ à tò átɛn Luda lɛ́ átɛn gwa teraa? Aso kũ ó dizinɔ fùa ò sɛ́ kũ
ókɔ̃nɔn á ye à dińnɛ yá? [11] Lɛnlo! Ó sì kũ óni surabana le Dikiri Yesu gbɛ̃kɛ yãi lán mɔ́kɔ̃nɔ
bà se.

[12] Gbɛ̃nɔ kɛ̀ kítikiti ń pínki, akũ ò sã kpà Baanaba kũ Pɔluooi, òtɛn sèedanɔ kũ daboyã
kũ Luda kɛ̀ ń gãi buri pãndenɔ tɛ́nɔ ońnɛ. [13] Kũ ò yã ò ò làka, Yamisi fùtɛ à yã ò à pì: Ma
gbɛ̃nɔ, à ma yã ma. [14] Simɔ ò lákũ Luda wɛ́ pã̀ buri pãndenɔla káaku nà à gbɛ̃nɔ sɛ̀ ń té a pɔ́
ũ. [15] Annabinɔ yãnɔ kɔ̃ sɛ̀ kũ abireo, zaakũ ò pì:
[16] Abire gbɛra mani ɛra mà su mà Dauda bɛzĩ bo,
mani a guforo kɛkɛ mà tata mà a futɛ,
[17] de bisãsiri kparanɔ ma ki wɛtɛ,
buri pãnde gbɛ̃ kũ ma tɔ́ kúḿma pìnɔ ń pínki.
Dikiri kũ àtɛn yã pì kɛ mɛ́ à ò,
[18] àkũ mɛ́ à tò ò yã pì dɔ̃ zaa káaku.
[19] A yã mɛ́ à tò ma è à mana ò yã kũ à zĩ'ũ ditɛ buri pãnde kũ òtɛn arɛ dɔ Ludaanɔnɛro. [20] Ò
takada kɛ̃ńnɛ ò mì kɛ̃ tãna pɔ́blea kũ pãpãkɛnaao kũ nɔ̀bɔ kùtukpanasario kũ aruo. [21] Zaakũ
à gìi kɛ̀ kũ òdigɔ̃ Musa takada kyó kɛ aduakɛkpɛnɔ gũn kámmabogɔrɔ zĩ pínki òdigɔ̃ a doka
waazi kɛ wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo.

*Gb*ɛ̃nɔ zĩna buri pãnde Yesudenɔa

[22] Akũ zĩ̀rinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ sɔsi gbɛ̃nɔ pínki zɛ̀o ò gbɛ̃nɔ bo ń té ò ń zĩ Antiɔku kũ
Pɔluo kũ Baanabao. Akũ ò ń arɛde kenɔ bò, Yudasi kũ òdi pinɛ Baasaba kũ Silasio. [23] Ò ń zĩ
kũ takadao, yã kũ ò kɛ̃̀ a gũnn dí:

Ókɔ̃nɔ zĩ̀rinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ o fɔ kpà ákɔ̃nɔ ó gbɛ̃ kũ ò de buri pãnde ũnɔa zaa Antiɔku
kũ Siria bùsuuo kũ Silisia bùsuuo. [24] O mà ó gbɛ̃kenɔ gɛ̀ɛ á kĩnaa ó lɛ́ sari, ò á nɛ̀sɛɛ yàkaárɛ

ò á dá bídin ń yã'onaa gũn. [25] Akũ o lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ o zɛo kũ ò gbɛ̃nɔ bo ò ń zĩáwa kũ ó gbɛ̃
yenyĩdenɔ Baanaba kũ Pɔlu [26] kũ ò gì ń wɛ̃ndiii ó Dikiri Yesu Kirisi tɔ́bona yãiio. [27] A yã
mɛ́ à tò ótɛn Yudasi kũ Silasio zĩáwa, de ò yã kũ o kɛ̃̀ takadan oárɛ kũ léo. [28] Zaakũ Luda
Nini kũ ókɔ̃nɔ o zɛo òsun aso ke diárɛro, séde pɔ́ kũ à zɛ́ vĩ díkĩnanɔ. [29] À mì kɛ̃ nɔ̀bɔ kũ
ò sa òo tãnaaa kũ aruo kũ nɔ̀bɔ kùtukpanasario kũ pãpãkɛnaao. À mana à mì kɛ̃ adinɔa.
Ò kɔ̃ e aafia!

[30] Akũ ò ń gbárɛ ò gɛ̀ɛ Antiɔku. Ò sɔsi gbɛ̃nɔ kàkara ń pínki, akũ ò takada pìi kpàḿma.
[31] Kũ ò a kyó kɛ̀, akũ ń pɔ kɛ̀ nna manamana kũ nɛ̀sɛyĩdakũna yã pìio. [32] Yudasi kũ Silasio
bi annabinɔmɛ, akũ ò lɛ́ dà ń gbɛ̃ pìnɔa manamana ò ń gbá gbãna. [33] Kũ ò gɔrɔ pla kɛ̀ gwe,
Yesudenɔ lɛ́ zàḿma, akũ ò tà ń zĩ̀rinɔ kĩnaa aafia. [34-35] Pɔlu kũ Baanabao gɔ̃̀ Antiɔku. Kũ gbɛ̃
dasi pãndenɔ ò Dikiri yã dàńnɛ, ò baaru nna kpàńnɛ.

*P*ɔlu kũ Baanabao kɛ̃̀kɔ̃anaa

[36] Gɔrɔ pla gbɛra Pɔlu pì Baanabanɛ: Ò ɛra ò gɛ́ ó gbɛ̃nɔ gwa wɛ̃tɛ kũ o Dikiri yã waazi kɛ̀n
yãnɔ gũn, ògɔ̃ dɔ̃ lákũ ò kun nà. [37] Baanaba ye à Yuhana Maaku sɛ́ à gɛ́ kũńwo, [38] akũ Pɔlu
tɛn da à mana ò gbɛ̃ kũ à kɛ̃ḿma Pamfilia à gì téńyĩ ń zĩ gũn sɛ́ doro. [39] Kũ odi kɔ̃ yã maro,
akũ ò kɛ̃̀kɔ̃a. Baanaba Maaku sɛ̀ ò gɛ̃̀ gó'itɛn ò gɛ̀ɛ Sipiru. [40] Akũ Pɔlu Silasi sɛ̀. Yesudenɔ ń
ná Dikirinɛ a ɔĩ de à gbɛ̃kɛ kɛńnɛ, akũ ò dà zén, [41] ò gɛ̃̀tɛ Siria kũ Silisiaola ò sɔsi gbɛ̃nɔ gbà
gbãna.

16

*P*ɔlu wɛ̃tɛgɛna kũ Timɔtio kũ Silasio

[1] Pɔlu kà Dɛbi kũ Lisitirao. Gwen Yesude ke kun a tɔ́n Timɔti. A da bi Yuda Yesudemɛ, a
de sɔ̃ bi Girikimɛ. [2] A tɔ́ nna Yesude kũ ò kú Lisitira kũ Ikɔniuonɔ kĩnaa. [3] Pɔlu ye à gɛ́ kãao,
akũ a tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀nɛ Yuda kũ ò kú wɛ̃tɛ pìnɔ gũnnɔ yãi, zaakũ ń pínki dɔ̃ kũ a de bi Girikimɛ.
[4] Wɛ̃tɛ kũ ò gɛ̀ɛn pínki, ò yã kũ zĩ̀rinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ dìtɛ Yurusalɛmu ò sɔsi gbɛ̃nɔnɛ ògɔ̃
kũna. [5] Akũ òtɛn gbãna kũ ń ludanaanikɛnaa gũn òtɛn dasi kũ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.

*P*ɔlu wɛ́gupu'ena Toroasi

[6] Luda Nini gìńnɛ ò gɛ́ Luda yã o Asia bùsun, akũ ò gɛ̃̀tɛ Firigia kũ Galatia bùsunɔola. [7] Kũ
ò kà Misia bùsu lén, ò ye ò gɛ̃ Bitinia bùsun, akũ Yesu Nini dí weńnɛro. [8] Kũ ò gɛ̃̀tɛ Misia
bùsula, akũ ò kà Toroasi. [9] Gwãani Pɔlu Masedonia bùsu gbɛ̃ke è zɛna wɛ́gupu'enaa gũn,
àtɛn kútɛ kɛnɛ à pì: Ǹ bikũ ǹ su ó kĩnaa Masedonia ǹ kpawái. [10] Kũ à wɛ́gupu è lɛ, akũ o
Masedonia soru kɛ̀ gɔ̃̀nɔ, zaakũ o dɔ̃̀ sà kũ Luda mɛ́ àtɛni ó sísi ò gɛ́ baaru nna kpáńnɛ.

Lidia Yesu zɛ́ sɛnaa

[11] Akũ o gɛ̃ gó'itɛn Toroasi o mìi pɛ̀ Samɔtarasia. Kũ gu dɔ̀ o ka Nɛapɔli. [12] Bona gwe o
gɛ Filipi. Àkũmɛ Masedonia bùsu kpado pì wɛ́ra ũ, kũ Romudenɔn vĩ. Akũ o gɔrɔ pla kɛ̀
wɛ̃tɛ pìi gũn. [13] Kámmabogɔrɔ zĩ o bo wɛ̃tɛ kpɛ o gɛ swa sarɛ, gu kũ o mà aduakɛki kunwa.
Akũ o vutɛ o yã ò nɔgbɛ̃ kũ ò kakarana gwenɔnɛ. [14] Nɔgbɛ̃ ke kú gwe òdi pinɛ Lidia. Tiatira
gbɛ̃mɛ, biza wɛ́ tɛ̃ra búgu yìariimɛ, akũsɔ̃ Luda donyĩriimɛ. Àtɛn yã kũ Pɔlu tɛn o ma, akũ
Dikiri a swɛ̃̀ɛ wɛ̃̀nɛ à yã pìi sì. [15] À da'itɛ kɛ̀ kũ a bɛdenɔ, akũ à wɛ́ kɛ̀wá à pì: Tó a ma Dikiri
náanikɛnaa sì, à mɔ́ à kipa ma bɛa. Akũ o a yãze è.

*P*ɔlu kũ Silasio dana kpɛ́siran Filipi

[16] Zĩkea kũ ótɛn gɛ́ aduakɛkia, o dakarɛ kũ zɔ̀nɔgbɛ̃ kũ à mlɛ̃̀ tãna vĩo. A dikirinɔ dì ɔgɔ
le manamana a ziayã'onnɛnaa musu. [17] Akũ à bò à tɛ́wái, ókɔ̃nɔ kũ Pɔluo, àtɛn wiki lɛ́ à pì:
Gbɛ̃ dínɔ bi Luda Musude zɔ̀blerinɔmɛ, òtɛn surabana zɛ́ kpàkpa kɛárɛ. [18] Àdigɔ̃ kɛ lɛ lán gu
dìgɔ̃ dɔ nà, akũ Pɔlu kpàsa kãao. À lìtɛ à pì tãna pìinɛ: Ma òننɛ kũ Yesu Kirisi tɔ́o ǹ goa.
Akũ à gòa gɔ̃̀nɔ.

[19] Kũ a dikirinɔ dɔ̃ ń àrelena a yã musu wɛ́dɔinaa làka, akũ ò Pɔlu kũ Silasioo kũ̀ ò ń gátɛ
ò gɛ̀ɛ kũńwo gbãnadenɔ kĩnaa ɛtɛ gũn. [20] Ò gɛ̀ɛ kũńwo yãkpatɛkɛrinɔ kĩnaa ò pì: Gbɛ̃ dínɔ

bi Yudanɔmɛ, òtɛni ó wɛ̃tɛ yakawɛrɛ. [21] Futɛokarayã kũ ókɔ̃nɔ Romudenɔ doka gìi ò sí ke ò
kɛn òtɛn dańnɛ. [22] Pari fùtɛńyĩ, akũ yãkpatɛkɛri pìnɔ pì ò ń pɔ́nɔ boḿma ò ń lɛ́lɛ gòoo. [23] Kũ
ò gbɛ̃na mana kɛ̀ńnɛ, akũ ò ń dá kpɛ́siran ò pì kpɛ́ pìi dãkpãriinɛ à ń dãkpã manamana.
[24] Kũ ò ònɛ lɛ, akũ à ń dá kpɛ́ tú à ń gbánɔ yỹ̀ lía gíngin.

[25] Lizãndo gũn Pɔlu kũ Silasio tɛn adua kɛ òtɛn lɛ̀ sí Ludanɛ, gbɛ̃ kparanɔ tɛn sã kpá ń yãi.
[26] Kãnto zĩtɛ yỹ̀gãyĩgã kũ gbãnao ari kpɛ́ pìi gbỹ̀nɔ kɛ̀ gìri. Gwe gɔ̃̀nɔ a gbànɔ wɛ̃̀wɛ̃ pínki,
akũ purusunanɔ mɔ̀kakɔ̃ananɔ bɔ̀tɛḿma pínki. [27] Kũ kpɛ́ dãkpãrii pìi vù, à gbànɔ è wɛ̃wɛ̃na
pínki, akũ à a fɛ̃nɛda wòto à ye à a zĩda dɛ, zaakũ àtɛn da purusunanɔ bàa sìmɛ. [28] Akũ Pɔlu
pũ̀tã kũ kòto gbãnao à pì: Ǹsun n zĩda kari boro. Ó kú la ó pínki. [29] Kpɛ́ dãkpãrii pìi pì ò
mɔ́ fitilaao, akũ à sì ń té kũ bàao à kùtɛ Pɔlu kũ Silasio arɛ àtɛn lukaluka. [30] À bò kũńwo
bàai, akũ à pì: Marenɔ, deran mani kɛ mà surabana lee? [31] Ò pìnɛ: Ǹ Dikiri Yesu náani kɛ
ĩni surabana le, mɔkɔ̃n kũ n bedenɔ á pínki. [32] Akũ ò Dikiri yã òne kũ a bedenɔ ń pínki.
[33] Lizãndo kũ̃a kpɛ́ dãkpãrii pì ń sɛ́ à gɛ̀ɛ à ń bɔ̀nɔ pìpiḿnɛ, akũ à da'itɛ kɛ̀ gɔ̃̀nɔ kũ a gbɛ̃nɔ ń
pínki. [34] Akũ à gɛ̃̀ kũńwo a bɛa à pɔ́ble kɛ̀ńnɛ. Àpii kũ a bedenɔ, ń pɔ kɛ̀ nna manamana kũ
ò Luda náani kɛ̀ yãi.

[35] Kũ gu dɔ̀, yãkpatɛkɛrinɔ dogarinɔ zĩ̀ ò gɛ́ onɛ à gbɛ̃ pìnɔ gbarɛ. [36] Akũ kpɛ́ dãkpãrii pìi
pì Pɔlunɛ: Yãkpatɛkɛrinɔ gbɛ̃nɔ zĩ̀ma de mà á gbarɛ. À bɔtɛ à tá aafia. [37] Akũ Pɔlu pì dogarii
pìnɔnɛ: Ò ó gbɛ̃ gbɛ̃nɔ wára yãkpatɛkɛna kũoo sari ò ó dá kpɛ́siran, ókɔ̃nɔ kũ Romudenɔn
ó ũ. Tera sà ò ye ò ó bɔtɛ asiri gũn yá? O'o! Oi! Séde ò su ò ó bɔtɛ ń zĩda. [38] Dogarii pìnɔ yã
pì gbã̀ yãkpatɛkɛrinɔnɛ. Kũ ò mà Romudenɔmɛ ń ũ, akũ vĩna ń kũ. [39] Akũ ò sù ò kútɛ kɛ̀ńnɛ
ò ń bɔ́tɛ kpɛ́siran, akũ ò wɛ́ kɛ̀ḿma ò bońnɛ ń wɛ̃tɛ gũn. [40] Kũ ò bɔ̀tɛ kpɛ́siran, ò gɛ̀ɛ Lidia
bɛa. Ò Yesudenɔ lè gwe, akũ ò ń nɛ̀sɛ yĩda kũńnɛ ò dà zɛ́n.

17

*P*ɔlu kunna Tɛsalonika

[1] Ò bɔ̀tɛ kũ Amfipɔlio kũ Apɔlɔniao, akũ ò kà Tɛsalonika, gu kũ Yudanɔ aduakɛkpɛ kún.
[2] Akũ Pɔlu gɛ̃̀ aduakɛkpɛn lákũ àdigɔ̃ kɛ nà, à waazi kɛ̀ńnɛ yã kũ à kɛ̃na Luda yãn musu
kámmabogɔrɔ aakɔ̃. [3] Àtɛn bɔkɔtɛńnɛ lákũ à kɔ̃ sɛ̀o Arumasihu wɛ́tãmma le nà à futɛ bona
gan à pì: Yesu kũ matɛni a yã oárɛ mɛ́ à Arumasihu pì ũ. [4] Ń gbɛ̃̀kenɔ yã pì zɛ́ è, akũ ò nà
Pɔlu kũ Silasiooa. Lɛn Giriki donyĩrinɔ nàḿma lɛ dasi se ari kũ nɔgbɛ̃ kũ ò tɔ́ bònɔ dasi dɔ.

[5] Akũ Yudanɔ nɛ̀sɛgɔ̃baa kpà kũńwo, ò kurepãpã'orinɔ kàkara ò dasi kũ̀, akũ ò wɛ̃tɛ wã̀. Ò
gɛ̀ɛ ò lìka Yasɔ̃ bɛi, òtɛn Pɔlu kũ Silasio wɛtɛ de ò ń kũ ò bo kũńwo gupuraa. [6] Kũ odi ń lero, ò
Yasɔ̃ kũ Yesude pãndenɔ gàtɛ ò bò kũńwo wɛ̃tɛ gbãnadenɔ kĩnaa, òtɛn wiki lɛ́ òtɛn pi: Gbɛ̃
pìnɔ bi andunia gudɛrinɔmɛ. Ò sù la, [7] akũ Yasɔ̃ ń dítɛ a bɛa. Gbɛ̃ pìnɔ tɛn pã Siza dokanɛ ń
pínki, òdi pi kína pãnde kun òdi pinɛ Yesu. [8] Yã pìi zɔ̃̀ gbɛ̃nɔ pɔa kũ wɛ̃tɛ gbãnadenɔ. [9] Akũ
ò ɔgɔ sì Yasɔ̃a kũ a gbɛ̃ kparanɔ ò ń gbárɛ.

*P*ɔlu kunna Bɛrea

[10] Gwãani birea gɔ̃̀nɔ Yesudenɔ Pɔlu kũ Silasio gbàrɛ Bɛrea. Kũ ò kà gwe, akũ ò gɛ̃̀ Yudanɔ
aduakɛkpɛn. [11] Gbɛ̃ birenɔ nɛ̀sɛ mana de Tɛsalonikadenɔ pɔ́la ò Luda yã sì ɔplapla. Lákũ
gu dìgɔ̃ dɔ nà òdigɔ̃ Luda yã gwagwa de ò dɔ̃ tó Pɔlu yã pìnɔn yãpura vĩ. [12] Ń gbɛ̃nɔ Dikiri
náani kɛ̀ dasidasi kũ Giriki nɔgbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ kũ Giriki gɔ̃gbɛ̃nɔo dasidasi dɔ. [13] Kũ Tɛsalonika
Yudanɔ mà Pɔlu tɛn Luda yã waazi kɛ Bɛrea dɔ, akũ ò sù gwe ò yãkete dà gbɛ̃nɔ tɛ́ ò ń pɔ
fùtɛ. [14] Akũ Yesudenɔ Pɔlu gbàrɛ gɔ̃̀nɔ ísira kpa, ama Silasi kũ Timɔtio gɔ̃̀ gwe. [15] Gbɛ̃ kũ ò
gɛ̀ɛ zɛ Pɔlunɛnɔ gɛ̀ɛ kãao Atɛni, akũ ò ɛ̀ra ò tà Silasi kũ Timɔtio kĩnaa kũ Pɔlu lɛ́gbɛɛo, à pì
ò mɔ́ ò a le likalika.

*P*ɔlu kunna Atɛni

[16] Kũ Pɔlu tɛni ń dã Atɛni, a pɔ yàka kũ à è tãna di wɛ̃tɛ pìi gũn yãi. [17] Akũ à waazi kɛ̀
Yudanɔnɛ kũ buri pãnde donyĩrinɔ aduakɛkpɛn kũ gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ ń le ɛtɛ gũnnɔ lákũ gu
dìgɔ̃ dɔ nà. [18] Pɔlu tɛn yã lɛkɔ̃a kũ yãwaaripari kũ òdi ń sísi Ɛpikurenɔ kũ Sotoikinɔ. Akũ

ń gbɛ̃kenɔ pì: Bɔ́ yãn titimako dí tɛn bɔtɛɛ? Gbɛ̃kenɔ pì: Ótɛn da tãna dufunɔ yã kpàkpan àtɛn kɛ. Ò ò lɛ kũ àtɛn Yesu yã kũ a vuna ganwo baaru nna kpańnɛ yãimɛ. 19 Akũ ò Pɔlu sɛ̀ ò gɛ̀ɛ kãao gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kĩnaa Areopagu ò pì: Ĩni yã dufu kũ ndì dańnɛ owɛrɛroo? 20 O yãbonsarɛ mà n lɛ́n, ó ye ò a bɔkɔtɛna dɔ̃. 21 Atɛnidenɔ pínki kũ nibɔ kũ ò kú gwenɔ dìgɔ̃ ye yã pãndeiro, séde yã dufu mana kũ a wàaripanaao.

22 Akũ Pɔlu fùtɛ à zɛ̀ Areopagude pìnɔ té à pì: Atɛnidenɔ, ma è á mìnatɛna tãnanɔnɛ kokari vĩ manamana yã sĩnda pínki gũn. 23 Kũ matɛn kure á wɛ̃tɛ gũn, matɛn pɔ́ kũ adì donyĩ kɛńnɛnɔ tàasi ká, akũ ma sa'oki ke è, ò pɔ́ kɛ̀a ò pì: Luda kũ ó dɔ̃ro pɔ́. Luda kũ á a dɔ̃ro átɛn donyĩ kɛnɛ baaruun matɛn kpáárɛ. 24 Luda andunia kɛ̀ kũ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ pínki. Àkũmɛ musu kũ zĩtɛo Dikiri ũ, àdigɔ̃ kú kpé kũ bisãsirinɔ bònɛnɔ gũnlo. 25 A bàka kú kũ bisãsiri ɔdamma keoro. Àkũ mɛ́ àdi wɛ̃ndi kũ we'oo kpá gbɛ̃ sĩnda pínkia kũ pɔ́ sĩnda pínkio. 26 À buri sĩnda pínki bò gbɛ̃ mèn do kĩnaamɛ, akũ ò kú andunia kusuru siikɔ̃ pínkia. A gĩnakɛ à gɔrɔ dìtɛditɛ buri pínkinɛ kũ gu kũ onigɔ̃ kunwa lɛ́o. 27 À ń kɛ́ de ògɔ̃ a wɛtɛ ò ɔ mátɛmatɛ ari ò gɛ́ boa. Bee kũ abireo à zã̀ kũ ó gbɛ̃keoro. 28 Zaakũ àkũ mɛ́ àdi tó ògɔ̃ wɛ̃ndi vĩ ò fɔ̃ ò ó mɛ̀ sɛ́ ògɔ̃ kún. Lákũ á kɛrɛ kenɔ ò nà: A burinɔn ó ũ se. 29 Lákũ Luda burinɔn ó ũ nà, òsungɔ̃ da Luda de lán tãna bàro kũ bisãsiri kɛ̀ kũ wuraao ke andurufu ke gbɛ̀ɛ kũ à a ɔzĩ kèa a laasunnwa. 30 Luda mìkpɛrɛ zù ó wɛ́siragɔrɔ yãnɛ, ama àtɛn yã ditɛ gbɛ̃nɔa gu sĩnda pínkia tera de ò nɛ̀sɛ litɛ. 31 Zaakũ à gɔrɔ dìtɛ kũ gbɛ̃ kũ à a sɛ̀ yãkpatɛ kɛ kũ anduniao a zɛ́a. À gbɛ̃ kũ à a sɛ̀ɛ pìi vù gan sèeda ũ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ.

32 Kũ ò gènɔ vuna yã pìi mà, ń gbɛ̃kenɔ a fobò, ama ń gbɛ̃kenɔ pì: Óni n yã pì ma zĩkea dɔ. 33 Akũ Pɔlu bò ń kĩnaa. 34 Gbɛ̃kenɔ nàa, akũ ò Yesu náani kɛ̀. Areopagu gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Diɔnisiu kú ń tɛ́ kũ nɔgbɛ̃ kũ òdi pinɛ Damario kũ gbɛ̃kenɔ dɔ.

18

*P*ɔlu gɔrɔ pla kɛna Kɔrinti

1 Abire gbɛra Pɔlu bò Atɛni à gɛ̀ɛ Kɔrinti. 2 À kpàkũ kũ Yuda keo gwe, Pɔntu bùsu gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Akila kũ a nanɔ Pirisilao. Ò sù kũ Itali bùsuuo dufumɛ, kũ Siza Kalaudiu dìtɛ Yudanɔnɛ ò bɔtɛ Romu yãi. Pɔlu gɛ̀ɛ ń kĩnaa, 3 akũ à kìpańma, àtɛn zĩ kɛ kũńwo kũ ɔzĩdokɔ̃nɔkɛrinɔmɛ ń ũ yãi. Zaakũ bizakutakɛrinɔmɛ ń ũ ń pínki. 4 Kámmabogɔrɔ zĩ pínki àdi waazi kɛ aduakɛkpɛn àtɛn wɛtɛ Yudanɔ kũ Girikinɔ a yãzɛ e.

5 Kũ Silasi kũ Timɔtio bò Masedonia bùsun ò sù, Pɔlu zɛ̀ kũ waazikɛnaao àtɛn o Yudanɔnɛ swáswa kũ Yesumɛ Arumasihu ũ. 6 Kũ Yudanɔ ibɛrɛɛ sɛ̀ kãao ò a sɔ̃̀sɔ̃, akũ à a pɔ́kasanɔ kpùkɛ à pì: Yã kũ a kɛ̀ wí á musu, ma yãn doro. Zaa tera mani gɛ́ buri pãndenɔ kĩnaamɛ. 7 Kũ à bò gwe à gɛ̀ɛ à kìpa buri pãnde donyĩri kũ òdi pinɛ Titiu Yusutu bɛa aduakɛkpɛ pìi sarɛ. 8 Aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Kirisipu Dikiri náani kɛ̀ kũ a bedenɔ ń pínki. Kɔrintide kũ ò Pɔlu yã mànɔ Yesu náani kɛ̀ dasi, akũ ò da'itɛ kɛ̀. 9 Gwãani kea Dikiri ò Pɔlunɛ wɛ́gupu'enaa gũn à pì: Ǹsun tó vĩna n kũro, ǹsun kámma bo kũ yã'onnɛnaaoro, 10 zaakũ gbɛ̃nɔn kú ma pɔ́ ũ dasidasi wɛ̃tɛ dí gũn. Makũ mɛ́ má kú kũnwo, gbɛ̃ke ni n kũ à wari dɔmmaro. 11 Akũ Pɔlu wɛ̃̀ do kũ mɔ suddoo kɛ̀ gwe àdigɔ̃ Luda yã da gbɛ̃nɔnɛ.

12 Gɔrɔ kũ Romu gbɛ̃ Galio de Girisi bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, Yudanɔ lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ̀ ò fùtɛ Pɔlui, ò gɛ̀ɛ kãao yãkpatɛkɛkia 13 ò pì: Àkũ mɛ́ àtɛn tɛ́ ká gbɛ̃nɔgu ògɔ̃ donyĩyã kũ à pã̀ ó dokanɛ kũna. 14 Kũ Pɔlu ye à yã o, akũ Galio pì Yudanɔnɛ: Yudanɔ, tó dà ke taari zɔ̃kɔ̃ɔn à kɛ̀ yã, à kũ̀ mà mɛna kãáo. 15 Lákũ átɛn yãkete ká gbɛ̃nɔ tɔ́ yã musu nà kũ á zĩda dokao, abirekũ gɔ̃̀ á yã ũmɛ. Ma gi yã bire taka kɛkɛnaaimɛ. 16 Akũ à pèḿma à ń bɔ́tɛ yãkpatɛkɛkpɛn. 17 Akũ pari aduakɛkpɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Sɔsɔtɛnɛ kũ̀ ò a gbɛ̀gbɛ̃ yãkpatɛkɛkpɛ lɛ́a. Ama adi kɛ Galionɛ yãke ũro.

*P*ɔlu tana Antiɔku

18 Pɔlu gɔrɔ pla kɛ̀ Kɔrinti dɔ, akũ à lɛ́ zà Yesudenɔa à gɛ̀ gó'itɛn àtɛn tá Siria bùsun. Pirisila kũ Akilao gɛ̀ɛ kãao. À mìi bò Kɛnkɛrɛa lɛ́ kũ à sɛ̀ à Ludanɛ yãi. 19 Kũ ò kà Ɛfesu, Pɔlu Pirisila kũ Akilaoo tò gwe. A gɛ̀ɛ aduakɛkpɛn ò yã lɛ̀kɔ̃a kũ Yudanɔ, 20 akũ ò wɛ́ kɛ̀a à gɔrɔ

pla kɛ kũńwo. Akũ à gì, [21] ama kũ àtɛn lɛ́ zaḿma à pì: Tó Luda wè, mani ɛra mà su á gwa.
Akũ à bò Ɛfesu kũ gó'itɛo. [22] Kũ à kà Sizaria, à gɛ̀ɛ à fɔ kpà sɔsi gbɛ̃nɔa zaa Yurusalɛmu, akũ
à tà Antiɔku. [23] Kũ à gɔrɔ pla kɛ̀ gwe, à ɛ̀ra à dà zɛ́n à gɛ̀ɛ wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo Galatia bùsun kũ
Firigia bùsuuo à Yesudenɔ gbà gbãna ń pínki.

Apolo waazikɛna Ɛfesu

[24] Yuda ke kun a tɔ́n Apolo, Alɛsandaria gbɛ̃mɛ. A lɛ́nna, akũsɔ̃ à Luda yã dɔ̃ manamana.
[25] Ò Dikiri zɛ́ yã dànɛ, akũ Yesu yãdannɛna a kṳ̀ gbãna. Àdi daḿnɛ a zɛ́a, ama Yahaya
da'itɛkɛna yãn à dɔ̃. À sù Ɛfesu, [26] akũ à nà yã'onaaa aduakɛkpɛn kũ swɛ̀̃gbãnao. Kũ Pirisila
kũ Akilao a yã mà, akũ ò a sìsi ò Luda zɛ́ yã bɔ̀kɔtɛnɛ sãnsãn. [27] Kũ Apolo ye à gɛ́ Girisi bùsun,
Yesudenɔ a gbà swɛ̀̃ɛ, akũ ò takada kɛ̀̃ Yesude kũ ò kú gwenɔnɛ de ò a kũ ɔplapla. Kũ à kà
gwe, à ɔ dà gbɛ̃ kũ ò Yesu náani kɛ̀ Luda gbɛ̃kɛ gãinɔa manamana. [28] Zaakũ a yã Yudanɔ fù
pari gũn mámmam, à mɔ̀ńnɛ Luda yã gũn kũ Yesumɛ Arumasihu ũ.

19

*P*ɔlu kunna Ɛfesu

[1] Gɔrɔ kũ Apolo kú Kɔrinti, Pɔlu gɛ̀̃ Asia bùsuu guragura. Kũ à kà Ɛfesu, à Yesude kenɔ
lè gwe, [2] akũ à ń lá à pì: Kũ a Dikiri náani kɛ̀, a a Nini lè yá? Akũ ò wèa ò pì: Oi, ódi a Nini
kunna yã ma sero. [3] Akũ à ń lá à pì: Da'itɛ kpaten a kɛ̀ɛ? Ò wèa ò pì: Yahaya pɔ́mɛ. [4] Akũ
Pɔlu pìńnɛ: Yahaya gbɛ̃nɔ da'itɛ kɛ̀ ń nɛ̀sɛlitɛnaa sèeda ũmɛ. À ò gbɛ̃nɔnɛ ò gbɛ̃ kũ ani su
a kpɛ náani kɛ. Yesun à tɛ́a gwe. [5] Kũ ò yã pìi mà, ò da'itɛ kɛ̀ kũ Dikiri Yesu tɔ́o. [6] Kũ Pɔlu
ɔ nàḿma, Luda Nini dìdiḿma, akũ ò yãke buri ò ò annabikɛyã ò. [7] Gbɛ̃ pìnɔ kà lán gbɛ̃nɔn
kuri awɛɛpla bà ń pínki.

[8] Pɔlu dìgɔ̃ gɛ́ aduakɛkpɛn ari mɔ aakɔ̃. À yã òńnɛ kũ swɛ̀̃gbãnao, àtɛn yã gága kũńwo de
ò a yãzɛ e kpata kũ à bò Luda kĩnaa musu. [9] Ama ń gbɛ̃kenɔ sãgbãna kɛ̀ odi Luda yã síro,
akũ ò zɛ́ pì vãni bò pari gũn. Akũ Pɔlu gbɛ̃ kũ ò Yesu náani kɛ̀nɔ sètɛ ò bò ń tɛ́. Akũ àdigɔ̃
yã gága kũńwo Tiranu kyókpɛn lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà. [10] À kɛ̀ lɛ ari wɛ̀̃ pla, akũ Asia bùsudenɔ
Dikiri yã mà Yudanɔ kũ Girikinɔ ń pínki.

*Seva nɛ́*nɔ

[11] Luda Pɔlu gbà zɛ́ à daboyã bonsarɛnɔ kɛ̀. [12] Lɛn bee tó ò ísimmawarabɔnɔ ke fùranɔ nà
Pɔlu mɛ̀ɛa ò gɛ̀ɛ ò nà gyãrenɔa, òdi werekɔ̃amɛ ń tãnanɔ dì goḿma. [13] Yuda tãnagommari
kũ òdigɔ̃ kure kenɔ wɛ̀tɛ ò tãna go kũ Dikiri Yesu tɔ́o ò pì: O òárɛ kũ Yesu kũ Pɔlu dì a yã
waazi kɛ tɔ́o, à goḿma. [14] Yudanɔ sa'oriki kũ òdi pinɛ Seva nɛ́gɔ̃gbɛ̃ gbɛ̃nɔn supplanɔ mɛ́
òdi kɛ lɛ. [15] Akũ tãna pìńnɛ: Má Yesu dɔ̃, akũsɔ̃ ma Pɔlu baaruu mà. Ákɔ̃nɔ sɔ̃, dín á ũu?
[16] Akũ tãnade pìi kùsiḿma à gbãna mɔ̀ńnɛ, à ń nɛ́ ń pínki à ń kĩnna, akũ ò bàa lɛ̀ ò bɔ̀tɛ ɔn
pìi gũn punsi. [17] Kũ Ɛfesudenɔ yã pìi mà Yudanɔ kũ Girikinɔ ń pínki, vĩna ń kũ, akũ ò Dikiri
Yesu tɔ́ sɛ̀ lei. [18] Akũ gbɛ̃ kũ ò Yesu náani kɛ̀nɔ sù òtɛni ń yãkɛnanɔ o gupuraa dasidasi.
[19] Pɔ́dammari kenɔ ń takadanɔ nàkɔ̃a ò sù ò kà tɛ́n pari wára. Kũ ò takada pìnɔ ɔgɔ dɔ̀dɔ, ò
è à kà andurufu ɔgɔ mèn dúbu bupla akuri. [20] Lɛn Dikiri yã tɛn dagula lɛ àtɛn gbãna kũ.

*Yãkete futɛ*na Ɛfesu

[21] Yã birenɔ kɛnaa gbɛra Pɔlu zɛ̀o a nèsɛɛ gũn kũ ani bɔtɛ kũ Masedonia bùsuuo kũ Girisi
bùsuuo à gɛ́ Yurusalɛmu à pì tó a gɛɛ gwe, séde à gɛ́ Romu. [22] Akũ à a kpanyĩri gbɛ̃nɔn pla
kenɔ zĩ̀ Masedonia, Timɔti kũ Erasatuo. Àkũ sɔ̃ à gɔ̀ Asia bùsun gĩa.

[23] Gɔrɔ birean yãkete fùtɛ manamana Dikiri zɛ́ yã musu. [24] Andurufupiri ke kun a tɔ́n
Dɛmɛtɛriu, àdi Atɛmi tãnakpɛ taka pi kũ andurufuuo. A pìri dakenɔ dì àre zɔ̃kɔ̃ le zĩ pìia.
[25] Akũ à ń kákara kũ ń gbɛ̃dake kũ òdi zĩ bire taka kɛnɔ à pìńnɛ: Gbɛ̃nɔ, á dɔ̃ kũ ɔzĩ dimɛ ó
bleki ũ. [26] Átɛn e akũsɔ̃ átɛn ma lákũ Pɔlu tɛn kɛ nà, kũ à pì tãna kũ ò ń pínɔ bi dikirinɔnlo.
À gbɛ̃nɔ mìi lìtɛ dasidasi, ò a yãzɛ è. Adi kɛ Ɛfesu lan adoro, ari kũ Asia bùsu gu dasiomɛ.
[27] Yã dí ni fɔ̃ à kisira iwɛrɛ fá. Adi kɛ ó ɔzĩ lɛtɛna adonlo, a yã ni tó tãna nɔgbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Atɛmi
kpɛ́ kɛ pã, tãna kũ Asia bùsudenɔ kũ andunia gbɛ̃nɔ pínki dì donyĩ kɛnɛɛ pì gakuri kɔ̀ ni ɛ́.

[28] Kũ ò yã pìi mà, ń pɔ fɛ̃̀, akũ ò nà wikilɛnaaa ò pì: Ɛfesudenɔ Atɛmi zɔ̃kɔ̃. [29] Wɛ̃tɛ wɔ̀, gbɛ̃nɔ bàa lɛ̀ òtɛn sí kɔ̃kakarakɛkin, akũ ò Masedonia bùsu gbɛ̃nɔn pla Gayusi kũ Arisitaku kũ òdi gɛ́ wɛ̃tɛa kũ Pɔluonɔ kṹ ò gɛ̀ɛ kũńwo gwe. [30] Pɔlu ye à gɛ̃ zà pìi gũn, akũ Yesudenɔ dí wenɛro. [31] Asia bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kenɔ bi a gbɛ̃nnanɔmɛ, akũ ò gbɛ̃nɔ zĩa ò lɛ dàa àsun gɛ̃ zànlo. [32] Kɔ̃kakaranaa yàka, gbɛ̃nɔ tɛn wiki lɛ́ òtɛn kɔ̃ yã maro, zaakũ pari dɔ̃ tó bɔ́yãin ò kàkarairo. [33] Yudanɔ ɔ sɔ̃̀ Alɛsandai à yã o, akũ zàa gũn gbɛ̃kenɔ tɛn lɛ́ dɔa. Akũ Alɛsanda ɔ kɛ̀ńnɛ de ò yĩtɛ, à ye à Yudanɔ bàka bo yãn gbɛ̃nɔ wára. [34] Kũ ò a dɔ̃̀ Yuda ũ, akũ ń pínki wiki sìkũn lɛɛlɛ lán awa pla bà ò pì: Ɛfesudenɔ Atɛmi zɔ̃kɔ̃.

[35] Akũ wɛ̃tɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ń zuka zɛ̀ à pì: Ɛfesudenɔ, gbɛ̃ sĩnda pínki dɔ̃ kũ á de tãna zɔ̃kɔ̃ Atɛmi kpɛ́ dãkpãri ũ kũ a surakpasao. [36] Lákũ gbɛ̃ke ni fɔ̃ à bo abirekũ kpɛro nà, à á zĩda kũ tɛɛnɛ. Àsun yãke kɛ kũ wãnaoro. [37] A su kũ gbɛ̃ dínɔ la, odi ɔ na ó tãnakpɛ pɔ́kearo odi ó tãna tɔ́ vãni síro. [38] A yã mɛ́ à tò, tó Dɛmɛtɛriu kũ a pìri dakenɔ yã vĩ kũ gbɛ̃keo, yãkpatɛkɛgɔrɔ kun kũ yãkɛkɛrinɔ. Ò gɛ́ kɔ̃ sísi gwe. [39] Tó á yã pãnde vĩ dɔ, oni gɔ̃gɔ̃árɛ kɔ̃kakarana kũ gbãnadenɔ gbɛ̀kaa gũn. [40] Zaakũ oni fɔ̃ ò ó taari le zuka kũ ò kà gbãra díkĩna yãi. Óni yãzɛde le ò o zuka pìi musuro, zaakũ à gbá vĩro. [41] Yã bire onaa gbɛran à gbɛ̃nɔ gbàrɛ.

20

*P*ɔlu gɛna Masedonia bùsun kũ Girisio

[1] Kũ zuka làka, Pɔlu Yesudenɔ kàkara à ń gbá swɛ̃̀ɛ à lɛ́ zàńma, akũ à gɛ̀ɛ Masedonia. [2] Kũ àtɛn gɛ̃tɛ bùsu birela, à gbɛ̃nɔ gbà swɛ̃̀ kũ yãnɔ dasi ari à gɛ̀ɛ à kào Girisi, [3] akũ à mɔ aakɔ̃ kɛ̀ gwe. Kũ àtɛn gɛ́ gɛ̃ gó'itɛn de à tá Siria bùsun, à mà Yudanɔ lɛ́ kpàkũsũai, akũ à zɛ̀o à ɛra à tá kũ Masedonia kpao. [4] Gbɛ̃ kũ ò gɛ̀ɛ zɛnɛnɔ tɔ́n dí: Bɛrea gbɛ̃ Piru nɛ́ Sopata kũ Tɛsalonika gbɛ̃nɔ Arisitaku kũ Sɛkunduo kũ Dɛbi gbɛ̃ Gayusio kũ Timɔtio kũ Asia bùsu gbɛ̃nɔ Tikiku kũ Torofimuo. [5] Gbɛ̃ birenɔ dòwɛrɛ arɛ ò gɛ̀ɛ, òtɛni ó dã Toroasi. [6] Ókɔ̃nɔ sɔ̃ Burodi Futɛnasari dikpɛ gbɛra o gɛ̃ gó'itɛn Filipi, akũ gɔrɔ sɔɔro gbɛra o ń lɛ́ Toroasi. Gwen o azuma do dɛ̀n.

*Yutiku l*ɛtɛna bona wondon

[7] Azumanɛnna zĩ o kɔ̃ kàkara de ò burodi só lɛɛlɛ. Pɔlu tɛn waazi kɛńnɛ. Kũ à ye à tá tó gu dɔ̀, akũ à dà yãla ari lizãndo. [8] Fitila dasi kú kpɛ́ musu gu kũ ó kɔ̃kakaranan. [9] Kɛfenna ke vutɛna wondoo gũn kũ òdi pinɛ Yutiku, àtɛn idekũ dɛdɛ. Kũ Pɔlu waazikɛnaa kɛ̀ gbɔ̃̀na, i a lɛ̀, akũ à bò zaa kpɛ́ musu pì lɛu aakɔ̃de wondoo gũn à lɛ̀tɛ, akũ ò à sɛ̀ gɛ̀ ũ. [10] Akũ Pɔlu kìpa à kùsia, akũ à a sɛ̀ à kpà a kùla à pì: Àsun tó swɛ̃̀ kɛ̃águro, à kú wɛ̃ndiio. [11] Kũ à ɛ̀ra à dìdi musu, à burodii lìlikɔ̃rɛ à sò, akũ à yã ò manamana ari gu dɔ̀o, akũ à dà zén. [12] Akũ ò tà kũ kɛfenna pìio bɛ̃nɛ, gbɛ̃nɔ nèsɛ yĩda kṹ manamana.

*Zaa Toroasi ai Mil*ɛtu

[13] Ókɔ̃nɔ sɔ̃ o gɛ o gɛ̃ gó'itɛn, o do Pɔlunɛ arɛ o ta Aso, wɛ̃tɛ kũ óni a sɛ́n. Lɛn à zɛ̀o lɛ, zaakũ à ye à gɛ́ gwe gèsɛmɛ. [14] Kũ à ó lɛ́ Aso, akũ o a sɛ̀ o gɛ Mitilɛni. [15] Kũ gu dɔ̀, o bo gwe kũ gó'itɛo o gɛ Kio. Gu làa dɔna o gɛ Samɔ, akũ a gɔrɔ aakɔ̃de zĩn o ka Milɛtu. [16] Pɔlu zɛ̀o yã à do Ɛfesui de gɔrɔ sún gɛ̃a Asia bùsunlo yãi, zaakũ àtɛn wã de à le à ká Yurusalɛmu ari Pɛntikɔsi dikpɛ gɔ̃ kámɛ, tó ani sí kɛ.

*P*ɔlu lɛ́zana Ɛfesu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa

[17] Pɔlu gbɛ̃nɔ zĩ̀ sɔsi gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa Ɛfesu à pì ò su Milɛtu. [18] Kũ ò kà, akũ à pìńnɛ: Á dɔ̃ lákũ madì kɛ nà gɔrɔ kũ má kú kãáo zaa zĩ kũ ma gbá pɛ̀tɛ Asia bùsun la. [19] Ma zĩ kɛ̀ Dikirinɛ zĩdabusanaa gũn kũ wɛ́'io. Ma wari kɛ̀ Yudanɔ lɛ́kpakũsũnamai yãi. [20] Mádi karana yãke utɛárɛro, ma waazi kɛ̀árɛ ma dàárɛ gupuraa kũ á bɛnɔ. [21] Ma lɛ́ dà Yudanɔa kũ Girikinɔ ń pínki ò arɛ dɔ Ludaa ò ó Dikiri Yesu náani kɛ. [22] Tera sà matɛn gɛ́ Yurusalɛmu lákũ Luda Nini ma dan nà, yã kũ ani ma le gwe má dɔ̃ro. [23] Wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo Luda Nini tɛn omɛnɛ kpɛ́sira kũ wɛ́tãmmanaao tɛni ń dã. [24] Ama ma wɛ̀ndi bɛ̀ɛrɛ vĩmɛnɛ doro, séde mà yã kũ matɛn pɛ́a le mà zĩ kũ Dikiri Yesu dàmɛnɛ kɛ mà a mì dɛ. Àkũmɛ Luda gbɛ̃kɛ baarunnakpana gbɛ̃nɔnɛ ũ.

[25] Ákɔ̃nɔ kũ ma kure á tɛ́ ma kpata kũ à bò Luda kĩnaa waazi kɛ̀árɛnɔ, má dɔ̃ tera sà kũ óni wɛ́ kɛ pla doro. [26] A yã mɛ́ à tò ma òárɛ gbãra, tó á gbɛ̃ke sɔ̀tɛ, ma yãn gwe doro. [27] Ma Luda pɔyenyĩna pínki òárɛ, mádi a ke utɛárɛro. [28] À laakari dɔ á zĩdaa kũ sã kũ Luda Nini á dítɛ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ũnɔ ń pínki. À Luda sɔsi gbɛ̃ kũ à ń lú kũ a zĩda aruo pìnɔ gwa. [29] Má dɔ̃ kũ ma tanaa gbɛra lɛwanna pãsĩ kũ ò sãnɔ wɛ̃nda vĩronɔ ni si á tɛ́. [30] Bee á gbɛ̃kenɔ ni futɛ ò yãlɛkpɛrɛ dańnɛ de ò gbɛ̃nɔ gá ò naḿma. [31] A yã mɛ́ à tò àgɔ̃ kú a laakariia. Lákũ ma lɛ́ dà á baadia kũ wɛ́'io nà fãnantɛ̃ kũ gwãanio wɛ̃̀ aakɔ̃ dagura kámmabonaa sari, à tó a yã gɔ̃ dɔ́agu.

[32] Tera sà matɛni á na Ludanɛ a ɔĩ kũ a gbɛ̃kɛ yã kũ ani fɔ̃ à gbãna karaárɛo, à á gba zɛ́ de á baka gɔ̃ kú kũ a gbɛ̃nɔ ń pínki. [33] Mádi gbɛ̃ke ɔgɔ ke a pɔ́kasa ke ni dɛro. [34] Á dɔ̃ kũ á zĩdao kũ ma zĩ kɛ̀ kũ ma zĩda ɔomɛ, akũ ma pɔ́ kũ ó a ni vĩ kũ ma gbɛ̃nɔo lè. [35] Má mɔ̀árɛ yã sĩnda pínki gũn à zĩ kɛ lán dí bà à kpá gbãnasaridenɔi. Yã kũ Dikiri Yesu ò gɔ̃ dɔ́agu kũ à pì gbadana pɔnna vĩ de gbasinala.

[36] Yã bire onaa gbɛra à kùtɛ a kosoa kũ ń gbɛ̃ sĩnda pínkio à adua kɛ̀. [37] Ń wɛ́ pà kũ wɛ́'io ń pínki ò mlɛ̃̀mlɛ̃ Pɔlua ò lɛ́ pɛ̀pɛa. [38] Yã kũ à tò ń pɔ sira kũ̀ zɔ̃kɔ̃ mɛ́ à de kũ à pì ń wɛ́ ni kɛ pla doro. Akũ ò zɛ̀nɛ ari gó'itɛ kĩnaa.

21

*P*ɔlu tana Yurusalɛmu

[1] Ó kɛ̃naḿma gbɛra o gɛ̃ gó'itɛn o da zén o mìi pɛ̀ Kosua. Gu làa dɔnaao o ka Rode, akũ bona gwe o gɛ Patara. [2] Gwen o gó'itɛ kũ àtɛn gɛ́ Fenisia bùsun lèn, akũ o gɛ̃n o da zén. [3] Kũ o Sipiru è zɔ̃̀ dire, o pãnɛ ɔzɛi ótɛn gɛ́ Siria bùsun, akũ o ka Taya, gu kũ ò gó'itɛ aso bɔ̀tɛn. [4] O Yesudenɔ wɛ̀tɛ, akũ o azuma do kɛ̀ kũńwo. Ń gbɛ̃kenɔ ò Pɔlunɛ kũ Luda Nini gbãnao kũ àsun gɛ́ Yurusalɛmuro. [5] Ama kũ gɔrɔ pàpa kũ óni tá, o futɛ ótɛn tá. Ò gɛ̀ɛ zɛwɛrɛ ń pínki kũ ń nɔnɔ kũ ń nénɔ wɛ̃tɛ kpɛ ari ísira lɛ́a. Akũ o kutɛ ó kosoa o adua kɛ̀. [6] Kũ o lɛ́ zàkɔ̃a, o gɛ̃ gó'itɛn. Mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃ ò èra ń bɛa.

[7] Bona Taya o ɛra o da zén ari o ka Tɔlɛmai. O fɔ kpà Yesudenɔa o kɛ kũńwo gɔrɔ do. [8] Kũ gu dɔ̀, o futɛ o gɛ Sizaria. O gɛ o kipa baarunnakpari Filipi bɛa. Gbɛ̃nɔn suppla kũ ò ń sɛ́ yãnɔ domɛ. [9] À nénɔgbɛ̃ annabinɔ vĩ gbɛ̃nɔn siikɔ̃ odi zã kɛ kɔ̀ro. [10] O gɔrɔ pla kɛna gwe gũn annabi kũ òdi pinɛ Agabu bò Yudea bùsun à sù. [11] Kũ à sù ó kĩnaa, à Pɔlu utabaa sɛ̀ à a zĩda gbánɔ kũ a ɔnɔ yɔ̀o à pì: Lákũ Luda Nini ò nàn dí: Gbɛ̃ kũ à bà dí vĩ, lɛn Yudanɔ ni a yĩ Yurusalɛmu ò a kpá buri pãndenɔa lɛ. [12] Kũ o yã pìi mà, ókɔ̃nɔ kũ wɛ̃tɛpidenɔ o kútɛ kɛ̀ Pɔlunɛ àsun gɛ́ Yurusalɛmuro. [13] Akũ à pì: Bɔ́yãi átɛn ɔ́ɔ dɔ átɛni ma nɛ̀sɛɛ yakamɛnɛɛ? Àsungɔ̃ yĩna ũ sero. Bee tó mani ga Yurusalɛmu Dikiri Yesu tɔ́ yãi, ma soru kɛ̀ kɔ̀. [14] Kũ òdi fɔ̃ ò a milɛ blèro, o kámma bò o pì: Dikiri pɔyenyĩna kɛ. [15] Abire gbɛra o soru kɛ̀, akũ o gɛ Yurusalɛmu. [16] Yesude kũ ò kú Sizaria kenɔ gɛ̀ɛ ò kìpa kũoo Sipiru gbɛ̃ Nasɔ̃ bɛa. Yesudemɛ a ũ zaa zĩ.

*P*ɔlu gɛna Yamisi gwa

[17] Kũ o ka Yurusalɛmu, Yesudenɔ ó sí kũ pɔnnao. [18] Kũ gu dɔ̀, Pɔlu gɛ̀ɛ kũoo Yamisi bɛa. Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kakarana gwe ń pínki. [19] Pɔlu fɔ kpàḿma, akũ à yã kũ Luda kɛ̀ a zĩ gãi buri pãndenɔ tɛ́ bàbańnɛ mámmam zɛ́azɛa. [20] Kũ ò yã pìi mà, ò Luda sáabu kpà. Akũ ò pìnɛ: Ǹ yã pì gwa, ó gbɛ̃. Yudanɔ Yesu náani kɛ̀ dúbu ũgbangba, akũ ń pínki kokari vĩ Musa doka musu. [21] Ò mà kũ ntɛn yã da Yuda kũ ò kú buri pãndenɔ tɛ́nɔnɛ ò kpɛ li Musa dokanɛ, òsun tɔ̃̀ zɔ̃ ń nénɔnɛro òsungɔ̃ ń futɛokarayãnɔ kũnaro. [22] Óni kɛ deraa? Zaakũ oni gí n suna yã mairo. [23] Ǹ kɛ lákũ óni onnɛ nà. Ó tɛ́ gbɛ̃nɔn siikɔ̃ kenɔ lɛ́ kɛ̀ Ludaa. [24] Ǹ ń sɛ́ à gɛ́ gbɔ̀̃ bo á zĩdanɛ, ǹ ń fĩna bo de ò le ò mì bo, gbɛ̃ sĩnda pínki gɔ̃ dɔ̃ kũ yã kũ ò mà n musu bi yãpuranlo. Oni e kũ mɔkɔ̃n sɔ̃ ń tɛ́ Musa dokai. [25] Buri pãnde Yesu náanikɛrinɔ sɔ̃, o takada kɛ̃̀ o ɔ̀ńnɛ o zɛo ò mì kɛ̃ nɔ̀bɔ kũ ò sa òo tãnaaaa kũ aruo kũ nɔ̀bɔ kùtukpanasario kũ pãpãkɛnaao.

[26] Akũ Pɔlu gbɛ̃ pìnɔ sɛ̀ à tà kũńwo. Kũ gu dɔ̀, ò gbɔ̀̃ bò ń zĩdanɛ, akũ à gɛ̃̀ Luda ɔnn de à gbɔ̀̃bogɔrɔ lɛ́ dìtɛ kũ sa kũ oni o ń baadinɛɛo.

*P*ɔlu kũna Luda ɔnn

27 Kũ gbɑ̀̀bona gɔrɔ suppla bire kà lakana, Asia bùsu Yuda kenɔ Pɔlu è Luda ɔnn. Ò tɛ́ kà
parigu, akũ ò a kù̀. 28 Òtɛn wiki lɛ́ ò pì: Isarailanɔ, à ó leo. Gbɛ̃ díkĩna mɛ́ àdigɔ̃ yã da gbɛ̃
sĩnda pínkinɛ gu sĩnda pínkia, kũ à bo ó gbɛ̃nɔ yã kpɛ kũ ó dokao kũ gu díkĩnao. Abire
gbɛra à dɔkɛ̀ kũ Luda ɔnnwo dɔ à gɛ̃̀n kũ Girikinɔ. 29 Ò ò lɛ kũ ò Ɛfesu gbɛ̃ Torofimu è kũ
Pɔluo wɛ̃tɛ gũn yã yãimɛ, akũ òtɛn da Pɔlu gɛ̃̀ kãao Luda ɔn gũmmɛ.

30 Wɛ̃tɛ wɑ̀̀, gbɛ̃nɔ bò kũ bàao zaa gu sĩnda pínkia ò sù ò Pɔlu kù̀ Luda ɔnn ò a gàtɛ ò bò
kãao. Gwe gɔ̃̀nɔ ò Luda ɔn pìi gbànɔ tàta. 31 Kũ ò ye ò a dɛ, yã pì baaru Romu sozanɔ gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ kĩnaa lè, à mà Yurusalɛmu wɑ̀̀. 32 Gwe gɔ̃̀nɔ à soza bàdenɔ sɛ̀ kũ a bàsaridenɔ, akũ ò
gɛ̃̀ḿma kũ bàao. Kũ gbɛ̃nɔ sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi è kũ sozanɔ lɛɛlɛ, ò Pɔlu gbɛ̃naa tò. 33 Akũ
gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi nà Pɔlui à a kù̀ à pì ò a yĩ kũ mɔ̀kakɔ̃ananɔ mèn pla. À ń lá à pì: Dín gbɛ̃ pì ũu?
Bɔ́ yãn à kɛ̀ɛ? 34 Akũ zàa gũn gbɛ̃nɔ tɛn wiki lɛ́ òtɛn yã dokɔ̃nɔ oro. Kũ zuka dí tó gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ
pìi fɔ̃̀ à yã pì sãnsãn maro, à pì ò gɛ́ kãao sozanɔ bùran. 35 Kũ ò kà kãao didikia, sozanɔ mɛ́
ò a sɛ̀ gbɛ̃nɔ nanakɔ̃ana yãi. 36 Zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki tɛ́i kũ wikio òtɛn pi: À a dɛ.

*P*ɔlu gina kũ a zĩdao

37 Kũ ò ye ò gɛ̃ kũ Pɔluo sozanɔ bùran, akũ à gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi là à pì: Ĩni we mà yã oḿnɛ
yá? Akũ à a là à pì: Ndì Giriki yã ma yá? 38 Misila gbɛ̃ kũ à fùtɛ kũ gbãnadenɔo zĩna à gɛ̀ɛ
gbárannan kũ bùsudɛri gbɛ̃nɔn dúbu siikɔ̃nɔmɛ n ũroo? 39 Pɔlu wèa à pì: Yudan ma ũ. Ò ma
i Taasu, Silisia bùsummɛ. Wɛ̃tɛ tɔ́saridenlo. Ma wɛ́ kèmma ǹ ma gba zɛ́ mà yã o gbɛ̃nɔnɛ.
40 À a gbà zɛ́, akũ Pɔlu zɛ̀ didikia à ɔ sɛ̀ gbɛ̃nɔnɛ. Kũ ò yɪ̀̀tɛ kítikiti, à yã òḿnɛ kũ Eberu yão à
pì:

22

1 Ma gbɛ̃nɔ kũ ma marenɔ, à sã kpá à ma yãzɛ ma tera. 2 Kũ ò mà àtɛn yã oḿnɛ kũ Eberu
yão, ò zɛ̀ kítikiti. Akũ Pɔlu pì: 3 Yudan ma ũ, ò ma i Taasu, Silisia bùsummɛ, akũ ma kɛfɛn
blè wɛ̃tɛ gũn la. Gamalɪɛli kĩnaan ma doka kũ ó dizinɔ kũna dàdan a zɛ́a. Má ania vĩ Ludanɛ
lákũ á kun nà gbãra á pínki. 4 Ma wɛ́ tɑ̀̀ donyĩ zɛ́ pì sɛ̀rinɔa ari ń gbɛ̃kenɔ gàga, ma gɔ̃gbɛ̃ kũ
nɔgbɛ̃nɔ kù̀kũ ma ń ká kpɛ́siran. 5 Sa'oriki kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔn de ma sèedadenɔ ũ ń pínki. Ma
takada kũ ò kɛ̀̀ Damasuku Yudanɔnɛ sì ń ɔĩ, matɛn gɛ́ gwe mà gbɛ̃ pìnɔ kũkũ mà su kũńwo
Yurusalɛmu ò wɛ́ tãḿma.

*P*ɔlu a Yesu zɛ́ sɛna bàbannɛnaa
(Zĩr 9:1-19, 26:12-18)

6 Kũ má tɛ́ zén, ma ka kãni kũ Damasukuo ifãntɛ̃ kà mìdangura, akũ kãnto gupura zɔ̃kɔ̃ɔ
bò ludambɛ à dàmala. 7 Ma bo ma lɛtɛ zĩtɛ, akũ ma kòtoo mà ò pìmɛnɛ: Solu, Solu, à kɛ̀ dera
ntɛn wɛ́ tãmaa? 8 Akũ ma pì: Díme n ũu, Dikiri? Akũ à pìmɛnɛ: Makũmɛ Yesu Nazɛra kũ
ntɛn wɛ́ tãa ũ. 9 Gbɛ̃ kũ ò kú kũmaonɔ gupura pìi è, ama odi gbɛ̃ kũ àtɛn yã o kũmao kòto
maro. 10 Akũ ma a là: Bɔ́n mani kɛɛ, Dikiri? Akũ à pìmɛnɛ mà futɛ mà gɛ̃ Damasuku. Gwen
oni yã kũ a dìtɛmɛnɛ mà kɛ omɛnɛ pínki. 11 Gupura pì í gbãna tò ma wɛ́ dí gu e doro, akũ
ma gbɛ̃nɔ ma kũ ma ɔa ò gɛ̃̀ kũmao Damasuku.

12 Donyĩri ke kú gwe kũ òdi pinɛ Anania. Àdi mì natɛ Luda dokanɛ, akũsɔ̃ Damasuku
Yudanɔ pínki dì a tɔ́ nna sí. 13 À sù ma kĩnaa à zɛ̀ ma sarɛ, akũ à pìmɛnɛ: Solu ma gbɛ̃, ǹ ɛra
ǹ gu e. Gwe gɔ̃̀nɔ ma wɛ́ wɛ̃̀, akũ ma a è. 14 À pì ó dizinɔ Luda mɛ́ à ma sɛ de mà wɛ́ kɛ pla
kũ Gbɛ̃ Manao mà yã ma a lén mà a pɔyenyĩna dɔ̃. 15 À pì manigɔ̃ de a sèedade ũ màgɔ̃ yã
kũ ma è kũ yã kũ ma màao o gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ. 16 Akũ à pì bɔ́n matɛn dã dɔɔ, mà futɛ mà
da'itɛ kɛ ma durunnanɔ ni kɛ̃ma kũ à sísinaao.

*P*ɔlu zĩna buri pãndenɔ kĩnaa

17 Kũ ma ɛra Yurusalɛmu, matɛn adua kɛ Luda ɔnn, akũ ma wɛ́gupu è. 18 Ma Dikiri è,
à òmɛnɛ mà kɛ likalika mà bo Yurusalɛmu, zaakũ gbɛ̃nɔ ni yã kũ matɛn o a musu síro.
19 Akũ ma pì Dikirinɛ, ò dɔ̃ sãnsãn kũ madìgɔ̃ gɛ̃ aduakɛkpɛ kũ aduakɛkpɛnwo de màgɔ̃ a

náanikɛrinɔ ká kpésiran ògɔ̃ ń gbɛ̃. [20] Kũ òtɛni à sèedade Sitivĩ dɛ sɔ̃, makũ má kú gwe ma
zɛ kũ a dɛ̀rinɔ má ń utanɔ kũnaǵnɛ. [21] Akũ Dikiri pìmɛnɛ mà gɛ́, áni ma zĩ ari buri pãndenɔ
kĩnaa zà̀zã.

*P*ɔlu bi Romu gbɛ̃mɛ

[22] Ò sã kpà a yãi ari à gèɛ à kà buri pãndenɔ yã pìia, akũ ò nà wikia ò pì: À a dɛ! Gbɛ̃ dí
taka kunna zɛ́ vĩro! [23] Òtɛn wiki lɛ́ òtɛni ń utanɔ kpukɛ òtɛn bùsutiti fã musu. [24] Akũ Romu
sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì ò gɛ̃ kũ Pɔluo ń bùran, ò a gbɛ̃ kũ flã̀ao ari à yãpura o ò le ò yã kũ òtɛn
wiki dɔa a yãi ma. [25] Kũ òtɛn Pɔlu ɔnɔ poro de ò a yĩ, à pì soza bàde kũ à kú gwenɛ: Á a zɛ́
vĩ à Romu gbɛ̃ gbɛ̃ yãkpatɛkɛnaa sari yá? [26] Kũ sozaa pì yã pìi mà, à gèɛ à pì ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔnɛ:
Bɔ́n ĩni kɛɛ? Gbɛ̃ pì bi Romu gbɛ̃mɛ. [27] Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi sù à Pɔlu là à pì: Ǹ omɛnɛ, Romu
gbɛ̃mɛ n ũ yá? À wèa à pì: Ee. [28] Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi pìnɛ: Ma ɔgɔ dasi kpàmɛ, akũ ma gɔ̃
Romu gbɛ̃ ũ. Akũ Pɔlu pìnɛ: Makũ sɔ̃ ò ma i a ũmɛ. [29] Akũ gbɛ̃ kũ ò yei ò yã lalaa yãnɔ bòru
kpɛ gɔ̃̀nɔ. Kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi dɔ̃̀ kũ Pɔlu bi Romu gbɛ̃mɛ, vĩna a kũ̀ kũ à tò ò mɔ̀ɔ kàa yãi.

*Yuda gbãnaden*ɔ yãkpatɛkɛna kũ Pɔluo

[30] A gu dɔ̀ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pì ye à yã kũ Yudanɔ sùo sãnsãn ma, à mɔ̀ɔ pòroa, akũ à sa'orikinɔ
kũ Yuda gbãnadenɔ kàkara à sù kũ Pɔluo ń arɛ.

23

[1] Pɔlu wɛ́ pɛ̀ gbãnadenɔa à pì: Ma gbɛ̃nɔ, yãke tɛni ma swɛ̀̃ vĩ Luda arɛro ari kũ a gbãrao.
[2] Akũ sa'oriki Anania ò a dogarinɔnɛ ò a lɛ́ a lɛ́a. [3] Akũ Pɔlu pìnɛ: Luda n lɛ́ se, bisãsiri kaka
nɛ́. Ń vutɛna ntɛn yãkpatɛ kɛ kũmao doka musu, akũ mɔkɔ̃n sɔ̃ n bo a kpɛ, n pì ò ma lɛ́. [4] Akũ
dogari pìnɔ pì: Mɔkɔ̃mmɛ ntɛn Luda sa'oriki sɔ̃sɔ̃ lɛ yá? [5] Pɔlu pì: Gbɛ̃nɔ, má dɔ̃ sa'orikinlo,
zaakũ ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì òsun ó bùsu gbãnade tɔ́ vãni síro.

[6] Pɔlu dɔ̃ kũ gbãnade pìnɔ gbɛ̃kenɔ bi Sadusinɔmɛ, ń gbɛ̃kenɔ sɔ̃ Farisinɔ, akũ à òǵnɛ
gbãngbãn: Ma gbɛ̃nɔ, Farisin ma ũ, Farisinɔ nɛ́n ma ũ. Gènɔ vuna tãmaa kũ má vĩ yãin
átɛn yãkpatɛ kɛ kũmao. [7] Kũ à yã pìi ò, Farisinɔ kũ Sadusinɔ fùtɛ kũ kɔ̃o kũ lɛ́kpakɔ̃ao,
akũ kɔ̃kakararinɔ kpàatɛ lɛu pla. [8] Sadusinɔ dì pi gènɔ dì vuro, akũsɔ̃ malaikanɔ kũ nininɔ
kunlo. Farisinɔ sɔ̃ ò zɛ̀ kũ yã pìnɔo pínki. [9] Ò zuka gbãna kà ń tɛ́, akũ Farisi kũ òdi doka
daǵnɛ kenɔ fùtɛ kũ lɛ́kpakɔ̃a gbãnao ò pì: Ódi yã vãni ke le gbɛ̃ diaro. Tó nini ke malaika
mɛ́ à yã òne sɔ̃ bi? [10] Kũ lɛ́kpakɔ̃a kɛ̀ gbãna, sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ tɛn vĩna ma de gbɛ̃nɔ sún Pɔlu
kɛ yákiyakiro yãi, akũ à ò a sozanɔnɛ ò kipa ò gɛ̃ ń tɛ́ ò a kũ ò gɛ́ kãao ń bùran.

[11] Zĩ birea gwãani Dikiri bò à sù Pɔlua à pì: Ǹ laakari kpátɛ! Lákũ n ma yã ò Yurusalɛmu
la nà, séde ǹ o Romu dɔ.

*L*ɛ́kpakũsũna Pɔlui

[12] Kũ gu dɔ̀, Yuda kenɔ kàkara asiri gũn ò la dà ò pì oni pɔ́ blero oni í miro ari ò gɛ́ Pɔlu
dɛo. [13] Lɛ́kpakũsũrii pìnɔ de gbɛ̃nɔn buplala. [14] Ò gèɛ sa'orikinɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kĩnaa ò pìńnɛ:
O sì kũ Ludao o pì tó ódi Pɔlu dɛro, tó o pɔ́ blè, Luda láari bowá. [15] Ákɔ̃nɔ kũ gbãnadenɔ á
pínki à gɛ́ à o sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔnɛ à suárɛ kũ Pɔluo lákũ ò pi á ye à a yãnɔ tàasi ká tera de a
káakupɔla bà. Ókɔ̃nɔ sɔ̃ ónigɔ̃ kú soru gũn ò a dɛ zɛ́n ari àgɔ̃ gɛ́ ká la.

[16] Kũ Pɔlu dãre nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ń yã kũ ò gɔ̃̀gɔ̃ɔ pìi mà, akũ à gèɛ à gɛ̃̀ sozanɔ bùran à ò Pɔlunɛ.
[17] Akũ Pɔlu soza bàde sìsi à pìnɛ: Ǹ gɛ́ kũ kɛfɛnna dio á gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kĩnaa, zaakũ à ye à baaru
ke kpánɛ. [18] Akũ à a sɛ̀ à gèɛ kãao ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kĩnaa à pì: Pɔlu kũ ò a dà kpɛ́n ma sisi à kútɛ
kɛ̀mɛnɛ mà su n kĩnaa kũ kɛfɛnna dio. À yãke vĩ à ye à onnɛ. [19] Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi kɛfɛnna
pìi kũ̀ a ɔa à gèɛ kãao gukpado ń pla, akũ à a là à pì: Bɔ́ yãn ń vĩ ǹ omɛnɛɛ? [20] Akũ à pì:
Yudanɔ mɛ́ ò lɛ́ kpàkũsũ, ò ye ò kútɛ kɛnnɛ ǹ su kũ Pɔluo ń gbãnadenɔnɛ zia, lákũ ò pi ò
ye ò a yã gwa tera de a káakupɔla bà. [21] Ǹsun weńnɛro, zaakũ ń gbɛ̃nɔ tɛni a dã zɛ́n ò de
gbɛ̃nɔn buplala. Ò la dà ò pì oni pɔ́ blero oni í miro ari ò gɛ́ a dɛo. Ò soru kɛ̀ kɔ̀, n yãn ń sã
dɔi. [22] Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi pì kɛfɛnna pìinɛ: Ǹsun tó gbɛ̃ke dɔ̃ kũ n òmɛnɛro. Akũ à a gbàrɛ.

*P*ɔlu gbarɛna Sizaria

[23] Akũ à soza bàde gbɛ̃nɔn planɔ sìsi à pìńnɛ: À o soza fɛ̃nɛdade gbɛ̃nɔn wàa donɔnɛ ò
soru kɛ ò gɛ́ Sizaria ɔkɔsi úblegɔrɔ kũ sɔ̃de gbɛ̃nɔn baaakɔ̃ akurinɔ kũ sáride gbɛ̃nɔn wàa
donɔ. [24] À sɔ̃ yã̄ kɛkɛ Pɔlunɛ à dia à gɛ́o bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Felisi kĩnaa aafia. [25] Akũ à takada kɛ̀nɛ
à pì:

[26] Bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Felisi, makũ Kalaudiu Lisia ma takada díkĩna kɛ̀nnɛ ma fɔ kpàmma.
[27] Yudanɔ mɛ́ ò gbɛ̃ díkĩna kṵ̀ ò ye ò a dɛ. Kũ ma a dɔ̀ Romu gbɛ̃ ũ, akũ ma gɛ kũ sozanɔ
ma a sìḿma. [28] Kũ má ye mà a taari kũ ò lèa ma, ma a sɛ̀ ma gɛ kãao ń yãkpatɛkɛrinɔ
kĩnaa. [29] Gwen ma dɔ̀n kũ taari kũ ò lèa bi ń doka yãmɛ, adi yã̄ kũ à kà ò a dɛ ke ò a da
kpésiran kɛro. [30] Kũ ò lɛ́ kpàkũsũi, ò a yã̄ kpãni kɛ̀mɛnɛ, akũ ma a gbàrɛmma gɔ̃̀nɔ ma ò
yãdenɔnɛ ò gɛ́ kũ a yão n kĩnaa gwe.
[31] Akũ sozanɔ kɛ̀ lákũ ò òńnɛ nà ò Pɔlu sɛ̀ ò gɛ̀ɛ kãao Antipatari gwãani. [32] Kũ gu dɔ̀, soza
kũ òtɛn táa o gɛ̀sɛɛ pìnɔ Pɔlu nà sɔ̃denɔnɛ ń ɔĩ ò do kãao arɛ, akũ ò èra ò tà ń bùran. [33] Kũ
sɔ̃denɔ kà Sizaria, ò takada pìi kpà bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìia, akũ ò Pɔlu nànɛ a ɔĩ. [34] Bùsu gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ɔ pì takada pì kyó kɛ̀, akũ à Pɔlu là bùsu kũ à bòn. À mà kũ Silisia bùsuun à bòn, [35] akũ
à pìnɛ: Tó gbɛ̃ kũ ò yã̄ vĩ kũnwonɔ sù, mani ma lákũ oni o nà. Akũ à pì ògɔ̃ a dãkpã Hɛrɔdu
kipakia.

24

*Yudan*ɔ Pɔlu káarakpanaa

[1] Gɔrɔ sɔɔro gbɛra sa'oriki Anania sù Sizaria kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kenɔ kũ dokadɔ̃ri kũ òdi pinɛ
Tɛtuluo. Ò sù Pɔlu káara kpá bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kĩnaa. [2] Kũ ò Pɔlu sìsi, Tɛtulu fùtɛ àtɛn yã̄ daala
à pì: Felisi, kũ n arubarikaao ó bùsu katɛna aafia. N zia laasunlɛna mɛ́ à ó bùsuu kɛ̀ mana.
[3] Òdi n tɔ́ nna sí ògɔ̃ n sáabu kpá gu sĩnda pínkin gɔrɔ sĩnda pínki. [4] Kũ má ye mà n yã̄ gágaro,
mani wɛ́ kɛmma ǹ sùru kɛ kũoo ǹ ó yã̄ fítinna dí ma. [5] O è kũ gbɛ̃ pì bi gudɛriimɛ. Àdi yãkete
da Yudanɔ té andunia gũn pínki, à de donyĩzɛ ɛ́kɛ kũ òdi ń sísi Nazɛradenɔ don'arɛde ũ.
[6] À ye se à Luda ɔn gbɔ̀̃ lɛ́, akũ o a kṵ̀. [7-8] Tó n a làla n zĩda, ĩni taari kũ ó lèa yãpura dɔ̃. [9] Akũ
Yudanɔ yã̄'i kàra ò pì lɛn yã̄ pìnɔ de lɛ.

*P*ɔlu gina kũ a zĩdao Felisi arɛ

[10] Akũ bùsu gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìi mìi kɛ̀ dékũ Pɔlunɛ de à yã̄ o. Akũ Pɔlu pì: Lákũ má n dɔ̃
yãkpatɛkɛri ũ bùsu dí gũn a wɛ̀̃ dasi kɛ̀, a yãi matɛni ma mìbona yã̄ o ma laakariia. [11] Tó n
gbɛ̀ka, oni onnɛ kũ ma gɛna Yurusalɛmu mà donyĩ kɛ de gɔrɔ kuri awɛɛplalaro. [12] Odi ma e
matɛn lɛ́kpakɔ̃a kɛ kũ gbɛ̃̀keo Luda ɔnnlo. Odi ma e matɛn yãkete da aduakɛkpɛnɔ gũn ke
wɛ̃tɛ gũnlo. [13] Gbɛ̃ pìnɔ ni fɔ̃ ò taari kũ ò lèma sèedade lennɛro. [14] Ma sì kũ zɛ́ kũ òtɛn sísi
donyĩzɛ ɛ́kɛ pìi gũnn matɛn do ó dizinɔ Ludai. Má yã̄ kũ ò kɛ̀̃ Musa doka gũn kũ annabinɔ
takadanɔ náanikɛna pínki. [15] Ma wɛ́ dɔ Ludai lán mɔ́kɔ̃nɔ bà, kũ gbɛ̃ mananɔ kũ gbɛ̃ vãninɔ
ni vu ń pínki. [16] A yã̄ mɛ́ à tò madìgɔ̃ ma zĩda toto gɔrɔ sĩnda pínki de ma swɛ̀̃ súngɔ̃ vĩ Luda
arɛ ke bisãsiri arɛro. [17] Ma wɛ̀̃kɛna kũ ma bùsuuo gbɛra ma ɛra ma su ma ɔ dàḿma ma sa
ò [18] Luda ɔnn. Kũ matɛn sa o ma gbɔ̀̃bonaa gbɛra, akũ ò ma le gwe. Mádi gbɛ̃nɔ kákararo,
yãkete kunlo. [19] Asia bùsu Yuda kenɔmɛ yãdenɔ ũ. Séde ò su ò yã̄ bo kɔ̃ lén n kĩnaa. [20] Tó
lɛnlo, ǹ tó gbɛ̃ kũ ò kú lanɔ dà kũ ò lèma gɔrɔ kũ ò yãkpatɛ kɛ̀ kũmao o. [21] Sé yã̄ mèn do kũ
ma òńnɛ kũ kòto gbãnao, gènɔ vuna yã̄ musun òtɛn yãkpatɛ kɛ kũmao.
[22] Felisi Yesu zɛ́ bɔkɔtɛna dɔ̃, akũ à lá kù Yudanɔ yãla à pì: Tó sozanɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ Lisia sù,
mani á yã̄ mì dɛárɛ. [23] À ò soza bàdenɛ àgɔ̃ Pɔlu dãkpã, ama à a gba zɛ́ à ĩam pá, à tó a gbɛ̃nɔ
kpái.

*P*ɔlu kunna kpésiran Sizaria

[24] Gɔrɔ pla gbɛra Felisi sù kũ a Yuda nanɔ kũ òdi pinɛ Durusilao. À Pɔlu sìsi, akũ à
Kirisi Yesu náanikɛna yã̄ màa. [25] Pɔlu tɛn yã̄ o manakɛnaa musu kũ zĩdakũnadɔ̃naao kũ
yãkpatɛkɛna kũ àtɛn suo, akũ vĩna Felisi kṵ̀ à pì: Ǹ futɛ ǹ tá gĩa. Gɔrɔ kũ ma ɔ lè mani ɛra
mà n sísi. [26] Àtɛn wɛ́ dɔ Pɔlui kũ ani gusarɛgba daarɛmɛ, akũ àdigɔ̃ a sísi gɛ̀̃n baaakɔ̃ à su fàai

bo kãao. [27] Kũ à kɛ̀ wɛ̃̀ pla, Pɔsiu Fɛsutu vùtɛ Felisi gɛ̃nɛ ũ. Kũ Felisi ye àgɔ̃ nna kũ Yudanɔ yãi, akũ à Pɔlu tò dana kpɛ́siran.

25

*P*ɔlu zɛ̀ kũ gɛna Siza kĩnaao

[1] Fɛsutu vutɛna kpatan gɔrɔ aakɔ̃ gbɛra à fùtɛ Sizaria à gɛ̀ɛ Yurusalɛmu. [2] Gwen sa'orikinɔ kũ Yuda gbãnadenɔ sù a kĩnaa ò fùtɛ kũ Pɔlu yão. Ò wɛ́ kɛ̀a [3] à sùru kɛ à tó Pɔlu su Yurusalɛmu. Zaakũ ò zɛ̀o ò tankutɛ kpákpanɛ zɛ́n ò a dɛmɛ. [4] Akũ Fɛsutu pìńnɛ: Pɔlu kú kpɛ́siran Sizaria, makũ sɔ̃ mani tá gwe tera. [5] Á gbãnade kenɔ su ò gɛ́ kũmao. Tó à yã vãni kɛ̀mɛ, áni o.

[6] Fɛsutu kɛ̀ kũńwo lán gɔrɔ sɔraakɔ̃ ke gɔrɔ kuri taka bà, akũ à ɛ̀ra à tà Sizaria. Kũ gu dɔ̀, à vùtɛ a tìntinnwa à pì ò mɔ́ kũ Pɔluo. [7] Kũ ò sù kãao, Yuda kũ ò bò Yurusalɛmunɔ lìkai, akũ ò yã zɔ̃kɔ̃ kũ odi fɔ̃ ò a sèedade lèronɔ dìa dasidasi. [8] Pɔlu zɛ̀ kũ a zĩdao à pì: Mádi taari kɛ Yudanɔ doka ke Luda ɔnnnɛro, ke Siza. [9] Fɛsutu tɛn wɛtɛ àgɔ̃ nna kũ Yudanɔ, akũ à Pɔlu là à pì: Ĩni we ɲ̀ gɛ́ Yurusalɛmu de mà yãkpatɛ kɛ kũnwo gwe yã dínɔ musu yá? [10] Pɔlu pì: Siza doka kũ à kũ̀ ò yãkpatɛ kɛomɛnɛ arɛn má zɛn la. Mádi taari kɛ Yuda kenɛro lákũ mɔkɔ̃n ń dɔ̃ sãnsãn nà. [11] Tó ma taari kũ à kà ò ma dɛ kɛ̀, matɛn gí mà garo. Ama lákũ mádi yã kũ gbɛ̃ dínɔ tɛn o ma musu ke kɛro nà, gbɛ̃ke zɛ́ vĩ à ma kpáḿmaro. Gɛna Siza kĩnaan ma zɛo. [12] Kũ Fɛsutu lɛ́ kpàkũsũ kũ a gbɛ̃nɔ à pì: Kũ Sizamɛ n zɛo, a kĩnaan ĩni gén.

*G*ɛna kũ Pɔluo kína Agaripa kũ Benisio arɛ

[13] Gɔrɔ pla gbɛra kína Agaripa kũ Benisio sù Sizaria de ò fɔ kpá Fɛsutua. [14] Kũ òtɛn gɔrɔ pla kɛ gwe yãi, Fɛsutu bò kũ Pɔlu yão kína pìinɛ à pì: Gɔ̃gbɛ̃ ke kú la kũ Felisi a tò da kpɛ́siran. [15] Kũ ma gɛ Yurusalɛmu, sa'orikinɔ kũ Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sùmɛnɛ kũ a yão ò pì mà sùru kɛ mà yã daala. [16] Ma pìńnɛ tó gbɛ̃ kũ ò sù kũ a yão dí zɛ́ le à kɔ̃ e kũ gbɛ̃ kũ ò yã vĩ lɛɛlɛnɔ à yã wèńmaro, ókɔ̃nɔ Romudenɔ odì a kpáḿmaro. [17] Kũ o su la lɛɛlɛ, mádi zɛzɛro. Kũ gu dɔ̀ gɔ̃̀nɔ, akũ ma vutɛ ma tìntinnwa ma pì ò mɔmɛnɛ kũ adeo. [18] Gbɛ̃ kũ ò taari lèaa pìnɔ yã ò, odi yã vãni kũ matɛn kpákpa o a musuro. [19] Ò yãkete vĩ kãao ń donyĩzɛ yã musu kũ gɔ̃gbɛ̃ kũ òdi pinɛ Yesu yão. À gà, akũ Pɔlu zɛ̀ kũ a kunna wɛ̃̀ndin yão. [20] Ma bídi kɛ̀ yã pì zɛ́ dɔ̃naaa, akũ ma a là tó à ye à gɛ́ Yurusalɛmu ò yã pì gɔ̃gɔ̃nɛ gwe. [21] Akũ Pɔlu pì Romu kínan a zɛo ògɔ̃ a kũna. Akũ ma pì ògɔ̃ a dãkpã ari màgɔ̃ gɛ́ a gbarɛ Sizaa. [22] Akũ Agaripa pì Fɛsutunɛ: Má ye mà gbɛ̃ pì yã ma ma zĩda. Akũ Fɛsutu pì: Ĩni yã ma a lén zia.

[23] Kũ gu dɔ̀ Agaripa kũ Benisio sù kũ gakuri zɔ̃kɔ̃ɔo, akũ ò gɛ̃̀ kɔ̃kakarakɛkpɛn kũ soza gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ wɛ̃tɛ gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ. Kũ Fɛsutu yã ò, ò sù kũ Pɔluo. [24] Akũ Fɛsutu pì: Kí Agaripa kũ ákɔ̃nɔ kũ á kú kũoo lanɔ pínki, a gbɛ̃ dí è yá? Yuda kũ ò kú Yurusalɛmunɔ kũ gu dínɔ ń pínki gbɛ̃ pì yã sɛ̀ ò sùoma, òtɛn wiki léma ò pì à mana àgɔ̃ kun doro. [25] Makũ sɔ̃, mádi e à yãke kɛ̀ kũ à kà ò a dɛro, akũ lákũ à zɛ̀ kũ Sizao nà, ma zɛo mà a gbarɛa. [26] Mádi yã pì gbá dɔ̃ gbasa mà takada kɛ̃ kínanɛ a yã musuro. A yã mɛ́ à tò ma su kãao á arɛ, atɛ̃nsa mɔkɔ̃n kína Agaripa, de yãlalanaaa gbɛra mà yã le mà kɛ̃. [27] Zaakũ purusuna gbarɛḿmana taari kũ ò lèa sãnsãn onaa sari zɛ́ vĩ ma kĩnaaro.

26

*P*ɔlu a zĩda yã bɔkɔtɛna kína Agaripa arɛ

[1] Akũ Agaripa pì Pɔlunɛ: Ń zɛ́ vĩ ɲ̀ n yã o. Akũ Pɔlu ɔ sɛ̀ à a zĩda yã bɔ̀kɔtɛ à pì: [2] Kí Agaripa, ma è ma mìnna kɛ̀, kũ ma lè matɛni ma zĩda yã bɔkɔtɛ n arɛ gbãra taari kũ Yudanɔ dìma pínki yã musu. [3] Atɛ̃nsa kũ ń Yudanɔ futɛokarayã dɔ̃ pínki kũ ń yãketenɔ. Abire yãi ma wɛ́ kɛ̀mma ɲ̀ ma yã dí mamɛnɛ. [4] Yudanɔ ma kunna dɔ̃ zaa ma né fíti zĩ naana zaa ma bùsun ari Yurusalɛmu. [5] Ò ma dɔ̃ à gìi kɛ̀. Tó ò yei, oni fɔ̃ ò o kũ má kú ó donyĩrinɔ gã̀ kũ à gbãna kũ Luda yão kũ òdi pi Farisinɔ té. [6] Tera sà òtɛn yãkpatɛ kɛ kũmao kũ ma wɛ́ dɔ lɛ́ kũ Luda sɛ̀ ó dizinɔnɛɛi yãi. [7] Ó buri mèn kuri awɛɛplanɔ dìgɔ̃ do Ludai fãnantɛ̃ kũ gwãanio wɛ́dɔna lɛ́sɛna dokɔ̃nɔ pìii. Kí, tãmaa pì yãin Yudanɔ fùtɛmai. [8] Bɔ́yãin Luda gènɔ vunaa kɛ̀ɛ́rɛ yãzɛsari ũ sɛ́ɛ?

9 Makũ sɔ̃ yã, ma zɛo kũ yã kũ ani bo Yesu Nazɛra kpɛ pínkin manigɔ̃ kɛ. 10 Lɛn ma kɛ̀ lɛ
Yurusalɛmu. Sa'orikinɔ ma gba zɛ́, akũ ma Luda gbɛ̃nɔ kà kpésiran dasi. Tó òtɛni ń dɛdɛ
sɔ̃, ma lɛ́ dìgɔ̃ kú a gũmmɛ. 11 Madìgɔ̃ gɛ́ aduakɛkpɛ kũ aduakɛkpɛo gɛ̃n baaakɔ̃, màgɔ̃ wɛ́
tãḿma mà gã naḿma de ò ledi kpá Yesui. Ma pɔ fɛ̃nańyĩ, akũ madì gɛ́ wari dɔḿma ari buri
pãnde wɛ̃tɛnɔa.

*P*ɔlu a Yesu zɛ́ sɛna yã'onaa
(Zĩr 9:1-19, 22:6-16)

12 Abire yãi matɛn gɛ́ Damasuku kũ doka kũ sa'orikinɔ ma gbarɛooo. 13 Kína, kũ má tɛ́
zɛ́n kũ ifãntɛ̃o di mìdangura, ma gupura è à bò ludambɛ à damala kũ ma gbɛ̃nɔ, à pãsĩ de
ifãntɛ̃la. 14 O lɛtɛ zĩtɛ ó pínki, akũ ma kòtoo mà ò òmɛnɛ kũ Eberu yão ò pì: Solu, Solu, à kɛ̀
dera ntɛn wɛ́ tãmaa? Lɛ̀zɔ̃na kũ gbáo kyate sari tɛn wari dɔmma fá! 15 Ma pì: Díme n ũu,
Dikiri? Akũ Dikiri pì: Makũmɛ Yesu kũ ntɛn wɛ́ tãa ũ. 16 Ǹ futɛ ǹ zɛ. Ma bo ma summa de
mà n sɛ́ ma zĩkɛri ũmɛ, ǹgɔ̃ de yã kũ n è kũ yã kũ mani mɔnnɛoo sèedade ũ. 17 Mani n sura
ba Yudanɔ ɔĩ kũ buri pãndenɔ. Mani n zĩḿma 18 de ǹ ń wɛ́ kɛ̃ńnɛ, ò kpɛ li gusiranɛ ò arɛ dɔ
gupuraa, ò bo Setan gbãnan ò gɛ̃ Luda pɔ́n, de ń durunnanɔ le à kɛ̃ḿma, ń baka gɔ̃ kú kũ
Luda gbɛ̃nɔ ma náanikɛna yãi.

*P*ɔlu zĩkɛna Yesunɛ

19 Kí Agaripa, àkũ mɛ́ à tò mádi gí ludambɛ gbɛ̃ kũ à bò à sùma yãiro. 20 Ma waazi kɛ̀
Damasuku gĩa kũ Yurusalɛmuo, akũ ma kɛ̀ Yudea bùsu gu sĩnda pínkia kũ buri pãndenɔ
kĩnaao. Ma òńnɛ ò nɛ̀sɛ litɛ ò arɛ dɔ Ludaa, ò yã kũ ani tó ò dɔ̃ kũ ò nɛ̀sɛɛ lìtɛ kɛ. 21 Abire
yãin Yudanɔ ma kũ Luda ɔnn, ò ye ò ma dɛ. 22 Luda kpányĩn má kunwo ari kũ a gbãrao, akũ
má zɛna a sèedade ũ nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔnɛ ń pínki. Madì yã pãnde oro, sɛ́ yã kũ annabinɔ
kũ Musao ò à kɛ baasiro. 23 Ò pì Arumasihu ni wari le, àkũ mɛ́ ani futɛ bona gan káaku à
gupura yã o Yudanɔnɛ kũ buri pãndenɔ.

24 Kũ Pɔlu tɛni a zĩda yã bɔkɔtɛ lɛ, Fɛsutu wiki dɔ̀a à pì: Ĩa kàmman yá Pɔlu? N dɔ̃na zɔ̃kɔ̃
mɛ́ àtɛni n mì litɛ. 25 Akũ Pɔlu pì: Ĩa dí kámaro, gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛde Fɛsutu. Yãzɛden matɛn o, akũsɔ̃
yãpuramɛ. 26 Kí, lákũ ń yã birenɔ dɔ̃ nà mani fɔ̃ mà yã onnɛ súsu vĩna sari. Má dɔ̃ kũ a ke dí
kɛ n mì kpɛro, zaakũ yã pì bi gukpado yãnlo. 27 Kí Agaripa, n yã kũ annabinɔ òo sì yá? Má
dɔ̃ kũ n sì. 28 Akũ Agaripa pì Pɔlunɛ: Gɔrɔ fíti dí lén ntɛn da ĩni fɔ̃ ǹ ma litɛ mà gɔ̃ Yesude ũn
yá? 29 Pɔlu pì: Bee tera ke gìkɛna má yei, tó Luda wè. Adi kɛ ndonlo, kũ gbɛ̃ kũ òtɛni ma yã
ma gbãranɔ ń pínki, ò gɔ̃ lákũ má de nà mɔ̀kakɔ̃ana dínɔ baasi. 30 Akũ kína pì kũ bùsu gbɛ̃
zɔ̃kɔ̃ɔo kũ Benisio fùtɛ kũ gbɛ̃ kũ ò kakarana gwenɔ. 31 Kũ ò bɔ̀tɛ, òtɛn o'okɔ̃nɛ: Gbɛ̃ pì dí yã
kũ à kà ò a dɛ ke ò a da kpésiran kɛro. 32 Akũ Agaripa pì Fɛsutunɛ: Tó gbɛ̃ pì dí zɛ kũ gɛna
Siza kĩnaao yãro, de óni fɔ̃ ò a gbarɛ.

27

*G*ɛna kũ Pɔluo Romu gó'itɛ gũn

1 Kũ ò zɛ̀o ò da Itali zɛ́n, akũ ò Pɔlu kũ purusuna kpara kenɔ nà soza bàde kũ òdi pinɛ
Yuliunɛ a ɔĩ. À de soza gã̀ kũ òdi pi Siza sozanɔ don'arɛdenɔ do ũ. 2 O gɛ̃ gó'itɛ kũ à bò
Adaramitiumu gũn, àtɛn bɔtɛ kũ Asia bùsu wɛ̃tɛnɔ, akũ o da zɛ́n. Masedonia bùsu gbɛ̃
Arisitaku Tɛsalonika kú kũoo. 3 Kũ gu dɔ̀ o ka Sidɔ̃. Yuliu Pɔlu kũna kũ nɛ̀sɛdoo, akũ à a
gbà zɛ́ à gɛ́ a gbɛ̃nɔ gwa, de ò kpái. 4 Kũ o bo gwe, o ka í dagura. Kũ ĩa tɛn daólɛ yãi, akũ o
do Sipiru bùsuui kpɛ kpa. 5 Táa'ona ísira dagura o do Silisia kũ Pamfilia bùsunɔi, akũ o ka
Mira, Lisia bùsun. 6 Gwen soza bàde pì Alɛsandaria gó'itɛ kũ àtɛn gɛ́ Itali lèn, akũ à ó kán.

7 Gɔrɔ kenɔ gũn ó tá bùsa. O ɔsi kà ari o ka Sinidu lɛ́a. Kũ ĩa dí wewɛrɛ ò gɛ́ súsuro, o pãnɛ
o bo Kɛrɛti bùsu kpɛ kpa Salamɔnɛ sarɛ. 8 Ɔsikanaa gũn ótɛn pã Kɛrɛtinɛ, akũ o ka gu kũ
òdi pi Gódɔki Manan. A kãni kũ wɛ̃tɛ kũ òdi pi Laseao. 9 Lákũ o gìi kɛ̀ zɛ́n nà, ó gɛna arɛ gɔ̃̀
kari yã ũ, zaakũ Yudanɔ léyĩgɔrɔ gɛ̃̀ kɔ̀. A yã mɛ́ à tò Pɔlu lɛ́ dàḿma 10 à pì: Gbɛ̃nɔ, ma è tá
dí ni su kũ ásaru zɔ̃kɔ̃ɔo kũ kisirao. Adi kɛ gó pì kũ a asonɔ adonlo, kũ ókɔ̃nɔmɛ se. 11 Ama
soza bàde gódɔdɔri kũ gódeo yã sì de Pɔlu pɔ́la. 12 Gu pì mana ò gó dɔn ò bunsirɛ blenlo,

akũ gbɛ̃nɔ zɛ̀ dasi kũ ò ɛra ò da zɛ́n ò tá. Ò ye ò ká Fenisi, wɛ̃tɛ kũ à kú Kɛrɛti ifãlɛtɛ kpa, tó ani sí kɛ ò bunsirɛ ble gwe.

Zàga'ĩa futɛna ísirala

13 Kũ ĩa busɛ fùtɛ gènɔmidɔki kpa, òtɛn da ò fɔ̃ ò ń pɔyeina kɛmɛ. Akũ ò ń gó pòro ò dà
zɛ́n òtɛn pã Kɛrɛtinɛ kãnikãni. 14 Adi gì kɛro zàga'ĩa gbãna kũ òdi pi ĩa pãsĩ bò Kɛrɛti kpi
kpa. 15 À gó lìtɛ, ódi fɔ̃ ò arɛ dɔa doro, akũ o gɔ̃ tɛ́i. 16 Kũ à ó kpá luan fítinna kũ òdi pi Kodai,
à kɛ̀wá sǎna fíti. Ɔsikanaa gũn o ó gó fítinna surababɔɔ lè o kṵ̀ gwe. 17 Kũ ò sɛ̀ ò gɛ̀o gó zɔ̃kɔ̃ɔ
gũn, akũ ò kɛ̀kɛ ò bàa dɔ̀ gó zɔ̃kɔ̃ɔ pìia. Kũ òtɛn vĩna kɛ Libia bùsu í sàrara gɛ̃nanɛ yãi, akũ
ò gó kúra gbàrɛ ín ò gɔ̃̀ tɛ́ ĩai. 18 Kũ gu dɔ̀, lákũ zàga'ĩa kpɛ́ àtɛni ó gó yĩpayĩpa gbãngbãn nà,
akũ ò nà asonɔ zuzunaaa í gũn. 19 A gɔrɔ aakɔ̃de zĩ ò ń gó zĩkɛbɔnɔ bɔ̀tɛ ò kɔ̀tɛ ń zĩda. 20 À kà
gɔrɔ ũgbangba ifãntɛ̃ kũ susunɛnɔ dí boro, ĩa pãsĩ pìi kũ legũo dí kpátɛro. Surabana tãmaa
kũ ó vĩ yã làkawá pínki.

21 O gɔrɔ pla kɛ̀ ódi le o pɔ́ blèro, akũ Pɔlu fùtɛ à pìńnɛ: Gbɛ̃nɔ, tó a ma yã màmɛ yã, de ódi
futɛ Kɛrɛti, kisira kũ ásaru dínɔ gbasa à ó léro. 22 Ari tera matɛn lɛ́ daáwa à laakari kpátɛ!
Á gbɛ̃ke ni garo, sé gó pìi yaka. 23 Gĩa gwãani Luda kũ má de a pɔ́ ũ matɛn doi malaika bò
à sùma 24 à pì: Ǹsun vĩna kɛro, Pɔlu. Séde ǹ Siza arɛ le. Luda gbɛ̃ kũ ò kú kũńwo gó gũnnɔ
bònnɛ aafia ń pínki. 25 A yã mɛ́ à tò gbɛ̃nɔ, à laakari kpátɛ! Má Luda náani vĩ kũ ani kɛ lákũ
à òmɛnɛ nà. 26 Séde ò ká luan ke í sàraran.

27 A gɔrɔ gɛ̃ro donsaride zĩ gwãani ĩa pãsĩ pì tɛni ó gátɛ Adariatiki íla ari tera. Akũ lizãndo
gó gbɛ̃nɔ tɛn da o ka kãni kũ í baraomɛ. 28 Akũ ò bà ílɔgwabɔɔ gbàrɛ ín, ò è gǎsãkuru basiikɔ̃.
Kũ à kɛ̀ saa fíti ò gbàrɛ dɔ, ò lè a lòkotoo kà gǎsãkuru baaakɔ̃. 29 Òtɛn kpana gbɛ̀la vĩna kɛ,
akũ ò kúra mèn siikɔ̃ gbàrɛ gó pɔ̀rɔ kpɛ, akũ òtɛn adua kɛ de gu dɔḿma. 30 Gó gbɛ̃nɔ tɛn
zɛ́ wɛtɛ ò bɔtɛ gó gũn ò bàa lɛ́, akũ òtɛn gó surababɔɔ pìi kipa ò da íla, òtɛn kɛ lákũ ò ye ò
kúranɔ gbarɛ gó arɛ bà. 31 Akũ Pɔlu pì soza bàdenɛ kũ a bàsaridenɔ: Tó gbɛ̃ birenɔ dí gɔ̃ gó
gũnlo, áni fɔ̃ à boro. 32 Akũ sozanɔ gó surababɔɔ bànɔ zɔ̃̀zɔ̃ ò tò à lètɛ ín.

33 Kũ gu ye à dɔ, Pɔlu kútɛ kɛ̀ńnɛ ń pínki ò pɔ́ ble à pì: A gɔrɔ gɛ̃ro donsarin gbãra a gɔ̃
lokona pɔ́ble sari. 34 Matɛn kútɛ kɛárɛ à pɔ́ ble de à gbãna le à bo aafia. Bee á mìkã mèn do
ni lɛ́tɛro. 35 Pɔlu yã bire onaa gbɛra à burodii sɛ̀ à Luda sáabu kpà gbɛ̃ sĩnda pínki wára, akũ
à ɛ̀ àtɛn só. 36 Ń gbɛ̃ sĩnda pínki laakarii kpàtɛ, akũ ò pɔ́ blè sà. 37 Ókɔ̃nɔ kũ ó kú gó gũnnɔ ó
pínki o ka gbɛ̃nɔn wàa do kpɛ́ baaakɔ̃ akuri awɛɛsuddo. 38 Kũ ò pɔ́ blè ò kǎ̀, ò pɔ́blewɛ bɔ̀tɛ
ò kà ín, de gó le à kɛ futa yãi.

Gó'itɛ yakanaa

39 Kũ gu dɔ̀, ò sǐ̀sĩaa lè odi dɔ̃ro. Kũ ò luankore è kũ bùsu'atɛ̃ sàraao, akũ ò zɛ̀o ò gɛ́ kũ góo
í sàraran gwe, tó oni fɔ̃. 40 Ò kúranɔ pòro ò dà í gũn, akũ ò báli gódɔdɔbɔnɔ bàa pòro gɔ̃̀nɔ.
Ò gó arɛ biza pòro ĩanɛ, akũ ò mìi pè gu sàraa pìia. 41 Akũ ò sì bùsu'atɛ̃n dɔ̃naa sari, akũ gó
zɛ̀ gwe. Bùsu'atɛ̃ pì gó arɛ kṵ̀ gíngin adi fɔ̃ à yĩgãro, akũ ísɔ̃kɛna kũ àtɛn káka kũ gbãnao
tɛn gó pɔ̀rɔ kpɛ yaka. 42 Sozanɔ zɛ̀o ò purusunanɔ dɛdɛ, de ń gbɛ̃ke sún í kpá ò pitiḿmaro
yãi. 43 Ama soza bàde ye à Pɔlu mì sí, akũ à gìńnɛ ò ń pɔyeina kɛ. À pì íkparinɔ dońnɛ arɛ ò
kusi ía ò bikũ, 44 gbɛ̃ kparanɔ gɔ̃ tɛ́ ń kpɛ lí lɛ̀kɛtɛnɔ ke gó kasonɔ musu. Lɛn gbɛ̃ sĩnda pínki
í bara lè aafia lɛ.

28

*P*ɔlu kunna Malata luan

1 Kũ o í bara lè aafia, o mà luan pì tɔ́n Malata. 2 Bedenɔ ó sí kũ yenyĩo manamana. Ò
gbãnakɛ kpàwái, ò tɛ́ sàa lèwɛrɛ, zaakũ legũ nà manaaa, akũ ĩa bɔ̀tɛ. 3 Pɔlu yàka kete kàkara
à sù àtɛn ká tɛ́n, pitiko kú a gũn. Kũ tɛ́ puusu a pà, à bò à Pɔlu sò a ɔa. 4 Kũ bedenɔ mlɛ̀̃ɛ
pìi è dɔ a ɔa, ò pìkɔ̃nɛ: Gbɛ̃ bire bi gbɛ̃dɛriimɛ yãpura. Bee kũ à bikṵ̀ í bara aafia, yãpura dí
wenɛ àgɔ̃ kunlo. 5 Ama Pɔlu mlɛ̀̃ɛ pìi gbǎ̀kɛ à dà tɛ́n, adi pɔ́ke kɛnɛro. 6 Gbɛ̃nɔ wɛ́ dɔi kũ a ɔ

ni ká à létɛ à ga gwe gɔ̃̀nɔmɛ. Kũ à gìi kɛ̀, ò è pɔ́ke dí a lero, akũ ò lɛ́ lìtɛ ò pì, gbɛ̃ pì bi tãna zɔ̃kɔ̃ kemɛ.
7 Gu pìi sarɛn luan gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ òdi pinɛ Publiu bɛ kunwa. À ó dítɛ gɔrɔ aakɔ̃ à nibɔkɛnaa
kɛ̀wɛrɛ kũ yenyĩo. 8 Publiu de wútɛna kũ mɛ̀wãnao àtɛn bãdubãdu kɛ. Akũ Pɔlu gɛ̀̃ a kĩnaa à
adua kɛ̀nɛ, à ɔ nàa à a wèrekɔ̃a. 9 Kũ à kɛ̀ lɛ, luan pì gyãre kparanɔ sù a kĩnaa, akũ ò wèrekɔ̃a
se. 10 Ò ó kpe tà manamana. Kũ ótɛn tá, ò zànaa kɛ̀wɛrɛ dɔ.

*P*ɔlu kana Romu

11 Ó kunna luan pìi gũn mɔ aakɔ̃ gbɛra o gɛ̃ gó'itɛ kũ à bunsirɛ blè gwen o da zɛ́n. Gó pìi
bò Alɛsandaria ò sìka tãnanɔ sèedaa kɛ̀a. 12 Kũ o ka Sirakusi, o gɔrɔ aakɔ̃ kɛ̀ gwe. 13 Bona
gwe o do í léi ari o gɛ káo Rɛgiumu. Kũ gu dɔ̀ ĩa bò gɛ̀nɔmidɔki kpa, a gɔrɔ pladen o ka
Putɛɔli. 14 Wɛ̃̀tɛ pìi gũnn o Yesudenɔ lèn. Ò pì ò sùru kɛ ò azuma do kɛ kũńwo. O kɛ̀ lɛ, akũ
o da Romu zɛ́n. 15 Romu Yesudenɔ ó baaruu mà, akũ ò sù daólɛ. Gbɛ̃̀kenɔ ó lé Apiu Ɛtɛn,
gbɛ̃̀kenɔ sɔ̃ gu kũ òdi pi Kipakimɛn'aakɔ̃n. Kũ Pɔlu ń é, à Luda sáabu kpà a laakarii kpàtɛ.

*P*ɔlu waazikɛna Romu

16 Kũ o ka Romu, ò Pɔlu gbà zɛ́ àgɔ̃ kun adona kũ soza kũ anigɔ̃ a dãkpão. 17 Gɔrɔ aakɔ̃ gbɛra
Pɔlu Yuda gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sìsi. Kũ ò kàkara, à pìńnɛ: Ma gbɛ̃̀nɔ, mádi zã Yudanɔnɛ yãkearo.
Mádi bo ó dizinɔ futɛokarayãke kpɛro, akũ ò ma kũ Yurusalɛmu ò ma kpa Romudenɔa. 18 Ò
ma lala yãi odi yãke le ma musu kũ à kà ò ma dɛro, akũ ò ye ò ma gbarɛ. 19 Akũ Yudanɔ bò
ma kpɛ. Tilasi ma zɛ kũ gɛna Siza kĩnaao, adi kɛ má yã vĩ kũ ma bùsu gbɛ̃̀nɔnlo. 20 A yã mɛ́
à tò ma á gbɛ́ka, de ò kɔ̃ e mà yã o kãáo, zaakũ gbɛ̃ kũ Isarailanɔ wɛ́ dɔi yãin ò mɔ̀ dí kàmai.
21 Akũ ò pìnɛ: Ódi takada ke le à bò Yudea bùsun n yã musuro. Ó gbɛ̃̀ke sɔ̃ adi bo gwe à
sùwɛrɛ kũ n baaru vãnioro. 22 O è à mana ò yã kũ ń vĩ ma n lɛ́n, zaakũ o mà òdi donyĩzɛ pì
vãni bo gu sĩnda pínkiamɛ.
23 Ò gɔrɔ dìtɛkɔ̃nɛ kũ Pɔluo, akũ ò sù a kĩnaa ɔn kũ à kìpan dasidasi. À ye ò a yãzɛ dɔ̃ Yesu
yã musu, akũ à nà Musa dokaa kũ annabinɔ yãnɔ, à kpata kũ à bò Luda kĩnaa yã òńnɛ à
bɔ̀kɔtɛńnɛ zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi. 24 Gbɛ̃̀kenɔ yã kũ àtɛn onɔ zɛ́ lè, ama gbɛ̃̀kenɔ gìi. 25 Kũ òtɛn
kɛ̃̀kɔ̃a kũ lɛ́kpakɔ̃ao, Pɔlu yã mɛ̀n do kàrańnɛ à pì: Yã kũ Luda Nini dà annabi Isayanɛ à ò á
dizinɔnɛ bi yãpuramɛ, kũ à pì:
26 Ǹ gɛ́ ǹ o gbɛ̃ kǔnɔnɛ,
onigɔ̃ sã kpá yãkemanaa sari,
onigɔ̃ gu gwa yãke'enaa sari.
27 Ò nɛ̀sɛ vĩro de òsun ɔ̃ndɔ̃ kũro yãi,
ń sã gbãna de òsun yã maro yãi,
ń wɛ́ kukurɛna de òsun gu ero yãi,
zaakũ ò ye ò arɛ dɔma mà ń gba aafiaro.
28-29 A yã mɛ́ à tò, àgɔ̃ dɔ̃ kũ Luda gbɛ̃̀nɔ zĩ̀ kũ surabana yão buri pãndenɔa. Mɔ́kɔ̃nɔmɛ oni
sí.
30 Pɔlu kɛ̀ kpɛ́ kũ àtɛn fĩna bo gũn wɛ̃̀ pla mámmam. Àdigɔ̃ gbɛ̃ kũ òdi su fàai bo kãaonɔ kũ
ɔplapla ń pínki. 31 À kpata kũ à bò Luda kĩnaa yã waazi kɛ̀ńnɛ à Dikiri Yesu Kirisi yã dàńnɛ
kũ laakariio kpatɛna, gbɛ̃̀ke dí kpánɛro.

ROMUDENƆ

Gbɛ̃ sĩnda pínki bi durunnakɛriimɛ 1:1-3:20
Lákũ Luda dì tó yã bo kũńwo nna nà 3:21-4:25
Kunna gbɛ̃ dufunɔ ũ Kirisi gũn 5:1-8:39
Yã kũ Luda tɛn wɛtɛ Isarailanɔ musu 9:1-11:36
Yesudenɔ yãkɛnaa 12:1-15:13
Pɔlu fɔkpammanaa 15:14-16:27

*P*ɔlu fɔkpana Romudenɔa

1 Makũ Pɔlu, Kirisi Yesu zɔ̀bleri, Luda ma sisi à ma dítɛ a zĩ̀ri ũ, baaru nna 2 kũ à gĩnakɛ
à a lɛ́ sɛ̀ a annabinɔnɛ ò kɛ̃̀ a yãn kpàri ũ. 3-4 A Né Yesu Kirisi ó Dikiri yãmɛ baaru nna pì ũ.
A bisãsirikɛ gũn à bò Dauda buri gũmmɛ. A ludaninikɛ gũn a bona gan mɛ́ à mɔ̀wɛrɛ kũ
gbãnao kũ Luda Nɛ́mɛ a ũ. 5 Kirisi ma gba zɛ́ màgɔ̃ de a zĩ̀ri ũ buri sĩnda pínkinɛ, de ò le ò
a náani kɛ ò gɔ̃ a yãmarinɔ ũ, de à tɔ́ bo. 6 Á kú gbɛ̃ kũ Yesu Kirisi ń sísi à ń sɛ́nɔ tɛ́ se. 7 Ma
takada díkĩna kɛ̃̀árɛ, ákɔ̃nɔ Romude kũ Luda yeái à á sísi a gɔ̃ a gbɛ̃nɔ ũ pínki. Luda ó De kũ
Dikiri Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ kɛárɛ, à á gba aafia.

8 Káaku gĩa ma Luda sáabu kɛ̀ Yesu Kirisi gãi á pínki yã musu, kũ á ludanaanikɛnaa dà
anduniala pínki yãi. 9 Tó matɛn adua kɛ gɔrɔ sĩnda pínki, á yã dì sãmaguro. Ludamɛ ma
sèedade ũ. Àpiin matɛn doi kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo matɛni a Né yã baaru kpá. 10 Madìgɔ̃ wɛ́ kɛa à
zɛ́ kɛkɛmɛnɛ lákũ à yei nà de mà le mà su á gwa sà. 11 Wɛ́sinaálɛ ni tɛni ma dɛ manamana,
de mà le mà Luda Nini gba ke daágu á zĩnipɛtɛna yãi, 12 de á ludanaanikɛna kũ ma pɔ́o le à ó
baadi gba swɛ̃̀ɛ. 13 Ma gbɛ̃nɔ, má ye àgɔ̃ dɔ̃ kũ madìgɔ̃ gɔrɔ ditɛ gɛ̃̀n baaakɔ̃ mà su á gwa,* de
mà a zĩ gbɛ̀ e á tɛ́ lákũ ma è buri pãndenɔ tɛ́ nà, akũ ari tera mádi zɛ́ ero. 14 Girikiyãmarinɔ
kũ Girikiyãmarisarinɔ ń pínki, dɔ̃̀rinɔ kũ dɔ̃̀risaridenɔ ń pínki, ń yã gɔ̃̀ ma yã ũ. 15 Abire yãi
ma mɛ̀ɛ wã̀ mà baaru nna pì kpá ákɔ̃nɔ Romudenɔnɛ se. 16 Madì wɛ́'i kũ kũ baaru nna pì
yãoro,† àkũmɛ gbãna kũ Luda dì gbɛ̃ kũ òtɛni a náani kɛnɔ sura bao ũ, atɛ̃nsa Yudanɔ, ń
gbɛra buri pãndenɔ. 17 Baaru nna pìi dì owɛrɛ lákũ Luda dì tó yã bo kũńwo nna nà. À de
ludanaanikɛna yã ũ adomɛ, lákũ ò kɛ̃̀ Luda yãn nà ò pì: Gbɛ̃ kũ Luda tò yã bò kãao nna a
náani kũ àtɛn kɛ yãi nigɔ̃ kun.

*Bisãsirin*ɔ bi taaridenɔmɛ Luda kĩnaa

18 Zaa musu Luda dì a pɔfɛ̃na kipa bisãsiri kũ ń vãnikɛna dì zɛ́ zɔ̃ yãpuranɛnɔa ń pãkpaina
kũ ń vãnikɛnaao yãi. 19 Yã kũ oni fɔ̃ ò dɔ̃ Luda yã musu utɛnańnɛro, Luda mɛ́ à yã pìi bòńnɛ
gupuraa. 20 Zaa gɔrɔ kũ à andunia kàtɛ, a gbãna kũ àdi lákaro kũ a ludakɛna kũ òdi e kũ
wɛ́oro bò gupuraa a zĩnɔ gũn swáswa. A yã mɛ́ à tò bisãsirinɔ kutɛkɛna vĩro. 21 Ò Luda dɔ̃,
ama òdi bɛ̀ɛrɛ línɛ a zɛ́a ò a sáabu kpáro. Ń laasunnɔ kɛ̀ pã, akũ ò gɔ̃̀ gusiran ń mìsari yãi.‡
22 Ò ń zĩda dìtɛ ɔ̃ndɔ̃rinɔ ũ, akũ ò gɔ̃̀ yɔ̃nkɔnɔ ũ. 23 Òdi kútɛ bisãsiri kũ òdi ganɔ kũ bãnɔ kũ
nɔ̀bɔnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o kũ kùaonɔ takanɛ Luda kũ àdi garo gɛ̃nɛ ũ.

24 A yã má à tò Luda ń kpá gbãsĩkɛnaai, de ò wɛ́'isariyã kɛ kũ kɔ̃o, lákũ òdi a ni dɛ ń nɛ̀sɛɛ
gũn nà.§ 25 Ò Luda yãpurade lilin kɛ̀ kũ ɛ́kɛo. Òdi donyĩ kɛ Luda pɔ́kɛnanɔnɛ ò dońyĩ Luda
kũ à pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀ gɛ̃nɛ ũ. Arubarikaden a ũ gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

26 Abire yãi Luda ń kpá wɛ́'isariyã nidɛnaaa. Bee ń nɔgbɛ̃nɔ yã kũ òdi kɛ lilin kɛ̀ kũ
yã kũ òdi kɛroo. 27 Lɛmɛ se gɔ̃gbɛ̃nɔ, ò yã kũ òdi kɛ kũ nɔgbɛ̃nɔo tò, òdi lukakɔ̃i. Gɔ̃gbɛ̃
kũ gɔ̃gbɛ̃o dì wɛ́'isariyã kɛ kũ kɔ̃o, òdi a gbɛ̀ le ń zĩdaa ń sãtɛna lén. 28 Lákũ odi we ò
zɛ̀ kũ Luda dɔ̃naaoro nà, akũ à ń laasun kɛ̀ lɛ́kpɛrɛ, de ò yã kũ à de ò kɛronɔ kɛ. 29 Yã
vãni sĩnda pínki pɛ̀kɛrɛńma: Nɛ̀sɛ pãsĩ, wãkũ, ĩnikɛna kɔ̃o, nɛ̀sɛgɔ̃ba vĩna kɔ̃o, gbɛ̃dɛnaa,
fĩtii, gbɛ̃blena kũ manafikikɛnaao. Kɔrɔmɔtɔdenɔmɛ ń ũ, 30 gbɛ̃yakarinɔ, Luda ibɛrɛnɔ, gbɛ̃

* 1:13 Zĩr 19:21 † 1:16 Maa 8:38 ‡ 1:21 Ɛfe 4:17-18 § 1:24 Zab 81:12

takikɛrinɔ, yɔ̃̀gɔ̃denɔ, ĩadãrinɔ, vãni laasunlɛrinɔ, de kũ dao yãdarisarinɔ, [31] mìsarideno,
náanisarideno, gbɛ̃̀yãkɛrisarideno, wɛ̃ndasarideno. [32] Ò dɔ̃ kũ Luda dìtɛ kũ yã bire taka
kɛ̀rinɔ kà ò ń dɛdɛ, ama òdi zɛ kũ a kɛnanɔ adoro, òdi tɛ́ ká a kɛ̀rinɔgumɛ dɔ.

2

Luda ni yãkpatɛ kɛ a zɛ́a

[1] Abire yãi mɔkɔ̃n kũ ndì gbɛ̃ pãnde taari e, ń kutɛkɛna vĩro. Tó n gbɛ̃ pãnde taari è, n
n zĩda dà yãmmɛ,* zaakũ mɔkɔ̃n gbɛ̃taari'eri ndì kɛ lɛ se dɔ. [2] Ó dɔ̃ kũ Luda yãkpatɛkɛna
kũ yã bire taka kɛ̀rinɔ kun a zɛ́amɛ. [3] Mɔkɔ̃n kũ ndì yã bire taka kɛ̀rinɔ taari e, akũ ndì
kɛ se, ntɛn da ĩni bo Luda yãkpatɛkɛnan yá? [4] Ke ntɛn dɔkɛ kũ Luda nnakɛnnɛna zɔ̃kɔ̃ɔo
kũ a mɛnao kũ a sùruuomɛ? Ń dɔ̃ kũ Luda tɛni a nna kɛnnɛ de ǹ n nɛ̀sɛ litɛ yãinloo? [5] N
sãgbãna kɛ̀, ńdi nɛ̀sɛ litɛro, ntɛn pɔfɛ̃ kakaranyĩ ari Luda pɔfɛ̃kipammana gɔrɔ zĩ, tó Luda
yãkpatɛkɛnaa kũ gbɛ̃nɔ a zɛ́a bò gupuraa. [6] Ani fĩna bo baadinɛ a yãkɛnaaa.† [7] Gbɛ̃ kũ òtɛn
gakuri kũ bɛ̀ɛrɛɛo kũ mɛ̀vãnasario wɛtɛ, akũsɔ̃ òtɛn yã mana kɛ kũ mɛnaonɔ ni wɛ̃̀ndi kũ
àdi lákaro le. [8] Gbɛ̃ kũ ń zĩda pɔyeina tɛn dońnɛ arɛ ò gì yãpurai ò tɛ́ yã vãninɔ sɔ̃, Luda ni
pɔfɛ̃ kũ pɛ̃tɛ̃o kipaḿma. [9] Wɛ́tãmma kũ wãwão ni yãvãnikɛri sĩnda pínki le, atɛ̃nsa Yudanɔ,
ń gbɛra buri pãndenɔ. [10] Luda ni yãmanakɛri sĩnda pínki gba gakuri kũ bɛ̀ɛrɛɛo kũ aafiaao,
atɛ̃nsa Yudanɔ, ń gbɛra buri pãndenɔ. [11] Zaakũ Luda dì gbɛ̃ke wɛ́ gwaro.

[12] Gbɛ̃ kũ à durunna kɛ̀ Musa doka dɔ̃naa sari ni kakatɛ lɛ doka pìi sari. Gbɛ̃ kũ à durunna
kɛ̀ nana doka pì ɔĩ sɔ̃, Luda ni yãkpatɛ kɛ kãao doka pìi musumɛ. [13] Adi kɛ gbɛ̃ kũ àtɛn doka
ma kũ são mɛ́ à mana Ludanɛro. Gbɛ̃ kũ àtɛn zĩ kɛa mɛ́ ani bo mana. [14] Tó buri kũ ò Musa
doka dɔ̃ronɔ yã kũ à kɔ̃ sìoo kɛ̀ kũ ń zĩdao, ò doka vĩ ń zĩdaaamɛ. [15] Òtɛn mɔwɛrɛ kũ yã kũ
à kú doka pìi gũn kú ń nɛ̀sɛmmɛ. Ń laasun tɛni a yãpura o dɔ, zaakũ ń laasun mɛ̀n doro, a
kenɔ dì ń da yãn, a kenɔ dì ń bon. [16] Lɛmɛ yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ Luda ni yãkpatɛ kɛ kũ bisãsirinɔ
yã kũ à utɛna ń nɛ̀sɛn musu Kirisi Yesu gãi, lákũ baaru nna kũ matɛn kpá ò nà.

Yudanɔ bi dokadarisarinɔmɛ

[17] Mɔkɔ̃n Yuda inaa, n zɛ kũ n Yudakɛo, ń Musa doka náani vĩ, ntɛni ĩa dã kũ Ludao. [18] Ń
Luda pɔyenyĩna dɔ̃ kũ yã kɛ̃̀ à zɛ́ vĩo, kũ ò doka pìi dàdannɛ yãi. [19] Ntɛni da ń de vĩ̀nanɔ
wɛ́de ũ, gbɛ̃ kũ ò kú gusira gũnnɔ fitila ũ, [20] wɛ́siradenɔ yãdannɛri ũ, gbɛ̃ dufunɔ kyódari ũ.
Ntɛni da Luda dokamɛ dɔ̃na kũ yãpurao mì ũ. [21] Mɔkɔ̃n kũ ndì yã da gbɛ̃ pãndenɔnɛ, bɔ́yãi
ndì da n zĩdanɛroo? N pì òsun kpãni oro, mɔkɔ̃n ndì o se yá? [22] Ndì pi òsun zina kɛro, akũ
ndì kɛ se yá? Ndì tãnanɔ gya bo, akũ ndì ń kpɛ́ pɔ́nɔ kpãni o se yá? [23] Ndì ĩa dã Luda doka
musu, akũ n doka pì danasari dì Luda tɔ́ yaka. [24] Zaakũ á yãin buri pãndenɔ dìgɔ̃ Luda tɔ́
vãni sí lákũ ò kɛ̃̀ Luda yãn nà.

[25] Tó ń Luda doka kũna, akũ tɔ̃̀zɔ̃ àre vĩnnɛ. Tó ńdi a yã da sɔ̃ro, ń lɛɛlɛ kũ gyɔfɔrɔdenɔmɛ.
[26] Tó gyɔfɔrɔde Luda dokanɔ kũna, Luda ni gyɔfɔrɔde pì gwa lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ kũ à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ɔoroo?
[27] Bee tó ń doka takada pì kũna, akũsɔ̃ ń tɔ̃̀zɔ̃na, tó ńdi doka pì daro, gyɔfɔrɔde kũ à yã
pì kũna ni tó yã danla. [28] Kunna Yuda ũ yãpura bi mɛ̀barayãnlo, lɛmɛ tɔ̃̀zɔ̃na yãpura
bi mɛ̀barayãn sero. [29] Kunna Yuda ũ yãpura bi nɛ̀sɛgũnyãmɛ, lɛmɛ dɔ tɔ̃̀zɔ̃na yãpura bi
nɛ̀sɛgũnyãmɛ se. Luda Nini zĩmɛ, adi kɛ doka takada yãnlo. Luda mɛ́ àdi gbɛ̃ bire taka
sáabu kpá, adi kɛ bisãsirinlo.

3

[1] Karana kpaten dena Yuda ũ vĩi? Àre kpaten tɔ̃̀zɔ̃na vĩi? [2] À karana vĩ zɔ̃kɔ̃ yã sĩnda
pínki gũn. Káaku gĩa Luda a yã nàńnɛ ń ɔĩmɛ. [3] Kũ ń gbɛ̃̀kenɔ náani vĩro, bɔ́n abirekũ vĩi?
Ń kunna náani sari ni Luda náani gboro yá? [4] Oi! Lɛnlo! À tó Luda gɔ̃ yãpura vĩ, bee kũ gbɛ̃
sĩnda pínki bi ɛ́kɛdemɛ, lákũ ò kɛ̃̀ Luda yãn nà ò pì:
Tó n yã ò, n yã nigɔ̃ zɛ́ vĩ,
tó n yãkpatɛ kɛ̀ kũńwo, n yã ni ble.*

---

* 2:1 Mat 7:1-2 † 2:6 Zab 62:12 * 3:4 Zab 51:4

5 Tó ó vãnikɛ dì Luda manakɛ bo gupuraa, bɔ́ yãn óni oo? Óni pi Luda vãni kũ àdi pɔfɛ̃
kipawá yãin yá? Matɛn o lán bisãsiri onaa bàmɛ. 6 Oi! Lɛnlo! Tó Luda yãzɛ vĩro, à kɛ̀ dera
ani fɔ̃ à yãkpatɛ kɛ kũ anduniaoo? 7 Gbɛ̃ke ni pi, tó a ɛ́kɛkɛ tɛn Luda náani kara, akũsɔ̃ àtɛni
a tɔ́ bo, bɔ́yãi ani yã daala lán durunnakɛrii bàa? 8 Tó n ò lɛ ntɛni pi ò yã vãni kɛ, yã mana
ni bon. Gbɛ̃kenɔ ma tɔ́ vãni sì ò pì lɛn madì o lɛ. Luda yãdanlana kɔ̃ sì kũńwo.

Gbɛ̃ke manaro

9 Tɔ̀! Ókɔ̃nɔ Yudanɔ ó sɔ̀̃nan yá? Lɛnlo fá! Zaakũ ma Yudanɔ kũ buri pãndenɔ bòbo ń dàn
ń pínki kɔ̀, ń pínki bi durunna zɔ̀nɔmɛ. 10 Ò kɛ̀̃ Luda yãn ò pì:
Gbɛ̃ke manaro, bee mɛ̀n do.
11 Laakaride ke kunlo, Luda ki wɛtɛri ke kunlo.
12 Ò sɔ̀̃sã ń pínki ò gɔ̃̀ dɔ̀rɔɔ sari,
yãmanakɛri ke kunlo, bee mɛ̀n do.†
13 Ń kòto de lán mira wɛ̃naa bàmɛ.
Òdi lɛ́nna kɛńnɛ,
ń lɛ́gbɛ bi pitiko sɛwɛmɛ,‡
14 yã ĩni kũ gbɛ̃kanaao ń lɛ́ pà.§
15 Ò wãna kũ gbɛ̃dɛnaao,
16 òdi suńyĩ kũ kisirao kũ wɛ́tãmmao,
17 ò aafia zɛ́ dɔ̃ro,
18 ń wɛ́ dìgɔ̃ Luda wɛ́'i vĩro.**

19 Ó dɔ̃ kũ Luda doka pínki de gbɛ̃ kũ ò na doka pì ɔĩnɔ pɔ́ ũmɛ, de gbɛ̃ sĩnda pínki lɛ́ gɔ̃
nakɔ̃ana, andunia gbɛ̃ sĩnda pínki gɔ̃ taaride ũ Luda kĩnaa. 20 Zaakũ gbɛ̃ke ni bo mana Luda
kĩnaa doka pì kũna yãiro.†† Luda doka mɛ́ àdi tó ò durunna dɔ̃.

Deran Luda dì tó yã bo kũńwo nna nà

21 Deran Luda dì tó yã bo kũńwo nna nà bò gupuraa sà, lákũ a yã kɛ̃na Musa doka kũ
annabinɔ takadanɔ gũn nà. Adi kɛ a doka kũna yãnlo. 22 Luda dì tó yã bo kũńwo nna Yesu
Kirisi náanikɛna yãimɛ. Gbɛ̃ kũ àtɛni a náani kɛ sĩnda pínki pɔ́mɛ. Gbɛ̃ke bona adoro,
23 zaakũ baadi durunna kɛ̀, ò kɔ̀̃a Luda gakurii. 24 Luda dì tó yã bo kũńwo nna gba ũ a gbɛ̃kɛ
yãi kũ Kirisi Yesu kũ à ń bó gbãnao. 25 Àkũmɛ Luda kpà durunna kútɛkɛbɔ ũ gbɛ̃ kũ òtɛni
a aru náani kɛnɔnɛ, de à mɔ́ baadi pínkinɛ kũ adì yã kɛ a zɛ́aamɛ. À mɛna yã, adi durunna
zĩnɔ yã daro, 26 akũ à mɔ̀ńnɛ tera kũ adì yã kɛ a zɛ́a. Deran Luda dì yã kɛ a zɛ́a nàn gwe,
akũsɔ̃ àdi tó yã bo kũ Yesu náanikɛrinɔo nna.

27 Bisãsirinɔ ni fɔ̃ ò ĩa dã dɔ yá? Abirekũ ni sí kɛro. Bɔ́yãii? Zaakũ à de zĩkɛna dokaa
yã ũro, Yesu naanikɛna yãmɛ. 28 Zaakũ ma è yã dì bo kũ gbɛ̃o nna Yesu náanikɛna yãimɛ,
zĩkɛna dokaa baasi. 29 Luda bi Yudanɔ Ludamɛ ńtɛ̃nɛ yá? Buri pãndenɔ Ludan seroo? Ee,
buri pãndenɔ Ludamɛ dɔ. 30 Zaakũ Luda mɛ̀n domɛ. Ani tó yã bo kũ gbɛ̃ kũ à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ɔo nna
a náani kũ àtɛn kɛ yãimɛ, akũsɔ̃ ani tó yã bo kũ gyɔfɔrɔdeo nna a náani dokɔ̃nɔ pìi musu.
31 Ótɛn doka da pɔ́ke ũro ludanaanikɛna yãin yá? Lɛnlo, ótɛn gbãna kpáaamɛ.

4

Yã bò kũ Ibrahĩo nna ludanaanikɛna yãi

1 Ókɔ̃nɔ Yudanɔ, óni o deramɛ ó dizi káaku Ibrahĩ yã musuu? 2 Tó Luda tò yã bò kãao nna
yã kũ à kɛ̀ yãi, de à à ĩadãyã lè, ama adi fɔ̃ à dɔ̀̃ Luda arɛro. 3 Deran ò ò nà Luda yãnn? Ò pì
Ibrahĩ Luda náani kɛ̀, akũ Luda tò yã bò kãao nna a náani kũ à kɛ̀ yãi.* 4 Fĩnabona zĩkɛriinɛ
bi gbɛ̃kɛkɛnnɛnaanlo, a ísimmamɛ. 5 Bee tó gbɛ̃ tɛn yãke kɛro, tó àtɛn Luda kũ àdi tó yã bo
kũ taaridenɔ nna náani kɛ, Luda ni tó yã bo kãao nna a náani kũ àtɛn kɛ yãi. 6 Dauda gbɛ̃
kũ Luda tò yã bò kãao nna yãkekɛnaa sari arubarikalena yã ò à pì:

† 3:12 Zab 53:1-3 ‡ 3:13 Zab 5:9, 140:3 § 3:14 Zab 10:7 ** 3:18 Zab 36:1 †† 3:20 Zab 143:2, Gal 2:16
* 4:3 Naa 15:6, Gal 3:6

7 Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ Luda pɔ́ kù ń taarinɔla à ń durunnanɔ kɛ̀ḿmanɔ ũ.
8 Arubarikaden gbɛ̃ kũ Dikiri ni a durunna yã daro ũ.†
9 Arubarika bire bi gbɛ̃ kũ à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ pɔ́mɛ ado yá, ke gyɔfɔrɔde pɔ́mɛ dɔ? Ò pì Luda tò yã bò
kũ Ibrahĩo nna, kũ à a náani kɛ̀ yãi. 10 Deran Ibrahĩ de gɔrɔ kũ Luda tò yã bò kãao nnaa?
À tɔ̃̀zɔ̃na yá ke gyɔfɔrɔdemɛ? Adi tɔ̃̀ zɔ̃ro, gyɔfɔrɔdemɛ. 11 Akũ à tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ sèeda ũ, kũ Luda tò
yã bò kãao nna a gyɔfɔrɔdekɛgɔrɔ yãi.‡ Lɛn à de gyɔfɔrɔde kũ Luda tò yã bò kũńwo nnanɔ
dizi ũ lɛ ń pínki ń ludanaanikɛna yãi. 12 À de gbɛ̃ kũ ò tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀nɔ dizi ũmɛ dɔ. Adi kɛ ń tɔ̃̀zɔ̃na
yãinlo, kũ ò tɛ́ ó dizi Ibrahĩ gèsɛgbɛɛi yãimɛ kũ à Luda náani kɛ̀ a gyɔfɔrɔdekɛgɔrɔa.

Deran Ibrahĩ Luda náani kɛ̀ nà

13 Luda lɛ́ sɛ̀ Ibrahĩnɛ kũ a burinɔ à pì, andunia ni gɔ̃ ń pɔ́ ũ.§ Adi kɛ a doka kũna yãinlo,
kũ Luda tò yã bò kãao nna a náani kũ à kɛ̀ yãimɛ. 14 Tó gbɛ̃ kũ ò doka kũnanɔ mɛ́ oni kí
ble, akũ ludanaanikɛnaa àre vĩro, akũsɔ̃ Luda lɛ́sɛnaa kɛ̀ pãpã,** 15 zaakũ doka dì su kũ
Luda pɔfɛ̃omɛ. Gu kũ doka kunlo, taari dìgɔ̃ kú gwero. 16 A yãi pɔ́ kũ Luda a lɛ́ sɛ̀ lena bi a
náanikɛna yãmɛ, de àgɔ̃ de a gbɛ̃kɛ yã ũ. Lɛ́sɛnaa pì sɔ̃ bi Ibrahĩ buri pìnɔ pɔ́mɛ ń pínki, adi
kɛ gbɛ̃ kũ ò Musa doka kũna ńtɛ̃nɛnɔnlo, kũ gbɛ̃ kũ òtɛn Luda náani kɛ lán Ibrahĩ bànɔmɛ
dɔ. Ibrahĩ bi ó pínki dizimɛ.†† 17 À de ó dizi ũ Luda kĩnaa, lákũ ò kɛ̀̃ Luda yãn nà. Luda pì
a a dìtɛ buri dasinɔ dizi ũ. Ibrahĩ Luda kũ àdi wɛ̃̀ndi kpá gènɔa à tó pɔ́ kũ ò kun yãronɔ gɔ̃
kun‡‡ náani kɛ̀. 18 À Luda náani kɛ̀ à wɛ́ dɔ̀ pɔ́ kũ gbɛ̃ke wɛ́ dɔiroi, akũ à gɔ̃̀ buri dasinɔ dizi ũ
lákũ Luda òne nà à pì, lɛmɛ a burinɔ nigɔ̃ de lɛ.§§ 19 Ibrahĩ kà lán wɛ̃̀ basɔɔro taka bà. Bee tó
à laasun lɛ̀ a gɔ̃gbɛ̃kɛbɔsaria kũ Sara nɛ́'isɔ tatanaao, a ludanaanikɛna dí busaro.*** 20 Adi
sika kɛ lɛ́ kũ Luda sènɛɛaro, adi gí Luda náani kɛiro, akũ à gbãna lè a ludanaanikɛnaaa à
Luda tɔ́ bò, 21 zaakũ à dɔ̃ kũ à yã futɛna vĩro, Luda ni fɔ̃ à lɛ́ kũ à sɛ̀ɛ pì kɛ. 22 Abire yãin
tò yã bò kãao nna. 23 Òdi yã bona kãao nna pì kɛ̃ a yãi adoro, 24 ò kɛ̃̀ ókɔ̃nɔ kũ Luda ni tó yã
bo kũoo nnanɔ yãimɛ dɔ, ókɔ̃nɔ kũ ótɛn Luda kũ à ó Dikiri Yesu fùtɛ bona gan náani kɛnɔ.
25 Luda a kpàḿma de à le à ó taarinɔ kɛ̃wɛrɛ yãimɛ, akũ à a fùtɛ kũ wɛ̃̀ndiio, de yã le à bo
kũoo nna yãi.

5

Kɛna nna kũ Ludao

1 Lákũ Luda tò yã bò kũoo nna nà a náani kũ ótɛn kɛ yãi, ó nna kãao sà ó Dikiri Yesu Kirisi
gãi. 2 A náanikɛnaa gũn o zɛ́ lè a gãi o gɛ̃ Luda gbɛ̃kɛ kũ ó kúoo pìi gũn, akũ ótɛn pɔnna kɛ kũ
Luda gakuri kũ ó wɛ́ dɔiio. 3 Adi kɛ abiren adoro, ótɛn pɔnna kɛ kũ ó warikɛnaao dɔ, zaakũ
ó dɔ̃ kũ wari dì su kũ mɛnao, 4 mɛna dì su kũ dà manao, dà mana dì su kũ tãmaaao, 5 tãmaa
sɔ̃ àdi ó nɛ́ro, zaakũ Luda a yenyĩ dà ó nèsɛn a Nini kũ à ó gbá gãi. 6 Ó gbãnasarikɛ gũn
Kirisi gà ókɔ̃nɔ yãvãnikɛrinɔ gɛ̃nɛ ũ gɔrɔ kũ Luda dìtɛa. 7 Gana gbɛ̃ mana gɛ̃nɛ ũ aragaro.
Ke gbɛ̃ke ni we à ga gbɛ̃ mana gɛ̃nɛ ũ gwɛɛ, 8 akũ Luda mɔ̀wɛrɛ deran á yewái nà, zaakũ ó
durunnadekɛ gũnn Kirisi gà ó gɛ̃nɛ ũ. 9 Lákũ yã bò kũoo nna nà sà a aru yãi, a ó sina Luda
pɔfɛ̃a a gãi sika vĩ dɔ yá? 10 Yã ó ĩni kũ Ludaomɛ, akũ o kɛ kãao nna a Nɛ́ gana yãi. Lákũ o kɛ
kãao nna nà sà, ó surabana a kunna wɛ̃̀ndiio yãi sika vĩ dɔ yá? 11 Adi kɛ adikĩnamɛ adoro,
ótɛn pɔnna kɛ kũ Ludao dɔ ó Dikiri Yesu Kirisi kũ à tò o kɛ kãao nna gãi.

*Kirisi yã lɛ*kɔ̃ana kũ Adamuo

12 Gbɛ̃ mèn do yãin durunna gɛ̃̀ andunia gũn,* akũ durunna ga ì.† Lɛmɛ dɔ ga kú gbɛ̃
sĩnda pínkia, kũ gbɛ̃ sĩnda pínki durunna kɛ̀ yãi. 13 Durunna kú andunia gũn de Musa doka
gɔ̃ gɛ́ su. Gɔrɔ kũ doka kunlo, Luda dí durunna yã daro, 14 ama sɛna zaa Adamua ari à gɛ̀ɛ
pɛ́ Musaa ga kí blè gbɛ̃ sĩnda pínkia, bee gbɛ̃ kũ odi durunna kɛ lán Adamu sãtɛna bàronɔ.
Adamu bi gbɛ̃ kũ ani su takamɛ.

---

† 4:8 Zab 32:1-2 ‡ 4:11 Naa 17:10 § 4:13 Naa 17:4-6, 22:17-18, Gal 3:29 ** 4:14 Gal 3:18 †† 4:16 Gal 3:7
‡‡ 4:17 Naa 17:5 §§ 4:18 Naa 15:5 *** 4:19 Naa 17:17 * 5:12 Naa 3:6 † 5:12 Naa 2:17

15 Ama Luda gba ni sí lɛkɔ̃a kũ Adamu taarioro, zaakũ lákũ gbɛ̃nɔ gà dasi nà Adamu
ado sãtɛna yãi, Luda gbɛ̃kɛ kũ a gbao kũ à kà gbɛ̃nɔa dasi Yesu Kirisi ado gbɛ̃kɛ yãi de
abirekũla. 16 Luda gba ni sí lɛkɔ̃a kũ gbɛ̃ mèn do durunna pìioro. Taari mèn do pì mé à sù
kũ yãkpatɛkɛnaao, akũ yã vùtɛ bisãsirinɔa. Taarinɔ sù kũ Luda gbao, akũ yã bò kũ gbɛ̃nɔ
nna. 17 Lákũ Adamu ado taari mé à tò ga sù à kí blè nà, Yesu Kirisi ado yã kũ à sùo zɔ̃kɔ̃
de abirekũla. Abire yãi gbɛ̃ kũ Luda gbɛ̃kɛ kèńnɛ, kũ à tò yã bò kũńwo nna gba ũnɔ ni kí
ble wɛ̃ndii gũn. 18 Abire yãi lákũ taari mèn do pìi tò yã vùtɛ buri sĩnda pínkia nà, lɛmɛ dɔ
yãmanakɛna mèn do pìi dì tó buri sĩnda pínki bo mana lɛ ò wɛ̃ndi le. 19 Lákũ gbɛ̃ mèn do
sãgbãna mé à tò gbɛ̃nɔ gɔ̃ durunnadenɔ ũ dasi nà, lɛmɛ dɔ gbɛ̃ mèn do yãmana ni tó gbɛ̃nɔ
bo mana dasi. 20 Doka sù de taari le àgɔ̃ kara yãimɛ. Ama kũ durunna kàra, Luda gbɛ̃kɛ kàra
de abirekũla. 21 Lákũ durunna kíblenaa sù kũ gao nà, lɛn dɔ Luda gbɛ̃kɛ kíblenaa dì tó ò bo
mana lɛ, ò wɛ̃ndi kũ àdi lákaro le ó Dikiri Yesu Kirisi gãi.

6

Kunna Kirisi gũn

1 Óni o deramɛɛ? Óni gí ògɔ̃ durunna kɛ de Luda gbɛ̃kɛ le àgɔ̃ karan yá? 2 Oi! Lɛnlo! Ókɔ̃nɔ
kũ ó de gènɔ ũ durunna yã musu, à kɛ̀ dera ónigɔ̃ kpé ògɔ̃ durunna kɛ dɔɔ? 3 Ókɔ̃nɔ kũ o
da'itɛ kɛ̀ Kirisi Yesu pɔ́ ũnɔ, á dɔ̃ kũ ó lɛɛlɛ kãao a ga gũnloo? 4 O ga kãao da'itɛkɛnaa gũn,
ò ó vĩ kãao de ògɔ̃ kú kũ wɛ̃ndi dufuo, lákũ Kirisi bò gan kũ a De gbãna gakurio à kun nà.*
5 Lákũ o gɔ̃ kãao mè dokɔ̃nɔ ũ a ga gũn nà, lɛn óni gɔ̃ kãao lɛ a vunaa gũn se. 6 Ó dɔ̃ kũ ó dà zĩ
gà kãao lía, de ó mè durunnade kakatɛ òsun zɔ̀ ble durunnanɛ doro, 7 zaakũ gbɛ̃ kũ à gàa bò
durunna yãmmɛ. 8 Lákũ o ga kũ Kirisio nà, ó a náani vĩ kũ ónigɔ̃ kú kãao dɔ. 9 Ó dɔ̃ lákũ Kirisi
bò gan nà, ani ga doro, ga gbãna vĩa doro. 10 Zaakũ gana kũ à gà, à gà durunna yã musu
gɛ̃n domɛ, kunna kũ à kun tera sɔ̃, à kun Luda pɔ́ ũmɛ. 11 Lɛn ákɔ̃nɔ se, à á zĩda ditɛ gènɔ ũ
durunna yã musu lɛ, ánigɔ̃ kun Luda pɔ́ ũ Kirisi Yesu gũn. 12 Abire yãi àsun tó durunna kí
ble á mè kũ ani gaa á dà vãni doárɛ arɛ doro. 13 Àsun á mèguke kpá durunnaa vãnikɛbɔ ũro.
À á zĩda kpá Ludaa gbɛ̃ kũ ò bò gan ò kunnɔ ũ, à á mègunɔ kpáa yãmanakɛbɔnɔ ũ. 14 Àsun
tó durunna gɔ̃ gbãna vĩáwa doro, zaakũ á na doka ɔĩro, séde Luda gbɛ̃kɛ.

*Yãmanak*ɛna zɔ̀nɔ

15 Deran gwee? Lákũ ó kú doka ɔĩ doro nà, séde Luda gbɛ̃kɛ ɔĩ, ónigɔ̃ gí durunna kɛn
yá? Oi! Lɛnlo! 16 Á dɔ̃ kũ tó a á zĩda kpà gbɛ̃a átɛn mì natɛnɛ, á de ade zɔ̀ ũroo? Tó
durunnan a á zĩda kpàa, áni gamɛ. Tó a mì nàtɛ Ludanɛ sɔ̃, áni bo mana. 17 O sáabu kɛ̀
kũ Ludao, zaakũ durunna zɔ̀nɔn á ũ yã, akũ a mì nàtɛ yã kũ ò dàárɛ zɛ́azɛanɛ kũ nɛ̀sɛ mèn
doo. 18 A bo durunna yãn, a gɔ̃ yãmanakɛna zɔ̀nɔ ũ. 19 Matɛn yã pì o lákũ bisãsiri yã'onaa bà
á gbãnasarikɛ yãimɛ. Lákũ a á mègunɔ kpà yã pãpãkɛna kũ yã vãnio zɔ̀nɔ ũ a yã vãni kɛ̀ nà,
lɛn tera dɔ à á mègunɔ kpá manakɛna zɔ̀nɔ ũ de á kunna gɔ̃ adona. 20 Kũ á de durunna zɔ̀nɔ
ũ yã, á bàka kú kũ yãmanakɛnaaoro. 21 Àre kpaten a lè yã kũ a kɛ̀ yã kũ à kɛ̀árɛ wé'iyã ũ
teranɔ musuu? Yã pìnɔ lakana bi gamɛ. 22 Tera sà lákũ a bo durunna yãn nà átɛn do Ludai,
á àreen kunna adona ũ, a lakana sɔ̃ bi wɛ̃ndi kũ àdi lákaromɛ. 23 Durunna làada bi gamɛ,
ama gba kũ Luda dàwɛrɛ kunna ó Dikiri Kirisi Yesu gũnn wɛ̃ndi kũ àdi lákaro ũ.

7

Ó kú Musa doka ɔĩ doro

1 Ma gbɛ̃nɔ, matɛn yã oárɛ lán gbɛ̃ kũ ò Musa doka dɔ̃nɔ bà. Á dɔ̃ kũ doka iko vĩ gbɛ̃a gɔrɔ
kũ à kun kũ wɛ̃ndiionloo? 2 Lɛn doka pì nɔzãre yĩ̀ a zãnɛ lɛ gɔrɔ kũ à kun kũ wɛ̃ndiio. Tó a
zã gà, akũ doka pìi dì poroa. 3 Gɔrɔ kũ a zã kun, tó à gɔ̃̀ gɔ̃ pãnde pɔ́ ũ, oni pinɛ zinakɛriimɛ.
Tó a zã gàmɛ sɔ̃, doka pìi pòroaan gwe. Tó à gɔ̃̀ gɔ̃ pãnde pɔ́ ũ sà, abirekũ bi zina yãmɛ doro.
4 Lɛn ákɔ̃nɔ se ma gbɛ̃nɔ, a ga doka musu Kirisi mèɛ gãi, akũ a gɔ̃ gbɛ̃ kũ à vù gan pì pɔ́ ũ, de

* 6:4 KƆl 2:12

ò le ò karana le Luda pɔ́ ũ. [5] Kũ ó dàa dòwɛrɛ arɛ yã, doka mɛ́ à tò durunna ni ó kũ ó mɛ̀ɛ gũn, akũ o karana lè ga pɔ́ ũ. [6] Tera sà o ga pɔ́ kũ à ó kũ zɔ̀ ũ pì yã musu, o bo dokan, akũ ótɛn do Ludai a Nini zɛ́ dufu gũn, adi kɛ doka takada zɛ́ zĩ gũnlo.

Doka kũ durunnao

[7] Óni pi deramɛɛ? Luda doka bi durunnan yá? Lɛnlo fá! Doka pì mɛ́ à tò ma durunna dɔ̃̀. Tó doka dí pì òsun pɔ́ ni dɛroro,* de má dɔ̃ deran pɔ́nidɛna dìgɔ̃ de nàro. [8] Durunna zɛki lè Luda yãditɛnaa pìia, akũ à tò pɔ́ sĩnda pínki ni ma kũ. Zaakũ má doka dɔ̃ro, durunna demɛnɛ yãke ũro. [9] Má kun yã doka sari, ama kũ ma yãditɛnaa pìi mà, durunna vù in, [10] akũ ma ga. Yãditɛna kũ à de à wɛ̃̀ndi kpáma pìi sùmɛnɛ kũ gao. [11] Durunna zɛki lè yãditɛnaa pìia, akũ à kɛ̀kɛ à ma dɛ yã pìi gãi. [12] Lɛmɛ doka pì kunna adona, akũsɔ̃ Luda yãditɛnaa pì kunna adona, à zɛ́ vĩ akũsɔ̃ à mana. [13] Yã mana mɛ́ à tò ma ga yá? Lɛnlo fá! De durunna le à bo gupuraa, à ga ìmɛnɛ yã mana gãi, de ò durunna dɔ̃ durunna ũ yãditɛnaa pìi gãi.

Zɪ̀̀kana kũ durunnao

[14] Ó dɔ̃ kũ doka pì bò Luda kĩnaamɛ. Makũ sɔ̃, dàden ma ũ, má na durunna ɔĩ. [15] Madìgɔ̃ yã kũ matɛn kɛ gbá dɔ̃ro, zaakũ madì yã kũ má ye mà kɛ kɛro, yã kũ má ye mà kɛron madì kɛ.† [16] Tó yã kũ ma kɛ̀ dí kɔ̃ sí kũ ma pɔyeinaaoro, ma we kũ doka pì mana. [17] Adi kɛ makũ mɛ́ matɛn kɛro, durunna kũ à kú ma gũmmɛ. [18] Má dɔ̃ kũ yã mana kú ma gũnlo, ma dà manaro. Madìgɔ̃ ye mà yã mana kɛ, ama madì fɔ̃ mà kɛro. [19] Yã mana kũ má ye mà kɛ, madì kɛro. Yã vãni kũ má yeiron madì kɛ. [20] Tó yã kũ má yeiron matɛn kɛ, adi kɛ makũ mɛ́ matɛn kɛro, durunna kũ à kú ma gũmmɛ. [21] Ma è tó má ye mà a mana kɛ, a vãni mɛ́ àdi domɛnɛ arɛ. [22] Luda doka mɛ́ àdi kɛmɛnɛ nna ma swɛ̃̀ɛ gũn, [23] ama ma è iko pãnden kú ma mɛ̀ɛ gũn, àdigɔ̃ zɪ̀̀ ká kũ iko kũ à kú ma laasun gũnwo, akũ má na durunna iko kũ à kú ma mɛ̀ɛ gũn pì ɔĩ. [24] Makũ wɛ̃ndade ina, dí mɛ́ ani ma sí ma mɛ̀ kũ à ma kpa gai dí ɔĩĩ? [25] Ma sáabu kɛ̀ kũ Ludao! Kũ ó Dikiri Yesu Kirisi gbãnao. Lɛn má de zɔ̀ ũ Luda dokanɛ ma laasun gũn lɛ, akũsɔ̃ má de zɔ̀ ũ durunna ikoonɛ ma dàa gũn.

8

Zɪ̀̀blena kũ Luda Nini gbãnao

[1] Yãkpatɛ ni gbɛ̃ kũ ò kú Kirisi Yesu gũnnɔ ble doro, [2] zaakũ kunna Kirisi Yesu gũn Luda Nini kũ àdi wɛ̃̀ndi kpáḿma gbãna ma bo durunna kũ gao ikon. [3] Yã kũ Musa doka dí fɔ̃ à kɛ̀ro bisãsiri gbãnasarikɛ yãi, Luda kɛ̀. À a zĩda Nɛ́ zɪ̀̀ bisãsiri ũ lán ókɔ̃nɔ durunnadenɔ bà durunna kɛ̃ḿmana yãi, akũ à wɛ́'i dà durunnaa a Nɛ́ mɛ̀ɛ pìi gãi, [4] de yã kũ doka tɛn wɛtɛ yãpura kɛwá, ókɔ̃nɔ kũ ó dàa dì dowɛrɛ arɛ doro, sɛ́ Luda Nini. [5] Gbɛ̃ kũ ń dàa dì doḿnɛ arɛnɔ dì laakari dɔ ń dà yãa, gbɛ̃ kũ Luda Nini dì doḿnɛ arɛnɔ dì laakari dɔ Luda Nini yãa. [6] Dà donnɛna arɛ bi gamɛ. Luda Nini donnɛna arɛ bi wɛ̃̀ndi kũ aafiaaomɛ. [7] Dà donnɛna arɛ bi ibɛrɛsɛna kũ Ludaoomɛ. Ade dì mì natɛ Luda dokanɛro, ani fɔ̃ sero. [8] Gbɛ̃ kũ ń dàa dì doḿnɛ arɛnɔ yã dì ká Ludaguro.

[9] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, á dàa dì doárɛ arɛro, sɛ́ Luda Nini, tó à kú á gũn yãpura. Tó gbɛ̃ Kirisi Nini vĩ sɔ̃ro, à kun Kirisi pɔ́ ũro. [10] Tó Kirisi kú á gũn, bee tó á mɛ̀ de gɛ̀ ũ durunna yãi, á nini kummɛ,* kũ Luda tò yã bò kãáo nna yãi. [11] Tó Luda kũ à Yesu bò gan Nini kú á gũn,† Luda kũ à Kirisi pìi vù gan ni wɛ̃̀ndi kpá á mɛ̀ kũ à gàa pìia a Nini kũ à kú á gũn gãi.

[12] A yã mɛ́ à tò ma gbɛ̃nɔ, tɛna ó dàai bi tilasinlo, pɔyeinaamɛ. [13] Tó á tɛ́ á dàai, áni gamɛ. Tó a á yã vãni kɛnanɔ mìi dɛ̀ kũ Luda Nini gbãnao sɔ̃, ánigɔ̃ kun. [14] Gbɛ̃ kũ Luda Nini dì doḿnɛ arɛnɔ mɛ́ ò Luda nɛ́nɔ ũ. [15] Zaakũ nini kũ àdi tó ò zɔ̀ ble kũ vĩ̀naaoon a lèro, Luda Nini kũ à tò a gɔ̃ Luda nɛ́nɔ ũn á vĩ, akũ odì ɔ́ɔ dɔ Ludanɛ kũ a gbãnao ò pi: Baa, ó De.‡ [16] Nini pìi dì o ó nininɛ kũ Luda nɛ́nɔn ó ũ. [17] Lákũ a nɛ́nɔn ó ũ nà, a túbiblerinɔn ó ũ. Luda túbiblerinɔn ó ũ, óni ble lɛɛlɛ kũ Kirisiomɛ. Tó o wari kɛ̀ kãao, ónigɔ̃ kú kãao a gakuri gũn.§

---

* 7:7 Bon 20:17 † 7:15 Gal 5:17 * 8:10 Yuh 6:63 † 8:11 1KƆ 3:16 ‡ 8:15 Maa 14:36 § 8:17 Gal 4:5-7

Wɛ́dɔna Luda gakurii

18 Ma è óni fɔ̃ ò gɔrɔ díkĩna wari lɛkɔ̃a kũ gakuri kũ Luda ni boowɛrɛ gupuraaro. 19 Luda
pɔ́kɛnanɔ sĩnda pínki wɛ́ dɔ a nɛ́nɔ bona gupuraai lakanaa sari. 20 Zaakũ Luda tò a pɔ́kɛnanɔ
gɛ̀̃ pãpãkɛnaa gũn pínki** Adi kɛ ń pɔyeinaanlo, Luda mɛ́ à kɛ̀ lɛ, de ń wɛ́dɔinaa gũn
21 andunia bo yakana kũ àtɛn zɔ̀ blenɛɛ gũn, gbasa àgɔ̃ a zĩda vĩ Luda nɛ́nɔ gakuri gũn. 22 Ó
dɔ̃ kũ Luda pɔ́kɛnanɔ sĩnda pínki tɛn nda kũ wãwão lán nɛ́'ipɔ bà ari tera. 23 Adi kɛ abiremɛ
adoro, ókɔ̃nɔ kũ ó Luda Nini vĩ zɛnkpɛkɛ ũnɔ, ótɛn nda kpãni se ari Luda gɔ̃ gɛ́ ó mɛ̀ litɛ
à ó sí a nɛ́nɔ ũ.†† 24 Luda ó sura bà de ò wɛ́ dɔ abirekũi. Pɔ́ kũ ò è kũ wɛ́o bi wɛ́dɔina yãn
doro. Dí mɛ́ àdi wɛ́ dɔ pɔ́ kũ à gĩnakɛ à lèe? 25 Tó ó wɛ́ dɔ pɔ́ kũ ódi leroi sɔ̃, odìgɔ̃ a dã̃ kũ
mɛnaomɛ.

26 Lɛmɛ sɔ̃ Luda Nini dì kpáwái ó gbãnasarikɛ gũn, zaakũ ó aduakɛna dɔ̃ a zɛ́aro, akũ Luda
Nini dì kútɛ kɛwɛrɛ Ludanɛ kũ ndana kũ a yã gɛ̀̃ onalao. 27 Luda dì nèsɛ gũn e, akũsɔ̃ à a Nini
laasun dɔ̃, zaakũ Luda Nini dì kútɛ kɛ Luda gbɛ̃̃nɔnɛ lákũ Luda yei nàmɛ. 28 Ó dɔ̃ kũ yã sĩnda
pínki dì bo mana gbɛ̃̃ kũ ò ye Ludainɔnɛ, gbɛ̃̃ kũ à ń sísi à ń sɛ́ lákũ àtɛn wɛtɛ nànɔ. 29 Zaakũ
Luda dìtɛ zaa káaku kũ gbɛ̃̃ kũ à gĩnakɛ à ń dɔ̃nɔ bokɔ̃a kũ a Nɛ́o, de àgɔ̃ de daudu ũ dakũna
dasinɔ tɛ́. 30 Gbɛ̃̃ kũ à ń dítɛ zaa káaku pìnɔn à ń sísi, akũ à tò yã bò kũ gbɛ̃̃ kũ à ń sísi pìnɔo
nna, akũ à tò gbɛ̃̃ kũ yã bò kũńwo nna pìnɔ gɔ̃ gakuri vĩ.

Yenyĩ kũ Luda vĩ kũoo Kirisi Yesu gũn

31 Óni o deramɛ yã birenɔ musuu? Lákũ Luda zɛ̀ kũoo nà, dí mɛ́ ani fɔ̃ à kpáwɛrɛɛ? 32 Lákũ
adi gí kũ a zĩda Nɛ́oro nà à a kpà ó pínki yãi, ani gí pɔ́ sĩnda pínki naawɛrɛ gba ũ sɔ̃i yá?
33 Dí mɛ́ ani gbɛ̃̃ kũ Luda ń sɛ́nɔ káara kɛɛ? Luda mɛ́ àdi tò yã bò kũńwo nna. 34 Dí mɛ́ ani yã
daólaa? Kirisi Yesu gà, kũ à de abirekũla à èra à fùtɛ, à kú Luda ɔplai, àtɛn kútɛ kɛnɛwɛrɛ.
35 Bɔ́ mɛ́ ani ó kɛ̃̃kɔ̃a kũ Kirisi yenyĩoo? Wari ke mɛ̀'ũmmana ke wɛ́tãmmana ke nà ke takasi
ke kari ke fɛ̃̃nɛda, ń ke ni fɔ̃ yá? 36 À kɛ̃na Luda yãn ò pì:
N yãi ó kú ga léi zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi,
òdi ó ditɛ lán sã kũ oni ń kùtu kpánɔ bà.‡‡
37 Yã birenɔ gũn pínki ó de zĩ̀blerila kũ gbɛ̃̃ kũ à yewái gbãnao. 38 Zaakũ má dɔ̃ sãnsãn kũ ga
ke wɛ̃̀ndi ke malaikanɔ ke tãnanɔ ke tera yã ke zia yã ke gbãnadenɔ 39 ke musu pɔ́nɔ ke zĩtɛ
pɔ́nɔ ke Luda pɔ́kɛna pãndenɔ, ń ke ni fɔ̃ à ó kɛ̃̃kɔ̃a kũ yenyĩ kũ Luda vĩ kũoooro kunna ó
Dikiri Kirisi Yesu gũn.

9

Luda Isarailanɔ sɛna a gbɛ̃̃nɔ ũ

1 Matɛn yãpura o Kirisi gũmmɛ, mádi ɛ́kɛ toro. Ma laasun dì we kũ Luda Ninio se. 2 Ma
pɔsira kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, ma nèsɛɛ dìgɔ̃ yakana gɔrɔ sĩnda pínki. 3 Mani fɔ̃ mà wɛ́ kɛ Ludaa à ma bo
Kirisi gũn, à láari kɛma ma Isaraila dakenɔ gɛ̃̃nɛ ũ. 4 Mɔ́kɔ̃nɔn Luda ń sɛ́ a nɛ́nɔ ũ,* à a gakuri
mɔ̀ńnɛ, a bàka kú kũńwo, à a doka kpàńma, à donyĩkɛnaa dàńnɛ, à lɛ́ sɛ̀ńnɛ. 5 Ò de Luda
gbɛ̃̃ káakunɔ burinɔ ũ, akũsɔ̃ ń buri gũnn Kirisi kũ à de gbɛ̃̃ sĩnda pínkila bòn bisãsiri ũ.
Àkũmɛ Luda kũ à kũ̀ ògɔ̃ a sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki ũ. Aami.

6 Adi kɛ yã kũ Luda ò lètɛ pãnlo, zaakũ Isaraila gbɛ̃̃ sĩnda pínkimɛ Isaraila yãpura ũro.
7 Adi kɛ Ibrahĩ buri sĩnda pínkimɛ Ibrahĩ pì nɛ́nɔ ũ Luda kĩnaaro, zaakũ Luda ò Ibrahĩnɛ
à pì, Isaaku burinɔn onigɔ̃ pińnɛ a burinɔ ũ.† 8 Lɛmɛ adi kɛ nɛ́ kũ à ń í kũ pɔyeinaaonɔmɛ
Luda nɛ́nɔ ũro, nɛ́ kũ à ń í Luda lɛ́sɛnaa musunɔmɛ buri pìnɔ ũ. 9 Zaakũ Luda lɛ́ sɛ̀ à pì: Mani
ɛra mà su ziki mandara'i, Sara ni nɛ́ i gɔ̃gbɛ̃̃ ũ.‡ 10-12 Adi kɛ abire adoro. Luda dì gbɛ̃̃nɔ sɛ́ lákũ
a pɔyenyĩnaa bàmɛ, adi kɛ ń yãkɛna yãinlo, kũ à ń sísi yãimɛ. Lɛmɛ kũ Rɛbɛka sìkanɔ nɔ̀ɔ
sì kũ ó dizi káaku Isaakuo, ari àgɔ̃ gɛ́ ń i, ari ògɔ̃ gɛ́ yã mana ke a vãni kɛ, Luda pì Rɛbɛkanɛ,
a kũ à bò káaku nigɔ̃ nɛ́ ũ gbɛ̃̃ kpɛdenɛ.§ 13 Lákũ ò kɛ̃̃ Luda yãn nà ò pì:
Má ye Yakubui,

** 8:20 Naa 3:17-19 †† 8:23 2Kɔ 5:2-5 ‡‡ 8:36 Zab 44:22 * 9:4 Bon 4:22 † 9:7 Naa 21:12 ‡ 9:9 Naa 18:10 § 9:10-12 Naa 25:23

Isau sɔ̃, ma gii.**
14 Óni pi deramɛɛ? Yã vãni kú Luda kĩnaan yá? Lɛnlo fá! 15 Zaakũ à pì Musanɛ,
gbɛ̃ kũ á ye à sùru kɛ kãaon áni kɛo,
akũsɔ̃ gbɛ̃ kũ á ye à wɛ̃nda dɔ̃nɛn áni dɔ̃nɛ.††
16 A yã mɛ́ à tò Luda gbɛ̃nɔ sɛna dí bo bisãsirinɔ pɔyeinaa gãiro ke ń kokarikɛnan, à bò Luda
sùru gũmmɛ. 17 Zaakũ Luda ò Firi'aunanɛ a yãn à pì: Ma n ka kpatan de mà a gbãna mɔ
gbɛ̃nɔnɛ n musumɛ, ò ma tɔ́ kpá andunia gũn pínki.‡‡ 18 Lɛmɛ gbɛ̃ kũ à ye à sùru kɛ kãaon
àdi kɛ kãao lɛ, akũsɔ̃ gbɛ̃ kũ à ye à a sã gbãgbãn àdi gbãgbã.

Luda pɔfɛ̃ kũ a sùruuo

19 Á gbɛ̃ke ni ma la, bɔ́yãi Luda tɛn gbɛ̃nɔ taari le dɔɔ? Dí mɛ́ ani fɔ̃ à gí Luda pɔyenyĩnaaii?
20 Mɔkɔ̃n bisãsiri ina, dímɛ n ũ gbasa ǹ yã sí Ludalaa? Oro ni a bòri la à pi: Bɔ́yãi n ma bo lán
dí bà yá? 21 Orobori zɛ́ vĩ à oro sãde kũ a sãsario bo kũ ɛ̃ dokɔ̃nɔ kũ à tòtooroo? 22 Tó Luda
ye à a pɔfɛ̃ mɔńnɛ de ò a gbãna dɔ̃, akũ à mɛna zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀ kũ gbɛ̃ kũ ò de à pɔfɛ̃ kipaḿma à
ń kakatɛnɔ sɔ̃ bi! 23 Tó à abire pìi kɛ̀, de ókɔ̃nɔ kũ à sùru kɛ̀ kũoonɔ a gakuri zɔ̃kɔ̃ dɔ̃ sɔ̃ bi,
ókɔ̃nɔ kũ à gĩnakɛ à ó kɛ́kɛ de ò gɛ̃ a gakuri pìi gũnnɔ! 24 Gbɛ̃ kũ Luda ń sísi à ń sɛ́ pìnɔn ó ũ.
Adi kɛ Yudanɔmɛ ńtɛ̃nɛro, kũ buri pãndenɔomɛ se. 25 Lákũ Luda ò annabi Osea takadan nà
à pì:
Buri kũ ò de ma gbɛ̃nɔ ũronɔn mani pińnɛ ma gbɛ̃nɔ.
Buri kũ má yeńyĩronɔn manigɔ̃ yeńyĩ.
26 Gu kũ Luda pìńnɛ ò de a gbɛ̃nɔ ũro,
gwen oni ń sísi Luda Wɛ̀ndide pì nɛ́nɔ.
27 Isaya wiki lɛ̀ Isarailanɔ yã musu à pì:
Bee tɔ́ Isarailanɔn dasi
lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà,
ń kpara kũ à gɔ̀ mɛ́ ani bo.
28 Zaakũ Dikiri ni yã kũ à ò kɛ andunia gũn,
akũsɔ̃ ani a mì dɛ zɛnaa sarimɛ.
29 Lákũ Isaya gĩnakɛ à ò nà à pì:
Tó Dikiri Zìkaride dí ó buri kenɔ tó yãro,
de o gɔ̃ lán Sɔdɔmudenɔ bà,
de o kɛ lán Gɔmɔradenɔ bà.

Isarailanɔ gina Kirisi baaruui

30 Óni pi deramɛ sàa? Buri pãndenɔ tɛn wɛtɛ Luda tó yã bo kũńwo nnaro, akũ à tò à bò
kũńwo nna. À tò yã bò kũńwo nna a náani kũ ò kɛ̀ yãi. 31 Isarailanɔ sɔ̃ òtɛn wɛtɛ Luda tó yã
bo kũńwo nna doka musu, akũ adi bo kũńwo nnaro. 32 Bɔ́yãii? kũ ò ye Luda tó yã bo kũńwo
nna ń yãkɛnaaa yãimɛ, adi kɛ a náanikɛna yãinlo. Ò gɛ̀ɛ sì gbɛ̀ kũ àdi ń pãtɛa 33 lákũ ò kɛ̀
Luda yãn nà:
Ǹ gwa, matɛn gbɛ̀ kũ àdi tó ò gɛ̀ sí ditɛ Zaiɔ̃,
gbɛ̀si kũ àdi tó ò fu.
Wé'i ni gbɛ̃ kũ à a náani kɛ̀o nnamɛ.

10

1 Ma gbɛ̃nɔ, yã kũ má yei ma swɛ̀ɛ gũn matɛni a wɛ́ kɛ Ludaamɛ Isarailanɔ surabana ũ.
2 Mani fɔ̃ mà ń sèeda kɛ kũ ò kokari vĩ kũ Luda yão, ama ń wɛ́ kɛ̃naro. 3 Zaakũ ò dɔ̃ deran
Luda dì tó yã bo kũńwo nna nàro, akũ òdigɔ̃ wɛtɛ yã bo kũńwo nna kũ ń zĩda gbãnao. Deran
Luda dì tó yã bo kũńwo nna nà, odi wero. 4 Zaakũ Kirisi Musa doka lɛ́ pàpa, de yã bo kũ gbɛ̃
sĩnda pínki kũ à a náani kɛ̀o nnamɛ.

Surabana bi gbɛ̃ sĩnda pínki pɔ́mɛ

** 9:13 Mal 1:2-3 †† 9:15 Bon 33:19 ‡‡ 9:17 Bon 9:16

5 Deran doka dì tó yã bo kũńwo nna nàn Musa ò a takadan à pì, gbẽ̃ kũ à yã pìi kɛ̀ mɛ́ ani
wɛ̃̀ndi le a gũn. 6 Lákũ ludanaanikɛnaa dì tó yã bo kũńwo nna nà kɛ̃na a yãn à pì:
Ǹsun o n nèsɛn ǹ pi,
dí mɛ́ ani gɛ́ ludambɛ à Kirisi kiparo,
7 ke dí mɛ́ ani gɛ́ gyãwãn à Kirisi bo ganlo.
8 Yã kũ à òon dí:
Yã pì kú kũnwo kãni,
à kú n lɛ́n kũ n nèsɛɛo.*
Ludanaanikɛna yã kũ odì a waazi kɛn yã pì ũ. 9 Tó n ò kũ lɛ́o gupuraa kũ Yesumɛ Dikiri ũ,
akũsɔ̃ ń sì n swɛ̃̀n kũ Luda a bò gan, ani n sura ba. 10 Zaakũ yã pì sina n swɛ̃̀n mɛ́ àdi tó yã
bo kũnwo nna, akũsɔ̃ yã pì ona kũ n lɛ́o mɛ́ àdi n sura ba. 11 À kɛ̃na Luda yãn ò pì, wɛ́'i ni
gbẽ̃ kũ àtɛni a náani kɛ kũ zikiro.
12 Yudanɔ kũ buri pãndenɔ donadona kɔ̃nɛro, zaakũ ń pínki Dikiri dokɔ̃nɔmɛ, àdi karana
kɛ gbẽ̃ kũ òdi a sísinɔnɛ ń pínki. 13 Zaakũ Dikiri sìsirinɔ ni bo ń pínki. 14 Deran gbɛ̃̃nɔ ni a sísi
a náanikɛnaa sarii? Deran oni a náani kɛ a yãmanaa sarii? Deran oni a yã ma waazikɛrii
sarii? 15 Tó òdi waazikɛrinɔ zĩḿmaro, deran oni waazi kɛńnɛ nàa? À kɛ̃na Luda yãn ò pì:
Baarunnakparinɔ suna dì kɛńnɛ nna fá! 16 Ama adi kɛ gbẽ̃ sĩnda pínki mɛ́ à baaru nna pì
sìro. Akũ Isaya pì: Dikiri, dí mɛ́ à ó yã sìi? 17 Lɛmɛ ludanaanikɛnaa dì bo a yãmana kĩnaamɛ,
yã pì sɔ̃ bi Kirisi yãmɛ. 18 Ma pì yɔ́ɔ! Odi manloo? Ò mà.
Ń kòtoo dà anduniala pínki,
ń yã'onaa gɛ̀ɛ ari zĩtɛ lɛ́a.†
19 Ma pì yɔ́ɔ! Isarailanɔ dí dɔ̃ro yá? Káaku gĩa Musa pì:
Mani tó ò gɔ̃ba kpá kũ buri kũ ò de ma gbẽ̃ ũronɔo,
mani tó ń pɔ fɛ̃ bisãsiri wɛ́siradenɔ yã musu.
20 Akũ Isaya Luda yã ò kũ kùgbãnao à pì:
Gbẽ̃ kũ odi ma ki wɛtɛronɔ mɛ́ ò ma le,
ma a zĩda mò gbẽ̃ kũ odi ma gbɛkaronɔnɛ.
21 Isarailanɔ yã musu à pì:
Zaa kɔnkɔ ari ɔkɔsi ma ɔ dɔ̀ buri sãgbãnade kũ ò fɛ̃̃na kũmaonɔnɛ.

11

*Luda dí Isarailan*ɔ zukũnaro

1 Ma pì yɔ́ɔ? Luda a zĩda gbɛ̃̃nɔ zùkũnan yá? Lɛnlo fá! Makũ bi Isaraila burin ma ũ. Ibrahĩ
burin ma ũ Biliaminu buri gũn.* 2 Luda dí a gbẽ̃ kũ à gĩnakɛ à ń dɔ̃nɔ zukũnaro. Á Iliasu yã
kũ à kɛ̃na Luda yãn díkĩna dɔ̃roo? Kũ à gɛ̀ɛ kũ Isarailanɔ yão Luda kĩnaa à pì: 3 Dikiri, ò n
annabinɔ dɛ̀dɛ, ò n gbagbakinɔ gbòro. Makũ mɛ́ ma gɔ̃ mado, akũ òtɛni ma wɛɛ.† 4 Luda pì
Iliasunɛ deramɛɛ? À pì, á gbẽ̃ kũ odi kútɛ Baalinɛronɔ kũna a pɔ́ ũ gbɛ̃̃nɔn dúbu suppla.‡
5 Lɛmɛ dɔ ń gbẽ̃ kpara kũ Luda ń sɛ́ a gbɛ̃̃kɛ gũnnɔ kpɛ́ kun ari gbãra. 6 Lákũ à ń sɛ́ a gbɛ̃̃kɛ
gũn nà, adi kɛ ń yãkɛna yãinlo. Tó lɛnlo, de Luda gbɛ̃̃kɛ nigɔ̃ gbɛ̃̃kɛ ũro. 7 Deran gwee?
Isarailanɔ dí yã kũ òtɛn wɛtɛ lero, ama ń gbẽ̃ kũ Luda ń sɛ́nɔ lè. Ń gbẽ̃ kũ ò gɔ̃̃nɔ sã tàta,
8 lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà ò pì:
Luda iwɛza dàńnɛ,
akũ ń wɛ́ dí gu ero,
ń sã dí yã maro ari kũ a gbãrao.
9 Dauda pì dɔ:
Ń dikpɛkɛna gɔ̃ńnɛ tankutɛ ũ à ń kũ,
à gɔ̃ńnɛ gɛ̃̃siki ũ de à yã lúńnɛ.
10 Ń wɛ́ sisi de òsun gu ero,
ń wó gɔ̃ kokona gɔrɔ sĩnda pínki.§

---

* 10:8 Dok 30:12-14 † 10:18 Zab 19:4 * 11:1 Flp 3:5 † 11:3 1Ki 19:10 ‡ 11:4 1Ki 19:18 § 11:10 Zab 69:22-23

11 Ma pì yɔ́ɔ? Kũ Isarailanɔ gɛ̃̀ɛ sì, ò lɛ̀tɛ sãnsãnn yá? Lɛnlo fá! Ń taarinɔ yãin Luda
buri pãndenɔ sura bà, de Isarailanɔ gɔ̃ba kpá kũńwo yãi. 12 Lákũ ń taarinɔ mɛ́ à tò andunia
karanaa lè nà, akũsɔ̃ ń funa mɛ́ à tò buri pãndenɔ karanaa lè, oni ń lɛ́ papana yã o dɔ yá?

Buri pãndenɔ surabanaa

13 Matɛn yã o ákɔ̃nɔ buri pãndenɔnɛ sà. Lákũ má de zĩ̀ri ũ buri pãndenɔ kĩnaa nà, madì
ĩa dã ma zĩ̀rikɛna yã musu, 14 de mà a zĩda burinɔ nɛ̀sɛ vutɛ ò gɔ̃ba kpá, mà ń gbɛ̃̀kenɔ sura
ba. 15 Zaakũ Luda gina Isarailanɔi mɛ́ à tò andunia kɛ̀ kãao nna, tó à ɛ̀ra à ń sí dɔ, abire nigɔ̃
de deramɛɛ? Abire nigɔ̃ bi wɛ̃̀ndi ũ gɛ̀nɔnɛ.

16 Tó ò burapɔ káaku kpà Ludaa, a kpara gɔ̃̀ arubarika pɔ́ ũmɛ. Tó lí zĩni de Luda pɔ́ ũ, a
gã̀nɔn de a pɔ́ ũmɛ se. 17 Luda kù lí yãpura gã̀ kenɔ zɔ̃̀zɔ̃, akũ à mɔkɔ̃n kũ ń de kùnnɛ lí ũ pɛ̀
a gbɛ̀n, de ǹgɔ̃ kun kũ kù lí mana zĩni gbãnao. 18 Ǹsun kù lí yãpura gã̀ kũ à zɔ̃̀zɔ̃nɔ gya boro.
N kɛ dera ntɛn ĩa dãa? Ń kun lí zĩni yãimɛ, adi kɛ lí zĩni mɛ́ à kun n yãiro. 19 Ĩni pi, à lígãa
pìnɔ zɔ̃̀zɔ̃ de à n pɛ́ ń gbɛ̀n yãimɛ. 20 Lɛmɛ, ama à ń zɔ̃zɔ̃ kũ odi a náani kɛro yãi. Mɔkɔ̃n sɔ̃,
n zɛki lè kũ ntɛn Luda náani kɛ yãi. Ǹsun n zĩda biro. Ǹ laakari kɛ! 21 Lákũ Luda dí gí kù lí
yãpura gã̀nɔ zɔ̃zɔ̃iro nà, ani gí n zɔ̃i sero. 22 Ǹ gwa lákũ Luda mana nà, akũsɔ̃ à pãsĩ. À pãsĩ
kũ gbɛ̃ kũ ò fùanɔ, akũ à mananne, tó n zɛ kũ a manakɛnaao. Tó lɛnlo, ani n zɔ̃mɛ se. 23 Tó
Isarailanɔ ń ludanaanikɛnasari tò, ani ɛra à ń pɛ́ ń gbɛ̀mmɛ, zaakũ à ń pɛna ń gbɛ̀n gbãna
vĩ. 24 Tó Luda n zɔ̃ kùnnɛ lía à n pɛ kù lí yãpuraa lákũ òdi kɛro nà, kù lí gã̀ yãpuranɔ ɛra à
pɛna ń zĩda lía zɛ́ vĩ de abirelaroo?

Isarailanɔ surabana kpɛde

25 Ma gbɛ̃nɔ, má ye àgɔ̃ asiriyã díkĩna dɔ̃, de á wɛ́ súngɔ̃ sira à á zĩda ditɛ ĩadãrinɔ ũro yãi.
Isaraila kparanɔ sãgbãna kṳ̀ gĩa ari buri pãndenɔ gɛ̃na kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn lɛ́ gɔ̃
ká. 26 Abire gbɛra Luda ni Isarailanɔ sura ba ń pínki lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà kũ ò pì:
Surabari ni bo Zaiɔ̃,
ani Yakubu burinɔ kɛ̃kɔ̃a kũ ludadɔ̃nasario.
27 Ma bàka kunna kũńwo yãn gwe
gɔrɔ kũ mani ń durunna kɛ̃ḿma.
28 Baaru nna pì yã musu ò de Luda ibɛrɛnɔ ũ á yãi. Luda gbɛ̃nɔ sɛna yã musu ò de Luda
yenyĩdenɔ ũ ń dizi káakunɔ yãi. 29 Zaakũ Luda gbanɔ kũ gbɛ̃ kũ à ń sísi à ń sénɔ dì sí litɛro.
30 Ákɔ̃nɔ buri pãndenɔ ádi Luda yã ma yãro. Tera sà Luda sùru kɛ̀ kãáo kũ Isarailanɔ dí a yã
maro yãi. 31 Lɛn Isarailanɔ gì Luda yã mai lɛ tera, de Luda le à sùru kɛ kãáo gbasa à sùru kɛ
kũńwo. 32 Luda yãdasarikɛ kpà gbɛ̃ sĩnda pínkia de à le à sùru kɛ kũńwo ń pínki yãimɛ.

Luda sáabukpanaa

33 Luda ɔ̃ndɔ̃ kũ a dɔ̃naao zɔ̃kɔ̃kɛ kà zã̀ fá!
Gbɛ̃ke ni fɔ̃ à bo yã kũ à zɛ̀o asiriaro.
Oni fɔ̃ ò a dɔ̀rɔ dɔ̃ro.
34 Dí mɛ́ à Dikiri laasun dɔ̃ɔ?
Dí mɛ́ à yã dànɛ a lɛ́dammari ũu?
35 Dí fĩna mɛ́ à dɔ Ludaa kũ ani bonɛɛ?**
36 Pɔ́ sĩnda pínki bò a kĩnaamɛ,
ò kun kũ a gbãnao,
akũsɔ̃ ò kun a pɔ́ ũ.††
Ò̀gɔ̃ a tɔ́ bo gɔrɔ sĩnda pínki. Aami.

12

*Zĩ̀k*ɛna Ludanɛ

1 Abire yãi ma gbɛ̃nɔ, lákũ Luda ó wɛ̃nda dɔ̃̀ lɛ nà, ma wɛ́ kɛ̀áwa à á zĩda kpáa sa'opɔ bɛ̃nɛ
mamberusari kũ àdi káagu ũ. Àkũmɛ á donyĩkɛna a zɛ́a ũ. 2 Àsun té andunia tera dí ágbairo.

** 11:35 Ayu 41:11 †† 11:36 1KƆ 8:6

À tó Luda á dà litɛ, á laakari le à gɔ̃ dufu de à le à a pɔyenyĩna dɔ̃, yã kũ à mana, akũ à nna, akũ à papana.
[3] Gba kũ Luda dàmɛnɛ yãin matɛn o á pínkinɛ, àsun á zĩda mana bo de a mana lɛ́laro. Á baadi a zĩda ditɛ a yãpura lɛ́n, lákũ Luda a gbà zɛ́ à a náani kɛ nà. [4] Bisãsiri mɛ̀ mɛ̀n do gunɔ vĩ dasi, ń baadi kũ a zĩomɛ. [5] Lɛmɛ, bee kũ ó dasikɛo, ó mɛ̀ dokɔ̃nɔ Kirisi gũmmɛ, mɛ̀gu dakenɔn ó ũ.* [6] Ó gba bò donadona kɔ̃nɛ lákũ Luda dàwɛrɛ nà a gbɛ̃kɛ gũn.† Tó annabikɛyã'ona gban ń vĩ, ǹ kɛ n ludanaanikɛna lɛ́n. [7] Tó zĩ̀rikɛnaamɛ, ǹ kɛ. Tó yãdannɛnaamɛ, ǹ daǵnɛ. [8] Tó lɛ́dammanaamɛ, ǹ daǵma. Tó gbadanaamɛ, ǹ da araga. Tó don'arɛdekɛmɛ, ǹ kɛ kũ kokario. Tó wɛ̃ndadɔ̃nnɛnaamɛ, ǹ dɔ̃ǵnɛ kũ pɔnnao.
[9] À kṹ yenyĩ gɔ̃ manafiki sari. À kpɛ li yã vãninɛ, à zɛ kũ yã manao. [10] Àgɔ̃ nna kũ kɔ̃o kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ. Àgɔ̃ wãna kũ bɛ̀ɛrɛlikɔ̃nɛnaao. [11] Àgɔ̃ kokari vĩ ma'ã sari, á mɛ̀ gɔ̃ wãna Dikiri zĩ gũn. [12] À pɔnna kɛ yã kũ á wɛ́ dɔi yã musu. À mɛna fɔ̃ warikɛnaa gũn. À mɛ̀ kpá wɛ́kɛnaaa. [13] À kpányĩ kɛ Luda gbɛ̃ kũ pɔ́ tɛn kĩaḿmanɔnɛ. Àgɔ̃ nibɔ kɛ. [14] À sa mana o á wɛ́tãmmarinɔnɛ. À sa mana oǵnɛ, àsun ń káro.‡ [15] À pɔnna kɛ kũ pɔnnakɛrinɔo. À ɔ́ɔ dɔ kũ ɔ́ɔdɔrinɔo. [16] Àgɔ̃ kú kũ kɔ̃o nna. Àsun á zĩda biro. À gbɛ̃nna kpá kũ takasidenɔo. Ásun á zĩda ditɛ yãdɔ̃rinɔ ũro.§ [17] Ásun yã vãni fĩna bo kũ a vãnioro. Àgɔ̃ yã kũ à mana gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ kɛ. [18] Tó ani sí kɛ, tó á a zɛ́ vĩ, àgɔ̃ nna kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio. [19] Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, àsun mɔra ká gbɛ̃aro, à a tó kũ Ludao. À kɛ̃na Luda yãn ò pì:
Dikiri pì, akãa mɛ́ áni fĩna boḿma,
akãa mɛ́ áni fĩna boḿma.
[20] Tó nà tɛni n ibɛrɛ dɛ, ǹ pɔ́ble kpáa. Tó ímimɛ sɔ̃, ǹ a gba í. Tó n kɛ̀ lɛ, ntɛni a ɔ kánɛ a lɛ́mmɛ.** [21] Ǹsun tó yã vãni zĩ̀ blemmaro. Ǹ zĩ̀ blea kũ yã manao.

13

*Mìnat*ɛna bùsu gbãnadenɔnɛ

[1] Gbɛ̃ sĩnda pínki mì natɛ bùsu gbãnadenɔnɛ, zaakũ iko ke kun Luda lɛ́ sariro. Luda mɛ́ à gbãnade kũ ò kunnɔ dìtɛ ń pínki. [2] Abire yãi gbɛ̃ kũ à bò gbãnade yã kpɛ, ade bò Luda yãditɛna kpɛmɛ. Gbɛ̃ kũ à bò ń kpɛnɔ ń zĩda dà yãmmɛ. [3] Adi kɛ yãmanakɛrinɔ mɛ́ òdi vĩna kɛ kpatablerinɔnɛro, sé yãvãnikɛrinɔ. Tó ń ye gbãnadenɔ vĩna danyĩro, ǹ yã mana kɛ, ani n sáabu kpá. [4] Gbãnade bi Luda zĩ̀kɛriimɛ n aafia yãi. Tó n yã vãni kɛ̀ sɔ̃, ǹ vĩna kɛnɛ, zaakũ à fɛ̃nɛda lokona pãnlo. Luda zĩ̀kɛriimɛ, àdi fĩna bonɛ yãvãnikɛriia. [5] Abire yãi à mana à mì natɛńnɛ. Adi kɛ wɛ́tãmmana yãi adonlo, á laasun yãimɛ dɔ. [6] Abire yãin adì bɛ'ɔgɔ kpá dɔ, zaakũ gbãnadenɔ bi Luda zĩ̀kɛrinɔmɛ, òtɛn zĩ pì kɛnɛmɛ. [7] À baadi fĩna bońnɛ pínki. À bɛ'ɔgɔ kpá a sìriia, à á laganɔ takada sí dɔ. À mì natɛ gbɛ̃ kũ à de à mì natɛnɛɛnɛ. À gbɛ̃ kũ à de à a yã da yã da.*

*G*ɔrɔ kà kãni, ògɔ̃ yekɔ̃i

[8] Àsun gbɛ̃ke fĩna sɛ́ro, sé yekɔ̃ina fĩna baasiro. Gbɛ̃ kũ à ye a gbɛ̃dakei, Luda doka pɛ̀kɛrɛamɛ. [9] Ò pì, ǹsun zina kɛro, ǹsun gbɛ̃ dɛro, ǹsun kpãni oro, ǹsun gbɛ̃ pɔ́ ni dɛro.† Yã pìnɔ kũ yãditɛna pãnde kũ ò kunnɔ pínki kú yã dí gũmmɛ, ò pì: Ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃dakei lán n zĩda wɛ̃̀ndii bà. [10] Yenyĩ dì tó gbɛ̃ yã vãni kɛ̀ a gbɛ̃dakenɛro. Yenyĩmɛ Luda doka papana ũ.
[11] À kɛ lɛ, zaakũ á gɔrɔ kũ ó kúa díkĩna dɔ̃. Á vuna in gɔrɔ kà, zaakũ ó surabanaa kà kãni tera de gɔrɔ kũ o Yesu náani kɛ̀la. [12] Gu sì à kà zã̀, gudɔnaa kà kãni. Ò mì kɛ̃ gusira yãnɔa ò gupura gɔ̃kɛbɔnɔ sɛ́te. [13] Ògɔ̃ kú ó dɔ̀rɔɔa fãnantɛ̃ gbɛ̃nɔ ũ fayasari kɔ̃kɔ̃ kũ wɛ̃dɛnaaoo sari pãpãkɛna kũ wɛ́'isariyãoo sari, lɛ́kpakɔ̃a kũ zãnguoo sari. [14] À Dikiri Yesu Kirisi yãzɛ sɛ́. Àsun tó á dà zĩ doárɛ arɛ à a nidɛna kɛro.

---

* 12:5 1Kɔ 12:12 † 12:6 1Kɔ 12:4-11 ‡ 12:14 Luk 6:28 § 12:16 Yaa 3:7 ** 12:20 Yaa 25:21-22 * 13:7 Mat 22:21 † 13:9 Bon 20:13-17

14

*K*ɔ̃ taari'enaa

1 À gbɛ̃ kũ à busɛ ludanaanikɛnaa gũn sí yãkete sari. 2 Gbɛ̃kenɔ ludanaanikɛnaa dì pɔ́ke
tɛ̃̀ boro, akũ gbɛ̃ kũ ń ludanaanikɛna busananɔ dì nɔ̀bɔ sóro.* 3 Gbɛ̃ kũ àdi pɔ́ sĩnda pínki
ble sún gbɛ̃ kũ àdi pɔ́ sĩnda pínki blero gya boro, akũsɔ̃ gbɛ̃ kũ àdi pɔ́ sĩnda pínki blero
sún gbɛ̃ kũ àdi pɔ́ sĩnda pínki ble taari ero, zaakũ Luda a sìmɛ. 4 Dímɛ n ũ kũ ntɛni dakenɔ
zĩkɛri taari ee? Tó à fɔ̃̀ ke à fùan yá, a Dikiri yãn gwe. Ani fɔ̃, zaakũ Dikiri gbãna ni tó à
fɔ̃. 5 Gbɛ̃kenɔ sì kũ gɔrɔ kenɔ nna de a kenɔla, gbɛ̃ pãndenɔ sì kũ gɔrɔ sĩnda pínki lɛɛlɛmɛ.
Baadi laasun gɔ̃ dokɔ̃nɔ kũ yã kũ à zɛ̀ooo. 6 Gbɛ̃ kũ àdi gɔrɔ bo dì bo Dikiri yãimɛ. Gbɛ̃ kũ
àdi pɔ́ sĩnda pínki ble dì ble kũ Dikiri gbãnaomɛ, à Luda sáabu kpá. Gbɛ̃ kũ àdi pɔ́ tɛ̃ dì tɛ̃
Dikiri yãimɛ, à Luda sáabu kpá. 7 Gbɛ̃ke dìgɔ̃ kun a zĩda yãiro, gbɛ̃ke dì ga a zĩda yãiro. 8 Tó
ó kun, ó kun Dikiri pɔ́ ũmɛ, tó o ga, o ga Dikiri pɔ́ ũmɛ. Ó kunn yá, o gan yá, ó de Dikiri pɔ́
ũmɛ. 9 Zaakũ Kirisi gà à vù de àgɔ̃ de gyãwãndenɔ kũ gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ Dikiri ũmɛ. 10 Kũ ntɛni n
gbɛ̃ndo taari e sɔ̃ bi? Mɔkɔ̃n sɔ̃, à kɛ̀ dera ntɛni n gbɛ̃ndo gya bo sɔ̃ɔ? Luda nigɔ̃ vutɛna a
tìntinnwa, ó pínki óni bo ò zɛ a arɛ,† 11 lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà Dikiri pì:
Kũ ma kunnaao, gbɛ̃ sĩnda pínki ni kútɛmɛnɛ,
gbɛ̃ sĩnda pínki ni ma ludakɛna dɔ̃.
12 Lɛn baadi ni a zĩda yã baba Ludanɛ lɛ.

*Àsun yã kũ ani tó a gb*ɛ̃ndo fu kɛro

13 Abire yãi òsun kɔ̃ taari e doro. Kũ ani kɔ̃ taari e, à zɛo kũ áni yã kũ ani tó à á gbɛ̃ndo
fu kɛro. 14 Kunna Dikiri Yesu gũn má dɔ̃ sãnsãn kũ pɔ́ble ke dìgɔ̃ gbãsĩ a zĩdaro. Ama tó
gbɛ̃ dìtɛ kũ pɔ́ gbãsĩ, akũ àdigɔ̃ gbãsĩnɛ. 15 Tó n n gbɛ̃ndo nɛ̀sɛɛ yàkanɛ pɔ́ kũ n blè yãi, ń
yenyĩ vĩnɛro. Pɔ́ble kũ n blè yãi ǹsun gbɛ̃ kũ Kirisi gà a yãi kakatɛro. 16 Àsun tó ò pɔ́ kũ
a è à mana gya boárɛro, 17 zaakũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa bi pɔ́blena kũ pɔ́minaao yãnlo.
Yãkɛna a zɛ́a kũ aafiaao kũ pɔnna kũ Luda Nini dì iń́nɛo yãmɛ. 18 Gbɛ̃ kũ àtɛn do Kirisii lán
abirekũ bà yã dì ká Ludagu, akũsɔ̃ bisãsiri dì a sáabu kpá. 19 Abire yãi ògɔ̃ kɔ̃ aafia wɛtɛ ògɔ̃
gbãna karakɔ̃nɛ. 20 Ǹsun Luda zĩ yaka pɔ́ble yãiro. Pɔ́ble sĩnda pínki manamɛ, ama pɔ́ kũ
ani tó n gbɛ̃ndo fu blena manaro. 21 Nɔ̀bɔɔsonaan yá, wɛ̃minaan yá, yã kũ ani tó n gbɛ̃ndo
fu pínki, à mana ǹ tɛ̃mɛ. 22 Pɔ́ kũ ń náani kɛ̀ɛ, ǹ tó à gɔ̃nnɛ kũ Ludao. Arubarikaden gbɛ̃ kũ
adi a zĩda taari e kũ pɔ́ kũ à zɛ̀oro ũ. 23 Tó gbɛ̃ tɛn sika kɛ pɔ́ble kũ àtɛn blea sɔ̃, à a zĩda dà
yãmmɛ, kũ adi kɔ̃ sɛ́ kũ a ludanaanikɛnaaoro yãi. Yã kũ adi kɔ̃ sɛ́ kũ gbɛ̃ ludanaanikɛnaaoro
bi durunnamɛ.

15

Ògɔ̃ yekɔ̃i wɛ́dɔna Ludai gũn

1 Ókɔ̃nɔ kũ ó gbãna ludanaanikɛnaa gũnnɔ, séde ò gbɛ̃ kũ ò gbãnaronɔ sɛ́ lei ń gbãnasarikɛ
gũn. Òsungɔ̃ ó pɔyeina kɛro. 2 Ó baadi gɔ̃ yã kũ ani kɛ a gbɛ̃dakenɛ nna kɛ a bona mana yãI
kũ a zĩnipɛtɛnaao. 3 Zaakũ Kirisi dì a zĩda pɔyeina kɛro. À kɛ̃na Luda yãn ò pì, gbɛ̃nɔ dɔkɛna
kũ Ludao gɔ̃̀nɛ.* 4 Yã kũ ò kɛ̀̀ yã pínki, ò kɛ̀̀ lɛ́danawá yãimɛ. Luda yã pìi dì ó gba mɛna, àdi
ó gba swɛ̀̀ɛ de ògɔ̃ tãmaa vĩ. 5 Luda kũ àdi ń gba mɛna à ń gba swɛ̀̀ɛ tó àgɔ̃ nɛ̀sɛdokɔ̃nɔ vĩ
kũ kɔ̃o lákũ Kirisi Yesu pɔ́ bà, 6 de à Luda ó Dikiri Yesu Kirisi De tɔ́ bo kũ nɛ̀sɛdokɔ̃nɔo kũ
lɛ́dokɔ̃nɔo.

7 À kɔ̃ sí lákũ Kirisi á sí nà Luda tɔ́bona yãi. 8 Matɛn oárɛ, Kirisi gɔ̃̀ zĩ̀ri ũ Yudanɔnɛ de à lɛ́
kũ Luda sè ń dizi káakunɔnɛ papa, ògɔ̃ dɔ̃ kũ Luda náani vĩ, 9 buri pãndenɔ sɔ̃ Luda tɔ́ bo a
sùru yãi lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà ò pì:
A yã mɛ́ à tò mani n sáabu kpá burinɔ tɛ́,
mani n tɔ́ kpá.†
10 Ò pì dɔ:
Burinɔ, à pɔnna kɛ kũ Luda gbɛ̃nɔ.

---

* 14:2 KƆl 2:16 † 14:10 2KƆ 5:10 * 15:3 Zab 69:9 † 15:9 Zab 18:49

11 Ò pì dɔ:
Ákɔ̃nɔ buri sĩnda pínki, à Dikiri tɔ́ kpá,
ákɔ̃nɔ bùsu gbɛ̃nɔ sĩnda pínki à a táaki lɛ́.‡
12 Isaya pì dɔ:
Yɛsɛ zĩni ni bɔ̀tɔ pá,
ani futɛ à kí ble buri pãndenɔa,
onigɔ̃ wɛ́ dɔi.
13 Luda kũ gbɛ̃ sĩnda pínki wɛ́ dɔi tó pɔnna pɛkɛrɛáwa kũ aafiaao a náani kũ átɛn kɛ yãi,
de á wɛ́dɔina kara kũ a Nini gbãnao.

*P*ɔlu zĩkɛna Ludanɛ

14 Ma gbɛ̃nɔ, má dɔ̃ sãnsãn kũ manakɛ pɛ̀kɛrɛáwa, á yã sĩnda pínki dɔ̃ swáswa, áni fɔ̃ à
lɛ́ dakɔ̃a. 15 Ma takada dí kɛ̃naa gũn ma yãkenɔ kɛ̀ kũ swɛ̀gbãnao ditɛna de àgɔ̃ dɔ́gu yãi,
zaakũ Luda ma gba zɛ́ 16 ma gɔ̃ Kirisi Yesu zĩkɛri ũ buri pãndenɔnɛ. Matɛn baaru kũ à bò
Luda kĩnaa kpáńnɛ, de ń kunna gɔ̃ adona Luda Nini gãi, ò gɔ̃ Ludanɛ sa'obɔ kũ àdi káagu ũ.
17 Kunna Kirisi Yesu gũn matɛn ĩa dã zĩ kũ matɛn kɛ Ludanɛ yã musu. 18 Zaakũ má yãke ona
vĩro, tó adi kɛ yã kũ Kirisi kè ma kĩnaa baasiro. À tò buri pãndenɔ Luda yã mà ma yã'ona kũ
ma yãkɛnaao gãi 19 kũ sèedanɔ kũ daboyãnɔ gbãnao kũ Luda Nini gbãnao. Bona Yurusalɛmu
ma lika wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo ari Ilirikumu bùsun, ma Kirisi baaruu kpàkpaa kè papana. 20 Madìgɔ̃
ye mà baaru nna pì kpá gu kũ òdi Kirisi yã ma zikiro, de másun bú ba gbɛ̃ pãnde gɛ̃̀nlo yãi.
21 Lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà ò pì:
Gbɛ̃ kũ odi a yã ońnɛ yãronɔ wɛ́ ni kɛ̃,
gbɛ̃ kũ odi a baaru ma yãronɔ ni dɔ̀rɔ dɔ̃.
22 Yã kũ àdigɔ̃ kpá ma suna á kĩnaanɛ gɛ̃̀n baaakɔ̃n gwe.§ 23 À kà wɛ̀ ũgbangba kũ madìgɔ̃
ye mà su á gwa. Tera sà lákũ yãke dí gɔ̃mɛnɛ bùsu díkĩnanɔ gũn doro nà, 24 má tãmaa vĩ ò
wɛ́ sikɔ̃lɛ sà ma gɛna Sapaini bùsun gũn. Tó ma gɔrɔ pla kè kãáo kũ pɔnnao, áni zɛ́ kɛmɛnɛ
gɛna gwe. 25 Tera la matɛn gɛ́ kũ kpányĩo Luda gbɛ̃nɔnɛ Yurusalɛmu,** 26 zaakũ gbɛ̃ kũ ò
kú Masedonia kũ Girisinɔ zɛ̀o ò Luda gbɛ̃ takaside kũ ò kú Yurusalɛmunɔ kámaza kɛ. 27 Ò
zɛ̀o, ama tilasimɛ. Lákũ Yudanɔ Luda aruzɛkɛ kpàatɛtɛ buri pãndenɔnɛ nà, à mana buri
pãndenɔ ń andunia aruzɛkɛ kpaatɛtɛ Yudanɔnɛ se.†† 28 Tó ma gba pìi nàńnɛ ń ɔĩ ma làka,
ma gɛna Sapaini gũn mani bo á kĩnaa. 29 Má dɔ̃ kũ tó mani su á kĩnaa, mani suárɛ kũ Kirisi
arubarikaao papanamɛ.
30 Ma gbɛ̃nɔ, ma naárɛ ó Dikiri Yesu Kirisii kũ yenyĩ kũ Luda Nini dì kpáḿmao, à futɛ à
zɛ à Luda wɛ́ kɛ kũmao, 31 de à ma bo Yudea Yesusaridenɔ ɔĩ, de zĩ kũ mani kɛ Yurusalɛmu
Luda gbɛ̃nɔ tɛ́ kɛńnɛ nna, 32 gbasa mà á le kũ pɔnnao, tó Luda wè, mani su kámma bo á
kĩnaa. 33 Luda Aafiade gɔ̃ kú kãáo á pínki. Aami!

16

*F*ɔkpammanaa

1 Matɛni ó dãre Febe, Kɛnkɛrɛa sɔsi gbɛ̃nɔ zĩ̀ri naárɛ á ɔĩ. 2 À a sí Dikiri gũn, lákũ à mana
Luda gbɛ̃nɔ kɛ kũ kɔ̃o nà. À kpái kũ pɔ́ kũ à yei á kĩnaao pínki, zaakũ à kpà gbɛ̃nɔi dasi kũ
makũo se.
3 À fɔ kpá Pirisila kũ Akilaooa. Ma zĩkɛri dakenɔmɛ Kirisi Yesu zĩ gũn.* 4 Ò sì ò ń zĩda da
kari gũn ma yãi. Adi kɛ makũmɛ madoro, buri pãnde sɔsinɔ gbɛ̃nɔ tɛni ń sáabu kpá pínki
dɔ.
5 À fɔ kpá sɔsi gbɛ̃ kũ òdigɔ̃ kɔ̃ kakara ń ɔnnnɔa.
À fɔ kpá ma gbɛ̃ yenyĩde Ɛpɛnɛtua, àkũ kũ à Kirisi náani kè Asia bùsun káaku.
6 À fɔ kpá Mariamaa, àkũ kũ à zĩ kɛ̀árɛ manamana.
7 À fɔ kpá Andarɔniku kũ Yuniaooa. Ma buri dake kũ ò ó dá kpésiran lɛɛlɛnɔmɛ. Ò tɔ́ bò
Luda zĩ̀rinɔ tɛ́, akũsɔ̃ ò kú Kirisi gũn ma ã.

‡ 15:11 Zab 117:1 § 15:22 Rom 1:13 ** 15:25 1KƆ 16:1 †† 15:27 1KƆ 9:11 * 16:3 Zĩr 18:2

[8] À fɔ kpá Ampliatu kũ à de ma gbɛ̃ yenyĩde ũ Dikiri gũnwa.
[9] À fɔ kpá Ubanu kũ à de ó zĩkɛri dake ũ Kirisi zĩ gũnwa kũ ma gbɛ̃ yenyĩde Satakio.
[10] À fɔ kpá Apɛlɛ kũ à zɛna gbãna Kirisi gũnwa.
À fɔ kpá Arisitɔbulu bedenɔa.
[11] À fɔ kpá ma Yuda dake Hɛrɔdiõa.
À fɔ kpá Nasisu bede kũ ò kú Dikiri gũnnɔa.
[12] À fɔ kpá Tirifɛna kũ Tirifosaooa. Nɔgbɛ̃ pìnɔ dì zĩ kɛ Dikirinɛ manamana.
À fɔ kpá Pɛsia. Nɔgbɛ̃ yenyĩde pì zĩ kɛ̀ Dikirinɛ manamana.
[13] À fɔ kpá Rufu kũ à bò ado Dikiri zĩ gũnwa kũ a da kũ matɛn gwa ma da ũo.
[14] À fɔ kpá Asinkiritua kũ Flɛgõo kũ Ɛmɛsio kũ Patarobao kũ Ɛmao kũ ń Yesude dake kũ ò kú lɛɛlɛnɔ ń pínki.
[15] À fɔ kpá Filɔlɔgua kũ Yuliao kũ Nɛrɛuo kũ a dãreo kũ Ɔlimpao kũ Luda gbɛ̃ kũ ò kú lɛɛlɛnɔ ń pínki.
[16] À fɔ kpákõa kũ Luda gbɛ̃nɔ lɛ́pɛmmanaao. Kirisi sɔsinɔ gbɛ̃nɔ fɔ kpàáwa ń pínki.

Lɛ́zammanaa

[17] Ma gbɛ̃nɔ, matɛn oárɛ à laakari kɛ gbɛ̃ kũ ò bò yã kũ a dàda kpɛnɔi. Òdi gbɛ̃nɔ kɛ̃kõa ò gbɛ̃nɔ sãtɛ. À kɛ̃ḿma, [18] zaakũ gbɛ̃ bire takanɔ dì do ó Dikiri Kirisiiro, sé ń gbɛrɛ yã. Òdi taarisaridenɔ sãtɛ kũ lɛ́nnao kũ yãdõo. [19] Gbɛ̃ sĩnda pínki á mìnatɛna Dikirinɛ baaruu mà. Matɛn pɔnna kɛ á yã musu. Má ye àgõ yã mana õndõ vĩ àgõ wɛ́siradenɔ ũ yã vãni musu. [20] Luda Aafiade ni Setan dúgu zõ á gbá zĩtɛ tera. Ó Dikiri Yesu gbɛ̃kɛ kɛárɛ.
[21] Ma zĩkɛri dake Timɔti† kũ ma buri dakenɔ Lusiu kũ Yasõo kũ Sosipatao fɔ kpàáwa.
[22] Makũ Tɛtiu kũ ma takada dí kɛ̀ fɔ kpàáwa Dikiri gũn.
[23-24] Ma bede Gayusi‡ kũ sɔsi gbɛ̃nɔ dì kõ kakara a ɔnn fɔ kpàáwa. Wɛ̃tɛ ɔgɔ'utɛri Erasatu fɔ kpàáwa kũ ó gbɛ̃ndo Kaatuo.

*Luda tɔ́*bɔnaa

[25] Tera sà Luda ni fõ à á gba gbãna kũ Yesu Kirisi baaru kũ matɛn kpáo, lákũ asiriyã kũ à utɛna zaa káaku kũ ò bìriamɛnɛo de nà. [26] Luda kũ àdigõ kun gɔrɔ sĩnda pínki dìtɛ ò yã kũ à kɛ̃na annabinɔ takadanɔ gũn pì bo gupuraa sà, de buri sĩnda pínki le à dõ ò Luda náani kɛ ò gõ a yãmarinɔ ũ. [27] Ò Luda mèn do õndõde tɔ́ bo Yesu Kirisi gãi ari gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

† 16:21 Zĩr 16:1 ‡ 16:23-24 Zĩr 19:29

KƆRINTIDENƆ TAKADA KAAKU

Kɔrinti Yesudenɔ kɔ̃kɛ̃kɛ̃kɔ̃anaa 1:1-4:21
Kɔrinti Yesudenɔ durunnakɛnaa 5:1-7:40
Ògɔ̃ kú kũ laakariio gɔ̃na ń zĩdanɛ yã musu 8:1-11:1
Donyĩkɛnaa 11:2-14:40
Gèǹɔ vunaa 15:1-15:58
Pɔlu fɔkpammanaa 16:1-16:24

*P*ɔlu fɔkpana Kɔrintidenɔa

1 Makũ Pɔlu kũ Luda ma sisi à ma sɛ lákũ à yei nà, ma gɔ̃ Kirisi Yesu zĩ̀ri ũ. Makũ kũ ó
gbɛ̃ndo Sɔsɔtɛnɛo, 2 ókɔ̃nɔ mé o takada dí kɛ̀ sɔsi gbɛ̃ kũ ò kú Kɔrintinɔnɛ. Luda á sísi a
gbɛ̃nɔ ũ, á kunna adona Kirisi Yesu gũn lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ kũ òdigɔ̃ ó Dikiri Yesu Kirisi pì sísi gu
sĩnda pínki gũnnɔo, ókɔ̃nɔ kũ ó Dikiri dokɔ̃nɔnɔ. 3 Luda ó De kũ Dikiri Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ
kɛárɛ, à á gba aafia.
4 Madìgɔ̃ Luda sáabu kɛ gɔrɔ sĩnda pínki á yã musu gbɛ̃kɛ kũ à kɛ̀árɛ á kunna Kirisi Yesu
gũn yãi. 5 Kunna a gũn pó sĩnda pínki kàraárɛ, yã'ona sĩnda pínki kũ dɔ̃na sĩnda pínkio,
6 zaakũ ó Kirisi yã'onaárɛ zĩni pètɛ á gũn, 7 akũ Luda Nini gba ke dí kĩaáwaro, gɔrɔ kũ á wé
dɔ ó Dikiri Yesu Kirisi a zĩda mɔnaai. 8 Ó Dikiri Yesu Kirisi ni tó à zɛ gbãna ari gɔrɔ lɛ́ ká, de
àgɔ̃ kun taari sari a sugɔrɔ zĩ. 9 Luda náani vĩ. Àkũ mé à á sísi, a gɔ̃ kɔ̃ gbɛ̃ ũ kũ a Né Yesu
Kirisi ó Dikirio.

*K*ɔrinti Yesudenɔ kɛ̃kɛ̃kɔ̃anaa

10 Ma gbɛ̃nɔ, ma naárɛ ó Dikiri Yesu Kirisii, àgɔ̃ lɛ́dokɔ̃nɔ vĩ kũ kɔ̃o á pínki, de kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana
le à láka á tɛ́, à kɔ̃ kũ kũ laasun dokɔ̃nɔo kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo. 11 Ma gbɛ̃nɔ, ma mà Koloe bedenɔ
léi kũ yãkete kú á tɛ́. 12 Lákũ ma mà nàn dí: Á gbɛ̃kenɔ pì, ò zɛ̀ kũ Pɔluo. Gbɛ̃kenɔ pì, ò zɛ̀ kũ
Apoloo. Gbɛ̃kenɔ pì, ò zɛ̀ kũ Pitao. Gbɛ̃kenɔ pì dɔ, ò zɛ̀ kũ Kirisio. 13 Kirisi kɛ̃kɛ̃kɔ̃anan yá?
Ò Pɔlu pà lía á yãin yá? A da'itɛ kɛ̀ kũ Pɔlu tɔ́on yá? 14 Ma Luda sáabu kɛ̀, kũ mádi á gbɛ̃ke
da'itɛ kɛro, séde Kirisipu kũ Gayusio baasiro. 15 Lákũ à de lɛ nà gbɛ̃ke ni le à o a da'itɛ kɛ̀, a
gɔ̃ ma ìba ũro. 16 Ee, ma Sɛtɛfana bedenɔ da'itɛ kɛ̀ dɔ. Abire baasiro, tó ma gbɛ̃ pãnde da'itɛ
kɛ̀, adi dɔmagu doro. 17 Kirisi dí ma zĩ gbɛ̃ da'itɛkɛna yãiro, séde a baaru nna kpanaa. Adi
kɛ kũ yãdɔ̃naonlo, de a gana lía sún kɛ pãro yãimɛ.

Kirisi bi Luda ɔ̃ndɔ̃ kũ a gbãnaomɛ

18 Kirisi gana lía bi mìsariyãmɛ gbɛ̃ kũ òtɛn sãtɛnɔnɛ. Ókɔ̃nɔ kũ Luda tɛni ó sura banɔ sɔ̃,
à dewɛrɛ a gbãna ũ. 19 À kɛ̃na Luda yãn ò pì:
Mani ɔ̃ndɔ̃rinɔ ɔ̃ndɔ̃ mì dɛ,
mani wɛ́zɛ̃rinɔ wɛ́zɛ̃ kɛ pã.
20 Ɔ̃ndɔ̃ri kú mámɛɛ? Takadadɔ̃ri kú mámɛɛ? Andunia tera díkĩna yãpinkidɔ̃ri kú mámɛɛ?
Luda dí andunia ɔ̃ndɔ̃ ditɛ mìsariyã ũroo? 21 Luda ɔ̃ndɔ̃ gũn, adi tó andunia gbɛ̃nɔ a dɔ̃ kũ ń
zĩda ɔ̃ndɔ̃oro. À kɛ̀nɛ à gbɛ̃ kũ òtɛni a náani kɛnɔ sura ba waazi kũ ò dìtɛ mìsariyã ũ pìi gãi.
22 Yudanɔ ye dabodaboyãi, Girikinɔ dì ɔ̃ndɔ̃ wɛtɛ. 23 Ókɔ̃nɔ sɔ̃, Kirisi gana lía kpàkpan ótɛn
kɛ, akũ àdi tó Yudanɔ kpágula, buri pãndenɔ dì pi mìsariyãmɛ, 24 ama gbɛ̃ kũ Luda ń sísi à
ń sɛ́nɔ, Yudanɔ kũ Girikinɔ ń pínki, Kirisi deńnɛ Luda gbãna kũ a ɔ̃ndɔ̃o ũ. 25 Luda mìsarikɛ
pì de bisãsiri ɔ̃ndɔ̃la. Luda gbãnasarikɛ pì de bisãsiri gbãnala.
26 Ma gbɛ̃nɔ, à gwa lákũ á de nà gɔrɔ kũ Luda á sísi. Dakenɔ kĩnaa á daside ɔ̃ndɔ̃ro, á
paride gbãnade ũro, á paride kínɛ ũro. 27 Luda gbɛ̃ kũ ò de andunia mìsaride ũnɔ sɛ̀ de à
wé'i dao ɔ̃ndɔ̃rinɔa. À gbɛ̃ kũ ò de andunia gbãnasaride ũnɔ sɛ̀ de à wé'i da gbãnadenɔa.
28 À gbɛ̃ kũ andunia ń dítɛ kpɛdenɔ ũ, kũ òdi ń ń gya bo akũsɔ̃ ń yã dìgɔ̃ kunlonɔ sɛ̀ de à gbɛ̃
kũ ń yã dìgɔ̃ kunnɔ kɛ kpɛdenɔ ũ, 29 de gbɛ̃ke sún le à ĩa dã Luda arɛro. 30 Ákɔ̃nɔ sɔ̃, Luda
tò á kú Kirisi Yesu gũn, akũ à gɔ̃̀ ó ɔ̃ndɔ̃ ũ. Kunna Kirisi pìi gũn Luda tò yã bò kũoo nna, ó

kunna adona, akũsɔ̃ à ó sura bà. [31] À yã mɛ́ à tò lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà, tó gbɛ̃ ye à ĩa dã, à dã Dikiri yã musu.

2

Kirisi kũ a gana lía yão

[1] Ma gbɛ̃nɔ, kũ ma su á kĩnaa, ma su Luda yã kpàkpa kɛárɛmɛ, adi kɛ ma su ɔ̃ndɔ̃ gbãna ke lénna kɛárɛnlo. [2] Ma zɛo kũ mani yãke oárɛro, séde Yesu Kirisi yã baasiro, atɛ̃nsa a gana lía yã. [3] Ma suna á kĩnaa gũn ma su kũ swɛ̀vĩnaao kũ vĩnao kũ lukalukanaao. [4] Ma waazikɛnaa gũn matɛn yã o kũ lénnao ke kũ ɔ̃ndɔ̃oro. Ma ò kũ Luda Nini gbãna mɔárɛnaaomɛ, [5] de á ludanaanikɛna sún bo bisãsiri ɔ̃ndɔ̃ gũnlo, sé Luda gbãna gũn.

ɔ̃ndɔ̃ kũ Luda Nini dì dańnɛ

[6] Bee kũ abireo odì ɔ̃ndɔ̃yã o gbɛ̃ kàsaranɔnɛ. Adi kɛ andunia tera díkĩna ɔ̃ndɔ̃ ke a gbãnade kũ ń gbãna tɛn lákanɔ pɔ́nlo. [7] Luda ɔ̃ndɔ̃n ótɛni o, a pɔyenyĩna kũ à utɛna yã pìi. À gĩnakɛ à dìtɛ ó gakuri lena yãi zaade adi andunia kátɛro. [8] Andunia tera díkĩna gbãnade ke ɔ̃ndɔ̃ pì dɔ̃ro. Tó ò dɔ̃mɛ yã, de odi Dikiri gakuride pá líaro. [9] Lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà ò pì:

Pɔ́ kũ wɛ́ dí ero, akũsɔ̃ sã dí maro,
a laasun dí gɛ̃ gbɛ̃ke swɛ̀ɛ gũnlo,
àkũ Luda a soru kɛ̀ gbɛ̃ kũ ò yeinɔnɛ.

[10] Luda mɔ̀wɛrɛ kũ a Nini gbãnao, zaakũ a Nini pì yã sĩnda pínki tàasikana, bee kũ Luda asiri zɔ̃kɔ̃nɔ.

[11] Gbɛ̃ke a dake nɛ̀sɛgũnyã dɔ̃ro, tó adi kɛ a nini kũ à kú a gũn baasiro. Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ke Luda nɛ̀sɛgũnyã dɔ̃ro, tó adi kɛ Luda pì Nini baasiro. [12] Andunia dí ninin o lèro, Nini kũ à bò Luda kĩnaan o lè, de ò gba kũ Luda dàwɛrɛ dɔ̃. [13] Yã kũ ótɛni on gwe, adi kɛ yã kũ bisãsiri ɔ̃ndɔ̃ dì dańnɛnlo, yã kũ Luda Nini dì dańnɛmɛ. Lɛn odì Luda Nini yã bɔkɔtɛ gbɛ̃ kũ ò Luda Nini vĩnɔnɛ lɛ. [14] Andunia gbɛ̃ dì Luda Nini yãnɔ síro, zaakũ à denɛ mìsariyã ũmɛ. Ani fɔ̃ à a mì dɔ̃ sero, zaakũ Luda Nini pì gbãnan òdi a yãzɛ dɔ̃o. [15] Gbɛ̃ kũ Luda Nini dì donɛ arɛ dì yã sĩnda pínki zɛ́ dɔ̃, gbɛ̃ke sɔ̃ à zɛ́ vĩ à a vãni boro. [16] À kɛ̃na Luda yãn ò pì: Dí mɛ́ à Dikiri nɛ̀sɛ dɔ̃ gbasa à lɛ́ daaa? Ama ókɔ̃nɔ ó Kirisi nɛ̀sɛ vĩ.

3

*Zĩ*kɛna Ludanɛ

[1] Ma gbɛ̃nɔ, mádi fɔ̃ mà yã òárɛ lákũ madì o gbɛ̃ kũ Luda Nini dońnɛ arɛnɔnɛ bàro, akũ ma òárɛ lán andunia gbɛ̃nɔ bà, zaakũ nɛ́kpãntɛ̃nɔn á ũ Kirisi gũn. [2] Vĩn ma kpàáwa, adi kɛ pɔ́ lomadenlo, zaakũ ádi ká kɔ̀ro. Bee kũ terao ádi káro, [3] zaakũ dàdenɔn á ũ ari tera. Lákũ á zãkɔ̃gu nà, akũsɔ̃ á yãkete vĩ, dàdenɔn á ũroo? Á dà mɛ́ à doárɛ arɛ. [4] Kũ á gbɛ̃ke pì a zɛ kũ Pɔluo, akũ gbɛ̃ pãnde pì a zɛ kũ Apoloo, á kú kũ á dàaon gweroo? [5] Dín Apolo ũu? Dín Pɔlu ũu? Zĩkɛrinɔn ó ũ, akũ a Kirisi náani kɛ̀ ó gãi. Ó baadi tɛn zĩ kũ Dikiri dànɛ kɛmɛ. [6] Ma pɔ́ tɔ̃̀, Apolo í kànɛ, akũ Luda tò à gbà̀. [7] Lɛmɛ pɔ́tɔ̃ri kũ íkariio de pɔ́ke ũro, sé Luda kũ àdi tó à gbã. [8] Pɔ́tɔ̃ri kũ íkariio lɛɛlɛmɛ. Ń baadi ni a àre le a zĩ lémmɛ. [9] Luda zĩkɛri dakenɔn ó ũ. Luda búgbɛɛn á ũ, Luda kpɛ́n á ũ.

[10] Gba kũ Luda kèmɛnɛ mɛ́ à tò ma ɛ̃ pɛ̀tɛ lán ɛ̃bori gonide bà, akũ gbɛ̃ pãnde sù àtɛn kpɛ́ pì bo. Baadi laakari kɛ a kpɛ́bonaaa, [11] zaakũ gbɛ̃ke ni fɔ̃ à ɛ̃ ke pɛ́tɛ doro, sé ɛ̃ kũ à pɛtɛna Yesu Kirisi ũ baasiro. [12] Tó gbɛ̃ kpɛ́ pìi dɔ̀ kũ wuraao ke andurufu ke gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛde ke tó à dɔ̀ kũ lío ke lá ke sɛ̀ɛ, [13] baadi zĩ yãpura ni bo gupuraa. Oni e yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ, zaakũ gu ni dɔ kũ tɛ́omɛ, oni baadi zĩ taka gwa tɛ́ pìi gũn. [14] Tó gbɛ̃ zĩ kũ à kɛ̀ɛ bò tén aafia, ade ni àre le. [15] Tó gbɛ̃ zĩ tɛ́ kũ̀, ani kisira le, ade ni bo ɔkori lákũ òdi bo tén nà.

[16] Á dɔ̃ kũ Luda kpɛ́n á ũ, Luda Nini kú á gũnloo? [17] Tó gbɛ̃ Luda kpɛ́ pìi yàka, Luda ni ade kakatɛ, zaakũ kpɛ́ pì kunna adonamɛ, akũsɔ̃ ákɔ̃nɔmɛ kpɛ́ pì ũ.

[18] Gbɛ̃ke sún a zĩda sãtɛro. Tó á gbɛ̃ke tɛni a zĩda ditɛ andunia díkĩna ɔ̃ndɔ̃ri ũ, à gɔ̃ńnɛ mìsaride ũ de à le à ɔ̃ndɔ̃ kũ. [19] Zaakũ andunia díkĩna ɔ̃ndɔ̃ de Ludanɛ mìsariyã ũmɛ. À kɛ̃na

Luda yãn ò pì: Àdi ɔ̃ndɔ̃rinɔ kũ ń wɛ́zɛ̃ gũn. [20] À kɛ̃na dɔ: Dikiri dɔ̃ kũ ɔ̃ndɔ̃rinɔ laasun pã.
[21] Abire yãi gbɛ̃ke sún ĩa dã bisãsiri yã musuro. Pɔ́ sĩnda pínki bi á pɔ́mɛ: [22] Pɔlu, Apolo, Pita,
andunia, wɛ̃ndii, ga, tera pɔ́nɔ, zia pɔ́nɔn yá, ń pínki bi á pɔ́mɛ. [23] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, Kirisi pɔ́n á ũ,
Kirisi sɔ̃ bi Luda pɔ́mɛ.

4

Kirisi zĩ̀rinɔ

[1] Abire yãi à ó gwa Kirisi zĩkɛrinɔ ũ, Luda asiriyã gwàrinɔ ũ. [2] À kṹ gwàrinɔ gɔ̃ náani vĩ.
[3] Tó ákɔ̃nɔ ke bisãsiri yãkpatɛkɛrinɔ ma taari è, yã pãmɛ ma kĩnaa. Madì ma zĩda manakɛna
ke vãnikɛna boro. [4] Yãke tɛni ma swɛ̃̀ vĩro, ama abirekũ ni ma boro, Dikirin ma yãkpatɛkɛri
ũ. [5] Abire yãi àsun gĩnakɛ à gbɛ̃ke taari le Dikiri sugɔrɔ ãro. Àkũmɛ ani gu pu pɔ́ kũ à utɛna
gusiraaa à nɛ̀sɛ yã bo gupuraa. Zĩ kṹa baadi ni ma lákũ Luda ni a sáabu kpá nà.

[6] Yã kũ ma òárɛ dínɔ, ma ò makũ kũ Apoloo yã musumɛ de àgɔ̃ yã díkĩna dɔ̃: Òsun vĩ
Luda yãlaro. Á gbɛ̃ke sún ĩa dã à zɛ kũ gbɛ̃ doo, à bo gbɛ̃ do kpɛro. [7] Bɔ́ ń deońlaa? Ń pɔ́ke
vĩ n zĩdanɛ, kũ odi n gbaro yá? Ò n gba, akũ ntɛn ĩa dã lákũ odi n gbaro bà yá? [8] A kãn gwe
kɔ̀ yá? A kɛ ɔgɔdenɔ ũn gwe kɔ̀ yá? Átɛn kí ble ó sarin gwe yá? Má ye àgɔ̃ kí ble, ògɔ̃ lɛɛlɛ.
[9] Zaakũ ma è ókɔ̃nɔ Luda zĩ̀rinɔ, Luda ó dítɛ zã lán gbɛ̃ kũ òdi ń dɛ pari wára bàmɛ. Gu sĩnda
pínki gbɛ̃nɔ wɛ́ fĩwá, malaikanɔ kũ bisãsirinɔ ń pínki. [10] O gɔ̃ mìsaridenɔ ũ Kirisi yãi, akũ
kunna Kirisi pìi gũn á de ɔ̃ndɔ̃rinɔ ũroo? Ó busana akũ á gbãna vĩroo? Ó kpebona akũ á
kpetanaroo? [11] Ari tera nà kũ ímio tɛni ó dɛ, ó tɛ́ punsi, o gɔ̃ pɔ́gbɛ̃nanɔ ũ, bɛsaridenɔ ũ.
[12] Odì zĩ gbãna kɛ ari ò kpasa. Tó ò ó ká, odì sa mana ońnɛmɛ. Tó ò wari dɔ̀wá, odì mɛna fɔ̃.
[13] Tó ò ó sɔ̃sɔ̃, odì kútɛ kɛńnɛmɛ. Ari tera òtɛni ó ditɛ andunia bɔtɔ pɔ́nɔ ũ, gbɛ̃ sĩnda pínki
bìsa ũ.

[14] Matɛn yã dí oárɛ wé'idanaáwa yãinlo. Matɛni á gba laakari ma nɛ́ yenyĩdenɔ ũmɛ.
[15] Bee tó Kirisi gũn á gwàrinɔ kà gbɛ̃nɔn ũgbangba, á de'ina dasiro. Makũ mɛ́ ma á í kũ
Kirisi Yesu baarunnakpanaárɛo, akũ á kú a gũn. [16] Abire yãi matɛn kútɛ kɛárɛ, àgɔ̃ ma kɛna
kɛ. [17] Abire yãi ma a nɛ́ yenyĩde Timɔti zĩ̀áwa. Àpi bi náanidemɛ Dikiri gũn, àkũ mɛ́ ani
ma kunna Kirisi gũn yãkɛna dɔ́águ. Yã kũ madì da sɔsi gbɛ̃nɔnɛ wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛon gwe. [18] Á
gbɛ̃kenɔ tɛn ĩa dã, lákũ mani su á gwaro bà. [19] Tó Dikiri wè, mani su á gwa tera, mani ĩadãrii
pìnɔ gbãna lɛ́ e, adi kɛ ń yã'onaa adonlo. [20] Zaakũ kpata kũ à bò Luda kĩnaa bi yã'ona yãnlo,
gbãnamɛ. [21] Á yei deramɛɛ? Mà suái kũ gòon yá, ke mà su kũ yenyĩo kũ nɛ̀sɛyĩdaomɛ?

5

Pãpãkɛna Yesudenɔ tɛ́

[1] Ma mà pãpãkɛnaa gɛ̃̀ á tɛ́, yã kũ a taka kú bee kifirinɔ tɛ́ sero. Ò pì, á gbɛ̃nɔ doke a de
nɔ wɛ̀tɛ. [2] Akũ átɛn ĩa dã yá? À kṹ á nɛ̀sɛɛ yaka, à gbɛ̃ kũ à yã pìi kɛ̀ bo á tɛ́. [3] Bee tó má kú
kãáoro, ma nini kú kãáo, akũ ma yãkpatɛ kɛ̀ kũ gbɛ̃ kũ à yã pìi kɛ̀ɛo gɔ̃̀nɔ lákũ ò pi má kú
gwe bà. [4-5] Tó a kɔ̃ kàkara, tó ó Dikiri Yesu gbãna kú kãáo, tó ma nini kú kãáo, à gbɛ̃ pì kpá
Setanwa kũ ó Dikiri Yesu tɔ́o, de a dà kakatɛ, a nini le à bo aafia Dikiri sugɔrɔ zĩ.

[6] Á ĩadãna manaro. Á dɔ̃ kũ lùbɛnɛ fíti dì flawadɛna zɔ̃kɔ̃ séroo? [7] À lùbɛnɛ zĩ kɔ́tɛ, á gɔ̃
flawa dufu ũ a lùbɛnɛɛ sari, lákũ à kɔ̃ sìo àgɔ̃ de nà, zaakũ Kirisi gà ó Vĩnla sãnɛ bɔ̀rɔ ũmɛ.
[8] A yã mɛ́ à tò ògɔ̃ kun Burodi Futɛnasari dikpɛkɛrinɔ ũ yãpura gũn kũ nɛ̀sɛpurao. Òsungɔ̃
kun lùbɛnɛ zĩ dikpɛkɛrinɔ ũ manafiki kũ yãvãnikɛnaao gũnlo.

[9] Takada kũ ma kɛ̃̀árɛ gũn ma pì, àsun kakara kũ pãpãkɛrinɔoro. [10] Adi kɛ andunia dí
pãpãkɛrinɔ ke wãkũdenɔ kũ gbɛ̃̃blerinɔ ke tãnagbagbarinɔnlo, zaakũ tó gbɛ̃ díkɔ̃nɔmɛ, séde
áni bo andunia gũn. [11] Oi, ma òárɛ gbɛ̃ kũ ò pì ó gbɛ̃mɛ, akũsɔ̃ à de pãpãkɛri ke wãkũde ke
tãnagbagbari ke gbɛ̃yakari ke wɛ̃̃dɛri ke gbɛ̃̃bleri ũ, àsun kakara kãaoro, àsun ɔ kakara kãao
sero. [12] Ma bàka ũgba kũ yãgɔ̃gɔ̃na kũ Yesusaridenɔoo? Á zĩda gbɛ̃nɔ mɛ́ à kɔ̃ sìo à yã gɔ̃gɔ̃
kũńworoo? [13] Luda mɛ́ ani yãkpatɛ kɛ kũ Yesusaridenɔo. À gbɛ̃ vãni pì bo á tɛ́.

6

Yãkpatɛkɛna kũ kõo

1 Tó á gbɛ̃ke yã vĩ kũ a Yesude dakeo, bóyãi àdi gɛ́ yãkpatɛ kɛ kũ adeo Luda gbɛ̃nɔ
kĩnaaroo, sé ludadõrisarinɔ kĩnaa? 2 Á dõ kũ Luda gbɛ̃nɔ mɛ́ oni yãkpatɛ kɛ kũ anduniaoroo?
Lákũ ákõnɔ mɛ́ áni yãkpatɛ kɛ kũ anduniao nà, ádi ká à yãketenɔ gõgõroo? 3 Á dõ kũ ókõnɔ
mɛ́ óni yãkpatɛ kɛ kũ malaikanɔoroo? Oni andunia díkĩna pɔ́ o dɔ yá? 4 Tó á yã bire taka
gõgõna vĩ, áni gbɛ̃ kũ ò de sɔsi gbɛ̃nɔnɛ pɔ́ke ũronɔ sɛ́ yãgõgõrinɔ ũ yá? 5 Ma abirekũ ò de
mà wé'i daáwa yãimɛ. Á gbɛ̃ke vĩ á té kũ a õndõ kà à a gbɛ̃nɔ yã gõgõńnɛroo? 6 Séto á gbɛ̃
do a gbɛ̃dake sísi yãkpatɛa Yesusaridenɔ kĩnaa yá? 7 Lákũ á yã vĩ kũ kõo nà, a zã yãa kɔ̀
mámmam. Bóyãin áni we ò á taki kɛroo? Bóyãin áni tó ò á bleroo? 8 Ákõnɔ adì gbɛ̃ taki
kɛ, adì gbɛ̃ ble, bee á kõ tɛ̃nɛ. 9 Á dõ kũ gbɛ̃ vãninɔ ni gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũnloo?
Àsun á zĩda sãtɛro, pãpãkɛrinɔ ke tãnagbagbarinɔ ke zinakɛrinɔ ke gõgbɛ̃ karuanɔ ke gbɛ̃
kũ òdi wútɛ kũ ń gõgbɛ̃ dakeonɔ 10 ke kpãninɔ ke wãkũdenɔ ke wɛ̃dɛrinɔ ke gbɛ̃yakarinɔ ke
gbɛ̃blerinɔ, ń gbɛ̃ke ni gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũnlo. 11 Á gbɛ̃kenɔ de lɛmɛ yã, akũ a zú
ò, a gõ Luda pɔ́ ũ, Luda tò yã bò kãáo nna kũ Dikiri Yesu Kirisi tɔ́o kũ ó Luda Nini gbãnao.

Ò pãpãkɛna tó

12 Adì pi, á yã sĩnda pínki kɛna zɛ́ vĩmɛ. Ama yãkenɔ àre vĩro. Adì pi, á yã sĩnda pínki
kɛna zɛ́ vĩmɛ. Ama àsun tó yãke bà káárɛ á yĩnlo. 13 Adì pi dɔ, pɔ́ble bi nèsɛ pɔ́mɛ, akũsõ
nèsɛ bi pɔ́ble pɔ́mɛ. Bee kũ abireo Luda ni ń pínki kakatɛ. Mɛ̀ bi pãpãkɛbɔnlo, Dikiri pɔ́mɛ,
akũsõ Dikiri mɛ́ à mèɛ pìi gwàri ũ. 14 Luda ó Dikiri bò gan, akũsõ ani ó bo gan kũ a gbãnao.
15 Á dõ kũ á mè mɛ́ à Kirisi mègunɔ ũroo? Oni Kirisi mègu sɛ́ ò kɛ karua mègu ũn yá? Oi!
16 Á dõ kũ gbɛ̃ kũ à kàkara kũ karuao kè kãao mèɛ dokõnɔ ũnloo? À kɛ̃na Luda yãn ò pì, ń
gbɛ̃nɔn pla ni gõ mè do ũ. 17 Gbɛ̃ kũ à kàkara kũ Dikirio kè kãao mèn do Nini gũn. 18 À kɛ̃kõa
kũ pãpãkɛnaao. Durunna pãnde kũ gbɛ̃ dì kɛ pínki bàka kú kũ a mèɛoro. Pãpãkɛri sõ, àdi
durunna kɛ a mèɛnɛmɛ. 19 Á dõ kũ á mè mɛ́ à Nini kũ Luda á gbá, kũ à kú á gũn kpɛ́ ũroo?
Ákõnɔ á á zĩda vĩro, 20 Luda á lú, à fĩnaa bò. Abire yãi à Luda tɔ́ bo kũ á mèɛo.

7

Nɔsɛnaa

1 Takada kũ a kɛ̀ yã musu, à manamɛ gõgbɛ̃ gõ kun nɔ sari. 2 Ama kũ pãpãkɛna dàgula
yãi, gõgbɛ̃ sĩnda pínki gõ a nɔ vĩ, nɔgbɛ̃ sĩnda pínki gõ a gõ vĩ. 3 Gõgbɛ̃ gõ pɔ́ kũ à kõ sìo kɛ
a nanɔnɛ. Nɔgbɛ̃ gõ kɛ a zãnɛ lɛ se dɔ. 4 Nɔgbɛ̃ mè kun a zĩda pɔ́ ũro, sé a zã pɔ́ ũ. Lɛmɛ dɔ
gõgbɛ̃ mè kun a zĩda pɔ́ ũro, sé a nanɔ pɔ́ ũ. 5 Àsun gíkõnɛro, séde a màkõnɛ de à laakari
dɔ aduakɛnaaa gĩa, gbasa à á kɛna kɛ, de Setan sún õndõ kɛárɛ à fu mɛnaaro yãi. 6 Lén ma
dàáwa, adi kɛ tilasinlo. 7 Má ye gbɛ̃ sĩnda pínki gõ de lán ma bà, ama baadi kũ a gba kũ Luda
dànɛɛomɛ, gbɛ̃ dí kũ a pɔ́o, gbɛ̃ dire kũ a pɔ́o.
8 Matɛn yã díkĩna o posenɔnɛ kũ gyaanɔnɔ. À mana ògõ kun ńdo lán ma bà, 9 ama tó oni
fõ ò ń zĩda kũro, ò nɔ sé, ò zã kɛ, zaakũ kõsɛna mana de lukana kõila.
10 Matɛn yã ditɛ nɔdenɔnɛ kũ gõdenɔ, adi kɛ makũnlo, Dikirimɛ. Nɔgbɛ̃ sún gí a zãiro,
11 gõgbɛ̃ sún pɛ́ a nanɔaro. Tó nɔgbɛ̃ sù à gì a zãi, à gõ pose kesõ à ɛra a zãi.
12 Matɛn o gbɛ̃ kparanɔnɛ, adi kɛ Dikiri mɛ́ à òro. Tó á gbɛ̃ke nɔ Yesusaride vĩ, akũ nɔ pì
ye àgõ kú kãao lɛɛlɛ, àsun pɛ́aro. 13 Lɛmɛ dɔ tó nɔgbɛ̃ gõ Yesusaride vĩ, akũ gõ pì ye àgõ kú
kãao lɛɛlɛ, àsun gíiro. 14 Zaakũ Luda dì gõ Yesusaride sí a nanɔ yãi, akũsõ àdi nɔ Yesusaride
sí a zã yãi. Tó lɛnlo, ń nɛ́nɔ nigõ gbãsĩmɛ. Ama tera ń kunna adona. 15 Tó Yesusaride pìi
gìi, à gíi. Yã bire taka gũn ń kunna kũ kõo bi tilasinlo. Luda á sísi, à á sɛ́ àgõ kun aafiamɛ.
16 Nɔgbɛ̃, ke ĩni n zã sura ba, ń dõ yá? Gõgbɛ̃, ke ĩni n nanɔ sura ba, ń dõ yá?

À zɛ kũ á gwenaao

17 Baadi zɛ kũ a gwena kũ Luda a dìtɛnwo gɔrɔ kũ Dikiri a sìsi. Lɛn madì da sɔsi gbɛ̃nɔnɛ
lɛ wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo pínki. 18 Luda gbɛ̃ sìsi tɔ̃̀zõnaden yá, àsun wɛtɛ à kɛ gyɔfɔrɔde ũro. Luda
gbɛ̃ sìsi gyɔfɔrɔden yá, àsun tɔ̃̀ zõro. 19 Tɔ̃̀zõna yãke vĩro, akũsõ gyɔfɔrɔ yãke vĩro, sé àgõ yã

kũ Luda dìtɛnɔ kũna. [20] Lákũ baadi kun nà gɔrɔ kũ Luda a sìsi, à zɛo lɛ. [21] Luda n sisi zɔ̀ ũn
yá? Ǹsun a damu kɛro. Ama tó n su n gɔ̃ zĩdade ũ zɛ́ è, ǹ bo zɔ̀blenan. [22] Zɔ̀ kũ Dikiri a sìsi
gɔ̃̀ zĩdade ũ Dikiri pìi gũmmɛ. Lɛmɛ dɔ zĩdade kũ Dikiri a sìsii gɔ̃̀ Kirisi zɔ̀ ũ. [23] Luda á lú, à
fĩnaa bò. Àsun gɔ̃ bisãsiri zɔ̀ ũro. [24] Ma gbɛ̃nɔ, lákũ baadi kun nà gɔrɔ kũ Luda a sìsi, à zɛ kũ
Ludao lɛ.

*K*ɛfɛnnanɔ kũ nɔkparenɔ

[25] Kɛfɛnnanɔ kũ nɔkparenɔ yã musu mádi yãke ma Dikiri kĩnaaro, ama lákũ má náani vĩ
Dikiri sùruu gũn nà, lán ma laasun de nàn mani oárɛ. [26] Wɛ́tãmmana kũ à kun tera mɛ́ à tò,
matɛn da à mana kũ gbɛ̃ zɛ kũ a kunnaao. [27] Tó ń nɔ vĩ, ǹsun pi ĩni a gbarɛro. Tó ń vĩ sɔ̃ro,
ǹsun wɛtɛ ǹ séro. [28] Tó n sɛ̀ sɔ̃, ńdi durunna kɛro. Tó nɔkpare zã kɛ̀ sɔ̃, adi durunna kɛro.
Gbɛ̃ birenɔ ni yã le andunian, akũ má ye abire taka á lero. [29] Ma gbɛ̃nɔ, yã kũ matɛn on dí:
Gɔrɔ dí gɔ̃ zɑ̀̃ro. Zaa tera nɔdenɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kũ ò vĩronɔ bà. [30] Ɔ́ɔdɔrinɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kũ òtɛn ɔ́ɔ
dɔronɔ bà. Pɔnnadenɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kũ ń pɔ nnaronɔ bà. Pɔ́lurinɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kũ ò pɔ́ke vĩronɔ
bà. [31] Anduniablerinɔ gɔ̃ lán gbɛ̃ kũ òtɛn blerono bà, zaakũ lákũ andunia dí kun nà tera tɛn
gɛ̃̀tɛmɛ.

[32] Má ye àgɔ̃ kun damu sarimɛ. Pose dì laakari dɔ Dikiri yãnɔa, yã kũ à kɛ̀ Dikirigun àdi kɛ.
[33] Nɔde dì laakari dɔ andunia yãnɔa, yã kũ à kɛ̀ a nanɔgun àdi kɛ, [34] akũ àdigɔ̃ kú kũ laasun
plao. Nɔ pose ke nɔkpare dì laakari dɔ Dikiri yãnɔa, àdi a mɛ̀ kũ a ninio kpáa. Nɔzãre sɔ̃, àdi
laakari dɔ andunia yãnɔa, yã kũ à kɛ̀ a zãgun àdi kɛ. [35] Adi kɛ matɛn mɔ̀kakɔ̃ana kpáárɛnlo.
Ma abirekũ ò á aafia yãimɛ, de à yã kɛ a zɛ́a, à á zĩda kpá Dikiria gu pãnde gwanaa sari.

[36] Tó gbɛ̃ nɔkpamma vĩ, tó a séɡɔrɔ tɛn gɛ̃, akũ à kɛ̀nɛ wé'iyã ũ, tó à a kàka lán dí bà, à a
sɛ́ lákũ à kɛ̀nɛ nà, adi kɛ durunna ũro. Ò kɔ̃ sɛ́. [37] Ama tó à yã pìi bò a nɛ̀sɛmmɛ, akũ tilasi
dí a kákaro, akũ à a zĩda kũna dɔ̃, tó à dà a swɛ̃̀n kũ áni a nɔkpare pì séro, à kɛ̀ manamɛ.
[38] Lɛmɛ gbɛ̃ kũ à a pɔ́ sɛ̀ kɛ̀ mana, ama gbɛ̃ kũ adi a pɔ́ séro kɛ̀ mana de abirekũla.

[39] Nɔgbɛ̃ bi a zã pɔ́mɛ gɔrɔ kũ a zã kú kũ wɛ̃̀ndiio. Tó a zã sù à andunia tò, à zɛ́ vĩ à zã kɛ
kũ gɔ̃ kũ à yeiio, ama gɔ̃ pì gɔ̃ kun Dikiri pɔ́ ũ. [40] Bee kũ abireo tó à gɔ̃̀ pose, matɛn da a pɔ
nigɔ̃ nna de tó à zã kɛ̀la. Matɛn da makũ, má Luda Nini vĩ se.

8

*Sa'op*ɔble

[1] Sa'opɔble yã musu, ó dɔ̃ kũ ó pínki ó dɔ̃na vĩ. Dɔ̃na sɔ̃, à sɛna lei vĩ, yenyĩ mɛ́ à karana
vĩ. [2] Tó gbɛ̃ tɛn da á yã dɔ̃, adi dɔ̃ lákũ à kũ̀ à dɔ̃ nà gĩaro. [3] Tó gbɛ̃ ye Ludai, Luda a dɔ̃. [4] Tɔ̀,
sa'opɔblena yã musu ó dɔ̃ kũ tãna bi pɔ́kemɛ andunia gũnlo, zaakũ Luda mèn do kunnan ó
dɔ̃. [5] Bee tó pɔ́ kũ òdi pińnɛ tãnanɔn kú musu kũ zĩtɛo, akũ dakenɔ kĩnaa tãnanɔn dimmɛ,
dikirinɔn dimmɛ, [6] ó kĩnaa Luda mèn domɛ, àkũmɛ ó De ũ, kũ pɔ́ sĩnda pínki bò a kĩnaa,
akũsɔ̃ ó kun a yãi. Dikiri mèn domɛ dɔ, àkũmɛ Yesu Kirisi ũ, kũ pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀, akũsɔ̃ ó
kun a gãi.

[7] Ama gbɛ̃ sĩnda pínki dɔ̃ lɛro. Gbɛ̃kenɔ kɔ̃ dɔ̃̀ kũ tãna yão ari tera, akũ òdi pɔ́ kũ òtɛni ble
dítɛ sa'opɔble ũ, ò yãke dɔ̃kɔ̃nɛro, akũ ń laasun kú zɛ́a doro. [8] Pɔ́ble mɛ́ ani ó na Ludairo.
Tó ódi blero, kĩananlo. Tó o blè, karanaanlo. [9] À laakari kɛ á kunna zĩdadenɔ ũi, de ásun
kɛ gɛ̃̀siki ũ gbɛ̃ kũ ludanaanikɛnaa kĩàńmanɔnɛro. [10] Mɔkɔ̃n kũ ń dɔ̃na vĩ, tó gbɛ̃ kũ à yãke
dɔ̃kɔ̃nɛro n e, ntɛn pɔ́ ble tãna kuru, ani a gba swɛ̃̀ɛ à sa'opɔ ble seroo? [11] Tó n kɛ̀ lɛ, n dɔ̃na
n gbɛ̃dake kũ ludanaanikɛna kĩana kũ Kirisi gà a yãi kàkatɛn gwe. [12] Tó a durunna kɛ̀ á
Yesude dakenɔnɛ a gbɛ̃ kũ à yãke dɔ̃kɔ̃nɛro karii kɛ̀n gwe, akũsɔ̃ Kirisin a durunna kɛ̀nɛ.
[13] Abire yãi tó ma nɔ̀bɔsona mɛ́ ani tó ma Yesude dake fu, mani só ziki doro, de ma Yesude
dake sún furo yãi.

9

*Zĩ̀rin*ɔ ń zĩda busana Kirisi baaru nna yãi

[1] Má a zĩda vĩnloo? Zǐriin ma ũroo? Mádi wɛ́ si ó Dikiri Yesu lɛ́roo? Ákɔ̃nɔmɛ á de ma zĩ gbɛ̀ ũ Dikiri gũn fá? [2] Bee tó má de zǐri ũ gbɛ̃ pãndenɔnɛro, má deárɛ a ũ fá. Kunna Dikiri gũn ma kunna zǐri ũ sèedaan á ũ.

[3] Yã kũ madì o ma vãniborinɔnɛn dí: [4] Má pɔ́blena kũ pɔ́minaao zɛ́ vĩ ma zĩ gũnloo? [5] Má a zɛ́ vĩ màgɔ̃ tɛ́ kũ nɔ Yesudeo gu kũ matɛn gɛ́n lán zǐri kparanɔ kũ Dikiri dakũnanɔ kũ Pitao bàroo? [6] Makũ kũ Baanabao ó gbɛ̃nɔn pla, ókɔ̃nɔ ó zɛ́ vĩ ò ó ɔzĩ tónloo? [7] Dí mɛ́ àdi soza ble kũ a zĩda bɔ̀kɔ ɔgɔoo? Dí mɛ́ àdi lí ba, akũ àdi a nɛ́ bleroo? Dí mɛ́ àdigɔ̃ zù dã, akũ àdi a vĩ miroo?

[8] Bee kũ bisãsiri yãkɛnanɔn ma lèkɔ̃aárɛ, à kú Musa doka gũn lɛroo? [9] À kɛ̃na Musa doka takadan ò pì, àsun lɛ́sɔ da zùunɛ gɔrɔ kũ àtɛn pɔ́wɛ gbɛ̃ro. Zùun Luda dì laakari dɔa yá? [10] Ó yãi à yã pìi òroo? Ee, ó yãin ò yã pìi kɛ̃̀, de búbari gɔ̃ sɛ̃̀ wa kũ tãmaaao, pɔ́wɛgbɛ̃ri gɔ̃ pɔ́ gbɛ̃ kũ tãmaaao, de à a baka le a gũn. [11] Tó o Luda yã tɔ̃̀ á tɛ́, akũ o ó bakaa lèáwa, yãken yá? [12] Tó dakenɔ zɛ́ bire vĩáwa, óni ó pɔ́ o dɔ yá? Ódi sɛ́tɛ zɛ́ bire gũnlo, o yã sĩnda pínki fɔ̃̀, de òsun zɛ́ zɔ̃ Kirisi baaru nnanɛro yãi. [13] Á dɔ̃ kũ Luda ɔn zĩkɛrinɔ dì Luda ɔn pɔ́ bleroo? Luda gbagbaki sa'orinɔ dì ń baka le gbagbaki pìi gũnloo? [14] Lɛn Dikiri dìtɛ a baarunnakparinɔ gɔ̃ pɔ́ ble baaruu pì kpana yã musu lɛ. [15] Bee kũ abireo mádi zɛ́ pìnɔ ke séro, akũsɔ̃ mádi abirekũ o de ò kɛmɛnɛ yãinlo. Ga manamɛnɛ de abirekũla. Gbɛ̃ke ni le à kpá ma ĩadãna dínɛro. [16] Kirisi baarunnakpana demɛnɛ ĩadãna yã ũro, tilasi mɛ́ à gbá dìma. Waiyoo makũ, tó matɛn baaru nna pì kpáro. [17] Tó matɛn zĩ pì kɛ kũ ma zĩda pɔyeinaaomɛ, mani wɛ́ dɔ ma bakaaimɛ. Lákũ Luda mɛ́ à nàmɛnɛ ma ɔĩ nà, à kɔ̃ sì kũmao mà kɛ. [18] Bɔ́mɛ ma àre ũu? Tó ma baaru nna pìi kpà ɔsãsãnaa sari, tó mádi doka kũ má vĩ baaru nna pì kpanaa gũn kɛḿmaro, ma àreen gwe.

[19] Bee kũ gbɛ̃ke ma vĩro, ma a zĩda dìtɛ zɔ̀ ũ gbɛ̃ pínkinɛ, de mà gbɛ̃nɔ le dasi yãi. [20] Kũ má kú kũ Yudanɔ, ma gɔ̃ lán ń bà, de ò ma yãzɛ e yãi. Kũ má kú kũ Musa dokadarinɔ, ma gɔ̃ a dàri ũ, bee kũ à iko vĩmaro, de a yã dàrinɔ ma yãzɛ e yãimɛ. [21] Kũ má kú kũ dokadarisarinɔ, ma gɔ̃ lán ń bà, de ò ma yãzɛ e yãi. Adi kɛ ma bo Luda doka zɛ́nnlo, Kirisi mɛ́ à iko vĩma. [22] Kũ má kú kũ gbɛ̃ busananɔ, ma busa, de ò ma yãzɛ e yãi. Madì gɔ̃ pɔ́ sĩnda pínki ũ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ, bee dera, de mà le mà ń gbɛ̃kenɔ sura ba. [23] Yã kũ madì kɛ pínki, madì kɛ Kirisi baaru nna yãimɛ, de mà a baka le a arubarikaa gũn.

[24] Bàkpakũsũnaa gũn, gbɛ̃ sĩnda pínki mɛ́ àdi bàa lɛ́, ama á dɔ̃ kũ gbɛ̃ mèn do mɛ́ àdi bleroo? À bàa lɛ́ lɛ se, à le à ble. [25] Kɔ̃kɔ̃'ori sĩnda pínki dì a zĩda tùtu kɛ, àdi a zĩda foru kɛ yã sĩnda pínki musu. Àdi kɛ lɛ fùra kũ àdi yaka lena yãi. Ókɔ̃nɔ sɔ̃, a pɔ́ kũ àdi yakaro yãimɛ. [26] Abire yãi bà kũ matɛn lɛ́, má dɔ̃ pɔ́ kũ matɛn pɛ́a, adi kɛ matɛn ɔsi ká gukorianlo. [27] Oi, madì wari dɔ ma mɛ̀ɛa, madì ma mɛ̀ɛ taki kɛ, de ma waazikɛna dakenɔnɛ gbɛra, másun bo pãro yãi.

10

*Laakarik*ɛna tãnagbagbanaai

[1] Ma gbɛ̃nɔ, má ye ó dizinɔ yã díkĩna dɔ́agu. Ò tɛ̀ télukui ń pínki, ò táa ò ò bɔ̀tɛ Isira Tɛ̃ran ń pínki. [2] Luda ń da'itɛ kɛ̀ tɛ́luku pìi gũn kũ ísira pìio ń pínki Musa ìbanɔ ũ. [3] Ò Luda pɔ́ble dokɔ̃nɔ blè ń pínki, [4] ò Luda í dokɔ̃nɔ mì ń pínki, zaakũ ò Luda kpi kũ à kú kũńwo í mì. Kpi pì sɔ̃ mɛ́ à Kirisi ũ. [5] Bee kũ abireo ń daside yã dí ká Ludaguro, akũ ń gɛ̀ɛ gɔ̃̀ kpátɛ gbárannan. [6] Yã pì dewɛrɛ sèeda ũ, de òsun yã vãni ni dɛ, lákũ ò a ni dɛ̀ nàro. [7] Àsungɔ̃ de tãnagbagbarinɔ ũ lán ń gbɛ̃kenɔ bàro. À kɛ̃na Luda yãn ò pì: Gbɛ̃nɔ vùtɛ òtɛn pɔ́ ble, òtɛn í mi, akũ ò fùtɛ òtɛn pãpã kɛ. [8] Òsungɔ̃ de pãpãkɛrinɔ ũ lán ń gbɛ̃kenɔ bàro. Ò pãpã kɛ̀, akũ ò gàga gɔrɔ dokɔ̃nɔ zĩ gbɛ̃nɔn dúbu baro awɛɛ'aakɔ̃. [9] Òsun Dikiri lɛ́ ò gwa lán ń gbɛ̃kenɔ bàro. Ò a lɛ̀ ò gwà, akũ mlɛ̃̀nɔ ń sóso ò gàga. [10] Àsun yãkete ká lán ń gbɛ̃kenɔ bàro. Ò yãkete kà, akũ ga malaika ń dɛdɛ.

[11] Yã pì ń lé sèeda ũ ókɔ̃nɔ kũ ó kú gɔrɔ kpɛdenɔaanɛ, akũ ò kɛ̃̀ takadan de ò ó gbao laakari yãi. [12] Gbɛ̃ kũ àtɛn da á zɛna gbãna, à laakari kɛ lɛtɛnaai. [13] Yɔ̃ogwana ke dí á léro, séde kũ àdi

gbɛ̃ sĩnda pínki le baasiro. Luda náani vĩ, ani tó ò á yɔ̃ ò gwa de á gbãna lélaro. Yɔ̃ogwanaa
gũn ani á gba zé à mɛna fɔ̃ à bon.
14 Abire yãi ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, à mì kɛ̃ tãnagbagbanaaa. 15 Matɛn yã oárɛ laakaridenɔ ũ.
À yã kũ matɛn oárɛ laasun lɛ́ á zĩda à gwa. 16 Toko arubarikade kũ odì sáabu kpáoo, tó o mì,
ó bàka kú kũ Kirisi aruoroo? Burodi kũ odì lílikɔ̃rɛ, tó o sò, ó bàka kú kũ Kirisi mɛ̀ɛoroo?
17 Zaakũ burodi mèn domɛ, bee kũ ó dasikɛo ó mè dokɔ̃nɔmɛ, ó baadi a baka vĩ burodi dokɔ̃nɔ
pìi gũmmɛ. 18 À gwa Isarailanɔa. Gbɛ̃ kũ à sa'opɔ blè bàka kú kũ Luda gbagbakioroo? 19 Ma ò
deramɛɛ? Matɛn o tãna sa'opɔble bi pɔ́ken yá? Ke ń tãnanɔ bi pɔ́ken yá? 20 Lɛnlo, ma pì pɔ́
kũ ò sa òo, ò ò tãnaamɛ, adi kɛ Ludaanlo. Má ye á bàka gɔ̃ kú kũ tãnaoro. 21 Áni fɔ̃ à Dikiri
toko í mi kũ tãna pɔ́oro. Áni fɔ̃ à Dikiri pɔ́ ble kũ tãna pɔ́oro. 22 Ke ó ye ò Dikiri nɛ̀sɛgɔ̃ba
futɛmɛɛ? Ó gbãna kà a ũn yá?
23 Òdi pi, yã sĩnda pínki zé vĩ. Lɛmɛ, ama yã sĩnda pínki àre vĩro. Òdi pi, yã sĩnda pínki zé
vĩ. Lɛmɛ, ama yã sĩnda pínki karana vĩro. 24 Gbɛ̃ke zĩda yã sún donɛ arɛro, sé a gbɛ̃dake yã.
25 À nɔ̀bɔ kũ òtɛn yía ɛtɛn só yãke gbɛkanaa sari á laasun yãi, 26 zaakũ zĩtɛ kũ pɔ́ kũ ò kúanɔ
pínki bi Dikiri pɔ́mɛ. 27 Tó Yesusaride á sísi pɔ́blea, tó à kɛ̀árɛ, tó a gɛ, à pɔ́ kũ ò kpàáwa ble
yãke gbɛkanaa sari á laasun yãi. 28 Tó ò sù ò òárɛ sa'opɔblemɛ, àsun blero laasun yãi kũ gbɛ̃
kũ à òárɛ yãio. 29 Matɛn abirekũ o ade laasun yãimɛ, adi kɛ á pɔ́nlo.
Gbɛ̃ pãnde laasun yãin manigɔ̃ ma zĩda vĩro yá? 30 Tó ma pɔ́ blè kũ sáabukɛnaao, bɔ́yãin
òdi ma vãni bo pɔ́ kũ ma sáabu kɛ̀ɛii pì yã musuu? 31 Yã kũ átɛn kɛ pínki, átɛn pɔ́ blen yá,
átɛn í min yá, àgɔ̃ a pínki kɛ Luda tɔ́bona yãi. 32 Àsun tó Yudanɔ ke Girikinɔ ke Luda sɔsi
gbɛ̃nɔ fu á yãkɛna yãiro. 33 Lɛn madì kɛ lɛ. Yã sĩnda pínki gũn madì kokari kɛ, de ma yã ká
gbɛ̃ sĩnda pínkigumɛ. Madì ma zĩda pɔnna wɛtɛro, sé pari pɔ́, de ò le ò bo yãi.

11

1 Àgɔ̃ ma yãkɛnaa dada, lákũ madì Kirisi pɔ́ dada nà.

*N*ɔgbɛ̃nɔ pɔ́kuna ń mìia yã

2 Ma á sáabu kpà kũ ma yã dìgɔ̃ dɔ́águ yã sĩnda pínki gũn, akũsɔ̃ á kèotokɔ̃nɛ kũ ma
dàárɛnɔ kũna. 3 Má ye àgɔ̃ dɔ̃ kũ Kirisi mɛ́ à gɔ̃gbɛ̃ sĩnda pínki mì ũ, gɔ̃gbɛ̃ mɛ́ à nɔgbɛ̃ mì
ũ, akũsɔ̃ Luda mɛ́ à Kirisi mì ũ. 4 Gɔ̃gbɛ̃ kũ àtɛn adua kɛ ke àtɛn annabikɛyã o kũ pɔ́o kuna
a mìia tɛni a mì kpe bomɛ. 5 Nɔgbɛ̃ kũ àtɛn adua kɛ ke àtɛn annabikɛyã o mìgbã tɛni a mì
kpe bomɛ, à de lákũ à mì kpárankparan bàmɛ. 6 Tó nɔgbɛ̃ dí pɔ́ kú a mìiaro, à a mìkã kɛ̃rɛ.
Lákũ mìkãkɛ̃rɛna ke mìbona de nɔgbɛ̃nɛ wé'iyã ũ nà, à pɔ́ kú a mìia. 7 Adi kũ gɔ̃gbɛ̃ pɔ́ kú a
mìiaro, kũ à de Luda taka kũ a gakurio ũ yãi. Nɔgbɛ̃ sɔ̃, àkũmɛ gɔ̃gbɛ̃ gakuri ũ. 8 Zaakũ Luda
dí gɔ̃gbɛ̃ bo nɔgbɛ̃ gũnlo, nɔgbɛ̃n à bò gɔ̃gbɛ̃ gũn. 9 Adi gɔ̃gbɛ̃ kɛ nɔgbɛ̃ yãiro, nɔgbɛ̃n à kɛ̀
gɔ̃gbɛ̃ yãi. 10 Abire yãi kũ malaikanɔ yão dɔ, séde nɔgbɛ̃ gɔ̃ pɔ́ kú a mìia a zã doka sèeda ũ.
11 Dikiri gũn nɔgbɛ̃ kun a zĩdanɛ gɔ̃gbɛ̃ sariro, gɔ̃gbɛ̃ sɔ̃, à kun a zĩdanɛ nɔgbɛ̃ sariro. 12 Lákũ
nɔgbɛ̃ bò gɔ̃gbɛ̃ gũn nà, lɛn dɔ gɔ̃gbɛ̃ dì bo nɔgbɛ̃ gũn lɛ, akũsɔ̃ pɔ́ sĩnda pínki dì bo Luda
kĩnaamɛ.
13 À yã pìi laasun lɛ́ à gwa. Nɔgbɛ̃ aduakɛna mìgbã mana yá? 14 Á dɔ̃ á zĩdanɛ kũ mìkã
gbà̃na de gɔ̃gbɛ̃nɛ wé'iyã ũroo? 15 Ama tó nɔgbɛ̃ vĩ, à denɛ gakuri ũmɛ, zaakũ Luda nɔgbɛ̃
gbà mìkã à daalamɛ. 16 Tó gbɛ̃ke ye à lékpakɔ̃a kɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ ókɔ̃nɔ kũ Luda sɔsi gbɛ̃nɔ, ó yã
pãnde kũnaro, sé abirekũ.

*Dikiri pɔ́*ble

(Mat 26:26-29, Maa 14:22-25, Luk 22:14-20)

17 Yã kũ má ye mà daárɛ tera gũn, mani á sáabu kpáro, zaakũ á kɔ̃kakaranaa dì vãni iárɛ
de a manala. 18 Káaku gĩa ma mà, tó a kɔ̃ kàkara, adì bo kɔ̃ kpɛ gã̀ kũ gã̀aomɛ. Ma yã pìi sì
kpado. 19 Séde kɛ̃kɛ̃kɔ̃ana gɔ̃ kú á té, de ò yãpuradenɔ dɔ̃ á té. 20 Tó a kɔ̃ kàkara, adi kɛ Dikiri
pɔ́blen adì blero, 21 zaakũ á baadi dì wã a pɔ́bleimɛ. Nàa dì gbɛ̃kenɔ dɛ, wɛ̃ dì gbɛ̃kenɔ dɛ.
22 Á bɛ vĩ à pɔ́ ble, à í minloo? Ke adì Luda sɔsi gbɛ̃nɔ gya bo à wé'i da pɔ́saridenɔamɛ? Mani
oárɛ deramɛɛ? Mani á sáabu kpán yá? Kài! Mani á sáabu kpá yã bire musuro.

23 Yã kũ ma sì Dikiri kĩnaa, ma dàárɛn dí: Zĩ kũ ò Dikiri Yesu kpàḿma, a gwãani pìia à
burodii sè, 24 akũ à aubarika dàn, à lìlikɔ̃rɛ, akũ à pì, a mè kũ áni kpá á yãin dí, àgɔ̃ abirekũ
kɛ a yã dɔnaágu yãi. 25 Lɛmɛ dɔ kũ ò pɔ́ blè ò làka, à toko sè à pì, Luda bàka kunna kũ gbɛ̃nɔ
dufu a aru gãin dí. Tó átɛn mi, àgɔ̃ mi a yã dɔnaágu yãi. 26 Zaakũ tó a burodii pìi sò, tó a í
pìi mì, átɛn Dikiri ga baaru kpá ari àgɔ̃ gɛ́ sumɛ.
27 Abire yãi tó gbɛ̃ burodii pìi sò, tó à Dikiri í pìi mì, burodi kũ í pìio yãdanaa sari, à taari
kè Dikirinɛ a mè kũ a aruo yã musumɛ. 28 Baadi a zĩda yã gwa, gbasa à burodii pì só, à í pì
mi, 29 zaakũ tó gbɛ̃ sò, tó à mì Dikiri mè dɔ̃naa sari, à yã dà a zĩdalamɛ. 30 Abire yãi gyãrenɔ
kũ aafiasaridenɔ kè dasi á té, akũsɔ̃ gbɛ̃ kũ ò kè sarinɔn kĩanaro. 31 Tó óni ó zĩda yã gwa,
Dikiri ni ó taari lero. 32 Tó à ó taari è, àtɛni ó totomɛ, de yã sún daóla kũ anduniaoro yãi.
33 Abire yãi ma gbɛ̃nɔ, tó a kɔ̃ kàkara, átɛn Dikiri pɔ́ ble, àgɔ̃ kɔ̃ dã. 34 Tó nà tɛn gbɛ̃ dɛ, à pɔ́
ble a bɛa, de á kɔ̃kakarana sún yã iárɛro yãi. Mani yã kũ gɔ̃̀nɔ bɔkɔtɛárɛ, tó ma su.

12

Luda Nini gbanɔ

1 Ma gbɛ̃nɔ, Luda Nini gbanɔ yã musu, má ye àgɔ̃ dɔ̃nasariro. 2 Á dɔ̃ kũ gɔrɔ kũ á de kifirinɔ
ũ, tãna kũ òdi yã oronɔ mɛ́ òdigɔ̃ á gátɛ, ògɔ̃ doárɛ arɛ. 3 Abire yãi ma ye àgɔ̃ dɔ̃ kũ Luda
Nini dì didi gbɛ̃a à Yesu láari kɛro, akũsɔ̃ gbɛ̃ke ni fɔ̃ à o Yesumɛ Dikiri ũro, séto Luda Nini
donɛ arɛ.
4 Gba buri dasi, ama Luda Nini mèn do pìimɛ. 5 Zĩ buri dasi, ama Dikiri mèn do pìimɛ.
6 Gbãna sèedanɔ buri dasi, ama Luda mèn do pìimɛ, àkũ mɛ́ àdi a pínki kɛ baadinɛ. 7 Luda
Nini dì didi baadia gbɛ̃ sĩnda pínki karana yãimɛ. 8 Luda Nini dì gbɛ̃ke gba zɛ́ à ɔ̃ndɔ̃ yã o,
akũ Nini mèn do pìi dì gbɛ̃ pãnde gba zɛ́ à dɔ̃na yã o. 9 Nini mèn do pìi dì gbɛ̃ pãnde gba
ludanaanikɛna zɛ́, gbɛ̃ pãnde sɔ̃ gbɛ̃ werekɔ̃ana zɛ́. 10 Àdi gbɛ̃ gba daboyãkɛna zɛ́, gbɛ̃ pãnde
sɔ̃ annabikɛyã'ona zɛ́. Àdi gbɛ̃ gba zɛ́ à nininɔ dɔ̃kɔ̃nɛ. Àdi gbɛ̃ gba zɛ́ à yãke buri o, àdi
gbɛ̃ gba yãke buri pì bɔkɔtɛna zɛ́. 11 Nini dokɔ̃nɔ mèn do pì mɛ́ àdi a pínki kɛ, àdi gba pì da
baadinɛ lákũ à yei nà.

Mè kũ a gunɔ

12 Mè mèn do gunɔn dasi. Bee kũ a dasikɛo, mè mèn domɛ pínki. Lɛn ó kunna Kirisi gũn
de lɛ se. 13 Ókɔ̃nɔ pínki, Yudanɔ ke buri pãndenɔ, zɔ̀nɔ ke zĩdadenɔ, Luda ó kɛ́ mè dokɔ̃nɔ
ũ kũ a Nini mèn do pì gbãnaomɛ, à ó gbá a Nini mèn do pìi, akũ o mì ó pínki. 14 Mègunɔn
dasi, adi kɛ mèn donlo. 15 Tó gbá pì, lákũ ɔn a ũro nà, á de mè pɔ́ ũro, abire yãi anigɔ̃ de mè
pɔ́ ũro yá? 16 Tó sã pì, lákũ wɛ́n a ũro nà, á de mè pɔ́ ũro, abire yãi anigɔ̃ de mè pɔ́ ũro yá?
17 Tó mè bũnu de wɛ́ ũ, bɔ́n oni yã maoo? Tó mè bũnu de sã ũ, bɔ́n oni pɔ́ gbĩ maoo? 18 Lákũ
à de nà, Luda mègunɔ pèpɛkɛrɛ ń pínki, lákũ à yei nà. 19 Tó ń pínki de mègu buri dokɔ̃nɔ ũ,
mè nigɔ̃ kú mámɛɛ? 20 Tera sà mègunɔn dasi, mè mèn domɛ. 21 Wɛ́ ni fɔ̃ à pi ɔnɛ a bàka kú
kãaororo. Lɛmɛ dɔ mì ni fɔ̃ à pi gbánɛ a bàka kú kãaororo. 22 Mègu kũ òtɛn da à kĩana, mè
ni fɔ̃ à kɛ a sariro. 23 Mègu kũ òtɛn da à gakuri vĩro, òdi a kpe ta de mègu kparanɔla. A gu
kũ òtɛni a ena ditɛ wé'iyã ũ, òdi pɔ́ nai de mègu kparanɔla, 24 ama a pɔ́ kũ à mana bàka kú
kũ adioro. Kũ Luda mèɛ kàkara, à gakuri kàra mègu kũ gakuri tɛn kĩaḿmanɔnɛ de mègu
kparanɔla, 25 lɛ mè súngɔ̃ kpaatɛtɛnaro, a gunɔn kɔ̃ yã dɔ̃. 26 Tó mègunɔ doke tɛn wari kɛ,
a mègu kparanɔ pínki dì kɛ kãaomɛ. Tó ò mègunɔ doke kpe tà, a mègu kparanɔ pínki dì
pɔnna kɛ kãaomɛ.
27 Ákɔ̃nɔmɛ Kirisi mè ũ, akũsɔ̃ á baadi de mèɛ pì gu ũ. 28 Káaku gĩa Luda zĩ̀rinɔ dìtɛ sɔsi
gbɛ̃nɔnɛ, a plade annabinɔ, a aakɔ̃de yãdannɛrinɔ, abire gbɛra dabokɛrinɔ, abire gbɛra gbɛ̃
kũ à ń gbá gbɛ̃ werekɔ̃ana zɛ́nɔ kũ kpanyĩrinɔ kũ yãgɔ̃gɔ̃rinɔ kũ gbɛ̃ kũ òdi yãke buri onɔ.
29 Zĩ̀rinɔmɛ ń ũ ń pínki yá? Annabinɔmɛ ń ũ ń pínki yá? Yãdannɛrinɔmɛ ń ũ ń pínki yá?
Dabokɛrinɔmɛ ń ũ ń pínki yá? 30 Luda gbɛ̃ werekɔ̃ana gba dàńnɛ ń pínkin yá? Òdi yãke buri
o ń pínkin yá? Òdi yãke buri bɔkɔtɛ ń pínkin yá? 31 À wɛ́ pɛ́ gba kũ ò deńlanɔa.
Tera sà mani zɛ́ kũ à mana deńla mɔárɛ.

13

Yenyĩ

[1] Tó ma yãke buri ò, bisãsiri ke malaika pɔ́, tó má yenyĩ vĩro, ma kĩni kɛ̀ lán mɔ̀lɛna ke
sɛ̃̀gɛ̃panaa bàmɛ. [2] Tó ma annabikɛyã'ona gba lè, tó ma yã sĩnda pínki asiri mà, akũsɔ̃ má
dɔ̃na pínki vĩ, tó ma ludanaanikɛnaa kà mà kpi go a tía, tó má yenyĩ vĩro, pɔ́ken ma ũro.
[3] Tó ma pɔ́ kũ má vĩnɔ kpàatɛ takasidenɔnɛ pínki, tó ma tò ò té sɔ̃̀ma, tó má yenyĩ vĩro, à
àre vĩmɛnɛro.
[4] Yenyĩ mɛna vĩ, à gbɛ̃kɛ vĩ. Yenyĩ dì gɔ̃ba kpá kũńworo, àdi a zĩda biro, àdi ĩa dãro. [5] Àdi
wé'i daḿmaro, àdi a zĩda yã wɛtɛro, àdi fɛ̃ńyĩ likalikaro, àdigɔ̃ ń yã kũna a nɛ̀sɛɛ gũnlo.
[6] Àdi yáa dɔ yã vãniaro, àdi pɔnna kɛ kũ yãpuraomɛ. [7] Yenyĩ dì yã sĩnda pínki fɔ̃, àdi yã
sĩnda pínki náani kɛ, àdigɔ̃ yã sĩnda pínki tãmaa vĩ, àdi mɛna kũ yã pínkio.
[8] Yenyĩ lakana vĩro. Ama tó annabikɛyã'onaamɛ, ani láka, tó sɔ̃ yãkeburi'onaamɛ, a lɛ́ ni
zɛ, tó dɔ̃naamɛ, ani gɛ̃ zɛ́la. [9] Zaakũ ó dɔ̃na kũ ó annabikɛyã'onaao dí paparo. [10] Tó yãpapana
gɔrɔ sù, a kũ adi paparo ni gɛ̃ zɛ́la. [11] Kũ má de né fíti ũ, madì né fíti yã o, madì né fíti laasun
lɛ́, madì yã gwa lán né fíti bà. Kũ ma kɛ gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃na ũ, ma ɔ gbàrɛ néfitikɛyãi. [12] Tera la ótɛn
gu e dígi gũn bùruburu, zĩ birea sɔ̃ óni wɛ́ sikɔ̃lɛ. Tera la ma dɔ̃na dí paparo, zĩ birea sɔ̃ mani
yã dɔ̃ swáswa lákũ Luda ma dɔ̃ nà. [13] Tera sà yã mèn aakɔ̃ dínɔ mɛ́ ò gɔ̃̀: Ludanaanikɛna kũ
tãmaaao kũ yenyĩo, ama yenyĩ mɛ́ à deńla.

14

*Yãkeburi'ona kũ annabik*ɛyã'onaao

[1] À tó yenyĩ doárɛ arɛ, à wɛ́ pɛ́ Luda Nini gbanɔa, atɛ̃nsa annabikɛyã'onaa. [2] Gbɛ̃ kũ àtɛn
yãke buri o tɛn yã o kũ gbɛ̃nɔonlo, sé Luda, zaakũ gbɛ̃ke tɛn maro, àtɛn asiriyã o kũ Luda
Nini gbãnaomɛ. [3] Gbɛ̃ kũ àtɛn annabikɛyã o tɛn yã o kũ gbɛ̃nɔomɛ, àtɛni ń gba gbãna, àtɛn
lɛ́ daḿmamɛ, àtɛni ń nɛ̀sɛ kpátɛńnɛmɛ. [4] Gbɛ̃ kũ àtɛn yãke buri o tɛni a zĩda karamɛ, gbɛ̃
kũ àtɛn annabikɛyã o tɛn sɔsi gbɛ̃nɔ karamɛ. [5] Má ye à yãke buri o á pínki, ama má ye
à annabikɛyã o de abirekũla. Annabikɛyã'ori de yãkeburi'orila, séto òtɛn bɔkɔtɛ de sɔsi
gbɛ̃nɔ le ò kara.
[6] Ma gbɛ̃nɔ, tó ma suái, akũ ma yãke buri ò kãáo, bɔ́ àreen à vĩárɛɛ? Séde ma yã'ona gɔ̃ de
yãwɛwɛ̃na ũ ke dɔ̃na ke annabikɛyã'ona ke yãdannɛnaa. [7] Lɛn à de lɛ kũ pɔ́'ɔborinɔ dɔ. Úra
ke mɔrɔɔ, tó àtɛn ũ bo súsuro, oni le ò dɔ̃ deran àtɛn o nà yá? [8] Tó kãkãki ũ dí bo súsuro,
sozanɔ ni zɔ̃̀ soru kɛro. [9] Lɛmɛ ákɔ̃nɔ se, tó átɛn yãke buri o, akũ òtɛn maro, deran oni yã kũ
átɛn o gbá dɔ̃ nàa? Á yã ni gɛ̃ ĩamɛ. [10] Yãnɔ buri dasi andunia gũn, ń ke bɔkɔtɛnaa sariro.
[11] Tó òtɛn buri kũ madì a yã maro o, manigɔ̃ de a òriinɛ gbɛ̃ zɔ̃̀tɔ ũmɛ, akũsɔ̃ anigɔ̃ demɛnɛ
gbɛ̃ zɔ̃̀tɔ ũ se. [12] Lɛmɛ ákɔ̃nɔ sɔ̃, lákũ á kokari vĩ kũ Luda Nini gbanɔ nà, à kokari kɛ àgɔ̃ gɛ́o
arɛ, de sɔsidenɔ le ò kara.
[13] Abire yãi yãkeburi'ori wɛ́ kɛ de à le à yã kũ àtɛn o bɔkɔtɛ. [14] Tó ma adua kɛ̀ kũ yãke
burio, ma nini mɛ́ à kɛ̀, ma laasun dí domɛnɛ arɛro. [15] Tɔ̀, yã pì de deramɛɛ? Mani adua
kɛ kũ ninio, mani kɛ kũ laakariio dɔ. Mani lɛ̀ sí kũ ninio, mani sí kũ laakariio dɔ. [16] Tó n
Luda tɔ́ nna sì kũ ninio, deran gbɛ̃ dufu kũ à kú gwe ni pi, aami, sáabu kũ n kpà yã musuu?
Zaakũ adi yã kũ n òo dɔ̀rɔ dɔ̃ro. [17] Bee tó n sáabu kpà a zɛ́a, adi n Yesude dake gbãna kararo.
[18] Ma Luda sáabu kɛ̀, kũ madì yãke buri o deála á pínki, [19] ama kɔ̃kakaranaa gũn tó ma yã
mèn sɔɔro ò kũ laakariio, ma yã dàońne, à manamɛnɛ de mà yã mèn ũgbangba o kũ yãke
buriola.
[20] Ma gbɛ̃nɔ, á laasun súngɔ̃ de lán nɛ́nɔ pɔ́ bàro. Àgɔ̃ de lán né fítinɔ bà yãvãnikɛnaa
musu, ama á laasun gɔ̃ de gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃nanɔ pɔ́ ũ. [21] À kɛ̃na Luda yãn ò pì:

Mani buriyã pãnde o gbɛ̃ díkĩnanɔnɛ gbɛ̃ zɔ̃̀tɔnɔ lén,
bee kũ abireo oni sã kpá ma yãiro.

[22] Abire yãi yãkeburi'ona de sèeda ũ Yesu náanikɛrinɔnɛro, sé Yesu náanikɛrisarinɔ. Lɛn dɔ
annabikɛyã'ona dí kɛ Yesu náanikɛrisarinɔ pɔ́ke ũro, sé Yesu náanikɛrinɔ. [23] Tó sɔsi gbɛ̃nɔ
kɔ̃ kàkara ń pínki, akũ òtɛn yãke buri o ń pínki, tó gbɛ̃ dufunɔ ke Yesusaridenɔ sù gwe, oni

pi ĩa kàḿmanloo? [24] Tó gbɛ̃ sĩnda pínki tɛn annabikɛyã o sɔ̃, akũ Yesusaride ke gbɛ̃ dufu sù gwe, ani ń pínki yãzɛ dɔ̃ à a taari e, [25] asiriyã kũ à kú a nèsɛn ni bo gupuraa, ani wútɛ a gbɛrɛa à mì natɛ Ludanɛ, gbasa à pi Luda kú á té yãpura.

Donyĩkɛna zé

[26] Óni pi deramɛɛ ma gbɛ̃nɔ? Tó a kɔ̃ kàkara, á baadi gɔ̃ lè vĩ ke yãdannɛna ke yãwɛwɛ̃na ke yãkeburi'ona ke yãke buri pì bɔkɔtɛnaa. À a pínki kɛ, de gbɛ̃nɔ le ò kara. [27] Tó òtɛn yãke buri o, gbɛ̃nɔn pla ke aakɔ̃, àsun de abirekũlaro. Ò kɔ̃ gba zé, gbɛ̃ mèn do bɔkɔtɛ. [28] Tó a bɔkɔtɛri kunlo, à lé nakɔ̃a kɔ̃kakaranaa gũn, à a pó o ado kũ Ludao. [29] Annabikɛyã'orinɔ gbɛ̃nɔn pla ke aakɔ̃nɔ yã o, gbɛ̃ kparanɔ laasun lé ń yãa. [30] Tó Luda yã sù gbɛ̃ kũ à vutɛnaa, gbɛ̃ kũ àtɛn yã o yĩtɛ. [31] Á pínki áni fɔ̃ à annabikɛyã o dodo, à yã dadakɔ̃nɛ á pínki, à kɔ̃ kara. [32] Sé annabikɛyã'orinɔ gɔ̃ ń lé kũna dɔ̃, [33] zaakũ Luda ye yã yàaairo, sé a zéde.

Lákũ sɔsi gbɛ̃nɔ dì kɛ wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo nà pínki, [34] nɔgbɛ̃nɔ gɔ̃ yĩtɛna kɔ̃kakaranaa gũn, zaakũ ò yã'ona zé vĩro. Ò mì natɛ, lákũ ò ò Musa doka gũn nà. [35] Tó ò ye ò yãke dɔ̃, ò ń zã gbɛkai bɛ, zaakũ nɔgbɛ̃ yã'ona kɔ̃kakaranaa gũn bi wé'iyãmɛ. [36] Á kĩnaan Luda yã bòn yá? Ke á mèn do yãin à sùu?

[37] Tó gbɛ̃ tɛn da annabikɛyã'oriin a ũ ke gbɛ̃ kũ Luda Nini donɛ arɛ, àgɔ̃ dɔ̃ kũ yã kũ ma kɛ̃̀árɛ pì bi Dikiri yãditɛnaamɛ. [38] Tó gbɛ̃ pã kpà adii, oni pã kpái se. [39] Abire yãi ma gbɛ̃nɔ, à wɛ́ pɛ́ annabikɛyã'onaaa, ama àsun gí yãkeburi'onaairo. [40] À yã sĩnda pínki kɛ a zɛ́a súsu.

15

Kirisi vuna gan

[1] Ma gbɛ̃nɔ, baaru nna kũ ma kpàárɛ, kũ a sì a zɛon, má ye mà ɛra mà dɔ́agu. [2] Baaru nna pì mɛ́ ani á sura ba, tó á waazi kũ ma kɛ̀árɛ pì kũna. Tó lɛnlo, á Yesunaanikɛnaa kɛ̀ pãmɛ. [3] Yã kũ à deńla kũ ma sì, ma dàárɛn dí: Kirisi gà ó durunna yãi, lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà. [4] Ò a vĩ̀, akũ à fùtɛ a gɔrɔ aakɔ̃de zĩ, lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà. [5] À a zĩda mɔ̀ Pitanɛ, akũ à a zĩda mɔ̀ a ìba gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔnɛ dɔ. [6] Abire gbɛra à a zĩda mɔ̀ ó gbɛ̃nɔnɛ kũ ò kɔ̃ kàkara gu dokɔ̃nɔn, ò de gbɛ̃nɔn wàa pla kpé basɔɔrola. Ń daside kun ari tera, ama ń gbɛ̃kenɔ andunia tò. [7] Abire gbɛra à a zĩda mɔ̀ Yamisinɛ, akũ à a zĩda mɔ̀ zĩ̀rinɔnɛ ń pínki. [8] Ń pínki gbɛra à bò à sùmai, ma gɔ̃ lán né kɔ̃nɔsɛnaa bà. [9] Zaakũ Luda zĩ̀rinɔ té makũmɛ kpé, mádi ká ò ma sísi zĩ̀riro, zaakũ ma wari dɔ̀ sɔsi gbɛ̃nɔa. [10] Gba kũ Luda dàmɛnɛ yãi má de gbɛ̃ kũ má de a ũ ũ, akũsɔ̃ gba kũ à dàmɛnɛ pì ginaro, zaakũ ma kokari kɛ̀ deńla ń pínki. Makũ mɛ́ ma kɛ̀ro, gba kũ Luda dàmɛnɛ mɛ́ à tò ma kɛ̀. [11] Tɔ̀, à bò ma kĩnaan yá ke ń kĩnaa, yã kũ ótɛni a waazi kɛ a sìn gwe.

*G*ɛ̀nɔ vuna gan

[12] Lákũ ótɛn Kirisi futɛna gan waazi kɛ nà, à kɛ̀ dera á gbɛ̃kenɔ dì o gɛ̀nɔ ni vuroo? [13] Tó gɛ̀nɔ ni futɛ ganlo, de Kirisi dí vuro. [14] Tó Kirisi dí vuro sɔ̃, de ó waazikɛnaa kɛ̀ pã, akũsɔ̃ á Kirisi náanikɛnaa kɛ̀ pã, [15] o gɔ̃ Luda sèedade ɛ́kɛdenɔ ũ, kũ o ò à Kirisi vù yãi. Zaakũ tó gɛ̀nɔ dì vuro, de Luda dí a vuro. [16] Tó Luda dì gɛ̀nɔ vuro, de Kirisi dí vuro. [17] Tó Kirisi dí vuro, á Kirisi náanikɛna àre vĩro, akũ á kú á durunna gũn ari tera, [18] gbɛ̃ kũ ò andunia tò Kirisi gũnnɔ sɔ̃, ò sɔ̃̀tɛ. [19] Tó ó kunna kũ wɛ̃̀ndiio dí yãin ó wɛ́ dɔ Kirisii ado, de wɛ̃ndadenɔn ó ũ de gbɛ̃ sĩnda pínkila.

[20] Yãpura gũn Kirisi fùtɛ bona gan, àkũ mɛ́ à gàavu káaku ũ gbɛ̃ kũ ò wùtɛ ò i òn tɛ́. [21] Lákũ ga bò bisãsiri gãi nà, lɛn gɛ̀nɔ vunaa bò bisãsiri gãi lɛ. [22] Kunna Adamu buri ũ tò ga dà gbɛ̃ sĩnda pínkila. Lɛmɛ dɔ gbɛ̃ kũ ò kú Kirisi gũnnɔ ni wɛ̃̀ndi le ń pínki. [23] Baadi kũ a gɔrɔomɛ. Kirisi mɛ́ à gàavu káaku ũ, a gbɛra a gbɛ̃nɔ ni vu a sugɔrɔa. [24] Gbasa gɔrɔ lɛ́ ká, Kirisi ni kíkɛ mì dɛ pínki kũ dokanɔ kũ gbãnanɔ, ani a kpata tó De Ludanɛ. [25] Séde Kirisi gɔ̃ kí ble ari Luda gɔ̃ a ibɛrɛnɔ kɛ a tìntin ũ. [26] Ibɛrɛ kũ ani a kakatɛ kpɛkpɛmɛ ga ũ, [27] zaakũ Luda pɔ́ sĩnda pínki nà Kirisinɛ a ɔĩ. Kũ à pì, pɔ́ sĩnda pínki kú a ɔĩ, ó dɔ̃ kũ Luda kũ à pɔ́ sĩnda pínki nànɛ a ɔĩ pìi baasimɛ. [28] Tó à pɔ́ sĩnda pínki nànɛ a ɔĩ, àpii Né kũ à pɔ́ sĩnda pínki nànɛ a ɔĩ pì ni mì natɛnɛ, Luda pì nigɔ̃ de a pínki ũ pɔ́ sĩnda pínkinɛ.

29 Gbɛ̃ kũ òdi da'itɛ kɛ gènɔ gɛ̃nɛ ũ sɔ̃ bi? Tó gènɔ dì vu yãpuraro, bɔ́yãi òdi da'itɛ kɛ ń
gɛ̃nɛ ũu? 30 Ókɔ̃nɔ sɔ̃, bɔ́yãi odìgɔ̃ ó zĩda da kari gũn gɔrɔ sĩnda pínkii? 31 Kũ ĩa kũ madì dã
á yã musu kunna Kirisi Yesu ó Dikiri gũnwo, madìgɔ̃ kú ga lɛ́imɛ lákũ gu dí dɔ nà. 32 Tó ma
zĩda yãin ma ɔsi kài kũ nɔ̀bɔ pãsĩnɔ zaa Ɛfesu, bɔ́ àreen à vĩmɛnɛɛ? Tó gènɔ ni vuro,
ò pɔ́ ble, ò í mi,
zaakũ óni ga ziamɛ.
33 Àsun tó ò á sãtɛro, gbɛ̃nna vãni dì dà mana yakamɛ. 34 À su á laakariia súsu, àsun durunna
kɛ doro, zaakũ á gbɛ̃kenɔ Luda dɔ̃ro. Ma abirekũ ò de à á wé'iyã dɔ̃ yãimɛ.

Gàavunɔ mèɛ

35 Gbɛ̃kenɔ ni pi, gènɔ ni vu deramɛɛ? Mè kpate takan onigɔ̃ vĩi? 36 Yɔ̃nkɔ yãmɛ! Odì
pɔ́ tɔ̃ à bɔ̀tɛ fɔ̃̀mbabonaa sariro. 37 Tó ò pɔ́ tɔ̀, gbadon yoo ke pɔ́wɛ pãnde, àdi butɛ pɔ́wɛ
pì ũro. 38 Luda dì tó à butɛ lákũ à dìtɛ nàmɛ, baadi kũ a burio. 39 Pɔ́ wɛ̀ndidenɔ pínki mè
dokɔ̃nɔro. Bisãsiri pɔ́ ado, nɔ̀bɔnɔ pɔ́ ado, bãnɔ pɔ́ ado, kpɔ̀nɔ pɔ́ ado. 40 Ludambɛ pɔ́nɔn
kun, andunia pɔ́nɔn kun. Ludambɛ pɔ́nɔ gakuri ado, andunia pɔ́nɔ gakuri ado. 41 Ifãntɛ̃
gakuri ado, mɔvura pɔ́ ado, susunɛnɔ pɔ́ ado. Bee susunɛ pìnɔ ń gakuri adonadona kɔ̃omɛ.

42 Lɛn anigɔ̃ de lɛ gènɔ vuna gɔrɔ zĩ. Òdi gè vĩ à vã, ani vu vãnaa sari. 43 Òdi gè vĩ bɛ̀ɛrɛɛ
sari, ani vu kũ gakurio. Òdi gè vĩ gbãna sari, ani vu kũ gbãnao. 44 Òdi gè vĩ kũ andunia mèɛo,
ani vu kũ wɛ̀ndi kũ àdi lákaro mèɛo. Lákũ andunia mè kun nà, lɛmɛ wɛ̀ndi kũ àdi lákaro
mè kun lɛ dɔ. 45 À kɛ̃na Luda yãn ò pì, gbɛ̃ káaku Adamu gɔ̀ gbɛ̃ bɛ̃nɛ ũ, ama Adamu kpɛde
gɔ̀ Nini wɛ̀ndikpammari ũ. 46 Adi kɛ wɛ̀ndi kũ àdi lákaro mè mɛ́ àdi do arɛro, andunia mè
mɛ́ àdi do arɛ, a gbɛra sà wɛ̀ndi kũ àdi lákaro mèɛ. 47 Bisãsiri káaku bò bùsutiti gũmmɛ, a
plade bò ludambɛmɛ. 48 Gbɛ̃ kũ ò de zĩtɛ pɔ́ ũnɔ bòkɔ̃a kũ gbɛ̃ kũ à bò zĩtɛnwo. Gbɛ̃ kũ ò de
ludambɛ pɔ́ ũnɔ bòkɔ̃a kũ gbɛ̃ kũ à bò ludambɛo. 49 Lákũ ó de gbɛ̃ kũ à bò zĩtɛn taka ũ nà,
lɛn ónigɔ̃ de gbɛ̃ kũ à bò ludambɛ taka ũ lɛ se.

50 Yã kũ ma òon dí ma gbɛ̃nɔ. Tó kpata kũ à bò Luda kĩnaa bò gupuraa, óni le ò ble kũ ó
mèɛoro. Óni le ògɔ̃ kú gu kũ àdi vãro gũn kũ ó mè kũ àdi vãoro. 51 À ma, mani asiriyã oárɛ.
Óni ga ó pínkiro, ama óni li ó pínki 52 kãnto lán wɛ́'ipakɛnaa bà kãkãki kpɛde pɛna zĩ. Zaakũ
kãkãki ni ũ bo, gènɔ ni vu vãnaa sari, ókɔ̃nɔ sɔ̃ óni li. 53 Séde ó mè kũ àdi vã dí gɛ̃ a kũ àdi
vãro gũn. Séde ó mè kũ àdi ga dí gɛ̃ a kũ àdi garo gũn. 54 Tó ó mè kũ àdi vã gɛ̀ a kũ àdi vãro
gũn, akũsɔ̃ ó mè kũ àdi ga gɛ̀ a kũ àdi garo gũn, akũ yã kũ à kɛ̃na Luda yãn dí ni papa ò pì:
Ò zĩi blè gaa, à mìi dè.
55 Ga, n zĩblena tɔ́n deraa?
Ga, n sɛwɛ kú mámɛɛ?
56 Durunna mɛ́ à ga sɛwɛ ũ, durunna gbãna sɔ̃ àdi bo doka gũmmɛ. 57 Ò Luda sáabu kɛ, kũ
àdi tó ò zĩ ble ó Dikiri Yesu Kirisi gãi. 58 Abire yãi ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, à zɛ gbãna gíngin bona
kũ kpɛo sari. À wɛ́ tã Dikiri zĩa gɔrɔ sĩnda pínki, zaakũ á dɔ̃ kũ zĩ kũ átɛn kɛ Dikirinɛ pãro.

16

*P*ɔlu wɛ̃tɛgɛna sorukɛnaa

1 Luda gbɛ̃nɔ kámazakɛnaa yã musu, lákũ ma ò Galatia bùsu sɔsinɔ gbɛ̃nɔnɛ nà, à kɛ lɛ
se. 2 Azumanɛnna kũ azumanɛnnao á baadi gɔ̃ ɔgɔ kũ à lè a gbãna lén bo adona, àgɔ̃ kakara
de àsun kámaza pì wɛtɛ gɔrɔ kũ ma suro yãi. 3 Tó ma su, mani gbɛ̃ kũ a ń dítɛ ò gɛ́nɔ zĩ
Yurusalɛmu kũ takadao kũ kámaza kũ a kàkara pìio. 4 Tó à kũ̀ mà gɛ́mɛ sɔ̃, oni gɛ́ zɛmɛ.

*Yã kũ P*ɔlu kpàkpa à kɛnɔ

5 Tó ma bɔtɛ kũ Masedonia bùsuuo, mani su á kĩnaa, zaakũ mani pã Masedonialamɛ.
6 Matɛn kpákpa mà gɔrɔpla kɛ kãáo. Bee bunsirɛ se manigɔ̃ ye mà ble kãáo, áni gɛ́ zɛmɛnɛ
gu kũ mani gɛ́n. 7 Tera la má ye mà gɛ̃tɛáwala fàaro, matɛn kpákpa mà gɔrɔpla kɛ kãáo, tó
Dikiri wè. 8 Mani gɔ̃ Ɛfesu ari Pɛntikɔsi dikpɛ zĩmɛ, 9 zaakũ Luda zɛ́ bòmɛnɛ manamana mà
zĩ mana kɛ, akũsɔ̃ ma ibɛrɛnɔn dasi.

[10] Tó Timɔti sù à sù, àsun kɛnɛ búgubugu à vĩna kɛárɛro, zaakũ àtɛn zĩ kɛ Dikirinɛ lán ma
bàmɛ. [11] Á gbɛ̃ke sún a gya boro. À zàna kɛnɛ de à le à ká ma kĩnaa aafia, zaakũ makũ kũ
ma gbɛ̃nɔ ó wɛ́ dɔi.
[12] Ó gbɛ̃ndo Apolo sɔ̃, madìgɔ̃ nakaraa gɛ̀n baaakɔ̃ à su à á gwa kũ ó gbɛ̃ kparanɔ. À ye
sunaai gĩaro. Tó à zɛ́ lè, ani su.

*Lɛ́*dammana kpɛkpɛ

[13] Àgɔ̃ kú á laakariia, àgɔ̃ zɛna Yesunaanikɛnaa gũn. Àgɔ̃ wɔ́rɔgɔ vĩ, àgɔ̃ gbãna. [14] À yã
sĩnda pínki kɛ kũ yenyĩo.
[15] Á Sɛtɛfana bedenɔ dɔ̃, kũ mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ ò Yesude káakunɔ ũ Girisi bùsun, akũ ò ń zĩda
kpà ògɔ̃ kpá Luda gbɛ̃nɔi. Ma gbɛ̃nɔ, ma wɛ́ kɛ̀áwa, [16] à mì natɛ gbɛ̃ bire takanɔnɛ kũ gbɛ̃ kũ
òtɛn kokari kɛ lɛɛlɛ zĩ dokɔ̃nɔ pìi gũnnɔ ń pínki. [17] Ma pɔ kɛ̀ nna Sɛtɛfana kũ Fɔtunatuo kũ
Akaikuo sunaaa, zaakũ ò gɔ̃̀mɛnɛ á gɛ̃nɛ ũmɛ. [18] Ò tò ma laakarii kpàtɛ kũ á pɔ́o. À bɛ̀ɛrɛ lí
gbɛ̃ bire takanɔnɛ.
[19] Asia bùsu sɔsinɔ gbɛ̃nɔ fɔ kpàáwa. Akila kũ Pirisilao kũ sɔsi gbɛ̃ kũ òdi kɔ̃ kakara ń
bɛanɔ fɔ kpàáwa manamana Dikiri gũn. [20] Ó gbɛ̃ kũ ó lɛɛlɛnɔ fɔ kpàáwa á pínki. À fɔ kpákɔ̃a
kũ Luda gbɛ̃nɔ lépɛmmanaao. [21] Makũ Pɔlu, ma ɔgbɛn dí. Ma fɔ kpàáwa. [22] Tó gbɛ̃ke ye
Dikiriiro, Luda láari boa. Ó Dikiri tɛn su. [23] Dikiri Yesu gbɛ̃kɛ kɛárɛ. [24] Má yeái á pínki kunna
Kirisi Yesu gũn.

KƆRINTIDENƆ TAKADA PLADE

Pɔlu kũ Kɔrinti Yesudenɔ 1:1-7:16
Yudea Yesudenɔ kámazakɛnaa 8:1-9:15
Pɔlu gina kũ a zĩdao 10:1-13:14

*Laakarikpat*ɛnaa

1 Makũ Pɔlu, Kirisi Yesu zǐrii Luda pɔyenyĩnaa gũn kũ ó gbɛ̃ Timɔtio, ókɔ̃nɔ mɛ́ o takada
dí kɛ̀ sɔsi gbɛ̃ kũ ò kú Kɔrintinɔnɛ kũ Luda gbɛ̃ kũ ò kú Girisi bùsunnɔ ń pínki. 2 Luda ó De
kũ Dikiri Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ kɛárɛ, à á gba aafiaa.
3 Ò Luda ó Dikiri Yesu Kirisi De sáabu kpá, De Luda wɛ̃ndadɔ̃nnɛri nɛ̀sɛkpatɛrii pìi.
4 Àdi ó laakari kpátɛwɛrɛ ó wɛ́tãmmana sĩnda pínki gũn, de ò le ò gbɛ̃ kũ ò kú bee
wɛ́tãmmana kpate taka buri gũnnɔ laakari kpátɛńnɛ se kũ laaakarikpatɛbɔ kũ Luda ó
laakarii kpàtɛowɛrɛo. 5 Lákũ wari kũ Kirisi kɛ̀ɛ dì liwái nà, lɛmɛ dɔ ó laakarii dì kpátɛ
manamana Kirisi yãi. 6 Tó ótɛn wari dɔ, á laakarikpatɛna kũ á surabanaao yãimɛ. Tó Luda
ó laakarii kpàtɛ, á laakarikpatɛna yãimɛ, de à le à wari dokɔ̃nɔ kũ ótɛn kɛ fɔ̃. 7 Ó tãmaa vĩ
á yã musu sikaa sari, zaakũ ó dɔ̃ lákũ á bàka kú kũoo warikɛnaa gũn nà, lɛn á bàka kú kũ ó
laakarikpatɛnaao lɛ dɔ.
8 Ó gbɛ̃nɔ, ó ye àgɔ̃ dɔ̃ lákũ ò ó wɛ́ tã̀ Asia bùsun nà. Ò mɛ̀ɛ ǔwá manamana de ó gbãna
léla, bee ó wɛ̃̀ndi ó wɛ́ dɔi sero. 9 Yã dàóla, ótɛn da o gamɛ. Abire ó lé, de òsun zɛ kũ ó zĩda
gbãnaoro, séde Luda kũ àdi gɛ̀nɔ vu gbãna. 10 À ó bó kari zɔ̃kɔ̃ɔ gũn, akũsɔ̃ ani ó bon. Àpiin
ó wɛ́ dɔi à ó bon dɔ 11 adua kũ átɛn kɛwɛrɛ gãi. Lɛmɛ gbɛ̃nɔ ni sáabu kɛnɛ dasi ó yã musu
gbɛ̃kɛ kũ à kɛ̀wɛrɛ yãi gbɛ̃ dasinɔ aduakɛna sabai.

*P*ɔlu tá gboronaa

12 Yã kũ odì a ĩa dãn dí: Ó laasun tɛn owɛrɛ, kũ Luda gbãnao ó kú kũ nɛ̀sɛpurao manafiki
sari andunia gũn, atɛ̃nsa á kĩnaa. Andunia ɔ̃ndɔ̃n ó kúoro, séde Luda gbɛ̃kɛ. 13 Odì takada ke
kɛ̃árɛro, séde a kũ áni a kyó kɛ à dɔ̃ baasiro. 14 Lákũ á ó dɔ̃ nà fíti tera, má ye à ó dɔ̃ sãnsãn,
de à ĩa dã ó yã musu Dikiri Yesu sugɔrɔ zĩ, lákũ óni dã á yã musu nà.
15-16 Yã pì náanikɛnaa gũn ma dìtɛ yã, tó matɛn gɛ́ Masedonia, mà bɔtɛ á kĩnaa mà á gwa
káaku, mà ɛra mà su kũ á kĩnaao de à arubarika le gɛ̃̀n pla, gbasa à kpámai ma Yudea gɛnaa
gũn. 17 Kũ ma tá bire dìtɛ, ma yã futɛ kèn yá? Tó ma dìtɛ mà yã kɛ, andunia yã dì domɛnɛ
arɛ mà pi, ee, ee ke oi, oin yá? 18 Lákũ Luda náani vĩ nà, yã kũ o òárɛ bi eemɛ, adi kɛ oinlo.
19 Luda Nɛ́ Yesu Kirisi kũ makũ kũ Silasio kũ Timɔtio o a yã waazi kɛ̀árɛ bi gbɛ̃ kũ àdi pi eemɛ,
adi kɛ oinlo, àkũmɛ Luda ee ũ. 20 Zaakũ lɛ́ kũ Luda gbɛ̀̀ sĩnda pínki yãpura dì kɛ a gũmmɛ.
Abire yãi kũ Yesu Kirisi tɔ́o òdi pi, aami, Luda tɔ́bona yãi. 21 Luda mɛ́ à ó zĩni pètɛ Kirisi gũn
kũ ákɔ̃nɔ, à ó dítɛ a pɔ́ ũ, 22 à a sèedaa kèwá, à a Nini dà ó swɛ̃̀n pɔ́ kũ óni le zɛnkpɛkɛ ũ.
23 Luda ma nɛ̀sɛ dɔ̃, àkũmɛ ma sèedade ũ. Kũ má ye mà á bobo á dànlo yãin mádi gɛ́
Kɔrinti doro. 24 Adi kɛ ótɛn gbãna mɔárɛ á ludanaanikɛnaa musunlo, zaakũ a zĩni pètɛ kɔ̀,
ótɛn zĩ kɛ kãáo á pɔnna yãimɛ.

2

1 Akũ ma zɛo kũ mani su á kĩnaa kũ nɛ̀sɛyakanaao doro. 2 Tó ma tò á nɛ̀sɛɛ yàka, dí mɛ́
ani ma pɔ kɛ nnaa, tó adi kɛ ákɔ̃nɔ kũ ma á nɛ̀sɛɛ yàkaárɛnɔ baasiroo? 3 Ma takada kɛ̀árɛ
lɛ, de tó ma su á gwa, ákɔ̃nɔ kũ á de à ma pɔ kɛ nnanɔ sún ma nɛ̀sɛ yakaro yãimɛ. Má dɔ̃
sãnsãn kũ ma pɔnna bi á pínki pɔnnamɛ. 4 Ma takada pìi kɛ̀árɛ wari gũn kũ pɔsira zɔ̃kɔ̃ɔo
kũ wɛ́'i dasio, adi kɛ de á pɔ yaka yãinlo, de àgɔ̃ dɔ̃ lákũ má yeái nà yãimɛ.

*Sùruk*ɛna kũ taarideo

5 Tɔ̀, tó gbɛ̃ke nɛ̀sɛyakana yã kɛ̀, adi kɛ ma nɛ̀sɛɛn à yàkaro, á gbɛ̃ sĩnda pínki pɔ́mɛ à
yàka, ke á gbɛ̃kenɔ, de màsun o à gɛ̃ onalaro. 6 Wari kũ á dasiде dɔ̀ gbɛ̃ pìia mɔ̀a. 7 Abire yãi
à sùru kɛ kãao tera sà, à a laakari kpátɛnɛ, de a pɔsira kori sún a dɛro yãi. 8 Abire yãi ma

kútɛ kɛ̀árɛ, à mɔnɛ súsu kũ á yei. [9] Àkũ mɛ́ à tò ma takada birekũ kɛ̀árɛ, ma lí pɛ̀tɛoáwa, de
mà le mà dɔ̃ tó á yã kũ ma òárɛ kũna pínki. [10] Tó a gbɛ̃ kɛ̀ kũ a taario, madì ade kɛ̃ se. Zaakũ
tó ma gbɛ̃ yã kɛ̃̀nɛ, tó yãke sù à kun, madì kɛ á yãi Kirisi arɛ, [11] de Setan sún ɔ̃ndɔ̃ kɛwɛrɛro
yãi, zaakũ ó a manafikinɔ dɔ̃.

*Luda zĩ̀kɛ*rinɔ

[12] Kũ ma ka Toroasi de mà Kirisi baaru nna kpá, Dikiri zɛ́ bòmɛnɛ, [13] ama ma laakari
kpatɛnaro, kũ mádi ma gbɛ̃ndo Titu lero yãi. Akũ ma lɛ́ zàḿma gwe, ma da Masedonia
zɛ́n.

[14] Ma sáabu kɛ̀ kũ Ludao, zaakũ àdigɔ̃ dowɛrɛ arɛ gɔrɔ sĩnda pínki, odìgɔ̃ zĩ̀blerinɔ ũ Kirisi
gũn, odì a dɔ̃na gbĩ dagula gu sĩnda pínkia. [15] Zaakũ ó de turaretiti gbĩnnade kũ Kirisi kpàta
Ludanɛ ũ gbɛ̃ kũ àtɛni ń sura banɔ té kũ gbɛ̃ kũ ò sãtɛnanɔ. [16] Ó de gɛ̀ gbĩ ũ gbɛ̃kenɔnɛ, akũ
àdi ga iḿnɛ. Ó de wɛ̃̀ndi gbĩ ũ gbɛ̃ kparanɔnɛ, akũ àdi wɛ̃̀ndi iḿnɛ. Ó dí mɛ́ à kà à zĩ bire
kɛɛ? [17] Ó de lán gbɛ̃ kũ òdigɔ̃ laga tá kũ Luda yãonɔ bàro. Kirisi gũn odì yã o kũ nèsɛpurao
kũ Luda dɔ̃naao a zĩ̀rinɔ ũ.

3

[1] O ɛra ótɛni ó zĩda sáabu kpán yá? Ó bàka kú kũ sèeda takada kũ ò kɛ̀árɛ ke kũ a kɛ̃́ńnɛo
lán gbɛ̃kenɔ bàn yá? [2] Ákɔ̃nɔmɛ ó takada pì ũ kũ à kɛ̃na ó swɛ̃̀ɛa. Gbɛ̃ sĩnda pínki ni fɔ̃ à dɔ̃ à
a kyó kɛ. [3] Átɛn mɔḿnɛ gupuraa kũ ákɔ̃nɔmɛ takada kũ Kirisi kɛ̀ à nàwɛrɛ ó ɔĩ ũ. Adi takada
pì kɛ̃ kũ tawadaaoro, à kɛ̀ kũ Luda Wɛ̃̀ndide Niniomɛ. Adi kɛ̃ gbɛ̀ anloaro, à kɛ̀ á swɛ̃̀ɛamɛ.

[4] Yã kũ ó a náani vĩn gwe Luda arɛ Kirisi gãi. [5] Adi kɛ o ka ó zĩdanɛ ò pi, yã pìi bò ó
kĩnaanlo, Ludamɛ ó gbãna ũ. [6] Àkũ mɛ́ à ó káa, akũ ó de a bàka kunna kũ gbɛ̃nɔo dufu
zĩ̀kɛrinɔ ũ. Adi kɛ doka kũ à kɛ̃nanlo, Luda Nini yãmɛ. Zaakũ doka dì ga iḿnɛ, Nini pì sɔ̃,
àdi wɛ̃̀ndi iḿnɛ.

[7] Kũ Luda doka kɛ̀ gbɛ̀ anloa, a gakuri bò Musa ãnnwa. Bee kũ a tɛ́kɛna dí gì kɛro,
Isarailanɔ dí fɔ̃ ò gwàro. Tó zɛ́ kũ àdi ga iḿnɛ pìi bò kũ gakuri bire takao, [8] oni Nini pì
zɛ́ gakuri yã o dɔ yá? [9] Tó zɛ́ kũ àdi yã dańla gakuri vĩ, zɛ́ kũ àdi tó yã bo kũńwo nna gakuri
deala zɔ̀̀. [10] Pɔ́ kũ à gakuri vĩ yã gakuri vĩ doro, gakuri kũ à deala pì yãi. [11] Tó pɔ́ kũ adi gì
kɛro bò kũ gakurio, pɔ́ kũ àdigɔ̃ kun gakuri deala zɔ̀̀.

[12] Zaakũ ó tãmaa bire taka vĩ, odì yã o kũ swɛ̀̀gbãnao, [13] adi kɛ lán Musa bàro, kũ à fáta
kù a ãnnwa de Isarailanɔ sún a ãn tɛ́kɛna kũ àdi gì kɛro lakana ero yãi. [14] Ama ń sã gbãna,
zaakũ ari gbãra tó òtɛn Luda bàka kunna kũńwo takada kyó kɛ, fáta dokɔ̃nɔ pìi dìgɔ̃ kú ń
laasunlamɛ. Àdi goro, séto gbɛ̃ kú Kirisi gũn baasiro. [15] Ari kũ a terao tó òtɛn Musa takada
kyó kɛ, fáta pìi dìgɔ̃ kú ń laasunlamɛ. [16] Ama tó gbɛ̃ arɛ dɔ̀ Dikiria, fáta pìi dì goa. [17] Dikiri
pìimɛ Luda Nini ũ, akũsɔ̃ gu kũ Dikiri Nini pì kún, àdi tó ò gɔ̃ ń zĩdanɛ. [18] Ókɔ̃nɔ kũ pɔ́ gò
ó ãnnwanɔ, ótɛn Dikiri gakuri mɔḿnɛ lán dígi bà, odìgɔ̃ li lán a bà gakuri gɔ̃ kara gakurila.
Dikiri kũ à de Luda Nini ũ pì kɛnaan gwe.

4

*Luda zĩ̀rin*ɔ zĩ

[1] Abire yãi lákũ Luda zĩ bire dàwɛrɛ a sùruu gũn nà, odì kpasaoro. [2] O ɔ gbàrɛ asiri
wɛ́'isariyãnɔi, odì yã kɛ kũ manafikioro, akũsɔ̃ odì Luda yã kotiro. Odì yãpura oḿnɛ súsu,
de ò ó zĩda mɔ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ Luda arɛ. [3] Tó baaru nna kũ ótɛn kpá utɛnamɛ, gbɛ̃ kũ
ò sãtɛnanɔn à utɛnaḿnɛ. [4] Zaakũ andunia díkĩna dikiri Yesusaridenɔ wɛ́ vĩ̀na kũ̀ńnɛ, de
òsun baaru nna sí, Kirisi kũ à de Luda taka ũ gakuri gu puńnɛro yãimɛ. [5] Ó zĩda kpàkpan
ótɛn kɛro, Yesu Kirisi dikirikɛ kpàkpan ótɛn kɛ, akũsɔ̃ ótɛn zɔ̀ bleárɛ a yãi. [6] Luda pì, gu pu
gusiran, akũ à gu pù ó swɛ̃̀n lɛ dɔ. Gupura pì de a gakuri kũ àtɛn tɛ́ kɛ Kirisi ãnnwa dɔ̃na ũ.

[7] Ó aruzɛkɛ bire vĩ ó mè kũ ò de lán ɛ̃ oro bànɔ gũn, de ò le ò dɔ̃ kũ gbãna zɔ̃kɔ̃ɔ pìi bò Luda
kĩnaamɛ, adi kɛ ó kĩnaanlo. [8] Òdigɔ̃ wari dɔwá kpa sĩnda pínkia, bee kũ abireo odì fuaro.
Òdi bídi kɛ, ama ó tãmaa dì lákaro. [9] Òdi wɛ́ tãwá, ama Luda dì ó tónlo. Òdi ó pãtɛ, ama odì
garo. [10] Gɔrɔ sĩnda pínki ó kú Yesu ga taka buri léi, de a kunna le à pisi ó mɛ̀ɛa yãi. [11] Zaakũ

ókɔ̃nɔ kũ ó bɛ̃nɛnɔ odìgɔ̃ kú ga lɛ́i Yesu yãi, de a kunna le à pisi ó mɛ̀ kũ ani gaa yãi. 12 Lɛn
ga pì tɛn zĩ kɛ ó gũn lɛ, akũsɔ̃ wɛ̃̀ndi tɛn zĩ kɛ á gũn. 13 À kɛ̃na Luda takadan ò pì: Má Luda
náani vĩ, akũ ma yã ò. Ókɔ̃nɔ sɔ̃, o Luda náani dokɔ̃nɔ pìi kɛ̀, akũ ótɛn yã o a yãi. 14 Zaakũ ó
dɔ̃ kũ lákũ Luda Dikiri Yesu vù gan nà, ani ó vu kãao gan se, ani ó kátɛ a arɛ lɛɛlɛ kũ ákɔ̃nɔ.
15 Yã dínɔ pínki tɛni ó lé á yãi, de Luda gbɛ̃kɛ kũ àtɛn li gbɛ̃nɔi dasi le a sáabukpana kara a
tɔ́bona yãi.

*Wɛ́*dɔna mɛ̀ dufui

16 Abire yãi odì kpasaro. Bee tó ó mɛ̀ tɛn kakatɛ, ó nini dìgɔ̃ dufu kũ lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà.
17 Ó wɛ́tãmma gɔrɔ do lɛɛkɛɛnle díkĩna tɛn gakuri zɔ̃kɔ̃ kũ àdi lákaro iwɛrɛ, kũ adi sí lɛkɔ̃aro.
18 Ó wɛ́ pɛ́ pɔ́ kũ òdi wɛ́ sialɛaro, sɛ́ pɔ́ kũ òdi wɛ́ sialɛro. Zaakũ pɔ́ kũ òdi wɛ́ sialɛ bi gɔrɔ pla
pɔ́mɛ. Pɔ́ kũ òdi wɛ́ sialɛro sɔ̃, àdigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.

5

1 Ó dɔ̃ kũ tó ó sɔ̀ kũ ó kun kpɛ́ ũ andunia dí gũn yàka, Luda ni kpɛ́ kũ odi bo kũ ɔoro kpáwá
a bɛa ari gɔrɔ sĩnda pínki. 2 Tera sɔ̃ odì nda sɔ̀ɔ pìi gũn, ó ye ò ludambɛ pɔ́ pì da, 3 zaakũ tó o
bo sɔ̀n, ónigɔ̃ kun mɛ̀ɛ sariro. 4 Gɔrɔ kũ ó kú sɔ̀ díkĩna gũn, odì nda lákũ ó aso sɛna bà. Adi
kɛ ó ye ò bo a gũnnlo, ó ye ò ludambɛ pɔ́ damɛ, de wɛ̃̀ndi ó sɔ̀ kũ ani ga pì mɔ́. 5 Abire yãin
Luda ó soru kɛi, akũ à a Nini kpàwá pɔ́ kũ óni le zɛnkpɛkɛ ũ.

6 Abire yãi ó swɛ̃̀ɛ dìgɔ̃ gbãna. Ó dɔ̃ gɔrɔ kũ ó kú mɛ̀ díkĩna gũn, ó kú Dikiri kĩnaaro.
7 Zaakũ ludanaanikɛnaan ó kúo, adi kɛ wɛ́sinaalɛ yãnlo. 8 Ó swɛ̃̀ɛ dìgɔ̃ gbãna. Bona sɔ̀ɔ pìn
gɛna Dikiri kĩnaan ó yei. 9 Kunna mɛ̀ɛ gũnn yá, bona a gũnn yá, odìgɔ̃ wɛtɛ ó yã káagu.
10 Zaakũ Kirisi nigɔ̃ vutɛna a tìntinnwa, ó pínki óni bo ò zɛ a arɛ, ani fĩna bo ó baadinɛ a
kunna mɛ̀ɛ gũn yãkɛnaa, a mana ke a vãni.

*Bisãsirin*ɔ kɛna nna kũ Ludao zĩ

11 Lákũ ótɛn vĩna kɛ Dikirinɛ lɛ nà, odì wɛtɛ gbɛ̃nɔ yã pì zɛ́ e. Luda ó dɔ̃ sãnsãn, akũsɔ̃ ó ye
à ó dɔ̃ á swɛ̃̀n lɛ dɔ. 12 Ótɛni ó zĩda sáabu kpáárɛ dɔnlo, ótɛni á gba zɛ́ à ĩa dã ó yã musumɛ,
de à le à yã we gbɛ̃ kũ àdi ĩa dã kũ mɛ̀ yão, adi kɛ swɛ̃̀ yãnloa. 13 Tó átɛn da ó mìi lìtɛ, Luda
yãimɛ. Tó ó kú ó dɔ̀rɔɔa, á yãimɛ. 14 Zaakũ Kirisi yenyĩ mɛ́ àtɛn tɛ́ káógu. O è tó gbɛ̃ mɛ̀n
do gà gbɛ̃ sĩnda pínki yãi, ò gà ń pínkin gwe. 15 À gà gbɛ̃ sĩnda pínki yãi, de gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀nɔ
súngɔ̃ kun ń zĩda pɔ́ ũ doro, séde gbɛ̃ kũ à gà ń yãi à vù pɔ́.

16 Abire yãi odì gbɛ̃ke gwa lákũ andunia gbɛ̃nɔ dì gwa nà tera doro. Bee kũ ó Kirisi dɔ̃
lákũ andunia gbɛ̃nɔ a dɔ̃ nà yã, ó a dɔ̃ lɛ tera doro. 17 Zaakũ tó gbɛ̃ kú Kirisi gũn, à gɔ̃̀ gbɛ̃
dufu ũ. A kunna zĩ gɛ̃̀tɛ, kunna dufu mɛ́ à gɔ̃̀nɛ. 18 Abire bò Luda kĩnaamɛ pínki. À ó kɛ́ kãao
nna Kirisi gãi, akũ à gbɛ̃nɔ kɛna nna kãao zĩ dàwɛrɛ. 19 Kirisi gũn Luda andunia kɛ̀ kãao nna
gbɛ̃nɔ taarinɔ yã danaa sari, akũ à gbɛ̃nɔ kɛna kãao nna pì yã nàwɛrɛ ó ɔĩ. 20 Abire yãi Kirisi
gɛ̃nɛnɔn ó ũ. Luda tɛn gbɛ̃nɔ sísi ó gãi. O kútɛ kɛ̀árɛ Kirisi gbèn, à kɛ nna kũ Ludao. 21 Luda
tò durunnasaride gɔ̃̀ durunna kútɛkɛbɔ ũ ó yãi, de kunna a gũn Luda tó yã bo kũoo nna.

6

1 Zaakũ Luda zĩkɛri dakenɔn ó ũ, o kútɛ kɛ̀árɛ, àsun Luda gbɛ̃kɛ sí à a kɛ pãro. 2 Luda pì:
Ma n yã mà a gɔrɔa,
ma kpanyĩ surabana gɔrɔ.
Gɔrɔ kà sà, gbãramɛ surabana gɔrɔ pì ũ.

3 Odì yã kũ ani tó gbɛ̃ fu kɛro, de òsun ó zĩ taari lero yãi. 4 Odì ó zĩda mɔ gbɛ̃nɔnɛ zɛ́
sĩnda pínki gũn kũ Luda zĩkɛrinɔn ó ũ. Odì mɛna fɔ̃ manamana kũ takasio kũ wario kũ
wɛ́tãmmanaao. 5 Ò ó gbɛ̃, ò ó ká kpɛ́siran, ò fùtɛwái. O zĩ gbãna kɛ̀, ódi le o i òro, nà ó
dɛ́. 6 O mɔ̀ńnɛ kũ nɛ̀sɛpurao kũ dɔ̃naao kũ sùruuo kũ manakɛnaao kũ Luda Ninio kũ yenyĩ
manafiki sario 7 kũ yãpura'onaao kũ Luda gbãnao. Ó yãmanakɛbɔnɔ kũna ó ɔplan kũ ó ɔzɛo.
8 Òdi ó kpe ta, òdi ó kpe bo. Òdi ó tɔ́ vãni sí, òdi ó tɔ́ nna sí. Yãpuradenɔn ó ũ, akũ òdi ó ditɛ
manafikidenɔ ũ. 9 Tɔ́denɔn ó ũ, akũ òdi ó ditɛ lán gbɛ̃ kũ ò ń dɔ̃ronɔ bà. Ó bɛ̃nɛmɛ fá, akũ

òdi ó ditɛ gɛ̀nɔ ũ. Òdi ó ditɛ pɔ́gbɛ̃nanɔ ũ, ama òdi ó dɛro. [10] Ó pɔ dìgɔ̃ nnamɛ, akũ òdigɔ̃ ó ditɛ pɔsiradenɔ ũ. Odì gbɛ̃nɔ kɛ aruzɛkɛdenɔ ũ dasi, akũ òdigɔ̃ ó ditɛ takasidenɔ ũ. Ó pɔ́ sĩnda pínki vĩ, akũ òdigɔ̃ ó ditɛ pɔ́sarideno ũ.

[11] Kɔrintidenɔ, o yã òárɛ súsu, o ó nɛ̀sɛɛ wɛ̃̀árɛ. [12] Ódi ó nɛ̀sɛgũnyã utɛárɛro, ama a á pɔ́ ùtɛwɛrɛ. [13] Ma yã òárɛ lán ma nɛ́nɔ bà. Lákũ o ó nɛ̀sɛɛ wɛ̃̀árɛ nà, à á nɛ̀sɛ wɛ̃wɛrɛ lɛ se.

Àsun kɛ lɛɛlɛ kũ Yesusaridenɔoro

[14] Àsun kɛ dokɔ̃nɔ kũ Yesusaridenɔoro. Yã mana bàka ũgba kũ a vãnioo? Bɔ́n gupura kũ gusirao vĩ kũ kɔ̃oo? [15] Kirisi yã ni kɔ̃ sí kũ Setan pɔ́o deramɛɛ? Deramɛ Yesude bàka nigɔ̃ kú kũ Yesusarideoo? [16] Luda kpɛ́ dì kɔ̃ sí kũ tãnanɔo yá? Zaakũ Luda Wɛ̃̀ndide kpɛ́n ó ũ, lákũ à ò nà:

Manigɔ̃ kú kũńwo, manigɔ̃ kure ń tɛ́,
manigɔ̃ de ń Luda ũ,
onigɔ̃ de ma gbɛ̃nɔ ũ.
[17] Abire yãi Dikiri pì:
À kɛ̃ḿma, àgɔ̃ kú ádona,
àsun ɔ na pɔ́ gbãsĩaro,
mani á sí, [18] manigɔ̃ denɛ De ũ,
ánigɔ̃ de ma nɛ́gɔ̃gbɛ̃nɔ ũ kũ ma nɛ́nɔgbɛ̃nɔ.
Dikiri Gbãnasĩndapinkide mɛ́ à ò.

7

[1] Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, lákũ Luda lɛ́ sɛ̀wɛrɛ lɛ nà, ò mì kɛ̃ yã kũ àdi mɛ̀ kũ ninio gbã̀ lɛ́a mámmam, ò ó kunna adona lɛ́ papa vĩnakɛna Ludanɛ gũn.

*P*ɔlu pɔ kɛ̀ Kɔrintidenɔa nna

[2] À tó ó yã gɔ̃ kú á swɛ̃̀n. Ódi taari kɛ gbɛ̃kenɛro, ódi gbɛ̃ke sãtɛro, ódi gbɛ̃ke taki kɛro. [3] Mádi abire o mà yã daálanlo. Ma ò yã kɔ̀ kũ á yã kú ó swɛ̃̀n ò ga lɛɛlɛ ke ògɔ̃ kun lɛɛlɛmɛ. [4] Má á náanikɛna manamana, madì lɛ́ gbɛ̃ á yã musu manamana. Ó warikɛnaa gũn pínki ma laakari kpatɛna mɛ́tɛmɛtɛ, ma pɔ kɛ̀ nna à gɛ̃̀ ɔla. [5] Bee kũ o ka Masedonia bùsun, ó mɛ̀ dí kpátɛro. Wari lìkawái kpa sĩnda pínkia, ò fùtɛwái kũ fĩtio, vĩna ó kũ. [6] Akũ Luda kũ àdi gbɛ̃ kũ ò bùsanɔ sɛ́ lei ó sɛ́ lei Titu sunaa gũn. [7] Adi kɛ a sunan adoro, kũ a a sɛ̀ lei yãimɛ dɔ. À pìwɛrɛ átɛni ma bɛgɛ kɛ, á kú díndɔ̃mɛnɛ gũn, ma yã á kũna gbãna sà, akũ ma pɔnna kàra.

[8] Bee kũ takada kũ ma kɛ̃̀árɛ á nɛ̀sɛɛ yàka, mádi nɛ̀sɛ litɛro. Kũ ma è takada pì á nɛ̀sɛɛ yàkaárɛ gɔrɔ pla, de ma nɛ̀sɛ lìtɛ yã, [9] ama ma pɔ kɛ̀ nna sà. Adi kɛ kũ ma á pɔ yàkaárɛ yãinlo, kũ á pɔsira tò a nɛ̀sɛɛ lìtɛ yãimɛ. Á nɛ̀sɛyakanaa pìi bò Luda kĩnaamɛ. Abire yãi ódi ásaru kɛárɛro. [10] Pɔsira kũ à bò Luda kĩnaa, àdi tó gbɛ̃ nɛ̀sɛ litɛ à surabana le, ani díndɔ̃mɛnɛ kɛro. Andunia pɔsira mɛ́ àdi ga ińne. [11] À gwa pɔ́ kũ pɔsira kũ à bò Luda kĩnaa pì ìárɛ. Á mɛ̀ɛ wã̀ sà, a gi kũ á zĩdao, á laakarii fùtɛ, vĩna á kũ, a ma bɛgɛ kɛ̀, a wɛ́ tã̀, a ń sã gà. Yã pìi gũn pínki a á zĩda mɔ̀ńne kũ á taari vĩ yã pìi gũnlo.

[12] Bee kũ ma takada pìi kɛ̃̀árɛ, adi kɛ gbɛ̃ kũ à taari kɛ̀ ke gbɛ̃ kũ ò taari kɛ̀nɛ yãinlo, ma kɛ̃̀ Luda dɔ̃naa gũmmɛ, de á yenawái le à boárɛ gupuraa. [13] Abire yãi ó laakari kpatɛna. Ó laakari kpatɛnaa pìi gbɛra, ó pɔnna kàra manamana Titu pɔnna yã musu, kũ á pínki a tò a nini sù yãi. [14] Ma lɛ́ gbɛ̃̀nɛ kũ á yão yã, ádi tó wɛ́'i ma kũro. Lákũ o yãpura òárɛ yã sĩnda pínki gũn nà, lɛn ó lɛ́gbɛ̃na Titunɛ kɛ̀ yãpura ũ lɛ. [15] Lákũ a bɛ̀ɛrɛɛ lìnɛ nà, a a kpe tà, akũsɔ̃ a a yã mà á pínki, tó à dɔ̀ á yã pìin, a yenaái dì karamɛ. [16] Ma pɔ dìgɔ̃ nna, kũ má á náanikɛna yã sĩnda pínki gũn yãi.

8

*K*ɔ̃kamazakɛnaa

1 Ó gbɛ̃nɔ, ó ye àgɔ̃ gbɛ̃kɛ kũ Luda kɛ̀ Masedonia bùsu sɔsinɔ gbɛ̃nɔnɛ dɔ̃. 2 Ń yɔ̃ogwanaa
kũ wɛ́tãmma pãsĩo gũn, ń pɔ kɛ̀ nna manamana, akũ bee kũ ń takaside búgubugukɛo ò gba
dàńnɛ à gɛ̃̀ ɔla. 3 Ma òárɛ ò gba dà kũ nɛ̀sɛ mèn doo ń gbãna lén, à de ń gbãnala se. 4 Ò wɛ́
kɛ̀wá ń zĩda, ò kútɛ kɛ̀wɛrɛ manamana, ò ń gba zɛ́ ń ɔ le àgɔ̃ kú Luda gbɛ̃nɔ kámazakɛnaa
gũn. 5 Ò kɛ̀ de pɔ́ kũ ó wɛ́ dɔila, ò ń zĩda kpà Dikiria gĩa kũ ókɔ̃nɔ dɔ Luda pɔyenyĩnaa gũn.
6 Abire yãi o wɛ́ kɛ̀ Titua à gɛ́ kámaza yã kũ à nàa á tɛ́ lakiti kɛ. 7 Zaakũ á gbãna yã sĩnda
pínki gũn, ludanaanikɛnaa kũ yã'onaao kũ dɔ̃naao kũ yã sĩnda pínki aniao kũ yenyĩ kũ á
vĩ kũooo, àgɔ̃ gbãna kámaza pì kɛnaa gũn dɔ.
8 Adi kɛ matɛn yã ditɛárɛnlo, ania kũ gbɛ̃ pãndenɔ kɛ̀ɛn matɛn oárɛ, de mà á yenyĩ yãpura
dɔ̃. 9 Á ó Dikiri Yesu Kirisi gbɛ̃kɛ dɔ̃. Pɔ́de inaa gɔ̀ pɔ́saride ũ á yãi, akũ a pɔ́sarideke gũn à
á kɛ́ pɔ́denɔ ũ. 10 Lákũ ma è nà yã pìi musun dí: À kʊ̀ ákɔ̃nɔ kũ a zɛ kũ yã pìio zaa muniyã
akũsɔ̃ átɛn kɛnɔ, 11 à yã pì lakiti kɛ sà. Zaakũ á soru kɛ̀ kũ a kɛnaao, à kɛ á gbãna lén. 12 Tó
gbɛ̃ gba dà kũ nɛ̀sɛ mèn doo pɔ́ kũ à vĩ lén, adi kɛ kũ pɔ́ kũ à vĩronlo, abire mɛ́ àdi ká. 13 Adi
kɛ matɛn aso lago gbɛ̃ pãndenɔnɛ, matɛn diárɛnlo, de à kɛ lɛɛlɛmɛ. 14 Tera lán dí bà zaakũ
pɔ́ dìái, à kpá gbɛ̃ kũ pɔ́ àdi kĩammanɔa, de zĩkea tó pɔ́ dìńyĩ, akũsɔ̃ pɔ́ kʊ̀aáwa, ò kpááwa.
Lán abire bà ánigɔ̃ lɛɛlɛ. 15 Lákũ à kɛ̃na Luda yãn nà ò pì:
Gbɛ̃ kũ à sɛ̀tɛ zɔ̃kɔ̃ pɔ́ dí dialaro,
gbɛ̃ kũ à sɛ̀tɛ fíti pɔ́ dí kĩaro.

Tituno yã

16 Ma sáabu kɛ̀ kũ Ludao, kũ à tò á yã kú Titu swɛ̀n lákũ à kú ma swɛ̀n nà se. 17 À ó yã mà,
a mɛ̀ɛ wã̀ à su á gwa, lákũ a pɔ yei nà. 18 Ó gbɛ̃ do kũ a tɔ́ dàgula sɔsinɔ gbɛ̃nɔ té ń pínki
baarunnakpanaa musun o dànɛ. 19 Abire gbɛra dɔ sɔsinɔ gbɛ̃nɔ a dà à gɛ́ kũoo kámaza zĩ kũ
ótɛn kɛ kɛ. Ótɛn zĩ pì kɛ Dikiri tɔ́bona yãimɛ kũ ania kũ ó vĩo. 20 Ó ye gbɛ̃ke ó taari e lákũ
ótɛn kɛ nà kũ gba zɔ̃kɔ̃ kũ à na ó ɔĩ yãoro. 21 Adi kɛ yã kũ à mana Dikirinɛɛn ótɛn pɛ́a adoro,
yã kũ à mana bisãsirinɔnɛmɛ se. 22 O ó gbɛ̃ndo pãnde dàńnɛ dɔ. O a laakarii gwà a lɛ́ vĩro, o
è à ania vĩ yã sĩnda pínki gũn, akũsɔ̃ a ania ɛ̀ra à kàra tera, kũ à á náanikɛna yãi. 23 Titu dake
sɔ̃, ma zĩkɛri dake kũ odì á mana wɛtɛ lɛɛlɛn a ũ. Ó gbɛ̃ kparanɔ sɔ̃, sɔsinɔ gbɛ̃nɔ zĩ̀rinɔmɛ,
mɔ́kɔ̃nɔmɛ Kirisi tɔ́borinɔ ũ. 24 Abire yãi à mɔńnɛ kũ á yeńyĩ, de sɔsi gbɛ̃ pìnɔ gɔ̃ dɔ̃ kũ lɛ́ kũ
ótɛn gbɛ̃ á yã musu bi yãpuramɛ.

9

1 Adi kũ mà takada kɛ̃árɛ Luda gbɛ̃nɔ kɔ̃ kámaza kɛnaa pì yã musuro, 2 zaakũ má dɔ̃ kũ a
nɛ̀sɛmana dà, akũ ma lɛ́ gbɛ̀ Masedonia gbɛ̃nɔnɛ ma pì, Girisi gbɛ̃nɔ soru mà zaa muniyã.
Á aniakɛnaa pì ń gbɛ̃nɔ mɛ̀ɛ fùtɛ dasi. 3 Akũ ma ó gbɛ̃ pìnɔ zĩ̀áwa de àgɔ̃ kú soru gũn lákũ
ma ò nà, de lɛ́ kũ o gbɛ̀ yã pìi musu sún kɛ pãro. 4 Tó Masedonia gbɛ̃kenɔ sù kũmao, tó ò è
á soru dí manaro, wé'i ni ó kũ, kũ o á náanikɛna yãi., Oni á pɔ́ o dɔ yá? 5 Abire yãi ma dìtɛ
à mana mà o gbɛ̃ pìnɔnɛ ò domɛnɛ arɛ, ò gba kũ a gĩnakɛ a a lɛ́ sɛ̀ yã kɛkɛ káaku, de á soru
gɔ̃ mana, àgɔ̃ de nɛ̀sɛdo gba ũ, adi kɛ gba tilasinlo.

Gbadana kũ nɛ̀sɛdoo

6 Àgɔ̃ yã díkĩna dɔ̃:
Tó n tɔ̀ fíti, ĩni kɛ̃ fíti,
tó n tɔ̀ zɔ̃kɔ̃, ĩni kɛ̃ zɔ̃kɔ̃.
7 Baadi kpá lákũ à dà a swɛ̀ɛ gũn nà ãnsisinaa sari tilasii sari. Luda ye gbɛ̃ kũ àdi gba da kũ
pɔnnaooi. 8 Luda ni fɔ̃ à tó arubarika sĩnda pínki likaái, de gɔrɔ sĩnda pínki pɔ́ sĩnda pínki
mɔ́áwa yã sĩnda pínki gũn ari à fɛ̃̀ kãáo à yã mana sĩnda pínki kɛo. 9 Lákũ à kɛ̃na Luda yãn
nà ò pì:
Àdi pɔ́ fã takasidenɔnɛ,
a yãmanakɛna lakana vĩro.
10 Lákũ Luda dì pɔ́buri kpá pɔ́tɔ̃riia nà kũ pɔ́ kũ òdi bleo, ani pɔ́buri kpááwa, à karaárɛ,
de á manakɛna ɔgbɛ le à ɔ tá. 11 Ani á kɛ pɔ́denɔ ũ yã sĩnda pínki gũn de àgɔ̃ gba da

dasidasi gɔrɔ sĩnda pínki, gbɛ̃nɔ Luda sáabu kpá gba kũ a dàńnɛ ó gãi yãi. 12 Zaakũ Luda
gbɛ̃nɔ pɔ́kĩammana bɔkɔtɛn kámaza zĩ pì tɛn kɛ adoro, ani tó Luda sáabukpana dagula
manamanamɛ dɔ. 13 Gbɛ̃nɔ ni Luda tɔ́ bo, zaakũ kámaza kũ a kɛ̀ɛ pì ni mɔńnɛ, kũ a mìi nàtɛ
Kirisi baaru nna kũ a zɛoonɛ, akũsɔ̃ a gbɛ̃kɛ kɛ̀ńnɛ kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio kũ nɛ̀sɛ doo. 14 Oni
adua kɛárɛ kũ á yão dana ń swɛ̃̀n Luda gbɛ̃kɛ kũ à pìsiáwa yãi. 15 À Luda sáabu kpá a gba kũ
à gɛ̃̀ onala yãi.

10

*P*ɔlu gina kũ a zĩdao a zĩ yã musu

1 Makũ Pɔlu, ma kútɛ kɛ̀árɛ kũ Kirisi nɛ̀sɛyĩdao kũ a busɛkɛo, makũ kũ òdi pi, tó má kú
kãáo má busɛ, tó má kú kãáoro sɔ̃, madìgɔ̃ pãsĩárɛ. 2 Ma wɛ́ kɛ̀áwa, tó ma su, àsun tó màgɔ̃
pãsĩ kãáoro, zaakũ mani fɔ̃ màgɔ̃ pãsĩ kũ gbɛ̃ kũ òdi pi andunia yã mɛ́ àtɛn dowɛrɛ arɛnɔo.
3 Ó kú andunia gũmmɛ, ama odì zĩ̀ ká lán andunia gbɛ̃nɔ bàro. 4 Ó gɔ̃kɛbɔnɔ bi andunia
pɔ́nlo, Luda gɔ̃kɛbɔ gbãna kũ odì zɛki gbãnanɔ gboroonɔmɛ. Odì ɛ́kɛ lɛ́kpakɔ̃ananɔ gboroo
5 kũ yɔ̃̀gɔ̃ yã kũ àdi gíńnɛ ò Luda dɔ̃o pínki. Odì laasun sĩnda pínki milɛ ble, de ò mì natɛ
Kirisinɛ. 6 Tó a mìi nàtɛwɛrɛ mámmam, o laka kũ ò wɛ́ tã sãyãmarisaridenɔa.
7 Adì yã gwa musumɛ. Tó gbɛ̃ a zĩda náanikɛna kũ Kirisi pɔ́n a ũ, ade gɔ̃ dɔn kũ Kirisi pɔ́n
ó ũ lán a bà se. 8 Bee tó ma lɛ́ gbɛ̃̀ à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃ doka kũ Dikiri kpàwá yã musu, wɛ́'i ni ma kũro,
zaakũ á zĩni pɛtɛna yãimɛ, adi kɛ á lɛtɛna yãinlo. 9 Àsun kɛ lándɔ̃ má ye mà vĩna dadaái kũ
ma takadakɛ̃naao bàro. 10 Òdi pi ma takadanɔn bɛ̀ɛrɛ vĩ, akũsɔ̃ ò gbãna, ama tó ò wɛ́ sìmalɛ,
àdi ń kũ gbãnaro, ma yã dì ká pɔ́ke lɛ́iro. 11 Gbɛ̃ kũ òtɛn o lɛnɔ gɔ̃ dɔ̃ kũ lákũ ó yãnɔ de nà
takadanɔ gũn tó ó kú kãáoro, lɛn óni kɛ lɛ, tó o kɔ̃ è.
12 Dín ó ũ ò ó zĩda kɛ lɛɛlɛ kesɔ̃ ò ó zĩda lɛkɔ̃a kũ gbɛ̃ kũ òtɛni ń zĩda sáabu kpánɔo. Tó ò
ń zĩda kpàkũsũ kɔ̃o kesɔ̃ ò ń zĩda lɛ̀kɔ̃a kɔ̃o, òdigɔ̃ ɔ̃ndɔ̃ro. 13 Ókɔ̃nɔ sɔ̃, óni lɛ́ gbɛ̃ de a lɛ́laro.
Óni gbɛ̃ ikokɛki kũ Luda dìtɛwɛrɛ lɛ́mmɛ, kũ à à kà á kĩnaa se. 14 Lákũ o ka á kĩnaa nà, ótɛn
vĩ ó ikokɛki lɛ́laro, zaakũ o su kũ Kirisi baaru nnao ari á kĩnaa káaku. 15 Odì lɛ́ gbɛ̃ de a lɛ́la,
ò gbɛ̃ pãndenɔ zĩ ká ó pɔ́laro. Zaakũ á ludanaanikɛna tɛn kara, ó ye zĩ kũ ótɛn kɛ á tɛ́ ɔ tá
manamana ari à ká ikokɛki kũ Luda dìtɛwɛrɛ lɛ́n, 16 de ò gɛ́ ò baaru nna pì kpá bùsu kũ ò kú
á arɛnɔ gũn, lɛ́gbɛ̃na kũ gbɛ̃ pãndenɔ tàragaabanaao sari. 17 Tó gbɛ̃ ye à lɛ́ gbɛ̃, à gbɛ̃ Dikiri
yã musu. 18 Adi kɛ gbɛ̃ kũ àdi a zĩda sáabu kpá mɛ́ à manaro, sé gbɛ̃ kũ Dikiri dì a sáabu kpá.

11

*P*ɔlu kũ zĩ̀ri ɛ́kɛnɔ

1 À mɛna kũmao kũ ma yɔ̃nkɔkɛo fíti. Ama átɛn mɛna kɔ̀. 2 Lákũ Luda dì gɔ̃ba kpá nà, lɛn
matɛn kpá lɛ se á yã musu. Ma á kpá Kirisia á gɔ̃ mɛ̀n do ũ, de mà á kpãzãa lákũ nɔkpare
lési bà. 3 Lákũ mlɛ̃̀ ɔ̃ndɔ̃ kɛ̀ Awaunɛ nà, à a sɛ̃̀tɛ, vĩna tɛni ma kũ kũ ani á laasun likaraárɛ
lɛ se, de à á nana Kirisia gbãsĩ sari kũ nɛ̀sɛdoo tó. 4 Tó gbɛ̃ke sù à Yesu yã kũ à bò ado kũ ó
pɔ́o waazi kɛ̀árɛ, adì sí araga. Adì nini kũ à bò ado kũ pɔ́ kũ a sìo sí, adì baaru nna kũ à bò
ado kũ pɔ́ kũ a mào ma. 5 Matɛn da má kĩana zĩ̀ri kũ a ń dítɛ zɔ̃kɔ̃ kũ̀nɔi yãke gũnlo. 6 Bee tó
má lɛ́nnaro, má dɔ̃na vĩ. O mɔ̀árɛ á pínki súsu yã sĩnda pínki gũn.
7 Kũ ma baaru nna kũ à bò Luda kĩnaa waazi kɛ̀árɛ pɔ́sinaáwa sari, akũ ma a zĩda bùsa á
karana yãi, ma taari kɛ̀n yá? 8 Ma sɔsi pãndenɔ gbɛ̃nɔ taki kɛ̀, ma a bakaa lɛ̀ńma, de mà
le mà zĩ kɛo á tɛ́ yãi. 9 Gɔrɔ kũ má kú kãáo, tó pɔ́ tɛn kĩama, madì wari dɔ gbɛ̃kearo. Ó gbɛ̃
kũ ò bò Masedonia bùsunnɔ sùmɛnɛ kũ pɔ́ kũ àtɛn kĩamao. Matɛn we mà kɛ á gbɛ̃kenɛ aso
ũro, akũsɔ̃ mani we mà kɛ á gbɛ̃kenɛ aso ũro. 10 Kũ Kirisi yãpura kũ à kú ma gũnwo, gbɛ̃ke
ni kpámɛnɛ mà lɛ́ pìi gbɛ̃ Girisi bùsunlo. 11 Bɔ́yãin ma ò lɛɛ? Luda dɔ̃ kũ má yeái.
12 Yã kũ matɛn kɛ, manigɔ̃ kɛmɛ, de mà gbɛ̃ kũ òtɛni ń zĩ lɛkɔ̃a kũ ó pɔ́onɔ zĩni zɔ̃zɔ̃ kũ ń
lɛ́gbɛ̃nanɔ. 13 Gbɛ̃ bire takanɔ bi zĩ̀ri ɛ́kɛnɔmɛ! Zĩkɛri manafikidenɔmɛ! Òdi li Kirisi zĩ̀rinɔ
ũ. 14 Yã bonsarɛnlo. Bee Setan pìi dì li gupura malaika ũ se. 15 Zaakũ lɛmɛ, tó a zĩkɛrinɔ lì
yã mana zĩkɛrinɔ ũ, yãbonsarɛnlo. Kpɛkpɛ oni ń yãkɛnaa gbɛ̀ le.

*P*ɔlu warikɛna a zǐrikɛ gũn

16 Ma ɛra matɛn o dɔ, gbɛ̃ke sún ma gwa yɔ̃nkɔ ũro. Tó lɛn sɔ̃ro, àgɔ̃ ma ditɛ lán yɔ̃nkɔ
bà, de mà le mà lɛ́ gbɛ̃ fíti. 17 Yã kũ matɛn o, Dikiri mɛ́ à ma danlo. Lɛ́ kũ matɛn gbɛ̃ ma zĩda
náanikɛnaa gũn, matɛn gbɛ̃ yɔ̃nkɔkɛ gũmmɛ. 18 Lákũ gbɛ̃nɔ tɛn lɛ́ gbɛ̃ ń zĩda yã musu dasi
nà, makũ se mani gbɛ̃. 19 Zaakũ ákɔ̃nɔ ɔ̃ndɔ̃rinɔ adì mɛna fɔ̃ kũ mìsaridenɔ kũ pɔnnao. 20 Tó
òtɛni á kɛ zɔ̀nɔ ũ, tó òtɛni á aru mi, tó òtɛni á taki kɛ, tó òtɛn deńla mɔárɛ, tó òtɛni á sãn kɛ,
adì mɛna fɔ̃. 21 Yãpuramɛ, ó busɛ kũ yã pìnɔ kɛnaao! Abire kèmɛnɛ wɛ́'iyã ũ! Ama pɔ́ kũ gbɛ̃
náanikɛna, àtɛni a lɛ́ gbɛ̃, má a náanikɛna se. Matɛn abire o yɔ̃nkɔkɛ gũmmɛ. 22 Eberunɔmɛ
ń ũ yá? Àkũ ma ũ se. Isarailanɔmɛ ń ũ yá? Àkũ ma ũ se. Ibrahĩ burinɔmɛ ń ũ yá? Àkũ ma ũ
se. 23 Kirisi zĩkɛrinɔmɛ ń ũ yá? Má a zĩkɛri ũ deńla. Matɛn o lán ĩade bàmɛ. Ma zĩ kè deńla,
ma dana kpésiran deńla, má a gbɛ̃na lɛ́ dɔ̃ro, ma kunna ga léi lɛ́ vĩro. 24 Yudanɔ ma gbɛ̃
kũ flǎao lɛ́ bupla mèn donsari ari gɛ̃̀n sɔɔro. 25 Ò ma lɛlɛ kũ gòoo gɛ̃̀n aakɔ̃. Ò ma papa kũ
gbɛ̀ɛo gɛ̃̀n do. Gó'itɛ kpàtɛ kũmao gɛ̃̀n aakɔ̃, ma kɛ gɔrɔ do ísira gũn fãnantɛ̃ kũ gwãanio.
26 Ma wɛ̃̀tɛgɛna dasinɔ gũn madìgɔ̃ kú karii gũn: Swa karii, kpãni wɛ́dewɛnɔ̀ karii, Yudanɔ
karii, buri pãndenɔ karii, wɛ̃̀tɛ gũn karii, sɛ̃̀ntɛ karii, ísira karii, Yesude ɛ́kɛnɔ karii. 27 Ma
zĩ gbãna kɛ̀ kũ wãwão, ma itɛ̃ kɛ̀ a lɛ́ vĩro, nà ma dɛ, ími ma kũ, madìgɔ̃ kun pɔ́blenaa sari
gɛ̃̀n baaakɔ̃, má tɛ́ punsi ĩa gũn. 28 A kparanɔ onaa baasi sɔsinɔ gbɛ̃nɔ sĩnda pínki laasun dì
tɔ̃ma lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà. 29 Dí mɛ́ ani busa, mà gí busaii? Dín oni kɛ̃ zɛ́a à gí ũmaa?
30 Tó à kṳ̀ mà lɛ́ gbɛ̃, mani gbɛ̃ ma gbãnasarikɛ musumɛ. 31 Luda ó Dikiri Yesu Kirisi De dɔ̃
kũ matɛn ɛ́kɛ toro. Ògɔ̃ a sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki! 32 Gɔrɔ kũ má kú Damasuku, akũ kína
Areta asakpa pì ò wɛ̃̀tɛ pì bĩnilɛnɔ dãkpã, de ò le à ma kũ yãi, 33 akũ ò ma bo wondoo gũn, ò
ma kipa kũ bàao tãnko gũn bĩni kpɛ, akũ ma bàa sì.

12

*P*ɔlu wɛ́gupu'enaa

1 À kṳ̀ tilasi mà lɛ́ gbɛ̃. Bee kũ à àre vĩro, mani lɛ́ pá wɛ́gupu'enanɔa kũ yã kũ Dikiri
mɔ̀mɛnɛnɔo sà. 2 Má gbɛ̃ke dɔ̃ Kirisi gũn, ò a sɛ̀ ò gɛ̀ɛ kãao ari ludambɛ aakɔ̃den, a wɛ̃̀ gɛ̃ro
donsarin dí. À gɛ̀ɛ kũ mɛ̀ɛon yá, mɛ̀ɛ sarin yá, má dɔ̃ro, sé Luda. 3 Má dɔ̃ kũ ò ade pìi sɛ̀ ò
gɛ̀ɛ kãao aruzennammɛ. À gɛ̀ɛ kũ mɛ̀ɛon yá, mɛ̀ɛ sarin yá, Luda mɛ́ à dɔ̃. 4 À yã kũ àdi sí
oro mà, kũ bisãsiri ni fɔ̃ à babaro. 5 Mani lɛ́ gbɛ̃ ade yã musu, mani gbɛ̃ ma zĩda yã musuro,
sé ma gbãnasarikɛ yã. 6 Bee tó mani lɛ́ gbɛ̃, adi kɛ má yɔ̃nkɔnlo, zaakũ yãpuran mani o.
Ama mani lɛ́ gbɛ̃ro, de gbɛ̃ke sún ma ditɛ de pɔ́ kũ à èma ke yã kũ à mà ma lɛ́nlaro. 7 De
màsun ĩa dã yã zɔ̃kɔ̃ kũ Luda mɔ̀mɛnɛnɔ musuro yãi, à pɔ́ sɔ̀tɔ ma mɛ̀ɛ gũn Setan zǐri ũ, àgɔ̃
wɛ́ tãma, de màsun ĩa dãro yãi. 8 Ma wɛ́ kɛ̀ Dikiria gɛ̃̀n aakɔ̃ yã pìi musu de à pɔ́ pì bo ma
mèn, 9 akũ à pìmɛnɛ, a gbɛ̃kɛ kũ adì kɛmɛnɛ mɔ̀ma. Gbãnasarikɛ gũnn a gbãna papana dì
bon. Abire yãi mani lɛ́ gbɛ̃ kũ pɔnnao ma gbãnasarikɛ musu, de Kirisi gbãna gɔ̃ kú ma gũn.
10 Abire yã mɛ́ à tò madì pɔnna kɛ kũ gbãnasarikɛo kũ wɛ́'idammanaao kũ wario kũ takasio
kũ wɛ́tãmmanaao Kirisi yãi, zaakũ gɔrɔ kũ gbãna kǐaman madìgɔ̃ gbãna.

*K*ɔrintidenɔ yã Pɔlu kũna gbãna

11 Ma yɔ̃nkɔyã kè, ákɔ̃nɔ mɛ́ a ma dan. Ákɔ̃nɔmɛ à de yã à ma sáabu kpá. Bee tó má kun
pɔ́ke ũro, má kĩana zǐri kũ a ń dítɛ zɔ̃kɔ̃ɔ kṳ̀nɔi yãke gũnlo. 12 Ma a kunna zǐri ũ mɔ̀árɛ kũ
mɛnao manamana sèedakɛnanɔ kũ yãbonsarɛnɔ kũ daboyãnɔ gũn. 13 Bɔ́ mɛ́ à á kĩa sɔsinɔ
gbɛ̃ kparanɔaa? Ke kũ mádi gɔ̃ á gbɛ̃kenɛ aso ũro yãii? À sùru kɛ kũmao kũ taari dio! 14 Tera
sà ma soru kè mà su á kĩnaa a gɛ̃̀n aakɔ̃deo, akũsɔ̃ mani gɔ̃ á gbɛ̃kenɛ aso ũro. Ákɔ̃nɔ matɛni
á wɛtɛ, adi kɛ á pɔ́nɔn matɛn wɛtɛro. Zaakũ denɔ mɛ́ òdi aruzɛkɛ ditɛ ń nénɔnɛ, adi kɛ nénɔ
mɛ́ òdi ditɛńnɛro. 15 Mani fɔ̃ mà pɔ́ kũ má vĩ deárɛ pínki, mà a zĩda kpááwa kũ pɔnnao. Tó
ma yenaái tɛn kara, á yenamai ni lagon yá? 16 Bee kũ a we kũ mádi gɔ̃árɛ aso ũro, gbɛ̃nɔ dì
pi, wɛ́zɛ̃rin ma ũ, ma pɔ́ sìáwa kũ ɔ̃ndɔ̃o. 17 Ma á blé gbɛ̃ kũ ma ń zĩáwanɔ ke gãi yá? 18 Ma
kútɛ kè Titunɛ à gɛ́ á kĩnaa, akũ ma ó gbɛ̃ndo dànɛ. Titu á blén yá? Ó nèsɛ dokɔ̃nɔnloo? Ó
ágba dokɔ̃nɔnloo?

[19] Átɛn da yã ótɛn boki wɛtɛn yá? Lɛnlo! Ótɛn yã o kũ Luda dɔ̃naao kunna Kirisi gũmmɛ.
Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, ma abire òárɛ pínki á zĩni pɛtɛna yãimɛ. [20] Vĩna tɛni ma kũ kũ tó ma su
á kĩnaa, mani á le lákũ má ye nàro, akũsɔ̃ áni ma e lákũ á ye nàro. Matɛn vĩna kɛ fìtiinɛ kũ
nɛ̀sɛgɔ̃baao kũ pɔfɛ̃o kũ ania pãsĩo kũ kɔ̃yakanaao kũ kɔ̃pinaao kũ ĩadãnaao kũ zukakanaao.
[21] Vĩna tɛni ma kũ kũ tó ma ɛra ma su á kĩnaa, ma Luda ni tó wé'i ma kũ á arɛ. Gbɛ̃ kũ ò
durunna kɛ̀ yã, ò gbãsĩ kɛ̀, ò pãpã kɛ̀, ò wé'isariyã kɛ̀nɔ, tó odi nɛ̀sɛ litɛ ò mìi kɛ̃̀ yã pìnɔaro,
mani pɔsira kɛ kũńwo.

13

*L*ɛ́dammana kpɛkpɛ

[1] Ma suna á gwa gɛ̃̀n aakɔ̃den dí. Òdi yã pínki yãpura ma sèedade gbɛ̃nɔn pla ke gbɛ̃nɔn
aakɔ̃ lɛ́i. [2] Ma gĩnakɛ ma lɛ́ dà gbɛ̃ kũ ò durunna kɛ̀nɔa yã kũ gbɛ̃ kparanɔ dɔ ma suna á
kĩnaa gɛ̃̀n pladeo, tera ma ɛra matɛn lɛ́ daḿma dɔ bee kũ má kú kãáoro, tó ma ɛra ma su
dɔ, mani ń gbɛ̃ ke tóro yoo! [3] Átɛn sèeda wɛtɛ kũ Kirisi tɛn yã o ma gãin yá? Tɔ̀! Adi kɛ
Kirisi gbãna sarinlo, à gbãna á té. [4] Bee kũ à gà lía gbãnasarikɛ gũn, à kun tera kũ Luda
gbãnaomɛ. Lɛmɛ kunna a gũn ó kú kũ gbãnasarikɛo lɛ se, ama ónigɔ̃ kú kãao á té kũ Luda
gbãnao.

[5] À á zĩda tàasi ká à gwa, tó á kú Yesu Kirisi náanikɛnaa gũn. À kɛkɛ à á zĩda gwa. Á dɔ̃
kũ Kirisi kú á gũnloo? Tó lɛnlo, a funamɛ. [6] Má dɔ̃ kũ áni e ódi fuaro. [7] Ótɛn wɛ́ kɛ Ludaa
de àsun yã vãni ke kɛro. Adi kɛ de gbɛ̃nɔ ó zĩ sáabu kpá yãinlo, de à a mana kɛ yãimɛ, bee
tó òtɛni ó gwa gbɛ̃ funanɔ ũ. [8] Óni fɔ̃ ò bo yãpura kpɛro, sé ò zɛ́o. [9] Tó ó gbãna vĩro, akũsɔ̃ á
gbãna, ó pɔ dìgɔ̃ nnamɛ. Odì adua kɛárɛ de à kɛkɛ à bo mana. [10] Ma yã birenɔ kɛ̃̀árɛ kũ má kú
kãáoro, de tó ma su, màsun kɛárɛ pãsĩ kũ doka kũ Dikiri kpàmaoro. À kpàma á zĩnipɛtɛna
yãimɛ, adi kɛ á lɛtɛna yãinlo.

[11] Tɔ̀, ma gbɛ̃nɔ, à pɔnna kɛ. À yã kɛkɛ à bo mana. À ma lɛ́damma ma. À lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ àgɔ̃
nna kũ kɔ̃o, Luda yenyĩde aafiade gɔ̃ kú kãáo. [12] À fɔ kpákɔ̃a kũ Luda gbɛ̃nɔ lɛ́pɛmmanaao.
Luda gbɛ̃nɔ fɔ kpàáwa ń pínki. [13] Dikiri Yesu Kirisi gbɛ̃kɛ kɛárɛ, Luda gɔ̃ yeái, kɔ̃gbɛ̃kɛna gɔ̃
kú á té kũ Luda Ninio á pínki.

GALATIANƆ

Baaru nna pãnde kunlo

1-2 Makũ Pɔlu Luda zɩ̀ri kũ ma Yesude dake kũ ó lɛɛlɛnɔ pínki, ókɔ̃nɔ mɛ́ o takada dí kɛ̃̀ sɔsi
gbɛ̃ kũ ò kú Galatia bùsu gũnnɔnɛ.*fZĩr 16:6* Ma kunna zɩ̀ri ũ dí bo gbɛ̃nɔ kĩnaa ke bisãsiri
gãiro, Yesu Kirisi kũ De Luda kũ à a fùtɛ bona ganwo mɛ́ à ma zĩ. 3 Ó De Luda kũ Dikiri Yesu
Kirisio gbɛ̃kɛ kɛárɛ, à á gba aafia. 4 Kirisi gì a wɛ̃̀ndiii ó De Luda pɔyenyĩnaaa, à ó durunna
kɛ̃̀wá de à ó bo andunia tera vãni dín. 5 Luda mɛ́ à gakuri vĩ gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

6 Kũ átɛn kpɛ li Luda kũ à á sísi a gbɛ̃kɛ gũnnɛ likalika lán dí bà, à arɛ dɔ̀ zɛ́ pãndea, yã pìi
bò ma sarɛ manamana. 7 Baaru nna pãnde ke kunlo. Gbɛ̃ kũ ò ye ò Kirisi baaruu pì litɛnɔ
tɛni á likaramɛ. 8 Bee tó ókɔ̃nɔ ke malaika kũ à bò ludambɛ baaru nna kũ adi kɔ̃ sɛ́ kũ a kũ
o òárɛoro waazi kɛ̀árɛ, Luda láari boa. 9 O òárɛ yã akũsɔ̃ matɛn oárɛ dɔ, tó gbɛ̃ke baaru nna
kũ adi kɔ̃ sɛ́ kũ a kũ a màaoro waazi kɛ̀árɛ, Luda láari boa.

10 Matɛn sáabu wɛtɛ bisãsirian yá, ke Luda? Matɛn wɛtɛ ma yã ká bisãsirigun yá? Tó
bisãsirin má ye à káńgu ari tera, de Kirisi zɔ̀bleriin ma ũro.

*Yesu P*ɔlu sɛna a zɩ̀ri ũ

11 Ma gbɛ̃nɔ, má ye à dɔ̃ kũ baaru nna kũ madì kpáárɛ dí bo bisãsiri kĩnaaro. 12 Mádi ma
bisãsiri kĩnaaro, gbɛ̃ke mɛ́ à dàmɛnɛro, Yesu Kirisi mɛ́ à bò à sùomɛnɛ.

13 A mà lákũ má kun nà yã Yudanɔ donyĩzɛn. Ma Luda sɔsi gbɛ̃nɔ wɛ́ tã̀ pãsĩpãsĩ, ma wɛ̀tɛ
mà ń kakatɛ.*fZĩr 8:3* 14 Ma Yudanɔ donyĩzɛ pì yã kũ̀ ɔplapla de ma sáranɔla dasi, ma kokari
deńla ó dizinɔ futɛokarayã pìi gũn. 15 Ama Luda ma ditɛ a pó ũ zaa ma da gbɛrɛn. Kũ ma
sísina a gbɛ̃kɛ gũn gɔrɔ kàmɛ, 16 akũ à a Né gbàrɛma,*fZĩr 9:3-6* de mà a baaru nna kpá buri
pãndenɔnɛ. Mádi gɛ́ dada gbɛ̃ke kiaro, 17 mádi gɛ́ Yurusalɛmu gbɛ̃ kũ ò kun zɩ̀rinɔ ũ ma ãnɔ
kĩnaaro, ma gɛ Larubunɔ bùsun gɔ̃̀nɔmɛ, akũ ma ɛra ma su Damasuku.

18 Wɛ̃̀ aakɔ̃ gbɛran ma gɛ Yurusalɛmu, de ò kɔ̃ dɔ̃ kũ Pitao, akũ ma kɛ kãao gɔrɔ gɛ̃ro.*fZĩr
9:26-30* 19 Mádi zɩ̀ri pãnde ero, séde Dikiri dakũna Yamisi. 20 Yã kũ ma kɛ̀árɛ pìi, ma sì kũ
Ludao kũ adi kɛ ékɛn ma tòro. 21 Abire gbɛra ma gɛ Siria bùsun kũ Silisia bùsuuo. 22 Gɔrɔ
birea Kirisi sɔsi gbɛ̃ kũ ò kú Yudeanɔ dí wɛ́ simalɛro, 23 ama ò mà ò pì, gbɛ̃ kũ àtɛni ń wɛ́ tã
yã mɛ́ àtɛn donyĩzɛ kũ à wɛ̀tɛ à kakatɛ pì waazi kɛ tera sà, 24 akũ ò Luda tɔ́ bò ma yã musu.

2

*P*ɔlu kɔ̃yãmana kũ zɩ̀ri kparanɔ

1 Wɛ̃̀ kuri awɛɛsiikɔ̃ gbɛra ma ɛra ma gɛ Yurusalɛmu kũ Baanabao.*fZĩr 15:2-4* Ma Titu
sɛ̀, à gɛ̀ɛ kũoo se. 2 Ma gɛ gwe, kũ Luda mɛ́ à bò à sùma à pì mà gɛ́ yãimɛ. Akũ ma baaru
nna kũ madì kpá buri pãndenɔnɛ bɔ̀kɔtɛ gbɛ̃ kũ ò de gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũnɔnɛ ńtɛ̃nɛ, de zĩ kũ ma
kɛ̀ kũ a kũ matɛn kɛo sún kɛ pãro. 3 Titu kũ ó lɛɛlɛ, bee kũ a Girikikɛnaao, odi gã naa à tɔ̃̀
zɔ̃ro. 4 Yã pìi fùtɛ Yesude ékɛ kũ ò gɛ̃̀wái kpãninɔ musumɛ. Ò gɛ̃̀wái de ò ó zĩdadekɛna Kirisi
Yesu gũn asiri gwa ò ó da zɔ̀blemmɛ, 5 akũ odì we ò mìi nàtɛńnɛro bee fíti, de à le àgɔ̃ baaru
nna pì yãpura kũna yãi. 6 Gbɛ̃ kũ òtɛni ń gwa gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũnɔ dí yãke karamɛnɛro. Lákũ ò de
nà dí kɛmɛnɛ yãke ũro, zaakũ Luda dì gbɛ̃ke wɛ́ gwaro. 7 Ò è Luda baaru nna kpana buri
pãndenɔnɛɛ nàmɛnɛ ma ɔĩ, lákũ à a kpana Yudanɔnɛɛ nà Pitanɛ a ɔĩ nà. 8 Zaakũ lákũ Luda
zĩ kè Pita gãi nà a kunna zɩ̀ri ũ yã musu Yudanɔ té, lɛn à zĩ kè ma gãi buri pãndenɔ tɛ́ lɛ.
9 Yamisi kũ Pitao kũ Yuhana kũ òtɛni ń gwa sɔsi gbɛ̀gba ũnɔ gba kũ Luda dàmɛnɛɛ dɔ̃̀, akũ
ò ɔ kpàwá, ókɔ̃nɔ kũ Baanabao kɔ̃gbɛ̃kɛ sèeda ũ. Ò sì ò gɛ́ buri pãndenɔ kĩnaa, mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃,
Yudanɔ kĩnaa. 10 Yã kũ ò yein dí, ń takasidenɔ yã gɔ̃ dɔógu. Gɔrɔ birea sɔ̃ ó mɛ̀ɛ wã̀ kũ a
kɛnaao kɔ̀.

*Yesu náanik*ɛna mɛ́ àdi ó sura ba

11 Kũ Pita sù Antiɔku, ma ginɛ tɛ̃tɛ̃ntɛ̃, kũ à zɛ̀ yãa yãi. 12 Zaakũ ari Yamisi zɩ̀rinɔ gɔ̃ gɛ́ ká,
àdi pɔ́ ble kũ buri pãndenɔomɛ. Kũ ò kà, akũ à bòru kũ kpɛo à kɛ̀ḿma, kũ àtɛn vĩna kɛ Yuda
kũ ò zɛ̀ kũ tɔ̃zɔ̃na yãonɔnɛ yãi. 13 Yuda kparanɔ nàa manafikikɛnaa pìi gũn. Bee Baanaba
se ò a gà ò nàḿma. 14 Kũ ma è ò baaru nna yãpura kũna a zɛ́aro, ma ò Pitanɛ ń pínki wára:
Mɔkɔ̃n Yuda ina ń kun lán buri pãnde bà, adi kɛ lán Yuda bànlo. À kɛ̀ dera ndì gã na buri
pãndenɔa, de ògɔ̃ Yudanɔ yã kũnaa?

15 Yudanɔn ó ũ inaa gũn, buri pãnde durunnakɛrinɔn ó ũro. 16 Ama ó dɔ̃ kũ gbɛ̃ke dì bo
mana doka pì kɛna yãiro, séde Yesu Kirisi náanikɛna ado.*fRom 3:20, 22* Bee ókɔ̃nɔ, o
Kirisi Yesu náani kɛ̀, de ò le ò bo mana ó Kirisi náanikɛnaa pì yãimɛ, adi kɛ doka pì kɛna
yãinlo, zaakũ gbɛ̃ke dì bo mana dokakũna yãiro.*fZab 143:2* 17 Gɔrɔ kũ ótɛn wɛtɛ ò bo mana
Kirisi gũn, tó o è durunnakɛrinɔn ó ũ se, abire pì Kirisi tɛn durunna gba zén yá? Oi! 18 Tó
ma ɛra matɛn doka kũ ma gbòro kɛkɛ, doka pì taariden ma ũ gwe. 19 Zaakũ ma gɔ̃ gɛ̀ ũ doka
pìi musu, akũ ma kpɛ lìnɛ, de màgɔ̃ kun Luda pɔ́ ũ yãi. Ma ga lía kũ Kirisio. 20 Makũ mɛ́ má
kun doro, Kirisi mɛ́ à kú ma gũn. Tera sà ma bisãsirikɛnaa gũn má kú Luda Nɛ́ kũ à yemai
à gì a wɛ̃ndiii ma yãi náanikɛnaa gũmmɛ. 21 Matɛn Luda gbɛ̃kɛ da pãro. Tó gbɛ̃ dì bo mana
doka pì yãimɛ, de Kirisi gà pãmɛ.

3

Musa doka kũ ludanaanikɛnaao

1 Ákɔ̃nɔ Galatia yɔ̃nkɔnɔ! Ò pɔ́ dàáwan yá? O Yesu Kirisi gana lía mɔ̀árɛ a è sãnsãn. 2 Má
ye mà yã mèn do gbɛkaáwa. A Luda Nini lè dokakũna yãin yá, ke yã kũ a màa pì náanikɛna
yãimɛ? 3 À kɛ̀ dera a gɔ̃ yɔ̃nkɔnɔ ũ lán dí bàa? A naa kũ Luda Nini gbãnao, akũ átɛn láka kũ á
zĩda gbãnao yá? 4 Á wari zɔ̃kɔ̃ɔ kɛ̀ pãn yá? Oi, adi kɛ pãro. 5 Luda a Nini kpàáwa, à daboyãnɔ
kɛ̀ á tɛ́ á dokakũna yãin yá, ke yã kũ a màa pì náanikɛna yãimɛ?

6 À gwa Ibrahĩa. À Luda náani kɛ̀, akũ Luda tò yã bò kãao nna a náani kũ à kɛ̀ yãi.*fNaa
15:6, Rom 4:3* 7 Àgɔ̃ dɔ̃ kũ gbɛ̃ kũ òtɛn Luda náani kɛnɔ mɛ́ ò Ibrahĩ burinɔ ũ.*fRom 4:16*
8 Luda yã takada gĩnakɛ à a baaruu kpà Ibrahĩnɛ à pì, Luda ni arubarika da buri sĩnda
pínkigu a gãi,*fNaa 12:3* zaakũ Luda yã takada pì gĩnakɛ à dɔ̃ kũ Luda ni tó yã bo nna
kũ buri pãndenɔ a náani kũ oni kɛ yãi. 9 Lɛn Luda dì arubarika da gbɛ̃ kũ òtɛni a náani
kɛnɔgu lɛ, lákũ à kɛ̀ a náanikɛri Ibrahĩnɛ nà. 10 Gbɛ̃ kũ à zɛ̀ kũ dokakũnaao gɔ̃̀ láari pɔ́ ũmɛ,
zaakũ à kɛ̃na Luda yãn ò pì, gbɛ̃ kũ òdigɔ̃ yã kũ ò kú doka takada gũnnɔ kũna pínki a zɛ́aro
bi láari pɔ́mɛ. 11 Ó dɔ̃ sãnsãn kũ Luda dì tó yã bò kũńwo nna dokakũna yãiro, zaakũ ò pì,
gbɛ̃ kũ Luda tò yã bò kãao nna a náani kũ àtɛn kɛ yãi mɛ́ anigɔ̃ kun. 12 Doka dí kɔ̃ le kũ
ludanaanikɛnaaoro, zaakũ ò pì, gbɛ̃ kũ à yã pìi kɛ̀ɛ, ade ni wɛ̃̀ndi le a gũn. 13 Kirisi gɔ̃̀ láari
pɔ́ ũ ó gɛ̃nɛ ũ, à ó bó doka láari gũn, zaakũ à kɛ̃na Luda yãn ò pì, gbɛ̃ kũ ò lòko lía bi láari
pɔ́mɛ. 14 Abire kɛ̀ lɛ de arubarika kũ Luda dà Ibrahĩgu le à gɔ̃ buri pãndenɔnɛ Kirisi Yesu
gãimɛ, de ò Nini kũ Luda a lɛ́ sɛ̀ le a náanikɛna yãi.

Musa doka kũ Luda lɛ́sɛnaao

15 Ma gbɛ̃nɔ, bisãsiri yãkɛna takan matɛn oárɛ. Tó gbɛ̃ lɛ́gbɛɛ dìtɛ, akũsɔ̃ à sèedadenɔ vĩ,
oni fɔ̃ ò gbororo, oni fɔ̃ ò yãke karanlo. 16 Lɛn Luda lɛ́ sɛ̀ Ibrahĩnɛ lɛ kũ a burio.*fNaa 12:7*
Luda yã takada dí pi kũ a burinɔ lákũ parin à tɛ́ḿma bàro, à pì kũ a buriomɛ. Gbɛ̃ mèn
don à tɛ́a, àkũmɛ Kirisi ũ. 17 Yã kũ má ye mà on dí: Luda gĩnakɛ à lɛ́ sɛ̀nɛ yã à pì a bàka
nigɔ̃ kú kãao. Wɛ̃̀ wàa pla kũ mèn baraakurio gbɛran doka sù.*fBon 12:40* Doka pì ni fɔ̃ à
lɛ́sɛnaa pìi gbororo, ani fɔ̃ à a kɛ pãro. 18 Tó òdi Luda arubarika le dokakũnaa gũn, de adi bo
a lɛ́sɛnaa gũn doro. Ama Luda gbɛ̃kɛ kɛ̀ Ibrahĩnɛ, kũ à a lɛ́ sɛ̀nɛ yãimɛ.*fRom 4:14* 19 Bɔ́yãi
à doka dìtɛi dɔɔ? À doka kàra ari Ibrahĩ buri kũ Luda lɛ́ sɛ̀ a yã musu gɔ̃ sumɛ, de gbɛ̃nɔ le
ò dɔ̃ kũ ò de taaridenɔ ũ Luda kĩnaa yãi. Luda a doka pìi kpà malaikanɔa, ò nà yãkɛkɛriinɛ
a ɔĩ, à ditɛ gbɛ̃nɔnɛ. 20 Luda lɛ́sɛna sɔ̃, a yãmɛ ado, a bàka kú kũ yãkɛkɛriioro.

21 Tɔ̀, doka pìi bò Luda lɛ́sɛna kpɛn yá? Lɛnlo! Tó doka kũ àdi wɛ̃̀ndi kpáḿma kun yã,
de o bo mana doka pì yãi. 22 À kɛ̃na Luda yãn ò pì, durunna gbɛ̃ sĩnda pínki kà kpén, de
arubarika kũ Luda a lɛ́ sɛ̀ɛ pì le à gɔ̃ Yesu Kirisi náanikɛrinɔ pɔ́ ũ a náani kũ ɔ̀tɛn kɛ pì yãi.
23 Zaade Yesunaanikɛna dí suro, doka ó ká kpɛ́n, à ó kũna purusunanɔ ũ ari
Yesunaanikɛna kũ àtɛn su gɛ̀ɛ à bòo gupuraa. 24 Lɛn doka pì de ó gwàri ũ lɛ yã ari Kirisi
gɔ̃ su, de ò bo mana a náanikɛna yãi. 25 Lákũ Yesunaanikɛnaa sù nà sà, o bo ó gwàri yãn.
26 Kunna Kirisi Yesu gũn á de Luda nɛ́nɔ ũ á pínki a náani kũ átɛn kɛ yãi, 27 zaakũ ákɔ̃nɔ
kũ a da'itɛ kɛ̀ Kirisi pɔ́ ũnɔ, a Kirisi dàa sɛ̀tɛ. 28 Yudanɔ kũ buri pãndenɔ, zɔ̀nɔ kũ zĩdadenɔ,
gɔ̃gbɛ̃nɔ kũ nɔgbɛ̃nɔn donadona kɔ̃nɛro, zaakũ á pínki pɔ́ dokɔ̃nɔn á ũ kunna Kirisi Yesu
gũn. 29 Tó á de Kirisi pɔ́ ũ, á de Ibrahĩ burinɔ ũmɛ, akũsɔ̃ á de arubarika kũ Luda a lɛ́ sɛ̀nɛɛ
blèrinɔ ũ.*fRom 4:13*

4

1 Matɛn oárɛ, gɔrɔ kũ túbibleri de nɛ́ ũ, bee tó a de aruzɛkɛnɔn de a pɔ́ ũ pínki, à de zɔ̀laro.
2 Àdi mì natɛ gwàrinɔnɛ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ari gɔrɔ kũ a de dìtɛa. 3 Lɛn ókɔ̃nɔ se, gɔrɔ kũ ódi
kàsara kũro, odì zɔ̀ ble andunia pɔ́ kũ òdi mì natɛńnɛnɔnɛ.*fGal 4:9, Kɔl 2:8, 20* 4 Kũ gɔrɔ
kũ Luda dìtɛ kà, à a Nɛ́ zĩ̀, ò a ì bisãsiri ina ũ Musa doka gũn, 5 de à ókɔ̃nɔ kũ ótɛn zɔ̀ ble
Musa dokanɛnɔ bo, ò gɔ̃ a nɛ́nɔ ũ. 6 Luda a Nɛ́ Nini dà ó swɛ̃̀ɛ gũn, kũ ó de a nɛ́nɔ ũ yãi. Nini
pìi dì wiki lɛ́ à pi: Baa, ma De! 7 Abire yãi zɔ̀ɔmɛ n ũ doro, nɛ́mɛ n ũ. Lákũ Luda nɛ́mɛ n ũ
nà, à n kɛ a túbibleri ũmɛ.*fRom 8:15-17*

*P*ɔlu bídikɛna Galatianɔ yãa

8 Gɔrɔ kũ á Luda dɔ̃ro, adì do pɔ́ kũ ò de Luda ũronɔi.*f1Kɔ 8:4-6* 9 Lákũ á Luda dɔ̃ nà tera
sà, atɛ̃nsa kũ Luda á dɔ̃, bɔ́yãi a ɛra átɛn arɛ dɔ pɔ́ gina futa gbãnasari pìnɔa dɔɔ? Bɔ́yãin
a ɛra á ye à dońyĩ dɔɔ? 10 Adì gɔrɔ kenɔ kũ mɔ kenɔ kũ dikpɛ kenɔ kũ wɛ̃̀ kenɔ tɛ̃̀ bo.*fRom
14:5, Kɔl 2:16* 11 Vĩna ma kũ á yã musu. Ase zĩ pãn ma kɛ̀ á tɛ́ yá?
12 Ma gbɛ̃nɔ, ma wɛ́ kɛ̀áwa, à gɔ̃ lán ma bà, zaakũ ma gɔ̃ lán á bà. Ádi taari kɛmɛnɛ yãro. 13 Á
dɔ̃ kũ gyãkɛnaa gũnn ma baaru nna kpàárɛ káaku. 14 Bee kũ ma gyãkɛna kɛ̀árɛ yɔ̃ogwana ũ,
ádi ma gya boro ádi lɛ́'i kúmaro, a ma si lán Luda malaika kesɔ̃ Kirisi Yesu bàmɛ. 15 Arubarika
kũ átɛn kɛmɛnɛ yã kɛ̀ deraa? Mani fɔ̃ mà o á yã musu mà pi, tó ani sí kɛ yã, de a á wɛ́ bòbo
a kpàma. 16 Kũ ma yãpura òárɛ yãin ma gɔ̃ á zãnguri ũ sà yá? 17 Gbɛ̃ kʊ̀̃nɔ mɛ̀ɛ wã̀ kũ á yão,
ama a mana yãinlo. Ò ye à kɛ̃wámɛ, de à naḿma. 18 Mɛ̀wãna kũ gbɛ̃ yão a mana yãi mɛ́ à
nna. Ma mɛ̀ɛ wã̀ kũ á yão gɔrɔ sĩnda pínkimɛ, adi kɛ gɔrɔ kũ má kú kãáo adonlo. 19 Ma nɛ́
yenyĩdenɔ, matɛni á ina wãwã kɛ dɔ ari Kirisi gɔ̃ sà da á gũn. 20 Má ye màgɔ̃ kú kãáo tera,
de mà a yã'ona litɛ, zaakũ ma bídi kɛ̀ á yãamɛ.

Hazara kũ Sarao

21 À omɛnɛ, ákɔ̃nɔ kũ á ye doka iko vĩáwanɔ, ádi yã kũ à kɛ̃na Musa doka takada gũn
maroo? 22 Ò pì Ibrahĩ négɔ̃gbɛ̃nɔ ì gbɛ̃nɔn pla. À a do ì kũ zɔ̀ɔomɛ,*fNaa 16:15* akũ à a do ì
kũ zĩdadeo.*fNaa 21:1-2* 23 Zɔ̀ɔ pì nɛ́ ì bisãsirikɛnaa gũmmɛ, akũ zĩdade a pɔ́ ì Luda lɛ́sɛna
yãi.*fRom 9:7-8* 24 Nɔgbɛ̃ pìnɔ yã dewɛrɛ yáasi taka ũ, Luda bàka kunna kũńwo yã lɛu pla
ũ. A do bò Sinai kpi kĩnaamɛ, àdi zɔ̀kɛna ińnɛ. Àkũ mɛ́ à Hazara ũ. 25 À de Sinai kpi kũ à kú
Larubunɔ bùsun yáasi taka ũ. Yurusalɛmu tera de a ũ dɔ, zaakũ àtɛn zɔ̀ ble kũ a gbɛ̃nɔ ń
pínkimɛ. 26 Yurusalɛmu kũ à kú musumɛ zĩdade ũ. Àkũmɛ ó da ũ. 27 Zaakũ à kɛ̃na Luda yãn
ò pì:

Ǹ pɔnna kɛ, mɔkɔ̃n para kũ ńdi nɛ́ iro!
Ǹ ayuwii kɛ, mɔkɔ̃n kũ ńdi nɔ̀wãwã kɛro!
Zaakũ mɔkɔ̃n kũ n zã pã kpànyĩ,
n nɛ́ dasi de nɔgbɛ̃ kũ a zã arɛ dɔ̀a pɔ́la.

28 Ákɔ̃nɔ sɔ̃ ma gbɛ̃nɔ, Luda lɛ́sɛna nɛ́nɔn á ũ lán Isaaku bà. 29 Nɛ́ kũ ò a ì bisãsirikɛnaa gũn
wari dɔ̀ nɛ́ kũ ò a ì kũ Luda Nini gbãnaooa. Lɛn à de lɛ kũ a terao. 30 À kɛ̃na Luda yãn
deramɛɛ? Ò pì: Ǹ pɛ́ zɔ̀ɔ pìia kũ a nɛ́o, zaakũ zɔ̀ nɛ́ ni túbi ble kũ zĩdade nɛ́oro.*fNaa 21:10*
31 Abire yãi ma gbɛ̃nɔ, zɔ̀ nɛ́nɔn ó ũro, zĩdade nɛ́nɔn ó ũ.

5

*G*ɔ̃na zĩdadenɔ ũ Kirisi gũn

1 Gɔ̃na zĩdadenɔ ũ yãin Kirisi ó bói. À zɛo gíngin, àsun tó ò ɛra ò bà káárɛ á yĩn zɔ̀nɔ ũ
doro.
2 Makũ Pɔlu matɛn oárɛ, tó a tò ò tɔ̀ɔ̃ zɔ̀árɛ, Kirisi ni karana kɛárɛro. 3 Ma ɛra ma ò, ma
karaárɛ, gbɛ̃ kũ à tò ò tɔ̀ɔ̃ zɔ̀arɛ, séto à mì natɛ Musa dokanɛ pínki. 4 Ákɔ̃nɔ kũ átɛn wɛtɛ à
bo mana doka gũnnɔ, a á zĩda kɛ̀̃ Kirisia, a kɛ̃ Luda gbɛ̃̀kɛa. 5 Yesu náanikɛnaa gũn ó bona
mana tãmaa vĩ, ó wɛ́ dɔi kũ a Nini gbãnao. 6 Kirisi Yesu gũn tɔ̀zɔ̃na ke tɔ̀zɔ̃nasari yãke vĩro,
séde Yesu náanikɛna kũ àdi yenyĩ iǵnɛ.
7 Átɛn gɛ́ arɛ yã manamana. Dí mɛ́ à tɛna yãpurai zɛ́ zɔ̀árɛɛ? 8 Yã kũ a a zɛ́ lè dí bo Luda
kũ à á sísi à á sɛ́ kĩnaaro. 9 Lùbɛnɛ fítinna dì flawadɛna futɛ pínki.*f1Kɔ 5:6* 10 Má á náani
vĩ Dikiri gũn, kũ áni nèsɛ pãnde daro. Gbɛ̃ kũ àtɛni á likara sɔ̃, ani a zĩ gbɛ̀ le, bee dímɛ.
11 Makũ sɔ̃ ma gbɛ̃̀nɔ, tó tɔ̀zɔ̃na waazin matɛn kɛ ari gbãra, bɔ́yãi òtɛni ma wɛ́ tãi dɔɔ? Tó
lɛmɛ, de Kirisi gana lía yã ni ũ gbɛ̃̀kearo. 12 Gbɛ̃ kũ òtɛni á likara kũ tɔ̀zɔ̃na yãonɔ gɛ́ ò ń zĩda
fèrɛ kɛ se.
13 Ákɔ̃nɔ sɔ̃ ma gbɛ̃̀nɔ, Luda á sísi à gɔ̃ zĩdadenɔ ũmɛ, ama àsun tó á gɔ̃na zĩdadenɔ ũ pì
gɔ̃árɛ pɔyeinakɛna zɛ́ ũro. Àgɔ̃ mì natɛkɔ̃nɛ kũ yenyĩo, 14 zaakũ yã mèn do díkĩnamɛ Musa
doka sĩnda pínki mì ũ: Ǹgɔ̃ ye n gbɛ̃dakei lán n zĩda wɛ̃̀ndii bà. 15 Tó átɛn saka tɔ̃tɔ̃kɔ̃a átɛn
kɔ̃ sóso, à laakari kɛ kɔ̃kakatɛnaai.

*Luda Nini donnɛ*na arɛ

16 Matɛn oárɛ, à tó Luda Nini doárɛ arɛ, á bisãsirikɛ pɔyeina ni láka. 17 Á bisãsirikɛ
pɔyeinaa dì kɔ̃ sɛ́ kũ Luda Nini pɔ́oro, akũsɔ̃ Luda Nini pɔyeinaa dì kɔ̃ sɛ́ kũ á bisãsirikɛ
pɔ́oro. Òdi gíkɔ̃imɛ, abire yãi adì fɔ̃ à yã kũ á yei kɛro.*fRom 7:15-23* 18 Tó Luda Nini tɛn
doárɛ arɛ, doka iko vĩáwaro.
19 Ó ó bisãsirikɛ dànɔ dɔ̃ sãnsãn: Pãpãkɛnaa, gbãsĩkɛnaa, wɛ́'isariyã, 20 tãnagbagbanaa,
gãwãkɛnaa, zãngu, fìtii, nèsɛgɔ̃baa, nèsɛwãnaa, denlawɛtɛnaa, kɛ̃kɛ̃kɔ̃anaa, kɔ̃kpaatɛtɛnaa,
21 kɛna kũ kɔ̃o ĩni, wɛ̃dɛnaa, fàai pãpã bona kũ yã bire takanɔ. Ma a lɛ́ dàáwa lákũ ma dàáwa
nà yã, yã bire taka kɛ̀rinɔ ni kpata kũ à bò Luda kĩnaa lero.
22 Luda Nini sɔ̃, àdi yenyĩ iǵnɛ kũ pɔnnao kũ aafiaao kũ mɛnao kũ gbɛ̃̀kɛo kũ manakɛnaao
kũ náanio 23 kũ busɛkɛnaao kũ zĩdakũnadɔ̃naao. Doka ke dì gí yã birenɔ takairo. 24 Gbɛ̃ kũ ò
de Kirisi Yesu pɔ́ ũnɔ ń bisãsirikɛ dàa pà lía kũ a pɔ́nidɛnanɔ kũ a pɔyeinanɔ lɛɛlɛ. 25 Lákũ
ó kú Luda Nini gãi nà, ò a dɔ̀rɔ sɛ́. 26 Òsungɔ̃ yɔ̀̃gɔ̃ vĩro, òsun kɔ̃ dɔkɔ̃aro, òsun gɔ̃baa kpá kũ
kɔ̃oro.

6

*Ɔdana kɔ̃*a

1 Ma gbɛ̃̀nɔ, tó á gbɛ̃̀ke sù à sɔ̀̃tɛ à durunna kɛ̀, ákɔ̃nɔ kũ Luda Nini tɛn doárɛ arɛnɔ à gɔ̃gɔ̃
kãao busɛbusɛ, à laakari kɛ de ò̀sun á yɔ̃ ò gwa sero. 2 Àgɔ̃ kɔ̃ aso sɛ́. Átɛn Kirisi doka papan
gwe. 3 Tó gbɛ̃̀ke tɛni a zĩda gwa pɔ́ke ũ, akũsɔ̃ à kun pɔ́ke ũro, àtɛni a zĩda sãtɛmɛ. 4 Baadi a
yãkɛna tàasi ká gbasa à ĩa dã. Àsun a yã lɛkɔ̃a kũ gbɛ̃ pãnde pɔ́oro, 5 zaakũ baadi ni a zĩda
aso séme.
6 Gbɛ̃ kũ òtɛn Luda yã danɛ, à a aruzɛkɛ li a dannɛriinɛ.
7 Àsun á zĩda kɛkɛro, Luda dí sí foboro. Pɔ́ kũ gbɛ̃ tɔ̀̃ɔn àdi kɛ̃. 8 Tó gbɛ̃ tɔ̀̃ a bisãsirikɛ dàaa,
ani kakatɛna inɛ. Tó gbɛ̃ tɔ̀̃ Luda Nini donɛna arɛ gũn sɔ̃, ani wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro inɛ. 9 Òsun
kpasa kũ yãmanakɛnaaoro, zaakũ tó ódi kámma booro, óni àre le a gɔrɔa. 10 Abire yãi tó o
zɛ́ lè, ògɔ̃ a mana kɛ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ, atɛ̃nsa ó Yesu náanikɛri dakenɔ.

*Lɛ́*zammanaa

11 À wãnzãn gbàgidigbagidi kũ ma kɛ̀̃ kũ ma zĩda ɔo gwa sà.
12 Gbɛ̃ kũ òtɛn yã kɛ gbɛ̃̀nɔ wɛ́ yãinɔ mɛ́ òtɛn gã naáwa kũ tɔ̀zɔ̃na yão, de ò̀sun wɛ́ tãḿma
zɛna kũ Kirisi gana lía yãoro yãi. 13 Bee tɔ̀zɔ̃rii pìnɔ se, ò doka kũnaro. Ò ye à tɔ̀̃ zɔ̃, de ò le

ò ĩa dã á sèedaa pìi yã musu yãimɛ. [14] Mani ĩa dã pɔ́ke yã musuro, séde ó Dikiri Yesu Kirisi
gana lía yã baasiro, zaakũ a yãi andunia gɔ̀̀mɛnɛ gɛ̀ ũ akũsɔ̃ ma gɔ̃ gɛ̀ ũ andunianɛ. [15] Tɔ̀̀zɔ̃na
ke tɔ̀̀zɔ̃nasari yãke vĩro, séde gɔ̃na gbɛ̃ dufu ũ. [16] Luda gbɛ̃kɛ kɛ gbɛ̃ kũ ò yã pì kũnanɔnɛ, à
ń gba aafiaa. Mɔ́kɔ̃nɔmɛ Isaraila yãpuranɔ ũ.
[17] Zaa gbãragbɛ̃ke sún ma wɛ́ tã doro. Wari kũ ò dɔ̀ma Yesu yãi bɔ̀gbɛ kpɛ́ kú ma mɛ̀ɛa.
[18] Ma gbɛ̃nɔ, ó Dikiri Yesu Kirisi gbɛ̃kɛ kɛárɛ! Aami.

ƐFESUDENƆ

Gbɛ̃kɛ kũ Luda kɛ̀wɛrɛ Kirisi gũn

1 Makũ Pɔlu, Kirisi Yesu zɩ̀rii Luda pɔyenyĩnaa gũn, makũ mɛ́ ma takada dí kɛ̀ Luda gbɛ̃
kũ òtɛn Kirisi Yesu náani kɛ zaa Ɛfesunɔnɛ. 2 Ó De Luda kũ Dikiri Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ kɛárɛ,
à á gba aafiaa.
3 Ò Luda ó Dikiri Yesu Kirisi De sáabu kpá! Ó kunna Kirisi gũn Luda a Nini arubarika sĩnda
pínki dàógu zaa musu. 4 À ó sɛ́ a gũn andunia katɛna ã, de ó kunna gɔ̃ denɛ adona mamberu
sari. Yenyĩ gũn 5 à gĩnakɛ à ó dítɛ a nénɔ ũ Yesu Kirisi gãi, lákũ àtɛn wɛtɛ a pɔyenyĩnaa gũn
nà, 6 de à tɔ́ bo a gbɛ̃kɛ gakuride kũ à kɛ̀wɛrɛ a Nɛ́ yenyĩde gũn yãi. 7 A gũn à ó bó kũ a aruo.
À ó taarinɔ kɛ̀wá a gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ 8 kũ à kɛ̀wɛrɛ à gɛ̀ ɔla yãi. Ɔ̃ndɔ̃ sĩnda pínki kũ wɛ́zɛ̃ sĩnda
pínkioo gũn 9 à tò o a pɔyenyĩna asiri dɔ̃, lákũ à zɛ̀o à kɛ Kirisi gãi nà. 10 Tó a pɔyenyĩnaa pì
kɛgɔrɔ kà, ani pɔ́ sĩnda pínki kakara Kirisi ń Mìdenɛ, pɔ́ kũ à kú musu kũ zĩtɛo pínki. 11 Luda
kũ àdi yã sĩnda pínki kɛ lákũ à zɛ̀o a pɔyenyĩnaa gũn nà gĩnakɛ à ó dítɛ lákũ àtɛn wɛtɛ nà, à
ó sɛ́ a pɔ́ ũ Kirisi gũn, 12 de ókɔ̃nɔ kũ ó wɛ́ dɔ Kirisii zaa káakunɔ ògɔ̃ de a tɔ́ gakuride kpàrinɔ
ũ. 13 Ákɔ̃nɔ sɔ̃, a yãpura yã mà, a baaru nna kũ à á sura bàa pìi sì. A gũn Luda a zĩda sèedaa
kɛ̀áwa a Nini kũ à a lɛ́ sɛ̀ ũ. 14 Àkũmɛ túbi kũ óni le zɛnkpɛkɛ ũ ari Luda gɔ̃ gɛ́ a gbɛ̃nɔ bo, de
ò a tɔ́ gakuride kpá yãi.

*P*ɔlu aduakɛna Ɛfesudenɔnɛ

15 Abire yãi zaa gɔrɔ kũ ma á Dikiri Yesu náanikɛnaa mà kũ yenyĩ kũ á vĩ kũ Luda gbɛ̃nɔ
ń pínki, 16 mádi kámma bo kũ Luda sáabukpanaao á yã musuro. Á yã dìgɔ̃ dɔmagu wɛ́kɛ
kũ madì kɛ Ludaaa gũn. 17 Madì wɛ́ kɛ De gakuride, ó Dikiri Yesu Kirisi Ludaa, de à á gba
ɔ̃ndɔ̃, à á wɛ́ kɛ̃árɛ kũ a Nini gbãnao de à le à a dɔ̃ swáswa. 18 Madì wɛ́ kɛa à á nɛ̀sɛ wɛ̃árɛ
de à le à tãmaa kũ à á sísia dɔ̃. À a túbi gakuride aruzɛkɛ pìnɔ dìtɛ a gbɛ̃nɔnɛ 19 kũ a gbãna
zɔ̃kɔ̃ bonsarɛ kũ àtɛn zĩ kɛ ókɔ̃nɔ kũ odì a náani kɛnɔ gũnwo. Gbãna zɔ̃kɔ̃ɔ pì zĩ kɛ̀ Kirisi gũn
20 gɔrɔ kũ Luda a vù gan, à a vùtɛ a ɔplai zaa musu. 21 Gwen Kirisi de kpatablerinɔ kũ ikodenɔ
kũ gbãnadenɔ kũ dikirinɔla ń pínki kũ tɔ́ kũ òdi mì natɛńnɛnɔ pínki. Adi kɛ andunia tera
díkĩna adonlo, kũ a pɔ́ kũ ani suomɛ dɔ. 22 Luda tò à iko vĩ pɔ́ sĩnda pínkia, akũ à a dìtɛ pɔ́
sĩnda pínki mìde ũ sɔsi gbɛ̃nɔnɛ. 23 Sɔsi gbɛ̃ pìnɔmɛ Kirisi mɛ̀ ũ, à de Kirisi kũ àdi pɔ́ sĩnda
pínki papa gu sĩnda pínkia papana ũ.

2

*Vu à bona gan gɛ̃*na wɛ̃̀ndin

1 Á de yã gènɔ ũ Ludanɛ á taarinɔ kũ á durunnanɔ yãi. 2 Á tɛ́ andunia díkĩna ágbai, a mìi
nàtɛ ĩa gbãnadenɔ kínanɛ, Setan kũ à kpɛ́ dona ludayãdarisarinɔnɛ arɛ pìi. 3 Ó pínki ó de
lán ń bà yã se. Odì pɔ́ kũ ó mɛ̀ yeii kũ yã kũ à ó pɔ gbào kɛ. Ó inaa gũn ó de gbɛ̃ kũ Luda ni
pɔfɛ̃ kipaḿmanɔ ũ lán dakenɔ bà, 4 ama Luda sùru zɔ̃kɔ̃, à yenyĩ vĩwɛrɛ manamana. 5 Gɔrɔ
kũ ó de gènɔ ũ ó taarinɔ yãi, à ó fútɛ kũ Kirisio lɛɛlɛ. À á sura bà a gbɛ̃kɛ gũn. 6 Kirisi Yesu
gũn à ó sɛ́ à ó vútɛ kãao zaa musu, 7 de à le à a gbɛ̃kɛ zɔ̃kɔ̃ bonsarɛ mɔńnɛ andunia kũ ani su
gũn yãi yã mana kũ à kɛ̀wɛrɛ Kirisi Yesu gũn musu. 8 Luda á sura bà a gbɛ̃kɛ gũn Yesu náani
kũ a kɛ̀ yãi. Abire dí bo á kĩnaanlo, Luda mɛ́ à á gbá. 9 Á surabana dí bo á yãkɛna gãinlo, de
gbɛ̃kɛ sún ĩa dãoro yãi. 10 Luda ɔgbɛn ó ũ. Kirisi Yesu gũn à ó kɛ́ de ògɔ̃ kú kũ yã mana kũ à
gĩnakɛ à dìtɛwɛrɛ kɛnaao.

*G*ɔ̃na mɛ̀ dokɔ̃nɔ ũ Kirisi gũn

11 Ákɔ̃nɔ kũ á de buri pãndenɔ ũ inaa gũn, à laasun lɛ́ á kunna yãa. Tɔ̃̀zɔ̃nadenɔ dì á sísi
gyɔfɔrɔdenɔ, ama ń tɔ̃̀zɔ̃na de bisãsiri ɔgbɛ ũmɛ. 12 Gɔrɔ birea á kun Kirisi sari, á de gbɛ̃
zɩ̀tɔnɔ ũ Isarailanɔnɛ. Á baka kú Luda bàka kunna kũńwo kũ a lɛ́sɛnnɛnaaoo gũnlo. Á kú
andunia gũn tãmaa sari ludadɔ̃naa sari. 13 Kirisi Yesu gũn tera, ákɔ̃nɔ kũ á zɔ̃̀ kũ Ludao

yãnɔ a nai kãni kũ Kirisi aru gbãnao. [14] Àkũmɛ ó kunna kũ kɔ̃o nna ũ, à tò Yʊdanɔ kũ buri
pãndenɔ gɔ̃̀ mè dokɔ̃nɔ ũ. A mèɛ gũn à ibɛrɛ kũ à da ń dagura bĩni ũ gbòro, [15] à Musa doka
nà gui kũ a yãditɛnanɔ de à tó ń pla ń pínki gɔ̃ kãao gbɛ̃ dufu mèn do ũ. Lɛn à tò ò kɛ̀ kũ kɔ̃o
nna lɛ. [16] À ibɛrɛ làka, à ń pla ń pínki kɛ̀ nna kũ Ludao mè dokɔ̃nɔ pìi gũn a gana lía yãi. [17] À
sù à kɛna nna kũ Ludao baaruu kpà ákɔ̃nɔ kũ á zã̀ kũ Ludaonɔnɛ kũ gbɛ̃ kũ ò kãni kãaonɔ
dɔ. [18] Kirisi yãi ó pínki ó zɛ́ vĩ ò na De Ludai kũ a Nini dokɔ̃nɔ gbãnao.

[19] Abire yãi á de gbɛ̃ zɪ̀̃tɔnɔ ke bòasunɔ ũ doro, a gɔ̃ bedenɔ ũ kũ Luda gbɛ̃nɔ, a ɔndenɔ
ũmɛ. [20] Ákɔ̃nɔmɛ kpɛ́ kũ Luda bò ɛ̃ kũ zɪ̀̃rinɔ kũ annabinɔ nàaa ũ, akũsɔ̃ Kirisi Yesumɛ à
ɛ̃pɛtɛgbɛ ũ. [21] A gũnn kpɛ́ pɔ́ sĩnda pínki dì kɔ̃ kũn, àdigɔ̃ gbã Luda kpɛ́ ũ Dikiri gũn. [22] A gũn
ákɔ̃nɔ se, á de kpɛ́ pì bobɔnɔ ũ, ákɔ̃nɔmɛ Luda Nini kúki ũ.

3

*P*ɔlu zĩkɛna buri pãndenɔ tɛ́

[1] Abire mɛ́ à tò makũ Pɔlu, má de purusuna ũ Kirisi Yesunɛ ákɔ̃nɔ buri pãndenɔ yãi. [2] Ádi
ma lákũ Luda a gbɛ̃kɛkɛnnɛna zĩ dàmɛnɛ mà kɛ á tɛ́roo? [3] Luda a asiriyã mɔ̀mɛnɛ, ma kɛ̃̀árɛ
fíti kɔ̀. [4] Tó a a kyó kɛ̀, áni fɔ̃ à dɔ̃ lákũ ma wɛ́ kɛ̃̀ nà Kirisi asiriyã musu. [5] Luda dí yã pì o
gbɛ̃kenɛ yãro, akũ tera sà à mɔ̀ a zɪ̀̃rinɔ kũ a annabinɔnɛ kũ a Nini gbãnao. [6] Yã kũ à utɛna
yã pìn dí: Kirisi Yesu gũn baaru nna mana yãi buri pãndenɔ gɔ̃̀ Luda túbiblerinɔ ũ lɛɛlɛ kũ
Yudanɔ, ò gɔ̃̀ kũńwo mèdokɔ̃nɔdenɔ ũ. Ń baka kú lɛ́ kũ Luda sɛ̀ɛ gũn. [7] Ma gɔ̃ baaru nna pìi
kpàri ũ gba kũ Luda dàmɛnɛ, a gbãna tɛ́n zĩ kɛ ma gũn yãi. [8] Makũ kũ má kĩana Luda gbɛ̃nɔ
tɛ́, Luda gba pìi dàmɛnɛ, akũ matɛn Kirisi aruzɛkɛ lakanasari baaru kpá buri pãndenɔnɛ,
[9] matɛn asiriyã kũ Luda tɛn wɛtɛ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ boń́nɛ gupuraa. Asiriyã pì utɛna Luda
kũ à pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀ kĩnaa zaa káaku, [10] akũ tera sà à tò kpatablerinɔ kũ ikode kũ ò kú
musunɔ a ɔ̃ndɔ̃ buri dasinɔ dɔ̃̀ sɔsi gbɛ̃nɔ gãi. [11] Luda pɔyenyĩna kũ à kun zaa káaku pì lɛ́
pàpa Kirisi Yesu ó Dikiri gãi. [12] A gũn ó zɛ́ vĩ ò na Ludai kũ swɛ̃̀ɛo kpatɛna a náanikɛna yãi.
[13] Abire yãi ma wɛ́ kɛ̀áwa, àsun tó á nɛ̀sɛ yaka wari kũ matɛn kɛ á musu yãiro. Á kpetana
yãimɛ.

Kirisi yenyĩ

[14] Abire yãi madì kútɛ De Ludanɛ. [15] A kĩnaa a bede kũ ò kú musu kũ zĩtɛonɔ ń tɔ́ lèn ń
pínki. [16] Madì wɛ́ kɛa à á gba gbãna á nɛ̀sɛɛ gũn kũ a Nini gbãnao a aruzɛkɛ gakuride lén,
[17] de Kirisi vutɛ á swɛ̃̀n a náani kũ átɛn kɛ yãi, á zĩnipɛtɛna gɔ̃ gbãna yenyĩ gũn, [18] de à le à
a yenyĩ yàasa kũ a gbã̀nao kũ a leio kũ a lòkotooo gbá dɔ̃ kũ Luda gbɛ̃nɔ pínki, [19] de à le à a
yenyĩ kũ oni fɔ̃ ò a lɛ́ dɔ̃ pínkiro dɔ̃, Luda papana pínki pɛkɛrɛáwa.

[20] Luda zɔ̃kɔ̃! Ani fɔ̃ à kɛwɛrɛ de lákũ odì a wɛ́ kɛ ke odì a laasun lɛ́ nàla manamana kũ
gbãna kũ àtɛn zĩ kɛ ó gũnwo. [21] Ògɔ̃ a tɔ́ kpá sɔsi gbɛ̃nɔ kũ Kirisi Yesuoo gũn wɛ̃̀ kũ wɛ̃̀ɛo ari
gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

4

*M*ɛ̀dokɔ̃nɔkɛnaa

[1] Makũ kũ má de purusuna ũ Dikirinɛ, ma wɛ́ kɛ̀áwa, á kunna gɔ̃ de lákũ Luda á sísi àgɔ̃ de
nà. [2] À kɔ̃ fɔ̃, àgɔ̃ yekɔ̃i zĩdabusanaa gũn kũ nɛ̀sɛyĩdao kũ mɛnao. [3] À wɛ́ tã àgɔ̃ lɛ́dokɔ̃nɔ kũ
à bò Luda Nini kĩnaa vĩ bà kũ àdi á dɔkɔ̃a ũ. [4] Mɛ̀ mèn domɛ, akũsɔ̃ Nini pìi mèn domɛ. Lɛn
tãmaa kũ Luda á sísiaa mèn do lɛ se. [5] Dikiri mèn do, akũsɔ̃ donyĩzɛ mèn do kũ da'itɛkɛna
mèn doo. [6] Luda mèn domɛ ó pínki De ũ. Àkũ mɛ́ à iko vĩ ó baadia, àdigɔ̃ zĩ kɛ ó gbɛ̃ sĩnda
pínki gũn, à kú kũ ó gbɛ̃ sĩnda pínkio.

[7] Kirisi gbɛ̃kɛ kɛ̀ ó baadinɛ, lákũ à gba dàwɛrɛ nà lén. [8] Abire yãi à kɛ̃na Luda yãn ò pì:

Kũ à fùtɛ à tà musu, à dò zĩzɔnɔnɛ arɛ,
à gba dà gbɛ̃nɔnɛ.

[9] A futɛ à tana musu bire de deramɛɛ? Abire pì à kìpa ari zĩtɛ gɛ̃i gĩa. [10] Gbɛ̃ kũ à kìpaa
pìimɛ gbɛ̃ kũ à fùtɛ à tà ludambɛ musumusu ũ, de à gu sĩnda pínki pa. [11] Àkũ mɛ́ à gbɛ̃kenɔ

gbà zɛ́ ògɔ̃ de zĩ̀rinɔ ũ, gbɛ̃̄kenɔ annabinɔ, gbɛ̃̄kenɔ baarunnakparinɔ, gbɛ̃̄kenɔ pasutonɔ ke yãdannɛrinɔ, [12] de Luda gbɛ̃̄nɔ gɔ̃ kú a zĩ soru gũn, de Kirisi mè gbãna kũ, [13] ari ó pínki ògɔ̃ gɛ́ ká Luda Nɛ́ náani dokɔ̃̄nɔ kɛnaaa a dɔ̃na dokɔ̃̄nɔ gũn, de ò gɔ̃ gbɛ̃̄ papananɔ ũ Kirisi kũ pɔ́ sĩnda pínki pɛ̀kɛrɛa zɔ̃̄kɔ̃ lén. [14] Tó lɛmɛ ónigɔ̃ de nɛ́ fíti kũ òdi ɔ̃ndɔ̃ kũ manafikio kɛńnɛ ò ń sãtɛnɔ ũ doro, kũ yã dufu dannɛna dì ń sɛ́ lán ĩa ke ísɔ̃ bà. [15] Oi, óni yãpura o kũ yenyĩo, ò gbã yã sĩnda pínki musu Kirisi kũ à de a mì ũ gũn. [16] A gũnn mègu sĩnda pínki dì kɔ̃ kũn ò nakɔ̃a kũ tĩnɔ gbãnao, akũ mègunɔ dì zĩ kɛ a zɛ́a, mɛ̀ɛ dìgɔ̃ gbã àgɔ̃ kara kũ yenyĩo.

Kunna zĩ kũ kunna dufuo

[17] Abire yãi matɛn yã oárɛ kũ Dikiri tɔ́o, matɛni á gbao laakarii. Àsungɔ̃ kun lán kifiri kũ ń nɛ̀sɛfutakɛ dońnɛ arɛnɔ bàro. [18] Ń laasun ń kɛ́ yɔ̃nkɔ, ò zã̀ kũ wɛ̃̄ndi kũ Luda dì kpáḿmao, kũ ń wɛ́ sira, akũsɔ̃ ń sã gbãna yãi. [19] Ò nɛ̀sɛ vĩro, ò ń zĩda kpà wɛ́'isariyãa, ò dà vãni buri sĩnda pínki kɛna ni vĩ. [20] Ákɔ̃̄nɔ sɔ̃, ádi Kirisi yã dada lɛro. [21] Yesu gũn a a yã mà, a yãpura kũ à vĩ dàda. [22] Ò òárɛ à ɔ gbarɛ á dà zĩ kũ à doárɛ arɛi, kũ à yàka á pɔ́nidɛna vãninɔ yãi. [23] Ò òárɛ à á nɛ̀sɛ litɛ á laasun gɔ̃ dufu, [24] áni dà dufu kũ Luda kɛ̀ lán a pɔ́ bà sɛ́, á kunna nigɔ̃ adona kunna yãpurade ũ yãzɛdekɛ gũn.

[25] Abire yãi à ɔ gbarɛ manafiki yãi, á baadi gɔ̃ yãpura o a gbɛ̃̄dakenɛ, zaakũ mèdokɔ̃̄nɔ-denɔmɛ ó ũ. [26] Tó á pɔ fɛ̃̄, àsun durunna kɛro. Àsun tó ifãntɛ̃ gɛ̃ kpɛ́n àgɔ̃ kpɛ́ pɔfɛ̃̄naro, [27] de àsun Ibilisi gba zɛ́ro yãi. [28] Gbɛ̃ kũ àdi kpãni o yã à kpãni tó. À wɛ́ tã à zĩ mana kɛ kũ a ɔo, de à pɔ́ le à bo takasidenɔnɛ. [29] Àsun tó yã vãni ke bo á lénlo, séde a zɛ́de kũ ani gbɛ̃ kara, à kɛ àre ũ gbɛ̃ kũ òtɛn manɔnɛ. [30] Àsun Luda Nini kũ à kú adona da pɔsiranlo. À de sèeda kũ Luda kɛ̀áwa ari á bona gɔrɔ zĩ ũ. [31] Àsun kɛ ĩni kũ gbɛ̃̄keoro. À pɔfɛ̃̄ tó kũ pɛ̃̄tɛ̃o kũ patana gbãnao kũ gbɛ̃̄sɔ̃sɔ̃naao kũ pãsĩ̀kɛna buri sĩnda pínkio. [32] Àgɔ̃ gbɛ̃̄kɛ kɛ kũ kɔ̃o. Àgɔ̃ kɔ̃ wɛ̃̄nda gwa. À sùru kɛ kũ kɔ̃o lákũ Luda sùruu kɛ̀ kãáo nà Kirisi gũn.

5

Kunna gupuran

[1] Lákũ á de Luda nɛ́ yenyĩdenɔ ũ nà, à a ágba sɛ́. [2] Lákũ Kirisi yewái nà à gì a wɛ̃̄ndiii ó yãi sa'obɔ kũ a gbĩ nna Ludanɛ ũ, à tó yekɔ̃i doárɛ arɛ lɛ se.

[3] Lákũ á de Luda gbɛ̃̄nɔ ũ nà, adi kũ ò pãpãkɛna ke dà vãni buri sĩnda pínki ke wãkũ yã ma á té sero. [4] Wɛ́'isariyã'ona kũ yã dɔ̀rɔ sari onaao kũ fàai bɛ̃̄̀nɛ bonaao mana kãáoro dɔ, sé sáabukɛna yã. [5] Àgɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kũ pãpãkɛri ke kesɔ̃ dàvãnide ke kesɔ̃ wãkũde ke ni kpata kũ à bò Luda kĩnaa ble lɛɛlɛ kũ Kirisioro. Pɔ́ kũ gbɛ̃ dì a wãkũ kɛ gɔ̃̀ a dikiri ũmɛ. [6] Àsun tó gbɛ̃̄ke á sãtɛ kũ yã pã korioro. Yã bire takanɔ mɛ́ ani tó Luda pɔfɛ̃ kipa a yãdarisarinɔa. [7] Àsun tó á bàka gɔ̃ kú kũńworo. [8] Á kú gusiran yã, tera sà Dikiri gũn á kú gupuran. Àgɔ̃ kun gupura gbɛ̃̄nɔ ũ, [9] zaakũ gupura dì mana buri sĩnda pínki ińnɛ kũ yãzɛdeo kũ yãpurao. [10] À yã kũ àdi ká Dikirigu dada. [11] Á bàka súngɔ̃ kú kũ gusira yãkɛna kũ à karana vĩrooro. À yã birenɔ bobo gupurai. [12] Bee yã kũ gbɛ̃ pìnɔ dì kɛ asiri gũn ona bi wɛ́'iyãmɛ. [13] Tó ò bò kũ yão gupurai, òdi a súsu dɔ̃, [14] zaakũ gupura dì tó ò pɔ́ sĩnda pínki e. Abire yãi òdi pi:

I'ori ǹ vu ǹ futɛ bona gan,
Kirisi ni gu punnɛ.

[15] Àgɔ̃ á táa'ona dɔ̃ manamana. Àsungɔ̃ de yɔ̃nkɔnɔ ũro, sé ɔ̃ndɔ̃rinɔ. [16] Àgɔ̃ yã kũ Luda a zɛ́ bòárɛ kɛ, zaakũ gɔrɔ díkĩnanɔn vãni. [17] Abire yãi àsungɔ̃ de yɔ̃nkɔnɔ ũro, àgɔ̃ dɔ̃ lákũ Dikiri pɔyenyĩna de nà. [18] Àsungɔ̃ kú kũ wɛ̃̄dɛkɛnaaoro, àdi pãpã zĩńmamɛ, ama à tó Luda Nini gɔ̃ zĩ kɛ á guu papana, [19] gbasa à fàai bo kũ kɔ̃o kũ zaburao kũ Luda tɔ́kpanaao kũ lɛ̀ kũ Luda Nini dì daárɛo. À lɛ̀ sí, à Dikiri tɔ́ kpá á swɛ̃̄̀ɛ gũn, [20] àgɔ̃ De Luda sáabu kɛ gɔrɔ sĩnda pínki yã sĩnda pínki gũn kũ ó Dikiri Yesu Kirisi tɔ́o. [21] À mì natɛkɔ̃̄nɛ Kirisi vĩna kũ á vĩ yãi.

*G*ɔ̃gbɛ̃ kunna kũ a nanɔo

22 Ákɔ̃nɔ nɔgbɛ̃nɔ, á baadi gɔ̃ mì natɛ a zãnɛ lákũ Dikirin átɛn kɛnɛ bà. 23 Zaakũ gɔ̃gbɛ̃mɛ
nɔgbɛ̃ mì ũ, lákũ Kirisi de sɔsi gbɛ̃ kũ ò de a mè ũnɔ mì ũ nà kũ ń Surabariio. 24 Lákũ sɔsi
gbɛ̃nɔ dì mì natɛ Kirisinɛ nà, lɛmɛ se nɔgbɛ̃nɔ gɔ̃ mì natɛ ń zãnɔnɛ lɛ yã sĩnda pínki gũn.
25 Ákɔ̃nɔ gɔ̃gbɛ̃nɔ sɔ̃, á baadi gɔ̃ ye a nanɔi lákũ Kirisi ye sɔsi gbɛ̃nɔi nà, à gì a wɛ̃ndiii a
yãi. 26 À gbɛ̃̀ bònɛ kũ ío a yã gãi de àgɔ̃ de a pó ũ, 27 de à ń kpan'arɛ kɛ kũ gakurio sãa sari
yitorokũnaa sari mamberu sari gbãsĩ sari taari sari. 28 Lɛn à kṵ̀ gɔ̃gbɛ̃ sĩnda pínki gɔ̃ ye a
nanɔi lɛ lán a zĩda mèɛ bà. Gbɛ̃ kũ à ye a nanɔi ye a zĩdaimɛ. 29 Gbɛ̃ke dì gí a zĩda mèɛiro.
Àdi pɔ́ble kpáa, àdi laakari dɔa lákũ Kirisi dì kɛ sɔsi gbɛ̃nɔnɛ nà, 30 kũ ó de a mègunɔ ũ yãi.
31 Abire yãi gɔ̃gbɛ̃ ni bo a de kũ a dao bɛa, oni nakɔ̃a kũ a nanɔo, ń gbɛ̃nɔn pla ni gɔ̃ mɛ̀ do
ũ. 32 Asiri zɔ̃kɔ̃ kú yã pìi gũn, ma è à de lɛ Kirisi dagura kũ sɔsi gbɛ̃ɔo. 33 Bee kũ abireo à de á
yã ũ se dɔ. Á baadi gɔ̃ ye a nanɔi lán a zĩda bà. Nɔgbɛ̃ sɔ̃, à a zã yã da.

6

*Nɛ́*nɔ yã

1 Ákɔ̃nɔ nɛ́nɔ, Dikiri gũn àgɔ̃ á de kũ á dao yã ma, zaakũ abire mɛ́ à mana. 2-3 À bɛ̀ɛrɛ lí á
de kũ á daonɛ, de àgɔ̃ aafia à gì kɛ andunia gũn. Yã kũ Luda dìtɛ káaku kũ lésɛnaaon gwe.
4 Ákɔ̃nɔ denɔ sɔ̃, àsun á nɛ́nɔ pɔ yakaro. À ń tùtu kɛ à lɛ́ daḿma Yesude nɛ́gwana ũ.

*Z*ɔ̀nɔ yã

5 Ákɔ̃nɔ zɔ̀nɔ, àgɔ̃ á andunia dí dikirinɔ yã ma kũ nɛ̀sɛdoo kũ vĩnao kũ lukanaao lákũ
Kirisin átɛn kɛnɛɛ bà. 6 Àsun zĩ kɛńnɛ ń wɛ́ yãiro. Àgɔ̃ Luda pɔyenyĩna kɛ kũ yãpurao
kũ ákɔ̃nɔmɛ Kirisi zɔ̀nɔ ũ yãi. 7 Àgɔ̃ zĩ kɛ kũ kokario lákũ Dikirin átɛn kɛnɛɛ bà, adi kɛ
bisãsirinlo. 8 Àgɔ̃ dɔ̃ kũ Dikiri ni baadi yãmanakɛna fĩna bonɛ, zɔ̀ kesɔ̃ zĩdade.
9 Ákɔ̃nɔ dikirinɔ sɔ̃, àgɔ̃ kɛńnɛ lɛ se. À yã pãsĩ ońnɛna tó. Àgɔ̃ dɔ̃ kũ mɔ́kɔ̃nɔ kũ ákɔ̃nɔo
pínki, á Dikiri kú musu, àdi yã kɛ gbɛ̃ke wɛ́ yãiro.

*G*ɔ̃kɛbɔ kũ Luda kpàwánɔ

10 Yã kũ à gɔ̀n dí: Àgɔ̃ gbãna Dikiri gũn kũ a iko gbãna zɔ̃kɔ̃ɔo. 11 À gɔ̃kɛbɔ kũ Luda
kpàáwanɔ da pínki, de à le à zɛ gíngin à Ibilisi ɔ̃ndɔ̃ fɔ̃. 12 Zaakũ adi kɛ bisãsirinɔn ótɛn
ɔsi ká kũńworo, sé nini vãni kũ ò kú musunɔ. Ò de andunia díkĩna gusira kíblerinɔ ũ kũ
ń mìdenɔ kũ ń ikodenɔ. 13 Abire yãi à gɔ̃kɛbɔɔ pìnɔ sɛ́tɛ à da pínki, de à fɔ̃ à zɛ à gí gɔrɔ
vãnia, gbasa à gɔ̃ zɛna gíngin a pínki kɛnaa gbɛra. 14 Àgɔ̃ zɛna gbãna, à yãpura dɔ á pi asa ũ,
à yãzɛdekɛ da mɔ̀ uta ũ. 15 À kɛna nna kũ Ludao baaru nna kpá kyate ũ, de àgɔ̃ kú kũ soruo.
16 Àgɔ̃ ludanaanikɛna kũna sɛ̃gbako ũ gɔrɔ sĩnda pínki, de à fɔ̃ à Setan kà tɛ́denɔ dɛ pínki.
17 À surabana sɛ́ à kú mɔ̀ fùra ũ, àgɔ̃ Luda yã kũ à de a Nini fɛ̃nɛda ũ kũna. 18 Àgɔ̃ adua kɛ gɔrɔ
sĩnda pínki, àgɔ̃ Luda kpányĩ gbɛka yã sĩnda pínki gũn kũ a Nini donnɛna arɛo. Àgɔ̃ itɛ̃ kɛ
kũ mɛna zɔ̃kɔ̃ɔo, àgɔ̃ adua kɛ Luda gbɛ̃nɔnɛ ń pínki. 19 À adua kɛmɛnɛ dɔ, de tó matɛn yã o,
Luda ma gba lɛ́ mà a baaru nna asiri ońnɛ vĩna sari. 20 Baaru nna pì yãi má de Luda wɛ́de
kũ ò dà kpɛ́siran ũ. Àgɔ̃ adua kɛmɛnɛ, de mà baaru nna kpá vĩna sari lákũ à kṵ̀ mà kpá nà.

*Lɛ́*zammanaa

21 Ó gbɛ̃ndo yenyĩde Tikiku, Dikiri zĩkɛri náanide ni ma baaru kpáárɛ pínki, de à le àgɔ̃
ma kunna dɔ̃ kũ pó kũ matɛn kɛo. 22 Ma a zĩáwa de à ó kunna oárɛmɛ, á nɛ̀sɛ le à yĩda kũ.
23 Ó gbɛ̃nɔ, De Luda kũ Dikiri Yesu Kirisio á gba aafia, à á yena kɔ̃i karaárɛ kũ á
ludanaanikɛnaao. 24 Luda gbɛ̃kɛ kɛ gbɛ̃ kũ ò ye ó Dikiri Yesu Kirisii lakanaa sarinɔnɛ ń
pínki.

FILIPIDENƆ

*P*ɔlu aduakɛna Filipidenɔnɛ

1 Makũ Pɔlu kũ Timɔtio Kirisi Yesu zɔ̀blerinɔ ókɔ̃nɔ mɛ́ o takada dí kɛ̃̀ Luda gbɛ̃ kũ ò kú
Filipinɔnɛ kunna Kirisi Yesu gũn kũ ń gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ ń kpanyĩrinɔ. 2 Luda ó De kũ Dikiri
Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ kɛárɛ, à á gba aafiaa.
3 Gɔrɔ kũ á yã dɔ̀magu pínki, madìgɔ̃ ma Luda sáabu kpámɛ. 4 Ma aduakɛnaa gũn pínki
madìgɔ̃ adua kɛárɛ á pínki kũ pɔnnao, 5 kũ á ɔ kakarana kũmao baaru nna kpanaa gũn zaa
gɔrɔ kũ a mà ari kũ a gbãrao yãi. 6 Má dɔ̃ sãnsãn, lákũ Luda nà zĩ manaa á tɛ́ nà, anigɔ̃ kɛ,
ari à gɛ́ mì dɛo Kirisi Yesu sugɔrɔ zĩ. 7 À mana kũ má á yã kũna á pínki lɛ, zaakũ á yã kú ma
swɛ̃̀n. Má da kpɛ́sirann yá, má zɛ kũ baaru nna pìio a yãpura ona yãin yá, á pínki á baka vĩ
zɛ́ kũ Luda ma gba gũn. 8 Luda dɔ̃ kũ matɛni á bɛgɛ kɛ á pínki kũ Kirisi Yesu yenyĩ burio.
9 Madì adua kɛárɛ, de á yenyĩ gɔ̃ kara àgɔ̃ gɛ́ dɔ̃naa gũn kũ wɛ́kɛ̃naao swáswa, 10 de à yã kũ
à kũ̀ à kɛ dɔ̃, àgɔ̃ kun nèsɛpuradenɔ ũ taari sari Kirisi sugɔrɔ zĩ. 11 Àgɔ̃ pana kũ yã mana kũ
òdi bo Yesu Kirisi kĩnaanɔo, de ò Luda tɔ́ bo, ò a sáabu kpá.

*Kirisim*ɛ Pɔlu wɛ̃̀ndi ũ

12 Ma gbɛ̃nɔ, má ye àgɔ̃ dɔ̃ kũ yã kũ à ma le tɛ́ kà baaru nna gɛna arɛimɛ, 13 akũ soza kínabɛ
dogarinɔ ń pínki kũ gbɛ̃ kparanɔ dɔ̃̀ kũ Kirisi yãin ò ma dà kpɛ́siran. 14 Ma dana kpɛ́siran
yãi ó gbɛ̃nɔ Dikiri náani kɛ̀ dasi de yãla, akũ ń kùgbãna kàra, òtɛn Luda yã o gbɛ̃nɔnɛ vĩna
sari.
15 Yãpuramɛ, ń gbɛ̃kenɔ dì Kirisi yã waazi kɛ denlana yãi kũ nèsɛgɔ̃baao, gbɛ̃kenɔ
sɔ̃ kũ nèsɛmanao. 16 Gbɛ̃ díkĩnanɔ dì kɛ kũ yenyĩomɛ, zaakũ ò dɔ̃ kũ má zɛna kũ
Yesu baarunnakpanaao yãin má yĩna la. 17 Nèsɛgɔ̃bade pìnɔ sɔ̃, òdi Kirisi yã waazi kɛ
denlamɔnnɛna yãimɛ, adi kɛ kũ nèsɛpuraonlo. Òtɛn da òtɛni ń kunna kpɛ́siran wari
karamɛnɛ. 18 Yãken yá? Manafiki gũnn yá, yãpura gũnn yá, a pínki dé, òtɛn Kirisi yã waazi
kɛmɛ. Ma pɔ nna kũ abireo, akũsɔ̃ ani ɛra à kɛ nna dɔ, 19 zaakũ má dɔ̃ kũ adua kũ átɛn kɛmɛnɛ
kũ Yesu Kirisi Nini kpányĩo ni tó mà bo. 20 Ma wɛ́ dɔi, akũsɔ̃ má a náani vĩ manamana, kũ
wɛ́'i ni ma kũ yãke gũnlo. Tera sà lán yã bà kũ kùgbãnao mani Kirisi tɔ́ bo ma mɛ̀ɛ gũn, má
kunn yá kesɔ̃ ma gan yá. 21 Zaakũ Kirisi yãin má kún, ga demɛnɛ àre ũ. 22 Tó ma kunna kũ
wɛ̃̀ndiio demɛnɛ zĩ àrede ũ, má dɔ̃ a kũ mani séro, 23 ma laasun kpaatɛnamɛ. Má ye mà tá,
de màgɔ̃ kú kũ Kirisio. Gwe manamɛnɛ de gu dila zɔ̃̀. 24 Ama à mana màgɔ̃ kú kũ wɛ̃̀ndiio á
yãi. 25 Abire yã futɛna vĩro. Má dɔ̃ kũ mani gɔ̃ la màgɔ̃ kú kãáo á pínki, de à le à gɛ́ arɛ kũ
pɔnnao ludanaanikɛnaa gũn.
26 Lɛn gɔrɔ kũ mani ɛra mà su á gwa lɛ, áni zɛ́ le à ĩa dã Kirisi Yesu gũn manamana ma
yãi. 27 A pínki dé, tó ma su á gwa ke mádi suronlo, à tó á kunna kɔ̃ sɛ́ kũ Kirisi baaru nnao,
de tó matɛni á baaru ma, mà ma kũ á zɛna gíngin kũ lɛ́dokɔ̃nɔo, átɛn ɔsi ká kũ nèsɛ mèn
doo baaru nna pì zɛ́ yãi. 28 Àsun tó á ibɛrɛnɔ yãke vĩna á kũro. Abire nigɔ̃ deńnɛ sèeda ũ kũ
ò mìi pɛ̀ kakatɛnaaa, ákɔ̃nɔ sɔ̃ áni bo mana. Luda kɛnan gwe. 29 Zaakũ Luda á gbá zɛ́ à wari
kɛ Kirisinɛ, adi kɛ a náanikɛna adonlo. 30 Ɔsi kũ a è matɛn ká yã, akũsɔ̃ a mà matɛn ká ari
tera, ákɔ̃nɔ á kú ɔsi dokɔ̃nɔ pìi gũmmɛ.

2

Zĩdabusanaa

1 Tó á kunna Kirisi gũn lɛ́damma vĩ, tó a yenyĩ tɛn tɛ́ kpáái, tó á lɛ́dokɔ̃nɔ vĩ kũ a Ninio,
tó á kɔ̃ wɛ̃nda vĩ kũ sùruuo, 2 à laasun dokɔ̃nɔ kɛ, àgɔ̃ yenyĩ dokɔ̃nɔ vĩ lɛ́dokɔ̃nɔdenɔ ũ,
pɔyeinayãdokɔ̃nɔdenɔ ũ, de ma pɔnna gɔ̃ papana. 3 Àsun yãke kɛ denlana ke yɔ̃̀gɔ̃kɛna
yãiro. Zĩdabusanaa gũn à a gbɛ̃dake kũ kũ bɛ̀ɛrɛɛo de á zĩdala. 4 Gbɛ̃ke sún laasun lɛ́ a zĩda
mèn do yãaro, à gbɛ̃ pãndenɔ pɔ́ lɛ́ dɔ. 5 Àgɔ̃ nèsɛ kũ Kirisi Yesu vĩ vĩ se.
6 A ludakɛnaa gũn adi a zĩda kɛna lɛɛlɛ kũ Ludao yã daro,

7 akũ à a zĩda gwenaa tòn, à zǐrikɛ sɛ̀,
à gɔ̃̀ bisãsiri ũ, à bisãsirikɛ sɛ̀.
8 À a zĩda bùsa,
à mìi nàtɛ ari à gɛ̀ɛ à gào,
ari lígbãndurukpana ganaa.
9 Abire yãi Luda a sɛ̀ musu,
à tɔ́ kũ à de tɔ́ sĩnda pínkila kpànɛ,
10 de tó ò Yesu tɔ́ sì,
gbɛ̃ sĩnda pínki ni kútɛnɛ
ludambɛ kũ zĩtɛo kũ zĩtɛ gɛ̃io,
11 gbɛ̃ sĩnda pínki ni o kũ a léo
kũ Yesu Kirisimɛ Dikiri ũ
De Luda tɔ́bona yãi.

À gu puńnɛ andunia gũn

12 Abire yãi ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, lákũ adì ma yã ma gɔrɔ kũ má kú kãáo nà, atɛ̃nsa kũ má kú kãáo tera doro, àgɔ̃ á bona mana lɛ́ papa kũ vĩnao kũ lukanaao. 13 Zaakũ Luda mɛ́ àtɛn zĩ kɛ á gũn de àgɔ̃ ye a pɔyenyĩnaai gbasa à kɛ. 14 À yã sĩnda pínki kɛ yãkete kũ lékpakɔ̃anaao sari, 15 de àgɔ̃ taari sari, gbãsĩ sari, Luda nɛ́ mamberusaridenɔ ũ tera gbɛ̃ sãtɛna nèsɛpãsĩdenɔ tɛ́, kũ átɛn gu puńnɛ andunia gũn lán susunɛnɔ bà, 16 àgɔ̃ wɛ̃̀ndi yã kũna, de mà le mà ĩa dã kãáo Kirisi sugɔrɔ zĩ yãi. Tó átɛn kɛ lɛ, de mádi bà pã léro akũsɔ̃ mádi zĩ pã kɛro. 17 Bee tó ma aru ni kɔ́tɛ á ludanaanikɛna sa'o'i ũ, ma pɔ nigɔ̃ nna, matɛn pɔnna kɛ kãáo á pínki. 18 Ákɔ̃nɔ sɔ̃, à pɔnna kɛ lɛ, ò kɛ lɛɛlɛ.

*Timɔ*ti kũ Ɛpafarɔdituo

19 Kũ Dikiri Yesu arubarikaao mani Timɔti zĩáwa tera, de mà le mà á baaru ma, ma laakari kpátɛ. 20 Má gbɛ̃ke vĩ kũ à ye á yãi yãpura lákũ a bàro. 21 Gbɛ̃ sĩnda pínki zĩda yã mɛ́ àdi donɛ arɛ, adi kɛ Yesu Kirisi yãnlo. 22 Á dɔ̃ lákũ Timɔti a zĩda bì nà, à baaru nna zĩ kɛ̀ kũmao lán nɛ́ kũ a deo bà. 23 Tó má a zɛna dɔ̃ súsu, má ye mà a zĩáwa gɔ̃̀nɔ. 24 Má Dikiri náani vĩ kũ mani su á gwa tera ma zĩda.

25 Ma gbɛ̃ Ɛpafarɔditu, ma zĩ̀kɛri dake, ma zǐkari dake kũ a a zǐ à kpámai kũ pɔ́ kũ matɛni a ni dɛnɔ, ma è à mana mà a gbarɛáwamɛ. 26 Àtɛni á bɛgɛ kɛ á pínki, akũsɔ̃ a nèsɛɛ yàka, kũ a a gyãkɛna baaruu mà yãi. 27 À gyã kɛ̀ yãpura ari à kà gana, akũ Luda a wɛ̃nda gwà. Adi kɛ àkũmɛ adoro, kũ makũomɛ se, de ma pɔsira sún kararo yãi. 28 Abire yãi matɛn wã mà a gbarɛáwa, de á wɛ́ sikɔ̃lɛ, á pɔ kɛ nna, ma laakari kpátɛ. 29 À gbãnakɛ kpái Dikiri gũn kũ pɔnna zɔ̃kɔ̃ɔo. À bɛ̀ɛrɛ lí gbɛ̃ bire takanɛ. 30 À gɔ̃̀ fíti kũ ani ga Kirisi zĩ yãi. À a zĩda kpà gaa de à le à kpányĩ kũ áni fɔ̃ à kɛmɛnɛro kɛmɛnɛ yãi.

3

*Kirisi d*ɔ̃naa

1 Ma gbɛ̃nɔ, yã kũ à gɔ̃̀n dí: À pɔnna kɛ Dikiri gũn. Mani gí yã kũ ma òárɛ gbɛ̀ sísiiro. Àkũmɛ aafia ũárɛ. 2 À laakari kɛ lɛwanna kǔ̀nɔi, yãvãnikɛri kũ òdi ń kɛ yákiyaki pìnɔ! 3 Ókɔ̃nɔ kũ odì donyĩ kɛ Ludanɛ kũ a Nini gbãnao, odì ĩa dã Kirisi Yesu gũn, odì náani kpá ó zĩda yãaro, ókɔ̃nɔ mɛ́ ó tɔ̃̀zɔ̃nade yãpuranɔ ũ. 4 Makũ, má zɛ́ vĩ mà náani kpá ma zĩdaa. Tó gbɛ̃ tɛn da a a zĩda náani kɛ̀, ma a pɔ́ kɛ̀ deala. 5 Ma tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ ma gɔrɔ sɔraakɔ̃de zĩ. Isarailan ma ũ inaa gũn, Biliaminu buri, Eberu buri yãpura. Musa doka musu má kú Farisinɔ gã̀a gũn. 6 Ma ania kɛ̀, ma wɛ́ tã̀ sɔsi gbɛ̃nɔa. Yãkɛna a zɛ́a Musa doka gũn, gbɛ̃ke dí fɔ̃ à ma taari èro. 7 Ama yã kũ má kũna àre ũ yã pìnɔ gɔ̃̀mɛnɛ àree sari tera Kirisi yãi. 8 A kũ à deńla ma yã sĩnda pínki dìtɛ àree sari ma Dikiri Kirisi Yesu dɔ̃na kũ à de a pínkila yãi. Kirisi pì yãi ma ɔ gbàrɛ yã sĩnda pínkii bìsa ũ, de màgɔ̃ a vĩ, 9 màgɔ̃ kú a gũn kũ yã kũ dì tó ò kɛ nna kũ Ludao a náanikɛna yãiio. Luda dì tó yã bo kũńwo nna dokakũna yãinlo, àdi tó yã bo kũńwo nna Kirisi náanikɛna yãimɛ. 10 Yã kũ má yei mɛ́ à de mà Kirisi dɔ̃ kũ gbãna kũ à

fùtɛo bona ganwo, de ma bàka gɔ̃ kú a warikɛnaa gũn, mà gɔ̃ lákũ a bà a ganaa gũn [11] gbasa
mà gɔ̃ gàavu ũ.

*P*ɔ́ kũ ntɛn pɛ́a lenaa

[12] Adi kɛ ma lɛ̀ pínkinlo akũsɔ̃ má papana gĩaro. Matɛn pɛ́amɛ, de mà yã kũ Kirisi Yesu
ma sɛ a pɔ́ ũ yãi sí ma pɔ́ ũ. [13] Ma gbɛ̃nɔ, mádi sí ma lɛ̀ kɔ̀ro. Yã mɛ̀n don matɛn kɛ, madì
nɔnɔ pɔ́ kũ à kú ma arɛi, pɔ́ kũ à kú ma kpɛ laasunlɛnaa sari. [14] Matɛn pɛ́ pɔ́ kũ ma wɛ́ dɔiia,
de mà àre kũ Luda ó sísia gɛna musu le Kirisi Yesu gãi. [15] Ókɔ̃nɔ gbɛ̃ papananɔ, ògɔ̃ laasun
bire vĩ. Tó á laasun pãnde vĩ, Luda ni á wɛ́ kɛ̃árɛ yã bire musu. [16] A pínki dé, gu kũ o kan dí,
ò gɛ́ arɛ zɛ́ dokɔ̃nɔ pìi gũn.

[17] Ma gbɛ̃nɔ, à ma ágba sɛ́, lákũ o a taka kɛ̀árɛ nà, á wɛ́ gɔ̃ pɛ́ gbɛ̃ kũ ń kunna kɔ̃ sìonɔi.
[18] Madìgɔ̃ oárɛ yã gɛ̀n baaakɔ̃, akũsɔ̃ ma ɛra matɛn oárɛ tera dɔ kũ wɛ́'io, gbɛ̃nɔn kun dasi
kũ ń yãkɛna ń kɛ́ Kirisi gana lía ibɛrɛnɔ ũ. [19] Ò mìi pè kakatɛnaaa. Ń gbɛrɛmɛ ń dikiri ũ,
wɛ́'iyãmɛ ń ĩadãbɔ ũ, andunia yãn ń laasun dìgɔ̃ kúa. [20] Ókɔ̃nɔ sɔ̃, ludambɛ gbɛ̃nɔn ó ũ, ó
wɛ́ dɔ Surabari kũ ani bo gwea, àkũmɛ Dikiri Yesu Kirisi ũ. [21] Ani ó mɛ̀ gbãnasarinɔ li lán a
mɛ̀ gakuride bà kũ a gbãna kũ ani fɔ̃ à tó pɔ́ sĩnda pínki mì natɛarɛo.

4

*L*ɛ́dammanaa

[1] Abire yãi ma gbɛ̃ yenyĩde kũ matɛni á bɛgɛ kɛnɔ, ákɔ̃nɔ kũ á de ma ĩadãbɔ kũ madì
pɔnna kɛo ũnɔ, àgɔ̃ zɛna gíngin Dikiri gũn lɛ, ma gbɛ̃nɔ.
[2] Ma kútɛ kɛ̀ Yuodianɛ kũ Sintisio ògɔ̃ lɛ́dokɔ̃nɔ vĩ Dikiri gũn. [3] Mɔkɔ̃n sɔ̃ ma gbɛ̃ndo
náanide, ma wɛ́ kɛ̀mma, ɩ̀ kpá nɔgbɛ̃ pìnɔi, zaakũ ò ɔsi kà kũmao baaru nna kpanaa gũn
kũ Kɛlɛmɛntio kũ ma zĩkɛri dakenɔ. Ń tɔ́ kú wɛ̃̀ndi takadan.
[4] Àgɔ̃ pɔnna kɛ Dikiri gũn gɔrɔ sĩnda pínki. Ma òárɛ dɔ, à pɔnna kɛ. [5] À á zĩda busa gbɛ̃
sĩnda pínkinɛ. Dikiri sunaa kà kãni. [6] Àsun yãke damu kɛro. Yã sĩnda pínki gũn à adua kɛ, à
yã gbɛka Ludaa kũ sáabukɛnaao, à á yã'ũmmananɔ onɛ, [7] ani á nɛ̀sɛ kũ á laakariio kpátɛárɛ
Kirisi Yesu gũn. Nɛ̀sɛkpatɛnaa pìi zɔ̃kɔ̃, à de bisãsiri dɔ̃na la.
[8] Ma gbɛ̃nɔ, yã kũ à gɔ̀árɛn dí: Yã kũ à yãpura vĩ akũsɔ̃ à bɛ̀ɛrɛ vĩ, yã kũ à zɛ́ vĩ akũsɔ̃ à
gbãsĩ vĩro, yã kũ à nna akũsɔ̃ à arubarika vĩ, yã kũ à mana akũsɔ̃ òdi a sáabu kpá, àgɔ̃ laasun
lɛ́ yã birenɔ musu. [9] Yã kũ ma dàárɛ a sì, yã kũ a mà ma léi akũsɔ̃ a èma, à yã birenɔ kɛ, Luda
aafiade nigɔ̃ kú kãáo.

*P*ɔlu Filipidenɔ sáabukpanaa

[10] Ma pɔ nna à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃ Dikiri gũn, zaakũ á laasun èra à sùma sà. Á ma yã kũna yã fá,
zɛ́n ádi lero. [11] Mádi o lɛ kũ matɛn takasi kɛ yãinlo, zaakũ ma dà ma zĩdanɛ màgɔ̃ sáabu
vĩ gwena sĩnda pínki gũn. [12] Má takasikɛna dɔ̃ akũsɔ̃ má nnamana dɔ̃. Gɔrɔ sĩnda pínki gu
sĩnda pínkia kãna ke nàa, pɔ́dinyĩ ke pɔ́kĩammana yãke vĩmɛnɛ doro. [13] Mani pɔ́ sĩnda pínki
fɔ̃ Kirisi kũ àdi ma gba gbãna yãi. [14] Bee kũ abireo kũ á bàka kú kũ ma takasikɛnaao, a yã
mana kɛ̀.
[15] Filipidenɔ, á dɔ̃ kũ á zĩdao, ma baaru nna kpanaárɛ káaku gũn, kũ ma bo Masedonia
bùsun, sɔsi ke kun kũ à kpàmai kũ ɔgɔ yã bɔkɔtɛnaaoro, sé ákɔ̃nɔ. [16] Bee gɔrɔ kũ má kú
Tɛsalonika, a pɔ́ kũ matɛni a ni dɛnɔ kpà̰zãmɛnɛ de gɛ̃̀n dola. [17] Adi kɛ gban matɛn wɛtɛro,
á àre karana Luda kĩnaan matɛn wɛtɛ. [18] Ma pɔ́ kũ a kpà̰zãmɛnɛ lè, à pàpa ari à dìrɛ.
Ɛpafarɔditu á gbanɔ kpàma, pɔ́ mɔ̀ma sà. À de sa'obɔ kũ a gbĩ nna Ludanɛ akũsɔ̃ àdi káagu
à sí ũ. [19] Ma Luda ni pɔ́ kũ á a ni vĩnɔ kpááwa Kirisi Yesu gũn a aruzɛkɛ gakuride lén.
[20] Ògɔ̃ ó Luda ó De tɔ́ bo gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

*L*ɛ́zammanaa

[21] À fɔ kpá Luda gbɛ̃nɔa ń pínki kunna Kirisi Yesu gũn. Ma gbɛ̃ kũ ó kú lɛɛlɛnɔ fɔ kpàáwa.
[22] Luda gbɛ̃nɔ fɔ kpàáwa ń pínki, atɛ̃nsa gbɛ̃ kũ ò kú Siza bɛanɔ. [23] Dikiri Yesu Kirisi gbɛ̃kɛ
kɛárɛ á ninin.

KƆLƆSEDENƆ

*Sáabukpana kũ aduakɛ*naao

1 Makũ Pɔlu, Kirisi Yesu zĩ̀rii Luda pɔyenyĩnaa gũn kũ ó gbɛ̃ Timɔtio, ókɔ̃nɔ mɛ́ o takada
dí kɛ̃̀ 2 ó gbɛ̃ náanide kũ ò kú adona Kirisi gũn zaa Kɔlɔsenɔnɛ. Luda ó De gbɛ̃kɛ kɛárɛ, à á
gba aafiaa.
3 Gɔrɔ sĩnda pínki tó ótɛn adua kɛárɛ, odìgɔ̃ Luda ó Dikiri Yesu Kirisi De sáabu kpámɛ,
4 zaakũ o á Kirisi Yesu náanikɛna baaruu mà kũ yenyĩ kũ á vĩ ó gbɛ̃nɔnɛɛo ń pínki, 5 kũ á wɛ́
dɔ pɔ́ kũ à ditɛnaárɛ ludambɛi yãi. A yãpura yã mà zaa káaku baaru nna kũ o kpàárɛ gũn.
6 Baaru nna pì tɛn nɛ́ i àtɛn dagula andunia gũn pínki, lákũ à kɛ̀ á tɛ́ nà zaa gɔrɔ kũ a mà,
akũ a Luda gbɛ̃kɛ súsu dɔ̃̀. 7 Ó gbɛ̃ yenyĩde ó zĩkɛri dake Ɛpafara mɛ́ à yã pìi dàárɛ ó gɛ̃nɛ ũ.
Kirisi zĩkɛri náanidemɛ, 8 àkũ mɛ́ à yenyĩ kũ Luda Nini á káa òwɛrɛ.
9 Abire yãi zaa gɔrɔ kũ o á baaruu mà, odìgɔ̃ wɛ́ kɛárɛ Ludaa lakanaa sari, de à tó à a
pɔyenyĩna dɔ̃ swáswa, a Nini á gba ɔ̃ndɔ̃ kũ wɛ́zɛ̃o pínki, 10 de àgɔ̃ kun lákũ Dikiri yei nà, á
yã sĩnda pínki káagu, de á yã mana sĩnda pínki kɛna gɔ̃ dagula, á Luda dɔ̃na gɔ̃ kara, 11 de
àgɔ̃ gbãna yã sĩnda pínki gũn a gbãna gakuride lén, de à pɔ́ sĩnda pínki fɔ̃ kũ mɛnao kũ
pɔnnao, 12 de àgɔ̃ De Luda sáabu kpá, zaakũ à ó ká baka kũ à dìtɛ a gbɛ̃nɔnɛ gupuranwa. 13 À
ó bó gusira ikon, à ó ká a Nɛ́ mɛ̀n do yenyĩde kpatan. 14 A gãin o gɔ̃ zĩdadenɔ ũ, ó durunna
kɛ̃̀wá.

Kirisi de pɔ́ sĩnda pínkila

15 Kirisi bi Luda kũ òdi e kũ wɛ́oro takamɛ,
Àkũmɛ daudu ũ Luda pɔ́kɛnanɔ tɛ́ pínki.
16 Luda pɔ́ kũ à kú musu kũ zĩtɛoo kɛ̀ pínki a gãi,
pɔ́ kũ òdi enɔ kũ pɔ́ kũ òdi eronɔ,
kpatablerinɔn yá ke dikirinɔ
ke gbãnadenɔ ke ikodenɔ.
Pɔ́ sĩnda pínki bò a kĩnaamɛ,
akũsɔ̃ ò kun a pɔ́ ũ.
17 À kun pɔ́ sĩnda pínki ã,
pɔ́ sĩnda pínki kun a gãimɛ.
18 Àkũmɛ sɔsi gbɛ̃ kũ ò de a mɛ̀ ũnɔ mì ũ.
Àkũmɛ naana ũ, gàavu káaku ũ,
de à gɔ̃ pɔ́ sĩnda pínki mìde ũ.
19 Zaakũ à kà Ludagu a kíkɛ pínki pɛkɛrɛa. 20 À tò pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀ kãao nna a gãi, pɔ́ kũ ò
kú zĩtɛ ke musunɔn yá. A aru kũ à kɔ̀tɛ lía mɛ́ à sù kũ kɛna nna pìio.
21 A kɛ̃ Ludaa yã. A ibɛrɛnɔn á ũ á laasun kũ á vãnikɛnanɔ yãi, 22 akũ Luda tò a kɛ kãao nna
Kirisi gana a bisãsirikɛmɛɛ gũn yãi sà, de à á kpan'arɛ kɛ gbãsĩ sari, mamberu sari, taari
sari, 23 tó á zɛna gbãna á ludanaanikɛnaa gũn yĩgãnaa sari gíngin, tó ádi kɛ̃kɔ̃a kũ tãmaa kũ
á vĩ baaru nna kũ a màa gũnworo. Ò baaru nna pìi kpà gbɛ̃ kũ Luda kɛ̀ zĩtɛ lanɔnɛ pínki kũ
makũ Pɔlu, ma gɔ̃ a kpàri ũ.

*P*ɔlu zĩkɛna sɔsi gbɛ̃nɔnɛ

24 Tera sà matɛn pɔnna kɛ kũ wari kũ matɛn kɛ á yãiio. Wari kũ Kirisi kɛ̀ sɔsi gbɛ̃ kũ ò
de a mɛ̀ ũnɔ yãin matɛn pɔ́ kũ à gɔ̃̀ papa ma mɛ̀ɛ gũn. 25 Luda zĩ dàmɛnɛ, akũ ma gɔ̃ sɔsi
gbɛ̃ pìnɔ kpanyĩri ũ. À ma zĩ mà a yã oárɛ papana. 26 Asiriyã kũ à utɛna gbɛ̃nɔnɛ zaa káaku
zaade Luda dí andunia kátɛro mɛ́ à bò Luda gbɛ̃nɔnɛ gupuraa sà, 27 Luda ye ò dɔ̃ lákũ asiriyã
pì gakuri zɔ̃kɔ̃ nà buri pãndenɔ kĩnaa. Asiri pìn dí: Kirisi kú á gũn, akũ á wɛ́ dɔ gakuria.
28 A waazin odì kɛ gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ, odì lɛ́ daoḿma, odì yã dao gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ kũ ɔ̃ndɔ̃
sĩnda pínkio, de ò gɛ́ kũ baadio papana Luda arɛ Kirisi gũn. 29 Abire yãi matɛn zĩ kɛ, matɛn
kokari kɛ kũ a gbãna kũ àtɛn zĩ kɛ ma gũnwo gbãnagbãna.

2

[1] Má ye àgɔ̃ kokari zɔ̃kɔ̃ kũ matɛn kɛárɛ dɔ̃, ákɔ̃nɔ kũ Laodiseadenɔ kũ gbɛ̃ kũ ódi wɛ́ sikɔ̃lɛronɔ pínki, [2] de ń swɛ̃̀ le à kpátɛ, ò lɛ́dokɔ̃nɔ kɛ kũ yenyĩo, de ń wɛ́ kɛ̃ swáswa, ògɔ̃ Luda asiriyã kũ à de Kirisi pì ũ dɔ̃. [3] A kĩnaan ɔ̃ndɔ̃ kũ dɔ̃naao aruzɛkɛ sĩnda pínki ùtɛn. [4] Matɛni abire oárɛ, de gbɛ̃ke sún á sãtɛ kũ lɛ́nna lɛ́kpakɔ̃anaaoro yãi. [5] Bee tó má kú kãáoro, ma nini kú kãáo, ma è átɛn yã kɛ a zɛ́a, akũsɔ̃ á Kirisi náanikɛna gbãna, akũ ma pɔ kɛ̀ nna.

Pɔ́ sĩnda pínki pɛkɛrɛmmana Kirisi gũn

[6] Lákũ a Kirisi Yesu sì á Dikiri ũ nà, àgɔ̃ kú a gũn lɛ, [7] á zĩni gɔ̃ pɛtɛna a gũn. À kara a gũn, àgɔ̃ gbãna a náanikɛnaa gũn lákũ ò dàárɛ nà. Àgɔ̃ kú kũ sáabukpanaao manamana. [8] À laakari kɛ de gbɛ̃ke sún dɔ̃na gbãna kasaárɛ à á sãtɛ kũ bisãsiri ɔ̃ndɔ̃ pã korioro. Yã birenɔ dì bo futɛokarayãnɔ kũ andunia yãkɛnanɔ kĩnaamɛ, adi kɛ Kirisi kĩnaanlo. [9] Zaakũ Luda kíkɛ sĩnda pínki pɛ̀kɛrɛ Kirisia a bisãsirikɛmɛɛ gũn. [10] Kunna gbɛ̃ kũ à de gbãna sĩnda pínki kũ iko sĩnda pínkioo mìde ũ pìi gũn, a sĩnda pínki pɛ̀kɛrɛáwa. [11] A gũn a tɔ̃̀ɔ zɔ̃̀ à bò á dà zĩn. Adi kɛ tɔ̃̀ kũ bisãsiri dì zɔ̃ńnɛnlo, kũ Kirisi dì zɔ̃ńnɛmɛ. [12] Zaakũ da'itɛkɛnaa gũn ò á vĩ kãao, akũ a futɛ kãao, kũ a gbãna kũ Luda a fùtɛo bona gan náani kɛ̀ yãi. [13] Á de gɛ̀nɔ ũ yã Luda kĩnaa á taarinɔ kũ á dà zĩnɔ yãi, akũ Luda á gbá wɛ̃̀ndi dufu lɛɛlɛ kũ Kirisio, à sùruu kɛ̀ kũoo kũ ó taarinɔ pínki. [14] Luda ó taari takada kũ à ó dá yãn gògo, à sɛ̀ à pà lía. [15] Kirisi gana lía gbãna sì dikirinɔ kũ gbãnadenɔooa, à bò kũńwo sarapuraa à ń kpe bò, à ń kpan'arɛ kɛ̀ zĩ̀zɔnɔ ũ.

[16] Abire yãi àsun tó gbɛ̃ke á taari e pɔ́blena ke pɔ́mina ke dikpɛ ke mɔ dufu bona ke kámmabogɔrɔ yã musuro. [17] Yã birenɔ pínki bi yã kũ ò pì ani su takamɛ, yã pìnɔ bɔkɔtɛnan Kirisi ũ. [18] Àsun tó gbɛ̃ kũ àdi a zĩda busa ɛ́kɛ pɔ́ ũ kũ àdi donyĩ kɛ malaikanɔnɛ á sãtɛ à á bo pɔ́ kũ á wɛ́ pɛ́anlo. Wɛ́gupu'ena yã mɛ́ àdigɔ̃ gbãna gbɛ̃ bire takanɛ, akũ àdi a zĩda bi pã a bisãsirikɛda laasunnɔ yãi. [19] À pɛna Kirisi kũ à de mì ũaro. Kirisi gũn mègu sĩnda pínki dì kɔ̃ kũ, ò nàkɔ̃a kũ tĩnɔ gbãnao, mèɛ pìi dìgɔ̃ gbã lákũ Luda ye à gbã nà.

[20] Zaakũ a ga kũ Kirisio andunia yãkɛnanɔ musu, bɔ́yãin adì ń yãditɛnnɛnanɔ ma lán andunia gbɛ̃nɔ bàa? [21] Òdi pi, ɲsun adikĩna na n ɔĩro, ɲsun adikĩna í kɛro, ɲsun ɔ na adiaro. [22] Pɔ́ birenɔ pínki dì láka kũ ń anfãnikɛnaaomɛ. Bisãsiri yãdannɛnan abirenɔ ũ. [23] Yã birenɔ de lán ɔ̃ndɔ̃ yã bàmɛ, zaakũ òdi donyĩ yã tilasi dańnɛ kũ zĩdabusanaao kũ waridɔna ń zĩda mɛ̀ɛao. Bee kũ abireo àdi kpá ó dànɔnɛro.

3

Kunna wɛ̃̀ndi dufu gũn

[1] Lákũ a futɛ kũ Kirisio nà, à tó ludambɛ yã doárɛ arɛ, zaakũ gwen Kirisi vutɛna Luda ɔplai. [2] À tó á laasun gɔ̃ kú ludambɛ yãnɔa, àsungɔ̃ kú andunia pɔ́aro. [3] Zaakũ a ga, á wɛ̃̀ndi utɛna kũ Kirisio Luda gũn.

[4] Lákũ Kirisi de á wɛ̃̀ndi ũ nà, tó à bò gupuraa, ákɔ̃nɔ se áni bo kãao kũ gakurio sà. [5] Abire yãi à andunia yã kũ ò kú á nɛ̀sɛɛ gũnnɔ dɛ: Pãpãkɛnaa, wɛ́'iyã, mɛ̀futɛnaa, yã vãni nidɛna kũ wãkũuo. Pɔ́ kũ gbɛ̃ dì a wãkũ kɛ gɔ̃̀nɛ a dikiri ũmɛ. [6] Yã birenɔ yãin Luda ni pɔfɛ̃na kipa a yãmarisarinɔa. [7] Ákɔ̃nɔ se, á kú yã pìnɔ gũn yã, ò dòárɛ arɛ. [8] À ɔ gbarɛ yã dí takanɔi sà: Pɔfɛ̃naa, zukakanaa, nɛ̀sɛ pãsĩ, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃na kũ yãpãpã'onaao. [9] Àsungɔ̃ ɛ́kɛ tokɔ̃nɛro, zaakũ a á dà zĩ kũ a yãkɛnanɔ gòala, [10] a a dufu sɛ̀ kũ à kɛ̀kɛ àtɛn dufu kũ de à gɔ̃ lán a Kɛ̀ri pɔ́ bà. [11] Gwe Yudanɔ kũ buri pãndenɔ dokɔ̃nɔmɛ kũ tɔ̃̀zɔ̃nadenɔ kũ gyɔfɔrɔdenɔ kũ sɛ̃̀ntɛ gbɛ̃nɔ kũ wɛ́siradenɔ kũ zɔ̀nɔ kũ zĩdadenɔ. Kirisimɛ ń pínki ũ, à kú ń gũn ń pínki.

[12] Abire yãi, lákũ Luda á sɛ́ a gbɛ̃ yenyĩdenɔ ũ nà, dà kũ ò de à daáwanɔn dí: Wɛ̃nda, gbɛ̃kɛ, zĩdabusanaa, busɛkɛ kũ mɛnao. [13] À kɔ̃ fɔ̃. Tó yãke sù à á ká kũ kɔ̃o, à sùru kɛ kũ kɔ̃o. Lákũ Dikiri sùru kɛ̀ kãáo nà, à kɛ kũ kɔ̃o lɛ se. [14] A pínki musu à yenyĩ kũ àdi yã pìnɔ kakara swáswa daáwa. [15] À tó aafia kũ à bò Kirisi kĩnaa kí ble á swɛ̃̀ɛ gũn, zaakũ kunna kũ kɔ̃o aafiaan Luda á sísia mɛ̀dokɔ̃nɔdenɔ ũ. Àgɔ̃ Luda sáabu kpá. [16] À tó Kirisi yã vutɛki le á

nɛ̀sɛn manamana. À yã dakɔ̃nɛ, à lɛ́ dakɔ̃a kũ ɔ̃ndɔ̃ sĩnda pínkio. Sáabukpanaa gũn à lɛ̀ sí Ludanɛ á swɛ̃̀ɛ gũn kũ zaburao kũ tɔ́kpanaao kũ donyĩ lɛ̀ nɔ. [17] Pɔ́ kũ átɛn kɛ ke kũ átɛn o pínki, à kɛ kũ Dikiri Yesu tɔ́o, à De Luda sáabu kpá a gãi.

*Luda gbɛ̃*nɔ kunna kũ kɔ̃o

[18] Ákɔ̃nɔ nɔgbɛ̃nɔ, á baadi gɔ̃ mì natɛ a zãnɛ. Lɛn à kṵ̀ à kɛ Dikiri gũn lɛ. [19] Gɔ̃gbɛ̃nɔ, á baadi gɔ̃ ye a nanɔ̀i. Àsungɔ̃ pãsĩ kũńworo. [20] Nɛ́nɔ, à á de kũ á dao yã ma yã sĩnda pínki gũn, zaakũ abire mɛ́ àdi ká Dikirigu. [21] Denɔ, àsun á nɛ́nɔ nɛ̀sɛ futɛ à ń pɔ yakaro. [22] Zɔ̀nɔ sɔ̃ à á andunia dikirinɔ yã ma yã sĩnda pínki gũn. Àsun zĩ kɛńnɛ ń wɛ́ yãiro. À zĩ kɛńnɛ kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo, zaakũ Dikiri vĩnakɛrinɔn á ũ. [23] Yã kũ átɛn kɛ pínki, àgɔ̃ kɛ kũ yãpurao, lándɔ̃ Dikirin átɛn kɛnɛ bà, adi kɛ bisãsirinlo. [24] Àgɔ̃ dɔ̃ kũ áni Dikiri láada le á baka ũ. Dikiri Kirisin átɛn doi. [25] Yãvãnikɛri ni a vãni gbɛ̀ le. Luda dì gbɛ̃ke wɛ́ gwaro.

4

[1] Ákɔ̃nɔ dikirinɔ, à á zɔ̀nɔ gwa a zɛ́a súsu. Àgɔ̃ dɔ̃ kũ ákɔ̃nɔ se á Dikiri vĩ musu.

[2] À á zĩda kpá aduakɛnaaa kũ itɛ̃kɛnaao kũ sáabukpanaao. [3] À wɛ́ kɛwɛrɛ Ludaa dɔ, à zɛ́ bowɛrɛ ò a yã waazi kɛ, ò Kirisi asiriyã ońnɛ. Abire yãin ò ma dai kpɛ́siran. [4] À wɛ́ kɛmɛnɛ mà yã pì o swáswa, lákũ à kṵ̀ mà o nà. [5] Àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃ Yesusaridenɔ tɛ́ kũ ɔ̃ndɔ̃o. Àgɔ̃ yã kũ Luda a zɛ́ bòárɛ kɛ a gɔrɔa. [6] À tó á lɛ́gbɛ gɔ̃ nna àgɔ̃ karana vĩ, de àgɔ̃ dɔ̃ lákũ áni yã lí baadia nà.

*Lɛ́*zammanaa

[7] Ó gbɛ̃ yenyĩde Tikiku ni ma baaru kpáárɛ pínki. Àkũmɛ zĩkɛri náanide ũ, ó zɔ̀bleri dakemɛ Dikiri zĩ gũn. [8] Abire yãimɛ matɛni a zĩáwa de à ó kunna oárɛ, à laakari le à kpátɛ.

[9] Á gbɛ̃ndo Ɔnɛsimu, ó gbɛ̃ yenyĩde náanide tɛn su kãao. Oni pɔ́ kũ ó kú a gũn gu dia oárɛ pínki. [10] Arisitaku kũ ó kú lɛɛlɛ kpɛ́siran fɔ kpàáwa kũ Baanaba dakũna Maakuo. Ò Maaku yã òárɛ kɔ̀. Tó à sù á kĩnaa, à gbãnakɛ kpánɛ. [11] Yesu kũ òdi pinɛ Yusutu fɔ kpàáwa dɔ. Yuda kũ ótɛn kpata kũ à bò Luda kĩnaa zĩ kɛ lɛɛlɛnɔ lén gwe. Ma laakari kpatɛna kũńwo. [12] Á gbɛ̃ndo Ɛpafara, Kirisi Yesu zɔ̀bleri fɔ kpàáwa. Àdigɔ̃ ania kɛ kũ aduakɛnaárɛo gɔrɔ sĩnda pínki, de à le à kàsara kú àgɔ̃ papana Luda pɔyenyĩnaa gũn. [13] Mani fɔ̃ mà a sèeda kɛ kũ àtɛn zĩ kɛárɛ manamana, ákɔ̃nɔ kũ Laodiseadenɔ kũ Iɛrapɔlidenɔ. [14] Ó likita yenyĩde Luku kũ Demasio fɔ kpàáwa. [15] À fɔ kpá ó gbɛ̃ kũ ò kú Laodiseanɔa kũ Nimfao kũ sɔsi gbɛ̃ kũ òdi kɔ̃ kakara a bɛanɔ. [16] Tó a takada dí kyó kɛ̀, à kpá Laodisea sɔsi gbɛ̃nɔa ò a kyó kɛ, gbasa à ń pɔ́ kyó kɛ se. [17] À o Akipunɛ, à laakari dɔ Dikiri zĩ kũ ò dànɛɛa, à a mì dɛ. [18] Makũ Pɔlu makũ mɛ́ ma yã dí kɛ̃̀ kũ ma zĩda ɔo, ma fɔ kpàáwa. À tó ma kunna kpɛ́siran yã gɔ̃ dɔ́águ. Luda gbɛ̃kɛ kɛárɛ.

TƐSALONIKADENƆ TAKADA KAAKU

*T*ɛsalonikadenɔ zɛ́mɔnnɛnaa

1 Makũ Pɔlu kũ Silasio kũ Timɔtio, ókɔ̃nɔ mɛ́ o takada díkĩna kɛ̃̀ Tɛsalonika sɔsi gbɛ̃ kũ ò
kú De Luda kũ Dikiri Yesu Kirisio gũnnɔnɛ. Luda gbɛ̃kɛ kɛárɛ, à á gba aafiaa. 2 Ó aduakɛnaa
gũn á yã dìgɔ̃ dɔógu gɔrɔ sĩnda pínki, odìgɔ̃ Luda sáabu kpá á pínki yã musu. 3 Lákũ átɛn
zĩ kɛ á ludanaanikɛnaaa nà, átɛn kokari kɛ yenyĩ gũn, akũsɔ̃ átɛn mɛna kɛ wɛ́dɔna ó Dikiri
Yesu Kirisii yãi, yã pìnɔ dìgɔ̃ dɔógu Luda ó De arɛ. 4 Ó gbɛ̃ Luda yenyĩdenɔ, ó dɔ̃ kũ Luda á
sɛ́, 5 zaakũ kũ o baaru nna kpàárɛ, ódi su kũ yã'onaao adoro, o su kũ Luda Nini gbãnaomɛ,
yã pì ó kũna gbãna manamana. Á dɔ̃ lákũ ó kú á té nà á aafia yãi, 6 akũ a gɔ̃ ókɔ̃nɔ kũ
Dikirio dàdarinɔ ũ. Wari zɔ̃kɔ̃ɔ gũn a yã pìi sì kũ pɔnna kũ Luda Nini dàáguo, 7 akũ a zɛ́ mɔ̀
Yesude kũ ò kú Masedonia bùsu gũnnɔnɛ kũ Girisi bùsuuo pínki. 8 Dikiri yã bò á kĩnaa, adi
zɛ Masedonia kũ Girisio adoro, á Yesu náanikɛna yã dàgula pínki, à baarukpana vĩ doro.
9 Òtɛn o lákũ o zɛ́ lè á kĩnaa nà, lákũ a kpɛ lì tãnanɔnɛ, a arɛ dɔ̀ Ludaa nà, akũ átɛn do Luda
Wɛ̃̀ndide Yãpuradei, 10 átɛni a Nɛ́ Yesu kũ à a fùtɛ bona gan dã ari à bo ludambɛ, à su ó sí
pɔfɛ̃ kũ Luda ni kipaḿmaa.

2

*P*ɔlu zĩkɛna Tɛsalonika

1 Ma gbɛ̃nɔ, á dɔ̃ kũ á zĩdao, kũ ó zɛ́ lena á kĩnaa dí kɛ pãro. 2 Á dɔ̃ lákũ ò wɛ́ tɛ̃̀wá nà, o
wari kɛ̀ káaku zaa Filipi, akũ Luda ó gbá swɛ̃̀ɛ, o a baaru nna kpàárɛ kokari kũ kokario. 3 Ó
nakaranaáwa de ɛ́kɛ zɛ́ yã ũro. Ódi kɛ laasun vãni ke á takikɛna yãinlo. 4 Lákũ Luda ó ká a
baaru nna kpanaaa nà, lɛn odì kpáńnɛ lɛ, adi kɛ bisãsiri pɔyeinan ótɛn wɛtɛro, sé Luda ó
laasun tàasikɛri pó. 5 Á dɔ̃ kũ ódi yã nnanna o gbɛ̃kenɛro, akũsɔ̃ ódi yãke kɛ kũ manafikio
wãkũ yãiro. Ludan ó sèedade ũ. 6 Ódi sáabu wɛtɛ bisãsiri kĩnaaro, ákɔ̃nɔ ke gbɛ̃ pãndenɔ.
7 Bee kũ ó a zɛ́ vĩ ò gɔ̃árɛ aso ũ ó Kirisi zĩ̀rikɛna yãi, o kɛ̀ kãáo busɛbusɛ, lákũ nɔgbɛ̃ nɛ́rande
dì laakari dɔ a nɛ́a nà. 8 Kũ ó yeái manamana yãi, ódi zɛo ò baaru nna kũ à bò Luda kĩnaa
kpáárɛ adoro, kũ ó zĩda kpááwanaaomɛ dɔ, zaakũ a gɔ̃ ó gbɛ̃ yenyĩdenɔ ũ. 9 Ma gbɛ̃nɔ, à tó
ó zĩkɛna kũ wario yã dɔ́gu. Gɔrɔ kũ ótɛn baaru nna kũ à bò Luda kĩnaa pì kpáárɛ, odìgɔ̃
zĩ kɛ fãnantɛ̃ kũ gwãanio, de òsun gɔ̃ á gbɛ̃kenɛ aso ũro yãi. 10 Ákɔ̃nɔmɛ ó sèedadenɔ ũ, kũ
Ludao dɔ, kũ ó kú ákɔ̃nɔ kũ a Yesu náani kɛ̀nɔ té a zɛ́a nɛ̀sɛpuradenɔ ũ taari sari. 11 Á dɔ̃ kũ
o yã kɛ̀ á baadinɛ lákũ de dì kɛ a nɛ́nɔnɛ nà. 12 O lɛ́ dàáwa, o á nɛ̀sɛɛ kpàtɛárɛ, o nakaraáwa,
de á kunna kɛ lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ kũ Luda ń ká kpata gakuride kũ à bò a kĩnaannɔo.

13 Kũ a Luda yã kũ o òárɛ pìi mà, ádi ditɛ bisãsiri pó ũro, a sì lákũ à de nà, Luda yã yãpura
ũ. Àkũ mɛ́ átɛn zĩ kɛ ákɔ̃nɔ kũ átɛni a náani kɛnɔ gũn. Abire yãi dɔ odìgɔ̃ Luda sáabu kpá
lakanaa sari. 14 Ó gbɛ̃nɔ, á yã kɛ̀ lɛɛlɛ kũ Luda gbɛ̃ kũ ò kú Kirisi Yesu gũn zaa Yudeanɔo,
zaakũ á bùsudenɔ wɛ́ tɛ̃̀áwa se lákũ Yudanɔ tɛ̃̀ḿma nà. 15 Yudanɔ Dikiri Yesu dɛ̀ kũ annabinɔ
dɔ, akũsɔ̃ ò pɛ̀wá. Ń yã dì ká Luda guro, ò ibɛrɛɛ sɛ̀ kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio. 16 Òdi kpáwɛrɛ ò yã
kũ Luda dì gbɛ̃ sura bao o buri pãndenɔnɛ. Lɛn durunna kũ òdigɔ̃ kɛ gɔrɔ sĩnda pínki dìgɔ̃
didikɔ̃a lɛ. Luda pɔfɛ̃ kìpa ń musu sà.

*Tim*ɔti zĩna Tɛsalonika

17 Ó gbɛ̃nɔ, kũ o kɛ̃kɔ̃a gɔrɔ pla, wɛ́ mɛ́ adi kɔ̃ ero, ama ó laasun kúáwa. O á bɛgɛ kɛ̀
manamana, o mɛ̀ɛ wɛ̃̀ kũ ò wɛ́ sikɔ̃lɛ. 18 Ó ye ò su á gwa dɔ. Makũ Pɔlu ma suna zɛ́ wɛ̀tɛ à de
gɛ̃̀n do ke gɛ̃̀n plala, akũ Setan kpàwɛrɛ. 19 Tó ó Dikiri Yesu sù, dí mɛ́ anigɔ̃ de ó tãmaa kũ ó
pɔnnao kũ ó gɛ̃̀zubɔɔo ũ a arɛ á baasii? 20 Zaakũ ákɔ̃nɔmɛ ó gakuri kũ ó pɔnnao ũ.

3

1 Kũ ódi fɔ̃ ò mɛna doro, o zɛo ò gɔ̃ Atɛni ó tɛ̃nɛ, 2 o ó gbɛ̃ndo Timɔti, Luda zĩkɛri dake
Kirisi baarunnakpanaa gũn zĩ̀áwa, de à á gba gbãna à á nɛ̀sɛ kpátɛárɛ á ludanaanikɛnaa

gũn, [3] de á gbɛ̃ke laakari sún futɛ wɛ́tãmmanaa pì yãiro. Á dɔ̃ kũ á zĩdao kũ Luda abire taka
dìtɛwɛrɛ. [4] Gɔrɔ kũ ó kú á kĩnaa, o gĩnakɛ o òárɛ kũ oni wɛ́ tãwá, akũ à kɛ̀ lɛ lákũ á dɔ̃ nà.
[5] Abire yãi kũ mani fɔ̃ mà mɛna doro, ma a zĩ̀ à á ludanaanikɛna gwa. Ke Ibilisi á yɔ̃ à á gwá,
ó zĩ kɛ̀ pãn yá, ó dɔ̃ro.

[6] Kũ Timɔti sù sà, à á ludanaanikɛna kũ á yenyĩo baaruu kpàwɛrɛ. À pì ó yã dìgɔ̃ dɔ́águ kũ
laasun manao, akũsɔ̃ átɛni ó bɛgɛ kɛ lákũ ótɛni á bɛgɛ kɛ nà. [7] Ma gbɛ̃nɔ, á ludanaanikɛna
yã mɛ́ à tò ó laakari kpatɛna á yã musu ó wɛ́tãmmana kũ ó wario gũn pínki. [8] Zaakũ á zɛna
gíngin Dikiri gũn, tera o ĩam pà sà. [9] Óni fɔ̃ ò Luda sáabu kpá á yã musu. O ó Luda sáabu
kpà manamana kũ pɔnna zɔ̃kɔ̃ kũ odì kɛ a arɛ á yãiio. [10] Gwãani kũ fãnantɛ̃o odìgɔ̃ wɛ́ kɛ
manamana, de ò le ò wɛ́ sikɔ̃lɛ, ò pɔ́ kũ à kɩ̀a á ludanaanikɛnaa gũn papaárɛ.

[11] Luda ó De kũ ó Dikiri Yesuo zɛ́ porowɛrɛ ò su ò á gwa. [12] Dikiri yenyĩ kũ á vĩ kũ kɔ̃o kũ
gbɛ̃ sĩnda pínkio karaárɛ, à dadaála lán yenyĩ kũ ó vĩ kãáo bà, [13] à á swɛ̃̀ gba gbãna de àgɔ̃
kun gbãsĩ sari taarisaridenɔ ũ Luda ó De arɛ ó Dikiri Yesu kũ a gbɛ̃nɔ pínki sugɔrɔa.

4

Kunna lákũ Luda yei nà

[1] Yã kũ à gɔ̃̀n dí, ma gbɛ̃nɔ, a mà ó kĩnaa lákũ à mana á kunna ká Ludagu nà. Á kunna de
lɛ kɔ̀, ama ótɛn wɛ́ kɛáwa, ótɛn kútɛ kɛárɛ ó Dikiri Yesu gũn, àgɔ̃ kun lɛ àgɔ̃ gɛ́o. [2] Á yã kũ o
dàárɛ kũ Dikiri Yesu tɔ́o dɔ̃. [3] Luda ye á kunna gɔ̃ adona, à mì kɛ̃ pãpãkɛnaaa. [4] Á baadi gɔ̃ a
zĩda kũna dɔ̃ kũ bɛ̀ɛrɛɛo gbãsĩ sari, [5] adi kɛ kũ dà vãni nidɛnaao lán kifiri kũ ò Luda dɔ̃ronɔ
bànlo. [6] Yã pìi musu gbɛ̃ke sún a gbɛ̃dake taki kɛ ke à taari kɛnɛro, zaakũ Dikiri ni wɛ́ tã yã
bire taka kèrinɔ a lákũ o gĩnakɛ o òárɛ nà, o á sã gào. [7] Luda dí ó sísi ògɔ̃ kú kũ gbãsĩoro,
séde ó kunna gɔ̃ adona. [8] Abire yãi gbɛ̃ kũ à gì yãdannɛna díi, adi kɛ bisãsirin à gìiro, Luda
kũ àdi a Nini kũ à kú adona daógun à gìi.

[9] Óni le ò yekɔ̃ina yã oárɛro, zaakũ kũ á zĩdao Luda yekɔ̃inaa dàárɛ. [10] Á kunna de lɛ kɔ̀, á
ye ó gbɛ̃ kũ ò kú Masedonia bùsu gũnnɔi ń pínki. Ma gbɛ̃nɔ, o lɛ́ dàáwa, àgɔ̃ kɛ lɛ àgɔ̃ gɛ́o,
[11] à zɛ́ wɛtɛ àgɔ̃ kun yãkete sari, á baadi á zĩda yã kɛ à á zĩda zĩ kɛ, lákũ o dìtɛárɛ nà, [12] de á
kunna le à ká bàaidenɔgu, de àsun fu á zĩdaa à da gbɛ̃keiro.

Dikiri sunaa

[13] Ma gbɛ̃nɔ, o ye àgɔ̃ yãpura dɔ̃ gbɛ̃ kũ ò andunia tònɔ yã musu, de á pɔ súngɔ̃ sira lán
gbɛ̃ kũ ò tãmaa vĩronɔ bàro yãi. [14] Zaakũ o sì kũ Yesu gà à fùtɛ, lɛn dɔ Luda ni tó gbɛ̃ kũ ò
andunia tò Yesu gũnnɔ ɛra ò su kãao lɛɛlɛ.

[15] Yã kũ ótɛn oárɛ díkĩna bi Dikiri yãdannɛnaamɛ. Ókɔ̃nɔ gbɛ̃ kpara kũ ónigɔ̃ kun ari
Dikiri sugɔrɔ zĩnɔ, óni do gbɛ̃ kũ ò andunia tòo pìnɔnɛ arɛro. [16] Dikiri mɛ́ ani bo ludambɛ, à
kipa kũ yãditɛnnɛnaao kũ malaika gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ kòtooo kũ Luda kãkãki ɔ́o, gbɛ̃ kũ ò gà Kirisi
gũnnɔ ni vu bona gan káaku, [17] abire gbɛra ókɔ̃nɔ gbɛ̃ kpara kũ ó kunnɔ, oni ó sétɛ kũńwo
lɛɛlɛ ari ludambɛ lukun ò da Dikirilɛ ĩa gũn, gbasa ògɔ̃ kú kãao ari gɔrɔ sĩnda pínki. [18] Abire
yãi à kɔ̃ laakari kpátɛ kũ yã pìio.

5

[1] Ma gbɛ̃nɔ, yã pì kɛna ke a kɛgɔrɔ oárɛna zɛ́ vĩro, [2] zaakũ á dɔ̃ sãnsãn lákũ kpãni dì su
gwãani nà. Lɛn anigɔ̃ de Dikiri sugɔrɔ zĩ lɛ. [3] Tó gbɛ̃nɔ tɛn pi, ó aafia, ó kun ó laakariia,
kakatɛna ni suḿma kãnto lákũ nɛ́'iwãwã dì su nɔ̀sindarea nà, oni boro. [4] Ákɔ̃nɔ sɔ̃ ó gbɛ̃nɔ,
á kú gusiranlo, gɔrɔ pì ni suáwa lán kpãni bàro, [5] zaakũ gupura gbɛ̃nɔn á ũ, fãnantɛ̃ gbɛ̃nɔn
á ũ á pínki. Gwãani ke gusira gbɛ̃nɔn ó ũro. [6] Abire yãi òsun i o lán dakenɔ bàro. Ò itɛ̃
kɛ ògɔ̃ kú ó laakariia. [7] I'orinɔ dì i o gwãani, wɛ̃dɛrinɔ sɔ̃ òdi wɛ̃dɛ kɛ gwãani. [8] Ókɔ̃nɔ sɔ̃,
zaakũ fãnantɛ̃ gbɛ̃nɔn ó ũ, ògɔ̃ kú kũ laakariio, ò ludanaanikɛna kũ yenyĩo da mɔ̀ uta ũ, ò
surabana tãmaa kú mɔ̀ fùra ũ. [9] Zaakũ Luda dí ó ditɛ à pɔfɛ̃ kipawáro. À ó dítɛ à ó sura ba
ó Dikiri Yesu Kirisi gãimɛ. [10] Àkũ mɛ́ à gà ó yãi de ògɔ̃ kú kãao, tó ó bɛ̃nɛ ke o andunia tòn
yá. [11] Abire yãi à lɛ́ dakɔ̃a, à kɔ̃ gba gbãna, lákũ átɛn kɛ nà.

Pɔlu yãditɛna Tɛsalonikadenɔnɛ

12 Ma gbɛ̃nɔ, o wɛ́ kɛ̀áwa, à bɛ̀ɛrɛ lí gbɛ̃ kũ òdi zĩ kɛ á tɛ́nɔnɛ, kũ ò iko vĩáwa Dikiri gũn,
òtɛni á da zɛ́anɔ. 13 À ń gakuri dɔ̃ńnɛ manamana yenyĩ gũn zĩ kũ òtɛn kɛ yãi. Àgɔ̃ nna kũ
kɔ̃o. 14 Ma gbɛ̃nɔ, o lɛ́ dàáwa, à fayasaridenɔ da zɛ́n, à gbɛ̃ yĩdanɔ gba swɛ̀ɛ, à laakari dɔ
gbãnasaridenɔa, à mɛna kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio. 15 À laakari kɛ, á gbɛ̃ke sún a vãni fĩna bo kũ
a vãnioro. À zɛ́ wɛtɛ àgɔ̃ a mana kɛkɔ̃nɛ kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio gɔrɔ sĩnda pínki.
16 Àgɔ̃ kú kũ pɔnnao gɔrɔ sĩnda pínki. 17 Àgɔ̃ adua kɛ lakanaa sari. 18 Àgɔ̃ Luda sáabu kpá
yã sĩnda pínki musu. Abire mɛ́ à deárɛ a pɔyenyĩna ũ Kirisi Yesu gũn. 19 Àsun Luda Nini tɛ́
kũ àdi káńgu dɛdɛro, 20 àsun annabikɛyã gya boro. 21 À yã sĩnda pínki tàasi ká, àgɔ̃ a mana
kũna, 22 à mì kɛ̃ vãnikɛna buri sĩnda pínkia.
23 Luda Aafiade tó á kunna gɔ̃ kú adona yã sĩnda pínki gũn, à á nini kũ á wɛ̀ndiio kũ á
mɛ̀ɛo dãkpãárɛ aafia taari sari ari ó Dikiri Yesu Kirisi sugɔrɔ. 24 Luda kũ à á sísi à á sɛ́ náani
vĩ, ani yã pì kɛárɛ.
25 Ma gbɛ̃nɔ, à adua kɛwɛrɛ. 26 À fɔ kpá ó gbɛ̃nɔa ń pínki kũ Luda gbɛ̃nɔ lɛ́pɛmmanaao.
27 Ma naárɛ Dikirii, à takada dí kyó kɛ ó gbɛ̃nɔnɛ ń pínki. 28 Ó Dikiri Yesu Kirisi gbɛ̃kɛ kɛárɛ.

TƐSALONIKADENƆ TAKADA PLADE

Yãkpatɛkɛna Kirisi sugɔrɔa

1 Makũ Pɔlu kũ Silasio kũ Timɔtio, ókɔ̃nɔ mɛ́ o takada díkĩna kɛ̃̀ Tɛsalonika sɔsi gbɛ̃ kũ ò
kú Luda ó De kũ Dikiri Yesu Kirisioo gũnnɔnɛ. 2 De Luda kũ Dikiri Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ kɛárɛ,
à á gba aafiaa.

3 Ó gbɛ̃nɔ, à kũ̀ ògɔ̃ Luda sáabu kpá á yã musu gɔrɔ sĩnda pínki, lákũ à mana nà, zaakũ
á ludanaanikɛna tɛn gɛ́ arɛ manamana, akũsɔ̃ yenyĩ kũ á baadi vĩ kũ kɔ̃o tɛn kara. 4 Abire
yãi odì lɛ́ gbɛ̃ á yã musu Luda sɔsinɔ gũn, lákũ átɛn wɛ́tãmmana kũ wari pínkio fɔ̃ nà kũ
mɛnao kũ ludanaanikɛnaao. 5 Abire mɔ̀wɛrɛ kũ Luda dì yã gɔ̃gɔ̃ kũ gbɛ̃nɔ a zɛ́amɛ. Abire
yãi a ka à gɛ̃ kpata kũ à bò Luda kĩnaa gũn kũ átɛn wari kɛ a yãi. 6 Luda dì yã kɛ a zɛ́amɛ. Ani
wɛ́ tã gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́ tãáwanɔa, 7 ani ákɔ̃nɔ kũ òtɛni wɛ́ tãáwanɔ gba ĩampaki kũ ókɔ̃nɔ, tó
Dikiri Yesu bò ludambɛ kũ a malaika gbãnanɔ 8 kũ tévuraao. Ani wɛ́ tã ludadɔ̃risari kũ odi
ó Dikiri Yesu baaru nna síronɔa. 9 Kakatɛna lakanasarin Luda ni wɛ́ tãoḿma. Oni ń kpakɛ
Dikiri arɛ kũ a gbãna gakurideo. 10 Tó à sù gɔrɔ pì zĩ, ani tɔ́ bo a gbɛ̃nɔ yã musu, gbasa a
náanikɛrii pìnɔ a mana bo ń pínki. Anigɔ̃ kú ń té, zaakũ a yã kũ o òárɛ sì.

11 Abire yãin odìgɔ̃ adua kɛárɛ baala'i, de ó Luda tó á kunna ká gwena kũ à á sísia, à yã
mana kũ a zɛ kũ a kɛnaaonɔ kũ zĩ kũ átɛn kɛ a náanikɛnaa gũnnɔ pínki papaárɛ kũ a gbãnao.
12 Dikiri Yesu tɔ́ ni bo á musu, ákɔ̃nɔ sɔ̃ á tɔ́ ni bo a musu ó Luda kũ Dikiri Yesu Kirisi pìio
gbɛ̃kɛ yãi.

2

Ludayãdarisari

1 Ó gbɛ̃nɔ, Yesu Kirisi suna kũ ó kɔ̃kakaranaao de ò daalɛ yã musu, o wɛ́ kɛ̀áwa, 2 àsun
tó á laakari futɛ aragaro. Tó annabi yãke waazi ke takada kũ ò pì à bò ó kĩnaa pì, Dikiri
sugɔrɔ kà kɔ̀, àsun bídi kɛro. 3 Àsun tó gbɛ̃ke á sãtɛ kũ yã bire takaoro, zaakũ gɔrɔ bire ni
suro, séto gbɛ̃nɔ bona Luda kpɛ gɔrɔ kà gĩa kũ ludayãdarisari kũ à mìi pɛ̀ kakatɛna zɛ́a bona
gupuraao. 4 Ani gí pɔ́ kũ òdi ń ditɛ dikiri ũnɔi kũ pɔ́ kũ òdi donyĩ kɛńnɛnɔ pínki, ani a zĩda bi
deńla, ani gɛ́ à vutɛ Luda kpɛ́n, à a zĩda ditɛ Luda ũ se. 5 Gɔrɔ kũ má kú kãáo ma yã pìi òárɛ.
Ádi dɔnloo? 6 Á dɔ̃ pɔ́ kũ àtɛni a dãdã de àsun bo a gɔrɔ ãro yá? 7 Zaakũ ludayãdanasari tɛn
ɔ tá asiri gũn kɔ̀. Ani boro, séto gbɛ̃ kũ àtɛn kpánɛ gò zɛ́n baasiro, 8 ludayãdarisarii pì ni
gbasa à bo sà. Dikiri Yesu ni a dɛ kũ a lɛ́'ĩao, à a kakatɛ kũ a suna gakurio. 9 Ludayãdarisari
pì ni su kũ Setan gbãnao à daboyãnɔ kũ yãbonsarɛnɔ kɛ kũ sèeda ɛ́kɛ buri sĩnda pínkio.
10 Ani manafiki buri sĩnda pínki kɛ gbɛ̃ kũ ò mìi pɛ̀ kakatɛna zɛ́anɔnɛ, kũ ò gì yãpura kũ ani
ń sura bai yãi. 11 Abire yãi Luda ni likarana pãsĩ zĩḿma de ò ɛ́kɛ náani kɛ. 12 Yã ni gbasa à
vutɛ gbɛ̃ kũ odi yãpura síro kũ òdi pɔnna kɛ kũ a vãnionɔa ń pínki.

Luda á sɛ́ de à á sura ba

13 Ó gbɛ̃ Dikiri yenyĩdenɔ, à mana ògɔ̃ Luda sáabu kpá gɔrɔ sĩnda pínki á yã musu, zaakũ
Luda á sɛ́ zaa káaku, de à bo kũ a Nini kũ à tò o gɔ̃ a pɔ́ ũ gbãnao á yãpura sina yãi. 14 Luda á
sísi à á sɛ́ baaru nna kũ o kpàárɛ yãi, de á baka gɔ̃ kú ó Dikiri Yesu Kirisi gakuri gũn. 15 Abire
yãi ó gbɛ̃nɔ, à zɛ gbãna, àgɔ̃ yã kũ o dàárɛ kũ léo ke takada gũn kũna. 16 Ó Dikiri Yesu Kirisi
kũ Luda ó Deo yewái, a gbɛ̃kɛ gũn à ó laakarii kpàtɛwɛrɛ ari gɔrɔ sĩnda pínki, à tãmaa mana
dàógu. 17 À á laakari kpátɛárɛ, à á gba gbãna yãmanakɛna kũ yãmana'onaao gũn pínki.

3

À adua kɛwɛrɛ

1 Yã kũ à gɔ̃̀n dí, ó gbɛ̃nɔ, à adua kɛwɛrɛ, de Dikiri yã le à dagula likalika, àgɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩńnɛ
lákũ à vĩ á kĩnaa nà. 2 À adua kɛwɛrɛ de à ó bo gbɛ̃ vãni dɔ̀rɔsaridenɔ ɔĩ, zaakũ adi kɛ gbɛ̃
sĩnda pínki mɛ́ à Luda yã sìro. 3 Dikiri náani vĩ, ani á gba gbãna, ani á sí a vãnia. 4 O á náani

kɛ̀ Dikiri gũn kũ átɛn yã kũ o òárɛnɔ kɛ, akũsɔ̃ ánigɔ̃ kɛ. [5] Dikiri tó à Luda yenyĩ kũ Kirisi
mɛnao gbázɛ dɔ̃ á swɛ̃̀n.

Òsun ma'ã kɛro

[6] Ó gbɛ̃̀nɔ, o naárɛ Dikiri Yesu Kirisii, à kɛ̃ ó gbɛ̃ kũ ò ma'ã vĩnɔa, kũ òdi zĩ kɛ kũ yã kũ o
dàńnɛoronɔ. [7] Á dɔ̃ kũ á zĩdao, kũ à mana àgɔ̃ tɛ́ ó ágbai, zaakũ ma'ãdenɔn ó ũ gɔrɔ kũ ó
kú á tɛ́ro. [8] Ódi gbɛ̃̀ke póble sí o blè fĩnabonaa sariro, o zĩ kɛ̀ gwãani kũ fãnantɛ̃o, o wari kɛ̀
ari í sìwá, de òsun gɔ̃ á gbɛ̃̀kenɛ aso ũro yãi. [9] Ó a zɛ́ vĩ à kpáwái, ama o kɛ̀ lɛ de à ó ágba sɛ́
yãimɛ. [10] Gɔrɔ kũ ó kú kãáo, o dìtɛ kũ gbɛ̃ kũ à ye zĩkɛnaairo ni pɔ́ blero. [11] O mà kũ á gbɛ̃̀kenɔ
ma'ã vĩ, òdi pɔ́ke kopiro, séde gudɛ. [12] O dìtɛ gbɛ̃ bire takanɔnɛ, o nańnɛ Dikiri Yesu Kirisii,
ò vutɛki kũ ò zĩ kɛ ò ń zĩda gwa.

[13] Ákɔ̃nɔ sɔ̃ ó gbɛ̃̀nɔ, àsun kpasa kũ yãmanakɛnaaoro. [14] Tó gbɛ̃̀ke dí yã kũ o òárɛ takada
dí gũn daro, à a yã bo à dítɛ. Àsun kakara kãaoro, de wé'i le à a kũ yãi. [15] Ama àsun a sɛ́ á
ibɛrɛ ũro, à lɛ́ daa á gbɛ̃̀ndo ũ.

[16] Dikiri Aafiade á gba aafia gɔrɔ sĩnda pínki yã sĩnda pínki gũn. Dikiri gɔ̃ kú kãáo á pínki.
[17] Makũ Pɔlu makũ mɛ́ ma fɔkpammana díkĩna kɛ̃̀ kũ ma zĩda ɔo. Abirekũmɛ ma takada
pínki sèeda ũ, lɛn madì kɛ̃ lɛ. [18] Ó Dikiri Yesu Kirisi gbɛ̃̀kɛ kɛárɛ á pínki.

TIMƆTI TAKADA KAAKU

Yãdannɛrinɔ gbana laakarii

1 Makũ Pɔlu, Kirisi Yesu zĩ̀rii lákũ Luda ó Surabari kũ Kirisi Yesu kũ ó wɛ́ dɔiio dìtɛmɛnɛ
nà, 2 ma takada dí kɛ̃̀nnɛ Timɔti, ma nɛ́'ina Yesu zɛ́ gũn. De Luda kũ ó Dikiri Kirisi Yesuo
gbɛ̃̀kɛ kɛnnɛ kũ sùruuo à n gba aafiaa.
3 Lákũ ma nakaramma nà gɔrɔ kũ matɛn gɛ́ Masedonia bùsun, ǹ gɔ̃ Ɛfesu ǹ o gbɛ̃̀kenɔnɛ
òsun yã̃ kũ àdi kɔ̃ sɛ́ kũ Luda yãoro daǹnɛ doro. 4 Òsun laakari dɔ gara kũ dizinɔ tɔ́ kɔ̃nɔwɛna
kũ à lɛ́ vĩrooa doro. Abire dì su kũ lɛ́kpakɔ̃anaaoomɛ. Àdi tó Luda zĩ kũ àdi bo a náanikɛnaa
gũn gɛ́ arɛro. 5 Ma yã̃ pìi dìtɛ de ògɔ̃ yenyĩ vĩ yãimɛ, yenyĩ kũ àdi bo nèsɛpura kũ laasunlɛna
dokɔ̃nɔo kũ ludanaanikɛna manafikisarioo gũn. 6 Gbɛ̃̀kenɔ pã̀ yã̃ pìnɔnɛ ò gɛ̃̀ yã̃ pãpã onan.
7 Ò ye ògɔ̃ de Musa doka yãdannɛrinɔ ũ, ama ò yã̃ kũ òtɛn o gbázɛ dɔ̃ro ke yã̃ kũ ò zɛ̀anɔ.
8 Ó dɔ̃ kũ doka pì mana, tó gbɛ̃̀ tɛn zĩ kɛa a zɛ́a. 9 Ó dɔ̃ dɔ kũ Luda dí doka ditɛ gbɛ̃̀ mananɔ
yãiro, séde dokadarisarinɔnɛ kũ sãgbãnadenɔ kũ ludawɛkɛrisarinɔ kũ durunnakɛrinɔ kũ
ludadɔ̃risarinɔ kũ donyĩrisarinɔ kũ de kũ dao dèrinɔ kũ gbɛ̃̀dɛrinɔ 10 kũ zinakɛrinɔ kũ
pãpãbɛ̃̀nɛkɛrinɔ kũ lágilaginɔ kũ ɛ́kɛdenɔ kũ yãdimmarinɔ kũ gbɛ̃̀ kũ òdi bo yãdannɛna
zɛ́de kpɛnɔo ń pínki. 11 Yãzɛde pì kɔ̃ sì kũ baaru nna gakuride kũ Luda arubarikade a kpanaa
nàmɛnɛ ma ɔĩo.

*Lákũ Luda gbɛ̃̀*kɛ kɛ̀ Pɔlunɛ nà

12 Ma Kirisi Yesu ó Dikiri kũ à ma gba gbãna sáabu kɛ̀, zaakũ à ma náani kɛ̀ à ma sɛ mà zĩ
kɛarɛ. 13 Ma a tɔ́ bɛ̃̀nɛɛ sì yã̃, ma wɛ́ tã̀ a gbɛ̃̀nɔa, ma gbãna mɔ̀ńnɛ. Bee kũ abireo à sùruu kɛ̀
kũmao, zaakũ ma kɛ̀ wɛ́sirakɛnaa gũmmɛ kũ a náanikɛnasario. 14 Akũ ó Dikiri gbɛ̃̀kɛ zɔ̃̀kɔ̃ɔ
kɛ̀mɛnɛ, à tò ma a náani kɛ̀, akũ má yenyĩ kũ à de ó pɔ́ ũ kunna Kirisi Yesu gũn vĩ. 15 Yã̃
díkĩna bi yãpuramɛ, à kũ̀ ò sí ɔplapla. Kirisi Yesu sù andunia gũn durunnakɛrinɔ surabana
yãi. Makũ, ma durunna mɛ́ à de dakenɔ pɔ́la, 16 akũ Luda ma wɛ̃̀nda gwà, de mɛna zɔ̃̀kɔ̃ kũ
Kirisi Yesu kɛ̀ kũ makũ durunnakɛri kàsaraao bo gupuraa, de àgɔ̃ de sèeda ũ gbɛ̃̀ kũ oni a
náani kɛ ò wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro lenɔnɛ. 17 Luda mèn do légelege, gɔrɔ sĩnda pínki Kína kũ
àdi garo akũsɔ̃ òdi a e kũ wɛ́oro gɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩ kũ gakurio gɔrɔ sĩnda pínki, aami.
18 Ma nɛ́ Timɔti, lákũ ò gĩnakɛ ò annabikɛyã̃ ò n yã̃ musu nà, matɛn yã̃ pì dannɛ, de
ǹgɔ̃ kũna ǹ zĩ̀ mana káo 19 ludanaanikɛnaa gũn kũ laakariio kpátɛna. Gbɛ̃̀kenɔ yã̃ pìnɔ kpà
sãkoto, akũ ń ludanaanikɛnaa dì lɛ́ kútɛ. 20 Imɛnɛu kũ Alɛsandao kú ń tɛ́. Ma ń kpá Setanwa,
de ògɔ̃ dɔ̃ kũ òdi dɔkɛ kũ Ludaoro.

2

Donyĩ̃kɛnaa

1 Káaku gĩa ma lɛ́ dàmma, à adua kɛ gbɛ̃̀ sĩnda pínkinɛ à zɛ́ gbɛkaǹnɛ, à kútɛ kɛ Ludanɛ ń
yãi kũ sáabukpanaao. 2 À adua kɛ kínanɔnɛ kũ gbãnadenɔ ń pínki, de ò le ògɔ̃ kun aafia
yãkete sari ludayãmarinɔ ũ, ó kunna gɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩ. 3 Abirekũ mɛ́ à mana, àdi ká Luda ó
Surabarin. 4 À ye gbɛ̃̀ sĩnda pínki surabana le ògɔ̃ yãpura dɔ̃.
5 Zaakũ Luda mèn domɛ,
akũsɔ̃ yãkɛkɛri kun mèn do
Luda kũ bisãsirinɔ dagura,
àkũmɛ bisãsiri Kirisi Yesu ũ.
6 À a zĩda kpà à gbɛ̃̀ sĩnda pínki bò,
akũ ò a sèedaa kɛ̀ a gɔrɔa.
7 Abire yãi Luda ma ditɛ a kpàkpakɛri kũ a zĩ̀riio ũ, de mà a donyĩ zɛ́ yãpurade da buri
pãndenɔnɛ. Yãpuran matɛn o, adi kɛ ɛ́kɛnlo.
8 Má ye gɔ̃gbɛ̃̀nɔ adua kɛ gu sĩnda pínkia, ò ɔ sɛ́ musu gbãsĩ sari, pɔfɛ̃̀ kũ lɛ́kpakɔ̃anaao
sari. 9 Má ye dɔ nɔgbɛ̃̀nɔ ń zĩda kɛkɛ a zɛ́a yɔ̃̀gɔ̃kɛnaa sari, zĩdamɔnnɛnaa baasi. Adi kɛ kũ

mì yɔ̀gɔ̃de tãnaao ke wura kũ òso nɔmanablebɔnɔ ke biza ɔgɔdenɔonlo. [10] Ò ń zĩda kɛkɛ
kũ yãmanakɛnaao lákũ à kṵ̀ nɔgbɛ̃ donyĩrinɔ kɛ nà. [11] Nɔgbɛ̃nɔ yã dada yĩtɛna, ò mì natɛ
yã sĩnda pínki gũn. [12] Madì we nɔgbɛ̃nɔ yã dada gɔ̃gbɛ̃nɔnɛ ke ògɔ̃ iko vĩḿmaro, séde ògɔ̃
yĩtɛna kítikiti. [13] Zaakũ Adamun Luda kɛ̀ káaku, a gbɛra Awau. [14] Adi kɛ Adamun ò sà̰tɛro,
nɔgbɛ̃n ò sà̰tɛ à gɔ̀ taaride ũ. [15] Ama tó nɔgbɛ̃nɔ mɛna fɔ̃̀ kũ ludanaanikɛnaao kũ yenyĩo kũ
kúadonaao zĩdamɔnnɛnaa baasi, oni nɛ́ i aafia.

3

*S*ɔsi gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ

[1] Yã díkĩna bi yãpuramɛ: Tó gbɛ̃ ye à kɛ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ũ, àtɛn zĩ mana ni dɛ. [2] Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gɔ̃ kun
taari sari, nɔmɛndode ũ, laakaride ũ. Àgɔ̃ a zĩda kũna dɔ̃ gbɛ̃ fayade ũ, nibɔkũri ũ, gbɛ̃ kũ
ani fɔ̃ à yã daḿnɛ ũ. [3] Àsungɔ̃ de wɛ̃dɛri ke gbɛ̃ pãsĩ ũro. Àgɔ̃ de nɛ̀sɛdode yãketesaride ũ.
Ɔgɔ sún donɛ arɛro. [4] Àgɔ̃ a ɔn kũna dɔ̃, a nɛ́nɔ gɔ̃ mì natɛnɛ ògɔ̃ a ɔdɔki gwa. [5] Zaakũ tó
gbɛ̃ a ɔn kũna dɔ̃ro, ani kɛ dera à fɔ̃ à Luda sɔsi gbɛ̃nɔ gwaa? [6] Àsungɔ̃ de Yesude dufu ũro,
de àsun ĩa dã à a zĩda da yãn lán Ibilisi bàro yãi. [7] Àgɔ̃ tɔ́ nna vĩ Yesusaridenɔ kĩnaa dɔ, de
òsun a tɔ́ ĩni sí, à zu Ibilisi tankutɛnlo yãi.

*S*ɔsi kpanyĩrinɔ

[8] Lɛmɛ dɔ kpanyĩrinɔ gɔ̃ de gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ ũ. Òsungɔ̃ de lɛ́pladenɔ ũro. Wɛ̃ yã sún doḿnɛ
arɛro. Òsungɔ̃ de ɔgɔ vãni wɛtɛrinɔ ũro. [9] Ògɔ̃ Yesu yã asirinɔ kũna kũ nɛ̀sɛpurao. [10] Ò ń yã
gwa gĩa, tó ódi yãke leḿmaro, gbasa ò ń ditɛ kpanyĩrinɔ ũ. [11] Lɛmɛ dɔ ń nɔnɔ gɔ̃ de nɔgbɛ̃
bɛ̀ɛrɛdenɔ ũ, laakaridenɔ ũ, ògɔ̃ náani vĩ yã sĩnda pínki gũn. Òsungɔ̃ de kɔrɔmɔtɔdenɔ ũro.
[12] Kpanyĩri gɔ̃ de nɔmɛndode ũ, àgɔ̃ a ɔn kũ a nɛ́nɔ kũna dɔ̃. [13] Gbɛ̃ kũ ò ń zĩ kɛ̀ a zɛ́anɔ gwena
nigɔ̃ mana, ń laakari nigɔ̃ kpatɛna ń Kirisi Yesu náanikɛnaa gũn manamana.

Ó donyĩzɛ asiri zɔ̃kɔ̃

[14] Bee kũ matɛn yã dínɔ onnɛ, ma dìtɛ mani su n gwa saa. [15] Tó ma suna sù à gìi kɛ̀, má
ye ǹgɔ̃ dɔ̃ lákũ à kṵ̀ ògɔ̃ kun Luda ɔndenɔ ũ nà. Ɔnde pìnɔmɛ Luda Wɛ̀ndide sɔsi ũ, yãpura
pɛ́tɛki ũ kũ a gbãnalekio. [16] Ó donyĩzɛ asiri kũ à bò gupuraa zɔ̃kɔ̃ yãpuramɛ:
À bò à sù bisãsiri ũ,
Luda Nini yãpura kpàa,
malaikanɔ a è.
Ò a yã waazi kɛ̀ burinɔ tɛ́,
ò a náani kɛ̀ andunia gũn,
Luda a sɛ̀ à tà kãao gakuri gũn.

4

Tɛ̃̀ yãnɔ

[1] Luda Nini ò swáswa kũ gɔrɔ kpɛde gbɛ̃kenɔ ni pã kpá Yesu zɛ́i, ò tɛ́ yã kũ tãnanɔ dì
ɛ́kɛdenɔ da a onanyĩ ò ń sãtɛ. [2] Manafikide pìnɔ a mana dɔ̃kɔ̃nɛ kũ a vãnioro, ń nɛ̀sɛ
gana lákũ ò pi gɛ̃ wãnan ò kɛ̀o bà. [3] Òdi gbɛ̃nɔ dãdã nɔsɛnaai kũ zãkɛnaao, akũsɔ̃ òdi
pɔ́ble tɛ̃̀bona ditɛ gbɛ̃nɔnɛ, pɔ́ble kũ Luda kɛ̀ a náanikɛri kũ ò yãpura dɔ̃nɔ yãi, kũ à de
ò ble kũ sáabukpanaao. [4] Pɔ́ kũ Luda kɛ̀ sĩnda pínki manamɛ. Òsun a ke tɛ̃̀ boro, ò ble kũ
sáabukpanaao, [5] zaakũ Luda yã kũ ó aduakɛnaao gbãsĩ bòn.

*Kirisi Yesu zĩk*ɛri mana

[6] Tó n yã pìnɔ dà n gbɛ̃nɔnɛ, ĩnigɔ̃ de Kirisi Yesu zĩkɛri mana ũ kũ ò gwà kũ ó donyĩzɛ
yãnɔ kũ yãdannɛ mana kũ ń tɛ́iio. [7] Ǹ mì kɛ̃ futɛokaragara kũ àdi kɔ̃ sí kũ Luda yãoroa. Ǹ n
zĩda tùtu kɛ de ǹgɔ̃ de ludayãmari ũ. [8] Mètutukɛnaa àre vĩ fíti, ama dena ludayãmari ũ àre
vĩ yã sĩnda pínki gũn, zaakũ abire dì su kũ wɛ̀ndiio gbãra kũ ziao. [9] Yã díkĩna bi yãpuramɛ,
à kà ò sí ɔplapla. [10] Òdi zĩ kɛ òdi ɔsi ká a musu, zaakũ ó wɛ́ dɔ Luda Wɛ̀ndidei. Àkũmɛ gbɛ̃
sĩnda pínki Surabari ũ, atɛ̃nsa a náanikɛrinɔ.

11 Ǹ yã pìnɔ ditɛńnɛ ǹ dadańnɛ. 12 Ǹsun tó ò n kɛfɛnnakɛna gya boro. Ǹ tó n kunna zɛ́
mɔ Yesu náanikɛrinɔnɛ yã'onaa gũn kũ yãkɛnaao kũ yenyĩo kũ ludanaanikɛnaao kũ kunna
gbãsĩ sario. 13 Ari màgɔ̃ su ǹ wɛ́ tã ǹ Luda yã kyó kɛ gbɛ̃nɔnɛ, ǹ dańnɛ ǹ lɛ́ daoḿma. 14 Gba
kũ Luda dànnɛ gɔrɔ kũ ò annabikɛyã ò n yã musu, akũsɔ̃ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ɔ nànamma, ǹsun pã
kpáiro. 15 Ǹ laakari dɔ yã pìnɔa ǹ mɛ̀ kpáa, de gbɛ̃ sĩnda pínki n gɛna arɛ e. 16 Ǹ n zĩda yã
kũ n yãdannɛnaaoo tàasi ká. Ǹgɔ̃ gɛ́ arɛ kũ yã pìnɔ. Tó n kɛ̀ lɛ, ĩni n zĩda sura ba kũ gbɛ̃ kũ
òtɛn sã kpá n yãinɔomɛ.

5

*Gyaan*ɔnɔ kũ don'arɛdenɔ yã

1 Ǹsun kpãkɛ̃ mare zɔ̃kɔ̃ɔiro. Ǹ lɛ́ daa lán n de bà. Ǹ lɛ́ da kɛfɛnnanɔa lán n vǐni kũ
n dakũnanɔ bà. 2 Ǹ lɛ́ da nɔgbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔa lán n da bà, ǹ lɛ́ da nɔ gbãnaa lán n dãre bà kũ
nɛ̀sɛpurao.
3 Ǹ kpá gyaanɔ kũ ò gbɛ̃ke vĩronɔi. 4 Tó gyaanɔ nɛ́nɔ vĩ ke daikorenɔ, ò ń danɛnɔ gwanaa
dada gĩa ń donyĩkɛnaa gũn, ò fĩna bo ń denɔnɛ kũ ń danɔ, zaakũ abirekũ dì ká Ludagu.
5 Gyaanɔ kũ à gbɛ̃ke vĩro wɛ́ dɔ Ludai, àgɔ̃ adua kɛ àgɔ̃ kpányĩ gbɛkaa gwãani kũ fãnantɛ̃o.
6 Gyaanɔ kũ a zĩda pɔyeinaa dì donɛ arɛ bi gɛ̀ɛmɛ, bee tó à bɛ̃nɛ. 7 Ǹ yã pìnɔ dańnɛ de
gbɛ̃ke sún ń taari ero. 8 Tó gbɛ̃ tɛni a danɛnɔ gwaro, atɛ̃nsa a ɔndenɔ, à bò Luda yã kpɛmɛ,
Yesusaride deala. 9 Nɔgbɛ̃ kũ à de ò da gyaanɔnɔ tɛ́n di: Nɔgbɛ̃ kũ à kà wɛ̀ baaakɔ̃, akũsɔ̃
à zã kɛ̀ gɛ̀n do, 10 ò a dɔ̃ yãmanakɛri ũ, négwari mana ũ, nibɔkũri Luda gbɛ̃nɔ gbá pìpiri ũ,
takaside kpanyĩri ũ, nɔgbɛ̃ kũ à mɛ̀ɛ kpà yãmanakɛna pínkia ũ. 11 Ǹsun gyaanɔ nɔ gbãnanɔ
danlo, zaakũ tó ń gɔ̃ nidɛnaa fùtɛ, ń nana Kirisia ni busamɛ, onigɔ̃ ye ò zã kɛ, 12 ò ń zĩda da
yãn, kũ ò lɛ́ kũ ò sɛ̀nɛ yã gbòro yãi. 13 Abire gbɛra òdi ma'ã dada, òdigɔ̃ gɛ̃gɛ̃ ɔn kũ ɔnnwo.
Adi kɛ ma'ãdenɔmɛ ń ũ adoro, òdi gɔ̃ gbɛ̃piri gudɛrinɔ ũmɛ dɔ, òdi yã kũ à de ò oro o.
14 Abire yãi má ye gyaanɔ nɔ gbãnanɔ zã kɛ, ò né i ò laakari dɔ bɛa, de òsun ó ibɛrɛnɔ gba
zɛ́ ò ó tɔ́ vãni síro yãi. 15 Ń gbɛ̃kenɔ bò ò tɛ̀ Setanyĩ kɔ̀. 16 Tó Yesude nɔgbɛ̃ ke gyaanɔnɔ vĩ a
bɛa, àgɔ̃ kpáńyĩ. Àsun tó ò gɔ̃ sɔsinɛ aso ũro, de ò le ò kpá gyaanɔ kũ ò gbɛ̃ke vĩronɔi yãi.
17 Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ kũ àdi dońnɛ arɛ a zɛ́aa kà ò fĩna bonɛ lɛu pla, atɛ̃nsa gbɛ̃ kũ à waazikɛna kũ
yãdannɛnaao kokari vĩ. 18 Luda yã pì: Àsun lésɔ da zù kũ àtɛn pɔ́ gbɛ̃nɛro. À pì dɔ: Zĩkɛrii
kà à a làada le. 19 Ǹsun gbɛ̃ kũ à sù kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ káarao yã síro, séto sèedadenɔ kà gbɛ̃nɔn pla
ke aakɔ̃ baasiro. 20 Ǹ kpãkɛ̃ gbɛ̃ kũ ò durunna kɛ̀nɔi gbɛ̃ sĩnda pínki wára, de vĩna le à gbɛ̃
kparanɔ kũ. 21 Ma nannɛ Luda kũ Kirisi Yesuooi kũ malaika kũ à ń sɛ́nɔ, ǹgɔ̃ yã pìnɔ kũna,
ǹsun gbɛ̃ke tɛ̀ boro. Ǹsun yãke kɛ gbɛ̃kenɛ úblembɛ yãiro. 22 Ǹsun wã ǹ ɔ na gbɛ̃a ǹ a da
Luda zĩnlo. Ǹsun tó n ɔ gɔ̃ kú gbɛ̃ke durunna gũnlo. Ǹgɔ̃ n zĩda kũna gbãsĩ sari. 23 Ǹsun í
pã mi atɛ̃nɛro. Ǹgɔ̃ sèwɛ̃ gá fíti n nɛ̀sɛ yãi kũ n gyãkɛna gɛ̀n baaakɔ̃o.
24 Gbɛ̃kenɔ durunna dì bo gupuraa ari ògɔ̃ gɛ́ a yã gɔ̃gɔ̃ kũńwo, gbɛ̃kenɔ sɔ̃ ń pɔ́ dì bo
likalikaro. 25 Lɛmɛ dɔ yãmanakɛnaa dì bo gupuraa, bee a kũ odi ero ni le à gɔ̃ utɛnaro.

6

1 Gbɛ̃ kũ ò de zɔ̀ ũnɔ ń dikirinɔ ditɛ gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ ũ ò mì natɛńnɛ a sĩnda pínki gũn, de
òsun Luda tɔ́ kũ yã kũ odì dańnɛo vãni boro yãi. 2 Gbɛ̃ kũ ń dikirinɔ de Yesu náanikɛri ũnɔ
sún dɔkɛ kũńwo kũ ò de kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ yãiro. Ò zɔ̀ bleńnɛ manamana, zaakũ gbɛ̃ kũ òtɛni ń zĩ
àre blenɔ bi Yesu náanikɛrinɔmɛ, ń gbɛ̃ yenyĩdenɔmɛ. Ǹ yã pìnɔ dańnɛ, ǹ lɛ́ daoḿma.

Yena ɔgɔi

3 Tó gbɛ̃ke tɛn yã pãnde dańnɛ, akũsɔ̃ adi zɛ kũ ó Dikiri Yesu Kirisi yãzɛdeo kũ ó zɛ́
yãdannɛnaaoro, 4 ĩadãriimɛ, à yãke dɔ̃ro, lɛ́kpakɔ̃ana kori kũ yãgwana lakanasario a kǔ
gyã ũ. Yã birenɔ dì tó gbɛ̃nɔ nɛ̀sɛgɔ̃ba kpá, ò fìti kɛ, ò kɔ̃ sɔ̃sɔ̃, ò laasun vãni lɛ́ kũ kɔ̃o,
5 ògɔ̃ ĩni kũ kɔ̃o. Gbɛ̃ pìnɔ laasun kotina, yãpura ń kɛ̃, òdigɔ̃ da donyĩkɛna bi ɔgɔwɛtɛzɛmɛ.
6 Donyĩkɛnaa àre zɔ̃kɔ̃ yãpura, tó gbɛ̃ zɛ̀ kũ pɔ́ kũ à vĩo. 7 Zaakũ ódi su kũ pɔ́keo andunia
gũn laro, óni tá kũ pɔ́keo sɔ̃ro. 8 Tó ó pɔ́ble kũ pɔ́kasanɔo vĩ, abirekũ mɔ̀ lɛ. 9 Gbɛ̃ kũ ò ye ò

gɔ̃ aruzɛkɛde ũnɔ dì ń zĩda da yɔ̃ogwana tankutɛn. Pɔ́nidɛna mìsari karii dì gɛ̃ńgu à ń kpá kisira kũ kakatɛnaaooi. [10] Yena ɔgɔi mɛ́ à de yã vãni sĩnda pínki zĩni ũ. Gbɛ̃kenɔ a kɔ̃dɛ kɛ̀ ari ò kɛ̃̀ ó donyĩzɛa ò wãwã zɔ̃kɔ̃ɔ kpà ń zĩdai.

Ǹ ɔsi mana ká

[11] Zaakũ Luda gbɛ̃mɛ n ũ, ǹ bàa sí yã pìnɔnɛ, ǹ tó yã mana gɔ̃ donnɛ arɛ kũ yãkɛna a zɛ́aao kũ ludanaanikɛnaao kũ yenyĩo kũ mɛnao kũ busɛkɛnaao. [12] Ǹ ó donyĩzɛ ɔsi mana ká, ǹ wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro sí, zaakũ abirekũn Luda n sisia gɔrɔ kũ n lɛ́ mana sɛ̀nɛ pari wára. [13] Ma nannɛ Luda kũ àdi wɛ̃̀ndi kpá pɔ́ sĩnda pínkiaai kũ Kirisi Yesu kũ à yã mana ò Pɔntiu Pilatinɛɛo, [14] ǹgɔ̃ yã kũ ò dìtɛnnɛ kũna gbãsĩ sari taari sari ari ó Dikiri Yesu Kirisi sugɔrɔ zĩ. [15] Gbãnade mɛ̀n do Arubarikade, kínanɔ Kína, dikirinɔ Dikiri mɛ́ ani Kirisi pì bo gupuraa a gɔrɔa. [16] Àkũ mɛ́ àdi garo ado, àdigɔ̃ kú gupura kũ òdi fɔ̃ ò nairo gũn. Gbɛ̃ke dí wɛ́ sialɛro, oni fɔ̃ sero. Àkũ mɛ́ à gakuri kũ gbãnao vĩ gɔrɔ sĩnda pínki, aami.

[17] Ǹ o andunia tera díkĩna aruzɛkɛdenɔnɛ, òsun ĩa dãro. Òsun gbãna le ɔgɔda náanisari-aro, ò gbãna le Luda kũ àdi pɔ́ sĩnda pínki kpáwá zɔ̃kɔ̃ ò pɔnna kɛooa. [18] Ǹ ońnɛ ò a mana kɛ, ò nna kɛńnɛ, ò ɔ porońnɛ, ògɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ. [19] Lán abirekũ bà oni zàna mana di ń zĩdanɛ aruzenna pɔ́ ũ, oni wɛ̃̀ndi kũ à de wɛ̃̀ndi ũ yãpura le.

[20] Timɔti, ǹ yã kũ Luda nànnɛ n ɔĩ kũ gbãna. Ǹ mì kɛ̃ ludayãdanasari yã pãpã onaaa kũ yãlɛkpɛrɛ'ona kũ òdi pi dɔ̃naao. [21] Gbɛ̃kenɔ zɛ̀o, akũ ò pà̃ ó donyĩzɛnɛ.

Luda gbɛ̃kɛ kɛárɛ.

TIMƆTI TAKADA PLADE

*P*ɔlu tɛ́kpana Timɔtigu

1 Makũ Pɔlu, Kirisi Yesu zǐrii Luda pɔyenyĩnaa gũn wɛ̃ndi kũ à a lɛ́ sɛ̀ Kirisi Yesu gũn yã
musu, 2 makũ mɛ́ ma takada dí kɛ̃nnɛ, ma nɛ́ yenyĩde Timɔti. De Luda kũ ó Dikiri Kirisi
Yesuo gbɛ̃kɛ kɛnnɛ kũ sùruuo, à n gba aafiaa.
3 Ma sáabu kɛ̀ ma dizinɔ Ludanɛ kũ madì doi kũ nɛ̀sɛpurao, zaakũ n yã dìgɔ̃ dɔmagu
lakanaa sari ma aduakɛna gwãani kũ fãnantɛ̃oo gũn. 4 Tó wɛ́tɛ̃ kũ à bòmma yã dɔ̀magu,
madì n bɛgɛ kɛmɛ, madìgɔ̃ ye ò wɛ́ sikɔ̃lɛ, de ma pɔnna kɛ zɔ̃kɔ̃. 5 N ludanaanikɛna kũ nɛ̀sɛ
mɛ̀n doo yã dɔmagu. N dai Loisi kũ n da Yunisio Luda náani kɛ̀ lɛ se, akũsɔ̃ má dɔ̃ sãnsãn
kũ ntɛn kɛ lɛ se.
6 Abire yãi matɛn dɔngu, ǹ futɛ ǹ zɛ kũ gba kũ Luda dànnɛo gɔrɔ kũ ma ɔ nàmma, 7 zaakũ
Nini kũ àdi ó gba gbãna kũ yenyĩo kũ zĩdakũnadɔ̃naaon Luda kpàwá, adi kɛ nini vĩnadenlo.
8 Abire yãi ǹsun wɛ́'i kũ kũ ó Dikiri yã onnɛnaaoro. Ǹsun wɛ́'i kũ kũ ma yãoro, makũ kũ ò
ma da kpɛ́siran Kirisi yãi. Ǹ wari kũ òdi kɛ a baaru nna kpana yãi kɛ kũmao kũ Luda gbãnao.
9 Àkũ mɛ́ à ó sura bà, à ó sísi o gɔ̃ a pɔ́ ũ. Adi kɛ yã kũ o kɛ̀ yãinlo, a zĩda pɔyenyĩna yãimɛ kũ
gbɛ̃kɛ kũ à kɛ̀wɛrɛo zaade gɔrɔ dí naaro. 10 Gbɛ̃kɛ pìi bò gupuraa ó Surabari Kirisi Yesu pì
sunaa gũn sà. À ga gbãna kàkatɛ, à wɛ̃ndi kũ mɛ̀vãnasarioo bòwɛrɛ gupuraa a baaru nna
kũ òdi kpá gũn. 11 Luda ma ditɛ a zǐri ũ, de mà baaruu pìi kpàkpa kɛ mà a yã dańnɛ. 12 Abire
yãin matɛn wari dí kɛi, ama wɛ́'i dì ma kũro, zaakũ má gbɛ̃ kũ ma a náani kɛ̀ dɔ̃, akũsɔ̃ má
dɔ̃ sãnsãn kũ ani fɔ̃ à yã kũ à nàmɛnɛ ma ɔĩ dãkpã ari a sugɔrɔ zĩ. 13 Ǹgɔ̃ yã kũ n mà ma lɛ́n
ari a zĩniaa pì kũna yãzɛdedannɛna ágba ũ kũ ludanaanikɛnaao kũ yenyĩ kũ ó vĩ Kirisi Yesu
gũnwo. 14 Ǹ yã mana kũ Luda nànnɛ n ɔĩ kũ gbãna kũ a Nini kũ à kú ó gũn gbãnao.
15 Ń dɔ̃ kũ Asia bùsudenɔ ma zukũna ń pínki. Figɛlu kũ Ɛmɔgɛnɛo kú ń tɛ́. 16 Dikiri wɛ̃nda
dɔ̃ Ɔnɛsifɔru bedenɔnɛ! Zaakũ à sù à ma nɛ̀sɛ kpatɛnamɛnɛ lɛ́ vĩro, adi wɛ́'i kũ kũ ma dana
kpɛ́siran yãoro. 17 Kũ à sù Romu gɔ̃̀nɔ, à ma wɛtɛ ari à gɛ̀ɛ à bòma. 18 Dikiri wɛ̃nda dɔ̃nɛ
yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ. Ń kpányĩ zɔ̃kɔ̃ kũ à kɛ̀mɛnɛ zaa Ɛfesu yã dɔ̃ sãnsãn.

2

Kirisi Yesu zǐkari mana

1 Mɔkɔ̃n sɔ̃ ma nɛ́, ǹgɔ̃ gbãna kũ gbɛ̃kɛ kũ Luda vĩ kũoo Kirisi Yesu gũnwo. 2 Yã kũ n mà
ma ò pari wára, ǹ na gbɛ̃ náanidenɔnɛ ń ɔĩ, kũ oni fɔ̃ ò dada gbɛ̃ pãndenɔnɛ. 3 Ǹ warikɛna fɔ̃
kũoo Kirisi Yesu zǐkari mana ũ. 4 Andunia yã bɔkɔtɛnaa dì do zǐkari kũ à kú zǐlannɛ arɛro,
de a yã ká a dikirigu yãi. 5 Bàkpakũsũri sɔ̃, tó adi bàa lɛ́ a zɛ́aro, ani zǐblena fùra lero. 6 À kũ̀
búbari kũ à zĩ gbãna kɛ̀ a baka sɛ́ káaku. 7 Ǹ laasun lɛ́ yã kũ ma òo pìnɔa, zaakũ Dikiri ni n
gba ɔ̃ndɔ̃ a pínki gũn.
8 Ǹ dɔn kũ Yesu Kirisi bi Dauda burimɛ, akũsɔ̃ à vù bona gan. Baaru nna kũ madì kpán
gwe. 9 Abire yãin matɛn wari kɛ. Ò mɔ̀ɔ kàma lán dàkɛrii bà, ama Luda yã dí sí mɔ̀ káaro.
10 Abire yãi madì yã sĩnda pínki fɔ̃ gbɛ̃ kũ Luda ń sénɔ yãi, de mɔ́kɔ̃nɔ se Luda ń sura ba, ò
gakuri kũ àdi lákaro le kunna Kirisi Yesu gũn. 11 Yã díkĩna bi yãpuramɛ:
Tó o ga kãao, ónigɔ̃ kú kãao.
12 Tó o mɛna fɔ̃̀, óni kí ble kãao.
Tó o ledi kpài, ani ledi kpáwái se.
13 Tó ó náani vĩro, à kpɛ́ náani vĩ,
zaakũ ani we à ledi kpá a zĩdairo.

*Dikiri zĩk*ɛri mana kũ lɛ́kpakɔ̃anaaoro

14 Ǹ yã pìnɔ dɔ n gbɛ̃nɔgu, ǹ nańnɛ Ludai òsun lɛ́kpakɔ̃ana kɛ yãnɔ musuro. À àre vĩro,
àdi gbɛ̃ kũ òtɛn manɔ yakamɛ. 15 Ǹ kokari kɛ de Luda n sáabu kpá, zĩkɛri kũ àdi yã yãpura

wɛ̃kɔ̃ańnɛ súsu ũ, kũ wé'i dì a kũ a zĩ yã musuro. [16] Ǹ pã yãbɔtɛna pã kũ àdi kɔ̃ sɛ́ kũ Luda
yãoronɛ. Àdi gbɛ̃nɔ ludayãdanasari karańnɛmɛ, [17] akũ yã kũ òdi dańnɛ dì dańla lán fɔ̃nna
bà. Imɛnɛu kũ Filɛtuo kú ń té. [18] Ò kɛ̃̀ yãpuraa, òdi pi ò fùtɛ bona gan kɔ̀, òdi gbɛ̃kenɔ
ludanaanikɛnaa yakańnɛ. [19] Bee kũ abireo ɛ̃ kũ Luda kpàtɛ zɛna gbãna, ò yã díkĩna kɛ̃̀a:
Dikiri gbɛ̃ kũ ò de a pɔ́ ũnɔ dɔ̃. Gbɛ̃ kũ àdi Dikiri sísi mì kɛ̃ yã vãnia.
[20] Ɔn da dìgɔ̃ pɔ́nɔ vĩ dasi. Ò a kenɔ kɛ̀ kũ wuraao kũ andurufuuo yãtikisikɛbɔ ũ, akũsɔ̃ ò
a kenɔ kɛ̀ kũ lío kũ gbɪ̀io yãfitikɛbɔ ũ. [21] Tó gbɛ̃ ɔ bɔ̀tɛ yã bɛ̀ɛrɛsari gũn, ani gɔ̃ yãtikisikɛbɔ
ũ, anigɔ̃ anfãni vĩ Dikirinɛ, anigɔ̃ kú adona yãmanakɛna pínki soru gũn. [22] Ǹ bàa sí kɛfɛnna
pɔ́nidɛnanɔnɛ, ǹ tó manakɛna kũ ludanaanikɛnaao kũ yenyĩo kũ kunna kũ kɔ̃o nnao donnɛ
arɛ lɛɛlɛ kũ gbɛ̃ kũ òdi Dikiri sísi kũ nɛ̀sɛpuraonɔ. [23] Ǹ ɔ bɔtɛ mìsari lɛ́kpakɔ̃ana kũ à dɔ̃na
ke vĩron. Ń dɔ̃ kũ àdi fìti da. [24] À mana Dikiri zɔ̀bleri gɔ̃ fìti vĩro. A nèsɛ gɔ̃ do kũ gbɛ̃ sĩnda
pínkio, yãdannɛri mana kũ àdi gbɛ̃ fɔ̃ ũ, [25] à gbɛ̃ kũ òdi a yã síronɔ gba laakari busɛbusɛ.
Òdigɔ̃ dɔ̃ro ke Luda ni fɔ̃ à ń gba zɛ́ ò nèsɛ litɛ ò yãpura sí, [26] ò bo Ibilisi kũ à ń kũ à ń dá a
pɔyenyĩnaa gũn bàn, ń laakari suḿma.

3

*Bisãsirin*ɔ yãkɛna gɔrɔ kpɛdenɔa

[1] Ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ gɔrɔ kpɛdenɔ nigɔ̃ pãsĩ. [2] Gbɛ̃nɔ zĩda yã ni dońnɛ arɛ, ɔgɔ ni ń swɛ̃̀ ble. Onigɔ̃
de karambaanidenɔ ũ, zĩdabirinɔ, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃rinɔ, de kũ dao yãdarisarinɔ, guturunɔ, ludayã-
darisarinɔ, [3] gbɛ̃yãkɛrisaridenɔ, sùrusaridenɔ, gbɛ̃yakarinɔ, fayasaridenɔ, aniapãsĩdenɔ, yã
mana ibɛrɛnɔ, [4] bonkpɛdenɔ, laasunsaridenɔ, yɔ̃̀gɔ̃denɔ. Onigɔ̃ ye pɔnnakɛnaai de Luda
yãla. [5] Òdi donyĩ kɛ, ama ò ye a gbãnairo. Ǹ kɛ zɔ̀̀ kũ gbɛ̃ bire takanɔ. [6] Ń gbɛ̃kenɔ dì gɛ̃ nɔgbɛ̃
kũ òdi mì gbãkɛnnɛronɔi, ò ń fu kũ lɛ́o. Durunna sàa dà nɔgbɛ̃ pìnɔn, dà vãni mɛ́ à gɔ̃̀ńnɛ,
[7] òdigɔ̃ yã dada gɔrɔ sĩnda pínki, ama òdi fu yãpura kũnaa. [8] Lákũ Yanɛ kũ Yambɛrɛsio bò
Musa kpɛ nà, lɛn gbɛ̃ pìnɔ dì bo yãpura kpɛ lɛ. Ń laasun lɛ́kpɛrɛmɛ, ó donyĩzɛ gũn pɔ́
ginyĩnanɔmɛ. [9] Ò gɛna arɛ vĩ doro, zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki ń yɔ̃nkɔkɛ dɔ̃, lákũ ò Yanɛ kũ
Yambɛrɛsio pɔ́ dɔ̃̀ nà.

Luda yã àree

[10] Mɔkɔ̃n sɔ̃, ń tɛ́mai. Ń ma kunna dɔ̃ kũ ma yãdannɛnaao kũ yã kũ matɛn pɛ́aao kũ ma
ludanaanikɛnaao kũ ma mɛnakɛo kũ ma yenyĩo kũ ma zɛna gbãnao [11] kũ wɛ́ kũ ò tãmao kũ
wari kũ ma kɛ̀ɛo. Ń yã kũ à ma le Antiɔku kũ Ikɔniuo kũ Lisitirao dɔ̃ kũ wɛ́tãmmana zɔ̃kɔ̃
kũ ma fɔ̃̀ɔo. Ama Dikiri ma bo a sĩnda pínki gũn. [12] Gbɛ̃ kũ ò ye ògɔ̃ kun ludayãmarinɔ ũ
Kirisi Yesu gũnnɔ ni wɛ́tãmmana le. [13] Gbɛ̃ vãninɔ kũ manafikidenɔ vãnikɛna nigɔ̃ karamɛ.
Oni gbɛ̃nɔ sãtɛ, mɔ́kɔ̃nɔ se onigɔ̃ sãtɛna. [14] Mɔkɔ̃n sɔ̃, ǹ zɛ kũ yã kũ n dàda n sì yãpura ũo.
Ń gbɛ̃ kũ ò dàdannɛnɔ dɔ̃, [15] zaakũ ń Luda yã dɔ̃ zaa n néfitikɛgɔrɔa. Ani fɔ̃ à n gba ɔ̃ndɔ̃ à n
ká Kirisi Yesu náanikɛna kũ àdi ń sura baa. [16] Yã kũ à kú Luda yãn bò Luda kĩnaa pínkimɛ.
À àre vĩ, zaakũ àdi yãpura dańnɛ, àdi ń ɛ́kɛ káńnɛ ń ɔĩ, àdi ń gba laakarii, àdi lɛ́ dańma
yãkɛna a zɛ́aa gũn, [17] de Luda gbɛ̃ sorukɛna ma yãmanakɛna sĩnda pínki zɛ́ gũn.

4

[1] Ma nannɛ Ludai kũ Kirisi Yesu kũ ani ɛra à su à kpata ble à yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ
kũ gyãwãndenɔo, [2] ǹ Luda yã waazi kɛ. À zɛ́ kɛ̀ kesɔ̃ adi kɛro, ǹgɔ̃ kúo. Ǹ yã ditɛńnɛ, ǹ
kpãkɛ̃ńyĩ, ǹ lɛ́ dańma, ǹ yã dańnɛ kũ mɛna zɔ̃kɔ̃ɔo. [3] Zaakũ gɔrɔke ni su kũ gbɛ̃nɔ ni we ò
sã kpá Luda yãzɛdedannɛnaairo. Oni yãdannɛrinɔ kakarańyĩ ń zĩda pɔyeinaaamɛ, de ò yã
kũ à kàńgu dańnɛ. [4] Oni ń kɔ̀kɔtɔ zu yãpuranɛ ò arɛ dɔ garanɔa. [5] Mɔkɔ̃n sɔ̃, ǹgɔ̃ laakari vĩ
yã sĩnda pínki musu. Ǹ wari fɔ̃, ǹ baarunnakpari kɛna kɛ, ǹ n zĩ lɛ́ papa.

*P*ɔlu kunna ga lɛ́i zaa Romu

[6] Ma gɔrɔ pàpa kɔ̀, oni ma aru kɔ́tɛ sa'o'i ũ tera. [7] Ma ɔsi mana kà, ma bàa lɛ̀ ma bɔtɛ. Má
Yesu yã kũna ma a lɛ́ pàpa. [8] Kunna mana fùra ditɛna, àtɛni ma dã sà. Dikiri yãkpatɛkɛri

mana mɛ́ ani kúmɛnɛ yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ. Adi kɛ makũmɛ ma adoro, kũ gbɛ̃ kũ ò ye a sunaainɔ
ń pínkimɛ.
9 Ǹ zɛ́ wɛtɛ ǹ su ma kĩnaa likalika. 10 Demasi ma ton à tà Tɛsalonika, kũ à ye anduniai yãi.
Kɛrɛsɛnsi tà Galatia bùsun, akũsɔ̃ Titu tà Dalamatia bùsun. 11 Luku mɛ́ à gɔ̀ kũmao ado. Ǹ
Maaku sɛ́ à mɔ́ lɛɛlɛ, zaakũ àdi kpámai zĩ gũn manamana. 12 Ma Tikiku gbàrɛ Ɛfesu. 13 Tó
ntɛn su, ǹ ma utagyaba kũ ma tò Kaapu bɛa zaa Toroasi sɛ́ ǹ suomɛnɛ kũ ma takadanɔ,
atɛ̃nsa a kũ ò kɛ̀ kũ báraonɔ.
14 Alɛsanda sia yã vãni kɛ̀mɛnɛ manamana. Dikiri ni yã kũ à kɛ̀ɛ pì fĩna bonɛ. 15 Ǹ laakari
kɛi, zaakũ à bò ó yã kpɛ pãsĩpãsĩ. 16 Yãkpatɛkɛna kũmao káaku gũn gbɛ̃ke dí zɛ kũmaoro,
ò ma ton ń pínki. Luda sún ń yã pì daro. 17 Dikiri zɛ̀ kũmao à ma gba gbãna, akũ ma zɛ́ lè
ma waazi kɛ̀ ma a lɛ́ pàpa, buri pãndenɔ mà ń pínki. À ma bo músu lɛ́i. 18 Dikiri ni ma bo yã
vãni gũn pínki, ani ma sura ba ari mà gɛ́ káo a kpatan musu. Àkũ mɛ́ à gakuri vĩ gɔrɔ sĩnda
pínki, aami.

*Lɛ́*zammanaa

19 Ǹ fɔ kpá Pirisila kũ Akilaooa kũ Ɔnɛsifɔru bedenɔ. 20 Erasatu gɔ̃ Kɔrinti. Ma Torofimu
tò kũ gyão Milɛtu. 21 Ǹ zɛ́ wɛtɛ ǹ su ari bunsirɛ gɔ̃ ká. Yubulu kũ Pudɛnio kũ Linuo kũ
Kalaudiao kũ ó gbɛ̃nɔ pínki fɔ kpàmma. 22 Dikiri gɔ̃ kú kũnwo. À gbɛ̃kɛ kɛárɛ.

TITU

Titu zĩkɛna Kɛrɛti bùsun

1 Makũ Pɔlu, Luda zɔ̀blerii, Yesu Kirisi zɩ̀̃riin ma ũ. À ma zĩ mà gbɛ̃ kũ Luda ń sɛ́nɔ kara a
náanikɛnan mà tó ò a donyĩzɛ yãpura dɔ̃, 2 de ń wɛ́ gɔ̃ dɔ wɛ̀̃ndi kũ àdi lákaroi kũ Luda a lɛ́
sɛ̀ zaade andunia dí kátɛro. Àdi ɛ́kɛ to sɔ̃ro. 3 Akũ yã pìi bò gupuraa a gɔrɔa waazi kũ Luda
ó Surabarii dàmɛnɛ ma kɛ gũn lákũ à dìtɛ nà. 4 Makũ mɛ́ ma takada dí kɛ̀̃nnɛ Titu, ma nɛ́
yãpura Yesu zɛ́ kũ ó kú lɛɛlɛ gũn. De Luda kũ Kirisi Yesu ó Surabariio gbɛ̃kɛ kɛnnɛ, à n gba
aafiaa.

5 Ma n to Kɛrɛti, de ɩ̀ yã kũ ò gɔ̃̀ gwenɔ gɔ̃gɔ̃, ɩ̀ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ ditɛ wɛ̃tɛ kũ wɛ̃tɛo lákũ ma
òɔ̀nnɛ nà. 6 À mana gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gɔ̃ kun taari sari nɔmɛndode ũ. A nɛ́nɔ gɔ̃ ludanaanikɛrinɔ
ũ, òsungɔ̃ ń dɔ̃ nɛ́ zãzãde sãgbãnadenɔ ũro. 7 Zaakũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ bi Luda zĩgwariimɛ, àsungɔ̃
de taaride ke ĩadãri ke pɔfɛ̃ri ke wɛ̃dɛri ke gbɛ̃ pãsĩ ke ɔgɔvãniwɛtɛri ũro. 8 Séde àgɔ̃ de
nibɔkũri ũ, laakaride kũ à zɛ̀ kũ yãmanakɛnaao ũ, gbɛ̃ súsu kũ à kú adona akũsɔ̃ à a zĩda
kũna dɔ̃ ũ, 9 gbɛ̃ kũ à zɛ̀ súsu kũ yã náanide kũ òdi daǵnɛo ũ, de à le à lɛ́ da gbɛ̃ pãndenɔa
kũ yãzɛdedannɛnaa pìio, à gbɛ̃ kũ à bò a yã kpɛnɔ ɛ́kɛ káǵnɛ ń ɔĩ.

10 Zaakũ sãyãmarisaride kũ òdi gbɛ̃nɔ likara kũ ń yã'onaaonɔn dasi, atɛ̃nsa gbɛ̃ kũ ò zɛ̀ kũ
tɔ̃̀zɔ̃yãonɔ. 11 Òdi ɔn bũnu yaka. À mana ò lɛ́sɔ daǵnɛ. Òdi yã kũ à de ò daǵnɛro daǵnɛ ɔgɔ
bɛ̃̀nɛ lena yãi. 12 Kɛrɛti bùsu annabi ke pì, Kɛrɛtinɔ bi ɛ́kɛdenɔmɛ, nɔ̀bɔ pãsĩnɔmɛ, ye'uide
pɔ́ke kopirisarinɔmɛ. 13 Yã pì bi yãpuramɛ. Abire yãi ɩ̀ kpãkɛ̃ńyĩ manamana, de ò zɛ́ sɛ́ súsu.
14 Òsun laakari dɔ Yudanɔ garaaro ke gbɛ̃ kũ ò kɛ̃̀ yãpuraa yãditɛnanɔ. 15 Pɔ́ke dìgɔ̃ gbãsĩ
gbãsĩsaridenɔnɛro, akũsɔ̃ pɔ́ke dìgɔ̃ gbãsĩsari ludayãdarisari gbãsĩdenɔnɛro, kũ ń laasun
kũ ń nɛ̀sɛɛo vãni yãi. 16 Òdi pi ò Luda dɔ̃, akũ ń yãkɛnaa dì ń ɛ́kɛ bo. Bɛgirinɔmɛ, òdi yã
maro, òdi fɔ̃ ò yã mana ke kɛro.

2

Yãdannɛna zɛ́de

1 Mɔkɔ̃n sɔ̃, ɩ̀ yã kũ àdi kɔ̃ sɛ́ kũ yãzɛdedannɛnaao daǵnɛ. 2 Ɩ̀ da mare zɔ̃kɔ̃nɔnɛ ògɔ̃ ń zĩda
kũna dɔ̃ gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ ũ, laakaridenɔ ũ. Ò zɛ́ sɛ́ súsu kũ yenyĩo kũ mɛnao. 3 Ɩ̀ da nɔgbɛ̃
zɔ̃kɔ̃nɔnɛ dɔ ń kunna gɔ̃ de donyĩri mananɔ kunna ũ. Òsungɔ̃ de gudɛri ke wɛ̃ zɔ̀nɔ ũro. Ò
yã mana daǵnɛ, 4 de ò lɛ́ da nɔzãrenɔa ń baadi gɔ̃ ye a zãi kũ a nɛ́nɔo, 5 ògɔ̃ de laakaridenɔ ũ
gbãsĩ sari, ò laakari dɔ ń ɔn zĩa, ń baadi mì natɛ a zãnɛ de òsun Luda yã vãni boro yãi.

6 Ɩ̀ lɛ́ da kɛfɛnnanɔa dɔ ògɔ̃ laakari vĩ. 7 Ɩ̀ yãmanakɛna zɛ́ mɔǵnɛ a pínki gũn. N
yãdannɛna gɔ̃ bɛ̀ɛrɛ vĩ à kɔ̃ sí kũ n yãkɛnaao 8 kũ yãzɛde kũ oni fɔ̃ ò a ɛ́kɛ boroo, de wɛ́'i gbɛ̃
kũ ò bò n kpɛnɔ kũ, òsun yã vãni le ò o ó yã musuro yãi.

9 Ɩ̀ lɛ́ da zɔ̀nɔa ò mì natɛ ń dikirinɔnɛ yã sĩnda pínki gũn, ò yã kũ ani káǵngu kɛ. Òsun
yã liǵmaro. 10 Òsun kpãni oǵmaro. Ò tó ògɔ̃ ń dɔ̃ gbɛ̃ náanidenɔ ũ manamana, de Luda ó
Surabari yã kũ odì daǵnɛ wɛ́ bo yã sĩnda pínki gũn.

11 Zaakũ Luda gbɛ̃kɛ kũ à sù kũ surabanaao gbɛ̃ sĩnda pínkinɛɛ bò gupuraa. 12 Gbɛ̃kɛ pì tɛn
dawɛrɛ ò kpɛ li yã kũ adi kɔ̃ sí kũ Luda yãoronɛ kũ andunia pɔ́nidɛnanɔ, de ògɔ̃ ó zĩda kũna
dɔ̃ gbɛ̃ mananɔ ũ, ludayãmarinɔ ũ andunia tera díkĩna gũn, 13 ó wɛ́ gɔ̃ dɔ gɔrɔ arubarikade
kũ ótɛn dãa. Àkũmɛ ó Luda zɔ̃kɔ̃ ó Surabari Yesu Kirisi sugɔrɔ gakuride ũ. 14 À a zĩda kpà ó
yãi, à ó bó vãni sĩnda pínki gũn, à ó gbãsĩ gògo, de ò gɔ̃ a zĩda gbɛ̃ kũ ò yãmanakɛna ania
vĩnɔ ũ. 15 Ɩ̀ yã pìnɔ daǵnɛ ɩ̀ lɛ́ daoǵma. Ɩ̀ kpãkɛ̃ńyĩ kũ iko kũ ń vĩo pínki. Ɩ̀sun tó gbɛ̃ke n
gya boro.

3

Ò laakari dɔ yãmanakɛnaaa

[1] Ǹ dɔ n gbɛ̃nɔgu ò mì natɛ gbãnadenɔnɛ kũ ikodenɔo, ò ń yã ma, ògɔ̃ kú kũ yãmanakɛna
[2] sĩnda pínki soruo. Òsun gbɛ̃ke tɔ́ vãni síro. Ògɔ̃ de nèsɛdode yãketesaridenɔ ũ kũ ò busana
[3] gbɛ̃ sĩnda pínkinɛ. Zaakũ ókɔ̃nɔ se, ó faya vĩ yãro, ludayãdarisarinɔn ó ũ. O sãtɛ, ó de
pɔnnakɛna kũ dà vãni sĩnda pínkio zɔ̀nɔ ũ. Odìgɔ̃ kú nèsɛ vãnio kũ nèsɛgɔ̃bao. Ó de bɛgirinɔ
ũ, o zãkɔ̃gu. [4] Bee kũ abireo kũ Luda ó Surabari gbɛ̃kɛ kũ a yenyĩo bò gupuraa, [5] akũ à ó sura
bà. Adi kɛ ó yãmanakɛna yãinlo, kũ à ó wɛ̃nda dɔ̀ yãimɛ. À ó zú ò à ó í dufu, à tò o gɔ̃ gbɛ̃
dufunɔ ũ kũ a Nini [6] kũ à pìsiwá gbãnao Yesu Kirisi ó Surabarii gãi, [7] Abire yãi yã bò kũoo
nna a gbɛ̃kɛ yãi, o gɔ̃ túbiblerinɔ ũ, ó wɛ́ dɔ wɛ̀ndi kũ àdi lákaroi. [8] Yã pì bi yãpuramɛ.

Má ye ǹ gã na yã pìnɔ onaaa manamana, de ludanaanikɛrinɔ le ò mɛ̀ kpá yãmanakɛnaaa.
Abirekũ mana, à karana vĩ gbɛ̃nɔnɛ. [9] Ǹ pã mìsariyã yãgaganaanɛ kũ dizinɔ tɔ́ kɔ̃nɔwɛnaao
kũ fìtiio kũ lɛ́kpakɔ̃ana Musa doka yã musuo, zaakũ yã pãnɔmɛ, ò karana vĩro. [10] Ǹ kpãkɛ̃ gbɛ̃
kũ àdi tó ò kɛ̃kɔ̃aai bee gɛ̀n pla, gbasa ǹ pɛ́a. [11] Ǹgɔ̃ dɔ̃ kũ gbɛ̃ bire taka sɔ̀tɛ. Durunnakɛriimɛ,
à a zĩda bɔ̀bɔ.

*Lɛ́*zammanaa

[12] Tó ma Atema ke Tikiku zĩ̀mma, ǹ zɛ́ wɛtɛ ǹ su ǹ ma le Nikɔpɔli, zaakũ ma zɛo mà bunsirɛ
láka gwe. [13] Ǹ ania kɛ ǹ zàna kɛ bùsu dokadɔ̃ri Zenasinɛ kũ Apoloo de pɔ́ke sún kĩaḿmaro
ń tá gũn. [14] À mana ó gbɛ̃nɔ yãmanakɛnaa dada ò ń zĩda kpáa, ò yã kũ à kɔ̃ sìonɔ bɔkɔtɛ de
òsungɔ̃ kun pãro. [15] Gbɛ̃ kũ ó kú lɛɛlɛnɔ fɔ kpàmma ń pínki. Ǹ fɔ kpá gbɛ̃ kũ ò yewái Yesu
zɛ́ gũnnɔa. Luda gbɛ̃kɛ kɛárɛ á pínki.

FILIMƆ

*P*ɔlu Filimɔ sáabukpanaa

1 Makũ Pɔlu kũ ò ma da kpɛ́siran Kirisi Yesu yãi kũ ó Yesude dake Timɔtio, ókɔ̃nɔ mɛ́ o
takada díkĩna kɛ̀nnɛ, ó zĩkɛri dake yenyĩde Filimɔ 2 kũ sɔsi gbɛ̃ kũ òdi kɔ̃ kakara n bɛanɔ
kũ ó nɔgbɛ̃ yenyĩde Afiao kũ ó zĩ̀kari dake Akipuo. 3 Luda ó De kũ Dikiri Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ
kɛnnɛ, à n gba aafiaa.

4 N yã dìgɔ̃ dɔmagu gɔrɔ sĩnda pínki ma aduakɛnaa gũn, madìgɔ̃ ma Luda sáabu kpá,
5 zaakũ ma Dikiri Yesu náani kũ ntɛn kɛ baaruu mà kũ yenyĩ kũ ń vĩ kũ Luda gbɛ̃nɔo ń
pínki. 6 Madìgɔ̃ wɛ́ kɛ, de ó kunna kɔ̃o Yesu zén tó n wɛ́ kɛ̃ yã mana kũ ó vĩ kunna Kirisi
gũn pínki musu. 7 Ma gbɛ̃, n yena Luda gbɛ̃nɔi ma pɔ kɛ̀ nna manamana, à ma laakarii
kpàtɛmɛnɛ, zaakũ n ń laakarii kpàtɛ́ńnɛ.

*P*ɔlu kutɛkɛna Filimɔnɛ Ɔnɛsimu yã musu

8 Abire yãi, bee kũ ma zɛ́ kà Kirisi gũn mà yã kũ à mana ǹ kɛ ditɛnnɛ, 9 bee kũ abireo ma
kútɛ kɛ̀nnɛ kũ yenyĩo. Makũ Pɔlu, ma mare zɔ̃kɔ̃ ina kũ ma kunna kpɛ́siran tera Kirisi Yesu
yãiio, 10 ma kútɛ kɛ̀nnɛ Ɔnɛsimu yã musu kũ à gɔ̀ ma nɛ́ ũ Yesu zɛ́ gũn kpɛ́siran la yãi. 11 À
anfãni vĩnnɛ yãro, ama tera à anfãni vĩ makũ kũ mɔkɔ̃nwoonɛ. 12 Ma a gbàrɛmma, àkũmɛ
ma swɛ̀̃ ũ. 13 Ma kunna kpɛ́siran baaru nna kpana yãi, má ye àgɔ̃ kú ma sarɛ, de àgɔ̃ kpámai
n gɛ̃nɛ ũ, 14 ama má ye mà yãke kɛ n lɛ́ sariro, de ǹsun yã mana kɛmɛnɛ tilasiro, séde kũ n
pɔyeinaao. 15 Ke anigɔ̃ Ɔnɛsimu kɛ̃mma yã gɔrɔ pla de à ɛra à summa àgɔ̃ kú kũnwo gɔrɔ
sĩnda pínki yãimɛ. 16 À kun lán zɔ̀ɔ bà doro, zaakũ à de zɔ̀ la, à de n gbɛ̃ yenyĩde ũ kunna
Kirisi gũn. Ma gbɛ̃ yenyĩdemɛ. Oni mɔkɔ̃n kũ à de n zɔ̀ ũ, akũsɔ̃ à gɔ̀̃ n gbɛ̃ ũ Dikiri gũn pɔ́
o dɔ yá?

17 Abire yãi tó n ma ditɛ n gbɛ̃ndo ũ, ǹ gbãnakɛ kpái, lákũ ĩni kpámai nà. 18 Tó à zɛ̀̃nnɛ
yãkea ke tó à n fĩna kũna, abire gɔ̀̃ ma yã ũmɛ. 19 Makũ Pɔlu makũ mɛ́ ma yã díkĩna kɛ̀̃ kũ
ma zĩda ɔo, mani n fĩna bonnɛ. Kũ ń ma fĩna kũna n zĩda wɛ̀̃ndi ũ, mani lɛ́ páaro. 20 Tɔ̀, ma
gbɛ̃, kunna Dikiri gũn ǹ yã mana kɛmɛnɛ, ǹ ma laakari kpátɛmɛnɛ ó kunna Kirisi gũn yãi.

21 Ma takada dí kɛ̀̃nnɛ, kũ má dɔ̃ kũ ĩni ma yã ma, akũsɔ̃ ĩni kɛ de yã kũ ma òɔnnɛla. 22 Abire
gbɛra ǹ kipaki kɛkɛmɛnɛ dɔ, zaakũ má wɛ́ dɔi Luda ni ma boárɛ wɛ́kɛ kũ átɛn kɛa yãi.

*L*ɛ́zammanaa

23 Ɛpafara kũ ó kú lɛɛlɛ kpɛ́siran Kirisi Yesu yãi fɔ kpàmma 24 kũ ma zĩkɛri dakenɔ Maaku
kũ Arisitakuo kũ Demasio kũ Lukuo. 25 Dikiri Yesu Kirisi gbɛ̃kɛ kɛárɛ.

EBERUNƆ

Kirisi de malaikanɔla 1:1-2:18
Kirisi de Musala 3:1-4:13
Kirisi de Haruna buri sa'orinɔla 4:14-7:28
Kirisi sa'orikɛna deńla 8:1-10:39
Ò Luda náani kɛ 11:1-12:25
Lédammanaa 13:1-13:25

Luda Né de malaikanɔla

1 Luda yã ò ó dizinɔnɛ yã káaku annabinɔ gãi gɛ̃̀n baaakɔ̃ zɛ́nɔ gũn dasi, 2 ama à yã òwɛrɛ
a Né gãi gɔrɔ kpɛde díkĩnanɔn sà. Né pì gãin Luda andunia kɛ̀o, à dìtɛ kũ àkũ mɛ́ anigɔ̃ pɔ́
sĩnda pínki vĩ. 3 Àkũ mɛ́ à Luda gakuri tɛ́kɛna ũ, à de a kunna ũ sãnsãn. Àkũ mɛ́ à pɔ́ sĩnda
pínki kũna kũ a yã'ona gbãnao. Durunnanɔ kɛ̃mmana gbɛra à vùtɛ musu Luda zɔ̃kɔ̃de ɔplai.
4 Lákũ tɔ́ kũ à blèe pì de malaikanɔ pɔ́la nà, lɛn a zɔ̃kɔ̃ deńla lɛ. 5 Luda yã dí ò malaika kenɛ
yã yá?
Ma Némɛ n ũ, ma n i gbãra,
Kesɔ̃:
Manigɔ̃ de a De ũ,
anigɔ̃ de ma Né ũ.
6 Kũ Luda tò a dauduu sù andunia gũn à pì:
A malaikanɔ donyĩ kɛnɛ ń pínki.
7 Malaikanɔ yã musu à pì:
Adì a zĩ̀rinɔ li ĩa ũ,
a zĩkɛrinɔ sɔ̃ tévura ũ.
8 A Né yã musu sɔ̃ à pì:
Luda, ĩnigɔ̃ vutɛna kíblegbaaa gɔrɔ sĩnda pínkimɛ,
ndìgɔ̃ n kíkɛgo kũna yãzɛde ũ.
9 Ń ye yãmanakɛnaai, n zã vãnikɛna gu.
Abire yãi Luda, n Luda, n ka kín,
à pɔnna pìsimma de n gbɛ̃nɔla.
10 Ò pì dɔ:
Dikiri, n andunia zĩni pɛ̀tɛ zaa káaku,
musu bi n ɔzĩmɛ.
11 Ń pínki ni gɛ̃tɛ, ama ĩnigɔ̃ kun.
Oni zĩ kũ lán pɔ́kasa bà,
12 ĩni ń koko lán uta bà,
ĩni ń litɛ lán pɔ́kasa bà.
Mɔkɔ̃n sɔ̃, n kuuna dìgɔ̃ dokɔ̃nɔ,
n gɔrɔ lakana vĩro.
13 À yã dí ò malaika kenɛ yã yá?
Ǹ vutɛ ma ɔplai
ari màgɔ̃ n ibɛrɛnɔ kɛnnɛ n tìntin ũ.
14 Malaikanɔ bi nini zĩkɛrinɔmɛ ń pínki. Luda dì ń zĩ de ò kpá gbɛ̃ kũ oni surabana lenɔimɛ.

2

Surabana zɔ̃kɔ̃ɔ

1 Abire yãi ò yãpura kũ o mà kũ ɔplapla gíngin, de òsun kɛ̃ zɛ́aro yãi. 2 Zaakũ yã kũ Luda
dìtɛ malaikanɔ gãi bi tilasimɛ, akũ ò fĩnaa bò gbɛ̃ kũ ò gì mai ò pɛ̃̀nɛnɔnɛ a zɛ́a, 3 tó ódi
surabana zɔ̃kɔ̃ɔ pì yã da sɔ̃ro, óni bo yá? Surabana yã pìi bò Dikiri kĩnaamɛ, akũ gbɛ̃ kũ
ò mànɔ yãpura kpàawɛrɛ. 4 Luda ɛ̀ra à yãpura kpà yã pìia kũ sèedanɔ kũ yãbonsarɛnɔ kũ
daboyã dasi kɛnanɔ kũ a Nini gba kũ à kpàatɛtɛńnɛnɔ a pɔyenyĩnaaa.

Yesu gɔ̃na bisãsiri ũ lán ó bà

5 Adi kɛ malaikanɔn Luda andunia zia kũ ótɛni a yã o nàńnɛ ń ɔĩro. 6 À kú Luda yãn gukea
ò pì:
Bɔ́n bisãsiri ũ kũ a yã dìgɔ̃ dɔnguu?
Bɔ́n a ũ kũ ndì laakari dɔaa?
7 N a kɛ̀ kĩana malaikanɔi féte,
n a kà kpatan kũ gakurio kũ bɛ̀ɛrɛɛo,
8 n tò pɔ́ sĩnda pínki mìi nàtɛnɛ.
Kũ Luda tò pɔ́ sĩnda pínki mìi nàtɛnɛ, adi a ke tó mìnatɛnanɛɛ sariro. Tera lán dí bà, ódi
e kũ pɔ́ sĩnda pínki mìi nàtɛnɛ gĩaro, 9 ama o è kũ Yesun ò tɛ́a. Luda a kĩa malaikanɔi ari
gɔrɔ pla, de Luda gbɛ̃kɛ gũn à ga gbɛ̃ sĩnda pínki gɛ̃nɛ ũ, akũ à a kà kpatan kũ gakurio kũ
bɛ̀ɛrɛɛo ga wari kũ à kɛ̀ yãi.
10 Lákũ pɔ́ sĩnda pínki bò Luda kĩnaa nà, akũsɔ̃ pɔ́ sĩnda pínki de a pɔ́ ũ, kũ à ye à gɛ̃ kũ
gbɛ̃nɔ dasi a gakuri gũn a nénɔ ũ, à kɔ̃ sì kãao à gbɛ̃ kũ à surabana zɛ́ bɔ́ńnɛ papa warikɛnaa
gũn. 11 Gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀ Luda gbɛ̃nɔ ũ kũ gbɛ̃ kũ àdi ń kɛ Luda gbɛ̃nɔ ũo, ń pínki de dokɔ̃nɔmɛ.
Abire yãi ń sísina a gbɛ̃nɔ ũ dì a wé'i kũro. 12 À pì:
Mani n tɔ́ bo ma gbɛ̃nɔ tɛ́,
mani n sáabu kpá kɔ̃kakaranaa gũn.
13 À pì dɔ:
Mani a náani kɛ.
À pì dɔ:
Makũmɛ la kũ nɛ́ kũ Luda kpàmanɔ.
14 Zaakũ nɛ́ pìnɔ bi bisãsirinɔmɛ, akãa se à gɔ̃̀ bisãsiri ũ lán ń bà, de à ga à Ibilisi kũ àdi su
kũ gao kakatɛ, 15 à gbɛ̃ kũ òtɛn vĩna kɛ ganɛ òtɛn zɔ̀ ble ari ń wɛ̃̀ndi lɛ́nnɔ bo. 16 Yãpura gũn
malaikanɔn àtɛn ɔ daḿmaro, Ibrahĩ burinɔmɛ. 17 À kɔ̃ sìo à gɔ̃ lán a dakũnanɔ bà yã sĩnda
pínki gũn, de à gɔ̃ Sa'oriki sùrude náanide ũ Luda zĩ gũn, gbɛ̃nɔ durunna kútɛkɛbɔ ũ dɔ.
18 Lákũ à wari kɛ̀ à yɔ̃ogwanaa fɔ̃̀ nà, ani fɔ̃ à gbɛ̃ kũ òtɛni ń yɔ̃ ò ń gwanɔ faaba kɛ.

3

Yesu de Musala

1 Abire yãi ma gbɛ̃nɔ, ákɔ̃nɔ kũ Luda á sísi a su a kĩnaanɔ, à laasun lɛ́ Yesu kũ Luda a zɔ̃̀
Sa'oriki kũ o zɛo ũa. 2 Náanidemɛ Luda kũ à a dìtɛnɛ lákũ Musa de nà Luda ɔnn. 3 Lákũ
ɔnkatɛrii bɛ̀ɛrɛɛ dìgɔ̃ de ɔnla nà, lɛn Yesu gakuri zɔ̃kɔ̃ de Musa pɔ́la lɛ. 4 Ɔn sĩnda pínki a
kàtɛri vĩ, akũsɔ̃ pɔ́ sĩnda pínki Kàtɛrin Luda ũ. 5 Luda ɔn zĩkɛri náaniden Musa ũ, yã kũ Luda
ni o sèedademɛ. 6 Kirisi sɔ̃ bede pì nɛ́mɛ. Luda a ɔn nànɛ a ɔĩ. Ókɔ̃nɔmɛ ɔn pì ũ, tó ó kpɛ́
ótɛn tãmaa kũ ó vĩ lɛ́ gbɛ̃ kũ kù gbãnao.

Luda gbɛ̃nɔ kámmaboki

7 Abire yãi lákũ Luda Nini ò nà:
Tó a Luda kòtoo mà gbãra,
8 àsun sãgbãna kɛ lákũ á dizinɔ kɛ̀ nàro,
kũ ò ma lɛ ò ma gwa gɔrɔ kũ ò bò ma kpɛ gbárannan.
9 Bee kũ ò ma yãkɛnanɔ è wɛ̃̀ bupla,
ò ma lɛ ò ma gwa gwe, ò ma gbãna lɛ́ gwà.
10 Akũ ma pɔ fɛ̃̀ gbɛ̃ pìnɔi,
ma pì gbɛ̃ sãsãnanɔmɛ ń ũ,
odi ma zɛ́nɔ dɔ̃ro.
11 Akũ ma la dà ma pɔfɛ̃ gũn ma pì,
oni gɛ̃ ma kámmabokinlo fá.
12 Ma gbɛ̃nɔ, à laakari kɛ á gbɛ̃ke súngɔ̃ swɛ̃̀ vãni ludanaanikɛnasari vĩ ari à gɛ́ kɛ̃o Luda
Wɛ̃̀ndidearo. 13 Gu kũ àdi dɔ kũ adì pi Gbãra pínki, àgɔ̃ lɛ́ dakɔ̃a, de durunna sún á gbɛ̃ke sãtɛ

à sãgbãna kũro yãi. [14] Zaakũ Kirisi gbɛ̃nɔn ó ũ, tó ó náani kũ ó vĩ zaa káaku kũna gbãnagbãna
ari a lɛ́a. [15] Lákũ ò ò nà:
Tó a a kòtoo mà gbãra,
àsun sãgbãna kɛ lákũ á dizinɔ kɛ̀ nà
gɔrɔ kũ ò bò ma kpɛro.
[16] Dínɔn gbɛ̃ kũ ò Luda kòtoo màa ò bò a kpɛnɔ ũ, tó adi kɛ gbɛ̃ kũ Musa ń bɔ́tɛ Misilanɔ
baasiroo? [17] Dínɔn Luda pɔ fɛ̃́ńyĩ ari wɛ̃̀ bupla, tó adi kɛ gbɛ̃ kũ ò durunna kɛ̀, ń gɛ̀ɛ gɔ̃̀ katɛna
gbáranna gũnnɔ baasiroo? [18] Dínɔn à la dàńnɛ kũ oni gɛ̃ a kámmabokinlo, tó adi kɛ gbɛ̃ kũ
ò gì a yã mainɔ baasiroo? [19] O è kũ odi le ò gɛ̃̀nlo ń ludanaanikɛnasari yãi.

4

[1] Zaakũ gɛ̃na kámmabokin kũ Luda a lɛ́ sɛ̀ kpɛ́ kun, ò laakari kɛ, de ó gbɛ̃ke sún kurairo.
[2] Zaakũ o baaru nna mà lán ń bàmɛ, ama yã kũ ò màa pìi àre vĩńnɛro, kũ odi ma kũ
ludanaanikɛnaaoro yãi. [3] Ókɔ̃nɔ kũ o yã pìi sìnɔ, odì gɛ̃ kámmaboki pìn. Mɔ́kɔ̃nɔ sɔ̃ Luda pì:
Ma la dà kũ pɔfɛ̃o ma pì,
oni gɛ̃ ma kámmabokinlo,
À yã bire ò bee kũ à a zĩ mìi dè zaa anduniakatɛna gɔrɔ, [4] zaakũ ò gɔrɔ supplade yã ò Luda
yãn gukea ò pì, gɔrɔ supplade zĩ Luda kámma bò kũ zĩ kũ à kɛ̀ɛo pínki. [5] O mà tera à pì,
oni gɛ̃ a kámmabokinlo. [6] Zaakũ gbɛ̃ kũ ò baaru nna pìi mà zaa káakunɔ dí gɛ̃nlo, kũ odi
síro yãi, akũ a gɛ̃naa gɔ̃̀ gbɛ̃ pãndenɔnɛ. [7] Akũ Luda ɛ̀ra à gɔrɔ ke dìtɛ dɔ òdi pi Gbãra, abire
gbɛra a gìi kɛ̀ akũ à Dauda gbà lɛ́, à ò lákũ ò ò nà tera:
Tó a a kòtoo mà gbãra,
àsun sãgbãna kɛro.
[8] Tó Yɔsua gɛ̃̀ kũńwo kámmaboki pìn yã, de Luda dí gɔrɔ pãnde yã o kpɛkpɛro. [9] Àkũ mɛ́ à
tò kámmaboki gɔ̃̀ Luda gbɛ̃nɔ pɔ́ ũ. [10] Zaakũ gbɛ̃ kũ à gɛ̃̀ Luda kámmabokin kámma bò kũ a
zĩomɛ, lákũ Luda kámma bò kũ a zĩo nà. [11] Tó lɛmɛ, ò wɛ́ tã ò gɛ̃ kámmaboki pìn, de ó gbɛ̃ke
sún gí Luda yã mai, à fu lán ń bàro yãi. [12] Luda yã bɛ̃nɛ, akũsɔ̃ à gbãna, a lɛ́ nna de fɛ̃nɛda
kpa plaplala. Àdi ń zɔ̃ à gɛ̃ nèsɛɛ gũn ari ninin, àdi gɛ̃ mèpɛpɛkɛrɛkin ari wá bɔ́rɔgɔn, àdi
laasun kũ nèsɛ yão gwagwa. [13] Luda pɔ́kɛna ke utɛnanɛro, a ke kpánɛ guiro. Luda kũ óni ó
yãnɔ sɛ́tɛ ò onɛ dì pɔ́ sĩnda pínki e ari a bia.

*Yesu de sa'orikin*ɔla

[14] Zaakũ ó sa'oriki zɔ̃kɔ̃ kũ ludambɛ wɛ̃̀kɔ̃a ari Luda kĩnaa vĩ Luda Nɛ́ Yesu ũ, ògɔ̃ zɛ́ kũ o
sɛ̀ yã kũna gíngin. [15] Zaakũ ó sa'oriki vĩ kũ ani fɔ̃ à ó wɛ̃nda dɔ̃ ó gbãnasarikɛ gũn. Ò a yɔ̃̀
ò gwà lán ó bà yã sĩnda pínki gũn, adi durunna kɛro. [16] Abire yãi ò na Luda Gbɛ̃kɛkɛnnɛri
kíblegbaai kũ swɛ̃̀ɛo kpatɛna, de à ó wɛ́ gwa à gbɛ̃kɛ kɛwɛrɛ a gɔrɔa.

5

[1] Òdi sa'oriki sĩnda pínki sɛ́ gbɛ̃nɔ tɛ́mɛ, òdi a ditɛ ń wɛ́de ũ Luda kĩnaa, àgɔ̃ gba kpáa, àgɔ̃
a gbagbańnɛ ń durunnanɔ yãi. [2] Ani fɔ̃ à kɛ kũ gbɛ̃ kũ ò sɔ̃̀tɛ ń dɔ̃nasarikɛ gũnnɔo busɛbusɛ,
zaakũ àpii kú kũ gbãnasarikɛomɛ se. [3] Abire yãi séde à sa o a zĩda durunna yã musu, lákũ
àdi o gbɛ̃ kparanɔ pɔ́ musu nà dɔ. [4] Gbɛ̃ke dì a zĩda ká kpataa pìi gũnlo. Luda mɛ́ àdi a ká,
lákũ à Haruna kàn nà.
[5] Lɛn se Kirisi dí a zĩda ká sa'oriki kpataa gũnlo, Luda mɛ́ à a kàn à pì:
Ma Nɛ́mɛ n ũ,
gbãran ma n i.
[6] À pì Luda yãn gukea dɔ:
Ĩnigɔ̃ de sa'ori ũ gɔrɔ sĩnda pínki lán Mɛlɛkizɛdɛki bà.
[7] Gɔrɔ kũ Yesu kú andunia gũn à adua kɛ̀ kũ wiki gbãnao kũ wɛ́'io, à kútɛ kɛ̀ Luda kũ ani fɔ̃
à a sí gaaanɛ, akũ Luda a yã mà, kũ àdi a yã da yãi. [8] Bee kũ a Ludanɛkɛo, à mìnatɛna Ludanɛ
dàda a warikɛnaa gũn. [9-10] Kũ mana pɛ̀kɛrɛa à làka, Luda a kà sa'oriki ũ lán Mɛlɛkizɛdɛki bà,
akũ à gɔ̃̀ surabana kũ àdi lákaro boki ũ gbɛ̃ kũ òdi a yã manɔnɛ ń pínki.

Laakarikɛna funaai

11 Yã̃ bire musu ó yã̃ vĩ dasi ò oárɛ, ama a bɔkɔtɛna zĩ'ũ̃mɛ, zaakũ̃ adì yã̃ dɔ̀rɔ dɔ̃ likaro.
12 Ákɔ̃nɔ kũ̃ a gìi kɛ̀n lán dí bà, à mana àgɔ̃ de yã̃dannɛrinɔ ũ̃mɛ, ama ari tera á kpɛ́ kú ò ɛra
ò Luda yã̃ kũ̃ òdi dada gbɛ̃ dufunɔnɛ daárɛ dɔ. Yɔ̃'i mɛ́ à kɔ̃ sì kãáo, adi ká à yũ̃ku pɔ́ blero.
13 Zaakũ̃ yɔ̃miri sĩnda pínki bi nɛ́mɛ, adi ká à ɔzɛ dɔ̃kɔ̃nɛ kũ̃ ɔplaoro. 14 Yũ̃ku sɔ̃, gbɛ̃ kàsara
kũ̃ ò dɔ́nɛ kɛ̀onɔ pɔ́mɛ. Ò a mana dɔ̃na kɔ̃nɛ kũ̃ a vãnioo dàda.

6

1 Abire yãi ò Kirisi yã̃dannɛna káakupɔnɔ kpá kpɛ, ò gɛ́ arɛ ari ò gɔ̃ gbɛ̃ pɛkɛrɛnanɔ ũ̃.
Adi kɛ óni ɛra ògɔ̃ yãtãkpatɛna dínɔ gbɛ̀ sísi dɔnlo: Kpɛlina yã̃ gɛ̀nɔnɛɛ, ludanaanikɛnaa,
2 da'itɛ yã̃dadanaa, ɔnammanaa, gɛ̀nɔ vuna ke zia yã̃kpatɛkɛnaa. 3 Tó Luda wè, óni yã̃ birenɔ
kpá kpado ò gɛ́ arɛ. 4 Zaakũ̃ tó gbɛ̃ wɛ́ kɛ̃̀, à Luda gba lè, a baka kú Luda Nini gũ̃mmɛ, 5 tó à
Luda yã̃ kũ̃ andunia kũ̃ àtɛn su gbã̃nao í kɛ̀, à a nna dɔ̃̀ 6 tó à fùa, zɛ́ kun kũ̃ à ɛra à nɛ̀sɛ litɛ
doro, zaakũ̃ àtɛn Luda Nɛ́ pá lía dɔmɛ, àtɛn wɛ́'i daa gupuraamɛ. 7 Tó legũ̃ tɛn ma zĩtɛ gɛ̃̀n
baaakɔ̃ àtɛn mɔtɔ le, akũ̃ à pɔ́ kũ̃ à àre vĩ búbarinɔnɛ bùtɛ, Luda dì arubarika dan. 8 Tó à lɛ̀
kũ̃ lɛ̀karaaoo bùtɛ sɔ̃, à ginaamɛ, à zã̀ kũ̃ lɛ́kɛnnɛnaaoro. Ani mì dɛ kũ̃ tɛ́omɛ.
9 Ákɔ̃nɔ sɔ̃ ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, bee kũ̃ o ò lɛ, ó laakari kpatɛna á yã̃ musu kũ̃ á kú kũ̃ yã̃
mana kũ̃ ò bò surabana zɛ́ gũ̃nnɔ. 10 Luda dì yã̃ kɛ a zɛ́a, á yã̃kɛnanɔ kũ̃ yenyĩ kũ̃ á vĩ kãaoo
ni sãaguro, zaakũ̃ a kpányĩ kɛ̀ a gbɛ̃̃nɔnɛ, akũ̃sɔ̃ á kpɛ́ átɛn kɛ. 11 Ó ye á baadi gɔ̃ ania vĩ lɛ
ari a lɛ́a, de ásun sika kɛ pɔ́ kũ̃ á wɛ́ dɔi yã̃ musuro. 12 Ásun ma'ã̃ kɛro. À gbɛ̃ kũ̃ òtɛn Luda
náani kɛ kũ̃ mɛnao òtɛn pɔ́ kũ̃ Luda a lɛ́ sɛ̀ lenɔ ágba sɛ́.

Lɛ́ kũ̃ Luda sɛ̀ sika vĩro

13 Gɔrɔ kũ̃ Luda tɛn lɛ́ sɛ́ Ibrahĩnɛ, kũ̃ gbɛ̃̃ke kun deala à sí kãaoro, a yãin à sì kũ̃ a kunnaao
14 à pìnɛ, áni arubarika daagu yã̃pura à tó a buri karanɛ. 15 Ibrahĩ mɛna fɔ̃̀, akũ̃ à pɔ́ kũ̃ Luda
a lɛ́ sɛ̀nɛɛ lè. 16 Òdi la da kũ̃ gbɛ̃ kũ̃ à deńla tɔ́omɛ. Ladana mɛ́ àdi tó ò yã̃ yã̃pura dɔ̃, akũ̃sɔ̃
àdi lɛ́kpakɔ̃ana kɛ̃̃kɔ̃ańnɛ. 17 Luda ye à mɔ́ gbɛ̃ kũ̃ a lɛ́sɛna ni gɔ̃ ń pɔ́ ũ̃nɔnɛ swáswa kũ̃ a lɛ́
litɛna vĩro, akũ̃ à sì kũ̃ a kunnaao. 18 Lɛmɛ yã̃ mɛ̀n pla kun kũ̃ à litɛna vĩro, Luda ni fɔ̃ à ɛ́kɛ
to a musuro. Yã̃ pìnɔ tɛni ókɔ̃nɔ kũ̃ o nainɔ gba swɛ̃̀ manamana, de ò tãmaa kũ̃ ó wɛ́ dɔi kɛ
sikaa sari. 19 Ó tãmaa bire vĩ ó wɛ̃̀ndibadɔbɔ ũ̃. À náani vĩ, akũ̃sɔ̃ à gbã̃na, àdi gɛ̃ kũ̃oo Luda
kúkia lábure kpɛ, 20 gu kũ̃ Yesu gĩnakɛ à gɛ̃̀n ó yã̃i, à gɔ̃̀ sa'oriki ũ̃ ari gɔrɔ sĩnda pínki lán
Mɛlɛkizɛdɛki bà.

7

Sa'oriki Mɛlɛkizɛdɛki

1 Mɛlɛkizɛdɛkimɛ Salɛmu kína ũ̃ yã̃, Luda Musude sa'oriimɛ. Gɔrɔ kũ̃ Ibrahĩ zĩ̀i blè
kínanɔa àtɛn su, akũ̃ Mɛlɛkizɛdɛki gɛ̀ɛ à dàalɛ, à sa mana òne, 2 akũ̃ Ibrahĩ aruzɛkɛ kũ̃ àtɛn
suo pínki kuride kpàa. Mɛlɛkizɛdɛki tɔ́ pìi pì, yã̃zɛde kína. Abire gbɛra Salɛmu kína bire
pì, aafia kína. 3 À de kũ̃ dao kũ̃ dizinɔ vĩro, a wɛ̃̀ndi naana ke mìdɛna vĩro. À bò lán Luda Nɛ́
bàmɛ, sa'oriin a ũ̃ gɔrɔ sĩnda pínki.
4 À gwa lákũ̃ à zɔ̃kɔ̃ nà. Ó dizi káaku Ibrahĩ aruzɛkɛ kũ̃ à sɛ̀tɛ zĩ̀lan kuride kpàa. 5 Musa
doka dìtɛ Levi buri kũ̃ ò de sa'ori ũ̃nɔnɛ, ò pɔ́ kuride sí ń Isaraila dakenɔa, bee kũ̃ ń Ibrahĩ
burikɛo. 6 Mɛlɛkizɛdɛki bi Levi burinlo. Bee kũ̃ abireo à Ibrahĩ pɔ́nɔ kuride sì, à sa mana ò
Ibrahĩ kũ̃ Luda lɛ́ sɛ̀nɛɛnɛ. 7 Sikaa sari gbɛ̃ kũ̃ à sa mana ò gbɛ̃̃nɛ zɔ̃kɔ̃ de gbɛ̃ kũ̃ à sa mana
ònɛla. 8 Sa'ori kũ̃ òdi pɔ́ kuride sí pìnɔ bi gbɛ̃ kũ̃ òdi ganɔmɛ. Mɛlɛkizɛdɛki sɔ̃, gbɛ̃ kũ̃ ò pì
àdigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínkin a ũ̃. 9-10 Gɔrɔ kũ̃ Mɛlɛkizɛdɛki gɛ̀ɛ à dà Ibrahĩlɛ, odi Levi i kɔ̀ro,
à kú a dizi de Ibrahĩ wógbammɛ. Abire yã̃i oni fɔ̃ ò pi sɛ́, gɔrɔ kũ̃ Ibrahĩ pɔ́ kuride pìi kpà,
Levi buri kũ̃ òdi pɔ́ kuride kpáḿmanɔ mɛ́ ò kpà.

Yesu de lán Mɛlɛkizɛdɛki bà

11 Levi buri sa'orii pìnɔmɛ doka kũ̃ Musa kpà Isarailanɔa zĩni ũ̃. Tó oni fɔ̃ ò tó gbɛ̃̃nɔ
gɔ̃ papana, onigɔ̃ sa'ori pã̃nde ni vĩ lán Mɛlɛkizɛdɛki bà doro, sɛ́ Haruna buri sa'ori gã̃a.

12 Tó sa'orinɔ lìtɛ, séde doka litɛ. 13 Gbɛ̃ kũ ò yã birenɔ ò a musu bi Isaraila buri kũ a gbɛ̃ke
dí sa'ona zĩ kɛ zikiromɛ. 14 Zaakũ ó dɔ̃ sãnsãn kũ ó Dikiri bò Yuda buri gũmmɛ. Ódi ma kũ
Musa sa'ona yã ò buri pìi musuro. 15 Yã kũ yã pì wɛ́ bòn dí: Sa'ori pãnde bò lán Mɛlɛkizɛdɛki
bà. 16 A gɔ̃na sa'ori ũ bi doka ke burikɛ yãnlo. A wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro gbãna yãimɛ. 17 Zaakũ
ò pì:
Ĩnigɔ̃ de sa'ori ũ gɔrɔ sĩnda pínki Mɛlɛkizɛdɛki gã̀n.
18 Ò doka kũ à kun yã pìi kpà kpado, kũ à gbãnaro, akũsɔ̃ à kun pɔ́ke ũro. 19 Zaakũ doka pì dí
tó gbɛ̃ke gɔ̃̀ papanaro. Akũ tãmaa kũ à sã̀na zɛ́ bòwɛrɛ, kũ o nao Ludai.
20 Abire gbɛra Luda dí abirekũ kɛ ladanaa sariro. Gbɛ̃ kparanɔ gɔ̃̀ sa'orinɔ ũ ladanaa
sarimɛ, 21 ama Yesu gɔ̃̀ sa'ori ũ kũ ladanaao, kũ Luda pìnɛ:
Dikiri la dà ani lɛ́ sukparo,
à pì anigɔ̃ de sa'ori ũ gɔrɔ sĩnda pínki.
22 Ladanaa pì yãi Yesumɛ zɛnkpɛkɛ ũ kũ Luda bàka kunna kũńwo dufu de a zĩla. 23 Abire
gbɛra sa'orinɔn dasi yã, zaakũ ga dì tó ògɔ̃ kú ń zĩ gũn gɔrɔ sĩnda pínkiro. 24 Ama kũ Yesu
kun gɔrɔ sĩnda pínki yãi, a sa'orikɛnaa gɛ̃nɛblena vĩro. 25 Abire yãi ani fɔ̃ à gbɛ̃ kũ òdi na
Ludai kũ a gbãnaonɔ sura ba mámmam, zaakũ à kun gɔrɔ sĩnda pínki de àgɔ̃ kútɛ kɛńnɛ
Ludanɛ.
26 Sa'oriki bire taka mɛ́ à kɔ̃ sì kũoo. A kunna adona. À yã vãni ke gbãsĩ vĩro. Luda a
kɛ̃̀kɔ̃a kũ durunnakɛrinɔ, à a sɛ̀ à tào musu ari a kĩnaa. 27 A bàka kú kũ sa'ona lákũ gu dìgɔ̃
dɔ nào lán sa'oriki kparanɔ bàro. Gbɛ̃ pìnɔ dì sa o ń zĩda durunnanɔ yãi kũ ń gbɛ̃nɔ pɔ́nɔ dɔ.
Àkãa sɔ̃, à ò gɛ̃̀n domɛ, kũ à a zĩda kpà. 28 Musa doka dì gbɛ̃nɔ ká sa'orikinɔ ũ ń gbãnasarikɛ
gũmmɛ, ama kũ Luda sì kũ a kunnaao doka pì ditɛnaa gbɛra, akũ à a Nɛ́ kũ à gɔ̃̀ papana ari
gɔrɔ sĩnda pínki kàn.

8

Yesumɛ ó Sa'oriki ũ

1 Yã kũ ótɛn o mìin dí: Ó sa'oriki bire taka vĩ vutɛna kíblegbaaa musu Luda zɔ̃kɔ̃de ɔplai.
2 Àdi zĩ kɛ Ludakukia, bizakuta yãpura kũ Dikiri dɔ̀n, adi kɛ pɔ́ kũ bisãsirinɔ dɔ̀nlo. 3 Zaakũ
suna kũ gbanɔ kũ sa'onaao yãin òdi sa'oriki sĩnda pínki kái, à mana àpii gɔ̃ pɔ́ vĩ à kpá se.
4 Tó à kú andunia gũn, anigɔ̃ de sa'ori ũro, zaakũ sa'ori kũ òdi su kũ gbanɔ lákũ doka dìtɛ
nànɔ kun kɔ̀. 5 Zĩ kũ òtɛn kɛ bi pɔ́ kũ à kú musu takamɛ, a ninimɛ. Abire yãi kũ Musa ye à
bizakuta dɔ, Luda pìnɛ à laakari kɛ à pɔ́ kũ a a taka mɔ̀nɛ kpi musu kɛ lákũ à de nà pínki.
6 Yesu mɛ́ à Luda bàka kunna kũoo yãkɛkɛri ũ. Zaakũ Luda bàka kunna kũooo pì de a bàka
kunna kũńwo zĩla, zĩ kũ ò dànɛ de sa'oriki pìnɔ pɔ́la. Luda bàka kunna kũooo pìi lɛ́sɛna de
a zĩla dɔ. 7 Tó Luda bàka kunna kũńwo zĩ pì papanamɛ yã, de a plade zɛ́ vĩro. 8 Kũ Dikiri
Isarailanɔ taari lè à pì:
A gɔrɔ tɛn su kũ mani ma bàka
kunna kũ Isarailanɔ kũ Yudanɔ dufu kɛ.
9 Anigɔ̃ de lán ma bàka kunna kũ ń dizinɔo
gɔrɔ kũ ma ń kũ ń ɔa ma ń bɔ́tɛ Misila bàro.
Zaakũ odi zɛ kũ ma bàka kunna kũńwoooro,
akũ ma ń tón.
10 Ma bàka kunna kũ Isarailanɔ gɔrɔ birenɔ gbɛra yãn dí:
Mani ma dokayãnɔ dańnɛ ń nèsɛn,
mani kɛ̃ ń swɛ̃̀ɛa.
Manigɔ̃ de ń Luda ũ,
onigɔ̃ de ma gbɛ̃nɔ ũ.
11 Ń gbɛ̃ke ni yã dada a dakenɛro,
ń gbɛ̃ke ni ma dɔ̃na da a gbɛ̃nɛro,
zaakũ ń pínki nigɔ̃ ma dɔ̃mɛ,
né fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ ń pínki.

[12] Mani sùru kɛ kũńwo kũ ń taarinɔ,
mani ń durunnanɔ yã da doro.
[13] Kũ Luda bàka kunna kũńwo dufu pì yã ò, à a káakupɔ zĩ bò. Pɔ́ kũ à zĩ kṹ à bùsa, a kpana gui zɑ̀ro.

9

Luda bàka kunna kũńwo zĩ sa'onaa

[1] Luda bàka kunna kũńwo káaku donyĩ zɛ́ vĩ kũ Ludakuki kũ à kú zĩtɛo. [2] Fitila kũ teburu kũ òdi burodi kátɛa Ludanɛɛo kú kpɛ́da kũ òdi pi gu kũ à kú adonan. [3] Kpɛ́nɛ kũ òdi pi Ludakuki pì kú lábure plade kpɛ. [4] A gũnn turaretitikpataki kũ ò pì kũ wuraao kun kũ Luda bàka kunna kũńwo àkpati kũ wura kútɛa mámmamwo. Wura lo kũ mana kú a gũn kú àkpatii pìi gũn kũ Haruna gò kũ à lá bɔ̀tɔɔ pàao kũ Luda yãditɛna gbɛ̀ anlonɔo. [5] Àkpatii pìi musu kɛrubu gakuridenɔn kú durunnakɛ̃mmakila. Pɔ́ pìnɔ bɔkɔtɛna dodo gɔrɔn díro.

[6] Ń katɛna lɛ gũn, sa'orinɔ dìgɔ̃ gɛ̃ kpɛ́da gũn gɛ̀n baaakɔ̃ ò ń sa'ona zĩ kɛ. [7] Sa'oriki mɛ́ àdi gɛ̃ kpɛ́nɛ wɛ̀ do gɛ̀n do, akũsɔ̃ àdi gɛ̃ aru sariro. Àdi aru pì fãfã a zĩda durunna yãi kũ a gbɛ̃nɔ pɔ́ kũ ò kɛ̀ dɔ̃nasarikɛ gũnwo. [8] Luda Nini tɛn mɔwɛrɛ, gɔrɔ kũ kpɛ́ káaku pì kun, Ludakuki zɛ́ wɛ̃naro. [9] Abirekũ tɛn yã lɛkɔ̃awɛrɛ kũ tera yão à pì, pɔ́ kũ donyĩrii dì Luda gbanɔ kũ sa'opɔ kũ àdi kpáanɔ dì fɔ̃ à a nèsɛ danɛ dokɔ̃nɔ swáswaro. [10] Yã ditɛnaa pìnɔ bi mèbarayãmɛ. Pɔ́ble kũ pɔ́minaao kũ gbɑ̀bona buri sĩnda pínkio yãmɛ. Ò dìtɛ ari zɛ́ dufu gɔrɔ gɔ̃ kámɛ.

Luda bàka kunna kũńwo dufu sa'onaa

[11] Akũ Kirisi sù yã mana kũ à kà tera sa'oriki ũ. À gɛ̀ bizakuta kũ à zɔ̃kɔ̃ akũsɔ̃ à papana de a káakupɔla gũn, kũ bisãsiri mɛ́ à dɔ̀ro, andunia díkĩna pɔ́n sɔ̃ro. [12] Adi gɛ̃ Ludakukin kũ blè ke zù aruoro, à gɛ̀ kũ a zĩda aruo gɛ̀n domɛ, à gbɛ̃nɔ bòo ari gɔrɔ sĩnda pínki. [13] Zaakũ òdi blè aru kũ zùsa aruo kũ zùnunu kũ ò kpàta túbuo fãfã gbɛ̃ kũ ò gbãsĩnɔa ò gbɑ̀ boońnɛ, [14] oni Kirisi pɔ́ o dɔ yá? À a zĩda kpà Ludaa mamberu sari kũ Nini kũ àdigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki gbãnao. A aru dì ó swɛ̀ pípiwɛrɛ bona yã pã kɛkɛna pìnɔ gũn, de ò zĩ kɛ Luda Wɛ̀ndidenɛ.

[15] Abire yãi Kirisi mɛ́ à Luda bàka kunna kũńwo dufu yãkɛkɛri ũ, de gbɛ̃ kũ Luda ń sísinɔ wɛ̀ndi kũ àdi lákaro kũ à a lɛ́ sɛ̀ le yãi. À gà de à ń bo, à taari kũ ò kɛ̀ Luda bàka kunna kũńwo káakupɔ yã musunɔ kɛ̃ḿma. [16] Tó ò ye ò zĩ kɛ gbɛ̃ lɛ́gbɛditɛnaaa, sɛ́ ògɔ̃ dɔ̃ sãnsãn kũ ade gà, [17] zaakũ ga gbɛran lɛ́gbɛɛ dìgɔ̃ gbãna vĩ. Tó lɛ́gbɛditɛri kpɛ́ bɛ̃nɛ, lɛ́gbɛ dìgɔ̃ gbãnaro. [18] Abire yãin odi Luda bàka kunna kũńwo káakupɔ pì sa kɛ aru sariro. [19] Kũ Musa doka yãditɛnanɔ ò gbɛ̃ sĩnda pínki wára, à sãkã tɛ̃ra zónzon kũ sɛ̀sɔ̃vlãoo sɛ̀ à zɔ̀ zùsanɛ bɔ̀rɔ kũ blèkofĩni aru kũ ò yɑ̀katɛ kũ íooa, à fɑ̀fã Musa dokaa kũ gbɛ̃nɔo dɔ ń pínki [20] à pì, Luda bàka kunna kũńwo arun gwe, kũ à dìtɛárɛ à kũna. [21] Lɛn Musa aru fɑ̀fã bizakutaa kũ sa'ona zĩkɛbɔnɔo dɔ pínki. [22] Doka gũn aru mɛ́ àdi gbɑ̀ bo pɔ́ daside pínkinɛ. Arukɔtɛnaa sari durunnanɔ kɛ̃mmana kunlo.

*Kirisi a zĩda kpà sa'op*ɔ ũ durunna mìdɛna yãi

[23] Zaakũ à kɔ̃ sìo ò gbɑ̀ bo pɔ́ kũ ò kú ludambɛ taka pìnɔnɛ lán abire bà, sa'opɔ kũ à de abirekũla kɔ̃ sì kũ ludambɛ pɔ́ pìnɔ. [24] Zaakũ Kirisi dí gɛ̃ Ludakuki taka kũ bisãsiri bònlo, à gɛ̀ a yãpuran ludambɛmɛ, gu kũ à kun tera ó Zɛkũnwode ũ Luda arɛ. [25] Sa'oriki dì gɛ̃ Ludakukin kũ pɔ́kãde aruo wɛ̀ kũ wɛ̀ɛo, ama Kirisi dí gɛ̃ de à a zĩda kpá gɛ̀n baaakɔ̃ yãiro. [26] Tó adi kɛ lɛro, de àtɛn wari kɛ gɛ̀n baaakɔ̃ zaa anduniakatɛna gɔrɔa. Yãpura gũn à sù gɛ̀n domɛ gɔrɔ kũ andunia kà a kákia sà, à a zĩda kpà sa'opɔ ũ, de à durunna mì dɛo. [27] Luda dìtɛ bisãsirinɛ à ga gɛ̀n do, gbasa à yãkpatɛ kɛ kãao, [28] lɛn Kirisi a zĩda kpà gɛ̀n do lɛ, à gbɛ̃nɔ durunna dì a mìia dasi. Ani ɛra à su a gɛ̀n pladeo, adi kɛ durunna yãin doro, de à gbɛ̃ kũ ń wɛ́ dɔinɔ sura ba yãimɛ.

10

[1] Musa doka bi yã mana kũ àtɛn su takamɛ, adi kɛ yã pìinlo. Abire yãi sa dokɔ̃nɔ pì ona
gɛ̀n baaakɔ̃ wɛ̀ kũ wɛ̀ɛo dì fɔ̃ à gbɛ̃ kũ òtɛn na Ludainɔ kɛ papana zikiro. [2] Tó sa pì onaa gbà̀
bò donyĩrinɔnɛ gɛ̀n do ari gɔrɔ sĩnda pínkimɛ yã, de ń kù gbãna, ò a onaa tò. [3] Yãpura gũn
sa'onaa pì mɛ́ àdigɔ̃ gbɛ̃nɔ durunna yã dɔńgu wɛ̀ kũ wɛ̀ɛo. [4] Zaakũ zùsa kũ blèkofĩnioo aru
dì fɔ̃ à durunna kɛ̃ḿma zikiro. [5] Abire yãi kũ Kirisi tɛn su andunia gũn, à pì Ludanɛ:

Ń ye sa'opɔ ke gbairo,
akũ n bisãsiri mèɛ kèmɛnɛ.
[6] Sa'opɔ kũ òdi ká tén à tɛ́ kũ
kũ sa'opɔ kũ òdi o durunna yã musuo
dì kánguro.
[7] Akũ ma pì: Makũmɛ la!
Lákũ ò kɛ̀̃ takadan ma yã musu nà
ma su n pɔyenyĩna kɛmɛ, Luda.
[8] Káaku gĩa à pì, sa'ona kũ gbao kũ sa kũ òdi ká tén à tɛ́ kũo kũ sa kũ òdi o durunna yã musuo
dì ká Ludaguro, à yeiro, bee kũ doka mɛ́ à dìtɛ. [9] Akũ à pì, akãamɛ dí, a su a pɔyenyĩna kɛmɛ.
À a káakupɔ kpà kpado a plade ditɛna yãi. [10] Luda pɔyenyĩnaa pì kɛnaa gũn Yesu Kirisi a
zĩda kpà sa'opɔ ũ gɛ̀n do, à tò ó kú adona Luda gbɛ̃nɔ ũ.

[11] Gɔrɔ sĩnda pínki sa'orinɔ dìgɔ̃ kú ń zĩ gũmmɛ, ògɔ̃ sa dokɔ̃nɔ kũ àdi fɔ̃ à durunna kɛ̃ḿma
zikiro o gɛ̀n baaakɔ̃. [12] Kirisi sɔ̃, à sa ò durunna yã musu gɛ̀n domɛ ari gɔrɔ sĩnda pínki, akũ
à gɛ̀ɛ à vùtɛ Luda ɔplai. [13] Zaa gɔrɔ kũ̀a à kú gwe, àtɛn dã Luda a ibɛrɛnɔ kɛarɛ a tìntin ũ.
[14] Zaakũ sa'ona gɛ̀n do pìi gũn, à tò gbɛ̃ kũ à gbà̀ bòńnɛnɔ gɔ̀ papana ari gɔrɔ sĩnda pínki.
[15] Luda Nini èra àtɛn yã pì owɛrɛ dɔ à pì:
[16] Ma bàka kunna kũńwo gɔrɔ birenɔ gbɛra yãn dí:
Mani ma dokayãnɔ dańnɛ ń nèsɛɛ gũn,
mani kɛ̃ ń swɛ̀̃ɛa.
[17] Akũ gbasa à pì:
Mani ń durunna kũ ń taarinɔ yã da doro.
[18] Lákũ à ń durunna kɛ̀ḿma nà, sa'ona ń yãi zɛ́ vĩ doro.

Ò na Ludai

[19] Abire yãi ma gbɛ̃nɔ, kũ Yesu aru gbãnao ó gɛ̃na Ludakukin zɛ́ vĩ kũ swɛ̀̃ɛo kpatɛna. [20] À
wɛ̀ndi zɛ́ dufu bòwɛrɛ a mèɛ gãi à gɛ̀ kũoo lábure kpɛ ari Ludakukia. [21] Lákũ ó sa'ori zɔ̃kɔ̃ vĩ
nà Luda ɔnkũri ũ, [22] ò na Ludai kũ nèsɛ doo kũ a náanikɛna sikaa sario kũ swɛ̀ kũ ò pìpi ò
taari laasun bò a gũnwo kũ mè kũ ò a zú ò kũ í swáswao. [23] Ògɔ̃ tãmaa kũ o zɛo kũna gíngin,
zaakũ Luda a lɛ́ sè, akũsɔ̃ à náani vĩ. [24] Ò laakari dɔkɔ̃a, ò tɛ́ kákɔ̃gu yenyĩ kũ yãmanakɛnaao
yã musu. [25] Òsun pã kpá ó kɔ̃kakaranaai lákũ gbɛ̃kenɔ dì kɛ nàro. Ò lɛ́ dakɔ̃a, atɛ̃nsa lákũ a
è Dikiri sugɔrɔ tɛn ká kãni nà.

[26] Tó o yãpura mà o dɔ̀̃, tó o gi ótɛn durunna kɛ, sa'ona kũ ani durunna kɛ̃wá kun doro.
[27] Pɔ́ kũ à gɔ̀̃wɛrɛ mɛ́ à de ògɔ̃ wɛ́ dɔ yãkpatɛi ũ kũ swɛ̀̃kɛ̃nguo kũ tɛ́ gbãna kũ ani Luda
ibɛrɛnɔ kakatɛo. [28] Òdi gbɛ̃ kũ à gì Musa doka dai dɛ a wɛ́ gwanaa sari gbɛ̃nɔn pla ke
aakɔ̃ sèedakpanaa musu. [29] Tó gbɛ̃ gèsɛɛ pètɛ Luda Néa, akũ à Luda bàka kunna kũńwo
aru kũ à gbà̀ bòarɛ gya bò, akũ à Nini Gbɛ̃kɛkɛnnɛri sɔ̃̀sɔ̃, àgɔ̃ dɔ̃ kũ a wɛ́tãmma nigɔ̃ zɔ̃kɔ̃
de abirekũla manamana. [30] Zaakũ ó yã díkĩna òri dɔ̃ à pì, akãa mɛ́ áni fĩna boḿma, akãa mɛ́
áni fĩna bońnɛ. Ò pì dɔ, Dikiri ni yãkpatɛ kɛ kũ a gbɛ̃nɔ. [31] Yã pãsĩmɛ, tó n lɛtɛ n da Luda
Wɛ̀ndide ɔĩ.

[32] À laasun lɛ́ á kunna yãa. Á wɛ́kɛ̃naa gbɛra a wari fɔ̃̀ á ɔsi zɔ̃kɔ̃ kanaa gũn. [33] Zĩkenɔa
òdi á sɔ̃sɔ̃, òdi á wɛ́ tã pari gũn. Zĩkenɔa adì zɛ kũ gbɛ̃ kũ òtɛni wɛ́ tã lɛnɔ. [34] A purusunanɔ
wɛ̃nda dɔ̃̀. Kũ ò á pɔ́nɔ sìáwa, a we kũ pɔnnao, zaakũ á dɔ̃ kũ á aruzɛkɛ mana kũ anigɔ̃ kun

gɔrɔ sĩnda pínki vĩ. [35] Abire yãi àsun tó á wɔ́rɔgɔ kũ à àre vĩárɛ zɔ̃kɔ̃ gɛ̃tɛáwaro. [36] Séde àgɔ̃
mɛna vĩ de à pɔ́ kũ Luda a lɛ́ sè le a pɔyenyĩnakɛnaa gbɛra.
[37] Zaakũ à gɔ̀ fítimɛ, ani gì kɛro,
kũ gbɛ̃ kũ àtɛn su ni kipa.
[38] Gbɛ̃ mana nigɔ̃ kun ma náani kũ àtɛn kɛ yãi,
ama tó à ɛ̀ra kpɛ, ma pɔ nigɔ̃ nnaro.
[39] Gbɛ̃ kũ òdi boru kũ kpɛo ò ń zĩda kakatɛnɔn ó ũro. Gbɛ̃ kũ ò Luda náani kɛ̀ ò surabanaa
lènɔn ó ũ.

11

Gbɛ̃ káakunɔ ludanaanikɛnaa

[1] Ludanaanikɛnaamɛ tãmaa kunna Luda kĩnaa sikaa sari ũ, yã kũ òdi wɛ́ sialɛro sina
yãpura ũ. [2] Gbɛ̃ káakunɔ ludanaanikɛna mɛ́ à tò Luda ń sáabu kpà.

[3] Ó ludanaanikɛna mɛ́ à tò ó dɔ̃ kũ a yã'ona mɛ́ à andunia kàtɛ. Pɔ́ kũ òdi wɛ́ sialɛron à
pɔ́ kũ òdi wɛ́ sialɛ kɛ̀o.

[4] Habila ludanaanikɛna mɛ́ à tò a sa'ona Ludaa mana de Kainu pɔ́la. A ludanaanikɛna
yãin Luda a sáabu kpà, à a dìtɛ gbɛ̃ mana ũ, akũ à a gba sì. Bee kũ à gà, ó kpɛ́ ótɛni a yã ma
Luda náani kũ à kɛ̀ɛ pì yãi.

[5] Ɛnɔku ludanaanikɛna mɛ́ à tò Luda a sɛ̀, de àsun garo yãi. Odi a e doro, kũ Luda a sɛ̀ bona
andunia gũn yãi. Ari Luda gɔ̃ a sɛ́, à a sáabu kpà, à pì a yã kàagu. [6] Gbɛ̃ke yã dì ká Ludagu a
náanikɛnaa sariro. Séde gbɛ̃ kũ àtɛn nai sí kũ à kun akũsɔ̃ àdi fĩna bo a ki wɛtɛrinɔnɛ.

[7] Kũ Luda lɛ́ dà Nuhua yã kũ odi e yãro musu, akũ à Luda náani kɛ̀, à a yã mà, à gó'itɛ kɛ̀,
à a ɔndenɔ sura bào. A ludanaanikɛna mɛ́ à tò yã vùtɛ andunia, akũsɔ̃ Luda tò yã bò kãao
nna a náani kũ à kɛ̀ɛ pì yãi.

[8] Kũ Luda Ibrahĩ sìsi de à gɛ́ bùsu kũ áni kpáa àgɔ̃ vĩ gũn, akũ Ibrahĩ Luda náani kɛ̀, à Luda
yã pìi mà. À bò bɛ, bee kũ à gu kũ àtɛn gɛ́n pì dɔ̃ro. [9] À Luda náani kɛ̀, akũ à bɛ pɛ̀tɛ bizakuta
ũ bùsu kũ Luda a lɛ́ sɛ̀nɛɛ pìi gũn nibɔ ũ. Lɛn Isaaku kũ Yakubuo dɔ, zaakũ Luda lɛ́sɛnaa pìi
gɔ̀ ń pɔ́ ũmɛ. [10] Zaakũ wɛ̃tɛ kũ Luda kàtɛ à bò a zĩni pɛtɛnaan Ibrahĩ wɛ́ dɔi.

[11] Sara ludanaanikɛna mɛ́ à tò à zɛ́ lè à nɔ̀ɔ sì, bee kũ paramɛ, akũsɔ̃ à zĩ kʊ̀, zaakũ à dɔ̃ kũ
Luda kũ à lɛ́ sɛ̀arɛ náani vĩ. [12] Bee kũ à zĩ kʊ̀, gɔ̃gbɛ̃ mèn do pì buri kɛ̀ dasi lán susunɛnɔ ke
ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà, oni fɔ̃ ò a lɛ́ dɔ̃ro.

[13] Gbɛ̃ pìnɔ gàga ń pínki ń ludanaanikɛnaa gũn, pɔ́ kũ à a lɛ́ sɛ̀ńnɛnɔ lenaa sari. Ò è zɔ̀
dire ò gbãnakɛ kpài. Ò pì, nibɔ bòasunɔmɛ ń ũ zĩtɛa la. [14] Gbɛ̃ kũ òdi o lɛnɔ tɛn mɔwɛrɛ kũ
òtɛni ń zĩda bùsu ni dɛmɛ. [15] Tó bùsu kũ ò bòn bɛgɛn òtɛn kɛ yã, de ò zɛ́ lè ò ɛ̀ra ò tà gwe.
[16] Ama bùsu kũ a mana de abirekũlan òtɛni a ni dɛ, àkũ ludambɛ pɔ́ ũ. Abire yãi tó ò Luda
sìsi ń Luda ũ, àdi kɛnɛ wɛ́'iyã ũro, zaakũ à wɛ́ra kàtɛ ń pɔ́ ũ.

[17-18] Kũ Luda Ibrahĩ yɔ̀ à gwà, akũ Ibrahĩ Luda náani kɛ̀, à Isaaku kpà sa'opɔ ũ. Luda lɛ́
sɛ̀nɛ yã à pì, Isaaku burinɔn onigɔ̃ pińnɛ a burinɔ ũ. Bee kũ abireo à zɛ̀ kũ a nɛ́ mèn do pì
kpanaao. [19] À sì kũ Luda gbãna ni fɔ̃ à gɛ̀nɔ vu bona gan, akũ à de lákũ ò pì à ɛ̀ra à Isaaku
lè bona gan bà. [20] Isaaku Luda náani kɛ̀, akũ à sa'olɛ kɛ̀ Yakubu kũ Isauonɛ. [21] Kũ Yakubu kú
ga lɛ́i, akũ à Luda náani kɛ̀, à sa'olɛ kɛ̀ Yusufu nɛ́nɔnɛ, akũ à gbãna lè a gòoa à donyĩ kɛ̀.
[22] Kũ Yusufu kà gana, akũ à Luda náani kɛ̀, à Isarailanɔ bona Misila yã ò kũ lákũ oni kɛ kũ a
gɛ̀wao nà.

[23] Musa de kũ a dao Luda náani kɛ̀, akũ ò a ùtɛ ari mɔ aakɔ̃ a inaa gbɛra, kũ ò è a àlesi mana
yãi. Odi vĩna kɛ doka kũ Firi'auna dìtɛnɛro. [24] Kũ Musa kɛ̀ zɔ̃kɔ̃, akũ à Luda náani kɛ̀, à gì ò
a sísi Firi'auna nɛ́nɔgbɛ̃ nɛ́ ũ. [25] À sì ò a wɛ́ tã kũ Luda gbɛ̃nɔ de kunna kũ pɔnnao durunna
gũn gɔrɔ plala. [26] À dìtɛ kũ wɛ́'i kũ òdi daḿma Kirisi yãi de Misila aruzɛkɛla, zaakũ ziakpɛzĩ
láadan a wɛ́ kúa. [27] A ludanaanikɛna mɛ́ à tò à bò Misila, adi vĩna kɛ Firi'auna pɔfɛ̃nɛro, à zɛ̀
gíngin lákũ à Luda kũ òdi e kũ wɛ́oro èe bà. [28] A ludanaanikɛna mɛ́ à tò à Vĩnla dikpɛ dìtɛ kũ
aru mamana kpɛ́ lɛ́ gbɪ̀iao, de gbɛ̃dɛri sún ɔ na ń daudunɔaro yãi. [29] Isarailanɔ Luda náani
kɛ̀, ò bikʊ̀ Isira Tɛ̃raa lán zĩtɛ kori bà. Kũ Misilanɔ yɔ̀a lɛ, akũ í dàńla. [30] Isarailanɔ Luda

náani kɛ̀, ò táa ò ò lìka Yɛrikoi ari gɔrɔ suppla, akũ a bĩni kɔ̀tɛ. [31] Karua Rahabu Luda náani
kɛ̀, à gu'asirigwarinɔ dìtɛ à ń gwá manamana, akũ adi kakatɛ kũ ludayãdarisarinɔoro.
[32] Mani pi dera dɔɔ? Mani zɛ́ le mà Gidiɔn yã oro ke Baraki ke Samusi ke Yɛfɛta ke Dauda
ke Samuɛli ke annabinɔ. [33] Ò Luda náani kɛ̀, akũ ò zĩi blè kínanɔa, ò yã gɔ̃̀gɔ̃ gbɛ̃nɔnɛ a zɛ́a,
ò lɛ́ kũ Luda sɛ̀ńnɛ gbɛ̀ɛ lè, ò músunɔ lɛ́ nàkɔ̃a, [34] ò tɛ́ pãsĩ dɛ̀, ò bò fɛ̃nɛda léi, ò gbãna lè
ń gbãnasarikɛ gũn, ò pãsĩ kũ̀ zĩi gũn, ò pɛ̀ buri pãnde zĩ̀karinɔa, [35] ò nɔgbɛ̃nɔ nɛ́ gɛ̀nɔ fùtɛ
bona gan ò kpàḿma. Ò mɛ̀ɛ ũ̀ ń gbɛ̃kenɔa, akũ ò gì ò ń gbarɛ, de ò vu bona gan ò bo mana
yãi. [36] Ò ń gbɛ̃kenɔ fobò, ò ń gbɛ̃ kũ flà̀ao. Ò mɔ̀ɔ kà ń gbɛ̃kenɔa, ò ń ká kpésiran. [37] Ò ń pápa
kũ gbɛ̀ɛo ò ń dɛdɛ, ò ń zɔ̃kɔ̃rɛ pla kũ sàkasakaao, ò ń dɛdɛ kũ fɛ̃nɛdao. Ò kurè sã bára kũ
blè bárao dana. Ò gɔ̃̀ kori, ò ń wɛ́ tã̀, ò wari dɔ̀ḿma. [38] Andunia kunna dí kɔ̃ sí kũńworo. Ò
lìkaralikara sɛ̃̀n kũ kpi musunɔo, ò kú gbèwɛɛnɔn kũ tɔ̃̀nɔwɛɛnɔ. [39] Bee kũ Luda gbɛ̃ pìnɔ
sáabu kpà ń pínki a náani kũ ò kɛ̀ yãi, odi pɔ́ kũ à a lɛ́ sɛ̀ńnɛ lero, [40] Luda gĩnakɛ à dìtɛ, ò
gwena mana le de ń pɔ́la, de òsungɔ̃ papana ó sariro.

12

*Luda a gbɛ̃*nɔ totonaa

[1] Abire yãi ókɔ̃nɔ se, lákũ sèedadenɔ diwái nà lɛ, ò ɔ kpá pɔ́ kũ òdi kpáwɛrɛnɔi kũ durunna
kũ àdi ó kakũn aragao pínki, ò bàkpakũsũna kũ Luda dìtɛwɛrɛ lɛ́ kũ mɛnao. [2] Ò wɛ́ pɛ́ Yesua
kũ à bò kũ ó ludanaanikɛna zɛ́o akũsɔ̃ à zɛ́ pìi kɛ̀ papana. À gana líaa fɔ̃̀, adi a wɛ́'iyã daro
pɔnna kũ à ditɛnanɛ lena yãi, akũ à gɛ̀ɛ à vùtɛ Luda kíblegba ɔplai. [3] À laasun lɛ́ a yãa, lákũ
à mɛna fɔ̃̀ kũ durunnakɛri kũ ò ibɛrɛ bire taka sè kãaonɔo, de àsun kpasa á nèsɛɛ yakaro
yãi. [4] Zaakũ á ɔsikana kũ durunnaoo gũn, ádi zɛ a gi ari a gɛ a gaoro. [5] Nɛ̀sɛyĩdakũna yã kũ
ò òárɛ lán nɛ́nɔ bà sà̀águn yá? Ò pì:
Ma nɛ́, tó Dikiri tɛni n toto, ǹsun ditɛ pãro.
Tó à kpà̀kɛ̃nyĩ, ǹsun tó n kã garo.
[6] Zaakũ gbɛ̃ kũ Dikiri yeiin àdi toto,
àdi wɛ́ tã gbɛ̃ kũ à sì a nɛ́ ũa.
[7] À wɛ́tãmma ditɛ totona ũ. Luda mɛ́ àtɛn abirekũ kɛárɛ, kũ a nɛ́nɔn á ũ yãi. Nɛ́ ke kun kũ
a de ni gí à a totoi yá? [8] Tó adi á toto lán a nɛ́ kparanɔ bàro, á de a nɛ́nɔ ũro, yìgisarinɛnɔn
á ũ. [9] Ó denɔ vĩ andunia la kũ ò ó toto, akũ o ń yã mà. Lákũ à de lɛ nà, ò mì natɛ ó De kũ à
kú musu de abirekũla ògɔ̃ kun. [10] Ó denɔ ó toto gɔrɔ pla pɔ́ ũ ń ɔ̃ndɔ̃ lén. Luda dì ó toto ó
karana yãimɛ, de ó kunna le àgɔ̃ adona lán a bà. [11] Totona ke pɔnna vĩ a gɔrɔaro, sé pɔsira,
ama gbɛ̃ kũ totonaa pì ń kɛ́kɛnɔ dì a gbɛ̀ le zã bona mana kũ aafiao ũ.
[12] Abire yãi à á ɔ kũ ò gɔ̃̀ dɔáinɔ kũ á gbá kũ ò gɔ̃̀ tererenɔ gba gbãna, [13] à zɛ́ sɛ́ súsu, de
ákɔ̃nɔ kũ átɛn tɔ̃ɔtɛnɔ sún kakũnlo, ò gɔ̃ kũ aafiaao.
[14] À wɛtɛ àgɔ̃ nna kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio, á kunna gɔ̃ adona, zaakũ tó gbɛ̃ kunna adonaro,
ani Dikiri ero. [15] À laakari kɛ, á gbɛ̃ke sún kura Luda gbɛ̃kɛkɛnnɛnaai à gɔ̃ gɔ̃nna ũ á tɛ́, à
wari dɔ gbɛ̃nɔa dasi à ń yakaro. [16] Á gbɛ̃ke súngɔ̃ de pãpãkɛri ke ludayãdarisari ũ lán Isau
bàro. À a daudukɛzɛ yìa pɔ́ gɛ̃̀n do blena yãi. [17] Á dɔ̃ kũ à sa'olɛ wètɛ a dea zã, akũ Luda gìnɛ.
Bee kũ à wètɛ kũ wɛ́'io, adi zɛ́ le à yã kũ à kɛ̀ litɛro.

Luda bàka kunna kũńwo zĩ kũ a dufuo

[18] Adi kɛ Sinai kpi kũ oni fɔ̃ ò ɔ naaan a nairo, kũ àtɛn tɛ́ kũ, à gusira vĩ kũ gu bùgubuguuo
kũ zàga'ĩao [19] kũ kãkãki yĩsãmpanaao kũ Luda kòto gbãnao. Kũ Isarailanɔ kòtoo pìi mà, ò
kútɛ kɛ̀nɛ ò pì, àsun yãke ońnɛ doro, [20] zaakũ oni yã kũ à dìtɛńnɛ díkĩna fɔ̃ro à pì: Bee pɔ́kãde
mɛ́ à nà kpi pìia, ò pápa kũ gbɛ̀ɛo ò dɛ. [21] Luda kipanaa pì bi vĩna yãmɛ manamana ari Musa
pì, vĩna a kũ, átɛn lukaluka.
[22] Ama a na Zaiɔ̃ kpii kũ Luda Wɛ̃̀ndide wɛ́tɛ Yurusalɛmu kũ à kú musuo kũ a malaika
dasidasi kũ ò kakarana gwenɔ [23] kũ daudu kũ ń tɔ́ kɛ̃na gwenɔ kɔ̃kakaranaao kũ Luda kũ à
de gbɛ̃ sĩnda pínki yãkpatɛkɛri ũo kũ gyãwãn gbɛ̃ mana kũ ò gɔ̃̀ papananɔ [24] kũ Yesu kũ à

de Luda bàka kunna kũńwo dufu yãkɛkɛri ũo kũ a aru fãfãna kũ àtɛn yã mana o de Habila pɔ́lao.
[25] À laakari kɛ, àsun gí yã'orii pì yã mairo. Lákũ gbɛ̃ kũ ò gì Luda lɛ́damma mai zĩtɛ lanɔ dí
boro nà, ókɔ̃nɔ se, lákũ Luda tɛn lɛ́ dawá zaa musu, tó o kpɛ lìnɛ, oni ó pɔ́ o dɔ yá? [26] A kòto
zĩtɛ lùkaluka yã, akũ à lɛ́ sɛ̀ à pì, áni gu lukaluka gɛ̀n do dɔ, adi kɛ zĩtɛ adonlo, kũ musuomɛ
sà. [27] Kũ à pì, gɛ̀n do dɔ, abirekũ tɛn piwɛrɛ Luda pɔ́kɛna kũ ani lukaluka pìnɔ ni gɛ̃ zɛ́lamɛ,
de pɔ́ kũ àdi lukaronɔ le àgɔ̃ kun. [28] Abire yãi lákũ ótɛn kpata kũ àdi yĩgãro ble nà, ò Luda
sáabu kpá, ògɔ̃ donyĩ kɛnɛ lákũ à yei nà, ògɔ̃ mì natɛnɛ vĩnakɛnanɛɛ gũn. [29] Zaakũ ó Luda
bi té kũ àdi kũḿmamɛ.

13

Lɛ́dammanaa

[1] À wɛ́ tã àgɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ kũ kɔ̃o. [2] À laakari dɔ nibɔkũnaaa, zaakũ lɛn gbɛ̃kenɔ malaikanɔ yàrii
kɛ̀ dɔ̃naa sari lɛ. [3] À tó gbɛ̃ kũ ò ń ká kpɛ́sira gũnnɔ yã dɔ́agu, lákũ á kú kũńwo kpɛ́siran bà, kũ
gbɛ̃ kũ òtɛn wɛ́ tãḿmanɔ, lákũ ákɔ̃nɔmɛ òtɛn wɛ́ tãáwa bà. [4] Baadi gɔ̃ nɔsɛna da yã bɛ̀ɛrɛde
ũ. Òsun ń wútɛki gbãsĩ kpáro, zaakũ Luda ni yãkpatɛ kɛ kũ zinakɛrinɔ kũ pãpãkɛrinɔo.
[5] Yena ɔgɔi sún doárɛ arɛro. À zɛ kũ pɔ́ kũ á vĩo, zaakũ Luda pì:
Mani n tónlo,
mani pã kpányĩ zikiro.
[6] Abire yãi odì kùgbãna kɛ ò pi:
Dikirimɛ ma kpanyĩri ũ,
vĩna ni ma kũro.
Bɔ́n bisãsiri ni fɔ̃ à kɛmɛnɛɛ?

Sa yãpura onaa

[7] À tó á don'arɛde kũ ò Luda yã òárɛnɔ yã dɔ́agu. À ń kunna tàasi ká ari a lɛ́a, á Luda
náani kɛ lán ń bà. [8] Yesu Kirisi dokɔ̃nɔ gĩa kũ gbãrao ari gɔrɔ sĩnda pínki. [9] Àsun tó ò á sãtɛ
kũ yã nibɔ dasi dannɛnanɔoro. À mana ó swɛ̀̃ gbãna le Luda gbɛ̃kɛ gũn, adi kɛ sa'opɔ́ble kũ
àdi àre ke kɛ gbɛ̃ kũ ò zɛ̀onɔnɛronlo. [10] Bizakuta sa'orinɔ zɛ́ vĩ ò sa'oki kũ ó vĩ pɔ́ble blero.
[11] Sa'oriki dì gɛ̃ Ludakukin kũ pɔ́kãde aruo durunnanɔ kɛ̃mmana yãi, akũ òdi a gɛ̀ kpata
bùra kpɛ. [12] Abire yãi Yesu gà wɛ̃tɛ kpɛ se, à gbã̀ bò gbɛ̃nɔnɛ kũ a zĩda aruo. [13] Ò bo ò gɛ́ a
kĩnaa bùra kpɛ, wɛ́'i ó kũ kãao se. [14] Zaakũ ó wɛ̃tɛ kũ anigɔ̃ kun vĩ laro, wɛ̃tɛ kũ àtɛn sun ó
wɛ́ dɔi. [15] Abire yãi ògɔ̃ Luda sáabu kpá lakanaa sari kũ Yesu gbãnao ó sa'ona ũ. Gba kũ a
sìsirinɔ dì suon gwe. [16] À laakari dɔ yãmanakɛna kũ kɔ̃gbɛ̃kɛnaaoa. Sa bire taka ona mɛ́ àdi
ká Ludagu. [17] À á don'arɛdenɔ yã ma, à mì natɛńnɛ, de ò le ò zĩ kɛ kũ pɔnnao, zaakũ ò de
gbɛ̃ kũ oni ń zĩ yã baba Ludanɛnɔ ũ. Tó òtɛn zĩ kɛ kũ lɛ́suruo, ani àre kɛárɛro.

Lɛ́zammanaa

[18] À adua kɛwɛrɛ. Yãke tɛni ó swɛ̀̃ vĩro, odìgɔ̃ ye ògɔ̃ kú ó dɔ̀rɔɔa yã sĩnda pínki gũn. [19] Ma
wɛ́ kɛáwa à adua kɛmɛnɛ, atɛ̃nsa mà le mà su á kia likalika.
[20] Luda aafiade kũ ó Dikiri Yesu fùtɛ bona gan sãdãriki ũ a bàka kunna kũoo gɔrɔ sĩnda
pínki aru gãi, [21] à á kɛkɛ kũ mana pínkio, de à a pɔyenyĩna kɛ, à yã kũ à kàagu kɛ ó gũn Yesu
Kirisi gãi. Àkũ mɛ́ à gakuri vĩ gɔrɔ sĩnda pínki, aami.
[22] Ma gbɛ̃nɔ, ma wɛ́ kɛ̀áwa, àgɔ̃ lɛ́damma yã pì kũna kũ mɛnao, zaakũ takada kũ ma kɛ̀̃árɛ
zɔ̃kɔ̃ro. [23] Àgɔ̃ dɔ̃ kũ ò ó gbɛ̃ do Timɔti gbàrɛ. Tó à kà la tera, óni su á gwa lɛɛlɛ. [24] À fɔ kpá á
don'arɛdenɔa ń pínki kũ Luda gbɛ̃nɔ pínki. Itali bùsudenɔ fɔ kpàáwa. [25] Luda gbɛ̃kɛ kɛárɛ á
pínki.

YAMISI

Yɔogwanaa

1 Yamisi, Luda kũ Dikiri Yesu Kirisio zɔ̀bleri mɛ́ à fɔ kpà Isaraila buri mɛ̀n kuri awɛɛpla
kũ ò fãkɔ̃ananɔa.
2 Ma gbɛ̃nɔ, wari burinɔ dasi. À pɔ́ kũ ani á le ditɛ pɔnna yã ũ, 3 zaakũ á dɔ̃ kũ á
ludanaanikɛna yɔogwana ni mɛna iárɛ. 4 À tó mɛna papaáwa, de àgɔ̃ de gbɛ̃ kàsaranɔ ũ
swáswa yãke kĩanaáwa sari. 5 Tó ɔ̃ndɔ̃ tɛn kĩa á gbɛ̃kea, à wɛ́ kɛ Ludaa, ani a gba, zaakũ àdi
gbɛ̃ sĩnda pínki gba pɔ́ kũ nɛ̀sɛɛo do taari'enaa sari. 6 Tó à wɛ́ kɛ̀a sɔ̃, à a náani kɛ sikaa sari,
zaakũ sikade de lán ko vlã bàmɛ. Gu kũ ĩa kàkan, gwen àdi litɛn. 7 Gbɛ̃ bire taka súngɔ̃ da
áni pɔ́ le Dikiriaro, 8 zaakũ a nɛ̀sɛ kun plaplamɛ, akũ àdigɔ̃ sika kɛ yã kũ àtɛn kɛ gũn pínki.
9 Takaside kũ à kú ó tɛ́ pɔnna kɛ, kũ Luda a kàra yãi. 10 Aruzɛkɛde pɔnna kɛ, kũ Luda a làgo
yãi, zaakũ aruzɛkɛdenɔ ni gɛ̃tɛ lán lávu kɔtɛnaa bàmɛ. 11 Ifãntɛ̃ dì futɛ kũ a puusu gbãnao,
à lánɔ dì kori kɛ, a vu dì kɔ́tɛ, a manakɛ dì láka. Lɛn aruzɛkɛde ni kpágui a bɔkɔtɛnanɔ gũn
lɛ.
12 Arubarikaden gbɛ̃ kũ àdi yɔogwana fɔ̃ ũ, zaakũ a bona mana gbɛra Luda ni wɛ̃̀ndi kũ à
a lɛ́ sɛ̀ gbɛ̃ kũ ò yeainɔnɛ kɛnɛ yàri ũ. 13 Tó yɔogwana gbɛ̃ lè, àsun pi Ludamɛro, zaakũ oni fɔ̃
ò Luda lɛ́ ò gwà kũ a vãnioro, akũsɔ̃ àpii dì gbɛ̃ke yɔ̃ à gwa kũ a vãnioro. 14 Baadi yɔogwanaa
dì bo a pɔ́nidɛna kĩnaamɛ, akũ àdi a wɛ́ ble à a gátɛ. 15 Akũ pɔ́nidɛnaa pìi dì nɔ̀ sí à nɛ́ i
durunna ũ. Tó durunna zɔ̃kɔ̃ kũ̀ sɔ̃, àdi ga imɛ.
16 Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, àsun á zĩda sãtɛro. 17 Gba mana swáswa sĩnda pínki dì bo musu, De
Luda pɔ́gupurinɔ Kɛ̀ri kĩnaamɛ. Àdi litɛro, a gupura i dì lagoro. 18 A pɔyenyĩnaa gũn à ó í
kũ a yã yãpuradeo, de ò le ògɔ̃ arɛ a pɔ́ kũ à kɛ̀nɔ tɛ́.

*Yãmana kũ a kɛ*naao

19 Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, à yã dí ma. Àgɔ̃ yã ma likalika á pínki, ama àsun yã o likalikaro,
àsungɔ̃ pɔ fɛ̃ likalikaro. 20 Zaakũ bisãsiri pɔfɛ̃ dì su kũ yã mana kũ Luda yeiioro. 21 Abire yãi
à ɔ gbarɛ dà vãni kũ yã pãsĩ kũ à dàgulanɔi pínki. À yã kũ ò tɔ̃̀ á swɛ̃̀n, kũ ani fɔ̃ à á sura ba
sí kũ zĩdabusanaao.
22 Àsun á zĩda sãtɛro, àsun yã pì ma kũ são pãro, à zĩ kɛa. 23 Zaakũ gbɛ̃ kũ àdi yã ma, akũ
àdi zĩ kɛoro de lán gbɛ̃ kũ àtɛni a zĩda gwa dígi gũn bàmɛ. 24 A zĩda gwanaa gbɛra, tó à gɛ̃̀
zéla, lákũ à de nà dì sãagu gɔ̃̀nɔmɛ. 25 Gbɛ̃ kũ a wɛ́ pɛ́ Luda doka papanaaa kũ àdi tó ò gɔ̃
zĩdadenɔ ũ, akũ àdigɔ̃ géo arɛ, àdi ma à sãaguro, àdi zĩ kɛamɛ, Luda ni arubarika da adegu
a yãkɛnaa gũn.
26 Tó gbɛ̃ a zĩda dìtɛ donyĩri ũ, akũ àdi a lɛ́ fɔ̃ro, àtɛni a zĩda kɛkɛmɛ, àtɛn donyĩ kɛ pãmɛ.
27 Donyĩkɛna swáswa kũ à taari vĩ De Ludanɛron dí: Ò tonɛnɔ kũ gyaanɔnɔ gwa ń wɛ̃ndakɛ
gũn, ògɔ̃ ó zĩda kũna dɔ̃ gbãsĩ sari andunia yã musu.

2

Gbɛ̃ wɛ́ gwanaa

1 Ma gbɛ̃nɔ, ákɔ̃nɔ kũ átɛni ó Dikiri gakuride Yesu Kirisi náani kɛnɔ, àsun gbɛ̃ wɛ́ gwaro.
2 Tó gbɛ̃ gɛ̃̀ á kɔ̃kakaranaa gũn wura tãnka kũ pɔ́kasa tɛ́kɛnaao dana, tó takaside kũ à
bizakasa gbãsĩ danaa gɛ̃̀ se, 3 tó á wɛ́ tɛ́ gbɛ̃ kũ à pɔ́kasa tɛ́kɛna danaai, tó a pìnɛ à mɔ́ à
vutɛ gu manan, tó a pì takasidenɛ à gɛ́ à zɛ dire, kesɔ̃ à mɔ́ à vutɛ á gbá sarɛ, 4 átɛn kɔ̃ tɛ̃̀
bomɛ, átɛn yã gwa kũ manafikion gweroo?
5 À ma, ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ. Luda gbɛ̃ kũ ò de gbãnasaridenɔ ũ andunia gbɛ̃nɔnɛ sɛ̀ ògɔ̃
gbãna a náanikɛnaa gũn, de ò kpata kũ à a lɛ́ sɛ̀ gbɛ̃ kũ ò yeinɔnɛ ble. 6 Ákɔ̃nɔ sɔ̃, átɛn
gbãnasaride pìnɔ kpe bo. Aruzɛkɛdenɔ mɛ́ òdi gbãna bleáwaroo? Mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ òdi á gátɛ ò
gɛ́ kãáo yãkpatɛkɛkiaroo? 7 Mɔ́kɔ̃nɔ mɛ́ òdi tɔ́ nna kũ à kúáwa yakaroo? 8 Luda dokayã mìde
pì, àgɔ̃ ye á gbɛ̃dakei lán á zĩda wɛ̃̀ndii bà. Tó á yã pì kũna yãpura, átɛn yã kɛ a zɛ́amɛ. 9 Tó

átɛn kɔ̃ wɛ́ gwa sɔ̃, átɛn durunna kɛmɛ. Doka pìi vùtɛáwa, a gɔ̃ taaridenɔ ũn gwe. [10] Zaakũ
tó gbɛ̃ doka kũna pínki, tó à fù mèn doa, à gɔ̃̀ taaride ũ a pínki gũmmɛ. [11] Luda pì, àsun
zina kɛro. À pì dɔ, àsun gbɛ̃ dɛro. Bee tó ńdi zina kɛro, tó n gbɛ̃ dè, n gɔ̃ dokadarisari ũmɛ.
[12] Ákɔ̃nɔ kũ Luda ni yã gɔ̃gɔ̃ kãáo doka kũ àdi tó ò gɔ̃ zĩdadenɔ ũ musu, àgɔ̃ yã o, àgɔ̃ yã
kɛ lákũ à kɔ̃ sì kãáo nà. [13] Luda ni yãkpatɛ kɛ kũ sùrusaridenɔ sùruu sari, ama yã ni bo kũ
sùrudeo nna.

*Ludanaanik*ɛna kũ yãmanakɛnaao

[14] Ma gbɛ̃nɔ, tó gbɛ̃ pì, átɛn Luda náani kɛ, tó àdi pɔ́ke kɛro, bɔ́ yãn gwee? Ludanaanikɛna
bire taka ni fɔ̃ à a bo yá? [15] Tó á gbɛ̃ mèn do, gɔ̃gbɛ̃ ke nɔgbɛ̃ tɛn pɔ́kasa kũ pɔ́bleo takasi kɛ,
[16] tó á gbɛ̃ke pìnɛ: Luda n gba aafiaa! Ǹsun tó ĩa n dɛro, ǹ pɔ́ ble ǹ kã, tó adi wɛ̃̀ndibadɔbɔ
kpáaro, bɔ́n abire ũu? [17] Lɛmɛ se ludanaanikɛna ado pɔ́kekɛnaa sari bi yã gɛ̀ɛmɛ.

[18] Tó gbɛ̃ n pì, ntɛn Luda náani kɛ, akũsɔ̃ matɛn yã kɛ, mani pinnɛ, ǹ n ludanaanikɛna
pɔ́kekɛnasari mɔmɛnɛ, mani ma ludanaanikɛna mɔnnɛ ma yãkɛnaa gũn. [19] N sì kũ Luda
mèn domɛ. À mana. Bee tãnanɔ se, ò dɔ̃ lɛ, akũ òdigɔ̃ lukaluka. [20] Yɔ̃nkɔ! Pɔ́ kũ à tò
ludanaanikɛna pɔ́kekɛnasari pã, ń ye mà onnɛ yá? [21] Kũ ó dizi káaku Ibrahĩ a nɛ́ Isaaku
kpà sa'opɔ ũ, yã dí bo kãao nna a yãkɛna yãiroo? [22] N è yá? A ludanaanikɛna kũ a yãkɛnaao
kpákɔ̃imɛ. A yãkɛna mɛ́ à a ludanaanikɛna pàpai. [23] Akũ Luda yã díkĩna pàpa kũ à pì, Ibrahĩ
Luda náani kɛ̀, akũ Luda tò yã bò kãao nna a náani kũ à kɛ̀ yãi. Akũ ò tɔ́ kpànɛ Luda gbɛ̃nna.
[24] A è yá? Yãkɛna mɛ́ àdi tó yã bo kũ gbɛ̃o nna, adi kɛ ludanaanikɛna adonlo. [25] Lɛmɛ dɔ
karua Rahabu kɛ̀ nna kũ Ludao a yãkɛna yãi, gɔrɔ kũ à gu'asirigwarinɔ dìtɛ à ń gbarɛ zɛ́
kpãni gũn. [26] Lákũ mɛ̀ ninisari de gɛ̀ ũ nà, lɛn ludanaanikɛna pɔ́kekɛnasari de gɛ̀ ũ lɛ se.

3

*Lɛ́f*ɔ̃naa

[1] Ma gbɛ̃nɔ, àsun kɛ yãdannɛrinɔ ũ dasiro, zaakũ á dɔ̃ kũ Luda ni wɛ́ piti ókɔ̃nɔ
yãdannɛrinɔa yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ de gbɛ̃ kparanɔla. [2] Ó pínki odìgɔ̃ zã yãa baala'imɛ. Tó
gbɛ̃ lɛ́ dì a ásaru kɛro, taarisarideme, ani fɔ̃ à a mɛ̀ pínki gbãna fɔ̃. [3] Odì sɔ̃mɔ ká sɔ̃nɛ de à
ó yã ma yãimɛ, akũ odì a milɛ ble. [4] Kesɔ̃ à gó'itɛ gwa ísirala. Bee kũ a zɔ̃kɔ̃kɛo kũ zàga'ĩa
gbãna kũ àdi a yĩpao, a fĩbɔ de fítinlemɛ. Àkũ mɛ́ àdi a milɛ ble, akũ a fĩrii dì a pɔyeina
danɛ. [5] Lɛmɛ sɔ̃, nɛ́nɛ bi mègu fítinlemɛ, akũ àdi ĩa dã kũ yã zɔ̃kɔ̃ɔo.

À gwa lákũ tɛ́ fíti dì sɛ̃̀ dasi kpáta nà. [6] Nɛ́nɛ de lán tɛ́ bàmɛ, àkũmɛ andunia vãni ũ ó
mɛ̀ɛ gũn. Àdi tó gbãsĩ gɔ̃ kpá ó mɛ̀ɛa pínki. Gyãwãn tɛ́ mɛ́ àdi nakara nɛ́nɛa, akũ nɛ́nɛ dì
tɛ́ kpá ó andunia kunan. [7] Bisãsiri nɔ̀bɔsɛ̃ntɛnɔ tùtuu kɛ̀ pínki kũ bãnɔ kũ pɔ́ kũ òdi táa o
kũ kùaonɔ kũ kpɔ̀nɔ, à kpɛ́ àtɛn kɛ ari tera, [8] ama gbɛ̃ke dì fɔ̃ à a nɛ́nɛ tùtu kɛro. Àkũmɛ pɔ́
vãni kũ àdi zɛ tɛniro ũ. À pana kũ sɛwɛtɛ̃o, [9] nɛ́nɛn odì Dikiri ó De sáabu kpáo, akũ odì ɛra
ò bisãsiri kũ à a kɛ̀ lán a bà káo dɔ. [10] Lɛ́dokɔ̃nɔ pìin sáabukpana kũ gbɛ̃kanaao dì bon. Ma
gbɛ̃nɔ, àsungɔ̃ de lɛro. [11] Íboki dì í nna kũ í kyà̀kyãao bo wɛ̀ɛ dokɔ̃nɔ gũn yá? [12] Ma gbɛ̃nɔ,
kaka lí ni nɛ́ i kù ũ yá? Geepi lí ni nɛ́ i kaka ũ yá? Lɛmɛ dɔ bia í sùkusukude ni í nna boro.

*ɔ̃nd*ɔ̃ kũ àdi bo musu

[13] Á tɛ́, dí mɛ́ à yãdɔ̃ri ɔ̃ndɔ̃de ũu? À mɔ́ńnɛ a kunna mana gũn kũ a yãkɛnanɔ kũ
zĩdabusana kũ àdi bo ɔ̃ndɔ̃ gũnwo. [14] Tó á nɛ̀sɛgɔ̃ba pãsĩ kũ denlawɛtɛnaao vĩ á swɛ̀ɛ gũn sɔ̃,
àsun ĩa dãro, àsun gí yãpurairo. [15] Ɔ̃ndɔ̃ bire taka dì bo musuro, andunia pɔ́mɛ, á dà pɔ́mɛ,
Ibilisi pɔ́mɛ. [16] Zaakũ gu kũ nɛ̀sɛgɔ̃ba kũ denlawɛtɛnaao kún, gwen kɔ̃yãmasari kũ yã bɛ̀̃nɛ
pínkio dìgɔ̃ kún. [17] Tó gbɛ̃ ɔ̃ndɔ̃ kũ àdi bo musu vĩ, káaku àdigɔ̃ gbãsĩ vĩro, a gbɛra àdigɔ̃
yãkete vĩro, àdi a zĩda busaǵnɛ, àdi gbɛ̃ yã ma, à sùru papana kũ yãmanakɛnaao. Àdi gbɛ̃
tɛ̀̃ boro, akũsɔ̃ àdigɔ̃ manafiki vĩro. [18] Ibɛrɛmidɛrii dì kɛna kũ kɔ̃o nna tɔ̃, akũ àdi yã mana
kɛ̃.

4

*Gb*ɛ̃nnakpana kũ anduniao

[1] Bɔ́ mɛ́ àdi fìti kũ lɛ́kpakɔ̃anaao da á tɛ́ɛ? Òdi bo á pɔyeina kũ òtɛn ɔsi ká á mèɛ gũnnɔ
kĩnaanloo? [2] Adìgɔ̃ ye pɔ́i, ama adì ero, akũ adì gbɛ̃ dɛ. Adì pɔ́ ni dɛ, akũ adì pɔ́ kũ átɛn pɛ́a
lero. Akũ adì lɛ́kpakɔ̃a kɛ, adì fìti kɛ. Á a vĩro, kũ adì wɛ́ kɛ Ludaaro yãimɛ. [3] Tó à wɛ́ kɛ̀,
adì ero, kũ adì wɛ́ kɛ kũ nɛ̀sɛmanaoro yãimɛ, zaakũ adìgɔ̃ ye à a bɔkɔtɛ kɛ á pɔ́nidɛnanɔ
gũmmɛ. [4] Náanisaridenɔ, á dɔ̃ kũ gbɛ̃nnakpana kũ anduniao bi ibɛrɛsɛna kũ Ludaonloo?
Gbɛ̃ kũ à ye à kɛ andunia gbɛ̃ ũ gɔ̃̀ Luda ibɛrɛ ũmɛ. [5] Kũ ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì, Nini kũ Luda dà
ó gũn nɛ̀sɛgɔ̃ba vĩ, átɛn da yã pãn yá? [6] Ama gbɛ̃kɛ kũ Luda vĩ kũoo de abirekũla, zaakũ ò
kɛ̃̀ Luda yãn ò pì:
Luda dì ibɛrɛ sɛ́ kũ zĩdabirinɔ,
ama à gbɛ̃kɛ vĩ kũ zĩdabusarinɔ.
[7] Abire yãi à mì natɛ Ludanɛ. À gí Ibilisinɛ, ani bàa síárɛ. [8] À na Ludai, ani naái.
Durunnakɛrinɔ, à ɔ bo durunnan. Nɛ̀sɛpladenɔ, à á swɛ̃̀ pípi. [9] À ɔ́ɔ dɔ kũ pɔsirao kũ
wɛ̃ndayão. À á yáadɔna litɛ ɔ́ɔdɔna ũ, à á pɔnna litɛ nɛ̀sɛyakana ũ. [10] À á zĩda busa Dikiri
arɛ, ani á kara.
[11] Ma gbɛ̃nɔ, àsun kɔ̃ tɔ́ bɛ̃̀nɛ síro. Gbɛ̃ kũ à a Yesude dake tɔ́ bɛ̃̀nɛɛ sì ke à a bɛ̃̀nɛɛ bò, à Luda
doka sèeda vãni kɛ̀, à a vãni bò. Tó n Luda doka vãni bò sɔ̃, a màriimɛ n ũro, a vãniboriimɛ
n ũ. [12] Ludan dokaditɛri ũ kũ yãkpatɛkɛriio. Àkũ mɛ́ à gbɛ̃ surabana kũ a kakatɛnaao gbãna
vĩ. Mɔkɔ̃n sɔ̃, dímɛ n ũ, kũ ndì n gbɛ̃dake vãni boo?

Luda bàka bonaa

[13] À yã ma sà, ákɔ̃nɔ kũ adì pi, gbãra ke zia áni gɛ́ wɛ́ran, áni vutɛ gwe wɛ̃̀ do, áni laga tá
à àre le. [14] Á yã kũ ani á le zia dɔ̃ yá? Á dɔ̃ lákũ á wɛ̃̀ndi de nà yá? Á de lán suka bàmɛ. Tó à
kpà fíti, akũ àdi gɛ̃tɛ gɔ̃̀nɔ. [15] Yã kũ à de à on dí: Tó Dikiri wè, akũ ó aafia, óni kɛ lán dire bà
ke lán dí bà. [16] Tera sɔ̃ átɛn ĩa dã, a Luda bàkaa bò. Ĩadãna bire taka buri manaro. [17] Gbɛ̃ kũ
à yãmanakɛna dɔ̃, akũ adi kɛro durunna kɛ̀.

5

*Kpãkɛ̃*na aruzɛkɛdenɔi

[1] Ákɔ̃nɔ aruzɛkɛdenɔ, à yã ma sà. À ɔ́ɔ dɔ, à wiki lɛ́ kisira kũ ani á le yãi. [2] Á aruzɛkɛnɔ
yàka, kɔ̀kɔnɔ á pɔ́kasanɔ sòso. [3] Á ɔgɔ dǎa kpà, akũ a dǎakpanaa pì ni á da yãn, ani á mè piti
lán tɛ́ bà. A aruzɛkɛ dì gɔrɔ kpɛde zĩ. [4] À ma! A ɔgɔzĩkɛri kũ ò á burapɔnɔ kɛ̀árɛnɔ blè, akũ
ɔgɔ pì yã Luda ki lè. Pɔ́kɛ̃rii pìnɔ wikilɛnaa gɛ̃̀ Dikiri Zĩ̀karide sãn. [5] A á mèna mà zĩtɛ la á
pɔyeinakɛnaa gũn. A mèɛ kpà kùtukpana gɔrɔ pɔ́ ũ. [6] A yã dà gbɛ̃ mananɔla, a ń dɛdɛ, odi
gíárɛro.

Mɛna

[7] Abire yãi ma gbɛ̃nɔ, àgɔ̃ mɛna fɔ̃ ari Dikiri sugɔrɔ. À gwa lán búbarii dì a burapɔ bɛ̀ɛrɛde
kɛ̃gɔrɔ dã nà. Àdi mɛna fɔ̃ zaa kaburagɔrɔ ari sakare. [8] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, à mɛna fɔ̃ à zɛ gbãna, zaakũ
Dikiri sugɔrɔ kà kãni. [9] Ma gbɛ̃nɔ, àsun yãkete kákɔ̃iro, de Luda sún yãkpatɛ kɛ kãáoro yãi.
Yãkpatɛkɛrii pì zɛna kpɛ́lɛlɛa fá! [10] Ma gbɛ̃nɔ, annabi kũ ò yã ò yã kũ Dikiri tɔ́onɔ, à mɛna
kũ ò kɛ̀ warikɛnaa gũn zɛ́ dí taka sɛ́. [11] Odì pi ò arubarika vĩ, kũ ò mɛna fɔ̃̀ yãimɛ. A Ayuba
mɛnakɛna baaruu mà, a mà lákũ Dikiri kɛ̀nɛ nà kpɛkpɛ, zaakũ wɛ̃nda kũ sùruuo papana
Dikiria.
[12] Atɛ̃nsa ma gbɛ̃nɔ, àsun la daro. Àsun pi a sì kũ ludambɛo ke kũ zĩtɛo kesɔ̃ kũ pɔ́
pãndeoro. À tó á ee gɔ̃ ee. À tó á oi gɔ̃ oi, de yã sún vutɛáwaro yãi.

*Aduak*ɛna ludanaanikɛnaa gũn

[13] Á gbɛ̃ke tɛn wari kɛ yá? À adua kɛ. Á gbɛ̃ke pɔ nna yá? À Luda sáabu kpá. [14] Á gbɛ̃ke
tɛn gyã kɛ yá? Ade sɔsi gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ sísi ò adua kɛnɛ, ò nísi máa kũ Dikiri tɔ́o. [15] Adua kũ ò
kɛ̀ ludanaanikɛnaa gũn ni gyãre pì werekɔ̃a. Dikiri ni a futɛ. Tó à durunna kɛ̀ yã sɔ̃, ani
kɛ̃a. [16] Abire yãi à á durunnanɔ okɔ̃nɛ, à adua kɛkɔ̃nɛ de à le àgɔ̃ aafia. Gbɛ̃ mana aduakɛna
gbãna, àdi zĩ kɛ manamana. [17] Iliasu bi bisãsirimɛ lán ó bà. À adua kɛ̀ manamana, de legũ

sún maro, akũ legũ dí tɔ́ zĩtɛaro ari wɛ̃̀ aakɔ̃ kũ mɔ suddoo. [18] À ɛ̀ra à adua kɛ̀ dɔ, akũ legũ'i
bò manamana, zĩtɛ pɔ́ble kɛ̀.
[19] Ma gbɛ̃nɔ, tó á gbɛ̃ mɛ̀n do zã̀ yãpura zɛ́a, akũ á gbɛ̃ke ɛ̀ra à a dà zɛ́n, [20] àgɔ̃ dɔ̃ kũ gbɛ̃ kũ
à tò durunnakɛrii pìi bò sãtɛna zɛ́n à ɛ̀ra à sù, à a sì gaamɛ, akũsɔ̃ à lá kù durunna dasinɔla.

PITA TAKADA KAAKU

Tãmaa kũ àdi ń nɛro

1 Makũ Pita, Yesu Kirisi zĩ̀ri mɛ́ à takada dí kɛ̃̀ Luda gbɛ̃ kũ ò de nibɔnɔ ũ andunia dí gũn,
kũ ò fãkɔ̃ana bùsu díkĩnanɔ gũnnɔnɛ: Pɔntu, Galatia, Kapadosia, Asia kũ Bitiniao. 2 De Luda
gĩnakɛ à á dɔ̃, akũ à á sɛ́, a gɔ̃ a pɔ́ ũ kũ a Nini gbãnao, de à mì natɛ Yesu Kirisinɛ, a aru gbã̀
boárɛ. Luda gbɛ̃kɛ kũ aafiaao karaárɛ.

3 Ò Luda ó Dikiri Yesu Kirisi De sáabu kpá! A sùru zɔ̃kɔ̃ɔ gũn à ó í dufu kũ Yesu Kirisi vuna
gan gbãnao, akũ ó tãmaa kũ àdi ń nɛro vĩ, 4 zaakũ túbi kũ à ditɛnaárɛ ludambɛ pìi dì lákaro,
àdi gbãsĩ kpáro, a mana dì lákaro. 5 Luda soru kɛ̀ à làka de à á sura ba a náani kũ átɛn kɛ yãi,
akũ àtɛni á dãkpã kũ a gbãnao ari à gɛ́ bo kũ surabanaa pìio gupuraa gɔrɔ kpɛde zĩ. 6 Átɛn
pɔnna kɛ kũ yã pìio, bee kũ áni wari kɛ gĩa fíti yɔ̃ogwana buri sĩnda pínki yãi. 7 Lákũ òdi
wura mana dɔ̃ té gũn nà, lɛn òtɛni á ludanaanikɛna yɔ̃ à gwa lɛ, zaakũ á ludanaanikɛnaa pìi
bɛ̀ɛrɛ vĩ de wura kũ a gakuri dì lákala manamana. Tó a bo mana, Luda ni á sáabu kpá Yesu
Kirisi sugɔrɔ zĩ, ani á kpe ta kũ gakurio. 8 Bee kũ ádi a ero, á yei. Bee kũ ádi wɛ́ kɛ pla kãao
zikiro, átɛni a náani kɛ, akũ átɛn pɔnna zɔ̃kɔ̃ kũ à gɛ̃̀ onala kɛ, 9 kũ átɛni á ludanaanikɛna
gbɛ̀ le á surabana ũ yãi.

10 Annabinɔ gĩnakɛ ò gbɛ̃kɛ kũ Luda ni kɛ kãáo yã ò, ò surabanaa pì yã gwà, ò a tàasii kà.
11 Kirisi Nini kũ à kú ń gũn gĩnakɛ à wari kũ Kirisi pì ni kɛ òńnɛ kũ gakuri kũ ani le a gbɛrao,
akũ ò wètɛ ò yã pì zɛ́ dɔ̃ kũ a gɔrɔo. 12 Akũ Luda tò ò dɔ̃̀ kũ yã kũ òtɛn o pì de ń gɔrɔ pɔ́ ũro,
á pɔ́mɛ. Tera sà baarunnakparinɔ yã pìi òárɛ kũ Luda Nini kũ Luda pìi zĩ̀ bona ludambɛ
gbãnao. Bee malaikanɔ se òtɛn ɔsi ká yã pì dɔ̃naai.

Kunna adona

13 Abire yãi àgɔ̃ kú á laakariia, àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃, á wɛ́ gɔ̃ dɔ gbɛ̃kɛ kũ Luda ni kɛárɛ Yesu
Kirisi sugɔrɔ zĩi sikaa sari. 14 Lákũ á de Luda nɛ́ kũ òtɛni a yã manɔ ũ nà, àsun tó dà vãni kũ
á vĩ yã á wɛ́siragɔrɔ doárɛ arɛro. 15 Luda kú adonamɛ. Lákũ à á sisi à á sɛ́ nà, àgɔ̃ kú adona
á yãkɛna sĩnda pínki gũn lɛ se. 16 Zaakũ ò kɛ̃̀ Luda yãn ò pì:

Àgɔ̃ kú adona,
zaakũ má kú adonamɛ.

17 Zaakũ Luda dì yãkpatɛ kɛ kũ baadio a yãkɛnaaa ń wɛ́ gwanaa sari, tó átɛni a sísi De, à
vĩna kɛnɛ á nibɔkɛnaa gũn la. 18 Á dɔ̃ lákũ Luda á bó kunna kori kũ à de á futɛokarayã ũ gũn
nà. Luda dí á bo kũ pɔ́ kũ a gakuri dì lákaoro, lán wura ke andurufu bà, 19 à á bó kũ Kirisi
aru gakurideomɛ, kũ à de lán sãnɛ bɔ̀rɔ kũ à mamberu vĩro à gbãsĩ vĩro bà. 20 Luda gĩnakɛ
à a dìtɛ zaade adi andunia kátɛro, akũ à bòárɛ kãao gupuraa gɔrɔ kpɛde díkĩnanɔ zĩ. 21 A yã
musun átɛn Luda náani kɛ. Luda a bò gan à gakuri kpàa, de à le à a náani kɛ, á wɛ́ gɔ̃ dɔi.

22 Lákũ mìnatɛna yãpuranɛɛ gbã̀ bòárɛ nà, akũ a gɔ̃ kɔ̃ gbɛ̃nɔ ũ manafiki sari, àgɔ̃ yekɔ̃i
kũ nɛ̀sɛ mèn doo. 23 Luda á í dufu kũ a yã wɛ̃̀ndide kũ àdigɔ̃ kun gbãnao. Yã pì de pɔ́buri kũ
àdi ga ũro, pɔ́buri kũ àdi garomɛ.

24 Gbɛ̃ sĩnda pínki de lán sɛ̃̀ɛ bàmɛ,
ń gakuri de lán sɛ̃̀vu bàmɛ pínki.
Sɛ̃̀ɛ dì kori kɛ, a vú dì kɔ́tɛ,
25 ama Dikiri yã dìgɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki.
Yã pì mɛ́ à de baaru nna kũ ò kpàárɛ ũ.

2

Gbɛ̀ wɛ̃̀ndide

1 Abire yãi à yã vãni sĩnda pínki tó kũ ɛ́kɛtona sĩnda pínkio kũ manafikio kũ nɛ̀sɛgɔ̃bao
kũ kɔ̃yakanaao. 2 Lákũ nɛ́kpãntɛ̃nɔ dìgɔ̃ yɔ̃'i ni dɛ nà, àgɔ̃ Luda yã kũ à de lán vĩ'ipu swáswa
bà ni dɛ lɛ se, de à le à gbã á surabana zɛ́ gũn, 3 tera sà kũ a dɔ̃̀ kũ Dikiri mana. 4 À nai, àkũmɛ

gbɛ̀ wɛ̀ndide kũ ò gìi ũ, ama Luda a sɛ̀ bɛ̀ɛrɛde ũ. [5] Ákɔ̃nɔ sɔ̃ á gbɛ̀ wɛ̀ndide kũ Luda tɛni a
kpɛ́ ɛ̃ boonɔ ũ. Ákɔ̃nɔmɛ a gbàgbarinɔ ũ, adì sa kũ àdì káagu o kũ a Nini gbãnao Yesu Kirisi
gãi. [6] Zaakũ ò kɛ̀̃ Luda yãn ò pì:
Ǹ gwa, matɛn gbɛ̀ ditɛ Zaiɔ̃,
ɛ̃pɛtɛna gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛde kũ ma sɛ̀ ũ.
Wé'i ni gbɛ̃ kũ àtɛni a náani kɛ kũro.
[7] À de gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛde ũ ákɔ̃nɔ kũ átɛni a náani kɛnɔnɛ, ama à de lɛ gbɛ̃ kũ òtɛni a náani
kɛronɔnɛro.
Gbɛ̀ kũ kpɛ́borinɔ pã kpài
mɛ́ à gɔ̃̀ kpɛ́ kusuru gbɛ̀ mìde ũ.
[8] Lɛn dɔ à de:
Gbɛ̀ kũ òdi gɛ̃̀ sía ũ,
gbɛ̀si kũ òdi kpáala ò lɛ́tɛ ũ.
Ò gɛ̃̀ɛ sìa, kũ odi Luda yã daro yãi. Lɛn Luda dìtɛńnɛ lɛ.

[9] Ákɔ̃nɔmɛ buri kũ Luda ń sénɔ ũ, kínanɔ kũ sa'orinɔ ũ, a gbɛ̃ kũ ò kú adonanɔ ũ, de à
Luda kũ à á sisi a bo gusiran, à gɛ̃̀ kãáo a gupura bonsarɛde gũn sáabu kpá.
[10] Á de Luda gbɛ̃nɔ ũ yãro,
ama tera sà a gɔ̃ ń ũ.
Luda dí sùru kɛ kãáo yãro,
ama tera à kɛ̀ kãáo.

*Kunna ludanaanik*ɛrisarinɔ tɛ́

[11] Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, lákũ á de nibɔ kũ bòasunɔ ũ nà andunia dí gũn, matɛn lɛ́ daáwa, à
mì kɛ̃ á dà vãni kũ òdi zĩ̀ ká kãáonɔa. [12] Àgɔ̃ kun gbɛ̃ bɛ̀ɛrɛdenɔ ũ kifirinɔ tɛ́. Lɛmɛ dɔ bee tó
ò á dítɛ yãvãnikɛrinɔ ũ, tó ò yã mana kũ átɛn kɛnɔ è, oni Luda sáabu kpá gɔrɔ kũ ani suńyĩ.

[13] À mì natɛ ikode kũ bisãsiri dìtɛnɔnɛ ń pínki Dikiri yãi, kína kũ à gbãna vĩ deńlan yá, [14] ke
gbãnade kũ à dìtɛ à wɛ́ tã yãvãnikɛrinɔa à yãmanakɛrinɔ sáabu kpá. [15] Luda pɔyenyĩnaan
dí: Á yãmanakɛnaa gũn, áni yɔ̃nkɔ wɛ́siradenɔ lɛ́ yĩtɛńnɛ. [16] Àgɔ̃ zĩdadenɔ ũ, ama àsun tó
á gɔ̃na zĩdadenɔ ũ gɔ̃árɛ vãnikɛna zɛ́ ũro. Àgɔ̃ kun Luda zɔ̀blerinɔ ũ. [17] À bɛ̀ɛrɛ li gbɛ̃ sĩnda
pínkinɛ. Àgɔ̃ ye á Yesude dakenɔi. À vĩna kɛ Ludanɛ. À bɛ̀ɛrɛ lí kínanɛ.

[18] Zĩkɛrinɔ, à mì natɛ á dikirinɔnɛ, à zɔ̃kɔ̃kɛ dɔ̃ńnɛ yã sĩnda pínki gũn. Adi kɛ dikiri mana
nɛ̀sɛdodenɔnɛ ńtɛ̃nɛnlo, ama kũ ń gbɛ̃ pãsĩnɔomɛ se. [19] Tó ò wɛ́ tà̀áwa pã, tó a mɛna fɔ̃̀o
Luda yãi, abirekũ sáabu vĩárɛ. [20] Tó ò á gbɛ̃ á taari yãi, tó a mɛna fɔ̃̀o, abirekũ tɔ́ nna vĩ
máa? Ama tó a wari kɛ̀ yã mana kũ a kɛ̀ yãi, tó a mɛna fɔ̃̀o, Luda ni á sáabu kpá. [21] Abire
yãin Luda á sisi à á sɛ́. Kirisi wari kɛ̀árɛ, à zɛ́ mɔ̀árɛ de àgɔ̃ tɛ́ a gɛ̀sɛgbɛɛi yãi.
[22] Adi durunna kɛro,
odi ma à ɛ́kɛ tòro.
[23] Kũ ò a sɔ̀sɔ̃, adi yã síńlaro. Kũ à wari kɛ̀, adi yã pãsĩ ke ońnɛro, à zɛ̀ kũ Luda yãkpatɛkɛri
manaomɛ. [24] Àkũ mɛ́ à ó durunnanɔ dì a mìia, à gào lía, de ó bàka súngɔ̃ kú kũ durunnanɔ
doro, ògɔ̃ kú yãmanakɛnaa gũn. A flã̀gbɛnɔ mɛ́ ò ó gbá aafia. [25] Zaakũ a sãtɛ lán sãnɔ bà yã,
akũ a arɛ dɔ̀ á Dã̀ri kũ á Dãkpãriiooa tera sà.

3

*Kunna k*ɔ̃o

[1] Nɔgbɛ̃nɔ sɔ̃, à á zĩda kpá á zãnɔa. Tó ń gbɛ̃̄kenɔ tɛn Luda yã daro, á kunna ni ń litɛ. Bee
tó ádi yãke ońnɛro, [2] oni e kũ á kun gbãsĩ sari, akũsɔ̃ a á zĩda kpàḿma. [3] Àsun tó á nɔmanakɛ
gɔ̃ mɛ̀ yã ũro, mìtãna ke nɔmanablebɔnɔ ke pɔ́kasadanaan yá. [4] Ama àgɔ̃ de á nɛ̀sɛgũnyã kũ
àdi lákaro ũ, nɛ̀sɛyĩda kũ zĩdabusanaao. Abirekũ mɛ́ à bɛ̀ɛrɛ vĩ Ludanɛ. [5] Zaakũ lɛn nɔgbɛ̃
donyĩri kũ ń wɛ́ dɔ Ludai yãnɔ ń zĩda kɛ̀kɛ lɛ, ò ń zĩda kpà ń zãnɔa. [6] Lɛn Sara de lɛ, àdi
Ibrahĩ yã ma, àdi a sísi Baa. Tó átɛn yã mana kɛ, tó átɛn pɔ́ kũ òdi vĩna kɛnɛ yã daro, a Sara

dàa sèn gwe. [7] Gɔ̃gbɛ̃nɔ sɔ̃, àgɔ̃ kú kũńwo nɔgbɛ̃kɛ dɔ̃nnɛnaa gũn, àgɔ̃ yã maḿma, de pɔ́ke
sún kpáárɛ á aduakɛnaa gũnlo, zaakũ á de wɛ̃̀ndi gbablerinɔ ũ lɛɛlɛmɛ.
[8] Abire gbɛra àgɔ̃ lɛ́dokɔ̃nɔ vĩ kɔ̃o á pínki. Àgɔ̃ kɔ̃ wɛ̃nda dɔ̃, àgɔ̃ yekɔ̃i, àgɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ kɔ̃o,
à busakɔ̃nɛ. [9] Àsungɔ̃ a vãni fĩna bo kũ a vãnioro. Àsungɔ̃ gbɛ̃ kũ à á sɔ̃sɔ̃ sɔ̃sɔ̃ro. À sa mana
onɛ, zaakũ Luda á sisi de à arubarika daágu yãimɛ.
[10] Gbɛ̃ kũ à ye àgɔ̃ kú nnamanan,
akũsɔ̃ à ye a kunna gɔ̃ mana,
à a lɛ́ kũ kũ yãvãni'onaao,
àsun tó ɛ́kɛ bo a lɛ́nlo.
[11] Ade kpɛ li a vãninɛ, à a mana kɛ,
à aafia zɛ́ wɛtɛ àgɔ̃ tɛ́i.
[12] Zaakũ Dikiri dìgɔ̃ gbɛ̃ mananɔ tàasi ká,
a sã kpá ń aduakɛnaai,
ama àdi mìkpɛrɛ zu yãvãnikɛrinɔnɛ.

*Wɛ́*tãmmana yãmanakɛna yãi

[13] Tó á kokari vĩ kũ yãmanakɛnaao, dí mɛ́ ani wɛ́ tãáwaa? [14] Bee tó a wari kɛ̀ yãmanakɛna
yãi, á arubarika vĩ. Àsungɔ̃ vĩna kɛ ń wɛ́tãmmanaanɛro, àsun tó á swɛ̃̀ kɛ̃águro. [15] À Kirisi
dɔ̃ Dikiri ũ á swɛ̃̀ɛ gũn. Àgɔ̃ kú soru gũn gɔrɔ sĩnda pínki, de à le à yã we gbɛ̃ kũ àtɛni á la
yã kũ á wɛ́ dɔii mìiia. [16] Àgɔ̃ oḿnɛ busɛbusɛ kũ bɛ̀ɛrɛlinnɛnaao. À oḿnɛ kũ nɛ̀sɛpurao dɔ, de
wɛ́'i gbɛ̃ kũ òtɛni á sɔ̃sɔ̃ á yãmanakɛna Kirisi gũnnɔ kũ. [17] Warikɛna Luda pɔyenyĩnaa gũn
yãmanakɛna yãi mana de warikɛna yãvãnikɛna yãila.
[18] Kirisi gà gɛ̃̀n do durunnakɛ̃mmana yãi. Taarisaride gà ókɔ̃nɔ taaridenɔ yãi, de à le à
gɛ́ kũoo Luda kĩnaa. Ò a dɛ̀ mɛ̀ɛ gũn, akũ Luda a vù ninikɛ gũn. [19] A ninikɛ pìi gũn à gɛ̀ɛ
à waazi kɛ̀ gyãwãnde kũ ò ń ká kpɛ́sirannɔnɛ. [20] Ò bò Luda yã kpɛmɛ yã, gɔrɔ kũ à mɛna
ari Nuhu gɛ̀ɛ à gó'itɛ kɛ̀ à làkao. Gbɛ̃ kũ ò bò ín aafia gó pì gãinɔn dasiro, gbɛ̃nɔn sɔraakɔ̃.
[21] Í pì mɛ́ à de á da'itɛkɛna kũ àdi á sura ba tera taka ũ. Da'itɛkɛnaa pì bi mɛ̀ gbãsĩworona
yãnlo, lɛ́sɛna Ludanɛ kũ nɛ̀sɛpuraomɛ. Àdi ń sura ba, kũ Yesu Kirisi bò gan yãi. [22] À gbãna
blè malaikanɔa kũ tãnanɔ kũ ń gbãnadenɔ kũ ń ikodenɔ, akũ à tà ludambɛ, à kú Luda ɔplai.

4

Bona kunna zĩn

[1] Lákũ Kirisi wari kɛ̀ a mèn nà, ákɔ̃nɔ se à nɛ̀sɛ bire buri sɛ́, zaakũ gbɛ̃ kũ à wari
kɛ̀ a mèn, ade mìi kɛ̃̀ durunnaamɛ. [2] Gɔrɔ kũ à gɔ̃̀árɛ á kunnaa gũn, á dà vãni súngɔ̃
doárɛ arɛ doro, séde Luda pɔyenyĩnaa. [3] Á kunna kifirinɔ yãkɛnaa gũn yã mɔ̀ lɛ. Yã á
kú wɛ́'isariyãkɛnaa gũn kũ dàvãninidɛnaao kũ wɛ̃dɛkɛnaao kũ pãpã kɔ̃kɔ̃o kũ wɛ̃mikɔ̃kɔ̃
bɛ̃̀nɛɛo kũ tãnagbagbana kũ Luda zɔ̀aguo. [4] Kũ adì kakara kũńwo ń pãpã zɔ̃kɔ̃ɔ pì kɛnaa
gũn doro, àdi kɛńnɛ yãbonsarɛ ũ, akũ òdi á tɔ́ vãni sí. [5] Oni ń yãkɛnanɔ baba Ludanɛ, kũ
à yãkpatɛkɛna kũ gbɛ̃ bɛ̃nɛnɔ kũ gyãwãndenɔ soru kɛ̀. [6] Ò baaru nna kpà bee gyãwãnde
pìnɔnɛ se, de ò le ògɔ̃ kú ninikɛ gũn lán Luda bà, bee kũ yã vùtɛḿma mɛ̀ɛ gũn lán gbɛ̃
sĩnda pínki bà.

*Ludayãmarin*ɔ

[7] Pɔ́ sĩnda pínki lakanaa kà kãni. Abire yãi àgɔ̃ de laakaridenɔ ũ, àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃ de
àgɔ̃ adua kɛ yãi. [8] Yã kũ à de a pínkilan dí: Àgɔ̃ yekɔ̃i kũ nɛ̀sɛ mèn doo, zaakũ yenyĩ dì pɔ́
kútɛ durunnanɔa dasi. [9] À yàri kɛkɔ̃nɛ yãketekanaa sari. [10] Lákũ Luda gba dà á baadinɛ nà,
à kpákɔ̃i kũ gba pìnɔ Luda gba buri donadona zĩkɛri mananɔ ũ. [11] Gbɛ̃ kũ à de waazikɛri ũ, à
Luda yã oḿnɛ. Gbɛ̃ kũ à de kpanyĩri ũ, à kpáńyĩ kũ gbãna kũ Luda a gbào, de à Luda tɔ́ kpá
yã sĩnda pínki gũn Yesu Kirisi gãi. Àkũ mɛ́ à gakuri vĩ kũ gbãnao gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

*Wari*kɛna Yesudekɛ yãi

12 Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, àsun tó yɔ̃ogwana pãsĩ kũ àtɛni á le bo á sarɛ lákũ yã dufu mɛ́ à
á lé bàro. 13 Lákũ á bàka kú Kirisi warikɛnaa gũn nà, à pɔnna kɛo de à le àgɔ̃ pɔnna zɔ̃kɔ̃
vĩ gɔrɔ kũ Kirisi pì ni bo gupuraa kũ gakurio. 14 Tó ò á sɔ̃sɔ̃ Kirisi tɔ́ kũ à kúáwa yãi, á
arubarika vĩ, zaakũ Luda Nini gakuride kúáwa. 15 Á gbɛ̃ke sún wari kɛ gbɛ̃dɛna ke kpãni'ona
ke yãbɛ̃nɛkɛna ke gudɛ yãiro. 16 Tó a wari kɛ̀ á Yesudekɛ yãi, àsun kɛárɛ wé'iyã ũro. À Luda
sáabu kpá kũ Yesu tɔ́ kúáwa yãi. 17 Zaakũ wɛ́tãmmagɔrɔ kà, Luda gbɛ̃nɔn à nàa kũńwo. Lákũ
ókɔ̃nɔmɛ à nàa kũoo káaku nà, ani láka kũ gbɛ̃ kũ ò gì Luda baaru nna mainɔo deramɛɛ?
18 Zaakũ gbɛ̃ mananɔ surabana zĩ'ũ,
yã ni bo kũ ludayãdarisarinɔ kũ durunnakɛrinɔo deramɛɛ?
19 Abire yãi gbɛ̃ kũ òtɛn wari kɛ Luda pɔyenyĩnaa gũnnɔ ń zĩda na ń Kɛ̀ri náanidenɛ a ɔĩ, ò
kpɛ́ ògɔ̃ yã mana kɛ.

5

Luda sã kpàsa gwanaa

1 Matɛn lɛ́ da ákɔ̃nɔ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa sà. Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔn ma ũ se. Má de wari kũ Kirisi kɛ̀ɛ sèedade
ũ, akũsɔ̃ ma bàka nigɔ̃ kú kũ gakuri kũ ani bo gupuraaao se. 2 Àgɔ̃ de kpàsa kũ Luda kàtɛárɛ
dằrinɔ ũ. À ɔ likai kũ pɔyeinaao, adi kɛ tilasinlo, lákũ Luda yei nàmɛ. Adi kɛ ɔgɔwɛtɛna
yãinlo. À kɛ kũ nɛ̀sɛ mɛ̀n doo dé. 3 Àsungɔ̃ gbãna mɔ gbɛ̃ kũ ò ń náárɛ á ɔĩ pìnɔaro. À tó á
kunna gɔ̃ á sã pìnɔ da a zɛ́a, 4 áni kífura kũ a gakuri dì lákaro le gɔrɔ kũ Sãdãriki ni su.
5 Ákɔ̃nɔ kɛfɛnnanɔ sɔ̃, à á zĩda kpá gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔa. Á pínki à á zĩda busakɔ̃nɛ à kpákɔ̃i, zaakũ
Luda dì ibɛrɛ sɛ́ kũ zĩdabirinɔ,
ama à gbɛ̃kɛ vĩ kũ zĩdabusarinɔ.
6 Abire yãi à á zĩda busa Luda gbãnadenɛ, ani á kara gɔrɔ kũ à dìtɛa. 7 À á yã'ũmmananɔ
tónɛ pínki, zaakũ àdi laakari dɔáwa.
8 Á wɛ́ gɔ̃ dɔ, àgɔ̃ kú á laakariia. Á ibɛrɛ Ibilisi de lán músu ɔ́ɔdɔrii bàmɛ. Àtɛn kpátɛ kɛái,
àtɛn gbɛ̃ wɛtɛ à kũ. 9 À gínɛ, à zɛ gbãna ludanaanikɛnaa gũn, zaakũ á dɔ̃ kũ á Yesude dake
kũ ò kú andunia gũnnɔ ń pínki tɛn wari dokɔ̃nɔ pì kɛmɛ se. 10 Luda Arubarikasĩndapinkide
á sisi a gakuri kũ àdi lákaroa Kirisi gũn. Tó a wari kɛ̀ fíti, ani á bo mana, ani á zɛ gíngin, ani
á gba gbãna, ani á zĩni pétɛ. 11 Àkũ mɛ́ à gbãna vĩ ari gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

Lɛ́zammanaa

12 Ma takada fíti dí kɛ̀árɛ kũ ó gbɛ̃ndo Silasi ɔomɛ. À demɛnɛ gbɛ̃ náanide ũ. Ma lɛ́ dàáwa,
má de a sèedade ũ kũ yã kũ ma ò de Luda gbɛ̃kɛ yãpura ũ. À zɛo gíngin. 13 Babilɔnu gbɛ̃ kũ
Luda ń sɛ́ lán á bànɔ fɔ kpàáwa. Ma nɛ́ Maaku fɔ kpàáwa dɔ. 14 À fɔ kpákɔ̃a kũ lɛ́pɛmmanaao
yenyĩ gũn. Luda ákɔ̃nɔ kũ á kú Kirisi gũnnɔ gba aafia á pínki.

PITA TAKADA PLADE

Yãpurakpana sísina kũ Luda ó sísia

1 Makũ Simɔ Pita, Yesu Kirisi zɔ̀blerii, a zĩrii, makũmɛ ma takada dí kɛ̃̀ gbɛ̃ kũ ó Luda ó
Surabari Yesu Kirisi ń gbá zɛ́ ò a náani kɛ̀ lán ó bà à manakɛ gãinɔnɛ. 2 Gbɛ̃kɛ kũ aafiaao gɔ̃
papanaáwa Luda kũ ó Dikiri Yesuo dɔ̃naa gũn.
3 Luda ó sɛ́ ògɔ̃ kú a gakuri kũ a manakɛo gũmmɛ, à tò ó a dɔ̃, akũ a Ludakɛgbãna ó gbá pɔ́
kũ à kũ̀ ògɔ̃ vĩ, de ó kunna le à kɛ lɛɛlɛ kũ a yão. 4 Lɛn à yã zɔ̃kɔ̃ bɛ̀ɛrɛde kũ à a lɛ́ sɛ̀wɛrɛnɔ
kɛ̀ lɛ, de a yãi ò bo andunia dà vãni kũ àdi ń yaka gũn ò Luda kunna taka sɛ́. 5 Yã bire yãi à
kokari kɛ manamana, à Luda náani kɛ manakɛnaa gũn, à yã mana kɛ dɔ̃naa gũn, 6 àgɔ̃ dɔ̃na
vĩ á zĩda kũnaa gũn, àgɔ̃ á zĩda kũna dɔ̃ mɛna gũn, àgɔ̃ mɛna vĩ nana Ludaii gũn, 7 àgɔ̃ nana
Ludai kɔ̃gbɛ̃kɛ gũn, àgɔ̃ gbɛ̃kɛ vĩ kɔ̃o yenyĩ gũn. 8 Zaakũ tó á yã birenɔ kũna, akũ òtɛn kara,
ánigɔ̃ kun pã karanaa sariro ó Dikiri Yesu Kirisi dɔ̃naa gũn. 9 Gbɛ̃ kũ à yã birenɔ kũna sɔ̃ro,
à a wɛ́ nàkɔ̃a, à gɔ̃̀ vĩ̀na ũmɛ. À sãn kũ Luda durunna kũ à kɛ̀ yãnɔ kɛ̃̀arɛ. 10 Abire yãi ma
gbɛ̃nɔ, à kokari kɛ à yãpura kpá sísina kũ Luda á sísi à á sɛ́a. Tó átɛn yã birenɔ kɛ, áni fu
zikiro. 11 Lɛmɛ oni gbãnakɛ kpáái manamana lɛ, ánigɔ̃ kú kũ ó Dikiri ó Surabari Yesu Kirisio
a kpata kũ àdi lákaro gũn.
12 Abire yãimɛ, bee kũ á yã birenɔ dɔ̃, akũsɔ̃ á zĩni pɛtɛna yãpura kũ á kũnaa gũn, manigɔ̃
yã pìnɔ dɔ́agumɛ. 13 Gɔrɔ kũ má kpɛ́ kú ma sɔ̀ɔ gũn, matɛn da à mana màgɔ̃ tɛ́ káágu yã pìnɔ
dɔnaágu yãi. 14 Má dɔ̃ kũ ma bona ma sɔ̀n gɔrɔ ni ká tera, lákũ ó Dikiri Yesu Kirisi gĩnakɛ à
òmɛnɛ nà. 15 Mani kokari kɛ, de yã pìnɔ le àgɔ̃ dɔ́agu gɔrɔ sĩnda pínki ma ga gbɛra.

Kirisi gakuri sèedadenɔ

16 Kũ o ó Dikiri Yesu Kirisi suna kũ gbãnao òárɛ, ódi tɛ́ gara kũ ò dà kũ ɔ̃ndɔ̃ooiro. O wɛ́
kɛ̀ pla kũ a zɔ̃kɔ̃kɛomɛ, 17 gɔrɔ kũ De Luda bɛ̀ɛrɛɛ lìnɛ à a tɔ́ bò. À Luda zɔ̃kɔ̃ gakuride kòtoo
mà à pì a Nɛ́ mèn do légelege yenyĩden a ũ, a yã dì káagu. 18 O kòto kũ à bò ludambɛ pìi
mà gɔrɔ kũ ó kú kãao kpi kũ à kú adona musu. 19 Abirekũ mɔ̀wɛrɛ kũ yã kũ annabinɔ ò bi
yãpuramɛ. À mana à laakari dɔ yã pìia fitila kũ àtɛn gu bùruburu pu ũmɛ ari gudɔo susunɛ
gɔ̃ gɛ́ futɛ á swɛ̃̀n, de gu le à dɔ́awa. 20 À kũ à deńla sà àgɔ̃ dɔ̃ kũ gbɛ̃ke dì fɔ̃ à yã kũ annabii
kɛ̃̀ Luda yãn bɔkɔtɛ a zĩdaro. 21 Annabinɔ yãke dì bo bisãsiri pɔyeinaa gũnlo, ò Luda yã ò
lákũ a Nini dòńnɛ arɛ nàmɛ.

2

Ɛ́kɛyãdannɛrinɔ

1 Annabi ɛ́kɛnɔ bò yã Isarailanɔ tɛ́. Lɛmɛ ɛ́kɛyãdannɛrinɔ ni bo á tɛ́ lɛ se. Oni ɛ́kɛ kũ àdi tó
ò kakatɛ ká Luda yãdannɛnan, ò ledi kpá Dikiri kũ à ń bói, oni ń zĩda kakatɛ kãnto. 2 Onigɔ̃
tɛ́ńyĩ dasi ń wɛ́'isariyãkɛnaa gũn, oni yãpura zɛ́ vãni bo ń yãi. 3 Ń wãkũkɛnaa gũn oni á ble
kũ ɛ́kɛ kũ òdi bleao. Yãkpatɛ vùtɛḿma à gìi kɛ̀, i dì na ń Kakatɛri wɛ́nlo.
4 Zaakũ Luda dí malaika kũ ò durunna kènɔ tóro, à ń ká tɔ̃̀nɔwɛɛ sira kũ à kú zĩtɛzĩtɛ gũn,
àgɔ̃ ń kũna ari yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ. 5 Adi andunia zĩ kũ a yãdarisari kũ ò kú a gũnnɔ tóro, à tò
í dàńla. Ama à Nuhu kũ àdi manakɛna waazi kɛ bò kũ gbɛ̃nɔn suppla pãndenɔ. 6 À yã dà
Sɔdɔmu kũ Gɔmɔraola à ń kákatɛ ò gɔ̃̀ túbu ũ, à ń kɛ́ lɛ yã kũ ani ludayãdarisarinɔ le sèeda
ũ. 7 Ama à Lutu bò, gbɛ̃ mana kũ a nèsɛɛ yàka dokadarisari pìnɔ wɛ́'isariyãkɛna yãi. 8 Gbɛ̃
mana pì kú ń tɛ́, yã vãni kũ àtɛn e akũsɔ̃ àtɛn ma lákũ gu dìgɔ̃ dɔ nà ũ̀a kũ a nèsɛmana yãi.
9 Lɛmɛ dɔ Dikiri gbɛ̃ kũ ò naainɔ bona yɔogwanaa gũn zɛ́ dɔ̃, akũsɔ̃ à gbɛ̃ vãni kũna dɔ̃ de
à wɛ́ tãa yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩ. 10 A pãsĩn sà gbɛ̃ kũ òdi iko gya bonɔ ũ, ń mɛ̀ dà vãninɔ mɛ́ àdi
dońnɛ arɛ gbãsĩkɛnaa gũn.
Ɛ́kɛyãdannɛrii pìnɔ bi kùgbãnade karambaanidenɔmɛ. Dɔkɛna kũ malaika gakuridenɔ
dì ń gba vĩnaro. 11 Malaika kũ ń gbãna kũ ń ikoo de gbɛ̃ pìnɔlanɔ dì we ò ń tɔ́ bɛ̃̀nɛ sí ò yã

diḿma Dikiri arɛro. [12] Gbɛ̃ pìnɔ dì yã kũ ò a gbá dɔ̃ro bɛ̀̃nɛ bomɛ. Bisãsiri bára mɛ́ à kúḿma,
ò laasun vĩro. Ò ń í, de ò ń kũkũ ò ń dɛdɛ yãimɛ. Oni kakatɛ lán nɔ̀bɔnɔ bà, [13] oni a vãni kũ ò
kɛ̀ fĩna bońnɛ. Dàvãnikɛna fãnantɛ̃ dì kɛńnɛ nna. Gɔrɔ kũ òtɛn pɔ́ ble kãáo, òdi pɔnna kɛ kũ
ń pɔ́nidɛnanɔ. Ń kunna á té bi mamberumɛ kũ gbãsĩo. [14] Zinakɛna kú ń wɛ́a, durunnakɛna
dì mɔḿmaro. Òdi manafiki kɛ gbɛ̃ kũ Luda yã dí zĩni pɛ́tɛ ń gũnlonɔnɛ. Wãkũ ń swɛ̀̃ɛ blè.
Luda lɛ́ kɛ̀ńnɛmɛ. [15] Ò sã̀̃tɛ, ò kɛ̀̃ zɛ́ súsua, ò zɛ́ dokɔ̃nɔ sɛ̀ kũ Bɛɔ nɛ́ Balamu kũ à ye ɔgɔ vãni
lenaai. [16] Zaaki pɔ́lɛbũnu'ina yã ònɛ lán bisãsiri bà, à kpã̀̃kɛ̃i a vãnikɛna yã musu, à gìnɛ kũ
a yɔ̃nkɔkɛnaao. [17] Gbɛ̃ abirenɔn de lán ísɛ̃boki kũ ń í bàbanɔ bàmɛ, lán luku kũ à gɛ̀̃tɛ kũ
ĩao bà. Gusira níkinikin Luda dìtɛńnɛ yàri ũ. [18] Òdi ĩa kori zɔ̃kɔ̃ dã, òdi ɔ̃ndɔ̃ kɛ gbɛ̃ kũ ò bò
sãtɛna zén dufunɔnɛ kũ dàvãniyão kũ wé'isariyão. [19] Yã kũ àdi ń yaka zɔ̀nɔmɛ ń ũ, akũ òdi
gɔ̃na zĩdadenɔ ũ lɛ́ sɛ́ńnɛ. Zaakũ gbɛ̃ sĩnda pínki bi yã kũ à a swɛ̀̃ɛ blèe zɔ̀ɔmɛ.
[20] Tó ò bò andunia yãgbãsĩkɛnan ó Dikiri ó Surabari Yesu Kirisi dɔ̃naa gãi, akũ ò tò yã pìi
ɛ̀ra à ń daguraa kɛ̀, à ń swɛ̀̃ɛ blè, ń kunna kpɛde vãni de a káakupɔla. [21] Tó odi yãpura zɛ́ dɔ̃
yãro, de abirekũ manaǵnɛ de kũ ò dɔ̀̃, gbasa ò kpɛ lì Luda yã kũ ò dàńnɛnɛla. [22] Yáasi kũ ò
kɛ̀ díkĩnanɔ pàpa ń musu yãpura: Gbɛ̃da dì ɛra a pisii. Lɛmɛ dɔ: Alɛdɛ kũ ò a zú ò dì ɛra à
mátɛmatɛ bɔkɔtɔmmɛ.

3

Dikiri sugɔrɔ zĩ

[1] Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, takada plade kũ ma kɛ̀̃árɛn dí. Takada mèn pla pínki pìnɔ gũn ma
yã dɔ̀águ de à vu in kũ laasun manaomɛ. [2] Má ye yã kũ Luda annabinɔ ò yãnɔ dɔ́águ kũ
yã kũ ó Dikiri ó Surabarii dìtɛ a zĩ̀rinɔnɛ ò òárɛo. [3] Àgɔ̃ dɔ̃ zaa káaku kũ gɔrɔ kpɛde zĩ
zĩdapɔyeinakɛrinɔ ni su ò á fobo [4] ò pi: Adi a suna lɛ́ sɛ́roo? À kú máa? Ó denɔ gà, ama
pɔ́ sĩnda pínki kú a gbèn zaa lákũ Luda andunia kàtɛ nàmɛ. [5] Kũ Luda yã ò yã à musu kũ
anduniao kɛ̀, ò yã pìi kpà sãkoto. À zĩtɛ bò ín, à a kɛ̀ í pìi gãimɛ, [6] akũ í pìi dà andunia
káakupɔla, à a kàkatɛ. [7] Luda yã'ona dokɔ̃nɔ pì mɛ́ à tò musu kũ andunia tera dío ditɛna tɛ́
pɔ́ ũ ari gɔrɔ kũ ani yãkpatɛ kɛ kũ a yãdarisarinɔ, à ń kakatɛ.
[8] Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, àsun tó yã díkĩna sãáguro: Gɔrɔ do de Dikirinɛ lán wɛ̀̃ wàa sɔɔro
bàmɛ, wɛ̀̃ wàa sɔɔro sɔ̃ denɛ lán gɔrɔ do bàmɛ. [9] Dikiri mɛ̀fɛ̃ vĩ kũ yã kũ à a lɛ́ sɛ̀ kɛnaao lákũ
gbɛ̃kenɔ tɛn da nàro, àtɛn mɛna kɛ kãáomɛ. À ye gbɛ̃ke kakatɛro, à ye gbɛ̃ sĩnda pínki nɛ̀sɛ
litɛmɛ. [10] Dikiri sugɔrɔ nigɔ̃ de lán kpãni suna bàmɛ. Zĩ birea musu ni gɛ̃tɛ fĩoo, a pɔ́nɔ ni
tɛ́ kũ ò pia, zĩtɛ kũ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ nigɔ̃ kun doro. [11] Zaakũ pɔ́ sĩnda pínki ni kakatɛ lɛ,
gbɛ̃ kpate burin ánigɔ̃ de a ũu? À tó á kunna gɔ̃ adona ludayãmarinɔ ũ [12] wɛ́dɔna a sugɔrɔi,
à wɛ́ tã̃ gɔrɔ pì ká likalika. Zĩ pìia musu ni tɛ́ kũ, a puusu wãna ni a pɔ́nɔ yɔ́. [13] Ókɔ̃nɔ sɔ̃, ó
wɛ́ dɔ ludambɛ dufu kũ zĩtɛ dufuooi kũ Luda a lɛ́ sɛ̀wɛrɛ. Gwen manakɛna nigɔ̃ kún.
[14] Abire yãimɛ ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, á wɛ́dɔna gɔrɔ pìii gũn à kokari kɛ àgɔ̃ kun mamberu
sari taari sari, àgɔ̃ nna kũ Ludao. [15] À ó Dikiri mɛnakɛ ditɛ surabana ũ, lákũ ó gbɛ̃ yenyĩde
Pɔlu takada kɛ̀̃árɛ nà kũ ɔ̃ndɔ̃ kũ Luda a gbào. [16] Yã pìnɔn Pɔlu ò takada kũ à kɛ̀̃nɔ gũn pínki.
A takada pì gukenɔ dɔ̀rɔ dɔ̃na zĩ'ũ. Wɛ́siradenɔ kũ gbɛ̃ kũ ń zɛna gbãnaronɔ dì yã pìnɔ litɛ
kpɛdangara, lákũ òdi kɛ nà kũ Luda yã takada kparanɔ. Lɛn òdi ń zĩda da kakatɛnan lɛ.
[17] Ákɔ̃nɔ sɔ̃ ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, lákũ á yã pì dɔ̃ nà kɔ̀, à laakari kɛ, de dokadarisarinɔ sún á
sãtɛ kũ ń ɛ́kɛoro. Àsun bo á zɛna gbãnan à lɛ́tɛro. [18] Àgɔ̃ gbã ó Dikiri ó Surabari Yesu Kirisi
gbɛ̃kɛ kũ a dɔ̃naaoo gũn. Àkũ mɛ́ à gakuri vĩ tera ari gɔrɔ sĩnda pínki! Aami.

YUHANA TAKADA KAAKU

Yã wẽndide

1 Yã kũ à kun zaa káaku kũ o a yã mà, akũ o a è kũ wɛ́o, o a gwà, o ɔ nàa, yã wẽndide pì
baaruun ótɛn kpáárɛ. 2 Wẽndide pìi bò gupuraa, o a è, ókɔ̃nɔmɛ a sèedadenɔ ũ. Wẽndide pì
kú De Luda kĩnaamɛ yã, akũ à bò à sùwá. A baaruun ótɛn kpáárɛ. 3 Yã kũ o mà, akũ o èen
ótɛn oárɛ, de ákɔ̃nɔ se à le àgɔ̃ kú kũoo kɔ̃ gbẽnɔ ũ, zaakũ ó kun kɔ̃ gbẽnɔ ũ kũ De Ludaomɛ
kũ a Né Yesu Kirisi pìio. 4 Ótɛn yã dínɔ oárɛ de ó pɔnna le àgɔ̃ papana.

Luda bi gupuramɛ

5 Baaru kũ o mà a kĩnaa, ótɛn kpáárɛn dí: Luda bi gupuramɛ, gusira kú a kĩnaaro, bee fíti.
6 Tó o pì ó kú kãao kɔ̃ gbẽnɔ ũ, akũ ó kú gusiran, ékɛn ótɛn to, ótɛn zĩ kɛ yãpuraaro. 7 Tó ó
kú gupuran, lákũ Luda kú gupuran nà, gbasa ó kun kɔ̃ gbẽnɔ ũ, a Né Yesu aru dì ó durunna
sĩnda pínki kẽwá.
8 Tó o pì ó durunna vĩro, ótɛni ó zĩda kɛkɛmɛ, yãpura kúwáro. 9 Tó o ó durunnanɔ ò
Ludanɛ, à náani vĩ, àdi yã kɛ a zɛ́a, ani ó durunna pìnɔ kẽwá, ani yã bẽnɛ pínki gowá. 10 Tó
o pì ódi durunna kɛro, o Luda dìtɛ ékɛde ũmɛ, a yã kú ó swẽɛ gũnlo.

2

1 Ma né yenyĩdenɔ, matɛn yã bire oárɛ de àsun durunna kɛro yãimɛ. Ama tó á gbẽke
durunna kè, ó Zɛkũnwode vĩ De Luda kĩnaa, àkũmɛ taarisaride Yesu Kirisi ũ. 2 Àkũmɛ ó
durunnanɔ kútɛkɛbɔ ũ. Adi kɛ ó durunnanɔn adoro, kũ andunia pínki gbẽnɔ pɔ́oomɛ.
3 Tó ó yã kũ à dìtɛnɔ kũna, abirekũ mɔ̀wɛrɛ yãpura kũ ó a dɔ̃. 4 Tó gbẽ pì á a dɔ̃, akũ à a yã
kũ à dìtɛnɔ kũnaro, ékɛdemɛ, yãpura kú a swẽɛ gũnlo. 5 Gbẽ kũ à a yã kũna sɔ̃, Luda yenyĩ
papana a gũn yãpura. Pɔ́ kũ ani tó ò dɔ̃ kũ ó kú a gũnn dí: 6 Gbẽ kũ à pì á kú a gũn, séde àgɔ̃
kun lákũ Kirisi kun nà yã.

Yã dufu ditɛnaa

7 Ma gbẽ yenyĩdenɔ, adi kɛ yã dufun matɛn oárɛro, yã zĩ kũ ò dìtɛárɛ zaa káakumɛ. Yã zĩ
pìimɛ yã kũ a mà ũ. 8 Bee kũ abireo yã kũ matɛn oárɛ dufumɛ dɔ, òdi a yãpura e a kĩnaa kũ
á kĩnaao, zaakũ gusira tɛn gẽtɛ, akũ gupura yãpura tɛn pu sà.
9 Gbẽ kũ à pì a kú gupuran, akũ à zã a gbẽdakegu, ade kú gusira gũmmɛ ari tera. 10 Gbẽ kũ
à ye a gbẽdakei kú gupuran, a yãke dì tó gbẽke furo. 11 Gbẽ kũ à zã a gbẽdakegu kú gusiran,
à tɛ́ gusiran, à dɔ̃ gu kũ àtɛn génlo, kũ gusira a vĩna kù yãi.
12 Ma né yenyĩdenɔ, matɛni abirekũ oárɛ
kũ á durunnanɔ kẽáwa a tɔ́ gãi yãimɛ.
13 Marenɔ, matɛni abirekũ oárɛ
kũ á gbẽ kũ à kun zaa káaku dɔ̃ yãimɛ.
Kɛfɛnnanɔ, matɛni abirekũ oárɛ
kũ a zĩi blè Setanwa yãimɛ.
Ma né yenyĩdenɔ, ma òárɛ
kũ á De Luda dɔ̃ yãimɛ.
14 Marenɔ, ma òárɛ
kũ á gbẽ kũ à kun zaa káaku dɔ̃ yãimɛ.
Kɛfɛnnanɔ, ma òárɛ
kũ á gbãna vĩ, Luda yã kú á swẽɛ gũn dɔ,
akũsɔ̃ a zĩi blè Setanwa yãimɛ.

15 Àsungɔ̃ ye anduniairo, kesɔ̃ pɔ́ kũ ò kú a gũnnɔ. Tó gbẽ ye anduniai, à ye De Ludairo.
16 Zaakũ yã kũ à kú andunia gũn pínki, mè pɔ́nidɛna kũ wɛ́pio kũ aruzɛkɛ ĩadãnaao, adi

bo De Luda kĩnaaro, à bò andunia kĩnaamɛ. [17] Andunia tɛn gẽtɛ kũ a pɔ́nidɛnaao, ama
ludapɔyenyĩnakɛri nigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínkimɛ.

Kirisi ibɛrɛɛ

[18] Ma nɛ́ yenyĩdenɔ, gɔrɔ kpɛden ó kun dí. Lákũ a mà kũ Kirisi ibɛrɛ tɛn su nà, a ibɛrɛnɔ
gĩnakɛ ò kɛ̀ dasi. Abirekũ mɔ̀wɛrɛ kũ ó kú gɔrɔ kpɛde gũn. [19] Gbɛ̃ pìnɔ bò ó kĩnaamɛ, ama ó
gbɛ̃nɔnlo. Tó ó gbɛ̃nɔmɛ yã de ò kú kũoo. Ò bò de ò dɔ̃ kũ ń gbɛ̃ke de ó gbɛ̃ ũro yãimɛ.

[20] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, Luda a Nini dìárɛ, akũ á yãpura dɔ̃ á pínki. [21] Ma abire òárɛ, kũ á yãpura dɔ̃
yãimɛ, adi kɛ kũ á dɔ̃ro yãinlo. Á dɔ̃ kũ ɛ́kɛ ke dì bo yãpura gũnlo. [22] Dín ɛ́kɛde ũu? Gbɛ̃ kũ à
gì Yesu Arumasihukɛnaaimɛ. Gbɛ̃ bire takan Kirisi ibɛrɛ ũ, à gì De Ludai kũ a Nɛ́omɛ. [23] Gbɛ̃
kũ à gì Luda Nɛ́i De Luda vĩro. Gbɛ̃ kũ à zɛ̀ kũ Luda Nɛ́o mɛ́ à De Luda vĩ dɔ.

[24] À tó yã kũ a mà zaa káaku gɔ̃ kú á swɛ̃̀ɛ gũn. Tó yã kũ a mà zaa káaku pì kú á swɛ̃̀ɛ gũn,
ákɔ̃nɔ sɔ̃, anigɔ̃ kú Luda Nɛ́ gũn kũ a Deo. [25] Pɔ́ kũ Kirisi a lɛ́ sɛ̀wɛrɛn wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro ũ.

[26] Ma yã bire òárɛ gbɛ̃ kũ òtɛni á sãtɛnɔ yã musu. [27] Ákɔ̃nɔ sɔ̃, Nini kũ a lè Kirisia kú á gũn.
Á bàka kú kũ gbɛ̃ke yã dadanaárɛoro, zaakũ a Nini tɛn yã sĩnda pínki dadaárɛ, à yãpura vĩ,
ɛ́kɛ kú a gũnlo. Lákũ àtɛn dadaárɛ nà, àgɔ̃ kú Kirisi gũn lɛ.

[28] Tera sà ma nɛ́ yenyĩdenɔ, àgɔ̃ kú a gũn, de gɔrɔ kũ à bò gupuraa, ó swɛ̃̀ gɔ̃ ditɛna, wé'i
sún ó kũ a sugɔrɔ zĩro.

[29] Zaakũ á dɔ̃ kũ Luda mana, àgɔ̃ dɔ̃ kũ yãmanakɛri sĩnda pínki bi a nɛ́mɛ.

3

Luda nɛ́nɔ

[1] À gwa lákũ De Luda yewái à kɛ̀ zɔ̃kɔ̃ nà ari àdi ó sísi a nɛ́nɔ. Ó a ũ sɔ̃! Andunia ó dɔ̃ro,
kũ adi a dɔ̃ro yãi. [2] Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, Luda nɛ́nɔn ó ũ tera, lákũ ónigɔ̃ de nà dí bo gupuraa
kɔ̀ro. Ó dɔ̃ kũ gɔrɔ kũ ani bo gupuraa, ónigɔ̃ de lán a bà, zaakũ óni a e lákũ à de nà. [3] Gbɛ̃ kũ
à wɛ́ dɔi lɛ dì a swɛ̃̀ pu, lákũ Kirisi swɛ̃̀ punaa nà.

[4] Gbɛ̃ kũ à durunna kɛ̀ɛ bò doka kpɛmɛ, zaakũ durunnakɛna bi bona doka kpɛmɛ. [5] Á dɔ̃
kũ Kirisi sù durunnakɛ̃mmana yãimɛ, durunna sɔ̃ à kú a swɛ̃̀ɛ gũnlo. [6] Gbɛ̃ kũ à kú a gũn
dìgɔ̃ kpɛ́ àgɔ̃ durunna kɛro. Durunnakɛri ke dí a ero, adi a dɔ̃ro.

[7] Ma nɛ́nɔ, àsun tó gbɛ̃ke á sãtɛro, yãmanakɛri mɛ́ à mana, lákũ Kirisi mana nà. [8] Gbɛ̃ kũ
àdi durunna kɛ bi Ibilisi pɔ́mɛ, zaakũ Ibilisi durunna kɛ̀ zaa káakumɛ. Ibilisi yãnɔ kakatɛna
yãimɛ Luda Nɛ́ sù. [9] Gbɛ̃ kũ Luda a ì dìgɔ̃ kpɛ́ àgɔ̃ durunna kɛro, zaakũ Luda buri mɛ́ à kú a
gũn. Ani fɔ̃ àgɔ̃ kpɛ́ gɔ̃ durunna kɛro, kũ Luda a ì yãi. [10] Lákũ ó Luda nɛ́nɔ dɔ̃kɔ̃nɛ kũ Ibilisi
nɛ́nɔon dí: Gbɛ̃ kũ àdi yã mana kɛro kesɔ̃ gbɛ̃ kũ à ye a gbɛ̃dakeiro bi Luda nɛ́nlo.

*Yek*ɔ̃inaa

[11] Yã kũ a mà zaa káakun dí: Ògɔ̃ yekɔ̃i. [12] Àsungɔ̃ de lán Kainu bàro. À de Setan pɔ́ ũmɛ,
akũ à a dakũna dè. Bɔ́ yã mɛ́ à tò à a dɛ̀ɛ? Kũ a yãkɛna bɛ̃̀nɛ, akũsɔ̃ a dakũna pɔ́ mana yãimɛ.
[13] Ma gbɛ̃nɔ, tó andunia zɑ̃̀águ, àsun tó à bo á sarɛro. [14] Ó dɔ̃ kũ o bo gan o gɛ̃ wɛ̃̀ndii gũn, kũ
ó ye ó Yesude dakenɔi yãi. Gbɛ̃ kũ à ye gbɛ̃iro bi gɛ̀ɛmɛ ari tera. [15] Gbɛ̃ kũ à zɑ̃̀ a gbɛ̃dakegu
bi gbɛ̃dɛriimɛ. Á dɔ̃ kũ gbɛ̃dɛri ke dìgɔ̃ wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro vĩ a gũnlo.

[16] Yã kũ ó yenyĩ pì dɔ̃̀aan dí: Kirisi a zĩda kpà ó yãi. Ókɔ̃nɔ sɔ̃, séde ò ó zĩda kpá ó Yesude
dakenɔa. [17] Tó gbɛ̃ andunia pɔ́ vĩ, akũ à è a Yesude dake kú pɔ́nidɛnaa gũn, tó adi a wɛ̃nda
gwaro, Luda yenyĩ kú a swɛ̃̀ɛ gũn yá? [18] Ma nɛ́ yenyĩdenɔ, òsungɔ̃ yekɔ̃i kũ lɛ́oro. Ògɔ̃ yekɔ̃i
yãpura gũn kũ ó yãkɛnaao. [19] Abire mɔ̀wɛrɛ kũ yãpura gbɛ̃nɔn ó ũ, gbasa ó swɛ̃̀ le àgɔ̃ ditɛna
Luda arɛ. [20] Tó ó laasun tɛni ó kù vĩ sɔ̃, ó dɔ̃ kũ Luda zɔ̃kɔ̃ de ó laasunla, à yã sĩnda pínki dɔ̃.

[21] Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, tó ó laasun tɛni ó kù vĩro, ó swɛ̃̀ nigɔ̃ ditɛna Luda arɛ, [22] kũ ó yã kũ à
dìtɛnɔ kũna, akũ ótɛn yã kũ àdi kɛnɛ nna kɛ yãi, óni pɔ́ kũ o gbɛ̀kaa e. [23] Yã kũ à dìtɛwɛrɛn
dí: Ò a Nɛ́ Yesu Kirisi náani kɛ, ógɔ̃ yekɔ̃i lákũ à dìtɛwɛrɛ nà. [24] Gbɛ̃ kũ à yã kũ à dìtɛnɔ kũna
kú a gũn, Luda pì kú ade gũn se. Ó dɔ̃ kũ à kú ó gũn a Nini kũ à kpàwá yãi.

4

Nininɔ dɔ̃kɔ̃nɛnaa

1 Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, àsun nini sĩnda pínki náani kɛro. À nininɔ tàasi ká à gwa, tó ò bò
Luda kĩnaamɛ, zaakũ annabi ɛ́kɛnɔ dasi kṵ̀ andunia gũn. 2 Yã kũ ani tó à Luda Nini dɔ̃n dí:
Nini kũ à pì Yesu Kirisi sù bisãsiri ũ bò Luda kĩnaamɛ. 3 Nini kũ àdi zɛ kũ Yesuo lɛro dí bo
Luda kĩnaaro. Kirisi ibɛrɛ kũ a mà àtɛn sun gwe. À kú andunia gũn kɔ̀.

4 Ma nɛ́ yenyĩdenɔ, Luda gbɛ̃nɔn á ũ, a zĩ̀i blè annabi ɛ́kɛ pìnɔa, zaakũ gbɛ̃ kũ à kú á gũn
zɔ̃kɔ̃ de gbɛ̃ kũ à kú andunia gũnla. 5 Andunia gbɛ̃nɔmɛ ń ũ. Abire yãin òdi yã o andunia
ágban, akũ andunia gbɛ̃nɔ dì ń yã ma. 6 Luda gbɛ̃nɔn ó ũ. Gbɛ̃ kũ à Luda dɔ̃ dì ó yã ma, gbɛ̃
kũ à de Luda pɔ́ ũro dì ó yã maro. Àkũ mɛ́ à tò ó Nini yãpurade dɔ̃kɔ̃nɛ kũ nini ɛ́kɛo.

Ludamɛ yenyĩde ũ

7 Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, ògɔ̃ yekɔ̃i, zaakũ yenyĩ dì bo Luda kĩnaamɛ. Gbɛ̃ kũ à yenyĩ pì vĩ bi
Luda nɛ́mɛ, à Luda dɔ̃. 8 Gbɛ̃ kũ à yenyĩ vĩro Luda dɔ̃ro, zaakũ Ludamɛ yenyĩde ũ. 9 Lákũ
Luda a yenyĩ mɔ̀wɛrɛ gupuraa nàn dí: À a Nɛ́ mèn do légelege zĩ̀ andunia gũn, de ò wɛ̃̀ndi
le kũ a gbãnao. 10 Yenyĩ pìin dí: Adi kɛ ókɔ̃nɔ mɛ́ ó ye Ludairo, Luda mɛ́ à yewái, akũ à a
Nɛ́ zĩ̀ ó durunnanɔ kútɛkɛbɔ ũ. 11 Ma gbɛ̃ yenyĩdenɔ, lákũ Luda yewái lɛ nà, séde ògɔ̃ yekɔ̃i.
12 Gbɛ̃ke dí wɛ́ kɛ pla kũ Ludao zikiro, ama tó ó yekɔ̃i, Luda kú ó gũn, akũ a yenyĩ pì papana
ó gũn.

13 Ó dɔ̃ kũ ó kú a gũn akũsɔ̃ à kú ó gũn, kũ à a Nini kpàwá yãi. 14 O è, a sèedadenɔn ó ũ, kũ
De Luda a Nɛ́ zĩ̀ andunia Surabari ũ. 15 Gbɛ̃ kũ à ò gupuran kũ Yesu bi Luda Nɛ́mɛ, Luda kú
a gũn, akũsɔ̃ à kú Luda gũn. 16 Ó Luda yenawái dɔ̃, akũ ó a náani vĩ.

Ludamɛ yenyĩde ũ. Gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ yenyĩ vĩ kú Luda gũn, akũ Luda kú a gũn. 17 Pɔ́ kũ à tò
yenyĩ pì papana ó gũnn dí: Ó swɛ̃̀ nigɔ̃ ditɛna yãkpatɛkɛgɔrɔ zĩmɛ. Zaakũ lákũ Kirisi de nà,
ókɔ̃nɔ se, lɛn ó de lɛ andunia dí gũn. 18 Yenyĩ pìi dìgɔ̃ vĩna vĩro. Yenyĩ swáswa dì pɛ́ vĩnaa,
zaakũ vĩna bi wɛ́tãmma yãmɛ. Vĩnade yenyĩ dìgɔ̃ swáswaro.

19 Ókɔ̃nɔ, ó yenyĩ vĩ, kũ Luda gĩnakɛ à yewái yãimɛ. 20 Tó gbɛ̃ pì á ye Ludai, akũ à zã̀ a
Yesude dakei, ɛ́kɛdemɛ. Zaakũ gbɛ̃ kũ à ye a Yesude dake kũ à a èeiro, ani fɔ̃ àgɔ̃ ye Luda
kũ adi a eroi yá? 21 Yã kũ à dìtɛwɛrɛn dí: Gbɛ̃ kũ à ye Ludai, séde àgɔ̃ ye a Yesude dakei.

5

Luda Nɛ́ náanikɛnaa

1 Gbɛ̃ kũ àdi Yesu náani kɛ Arumasihu ũ, Luda mɛ́ à ade ì. Gbɛ̃ kũ à ye dei ye a nɛ́imɛ se.
2 Tó ó ye Ludai, akũ ó yã kũ à dìtɛnɔ kũna, abire mɛ́ à mɔ̀wɛrɛ kũ ó ye Luda nɛ́nɔi. 3 Zaakũ
yena Ludai mɛ́ à de yã kũ à dìtɛnɔ kũna ũ. Yã kũ à dìtɛ pìnɔ de aso ũ sɔ̃ro. 4 Zaakũ gbɛ̃ kũ
Luda a ì dì zĩ̀ ble anduniaamɛ. Ó ludanaanikɛna mɛ́ àdi tó ò zĩ̀ ble anduniaa. 5 Dí mɛ́ àdi zĩ̀
ble anduniaaa? Séde gbɛ̃ kũ à sì kũ Yesu bi Luda Nɛ́mɛ.

Yesu Kirisi sèedadenɔ

6 Yesu Kirisi pìin gbɛ̃ kũ à sù à da'itɛ kɛ̀ à a aru kɔ̀tɛ ũ. Adi kɛ da'itɛmɛ adoro, à da'itɛ
kɛ̀ à a aru kɔ̀tɛ se. Luda Ninin a sèedade ũ, zaakũ àkũmɛ yãpurade ũ. 7 Sèedadenɔ kun
mèn aakɔ̃mɛ. 8 Luda Nini kũ í pìio kũ aru pìio. Pɔ́ mèn aakɔ̃ pìnɔ pínki dokɔ̃nɔmɛ. 9 Lákũ odì
bisãsiri sèedakɛna sí nà, Luda sèedakɛna de abirekũla, zaakũ Luda yã pìi ò a Nɛ́ yã musumɛ.
10 Gbɛ̃ kũ àdi Luda Nɛ́ náani kɛ sèedaa pì vĩ a swɛ̃̀ɛ gũn. Gbɛ̃ kũ adi Luda yã síro Luda pìi dìtɛ
ɛ́kɛde ũmɛ, zaakũ adi yã kũ Luda ò a Nɛ́ musu síro. 11 Yã kũ à òon dí: Luda ó gba wɛ̃̀ndi kũ
àdi lákaro, wɛ̃̀ndii pì sɔ̃ à kú a Nɛ́ kĩnaamɛ. 12 Gbɛ̃ kũ à Luda Nɛ́ vĩ wɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro vĩ.
Gbɛ̃ kũ à Nɛ́ pì vĩro wɛ̃̀ndii pì vĩro.

*W*ɛ̃̀ndi kũ àdi lákaro

13 Matɛn yã birenɔ oárɛ, ákɔ̃nɔ kũ átɛn Luda Nɛ́ náani kɛnɔ, de àgɔ̃ dɔ̃ kũ á wɛ̃̀ndi kũ àdi
lákaro vĩ. 14 Pɔ́ kũ à tò ó swɛ̃̀ɛ dìgɔ̃ ditɛna Luda arɛn dí: Tó o pɔ́ wɛ́ kɛ̀a lákũ à pɔ yei nà, àdi
sí kũoo. 15 Lákũ ó dɔ̃ kũ àdi ó wɛ́kɛ ma nà, ó dɔ̃ kũ pɔ́ kũ o wɛ́ kɛ̀aa pì o gĩnakɛ o lè kɔ̀.

[16] Tó gbɛ̃ a Yesude dake è, àtɛn durunna kũ àdi ń kakatɛro kɛ, à wɛ́ kɛ de Luda a gba
wɛ̀ndii. Durunna kũ àdi ń kakatɛron má tɛ́a. Durunna kũ àdi ń kakatɛ kun, adi kɛ abirekũn
ma pì à wɛ́ kɛ a musuro. [17] Yãvãnikɛna sĩnda pínki bi durunnamɛ, ama durunna kũ àdi ń
kakatɛro kun.
[18] Ó dɔ̃ kũ gbɛ̃ kũ Luda a ì dìgɔ̃ kpɛ́ àgɔ̃ durunna kɛro, zaakũ Luda Nɛ́ dì a dãkpã, Setan dì
fɔ̃ à ɔ naaro. [19] Ó dɔ̃ kũ Luda gbɛ̃nɔn ó ũ, bee kũ andunia pínki kú Setan ɔĩmɛ. [20] Ó dɔ̃ kũ Luda
Nɛ́ sù, akũ à ó wɛ́ kɛ̀̃, de ò le ò Yãpurade dɔ̃. Ó kú Yãpurade pìi gũn kũ a Nɛ́ Yesu Kirisio.
Àkũmɛ Luda yãpurade pì ũ. Àkũmɛ wɛ̀ndi kũ àdi lákaro ũ.
[21] Ma nɛ́ yenyĩdenɔ, à laakari kɛ tãnanɔi.

YUHANA TAKADA PLADE

Yãpura kũ yenyĩo

1-2 Makũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, makũmɛ ma takada díkĩna kɛ̀ nɔgbɛ̃ kũ Luda sɛ̀ɛnɛ kũ a nɛ́nɔ. Má yeái
yãpura gũn, yãpura kũ à kú wá gũn, akũsɔ̃ anigɔ̃ kú kũoo gɔrɔ sĩnda pínki yãi. Makũmɛ
madoro, kũ gbɛ̃ kũ ò yãpura pì dɔ̃nɔmɛ ń pínki. 3 De Luda kũ a Nɛ́ Yesu Kirisio gbɛ̃kɛ kɛárɛ
kũ sùruuo, ò á tó kũ aafiaao yãpura kũ yenyĩoo gũn.
4 Kũ ma è á nɛ́ kenɔ kú yãpura gũn lákũ De Luda dìtɛwɛrɛ nà, ma pɔ kɛ̀ nna manamana.
5 Tera sà nɔgbɛ̃, matɛni wɛ́ kɛmma. Adi kɛ dokayã dufun matɛn onnɛro, yã kũ ó vĩ zaa
káakumɛ. Ògɔ̃ yekɔ̃i. 6 Yenyĩn dí: Ògɔ̃ yã kũ Luda dìtɛnɔ kũna. Yã kũ Luda dìtɛ pìin dí: Ògɔ̃
kú yenyĩ gũn lákũ a mà zaa káaku nà.
7 Gbɛ̃kɛkɛrinɔ dàgula andunia gũn dasi, òdi pi Yesu Kirisi dí su bisãsiri ũro. Gbɛ̃ bire
takanɔ bi gbɛ̃kɛkɛrinɔmɛ, Kirisi ibɛrɛnɔmɛ. 8 À laakari kɛ, àsun tó zĩ kũ a kɛ̀ kɛ pãro. À tó
à á láada le papana. 9 Gbɛ̃ kũ à vì̃ Kirisi yãdannɛnala Luda dɔ̃ro. Gbɛ̃ kũ à zɛ̀ kũ yã pìio De
Luda vĩ kũ a Nɛ́o ń pínki. 10 Tó gbɛ̃ sù yã dadaárɛ, tó à yã bire kũnaro, àsun a síro. Àsun
gbãnakɛ kpái sero. 11 Zaakũ gbɛ̃ kũ à gbãnakɛ kpài bàka kú kũ a vãnikɛnanɔomɛ.

*Lɛ́*zammanaa

12 Má yã vĩ dasi mà oárɛ, ama má ye mà kɛ̃árɛ takada gũnlo. Má tãmaa vĩ mà su wɛ́
kpátɛái, ò yã o kɔ̃o wɛ́dewɛ, de ò pɔnna le àgɔ̃ papana. 13 N vì̃ni kũ Luda sɛ̀ nɛ́nɔ fɔ kpàáwa.

YUHANA TAKADA AAKƆ̃DE

*Luda zĩkɛ*rinɔ sinaa

[1] Makũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, makũmɛ ma takada díkĩna kɛ̀ ma gbɛ̃ yenyĩde Gayusinɛ. Má yenyĩ
yãpura gũn. [2] Ma gbɛ̃ yenyĩde, madìgɔ̃ adua kɛnnɛ, de ǹgɔ̃ aafia, yã sĩnda pínki le à bo
kũnwo nna, lákũ n kunna mana nà. [3] Kũ ó gbɛ̃nɔ sù, ò òmɛnɛ lákũ ń yãpura kũna nà, ń kú
a gũn, akũ ma pɔ kɛ̀ nna manamana. [4] Gɔrɔ kũ ma mà kũ ma nɛ́nɔn kú yãpura gũn pínki,
pɔnna ke demɛnɛ abirelaro.

[5] Ma gbɛ̃ yenyĩde, ń náani vĩ zĩ kũ ndì kɛ ó gbɛ̃nɔnɛ gũn, atɛ̃nsa nibɔnɔ. [6] Ò n yenyĩ yã ò
sɔsi gbɛ̃nɔnɛ. Ǹ zàna kɛńnɛ, lákũ à mana ò kɛ Luda zĩ gũn nà. [7] Zaakũ ò dà zɛ́n kũ Kirisi tɔ́o,
odi kpányĩ le Yesusaridenɔ kĩnaaro. [8] À kɔ̃ sìo ògɔ̃ gbɛ̃ dí takanɔ yàri kɛ, de ògɔ̃ de ń zĩkɛri
dakenɔ ũ yãpura baarukpanaa gũn.

[9] Ma takada ke kɛ̀ n sɔsi gbɛ̃nɔnɛ, ama Dioterɛfɛ denlawɛterí ye ó yãiro. [10] Abire yãi tó
ma su, mani bo kũ yã kũ àdi kɛnɔ kũ yã vãni kũ àdi diwánɔ. Yã pìi dì kánɛ pɔ́ke ũro, àdi ó
gbɛ̃nɔ síro, bee se àdi gí gbɛ̃ kũ ò ye ò ń sínɔnɛ, àdi sɔsi zɛ́ zɔ̃ńnɛ.

[11] Ma gbɛ̃ yenyĩde, ǹsun yã bɛ̀nɛ dadaro, sé yã mana. Gbɛ̃ kũ àdi yã mana kɛmɛ Luda pɔ́
ũ, gbɛ̃ kũ àdi yã vãni kɛ Luda dɔ̃ro. [12] Gbɛ̃ sĩnda pínki dì Dɛmɛterìu tɔ́ nna sí. Bee yãpura a
zĩdanda dì a sáabu kpá se. Ókɔ̃nɔ odì a sáabu kpá dɔ, akũ ń dɔ̃ kũ ó sèedakɛna náani vĩ.

*Lɛ́*zammanaa

[13] Má yã vĩ dasi mà onnɛ, ama má ye mà kɛ̃nnɛ takada gũnlo. [14] Má tãmaa vĩ ò wɛ́ kɛ pla
tera, ò yã o kɔ̃o wɛ́dewɛ.

[15] Luda n tó kũ aafiaao. N gbɛ̃nnanɔ fɔ kpàmma. Ǹ fɔ kpá ó gbɛ̃nnanɔa dodo.

TIRE
TE YUDU U YORUA

Yudu u sãawa Yesu Kirisin wɔnɔ turo. Yesugibu kpurowa u tire te yorua. Saa ye, gaba seewa ben suunu sɔɔ ba sõɔsi weesuginu sõɔsimɔ ni nu koo de ben Yesun yigbɛnu nu karana. Tɔn be ba sõɔsi ni mɔ̀ mi, ba wãawa kom bɛrɛtɛkɛ sɔɔ. Adama Gusunɔ u koo bu kam koosia nge mɛ u yeruku tɔmbu gabu kua be ba ǹ nùn mɛm nɔɔwɛ. N weenɛwa Yesugibu bu ka tii yina. Domi ba Gusunɔn gari mɔ yi yi sãa gem sere ka baadommaɔ. Yiya n weenɛ ba n da dendi.

*Tire ten kpun*aa

1. Tɔbiribu, naasu 1-2.
2. Keu koosio weesugibu, naasu 3-16.
3. Yiirebu ka kirɔ, naasu 17-23.
4. Siara dãakibu, naasu 24-25.

*T*ɔbiribu

1 Nɛ Yudu, Yesu Kirisin yoo, nɛ wi na sãa Yakɔbun wɔnɔ, na bɛɛ tire teni yoruammɛ, bɛɛ be Gusunɔ Baaba u soka. U bɛɛ kĩ, ma u bɛɛ kõsu Yesu Kirisin sõ.
2 Gusunɔ u n bɛɛ wɔnwɔndu ka alafia ka kĩru sosiammɛ.

Keu koosio weesugibu

*(I m*aa mɛɛrio Piɛɛ II, 2:1-17)

3 Nɛn kĩnasibu, na raa kĩ n bɛɛ tireru yorua, nɛ ka bɛɛn faaban garin sõ, adama wee tẽ n kua tilasi n ka bɛɛ tire teni yorua n ka bɛɛ hania koosia kpa i ka gari yi i naanɛ doke suna yi Gusunɔ u wigibu wẽ nɔn teeru sere ka baadommaɔ. 4 Domi tɔn kõsobu gaba dua gbɛnum bɛɛn suunu sɔɔ be ba Gusunɔn durom gɔsikia, bu ka ben kom kõsum gafara wa, ma ba Yesu Kirisi yina, wi u sãa bɛsɛn Yinni boko. Saa gasɔ gasɔn diya ba yorua ye n koo bu deema siribun biru.
5 Baa mɛ i ye kpuro yẽ sãa sãa, ka mɛ, na kĩ n bɛɛ yaayasia ma ye Yinni Gusunɔ u Isirelin tɔmbu wɔra saa Egibitin tem di u kpa, yen biru u be ba ǹ naanɛ doke kam koosia. 6 I maa wɔllun gɔradoba yaayo bèn ayera kun bu turie, ma ba ben tiin wãa yeru gɛma ba deri. Gusunɔ u ka bu yɔni bɔkua, u kpẽɛ yam wõkuru sɔɔ ba ka siribun tõɔ bentembereru mara. 7 Mɛya maa Sodomu ka Gomɔra, ka wuu si su su sikerenɛ, si kpuron tɔmbu ba maa daa bɛrɛtɛkɛ kua, tɔn durɔbu ka tɔn durɔbu ba tii sankunamɔ. Ba wuu si kpeerasia ka dõɔ wi u ku ra gbi, ma n kua yĩreru tɔmbun sõ.
8 Ka mɛ, tɔn kõso be maa, ben bwisikunu sɔɔ ba ka toranu tii disi dokemɔ, ba ǹ wirugibu wiru kpĩiyammɛ ma ba wɔllun yiikogibu wɔmmɔ. 9 Adama Misɛli, wi u sãa Gusunɔn gɔradoban wirugii, u ǹ kãka u Setam taarɛ wẽ ka wɔmburu dɔma te ba sanna ba Mɔwisin goru sikirinɛ, adama u Setam sõɔwawa u nɛɛ, "Yinni Gusunɔwa u koo nun gerusi." 10 Adama tɔn kõso be, ye ya kun bu yeeri yeya ba wɔmmɔ, ye ba maa mɔ̀ ka marumaruru nge yɛɛ yeya ya bu kam koosiamɔ. 11 Nɔni swãarugiba ba sãa. Domi ba Kaɛnin yira swĩi, ba tii sure toraru sɔɔ bu ka are wan sõ nge mɛ Balamu u kua, ma ba Gusunɔ seesi nge mɛ Kore u kua, ma ba tii kam koosia. 12 Tɔn be, ba sãawa sankara kowobu bɛɛn tõɔ baka ni i ra ko kĩrun sõ sɔɔ, ba ka bɛɛ dimɔ, ka sekuru sariru, ba ben tii nɔɔrimɔ tɔna. Ba sãawa nge guru winu ni woo ga bɔrikiamɔ, ni nu ku ra ka gura nɛ. Ba sãa nge dãa ni nu dɛrura nu ǹ binu mɔ, ni ba wuka ka gbiniɔ, ni nu gu mam mam. 13 Ba sãawa nge nim wõkun nim kure ni nu kukumɔ. Nge mɛ nu nin yakeru kõɔmɔ mɛya ba maa ben sekuru sari kom sõɔsimɔ. Ba sãawa nge wɔllun kperi yi yi yin swaa bie, Gusunɔ u bu yam wõku te ta kpã yiiye tè sɔɔ ba koo du ka baadomma.
14 Enɔku maa, wi u sãa Adamun sikadobun tõka nɔɔba yiruse u Gusunɔn gari gerua ben sõ u nɛɛ, wee, Yinni u sisi ka win gɔrado dɛɛro dabi dabiru 15 u ka baawure kpuro siri kpa u ka Gusunɔn bɛɛrɛ yẽru sarirugibu kpuro taarɛ wẽ ben kom kõsum kpuron sõ mɛ ba kua Gusunɔn gɛndun sõ, ka maa gari kõsin sõ yi torobu be ba ǹ Gusunɔn bɛɛrɛ yẽ ba nùn gerusi.

16 Tɔn be, ba ra n wure, gãanu sari ni nu ra bu wɛ̃re, ben binɛ bu kpare. Ba ra woo kana
gari gere, ba maa tɔmbu gari dori sɔ̃ɔmɔ bu ka yɛ̃robun gãanu wa.

*Yiirebu k*a kirɔ

17 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, n weenɛ i gari yi yaaya yi bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin gɔroba raa
gerua. 18 Domi ba bɛɛ sɔ̃ɔwa ma sanam dãakim sɔɔ tɔn yaako kowoba koo na be Gusunɔn
bɛɛrɛ yɛ̃ɛ sarira koo de ben binɛ ya n bu kpare. 19 Beya ba ka karanaa naamɔ, ba ben tiin
bwisikunu mɔ̀, ba ǹ Hunde Dɛɛro mɔ. 20 Adama bɛɛ nɛn kĩnasibu, i tii tãsisio bɛɛn naanɛ
doke dɛɛrabu sɔɔ i n kanaru mɔ̀ ka Hunde Dɛɛron dam. 21 I tii nɛnuɔ Gusunɔn kĩru sɔɔ, i n
ka bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin wɔnwɔndu mara te ta koo ka bɛɛ wãaru te ta ku ra kpe naawa.
22 I ben wɔnwɔndu waawo be ba gɔ̃rusu yiru yiru mɔ̀. 23 I n gabu gawamɔ dɔ̃ɔ sɔɔn di i n
bu faaba mɔ̀. I maa gabun wɔnwɔndu waawo ta n ka bɛrum mɛnnɛ, adama i n ben toranu
tusa sere ka ben yabenɔ ni ben daa ya disinu tɛɛni.

*Si*ara dãakibu

24-25 Gusunɔ turo sãa bɛsɛn Faaba kowo wi u koo kpĩ u bɛɛ kɔ̃su i ku ka wɔruma, kpa u bɛɛ
terasia win yiiko sɔɔ taarɛ sariru sɔɔ ka nuku dobu. Wiya u yiiko ka kpãaru ka dam ka
girima mɔ saa bɛsɛn Yinni Yesu Kirisin min di, yee yellun di, ka tɛ̃, sere ka baadommaɔ.
Ami.

ZIA YÃ BIRINA YUHANANƐ

Kirisi ena wɛ́gupu gũn 1:1-1:20
Takadakɛ̃na sɔsi mèn supplanɔ gbɛ̃nɔnɛ 2:1-3:22
Takada kokona kũ a kãni'ɔ mèn supplanɔ gogonaao 4:1-8:1
Kãkãki mèn supplanɔ pɛnaa 8:2-11:19
Kwã kũ nɔ̀bɔ pãsĩ mèn planɔ 12:1-14:20
Luda pɔfɛ̃ kɛrɛ mèn supplanɔ atɛ̃na anduniaa 15:1-19:5
Kirisi suna à kí ble zĩtɛ 19:6-20:15
Musu dufu kũ zĩtɛ dufuo 21:1-22:21

Takada díkĩna boki

1 Luda yã kũ àtɛn su kɛ mɔ̀ Yesu Kirisinɛ de à biri a zɔ̀blerinɔnɛ, akũ à a malaikaa zĩ̀ makũ
Yuhana a zɔ̀bleriia, à tò ma yã pìi dɔ̃̀. 2 Luda yã kũ Yesu Kirisi de a sèedade ũn ma è, akũ
matɛn o. 3 Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ à zia yã díkĩna kyó kɛ̀ ũ kũ gbɛ̃ kũ ò a yã mà ò kũnanɔ,
zaakũ a gɔrɔ kà kãni.

4 Makũ Yuhana makũ mɛ́ ma takada díkĩna kɛ̃̀ sɔsi mèn suppla kũ ò kú Asia bùsuu
gũnnɔnɛ. Luda kũ à kun yã, à kun tera, akũsɔ̃ àtɛn su kũ a Nini mèn suppla kũ ò kú a
gbà arɛnɔ 5 kũ Yesu Kirisi kũ à de sèedade yãpura ũo ò gbɛ̃kɛ kɛárɛ, ò á gba aafia. Yesu
pìimɛ gàavu káaku ũ, àkũmɛ andunia kínanɔ gbãnade ũ. À yewái, à ó bo ó durunnanɔn kũ
a aru gbãnao, 6 à ó ká kpatan Luda a de gbàgbarinɔ ũ. Àkũ mɛ́ à gakuri kũ gbãnao vĩ gɔrɔ
sĩnda pínki! Aami. 7 Ǹ gwa, àtɛn su ludambɛ lukun. Gbɛ̃ sĩnda pínki ni a e, bee gbɛ̃ kũ ò a
zɔ̃̀nɔ, andunia buri sĩnda pínki ni wɛ̃nda ɔ́ɔ dɔ a yã musu. Lɛmɛ! Aami.

8 Dikiri Luda pì: Makũmɛ Alafa kũ Omɛgao ũ, Gbãnasĩndapinkide kũ má kun yã, ma kun
tera, akũsɔ̃ matɛn su.

Yesu Kirisi bo à suna Yuhanaa

9 Makũ Yuhana á gbɛ̃ do kunna Yesu gũn kɔ̃ gbɛ̃nɔn ó ũ wari gũn, kíblenaa gũn, mɛnakɛ
gũn. Ma kú ísira luan kũ òdi pi Patamɔ Luda yã kũ Yesu de a sèedade ũ yãi. 10 Dikiri gɔrɔ zĩ
Luda Nini sùma, akũ ma kòto gbãna mà ma kpɛ lán kãkãki'ũ bà 11 à pì: Ǹ pɔ́ kũ n è kɛ̃ takada
gũn, ń kpãzã sɔsi mèn suppla kũ ò kú wɛ̃tɛ dínɔ gũnnɔnɛ: Ɛfesu, Simiina, Pɛɛgamumu,
Tiatira, Saadi, Filadɛlɛfia kũ Laodiseao.

12 Akũ ma litɛ, de mà gbɛ̃ kũ àtɛn yã o kũmaoo pì e. Kũ ma litɛ lɛ, ma wura fitiladibɔɔ
è mèn suppla. 13 Ma gbɛ̃ke è fitiladibɔɔ pìnɔ té lán bisãsiri né bà. À utagyaba dana, àtɛn
gátɛ a gbá léa, à wura asa dɔ a gbãn. 14 A mìkã de púu táitai lán sãkã ke buu bà, a wɛ́ de lán
ténɛnɛ bà. 15 A gbá tɛn té kɛ lán mɔ̀gotɛ̃ kũ òtɛn baasa tévura gũn bà. A kòto de lán ísɔ̃kɛna
kĩni bà. 16 À susunɛnɔ kũna a ɔplan mèn suppla, fɛ̃nɛda lénna kpa plapla tɛn bo a lɛ́n. A ãn
tɛn té kɛ lán ifãntɛ̃ gbãna bà.

17 Kũ ma a è, ma lɛtɛ a gbá sarɛ, ma gɔ̃ sã̀ii. Akũ à a ɔpla nàma à pì: Ǹsun tó vĩna n kũro.
Makũmɛ Arɛde kũ Kpɛdeo ũ, 18 gbɛ̃ kũ àdigɔ̃ kun ũ. Ma ga, akũ má kun, akũsɔ̃ manigɔ̃ kun ari
gɔrɔ sĩnda pínki. Má ga kũ gyãwãnwo mɔ̀nɛnɔ kũna. 19 Ǹ pɔ́ kũ n è kɛ̃, pɔ́ kũ ò kunnɔ kũ pɔ́
kũ oni su a kpɛnɔ pínki. 20 Susunɛ mèn suppla kũ n è ma ɔplan pìnɔ kũ wura fitiladibɔ mèn
suppla pìnɔ asirin dí: Susunɛ mèn suppla pìnɔ bi sɔsi mèn suppla pìnɔ zĩ̀rinɔmɛ, fitiladibɔ
mèn suppla pìnɔ bi sɔsi mèn suppla pìnɔmɛ.

2

Ɛfesudenɔ yã

1 Ǹ kɛ̃ Ɛfesu sɔsi zĩ̀riinɛ: Makũ kũ má susunɛ mèn supplanɔ kũna ma ɔplan, matɛn kure
wura fitiladibɔ mèn supplanɔ tɛ́, makũ mɛ́ ma yã díkĩna ò. 2 Má n yãkɛnanɔ dɔ̃ kũ zĩ kũ
ntɛn kɛo kũ n mɛnakɛnaao. Ndì we ǹ gbɛ̃ bɛ̃̀nɛnɔ ditɛro. Gbɛ̃ kũ òdi ń zĩda ditɛ Luda zĩ̀rinɔ
ũ, akũsɔ̃ ò de a ũro, n ń lɛ́ n gwà n è ɛ́kɛdenɔmɛ ń ũ. 3 N mɛna fɔ̃̀, n wari kɛ̀ ma tɔ́ yãi, ńdi

kpasaro. [4] Ama má yã vĩ kũnwo. Yenyĩ kũ ń vĩmɛnɛ káaku bùsa. [5] Ǹ tó n kunna zĩ zaa gɔrɔ
kũ ńdi busaro yã dɔngu. Ǹ nèsɛ litɛ, ǹgɔ̃ yã kũ ndì kɛ yãnɔ kɛ. Tó ńdi kɛ lɛro, mani sunyĩ,
mà n fitiladibɔ go. [6] Bee kũ abireo ń yã díkĩna vĩ, ń zã Nikolaitãnɔ yãkɛnanɔn lákũ ma zã̀ńgu
nà. [7] Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã kũ Luda Nini tɛn o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ ma: Mani gbɛ̃ kũ à zĩ̀i blè gba zɛ́ à
lí wɛ̃̀ndide kũ à kú Luda aruzennaa gũn né ble.

Simiinadenɔ yã

[8] Ǹ kɛ̃ Simiina sɔsi zĩ̀riinɛ: Makũ kũ má de Arɛde kũ Kpɛdeo ũ, ma ga ma ɛra ma vu,
makũ mɛ́ ma yã díkĩna ò. [9] Má wɛ́tãmma kũ òtɛn mɔnnɛ dɔ̃ kũ n takasikɛnaao. Bee kũ
abireo aruzɛkɛdemɛ n ũ. Gbɛ̃ kũ òdi pi Yudanɔmɛ ń ũ akũsɔ̃ ò de a ũronɔ, kũ ń aduakɛkpɛ
de Setan pɔ́ ũ, má dɔ̃ lákũ òdi yã dimma nà. [10] Ǹsun vĩna kɛ wari kũ ĩni kɛnɛro. Ǹ ma, Ibilisi
ni á gbɛ̃kenɔ ká kpɛ́siran de à á yɔ̃ à gwa, ani wɛ́ tãáwa ari gɔrɔ kuri. Ǹgɔ̃ náani vĩ ari ǹgɔ̃
gɛ́ gao, mani aruzenna kɛnnɛ yàri ũ. [11] Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã kũ Luda Nini tɛn o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ
ma: Ga plade ni wari dɔ gbɛ̃ kũ à zĩ̀i blèearo.

Pɛɛgamumudenɔ yã

[12] Ǹ kɛ̃ Pɛɛgamumu sɔsi zĩ̀riinɛ: Makũ kũ má fɛ̃nɛda lɛ́nna kpa plapla kũna, makũ mɛ́ ma
yã díkĩna ò. [13] Má n kúki dɔ̃, gu kũ Setan gbà kummɛ. Ń ma yã kũna, ńdi ledi kpámairo,
bee gɔrɔ kũ ò ma sèeda yãpurade Antipa dɛ̀ n wɛ̃tɛn, gu kũ Setan kunn pìi. [14] Ama má yã vĩ
kũnwo fíti. Ń gbɛ̃nɔ vĩ gwe kũ ò Balamu yã kũna. Balaamu pì mɛ́ à dà Balakinɛ à Isarailanɔ
gàtɛ à ń dá tãna pɔ́blen kũ pãpãkɛnaao. [15] Lɛmɛ dɔ ń gbɛ̃nɔ vĩ gwe, ò Nikolaitãnɔ yã kũna.
[16] Abire yãi ǹ nèsɛ litɛ. Tó ńdi kɛ lɛro, mani sunyĩ tera mà zĩ̀ ká kũńwo kũ fɛ̃nɛda kũ à kú
ma lɛ́nwo. [17] Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã kũ Luda Nini tɛn o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ ma. Mani gbɛ̃ kũ à zĩ̀i blè
gba mana kũ à utɛnaa, mani a gba gbɛ̀ pura kũ ò tɔ́ dufu kɛ̃̀a dɔ. Gbɛ̃ke tɔ́ pì dɔ̃ro, séde gbɛ̃
kũ ma kpàaa pìi.

Tiatiradenɔ yã

[18] Ǹ kɛ̃ Tiatira sɔsi zĩ̀riinɛ: Makũ Luda Nɛ́ kũ ma wɛ́ de lán tɛ́nɛnɛ bà akũsɔ̃ ma gbá de lán
mɔ̀gotɛ̃ bà, makũ mɛ́ ma yã díkĩna ò. [19] Má n yãkɛnanɔ dɔ̃, n yenyĩ, n ludanaanikɛnaa, n
zĩkɛna kũ n mɛnakɛnaao. Má dɔ̃ dɔ kũ yã kũ ntɛn kɛ kpɛkpɛ mana de a káakupɔla. [20] Ama
má yã vĩ kũnwo. N nɔgbɛ̃ Yɛzɛbɛli kũ à a zĩda dìtɛ annabi ũ gbà zɛ́. Àtɛni ma zɔ̀blerinɔ
sãtɛ, àtɛn dańnɛ ò pãpã kɛ ò tãna pɔ́ ble. [21] Ma a gbà zɛ́ à nèsɛ litɛ, ama à ye à a nèsɛ litɛ
à pãpãkɛna tóro. [22] Ǹ ma, mani a wútɛ gyãn, mani tó gbɛ̃ kũ ò pãpã kɛ̀ kãaonɔ wari zɔ̃kɔ̃
kɛ, tó odi nèsɛ litɛ ò a yã tòro. [23] Mani a ìbanɔ dɛdɛ kũ gagagyão, sɔsi gbɛ̃ sĩnda pínki ni dɔ̃
kũ makũ mɛ́ madì gbɛ̃nɔ laasun kũ ń swɛ̃̀ɛo gwa, mani fĩna bo á baadinɛ a yãkɛnaaa. [24] Á
Tiatira gbɛ̃ kpara kũ á yã pì kũnaro, akũsɔ̃ á yã kũ òdi pi Setan asiri zɔ̃kɔ̃ dɔ̃ronɔ, mani aso
pãnde diárɛro. [25] À ɔ didi yã kũ á kũnaa ari màgɔ̃ gɛ́ su. [26] Gbɛ̃ kũ à zĩ̀i blè, akũsɔ̃ à yã kũ má
yeinɔ kũna ari a lɛ́a, mani a gba zɛ́ à gbãna ble burinɔa. [27] Ani kí bleńma kũ mɔ̀ gòoo à ń
wíwi lákũ òdi ɛ̃ oro wíwi nà, lán ma De ma gba zɛ́ nà. [28] Mani a gba gudɔna susunɛ dɔ. [29] Gbɛ̃
kũ à sã vĩ, à yã kũ Luda Nini tɛn o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ ma.

3

Saadidenɔ yã

[1] Ǹ kɛ̃ Saadi sɔsi zĩ̀riinɛ: Makũ kũ má Luda Nini mèn supplanɔ kũna kũ susunɛ mèn
supplanɔ, makũ mɛ́ ma yã díkĩna ò. Má n yãkɛnanɔ dɔ̃. Kunna bɛ̃nɛ tɔ́ mɛ́ à dɔmma, ama
gɛ̀ɛmɛ n ũ. [2] Ǹ vu, ǹ gbɛ̃ kũ ò gɔ̃̀nnɛnɔ lɛ́ kũ flã̀ao ari ògɔ̃ gɛ́ ga, zaakũ ma è n yãke papana ma
Ludanɛro. [3] Abire yã mɛ́ à tò yã kũ n mà akũ n sì, ǹ tó àgɔ̃ dɔngu, ǹgɔ̃ kũna, ǹ nèsɛ litɛ. Tó
ńdi vuro, mani sunyĩ lán kpãni bà, ĩnigɔ̃ gɔrɔ zaka kũ mani su dɔ̃ro. [4] Bee kũ abireo ń gbɛ̃nɔ
vĩ Saadi gwe fíti kũ odi ń pɔ́kasanɔ gbãsĩ kpáro. Óni kure lɛɛlɛ kũ pɔ́ purao dana, zaakũ
ò kà a lɛ́i. [5] Lɛn gbɛ̃ kũ à zĩ̀i blè nigɔ̃ pɔ́kasa pura dana lɛ. Mani a tɔ́ dɛdɛ wɛ̃̀ndi takadan

zikiro. Mani zɛ kãao ma De kũ a malaikanɔ arɛ. [6]Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã kũ Luda Nini tɛn o sɔsi
gbɛ̃nɔnɛ ma.

*Filadɛ*lɛfiadenɔ yã

[7]Ǹ kɛ̃ Filadɛlɛfia sɔsi zĩ̀riinɛ: Makũ kũ má kú madona yãpurade ũ, má Dauda mɔ̀nɛ kũna,
madì zɛ́ wɛ̃ gbɛ̃ke dì fɔ̃ à a tataro, madì zɛ́ tata gbɛ̃ke dì fɔ̃ à a wɛ̃ro, makũ mɛ́ ma yã díkĩna
ò. [8]Má n yãkɛnanɔ dɔ̃. Ǹ ma, ma zɛ́ wɛ̃̀nnɛ n arɛ, gbɛ̃ke ni fɔ̃ à a tataro. Bee kũ n gbãna
fíti, ń ma yã kũna, ńdi ledi kpámairo. [9]Setan aduakɛkpɛ gbɛ̃ kũ òdi ń zĩda ditɛ Yudanɔ ũ,
akũsɔ̃ ò de a ũronɔ, mani tó ékɛde pìnɔ su ò kútɛnnɛ, oni dɔ̃ kũ má yenyĩ. [10]Zaakũ ń yã kũ
ma dìtɛnnɛ kũna n fɔ̃ n mɛna, mani n sí wari kũ àtɛni su andunia pínki gũnwa, de à gbɛ̃ kũ
ò kú zĩtɛnɔ yɔ̃ à ń gwa. [11]Mani su tera. Ǹgɔ̃ pɔ́ kũ ń vĩ kũna gbãna, de gbɛ̃ke sún n láada
símmaro yãi. [12]Mani gbɛ̃ kũ à zĩ̀i blè kɛ ma Luda kpɛ́ gbɛ̀gba ũ. Ani bo zikiro. Mani ma Luda
tɔ́ kɛ̃a kũ ma Luda wɛ̃tɛ Yurusalɛmu dufu kũ ani kipa bona a kĩnaa zaa musu tɔ́o kũ ma tɔ́
dufuo. [13]Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã kũ Luda Nini tɛn o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ ma.

*Laodiseaden*ɔ yã

[14]Ǹ kɛ̃ Laodisea sɔsi zĩ̀riinɛ: Makũ Aami, sèeda náanide yãpura kũ má de pɔ́ kũ Luda kɛ̀nɔ
mìde ũ, makũ mɛ́ ma yã díkĩna ò. [15]Má n yãkɛnanɔ dɔ̃. Ń yĩdaro, akũsɔ̃ ń wãnaro. Má ye
ŋ̀gɔ̃ yĩda kesɔ̃ wãna. [16]Lákũ ń lɔ́gɔlɔgɔ nà, ń wãnaro akũsɔ̃ ń yĩdaro, mani i pisimɛ. [17]Ndì
pi ɔgɔde aruzɛkɛde kũ ń pɔ́ke ni vĩromɛ n ũ. Ń dɔ̃ kũ gbɛ̃ pã pótompo barakɛri wɛ̃ndade
takaside vĩ̀naamɛ n ũro. [18]Matɛn lɛ́ damma, ǹ wura baasana lú ma kĩnaa, de ǹ kɛ ɔgɔde ũ.
Ǹ pɔ́kasa pura lú ǹ da, de ǹ n pótompokɛ utɛ ǹ bo wɛ́'in. Ǹ wɛ́ ɛzɛ lú ǹ ká n wɛ́n, de ǹ gu e.
[19]Madì kpãkɛ̃ gbɛ̃ kũ má yeńyĩnɔi mà ń toto. Abire yã mɛ́ à tò, ǹ wɛ́ tã ǹ nèsɛ litɛ. [20]Ǹ gwa,
má zɛna kpɛ́lɛlɛa, matɛn gbà lɛ́. Tó gbɛ̃ ma kòtoo mà, akũ à zɛ́ wɛ̃̀mɛnɛ, mani gɛ̃ mà pɔ́ ble
kãao, ani ble kũmao. [21]Mani gbɛ̃ kũ à zĩ̀i blè gba zɛ́ à vutɛ kũmao ma gbàaa, lákũ makũ ma
zĩ̀i blè ma vutɛ kũ ma Deo a gbàaa nà. [22]Gbɛ̃ kũ à sã vĩ, à yã kũ Luda Nini tɛn o sɔsi gbɛ̃nɔnɛ
ma.

4

*Donyĩkɛ*na Ludanɛ zaa musu

[1]Abire gbɛra ma zɛ́ è wɛ̃na ludambɛ. Akũ ma kòto kũ ma mà káaku lán kãkãki'ũ bàa mà
dɔ à pì: Ǹ mɔ́ la, mani yã kũ ani su abire gbɛra mɔnnɛ. [2]Gwe gɔ̃̀nɔ Luda Nini dìma, akũ ma
gbàa è ludambɛ gwe, gbɛ̃ke vutɛa. [3]Gbɛ̃ kũ à vutɛnaa pì tɛn té kɛ lán gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛde kũ òdi pi
diamɔɔ bà kesɔ̃ kaanɛlia. Ludambɛfɛ̃nɛda lika bára pìii, a í de lán lá'i taka bà lán ɛmɛradi
bà. [4]Gbà mèn baro awɛɛsiikɔ̃nɔn likai, gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃nɔn baro awɛɛsiikɔ̃nɔn vutɛvutɛna bára
pìnɔa. Ò pɔ́ pura dadana, ò wura fùra kúkuna. [5]Legũ tɛn pí, àtɛni bo bára pì kĩnaa, àtɛni
pũtã, àtɛni pata. fitila nana gbàa pì arɛ mèn suppla, mɔ́kɔ̃nɔmɛ Luda Nini mèn supplanɔ
ũ. [6]Dígi kú gbàa pì arɛ lán ísira bà. A í kɛ̀ gárangaran lán gbɛ̀digi bà.

Gbàa pìnɔ daguran pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃nɔn lika gbàa pìii. Wɛ́ dɔdɔḿma kpɛ kũ arɛo. [7]Pɔ́
bɛ̃nɛ pìnɔ káakupɔ de lán músu bà, a plade de lán zùsaa bà, a aakɔ̃de ãn de lán bisãsiri ãnn
bà, a siikɔ̃de de lán vãu kũ àtɛn vura bà. [8]Pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃ pìnɔ baadi dèmbɛrɛ vĩ mèn
suddodo. Wɛ́ dɔdɔ ń dèmbɛrɛ pìnɔa, a gũn kũ kpɛo. Fãnantɛ̃ kũ gwãanio òdigɔ̃ o lakanaa
sari:

Kúadona, kúadona, kúadona,
Dikiri Luda Gbãnasĩndapinkide.
Ń kun yã, ń kun kũ a terao, akũsɔ̃ ntɛn su.

[9]Gɔrɔ kũ pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃ pìnɔ gbɛ̃ kũ à vutɛna gbàaa, akũsɔ̃ àdigɔ̃ kun gɔrɔ sĩnda pínki
pì tɔ́ kpà, ò bɛ̀ɛrɛɛ lìnɛ, ò a sáabu kpà, [10]gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃nɔn baro awɛɛsiikɔ̃ pìnɔ dì wútɛwutɛ
a arɛ ò donyĩ kɛnɛ, òdi ń fùra gogo ò kátɛ gbàa pì arɛ ò pi:

[11]Dikiri ó Luda, n ka ò n tɔ́ kpá,
ò bɛ̀ɛrɛ kũ gbãnao linnɛ,
zaakũ n pɔ́ sĩnda pínki kɛ̀,
ń kɛna kũ ń kunnaao bi n pɔyenyĩnaamɛ.

5

Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ takada kokonaao

1 Akũ ma takada kokonaa è na gbɛ̃ kũ à vutɛna gbàaa pì ɔplan, ò yã kɛ̀a arɛ kũ kpɛo pínki,
ò a lɛ́ kʊ̀kũ kũ kãni'ɔ lɛu supplao. 2 Akũ ma malaika gbãnade è, àtɛn kpàkpa kɛ kũ kòto
gbãnao à pì: Dí mɛ́ à kà à kãni'ɔ dínɔ gogo à takada dí poroo? 3 Ama gbɛ̃ke kú ludambɛ
ke zĩtɛ ke zĩtɛ gbáru kũ ani fɔ̃ à takada pìi poro à gwaro. 4 Ma ɔ́ɔ dɔ̀ manamana, zaakũ odi
gbɛ̃ke e kũ à kà à takada pìi poro à gwaro. 5 Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ doke pìmɛnɛ: Ǹsun ɔ́ɔ dɔro.
Ǹ gwa, Yuda buri Músu kũ à de Dauda kpata kũ à bɔ̀tɔɔ pà Kína ũ zʊ̀i blè. Àkũ mɛ́ ani fɔ̃
à kãni'ɔ mèn suppla pìnɔ gogo à takada pìi poro. 6 Akũ ma Sãnɛ Bɔ̀rɔɔ è zɛna gbàa pìia pɔ́
bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃ pìnɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ tɛ́. À de lákũ ò a kùtu kpàa bà. A bɛ̃nɛ vĩ mèn suppla
kũ wɛ́o mèn suppla. Luda Nini mèn suppla kũ à ń zĩ andunia gu sĩnda pínkianɔon gwe. 7 À
gɛ̀ɛ à takada pìi sì gbɛ̃ kũ à vutɛna gbàa pì ɔĩ. 8 Kũ à takada pìi sì, akũ pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃ pìnɔ
kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃nɔn baro awɛɛsiikɔ̃ pìnɔ kùtɛkutɛ Sãnɛ Bɔ̀rɔ pì arɛ. Ń baadi mɔrɔ kũna kũ
wura kɛrɛ kũ turaretiti kán à pào. Turaretiti pì bi Luda gbɛ̃nɔ aduakɛnanɔmɛ. 9 Ò lɛ̀ dufu
sì òtɛn pi:

N ka ǹ takada pì sí ǹ kãni'ɔ pìnɔ gogo,
zaakũ ò n dɛ,
n gbɛ̃nɔ bò Ludanɛ kũ n aruo
buri sĩnda pínki gũn, buriyã sĩnda pínki gũn,
gbɛ̃ sĩnda pínki gũn, bùsu sĩnda pínki gũn.
10 N ń ká kpatan,
ò gɔ̃ ó Luda gbàgbarinɔ ũ,
onigɔ̃ kí ble zĩtɛ.

11 Akũ ma malaikanɔ è likana gbàa pìii kũ pɔ́ bɛ̃nɛ pìnɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ dasidasi, ń dasi kà
dúbu ũgbangba, oni fɔ̃ ò ń lɛ́ dɔ̃ro. Ma ń kĩni mà, 12 ò pì kũ kòto gbãnao:

Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ ò dɛ̀ɛ kà ò iko dɔ̃nɛ
kũ aruzɛkɛo kũ ɔ̃ndɔ̃o kũ gbãnao kũ bɛ̀ɛrɛɛo
ò a sáabu kpá, ò a tɔ́ kpá.

13 Akũ pɔ́ kũ Luda kɛ̀ musu kũ zĩtɛo kũ zĩtɛ gbáruo kũ ísira gũnwo pínki, bee pɔ́ kũ ò kú gu
sĩnda pínkinɔ, ma mà ò pì:

Ògɔ̃ bɛ̀ɛrɛ kũ gbãnao dɔ̃
gbɛ̃ kũ à vutɛna gbàaanɛ kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔɔo,
ónigɔ̃ ń sáabu kpá, ògɔ̃ ń tɔ́ kpá gɔrɔ sĩnda pínki.

14 Pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃ pìnɔ pì, aami. Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ wùtɛwutɛ ò donyĩ kɛ̀nɛ.

6

*Kãni'*ɔgogonaa

1 Ma è Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãni'ɔ mèn suppla pìnɔ káakude gò. Akũ ma mà pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃ pìnɔ
doke yã ò lán legũpũtãnaa bà à pì: Ǹ mɔ́! 2 Akũ ma sɔ̃ pura è, gbɛ̃ kũ à dia sá kũna. Ò kífuraa
kùnɛ, akũ à bò zĩ̀bleri ũ, de à gɛ́ zĩ̀ ble.

3 Kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãni'ɔ plade gò, ma mà pɔ́ bɛ̃nɛ plade pì: Ǹ mɔ́! 4 Sɔ̃ pãnde bò dɔ, à de tɛ̃ɛ
zónzon. Ò gbɛ̃ kũ à dia gbà zɛ́ à aafia sí anduniaa, de gbɛ̃nɔ kɔ̃ dɛdɛ. Ò fɛ̃nɛda zɔ̃kɔ̃ɔ kpàa.

5 Kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãni'ɔ aakɔ̃de gò, ma mà pɔ́ bɛ̃nɛ aakɔ̃de pì: Ǹ mɔ́! Akũ ma sɔ̃ sira è, gbɛ̃
kũ à dia zaka kũna. 6 Ma kĩni mà lán gbɛ̃ kòtoo bà, à bò pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃ pìnɔ tɛ́ à pì: Ése
zaka lɛ́ domɛ gɔrɔ do zĩ ɔgɔ ũ. Gbado zaka lɛ́ aakɔ̃mɛ gɔrɔ do zĩ ɔgɔ ũ. Ǹsun tó kù línɔ kũ
geepi línɔ yakaro.

7 Kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãni'ɔ siikɔ̃de gò, ma pɔ́ bɛ̃nɛ siikɔ̃de kòtoo mà à pì: Ǹ mɔ́! 8 Akũ ma sɔ̃
pufau è, gbɛ̃ kũ à dia tɔ́n Ga, Gyãwãn tɛ́i. Ò ń gbá zɛ́ ògɔ̃ iko vĩ andunia gbɛ̃nɔ lɛu siikɔ̃dea,
ò ń dɛdɛ kũ zʊ̀io kũ nàao kũ gagagyão kũ nɔ̀bɔ pãsĩnɔo.

9 Kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãni'ɔ sɔɔrode gò, gbɛ̃ kũ ò ń dɛdɛ Luda yã ona kũ Yesu sèedakpanaao
yãi, ma ń gyãwãndenɔ è turaretitikpataki gbáru. 10 Ò wiki gbãna lɛ̀ ò pì: Dikiri kũ à kú
adona yãpurade, bɔrɛn ĩni yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛnɔ ǹ ó dɛna fĩna bońmaa? 11 Akũ
ò utagyaba pura dàda ń baadinɛ, ò pìńnɛ ò mɛna fɔ̃ fíti ari ń Yesu zɔ̀bleri dake kũ oni ń
dɛdɛ lán ń bànɔ lɛ́ gɛ́ káo.

12 Kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãni'ɔ suddode gò, ma è zĩtɛ yĩ̀gãyĩgã pãsĩpãsĩ, ifãntɛ̃ sira kṹ níkiniki
lán biza kũ ò dà òsin bà, mɔvura tɛ̃ra kṹ lán aru bà mámmam. 13 Susunɛnɔ bò ludambɛ, ò
kɔ̀tɛ zĩtɛ lán zàga'ĩa dì líne ísi woro nà. 14 Ludambɛ kɛ̃̀kɔ̃a, à kòkokoko lán pɛ̀ɛ bà. Kpinɔ
kũ ísira luannɔ sɔ̃̀ ń kúkia pínki. 15 Andunia kínanɔ kũ kpatablerinɔ kũ soza gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ
kũ aruzɛkɛdenɔ kũ gbãnadenɔ kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio zɔ̀nɔ kesɔ̃ zĩdadenɔ ùtɛ gbɛ̀wɛɛnɔn kũ
gbɛ̀sɔkɔnɔo. 16 Ń wiki gɔ̃̀ dɔ:
Kpinɔ kũ gbɛ̀nɔ à daóla,
à ó utɛ gbɛ̃ kũ à vutɛna gbàaanɛ,
à ó sí Sãnɛ Bɔ̀rɔ pɔfɛ̃a.
17 Zaakũ ń pɔfɛ̃kipammana gɔrɔ zɔ̃kɔ̃ɔ kà. Dí mɛ́ ani fɔ̃ à bonn?

7

Sèedakɛna Luda zɔ̀blerinɔa

1 Abire gbɛra ma malaika gbɛ̃nɔn siikɔ̃nɔ è zɛzɛna andunia kusuru siikɔ̃nɔa, ń baadi a
kusuru ĩa kũna, de ĩa sún pá zĩtɛ ke ísira ke lí kearo yãi. 2 Akũ ma malaika pãnde è, à bò à
fùtɛ ifãboki kpa, à Luda Wɛ̃̀ndide sèedakɛbɔ kũna. À lɛ́ gbãna zù malaika gbɛ̃nɔn siikɔ̃ kũ
ò ń gbá zɛ́ ò zĩtɛ kũ ísirao yaka pìnɔi 3 à pì: Àsun zĩtɛ ke ísira ke línɔ yakaro ari ò sèeda kɛ ó
Luda zɔ̀blerinɔ mì'arɛnɔa. 4 Akũ ò gbɛ̃ kũ ò sèedaa pìi kɛ̀ńmanɔ lɛ́ òmɛnɛ, ń gbɛ̃nɔn dúbu
basuppla awɛɛsiikɔ̃mɛ. Ò bò Isaraila buri sĩnda pínki gũn.
5 Yuda burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Rubɛni burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Gada burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
6 Asa burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Nafatali burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Manase burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
7 Simɛɔ burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Levi burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Isaka burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
8 Zɛbuluni burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Yusufu burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla
Biliaminu burinɔ gbɛ̃nɔn dúbu kuri awɛɛpla.

Buri sĩnda pínki kakarana ludambɛ

9 Abire gbɛra ma gbɛ̃nɔ è dasidasi, oni fɔ̃ ò ń lɛ́ dɔ̃ro. Ò bò bùsu sĩnda pínki gũn, buri
sĩnda pínki gũn, gbɛ̃ sĩnda pínki gũn, buriyã sĩnda pínki gũn. Ò zɛzɛna gbà kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔɔo
arɛ. Ò utagyaba pura dadana, ò zaa lánɔ kũkũna ń ɔĩ. 10 Òtɛn wiki gbãna lɛ́ òtɛn pi:
Surabanaa dì bo ó Luda kũ à vutɛna gbàaa
kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔɔo kiamɛ.

11 Malaikanɔn zɛzɛna ò lìka gbà kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃nɔi ń pínki, akũ ò
kùtɛkutɛ gbàa pì arɛ ò donyĩ kɛ̀ Ludanɛ 12 ò pì:
Aami! Ó Luda mɛ́ à tɔ́ vĩ kũ gakurio
kũ ɔ̃ndɔ̃o kũ sáabuo kũ bɛ̀ɛrɛɛo
kũ ikooo kũ gbãnao gɔrɔ sĩnda pínki. Aami!

13 Akũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔ pìnɔ doke ma la à pì: Dínɔn gyabapuradari díkĩnanɔ ũu? Ò bò máa?
14 Ma pìnɛ: Baa, mɔkɔ̃n mɛ́ ń dɔ̃. Akũ à òmɛnɛ: Gbɛ̃ kũ ò bò wɛ́tãmma zɔ̃kɔ̃ɔ gũnnɔmɛ. Ò ń
utagyabaa pìnɔ pìpi Sãnɛ Bɔ̀rɔ aru gũn à pura kù̃.
15 Abire yãin ò kú Luda gbà arɛ,
òtɛn doi a kpɛ́n fãnantɛ̃ kũ gwãanio.
Gbɛ̃ kũ à vutɛna gbàaa pìi dì a kuta kúńla.
16 Nà ke ími ni ń dɛ doro,
ifãntɛ̃ ni ń léro, gu ni wãḿmaro,
17 zaakũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ à kú gbà guragura ni kɛ ń Dã̀ri ũ,
ani dońnɛ arɛ ari ísɛ̃ wɛ̃̀ndide bokia,
gbasa Luda ni ń wɛ́tɛ̃ warawarańnɛ pínki.

8

*Kãni'*ɔ supplade gonaa

1 Kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ kãni'ɔ supplade gò, ludambɛ kɛ̀ kítikiti lákũ minti baraakuri taka bà. 2 Akũ
ma malaika gbɛ̃nɔn suppla kũ òdigɔ̃ zɛzɛna Luda arɛnɔ è, ò kãkãki kpàḿma mèn suppla.
3 Akũ malaika pãnde sù à zè turaretitikpataki kũ ò pì kũ wuraao sarɛ, à tɛ́sibɔ kũ ò pì
kũ wuraao kũna. Ò turaretiti kpàa dasidasi de à kakara kũ Luda gbɛ̃nɔ pínki aduakɛnaao
à kpata, akũ à kpàta gbà arɛ turaretitikpataki pìia. 4 Akũ turaretiti túsukpɛ kũ Luda gbɛ̃nɔ
aduakɛnaao fùtɛ malaika ɔĩ Luda arɛ. 5 Akũ malaikaa pì tɛ́sibɔɔ sɛ̀, à tɛ́ sìo turaretitikpatakia
à pà, akũ à zù zĩtɛ. Legũ tɛn pata, àtɛn pũtã, àtɛn pí, akũ zĩtɛ yĩ̀gãyĩgã.

*Kãkãki m*ɛ̀n supplanɔ pɛnaa

6 Malaika gbɛ̃nɔn suppla kũ ò kãkãki mèn suppla kũnaa pìnɔ a pɛna soru kɛ̀. 7 A káakude
a kãkãki pɛ̀, akũ ò legũgbɛ kũ tɛ́o kakarana kũ aruo kɔ̀tɛ zĩtɛ. Zĩtɛ lɛu aakɔ̃de tɛ́ kù̃, línɔ lɛu
aakɔ̃de tɛ́ kù̃, sɛ̃̀ ísi tɛ́ kù̃ mícmiɔ.
8 Malaika plade a kãkãki pɛ̀, akũ pɔ́ tɛ́de bò à sì ísiran lán kpi zɔ̃kɔ̃ɔ bà. Ísira lɛu aakɔ̃de lì
aru ũ, 9 akũ ísira pɔ́ bɛ̃nɛnɔ lɛu aakɔ̃de gàga, gó'itɛnɔ lɛu aakɔ̃de yàka.
10 Malaika aakɔ̃de a kãkãki pɛ̀, akũ susunɛ zɔ̃kɔ̃ kũ àtɛn tɛ́ kũ lán sɛ̃̀ntɛ bàa bò ludambɛ, à
lètɛ à dà swanɔ kũ ísɛ̃bokinɔ lɛu aakɔ̃dela. 11 Susunɛ pì tɔ́n Sɛwɛ. Í lɛu aakɔ̃de lì sɛwɛ ũ, akũ
gbɛ̃ kũ ò í pìi mìnɔ gàga dasi a kyã̀kyã yãi.
12 Malaika siikɔ̃de a kãkãki pɛ̀, akũ ò ifãntɛ̃ lɛu aakɔ̃de lɛ̀ kũ mɔvuraao lɛu aakɔ̃de kũ
susunɛnɔ lɛu aakɔ̃de, de ń lɛu aakɔ̃de sira kũ yãi. Akũ fãnantɛ̃ lɛu aakɔ̃de gɔ̃̀ gupurakũnaa
sari, lɛn à kun lɛ gwãani dɔ. 13 Akũ ma vãu è, àtɛn vura musumusu. Ma mà, à wiki gbãna lɛ̀
à pì: Waiyoo, waiyoo, waiyoo gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛnɔ malaika gbɛ̃nɔn aakɔ̃ kũ ò gɔ̃̀ pìnɔ kãkãki'ũ
kũ àtɛn gɛ́ bo yãi.

9

1 Malaika sɔɔrode a kãkãki pɛ̀, akũ ma susunɛ è, à bò ludambɛ à lètɛ zĩtɛ. Akũ ò Zĩngowɛɛ
lòkoto mɔ̀nɛ kpàa, 2 akũ susunɛ pì Zĩngo wɛ̀ɛ lòkoto pì zɛ́ wɛ̃̀. Túsukpɛ bòn lán tãmatɛ zɔ̃kɔ̃
túsukpɛ bà, akũ Zĩngo wɛɛ pì túsukpɛ ifãntɛ̃ sira kù̃, gu kɛ̀ síi níkiniki. 3 Kwanɔ bɔ̀tɛ túsukpɛ
pìi gũn, ò dà zĩtɛla. Ò ń gbá gbãna lán andunia fínɔ gbãna bà. 4 Ò pìńnɛ òsun wari dɔ sɛ̃̀ɛaro
ke lá ke lí ke, séde gbɛ̃ kũ ò Luda sèeda vĩ ń mì'arɛaronɔ. 5 Odi ń gba zɛ́ ò gbɛ̃nɔ dɛdɛro, ama
oni ń da mɛ̀'ũmmanan ari mɔ sɔɔro. Ń wãwã de lán fí gbɛ̃pana wãwã bàmɛ. 6 Gɔrɔ birenɔa
gbɛ̃nɔ ni ga wɛtɛ, oni ero. Ga ni ni ń dɛ, ama ga ni bàa lɛ́ńnɛ.
7 Kwa pìnɔ de lán sɔ̃ kũ ò soru mà kũ zĩionɔ bà. Ò pɔ́ke kúkuna lán wura fùraa bà, ń ãn de
lán bisãsiri ãnn bà. 8 Ò mìkã vĩ gbã̀nagbãna lán nɔgbɛ̃ mìkã bà, ò sakanɔ vĩ lán músu saka
bà. 9 Ń kùsɛ de lán mɔ̀ uta bà, ń dèmbɛrɛ kĩni dɔ lán gó dasi kũ sɔ̃nɔ tɛn gátɛ zĩi gũn kĩni
bà. 10 Ò vlã vĩ kũ kàao lán fí pɔ́ bà. Ń gbãna kú ń vlã pìnɔa, de ò wari dɔo gbɛ̃nɔa ari mɔ
sɔɔro. 11 Zĩngowɛɛ lòkoto malaikaa pìmɛ ń kína ũ. Kũ Eberu yão a tɔ́n Abadɔ̃. Kũ Giriki yão
sɔ̃ Apɔliɔ̃. 12 Yã pãsĩ káakupɔ gɛ̃̀tɛ, a mèn planɔ tɛn su a kpɛ dɔ.

13 Malaika suddode a kãkãki pɛ̀. Ma kòtoo mà à bò Luda arɛ turaretitikpataki kũ ò pì kũ
wuraao bɛ̃nɛ siikɔ̃nɔ kpa. 14 À pì malaika suddode kũ à kãkãki kũnaanɛ: Ǹ malaika gbɛ̃nɔn
siikɔ̃ kũ ò yĩyĩna swada kũ òdi pi Yuflati sarɛnɔ poro. 15 Akũ à malaika gbɛ̃nɔn siikɔ̃ kũ ò ń
soru kɛ̀ wɛ̃̀ birea mɔ birea gɔrɔ birea gɔrɔ zaka bire yãinɔ pòro, de ò bisãsirinɔ lɛu aakɔ̃de
dɛdɛ yãi. 16 Ò soza sɔ̃denɔ dasi lɛ́ òmɛnɛ, ò gbɛ̃nɔn miliɔ̃ wàa domɛ. 17 Wɛ́gupu'enaa pìi gũn
lán ma sɔ̃ pìnɔ kũ ń dìrinɔ è nàn dí: Ò mɔ̀ utanɔ dadana tɛ̃ɛ lán tɛ́ bà, búgu lán buluu bà,
kpà'ikpa'i lán ifãntɛ̃gbɔ̃ɔ bà. Sɔ̃ pìnɔ mì de lán músu mìi bà. Tɛ́ kũ túsukpɛo kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo
tɛn bo ń lén. 18 Kisira mèn aakɔ̃ díkĩnanɔ, tɛ́ kũ túsukpɛo kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ kũ àtɛn bo ń lɛ́ gũnwo
mɛ́ à bisãsirinɔ lɛu aakɔ̃de dèdɛ. 19 Zaakũ sɔ̃ pìnɔ gbãna kú ń lɛ́ gũn kũ ń vlão dɔ. Ń vlã de
lán mlɛ̃̀ɛ bà, ò mì vĩ kũ òdi wari dɔo gbɛ̃nɔa.

20 Gbɛ̃ kpara kũ odi gaga kisira pìi musuronɔ, odi nèsɛ litɛ ò pɔ́ kũ ò kɛ̀ yã tòro. Ò kpɛ́ òtɛn
kútɛ tãnanɔnɛ kũ pɔ́ kũ ò kɛ̀ kũ wuraao kũ andurufuuo kũ mɔ̀gotɛ̃o kũ gbɛ̀ɛo kũ lío. Pɔ́ pìnɔ
dì gu ero, òdi yã maro, òdi táa o sɔ̃ro. 21 Odi nèsɛ litɛ ò ń gbɛ̃dɛna tòro ke ń pɔ́dammana ke
ń gbãsĩkɛna kɛ ń kpãni'ona.

10

Malaika kũ takada porona fítinnao

1 Akũ ma malaika gbãnade pãnde è, à bò ludambɛ, àtɛn kipa. Ludambɛ luku likai,
ludambɛfɛ̃nɛda kú a mìla. A ãn de lán ifãntɛ̃ bà, a gbánɔn de lán ténɛnɛ bà. 2 À takada
fítinna kũna porona. À a ɔpla gbá zɛ̀ ísiraa, à a ɔzɛ gbá zɛ̀ zĩtɛa. 3 À wiki gbãna lɛ̀ lán músu
pũtãnaa bà. Kũ à wiki lɛ̀, legũpũtãna mèn supplanɔ yã ò. 4 Kũ legũpũtãna mèn suppla pìnɔ
yã ò lɛ, má ye mà kɛ̃ takada gũn, akũ ma kòtoo mà, à bò ludambɛ à pì: Ǹgɔ̃ yã kũ legũpũtãna
mèn suppla pìnɔ ò kũna asiri gũn, ǹsun kɛ̃ro. 5 Malaika kũ ma è zɛna ísira kũ zĩtɛooaa pì a
ɔpla sɛ̀ à dɔ̀ musu, 6 akũ à sì kũ Luda kũ à kun gɔrɔ sĩnda pínkio kũ à musu kũ zĩtɛo kũ ísiraoo
kɛ̀ kũ pɔ́ kũ ò kú ń gũnnɔ pínki à pì: Ani gì kɛ doro. 7 Malaika supplade kãkãki pɛ́gɔrɔ zĩ, tó
àtɛn su pɛ́, Luda pɔyenyĩna kũ à utɛna ni kɛ, lán à a baaruu kpà a zɔ̀bleri annabinɔnɛ nà.

8 Akũ ma kòto kũ ma mà à bò ludambɛ pìi mà dɔ à pì: Ǹ gɛ́ ǹ takada porona kũ à na
malaika kũ à zɛna ísira kũ zĩtɛoo musu ɔĩ sí. 9 Akũ ma gɛ malaikaa pì kĩnaa, ma pìnɛ à
takada fítinna pì kpáma, akũ à pìmɛnɛ: Ǹ sí ǹ só. Anigɔ̃ nna n lén lán zɔ́ bà, ama ani kɛ n
nèsɛɛnɛro. 10 Akũ ma takada fítinna pìi sì malaikaa pì ɔĩ, ma sò. À kɛ̀ nna ma lén lán zɔ́ bà.
Kũ ma mɔ̀, adi kɛ ma nèsɛɛnɛro. 11 Akũ ò pìmɛnɛ mà annabikɛyã o dɔ manamana burinɔ kũ
bùsunɔ kũ buriyãnɔ kũ kínanɔ yã musu.

11

*Sèedade gbɛ̃*nɔn planɔ

1 Akũ ò leba kpàma pɔ́yɔ̃bɔ ũ, ò pìmɛnɛ: Ǹ futɛ ǹ Luda kpɛ́ yɔ̃ kũ a gbagbakio, ǹ donyĩri
kũ ò kú gwenɔ naro. 2 Ǹ a ɔn tó, ǹsun yɔ̃ro, zaakũ ò kpà kifirinɔaamɛ. Oni gèsɛ pɛ́tɛpɛtɛ
Luda wɛraa ari mɔ bupla awɛɛpla. 3 Mani ma sèedade gbɛ̃nɔn planɔ gba zɛ́ ò annabikɛyã o
gɔrɔ wàa suddo kũ baaakɔ̃oo pìi gũn kũ uta kasanɔo dadana. 4 Gbɛ̃ pìnɔn kù lí mèn pla kũ
fitiladibɔ mèn pla kũ ò zɛna andunia Dikiri arɛnɔ ũ. 5 Tó gbɛ̃ tɛn wɛtɛ à wari dɔḿma, tɛ́ ni
bo ń lén à ń ibɛrɛɛ pìnɔ kpáta. Lɛn gbɛ̃ kũ àtɛn wɛtɛ à wari dɔḿma ni ga lɛ. 6 Ò ludambɛ zɛ́
tatana gbãna vĩ, de legũ sún ma gɔrɔ kũ òtɛn annabikɛyã oro yãi. Ò í litɛna aru ũ gbãna vĩ
dɔ. Oni kisira buri sĩnda pínki kpá anduniai gɔrɔ kũ ò yeiia.

7 Tó ò ń sèedaakɛnaa làka, nɔ̀bɔ pãsĩ kũ àdi bo Zĩngo wɛ̀ɛ lòkoto gũn ni zĩ̀ ká kũńwo à zĩ̀
bleḿma à ń dɛdɛ. 8 Ń gènɔ nigɔ̃ katɛna wɛra zɔ̃kɔ̃ kũ ò ń Dikiri pà lía zɛ́da gũn. Yáasi gũn
òdi wɛra pì sísi Sɔdɔmu ke Misila. 9 Gbɛ̃ sĩnda pínki kũ buri sĩnda pínkio kũ buriyã sĩnda
pínki òrinɔ kũ bùsu sĩnda pínki gbɛ̃nɔ ni ń gènɔ gwagwa ari gɔrɔ aakɔ̃ kũ a kusuo, oni we
ò ń vĩro. 10 Gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛnɔ ni pɔnna kɛ, oni dikpɛ kɛ, oni gba dakɔ̃nɛ, kũ annabi gbɛ̃nɔn
pla kũ ò wari dɔ̀ḿma pìnɔ gàga yãi.

11 Gɔrɔ aakɔ̃ kũ a kusuo pìi gbɛra Luda tò wisa wɛ̃̀ndide gɛ̃̀ńgu, akũ ò fùtɛ ò zè. Vĩna
gbɛ̃ kũ ò ń énɔ kṳ̀ manamana. 12 Akũ annabii pìnɔ kòto gbãna mà à bò ludambɛ, à pìńnɛ:
À futɛ à mɔ́ la. Gɔrɔ kũ ń ibɛrɛnɔ wɛ́ fĩḿma, akũ ò fùtɛ ò tà musu ludambɛ luku gũn.
13 Zĩ kṳ̀a zĩtɛ yỳ̀gãyĩgã pãsĩpãsĩ, wɛra pì lɛu kuride gbòro, akũ gbɛ̃̃nɔn dúbu supplanɔ gàga
zĩtɛyĩgãyĩgãnaa pìi gũn. Vĩna gbɛ̃ kparanɔ kṳ̀, akũ ò bɛ̀ɛrɛɛ lì Luda Musudenɛ. 14 Yã pãsĩ
plade gɛ̃̀tɛ, a aakɔ̃de tɛn ká sà.

Kãkãki supplade pɛnaa

15 Malaika supplade a kãkãki pɛ̀. Kòto gbãnanɔ bò ludambɛ ò pì:
Andunia kpataa gɔ̃̀ ó Dikiri pɔ́ ũ
kũ kína kũ à kàao,
anigɔ̃ kí ble gɔrɔ sĩnda pínki.
16 Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃̃nɔn baro awɛɛsiikɔ̃ kũ ò vutɛvutɛna ń gbàaa Luda arɛ pìnɔ kùtɛkutɛ ò donyĩ
kɛ̀nɛ 17 ò pì:
Dikiri Luda Gbãnasĩndapinkide
kũ ń kun yã akũsɔ̃ ń kun ari tera,
o n sáabu kɛ̀,
zaakũ n bo kũ n gbãna zɔ̃kɔ̃ɔomɛ,
gbasa n na kíblenaaa.
18 Bùsu sĩnda pínki gbɛ̃̃nɔ pɔ fɛ̃̀,
akũ n pɔfɛ̃ kìpaḿma.
N yãkpatɛkɛna kũ gyãwãndenɔ gɔrɔ kà.
Ĩni fĩna bo n zɔ̀bleri annabinɔnɛ
kũ n gbɛ̃ kũ òtɛn vĩna kɛnnɛnɔ,
nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃,
ĩni anduniadɛrinɔ dɛdɛ.
19 Akũ ò Luda kpɛ́ kũ à kú musu wɛ̃̀, akũ ò Luda bàka kunna kũńwo àkpatii è a gũn. Legũ
tɛn pí, àtɛn pata, àtɛn pũtã. Zĩtɛ yỳ̀gãyĩgã, legũgbɛ pãsĩ kɔ̀tɛ.

12

*N*ɔgbɛ̃ kũ kwã zɔ̃kɔ̃ɔo

1 Akũ ma wɛ́ sì sèeda zɔ̃kɔ̃ bonsarɛlɛ ludambɛ. Nɔgbɛ̃ ke ifãntɛ̃ yĩna biza ũ, mɔvura kú a
gbá gbáru, à susunɛ mèn kuri awɛɛplanɔ kuna kífura ũ. 2 À nɔ̀sina, akũ nɔ̀wãwã fùtɛa, àtɛn
nɛ́'iwãwã wiki lɛ́. 3 Akũ ma wɛ́ sì pɔ́ pãndelɛ ludambɛ sèeda ũ. Kwã zɔ̃kɔ̃ tɛ̃ra zónzon kú
gwe, a mìi mèn suppla, a bɛ̃nɛ mèn kuri. À kífura mèn supplanɔ kúkuna. 4 À susunɛnɔ lɛu
aakɔ̃de wòwo ludambɛ kũ a vlão, à kɔ̀tɛ zĩtɛ, akũ à sù à zè nɔgbɛ̃ kũ à ye à nɛ́ i pì arɛ, de à
le à nɛ́ kũ ani i pì só yãi. 5 Akũ nɔgbɛ̃ pì nɛ́gɔ̃gbɛ̃ kũ ani kí ble buri sĩnda pínkia kũ mɔ̀ gòoo
ì. Akũ ò nɛ́ pìi sɛ̀ ò tà kãao Luda kũ a gbàao kĩnaa. 6 Nɔgbɛ̃ pìi bàa lɛ̀ à tà sɛ̃̀n, gu kũ Luda
kɛ̀kɛnɛ, de ò a gwa gɔrɔ wàa suddo kũ baaakɔ̃oo gũn.

7 Akũ zĩ̀ fùtɛ ludambɛ, Mukaila kũ a ìbanɔ zĩ̀i kà kũ kwã pìio, kwã kũ a ìbanɔ zĩ̀i kà kũńwo.
8 Akũ ń gbãna kĩ̀a, odi vutɛki e ludambɛ doro. 9 Ò pè kwã zɔ̃kɔ̃ɔ pìia ò a bò. Àkũ mɛ́ à mlɛ̀̀ zĩ
kũ òdi pi Ibilisi kesɔ̃ Setan, andunia pínki sà̰tɛri ũ. Ò a bò ò zù zĩtɛ kũ a ìbanɔ lɛɛlɛ. 10 Akũ
ma kòto gbãna mà ludambɛ à pì:
Ó Luda zĩ̀i blè sà,
a gbãna kũ a kpataao bò gupuraa,
à ikoo kpà kína kũ à kàa.
Zaakũ ò pɛ̀ yãdimmariia ò a bò.
Akũ mɛ́ àdigɔ̃ ó gbɛ̃̃nɔ yaka ó Ludanɛ fãnantɛ̃ kũ gwãanio.
11 Ó gbɛ̃̃nɔ zĩ̀i blèa kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ aru gbãnao
kũ ń sèedadekɛyão.
Ò gì ń wɛ̃̀ndiii ari ò gɛ̀ɛ gào.

12 Abire yãi ákɔ̃nɔ kũ á kú ludambɛnɔ,
à pɔnna kɛ.
Waiyoo zĩtɛ kũ ísirao,
zaakũ Ibilisi kìpaáwa kũ pɔfɛ̃ zɔ̃kɔ̃ɔomɛ,
kũ à dɔ̃ kũ gɔrɔ kũ à gɔ̃arɛ kpáraro yãi.
13 Kũ kwã è ò a zu zĩtɛ, akũ à pètɛ nɔgbɛ̃ kũ à nɛ́gɔ̃gbɛ̃ ì pìii. 14 Akũ ò vãu zɔ̃kɔ̃ dɛ̀mbɛrɛ
mèn pla kpà nɔgbɛ̃ pìia à vurao à kɛ zɛ̀̃ kũ mlɛ̀̃ɛ pìio, à tá gu kũ ò kɛ̀kɛɛnɛ sɛ̀̃n, de ò a gwa
gwe wɛ̀̃ aakɔ̃ kũ a kusuo. 15 Mlɛ̀̃ɛ pì í pìsi nɔgbɛ̃ pì kpɛ lán swa bà, de ísɔ̃ le à a sɛ́, 16 akũ zĩtɛ
nɔgbɛ̃ pìi mìi sì, à a lɛ́ wɛ̀̃, à í kũ à bò kwã lɛ́n pìi mì. 17 Akũ kwã pì pɔ fɛ̃̀ nɔgbɛ̃ pìii, à gɛ̀ɛ zɛ̀̃
ká kũ a buri kũ ò gɔ̃̀nɔ, gbɛ̃ kũ ò Luda yã kũna, kũ ò kun Yesu sèedade ũnɔ. 18 Kwã pì zɛna
ísira lɛ́a.

13

*N*ɔ̀bɔ pãsĩ mèn planɔ

1 Akũ ma nɔ̀bɔ pãsĩ è, àtɛn bo ísira pìi gũn, a mìi mèn suppla, a bɛ̃̀nɛ mèn kuri. Bɛ̃̀nɛ mèn
kuri pìnɔn kífura kúkuna. Dɔkɛna kũ Ludao tɔ́ kɛ̃na a mìi pìnɔa. 2 Nɔ̀bɔ pãsĩ kũ ma èe pìi
bò lán sàboo bà, a ɔ pãsĩ manamana. A lɛ́ de lán músu lɛ́ bà. Kwã a gbãna kpàa kũ a gbàao
kũ a iko zɔ̃kɔ̃ɔo. 3 A mìi pìnɔ doke de lán ò a kari kè ari à kà ganaa bà, akũ a bɔ̀ɔ pìi làka. A
yã bò andunia gbɛ̃ sĩnda pínki sarɛ, akũ ò tèi. 4 Akũ ò donyĩ kè kwã pìinɛ, kũ à a ikoo kpà
nɔ̀bɔ pãsĩ pìia yãi. Ò kùtɛ nɔ̀bɔ pãsĩ pìinɛ dɔ ò pì: Dí mɛ́ à kà nɔ̀bɔ pãsĩ pì ũu? Dí mɛ́ ani fɔ̃
à zɛ̀̃ ká kãaoo?
5 Ò karambaani yã'ona lɛ́ kpà nɔ̀bɔ pãsĩ pìia, à Luda tɔ́ bɛ̃̀nɛ sío, akũ ò a gbà zɛ́ à iko kɛ ari
mɔ bupla awɛɛpla. 6 Akũ à nà dɔkɛna kũ Ludaooa, à a tɔ́ bɛ̃̀nɛɛ sì kũ a kúkio kũ gbɛ̃ kũ ò kú
gwenɔ. 7 Ò a gbà zɛ́ à zɛ̀̃ ká kũ Luda gbɛ̃nɔ à zɛ̀̃ bleḿma. Ò a gbà zɛ́ dɔ àgɔ̃ iko vĩ buri sĩnda
pínkia kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio kũ buriyã sĩnda pínki òrinɔ kũ bùsu sĩnda pínkio. 8 Tó adi kɛ
gbɛ̃ kũ ń tɔ́ kú wɛ̀̃ndi takada gũnnɔ baasiro, gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛnɔ ni donyĩ kɛ nɔ̀bɔ pãsĩ pìinɛ
ń pínki. Takada pì bi Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ ò dè zaade Luda dí andunia kátɛro pɔ́mɛ. 9 Gbɛ̃ kũ à sã
vĩ yã pì ma.
10 Gbɛ̃ kũ Luda dìtɛ ò a kũ zɛ̀̃zɔ ũ oni a kũmɛ.
Gbɛ̃ kũ Luda dìtɛ ò a dɛ fɛ̃̀nɛdao fɛ̃̀nɛdan oni a dɛo.
Abire tɛn o Luda gbɛ̃̀nɔnɛ ògɔ̃ mɛna vĩ, ògɔ̃ náani vĩ.
11 Akũ ma nɔ̀bɔ pãsĩ pãnde è, àtɛn bo zĩtɛn. A bɛ̃̀nɛ vĩ mèn pla lán sãnɛ bɔ̀rɔ pɔ́ bà, ama
à yã ò lán kwã bàmɛ. 12 À nɔ̀bɔ pãsĩ káakupɔ pì iko pínki kè a wára. À tò zĩtɛ kũ gbɛ̃ kũ ò
kúanɔ donyĩ kè nɔ̀bɔ pãsĩ káakupɔ kũ ò a kari kè ari à kà gana a bɔ̀ɔ làka pìinɛ. 13 À daboyã
zɔ̃kɔ̃nɔ kè, ari se à tò tɛ́ bò ludambɛ, à lètɛ zĩtɛ bisãsirinɔ wára. 14 À gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛnɔ sɛ̀̃tɛ
kũ daboyã kũ ò a gbà zɛ́ à kè nɔ̀bɔ pãsĩ káakupɔ pì wáranɔ. À pìńnɛ ò nɔ̀bɔ pãsĩ kũ ò à kari kè
kũ fɛ̃̀nɛdao, akũ à kpɛ́ bɛ̃̀nɛ taka kɛ. 15 Ò a gbà zɛ́ à wɛ̀̃ndii kpà nɔ̀bɔ pãsĩ taka pìia, akũ nɔ̀bɔ
pãsĩ taka pì yã ò, à tò ò gbɛ̃ kũ ò gì donyĩ kɛnɛɛinɔ dèdɛ. 16 À tò ò sèeda kè ń gbɛ̃ sĩnda pínki
ɔplaa kesɔ̃ ń mì'arɛ, nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, aruzɛkɛdenɔ kũ takasidenɔ, zɔ̀nɔ kũ zĩdadenɔ. 17 Gbɛ̃
kũ à nɔ̀bɔ pãsĩ pì tɔ́ sèeda vĩro kesɔ̃ à tɔ́ lambaa, ade ni fɔ̃ à pɔ́ yía kesɔ̃ à lúro. 18 Ɔ̃ndɔ̃yãn dí.
Gbɛ̃ kũ à wɛ́zɛ̃ vĩ, à nɔ̀bɔ pãsĩ pì lambaa dɔdɔ, zaakũ bisãsiri tɔ́ lambaamɛ. À lamba bi wàa
aakɔ̃ kũ baaakɔ̃ awɛɛsuddomɛ. (666)

14

Sãnɛ Bɔ̀rɔ kũ gbɛ̃ kũ à ń bónɔ

1 Akũ ma Sãnɛ Bɔ̀rɔ pìi è zɛna Zaiɔ̃ kpia. Gbɛ̃̀nɔn dúbu wàa suppla awɛɛsiikɔ̃ kú kãao.
A tɔ́ kũ a De tɔ́o kɛ̃na ń mì'arɛnɔa. 2 Ma kĩni mà à bò ludambɛ lán ísɔ̃kɛna kĩni bà, lán
legũpũtãna gbãna bà. Kĩni kũ ma màa pì de lán mɔrɔlerinɔ mɔrɔ'ũ bà. 3 Gbɛ̃̀nɔn dúbu wàa
suppla awɛɛsiikɔ̃ pìnɔ tɛn lè dufu sí gbà kũ pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃nɔ kũ gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ arɛ. Gbɛ̃̀ke
dí fɔ̃ à lèɛ pìi dàdaro, tó adi kɛ gbɛ̃ kũ ò ń bó andunia gũn pìnɔ baasiro. 4 Mɔ́kɔ̃nɔmɛ gbɛ̃ kũ

odi gbãsĩ kɛ kũ nɔgbɛ̃nɔronɔ ũ, kũ ò kun lési. Òdigɔ̃ té Sãnɛ Bòrɔɔi gu kũ àdi gén pínki. Ò ń bó gbɛ̃ káakunɔ ũ Ludanɛ kũ Sãnɛ Bòrɔɔ pìio. [5] Odi ma ziki kũ ò ékɛ tòro, akũsɔ̃ ò taari vĩro.

Yãkpatɛkɛgɔrɔ baarukpanaa

[6] Akũ ma malaika pãnde è, àtɛn vura musumusu. À baaru nna kũ à kun gɔrɔ sĩnda pínki kũna, de à kpá gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛnɔnɛ, bùsu sĩnda pínki, buri sĩnda pínki, buriyã sĩnda pínki kũ gbɛ̃ sĩnda pínkio. [7] À kòtoo sè gbãnagbãna à pì: À vĩna kɛ Ludanɛ, à bèɛrɛ líne, zaakũ a yãkpatɛkɛna kũ gbɛ̃nɔo gɔrɔ kà. À donyĩ kɛ Luda kũ à musu kũ zĩtɛo kũ ísirao kũ ísɛ̃bokinɔ kèɛnɛ.

[8] Malaika plade té a kpɛ à pì: Babilɔnu gbòro! Wɛra zɔ̃kɔ̃ɔ pìi gbòro! À tò buri sĩnda pínki a pãpãkɛna wɛ̃ gbãna kũ àdi su kũ Luda pɔfɛ̃oo mì.

[9] Malaika aakɔ̃de té ń kpɛ, à kòtoo sè gbãnagbãna à pì: Tó gbɛ̃ donyĩ kè nɔ̀bɔ pãsĩ pìinɛ kũ a takao, à a sèedaa sì a mì'arɛa kesɔ̃ a ɔa, [10] àkũ mé ani Luda pɛ̃tɛ̃ wɛ̃ kũ ò kà atɛ̃nɛ a pɔfɛ̃ tokon mi, ani wãwã ma té kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo gũn Luda malaikanɔ kũ Sãnɛ Bòrɔɔo arɛ. [11] Ń wɛ́tãmma túsukpɛ nigɔ̃ bo gɔrɔ sĩnda pínki. Gbɛ̃ kũ ò donyĩ kè nɔ̀bɔ pãsĩ pìinɛ kũ a takao, ò a tɔ́ sèedaa kɛ̀nɔn ĩampana vĩro fãnantɛ̃ kũ gwãanio. [12] Abire tɛn o Luda gbɛ̃nɔnɛ ògɔ̃ mɛna vĩ, gbɛ̃ kũ ò yã kũ à dìtɛnɔ kũna, òtɛn Yesu náani kɛnɔ.

[13] Akũ ma kòtoo mà, à bò ludambɛ à pì: Ǹ adikĩna kɛ̃. Arubarikadenɔmɛ gbɛ̃ kũ oni ga kunna Dikiri gũn zaa teranɔ ũ. Luda Nini pì: Lɛmɛ! Oni kámma bo kũ ń zĩo, zaakũ ń yãmanakɛna gbɛ̀ tɛ́ńyĩ.

Zĩtɛ pɔ́nɔ kɛ̃kɛ̃naa

[14] Akũ ma ludambɛ luku è, pɔ́ke vutɛnaa lán bisãsiri bà. À wura fùra kuna, à kòma lénna kũna. [15] Akũ malaika pãnde bò Luda kpén, à lé gbãna zù gbɛ̃ kũ à vutɛna ludambɛ lukuaai à pì: Ǹ kòma ká pɔ́i ǹ kɛ̃, zaakũ zĩtɛ pɔ́nɔ mà, à kà kɛ̃na. [16] Akũ gbɛ̃ kũ à vutɛna ludambɛ lukua a kòmaa màtɛ zĩtɛ, à zĩtɛ pɔ́nɔ kɛ̀kɛ̃.

[17] Malaika pãnde bò musu Luda kpén, à kòma lénna kũna dɔ. [18] Akũ malaika pãnde kũ à té iko vĩ bò sa'okia. À lé gbãna zù gbɛ̃ kũ à kòma lénna kũnaa pìii à pì: Ǹ n kòma lénna ká geepi yɔ̃ kũ ò kú zĩtɛnɔi ǹ zɔ̃zɔ̃, zaakũ ń nénɔ mà. [19] Akũ malaikaa pì a kòmaa màtɛ zĩtɛ, à geepi yɔ̃nɔ zɔ̃̀zɔ̃, à kà geepi'ifɛ̃ki zɔ̃kɔ̃ kũ à de Luda pɔfɛ̃kipabɔ ũ gũn. [20] Ò gèsɛɛ pètɛpɛtɛ geepi yɔ̃ pìnɔa wɛ̃tɛ kpɛ, akũ aru bɔ̀tɛ geepi'ifɛ̃ki gũn, à dàgula ari kiloo wàa do kpɛ́ basɔɔro, à lei kà sɔ̃ sɔ̃mɔ léi.

15

*Kisira kpɛ*kpɛ mèn supplanɔ kpányĩnaa

[1] Akũ ma sèeda pãnde è ludambɛ, à zɔ̃kɔ̃, à bò ma sarɛ. Malaika gbɛ̃nɔn supplanɔn kisira kpɛkpɛ mèn supplanɔ kũna. Abirekũn Luda ni a pɔfɛ̃kipammana lákao.

[2] Akũ ma pɔ́ke è lán sɛ̀bɛɛ bà, à de lán dígi bà kakarana kũ téo. Ma gbɛ̃ kũ ò zĩi blè nɔ̀bɔ pãsĩ pìia kũ a takao kũ a tɔ́ lambaaonɔ è zɛna sɛ̀bɛ kũ à de lán dígi bàa pìi sarɛ, ò mɔrɔ kũ Luda kpàḿmanɔ kũkũna. [3] Òtɛn Luda zɔ̀bleri Musa lɛ̀ sí kũ Sãnɛ Bòrɔɔ lɛ̀ɛo ò pì:

Dikiri Luda Gbãnasĩndapinkide,
n yãkɛnanɔn zɔ̃kɔ̃, ò bò ó sarɛ.
Buri sĩnda pínki Kína,
ndì yã kɛ a zɛ́a kũ yãpurao.
[4] Dikiri, dí mɛ́ à n vĩna vĩroo?
Dí mɛ́ ani gí n tɔ́ kpáii?
Zaakũ ń mèn do ń kú adona.
Buri sĩnda pínki ni su à donyĩ kɛnnɛ,
zaakũ n yãmanakɛnanɔ bò gupuraa.

[5] Abire gbɛra ma Luda kpɛ́ è wɛ̃na musu, bizakuta kũ à doka kun ũ. [6] Akũ malaika gbɛ̃nɔn suppla kũ ò kisira mèn suppla kũnanɔ bɔ̀tɛ kpɛ́ pìi gũn. Ò táaru biza pura táitai kũ àtɛn té kɛ dadana, wura asa dɔdɔna ń kùsɛɛa. [7] Akũ pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃nɔ doke wura kɛrɛ kpà malaika gbɛ̃nɔn suppla pìnɔ baadia. Luda kũ àdigɔ̃ bɛ̃nɛ gɔrɔ sĩnda pínki pɔfɛ̃ kán à pà. [8] Luda gakuri

kũ a gbãnao túsukpɛ kpé pìi pà. Gbɛ̃ke ni fɔ̃ à gɛ̃nlo ari malaika gbɛ̃nɔn suppla kisira mèn suppla pìnɔ gèɛ à làkao.

16

Luda pɔfɛ̃kipana anduniaa

1 Akũ ma kòto gbãna mà bona Luda kpén, à pì malaika gbɛ̃nɔn suppla pìnɔnɛ: À gɛ́ à Luda pɔfɛ̃ kũ à kú kɛrɛ mèn suppla pìnɔ gũn atɛ̃ anduniaa.
2 A káakude gèɛ à a kɛrɛ àtɛ̃ anduniaa. Akũ bɔ̀bũnu vãni pãsĩnɔ bò gbɛ̃ kũ ò nɔ̀bɔ pãsĩ sèeda vĩ, kũ òdi donyĩ kɛ a takanɛnɔa.
3 A plade a kɛrɛ àtɛ̃ ísiraa. Akũ ísira'i gɔ̃̀ lán gɛ̀ aru bà, pɔ́ bɛ̃nɛ kũ ò kú a gũnnɔ gàga pínki.
4 A aakɔ̃de a kɛrɛ àtɛ̃ swanɔa kũ ísɛ̃̀bokinɔ, akũ í pìnɔ lì aru ũ. 5 Akũ ma mà malaika kũ à
í iko vĩ pì:
Kúadonade mɔkɔ̃n kũ ń kun yã,
akũsɔ̃ ń kun kũ a terao,
n yãkpatɛ kɛ̀ kũńwo a zɛ́amɛ.
6 Ò n gbɛ̃nɔ kũ n annabinɔ aru kɔ̀tɛ,
akũ n aru kpàḿma ò mì.
À kɔ̃ sì kũńwo lɛ.
7 Akũ ma kòtoo mà bona sa'okia à pì:
Lɛmɛ, Dikiri Luda Gbãnasĩndapinkide,
n yãkpatɛ kɛ̀ kũńwo a zɛ́amɛ,
akũsɔ̃ ń yãpura vĩ.
8 A siikɔ̃de a kɛrɛ àtɛ̃ ifãntɛ̃a, à tò a tɛ́ bisãsirinɔ kpàta. 9 A puusu gbãna ń pá, akũ ò Luda
kũ à kisira birenɔ iko vĩ tɔ́ bɛ̃̀nɛɛ sì. Odi nèsɛ litɛ ò bèɛrɛ línɛro.
10 A sɔɔrode a kɛrɛ àtɛ̃ nɔ̀bɔ pãsĩ gbàaa, akũ gusira dà a kpatala. Gbɛ̃nɔ tɛni ń lɛ́ yãkatɛ
wãwã gũn, 11 akũ ò Luda Musude tɔ́ bɛ̃̀nɛɛ sì ń wãwã kũ ń bɔ̀bũnuo yãi. Odi nèsɛ litɛ ò kpɛ
lì ń yãkɛnanɔnɛro.
12 A suddode a kɛrɛ àtɛ̃ swada kũ òdi pi Yuflatia, akũ swa pì í bàba, akũ zɛ́ bò ifãboki kpa
kínanɔnɛ. 13 Akũ ma tãnanɔ è mèn aakɔ̃ lán blɔ̀nɔ bà, òtɛn bo kwã kũ nɔ̀bɔ pãsĩo kũ annabi
ɛ́kɛo lén. 14 Tãna dabokɛrinɔmɛ. Òtɛn gɛ́ andunia pínki kínanɔ kĩnaa, de ò ń kakara ò zĩ̀ ká
Luda Gbãnasĩndapinkide gɔrɔ zɔ̃kɔ̃ zĩ yãi. 15 Ǹ ma! Mani su lán kpãni bàmɛ. Arubarikaden
gbɛ̃ kũ á wɛ́ gɔ̃ dɔ ũ, kũ à a pɔ́kasanɔ dana de àsun bo pótompo ò a pótompokɛ ero yãi.
16 Akũ tãna pìnɔ kína pìnɔ kàkara gu kũ òdi pi kũ Eberu yão Amagɛdɔ̃.
17 À supplade a kɛrɛ àtɛ̃ ĩaa. Akũ kòto gbãna bò gbà kĩnaa Luda kpɛ́n à pì: À kèn gwe.
18 Legũ tɛn pí, àtɛn pata, àtɛn pũtã. Zĩtɛ yĩ̀gãyĩgã pãsĩpãsĩ. Zaa lákũ bisãsirinɔn kú zĩtɛn
nà, a taka buri dí kɛ zikiro, à kɛ̀ pãsĩ manamana. 19 Wɛ́ra zɔ̃kɔ̃ɔ kpàatɛkɔ̃rɛ lɛu aakɔ̃, akũ
buri sĩnda pínki wɛ́ranɔ gbòro. Wɛ́ra zɔ̃kɔ̃ Babilɔnu yã dɔ̀ Ludagu, akũ à a pɔfɛ̃ pãsĩ wɛ̃ toko
kpàa, à mì. 20 Ísira luannɔ gɛ̀̃tɛ pínki, odi kpinɔ e doro. 21 Legũgbɛ zɔ̃kɔ̃nɔ bò ludambɛ, ò kà
kiloo bupla. Ò sìsi bisãsirinɔa, akũ ò Luda tɔ́ bɛ̃̀nɛɛ sì legũgbɛ kisira pì yãi, zaakũ kisira pì
pãsĩ manamana.

17

Karua kũ à di nɔ̀bɔ pãsĩa

1 Malaika gbɛ̃nɔn suppla kũ ò kɛrɛ mèn suppla kũnaa pìnɔ doke pìmɛnɛ: Ǹ mɔ́ mà yã kũ
ani wí karua zɔ̃kɔ̃ kũ à vutɛna swanɔa dasi mɔnnɛ. 2 Andunia kínanɔ pãpã kɛ̀ kãao, andunia
gbɛ̃nɔ a pãpãkɛna wɛ̃ mì ò kã̀. 3 Luda Nini dinama pì gũn malaikaa pìi gèɛ kũmao sɛ̃̀n. Akũ
ma nɔgbɛ̃ ke è dina nɔ̀bɔ pãsĩ tɛ̃raa. Dɔkɛna kũ Ludao tɔ́nɔ fĩfĩa, a mìnɔ mèn suppla, a
bɛ̃nɛnɔ mèn kuri. 4 Nɔgbɛ̃ pì biza tɛ̃ra kũ a gaaruradeo yĩna, à zãblebɔ kũ ò pì kũ wuraaonɔ
dana kũ gbè bèɛrɛdenɔ kũ òsonɔ. À wura toko kũna, tɛ̃̀ pɔ́nɔ kũ a pãpãkɛna gbãsĩnɔ kán à
pà. 5 Ò tɔ́ asiride kɛ̃̀ a mì'arɛa ò pì:

Wɛ́ra zɔ̃kɔ̃ Babilɔnu,

pãpãkɛrinɔ kũ andunia tɛ̃̀ pɔ́nɔ da.
6 Ma è nɔgbɛ̃ pìi Luda gbɛ̃ kũ ò ń dɛdɛ Yesu sèedakpana yãinɔ aru mì à kã̀, àtɛni a dɛ lán wɛ̃
bà.
Kũ ma a è, yã pìi bò ma sarɛ manamana. 7 Akũ malaikaa pì ma la à pì: Bɔ́ yã mɛ́ à tò yã
pìi bò n sarɛɛ? Mani nɔgbɛ̃ pì asiri onnɛ kũ nɔ̀bɔ pãsĩ kũ à a sɛna asirio, kũ a mìnɔ mèn
suppla a bɛ̃nɛnɔ mèn kurii pìi. 8 Nɔ̀bɔ pãsĩ kũ n èe pì kun yã, à kun tera doro, akũsɔ̃ ani bo
Zĩngo wèɛ lòkotoo gũn à mì pɛ́ kakatɛnaaa. Gbɛ̃ kũ ò kú zĩtɛ, akũsɔ̃ ń tɔ́ kú wɛ̃̀ndi takadan
zaa andunia naanagɔrɔaronɔ, tó ò nɔ̀bɔ pãsĩ kũ à kun yã, akũ à kun tera doro, ama ani ɛra
à su pìi è, a yã ni bo ń sarɛ. 9 Laasunde kũ à ɔ̃ndɔ̃ vĩ yãn dí. Mì mèn suppla pìnɔ bi sɩ̀sĩ
mèn suppla kũ nɔgbɛ̃ pì vutɛnaanɔmɛ. Kína gbɛ̃nɔn supplanɔmɛ dɔ. 10 Ń gbɛ̃nɔn sɔɔro lètɛ,
gbɛ̃ mèn do kun, gbɛ̃ mèn do kpɛ́. Tó à sù, ani gì kɛro. 11 Nɔ̀bɔ pãsĩ kũ à kun yã, akũ à kun
tera doro pì bi kína sɔraakɔ̃demɛ. Gbɛ̃nɔn suppla pìnɔ dokemɛ dɔ. Àtɛn mì pɛ́ kakatɛnaaa.
12 Bɛ̃nɛ mèn kuri kũ n èe pìnɔ bi kína gbɛ̃nɔn kuri kũ odi kpata ble kɔ̀ronɔmɛ. Ama oni kí
ble gɔrɔ fítinle gũn kũ nɔ̀bɔ pãsĩo lɛɛlɛ. 13 Ń gbɛ̃nɔn kurii pìnɔ lédokɔ̃nɔmɛ. Oni ń gbãna kũ
ń ikooo kpá nɔ̀bɔ pãsĩ pìia. 14 Oni zɩ̀ ká kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔɔo, ama ani zɩ̀ bleḿma, zaakũ dikirinɔ
Dikirimɛ, kínanɔ Kínamɛ. A gbɛ̃ náanide kũ à ń sísi à ń sɛ́nɔn kú kãao. 15 Akũ malaikaa pìi
òmɛnɛ: Swa kũ n è karua vutɛnaanɔ bi gbɛ̃nɔ kũ parinɔ kũ burinɔ kũ buriyãnɔmɛ. 16 Nɔ̀bɔ
pãsĩ kũ bɛ̃nɛ mèn kuri kũ n èe pìnɔ ni zã karuaa pìgu. Oni a kakatɛ, ò à tó pótompo. Oni a
só, oni té sɔ̃a. 17 Zaakũ Luda a pɔyenyĩnaa dàńnɛ ń swɛ̃̀n ò lédokɔ̃nɔ kɛmɛ. Oni ń kpata kpá
nɔ̀bɔ pãsĩ pìia ari Luda yã gɛ́ papao. 18 Nɔgbɛ̃ kũ n èe pì bi wɛ́ra zɔ̃kɔ̃ kũ à iko vĩ andunia
kínanɔaamɛ.

18

*Babil*ɔnu gboronaa

1 Abire gbɛra ma malaika pãnde è bona ludambɛ. À iko zɔ̃kɔ̃ vĩ, à gakuri andunia pura
kũ̀. 2 À wiki gbãna lɛ̀ à pì:
Babilɔnu gbòro, wɛ́ra zɔ̃kɔ̃ɔ pìi lètɛ.
À gɔ̃̀ tãnanɔ kúki ũ, tãna buri sĩnda pínki tò ũ,
bã kũ òdi ń tɛ̃̀ bo ò zãńgunɔ bɛ ũ.
3 Zaakũ buri sĩnda pínki a pãpãkɛna wɛ̃
kũ àdi su kũ Luda pɔfɛ̃oo mì.
Andunia kínanɔ gbãsĩ kɛ̀ kãao,
akũ andunia lagatarinɔ kɛ̀ aruzɛkɛdenɔ ũ
a nnamana zɔ̃kɔ̃ɔ gũn.
4 Akũ ma kòto pãnde mà bona ludambɛ à pì:
À bɔtɛ wɛ̃tɛ pìi gũn ma gbɛ̃nɔ,
de á ɔ súngɔ̃ kú a durunnanɔ gũn
yã kũ oni mɔnɛnɔ sún á lero yãi.
5 Zaakũ a durunnanɔ gbã̀ ò zɔ̃̀ ludambɛa,
akũ a dàkɛnanɔ dɔ̀ Ludagu.
6 À fĩna bonɛ yã kũ à kɛ̀ńnɛa,
à kɛnɛ a yãkɛnaaa lɛu pla.
À pɛ̃tɛ̃ wɛ̃ kánɛ a tokon
de pɔ́ kũ à kàńnɛla lɛu pla.
7 À wãwã kũ wɛ̃ndayão kpái,
lákũ à tɔ́ bò nnamanaa gũn lén nà.
Zaakũ àdi o a swɛ̃̀ɛ gũn,
saraunian a ũ vutɛna a gbàaa,
gyaanɔ takasiden a ũro,
áni wɛ̃nda kɛ zikiro.
8 A yã mɛ́ à tò kisira díkĩnanɔ ni a le gɔrɔ do,

ga kũ wɛ̃ndao kũ nàao.
Tɛ́ mɛ́ ani kũa,
zaakũ Dikiri Luda a yãkpatɛkɛri gbãna.
[9] Andunia kína kũ ò gbãsĩ kɛ̀ kãao, ò nna mà kãaonɔ, tó ò a tɛ́kũna luku è, oni ɔ́ɔ dɔ, oni
ń zĩda kɛ̃kɛ̃. [10] Oni zɛ zã̀ vĩna gũn wãwã kũ ò kpài yãi ò pi:
Waiyoo, waiyoo, wɛ́ra zɔ̃kɔ̃!
Wɛ́ra ikode Babilɔnu!
Yã vùtɛmma gɔrɔ do gɔ̃̀nɔgɔ̃nɔ yá!
[11] Andunia lagatarinɔ ni ɔ́ɔ dɔ sɔ̃, oni wɛ̃nda kɛnɛ, kũ gbɛ̃ke ni ń laga díkĩnanɔ lúḿma doro
yãi: [12] Wura, andurufuu, gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdenɔ, òsonɔ, biza ɔgɔdenɔ, biza tɛ̃ra kũ a gaaruradenɔ,
siliki, lí mana buri pínkinɔ, pɔ́ kũ òdi kɛ kũ wisa sakaaonɔ kũ lí bɛ̀ɛrɛdenɔ kũ mɔ̀gotɛ̃nɔ
kũ mɔ̀sinɔ kũ gbɛ̀ puranɔ pínki, [13] lítɛkɛ gbĩnnadenɔ, dò pɔ́nɔ, turaretitinɔ, lí'ɔnɔ, wɛ̃, nísi,
flawa, pɔ́blewɛnɔ, zùnɔ, sãnɔ, sɔ̃nɔ kũ ń gónɔ, zɔ̀nɔ kũ bisãsiri wɛ̃̀ndinɔo. [14] Oni pinɛ: Pɔ́
mana kũ ndì a ni dɛnɔ làkamma pínki. N nnamana kũ n gakurio pìtimma pínki, ĩni kara ǹ
ń e ziki doro.
[15] Lagatari kũ ò kɛ̀ aruzɛkɛdenɔ ũ wɛ́ra pìi gãinɔ ni zɛ zã̀ vĩna gũn wãwã kũ ò kpài yãi.
Oni ɔ́ɔ dɔ ò wɛ̃nda kɛ [16] ò pi:
Waiyoo, waiyoo wɛ́ra zɔ̃kɔ̃!
À táaru biza yĩ̀ yã
kũ biza gaaruradeo kũ a wɛ́ tɛ̃radeo.
À zãblebɔ kũ ò pì kũ wuraaonɔ dà yã
kũ gbɛ̀ bɛ̀ɛrɛdenɔ kũ òsonɔ.
[17] À aruzɛkɛ sĩnda pínki làka gɔrɔ do gɔ̃̀nɔ.
Gó'itɛ dikirinɔ kũ táa'orinɔ kũ gó gbɛ̃nɔ kũ gbɛ̃ kũ òdi zĩ kɛ ísira musunɔ ni zɛ zã̀zã ń
pínki. [18] Tó ò wɛ́ra pì tɛ́kũna luku è, oni wiki lɛ́ ò pi: Wɛ́ra ke kun yã kũ a zɔ̃kɔ̃ɔ kà wɛ́ra
díkĩna ũro. [19] Oni ɔ́ɔ dɔ, oni ń zĩda kɛ̃kɛ̃, oni wɛ̃nda kɛ, oni wiki lɛ́ ò pi:
Waiyoo, waiyoo wɛ́ra zɔ̃kɔ̃!
Gbɛ̃ kũ ò gó'itɛ vĩ ísira musunɔ pínki
kɛ̀ aruzɛkɛdenɔ ũ kũ aruzɛkɛ kũ à pìsiaao,
akũ à gɔ̃̀ bɛzĩ ũ gɔrɔ do gɔ̃̀nɔ.
[20] À pɔnna kɛ a yã musu ludambɛdenɔ kũ Luda gbɛ̃nɔ kũ a zĩ̀rinɔ kũ a annabinɔ, zaakũ
Luda mɛ́ à fĩna bòaárɛ.
[21] Akũ malaika gbãnade gbɛ̀ kũ à kà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀ntɛ̃ ũ sɛ̀ à zù ísira gũn à pì:
Lɛn oni wɛ́ra zɔ̃kɔ̃ Babilɔnu zun lɛ kũ gbãnao,
oni wɛ́ra pì e ziki doro.
[22] Oni mɔrɔ ke gã̀gã
ke kutɛ kesɔ̃ kãkãki'ũ ma n gũn ziki doro.
Oni ɔzĩkɛri ke le n gũn ziki doro.
Oni wísilɔgbɛ kĩni ma n gũn ziki doro.
[23] Oni fitila gupura e n gũn ziki doro.
Oni nɔsɛkĩni ma n gũn ziki doro.
N lagatarinɔ bi andunia gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔmɛ yã,
n pɔ dà buri sĩnda pínkia, n ń mìi lìtɛ.
[24] Ò annabinɔ kũ Luda gbɛ̃nɔ aru lè a gũn
kũ gbɛ̃ kũ ò ń dɛdɛ andunia gũnnɔ ń pínki.

19

*P*ɔnnakɛna ludambɛ
[1] Abire gbɛra ma kòto gbãna mà ludambɛ lán pari yã'onaa bà à pì:
Aleluya! Ɔ́ Luda mɛ́ à zĩ̀i blè!
Àkũ mɛ́ à gakuri kũ gbãnao vĩ ado,

[2] zaakũ àdi yãkpatɛ kɛ kũńwo
a zɛa kũ yãpuraomɛ.
À yãkpatɛ kɛ̀ kũ karua zɔ̃kɔ̃
kũ à andunia yàka kũ a pãpãkɛnaao.
À a zɔ̀blerinɔ dɛdɛna fĩna bòa.
[3] Ò pì dɔ:
Aleluya!
A túsukpɛ nigɔ̃ dɔ gɔrɔ sĩnda pínkimɛ.
[4] Gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃ gbɛ̃nɔn baro awɛɛsiikɔ̃nɔ kũ pɔ́ bɛ̃nɛ mèn siikɔ̃nɔ wùtɛwutɛ ò donyĩ kɛ̀ Luda kũ à vutɛna a gbàaanɛ ò pì:
Aami! Aleluya!

Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔsɛpɔble
[5] Akũ ma kòtoo mà bona gbàa pì kĩnaa à pì:
À ó Luda tɔ́ kpá a zɔ̀blerinɔ á pínki,
ákɔ̃nɔ kũ á a vĩna vĩnɔ,
né fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃.
[6] Akũ ma kòtoo mà lán pari yã'onaa bà, lán ísɔ̃kɛna kĩni bà, lán legũpũtãna gbãna bà à pì:
Aleluya!
Dikiri ó Luda Gbãnasĩndapinkide nà kíblenaaa.
[7] Ò pɔnna kɛ, ò yáa dɔ, ò a tɔ́ kpá,
zaakũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔsɛgɔrɔ kà, a nɔ sorumii mà.
[8] Ò táaru biza pura táitai kũ àtɛn tɛ́ kɛ kpàa à yĩ.
Táaru biza pì bi Luda gbɛ̃nɔ yãmanakɛnanɔmɛ.
[9] Malaikaa òmɛnɛ: Ǹ kɛ̃. Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ ò ń sísi Sãnɛ Bɔ̀rɔɔ pìi nɔsɛpɔbleanɔ ũ. À òmɛnɛ dɔ: Luda yã yãpuran gwe. [10] Ma wutɛ a arɛ de mà donyĩ kɛnɛ, akũ à òmɛnɛ: Ǹ abire tó. Ǹ donyĩ kɛ Ludanɛ. N zɔ̀bleri daken ma ũ kũ n gbɛ̃ kũ ò yã kũ Yesu de a sèedade ũ kũnanɔ. Zaakũ yã kũ Yesu de a sèedade ũmɛ annabikɛyã'ona mì ũ.

*Kirisi suna dina s*ɔ̃ puraa
[11] Akũ ma ludambɛ è wɛ̃kɔ̃ana, akũsɔ̃ pura bò, gbɛ̃ kũ à dia tɔ́n Náanide Yãpurade. Àdi yãkpatɛ kɛ kũńwo, àdi zĩ̀ ká kũńwo a zɛ́a. [12] A wɛ́ de lán tévuraa bà, à kífura kúkuna dasi. Tɔ́ ke kɛ̃na a mì'arɛa, gbɛ̃ke tɔ́ pì yáasi dɔ̃ro, akãa baasiro. [13] À uta kũ ò dà aru gũn dana. À tɔ́n Luda Yã. [14] Ludambɛ zĩ̀karinɔn tɛ́i, ò didi sɔ̃ puranɔa kũ táaru biza pú táitaio dadana. [15] Fɛ̃nɛda lénna tɛn bo a lén, de à burinɔ léo. Ani kí bleḿma kũ mɔ̀ gòoo, ani gèsɛ pétɛ geepi nénɔa geepi'ifɛ̃ki gũn, àkũmɛ Luda Gbãnasĩndapinkide pɔfɛ̃ pãsĩ ũ. [16] Ò tɔ́ díkĩna kɛ̃̀ a utaa kũ a gbádao:

Kínanɔ Kína, dikirinɔ Dikiri.

[17] Akũ ma malaikaa è à zɛna ifãntɛ̃n. À lɛ́ gbãna zù bã kũ òtɛn vura musumusunɔi pínki à pì: À mɔ́ à kakara à pɔ́ble zɔ̃kɔ̃ kũ Luda kɛ̀árɛ ble, [18] de à le à kínanɔ gɛ̀ só kũ soza gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃nɔ kũ gbãnadenɔ kũ sɔ̃nɔ kũ ń dìrinɔ kũ gbɛ̃ sĩnda pínkinɔ, zĩdadenɔ kũ zɔ̀nɔ, né fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃. [19] Akũ ma nɔ̀bɔ pãsĩ è kũ andunia kínanɔ kũ ń zĩ̀karinɔ, ò kɔ̃ kàkara ò zĩ̀ ká kũ gbɛ̃ kũ à di sɔ̃a pìio kũ a zĩ̀karinɔ. [20] Ò nɔ̀bɔ pãsĩ pìi kũ̀ lɛɛlɛ kũ annabi ékɛ kũ à daboyãnɔ kɛ̀ a arɛo. Daboyã pìnɔn à gbɛ̃ kũ ò nɔ̀bɔ pãsĩ sèeda vĩ, ò kùtɛ a takanɛnɔ sɔ̃̀tɛo. Ò ń zú tɛ́ sɛ̀bɛ kũ àtɛn kũ kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo gũn bɛ̃nɛ ń pla ń pínki. [21] Gbɛ̃ kũ à di sɔ̃a gbɛ̃ kparanɔ dɛ̀dɛ kũ fɛ̃nɛda kũ à bò a lɛ́ gũnwo, akũ bãnɔ ń gènɔ blè ò kã̀ pínki.

20

*Kirisi kíblena andunia gũn w*ɛ̃̀ wàa sɔɔro
[1] Akũ ma malaikaa è bona ludambɛ, à Zĩngo wɛ̀ɛ lòkotoo mɔ̀nɛ kũna kũ mɔ̀kakɔ̃ana gbìgiriio. [2] À kwã kũ à de mlɛ̃̀ zĩ ũ, kũ òdi pi Ibilisi ke Setan kũ̀, akũ à mɔ̀ɔ kàa ari wɛ̃̀ wàa

sɔɔro. [3] Malaikaa pì a zù Zĩngo wɛ̀ɛ lòkotoo pìi gũn, à zɛ́ tàrɛ à mɔ̀da kài à kã̀ de àsun burinɔ sãtɛro ari wɛ̃̀ wàa sɔɔro pì gɛ́ papao. Abire gbɛra oni a gbarɛ fíti.

[4] Akũ ma gbànɔ è kũ gbɛ̃ kũ ò vutɛnaanɔ. Ò ń gbá zɛ́ ò yãkpatɛ kɛ kũ gbɛ̃nɔo. Ma gbɛ̃ kũ ò ń mìi zɔ̃̀ Luda yã kũ Yesu de a sèedade ũ ona yãinɔ è. Odi kútɛ nɔ̀bɔ pãsĩ ke a takanɛro. Odi a sèeda kɛ ń mì'arɛ ke ń ɔaro. Ò vù gan, ò kí blè kũ Kirisio wɛ̃̀ wàa sɔɔro. [5] Gènɔ vuna káakupɔn gwe. Gè kparanɔ dí vuro ari wɛ̃̀ wàa sɔɔro pìi gɛ̀ɛ à pàpao. [6] Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ ń baka kú gènɔ vuna káakupɔ gũnnɔ ũ, ò kú adona. Ga plade iko vĩḿmaro. Onigɔ̃ de Luda kũ Kirisio gbàgbarinɔ ũmɛ, onigɔ̃ kí ble kãao ari wɛ̃̀ wàa sɔɔro.

Setan zuna tɛ́n

[7] Tó wɛ̃̀ wàa sɔɔro pìi pàpa, oni Setan bo ò a gbarɛ. [8] Ani gɛ́ buri kũ ò kú andunia kusuru siikɔ̃anɔ sãtɛ, Gɔgu kũ Magɔguo, ani ń kakara, de ò zɔ̃̀ ká. Ń dasi de lán ísiralɛ bùsu'atɛ̃ bà. [9] Ò dà anduniala, ò lìka Luda gbɛ̃nɔ bùraai kũ wɛ́ra kũ Luda yeiio, ama té bò ludambɛ à kũ̀ḿma. [10] Ò Ibilisi kũ à ń sãtɛ sè ò zù té sèbɛ kũ àtɛn kũ kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo gũn, gu kũ ò nɔ̀bɔ pãsĩ kũ annabi ékɛo zùn. Onigɔ̃ wãwã ma fãnantɛ̃ kũ gwãanio gɔrɔ sĩnda pínki.

Yãkpatɛ kpɛde kɛnaa

[11] Akũ ma gbà pura zɔ̃kɔ̃ɔ è kũ gbɛ̃ kũ à vutɛnaaao. Zĩtɛ kũ musuo dibi lè a arɛ, gu kunńnɛ doro. [12] Akũ ma gyãwãndenɔ è, nɛ́ fíti gbɛ̃ zɔ̃kɔ̃, ò zɛna gbàa pì arɛ. Ò takadanɔ wɛ̃̀wɛ̃, akũ ò takada pãnde wɛ̃̀ dɔ wɛ̃̀ndi takada ũ. Ò yãkpatɛ kɛ̀ kũ gyãwãndenɔ ń yãkɛnaaa, lákũ a kɛ̃na takada pìnɔ gũn nà. [13] Ísira gyãwãnde kũ ò kú a gũnnɔ kpà. Ga kũ Gyãwãnwo gyãwãnde kũ ò kú ń gũnnɔ kpà se. Akũ ò yãkpatɛ kè kũ baadio a yãkɛnaaa. [14] Ò ga kũ gyãwãnwo zù té sèbɛɛ gũn. Té sèbɛɛ pì bi ga plademɛ. [15] Gbɛ̃ kũ odi ń tɔ́ le wɛ̃̀ndi takada gũnlonɔn ò ń zú té sèbɛɛ pìi gũn.

21

Zĩtɛ dufu kũ musu dufuo

[1] Akũ ma zĩtɛ dufu kũ musu dufuo è, zaakũ zĩtɛ káakupɔ kũ musu káakupɔo gɛ̀̀tɛ, akũsɔ̃ ísira kun doro. [2] Akũ ma Luda wɛ́ra Yurusalɛmu dufu è bona musu Luda kĩnaa, àtɛn kipa. Ò a kèkɛ lán nɔgbɛ̃ kũ a zãkɛ sorumii màa bà. [3] Akũ ma kòto gbãna mà bona gbà kĩnaa à pì: Luda vùtɛ kũ bisãsirinɔ sà, anigɔ̃ kú kũńwo, onigɔ̃ de a gbɛ̃nɔ ũ. Luda pì nigɔ̃ kú kũńwo a zĩda ń Luda ũ. [4] Ani ń wɛ́tɛ̃ warawarańnɛ pínki. Ga nigɔ̃ kun doro ke wɛ̃nda ke ɔ́ɔdɔna ke wãwã, zaakũ yã zĩnɔ gɛ̀̀tɛ.

[5] Akũ Gbɛ̃ kũ à vutɛna gbàaa pì: Ǹ ma! Matɛn pɔ́ sĩnda pínki kɛ dufu. Akũ à òmɛnɛ: Ǹ kɛ̃, zaakũ yã dínɔ náani vĩ, akũsɔ̃ yãpuramɛ. [6] Akũ à òmɛnɛ: À kèn gwe. Makũmɛ Alafa kũ Omɛgao, Naana kũ Lakanaao ũ. Gbɛ̃ kũ ími tɛn dɛ, mani a gba ísɛ̃ wɛ̃̀ndide boki. [7] Gbɛ̃ kũ à zɔ̃̀i blè mɛ́ anigɔ̃ pɔ́ dínɔ vĩ pínki. Manigɔ̃ de a Luda ũ, anigɔ̃ de ma nɛ́ ũ. [8] Ama vĩnadenɔ kũ náanisaridenɔ kũ yãvãnikɛrinɔ kũ gbɛ̃dɛrinɔ kũ zinakɛrinɔ kũ ɛzɛdenɔ kũ tãnagbagbarinɔ kũ manafikidenɔ pínki, ń baka nigɔ̃ de tɛ́ sèbɛ kũ àtɛn kũ kũ ifãntɛ̃gbɔ̃ɔo ũmɛ. Ga pladen gwe.

*Yurusalɛ*mu dufu

[9] Malaika gbɛ̃nɔn suppla kũ ò kɛrɛ mèn suppla kũna, kisira kpɛde mèn suppla kán à pà pìnɔ doke sù à òmɛnɛ: Ǹ mɔ́ mà Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔ dufu mɔnnɛ. [10] Luda Nini dinama pìi gũn malaikaa pì ma sɛ à gɛ̀ɛ kũmao kpi lei zɔ̃kɔ̃ɔa. À Luda wɛ́ra Yurusalɛmu mɔ̀mɛnɛ bona musu Luda kĩnaa, àtɛn kipa. [11] Àtɛn té kɛ kũ Luda gakurio, àtɛn pí lán gbè bɛ̀ɛrɛde bà, lán diamɔɔ bà. [12] À bĩni lei zɔ̃kɔ̃ vĩ. À gãnu mèn kuri awɛɛplamɛ, malaika gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔn zɛzɛnan. Isaraila buri mèn kuri awɛɛplanɔ tɔ́ kɛ̃na gãnu pìnɔa. [13] Gãnu mèn aakɔ̃ kú ifãboki kpa, mèn aakɔ̃ kú gugbãnduru kpa, mèn aakɔ̃ kú gènɔmidɔki kpa, mèn aakɔ̃ kú ifãlɛtɛ kpa. [14] Ò bĩni pì ɛ̃ pètɛ gbè mèn kuri awɛɛplanɔa. Sãnɛ Bɔ̀rɔɔ zɔ̃̀ri gbɛ̃nɔn kuri awɛɛplanɔ tɔ́ kɛ̃na gbɛ̀ɛ pìnɔa.

15 Malaika kũ àtɛn yã omɛnɛ pɔ́yɔ̃bɔ kũ ò pì kũ wuraao kũna, de à wɛ́ra pì yɔ̃o kũ a gãnunɔ
kũ a bĩnio. 16 Wɛ́ra pì kusuru siikɔ̃mɛ, a gbã̀na kũ a yàasaao lɛɛlɛmɛ. Akũ à wɛ́ra pìi yɔ̃̀
kũ pɔ́yɔ̃bɔɔ pìio. A gbã̀na bi kiloo wàa kuri awɛɛplamɛ. A gbã̀na kũ a yàasaao kũ a leio
pínki lɛɛlɛmɛ. 17 À a bĩni yɔ̃̀ dɔ, a lei gã̀sãkuru basuppla awɛɛsiikɔ̃. Malaikaa pì a yɔ̃̀ bisãsiri
gã̀sãkuru gbã̀na lémmɛ. 18 Ò bĩni pìi kè kũ diamɔɔo. Wɛ́ra pì bi wuraamɛ atɛ̃nɛ swáswa lán
dígi bà. 19 Ò gbè kũ ò wɛ́ra pì bĩni pètɛaa kèkɛ kũ gbè bèɛrɛde buri sĩnda pínkio.
Ò gbè káakupɔ kèkɛ kũ diamɔɔo,
a plade kũ safiaao,
a aakɔ̃de kũ agataao,
a siikɔ̃de kũ ɛmɛradiio,
20 a sɔɔrode kũ onisiio,
a suddode kũ kaanɛliaao,
a supplade kũ kisolitiio,
a sɔraakɔ̃de kũ bɛriliio,
a kɛ̃ndode kũ topazaao,
a kuride kũ kisopazaao,
a kuri awɛɛdode kũ yasintiio,
a kuri awɛɛplade kũ amɛtisiio.
21 Gãnu mèn kuri awɛɛpla pìnɔ bi òso mèn kuri awɛɛplanɔmɛ. Ò ń pínki kè kũ òsooo mèn
dodo. Wɛ́ra pì zéda bi wuraamɛ atɛ̃nɛ, òdi gu en lán dígi bà.
22 Mádi Luda kpɛ́ e wɛ́ra pìi gũnlo, zaakũ Dikiri Luda Gbãnasĩndapinkide kũ Sãnɛ
Bɔ̀rɔɔomɛ kpɛ́ pì ũ. 23 Wɛ́ra pì bàka kú kũ ifãntɛ̃ ke mɔvura gupunaaoro. Luda gakuri mɛ́
àdi wɛ́ra pì pu, akũsɔ̃ Sãnɛ Bɔ̀rɔ de a fitila ũ. 24 Burinɔ ni táa o a gupurai, andunia kínanɔ
ni gɛ̃n kũ ń aruzɛkɛnɔ. 25 A gãnunɔ nigɔ̃ tatana fãnantɛ̃ zikiro, gwãani nigɔ̃ kú gwe sɔ̃ro.
26 Oni gɛ̃n kũ burinɔ aruzɛkɛnɔ kũ ń pɔ́ ɔgɔdenɔ. 27 Ama pɔ́ gbãsĩ ke ni gɛ̃nlo ke wɛ́'iyãkɛri
ke manafikide, tó adi kɛ gbɛ̃ kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ ń tɔ́ kɛ̃̀ wɛ̀ndi takada gũnnɔ baasiro.

22

1 Akũ malaikaa pì swa'i wɛ̀ndide kũ àtɛn bo Luda kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔɔo gbà kĩnaa mɔ̀mɛnɛ,
àtɛn té kɛ lán gbèdigi bà. 2 Àtɛn bàa lɛ́ wɛ́ra zéda guragura. Lí wɛ̀ndide kú a bara dire
kũ a bara lao, àdi né i wɛ̀ do gɛ̀n kuri awɛɛpla, mɔ kũ mɔo gɛ̀n dodo. Lí pì lánɔ bi burinɔ
aafialekiamɛ. 3 Pɔ kũ Luda lɛ́ kènɛ ke nigɔ̃ kun doro. Luda kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔɔo gbà nigɔ̃ kú wɛ́ra
pìi gũn, a zɔ̀blerinɔ sɔ̃ oni doi. 4 Oni a e wɛ́dewɛ, akũsɔ̃ a tɔ́ nigɔ̃ kú ń mì'arɛa. 5 Gwã nigɔ̃
kun doro, gbɛ̃ke bàka nigɔ̃ kú kũ fitila ke ifãntɛ̃ gupuraoro, kũ Dikiri Luda ni gu puńnɛ yãi.
Onigɔ̃ kí ble ari gɔrɔ sĩnda pínki. 6 Akũ à òmɛnɛ: Yã birenɔ náani vĩ, akũsɔ̃ yãpuramɛ. Dikiri
Luda kũ àdi do annabinɔnɛ arɛ mɛ́ à a malaikaa zĩ̀, de a zɔ̀blerinɔ yã kũ ani su tera dɔ̃.

Yesu ni su tera

7 Ǹ gwa, mani su tera. Arubarikaden gbɛ̃ kũ à zia yã takada díkĩna yã kũna ũ.
8 Makũ Yuhana makũmɛ ma yã birenɔ mà, ma è. Kũ ma mà, akũsɔ̃ ma è, ma kutɛ malaika
kũ à yã pìnɔ mɔ̀mɛnɛ gbá sarɛ mà donyĩ kɛnɛ. 9 Akũ à òmɛnɛ: Ǹ abire tó. Ǹ donyĩ kɛ Ludanɛ.
N zɔ̀bleri daken ma ũ kũ n annabi gbɛ̃dakenɔ kũ gbɛ̃ kũ ò takada díkĩna yã kũnanɔ. 10 Akũ
à òmɛnɛ: Ǹsun pɔ́ kútɛ zia yã kũ à kú takada díkĩna gũnwaro, zaakũ a gɔrɔ kà kãni. 11 Gbɛ̃
vãni wɛ́ tã àgɔ̃ a vãni kɛ. Gbãsĩde wɛ́ tã àgɔ̃ gbãsĩ. Gbɛ̃ mana wɛ́ tã àgɔ̃ a mana kɛ. Gbɛ̃ kũ à
kú adona wɛ́ tã àgɔ̃ kú adona.
12 Ǹ gwa, mani su tera, manigɔ̃ láada kũna, de mà fĩna bo baadinɛ a yãkɛnaaa. 13 Alafa
kũ Omɛgaon ma ũ, Arɛde kũ Kpɛdeo, Naana kũ Lakanaao. 14 Arubarikadenɔn gbɛ̃ kũ ò ń
utagyaba pìpinɔ ũ. Onigɔ̃ zɛ́ vĩ ò gɛ̃ wɛ́ra pì gãnunɔ gũn, ò lí wɛ̀ndide né ble. 15 Ama kifirinɔ
nigɔ̃ kũ gwero, ɛzɛdenɔ kũ pãpãkɛrinɔ kũ gbɛ̃dɛrinɔ kũ tãnagbagbarinɔ kũ gbɛ̃ kũ ò ye
manafiki yãkɛnaainɔ.
16 Makũ Yesu ma a malaikaa zĩ̀ àgɔ̃ deárɛ yã pìnɔ sèedade ũ sɔsinɛ. Makũmɛ Dauda buri
kpata kũ à bɔ̀tɔɔ pà Kína ũ, gudɔna susunɛ i nna ũ. 17 Luda Nini kũ Sãnɛ Bɔ̀rɔ nɔ dufuo dì

pi, ǹ mɔ́. Gbẽ̃ kũ à yã pìi mà sɔ̃, à pi, ǹ mɔ́. Gbẽ̃ kũ ími tɛn dɛ, à mɔ́. Gbẽ̃ kũ à ye í wɛ̃̀ndidei, à sí gba ũ.
18 Matɛn pi gbẽ̃ kũ ò annabikɛtakada díkĩna yã mànɔnɛ ń pínki, tó gbẽ̃ yãke kàra a gũn,
Luda ni kisira kũ ń yã kú takada díkĩna gũnnɔ kara adenɛ. 19 Tó gbẽ̃ yãke bò takada díkĩna
gũn sɔ̃, Luda ni ade baka bo a wɛ́ran kũ lí wɛ̃̀ndide kũ a yã kú takada díkĩna gũnwo.
20 Gbẽ̃ kũ à de yã pìnɔ sèedade ũ pì: Yãpuramɛ, mani su tera.
Aami! Dikiri Yesu, ǹ mɔ́!
21 Dikiri Yesu gɔ̃ gbẽ̃kɛ vĩ kũ a gbẽ̃nɔ ń pínki. Aami!